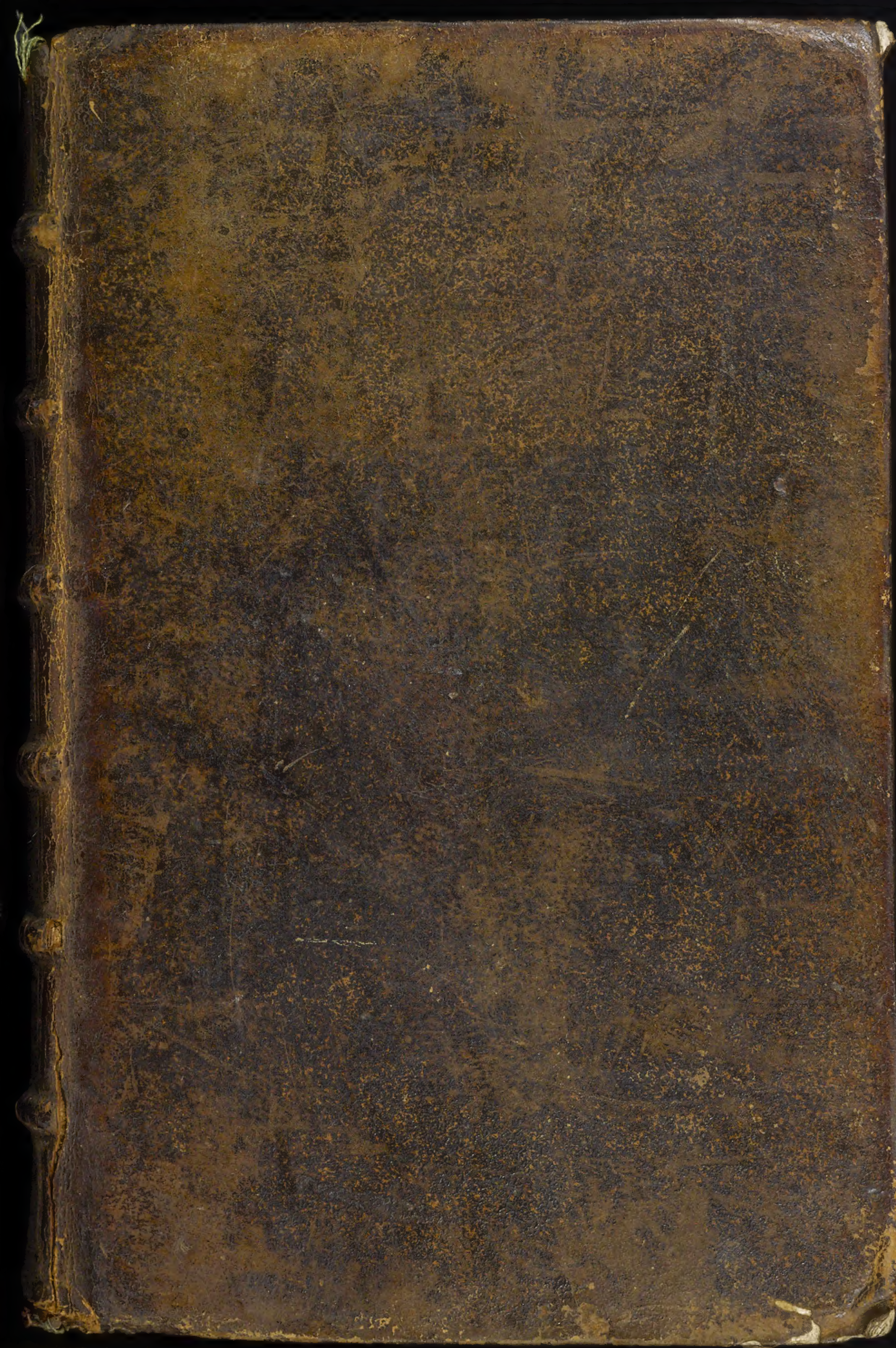

2. F.

CONCILIORUM

TOMUS DECIMUS.

SACROSANCTA
CONCILIA
AD REGIAM EDITIONEM EXACTA

QUÆ NUNC QUARTA PARTE PRODIT AUCTIOR

Studio PHILIP. LABBEI, *&* GABR. COSSARTII, *Soc.* JESU *Presbyterorum.*

TOMUS DECIMUS

Ab anno M. LXXIII. *ad annum* M. CXCVII.

LUTETIÆ PARISIORUM,

Impensis SOCIETATIS TYPOGRAPHICÆ Librorum Ecclesiasticorum jussu Regis constitutæ.

M. DC. LXXI.

CUM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

KING'S INNS
LIBRARY
DUBLIN.

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO X. CONCILIORUM CONTINENTUR.

*Quæ asterisco * notata sunt, non erant in prioribus aliis editionibus: quibus vero hæc nota † impressa est, eorum incertus est annus.*

Anno Christi		
1073.	VITA GREGORII PAPÆ VII.	col. 1
	Registri epistolarum Gregorii VII. libri IX.	6. & seq.
	Decimus deest: undecimi sunt epistolæ tantum duæ.	304
	Appendix prima epistolarum.	306
	* *Appendix altera.* 410. & Append.	1816
	Intermixta sunt epistolis.	
	Constitutio facta inter Gregorium VII. & Landulfum Beneventanum principem.	20
	Iusjurandum fidelitatis Gregorio VII. factum a Ricardo principe Capuæ.	23
	Henrici regis Romanorum epistola ad Gregorium.	29
	Dictatus papæ.	110
	Iusjurandum Henrici regis Teutonicorum.	159
	Instrumentum, quo Marro Gisleri filius castrum Moriciclam donat ecclesiæ B. Petri.	200
	Iuramentum duplex Bertranni comitis Provinciæ.	286
1073.	* Cabilonense concilium.	308
	* *Et Append.*	1811
	Pertinet ad tempora Alexandri, ac proinde ad tomi IX. finem.	
1074.	* Rotomagense.	310
†	Capitula octo incerti concilii.	311
†	* Wintoniense concilium.	312
1074.	Romanum I.	313
	1. Apologeticus instar prologi.	315
	2. Capitula XXIV.	*ibid.*
	Apud S. Genesium.	343
	* Novempopulanum. *Append.*	1811
	Anglicanum conciliabulum.	344
1075.	Romanum II. concilium.	*ibid.*
	Moguntinum.	345
	* Beneventanum. *Append.*	1813
	* Apud S. Maxentium.	345
	* *Et Append.*	1815
	* Santonense.	345
	* Burdegalense.	*ibid.*

An. Ch.		
1075.	Londoniense.	346
	* Alia duo exemplaria ejusdem concilii.	349
1076.	* Pictavense.	346
	* *Et Append.*	1815
†	* Anglicanum incerto tempore.	346
1076.	* Wintoniense.	351. 353
	Idem plane utrobique concilium.	
†	* Wintoniense, sive idem, sive alterum.	351
	* Incerti concilii capitula.	352
	* *Iusjurandum Roberti dicti Carnotensis episcopi.*	353
1076.	Wormatiense conciliabulum.	354
	* Triburiense concilium.	355
	Romanum III.	*ibid.*
	Papiense conciliabulum.	358
1077.	* Ansanum concilium.	359
circ.	* Claromontanum.	*ibid.*
	* Divionense.	*ibid.*
	* Augustodunense.	360
	1. * Manassæ Remensis archiepiscopi ad Gregorium VII. papam epistola.	362
	2. * Hugonis Diensis episcopi epistola ad Gregorium VII.	364
1077.	* Westmonasteriense.	404
1078.	* Londoniense.	*ibid.*
	* Pictavense.	366
	Canones X.	367
	Suessionense incertum.	369
	Romanum IV.	*ibid.*
	Romanum V.	371
	1. * Additiones ad Romanum concilium.	375. 377
	2. * Epistola Henrici imperatoris ad papam.	376
1079.	Romanum VI.	378
	1. Jusjurandum Berengarii.	*ibid.*
	2. Sacramentum nunciorum Henrici regis.	379
	3. Jusjurandum militum Rodulfi regis, ipsiusque Rodulfi.	*ibid.*
	4 Sacramentum archiepiscopi Aquileiensis.	*ibid.*
	5. Sacramentum Regiensis episcopi.	380
	* Romanum aliud.	*ibid.*
	Britannicum, h. Armoricum.	*ibid.*
	* Burdigalense.	381
1080.	Romanum VII.	*ibid.*
	* Rodulfi regis Romanorum, & principum	

ANNO CHRISTI

imperii, propoſitio contra Henricum IV. Imp. *A, pend.* 1830

1080. * Wirtzeburgenſe concilium. 385
* *Moguntinus conventus.* 386
* *Ep. ſtola G...... archiepiſcopi Salzeburgenſis, ad Hermannum Metenſem epiſcop. m.* 388
Brixinenſe conciliabulum. 389
Lugdunenſe concilium. *ibid.*
* Additio ad hoc concilium. 390
* Avenionenſe. *ibid.*
* Additio ad hoc concilium. 391
* Iuliobonenſe. *ibid.*
† * *Synodale decretum de trevia Dei.* 395
1080. * *Electio Vvalterii epiſcopi Cabilonenſis.* 396
* Lingonenſe concilium. 397
* Santonenſe. *ibid.*
Meldenſe. 398
* Additio ad Meldenſe. *ibid.*
* Burgen.e. *Append.* 1815
* Senonenſe. *Append.* 1816
1081. Romanum VIII. 398
* Exoldunenſe. 399
1. * Excerptum ex Nicolai Camuzatii ſchedis. *ibid.*
2. * Diploma Ricardi Bituricenſis archiepiſcop. *ibid*
3. * Urbani II epiſtola. 400
4. Excerpta ex Ivonis Carnot. epiſtolis. *ibid.*
1082. * Carrofenſe concilium. 401
* Meldenſe. *ibid.*
1083. Romanum IX. *ibid.*
* Santonenſe. 402
1084. Romanum X. *ibid.*
1085. * *Charta regis Anglorum Vvillelmi primi.* 403
† Anglicana quinque. *ibid.*
Vveſtmonaſterienſe & Londonienſe vide ſupra ad annos M.LXXVII. M.LXXVIII.
1085. Quintilineburgenſe. 404
1. Canones VII. *ibid.*
2. * Subſcriptiones. *Append.* 1831
* Compendienſe. 406
1. * Monaſterii S. Cornelii privilegium. *ibid.*
2. * Roticonis Ambianenſis epiſcopi donatio eccleſiæ SS. Acei & Acheoli. 407
Moguntinum conciliabulum. 409
* Additio ad hoc conciliabulum. *Append.* 1831
* *Appendix altera epiſtolarum Gregorii papæ VII.* 410

SEDE VACANTE.

1086. * Ravennatenſe conciliabulum. *Append.* 1817
1086. VICTORIS PAPÆ III. VITA. 413
* *Additio ad vitam Victoris papæ.* ibid.
1087. Capuanum concilium. 418
Beneventanum. *ibid.*
1088. URBANI PAPÆ II. VITA. 420
Ejuſdem epiſtolæ XXI. 422. & ſeq.

ANNO CHRISTI

Intermixta ſunt epiſtolis.
Oratio ejuſdem papæ ad Ivonem epiſcopum a ſe conſecratum. 430
Privilegium Rogerii ducis, monaſterio Cavenſi. 433
* *Appendix epiſtolarum* XLIII. *Vrbani papæ II.* 444. & ſeq.
Intermixta iis epiſtolis.
* *Hugonis Lugdunenſis archiepiſcopi epiſtola ad Robertum comitem Flandrenſium.* 452
* *Fragmenta epiſtolarum Anaſtaſii IV. Hadriani IV. & Alexandri III. de primatu Toletano.* 460. 461
* *Rainoldi Remenſis archiep. ad Lambertum electum Atrebat. epiſc. epiſtola.* 464
* *Atrebatenſium ad Rainoldum.* ibid.
* *Rainoldi ad Vrbanum papam.* 465
* *Atrebatenſium ad Vrbanum.* 466
* *Lamberti ad Rainoldum.* 468
* *Ejuſdem ad clericos Remenſis eccleſiæ.* 469
* *Rainoldi ad Robertum Flandriæ comitem.* 470
* *Ejuſdem ad Lambertum.* ibid.
* *Narratio, quemadmodum captus ſit Lambertus in itinere.* 471. 472
* *Quæ ſint acta in ejus conſecratione Romæ.* 466
1089. Romanum I. concilium. 474
* Santonenſe. 475
Trojanum I. *ibid.*
Melphitanum. 476
1. Canones XVI. *ibid.*
2. * Additio ad idem concilium. 478
3. * Epiſtola Joannis S. R. E. diaconi & cancellarii, ad abbatem Moliſmenſem. 479
1090. * Narbonenſe. *ibid.*
Et Append. 1818
Toloſanum. 479
* Additio de Mezquita Maurorum, facta eccleſia Chriſtianorum, & de commutatione officii Toletani. 480. 481
1091. * Legionenſe. 482
Beneventanum. 483
1. * Ejuſdem canones IV. 484
2. * Variæ lectiones ex MS. *Append.* 1822
1092. * Sueſſionenſe. 484
1. * S. Anſelmi epiſtola XLI. libri II. 485
2. * Ejuſdem libri de Incarnatione caput primum. 486
3. * Ivonis Carnotenſis epiſt. VII. *ibid.*
4. *. Petri Abailardi epiſtola. 477. *male pro* 487
* Remenſe. 478. *mendoſe pro* 488
1. * Urbani papæ II. epiſtola ad Robertum Flandr. comitem. *ibid.*
2. * Cleri Flandrenſis epiſtola ad Rainaldum archiepiſcopum. 489. *male* 479
* Stampenſe. 480. *male pro* 490
* Pariſienſe. 491. *vitioſe* 481
1093. Trojanum II. 482. *lege* 492
1. * Ejuſdem canones duo. 493
2. * Variæ lectiones ex MSS. *Append.* 1822

AN. CH.
1093. * *Conventus Anglicanus.* 493
1094. * Rochinghamienſe concilium. 494
Conſtantienſe. 497
* Remenſe. *ibid.*
* Brivatenſe. 499
Auguſtodunenſe, ſive Eduenſe. *ibid.*
* Additio ad hoc concilium. 500
† * *Dolenſe colloquium.* 499
1095. Placentinum concilium. 500
* Ejuſdem ſynodi acta, & capitula XV. 503
* Ivonis Carnotenſis epiſtola ad Urbanum papam. *ibid.*
Claromontanum. 506
1. Canones XXXII. 507
2. Synodalis concio Urbani papæ II. 511
3. Sermo alter ejuſdem in concilio. 514
Appendix prima, cui inſunt quæ ſequuntur.
1. Decretum Urbani II. & ſynodi Claromontanæ, de primatu Lugdunenſi. 5·7
2. Diſſertatio Petri de Marca, de primatu Lugdunenſi, 519. *& ſeq.*
3. Ejuſdem notæ ad canones I. II. VII. & XXVIII. hujus concilii. 572. *& ſeq.*
Appendix altera, cui inſunt quæ ſequuntur.
1. * Notitia concilii Claromontani, continens canones LX. 588
2. * Ejuſdem concilii canonum breviaria. 591
3. * Canones X. qui in ſuperioribus collectionibus non extant. 593
4. * Epiſtola Goffridi abbatis Vindocinenſis, de altarium redemptionibus. *ibid.*
5. * Varia ad concilium Claromontanum attinentia. *ibid*
Anglicanum concilium. 597
* Lemovicenſe. 598
1096. * Rotomagenſe. 599
Turonenſe. 601
* Additio ex chronicis Turonenſi & Malleacenſi. 602
* Urbani papæ II. ſententia pro canonicis S. Martini contra monachos Cormeriacenſes. *ibid.*
* Ivonis epiſtola CLIX. 603
* Santonenſe. 604
* Nemauſenſe. 605
1. * Canones XVI. *ibid*
2. * Raimundi comitis Toloſani donatio terræ ſancti Ægidii, Odiloni abbati Cluniacenſi. 609
3. * Urbani papæ II. altera donationis hujus confirmatio Avenione facta. 610
1097. Barenſe. 611
* Hibernicum. 613
* Gerundenſe. 614
1098. Romanum II. *ibid.*
* Romanum conciliabulum. *Append.* 1823
* Burdegalenſe concilium. 614
1099. Romanum III. 615
1. Canones XIII. *ibid.*
2. * Additio. 617
* Audomarenſe. 618
1. * Præfatio. *ibid.*
2. * Canones V. 619
Hieroſolymitanum. 620
1099. PASCHALIS PAPÆ II. VITA. 620

ANNO CHRISTI
Ejuſdem epiſtolæ XXXI. 622. & ſeq.
* *Ejuſdem aliæ* LXXV. 656. & ſeq. Intermixtæ ſunt Paſchalis epiſtolis.
Epiſtola Leodienſium adverſus Paſchalem. 630
* *Sancti Anſelmi ad Paſchalem II. epiſtolæ duæ.* 666. 708
* *Ottonis epiſcopi Bambergenſis ad Paſchalem II. epiſtola.* 688
* *Eccleſiæ Cantuarienſis epiſtola ad Paſchalem II.* 710
* *Fragmenta decretorum Paſchalis papæ II.* 713
1099. * Stampenſe concilium. 716
* Synodica. *ibid.*
1100. * Valentinum. 717
Pictavenſe I. 720
1. * Acta concilii ex variis. *ibid.*
2. * Canones XVI. 721
* Anſanum. 726
1101. * Mediolanenſe conciliabulum. *Append.* 1832
1102. * *Vvilæbertrandi conventus.* 727
Lateranenſe concilium. *ibid.*
Londinenſe I. 728
Canones XXIX. 729
* S. Anſelmi ad Vvillelmum archidiaconum epiſtola. 731
* Ejuſdem ad Henricum regem Angl. 732
* Ejuſdem ad Gundulphum epiſcopum, &c. 733
* Ejuſdem ad Stephanum diaconum. *ibid.*
* *Ejuſdem S. Anſelmi epiſtolæ tres canonicæ.* 734. & ſeq.
1103. * Romanum concilium. *Append.* 1833
1104. Trecenſe. 738
1. * Privilegium eccleſiæ ſancti Petri Trecenſis. 739
2. * Privilegium Moliſmenſe. 740
* Lateranenſe. 741
* Balgenciacenſe. *ibid.*
1105. * Pariſienſe. 742
1. * Philippi Franc. regis epiſtola ad Lambertum Atrebatenſem epiſc. *ibid.*
2. * Ejuſdem Lamberti literæ ad Paſchalem papam. *ibid.*
Florentinum. 743
Quintilineburgenſe, ſeu Northuſenſe. *ibid.*
* Additio ex chronico Hildesheimenſi. 745
Moguntinus conventus. ibid.
1106. * Pictavenſe concilium II. 746
* Exoldunenſe. 747
Referendum potius ad ann. M. LXXXI. *ibid.*
* Lexovienſe. *ibid.*
* Guaſtallenſe: ex Cencio camerario. 748
Ejuſdem deſcriptio, Binio autore. 750
1107. Hieroſolymitanum I. 752
* *Floriacenſis conventus.* 753
Trecenſe concilium II. 754
* Additio ad hoc concilium. 755
Londinenſe II. *ibid.*
1108. Londinenſe III. 756
Beneventanum I. 757
* Rotomagenſe. 758

AN. CH.

1109. * Londinense IV. 758
* S. Anselmi epistolæ tres. ibid. & seq.
Pictavense. 762
Male huic anno attributum, vide ann. M. C X.
* Lausdunense. *ibid.*
1 * Decretum quo ecclesia S. Petri vindicatur Trenorciensibus. *ibid.*
2. * Decretum, quo capella S. Stephani monachis Majoris Monasterii adjudicatur. 763
Remense. *ibid.*
* Additio. *ibid.*
1110. * Lateranense. 764
* Claromontanum. 765
* Tolosanum. 766
* Floriacense. *ibid.*
1111. Hierosolymitanum II. *ibid.*
1112. Lateranense III. 767
1. Joannis Tusculani episcopi, ad Ricardum Albanensem epistola. 776
2. Epistola Paschalis papæ ad Henricum Imp. 780
Viennense in Germania. 784
1. Synodica ad Paschalem papam. 785
2. * Rescriptum Paschalis. 786
* Ansanum. *ibid.*
1. * Epistola episcoporum provinciæ Senon. ad Joannem archiepisc. Lugdun. *ibid.*
2. * Joannis Lugdunensis archiepiscopi epistola, qua superiori respondet. 790
Stampense. 792
Male hoc anno collocatum, tribuendum anno M C.
1113. Beneventanum II. *ibid.*
1114. * *Vindleshorensis conventus.* 793
Apud Cyperanum, concilium. 794
Belvacense. 797
* Decreta in eo concilio partim edita, partim recitata & confirmata. 798
1115. * Suessionense. 801
Remense. *ibid.*
* Coloniense. 802
* Catalaunense. *ibid.*
Syriacum. *ibid.*
Trojanum. *ibid.*
* Trenorciense. 803
1. * Paschalis papæ II. epistolæ duæ. 80[illegible]. 8[illegible]5
2. * Acta concilii ex litteris Callisti II. papæ. 804
1116. Coloniense. 806
Lateranense IV. *ibid.*
* *Et Append.* 1834
Romanum. 810
Non distinguendum a præcedenti.
* *Serberianus conventus.* 811
* Lingonense concilium. *ibid.*
† Lingonensis synodus. *ibid.*
1117. * Beneventanum concilium III. 812
* Trenorciense. *ibid.*
1118. GELASII PAPÆ II. VITA. *ibid.*
Ejusdem epistolæ V. 817. & seq.
* *Ejusdem aliæ duæ.* 821. 822
Epistola Petri Cæsaraugustani episcopi ad omnes fideles. 820
1118. Capuanum concilium. 823

ANNO CHRISTI

1118. Coloniense. 823
Frideslariense. 824
* Tolosanum. *ibid.*
* Engolismense. *ibid.*
* Rotomagense. *ibid.*
1119. Viennense in Gallia. 825
1119. CALLISTI PAPÆ II. VITA. 825
Ejusdem epistolæ VIII. 827. & seq.
* *Ejusdem aliæ* XXIV. 832. & seq.
* *Ludovici VI. Francorum regis ad Callistum papam II. epistola.* 855
1119. * Tolosanum concilium. 856
1. * Præfatiuncula. *ibid.*
2. * Canones X. *ibid.*
3. * Epistola synodalis Callisti papæ II. 858
4. * Monumentum de ecclesiis Amantiana, & S. Saturnini. 861
Remense. 862
1. * Canones V. cum præfatione. *ibid.*
2. * Statutum Callisti papæ II. de trevia Dei. 864
3. * Ejusdem concilii acta ex Orderico Vitale. 865
4. * Eadem ex Hessone scholastico. 872
5. * De Thurstano archiepiscopo consecrato a Callisto papa II. 878
* Beneventanum. *Append.* 1835
* Rotomagense. 881
1120. * Bellovacense. 882
Neapolitanum in Samaria. 884
* *Quintilineburgensis conventus.* ibid.
* Suessionense concilium. 885
1122. Romanum I. 888
* *Vvormatiensis conventus.* 889
1123. LATERANENSE I. GENERALE IX. 891
1. Historia concilii. *ibid.*
2. Epistola Callisti papæ ad Gallos. 894
3. Ejusdem epistola ad Henricum Imp. *ibid.*
4. Canones XXII. 895
5. * Stephani Baluzii notæ in aliquot canones. 900
6. Restitutio investiturarum ab Imp. Henrico facta. 901
7. Concessio Callisti papæ II. Henrico Imp. facta. *ibid.*
8. Acta concilii ex Sever. Binii notis. 902
9. * Additio ad idem concilium. *Append.* 1835
Romanum II. 907. *pro* 905
Non est a Lateranensi primo, quod modo attulimus, distinguendum.
1124. Tolosanum. 907. *male pro* 905
Non hoc anno, sed M. C XVIII. *Vide supra.*
* Carnotense. 908. *mendose pro* 906
* Claromontanum. *ibid.*
* Bellovacense. *ibid.*
* Viennense. *ibid.*
1124. HONORII PAPÆ II. VITA. *ibid.*
Ejusdem epistolæ IV. ibid. & seq.
* *Ejusdem aliæ* VII. 910. & seq.
1125. Londinense I. concilium. 912
1. * Præfatiuncula. *ibid.*
2. * Honorii papæ epistolæ tres. *ibid.* & 913

ANNO CHRISTI

3. * Vvillelmi Cantuar. archiep. summonitio. 914
4. Capitula XVII. cum præfatione. ib. & seq.
5. Notæ. 917
1127. * Namnetense. 918
1. * Hildeberti Cenoman. ad Honorium papam epistola. ibid.
2. * Honorii papæ ad episc. provinciæ Turon. 919
Londoniense. 920
1128. Tricassinum. 922
Regula Templariorum. 923. 924
Ravennatense. 936
1129 * Parisiense. *ibid.*
1. * Matthæi Albanensis S. A. L. litteræ. *ibid.*
2. * Honorii papæ epistola confirmativa. 937
3. * Subscriptiones litterarum Ludovici Crassi, & Philippi Augusti regum. 938
* Londoniense. *ibid.*
† * Aurelianense. 939
1129. * Tolosanum. *ibid.*
1. * Præfatio. 940
2. * Capitula XVII. *ibid.*
1130. VITA INNOCENTII PAPÆ II. 945
Ejusdem epistolæ XII. 946. & seq.
* *Ejusdem aliæ* XXXVI. 953. & seq.
Et Append. 1843. & seq.
1130. * Aniciense concilium. 971
Claromontanum. 972
Stampense. *ibid.*
Jotrense. 973
1. Stephani Parisiensis episcopi epistola ad archipresbyteros. 974
2. Ejusdem ad Gaufridum Carnot. episc. 975
3. Hugonis Gratianopolitani episcopi, & Guigonis prioris Cartusiensium, ad patres synodi. *ibid.*
4. Innocentii papæ II. ad metropolitanos, Remensem, Rotomagensem, Turonensem, & suffraganeos. 977
1131. Remense. 989. *pro* 579
1. * Additio ex chronico Mauriniacensi. 980
2. * Canones XVII. 982
3. * Nota Jac. Sirmondi S. J. 987
Leodiense. *ibid.*
Moguntinum. 988
1132. Placentinum. *ibid.*
* *Creissanus conventus.* 989
1134. Pisanum concilium. *ibid.*
* Additio ad idem concilium. *Append.* 1826
* Narbonense. *Append.* 1824
1136. * Antiochenum. *Append. ibid.*
* Hierosolymitanum. *Append.* 1827 *male* 1817
Suessionense. 990
Male hoc anno collocatum a Binio. Vide ann M. CCXX.
* *Stephani Angl. regis diploma de libertatibus ecclesiæ Anglicanæ.* 991
1138. Northamptoniense. *ibid.*
Londoniense, *de quo pauca tantum verba Binius.* 992
1. * Quæ antecesserunt synodum. *ibid.*
2. * Canones XVII. 994
3. * Quæ gesta sunt in synodo. 997
4. * Quæ extra synodum. *ibid.*
1139. LATERANENSE II. OECUMENICUM X. 999
1. Historia concilii. *ibid.*
2. Canones XXX. 1002
* Acta ejusdem concilii ex chronico Mauriniacensi. 1009
Alia in hoc concilio gesta, a Binio collecta 1011
1139. Wintoniense I. 1014
1140. Senonense, *al.* Remense. 1018
1. Epistola Samsonis archiepiscopi Remensis, & trium episcoporum, ad Innocentium papam. 1021
2. Rescriptum Innocentii. 1022
3 Innocentii altera epistola. 1023
1151. * Londinense. 1024
Alieno loco collocatum est hoc concilium.
1142. Wintoniense II. *ibid.*
Antiochenum, & Hierosolymitanum. 1026
Melius anno M. CXXXVI. *a nobis collocata.*
* Latiniacense. *Append.* 1836
* Westmonasteriense. 1029
1143. Londoniense. 10[illegible]
* Anglicanum incerti loci. *ib*[illegible]
Proxima duo concilia [illegible] *errorem collocata sunt.*
1143. VITA CÆLESTINI PAPÆ II. 10[illegible]
* *Ejusdem epistolæ tres.* 1031. & seq.
1144. VITA LUCII PAPÆ II. 1034
Ejusdem epistolæ duæ. 1035
* *Ejusdem aliæ* VIII. 1036. & seq.
1145. VITA EUGENII PAPÆ III. 1042
Ejusdem epistolæ X. 1046. & seq.
* *Ejusdem aliæ* LXXVIII. 1057. & seq.
Et Append. 1846. & seq.
* *Sugerii abbatis ad Eugenium papam III. epistola.* 1061
1145. * *Bituricensis conventus.* 1099
Vezeliacense concilium. 1100
* Additio ad hoc concilium. 1100. 1101
1146. Carnotense. 1102
* Tarraconense. *Append.* 1827. (*mendose*) 1819
1147. * *Stampensis conventus.* 1104
Parisiense concilium. 1105
1148. Remense. 1107
1. Assertiones Gilberti Porretani. *ibid.*
2. Symbolum fidei contra Galberti errores. 1108
3 Canones XVI. 1109
4 Acta concilii a Binio ex variis collecta, ubi statim ab initio sic emenda: *Quis fuerit Eudo hæreticus.* 1113
5. Gaufredi monachi epistola ad Albanensem episcopum. 1121
Trevirense. 1128
* Lingacopense, seu Lingopense. *Append.* 1827. (*mendose*) 1819
1151. * Londinense. 1024
Balgenciacense. 1129
* Hibernicum. 1130
* *Constitutio Vvillelmi archiepiscopi Eboracensis.* 1131
1153. VITA ANASTASII PAPÆ IV. 1132
* *Ejusdem epistolæ* X. ibid. & seq.
1154. * Londinense concilium. 1140

An. Ch.

1154. VITA HADRIANI PAPÆ IV. 1141
Ejusdem epistolæ I X. 1143. & seq.
* *Ejusdem aliæ* XXXIII. 1152. & seq.
* Et Append. 1853
1155. * Suessionense concilium. 1175
1157. * Cicestrense. 1176
1158. * Guaterfordiense. 1183
* Roscomaniense. 1184
* *Remensis conventus.* ibid.
* *Epistola Bartholomæi in Fusniaco.* ibid.
1159. VITA ALEXANDRI PAPÆ III. 1185
Ejusdem epistolæ LXIII. 1188. & seq.
* *Appendix prima continens* LVI. *epistolas editas a Sirmondo.* 1247
* *Appendix secunda continens ejusdem epistolas* CX. *ex tomo* IV. *collectionis Duchesnianæ Franc. Histor.* 1286
Intermixtæ sunt epistolæ.
* *P. decani ecclesiæ S. Aniani ad Alexandrum.* 1300
* *Manuelis Imp. ad Ludovicum regem Francorum.* 1301
* *Friderici Imp. ad ..... archiepiscopum.* 1302
* *Ejusdem ad E. Lugdunensem archiepisc.* 1303
* *Ejusdem ad Matthæum Lotharingiæ ducem.* 1304
* *Victoris antipapæ ad Ludovicum regem Francorum, duæ.* 1304. 1305
* *Ludovici regis Francorum ad Alexandrum papam, duæ.* 1305. 1306
* *Appendix tertia continens ejusdem epistolas* XXVI. *ex variis collectas.* 1362. & seq. & App. 1854. & seq.
1160. Papiense conciliabulum. 1387
1. Epistola Friderici imperatoris, de Victoris electione. 1391
2. Præsideutium concilio hinc inde directa. 1392
3. Bambergensis episcopi. 1393
4. Canonicorum sancti Petri Romæ. 1394
5. Alexandri III. ad Arnulfum Lexoviensem episc. 1397
6. Arnulfi ad archiepiscopos & episcopos Galliæ. 1399
* Nazarenum concilium. 1403
* Epistola synodica. 1404
* Oxoniense. *ibid.*
1161. Apud Novum Mercatum. 1406
Belvacense. *ibid.*
* Tolosanum. *ibid.*
* Fastradi Clarævallensis abbatis ad Omnibonum Veronensem episcopum epistola. 1407
Laudense. 1409
1162. Londoniense. 1410
* Monspeliense. *ibid.*
1163. Turonense V. 1011. *male pro* 1411
1. Sermo Arnulfi Lexoviensis. *ibid.*
2. Canones x. 1418

Anno Christi

3. Acta concilii e variis excerpta a Binio. 1325. *male pro* 1423
4. * Additio ex historia Vezeliacensi. 1425
5. * Additio ex Triveti chronico. *Append.* 1838
1164. Clarendonense. 1425
Northamptoniense conciliabulum. 1435
Epistola Alexandri papæ ad S. Thomam. 1438
1166. Herbipolense conciliabulum. *ibid.*
1. Friderici imperatoris litteræ ad imperii sui populos. *ibid.*
2. Anonymi ad Alexandrum papam. 1440
1167. * *Chinonensis conventus.* 1443
* Anglicanum conciliabulum. 1444
* Epistola suffraganeorum Cantuariensis ecclesiæ ad B. Thomam Cantuar. archiep. *ibid.*
* Altera eorumdem ad Alexandrum papam. 1447
1168. Lateranense concilium. 1449
1170. * *Conventus S. Amantii Buxiensis.* 1451
† * Engolismense concilium. 1452
1170. * Parisiense. *Append.* 1828 (*mendose*) 1820
1171. * Ardmachiense. 1452
1172. * Cassiliense. 1453
Abrincense. 1457
1. Charta absolutionis Henrici Angl. regis. 1458
2. Alberti & Theodini legatorum epistola ad Gilbertum Ravenn archiep. 1459
3. Decreta XIII. per legatos in concilio promulgata. 1460
1175. Londoniense. 1461
* Idem concilium ex collectione Anglicana. 1467
* *Introitus Hugonis cardinalis legati in Angliam: concordia inter archiepiscopos: & de implacitandis clericis.* 1468
* Windeshorense. *ibid.*
1176. * Northamptoniense. 1469
* Westmonasteriense. 1470
Lumbariense. *ibid.*
* *Auctius quam antea editum.*
1177. * Northamptoniense. 1479
* Westmonasteriense. 1480
* Scoticum. 1481
Venetum. *ibid.*
1 Alexandri papæ ad Petrum Cassin. abb. & Capuanum archiep. epistola. 1486
2. Ejusdem ad Ricardum Cantuar. archiep. 1487
3. Ejusdem ad Rogerium Eboracensem archiep. & Hugonem Dunelmensem. 1488
4. Epistola Imperatoris ad Alexandrum papam. 1491
5. Christiani Moguntini archiepiscopi, & aliorum ad Alexandrum papam. 1492
6. * Additio ad concil. Venetum, ex chronico Reichersspergensi. 1499
7. * Alexandri papæ epistola ad Salisburgenses. *ibid.*
8. * Friderici Imp. ad eosdem. 1501
1178. * Hohenaviense concilium. 1502
1179. LATERANENSE III. OECUMENICUM XI. 1503
1. Historia concilii. *ibid.*
2. Epistola Alexandri papæ III. 1506
3. Capitula xx. concilii. 1507

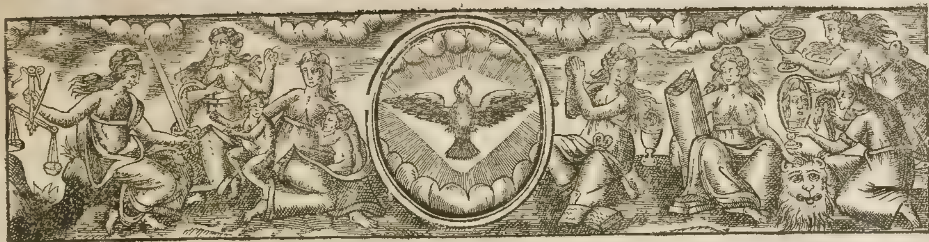
Anno Christi		An. Ch.	
	4. Acta concilii ex variis a Binio collecta. 1523	1187.	VITA GREGORII PAPÆ VIII. 1748
	5. Georgii Corcyræ metropolitæ epistolæ duæ ad Nectarium præpositum monasterii Casulorum. 1527		*Ejusdem epistolæ tres.* 1748. 1751. 1752
	6. Epistola Alexandri papæ ad Vvillelmum Senonensem archiepiscopum. 1529	1187.	* Parmense concilium. *Append.* 1830
	7. * Nomina prælatorum Galliæ, qui eidem concilio interfuere. 1530	1188.	VITA CLEMENTIS PAPÆ III. 1752
	Notæ Severini Binii. 1531		*Ejusdem epistolæ* VII. 1753. & seq.
	Appendix ad concilium Lateranense III. in titulos XLVII. *distributa.* 1535		* *Gisortianus conventus.* 1759
			* *Cenomanensis conventus.* 1760
			Gaintingtoniense concilium. 1762
1181.	LUCII PAPÆ III. VITA. 1734		Parisiense. 1763
			* Lanciciense. 1765
	Ejusdem epistolæ duæ. 1735. 1736	1189.	* Pipeuvellense. 1766
	* *Ejusdem decretum contra hæreticos.* 1737		* Cracoviense. *Append.* 1830
1183.	* Dubliniense concilium. 1739	1191.	VITA CÆLESTINI PAPÆ III. 1767
1184.	* *Ordinatio Ioannis III.* (corrige *Philippi II.*) *regis Franciæ, & Henrici II. regis Angliæ.* ibid.		*Ejusdem epistolæ* XVII. 1768. & seq. Intermixta epistolis.
	* Veronense concilium. 1741		*Philippi Belvacensis episcopi ad Cælestinum papam epistola de captione sua.* 1779. *male pro* 1787
	* Aquileiense. *Append.* 1829		
1185.	VITA URBANI PAPÆ III. 1741	1194.	Eboracense concilium. 1791
	Ejusdem epistolæ IV. 1742. & seq.	1195.	* Monspeliense. 1796
	* *Ejusdem alia.* 1745	1196.	* Parisiense. 1800
1186.	Parisiense concilium. 1747	1197.	* Lanciciense. *ibid.*
	* Karrofense. *ibid.*		*Odonis episcopi Parisiensis synodicæ constitutiones.* 1801

APPENDIX. 1811

In qua quæ extant, ad annos suos singula superius relata sunt.

VITA

ANNO CHRISTI 1073.

VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA GREGORII PAPÆ VII.

ANNO CHRISTI 1073.

Gregorius VII. quãdo & a quibus pontifex factus?

REGORIUS hujus nominis septimus, antea Hildebrandus appellatus, omnium consensu legitime creatus est pontifex anno Christi 1073. Hic patria Soanensis natus est in Tuscia, humili loco, parente fabro; sub protectione sancti Petri educatus. Adolescens nactus est magistrum Laurentium Amalphitanum archiepiscopum, quem non maleficiorum, sed sanctorum principem ejus temporis fuisse testatur irrefragabilis testis Petrus Damiani. Præter Laurentium habuit quoque magistrum Ioannem Gratianum archipresbyterum, postea papam Gregorium sextum nominatum, quem secutus est in Germaniam cum se pontificatu abdicasset, eaque occasione apud Cluniacenses permansit. Cum Leone nono, quem purpura pontificali indutum, & per manum laicalem munus episcopale assumentem increpavit, profectus est Romam, suoque consilio Brunonem postea Leonem nominatum eligi præcepit; factus Romanæ ecclesiæ subdiaconus. Post obitum prædicti Leonis ablegatus est a clero Romano ad imperatorem, petens ab eo ut, cum rebus ecclesiæ perturbatis sibi id non licebat, Romanum pontificem non suo sed cleri nomine eligeret, electumque contra invasores defenderet. A Victore quem eligi postulaverat in Galliam ablegatus, Lugduni simoniacum quemdam archiepiscopum ad confessionem criminis miraculose adegit: qui cum in hymno glorificationis, quem Hildebrandus eum recitare mandaverat, Spiritum sanctum efferre non potuisset, proprio ore confessus est se simoniæ crimine pollutum esse. Ibidem S. Hugoni monasterii Cluniacensis abbati Christum assidere, quidque agendum vel dicendum foret eidem suggerere vidit. Berengarium etiam Andegavensis ecclesiæ archidiaconum in concilio Turonensi ad hæreseos suæ iteratam abjurationem & catholicæ fidei professionem adegit: tantum abest ut, quod calumniatur Benno, Berengarianam hæresim defenderit aut sectatus fuerit. Cumque post obitum Stephani IX. Benedictus ejus nominis X. pseudopapa schismaticus sedem apostolicam invasisset, missus est ad Agnetem imperatricem, petens ab ea, ut futuræ electioni Gerardi Florentini episcopi, qui appellatus est Nicolaus II. consentire non gravaretur.

Gregorii pueritia & adolescentia qualis?

Cum Leone Romam venit, & ab eodem factus est subdiaconus.

Quas legationes obierit?

Miraculũ Gregorii papæ.

Bennonis calumnia refellitur.

Hildebrandi studio

A Quod cum feliciter impetrasset, opera Godefredi ducis schismaticum expulit, & legitimum pontificem in possessionem quietam introduxit. Ejusdem consilio optimo post obitum Nicolai electus est Alexander II. expulsusque est Cadalous Parmensis episcopus & pseudopontifex, quem regii ministri & fautores adversus Alexandrum in thronum apostolicum evexerant. Et quamquam statura pusillus esset, tamen gratia miraculorum & prophetiæ erat omnibus admirabilis. Nam ad miraculum supra recensitum hoc addidit longe mirabilius, quod cum ab Hugone Cluniacensis B monasterii abbate longius abesset, cognoverit cogitationes mentis illius, quibus intra se sibi loquens dicebat: Homuncionem exilis staturæ, despicabilis parentelæ, tumere & metiri altiora, quod tot mundanæ potestates nutum illius præstolarentur. Cum eodem abbate orans Christum sibi astantem, angelumque vibrantem gladium vidit, & futuram mortalitatem prædixit. Petro Damiani, qui per somnium oculorum lumen sibi amisisse visus erat, somnium ejusdem exponens dixisse scribitur: Nequaquam, ut times, propinquæ est mortis indicium, sed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui C tibi carus sit sicut oculus. Vere sibi illud per obitum Dominici Loricati contigisse fatetur Petrus Damiani in epistola ad Alexandrum papam. Sanctum Annonem Coloniensem archiepiscopum, de jure regio in electione Romani pontificis violato conquerentem ita informavit, ut in synodo Mantuana desuper celebrata ipse concesserit atque definierit, Alexandri justam, Cadaloi injustam & illegitimam electionem fuisse. His de causis Alexandri pontificis totiusque cleri Romani judicio dignus est habitus, qui dum viveret Alexander cancellarius Romanæ ecclesiæ constitueretur, eique defuncto in D sede pontificia subrogaretur.

electi sunt Nicolaus & Alexander II.

Gregorii VII. miracula.

Somnium interpretatur.

Eodem die quo Alexander obierat, nimirum x. Kalendas Maii, omnium cardinalium consensu & subscriptione, totiusque populi & cleri approbatione in pontificem electus est invitus, cum præconio virtutum earum, quæ in decreto electionis initio epistolarum Gregorii collocato recensentur. Ob amorem & cultum erga suum educatorem gratitudinis ergo voluit nominari Gregorius, & ad confirmandam illius legitimam sedem, atque ad redarguendam nonnullorum sententiam

Calumnia Bennonis contra electionem Gregorii refellitur.

ANNO CHRISTI 1073.

Cur septimus.

tentiam de spurio eiusdem pontificatu, ut supra dixi in Gregorio sexto, voluit dici septimus; vt scilicet sextum intermedium verum & legitimum sed s apostolicæ pastorem fuisse indicaret. Hunc Lambertus Schaffnaburgensis nominat virum sacris literis eruditissimum, & in tota ecclesia tempore quoque priorum pontificum virtutum genere celeberrimum. Marianus Scotus his diebus in Germania scribens eumdem Gregorium venerabilem prædicat, atque ab eo statuta decreta recitat & laudat. Sigebertus, etsi Henricianas partes contra Romanos pontifices foverit, Gregoriique nimiam severitatem incusarit, tamen nunquam ausus est dicere illegitimum fuisse creatum pontificem. Otto Frisingensis episcopus, eruditissimus scriptor hæc de Gregorio VII. Forma gregis factus, quod verbo docuit exemplo demonstravit, ac fortis per omnia athleta se pro muro domui Israel ponere non timuit. Vnus Vrspergensis abbas, idemque schismaticorum patronus, Bennoni schismatico cardinali inhærens, ejus scriptorum quædam capita recitat, non tamen ut ille spuriam omnino fuisse electionem Gregorii ausus est affirmare, sed ista tantum: Cum absque regis consensu solis tantum Romanis faventibus hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonice constitutum, sed tyrannice papatum sibimet asseverent usurpasse, pro qua re & a nonnullis episcopis abdicatus est. Sed quam ista de non adhibito consensu regis Henrici falsa sint, patet ex actis vitæ hujus Gregorii, in quibus refertur, quod cum ille ad regem scripsisset, ne vigore concessi privilegii factæ electioni assensum præberet, rex non modo non dissenserit, sed missa legatione factam electionem confirmarit, ejusque consecrationi per legatum interfuerit. Idé affirmat Lambertus Schaffnaburgensis loco supra allegato. Videant ergo Novatores, qua veritate subsistant illæ calumniæ, quas princeps schismaticorum cardinalium Benno hujus optimi maximi pontificis moribus, electioni & fidei opponit. Videant quo duce & auctore cathedram Petri impugnent, quamque graviter impingant, qui uno, duobus, vel tribus ad summum schismaticorum fautoribus adhærescentes, & a triginta duorum probatissimorum scriptorum, quos pro Gregorii defensione reverendissimus & illustrissimus cardinalis Bellarminus in controversia de Rom. pontif. libro 4. capite 13. nominatim recenset, sententia & auctoritate temerarie recedunt.

Gregorii laudes.

Abbas Vrspergensis taxatur.

Novatores redarguuntur.

Res a Gregorio gestæ.

Legationes a Gregorio missæ.

Tempore pontificatus præter illam vigilantiam, quam omnibus prope regibus & episcopis totius orbis diligenter custodiendis impendit, post primam illam legationem ad Henricum regem destinatam, Hugonem Candidum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem in Hispaniam ablegavit, ut, recuperatis a Mauris Hispaniæ civitatibus, jura, tributum, & censum sedi apostolicæ dari solita exigeret. Cumque Michael Constantinopolitanus imperator per literas Gregorio de suscepto pontificatu gratulatus esset, ea occasione captata Dominicum patriarcham Venetum causa componendi schismatis ad eum ablegavit. Quartam legationem misit ad Vratislaum ducem Bohemiæ, ut censum solveret pro ducatu Bohemiæ, ut post usum mitræ concessione Alexandri papæ acceptum se facturum voto nuncupato Deo pollicitus fuerat. Anselmum episcopum electum monet, ne a rege Henrico investituram accipiat, antequam rex Romanæ ecclesiæ de communione cum excommunicatis habita satisfecerit. Saxones in regem ob nefanda ejus crimina concitatos, aliumque regem eligere conatos, scripto suo cohibuit. Quintam legationem misit in Germaniam ad ecclesias ejusdem Germaniæ & Galliæ a labe simoniæ expurgandas. Rex ob crimen allegatum debita pœnitentia peracta eosdem honorifice suscepit: ne vero concilium in Germania ea de causa per legatos haberetur, persuasione Liemari Bremensis archiepiscopi obstitit; quasi hac de causa non ab aliis, quam a Bremensi vel Moguntino sedis apostolicæ vicariis synodum congregari oporteret. Legati Romam reversi rem gestam pontifici exposuerunt. Liemarus secundo ad sedem apostolicam citatus factus est inobediens, rebellis, & schismaticus, resistensque jussibus legatorum & ipsius pontificis regem adversus pontificem commovit, idque boni quod mente conceperat infelix princeps hujus instigatione aruit. Sed accidit Dei singulari beneficio, ut cum adversus Romanam ecclesiam principes sæculi & potentiores episcopi conspirarent, pro defensione ejusdem sedis Agnetem regis Henrici matrem, Beatricem, & Mathildem ejus filiam adhuc puellam & virginem, quamquam Godefrido nupta fuisset, affines excitarit. Vnde haud dubie originem sumpsit illa multorum calumnia, quam ad sui expurgationem vulgabant concubinarii, quod post factum divortium inter Mathildem & Godefridum, pontifex Mathildis amplexibus furtivis frueretur: quam calumniam non tantum suo tempore Lambertus, verum etiam hac nostra ætate ex regesto epistolarum Gregorii Baronius tam erudite & solide refutavit ac detexit, atque a mendaciorum involucris vendicavit, ut nemo posthac nisi calumniator & hæreticus fabellæ mendaci aures præbere possit. Vt magno Christianæ religionis bono non solum Saracenos exercitu expugnaret, sed etiam orientalem ecclesiam schismate ab occidentali divisam uniret, Armenos a fide catholica penitus aberrantes ad rectæ fidei tramitem restitueret, plusquam quinquaginta millia militum conscripsit & collegit. Ab Henrico post Saxones subjugatos, postque eam victoriam insolentiore facto, cœpit contemni, Guiberti antiqui schismatici, postea vero Ravennatis episcopi dolo & fraude a Cincio Romano præfecto invasus, captus, & in carcere detentus est, quousque per populum tumultuantem, & tam immane scelus ulcisci paratum, eriperetur, atque pristinæ libertati restitueretur. Sed cum Romano populo vindice tantum scelus irritum redditum esset, idem Guibertus accepta a papa licentia Ravennam se contulit, ibique conspirationem rebellium episcoporum Longobardorum machinatus fuit. Henricus timore Saxonum solutus contempsit implere ea quæ apostolicæ sedis legatis ante promiserat, atque excommunicatos a pontifice recepit & fovit. Quem contemptum cum pontifex non diutius tolerandum esse putasset, eumdem regem ad dicendam causam per legatos Romam citavit ad synodum proxima quadragesima congregandam. Excepit ille legationem, sed magna cum contumelia pontificis eosdem postea abjecit, indictoque Vvormatiensi conventiculo pontificem absentem de criminibus objectis condemnatum per sententiam deponi, eamque ipsi insinuari curavit. Legatis Romam reversis, habita est postridie synodus, in qua dum illi injurias sibi irrogatas retulissent, literæque a rege missæ recitatæ fuissent, una cum rege Henrico Sigefridus Moguntinæ, Vvillelmus Trajectensis, & Robertus Bambergensis ecclesiæ * archiepiscopi excommunicati fuerunt. Latam sententiam pontifex omnibus subditis a juramento fidelitatis absolutis intimavit, eamque Deus contra excom-

ANNO CHRISTI 1073.

Providentia Dei erga ecclesiã.

Calumniæ Gregorio VII. objectæ.

Contra Saracenos bellum suscepit.

Gregorius incarceratur.

Henricum regem Romam vocavit.

Henricus rex cum quibusdam episcopis excommunicatur.

* episcopi

ANNO CHRISTI 1073.

excommunicatos Henrici fautores episcopos interventu mortis pessimæ executus fuit. Saxones a rege defecerunt, & adversus eum formidando apparatu prælio insurrexerunt. Similiter etiam principes Germaniæ majores, episcopi, omnesque fideles, quos dum pontifex rogatu Hermanni Metensis episcopi commonuisset, ut regem ad pœnitentiam hortarentur, Triburiæ conventum indixerunt, in quo dum de alio rege Germaniæ eligendo ageretur, Henricus per legatos pacem rogavit, & emendationem morum promisit: aliquoties repulsam passus, hac tandem lege receptus est, ut dimissis excommunicatis quos fovebat Romano pontifici sese submitteret, seque per Romanum pontificem a vinculo excommunicationis absolvi procuraret. Paruit rex, veniensque in Italiam a pontifice absolutionem obtinuit. Verum schismaticorum & concubinariorum episcoporum instigatione accidit, ut vix in Germaniam reversus iterum in pristina relaberetur. Nam cum Guiberto aliisque quibusdam rebellibus novam conjurationem adversus pontificem fœdissimam contraxit. Quod dum principes Germaniæ cognovissent, inconsulto Gregorio Rudolphum Sueviæ ducem in regem elegerunt, ductumque Moguntiam a Sigefrido consecrari curarunt. Re bellica contra Rudolphum suscepta & feliciter gesta factus elatior, Gregorium contemnere cœpit, quem sibi suoque regno timens hactenus se colere & obsequiis frequentare simulavit. Qua de causa iterum Romæ synodali consensu excommunicatus, regno, quod Rudolpho collatum fuit, digne privari promeruit. Ille vero habito cum schismaticis conciliabulo "Brixiensi, in absentem depositionis sententiam ferri, eique Guibertum schismatis auctorem, sæpe excommunicatum & depositum, in pontificatu subrogari mandavit. Cumque interea Rudolphus rex obiisset, ejusque nece res Germaniæ in tutiore statu collocatæ essent, in Italiam paravit adventum, ut Gregorium papam, quem sibi infensissimum putabat, e sede Petri deponeret, ejusque adversarium Guibertum antipapam in ea collocaret. Cumque urbem Leoninam binis vicibus frustra tentatam & obsessam post biennium suæ persecutionis expugnasset, Guibertum Ravennatem perjurum, depositum & anathematizatum, apud sanctum Petrum per Mutinensem & Ariminensem episcopos iam multis ante annis depositos & excommunicatos inthronizavit, eique Clementis III. nomen imposuit. Ipsam vero Romam ejusve cives non nisi per triennalem obsidionem auro tandem & pecunia expugnavit, quam armis vincere non poterat. Gregorius papa cum paucis nobilibus in castellum sancti Angeli se recepit: interea coronam imperii, quam Gregorius schismatico & excommunicato imperatori solenni ritu conferre usque ad sanguinem recusaverat, Clemens antipapa regi schismatico imponit, & pseudoimperatorem pseudopontifex constituit. Cumque in Aventino monte se contineret, urbisque obsidionem indefesso studio prosequeretur, Gregorius a Roberto Northmanorum duce subsidium, quod Romanæ ecclesiæ per juramentum promiserat, imploravit. Qui statim novis copiis congregatis in Italiam advolans Henricum fugavit, ipsumque pontificem felicissime liberavit, omnesque pseudocardinales, quos Guibertus pseudopontifex creaverat, vel saltem a vero pontifice abstraxerat, urbe expulit. Quibus expulsis, Gregorius concilium Romæ congregavit, quo pseudopontificem cum pseudoimperatore Henrico iterum excommunicavit. Postea ab urbe recedens Cassinum

Henricus rex reconciliatus qua lege.

Rudolphus dux Sueviæ cõtra Henricum fit rex Germaniæ.

Henricus a pontifice regno privatus.

"Brixinensi

Henricus Roma capta Guibertum antipapã creat, nomine Clementem III.

A pseudopapa Henricus fit pseudoimperator.

Henricus per Northmannos Roma fugatur.

A advenit, atque inde ad dedicandam basilicam sancti Matthæi apostoli Salernum se contulit, ibique permansit usque ad obitum, qui contigit vigesimo quarto Maii, anno Christi redemptoris 1085. cum sedisset annos duodecim, mensem unum & dies tres. Sanctitate & miraculis post mortem clarissimus, sepultus est intra basilicam sancti apostoli & euangelistæ Matthæi, quam paulo ante obitum divino cultui consecraverat.

Gregorii obitus & sedes.

LIBER PRIMUS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

B Anno dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, indictione undecima.

REGNANTE *domino nostro Iesu Christo, anno clementissimæ incarnationis ejus millesimo septuagesimo tertio, indictione & Luna undecima, x. Kalendas Maii, feria secunda, die sepulturæ domini Alexandri bonæ memoriæ secundi papæ, ne sedes apostolica diu lugeat proprio destituta pastore, congregati in basilica beati Petri ad vincula, nos sanctæ Romanæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, diaconi, presbyteri, præsentibus venerabilibus episcopis & abbatibus, clericis & monachis consentientibus, plurimis turbis utriusque sexus diversique ordinis acclamantibus, eligimus nobis in pa-* C *storem & summum pontificem virum religiosum, geminæ scientiæ prudentia pollentem, æquitatis & iustitiæ præstantissimum amatorem, in adversis fortem, in prosperis temperatum, & iuxta apostoli dictum bonis moribus ornatum, pudicum, modestum, sobrium, castum, hospitalem, domum suam bene regentem, in gremio hujus matris ecclesiæ a pueritia satis nobiliter educatum & doctum, atque pro vitæ merito in archidiaconatus honorem usque hodie sublimatum, Hildebrandum videlicet archidiaconum, quem amodo usque in sempiternum & esse & dici Gregorium papam & apostolicum volumus & approbamus. Placet vobis? Placet: Vultis eum? Volumus: Laudatis eum? Laudamus. Acta Romæ, decimo Kalendas Maii, indictione undecima.* D

Extat Gregorii VII. registrum in Vaticana bibliotheca, de quo Bertholdus Constantiensis, qui eo vixit tẽpore, annõ 1085. loquens de Gregorio VII. ait: *Erat enim catholicæ religionis ferventissimus institutor, & ecclesiasticæ libertatis strenuissimus defensor. Noluit sanè ut ecclesiasticus ordo manibus laicorum subjaceret, sed eisdem & morum sanctitate & ordinis dignitate præmineret, quod illum latere non poterit, quicumque eiusdem apostolici registrum diligenter perlegerit.*

I. AD DESIDERIUM ABBATEM.

Nuntiat se invitum in demortui Alexandri pontificis locum suffectum. Rogat ut Deum pro se deprecetur, & ad se quantocius veniat.

Gregorius in Romanum pontificem electus Desiderio abbati monasterii sancti Benedicti montis Cassini salutem in Christo Iesu.

DOMINUS noster papa Alexander mortuus est, cujus mors super me cecidit, & omnia viscera mea concutiens, penitus conturbavit. Nam E in morte quidem ejus Romanus populus contra morem ita quievit, & in manu nostra consilii frena dimisit, ut evidenter appareret ex Dei misericordia hoc provenisse. Vnde accepto consilio hoc statuimus, ut post triduanum jejunium, post litanias, & multorum orationem eleemosynis conditam, divino fulti auxilio statueremus quod melius de electione Romani pontificis videretur. Sed subito cum prædictus dominus noster papa in ecclesia Salvatoris sepulturæ traderetur, ortus est magnus tumultus populi, & fremitus, & in me quasi vesani insurrexerunt, ita ut cum propheta possim dicere: *Veni in altitudinẽ maris, & tempestas demersit me. Laboravi clamãs, raucæ factæ sunt fauces meæ, &: Timor*

De Desiderio abbate Leo Ostiẽsis libro 3. chronici Cassin.

Psal. 68.
Psal. 54.

ANNO CHRISTI 1073.

& tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Sed quia in lecto jacens valde fatigatus satis dictare nequeo, angustias meas enarrare supersedeo. Te itaque per omnipotentem dominum rogo, ut suffraganeos fratres & filios, quos in Christo nutris, ad exorandum Deum pro me provoces, & ex vera caritate invites: quatenus oratio, quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum. Tu autem ipse quantocius ad nos venire non prætermittas, qui quantum Romana ecclesia te indigeat, & in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Dominam Agnetem imperatricem, & Rainaldum venerabilem Cumanum episcopum ex nostra parte saluta; & quantum erga nos dilectionis habuerint, nunc ut ostendant, nostra vice fideliter obsecra. Data Romæ XI. Kalendas Maii, indictione XI.

II. AD GISULFUM PRINCIPEM SALERNITANUM.

Ejusdem argumenti.

Gregorius in Romanum pontificem electus Gisulfo Salernitano principi salutem in Christo Iesu.

DOMINUS noster Alexander papa mortuus est, cujus mors super me cecidit. [*Omnia ut supra usque ad id quod ait:*] Te itaque per omnipotentem dominum rogo, ut venerabilem patrem Leonem, & ceteros religiosos viros in partibus illis commorantes, ad exorandum Deum pro me ex vera caritate invites, ut oratio quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum. Tu autem ipse quantocius ad nos venire non prætermittas; qui quantum Romana ecclesia te indigeat, & in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Data Romæ XI. Kalendas Maii, indictione undecima.

III. AD GUIBERTUM RAVENNATEM ARCHIEPISCOPUM.

Ejusdem argumenti: rogat etiam ut legatos mittat.

Gregorius in Romanum pontificem electus Guiberto Ravennati archiepiscopo salutem in Christo Iesu.

NON dubitamus famam literas nostras antevolasse, & tam vobis, quam multis aliis, domini nostri Alexandri papæ obitum nuntiasse. Quod autem mihi valde gemendum est, mors ejus super me cecidit, & omnia viscera mea concutiens penitus conturbavit. Nam in morte ejus primo quidem Romanus populus contra morem ita quievit, & in manu nostra consilii frena dimisit, ut evidenter appareret ex Dei misericordia hoc provenisse. Unde accepto consilio hoc statuimus, ut post triduanum jejunium, post litanias, & multorum orationem eleemosynis conditam, divino fulti auxilio, statueremus quod de electione Romani pontificis videretur melius. Sed subito, cum prædictus dominus noster papa in ecclesia Salvatoris sepulturæ traderetur, ortus est magnus tumultus populi, & fremitus, & in me quasi vesani insurrexerunt, nil dicendi, nil consulendi facultatis aut spatii relinquentes. Violentis manibus me in locum apostolici regiminis, cui longe impar sum, rapuerunt. Ita recte ego cum propheta possum dicere:
Isaia 68. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me: laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ.* Denique
Psal. 54. *timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* Sed quia multis & magnis curis fatigatus satis dictare nequeo, miserias meas enumerare supersedeo. Rogo itaque vos per omnipotentem Deum, ut caritatem, quam erga Romanam ecclesiam maxime hoc tempore, &, ut meminisse debetis, erga me specialiter vos gerere promisistis, quoniam quidem tempus, & rerum qualitas ejus probari postulat; nunc quidem in me, & si non meis meritis, saltem amore apostolorum ostendere curetis; & suffraganeos ac filios ecclesiæ vestræ ad exorandum Deum pro me invitetis, ac commoneatis, quatenus ad ferendum onus, quod mihi invito & valde reluctanti impositum est, vires tribuat, manum porrigat, ut si me totum in portu stare noluit, saltem in tam alta pericula projectum non relinquat: ego enim sicut in ea caritate non ficta vos diligo, ita eamdem, & quæcumque ejus officia sunt, a vobis indubitanter exigo. Neque vero dilectioni vestræ dubitandum est, quin Romanam ecclesiam, & eam, cui Deo auctore præsidetis, ea concordia, & quantum cum communi utriusque honore poterimus, omnimoda caritate copulare desideremus, ut in nostris etiam animis semper conjuncta pax & plena dilectio connectatur. Sicut igitur prudentiam vestram hortati sumus, ita etiam per elementa nostra nos velle ac desiderare cognoscite, videlicet ut frequenter inter nos legatis discurrentibus collætari, & mutua consolatione gaudere possimus. Data Romæ VI. Kalendas Maii, indictione undecima.

IV. AD BEATRICEM DUCISSAM, UGONEM, &c.

Gregorius in Romanum pontificem electus Beatrici ducissæ, Ugoni abbati Cluniacensi, Manassæ archiepiscopo Rhemensi, regi Danorum, abbati Massiliensi.

INCEPTIS quidem a paribus, sed circa finem singulis epistolis juxta locorum & personarum competentiam discrepantibus. Data Romæ IV. Kalendas Maii, indictione undecima.

V. AD RAINERIUM FLORENTINUM EPISCOPUM.

Præcipit ut vidua, quæ consanguineo suo nupserat, donis & dote ab eo relictis privetur.

Gregorius in Romanum pontificem electus Rainerio Florentino episcopo salutem in Christo Iesu.

PRÆSENTIUM portitor apicum nostris insinuavit auribus, fratrem suum contra divinum jus, contra sanctorum patrum institutum, consanguineæ suæ thalamis adhæsisse, canonicis Florentinæ ecclesiæ ne hoc facinus perpetraret prohibentibus eum canonice. Quo viam universæ carnis ingresso, relicta illius consanguinea scilicet, cum dono atque dote, quam injuria divinarum nec non & humanarum legum non est verita suscipere, ad alterius viri torum disponit transmigrare, cum potius scelus quod commisit perpetuo oporteret eam flere. Tua itaque fraternitas consanguinitatis lineam a majoribus natu ejusdem loci diligenter inquirat; quam si inter defunctum virum eamdemque vivam mulierem invenerit, ad aliarum exemplum ita studeat canonica auctoritate omnia dotalia instrumenta cassare, & ad nihilum redigere, ne de illicito quod contraxit conjugio aliquam mercedem recipiat, qua lætari possit in posterum. Sicut nos diligis, ita nostræ jussionis primitias ad effectum perducere tua ne insistat caritas. Data Romæ III. Kalendas Maii, indictione undecima.

VI.

ANNO CHRISTI 1073.

VI. AD GIRALDUM OSTIENSEM EPISCOPUM, ET RAIMBALDUM SUBDIACONUM.

Legatum mittit qui eis Alexandri obitum & suam electionem narret. Monet ut monachos & abbatem Cluniacensem ad pacem flectant. Et si comes de " Rocyo, sicut ipse jusserat, in Hispaniam non fuerit contra Paganos profectus, vel si alii principes illuc contra eosdem proficisci velint, legatus a se missus illuc tendat. Tandem monet ut quamprimum redeant.

" Roccio

Gregorius in Romanum pontificem electus Giraldo Ostiensi episcopo, & Raimbaldo subdiacono, in legatione Galliæ constitutis, salutem in domino Iesu Christo.

RUMOREM obitus domini nostri Alexandri papæ, qui XI. Kalendas Maii spiritum Deo reddidit, & nostræ promotionis famam jam ad vos pervenisse credimus, sed eadem plene vos cognoscere cupientes, ad certissima eorum indicia aptiorem hoc dilecto filio & cardinali sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero, qui ambobus interfuit, in partes illas mittendum nostrorum " nomine judicavimus. Itaque quid & qualiter de utroque factum sit, per hunc mera veritate percognita, ut orationes ad Deum fieri solicite procuretis caritatem vestram valde rogamus, quatenus & illius animam ad gaudia æternæ beatitudinis transferat, & nobis ad ferendum onus impositum auxilium suæ miserationis impendat. Quia vero hunc confratrem nostrum, videlicet " Vgonem Candidum, in partes illas dirigi tempus & rerum competentia postulasse videbatur, prudentiam vestram omnino exoratam esse volumus, quatenus " Vgonem Cluniacensem abbatem, & totam congregationem fratrum, ita ad pacem & integram hujus dilectionem flectere & conjungere studeatis, ut auxiliante Deo, nihil in eorum mentibus, quod invisum, aut dissensionis nube sit obtectum, relinquatis. Nam & hic, abjecto omni arbitrio suo, ad cor nostrum nostraque consilia rediens, in eodem sensu eademque voluntate ac studio nobis est connexus, & ea quæ antehac sibi imposita sunt, vivente adhuc domino nostro papa, ex aliorum magis, quam ex ejus culpa prodiisse cognovimus. Præterea hæc meminisse debetis, quod in literis domini nostri beatæ memoriæ Alexandri, & nostra quoque legatione orati & commoniti fuistis, quatenus causæ " Evuli comitis de Roceio per vos, & per antedictum abbatem favorem addere insisteretis; & cognita pactione, quam nobiscum de terra Hispaniæ pepigit in scripto, quod sibi dedimus, una cum consilio abbatis, tales illuc personas dirigi procuraretis, qui & errorem Christianorum qui ibi reperiuntur in spiritualibus corrigere saperent, & in exquirendis causis sancti Petri juxta tenorem pactionis, si res bene procederet, sat idonei forent. Quod si ita factum est, nobis multum placet; sin vero adhuc aliqua occasione prætermissum est, aut etiam si eadem conventio ab aliis quibusdam principibus, quos in eamdem partem seorsum ab Evulo suis copiis ituros intelleximus, nondum exquisita est, volumus ut cum vestro consilio, & abbatis, Hugo cardinalis illuc tendat, & æquam ab omnibus ex parte sancti Petri pactionem & debitum exigat. Vos autem ex nostra parte rogate abbatem, ut tales sibi adjungat qui eum comitentur, quorum consilio & adjutorio iter & laborem illum fiducialiter aggredi possit, legatione tamen in eo principaliter posita. Extra Hispaniam vero nullius unquam publici rerum ecclesiasticarum negotii sine vestro consensu, quamdiu vos in Gallia fueritis, licentiam sibi dedimus faciendi. Ceterum de mora vestræ reversionis valde miramur, præsertim cum jam redire commoniti, in tanta vestri reditus expectatione nec morarum quidem nobis causas indicastis. Vnde dilectionem vestram admonemus, ut quantocius possitis ad nos revertamini, quatenus & quid egeritis cognoscamus, & de cetero consultius, adjuvante Deo, statuere valeamus. Præter hæc jam sæpe memoratum abbatem specialiter commoneri, & plurimum a vobis vice nostra exorari cupimus; quatenus caritatem, quam hactenus in nos habuit, nunc, cum maxime opus est, indefessa exhibitione conferat, & infirmitatem nostram suis & sanctissimæ congregationis suæ orationibus tanto subnixius adjuvare studeat, quanto imbecillitatem nostram sub accumulato pondere gravius premi non ignorat. Data Romæ, secundo Kalendas Maii, indictione undecima.

" neminem

Orationes pro defunctis.

" Hugonem

" Hugonem

" Eboli

VII. AD PRINCIPES HISPANIÆ.

Significat comiti de Roceio sub quadam conditione eam Hispaniæ partem concessisse, quam a Saracenorum manibus eriperet. Prohibet alios principes in eamdem regionem cum copiis ingredi, partemque ullam illius provinciæ sibi vindicare, nisi interveniat æqua pactio persolvendi jura sancti Petri: qua de re legatos mittit.

Gregorius in Romanum pontificem electus omnibus principibus in terram Hispaniæ proficisci volentibus perpetuam salutem in domino Iesu Christo.

NON latere vos credimus regnum Hispaniæ ab antiquo proprii juris sancti Petri fuisse, & adhuc (licet diu a Paganis sit occupatum) lege tamen justitiæ non evacuata, nulli mortalium, sed soli apostolicæ sedi ex æquo pertinere. Quod enim auctore Deo semel in proprietates ecclesiarum juste pervenerit, manente eo, ab usu quidem, sed ab earum jure, occasione transeuntis temporis, sine legitima concessione divelli non poterit. Itaque comes Evulus de Roceio, cujus famam apud vos haud obscuram esse putamus, terram illam ad honorem sancti Petri ingredi, & a Paganorum manibus eripere cupiens, hanc concessionem ab apostolica sede obtinuit, ut partem illam, unde Paganos suo studio, & adjuncto sibi aliorum auxilio expellere posset, sub conditione inter nos factæ pactionis, ex parte sancti Petri possideret. Qua in re & labore quicumque vestrum sibi adhærere voluerit, omni caritatis affectu commonitus erga honorem sancti Petri talem animum gerat, ut ab eo & munitionis auxilia in periculis, & merita fidelitatis præmia securus accipiat. Si autem aliqui ex vobis seorsum ab illo propriis copiis eamdem terram aliqua in parte intrare paraverint, decet ut militiæ causam ex animi devotione quam justissimam sibi proponant, jam nunc omni voto concipientes, & ex corde statuentes, ne capta terra easdem, quas illi qui nunc Deum ignorantes eam occupant, injurias sancto Petro faciant. Hoc enim neminem vestrum ignorare volumus; quoniam nisi æqua pactione persolvendi juris sancti Petri in regnum illud animadvertere statueritis, potius vobis apostolica auctoritate, ne illuc tendatis interdicendo, contraferemur, quam sancta & universalis mater ecclesia, idem a filiis suis quod ab hostibus patiendo, non jam proprietatis suæ, sed filiorum

ANNO CHRISTI 1073.

detrimento faucietur. Quamobrem hunc dilectum A filium Hugonem & cardinalem sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyterum in partes illas misimus, in cujus ore nostra ad vos consilia & decreta plenius apertiusque differenda ac vice nostra disponenda posuimus. Data Romæ 11. Kalendas Maii, indictione undecima.

VIII. AD VBERTVM CLERICVM ET ALBERTVM DIACONVM.

Eorum legationem confirmat. hortatur ut orationes pro se fieri curent.

Gregorius in Romanum pontificem electus, Vberto clerico, & Alberto diacono, salutem in domino Iesu Christo.

OBITVM domini Alexandri papæ jam vos accepisse fama nuntiante credimus, & quam repente, quantaque populi violentia nos indigni & reluctantes ad regimen apostolicæ sedis lati sumus. Sed ne eventus harum rerum animos vestros in exequenda vobis commissa legatione, aut timore, seu aliqua ambiguitate pertentet, ad confortandam caritatem vestram hæc succincte vobis scripsimus; ut omnem in Deo, & sancto Petro, cujus filii & legati estis, fiduciam habentes, ad quæ missi estis, viriliter & incunctanter apostolica vice fulciamini, & in facienda justitia fideli constantia accingamini. Nam & ea quæ a beatæ memoriæ domino C nostro Alexandro papa injuncta vobis & commissa sunt, nos quoque præsenti auctoritate injungimus, firmiterque committimus: in quibus peragendis ut monita damus, ita, auxiliante Deo, apostolicæ consolationis & auctoritatis subsidia vigilanti studio conferre procurabimus. De cetero vos monemus, ut in locis venerabilibus, ad quos veneritis, orationes pro me fieri obsecretis, quatenus omnipotens Deus, qui desiderium meum nunquam ad honorem istum anhelasse cognoscit, ad ferendum tam grave onus, quod impositum ejus timore recusare non audebam, omnes facultates infirmitati meæ pius impendat. Data Romæ 11. Kalendas Maii, indictione undecima.

IX. AD GOTTIFREDVM DVCEM.

Gratum sibi fuisse scribit, quod literis fuerit de sua promotione gratulatus: significat tamen se dolere de suscepto pontificali munere. Ostendit suam erga eum & regem dilectionem. Optat ut rex suis monitis acquiescat.

Gregorius in Romanum pontificem electus Gottifredo duci salutem in domino Iesu Christo.

GRATA nobis est lætitia tua, quam in literis tuis de promotione nostra te habere cognovimus, non ut hoc aliqua causæ nostræ delectatio E faciat, sed quod eam ex fonte sinceræ dilectionis, & fideli mente derivatam esse non dubitamus. Nostra enim promotio, quæ tibi ceterisque fidelibus piam de nobis existimationem & gaudium administtat, nobis interni doloris amaritudinem & nimiæ anxietatis angustias generat. Videmus enim quanta nos solicitudo circumstat, sentimus quantum nos suscepti oneris sarcina gravat, sub quibus dum nostræ infirmitatis conscientia tremit, anima nostra in Christo potius dissolutionis requiem, quam in tantis periculis vitam cupit. In tantum quippe commissi nobis officii consideratio nos solicitat, ut nisi in orationibus spiritualium hominum post Deum aliqua fiducia nos sustentaret, curarum immensitate mens nostra succumberet. Peccatis enim facientibus ita pene totus mundus in maligno est positus, ut omnes, & præcipue qui in ecclesia prælati sunt, eam potius conturbare, quam fideli devotione defendere vel celebrare contendant: & dum suis aut lucris, aut præsentis gloriæ desideriis inhiant, omnibus quæ ad religionem & justitiam Dei pertinent se velut hostes opponant. Quo magis nobis dolendum est, qui susceptum universalis ecclesiæ regimen in tanta difficultate nec rite administrare, nec tuto deserere possumus. Ceterum quia fidei & constantiæ virtutem, donante Deo, in te sitam esse cognovimus, omnem quam oportet in carissimo sancti Petri filio in te B fiduciam habentes, animum tuum de nostra itidem constantissima dilectione, & erga honores tuos promptissima voluntate, nequaquam dubitare volumus. De rege vero mentem nostram & desiderium plene cognoscere potes; quod, quantum in domino sapimus, neminem de ejus præsenti ac futura gloria aut solicitiorem, aut copiosiori desiderio nobis præferri credimus. Est enim hæc voluntas nostra, ut primum oblata nobis opportunitate per nuntios nostros super his quæ ad profectum ecclesiæ, & honorem regiæ dignitatis suæ pertinere arbitramur, paterna eum dilectione & admonitione conveniamus. Quod si nos audierit, non aliter de ejus quam nostra salute gaudebimus; quam tunc certissime sibi lucrari poterit, si in tenenda justitia nostris monitis & consiliis acquieverit: sin vero (quod non optamus) nobis odium pro dilectione, omnipotenti autem Deo pro tanto honore sibi collato, dissimulando justitiam ejus, contemptum non ex æquo reddiderit, interminatio qua dicitur; *Maledictus homo, qui prohibet gladium suum a sanguine*, super nos, Deo providente, non veniet. Neque enim liberum nobis est alicujus personali gratia legem Dei postponere, aut a tramite rectitudinis pro humano favore recedere, dicente apostolo: *Si hominibus placere vellem, servus Dei non essem.* Data Romæ 11. Nonas Maii, indictione undecima.

Ier. 48.

Nullius gratia lex Dei postponenda. Gal. 1.

D X. AD GVIDONEM IMOLENSEM.

Vt discordiam inter archiepiscopum Ravennatem & cives Imolenses sedet. Et si archiepiscopus eos a sedis apostolicæ ditione conatur avellere, illis auxilium præbeat, donec legati illuc proficiscantur.

Gregorius in Romanum pontificem electus Guidoni Imolensi comiti salutem in domino Iesu Christo.

QVIDAM Imolenses nostram adeuntes præsentiam conquerendo nobis indicavere, quod confrater noster Guibertus archiepiscopus Ravennas eos contra honorem sancti Petri, cui fidelitatem juravere, suæ omnino ditioni subigere, & ad juranda sibi fidelitatis attenter sacramenta compellere. Verum hæc relatio tanto plus admirationis nobis attulit, quanto perspecta dudum in eo & fraterna caritas, & sacerdotalis honestas suspicionis in illum indubitantius causas excludit. Neque enim credere possumus, tam prudentem virum, ita aut naturæ aut dignitatis suæ loci oblitum esse, ut qui apostolorum principi fidelitatem ipse jurejurando promisit, neglecto periculo suo, alios qui idem fecerunt ad perjurium nitatur per exquisita ab eis sacramenta pertrahere. Attamen quæcumque inter eos discordia aut molestiarum fit occasio, quatenus eam sedare, & si possis, salvo honore sancti Petri, firma studeas pace decidere, pruden-

ANNO CHRISTI 1073.

prudentiam tuam valde rogamus. Quod si aliquibus malis impedientibus non possis efficere, & prædictus confrater noster archiepiscopus, aut alia quælibet persona, præfatos cives a fidelitate sedis apostolicæ non desinat obstinata coercitatione divellere, sicut apostolorum tibi præsidia apud omnipotentem Deum prodesse, & in hac vita non sine meritorum compendio præsidere cupis, ita eis præsenti auctoritate rogatus, & commonitus, defensionis auxilia, donec legati nostri in partes illas veniant, conferre non desinas. Nos equidem cum omnibus, si fieri potest, pacem habere ardenter cupimus; sed eorum conatibus qui ad injuriam sancti Petri, cujus servi sumus, extendere se moliuntur, divina adjuti tam virtute quam justitia obviare non refugimus. Data Romæ Kalendis Iunii, indictione undecima.

XI. AD BEATRICEM, ET MATHILDEM EJUS FILIAM.

Hortatur ut simoniacos evitent. De Lucensi electo aliqua commemorat. Significat se mittere viros religiosos ad regem, qui illum ad Romanam ecclesiam revocent.

Gregorius in Romanum pontificem electus Beatrici, & ejus filiæ Mathildi, salutem in domino Iesu Christo.

SICUT beatus Gregorius in quodam super moralia Iob explanationum libro ait: Statutum est apud supernum judicem quanta unumquemque aut ferire adversitas, aut debeat mulcere prosperitas. Quicumque ergo sive spe hujus, vel timore illius in tempore tentationis ab his quæ recta sunt deviat, nec sperare in Deum, nec divinarum eloquiis scripturarum se adhærere manifestat. Hoc autem ideo dicimus, quia nobis & vobis, imo omnibus qui consortes adoptionis filiorum Dei esse cupimus, non tam occasiones nostræ existimationis, videlicet quid hinc prosit, inde noceat, intuendæ sunt, quam illud, ut justitiam Dei, quæ nunquam beatitudinis fine carebit, fortiter teneamus, solicite pensandum & enitendum est. Scriptum est enim: *Sed & si quid patimini propter justitiam, beati.* (1. Petr. 3.)
Nostis, dilectissimæ sancti Petri filiæ, quam aperte Longobardorum episcopi simoniacam hæresim defendere ac fovere præsumpserint, cum Gotefredum simoniacum, & ob hoc excommunicatum, atque damnatum sub specie benedictionis maledixerint, & sub umbra ordinationis execratum hæreticum constituerint. Nempe qui hactenus lapides & sagittas latenter contra dominum jactarunt, jam nunc ad subvertendam religionem, & immobilem sanctæ Romanæ ecclesiæ petram concutiendam, non dubie præcursores antichristi, & antiqui hostis satellites in apertum furoris sui campum prosiluerunt. Quibus favere vel consentire, quam periculosum sit prudentia vestra inde perpendat; quod beatus Gregorius dicit: Talibus non summopere obviare, quid aliud est, nisi fidem negare? Vnde nobilitatem vestram hortamur, & valde rogamus, ut communionem illorum evitare & declinare studeat, ne factionibus eorum consilia vel adjumenta præbeat. Neque vero in hac re aliqua hujus mundi ratio, quæ quidem vana, transitoria, & deceptiva est, vos commoveat; quoniam per misericordiam Dei, & sancti Petri, nulla vos inimicorum versutia lædere poterit, si mentem vestram libera conscientia defendit. De electo vero Lucensi, non aliud vobis respondendum esse perspicimus, nisi quod in eo tantam divinarum literarum scientiam, & rationem discretionis esse percepimus, ut quæ sinistra, quæ sit dextra ipse non ignoret. Quod si ad dexteram inclinaverit, valde gaudemus; sin vero, quod absit, ad sinistram, utique dolemus: sed nullius personæ gratia vel favore impietati assensum dabimus. De rege autem, ut antea in literis nostris accepistis, hæc est voluntas nostra, ut ad eum religiosos viros mittamus, quorum admonitionibus, inspirante Deo, ad amorem sanctæ Romanæ & suæ matris ecclesiæ eum revocare & ad condignam formam suscipiendi imperii instruere & expolire valeamus. Quod si nos, quod non optamus, audire contempserit, nos tamen a matre nostra Romana ecclesia, quæ nos nutrivit, & sæpe filiorum suorum sanguine alios generavit filios, custodiente Deo, exorbitare nec possumus nec debemus. Et certe tutius nobis est defendendo veritatem pro sui ipsius salute adusque sanguinem nostrum sibi resistere, quam ad explendam ejus voluntatem iniquitati consentiendo secum, quod absit, ad interitum ruere. Valete in Christo carissimæ, & in nostra dilectione corde tenus vos annexas esse scitote. Data Romæ VIII. Kalendas Iunii, indictione undecima.

XII. AD GVLIELMVM PAPIENSEM EPISCOPVM.

Ostendit se ipsius literis commotum bene jam de ipso existimare; ut autem hanc opinionem de eo retineat, rogat ipsum ut ecclesiæ Romanæ statuta amplectens contra ejus adversarios pro viribus certet.

Gregorius in Romanum pontificem electus Gulielmo Papiensi episcopo salutem in domino Iesu Christo.

NONNULLA nobis frater de te antehac relata sunt, e quibus animus noster non immerito turbari debuit; sed in epistola tua longe alia cognoscentes, ad meliorem opinionem, & spem gaudii adducti sumus, cupientes & illa vana fuisse, & fidem eorum quæ tua dilectio spondet operum attestatione percipere; cujus rei præsens & copiosa tibi materia suppetit, ut & his quæ de te credenda suades, exclusa dubitatione, credamus, & fraternitatem tuam integra caritate nobis, imo sanctæ Romanæ ecclesiæ, adstrictam fore comprobemus. Fiat itaque nobis indicium, quam unanimi studio eadem nobiscum velle, & pro libertate sanctæ ecclesiæ quibus nos repugnamus toto nisu resistere paratus existas, videlicet ut his qui catholicam fidem, & ecclesiasticæ religionis regulas conantur evertere, non solum non consentire, sed ea parte, quæ pro reverentia hujus sanctæ sedis, & debito perceptæ fidei cultu illis contraire decrevit, tuis consiliis adjutorioque suffulta, pro tuis viribus te quoque repugnare ostendas. Hoc autem indubitanter scias, quoniam si Mediolanenses catholici hujus rei testimonium de te nobis dederint, ut Godefredo excommunicato, & episcopis qui ejus causa excommunicationis periculum incurrerunt, prudenter obsistas, & eis qui in certamine Christi sunt fideliter solatium præbeas, non aurum, vel argentum, nec aliqua fraternitatis tuæ studia, vel obsequia nostræ & totius Romanæ ecclesiæ caritati æque te, & causas tuas commendare, & indissolubili cura annectere poterunt. In hoc etenim carissimum filium, & fidum cooperatorem sanctæ Romanæ ecclesiæ potissimum te demonstrare poteris, si ejus statuta, quæ a tramite sanctorum patrum non

Anno Christi 1073.

non recedit amplexando fortiter & defendendo A tenueris. Quod quidem præ ceteris Longobardorum episcopis te oportet agere, ut sicut apostolica & universalis ecclesia eam, cui Deo volente præesse dignosceris, speciali gratia & honore sublimavit; ita, cum necessitas & causarum labor exegerit, in solicitudine matris desudet acrius, quæ caritatis ejus & vicariæ dispensationis munus sortitur opimius. Data Romæ III. Kalendas Iulii, indictione undecima.

XIII. AD MANASSEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ne monachos sancti Remigii amplius vexet, & juxta canonicas sanctiones abbatem ibi ordinandum curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

SI loci tui, frater dilectissime, dignitatem, si officii debitum, si statuta divinarum legum, denique si eam quam sanctæ Romanæ ecclesiæ reverentiam & caritatem debes diligenter attenderes, profecto rogatus & monita sedis apostolicæ non totiens apud te frustrari permitteres; præsertim cum gravis culpa sit in hujusmodi causa te monitoris vocem provocasse vel expectasse. Nam quæcumque nobis e commissa dispensatione imminent, C negligere quidem ea absque periculo nostro non possumus, nedum voluntate & studio confundere securum nobis esse putemus: siquidem meminisse debet prudentia tua, quotiens dominus & prædecessor noster Alexander venerandæ memoriæ papa, & nos, tum per epistolas, tum per legatos, de causa monasterii sancti Remigii rogando & hortando te admonuimus, ne totiens apostolicam audientiam fratrum clamoribus fatigari urgente necessitate sineres, ne quemquam ibi, cui sacri canones contradicerent, in loco abbatis apponeres, neu bona monasterii ab usu congregationis auferendo locum inopia dissipares; sed talem ibi ad regimen abbatiæ constitui regulariter procurares, cui nec in exterioribus providendi diligentia, nec in spirituali moderamine religio deesset, aut scientia. Quod cum sæpe te facturum nobis per legatos tuos promiseris, necdum tamen adimplere curasti; sed, ut multorum relatione comperimus, de die in diem venerabilem locum illum asperius ac miserabilius tractas, &, ut detrimenta bonorum temporalium taceamus, religiosas quoque fratrum personas crudeli ac contumeliosa captione coarctas. Vnde tui ipsius solertia perpendere potest, quam gravis super hac re & te culpa & nos molestia mordeat, quod apostolicæ sedis auctoritas loco & fratribus quibus re jamdudum paternis affectibus consuluisse decuerat, necdum erga te ad pacem & quietem prodesse potuit. Tentare tamen adhuc, frater dilectissime, & miti oratione animum flectere destinavimus, rogantes & ex parte beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, per eos apostolica auctoritate commonentes, ut si deinceps spem in nostra fraternitate & dilectione habere volueris, sine omni dilatione talem personam regulariter ibi ordinari in abbatem procures, quæ huic ordini & officio decenter congruat, & cetera, quæ necessitas & justitia monasterii exigit, ita corrigas & emendes, ne fratrum ulterius ad nos referri querela debeat. Quod si denuo in hac re reverentiam sancti Petri & nostram qualemcumque caritatem amicitiamque contempseris, procul dubio (quod nos inviti dicimus) apostolicam in te severitatem & iracundiam provocabis. Data Romæ secundo Kalendas Iulii, indictione undecima.

XIV. AD HUGONEM ABBATEM CLUNIACENSEM.

Vt literas suas ad Rhemensem archiepiscopum mittat, & monachos sancti Remigii tueatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, Hugoni abbati Cluniacensi, salutem & apostolicam benedictionem.

B NOVERIT sanctitas vestra hos fratres monachos monasterii sancti Remigii esse, quibus apud sedem apostolicam pro consolatione loci sui, quem Manasses Rhemensis archiepiscopus quotidie dissipat ac confundit, diu commorantibus, non aliud ad præsens solatium opportunius exhibere potuimus, quam quod eidem archiepiscopo literas pariter cum istis vobis redditas destinavimus; in quibus eum, si cum beato Petro & Romana ecclesia pacem sperare velit, præfatum monasterium regulariter ordinare, & in quiete dimittere multum rogamus, & admonemus; Quas ut vestra caritas illi per idoneum nuntium mittat, & nobis quidquid pro his fecerit oblata primum opportunitate rescribat, nostra solicitudo desiderat. Interim vero fratres istos desolationem loci sui videre fugientes benignitati vestræ commendamus, quatenus de his tamdiu curam habere non pigeat, donec miserante Deo, optatam quietem in monasterio suo eos habere posse contingat. Data Romæ II. Kalendas Iulii, indictione undecima.

XV. AD OMNES CHRISTI FIDELES IN LOMBARDIA.

Nuntiat se excommunicasse Gotefredum, quod simoniace Mediolanensem ecclesiam occupaverit. Monet ne ei consentiant, & fidem defendant.

D *Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus fidelibus sancti Petri apostolorum principis in Longobardia commorantibus salutem & apostolicam benedictionem.*

SCIRE vos volo, fratres carissimi, quod & multi vestrum sciunt, quia in eo loco positi sumus, ut, velimus nolimus, omnibus gentibus, maxime Christianis, veritatem & justitiam annuntiare compellamur, dicente domino: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* & alibi: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, animam ejus de manu tua requiram.* Item propheta, *Maledictus*, inquit, *homo qui prohibet gladium suum a sanguine*, id est verbum prædicationis a carnalium increpatione. Hæc ideo prælibavimus, quia inter multa mala, quæ ubique terrarum fiunt, quidam ministri satanæ, & præcones antichristi, in Longobardia etiam fidem Christianam conantur confundere, & iram Dei super se provocare. Nam, sicut scitis, Gotefredus, vivente Guidone dicto archiepiscopo Mediolanensi, eamdem ecclesiam, quæ quondam meritis gloriosissimæ virginis & genitricis Dei Mariæ, nec non auctoritate clarissimi doctoris beati Ambrosii inter ceteras Longobardorum ecclesias, religione, libertate, ac speciali gloria enituit, nunc quasi vilem

Isa 58. Ezech. 33. Ier. 48.

Anno Christi 1073.

vilem ancillam præsumpsit emere, sponsam videlicet Christi diabolo prostituere: & a catholica fide tentans eam separare, nisus est simoniacę hęresis scelere maculare. Quod audiens sancta Romana ecclesia mater vestra, & totius Christianitatis, sicut scitis, magistra, congregato e diversis partibus concilio multorum sacerdotum, & diversorum ordinum consensu, fulta beati Petri apostolorum principis auctoritate, Gotefredum fidei catholicę & legis Christianę inimicum excommunicavit, & anathematis jaculo una cum omnibus sibi consentientibus transfixit. Quam excommunicationem, quod etiam inimici sanctę ecclesię negare non possunt, sancti patres antiquitus censuere, & per omnes sanctas ecclesias totius orbis catholici viri confirmant, & confirmaverunt. Quapropter ex parte Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & beatorum Petri & Pauli apostolorum principum, monemus vos, fratres carissimi, hortamur atque pręcipimus, ut nullo modo prędicto hęretico Gotefredo consentiatis, quia illi in hoc scelere consentire, fidem Christi est negare; sed quibus modis potestis, ut filii Dei, ei resistite, & fidem Christianam, qua salvandi estis, omnino defendite. Neque vos deterreat humana superbia; quia qui nobiscum est, major est omnibus, & semper invictus, qui vult nos pro se laborare, & coronam legitime certantibus, ut apostolus promittit, tribuere. Solet enim dux noster paucis & humilibus multos & superbos conterere, & per ea quę sunt infirma mundi fortia quęque confundere. Sic enim placuit, & sic decet cęlestem & invictum principem. Omnipotens Deus, qui beato Petro oves suas specialiter commisit, & totius ecclesię regimen dedit, vos in ejus dilectione corroboret, ut ejus auctoritate a peccatis vestris absoluti, mereamini inimicos domini comprimere, & corda illorum ad pœnitentiam provocare. Data Romę Kalendis Iulii, indictione undecima.

XVI. AD GIRALDUM OSTIENSEM EPISCOPUM.

Miratur, quod se certiorem non reddiderit de synodo ab eo coacta. Significat se episcopis, qui querebantur ab eo se depositos, respondere modo non posse, & Ausciensem episcopum se absolvisse. Iubet Bigorritanum episcopum restitui, nisi alia crimina in eo inveniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Giraldo Ostiensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

MIRAMUR, & multum anxii sumus, quod cum semper consuetum & valde necessarium fuerit, ut si quando legatus apostolicæ sedis concilium in remotis partibus celebraverit, sine mora ad annuntiandum omnia quæ egisset reverteretur, tua fraternitas post peractam synodum, in qua tot negotia emerserunt, nec ad nos rediit, nec eum qui secum est, considerata vel necessitate vel nostra expectatione, remisit. Nobis equidem gratum est, quod pro negotiis sanctæ Romanæ ecclesiæ in Hispanias profectus es; sed debuerat prudentia tua aut illum quem tibi adjunximus, aut aliquem, qui synodo interfuisset, quique omnia vice tua nobis rationabiliter expedire sciret, ad nos direxisse: quatenus perspectis omnibus confirmanda confirmaremus, & si qua mutanda viderentur, discreta ratione mutaremus. Licet enim in literis tuis aliqua nobis gestorum tuorum notitia apparuerit; vobis tamen absentibus, nec aliquo qui pro vobis certa eorum quæ viderit & audierit assertione respondeat impræsentiarum posito, plerisque, quorum alii injuste se excommunicatos, alii immerito interdictos, alii inordinate depositos conqueruntur, respondere causarum ambiguitate, & respectu conservandæ auctoritatis tuæ prohibemur. Non respondere vero, aut in longum tempus responsa differre, despectioni, &, propter prolongata pericula eorum, qui sub censura sunt, crudelitati imputatur. De causa etiam Guilielmi dicti [a] Ausciensis archiepiscopi, pro cujus restitutione nos postulasti, tu ipse anxietatem quamdam nobis intulisti; cum ob id solum, quia excommunicato scienter communicaverat, eum esse depositum, & tamen in examinatione ejus de objectis criminibus, præter quod domnum & prædecessorem nostrum Alexandrum papam sibi ignovisse fatebatur, non eum canonice se expurgasse, sed expurgare voluisse dixisti. Non parvam itaque super his omnibus solicitudinem habentes, tam tibi ipsi quam ceteris magna respondendi difficultate tenemur. Hoc tamen consulentibus fratribus & coepiscopis nostris & cardinalibus inter cetera nos decrevisse cognoscas, ut præfatus Ausciensis archiepiscopus propter hoc solum quia communicavit excommunicato, dejectioni subjacere non debeat: ita tamen si de objectis aliis criminibus ita se expurgare poterit, ut neque in te suspicio prodeat, nec infamia ad nos usque pertingat: alioquin hujus rei diffinitionem ad nostram audientiam serva. Pontium vero Bigorritanum dictum episcopum, quem simili de causa depositum esse nuntiasti, ad nos venisse cognoscas: sed honori tuo providentes nulla querelis ejus responsa dedimus. Attamen quia in paribus causis paria jura tenenda sunt, fraternitati tuæ scribimus, ut habita super his quæ sibi intenduntur diligenti investigatione, si aliud, quod canonica severitate puniendum sit, in eo crimen legali approbatione invenire possit, officii sui restitutione non careat. De cetero, quid nobis de cursu fatigationis tuæ credendum sit, fraternitatem tuam, reperta primum opportunitate, per scripta nobis indicare non pigeat. Data Romæ Kalendis Iulii, indictione undecima.

[a] Auxiensis

XVII. AD VVRATISLAUM BOHEMIÆ DUCEM.

Agit gratias, quod legatos apostolicæ sedis benigne tractaverint: eosdem autem a [a] Bragensi episcopo non liberaliter exceptos queritur. Rogat ut eum hortentur obedire legatorum monitis.

[a] Pragensi

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvratislao Bohemiæ duci, & fratribus suis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA ob devotionem & reverentiam beatorum apostolorum Petri & Pauli principum apostolorum legatos nostros, Bernardum videlicet & Gregorium, qui ab hac sancta & apostolica sede ad vestras partes directi sunt, debitæ caritatis benevolentia suscepistis, & eos, ut vestram condecet magnificentiam, honorifice tractatis, omnipotenti Deo gratias agimus; proinde nostræ benevolentiæ vobis vicem rependimus. Quoniam enim antecessorum nostrorum negligentia, & patrum vestrorum, qui hoc fieri postulasse debuissent, agente incuria, apostolicæ sedis nuntii ad partes vestras raro missi sunt, quidam vestrorum hoc quasi novum aliquid existimantes, & non considerantes sententiam domini dicentis; *Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit:* legatos nostros contem- Luc. 10.

ANNO CHRISTI 1073.

contemptui habent, ac proinde dum nullam debitam reverentiam exhibent, non eos, sed ipsam veritatis ſententiam ſpernunt. Vnde, ut clarius luce patet, ejus veritatis ſententiam ad cumulum ſuæ damnationis adeo in ſe exaggerant, ut merito, dum puſillos domini ſcandalizant, molas aſinarias collo ſuſpenſas * in profundum perditionis, niſi reſipuerint, prolabantur. Quorum frater veſter * Larmir Bragenſis epiſcopus, olim noſter amicus, his noſtris legatis, Bernardo ſcilicet & Gregorio, ut auditu percepimus, intantum rebellis extitit, ut (ſi ita eſt ſicut dicitur) Simonis magi veſtigia contra apoſtolorum principem imitatus fuiſſe videatur. Quapropter rogamus nobilitatis veſtræ prudentiam, ut & noſtros legatos, & fratrem noſtrum prædictum epiſcopum conveniatis & per vos, & ex parte noſtra, fratrem veſtrum attentius hortemini, quatenus legatorum noſtrorum monitis debitæ obedientiæ aurem inclinet, & quidquid juſtitiæ ſibi ſuggeſſerint, vel ex eis præjudicio pergravari, nulla ſibi ab hac eccleſia audientia denegabitur. Si vero neutrum horum facere acquieverit, & ſententiam legatorum noſtrorum de ſuſpenſione ſui officii in eum promulgatam firmabimus, & durius contra eum, ſcilicet uſque ad " interniciem, gladium apoſtolicæ indignationis evaginabimus, ſicque fiet ut ipſe & per eum plures alii experiantur, quantum hujus ſedis auctoritas valeat. Inviti enim ad hoc compellimur, neque audemus hujuſmodi præſumptionem diſſimulare. Per Ezechielem namque prophetam ſub interminatione noſtri interitus impellimur, dicentem: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem ſuam, ipſe iniquus in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram.* & alibi: *Væ illi qui prohibet ab eo qui peccat, & incorrigibilis perſeverat.* Vos autem & de his & de aliis ſic agite, ut temporalis vobis gloria a domino augeatur, & perpetuæ beatitudinis abundantiam per interventum apoſtolorum perenniter poſſidere poſſitis. Data Laurenti VIII. Idus Iulii, indictione undecima.

* deeſt habentes
* Ioramir
" ſ. internecionem,
Ezech. 33.
Ier. 48.

XVIII. AD MICHAELEM IMPERATOREM.

Dominicum patriarcham Venetiæ ad eum mittit, ut cum eo agat de iis quæ a monachis ejus nomine acceperat. Cupidum ſe ineundæ pacis cum eccleſia Conſtantinopolitana oſtendit.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Michaeli Conſtantinopolitano imperatori ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVIDAM a veſtris partibus monachi venientes, quorum unus Thomas, alter Nicolaus vocabatur, excellentiæ veſtræ ad nos literas detulere plenas veſtræ dilectionis dulcedine, & ea quam ſanctæ Romanæ eccleſiæ exhibetis non parva devotione. Quæ nimirum inter cetera nobilitatis veſtræ verba, eiſdem monachis, de his quæ ipſi viva voce in aure nobis ex parte veſtra relaturi eſſent, poſſe nos credere aſſerebant. Verum quia perſonæ non videbantur tales, quibus ſecure fidem poſſemus accommodare, vel per eos de tantis rebus magnitudini veſtræ reſpondere, confratrem noſtrum Dominicum patriarcham Venetiæ, Romanæ eccleſiæ & imperio veſtro fideliſſimum, ad vos ſtuduimus mittere, quatenus ipſe diligenter a vobis intelligat, ſi in ea, quam literis veſtris & viva eorumdem monachorum ſecretius voce ſignificaſtis, adhuc voluntate perſeveratis, & legationis veſtræ verba ad effectum perducere velitis. Nos autem non ſolum inter Romanam, cui licet indigni deſervimus, eccleſiam, & filiam ejus Conſtantinopolitanam, antiquam (Deo ordinante) concordiam cupimus innovare; ſed, ſi fieri poteſt, quod ex nobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habere. Scitis enim quia quantum anteceſſorum noſtrorum & veſtrorum ſanctæ apoſtolicæ ſedi & imperio patrocinium concordia profuit, tantum deinceps nocuit, quod utrimque eorumdem caritas friguit. Cetera igitur, quæ præſentium latori ſecretius referenda commiſimus, indubitanter poteſtis credere, & per eum quidquid majeſtati veſtræ placuerit ſecure nobis ſignificare. Data Albani ſeptimo Idus Iulii, indictione undecima.

Conſtitutio quæ facta eſt inter dominum Gregorium papam ſeptimum, & Landulphum Beneventanum principem.

HÆC eſt conſtitutio quam dominus papa Gregorius conſtituit cum Landulpho Beneventano principe, & quam princeps Beneventanus ipſe ſibi firmiter promiſit in ſacro Beneventano palatio, anno primo pontificatus ejus, duodecima die, intrante menſe Auguſto, indictione undecima. Si ab hora ipſa inantea princeps ipſe fuiſſet infidelis ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & papæ ipſi, ſuiſque ſucceſſoribus; vel ſi in aliquo quæſiſſet minuere publicam rem Beneventanam, aut aliquam inde abſque nutu papæ, vel abſque ordinatis ejus, alicui feciſſet inveſtitionem; vel ſi aliquo invenerit ſtudio, cum aliquo homine intus aut foris civitatem Beneventanam, faciendi aut recipiendi ſacramentum, aut inveniendi diviſiones; vel ſi per ſe aut per ſuppoſitam perſonam intus aut foris civitatem Beneventanam ſtuduerit qualicumque modo aut ingenio reddendi malum meritum, aut faciendi damnitatem cuilibet de fidelibus ſanctę Romanę eccleſię de ea quę ad fidelitatem ejuſdem ſanctę Romanę eccleſię egere uſque modo; ſi ſe juxta domni apoſtolici judicium non potuerit inde defendere, cum fuerit appellatus, a pręſenti amittat ſuum honorem.

SVBSCRIPTIONES.

Ego Ioannes Portuenſis epiſcopus recognoſcens ſubſcripſi.

Ego Ioannes Tuſculanenſis epiſcopus interfui & ſubſcripſi.

Ego Vbertus Pręneſtinus epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Deſiderius preſbyter Romanę eccleſię interfui & ſubſcripſi.

Ego Petrus cardinalis preſbyter & bibliothecarius ſacrę Romanę eccleſię interfui & ſubſcripſi.

XXIX. AD RODVLFVM SVEVIÆ DVCEM.

Oſtendit ſe Henricum regem odio non habere; quin potius cupere pacem cum eo inire. quod ut commode fiat, expedire ait ut colloquantur una non ſolum ipſe & imperator, ſed etiam imperatoris uxor, & alii. Rogat ut ſe fidelem præbeat Romanæ eccleſiæ, & ad limina apoſtolorum veniat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Rodulfo Sueviæ duci ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LICET ex præteritis nobilitatis tuę ſtudiis clareat te ſanctæ Romanæ eccleſiæ honorem diligere, nunc tamen quanto ipſius amore ferveas, quantumque ceteros illarum partium principes ejuſdem amoris magnitudine tranſcendas, literæ tuæ nobis tranſmiſſæ evidenter exponunt. Quę nimirum inter cetera dulcedinis ſuæ verba illud nobis videbantur conſulere,

ANNO CHRISTI 1073.

consulere, per quod & status imperii gloriosius A regitur, & sanctæ ecclesiæ vigor solidatur, videlicet ut sacerdotium & imperium in unitate concordiæ conjungantur. Vnde nobilitatem tuam scire volumus, quia non solum circa regem Henricum, cui debitores existimus ex eo quod ipsum in regem elegimus, & pater ejus laudandæ memoriæ Henricus imperator inter omnes Italicos in curia sua speciali honore me tractavit, quodque etiam ipse moriens Romanæ ecclesiæ per venerandæ memoriæ papam Victorem prædictum filium suum commendavit, aliquam malevolentiam non observamus, sed neque aliquem Christianum hominem (Deo auxiliante) odio habere volumus: cum apostolus dicat: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, & si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, caritatem non habens, nihil sum.* Sed quia concordiam istam, scilicet sacerdotii & imperii, nihil fictum, nihil nisi purum decet habere, videtur nobis omnino utile, ut prius tecum, atque cum Agnete imperatrice, & cum comitissa Beatrice, & Rainaldo episcopo Cumano, & cum aliis Deum timentibus. Nam sicut duobus oculis humanum corpus temporali lumine regitur, ita his duabus dignitatibus in pura religione concordantibus corpus ecclesiæ spirituali lumine regi & illuminari probatur. De his diligentius tractemus; quatenus voluntate nostra bene a vobis cognita, si rationes nostras justas esse probaveritis, nobiscum consentiatis: si vero rationi nostræ aliquid addendum vel subtrahendum C esse vobis visum fuerit, consiliis vestris (Deo consentiente) parati erimus assensum præbere. Quapropter prudentiam tuam rogamus, ut in fidelitate beati Petri semper studeas crescere, & ad limina ejus, tum causa orationis, tum consideratione tantæ utilitatis, non pigeat te venire; quatenus sic te in utroque beato Petro debitorem facias, ut & in præsenti & in futura vita ejus semper intercessione gaudeas. Data Capuæ Kalendis Septembris, indictione [a] incipiente duodecima.

Bene cum imperio & cum ecclesia agitur, cum imperium & sacerdotium concordia uniuntur.

1. Cor. 13.

[a] Notanda hæc verba.

XX. AD RAINALDUM EPISCOPUM CUMANUM.

Dolet de ejus calamitatibus. Paratum se ostendit D ulcisci injurias ipsi illatas. Hortatur ut Romam veniat, tum causa conciliandæ pacis cum Henrico, tum pro causa episcoporum Longobardorum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainaldo Cumano episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

LECTIS fraternitatis tuæ literis de adversitate & contumelia quæ tibi accidit, imo nobis & universæ etiam sanctæ ecclesiæ, ex corde tibi compassi, ex corde mœrore gravi sumus contristati: quo quippe etiam audito de nobis incognito, audito de sacerdote, & Ægyptio graviter compateremur, officii etiam nostri debito condolere cogeremur; quid igitur de cetero, quem sanctæ Romanæ ecclesiæ primum membrorum collocavimus? quem ut fratrem dilectissimum dilectionis sinu fovemus? Viscera compassionis, viscera doloris eximii, ut pro fratre carissimo aperimus. Cujus inauditi delicti vindictam, cujus novi sceleris pœnam, pro tui & multorum commodo consilio tuo facere disposuimus; quia quanto melius tui sanguinis * effusionis, totiusque sui generis & patriæ mores & vitam novisti, tanto melius, quibus modis, & quibus facilius cogatur, consulere nobis poteris, ut tui & aliorum episcoporum infideles hujus exemplo depri-

* fort. effusoris,

mantur, & boni spe non dilatandi tanti & inauditi sceleris lætentur. Quod facere, & nobis scribere, & an publice vel privatim nos hæc velis exercere, usque ad festivitatem sancti Martini ex obedientia volumus nullius causa dimittas. Ad ea quæ de rege scripsisti, hęc accipias. Tu & dilectissima nostra filia Agnes imperatrix, quod eum & sanctam Romanam ecclesiam diligere, & nos pro ea, ex longo experti sumus; sic novistis quid de rege sentiam, quid etiam de eo velim, * ut nemo eo mundanis ditiorem vobis melius. Novistis quidem, si bene fortasse meministis, quam sæpe utrique dixerim, quod eo religione sanctiorem nullum vellem vivere; hoc scilicet mente mecum versans: Si cujuspiam privati & alicujus principis boni mores, vita & religio honori B sanctæ ecclesiæ existant, & augmento; quid illius, qui laicorum est caput, qui rex est, & Romæ (Deo annuente) futurus imperator? Quod religionem scilicet diligere, bonos ex dilectione vera sibi adhibere, res ecclesiarum augmentare & defendere, testis mihi Deus sit, eum vellem, & ex toto corde optarem, quod eum velle aliter non speramus, nisi malorum consilia, ut venenum vitet, bonorum vero, ut nobis jam relatum est, acquiescat. De concordia vero inter Romanam ecclesiam & eum, si cum utilitate utriusq; vis aliquid disponere, sic sumas. Ducem Rodulfum Longobardiam intraturum in hoc primo Septembre audivimus. Efficias ergo principaliter pro apostolorum servitio, secundario vero hac etiam pro re, ut sibi & tibi Romam non sit pigrum venire, ubi de concordia Romanæ ecclesiæ & regis vobiscum & cum imperatrice filia nostra dilectissima, cum Beatrice etiam, quæ multum & sæpe in hoc eodem laboravit, sic loqui, sic inde tractare poterimus, ut ex parte nostra omnia secura & quieta regi nuntietis, ut si Italiam eum intrare contigerit, universa in pace invenerit. Te vero cum episcopis Longobardiæ loqui mihi non displicet: ne aliter vero cum illis communices, penitus provideat prudentia tua. Quid vero de illis disponendum sit, cum ad nos veneris, determinabimus. Data Capuæ, Kalendis Septembris, indictione duodecima.

ANNO CHRISTI 1073.

XXI. AD ANSELMUM LUCENSEM EPISCOPUM.

Ne investituram episcopatus ab Henrico accipiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, Anselmo Dei gratia Lucensium electo episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM fraternitatem tuam sinceræ caritatis affectu & dileximus, & diligimus, quæ tibi seu verbis, seu literis super utilitate vitæ tuæ scribere curamus, ut indubitanter accipias, oportet. Vt enim viam, qua ambules, postulasti tibi notificaremus, nullam novam, nullam expeditiorem scimus ea quam nuper dilectioni tuæ significavimus, videlicet, te ab investitura episcopatus de manu regis E abstinere, donec de communione cum excommunicatis Deo satisfaciens, rebus bene compositis, nobiscum pacem possit habere. Personæ namq; tales hoc opus conantur perficere, carissima utiq; filia nostra Agnes imperatrix, nec non & gloriosa Beatrix cum filia Mathildi, Rodulfus quoque dux Sueviæ, quorum religiosa consilia spernere nec possumus, nec debemus. Quod si præfati operis perfectio dilationem quacumque occasione contigerit habere, interea nostræ familiaritati poteris adhærere Romæ, & nobiscum seu adversitatem seu prosperitatem communicare. Data Capuæ, Kalendis Septembris, indictione incipiente duodecima.

ANNO CHRISTI 1073.

IVSIVRANDVM FIDELITATIS QVOD FECIT RICHARDVS PRINCEPS domino suo Gregorio papæ.

A EGO Richardus Dei gratia & sancti Petri Capuæ princeps, ab hac hora, & deinceps, ero fidelis sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedi, & tibi domino meo Gregorio universali papæ. In consilio, vel in facto, unde vitam aut membrum perdas, vel captus sis mala captione, non ero. Consilium quod mihi credideris, & contradixeris, ne illud manifestem, non manifestabo ad tuum damnum, me sciente. Sanctæ Romanæ ecclesiæ tibique adjutor ero ad tenendum & acquirendum & defendendum regalia sancti Petri, ejus- B que possessiones recta fide contra omnes homines, & adjuvabo te, ut secure & honorifice teneas papatum Romanum, terram sancti Petri, & principatus nec invadere nec acquirere quæram, nec etiam deprædari præsumam absque tua tuorumque successorum, qui ad honorem sancti Petri intraverint, certa licentia, præter illam quam tu mihi concedes, vel tui concessuri sunt successores. Pensionem de terra sancti Petri, quam ego teneo, & tenebo, sicut statutum est, recta fide studebo, ut illam sancta Romana annualiter habeat ecclesia. Omnes quoque ecclesias quæ in mea persistunt dominatione, cum earum possessionibus, dimittam in tuam potestatem, & defen- C sor illarum ero ad fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ. Regi vero Henrico, cum a te admonitus fuero, vel a tuis successoribus, jurabo fidelitatem; salva tamen fidelitate sanctæ Romanæ ecclesiæ. Et si tu vel tui successores ante me ex hac vita migraverint, secundum quod monitus fuero a melioribus cardinalibus & clericis Romanis & laicis, adjuvabo ut papa eligatur & ordinetur ad honorem sancti Petri. Hæc omnia suprascripta observabo sanctæ Romanæ ecclesiæ, & tibi recta fide: & hanc fidelitatem observabo tuis successoribus ad honorem sancti Petri ordinatis, si mihi firmare voluerint investituram a te mihi concessam. Actum Capuæ VIII. Kalendis Octobris, indictione duodecima.

XXII. AD CARTHAGINENSES.

Hortatur ut deponant inimicitias, patienterque ferant impetus Sarracenorum. Queritur quod Cyriacum episcopum injuriis affecerint. Hortatur ad pœnitentiam: sin minus, minatur illis excommunicationem.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & plebi Christianæ Carthaginensi salutem & apostolicam benedictionem.

GRATIA vobis & pax a Deo Patre & Iesu Christo Filio ejus unico, qui gratuita mise- E ricordia vos conformare in novum hominem in sui sanguinis effusione dignatus est; cui semel mori & resurgere placuit, ut vos carne mortificaret, spiritu vero vivificaret, & Deo offerret: cujus rei testimonium petra super quam ipse ædi-
1. Petr. 3. ficavit dedit dicens: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu.* De quo etiam hoc modo apostolus: *Tra-*
Ephes. 5. *didit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo*
Philipp. 2. *in odorem suavitatis.* & idem alibi: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem.* Estote ergo imitatores ejus qui sputis pro vobis sordidari seipsum in cruce positum, & cum latronibus computatum pro peccatis vestris, voluit vulnerari, & sic finem sibi secundum carnem ponere, ut vos a peccatis ablueret, debitores non carnis, spiritu facta carnis mortificante. Spiritualis quippe vitæ si fueritis, hereditate quidem regni ejus in æternum, ut filii fruemini coheredes Christi, heredes vero Dei. Vnde omnem malitiam, simulationes & invidias, omnesque detractiones vos deponere fraterna caritate commoti admonemus. Si quid autem contingit inter arma Sarracenorum positis, nolite pavescere: sed quotiescumque pro Christo patimini, gaudete, ut in adventum gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Fidelis quidem est sermo: *Qui suscita-* Rom. 8.
vit Iesum, suscitabit & vos, si mortui carne fueritis, vita vero Dei spiritu in adventu suo ad gloriæ suæ communicationem. Ineffabilis igitur gloriæ spe tam fideli promissore confidentes, membra vestra mortificate, mortem Christi cordibus vestris infigite, adversa omnia pro eo pati gaudete, credentes cum apostolo non esse condignas pas- Rom. 8.
siones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Rixas ergo & contentiones ut venenum vitate. Humilitatis discipuli, humilitatem induite: Christi vicem super vos habenti ex debito obedite: consilia, admonitiones ejus vero amore amplecti insudate: scientes cum sibi, Christo, qui pro vobis passus est, obedieritis, ejus vero prædicationes, judicia etiam cum susceperitis, Christum per omnia suscipietis; ait enim: *Qui vos suscipit, me suscipit: qui vos spernit,* Luc. 10.
me spernit. Aliter vero si feceritis, in Christum peccatis, Christum spernitis, Christi discipuli esse desinitis. Apostolo resistitis, qui ait: *Omnis anima* Rom. 13.
sublimioribus potestatibus subdita sit. Cum ergo mundanis potestatibus obedire prædicavit apostolus, quanto magis spiritualibus, & vicem Christi inter Christianos habentibus? Hæc, filii carissimi, gemens cogito, flens scribo, dolore cordis intimo vobis mitto. Pervenit quippe ad aures nostras, quosdam vestrum irreligiose, in legem Christi contra Christum, Cyriacum venerabilem fratrem nostrum, vestrum vero archiepiscopum & magistrum, D imo vero vestri Christum apud Sarracenos sic accusasse, jurgiis detractionis sic lacerasse, ut inter latrones numeraretur, verberibus nudus cæderetur. O exemplum iniquum, vestri & universæ sanctæ ecclesiæ dedecoris exemplum! Christus iterum capitur, falsis accusatoribus, & testibus condemnatur, inter latrones numeratus verberibus cæditur. A quibus? Qui ejus dicuntur credere incarnationem, ejus etiam venerari passionem, ceteraque ejus sancta mysteria fide amplecti. Estne super his tacendum? an clamandum, & fletu corrigendum? Scriptum est: *Clama, ne cesses.* Alibi Isa. 58.
etiam præceptum: *Nisi annuntiaveris iniquo ini-* Ezech. 33.
quitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram. Necessitate igitur clamabo, necessitate oportet corrigere, ne sanguis vester de manu mea quæratur, ne pro peccatis vestris ante judicem tremendum, ante judicem justum & immutabilem affligar. Viscera igitur pietatis paternæ, viscera misericordiæ super vos hoc modo aperio; partim quia ad nos vobis facilis non est transitus propter maris longa & periculosa spatia, partim quia causam iræ, causam doloris & malitiæ ignoro sic discutere, ut super his sententiam determinem. Admoneo, & auctoritate apostolica præcipio, ut sicut temeritatis vestræ fœtores, & inauditæ nequitiæ mentem nostram tristitia nimia turbaverint, sic correctionis & pœnitentiæ odores redolentes mentem

ANNO CHRISTI 1073.

mentem nostram in lætitiam mutent. Quod si non A feceritis, gladio anathematis vos juste percutiam, & sancti Petri & nostram super vos maledictionem emittam. Data Capuæ XVII. Kalendas Octobris, indictione duodecima.

XXIII. AD CYRIACUM CARTHAGINENSEM EPISCOPUM.

Laudat ejus constantiam, quia patienter tulerit Sarracenorum & malorum Christianorum injurias, & præsente " Henrico rege ordinationes habere noluerit. Hortatur ad perseverantiam. Deum precatur pro ecclesia Africana.

" nomen hoc non legitur in epistolæ contextu.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Cyriaco B *Carthaginensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.*

VISIS fraternitatis tuæ literis, fraternam de molestiis quæ a Paganis & a pseudofiliis ecclesiæ tuæ tibi inferuntur compassionem exhibuimus. Perpendimus enim te duplici certamine fatigari, ut & occultas Christianorum insidias patiaris, & a Sarracenorum persecutione non solum sustentationem humanæ fragilitatis, sed ipsam fidem perdere miserabiliter exigaris. Quid enim aliud est sacerdotem ad imperium mundanæ potestatis legem Dei infringere, nisi fidem ejus negare? Sed Deo gratias, quia in medio nationis pravæ C & perversæ fidei tuæ constantia velut luminare quoddam omnibus adeo innotuit, ut præsentatus regiæ audientiæ potius definires diversis cruciatibus affici, quam præcipiente rege contra sanctos canones ordinationes celebrari. Sed quanto preciosior esset religionis tuæ confessio, si post verbera, quæ tunc sustinuisti, errorem eorum ostendendo, & Christianam religionem prædicando, usque ad effusionem ipsius animæ pervenisses? Quod licet hujusmodi studiis fraternitatem tuam non ambigimus incumbere, & pro testimonio veritatis, quantum ad te, usque ad detruncationem membrorum devenisse: tamen devotionem tuam semper ad meliora provocantes exhortamur, ut paratum te semper exhibeas, sicut de domini con- D solatione lætificari, ita & de tribulatione non frangi. Multæ enim sunt tribulationes justorum; sed de his omnibus liberabit eos dominus. His artibus, quibus crevit, sancta reparatur ecclesia: hanc nobis hereditatem sancti patres reliquere, scilicet ut per multas tribulationes intremus in regnum Dei. Gravis quidem pugna, sed infinita sunt præmia. Non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Nos igitur licet corpore absentes, spiritu tamen præsentes, mutuis literarum consolationibus, quotiens permittit opportunitas insistamus, & omnipotentem Deum assidue deprecemur, ut ipse ecclesiam Africanam ex longo E jam tempore laborantem, & diversarum perturbationum fluctibus conquassatam, tandem dignetur respicere, dicentes cum psalmista: *Exurge, quare obdormis domine? exurge, & ne repellas nos usque in finem. Quare faciem tuam avertis: oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?* Nos autem sicut debemus, fraternam tibi per omnia compassionem exhibentes, literas nostras clero & populo tuo dirigimus, ut ipsi, omni simultate deposita, te ut spiritalem patrem venerentur. Data Capuæ XVII. Kalendas Octobris, indictione " undecima.

Psal. 7.

Rom. 8.

Psal. 43.

" legendum; ut in aliis, duodecima

XXIV. AD BRUNONEM EPISCOPUM VERONENSEM.

ANNO CHRISTI 1073.

Commendat ejus erga se observantiam. Pollicetur pallium, si Romam venerit, affirmatque regem a se amari.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Brunoni episcopo Veronensi salutem & apostolicam benedictionem.

LITERIS fraternitatis tuæ susceptis evidenter intelleximus, quod dispensationem nobis creditam desideres nos irreprehensibiliter gerere, & religionis tuæ preces nobis & sanctæ ecclesiæ necessarias devotissimas Deo fundere. Qua in re aperte monstratur, quanto amore quantaque devotione beatum Petrum venereris, cum nos licet indignos obsequiis ecclesiæ suæ deputatos tanta dilectione amplecti videaris. Qui enim dominos diligit, in servos quamvis minimos dominorum dilectionem transfundit. Quam utique dilectionem tuam in his quæ a nobis expostulasti, id est in pallii concessione, ad præsens non recompensamus: quia antecessorum nostrorum decrevit auctoritas, nisi præsenti personæ pallium non esse concedendum. Unde si fraternitas tua apostolicæ sedis privilegiis munita ad nos venerit, honorem, quem Romani pontifices antecessoribus tuis contulerunt, nos tibi, Deo concedente, conferemus. Sicut enim Romanæ ecclesiæ debitum honorem impendi a ceteris ecclesiis, ita unicuique ecclesiæ proprium jus servare desideramus. Volumus etiam tunc præsentiæ tuæ ostendere, quam sincero amore regiam salutem diligamus, quantumve circa ejus honorem & secundum Deum & sæculum invigilare desideremus, si ipse Deo debitum honorem studuerit exequi, & formam sanctorum regum, omissis puerilibus studiis, sapienter imitari. Data Capuæ VIII. Kalendas Octobris, indictione duodecima.

XXV. AD HERLEMBALDUM MEDIOLANENSEM.

Narrat Normannos in dissidio perseverare, & Henricum regem literas humilitatis plenas ad se misisse, nec se de Beatricis & ejus filiæ Mathildis religione dubitare. Hortatur ut pro defensione Romanæ ecclesiæ viriliter agat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herlembaldo Mediolanensi militi salutem & apostolicam benedictionem.

SCIAT prudentia tua, nos, Deo miserante, sanos & lætos, non sine magna sanctæ ecclesiæ utilitate, apud Capuam demorari. Nam Normanni, qui ad confusionem & periculum reipublicæ & sanctæ ecclesiæ unum fieri meditabantur, in perturbatione in qua eos invenimus nimis obstinate perseverant, nullo modo, nisi nobis volentibus, pacem habituri. Si enim discretio nostra sanctæ ecclesiæ utile approbaret, ipsi jam se nobis humiliter subdidissent, & quam solent reverentiam exhibuissent. Henricum regem præterea scias dulcedinis & obedientiæ plena nobis verba misisse, & talia qualia neque ipsum neque antecessores suos recordamur Romanis pontificibus misisse. Quidam etiam ex majoribus fidelibus suis promittunt nobis ex parte sui, cum de causa Mediolanensis ecclesiæ sine dubio consilio nostro obedire. Quantum enim sibi possimus prodesse, vel quantum, si adjutorii

ANNO CHRISTI 1073.

manum subtrahimus, obesse, cito te speramus apertissime cogniturum, & Deum nobiscum esse, & nobiscum operari evidenter probaturum. De comitissa Beatrice nullo modo dubitandum putamus, quin ipsa & filia ejus Mathildis in his quæ ad Deum pertinent, & religionem sanctæ ecclesiæ, fideliter se erga nos habeant. Tu igitur omnino confidens in domino, & in matre tua Romana ecclesia viriliter age, confortatus in domino, & in potentia virtutis ejus, sciens quia quanto vobis gravis nunc insurgit perturbationis tempestas, tanto postmodum, Deo favente, jucundius arridebit serenitas. Data Capuæ v. Kalendas Octobris, indictione duodecima.

XXVI. AD EUMDEM.

Monet ut cum excommunicatis resipiscentibus, de quibus se consuluerat, benigne agat, quos se etiam benigne excepturum pollicetur. Hortatur ne metuat episcopos ejus inimico faventes, cum speret regem ejus causam judicandam sibi permissurum. Suadet ut Vercellensem episcopum sibi conciliet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herlembaldo Mediolanensi militi salutem & apostolicam benedictionem.

PIÆ solicitudinis studio in defensione fidei, sanctæque religionis restauratione, donec occupatus fueris, legationes tuas libenter audire, teque abunde adjuvare voluntas non deerit. Multiplici quidem vestræ interrogationi, aliis quia intenti sumus, paucis respondere disponimus. De sociis itaque illius excommunicati, qui accepta pecunia ad vos redire volunt, & de filiis quorum patres, aut de patribus, quorum filii ipsi Gotefredo anathematizato adhærent, atque de iis quorum correctionem sine pecuniæ attributione fieri non vultis, erga quos tamen clementes vos existere monemus, si qui vestræ parti se applicare cupiunt, vestræ prudentiæ, ut melius scitis & valetis, disponendum committimus. Quicumque autem horum erroris sui pœnitentes ad nos venire remedii gratia desideraverint, benigne se suscipi, atque misericorditer tractari noverint. Episcopos præterea inimicum vestrum fulcire conantes non multum metuatis, cum Beatrix ac filia ejus Mathildis Romanæ ecclesiæ penitus faventes cum quibusdam maximis regni proceribus laborent nostrum atque regis animum firmiter unire; contra quem quidem nullum odium neque debemus neque volumus exercere, nisi, quod absit, divinæ religioni contrarius voluerit existere. Quem nimirum regem omnino confidunt voluntati nostrę de ceteris ecclesiasticis negotiis satisfacere, pręsertim de vestro, nostrę dispositioni assensum prębere. Denique Gregorium Vercellensem episcopum, quoquo honesto pacto vales, stude tibi conciliare: quia nostrę ex toto jussioni se profitetur parere. De cetero itaque confortamini in domino, & in potentia virtutis ejus, precibus & eleemosynis, ac puritate cordis indulgentiam illius postulantes, quatenus votum nostrum ac vestrum ad perfectum perducere dignetur. Data Capuę VII. Idus Octobris, indictione duodecima.

XXVII. AD ALBERTUM AQUENSEM EPISCOPUM.

Ejus religionem, de qua aliquando dubitarat, commendat. Hortatur ut simoniacos oppugnet, & Herlembaldo auxilium pręstet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Alberto Aquensis ecclesiæ electo salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad aures nostras, unde aliquantulum de religione tua dubitavimus, te videlicet illius excommunicati Gotefredi interfuisse ordinationi. Sed postquam testimonia eorum, qui nobis verum solent dicere, fideli relatione te excusare studuerunt, non solum de te non dubitavimus, sed ad reparandum Mediolanensis ecclesię matris tuę honorem zelum habere intelleximus. Qua in re quantum nobis religio tua placeat, evidentibus indiciis probabitur, in quibuscumque Romanę ecclesiæ necessitas tua auxilium requisierit: in nullo siquidem magis debitorem sanctum Petrum, & nos religio tua potest sibi facere, quam si contra Simonem magum, qui ecclesiam beati Ambrosii venalitatis suæ miserabiliter veneno infecit, scuto fidei & galea salutis armatus nobiscum prælieris; & si Herlembaldo strenuissimo Christi militi in his quæ ad Dei cultum & ad religionem sanctæ ecclesiæ pertinent manum auxilii præstiteris. Est etiam quod prudentiam tuam sanctæ apostolicæ sedi nihilo minus commendabit, si ipsam simoniacam hæresim sicut laudabiliter jam cœpit, usquequo de ecclesia sua omnino evacuetur, studuerit oppugnare, & clericos a turpis vitæ conversatione ad castitatis munditiam revocare. Hæc itaque sanctitatis studia mens tua quotidie meditetur, quatenus quod fama de te nobis innotuit, ex operum tuorum consideratione probetur. Age igitur, ut universalis mater sancta Romana ecclesia in te quasi fidelissimo filio consoletur, & vinctis catenis mortis liberationis manus porrigatur. Data Capuæ III. Idus Octobris, indictione duodecima.

XXVIII. AD GUILIELMUM PAPIENSEM EPISCOPUM.

Ejusdem fere argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Papiensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

LITERÆ fraternitatis tuæ nobis directæ, simulque Herlembaldi Mediolanensis verba, evidenter ostendunt, quod tu sanctæ apostolicæ sedi eam quam debes velis obedientiam fideliter exhibere, & exhortationibus nostris, sicut decet, parere. Sed nihil est quod fraternitati tuæ promptius injungamus, nihil est quod te libentius facere velimus, quam si ecclesiam tuam, gregemque tibi commissum, ab hæresibus, quæ in sancta ecclesia pestifere videntur pullulare, pastorali vigilantia studeas defendere, & contra eas omni annisu totisque viribus sanctorum patrum munitus auctoritate ardentius insurgere, & clericos a turpis vitæ conversatione ad castitatem revocare. Hoc etiam scias te admodum matri tuæ Romanæ ecclesiæ commendabilem facere, si præfato Herlembaldo, in his quæ nostro consilio, imo omnipotentis Dei timore operatur, manum adjutorii præstiteris, & inimicis sanctæ ecclesiæ bellum Dei secum præliaturus viriliter restiteris. Studeat igitur prudentia tua sic se in hujus solicitudinis partem fortem vigilantemque impendere, ut quod ex promissionibus tuis accepimus, certis rerum executionibus implendum fore probemus. Data Capuæ tertio Idus Octobris, indictione duodecima.

XXIX.

ANNO CHRISTI 1073.

XXIX. AD IVDICES SARDINIÆ.

Hortatur ut erga Romanam ecclesiam eorum parentum exempla secuti obedientes se exhibeant: dicitque se multa legato quem ad eum mittit, referenda imposuisse.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Mariano Turrensi, Orzocco Arborensi, item Orzocco Calaritano, Constantino Callaurensi, iudicibus Sardiniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

VOBIS & omnibus qui Christum venerantur cognitum est, quod Romana ecclesia universalis mater sit omnium Christianorum. Quæ licet ex consideratione officii sui omnium gentium saluti debeat invigilare, specialem tamen & quodammodo privatam vobis solicitudinem oportet eam impendere. Verum quia negligentia antecessorum nostrorum caritas illa friguit, quæ antiquis temporibus inter Romanam ecclesiam & gentem vestram fuit, in tantum a nobis plusquam gentes, quæ sunt in fine mundi, vos extraneos fecistis, quod Christiana religio inter vos ad maximum detrimentum devenit. Vnde multum vobis necessarium est, ut de salute animarum vestrarum studiosius admodum cogitetis, & matrem vestram Romanam ecclesiam sicut legitimi filii recognoscatis, & eam devotionem, quam antiqui parentes vestri sibi impenderunt, vos quoque impendatis. Nostri autem desiderii est, non solum de liberatione animarum vestrarum curam velle habere; sed etiam de salvatione patriæ vestræ solicitius invigilare. Vnde si verba nostra sicut decet devoti receperitis, gloriam & honorem in præsenti & in futura vita obtinebitis. Quod si aliter, quod non speramus, feceritis, & ad sonum exhortationis nostræ aurem debitæ obedientiæ non inclinaveritis, non nostræ incuriæ, sed vestræ poteritis culpæ imputare, si quid periculi patriæ vestræ contigerit. Cetera, quæ de salute & de honore vestro tractamus, magna ex parte confratri nostro Constantino Turrensi archiepiscopo vobis referenda commisimus. At cum legatus noster, quem, Deo annuente, de proximo mittere disponimus, ad vos venerit, voluntatem nostram pleniter vobis significabit, & quod gloriæ & honori vestro condecet apertius enarrabit. Data Capuæ undecimo Idus Octobris, indictione duodecima.

EPISTOLA HENRICI REGIS ROMANORVM AD GREGORIVM PAPAM.

Supplex veniam petit, quod invaserit res ecclesiasticas, & ecclesias vendiderit. Rogat ut sua auctoritate simoniacam labem ab omnibus ecclesiis, & in primis a Mediolanensi, extirpet; seque pontifici in omnibus obsecuturum promittit.

Vigilantissimo & desiderantissimo domno papæ Gregorio apostolica dignitate cælitus insignito Henricus Romanorum Dei gratia rex debiti famulatus fidelissimam exhibitionem.

CVM enim regnum & sacerdotium, ut in Christo rite administrata subsistant, vicaria sui ope semper indigeant, oportet nimirum, domine mi & pater amantissime, quatenus ab invicem minime dissentiant, verum potius Christi glutino conjunctissima indissolubiliter sibi cohæreant. Namque sic & non aliter conservatur in vinculo perfectæ caritatis & pacis, & Christianæ concordia unita-

A tis, & ecclesiasticæ simul status religionis. Sed nos qui, Deo annuente, regni aliquamdiu iam sortimur ministerium, sacerdotio (ut oportuit) per omnia jus & honorem non exhibuimus legitimum: quippe nobis a Deo datæ potestatis vindicem non sine causa gladium portavimus, nec tamen in reos, ut justum fuit, judiciaria illum semper censura evaginavimus. Nunc autem divina miseratione aliquantulum compuncti, & in nos reversi, peccata nostra priores vestræ indulgentissimę paternitati nos accusando confitemur; sperantes de vobis in domino ut apostolica vestra auctoritate absoluti justificari mereamur. Heu criminosi nos & infelices, partim pueritię blandientis instinctione, partim

B potestativę nostrę & imperiosę potentię libertate, partim etiam eorum, quorum seductiles nimium secuti sumus consilia, seductoria deceptione peccavimus in cęlum & coram vobis, & iam digni non sumus vocatione vestrę filiationis. Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, & simoniaco felle amaricatis, & non per ostium, sed aliunde ingredientibus ecclesias ipsas vendidimus, & non eas ut oportuit defendimus. At nunc, quia soli absque vestra auctoritate ecclesias corrigere non possumus, super his, ut etiam de nostris omnibus, vestrum una & consilium & auxilium obnixe quęrimus: vestrum studiosissime pręceptum servatur in omnibus. Et

C nunc in primis pro ecclesia Mediolanensi, quę nostra culpa est in errore, rogamus ut vestra apostolica districtione canonice corrigatur; & exinde ad ceteras corrigendas auctoritatis vestræ sententia progrediatur. Nos ergo vobis in omnibus, Deo volente, non defuerimus, rogantes idipsum suppliciter paternitatem vestram, ut nobis alacris adsit clementer in omnibus. Literas nostras non post longum tempus cum fidelissimis nostris habebitis; ex quibus nostra, quæ adhuc dicenda restant, Deo dante, plenius audietis.

XXX. AD GEBOARDVM SALZBVRGENSEM EPISCOPVM.

Arguit quod clericos non coerceat. Monet ut id

D faciat. Commendat præsentium latorem.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Geboardo Salzburgensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

SI ea in vobis quam speramus erga nos dilectio flagraret, prius ad nos vestræ, quam nostræ ad vos literæ pervenissent; cum id faciendi facilius vobis per plures ad limina apostolorum venientes, quam nobis per unum hinc ad vos proficiscentem occasio conferatur. Nos tamen insalutati officium salutationis impendimus, & quam solemus dilectionis tibi sinceritatem exhibemus. Sed est unde fraternitatem tuam negligentiæ merito argui puta-

E mus, quod de castitate clericorum, sicut nobis relatum est, præceptis Romanæ synodi, cui interfuisti, inobediens usque hodie videaris. Qua in re tantum de te admirantes gravius dolemus, quantum te illud solicitius operari sperabamus Vnde apostolica te auctoritate admonemus, ut clericos tuos, qui turpiter conversantur, pastorali rigore coerceas; & quod Romana ecclesia testante, de immunditia clericorum statuit, neque gratiam, neque odium alicujus constanti auctoritate in ecclesia tua prædicando exerceas. Ceterum pro amore sancti Petri, cujus limina præsentium portitor requisivit, studeat religio tua viscera pietatis sibi aperire, inquantum cum salute animæ suæ videtur

tibi

ANNO CHRISTI 1073.

Anno Christi 1073.

tibi posse fragilitati suæ condescendere; quatenus non pœniteat eum tanti itineris laborem subiisse, sed gaudeat, quod diu quæsivit, scilicet sancti Petri misericordiam, per nos juxta votum suum impetrasse. Data Capuæ decimoseptimo Kalendas Decembris, indictione duodecima.

XXXI. AD LANFRANCUM CANTUARIORUM ARCHIEPISCOPUM.

Reprehendit quod patiatur Arfastum quemdam contra Alexandri prædecessoris sui decreta sancti Eadmundi abbatiæ molestiam exhibere. Monet ut sua vice ejus audaciam compescat: & regem Guilielmum exoret, ne ullum ei favorem præstet. Quod si Arfastus parere contempserit, jubet eum & Balduinum abbatem sedem apostolicam ad eorum contentiones dirimendas petere.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Lanfranco Cantuariorum in Anglia archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

NON minima admiratione dignum ducimus, qua fronte, qua mente Arfastum dictum episcopum sanctæ Romanæ ecclesiæ illudere, & beatæ memoriæ Alexandrum prædecessorem nostrum ejusque decreta contemnere patiamini: prudentiam quippe vestram ad plenum cognoscere nos non latet, sanctam Romanam ecclesiam jure a Deo dato sibi defendere ecclesiarum, sacerdotum, episcoporum consecrationes, & a nullo sumpta licentia debere & posse celebrare, suis & præbuisse, & Deo annuente præbituram firmissimam etiam in hoc defensionem, qui Romam venerint, & sedis apostolicæ consilium & auxilium petierint; quibus Arfastus dictus episcopus, qua nova audacia resistat, nisi fortasse ista, *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo*, ignoramus. (Isaiæ 14.) Ad quod etiam dilectio vestra super his sileat, non minimum miramur. Verum quia de vobis non aliter, quam de nobis dubitamus, fraternitatem vestram confidenter deprecamur, ut vice nostra Arfasti nugas penitus compescatis, & sancti Eadmundi abbatiam contra decretum decessoris nostri inquietari nullo modo sinatis. Qui etiam cum eumdem abbatem in presbyterum ordinari Romæ fecisset, ipsum, & monasterium cui præest, in tutelam apostolicæ sedis accepit. Unde injurias illius in nos redundare, dissimulare non possumus; præsertim cum ad despectum auctoritatis nostræ eas sibi irrogari perpendimus. Unde etiam Guilielmum regem carissimum, & unicum filium sanctæ Romanæ ecclesiæ, precibus nostris & vice nostra super his admonere dilectionem vestram precamur, & ne Arfasti vanis persuasionibus acquiescat, in quo sua singularis prudentia supra modum diminuta & contracta ab omnibus cognoscitur. Si vero Arfasto contra hæc recalcitrare abhinc tentaverit, apostolica auctoritate sibi & Balduino abbati præcipite, ut sedem apostolicam ad hæc determinanda petant. Data ad sanctum Germanum, duodecimo Kalendas Decembris, indictione duodecima.

XXXII. AD ARALDUM CARNOTENSIUM EPISCOPUM.

Ut ad curam suæ abbatiæ, remoto alio intruso abbate, restituat quemdam Isimbardum, si nulla alia culpa inveniat eum privatum, nisi quod Hierosolymam devotionis causa profectus fuerit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Araldo Carnotensium episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

PRÆSENTIUM portitor Isimbardus abbas monasterii sancti " Laodomarii (" Launomari) ad apostolicam veniens sedem, nostris questus est auribus, se præfatæ abbatiæ carere obedientia, nulla interveniente culpa, nisi quia divino succensus amore perrexit Hierosolymam; a qua dum rediret, invenit quemdam abbatem nomine Guidonem suæ prælatum abbatiæ, ut audivimus, non simili præditum religione, neque ab alio monasterio regulariter sumptum. Fraternitas ergo tua studeat pia inquirere solicitudine, & istius remotionem, & illius ordinationem; atque si in hoc aliqua non invenitur culpa, nisi profectio ad Hierosolymam, quod quidem ducimus tolerandum, ac solicitius & religiosius eo valet in regimine fratrum, iste utique restituatur, ille vero dejiciatur. Quod si & iste aliam commisit culpam, quæ eum a regimine juste removeat, & ille religiosius isto in administratione pervigilat, ordinatioque ejus reperiatur legitima; hunc quidem Isimbardum nobis tua fraternitas cum literis remittat, & ille in suo loco permaneat. Si vero illius promotio simoniaca sorde invenitur fœdata; tunc siquidem ille sine mora deponatur a regimine fratrum, & alter ei regulariter substituatur. Quidquid autem tua religio super utriusque causa expleverit, literis tuis innexum nobis studeat facere notum. Data Argenteæ v. Kalendas Decembris, indictione duodecima.

XXXIII. AD FRATRES MONASTERII BEATÆ MARIÆ.

Privilegium sui prædecessoris, quia falsum esse censebat, nec vult confirmare, nec aliud concedere. Ipsum electum abbatem sibi idoneum non visum, a se monitum, fuisse significat, ut a prælatione desistat: jubet tamen, ut interim ei obediant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus monasterii beatæ Mariæ, siti in episcopatu Dordonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENS ad nostram præsentiam frater Benedictus, quem post obitum patris Uberti religio vestra sibi præesse elegit in abbatem, detulit nobis quoddam privilegium, quod beatæ recordationis prædecessoris nostri Alexandri nomine titulatum invenimus: quod nimirum ratum non esse manifestissimis deprehendimus indiciis, corruptione videlicet Latinitatis, nec non & diversitate canonicæ auctoritatis, congruenti igitur ratione, neque vetus roborare, neque nostro nomine novum dignum duximus impræsentiarum componere: quia quæ sunt justa & pia postulat ecclesiastica regula. Cum enim Dordonensis ecclesia, cujus parochiæ adjacetis, operante superna clementia, canonice fuerit ordinata, tunc quidem comite vita ex consensu ejusdem sedis episcopi proficuæ utilitatis privilegium vestræ necessitati providebimus canonica auctoritate suffultum. Quod si peccatis exigentibus eadem ecclesia canonice non fuerit ordinata, tunc etiam munimine, quo juste valebimus, vobis omnino solatiabimur. Quia vero persona vestri electi, licet honestis prædita videatur moribus, ad abbatis tamen officium cum ætate, tum etiam corporis infirmitate, nobis visa est debilis, utpote, quem oportet pro omnibus solicitudinem gerere, eumdem electum monuimus a prælatione desistere, si se inva- (Non confirmat electum abbatē ob corporis imbecillitatem.)

ANNO CHRISTI 1073.

invalidum fratrum opportunitatibus perspexerit A non posse sufficere: cui tamen, quod præfuerit, in ejusdem religionis tenore perseverantes, in qua vestervos defunctus instituit pater, debitam reverentiam exhibete. Ceteri quoque monachi vestri consocii per cellas ab eodem patre vestro constructas, ut vobiscum sint unanimes, eidemque vestro abbati reverenter obediant, auctoritate præcipimus apostolica. Quia epistolare compendium multa, quæ fratribus vestris intimavimus, vestræ fraternitati notificare non patitur, quæ huic epistolæ desunt prædicti fratres auribus vestris viva voce narrabunt. Data Argenteæ IV. Kalendas Decembris, indictione duodecima.

XXXIV. AD REMEDIUM LINCOLNIENSEM B EPISCOPUM.

Arcet homicidam a sacri altaris ministerio: concedit tamen illi, si pœnitentiam egerit, ut stipendiis ecclesiæ ali possit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, Remedio Lincolnensi in Anglia episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

LATOREM præsentium, quem fraternitatis tuæ literæ homicidio maculatum nobis denuntiaverunt, nulla sanctorum patrum auctoritas concedit ulterius sacris altaribus ministrare, nec nos decet constitutioni illius, quod absit, assensum præbendo canonum statutis contraire. Tua tamen religio, C si eum pro commisso crimine perspexerit dignum Deo exhibere fructum pœnitentiæ, hoc sibi misericorditer provideat, ne stipendiis ecclesiasticis careat, atque paupertate pusillanimis factus, divina postponat præcepta: licet namque sacerdotium nullo pacto unquam mereatur recipere, dignum tamen est consequi eum aliquod beneficium ab apostolica sede. Absolutionem præterea peccatorum tuorum, sicut rogasti, auctoritate principum apostolorum Petri & Pauli fulti, quorum vice quamvis indigni fungimur, tibi mittere dignum duximus, si tamen bonis operibus inhærendo, & commissos excessus plangendo, quantum valueris, D corporis tui habitaculum Deo mundum templum exhibueris. Quod autem precatus es, nos tibi jubere quatenus possis scire, unde nobis serviendo merearis placere, hoc potissimum præcipimus, tuis videlicet juvari orationibus, ut compotes simul mereamur gaudiis perfrui perennibus. Data Terracinæ IV. Nonas Decembris, indictione duodecima.

XXXV. AD " RODERICUM CABILONENSEM EPISCOPUM.

" ROCLENUM.

In Philippum Francorum regem invehitur ecclesiarum venditorem & destructorem, quem ab eo moneri vult ut canonice episcopos eligi permittat.

" Rocleno

Gregorius episcopus servus servorum Dei " Roderico E Cabilonensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

INTER ceteros nostri hujus temporis principes, qui ecclesiam Dei perversa cupiditate venumdando dissipaverunt, & matrem suam, cui ex dominico præcepto honorem & reverentiam debuerant, ancillari subjectione penitus conculcarunt, Philippum regem Francorum Gallicanas ecclesias intantum oppressisse certa relatione didicimus, ut ad summum tam detestandi hujus facinoris cumulum pervenisse videatur. Quam rem de regno illo tanto profecto tulimus molestius, quanto & prudentia, & religione, & viribus noscitur fuisse potentius, & erga Romanam ecclesiam multo devotius. Et nos quidem tam generalis nostræ cura sollicitudinis, quam ipsarum destructio ecclesiarum, vehementer accenderat, ut in tam audaces sanctæ religionis excessus severius animadvertere deberemus. Sed quoniam anteactis diebus, per familiarem suum cubicularium, videlicet Albericum, ad nostri censuram judicii, & vitam corrigere, & ecclesias ordinare firmiter nobis respondit, rigorem canonicum interim exercere distulimus. Hujus ergo promissionis fidem in Matisconensi ecclesia pastoris regimine diu desolata, & ad nihilum pene redacta, in primis volumus experiri; ut scilicet Augustodunensem archidiaconum unanimi cleri & populi consensu, ipsius etiam, ut audivimus, regis assensu electum, episcopatu dono gratis, ut decet, concesso, ecclesiæ præfici patiatur. Quod si facere noluerit, indubitanter noverit nos hanc ecclesiæ ruinam nequaquam diutius toleraturos, & ex auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli duram inobedientiæ contumaciam canonica austeritate coerciturος. Nam aut rex ipse, repudiato turpi simoniacæ hæresis mercimonio, idoneas ad sacrum regimen personas promoveri permittet, aut Franci pro certo, nisi fidem Christianam abjicere maluerint, generalis anathematis mucrone percussi, illi ulterius obtemperare recusabunt. Hæc ideo, frater carissime, vigilantiæ tuæ intimare curavimus, quatenus ea prædicto regi insinuare, & exhortando, & rogando, modisque omnibus inculcare studeat, ut & præfatam Matisconensem, aliasque ecclesias canonice concedat ordinari. Tibi ergo maxime hæc idcirco injungimus, quia prudentiam tuam magnam esse, & regia familiaritate uti cognovimus. Si qua autem quæ dicenda erant a nobis prætermissa sunt, hæc ingenii tui acumen injungat. Itaque in hac persecutione labora, ut & Dei gratiam, & nostram benevolentiam promerearis. Data Piperni II. Nonas Decembris, indictione duodecima.

XXXVI. AD HUMBERTUM LUGDUNENSEM EPISCOPUM.

Mandat ut ab ipso vel ejus suffraganeis electus Matisconensis etiam contra regis voluntatem ordinetur, & si renuerit ordinari, cogatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Humberto Lugdunensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

CLAMOR Matisconensium clericorum pervenit ad nos, ecclesiam suam jam multo tempore pastore viduatam, detrimentum non modicum sustinere. Dicunt enim regem Francorum electionem* suo consensu factam velle impedire. Unde quia ipse in præsenti anno per quemdam militem suum, nomine * Albertum, Romam venientem, se consilio nostro omnino acquiescere promisit; studuimus confratri nostro " Rodino Cabilonensi episcopo nostras dirigere literas, ut ipse nostra functus legatione, præfatum regem conveniat, quatenus ipse oblatæ nobis memor promissionis suæ, electionem Matisconensium, non solum non impediat, sed eum quem debet assensum præbeat. Qui si in duritia sua permanens, neque necessitati hujus ecclesiæ compati, neque exhortationi nostræ parere voluerit; præcipimus apostolica auctoritate, ut fraternitas tua, neque pro odio, neque gratia alicujus dimittas, quin electum ab eis Augustodunensem Landricum

*forte sine

*forte Albericum, ut in superiore epistola.

" Rocleno

ANNO CHRISTI 1073.

ANNO CHRISTI 1073.

Landricum archidiaconum episcopum seu per te, seu per suffraganeos tuos ordinare studeat, si tamen auctoritas sanctorum patrum probatur sibi non obviare. Si vero ipse hunc ordinem suscipere renuerit, & inflexibilem se exhibuerit, volumus ut cum episcopo suo vim sibi inferas, eumque ad recipiendum episcopalem ordinem vigilanti studio atque pastorali rigore constringas. Quod si fraternitas tua in hac causa negligens fuerit, procul dubio tu motum apostolicæ sedis incurres, & ipse, si ad nos venerit, Deo consentiente, a nobis ordinabitur. Data Piperni II. Nonas Decembris, indictione XII.

XXXVII. AD ALDILASIAM COMITISSAM.

Ejus religionem ac pietatem erga sacra loca commemorat, & ad meliora semper peragenda hortatur. Duorum monasteriorum protectionem ei commendat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Aldilasiæ comitissæ salutem & apostolicam benedictionem.

QUAMQUAM noverim te sacris locis & eorum religiosis habitatoribus spontanea voluntate te ferre subsidium, exhortari te tamen & admonere curavi, ut in majus meliusque excrescas; & quod ultro facere consuesti, nostro præcepto & beati Petri auctoritate jam studiosius exequaris. Ad hoc enim tibi a domino & honoris dignitas & potentiæ amplitudo concessa est, ut in suo suorumque servitio expendatur, & tu eis carnalia tua libenter impartiens, de spiritualibus eorum participium merearis. Quamobrem curæ tuæ & defensioni Fructuariense cœnobium, & ejusdem congregationis fratres, attentius commendamus, ut eis & opem consilii & præsidii firmamentum contra omnia infestantium gravamina impendere studeatis, ut & pro salute animæ tuæ orationes eorum apud Deum fructificent. Pari quoque modo Clusini monasterii abbatem, & ipsius cœnobii res vigilantiæ tuæ tuendas ac protegendas committimus, quem sub gravi tribulationum fasce laborare audivimus. Neque te a bonæ intentionis incœpto alicujus gratia aut præmium deflectat: quia *qui perseveraverit in fine, hic salvus erit.* (Matth. 10.) Hæc tibi, filia carissima, paucis inculcare & injungere statuimus, ut ad boni operis executionem te promptiorem redderemus, &, ut dicitur, currentem incitaremus: quatenus Deo devota, & bonis actibus, & Dei servorum protectioni invigilans, illam promittentis domini mercedem valeas adipisci: (Ibidem.) *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.* Data Seciæ septimo Idus Decembris, indictione duodecima.

XXXVIII. AD VRATISLAUM DUCEM BOHEMIÆ.

Commendat ejus in apostolicam sedem observantiam. Confirmat ea quæ prædecessor Alexander II. ei honoris gratia tribuerat. Hortatur ad promissorum constantiam. Pollicetur in illius ditione quæ a legatis definiri non poterunt, se definiturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vratislao duci Bohemiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LONGA jam temporis intervalla transacta sunt, ex quo & nobilitas tua beato Petro apostolorum principi non modicæ devotionis animum spopondit & studium, & tibi in apostolica sede inter ceteros principes larga benignitas præ multis etiam singularis & egregia fuit adstricta caritas. Cujus rei fidem & indicium ex benevolentia domini & antecessoris nostri Alexandri papæ satis percepisse potes, qui petitionibus tuis non unquam sine sua & filiorum sanctæ Romanæ ecclesiæ solicitudine & labore condescendit, & ad signum intimæ dilectionis, quod laicæ personæ tribui non consuevit, mitram quam postulasti direxit. Neque vero nos in nostris temporibus tantæ dilectionis gratiam, providente Deo, labefactari volumus: imo si quid est in quo, comitante justitia, firmius conglutinari valeat, hoc nostra apud Deum solicitudo impetrare valde desiderat. At te quidem erga apostolicam reverentiam, quam sis in votis constans, quam in promissis perseverans, non modo pro dignitate, verum etiam pro salute tua fideliter oportet attendere: scriptum est enim: *Vovete, & reddite.* (Psal. 75.) Quæ autem illa, vel qualia sint, a tui ipsius conscientia satis te commonitum esse putamus. Causas vero & negotia, quæ in partibus illis ad audientiam discussionemque legatorum nostrorum perlata, peccatis impedientibus, congrua determinatione diffiniri non poterant, sicut officii nostri cura nemine nos rogante compellit, ad eum quem justitia postulaverit finem, adjuvante domino, perducere procurabimus. Porro quæ ipsi inde statuerunt, interim donec ad nos negotia perferantur, immota manere volumus, atque apostolica auctoritate præcipimus. Deus autem omnipotens, qui bonorum omnium dator & auctor est, talem vos in votis vestris & actibus esse faciat, ut cum ante cælestes judices, videlicet Petrum & Paulum, in futuro examine veneritis, nulla vos in illorum oculis, nisi quæ remuneratione digna sit, conscientia denotare & ostentare valeat. Data Romæ XVI. Kalendas Ianuarii, indictione duodecima.

XXXIX. AD VVOZELINUM MAGDEBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM ET ALIOS.

Queritur bellum inter eos & Henricum regem exortum fuisse. Iubet eos ab armis desistere, donec per legatos suos causam contentionis cognoscat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvozelino Magdeburgensi archiepiscopo, Burchardo Halberstadensi episcopo, & Letoni marchioni, ceterisque Saxoniæ principibus, salutem & apostolicam benedictionem.

QUANTA violentia quantaque fratrum impulsione universalis ecclesiæ multis perturbationum fluctibus concussæ, & pene quasi quodam naufragio periclitatæ, onus & regimen suscipere sum coactus, occultum vobis & inauditum esse non credimus. Testis enim mihi est conscientia mea, quam imparem me tanto ponderi judicaverim, & quanta solicitudine nomen apostolicæ dignitatis evitare concupiverim. Sed quoniam via hominis non in manu ejus, sed illius est dispositione a quo gressus hominum diriguntur, impossibile mihi fuit contra divinam voluntatem concepta vota defendere. Vnde mihi solicite vigilandum atque pensandum est, qualiter ea quæ ad profectum ecclesiasticæ religionis, & salutem dominici gregis attinent, adjuvante Deo, annuntiare & fideliter administrare valeam; urgente me præ omnibus, tum eo timore, ne susceptæ me apud supernum judicem negligentia dispensationis accuset, tum debito amore apostolorum principis, qui me ab infantia mea sub alis

Anno Christi 1074.

alis suis singulari quadam pietate nutrivit, & in gremio suæ clementiæ fovit. Verum inter ceteras curarum anxietates ea nos maxime solicitudo coarctat, quod inter vos & Henricum regem, vestrum videlicet dominum, tantam discordiam & tam inimica studia exorta esse cognovimus, ut exinde multa homicidia, incendia, deprædationes ecclesiarum & pauperum, ac miserabilem patriæ vastitatem fieri audiamus. Qua de re regi misimus exhortantes, & ex parte apostolorum Petri & Pauli eum admonentes, ut interim sese ab armis & omni bellorum infestatione contineat, donec tales ad eum ab apostolica sede nuntios dirigamus, qui tantæ dissensionis causas & diligenter inquirere, & annuente Deo ad pacem & concordiam æqua valeant determinatione perducere. Atque itidem vos exoratos, & apostolica auctoritate commonitos esse volumus, ut, ex vestra parte omni motione sopita, easdem pacis inducias observetis, nec aliqua occasione nobis cum Dei adjutorio adstruendæ pacis impedimentum opponatis. Cum etenim (ut scitis) nobis mentiri, sacrilegium; deserere justitiam, animæ sit naufragium; neminem vestrum dubitare volumus, quin super hac re veritate discussa, quidquid æquum videbitur, providente Deo, decernere, & stabili pactione studeamus efficere; & quamcumque partem injurias & conculcatæ justitiæ violentiam pati cognoverimus, illi procul dubio omni timore & respectu personalis gratiæ posthabito, favorem, & apostolicæ auctoritatis præsidia conferemus. Data Romæ XIII. Kalendas Ianuarii, indictione duodecima.

XL. AD COMITISSAM MATHILDEM.

Lætatur de ejus erga sedem apostolicam observantia. Hortatur ut perseveret, ac ad visitanda beatorum apostolorum limina una cum matre veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Mathildi egregiæ indolis puellæ salutem & apostolicam benedictionem.

Quia serenitatis vestræ literæ apostolicæ sedi directæ eamdem testatæ sunt dilectionem principi apostolorum beatissimo Petro bonitatem tuam promptam esse exhibere, quam Iesu Christo domino nostro vas electionis sanctus Paulus coapostolus ejus usque ad mortem ferventissimo amore studuit conservare, gaudii repleti immensitate, omnipotenti Deo quas possumus reddimus gratias. Sed noverit prudentia vestra honestis inceptis, religiosisque inchoationibus, opus esse honestiori perseverantia, atque Deo opitulante religiosissima consummatione. Quapropter si contigerit gloriosam matrem vestram hoc tempore Romam redire, toto corde admonemus, imo rogamus caritatem vestram, ad visitationem apostolorum cum eadem venire, nisi forte aliquid instet quod vos non prætermittenda necessitate detineat. Præterea literis quas IV. Kalendas Ianuarii nomine vestro suscepimus, quod nobis visum est congruum jam per nostrorum apicum legationem respondisse confidimus. Omnipotentis Dei misericordia, quæ fideles suos jugiter circumdat & protegit, assidua vos benignitate dignetur custodire, atque post hujus vitæ cursum animam tuam æthereo regno componere. Data Romæ III. Nonas Ianuarias, indictione duodecima.

XLI. AD ORZOCOR IUDICEM CALARITANUM.

Monet ut de causa quam ei commiserat, communicato cum ceteris Sardiniæ judicibus consilio, sibi quid ei visum fuerit intra annum respondeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Orcozor judici Calaritano Sardiniæ provinciæ salutem & apostolicam benedictionem.

Literas tuas accepimus, in quibus te ad nos velle venire continebatur. Nobis itaque placet ut venias, & cum omni securitate, postquam ad litus nostrum veneris, eundo & redeundo per fines terræ nostræ te migrare posse nullatenus tibi dubitandum esse scias. Præterea admonemus prudentiam tuam, ut de causa, quam per archiepiscopum Constantinum Turrensem hoc in anno a nobis Capuæ consecratum tibi mandavimus, cum ceteris Sardiniæ judicibus loquaris; & firmiter inter vos communicato consilio, quidquid vobis inde cordi & animo sit, celeri nobis responsione notificate; scientes quoniam nisi in hoc anno certa nobis super hac re ratione respondeatis, nec amplius vestra responsa quæremus, nec tamen ulterius jus, & honorem sancti Petri irrequisitum relinquemus. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Februarii, indictione duodecima.

XLII. AD SICARDUM AQUILEIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Indicit concilium ad depravatos principum & prælatorum mores corrigendos. Monet ut una cum suffraganeis ad id præstituta die accedat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sicardo Aquileiensi fratri & coepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

Non ignorare credimus prudentiam tuam, quantis perturbationum fluctibus ecclesia sit usquequaque concussa, & pene desolationis suæ calamitatibus naufraga & submersa sit facta. Rectores enim & principes hujus mundi singuli quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, omni reverentia conculcata, quasi vilem ancillam opprimunt, eamque confundere, dum cupiditates suas explere valeant, nullatenus pertimescunt. Sacerdotes autem, & qui regimen ecclesiæ accepisse videntur, legem Dei fere penitus postponentes, & officii sui debitum Deo & commissis sibi ovibus subtrahentes, per ecclesiasticas dignitates ad mundanam tantum nituntur gloriam, & quæ speciali dispensatione multorum utilitatibus, & saluti proficere debuissent, ea aut negligunt, aut infeliciter in pompa superbiæ & superfluis sumptibus consumunt. Inter hæc populus nullo prælatorum moderamine, nullisque mandatorum frenis in viam justitiæ directus; imo eorum, qui præsunt exemplo, quæcumque noxia, & quæ Christianæ religioni sunt contraria edoctus, ad omnia pene quæ nefaria sunt proni, & studio corruentes, Christianum nomen, non dico absque operum observantia, sed pene absque fidei religione gerunt. Quapropter confidentes in misericordia Dei, concilium in prima hebdomada quadragesimæ adunare disposuimus, quatenus huic tanto periculo, suffragante divina clementia, cum communi concilio fratrum aliquod solatium & remedium invenire valeamus, ne nostris temporibus irreparabilem ecclesiæ ruinam destructionemq; videamus. Ideoque & vestram

Philip. 2.

Sacerdotũ mala ex proprio officio male obeundo.

ANNO CHRISTI 1074.

fraternitatem rogamus, & ex parte beati Petri apostolorum principis admonemus, ut in prælibato termino vestram nobis præsentiam exhibeatis, convocatis una vobiscum, tum per hæc nostra, tum per vestra scripta, vestris suffraganeis episcopis: ut tanto tutius, tantoque firmius ad subsidium ecclesiasticæ libertatis & religionis accingamur, quanto uberius, atque vicinius consiliis vestræ prudentiæ, aliorumque confratrum frequentia, & provida consultatione circumdamur. Data Romæ nono Kalendas Februarias, indictione duodecima.

XLIII. AD SUFFRAGANEOS ECCLESIÆ MEDIOLANENSIS.

Ejusdem argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis Mediolanensis ecclesiæ suffraganeis, videlicet Brixiensi, Cremonensi, Bergamensi, Laudensi, Novariensi, Eporediensi, Taurinensi, Albensi, Astensi, Aquensi, Terdonensi, & ceteris quibusdam, salutem & apostolicam benedictionem, quibusdam pro meritis.

NON incognitum vobis esse credimus, in Romana ecclesia jamdudum constitutum esse, ut per singulos annos ad decorem & utilitatem sanctæ ecclesiæ generale concilium apud sedem apostolicam sit tenendum. Nos itaque hujus celebritatis hoc in tempore causam valde necessariam considerantes, in prima hebdomada quadragesimæ synodum, annuente Deo, Romæ celebrare disposuimus. Ad quam omnes vos, & apostolica auctoritate præsentiam vestram exhibere commonemus atque præcipimus; quatenus una vobiscum, & cum alia frequentia vestri ordinis, officii nostri debitam solicitudinem in divinis & ecclesiasticis causis, suffragante superna clementia, commode ac reverenter exercere valeamus. Intueri autem & diligenter vos oportet attendere, quoniam quicumque miles domino suo in prælio properante se subtraxerit, non modo gratiam sibi labefactare, sed accepti beneficii commodum merito sibi corruisse dignoscitur. Hoc igitur exemplo appareat, qui ex vobis, imo quam omnes sitis fideles Christi milites, & ad divina agmina tam prompta voluntate & studio vos conferre studete, ut post adeptam in Christo victoriam, pariter vobis & de virtute factorum, & abundantia præmiorum gloriari liceat. Sub eadem etiam auctoritate & determinatione omnes abbates Longobardiæ ad præfatum concilium invitamus, nullamque in hac obedientia fictitiam excusationem prætendere admonemus atque præcipimus. Data Romæ octavo Kalendas Februarii, indictione duodecima.

XLIV. AD IEROMIRUM BRAGENSEM EPISCOPUM.

Restituit episcopo Bragensi suspenso reditus episcopatus, ut omni postposita mora cum legatis episcopi adversarii sui sanctorum apostolorum limina adeat. Commemorat se fratri ejus duci scripsisse, ut Moravensem episcopum & suos legatos Romam mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ieromiro Bragensi episcopo.

QUAMQUAM inobedientia tua, & culpa, quam in contemptu legatorum sanctæ Romanæ ecclesiæ perpetrasti, preces tuas, te absente, & nondum parato satisfacere, recipi non meruit; tamen ne ex apostolica, licet justa districtione, absentationis tuæ moram vel occasionem diutius defendere possis, necessitatem, qua te urgeri in epistola tua conquestus es, & impedimentum ad nos veniendi removere decrevimus. Itaque præsenti auctoritate tibi restituimus, & tenenda concedimus, quæcumque a legatis nostris, Bernardo videlicet & Gregorio, præter episcopale officium tibi interdicta sunt: quoniam te expoliatum rebus ecclesiæ tuæ, inopia rerum necessariarum, obedientiam debitæ satisfactionis non posse exequi (sicut supra diximus) conquerendo excusas: atque hoc idem fratri tuo Vvratislao duci per epistolam nostram notificavimus, admonentes eum, ut de consuetis decimis & reditibus ecclesiæ tuæ nihil in potestate sua tibi denegari patiatur aut subtrahi. Admonemus igitur, & ex parte apostolorum Petri & Pauli, & nostra per eos apostolica tibi auctoritate præcipimus, ut nullis excusationibus absentiam tuam ulterius defendens, in ramis palmarum apostolica adire limina non prætermittas; cognoscens fratrem tuum a nobis esse commonitum, ut Ioannem Moravensem episcopum itidem ad nos venire commoneat, & ex sua parte tales ad nos nuntios dirigat, quibus in nostra possimus examinatione diffinire dissensionum causas. Interim vero de possessionibus Moravensis episcopatus nihil te tangere volumus & præcipimus, ne & ipse aliqua molestiarum excusatione præsentiam suam conspectui nostro subtrahat. Præscriptum vero terminum adventus tui, tu ipse ita mature fratri tuo duci indicare curato, ut Moravensem episcopum & suos legatos una tecum ad apostolicam sedem dirigere possit. Data Romæ secundo Kalendas Februarii, indictione duodecima.

XLV. AD VVRATISLAUM DUCEM BOHEMIÆ.

Ut reditus episcopatus fratri suo restituat. Hortatur ut ad sedem apostolicam accedat, vel saltem ejus legatos una cum Moravensi episcopo mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvratislao duci Bohemorum salutem & apostolicam benedictionem.

FRATER tuus Ieromirus Bragensis episcopus conqueritur se expoliatum ecclesiæ suæ rebus, inopia rerum necessariarum, pro reddenda ratione eorum quæ sibi intenduntur, ad apostolicam sedem venire non posse. Quod quamquam ejus inobedientia & tergiversatio valde promeruerit, tamen ne hanc absentationis suæ occasionem prætendere possit, volumus atque præcipimus, ut in integrum sibi restituantur quæcumque a legatis nostris, Bernardo videlicet & Gregorio, præter episcopale officium interdicta sunt, & præter ea pro quibus Ioannes Moravensis super eum clamat episcopus. Qua in re tuam maxime admonemus prudentiam, ut de consuetis decimis, vel reditibus ecclesiæ, nihil ei in tua potestate denegari patiaris, aut subtrahi, nec aliquam sibi contrarietatem facias, per quam, ut ad nos venire non possit, impedimenta sibi obsistere iterum conqueratur. Eo autem tempore quo ipse, sicut per epistolam nostram commonitus est, apostolicam sedem adire debuerit, te quoque, si fieri posset, præsentem fore maxime cuperemus. Quod si rerum aut temporum eventus prohibuerit, nobilitatem vestram multum admonemus, ut episcopum Moravensem præsentiam suam nobis exhibere commoneatis: & præterea de vestris fidelibus tales ad nos nuntios dirigatis, cum quibus rerum veritate solerti indagatione perquisita, & undique explorata,

ANNO CHRISTI 1074.

rata, favente divina clementia, omnes dissensionum A causas abscindere, & quidquid æquum fuerit determinata sententia statuere valeamus. Data Romæ II. Kalendas Februarii, indictione XII.

XLVI. AD GVILIELMVM COMITEM BVRGVNDIÆ.

Monet ut una cum quibusdam aliis principibus (prout promiserat) ecclesiæ auxilio veniat, ut pacatis Normannis auxilium Constantinopolitanis ferre possit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Burgundionum comiti salutem & apostolicam benedictionem.

B

MEMINISSE valet prudentia vestra, quam larga affluentia dilectionis Romana ecclesia valentiam vestram jamdudum recepit, & quam speciali caritate vestram familiaritatem dilexit. Neque enim se condecet oblivisci promissionis, qua Deo se ante corpus apostolorum principis Petri, præsente venerabili antecessore nostro Alexandro papa, & episcopis, abbatibus plurimis, atque diversarum gentium multitudine, quarum non est numerus, obligavit, ut quacumque hora necesse fuisset, vestra manus ad dimicandum pro defensione rerum sancti Petri non deesset, si quidem requisita fuisset. Vnde memores nobilitatis vestræ fidei, rogamus & admonemus strenuitatis vestræ pruden- C tiam, quatenus præparetis vestræ militiæ fortitudinem ad succurrendum Romanæ ecclesiæ, libertati scilicet * si necesse fuerit, veniatis huc cum exercitu vestro in servitio sancti Petri: & hoc idem rogamus vos monere comitem sancti Ægidii, & socerum Riccardi Capuani principis, & Amedeum filium Adelettæ, ceterosque quos cognoscitis sancti Petri esse fideles, & qui similiter manibus ad cælum extensis promisere. Si quid vero certæ responsionis prudentiæ vestræ nobis placet remittere, per eum nuntium nobis mandate, qui modis omnibus nos reddat indubios, & idem vester nuntius veniat per comitissam Beatricem, quæ cum filia & genero in hoc negotio laborare procurat. Hanc autem militum multitudinem non ideo coacervare D curamus, ut ad effusionem sanguinis Christianorum intendamus, sed ut ipsi videntes expeditionem, dum confligere timuerint, facilius subdantur justitiæ. Speramus etiam quod forsitan alia inde utilitas oriatur, scilicet, ut pacatis Normannis, transeamus Constantinopolim in adjutorium Christianorum; qui nimium afflicti creberrimis morsibus Sarracenorum, inhianter flagitant, ut sibi manum * vestri auxilii porrigamus. Nam contra eos Normannos qui nobis rebelles sunt, satis sufficiunt milites isti qui nobiscum sunt. Certus enim esto, quoniam te, & omnes qui tecum in hac expeditione fuerint fatigati, duplici imo multiplici remuneratione, ut credimus, Petrus & Paulus principes E apostolorum donabunt. Data Romæ IV. Nonas Februarii, indictione duodecima.

* forte &,

* f. nostri

XLVII. AD COMITISSAM MATHILDEM.

Hortatur eam ad frequenter sumendum sanctissimum eucharistiæ sacramentum, & ad devotionem erga beatissimam virginem Mariam.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectæ in Christo filiæ Mathildi salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTA sit mihi cura, quantaque incessanter de te tuaque salute solicitudo, ipse solus qui cordis arcana rimatur intelligit, & multo melius meipso cognoscit. Tu tamen, si pensare non negligis, ut reor, animadvertis quia pro tantis tui curam me oportet habere, pro quantis te caritatis studio detinui, ne illos desereres, ut tuæ solius animæ saluti provideres: *Caritas enim,* ut sæpe dixi, & dicam, sequens cælestem tubam, *non quæ sua sunt quærit.* Sed quia inter cetera quæ tibi contra principem mundi arma, Deo favente, contuli, quod potissimum est, ut corpus dominicum frequenter acciperes, indicavi: & ut certæ fiduciæ matris domini te omnino committeres præcepi. Quid inde beatus Ambrosius, videlicet de sumendo corpore domini, senserit, his in literis intimavi. Ait enim in lib. 4. de sacramentis inter cetera: Si mortem domini annuntiamus, annuntiamus remissionem peccatorum. Si quotiescumque effunditur sanguis domini, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam. Item ipse Ambrosius in libro quinto de sacramentis: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in oriente consuevere facere? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit: sic vive, ut quotidie merearis accipere. * Quando meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere, quomodo Iob sanctus pro filiis suis offerebat quotidie sacrificium, ne forte aliquid vel in corde vel in sermone peccassent. Ergo tu audis quod quotiescumque offertur sacrificium, mors domini, resurrectio domini significetur, & remissio peccatorum; & panem istum vitæ quotidianum non assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus; medicina est cæleste & venerabile sacramentum. Item Gregorius papa in libro 4. dialogorum: Debemus itaq; præsens sæculum, vel quia jam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas carnis ejus & sanguinis hostias immolare. Hæc namq; singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat. Quod licet surgens a mortuis jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, tamen in seipso immortaliter atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur; ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salute partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem unigeniti Filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri: in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse: summis ima sociari: terrena cælestibus jungi: unum quid ex visibilibus atque invisibilibus fieri? Item Ioannes Chrysostomus patriarcha ad neophytos: Videte quemadmodum sponsam sibi Christus conjunxit: videte quo vos cibo satietatis enutrit. Ipse nobis cibi substantia est atque nutrimentum. Nam sicut mulier affectionis natura cogente genitum alere sui lactis fecunditate festinat, sic & Christus quos ipse regenerat suo sanguine semper enutrit. Etenim, ut idem Ioannes scribit ad Theodorum monachum, lubricum genus est natura mortalis; cito quidem labitur, sed non sero reparatur, & ut facile cadit, ita & velociter surgit. Debemus, o filia, ad hoc singulare confugere sacramentum, singulare appetere medicamentum. Hæc ideo, carissima beati Petri filia, scribere procu-

ANNO CHRISTI 1074.

1. Cor. 13.

* f. Qui non

ANNO CHRISTI 1074.

procuravi, ut fides ac fiducia in accipiendo corpus A domini major tibi accrescat. Talem quidem thesaurum, taliaque dona, non aurum, non lapides preciosos, amore patris tui, cælorum videlicet principis, a me tua requirit anima, licet ab aliis sacerdotibus longe meliora pro meritis accipere possis. De matre vero domini, cui te principaliter commisi & committo, & nunquam committere, quousque illam videamus, ut cupimus, omittam, quid tibi dicam; quam cælum & terra laudare, licet ut mereretur nequeant, non cessant? Hoc tamen procul dubio teneas, quia quanto altior & melior ac sanctior est omni matre, tanto clementior & dulcior circa conversos peccatores & peccatrices. Pone itaque finem in voluntate peccandi, & prostrata coram illa ex corde contrito & humiliato lacrymas effunde. Invenies illam, indubitanter promitto, promptiorem carnali matre, ac mitiorem in tui dilectione. Data Romæ decimoquarto Kalendas* Maii, indictione duodecima. * Martii.

XLVIII. AD HUBERTUM GENUENSEM EPISCOPUM.

Præcipit uxorem cujusdam Ansaldi adulterii accusatam ad purgationem admitti, excommunicans patrem ejus, & quemcumque alium qui id impedire præsumpserit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Huberto Genuensi episcopo, & universo loci illius clero ac populo, salutem & apostolicam benedictionem.

INTELLIGENTES errorem vestrum, de periculo vestro valde timemus, quoniam sacramenta consortii conjugalis divinis sancita præceptis & legibus, inter vos malignis fœdari studiis audivimus. Scriptum quippe est de conjugali vinculo: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* & Veritas omnino prohibet, ne vir uxorem suam, nisi forte causa fornicationis, relinquat. (Matth. 19. Marc 10. Matth. 9.) Nobis autem relatum est, Ansaldum quemdam concivem vestrum a patre suo coactum esse, ut uxorem propriam, de fornicatione falso criminatam, nec ulterius habeat, nec judicium purgationis ejus, id quod ipsa valde desiderat, pro discutienda veritate suscipiat. Quod quia divinis & humanis legibus valde contrarium est, primo te episcopum, deinde omnes vos admonemus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut si mulier ad examinationem legitimam se conferre voluerit, cum omni tranquillitate & expectatione juste cum probationibus recipiatur: & si per misericordiam Dei innocens apparuerit, separari a viro suo nullatenus patiamini. At si pater præfati Ansaldi hæc quæ divina auctoritate diximus, imo si quis mortalium hæc impedire ac prohibere præsumpserit, tuam, episcope, fraternitatem apostolica auctoritate monemus, ut, omni respectu gratiæ personalis abjecto, reos anathematis gladio ferire, & a corpore ecclesiæ dissecare non desinas, & nobis extremam manum impositurus per literas tuas id quantocius indicare non prætermittas. Præterea volumus ut quam citius possis, præsentiam tuam nobis exhibere studeas. Data Lateranis quarto Kalendas* Maii, indictione duodecima. * Martii,

XLIX. AD OMNES CHRISTIANOS.

Monet ut Constantinopolitanis opem ferant, qui a Sarracenis multis calamitatibus afficiebantur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus Christianam fidem defendere volentibus salutem & apostolicam benedictionem.

ANNO CHRISTI 1074.

NOTUM vobis esse volumus, hunc virum præsentium portiorem, dum de ultramarinis nuper reuerteretur partibus, apostolorum limina, & nostram præsentiam visitasse. A quo, sicut a plerisque aliis, cognovimus gentem paganorum contra Christianum fortiter invaluisse imperium, & miseranda crudelitate jam fere usque ad muros Constantinopolitanæ civitatis omnia devastasse, & tyrannica violentia occupasse, & multa millia Christianorum quasi pecudes occidisse. Qua de B se, si Deum diligimus, & Christianos nos esse cognoscimus, pro miseranda fortuna tanti imperii, & tanta Christianorum clade, nobis valde dolendum est: & non solum dolere super hac re debitæ solicitudini nostræ sufficit, sed animas pro liberatione fratrum ponere, exemplum redemptoris nostri, & debitum fraternæ caritatis, a nobis exigit: quia sicut ipse pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus nostris animas ponere. Scitote igitur nos in misericordia Dei, & in potentia virtutis ejus confisos, omnibus modis id agere, atque parare ut adjutorium Christiano imperio quam citius, Deo juvante, faciamus. Unde vos per fidem, in qua per Christum in adoptio- C nem filiorum Dei uniti estis, obsecramus, & auctoritate beati Petri apostolorum principis admonemus, ut & vos vulnera, & sanguis fratrum, & periculum præfati imperii digna compassione moveat, & vestra virtus pro Christi nomine non invitam fatigationem ad ferenda fratribus auxilia subeat. Quidquid autem super hac re divina pietas vestris animis indiderit, sine mora certis legationibus nobis renuntiare studete. Data Romæ Kalendis Martii, indictione duodecima.

L. AD BEATRICEM ET MATHILDEM EIUS FILIAM.

Committit eis causam inter episcopum Rosellanum & Vgulinum comitem terminandam.

D *Gregorius episcopus servus servorum Dei Beatrici & Mathildi gloriosis ac carissimis in Christo filiabus salutem & apostolicam benedictionem.*

NON miretur vestra nobilitas super his quæ vobis de causa Dodonis Rosellani episcopi scripsi: quia inhumanitas videretur, si preces & murmur Vgulini comitis parvipenderem. Importune quidem sæpe me rogavit, ut causam ipsius contra Rosellanum episcopum iuste decernerem, & ut idem episcopus sibi justitiam faceret procurarem. Ego vero de vobis singulariter inter omnes principes Romani imperii confidens, rogaui ut ad certum & justum ac pacificum finem per vos E causa inter eos duceretur, quo ille, qui justus judex est, a vestro studio, vestraque pietate, me instante, glorificetur. Scit enim caritas vestra, & omnino, ut reor, intelligit, quod in omnibus actibus vestris honorem Dei vestramque salutem requiro. Et ideo cum Propheta dico: *Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in domino.* (Psal. 4.) Et iterum: *Judicate pupillo, & defendite viduas, & venite, & arguite me, dicit dominus.* (Isai. 1.) Ex amore quidem Dei proximum diligendo adjuvare, miseris & oppressis subvenire, orationibus, jejuniis, vigiliis, & aliis quampluribus bonis operibus præpono: quia veram caritatem cunctis virtutibus præferre cum apostolo non dubito. Nam si hæc mater omnium virtutum, (1. Cor. 13.) quæ

ANNO CHRISTI 1074.

quæ Deum de cælo in terram ut nostram miseriam ferret compulit venire, me non instrueret, & esset qui miseris & oppressis ecclesiis vestra vice subveniret, ac universali ecclesiæ deserviret, ut sæculum relinqueretis, cum omnibus eius curis, monere procurarem. Sed quia de vestra aula, ut multi principes, Deum non abjicitis, imo sacrificio justitiæ ad eam venire invitatis; rogamus vos, & ut carissimas filias admonemus, bonum quod cœpistis ad perfectum finem perducatis. Non favor humanus, non amor pecuniæ, non desiderium vanæ gloriæ vestrum sacrificium possit offuscarę. Vili enim precio magnam rem vendit, qui hujus vitæ intuitu Deo servit. Quod vobis, quas sincero corde diligo, parum scribo, gravi cura me implicitum esse manifesto. Vobis enim in talibus non aliquem vicarium in dictando acquiro, sed meipsum labori, licet rusticano stylo, suppono: quia si diligor ut diligo, nullum mortalium mihi præponi a vobis cognosco. Omnipotens Deus meritis supremæ dominæ, per auctoritatem beati Petri & Pauli, a cunctis vos peccatis absolvat, & ad gremium universalis matris vestræ cum gaudio perducat. Data Romæ quarto Nonas Martii, indictione duodecima.

LI. AD ARNALDVM ABBATEM SANCTI SEVERI.

Arguit quod ad synodum vocatus non venerit. sententiam adversus eum latam de quodam monasterio propter contumaciam confirmat. Monet ut, si se gravatum sentiat, Romam veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Arnaldo abbati sancti Severi salutem & apostolicam benedictionem.

NON mediocris te inobedientiæ arguere possumus, quod post multas querimonias de te in Romanis conciliis factas, monasterium sanctæ Crucis de ecclesia sanctæ Mariæ, nullam adhuc justitiam sit consecutum. Licet examen exquirendæ veritatis hujus negotii frivolis excusationibus jam ex longo tempore evitasse videaris, præsenti tamen anno pro deffinienda lite nostra a legato nostro Giraldo Ostiensi episcopo ad synodum vocatus, nullam Deo & sancto Petro diceris reverentiam exhibuisse, adeo ut, contempta auctoritate apostolicæ sedis, neque tu venire, neque alios juste te excusaturos studueris mittere.. Vnde quia absentatio tua indicium injustitiæ tuæ clarissimum tribuit, diffinitum est in eadem synodo, monasterio sanctæ Crucis prædictæ ecclesiæ sanctæ Mariæ jus & possessionem restituendam esse. Quam nimirum diffinitionem nos approbantes, præcipimus tibi apostolica auctoritate, ut præfatum monasterium sanctæ Crucis, sicut statutum est, quiete tenere permittas. Quod si te justitiam habere confidis, hinc usque ad festivitatem omnium sanctorum ad nos venire studeas, teque prædicto abbati eodem termino venturum notifices; quatenus utriusque partis perquisitis rationibus, certum causæ vestræ finem, Deo auxiliante, imponamus. Data Romæ in synodo, secundo Idus Martii, indictione duodecima.

LII. AD MANASSEM ARCHIEPISCOPVM RHEMENSEM.

Laudat eum quod monasterio sancti Remigii religiosum abbatem præfecerit, cui potestatem facit aliam abbatiam administrandi, si tantum onus ferre valeat: quod si non possit, jubet ipsum dare operam, ut alius abbas præficiatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

ROMANA ecclesia jamdudum fraternitatem tuam ulnis maternæ dilectionis amplectens, speciali quodammodo caritate dilexit, & præstantissima cura dulcissime fovit; præsertim nos adeo tuæ promotioni favimus & consensimus, ut nequeamus vitare grave periculum, si ea feceris quę tuum ordinem dehonestent, aut tuam non deceant dignitatem. Vnde si quando ea de te audivimus quę tuo ordini non congruunt, maximo mœrore confundimur, ac proinde leviter dissimulare non possumus. Inter ceteras quidem querimonias, quę de te nostris auribus sunt delatę, querimonia monasterii sancti Remigii acriter animum nostrum turbavit, & in te vehementer commovit. Verum quia nunc cognovimus quod idem monasterium melius ordinasti, quam audivimus vel speravimus, quoniam ibi honestum moribus & eruditum literis hominem posuisti, non minima lętitia animum nostrum refocillasti. Abbas quidem nobis admodum placet: & si posset ferre onus, ut utrasque abbatias regeret, Metensem scilicet & Rhemensem, laudassem pro eo quia vir religiosus & sapiens est. Alioquin si pondus utrarumque regiminis super posse sibi est, ut ipse fatetur, ne nimia gravedine pressus succumbat, rogamus prudentiam tuam, imo apostolica auctoritate monemus, quatenus suo consilio & consensu per electionem congregationis, secundum regulam sancti Benedicti, idoneum ibi rectorem, Deo concedente, constituas. Pro certo enim noveris, quoniam ita cara erit nobis illius monasterii honesta & regularis regiminis ordinatio, ac si esset in monasterio sancti Pauli. Data Romę in synodo, secundo Idus Martii, indictione duodecima.

LIII. AD HERIMANNVM METENSEM EPISCOPVM.

Suum erga illum amorem testatur. Petit ut pro se dominum deprecetur. Significat abbatem Arnulphum velle Rhemensi abbatiæ renuntiare, & Metensis esse contentum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno Metensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

LITERAS dilectionis tuæ gratanter accepimus, quia in eis abundantiam devotionis tuæ erga nos exuberare cognovimus. Nos quidem omnibus debitum solicitudinis nostræ exhibere & volumus & debemus, quoniam omnium curam suscepimus, & omnium salutem cupimus & optamus: quia licet indigni meritis regimen universalis ecclesiæ regendum accepimus, & ministerium euangelizandum accepimus, væ nobis si non euangelizaverimus. Et licet omnibus debitores sumus, præcipue tamen domesticis fidei curam nostræ solicitudinis exhibere condecet & oportet. Vnde noverit fraternitas vestra, quoniam de vobis propensior est nobis cura & in vobis ardentior amor, pro eo scilicęt quod dignæ recompensationis munus a vestræ sanctitatis orationibus expectamus. Grave enim pondus gerendum suscepimus, & nisi vestris & totius Christianitatis fidelium orationibus fulciamur, ferre nullatenus possumus. Quapropter rogamus, ut sanctæ congregationis vestræ assiduis

ANNO CHRISTI 1074.

assiduis orationibus sublevari mereamur. Non solum enim tam sanctæ congregationis orationes ardenter exigimus, verum totius populi quærimus & optamus. Præterea abbas sancti Arnulphi, vir (ut nobis videtur) religiosus & tibi fidelis, nobis innotuit, quod* velit sub tuo regimine pauper vivere, quam alibi dives & potens. Vult enim (si tibi videtur) renuntiare abbatiæ sancti Remigii, & tantum vestræ esse contentus: cujus rei causa misimus literas nostras Rhemensi archiepiscopo, ut dictam abbatiam secundum Deum consilio istius in alium ordinet, iste vero vobis tantummodo cedat. Vos autem rogamus, quatenus pro caritate nostra eum carius habeatis, ut sentiat profecisse sibi quod ad nos venit. Data in synodo, secundo Idus Martii, indictione duodecima.

*.f. malit

LIV. AD CANONICOS SANCTI HILARII.

Iubet Pictavensium canonicorum consuetudinem in festivitate sancti Hilarii & omnium sanctorum servari.

Gregorius episcopus servus servorum Dei canonicis S. Hilarii salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis esse volumus, quod canonici Pictavenses in synodo nostra conquesti sunt, vos denegare & contradicere illis consuetudinem, quam in ecclesia sancti Hilarii iure habere debent, videlicet, ut in festivitate omnium sanctorum, & sancti Hilarii, cum illuc ex more cum processione veniunt, si episcopus aderit, ipse missam celebret: sin autem non adsit episcopus, decanus, aut aliquis de majoribus canonicis Pictavensis ecclesiæ, officium vice episcopi peragere debeat. Quod cum apud nos in publico concilio ventilatum fuerit, Gozelino Burdigalensi archiepiscopo causam vestram cum quibusdam aliis defendente, scientes talem consuetudinem in Romana ecclesia per singulas stationes, & fere per universum orbem in aliis ecclesiis rite & rationabiliter teneri, dijudicante concilio justam eos requirere causam comprobavimus, & prædictum usum eos obtinere debere apostolica auctoritate censuimus. Verum ut vobis abundantius satisfaciendo omnem reclamandi occasionem demeremus, ut Pictavenses clerici, qui præsentes aderant partem suam (sicut approbatio agenti semper incumbit) sacramento firmarent dijudicavimus. Quod quidem ipsi præsente Burdigalensi archiepiscopo & ceteris facere paratissimi erant, atque idem archiepiscopus a nobis commonitus juramentum se recipere professus est. Quapropter apostolica vos auctoritate monemus atque præcipimus, ut omni inter vos & Pictavenses canonicos lite sopita, consuetudinem, & justitiam suam, sicut superius synodali judicio decretum esse cognoscitis, sine omni contradictione deinceps habere permittatis. Data Romæ in synodo, decimo octavo Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

Consuetudo Romanæ ecclesiæ in stationibus.

LV. AD SUFFRAGANEOS AUSCIENSIS ECCLESIÆ.

Præcipit ut eorum archiepiscopo, sicut apostolicæ sedis legatus iusserat, obediant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Bigorritano episcopo, & ceteris suffraganeis Ausciensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LEGATUS sanctæ Romanæ ecclesiæ, videlicet confrater noster Giraldus Ostiensis episcopus, ut Gulielmo archiepiscopo vestro debitam reverentiam exhibeatis commonuit. Verum, sicutidem archiepiscopus conquerendo nobis retulit, postea nec consideratio debitæ subjectionis, nec respectus apostolicæ auctoritatis vos ad obedientiam flexit. Quod quamquam non parum præsumptionis & damnandæ contumaciæ habeat, adhuc tamen facta vestra apostolica mansuetudine dissimulantes, mandamus vobis, & apostolica auctoritate præcipimus, ut nullatenus ei honorem subjectionis debitæ subtrahatis. Si quid autem adversus eum habetis, una secum adite nostram præsentiam, & si quid discussione dignum protuleritis, adjuvante Deo, solicita indagatione examinatum, competenti sententia determinabimus. Data Romę decimoseptimo Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LVI. AD ROGERIUM CATALAUNENSEM EPISCOPUM.

Præcipit ut præstituta die ad se Romam veniat, ut ejus causa definiri possit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rogerio dicto Catalaunensi episcopo.

PHILIPPUS rex Francorum non modica tibi dilectione adstrictus, multum nos, ut te absolveremus tum per literas, tum per legatorum verba, rogavit. Quod quidem salva justitia nequaquam nobis faciendum esse pervidimus, dum juxta vigorem canonicæ disciplinæ multo gravius in te animadvertendum esse cognosceremus. Sed adhuc apostolica mansuetudine judicium in te ultionis debitæ suspendentes, præsenti auctoritate tibi præcipimus, ut præsentiam tuam abhinc usque ad proximam festivitatem omnium sanctorum conspectui nostro repræsentare nullo modo prætermittas: quatenus adversum te totiens iteratam proclamationem Catalaunensis ecclesiæ justo fine, Deo auxiliante, decidamus: admonentes equidem, ne interim in contemptu vel transgressione iam ante datæ sententię periculum tibi tu ipse gravius ingeras. Quibus in rebus si nobis inobediens fueris, & aliqua tergiversatione te excusans infra prælibatum terminum præsentię nostrę te non exhibueris, de tua damnatione & incommutabili depositione ulterius non dubitabis. Data Romæ in synodo, decimosexto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LVII. AD GUILIELMUM PAPIENSEM EPISCOPUM.

Monet ut una cum Azone marchione de incestuosa copulatione cum ipsius episcopi sorore accusato ad se veniat, ut ejus causa discuti possit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Papiensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

SIGNIFICANDUM tibi duximus marchionem Azonem in Romana synodo super incesta copulatione sororis tuæ accusatum esse: qua de re ipse per propinquos mulieris satisfactionem pollicitus inducias postulavit. Propterea rogamus, & apostolica auctoritate fraternitatem tuam admonemus, ut ad servitium sancti Petri paratus, & ut melius possis instructus, cum eodem marchione ad nos venire nullo modo prætermittas, certus te a nobis honorifice recipiendum & relinquendum. Nam etsi fraternitatis tuæ auxilia in aliis minime nobis necessaria

ANNO CHRISTI 1074.

necessaria fuissent, tamen hac de causa præsentiam tuam nobis exhiberi oportet, ut exortas præfati conjugii quæstiones diligenti examinatione discutiamus, & justitiam legali judicio decernentes, adjuvante domino, si quid periculosum apparuerit amputemus, & quod officio nostro, & illorum saluti congruit, statuamus. Data Romæ in synodo, decimosexto Kalendas Aprilis, indictione XII.

LVIII. AD GEUSAM DUCEM HUNGARORUM.

Commendat ejus observantiam erga sedem apostolicam, testatur suam erga eum dilectionem. Scribit ut per Azonem marchionem quęcumque voluerit sibi significet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Geusæ duci Hungarorum, salutem & apostolicam benedictionem.

VISIS literis tuis, laudabilem devotionis tuæ professionem cognovimus, in qua cor & animum tuum erga reverentiam apostolicæ sedis igne divino inflammatum esse intelleximus. Qua de re non incerta spes tuæ salutis ostenditur; & non parvum nobis exortum est gaudium: quoniam qui debita fide & devotione apostolicæ reverentiæ vota concipiunt, nequaquam dubia ab eis præsidia & beneficia præstolantur. Unde etiam tuam monemus dilectionem, ut studia tua erga honorem apostolorum semper excrescant, & quanto te quotidie ex necessario fine vitæ tuæ judiciis illorum appropinquare cognoscis, tanto propensius eos debitores tibi efficere studeas: quatenus per misericordiam Dei, illis suffragantibus, peccatorum tuorum indulgentiam, & æternæ beatitudinis gloriam te adipisci gaudeas. De nostra vero caritate nullatenus te dubitare volumus; sed effusis in te intimis & paternis affectibus, locum apud nos agendi, & impetrandi quæ saluti & honori tuo digne competunt, te habere, remota omni dubitatione, promittimus. Et si quis inimicorum tuorum aliquid adversum te molire prave tentaverit, procul dubio non solum nostra carebit audientia, sed indignationem apostolicæ gratiæ in eum exasperari sentiet. Tu autem si quid interdum aut de tuis causis, aut quod servitio apostolicæ reverentiæ pertineat, nostris auribus intimare cupias, habes egregium videlicet marchionem Azonem, nobis quidem inter ceteros Italiæ principes valde dilectum, per quem ea quæ ad apostolicam audientiam referenda destinaveris, nobis aptissime indicari & commendari poterunt. De cetero divina clementia & ab instantibus hujus sæculi te adversitatibus protegat, & ad peragendum ea quæ sibi beneplacita sunt invictas tibi vires & facultates tribuat. Data Romæ in synodo, decimosexto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LIX. AD OTTONEM ET CHUONRADUM FRATRES.

Ne Olomucensi ecclesiæ molestiam inferant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ottoni & Chuonrado fratribus Vvratislai ducis Bohemorum, salutem & apostolicam benedictionem.

MEMINISSE debet nobilitas vestra, quod de causa Olomucensis ecclesiæ jam ante apostolica monita accepistis, ne justitiam ejus aliqua occasione minueretis, neque molestantibus eam aliquod adjutorium præberetis. Nunc vos admonemus, & paterna caritate rogamus, ne aliquam contrarietatem eidem ecclesiæ faciatis, sed pro reverentia sanctæ Romanæ ecclesiæ, cujus apostolicis privilegiis munita est, amorem & piæ devotionis studia erga illam exhibeatis, & quantum vestræ potestatis est jura & pertinentias ejus a vobis & vestris inviolata conservari studeatis. Hæc enim est causa, in qua & divinæ remunerationis gloriam, & apostolorum certa præsidia, ac nostræ dilectionis plenitudinem, vobis lucrari & aptissime possitis astringere: sin autem (quod non optamus) aliter feceritis, procul dubio hæc eadem vobis corrumpere, & in contrarium, quod absit, vertere poteritis. Data Romæ decimoquinto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LX. AD SIGIFREDUM MOGUNTINUM EPISCOPUM.

Arguit quod causam, quæ inter Ieromirum Bragensem & Ioannem Moravensem episcopos vertebatur, ad apostolicam sedem jam sæpe delatam, ad se convertere pręsumpserit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sigifredo Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad aures nostras quædam de te indigna relatio, cui nequaquam fidem adhibuissemus, nisi quod in literis tuis quas de causa Ieromiri Bragensis & Ioannis Moravensis episcoporum nobis direxisti, idem in animum tuum te induxisse intelleximus, videlicet, ut negotium quod ipsi habent adinvicem totiens jam ad apostolicam delatum audientiam, a nostro judicio ad examen tui arbitrii transferretur. Qua in re, quoniam evidenter apparet, quam parum consultores tui jura apostolicæ auctoritatis intelligant vel attendant, fraternitatem tuam, ut nobiscum canonicas traditiones, & decreta sanctorum patrum percurrat, invitamus, in quibus præsumptionis suæ fastum denuo recognoscens, culpam in seipsa negligentiæ pariter deprehendat, & ausus. Nam cum primum Ioannes Moravensis episcopus ecclesiæ cui præest jura defendere volens, multis injuriis ac contumeliis, flagellis etiam (ut audivimus) afficeretur, & tamen justitiam non posset consequi, tua religio nullam inde solicitudinem, nullam in discutienda causa fatigationem suscepisse dignoscitur. Verum postquam apostolica sedes accepta præfati episcopi querimonia sæpe per epistolas, aliquotiens etiam per legatos causam justo fine determinare, & litem compescere desudaverat; tunc demum evigilans solertia tua negotium animadvertit, suis hoc discussionibus referendum esse judicavit: & fratrem per apostolica suffragia ad portum justitiæ & quietis enatantem in profundum (credo) renovandæ contentionis, & laborum retrahere voluisti. Quamquam igitur hinc officii tui incuria, illinc suscepta adversus apostolicam sedem, accusante te, arrogantia merito in te commoveri deberemus; utentes tamen apostolica mansuetudine, placido te admonemus affectu, ne ulterius tam inordinata, tam inconsulta præsumas, apostolica judicia non dico, tibi, sed nec ulli patriarcharum, aut primatum retractandi licentiam fore existimes, ne contra sanctam Romanam ecclesiam quidquam tibi attribuere vel moliri cogites, sine cujus abundanti clementia, nec in loco quidem tuo, ut tuipse nosti, subsistere potes. Nos etenim, adjuvante Deo, per auctoritatem beati Petri, sicut jam diu in apostolica sede decretum est, inter præfatos episcopos litem juste decidere, & Moravensi ecclesiæ

Apostolici judicii prerogativa.

ANNO CHRISTI 1074.

ecclesiæ quæ sui iuris sunt decernere & corroborare procurabimus. Data Romæ decimoquinto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXI. AD VVRATISLAVM DVCEM BOHEMIÆ.

Hortatur ut in dies majores progressus faciat in observantia erga Romanam ecclesiam. Ostendit se archiepiscopo Moguntino significasse, ne in causa Bragensis episcopi longius progrederetur: quare quæ contra ipsum egerit nulla esse declarat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvratislao duci Bohemiæ salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM afflatus igne divino studia devotionis erga sanctam & apostolicam ecclesiam habere cœpisti, silere nos caritas in te diffusa non patitur, quin ardorem divinæ servitutis de die in diem ferventius te concipere frequenti exhortatione moneamus. Illa etenim vota apud Deum præmia merentur & gloriam, quæ per gradus bonorum operum ad cacumen plenitudinis tendunt, & semper in bono desideria ampliora concipiunt. Quapropter carissime fili in Christo, bona, quæ, Deo inspirante, mens & devotio tua proposuit, ad effectum perfectionis extendere stude: quatenus apostolica benevolentia, nulla tibi labefactata segnitie, pro meritis tuis ampliori semper te dilectione comprehendat. De reliquiis & privilegio unde nos rogasti, cum nuntius tuus, finita & perfecta ecclesia, consecrationis consilium a nobis quæsierit, voluntati tuæ satisfacere benigne procurabimus. Sigifredum vero archiepiscopum Moguntinum de præsumptione, quam in causa Ieromiri Bragensis episcopi habuit, per epistolam nostram duriter increpavimus, interdicentes ei, ne ulterius se huiusmodi inertia & fatuitate occupare incipiat. Attamen si quid adversum te temerario iudicio fecerit, præventu apostolicæ auctoritatis tutus atque defensus, donec iterum ad te nostra legatio perferatur, pro nihilo ducas, magisque sibi ad periculum, quam tibi futurum esse non ambigas. De cetero apostolicis benedictionibus semper te munitum esse gaudeas. Data Romæ decimoquinto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXII. AD HVGONEM ABBATEM CLVNIACENSEM.

Miratur eum ad visitandam apostolicam sedem non accessisse. Monet id faciat, & fratres suos preces pro se fundere curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni abbati Cluniacensi, salutem & apostolicam benedictionem.

GRATA nobis & dulcia sunt verba vestra, sed multo uberiori delectatione nos caperent, si vestra caritas ardentius erga Romanam ferveret ecclesiam. In hoc enim dilectionis vestræ flammam residere deprehendimus, quod consolationem vestræ visitationis totiens quæsitam invenire non possumus. Id quidem non aliis occupationibus vestris imputandum esse credimus, nisi quod sanctitatem vestram labores fugere, & aliquanto graviora negotia, quasi pigritantem quibusdam occasionibus declinare videmus. Proinde noscat religio vestra, quoniam qui denegatam nobis præsentiam vestram hactenus cum admiratione sustinuimus, deinceps sine multa anxietate & mentis perturbatione ferre non possumus. Meminisse enim debetis, quot & quanta negotia in vestra manu, & confratris nostri Giraldi Ostiensis episcopi posuerimus, quæ propter absentiam vestram aut neglecta pereunt, aut competentem finem habere non possunt: quoniam cum præfatum episcopum in servitio sancti Petri ultra montes ad regem misimus, vos venturum æstimabamus. Quapropter, etsi commoti, dilectionem vestram intimo admonemus affectu, ut nos in multis & magnis angustiis positos quantocius visitare curetis. Portamus enim, quamquam infirmi, quamquam extra vires ingenii & corporis, soli tamen portamus in hoc gravissimo tempore, non solum spiritualium, sed & sæcularium ingens pondus negotiorum, & casum nostrum quotidie ex imminenti sarcina formidamus, qui sustentationis auxilia in hoc sæculo [a] nequaquam reperire nequimus. Vnde per omnipotentem Dominum rogamus, vt fratres vestros (sicut ab initio ordinationis nostræ postulavimus) pro nobis iugiter orare Deum commoneatis: quoniam nisi illorum & aliorum fidelium interventibus, divina suffragia mereamur, nostrum, &, quod magis timemus, ecclesiæ periculum evitare non poterimus. Omnipotens Deus, a quo bona cuncta procedunt, vos ac commissos vobis in hac mortali vita ita vivere faciat, ut ad veram & immortalem vitam, Deo ducente, perveniatis. Data Romæ decimoquarto Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

[a] nequam legendū esse arbitror.

LXIII. AD SANCIVM REGEM ARAGONIÆ.

Commendat eius observantiam erga Romanam ecclesiam, quodque in sua ditione officium Romanum celebrari studeat. Absentis cuiusdam accusationem non recipit: nuntium reverso legato se missurum promittit, qui causam definire curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sancio regi Aragonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

LITERAS nobilitatis tuæ suavitate plenas læti suscepimus, in quibus quanta fidelitate erga principes apostolorum Petrum & Paulum, ac Romanam ecclesiam, ferveas, satis perspeximus: quam, tametsi literas tuas nullas videremus, per legatos apostolicæ sedis evidenter compertam habebamus. In hoc autem quod sub ditione tua Romani ordinis officium fieri studio & jussionibus tuis asseris, Romanæ ecclesiæ te filium, ac eam concordiam & eamdem amicitiam te nobiscum habere, quam olim reges Hispanię cum Romanis pontificibus habebant, cognosceris. Esto itaque constans, & fiduciam firmam habeas, & quod cœpisti perficias: quia in domino Iesu Christo confidimus, quia beatus Petrus apostolus, quem dominus Iesus Christus rex gloriæ principem super regna mundi constituit, cui te fidelem exhibes, te ad honorem desiderii tui adducet, ipse te victorem de adversariis tuis efficiet. Cum enim dominus filium amat, flagellat & castigat. Melius & utilius ex adversis pervenitur ad prospera. Qui enim dicit ridentibus: *Væ vobis, quia flebitis*, ipse lugentes beatos asserit, quoniam ipsi consolabuntur. De Salomone autem ad præsens nihil respondimus, quoniam accusationem per literas, eo absente qui accusat, sacri canones non recipiunt. Est quoque aliud, quod legatus noster, qui ad partes illas his temporibus fuit, aberat, & sine eo judicium inde dare noluimus. Eo vero revertente habebimus, Deo favente, consilium, & ad

Officium ordinis Romani.

Hebr. 12. Vtilitas tribulationū.

Matth. 5. Luc. 6.

ANNO CHRISTI 1074.

& ad vos nuntium nostrum mittemus, qui hanc & alias necessarias causas diligenti examine perquirens, singulis quibusque justæ determinationis finem imponet. Data Romæ decimotertio Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXIV. AD ALPHONSUM CASTELLÆ, ET SANCIUM ARAGONIÆ REGES.

Hortatur ad recipiendum Romanum officium. Excommunicationem ac depositionem cujusdam simoniaci per suos legatos confirmat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei † Alphonso & Sancio regibus Hispaniæ a paribus, & episcopis in ditione sua constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Matth. 16. † De Alphonso & Sancio regibus Hispaniarum Rodericus archiepiscopus Toletanus de rebus Hispanicis. Rom. 15. Episcopos ad Hispaniam missos a sanctis apostolis Petro & Paulo ad ecclesiam ibi fundandam. Concordia Hispaniæ cum Romana ecclesia in religione & ordine divini officii.

CUM beatus apostolus Paulus Hispaniam se adiisse significet, ac postea septem episcopos ab urbe Roma ad instruendos Hispaniæ populos a Petro & Paulo apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria Christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt, ordinem & officium in divinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo ecclesias dedicavere, vestra diligentia non ignoret, quantam concordiam cum Romana urbe Hispania in religione & ordine divini officii habuisse satis patet: sed postquam vesania Priscillianistarum diu pollutum, & perfidia Arianorum depravatum, & a Romano ritu separatum, irruentibus prius Gothis, ac demum invadentibus Sarracenis, regnum Hispaniæ fuit, non solum religio est diminuta, verum etiam mundanæ sunt opes labefactatæ. Quapropter ut filios carissimos vos adhortor & moneo, ut vos sicut bonæ soboles, etsi post diuturnas scissuras, demum tamen ut matrem revera vestram Romanam ecclesiam recognoscatis, in qua & nos fratres reperiatis, Romanæ ecclesiæ ordinem & officium recipiatis, non Toletanæ, vel cujuslibet aliæ, sed istius quæ a Petro & Paulo supra firmam petram per Christum fundata est, & sanguine consecrata, cui portæ inferni, id est linguæ hæreticorum, nunquam prævalere potuerunt, sicut cetera regna occidentis & septemtrionis teneatis. Unde enim non dubitatis vos suscepisse religionis exordium, restat etiam ut inde recipiatis in ecclesiastico ordine divinum officium: quod Innocentii papæ ad Eugubinum directa episcopum vos docet epistola, quod Hormisdæ ad Hispalensem missa decreta insinuant, quod Toletanum & Bracarense demonstrant concilia: quod etiam episcopi vestri ad nos nuper venientes juxta constitutionem concilii per scripta sua facere promiserunt, & in manu nostra firmaverunt. Præterea, sicut de aliis excommunicationibus per legatos Romanæ ecclesiæ factis fecimus, depositionem & excommunicationem, quam Geraldus Ostiensis episcopus cum Rembaldo in Munionem simoniacum, qui super Simeonem venerabilem fratrem nostrum Oscensem episcopum ordinatus erat, * ratam esse decrevimus, atque firmavimus, usque dum resipiscens, de episcopatu, quem indebite tenuit, sibi satisfaciat, atque inde recedat. Data Romæ XIV. Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

Epist. 29.

* forte deest fecit,

LXV. AD RAGUSEOS.

Arguit quod eorum episcopo in carcerem conjecto alium sibi elegerint. Præcipit ut eum vinculis solvant: & hac de causa legatum mittit. Quod si per ipsum legatum hæc causa ad exitum perduci non poterit, jubet episcopum, & eum qui ab ipsis fuit electus, Romam venire.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus Raguseis, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierint.

PERVENIT ad aures nostras, vos Vitalem episcopum vestrum cepisse, &, eo in custodia & vinculis posito, alium vobis in episcopum elegisse. Quæ quidem res quam sit inordinata, quam iniqua, quam criminosa, quam divinis & humanis legibus contraria, nulli fidelium in dubio esse credimus. Proinde misimus ad vos dilectum fratrem nostrum Giraldum Sipontinum archiepiscopum, ut hac in re nostra legatione fungens, justitiam inde decernere debeat. Admonemus itaque, & apostolica vobis auctoritate præcipimus, ut relaxato episcopo quem in captione tenetis, in præsentiam præfati archiepiscopi conveniatis, & ad faciendam super hac re canonicam justitiam, & in aliis etiam ecclesiasticis causis, quæ inter vos corrigendæ sunt, eamdem quam præsentiæ nostræ deberetis obedientiam & favorem exhibeatis. Quod si peccatis impedientibus causa apud vos examinari & diffiniri non possit, volumus ut utrumque, videlicet episcopum captum, & eum quem irregulariter elegistis, in nostram præsentiam conducatis; quatenus, adjuvante Deo, quod justum fuerit inde judicare & auctorabiliter statuere valeamus: alioquin si nostra, imo apostolica monita & præcepta contempseritis, a liminibus ecclesiæ, & omni Christiana communione, vos apostolica auctoritate pellendos & sequestrandos esse sciatis. Data Romæ decimotertio Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXVI. AD MONACHOS SANCTI QUIRICI, &c.

Iubet episcopo Reatino restitui bona ablata monasterii sancti Quirici.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus monachis & laicis monasterii sancti Quirici, & omnibus Ioseppingis, & filiis Alberici, & filiis Rapteri, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis fieri volumus, quod monasterium sancti Quirici juris ecclesiæ sancti Petri confratri nostro Rainerio & coepiscopo Reatino dedimus. Proinde rogamus, imo præcipimus atque jubemus, ut illum in omnibus & contra omnes adjuvetis, & castra, quæ vos Ioseppingi, & filii Alberici, & filii Rapteri, detinetis, supradicti episcopi ditioni restituatis, & eum in his & in omnibus bonis ad supradictum monasterium pertinentibus fideliter adjuvetis, & nullam ei ullo modo molestiam faciatis, sicut gratiam sancti Petri & nostram habere vultis; alioquin iram nostræ malevolentiæ, seu excommunicationis vinculum non evadetis. Data Romæ decimotertio Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXVII. AD GIRALDUM SISTARICENSEM EPISCOPUM.

Præcipit ut ecclesiam Croscienscm quam invaserat, relinquat, & si quod jus in ea ecclesia se putet habere, ad se veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Giraldo Sistaricensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem, si obedieris.

MICHAEL presbyter ecclesiæ Croscienfis conquestus est nobis, te præfatam ecclesiam, quam

Anno Christi 1074.

ipse juris sancti Petri esse non dubitas, invasisse, bona ejus diripuisse, presbyteros & clericos cepisse, ac vi contra fas & jura jurare compulisse. Cum vero Ananiam & Sapphiram propter propria bona, quæ beato Petro promiserant, & non dederunt, mortem incurrisse non ignores, quo instinctu, nisi diabolico, tantam invasionem præsumpsisti? tantam contumeliam intulisti? tantum sacrilegium in apostolorum principem perpetrasti? Quapropter apostolica tibi auctoritate præcipimus, ut perspectis his apicibus, absque omni occasione, vel dilatione, prædictam nostram Crosciensem ecclesiam expediens liberam reddas, presbyteros & clericos absolutos, & omnia quæ inde tulisti, sibi restituas, & cum pace & quiete ibi Deo servire sub beati Petri ditione in tuitione nostra permittas. Si autem te aliquam justitiam in præmissa ecclesia habere existimas, ad nos cito cum prælibatis canonicis nostris venias, ut justitiam in præsentia nostra recipias. Si autem hoc non feceris, te apostolica auctoritate excommunicandum noveris. Data Romæ XII. Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

Act. 5.

LXVIII. AD FROTERIUM NEMAUSENSEM EPISCOPUM.

Queritur de injuriis illatis monasterio sancti Ægidii, & ejus abbati, contempta apostolica sede. Iubet ipsum desistere.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Froterio Nemausensi in provincia episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

Audivimus olim nostri tempore prædecessoris venerabilis memoriæ Alexandri te contra justitiam monasterium sancti Ægidii, quod idem gloriosus confessor juri beati Petri tradidit, usque adeo affecisse injuriis, ut ejusdem abbatem a Romano pontifice consecratum capere præsumeres, spreto rigore canonum, contemptisque privilegiis ab apostolica sede derivatis. Vnde tunc merito & adhuc dolemus, non dubitantes abbatis contumelias Romanæ majestati fuisse illatas. Nihilo minus quoque nobis displicet, quod quasi de integro tibi licentiam usurpas præfatum excommunicandi cœnobium, cum hoc tibi non licere hujus sanctæ sedis auctoritas authenticorum testetur in datione privilegiorum. Quapropter præcipiendo rogamus, & rogando præcipimus, nullius etiam sub obtentu occasione justitiæ, sive excommunicando, sive missas celebrando, fratres prædicti cœnobii præsumas inquietare. Si autem illi in aliquo tibi esse videbuntur injusti, volentes ac potentes non deerimus ad faciendam tibi de ipsis justitiam. Sin vero, quod absit, nostræ exhortationis, imo præcepti neglector extiteris, * illos autem a jugo servitutis, per auctoritatem, quæ data est apostolo Petro per nos ejusdem vicarios, ut Deo libere serviant esse absolutos. Data Romæ XI. Kalendas Aprilis, indictione XII.

* *Deest aliquid.*

LXIX. AD GUILIELMUM DIENSEM COMITEM.

Remittit episcopum ab ipsis electum, & a se consecratum, jubetque eos ipsi obedire, præcipue in simoniaca hæresi extirpanda. Minatur ipsi comiti excommunicationem, si jus suum retribuere noluerit episcopo & ejus ecclesiæ.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Diensi comiti ac universis fidelibus ac subditis Diensis ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem.

Venientem ad nos Hugonem episcopum vestrum benigne suscepimus, &, quia vos in electionem ejus unanimiter convenisse audivimus, episcopali consecratione eum vobis in pastorem ordinavimus; quatenus sub ejus regimine spiritualibus instructi disciplinis perceptæ fidei fructum & gloriam sempiternam consequi, Deo dante, possitis. Expleto igitur in eo ministerii nostri debito, cum omni caritate eum ad vos remittimus, admonentes vos per fidem in qua redempti & per Christum salvati estis, ut eum debito honore & reverentia suscipiatis, & omnem in omnibus quæ ad regimen sui episcopatus pertinent obedientiam & favorem sibi exhibeatis. Nos enim inter cetera eum solicite admonuimus, ut contra simoniacam hæresim totis erigeretur viribus, & ecclesiam suæ parochiæ non prius consecraret, nec consecratas aliter divinum officium celebrare permitteret, nisi prius absolutæ a laicorum manibus (sicut canonicum est) suo juri & episcopali ejus providentiæ redderentur. Quamobrem ne quis ei contrarius in exequendo monita nostra obsistat, apostolica auctoritate sub anathematis comminatione interdicimus. Te autem, prædicte comes, singulariter alloquentes, valde miramur, quod postquam præfatum confratrem nostrum instinctu divinæ clementiæ cum consensu aliorum omnium in episcopum elegeras, & fidelitatem sibi ex more feceras, nescio quibus de causis elatus, eo præsente, commotionem adversus eum agere præsumpsisti, & postquam ad apostolica limina venit, clericos & cives urbis deprædatus es, & (quod valde nefandum est) quemdam clericum cepisti. Quamvis igitur in hac tanta & tam crudeli præsumptione censuram apostolicæ animadversionis in te provocaveris, rogatu tamen ejusdem episcopi tui adhuc debitæ ultionis jaculum in te vibrare distulimus. Ceterum ne hæc patientia nostra te in audaciam erigat, & nos in culpam neglectæ justitiæ trahat, apostolica te auctoritate monemus, atque præcipimus, ut sine omni dilatione, quæcumque adversus episcopum, & ecclesiam sibi commissam, temere & inique commisisti, digna satisfactione emendes, & ulterius nulla eum contrarietate molestare præsumas. Alioquin scias episcopum nostrum, apostolica jussione constrictum, te sicut hostem & impugnatorem justitiæ a liminibus ecclesiæ anathematis innodatum vinculis sequestrare. Quod & si ipse (quod non credimus) timore aliquo vel gratia prætermitteret, nos tamen tantæ temeritatis facinus non relinquemus inultum, & episcopus pro negligentia officii sui non leve suscepti ministerii perpenderet sibi imminere periculum. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXX. AD GUILIELMUM REGEM ANGLORUM.

Commendat Guilielmi regis erga se & apostolicam sedem observantiam, hortaturque eum ad ecclesiarum defensionem. significat se & ecclesiam in magnis perturbationibus versari. Quoddam privilegium sancti Stephani ratum haberi non vult. Bona sancti Petri in Anglia commendat.

De Guilielmo Mariano Scotus & Sigebertus in chronico anni 1066. Guilielmus Neubrig. rerum Anglicar lib. 1. cap. 1.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

Moerore mentis tuæ, fili dilecte, ex decessu antecessoris nostri beatæ memoriæ Alexandri, tui etiam hilaritate ex nostræ promotionis certo rumore, absque dubio credimus te ex corde matri tuæ sanctæ Romanæ ecclesiæ adhærere, eamque totis

ANNO CHRISTI 1074.

totis viribus, ut debes, diligere. Nam quia ejus quasi viduitate audita graviter angebaris, consolatione etiam sua de nostri promotione vero gaudio lætaris, statumque nostrum te velle scire per literas tuas obnixe & humiliter precaris. Affectum boni filii, affectum filii matrem ex corde diligentis, ostendis. Exequere ergo operibus, fili dilecte, quod ore confiteris: imple efficaciter quod dicis ut consentias ipsi veritati clamanti: *Qui diligit me, sermones meos servabit.* Et alibi: *Probatio dilectionis exhibitio est operis.* Sermones matris tuæ hi sunt, & hujusmodi: Iustitiæ per omnia, cum opportunum est, tu modo insudare non desinas, ecclesiis tibi ad defendendum commissis sic consulere, ut fomenta salutis animæ tuæ conficias, peccatorum maculas deleas, virtutum odores sic tibi introducas, ut cum apostolo dicas: *Christi bonus odor sumus.* Honorem Dei, & omnia quæ Dei sunt, tuo & mundanis omnibus præponere consulimus, admonemus, & precamur: cum hoc ex certo sit unum, quod neglectum sæpius tuæ dignitatis potestates solet perdere, & ad inferos trudere. Hæc ideo, carissime, tibi inculcamus, quia inter reges te solum habemus, quem præ aliis diligere suprascripta credimus. Statum vero nostrum, quem te scire suppliciter oras, sic accipe: Navem inviti ascendimus, quæ par undosum pelagus violentia ventorum, & impetu turbinum, & fluctibus ad aera usque insurgentibus in incerta dejicitur saxis occultatis, & aliis a longe in altum apparentibus, licet cum periculo, obviat tamen & ex animo. Sancta quippe Romana ecclesia, cui licet indigni & nolentes præsidemus, diversis tentationibus, quamplurimis persecutionibus hypocritarum & hæreticorum insidiis & dolosis objectionibus continue & quotidie quatitur, mundanis vero potestatibus occulte & evidenter per diversa distrahitur. Quibus omnibus obviare, & his & quamplurimis aliis summopere cavere, post Deum, & inter homines nostri & officii & curæ specialiter horum cura die noctuque coquimur, his & similibus continue divellimur, licet pro tempore ab hujus mundi filiis hæc nobis videantur arridere. Quæ tamen (grates Deo referimus) mundana coguntur nobis displicere. Sic vivimus, &, Deo annuente, vivemus. Privilegium vero sancti Stephani, de quo mandasti, animæ tuæ salus est, & pro eodem tibi consulimus sic ratum te habere, prout legati nostri Petrus & Ioannes Minutus canonice observandum judicarunt. Si tamen superabundans aliquid privilegio tibi videtur adscriptum, quantum plura pro Deo, & sancto Petro, beato Stephano concesseris, tanto majora in retributione ab his procul dubio habebis. Rebus vero sancti Petri, quæ in Anglia colliguntur, sic te ut tuis invigilare admonemus, sic liberalitati tuæ, ut tua committimus, ut pium & propitium debitorem Petrum reperias, & eum tibi ex debito subvenire admoneas, quem sibi multa te tribuisse non latebit. Data Romæ 2. Nonas Aprilis, indictione XII.

Ioan. 14. — 2. Cor. 2. — Collectio rerum sancti Petri in Anglia.

LXXI. AD MATHILDEM REGINAM ANGLORUM.

Commendat ejus humilitatem & caritatem: hortatur ut in dies in his magis proficiat, & viro suo ea suadeat quæ ad animæ salutem in primis pertinent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Mathildi reginæ Anglorum salutem & apostolicam benedictionem.

AUDITIS nobilitatis tuæ literis, liberalitatem tuam, filia dilecta, dilectioni & humilitati invigilare intelleximus, ex quibus tuæ salutis indicium & spem certam hilariter accepimus. Non quippe dubitandum de ejus salute fore credimus, quæ humilitati & dilectioni, in qua lex ex toto continetur, ex corde inservire dignoscitur. Munera hæc & similia a te expectamus, imo tota mentis desiderio accipere cupimus; ut quæ nobilis es sanguine nobilior vivas sanctorum morum honestate. Insta viro tuo: animæ utilia suggerere ne desinas. Certum enim est, si vir infidelis per mulierem fidelem (ut ait apostolus) salvatur, vir etiam fidelis per mulierem fidelem in melius augmentatur. Data Romæ secundo Nonas Aprilis, indictione duodecima.

ANNO CHRISTI 1074. Humilitas & dilectio salutis indicia. — 1. Cor. 7.

LXXII. AD GOTEFREDUM DUCEM.

Arguit quod milites auxilio sancto Petro non miserit, ut promiserat. Monet ut eos mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Gotefredo duci salutem & apostolicam benedictionem.

SI sic mentis stabilis in apostolorum principis fidelitate maneres, sicut nobis promiseras, & ex corde sibi adhæreres, multa tibi quasi ex pactione & vera caritate deberemus; verum quia *omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*, &, ut psalmista ait, *non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, viam multorum aliorum secutus declinasti: ubi est auxilium quod pollicebaris? ubi milites quos ad honorem & subsidium sancti Petri te ducturum nobis promisisti? Sed quia quod beato Petro promisisti non implevisti, nos licet indigni, qui vicarii ejus dicimur, nulla alia tibi promissione adhæremus, nisi quia ut Christiano tibi consulere debemus. Reminiscere patrem tuum multa sanctæ Romanæ ecclesiæ promisisse, quæ si executus foret, longe aliter & hilarius de eo quam sentiamus tecum gauderemus. De Sardinia vero, quia terminus quem posuimus jam transiit, nihil aliud mandamus, quam quod præsentes simul diximus. Denique si in his quę nobis promisisti, videlicet sancto Petro ex corde adhærere, immobiliter perstare volueris, te sicut carissimum filium habebimus, & tu nos, quamquam indignum, dulcem tamen habebis patrem. Data Romæ septimo Idus Aprilis, indictione duodecima.

Psal. 13.

LXXII. AD ISEMBERTUM PICTAVENSEM EPISCOPUM.

Ut in provinciali concilio metropolitano rationem reddat de monasterio Nobiliacensi, quod clerici sancti Hilarii per vim ab eo detineri querebantur: &, si se gravatum sentiat, ad se Romam veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Isemberto Pictavensi episcopo.

CLERICI congregationis sancti Hilarii venere ad nos, conquerentes super te de Nobiliacensi monasterio. Dicunt enim id juris sancti Hilarii esse, & a te nulla ratione justitiæ detineri: unde etiam prudentiam tuam apostolicas prædecessoris nostri Alexandri literas suscepisse testantur, sed inde justitiam recipere se non potuisse iterata reclamatione manifestant. Asserunt quoque prędium Campaniacum nomine te consentiente a prædonibus tuis injuste devastari. Adduntinsuper se ex antiqua consuetudine cum sanctis reliquiis & plebe sua matricem ecclesiam in rogationibus adiisse, & a canonicis tuis ad contumeliam sibi clausas portas ecclesiæ & introitum negatum fuisse. Quæ si ita

ANNO CHRISTI 1074.

ita facta sunt; apostolica auctoritate tibi præcipimus, ut te repræsentes in concilio episcoporum provinciæ vestræ metropolitano tuo, & reddita super his omnibus ratione, ac pura veritate discussa, justitiam inde consequenter exhibere non prętermittas. Verum si hæc aliqua occasione renueris, aut te injuste prægravari cognoveris, in festivitate omnium sanctorum cum aliquot clericis sancti Hilarii ad nos venias, ut in præsentia nostra controversia vestra diligenter perquisita & cognita legitimum finem, Deo adjuvante, suscipiat; & tam solicitudo nostra, quæ multis invigilat, quam vestra lis deinceps super his causis sopita quiescat. Data Romæ secundo Idus Aprilis, indictione duodecima.

LXXIV. AD BELVACENSES.

Absolvit eos ab excommunicatione precibus episcopi quem offenderant. Monet ut obediant, & ab eo pœnitentiam suscipiant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Belvacensi, si resipuit, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM mira & hactenus inaudita fecistis, detestanda & abominanda perpetrastis, & super gentes, quæ ignorant Deum, sęviendo, & inhumanas linguas exacuendo, in Deum & in dominum vestrum pręsumpsistis, idcirco sancta Romana ecclesia auctoritate patrum, sanctione canonum, in vos jaculum anathematis jure contorsit, & pro meritis talibus ac tantis gladium in vos diræ animadversionis evaginauit. Sed postquam filius & confrater noster Guilielmus episcopus vester, paterna pietate rogando pro vobis, epistolam suam nobis in tempore synodi direxit, sentientes eum erga vos benevolum, & referentem pro malo bonum, precibus ejus moti solita pietate condescendimus, & per auctoritatem beati Petri apostolorum principis vos absolventes, indultam absolutionem continuo vobis per literas nostras significare destinavimus. Eadem igitur auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, vos monemus, quatenus posthac sibi subditi & obedientes, sicut vestro episcopo, & sanctæ Romanæ filio ecclesiæ, sitis: & de tanta perpetratione, si pœnitentiam adhuc non fecistis, ejusdem episcopi vestri salubri consilio sine mora suscipiatis; quatenus spiritus vester salvus sit in die domini. Data Romæ, Idibus Aprilis, indictione duodecima.

LXXV. AD PHILIPPVM I. REGEM FRANCORVM.

Monet ut damna Belvacensi ecclesiæ illata resarciat, & suos antecessores imitetur in defendendis & amplificandis ecclesiis.

† De Philippo I. rege Francorum continuator Aimonii l. 5. de gestis Francorum capite 48. & 50.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Philippo † regi Francorum salutem & apostolicam benedictionem.

SIGNIFICASTI nobis per literas & legatos tuos, te beato Petro apostolorum principi devote ac decenter velle obedire, & nostra in his quæ ad ecclesiasticam religionem pertinent monita desideranter audire atque perficere. Quod si ita cordi tuo divino instinctu affixum est, multum gaudere nos convenit, quod eminentia tua ad divinam prona reverentiam, quæ regię administrationis sunt cogitat atque cognoscit. Vnde nobilitatem tuam ex parte beati Petri admonemus, & omni caritatis affectu rogamus, quatenus Deum tibi placare studeas, & inter cetera quæ tuum est corrigere, per te illata Belvacensi ecclesiæ detrimenta pro magnitudine tui nominis & honoris aliquatenus emendare non pretermittas. Attendere enim te nobiscum & diligenter considerare volumus, in quanta dilectione sedis apostolicę, quantaque gloria & laudibus fere per orbem terrarum antecessores tui reges clarissimi & famosissimi habiti sunt, dum illorum regia majestas in amplificandis & defendendis ecclesiis pia ac devota constitit, in tenendo justitiam libera ac districta permansit. Postquam vero divina & humana jura subvertendo tanta virtus in posterioribus cœpit hebescere, totius regni gloria, decus, honor, & potentia cum perversis moribus immutata sunt, & nobilissima fama, & status regni, a culmine suę claritatis inclinata sunt. Hęc quidem & alia talia frequenter, &, si oportet, aspero etiam sermone tibi inculcare, suscepti nos officii cura compellit: quoniam licet verbum prędicationis abscondere & uspiam tacere non sit nobis tutum aut liberum, tamen quanto dignitas est amplior, & persona sublimior, tanto propensiorem curam & clamorem pro ejus rectitudine nos habere convenit, admonente nos domino per prophetam dicentem; *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam*; *Isa. 58.* pręcipue cum virtus Christianorum principum in ejusdem regis castris ad custodiam Christianę militiæ nobiscum convenire debeat. Vt igitur eorum quorum es successor in regno nobilitatis & gloriæ apud Deum & homines singularis & individuus heres existas, virtutem illorum summopere te imitari, &, justitiam Dei totis viribus exequendo, ecclesias quantum potes restaurare & defendere exhortamur, quatenus omnipotens Deus dextera virtutis suæ, & hic regni tui gubernacula protegat & exaltet, & coronam sempiternæ gloriæ in futura remuneratione donet. Data Romæ Idibus Aprilis, indictione XII.

LXXVI. AD HVMBERTVM LVGDVNENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Episcopum Matisconensem commendat, & ad ecclesiarum defensionem hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Humberto Lugdunensi archiepiscopo & eius suffraganeis episcopis salutem & apostolicam benedictionem.

CONFRATREM nostrum Matisconensem episcopum, quem intervenientibus quibusdam rationabilibus causis ordinavimus, ad vos cum nostris literis & apostolico sigillo mittimus, quatenus de suscepto sacerdotalis officii ordine & honore non incerta vobis signa & indicia referat. Cui quamquam vos debitam & fraternam dilectionem prompte exhibere non dubitemus, addere sibi tamen & nostræ ad vos commendationis quasi privilegium oportere perspeximus, quatenus ei tanto accumulatior inter vos caritas enitescat, quanto ex vinculo vestrę fraternitatis, & respectu apostolicę reverentię, conjunctior & eminentior eum causa commendat. Quapropter rogamus vos, & admonemus in domino, ut eum plenæ dilectionis affectibus, & digna congratulatione suscipiatis, & ad regendam sibi commissam ecclesiam, ejusque jura retinenda, &, ubi opus fuerit, recuperanda cum omni cura & studio, quæ potestis consilia & adjutoria conferatis. Nam quanto his temporibus pro peccatis nostris ecclesia sævioribus usquequaque concutitur perturbationibus

ANNO CHRISTI 1074.

tionibus, tanto solicitius nos ad defensionem earum nostra consilia & quas possumus vires adunare debemus; quatenus contra tanta pericula fortiores in militia Christi, & fraternis negotiis mutuis sustentationibus sustinere, Deo adjuvante, valeamus. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Aprilis, indictione duodecima.

LXXVII. AD BEATRICEM ET EIUS FILIAM MATHILDEM.

Laudat humilem pœnitentiam episcopi Argentini, & eas arguit, quod venientem Romam injuste detinuerint. Mandat ut solutum Mediolanum usque dirigant. Placentino & aliis Longobardiæ episcopis pro necessitate concessam confirmandi licentiam asserit. Reddit nonnullorum actorum suorum, de quibus murmurabatur, rationem.

Gregorius episcopus servus servorum Dei duci Beatrici & eius filiæ Mathildi salutem & apostolicam benedictionem.

Psal. 50. CVM Propheta testetur quod omnipotens Deus, quem imitari jubemur, cor contritum & humiliatum non spernat, nos quidem qui peccatores sumus, etsi contritionem cordium in aliis non satis plene respicimus, cognita tamen dissimulare, & quasi pro nihilo computare non debemus. Guarnerius Argentinensis episcopus, postquam peccatis facientibus decorem sui ordinis indigne tractavit, vocatus ad correctionem a domino nostro venerandæ memoriæ Alexandro papa, solus inter omnes Teutonicæ terræ episcopos, quorum multi non solum carnali scelere, sed etiam simoniaca labe fœdati, itidem vocati sunt, apostolorum limina petiit, locum judicii in humilitatis forma prævenit, & veritus apostolicam virgam annuntiando & cogitando pro peccatis suis in faciem procidit. Apostolica igitur tum censura correptus iam nunc apostolicam venit experiri clementiam, & cum tanta fatigatione, sicut audivimus, jejunando pariter, & plerumque pedes eundo, compunctionem suam & obedientiam demonstravit, ut confratres nostri pro competentia horum temporum miserendum sibi fore dignum æstimarent & decernerent: cui quamquam episcopalis officii redintegrationem ad vota sua non concessimus, exercere tamen in illo rigorem canonicum hoc in tempore quid referret, cum fortasse hoc amoto, locum ejus non alius possideret, nisi qui plurimum pecuniæ dare posset? Ceterum quod vos fecistis in eum, quam inhonestum vobis, quam mihi verecundum, quamque beato Petro & apostolicę sedi contumeliosum sit, quęso, cum animis vestris reputate; ut in quibus peregrinorum his in partibus tutissima debet esse defensio, inopinata pericula lateant, & nostra, qui hoc aliis principibus prohibemus, in hac re quasi consentanea pro familiaritate vestrę dilectionis voluntas arguatur: pręsertim cum eumdem fratrem per literas nostras non sine magna fiducia vobis commendaverimus. Quamobrem nobilitatem vestram multum rogamus & admonemus, ut injurias ejus quantum potestis demulcentes, cum omni benevolentia & manifesta caritatis exhibitione eum abire dimittatis, &, sicut in supra memoratis rogavimus literis, tutum sibi usque ad domnum Erlembaldum Mediolanensem ducatum prębeatis: scientes eum per epistolam nostram esse commonitum, ut nullatenus super hac re contra vos aut vestros aliquid moliatur adversi. Dionysio vero Placentino, & aliis episcopis Longobardię, qui ad nos venerant, nihil de episcopali officio, nisi confirmari pueros pro necessitate concessimus: sed totius negotii frena ita retinemus in manu, ut aut correctis de venia, aut pertinacibus non sit desperandum de pœna. Quia vero ex caritate, & pro reverentia sanctæ Romanæ ecclesiæ, vos de talibus adversum nos murmurasse credimus, memores domni & patris nostri beati Petri apostolorum principis, qui murmurantibus adversum se discipulis satisfacere non dedignatus est, vobis quoque rationem de factis nostris non inviti reddimus, in eodemque quanta vis dilectionis, qua vobis adstringimur, non alia vobis adhuc certiora signa dedimus. Neque vero nos fugit quam diversa de nobis hominum opinio sit & judicium, dum in eisdem causis & actibus alii nos credulos, alii nimium mites esse dicunt. Quibus profecto nil verius, nil rectius respondendum videmus, quam quod ait Apostolus: *Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die.* 1. Cor. 4. Deus autem omnipotens, qui verus inspector est cordium, doceat nos & vos facere voluntatem suam, & ponat legem suam in medio cordis nostri. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Maii, indictione duodecima.

LXXVIII. AD VVRATISLAVM BOHEMORVM DVCEM.

Commendat Pragensem episcopum de objectis criminibus satis purgatum, suæ ecclesiæ restitutum. Causas inter ipsum Pragensem & Moravensem episcopum, nec non quæ inter ipsum ducem & episcopum Pragensem agitabantur, in proxima Synodo ait se determinaturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vuratislao Bohemorum duci salutem & apostolicam benedictionem.

FRATER tuus * Larmirus Pragensis episcopus ad apostolorum limina veniens, conspectui nostro ea qua oportuit se humilitate præsentavit, & de objectis sibi quædam confitens, congruam inde satisfactionem obtulit: quædam vero denegavit, & in hunc modum se purgando removit, videlicet, quod ipse Ioannem Moravensem episcopum non percusserit, neque servientes ejusdem episcopi decapillari, aut barbas eorum abradi præceperit, aut occasione subterfugiendi synodum inducias per legatum suum petierit. Nostræ igitur dilectioni plene reconciliatum, & restituto sibi omni episcopali officio ad propriam sedem cum literis nostris & apostolico eum sigillo remisimus, commendantes eum tuę nobilitati, ut omni inter vos odio & inimica æmulatione sublata, fraterno corde eum diligas, & episcopalem in eo dignitatem, sicut dignum est, veneranter inspicias, & quæcumque juris ecclesiæ sibi commissæ sunt, vel quolibet modo ad eum juste pertinent, tam tu ipse ei concedas, quam omnes qui sub tua potestate sunt sine contradictione sibi reddere facias. De causa vero quæ inter eum & Moravensem episcopum tamdiu protracta est propter illius absentiam ita statuimus, ut in futura synodo ambo episcopi aut ipsi ad nos veniant, aut tales nuntios mittant, quibus præsentibus, & causam ex utraque parte rationabiliter exponentibus, nos sine omni ulterius dilatione puram super hac re justitiæ diffinitionem inferre, & contentionem eorum decidere, Deo favente, possimus: ubi etiam legatos tuos interesse multum cupimus; quatenus & ipsi tua vice ad indagationem veritatis nos adjuvent, & testes nostræ

* forte Ieromirus ut supra ep. 60.

ANNO CHRISTI 1074.

nostræ deffinitionis existant. Terram vero unde inter episcopos lis est, Moravensem episcopum interim tenere decrevimus. Præter hæc supra memoratus frater tuus conqueritur super te, quod præpositura & castro sancti Vinzlai debitam sibi potestatem & justitiam penitus auferas. Unde excellentiam tuam paternis affectibus rogamus & admonemus, ut, si te injurias ei in hac re irrogare cognoscis, respectu divini timoris, cui rationem de factis tuis in districto judicio redditurus es, gratuita bonitate tua ad justitiam redeas, & fratri quæ sua sunt sine omni contrarietate dimittas. Sin vero clamor ejus inter vos sedari nequeat; in præfato termino futuræ synodi legatos tuos, vel hac de causa ad nos transmittere non prætermittas, quatenus inquisita & percognita veritate, ex utraque parte quod justum fuerit valeamus decernere, & aliquando fraterna pace & concordia vos, opitulante Deo, conjungere. Data Romæ decimosexto Kalendas Maii, indictione duodecima.

LXXIX. AD ANNONEM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Queritur quod nullas ad se literas post adeptum pontificatum dederit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei† *Annoni Coloniensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.*

† De Annone Lambertus Schafnaburgensis in chronico anni 1075, Marianus Scotus in chronico anni 1075. & 1077.

QUANTA caritate Romanæ ecclesiæ Coloniensis in omnibus obsequendo conjuncta fuerit dignitas vobis collata testatur. Quæ nimirum caritas adeo in te videtur tepuisse, ut ex eo quo susceptæ administrationis laborem subivimus, nullas visitationis tuæ præter has nuperrime missas literas receperimus: cum id nobis visitationis frequentius impendendum putemus, qui ob recordationem disciplinæ, qua tempore antecessoris nostri in ecclesia Coloniensi enutriti sumus, specialem sibi inter ceteras occidentales ecclesias dilectionem impendimus, &, sicut adhuc Romanæ ecclesiæ filii testantur, tempore beati Leonis papæ Trevirensi episcopo pro honore ecclesiæ vestræ, quod idem beatus Leo ægre tulit, viribus totis restitimus. Sed his nostris studiis debitæ dilectionis non exhibentes vicissitudinem, merito vos non solum negligentiæ, sed quasi promovendæ litis arguere possumus, juxta illud: *qui non est mecum, adversum me est;* licet hanc litem virga apostolicæ correctionis, Deo auxiliante, nobis facillimum sit dirimere. Si enim honorem beati Petri, non in totum, sed in partem Coloniæ, & non Romæ probaverimus te diligere, tu nos quoque in totum, neque in partem poteris habere. At si ex negligente solicitum, & ex tepescente calidum te amor & reverentia matris tuæ sanctæ Romanæ fecerit, non in partem, sed in totum communis piscatoris nostri gratiam, nostramque dilectionem sine dubio obtinebis. Data Romæ decimoquarto Kalendas Maii, indictione duodecima.

Matth. 12.

LXXX. AD ANICIENSES.

Præcipit ut Stephano eorum episcopo obediant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Aniciensi clero & populo salutem & apostolicam benedictionem.

STEPHANUS electus vester ea qua debuit apostolicam sedem humilitate requisivit, & manum suam manui nostræ dando se Romanæ ecclesiæ obediturum promisit, ac per hoc gratiam ejus, quam antea visus fuerat perdidisse, recuperavit. Quem quia ecclesiam vestram prudenter defendisse, & simoniacum Stephanum & invasorem studio suo expulisse probavimus, regimen totius episcopatus vestri sibi commisimus, eo tenore, ut quousque ad nos redeat, de pontificali officio se non intromittat, sed quemcumque voluerit episcoporum religiosorum patriæ vestræ, ea quæ ad episcopale officium pertinent, facere commoneat. Vos itaque apostolica auctoritate admonemus, ut sibi debitam in omnibus reverentiam exhibeatis, & ad defensionem ecclesiæ vestræ adjutorium vestrum fideliter impendatis: quatenus, expulsa simoniacæ hæresis de medio vestrum omni contagione, legalem pontificem habeatis, & puram Christo domino nostro, & beatæ Mariæ genitrici ejus, servitutem impendatis. Data Romæ decimotertio Kalendas Maii, indictione duodecima.

LXXXI. AD UDONEM TREVIRENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut Virdunensem episcopum vice sua increpet de neglecta apostolicæ sedis auctoritate, eumque moneat, ut monasterium sancti Michaelis ad communionem restituat. Si quid vero sui juris prætendat, in conventu episcoporum, vel coram summo pontifice, requirat. Quod si parere negligat, ipse archiepiscopus auctoritate propria dictum monasterium ab interdicto absolvat, & episcopum Romam venire commoneat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Udoni Trevirensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

CONFRATER noster Theodericus Virdunensis episcopus, ut sæpe nobis relatum est, habitatores loci apud monasterium quoddam sancti Michaelis infra parochiam suam, ad quasdam novas consuetudines sua virtute & potentia flectere & coercere diu conatus est, videlicet ut cum litaniis majorem ecclesiam, hoc est suam episcopalem sedem, simul congregati singulis annis visitarent. Quod cum illi inusitatum, ne forte ad alterius novæ exactionis occasionem darent, pati renuerent, divinum ibi officium fieri penitus interdixit. Ex qua re, cum episcopus apostolicas jam ante literas recepisset, commonitus ut locum absolveret, & nihil inde, nisi quod canonicum & justum foret, exigeret; verba quidem non plene conservatæ materiæ parum modeste notavit, sed voluntatem, & cognitam * magistræ intentionis sententiam omnino neglexit. Unde nec nos quidem de ejus obedientia, si privatim loquimur, multum confidentes, fraternitatem tuam apostolica auctoritate monemus, ut ex nostra & tua parte convocatis & conjunctis tibi suffraganeis episcopis, videlicet Herimanno Metensi, & Popone Tullensi, præfatum episcopum ad colloquium nostra vice convoces, indicans sibi nos non æquo animo neglectam ab eo sedis apostolicæ reverentiam accepisse: pariterque eum admonemus, ut prædicto loco communionem sacrosancti & divini ministerii reddat, & si quid justitiæ se confidit habere, concesso prius eisdem hominibus tanto tranquillitatis tempore, quanto eo violenter adstrinxit, postea aut in conventu religiosorum episcoporum, aut in præsentia Romani pontificis, quæ sui juris æstimat, ordinate requirat. Neque enim ad hoc prælati sumus, ut nostræ commissos providentiæ potenter magis quam juste tractemus. At si ille hæc nostra parte procuranda monita adimplere spreverit, tibi injungimus,

*for. nostræ

Anno Christi 1074.

mus, ut apostolica fultus auctoritate una cum confratribus tuis antesignatum locum ab omni interdictione & excommunicatione absolvas, & eadem auctoritate presbyteris ibidem consistentibus ad celebrandum divinum officium roboratis, episcopum, ut nobis de pertinacia sua, & contemptu nostro respondeat, ex parte beati Petri, & nostra, per illum apostolica præceptione commoneas. Has vero literas nostras idcirco aperte significari fecimus, ut tam Viridunensi quam ceteris episcopis ostensæ, commissæ tibi procurationis & auctoritatis certitudinem præbeant. Data Romæ secundo Nonas Maii, indictione duodecima.

A

LXXXII. AD VNIVERSOS CHRISTIANOS.

B

Excommunicatos denuntiat omnes qui detinent bona [a] Augensis monasterii collata ab Alberto simoniaco.

[a] Augiensis scribendū docet qui infra memoratur Constantiensis ep.

Gregorius omnibus ad quos literæ istæ pervenerint, &c.

QVAMQVAM ad propulsandas omnium ecclesiarum & venerabilium locorum injurias, ex debito officii nostri, & universali providentia, quam per beatum Petrum apostolorum principem licet indigni suscepimus, solicite nobis invigilandum & elaborandum esse noscamus; his tamen locis apostolicæ auctoritatis opem & scutum impensius circumferre dupliciter quodammodo compellimur, quæ & in generali sanctæ Romanæ ecclesiæ membrorum continentia ceteris coæquantur, & singularis patrocinii privilegia præ ceteris sortiuntur. E quibus quoniam Augense monasterium huic sanctæ & apostolicæ sedi quadam principali & individua cohæret linea, de dispersione bonorum ejus valde dolentes, quid dominus & antecessor noster Alexander venerandæ memoriæ papa inde decrevit recolere & sententiam nostræ confirmationis in idipsum omnibus, ad quos hujus epistolæ nostræ notitia pervenire poterit, destinavimus indicare. Postquam prædictus dominus noster papa Robertum simoniacum, & invasorem ejusdem monasterii, nullis admonitionibus, nullisque minis ad hoc flectere potuit, ut vel abbatiam dimitteret, aut pro reddenda ratione sui introitus apostolico se conspectui præsentaret, cognita veritate, quod relicta alia abbatia ad hanc precio anhelasset, synodali judicio eum anathematis jaculo, nisi resipisceret, percussit, & sub eadem censura omnibus accepta ab eo beneficia ad præfatum cœnobium pertinentia penitus interdixit, cunctaque ab eo disposita apostolica præceptione cassavit, atque hæc eadem per epistolam episcopo Constantiensi publice prædicanda, & per episcopatum suum divulganda mandavit. Itaque, miserante Deo, factum est, ut ille ab insana occupatione abbatiæ desisteret, sed non ut fautores ejus, contra Deum & justitiam, accepta ab eo monasterii bona relinquerent. Quapropter quoniam illa principali & hæretica peste depulsa carissimum sancti Petri filium Ecardum ex ipsa congregatione a confratribus electum, & a nobis diligenter examinatum, abbatem ibi, auctore Deo, consecravimus, cupientes ut monasterium post longas & multas tribulationes jam ad quietem & monasticæ religionis cultum redeat, simili modo omnibus qui a sæpe fato Roberto pro defendenda ejus nequitia, aut exhibenda sibi fidelitate, bona abbatiæ in beneficia adepti sunt, sub anathematis districtione & animadversione interdicimus. Nam cum ille talium institutionum auctor & distributor in loco ad quem hæretice aspiraverat permanere non potuit; quibus legibus, aut quo jure isti sibimet vendicabunt, quod sacrilega conventione ceperunt? Vnde etiam omnibus Christi fidelibus, qui hæc cognoverint, apostolica auctoritate præcipimus, ut eos in nulla penitus Christianæ communionis participatione recipiant, dum iniquitatis & mortis suæ precium diabolica aviditate & temeritate possident. Data Romæ octavo Idus Maii, indictione duodecima.

C

D

E

LXXXIII. AD ALPHONSVM REGEM CASTELLÆ.

Commendat episcopum Paulum, quem studiosum erga sedem apostolicam cognoverat. Monet regem ut antiquam ejus episcopatus sedem reparare velit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Alphonso regi Hispaniæ, & episcopis regni illius, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTVM vobis esse volumus, hunc fratrem nostrum & episcopum Paulum, cognomento Monio, ad apostolorum limina, & nostram præsentiam venisse, & post redditam rationem earum rerum, quibus eum appellavimus, sicut dignum erat, in nostram communionem & dilectionem receptum fuisse. Romanum ordinem in divinis officiis, sicut ceteri Hispani episcopi qui synodo interfuerunt, se celebraturum, & ut melius poterit observaturum promisit. De cetero, quoniam ad præsens omnia quæ secum habuimus pleniter expedire & determinare non potuimus, ad futuram synodum eum ad nos iterum reverti præcepimus, & super hac re ab ipso promptæ obedientiæ sponsionem accepimus. Quapropter remittentes eum cum literis nostris caritati vestræ commendamus, quatenus & vos una nobiscum eum diligatis, & secum atque inter vos vinculo pacis Christi, in quo per ipsum ad fidem uniti, & in sortem hereditatis gloriæ Dei electi estis, conjuncti firmiter persistatis. Te vero regem ut dilectissimum filium rogamus & admonemus, ut considerans, & ante mentis oculos ponens quam in districto judicio de commissa tibi administratione rationem redditurus es, regni tui gubernacula in tenenda æquitate exornare studeas, & huic episcopo antiquam sui episcopatus sedem reparare ac stabilire cum Dei adjutorio modis omnibus insistas. Deus autem omnipotens ad omnia quæ sibi beneplacita sunt cor tuum dirigat, & ea te in præsenti vita promereri faciat, unde postmodum sempiterna retribuat. Data Romæ septimo Idus Maii, indictione duodecima.

LXXXIV. AD HERIMANNVM EPISCOPVM BAMBERGENSEM.

Significat se commisisse vices suas episcopo Metensi in causa ipsius episcopi Bambergensis. Monet ut ei pareat, & quæ recta sunt agat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno Bambergensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CARISSIMVS confrater noster Herimannus Metensis episcopus, nobiscum per dies aliquot commoratus, multum nos pro te rogavit, multasque & intimas pro causa tua supplicationes effudit, referens nobis de te nonnulla, quibus in

E spem

Anno Christi 1074.

Anno Christi 1074.

spem tuæ correctionis non parva cordi nostro est oborta lætitia. Quapropter consilium, quod ad salutem tuæ & animæ nostræ, quodque ad utilitatem ecclesiæ, cui præes, aptissimum nobis visum est, in experientia fraternitatis suæ posuimus, injungentes & committentes sibi, ut apostolica fultus auctoritate vicem nostram in causa tua explere debeat, si modo ad obediendum his, quæ quasi ore nostro tibi proposuerit, te paratum inveniat. In cujus prudentia, quoniam ad bene monendum te promptam & sufficientem voluntatem esse non dubitamus, nos quidem e multis hoc fraternitati tuæ solicite attendendum & pensandum scribimus, quod ad finem vitæ quotidie appropinquas, & extremum diem, quem tamen nescis quam cito veniat, certus expectas. Ideoque, frater, debita solicitudine te admonemus, ut horrendum examen & inevitabile judicium districti judicis ante oculos ponas, & faciem illius ea conscientiæ tuæ confessione & operum conversatione præoccupare festines, quatenus in conspectu divinæ præsentiæ, cujus oculis omnia nuda & aperta sunt, non te culparum timor, & verecundia deprimat, sed læta recipiendæ pro bonis actibus retributionis fiducia manifestum & imperterritum reddat. Data in expeditione ad montem Ciminii, secundo Idus Iunii, indictione duodecima.

LXXXV. AD AGNETEM IMPERATRICEM.

Gratias agit quod ecclesiæ concordiæ consulat, & Henricum regem ecclesiæ communioni restituendum curet. Hortatur ut persistat. Se pro Christi ecclesia valde laborare significat, eaque in re Beatricem & Mathildem multo sibi esse adjumento.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Agneti Christianissimæ imperatrici salutem & apostolicam benedictionem.

GAUDEMUS & exultamus in domino, quod lumen vestræ operationis ad nos usque resplenduit, & fructus vestræ fatigationis, etsi non ad vota vestra plene cumulatus, Deo tamen ad laudem & gloriam, nobis ad lætitiam, vobis ad coronam perfectæ remunerationis excrevit. Neque enim nostra spes ideo coarctari aut submitti debet, si desiderium vestrę sanctitatis facultatem intentionis explendæ non habuit; quoniam apud Deum perficit omnia, qui voluntatem gerens integram, quantum potuit operari non desiit. Scimus equidem quod pro pace & concordia universalis ecclesiæ multum laboratis, & omnia quæ pontificatum & imperium glutino caritatis adstringere valeant, amplius quam dici possit concupiscitis, & indefessa solicitudine quæritis. Quorum quidem, quod maximum est, & unitati dilectionis conjunctissimum, jam peregistis, videlicet filium vestrum Henricum regem communioni ecclesiæ restitui, simulque regnum ejus à communi periculo liberari: quoniam illo extra communionem posito, nos quidem timor divinæ ultionis secum convenire prohibuit: subditos vero sibi quotidie ejus præsentia quasi necessitas quædam in culpa ligavit. Ad cetera vero quæ leviora sunt, licet * paupertatem vestram promptam esse non dubitemus, per fiduciam tamen, quam in Christo habemus, gloriam vestram ut jugiter tam sanctis studiis instet, propter revelationem gaudii vestri quodammodo exhortari impellimur, scribentes vobis, & sub omni certitudine notificantes præfato filio vestro vestra consilia vestraque multum merita profuisse, & quam misericorditer eum divina respiciat clementia, vestram adhuc beatitudinem cum gratulatione visuram esse. Hoc autem vnde vel qualiter nobis compertum sit, cum vestram, miserante Deo, præsentiam viderimus, patenter indicabimus. De cetero sciat eminentia vestra, nos his temporibus pro causa beati Petri apostolorum principis in labore non parvo positos, & vestram in omnibus Beatricem, nec non & communem filiam nostram Mathildim diu noctuque in nostro multum adjutorio desudare, utpote vos sequentes, vos sicut dominam & magistram discipulæ fideliter imitantes. Per vos itaque novum exemplum antiquæ lætitiæ, per vos, inquam, illæ mulieres olim quærentes dominum in monumento, sæpe nobis ad memoriam redeunt. Nam sicut istæ præ cunctis discipulis ad sepulcrum domini miro caritatis ardore venerunt, ita vos ecclesiam Christi, quasi in sepulcro afflictionis positam, præ multis, imo pene præ omnibus terrarum principibus, pio amore visitatis, & vt ad statum libertatis suæ resurgat, totis viribus annitentes, quasi angelicis instructa responsis ceteros ad suffragium laborantis ecclesiæ provocatis. Vnde & revelationem supernæ gloriæ, & æternæ vitæ, quæ est in Christo Iesu, non dubie expectabitis, & consortes mulierum illarum præsentiam salvatoris nostri inter angelorum agmina pace perpetua fruentes, ipso * protestante invenietis. Quod autem de filia vestra Mathildi nos rogatis, grantanter accepimus, collaudantes sanctitatem vestram, quod tanta vobis de salute illius cura est: quæ quidem in vos omni desiderio & fidelitatis affectu cor & animam suam effundit, gloriam vestram quasi gaudia propriæ salutis exposcit. Ac nos quidem pro ea libenter oramus: & licet orationes nostras nostra Deo parum commendent merita, suffragante tamen pietate Petri, cujus servi sumus, eas in conspectu domini non omnino vacuas esse confidimus. Vestram igitur commendationem digna veneratione suscipientes, itidem vos, ut illius & nostri memoriam in vestris rogamus orationibus faciatis, & mutuis nos apud Deum juvemus intercessionibus; quatenus hic in Christo connexa caritas vnam & communem nobis in regno patris nostri, ipso præstante, sedem pariat & lætitiam. Data in expeditione ad sanctum Flavianum decimoseptimo Kalendas Iulii, indictione duodecima.

* f. pietatem

* præstante

In hoc primo anno pontificatus sui, ipse dominus Gregorius papa constituit & consecravit archiepiscopos & episcopos per diversa loca. In Sardinia provincia Iacobum archiepiscopum Calaritanum, Constantinum archiepiscopum Turrensem: quibus pallia cum privilegiis dedit. Brunoni episcopo Veronensi pallium cum privilegio, & Nacho concessit. Ioannem Soranum episcopum consecravit. Item in marchia Firmana Irasmundum Valvensem, Teuzonem Teatinum, Leonem episcopum in Campania Aquinensem, Hugonem in Burgundia Diensem, Landericum item in Burgundia Matisconensem, Guilielmum in Maritima Massanum. Celebravit Romæ synodum, in qua inter cetera quæ ibi gesta sunt, excommunicavit atque anathematizavit † Robertum Guiscardum ducem Apuliæ & Calabriæ atque Siciliæ, cum omnibus fautoribus suis, quousque resipisceret.

† De Roberto Guiscardo Leo Ostiensis lib. 3. chronici Cassinensis cap. 15. 44. 52. & 56. Otto Frisingensis lib 1. de gestis Friderici cap. 3.

LIBER

ANNO CHRISTI 1074.

LIBER SECUNDUS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo quarto, indictione " duodecima.

* imo *decimatertia*: nam excepta ep. prima (quæ hic male collocata est) aliæ quæ sequuntur pertinent ad 13.

I. AD EPISCOPOS ET ABBATES BRITANNIÆ.

Præcipit ad synodum veniant, & incestam copulationem subditis suis prohibeant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis episcopis & abbatibus Britanniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

SUSCEPTI nos officii cura compellit omnium ecclesiarum solicitudinem gerere, & ut fidei documenta, ac sacræ scripturæ regulas recte teneant, vigilanti circumspectione perquirere, ac docere. Quoniam igitur inter vos sanctorum patrum decreta & ecclesiasticæ religionis statum non ea qua oportet, aut observari diligentia, aut studio tractari intelligimus, per eam quam beato Petro apostolorum principi debetis obedientiam vos invitamus, & nostra apostolica auctoritate monemus, ut ad synodum, quam in secunda hebdomada quadragesimæ, Deo auctore, in apostolica sede celebrare destinavimus, omni penitus fictitia occasione remota, conveniatis; quatenus, adjuvante Deo, una vobiscum, & cum alia frequentia vestri ordinis, quæ nostræ dispensationis & Christianæ religionis ordo requirit, perspicaci studio adinvenire & exequi valeamus. Videtis enim quod in maligno jam totus mundus est positus, & communis nostra mater ecclesia tanto ardentius contra antiquum hostem nos invitat surgere, quanto hæc tempora plura adversum nos diabolicæ fraudis arma demonstrant & bella prorupisse. Interim vero hoc præcipue studium habetote, ut quod de incesta copulatione per literas nostras hominibus terræ vestræ mandavimus, episcopis dico, unusquisque in sua parochia subditos suos sedula prædicatione commoneatis, minores ad emendationem tanti criminis canonica vos ipsi districtione coercentes. De majoribus vero qui corrigantur, quive in obstinatione permaneant, tempore prælibati concilii certa nobis relatione nuntiantes: quatenus & obedientes apostolica missione a culpa solvantur, & rebelles synodali judicio, anathematis continuo vinculis innodentur. Data Laurenti quinto Kalendas Septembris, indictione " duodecima.

* nam 13. cœpit dumtaxat ipsis * Kalendis Septembris aut ex veteri usu die 24.

II. AD ISEMBERTUM PICTAVENSEM EPISCOPUM.

Arguit de contemptu apostolicæ sedis, & de injuriis in apostolicos legatos illatis. mandat ut coram se compareat: interim eos, quorum ministerio ad hæc usus est, excommunicatos declarat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Isemberto Pictavensi episcopo.

CUM de te & factis tuis cogitare incipimus, de tam immoderata præsumptionis tuæ audacia nequaquam satis admirari possumus, quoniam sicut boni ad incrementa bonorum operum fideli desiderio nituntur ascendere, ita tu, &, heu, ampliori cupiditate perquisita, malefaciendi studia culpis tuis cumulum iniquitatis indesinenter anhelas adjicere. Interdictus enim a legatis apostolicæ

A sedis, officium episcopale usurpare præsumpsisti; inobedientiæ crimen & contemptum apostolicæ auctoritatis incurrere non erubuisti. Postea vero & eodem legato nostro Amato episcopo Ellorensi, & magistro tuo videlicet Gozelino archiepiscopo Burdigalensi, una cum ceteris religiosis viris, pro faciendo divortio Guilielmi Pictavensis comitis & propinquæ suæ, quam pro uxore tenebat, his, inquam, sub apostolica obedientia pro negotio tam gravi, tam Christianę religioni necessario congregatis, conventum illorum per milites tuos nefarie perturbasti: quippe qui perruptis monasterii claustris & foribus in consessum irruentes, archiepiscopum & legatum nostrum multa turpitudine dehonestaverunt: reliquos vero minis, conviciis, ac B verberibus, multisque contumeliis afflixerunt: unde apostolica tibi auctoritate pręcipimus, ut ante festivitatem sancti Andreæ præsentiam tuam super his responsurus nostro conspectui exhibere nullatenus prætermittas. Quod si aliqua, nisi forte necessaria & inevitabili occasione te subtraxeris, ab omni etiam sacerdotali officio te privatum, & sacræ communionis participatione sequestratum esse noveris. Eos vero per quos tantum facinus effecisti, tam laicos quam clericos, a corpore & sanguine domini, & omni divino officio, usquedum tu ad satisfactionem venias, apostolica auctoritate repellimus, & tibi sub periculo ordinis tui, ut omnibus hoc sine mora notifices præcipiendo manda- C mus. Data Tiburi quarto Idus Septembris, indictione incipiente decimatertia.

III. AD GUILIELMUM PICTAVENSEM COMITEM.

Commendat eum, quod dimiserit consanguineam quam in uxorem acceperat. Iubet ne eam secum habitare permittat. Significat se Romam Isembertum Pictavensem episcopum evocasse. Postremo ejus observantiam erga apostolicam sedem laudat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Pictavensi comiti salutem & apostolicam benedictionem.

D OMNIPOTENTI Deo laudes & gratias referimus, qui cordis vestri interiora penetrans ad amorem & timorem suum vos inclinavit, & ad obedientiam mandatorum suorum, superato carnis desiderio, confirmavit. Scimus equidem quoniam quod in præsenti vita * nobis dulcissimum fuit, exigente justitia, reliquistis, dum pro reverentia Christianæ religionis ab uxore vestra, quoniam propinqua consanguinitate vobis est, vos separare consensistis. Verum quanto graviori certamine libidinem animi vestri vicistis, & ad legem Dei districtius vos humiliastis, tanto sublimiorem gloriam infinita remuneratione vobis paratam esse procul dubio sperare debetis. Quapropter & no- E bis multo uberior lætitia crescit, quoniam in hac correctione vestra certa spes vestræ salutis intelligitur, & ea quæ semper in domo vestra fuit, miserante Deo, generositas conservabitur. Ex hoc enim nobilitas generis valde corrumpitur, cum proles non de legitima conjugii permixtione generatur. Atque eo minus eminentia vestra; quod tam acriter vobis institimus, mirari debet, quoniam Romana ecclesia, quæ domum vestram, vos, totamque prosapiam vestram, singulari & egregia semper caritate dilexit, in tanto vos jacere periculo pati non potuit. Ceterum quod domi illam in vestra potestate usque ad futuram synodum morari cupitis,

* for. vobis

Nobilitas generis corrumpitur ex incestuosis nuptiis.

ANNO CHRISTI 1074.

licet soror vestra, quam ut matrem diligimus, inde nos interpellaverit, consentire non audemus; scientes diabolicam fraudem hominibus maxime vetita repertis occasionibus præcipua calliditate suggerere. Proinde ita eam a vestra vicinitate penitus removeri & elongari facite, ut vestra correctio, & oblata Deo reverentia, omnibus sit in exemplum, & salutem vestram nulla valeat diabolus sagacitate turbare. De cetero scitote Pictavensem Isembertum episcopum, nisi ante festivitatem sancti Andreæ ad nos de præsumptione sua rationem redditurus veniat, ab omni episcopali & sacerdotali officio, & ipsa sacræ communionis participatione esse privatum. Quod autem ad servitium sancti Petri promptam vos habere voluntatem mandastis, gratanter accepimus, sed determinate vobis aliquid de expeditione scribere ad præsens non satis discretum fore pervidimus: quoniam rumor est in transmarinis partibus, Christianos, miserante Deo, Paganorum longe propulsasse ferocitatem, & nos de reliquo quid acturi simus, adhuc divinæ providentiæ consilium expectamus. Vobis tamen & de bona voluntate plena apud Deum remuneratio est reposita, nobis autem, si necesse fuerit, in vestris promissis, sicut in dilecto fratre & filio, certa semper existit fiducia. Data Tiburi quarto Idus Septembris, indictione decimatertia.

IV. AD GOZELINUM ARCHIEPISCOPUM BURDIGALENSEM.

Monet ut Romam veniat, vel alium mittat, qui Isembertum episcopum ad se vocatum præsentem accuset de injuriis quas ab illo se passum per literas questus est, & Isembertum, nisi ad se venerit, sicut præceperat, excommunicatum una cum criminis consortibus denuntiet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Gozelino Burdigalensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT in literis tuis intelleximus, Isembertus Pictavensis episcopus magnas Deo omnipotenti & beato Petro tibique magistro suo injurias irrogavit, seseque nobis adversarium, impugnatorem justitiæ, hostem sanctæ ecclesiæ, patenter ostentavit. Nunc igitur quoniam ad vindictam malefactorum ejus non nostra tantum, sed & tua opus est vigilantia, fraternitatem tuam multum admonemus, ut nulla te occasio in hac causa tepidum vel aliquo modo negligentem reddat, sed si eum ad nos venturum cognoveris, tu ipse, si queas, ad apostolorum limina fatigationis cursum non refugias. Quod si tuæ minus ferre poterunt occupationes, tales personas, tam ex tua parte, quam eorum qui eadem nobis quæ & tu de præfato episcopo per literas notificaverunt, ad nos dirigi non desinas procurare, qui veritatem rei irrefragabili assertione præsente episcopo approbare valeant. Verum hæc non ut super his quæ a te nobis significata sunt dubitemus hoc ordine transigenda requirimus, sed ut patrum nostrorum statuta servantes omnia & rationabiliter discutiamus, & auctorabili judicio, Deo favente, concludamus. Novit enim prudentia tua, quod personis absentibus accusationem per scripta canonica non probet auctoritas, nec absque partium disceptatione percognita, in examinatione recipiat causas. Quapropter sæpe fatum episcopum ad apostolicam audientiam sub tali districtione per epistolam nostram vocavimus, ut nisi præsentiam suam ante festivitatem sancti Andreæ nostro conspectui exhibuerit, omni episcopali & sacerdotali privatus officio, etiam sacræ communionis sit participatione seclusus. Si ergo pertinaci induratus contumacia circa prælibatum terminum nostræ præsentiæ se subtraxerit, prolatam in eum sententiam divulgata prædicatione denuntia, & sicut inimici Dei omnibus modis nequitiam & impudentiam ejus confundere non desistas. Eos quoque quos ipse ad tantum facinus perturbandi conventum vestrum applicuit, tam laicos quam clericos, quousque ad satisfactionem veniant, a corpore & sanguine domini, & ab omni divino officio apostolica auctoritate repulsos esse scias. Quod si episcopus, sicut in literis nostris districte commonitus est, omnibus indicare neglexerit, tu palam illis facere nullatenus prætermittas. Data Tiburi quarto Idus Septembris, indictione decimatertia.

(Accusationem non admittit per scripta, neque testes sine disceptatione partis.)

ANNO CHRISTI 1074.

V. AD EPISCOPOS FRANCORUM.

Regni Franciæ calamitates, & regis nefanda scelera narrat. Increpat episcopos de eorum contra hujusmodi scelera taciturnitate. Mandat ut regi resistant: qui si obtemperare noluerit, totum regnum interdici jubet: & si ille perseveraverit, de ejus occupatione eripi. Episcopis vero, nisi ei restiterint, depositionis pœnam minatur. Mandat præterea Lanzelinum quemdam moneri, ut illæsum dimittat peregrinum Roma revertentem ab eo captum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi, Richerio Senonensi, Richardo Bituricensi archiepiscopis, & Adraldo episcopo Carnotensi, ceterisque episcopis Franciæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LONGA jam temporum curricula transacta sunt, ex quo regnum Franciæ, olim famosum ac potentissimum, a statu gloriæ suæ cœpit inflecti, & succrescentibus malis moribus, plerisque virtutum insignibus denudari. Verum his temporibus & culmen honoris, & tota facies decoris ejus collapsa videtur, cum neglectis legibus, omnique conculcata justitia, quidquid fœdum, crudele, miserandum, intolerandumque est, ibi & impune agitur, & adepta licentia jam in consuetudine habetur. Ante aliquot annos, postquam tepente inter vos regia potestate, nullis legibus, nulloque imperio, injuriæ prohibitæ sunt, vel punitæ, inimici inter se quodam communi jure gentium, quisque pro viribus conflixerunt, ad vindicandas injurias suas arma copiasque paraverunt. Quibus permotionibus etsi plerumque in patria cædes, incendia, & alia quæ bellum fert exorta sint, dolendum quidem id fuit, sed non tantopere admirandum. Nunc autem omnes malitia quasi quodam pestilentiæ morbo repleti, horrenda & multum execranda facinora multotiens nemine impellente committunt: nihil humani, nihilque divini attendunt: perjuria, sacrilegia, incestum perpetrare, sese invicem tradere pro nihilo ducunt, &, quod nusquam terrarum est, cives, propinqui, fratres etiam alii alios propter cupiditatem capiunt, & omnia bona eorum ab illis extorquentes, vitam in extrema miseria finire faciunt. Peregrinos ad apostolorum limina euntes & redeuntes, uti cuique opportunum fit, capientes in carceres trudunt, & acrioribus quam Paganus aliquis eos tormentis afficientes, sępe ab illis plusquam habeant pro redemptione exigunt. Quarum rerum rex vester, qui non rex sed tyrannus dicendus est, suadente diabolo, caput & causa est, qui omnem ætatem suam flagitiis & facinoribus polluit,

Anno Christi 1074.

polluit, & susceptâ regni gubernacula miser & infelix inutiliter gerens, subjectum sibi populum non solum nimis soluto ad scelera imperio relaxavit, sed ad omnia, quæ dici & agi nefas est, operum & studiorum suorum exemplis incitavit. Nec satis visum est ei dispersione ecclesiarum, in adulteriis, in rapinis nefandissimis, in perjuriis, & in multimoda fraude, unde sæpe eum redarguimus, iram Dei meruisse; quin etiam mercatoribus, qui de multis terrarum partibus ad forum quoddam in Francia nuper convenerant, quod antehac a rege factum fuisse nec in fabulis refertur, more prædonis infinitam pecuniam abstulit, & qui legum & justitiæ defensor esse debuit, is potissimum deprædator extitit: nimirum id agens, ut mala sua non jam infra terminos regni quod occupat comprehendantur, sed ad suam, credo, confusionem extendantur. Quod quia judicium superni judicis effugere nullatenus credendum est, rogamus vos, & ex vera caritate monemus, ut caveatis vobis, ne prophetica super vos maledictio veniat, qua dicitur: *Maledictus homo qui prohibet gladium suum a sanguine:* hoc est, sicut ipsi bene intelligitis, qui verbum prædicationis a carnalium hominum retinet increpatione. Vos etenim fratres etiam in culpa estis, qui dum perditissimis factis ejus sacerdotali vigore non resistitis, procul dubio nequitiam illius consentiendo fovetis. Proinde, quod inviti ac gementes dicimus, multum timemus, ut non pastorum, sed mercenariorum sententiam accipientes, qui videntes lupum sub oculis vestris gregem dominicum lacerantem, fugitis, dum quasi canes non valentes latrare sub silentio vos absconditis. Atque equidem eo magis de vestro periculo metuimus, quanto nullas vobis in futuro examine excusandi rationes suppetere cognoscimus: dummodo non alias vestræ taciturnitatis causas, nisi aut conscientiam, si vestro, quod non credimus, instinctu tot mala perpetrat, aut negligentiam, si de ejus perditione parum curatis, deprehendere possumus. Quæ utraque quam sint fugienda, maxime in officio vobis commissæ dispensationis, vosipsi perpenditis, qui debitam pastoralis curæ solicitudinem non ignoratis. Nam si prohibere eum a delictis, contra jus & reverentiam promissæ sibi fidelitatis esse putatis, longe vos fallit opinio: quoniam hoc omni ratione confirmare possumus, multo fideliorem esse, qui alium de naufragio animæ suæ vel invitum retrahit, quam qui in peccatorum gurgite nocivo consensu eum deperire permittit. De timore vero vanum est dicere; quoniam vobis ad defendendam justitiam conjunctis & constanter accinctis tanta virtus foret, ut & illum fideli correctione sine omni vestro periculo a consueta malefaciendi libidine possetis avertere, & vestras pariter animas liberare: quamquam etsi timor ac periculum mortis immineret, vos tamen a libertate vestri sacerdotalis officii desistere non oporteret. Unde rogamus vos, & apostolica auctoritate monemus, ut in unum congregati patriæ, famæ vestræ, atque saluti consulatis, & communi consilio ac conjunctissimis animis regem alloquentes, de sua eum & regni confusione atque periculo commoneatis, & quam criminosa sint ejus facta atque consilia in faciem ei ostendentes, omni exhortatione eum flectere studeatis; quatenus rapinam suprascriptis negotiatoribus factam emendet; quæ nisi reddita fuerit, (sicut vosipsi scitis) infinitam discordiam & inimicitias inter multos pariet. De cetero delicta sua corrigat, &, relictis juventutis suæ moribus, attritam regni sui dignitatem & gloriam tenendo justitiam reparare incipiat: & ut ceteros ad ea quæ recta sunt coercere valeat, ipse primum quæ sunt iniqua relinquat. Quod si vos audire noluerit, & abjecto timore Dei contra regium decus, contra suam & populi salutem, in duritia cordis sui perstiterit, apostolicæ animadversionis gladium nequaquam eum diutius effugere posse quasi ex ore nostro sibi notificate. Propter quod & vos apostolica auctoritate commoniti atque constricti, matrem vestram sanctam Romanam & apostolicam ecclesiam debita fide & obedientia imitemini, & ab ejus vos obsequio atque communione penitus separantes, per universam Franciam omne divinum officium publice celebrari interdicite. Quod si nec hujusmodi districtione voluerit resipiscere, nulli clam aut dubium esse volumus, quin modis omnibus regnum Franciæ de ejus occupatione, adjuvante Deo, tentemus eripere. Sane si in hoc tanto tamque necessario negotio tepidos vos cognoverimus, non jam amplius dubitantes, quin vestra fiducia fultus incorrigibilis perduret, vosipsos sicut socios & complices scelerum ejus, episcopali privatos officio pari vindictæ jaculo feriemus. Testis enim nobis est Deus, & propria conscientia, quod hæc neque precibus neque precio alicujus ducti dicimus, nec in animum induximus; sed solo dolore tacti intrinsecus, quod tam nobile regnum, & tam infinitus populorum numerus unius perditissimi hominis culpa depereat, tacendo dissimulare nec possumus nec debemus. Memores igitur illius divinæ dicti sapientiæ: *Qui timet hominem, cito corruet, & qui sperat in domino, sublevabitur:* ita agite, ita vos habetote, ut quam sit vobis libera mens & lingua ostendatis: nec timentes hominem infirmitatis vestræ ruinam patiamini, sed confortati in domino, & in potentia virtutis ejus, sicut strenui milites Christi, ad celsitudinem præsentis & futuræ gloriæ sublevemini. Præterea multum rogamus & admonemus dilectionem vestram, quatenus Lanzelinum Belvacensem militem convenientes, ut Folcerium Carnotensem fidelem nostrum, quem ab apostolorum liminibus revertentem cepit, nihil de bonis ejus retinens, illæsum dimittat, ex parte beati Petri, & nostra apostolica auctoritate commoneatis. Quod si facere contempserit, spiritualibus & sæcularibus armis eum insequi & urgere non prius desistatis, quam relicto sancti Petri peregrino, etiamsi quid pro redemptione illius accepit, aut pepigit, simul reddere aut refutare cogatis. Data Tiburi quarto Idus Septembris, indictione decimatertia.

[Margin notes: Ier. 48. — Isa. 56. — Quis fide hoi ei cui promissa est fidelitas. — Timor ab episcopo abjiciendus. — Pœna privationis episcopii. — Prov. 29.]

VI. AD GEBOARDUM PRAGENSEM EPISCOPUM.

Arguit de contempta auctoritate apostolicæ sedis, de mentita fide, de fraudulenta occupatione rerum episcopi Moravensis; quas restitui jubet, & eum Romam cum dicto episcopo ad definiendam causam venire; de mendaciis contra ducem Bohemiæ sibi suggestis: demum de excommunicatione in homines ejusdem ducis absque legali judicio lata.

*Gregorius episcopus servus servorum Dei * Geboardo Pragensi episcopo, quod non meretur, salutem & apostolicam benedictionem.*

[* f. Ieromiro, ut supra lib. I. epist. 44. & epist. 60.]

VENIENTEM te hoc anno ad apostolicam sedem, apostolica utentes mansuetudine, multo benignius, multoque mitius quam facta tua mererentur, te suscepimus atque tractavimus: sed tu more tuo malum pro bono reddens, contempta nostra caritate, & apostolica auctoritate contra inter-

ANNO CHRISTI 1074.

interdictum nostrum de bonis & rebus, unde inter te & Ioannem episcopum Moravensem lis est, te intromittere ausus es: & (quod valde nobis molestum est) nostra concessione te id fecisse mentitus es. Nos equidem meminimus sic decrevisse, ut episcopus Moravensis terram, & alia de quibus inter vos discordia erat, usque ad futuram synodum cum omni pace & quiete tenere deberet. Hoc in literis nostris fratri tuo duci expresse significavimus. Hoc tu ut nullatenus impedires, in manum nostram promittendo firmasti: sed ut verbum inde mutaremus, hoc, cum multum instares, neque precibus neque precio impetrare potuisti. Porro in novissimis, quasi quasdam novas querelas super fratre tuo Vvratislao duce, quod fraudulenter concludantur, sed orbem terrarum ad discordiam multarum gentium & te fecisse nunc cognovimus; asserens videlicet de quodam castro sancti Venzlai & de præpositura justitiam tuam tibi contradicere. Hoc tantum effecisti, ut eum in epistola nostra moneremus, quatenus si se injuriam tibi fecisse cognosceret, pro nostro, imo amore Dei, quod æquum esset, inde faceret. Hac igitur occasione & de nobis mendacium finxisti, & nostra decreta subvertisti. Sed, quæso, non erubescis, aut non times, quod pro talibus causis non solum ordinis tui periculum tibi imminet, sed ex fraterno odio nec Christianitatis quidem in te suscepta gratia manet? Præcipimus ergo tibi ex parte beati Petri, & nostra apostolica auctoritate, ut castrum quod tam fraudulenter cepisti, & alia omnia quæ in lite sunt, præfato Moravensi episcopo reddas, & tu ad diffiniendam causam (sicut statutum est) aut ipse Romam venias, aut idoneos legatos mittas: atque hoc ita tempestive Moravensi episcopo notifices, quatenus & ipse pariter se, vel legatos suos, ad iter præparare valeat. Præterea, sicut nobis relatum est, pacem quæ inter te & fratrem tuum ducem convenit, multis modis perturbare non desinis, præcipue cum suos absque canonica culpa & legali judicio excommunicas. Quod quidem tibi maxime periculosum est: quoniam, sicut beatus Gregorius dicit, qui insontes ligat, sibiipsi potestatem ligandi atque solvendi corrumpit. Vnde te admonemus, ut anathematis gladium nunquam subito neque temere in aliquem vibrare præsumas, sed culpam uniuscujusque diligenti prius examinatione discutias: & si quid est quod inter te & homines sæpefati fratris tui emerserit, cum eo in primis ut suos ad justitiam compellat fraterne & amicabiliter agas: & si æquitatem tibi denegaverit, aut temeritatem suorum aliqua dissimulatione contra te, quod non credimus, intumescere sine vindicta permiserit, nobis indicare non te pigeat: & præstante domino hujus querelæ occasionem solicitis admonitionibus sine mora decidere procurabimus. Data Romæ decimo Kalendas Octobris, indictione decimatertia.

VII. AD VVRATISLAVM DVCEM BOHEMIÆ.

Agit gratias quod censum miserit, & pacem cum fratre Pragensi episcopo inierit. Monet ut omnino Moravensi episcopo a dicto ejus fratre ablata restituenda curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvratislao duci Bohemiamorum, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad nos nuntius vester, qui magnæ devotionis & fidelitatis vestræ exhibitionem nobis retulit, & quæ beato Petro sub nomine censu misistis, videlicet centum marchas argenti ad mensuram vestri ponderis, fideliter præsentavit. Quod quidem gratanter accepimus; sed caritatem vestram multo ardentius amabiliusque, quasi quibusdam animi brachiis ad vos usque porrectis, amplectimur, qui mentem vestram & desiderium magis ac magis erga reverentiam apostolicæ sedis accendi perpendimus. Beatus autem Petrus, quem vos diligitis, & cui celsitudinem potentiæ vestræ humiliatis, copiosa vobis procul dubio retributionis munera præparabit, & suo vos munimine, tam in præsenti quam futuro sæculo, lætificabit. De cetero grates vobis habemus, quod obedientes nostris monitis cum fratre vestro Ieromiro Pragensi episcopo pacem fecistis: quem nos quidem hoc in anno apostolicæ sedi præsentatum longe misericordius quam sua meretur culpa tractavimus. Verum ille indebitam nobis vicem rependens, mox ut domum reversus est (sicut nos non dubia relatione cognovimus) de castro quodam, & aliis rebus unde litem habet cum Ioanne Moravensi episcopo, contra interdictum nostrum, & contra sui ipsius in manus nostras datam promissionem, etiam de nobis mentiendo, quasi id sibi concesserimus, se intromittere ausus est. De quo mendacio & fraude, quid & qualiter paucis eum corripiendo præcepimus, in transmisso tibi exemplo literarum, quas ei direximus, plene cognoscere potes. Vnde & tuam nobilitatem ex parte beati Petri & nostra, apostolica auctoritate rogamus, & præcipiendo monemus, ut nequaquam eum de tanta deceptione ulterius gaudere sinas: sed nisi ipse (sicut ipse in literis nostris jussus est) castrum, & alia quæ in lite sunt, Moravensi episcopo sine mora reddat, tua eum virtute ejicias, & restitutis omnibus jam sæpe dicto Moravensi episcopo, ipsum, & bona ecclesiæ cui præest, pro amore Dei & redemptione animæ tuæ ab injuriis & impiorum hominum oppressione defendas. Hoc autem ea spe & intentione tibi procurandum mittimus, ut omnipotens Deus te & honores tuos divina virtute defendat, & suffragante beato Petro apostolo, a peccatorum tuorum te absolutum vinculis ad gaudia æterna perducat. Data Romæ x. Kalendas Octobris, indictione XIII.

Census ... tum ... charum ... ducis B... hemiæ.

VIII. AD IOANNEM MORAVENSEM EPISCOPVM.

Consolatur de injuriis a Pragensi episcopo perpessis, & quantum ea re commotus sit, ex nuntio & literarum ad ducem Bohemiæ missarum exemplis eum cogniturum asserit. Arguit quod putarit se sententiam leviter mutasse. Iubet ut apostolica fultus auctoritate omnia bona a Pragensi episcopo ablata repetat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ioanni Moravensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

CARITATEM tuam, frater, erga nos promptam & sinceram esse cognoscentes, debitas tibi grates rependimus, tuisque fatigationibus fraterno corde compassi sumus. Scimus enim quanta fraude Pragensis episcopus te circumvenit: qui tamen non solum ad tuas, sed de nobis mentiendo, & quasi ex nostra concessione rapacitatem suam roborando, ad nostras etiam injurias patenter erupit. Qua de re quam graviter commoti simus, vel quid inde censuerimus, hic nuntius tuus viva voce tibi indicare poterit, & tu ipse in literis quas duci, & exemplo literarum, quas eidem episcopo misimus,

ANNO CHRISTI 1074.

mus, pleniter cognoscere potes. Et tu quidem nimis simpliciter egisti, quod nos contra decreta nostra surgere, & sententiam nostram tam leviter mutare putasti: qui ea omnia, quæ inter te & illum in lite sunt, usque ad futuram synodum, & totius dissensionis vestræ discussionem, tuis possessionibus decrevisse præsens intellexeras. Nunc igitur apostolica auctoritate jussus, atque suffultus, castrum, & si quæ alia præfatus episcopus tibi abstulit, sine mora repetas. Illum namque admonuimus, firmiterque tibi ea omnia sine contradictione reddere præcepimus. Ducem vero rogavimus, ut si episcopus nobis non obediret, eum de castro expelleret, & restitutis tibi omnibus pro amore Dei te, & bona ecclesiæ cui præes, Deo adjuvante, defenderet. Hoc enim indubitanter scias, quia neque in hac, neque in alia re ad defensionem justitiæ tuæ, apostolica tibi, providente Deo, solicitudo deerit, vel auctoritas. Omnipotens Deus in tua sacerdotali vigilantia & officio gratum sibi sacrificium, & tibi statuat æternæ felicitatis præmium. Data Romæ decimo Kalendas Octobris, indictione decimatertia.

IX. AD BEATRICEM ET EIUS FILIAM MATHILDEM.

Suam in eas fiduciam declarat. Dolet se ex periculoso morbo emersisse, servatum ad solicitudines pene naufragantis ecclesiæ. Roberto Guiscardo, reconciliationem suppliciter petenti, justis de causis concedere differt. Demum marchionem Azonem promisisse rationem se redditurum sui conjugii ait, qua de causa se Romam vocasse Papiensem & Mutinensem episcopos.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Beatrici duci, & ejus filiæ Mathildi, salutem & apostolicam benedictionem.

NON nos fugit varios sæpe ad vos de nobis tumores afferri, sicut mos eorum est qui amicorum dilectioni invident & unanimitati. Et quidem si nos talibus aures (quod absit) acclinare vellemus, non multi sunt, in quibus sinceræ dilectionis affectum nobis patere crederemus. Sed nos nihil fere potius quam suspectum animum fugientes, in veritate vobis loquimur, quod in nullis terrarum principibus tutius quam in vestra nobilitate confidimus: quoniam hoc verba, hoc facta, hoc piæ devotionis studia, hoc fidei vestræ præclara nos constantia docuerunt. Nec dubitamus quin vestra in nobis vera nitescat caritas, cum per Petrum servus, & Petrus in servo diligitur. De cetero scitote nos, præter spem omnium qui nobiscum erant, infirmitatem corporis evasisse, & jam bonam valetudinem recepisse: unde nobis dolendum potius quam gaudendum esse putamus. Tendebat enim anima nostra, & toto desiderio ad illam patriam anhelabat, in qua ille, qui laborem & dolorem considerat, lassis quietem & refrigerium præstat. Verum reservati adhuc ad consuetos labores, & infinitas solicitudines, in singulas horas, quasi parturientis dolores & angustias patimur, dum pene in oculis nostris naufragantem ecclesiam nullo valemus eripere gubernaculo. Lex enim & religio Christiana ita fere ubique deperiit, ut Sarraceni, & quilibet Pagani, suos ritus firmius teneant, quam illi qui Christianum nomen acceperunt, & quibus in regno Patris per Christum hereditas & æternæ vitæ gloria parata est, divinæ legis mandata custodiant. Quo minus mirandum est, si hujus lucis ærumnas spe supernæ consolationis fugere cupimus, qui in his positi, in sola cognitione inundantium periculorum singulorum pœnas luimus. Præterea scitote Robertum Guiscardum sæpe supplices legatos ad nos mittere, & tantæ fidelitatis securitatem se in manus nostras dari cupere, ut nemo unquam firmiori obligatione se cuilibet domino debeat vel possit astringere. Sed nos non incertas rationes cur illud sit adhuc differendum considerantes, supernæ dispensationis & apostolicæ procurationis consilia præstolamur. Adhæc alteram vestrum hoc in tempore transalpinaturam intelleximus; sed prius, si fieri posset, ambarum colloquio uti multum desideramus: quoniam vestra consilia, sicut sororum nostrarum, & filiarum sancti Petri, in causis & negotiis nostris habere desideramus. De nobis vero quidquid per Deum & recte sapimus & valemus, in omni caritatis exhibitione vobis patere confidite, & memoriam vestram in nostris quotidie orationibus haberi, & (quamquam peccatores simus) intente Deo commendari scitote. Præterea notum vobis est, marchionem Azonem in synodo nobis promisisse, & fidem in manum nostram dedisse, se in nostram præsentiam, quandocumque eum commoneremus, pro reddenda ratione sui conjugii venturum. Et nos quidem hac de causa ipsum vocavimus. Guilielmum Papiensem episcopum, & Heribertum Mutinensem, qui propinquitatem mulieris sciunt, ad nos venire per epistolas nostras invitavimus, quatenus, rei veritate percognita, quod justum fuerit, Deo adjuvante, statuamus. Quapropter dignum nobis videtur, ut præfato marchioni per certum vestrum nuntium mandetis, quatenus per terram vestram in eundo & redeundo securus transire possit, ne occasione vestri timoris in hac parte justitia Christianæ legis detrimentum sentiat. Data Romæ decimooctavo Kalendas Novembris, indictione decimatertia.

X. AD UDONEM TREVIRENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Committit ei & episcopo Metensi causam, quæ inter Tullensem episcopum & quemdam ejus clericum versabatur. Monet ut illum tutum reddat, & omnia ablata ei restitui jubeat: tum convocatis Tullensibus clericis inquirat de moribus episcopi, de quibus certior vult fieri ante synodum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Udoni Trevirorum archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

ADMONERE te, frater, ut ea quæ tibi committimus fideliter agas ex caritate, ut vero velociter, ex considerata causarum vel temporum fit competentia & necessitate: quæ quidem utraque in subscripto negotio ita te observare volumus, ut, quemadmodum credimus, fidum te & indefessum nobis cooperatorem cognoscamus. Frater iste Tullensis, ut fatetur, clericus ad nos veniens, conquestus est nobis, quoniam iratus sit ei dominus suus, videlicet Tullensis ut dicitur episcopus, se exulem factum, & omnibus rebus suis expoliatum, supplicans ut apud apostolicam pietatem tantarum miseriarum aliquam inveniret consolationem. Nobis vero cur hoc sibi acciderit diligenter inquirentibus, retulit se ab episcopo quamdam ecclesiam postulasse, quæ ad officium custodiæ quod tenebat legali constitutione dicitur attinere. Qua de re commotus episcopus, cum ei non solum hanc denegaret

ANNO CHRISTI 1074.

garet ecclesiam, sed totum officium per summam interdiceret obedientiam, respondit se non debere sibi obedientiæ reverentiam, quoniam archidiaconatus, consecrationes ecclesiarum, & ipsas ecclesias vendendo, simoniaca hæresi se commaculasset; cum muliere quadam in publica fornicatione jaceret, de qua filium genuisset, quamque rumor esset sacramento & desponsatione laicorum more sibi copulasse; & præterea quod nonnulli eum ad episcopatum pactione præmii pervenisse dicerent. His auditis episcopus quasi de manifestis culpis pœnitens, & de sua correctione tum cum hoc solo, tum cum ceteris fratribus loquens, tandem manifesta indignatione & ira super istum inflammatus est. Egressoque ab urbe episcopo, paulo post milites ejus, utpote non ignorantes voluntatem domini, huic omnem securitatem abnegavere, & intra claustrum ei minati sunt in faciem. Quos cum insidiari vitæ suæ & honori intelligeret, clam discessit, ut sua absentia temperaret severitatem hujus furoris. Episcopus vero confestim sua omnia diripi & publicari præcepit: & ita iste exulem se & egenum jamdiu fuisse conqueritur: verum hæc nobis inordinata & valde iniqua videntur: quoniam, si illa vera sunt, episcopus imo exepiscopus, non hunc, sed conscientiam suam odisse & persequi debuerat. Sin vero falsa, & utinam falsa, non tamen milites, sed disciplinam canonum, istum corripere & flagellare æquum fuerat. Quocirca fraternitatem tuam apostolica auctoritate commonitam, & in hac causa suffultam esse volumus, ut convocato & adjuncto tibi dilecto confratre nostro Herimanno venerabili episcopo Metensi, Tullensem conveniatis, eumque ut clericum istum sine omni periculo vitæ, & securum ab omni contumelia in claustrum suum recipiat, & officium custodiæ cum ecclesia, quam postulavit, si juste attinet, cum ceteris omnibus justis pertinentiis & utilitatibus suis, & præposituram suam, & officium scholarum, nec non omnia ablata sibi bona, & tam irrationabiliter illata damna restituat, apostolicis jussionibus commoneatis. Deinde convocatis Tullensibus clericis per veram eos obedientiam, imo sub comminatione anathematis constringite, ut quidquid de introitu & vita episcopi sciunt, vobis aperiant: & vos undique explorata veritate, quid nobis inde credendum sit, in synodo vel ante synodum, quam in prima hebdomada quadragesimæ celebraturi sumus, per literas vestras notificare nullatenus prætermittite. Quod si episcopus, ut optamus, innocens de tot ac tantis criminibus apparuerit, quod clericus temere peccavit, quoniam ad nostram venit audientiam, qualiter juste corrigatur, Deo aspirante, procurabimus. Si vero episcopus ea quæ sibi intenduntur veraciter removere non poterit, nullo modo ferendum est nobis, vel vobis, ut locum pastoris lupus obtineat. Has autem literas idcirco aperte sigillari præcepimus, ut certiorem vobis auctoritatem traderemus. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Novembris, indictione decimatertia.

XI. AD ALBERTUM COMITEM, ET EIUS UXOREM.

Laudat fidem & religionem eorum. Quorumdam episcoporum scelera reprehendit. Monet ut persistant, & decreta apostolicæ sedis de simoniacis & incontinentibus sacerdotibus retineant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Alberto comiti & ejus uxori, salutem & apostolicam benedictionem.

GRATIAS Deo referimus, quod vel laici & mulieres ad dominum mentes erigunt, & cultum religionis libenter intellectu capiunt, & tenere contendunt. Nam illi qui propter lucrandas animas episcopi vocati & constituti sunt, & subditos suos verbo & exemplo viam veritatis docere deberent, his temporibus seducti a diabolo non solum legem Dei deserunt, sed impugnare, & omni conatu subvertere non desistunt. Quo minus mirandum est, si ipsi inferiores ordines a delicto non prohibent, quorum aut ordinatio fuit hæretica, aut vita omni immunditia & facinoribus cooperta: qui, dum in semetipsis propria scelera nec corrigunt nec attendunt, subditorum quoque crimina aut per negligentiam aut timore propriæ conscientiæ portant. De quibus recte per prophetam dicitur: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Quapropter quidquid illi contra vos, imo contra justitiam garriant, & pro defendenda nequitia sua vobis qui illiterati estis objiciant, vos in puritate & constantia fidei vestræ permanentes, quæ de episcopis & sacerdotibus simoniacis, aut in fornicatione jacentibus, ab apostolica sede accepistis, firmiter credite & tenete. Data Romæ septimo Kalendas Novembris, indictione decimatertia. Psal. 68.

XII. AD HALBERSTADENSEM EPISCOPUM.

Laudat ejus erga Romanam ecclesiam observantiam, quam ex ejus animi dolore perspexerat, quod legati apostolici in illo regno non eo quo decebat honore suscepti fuissent; quam rem eis contigisse mavult, quam apostolicæ sedis auctoritatem violasse.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Halbistetensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

OSTENDIS, frater, te sanctam Romanam ecclesiam sincero affectu diligere, quando id movet cor & animum tuum, legatos sedis apostolicæ in regno vestro non eo quo oportuit honore susceptos fuisse, nec ea, quæ Christiana religio postulabat, & adhuc postulat, prout necesse foret, efficere potuisse. Verum nos multo magis hæc illis accidisse volumus, quam ut ipsi hominibus magis quam Deo placere cupientes, veritatem & libertatem illius quæ in eis repræsentabatur auctoritatis aliqua simulatione violassent. Nam si principibus & divitibus terræ vestræ regnare pro libidine, & justitiam Dei conculcare taciti consentire vellemus, profecto amicitias, munera, subjectiones, laudem, & magnificas ab eis honorificentias habere possemus. Quod quia loco in quo sumus, & officio quod tenemus minime congruit, nihil est quod nos a caritate Christi, ipso protegente, separare possit, quibus mori tutius est, quam legem ejus derelinquere, aut pro mundi gloria impiorum potius, si sint potentes, quam eorum personas respicere, qui, licet sint pauperes, legem sui conditoris exquirunt, mandata diligunt, vitam potius quam justitiam deserunt. Tuæ igitur unanimitatem fraternitatis debita cum gratulatione suscipientes, hanc flammam in pectore tuo semper crescere cupimus, ut in ea quam erga sanctam & apostolicam ecclesiam

ANNO CHRISTI 1074.

ecclesiam habere cœpisti dilectione proficias: spem vero in nostra caritate, imo beati Petri protectione, & ejus apostolica indubitanter benedictione habere confidas. Data Romæ VII. Kalendas Novembris, indictione decimatertia.

XIII. AD SALOMONEM REGEM HUNGARORUM.

Queritur, quod cum Hungariæ regnum juris sit sancti Petri, a Teutonicorum rege in beneficium acceperit. Monet ut illud, correcto errore suo, ab apostolica sede recognoscat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei † Salomoni regi Hungarorum, salutem & apostolicam benedictionem.

† De Salomone rege Hungarorum Lambertus in anno 1074

B

LITERÆ tuæ ad nos tarde propter moram nuntii tui allatæ sunt: quas quidem multo benignius manus nostra suscepisset, si tua incauta conditio non adeo beatum Petrum offendisset. Nam, sicut a majoribus patriæ tuæ cognoscere potes, regnum Hungariæ sanctæ Romanæ ecclesiæ proprium est, a rege † Stephano olim beato Petro cum omni jure & potestate sua oblatum & devote traditum. Præterea † Henricus piæ memoriæ imperator ad honorem sancti Petri regnum illud expugnans, victo rege, & facta victoria, ad corpus beati Petri lanceam coronamque transmisit, & pro gloria triumphi sui, illuc regni direxit insignia, quo principatum dignitatis ejus attinere cognovit. Quæ cum ita sint, tu tamen in ceteris quoque a regia virtute & moribus longe discedens, jus & honorem sancti Petri, quantum ad te, imminuisti & alienasti, dum ejus regnum a rege Teutonicum in beneficium, sicut audivimus, suscepisti. Quod si verum est, qualiter gratiam beati Petri, aut nostram benevolentiam sperare debeas, tu ipse, si justitiam vis attendere, non ignoras, videlicet te non aliter eam habiturum, nec sine apostolica animadversione diu regnaturum, nisi sceptrum regni quod tenes, correcto errore tuo, apostolicæ, non regiæ, majestatis beneficium recognoscas; neque enim nos timore, vel amore, aut aliqua personali acceptione, quantum Deo adjuvante poterimus, debitum honorem ejus, cujus servi sumus, irrequisitum relinquemus. Verum si hæc emendare, & vitam tuam, ut regem decet, instituere, & Deo miserante, adornare volueris, procul dubio dilectionem sanctæ Romanæ ecclesiæ, sicut matris dilectus filius, & nostram in Christo amicitiam plene habere poteris. Data Romæ V. Kalendas Novembris, indictione decimatertia.

† De sancto Stephano I. Hungarorum rege Hermannus Contractus in chronico anni 1038. Chartuitius episcopus in ejus vita apud Suriũ tomo quarto. Leo Ostiensis libro secundo capite septuagesimo nono & alii.

† De expeditione Henrici II. imperatoris contra Hũgaros Hermannus Contractus in anno 1044.

C

D

XIV. AD GUARNERIUM ARGENTINENSEM ET BURCHARDUM BASILEENSEM EPISCOPOS.

Ut curam advocatiæ monasterii sanctæ Crucis a Leone nono constructi, juxta ejusdem pontificis constitutionem, Gerardo ejus nepoti majori natu adjudicent, & Hugonem ab ea excludant.

E

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guarnerio Argentinensi & Burchardo Basileensi episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

Loquitur de Leone nono.

NON ignorare vos credimus dominum nostrum beatæ memoriæ Leonem papam monasterium sanctæ Crucis in terra hereditatis suæ fundatum, ac propriis opibus ejus constructum, sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui pie & sancte præsidebat, in proprium jus tradidisse; quatenus venerabilis ille locus sub alis sancti Petri tutior & liberior in divino famulatu proficeret. Verum, sicut nos certa relatione comperimus, nepotes illius, Hugo videlicet & Gerardus, sua potius quam quæ Dei sunt quærentes, nec tam sanctissimi viri excommunicationem timentes, dum inter se de advocatia contendunt, monasterii bona diripiunt, & quæ ad sustentationem ancillarum Dei constituta sunt, sacrilegis invasionibus militibus suis prædam faciunt. Quapropter fraternitatem vestram multum rogamus & admonemus, ut pro amore & debita sancto Petro obedientia, ambos in locum aliquem vestro conventui aptum convocetis, & causam utrimque diligenter inquirentes, finem contentioni eorum imponere summopere studeatis, in nullo quidem ab ea quæ in privilegio prælibati patris nostri Leonis papæ descripta est constitutione & determinatione digredientes. Ibi enim inter cetera ejus apostolica sanctione decretum est, ut qui de progenie sua in castro " Egeneschen ceteris major natu fuerit, curam advocatiæ solus teneat, & in omnem posteritatem ejus generis hæc potestas ita procedat. Iuxta quam ordinationem Gerardum quidem justius agere, & advocatiam magis merito quam Hugonem administrare putamus, quia ætate priorem esse intelleximus. Quod si & vos ita esse cognoveritis, ex parte beati Petri, & nostra apostolica, vestra etiam episcopali auctoritate, Hugoni interdicite, ne ulterius ullo modo de eadem advocatia se intromittat, neque monasterium, aut bona ejus, cujuscumque modi sint, aliqua læsione vel contrarietate impetat, alioquin sciat se apostolici gladii ictum nullatenus evadere posse, & non solum a gratia beati Petri, sed a communione totius ecclesiæ judicio sancti Spiritus & apostolica sententia excommunicatum ac condemnatum penitus separari. Quidquid igitur inde factum fuerit, per literas vestras nobis quantocius indicare curate. Data Romæ quarto Kalendas Novembris, indictione XIII.

" Engesheim

XV. AD HUMBERTUM ARCHIEPISCOPUM LUGDUNENSEM, ET CETEROS.

Ut clericos Lingonenses moneant, ut desistant ab injuriis, & satisfaciant de damnis monasterio Pultariensi illatis: quod si facere renuerint, eos ab introitu ecclesiæ arceant; &, si perseveraverint, excommunicationi subdant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Humberto archiepiscopo Lugdunensi, & Agino Augustodunensi, & Rodulpho Matisconensi episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

HUMBERTUS Pultariensis abbas, diu apud nos pro necessitatibus monasterii sui commoratus, multas adversitates & inquietudines conqueritur se a clericis pati Lingonensibus; cujus injuriæ tanto vehementius nos attingunt, quanto sollicitudines apostolicæ dispensationis per beatum Petrum, cui servi sumus, & cui monasterium illud speciali & proprio jure subjectum est, nobis præ ceteris incumbunt. Sed quia longum erat singulas querimoniarum abbatis causas hic comprehendere, fraternitatem vestram rogamus, & apostolica auctoritate monemus, ut ex ore ipsius illatas sibi molestias & monasterii detrimenta audiatis, & diligenter attendatis, convocatisque præscriptis clericis ad faciendam emendationem & satisfactionem, prout justum fuerit, super omnibus de quibus in eos conqueritur abbas, nostra vice & apostolica auctoritate commoneatis. Quod si vos, imo beatum Petrum, & ejus per nos administrata monita contempserint, & justitiam facere renuentes in pertinacia temeritatis suæ perstiterint, ab introitu eccle-

F

siæ

ANNO CHRISTI 1074.

ſiæ arcere eos & excludere nullatenus prætermittatis. Sin vero nec pro hujuſmodi diſtrictione voluerint reſipiſcere, & illatas beato Petro injurias, utpote privilegia ejus tranſgreſſi, ceteraque in qnibus abbatem & monaſterium ejus indignis offenſionibus læſerunt, digna reſpuerint ſatisfactione emendare, noſtra apoſtolica auctoritate juſſi atque ſuffulti eos anathematis gladio percuſſos a corpore & communione totius eccleſiæ ſeparate, & canonico judicio condemnate. Quidquid autem inde factum fuerit, nobis per veſtras literas ſine mora notificate. Data Romæ tertio Idus Novembris indictione decimatertia.

XVI. AD RICHERIVM SENONENSEM ARCHIEPISCOPVM.

De hominibus ſui epiſcopatus a paribus.

Gregorius, &c. Richerio Senonenſi archiepiſcopo ſalutem, &c.

Data Romæ tertio Idus Novembris, indictione decimatertia.

XVII. AD SIGEBALDVM ABBATEM.

Arguit quod ſibi ſuaſerit, ut Albericum monaſterio ſancti Anaſtaſii, alio amoto, reſtitueret, quem poſtea cognovit multis eſſe criminibus diffamatum. Præcipit ut aut monaſterium Albericus reſtituat, aut ipſe una cum eo Romam veniat de objectis criminibus reſponſurus.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Sigebaldo abbati monaſterii ſancti Salvatoris in Peruſia, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FRATERNITATEM tuam, quam religioſam tenemus, admodum miramur nobis juſtum non dediſſe conſilium, ſecundum quod a pluribus dicitur, de Alberico ſcilicet multis criminibus involuto, & (quod eſt pejus) etiam a venerabilis memoriæ domno Petro, aliiſque duobus epiſcopis ab omni honore eccleſiaſtico ſub excommunicatione amoto, quem ſancti Anaſtaſii monaſterio ex noſtra permiſſione reſtituiſti: alterum vero meliorem ex abbatiæ honore, ut fertur, vi ac ſine ratione ejeciſti. Quod cum audiſſemus, valde nobis diſplicuit, noſtraque caritas ut talia corrigantur has literas tibi direxit. In his igitur unum ex duobus tibi ac prædicto Alberico præcipimus, aut monaſterium quod ei non recte dediſti dimittat, & alteri injuſte rejecto reddat, aut tecum Romam veniens ex illis criminibus, in quibus accuſatur, in noſtra præſentia veritate ſe defendat. Sin autem neutrum horum obedire non vult, a ſacra ſede apoſtolica intelligat ſe procul dubio excommunicandum. Hæc itaque nullatenus negligas præcipimus. Peccatum enim maximum tecum incurrimus, ſi omittimus hoc, quandoquidem ita eſt, ſicut nobis multorum teſtimonio eſt intimatum. Data Romæ Idibus Novembris, indictione decimatertia.

XVIII. AD GVILIELMVM COMITEM PICTAVENSEM.

Vt una cum epiſcopis ac nobilibus regni Franciæ admoneat Philippum regem deſiſtere a confuſione eccleſiarum, atque a deprædationibus: alioquin ipſum regem, & quoſcumque ei obedientiam præſtantes, minatur ſe excommunicaturum.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Guilielmo comiti Pictavenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LICET Philippi regis Francorum iniquitates ad notitiam tuam perveniſſe dubitandum non ſit, utile tamen duximus, quantum de eiſdem iniquitatibus doleamus tibi innoteſcere. Nam inter cetera ſcelera, quibus non ſolum Chriſtianos, ſed & Paganos videtur ſuperaſſe principes, poſt eccleſiarum, quas ſibi licuit confundere, varias deſtructiones, adeo regiæ dignitatis poſthabuit verecundiam, ut avaritia potius inflammante, quam ratione aliqua poſcente, Italiæ negotiatores, qui ad partes veſtras venerant, deprædatus fuerit. Qua de re, quia epiſcopos Franciæ literis noſtris eum convenire monuimus, te quoque ſanctum Petrum & nos pure diligentem, & (ut credimus) de ejus nobiſcum periculis contriſtatum, præcipue monemus, quatenus ex illis atque nobilioribus Franciæ melioribus quibuſdam adhibitis, iniquitates ſuas ſibi notificetis, & ut ipſe ſtultorum ſuggeſtionibus renuntiando, atque bonorum & ſapientium conſiliis adhærendo incipiat jam a confuſione eccleſiarum manum retrahere, & ad exemplar bonorum Franciæ regum pravos mores ſuos commutare, deprædationes quas ſupra commemoravimus, unde oratores ſancti Petri impediuntur, capiuntur, atque multis modis afficiuntur, ſine dilatione emendare. Qui ſi conſiliis veſtris acquieverit, nos eum qua debemus caritate tractabimus: alioquin, ſi in perverſitate ſtudiorum ſuorum perduraverit, & ſecundum duritiam & impœnitens cor ſuum iram Dei & ſancti Petri ſibi theſaurizaverit, nos Deo auxiliante, & nequitia ſua promerente, in Romana ſynodo a corpore & communione ſanctæ eccleſiæ ipſum, & quicumque ſibi regalem honorem vel obedientiam exhibuerit, ſine dubio ſequeſtrabimus, & ejus quotidie ſuper altare ſancti Petri excommunicatio confirmabitur. Diu eſt enim quod iniquitates ſuas portavimus: diu eſt quod ſanctæ eccleſiæ injuriam parcendo adoleſcentiæ ſuæ diſſimulavimus. Nunc autem adeo perverſitas morum ſuorum ſe notabilem reddidit, ut ſi tantæ valetudinis, tantæque fortitudinis eſſet, quantam Pagani imperatores ſanctis martyribus intulerunt, nos timore aliquo tot & tantas iniquitates ſuas nullo modo impunitas dimitteremus. Data Romę Idibus Novembris, indictione decimatertia.

XIX. AD RICHARDVM BITVRICENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Significat ſe ei & Turonenſi archiepiſcopo litem inter Dolenſe monaſterium & abbatem ſancti Sulpitii commiſiſſe, monetque ut eam decidat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Richardo Bituricenſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DOLENSE monaſterium, ſicut novit fraternitas tua, juris ſancti Petri eſſe dignoſcitur, cui ſi aliquod diſcrimen inferretur, ſpeciali ſolicitudine ſuccurrere debemus. Proinde proclamatione ipſius monaſterii ſuper abbate ſancti Sulpitii iamdudum pulſati commiſimus confratri noſtro Rodulpho Turonenſi archiepiſcopo quęſtionem utriuſque monaſterii una tecum diligenter diſcutere, & ad legitimum, Deo auxiliante, definitionis finem perducere. Studeat igitur fraternitas tua ſic ſe præfato confratri noſtro in hac cauſa auxiliatricem impendere, quatenus

ANNO CHRISTI 1074.

quatenus in inquisitione hujus rei non sit nobis necessarium elaborare. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XX. AD RICHERIUM SENONENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut a Lanzelino parochiano suo, qui multa scelera in archiepiscopum Turonensem perpetrarat, dignam emendationem faciendam curet: quod si ille facere recusaverit, canonicam in eum censuram exercere jubet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richerio Senonensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CONFRATER noster Rodulphus Turonensis archiepiscopus veniens ad nos, innotuit se non parvam injuriam a quodam parochiano tuo, nomine Lanzelino, sustinuisse. Asserit enim ipsum in via sibi armata manu obviasse, & quibusdam suorum deprædatis, quibusdam etiam vulneratis, & (quod crudelius est) in faciem suam proprio consanguineo interfecto, multis contumeliis se dehonestasse. Unde fraternitatem tuam admonemus, ut præfatum Lanzelinum convenias, & tanti sceleris præsumptionem digne emendare facias: quod quidem fraternitas tua etiam sine nostrarum literarum admonitione facere debuisset; & si ita est ut dicitur, prius ad nos vindictæ quam proclamationis venire fama debuisset, si in te fraterna caritas vigeret. Quod si ipse spiritu superbiæ ductus satisfacere recusaverit, canonicam super eum censuram exercere non differas. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XXI. AD ABBATEM BELLILOCENSEM.

Ut archiepiscopo Turonensi pareat: sin aliquam idoneam excusationem habeat, ad synodum una cum nuntio ipsius archiepiscopi veniat, vel nuntios mittat, de sua inobedientia & objectis criminibus responsurus.

Gregorius episcopus servus servorum Dei abbati Bellilocensi, salutem & apostolicam benedictionem.

CONFRATER noster Rodulphus Turonensis archiepiscopus retulit nobis te nullam sibi obedientiam velle impendere, teque usuris ceterisque sceleribus effrenata licentia deservire. Quapropter admonemus, ut prædicto confratri nostro debitam non deneges obedientiam. Quod si aliquam te cognoscis idoneam posse prætendere excusationem, cum prædicti confratris nostri nuntio ad synodum, quam in prima septimana quadragesimæ celebraturi sumus, venias, vel idoneos nuntios mittas: quatenus & de inobedientia archiepiscopi, & de criminibus tibi objectis respondeas. Non enim possumus, quod in laïcis legaliter reprehendimus, in te indiscussum, & (si verum est quod infertur) sine condigna pœna puniendum relinquere. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XXII. AD HUGONEM DE SANCTA MAURA.

Ut juste retenta ecclesiæ Turonensis bona archiepiscopo reddat, &, si quid deberi putet, cum ejus nuntio Romam ad synodum veniat, alioquin excommunicandus.

A *Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni militi de sancta Maura.*

CONFRATER noster Rodulphus Turonensis archiepiscopus conqueritur, quod tu bona ecclesiæ suæ injuste retineas, & neque timore Dei, neque reverentia beati Mauritii, ad justitiam faciendam velis mentem tuam inclinare. Unde apostolica auctoritate monemus, ut, si ita est, de bonis illis dignam satisfactionem prædicto confratri nostro offeras. Quod si fortasse ab eodem archiepiscopo præjudicium tibi fieri claruerit, cum nuntio ad futuram synodum nostram venias: quatenus, utrimque auditis rationibus, unusquisque vestrum B proclamationis suæ justitiam consequatur. Quod si huic admonitioni nostræ inobediens fueris, in eadem synodo, ad quam te vocamus, sine dubio excommunicaberis. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Decembris, indictione XIII.

XXIII. AD ISEMBERTUM PICTAVENSEM EPISCOPUM.

Confirmat interdictum a suo legato adversus eum factum: & a sacrorum participatione excludit, usque ad futuram synodum, ad quam venire jubet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Isemberto Pictavensi episcopo.

C QUONIAM interdictus a legato nostro Giraldo Ostiense episcopo obedire contempsisti, concilium nostro præcepto congregatum violenter conturbasti, " nobis quoque præceptis de causa sancti Hilarii inobediens extitisti, auctoritate apostolorum Petri & Pauli interdictum a nostro legato episcopale officium non solum confirmamus, verum etiam te a communione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi separamus, usque ad futuram synodum, quam Deo annuente, in prima hebdomada quadragesimæ celebraturi sumus, nisi forte periculo mortis imminente, & hoc præcedente satisfactione sacramento confirmata. Præcipimus etiam eadem apostolica auctoritate, ut in futuro concilio jam dicto te nobis repræsentes, & de D his omnibus, & ceteris quæ tibi illata sunt, rationem redditurus venias. Quod si non feceris, noveris te in eadem synodo absque spe futuræ reconciliationis deponendum. Data Romæ decimosexto Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

" *f.* nostris

XXIV. AD GOZELINUM BURDIGALENSEM ARCHIEPISCOPUM, ET GUILIELMUM DUCEM AQUITANIÆ.

Præcipit ut Pictavensi episcopo, nisi ad synodum, sicut illi præceperat, venerit, a nemine obedientia præstetur. Burdigalensi archiepiscopo curam rerum ecclesiasticarum, Guilielmo vero comiti justitiæ administrationem, committit.

E *Gregorius episcopus servus servorum Dei Gozelino Burdigalensi archiepiscopo, atque Guilielmo duci Aquitaniæ, salutem & apostolicam benedictionem.*

NOTUM fieri volumus vestræ dilectioni, nos Isemberto Pictavensi episcopo mandavisse, quoniam interdictus a legato nostro Giraldo Ostiense episcopo [*usque ad id quod ait*: absque spe futuræ reconciliationis deponendum.] Quod si observare noluerit, apostolica vobis auctoritate præcipimus, ut nullus vestrum sibi obediat, neque eum pro episcopo habeat. Tibi autem, Gozelino

ANNO CHRISTI 1074.

zeline Burdigalensis archiepiscope, ecclesiasticas res committimus tractandas: populum & clerum ne sibi obediat commoneas. Tibi vero Guilielme comes, justitiam committo tractandam, atque in vestris manibus causam sancti Hilarii regendam, & justitiam inde exhibendam committimus. Data Romæ decimosexto Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XXV. AD ANNONEM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Monet ut causam inter Osenburgensem* episcopum & Corbeiensem abbatem & quamdam abbatissam ab apostolicis legatis ei commissam definiat. Quod si perficere non possit, commoneat eos ad synodum venire. præterea clericis castitatem servandam inculcet.

* Osnaburgensem

Gregorius episcopus servus servorum Dei Annoni Coloniensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

VT diligentia tua, dilectissime frater, reminisci potest, legati nostri Vbertus Prænestinus & Giraldus Ostiensis episcopi ad partes vestras destinati, litem quæ inter Bennonem Osenburgensem episcopum & .... Corbeiensem abbatem ac quamdam abbatissam versabatur, ad se vt dirimeretur delatam, tuæ venerandæ solertiæ juste diffiniendam commiserunt. Verum nescio qua obstante causa adhuc indiscussa remanere nobis perhibetur. Quapropter caritatem tuam, frater carissime, iterum duximus adhortandam, vt præfatum negotium diligenter audias, & legitime diffinias. Ceterum si aliqua ratio qua hoc perficere nequeas obstiterit, his sibi literis ostensis nos ad synodum in prima proximæ quadragesimæ hebdomada agendam adire commoneas; quatenus controversia inter eos diu protracta, omni occasione propulsa, canonicum finem accipiat. Præterea solicitudinem tuam ex parte beati Petri communis patris & domini instanter admonemus, vt non solum in ecclesiæ tuæ diœcesi, sed etiam in omnibus suffraganeorum tuorum parochiis, presbyteros, diaconos & subdiaconos admonitionibus tuis caste vivere facias: quoniam, ut fraternitas tua novit, ceteræ virtutes apud Deum sine castitate nihil valent, sicut nec sine ceteris virtutibus castitas. In hoc igitur diligens & solicitus studeas, quatenus, sicut in aliis virtutibus tuis, tibi Petrum apostolorum debitorem facias. Data Romæ decimoquarto Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XXVI. AD DIONYSIVM PLACENTINVM EPISCOPVM.

Significat abbatem sancti Savini monasterium resignasse, tamen ejus curam illi commisisse, donec alius abbas eligatur. Monet vt ei rei vna cum monachis det operam: ideo legatos mittit, nec non dirimendæ controversiæ causa, quæ inter eum & abbatem sancti Sepulcri plebemve Placentinam versatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dionysio Placentino episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

RIGIZONEM abbatem monasterii sancti Savini, quem ad audientiam nostram tua solicitudo direxit, recepimus, & tanta investigatione discussimus, vt prælibatum monasterium nostris refutaret in manibus. Absit enim vt nos eis dignitates ecclesiasticas defendere conemur, qui sibi eas interventu pecuniæ arripere præsumpserunt. Verum ne præmissum monasterium grauem rerum suarum pateretur iacturam, illud præfato abbati, eousque, salvo tuæ ecclesiæ jure, custodiendum commisimus, quoad ibi abbas solenniter eligatur, qui Deo dignus, & prædicti monasterii fratribus acceptus, habeatur. Quapropter, diligentissime frater, talis ibi tua fratrumque simul diligentia provideatur, vt nos non appareat potius ad detrimentum monasterii vel fratrum, quam ad utilitatem sui vel augmentum egisse quod egimus, ac tu dignas inde laudes inter homines habeas, & apud Deum ex hoc salubri negotio indulgentiam peccatorum & animæ tuæ perpetuam salutem inuenias, quæ tunc efficaciter acquiritur, cum Deo sacris in locis famulantibus caritatis officio pie consulitur. Porro legatos nostros, præsentium videlicet latores, ob hoc ad vos usque direximus, vt ad quem finem instans negotium perveniat aspiciant, & controuersiam quæ inter te & abbatem sancti Sepulcri, plebemve Placentinam, siue Bonizonem subdiaconum, versatur, intentius audiant, ut calumniari nitentibus obstructa licentia, cuius partis tergiuersatio iustitiam impediri contendat, aduertant, & sancta Placentina ecclesia post tot temporum interstitia, post tot tantaque litigia, se saltem nunc optatam & optandam pacem tuæ nobilitatis prudenti clementia recipere congaudeat: quatenus prænominatæ ecclesiæ debita quiete perfruenti Deo servire liceat: tu vero, huiuscemodi supervacaneis occupationibus propulsis, in nostri conditoris laudibus & servitio delectari, & in lege ejus die ac nocte meditari valeas; & ad veram beatitudinem pervenias, atque apud nos calumniantium improbitas locum vlterius non habeat. Data Romæ quinto Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XXVII. AD MONACHOS MONASTERII SANCTI SAVINI.

Vt abbatem canonice eligant, & pro se & Romanæ ecclesiæ statu ad Deum preces fundant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei congregationi monasterii sancti Savini Placentiæ constituti, salutem & apostolicam benedictionem.

RIGIZONEM abbatem vestrum ad audientiam nostram venientem suscepimus, & tanta examinatione discussimus, ut monasterium nostris refutaret in manibus. Verum ne prælibatum monasterium graue rerum suarum pateretur dispendium, illud sibi eousque commisimus, quoad in prædicto monasterio alter solenniter eligatur, qui Deo dignus & sacris canonibus conveniens inveniatur. Quapropter præsentibus vos hortamur apicibus, ut neglecta omni nefandi precii taxatione, posthabita consanguinitatis & amicitiæ gratia, talem vobis eligere secundum regulam sancti Benedicti studeatis, cum quo Deo servire concorditer & sincere valeatis. Rogamus vos interea, carissimi fratres, ut pro recuperatione status sanctæ Romanæ ecclesiæ, suique incolumitate, ac pro me, ut sibi consulere valeam, Deum, cui fideliter famulamini, iugiter exoretis. Data Romæ quinto Kalendas Decembris, indictione decimatertia.

XVIII. AD LEMARVM BREMENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Invehitur in eum, quod legatis apostolicæ sedis concilium, sicut ipse iusserat, celebrare prohibuerit,

ANNO CHRISTI 1074.

buerit, quodque ab eisdem Romam vocatus venire contempserit: quare suspendit eum ab officio, quousque Romam ad synodum accedat.

*Gregorius episcopus servus servorum Dei * Lemaro Bremensi archiepiscopo.*

*alias Liemaro, ut apud Lambertum anno 1073. & alibi.

QUIA suscepti beneficii, quo te sancta Romana ecclesia voluit honestare, te immemorem, potius ingratum cognovimus, oblitum etiam promissionem canonicamque obligationem, qua sanctæ Romanæ ecclesiæ te fidelem, te diligere, eique ex corde obedire canonice obligasti, non immerito super te dolendo movemur, non sine causa tibi, quem fidelem filium credebamus, irascimur. Heu inversi mores, & tempora immutata! Quem murum inexpugnabilem pro sancta Romana ecclesia, cui licet indigni præsidemus, putabamus, quem scutum fidei, quem gladium Christi sumere debere, si oporteret, tum officio tuo, tum prædicto debito pro sancta Romana ecclesia, pro nobis etiam nostrisq; successoribus credebamus, jam eum nostrumque inimicum nostrumque oppugnatorem invenimus; tuasque injurias, * a te turpissimam & inauditam repulsam licet injuste patimur. Legatis quippe nostris * Alberto Prænestinensi & Giraldo Ostiensi episcopis, quos ad partes illas ad id destinavimus, ut in unum archiepiscopis, episcopis, abbatibus, religiosisque clericis convocatis, vice & auctoritate nostra fulti, quæ corrigenda essent corrigerent, quæ religioni addenda essent adderent, pro viribus impedisti. Adhæc ut & concilium fieret prohibuisti. Ab eisdem etiam Romam vocatus, ad institutum terminum, festivitatem scilicet sancti Andreæ, non venisti. Ad hæc igitur & quamplura etiam alia corrigenda ad proximam synodum, quæ proximæ quadragesimæ prima hebdomada celebrabitur, Deo annuente, apostolica auctoritate tibi venire præcipimus, & invitamus. Prædictis etiam delictis nobis persuadentibus ab omni episcopali officio prædicta auctoritate, donec ad nos venias, te suspendimus. Data Romæ secundo * Idus Decembris, indictione decimatertia.

*atque

* Huberto

Vide Lambertum in anno 1074

*forte Nonas.

XXIX. AD SIGEFREDUM MOGUNTINUM ARCHIEPISCOPUM.

Queritur se frustratum ea spe atque opinione quam de eo conceperat. Monet ut ad synodum cum suis suffraganeis veniat: vel, si forte impediatur, nuntios mittat, qui tum reditus, tum mores suorum suffraganeorum indicare possint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sigefredo Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

De Sigefredo Lambertus anno 1059. 1072. & alibi passim.

RECORDARI credimus fraternitatem tuam, quam puro amore ante hujus nostræ administrationis sarcinam te dileximus, & quomodo ejusdem nostri amoris intuitu secretorum tuorum nobis paucisque aliis commisisti consilium. Cujus rei gratia licet ex eo tempore bene de te speravimus, ex eo tamen quod Cluniacensi monasterio reliquum vitæ tuæ conferre voluisti, majorem ex religione tua fidem suscepimus: verum juxta quorumdam relationem aliter quam sperabamus te egisse comperimus: quod si negligenter irrequisitum transire permittimus, fraternum tibi amorem minus impendere non sine magno taciturnitatis periculo probamur. Quapropter apostolica auctoritate religionem tuam admonemus, ut ad synodum, quam, Deo annuente, in prima septimana quadragesimæ celebraturi sumus, cum suffraganeis tuis, videlicet Ottone Constantiensi, Guarnerio Strazburgensi, Henrico Spirensi, Herimanno Bambergensi, Imbrico Augustensi, Adelbero Guertzpurgensi, si potes venias. Quod si aliqua infirmitate, quod absit, præpeditus venire nequiveris, tales ad nos studeas nuntios dirigere, quorum secure consilio inniti, & quorum testimonio quasi præsentiæ tuæ credere possumus. Et hoc perdiligentissime fraternitas tua perpendat, ut neque precibus, neque gratia alicujus dimittas, quin introitum & conversationem prædictorum episcoporum diligentissime inquiras, & per eosdem nuntios tuos nobis insinues. Ne igitur mireris, quod plures ex parochia tua quam ex aliis invitavimus, cum tua amplior sit ceteris, & in ea sint quidam non laudandæ opinionis. Data Romæ secundo Nonas Decembris, indictione decimatertia.

ANNO CHRISTI 1074.

XXX. AD HENRICUM REGEM ROMANORUM.

Lætatur quod legatos apostolicos benigne exceperit, & sibi devotæ servitutis obsequium præstiterit, & det operam, ut in regno suo simonia & fornicatio clericorum extirpetur. Monet fidos ac prudentes consiliarios sibi adsciscat, Mediolanensi ecclesiæ jus suum restituat, & episcopos vocatos ad synodum venire curet, quibuscum legatum mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico regi salutem & apostolicam benedictionem.

QUAMQUAM, fili carissime, causam Mediolanensis ecclesiæ non ita composueris, quemadmodum literarum ad nos missarum series pollicitatioque continebat; tamen, quia legatis nostris te benevolum tractabilemque præbuisti, eorumque interventu quasdam res ecclesiasticas laudabiliter correxisti, nobis quoque per eos congruæ salutationis & devotæ servitutis exhibitionem transmisisti, gratanter accepimus. Sed & illud quod piæ memoriæ Agnes mater tua imperatrix Augusta apud nos constanter testificata est, iidemque legati episcopi attestati sunt, simoniacam scilicet hæresim funditus de regno tuo extirpare, & inveteratum morbum fornicationis clericorum toto annisu corrigere velle, vehementer nos hilaravit. Filiæ quoque nostræ fidelissimæ vestræ Beatrix comitissa, & filia ejus Mathildis, non modice nos lætificavere, scribentes nobis de amicitia & sincera dilectione vestra: quod libentissime accepimus: quarum consilio, sed & persuasu dilectissimæ matris vestræ Augustæ, ad hoc inducti sumus, ut has vobis literas scriberemus. Quamobrem, licet peccator, memoriam tui inter Missarum solennia super corpora apostolorum & habui & habebo, suppliciter obsecrans, ut Deus omnipotens, & hæc tibi bona stabiliat, & ad profectum ecclesiæ suæ ampliora concedat. Moneo autem te, fili excellentissime, & sincera caritate exhortor, ut in his rebus tales tibi consiliarios adhibeas, qui non tua, sed te diligant, & saluti tuæ, non lucro suo, consulant: quibus si obtemperaveris, dominum Deum, cujus causam tibi suggerunt, protectorem propitiumque habebis. Porro de causa Mediolanensi, si viros religiosos & prudentes ad nos miseris, quorum ratione & auctoritate clarescat sanctæ Romanæ ecclesiæ bis synodali judicio firmatum posse aut debere mutare decretum, justis eorum consiliis non gravabimur acquiescere, & animum ad rectiora inclinare: sin autem impossibile esse constiterit, rogabo & obsecrabo sublimita-

ANNO CHRISTI 1074.

tem tuam, ut pro amore Dei & reverentia sancti Petri eidem ecclesiæ suum jus libere restituas: & tunc demum regiam potestatem recte obtinere cognoscas, si regi regum Christo ad restaurationem defensionemque ecclesiarum suarum faciendam dominationis tuæ altitudinem inclinas, & verba ipsius dicentis cum tremore recogitas: *Ego diligentes me diligo, & honorificantes me honorifico: qui autem me contemnunt, erunt ignobiles.* Prov. 8. Præterea noverit sublimitatis tuæ dignatio, nos Sigefredo Moguntino archiepiscopo literas misisse, evocantes eum ad synodum, quam Deo auctore proximæ quadragesimæ prima hebdomada celebraturi sumus. Quod si venire non posse patuerit, tales mittat legatos, qui vicem ejus concilio repræsentent. Similiter Bambergensem, Strazburgensem, Spirensem, adesse præcipimus, introitus sui & vitæ rationem posituros. Qui si forte, ut est hominum protervia, venire distulerint, regiæ tuæ potestatis impulsu petimus ut venire cogantur: cum quibus volumus a latere tuo legatos tales transmitti, qui nos fideliter doceant & de ingressu & de vita eorum: quorum relatione, cognita veritate, ad liquidum tertius possimus de indubitatis proferre judicium. Data Romæ septimo Idus Decembris, indictione decimatertia.

XXXI. AD EUMDEM.

Summum in eum amorem testatur. Rogat ut avertat aures ab his qui discordiam inter se & illum seminant. Recenset Christianorum calamitates, qui in transmarinis partibus a Paganis vexabantur: ad quos sublevandos se Christianos omnes provocasse, seque paratum esse affirmat: tum ea causa eo contendere, tum ut orientalis ecclesiæ cum Romana unio fieret.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico glorioso regi, & salutem & apostolicam benedictionem.

Si Deus modo aliquo suæ pietatis concederet, ut mens mea tibi pateret, indubitanter scio sua largiente gratia nullus te a mea dilectione posset separare. Attamen de illius confido misericordia, quia quandoque clarebit, quod te sincera caritate diligam. Ad hoc enim me commune præceptum omnium Christianorum dirigit, ad hoc etiam imperatoria majestas, & apostolicæ sedis mansueta potestas impellit: quia si te, ut oportet, non diligo, in vanum de misericordia Dei, meritis beati Petri, confido. Sed quia die nocteque in vinea domini laborare per multa pericula etiam usque ad mortem desidero, non solum tibi, quem Deus in summo culmine rerum posuit, per quem multi possunt aut a recto tramite aberrare, aut Christianam religionem observare, sed etiam minimo Christiano, adjuvante Deo, semper studebo sanctam & condignam caritatem custodire. Hac enim sine veste regales nuptias adire qui tentaverit, dedecus immane sustinebit. Heu, proh dolor, hæc vigilanti animo non attendunt, qui discordiam seminare inter nos quotidie disponunt, ut his retibus diabolico instinctu præparatis sua possint captare commoda, sua palliare vitia, quibus iram Dei, & gladium sancti Petri, contra se insana mente provocant. Quibus cōsiliariis acquiescendum. Moneo itaque te, & hortor, carissime fili, ab his aures tuas averte, & eis auditum indubitanter præbe, qui non sua, sed quæ sunt Iesu Christi quærunt, 1. Cor. 13. neque honorem suum vel lucrum justitiæ præponunt: ut eorum consilio hujus vitæ gloriam non amittas, sed eam quæ est in Christo Iesu fiducialiter acquiras. Præterea indico tuæ magnitudini, quia Christiani, ex partibus ultramarinis, quorum maxima pars a Paganis inaudita clade destruitur, & more pecudum quotidie occiditur, gensque Christiana ad nihilum redigitur, ad me humiliter miserunt, nimia compulsi miseria implorantes, ut modis quibus possem eisdem fratribus nostris succurrerem, ne Christiana religio nostris temporibus, quod absit, omnino deperiret. Ego autem nimio dolore tactus, & usque ad mortis desiderium ductus, magis enim vellem pro his animam meam ponere, quam eos negligens universo orbi ad libitum carnis imperare, procuravi Christianos quosque ad hoc provocare, ad hoc impellere, ut appetant, defendendo legem Christi, animam suam pro fratribus ponere, & nobilitatem filiorum Dei luce clarius ostentare. Quam admonitionem Italici & ultramontani, Deo inspirante, ut reor, imo etiam omnino affirmo, libenter acceperunt, & jam ultra quinquaginta millia ad hoc se præparant, ut si me possunt in expeditione pro duce ac pontifice habere, armata manu contra inimicos Dei volunt insurgere, & usque ad sepulchrum domini, ipso ducente, pervenire. Illud etiam me ad hoc opus permaxime instigat, quod Constantinopolitana ecclesia de sancto Spiritu a nobis dissidens, concordiam apostolicæ sedis " expectat. " exspectat Armeni etiam fere omnes a catholica fide aberrant, & pene universi orientales præstolantur, quid fides apostoli Petri inter diversas opiniones eorum decernat. Instat enim nostro tempore ut impleatur, quod pius redemptor speciali gratia dignatus est apostolorum principi indicare ac præcipere, dicens: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Luc 22. Et quia patres nostri, quorum vestigia licet indigni sequi optamus, partes illas pro fide catholica confirmanda sæpe adierunt, nos etiam adjuti precibus omnium Christianorum, si Christo duce via patuerit, quia non est via hominis in manu ejus, & a domino gressus hominis diriguntur, illuc transire pro eadem fide & Christianorum defensione compellimur. Sed quia magna res magno indiget consilio, & magnorum auxilio, si hoc Deus me permiserit incipere, a te quæro consilium, &, vt tibi placet, auxilium: quia si illuc favente Deo ivero, post Deum tibi Romanam ecclesiam relinquo, ut eam & sicut sanctam matrem custodias, & ejus honorem defendas. Quid tibi super his placeat, & quid prudentia tua divinitus aspirata decernat, mihi quantocius potes remittas. Nam si de te plusquam plurimi putent non sperarem, verba hæc frustra proferrem. Sed quia forsan non est homo, cui de sinceritate dilectionis meæ adhuc indubitanter credas, Spiritui sancto, qui omnia potest, committo, ut menti tuæ suo more indicet quid tibi cupiam, quantumve te diligam: & eodem modo circa me tuam mentem componat, ut impiorum desiderium depereat, & bonorum accrescat. Hæc enim duo desideria circa nos duos, licet diverso modo, incessanter invigilant, & secundum voluntatem eorum, a quo prodeunt, decertant. Omnipotens Deus, a quo cuncta bona procedunt, meritis & auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli, a cunctis peccatis te absolvat, & per viam mandatorum suorum incedere faciat, atque ad vitam æternam perducat. Data Romæ septimo Idus Decembris, indictione decimatertia.

XXXII. AD MANASSEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Accipit excusationem achiepiscopi Rhemensis,

qui non visitavit limina apostolorum: seque magnam delectationem capturum, si rex Franciæ scelera tua correxerit; sin minus, ei adversarii in futurum, legatosque commendat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

TANTIS dilectionis amplexibus sanctam Romanam ecclesiam & nos sui debito te diligere putamus, tanto dilectionis fervore in suo & nostro amore te debere fervere, ut nimium sit nobis hæsitare, quin apostolorum limina, si tibi integra adesset facultas & libera, visitares. Nunc igitur caute & diligenter, ut debes, accipias, malum inauditum, scelus detestabile, quod Philippus rex Franciæ, imo lupus rapax, tyrannus iniquus, Dei & religionis sanctæ ecclesiæ inimicus, Italis & aliarum provinciarum mercatoribus contra Deum & regni sui honorem fecit, & alia quorum ad aures nostras clamores frequentissime venerunt, si, prout justitia dictaverit, correxerit, nos procul dubio lætari, gratiarum actionibus Deum laudare, ut pro perdita & inventa ove, sciat fraternitas tua. Si vero contra hæc (quod nolumus) egerit, Deum procul dubio sibi inimicum, sanctamque Romanam ecclesiam & nos, cui licet indigni præsidemus, viribus & modis omnibus sibi adversari promittimus. Si legati nostri, ut putamus, ad partes tuas venerint, de his & quæ nobis scripsisti, pluribusq; aliis, tecum & te auxiliante tractaturi, vice Petri suscipe, vice nostra dilige: ut quanto apostolorum principi amore nobisque adhæreas, in his etiam probare queas. Data Romæ sexto Idus Decembris, indictione decimatertia.

XXXIII. AD CVNIPERTVM TAVRINENSEM EPISCOPVM.

Arguit quod ad synodum vocatus non venerit, & monasterio sancti Michaelis molestiam intulerit. Præcipit ut ad aliam synodum accedat, & ne dictum monasterium detrimento afficiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Cuniperto Taurinensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET adversus præsumptionem tuam durius invehi deberemus, quia vocatus ad synodum, quam circa festivitatem sancti Andreæ celebravimus, venire contempsisti, & venerabili monasterio sancti Michaelis, neque respectu divini timoris, neque intuitu apostolicæ defensionis, inquietudinis manum subtrahere voluisti; adhuc tamen fraternam tibi dilectionem reservamus, & debitæ satisfactionis tuæ fructum expectamus. Quapropter iterum te apostolica auctoritate monemus, ut ad synodum, quam in prima septimana quadragesimæ celebraturi sumus, venias. Nos enim abbatem præfati monasterii usque ad prædictam synodum nobiscum retinebimus, quatenus auditis utrimque rationibus tam ecclesia tua, quam monasterium illud propriam consequatur justitiam. Interim etiam monemus, ut nullam inquietudinem præfato loco inferas. Si vero his nostris literis inobediens fueris, quod sancti patres in hujusmodi negotiis fecere, nos facere, & locum illum auctoritate beati Petri defendere, compelles. Data Romæ secundo Idus Decembris, indictione decimatertia.

XXXIV. AD RAINERIVM.

Decernit irrita esse quæcumque ab abbate sancti Gaudentii gesta sunt. Quæ vero ipse Rainerius cum illo contraxit, diffinienda differt in nuntii sui adventum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainerio illustri viro salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM devotionem tuam ac fidem, sicut te decet, erga beatum Petrum jamdudum probavimus, & præmium te dignum tuis operibus te accepturum minime dubitamus, de servitio & justitia eius tibi confidenter mandamus: sperantes nobilitatem tuam non solum se devotam præbere, sed etiam alios quos poterit ad obsequium perurgere. Quia igitur notum tibi credimus esse, carissime, quemadmodum abbatem sancti Gaudentii, sceleratum imo invasorem hæreticum, pro sua nequitia juste damnavimus, nunc tibi notificandum esse censemus, quod omnia quæ ab ipso perditionis filio de rebus ecclesiæ illicite, utpote ab hæretico, perpetrata sunt, vel alienata, canonica & legali auctoritate cassanda & penitus evacuanda esse decernimus. De his vero quæ tecum gessit iniquus, videlicet de ecclesiasticis cautionibus, tui respectu & caritate taliter diffinimus, ut cum venerit ad te nuntius noster, sapientes viros tecum habeas, qui Deum timeant, & te diligant, quorum consilio causam discutias, & cum inveneris nulla ratione, sine periculo tuæ animæ & damnatione, res sancti Gaudentii huiusmodi nefario pacto te posse retinere, studeas eas pro amore sancti Petri ac nostro quantocius ecclesiæ reddere, nec non ab aliis injuste retenta recuperare. Nuntios quoque nostros ad partes tuas venturos, sicut sancti Petri gratiam nostrumque beneficium habere desideras, ne desistas in omnibus adjuvare. Data Romæ Idibus Decembris, indictione decimatertia.

XXV. AD GVILIELMVM PAPIENSEM EPISCOPVM.

Arguit quod ad se vocatus non venerit. Præcipit ut accedat ad concilium, in quo ei datur locus defendendi conjugium sororis suæ cum Azone, quem illius consanguineum esse testes affirmabant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo Papiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET contra nos id egisse videaris, ut nec etiam apostolicam benedictionem tibi mittere deberemus, scilicet, quia ad constitutum tibi terminum nec venisti, nec legalem excusationem misisti; malumus tamen de pietatis modestia reprehendi, quam canonum rigorem sequendo inobedientiam tuam acriter ulcisci. Quapropter apostolica tibi auctoritate præcipimus, vt ad synodum, quam Deo annuente celebraturi sumus prima hebdomada quadragesimæ, venias, & de causa sororis tuæ respondeas. Licet enim clarissimum sit eam Guidonem marchionem consanguineum Azonis marchionis maritum habuisse, illud etiam sacramentis & testibus in præsentia nostra probatum sit, eamdem sororem tuam atque Azonem quartam propinquitatis lineam nondum excedere; dabimus tamen vobis audientiam in præfata synodo, quatenus si legalem defensionem vos habere confiditis, & testimonia & sacramenta ante nos facta impro-

ANNO CHRISTI 1074.

improbare poteris, conjugium illorum permaneat. Alioquin, si hoc tunc facere non poteritis, vel a prædicta Synodo vos subtraxeritis, nullam deinceps inde fieri quæstionem apostolica auctoritate inhibemus. Vnde in sacramento, quo prædictum Azonem constrinximus, ita cauti fuimus, ut cum licentia nostra, si rationes vestræ idoneæ fuerint, ipse possit eam reducere, atque in vxorem habere. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Ianuarii, indictione decimatertia.

XXXVI. AD COMITISSAM MATHILDEM.

Præcipit ut a consortio Azonis se sejungat: quod si illum suum consanguineum non esse probare se posse confidat, in proximo concilio se eius causam cogniturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Mathildi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVALITER testibus & sacramentis in præsentia nostra probatum sit, te habuisse virum consanguineum Azonis, te etiam & Azonem marchionem in quarta propinquitatis linea consanguineos esse, ipsi qui eidem causæ interfuerunt poterunt tibi referre. Vnde quia Azonem marchionem sacramento constrinximus, nullam deinceps sine licentia nostra maritalem tecum conversationem habere, tibi etiam ex parte beati Petri præcipimus, ut a consortio & cohabitatione sua omnino te auferas, & de perpetrata iniquitate ita digne pœniteas, quatenus gratiam Dei valeas recuperare, & tanti tamque turpissimi incestus infamiam declinare. Quod si fortasse præjudicium te pati existimas, & testimonia, atque sacramenta de consanguinitate vestra improbare posse confidis, damus tibi audientiam in proxima Romana synodo, vbi Deo auxiliante neque ad dexteram neque ad sinistram in executione justitiæ declinabimus, sed quod justum est statuemus. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Ianuarii, indictione decimatertia.

XXXVII. AD VNIVERSOS FIDELES.

Hortatur ad defensionem Christianorum, qui in transmarinis partibus ab infidelibus premebantur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus fidelibus sancti Petri, maxime vltramontanis, salutem & apostolicam benedictionem.

AD VOS iam pervenisse credimus, quæ sit nostra voluntas, & quid ex parte sancti Petri "dixerimus" de adjutorio faciendo fratribus nostris, qui ultra mare in Constantinopolitano imperio habitant, quos diabolus per se ipsum a fide catholica conatur avertere, & per membra sua non cessat quotidie pecudes enecare crudeliter. Sed quia invidet bonis desideriis, tentat, si potest, nos impedire, ne illi gratia divina largiente liberentur, & nos dando animas nostras pro fratribus nostris coronemur. Proinde ex parte beati Petri rogamus, monemus & invitamus, ut eo modo, quem portitor horum dixerit, ad nos quidam vestrum veniant, qui Christianam fidem vultis defendere, & cælesti regi militare, utcum eis viam (favente Deo) præparemus omnibus qui cælestem nobilitatem defendendo per nos ultra mare volunt transire, & quod Dei sunt filii, non timent ostendere. Itaque, fratres carissimi, estote ad pugnandum fortissimi pro laude illa & gloria, quæ omne desiderium superant, qui hactenus fortes fuistis pugnare pro rebus quas non potestis detinere, nec sine dolore possidere. Nam per momentaneum laborem æternam potestis acquirere mercedem. Omnipotens Deus, qui omnem legem suam in præcepto abbreviavit caritatis, det vobis se toto corde, tota anima, tota virtute diligere, ut proximos vestros sicut vos ipsos diligentes mereamini, si oportuerit, pro eis animas vestras ponere. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Ianuarii, indictione decimatertia.

"direximus"

XXXVIII. AD VBERTVM COMITEM, ET CLERVM FIRMANVM.

Vt auxilium præstent archidiacono, cui procurationem episcopatus Firmani commiserat, donec de idoneo pastore provideatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vberto comiti, & universo clero, populoque Firmano, in fidelitate sancti Petri persistentibus, salutem & apostolicam benedictionem.

QVAMQVAM pleraque nobis de archidiacono vestro reprehensibilia relata fuerint, eo tamen in nostra præsentia posito, & diligenter super his quibus arguebatur inquisito, nihil nisi quod ad fidelem pertinere videbatur obedientiam in ipso deprehendere potuimus. Considerantes ergo necessitatem viduatæ ecclesiæ, procurationem totius episcopatus interim ei commisimus, donec divina providente clementia, cum nostra solicitudine, tum regis consilio, & dispensatione idonea ad regendam ecclesiam & episcopalem dignitatem persona reperiatur. Quapropter admonemus vos, & apostolica auctoritate præcipimus, ut vnanimiter sibi ad hæc peragenda vestra consilia & adjutoria præbeatis, & ea quæ de bonis ecclesiæ dispersa & confusa sunt recuperare & salubriter ordinare modis eum omnibus adjuvetis. Si quis vero contra præfatam ecclesiam aliquid injuriose commisit, aut facere conatur, absque dilatione emendare & restituere studeat. Quod si qua temeritate neglexerit, sciat se ex apostolica auctoritate in bannum casurum esse, si dives est, centum librarum: sin vero de mediocribus, in detrimentum totius substantiæ suæ. Agite ergo ut appareat vos ingenuos & fideles esse vestræ matris ecclesiæ filios, & omnia quæ ad honorem & vtilitatem eius pertinent, ita vestris studiis sub providentia archidiaconi strenue peragantur, ut omnipotentis Dei gratiam, & apostolicæ benedictionis salutem mereamini. Data Romæ secundo Kalendas Ianuarii, indictione decimatertia.

XXXIX. AD DVCEM ET POPVLVM VENETIARVM.

Testatur suam in eos dilectionem. Hortatur ut patriarchæ nimia egestate oppresso quæ sunt necessaria ad vitam tuendam pro decentia tantæ dignitatis suppeditent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dominico duci, & populo Venetiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTVM esse credimus, non solum his qui nobiscum morati sunt, sed etiam plerisque vestrum, quod iam ab ineunte ætate terram vestram & libertatem hujus gentis valde dileximus, atque ob id nonnullorum principum & nobilium personarum inimicitias sustinuimus. Postquam vero apostolici regiminis onus & officium, licet indigni, suscepi-

ANNO CHRISTI 1074.

suscepimus, tanto ferventius in dilectione vestra noster exarsit affectus, quanto per generalis curæ debitum in administrationem vestræ salutis solicitius adstricti sumus. Quapropter literas ad vos direximus, ut nobilitatem vestram ad respiciendum decus & sublimitatem antiquæ dignitatis suæ excitare possimus, ne ex longa, quod absit, negligentia dilapsum honorem gemat, quem adhuc stantem, dum potest, colere & servare non laborat. Scitis enim quoniam præ multis terrarum partibus divina dispensatio terram vestram patriarchatus honore sublimavit, cujus dignitatis eminentia ex ipsa sui nominis & officii prærogativa adeo angusta & rara est, ut non amplius quam quatuor in toto mundo reperiantur. Quod cum ita sit, apud vos tamen hoc tantum decus, & tam excelsi gloria sacerdotii ex inopia rerum temporalium, & diminutione potestatis suæ adeo vilescit, & a competenti statu honoris sui penitus corruit, ut tanta tenuitas rerum nec simplicem episcopatus sedem condecere, aut ejus necessitatibus sufficere posse videatur. Vnde vos tanti beneficii divinæ munificentiæ ingratos & immemores esse deprehendimus, timentes ne quasi degeneres filii divitias & hereditatem nobilissimæ matris vestræ, videlicet Gradensis ecclesiæ, dissipantes, inde obscuriores efficiamini, unde post apostolicam sedem omnibus quæ sunt in occidente gentibus clariores extitistis. Nos equidem meminimus Dominicum patriarcham beatæ memoriæ antecessorem hujus propter nimiam egestatem locum deserere voluisse: & hic quidem pari necessitate dicit se circumventum esse. Quapropter sicut carissimos filios vos admonemus, ut memores pristinæ nobilitatis & gloriæ collatum vobis honorem, & apostolicæ sedis erga vos benevolentiam, ulterius non negligatis, sed convenientes in unum qualiter antesignati patriarchatus dignitatem debita cum veneratione, & rerum temporalium amplificatione sustentetis, & cum Dei adjutorio ad culmen suæ celsitudinis relevetis, communi consilio pertractetis. Indicavit quidem nobis hic confrater noster patriarcha, te ducem, & plerosque vestrum quamoptimam super hac re habere voluntatem: propter quod & fiducialius ad explendum opus boni propositi vestram exhortari incipimus dilectionem. Quidquid igitur inde inter vos consultum & constitutum fuerit, nobis per literas aut certo nuntio quantocius renuntiate: quoniam si pro gloria & nobilitate, tam vestri, quam præfati loci, & sacerdotii, aliquid statueritis, ut æquum est, pro meritis vestris gratulabimur: sin vero aliqua minus honesta vos occasio retraxerit, procul dubio tanti ministerii nomen inter vos vilescere, & debito honore privari, non patiemur. Data Romæ secundo Kalendas Ianuarii, indictione decimatertia.

XL. AD VNIVERSOS FIDELES.

Vt legatos suos congruo honore recipiant, eisque obedientiam præstent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus sancti Petri fidelibus, ad quos portitores præsentium venerint, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTVM vobis est, quod succrescente nequitia, & diabolica fraude usquequaque invalescente, multorum jam caritas friguit, & totius religionis studium in sancta ecclesia pene defecerit. Sed quia impossibile est nostram in tot & tam diversas solicitudines præsentiam exhiberi, misimus ad vos dilectos sanctæ Romanæ ecclesiæ filios, videlicet Gepizonem abbatem sancti Bonifacii, & Maurum abbatem sancti Sabbæ, per quos & nostra vobis repræsentetur auctoritas, & nostra vice ea quæ ad utilitatem sanctæ ecclesiæ pertinent cum Dei adjutorio studiosa procuratione peragantur. Vos igitur memores divini per euangelium dicti: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit;* eos, sicut de nostra amicitia, imo de gratia sancti Petri cujus nuntii sunt, curam habetis, debita cum veneratione & caritate recipiatis; & in omnibus quæ vel causa legationis eorum, vel fatigationis necessitas postulaverit, fidelem illis obedientiam & consensum præbeatis. Præterea si contigerit eos ex considerata & competenti necessitate negotiorum dividi, & separatim in diversas partes proficisci, ad quoscumque alter eorum venerit, eum sicut nos audiatis, & quod nostræ deberetis præsentiæ in eo ostendere & exequi non dubitetis. Data Romæ quarto Nonas Ianuarii, indictione decimatertia.

ANNO CHRISTI 1075.

Luc. 10.

XLI. AD FERETRANOS ET EVGVBINOS.

Significat se legatos ea de causa misisse, ut dent operam ut idoneus pastor in eorum ecclesia eligatur. Monet ut eis obedientiam exhibeant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Feretrano, atque clero & populo Eugubino, salutem & apostolicam benedictionem.

EX quo ecclesiam vestram pastore viduatam esse cognovimus, multa pro vobis solicitudine anxii fuimus, & quamquam multa & gravia nos negotia occupent, ea tamen cura qualiter divina misericordia dignum vobis patrem provideat nostro cordi indesinenter adhæret, atque eo magis hac de causa solicitamur, & attentius Deo preces effundimus, quoniam in retroactis temporibus non sat vigilantem vobis pastorem præfuisse cognoscimus. Quapropter misimus ad vos hos religiosos sanctæ Romanæ ecclesiæ filios, videlicet abbatem sancti Sabbæ, & abbatem sancti Bonifacii, ut si forte in ecclesia vestra talis persona, quæ huic regimini congrua sit, reperiatur, diligenter inquirant, & eam, sicut dignum est, vestra electione collaudatam, & canonico decreto probatam, nobis ad ordinandum quantocius præsentare studeant. Sin vero inter vos talis reperiri non possit, ipsi cum omni diligentia & solicitudine aliunde aliquem, qui vobis secundum Deum præesse possit, invenire procurent, & ad suscipiendam episcopalis officii ordinationem ad nos sine mora transmittant. Vos igitur in omnibus eis credite, & obedite; scientes eos in hac re, custodiente Deo, nihil nisi vestram salutem & ecclesiæ vestræ honorem attendere. Præterea quidquid thesauri vel ornamenti in ecclesia vestra habetur, illorum oculis præsentate; quatenus ex eorum providentia & commendatione in tali custodia relinquatur, ut nec ecclesia detrimentum sentiat, nec in aliquem vestrum aliqua suspicionis infamia cadat. Data Romæ quarto Nonas Ianuarii, indictione decimatertia.

XLII. AD GVIBERTVM ARCHIEPISCOPVM RAVENNATEM.

Ad synodum vocat in proxima quadragesima ex more habendam.

ANNO CHRISTI 1075.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guiberto Ravennati archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CORAM oculis habes, frater carissime, & quasi palpare manibus potes miserabilem sanctæ ecclesiæ perturbationem, & jam per longa tempora inimicorum & impugnatorum ejus insensatam & omnino irrefrenatam præsumptionem: contra quos, quoniam nos qui in sortem ministerii sacerdotalis, & regnum Dei electi sumus, omni cura & studio surgere & pugnare convenit, sicut jam per aliquot annos in apostolica sede fieri consuevit in prima hebdomada quadragesimæ synodum, Deo annuente, celebrare disposuimus: ad quam fraternitatem tuam singulari admonitione, & multo caritatis affatu, postposita omni negligentia, venire rogamus & invitamus: quatenus tua aliorumque fratrum nostrorum annitente prudentia, & spirituali tam fortitudine quam sapientia impii a suis conatibus arceantur, & Christiana religio in ea qua primum fundata est libertate & pace roboretur. Data Romæ secundo Nonas Ianuarii, indictione decimatertia.

XLIII. AD HVGONEM DIENSEM EPISCOPVM.

Vt recipiat a subditis ea quæ ecclesiæ restituere volunt, eosque absolvat, fide accepta ad synodum veniendi.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni in Burgundia Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

VIDETVR nobis ut quod filii ecclesiæ tuæ de rebus ecclesiasticis volunt tibi reddere recipias, eosque absolvas tali tenore, ut data fide quidam illorum promittant tecum venire ad nos Romam, videlicet, Deo auctore, ad synodum celebrandam, ut illic quod nobis ratum visum fuerit peragant. Melius enim nobis placet, ut pro pietate interdum reprehendaris, quam pro nimia severitate in odium ecclesiæ tuæ venias. Debes quidem filios tuos quia rudes sunt & indocti conspicere, & ad meliora paulatim provocare, quia nemo repente fit summus, & alta ædificia paulatim ædificantur. Data Romæ Nonis Ianuarii, indictione decimatertia.

XLIV. AD IVDITH HVNGARORVM REGINAM.

Plures recenset causas sinceræ erga eam dilectionis. Consolatur ipsam, & ad patientiam hortatur. Demum se omnia quæ ad ejus honorem & salutem pertinent libenter curaturum asserit.

De Iudith Salomonis Hungarorum regis uxore Lãbertus anno 1061. & 1063.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Iudith Hungarorum reginæ, salutem & apostolicam benedictionem.

MVLTÆ ac diversæ causæ sunt, propter quas intimo & sincero cordis affectu te diligimus. Primo, quoniam ex universalitate suscepti regiminis omnibus qui in Christo sunt debitores sumus. Deinde quoniam clarissimus imperator Henricus pater tuus, & Agnes mater tua jam nunc non humanitus, sed Dei misericordia cælitus imperatrix Augusta, ex quo me cognoverunt, pro sua magnitudine honorifice & præ ceteris sanctæ Romanæ ecclesiæ filiis caritative habuerunt, & maxime quia nunc eadem mater & domina tua, postpositis sæcularibus causis & honoribus, apostolorum limina tota devotione & veneratione complectitur: ex cujus quidem præsentia inter hujus sæculi nequam perturbationes sæpe nobis accepta solatia conferuntur. Præterea multum te commendat nobis tua præclara & inclyta fama, quod in tam tenera ætate inter asperam & incognitam gentem generis tui gloriam decorasti: quippe quæ in excelso nata imperio nihil in actibus & habitudine tua nisi decus imperiale hactenus demonstrasti. His, inquam, de causis nos, quibus fallere quemquam nefas est, in loco germanæ sororis te diligimus, &, si quid orationes nostræ apud Deum valent, non infructuosam erga te nostram fore amicitiam in Dei pietate confidimus. Scias etiam quod de tribulationibus & angustiis, quas te sustinere cognovimus, valde dolemus, & divinam clementiam pro quiete & lætitia tua frequenter & suppliciter imploramus. Et si quando locus aut tempus opportunitatem dederit, temporalibus quoque subsidiis te honorare quammaxime cupimus. Ceterum ea quæ nunc tibi instat adversitas non te terreat, nec mentem tuæ generositatis deprimat: sed, si quid mœstum aut grave ingruerit, vultu regalis constantiæ gestuque dissimula, & molestas, quas Deus avertat, causas naturali morum tuorum virtute patienter tolera. Fiduciam & spem firmam habens in Deo salvatore nostro, quoniam ipsi cura est de te, qui nunquam derelinquit sperantes in se: & quanto nunc animum tuum sollicitudinibus verberari sinit acerbius, tanto eum ex vicina & potenti virtute consolationis suæ lætificabit uberius. Ipse enim nihil sine causa præcipit, nihil sine ratione permittit, qui regum & imperatorum omniumque causarum æquus arbiter & moderator existit. Verum inter omnia te id agere & studere monemus, ut præclarum nomen vitæ ac nobilitatis tuæ ab ineunte ætate nactum in dies amplificetur & crescat, quoniam integritas famæ licet præ cunctis terrarum opibus corona sit nobilium & ignobilium, tanto tamen unicuique plus ornamenti & gloriæ tribuit, quanto eum eminentia generis altius extollit. Illi enim sua humilitate teguntur, isti vero innata sibi celsitudine produntur. Age ergo ut omnibus quæ regnum fert & imperium tanto te excellentiorem ostendas, quanto ea omnia mutari cognoscis. Tuam vero naturam & imperiale germen, quod in te est, nullis successibus nullisve adversitatibus mutari posse proponas. De cetero quod nos matrem tuam de causa tua compellare rogasti, pro certo scias, nos omnia quæ ad honorem & salutem tuam pertinent & consulendo libenter ei intimare, & persuadendo ut fiant apostolica benigne adjutoria exhibere. Deus autem omnipotens qui est mœstorum consolatio, infirmantium fortitudo, præsentem vobis lætitiam cito conferat, & veram æternamque gloriam supernæ felicitatis tribuat. Data Romæ quarto Idus Ianuarii, indictione decimatertia.

XLV. AD RODVLPHVM SVEVIÆ, ET BERTVLPHVM CARENTANVM, DVCES.

Invehitur in episcopos, qui inobedientes erant in exequendis apostolicæ sedis decretis de simoniacis & fornicariis clericis: quare duces monet, ut quoscumque simoniacos aut fornicarios cognoverint, nullatenus recipiant: Rodulphum vero hortatur, ut precium quod beneficiorum causa a clericis acceperat in pios usus eroget.

Gregorius

ANNO CHRISTI 1075.

ANNO CHRISTI 1075.

*Gregorius episcopus servus servorum Dei Rodulpho duci Sueviæ, atque * Bertulpho duci Carentano, salutem & apostolicam benedictionem.*

* alias Bercholdo, ut apud Lambertum anno 1073. & alibi.

SCIMUS quoniam prudentia vestra miserabilem Christianæ religionis desolationem perspicaci mente perpendit, quæ pro peccatis nostris in ea nunc extremitate est posita, ut infeliciora tempora nemo viventium viderit, nec a tempore beati Silvestri patris nostri scripturarum traditione repererit. Verum hujus tanti mali nos caput & causa sumus, qui ad regendum populum prælati, & pro lucrandis animabus episcopi vocati & constituti sumus. Ab eorum namque principatibus, velut a quibusdam initiis subditorum bona vel mala veniunt, qui, aut mundanas dignitates, aut magisterium spirituale susceperunt, qui dum nihil aliud nisi gloriam & voluptates sæculi quærunt, sine sua & populi confusione vivere nequeunt: quoniam in malefactis prava sectantes desideria, & suæ auctoritatis jura per culpam ligant, & aliis peccandi per exemplum frena relaxant. Neque enim per ignorantiam aut improvidi delinquunt, sed præsumptuosa obstinatione Spiritui sancto resistentes, divinas quas cognoverunt leges abjiciunt, & apostolica decreta contemnunt. Sciunt namque archiepiscopi & episcopi terræ vestræ, quod & omnibus fidelibus notum esse debet, quoniam in sacris canonibus prohibitum est, ut hi qui per simoniacam hæresim, hoc est interventu precii, ad aliquem sacrorum ordinum gradum vel officium promoti sunt, nullum in sancta ecclesia ulterius ministrandi locum habeant, nec illi, qui in crimine fornicationis jacent, missas celebrare, aut secundum inferiores ordines ministrare altari debeant. Quæ cum eos sancta & apostolica mater ecclesia jam a tempore beati Leonis papæ sæpe in conciliis tum per legatos, tum per epistolas in se & commissis sibi plebibus, utpote ab antiquioribus neglecta renovare & observare commonuerit, rogaverit, & accepta per Petrum auctoritate jusserit; adhuc tamen inobedientes (exceptis perpaucis) tam execrandam consuetudiuem nulla studuerunt prohibitione decidere, nulla districtione punire, non attendentes quod scriptum est, *quia ariolandi peccatum est repugnare, & quasi crimen idololatriæ nolle acquiescere.* Cum igitur illis apostolica, imo sancti Spiritus mandata spernentibus, & scelera subditorum criminosa foventibus patientia, divina ministeria indigne tractari, populum seduci intelligimus, alio quolibet modo contra hæc vigilare nos convenit, quibus cura dominici gregis præ cunctis incumbit. Multo enim melius nobis videtur justitiam Dei vel novis reædificare consiliis, quam animas hominum una cum legibus deperire neglectis. Quapropter ad te & ad omnes de quorum fide & devotione confidimus nunc convertimur, rogantes vos, & apostolica auctoritate admonentes, ut quidquid episcopi dehinc loquantur aut taceant, vos officium eorum quos aut simoniace promotos & ordinatos, aut in crimine fornicationis jacentes cognoveritis, nullatenus recipiatis: & hæc eadem adstricti per obedientiam tam in curia regis, quam per alia loca & conventus regni notificantes ac persuadentes, quantum potestis, tales sacrosanctis deservire mysteriis, etiam vi, si oportuerit, prohibeatis. Si qui autem contra vos quasi istud officii vestri non esse aliquid garrire incipiant, hoc illis respondete: Ut vestram & populi salutem non impedientes de injuncta vobis obedientia ad nos nobiscum disputaturi veniant. Quia vero te, Rodulphe, dico ducem & carissimum sancti Petri filium, ad religionis spiritum desideranter anhelare confidimus, unde nos consuluisti, quidquid nobis perfectius visum est, ad correctionem tuam tibi intimamus, ut quantumcumque precii te pro disponendis in ecclesia clericis accepisse recordaris, aut in utilitates ejusdem ecclesiæ, si attinere ei videtur, aut in usus pauperum expendas, ut nulla in te reprehensibilitatis macula remanente inter electos regni cælestis cives adscribi merearis. Data Romæ tertio Idus Ianuarii, indictione decimatertia.

1. Reg. 15.

XLVI. AD GEPITIUM ET MAURUM ABBATES.

Mandat ut restituenda curent bona ecclesiæ Pisaurensis a suo episcopo incaute alienata, & litem inter episcopum & alios definiant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Gepitio abbati sancti Bonifacii, & Mauro abbati sancti Sabbæ, in legatione Marchiæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

MANDAMUS vobis, ut diligenter conveniatis homines illos, quibus Michael Pisaurensis episcopus ecclesiæ suæ bona incaute tribuit, eisque auctoritate apostolica omnia ecclesiæ & episcopo restituere præcipiatis, atque prout oportuerit cogatis: & insuper episcopum, si inobedientes fuerint, ex parte sancti Petri & nostra corporaliter sub banno investire palam studeatis, eosque gratiam sancti Petri & nostram amissuros, si rebelles extiterint, aperte insinuetis. Episcopos quoque, & comites, cunctosque sancti Petri fideles firmiter præcipientes rogate, quatenus episcopo Pisaurensi ad eos expugnandos spirituali & sæculari auxilio, prout necesse fuerit, fideliter subveniant: maxime eos qui precio recepto terram adhuc violenter & superbe retinere non verentur præ ceteris acerrime corrigatis, & bona ecclesiæ episcopo intromittentes restituatis. Omnes etiam lites inter episcopum & adversarios ejus ad utilitatem sanctæ Mariæ Pisaurensis ecclesiæ definire procuretis, nullius negligentiæ interveniente incuria. Data Romæ Idibus Ianuarii, indictione decimatertia.

XLVII. AD RAINERIUM, &c.

Nuntiat se præcepisse Clusino episcopo, qui Guidonem multis criminibus irretitum, & ab Alexandro pontifice prædecessore suo a quadam præpositura expulsum, restituerat, ut eo amoto alium in ejus locum substitueret. Iubet ne dicto Guidoni ad retinendam præposituram auxilio sint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainerio filio Ugizonis, atque Rainerio filio Bulgarelli, uxori quoque Peponis donnæ Guillæ, filiis etiam comitis Ardingi, omnibusque in Clusino comitatu commorantibus, tam majoribus quam minoribus Christi sanctique Petri fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

CONSTAT vobis fieri notissimum, Guidonem ecclesiæ Christi martyris & virginis Mustiolę perjurium multipliciter incurrisse, nec non & fornicationem publice, adulterii quoque crimen sustinuisse, satisfactionem denique exhibere omnimodo devitasse. Qua de re a felicis memoriæ domno Alexandro nostro prædecessore, & a prælatione ejusdem ecclesiæ irrevocabiliter esse expulsum, ac

ANNO CHRISTI 1075.

ac pro contumacia inobedientiæ, si unquam ulterius ad eamdem præsumpsisset aspirare præposituram, perpetuo anathemati subditum. Quia vero confrater noster Lanfrancus Clusinus episcopus quorumdam suorum fidelium quæ carnis sunt sapientium consilio fretus, eumdem Guidonem tentavit eidem canonice iterum præponere contra Romanę ecclesiæ auctoritatem, contraque omnium familiarium, tam clericorum, quam laicorum, unanimem conspirationem, eumdem subjecimus episcopum satisfactioni dignæ pœnitentiæ, eo scilicet tenore, quo nominatum Guidonem a nobis publice excommunicatum, & a præpositura & claustrali communione dejiciat, alterumque loco ejus secundum Deum substituat. Vos ergo, dilectissimi filii, si Deum vultis habere propitium, sanctumque Petrum peccatis vestris ferre subsidium, cavete omnino, ne præfato sacrilego Guidoni aliquod contra Deum nostrumque judicium ad retinendam præposituram, vel aliquod de rebus sanctæ Mustiolæ præbeatis auxilium sive consilium. Procul dubio enim, si (quod absit a vestra nobilitate) auxiliari sibi quocumque modo tentaveritis, & ea quæ de bonis ecclesiæ amicis suis dedit pro retinenda prępositura retineri feceritis, excommunicationis ejus participes eritis. Si vero, ut decet Christianos viros, operam studebitis dare, eo expulso ecclesiam Dei, matremque utique vestram ad pristinum statum revocare, inter sanctos Dei in superno regno incorruptibilem possidebitis hereditatem, adepti peccatorum indulgentiam per ineffabilem Dei clementiam. Data Romæ Idibus Ianuarii, indictione XIII.

XLVIII. AD GEPITIUM ET MAURUM ABBATES.

Ut moneant quemdam fratricidam, qui ante peractam pœnitentiam aliam uxorem contendebat ducere, ne id faciat; sed auditurus quæ suæ salutis sunt ad se veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Gepitio abbati sancti Bonifacii, & Mauro abbati sancti Sabbæ, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis est, quod Rainerius, Ugizonis quondam filius, diabolico instinctu fratrem suum interfecit, unde dignæ pœnitentiæ nondum se subdidit, nec perfecte pœnituit: sed immemor tanti facinoris, & promissionis defensionum ecclesiasticarum, quam in suscipiendo fictam pœnitentiam fecit, nec non & pauperum Christi, animæ suæ salutem oblivioni tradens, aliam studet uxorem ducere. Ideoque vestram fraternitatem solicitam esse volumus, quatenus eum conveniatis, & modis quibus potestis illum moneatis dulciter & aspere, quantum opus fuerit, & vobis necessarium videbitur, ut nullo modo id facere præsumat, sed nos adeat ad audiendum ea quæ sibi de salute sua dicere debemus. Si forte (quod non optamus) vos audire & nobis obedire renuerit, omni modo certum illum reddite, quod nos, Deo adjuvante, quidquid justum & canonicum visum fuerit facere non negligemus. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Februarii, indictione decimatertia.

XLIX. AD HUGONEM ABBATEM CLUNIACENSEM.

Deplorat suum & ecclesiæ miserrimum statum; unde orationes pro se ad Deum effundi petit: vultque abbatem ad comprimendam impiorum sævitiam exhortari omnes fideles.

A *Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.*

SI posset fieri, optarem te pleniter scire, quanta tribulatio me angustat, quantusque labor quotidie innovatus fatigat, & accrescens valde perturbat, ut secundum tribulationes cordis mei fraterna compassio mihi te flecteret, & in profusione lacrymarum coram domino cor tuum effunderet, ut pauper Iesus, per quem omnia facta sunt, & qui omnia regit, manum porrigeret, & solita pietate miserum liberaret. Ego enim sæpe illum rogavi, prout ipse dedit, ut aut me de præsenti vita tolleret, B aut matri communi per me prodesset: & tamen de magna tribulatione adhuc non eripuit, neque vita mea prædictæ matri, cujus me catenis alligavit, ut sperabam, profuit. Circumvallat enim me dolor immanis, & tristitia universalis, quia orientalis ecclesia instinctu diaboli a catholica fide deficit, & per sua membra ipse antiquus hostis Christianos passim occidit, ut quos caput spiritualiter interficit, ejus membra carnaliter puniant, ne quando divina gratia resipiscant. Iterum cum mentis intuitu partes occidentis, sive meridiei, aut septemtrionis video, vix legales episcopos introitu, & vita, qui Christianum populum Christi amore, & non sæculari ambitione regant, invenio, & inter omnes C sæculares principes, qui præponant Dei honorem suo, & justitiam lucro, non cognosco. Eos autem inter quos habito, Romanos videlicet, Longobardos, & Normannos, sicut sæpe illis dico, Iudæis & Paganis quodammodo pejores esse redarguo. Ad meipsum cum redeo, ita me gravatum propriæ actionis pondere invenio, ut nulla remaneat spes salutis, nisi de sola misericordia Christi. Nam si non sperarem ad meliorem vitam, & utilitatem sanctæ ecclesiæ venire, nullo modo Romæ, in qua coactus, Deo teste, jam a viginti annis inhabitavi, remanerem. Unde fit, ut inter dolorem qui quotidie in me renovatur, & spem quæ nimis, heu, protenditur, mille quassatus tempestatibus quoquomodo moriens vivo. Et eum qui me suis alligavit D vinculis, & Romam invitum reduxit, illicque mille angustiis præcinxit, expecto. Cui frequenter dico: Festina, ne tardaveris; accelera, ne moreris, meque libera amore beatæ Mariæ, ac sancti Petri. Sed quia non est preciosa laus, neque sancta oratio cito impetrans in ore peccatoris, cujus est vita laudabilis, & actio sæcularis, precor, exoro, rogo, ut eos qui merentur audiri pro vitæ meritis, vigilanti cura rogites, ut pro me Deum exorent ea caritate eaque dilectione, qua debent universalem diligere matrem. Et quia utraque manu debemus uti pro dextera ad comprimendam impiorum sævitiam, oportet nos, quandoquidem non est princeps qui talia curet, religiosorum tueri vitam, fraterna te monemus E caritate, ut inquantum potes vigilanti studio manum præbeas, eos monendo, rogando, exhortando, qui beatum Petrum diligunt, ut si vere illius volunt esse filii & milites, non habeant illo cariores sæculares principes: quia illi misera & transitoria vix tribuunt, iste vero beata & æterna a cunctis peccatis solvendo promittit, & in cælestem patriam potestate sibi tradita perducit. Volo quidem luce clarius intelligere, qui revera sint illi fideles, & qui eumdem cælestem principem non minus pro cælesti gloria diligunt, quam eos quibus pro spe terrena, & misera subjiciuntur. Data Romæ undecimo Kalendas Februarii, indictione decimatertia.

ANNO CHRISTI 1075

L. AD

ANNO CHRISTI 1075.

L. AD SANCIVM REGEM ARAGONIÆ.

Censet absurdum esse, vt is, qui ex illegitimo concubitu natus erat, ad episcopatus gradum, ad quem ab eo postulabatur, ascenderet. Ait se dedisse negotium episcopo, qui morbi causa episcopatu se abdicare volebat, vt constitueret sibi hujusmodi coadjutorem, qui illius episcopatus post ejus obitum administrationem suscipere posset.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sancio regi Hispaniarum salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM erga reverentiam sanctæ & apostolicæ sedis regiam nobilitatem tuam pia B devotione & amore fervere intelligimus, te & regnum tuum dignis honoribus sublimari cupimus, & apostolicam benevolentiam non solum in nostro, verum etiam in quocumque tempore tibi & causis tuis sinceræ caritatis affectum præbere desideramus. Ceterum, quod nos de causa Aragonensis episcopatus & consuluisti, & te quodammodo velle significasti, diu & multum volentes, & cum filiis sanctæ Romanæ ecclesiæ pertractantes, incongruum fore pervidimus, quoniam in eo canonica decreta nobis obviare cognovimus. Veniens enim ad nos, sicut nosti, confrater noster Sancius Aragonensis episcopus, multa nobis de infirmitate corporis sui conquerens, deserendi episcopatum a C nobis suppliciter licentiam postulavit, quod enim morbo confectus & pene consumptus diutius competenti ministerio regere & custodire non possit. Atque ut facilius hoc impetraret, indicavit nobis de duobus clericis, quorum alterum in episcopatum eligi tuam & suiipsius voluntatem atque consilium fore nuntiavit: de quorum vita & conversatione eum interrogantes, alia omnia, præter quod de concubinis nati erant, bona satis & honesta accepimus. Et quia venerandi canones ad sacerdotii gradum tales provehi contradicunt, probare eos non satis cautum fore putavimus; ne quidquam a nobis contrarium sanctis patribus in D exemplum & auctoritatem posteris relinquatur. Solet enim sancta & apostolica sedes pleraque considerata ratione tolerare, sed nunquam in suis decretis & constitutionibus a concordia canonicæ traditionis discedere. Quapropter noverit dilectio tua nos ita consuluisse & præcepisse episcopo, ut ipse quantum possit episcopali officio in spiritualibus insistens, & auxilia comprovincialium episcoporum petens, ad peragendas exteriores & interiores curas talem clericum in ecclesia constituat, qui ad tantam procurationem providus, & si res postularet, ad percipiendam episcopalis officii dignitatem & ordinem sit idoneus. Quo per annum unum aut amplius in ecclesia consistente, si divina clementia interim episcopo vires corporis & E sanitatem reddiderit, sicut justum est, ipse in loco suo super dominicum gregem vigilans consistat: si vero infirmitas & debilitas corporis sui adaucta fuerit, & administrationem commissæ sibi curæ nequaquam exequi poterit, tunc demum, si illius vita, mores, & disciplina probabilis fuerit apostolicæ sedi ejus tuis & episcopi literis, nec non sub testimonio cleri ejusdem ecclesiæ, denuntietur, & de ordinatione ecclesiæ deliberato consilio certa vobis & salubris, annuente Deo, responsio dabitur. Verum hæc nequaquam tam absolute dixissemus, nisi quod episcopo se excusanti, & impedimentum suæ infirmitatis proponenti, fraternæ

Ob morbum episcopi potest constitui coadjutor in jurisdictione exercenda.

A compassionis auditum denegare non potuimus. Hæc igitur, dilecte fili, prudenter considera, & ad observanda nostra monita episcopum quantum potes adjuva; quatenus & tu a beato Petro apostolorum principe ad regendum tibi commissum populum adjuvari, ejusque meritis a peccatorum tuorum vinculis absolutus æternæ beatitudinis gloria in regno Christi & Dei merearis perfrui. Data Romæ octavo Kalendas Februarii, indictione decimatertia.

ANNO CHRISTI 1075.

LI. AD SVENVM REGEM DANORVM.

Queritur quod ad se non scripserit. Hortatur ad rectam regni administrationem. Significat legatos ad eum missos ea de causa, vt satisfacerent de his quæ ab Alexandro pontifice petierat: ob Germaniæ perturbationem esse reversos. Quare petit ab ipso, vt nuntios ad se mittat, & filium suum apostolicæ sedis ducem contra quosdam hæreticos constituat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sueno regi Danorum salutem & apostolicam benedictionem.

CVM adhuc in ordine diaconatus eramus, sæpe dilectionis tuæ literas & legatos accepimus, in quibus magnificentiæ tuæ promptum erga nos animum fore intelleximus. Postquam vero, quod digni non sumus, ad locum altioris curæ ministeriique pervenimus, amorem tuum in subtracta visitatione tepuisse deprehendimus, qui scriptis tuis tamdiu carere nescio cur meruimus. Nos equidem jam nunc non solummodo regum & principum, sed omnium Christianorum, tanto propensior sollicitudo coarctat, quanto ex universali regimine quod nobis commissum est omnium ad nos causa vicinius ac magis proprie spectat. Verum quia eminentiam tuæ nobilitatis præ ceteris regnorum principibus tam peritia literarum, quam studio ecclesiasticæ exhortationis, pollere intelleximus, multo fiducialius ad te scripta nostra dirigimus, existimantes in te tanto facilius lucrifacere, quanto in eruditione & prudentia morum amplius dignosceris profecisse. Rogamus igitur, & sincera te caritate monemus, vt commissa tibi regni gubernacula, secundum Deum administrare studeas, & nomen regalis excellentiæ congrua ac consonanti virtutum proprietate geras: quatenus eam, per cujus principatum subjectis imperas, in corde tuo semper regnare justitiam ostendas. Nosti enim quod gloria, & vana hujus mundi delectatio labilis est & deceptoria: nosti quod universa caro ad finem quotidie properat, quod nec volenti aut nolenti mortis necessitas pareat. Nosti quod reges æqua conditione ut pauperes futuri sunt pulvis & cinis, & quod omnes ad districtum judicium futuri examinis venturi sumus: quod nunc non solum nobis qui sacerdotes sumus, sed & regibus ceterisque principibus tanto concussius timendum & expavendum est, quanto pro nobis & subditis nostris rationem posituri sumus. Age ergo, dilectissime, ut ita vivas, ita regnes, ut tunc æterni regis & judicis faciem securus aspicias, & pro bene gesta terrenæ dignitatis gloria cælestis regni sublimem & incomparabilem coronam, Deo donante, recipias. De cetero notum sit tibi, quod legatos ad te destinavimus, qui super his quæ pro honorificentia regni tui, tum de metropolitana sede, tum de quibusdam aliis rebus, quas in tempore domini nostri Alexandri papæ ab apostolica sede & postulasti & invicem promisisti, tibi responsuri ac tecum acturi essent; sed propter perturbationem Teutonicæ

Regis Danorum mentionem facit Lambertus anno 1073.

Anno Christi 1075.

terræ periculosum tunc fore cognoscentes ad nos reversi sunt. Quapropter si qua de his tibi cordi sunt, & si te ac regnum tuum, sicut per legatos tuos aliquotiens accepimus, apostolorum principi pia devotione committere, & ejus auctoritate fulciri volueris, fideles nuntios ad nos sine dilatione transmittere stude: quatenus per eos tuam in omnibus edocti voluntatem, deliberato consilio, quid tibi respondendum, quidque super his omnibus agendum sit, perspicere ac providere valeamus. Præterea si sancta Romana mater ecclesia contra profanos & inimicos Dei tuo auxilio in militibus & materiali gladio opus habuerit, quæ spes nobis de te habenda sit, itidem tua certa legatione cognoscere cupimus. Est etiam non longe a nobis provincia quædam opulentissima juxta mare, quam viles & ignavi tenent hæretici, in qua unum de filiis tuis, si eum, sicut quidam episcopus terræ tuæ in animo tibi fore nuntiavit, apostolicæ aulæ militandum dares cum aliquanta multitudine eorum qui sibi fidi milites essent, ducem ac principem & defensorem Christianitatis fieri optamus. Data Romæ octavo Kalendas Februarii, indictione decimatertia.

LII. AD [a] LEVRALDVM CLERICVM AVRELIANENSEM.

[a] EVRARDVM

Increpat de injuriis Aurelianensibus clericis illatis. Iubet eum ad se una cum ipsis clericis decidendæ eorum controversiæ causa præstituta die venire: interim nullam ipsis molestiam inferre, & clericum quem captivum tenebat dimittere. Minatur se excommunicationem a suo prædecessore in eum latam confirmaturum, si non obtemperet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei [b] Leuraldo Aurelianensi clerico.

[b] Euraldo

ADMIRANDA res est & valde detestabilis, quod adeo induratum cor habes, & in tanta ferocitate persistis, ut a persecutione fratrum Aurelianensis ecclesiæ, unde pro culpis tuis te separatum audivimus, nec divini terrore judicii, nec apostolicæ animadversionis jam experta ultione manum retrahere velis. Meminimus enim domnum & antecessorem nostrum venerandæ memoriæ Alexandrum papam pro compescendo furore, & nefandis temeritatis tuæ ausibus, anathematis in te jaculum contorsisse, & ne ulterius perturbationem aliquam supradictis fratribus inferres, aut de honoribus & ecclesiasticis officiis, quæ contra regulas & auctoritatem canonum acquisieras, te intromitteres, apostolicis jussionibus interdixisse. Contra quæ, quamvis audaciam tuam iterum se erexisse non dubia relatione multorum fratrum cognoverimus, apostolica tamen adhuc utentes mansuetudine debitæ ultionis gladium exercere, interim parcimus, donec si ad humilitatem præmissis admonitionibus flecti possis comprobemus: reservantes tibi adhuc in omnibus, de quibus accusaris, apostolicam audientiam, & defensionis locum, si modo tua te non retrahit conscientia. Apostolica igitur tibi auctoritate præcipimus, ut in proximam festivitatem omnium sanctorum in nostram præsentiam venias, & adventum tuum Aurelianensibus clericis, quibus adversum te causa est, ut & ipsi præsentes fiant, sine simulatione notifices: quatenus ex utraque parte dissensionis vestræ causis & occasionibus diligenter inquisitis & cognitis, litem vestram æquo fine decidere, Deo opitulante, possimus. Interim vero clericum, quem in captione tenes, absque omni suæ personæ & bonorum suorum detrimento dimittas: nullam penitus contrarietatem canonicis præfatæ ecclesiæ aut per te facias, aut ab aliquo tuorum fieri permittas. Quod si te nulla justitia fultum nobis repræsentare minime ausus fueris aut volueris, & perdurans in malitia tua sæpe dictis fratribus damna vel molestias aliquas amplius inferre præsumpseris, aut illata mala quantum potes emendare & restituere non studueris, eadem quam præfatus antecessor noster excommunicationis in te sententiam protulit, nostra apostolica auctoritate confirmatam esse cognoscas: & non solum te, qui tantæ præsumptionis dux & auctor es, sed omnes, qui in rapina & deprædatione bonorum ecclesiæ vel infestatione clericorum aliquo modo consilium vel adjutorium sive consensum tibi dederint, pari anathematis judicio condemnatos esse scias. Data Romæ in synodo secunda, Kalendis Martii, indictione decimatertia.

LIII.

Concordiam super controversia inter Moravensem & Pragensem episcopos de quibusdam bonis a se in concilio ambarum partium assensu compositam exponit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei.

QVONIAM ad memoriam semperque dilucidandam causarum negotiorumque veritatem nihil aptius, nihil durabilius, quam scripturarum paginas æstimamus, qualiter lis & discordia, quæ inter confratres nostros, videlicet Ioannem Moravensem episcopum, & Geboardum Pragensem, de quibusdam decimis & curtibus diu protracta est, tandem per pactionis convenientiam in apostolica sede determinata sit, per literas nostras non modo præsentibus, sed & futuris, notum fieri volumus. Hæc enim causa, cum in secundo nostri pontificatus anno, residentibus una nobiscum in basilica Salvatoris multis fratribus, convocatis etiam & coram positis supradictis episcopis, ad audientiam nostram & totius ibidem congregati concilii perlata sit, diu & multum inquisita atque rimata, tanta ambiguitate & perplexionibus involuta videbatur, ut ad sinceram veritatis & justitiæ explorationem per ea quæ tunc adhibita sunt judicia perduci non posset. Verum ne illorum altercatio absque pacis interventu diutius aut fraterna odia aut aliqua periculosa hinc vel illinc studia accenderet, cum consilio fratrum nostrorum causam ita ex æquo dirimi constituimus, ut omnia, de quibus inter eos contentio foret, per medium dividerentur, & hic unam, ille alteram partem interim absque omni inquietudine tenerent, donec si apertiora judicia sive scripto aut congruis testibus invenire possent diligentissime investigarent. Ad quod faciendum, ne forte suscitandæ litis infinita alterutri daretur occasio, terminum quoque eis decem annorum præfiximus, ut qui certis approbationibus ad justitiam se pertingere posse confidit, intra prælibatum terminum proclamandi & consequendi jus ecclesiæ suæ licentiam & potestatem habeat: & si alterum horum, vel utrosque, quod non optamus, interim obire contigerit, successores eorum in eadem pactione & constitutione permanere debeant. Ex ea autem parte qua præfatus terminus, aut sub silentio, aut non ostensa veritatis & justitiæ, propter quam clamet, approbatione transductus fuerit, nullus deinceps locus, nulla acclamandi occasio, aut super hac re renovandæ quæstionis

ANNO CHRISTI 1075.

stionis licentia supersit. Hoc igitur modo prænominatos episcopos in nostra præsentia pacificatos, & præscriptæ diffinitioni gratum, ut videatur, adhibentes assensum, ad propria cum apostolica benedictione & fraterna caritate dimisimus. Hoc ab omnibus inviolatum & perpetuo inconcussum fore apostolica auctoritate præcipimus atque sancimus. Data Romæ sexto Nonas Martii, indictione decimatertia.

LIV. AD PLACENTINOS.

Scribit se deposuisse in synodo Dionysium eorum episcopum: & omnes quicumque ei fidelitatem juraverant a sacramenti vinculo absolvisse. Ait se curaturum ut omnes fideles ad eum expellendum ipsis auxilio sint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis catholicis Placentinæ ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem.

SUPER confusione ecclesiæ vestræ, dilectissimi filii, diu ad nos querela delata est, & contritio animarum rerumque vestrarum facta per iniquum pastorem sæpenumero paternum cruciavit affectum. Expectavimus arborem malam, ut faceret bonos fructus, sed plantatio iniqua radicitus vitiata & sicca per totum patientia deterior est, terram occupat; quinetiam ad infamiam totius ecclesiæ germinat fructum reprobum in communem mortem, & in vestræ perditionis exemplum. Quem olim omni officio privatum, reddita sibi sola communione ecclesiæ, multis minis ac precibus contestati sumus, ut procuraret habere pacem vobiscum, redditis & restitutis quæ abstulerat, cum * aqua ministerii, & spem majoris beneficii dedimus, si mandata servaret. Sed Deo nolente sub hujus misericordiæ velamento operiri peccata inobedientiæ ejus, qua sæpe offenderat nos, & operta impunita relinqui, iterum mentitus est, atque vir manifeste sacri egus, & multorum scelerum reus, monita nostra posthabuit. Quapropter immutabili sententia sanctæ synodi & irrevocabili consensu omnium circumsedentium fratrum Dionysium quondam dictum episcopum absque ulla unquam spe reconciliationis ab omni episcopali honore deposuimus, & in perpetuum negandam sibi audientiam decrevimus: & quicumque sibi fidelitatem juraverunt, ne contra hoc decretum sint, ab omni vinculo sacramenti absolvimus. Dabimus etiam operam, ut omnes fideles sancti Petri adjuvent vos in expellendo lupo, & ordinando pastore, qui res vestras diripuit, & corpora animasque sequentium se in foveam, sicut oculus tenebrosus, mittit. Unde vos cives Dei confortamini, quia Deus nobiscum est, & licet adversentur nobis turritæ urbes terræ Chanaan, & gigantea corpora filiorum Enach, dux tamen noster Iesus cum sono intrepidus terram promissionis ingreditur. Est enim & ipse gigas ad currendam viam, qui dicit: *Confidite, ego vici mundum.* (Ioan. 16.) Quod si quis pro defensione justitiæ moriatur ex vobis, precibus apostolorum Petri & Pauli ab omnibus peccatis liberetur. Data Romæ v. Nonas Martii, indictione decimatertia.

LV. AD LAUDENSES.

Lætatur ipsos eorumque episcopum contra simoniacam hæresim & clericorum fornicationem insurgere. Hortatur ut persistant, & episcopo obediant.

A *Gregorius episcopus servus servorum Dei Laudensis ecclesiæ filiis, salutem & apostolicam benedictionem.*

GAUDEMUS, dilectissimi, de vestro pio religionis affectu, quos audivimus adversus detestandam simoniacam hæresim & presbyterorum fornicationem divinæ legis zelo succensos laudabiliter insurgere. Gaudemus quoque super fratre coepiscopo nostro vestro pastore domno Opizone, qui se intantum nobis ejusdem zelo pietatis fervere detexit, ut ad hæc perficiendum sanctæ hujus sedis obnixe flagitasset auxilium. Quapropter hortamur vos, & ut filios carissimos monemus, quatenus in his pestibus detestandis, simoniaca B videlicet hæresi & fornicatione ministrorum sacri altaris conterenda, & penitus extirpanda, cum jam dicto pastore vestro, fratre nostro, ad omnipotentis Dei sanctæque ecclesiæ honorem, totiusque patriæ salutem, ut pii filii insistatis. In ordinandis quoque recte & canonice ecclesiis ei totis viribus auxilium præbeatis. Imo in cunctis quæ ipse ad Dei honorem vestramque salutem agere disponit ei obedienter obtemperetis; ut sanctæ matris vestræ ecclesia apud vos munditia polleat, quam Christus sine macula & ruga castam sibi copulavit sponsam. Hæc autem quicumque servaverit, de omnipotentis Dei gratia confidenter præsumat, apostolicamque benedictionem se habere cognoscat. Qui vero in his quæ præfati sumus ei obsiste- C re tentaverit, eumque in omnibus quæ Dei sunt non adjuverit, contremiscat se divinæ animadversionis apostolicæque maledictionis ultionem incurrere, pro gratia & benedictione quas non curat habere. De administratione vero altaris quod supra corpus beati Bassiani confessoris situm est, omnino præcipimus, ut nullus ei administrare præsumat, qui vel precio in eamdem introierit ecclesiam, vel qui fornicator est, aut turpis lucri sectator. Data Romæ quinto Nonas Martii, indictione decimatertia.

DICTATUS PAPÆ.

Quod Romana ecclesia a solo domino sit fundata.

D *Quod solus Romanus pontifex jure dicatur universalis.*

Quod ille solus possit deponere episcopos vel reconciliare.

Quod legatus ejus omnibus episcopis præsit in concilio, etiam inferioris gradus, & adversus eos sententiam depositionis possit dare.

Quod absentes papa possit deponere.

Quod cum excommunicatis ab illo, inter cetera, nec in eadem domo debemus manere.

Quod illi soli licet pro temporis necessitate novas leges condere, novas plebes congregare, de canonica abbatiam facere, & econtra divitem episcopatum dividere, & inopes unire.

E *Quod solus possit uti imperialibus insigniis.*

Quod solius papæ pedes omnes principes deosculentur.

Quod illius solius nomen in ecclesiis recitetur.

Quod unicum est nomen in mundo.

Quod illi liceat imperatores deponere.

Quod illi liceat de sede ad sedem necessitate cogente episcopos transmutare.

Quod de omni ecclesia quocumque voluerit clericum valeat ordinare.

Quod ab illo ordinatus alii ecclesiæ præesse potest, sed non militare, & quod ab aliquo episcopo non debet superiorem gradum accipere.

Quod nulla synodus absque precepto ejus debet generalis vocari.

Quod

ANNO CHRISTI 1075.

Quod nullum capitulum, nullusque liber canonicus habeatur absque illius auctoritate.

Quod sententia illius a nullo debeat retractari, & ipse omnium solus retractare possit.

Quod a nemine ipse judicari debeat.

Quod nullus audeat condemnare apostolicam sedem appellantem.

Quod majores causæ cujuscumque ecclesiæ ad eam referri debeant.

Quod Romana ecclesia nunquam erravit, nec in perpetuum, scriptura testante, errabit.

Quod Romanus pontifex, si canonice fuerit ordinatus, meritis beati Petri indubitanter efficitur sanctus, testante sancto Ennodio Papiensi episcopo, ei multis sanctis patribus faventibus, sicut in decretis beati Symmachi papæ continetur.

Quod illius præcepto & licentia subjectis liceat accusare.

Quod absque synodali conventu possit episcopos deponere & reconciliare.

Quod catholicus non habeatur qui non concordat Romanæ ecclesiæ.

Quod a fidelitate iniquorum subjectos potest absolvere.

LVI. AD MANASSEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Arguit quod negligens fuerit in causa Catalaunensium clericorum. Episcopum Catalaunensem propter inobedientiam deponendum esse statuit, cui vult præcipi, ut clericis Catalaunensibus bona erepta restituat. Quod si parere noluerit, mandat excommunicari: addens ut ille vel coram suis legatis vel coram se compareat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

Si te pastoralis regiminis cura, prout oportet, solicitum redderet, clericorum Catalaunensis ecclesiæ causa, totiens ad nos relata, jamdudum competentem terminum accepisset. Sed quoniam negligentia tua, & episcopi prædictæ civitatis inobedientia, hucusque protracta est, necesse nobis fuit clericis tamdiu afflictis succurrere, & inobedientis contumaciam apostolicæ auctoritatis vigore contundere. Multis enim modis præfatus Catalaunensis episcopus nostræ jussioni parere contempsit. Primo enim vocatus ad synodum venire neglexit. De ore nostro præsentialiter de restitutione beneficiorum clericorum præcepta suscipiens, obaudire despexit. Literis deinde nostris admonitus, iterum quæ præcepimus adimplere sprevit. Quamobrem propter tam enormem inobedientiæ temeritatem apostolica auctoritate omni episcopali officio privandum censuimus; & hæc per te strenue compleri omni mora postposita statuimus. Denuo etiam firmiter præcipimus, ut ei nihilo minus injungas ex nostra & tua parte, quatenus prædictis clericis erepta bona & beneficia, omni excusatione postposita, ubicumque manere voluerint, restituat; adjuncto & restaurato quod de usibus rerum suarum perdiderunt, ex quo nos ei præcipimus. Hac vice, si huic nostro præcepto obtemperare noluerit, omnimodo a corpore & sanguine domini arceatur, donec per obedientiam discat sanctæ Romanæ ecclesiæ colla submittere, cui per inobedientiam non erubuit recalcitrare. Si vero legati nostri ad Galliarum partes usque ad Kalendas Octobris ierint, ante præsentiam illorum se paratum ad expurgationem suam præsentare procuret. Sin autem, ad festivitatem omnium sanctorum ante nos se expurgandum, omni occasione remota, præsentet. Data Romæ quarto Nonas Martias, indictione decimatertia.

LVII. AD FESULANOS.

Increpat eos quod superfluis querimoniis contra suum episcopum repetendis ecclesiæ Fesulanæ damna inferant. Unde eis silentium imponit; se autem nullo modo passurum ecclesiam devastari.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Fesulano clero & populo, majoribus videlicet atque minoribus, salutem & apostolicam benedictionem.

Miramur satis quod de causa Irasmundi episcopi vestri Romanæ ecclesiæ sufficit, quibusdam vestrum non sufficere, & querimoniam multis ac diuturnis inquisitionibus, imo divinis indiciis, ad finem perductam superfluis disputationibus repetere, & sic Fesulanæ ecclesiæ post longas tribulationes ipsas reliquias consumere. Si enim episcopus omnium quæ sibi objecta sunt reus teneretur, & divino judicio atque humana examinatione innocens non approbaretur, deceret tamen vos matrem vestram, Fesulanam videlicet ecclesiam, quæ non peccavit, immunem custodire, & vindictam peccantis in detrimentum confusionemque minime convertere. Deceret etiam, ut quos miserabilis paupertas & ruina ecclesiæ vestræ compatiendo non tangit, verecundia sæculi, & infirmata & omnino contemptui habita quæstio vestra, silentium imponere debuisset. Unde admonemus, ut inter vos ulterius non sint schismata & contentiones, sed quod nos sentimus, quod nobis sufficit, quod Romana approbat ecclesia, vos idipsum sentiatis & teneatis: scientes quia nos nullo modo patiemur sub hujusmodi occasione scandali, seu inutilium disceptationum vanitatibus ecclesiam nostram devastari, sed ejus miseriæ atque necessitati, prout Deus concesserit, non solum loquendo, sed & vindictam contra ipsius inimicos exercendo subveniemus. Data Romæ quarto Nonas Martias, indictione decimatertia.

LVIII. AD MANASSEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut Noviomensem episcopum ad Brugensem villam, a Trajectensis episcopi jurisdictione ereptam, si id sibi constiterit, restituendum compellat: si quid autem juris se putet habere, in synodo causam agat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

Confratris nostri Trajectensis episcopi Vvilelmi querelam de Brugensi ecclesia, in Noviomensi episcopio sita, literis ipsius expositam accepimus, quam & ante dominum & prædecessorem nostrum papam Alexandrum depositam, necdum competenti termino contigit definiri. Adstruit autem episcopus Trajectensis eamdem ecclesiam traditione antiqua sedi suæ delegatam ducentis ferme annis absolute & quiete ad usus stipendiarios canonicorum Trajectensium detentam, donec Raboth Noviomensis episcopus absque ullo canonico judicio sibi eam subripuit, &, ut affirmant legati (quod gravius est & omnino illicitum) alteri cuidam clerico vendidit. Quapropter suffraganeum tuum Noviomensem episcopum per te conve-

De Vvilelmo Trajectensi episcopo vide Lambertum anno 1076.

ANNO CHRISTI 1075.

convenìendum esse censuimus, & de tanta perversitate, si ita esse constiterit, severius increpandum, ac subinde admonendum, imo etiam compellendum, ut canonum statuta sequendo, ecclesiam Trajectensem, quæ tanto tempore possedit sua expoliatione sine mora reinducat, ac postea, si quid habet quod jure conqueratur, synodali judicio disceptare contendat. Quod si huic auctoritati nostræ vel monitis tuis obtemperare neglexerit, tamdiu episcopali privetur officio, quoadusque causas ecclesiasticas non potentiæ magnitudine, sed justitiæ censura, finiri oportere doceatur. Hujus ergo negotii decisionem per te studiose & impigre volumus adimpleri, & literis inditam nobis quamcitius poteris notificari. Data Romæ tertio Nonas Martias, indictione decimatertia.

LIX. AD MONACHOS ROMANENSES.

Eorum abbatiam sub Romanæ ecclesiæ protectione recipit illique bona concessa & concedenda confirmat. Vetat in ea canonicum ordinari, nisi qui regulariter victurum professus fuerit, nec abbatem nisi regularem, & a fratribus regularibus electum. Ecclesiam Diensi episcopo consecrandam committit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus consistentibus in abbatia Romana super fluvium Iseram constituta, salutem & apostolicam benedictionem.

FIDELITATIS ac devotionis vestræ studia, quæ per legatos vestros nostris auribus intimastis, accepimus. Petistis ut Romana ecclesia libertate, quam vestra ecclesia ab antecessoribus nostris hactenus habuit, vos donaremus. Scripsistis etiam (quod nos valde lætificat) quosdam scilicet vestrum regularem canonicamque vitam incepisse: quibus quædam ecclesiæ vestræ bona vos concessisse denuntiastis, rogantes vt hæc nostra firmaremus auctoritate. Vestræ itaque bonę intentioni congaudemus, & ut semper in melius proficiatis optamus. petitionibusque vestris obtentu filii nostri Hugonis Diensis episcopi, & vestri dilectione annuimus; & Romanam libertatem* (sicut postulastis) concedimus. Illa vero quæ fratribus vestris regularibus præpositus vester Herimannus & vos donastis & statuistis, quæ & literis ad nos missis inseruistis, videlicet quidquid ipsi de bonis ejusdem ecclesiæ prius habere videbantur, & quicumque ex vobis ei se sociare regulariter voluerint, vel quod illis de suis aliquid dederit, nos quoque donamus. Possessiones autem & dispensationes ecclesiæ illis qui nunc habent, aut ad regularem vitam conversis, aut de sæculo migrantibus, & terras quæ deinceps prædictæ ecclesiæ datæ fuerint, ad mensam fratrum regulariter inibi viventium pertinere, & nullum ulterius ibidem fieri aut ordinari canonicum, nisi qui regulariter se victurum professus fuerit, nostra auctoritate statuimus. Præpositum, vel abbatem, seu cujuslibet dispensationis ecclesiasticæ ministrum, nisi quem communis electio fratrum regulariter viventium suæ professionis secundum Deum elegerit, vobis præferri apostolica auctoritate prohibemus. Ne quis autem hęc a nobis salubriter statuta violare pręsumat, virtute sancti Spiritus, & potestate nobis a Deo collata, interdicimus. Ecclesiam vestram, quam per legatum apostolicæ sedis reconciliari quæsistis, præfato filio nostro Diensi episcopo, qui & Romanus & Viennensis ecclesiæ filius est, consecrandam commisimus. Data Romæ septimo Idus Martii, indictione decimatertia.

Concil. general. Tom. X.

LX. AD OTTONEM CONSTANTIENSEM EPISCOPUM.

Mandat ut litem inter eum & Augensem abbatem dirimat. Quod si fieri nequeat, ambo ad se veniant. Interim neuter alteri molestiam inferat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ottoni Constantiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT tua super Ecardo abbate [a] Augensis monasterii, ita & illius super te nobis est illata querimonia. Verum quia nos fatigationibus vestris parcere cupimus, consulendo mandamus vobis, ut utrimque communes amicos, & sapientes viros veritatis amatores, justitiæ magis quam amicitiæ faventes convocetis: quorum consilio, opportuno tempore & loco convenientes, litem vestram æquis rationibus & aliqua congrua pactione dirimi in commune assensum detis. Quod si peccatis facientibus fieri nequeat, commonitos vos ex præsenti auctoritate esse volumus ut circa festivitatem omnium sanctorum ambo ad apostolorum limina veniatis, quatenus, annuente Deo, causam vestram diligenti examinatione discutiamus, & diuturnam discordiam justo fine decidamus. Interim vero pręcipimus, ut omni lite inter vos sopita, quasi per manum beati Petri & nostram, firma pax posita, atque condicta teneatur, ut neutra pars alteram molestiis vel contrarietate provocare aut inquietare audeat. Nec leve vobis videatur tanto mediatore interposito pacis jura dissolvere: quoniam qui in hac constitutione apostolicæ auctoritati reverentiam & fidem non exhibuerit, ex ipsa sua temeritatis impietate adversus se & causam suam fidem & judicium provocabit. Data Romæ tertio Idus Martii, indictione decimatertia.

[a] Augiæ divitis,

LXI. AD DIETUUINUM EPISCOPUM LEODIENSEM.

Reprehendit eum tamquam simoniacum; monetque ut resipiscat, fornicationem e clero extirpet, & a contumeliis abbati de sancto Huberto inferendis abstineat: utque ecclesiam quamdam in sua diœcesi vel per se vel per Metensem episcopum consecret: eique suorum peccatorum absolutionem impartitur.

*Gregorius episcopus servus servorum Dei * Leodicensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

* Dietvvinus dicebatur, ut apud Lambertum anno 1075.

IAM multo tempore audivimus, & multorum relatione comperimus, te perplura in episcopatu adversus instituta sanctorum patrum fecisse, videlicet in venditionibus ecclesiasticarum dignitatum, & canonicarum præbendarum. Vnde tibi multum condolemus, & satis obstupescimus, cum tantum honorem gratis susceperis, & cum prudentes & religiosos viros inveneris, honores ecclesiasticos gratis non erogaveris, sed declinasti ab exemplo tui antecessoris introductione novæ consuetudinis. Ratione igitur justitiæ his de causis sententia in te esset animadvertenda; sed parcimus propter senilem ætatem, & quia carissimus frater noster Herimannus Metensis episcopus, tuæ ecclesiæ filius, te multum apud nos excusavit, imputans aliis quæcumque super his male disposueris, quorum consilio usus fueris, commonemus ergo te apostolica auctoritate, ut quid egeris attendas, & judicium ad quod properas expavescas, & amplius desistas ab hujusmodi transgressionibus, & in quibuscumque

ANNO CHRISTI 1075.

cumque poteris studeas corrigere, immutando quæ egeris. Præcipimus etiam ut admoneas & coerceas quoscumque sacri ordinis ministros caste vivere, & concubinas omnino derelinquere, & extermina nefas secundum patrum traditionem, quod temporibus modernis inolevit ex taciturnitate pastorum, ne cum male operantibus propter silentium damneris, & ipsi æternæ mortis incurrant periculum. Compertum est nobis te contumelias quorumdam consilio intulisse abbati de sancto Huberto propter privilegium quod a nobis suscepit; sed excusamus eum, quod contra detrimentum & honorem ecclesiæ tuæ nihil fecerit: unde te monemus & rogamus, ut permittas eum in pace & in omni tranquillitate. In diœcesi etiam tua [a] Manucensis comitis ecclesiam, quam adhuc consecrare distulisti, rogamus ut consecres: si vero ex debilitate corporis id agere nequiveris, committe hanc obedientiam carissimo filio nostro Metensi episcopo. Quod si non acquieveris, justam & rationabilem causam quare dimiseris rescribas. Et quia in extremo videris positus, fraterna compassione ducti, auctoritate beati Petri apostolorum principis absolvimus te a peccatis tuis, & dominum pro te exoramus, ut interventu beatorum apostolorum inter electos æternum merearis consortium. Data Romæ decimo Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

[a] Namucensis

LXII. AD SICHARDUM EPISCOPUM AQUILEIENSEM.

Exponit statuta in concilio contra concubinarios & simoniacos clericos. Præcipit ut ea servari curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sichardo fratri coepiscopo Aquileiensi, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATIS tuæ prudentiam latere non debet, neque tui ordinis dignitatem ignorare oportet, quæ statuta quæque decreta in peracto concilio præteritæ quadragesimæ consilio confratrum nostrorum ac totius conventus assensu, sequentes sanctorum patrum auctoritatem, statuimus. Decrevimus enim, quod si quis eorum ordinum qui sacris altaribus administrant, presbyter scilicet, diaconus, uxorem vel concubinam habet, nisi illis omnino dimissis dignam pœnitentiam agant, sacris altaribus penitus administrare desistant, nec aliquo ecclesiæ beneficio ulterius potiantur, sive potitis fruantur. Qui vero simoniace, videlicet per interventum pecuniæ, sunt promoti, ut absque ulla spe recuperationis deponantur, apostolica censura statuimus. Monemus itaque te, dilectissime frater & coepiscope, imo apostolica tibi auctoritate præcipiendo mandamus, ut tu in diœcesi tua simoniacos omnino deponas, & fornicatoribus clericis, nisi a fornicatione abstinuerint, præfata conditione officium & beneficium penitus interdicas, & suffraganeos tuos, sive literis tuis, sive viva voce, ad te convocatos, ut idem faciant summa cum diligentia moneas. Data Romæ decimo Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

LXIII. AD GEUSAM HUNGARIÆ DUCEM.

Commendat eum ob res præclare gestas. Ostendit Hungariæ regnum non nisi Romanæ ecclesiæ subjici, & merito ejus consanguineum, qui illud a Teutonicorum rege acceperat, eo fuisse privatum. Hortatur ad ecclesiarum curam habendam, & ad obedientiam apostolicis legatis præstandam.

A *Gregorius episcopus servus servorum Dei † Geusæ Hungariæ duci, salutem & apostolicam benedictionem.*

LICET per legatos, quos pridem ad nos direxisti, miserimus tibi literas, quas nondum te asseris percepisse, iterum tamen pro caritatis affectu, qua omnes reges & principes ut filios admonemus, scribimus ad te desiderantes tibi cum justitia quæcumque sunt honoris & gloriæ. Multa quippe bona de te mihi relata sunt, atque ex tuis actibus honesta fama ad aures nostras usque pervenit: pro quibus diligimus te, & cupimus, ut fama cum rei veritate semper ascendat. Notum autem tibi esse credimus, regnum Hungariæ sicut & alia nobilissima B regna in propriæ libertatis statu debere esse, & nulli regi alterius regni subjici, nisi sanctæ & universali matri Romanæ ecclesiæ, quæ subjectos non habet, ut servos, sed ut filios suscipit universos. Quod quia consanguineus tuus a rege Teutonico, non a Romano pontifice usurpative obtinuit, dominium ejus, ut credimus, divinum judicium impedivit. Cum vero res in manibus tuis sit, hortamur te, ut interim circa ecclesias curam habeas, circa religionem summum studium geras, talemque obedientiam legatis sanctæ Romanæ ecclesiæ, cum ad te venerint, exhibeas, quatenus intercessione beati Petri in gloria & honore utriusque vitæ proficias. Data Romæ decimo Kalendas Aprilis, indictione deci- C matertia.

ANNO CHRISTI 1075.

† Geusa, libro 1. epistola 58. infra 70. Lamberc[tus] autem an[no] 1073. 1074 hu[nc] appellat Ioiadem. Sed Bon[fi]nius reru[m] Hungari[carum] decade 2. [li]bro 3. & Geisam v[o]cat.

Loquitur deSalomone rege, supra eodem libro epistola [1]3. & infra epistola 70.

LXIV. AD IVONEM ABBATEM SANCTI DIONYSII.

Ut coram suis legatis ad objecta contra eum respondeat, eisque pareat, vel statuto tempore ad apostolicam sedem veniat. Interim animarum sibi commissarum curam habeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ivoni abbati monasterii sancti Dionysii in Parisio.

LICET Romanæ ecclesiæ excusationem introitus tui Algisi monachi vestri verba jampridem replicaverint, licet ex parte fidem nobis dederint, D crescentem tamen infamiam, & usque ad sedem apostolicam jam a pluribus delatam, indiscussam transire nec possumus nec debemus. Quapropter si contigerit hac in æstate legatos nostros ad partes illas proficisci, præcipimus ut coram eis causam objectionis tuæ diligenter exponas, & diffinitioni eorum obedienter pareas. Quod si aliquod impedimentum hoc fieri non permiserit, abhinc usque ad festivitatem sancti Andreæ de objectis responsurus ad nos venias. Interim te volumus circa curam animarum subditarum tibi strenuum solicitumque exhiberi: quatenus, cum ad nos veneris, ipsum bonæ conversationis studium tam te, quam illos quibus præesse videris, valeat commendare, & Algisi bona de te referentis verba confirmare. Data Romæ E octavo Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

LXV. AD MONACHOS SANCTI DIONYSII.

Hortatur ad concordiam & pacem, dum eorum abbas se de simonia purgaturus, vel coram legatis, vel coram se veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei monachis monasterii sancti Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

ABBATIS vestri Ivonis infamia quampluribus referentibus ad aures nostras usque pervenit, videlicet,

ANNO CHRISTI 1075.

videlicet quod simoniace, hoc est per interventum pecuniæ, obtinuerit abbatiam, cujus rei causa, quia hujusmodi infamiam indiscussam præterire non debemus nec possumus, per literas nostras sibi præcipiendo mandavimus, ut legatis nostris, si hac æstate ad partes illas eo venire contigerit, de objectis se purgaturum exhibeat. Quod si aliquibus intervenientibus causis legati non venerint, abhinc usque ad festivitatem sancti Andreæ de objectis responsurum se nostræ audientiæ repræsentet. Quapropter admonemus religionem vestram ut interim inter vos nulla discordia, nullum schisma diabolica fraude natum inveniatur: ipsi enim scitis quia in scissura mentium Deus non habitat, sed religioni atque ordinis vestri observationi sedato animo ac summa cum reverentia operam dantes, prædicto abbati humiliter obediatis, ne forte, quod absit, in vestro schismate monasterium vestrum in rebus corporeis, & vos in anima damnum aliquod patiamini. Pro certo namque sciatis, quoniam nos abbatiæ sancti Dionysii solicite invigilare nunquam negligimus, sed secundum Apostolum honeste, & cum ordine facere volumus. Sicut enim nocentem justificare nobis admodum est timendum, ita & innocentem damnare valde periculosum. De cetero prudenter vos habete, dilectissimi filii, memores nostri in orationibus vestris. Data Romæ octavo Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

LXVI. AD BURCHARDUM HALBERSTADIENSEM EPISCOPUM.

Præcipit, sicut ante per legatos fecerat, ut fornicationem ex clero evellat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Burchardo Helvestensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.*

* forte Halberstadiensi, vel Halberstatensi

NON ignorare te, frater carissime, credimus de ordinum ecclesiasticorum castitate sanctæ sedis apostolicæ statuta antecessorum nostrorum & nostro deinceps studio per literas & legatos longe lateque promulgata. Nam & anno præcedente confratres nostri & episcopi in partes illas directi te convenerunt, & nostro nomine hujus tibi operis obedientiam studiosius inculcarunt. Sed neque propterea has rursus de eadem re tibi literas superfluas judicavimus, Apostolo dicente: *Fratres, eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.* (Philipp. 3.) Si enim fratrum nostrorum exhortatione monitus in id opus manus continuo misisti, ad hoc valebunt literæ, ut, sicut dicitur, currentem currere concitatius impellamus. Sin autem hucusque cessasti, somno torporis expulso ad evigilandū stimulo increpationis excitemus. Nos enim de taciturnitate nostra damnari metuimus, si conservis nostris, his maxime qui alios docere idonei sunt, domini pecuniam distribuere pigritamur. Urget nos enim timor illius maledicti quod per Salomonem depromitur: *Maledictus homo qui abscondit frumenta in populo.* (Proverb. 11.) Et quod item per prophetam dicitur: *Maledictus homo qui prohibet gladium suum a sanguine*, (Ierem. 48.) id est verbum prædicationis ab increpatione carnalium. Sicut enim nos ad loquendum superiora exempla impellunt, ita & vos quæ de obedientia passim scripta leguntur adhortantur quæ dicimus fraterna caritate suscipere. Nam legitur apud Samuelem: *Melior est obedientia quam victimæ. Quasi enim scelus idololatriæ est non ausculture, & quasi peccatum ariolandi est non acquiescere.* (Eccles. 4. 1. Reg. 15.) Quod beatus Gregorius in moralibus exponens dicit: Obedientia ergo est sine qua, quamvis fidelis quisque videatur, infidelis esse convincitur. (Gregorius libro 35. cap. 10. Obedientia quid sit.) Denique novit fraternitas tua quas proponimus regulas a sanctis patribus esse præfixas, tantoque venerabilius observandas, quanto constat non suo libitu, sed Spiritus sancti promulgasse afflatu. Quamobrem, carissime frater, instanter hortamur, & apostolica auctoritate præcipimus, quatenus & a legatis nostris ante cognita, & harum testimonio literarum plenius inculcata, fideliter exequaris, de agro dominico zizania eradices, frumentum conserves, castos & religiosos clericos, ut tui officii cooperatores, benigne foveas, lubricos & incontinentes aut paterne corrigas, aut incorrigibiles a sacris altaribus arceas; & nisi tuis exhortationibus acquiescentes resipiscant, nec laici etiam officium eorum ullatenus audiant: ut quos nec timor nec amor divinus compungit, pudor saltem humanus retrahat ad sobrietatem. His si vigilanter institeris, & inobedientiæ culpam poteris evadere, & a domino præmium tibi multiplex & indeficiens comparare. Data Romæ quarto Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

LXVII. AD ANNONEM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut habito suorum episcoporum concilio decreta apostolicæ sedis de castitate clericorum promulget, & servanda curet. Exponit quoque se in synodo contra simoniacos statuta confirmasse.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Annoni Coloniensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CONSTAT ecclesiam Coloniensem inter ceteras regni Teutonici ecclesias sanctæ & apostolicæ sedi, cui Deo auctore deservimus, ita fide & dilectione atque obsequiis ab annis prioribus esse devinctam, ut singulari familiaritate & gratia caritatis apud eam tamquam apud matrem dulcissima filia præpolleat. Quem benevolentiæ laudabilis usum ab antecessoribus nostris ad nos usque deductum non solum observare, sed etiam ampliare & augmentare pro rerum opportunitate & temporum modis omnibus sum paratus. Hinc etiam, carissime frater, de obedientia tui securior fiducialius adhortor & moneo, atque communis domini beati Petri auctoritate præcipio, ut ad castitatem clericorum prædicandam atque inculcandam, juxta patrum decreta & auctoritatem canonum, cum suffraganeis tuis omnibus studiosius accingaris, ut sponsæ Christi, quæ maculam nescit aut rugam, candidatæ & immaculatæ familiæ gratiosum exhibeatur officium. (Ephes. 5.) Novit enim fraternitas tua quia præcepta hæc non de nostro sensu exsculpimus, sed antiquorum patrum sanctiones Spiritu sancto prædicante prolatas officii nostri necessitate in medium propalamus, ne pigri servi subeamus periculum, si dominicam pecuniam, quæ cum fenore reposcitur, sub silentio abscondamus. Quamquam huic sanctæ Romanæ ecclesiæ semper licuit, semperque licebit, contra noviter increscentes excessus nova quoque decreta atque remedia procurare, quæ rationis & auctoritatis edita judicio, nulli hominum sit fas ut irrita refutare. (Quomodo nova decreta sunt edenda.) Urget nos etiam timor illius maledicti, quod per Salomonem depromitur, *usque ad id quod in superiore epistola ait.* Obedientia ergo est, sine qua licet fidelis quisque videatur, infidelis esse convincitur. (Sanctus Gregorius libro 35. moral. capite 10.) Sed ut ea quæ dilectioni tuæ injungimus compendiosius efficaciusque prosequaris, cum fratribus & coepiscopis tuis concilium te cogere suademus, in quo, quammaximo poteris clericorum

ANNO CHRISTI 1075.

cœtu congregato, leges canonicas, & sedis apostolicæ auctoritatem, tuamque & confratrum omnium, patenter promulgabis; quanta castitatis sit virtus, quamque ecclesiasticis gradibus necessaria, seu quam sponsi virginis & virginis sponsæ cubiculariis sit competens, ut Deo donante nosti, latius expones. Subinde firmiter pronuntiabis non ulterius sibi licere, quod in perniciem sui hactenus usurparunt; cum tolerabilius omnino sit cessare ab officio, quam incestam, vel etiam molestam suo salvatori ingerere servitutem; & inde sibi iram coacervare atque supplicium, unde præmium debuit emereri. Quod si te fideliter hæc & firmiter exequentem tribulatio ac persecutio invenerit, respice ad eum qui dixit: *Confidite, ego vici mundum.* Nos quoque clypeo beati Petri munitos indubitanter noveris, seu ad repellendos hostes, si possumus, seu ad protegendum te omni hora paratissimos inveniri. Illud quoque fraternitati tuæ notum esse volumus, contra simoniacam hæresim in synodo confirmasse, (nam a sanctis patribus longe ante statutum est) ac vehementer prohibuisse, ut neque ecclesiæ ullatenus vendantur, aut pro manus impositione precium accipiatur. Quod si hoc modo ordinatus aliquis fuerit, eum a missæ celebratione & euangelii lectione omnimodis removemus, & ut hæc diligenter observetis enixius admonemus. Data Romæ quarto Kalendas Aprilis, indictione decimatertia.

Virtus castitatis necessaria ecclesiasticis gradibus.

Ioan. 16.

LXVIII. AD VVEZELINVM ARCHIEPISCOPVM MAGDEBVRGENSEM.

Ejusdem fere argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvezelino Magdeburgensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LEGIMVS Iosue, cum in populo Dei magistro succedens ducatum suscepisset, ita solicita & vigilanti obedientia exercuisse officium, ut, quod de aliis raro scriptum est, cælesti fretus virtute, elementis potentialiter imperaret. Nam & fluvium Iordanem ad transitum exercitus cursum naturalem sistere fecit, & Solem volubili mobilitate in occasum anhelantem, donec adversarios ulcisceretur, quasi alter creator stare præcepit. Is etiam muros Ierico septeno perlustrans circuitu sacerdotalium clangore tubarum subruit & evertit. Vides, carissime frater, quid feruens in divinis causis animus, quid prompta obedientia meruerit. Ad hujus similitudinem facti nos, qui populum Christianum instituendi magisterium suscepimus, mentem vigilanter intendere debemus, ne adversariæ potestatis muros, contra verum Iosue rebellantes, & erectos, silentio nostro stare aut roborari patiamur. Quamobrem fraternitati tuæ apostolica auctoritate injungimus atque præcipimus, ut ad castitatem clericorum prædicandam & studiosius inculcandam buccina sacerdotali vehementius & instantius instrepas, donec Ierico muros, id est defectionis opera, & sordidæ libidinis pollutiones, dissipes & subvertas, sicut ad prophetam: *Posui te hodie super gentes & super regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Non nostra decreta (quamquam licenter si opus esset possemus) vobis proponimus, sed a sanctis patribus statuta renovamus: ne nostro silentio servi dominicam pecuniam abscondentis sententiam incurramus. Elabora igitur, insta opportune, importune, ut domus Dei tibi commissa purificetur; quatenus & a nobis de obedientia tua gratias merearis, & tui laboris præmium receptus in Domini tui gaudium lætus introducaris. Data Romæ IV. Kalendas Aprilis, indictione XIII.

Iosue 6.

Ier. 1.

LXIX. AD CVNIBERTVM EPISCOPVM TAVRINENSEM.

ANNO CHRISTI 1075.

Arguit quod molestiis afficiat monachos sancti Michaelis. Monet ut pacem cum abbate ineat, vel statuta die ad sedem apostolicam litis dirimendæ causa accedat, interim a molestiis inferendis desistat, ne ipse cogatur illud monasterium de ejus subjectione eximere, & quos temere excommunicarat, absolvat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Cuniberto Taurinensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

DECVERAT te, frater carissime, pro reverentia quam beato Petro apostolorum principi & magistro universalis ecclesiæ debes, nobiscum etiam servare unitatem & concordiam in vinculo caritatis & pacis, & labores nostros, ut in Christo proficerent, & fructum facerent, saltim in attinentibus tibi & tecum actis juvare negotiis. Verum econtra, unde nos nec mirari nec dolere satis possumus, te immemorem nostræ dilectionis a nobis discrepare, & ea quæ colligere laboramus omni conatu ad dispergendum insistere, clamor fratrum monasterii sancti Michaelis, imo multiplex angustia, quam multorum relationibus, te faciente, eos pati audivimus, manifesta nobis indicia præbet. Meminisse enim debes quot & quanta dominus & antecessor noster beatæ memoriæ Alexander papa, & nosipsi, cum novissime apostolicam sedem & præsentiam nostram visitasses, de pace & tranquillitate ejusdem monasterii cum tua fraternitate egimus, ne diabolus servorum Dei saluti semper invidens & quieti, venenum suæ nequitiæ aliqua occasione ibi posset infundere, & devotas animas ab assidua orationum & divini famulatus meditatione divellere. Qua de re licet nobis optime promiseris, videlicet te aut competentem de omnibus cum abbate pacem facturum, aut, si id fieri non posset, sine omni læsione monasterii ad judicium apostolicæ discussionis rem denuo delaturum, tamen postquam a nobis discessisti, multo asperior atque crudelior contra venerabilem locum illum quam antea fueras, prout nobis relatum est, extitisti; & quod ad detrimentum ejus foret, non solum exteriori fortitudine, sed episcopali etiam districtione dicere & facere non pepercisti. Vnde non parum adversum te commoti esse possumus, qui ad contemptum apostolicæ auctoritatis nostræque fatigationis dispendium, nostris consiliis, admonitionibus, rogatibus, & justis officii nostri dispensationibus, te obsistere intelligimus: ut pacem, quam servis Dei cum quanta per Deum cognoscimus consideratione justitiæ providere cupimus; tu nec pati possis, aut velis. Numquidne existimas episcopos hanc in pastorali regimine potestatem atque licentiam suscepisse, ut monasteria, quæ in suis parochiis consistunt, quantum velint opprimant, & studium religionis suæ prælationis occasione, hæc & illa potenter exigendo, & potestatem suam exercendo, comminuant? An ignoras quod sancti patres plerumque & religiosa monasteria de subjectione episcoporum & episcopatus de parochia metropolitanæ sedis propter infestationem præsidentium diviserunt, & perpetua libertate donantes apostolicæ sedi velut principalia capiti suo membra adhærere sanxerunt? Percurre sanctorum patrum privilegia, & invenies ipsis etiam archiepiscopis officium, nisi forte ab abbate vocatis, in plerisque cœnobiis facere prohibitum esse, ne forte monastica quies

Cur summi pontifices multa monasteria de subjectione episcoporum eximebant.

sæcularium personarum frequentia & conversatio- A ne turbaretur. Hoc itaque ne & nos illorum auctoritate & exemplo de præfato sancti Michaelis monasterio facere cogamur, neve tu, dum immoderata quæris, ea quæ ex æquo tibi attinere videbantur juste amittas, apostolica te auctoritate monemus atque præcipimus, ut aut pacem cum abbate congrua conventione, & in commune proviso totius causæ moderamine facias, aut, si peccatis impedientibus hoc fieri nequiverit, in ventura sancti Martini festivitate ad apostolicam sedem te convocatum præsenti auctoritate cognoscas; quatenus, adjuvante Deo, litem vestram dirimere & justo fine concludere valeamus. Interim vero eadem auctoritate præcipimus, ut neque vocando ad synodum, B nec aliquo interdicto, denique nullo unquam exactionis modo abbatem, vel sæpe fatum monasterium, aut servitores ejus, seu loca, vel bona illuc attinentia, per te, sive per tuorum aliquem lædere aut inquietare præsumas; & quos anathematis vinculo ex his qui partem illam attinent alligasti; quamquam hoc temere feceris, caritati tamen fraternæ providentes, ut tu eos absolvas locum tibi & monita damus. Qua in re si tu moram feceris, aut aliqua occasione nobis obedire renueris, nostra apostolica auctoritate eos absolutos, & ab omnibus interdicti vel excommunicationis tuæ nexibus liberos esse noveris. Fac igitur, dilecte frater, ut vel nunc non incassum tibi scripsisse videamur. Crede C nostris consiliis, acquiesce monitis, nec libeat tibi nos plurimis occupatos diutius causæ hujus implicari laboribus, nec deneges nobis fraternum & unanimem consensum in componenda pace sæpe fati cœnobii, ne dum nobis, imo beato Petro, obstare non desieris, in graviorem culpam & irrevocabile detrimentum tuomet (quod non optamus) impetu præcipiteris. Nam si deinceps ultra tenorem literarum istarum supra memoratam causam in errorem & litigium trahere, aut monasterio infestationes aliquas inferre pertentaveris, nos, divina & apostolica fulti auctoritate, ut monasterium illud cum omnibus suis pertinentiis in perpetua libertate consistat, ut nullius magisterio vel judicio post Deum, nisi sanctæ Romanæ ecclesiæ, subditum in D proposito sanctæ religionis sine laceratione Deo servire valeat, Deo adjuvante, procurabimus. Data Romæ quinto Idus Aprilis, indictione decimatertia.

LXX. AD GEVSAM HVNGARIÆ DVCEM.

Optat ut pax inter eum & regem Salomonem ineatur. Significat merito jus regni a Salomone regê ad eum fuisse translatum. Ejus erga se observantiam requirit, & quæcumque a Romana ecclesia desiderat sibi literis vult aperiri.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Geusæ Hungariæ duci, salutem & apostolicum benedictionem. E

Si officii nostri est omnibus sua jura defendere, ac inter eos componere pacem, ac stabilire concordiam, multo magis ratio exigit, atque usus utilitatis exposcit, ut seminemus caritatem inter majores, quorum pax aut odium redundat in plurimos. Vnde nobis cura est, & cordi pia solicitudo inhæret, quatenus inter te & consanguineum tuum Salomonem regem faciamus pacem, si possumus; ut justitia utrimque servata sufficiat unicuiq; quod suum est, terminum justitiæ non transeat, metam bonæ consuetudinis non excedat, sicque fiat in pace nobilissimum regnum Hungariæ, quod hactenus per se principaliter viguit, ut rex ibi non regulus fiat. Verum ubi contempto nobili dominio beati Petri apostolorum principis, cujus regnum esse prudentiam tuam latere non credimus, rex subdidit se Teutonico regi, & reguli nomen obtinuit. Dominus autem injuriam suo illatam principi prævidens, potestatem regni suo ad te judicio transtulit. Et ita si quid in obtinendo regno juris prius habuit, eo se sacrilega usurpatione privavit. Petrus enim a firma petra dicitur, quæ portas inferi confringit, atque adamantino rigore destruit, & dissipat quidquid obsistit. Quapropter si quid vis, si quid habere a Romana ecclesia digne speras, nobis confidenter volumus ut aperias, & quæ tua sit devotio erga universalem matrem, qualiterve illi statueris obedire, sanctamque reverentiam exhibere, operibus, sicut te decet, ostendas. Quæ autem hic minus scripsimus, horum portitoribus tibi dicenda relinquimus, quia de illorum fidelitate satis confidimus. Omnipotens Deus, qui beato Petro potestatem ligandi atque solvendi principaliter tribuit, ejus precibus te tuosque in Christo fideles a cunctis peccatis absolvat, & ad vitam perducat æternam. Data Romæ decimooctavo Kalendas Maii, indictione decimatertia.

LXXI. AD VVRATISLAVM BOHEMORVM DVCEM.

Commendat Fredericum ejus nepotem, ut beneficium a suo patre relictum illi concedat, vel aliud tribuat. Monet ut dissidiis sublatis pacem in sua ditione servandam curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvratislao Bohemorum duci, salutem & apostolicam benedictionem.

FREDERICVS nepos vester, & Romanæ ecclesiæ fidelis, nos humilibus precibus flagitavit, quatenus tuæ nobilitatis prudentiam rogaremus, ut beneficium, quod sibi pater suus reliquit, eum permitteretis habere, & in omni pacis quietudine possidere: cujus supplicibus orationibus flexi, nobilitatis vestræ serenitatem obnixe rogamus, ut si scitis eum habere justitiam, tum quia os tuum & caro est, ductus proprietate sanguinis, tum quia ad refugium apostolicæ miserationis confugit, aut beneficium illud sibi reddatis, aut contracambium tribuatis, quod sibi sit acceptabile, & tui condecet generis dignitatem. Quod si justitiam non videtur habere, rogamus tamen ut pro caritate & reverentia beati Petri apostolorum principis, cujus præsidia humiliter postulavit, aliquod sibi beneficium, quo possit honeste vivere, tribuatis. Non pigeat itaque nobilitatem tuam in hoc nostras preces audire, beatumque Petrum in hoc tibi debitorem facere, quoniam nos parati sumus favere tibi in quibus possimus justitia duce. Præterea monemus, ut studeatis terram vestram, & vestri honoris regimen firmissimæ pacis fœdere undique præmunire, scilicet ut nullius litis scandalum in tuo regimine versari permittas, præcipue inter te & fratres tuos, & Pragensem, & Holomucensem episcopum: quoniam sicut qui discordiæ & litibus vacant, procul dubio diaboli sunt filii, sic qui paci dant operam, filii Dei vocantur, ipsa veritate attestante, quæ ait: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Matth. 5. Omnipotens Deus mentem tuam illuminet, sicque te faciat per bona transire temporalia, ut merearis adipisci æterna. Data Romæ decimooctavo Kalendas Maii, indictione decimatertia.

ANNO CHRISTI 1075.

LXXII. AD BOHEMOS.

Hortatur ad bene casteque vivendum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis in Bohemia constitutis majoribus atque minoribus, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex consideratione sedis, cujus licet indigni administrationem gerimus, debitores, sicut scitis, sumus fidelibus & infidelibus; fidelibus, ut quod bene proponunt perseveranter teneant; infidelibus, ut ad creatorem suum credendo, & præterita facinora puniendo, convertantur. Vnde quia relatione episcoporum patriæ vestræ limina apostolorum visitantium accepimus quosdam vestrum per viam B mandatorum Dei incedere, quosdam vero nonnullis periculis male vivendo subjacere, studuimus vos paterna caritate commonere, quatenus & boni meliores fiant, & qui reprehensibiliter vivunt, irreprehensibiles se exhibeant. Primum scilicet vos ex toto corde, & ex tota anima, & ex omni virtute vestra Deum & proximum sicut vosmetipsos diligere, pacem, sine qua nemo Deum videbit, inter vos constituere, non solum clericos, sed & laicos castitatem servare, decimas Deo, a quo tam vitam quam vitæ sustentationem suscipitis, fideliter dare, ecclesiis vestris debitum honorem impendere, eleemosynis atque hospitalitati devote insistere. Hæc & his similia, quæ ad salutem animarum vestrarum C pertinent, licet pontifices vestros sufficienter scire ac vobis insinuare non ignoremus, tamen quia verba nostra ex reverentia beati Petri constat vos carius atque avidius recipere, ipsa vestra audiendi aviditas quæ ab aliis dari possunt nos documenta dare compellit, ut tanto solicitius vobis debitum reddamus exhortationis, quanto beatum Petrum in eadem nostra exhortatione devotius attenditis. Vos igitur, dilectissimi, carnalia desideria fugite, ad cælestia & semper duratura patriæ cælestis gaudia mentes erigite, beatum Petrum, cui a Deo potestas principaliter & in terra ligandi atque solvendi data est, devotissimi servitii fidelitate debitorem facite: quatenus post dissolutionem terrenæ habitationis D nostræ, cui quotidie volentes nolentesque propinquatis, nec multo post in vermes & cinerem redigendi, ejus præstantissimum ante districtum judicem patrocinium sentiatis. Data Romæ decimoseptimo Kalendas Maii, indictione decimatertia.

LXXIII. AD BOLESLAVM POLONORVM DVCEM.

Commendat ejus erga se observantiam. Mittit legatos pro episcoporum causis, qui & pauci erant, & metropolitanum non habebant. Hortatur ut illos adjuvet, bene vivat, recte se gerat in regimine suo, & pecunias regi Russorum ablatas restituendas curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Boleslao duci Polonorum, salutem & apostolicam benedictionem.

De Polonorũ duce Lambert. & Bertold. anno 1077.

QVONIAM honor, qui ministris & dispensatoribus exhibetur, ad reverentiam dominorum propriam attinere dignoscitur, procul dubio gratanter & cum multa dilectione ministrantium labor officiaque suscipiuntur, ab his dico qui prælatorum personas & auctoritatem ex corde diligere comprobantur. In hoc autem cognoscimus, quod excellentia vestra beatum Petrum apostolorum principem sinceris affectibus diligit, & ad re- A verentiam ejus ardenti spiritu dilatatur, quoniam gratuita devotione vestris eum oblationibus honorantes, debitorem vobis fieri desiderastis, &, sicut in domino confidimus, promeruistis. Vnde & nos, qui illius servi dicimur & esse cupimus, vestræ caritati in Christo connexi sumus, & curam ministerii, ad quod sub obedientia apostolici principatus occulta Dei dispensatio nos licet indignos ordinavit atque constituit, in ea parte, qua vobis necessarium & honestum fore cognoverimus, tanto solicitius vobis impartiri cupimus, quanto fidem & caritatem vestram & in obediendo promptiorem, & in promerendo devotiorem intelligimus. Verum quia Christianæ religionis ordo & provida dispensatio ab his permaxime post Deum pendet, qui dominici gregis pastores & rectores esse videntur, illud nobis primo attendendum est, quod episcopi terræ vestræ non habentes certum metropolitanæ sedis locum, nec sub aliquo positi magisterio, huc & illuc pro sua quisque ordinatione vagantes, ultra regulas & decreta sanctorum patrum liberi sunt & absoluti. Deinde vero quod inter tantam hominum multitudinem adeo pauci sunt episcopi, & amplæ singulorum parochiæ, ut in subjectis plebibus curam episcopalis officii nullatenus exequi aut rite administrare valeant. Pro his igitur & aliis causis, quas hic scribere omisimus, hos legatos ad vos direximus, quatenus vobiscum pertractatis negotiis, quæ ad ecclesiasticam curam & ædificationem corporis Christi (quod est fidelium congregatio) pertinere videntur, quæ emendanda sunt, aut ipsi juxta sanctorum patrum statuta diffiniant, aut nobis diffinienda referant. Eos itaque sicut nos audite, memores quod in missione discipulorum per euangelium veritas dicat: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Luc. 10. Et ut fructuosus apud vos cursus fatigationis eorum fiat, propter reverentiam apostolicæ legationis qua funguntur, consiliis & benigno favore juvate. De cetero admonemus vos & exhortamur in domino, ut diem ultimum vitæ vestræ, quem ignoratis quando veniat, & terrorem futuri judicii semper coram oculis habentes, commissam vobis potestatem solicita & Deo placita administratione gerere studeatis; præparantes vobis divitias in operibus bonis, & thesaurizantes firmum & immobile fundamentum, ut vitam æternam possideatis. Scire enim debetis quoniam supernus arbiter quæ vobis commisit irrequisita non relinquet: cui tanto districtius responsuri estis, quanto ampliora sunt jura & judiciorum moderamina quæ tenetis. Deus autem omnipotens, cujus majestas est super omnes principatus & regna, dirigat cor & actus vestros ad omne opus bonum in omni prudentia & exercitatione virtutum: quatenus, expleto cursu hujus lubricæ & cito perituræ lucis, beatorum Petri & Pauli apostolorum principum meritis & intercessionibus ad veram & sempiternam gloriam pervenire mereamini: E detque vobis devicta per Iesum Christum dominum nostrum inimicorum vestrorum superbia pacis & tranquillitatis gaudia, ut ex donis quoque præsentibus cognoscatis futura quanto sint desiderio appetenda. Quæ nimirum si vos delectant, inter omnia servanda vobis est caritas, quam (quod inviti dicimus) in pecunia, quam regi Russorum abstulistis, violasse videmini. Quapropter condolentes vobis, multum vos rogamus & admonemus, ut pro amore Dei & sancti Petri quidquid sibi a vobis vel vestris ablatum est restitui faciatis: non ignorantes quoniam qui aliorum bona injuste auferunt, nisi emendaverint si emendare poterint, nullatenus in regno Christi

ANNO CHRISTI 1075.

Christi & Dei partem habere credendi sunt. Hoc autem a vobis eadem caritate, qua dicimus, pro salute animæ vestræ recipi concupiscimus. Data Romæ septimo Kalendas Maii, indictione decimatertia.

LXXIV. AD DEMETRIUM REGEM RUSSORUM.

Scribit Russiæ regnum eorum consensu accedente eorumdem filio se tradidisse: ipsorumque petitionibus se paratum ostendit. Rogat ut suos legatos benigne excipiant.

Demetrii regis meminit Lambertus anno 1075.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Demetrio regi Russorum & reginæ uxori ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

FILIUS vester limina apostolorum visitans ad nos venit, & quod regnum illud dono sancti Petri per manus nostras vellet obtinere, eidem beato Petro apostolorum principi debita fidelitate exhibita, devotis precibus postulavit, indubitanter asseverans illam suam petitionem vestro consensu ratam fore ac stabilem, si apostolicæ auctoritatis gratia ac munimine donaretur. Cujus votis & petitionibus, quia justa videbantur, tum ex consensu vestro, tum ex devotione poscentis, tandem assensum præbuimus, & regni vestri gubernacula sibi ex parte beati Petri tradidimus, ea videlicet intentione atque desiderio caritatis, ut beatus Petrus vos & regnum vestrum, omniaque vestra bona, sua apud Deum intercessione custodiat, & cum omni pace, honore quoque & gloria idem regnum usque in finem vitæ vestræ tenere vos faciat, & hujus militiæ finito cursu impetret vobis apud supernum regem gloriam sempiternam. Quinetiam nos paratissimos esse noverit vestræ nobilitatis serenitas, ut ad quæcumque justa negotia hujus sedis auctoritatem pro sua necessitate petierit, procul dubio continuo petitionum suarum consequetur effectum. Præterea ut hæc & alia multa quæ literis non continentur cordibus vestris arctius infigantur, misimus hos nuntios nostros, quorum unus vester notus est & fidus amicus, qui & ea quæ in literis sunt diligenter vobis exponent, & quæ minus sunt viva voce explebunt. Quibus pro reverentia beati Petri, cujus legati sunt, vos mites & affabiles præbeatis, & quidquid vobis dixerint, ex parte nostra patienter audiatis, atque indubitanter credatis; & quæ ibi ex auctoritate apostolicæ sedis negotia tractare voluerint & statuere, nullorum malo ingenio turbare permittatis, sed potius eos sincera caritate favendo juvetis. Omnipotens Deus mentes vestras illuminet, atque per temporalia bona faciat vos transire ad gloriam sempiternam. Data Romæ xv. Kalendas Maii, indictione decimatertia.

LXXV. AD SUENIUM REGEM DANORUM.

Queritur de principum inobedientia erga Romanam ecclesiam. Commendat eum de debita erga sedem apostolicam observantia. Se paratum ostendit ad ei gratificandum: petitque ut per legatos sibi significet, an nunc eadem velit quæ a prædecessore suo Alexandro postulaverat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Suenio regi Danorum, salutem & apostolicam benedictionem.

Mos Romani pontificis decernendi legationes per provincias.

APUD antecessores nostros juris & consuetudinis erat, caritativis legationibus docere viam domini universas nationes, corripere in his A quæ arguenda erant omnes reges & principes, & ad æternam beatitudinem cunctos invitare legalibus disciplinis. Plus enim terrarum lex Romanorum pontificum, quam imperatorum obtinuit. In omnem terram exivit sonus eorum: & quibus imperavit Augustus, imperavit Christus. Nunc vero reges & præsides terræ contemptores facti ecclesiasticæ legis, qui amplius justitiam servare & eam defendere debuerant, ad tot irrogandas ecclesiæ contumelias convenerunt, atque ad tantam inobedientiam, quæ secundum Samuelem similis est idololatriæ, devoluti sunt, ut fere jam quiescentibus legationibus nostris, quoniam pene sine fructu videntur, verba nostra tantummodo orando convertamus B ad dominum regum, & Deum ultionum. Sed quia scimus te, & fortissimam gentem tuam, quæ freno sapientiæ tuæ moderatur, circa matrem omnium ecclesiarum debitam reverentiam exhibere, quæ tanto est beato Petro humilior, quanto in fortitudine sua sublimior. Ideo tibi dilectissimo filio nostro literas mittimus, atque paterna affectione mandamus, ut si quid est unde indiges, quod auctoritas Romanæ ecclesiæ possit tibi juste largiri, per nuntios tuos, & per hos quos nunc mittimus, nobis notum facias, quatenus, inquantum fas est, te honoremus, & prædictam reverentiam nobilissimi regni tui merita dignitate donemus. Bonam enim famam de te accepimus, quæ precibus beati Petri & C Pauli nunquam te deserat, imo ad gloriam utriusque vitæ capessendam, ut desideramus, cumuletur semper & crescat. Quia vero apud antecessorem nostrum beatæ memoriæ Alexandrum quædam expetisti, quibus beatum Petrum debitorem faceres, imo tibi & regno tuo nobile patrocinium ejus acquireres, per eosdem legatos mandes, utrum eadem voluntas sit an fuerit passa defectum, aut, quod magis optamus, susceperit augmentum. Ego enim cum in archidiaconatus officio essem, multum diligebam te, &, ut mihi videbatur, diligebar a te: sed ubi pastorale officium, quod in dilectione Dei & proximi quasi in fundamento consistit, licet indignus accepi, caritas quam habueram circa te major facta est, quæ te proficiente in melius, semper D in majorem gradum Deo propitio augeatur. Data Romæ decimoquinto Kalendas Maii, indictione decimatertia.

Fundamentum pastoralis officii.

LXXVI. AD BAMBERGENSES.

Significat Bambergensem episcopum simoniacum a se depositum. Interdicit ne quisquam illius ecclesiæ bona diripere vel alienare præsumat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Bambergensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

E NOTUM est pene omnibus in Teutonicis partibus habitantibus, quod Bambergensis ecclesia specialis quodammodo filia adhæret matri suæ Romanæ ecclesiæ, cui Deo auctore deservimus, licet indigni: ac proinde tanto solicitius vigilantiæ nostræ nos oportet sibi curam impendere, quanto familiarius apostolicæ sedis est munimine contuenda. Unde quia quidam idiota prædictam ecclesiam simoniacæ perfidiæ hæretica pravitate subversus invaserat, eam a jugo sacrilegæ pervasionis illius provida consideratione liberare studuimus. Exemimus quidem gladium apostolorum principis Petri, & in eum apostolica auctoritate sententiam promulgavimus. Verum quia in exclusione talium solent

ANNO CHRISTI 1075.

solent ecclesiæ multa damna pati, & bona earum A distrahi & disperdi, dignum duximus imminenti damno ecclesiæ præcavere, ac proinde sacrilegis & tyrannis apostolica auctoritate resistere, interdicendo, ne occasione exclusionis illius res ecclesiæ auferre vel quolibet modo alienare præsumant. Quapropter ex parte Dei & apostolorum Petri & Pauli interdicimus, ut nulla alicujus dignitatis, seu potestatis, sive cujuslibet conditionis, persona res jam sæpe fatæ ecclesiæ, maxime thesaurum & prædia auferre, vel aliquo modo alienare injuste diripiendo præsumat, donec omnipotens Deus per interventum beati Petri ecclesiæ illi idoneum pastorem provideat. Si quis vero contra hujus interdictionis paginam venire tentaverit, noverit se gra- B tiam sancti Petri amittere, & apostolicæ animadversionis ultione plectendum. Data Romæ XII. Kalendas Maii, indictione XIII.

LXXVII. AD GEBOARDUM SALTZBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Increpat quod cum a sede apostolica impetrasset, ut diœcesis suæ portio decideretur, & in ea episcopus constitueretur, episcopum quidem in partem solicitudinis admiserit, decimas autem omnes sibi retinuerit; ideo monet ut ecclesiæ suas decimas relinquat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Geboardo Saltzburgensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem. C

MEMINIMUS dilectionem tuam annis superioribus apostolicam sedem adiisse, atque a prædecessore nostro bonæ memoriæ Alexandro, me etiam favente atque assensum præbente, impetrasse, ut parochiæ tuæ portionem præ amplitudine sui decideres, atque in ea episcopatum & episcopum ad superabundantem regiminis curam supplendam statueres. Quam tuæ mentis intentionem tanto alacrius audivimus, atque ut adimpleretur studuimus, quanto te religiosius id petere, atque multorum saluti prodesse velle intelleximus. Quis enim cui spiritualia lucra cordi sint, his præsertim temporibus, cum juxta apostolum, *Omnes quærunt* D *quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi*, non libentissime amplectatur voluntatem divitias terrenas animarum saluti postponentem? Sed his diebus ad nos perlatum est de eodem bono proposito tuo, quod nos vehementer contristavit, & lætitiæ priori quasi quasdam mœroris nebulas effudit. In quo prudentiam tuam & religionem multum admirati sumus, id tibi ullatenus persuaderi potuisse, ut ad hoc te factum debuisses inflectere. Comperimus enim, episcopo, ut præfati sumus, in parte procurationis tuæ composito, illum quidem in societatem laboris misisse, sed tibi fructum laboris, scilicet decimas, retinuisse. Quod si verum est, graviter dolemus in tam præclaro tuæ dilectionis opere cupiditatem, E quæ radix omnium malorum est, locum sibi potuisse surripere, ut operarium in vineam domini mitteres, & eum operis mercede fraudares. Quamobrem caritatem tuam admonitam esse volumus, ut quod devote Deo obtulisti serenum & sincerum sine fuci admixtione persolvas, plausibilem humani favoris laudem caveas, & quod spe æternæ retributionis cœpisti in securitate ejusdem remunerationis expleas, & ecclesiam suarum decimarum reditibus investias. Data Romæ decimoquinto Kalendas Iulii, indictione decimatertia.

Philipp. 2.

LIBER TERTIUS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo quinto," indictione decimatertia.

" imo decimaquarta ad quam pertinent sequentes exceptis tribus prioribus epistolis.

I. AD BAMBERGENSES.

Confirmat sententiam in Herimannum episcopum, eo quod judicio sedis apostolicæ se subtraxerat, & simoniace ecclesiam invaserat, ejusque bona dilapidaverat. Eum anathematizat, & sacerdotali officio privat; & item eos qui ab eo aliqua ecclesiæ prædia acceperunt ut ei faverent, quousque apostolicæ sedi se præsentet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Bambergensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LITERAS quas Poppo præpositus ecclesiæ vestræ, cum his qui secum erant decepti, simulata pœnitentia, falsaque religione Herimanni olim dicti vestri episcopi, incaute a nobis nimia sub festinatione recedentes, ad vos deferre neglexerunt nostro sigillo insignitas, idcirco vobis ad præsens dirigere dignum duximus, ut in eis manifeste cognoscatis quæ fuerit de jam dicto pseudoepiscopo nostra voluntas, quamque sententiam damnationis judicio sanctæ apostolicæ sedis in eum promulgavimus; indubitanter credentes, quoniam nullius supplicatio, aut fraudulenta suggestio ab eadem voluntate, sive sententia, ex eo quo se judicio sanctæ apostolicæ sedis subtraxit, animum nostrum potuit revocare, vel nunquam Deo auctore mutare valebit. Verum quia sub obtentu religionis ac mentitæ pœnitentiæ sanctam Bambergensem ecclesiam, specialem quodammodo sanctæ Romanæ ecclesiæ filiam, tyrannide conatus est confundere, bonaque illius dilapidare atque disperdere, priorem sententiam confirmantes, ad cumulum damnationis ejus hoc addimus, ut irrecuperabiliter ab episcopali officio semotus, a sacerdotali quoque sit omnino seclusus, quousque apostolicæ se audientiæ repræsentet, paratus eam cautionem facere, quam vestræ ecclesiæ cognoverimus expedire. Ab episcopali vero officio eum ideo segregamus, quia simoniace invasit ecclesiam. Sacerdotali quoque eum idcirco privamus, quoniam sub specie sanctitatis visus est eam dilaniare atque confundere. Et quia tanta mala contra ecclesiam quoquo modo olim sibi commissam exercere non timuit, anathematis eum vinculo innodamus, quousque supradicto modo se apostolicæ audientiæ repræsentet, nisi forte in extremis ductus dignam pœnitentiam accipiat; eo tamen tenore, ut si convaluerit, simili modo, ut dictum est, se apostolicæ sedi repræsentare festinet. Eodem quoque anathemate percutimus eos qui ab initio promotionis ejusdem aliqua prædia ecclesiæ ab eo acceperunt, ut sibi faverent ad ejus malitiam contuendam, præmaxime illos qui, postquam se apostolicæ sedis judicio subtraxit, ab eo aliquid in prædiis vel in thesauris ecclesiæ acceperunt ad confovendum eum, ut in sua pertinacia perseveret, nisi resipuerint, videlicet ut condigna satisfactione quod prædicto sacrilegio peccaverunt emendent, nobisque suam pœnitentiam resignare festinent. Data Laurenti decimotertio Kalendas Augusti, indictione decimatertia.

II. AD

ANNO CHRISTI 1075.

II. AD SIGEFRIDUM MOGUNTINUM ARCHIEPISCOPUM.

Ejusdem fere argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sigefrido Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUALITER Bambergensis Herimannus, jam nunc non episcopus, hoc anno Romam pœnitens se habuerit, vel qualiter se judicio apostolicæ sedis subtraxerit, quave fraude clericos prædictæ ecclesiæ sub obtentu pœnitentiæ deceperit, & quomodo res ejusdem sibi contra Deum commissæ ecclesiæ pejus quam prius destruxerit, & in clericos quondam sibi commissos sicut tyrannus surrexerit, vestra, ut reor, cognoscit fraternitas, & certa dolet tristitia. Quocirca nos ulterius tantas non valentes impune ferre nequitias, & noviter inventas sævitias, maxime circa eam, quæ beato Petro specialiter commissa est ecclesia, judicio sancti Spiritus per ejusdem auctoritatem beati Petri apostolorum principis prædictum Herimannum ab officio episcopali atque sacerdotii deposuimus, & in perpetuo depositum esse censemus. Et quia hæresi junxit sacrilegium, & sacrilegio apertam tyrannidem excommunicationis vinculo eum alligavimus, quousque se apostolicæ sedi repræsentet, quam conatus est non solum decipere, sed etiam dolo malo irridere. Si autem ad ultimum sibi diem pervenerit, non ei pœnitentiam & communionem denegamus, sed mox, ut poterit apostolicam adire sedem, omnino illi præcipimus. Hæc ut publice maxime fratribus tibi subjectis coepiscopis notifices volumus, & ex parte beati Petri præcipimus, ut secundum sanctorum instituta patrum summopere procures in prædicta Bambergensi ecclesia pastorem ordinare; quatenus quod in prædicto simoniaco negligenter egisti, comproberis emendare. Data Laurenti decimotertio Kalendas Augusti, indictione decimatertia.

III. AD HENRICUM REGEM ROMANORUM.

De Herimanno Bambergensi eadem quæ in superiori. Regem præterea monet, ut ecclesiam Bambergensem recte ordinari curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico regi, salutem & apostolicam benedictionem.

INTER cetera bonarum virtutum opera, fili carissime, ad quæ te meliorationis studio assurgere fama referente audivimus, duobus te modis sanctæ matri tuæ Romanæ ecclesiæ scilicet eminentius commendasti. In altero quidem, quia simoniacis viriliter resistis; in altero vero quia clericorum castitatem, utpote servorum domini, & libenter approbas, & efficaciter desideras adimplere. Quibus de causis signum nobis proposuisti, opitulante Deo, altiora de te & præstantiora quæque sperandi. Quapropter & hæc te firmiter retinere valde optamus, & dominum Deum nostrum ut ea tibi cumulatius augere dignetur suppliciter obsecramus. Ceterum de Bambergensi ecclesia, quæ sui fundatoris institutione sanctæ & apostolicæ sedi, tamquam humeri capiti, membrum scilicet propinquius specialiori quadam cura solicitudinis inhæret, vehementer dolemus, & ejus desolationi pro viribus occurrere, opitulari, & consulere, officii nostri necessitate impellimur. Simoniacus enim ille Herimannus dictus episcopus hoc anno ad synodum Romam vocatus venire contempsit: sed cum propius Romam accessisset, in itinere substitit, & præmittens nuntios suos cum copiosis muneribus, noto sibi artificio innocentiam nostram & confratrum nostrorum integritatem pactione pecuniæ attentare, atque, si fieri posset, corrumpere molitus est. Quod ubi præter spem evenit, jam de damnatione sua securior, festinanter retrocessit, & blandis fallacibusque promissis clericorum qui secum erant animas lactans, aiebat se, si patriam repedare posset, ab episcopatu cessaturum, & monasticæ vitæ professionem subiturum. Quam sponsionem qualiter impleverit, celsitudinem tuam, fili carissime, non latet. Quin etiam temeraria ulterius progressus audacia, clericos ecclesiæ suæ salutem & honorem quærentes bonis suis despoliavit, &, nisi eum tua, ut audivimus, regalis potentia refregisset, penitus confudisset. His excessibus diligenter consideratis, ab episcopali eum atque sacerdotali officio dejecimus. Insuper quoniam Bambergensem ecclesiam apostolica beati Petri tuitione munitam, crudelius atque molestius quam ante infestare præsumpsit, anathematis eum vinculo innodavimus, donec ecclesiasticam dignitatem illicite usurpatam deponat, & se nihilo minus sedis apostolicæ judicio repræsentet. Nunc ergo, excellentissime fili, sublimitatem tuam hortamur, & pro nostræ solicitudinis debito suademus, ut religiosorum consilio virorum eadem ecclesia ita secundum Deum ordinetur, quatenus beati Petri, cujus nomini & defensioni attitulata est, intercessione, divinæ merearis obtinere suffragia protectionis. Quid vero hac ipsa de causa Sigefrido confratri nostro Moguntino episcopo, & eidem Bambergensi clero & populo scripserim, ex literis ad eos datis ad liquidum poteris cognoscere. Data Romæ decimotertio Kalendas Augusti.

IV. AD SIGEFRIDUM MOGUNTINUM ARCHIEPISCOPUM.

Hortatur ad pastorale munus fideliter obeundum. Præcipit ut inquirat, num Strasburgensis episcopus simoniacæ labis sit reus. Arguit eos qui concilium a se indictum differendum esse censebant; eique injungit ut simoniam & fornicationem evellendam curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Sigefrido Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

PLURIMAS in tuis literis, frater, excusabiles, & quantum ad humanum spectat judicium validas protulisti rationes. Nec nobis quoque viderentur infirmæ, si hujusmodi possent in divino nos examine excusare. Rata siquidem videtur excusatio regni motus, ac perturbatio, bella, & seditiones, invasiones hostium, ac perditio rerum vestrarum, insuper & formido necis, quam nostris dicitis fratribus imminere principis odio, vel ne hi qui de diversis partibus invicem inimicantur, si in unum conveniant, usque ad internecionis bella consurgant. Quæ sane omnia satis videntur ad cujuspiam excusationem idonea. Verum si consideremus quantum ab humanis judicia distant divina, nihil pene reperimus quod in superno examine excusabile proferamus, ut ab animarum lucris retrahi sine periculo valeamus; non damna siquidem rerum, non malorum simultates, aut ira potentum, non ipsius salutis quoque nostræ vitæque dispendium. In hoc quippe mercenarii a pastoribus distant, quod hi lupo veniente, dum sibi non ovibus metuunt, gregis direptionem dispersionemq; contem-

Discrimen inter mercenarium & pastorē.

ANNO CHRISTI 1075.

nentes, eis relictis effugiunt: pastores vero qui suas diligunt oves, eas nequaquam deserunt imminente periculo, pro quibus quoque non dubitant propriæ vitæ subire exitium. Officium pastorale. Quapropter oportet & nos studiis pastoralis officii insistere vigilanter, atque ad domini gloriam ovium semper suarum salutem quærere, ad gregis custodiam socios instigare, & ut recto gressu commissis ovibus præcedant salubriter commonere. Namque si fratres nostros consideremus delinquere, & tacemus; si denique errare, & non eos ad rectitudinis semitam monendo revocare conemur, nonne & ipsi delinquimus, & errare merito judicamur? etenim qui negligit culpas emendare, committit. Et cur Heli sacerdos in Silo periit? & quid est quod dominus loquitur per prophetam? Ierem. 48. *Maledictus*, inquit, *qui prohibet gladium suum a sanguine*, id est verbum prædicationis a carnalium vitæ interfectione. Vt autem ad id quod ad præsens premit animum, & quod quasi causa est nostri sermonis, veniamus, quomodo ea patienter perferre valemus quæ de fratris nostri Strasburgensis episcopi moribus audivimus, & certa esse nonnulla veraci relatione cognovimus? Vnde volumus atque præcipimus, quatenus unum, quod apud nos adhuc manet in dubium, simoniacæ videlicet hæreseos contagium, diligenter discutias, & quidquid super eo certum repereris nobis intimare non differas; quatenus, si verum fuerit, Christi ecclesia tantis sordibus emundetur, & illius animæ, ne pereat, subveniatur; si vero (quod magis optamus) falsum, tanta infamia procul ab eo, adjuvante nos divina gratia, propellatur. Illi vero qui dicunt concilium quod vobis indiximus esse differendum, rogamus respondeant; Regii milites dudum ut se ad bella pararent admoniti, quid tunc essent acturi, cum hostes in regia aula armis jam & igne sævirent? Dicant ergo utrum arma deberent ad ipsos hostes perturbandos & conterendos violenter corripere, an quid hostes agerent tantum inertes considerare? Quid enim aliud maligni spiritus agunt, nisi quod Christi ecclesiam igne vitiorum incessanter devastare contendunt? Et quid regios milites, sanctos videlicet sacerdotes oportet facere, nisi adversus eorum sævitiam clypeo caritatis munitos gladio divini verbi accinctos auctoritatis vigore consurgere? Quod autem dicis, quosdam fratres non posse ad concilium convenire ob principis inimicitiam, dicimus ei sufficere, si de suis clericis dirigant, qui pro eis valeant respondere. Sed quoniam non ignoramus, quod a pluribus carnalibus ac sæcularibus dehorteris, ne in vinea domini pro animarum lucris fortiter ac fideliter opereris, ne tuarum forte rerum, aut odiorum potentum discrimen incurras, te ex parte Dei omnipotentis & auctoritate beati Petri rogamus & monemus, quatenus nullius odio aut gratia, seu aliqua terrenarum rerum jactura, a rectitudinis tramite declinare præsumas; quin omnia, prout Spiritus sanctus donaverit, diligenter examines, & nobis quidquid certum constiterit quantocius insinuare procures. Multum namque debet nobis videri pudendum, quod quilibet sæculares milites quotidie pro terreno principe suo in acie consistunt, & necis perferre discrimina vix expavescunt, & nos, qui sacerdotes domini dicimur, non pro illo nostro rege pugnemus, qui omnia fecit ex nihilo, quique non abhorruit mortis pro nobis subire dispendium, nobisque promittit meritum sine fine mansurum. Hoc autem adhuc tuæ fraternitati injungimus, quatenus de simoniaca hæresi ac fornicatione clericorum, sicut ab apostolica sede accepisti, studiose perquiras, & quidquid retroactum inveneris, legaliter punias, & funditus reseces, ac ne quidquid ulterius fiat penitus interdicas. Data Romæ tertio Nonas Septembris, indictione incipiente decimaquarta.

V. AD BEATRICEM ET MATHILDEM EIUS FILIAM.

Queritur de inconstantia regis Henrici, qui cum scripsisset se occultam legationem missurum propter principes sui regni, quos magis de discordia quam de pace gaudere intelligebat, nunc mutato consilio omnia palam fieri volebat, Vnde colligit illum pacem ex animo non cupere. De Gotefredo qui promissam fidem violaverat explicat quid sentiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Beatrici duci, & Mathildi filiæ ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

NON parum de vobis miramur, quod de his, quæ per vestras literas mandastis nobis, consulere decrevistis, cum constet apud vos quod idem rex duos ac nobiles ac religiosos viros ad nos ante mensem Augustum legatos miserit, qui videlicet adhuc nobiscum manent, per quos talia mandavit: Noverit vestra sanctitas, pater, quoniam dum ego pene omnes principes mei regni de nostra magis discordia quam de mutua pace gaudere percipio, ad vos istos nuntios latenter dirigo, quos satis nobiles ac religiosos esse cognosco, & pacis bonum inter nos optare conjungi nequaquam dubito. Hoc autem quod mando, neminem scire volo præter vos, dominam matremque meam, atque amitam Beatricem, & filiam ejus Mathildem. Me vero, adjuvante domino, de expeditione Saxonica redeunte, alios legatos dirigam, quam familiariores ac fideliores habebo, per quos omnem vobis meam voluntatem & reverentiam, quam beato Petro & vobis debeo, significabo. Postea vero præfatis legatis dicendo mandavit, quatenus non mirarentur, nec graviter ferrent, quod promissos minime adhuc direxerit nuntios, eisque non fieret onerosum eos, donec ipse mitteret, præstolari, quoniam procul dubio illos missurus erat, & in eadem sententia immobiliter permanebat. Nunc autem qualiter hoc consilium versum sit, & quod facere latenter disposuerat palam fieri velit, penitus miramur: nisi quod datur intelligi, quia ipse nequaquam hanc cupiat pacem componi, quam modo vult palam eis fieri, quibus eam antea volebat abscondi, & de quibus idem testabatur magis eos de nostra discordia quam de mutua concordia lætari. Quapropter vos scire volumus, nos huic petitioni nullatenus consensuros, quoniam quod modo inventum est, non videtur beato Petro ac nobis honorabile velle ejus utilitati provenire. Quod si ad prius revertatur consilium, videtur salubrius, nobisque sequendum. De consilio vero quod expetistis a nobis, quid vobis sit respondendum Gotefredo, nescimus, cum ille aperte infregerit quod vobis juramento promisit, nec certum quidquam de ipsius promissionibus credere valeamus. Verum si aliquod fœdus, quod a sanctorum patrum sanctione non discrepet, inire cum eo poteritis, nobis laudandum videtur: sin autem, caritatem, qua nos Deus conjunxit, nullo modo posse dissolvi aut aliquatenus minorari, certissime apud vos constare optamus. Vnde si vos dilexerit, eum diligemus, si vero ex sua culpa odio habere cœperit, sicut carissimas

ANNO CHRISTI 1075.

carissimas filias modis quibus poterimus vos diligendo, ei Deo favente resistemus. Data Romæ tertio Idus Septembris, indictione decimaquarta.

DEPOSITIO REGIS HENRICI FILII imperatoris Henrici, & absolutio omnium qui sibi præstiterant juramentum.

BEATE Petre apostolorum princeps, inclina quæsumus pias aures tuas nobis, *&c. ut infra in concilio Romano III.*

VI. AD UNIVERSOS CHRISTIANOS.

Injuriam apostolicæ sedis exaggerans, hortatur ad divinam opem implorandam, ut aut impios ad pœnitentiam convertat, aut eorum consilia reprimat: eisque exemplum anathematizationis regis mittit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus qui cupiunt se annumerari inter oves quas Christus beato Petro commisit, salutem & apostolicam benedictionem.

AUDISTIS fratres novam & inauditam præsumptionem, audistis sceleratam schismaticorum & nomen domini in beato Petro blasphemantium garrulitatem & audaciam, audistis superbiam ad injuriam & contumeliam sanctæ & apostolicæ sedis elatam, qualem vestri patres nec viderunt nec audierunt unquam, nec scripturarum series aliquando a paganis vel hæreticis docet emersam: cujus mali etsi aliquod unquam post fundatam & propagatam fidem Christi præcessisset exemplum, omnibus tamen fidelibus pro tanto contemptu & conculcatione apostolicæ, imo divinæ auctoritatis, dolendum foret & gemendum. Quapropter si beato Petro claves regni cælorum a domino Deo nostro Iesu Christo traditas esse creditis, & vobis per manus ipsius ad æternæ vitæ gaudia introitum patere cupitis, cogitandum vobis est, quantum nunc de irrogata sibi injuria dolere debeatis. Nisi enim hic, ubi per discrimina tentationum vestra fides & corda probantur, socii passionum efficiamini, procul dubio non estis digni, ut participes futuræ consolationis, & filii regni cælestem coronam & gloriam sortiamini. Rogamus igitur caritatem vestram, ut instanter divinam misericordiam implorare studeatis; quatenus aut corda impiorum ad pœnitentiam vertat, aut reprimendo eorum nefanda consilia, quam insipientes & stulti sunt qui petram a Christo fundatam evertere, & divina privilegia violare conantur, ostendat. Qualiter autem aut pro quibus causis beatus Petrus anathematis vinculo regem alligaverit, in chartula quæ huic inclusa est plene potestis cognoscere.

VII. AD HENRICUM REGEM ROMANORUM.

Lætatur regem religiosis viris discordiæ causam, quæ inter eos intercedebat, commisisse, quorum consilio ait se eum ad ecclesiæ gremium recepturum. Hortatur ut erga Saxones devictos clementer se gerat, & in locum Herimanni depositi alium in Bambergensi ecclesia canonice subrogandum curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QUANDO literas tuæ magnitudinis accepi, longe ab urbe maxime causa infirmitatis aberamus, * cum quibus necessarium erat tractare quid vestræ legationi ad plenum, sicut oportet, responderem. Vester etiam nuntius, horum videlicet portitor, ob prædictam causam ægritudinis timebat nobiscum manere. Sed quia desideramus non solum vobiscum, quem Deus in summo rerum posuit culmine, sed etiam cum omnibus hominibus pacem quæ in Christo est habere, jusque suum unicuique observare, cupimus summopere corde & animo adhærere. Novi enim (quod te credo non ignorare) quia qui Deum revera diligunt, & Romanam ecclesiam, Romanumque imperium, ad vindictam suorum criminum non pertimescunt, inter nos pacem & concordiam inserere agendo vel orando concupiscunt. Quapropter bonam concepi fiduciam, quia hanc nostram, imo totius ecclesiæ causam, religiosis hominibus cœpisti committere, qui nos non nostra injuste diligunt, & ut Christiana instauretur religio suam intentionem requirunt. Ego autem (ut paucis loquar) horum consilio paratus sum, Christo favente, gremium tibi sanctæ Romanæ ecclesiæ aperire, teque ut dominum fratrem & filium suscipere, auxiliumque prout oportuerit præbere; nihil aliud a te quærens, nisi ut ad monita tuæ salutis non contemnas aurem inclinare, & creatori tuo, sicut te decet, non contradicas offerre gloriam & honorem. Valde quippe indignum est, ut honorem, quem a conservis & fratribus nostris exigimus, creatori & redemptori nostro reddere contemnamus. Moveat itaque nos divina promissio, qua dicitur: *Ego glorificantes me glorificabo, & qui me contemnunt, erunt ignobiles:* & offeramus ei quod placet nobis hac in * via sæculari, ut perfruamur in cælestibus dono spirituali. De superbia vero Saxonum vobis injuste resistentium, quæ divino judicio a facie vestra contrita est, & gaudendum est pro pace ecclesiæ, & dolendum, quia multus Christianorum sanguis effusus est. Vos autem in talibus plus honorem Dei & justitiam ejus procurate defendere, quam honori proprio providere; securius enim quilibet princeps mille impios potest causa justitiæ punire, quam propriæ causa gloriæ quemlibet Christianum gladio sternere. Omnia enim creavit, & regit, qui dixit: *Ego gloriam meam non quæro.* Saluti quippe nostræ tunc vere providemus, cum in cunctis nostris actibus gloriam Dei proponimus. De Herimanno vero quondam nuncupato Bambergensi episcopo, noverit vestra sublimitas, quia jamdiu est ex quo per quemdam ejusdem ecclesiæ clericum vobis nostroque confratri Sigifredo Moguntino archiepiscopo & clericis prædictæ ecclesiæ misimus per nostras literas, quod auctoritate apostolicæ sedis ab omni episcopali & sacerdotali dignitate sit depositus, & anathematis vinculo alligatus, quia non timuit simoniacæ hæresi sacrilegium adjicere, sanctamque ecclesiam sibi commissam sicut tyrannus devastare. Unde rogavimus, & ex parte beati Petri præcepimus & præcipimus, ut in prædicta ecclesia secundum Deum talis pastor ordinetur, qui quod fur & latro mactavit Deo favente vivificet, & quod ille dissipavit valeat resarcire. Omnipotens Deus, a quo cuncta bona procedunt, meritis & intercessione beatorum apostolorum Petri & Pauli, sua pietate in hac vita vos protegat, & cum dupla victoria perducat ad vitam æternam.

ANNO CHRISTI 1075.
* f. deest & ab his
1. Reg. 2.
* vita
Quid securius in principe.
Ioan. 8.
Quando animæ nostræ consulimus.

ANNO CHRISTI 1075.

VIII. AD TEDALDUM CLERICUM MEDIOLANENSEM.

Arguit eum, quod superstite episcopo canonice electo, se in illius locum intruserit. Monet ut ad synodum proxime habendam accedat, eique ad se venienti fidem publicam promittit, præcipiens ne interim sacros ordines suscipiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Tedaldo Mediolanensi clerico, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierit.

NUNTIATUM nobis est a quibusdam nostris fidelibus, & tuis amicis, te amicitiam nostram cupere & expetere, quam nos quidem etiam non quæsitam gratis offerimus; quæsitam vero promptissime damus, si in his quæ Dei sunt, nostris monitis, imo divinæ voluntati ad justitiam te acquiescere velle cognoverimus. In causa etenim quam suscepisse videris, & nostræ solicitudini necessitatem gravioris sarcinæ superaddidisti, & teipsum quibus non oportuit implicuisti: in qua nimirum causa, sicut periculosum nobis esset aliquid ultra limitem æquitatis prosequi, ita etiam justitiæ regulas declinare, & sub silentio dissimulare putamus. Non autem prudentiam tuam ignorare credimus, quod ad episcopalem cathedram, in qua positus es, ante te alia quæ adhuc superstes est fuerit assignata persona: quæ nisi justis rationibus prius excepta fuerit, legitimum in ea tibi aut cuiquam patere locum nec canonica nec apostolica censura permittit. Nam de illo quid dicendum nobis est, qui dum honorem ejusdem sedis nefandis affectaret desideriis, quod justitia sibi denegavit, sacrilega vi & armis invadere ac diripere non pepercit; quem ambitionis culpa, quam deserere noluit, usque ad justam damnationis tuæ perniciem traxit? De eo nobis est sermo qui nobiscum est, quem electum in eadem ecclesia certe cognovimus; sed cur reprobari debeat, nulla adhuc deprehendere potuimus ratione. Quapropter, teste conscientia nostra, sincero caritatis affectu te admonemus, ut si ecclesiam diligis, & te pariter atque illam a periculo confusionis eripere cupis, ad proximam synodum, quam in prima hebdomada venturæ quadragesimæ, Deo annuente, celebrare disposuimus, vel, si malles, ante synodum apostolica limina & nostram requiras præsentiam; quatenus de introitu tuo, priusquam te gravius præcipites, æqua, opitulante Deo, examinatione peracta, quod tu ipse tutum tibi fore cognoveris absque impedimento & periculo animæ tuæ sequi ac tenere possis. Nec dubitandum tibi credas, si huic, qui nobiscum est, dictante justitia cessandum esse perspexerimus, quin in promotione tua benevola concessione ad honorem omnipotentis Dei & beati Ambrosii assensum pariter præbeamus & studium. Ad tollendam vero totius periculi suspicionem, securitatem tibi per manus filiarum nostrarum Beatricis & ejus filiæ Mathildis promittimus, & indubitanter damus, ut nihil tibi, vel his qui in tuo comitatu fuerint, contrarietatis a nobis vel nostris inferatur: sed in rebus & personis vestris, tam in veniendo quam redeundo, tuti penitus & illæsi, Deo custodiente, maneatis, ostensa solummodo & confirmata ea quæ in causa tua fuerit tenenda sententia. Interim quoque ex parte Dei omnipotentis, & apostolica beati Petri auctoritate, tibi præcipimus, ut nullum de sacris ordinibus gradum recipere præsumas, sciens quoniam si non obediens nobis modo non credideris, pœnitebit te quandoque, cum tuamet præcipitatione te eo A mersum videbis, unde cum volueris salvum te eripere non possis. Si qui igitur non percipientes ea quæ Dei sunt aliter tibi suggerere & persuadere incipiant, ostentantes quanta tibi sint in rege præsidia, quanta in tua nobilitate potentia, quanta etiam in civibus tuis adjutoria, tutum tibi illis credere non existimes, considerans quid scriptura dicat: *Maledictus homo qui spem suam ponit in homine.* Atque hoc in animo gerens, quod regum & imperatorum virtus, & universa mortalium conamina, contra apostolica jura & omnipotentiam summi Dei quasi favilla computentur & palea, nullius unquam instinctu vel fiducia adversus divinam & apostolicam auctoritatem obstinata temeritate te B rebellem & pertinacem fieri libeat. Data Romæ VII. Idus * Septembris, indictione decimaquarta.

ANNO CHRISTI 1075.

Ierem. 17.

* Decembris,

IX. AD SUFFRAGANEOS ECCLESIÆ MEDIOLANENSIS.

Significat se Tedaldum in Mediolanensi ecclesia intrusum ad synodum vocasse. Præcipit eis ne ullus audeat eum ad sacros ordines promovere.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus, & episcopis coepiscopis, Gregorio Vercellensi, Cuniberto Taurinensi, Ingoni Astensi, Ogerio Eporediensi, Opizoni Laudensi, & ceteris suffraganeis sanctæ Mediolanensis ecclesiæ obedientibus apostolicæ C *sedi, salutem & apostolicam benedictionem.*

NOTUM vobis esse volumus de Tedaldo Mediolanensi clerico, quem rex præter quam nobis literis ac legatorum verbis promiserit in Mediolanensem ecclesiam posuit, quod episcopalem sedem, ad quam alia prius quæ adhuc superstes est fuerit assignata persona, non satis ordinate suscepisse videtur. Quod cum per quosdam fideles nostros nostram requireret amicitiam, scripsimus ei hoc nos multum velle & cupere, atque eo pacto facillimum convenire posse, si requisitis apostolorum liminibus & nostra præsentia causam promotionis suæ puram atque probabilem ostendere vellet & posset. Ad quod exequendum amicabiliter D eum vocavimus, & præfixo sibi termino ad proximam synodum venturæ quadragesimæ, aut, si mallit, ante synodum firmam securitatem veniendi ad nos & redeundi ex nostra parte promisimus, & dare parati sumus. Insuper etiam ne interim aliquem de sacris ordinibus gradum recipiat apostolica ei auctoritate interdiximus. Quod item & vobis per eam quam beato Petro apostolorum principi debetis obedientiam, & ex nostra quam per illum licet indigni suscepimus, apostolica auctoritate interdicimus, ut nullus vestrum ad promotionem alicujus ordinis manum ei præsumat imponere, donec oblata nobis sua præsentia, quid de introitu ejus judicandum & statuendum sit sincera, Deo adjuvante, E possimus examinatione discernere. Quod quidem cum communi consilio & conjuncta omnium vestrorum discretione ac judicio fieri permaxime cupimus, si vel illius ecclesiæ cura, vel respectus apostolicæ reverentiæ, aut nostra caritas vos ad hoc negotium convocare poterit. Videte igitur ne quis vestrum contempto hoc interdictu ad illius pariter & sui periculum manum extendat: quoniam si quis, quod non credimus, in ea præsumptione se occupare proruperit, continuo se a gratia beati Petri & nostra dilectione, nec non a communione sacri corporis & sanguinis domini sequestratum esse cognoscat. Verum id agite, id, si dominum diligitis, efficere procurate, ut frater ille dum potest, dum locum habet,

Anno Christi 1075.

habet, sibi & ecclesiæ consulat, paci vestræ & saluti tantæ multitudinis hominum pene periclitantium provideat, nec sua met præcipitatione casum petens multos secum ad commune periculum trahat. In quo nunc apparebit quis sit pastor in vobis iniquitati aperte resistens, quis sit fur simulationem faciens, quis latro manifeste justitiæ contradicens. Considerate ergo quomodo caute ambuletis: quia sicut durum est contra stimulum calcitrare, sic asperum est sanctæ Romanæ ecclesiæ contraire, cui vos tamquam matri semper oportet obedire. Data Romæ sexto Idus Octobris, indictione decimaquarta.

Quis est pastor, quis fur, quis latro.

X. AD HENRICUM REGEM ROMANORUM.

Arguit quod cum excommunicatis communicet. Monet ut si ita est, ab aliquo episcopo absolutionem petat. Miratur eum literis & legationibus devotum se erga Romanam ecclesiam ostendere; re tamen eidem adversari, & decreta a se in synodo edita non observare. Hortatur ad veram obedientiam Romanæ ecclesiæ præstandam. Demum monet ne ecclesiasticæ libertati velit esse impedimento.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico, regi, salutem & apostolicam benedictionem; si tamen apostolicæ sedi ut Christianum decet regem obedierit.

Considerantes ac solicite pensantes, quam districto judici de dispensatione crediti nobis per beatum Petrum apostolorum principem ministerii rationem reddituri sumus, cum dubitatione apostolicam tibi benedictionem mandavimus, quoniam judicio sedis apostolicæ ac synodali censura excommunicatis communionem tuam scienter exhibere diceris. Quod si verum est, tu ipse cognoscis, quod nec divinæ nec apostolicæ benedictionis gratiam percipere possis, nisi his qui excommunicati sunt a te separatis & compulsis ad pœnitentiam de transgressione tua condigna pœnitudine & satisfactione prius absolutionem consequaris & indulgentiam. Unde excellentiæ tuæ consulimus, ut si in hac re te culpabilem sentis, celeri D confessione ad consilium religiosi alicujus episcopi venias, qui cum nostra licentia congruam tibi pro hac culpa injungens pœnitentiam te absolvat, ut nobis tuo consensu modum pœnitentiæ tuæ per epistolam suam veraciter intimare audeat. De cetero mirum nobis valde videtur, quod totiens nobis tam devotas epistolas & tantam humilitatem tuæ celsitudinis per legatorum tuorum verba transmittis, filium te sanctæ matris ecclesiæ & nostrum vocas in fide subjectum, in dilectione unicum, in devotione præcipuum: postremo cum omni affectu dulcedinis & reverentiæ te commendas, re tamen & factis asperrimum, canonicis atque apostolicis E decretis in his quæ ecclesiastica religio maxime poscit te contrarium ostendis. Nam ut de reliquis taceamus, quod de causa Mediolanensi per matrem tuam, per confratres nostros episcopos quos ad te misimus, nobis promiseras, qualiter attenderis, aut quo animo promiseris, ipsa res indicat, & nunc quidem ut vulnus vulneri infligeres, contra statuta apostolicæ sedis tradidisti Firmanam & Spoletanam ecclesiam: si tamen ab homine tradi ecclesia aut donari potest quibusdam personis nobis etiam ignotis; quibus non licet nisi probatis & ante bene cognitis regulariter manum imponere. Decuerat regiam dignitatem tuam, cum te filium ecclesiæ

A confiteris, honorabilius magistrum ecclesiæ, hoc est beatum Petrum apostolorum principem, intueri, cui, si de dominicis ovibus es, dominica voce & potestate ad pascendum traditus es, dicente sibi Christo: *Petre, pasce oves meas.* & iterum: *Tibi traditæ sunt claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* In cujus sede & apostolica administratione dum nos qualescumque peccatores & indigni divina dispositione vicem suæ potestatis gerimus, profecto quidquid ad nos vel per scripta, aut nudis verbis miseris ipse recipit; & dum nos aut elementa percurrimus, aut loquentium voces auscultamus, B ipse ex quo corde mandata prodierint subtili inspectione discernit. Quapropter providendum esset tuæ celsitudini, ne erga sedem apostolicam in verbis & legationibus tuis aliqua inveniretur discrepantia voluntatis, & in his, per quę Christiana fides & status ecclesię ad ęternam salutem maxime proficit, non nobis, sed Deo omnipotenti debitam non denegares reverentiam: quamquam apostolis eorumque successoribus dominus dicere dignatus sit: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Scimus enim, quoniam qui fidelem Deo obedientiam exhibere non renuit, in his quæ sanctorum patrum statuta sequentes dixerimus, veluti si ab ore ipsius apostoli accepisset, nostra monita servare non spernit. Nam si propter reverentiam C cathedræ Moysi dominus præcepit apostolis, ut quęcumque Scribæ & Pharisęi super eam sedentes dicerent, observarent, non dubium est quin apostolica & euangelica doctrina, cujus sedes & fundamentum Christus est, cum omni veneratione a fidelibus per eos qui in ministerium prędicationis electi sunt, suscipienda & tenenda sit. Congregata namque hoc in anno apud sedem apostolicam synodo, cui nos superna dispensatio pręsidere voluit, cui etiam nonnulli tuorum interfuere fidelium, videntes ordinem Christianę religionis multis jam labefactatum temporibus, & principales ac proprias lucrandarum animarum causas diu prolapsas, & suadente diabolo conculcatas, concussi periculo & manifesta perditione dominici gregis, ad sanctorum patrum decreta doctrinamque recurrimus, nihil novi, nihil adinventione nostra statuentes, sed primam & unicam ecclesiasticę disciplinę regulam, & tritam sanctorum viam relicto errore repetendam & sectandam esse censuimus. Neque enim alium nostrę salutis & ęternę vitę introitum Christi ovibus eorumque pastoribus patere cognoscimus, nisi quem ab ipso monstratum, qui dixit: *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur, & pascua inveniet:* & ab apostolis prędicatum, & a sanctis patribus observatum in euangelica & in omni divinarum scripturarum pagina didicimus. Hujus autem decreti, quod quidam dicunt, humanos divinis honoribus pręponentes, importabile pondus, & immensam gravitudinem: nos autem magis proprio vocabulo, recuperandę salutis necessariam veritatem vocamus & lucem, non solum a te, vel ab his qui in regno tuo sunt, sed ab omnibus terrarum principibus & populis qui Christum confitentur & colunt, devote suscipiendam & observandam adjudicamus. Quamquam hoc multum desideremus, & te permaxime deceret, ut sicut ceteris gloria, honore virtuteque potentior, ita esses & in Christi devotione sublimior. Attamen ne hęc supra modum tibi gravia aut iniqua viderentur, per tuos fideles tibi mandavimus, ne pravę consuetudinis mutatio te commoveret, mitteres ad nos,

Anno Christi 1075.

Ioan. 17.

Matth. 16.

Luc. 10.

Ioan. 10.

ANNO CHRISTI 1075.

quos sapientes & religiosos in regno tuo invenire A posses: qui si aliqua ratione demonstrare vel adstruere possent, in quo salvo æterni regis honore, & sine periculo animarum nostrarum promulgatam sanctorum patrum possemus temperare sententiam, eorum consiliis condescenderemus. Quod quidem etsi a nobis tam amicabiliter monitus non fuisses, æquum tamen fuerat, ut prius in quo te gravaremus, aut tuis honoribus obstaremus, rationabiliter a nobis exigeres, quam apostolica decreta violares. Verum quanti aut nostra monita aut observantiam justitiæ feceris, in his quæ postmodum a te gesta & disposita sunt declaratur. Sed quia dum adhuc longa Dei patiehtia ad emendationem te invitat, crescente intelligentia tua ad obedien- B tiam mandatorum Dei cor & animum tuum flecti posse speramus. Paterna te caritate monemus, ut Christi super te imperium recognoscens, honorem tuum ejus honori præponere quam sit periculosum cogites, & libertatem ecclesiæ, quam sponsam sibi cælesti consortio jungere dignatus est, non jam tua occupatione impedias, sed quo maxime crescat Deo omnipotenti & beato Petro, a quibus & tua mereatur amplificari gloria, auxilium tuæ virtutis fideli devotione exhibere incipias. Quod nimirum, pro collata tibi ex hostibus tuis victoria, nunc te permaxime illis debitum fore cognoscere debes, ut dum te memorabili prosperitate lætificant, ex concessis beneficiis devotiorem videant. Atque hoc ut C timor Dei, in cujus manu & potestate omne regnum est, & imperium, præcordiis tuis altius quam nostra admonitio infigat, in mente habeas quid Sauli post adeptam victoriam, qua propheta jubente usus est, de suo triumpho glorianti, & ejusdem prophetæ monita non exequenti acciderit, & qualiter a domino reprobatus sit; quanta vero gratia David regem ex merito humilitatis inter virtutum insignia subsecuta fuit. Denique super his quæ in epistolis tuis visa ac cognita reticemus, non antea tibi certa responsa dabimus, donec legati tui Rabbodi Adelprech, & Vodescal Rei, quos his adjunximus, ad nos reversi, super his quæ illis tecum agenda commisimus tuam nobis plenius aperiant voluntatem. D Data Romæ sexto Idus Ianuarii, indictione decimaquarta.

XI. AD ARNALDVM EPISCOPVM ACHERVNTINVM.

Potestatem facit a peccatis absolvendi Rogerium comitem una cum ejus militibus contra Paganos pugnaturis, si tamen pœnitentiam egerint. Monet ut ad religionem inter Paganos propugnandam eosdem incitet. Paratum se ostendit Robertum ab excommunicatione absolvere, si devotum erga Romanam ecclesiam se ostenderit. Injungit ut Balduino Melphitano episcopo post peractam pœnitentiam episcopale munus E reddat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Arnaldo fratri & coepiscopo Acheruntino, salutem & apostolicam benedictionem.

De Rogerio qui fuit Siciliæ comes Leo Ostiensis lib. 3. c. 15. Otto Frisingensis libro de gestis Friderici.

NOVERIT fraternitas tua, quoniam Rogerius comes frater Roberti ducis apostolicæ sedis benedictionem & absolutionem requirit, ejusque filius vocari & esse desiderat. Quapropter pastorali cura hoc laboris onus tibi imponimus, imo ex parte beati Petri imperamus, ut postposita omni torporis desidia illum adeas, eumque hujus nostri præcepti auctoritate fultus, si nobis parere, sicut pollicitus est, voluerit, & pœnitentiam (ut oportet Christianum) egerit, ab omni peccatorum suorum vinculo tam illum, quam etiam suos milites, qui cum eo contra paganos (ita tamen ut agant pœnitentiam) pugnaturi sunt, peccatis maxime absolvas. Addimus præterea, ut eum pia admonitione admoneas, quatenus se capitalibus criminibus custodiat, & Christiani nominis culturam inter paganos amplificare studeat, ut de eisdem hostibus victoriam consequi mereatur. Amplius si de Roberto duce fratre suo aliquid tibi retulerit, respondeas ei, quoniam Romanæ ecclesiæ janua misericordiæ omnibus patet, quicumque pœnitentiæ amore ducti offensionis scandala deserunt, & ad rectitudinis viam inoffenso pede regredi concupiscunt. Si igitur dux Robertus sanctæ Romanæ ecclesiæ sicut filius parere exoptat, paratus sum paterno amore eum suscipere, & suo consilio ei justitiam conservare, & ab excommunicationis vinculo penitus absolvere, & inter divinas oves eum annumerare. Quod si renuerit idem Robertus dux, ut cum eo ultra communicet ex parte apostolicæ sedis licentiam non poterit impetrare. Hoc etiam tuæ fraternitati injungimus, ut confratri nostro Balduino Melphitano episcopo, qui correctionem universalis matris humiliter & audivit & observavit, sicut a fratribus nostris accepimus, officium episcopale hujus nostri præcepti fultus auctoritate, ex parte beati Petri, post pœnitentiam datam de aliquibus excessibus, reddas: & sicut ego pro illo preces confratris nostri Stephani Troiani audivi episcopi, ita ipse illum de sua salute nostri ex parte monitus audire procuret, suamque vitam semper in melius, Deo adjuvante, perducat. Data Romæ secundo Idus Martii, indictione decimaquarta.

Romanæ ecclesiæ janua misericordiæ omnibus patet.

XII. AD VDONEM, THEODORICVM ET HERIMANNVM EPISCOPOS.

Monet ut a schismaticis caveant, & quod eorum suasione deliquerunt corrigant: utque episcopum Tullensem, qui contra sedem apostolicam insurrexerat, moneant ut pontifici obediat: quod si parere noluerit, excommunicatum illum denuntient.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus & coepiscopis Vdoni Trevirensi, Theodorico Virdunensi, & Herimanno Metensi, salutem & apostolicam benedictionem.

LITERAS apostolicæ sedis ideo vobis dirigendas esse censuimus, quia schismaticis, qui contra dominum & auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ se erexerunt, non sponte vos consensisse intelleximus. Qua in re qualiter resipiscere vos oporteat, cum eamdem, quam nos habemus fidem, & de sanctorum patrum libris scientiam habeatis, omisimus significare, sperantes fraternitatem vestram stultissimam inimicorum nostrorum præsumptionem detestari, & in ea qua debetis & soliti estis devotione & amore sanctæ apostolicæ sedi fideliter uniri. Vnde rogamus & admonemus, ut quod schismaticorum persuasione deliquistis competenti emendatione corrigatis, ut sicut mater vestra de excessu vestro condoluit, ita de satisfactione lætetur. Volumus etiam ut vice nostra Pipponem Tullensem episcopum admoneatis, quatenus ea quæ sibi injunximus deinceps facere non omittat. Decuerat enim ut de objectis sibi debuisset respondere magis, quam contra auctoritatem principis apostolorum ad defensionem iniquitatum suarum arma

Anno Christi 1076.

arma corripere, atque regem solicitare id contra nos præsumere, quod nunquam licuit, neque, Deo annuente, licebit in aliquem clericorum fieri. Qui si verba exhortationis nostræ contempserit, auctoritate beati Petri eum a communione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi separatum esse sibimet notificetis; & non solum in anima, sed in corpore ipsius principis apostolorum, ultione digna fore puniendum.

XIII. AD ROSELLANOS.

Exponit sententiam latam in causa quæ vertebatur inter ecclesiam Rosellanam & Populoniensem.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Rosellanæ ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA officii nostri est discordes ad concordiam revocare, discordiam inter Rosellanam, & Populoniensem ecclesiam graviter exortam diligenti examinatione discussimus. Tandem post varias utrimque prolatas rationes, claruit non solum per privilegia apostolicæ sedis, verum etiam per quoddam diffinitionis scriptum, præsentia Silvestri papæ, & clericorum Romanorum judicio confirmatum, quidquid in quæstione fuerat Rosellanæ ecclesiæ pertinere. Vnde collaudatione tam episcoporum, quam etiam Romanæ ecclesiæ clericorum, præfatam litem eo tenore decidimus, ut investitura Rosellano episcopo deinceps concessa, si ante proximum dominicæ ascensionis festum aliquam scriptionem Populoniensis episcopus ostenderit, quæ ostensa nobis papæ Silvestri juste improbare videatur, Populoniensis episcopus ad reclamandum & renitendum licenter admittatur. Sin autem ab eadem festivitate hujusmodi controversia perpetuum silentium habeat, & Rosellana ecclesia apostolicæ sedis iterata diffinitione fulta, in perpetuum ab hac quæstione quiescat, & insuper deinceps privilegium diffinitionem nostram latius continens munitum, prædia, quorum lis tantis temporibus ventilata est, sine aliqua molestatione possideat.

XIV. AD DOMINICVM PATRIARCHAM GRADENSEM.

Gratias agit de ejus observantia erga Romanam ecclesiam. Ostendit ideo Teutonicos & Longobardos episcopos contra se insurgere, quia eorum criminibus obviam iret. De Giraldo Sipontino episcopo respondere in aliud tempus differt.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dominico patriarchæ Gradensi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam (sicut in tuis literis continetur) te puro corde venerari, nosque pro amore apostolorum principis sincera caritate diligere profiteris, fraternitati tuæ grates referimus, & rependendo vicem ejusdem dilectionis tam ecclesiæ tuæ, quam tibi salvo libramine æquitatis honori vestro providere semper parati sumus. Quoniam vero mirari ac nimium te dolere dixisti, quod Longobardi, atque nonnulli Teutonicorum episcopi in nos insaniendo tam vehementi odio inardescunt, nullius culpæ nostræ conscientia inde redarguit. Sed scimus ob nil aliud eos illo conamine niti, nisi quod ex præcepto Dei, atque sanctorum prædecessorum nostrorum illorum perversitatibus obviamus, eosque ad rectum tramitem justitiæ reducere, si possibile esset, ex debito solicitudinis divina dispensatione nobis superimpositæ procuramus. De literis autem a fraternitate tua nobis directis, nullo studio comperire potuimus, quod hinc illuc fuerint reportatæ. Super quæstione quoque confraternitas tua de Giraldo Sipontino episcopo nobis suggessit, ad præsens pro absentia episcopi vobis respondere non possumus. Cum autem venerit, Deo concedente, causa diligenter exquisita, justitia providebimus. Principis vero vani negotium nulla ratione videre possumus, ut ad præsens illum quem postulat consequi possit vel debeat habere effectum. Data Romæ indictione decimaquarta.

XV. AD VVIFREDVM MEDIOLANENSEM MILITEM.

Insinuat Normannos cupidos esse componendæ pacis, seque sperare eos ad fidelitatem sancti Petri reversuros: cum Henrico quoque rege se pacem habiturum, si mores mutaverit. Hortatur ut in ecclesiæ defensione perseveret, & alios idem facere moneat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvifredo Mediolanensium episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA solicitum te de honore Christianæ fidei literis tuis significasti, æquum duximus prudentiæ tuæ rescribere. Scias igitur Normannos verba componendæ pacis nobiscum habere: quam libentissime jam fecissent, & beato Petro, quem solummodo dominum & imperatorem post dominum habere desiderant, humiliter satisfecissent, si voluntati eorum in quibusdam annueremus. Sed, Deo auxiliante, hoc non cum detrimento, sed cum augmento Romanæ ecclesiæ in proximo speramus facere, & eos ad fidelitatem beati Petri firmiter & stabiliter revocare. Cum rege quoque Alemaniæ de componenda pace multis jam vicibus quidam aures nostras interpellaverunt; quibus nos respondimus, cum eo nos pacem velle habere, si ipse cum Deo pacem studuerit habere, & ea quæ ad periculum sanctæ ecclesiæ, & ad cumulum perditionis suæ commisit, juxta quod sæpe a nobis admonitus est, emendaverit. Sed quia in potentia divinæ virtutis, magis quam in homine fidem, spem, & omnes cogitatus nostros, collocavimus, volumus, ut tu etiam, quem ad confortandos Christi milites animum & fortitudinem resumpsisse intelligimus, firmiter in Deo confidas: & expecta ejus auxilium & consolationem tibi & omnibus justitiam & legem Dei diligentibus adfuturam, & diaboli membra non nisi quantum Deus permiserit innocentiæ nostræ nocitura. Ecce diabolus palam in mundo dominatur, ecce omnia membra sua se exaltasse lætatur; sed qui dixit: *Confidite quia ego vici mundum*, det vobis certissimam fidem festinanter se ecclesiæ suæ succurrere, & diabolum & membra ejus omnino confundere. Antiquas enim & nostri temporis considerantes permutationes, probabiliter invenimus dominium diaboli tanto minus duravisse, quanto magis visum fuit exaltari, & in Christianam religionem prævaluisse. Tu itaque, carissime fili, confortare in domino, & in potentia virtutis ejus, & eos conforta quos in Christiana fide cognoveris permanere: eos autem qui fidem Christianam operibus negavere ut resipiscant admone, ut

Ioan. 16. *Ephes. 6.*

Anno Christi 1076.

ut erubescant in servitute diaboli vivere. Quæ autem hic minus scribimus, cum locuti fuerimus cum fidelibus sancti Petri, plenius indicabimus, vobisque adjutorium, Deo favente, dare curabimus. Omnipotens Deus meritis summæ dominæ & beatorum apostolorum Petri & Pauli atque beati Ambrosii precibus mentes vestras illuminet, & in lege sua vos semper stabiliat, ut mereamini cum his annumerari qui diabolum cum suis membris judicabunt, & cum Christo semper regnabunt. Data Romæ indictione decimaquarta.

XVI. AD RICHERIUM ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM.

Queritur de injuriis ab Aurelianensi episcopo ecclesiæ suæ illatis, de illius inobedientia & simonia. Vult eum moneat ut suæ ecclesiæ satisfaciat, &, nisi paruerit, excommunicetur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richerio Senonensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATEM tuam intellexisse credimus, quantum injuriæ Aurelianensis ecclesiæ negligentia episcopi sui, imo agente ipso, sustinuerit, & quam injuste patientia apostolicæ sedis abusus fuerit: quæ iniquitates suas auribus nostris delatas non solum discutere distulit, verum etiam regis Francorum eum ejicere cupientis accusationibus nullum assensum præbuit, imo quidquid in periculum suum fieri excogitaverat, studio vigilantissimæ solicitudinis impedivit. Non enim videbantur hujus accusationis verba, etiamsi vera essent, suscipienda, neque in eum aliquid, nisi legali discussione & judicio, promulgandum. Sed ipse hujus mansuetudinis & tantæ caritatis oblitus, fructum inobedientiæ matris suæ Romanæ ecclesiæ dicitur reddidisse, privilegium venerandæ memoriæ antecessoris nostri papæ Alexandri confringendo, & excommunicato a nobis Eurardo impudenter communicando, & non solum ipsam decaniam, sed fere omnia ecclesiæ ministeria simoniace vendendo, a Deo suspensam, ut olim apostolicæ sedis sententiam operum suorum nequitia merito videatur in se provocasse. Unde volumus religionem tuam præfatum episcopum commonere, quatenus Deo & ecclesiæ suæ satisfaciat, & ita emendare studeat, ut & querela clericorum omnino sopiatur, & infamia sua ad aures apostolicæ sedis ulterius super his excessibus non referatur. Quod si forte literis nostris, quæ per te sibi mittuntur, & commonitioni tuæ inobediens extiterit, auctoritate beati Petri principis apostolorum, usque ad dignam satisfactionem a communione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi eum separes: quatenus quantum factis suis dominum offenderit vel in hoc recognoscat. Data Romæ mense Aprili, indictione decimaquarta.

XVII. AD RAINERIUM EPISCOPUM AURELIANENSEM.

Arguit eum temeritatis, præcipitque ut canonicos & Ioschelinum præposituram, Benedictum vero canoniam possidere sinat, & pauperum canoniam restituat, donec Romam de suis criminibus rationem redditurus veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainerio Aurelianensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierit.

GRAVITER & usque ad ulciscendam tuæ temeritatis audaciam contra te merito commo- A veremur, nisi apostolica mansuetudine detineremur. Ipse enim meminisse debes & potes, qualiter venerandæ memoriæ prædecessor noster Alexander papa decaniam sanctæ crucis, viso donationis tuæ ex eadem præpositura decreto, illud canonicis tuis deferentibus, eis per munimina apostolicæ roborationis juxta morem tuæ donationis confirmaverit, & subscripto anathemate apostolicæ auctoritatis, tam te, quam omnes homines, a violentia jam dictæ præposituræ per privilegium suæ confirmationis compescuerit. Cujus anathema excommunicato Eurardo communicando, quodque etiam durius est, (sicut dicitur) ab eo precium accipiendo, temerario ausu incurrere non timuisti, B & totam ecclesiam perturbare nefario fastu superbiæ ductus pro nihilo habuisti. Unde præsumptionem tuam juste quidem coercere apostolicæ animadversionis vindicta deberemus, sed spe futuræ emendationis adhuc excessus tuos sufferimus. Apostolica itaque tibi auctoritate præcipimus, quatenus a tanta temeritate jam animum revoces, & prædictam præposituram canonicis, & Ioschelino qui eam ab eis habet, in tuta pacis tranquillitate possidere permittens, nullam deinceps illis molestiam inferas. Volumus enim eos sic cuncta quæ illius præposituræ sunt in integrum possidere cum omni pacis quiete, ut privilegium beatæ memoriæ prædecessoris nostri Alexandri papæ, nec in minima C qualibet parte videatur infringi. Quin etiam præcipimus, ut abhinc usque ad festivitatem omnium sanctorum, tam de his, quam de multis aliis quæ tibi objiciuntur, rationem redditurus te nostro conspectui repræsentes, & interim hæc omnia quæ superius memorantur canonici, & Ioschelinus, quæ ab eis præposituram tenet, in pace possideant, abbatiamque suam idem Ioschelinus cum omnibus suis aliis rebus mobilibus & immobilibus similiter teneat, & in pace nullam controversiam a te aliquo modo submissam patiendo possideat. Benedictus quoque canoniam suam sub eadem pacis tranquillitate interim habeat. Præcipimus etiam ut canoniam concessam alimoniæ pauperum, quam ab eo usu subtractam diceris vendidisse, ad eumdem D usum restituas. Siquidem his nostris præceptis ac monitis obedienter obtemperaveris, & quæ in illis continentur cuncta patienter impleveris, lætabimur propter pacem ecclesiæ. Alioquin scias te ab omni episcopali officio esse suspensum, & a communione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi separatum. Data Romæ mense Aprili, indictione decimaquarta.

XVIII. AD SIMEONEM EPISCOPUM IN HISPANIA.

Commendat ejus erga Romanam ecclesiam observantiam. Hortatur ut apostolicæ sedis decreta firmiter amplectatur, & Romanum ordinem obE servari curet. Respondet ei se velle apostolicæ sedis decreta de celebrandis ecclesiæ officiis ab illis custodiri: ideo monet ut ea in Hispania & Gallicia servari curet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Simeoni Hispanorum episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

COGNITIS fraternitatis tuæ literis, gaudio sumus repleti, quoniam eam quam erga Romanam ecclesiam fidem & devotionem geris in eis plene agnovimus, & quod non adulterino eam more deserere, sed legitimæ prolis successione amplecti desideras. Quapropter, carissime frater, necesse

ANNO CHRISTI 1076.

necesse est, ut bene inceptum recto itinere gradiatur: nec hæretica debet pravitate minui, quod apostolica constat traditione sancitum. Apostolica enim sedes, cui quamvis immeriti Deo auctore præsidemus, ipso gubernante firma permansit ab ipsis primordiis, eoque tuente illibata perpetuo permanebit, testante eodem domino: *Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* His itaque fulta præsidiis Romana te cupit scire ecclesia, quod filios, quos Christo nutrit, non diversis uberibus, nec diverso cupit alere lacte, ut secundum apostolum sint unum, & non sint in eis schismata: alioquin non mater, sed scissio vocaretur. Quapropter notum sit tibi cunctisque Christi fidelibus super quibus consuluisti, quod decreta, quæ a nobis imo a Romana constat ecclesia prolata sive confirmata, in peragendis a vobis ejusdem ecclesiæ officiis inconcussa volumus permanere, nec eis acquiescere, qui luporum morsibus & veneficiorum molimine vos inficere desiderant. Nec dubitamus quod, secundum apostolum, introeant in vos lupi graves, lupi rapaces, non parcentes, quibus resistendum fortiter est in fide. Ideoque, dilectissime frater, certa, & usque ad sanguinis effusionem, si opportunum fuerit, desuda. Indignum enim & pro ridiculo potest haberi, quod sæculares homines, pro tam vili precio, tamque Deo odibili commercio, seipsos periculo ultroneos exhibeant, & fidelis quisque irruentibus cedat hostibus terga. Non enim ab eis poterit acquiri virtus qui facile corruunt quo trahuntur. Quod autem filii mortis dicunt se a nobis literas accepisse, sciatis per omnia falsum esse. Procura ergo, ut Romanus ordo per totam Hispaniam & Galliciam, & ubicumque poteris, in omnibus rectius teneatur. Data Romæ mense Maii, indictione decimaquarta.

Luc. 22. — 1. Cor. 1. — Actor. 20.

XIX. AD CYRIACUM CARTHAGINENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Cum in Africa duo tantummodo reperirentur episcopi, vult ut alium eligant, & ad se consecrandum mittant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Cyriaco Carthaginensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad aures nostras, quod Africa, quæ pars mundi esse dicitur, quæque etiam antiquitus, vigente ibi Christianitate, maximo episcoporum numero regebatur, ad tantum periculum devenerit, ut in ordinando episcopo tres non habeat episcopos. Qua in re maximum Christianæ religionis periculum considerantes, & in maximo agro paucis operariis desudantibus, corde tenus compatientes, consuluimus vobis, videlicet tibi & illi cui nuper manum imposuimus, ut aliquam personam secundum constitutionem sanctorum patrum eligatis, nobisque eam literis vestris fultam mittatis, quatenus ipso, Deo cooperante, a nobis ordinato vobisque remisso, necessitati ecclesiarum, ut sancti canones præcipiunt, episcoporum ordinationibus succurrere valeatis: & ut Christiana gens quotidie gaudeat, atque proficiat pastorali regimine, & labor qui supra vires vos opprimit, levior sit ex sociorum necessaria administratione. Data Romæ mense Iunii, indictione decimaquarta.

XX. AD HIPPONENSES.

Hortatur ad obedientiam archiepiscopi, & ad mutuam caritatem servandam.

Concil. general. Tom. X.

A

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Hipponensi in Mauritania Sitiphensi, id est in Africa, constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

SERVANDUM archiepiscopum, quem a vobis electum ad nos consecrandum misistis, juxta petitionem vestram secundum legem nostram, divina favente clementia consecravimus, atque consecratum, nostrisque legalibus moribus, inquantum possibilitas spatiumque temporis indulsit, diligenter instructum, ad vos remisimus. Quem eum omni devotione mutuæ caritatis omnique reverentia Christianæ religionis rogamus ac paterna caritate vos monemus suscipere, & omnem obedientiam divinæ legis vos hortamur sibi humiliter exhibere: quatenus populi Sarracenorum qui circa vos sunt videntes sinceritatem fidei vestræ, puritatem quoque mutuæ inter vos divinæ caritatis ac fraternæ dilectionis potius ad æmulationem, quam ad contemptum Christianæ fidei, ex vestris operibus provocentur: oportet enim vos considerantes glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Agite igitur, dilectissimi filii, secundum præceptum domini nostri Iesu Christi dicentis ad discipulos suos: *Diligite vos invicem, sicut ego dilexi vos. Majorem caritatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Apostolus quoque Paulus magister & doctor gentium dicit: *Si dominus noster Iesus Christus posuit animam suam pro ovibus suis, ac dedit sanguinem suum redemptionem pro multis, debemus & nos pro fratribus animam ponere.* Sic itaque vos sedulos erga cultum Christianæ religionis exhibete, dilectissimi atque amantissimi fratres, quatenus post hujus vitæ pelagus ad portum perpetuæ quietis atque æternæ beatitudinis feliciter pervenire possitis, largiente ipso redemptore domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

B — C — Ioan. 15. — 1. Ioan. 4. — 1. Tim. 2.

XXI. AD ANZIR REGEM MAURITANIÆ.

Scribit se Servandum episcopum juxta ejus petitionem consecrasse. Gratias agit de muneribus missis, & de captivis Christianis dimissis. Commendat quosdam ab Alberico & Cincio Romanis ad eum missos.

D

Gregorius episcopus servus servorum Dei Anzir regi Mauritaniæ Sitiphensis provinciæ in Africa, salutem & apostolicam benedictionem.

NOBILITAS tua hoc in anno literas suas nobis misit quatenus Servandum presbyterum episcopum secundum Christianam constitutionem ordinaremus: quod, quia petitio tua justa & optima videbatur, facere studuimus. Missis etiam ad nos muneribus Christianos, qui apud vos captivi tenebantur, reverentia beati Petri principis apostolorum, & amore nostro dimisisti, alios quoque captivos te dimissurum promisisti. Hanc denique bonitatem creator omnium Deus, sine quo nihil boni facere, imo nec cogitare possumus, cordi tuo inspiravit: ipse qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum in hac intentione mentem tuam illuminavit. Nam omnipotens Deus, qui omnes homines vult salvos facere, & neminem perire, nihil est quod in nobis magis approbet, quam ut homo post dilectionem suam hominem diligat, & quod sibi non vult fieri, alii non faciat. Hanc itaque caritatem nos & vos specialibus nobis quam ceteris gentibus debemus, qui unum Deum,

E — 1. Tim. 2. — Matt. 7.

K licet

Anno Christi 1076.

licet diverſo modo, credimus & confitemur, qui eum creatorem ſæculorum, & gubernatorem hujus mundi quotidie laudamus & veneramur. Nam ſicut apoſtolus dicit: *Ipſe eſt pax noſtra qui fecit utraque unum.* (Ephes. 2.) Sed hanc tibi gratiam a Deo conceſſam plures nobilium Romanorum per nos cognoſcentes, bonitatem & virtutes tuas omnino admirantur & prædicant. Inter quos duo familiares noſtri Albericus & Cincius, & ab ipſa pene adoleſcentia in Romano palatio nobiſcum enutriti, multum deſiderantes in amicitiam & amorem tuum devenire, & de his quæ in partibus noſtris placuerit tibi libenter ſervire, mittunt ad te homines ſuos, ut per eos intelligas quantum te prudentem & nobilem habeant, & quantum tibi libenter ſervire velint & valeant. Quos magnificentiæ tuæ commendantes rogamus, ut eam caritatem, quam tibi tuiſque omnibus ſemper impendere deſideramus, eis pro amore noſtro & recompenſatione fidelitatis prædictorum virorum impendere ſtudeas. Scit enim Deus, quia pure ad honorem Dei te diligimus, & ſalutem & honorem tuum in præſenti & in futura vita deſideramus. Atque ut ipſe Deus in ſinum beatitudinis ſanctiſſimi patriarchæ Abrahæ poſt longa hujus vitæ ſpatia te perducat corde & ore rogamus.

LIBER QVARTVS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis milleſimo ſeptuageſimo-ſexto, indictione decimaquarta.*

* Attamen omnes fere ad xv. pertinent.

I. AD VNIVERSOS CHRISTIANOS.

Queritur de Henrici regis perfidia, & malis quæ eccleſia ab eo patiebatur. Monet ut eum ad veram pœnitentiam provocent: quod ſi audire noluerit, viriliter illi reſiſtant. Eos vero qui regi adhæſerant, ſi reſipiſcere voluerint, ad eccleſiæ gremium admittant. Illos autem qui a communione regis ſe non ſubtraxerint, vitandos eſſe demonſtrat.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus in Chriſto fratribus, epiſcopis videlicet, abbatibus atque ſacerdotibus, ducibus etiam, principibus atque militibus, omnibuſque Chriſtianam fidem & beati Petri honorem revera diligentibus, in Romano imperio habitantibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

GRATIAS agimus omnipotenti Deo, qui propter nimiam caritatem ſuam qua dilexit nos proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: qui ultra meritum, ultra ſpem etiam bonorum * hominum eccleſiam ſuam protegit, gubernat & defendit. (* forte omnium) Scitis enim, fratres cariſſimi, quia hoc periculoſo tempore, quando antichriſtus in ſuis membris jam operatur, ubique vix aliquis ſolet inveniri, qui revera & Deum & honorem ejus diligat, ejus præcepta ſæculari commodo & gratiæ terrenorum principum præponat. Sed ille qui non repellit plebem ſuam, & quotidie peccatores a ſiniſtra in dexteram commutat, vos propitio ac ſereno vultu reſpexit, & contra ſuos inimicos ad ſalutem multarum gentium erexit, ut magis vobis libeat in periculo tranſitoriæ vitæ conſiſtere, quam æterni regis gloriam & honorem humanæ gratiæ poſtponere. Hæc itaque facientes, non aure ſurda apoſtolorum principem dicentem * tranſitis: (* f. auditis:) *Genus electum, regale ſacerdotium, obedire magis oportet Deo quam hominibus.* (1. Petr. 2.) Nam veſtra fraternitas minime ignorat, quanto tempore ſancta eccleſia inauditas

A pravitates & diverſas iniquitates regis, & utinam Chriſtiani, & veſtri ſuſtinuit, & quantę ruinę quantæque calamitati, ipſo antiquo hoſte auctore præcedente, patuit. Cui nos fraterna dilectione & amore patris & matris ejus ducti, adhuc in diaconatu poſiti admonitionis verba tranſmiſimus: & poſtquam ad officium ſacerdotii, licet indigni, venimus, ut reſpiceret ſummopere, & frequenter per viros religioſos procuravimus. Ipſe vero quid contra egerit, & quomodo malum pro bono reddiderit, vel qualiter calcaneum ſuum contra beatum Petrum erigendo, ſanctam eccleſiam, quam ſibi omnipotens Deus commiſit, ſcindere procuraverit, veſtra novit caritas, & per omnia mundi jam perſonuit climata. Sed

B quia noſtri eſt officii homines, non vitia diligere, & pravis, ut reſipiſcant reſiſtere, & impietates, non homines abhorrere; auctoritate beati Petri apoſtolorum principis monemus vos, & ut cariſſimos fratres rogamus, amodo ſtudete illum de manu diaboli eruere, & ad veram pœnitentiam provocare, ut eum poſſimus, Deo favente, ad ſinum communis matris noſtræ, quam conatus eſt ſcindere, fraterna ducti caritate revocare: ita tamen, ut nulla poſſit fraude recidiva clade Chriſtianam religionem confundere, & ſanctam eccleſiam pedibus ſuis conculcare. Quod ſi vos non audierit, & diabolum potius quam Chriſtum ſequi elegerit, & eorum qui pro ſimoniaca hæreſi jam per longa tempora excommunicati ſunt

C conſilium vobis prætulerit, divina inſpirante potentia, ſimul inveniamus, ſimulque ſtatuamus, ut dominum homini præponentes, univerſali eccleſiæ jamjam pene labenti ſuccurramus viriliter. Quicumque ex his reſipuerit qui prædictum regem non erubuerunt omnipotenti Deo præponere, & Chriſtianam legem, ſi non verbis, operibus tamen negare, ſicut dicit apoſtolus: *Ore quidem fatentur Deum, factis autem negant:* (Tit. 1.) vos fratres mei & conſacerdotes illos auctoritate beati Petri ſuſcipite, & ad gremium matris noſtræ ſanctę eccleſię reducite; ut mereamini gaudium in cælo angelis Dei innovare. In omnibus tamen, ſicut decet cariſſimos filios, honorem pii patris veſtri apoſtolorum principis præ oculis habete. Quicumque autem epiſcoporum vel lai-

D corum timore vel gratia humana ſeducti a communione regis ſe non ſubtraxerunt, ſed ei faventes animam ſuam & illius diabolo tradere non timuerunt, ſi non reſipuerint, & condignam pœnitentiam egerint, nullam cum eis communionem vel amicitiam habeatis. Iſti enim ſunt qui animam ſuam & regis odio habent & occidunt, & regnum, patriam, Chriſtianamq; religionem confundere non erubeſcunt. Sicut enim nobis imminet quod per prophetam dicitur: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem ſuam, animam ejus de manu tua requiram,* (Ezech. 3.) *& maledictus qui prohibet gladium ſuum a ſanguine,* (Ierem. 48.) id eſt verbum correctionis a prave viventium increpatione; ita illis imminet, ſi non obedierint, ira divini judicii & ul-

E tio, teſtante Samuele, idololatriæ ſcelus. Teſtis nobis eſt Deus, quia nulla nos commoda ſæcularisve reſpectus contra pravos principes & impios ſacerdotes impellit, ſed conſideratio noſtri officii, & poteſtas, qua quotidie anguſtamur, apoſtolicæ ſedis. Melius eſt enim nobis debitam mortem carnis per tyrannos, ſi oportuerit, ſubire, quam noſtro ſilentio, timore vel commodo Chriſtianæ legis deſtructioni conſentire. Sanctos quidem patres noſtros dixiſſe ſcimus: Qui pravis hominibus ſui conſideratione officii non contradicit, conſentit, & qui reſecanda non aufert, committit. Omnipotens Deus, a quo cuncta bona procedunt, meritis dominæ noſtræ cęleſtis reginæ ac beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli

inter-

Anno Christi 1076.

intercessione corda vestra confirmet & custodiat, A & Spiritus sui gratiam superinfundat: ut quæ sunt ei placita facientes mereamini sponsam ejus, matrem videlicet nostram, de faucibus luporum eripere, atque ad supernam illius gloriam ab omnibus peccatis absoluti pervenire. Data Laurenti octavo Kalendas Augusti, indictione decimaquarta.

II. AD HERIMANNUM EPISCOPUM METENSEM.

Ostendit quicumque Henrico regi communicaverint, sive episcopi sive laici sint, excommunicatos esse; errare autem eos qui asserunt reges excommunicari non posse auctoritate & exemplis sanctorum pontificum: imo pontifices regibus longe præstare demonstrat. B Asserit episcopis licentiam se impartisse eos absolvendi qui regi communicaverant: regem autem, nisi sibi prius de ejus pœnitentia constiterit, se non absoluturum. Moneri præterea vult episcopum Tullensem ab archiepiscopo Treverensi, ne in negotiis cujusdam monasterii se interponat. Quædam præterea de Mathilde & Gotifredo subjungit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno Metensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

MULTA interrogando a me valde occupato requiris, & nuntium qui me nimis impellat ad sui licentiam transmittis. Quocirca si non satis C respondeo, patienter feras rogo. Qualiter itaque in corpore meo me habeam, vel qualiter Romani seu Normanni circa me suos mores ostendant, horum portitor tibi dicat. De aliis autem rebus, super quibus me interrogasti, utinam beatus Petrus per me respondeat, qui sæpe in me qualicumque suo famulo honoratur vel injuriam patitur. Episcopi namque qui sint excommunicati, sacerdotes, vel laici, non est opus ut a me quæratis, quia indubitanter illi sunt qui excommunicato regi Henrico (si fas est dici rex) communicare cognoscuntur. Non enim verentur humanam gratiam vel timorem regis æterni præcepto præponere, neque timent suo favore ad iram Dei omnipotentis eumdem regem D impellere. Ille quidem suis communicando familiaribus excommunicatis pro simoniaca heresi excommunicationem incurrere non timuit, & ut alii secum communicando excommunicentur attrahere non erubescit. De talibus quid restat ut sentiamus, nisi quod in psalmis didicimus: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus?* (Psal. 13.) Et iterum: *Omnes simul inutiles facti sunt in voluntatibus suis?* (Psal. 52.) Eis autem, qui dicunt: Regem non oportet excommunicari; licet pro magna fatuitate nec etiam eis respondere debeamus, tamen ne impatienter illorum insipientiam præterire videamur, ad sanctorum patrum dicta vel facta illos mittimus, ut eos ad sanam doctrinam revocemus. Legant itaque quid beatus Petrus in ordinatione E sancti Clementis populo Christiano præcepit de eo quem scirent non habere gratiam pontificis. Addiscant cur apostolus dicat: *Habentes in promptu ulcisci omnem inobedientiam.* (2. Cor. 10.) Et de quibus dicit: *Cum hujusmodi nec cibum sumere.* (1. Cor. 5.) Considerent cur Zacharias papa regem Francorum deposuerit, & omnes Francigenas a vinculo juramenti quod sibi fecerant absolverit. In registro beati Gregorii addiscant quia in privilegiis, quæ quibusdam ecclesiis fecit, reges & duces contra sua dicta venientes, non solum excommunicavit, sed etiam ut dignitate careant judicavit. Nec prætermittant quod beatus Ambrosius non solum regem, sed etiam revera imperatorem Theodosium moribus & pote-

Anno Christi 1076.

state non tantum excommunicavit, sed etiam ne præsumeret in loco sacerdotum in ecclesia manere interdixit. Sed forte hoc volunt prædicti viri intelligere, quod quando Deus ecclesiam suam ter beato Petro commisit dicens: *Pasce oves meas*, (Ioan. 21.) reges exceperit. Cur non attendunt, vel potius erubescendo confitentur, quia ubi Deus beato Petro (Matth. 16.) principaliter dedit potestatem ligandi & solvendi in cælo & in terra, nullum excepit, nihil ab ejus potestate subtraxit? Nam qui se negat non posse ecclesiæ vinculo alligari, restat ut neget non posse ab ejus potestate absolvi. Et qui hoc impudenter negat, se a Christo omnino sequestrat. Quod si sancta sedes apostolica divinitus sibi collata principali potestate spiritualia decernens dijudicat, cur non & sæcularia? Reges quidem & principes hujus sæculi, qui honorem suum & lucra temporalia justitiæ Dei præponunt, ejusque honorem negligendo proprium quærunt, cujus sint membra, cuive adhæreant, vestra non ignorat caritas. Nam sicut illi qui omni suæ voluntati Deum præponunt, ejusque præcepto plusquam hominibus obediunt, membra sunt Christi; ita & illi, de quibus supra diximus, membra sunt antichristi. Si ergo spirituales viri cum oportet judicantur, cur non sæculares amplius de suis pravis actibus constringuntur? Sed forte putant quod regia dignitas episcopalem præcellat. Ex eorum principiis colligere possunt, quantum a se utraque differunt. Illam quidem superbia humana reperit, hanc divina pietas instituit: illa vanam gloriam incessanter captat, hæc ad cælestem vitam semper aspirat. Et addiscant quid beatus Anastasius papa Anastasio imperatori de his dignitatibus scripserit, & quid beatus Ambrosius in suo pastorali inter has dignitates decreverit. Honor, inquiens, & sublimitas episcopalis, si regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Hæc non ignorans Constantinus Magnus imperator, non primum sessionis, sed ultimum inter episcopos elegit locum. Scivit enim quia *superbis Deus resistit, humilibus dat gratiam.* (Iacob. 4.) Interea notum sit fraternitati tuæ, quia literis acceptis quorumdam fratrum nostrorum præsulum & ducum auctoritate apostolicæ sedis licentiam dedimus his episcopis excommunicatos a nobis absolvere, qui non timuerunt se a communione regis abstinere. De ipso autem rege omnino contradiximus, ut nullus eum præsumat absolvere, quousque illius certa pœnitentia & sincera satisfactio nobis per idoneos testes fuerit notificata, ut simul inveniamus qualiter, si eum divina pietas respexerit, ad honorem Dei & illius salutem eum absolvamus. Non enim nos latet, quod sint aliqui vestrum, qui aliqua occasione quasi a nobis accepta, timore, vel humana gratia seducti præsumerent eum, si non contradiceremus, absolvere, vulnerique pro medicina vulnus adhibere: quibus si aliqui revera episcopi contradicerent, non eos justitiam defendere, sed inimicitias exercere judicarent. Episcoporum autem, qui excommunicato regi communicare præsumunt, ordinatio & consecratio apud Deum, teste beato Gregorio, fit execratio. Cum enim obedire apostolicæ sedi superbe contemnunt, scelus idololatriæ, teste Samuele, incurrunt. (1. Reg. 15.) Nam si ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur, profecto esse se Dei denegat, qui in quantum sufficit increpare vitam carnalium recusat. Et si ille maledictus est qui prohibet gladium suum a sanguine, (Ierem. 48.)

 id est

id est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione, quanto amplius ille maledictus est, qui timore, vel favore impellit animam fratris sui in æternam perditionem? Vt autem maledicti & excommunicati possint benedicere, & divinam gratiam, quam non timent operibus denegare, alicui largiri, in nullius sanctorum patrum præcepto potest inveniri. Interea jubemus ut alloquamini venerabilem archiepiscopum Treverensem, fratrem videlicet nostrum, ut Tullensi episcopo, ne se intromittat de abbatissa monasterii montis Romariei, interdicat, & quidquid contra eam statuit, una tecum irritum ducat. De Mathilda vero communi nostra filia, & beati Petri fideli ancilla, quod vis volo, sed in quo statu sit mansura, Deo gubernante, adhuc certum non teneo. Gotifredi autem quondam illius viri indubitanter scias, quod frequenter apud dominum, licet peccator, habeam memoriam: quia non me illius inimicitia vel aliqua impedit vanitas, sed motus fraterna dilectione tua, & Mathildæ deprecatione, illius exopto salutem. Omnipotens Deus intercessione cælestis reginæ semper virginis Mariæ, & auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli, a se illis concessa, te nostrosque omnes fratres in quocumque sunt ordine, qui Christianam defendunt religionem, & apostolicæ sedis dignitatem, a cunctis peccatis absolvat, vobisque augens fidem, spem & caritatem, in suæ legis defensione corroboret, ut mereamini ad æternam pervenire salutem. Data Tiburi octavo Kalendas Septembris, indictione decimaquarta.

III. AD GERMANOS.

Vt regem Henricum in synodo excommunicatum, & regia dignitate privatum, si vere pœnituerit, benigne suscipiant, remotis ab eo pravis consiliariis, bonis adhibitis; eo etiam monito, ne ecclesiæ libertatem impugnet. Interim ne quisquam episcopus eum absolvat, quousque apostolicæ sedis consensus accedat. Quod si vere non pœnituerit, eligant alium idoneum regem, quem se confirmaturum ait; de consilio tamen Agnetis imperatricis, cui se jurejurando obstrinxerant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus dilectis in Christo fratribus, & coepiscopis, ducibus, comitibus, universis quoque fidem Christianam defendentibus, in regno videlicet Teutonico habitantibus, salutem & omnium peccatorum absolutionem per apostolicam benedictionem.

Si literas quibus Henricus dictus rex in sancta synodo judicio sancti Spiritus excommunicatus est diligenter perpenditis, quid de eo debeat fieri indubitanter cognoscetis. Ex illis enim intelligitur cur sit anathematis vinculo alligatus, & a regia dignitate depositus, & quod omnis populus quondam sibi subjectus a vinculo juramenti eidem promissi sit absolutus. Sed quia nos contra eum non movit, Deo teste, sæcularis superbia, nec vana mundi cupiditas, sed sanctæ sedis & universalis matris ecclesiæ solicitudo & disciplina, monemus vos in domino Iesu, & rogamus, sicut carissimos fratres, ut eum benigne, si ex toto corde ad Deum conversus fuerit, suscipiatis, & circa eum non tantum justitiam, quæ illum regnare prohibet, sed misericordiam, quæ multa delet scelera, ostendatis. Estote quæso memores humanæ conditionis, & communis fragilitatis: nec vos prætereat

A pia & nobilis memoria patris ejus & matris, quibus non possunt nostra ætate ad imperii gubernacula inveniri æquales. Sic tamen adhibete vulneribus ejus oleum pietatis, ne vino disciplinæ neglecto cicatrices ejus in pejus (quod absit) putrescant, & honor sanctæ ecclesiæ Romanique imperii nostra negligentia magnæ ruinæ patescat. Procul ab eo pravi removeantur consiliarii, qui pro simoniaca hæresi excommunicati non erubuerunt dominum suum propria lepra contaminare, & per diversa crimina eum seducendo ad scindendum sanctam ecclesiam provocare, & in iram Dei & sancti Petri impellere. Adhibeantur illi consiliarii, qui non sua tantum, sed eum diligant, & sæculari lucro per omnia Deum præponant. Non ultra B putet sanctam ecclesiam sibi subjectam ut ancillam, sed prælatam ut dominam. Non inflatus spiritu elationis consuetudines superbiæ contra libertatem sanctæ ecclesiæ inventas defendat, sed observet sanctorum patrum doctrinam, quam pro salute nostra eos docuit potestas divina. Quod si de his & aliis jure ab eo exigendis nos securos modis quibus oportet reddiderit, statim volumus per vestros idoneos legatos de omnibus informari, ut quid debeat fieri communi consilio, Deo aspirante, valeat inveniri. Illud autem inter omnia ex parte beati Petri interdicimus, ut nullus vestrum eum præsumat ab excommunicatione absolvere, quousque eis quæ prædiximus nobis indicatis, apostolicæ sedis consensum & iteratum responsum re- C cipiatis. De diversorum quidem diversis consiliis dubitamus, & humanam gratiam, vel timorem suspicioni habemus. Quod si exigentibus multorum peccatis (quod non optamus) ex corde non fuerit ad Deum conversus, talis ad regni gubernacula, Deo favente, inveniatur, qui ea quæ prædiximus, & cetera quæ videntur Christianæ religioni & totius imperii saluti necessaria, secreta ac indubitabili promissione observaturum promittat. Vt autem vestram electionem, si valde oportet, ut fiat apostolica auctoritate firmemus, & novam ordinationem nostris temporibus corroboremus, sicut a sanctis nostris patribus factum esse cognoscimus, negotium, personam, & mores ejus, quan- D tocius potestis nobis indicate, ut sancta & utili intentione incedentes mereamini, sicut nobis notæ causæ, apostolicæ sedis favorem per divinam gratiam, & beati Petri apostolorum principis per omnia benedictionem. De juramento autem quod factum est carissimæ filiæ nostræ Agneti imperatrici Augustæ, si filius ejus ex hac vita ante ipsam migraret, non est opus adhuc dubitare, quia si nimia pietate circa filium ducta justitiæ restiterit, vel justitiæ favens ut abjiciatur a regno consenserit, quid restet, vosipsi comprehendite. Hoc tamen videtur laudabile, postquam certum fuerit apud vos (ut omnino firmatum) quod ejus filius a re- E gno removeatur, consilium ab ea & a nobis requiratur de inventa persona ad regni gubernacula. Tunc aut nostro communi consilio assensum præbebit, aut apostolicæ sedis auctoritas omnia vincula quæ videntur justitiæ contradicere removebit. De excommunicatis autem jam me vobis dedisse licentiam, qui fidem Christianam (ut decet episcopos) defenditis, ut absolvatis recordor, & adhuc hoc idem confirmo, si revera resipuerint, & humiliter pœnitentiam egerint. Data Laurenti tertio Nonas Septembris, indictione incipiente decimaquinta.

ANNO CHRISTI 1076.

IV. AD DOLENSES.

Cum non potuerit eorum petitioni, contradicentibus canonibus, satisfacere in ordinando archiepiscopo quodam juvene ab eis electo, ejusdem juvenis rogatu abbatem sancti " Melarii archiepiscopum ordinasse ait; cui nos obedire monet.

" Melanii

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Dolensi in Britannia, salutem & apostolicam benedictionem.

MISISTIS ad nos quemdam juvenem, petentes vobis a nobis illum ordinari pontificem: cui quidem petitioni, quoniam sacri canones contradicunt, assensum præbere nequaquam potuimus. B Nos denique cognoscentes ecclesiam vestram diu nequissimi pervasoris tyrannide oppressam, ex debito & nostri officii consideratione, apostolico fulti præsidio, prout valemus in domino, reformare cupimus. Quapropter ejusdem juvenis rogatu assensuque sociorum ejus sancti " Melarii abbatem Ivonem nomine, quem ad nos vestra legatione misistis, virum utique (ut vos bene nostis) prudentem, bonum, ornatum moribus, omnique religione dignum, vobis in patrem & archiepiscopum consecravimus, monentes & obsecrantes, ut sicut beati Petri apostoli, nostrique illius licet indigni famuli gratiam optatis, sic ei ut patri & rectori per omnia obedientiam exhibeatis. Data Romæ quinto Kalendas Octobris, indictione incipiente decimaquinta.

" Melanii

V. AD EPISCOPOS BRITANNIÆ ARMORICÆ.

Scribit se abbatem sancti " Melarii, non approbato ob juvenilem ætatem a Dolensibus electo, in Dolensem archiepiscopum consecrasse, & pallium eidem concessisse: ea tamen conditione, ut controversia discutiatur, quæ cum Turonensi archiepiscopo de subjectione & obedientia agebatur: usum tamen pallii illi confirmat. Præcipit ut ei tamquam archiepiscopo obedientiam exhibeant, & ad bona ecclesiæ recuperanda auxilium præstent.

" Melanii

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis Britanniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignorare vos credimus, qualiter Dolensis clerus & populus ad nos direxit juvenem quemdam satis præclarum genere, ut audivimus, postulantes ut eum illis in episcopum ordinaremus. Cujus causam (sicut oportuit) examinantes, honestos quidem mores pro modulo ætatis suæ, sed nondum satis maturos aut instructos ad portandum episcopale pondus, in eo probavimus: propter quod onerare eum tam gravi sarcina nec sibi nec nobis cautum fore pervidimus. E Deo autem aspirante adinvenimus in comitatu suo personam huic dignitati, ætate, scientia & morum gravitate multo magis congruam, videlicet Ivonem abbatem sancti " Melarii, quem licet invitum, atque obedientia adstrictum, cum multa petitione & electione illius, & aliorum qui cum eo venerant, episcopum ordinavimus. Honorem quoque & usum pallii pro vestra & totius provinciæ dilectione ei concessimus, eo quidem tenore, ut opportuno tempore nullatenus se exhibere recuset ad discutiendam querimoniam, quam confrater noster Rodulphus Turonensis archiepiscopus de subjectione sedis illius, & denegata sibi obedientia jamdiu apud nostram & an- A tecessorum nostrorum fecit audientiam. Quod si ratione & justitia demonstrante, ut ei subjecta esse debeat, apparuerit; nos quidem sanctæ Turonensi ecclesiæ jus suum conservari, & debitam subjectionem a Dolensi ecclesia exhiberi volumus, & apostolica auctoritate censemus, usum tamen pallii non minus huic suisque successoribus, donec eorum introitus & vita probabilis fuerit, concedimus atque firmamus. Sin vero ab hujus subjectionis jugo eam absolutam esse legali defensione constiterit, quæcumque sibi dignitatis privilegia de cetero competere visa fuerint, apostolica non denegabit auctoritas, atque interim, ut ei sicut archiepiscopo subjectionem & obedientiam exhibeatis, præsenti auctoritate constituimus. Hoc itaque pacto eum consecratum & ornatum ad sedem non humano consilio sed divinitus ei assignatam remittentes, vobis valde commendatum esse volumus, ut sicut nos in eo caritatem vestram & totius provinciæ principatum honoravimus, ita & vos quam pro eo suscepimus solicitudinem & pietatis affectum nobiscum suscipiatis; ipsum quidem cum omni honore & reverentia suscipientes, & ut bona ecclesiæ jam per multos annos a sacrilegis dispersa pervasoribus recuperare valeat adjuvantes; quatenus illa sedes olim nobilis & potens ad gloriam pristini decoris, Deo opitulante, vestris reformetur studiis, vestrisque restituatur temporibus. Sic etenim, sic, fratres dilectissimi, C vocavit nos Deus & Pater domini nostri Iesu Christi, ut si in corpore dilecti filii sui membrorum dignitatem obtinere cupimus, adinvicem etiam fraternis affectibus & officiis intimi amoris connexi simus. Agite ergo ut vestra fraternitas erga hunc fratrem & ecclesiam sibi commissam talis existat, quatenus & apud dominum omnipotentem pro vestræ beatitudinis præmio gloriemur, & inter tot hujus sæculi nequam confligentes turbines, de consolatione vestræ cooperationis nos non tantum, sed & mater vestra sancta & apostolica lætetur ecclesia. Data Romæ quinto Kalendas Octobris, indictione xv.

VI. AD HENRICVM LEODIENSEM EPISCOPVM.

D Rescribit, si excommunicato regi Trajectensis episcopus scienter communicarit, & sine satisfactione obierit, cum eo nec mortuo posse communicari: sin minus, illum absolvit, & sacrificia pro eo fieri optat. Rogat postremo pro ecclesiæ tranquillitate preces ad Deum effundi.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico Leodiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD de causa Vvilielmi Trajectensis episcopi nos consuluisti, prudentia tua non tam a nobis, quam a communi sanctorum patrum sententia, indubitanter expressum addiscere & intelligere potest; quorum statuta servantes aut defendentes, si quando judicium de negotiis ecclesiasticis fecimus vel facimus, non nova aut nostra proferimus, sed ab eis per Spiritum sanctum prolata sequimur & exercemus. Vide ergo & diligenter attende quid eorum auctoritas in eos decreverit, qui ad subvertendas sacras regulas, ad scindendam unitatem corporis Christi, quod est ecclesia, schismaticis atque hæreticis calliditatibus armati ultro contra patres insurgunt, aut scienter cum excommunicatis communicant: & non solum super hoc, de quo fraternitas tua quæsivit, sed super omnibus qui in eadem causa tenentur, eorum quorum vestigia, Deo auctore, perpendimus, pro nobis responsa suscipe.

Vide Lambertum anno 1073.

ANNO CHRISTI 1076.

Quod si nullo schismate, quod contra sanctam & apostolicam ecclesiam præsumptum contra ultimum quemlibet ecclesiæ ministrum fieri nullatenus debuisset, ipse aut quicumque sua sponte subscripsit, & regi excommunicato scienter communicans sine pœnitentia & satisfactione discessit vel discesserit, ab illa sanctorum patrum sententia discrepare non possumus, videlicet, quibus vivis non communicavimus, nec mortuis communicare audemus. Sin vero invitus subscripsit, & regi excommunicato juxta prohibitionem sanctorum canonum non communicaverit, apostolica auctoritate eum absolvimus, & ut orationes, sacrificium & eleemosynæ pro eo domino offerantur, non solum annuimus, sed & valde desideramus. De cetero rogamus dilectionem tuam, ut sine intermissione orationem ad dominum facias, & in idipsum fratres quos possis ac subditos invites atque commoneas, quatenus per misericordiam suam ecclesiam diu & valde laborantem respiciat, & quam inter tot & tantorum turbinum fluctus miserabiliter afflictam & pene conquassatam videt, ne penitus demergatur eripiat, & ad litus tranquillitatis pro sua pietate reducat. Data Romæ quinto Kalendas Novembris, indictione decimaquinta.

Orationes, sacrificia & eleemosynæ pro defunctis.

VII. AD HENRICUM, ARDERICUM, ET VVIFREDUM.

Etsi ecclesia frequentes patiatur persecutiones a Normannis & Henrico rege, sperat tamen se Henricum devicturum, sicut antea Normannos devicerat. Nuntiat Teutonicos, nisi rex resipuerit, alium regem electuros, illosque in domino excitat & confirmat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico, Arderico, VVifredo, fidelibus sanctæ apostolicæ sedis legitimis filiis Mediolanensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

2. Tim. 3. MANIFESTA apostoli sententia est, quod *omnes qui pie volunt vivere in Christo Iesu persecutionem patiuntur.* Quæ sententia cum apostolica sede ad nos quasi hereditario jure pervenit, cum hinc bona ecclesiæ Normanni multoties perjuri conantur auferre, ex altera parte simoniaci cum Henrico rege eorum decreta sanctorum patrum cum omni religione moliuntur evertere: sed confidimus in domino, qui superbiam Normannorum paulo ante sub manu nostra substravit, quod adversus apostolicam sedem non diu prævalebunt. Nos tamen sacrilegæ invasionis eorum nunquam erimus consentiendo participes. De conspiratione autem hæreticorum & regis, quomodo a catholicis episcopis & ducibus, & multis aliis in Teutonicis partibus aperte impugnetur, vos qui illis prope estis latere non credimus. Ad tantum enim numerum fideles Romanæ ecclesiæ pervenerunt, ut nisi ad satisfactionem veniat rex, alium regem palam dicant eligere, quibus nos favere servata justitia promisimus, promissumque firmum tenebimus. Vos itaque confortamini in domino, quoniam per misericordiam Dei prope est redemptio vestra, & ad tertium superandum non adhuc virtus Petro defecit, qui duos illos priores Vvidonem & Gotifredum contra Romanam ecclesiam calcitrantes ab episcopali sede dejecit. Data Romæ secundo Kalendas Novembris, indictione decimaquinta.

VIII. AD EPISCOPOS TUSCIÆ.

Ut Senensem episcopum, qui Henrico regi communicaverat, & absolutionem petierat, omnes ipsi aut duo viciniores episcopi conveniant, eique pœnitentiam injungant, qua peracta se eum absoluturum pollicetur. Interim si in periculum vitæ inciderit, ei absolutionem impartitur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei episcopis Tusciæ, Constantino Aretino, Rainerio Florentino, Leoni Pistoriensi, Anselmo Lucensi, Lanfranco Clusino, salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignorare credimus fraternitatem vestram, qualiter comprovincialis vester Rodulphus Senensis episcopus, hoc in anno sine nostra licentia regem excommunicatum adiens, contra omnem ecclesiasticam auctoritatem communicando cum eo ejusdem excommunicationis laqueum incurrerit. Qua de re quamquam eum propria accuset & reum judicet conscientia, a nulla tamen communione, sicut excommunicatum oportuerit, se abstinere curavit: sed omnia tam in ministerio quam exteriore conversatione præsumens, peccati sui maculas in multos dispersit, & nihil in se quod ad delictum pertineat habitu vel conversatione demonstrans, a nobis per legatos suos ad satisfaciendum de culpa recipi postulat, & absolvi. Quod quidem nos minime faciendum esse judicavimus, nisi prius eum pro reatus sui pœnitentia ad formam & habitudinem amissæ communionis per aliquod tempus humiliatum fore cognosceremus. Proinde fraternitati vestræ scripsimus, admonentes ut eum, si potestis, omnes, aut duo de vicinioribus, in loco congruo quantocius conveniatis, & injungentes ei, prout vobis visum fuerit, pœnitentiam, ut in privatum locum se recipiat, &, sicut in sacris statutum est canonibus, a Christiana communione se abstineat, commoneatis. Ad quod si exhibere se prompta obeditione non recusaverit, & qui culpam non cavit ad faciendam pœnitentiam pro humana verecundia sibi non pepercerit, tunc demum requisita, vel ipse, vel per legatos suos, cum testimonio literarum vestrarum apostolica clementia, de ejus absolutione quidquid, Deo donante, dignum fore perviderimus, respondere & agere non denegabimus. Interim vero si ad periculum vitæ divino judicio, quod nos non optamus, eum venire contigerit, & ad pœnitentiam, sicut supra diximus, humiliatus fuerit, auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli, & ea quam nos licet indigni per eos suscepimus, absolutus participationem & gratiam sacrosanctæ communionis accipiat. Data Romæ Kalendis Novembris, indictione XV.

IX. AD RICHERIUM ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM.

Si Aurelianensis episcopus literas apostolicas, quibus pontifex eum ad se venire præceperat, se non vidisse affirmaverit, ejus gesta adhuc se æquanimiter laturum: sin minus, ab omni episcopali officio & communione corporis domini suspendit. Præcipit ut Romam ad concilium veniat, & ipsum Aurelianensem episcopum secum venire commoneat, aliosque clericos diversa jura prætendentes.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richerio Senonensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

NON credimus latere fraternitatem tuam, quod literis nostris Rainerium Aurelianensem episcopum commonuimus ad nos venire, quatenus de multis sibi objectis, & maxime de confusione Aurelianensis ecclesiæ responderet. Qui ita admonitionem

ANNO CHRISTI 1076.

nem nostram contempsit, ut neque ipse veniret, neque aliquam rationabilem absentationis suæ excusationem transmitteret, cujus ut inobedientiæ plenius culpam cognosceres, exemplar literarum quas olim sibi misimus religioni tuæ ostendere curavimus: quas si sacramento firmaverit se non vidisse, neque suo ingenio, quod non viderit, remansisse, facta sua adhuc æquanimiter ferimus. Aliter autem, secundum tenorem hujus conditionis jurejurando minime facto, decernimus eum ab omni episcopali officio esse suspensum, & a communione corporis & sanguinis domini separatum, nisi forte sibi mortis periculum supervenerit. Et quia non solum necessitas & tribulatio illius ecclesiæ, verum etiam multa alia regni vestri negotia exigunt, ut Romano concilio fraternitas tua interesse debeat, admonemus te, ut omni remota occasione ad proximam synodum nostram venias, & jam dictum Aurelianensem episcopum tecum venire commoneas. Volumus etiam ut & is qui nunc tenet decaniam cum eodem episcopo veniat. Sed & Ioschelinum qui injuste se expoliatum, & plurima sua pro reparatione bonorum ecclesiæ expendisse deplorat, nec non Everardum, & aliquos de clericis ostensuros tam decretum proprium episcopi, quam etiam venerandæ memoriæ Alexandri papæ prædecessoris nostri privilegium, venire præcipimus: quatenus uniuscujusque rationem diligentissime possimus inquirere, & quæ corrigenda sunt ita, Deo auxiliante, corrigere, ut quisque justitiam suam habeat, & ecclesia omnino quiescat. Interim autem ad firmissimam & inviolabilem pacem ejusdem ecclesiæ decernimus, ut illi qui nunc decaniæ præest usque ad audientiam nostram ejusdem decaniæ possessio relinquatur. Ioschelino vero quidquid ante initium hujus litis tenuit sine contradictione tenere permittatur. Benedicto autem non solum præbendam suam, sed etiam ea quæ occasione hujus discordiæ videtur perdidisse, in integrum restituenda fore jubemus. Data Romæ quarto Nonas Novembris, indictione decimaquinta.

X. AD ADILAM FLANDRIÆ COMITISSAM.

Respondet clericos fornicarios missas celebrare non debere, sed extra chorum esse pellendos. Quod ut fiat præcipit, & Huberto cuidam archidiacono fidem non esse adhibendam, qui in hæresim lapsus fuerat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei [a] *Adilæ Flandrensi comitissæ, salutem & apostolicam benedictionem.*

[a] Adela

PERVENIT ad aures nostras, quod quidam vestrum dubitant, utrum necne sacerdotes ac Levitæ, seu ceteri qui sacris altaribus administrant, in fornicatione persistentes missæ debeant celebrare officium. Quibus ex auctoritate sanctorum patrum respondemus, nullo modo ministros sacri altaris in fornicatione existentes missæ debere celebrare officium; quin etiam extra choros esse pellendos, quousque pœnitentiæ dignos fructus exhibeant. Vnde apostolica tibi auctoritate præcipimus, quatenus nullos eorum qui in scelere perdurant, ad sacrum mysterium celebrandum suscipiatis, sed undecumque poteritis tales ad missas celebrandas acquiratis, qui caste Deo deserviant; his talibus prorsus ab omnibus ecclesiæ beneficiis procul expulsis: neque Huberti archidiaconi verba suscipiatis, seu aliquibus suis sermonibus faveatis: quia, ut audivi, in hæresim lapsus est suis pravis

Pœna clericorum concubinariorum.

contentionibus, & ab Huberto legato hujus sanctæ Romanæ sedis apud Monasteriolum publice est convictus. Data Romæ quarto Idus Novembris, indictione decimaquinta.

XI. AD ROBERTVM FLANDRIÆ COMITEM.

Vt persequatur simoniacos sacerdotes & fornicarios. Invehitur in episcopos, qui apostolicæ sedi inobedientes erant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto comiti Flandrensi, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad apostolicam sedem, quod in terra tuæ dominationis qui vocantur sacerdotes in fornicatione positi non erubescant cantando missam tractare corpus & sanguinem Christi, non attendentes quæ insania quodve scelus est uno eodemque tempore corpus meretricis & corpus attrectare Christi. Quapropter ex parte omnipotentis Dei & auctoritate beati Petri apostolorum principis te rogamus, ac tibi omnino præcipimus, ut ubicumque potes huic sceleri resistere, & simoniacis contradicere, nullius ratio, vel gratia te possit retorquere. Qui enim dixit: *Omnis qui audit, dicat Veni*: nullum alicujus ordinis excepit: & quicumque vult a patrefamilias denarium accipere, procuret in vinea domini laborare. Hæc quidem universalis mater præcepit his qui vocantur episcopi, dicere sicut oportet, sed quales sint, a fructibus eorum potestis cognoscere: qui non per ostium ingredientes in ovile ovium, sed aliunde ascendentes fures sunt & latrones. Per ostium quippe ingreditur, id est per Christum, qui secundum sacros canones episcopus constituitur. Nam quod in divina scriptura dicitur: *Sacerdotes mali ruina populi*, in nostro tempore luce clarius comprobatur. Plurimi enim eorum qui vocantur episcopi non solum justitiam non defendunt, sed etiam ne clarescat multis modis occultare nituntur. Tales vero non episcopos, sed Christi habeto inimicos: & sicut illi non curant apostolicæ sedi obedire, ita vos nullam eis obedientiam exhibete. *Nam præpositis non obedire, scelus est incurrere idololatriæ*, juxta verba prophetæ Samuelis, quæ beatus Gregorius in ultimo libro moralium, ubi de obedientia loquitur, procuravit explanare. Hæc nostra verba, licet rustica, cum communi fideli nostro Ingelranno, qui diu nobiscum in sacro palatio mansit, vel cum aliis veritatis amatoribus frequenter legite, & omnes clericos & laicos ut veritatem sciant & proferant provocate, ut bona fratribus vestris nuntiantes inter angelos fortem mereamini accipere, & cum electis in cælesti patria gaudere. Data Romæ quarto Idus Novembris, indictione decimaquinta.

Dan. 10. Matth. 20. Ezech. 7. 1. Reg. 15. Beatus Gregorius libro 35. capite 10.

XII. AD GERMANOS.

Nunciat Henricum regem humillimam pœnitentiam egisse, seque omnium adstantium supplicationibus eum absolvisse, accepto fidelitatis juramento. Mittit exemplar jurisjurandi. In Germaniam se iturum pollicetur. Hortatur interim ut in fide & in amore justitiæ perseverent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, ceterisque principibus regni Teutonicorum Christianam fidem defendentibus, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM pro amore justitiæ communem nobiscum in agone Christianæ militiæ causam

Vide Lambertum,

ANNO CHRISTI 1077. Bertoldum anno 1077. Leonem Ostiensem lib. 3. c. 48.

sam & periculum suscepistis, qualiter rex humiliatus ad pœnitentiam absolutionis veniam impetraverit, & quomodo tota causa post introitum ejus in Italiam hucusque deducta sit, vestræ dilectioni sincera caritate indicare curavimus. Sicut constitutum fuit cum legatis qui ad nos de vestris partibus missi sunt, in Longobardiam venimus circiter viginti dies ante terminum, in quo aliquis ducum ad Clusas nobis occurrere debuit, expectantes adventum illorum, quatenus ad partes illas transire possemus. Verum cum jam decurso termino hoc nobis nuntiaretur, his temporibus præ multis (quod nos quidem credimus) difficultatibus, ducatum nobis obviam mitti non posse, nec aliunde copiam ad vos transeundi haberemus, non parva sollicitudine, quid potissimum nobis agendum foret, circumventi sumus. Interim vero regem adventare certe cognovimus: qui etiam priusquam intrasset Italiam, supplices ad nos legatos præmittens, per omnia se satisfacturum Deo & sancto Petro ac nobis obtulit, & ad emendationem vitæ suæ omnem se servaturum obedientiam repromisit, dummodo apud nos absolutionis & apostolicæ benedictionis gratiam impetrare mereretur: quod cum diu multis consultationibus differentes acriter eum de suis excessibus per omnes qui intercurrebant nuntios redargueremus, tandem semetipsum nihil hostile aut temerarium ostentans, ad oppidum Canusii, in quo morati sumus, cum paucis advenit, ibique per triduum ante portam deposito omni regio cultu miserabiliter, utpote discalceatus, & laneis indutus, persistens, non prius cum multo fletu apostolicæ miserationis auxilium & consolationem implorare destitit, quam omnes qui ibi aderant, & ad quos rumor ille pervenit, ad tantam pietatem & compassionis misericordiam movit, ut pro eo multis precibus & lacrymis intercedentes, omnes quidem insolitam nostræ mentis duritiam mirarentur, nonnulli vero in nobis non apostolicæ severitatis gravitatem, sed quasi tyrannicæ feritatis crudelitatem esse clamarent. Denique instantia compunctionis ejus, & tanta omnium qui ibi aderant supplicatione devicti, tandem eum relaxato anathematis vinculo in communionis gratiam & sinum sanctæ matris ecclesiæ recepimus, acceptis ab eo securitatibus quæ inferius scriptæ sunt, quarum etiam confirmationem per manus abbatis Cluniacensis, & filiarum nostrarum Mathildis, & comitissę Adelaidę, & aliorum principum, episcoporum, & laicorum, qui nobis ad hoc utiles visi sunt, recepimus. His itaque sic peractis, ut ad pacem ecclesiæ & concordiam regni (sicut diu desideravimus) omnia plenius, Deo adjuvante, coaptare possimus, ad partes vestras data primum opportunitate transire cupimus. Hoc enim dilectionem vestram indubitanter scire volumus, quoniam sicut in descriptis securitatibus cognoscere potestis, ita adhuc totius negotii causa suspensa est, ut & adventus noster, & consiliorum vestrorum unanimitas permaxime necessaria esse videantur. Quapropter in ea fide quam cœpistis, & amore justitiæ, omnes permanere studete: scientes nos non aliter regi oblatos esse, nisi quod puro sermone (sicut mihi mos est) in his eum de nobis sperare dixerimus, in quibus eum ad salutem & honorem suum, aut cum justitia, aut cum misericordia, sine nostræ & illius animæ periculo adjuvare possimus.

Pœnitentia Henrici regis.

IUSIURANDUM HENRICI regis Teutonicorum.

Ego Henricus rex de murmuratione & dissensione, quam nunc habent contra me archiepiscopi & episcopi, duces, comites, ceterique principes regni Teutonicorum, & alii, qui eos in eadem dissensionis causa sequuntur, infra terminum quem dominus papa Gregorius constituerit, aut justitiam secundum judicium ejus, aut concordiam secundum consilium ejus, faciam, nisi certum impedimentum mihi vel sibi obstiterit, quo transacto, ad peragendum idem paratus ero. Item si idem dominus papa Gregorius ultra montes, seu ad alias partes terrarum ire voluerit, securus erit ex mei parte, & eorum quos constringere potero, ab omni læsione vitæ & membrorum ejus, seu captione, tam ipse, quam qui in ejus conductu & comitatu fuerint, seu qui ab illo mittuntur, vel ad eum de quibuscumque terrarum partibus venerint in eundo, & ibi morando, seu inde redeundo, neque aliud aliquod impedimentum habebit ex meo consensu, quod contra honorem suum sit: & si quis ei fecerit, cum bona fide secundum posse meum illum adjuvabo. Actum Canusiæ quinto Kalendas Februarii, indictione decimaquinta.

ANNO CHRISTI 1077.

XIII. AD RODULPHUM ARCHIEPISCOPUM TURONENSEM.

Non debere eum conqueri de pallio concesso episcopo Dolensi, cum id a se factum sit salvo Turonensis ecclesiæ jure, de quo exploratius se sententiam laturum esse affirmat, cum aut ipse in Germaniam, ut destinavit, transierit, aut archiepiscopus ipse una cum Dolensi episcopo Romam vocatus accesserit. Interim quare id fecerit causam reddit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rodulpho Turonensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Quod de consecratione Dolensis episcopi, & concesso sibi honore pallii, adversum nos conquereris, pro voluntate potius quam ratione facere videris, qui nos in ea re ecclesiæ, cui, Deo volente, præesse dignosceris, totius justitiæ locum reservasse cognoscis. Cum enim audivimus principes illius terræ contra antiquam & pessimam consuetudinem, pro reverentia Dei omnipotentis, & apostolicæ auctoritatis, ulterius in ordinandis episcopis nec dominium investituræ tenere, nec pecuniæ commodum quærere velle, atque ob hoc ad apostolicam misisse sedem, ut in præfato loco juxta sanctorum patrum statuta legalis ordinaretur episcopus, devotioni eorum valde congaudendum & petitionibus annuendum dignum duximus. Verum quam caute nos Turonensi ecclesiæ & ejus dignitati providerimus, in literis illis, quas ad Britannicos principes & episcopos misimus, (quod & te cognovisse putamus) aptissime continetur. Quapropter fraternitas tua sine omni murmuratione discussionem & justam diffinitionem hujus causæ expectare non renuet: quoniam &, quod factum est consideratione fecimus, & quod faciendum diligenti inquisitione (sicut res magna & ambigua postulat) pertractare & exequi volumus. Neque id in longum, Deo providente, protelabitur: quoniam si in partes regni Teutonicorum, prout destinavimus, hoc in tempore transierimus, inde aut nosmetipsi ad vos pertransiemus, aut tales qui hanc causam sincera exploratione discutiant atque diffiniant mittere procurabimus. Quod si eo modo nostræ dispositionis consilium transigi non posse contigerit, congruo tempore & te & Dolensem episcopum ad præsentiam sedis apostolicæ convocabimus, & ibi causam vestram utrimque diligenter exami-

Anno Christi 1077.

examinatam, prout sincera veritas & justitia exquisierit, ad irrevocabilem, Deo favente, finem perducemus. Data in Longobardia in loco qui dicitur Carpineta. Kalendis Martii, indictione decimaquinta.

XIV. AD CARNOTENSES.

Ne deinceps in episcopum recipiant Robertum perjurum & simoniacum, & ut alium legitimum pastorem eligant. Quod si quis non canonice episcopus factus sit, ipse, omnes fautores ejus, & consentientes, excommunicentur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universo clero & populo Carnotensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QUAMQUAM id ipsum ad aures vestras pervenisse credamus, tamen, ut nulla inter vos diversi rumoris aut opinionis dissensio causam Dei impedire valeat, præsentem epistolam vobis notificare dignum duximus, quod Robertus monachus, qui ecclesiam vestram nefanda ambitione occupavit, in terribili culpa perjurii se obligavit, cum episcopatum illum haud dubie a nostro legato commonitus (sicut supra corpus beati Petri apostolorum principis juraverat) dimittere noluit, & alia quæ in eodem sacramento tenebantur infregit. Unde apostolica vos auctoritate monemus, atque præcipimus, ut eum nullatenus deinceps pro episcopo aut domino habeatis, nec aliquam sibi obedientiam vel servitium exhibeatis. Verum ne ecclesia illa diutius sine pastore remaneat, vel introitus ejus simoniacæ subreptioni ulterius pateat, eadem auctoritate vobis præcipimus, ut præmissis orationibus atque triduano jejunio cum eleemosynis, pro nullius timore vel gratia, pro nulla unquam occasione prætermittatis, quin talem vobis in episcopum eligatis, qui non aliunde sicut fur & latro, sed per ostium intrans pastor ovium vocari & esse debeat. Illud enim scitote, quoniam si quis ad sedem illam contra regulam sanctorum patrum aspiraverit, ipsum & omnes fautores ejus vel in ea re consentientes apostolica censura & anathematis gladio feriemus, & a corpore totius ecclesiæ decidemus. Quapropter mementote, quod nemo pro vobis passus, nemo pro vobis mortuus est, nisi Christus, cujus libertatem sicut dilecti filii Dei tenentes & defendentes, jugum iniquitatis aut aliquod dominium ad perditionem animarum vestrarum vobis imponi nullatenus patiamini; scientes quod nunquam vobis in hac causa apostolica deerit auctoritas & defensio. Data Carpinetæ quarto Nonas Martii, indictione decimaquinta.

(Margin: Joan. 10.)

XV. AD RICHERIUM ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM, &c.

Ut in Roberti locum alium a clero & populo Carnotensi canonice eligendum curent, & in episcopum consecrent: & eumdem Robertum ac Hugonem fratrem compellant restituere quę ecclesię abstulerant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richerio Senonensi archiepiscopo & coepiscopis suffraganeis ejus, excepto eo qui interdictus est, salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignorare credimus fraternitatem vestram quibus de causis Robertū monachum, aliquando dictum Carnotensem episcopum, ab episcopali sede & officio canonica & apostolica censura privavit, quamquam adhuc eamdem sedem ad confusionem suam contra sacramentum quod supra corpus beati Petri apostolorum principis fecit occupare non desierit. Verum quoniam ecclesiam illam canonicam electionem in aliquam idoneam personam facere admonuimus, admonemus & vos ut eidem electioni eam quam oportet, aut per vos aut per idoneos nuntios vestros, diligentiam adhibentes, quem electum canonice cognoveritis, & manus imponere, & in episcopum consecrare, nulla occasione recusetis; scientes quoniam si illud timore aut gratia cujusquam prætermiseritis, nos tamen inordinatum eum nullatenus relinquemus, & vos eo honore & dignitate, quam ignobiliter deserere non erubescitis, deinceps indignos fore judicabimus. Præcipimus etiam divina justitia & apostolica auctoritate, ut eumdem Robertum & fratrem ejus Hugonem commoneatis, quatenus præfatæ Carnotensi ecclesiæ & clericis ejus, quæ abstulere, omnino restituant, & deinceps nullam eis injustitiam facere præsumant. Quod si infra tres hebdomadas postquam hanc epistolam viderit is adimplere contempserit, usque ad dignam satisfactionem & emendationem eos a liminibus ecclesiæ veluti raptores & sacrilegos exterminate. Data Carpinetæ quarto Nonas Martii, indictione decimaquinta.

XVI. AD CLERICOS ROMANENSES.

Salutem & benedictionem tamquam excommunicatis illis non mittit. Pręcipit ut coram Diensi episcopo compareant, ut discutiatur causa quę inter ipsos & Viennensem archiepiscopum de jurisdictione cujusdam loci vertebatur, eique nec non Viennensi episcopo in omnibus obsequentes se exhibeant: sin minus, eorum contumaciam impunitam se non prętermissurum minatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Romanensibus clericis.

QUOD salutem & apostolicam benedictionem vobis ex more non mittimus, propter excommunicationem, quam pro culpis vestris incurrere non timuistis, sicut sacra præcepit auctoritas, prætermittimus. Scribere tamen vobis, & admonere super his quæ ad correctionem vestram pertinent, ipsa " apostolica moderaminis mansuetudo & consueta pietas a nobis exigit. Conqueritur enim adversum vos confrater noster Wormundus venerabilis Viennensis archiepiscopus, quod ei antiquam debitam potestatem loci vestri contradicere præsumpseritis, quam ab initio proprii juris Viennensis ecclesiæ extitisse, & hactenus sub dispositione suorum antecessorum fuisse non ignoraris: indicans etiam vos hanc contradicendi sibi occasionem irrationabiliter & callide prætendere, ut idem locus juris S. Petri, & sub ejus dominio nescio quibus auctoribus vel concessionibus esse debeat. Unde & nos causam istam multo cautius oportet attendere, & qualiter rectissime discutiatur providere, ut nec apostolicæ sedi, nec Viennensi ecclesiæ alicujus præjudicii aut incommoditatis gravamen videamur inferre. Nam sicut sanctæ Romanæ & apostolicæ ecclesiæ jura & dignitates suas conservari cupimus, ita & membris ejus, videlicet ceteris ecclesiis, ex hujus providentia & auctoritate oportere dignissimum esse perpendimus. Quapropter apostolica vos auctoritate monemus, atque præcipimus, ut ad discutiendam causam istam confratri nostro Hugoni venerabili Diensi episcopo, cui & vicem nostram in aliis commisimus, sine

(Margin note: " apostolici)

ANNO CHRISTI 1077.

omni contradictionis mora vos repræsentetis? & quidquid ipse super hac re justum fore providerit atq; judicaverit, obedienter exequi nullatenus prætermittatis. Exhibentes etiam vos in omni obedientia & humilitate eidem vicario nostro & præfato Viennensi archiepiscopo, ad satisfaciendum super his quibus vos reprehensibiles & merito corrigendos appellaverint. Videte ergo quam attentis auribus & obedientibus animis nos in his omnibus audiatis: scientes quoniam si denuo ad nos vestræ inobedientiæ & temerariæ resultationis contumacia perlata fuerit, inultam eam & condigna severitate impunitam nullatenus apostolica dissimulabit auctoritas, & introitu ecclesiæ vestræ omnibus hominibus præsenti auctoritate prohibito, eam etiam quam præfati fratres nostri ultionis in vos sententiam & judicium exercuerint, perurgenti in vos districtione ratum ac firmum esse censemus. Data apud castrum quod dicitur Carpum, decimo quarto Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta.

XVII. AD VVILIELMVM REGEM ANGLORVM.

Causam Dolensis episcopi propter ejus scelera ab episcopatu ejecti ita tractatam fuisse, ut accuratius tractari non posse videretur. Ejus tamen precibus legatos destinasse, qui eam iterum in eadem ecclesia pertractent, in quorum determinatione eum acquieturum non dubitat. Ad ejus gloriam se paratum ostendit: cetera Huberto legato se in mandatis daturum, cui fidem adhibeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvilielmo regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

CAUSAM unde nos in literis vestris rogastis, ita jam ad extremum deductam esse putavimus, ut nihil in ea quod ulterius retractandum esset restare videretur. Nam cum in Dolensi ecclesia episcopum ordinavimus, ita hunc pro quo excellentia vestra intervenit ad dejectionem suam ex propriis facinoribus, & ad ultimum ex inobedientia se præcipitasse, non solum per clericos & religiosas personas illius ecclesiæ, sed etiam per legatum nostrum Leuzonem monachum, intellexeramus, ut magis sibi de malis in ecclesiam commissis & corruptissima vita sua timendum & plangendum, quam pro recuperatione episcopatus proclamandum, aut quidquam sperandum fore judicaremus. Attamen ne deprecationem vestram sine ea qua oportet cura & benignitate suscepisse videamur, &, si aliquis per subreptionem, quod non credimus, nos fefellit, ad inquirendum & corrigendum minus soliciti inveniamur, legatos nostros, videlicet confratrem nostrum Hugonem venerabilem Diensem episcopum, & dilectum filium nostrum Hubertum sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconum, & ipsum etiam Leuzonem monachum, si ereptum ab infirmitate poterimus illuc mittere, decrevimus, qui causam diligenti inquisitione discutiant, &, si quid in ea dictante justitia mutandū vel emendandum fuerit, consequenti ratione & auctoritate exequi studeant. Nusquam enim hoc negotium rectius aut diligentius quam in eadem ecclesia pertractari posse videtur, ubi & hic & illi præsentes esse valeant, & vestri etiam interesse fideles: qui rationem & justitiam plene percognitam certis assertionibus vobis indicare queāt. Nec dubitamus equidem quin vestra celsitudo diffinitioni justitiæ concorditer acquiescat: quoniam licet in vobis per misericordiam Dei multæ & egregiæ sunt virtutes, hæc tamen est præclara & famosissima, & quæ gloriam vestram Deo præcipue commendat & hominibus, quod justitiam, quam vos facere prompti estis, aliis etiam facientibus diligitis atque probatis. De cetero scitote eminentiam vestram, & sæpe cognitam devotionem ejus, nobis gratissimam fore, qui & vos ipsos, & quidquid ad gloriam sublimitatis vestræ Deo auctore proficere potest, semper in corde & visceribus nostris cum magno desiderio & affectu intimæ caritatis amplectimur, & ad voluntatem vestram in omnibus quæ apud nos impetrare quæsiveritis, quoad possumus, & secundum beneplacitum Dei, nos audere cognoscimus, flecti & annuere parati sumus. Quia vero præfatum filium nostrum Hubertum ad vos usque dirigere destinavimus, plura vobis scribere non necessarium duximus, quoniam in omnibus quæ ex nostra parte vobis refert, ipsum quasi certissimam epistolam nostram & verba nostra fideliter continentem fore, nec nos dubitamus, nec vestram excellentiam dubitare volumus. Deus autem omnipotens meritis & intercessionibus apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum suorum, tibi & serenissimæ reginæ Mathildi uxori tuæ, & clarissimis filiis vestris, omnium peccatorum vestrorum indulgentiam & remissionem & absolutionem tribuat; & cum vos de rebus mundanis eximi jusserit, ad æternum regnum suum & veram gloriam transire faciat. Data Bibianelli duodecimo Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta.

XVIII. AD CANONICOS ANICIENSES.

Confirmat excommunicationis sententiam a Diensi episcopo legato latam in Stephanum Aniciensis ecclesiæ invasorem: ideo ab omni sacramento præstito eos absolvens, præcipit ne ei amplius obedientiam exhibeant, & ut alium pastorem eligant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Aniciensibus canonicis.

NOTUM est vobis qualiter Stephanus Aniciensis ecclesiæ invasor & simoniacus, despecto sacramento quod nobis super corpus sancti Petri deliberatione ejusdem ecclesiæ fecerat, eam occupare & tyrannica oppressione affligere non cessat. Vnde scire vos volumus, quia sicut confrater noster Hugo Diensis episcopus, cui vices nostras in Galliarum partibus agendas commisimus, illum excommunicavit, sic & nos excōmunicavimus, & a gremio sanctę ecclesiæ separavimus. Quapropter apostolica auctoritate præcipimus vobis, ut colla vestra de sub jugo ejus executientes, ne illi adhærentes diabolo, cujus ipse membrum factus est, serviatis, sed ab illo sicut ab excommunicato oportet caveatis, & de excommunicatione, quam incurristis, coram prædicto Diensi episcopo satisfacientes, ipsius consilio pastorem vobis secundum dominum eligatis. Quod si feceritis, ab omni sacramento & obligatione quam præfato simoniaco contra dominum fecistis ex parte sancti Petri vos absolvimus. Si vero etiam nunc nostræ salutari jussioni recalcitrare præsumpseritis, pari vos anathemate condemnatos sciatis. Data Bibianelli decimo Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta.

XIX. AD GALLIARVM EPISCOPOS.

Confirmat sententiam in Aniciensem episcopum latam, ut in superiori epistola. Excommunicat præterea omnes qui consilium ei dederint ut in sua hæresi permaneat. Prohibet quoque oblationes in eadem ecclesia fieri, quamdiu ab eo detineatur.

Grego-

ANNO CHRISTI 1076.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universis Galliarum episcopis, & cunctis ordinibus sub eis constitutis, quibus pro merito debetur, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM esse volumus caritati vestræ, quod Stephanus Aniciensis ecclesiæ invasor & simoniacus juravit nobis super corpus beati Petri, ut ecclesiam ipsam dimitteret; & pastorem in ea secundum dominum eligere atque constituere per fidem adjuvaret, quandocumque legatus apostolicæ sedis cum literis nostris id eum facere per sacramentum moneret. Postea vero commonitus a confratre nostro Hugone Diensi episcopo hujus specialiter negotii literas a nobis habente, quamvis eidem vices nostras in Galliarum partibus commisissemus, ecclesiam non cessat opprimere, & filios ejus duplici contritione, corporali scilicet & spirituali, conterere. Unde excommunicationem, quam prædictus legatus noster super eum fecit, nos confirmamus, ipsumque & omnes qui deinceps consilium ei dederint ut in hac hæresi permaneat, ex parte Dei & sancti Petri anathematizamus, donec resipiscant. Contradicimus etiam, ut nullam pecuniam aliquis offerat in podio sanctæ Mariæ, sive ad altaria, sive ad manus sacerdotum, donec ecclesia liberetur a tam impia oppressione: quia oblationes fidelium prædictum Stephanum a Deo apostatare atque contra eum faciunt superbire. Vobis autem, fratres coepiscopi, hanc excommunicationem atque contradictionem in parochiis vestris per diversa loca recitare, & ex parte vestra confirmare, apostolica auctoritate præcipimus. Data Bibianello decimo Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta.

XX. AD IOSFREDUM EPISCOPUM PARISIACENSEM.

Walterum quemdam ab archiepiscopo Rhemensi excommunicatum, & a se sub cautela absolutum, ab archiepiscopo, si culpa vacaverit, absolvi jubet. Quod si ille facere noluerit, vult ut ipse absolvat: si vero in culpa fuerit, ad satisfactionem coarctet. Eodem quoque pacto Azonem quemdam canonicum absolvat, monachis sancti Lamberti, qui extraneo abbati obedire noluerant, excommunicationis sententiam relaxet, & Cameracenses, si hominem ideo combusserint, quia simoniacos & fornicarios missas celebrare non debere assereret, excommunicet, seque ecclesiæ fidelem ministrum exhibeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Iosfredo Parisiacensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

VIR iste videlicet præsentium portitor Walterus de Duaco ad nos veniens, multis supplicationibus nobis institit, quatenus ei per apostolicæ pietatis misericordiam consilium absolutionis nostro interventu impenderemus apud confratrem nostrum Rhemensem archiepiscopum, qui eum excommunicaverat: indicans nobis, quod de causa propter quam excommunicatus sit multotiens ad disceptationem & faciendam justitiam ante excommunicationem & post excommunicationem se paratum obtulerit. Verum quia relationi suæ sine legitima discussione credere non satis cautum aut rationabile esse putavimus, diffinitam sententiam pro ejus absolutione dare noluimus, eam solummodo misericordiam ex gratia & indulgentia apostolorum Petri & Pauli, ad quorum limina veniebat, sibi concedentes, ut in eundo & redeundo sacræ

A communionis licentiam haberet, usque in octavum diem postquam rediret ad patriam. Ceterum, ne diutius aliqua indigna occasione sub excommunicationis nexibus teneatur apostolica te auctoritate monemus, ut fultus his literis nostris archiepiscopum convenire studeas, & perquisita ac cognita mera hujus negotii veritate, si iste aut pro sua innocentia aut congruæ satisfactionis exhibitione tibi absolvendus videbitur, continuo archiepiscopum, ut eum sine contradictione absolvat ex nostra parte commoneas: qui si aliqua hoc excusatione renuerit, tu ipse eum nostra vice absolvere nullatenus prætermittas. Si vero istum in culpa esse, & quod justum fuerit exequi nolle constiterit, usque ad dignam satisfactionem sub excommunicationis vinculo coarctari debere decernimus. Præterea Azo B quidam canonicus ecclesiæ sancti Amati de prænominato loco, pro quodam dicto, licet vero, nimis leviter & irreverenter prolato, a consortio fratrum se ejectum esse innotuit. Quem similiter apostolicæ miserationis clementiam pro sua reconciliatione implorantem itidem tibi committimus, ut si alia eum culpa damnationi magis debita non accusat, pro hac in capitulo fratrum claustrali disciplina correctum, & pœnitentia castigatum, in societatem fratrum ad proprium locum cum caritate recipi facias. Est & alia causa quam cum omni solicitudine te suscipere & peragere volumus, videlicet duorum fratrum monasterii sancti Remigii, Roberti & Lamberti, qui se ab archiepiscopo idcirco excommunicatos, &, C excæcato quodam fratre eorum laico, omni miseria circumventos esse dicunt: quoniam cuidam extraneo abbati interventu pecuniæ, & omnino contra regulam sancti Benedicti, & auctoritatem sanctorum patrum, indigne illis & præfato monasterio pro abbate apposito obedire, & sub ejus regimine in eodem cœnobio manere noluerint: nec in his omnibus quidquam eis profuisse pro confusione monasterii, & habenda justæ defensionis suæ licentia, ad audientiam sedis apostolicæ proclamasse. Quod si ita est, quam graviter archiepiscopus in hac causa, maxime de contemptu apostolicæ auctoritatis, se culpabilem fecerit, tu ipse perpendere potes. Quapropter de his & de multis aliis aptioris loci & D temporis opportunitatem conveniendi eum, Deo auxiliante, præstolantes, illud ad præsens tuæ fraternitati committimus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut eum, omni occasione remota, sententiam excommunicationis, quam in præfatos monachos protulit, relaxare commoneas, & eos deinceps sine omni infestatione & periculo in pace manere dimittat: recognoscens, & superni judicis judicium timens, quod eis tanta mala sine deliberatione justitiæ sub appellatione apostolicæ sedis fecerit. Si vero eum in hac re pro sua magnitudine & arbitrio contradicentem & minus obedientem inveneris, tu ipse fultus nostra auctoritate eos absolvas, & abbatem illum, qui præfatum monasterium E sancti Remigii nefanda ambitione occupasse dicitur, ita commoneas, ut aut in partibus illis confratri nostro Hugoni venerabili Diensi episcopo, cui vices nostras commisimus, aut aliis legatis nostris, si eos in Gallia synodum celebraturos cognoverit, se repræsentare pro reddenda ratione sui introitus nullatenus prætermittat, aut ad nos in proxima festivitate omnium sanctorum veniat: commonitis etiam fratribus ejusdem monasterii, qui adversus eum de causa illicitæ subreptionis suæ in abbatiam conqueruntur, ut & ipsi secundum præscriptam terminationem ad discutiendum hoc negotium se præsentes exhibeant. Item relatum nobis est, Cameracenses hominem quemdam flammis tradidisse, eo

ANNO CHRISTI 1076.

ANNO CHRISTI 1076.

quod simoniacos & presbyteros fornicatores missas A non debere celebrare, & quod illorum officium minime suscipiendum foret, dicere ausus fuerit. Quod quia nobis valde terribile, &, si verum est, omni rigore canonicæ severitatis vindicandum esse videtur, fraternitatem tuam solicite hujus rei veritatem inquirere admonemus: &, si eos ad tantam crudelitatem impias manus suas extendisse cognoveris, ab introitu & omni communione ecclesiæ auctores pariter & complices hujus sceleris separare non differas, & nobis hujus rei certitudinem, nec non quidquid de superioribus causis effectum fuerit, per literas tuas quam citissime possis indicare stude. De cetero rogamus te & multum admonemus, ut omnibus confratribus & coepiscopis tuis per totam Franciam ex apostolica auctoritate signi- B fices, quatenus & illis sacerdotibus, qui a turpitudine fornicationis cessare noluerint, omne officium sacris altaribus ministrandi penitus interdicant, & tu ipse in omni loco & conventu id prædicare non cesses. Et si in hac re aut episcopos tepidos, aut illos qui sacrorum ordinum nomen & officium indigne pro supradictis criminibus usurpare præsumunt, rebelles esse cognoveris, omni populo ne eorum ulterius officium suscipiat ex parte beati Petri & nostra apostolica auctoritate ubique interdicas, ut vel hoc modo confusi ad emendationem vitæ suæ, & ad castitatem religiosæ continentiæ, redire cogantur. Age ergo, ut sancta & uiversalis mater ecclesia te fidelem ministrum & cooperatorem nostræ, imo apostolicæ, solicitudinis, Deo adjuvante, cognoscat, & C nobis, quod valde desideramus, de libertate & fructu tui sacerdotalis officii ad præsens gaudere, & in posterum per misericordiam Dei confidenter sperare posse proveniat. Data Bibianello octavo Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta.

Pœna fornicariorũ.

XXI. AD HERIMANNUM EPISCOPUM METENSEM.

Committit ei causam inter episcopum Leodiensem & abbatem sancti Laurentii, qui a dicto episcopo de monasterio suo ejectus ad sedem apostolicam appellaverat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno Metensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

D

PRÆSENTIUM portitor literarum Vulpodo abbas monasterii sancti Laurentii Leodii ad nos veniens multis supplicationibus nos exoravit, quatenus eum apud episcopum Leodiensem, qui eum de monasterio suo ejecerat, ut clementius in illum ageret apostolicis interventibus juvaremus: tantum nobis de causa sua indicans, quod de objectis sibi respondere paratus fuerit; sed legales respondendi & expurgandi se inducias habere nullatenus potuerit, quamquam eas sub vocatione divini nominis & respectu beati Petri quæsierit. Episcopus autem E prius nobis in epistola sua quædam indigna de ejus actibus indicaverat. Ut igitur in hac ambiguitate neutri quod justum est denegare videamur, fraternitatem tuam rogamus, & apostolica auctoritate ut hanc causam suscipiat admonemus, & eam diligenti inquisitione percognitam eo ordine quo canonica instituta præcipiunt tractari & deffiniri faciat: procurans equidem ut iste cum tanto moderamine & sibi conservata justitia ad audientiam admittatur, quatenus non in cassum apostolicam misericordiam & ejus suffragia quæsisse videatur. Data Bibianello octavo Idus Aprilis, indictione decima quinta.

XXII. AD HUGONEM EPISCOPUM DIENSEM.

ANNO CHRISTI 1076.

Præcipit ut congregata synodo episcoporum Franciæ causa Cameracensis electi discutiatur, qui post sui legitimam electionem investituram ab Henrico rege acceperat, ignorans & regem excommunicatum, & hujusmodi investituram a pontifice prohibitam. Quod si ita esse jurejurando affirmaverit, ejus electionem confirmat: vultque ut in concilio causæ nonnullarum ecclesiarum definiantur, & Cluniacensis abbas ad synodum vocetur pro Arvernensis ecclesiæ causa; & inter cetera decretum de non accipiendis investituris a laicis promulgetur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni venerabili Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

GERARDUS Cameracensis electus ad nos veniens qualiter in eadem Cameracensi ecclesia ad locum regiminis assignatus sit prompta nobis confessione manifestavit, non denegans post factam cleri & populi electionem donum episcopatus ab Henrico rege se accepisse: defensionem autem proponens, & multum nobis offerens, se neque decretum nostrum de prohibitione hujuscemodi acceptionis, nec ipsum Henricum regem a nobis excommunicatum fuisse, aliqua certa manifestatione cognovisse. Cui cum nos congruis rationibus ostenderemus, quam grave esset, etiam omni ignorantia eum excusante, sanctæ & apostolicæ sedis synodale decretum transgredi, & hujusmodi participatione cum homine excommunicato commaculari, ad satisfaciendum promptus donum quod accepisse visus est continuo in manus nostras refutavit, & omnino causam suam nostro judicio cum sui ipsius ad omnem voluntatem nostram subjectione & obauditione reliquit. Pro cujus humiliatione, & maxime quoniam canonicam electionem in eo præcessisse audivimus, ad misericordiam moti sumus, & confisi in testimonio quod nonnulli confratrum nostrorum episcoporum cum multis pro eo supplicationibus ad nos per epistolas suas direxerunt, videlicet quod ejus præcedens vita & conversatio multum honesta & laudabilis fuerit, ad promotionem ejus discretæ moderationis consideratione assensum præbere non indignum duximus. Attamen ne istud aliis, quorum causa & conversatio huic longe dissimilis & impar constiterit, ad exemplum vel occasionem quærendæ misericordiæ in posterum fore debuisset, illud constituimus, ut coram te & confratre nostro Rhemensi archiepiscopo & aliis comprovincialibus episcopis ita se per sacramentum purgare debeat, quod ei ante acceptionem illam, &, ut dicitur, investituram episcopatus regem excommunicatum fuisse, & illud decretum nostrum de prohibitione hujuscemodi investiendi & accipiendi ecclesias, neque per legatum nostrum, neque ab aliqua persona, quæ se his statutis interfuisse & ea audisse fateretur, significatum & indubitanter notificatum fuerit. Quapropter admonemus fraternitatem tuam, ut concilium in partibus illis convocare & celebrare studeas, maxime quidem cum consensu & consilio regis Francorum, si fieri potest. Sin autem aliqua occasione id consentire noluerit, in Lingonensi ecclesia conventum celebrandi concilii instituas, atque hoc cum consilio & prudenti dispositione fratris nostri Lingonensis episcopi facias; sciens quoniam in omnibus fidelem adjutorem

Anno Christi 1076.

rem & cooperatorem non solum nobis, sed & ibi, & omnibus legatis nostris, se deinceps fore promisit, & nos in eo multam spem habemus & fiduciam. Comes etiam Tebaldus per legatos suos eamdem nobis promissionem fecit, ut si rex legatos nostros recipere nollet, ipse cum summa devotione reciperet, & eis omnem quam posset aptitudinem celebrandi synodum, & ecclesiastica exquirendi negotia, locum, consilium auxiliumque paret. Stude ergo ut præfatum confratrem nostrum Lingonensem episcopum convenias, & communi consilio ubi vobis melius videbitur, synodum instituite, & convocatis illuc archiepiscopo Rhemensi, & ceteris quotquot possis archiepiscopis & episcopis Franciæ, primo omnium causam supra memorati Cameracensis electi discutere studeas, videlicet ut secundum præscriptam sacramenti determinationem se coram omnibus expurget; & insuper, ne in mortem illius qui in ignem projectus est consenserit, in eodem se sacramento defendat. Quod si factum fuerit, præcedentem ejus electionem confirmandam esse apostolica moderatione decernimus, & te cum confratre nostro Rhemensi archiepiscopo de ejus consecratione, prout oportet, statuere volumus: nisi forte alia sibi quæ nos ignoramus obstiterint; quæ tamen in providentia vestra examinanda relinquimus. Illud vero commune malum pene totius terræ, videlicet quod altaria venduntur, & quod iste etiam in officio sui archidiaconatus se fecisse non denegat, ne deinceps fiat, tam huic, quam ceteris omnibus, interdicito. De cetero admonemus dilectionem tuam, ut reliquas causas & negotia, videlicet Catalaunensis episcopi, Carnotensis ecclesiæ, Aniciensis, Arvernensis, nec non monasterii sancti Dionysii, & alia quæ necessaria ecclesiasticæ religioni apparuerint pro commissa tibi vice nostra, quantum Deo auxiliante potueris, ita diligenter tractare & ad finem perducere studeas, quatenus in eis nostra deinceps possit solicitudo, & longa fatigatio sublevari. Volumus etiam, ut fratrem nostrum Hugonem venerabilem Cluniacensem abbatem tecum synodo interesse ex nostra parte convitare rogando & multum instando procures, cum propter alia multa, tum maxime, ut causa Arvernensis ecclesiæ competenti & firma determinatione cum Dei & illius adjutorio finiatur. Confidimus enim in misericordia Dei, & conversatione vitæ ejus, quod nullius deprecatio, nullius favor aut gratia, nec aliqua prorsus personalis acceptio, eum a tramite rectitudinis dimovere poterit. Si igitur divina clementia huic nostræ dispositioni effectum dederit, inter cetera quæ tua fraternitas agenda suscepit hoc attentissime perpendat & exequi studeat, ut congregatis omnibus, & in conventu residentibus, manifesta & personanti denuntiatione interdicat, ut pro conservanda deinceps in promovendis episcopis canonica & apostolica auctoritate nullus metropolitanorum, aut quivis episcoporum, alicui, qui a laica persona donum episcopatus susceperit, ad consecrandum illum imponere manum audeat, nisi dignitatis suæ honore officioque carere & ipse velit. Similiter etiam ut nulla potestas, aut aliqua persona, de hujusmodi honoris donatione vel acceptione ulterius se intromittere debeat. Quod si præsumpserit, eadem sententia & animadversionis censura, quam beatus Hadrianus papa in octava synodo de hujusmodi præsumptoribus, & sacræ auctoritatis corruptoribus statuit atque firmavit, se adstrictum ac ligatum fore cognoscat. Quo capitulo scripto, atque, in præsentia omnium lecto, ad collaudationem & confirmationem ejus universum cœtum

Octava synodus. Can. 22.

A illius consessus admoneas. Eos autem qui potest recensitam a nobis hujus decreti auctoritatem investituram episcopatus per manus sæcularium dominorum & potestatum susceperunt, & qui eis in ordinationem manum imponere præsumpserunt, ad nos super hac re rationem reddituros venire apostolica auctoritate commoneas atque præcipias. Data juxta Padum, in loco qui dicitur Ficarolo, quarto Idus Maii, indictione decimaquinta.

XXIII. AD BERNARDUM DIACONUM, ET BERNARDUM ABBATEM.

Ut ab Henrico & Rodulpho regibus iter tutum petant, ut ad Teutonicorum partes se conferre possit: quorum alter, qui id præstare noluerit, excommunicetur, & regni gubernaculis interdicatur; qui vero paruerit, in regia dignitate confirmetur.

B

Gregorius episcopus servus servorum Dei Bernardo sanctæ Romanæ ecclesiæ diacono, & Bernardo Massiliensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATI vestræ notum esse non ambigimus, quia ideo ab Urbe confisi de Dei misericordia & adjutorio beati Petri egressi sumus, ut ad Teutonicorum partes, compositurì inter eos (ad honorem Dei & utilitatem sanctæ ecclesiæ) pacem, transiremus. Sed quia defuerunt qui nos secundum quod dispositum erat conducerent, impediti adventu regis in Italiam, in Longobardia inter inimicos Christianæ religionis non sine magno periculo remansimus, & adhuc, sicut desideramus, ultra montes proficisci nequivimus. Quocirca monemus vos, & ex parte beati Petri præcipimus, ut fulti auctoritate hujus nostri præcepti, nostraque vice ab eodem apostolorum principe accincti, utrumque regem, Henricum videlicet atque Rodulphum, commoneatis, quatenus viam nobis illuc secure transeundi aperiant, & adjutorium atque ducatum per tales personas, de quibus vos bene confiditis, præbeant, ut iter nobis Christo protegente pateat. Desideramus enim cum consilio clericorum atque laicorum ejusdem regni, qui dominum timent & diligunt, causam inter eos, Deo favente, discutere: & cujus parti magis ad regni gubernacula justitia favet demonstrare. Scitis enim quia nostri officii & apostolicæ sedis est providentiæ majora ecclesiarum negotia discutere, & dictante justitia diffinire. Hoc autem quod inter eos agitur negotium tantæ gravitatis est tantique periculi, ut si a nobis fuerit aliqua occasione neglectum, non solum illis & nobis, sed etiam universali ecclesiæ magnum & lamentabile pariat detrimentum. Quapropter si alteruter prædictorum regum huic nostræ voluntati ac deliberationi parere & ad vestra monita locum dare renuerit, suamque superbiam atque cupiditatis faces contra honorem Dei omnipotentis accedens, ad desolationem totius Romani imperii anhelare tentaverit, omnibus modis omnique ingenio usque ad mortem, si oportet, nostra vice, imo beati Petri auctoritate, ei resistite, & totius regni gubernacula contradicendo tam illum, quam omnes sibi consentientes a participatione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, & a liminibus sanctæ ecclesiæ separate: illud semper habentes in memoria, quia scelus idololatriæ incurrit, qui apostolicæ sedi obedire contemnit, & quod beatus Gregorius doctor sanctus & humillimus decrevit, reges a sua dignitate cadere, si temerario ausu præsumerent contra apo-

C

D

E

Lambertus in fine.

Lib. 2 post epist. 18. indictione

ANNO CHRISTI 1076. xi in privilegio monasterii sancti Medardi.

stolicæ sedis jussa venire. Alteri autem qui nostræ A jussioni humiliter paruerit, & obedientiam universali matri (sicut decet Christianum regem) exhibuerit, convocato concilio omnium clericorum & laicorum quos advocare poteritis, consilium & adjutorium in omnibus præbete, & in regia dignitate per auctoritatem beatorum apostolorum Petri & Pauli nostra vice confirmate, omnibusque episcopis, abbatibus, clericis, ac laïcis, in omni regno habitantibus, ut sibi fideliter (sicut oportet) regi obediant & deserviant ex parte omnipotentis Dei præcipite. Data Carpinetæ secundo Kalendas Iunii, indictione decimaquinta.

XXIV. AD GERMANOS.

Ejusdem argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, & universis Christi fidelibus clericis & laicis, tam majoribus quam minoribus, in regno Teutonicorum consistentibus, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM fieri vobis volumus, fratres carissimi, quia legatis nostris, Bernardo videlicet sanctæ Romanæ ecclesiæ fideli filio & diacono, itemque Bernardo abbati religioso Massiliensis monasterii, præcipimus, ut utrumque regem, Henricum videlicet & Rodulphum, aut per se aut per idoneos nuntios admoneant, quatenus viam mihi pro discutiendo negotio, quod peccatis facientibus inter eos ortum est, ad vos, Deo favente, secure veniendi præbeant. In magna enim tristitia & dolore cor nostrum fluctuat, si per unius hominis superbiam tot millia hominum Christianorum temporali & æternæ morti traduntur, & Christiana religio confunditur, Romanumque imperium ad perditionem perducitur. Vterque namque rex a nobis, imo ab apostolica sede, cui licet indigni præsidemus, adjutorium requirit. Et nos de misericordia omnipotentis Dei & adjutorio beati Petri confidentes, parati sumus cum vestro consilio, qui Deum timetis & Christianam fidem diligitis, æquitatē causæ utrimque decernere, & ei præbere auxilium, cui justitia ad regni gubernacula favere dignoscitur. Quapropter si alteruter eorum superbia inflatus aliquo ingenio quo minus ad vos venire possimus obstiterit, & de sua injustitia timens judicium sancti Spiritus refugerit, inobediens factus resistendo sanctæ & universali matri ecclesiæ, hunc velut membrum antichristi, & desolatorem Christianæ religionis, contemnite, & sententiam, quam nostri legati contra eum nostra vice dederint, conservate: scientes quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Alteri vero qui humiliter se habuerit, & judicium (decretum vero a Spiritu sancto, per vos autem prolatum) non contempserit (indubitanter enim credimus quod ubicumque duo vel tres in nomine domini congregati fuerint, præsentia ejus illuminantur) illi, inquam, servitium & reverentiam secundum quod nostri præfati legati decreverint, exhibete, annitentes, & modis omnibus ei obsequentes, ut regiam dignitatem honeste possit obtinere, & sanctæ ecclesiæ jam pene labanti succurrere. Non enim a corde nostro debet excidere, quod qui apostolicæ sedi obedire contemnit, scelus idololatriæ incurrit, & quod beatus Gregorius doctor sanctus & humillimus reges decrevit a suis dignitatibus cadere, & participatione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi carere, si præsumerent apostolicæ sedis decreta contemnere. Si enim cælestia & spiritualia sedes beati Petri solvit & judicat, quanto magis terrena & sæcularia? Scitis autem, fratres carissimi, quia ex quo tempore ab Vrbe exivimus, in magno periculo inter inimicos Christianæ fidei mansimus: & tamen neutri prædictorum regum neque terrore neque amore flexi aliquod contra justitiam adjutorium promisimus. Magis enim volumus mortem, si hoc oportet, subire, quam propria voluntate devicti, ut ecclesia Dei ad confusionem veniat, consentire. Ad hoc enim nos ordinatos & in apostolica sede constitutos esse cognoscimus, ut in hac vita non quæ nostra sed quæ Iesu Christi sunt quæramus, & per multos labores patrum sequentes vestigia ad futuram & æternam quietem, Deo miserante, tendamus. Data Carpinetæ secundo Kalendas Iunii, indictione decimaquinta.

Iac. I. — Matth. 18. — I. Reg. 15. Loco supra citato.

XXV. AD NEHEMIAM ARCHIEPISCOPUM STRIGONIENSEM.

Causam assignat cur epistolæ latorem apud se tamdiu retinuerit, eumque commendat. Illius promotioni ad sacerdotium non adversatur. Monet regem nuper electum commoneat, ut per legatos debitum obsequium sedi apostolicæ præstet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Nehemiæ Strigoniensi in Hungaria archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

NON admirari te volumus qua de causa fratrem istum, videlicet harum literarum portitorem, tamdiu nobiscum retinuerimus: nam cum ad nos venit in regnum Teutonicorum transire disposueramus, quatenus inter regem Henricum & principes terræ pacem & concordiam componere, Deo adjuvante, possemus; acceptis etiam per sacramentum ab eodem Henrico rege securitatibus, quas ex parte illius ad profectionem nostram tunc oportere putavimus: cujus rei exitum expectantes, interim hunc nobiscum manere præcepimus, ut & certum hujus negotii finem, & si qua alia necessaria viderentur, vobis hoc revertente mandaremus. Ceterum quia causa, sicut vobis notum esse credimus, ad gravissimam litem, & pene ad totius patriæ divisionem excrevit, neque nobis hoc in tempore transire opportunum esse vidimus, diutius hunc tenere noluimus; scribentes per eum fraternitati tuæ, & multum admonentes, ut ei apud te prosit, quod cum tanta fatigatione & periculo & apostolicam quæsivit misericordiam, & tam lōgam apud nos fecit moram. Hoc enim scire te volumus, quoniam quamdiu nobiscum fuit, quietum in illo spiritum & ad serviendum Deo devotum esse cognovimus. Quapropter secundum miseriam horum temporum, & ad comparationem earum personarum quas pro infirmitate & necessitate toleramus, hunc quoque misericorditer portandum esse non indignum duximus: siquidem ea quæ nobis de sua manifestavit conscientia, & de quibus a se reprehendi confitetur, a sua confessione & relatione non discrepant. Quod autem ad sacerdotii gradum promoveri desiderat, etsi nos ex imperii auctoritate non decernimus, respectu tamen indulgentiæ non contradicimus, nec denegandum sibi esse judicavimus, si quidem alia, quæ nos lateat, ordinationi suæ gravior causa non obstiterit, & deinceps vitam & mores suos ad dignitatem tanti ministerii congrue instituere & perseveranter, Deo miserante, servare voluerit. De cetero admonemus fraternitatem tuam, ut regem qui inter vos electus est cum aliis tuis confratribus & principibus terræ alloquaris, notificantes & consulentes sibi, ut apertius nobis suam voluntatem, & erga reveren-

ANNO CHRISTI 1077.

verentiam sedis apostolicæ debitam per idoneos legatos denuntiet devotionem: & ita demum, quod ad nos attinet, ad honorem Dei omnipotentis & beati Petri apostolorum principis benigne sibi respondebimus, & excellentiæ suæ ad suam & totius regni utilitatem sanctæ & apostolicæ auctoritatis studium cum omni caritate & benevolentia exhibere curabimus. Cetera vero, quæ longum erat in epistola, viva fideliter voce nuntiabit, sicut in ejus ore posuimus. Data Carpinetæ v. Idus Iunii, indictione decimaquinta.

XXVI. AD DOMINICUM PATRIARCHUM GRADENSEM ET CETEROS EPISCOPOS VENETIÆ.

Mittit Gregorium legatum pro ecclesiasticis causis tractandis, cui eos obedire præcipit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dominico patriarchæ Gradensi, & ceteris episcopis Venetiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

AUDIVIMUS in ecclesiis vestris multa emersisse negotia, quæ ut sincera exploratione discutiantur, & canonicæ traditionis diffinitione terminentur ecclesiasticæ religionis ordo deposcit, & a nobis tam vestra dilectio, quam officii nostri debita solicitudo, requirit. Quamquam enim ex consideratione creditę nobis dispensationis debitores simus universis ecclesiis, speciali tamen cura vobis & vestris causis astringimur, cum propter singularem quamdam cohærentiam quam ad sanctam Romanam & apostolicam habetis ecclesiam, tum propter vicinitatem, quæ nunquam nos vel quæ apud vos sunt diu ignorare, vel quæ nos debemus & possumus vestræ fraternitati denegare patitur. Quapropter misimus ad vos hunc dilectum filium nostrum Gregorium & diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ, quatenus una vobiscum de ecclesiasticis causis, & Christianæ religionis sacrosanctis institutionibus, quę necessaria sunt, Deo adjuvante, pertractans, nostra vice quæ corrigenda sunt corrigat, quæ statuenda constituat, & ecclesiasticæ libertatis atque justitiæ diu & in multis neglectas rationes & studia ad formam canonicæ & apostolicæ disciplinæ reducere, & per auxilium divinæ gratiæ efficaciter valeat confirmare: cui nos cum omni caritate assidentes ita favere & unanimiter assensum præbere sicut fratres carissimos admonemus: quatenus in illo appareat, quantam reverentiam in beatum Petrum apostolorum principem habeatis, de cujus domo & familia mittitur: quanta etiam de nostra dilectione vobis cura sit, qui eum de sinu nostro misimus, utpote per quem nostra apud vos solicitudo, & a domino Deo nobis concessæ potestatis auctoritas vicaria dispensatione repræsentatur & geritur. Data Carpinetæ quinto Idus Iunii, indictione decimaquinta.

XXVII. AD DOMINICUM SILVIUM DUCEM ET POPULUM VENETIÆ.

Queritur eos cum excommunicatis communicasse. Mittit legatos qui eos peracta pœnitentia ab excommunicatione absolvant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dominico Silvio duci, & populo Venetiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

MEMINISSE debetis quanta vobis apud sanctam & apostolicam sedem multis jam temporibus & caritatis benevolentia & honorificentiæ gratia sit exhibita. Et nos quidem, teste conscientia nostra, non solum postquam ad pontificatum venimus, sed & antea pluribus annis vos & terram vestram valde dileximus, & non sine aliqua nonnullorum indignatione & inimicitia ad providendum honori vestro prompti fuimus: multum gavisi pro dilectione quam erga universalem omnium fidelium matrem, videlicet sanctam Romanam ecclesiam, habuistis, & libertate quam ab antiqua stirpe Romanæ nobilitatis acceptam conservastis. Verum his temporibus, quod sine magno dolore non dicimus, non solum nostros exacerbastis affectus, sed omnipotentis Dei gratiam vobis procul dubio nimium labefactastis: quoniam nescio quibus peccatis facientibus a statu rectitudinis excidistis, & ultro extra consortium membrorum Christi & ecclesiæ facti estis, sectantes & recipientes eos qui pro suis sceleribus excommunicati sunt, & exorbitantes a fide & catholica sanctorum patrum unitate, doctrina, & corroborata divinitus auctoritate, per omnem inobedientiam & contumaciam in laqueum diaboli ceciderunt, & ministri, imo servi satanæ, a quo captivi tenentur, facti sunt. Quocirca dolentes de periculo animarum vestrarum, & ad reconciliationem divinæ gratiæ vos revocare cupientes, misimus ad vos hunc dilectum filium nostrum Gregorium & diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ, ut pœnitentiam agentes ab excommunicationis vinculo, in quod participando cum excommunicatis prolapsi estis, possitis absolvi, & in communionem sanctæ matris ecclesiæ apostolica indulgentia & benedictione restitui. Quod cum factum fuerit, si nostra monita, imo verbum Dei, ea qua oportet veneratione susscipitis, volumus, & apostolica vos auctoritate monemus, ut cum omni caritate & obedientia sibi assistatis, quatenus cum consilio confratris nostri patriarchæ & aliorum episcoporum illius provinciæ, nec non cum adjutorio ducis, & omnium vestrum, de statu ecclesiarum, & Christianæ religionis ordine ac dispensatione, quæ necessaria sunt juxta formam a sanctis patribus traditam pertractare possit, ac, Deo adjuvante, nostra vice disponere. Data Carpinetæ quinto Idus Iunii, indictione decimaquinta.

XXVIII. AD HISPANOS.

Monet illos pro pastoralis officii sui cura ad pie sanctèque vivendum. Præterea commonet Hispaniæ regnum antiquis constitutionibus juris esse sancti Petri, quod cum temporum injuria & Sarracenorum tyrannide memoria labi cœperit, & modo ipsi Sarracenos vicerint legatos mitti, ut illis significent quantum beato Petro debeant, & eorum debitum in memoriam illis revocent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei regibus, comitibus, ceterisque principibus Hispaniæ salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignorare credimus prudentiam vestram, quin sancta & apostolica sedes princeps & universalis mater sit omnium ecclesiarum & gentium quas divina clementia ad agnitionem sui nominis in fide domini ac salvatoris nostri Iesu Christi per euangelicam & apostolicam doctrinam venire præordinavit: quibus hanc curam & perpetuam debet exhibere solicitudinem, ut sicut ad conservandam catholicæ fidei veritatem, ita quoque ad cognoscendam & tenendam justitiam documenta & salutifera administret monita. Ad cujus dispensationis officium, quando secundum voluntatem Dei, quamquam inviti & indigni constituti sumus, creditum nobis ministerium valde pertimescimus, scientes quoniam & his qui prope & his qui longe sunt

ANNO CHRISTI 1077.

sunt debitores sumus, nec apud supernum judicem excusationis locum habere poterimus, si nostra taciturnitate eorum aut salus negligitur aut culpa fovetur. Cujus rei tam in propheticis quam euangelicis paginis multa nobis documenta, & cum terribilibus minis exempla proposita sunt, quæ egregius ille prædicator & apostolus intuens ait: *Necessitas euangelizandi mihi incumbit: væ enim mihi, si non euangelizavero.* Quapropter & nos, dilectissimi, qui præsentes secundum desiderium nostrum verbo non possumus, saltem absentes per epistolam de salute vestra vos admonere curavimus: scribentes vobis, sicut in vos affectum debitæ caritatis habemus, primum quidem, ut gratias agentes Deo, qui vos regeneravit in spem vivam & incorruptibilem æternæ vitæ gloriam per Iesum Christum dominum nostrum, semper illum timeatis, & ex toto corde diligatis, transferentes in illum omne desiderium vestrum supra omnes divitias & honores hujus seculi, supra omnes non solum humanas, sed & angelicas creaturas; ambulantes coram illo in omni fide & devotione sicut electi filii, & in sortem hereditatis regni Dei per immensam gratiam bonitatis ejus vocati, non detinentes secundum sæcularem concupiscentiam in injustitia quæ de veritate & æquitate sua Deus vobis cognoscere dedit, vel daturus est, sed exhibentes vos fideles ministros ad faciendam justitiam, ad tuendam libertatem Christianæ fidei & religionis in omni virtute & administratione regiæ potestatis vestræ, ad laudem & gloriam nominis ejus qui vos multa gloria sublimauit. Nam, quod semper vobis cordi esse volumus, inquit dilectoribus suis Sapientia per Salomonem: *Ego diligentes me diligo; honorificantes me honorabo:* contemptoribus vero minatur, dicens: *Qui autem me contemnunt, erunt ignobiles.* Et apostolus Paulus generalem futuri sententiam manifestans ait: *De justo judicio Dei qui reddet vnicuique secundum opera ejus:* His quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam; his autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio; tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Nolite ergo sublime sapere, aut propter eminentiam præsentis gloriæ humanæ conditionis, quæ æqua est regum & pauperum, obliuisci. Sed, sicut idem apostolus monet, *humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore tribulationis.* Nolite spem ponere in incerto divitiarum hujus sæculi, sed in illo, de quo scriptum est: *Per me enim reges regnant.* & alibi: *Quoniam data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: in quo & thesaurizate vobis diuitias bonorum operum; construentes stabile fundamentum, & melioris atque indeficientis substantiæ possessionem, ubi vitam ducatis æternam. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus, cujus artifex & conditor Deus.* Et profecto vosipsi scitis, & quotidie videtis, quam fluxa & fragilis est vita mortalium, quam fallax & deceptoria spes præsentium. Semper enim volentes nolentesque ad finem currimus, & sub tam certo periculo, nunquam tamen quam sit vicina mors prævidere possumus: nec vnquam diu tenetur quidquid de præsenti vita vel sæculo quæritur aut possidetur. Quamobrem pensantes semper quæ sint novissima vestra, quantaque cum amaritudine de præsenti sæculo nequam exituri, & in putredinem terræ ac sordes pulveris reversuri estis, quamque sub districto examine de factis vestris rationem red-

1. Cor. 9. — Prov. 8. — 1. Reg. 2. — Rom. 2. — Prov. 8. — 1. Tim. 6.

A dituri sitis, contra futura pericula vos communite. Arma vestra, opes, potentiam, non ad sæcularem pompam tantum, sed ad honorem & servitium æterni regis vertite: commissa vobis regni gubernacula ita gerite, sic administrate, vt vestræ virtutis & rectitudinis studium omnipotenti Deo gratum justitiæ possit esse sacrificium; quatenus & vos in ipso sperare possitis qui dat salutem regibus; & potens est eripere de manu mortis, vt superinduat vos eminentiori claritate, & gaudiis vitæ perennis. & de caducis honoribus quos nunc habetis transferat vos in regnum gloriæ æternæ suæ, ubi nec beatitudo finem, nec gloria corruptionem, nec dignitas habet commutationem. Præterea notum vobis fieri volumus, quod nobis quidem facere non est liberum, vobis autem non solum ad futuram, sed etiam B ad præsentem gloriam valde necessarium, videlicet regnum Hispaniæ ex antiquis constitutionibus beato Petro & sanctæ Romanæ ecclesiæ in jus & proprietatem esse traditum. Quod nimirum hactenus & præteritorum temporum incommoda, & aliqua antecessorum nostrorum occultauit negligentia. Nam postquam regnum illud à Sarracenis & Paganis pervasum est, & servitium quod beato Petro inde solebat fieri propter infidelitatem eorum & tyrannidem detentum, ab usu nostrorum tot annis interceptum est, pariter etiam rerum & proprietatis memoria dilabi cœpit. Verum quia diuina clementia concessa vobis in hostes illos semperque concedenda C victoria, terram in manus vestras tradidit, ulterius vos causam hanc ignorare nolumus, ne quod supernus arbiter & legum ac justitiæ conditor de recuperanda & restituenda justitia & honore sancti Petri, ejusque sanctæ & apostolicæ sedis, vestræ gloriæ ad bene merendum contulit, aut nobis ex taciturnitate in negligentiæ culpam, aut vobis ex ignorantia, quod absit, ad detrimentum propositæ & diuinitus oblatæ retributionis obveniat. Confidimus enim in misericordia Dei, qui virtutem vobis dedit & victoriam, ut hanc etiam voluntatem vobis tribuat, quo cognita veritate potius statuta Christianorum principum & exempla sequamini, quam eorum impietatem qui Christianum nomen magis D cupiunt persequi quam venerari. Misimus autem ad vos confratrem nostrum Amatum venerabilem Elloronsem episcopum, cui & vicem nostram ad partes illas dedimus, adjungentes sibi hunc abbatem sancti Pontii, virum venerabilem, fide & morum honestate probatum, ut quod nos de insinuatione hujus causæ vestræ celsitudini succincte scripsimus, ipsi vobis, si necesse sit, latius apertiusque manifestent, & quantum ratio postulaverit, notitiam veritatis præsenti denuntiatione & certa assertione demonstrent. Quorum consiliis in his quæ ad dominum pertinent, & saluti animarum vestrarum necessaria sunt, indubitanter potestis credere, sicut nos in ipsis per studium religionis & actuum suorum comprobauimus, & vos in eorum poteritis conversatio- E ne perpendere. Igitur quod ad nos pertinuit, aut providendum ex officio aut satisfaciendo justitiæ debito, Deo miserante, fecimus, quid vestræ causa salutis à vobis exigat, & quantum beato Petro apostolorum principi debeatis indicavimus, ne ignorantia obsit, nec sub vana securitate labentis lucis & temporis damnosa vobis, quod absit, subrepat negligentia. Vos autem quid vestrum sit attendite, quid fides & Christiana devotio vestri principatus ad imitationem piissimorum principum exequi debeat prudenti consilio pertractate, disponite, atque statuite; & ita vos erga honorem beati Petri & sanctæ matris vestræ

ANNO CHRISTI 1077.

Romanæ

ANNO CHRISTI 1076.

Romanæ ecclesiæ promptos atque magnificos exhibete, ut vestra virtus & gloria, quæ Deo donante illustri victoria pollet, apostolicis intercessionibus clarior fiat & excelsior, & eorum vos semper benedictio muniat, auctoritas a peccatis absolvat, defensio tutos & illæsos ab omni periculo protegat, quorum potestate divinitus illis tradita universitas hominum tam in cælo quam in terra ligatur & solvitur, & cælestis regni janua cunctis aperitur & clauditur. Data Carpinetæ quarto Kalendas Julii, indictione decimaquinta.

LIBER QVINTVS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno ab incarnatione domini, millesimo septuagesimo-septimo, indictione decimaquinta.*

*Præter duas reliquæ omnes pertinent ad indictionem primam.

I. AD CANONICOS SANCTI MARTINI LUCENSIS.

Arguit eos quod contra sua monita, & post promissam satisfactionem, canonicatus ac præbendas emerent. Quare omnibus qui eas sic adepti fuerint, introitum majoris ecclesiæ & earum retentionem omnino interdicit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei canonicis sancti Martini Lucensis ecclesiæ.

Meminisse debetis, quotiens & cum quanta cura vos monuerimus apud vos manentes, ne terrena peritura commoda majoris quam animas vestras æstimantes, ita vos ad obedientiam justitiæ exhiberetis, ut ulterius sub excommunicationis vinculo, quod in acquirendis contra apostolica decreta præbendis vos incurrisse manifestum erat, non permaneretis. Verum, ut ipsa res indicat, substantiam vestræ licet iniquæ possessionis pretiosiorem quam vosmetipsos facitis, qui spretis admonitionibus nostris, & contempta apostolica auctoritate, pro lucris temporalibus, & explenda cupiditate vestra, sub maledicto anathematis post promissam nobis satisfactionem recidivo ac deliberato prævaricationis crimine jacere non pertimescitis. Quapropter quoniam tantæ præsumptionis contumaciam, & tam immanis avaritiæ culpam, nostra nec taciturnitate dissimulare, nec patientia non modo ad vestrum, sed ad illorum etiam cum quibus communicatis periculum, diutius fovere audemus, præsenti auctoritate omnibus qui inter vos contra apostolica privilegia beati Leonis papæ canonicas pecunia adepti sunt, introitum majoris ecclesiæ, videlicet sancti Martini, & easdem canonicas vel præbendas ulterius retinendi licentiam & potestatem ex parte omnipotentis Dei & beati Petri apostolorum principis usque ad condignam satisfactionem interdicimus. Data Florentiæ tertio Idus Augusti, indictione decimaquinta.

II. AD EPISCOPOS ET CLERICOS CORSICÆ.

Pro suo pastorali officio mittit legatum episcopum Pisanum electum, qui vice sua quæ ad religionem pertinent exequatur; cui ut debitam obedientiam exhibeant præcipit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis, clericis, consulibus, majoribus & minoribus, in insula Corsica consistentibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Quoniam propter multas occupationes ad peragendum nostræ solicitudinis debitum,

A singularum provinciarum ecclesias per nosmetipsos visitare non possumus, necessarium valde est ut exigente ratione vel tempore aliquem modo ad illas partes mittere studeamus, per quem commissa nobis secundum voluntatem Dei repræsentetur auctoritas, & dominici gregis salus atque communis provideatur utilitas. Scimus enim quoniam sine detrimento & magno animarum periculo esse non potest, cum illius diligentia, ad quem summa negotiorum & curæ necessitas præcipue spectat, diu subditis ac commissis sibi fratribus deest. Quapropter considerantes, & valde timentes, ne hujusmodi erga vos providentiæ tamdiu prætermissum studium & nobis in negligentiæ culpam reputetur, B & vestræ saluti (quod absit) perniciosum aut contrarium fuerit, data primum opportunitate, misimus ad vos hunc fratrem nostrum Landulphum Pisanæ ecclesiæ electum episcopum, cui & vicem nostram in vobis commisimus, ut ea quæ ad ordinem sacræ religionis pertinent rite exequens, juxta prophetæ dictum, evellat & destruat, ædificet & plantet; cui vos obedire & unanimiter assistere volumus, admonentes, & apostolica auctoritate præcipientes, ut eum cum omni caritate & honore suscipientes, talem sibi honorem & reverentiam exhibeatis, qualem ex constitutione sanctorum patrum iis exhibere oportet quos sancta & apostolica sedes in partem suæ solicitudinis assumendos, quibusque C vicem Romani pontificis committendam esse prævidet. Data Senæ Kalendis Septembris, indictione incipiente prima.

III. AD RODULPHUM ET RAINERIUM EPISCOPOS.

Monet ut in ecclesia Volaterrana, quoniam de idonea episcopi persona convenit, ab omnibus generalem electionem fieri procurent, & eum sua vice confirment, quidquid actum fuerit significent, & electum pro suscipienda consecratione ad se quamprimum mittant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rodulpho Senensi episcopo, & Rainerio Florentino, salutem & apostolicam benedictionem.

D Non ignorare vos credimus quantum solicitudinis quantumque fatigationis habuerimus, id agentes, ut in Volaterrana ecclesia secundum dominum, & auctoritatem canonum, utilis & idoneus eligeretur episcopus. Et quia secundum voluntatem Dei in personam Bonoisi Mantuani archipresbyteri & nostra consilia & voluntas eorum qui de illa ecclesia sunt convenit, apostolica vos auctoritate monemus, ut eamdem ecclesiam adeuntes, qualiter generalis electio fiat ab omnibus procuretis, & eam, sicut moris ex antiqua sanctorum patrum traditione fuisse cognoscitis, nostra vice confirmetis. Quo facto & rem quam ordinate facta E fuerit nobis sine dilatione certis literis vestris indicate, & electum pro suscipienda consecratione quantocius ad nos cum solenni decreto cleri & populi destinate. Data Romæ decimosexto Kalendas Octobris, indictione prima.

IV. AD CORSOS.

Lætatur, quod insulam Corsicam, quæ antiquitus juris erat sancti Petri, ab invasoribus vindicantes, ad apostolicæ sedis ditionem reverti velint: in qua voluntate eos confirmat. Paratissimum ad eam rem auxilium pollicetur. Monet ut legato suo qui provinciæ regimen suscipiet fideliter obsequantur.

ANNO CHRISTI 1077.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis & viris nobilibus, cunctisque tam majoribus quam minoribus in insula Corsica consistentibus, salutem & apostolicam benedictionem.

SCITIS fratres & carissimi in Christo filii non solum vobis, sed multis gentibus manifestum esse, insulam, quam inhabitatis, nulli mortalium, nullique potestati, nisi sanctæ Romanæ ecclesiæ ex debito vel juris proprietate pertinere: & quod illi qui eam hactenus violenter, nihil servitii, nihil fidelitatis, nihil penitus subjectionis aut obedientiæ beato Petro exhibentes, tenuerunt, semetipsos crimine sacrilegii, & animarum suarum gravi periculo obligaverunt. Cognoscentes autem per quosdam fideles nostros & vestros amicos vos ad honorem & justitiam apostolici principatus, sicut oportere cognoscitis, velle reverti, & diu subtractam ab invasoribus justitiam beato Petro vestris temporibus vestrisque studiis redhiberi, valde gavisi sumus: scientes vobis hoc non solum ad præsentem, sed etiam ad futuram provenire utilitatem & gloriam. Nec diffidere quidem, aut quidquam in hac causa vos dubitare oportet: quoniam si modo vestra voluntas firma & erga beatum Petrum fides immota permanserit, habemus per misericordiam Dei in Tuscia multas comitum & nobilium virorum copias ad vestrum adjutorium, si necesse fuerit, defensionemque paratas. Quapropter, quod in hac re opportunissimum nobis visum est, misimus ad vos fratrem vestrum Landulphum Pisanæ ecclesiæ episcopum, cui etiam inter vos vicem nostram in spiritualibus commisimus, ut terram ex parte beati Petri & nostra vice suscipiat, & eam cum omni studio & diligentia regat, & de omnibus rebus ac causis beato Petro & nobis per illum pertinentibus se intromittat: cui vos pro amore & reverentia ejusdem beati Petri apostolorum principis obedire & fideliter in omnibus assistere volumus, & apostolica auctoritate monemus: & ut magis securus magisque ad omnia inter vos promptus esse valeat, fidelitatem quoque, si postulaverit, præmissa tamen sancti Petri & nostra nostrorumque successorum, non denegetis, nec aliqua occasione sibi facere recusetis. Data Romæ decimosexto Kalendas Octobris, indictione prima.

V. AD AQVILEIENSES.

Illud se inter omnia præcipue desiderare scribit, ut in unaquaque ecclesia talis eligatur, qui nomen & officium pastoris habere dignus sit: idcirco legatos se misisse ad inquirendum diligenter de qualitatibus ab eis in episcopum electi: quem si idoneum repererint, confirment: sin minus, alius eligatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Aquileiensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

ANTIQVA & nota sacræ institutionis est regula, non ab hominibus, sed ab Iesu Christo Deo & domino nostro plenissima suæ sapientiæ consideratione, & veritatis diffinitione sancita, ipso dicente in euangelio: *Qui intrat per ostium pastor est ovium, qui autem non intrat per ostium, sed ascendit aliunde, fur est & latro.* (Ioan. 10.) Quapropter quod in ecclesia diu peccatis facientibus neglectum, & nefanda consuetudine corruptum fuit, & est, nos ad honorem Dei & salutem totius Christianitatis innovare & restaurare cupimus, videlicet ut ad regendum populum Dei in unaquaque ecclesia, exigente tempore, talis & eo ordine eligatur episcopus, qui juxta veritatis sententiam non fur & latro dici debeat, sed nomen & officium pastoris habere dignus existat. Hæc quidem nostra voluntas, hoc nostrum est desiderium, hoc, miserante Deo, nostrum, quoad vixerimus, indefessum erit studium. Ceterum quod ad servitium & debitam fidelitatem regis pertinet, nequaquam contradicere aut impedire volumus. Et ideo nihil novi, nihil nostris adinventionibus superinducere conamur, sed illud solummodo quærimus, quod & omnium salus postulat & necessitas, ut in ordinatione episcoporum, secundum communem sanctorum patrum intelligentiam & approbationem, primo omnium euangelica & canonica servetur auctoritas. Quod autem nobis de electione apud vos facta significastis, grataner accepimus: & si ita rite factam esse constiterit, ut in nullo vobis sacra contradicat auctoritas, teste conscientia nostra valde gaudemus, & omnipotenti Deo gratias agimus. Verum quia (sicut supra diximus) in hujusmodi causa non secundum arbitrium nostrum, sed per viam & doctrinam orthodoxorum patrum incedere cupimus, misimus ad vos hos legatos nostros harum literarum portitores, ut causam undique diligenter inquirant; & si eum quem vos elegisse dicitis, vita, moribus & scientia ad apicem tantæ dignitatis idoneum & regulariter assignatum esse perspexerint, electionem vestram (sicut justum est) nostra vice confirment: sin autem in eo aliquid contrarium & dignum reprehensione, quo minus ad episcopale regimen pervenire debeat, invenerint; amoto illo, talem studeatis eligere personam, quæ tanto honori & officio congruat, & quam nostra per eosdem legatos repræsentata auctoritas approbare & confirmare debeat. Illud enim scitote, quod si legalem & canonicam electionem vos fecisse cognoverimus, omnia vobis & ecclesiæ vestræ, quæ apostolica debet & valet auctoritas, cum omni caritate præsidia exhibebimus: & si quis aliter ad sedem illam aspirare præsumpserit, procul dubio non solum contra eum, sed etiam contra omnes fautores suos gladium sancti Petri, & apostolicæ animadversionis jaculum districte vibratum & emissum sentiet. Data Romæ decimoquinto Kalendas Octobris, indictione prima.

VI. AD SVFFRAGANEOS ECCLESIÆ AQVILEIENSIS.

Monet eos diligenter curent, ut electio episcopi Aquileiensis, propter quam legatos mittit, canonice fiat; schismaticis autem canonicæ electioni annitentibus misericordiam pollicetur: si vero contra nitantur, aut si quis illam sedem occupet, graves minatur pœnas.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis Aquileiensis ecclesiæ suffraganeis, his qui se vere fratres exhibuerunt, salutem & apostolicam benedictionem: illis vero qui non solum a caritate fraternitatis, sed ab unitate etiam ecclesiæ schismatica pravitate discesserunt, debitæ solicitudinis exhortationem.

CLERVS & populus Aquileiensis ecclesiæ, legatis ad nos literisque directis, nuntiaverunt nobis, defuncto nuper Sichardo episcopo suo, se archidiaconum ejusdem ecclesiæ in locum illius regiminis elegisse, postulantes ut & nos electioni eorum nostræ auctoritatis assensum confirmationemque adhiberemus. Verum quia rem tantopere perspiciendam adhuc incognitam in prima auditione tam subito

ANNO CHRISTI 1076. subito approbare tutum non fuit, misimus illuc legatos nostros, ut causam & ordinem electionis subtili exploratione perquirant, & quidquid inde aut confirmandum aut reprobandum est, diligenti circumspectione faciant. Monemus igitur & vos, quorum quidem multum interest, ut in hâc re vestræ solicitudinis studium adhibeatis; quatenus, auxiliante Deo, talis sit qui in culmine tantæ dignitatis præsidere debeat, ut vobis, qui ei manus imponere debetis, non tristitiæ aut periculo, sed gaudio & honori, & commissæ sibi plebi saluti esse valeat. *Vobis autem, qui nescio an timore aut qua occasione seducti manus & linguas vestras novo & inaudito schismate polluistis, & ob hoc in laqueum anathematis incidistis, seorsum dicimus, quoniam B si in præfata Aquileiensi ecclesia aliquis dignus & idoneus in episcopum vobis sincera voluntate annitentibus electus fuerit, cum consilio illius, & eorum fratrum qui in sinu sanctæ matris ecclesiæ firmiter perstiterunt, quantam sub obtentu divinæ gratiæ potuerimus misericordiam vobis exhibere, & erratus vestri pondus, quantum, Deo solatiante, audere & posse dabitur, portare parati sumus. Sin autem vos contra hoc niti, & impedimenti objectiones quærere & invenire cognoverimus, in eam autem partem consentire, ut contra divinam & canonicam auctoritatem quispiam sibi sedis illius occupationem præsumat, procul dubio & ille dignam suæ iniquitatis mercedem inveniet, & de vobis sancta & apostolica sedes, quanto provocata gravius, C tanto culparum rationes exiget districtius, judicabit acerbius. Data Romæ decimoquinto Kalendas Octobris, indictione prima.

VII. AD VDONEM TREVIRENSEM ET SVFFRAGANEOS.

Significat solicitudinem suam de regni Teutonicorum perturbatione sedanda: qua de re ad omnes principes literas misisse, ut tanto malo opem ferant: quæ cum an ad eos pervenerint nesciat, iterum exemplaria mittit una cum sacramento Henrici regis, qui eo contempto suos legatos capi permiserit. Hortatur eos ad ecclesiasticam libertatem, & ad communem salutem defendendam. D

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vdoni Treverensi archiepiscopo, & ejus coepiscopis suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

De motu & perturbatione regni Teutonicorum quantam solicitudinem quantamque jam per longum tempus anxietatem sustinuerimus, ille præ omnibus novit, qui omnium secretorum cognitor est & inspector verus. Cui, etiam si tales exaudire dignatur, multas supplicationes fecimus, & faciemus, commonitis & exoratis multis fratribus & religiosis congregationibus ad studium earumdem supplicationum, ut misereretur gentis il- E lius, nec sineret eam in propria armari viscera, & ad ruinam domesticæ fortitudinis in bello confligere, sed totius discordiæ causas sua potenti virtute compesceret, & sua moderatione sine funesto & luctuoso fine componeret. Literas quoque jam ante tres menses & eo amplius illuc direximus, videlicet legatis nostris Bernardo diacono nostro, & item Bernardo religioso Massiliensi abbati, quem captum esse audivimus, nec non & universis principibus terræ tam ecclesiasticis, quam sæcularibus personis, in quibus quod nobis ad evitandam cædem, incendia, & alia bellorum pericula, optimum & in tanti negotii diffinitione justissimum videbatur, eos con- A sulendo & hortando cum omni studio exequi admonuimus; & ut fortius insisterent apostolica auctoritate injunximus. Verum quia nobis non satis compertum est, utrum ad vos pervenerint illæ literæ, aut, si perlatæ sint, ne forte de earum veritate aliquid dubitetis, easdem vobis de nostris exemplaribus rescriptas mittere curavimus; admonentes vos, & per veram obedientiam præcipientes, modis omnibus operam detis, ut causa secundum sententiam earum literarum pertractata finem habeat & accipiat. Misimus etiam vobis sacramentum, quod rex Henricus nobis per fideles suos quosdam fecit, data quidem propria manu sua in manum abbatis Cluniacensis, ut perlecto eo cognoscatis quam recte quamque honeste pro suo nomine se erga nos habuerit: quippe a cujus fidelibus legati nostri postea capti sunt, videlicet Gerardus Ostiensis episcopus in Longobardia, Bernardus abbas Massiliensis in terra Teutonica; unde eum nihil adhuc dignum fecisse cognovimus. Quamquam nos nunquam eum in aliqua causa, Deo providente, hac occasione contravenire, justitiam circumvenire aut gravare velimus, sicut etiam post cœptum negotium nunquam apud nos aut precibus aut aliqua ostentatione amicitiarum vel inimicitiarum obtinere potuit, ut quidquam pro eo præter quod justum videretur dicere vel censere vellemus. Atque in ea re quoad vixerimus incunctanter, Deo adjuvante, persistere nullo periculo vitæ vel mortis deterrebimur. Agite ergo, dilectissimi fratres, ut appareat quantum libertatem ecclesiæ & communem salutem omnium diligatis: scientes, quoniam si causa neglecta fuerit, & ad graviorem (quod absit) exacerbationem venerit, non solum genti vestræ & regno Teutonicorum, sed quoad fines Christianitatis sunt, damna, pericula, confusionem, & inæstimabiles miseriarum causas, pariet. Data Romæ secundo Kalendas Octobris, indictione prima.

VIII. AD RICHERIVM, RICHARDVM, ET EORVM SVFFRAGANEOS.

Aurelianensis episcopi multa scelera perstringens, præcipit eis, ut ad examen illius actionum convenientes, eum ad respondendum literis convocent: qui si vel venire noluerit, vel de objectis non se purgaverit, depositum & privatum illum declarent; quam sententiam jubet promulgari, & in ejus locum "Saxonem quemdam subrogari. "Sanzonem de quo ep. XIV. &c.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richerio Senonensi archiepiscopo, & Richardo Biturigensi, eorumque suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

Sicut quorumdam vestrum novit fraternitas, multis jam clamoribus multisque literis elaboravimus, ut Aurelianensis ecclesia ad pristinum suæ nobilitatis statum revocaretur: sed peccatis, ut credimus, populi promerentibus, ita pseudo-episcoporum ibidem occupatio prævaluit, quod adhuc omnino spinas confusionis suæ extirpare non potuimus. Quanta enim inobedientia Rainerius dictus eorum episcopus contra auctoritatem sedis apostolicæ se armaverit & in quantam confusionem quantumque detrimentum ecclesiam illam perduxerit, licet vos scire non dubitamus, quosdam tamen excessuum suorum religioni vestræ nominatim dicere procuravimus. Dicitur siquidem legitimam ætatem non habens contra decreta sanctorum patrum sine idonea cleri & populi electione ecclesiam

Anno Christi 1076.

ecclesiam invasisse. Dicitur etiam huic iniquitati illud addidisse, ut in promotione clericorum archidiaconatus & abbatias per negotiationem vendendo, nullam honestatem nullumque Dei timorem servaverit. Super hoc etiam bis & ter fraterna caritate a nobis vocatus, non solum ad nos venire neglexit, sed etiam aliquem, qui eum de objectis legitime excusaret, mittere contempsit, & a nobis interdictus, quinimo a communione corporis & sanguinis domini separatus, officium episcopale celebrare non timuit. Benedictum etiam deferentem literas nostras in captione suorum ad contemptum apostolicæ sedis diu affici permisit. Quapropter iniquitatem ejus deinceps non ferentes, apostolica auctoritate vobis præcipimus, ut ad examinationem actuum suorum in locum quem magis aptum probaveritis conveniatis; ad quem prius literis vestris eum convocetis, ibique de supradictis vobis respondeat, &, si potest, se innocentem reddat. Quod si forte in superbia sua permanens infra quadraginta dies admonitionis venire contempserit, aut veniens de omnibus supradictis canonice se non expurgaverit, judicio sancti Spiritus & auctoritate apostolica sententiam damnationis & depositionis sine omni spe restitutionis in eum promulgamus. Quam vos, sicut decet, sequentes per aures circumstantis populi diffundite, & Saxonem ipsum, de quo vos mihi scripsistis, qui beati Petri consilium & nostrum expetiit, in loco illius depositi secundum Deum subrogate. Data Romæ secundo Nonas Octobris, indictione prima.

IX. AD RAINERIUM EPISCOPUM AURELIANENSEM.

Præcipit ut intra L. dies ad locum quem Senonensis & alii episcopi, quibus id commisit, probaverint, conveniat, de objectis criminibus se purgaturus. Quod si parere neglexerit, vel se non purgaverit, damnationis sententiam sine spe restitutionis in eum promulgat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainerio dicto Aurelianensi episcopo.

LICET non alias nisi damnationis literas ab apostolica sede jam ex longo tempore inobedientia tua promeruerit, nos tamen ex radice infructuosæ mentis tuæ aliquid boni in vanum excutere tentantes, hanc nostram tibi curavimus mittere legationem, videlicet ut in præsentia confratrum nostrorum Richerii Senonensis archiepiscopi, & Richardi Biturigensis, necnon suffraganeorum suorum, & aliorum religiosorum qui Deum timeant, responsurus de objectis venias. Quibus literas nostras misimus, ut ipsi in eo loco, quem magis habilem & aptum probaverint, conveniant, & causam tuam diligenter perquirant. Terminum autem examinandi hujus negotii infra quadraginta dies post receptionem literarum nostrarum præfigimus. Et quia de objiciendis tibi cautum te atque providum reddere volumus, ea tibi ante pertractationem negotii insinuamus. Diceris siquidem legitimam ætatem non habens, contra decreta sanctorum patrum, sine idonea cleri & populi electione te eis injecisse. Diceris etiam huic iniquitati illud addidisse, ut in promotiones clericorum, archidiaconatus & abbatias per negotiationem vendendo, nullam honestatem nullumque Dei timorem servaveris. Super hoc etiam, ut nobis videtur, bis & ter fraterna caritate a nobis vocatus, non solum ad nos non venisti, sed etiam aliquem, qui te de objectis juste excusaret, mittere contempsisti. Suspensus etiam ab episcopali officio, & a communione corporis & sanguinis domini, publicas missas celebrare non timuisti. Clericum etiam deferentem literas nostras diu in captione tuorum ad contemptum apostolicæ sedis diu affici permisisti. Quapropter si cognoscis te super his omnibus inculpabilem, ad conventum confratrum nostrorum adire atque respondere nulla ratione prætermittas. Quod si in superbia tua permanens aut illuc venire contempseris, aut veniens de his omnibus canonice te non expurgaveris, judicio sancti Spiritus, & auctoritate apostolicæ sedis, sententiam damnationis sine omni spe restitutionis in te promulgamus. Data Romæ secundo Nonas Octobris, indictione prima.

X. AD REGEM DANIÆ.

Commendans ejus patris defuncti observantiam erga Romanam ecclesiam, hortatur ut orationibus & eleemosynis illi suffragetur, atque ejus in Romanam ecclesiam obsequium imitetur, & in regni administratione, præcipue in tuenda ecclesia, cupit ut legatos ad se mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei regi Danorum, salutem & apostolicam benedictionem.

SANCTA & universalis mater nostra, Romana ecclesia scilicet, quanta dilectionis & amoris instantia erga patris tui curam & honoris tui sollicitudinem invigilaverit, te plene nosse, nec tui memoria excidisse dubitamus, videlicet cum ipse reminisci poteris, quam puram semper, & in omnibus servitutis & debitæ obedientiæ reverentiam circa beati Petri apostoli honorem exhibuerit. Suis namque temporibus, ut apostolica testatur ecclesia, tam devotum, tam fidum, tamque unicum in amoris sui studio fuisse filium novimus, ut pene in regibus nullus inveniretur secundus, & ni diabolico instinctu incentivas vitiorum illecebras imitans corporis sui frena laxasset, inter optime Deo placentes reges illum cælicas sedes inhabitare nequaquam dubitaremus. Sed quoniam credimus, apostolis quibus fidelis extitit opitulantibus, domini illum misericordia & gratuita pietate lamenta pœnitentiæ ante vitæ suæ finem contrito corde arripuisse, veniam posse consequi non dubitamus, imo sui memores in orationibus nostris sibi concedi caritatis affectu rogamus, & te, ut optimum decet filium, ei succurrere largis eleemosynarum subsidiis & ecclesiarum orationibus hortamur. (Suffragia pro defunctis.) Decet enim ut qui te sui corporalis & sæcularis regni seu honoris heredem ut bonus pater reliquit, spiritualibus auxiliis, prout esse poterit, ne videatur fraudari; quatenus res, quæ tibi decus paterni ministrant regni, manibus pauperum delatæ, in cælo patri conferant auxilium requiei. Nunc vero, fili carissime, apostolica te invitatione monemus, ut patris tui fidem & dilectionem, quam erga apostolicam gessit ecclesiam, corde prospicias, fide intendas, mente advertas, & sic te filium beati Petri apostoli exhibeas, quatenus sereno te vultu conspiciens, in hereditatem superni regni, in locum piæ retributionis, ut dignam sobolem introducat. Si vero te devotum prospexerit, profecto vocem pii sui magistri assumens, dicet: *Volo ut ubi ego sum, & hic sit mecum.* (Ioan. 17.) Sic enim a domino potestatem accepisse credimus, ut quem ligaret ligatus, & quem solveret, in cælis esset solutus. Et idcirco iterum iterumque monemus, ut te ita dignum acceptabilemque, prout fragilitas humana permiserit, domino concedente, omni annixu perficere satagas, ut tam præsentis quam etiam futuri regni sublimitatem obtinere valeas. Quod si forte pater

ANNO CHRISTI 1076. pater etiam tuus, diabolo suadente, aliqua incurrit animæ detrimenta, cælum potius, imo cæli dominum, hortamur attendas quam terram, & contra ea tui creatoris invincibilia arma corde quotidie puro exposcas; quatenus & profectu apostolici filii lætemur, & tuis comparibus regibus incitamenta valeas præbere virtutum. Monemus insuper, carissime, ut tibi commissi a Deo regni honorem omni industria, solertia, peritiaque custodias. Sit vita tua digna, sapientia referta, justitiæ & misericordiæ condimento saleque condita, ut de te vera sapientia, quæ Deus est, dicere queat: *Per me rex iste regnat.* (Proverb. 8.) Pauperum & pupillorum ac viduarum adjutor indeficiens esto: sciens pro certo quoniam ex his operibus & condimentis amor tibi reconciliatur Dei. Audivimus insuper, nec dubitamus, quod Dei ecclesia, quæ mater & domina nostra est, sicut in multis aliis terrarum partibus, ita in vestris ab iniquis hominibus & diaboli membris comprimatur, & non ut decet tueatur & veneretur. Ad cujus auxilium & tuitionem in omnibus & super omnia te invigilare volumus, & paterne monemus. Nam talibus non resistere, quid aliud est quam fidem negare? (Regem nō tueri ecclesiam est fidē negare.) Quapropter monemus & obsecramus, ut posthabito omni humano odio, invidia postposita, etiamsi incubuerit morte, eam eruere, protegere, fovere, tueri, & ab insidiantium faucibus luporum eripere pro posse labores: sciens pro certo, quod nullam orationem, nullumque gratius sacrificium in supremi arbitri oculis poteris offerre. Votum insuper nostrum tale, Deo teste, est, quod sæpe velimus nuntios tuos videre, per quos possemus tui salutem, animæ videlicet & corporis, plenius agnoscere, & te mutua vice, prout Deus concederet, apostolicis institutionibus excitare. Omnipotens Deus, a quo bona cuncta procedunt, meritis beatissimorum apostolorum Petri & Pauli te, carissime fili, custodiat, & sua virtute & pietate corroboret: quatenus sic in ipso temporalia administrare valeas, ut post hujus vitæ metam æterni regni gloriam obtinere merearis. Data Romæ octavo Idus Novembris, indictione prima.

XI. AD HVGONEM DIENSEM EPISCOPVM.

Confirmat excommunicationem ac depositionem ab eo factam cujusdam juvenis in Carnotensi ecclesia intrusi. Ad quam regendam cum abbas sanctæ Euphemiæ a rege Francorum postularetur, præcipit ut voluntate omnium diligenter perquisita, quidquid pro ejus canonica electione, vel contra eam invenerit, per literas sibi significet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVID de negotio Carnotensis ecclesiæ actum sit, tua relatione, remota omni ambiguitate, sicut oportuerat, cognovisse vellemus. Pervenit enim ad aures nostras te excommunicasse, & irrecuperabiliter deposuisse quemdam juvenem illuc indigne appositum pro episcopo: quod quidem, si ita est, nobis multum placet, & præsenti auctoritate confirmamus. Ceterum fraternitati tuæ notum esse volumus, Philippum regem Francorum iterata postulationem missione ad nos direxisse pro Roberto abbate monasterii sanctæ Euphemiæ de Calabria, qui & hoc in anno, cum in Longobardia eramus, per nos transivit in Franciam, ut eum ad regimen Carnotensis ecclesiæ episcopum probaremus & ordinaremus. Reversus est etiam ille idem Robertus abbas ad nos, dicens se donum episcopatus offerente rege refutasse, nec quidquam inde sine nostro consilio facere voluisse vel facturum esse: veneruntque cum eo duo clerici præfatæ ecclesiæ, referentes nobis, & multum affirmantes, pene omnium qui de eadem ecclesia sunt majorum & meliorum voluntates in hunc convenisse; non tamen aliquam de eo electionem factam esse. Verum quia, sanctorum patrum statuta sequi & observare cupientes, nihil de eo aut de promotione ejus sine electione ecclesiæ nobis probandum esse judicavimus, nec idipsum quod isti nobis de voluntate absentium referebant satis constabat, prudentiam tuam admonemus, ut ecclesiam illam aut per te, aut per fidelem & probatam tibi personam, visitare studeas, & voluntatem omnium tam majorum quam minorum super hac re diligenti inquisitione cognoscas. Quod si causam ex omni parte divina miseratione & dispensatione ita coaptare posse videris, ut illorum in hunc, quem supra diximus, abbatem voluntas libera, consideratio prudens, electio canonica, & sanctorum patrum regulis consonans dignoscatur, quam citissime nobis certa literarum tuarum significatione indicare procures: ut quæ ad effectum hujus dispensationis necessaria sunt, Deo auctore exequi & implere possimus. Sin autem aliter aliquid inveneris, quod & causa potior & ratio probabilior administret, itidem nobis notificare non differas: quatenus in quo oporteat nobis & ecclesiæ providere, ac salubriter, Deo adjuvante, quod officii nostri est impendere valeamus.

XII. AD MICHAELEM REGEM SCLAVORVM.

ANNO CHRISTI 1077.

Vt alios nuntios mittat, per quos, causa inter Spalatanum & Ragusanum episcopos diligenter cognita, ejus petitioni satisfacere possit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Michaeli Sclavorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

COGNOSCAT debitæ tuæ devotionis circa sedem apostolicam reverentia, Petrum apud vos dictum nostrum legatum adhuc ad nostram non advenisse præsentiam, suas tamen misisse literas, quę ita vestris dissonantes existunt, quod vestram causam, seu Ragusanæ ecclesiæ, penitus finire nequivimus. Quapropter Petrum Antibarensem episcopum atque Ragusanum, sive alios idoneos nuntios, ad nos mittere oportet, per quos de lite quæ inter Spalatanum archiepiscopum ac Ragusanum, justitia possit inquiri, ac canonice diffiniri, tuique regni honor a nobis cognosci. Tunc vero re cognita, tuæ petitioni juste satisfacere, secundum quod cupimus, valebimus, ac in dono vexilli, & in concessione pallii, quasi carissimum beati Petri filium, dictante rectitudine audiemus. Data Romæ quinto Idus Ianuarii, indictione prima.

XIII. AD GVIBERTVM RAVENNATEM ARCHIEPISCOPVM, &c.

Temeritatem eorum in offendenda sancta Romana ecclesia incusans, saluti ipsorum consulens, ad synodum eos vocat, promittens eos securos fore, seque justitiæ rigorem temperaturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guiberto Ravennati archiepiscopo, omnibusque suffraganeis ejus, & universis episcopis & abbatibus in marchia

 Firmana

Firmana & Camerina, & in Pentapoli, & Æmilia & Longobardiæ partibus constitutis.

SALUTEM vobis cum apostolica benedictione libenter mitteremus, si vestræ temeritati sanctorum patrum auctoritas non obstitisset. Quam graviter enim ultra quam Christianos oporteret beatum Petrum apostolum ejusque sanctam Romanam ecclesiam, vestram utique omnium fidelium matrem, offensam atque commotam reddidistis, Deus est testis, sanctorumque patrum regula, vestraque conscientia. Sed quoniam humanum est peccare, Deique peccantibus conversis veniam tribuere; ipsa quæ ejusdem Dei & domini sanguine fundata est ecclesia ad gremium suum redire vos adhuc ut mater expectat: nequaquam in vestra grassari desiderat nece, imo vestræ cupit saluti occurrere. Quapropter moti tam vestra quam omnis gregis Christi nobis commissi salute, ex omnipotentis Dei parte & Romanæ ecclesiæ, universalis videlicet matris, apostolica auctoritate monemus & invitamus vos, ut ad synodum, quam, Deo auctore, in proximo venturæ quadragesimæ prima hebdomada celebraturi sumus, conveniatis: scientes vos securos fore ab omni læsione vitæ & membrorum, rerumque vestrarum, & ab omni sæculari injuria, eorum scilicet quos constringere poterimus. Sciatis etiam quod apud nos nullius unquam odium aut preces seu turpis jactantia locum obtinere poterit, quo contra vos in aliquo injustitiam exercere possit, imo rigorem justitiæ (prout possumus) temperantes, indulgere vobis quantum sine detrimento animarum vestrarum & nostro periculo poterimus, parati sumus. Desideramus enim potius, Deo teste, vestræ saluti & populi vobis crediti consulere, quam nostro sæculari commodo in aliquo providere. Data Romæ quinto Kalendas Februarii, indictione prima.

XIV. AD AURELIANENSES.

Ut Sanzoni, qui confutatis omnibus sibi ab æmulis objectis criminibus coram episcopis delegatis, dignum se Aurelianensi episcopatu, ad quem electus fuerat, demonstravit, omnem honorem ac reverentiam exhibeant, donec diffinitivam sententiam, adhuc suspensam, declaret.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Aurelianensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LITERAS a vobis delatas apostolicam sedem accepisse non ignorare vos credimus, quibus electio episcopalis facta in Sanzone ecclesiæ vestræ clerico intimabatur: quibus, quoniam honestatem ejus jampridem agnovimus, fidem accommodare assensumque præbere parati sumus. Sed quonam instinctu quove actu nescimus inopinatæ literæ nihil priorum sensus habentes, imo contraria sentientes, ad nostram præsentiam delatæ sunt, nostram diffinitivam sententiam, ne facere aliquid super hoc negotio præcipitanter & inordinate videremur, quoadusque nobis aut nuntium seu literas vestras mittatis, per quas omnia ejusdem negotii acta plenius cognoscamus, suspendere dignum duximus. Tamen unum vos scire volumus, quod clericos illos, qui a vobis literas nobis detulerant, quique Sanzoni contraria sentiebant, una cum prænominato Sanzone coram episcoporum nostrorum præsentia diligenter perscrutari fecimus: quatenus, utriusque partis veritate præcognita, quid improbandum abigeremus, quidve approbandum laudassemus. Tandem pene omnia, quæ sui æmuli sibi objecerant, Sanzo ipse confutans, sibi magis favere justitiam nobis dignis assertionibus demonstravit. Verum quia nihil super hoc negotio aliisque suis causis absque nostro apostolico consensu consilio-ve agere cupit, imo se suaque omnia sub tutela sedis apostolicæ constituit, quantum sibi juste subvenire, Deo concedente, possumus, non denegamus. Interea apostolica mansuetudine tam vos, quam ceteros ubicumque possessionem habet, monemus, & auctoritate præcipimus, ut omnem honorem omnemque reverentiam sibi exhibere non denegetis, ac eum cum omnibus quæ sua sunt tute & sine omni molestia seu inquietudine manere permittatis: scientes quod si aliter feceritis (quod non credimus) ac ei honorem reverentiamque subtraxeritis, & eum & quæ sua sunt quiete & secure manere minime permiseritis, ita in vos sicut in hostes nostros & apostolicæ sedis adversarios vindictam & apostolicæ ultionis gladium exeremus. Nos vero cum prædicto viro Sanzone, Deo juvante, tale consilium adinveniemus, quod honor vestræ ecclesiæ & utilitas in omnibus melius quam solito vigebit. Data Romæ quinto Kalendas Februarii, indictione prima.

XV. AD GERMANOS.

Legatos apostolicos in synodo Romana pro conciliando pace in regno Teutonico fuisse designatos ait, quos impedire si quis præsumat, eum excommunicat. Præsentium portitorem hac de causa directum fuisse, ut cum archiepiscopo Trevirensi de loco & tempore conventus statuat, quo legati apostolici securius ire possint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei archiepiscopis, episcopis, clericis, ducibus, principibus, marchionibus, omnibusque majoribus & minoribus in Teutonico regno constitutis, exceptis his qui canonica excommunicatione tenentur, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis fieri volumus, fratres carissimi, quod in ea synodo, quam nuper Romæ celebravimus, inter multa alia quæ de statu sanctæ ecclesiæ, Deo cooperante, peregimus, de ruina & confusione nobilissimi regni vestri diligenter tractantes, hoc salutiferum & opportunum pro reparatione pacis vestræ fore putavimus, ut religiosi legati apostolicæ sedis ad partes vestras dirigantur, qui archiepiscopos, episcopos, & religiosos clericos, nec non laicos ad id idoneos, in loco qui utrique parti habilis & congruus sit, convenire commoneant, ut aut pacem, Deo auxiliante, inter vos componant, aut cui parti justitia faveat veraciter addiscant. Nam in eadem synodo diffinitum est, quod nos contra eam partem, quæ pacem fastu superbiæ refutaverit, & cui justitia non faverit, omni conamine omnibusque modis potestate beati Petri insurgamus. Et quia nonnullos de regno vestro intelleximus magis jurgium & discordiam quam pacem diligere, ex parte omnipotentis Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli interdicimus, ut nullus sit qui aliquo ingenio aut studio seu violentia impediat prædictos viros ad restaurandam regni vestri concordiam convenire, aut convenientes justum & legalem huic discordiæ finem imponere. Ad reprimenda etiam mala ingenia & illicitos conatus, judicio sancti Spiritus, & auctoritate apostolicæ sedis, anathematizavimus & anathematizamus, quicumque sive rex, sive archiepiscopus, sive episcopus, sive dux, sive marchio, sive alicujus dignitatis

tatis vel ordinis persona sit, præsumpserit aliquo A modo hanc salutiferam constitutionem perturbare, videlicet qui operam dederit, ne prædictus conventus fiat, aut concordia tantæ perturbationis. Adjecimus etiam eidem anathemati, ut quicumque hujus iniquitatis præsumptor fuerit, non solum in anima, sed etiam in corpore, & in omnibus rebus suis vindictam omnipotentis Dei sentiat, & in omni congressione belli nullas vires, nullumque in vita sua triumphum obtineat, sed duplici contritione prostratus semper vilescat & confundatur, ut sic saltem ad pœnitentiam redire addiscat. Præsentium vero portitorem ad hoc vobis dirigimus, ut una cum venerabili fratre nostro Treverensi archiepiscopo, qui Henrico favet, & altero, qui utilis & religiosus ad hoc sit opus, B episcopus ex parte Rodulphi locum & tempus prædicti conventus statuant; quatenus legati nostri, quos præfati sumus, securius & certius ad vos venire, & quæ omnipotenti Deo placeant, ipso auxiliante, vobiscum valeant perficere. Dat. Romæ septimo Idus Martii, indictione prima.

XVI. AD VDONEM TREVIRENSEM.

Hortatur ut pro componenda in regno Teutonicorum pace laboret; & notificato pontificis de pace consilio ad se veniat, ne legatos frustra & cum periculo mittat. Monet ut cui justitia favet ipse quoque faveat, atque alios idem facere moneat. C

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vdoni Trevirensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTA nobis solicitudo quantaque tristitia sit de perturbatione imo de dissidio regni vestri olim clarissimi & potentissimi, in communibus literis quas hoc in anno ad vos misimus satis vobis declaratum esse putamus. Verum quia res de die in diem perniciosius implicari videtur, nobis quoque cura cum nimia anxietate altius in mente figitur. Proinde quidquid nobis super hac re ad præsens melius visum est, quod nostra providentia vel auctoritate intervenire potuisset, maturare curavimus: quod tua fraternitas literis, quibus id singu- D lariter scriptum est, plenius cognoscet. Rogamus igitur & admonemus prudentiam tuam, in qua multum confidimus, ut secundum tenorem earumdem literarum sine omni dilatione de causa hac te intromittas, & omnibus tam minoribus quam majoribus, quoad potes, quid a nobis deliberatum, & qualiter tibi injunctum sit, notum facias: ut miserante Deo, & adjuvantibus his qui dominum diligunt, tam fer[...]s discordiæ furorem aut penitus compescere & (quod maxime optamus) ad plenam pacem reducere possimus; aut si illud peccatis impedientibus minime obvenire poterit, saltem nos in tanto fratrum nostrorum periculo culpam negligentiæ E declinemus. Notificato autem consilio & decreto nostro, & requisitis utrimque responsionibus, ut eam certitudinem & consensum inveniatis, ne in mittendis legatis nobis dubitandum non sit, ordinatis & confirmatis omnibus quæ ad prosequendum hoc negotium loco, tempore vel ceteris convenientiis necessaria sunt, volumus ut tu & frater ille qui tecum hujus rei mediator esse debuerit, confestim ad nos veniatis: quatenus cognitis securitatibus, & quæ spes pacis esse debeat, legatos nostros tam sine periculo quam sine desperatione fructus laboris & fatigationis eorum vobiscum mittere valeamus. Nec dubium tibi sit, frater, subire quod imponimus; quoniam ex quo in ecclesia locum sacerdotii & officium suscepisti, nihil Deo dignius aut animæ tuæ salubrius fecisti, quam si in hac re nequitiam diabolicæ fraudis elidere, & saluti tot millium hominum, opitulante Deo, consulere potueris: & si hoc fatigationi tuæ pro voto non successerit, tibi tamen apud illum certa manet retributio, apud quem non infectum reputabitur omne bonum quod justa & perseveranti voluntate concipitur. Illud tamen a dilectione tua omnino nobis exhiberi volumus, ut etiamsi illum alium, quem hujus rei mediatorem te habere supra diximus, socium itineris habere non possis, tu tamen ad nos venire nullatenus prætermittas. Præcipimus etiam tibi ex auctoritate beati Petri, ut cui justitia favet, tu omnino faveas, & hoc idem facere clericos & laicos quos poteris ex parte nostra commoneas. Treva etiam a vobis provisa usque ad quindecim dies post conventus solutionem illæsa servetur. Volumus autem ut apud regem diligenter procures, quatenus legati nostri qui in partibus illis sunt, Bernardus scilicet diaconus sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Bernardus Massiliensis abbas, si voluerint, licenter & secure ad nos redire valeant. Data Romæ septimo Idus Martii, indictione prima.

XVII.

Significat se temperantiam potius quam rigorem canonum secutum, causas episcoporum Franciæ & Burgundiæ discussisse, & cum singulis mitius egisse; præcipue vero cum Manasse Rhemensi archiepiscopo, cujus etiam juramenti exemplar adjicit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei.

QVIA consuetudo sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui Deo auctore licet indigni deservimus, est quædam tolerare, quædam etiam dissimulare, discretionis temperantiam potius quam rigorem canonum sequentes, causas episcoporum Franciæ atque Burgundiæ, qui suspensi seu damnati a legato nostro Hugone Diensi episcopo fuerant, non sine gravi labore discussimus. Denique Manassem Rhemensem archiepiscopum, qui in multis accusatus fuerat, seseque a synodis, ad quas Hugo Diensis episcopus eum invitavit, subtraxerat: quia sententia super eum data non Romanæ ecclesiæ gravitate & solita mansuetudine videbatur, in proprium gradum officiumque restituimus, ea quidem ratione, ut supra corpus sancti Petri juraret hoc modo:

Ego Manasses Rhemensis archiepiscopus pro superbia non dimisi quod non venerim ad synodum Augustodunensem, ad quam me Diensis episcopus vocavit. Si vocatus nuntio vel literis apostolicæ sedis fuero, nullo malo ingenio & nulla fraude me subtraham, sed veniens diffinitioni & judicio hujus ecclesiæ fideliter obediam. Quod si domino papæ Gregorio vel successori suo placuerit me de objectis ante legatum suum respondere, idem per omnia faciam. Thesauros autem, ornamenta, & prædia Rhemensis ecclesiæ mihi commissæ ad honorem ipsius ecclesiæ fideliter tractabo, & ad resistendum justitiæ ea non abalienabo. Iuramentum.

Hugoni quoque Bisuntino archiepiscopo, quia literæ, quibus invitabatur ad synodum, a clericis suis retentæ, & non sibi ostensæ fuerant, suspenso in eadem synodo episcopale officium reddidimus, hac conditione, quod debeat se de objectis coram legato nostro, si ei visum fuerit cum suffraganeis aut convicinis episcopis expurgare. Richerio vero Senonensi archiepiscopo interdictum reddidimus

ANNO CHRISTI 1078.

dimus officium. Promisit enim in manu nostra, quod sive per se, sive per nuntium suum causam, pro qua ad synodum præfati legati nostri non venit, coram eodem legato debeat exponere, & in negotiis ecclesiasticis pro posse suo consilium & auxilium fideliter & humiliter sibi impendere, ejusque animum placare. Gotefredus autem Carnotensis episcopus, quia non invitatus & absens judicatus fuerat, episcopali officio a nobis restitutus est; hoc quidem tenore, quod causa sua ante legatum nostrum debeat retractari atque diffiniri. Richardus Biturigensis archiepiscopus, quia irato animo, & non synodali judicio, dimisit ecclesiam suam, virgam & annulum recepit, promittens se de objectis coram legato nostro satisfacere. Rodulphus Turonensis archiepiscopus, quia legales accusatores non habuit, sacerdotali & episcopali officio restitutus est, etiam episcopis, qui eum accusaverant, ab accusatione deficientibus, & quia causa sua ab antecessore nostro beatæ memoriæ Alexandro retractata & determinata fuerat, videbatur quod non sine certa accusatione deberet retractari. Nobis tamen visum fuit, quod legatus noster cum legato Diensis episcopi Turonis debeat proficisci, & convocare omnes suffraganeos episcopos, necnon clerum & populum, & ex parte beati Petri illos commonere, ut qualiter electus fuerit vel ordinatus veraciter profiteantur: ut, si claruerit eum de objectis innocentem esse, quæstio accusationis suæ omnino deinceps sopiatur. Sin autem certissime, & unde dubitari non possit contra eum testimonium datum fuerit, canonica sententia feriatur. Actum Romæ septimo Idus Martii, indictione prima.

XVIII. AD EPISCOPUM SPIRENSEM.

Episcopale officium exercendi facultatem illi concedit, dum opportuno tempore de objectis sibi criminibus satisfaciat, atque omnem venalitatem ab ecclesia Dei ejiciat, & in officio suo vigilans & studiosus appareat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico Spirensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA in susceptione Spirensis ecclesiæ veremur te contra decretum apostolicæ sedis virgam de manu regis scienter ac temerarie suscepisse, episcopale officium hactenus te agere non concessimus. Quod si secundum legati tui verba decretum nostrum ante investituram pro certo non cognovisti, officium episcopale faciendi facultatem & licentiam tibi concedimus; eo tamen tenore, ut opportuno tempore nobis vel legatis nostris de objectis te satisfacturum repræsentes. Et quia in Romanis conciliis, tam a nobis, quam ab antecessoribus nostris, promulgatas constitutiones non, sicut decuit, te servasse comperimus, videlicet ut omnem venalitatem de ecclesia tua ejiceres, negligentiæ non parvæ fraternitatem tuam arguere possumus. Unde apostolica auctoritate interdicimus, ejectis illis qui in ecclesia tua per pecuniam promoti sunt, ut neque archidiaconatus, neque archipresbyteratus, neque aliquid, quod ad spiritualem curam videatur pertinere, precio dari permittas; sed secundum domini præceptum dicentis: *Gratis accepistis, gratis date*, te irreprehensibiliter habens, & clericos non caste viventes rigore pastorali corrigens, sicut olim negligens & desidiosus fuisti, ita deinceps in administratione suscepti officii vigilans & studiosus appareas: quatenus in fine vitæ tuæ omnipotentem dominum clementem & misericor-

Matth. 10.

A dem operis tui rectitudo tibi faciat. Data Romæ decimoquarto Kalendas Aprilis, indictione prima.

XIX. AD GUILIELMUM REGEM ANGLORUM.

Legatum se mittere, ut diligenter & pie examinet, an episcopus Rothomagensis pro sua ægritudine pastorali moderamini præesse valeat: si autem infirma valetudo ita eum oppresserit, ut minus aptus tali muneri reperiatur, omnino alius canonice eligatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

B OFFICII nostri cura exigit, ut ecclesiis pastoribus viduatis solicite subvenire properemus. Quia vero inter reges, tum more honestatis qua nites, tum liberali prudentia qua muniris, te speciali dilectione amplectimur, dignum est ut ecclesiis quæ sunt in regno divina dispositione tibi commisso specialiter cavere studeamus. Unde Rothomagensi ecclesiæ, quam dudum pastore destitutam ægritudine impediente audivimus, succurrere hoc modo disposuimus. Hubertum sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconum, quem experimento nobis & tibi fidelem didicimus, liberali gloriæ tuæ, fili carissime, mittimus, qui cum viris religiosis episcopis & ab-

C batibus ejusdem etiam ecclesiæ fratribus prædictum archiepiscopum adeat, diligenti & pia consideratione examinet, an pastorali moderamini præesse, ut oportet, valeat. Si vero valetudine corporali sic judicent destitutum, ut amodo episcopali non sit aptus regimini, prius admonitionibus sibi persuadere non desistant, si oportuerit, etiam auctoritate apostolica ut suo consensu ordinetur ecclesia. At si valetudo sic eum oppresserit, ut insensatum & officii sui obliviosum reddiderit, non dijudicans quanti sibi & universæ patriæ ægritudo sit detrimenti, præcipimus auctoritate apostolica virum tanto ponderi competentem, bene moratum & sapientem, universorum consensu canonice eligi &

D in archiepiscopum promoveri. Data Romæ secundo Nonas Aprilis, indictione prima.

XX. AD RAINERIUM AURELIANENSEM EPISCOPUM.

Increpat quod patientia Romanæ ecclesiæ abusus, scelus sceleri addendo, cuncta pene ecclesiæ suæ ornamenta dilapidaverit: quamobrem illi præcipit ut omnibus restitutis ad synodum in suis partibus celebrandam conveniat, & legatis de omnibus quæ illi objecta fuerunt rationem reddat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainerio Aurelianensi.

E QUANTA in Deum & tui ordinis salutem commiseris, si sanæ mentis te velles ostendere, a tui memoria excidisse pejora operando nequaquam monstrares. Decuerat te summopere meditari, quantam erga te patientiam Romana ostendit ecclesia, quæ dum ultra quam oportuit est miserta, ipsius misericordia quodammodo versa est tuo opere in culpam. Qua quidem sic nimium impudens abuteris, ut cogas nos tuis agitatos stimulis in te districtæ æquitatis censura insurgere. Inter cetera namque quæ olim perversa mente egisti, ut vulnus vulneri infligeres, sicut nobis insinuatum est, pene cuncta ecclesiæ tibi commissæ ornamenta, pallia videlicet, calices, thuribula, planetas, & cetera sacrata

ANNO CHRISTI 1078.

Anno Christi 1078.

ſacrata Deo, non ad utilitatem Dei & præfatæ eccleſiæ non in adjutorium pauperum & captivorum, ſed ad libitum tuum & inanem gloriam atque ſuperbiam diſtraxiſti. Quod quidem quantum nos contriſtat advertere poteris. Nunc itaque apoſtolica tibi auctoritate præcipimus, ut omni excuſatione ſemota quidquid abſtuliſti juſte reſtituas, & reſtitutis omnibus ad ſynodum, quæ veſtris in partibus celebranda erit, convenias; ibique coram legatis noſtris, videlicet Hugone Dienſi, & Hugone abbate Cluniacenſi, nec non & Rogerio ſubdiacono noſtro, de his & aliis quæ tibi intentantur rationem canonice exponas. Quod ſi forte de omnibus quæ tibi objecta fuerint canonice te non expurgaveris, ac ablata ſecundum noſtram juſſionem non reddideris, judicio ſancti Spiritus & auctoritate apoſtolica ſententiam anathematis & depoſitionis ſine omni ſpe recuperationis in te promulgabimus. Data Romæ octavo Kalendas Maii, indictione prima.

XXI. AD HUGONEM ABBATEM CLUNIACENSEM.

Ut legato, quem ad regem Hiſpaniæ mittit, auxilium præbeat. De Berengario ſententiam ſuam fratres quos cum legato mittit nuntiaturos ſcribit. Tribulationes ſuas exponit, pro quibus miſericordiam domini implorari petit.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Hugoni Cluniacenſi abbati, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DIVERSARUM gentium concurſione, & multorum negotiorum fatigatus meditatione ei parum ſcribo quem multum diligo. Abbatem itaque, ſicut rex Hiſpaniæ rogavit, & vos conſilium dediſtis, Deo auctore, epiſcopum conſecravimus; & ad eumdem regem ſacerdotem cardinalem Richardum, vicem noſtram illi committentes, in Hiſpaniam dirigimus, cui ut præbeas auxilium & idoneum ſocium fraternitatem tuam rogamus. De Berengario, unde nobis ſcripſiſtis, quid nobis videatur, vel quid diſpoſuerimus, fratres quos tibi remittimus cum prædicto cardinali noſtro nuntiabunt. Vos autem certa fide, imo & oratione, Dei omnipotentis miſericordiam implorate, ut mentes noſtras ſecundum ſuam voluntatem dirigat, & in magna tempeſtate nos gubernans ad portum ſuæ pietatis perducat. Tot enim anguſtiis premimur, tantiſque laboribus fatigamur, ut ii qui nobiſcum ſunt non ſolum pati nequeant, ſed nec etiam videre poſſint. Et licet cæleſtis tuba clamet, unde quiſque ſecundum ſuum laborem mercedem recipiet, & bonus rex manifeſtet: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ, domine, lætificaverunt animam meam;* tamen frequenter hęc vita nobis eſt tædio, & mors carnis deſiderio. Sed cum pauper Ieſus ille pius conſolator, verus Deus & verus homo, manum porrigit, valde triſtem & afflictum lætificat; dum vero memet dimittit, nimis me conturbat: in me quippe ſemper morior, ſed in eo interdum vivo, & cum viribus omnino deficio. Ad illum gemens clamo: Si Moyſi & Petro tantum pondus imponeres, credo quia illos gravaret. Quid ergo de me qui nihil ad eorum comparationem valeo fiet? Reſtat ergo ut aut tu ipſe cum tuo Petro pontificatum regas, aut me ſuccumbere, & eumdem pontificatum confundi cernas. Tunc ad illud recurro: *Miſerere mei, domine, quia infirmus ſum.* Et illud: *Tanquam prodigium factus ſum multis: & tu adjutor fortis.* Nec illud obliviſcor: *Potens eſt enim Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.*

Luc. 6. Pſal. 93. Pſal. 6. Pſal. 70. Matt. 3.

Omnipotens Deus, qui per ſanctum officium quod committit peccatori mira pietate peccatores juſtificat, poteſtate beati Petri mihi valde indigno commiſſa te tibique omnes fratres creditos a cunctis peccatis abſolvat, & ad ſinum Abrahæ patriarchæ noſtri lætos perducat. Data Romæ Nonis Maii, indictione prima.

XXII. AD HUBERTUM ET TEUZONEM.

Monet ut cum ſuffraganeis abbatibus & clericis Dolenſis eccleſiæ adſint una cum Dienſi epiſcopo & abbate Cluniacenſi, quibus controverſia inter Evetium & alium quemdam de archiepiſcopatu commiſſa eſt: ac curent, ut Anglorum rex eo legatum ſuum mittat, quo hujuſmodi cauſa terminetur.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Huberto ſubdiacono & Teuzoni monacho, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

PERVENIT ad nos frater noſter Evetius Dolenſis archiepiſcopus, exhibens ſe pro diſcutienda controverſia quæ de introitu ejus in epiſcopatum orta eſt, proclamante illo de expulſione ſua quaſi injuſta, qui ante ordinationem hujus eamdem ſedem quamlibet perverſo, ut dicitur, acceſſu ceperat, & nefaria converſatione tenuerat. Ad quam exhibitionem ſe vocatum aiebat a confratre noſtro Hugone Dienſi epiſcopo: quod & ipſe qui tunc præſens aderat fatebatur: ac propterea ſe recuſaſſe redire vobiſcum, aut in aliquam partem vertere, donec ab ore noſtro quid ſibi agendum foret, quove ſe exhibendum intelligeret. Verum quia Dienſis epiſcopus, ut diximus, præſens aderat, commiſimus ſibi negotium iſtud, ut in concilio, quo cauſam Rhemenſis archiepiſcopi & aliorum epiſcoporum Franciæ, adjuncto ſibi abbate Cluniacenſi tractaturus eſt, etiam hoc regulariter diffinire procuret. Quapropter admonemus & vos, ut ibidem aut alter veſtrum, aut ambo, ſi fieri poſſit, adſitis, & epiſcopos ac religioſos abbates illius parochiæ, nec non clericos & laicos ejuſdem eccleſiæ, qui utramlibet partem aut accuſare aut defendere idonei videantur, adeſſe commoneatis. Procurantes etiam ut Anglorum rex ex ſua parte legatum illuc dirigat tam prudentem quam religioſam perſonam: quatenus cauſa iſta, ſublato favore partium omnique perſonali acceptione, ad effectum juſtæ diffinitionis, Deo diſponente, perveniat: & quod ibi inde ſtatutum ac diffinitium fuerit, ita ab omnibus conſona voce ſententiaque firmetur, ut calumnioſæ proclamationis improbitas, & reiterandæ quæſtionis omnis undique occaſio omniſque penitus licentia decidatur. Data Lateranis undecimo Kalendas Iunii, indictione prima.

XXIII. AD GAUSFREDUM ET ALTERUM GAUSFREDUM COMITES.

Ut omnes epiſcopos & abbates Britanniæ, & clericos & laicos Dolenſis eccleſiæ ſcientia præſtantes convenire faciant concilio celebrando; in quo inter cetera diffinienda eſt cauſa inter Evetium ordinatum archiepiſcopum & quemdam alium qui ſe de eo injuſte expulſum querebatur.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Oeli Gausfredo Rhedonenſi, item Gausfredo filio Eudonis, nobilibus comitibus Britanniæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NON ignorare vos credimus, quantam moleſtiam quantamque perturbationem ſuſtineat Dolenſis eccleſia, & confrater noſter Evetius archi-

ANNO CHRISTI 1078.

archiepiscopus, quem ibi ordinavimus, ab illo qui A prius sedem occupans, ac remordente eum conscientia sua, ut dicitur, exspoliatam deserens, nunc injuste se expulsum conqueritur. Qua de re cum præfatus archiepiscopus suam nobis exhiberet præsentiam; quoniam absente illo qui super eum conqueritur causam discutere nulla ratione potuimus, totum hoc negotium confratri nostro Hugoni Diensi episcopo, cui vicem nostram dedimus, committere necessarium duximus, ut eo tempore & loco illud diligenti inquisitione pertractare ac diffinire studeat, ubi qui in hac causa utrimque necessarii sint convenire & interesse valeant. Statuimus enim præfatum confratrem & vicarium nostrum celebrare concilium propter multa & magna negotia, quæ in regno Francorum emersa apostolicæ B auctoritatis examinatione atque judicio indigent: ubi & hoc negotium, Deo auxiliante, diffiniri volumus atque censemus. Quapropter multum rogamus & admonemus excellentiam vestram, ut huic causæ quantum potestis operam detis, & episcopos, nec non religiosos abbates terræ illius, clericos quoque & laicos ejusdem ecclesiæ, qui idonei tam scientia quam religione videantur, ad præfatum concilium, juxta quod vobis significatum fuerit, conveniatis: quatenus, opitulante divina clementia, per sinceram explorationem in hac causa Dei quidquid justitia & populi requirat salus evidenter appareat, & decisa penitus hac lite & querimonia, diu & nimium indigne lacerata, quam præfati sumus Dolensis ecclesia per misericordiam Dei vestro studio vestraque C juvante & procurante potentia, receptis bonis suis, pacem etiam & tranquillitatem recipere, & in statu suæ incolumitatis venire & permanere valeat. Data Lateranis undecimo Kalendas Iunii, indictione prima.

LIBER SEXTUS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis, millesimo septuagesimo octavo, indictione secunda.

I. AD GERMANOS.

Monet ne faveant neve communicent iis, qui contra interdictum apostolicæ sedis impedire conantur conventum episcoporum & laicorum habendum coram legatis apostolicis de jure Henrici & Rodulphi in Teutonicorum regno. Interim eos certiores facit, se nullo modo injustæ parti fauturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus clericis & laicis in regno Teutonico constitutis, qui excommunicationis vinculo non tenentur, salutem & apostolicam benedictionem.

QVÆ & quanta cura nobis fuerit & est, ut pestilentia & clades & desolatio a vestro regno E auferatur, & pax, honestas & solitum decus vobis reddatur, in synodo quæ hoc anno in quadragesima Romæ celebrata fuit declaravimus. Iudicio enim sancti Spiritus decrevimus & præcepimus, ut in regno vestro conventus omnium episcoporum, & eorum laicorum qui Deum timent & inter vos pacem desiderant, fieret; & coram nostris legatis decerneretur, si Henrico vel Rodulpho, qui de regni gubernaculo inter se decertant, amplius justitia faveret. Injustior enim pars ratione devicta, & beati Petri auctoritate constricta, facilius cederet, & ab interitu animarum & corporum, Deo propitiante, cessaret. Iustior vero pars amplius de Deo confideret, & adjuta beati Petri potestate, & omnium justitiam diligentium consensu, de victoria omnino speraret, neque utramque mortem timeret. Sed quia pervenit ad nos quod inimici Dei & filii diaboli quidam apud vos contra interdictum apostolicæ sedis prædictum conventum procurarent in irritum ducere, & non justitia, sed superbia, ac totius regni desolatione suas cupiditates anhelent implere, & Christianam religionem destruere, monemus vos, & ex parte beati Petri præcipimus, ut talibus nullum adjutorium præbeatis, neque illis communicetis. In prædicta enim synodo jam omnes sunt excommunicationis & anathematis vinculo innodati, & ut nullam victoriam possint obtinere, potestate beati Petri sunt alligati, ut saltem coacti confundantur, & a morte animarum suarum & desolatione patriæ vestræ revocentur. Vos autem, fratres carissimi, de me nullo modo dubitetis, quod injustæ parti scienter aliquo modo faveam. Magis enim pro vestra salute desidero mortem subire, quam totius mundi gloriam ad vestrum interitum arripere. Quod si aliqui de falsitate confisi literis vel verbis aliter vobis indicaverint, nullo modo illis acquiescatis: Deum enim timemus, & pro ejus amore quotidie affligimur: & ideo superbiam & oblectamenta sæculi parvipendimus, quia cito apud eum consolari indubitanter credimus. Omnipotens & misericors Deus, qui ultra spem, ultra meritum miseretur, & consolatur nos in omni tribulatione nostra, aperiat cor vestrum in lege sua, & confirmet vos in præceptis suis, ut auctoritate beati Petri a cunctis peccatis absolutos vos ad cæleste regnum perducat regnaturos. Data Capuæ Kalendis Iunii, indictione prima.

II. AD MANASSEM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Ostendit legatos Romanos esse non tantum qui Romæ nati vel educati, aut ad aliquam ibi dignitatem promoti sunt, sed omnes quibus Romanus pontifex vices suas committit. Quapropter eum arguit, quod Diensi episcopo legato suo non obtemperaverit, privilegia quoque D prout necessitas vel utilitas exegerit posse commutari. Monet ut coram legatis se de objectis canonice purget. Scribit per literas suas mandasse, ut quæ ipse de nonnullis episcopis conquerebatur indagarentur, & canonice judicarentur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM vos ea a sede apostolica flagitatis, quæ & honorem præsulatus vestri condeceant, & a præcedentium patrum auctoritatibus nequaquam dissentiant, fidentes petite, spe certissimi postulate; scientes omni ambiguitate remota nos petitionibus hujusmodi paratos annuere, cum quia vos fraterna dilectione in Christo amplectimur, tum etiam nihilo minus quia ad hæc quorumdam fidelium nostrorum qui vos diligunt precibus & interventionibus sedulis promovemur. Quocirca fraternitatem vestram rogatam atque commonitam volumus, ne debeat graviter ferre, si studeamus ad tempus pro communi honestate atque proficuo petita contra utilitatem ecclesiæ denegare. Hæc autem omnia ad id præmissa noveritis, quia petitis in literis vestris, ne adversus privilegium, quod ab hac apostolica sede vos habere fatemini, cogamini

ANNO CHRISTI 1078.

cogamini, nisi soli mihi aut Romanis legatis super A objectis quibuslibet respondere. Quod si vos Romanos legatos intelligere videremini quoslibet cujuslibet gentis, quibus Romanus pontifex aliquam legationem injungat, vel (quod majus est) vicem suam indulgeat, & laudaremus sane petita, & petitis libenter annueremus. Sed quia præmittendo Romanis, continuo subjungitis, non Vltramontanis, ostenditis vos tantum eos velle Romanos habere legatos, qui vel Romæ nati, vel in Romana ecclesia a parvulo educati, vel in eadem sint aliqua dignitate promoti, miramur nimium prudentiam vestram eousque perductam, ut precaremini benevolentiam nostram jura sedis apostolicæ debere imminuere, idque nobis in solius vestri negotiis non debere li- B cere, quod in negotiis omnium prædecessores nostri sine omni contradictione & licitum & legitimum tenuere. Nostis enim & Osium episcopum in Nicæno, & Cyrillum in Ephesino concilio, Romanorum vice (eisdem concedentibus) functos fuisse pontificum. Syagrio quoque Augustodunensi episcopo Lugdunensis antistitis suffraganeo papam Gregorium celebrandi generalis in Gallia concilii vicem suam legistis indulsisse. Sed quid hæc de episcopis loquimur, cum idem sanctus papa monachum quemdam Hilarium nomine in Africæ partibus literarum suarum auctoritate fultum usque adeo suum fecerit esse vicarium, ut per eum ibidem concilium generale celebraretur, & quidquid syno- C dus sancta decerneret ad finem eo exequente perduceretur? Ne igitur ad tantum velit culmen vestra fraternitas erigi, ut quæ in causis omnium Romanis pontificibus rata fuerunt & licita, in vestri solius causa irrita velitis & illicita reddi. Ad id autem quod de privilegio dicitis, breviter interim respondemus, quod possunt quædam in privilegiis pro re, pro persona, pro tempore, pro loco concedi, quæ iterum pro eisdem, si necessitas vel utilitas major exegerit, licenter valent commutari. Privilegia siquidem non debent sanctorum patrum auctoritatem infringere, sed utilitati sanctæ ecclesiæ prospicere. Inde est quod Arelatensis ecclesia, non solum a beato Gregorio doctore dulcifluo, sed etiam D a pluribus ejus sanctis antecessoribus, cum haberet vicem sedis apostolicæ, ut omnes episcopos totius regni Francorum, quod tunc latius extendebatur, ad concilium convocaret, eosque in judicio constrinxerit: (sine cujus licentia nullis ex supra dictis episcopis longe a suo episcopatu fas erat abire) post aliqua tempora pro quibusdam causis prædicta potestas & auctoritas cessavit, & suam vicem aliis quibus placuit, sedes apostolica concessit. Rhemensis etiam cui præsides ecclesia quodam tempore primati subjacuit, & ei ut magistro post Romanum pontificem obedivit. Quod & de pluribus aliis ecclesiis potestis invenire, si sanctorum patrum dicta & acta procuratis diligenter investigare. Nec id dicimus ut privilegia vestræ ecclesiæ E contra rationem vel infringi velimus vel imminui: de quibus vita comite suo tempore ore ad os ociosius collocuturi sumus. Sed interim dilectionem vestram ex parte beati apostolorum principis Petri admonemus, ut, quemadmodum vobis Romæ positis constituimus, coram Diensi episcopo, & Cluniacensi abbate, quibus in his vicem nostram commisimus, occasionibus cunctis obstaculisque remotis, super objectis omnibus sitis respondere parati, legaliter satisfacere, canonice purificari: ne si aliud a vobis (quod absit) agatur, tergiversationi & fugæ & conscientiæ scelerum, non exactioni justitiæ & æquitatis a pluribus adscribatur. De

Osius Cordubensis episcopus legatus sedis apostolicæ in Nicæno concilio. Sanctus Gregorius li 7. epist. indictione 11. epist. 112.

S. Gregorius epist. l. 4. ep. 52.

archiepiscopo autem Viennensi, quem conquerimini in diœcesi vestra & deposuisse presbyteros, & eosdem iterum in gradum pristinum restituisse, & de episcopis Laudunensi & Suessionensi suffraganeis vestris, qui Ambianensem episcopum vobis inconsultis & nescientibus Romæ etiam positis consecrarunt, & de Manasse, qui vos & ecclesiam vestram, quia malefactis non potest, maledictis infestare non cessat; & de ceteris omnibus super quibus conquestionem vobis collibuerit facere, misimus literas nostras commemoratis confratribus nostris, Diensi videlicet episcopo & Cluniacensi abbati, ut cuncta studeant diligenter inquirere, solicite discutere, discussa & indagata ad purum, juste, legaliter, & canonice judicare. His nostris monitis obsecundantes per omnia beatorum apostolorum Petri & Pauli benedictione in præsenti donemini, & in futuro a peccatorum vinculis absoluti omnium ad eorum consortium, eisdem interventoribus, provehi mereamini. Data ad sanctum Germanum undecimo Kalendas Septembris, indictione prima.

III. AD HVGONEM EPISCOPVM DIENSEM.

Vt querelis Rhemensis archiepiscopi finem imponere procurent, eumque, si paruerit, adjuvent: cui etiam literarum suprascriptarum exemplar mittit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni Diensi episcopo, & Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA in sanctæ Dei, cui divina dispositione præsidemus, ecclesiæ regimine solicite nos vigilare oportet, vestris assiduis precibus nobis ut divinum obtineatis præsidium deposcimus. Quapropter vos summopere studium adhibere admonendo mandamus: quatenus inquiratis, & canonice, prout potestis, finem imponere procuretis negotiis, unde Rhemensis archiepiscopus confrater noster suis literis nobis conquestus est. Conqueritur enim de confratre nostro archiepiscopo Viennensi Vvarmundo, qui in suo archiepiscopatu presbyteros deposuit, & eosdem restituit. Quin etiam conqueritur, quod duo suffraganei ejusdem Rhemensis, Laudunensis scilicet & Suessionensis, postposita canonica auctoritate, Ambianensem ausi sunt episcopum consecrare, dum ipse esset nobiscum Romæ, & de se sententiam humiliter expectaret. Quod vos digna & solerti indagatione discutere & cognoscere omni modo studete, an ita sese res habeat, ut prædiximus nos suis literis intellexisse; præsertim si idem Ambianensis contra Romanæ synodi & apostolicæ sedis decretum de manu laici nefanda ambitione & temerario ausu investituram suscipere præsumpsit, canonici rigoris severitate taliter in eum vindicare & punire obnixe satagite, ut ejus exempla ceteri imitari timeant. De Manasse autem, de quo similiter conqueritur, qui Oebali suorumque refugio, & auxilio illum & ecclesiam fatigare non cessat, laborate ut ad pacem redeat, & ab inquietatione ecclesiæ & persecutione archiepiscopi quiescat. Quod si forte in sua contumacia persistens obedire renuerit, nisi illum justam excusationem habere cognoveritis, quodcumque vobis justius videtur facite. De aliis autem necessitatibus eumdem archiepiscopum (si tamen vobis obedierit) sicut dignum est adjuvate, eique commissam ecclesiam auctoritate beati Petri (quod & de aliis ecclesiis vos oportet agere) defendite. Ipse autem,

ANNO CHRISTI 1078.

autem, sicut ex suis cognovimus literis quas vobis direximus, inducias quærit, ut subterfugiat, cui qualiter rescripsimus vobis etiam per exemplar indicamus. Vos autem, fratres mei carissimi, viriliter & sapienter agite, vestraque omnia in caritate fiant, ut oppressi vos prudentes defensores inveniant, & opprimentes amatores justitiæ recognoscant. Omnipotens Deus Spiritum sanctum cordibus vestris infundat, vosque per viam sibi placitam perducat, & ad societatem sanctorum patrum pervenire faciat. Data ad sanctum Germanum undecimo Kalendas Septembris, indictione prima.

IV. AD HENRICUM LEODIENSEM EPISCOPUM.

Temeritatis eum arguit, quod contra Romanæ ecclesiæ auctoritatem verba jactaverit, monetque ut Wvremboldi cujusdam causam, qui se una cum uxore injuste ab eo excommunicatum conquestus fuerat, adhibitis Treverensi & Metensi episcopis, definiat: quem timore mortis se absolvisse ait, accepta sponsione ab eo omnibus satisfaciendi. Contemptores synodi illos vocat, qui synodum a se in Teutonicis partibus indictam impedimento fuerint ne cogeretur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico Leodiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem, si contemptoribus Romanæ synodi habitæ in præterita quadragesima non communicat.

LECTIS fraternitatis tuæ literis, non parum mirati sumus, non ea te qua decuit apostolicam sedem pro reverentia sibi scripsisse, sed nos de absolutione illius parochiani tui, qui olim ad nos venit, mordaci invectione reprehendisse, tamquam apostolicæ sedis non esset auctoritas quoscumque & ubicumque vult ligare & absolvere. Unde scias nos adversus temeritatem tuam graviter commotos fuisse, nisi apostolicæ sedis mansuetudo nos detineret, & nisi mens nostra de literis olim super hoc negotio tibi transmissis quodammodo dubitaret. Soliciti etenim sumus, ne literæ illæ fraude alicujus aut falsitate immutarentur. Et ideo exemplar earum ad cognoscendam voluntatem nostram tibi ostendendum esse putavimus, ut si easdem esse & non immutatas claruerit, intelligas te aut spiritu præsumptionis aut ignorantia contra auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ verba jactasse, quasi imitando orientales, qui contra beatum papam Iulium obloqui præsumpserunt, eo quod ipse sanctissimum Athanasium patriarcham sine assensu eorum absolverat: tibique deinceps caveas, ne hujusmodi contra nos temeritate rescribas, sed potius ad documenta sanctorum patrum quæ te loqui & scribere doceant humiliter recurras, & secundum tenorem literarum, quarum exemplar tibi transmittimus, prædicti hominis negotium ad finem perducere studeas. Vir iste, Wvremboldus nomine, conquestus est se injuste a te excommunicatum cum uxore sua esse; unde sibi vix fidem adhibere possumus. Tamen monemus prudentiam tuam, ut ad notitiam religiosorum cofratrum nostrorum, Treverensis scilicet archiepiscopi & Metensis episcopi, hujus rei causam deferre facias, eorumque consilio & judicio diffinire procures. De veste vero monachica, & velo imposito, & pecunia ablata, eorumdem testimonio & justitiam facere & rationem ponere non recuses; quatenus sibi occasionem proclamandi auferas, & teipsum ab omni accusatione protegas, justitiæ integritate & canonica auctoritate servata in omnibus. Contemptores quippe synodi in

A prædicta nostra salutatione illos notamus, qui aliquo ingenio vel violentia conati sunt impedire ne concilium aut conventus fieret in Teutonicis partibus: in quo solerti inquisitione recognosceretur utrum Henrico an Rodulpho magis justitia faveret de gubernaculo regni. Præterea scire vos volumus nos horum portitorem absolvisse ab excommunicatione, timore mortis, facta ab eo promissione in nostra manu se omnia facturum secundum vestram jussionem consilio prædictorum episcoporum factam. Data in burgo Aquæpendentis octavo Idus Octobris, indictione secunda.

V. AD HERIMANNUM METENSEM EPISCOPUM.

B Monet ut Tullensem episcopum adjuvet, cui concessit ut coram quatuor episcopis, si propter regni commotionem sex simul convocare non possit, se expurget. Eum arguit quod bona ecclesiæ quibusdam militibus ad se defendendum largitus sit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno Metensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

NOVIT dilectio tua, frater carissime, quanto jam tempore Tullensis episcopus fatigatus laboraverit, atque multis angustiis sudaverit pro repellenda ea quam sibi injuste objectam esse con-
C tendit infamia. Sed quia propter imminentem regni commotionem sex simul episcopos ad expurgationem suam convocare non potest, hoc ei paterna compatientes pietate concessimus, ut quatuor episcopis ad præsens secum jurantibus expurgatus, episcopale officium per omnia faciat. De duobus autem qui statuto judicio interesse debent, inducias usque ad quadragesimam a nobis accepit. Unde, quia tu in eadem diœcesi positus es, monemus & exhortamur tuam mihi dulcissimam caritatem, & apostolica tibi auctoritate præcipimus, ut si præfatum Tullensem episcopum culpabilem indubitanter esse cognoveris, fraternam manum auxilii (ut justum est) ei præbere non differas: scriptum est
D enim: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* (Galat. 6.) Et item: *Si quis viderit fratrem suum necessitatem habentem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* (1. Ioan. 3.) Præterea pervenit ad nos quod propter instantem inimicorum tuorum infestationem tuæ bona ecclesiæ largitus sis quibusdam militibus: & eo modo honoris tui dignitas quotidie (quod non optamus) minuatur atque decrescat. Proinde tuam volumus admonitam esse prudentiam, ne alicujus magnitudine tribulationis coactus ecclesiasticas cuiquam hereditates largiaris, unde multum te postea pœniteat, cum quod modo turbatus egeris, nullo modo emendare potueris. Oportet autem ut totam spem tuam
E in domino ponas: certissime sciens quia *Dominus non derelinquit sperantes in se.* (Prov. 19.) Confidimus enim omnipotentem dominum, vestris aliorumque religiosorum, quos in partibus vestris plures esse cognoscimus, orationibus placatum, pacem ecclesiæ suæ cito esse daturum. Data Sutrii undecimo Kalendas Novembris, indictione secunda.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, anno sexto pontificatus domini Gregorii papæ septimi, mensis Novembris die decimaseptima, indictione secunda, Romæ. Ego Marro Gisleri filius, habitator in ducatu Spoletano, pro redemptione animæ meæ & parentum meorum, dono, trado atque offero (Pontif. in Gregorio septimo.)

offero beato Petro apostolorum principi, & super altare ejus omnia quæ mihi pertinent de Castro, quod vocatur Moricicla, positum inter Muricem & Clarignanum, quod conquisitum habeo per concambiationem a Litaldo & Hugone nepotibus Hugonis filii Ascari in plebe de Luzano, reservato usufructu diebus vitæ meæ, & Brutuli filii mei, & filiorum Brutuli, si masculi fuerint de legitimo conjugio procreati.

VI.

Declarat ex suo præcepto concordiam factam inter episcopum Taurinensem & abbatem sancti Michaelis, & quibus conditionibus. Se in eos ulturum ait qui non acquieverint, & injustam causam defenderint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei.

NOTUM tam præsentibus quam posteris fieri volumus causam Cumberti Taurinensis episcopi & abbatis sancti Michaelis, qualiter finiendam esse posuimus. Venientes enim ante nostram præsentiam, post plura annorum curricula, quibus conquesti sunt alter adversus alterum, ex voluntate acquiescentes & obedientes nostro jussui, pacem inter se nobis præcipientibus fecerunt. Quibus ex auctoritate apostolica interdiximus, ne alter alteri occasionem discordiæ ulterius præberet. Sed episcopus abbati & prædicto monasterio emendet quæ ei abstulit, nisi quantum abbas ei condonaverit. Similiter & abbas episcopo faciat. Et hoc in existimatione Astensis episcopi & episcopi Aquensis, nec non & abbatis Fructuariensis. Si autem episcopus voluerit & potuerit probare illud monasterium in proprietate & allodio sui episcopi esse constructum, in sequenti synodo uterque se præsentent, & in eo justam & legalem diffinitionem accipiant. Si vero aliquo impedimento cessaverint, legatos suos dirigant, quatenus eis ipsi reportent qualiter & quando finem eorum negotio imponamus. Quod si episcopus cognita veritate cognoverit idem monasterium non esse constructum in allodio sui episcopatus, vel abbas perpenderit quod episcopus circa hoc negotium justam & veram habeat rationem, sine aliqua disceptatione vel controversia ei qui veritatem & justitiam habuerit acquiescat: procul dubio scientes, quia eum qui injustam causam habens defendere tentaverit, vel aliquod patrocinium vel potentiam sperans injustum negotium agitare ausus fuerit, graviter & severissime puniemus. Data Romæ octavo Kalendas Decembris, indictione secunda.

VII. AD HUGONEM DIENSEM EPISCOPUM.

Ut Robertum Flandrensem comitem ab apostolicæ sedis legato & Lingonensi episcopo excommunicatum, si non canonice id factum repererit, vel si satisfacere voluerit, absolvat. Quod si ipse facere nequiverit, per religiosas id efficiat personas.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA ex pastoralis officii susceptione oportet nos magnam solicitudinem habere de salute omnium filiorum ecclesiæ, debemus quantocius emendare, si quid noverimus aliter gestum esse quam convenit rectitudini ecclesiasticæ. Proinde notificamus dilectioni tuæ, nobis per aliquos, & maxime per Ingeltannum Flandrensem clericum, innotuisse, Robertum Flandrensem comitem ab

A Huberto legato nostro, & Hugone Lingonensi episcopo, per machinationes inimicorum suorum excommunicatum esse. Quod quia non debemus, si verum est, ferre, rogando mandamus fraternitati tuæ, ut, si tibi molestum non est, ad illas partes festines accedere: & si inveneris eum non canonice excommunicatum, absolvas eum ex beati Petri apostolorum principis & nostra parte: sin autem, quod non optamus, canonice, & tamen voluerit satisfacere, iterum ne differas eum ovili dominico reconciliare: quia ipse summus pastor ovem perditam propriis humeris voluit ad gregem reportare. *Luc. 15.*
Si autem tibi possibile non est id per temetipsum agere, mitte personas religiosas pro te, quæ præordinata
B prædicto modo valeant finire. Data Romæ septimo Kalendas Decembris, indictione secunda.

VIII. AD HUBERTUM, VVIDONEM ET HUGONEM.

Quamdam villam, cum omnibus ad eam pertinentibus, clericis sanctæ Mariæ & sancti Audomari restituendam præcipit. Quod si justa ratione ad suam ecclesiam pertinere crediderint, Hugonem Diensem episcopum legatum adeant quadraginta dierum spatio; quo elapso, si obedire minus voluerint, ingressum ecclesiæ & Christianam communionem donec resipiscant interdicit.

C *Gregorius episcopus servus servorum Dei Huberto & clericis & omnibus comitibus de castro sancti Pauli, Vuidoni & Hugoni, salutem & apostolicam benedictionem.*

CLERICI sanctæ Mariæ & sancti Audomari adeuntes apostolicam sedem, conquesti sunt de vobis, quod jam multo tempore sibi & suæ ecclesiæ aufertis quamdam villam Reseca nominatam, cum omnibus ad eam pertinentibus: atque cum multoties de hoc in provincialibus synodis coram episcopo vestro, & ad ultimum coram Hugone Diensi coepiscopo & confratre nostro apostolicæ ecclesiæ legato in Pictavensi concilio querelam fecissent, atque ille ex auctoritate nostra præcepisset, ut coram episcopo vestro, aut proclamata
D ecclesiæ præfatæ & clericis redderetis, aut quod vestra jure esse debeant rationem diceretis, episcopusque vester tres terminos vobis & ad ultimum provincialem synodum statuisset, ut utrumlibet ageretis; vos tamen neutrum sicut nunquam, ita quoque nec tunc facere voluistis. Unde ex auctoritate Dei, & sancti Petri apostolorum principis, præcipimus vobis, ut, si ita est, prædictas res prædictæ ecclesiæ & clericis ejus sine dilatione canonice restituatis: aut, si ita non est, & justa ratione pro certo scitis ad vestram ecclesiam eas pertinere debere, infra quadraginta dies, postquam literas nostras videritis, vel si eas videre vitaveritis, postquam eas missas vobis cognoveritis,
E Hugonem præfatum coepiscopum & fratrem nostrum ad diem Ingelranno & fratribus ejus a vobis ante denominatum atque prænuntiatum adeatis; ut utrisque partibus coram positis ipse legitimum finem faciat hujus contentionis. Quod & si istud agere nolueritis infra præscriptos dies, finitis eis, contradicimus vobis & Vuidoni, Hugonique & Eustachio comitibus, Oilardo quoque subdefensori præfatæ possessionis, omnibusque vobis amodo auxilium & consensum ad hoc sacrilegium præbituris, velut sacrilegis & raptoribus, omnem penitus ecclesiæ ingressum, & Christianam communionem, atque gratiam beati Petri apostolorum principis, & in vita & in morte, nisi forte pœnitentiam egeritis,

ANNO CHRISTI 1078.

& injuste rapta ecclesiæ præfatæ canonice restitueritis. Si autem, quod absit, ab omnibus Christianis post hæc omnia, diabolica infecti malitia, in excommunicatione præscripta incorrigibiliter perseverare malueritis, præcipimus defensoribus & patronis prædictæ ecclesiæ, ut eidem & clericis ejus præfatas res restituere omnibus modis satagant. Data Romę VII. Kalendas Decembris, indictione II.

IX. AD CANONICOS ECCLESIÆ TARVENNENSIS.

Vt canonicis de castro sancti Pauli, nisi, ut in superiori epistola mandavit, literis apostolicis obedierint, omnis ecclesiæ ingressus interdicatur: laici etiam non obedientes excommunicentur: Mathildem præterea vult moneri, ut quam terram maritus ejus ecclesiæ dederat, tradendam curet: & qui decimas ecclesiæ subtrahunt, moneri ut reddant; sin minus damnationi subjaceant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei archidiaconibus Tarvennensis ecclesiæ Irnolpho & Huberto, & canonicis, si canonice vixerint, salutem & apostolicam benedictionem.

CLERICOS de castro sancti Pauli, dę quibus canonici sanctæ Mariæ & sancti Audomari per Ingelrannum & alios fratres ejus nobis sunt conquesti, ad civitatem Tarvennam ex auctoritate nostra omnes convocate, & literas nostras eis legite, quæ vobis dabuntur ex nostra parte. Quod si noluerint venire, vel venientes literis nostris non obedire, omnem ecclesiæ ingressum, & quod in literis nostris eis contradicitur contradicite, & insuper quidquid de ecclesia Tarvennensi possident clericali exhibitione. Laicis quoque in literis nostris nominatis, & quicumque alii præfatis clericis post literas nostras visas vel notificatas non obedientibus consensum auxiliumque, ut in rapina & sacrilegio perseverent, præbuerint, notificate quod in præscripta positi sint excommunicatione. Mathildem viduam Arnulphi advocati, quæ terram quam maritus suus moriens dedit ecclesiæ sanctæ Mariæ, & quam ipse promisit morienti se liberam facere, admonete adhuc, ut quod promisit perficiat: sin autem, in præfata damnatione quamdiu non fecerit maneat. Rengerium, Adam, Berevvoldum, & ceteros qui subtrahunt decimas novarum terrarum præfatæ ecclesiæ, admonete ut reddant & satisfaciant: quod si noluerint, quousque resipiscant, prędictæ damnationi subjaceant. Et hoc etiam addimus, ut nullus accipiat de manu omnium prælibatorum oblationem aliquam sive in vita, sive in morte, quousque canonice quod peccaverunt emendent. Data Romæ septimo Kalendas Decembris, indictione secunda.

X. AD RAVENNATES.

Monet ut episcopo Ravennati, ob plurima flagitia in Romana synodo deposito, nullam deinceps obedientiam præstent: qui vero ausus fuerit apostolicis præceptis repugnare, anathemate damnetur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus Ravennatibus majoribus & minoribus, qui beatum Petrum, ejusque filium, sanctum videlicet Apollinarem diligunt, salutem & apostolicam benedictionem.

QVAM fideliter, quamque humiliter beato Petro, nempe apostolorum principi, Ravennas ecclesia semper adhæserit, quantamque matri suæ, sanctæ videlicet Romanæ ecclesiæ, obedientiam in omnibus exhibuerit, vestra fraternitas optime novit. Ille autem qui nunc ecclesiæ Ravennatis episcopus esse dicitur, quomodo eam olim tam ditissimam, quam etiam religiosissimam, tyrannica deprædatione devastaverit, & irreligiosæ vitæ exemplo corruperit, & vos patiendo videndoque sensistis, & nos certo experimento didicimus. Sed quia his malis aliisque quampluribus flagitiis irretitus atque pollutus, ne argui possit atque convinci, superbiæ fastu elatus contra apostolorum principem calcaneum erexit, & in inobedientia, quæ sceleri comparatur idololatriæ, perseverat, eum sine spe recuperationis, Spiritus sancti judicio, apostolicæ sedis auctoritate, in sancta Romana synodo esse depositum præsentium indiciis indubitanter cognoscite. Quapropter ut nullam ei deinceps quæ episcopo debetur obedientiam exhibeatis, omnibus vobis beati Petri apostolorum principis auctoritate præcipimus. Si qui vero excommunicationis contagione vulnerati his salutiferis ausi fuerint repugnare præceptis, eos veluti putrida membra a toto corpore Christi, quod est ecclesia catholica, anathematis gladio resecamus atque projicimus. Vobis autem Deum diligentibus, & beato Petro obedientibus, ex auctoritate ejusdem apostolorum principis omnium peccatorum remissionem largimur. Data Romę septimo Kalendas Decembris, indictione secunda.

XI. AD CLERICOS SANCTI MARTINI LUCENSIS.

Arguit eos inobedientiæ. Præcipit ut secundum privilegium antecessorum pontificum, communem regularemque vitam degant: sin minus, ecclesiæ præbendam in manu episcopi reddant. Quod si neutrum facere neglexerint, omnium ecclesiarum introitum eis prohibet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clericis sancti Martini Lucensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM apud vos essemus, sæpissime vos per nos & per confratres nostros admonuimus, uti secundum privilegium antecessorum nostrorum, sancti videlicet Leonis papæ & Victoris, quod ipsorum tunc canonicorum vestræ ecclesiæ rogatu ipsi ecclesiæ fecerunt, communem regularemque vitam duceretis: sed vos quæ vestra sunt quærentes, non quæ Iesu Christi, nostras admonitiones neglexistis. Cumque tantæ negligentiæ & inobedientię, quæ scelus idololatriæ a sanctis patribus dicitur, merito jure vos sententia judicialis ferire deberet; episcopi tamen vestri, & quorumdam fratrum vestrorum precibus, apostolica mansuetudo solita pietate, ut filios usque ad festivitatem omnium sanctorum, deinde etiam interventu ejusdem episcopi usque ad synodum clementer vos sustinuit. Ad quam præcepimus ut aliquos mitteretis de vobis, qui de vestra nobis obedientia responderent. Quod quia minime factum, ut decuerat, jam nunc æquitatis non possumus differre censuram. Proinde per veram obedientiam moneo, ut communem vitam vivatis, sicut sanctus Leo papa ecclesiæ nostræ instituit, & sicut Romana ecclesia intelligit, id est ut omnia ecclesiæ bona in communem utilitatem redigantur, & communiter, sicut supra dictum est, expendantur: aut, si id facere recusatis, ecclesiæ præbendam in manu episcopi ad ecclesiæ utilitatem reddatis. Quod si neutrum horum, quod absit, facere recusatis,

recusatis, ex auctoritate Dei omnipotentis, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, omnium ecclesiarum introitum vobis usque ad emendationem congruam prohibemus. Data Romæ quarto Kalendas Decembris, indictione secunda.

XII. AD LANDVLPHVM EPISCOPVM PISANVM.

Pisanæ ecclesiæ episcopatum cum omni jure ei confirmat, & tam ea quæ antiquitus collata, quam quæ modo a Mathilde, & quæ in futurum ab aliis conferentur, concedit. Vicem suam ei atque successoribus committit in insula Corsica, & pro labore quem primus in ea restituenda ad Romanæ ecclesiæ dominium suscipiet medietatem, duobus vero ejus successoribus quartam partem omnium redituum largitur, arces tamen sub ditione Romanæ ecclesiæ reservat, quorum custodes illis, si necessitas exegerit, vult obedire.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Landulpho Pisano suisque successoribus.

SVPERNÆ miserationis respectu ad hoc universalis ecclesiæ curam suscepimus, & apostolici moderaminis solicitudinem gerimus, ut justis precantium votis attenta benignitate faveamus, & libramine æquitatis omnibus in necessitate positis, quantum Deo donante possumus, subvenire debeamus. Vnde postulante te, frater Landulphe, ut ecclesiam, cui Deo volente præesse dignosceris, ejusque bona ab adversariorum impetu & infestatione nostræ apostolicæ auctoritatis munimine tueremur; inclinati justis precibus tuis concessione præsentis privilegii confirmamus tibi episcopatum prędictæ Pisanæ ecclesiæ cum omni jure suisque pertinentiis. Et quia Pisana ecclesia, quæ in præficiendis sibi pastoribus a constitutionibus sanctorum patrum deviaverat, tandem pro restitutione antiquæ libertatis suæ salubre consilium matris suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ suscepit, ita ut te, non aliunde sed per ostium, quod Christus est, intrantem, gaudeat nobis ordinantibus habere pastorem, indulgemus, concedimus atque firmamus sibi tam ea quæ ab antiquis temporibus juste collata sunt, quam ea quæ divina pietate per serenissimam filiam nostram Mathildem pro remedio animæ matris suæ in eadem ecclesia sepultæ concedere dignata est, videlicet locum qui dicitur Schannellum cum castellis & pertinentiis suis, & alia quæ in futurum, Deo auctore, a fidelibus legaliter conferenda sunt. Præterea fidei & religionis tuæ gratum in te fructum exuberare cognoscentes, committimus tibi tuisque successoribus vicem nostram in Corsica insula: si tamen ipsi consensu Romani pontificis & electione Pisani populi ita canonice intraverint, sicut te constat intrasse: ut secundum quod Deus tibi tradidit, quæ ad Christianam religionem pertinere videntur, vigilanti studio episcopos, clericos, populumque ejusdem insulæ doceas, atque morum honestate confirmes, juxta propheticum sermonem, *ut evellas, & destruas, ædifices, & plantes.* (Ierem. 1.) Quæ nimirum insula, a jure & dominio sanctæ Romanæ ecclesiæ per quorumdam pravorum hominum invasionem subtracta, ut prudentiæ tuæ studio exclusis invasoribus secundum antiquum morem ad dominium ejusdem Romanæ ecclesiæ revocetur; concedimus tibi per quem Pisana ecclesia ad antiquum sui decorem reducta est, & qui prius in restitutione prædictæ insulæ elaboraturus es, medietatem omnium redituum, & totius precii medietatem quæ de placitis acquiretur: duobus vero successoribus tuis quartam partem redituum & totius precii quæ de placitis acquiretur. Ita tamen ut arces & quæque munita loca per te acquirenda in potestate nostra & successorum nostrorum permaneant, eo tenore, ut, si necessitas exegerit, custodes eorumdem locorum tibi successoribusque tuis, salvo jure & honore Romanæ ecclesiæ, obediant. Dignum quippe est ut, si ad imperium & consensum sanctæ Romanæ ecclesiæ pastoralem secundum dominum susceperint dignitatem, habeant ex largitione apostolicæ sedis temporalium rerum sustentationem & decorem. Hoc etiam addendum esse censuimus, ut in agendis placitis nuntius noster semper intersit. Actum Romæ secundo Kalendas Decembris, indictione secunda.

XIII. AD OLAVVM NORVEGIÆ REGEM.

Confirmat eum in fide, &, quia propter locorum distantiam & linguæ ignorantiam non potest mittere viros qui eum in lege domini erudiant, rogat ut juniores & nobiles e regno suo ad apostolicam sedem mittat, qui divinis legibus edocti apostolicæ sedis mandata ad eum ferre & prędicare possint. Fratribus præterea regis Danorum divisionem regni cupientibus nullo pacto opem ferat, sed curet potius ut rex fratres suos cum caritate suscipiat. Ad bona piaque opera illum hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Olavo "Norveccharum regi salutem & apostolicam benedictionem. ("Norvegorum)

LICET ex universali cura sanctæ & apostolicæ sedis, cui divina miseratione præsidemus, debitores simus omnibus qui Christi fidem colunt, de vobis tamen, qui quasi in extremo orbis terrarum positi estis, tanto nos majoris solicitudinis ratio necessitasque circumstat, quanto vos eorum qui in Christiana religione vos instruant minorem copiam & necessaria minus solatia habere cognoscimus. Quapropter oblata opportunitate scripsimus vobis ad confortandam aliquo modo gloriam vestram in fide quæ est in Christo Iesu, qui secundum propositum voluntatis æterni Patris Dei cooperante Spiritu sancto pro salute mundi homo factus est, de intemerata Virgine natus, mundum reconcilians Deo per mortem suam, delens peccata nostra per redemptionem quæ est in sanguine ipsius, & devicta morte in semetipso convivificavit ac resuscitavit nos in spem vivam, in hereditatem immarcessibilem, incontaminatam, incorruptam. (1. Petr. 1.) In quo, sicut confidimus in misericordia ejus, vobis parata est æterna salus & vita; si tamen in illo spem firmam usque ad finem tenueritis: credentes (sicut dicit apostolus Paulus) *quoniam in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* (Coloss. 2.) Propter quod servite ei cum omni timore & humilitate, memores quod psalmista dicat: *Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.* (Psal. 21.) Sitque semper in ore, sit semper in corde vestro, quod hunc versiculum paucis interpositis sequitur: *Et anima mea illi vivet, & semen meum serviet ipsi.* Notum autem vobis esse volumus, quoniam desiderium nostrum est, si quo modo possemus ad vos aliquos de fratribus mittere, qui fideles & docti essent ad erudiendum vos in omni scientia & doctrina in Christo Iesu: ut secundum euangelicam & apostolicam doctrinam decenter instructi in nullo vacillantes essetis, sed radicati atque fundati super stabile fundamentum, quod est Christus Iesus, abundantius atque

Anno Christi 1078.

atque perfectius in virtute Dei cresceretis, & secundum operationem fructum fidei æterna retributione dignum redderetis. Quod quia nobis tum propter longinquitatem terrarum, & maxime propter ignotas linguas valde difficile est, rogamus vos (sicut & regi Danorum denuntiavimus) ut de junioribus & nobilibus terræ vestræ ad apostolicam aulam mittatis; quatenus sub alis apostolorum Petri & Pauli sacris ac divinis legibus diligenter edocti, apostolicæ sedis ad vos mandata referre, non quasi ignoti, sed cogniti, & quæ Christianæ religionis ordo postulaverit apud vos, non quasi rudes aut ignari, sed lingua ac scientia moribusque prudentes digne Deo prædicare, & efficaciter, ipso adjuvante, excolere valeant. Relatum quoque nobis est, fratres regis Danorum ad vestram se contulisse excellentiam, ut vestris viribus copiisque nitentes, quatenus cum illis regnum dividat, fratrem cogere intendant. Quæ quidem res quantum ad regni detrimentum, quantum ad confusionem populi Christiani, quantumque ad destructionem ecclesiarum, quibus quotidie vicina Paganorum crudelitas inhiat, & totius terræ desolationem attineat, per semetipsam nos veritas, quæ Christus est, in euangelio docet, cum dicit: *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.* Luc. 11. Vnde eminentiam vestram id summopere cavere monemus, ut nullius unquam persuasione in hac parte cuiquam assensum præbeatis vel adjutorium, ne peccatum hoc (quod absit) in vos retorqueatur, neu de dissidio regni illius contra vos & regnum vestrum divina indignatio concitetur. Hoc autem vos procurare libenter volumus, atque consulimus, ut præfatus rex Danorum fratres suos in regnum cum caritate suscipiat, & ita eis de reliquis bonis & honoribus, ubi potest, distribuat, ut nec illos indigna angustet necessitas, nec regni status labefactetur aut dignitas. De cetero semper cogitate de spe vocationis vestræ, & attenti ad ea quæ dominus in euangelio dicit: *Quia venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum*, Matth. 8. nolite tardare, currite, festinate. De ultimis finibus estis: sed si curritis, si festinatis, primis patribus in regno sociati eritis. Sit cursus vester fides, amor & desiderium. Sit iter vestrum mundi gloriam assidue meditari esse caducam, & ideo cum amaritudine potius quam delectatione tenendam. Sit vestræ potentiæ usus & exercitatio, subvenire oppressis, defendere viduas, judicare pupillis, justitiam non solum diligere, sed etiam tota virtute defendere. His namque vestigiis, hoc thesauro, his opibus, de terreno ad cæleste regnum, de fluxo & fragili ad certum & perenne gaudium, de caduca & transitoria ad æternam & semper permansuram pervenitur gloriam. Deus autem omnipotens, qui dives & copiosus est in misericordia, meritis & auctoritate apostolorum Petri & Pauli, & nostra per illos nobis, licet indignis, divinitus concessa, absolvat te & omnes fideles tuos ab omnibus peccatis vestris, & dirigat vos in omnem voluntatem suam, ut in hac vita vos promereri faciat quod in æterna beatitudine multipliciter vobis adaucta corona retribuat. Data Romæ decimooctavo Kalendas Ianuarii, indictione secunda.

XIV. AD VVELFONEM DVCEM.

Nullam contra se murmurationis causam fore ostendit, si diligenter perpendat quæ in synodo statuta sunt. Si fideli corde Deo adhæserit, victoriam eum adepturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vuelfoni duci, salutem & apostolicam benedictionem.

Si diligenter secundum æquitatem pontificalis officii, non secundum propriam voluntatem perpenditis quæ agimus, quæ dicimus de communi negotio, imo maxima perturbatione regni vestri, non contra nos murmurabitis, sed per viam patrum nostrorum nos incedere, Deo duce, meritis beati Petri apostoli cognoscetis. Perpendite quod sanctus Spiritus per nos licet indignos dignatus est in sancta synodo hoc in anno Romæ in quadragesima celebrata statuere, & cognoscetis quantum valeat, quantum possit auctoritas & potestas beati Petri. Agite itaque omnipotenti Deo & beato Petro semper grates, & non contra nos murmurando, sed beato Petro gratias referendo, meliora sperate. Mihi credite, fratres carissimi, quia qui de falsitate & calliditate, non de justitia & simplicitate confidunt, omnino decident, & hos beati Petri gladius devorando confundet. Quid autem sit actum in quadragesimali synodo, sive in ea quam in mense Novembri fecimus, vestri fideles qui interfuerunt, & nostræ literæ vobis missæ indicare possunt. Vos autem de justitia confidentes, & de beati Petri adjutorio præsumentes, confortamini in domino, & in potentia virtutis ejus, quia si fideli corde & stabili Deo adhæseritis, cito vobis victoria & pax arridebit. Omnipotens Deus meritis beatæ Mariæ cælorum reginæ, per auctoritatem beati Petri apostolorum principis mihi valde indigno commissam, te tuosque omnes socios, qui justitiam amatis, & beati Petri sedem diligitis, a cunctis peccatis absolvat, & ad vitam æternam perducat. Data Romæ tertio Kalendas Ianuarii, indictione secunda.

XV. AD MONACHOS MASSILIENSES.

Absentiam sui abbatis ut æquo ferant animo hortatur, quem illis cito remissurum affirmat: eorum monasterium, sicut Cluniacense, apostolicæ sedi unire desiderat: reliqua harum literarum portitori dicenda relinquit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei carissimis fratribus in monasterio Massiliensi commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Contristavi vos, imo beatus Petrus commovit, turbavit, & ipse sanabit. Filius namque illius abbas vester venit ad nos, & pro ejus amore factus est obediens usque ad corporis captionem; & quia paratus fuit, si oporteret, mori, & ex hoc habebit retributionem, Sed sicut scitis, fratres mei, rari sunt boni qui etiam Deo in pace serviant, sed rarissimi qui pro illius amore persecutiones non timeant, vel qui se contra inimicos Dei indubitanter opponant. Proinde Christiana religio (heu proh dolor!) pene deperiit, & impiorum superbia nimis accrevit. Prædictus autem pater" noster re vera " vester apostolorum principem diligens in ejus acie nobis adhæsit, & adjutorium, Christo gubernante, nobis impendit; non surda aure intendens quod dicit apostolus: *Si fuerimus socii passionum, erimus & consolationum.* 2. Cor. 1. Sed quia caritas, licet ratio vos consoletur, ad dolorem vos impellit, eo quod tantum patrem tamque vobis dulcem quasi longo tempore amiseritis, rogamus vos ex parte omnipotentis Dei & amore beati Petri, patienter supportate nos; quia cito, Deo adjuvante, eum vobis lætum remittemus: & ex hoc auctoritate beati Petri apostolorum principis nobis valde indignis commissa indulgentiam omnium peccatorum vestrorum promit-

promittimus & absolutionem cum benedictione concedimus. Confidimus namque de nimia pietate altissimi, & de ineffabili clementia reginæ cælestis, quia beati Petrus & Paulus locum vestrum amplius solito custodient & tuebuntur, qui pro illorum servitio damnum & incommodum habere videtur. Desideramus enim locum B. Pauli & vestrum ita unire, ut sicut jam ex longo tempore Cluniacus, apostolicæ sedi specialiter adhæreat, & speciali ecclesiæ hujus adjutorio & benedictione congaudeat. Moveat vos, fratres carissimi, summa dilectio Christi, ut nos sicut vosipsos diligatis, & manum adjutorii in magna tempestate positis porrigatis, illud semper præ oculis habentes: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* (Galat. 6.) Quod autem minus scripsimus, horum portitori dicenda reliquimus. Omnipotens Deus, a quo cuncta bona procedunt, meritis & intercessione Dei genitricis & virginis per auctoritatem beatis Petro & Paulo apostolorum principibus concessam vos respiciat, vosque semper innovet & custodiat, vobisque quod sit novum canticum indicet, & in sancta jubilatione inflammet; ut perfecte sciatis humanam fragilitatem deflere, & ineffabilem Dei benignitatem cognoscere, ut in ejus amore semper crescentes ad ejus certam notitiam & mirabilem lætitiam, cælesti matre ducente, mereamini pervenire. Data IV. Nonas Ianuarii, indictione secunda.

XVI. AD BERENGARIUM GERUNDENSEM EPISCOPUM.

Amplectitur devotionis ejus affectum erga sedem apostolicam, utque in eo persistat hortatur, & inter Raymundi filios pacem conciliet: quod si minus consequi possit, saltem inducias fieri curet: interim eis denuntians alterum eorum, per quem steterit ne pax sequatur, excommunicandum fore: alterum vero, qui apostolicæ sedi obedierit, ad obtinendam hereditatem paternam juvandum. Præterea ut Narbonensis episcopi ejus fratris saluti consulat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Berengario Gerundensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT per filium nostrum Massiliensem abbatem didicimus, paratum esse te dicis in obedientia & fidelitate beati Petri firmissimo animo & constanti persistere, & secundum præceptum nostrum vitam tuam deinceps moresque componere, cupisque & desideras præ ceteris qui in partibus vestris sunt nobis familiariter adhærere. Sed & nos ad suscipiendum tantæ devotionis affectum sinum paternæ dilectionis extendimus, & modis omnibus pio circa nos amori tuo favemus: ita plane, ut & tu (sicut promittis) in amore Petri & solicitudine ecclesiasticæ religionis & pacis Christianæ semper excrescas, dignumque te apostolica familiaritate ex obedientia sincerissima reddas. Itaque in primis negotium tibi, de quo multum curamus, injungimus. Comperimus enim quod inter filios Raymundi Berengarii per vanitatem & superbiam, & maxime per consilium impiorum, nimirum ex invidia diaboli, discordia oritur. Et ego inde nimis contristor, tum pro amore patris eorum, qui me satis ex quo cognovit dilexit, tum etiam quia super Christianam gentem, quæ in partibus illis magno impiorum Sarracenorum odio laborare dignoscitur, grave sentio periculum imminere. Vnde præcipimus tibi, ut adjunctis tecum religiosis vicinis tuis abbatibus, scilicet Tumeriense, Ripollense, & sancti Cucufati, & quoscumque alios Deum timentes clericos laicosque poteris invenire, pacem inter illos reformare & componere studeas. Quod si acquiescere monitis vestris fortasse noluerint, ostensis eis præsentibus literis ad tenendam eos treugam firmissimam usque ad determinatum tẽpus ex auctoritate nostra constringite, infra quod nos tales illuc ex latere nostro nuntios dirigamus, qui causam litis eorum ita juste diffiniant, ut non se ad gratiam alicujus nec præmio nec favore deflectant. Porro hoc illis debes firmiter inculcare, quia si nobis inobedientes extiterint, & in fraterno odio remanere, diabolo instigante, maluerint, illi quidem ex cujus culpa vel superbia pax ista remanserit, gratiam sancti Petri auferimus, eumque sicut membrum diaboli, & desolatorem Christianæ religionis, cum omnibus fautoribus suis, festinabimus a communione Christianæ societatis abscindere; ita ut nullam deinceps victoriam in bello, nullam prosperitatem habere possit in sæculo. Alteri vero qui humiliter paci consenserit, debitamque obedientiam apostolicæ sedi exhibuerit, statuemus ex gratia sancti Petri inexpugnabile apostolici favoris auxilium, eumque, sicut filium sanctæ Romanæ ecclesiæ condecet, ad obtinendam hereditatem dignitatemque paternam modis omnibus procurabimus adjuvare, & omnibus Christianis in partibus illis, ut ei faveant, eumque ad obtinendum principatum adjuvent, apostolica auctoritate præcipiemus. Quidquid autem de hoc a te inter eos diffinitum fuerit, quantocius nobis literis intimare, imo, si opportunum fuerit, teipsum nobis repræsentare curabis. Præterea de fratre tuo Narbonensi, magis quam hactenus fueris, volo te esse solicitum: quia ego satis de perditione illius doleo, & miror si tu illum, cui gemina germanitate cohæres, ad salutem non studes reducere: cum scias quia pro sola vel carnali vel spirituali affinitate alicujus, Christianus homo in tanti periculo articuli seipsum debet apponere. Age ergo & fraterna caritate succensus illum ex nostræ fiducia admonitionis aggredere, commemorans illi & præteritos longævæ ætatis excessus, & propinquum jam sibi divinæ ultionis imminere judicium, si forte possis eum ab ipso mortis æternæ limine revocare, & de salute fratris non solum cordis gaudium, verum etiam maximum æternæ retributionis a divina largitate præmium, promereri. Data Romæ quarto Nonas Ianuarii, indictione secunda.

XVII. AD ABBATEM CLUNIACENSEM.

Gregorius episcopus servus servorum Dei " *N. venerabili Cluniacensi abbati carissimo fratri, salutem & apostolicam benedictionem.*

" Hugonẽ haud dubie intelligit.

SI Romani ad vestras partes, sicut vestrates ad nos, sæpe venirent, frequentius tibi literis seu verbis qualiter circa nos geruntur quæ terrena sunt vel cælestia indicaremus: sed quia dum satis intendis aulicos nutrire, de rusticis parum tibi est curæ, ultra hæc debes ad memoriam reducere, quia pauper noster & pius redemptor sic in cælo angelos pascebat, ut in terris peccatores non solum non despiceret, sed etiam cum eis cibum sumeret. Cur, frater carissime, non perpendis, non consideras, in quanto periculo, in quanta miseria sancta versatur ecclesia? Vbi sunt qui se sponte pro amore Dei opponant periculis, resistant impiis, & pro justitia & veritate non timeant mortem subire? Ecce qui Deum videntur timere vel amare, de bello Christi fugiunt, salutem fratrum postponunt, & seipsos tantum amantes quietem re-

ANNO CHRISTI 1079.

quirunt. Fugiunt pastores, fugiunt & canes gregum defensores. Invadunt oves Christi, nullo contradicente, lupi, latrones. Tulisti vel recepisti ducem in Cluniacensem quietem, & fecisti ut centum millia Christianorum careant custode. Quod si nostra exhortatio apud te parum valuit, & apostolicæ sedis præceptum in te obedientiam non invenit, cur gemitus pauperum, lacrymæ viduarum, devastatio ecclesiarum, clamor orphanorum, dolor & murmur sacerdotum & monachorum, te non terruerunt, ut illud quod apostolus dicit non postponeres, videlicet: *Caritas non quæ sua sunt quærit*; & illud, in corde, ut soles, haberes: *Qui diligit proximum legem implevit*. Quid tibi dicent beatus Benedictus, & Gregorius, quorum alter præcipit ut per annum probetur novitius, alter vero prohibet ut ante triennium miles non efficiatur monachus. Hæc ideo dicimus, quia quod vix aliquis princeps bonus invenitur, dolemus. Monachi vero, Deo miserante, sacerdotes & milites, & non pauci pauperes, per diversa loca qui Deum timent reperiuntur: principes autem Deum timentes & amantes in toto occidente vix aliqui inveniuntur. Omittimus jam de hac re tibi scribere: quia confido de misericordia Dei, caritas Christi quæ in te solet habitare me vindicando cor tuum transfodiet, & quantus mihi dolor esse debeat de bono principe ablato matri suæ ostendet. Quod si non illo pejor ei successit in regimine, possumus habere consolationem. Præterea monemus fraternitatem tuam, ut in talibus cautius te habeas, omnibusque virtutibus dilectionem Dei & proximi præponas. Hæc etiam te compellant ut manum orationis nobis porrigas, omnesque fratres tibi creditos ad hoc provocare studeas, ut merearis de virtute in virtutem proficere, & ad perfectionem summæ caritatis pervenire. Data Romæ quarto Nonas Ianuarii, indictione secunda.

Philipp. 2.

Rom. 13.

XVIII. AD EVRARDVM EPISCOPVM PARMENSEM.

Arguit quod abbatem ad synodum venientem ceperit. Iubet ut eum dimittat. Quamobrem eum ab episcopali officio suspendit, quousque Romam veniat. Si non paruerit, ecclesiæ introitum interdicit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Evrardo Parmensi episcopo.

DIV est quod te pura & sincera caritate dileximus: sed quod abbatem ad nos venientem, & ad sanctam synodum properantem cepisti, non æquam vicem dilectioni nostræ reddidisti. Magnum quidem facinus & officio tuo indignum, cujus nescio iussu vel instinctu, contra talem virum præsumpsisti: qui si quid tibi deberet, tamen quia ad nos veniebat, teneri non meruit. Quapropter apostolica auctoritate præcipimus tibi, ut si nondum dimisisti eum, acceptis his literis continuo cum honore perduci facias ad Mathildem. Interim vero ab episcopali officio, propter hoc quod illum remoratus es, abstineas, usquequo ad nos ipse venias: sin autem, quod non speramus, neque his mandatis nostris, ut dimittas scilicet, obtemperare volueris, ecclesiæ introitum omnino tibi ex parte beati Petri interdicimus. Data in synodo decimosexto Kalendas Martii, indictione secunda.

XIX. AD HAREMANNVM, VDELRICVM, &c.

In synodo definitum asserit, quod nisi triginta dierum spatio bona ecclesiæ Bambergensis reddiderint, excommunicationi subjaceant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Haremanno, Vdelrico, Frederico, Mazelino, Heroldo, Gotebaldo, militibus Bambergensis ecclesiæ.

INTELLEXIMVS jamdiu, quod vos, scilicet Haremanne & Vdelrice, accepistis bona ipsius ecclesiæ pro introitu Bambergensis episcopi He.... jam depositi, quodque vos, Frederice, Mazeline, Herolde, Vvirinto, post illius excommunicationem ab hac sede bona ejusdem ecclesiæ ab eo similiter accepistis. Intelleximus etiam te, Gotebolde, quando captus tenebatur episcopus, jam memoratæ ecclesiæ bona de manu regis accepisse. Sciatis igitur in eo concilio quod nuper celebravimus, ut nisi inter terminum viginti dierum, postquam hæc legationis nostræ verba ad vestras aures pervenerint, res jam dictæ ecclesiæ quas injuste detinetis aut reddideritis, aut de manu episcopi acceperitis, periculo excommunicationis subjaceatis. Si vero resipiscentes ad episcopum veneritis, & sæpe nominata bona restitueritis, liceat episcopo vos excommunicationis vinculo solvere. Data in synodo decimotertio Kalendas Martii, indictione II.

XX. AD CENTVLLVM COMITEM.

Præclaras virtutes quibus præditus erat denigrare eum asserit, dum consanguineam suam uxorem haberet. Suadet ut a tanto facinore abstineat, episcopos & ecclesiam veneretur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Centullo comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

AVDIVIMVS de te per tales quibus fidem habemus ea quæ Christianum principem bonis omnibus debeant commendare, quia sis videlicet amator justitiæ, defensor pauperum, & propagator pacis. Vnde te in dilectionem & gratiam sicut filium ecclesiæ Romanæ suscipimus, & ut in bonis cœptis de die in diem proficere studeas admonemus. Tamen reprehensibile quoddam in te esse cognovimus, quia scilicet consanguineam tuam habes uxorem: & inde nimis cavendum tibi, scilicet ne ex occasione culpæ istius cetera quæcumque agis bona dispereant. Age ergo, & secundum consilium Amati episcopi Elorensis, & Bernardi Massiliensis abbatis, siquidem ad vestras partes poterit pervenire, prædictum reatum emendare, & pœnitentiam inde agere stude, ne pro hoc animam tuam perdas, & nobilem feminam, quæ sub tutela tua est commissa, confundas. Ante omnia ecclesiam Dei venerari semper & honorare atque defendere stude, & episcopis quasi patribus tuis reverentiam & obedientiam exhibe. Scias pro hoc te & in hoc sæculo majorem gloriam, & in futuro vitam promereri perpetuam. Si facultas tibi esset veniendi ad nos, desideraremus te videre, ac plenius de animæ tuæ salute instruere. Data Romæ quinto Idus Martii, indictione secunda.

Partes boni principis.

XXI. AD ARELATENSES.

Reprehendit eos nulla pene cura moveri suam ecclesiam pastore esse destitutam. Propterea Vvapincensem episcopum mittit, ut aut episcopum eligant, aut promittant se in pastorem suscepturos quemcumque ipse ad eos miserit. Cetera quæ dicenda forent episcopo injunxisse significat.

Grego-

ANNO CHRISTI 1079.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universo clero & populo Arelatensis ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM sublata pastorali custodia gregi non parva imminere perpendimus, multa pro vobis solicitudine angimur, multo dolore compungimur, quod ecclesiam vestram tamdiu vigilantia pastoris & regimine idonei gubernatoris destitutam esse cognoscimus. Quod in hac re minus quam oportet vos esse solicitos, imo quasi propriæ salutis oblitos, nulla pene cura vel affectione permotos deprehendimus, majoris nobis tristitiæ causa consistit: quoniam perniciosius fere nihil est, quam contra mala urgentia nulla ratione consurgere, & suæ saluti in supremo discrimine aut nescire aut nolle consulere. His itaque curis ac tantæ desolationis vestræ causa stimulante, misimus ad vos fratrem nostrum videlicet Leodegarium Vvapincensem episcopum, quatenus cum illius consilio aut talem personam secundum Deum eligatis, quam vicarius noster Hugo Diensis episcopus literis suis nobis commendet, aut si apud vos, quod credimus, tanto regimini digna inveniri persona non potest, in manu fratris nostri Leodegarii Vvapincensis episcopi firmetis vos illum suscipere in pastorem, quem consecratum & honore pallii insignitum vobis ex parte sancti Petri miserimus. Cogitare enim debetis, quoniam secundum electionem gratiæ Dei de numero ovium Christi estis, & nequaquam secure vivetis, nisi qui ejus vice vobis præsit, & contra incursus callidi insidiatoris assidua circumspectione, auxiliante Deo, vos muniat; habeatis. Agite ergo, ne quis vos ad prospiciendum de honore ecclesiæ vestræ, & communi saluti animarum vestrarum impedire valeat, & ne visitatio legationis nostræ frustra ad vos facta esse videatur, per quam vobis caritas nostra repræsentatur & auctoritas: scientes quoniam quidquid ex utroque, Deo auctore, debemus & possumus ad profectum vestrum vobis exhibere promptam & indefessam voluntatem gerimus. Cetera quę dicenda sunt fratri nostro Leodegario injunximus: cujus legationi, quantum ad hoc pertinet negotium, ita volo ut credatis, ac si à nobis viva voce in auribus vestris dicerentur. Data Romæ Kalendis Martii, indictione secunda.

XXII. AD COMITISSAM MATHILDEM.

Respondet super conjugio Theodorici ducis, & super ejus intromissione de componenda inter se & Henricum regem pace, & de duce excommunicato à Metensi episcopo.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectæ in Christo filiæ Mathildi salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM animi nostri voluntatem super ea re scire cupiens, misisti nobis; quod Theodoricus dux optaret sibi conjugio copulare quondam uxorem marchionis Petroni, mandamus tibi: ille enim non est adeo notus nobis, nec illa nobis ita commissa, ut aliquid inde agere velimus. De eodem duce item significasti, quod si placeret nobis, de componenda pace inter nos & Henricum regem se intromitteret. Super hoc itaque respondemus. Legatus regis in præsentia universalis synodi juravit ex præcepto domini sui eum nostris mandatis per omnia obtemperaturum. Ea quoque de causa & spe nos jam misisse legatos nostros credo tuam scientiam non latere. Excommunicatum vero jam sæpe dictum ducem ab episcopo Metensi, quia non ignoras, nos sententię in illum prolatę noveris assensum dedisse, & eam firmavisse, nisi infra viginti dies postquam mãdata nostra resciverit, jussis nostris obedierit, & nisi civitatẽ & bona sancti Stephani, quæ injuste invasit, libera dimiserit, & ecclesiæ satisfecerit. Data Romæ quinto Nonas Martii, indictione secunda.

XXIII. AD AURELIANENSES.

Ecclesiæ eorum ærumnis consulere desiderans, Sanzonem, quem in episcopum optaverant, se libenter suscepisse: ne tamen Rainerio episcopo adhuc superstite, quem illi inutilem esse asserebant, præjudicium faciat, legatos se missurum ait, qui rem inspiciant, ut ipse deinde electionem confirmare possit. Interim nullus ecclesiæ bona distrahat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Aurelianensis ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem.

SCIATIS incunctanter quod de ecclesiæ vestræ ærumnis & angustiis, quam specialiter diliximus, & quæ una ex nobilissimis Galliæ ecclesiis quondam fuit, & adhuc erit, Deo favente, nos valde dolemus, & quia illi qualiter subvenire debeamus soliciti sumus, & ut ad pristinum decus & gloriam redeat nos impense operam damus. De Sanzone item filio nostro, quem vobis in episcopum optatis, noveritis quia libenter eum suscepimus, & paterno amore tractavimus. Sed quia Rainerius dictus episcopus, & ecclesiæ vestrę, ut dicitur, inutilis, nondum ex toto constat ab ea separatus, ne videamur alicui prejudiciũ facere, neu ob alicujus amicitiam forte quis suspicetur nos contra justitiã facere velle, legatos nostros ad vos mittere disposuimus, qui veritate discussą diligenter & probata, de eo possint ex auctoritate nostra, imo beati Petri, prout justitia dictaverit, sententiam dare. Postea vero electionem vestram secundum Deum confirmare, & quibus modis oportere videbitur, corroborare secundum canonica instituta curabimus. Interim vero res ejusdem ecclesię, tam vobis quam omnibus apud quos ubicumque reperiuntur, ex parte beati Petri monendo præcipimus, ut nemo distrahere vel demoliri pręsumat, videlicet præmia & ornamenta quę illi pertinere noscuntur. Quod si quis contra hæc nostra pręcepta temerarie conari tentaverit, sciat se gratiam beati Petri amissurum, & anathematis gladium, nisi resipuerit, incursurum. Data Romæ tertio Nonas Martii, indictione secunda.

XXIV. AD AMATUM EPISCOPUM ELORENSEM.

Causam inter abbates sanctæ Crucis & sancti Severi diligenter ei & Diensi episcopo terminandam committit: decernens interim quod in lite est ex integro abbatiæ sanctę Crucis restituendum esse.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Amato "Elorensi episcopo in Vasconia, salutem & apostolicam benedictionem. " id est Oleronensi

IOZELINUS archiepiscopus Burdigalensis confrater noster veniens ad limina apostolorum, duxit nobis ad memoriam, qualiter olim actum sit de discordia monasterii sanctæ Crucis & sancti Severi, quidve diffinitionis in Romana ecclesia susceperit. Nam & literas olim a nobis super hac re abbati sancti Severi transmissas invenimus, & abbatem secundũ tenorem earum inobedientẽ fuisse cognovimus. Unde ne præjudiciũ sibi aliqua pars fieri suspicetur, censuimus causam illam ante te & confratrem nostrum

Anno Christi 1079.

nostrum Hugonem Diensem episcopum diligenter esse retractandam: ita ut uterque auditores legitimum, Deo auxiliante, huic negotio finem imponatis. Adjudicavimus etiam ut illud quod in lite est ex integro abbatiæ sanctæ Crucis restituatur, quatenus possessione sibi reddita canonicum & legale sit quod acturi estis, & in executione judicii nostri irreprehensibiles appareatis. Quod si ille inobediens fuerit, & memoratæ ecclesiæ investituram abbatiæ sanctæ Crucis non restituerit, illum sicut rebellem a communione corporis & sanguinis domini merito separate. Data Romæ octavo Idus Martii, indictione secunda.

XXV. AD ARNALDUM ABBATEM SANCTI SEVERI.

Diensi & Olorensi episcopis commisisse significat, quid agendum foret in controversia inter eum & abbatem sanctæ Crucis: quare præcipit ut illis pareat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Arnaldo abbati sancti Severi salutem & apostolicam benedictionem.

POST recessionem tuam proxime factam, scias nos literas quasdam reperisse, in quibus inobedientiam tui liquido deprehendimus. Proinde notum tibi sit, nos eam causam scilicet, quæ inter te & abbatem sanctæ Crucis esse dignoscitur, diligentius discutiendam fratribus & coepiscopis Hugoni Diensi & Amato Olorensi legatis nostris commisisse: & quidquid isti de ea re statuerint judicantes, hoc deinceps vobis esse ratú firmumq; tenendum. Attamen interim, ut illam possessionem, scilicet ecclesiam sanctæ Mariæ de Solaco, de qua lis inter vos orta est, abbatiæ sanctæ Crucis ex integro restituas, apostolica auctoritate præcipimus, & ut quiete donec ad judicium veniat possidere permittas ex parte beati Petri jubendo monemus. Indignum quippe est, & canonicis institutis nimis alienum ducimus, causam quæ ventilanda est ad examen debere deduci, nisi de rebus in lite positis ille qui vim patitur prius fuerit revestitus. Iuxta ergo quod & monuimus & præcepimus, iterum inculcare curavimus, ne te ulterius super hac re, sicut hactenus, inobedientem reperire valeamus. Quod si inobedientia tua auribus nostris iterum fuerit delata, scias indubitanter te iram beati Petri & nostram incurrisse, & dignæ animadversionis sententiam in periculum ordinis tui provocasse. Data Romæ octavo Idus Martii, indictione secunda.

XXVI. AD FULCARDUM, * &c.

* præposi-tum & canonicos Insulanos

Mandat ut Lambertum, quem ipsi contra sua mandata male tractaverant, suscipiant, eique ablata restituant: nisi paruerint, eos punitúrum minatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Fulcardo Insulanæ congregationis præposito, ceterisque ejusdem congregationis canonicis tam minoribus quam majoribus, licet aliter meritis, salutem & apostolicam benedictionem.

NON modicum offendistis nos super injuria & exspoliatione rerum Lamberti filii nostri a vobis illata, imo in persona sua nobis facta, præcipue cum per Ingelrannum nostrum vobis mandaverimus, ut ei nullam injuriam inferretis propter obedientiam quam sibi injunximus. Mandamus ergo vobis, & apostolica auctoritate præcipimus, sicut canonicis specialiter munitis privilegiis beati Petri, quatenus hunc filium nostrum Lambertum fratrem & concanonicum vestrum cum omni benevolentia & dilectione suscipiatis, & sua sibi integre restituatis: remittentes vobis, ipso eodem interveniente, quidquid in eo & nobis deliquistis, eo videlicet tenore, ne deinceps contra nostra & sanctorum canonum decreta agere præsumatis. Quod si facere neglexeritis, (quod absit) rursumque clamor ad nos seu ad vicarium nostrum venerabilem virum Hugonem Diensem episcopum venerit, & gratiam beati Petri & nostram perdetis, & nos ulterius nullo modo patiemur inultos, sed sicut dignum fuerit gladio B. Petri contemptum nostrum vindicabimus. Data Romæ secundo Idus Martii, indictione secunda.

XXVII. AD MONACHOS DOLENSIS MONASTERII.

Præcipit ut amoto Gualterio, quem in abbatem contra excommunicationem elegerant, quique in concilio depositus fuerat, Viennensem archiepiscopum in abbatem suscipiant. Pro eorum autem inobedientia coram Diensi episcopo compareant, eique obediant; sin minus, excommunicationem in eos latam se confirmaturum ait.

Gregorius episcopus servus servorum Dei monachis Dolensis monasterii.

NOVERITIS Gualterium, quem vobis in abbatem contra excommunicationem apostolicæ sedis constituistis, collaudatione Romani concilii a nobis irrecuperabiliter esse depositum: & si de administratione abbatiæ vestræ saulterius, cognitis his literis, intromiserit, omnino excommunicandum. Quapropter apostolica vobis auctoritate præcipimus ut confratrem nostrum VVormundum Viennensem archiepiscopum, quem vobis in abbatem, Deo annuente, ordinavimus, sine omni contradictione suscipiatis, & ei sicut patri & abbati per omnia toto cordis affectu obediatis: & quia non modicum pro inobedientia vestra incurristis delictum, præcipimus vobis, ut dominica prima post pentecosten, scilicet in octavis, coram vicario nostro Hugone Diense episcopo satisfacturi, Valentiæ videlicet urbi vos repræsentetis, & quod ipse vobis præceperit obedienter teneatis. Quod si ipsi spiritu superbiæ his nostris literis inobedientes fueritis, excommunicationem a præfato vicario nostro super vos factam ab illo die nos confirmasse indubitanter sciatis. Data Romæ octavo Kalendas Aprilis, indictione secunda.

XXVIII. AD * NOBILES BITURICENSES.

* principes regionis Bituricæ

Ejusdem argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rodulpho, Odoni, Epponi, Vmbaldo, Everardo, Bozoni, Giraldo, Adelardo, & ceteris principibus Bituricæ regionis, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierint.

MIRAMUR temeritatem & insolentiam præsumptionis vestræ, quod contra fas & excommunicationem apostolicam vobis delatam, abbatiam Dolensem, quam in tutelam hactenus habuistis, * imo etiam ad cumulum detrimenti tam animarum vestrarum quam corporum, abjecto eo quem manibus propriis, Deo volente, vobis in abbatem consecravimus, Gualterium invasorem irrecuperabiliter deposuimus, & ei res ecclesiæ suisque fautoribus sub excommunicatione interdiximus. Confratri autem nostro VVormundo Viennensi archiepiscopo abbatiam Dolensem concessimus, imo reddidimus. Vos ergo monemus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut abjecto invasoris prædicti dominio, abbati vestro, jure canonico, VVormundo Viennensi archiepiscopo sincera mente & puro corde

* deest aliquis.

ANNO CHRISTI 1079.

corde obediatis. Quod si rebelles Deo & beato A Petro in his deinceps fueritis, a dominica prima post pentecosten, scilicet in octavis, cum Dolensibus monachis, nisi satisfecerint coram vicario nostro Hugone Diensi episcopo Valentiæ, vos excommunicationi subjacebitis. Si autem patri vestro spirituali confratri nostro VVormundo Viennensi archiepiscopo obedientiam & auxilium exhibueritis, gratiam Dei & beati Petri percipietis. Te autem, Rodulphe, quia in his plus ceteris tibi a Deo concessa est potestas, rogamus te & præcipimus, ut eum in abbatiam sine simulatione & dolo restituas, & totius iræ sive discordiæ oblitus, ei ut filius carissimus cohæreas; quatenus gratiam Dei & peccatorum tuorum indulgentiam ab ipso cui data est potestas ligãdi atq; solvendi percipias. Data Romæ decimotertio Kalendas Aprilis, indictione secunda. B

XXIX. AD LADISLAUM HUNGARORUM REGEM.

Regis devotionem erga sedem apostolicam laudat. Comites quosdam ac milites ecclesiæ fideles injuste in exilium relegatos commendat. Ad ecclesiarum defensionem hortatur; legatosque ad se mittere jubet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Ladislao Hungarorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT fidelium tuorum crebra relatione cognovimus, idemque ipsum nostris attestantibus ratum habemus, excellentia tua ad serviendum beato C Petro, quemadmodum religiosa potestas debet, & ad obediendum nobis ut liberalem filium decet, toto affectu & cordis intentione parata est. Vnde nimirum devotionem mentis tuæ super hoc studio non indigne laudamus, eique sincere congratulamur, quod quidem optimorum regum sequendo vestigia illustrat, servando tam in moribus normam justitiæ, quam etiam lineam nobilitatis in sanguine. Igitur quia de celsitudinis tuæ liberalitate & obedientia satis confidimus, ad quiddam nostræ universali solicitudini congruens, quod honori quoque tuo non parum concordat, invitare te non dubitamus: quatenus in eo & illa quæ de te verbis solis credita sunt esse vera facti indicio pateant, & nobis sit aperta firmior causa, qua te præ ceteris regiæ dignitatis amplius specialiusque diligere merito debeamus. Itaque comites illos vel,.. videlicet D... & C... eorumque milites, quos beato Petro fideles justitiæque fautores injusta (ut accepimus) sententia in exilium expulit, tibi commendatos esse ex parte nostra optamus. Et quia hactenus illis subvenire ex industria propria claritudo tua curavit, sentiant sibi nunc ob fidelitatem beati Petri nostramque commendationem solatii auxiliiq; munus copiosius accessisse. De cetero prudentiam tuam monemus, ut viam justitiæ semper studeas irreflexo calle tenere, & viduas & orphanos & peregrinos paterna pietate tueri, ecclesias non modo non lædere, sed etiam E ab arrogantium & invasorum petulantia & temeritate defendere, nec non & alia quæ recte intelliges, procures diligenter servare. Illud quoque nihilo minus scire te volumus, quosdam nomine tuo legatos ad nos olim venisse, quibus item nos istud injunximus, ut dilectioni tuæ suggererent, quatenus alios destinare, quo certiores efficeremur, censeret. Verum nobis adhuc in incerto manet, an ad te mandata nostra perlata sint, an aliquos postea miseris; liquet autem neminem a te legatum ad nos post inde venisse. Quare decrevimus ad te iterum idem repetendo scribere, itidemque de comitibus, quod jam postulavimus, iterando inculcare: quo & nuntios, si nondum misisti, non ulterius mittere negligas, & prænominatis omnibus præsidii manum familiarius proniusque in cunctis porrigere studeas. Omnipotens & misericors Deus, a quo bona cuncta procedunt, per merita & intercessiones beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ, & beatorum Petri & Pauli, gressus tuos per viam deducens justitię, constanter dirigat usque ad finem; & sic hujus vitæ temporalia regni gubernacula faciat temperare, quatenus æterna promerendo valeas adipisci. Data Romæ duodecimo Kalendas Aprilis, indictione secunda.

XXX. AD LANFRANCUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Arguit quod se non visitaverit a tempore assumptionis suæ: cujus causam cum regem esse noverit, hortatur ut eum moneat, ne quid injustum contra Romanam ecclesiam præsumat, ipseque ad se quantocius veniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Lanfranco Cantuariorum archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD ex illo tempore, quod sacerdotale summæ sedis jugum cervici nostræ, licet indigni, suscepimus, venire ad nos non multum curavit fraternitas tua, quanto minus hoc de dilectione tua sperare potuimus, eo amplius stupentes miramur: & nisi apostolica mansuetudo, nec non & amoris pignus antiquum nos hucusque detinuisset, profecto nos hoc graviter ferre jamdudum tibi constitisset. Verum, sicut certissime compertum habemus, adventum tuum vel metus regis, ejus scilicet quem inter ceteros illius dignitatis specialius semper dileximus, vel maxime tua culpa nobis negavit, & te quidem, si vel prisci amoris memoria superesset, vel debita matri Romanæ ecclesiæ dilectio in mente remaneret, non debuit aliquis aut mundanæ potestatis terror, aut cujusquam personæ superstitiosus amor, a conspectu nostro retrahere. Illum vero si contra apostolicam sedem novus arrogantiæ tumor nunc erigit, sive contra nos ulla libido seu procacitas jactat, tanto gravius feremus, quanto eum dilectione nostra indignum se fecisse constiterit. Quod tamen ne illi accidat, religio tua poterit hoc modo vitare, si ei diligenter aperiendo, & constanter admonendo consilium dederis, ne contra matrem omnium Romanam ecclesiam quid injustum præsumat, neve quid a religiosa potestate alienum petulanter audeat, & neque tuam neque alicujus devotionem ab apostolicæ sedis visitatione ulterius coercere attentet. Igitur decet fraternitatem tuam negligentiæ suæ excessus sapienter corrigere; atque ad apostolicam sedem quantocius properare, teque ipsum nostris obtutibus, ut optamus, utque sæpe mandavimus, præsentare; quatenus nos de his & de aliis negotiis præsentialiter conferre, atque utilitas ecclesiæ de nostro colloquio augmentum valeat, Deo favente, percipere. Data Romæ octavo Kalendas Aprilis, indictione secunda.

XXXI. AD INCOLAS PROVINCIÆ.

Pręcipit ut bona monasterii sancti Petri sub excommunicationis pœna restituant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, principibus, clericis, laicisque in Provincia commorantibus, exceptis his qui excommunicationi subjacent, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis omnibus esse putamus, quod monasterium sancti Petri, situm in loco qui Mons

ANNO CHRISTI 1079.

major dicitur, sanctæ Romanę ecclesiæ speciali quodam jure subjectum est, & apostolicæ sedis privilegiis ex tempore longo munitum. Vnde quia nobis pro suscepti regiminis solicitudine imminet ecclesiis omnibus providere, illis præcipue debemus vigilanter prospicere, quæ Romanæ apostolicæque sedi quodammodo vicinius hærent, & ejus tutela maxime sperant defendi. Quapropter, quoniam audivimus aliquos vestrum bona memorati monasterii contra jus & honestum sacrilega manu invasisse, distrahere, atque diripere, paterno affectu monemus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut quicumque res illius monasterii vi tenere invasas noscuntur, digna cum satisfactione emendare festinet, ac nemo deinceps contra animæ salutem bona ipsius ecclesiæ violenter attrectare præsumat. Quicumque ergo his salubribus mandatis nostris contraire, & bona ecclesiæ (sicut dictum est) sacrilego ausu contra interdictum nostrum detinere tentaverit, admonitus semel, atque iterum, & tertio, per convenientes inducias, si emendare contempserit, iram & furorem omnipotentis Dei contra se per excommunicationem apostolicam provocabit. Obedientibus vero apostolica auctoritate, & beati Petri, nobis licet indignis concessa, potestate, peccatorum suorum veniam indulgemus. Data Romæ secundo Kalendas Aprilis, indictione secunda.

XXXII. AD ISEMBERTUM EPISCOPUM PICTAVENSEM.

Rorgonis bona, ad Hugonem ejus germanum spectantia, ablata sub excommunicationis pœna restitui mandat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Isemberto Pictavensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad aures nostras, quod bona Rorgonis de Coequo, quæ mortuo ipso, in potestatem germani scilicet Hugonis nostri fidelis & filii jure debent concedere, Hugo [a] Delezini injuste præsumpsit invadere. Vndę quia prænominatum Hugonem clericum nostrum, & res ipsius in tutelam apostolicæ sedis suscepimus, fraternitati tuæ invitando præcipimus, ut super his curam vice nostra gerens, duci Guilielmo hæc eadem significando suggeras; quatenus in hac etiam re quantum beato Petro sit fidelis ostendat. Verum in primis volumus ut dilectio tua studeat memoratum Leziniacensem ev parte nostra cum jam dicto duce convenire, nec non illum de temeritate sua redarguendo de satisfactione monere. Quod si admonitus semel, iterum, ac tertio, per competentes inducias in pertinacia sua duraverit, & mandatis nostris inobediens justitiæ parere contempserit, apostolica auctoritate præcipimus, ut eum quousque resipiscens ablata restituat, vinculo anathematis illiges; quod idem postmodum nos firmaturos non dubites. Data Romæ Idibus Aprilis, indictione secunda.

[a] de Leziniaco

XXXIII. AD HUGONEM ABBATEM CLUNIACENSEM.

Vt bona, quæ Matisconensis ecclesia quiete possederat, ab ipso ablata aut restituat aut cãbio compenset: sin minus, Diensi episcopo & abbati sancti Pauli lis inter eos terminanda committitur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

LANDERICUS Matisconensis frater & coepiscopus noster ad apostolorum limina veniens, conquestus est apud nos ecclesiæ suæ jura a te sibi auferri, quæ de prædecessorum suorum tẽporibus, etiam simoniacorum, quiete visa est possidere. Nos ergo dignum esse & competens adjudicavimus, ut quæ bona temporibus irreligiosorum ecclesia sine molestia tenuit, eisdem sub pastore religioso in Romana ecclesia ordinato privari absque ratione non debeat. Quapropter dilectionem tuam monemus, ut res illas, super quibus prædicta Matisconensis ecclesia queritur, si usque ad supra memorati fratris nostri tempus possedit, deinceps quoque aut quiete retinere permittas, aut concãbium competens reddere studeas. Quod si inter vos hanc causam non potestis ipsi componere, volumus fratrem nostrum Diensem episcopum & sancti Pauli abbatem negotio huic interesse: quatenus eorum adhibita diligentia finem lis invenire rectum & congruum valeat, ac ulterius inter vos dissensio nulla remaneat. Sine concordia namque neque religiositatem dicimus quidquam valere, neque aliud opus, etsi bonum videatur, aliquid esse. Data Romæ decimo octavo Kalendas Maii, indictione secunda.

XXXIV. AD GEBUINUM ARCHIEPISCOPUM LUGDUNENSEM.

Confirmat primatus dignitatem Lugdunensi ecclesiæ super quatuor provincias concessam, dummodo simoniace archiepiscopus electus non fuerit.

PRIVILEGIUM LUGDUNENSIS ECCLESIÆ.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Gebuino Lugdunensi archiepiscopo.

ANTIQUA sanctorum patrum, quibus licet indigni & longe meritis impares in administratione hujus sedis succedimus, vestigia, inquantum divina dignatio permittit, imitari desiderantes, jus, quod unicuique ecclesiarum pro merito & dignitate sui ipsi contulerunt, nos ex eorum successionis cõsideratione decet illæsum & immutabile conservare, & munimine decretorum nostrorum ad perpetuam stabilitatem corroborare. Quapropter quia, dilectissime in Christo frater Gebuine, postulasti a nobis quatenus dignitatem ab antecessoribus nostris concessam ecclesiæ, cui Deo auctore præesse dignosceris, confirmaremus, & quæque sua ab infestatione hostili apostolicæ sedis defensione tueremur, inclinati precibus tuis confirmamus primatum super quatuor provincias Lugdunensi ecclesiæ tuæ, & per eam tibi tuisque successoribus, his tantum qui nullo interveniente munere electi vel promoti fuerint, videlicet a manu, ab obsequio, & a lingua. A manu, ut nullum precium prorsus a se vel ab aliquo tribuatur. Ab obsequio, ut nihil inde servitii faciat, sicut quidam intentione ecclesiæ prælationis potentibus personis solent deferre. A lingua, ut neque per se neque per submissam personam preces effundat. Sed neque his qui per sæcularem potestatem ad hanc dignitatem pervenerint, videlicet dono vel confirmatione alicujus personę quæ sanctę religioni videatur obviare, & contra puram & authenticam sanctorum patrum auctoritatem venire. Sed his nimirum hanc dignitatem concedendam esse sancimus, qui pura & sincera electione tibi successerint, & ita per ostium intraverint, sicut fraternitatem tuam cognovimus intrasse. His vero qui aliter intraverint, videlicet qui juxta dominicam sententiam non per ostium, sed aliunde ut fures & latrones ascenderint, non solum primatum hujus dignitatis non concedimus, verum etiam omni honore ecclesiastici regiminis indignos & alienos fore adjudicamus. Provincias autem illas quas vobis confirmamus, dicimus Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem, ut hæ

Species simoniæ. Quid a manu. Quid ab obsequio. Quid a lingua.

hæ videlicet provinciæ condignam obedientiam Lugdunensi ecclesiæ exhibeant: & honorem, quem Romani pontifices reddendum esse scriptis propriis præfixerunt, humiliter & devote persolvant salva in omnibus apostolicæ sedis reverentia & auctoritate. Præterea juxta tenorem postulationis tuæ, ecclesiæ tuæ hujusmodi privilegia præsenti auctoritatis nostræ decreto indulgemus, concedimus, atque firmamus; statuentes nullum regum, *& reliqua usque in finem, sicut in privilegio constat, quod est in capite hujus libelli.* Data Romæ duodecimo Kalendas Maias, indictione secunda.

XXXV. AD ROTHOMAGENSEM, TURONENSEM, ET SENONENSEM, archiepiscopos.

Ut archiepiscopo Lugdunensi super eos ex antiqua patrum auctoritate primati a se confirmato obedientiam præstent. Rationem & originem diversorum in ecclesia graduum declarat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus & coepiscopis Rothomagensi, Turonensi, & Senonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT novit fraternitas vestra, sedes apostolica, cui licet indigni, Deo auctore, præsidemus, divina gratia inspirante, Spiritu sancto edocta, per diversas provincias & regna præsules, archiepiscopos & primates ordinavit: cujus constitutione & auctoritate Lugdunensis ecclesia primatum super quatuor provincias, videlicet Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem & Senonensem per annorum longa curricula obtinuisse cognoscitur. Sanctorum igitur patrum nos, inquantum Deo Deo favente valemus, exempla sequi cupientes, ecclesiæ memoratæ primatum, quem ipsi decretis suis constituerunt atque sanxerunt, eorum freti potestate subinde confirmare studemus. Ad hoc enim divinæ dispensationis provisio gradus & diversos constituit ordines esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, una concordiæ fieret ex diversitate connexio, & recte officiorum gigneretur administratio singulorum. Neque enim universitas alia poterat ratione subsistere, nisi hujusmodi magnus eam differentiæ ordo servaret. Quia vero creatura in una eademque æqualitate gubernari vel vivere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sint angeli, sint archangeli, liquet quia non æquales sunt, sed in potestate & ordine, sicut nostis, differt alter ab altero. Si ergo inter hos qui sine peccato sunt ista constat esse distinctio, quis hominum abnuat huic se libenter dispositioni submittere? Hinc etenim pax & caritas mutua se vice complectuntur, & manet firma concordia in altera Deo placita dilectione sinceritas. Quia igitur unumquodque tunc salubriter completur officium, cum fuerit unus ad quem possit recurri præpositus. Provinciæ autem multo ante Christi adventum tempore divisæ sunt maxima ex parte, & postea ab apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa divisio est renovata, & in capite provinciarum, ubi dudum primates legis erant sæculi, ac prima judiciaria potestas, ad quos qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam imperatorum vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel injustitiis suis, ipsosque appellabant quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat. Ipsis quoque civitatibus, vel locis celebrioribus, patriarchas vel primates qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divinæ & ecclesiasticæ poni & esse jusserunt, ad quos episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent, ut ipsi nomine primatum fruerentur, & non alii. Reliquæ vero metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant, licet majorum comitum essent, haberent tamen metropolitanos suos, qui prædictis juste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non primatum, sed aut metropolitanorum archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ metropoles civitates suas provincias habeant, & suos metropolitanos habere debeant episcopos, sicut prius metropolitanos judices habebant sæculares; primates tamen, ut præfixum est, tunc & nunc habere jussæ sunt, ad quos post sedem apostolicam summa negotia conveniant, ut ibidem quibus necesse eleventur, & juste restituantur, & hi qui injuste opprimuntur juste reformentur atque fulciantur, episcoporumque causæ, & summorum negotiorum judicia, salva apostolicæ sedis auctoritate, justissime terminentur. Quapropter apostolica vobis auctoritate præcipimus, ut sæpe dictæ Lugdunensi ecclesiæ honorem & reverentiam a majoribus nostris de ecclesiis vestris præfixam ita vos exhibere humiliter & devote procuretis, quemadmodum vobis a suffraganeis vestris reddi debere non dubitatis. Omnipotens & misericors Deus pacis justitiæque serenus inspector cordi vestro clementer inspirare dignetur, ut per viam æquitatis concordiæque firmos gradus mihi in hoc sæculo tendere taliter studeatis, quatenus pro temporalibus æterna sumpturi, ad cælestis Ierusalem fines mereamini pervenire. Data Romæ duodecimo Maii, indictione secunda.

XXXVI. AD CANONICOS LUGDUNENES.

Præcipit ut sicut eorum decanus beneficia sine consensu fratrum acquisita renuntiaverat in suis manibus, sic hi qui vel contra excommunicationem, vel precio beneficia obtinuerant, in manibus sui archiepiscopi renuntient.

Gregorius episcopus servus servorum Dei canonicis Lugdunensis ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem.

QUIDAM vestrum ad nos cum archiepiscopo suo venientes, postquam de ecclesiæ vestræ statu & utilitate nos consuluerunt, sine apostolica benedictione recesserunt. Quod quidem licet merito indigne tulerimus, tamen apostolica mansuetudine dissimulamus, & dum cupimus saluti vestræ consulere, illorum excessus omittimus insequi. De filio vero nostro vestræque decano ecclesiæ B.... notificamus dilectioni vestræ, quod prudenti ac salubri consilio ductus obedientias ecclesiæ, ceteraque beneficia, quæ sine communi consensu fratrum acquisiverat, in manus nostras sponte renuntiavit, & se ulterius non intromissurum promisit. Ad cujus formam tam his qui furtim se subduxerunt, quam etiam abbatibus, vel cujuscumque clericalis ordinis omnibus ecclesiæ vestræ quicumque obedientias, vel ecclesiæ dispensationes precii pactione, vel contra excommunicationem Landerici Matisconensis episcopi, quam in capitulo vestro fecit, adepti sunt, apostolica auctoritate præcipimus, ut in manus fratris nostri Gebuini archiepiscopi

ANNO CHRISTI 1079.

archiepiscopi vestri refutare sine dilatione procurent. Volumus siquidem, ut nobilitatem, qua inter omnes Gallicanas ecclesias vestra hucusque resplenduit in religionis exemplo, nunc quoque vigilanter custodiat, & ut gloriam, quam hactenus præ ceteris illis habuit in dignitate, nunc augere incipiat in forma religionis. Noverit autem dilectio vestra, quoniam si nostris salubribus jussis obtemperantes hactenus male habita censueritis juste dimittere, ita vobis providebimus in utroque, ut & temporalibus commodis non destituamini, & erroris veniam de divina misericordia consequi valeatis. Quod si quis contra salutem propriam animo indurato, postquam ad notitiam ejus hæc nostra præcepta pervenerint, ultra viginti dies eis inobediens fuerit, illi omnium ecclesiarum ingressum, & corporis & sanguinis domini communionem, quousque resipiscat, apostolica interdicimus auctoritate. Data Romæ duodecimo Kalendas Maii, indictione secunda.

XXXVII. AD IORDANUM PRINCIPEM CAPUANUM.

Arguit quod beato Petro fidem non servaverit, novercam suam nubere coegerit, episcopum ad apostolorum limina venientem spoliaverit, & ecclesiam sancti Benedicti deprædatus sit. Monet ut his delictis satisfaciat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Iordano Capuano principi.

Iordani meminit Leo Ostiensis libro 3. capite 46. & alibi.

SICUT nonnulli noverunt, olim te nos admodum dileximus, & honorem tuum tam in præsenti sæculo adaugere, quam in futuro servare studuimus hactenus. Existimavimus enim te, ut nobilem deceret filium, fidem beato Petro servaturum, & decus ipsius in cunctis pro viribus tuis adaucturum. Verum longe nos fefellit opinio; & qui de te nihil tale pridem quivimus credere, nunc advertimus de hac perfidia tua multos non fuisse mentitos. Ecce enim dudum novercam tuam & dominam contra jus & fas de ecclesia trahere invitam & reclamantem, eamque nubere nolentem nuptiis tradere violentissime præsumpsisti. Episcopum ad apostolorum limina venientem nuper ausus es impedire, & quod ferebat more prædonum auferre. Novissime ecclesiam beati Benedicti sacrilego ausu intrare, deprædari, & violare non timuisti: & qui bona ecclesiarum, quoniam fere cuncta quæ tenes earum sunt, defendere debueras, tu potissime temerator ipsarum & dilaniator existis. Quapropter ex parte beati Petri monemus te, ut si ipsius iram, & beati Benedicti indignationem non vis incurrere, super his omnibus nobis justitiam facias. Quod si contempseris, ad dominum omnipotentem nos reclamabimus: de cujus misericordia confidimus, quod dabit nobis consilium, quid in tantam arrogantiam & immoderatam superbiam tuam facere debeamus. Data Romæ undecimo Kalendas Maii, indictione secunda.

XXXVIII. AD HENRICUM EPISCOPUM AQUILEIENSEM.

Usum pallii, præter alias solennitates in privilegio contentas, in duabus aliis festivitatibus, ipsi tantum, non successoribus, concedit pro meritis ejus.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Henrico carissimo in Christo fratri & coepiscopo Aquileiensi, salutem & apostolicam benedictionem.

TUÆ dilectio fraternitatis per legatum suum humiliter exoravit, quatenus sibi, præter eas solennitates quæ in privilegio ecclesiæ vestræ continentur, in beati Udalrici confessoris Christi atque pontificis, sed & in beatæ Afræ martyris, festivitatibus usum pallii concederemus: cujus ecclesiastici honoris excellentia sicut pravis & inobedientibus juste denegatur, ita bonis & morum honestate præditis apostolica moderatione pro meritis quandoque supererogaṇda fore videtur. Proinde quia te sinceræ dilectionis erga nos affectum habere confidimus, quia legatos nostros Albanensem videlicet episcopum & Paduensem benigne tractasse, & fideliter, sicut oportuit, adjuvisse dignosceris, postremo, quia pro componenda pace multum desudasse probaris, petitionem tuam libenter accepimus. Hujus igitur tibi præcepti auctoritate concedimus, ut in solenniis beati Udalrici confessoris atque pontificis, & beatæ Afræ martyris, in missarum celebritate pallio utendi licentiam habeas. Quod tamen tibi in tua vita, non loco tuo, concessum esse cognoscas. Data Romæ decimosexto Kalendas Iulii, indictione secunda.

XXXIX. AD RAINALDUM EPISCOPUM CUMANUM.

De Pergamensis ecclesiæ electo multa ad se crimina perlata refert, quæ omnia ipso adhortante emendari vult: sin minus, illum apostolica auctoritate ab eo diligenter de objectis examinari, absolvi, vel condemnari. De his qui a simoniacis nescienter & sine venalitate ordinati sunt quid sentiendum statuit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Rainaldo Cumano episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

TUA nobis, frater carissime, missis literis curavit intimare dilectio, Arnulphum Pergamensis ecclesiæ electum nostro libenter & consilio credere & præcepto obedire. Nos equidem vestræ caritatis, sicut nostis, experientiæ indubitanter credimus. Verumtamen multa de prædicto viro ad nostram ex quorumdam relatione pervenere notitiam, quæ si vera, quod absit, esse constiterit, nos valde contristant, & in eo non levi sunt ultione plectenda. Conqueritur enim Gorzo miles ejus & signifer, cum duobus fratribus atque coheredibus suis, castellum quod dicitur Rocha de Glizione, quod hactenus utpote proprii juris sine omni contradictione tenuerunt atque possederunt, nunc tam sibi quam consortibus suis a supradicto Arnulpho violenter, &, quod dictu nefas est, fraudulenter esse subreptum; cui tamen militi prius cujusdam quasi securitatis & fœderis, tamquam ad tollendum suspicionis metum, quædam fertur callide sacramenta præbuisse, & postposito Dei timore cupiditatis perfidiam incurrisse. Nec tali contentus facinore B..... presbyterum præfati " Gorzi clericum deprædari, & suis, ut asserit, omnibus spoliare non metuit. Præterea pestiferas simoniace hæresis nundinas exercere, & inter cetera archidiaconatum Pergamensis ecclesiæ quinquaginta librarum precio vendidisse perhibetur. Huc accedit, quod servos Dei, quos ut religiosum virum decet

" Gorzonis

ANNO CHRISTI 1079.

decet tueri, & in cunctis adjuvare deberet, e contrario infestare & molestare conatur. Tuæ igitur fraternitatis solicitudo corripiendo sive exhortando studeat atque provideat, quatenus sæpedictus electus hæc omnia emendare festinet, & tam coram Deo, quam coram hominibus, bonum testimonium habere procuret. Si vero vel omnia hæc, vel quædam fortasse negare voluerit, volumus atque præcipimus, ut apto tempore & loco nostræ vicis auctoritate eum de objectis diligenti examinatione discutias, & remota omni occasione quod justitia dictaverit modis omnibus exequaris. Quod autem M. .'. . . presbyter filius noster interrogare curavit, quid de his qui a simoniacis nescienter & sine precio ordinati sunt apostolicæ sedis misericors censura decernat, hoc observare te volumus, eos qui ante tempus Nicolai papæ sine venalitate a simoniacis ad aliquem gradum promoti sunt, si tamen vita eorum irreprehensibilis esse probatur, per manus impositionem confirmatos in suis ordinibus permanere & ministrare posse. Data Romæ undecimo Kalendas Iulii, indictione secunda.

XL. AD BOSONEM.

Vt ecclesiam sancti sepulchri, quam Simoni regendam committit, liberam dimittat. Quod si quid juris in ea se putet habere, se coram legato in concilio rationem dicturus præsentet; alioquin, sententiam excommunicationis a legato in eum latam se confirmaturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Bosoni.

ECCLESIAM sancti sepulchri de Novo vico, quæ juris ecclesiæ Hierosolymitanæ & censualis ejus esse dicitur, huic nostro clerico Simoni regendam commendavimus; quam ab omni molestia & calumniosa omnium hominum infestatione liberam esse volentes sub tutela nostra esse decernimus. Quapropter quoniam te illam tyrannice invasisse audivimus, te præsenti pagina commonemus, ut, si Deum & sanctos apostolos tibi vis habere propitios, ab invasione prædictæ ecclesiæ de cetero cessare penitus debeas, nullamque ulterius præfato Simoni molestiam, vel clericis ibi Deo servientibus inferre præsumas : sed (ut dictum est) libera ab omni perturbatione secura sanctæ Hierosolymitanæ ecclesiæ, cui fidelium illam devovit intentio, Deo propitio, ex nostra auctoritate in perpetuum conservetur. Quod si aliquid justitiæ in supradicta ecclesia te habere confidis, ante legatum nostrum Diensem episcopum in concilio, quod proxime celebraturus est, te præsentare debebis; sciens hoc, quod in nullo contra justitiam te volumus prægravare. Si autem monita nostra, imo Dei verba (quod absit) audire contemnens, ab illicita & interdicta invasione supradictæ ecclesiæ te cohibere nolueris, excommunicationem, quam in te pro ipsa ecclesia legatus noster Hugo Diensis episcopus in concilio Pictavensi jaculatus est, auctoritate apostolica confirmamus. Data Lateranis quarto Kalendas Iulias, indictione secunda.

LIBER SEPTIMVS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis, millesimo septuagesimonono, pontificatus vero domini Gregorii anno septimo, indictione secunda [a].

[a] Ad tertiam pertinent quæ sequuntur.

I. AD HVBERTVM SVBDIACONVM.

Increpans ejus moram, reditum properare jubet. Significat se [a] Zeuzoni non commisisse ut adversus Angliæ regem verba faceret. Vult regem moneat, ut debitum honorem ecclesiæ reddat. Rothomagensis archiepiscopi sacerdotis filii promotionem non approbat, nec quæ ipse Hubertus cum Lingonensi episcopo egerat; quæ Diensi episcopo terminanda committit. Monet ut duos ex Angliæ & Normanniæ provinciis episcopos ad synodum venire curet.

[a] Teuzoni

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo filio Huberto sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiacono, salutem & apostolicam benedictionem.

MIRAMVR nimium, & nobis admodum displicere cognoveris, te tantas moras hactenus habuisse, & ad apostolicam sedem tamdiu distulisse reverti. Neque vero alicujus rei excusatio te satis reddere potest purgatum : excepto si vel causa infirmitatis, vel quod non patuerit aditus redeundi, dimiseris. Nam pecunias sine honore tributas quanti precii habeam, tu ipse optime potuisti dudum perpendere. Quapropter sciens quia propter multa volumus tuam præsentiam, reditum tuum quantum potes maturare procura. Significasti autem nobis [a] Zeuzonem quasi ex parte nostra legatum adversus Anglicum regem verba fecisse; quæ noveris ex nobis mandata non esse. Verum multa sunt unde sancta Romana ecclesia adversus eum queri potest. Nemo enim omnium regum etiam paganorum contra apostolicam sedem hoc præsumpsit tentare, quod is non erubuit facere; scilicet ut episcopos, archiepiscopos, ab apostolorum liminibus ullus tam irreverentis & impudentis animi prohiberet. Vnde volumus ut eum nostra vice prudentia tua studeat admonere, quatenus honorem, quem sibi a subditis suis graviter ferret non exhiberi, sanctæ Romanæ ecclesiæ non tantopere laboret imminuere, & debitas gratias agendo gratiam beati Petri procuret acquirere. Nos enim amicitiæ nostræ pristinæ circa eum memores, & apostolicam mansuetudinem, quantum Deo auctore possumus, imitantes, hucusque illius culpæ pepercimus: qui si his, & similibus quæ tibi nota sunt, modum non imposuerit, omnino sciat se iram beati Petri in se graviter provocaturum. Audivimus etiam Rothomagensem archiepiscopum sacerdotis filium esse. Quod si verum deprehenditur, noveris promotioni illius nos assensum nequaquam tribuere. De eo autem quod in Flandria cum Lingonensi episcopo non ex monitis nostris intelleximus te fecisse, scias & contra rationem & injuste fuisse præsumptum, cum nos in partibus illis Diensi episcopo præcipue solicitudinis nostræ vicem de omnibus commiserimus. Quamobrem monemus, ut ipsum quantocius procures adire, & cum eo rationem facti ponere; quatenus in ea re ipse quod corrigendum fuerit corrigat, & quod confirmandum corroboret. Præterea monemus te, ut ex parte beati Petri præcipias, & invites tam Anglicos, quam Normannicos ex unoquoque archiepiscopatu, vel duos episcopos ad Romanam synodum, quam in quadragesima, Deo auctore, sumus celebraturi, venire. Qui si forte murmuraverint, & ad eum terminum se dixerint interesse non posse, vel post pascha studeant apostolicæ sedi se præsentare. Data Romæ nono Kalendas Octobris, indictione tertia.

[a] Teuzonē

II. AD LVCENSES.

Contra clericos infestos suis episcopis confirmat decreta summorum pontificum, ab ordinibus ac præbendis

ANNO CHRISTI 1079.

præbendis eos in perpetuum submovens, & monens clerum ac populum ne illis communicent, neve auxilium præbeant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Lucensi clero & populo, exceptis his qui communicant atque consentiunt excommunicatis, salutem & apostolicam benedictionem.

CLERICORUM vestræ ecclesiæ diligenter causam examinantes, diuque in ea laborantes, nullam in eis rationem atque veritatem, sicut decet Christianos, invenimus. Quorum mirabilem & inauditam superbiam, licet sine audientia secundum synodalem sententiam quam in se provocaverant punire debuerimus, mansuetudinis tamen spiritu res eorum audiendas esse dignum duximus, ut saltem confusos & convictos ad sanum consilium sensumque humilitatis revocaremus. Nam si in eis aliquod humilitatis signum mens nostra perpendisset, sine aliqua a nobis misericordia non recessissent. Quibus in superbia sua perdurantibus, auctoritas beatorum martyrum atque pontificum Fabiani & Stephani coram nobis allata est; quam nos per omnia huic negotio convenire cernentes, eos ut rebelles & inobedientes ejusdem auctoritatis sententia damnavimus, quam literis nostris inserendam esse existimavimus, ut quantis sint facinoribus irretiti, quantisve contumeliis digni, liquido pateat. *Fabianus:* Statuimus, ut si aliquis clericorum suis episcopis infestus aut insidiator fuerit, eo quod criminari tentaverit, aut conspirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium submotus a clero curiæ tradatur, cui diebus vitæ suæ deserviat, & infamis absque ulla restitutionis spe permaneat. *Stephanus papa:* Clericus qui episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus, quia infamis effectus est, & a gradu debet recedere, ac curiæ tradi serviendus. Hanc itaque in eos promulgantes sententiam, existimavimus, ut saltem terrore tantæ auctoritatis ad humilitatem converterentur. Sed ipsi dati in reprobum sensum, & demersi in diabolicæ cæcitatis puteum, a communione sanctæ ecclesiæ separati & excommunicati recesserunt. Unde nos prædictorum sanctorum statuta firmantes, ex auctoritate beati Petri eos ab ordinibus & præbendis ecclesiæ sancti Martini in perpetuum submovemus, & decernimus ita ut nullum deinceps inter canonicos ejusdem ecclesiæ locum teneant, aut præbendarum aliquod solatium seu spem in posterum habeant. Vos itaque, dilectissimi filii, admonemus, imo apostolica auctoritate interdicimus, ut scelerosis contumaciæ actibus eorum non communicetis, neque consilium aut auxilium contra dominum impendatis, sed ut ipsi illæsi & immunes a damnatione eorum permaneatis, illique ad pœnitentiam confundantur, infra ambitum civitatis vestræ eos cohabitare non permittatis; & ut tota provincia eorum præsentia & contagione mundetur, operam detis. Quod nisi feceritis, & eos magis quam justitiam & salutem animarum vestrarum dilexeritis, totius excommunicationis eorum in vos periculum inducetis, & iram Dei in præsenti & in futura vita sine dubio sentietis: eos vero qui illis, ne in superbia sua permaneant & confundantur, restiterint, gratia beati Petri remunerandos censemus & promittimus. Data Romæ Kalendis Octobris, indictione tertia.

III. AD GERMANOS.

Excusat se de quibusdam sibi objectis, in legatos culpam rejiciens, si quid contra apostolica mandata aut vi aut dolo egerint, eosque ad perseverantiam hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus fidelibus sancti Petri in Teutonico regno commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad nos quod quidam ex vobis de me dubitant, tamquam in instanti modo necessitate usus sim sæculari levitate. Qua certe in causa nullus vestrum præter instantiam præliorum majores me & patitur angustias, & suffert injurias. Quotquot enim Latini sunt, omnes causam Henrici præter admodum paucos laudant ac defendunt, & pernimiæ duritiæ ac impietatis circa eum me redarguunt. Quibus Dei gratia omnibus sic restitimus hactenus, ut in neutram adhuc partem, nisi secundum justitiam & æquitatem, secundum nostrum intellectum declinaremus. Nam si legati nostri aliquid contra quod illis imposuimus egerunt, dolemus: quod ipsi tamen (sicut comperimus) tum violenter coacti, tum dolo decepti fecerunt. Nos vero injunximus eis, ut locum ac terminum communiter statuerent opportunum, ad quem sapientes nostros, & idoneos legatos, propter discutiendam causam vestram dirigeremus, atque ut in sedes suas episcopos restituerent, & abstinere ab excommunicatis docerent. Si quid contra hæc vel decepti vel coacti fecerunt, non laudo. Sciatis indubitanter quoniam, Deo gubernante, nemo hominum, sive amore, sive timore, aut per aliquam cupiditatem potuit me unquam, aut amodo poterit seducere a recta semita justitiæ. Vos itaque si revera & in caritate non ficta fideles Dei atque sancti Petri estis, nolite in tribulationibus deficere, verum ut boni æmulatores in incepta fidelitate immobiles perdurate: quoniam *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Matth. 10. Impræsentiarum modo nihil vobis aliud de prædicto negotio mandare possumus, quia nuntii nostri nondum sunt reversi: quibus utique venientibus (secundum quod ab ipsis intellexerimus) vobis, quantocius possumus, veraciter indicabimus. Data Romæ Kalendis Octobris, indictione tertia.

IV. AD VVEZELINUM.

Ut regem Dalmatiæ apostolica auctoritate constitutum infestare desistat. Monet si quid adversus eum habeat, ab apostolica sede judicium expetat, alioquin excommunicationis sententiam cum omnibus suis fautoribus incursurus.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvezelino nobili militi, salutem & apostolicam benedictionem.

SCIAS nos de prudentia tua multum mirari, ut qui te esse dudum beato Petro & nobis fidelem promiseris, contra eum quem in Dalmatia regem auctoritas apostolica constituit tu modo coneris insurgere. Quapropter nobilitatem tuam monemus, & ex parte beati Petri præcipimus, ut adversus jam dictum regem deinceps arma capere non presumas: sciens quod quidquid in illum ausus fueris, procul dubio te in apostolicam sedem facturum. Si vero adversus ipsum aliquid te forte dicis habere, a nobis judicium debes expetere, & expectare justitiam potius quam contra eum ad injuriam sedis apostolicæ manus tuas armare. Quod si te tuæ temeritatis non pœnituerit, sed contra mandatum nostrum contumaciter ire tentaveris, scias indubitanter quia gladium beati Petri in audaciam tuam evaginabimus, & eodem pertinaciam tuam, & omnium qui tibi in ea re faverint, nisi resipiscas, mulctabimus. Si vero obediens, sicut Christianum decet,

ANNO CHRISTI 1079.

decet, prudenter extiteris, gratiam beati Petri, & apostolicæ sedis benedictionem, sicut obtemperans filius consequeris. Data Romę quarto Nonas Octobris, indictione tertia.

V. AD ACONUM REGEM DANORUM.

Gratulatur ei fidem & Christianæ religionis cultum, & quod sanctam Romanam ecclesiam matrem agnoscens ejus documenta sibi exposcat. Hortatur ad majorem in dies profectum, ut suo exemplo subditos ad saniora consilia provocet. Cupit aliquem prudentem clericum ab eo ad se mitti, qui & illius gentis mores sibi exponat, & rediens apostolicæ sedis mandata ad eum perferat.

*Gregorius episcopus servus servorum Dei * Acono regi Danorum, salutem & apostolicam benedictionem.*

* Canuto

SINCERO caritatis affectu dilectioni tuæ congratulamur, quia licet in ultimis terrarum finibus positus, ea tamen quæ ad Christianæ religionis cultum pertinere noscuntur, vigilanter studes inquirere, & quod sanctam Romanam ecclesiam matrem tuam & universorum recognoscens, ipsius documenta tibi exoptas & exposcis. Volumus etiam atque monemus, in his studiis & desideriis devotio tua persistens, & quantum pietas divina præstiterit crescens, nullatenus a proposito recto deficiat, sed ad meliora quotidie, sicut prudentem virum & regiam decet constantiam, roboretur. Animadvertere siquidem debet excellentia tua, quod quanto pluribus supereminet ac dominatur, tanto magis sibi subditos potest exemplo suo, aut ad deterius (quod absit) inflectere, aut ad sanum consilium ignavos etiam provocare. Intueri quoque prudentiam tuam necesse est, temporalis vitæ gaudia quam sint caduca, quam fugitiva, quæ, etsi vita diu crederetur mansura, tamen sæpe multis adversis ex improviso surgentibus secura stare non possunt. Unde summopere curare oportet, ut ad illa quæ transire nesciunt, & habentem deserere nequeunt, gressus tuos constanter dirigas, & affectum mentis intendas. Cuperemus nimium certe de vestris aliquem prudentem clericum ad nos venire, qui & vestræ gentis mores seu continentias sciret nobis pleniter intimare, & apostolicæ sedis documenta sive mandata plenius eruditus ad vos posset perferre. Data Romæ Idibus Octobris.

VI. AD ALPHONSUM REGEM CASTELLÆ.

Gratulatur de ejus fide & obedientia erga apostolicam sedem. Hortatur ad perseverantiam boni operis. Mittit claviculam auream, in qua de catenis beati Petri continetur, & legatum suum ei commendat plura suo nomine relaturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Alphonso, glorioso regi Hispaniarum, salutem & apostolicam benedictionem.

OMNIPOTENTI Deo laudes & gratias agimus, qui gloriam vestram gratia suæ visitationis illustrans, beato Petro apostolorum principi fide ac devotione conjunxit, cui omnes principatus & potestates orbis terrarum subjiciens, jus ligandi atque solvendi in cælo & in terra contradidit. Qua de re & vobis merito gaudendum est, quoniam eo ampliora vobis parata sunt præmia, quo divina dignatio correctionem regni vestri, quod diu in errore perstiterat, usque ad vestra reservavit tempora, ut veritatem Dei & justitiam, qua illi qui vos præcesserunt rectores & principes, & universus populus, tot annis tum cæcitate ignorantiæ, tum obstinata temeritate caruerant, vestra mereretur suscipere sublimis humilitas & fidelis obedientia. Verum quia omne opus bonum non tam ab incœptu, quam ex fine suo retributionis debitum spectat, excellentiam vestram paterna caritate monemus, ut quod a legatis nostris de religione fidei & ecclesiastici ordinis accepistis, & adhuc, Deo auctore, accepturi estis, firmiter teneatis: quia sicut certa spes salutis est his qui in observatione fidei & doctrinæ hujus sanctæ apostolicæ sedis permanent, ita illis qui ab ejus concordia & unitate exorbitaverint, haud dubiæ damnationis terror imminet. Et quidem de vobis bene speramus: quoniam relatione dilecti filii nostri Richardi cardinalis presbyteri sanctæ Romanæ ecclesiæ, quem nunc secundo ad vos mittimus, bonam voluntatem vos habere intelleximus. Sed quoniam devota corda semper admonitione gaudent, & istæ etiam virtutes exercitio indigent, hortamur eminentiam vestram, ut ab hac terrena & caduca dignitate ad illam quæ cælestis & æterna est mentem levet: hac utatur sicut transitoria & cito peritura; illam appetat quæ æternitatem pariter habet & gloriæ plenitudinem. Attendere enim & solicite pensare debetis, quoniam quotidie ad finem vitæ volentes nolentesque properatis, & quidquid divitiarum, honoris, potentiæ, nunc arridet, vicina mors, cum minime putatur, rapiet, & omnia tenebris & amaritudine claudet. Quæ ergo in illis spes, quæ gloria, quæ delectatio, aut desiderium esse debet, quæ se amantes decipiunt, sequentes fugiunt, habentes derelinquunt? Quanto autem in his quisque minus delectatur, minusque elatione super se rapitur, tanto securius ad ea quæ vera sunt bona deducitur. Cujus rei exemplum ipse dominus ac salvator noster Iesus Christus aperte monstravit, cum oblatum sibi ab hominibus regnum pia humilitate respuit, nec speciem quidem terrenæ sublimitatis in oculis hominum gerere voluit, qui in hunc mundum, ut nos ad regnum cæleste perduceret, venit. Quapropter sicut carissimum filium vos admonemus, ut hæc sedulo vobiscum cogitantes, coram illo vos exhibeatis humilem, qui vos constituit valde sublimem, & inter omnia & præ omnibus Deo placere studentes, commissa vobis regni gubernacula ita administrare cum Dei adjutorio procuretis: quatenus vestra eminentia nullum futuræ abjectionis aut infortunii casum sentiat, sed ad coronam incorruptibilis regni, & solium æternæ gloriæ transeat. Ut autem nostra exhortatio cordi vestro altius imprimatur, ex more sanctorum misimus vobis claviculam auream in qua de catenis beati Petri benedictio continetur; quatenus per ejus præsentia patrocinia uberiora erga vos beneficia sentiatis, & in amore ipsius de die in diem ferventes accendamini, promerentes ut omnipotens Deus, qui illum admirabili potentia a nexibus ferreis liberavit, ejus meritis & intercessionibus vos ab omnium peccatorum vestrorum vinculis absolvat, & ad gaudia æterna perducat. Ad hæc commendamus vobis hunc dilectum filium nostrum, quem, sicut supra diximus, nunc secundo ad vos mittimus, ut eum sicut nos audiatis, & in omnibus sibi favorem exhibeatis; quatenus non fiat inanis cursus & labor illius apud vos, sed pro commissa sibi legatione ea quæ de ecclesiasticis causis tractanda invenerit, efficaciter exequi, & ad statum rectitudinis, Deo adjuvante, perdu-

ANNO CHRISTI 1079.

perducere valeat. Cetera vero quæ hic minus continentur, in ejus ore posuimus, cui vos in nullo credere dubitetis, per quem nostram vobis auctoritatem repræsentari cognoscitis. Data Romæ decimooctavo Kalendas Novembris, indictione tertia.

VII. AD RICHARDVM CARDINALEM.

Constituit eum abbatem Massiliensem a fratribus postulatum. Hortatur ad onus fideliter suscipiendum. Desiderare se ait monasterium sancti Pauli & monasterium Massiliense unire: & post monasteriorum ejus rectam dispositionem, legationem suam in Hispaniam persequi jubet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richardo cardinali in legatione Hispaniæ constituto, salutem & apostolicam benedictionem.

B

VNANIMITAS fratrum Massiliensium, in literis suis sanctæ memoriæ fratris tui memorans obitum, novo me dolore sauciavit: petens insuper contemplatione amoris sancti fratris tui, teque velut ipsum alterum futurum sperans, uti sibi te concederem in abbatem; quod & feci. Volo ergo ut fratres tuos nullo modo pertinaciter resistendo contristes, sed voluntati Dei & sanctorum fratrum facile acquiescas. Volumus etiam atque monemus, ut, inquantum potes, spes tantorum fratrum de te vana non fiat, sed Spiritum sanctum fratris tui viriliter induas, sæcularia ac juvenilia desideria ut mortem fugias, sanctæ regulæ medullitus te adstringas, ne occasione tuæ juventutis monasterium sanctum, quod avertat Deus, patiatur aliquod detrimentum religionis. Notum autem tibi facio, quia desiderium mihi est monasterium beati Pauli apostoli & monasterium Massiliense tanta caritatis unione constringere, ut & illud semper pro amore beatissimi Pauli ex apostolica auctoritate succrescat, & beatissimi Pauli monasterium ad sanctam religionem ex illius monasterii religione proficiat. Postquam autem, Deo auctore, monasteria tua bene composueris, legationem tibi commissam ad Hispanias perficere non moreris. Data Romę quarto Nonas Novembris, indictione tertia.

C

VIII. AD MONACHOS MASSILIENSES.

Dolet de obitu eorum abbatis, quorum monasterium quemadmodum Cluniacense apostolicæ sedi unit. Electionem Richardi cardinalis in abbatem ab eis factam confirmat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo Massiliensis congregationis fratribus, salutem & apostolicam benedictionem.

NON dubitamus fraternitatis vestræ dilectionem mœroris & tristitiæ plenam super venerandi patris sui excessu vehementi dolore constringi, de cujus transitu profecto nemini majus incommodum quam nobis aut æque magnum evenisse putamus, qui talem tantumque adjutorem nobis e latere subductum sentimus. Intelleximus siquidem in ipsius prudentia & consilio, si vita aliquamdiu comes maneret, plurimum utilitatis, Deo favente, non solum in Transalpinis, verum etiam in Italiæ partibus, cum multorum salute, sanctæ Romanæ ecclesiæ perventurum. Vnde nos quoque tanti culminis onus, quod ultra vires est, sustinentes, ejusmodi solatio sublato, cum neminem, aut vix paucos suffragatores similes inveniamus, quanto mentis angore teneamur, liquido quidem potestis & ipsi perpendere. Verum quia omnipotentis Dei inæsti-

E

A mabilis providentia omnia juste & sapienter disponit, judicia ejus, nimirum recta consilia ipsius, æquitatis & misericordiæ plena nobis sunt, fratres, æquanimiter ferenda. Et quoniam memoratus pater vester, quod vivendo promeruerit, obeundo incunctanter est Abrahæ sinu receptus, nos dulci illius memoria a vobis stricti, præcipue etiam divino amore monente, locum vestrum specialiter diligere, juvare, & ab omnibus violentiis, sicut ecclesiæ Romanæ specialiter hærentem, defendere decrevimus: & quemadmodum Cluniacense monasterium longo jam tempore sedi apostolicę constat esse unitum, ita quoque vestrum deinceps, ut eidem sedi similiter hæreat in perpetuum volumus atque sancimus. Audivimus autem, quod caritas vestra filium nostrum & presbyterum cardinalem Richardum loco germani ipsius in abbatem velit eligere, quam denique electionem nos approbamus, & apostolica auctoritate firmamus: in hoc item vobis obnoxii, & quasi vinculis geminatis annexi, quod sanctæ Romanæ ecclesiæ filium rectorem vobis appetitis. Oportere igitur arbitramur omnium bonorum dispensatorem exorare, quatenus ipsum eum saluti vestræ ita vigilantem provisorem efficiat, ut is pro salubri cura & talentis multiplicatis æternæ hereditatis dona percipiat, & præmia beata reportans matrem suam lætificet. Data Romæ quinto Nonas Novembris, indictione tertia.

IX. AD ASTENSEM, TAVRINENSEM, ET AQVENSEM EPISCOPOS.

Vt cujusdam Bonifacii conjugium cum muliere germano suo defuncto olim desponsata prohibeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus & coepiscopis, Astensi, Taurinensi, & electo Aquensi, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad nos quod Bonifacius marchio, germanus Mainfredi & Anselmi, nuper interemptorum, ejusdem Anselmi desponsatam conatur sibi in conjugium copulare. Quod quam sit flagitii plenum, quam a Christianæ religionis legibus alienum, nemo qui sacros canones novit potest ambigere. Quapropter dilectioni vestræ præcipimus, ut illum nostra vice convenientes, commoneatis, quatenus contra sanctorum patrum statuta tali tamquam nefario connubio desistat ulterius operam dare. Quod si se ad hoc perpetrandum juramento putat adstrictum teneri, perniciosæ obligationis stultum pactum non observandum, sed in irritum devocandum esse censemus, & vobis taliter habendum mandamus. Sin vero contra salutem suam animo indurato in placito tam nefando perstiterit, & salubribus monitis, sicut Christianum decet, obtemperare contempserit, vos in eum primi canonicam sententiam promulgate, quam nos exinde, Deo auctore, firmabimus, & apostolica potestate roborabimus, ne ceteri hoc exemplo ducti aut in deteriora labantur, aut similia sibi licere forte existiment. Data Romæ tertio Nonas Novembris, indictione tertia.

D

X. AD * BRITANNOS.

* VNIVERSOS.

Queritur de falsę pœnitentiæ consuetudine, quę inter cetera vitia tunc temporis in ecclesia inoleverat: cui malo ut remedium afferat mittit eo legatum Olorensem episcopum, ut eo præside in synodo congreganda de ea re diligenter pertractetur: interim ipse quæ vera sit pœnitentia exponit.

Gregorius

ANNO CHRISTI 1079.

Gregorius episcopus servus servorum Dei episcopis, sacerdotibus, principibus, aliisque omnibus in Britannia commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierint.

SACERDOTALIS culminis dignitas tum imperitia, tum negligentia sacerdotum, sicut vestra dilectio novit, ex longo jam tempore peccatis exigentibus fuit collapsa. Ex qua quidem re, quasi ex pestifera radice, innumera mala exorta sunt, adeo ut usque ad hæc nostra tempora, inter cetera quæ male pullulant vitia, falsæ nihilo minus pœnitentiæ consuetudo inoleverit. Quapropter quia nobis pro officii nostri consideratione & solicitudinis magnitudine imminet hæc & hujusmodi quantum possumus, Deo largiente, corrigere; volumus atque apostolica auctoritate præcipimus, ut legatum nostrum, Amatum videlicet Olorensem episcopum, cui vicem nostram in partibus vestris commisimus, studeat vestra fraternitas reverenter convocare, & ut illo agente synodale concilium congregetur, ubi cum aliis quæ ad salutem pertinent animarum, etiam de pœnitentiæ consultatione diligentius pertractetur. Qua in re hoc summopere vos cavere oportet, aliosque monere debetis, quia si quis in homicidium, adulterium, perjurium, vel aliquid hujusmodi lapsus, in aliquo talium criminum permanserit, aut negotiationi, quæ vix agi sine peccato potest, operam dederit, aut arma militaria portaverit, excepto si pro tuenda justitia sua vel domini, vel amici, seu etiam pauperum, nec non pro defendendis ecclesiis, (nec tamen sine religiosorum virorum consilio sumpserit, qui æternæ salutis consilium dare sapienter noverunt) aut aliena bona injuste possederit, aut in odium proximi sui exarserit, veræ pœnitentiæ fructum facere nullatenus potest. Infructuosam enim pœnitentiam dicimus, quæ ita accipitur, ut in eadem culpa, vel simili deteriori, vel parum minori, permaneatur. Vnde quisquis digne vult pœnitere, necesse est ut ad fidei recurrat originem, &, quod in baptismo promisit, diabolo scilicet pompisque illius abrenuntiare, & in Deum credere, videlicet recta de eo sentiendo mandatis ipsius obedire, solicitus sit vigilanter custodire. Quicumque ergo taliter pœnituerit, quoniam aliter simulatio dici potest, non pœnitentia, illi peccatorum suorum remissionem apostolica freti potestate largimur, insuper æternæ beatitudinis gaudia de omnipotentis Dei misericordia confisi promittimus. Data Romæ octavo Kalendas Decembris, indictione tertia.

XI. AD VRATISLAVM BOHEMORVM REGEM.

Monet ut ecclesias ab invasoribus defendat. Divinum officium in Sclavonicam linguam verti prohibet. Legatos quos petierat se missurum promittit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vratislao Bohemorum duci, salutem & apostolicam benedictionem.

HVIVSMODI salutationis nostræ consuetudinem, scilicet apostolicæ benedictionis, eam tibi mittentes, non sine hæsitatione modo servavimus, propterea quod videris excommunicatis ipse communicare: quicumque enim bona ecclesiarum invadunt, id est sine certa licentia episcoporum vel abbatum diripiunt, vel ab aliqua persona accipiūt, non solum ab apostolica sede hoc tempore, verum etiam a multis sanctis patribus, sicut in scripturis

A eorum reperimus. Verum utcumque se res habeat, saluti tuæ internæ providere non modo ex antiqua tui dilectione movemur, verum etiam ex suscepti honoris, imo laboris intuitu, profecto compellimur, eo magis quod multorum profectui tua sublimitas esse potest exemplum. Neque enim hoc tibi relinquitur, vel dicere vel cogitare: Meum non est alienam vitam vel mores in spiritualibus exquirere sive distringere. Procul dubio namque tantorum reus existis, quantorum vias ab interitus præcipitio poteras volens reflectere. Illud quoque vigili mente pertractes oportet, ne honorem tuum divino honori, sive pecuniam præponas justitiæ, neu quod in te cinerem a subdito tibi consimili fieri
B non sine gravi animadversione patereris, in creatorem tuum & omnium præsumi æquanimiter feras. Indubitanter etenim non Dei, sed diaboli membra, & falsi Christiani convincuntur, qui suas injurias persequuntur usque ad sanguinem, & Dei contumelias negligunt usque ad oblivionem. Divitias autem potentia tua quas habet, non ob meritum datas, sed ob solicitudinem putare debet sibi commissas. Denique non tantum sæcularibus oneri videtur inopia, quantum spirituales viros gravant divitiæ, simul etiam diffusa potestas. Perpendunt quippe si ille cui una ovis sub necis suæ conditione committitur non solum centum eodem pacto non cuperet recipere, verum etiam illa ne aliquo casu
C dispereat haud sine timore solicitus est observare, quod sibi tanto sit irremissius vigilandum magisque timendum, quanto super plures curam seu potestatem acceperit. His ita perspectis, ad majorem te mentis vigilantiam præsentis sæculi fugacitas invitat: & cum illud quod in hac luce magis diligitur, vita scilicet præsens, ad occasum furti festinet, profecto quo magis ad districti examinis diem propinquas, eo amplius ad æterna præmeditanda & adipiscenda te sana ratio mittit. Hæc itaque nostra monita, sive mandata volumus, imo jubemus, ut ante suæ mentis oculos excellentia tua sæpius ponat, & crebrius legendo, audiendo meditetur, non quod elegantius scripta nequeas in sanctorum paginis invenire, sed quia hæc ad te specialiter ex no-
D bis, imo ex beato Petro missa sunt, & ista frequentius recogitando poteris Deo propitiatore ad potiora cognoscenda exsurgere. Quia vero nobilitas tua postulavit, quo secundum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere. Ex hoc nempe sæpe volventibus liquet non immerito sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret & subjaceret despectui, aut prave intellecta a mediocribus in errorem induceret. Neque enim ad excusationem juvat, quod quidam religiosi viri hoc quod simpliciter populus quærit patienter tulerunt, seu
E incorrectum dimiserunt, cum primitiva ecclesia multa dissimulaverit, quæ a sanctis patribus, postmodum firmata Christianitate, & religione crescente, subtili examinatione correcta sunt. Vnde ne id fiat quod a vestris imprudenter exposcitur auctoritate beati Petri inhibemus, teque ad honorem omnipotentis Dei huic vanæ temeritati viribus totis resistere præcipimus. De legato autem nostro, quem mitti ad se tua devotio poposcit, noveris item nos preces tuas ad præsens commode efficere minime potuisse: tamen in hoc anno, divina favente clementia, tales procurabimus invenire personas, quæ & negotiis vestris valeant utiliter deputari, & necessitudines vestras plenius cognoscentes ad notitiam

ANNO CHRISTI 1079.

ANNO CHRISTI 1080.

titiam nostram deducere. Vt ergo tute possimus ad vos legatos nostros dirigere, necesse arbitramur & volumus, ut filium nostrum Fredericum, & hunc Felicem ad nos iterum studeas aut horum alterum mittere, quatenus ita possint quo destinabimus secure venire. Data Romæ quarto Nonas Ianuarii, indictione tertia.

XII. AD MANASSEM ARCHIEPISCOPUM RHEMENSEM.

Ejus excusationem nullatenus admittens, ad Lugdunense concilium eum alias vocatum venire præcipit coram legatis apostolicis objectis criminibus responsurum.

B *Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ Rhemensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

MIRAMUR fraternitatis tuæ prudentiam ad hoc tot occasiones invenire, ut in infamia sua & ecclesiæ suæ tempore longo permaneat, & quod opinio relinquitur judicium subterfugere videatur, cum magis ad hoc profecto eam decuerit laborare, ut suspicionem tanti reatus a se & ecclesia sua excluderet. In præterito siquidem anno ad argumentum excusationis tuæ quamdam nobis obtulisti auctoritatem, te videlicet non alicujus, sed nostræ tantum præsentiæ subdendum fore judicio: unde, ut etiam nunc apparet, in literarum nostrarum C exemplaribus dignissime reprehensus es. Nunc vero immemor promissionis tuæ, qua Romæ te supra corpus beati Petri obligasti, aliam excusationem obtendis, timore videlicet diffidentis regni, ad Lugdunense concilium, ad quod vocatus es, venire non posse. In qua re quantum excusatio tua nutet, liquido valet perpendi. Nam neque legatus Romanæ ecclesiæ in negotio tuo contemnendus fuit, qui (sicut noscit fraternitas tua) maximis & præcipuis conciliis, videlicet Nicæno & Calchedonensi, aliisque multis præfuit, & hujusmodi quæstionibus certum diffinitionis terminum dedit; neque illud nunc assumendum tibi fuit, te Lugdunum non posse venire, cum omnia viæ illius pericula, si qua sunt, tutissimis & securissimis ductoribus posses D transire, Lugdunensi scilicet archiepiscopo, & Lingonensi episcopo, qui fraterna te caritate tractarent, & sine omni formidine ad prænominatum perducerent locum. Ad quem nimirum locum sponte & sine invitatione aliqua accedendum fuit, ut si immunis es a culpa, collaudatione synodali infamiæ tuæ silentium daretur, & non solum per Diensem, sed per confratrem nostrum Albanensem episcopum, & per abbatem Cluniacensem, quem eidem synodo interesse speramus, res tua diligentius retractaretur: quod si aliqua nimis dura in te daretur sententia, justitiæ moderamine utentes, non solum contra te non agerent, verum etiam pro te laborante præpropere dictum vel factum corrigerent. E Quod si forte ad prædictum concilium non iveris, aurem debitæ obedientiæ matri tuæ Romanæ ecclesiæ diu te supportanti non inclinaveris; si quid contra te Diensis cum consensu religiosorum fratrum nostrorum egerit, non solum sententiam in te prolatam non immutabimus, verum etiam apostolica auctoritate firmabimus. Quod si fraternitati tuæ videbitur prolatæ sententiæ rationabiliter posse obviari, volumus te magis coram vicario nostro, Diensi videlicet episcopo aliisque religiosis, in patria illa, ubi accusatorum & defensorum major copia invenitur, rationes tuas exponere, quam Romam per tot labores & difficultates, ubi utrumque A deest, frustra spe judicii quærere. Interea fraternitatem tuam ex parte omnipotentis Dei per auctoritatem beati Petri monemus, ut, si te in hac causa culpabilem cognoscis, potius quam aliquo sæculari ingenio te excusandum existimes, studeas animam tuam per dignos pœnitentiæ fructus liberare. Data Romæ tertio Nonas Ianuarii, indictione tertia.

XIII. AD THEODORUM VIRDUNENSEM EPISCOPUM.

Vt Arnulphum comitem, qui episcopum Leodicensem ad sedem apostolicam venientem deprædatus est, & jurare compulit se res ablatas nunquam repetiturum, conventu habito ad pœnitentiam & satisfactionem cogat: alioquin, ecclesiæ introitum & corporis ac sanguinis dominici communione interdicat: & nisi intra quindecim dies resipuerit, anathematis gladio una cum suis fautoribus eum feriat. Vltoribus episcopi injuriarum peccatorum veniam pollicetur, episcopum a coacto juramento absolvens.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Theodorico Virdunensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad nos fratris & coepiscopi nostri Henrici Leodicensis gravis calamitas, quem ad apostolorum limina venientem Arnulphus comes rebus suis omnibus, quas secum ferebat, expoliatum, ad augmentum nequitiæ, post suorum ereptionem compulit gladiis jurare quod ablata nunquam repeteret, & quod a nobis super tali tantoque facinore sibi veniam impetraret. Quod immane flagitium ut cognovimus, profecto vehementer doluimus, cum propter impeditam fratris nostri devotionem, tum propter illius detestabilem audaciam; quæ nisi digna animadversione vindicata fuerit, restat ut ei suisque similibus, si qua deteriora sunt & possunt, perpetrandi concedatur occasio: verumtamen, ne forte judicemur potius iræ consulere, quam parere justitiæ, volumus atque apostolica auctoritate præcipimus, ut fraternitas tua quoscumque potest episcopos, abbates, sacerdotes, & clericos, studeat adunare, & conventu habito super hac re illum improbum ad pœnitentiam & satisfactionem invitare. Quod si in malitia sua perdurans aut pœnitentiam agere, aut ablata noluerit digna cum satisfactione restituere, ecclesiæ introitum, & corporis & sanguinis dominici participationem, tua ei fraternitas interdicat: datisque sibi quindecim dierum induciis, si infra illud spatium non pœnituerit, & ad emendationem sceleris sui non venerit, anathematis eum gladio fulta præcepto auctoritatis apostolicæ feriat: quod certe nos exinde omnibus modis firmabimus. Ac postmodum quidem volumus atque jubemus, ut in illum dilectio tua quibus valebit modis insurgat. Quicumque enim illius nefandæ præsumptioni auxilium aut assensum dederit, sciat se gratiam Dei & beati Petri procul dubio amissurum. Quicumque vero prædicti confratris nostri, imo beati Petri, injurias pro viribus suis ulcisci contenderit, ei nos apostolicam benedictionem tribuimus, & de divinæ pietatis munere confisi peccatorum suorum veniam pollicemur. Nolumus etiam prudentiam tuam ignorare, nos sæpe dictum coepiscopum ab illius malitiose coacti juramenti conditione absolvisse, sanctæque ecclesiæ contumeliam vindicandi licentiam ipsi dedisse: quem ut in omnibus pro posse studeas adjuvare iterum iterumque monemus atque rogamus. Data Romæ tertio Kalendas Februarii, indictione tertia.

Anno Christi 1080.

XIV. AD HENRICVM LEODICENSEM EPISCOPVM.

Dolet de contumelia illi ab Arnulpho illatá, abſolvitque eum a juramento violenter præſtito, ac mandat ut contra Arnulphum inſurgens ejus ſceleris pœnas ſumat. Significat ſe Virdunenſi epiſcopo præcepiſſe ut illum in ea readjuvet.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Henrico Leodicenſi epiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

COGNITA tuæ fraternitatis adverſitate & contumelia tibi, imo beato Petro, illata, "nimirum valde dolere ſumus coacti. De juramenti vero injuſtiſſima obligatione dilectioni tuæ ſic respondemus, non debere exiſtimari eam ullis juramenti vinculis poſſe teneri, quæ tam nefandiſſime coacta juraverit. Vnde & apoſtolica te auctoritate abſolvimus, ut non tuæ vel alicujus conſcientiæ ob hoc videaris innexus aut debitor eſſe. Inſuper etiam eadem freti poteſtate fraternitati tuæ licentiam damus, imo hortamur, ut contra injurias beato Petro illatas, niſi præſumptor ille pœnituerit, digneque ſatisfecerit, quibus viribus poteſt, inſurgat, atque illum omnibus modis infeſtet, & de eo tanti ſceleris pœnas, Deo opitulante, petat & ſumat. Indignum namque nobis videtur, exemplumque ceteris improbis audendi pejora futurum, ſi hoc flagitium iſte impune ſuſceperit. Vnde etiam fratri noſtro Virdunenſi epiſcopo, aliiſque beati Petri fidelibus, ſummopere præcipimus, ut dilectionem tuam unanimiter adjuvantes eum tyrannum & Chriſtianæ religionis conculcatorem impugnent, & armis tam carnalibus quam ſpiritualibus undique & ubique, quantum poſſunt, inſequentes coarctent. Data Romæ tertio Kalendas Februarii, indictione tertia.

" nimium

XV. AD BRITANNOS ET TVRONENSES.

Controverſiam inter eccleſiam Turonenſem & Dolenſem per legatos apoſtolicæ ſedis auditis utriuſque partis juribus vult diffiniri.

Diffinitio ſynodalis inter archiepiſcopum Turonenſem, & epiſcopum Dolenſem de pallio.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus epiſcopis Britanniæ, clero & populo in Turonenſi provincia conſtitutis.

NOTVM eſſe volumus, controverſiam inter eccleſiam veſtram & Dolenſem peſtifere ortam multum nobis in Romana ſynodo laborem ingeſſiſſe, ſed tamen, Deo miſerante, poſt longam diſcuſſionem, quam juſtius potuimus, hanc quæ ſubſcribitur diffinitionem inveniſſe. Archiepiſcopus ſiquidem veſter eccleſiam Turonenſem jus ſuum in Britannia perdidiſſe conquerens, Romanorum pontificum auctoritatem in medium duxit, quæ perſpicue probat Britanniam Turonenſi eccleſiæ quemadmodum ſpirituali matri & metropoli ſuæ ſubjectionem & reverentiam debere. Dolenſis vero epiſcopus non ſolum auctoritatem audientiæ noſtræ non exhibuit, verum etiam ipſa verba ſua ad defenſionem prolata nulla certitudine cui fides danda eſſet fulta videbantur. Tamen quia in patria ſua quamdam auctoritatem ſe reliquiſſe aſſerebat, viſum nobis fuit ut ad retractandum negotium illud induciæ darentur, & pro hac aliiſque cauſis legati apoſtolicæ ſedis dirigerentur; ut auditis utriuſque partis rationibus, ſi cognoverint Britannos A auctoritatem authenticam apoſtolicæ ſedis, videlicet eorum pontificum quorum ordinatio & vita digna & legalis fuerit, habere, per quam poſſint ſe a ſubjectione prædictæ Turonenſis eccleſiæ ſubtrahere, quieti deinceps permaneant in ſua libertate. Quod ſi contigerit eos hujus auctoritatis, quam modo diximus, non poſſe habere defenſionem, ſopita deinceps & in æternum omni controverſia Turonenſem eccleſiam matrem & metropolim ſuam recognoſcant, & eam quæ decet metropolitanum archiepiſcopo veſtro ſubjectionem & obedientiam exhibeant, reſervato Dolenſi epiſcopo pallii uſu: ita tamen ut nullus ſucceſſorum ſuorum aliquo in tempore ad hanc dignitatem aſpiret, ſed B (ſicut ſupra diximus) tam ipſi videlicet in eccleſia Dolenſi conſtituendi, quam etiam ceteri Britanniæ epiſcopi magiſterio Turonenſis archiepiſcopi in perpetuum ſubditi permaneant. Data Romæ octavo Idus Martias, indictione tertia.

XVI. AD HVBERTVM EPISCOPVM TARVANNENSIVM.

Ejus contumaciam accuſans, præcipit ut quandocumque vocatus fuerit coram Dienſi epiſcopo apoſtolicæ ſedis legato omnino ſe præſentet de multis ſibi objectis criminibus ſeipſum purgaturus. Ejus canonicis, qui quamdam villam uſurpaverant divinum officium interdicit, & ab C eo interdici vult.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei Huberto Tarvannenſium epiſcopo.

QVOD ſalutem & apoſtolicam benedictionem tibi non mandamus, ea maxime cauſa eſt, quod in regiſtro noſtro legitur te ab Hugone hujus ſanctæ ſedis legato apud Monaſteriolum hæreticum publice convictum, & poſtea, antequam eſſes ab hac infamia expurgatus, audivimus ſimoniace epiſcopum factum. Deinde quod apoſtolicæ ſedis præcepta ſuper te & ſuper canonicos tuos de caſtro ſancti Pauli promulgata pro quadam villa "Keſſeca nominata, quam cum ſuis pertinentiis canonici D S. Mariæ & S. Audomari ſæpe in præſentia noſtra conqueſti ſunt ſibi & ſuæ eccleſiæ auferri, prout ipſi iterum conqueruntur, penitus deſpexiſti. Ac propterea excommunicationem, quæ in noſtro regiſtro ſcripta eſt, tu cum eis incurrendo, ſine reſpectu Dei & apoſtolicæ reverentiæ divinum officium, ſicut audivimus, celebrare præſumpſiſti. Pro quibus & aliis pluribus a fratre noſtro Hugone Dienſi epiſcopo ſemel & iterum ad concilium vocatus, & poſtea a nobis ad ſynodum Romanam invitatus ut te expurgares, quia non veniſti, nec canonice excuſaſti, niſi apoſtolicæ pietatis manſuetudo nos diſpenſatorie ad tempus ſuſtineret, ſententiam juſtæ depoſitionis tua inobedientia, quæ E vere eſt idololatria, jamdudum ſuſcepiſſet. Sed tamen adhuc tibi paterno parcentes affectu, quia diutius tot & tanta quæ de te dicta ſunt ferre nullo modo honeſte poſſumus, apoſtolica auctoritate præcipimus, ut ubi & quando prædictus frater noſter Hugo Dienſis epiſcopus te vocaverit, de his vel aliis ſatisfacturus, occaſione poſtpoſita, ita paratus & circumſpectus advenias, ut, ſi te innocentem & falſo accuſatum ſcis, cum Dei auxilio & conſcientiæ puritate ab omnibus objectis & objiciendis canonice expurgari poſſis. Præterea omne divinum officium omnibus canonicis de caſtro ſancti Pauli, te ſolo interim uſque ad audientiam excepto, interdicimus: & ipſis & locis eorum, quouſque

" Reſeca

ANNO CHRISTI 1080.

usque præfatam villam cum ecclesia & aliis suis pertinentiis canonice ecclesiæ sanctæ Mariæ & sancti Audomari restituerint, & coram Hugone Diensi episcopo de inobedientia & excommunicatione satisfecerint: & nisi tu statim visa præceptione nostra prædictis canonicis tuis, & omnibus locis eorum, & præcipue ubi canonici denominati sunt, omne divinum officium interdixeris, omne officium tuum auctoritate apostolica interdictum noveris. Data Romæ septimo Kalendas Aprilis, indictione tertia.

XVII. AD DOLENSES MONACHOS.

Mandat ut duo monasteria, quæ Lemovicensis episcopus ecclesiæ suæ ab ipsis subtracta conquestus fuerat, usque ad adventum apostolicæ sedis legati eidem episcopo restituant. Quod si quid in ea re juris se credant habere, coram legato ostendant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Dolensibus monachis, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATER & coepiscopus noster Lemovicensis conquestus est nobis in synodo, quam nuper Romæ Deo opitulante celebravimus, quod vestra fraternitas ecclesiæ suæ duo monasteria subtrahit. Testatus est etiam ipse frater & coepiscopus noster atque legatus noster Hugo Diensis episcopus, quod vos pro hac causa ad duo concilia, scilicet ut inter vos & prælibatum episcopum exinde justitiæ finem componeret, admonuit: sed, ut ipse asserit, nullam justitiam seu obedientiam exhibere voluistis. Quapropter synodalis conventus decrevit, ut præfata monasteria in potestate Lemovicensis ecclesiæ redire debeant, & sine contradictione vestra, seu vestrorum usque ad adventum legati nostri quiete ab ipsa ecclesia possideantur. Nos itaque juxta fratrum nostrorum consensum atque consilium quod supra deliberatum est confirmantes, mandamus vobis atque præcipimus, ut usque ad præfixum terminum permittatis prædictam ecclesiam Lemovicensem ipsa monasteria retinere. Si vero in eis aliquid justitiæ vos habere confiditis, legati nostri adventum expectantes, causam vestram illi opportuno loco & tempore, ubi possit Lemovicensis episcopus interesse, repræsentate. Ante cujus audientiam causa vestra diligentius ventilata & plenius cognita justitiæ finem inveniat, & inter vos omni lite sopita quisque vestrum suo jure contentus injuriam facere desinat. Data Romæ Kalendis Aprilis, indictione tertia.

XVIII. AD VVILIELMVM AVXIENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Arguens eum inobedientiæ præcipit ut Pezanensem abbatem cogat Aureliacensi abbati restituere quamdam ecclesiam illi monasterio ab apostolica sede concessam, contumaci ecclesiæ introitu interdicto.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vuilielmo Auxiensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

MIRAMVR prudentiam tuam ita se apostolicæ sedi inobedientem exhibuisse, ut negotium, quod tibi vicarii nostri commiserunt, ad exequendum tu non curans parere, contempseris ad effectum perducere. Siquidem injuncta tibi est ab eis cura justitiam faciendi Petro abbati Aureliacensis cœnobii juris hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ de Dodone abbate Pezanense, qui ex longo tempore invasam detinet ecclesiam juris itidem beati Petri, sed præfato monasterio Aureliacensi concessam, quæ nominatur sancta Maria Dalmairaci. Qua in re quantam beato Petro reverentiam habueris in hoc evidenter apparet, quod & invasor ecclesiam calumniose adhuc occupare non desinit, & prædictus abbas Aureliacensis apostolicas aures ob id interpellare compellitur, præsertim cum supra nominatus Pezanensis convictus, & a legatis nostris Stephano cardinale & Gerardo Ostiensi coepiscopo adjudicatus debere illam ecclesiam reddere, quia non fecerit excommunicationem incurrerit. Quapropter dilectionem tuam monemus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut sæpe dictum Pezanensem abbatem cogas Aureliacensi præfixam ecclesiam unde lis est restituere, & condigna satisfactione ipsum sibi placabilem reddere. Quod si forte spiritu superbiæ induratus acquiescere noluerit, & monasterio illi quod invasum est, officium divinum, & invasori, nostra auctoritate omnis ecclesiæ interdicas introitum. Nam non inter religiosos monachos, sed nec inter laicos, debet annumerari qui sacrilegium perpetrare non timet. Data Romæ secundo Idus Aprilis, indictione tertia.

XIX. AD BITVRICENSES, NARBONENSES ET BVRDIGALENSES.

Præcipit ut beneficia Aureliacensi cœnobio ablata restituantur, & obsequium atque fidelitas a vicecomite exhibeatur abbati, quem se obligasse significat, ne ulli militi ultra unum mansum de possessione ecclesiæ daret. Confirmat monasterii Viacensis refutationem a principe in manu abbatis consensu episcopi & clericorum factam.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus in Bituricensi, nec non Narbonensi, seu Burdigalensi, provinciis constitutis, exceptis his qui apostolica excommunicatione tenentur, salutem & apostolicam benedictionem.

CLAMOR abbatis Aureliacensis cœnobii, quod proprii juris B. Petri, concessione fundatoris scilicet B. Geraldi, esse dignoscitur, auribus nostris insonuit, videlicet super quibusdam personis qui injuste detinent beneficia prędicti monasterii a prędecessoribus suis sub fidelitate & dominio pro defensione ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa. Præcipue conqueritur super Berengario Carlatensi vicecomite, qui propria cupiditate ductus, debitum servitium & fidelitatem abbati exhibere negat, nisi beneficium quod immerito detinet adhuc etiam de jure ecclesiæ augeatur. Proinde apostolica auctoritate præcipimus, quatenus omnis, qui beneficium præfatæ ecclesiæ ad hoc aliquando suscepisse cognoscitur, subjectionem & fidelitatem abbati persolvat, & servitium pro beneficio largiri non deneget, & ab exactione illicitæ augmentationis desistat: aliter enim invasor & sacrilegus esse comprobatur. Nos vero detrimentum supradicti cœnobii agnoscentes, abbatem sub promissione fidei suæ in manu nostra obligavimus, ut nulli militum liceat illi ultra unum mansum de possessione ecclesiæ dare sub hac vel alia occasione, neque alicui alteri personæ, nisi communis utilitas fratrum regulariter degentium postulaverit, & apostolicæ æquitati renuntiare ausus fuerit. Monasterium autem Maurzicense cum omnibus sibi adjacentiis, & ecclesias scilicet Dalmairaci & montis Salvii, & ceteras, nec non terras & possessiones in quacumque suprascriptarum provinciarum ablatas, seu

Anno Christi 1080.

seu malis consuetudinibus oppressas, monasterio A Aureliacensi scriptis sive testibus olim juste concessas, apostolica auctoritate præcipimus restitui, & sine inquietudine aliqua permitti. Monasterium quidem Viacense in manu abbatis refutatum a principibus ipsius terræ consensu episcopi & clericorum sibi suisque successoribus concedimus & confirmamus, & fautoribus refutationis apostolicam benedictionem largimur: & eos qui ecclesias sive prædia præfati monasterii injuste detinent, absque ulla dilatione reddi jubemus. Qui ergo his mandatis nostris spiritu superbiæ acquiescere noluerit, præcipueque Berengarius, si obedire contempserit, gratiam beati Petri amittet, & iram omnipotentis Dei incurret. Obtemperantibus autem gratiam B Dei & apostolicam benedictionem de misericordia divina confisi largimur. Data Romæ secundo Idus Aprilis, indictione tertia.

XX. AD MANASSEM ARCHIEPISCOPUM RHEMENSEM.

Depositionis sententiam a legato contra eum in Lugdunensi concilio prolatam se confirmasse ait: licentiam tamen adhuc se expurgandi coram quibusdam episcopis indulget, dummodo interim ejus accusatorum res in integrum restituantur, & Rhemensem ecclesiam relinquat, & in alium locum secedat, clericosque in ea secure Deo servire permittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Manassæ C *Rhemensi.*

SCIAT fraternitas tua, quod depositionis sententiam, a legato nostro Diensi episcopo in Lugdunensi concilio religiosorum virorum consilio prolatam, & nos dictante justitia in Romana synodo apostolica auctoritate firmavimus. Sed tamen contra morem Romanæ ecclesiæ nimia, ut ita dixerim, misericordia ductus, adjunctis tibi Suessionensi, Laudunensi, Cameracensi, Catalaunensi, episcopis, vel eorum similibus, cum aliis duobus quorum testimonio æque confidamus, si de justitia confidis, & eos habere poteris usque ad festivitatem sancti Michaelis purgandi licentiam tibi indulgemus; ea videlicet conditione, ut Manassæ & Brunoni, & ce- D teris qui pro justitia contra te locuti fuisse videntur, rebus suis in integrum restitutis usque ad ascensionem domini proximam Rhemensem ecclesiam a tua occupatione ex toto liberam deseras, & Cluniacum aut Casam Dei cū uno clerico & duobus laicis tuis stipendiis religiose victurus secedas. Quod si facere volueris, prędicto Diensi episcopo pręnuntiare procures, ut in ejus præsentia sacramento confirmes, de rebus prædictæ ecclesiæ te nihil interim distracturum, nisi quantum tibi & prædictis sociis competenter suffecerit. Clericos autem, qui tanto tempore pro justitia exilium passi sunt, in ecclesia secure Deo servire permittas. Et quoniam laborio- E sum tibi fuerit ad nos usque venire, concedimus ut coram Diensi episcopo & abbate Cluniacensi, aut si abbatem deesse contigerit, coram Amato, prædicto modo cum prædictis testibus de infamia te expurges. Quod si huic nostræ dispensationis præcepto obedire contempseris, scias quoniam iniquitatem tuam ulterius portare non possumus, & depositionis sententiam, non solum immutabiliter mansuram, sed etiam nullam tibi audientiam in posterum relinquendam. Data Romæ. decimoquinto Kalendas Maii, indictione tertia.

XXI. AD ACONUM REGEM DANORUM.

Hortatur ad perseverantiam in obedientia apostolicæ sedis, & ad imitandum regis patris, quem valde commendat, virtutes. Monet ut curet ne temporis calamitates in sacerdotum culpas, quibus honorem exhibendum esse docet, ejus subditi transferant, nec in mulieres eamdem ob causam sæviant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Acono regi Danorum, episcopis, principibus, clero & populo; salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM vestræ dilectionis amor Deo & beato Petro pronam obedientiam debitamq; reverentiam (in quantum potuimus intelligere) studuit hactenus propensius exhibere, non dubium habemus quin idcirco vobis triumphum & gloriam præ cæteris gratia divina contulerit. Quod si in eodem studio perseverando vestrę devotionis affectus in finem permanere curaverit, pro certo & eam quam nunc habetis gloriam retinere, & ampliorem, domino auxiliante, valebitis deinceps adipisci. Te itaque specialiter, fili carissime, cui regni curam providentia divina commisit, paterno monemus affectu, ut excellentissimi parentis tui regias probitates & virtutes egregias imitari satagas: ejus quidem præcipui mores in tantum ceteris regibus prænituerunt, ut cunctis posthabitis, nec ipso etiam imperatore Henrico, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ propinquius hæsit, excepto, singulari amore illum nobis amplectendum judicaverimus: de cujus nos obitu vehementer nimiumque dolentes, ut ipsum tibi proponas exemplum, volumus, hortamur, iterumque monemus; quatenus inde possis ornamenta virtutum propagando educere, unde videris nobilissimi sanguinis lineam trahere. Denique cogitate debes & vigilanter perpendere hæc terrena quam caduca & frivola sint, quam incessanter ad occasum cuncta festinent, ut eis confidere nulla stabilitas suadeat, ut in illis habendis timor horribilis lateat: sicque fugitivis perspicaciter agnitis & sapienter despectis, poteris ad illa stabilia & sempiterna mentis acumen extendere, quæ ad sese obtinenda animum tuum invitent, & ad quæ concupiscenda bonorum te exempla accendant. Inter ceteras ergo virtutes, quas animo tuo imitandas censueris, ecclesiarum defensionem in mente tua volumus eminere, sacerdotalis ordinis reverentiam proximum locum tenere, ac deinde justitiam & misericordiam in cunctis te judiciis discrete servare. Illud interea non prætereundum, sed magnopere apostolica interdictione prohibendum videtur; quod de gente vestra nobis innotuit, scilicet vos intemperiem temporum, corruptiones aeris, quascumque molestias corporum, ad sacerdotum culpas transferre. Quod quam grave peccatum sit, ex eo liquido potestis advertere, quod Iudæis etiam sacerdotibus ipse salvator noster lepra puratos eis mittendo honorem exhibuerit, ceterisque servandum esse quæ illi dixissent præcepit; cum profecto vestri, qualescumque habeantur, tamen illis longe sint meliores. Quapropter apostolica auctoritate præcipimus, ut hanc pestiferam consuetudinem de regno vestro funditus extirpantes, presbyteris & clericis honore & reverentia dignis tantam contumeliam contra salutem vestram ulterius non præsumatis inferre; volentes eis occultas divini judicii causas imponere. Præterea in mulieres ob eamdem causam simili immanitate barbari ritus damnatas quidquam impietatis faciendi

ANNO CHRISTI 1080.

vobis fas esse nolite putare, sed potius discite divinæ ultionis sententiam digne pœnitendo avertere, quam in illas insontes frustra feraliter sæviendo iram domini multo magis provocare. Si enim in his flagitiis duraveritis, procul dubio vestra felicitas in calamitatem vertetur, & quibus victis hucusque soliti fuistis dominari, eorum nimirum jugum ferre superati nec resistere valentes cogemini. Si vero nobis, imo beato Petro, in his obedientes fueritis, sicut de clementia divina confidimus, & peccatorum vestrorum veniam, & apostolicam benedictionem, poteritis consequi. Data Romæ decimotertio Kalendas Maias, indictione tertia.

XXII. AD ARNALDVM CENOMANENSEM EPISCOPVM.

Episcopale officium a legato apostolico interdictum reddit. Abbatem Iohelem absolvit. Rainaldum invasorem & perjurum deponit, in cujus locum Iohelem prædictum restitui mandat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Arnaldo Cenomanensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

EPISCOPALE officium, quod tibi legatus noster interdixerat, justitia dictante, reddimus. Abbatem Iohelem absolvimus. Rainaldum invasorem, quia per ambitionem perjuravit, deponimus, ut nec in illo quod cupivit, nec in alio monasterio ulterius abbas existat. Quapropter volumus, ut jam dictum Rainaldum cedere facias, & Iohelem in loco suo abbatem restituas. Data Romæ octavo Kalendas Maias, indictione tertia.

XXIII. AD GVILIELMVM REGEM ANGLORVM.

Suum in eum amorem testatus ad debitam obedientiam sedi apostolicæ præstandam hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTVM esse tibi credo, excellentissime fili, priusquam ad pontificale culmen ascenderem, quanto semper te sinceræ dilectionis affectu amavi, qualem etiam me tuis negotiis, & quam efficacem exhibui: insuper ut ad regale fastigium cresceres quanto studio laboravi. Qua pro te a quibusdam fratribus magnam pene infamiam pertuli, submurmurantibus quod ad tanta homicidia perpetranda tanto favore meam operam impendissem. Deus vero in mea conscientia testis erat, quam recto id animo feceram, sperans per gratiam Dei, & non inaniter confidens de virtutibus bonis quæ in te erant, quia quanto ad sublimiora proficeres, tanto te apud Deum & sanctam ecclesiam (sicut & nunc, Deo gratias, res est) ex bono meliorem exhiberes. Itaque nunc tamquam dilectissimo filio, & fideli sancti Petri & nostro, sicut in familiari colloquio facerem, consilium nostrum, & quid te postmodum facere deceat, paucis aperio. Quando enim complacuit ei qui exaltat humiles, ut sancta mater nostra ecclesia ad regimen apostolicæ sedis invitum satis ac renitentem, Deo teste, me raperet, continuo nefanda mala, quæ a pessimis suis patitur, officii mei (quo mihi clamare & nunquam cessare injunctum est) necessitate compulsus, amore quoq; ac timore convictus, dissimulare non potui; amore quidem, quia sanctus Petrus a puero me in domo sua dulciter nutrierat, & quia caritas domini Dei nostri, me quasi aliquid æstimans, tanti pastoris vicarium ad regendam sanctam matrem nostram elegerat; timore autem, quia terribiliter divina lex intonat, dicens: *Maledictus homo qui parcit gladio suo a sanguine*, id est qui doctrinam subtrahit ab occisione carnalis vitæ. Nunc igitur, carissime & in Christo semper amplectende fili, cum & matrem tuam nimium tribulari conspicias, & inevitabilis nos succurrendi necessitas urgeat, talem te volo, & multum pro honore tuo & salute in vera & non ficta caritate moneo, ut omnem obedientiam præbeas; & sicut, cooperante Deo, gemma principum esse meruisti, ita regula justitiæ & obedientiæ forma cunctis terræ principibus esse merearis: tot procul dubio in futura gloria principum princeps futurus, quot usque in finem sæculi exemplo tuæ obedientiæ principes salvabuntur: & si quidam illorum salvari noluerint, tibi tamen retributio nullatenus minuetur. Non solum autem, sed & in hoc mundo tibi & heredibus tuis victoria, honor, potentia, sublimitas amplius cælitus tribuetur. Exemplum tibi teipsum propone. Sicut enim velles ab eo quem ex misero & pauperrimo servo potentissimum regem fecisses, non immerito honorari, sic & tu, quem ex servo peccati misero & pauperculo (ita quippe omnes nascimur) potentissimum regem Deus gratis fecit, honoratorem tuum, protectorem atque adjutorem tuum omnipotentem Iesum honorare semper studiose festina. Nec ab hoc impediat te pessimorum principum turba. Nequitia enim multorum est, virtus autem paucorum. Gloriosius est probato militi multis fugientibus in prælio stare. Preciosior illa est gemma quæ rarius invenitur. Imo quanto magis potentes hujus sæculi superbia sua & impiis actibus excæcati corruunt in profundum, tanto magis te, qui præ illis multum Deo carus inventus es, pie humiliando decet erigi, & obediendo sublimari, ut sit sicut scriptum est: *Impius impie agat adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc, & justus justificetur adhuc.* Plura tibi adhuc exhortando scriberem: sed quia tales misisti qui me satis de tua prudentia, honestate, justitia, simul cum filio nostro Huberto lætificaverunt, sapienti viro satis esse dictum judicavi: sperans quia omnipotens Deus, supra quam dicimus, in te & per te ad honorem suum dignabitur operari. Quæ vero in literis minus sunt, legatis tuis viva tibi voce dicenda commisimus. Ipse autem omnipotens Deus & pater noster hoc tuo cordi, carissime fili, ita inspirare atque plantare misericorditer dignetur; quatenus & in hoc sæculo merito virtutum tuarum regnum tuum & potentiam augeat, & in futuro cum sanctis regibus ad regna supercælestia inexcogitabiliter meliora feliciter introducat. Amen. Cenomanensi episcopo tuis precibus justitia dictante faventes officium episcopale reddidimus. Abbatem quoq; monasterii S. Petri, quod est Cenomanni, absolvimus. Data Romę VIII. Kalendas Maii, indictione III.

Ierem. 48.

Apoc. 22.

XXIV. AD VVILIELMVM ABBATEM HIRSAVGIENSEM.

Approbat quod curam monasterii sancti Salvatoris susceperit, eumque vicarium suum constituit ad procurandum ut ibi abbas canonice ordinetur. Prohibet principibus sæcularibus, ne in eo loco quidquam juris habeant. Privilegium ab Alexandro II. olim deceptione inducto concessum Everardo abrogat. Constantiensis ecclesiæ præside a Romana ecclesia discordante, concedit, ut abbas a quocumque religioso episcopo quæ ad episcopale officium pertinent suscipiat, vel ad apostolicam sedem recurrat.

Gregorius

ANNO CHRISTI 1080.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vuilielmo abbati Hirsaugiensis monasterii, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM pervenit ad nos, quod religio tua curam monasterii sancti Salvatoris juris apostolicæ sedis, cui etiam duodecim aurei, quorum viginti unciam faciunt, ex eodem monasterio annis singulis persolvi debent, siti in villa Scaphusa, in episcopatu Constantiensi, obsecrante comite Burcardo, virisque religiosis hortantibus, eo dumtaxat tenore susceperit, ut prædictus comes, qui sibi in præfato monasterio quasdam quasi proprias conditiones vendicabat, dimissa atque renuntiata omni sæculari potestate, locum ipsum liberum esse permitteret, studium dilectionis tuæ probantes, quod factum est apostolica auctoritate firmamus; & quia per te locus ille (sicus audivimus) ad religionis statum, domino miserante, cœpit assurgere; nos, inquantum valemus, perpetuam illic sanctitatis stabilitatem providere cupientes, fraternitati tuæ super cœnobium illud solicitudinis nostræ vicem committimus, scilicet ut fratres ibi disciplinis regularirer instruere, mores eorum vitamque competenter instruendo ea quæ ad animarum salutem pertinent vigilanter providere, ac maxime ut inibi abbas secundum Deum ordinetur procures. Præterea ut sæpefati monasterii fratres sine inquietudine propositum suum valeant securius & propensius exequi, ac omnipotenti domino debitæ devotionis obsequium instanter & gratanter exolvere, volumus & apostolica auctoritate præcipimus, ut nullus sacerdotum, regum, vel ducum, aut comitum, seu qualibet magna aut parva persona, præsumat sibi in eo loco aliquas proprietatis conditiones, non hereditarii juris, non advocatiæ, non investituræ, non cujuslibet potestatis, quæ libertati monasterii noceat, vendicare, non ornamenta ecclesiæ, sive possessiones invadere, minuere, vel alienare: sed ita sit ab omni sæculari potestate securus, & Romanæ sedis libertate quietus, sicut constat Cluniacense monasterium, & Massiliense manere: abbas autem advocatum quem voluerit eligat. Quod si is postmodum non fuerit utilis monasterio, eo remoto alium constituat. Privilegium autem quod bonæ memoriæ prædecessor noster Alexander contra sanctorum patrum statuta aliqua subreptione vel deceptione inductus eidem loco fecit, in quo Everardo comiti ejusque posteris advocatiam & præficiendi abbatis potestatem, & totius rei administrationem concessit, nos canonicæ correctionis sententia per apostolicam functionem utentes infirmamus, infringimus, atque cassamus; &, ne per hoc alicujus temeraria cupiditas in audaciam suæ perditionis erumpat, apostolica auctoritate in irritum devocamus. Si quis ergo contra hoc salubre præceptum nostrum pertinaciter ire tentaverit, gratiam beati Petri se non dubitet amissurum; admonitusque semel, bis, & tertio per competentes inducias, si non resipuerit, & si delictum suum emendare contempserit, sciat se divino anathemate innodatum, & a corporis & sanguinis dominici communione alienum. Illud etiam ad Romanæ libertatis munus confirmandum subjungentes adjicimus, ut si aliquo tempore Constantiensi ecclesiæ præsidens ab apostolica sede discordaverit, eique inobediens fuerit, (*quod*; confirmante Samuele, *peccatum ariolandi & idololatriæ scelus est*, dicente quoque beato Ambrosio: Hæreticum esse constat qui Romanæ ecclesiæ non concordat) liceat abbati sibi suisque a quocumque religioso episcopo placuerit ordinationes, consecrationes, & quæ ad episcopale officium pertinent, expetere atque suscipere, vel ad apostolicam sedem recurrere. Observatores autem hujus nostri præcepti remissionem omnium peccatorum suorum & gratiam bonam a domino consequantur. Actum Lateranis octavo Idus Maii, indictione tertia.

1. Reg. 15.

XXV. AD GVILIELMVM REGEM ANGLORVM.

Hortatur ut Dei honorem suo præponat honori, Deumque totis viribus integro corde diligat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

CREDIMUS prudentiam vestram non latere, omnibus aliis excellentiores apostolicam & regiam dignitates huic mundo ad ejus regimina omnipotentem Deum distribuisse. Sicut enim ad mundi pulchritudinem oculis carneis diversis temporibus repræsentandam Solem & Lunam omnibus aliis eminentiora disposuit luminaria; sic ne creatura, quam sui benignitas ad imaginem suam in hoc mundo creaverat, in erronea & mortifera traheretur pericula, providit ut apostolica & regia dignitate per diversa regeretur officia. Qua tamen majoritatis & minoritatis distantia religio sic se movet Christiana, ut cura & dispensatione apostolicæ dignitatis post Deum gubernetur regia. Quod licet, fili carissime, tua non ignoret vigilantia, tamen ut pro salute tua indissolubiliter menti tuæ sit alligatum divina testatur scriptura, apostolicam & pontificalem dignitatem reges Christianos ceterosque omnes ante divinum tribunal repræsentaturam, & pro eorum delictis rationem Deo reddituram. Si ergo justo judici, & qui mentiri nescit, creaturarum omnium creatori tremendo judicio te sum repræsentaturus, judicet diligens sapientia tua, an debeam vel possim saluti tuæ non diligentissime cavere, & tu mihi ad salutem tuam, ut viventium possideas terram, debeas vel possis sine mora non obedire. Provideas ergo, ut pro te incessanter insistas, si te diligis, Deum honoremque Dei tibi tuoque præponere honori; Deum munda mente, totis viribus, integro corde diligere. Crede mihi, si Deum pura mente, ut audis, & ut scriptura præcipit, dilexeris, si Dei honorem, ut debes, in omnibus tuo præposueris, qui ficte nescit diligere, qui potens est etiam te præponere, hic & in futuro te amplexabitur, & regnum tuum omnipotenti suo brachio dilatabit. Data Romæ octavo Idus Maii, indictione tertia.

XXVI. AD MATHILDEM REGINAM ANGLORVM.

Ejus fidem commendat. Munera, quæ offert, nulla alia se expetere ait, quam vitam castam, rerum suarum in pauperes erogationem, & proximi dilectionem.

Gregorius episcopus servorum Dei Mathildi reginæ Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

INGENVITATIS vestræ lectis literis, quam fideli mente Deo obedias, quanta dilectione fidelibus tuis adhæreas, intelleximus. Nos quoque quomodo mentis tuæ memoria præsentes contineat, ex amplitudinis tuæ promissionibus non minus

minus percipimus: quibus designastis, ut quidquid de vestris vellemus, si notum vobis fieret, sine mora susciperemus. Quod, filia carissima, qua suscepimus dilectione, & quæ munera a te optamus, sic intelligas. Quod enim aurum, quæ gemmæ, quæ mundi hujus preciosa mihi a te magis sunt expectanda, quam vita casta, rerum tuarum in pauperes distributio, Dei & proximi dilectio? Hæc & his similia a te munera optamus: ut integra & simplicia diligas nobilitatem tuam precamur, dilecta obtineas, habita nunquam derelinquas. His armis & similibus virum tuum armare, cum Deus tibi opportunitatem dederit, ne desistas. Cetera, quæ dimisimus, per Hubertum filium & fidelem communem mandamus. Data Romæ octavo Idus Maii, indictione tertia.

XXVII. AD ROBERTUM REGIS ANGLORUM FILIUM.

Monet ut patris monitis acquiescat, eique in omnibus honorem exhibens obediat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto filio regis Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

CERTI rumores morum tuorum, & tuæ prudentiæ, & liberalitatis, qui usque ad nos pervenerunt, partim dilectione parentum, partim tua, nos lætificaverunt. Qui vero econtra quorumdam pravorum consilio aures nostras molestaverunt, ut priores hilarem, sic sinistri nos reddidere tristem. Nunc vero quia per Hubertum filium nostrum audivimus te paternis consiliis acquiescere, pravorum vero omnino dimittere, lætamur. Insuper monemus & paterne precamur, ut menti tuæ semper sit infixum, quia quam forti manu, quam divulgata gloria, quidquid pater tuus possideat, ab ore inimicorum extraxerit, sciens tamen se non in perpetuum vivere, sed ad hoc tam viriliter insistere, ut heredi alicui suo dimitteret. Caveas ergo, fili dilectissime, admonemus, ne abhinc pravorum consiliis acquiescas, quibus patrem offendas, & matrem contristeris. Sint tibi indissolubiliter infixa præcepta & monita divina: *Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram.* (Deut. 5.) Et illud: *Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* (Exod. 21.) Si vero ex honore patris & matris longior tibi tribuitur vita, econtra si dehonestas, quid tribuatur, liceat videas. Si autem ex maledictis mortem filio divina scriptura intonat, multo certius ex malefactis certiorem mortem insinuat. Quid ergo restat, si membrum Christi vis vivere, & in mundo isto honeste conversari? Pravorum consilia ex officio nostro præcipimus penitus dimittas. Patris voluntati in omnibus acquiescas. Data Romæ octavo Idus Maii, indictione tertia.

XXVIII. AD EPISCOPUM BENEVENTANUM.

Vult ut quemdam convictum hæreticum exquirat & examinet: si resipiscentem invenerit, in nullo læsum dimittat; sin minus, per pœnitentiam ad sanam doctrinam reducere curet; si obstinatum, ex archiepiscopatu expellat: utque ejus causam una cum abbate montis Cassini & quibusdam episcopis diffiniat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratri & coepiscopo Beneventano R...... salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATI tuæ notum facimus, præsentium latorem Ioannem presbyterum, virum quidem (sicut ex professione sua cognovimus) orthodoxum, nobis ex parte Synnadensis archiepiscopi Armeni conquestum esse super quodam nefario, quem nos ex ore suo convictum hæreticum adjudicavimus: quod is ob hanc impietatem de Armenia expulsus gravem contra Armeniam ejusdem hæresis gignat Latinæ apostolicæ catholicæque ecclesiæ suspicionem, imo vero judicium. Vnde nos illius ecclesiæ Armenorum scilicet fidem (sicut ex hujus verbis didicimus) comprobantes, dilectioni tuæ monendo præcipimus, ut præfatum hæreticum, qui manus nostras, judicium suæ perfidiæ formidans, suffugit, diligenter exquiras, & solerter examines. Si igitur illum resipuisse, & ad catholicam fidem rediisse, intelligentiæ tuæ constiterit, sane edoctum & confirmatum ac in nullo læsum dimittas incolumem. Si vero nondum ad matris ecclesiæ gremium & rectam fidem de sui erroris gravitate conversus fuerit, ad sanæ doctrinæ consilium per pœnitentiæ tramitem eum reducere commonendo procures. Quod si veris rationibus & saluberrimis monitis tuis diabolico spiritu induratus acquiescere, & sinceris intellectibus fidei consentire noluerit, ne rabies illius ignaros latere, & sic incautos valeat lædere, jubemus ut eum facias perfidiæ nota in aperto signari, ac deinde ex toto archiepiscopatu tuo ipsum expulsum, hæresin ejus cunctis detegendo ubique, quantum potes, ut apostatam & Christianæ unitatis inimicum non desinas persequi. Vt autem eum invenire, repertumque citius possis agnoscere, nomen ipsius Macharum, & loci in quo moratur Frigentium, subjungimus. Hoc etiam tibi præcipimus, ut junctus religioso abbati montis Cassini cunctisque tuis coepiscopis præfati hæretici causam discutias, discussamque diffinias. Insuper ferrum, quod nos sibi portare contradiximus, ulterius ferre interdicito, ne hac hypocrisi incautas mentes amplius decipiat. Pecuniam vero, quam tanta fraude acquisivit, nostro præcepto sibi auferas, pauperibusque distribuas.

LIBER OCTAVUS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

Anno dominicæ incarnationis millesimo octuagesimo, pontificatus vero domini Gregorii anno septimo, indictione tertia.

I. AD SYNNADENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Dolet quod audierit Armenorum ecclesiam a rectitudine catholicæ fidei in quibusdam deviasse. Quod an ita sit ab eo scire cupit: & quid ipse de his & de omnibus ad fidem pertinentibus sentiat sibi per literas & nuntios vult significari, & an quatuor concilia generalia recipiat. Monet ut credat quod catholica credit ecclesia: non desistere a sacrificando in ecclesia sua azyma. Græcorum calumnias significat, quibus etiam graviore injuria Romanam ecclesiam in hoc persequuntur nihil facientem: quorum tamen fermentum nec reprobat nec vituperat. Hortatur ut extremi judicii diem præ oculis habeat: Deumque precatur, ut eum in concordi fidelium unitate custodiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei G...... dilecto in Christo fratri Synnadensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SUMMÆ sedis specula, cui, Deo auctore, licet indigni præsidemus, ac universalis ecclesiæ sollicitudo,

ANNO CHRISTI 1080.

citudo, quam ipsius disponente providentia gerimus, compellit nos sicut de illorum, qui se a Christi corpore separant, perditione vehementer dolere, ita quoque de eorum, qui recta sentiunt, & unitatem fidei servare noscuntur salutari consensu, ineffabili lætitia congratulari. Proinde quoniam vestram, scilicet Armenorum, ecclesiam a rectitudine fidei, quam ab apostolis & sanctis patribus traditam universalis ecclesia tenet, in quasdam pravas exorbitasse sententias nobis relatum est, profecto nimium paterni affectus compassione doluimus. Quorumdam siquidem relatione didicimus in celebrandis sacrificiorum salutiferis sacramentis aquam vino penitus apud vos non admisceri, cum nemo Christianus, qui sacra novit euangelia, dubitet e B latere domini aquam cum sanguine emanasse. Audivimus etiam quod contra morem sanctæ ecclesiæ vestræ non ex balsamo sanctum chrisma, sed ex butyro, conficiat, & quod Dioscorum Alexandrinum hæresiarcham ob perfidiæ suæ duritiam in concilio Calchedonensi depositum atque damnatum veneretur & approbet. Hæc autem licet præsentium portitor tuus legatus ita esse coram nobis negaverit, tamen ex fraternitate tua scire firmius cupientes, volumus ut per hunc eumdem Ioannem presbyterum, & de istis rebus quid sentias, & de ceteris sicubi hæsitas, ad nos procures cum sigillo tuo rescribere, ac deinceps dilectionis tuæ literas ad apostolicam sedem frequenter dirigere. Volumus etiam C caritatem tuam literis suis significare, utrum vestra recipiat quod ecclesia universalis amplectitur, fidem scilicet quatuor conciliorum, quæ a sanctis patribus comprobata, a Romanis pontificibus Silvestro, Leone, aliisque, apostolica sunt auctoritate firmata. Inter quos nihilo minus beatissimus Gregorius papa doctor egregius majoribus ecclesiæ Alexandrinæ, Antiochenæ, aliisque, in epistola sua sese eam tenere his verbis testatus est: Quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sicut sancti euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor, Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur, Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur, Ephesinum D etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur, Calchedonense vero, in quo Eutychis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum quoque concilium pariter veneror, in quo epistola quæ Ibæ dicitur erroris plena reprobatur, Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur, scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas E vero quas præfata veneranda concilia personas respuunt respuo, quas venerantur amplector; quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos ligant, aut religare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.] His itaq; sanctissimi viri præcipuique doctoris verbis diligenter declaratis, prudentiam tuam caritatis affectu commonendam censuimus, ut clausulam quam in illa laude subjungitis: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis; istam videlicet: Qui crucifixus est pro nobis; quoniam nulla orientalium, præter vestram, sed nec

Sanctus Gregorius libro I. epist. 24.

A sancta Romana habet ecclesia, vos totius scandali occasionem pravique intellectus suspicionem vitantes, superaddere de cetero omittatis. Si enim vas electionis beatissimus Paulus de sumendis cibis melius sibi esse non manducare neque bibere, quam ut frater scandalizaretur, asseruit, considerare debetis quam grave & periculosum sit, ubi saniori intellectu vitari potest, fratribus de fide scandalum generare. Quapropter fraternitas tua ecclesiæ cujus sibi cura commissa est tenendum putet, & credat sufficere, quod catholica in orbem terrarum diffusa ecclesia Spiritu sancto illustrante edocta sentire cognoscitur, & tenere declaratur. De reliquo, quia cognovimus ecclesiam vestram azyma sacrificare, & B ob hoc a Græcis dumtaxat imperitis quasi de hæresi reprehendi, volumus vos de temeraria garrulitate illorum multum mirari, sed nec ab instituto desistere: scientes eorum procacitatem non modo vobis hanc velut calumniam objicere, verum etiam simili de causa, graviori vero injuria, hucusque contra sanctam Romanam ecclesiam insurgere, quæ per beatum Petrum, quasi quodam privilegio, ab ipsis fidei primordiis a sanctis patribus omnium mater ecclesiarum adstruitur, & ita usque in finem semper habebitur: in qua nullus unquam hæreticus præfuisse dignoscitur, nec unquam præficiendum, præsertim domino promittente, confidimus. Ait enim dominus Iesus: *Ego pro te rogavi, Petre, ut* C *non deficiat fides tua.* Et illi quidem suum fermentatum commendantes, reprehensionis in nos levissima verba contumaciter jaculari non desinunt. Nos vero azymum nostrum inexpugnabili secundum dominum ratione defendentes, ipsorum fermentatum nec vituperamus nec reprobamus, sequentes apostolum dicentem *mundis esse omnia munda*, sed ad detegendam & contemnendam Græcorum temeritatem nunc ista sufficiant. Dilectioni vero tuæ iterum inculcando mandamus, ut de suprascriptis, & de aliis quæ ad fidem pertinere cernuntur, qualiter teneas per memoratum presbyterum, aut per alium idoneum nuntium tuas ad nos literas mittere studeas. Insuper etiam, licet solertiam tuam bene doctam credamus, ex debito tamen D eam caritatis affectu paucis monemus, quasi districti examinis diem semper præ oculis habens, commissæ sibi solicitudinis sarcinam cogitet: & quanto illum sine dilatione celeriter approximare considerat, tanto de reddenda pecuniæ ratione propensius vigilare non negligat: quo severus fenerator, idemque rigidus arbiter non de male infosso talento quid deputet pœnis, inveniat, sed de multiplicato lucro arridens vos ad fructum beatæ retributionis percipiendum invitet. Omnipotens Deus, cujus est quidquid recte sapimus, sentimus, & credimus, ipse mentem tuæ fraternitatis uberius illuminando per sani intellectus tramitem dirigat, & te in concordi fidelium unitate conservans ita gubernet at- E que custodiat, ut & subjectos tibi populos efficaciter de divina scientia possis instruere, & cum ipsis sempiternam gloriam ingredi, pro eis vero valeas præmia summa percipere. Data octavo Idus Iunii.

ANNO CHRISTI 1080.

1. Cor. 8.

Luc. 22.

Tit. 1.

Iuramentum Roberti ducis.

EGO Robertus, Dei gratia & sancti Petri, Apuliæ & Calabriæ & Siciliæ dux, ab hac hora & deinceps ero fidelis sanctæ Romanæ ecclesiæ, & apostolicæ sedi, & tibi domino meo Gregorio universali papæ. In consilio vel facto, unde vitam aut membrum perdas, vel captus sis mala captione, non ero. Consilium quod mihi credideris, & contradixeris ne illud manifestem, non manifestabo ad

A tuum damnum me sciente. Sanctæ Romanæ ecclesiæ tibique adjutor ero ad tenendum, acquirendum, & defendendum regalia sancti Petri, ejusque possessiones pro meo posse contra omnes homines, excepta parte Firmanæ marchiæ, & Salerno, atque Amalphi, unde adhuc facta non est diffinitio, & adjuvabo te ut secure & honorifice teneas papatum Romanum. Terram sancti Petri, quam nunc tenes vel habiturus es, postquam scivero tuæ esse potestatis, nec invadere nec acquirere quæram, nec etiam deprædari præsumam absque tua tuorumque successorum, qui ad honorem sancti Petri ordinati fuerint, certa licentia, præter illam quam tu mihi concedes, vel tui concessuri sunt successores. Pensionem de terra sancti Petri, quam ego teneo, aut B tenebo, sicut statutum est, recta fide studebo, ut illam annualiter sancta Romana habeat ecclesia. Omnes quoque ecclesias, quæ in mea persistunt dominatione cum illarum possessionibus dimittam in tua potestate, & defensor ero illarum ad fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ. Et si tu vel tui successores ante me ex hac vita migraveritis, secundum quod monitus fuero a melioribus cardinalibus, clericis Romanis & laicis, adjuvabo ut papa eligatur & ordinetur ad honorem sancti Petri. Hæc omnia suprascripta observabo sanctæ Romanæ ecclesiæ, & tibi cum recta fide, & hanc fidelitatem observabo tuis successoribus ad honorem sancti Petri ordinatis, qui mihi, si mea culpa non C remanserit, firmaverint investituram a te mihi concessam. Actum Ciprani tertio Kalendas Iulii.

Investitura domini Gregorii papæ, qua Robertum ducem investivit.

EGO Gregorius papa investio te, Roberte dux, de terra, , quam tibi concesserunt antecessores mei sanctæ memoriæ Nicolaus & Alexander. De illa autem terra quam injuste tenes, sicut est Salernus, & Amalphia, & pars marchiæ Firmanæ, nunc te patienter sustineo, in confidentia Dei omnipotentis, & tuæ bonitatis, ut tu postea exinde ad honorem Dei & sancti Petri ita te habeas, sicut & te agere & me suscipere decet sine periculo animæ D tuæ & meæ. Actum ut supra.

Constitutio reddendi census in die resurrectionis domini, duodecim videlicet denariorum Papiensis monetæ, de tota Apulia, Calabria, & Sicilia.

EGO Robertus Dei gratia & sancti Petri, Apuliæ, & Calabriæ, & Siciliæ dux, ad confirmationem traditionis & ad recognitionem fidelitatis, de omni terra quam ego teneo proprie sub dominio meo, & quam adhuc nulli ultramontanorum ita concessi ut teneat, promitto me annualiter pro unoquoque jugo boum pensionem, duodecim scilicet denarios Papiensis monetæ, persoluturum beato Petro, & tibi domino meo Gregorio papæ, E & omnibus successoribus tuis, aut tuis aut successorum tuorum nuntiis. Hujus autem pensionariæ redditionis erit semper terminus finito quoque anno sanctæ resurrectionis dies dominicus. Sub hac vero conditione hujus persolvendæ pensionis obligo me & meos sive heredes sive successores tibi domino meo Gregorio papæ & successoribus tuis.

II. AD HVGONEM ABBATEM CLVNIACENSEM.

Perstringit scelus Roberti monachi simoniaci, quem jubet ab abbate suo corrigi, & ab introitu ecclesiæ & omni ecclesiastico ministerio separari. Regem quoque illius fraude deceptum moneri vult, nisi resipuerit, excommunicandum fore, & omnes fideles in partibus Hispaniæ fore solicitandos. Monet etiam abbatem curare, ut sui monachi in Hispaniæ partibus dispersi ad proprium monasterium redeant: & nullam ibidem ordinationem vires habituram significat, nisi quæ legati apostolici auctoritate fuerit comprobata.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Hugoni venerabili Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTA impietas a monasterio vestro per Roberti monachi vestri præsumptionem exierit, ex literis Richardi legati nostri, abbatis videlicet Massiliensis, potes cognoscere. Qui nimirum Robertus Simonis magi imitator factus, quanta potuit malignitatis astutia adversus beati Petri auctoritatem non timuit insurgere, & centum millia hominum, qui laboris nostri diligentia ad viam veritatis redire cœperant, per suggestionem suam in pristinum errorem reducere. Cujus iniquitati non solum te consensisse non credimus, verum etiam pro immanitate sceleris nobiscum tristari, & ad exercendam debitam ultionem animum habere intelligimus, præsertim cum fidei nostræ antiquum præbeas experimentum, de honore sanctæ Romanæ ecclesiæ idem nobiscum sentire, & ad executionem justitiæ, quæ frigescente caritate jam pene terris excessit, libertatem rectitudinis reservasse. Ab hac utique animi concepta certitudine nullus rumor, nulla suggestio, poterit nos divellere: sed neque illi, qui de multis adversum vos negotiis murmurant, ante tempus fraternæ collocutionis ad suspicandum aliud poterunt nobis scandalum generare. Nam, ut de aliis taceamus, pene omnes qui nobiscum sunt fratres, nisi freno rationis nostræ retinerentur, amorem ab eis loco vestro exhibitum in gravem inimicitiam convertissent. Quapropter salutem vestram sicut nostram diligentes, monemus ut subditos vestros corrigentes, hujusmodi murmurationis occasionem religionem vestram diligentibus nobis non præbeatis. Specialiter autem admonemus ut Robertum illum, qui supradictæ iniquitatis auctor extitit, qui diabolica suggestione Hispaniensi ecclesiæ tantum periculum invexit, ab introitu ecclesiæ, & ab omni ministerio rerum vestrarum, separetis, donec ad vos redeat, & temeritatis suæ dignam ultionem suscipiat. Regem quoque illius fraude deceptum diligenter literis tuis intelligere facias, beati Petri iram & indignationem, atque, si non resipuerit, gravissimam adversum se & regnum suum ultionem provocasse, quod legatum Romanæ ecclesiæ indecenter tractavit, & falsitati potius quam veritati credidit. De quibus digne Deo & beato Petro satisfacturus, sicut legatum nostrum dehonestavit, ita se sibi per debitam humilitatem & condignam reverentiam commendabilem faciat ac devotum. Significare etiam te sibi dignum ducimus, nos eum, si culpam suam non correxerit, esse excommunicaturos, & quotquot sunt in partibus Hispaniæ fideles sancti Petri ad confusionem suam solicitaturos. Qui si minus præceptioni nostræ obedirent, non gravem existimaremus laborem nos ad Hispaniam proficisci, & adversum eum quemadmodum Christianæ religionis inimicum dura & aspera moliri. Tui etiam studii sit, ut monachi in eisdem partibus injuste dispersi ad proprium redeant monasterium: & nulla ibidem ordinatio vires obtineat, nisi quæ legati nostri fuerit

ANNO CHRISTI 1080.

fuerit auctoritate probata. Volumus etiam, ut alteram epistolam nostram regi prædicto deferri præcipias. Data " Ciprani quinto Kalendas Iulii, indictione tertia.

Carpe-ni

III. AD ALPHONSUM CASTELLÆ REGEM.

Monet ut remotis malis consiliariis, legati apostolici salutaribus monitis acquiescens, de emendatione sua se & Dei ecclesiam lætificet. Illicitum connubium cum uxoris suæ consanguinea initum respuat, & ne se ab incestæ mulieris amore abripi sinat. Robertum monachum seductorem ac regni perturbatorem debitas temeritatis ac sceleris pœnas daturum significat.

B

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectissimo in Christo filio regi Adelphonso, salutem & apostolicam benedictionem.

DICI non potest, fili carissime, quantum nos referente filio nostro apostolicæ sedis legato Richardo, nobis cognita præclara tua obedientia lætificaverat. Tu enim coram Deo semper in visceribus nostris eras, tu apud homines maximum nobis exemplum egregiæ virtutis eras, de te apud alios reges gloriabamur, te vere Christianum regem, & ideo vere regem nos habere in parte domini Iesu contra membra diaboli gaudebamus. Unde & bona tua fragrantia multas jam regiones asperserat, & velut Sol quidam in occiduis natus orientem versus C cælestis luminis radios emittebat. At nunc comperto quod diabolus tuæ saluti, & omnium qui per te salvandi erant, more suo invidens, per membrum suum quemdam Robertum pseudomonachum, & per antiquam adjutricem suam perditam feminam, viriles animos tuos a recto itinere deturbavit, quantum de te primo fueramus gavisi, tantum nunc confundimur, erubescimus, contristamur. Quapropter ut cognoscas quantum circa te pie soliciti sumus, per bonitatem & gloriam Christi te paterna voce monemus & contestamur, remove
1. Cor. 15. a te quantocius consiliarios falsitatis; *corrumpunt* quippe *mores bonos colloquia prava.* Acquiesce autem per omnia legato nostro fratri Richardo, quem nisi prudentem & religiosum cognovissem, nostras D ei vices nullatenus commisissem. Non te a salutaribus monitis atque institutis nostris incestæ mulie-
Eccles. 19. ris amor abripiat, quia *mulieres apostatare faciunt sapientes.* Ipsum quippe regem sapientissimum Salomonem incestus mulierum turpiter amor dejecit; & florentissimum regnum Israel Dei judicio pene totum de manu posteritatis ejus abripuit. Proinde per dominum nostrum Iesum Christum, & per potentiam adventus ejus, nec non & ex auctoritate beatissimorum apostolorum Petri & Pauli, iterum monemus atque præcipimus, ne teipsum despicias, ne in gloria tua maculam ponas, ne posteritatem carnis tuæ inutilem & reprobam facias. Vires resume: illicitum connubium, E quod cum uxoris tuæ consanguinea inisti, penitus respue. De tua emendatione nos & totam ecclesiam Dei cito lætifica, ne, si inobediens (quod avertat Deus) esse malueris, iram Dei omnipotentis incurras, & nos (quod valde inviti dolentesque dicimus) beati Petri gladium super te evaginare cogamur. Prædictum sane nefandissimum Robertum monachum seductorem tui & perturbatorem regni, ab introitu ecclesiæ separatum, intra claustra monasterii Cluniacensis in pœnitentiam retrudi decernimus. Sed abbas Cluniacensis nos imitando id faciet: eadem enim via, eodem sensu, eodem spiritu A ambulamus. Deus autem omnipotens nos de tua correctione cito exhilarare dignetur, fili carissime.

ANNO CHRISTI 1080.

IV. AD RICHARDUM.

Consolatur eum de hostium persecutionibus. Ad patientiam hortatur, promittens se interim curaturum ut Robertus pseudomonachus sui sceleris pœnas luat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Richardo carissimo filio, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA missis literis significasti nobis antiquum hostem opus tuum ad utilitatem Christianam ex parte directum per membra sua non præter solitum impedisse, ac per hoc fraternitatem tuam tristitiam nimiam incurrisse, nos quoque tibi merito compatientes, eodem tecum afficimur mœrore. Sed cum memoriæ reducitur quanta & qualia apostoli, successores etiam eorum, in ædificatione fundamenti ecclesiæ partim a paganis partim a falsis Christianis sint passi, de misericordia domini confisi resumimus vires, victoriæ triumphum plenissima fiducia de eodem hoste procul dubio, ut nostri priores, expectantes. Patientia atque perseverantia impræsentiarum religioni tuæ omnino sunt necessariæ, scienti dictum ab apostolo non coronari 1. Tim. 2.
nisi qui legitime certaverit, debita præmissa exhortatione: nos tamen studio tuo in nullo deerimus, Cluniacensi abbati mittendo querelæ tuæ literas una cum nostris, quatenus Robertum pseudomonachum quamcitius ad monasterium redire compellat, eumdem ab ingressu ecclesiæ coerceat, & tam gravis pœnitentiæ squalore diutino afficiat, quod in pravo contra te, imo contra Deum, commisso opere, mulctationem sentiat pœnitentiæ.

V. AD EPISCOPOS APULIÆ ET CALABRIÆ.

Queritur de quorumdam episcoporum præsumptione contra Romanam ecclesiam: quos tamen, ut alios similes, tum Alexandri papæ cum suo tempore, confusos remansisse narrat: sed postea obdurato corde, qui ad sensum redire debuerant, denuo adversus eamdem conspirasse, & Ravennatem episcopum hæresiarcham constituisse. Quare sperans eorum superbiam præceps ruituram, & quietem sanctæ ecclesiæ confusis hostibus dilatandam fore, hortatur eos ut laboranti ecclesiæ orationibus succurrant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo fratribus & coepiscopis per Principatus, & Apuliam, & Calabriam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATEM vestram credimus non latere, quod plures satanæ discipuli, qui falso nomine per diversas regiones censentur episcopi, diabolica inflammati superbia, sanctam Romanam ecclesiam conati sunt confundere; sed per auxilium omnipotentis Dei, & auctoritatem beati Petri, iniqua eorum præsumptio, sicut eis verecundiam & confusionem, ita apostolicæ sedi gloriam contulit & exaltationem. Siquidem a minimo usque ad maximum, videlicet H.... qui vertex *regem, qui vertex & auctor pestiferi consilii fuisse probatur, per plurima corporum & animarum pericula persensit, quantas beati Petri auctoritas ad ulciscendam eorum iniquitatem vires obtineat. Scitis enim quia tempore domini nostri papæ A..... quod idem H..... injuriæ ecclesiæ beati Petri per Cadulum inferre

exco-

ANNO CHRISTI 1080.

excogitaverit, & in quantam quamque turpissimam, mundo teste, confusionis foveam cum eodem Cadulo cadere meruit, & quanto honore quantisque triumphis in exercitatione illius certaminis R. P. nostra profecerit. Scitis etiam quam detestandis conspirationibus ante annos tres, præcipue Longobardorum episcopi se adversum nos eodem H...... principante armaverunt, & quod per defensionem beati Petri illæsi & incolumes non sine magna nostra nostrorumque fidelium honoris exaltatione remansimus. Illis vero priorem arbitrantibus non sufficere sibi confusionem, a planta pedis usque ad verticem apostolicæ ultionis quantum ferierit gladius, adhuc plaga incurabilis præstat indicium. Sed in his omnibus obduratas meretricum more frontes gerentes, & impudentia sua iram sibi justi judicii thesaurizantes, qui respectu contumeliæ suæ ad sensum redire debuerant, patrem suum secuti, qui dixit: *Ponam sedem meam ab Aquilone, & ero similis altissimo:* pristinam conspirationem adversus dominum & sanctam universalem ecclesiam conati sunt innovare, & hominem sacrilegum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ perjurum, nec non per universum R...... orbem nefandissimis sceleribus denotatum Vv..... dicimus sanctæ Ravennatis ecclesiæ devastatorem, antichristum sibi & hæresiarcham constituere. In quo nimirum satanæ conventu illi interfuere quorum est vita detestabilis, & ordinatio hæretica immensitate multimodi criminis. Siquidem ad hanc insaniam illa demum eos desperatio traxit, quod neque precibus, neque servitiorum aut munerum promissionibus, scelerum suorum veniam apud nos maluerit impetrare, nisi forte vellent judicio ecclesiastico nostræque censuræ se, mediante misericordia, sicut decet officium nostrum, submittere. Hos itaque nullis rationibus fultos, imo omnium criminum conscientia perditissimos, tanto magis vilipendimus, quanto ipsi se altiora conscendisse confidunt. Per misericordiam quippe Dei, & orationem beati Petri, quæ Simonem magum, eorum utique magistrum, ad altiora tendentem mirabiliter dejecit, speramus ruinam eorum non diu remoraturam, & quietem sanctæ ecclesiæ, victis & confusis hostibus suis, more solito gloriosissime dilatandam. Vos itaque, dilectissimi fratres, innocentiam communis matris vestræ sanctæ Romanæ ecclesiæ perpendentes, & quantum diabolus membra sua ad inferendam præfatæ Romanæ ecclesiæ inquietudinem exerceat, considerantes sicut decet, & officii vestri debitum exigit, orationibus aliisque modis, quibus laboranti matri succurrendum est, operam studiumque impendite: quatenus appareat vos legitimos ejus filios esse, ipsiusque contumeliam, partita nobiscum laboris diligentia, ex corde sentire. Quod si fueritis socii compassionis, eritis, auxiliante Deo, lætitiæ participes & consolationis. Cetera quæ non inseruimus, legatis nostris, quibus sicut nobis credere potestis, referenda commisimus. Data Cicani duodecimo Kalendas Augusti.

Isaiæ 14.

VI. AD EOSDEM.

Ut Michaeli imperatori Constantinopolitano ab imperatoria dignitate injuste ejecto, & apostolicæ sedis ac Roberti ducis auxilium imploranti, subveniant. Præcipit militibus qui apud eum militare voluerint, ut ei fideliter inserviant: mandatque episcopis, ut eos milites moneant, ut rectam fidem erga eum servent, timorem & amorem Dei præ oculis habeant, & in bonis operibus perseverent, sicque illos a peccatis absolvant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus & coepiscopis in Apulia & Calabria commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM esse prudentiæ vestræ non dubitamus, gloriosissimum imperatorem Constantinopolitanum, Michaelem[a] videlicet, ab imperialis excellentiæ culmine indigne potius & malitiose, quam juste aut rationabiliter, esse dejectum, qui auxilium beati Petri, necnon filii nostri gloriosissimi ducis Roberti flagitaturus Italiam petiit. Quapropter nos, licet indigni, sedis ipsius curam gerentes, compassionis visceribus moti, precibus illius, nec non ejusdem ducis annuendum esse censuimus, & a fidelibus beati Petri subveniendum sibi fore putavimus. Igitur quia inter cetera multimoda suffragia, istud non minus profuturum memorati principes existimant, scilicet, ut milites auxiliatores, recta fide, non dissimilibus animis ire constanter in adjutorium & defensionem præfati imperatoris debeant, apostolica auctoritate præcipimus; quatenus illi qui militiam ipsius intrare statuerint, in contrariam partem proditoria tergiversatione transire non audeant, verum (quod Christianæ religionis honor & debitum postulat) ei præsidium fideliter impendant. Dilectioni quoque vestræ nihilo minus præcipiendo mandamus, ut eos qui cum eodem duce & prædicto imperatore transfretaturi sunt, diligentissime (ut vestrum officium exigit) moneatis condignam pœnitentiam agere, & rectam fidem (sicut decet Christianos) circa illos servare; in omnibus actibus suis timorem Dei & amorem præ oculis habere, & in bonis operibus perseverare, sicque illos fulti nostra auctoritate, imo beati Petri potestate, a peccatis absolvite. Data octavo Kalendas Augusti.

[a] Ducam intelligit qui Parapinacius dicebatur & purpuram posuerat, die 7. Aprilis anni 1078.

VII. AD UNIVERSOS FIDELES.

Multorum principum auxilium promissum sibi præsto esse significans, se Ravennam armata manu venturum ait, ut eam ecclesiam de manibus impiorum eripiat. Quare hortatur ut eorum impiorum superbiam & conatus una secum contemnant: unde sanctæ ecclesiæ pacem divina clementia stabiliendam fore sperent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratribus & coepiscopis Christianam religionem defendentibus, ceterisque clericalis ac laicalis ordinis S. Petri fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM sit dilectioni vestræ, nos tam per nosipsos, quam & per legatos nostros cum duce R.... & Iordane, ceterisque potentioribus Nortmannorum principibus fuisse locutos, qui profecto unanimiter promittunt se (sicut jurati sunt) ad defensionem sanctæ Romanæ ecclesiæ nostrique honoris contra omnes mortales auxilium impensuros. Idipsum quoque nobis, & qui circa Urbem longe lateq; sunt, & in Tuscia ceterisque regionibus, principes firmiter pollicentur. Unde post Kalendas Septembris, postquam tempus frigescere cœperit, cupientes sanctam Ravennatem ecclesiam de manibus impiis eripere, & patri suo beato Petro restituere, partes illas armata manu (sicut de domino speramus) petemus, ac per ipsius auxilium nos eam liberaturos haud dubie credimus. Quapropter nos audaciam impiorum, eorumque qui in nos, imo in beatum Petrum, se erexerunt, machinationes pro nihilo ducentes, volumus atque hortamur vos superbiam conatusque illorum æque nobiscum contemnere,

ANNO CHRISTI 1080.

temnere, tanto de ruina eorum certiores, quanto eos ad altiora niti ascendere cernitis. Talibus namque Propheta imprecans ait: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*; aperte declarans quia audax impietas eo magis casui vicinior extat, quo amplius se ascendisse existimat. Vos ergo qui Deum timetis, & beati Petri fidelitatem tenetis, de misericordia Domini nullatenus hæsitantes prorsus sperate, & nefandorum perturbationem merita ruina cito sedandam, & sanctæ ecclesiæ pacem & securitatem (sicut de diuina clementia confidentes promittimus) proxime stabiliendam.

VIII. AD ALPHANUM EPISCOPUM SALERNITANUM.

Gratulatur de beati Matthæi apostoli corporis inventione. Hortatur episcopum, ut reliquias debita veneratione prosequatur, ac moneat ducem R... & ejus coniugem, ut tam insigni patrono reuerentiam & honorem decenter exhibeant, & ejus opem promereri contendant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei fratri & coepiscopo Salernitano Alphano, salutem & apostolicam benedictionem.

DIVINÆ pietatis respectui gratias ingentes referimus, cujus dignatio thesaurum magnum totique mundo profuturum nostris temporibus misericorditer revelavit. Non immerito tuæ quoq; dilectioni gratulamur, quę tantę lętitię cælitus reuera ostensæ participes nos efficere solicite procuravit. Credimus siquidem & incunctanter asserimus de tanti corporis inventione, non solum ipsum beatum Matthæum apostolum, verum etiam ceteros coapostolos, cum sanctis omnibus, ipsisque cælestibus spiritibus, & gloriosa Dei genitrice Maria, mortalibus congaudere, atque ipsorum omnium studia circa humanum genus hoc tempore quam aliis multo propensiora multumque esse " uberantiora. Si enim ceteris temporibus sanctorum nos patrocinia pia non deserunt, certissime tunc potissimum speranda sunt eorum auxilia, cum sanctissima eorum corpora nobis quasi rediviva divino nutu manifestantur: & sicut per corporei aspectus intuitum tamquam fides cernitur, spes jam tenetur, ita eorum beneficia tunc erga devotos renovari uberiusque redundare credendum est. Vnde & jam sancta vniversalis ecclesia dudum magnis turbinibus variisque tempestatum procellis impulsa, clamorem suum a Domino exauditum non dubitet, sed ad quieti litoris securitatem alacres oculos e vicino intendens, beati Matthæi apostoli præsidium iuxta contempletur: quoniam jam nunc dubie agit in portu, cui suam pręsentiam ostendit gubernator antiquus. Quapropter de tanti thesauri revelatione tua fraternitas exultet in Domino, beatissimas reliquias debitæ venerationis obsequiis dignis amplectens, gloriosum ducem R... ipsiusque nobilissimam coniugem hortetur & moneat, quatenus tam insigni patrono, qui se eis demonstrare dignatus est, reverentiam & honorem decenter exhibentes, ipsius gratiam & auxilium sibi suisque promereri nisibus summæ devotionis contendant. Data Romæ decimoquarto Kalendas Octobris.

" f. exuberantiora

IX. AD GERMANOS.

Calamitatum ecclesiæ causam peccatis adscribit; sed patientia & spe opus esse ostendit. Hortatur itaque primum sacerdotes, ut subditorum actiones corrigant, deinde ceteros omnes, ut fiduciam in Domino constituant: sperat tamen nonnullos ad gremiũ matris ecclesiæ conversumiri.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, diversique ordinis ac potestatis clericis & laicis in Teutonico regno morantibus, illis dumtaxat qui sanctæ Romanæ ecclesiæ fideliter obediunt, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM nihil in terra sine causa fit, sicut sapientis verba testantur, quod dudum sancta ecclesia fluctuum procellarumque mole concutitur, quodque tyrannicæ percussionis hactenus rabiem patitur, non nisi peccatis nostris exigentibus evenire credendum est. Nam iudicia quidem Dei verissime omnia justa sunt: sed inter hæc omnia, carissimi, dispositionis divinæ patientiæ virtus habenda est, & spei certitudo ad cælestis misericordiæ respectum firmiter est extendenda: cujus manus nec ad exaltandam fidelium humilitatem imbecillis, nec ad dejiciendam hostilis elationis superbiam invenitur invalida. Quod si culparum morbis pœnitentiæ medicamen adhibuerimus, & excessus ac negligentias nostras ipsi districte corrigendo ad justitiæ formam mores nostros instituerimus, profecto, superna virtute auxiliante, & inimicorum rabies cito peribit, & diu desideratam pacem atque securitatem ecclesia sancta recipiet. Quare vobis specialiter, qui in sacerdotalis regiminis apice præsidetis, nunc loquimur, ad quorum solicitudinem subditorum vita pertinere dignoscitur, & quos de commissi gregis cura in venturo examine rationem reddere convenit, ut subjectorum actus & conversationem, nulla gratia vel timore præpediente, diligenter inspiciatis, & discretæ correctionis acie quæ amputanda sunt resecare, secundum quod a matre vestra sancta Romana ecclesia accepistis, non negligatis; illud propheticum in memoria semper habentes: *Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino.* De cetero dilectionem omnium vestrum monemus atque hortamur, fiduciam vestram in domino & in potentia virtutis ejus constituite: quoniam fini appropinquavit adversariorum malitia, ita ut qui desperantes in dominum & sanctam Romanam omnium matrem ecclesiam se extulerunt, temeritatis pœnas, haud multum tardante merita ruina, persolvant. Nonnulli tamen, quod de cunctis optaremus, per misericordiam Dei de errore suo & iniquitatis via pœnitentes ad gremium matris convertuntur ecclesiæ. Data decimo Kalendas Octobris.

Iob. 5. *Psal. 4.*

X. AD ORZOCCUM IUDICEM CALARITANUM.

Devotionem ejus erga beatum Petrum in honore præstito legato apostolico agnoscens, monet ut quæ ab ipso legato audivit memoria teneat: neve moleste ferat, quod quemdam archiepiscopum barbam radere coegit; sed ipsum ut pastorem suscipiens, de ejus consilio omnem potestatis suæ clerum barbam radere compellat. Se noluisse ait assensum iis dare qui terram ipsius invadendi facultatem sibi concedi petierunt, neque daturum, si fidem servare voluerit: imo si quis id attentaverit, a se prohibitum iri, eumque beati Petri auxilium, si in ejus fidelitate permanserit, habiturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei glorioso judici Calaritano Orzocco, salutem & apostolicam benedictionem.

GRATIAS omnipotenti Deo referimus, quod tua sublimitas beatum Petrum recognoscens, R debi-

ANNO CHRISTI 1080.

debitum honorem & reverentiam legato nostro A Populoniensi episcopo Vu.... exhibuit: ac proinde ita devotionem tuam in illo suscipimus, quasi nobis, imo beato Petro præstiteris, dicente domino: *Qui vos recipit, me recipit.* Dilectionem ergo tuam monemus, ut ea quæ a præfato legato nostro atque Azone prudenti viro audivisti, alta memoria semper retineas, si tui memoriam in nobis ante dominum jugiter esse desideras. Nos enim memorati episcopi hortatu & precibus, qui se a te reverenter susceptum honorificeque tractatum testatur, apud illum, cujus vice licet indigni fungimur, te in mente specialiter deinceps habere optamus. Nolumus autem prudentiam tuam moleste accipere, quod archiepiscopum vestrum Iacobum consuetudini sanctæ Romanæ ecclesiæ matris omnium ecclesiarum, vestræque specialiter obedire coegimus; scilicet ut quemadmodum totius occidentalis ecclesiæ clerus ab ipsis fidei Christianæ primordiis barbam radendi morem tenuit, ita & ipse frater noster vester archiepiscopus raderet. Vnde eminentiæ quoque tuæ præcipimus, ut ipsum ceu pastorem & spiritualem patrem suscipiens & auscultans, cum consilio ejus omnem tuæ potestatis clerum barbas radere facias atque compellas: res quoque omnino renuentium, nisi demum consenserint, publices, id est juri Calaritanæ ecclesiæ tradas, & ne ulterius inde se intromittant constringas, nec non ipsum ad honorem ecclesiarum defendendum promptissime adjuves. Præterea nolumus scientiam tuam latere, nobis terram vestram a multis gentibus esse petitam: maxima servitia, si eam permitteremus invadi, fuisse promissa; ita ut medietatem totius terræ nostro usui vellent relinquere, partemque alteram ad fidelitatem nostram sibi habere. Cumque hoc non solum a Nortmannis & a Tuscis ac Longobardis, sed etiam a quibusdam ultramontanis crebro ex nobis esset postulatum, nemini in ea re unquam assensum dare decrevimus, donec ad vos legatum nostrum mittentes animum vestrum deprehenderemus. Igitur quia devotionem beato Petro te habere in legato suo monstrasti, si eam, sicut oportet, servare volueris, non solum per nos nulli terram vestram vi ingrediendi licentia dabitur, sed etiam, si quis attentaverit, & sæculariter & spiritualiter prohibebitur a nobis ac repulsabitur. Auxilium denique B. Petri, si in ipsius fidelitate perseveraveritis, procul dubio, quod non deerit vobis, & hic & in futurum promittimus. Data tertio Nonas Octobris.

Matth. 10.

XI. AD REGEM SVECIÆ.

Gaudet quosdam sacri verbi ministros illius terram ingressos, seque de ejus salute spem magnam habere asserit, cum Gallicana ecclesia de thesauris sanctæ matris Romanæ ecclesiæ acceperit. Atque ut is uberiorem religionis gratiam assequatur, vult sibi ab eo aliquem mitti, qui gentis illius mores sibi recenseat, & mandata apostolica ad eum referat. Interim commissum sibi regnum in justitia regat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei I... glorioso Sueonum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM regni tui terram quosdam sacri verbi ministros fuisse ingressos audivimus, noverit excellentia tua nos in domino multum lætari. Deinceps quoque de salutis vestræ reparatione plurimum spei indubitanter habere. Gallicana siquidem ecclesia non vos alienis documentis instruxit, sed quod de thesauris matris suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ accepit salubri vobis eruditione cōtradidit. Quapropter, ut Christianæ religionis & doctrinæ gratiam obtineatis uberiorem, volumus celsitudinem tuam aliquem episcopum, vel idoneum clericum, ad apostolicam sedem dirigere, qui & terræ vestræ habitudines gentisque mores nobis suggerere, & apostolica mandata de cunctis pleniter instructus ad vos certius queat referre. Interim vero monemus, ut prudentia tua commissum sibi regnum in concordiæ justitiæque custodia dirigat atque disponat, ac ita circa subjectos pacis jura & æquitatis districtionem servare inter cetera virtutum studia satagat, quatenus per temporalis regiminis B solicitudinem mereatur æterni percipere securitatem, & cum justis vocem totius jucunditatis plenam in extremo examine digne possit audire: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Data quarto Nonas Octobris.

Matth. 35.

XII. AD FIRMANOS, RAVENNATES, ET TVSCOS.

Queritur Ravennatem ecclesiam ab ejus sacrilego archiepiscopo devastatam: quo in Romana synodo excommunicato ac deposito, ipsam ecclesiam in pristinum statum reducere, eique de idonea persona providere cupiens, præcipit ut sibi in ea re unanimes sint adjumento.

C

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis, abbatibus, clericis, atque laicis in marchia Firmana, Tuscana, & in exarchatu Ravennati constitutis, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ sicut Christianos oportet obediunt, salutem & apostolicam benedictionem.

PRVDENTIÆ vestræ notum esse non dubitamus, quanto religionis cultu sancta Ravennas ecclesia pollere, quantisque rerum necessariarum copiis solita sit præteritis annis affluere, quodque magis illius interest, quam speciali dilectione matri suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ ab ipso fidei Christianæ principio semper adhæserit. Cujus antiquum D decus in spiritualibus & sæcularibus profecto cum reminiscimur, non sine gravi mœrore eam in tanta devastatione laborantem nunc cernimus, & ut apertius intelligatis, certe persuasorem destructoremque ipsius Vu.... dictum archiepiscopum ita religionem ejus disperdidisse, & bona dilapidasse, non minori fere dolore sufferimus, quam si idem sanctæ Romanæ ecclesiæ pro audacia sua fecisset. Verum cum cetera facta illius perpenduntur, hæc non tantopere miranda videntur. Quippe qui perjurium de inobedientia & infidelitate committere non timuit, quique contra ipsam apostolicam sedem, cui pejeraverat, conspirare pro minimo habuit, eamque invadere cogitans, eodem modo dissipare vehementissime cupiit, homo superbissimus, nefan- E dorum scelerum sibi conscius; cui mirum debet videri, si adepta potestate, ubi licuit ita se habuit? Sed illius facinora commemorare supersedeo, quæ per totum fere Romanum orbem se prodiderunt, pro quibus ipse in sancta synodo Romæ celebrata omnium episcoporum qui aderant consona sententia, jam ex triennio gladio anathematis sine spe recuperationis percussus est; ea non præterierunt notitiam vestram. Præfatam igitur Ravennatem ecclesiam de manibus violentis eripere, & ad pristinum statum pro officio quod licet indigni gerimus reducere cupientes, talem personam eligendam atque in ea præficiendam fore censuimus, cujus religio nec non prudentia, Deo faven-

te,

ANNO CHRISTI 1080. te, & interius lumen in ea sanctitatis reformare, & exteriorum rerum damna norit studeatque reficere. Quamobrem nos in hujus nostræ necessariæ dispositionis effectu vestro plurimum egentes auxilio, invitamus, rogamus, atque apostolica auctoritate vobis præcipimus, ut in restauratione illius antiquitus sanctæ ecclesiæ omnes unanimiter consensum & pro posse adjutorium tribuentes, eam de servili oppressione, imo tyrannica servitute, eripere & priscæ libertati restituere nobiscum procuretis, ac in reperiendo idoneam illi regimini personam summopere laborantes invigiletis. Quicumque enim in hac re studium devotionis impenderint, non dubie credimus eos & apostolicam gratiam promerituros, & apud divinam clementiam patronum sibi beatum Apollinarem, si in bonis perseveraverint, certissime acquisituros. Data Idibus Octobris.

XIII. AD RAVENNATES.

Ejusdem argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus clericis & laicis Ravennâ morantibus, qui beatum Petrum apostolum diligunt, & sanctæ Romanæ ecclesiæ, sicut Christianos oportet, obediunt, salutem & apostolicam benedictionem.

CREDIMUS non latere vestram scientiam, Ravennatem ecclesiam sedi apostolicæ præ ceteris vicinius hærere solitam fuisse, eamque specialiter ab ipsa dilectam, quidquid dignitatis & honoris antiquitus per beatum A.. tenuit, munere scilicet præfatæ sedis concessum habuisse. Postquam vero superbiæ auctor & discordiæ seminator diabolus per membra sua eamdem ecclesiam contumacia interveniente à Romana divisit, quæ damna, quæ detrimenta non modo religionis, sed etiam bonorum suorum vestra pertulit, maximeque per tyrannidem Vu.... dicti archiepiscopi, quantam in utraque re destructionem perpessa sit, satis vosipsi novistis. Et hujus quidem tanto vesaniorem dilacerationis morsum sustinuit, quanto eum desperatiorem impurior conscientia retrorsum abire subegit. Denique scelerosus, sacrilegus, atque perjurus, postquam hujusmodi nefaria in universali synodo, cunctis qui aderant episcopis consentientibus atque laudantibus, digna suis moribus damnationis animadversione mulctatus est, non confestim resipiscens ad sani cordis consilium rediit, sed patrem suum diabolum imitans, sibique iram in die iræ thesaurizans, quidquid gravius cogitare, quidquid superbissimum potuit audere, molitus est. Et quia se unam ex nobilissimis ecclesiam vestram ex maxima parte destruxisse parum existimabat, sanctam Romanam sedem, sicut omnes aperte norunt, invadere, secumque eam in ruinam & præcipitium trahere est meditatus. Proinde quoniam nos pro eminentia loci, cui, Deo auctore, quamvis indigni præsidemus, cum solicitudinem nostram monemur universis extendere, tum circa quodammodo nobis conjunctiores diligentius compellimur invigilare, ecclesiæ vestræ devastationem non alienam putantes, sed quasi nostræ, cujus specialis filia est, condolentes, cum consilio atque auxilio omnium vestrum qui Deum timetis volumus & desideramus ad antiquum specimen & religionis statum, in quantum domino largiente poterimus, eam reducere. Igitur illo putrido membro gladio excommunicationis exciso, atque ita ut inter sacerdotes etiam in æternum non debeat connumerari deposito, dilectionem vestram monemus,

Infra in synodo Rom. II.

ac pro salute vestra rogamus, ut toto affectu mentisque intentione talem personam una cum confratribus nostris episcopis & archidiacono, ceterisque diaconis, quos propterea ad vos nostra vice direximus, studeatis eligere, quæ tanto honori, scilicet vestri archiepiscopatus regimini, secundum Deum videatur competere. Non ulterius ecclesiam vestram ancillari servitute opprimi ab impiis manibus patiamini; sed sicut boni filii eam nobiscum in maternam, hoc est Romanæ ecclesiæ, libertatem vendicare satagite: quatenus & honorem Dei, dum sponsæ ejus sanctæ ecclesiæ libertatem diligitis, vos ostendatis amare, & æternæ beatitudinis hereditatem quasi liberi filii merito possitis & debeatis sperare. Data Idibus Octobris.

XIV. AD RAVENNATES, FIRMANOS, ET SPOLETINOS.

Commendat eis electum Ravennatis ecclesiæ archiepiscopum. Hortatur ut ei debitam reverentiam exhibeant, præcipueque contra illius ecclesiæ damnatum devastorem adjuvent.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis, abbatibus, comitibus, atque militibus in parochia Ravennati, & in Pentapoli, nec non & in marchia Firmana, & in ducatu Spoletino, commorantibus, illis videlicet qui beatum Petrum diligunt, neque vinculis excommunicationis tenentur, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis esse credimus, fratres carissimi, quia ubiq; terrarum religiosi viri clerici & laici per gratiam Dei nos diligunt; & ea quæ dicimus sive præcipimus libenter approbant & obedienter suscipiunt; illi videlicet qui justitiam discernunt, & intentionem nostram cognoscunt. Inimici autem crucis Christi, imo hostes animarum suarum, in nos insurgere, & dementiæ cæcitate perculsi contra salutem suam sanctam ecclesiam conculcare conantur. Quod multum profecto gaudemus, intuentes illos qui Deum diligunt rebus nostris favere, & non hos; sed illos dumtaxat, qui oderunt animam suam inimicos nobis existere: quorum quidem odium hac maxime de causa, sicut vos scitis, incurrimus, quia ipsos de laqueis diaboli eruere, & ad sinum matris ecclesiæ reducere curavimus. Vos itaque, quos ab illorum perfidia remotos & alienos existimamus, oportere tunc credimus, ut qualem habeatis animum circa nos, imo B. Petrum, cujus vice licet indigni fungimur, demonstretis: & si, quemadmodum arbitramur, vos fideliter geritis, manifestis indiciis, cum tempus adest, & res expostulat, declaretis. Est autem in quo devotionem vestram egregie potestis ostendere, si decreta atque statuta sedis apostolicæ pro posse vestro studetis atque satagitis adjuvare. Igitur Ravennatem archiepiscopum fratrem nostrum R... quem post longas & innumeras pervasorum occupationes nuperrime sicut olim à beato Petro Apollinarem, ita hunc Ravennas ab ecclesia Romana meruit accipere, studium vobis sit, tum propter amorem sanctissimi martyris, cujus sede & reliquiis illa decoratur ecclesia, tum propter apostolicæ sedis debitam reverentiam, consiliis & auxiliis vestris confirmare; atque ei contra illius sancti loci sacrilegum damnatumque devastatorem Vu... modis omnibus subvenire. Præcipimus namq;, ut juxta consilium legati nostri qui defert has literas, prædicto confratri nostro archiepiscopo consilium & auxilium vestrum ita firmiter promittatis, ut dum inimici audierint, rebus suis cogantur & jure possint timere, cum vero

ANNO CHRISTI 1080.

vero amici & fideles nostri cognoverint, una nobiscum de promissis vestris certissime queant sperare. Data tertio Idus Decembris.

XV. AD VALVENSES.

Invehitur in Transmundum quemdam, qui à se increpatus quod episcopatum dimiserit, & monitus ne se in eo amplius intruderet, ausus sit ipsam ecclesiam pervadere. Præcipit nullam ei obedientiam exhiberi, sed bona ecclesiæ de manibus ejus eripi, legatoque apostolicæ sedis in ea re auxilium præberi.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus in episcopatu Valvensi habitantibus majoribus atque minoribus; sive potestatem in eo habentibus, qui gratiam beati Petri cupiunt, salutem & apostolicam benedictionem.

TRANSMUNDUS vester dictus episcopus ad nos venit, quem nimirum nos duris verbis increpuimus, propterea quod episcopatum sine ratione dimiserat. Præcepimus etiam illi propter istam stultitiam, ut de episcopatu se deinde non intromitteret, sed iret ad montem Cassinum, ibique tamdiu esset, donec cum ipso præfati loci abbate aliisque religiosis & prudentibus viris consilium caperemus, quid de illo & vestra ecclesia esset faciendū. Quod nostrum pręceptum (sicut audivimus) contemnens, & per inobedientiam idololatriæ scelus incurrens, ausus est ecclesiam interdictam ad augmentum malitiæ suæ pervadere, eamque nunc pertinaciter non metuit occupare. Proinde apostolica auctoritate præcipimus vobis, ut, si gratiam Dei & beati Petri diligitis, animarumque vestrarum periculum timetis, nullus vestrum episcopalem reverentiam illi exhibeat; sed bona ecclesiæ de manibus illius eripientes eum sicut invasorem habeatis, & res ecclesiæ ne distrahere valeat á potestate ipsius defendatis. Nihilo minus quoque mandamus, ut huic legato nostro Ioanni subdiacono, quem ad hoc vobis direximus, auxilium in his quæ necessaria fuerint præbeatis: quatenus ipse una vobiscum quæ in hac re facienda sunt melius possit implere. Data secundo Idus Decembris.

XVI. AD N. N.

Laudat quod parentum suorum vestigia imitati devotum animum erga Romanam ecclesiam gerant, utque in eo in dies magis proficiant hortatur. Commendat eis Dalmatium archiepiscopum Narbonensis ecclesiæ canonice electum, ut eum tanquam verum pastorem adjuvent, & pervasori resistant.

Gregorius episcopus servus sevorum Dei R.... & B.... nobilibus comitibus salutem & Apostolicam benedictionem.

QVANTUM domus vestra beatum Petrum jamdudum dilexerit, quantumque ipsi fidelis extiterit, profecto non modo apud vos scitur, sed etiam in pluribus diversarum gentium partibus notum habetur. Vnde & de inimicis victoriam, & pręceteris paribus suis honorem & gloriam hactenus obtinuisse longe lateque dignoscitur. Quia vero parentum vestrorum, sicut nobilitatis lineam, ita quoque probitatū studia vos imitari cognovimus, pro certo valde lætamur, & ut devotum animum circa beatum Petrum & matrem omnium sanctam Romanam ecclesiam semper geratis, salubriter hortamur atque monemus, cujus vos dilectionem tenere procul dubio in nullo melius potestis ostendere quam si inter cetera bona quæ debetis agere sanctam ecclesiam procuratis juvare atque defendere. Itaque saluti vestrę pręcipue providentes rogamus, & ex parte beati Petri præcipimus vobis, ut Narbonensi ecclesiæ jam ex longo tempore à membris diaboli pervasæ prompte subvenientes, fratrem nostrum Dalmatium archiepiscopum, quem tandem canonice & secundum dominum electum & ordinatum meruit accipere, modis omnibus studeatis adjuvare: illi vero pervasori, qui non per ostium ut pastor, sed aliunde, ut fur & latro ingressus, oves Christi mactat & perdit, imo diabolo tradit, modis quibus potestis resistite, si gratiam omnipotentis Dei desideratis obtinere. Agite ergo, & omnino procurate beatum Petrum apostolorum principem vobis adjutorem, imo debitorem, facere, qui potest vobis hujus vitæ & futuræ salutem & honorem dare vel tollere, quique nescit fideles suos relinquere, sed potius novit superbis resistere, & confundere, humilibus autem gratiam dare, eosque exaltare. Data decimo Kalendas Ianuarii.

XVII. AD CLERUM ET POPULUM RHEMENSEM.

Arguit Manassem olim archiepiscopum Rhemensem, qui legati apostolici sententia damnatus ecclesiam ipsam invadere præsumpserit. Quare monet ut ei modis omnibus resistant, & de episcopi Diensis legati consensu alium pastorem eligant, qui eorum laboranti ecclesiæ subvenire valeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei universæ Rhemensis ecclesiæ clero & populo salutem & apostolicam benedictionem.

NON dubitamus ad notitiam vestram pervenisse, quod Manasses olim dictus archiepiscopus vester, synodalem damnationis suæ sententiam, exigentibus culpis suis, adjudicante confratre nostro Diensi episcopo, sanctę Romanæ ecclesiæ legato, subierit. Quam itaque diligenter perscrutantes, & pro magnitudine iniquitatum ejus justissimam fuisse approbantes, eo tenore in Romana synodo confirmavimus, rogatu multorum fratrum, ut concessis sibi induciis, si posset, ad expurgandum se de objectis veniendi licentiam haberet, ac liberam de se agendi facultatem: ita tamen, ut interim regimini ipsius ecclesiæ cederet, & in Cluniacensi, vel in aliquo religioso monasterio degeret, ut cujus obedientiæ quantęque humilitatis esset probaretur. Verum (sicut vosipsi scitis) non solum huic diffinitioni non obedivit, sed ad contemptum interdictionis nostræ, ecclesiam vestram invadere ac impudenti devastatione confundere præsumpsit; utpote quam non per ostium, ut pastor, sed aliunde, ut fur & sævissimus prædo intravit; ad hoc scilicet ut gregem dominicum mactet & perdat, non ut vigilantia pastoris protegat & defendat. *Ioan. 10.* Siquidem adeo in immensum actuum suorum tetendit iniquitas, ut dignissime damnationi atque excommunicationi subjaceat, ita ut in perpetuum nullam restitutionis suæ spem concipere debeat. Quapropter apostolica vos auctoritate monemus, ut perversis actibus ejus in nullo communicetis, imo ut tollatur de medio vestrum, & in interitum carnis suæ tradatur satanæ, ut spiritus salvus fit, sibi modis omnibus resistatis. *1 Cor. 5.* Detis etiam operam ut communi consilio parique voto, assentiente vobis prædicto confratre nostro Diensi episcopo, patrem vobis secundum dominum eligatis, qui ecclesiæ vestræ diutina pseudo-pastorū improbitate laboranti

ANNO CHRISTI 1080.

valeat subvenire, & antiquam sui libertatem, Christo auxiliante, vobiscum reparare. Data sexto Kalendas Ianuarii.

XVIII. AD HEBOLUM COMITEM.

Manassem archiepiscopum Rhemensem Hugonis Diensis episcopi legati apostolici in concilio Lugdunensi sententia depositum denuntiat, monens ut tam seipsum quam alios ab ejus amicitia retrahat, eique pro viribus resistat, & quem alium archiepiscopum major cleri pars cum consensu legati elegerit, adjuvet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei "*Hebolo nobili & glorioso comiti salutem & apostolicam benedictionem.*

SICUT prudentia tua meminisse potest, nos longo tempore præter voluntatem tuam virorumque religiosorum qui ipsum noverant Manassem dictum Rhemensem archiepiscopum dissimulavimus, eumque putantes correctionis suæ curam habere, diu profecto portavimus. Verum ille patientia nostra abusus, & (quod evidenter apparet) ex conscientia prava in desperationis foveam lapsus, non solum se prætensæ mansuetudini ingratum exhibuit, sed etiam in reliquum misericordia S. Petri indignum se fecit, scilicet, ut cujus in depositione sententiam vicarii nostri Hugonis Diensis episcopi in concilio Lugdunensi prolatam approbatamque ad terminum nos distulerimus, "deinceps in perpetuum firmam esse & ratam, ipsumque sine spe recuperationis depositum adjudicemus. Quapropter eum irrevocabili judicio episcopalis sedis regimine privatum esse tuæ celsitudini denuntiantes, monemus, atque ex parte beati Petri præcipimus, ut tam teipsum a pestifera amicitia illius amodo retrahas, quam & alios quos potes ab eo custodire te doceas. Vt autem gratiam Dei, & beati Petri largius" merito, quas sperare studium solertiæ tuæ non desit, tam per teipsum quam & per quoscumque vales præfato deposito pro magnitudine tua "resistere, illumque archiepiscopum, quem saniori consilio pars cleri melior cum consensu prædicti legati nostri, Hugonis videlicet episcopi Diensis, illi sedi elegerit, modis omnibus adjuvare. In hac igitur re ita te devotum & obsequentem mandatis apostolicis aperte demonstres, quemadmodum tuis in necessitatibus fideles tuos existere cuperes: & sicut a fidelibus tuis non impune tergiversationem sibi fieri summis in negotiis ferres, ita procures respectu beati Petri, ad quem spectat totius ecclesiæ causa, rem hanc ex animo gerere, quatenus & hic eum protectorem, & in futuro patronum, ex debito merearis habere. Data sexto Kalendas Ianuarii.

[margin: Hebuloi; eius obtentus; merearis; studeas]

XIX. AD SUFFRAGANEOS ECCLESIÆ RHEMENSIS.

Ejusdem fere argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis, suffraganeis videlicet sanctæ Rhemensis ecclesiæ, his tamen qui se ab excommunicatis custodiunt, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM esse fraternitati vestræ credimus, quod nos iniquitates Manassæ, dicti Rhemensis archiepiscopi, longo tempore supportavimus, eumque sperantes de malitia sua converti diu nimiumque dissimulavimus. Sed quoniam beata Maria, cujus ille sedem perditus occupabat, noluit ecclesiam suam sceleribus illius diutius pollui, quæ de eo

A graviora dudum latuerant, ad notitiam multorum erupere in lucem. Pro quibus ipse in Lugdunensi concilio, cui frater & vicarius noster Hugo Diensis episcopus præerat, eodem dictante, cunctisque fratribus religiosis qui aderant assentientibus, depositionis sententiam meruit. Eam itaque præfati conventus censuram, quam nos apostolica mansuetudine utentes subjuncto tenore temperaveramus, quoniam ille conscientia desperante in duritia sua inobedientiæque contemptu voluit manere potius quam ad sani sensus consilium animum flectere, jam nunc ex apostolica auctoritate firmamus, atque irrecuperabiliter depositum esse in reliquum adjudicamus. Proinde fraternitatem vestram ne B ulterius illi episcopalem reverentiam debeat absolvimus; imo apostolica auctoritate præcipimus ut nemo ei quasi pastori obediat, sed quisque pro officio suo & viribus sicut invasori resistat. Quod nostrum, potius vero sancti Spiritus, judicium dilectio vestra studeat subditis sibi cunctique quibus valet populis denuntiare: & ut ab ejus participatione sibi caveant, ipsumque modis quibus possunt coarcten, non negligat caritas vestra monere. De cetero volumus, & ex parte beati Petri jubemus, quatenus adhibitis illius ecclesiæ clericis, talis persona cum consensu præfati legati nostri Diensis episcopi ut eligatur procuretis, quæ tanto regimini digne competere videatur. Nos enim eam electio- C nem, quam pars cleri & populi melior, & religiosior, consentiente prædicto nostro vicario, fecerit, Deo favente, firmantes, apostolica auctoritate roboramus. Diligentia igitur vestra ita se in hac re pronam, nobisque, imo beato Petro, obedientem exhibeat, ut cognito studio & vigilantia vestra, si quid in præterito negligenter aut inobedienter deliquistis, merito propter hoc debeamus sufferre. Data sexto Kalendas Ianuarii.

XX. AD PHILIPPUM REGEM FRANCORUM.

Rogat ne Manassæ Rhemensi archiepiscopo deposito ullum ulterius favorem præbeat, sed eum D ab amicitia sua repellat. Monet præterea ne electionem impediat, quam Rhemensis ecclesiæ clerus & populus facturus erat, sed illi quem major pars elegerit auxilium præbeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Philippo glorioso regi Francorum salutem & apostolicam benedictionem.

SÆPE per nuntios tuæ celsitudinis audivimus, te gratiam beati Petri nostramque amicitiam cupere; quod & tunc nos libenter accepisse, & adhuc, si eum animum geris, noveris admodum nobis placere. In hoc enim te tuæ salutis amicum solicitumque esse demonstras, si apostolicam benevolentiam, E sicut Christianum regem decet, assequi & obtinere desideras: quam quidem hoc pacto adipisci multo facilius ac dignius poteris, si te in ecclesiasticis negotiis diligentem devotumque reverenter exhibueris. Qua in re procul dubio minus vigilanter, multumque negligentius quam sanum fuerit, olim habuisse te cerneris. Sed nos adolescentiæ tuæ præterita delicta spe correctionis tuæ portantes, ut deinceps castigatis moribus ad ea quæ oportet invigiles, ex debito officii nostri monemus. Igitur inter cetera virtutum studia regiæ excellentiæ convenientia, quæ tibi inesse optamus, cum te justitiæ amatorem, misericordiæque custodem existere, ecclesias defendere, pupillos viduasque protegere sit necessarium, non minus ad internæ salutis

ANNO CHRISTI 1080.

custodiam tibi esse pravorum consilia spernenda, A maximeque excommunicatorum familiaritates detestandas, arbitramur atque asserimus. Vnde sublimitati tuæ ex parte beati Petri præcipimus, ac ex nostra rogamus, ut Manassæ Rhemensi archiepiscopo dicto, sed propter suas iniquitates, quæ non prætereunt scientiam tuam, irrecuperabiliter deposito, nullum ulterius favoris tui solatium præbeas, sed eum ita ab amicitia tua rescindas, atque a conspectu præsentiæ tuæ contemptum repellas, ut te pateat inimicos sanctæ ecclesiæ, videlicet excommunicatione induratos, respuendo, Deum diligere, apostolicisque mandatis morem gerendo gratiam beati Petri veraciter desiderare. Præterea volumus, & ex parte apostolica jubemus, ut electionem, quam præfatæ Rhemensis ecclesiæ clerus & populus, Deo annuente, facturus est, nullo ingenio aut studio quo minus canonice fiat impedias: sed & si quis impedire aliquo studio sæculari tentaverit, illi omni modo contradicas, atque illi quem pars fidelior & religiosior elegerit adjutorium tuum impendas. Age igitur, & jam ætate vir factus in hac re procura, ut non frustra tuæ juventutis culpis pepercisse, nec in vanum te ad emendationem expectasse videamur: ac maxime enitere, ut beatum Petrum, in cujus potestate est tuum regnum & anima tua, qui te potest in cælo & in terra ligare & absolvere, tibi facias debitorem: & non pro negligentia aut veritatis dissimulatione judicium, sed pro diligentia justitiæque executione ipsius gratia æternum digne merearis auxilium. Data sexto Kalendas Ianuarii.

XXI. AD HERIMANNVM EPISCOPVM METENSEM.

Ad labores & pericula pro veritatis defensione paratum excitat. Rescribit ad ejus quæsita de auctoritate sedis apostolicæ in excommunicando rege Henrico, & absolvendo subditos a fidelitatis sacramento.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Herimanno Metensi episcopo salutem, & apostolicam benedictionem.

QVOD ad perferendos labores ac pericula pro defensione veritatis te paratum intelligimus, divini muneris esse non dubitamus; cujus hæc est ineffabilis gratia, & divina clementia, quod nunquam electos suos penitus aberrare permittit, nunquam funditus labefactari aut dejici sinit, dum eos persecutionis tempore quadam utili probatione discussos, etiam post trepidationem aliquam semetipsos fortiores facit. Quoniam autem sicut inter ignavos alium quo turpius alio fugiat timor exanimat, ita etiam inter strenuos alium quo fortius alio agat, quo ardentius prorumpat, virile pectus inflammat. Hoc caritati tuæ exhortationis E voce curavimus commendare, ut eo magis in acie Christianæ religionis stare te delectet inter primos, quo eos non dubitas victori Deo proximos atque dignissimos. Quod autem postulasti te quasi nostris scriptis juvari ac præmuniri contra illorum insaniam, qui nefando ore garriunt auctoritatem sanctæ & apostolicæ sedis non potuisse regem Henricum, hominem Christianæ legis contemptorem, ecclesiarum videlicet & imperii destructorem, atque hæreticorum auctorem & consentaneum, excommunicare, nec quemquam a sacramento fidelitatis ejus absolvere, non adeo necessarium nobis videtur, cum hujus rei tam multa ac certissima documenta in sacrarum scripturarum paginis reperiantur. Neque enim credimus eos, qui ad cumulum suæ damnationis veritati impudenter detrahunt & contradicunt, hæc ad suæ defensionis audaciam tam ignorantia quam miseræ desperationis vecordia coaptasse: nec mirum: mos est enim reproborum, ob suæ nequitiæ protectionem, niti consimiles sibi defendere, quia pro nihilo habent mendacii perditionem incurrere. Nam, ut de multis pauca dicamus, quis ignorat vocem domini ac salvatoris nostri Iesu Christi dicentis in euangelio: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cælorum; & quodcumque li-* B *gaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Numquid sunt hic reges excepti? Aut non sunt de ovibus quas Filius Dei B. Petro commisit? Quis rogo in hac universali concessione ligandi atque solvendi a potestate Petri se exclusum esse existimat, nisi forte infelix ille, qui jugum domini portare nolens, diaboli se subjicit oneri, & in numero ovium Christi esse recusat? cui tamen hoc ad miseram libertatem minime proficit, quod potestatem Petri divinitus sibi concessam a superba cervice excutit: quoniam quanto eam quisque per elationem ferre abnegat, tanto durius ad damnationem suam in judicio portat. Hanc itaque divinæ voluntatis institutionem, hoc firmamentum dispensationis ecclesiæ, hoc privilegium beato Petro apostolorum C principi cælesti decreto principaliter traditum atque firmatum, sancti patres cum magna veneratione suscipientes atque servantes, sanctam Romanam ecclesiam tam in generalibus conciliis, quam etiam in ceteris scriptis & gestis suis universalem matrem appellaverunt: & sicut ejus documenta in confirmatione fidei, & eruditione sacræ religionis, ita etiam judicia susceperunt: in hoc consentientes, & quasi uno spiritu, & una voce concordantes, omnes majores res & præcipua negotia, nec non omnium ecclesiarum judicia, ad eam quasi ad matrem & caput debere referri, ab ea nusquam appellari, judicia ejus a nemine retractari aut refelli debere D vel posse. Vnde beatus Gelasius papa Anastasio imperatori scribens, divina fultus auctoritate quid & qualiter de principatu sanctæ & apostolicæ sedis sentire deberet, hoc modo eum instruxit: Etsi, inquit, cunctis generaliter sacerdotibus recte divina tractantibus fidelium convenit colla submitti; quanto potius sedis illius præsuli consensus est adhibendus, quem cunctis sacerdotibus & divinitas summa voluit præminere, & subsequens ecclesiæ generalis jugiter pietas celebravit? Vbi prudentia tua evidenter advertit, nunquam quolibet penitus humano consilio æquare se quemquam posse illius privilegio vel confessioni, quem Christi vox prætulit universis, quem ecclesia veneranda confessa semper est, & habet devota primatem.

Matth. 16. — Beatus Gelasius I. epistola 10.

Item Iulius papa orientalibus episcopis scribens, de potestate ejusdem sanctæ & apostolicæ sedis ait: Decuerat vos, fratres, adversus sanctam Romanam & apostolicam ecclesiam limate & non ironice loqui: quoniam & ipse dominus noster Iesus Christus eam decenter allocutus ait: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cælorum.* Habet enim potestatem singulari privilegio concessam, aperire & claudere januas regni cælestis quibus voluerit. Cui ergo aperiendi claudendique cæli data potestas est, de terra judicare non licet? Absit. Num retinetis quod ait beatissimus Paulus

Matth. 16.

ANNO CHRISTI 1081.

Beatus Gregorius epistolarũ libro 2. in privilegio monasterii sancti Medardi.

Paulus apostolus: *Nescitis quia angelos judicabimus? quanto magis sæcularia?* Beatus quoque Gregorius papa reges à sua dignitate cadere statuit qui apostolicæ sedis decreta violare præsumpserint, scribens ad quemdam Senatorem abbatem his verbis: Si quis vero regum, sacerdotum, judicum, atque sæcularium personarum, hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens contra eam venire tentaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & nisi ea quæ ab illo sunt male ablata restituerit, vel digna pœnitentia illicite acta defleverit, à sacratissimo corpore ac sanguine domini Redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in æternum examine districtæ ultioni subjaceat. Quod si B. Gregorius, doctor utique mitissimus, reges qui statuta sua super unum xenodochium violarent non modo deponi, sed etiam excommunicari, atque in æterno examine damnari, decrevit, quis nos Henricum non solum apostolicorum judiciorum contemptorem, verum etiam ipsius matris ecclesiæ quantum in ipso est conculcatorem, totiusque regni & ecclesiarum improbissimum prædonem & atrocissimum destructorem deposuisse & excommunicasse reprehendat, nisi forte similis ejus? sicut B. P.... docente cognovimus in epistola de ordinatione Clementis, in qua sic ait: Si quis amicus fuerit iis, quibus ipse de eodem Clemente dicens non loquitur, unus est & ipse ex illis qui exterminare Dei ecclesiam volunt: & cum corpore nobiscum esse videatur, mente & animo contra nos est; & est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt & evidenter inimici. Hic enim per amicitiarum speciem quæ inimica sunt gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat. Nota ergo, carissime, si eum quem amicitia vel colloquio iis quibus papa pro actibus suis adversus est sociatur tam graviter judicat, quanta illum ipsum, cui pro actibus suis adversus est, animadversione damnat? Sed ut ad rem redeamus, itane dignitas à sæcularibus etiam Deum ignorantibus inventa non subjicietur ei dignitati quam omnipotentis Dei providentia ad honorem suum invenit, mundoque misericorditer tribuit? cujus Filius sicut Deus & homo indubitanter creditur, ita summus sacerdos caput omnium sacerdotum ad dexteram Patris sedens, & pro nobis semper interpellans habetur: qui sæculare regnum, unde sæculi filii tument, despexit, & ad sacerdotium crucis spontaneus venit. Quis nesciat reges & duces ab iis habuisse principium, qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremo universis pene sceleribus, mundi principe diabolo videlicet agitante, super pares, scilicet homines, dominari cæca cupiditate & intolerabili præsumptione affectaverunt? Qui videlicet, dum sacerdotes domini ad vestigia sua inclinare contendunt, cui rectius comparentur, quam ei qui est caput super omnes filios superbiæ, qui ipsum summum pontificem sacerdotum caput altissimi Filium tentans, & omnia illi mundi regna promittens ait: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Quis dubitet sacerdotes Christi regum & principum omniumque fidelium patres & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare: & iniquis obligationibus illum potestati suæ subjicere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solvi? Hæc, sicut beatus Gregorius in epistola ad Mauricium imperatorem directa commemorat, Constantinus magnus imperator, omnium regum & principum fere totius orbis dominus, evidenter intelligens, in sancta Nicæna synodo post omnes episcopos ultimus residens, nullam judicii sententiam super eos dare præsumpsit; sed illos etiam deos vocans, non suo debere subesse judicio, verum se ad illorum pendere arbitrium judicavit. Supradicto quoque Anastasio imperatori prælibatus papa Gelasius persuadens, ne ille intimatam suis sensibus veritatem arbitraretur injuriam; subintulit dicens: Duo sunt quippe, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacrata pontificum, & regalis potestas: in quibus tanto gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus omnium in divino reddituri sunt examine rationem. Et paucis interpositis inquit: Nosti itaque inter hæc illorum te pendere judicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo institutis, talibusque fulti auctoritatibus, plerique pontificum alii reges, alii imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Arcadium imperatorem, qui consensit ut sanctus Ioannes Chrysostomus à sede pelleretur, excommunicavit.

Matth. 4.

Sanctus Gregorius epistolarũ libro 4. epistola 31.

Alius item Romanus pontifex, Zacharias videlicet, regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quam eo quod tantæ potestati non erat utilis, à regno deposuit, & Pippinum Caroli magni imperatoris patrem in ejus loco substituit: omnesque Francigenas à juramento fidelitatis quod illi fecerant absolvit. Quod etiam ex frequenti auctoritate sæpe agit sancta ecclesia, cum milites absolvit à vinculo juramenti: quod factum est his episcopis qui apostolica auctoritate à pontificali gradu deponuntur. Et beatus Ambrosius, licet sanctus, non tamen universalis ecclesiæ episcopus, pro culpa quæ ab aliis sacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit. Qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam preciosius sit plumbo, quam regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis: hoc modo circa principium sui pastoralis scribens: Honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & exosculata eorum dextera orationibus eorum credant se communiri. Et post pauca: Hæc cuncta, fratres, ideo nos præmisisse debetis cognoscere, ut ostenderemus nihil esse in hoc sæculo excellentius sacerdotibus, nihil sublimius episcopis reperiri. Meminisse etiam debet fraternitas tua, quia major potestas exorcistæ conceditur, cum spiritualis imperator ad abjiciendos dæmones constituitur, quã alicui laicorum causa sæcularis dominationis tribui possit. Omnibus nempe regibus & principibus terræ qui religiose non vivunt, & in actibus suis, Deum, ut oportet, non metuunt; dæmones, heu proh dolor! dominantur, & misera servitute confundunt. Tales non divino ducti amore, sicut religiosi sacerdotes, ad honorem Dei & utilitatem animarum præesse cupiunt, sed ut intolerabilem superbiam suam ostentent, animique libidinem expleant, ceteris dominari affectant. De quibus beatus Augustinus in libro primo de doctrina Christiana dicit; Cum vero etiam eis qui sibi naturaliter pares sunt, hoc est hominibus, quilibet dominari affectat, intolerabilis omnino superbia est. Porro exorcistæ, ut diximus, super demones à Deo imperium habent.

Quanto

Quanto igitur magis super eos qui dæmonibus subjecti, & membra sunt dæmonum? Si ergo his tantum præminent exorcistæ, quanto amplius sacerdotes? Præterea omnis rex Christianus ad exitum veniens, ut inferni carcerem evadat, ut de tenebris in lucem tendat, ut de peccatorum vinculis in Dei judicio absolutus appareat, sacerdotis opem supplex ac miserandus requirit. Quis autem non modo sacerdotum, verum etiam laïcorum, in extremis positus pro sui animæ salute terreni regis imploravit auxilium? Quis vero regum vel imperatorum aliquem Christianum ex imposito sibi officio valet sacro baptismate ex diaboli potestate eripere, & inter filios Dei connumerare, sanctoque chrismate præmunire? &, quod maximum est in Christiana religione, quis eorum valet proprio ore corpus & sanguinem domini conficere? Vel cui eorum data est potestas ligandi solvendique in cælo & in terra? Ex quibus aperte colligitur quanta potestate præcellat dignitas sacerdotum. Aut quis eorum potest aliquem clericum in sancta ecclesia ordinare, quanto minus pro aliqua culpa eum deponere? Namque in ecclesiasticis ordinibus majoris est potestatis deponere, quam ordinare. Episcopi enim possunt alios episcopos ordinare, sed nullo modo sine auctoritate apostolicæ sedis deponere. Quis igitur, vel tenuiter sciolus, sacerdotes dubitet regibus anteferri? Quod si reges pro peccatis suis a sacerdotibus sunt judicandi, a quo rectius quam a Romano pontifice judicari debent?

Ad summum quoslibet bonos Christianos multo convenientius quam malos principes reges intelligi decet. Isti enim gloriam Dei quærendo seipsos strenue regunt: at illi non quæ Dei sunt, sed sua, quærentes, sibimet hostes alios tyrannice opprimunt: hi vero regis Christi, illi vero diaboli corpus sunt. Isti ad hoc sibi imperant, ut cum summo imperatore æternaliter regnent: illorum vero id potestas agit, ut cum tenebrarum principe, qui rex est super omnes filios superbiæ, æterna damnatione dispereant. Nec valde sane mirandum est, quod mali pontifices iniquo regi, quem adeptis male per eum honoribus diligunt metuuntque, consentiunt, qui simoniace quoslibet ordinando Deum pro vili etiam precio vendunt. Nam sicut electi insolubiliter suo capiti uniuntur, ita & reprobi maxime contra bonos ei qui malitiæ caput est pertinaciter fœderantur: contra quos profecto non tam disserendum, quam pro eis est lacrymosis planctibus ingemendum, ut omnipotens Deus illos a laqueis satanæ, quibus capti vi tenentur, eripiat, & vel post pericula ad cognitionem veritatis tandem aliquando perducat. Hæc de regibus & imperatoribus, qui sæculari gloria nimium tumidi, non Deo, sed sibi regnant. Sed quia nostri est officii unicuique secundum ordinem vel dignitatem, qua videtur vigere, exhortationem distribuere, imperatoribus & regibus, ceterisque principibus, ut elationes maris & superbiæ fluctus comprimere valeant, arma humilitatis, Deo auctore, providere curamus. Scimus enim quia mundana gloria, & sæcularis cura eos permaxime qui præsunt ad elationem trahere solet; qua semper neglecta humilitate, propriam quærendo gloriam, fratribus cupiant præminere. Proinde videtur utile maxime imperatoribus & regibus, ut cum mens illorum se ad alta erigere, & pro singulari vult gloria oblectare, inveniat quibus se modis humiliet, atque unde gaudeat, sentiat plus timendum. Perspiciat ergo diligenter; quam periculosa, quamve timenda sit imperatoria vel regia dignitas, in qua paucissimi salvantur: & illi qui Deo miserante ad salutem veniunt, non æque, ut multi pauperum, judicio sancti Spiritus in sancta ecclesia clarificantur. A mundi enim principio usque ad hæc nostra tempora in tota authentica scriptura non invenimus imperatores vel reges, quorum vita adeo fuerit religione præcipua & virtute signorum decorata, sicut innumerabilis multitudinis sæculi contemptorum, licet plures eorum credamus apud omnipotentem Deum misericordiæ salutem invenisse. Namque ut de apostolis & martyribus taceamus, quis imperatorum vel regum æque ut beatus Martinus, Antonius, Benedictus, miraculis claruit? Quis enim imperator aut rex mortuos suscitavit, leprosos mundavit, cæcos illuminavit? Ecce Constantinum piæ memoriæ imperatorem, Theodosium, & Honorium, Carolum, & Ludovicum, justitiæ amatores, Christianæ religionis propagatores, ecclesiarum defensores, sancta quidem ecclesia laudat & veneratur, non tamen eos fulsisse tanta miraculorum gloria indicat. Præterea ad quot nomina regum vel imperatorum basilicas seu altaria dedicari, vel ad eorum honorem sancta ecclesia missas statuit celebrari? Timeant reges aliique principes, ne quanto se ceteris hominibus in hac vita præferri gaudent, tanto amplius æternis incendiis subjiciantur. Unde scriptum est: *Potentes potenter tormenta patientur.* (Sap. 6.) De tot enim hominibus Deo redditurі sunt rationem, quot suæ dominationi subditos habuerunt. Quod si alicui religioso privato non parvus labor est unam suam animam custodire, quantus labor imminet principibus super multis millibus animarum?

Preterea si judicium sanctæ ecclesiæ valde constringit peccatorem pro unius hominis interfectione, quod erit de iis qui multa millia morti tradunt pro hujus mundi honore? qui licet ore aliquando dicant: Mea culpa pro multorum occisione, tamen corde gaudent in sui quasi honoris extensione, noluntque non fecisse quod egerunt, neque dolent quod fratres suos in tartarum compulerunt. Cumque ex toto corde eos non pœnitet, neque volunt humano sanguine acquisita vel detenta omittere, illorum pœnitentia apud Deum sine digno pœnitentiæ fructu manet. Unde profecto valde est timendum, atque ad memoriam eorum crebro revocandum, quod, sicut præfati sumus, a mundi principio paucissimi per diversa terrarum regna reges sancti ex innumerabili eorum multitudine reperiũtur, cum in una tantum pontificum seriatim succedentium sede, videlicet Romana, a tempore beati Petri apostoli ferme centum inter sanctissimos computentur. Cur autem hoc, nisi quia reges terræ & principes vana gloria illecti, sicut prælibatum est, quæ sua sunt spiritualibus rebus præferunt? religiosi autem pontifices vanam gloriam despicientes, quæ Dei sunt carnalibus rebus præponunt. Illi in se delinquentes facile puniunt, in Deum peccantes æquo animo ferunt: isti in se peccantibus cito ignoscunt, Deum offendentibus non leviter parcunt. Illi terrenis actibus nimium dediti spiritualia parvi pendunt: isti cælestia sedulo meditantes quæ sunt terrena contemnunt.

Admonendi ergo sunt omnes Christiani, qui cum Christo regnare cupiunt, ne ambitione sæcularis potestatis regnare affectent, sed potius præ oculis habeant quod beatus Gregorius papa sanctissimus in libro pastorali admonet, dicens: Inter hoc itaque quid sequendum est, quid tenendum, nisi ut virtutibus pollens coactus ad regimen veniat; virtutibus vacuus, nec coactus accedat? Quod si ad

ANNO CHRISTI 1080.

ad apostolicam sedem, in qua rite ordinati meritis beati Petri apostoli meliores efficiuntur, qui Deum timent coacti cum magno timore veniunt; ad regni solium cum quanto timore ac tremore accedendum est, in quo etiam boni & humiles (sicut in Saul & David cognoscitur) deteriores fiunt? Nam quod de apostolica sede prælibavimus, in decretis beati Symmachi papæ (licet experimento sciamus) sic continetur: Ille scilicet beatus P......... perennem meritorum dotem cum hereditate innocentiæ misit ad posteros. Et post pauca: Quis enim sanctum esse dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit? in quo si desint bona acquisita per meritum, sufficiunt quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut eos qui eriguntur illustrat. Quapropter quos sancta ecclesia sua sponte ad regimen vel imperium deliberato consilio advocat, non pro transitoria gloria, sed pro multorum salute, humiliter obediant, & semper caveant quod beatus Gregorius in eodem libro pastorali testatur: Apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse * simul dedignatur. Sic Saul post humilitatis meritum in tumorem superbiæ culmine potestatis excrevit. Per humilitatem quippe prælatus est, per superbiam reprobatus, domino attestante qui ait: *Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* & paulo inferius: Miro autem modo cum apud se parvulus, apud dominum magnus: cum vero apud se magnus apparuit, apud dominum parvulus fuit. Vigilanter quoque retineant quod dominus in euangelio dicit: *Ego gloriam meam non quæro.* &: *Qui vult inter vos esse primus, sit omnium servus.* Honorem Dei semper suo præponant, justitiam unicuique suum servando jus amplectantur atque custodiant: non eant in consilio impiorum, sed religiosis semper acquiescendo corde adhæreant; sanctam ecclesiam non quærant sicut ancillam sibi subjicere vel subjugare, sed permaxime oculos illius, videlicet domini sacerdotes, magistros & patres recognoscendo decenter studeant honorare. Nam si carnales patres & matres honorare jubemur, quanto magis spirituales? Et si ille qui carnali patri vel matri maledixerit morte mulctandus est, quid ille qui maledicit spirituali patri vel matri meretur? Non carnali amore illecti studeant filium suum gregi, pro quo Christus sanguinem suum fudit, præponere, si meliorem illo & utiliorem possunt invenire, ne, plus Deo diligendo filium, maximum sanctæ ecclesiæ inferant detrimentum. Patenter enim Deum & proximum (sicut Christianum oportet) non amare convincitur, qui tantæ utilitati, tamque necessariæ sanctæ matri ecclesiæ (prout melius potest) negligit providere. Hac namque virtute, id est caritate, neglecta, quidquid boni aliquis fecerit omni salutis fructu carebit. Hæc itaque humiliter agendo, & amorem Dei & proximi, sicut oportet, servando, præsumant de illius misericordia, qui dixit: *Discite a me quia mitis sum & humilis corde.* Quem si humiliter imitati fuerint, de regno servili & transituro ad regnum veræ libertatis & æternitatis transibunt. Data Idibus Martii.

* f. similis

1. Reg. 15.

Joan. 8.

Marc. 10.

Matth. 11.

XXII. AD A.......... FILIAM.

Monet ut terrena despiciat, cælestiaque appetat. Hortatur ut regis conjugis animum ad amorem divinum attrahere, sanctæ ecclesiæ quantum potest prodesse, omniaque caritatis opera sectari studeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei A....... dilectissimæ in Christo filiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA ob reverentiam beati Petri apostolorum principis rogasti ut literas manu nostra scriptas excellentiæ tuæ mittamus, devotioni tuæ acquievimus. His etiam te monemus, ut summopere procures quæ sunt terrena & transitoria despicere, & cælestia æternaque semper appetere. Scribe in corde tuo, quia summa regina cæli, quæ super omnes choros angelorum exaltata esse creditur, quæ est decus & gloria omnium mulierum, imo salus & nobilitas omnium electorum: quia illa sola meruit virgo & mater edere naturaliter Deum & hominem, caput & vita omnium bonorum; in terris non dedignata est pauperem vitam gerere, & in omni sancta humilitate se custodire. Quanto enim hujus vitæ gloria quæritur, tanto minus futuræ desideratur. Illa enim mulier vere apud Deum regina dicitur, quæ mores suos in timore & amore Christi moderatur. Inde fit ut sanctæ mulieres, licet in hac vita fuerint pauperculæ, in cælo & in terra glorificentur; & multæ sæculares etiam reginæ, vel imperatrices, apud Deum & homines nec bonam famam habere mereantur. Rogamus ergo te, atque præcipimus, ut semper studeas animum domini tui regis carissimi filii nostri ad timorem & amorem Dei attrahere, sanctæque ecclesiæ pro tuo posse prodesse, pauperes, orphanos, viduas, omnesque injuste oppressos defendere, omnibus clericis, & monachis maxime religiosis reverentiam exhibere, mortem carnis præ oculis tuis semper habere, ut ª timorem animæ merearis evadere. Eleemosynis & orationibus studium impende, & admonitionem libenter accipe: & illud semper in corde tuo revolve. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* &: *Omnis qui se exaltat humiliabitur; & qui se humiliat exaltabitur.* Omnipotens & misericors Deus, a quo cuncta bona procedunt, meritis beatæ Mariæ genitricis Dei, per auctoritatem quam dedit beato Petro apostolorum principi te a cunctis peccatis tuis absolvat, mentem tuam semper custodiat, eamque vera caritate repleat, & ad vitam perducat æternam.

ª *scribendū arbitror* tumorem: *omnia enim vergunt ad humilitatē.*

Eccles. 3.

Luc. 14.

XXIII. AD EPISCOPUM ALBANENSEM, ET PRINCIPEM SALERNITANUM.

Iubet Gallis præcipiant, ut unaquæque domus pro censu denarium unum annuatim solvat beato Petro: & Caroli imperatoris erga Romanam ecclesiam munificentiam ostendit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis nostris P...... Albanensi episcopo, & G....... principi Salernitano, legatis nostræ apostolicæ sedis in Gallias, salutem & apostolicam benedictionem.

VOBIS commissa negotia non latent etiam vos, ita ac si nostra, imo quia nostra ibi in vobis præsentia est, cuncta digne peragite. Dicendum autem est omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquæque domus saltem unum denarium annuatim solvat beato Petro, si eum recognoscunt patrem & pastorem suum more antiquo. Nam Carolus imperator (sicut legitur in tomo ejus qui in archivo ecclesiæ beati Petri habetur,) in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras ad servitium apostolicæ sedis, id est, Aquisgrani, apud Podium sanctæ Mariæ, & apud sanctum Ægidium; excepto hoc quod unusquisque propria devotione offerebat. Idem vero

ANNO CHRISTI 1080.

vero magnus imperator Saxoniam obtulit beato A Petro, cujus eam devicit adjutorio: & posuit signum devotionis & libertatis, sicut ipsi Saxones habent scriptum, & prudentes illorum satis sciunt.

LIBER [a] NONVS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

[a] Cum desint indictiones & dies mensium vix certo potest annus designari.

I. AD ARCHIEPISCOPVM ROTHOMAGENSEM.

Arguit quod nec ipse, nec ejus suffraganei, ad apostolorum limina venerint, nec legatos apostolicos adierint, & pallium a sede apostolica non postularit. Quare prohibet, ne deinceps episco- B pum vel sacerdotem ordinet, vel ecclesias consecret, donec pallium impetrarit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vuillelmo Rothomagensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LITERÆ quas nobis misisti, satis devotionis prætendunt, sed ad earum fidem rei penitus testimonium deest. Si enim ita se res haberet, non quemadmodum suffraganei tui, etiam tu ipse apostolorum limina visere tanto tempore parvipendisses. Ex quo enim nos, licet indignos, ad hujus sedis curam dignatio divina provexit, neminem vestrum nos vidisse recordamur. Quod tamen in eo C minus mirandum videtur, quia legatos nostros, qui propius vos sunt, adire non multum curatis. Qui vero labor, aut quæ difficultas præ aliis dissuasit vobis per tantum spatii beatum Petrum negligere, cum ab ipsis mundi finibus etiam gentes noviter ad fidem conversæ studeant annue tam mulieres quam viri ad eum venire? Illud quoque, nisi nos apostolica mansuetudo detineret, profecto severius in te jam animadversum sensisses, quod hucusque præclarius tuæ dignitatis insigne, videlicet pallium, ab apostolica sede pro more acquirere postposuisti. Teipsum namque non ignorare putamus, quam districte sanctorum patrum censura in eos judicandum statuerit, qui post consecrationem suam per tres continuos menses pallium, quod sui sit officii, D obtinere tepuerint.

Proinde apostolica tibi præcipimus auctoritate, ut quia sanctorum patrum statuta parvipendisti, nullum deinceps episcopum vel sacerdotem ordinare, seu ecclesias præsumas consecrare, donec honoris tui supplementum, pallii videlicet usum, ab hac sede impetraveris. De cetero tam te quam & suffraganeos tuos monemus, ut præfatam culpam summopere emendare procuretis, ne, si negligentes, ut hactenus, in hoc extiteritis, potestatem beati Petri per nos quanto dilatiorem, tanto severiorem pro contemptu experiamini.

II. AD ALPHONSVM REGEM E CASTELLÆ.

Ostendit se multorum odium propter veritatem & justitiam incurrisse, eaque de causa eosdem sibi detrahere. Laudat quod in ecclesiis ejus regni secundum morem Romanæ ecclesiæ divina officia celebranda curet. De ejus uxore & abbatia sancti Secundi per legatos se responsurum ait. Quemdam in archiepiscopum eligendum scientia carentem respuit, & alium de consilio legati eligi mandat. Monet ne in regno suo Iudæos Christianis dominari permittat. De munere ad se a rege misso gratias agit, eique & fidelibus ejus omnium peccatorum absolutionem impartitur.

ANNO CHRISTI 1080.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Alphonso glorioso regi Hispaniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignorat prudentia tua, mentiri, peccatum esse, si & de otioso verbo in districto examine exigenda est ratio. Sed ne mendacium quidem ipsum, quod fit pia intentione pro pace, a culpa penitus immune esse probari potest. Hæc idcirco prælibavimus, ut cum in ceteris illud peccatum esse non dubitaveris, in sacerdotibus quasi sacrilegium conjicias; & quod tibi dirigimus, ita in re esse teste veritate cognoscas. Non nos latet multa de nostris factis ac dictis tuis auribus sinistra interpretatione deferri. Vnde & pro nobis in notitiam dilectionis tuæ obtrectantibus respondere non alienum putavimus. Peccatorem me esse, sicut verum est, confiteri minime piget. Verum si causa odii, vel detractionis eorum qui in nos fremunt, subtiliter investigetur, profecto non tam alicujus iniquitatis meæ intuitu, quam ex veritatis assertione, injustitiæque contradictione, illos in nos exarsisse patebit. Quorum quidem servitia, & largissima munera, nos satis abundantius multis antecessoribus nostris habere potuimus, si ad periculum illorum, & nostrum, veritatem silere, malitiamque ipsorum dissimulare maluissemus. At nos certe ex hujus vitæ termino, & temporalium commodorum qualitate perpendentes, nunquam melius quemquam posse episcopum nominari, quam cum persecutionem patitur propter justitiam, decrevimus potius divinis mandatis obtemperando pravorum inimicitias incurrere, quam illis male placendo iram Dei provocare. Nunc ad industriam tuam sermonem vertimus, carissime fili. Noverit excellentia tua, dilectissime, illud unum admodum nobis, imo clementiæ divinæ, placere, quod in ecclesiis regni tui matris omnium sanctæ Romanæ ecclesiæ ordinem recipi, & ex antiquo more celebrari effeceris. Denique in illo, quem hactenus tenuisse videmini, sicut suggerentibus religiosis viris didicimus, quædam contra catholicam fidem inserta esse patulo convincuntur. Quæ cum relinquere, & ad priscam consuetudinem, scilicet hujus ecclesiæ, reverti deliberasti, non dubie te beatum Petrum patronum optare, & subditorum tuorum salutem, cælesti gratia inspirante, sicut regem decet, curare monstrasti. Quod tamen gaudium de sapientia tua multo cumulatius referimus, cum tuæ humilitatis illustrem famam memoriæ interdum reducimus, & eam virtutem quæ cum regia potentia vix aut rarissime capi sub uno domicilio consuevit, in corde tuo memorari consideramus. Ceterum quod de uxore tua & de abbatia sancti Secundi postulasti, competentius responderi per filium nostrum Richardum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem & legatum, & fratrem Simeonem episcopum, arbitrati sumus: de illa autem persona quæ in archiepiscopum fuerat eligenda, dicimus, licet satis prudens & liberalis videatur, tamen (quemadmodum nobis notum est, & literæ tuæ non negant) disciplinæ fundamento, videlicet literalis scientiæ peritia, indiget. Quæ virtus quam sit non modo episcopis, verum etiam sacerdotibus necessaria, ipse satis intelligis, cum nullus sine ea aut alios docere, aut sese possit defendere. Quapropter serenitatem tuam studere oportet, ut cum consilio præfati legati nostri Richardi Massiliensis abbatis aliorumque religiosorum virorum eligatur inde, si inveniri potest: sin autem, aliunde expetatur talis persona, cujus religio

[...]nno [...]risti [...]080.

religio & doctrina ecclesiæ vestræ & regno deco- A rem conferat & salutem. Neque vero te pigeat aut pudeat extraneum forte, vel humilis sanguinis virum, dummodo idoneus sit, ad ecclesiæ tuæ regimen, quod proprie bonos exoptat, adscire, cum Romana respublica, ut Paganorum tempore, sic & sub Christianitatis titulis inde maxime, Deo favente, excreverit, quod non tam generis aut patriæ nobilitatem, quam animi & corporis virtutes perpendendas adjudicavit. Quoniam autem sicut de bonis gloriæ tuæ merito congratulari, ita & de his, quæ non conveniunt a te fieri, dolere, ac ex merito inhibere compellimur, dilectionem tuam monemus, ut in terra tua Iudæos Christianis dominari, vel supra eos potestatem exercere ulterius, nullatenus sinas. B Quid enim est Iudæis Christianos supponere, ac hos illorum judicio subjicere, nisi ecclesiam Dei opprimere, & satanæ synagogam exaltare; &, dum inimicis Christi velis placere, ipsum Christum contemnere? Caveas itaque, fili, hoc facere domino & creatori tuo, quod non impune fieri tibi sustineres a servo tuo. Memento honoris & gloriæ quam tibi super omnes Hispaniæ reges misericordia Christi concessit: atque illius voluntatem tuis actibus, quasi formam adhibendo, mutuam vicem in cunctis ei rependere stude: imo ut hic & in futuro exaltari merearis, te in omnibus illi submittere semper memineris. Valde quippe indignum est ei unum hominem, videlicet teipsum, perfecte non subjicere, C qui tibi ultra mille hominum millia subjecit, & judicio tuo commisit. De cetero regiæ munificentiæ tuæ gratulamur, cujus animi devotionem in eo plane satis agnoscimus, atque agnoscentes amplectimur, quod quanti beatum Petrum fecerit ex dono patenter ostendere voluit. Et certe cum tui cordis amorem munus illud per se satis sufficienter ostendat, tum etiam tuæ fidei meritum illud ipsum mutua vice longe vero magis commendat, multisque gentibus e cunctis mundi partibus ad gremium matris sanctæ Romanæ ecclesiæ venientibus ad honorem tuum clare manifestat. Et quidem licet illud munus tam amplum & magnificum fuerit, ut & te regem dare, & beatum Petrum recipere, con- D venienter decuerit; tamen in illo animi tui devotionem multo magis amplectimur, quæ quanti beatum Petrum fecerit ex dono patenter ostendit. Eo igitur, ut dignum est, decenter suscepto, donum quod domino largiente sedes habet apostolica, sinceræ tuæ devotioni remittit.

[...]æis non [...]mitten- [...]supra [...]ristia- [...]s pote- [...]s.

Omnipotens Deus, omnium rerum creator & rector, omniumque dignitatum ineffabilis dispositor, qui dat salutem regibus, meritis altissimæ dominæ genitricis Dei Mariæ, omniumque sanctorum, auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli nobis licet indignis per eos qualicumque commissa, te tuosque fideles in Christo ab omnibus peccatis absolvat, detque tibi victoriam de inimicis visibilibus & invisibilibus. Mentem tuam semper E illuminet, ut ejus bonitatem & humanam fragilitatem diligenter perspiciendo, mundi gloriam despicias, & ad æternam beato Petro duce pervenias.

III. AD EPISCOPUM PATAVIENSEM ET ABBATEM HIRSAUGIENSEM.

Significat defuncto Rodulpho rege omnes sibi persuadere ut Henricum in gratiam recipiat. Monet ut Mathildem certiorem faciant, an ab eis præsidium contra Henricum expectare debeat; & ducem Vvelfonem aliosque moneant ut fidem beato Petro servent, atque omnes hortentur ne regis electio temere fiat, sed Deum exorent ut inimici resipiscant, & ecclesiæ suæ defensorem tribuat. In sacerdotes belli tempore rigorem canonicum temperandum esse ait. In synodo se omnes excommunicatos iterum excommunicasse.

Anno Christi 1080.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri & coepiscopo Pataviensi A...... & venerabili Hirsaugiensi abbati Vu..... salutem & apostolicam benedictionem.

PRUDENTIÆ vestræ ex hoc satis gratulamur, quia, sicut oportebat, nuntiare nobis vera summopere studuistis, præsertim cum multa & varia ex partibus vestris apud nos referantur. Notificamus autem dilectioni vestræ, pene omnes nostros fideles, audita * voce Rodulphi beatæ memoriæ regis, niti ad hoc nos crebris adhortationibus flectere, ut Henricum jampridem, sicut scitis, plura facere nobis paratum, cui ferme omnes Italici favent, in gratiam nostram recipiamus: adjicientes, si ille in Italiam pro velle & conatu suo non valens nobiscum habere pacem, contra sanctam ecclesiam venerit, ex vobis frustra sperandum fore auxilium. Quod quidem si nobis, qui illius superbiam parvipendimus, deficiat, non adeo grave videtur. Si vero filiæ nostræ Mathildi, cujus militum animos ipsi perpenditis, a vobis suffragatum non fuerit, quid aliud restat, nisi ut cum sui resistere recusaverint, quam utique hac in re pro insana habent, ipsa vel coacta paci illius acquiescat, aut quidquid possidere videtur amittat? Quamobrem summopere niti vos oportet eam certam reddere, an ex vobis præsidium expectare firmiter debeat. Si Henricus forte Longobardiam intraverit, admonere etiam te, carissime frater, volumus ducem Vvelphonem ut fidelitatem beato Petro faciat, sicut coram imperatrice Agnete & episcopo Cumano mecum disposuit, concesso sibi post mortem patris ejus beneficio. Illum enim totum in gremio beati Petri desideramus collocare, & ad ejus servitium specialiter provocare. Quam voluntatem si in eo, vel etiam in aliis potentibus viris amore beati Petri pro suorum peccatorũ absolutione ductis, cognoveris, ut perficiant elabora, nosque certos reddere diligenter procura. Hac enim fiducia, ut Italici remoti ab Henrico nobis, imo beato Petro, fideliter adhæreant, Deo adjuvante, efficere credimus. Prætetea admonendi sunt omnes in partibus vestris dominum timentes, ac sponsæ Christi libertatem diligentes, ut non aliqua gratia suadente, aut ullo metu cogente, properent eam temere personam eligere, cujus mores & cetera quæ regi oportet inesse a suscipienda Christianæ religionis defensione & cura discordent. Melius quippe fore arbitramur, ut aliqua mora, secundum dominum ad honorem sanctæ ecclesiæ provideatur idoneus, quam nimium festinando in regem aliquis ordinetur indignus. Scimus quidem quod fratres nostri longo certamine diversisque perturbationibus fatigantur; nobilius tamen esse dignoscitur, multo tempore pro libertate sanctæ ecclesiæ decertare, quam miseræ ac diabolicæ servituti subjacere. Certant namque miseri, scilicet membra diaboli, ut ejusdem misera servitute opprimantur. Certant econtra membra Christi, ut eosdem miseros ad Christianam libertatem reducant. Quapropter fundendæ sunt frequentissimæ orationes, & largissimæ dandæ eleemosynæ, omnibusque modis redemptor noster exorandus, ut inimici nostri, quos suo præcepto diligimus, resipiscant, & ad gremium sanctæ ecclesiæ redeant, suæque sponsæ, pro qua mori dignatus est, defensorem & rectorem,

* nece Marianus, Scotus, & Bertoldus anno 1080.

Anno Christi 1081.

sicut eam decet, clementer tribuat. Nisi enim ita obediens, & sanctæ ecclesiæ humiliter devotus ac utilis, quemadmodum Christianum regem oportet, & sicut de Rodulpho speravimus, fuerit, procul dubio ei non modo sancta ecclesia non favebit, sed etiam contradicet. De prædicto enim Rodulpho rege, quid sancta Romana ecclesia speraverit, & quid ille promittebat, tu ipse, frater carissime, satis cognoscis. Providendum est ergo, ut non minus ab eo qui est eligendus in regem, inter tot pericula & labores sperare debeamus. Qua de re quid promissionis juramento sancta Romana ecclesia ab illo requirat, in sequenti significamus.

Iuramentum regis.

Ab hac hora & deinceps fidelis ero per rectam fidem beato Petro apostolo ejusque vicario papæ Gregorio qui nunc in carne vivit: & quodcumque mihi ipse papa præceperit, sub his videlicet verbis: *Per veram obedientiam*, fideliter, sicut oportet Christianum, observabo. De ordinatione vero ecclesiarum, & de terris vel censu quæ Constantinus imperator, vel Carolus, sancto Petro dederunt, & de omnibus ecclesiis vel prædiis, quæ apostolicæ sedi ab aliquibus viris vel mulieribus aliquo tempore sunt oblata vel concessa, & in mea sunt vel fuerint potestate, ita conveniam cum papa, ut periculum sacrilegii & perditionem animæ meæ non incurram: & Deo sanctoque Petro adjuvante Christo dignum honorem & utilitatem impendam: & eo die, quando illum primitus videro, fideliter per manus meas miles sancti Petri & illius efficiar.] Verum quoniam religionem tuam apostolicæ sedi fidelem, & promissis tenemus, & experimentis non dubitamus, de his si quid minuendum vel augendum censueris, non tamen prætermisso integro fidelitatis modo, & obedientiæ promissione, potestati tuæ, & fidei quam beato Petro debes, committimus. Quod vero de sacerdotibus interrogastis, placet nobis, ut impræsentiarum, tum propter populorum turbationes, tum etiam propter bonorum inopiam, scilicet quia paucissimi sunt qui fidelibus Christianis officia religionis persolvant, pro tempore rigorem canonicum temperando, debeatis sufferre. De his namque pacis & tranquillitatis tempore, quod, domino miserante, cito futurum credimus, convenientius tractari pleniusque poterit canonicus ordo servari. Ceterum de Buggone, cujus malitiam significastis, necdum tantam potestatem videlicet absolvendi, sibi tam temere commisisse, nec etiam recordamur nos aliquando eum vel sermone vel visu notum habuisse. In sancta quidem synodo, quam nuper, Deo auctore, celebravimus, omnes excommunicatos usque ad condignam satisfactionem rursus excommunicavimus, & fratrum multitudinem qui aderant rogavimus, ut misericordiam Dei quotidie exorent, quatenus illos per veram pœnitentiam ad gremium sanctæ matris ecclesiæ reducat, eisque in bono perseverantiam tribuat. Nullius enim hominis perditionem quærimus, sed omnium salutem in Christo desideramus.

Imperator efficitur miles sancti Petri & papæ.

IV. AD ABBATEM CASSINENSEM.

Vt exploret an Robertus dux apostolicæ sedis auxilio venturus sit, & an quadragesimali tempore, quo a militia vacare solebat, aliquod apostolicæ sedis opidum in officio continere velit. Ducem moneri vult, ut nepotem suum ab invasione terrarum sancti Petri compescat.

A

Gregorius episcopus servus servorum Dei venerabili abbati Cassinensi D.... salutem & apostolicam benedictionem.

Satis novit dilectio tua, quantum commodi de pacatione ducis Roberti sancta Romana ecclesia speraverit, quantumve ex hoc inimici ejus timuerint: neque etiam te latere putamus, huic apostolicæ sedi ex parte illius quid utilitatis accesserit. Vnde quia plurimorum fidelium super eo spes, sicut palam cernitur, hucusque non processit, volumus ut de cetero animum ipsius qualiter se circa Romanam ecclesiam habeat veraciter intelligere studeas. Præcipue autem ejus voluntatem in his

B

agnoscere diligenter te cupimus, scilicet si necessaria nobis expeditio fuerit, post pascha, an per se, vel per filium suum, se decenter succursurum fiducialiter polliceatur. Si vero hoc non potuerit, quot milites post paschale festum, ut in familiari militia beati Petri sint, se destinaturum indubitanter promittat. Hoc etiam solerter procures advertere, an illos dies, videlicet quadragesimales, quibus Nortmanni solent pugna vacare, præfatus dux assentiat hoc pacto Deo offerre, ut una vel nobiscum, vel cum nostro legato, ad aliquas terras beati Petri, quo invitatus fuerit, competenter instructus accedat: quatenus hoc sui obsequii studio, & bonos in apostolica fidelitate confirmet, & rebelles ac contumaces ad debitam sanctæ Romanæ ecclesiæ reve-

C

rentiam atque servitium vel terrore revocet vel vi, talique modo suæ Deo militiæ munus gratuitum offerat. Præterea de nepote suo Roberto de Loritello ad ipsius ducis memoriam revoces, qualiter de illo nobis promisit, videlicet quod idem comes se terras apostolicæ sedis, præter quas habebat, ulterius non invasurum spopondit: quas tamen pro posse suo invadere, sicut audivimus, adhuc non desistit. Suadens igitur admoneas eum, ut memorati nepotis sui sacrilegam compescat audaciam, atque hortetur illum præterita corrigendo, & in futuro se abstinendo, beatum Petrum propitium sibi facere, in cujus irritatione ruinam, & in gratia vitam & felicitatem possit obtinere perpetuam. De

D

novis ultramontanis nihil certi habemus, excepto quod Henricum nunquam se infelicius habuisse pene omnes illinc advenientes affirmant.

V. AD HVGONEM DIENSEM EPISCOPVM.

Cum legatus episcopos Nortmannos, quia synodo, ad quam vocabantur, præsto non fuerant, deposuisset; præcipit ei ut eos restituat, ne regem Angliæ, qui in sedem apostolicam præ ceteris regibus obsequentior erat, exasperet: & jubet ut erga omnes ejus subditos mitius agat. Quod idem vult erga milites quosdam, qui ad simoniacos & fornicarios clericos coercendos auxilium legato tulerant, observari.

E

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo fratribus Hugoni Diensi episcopo, & A..... salutem & apostolicam benedictionem.

Perlatum nobis est, quod religio vestra omnes Nortmannorum pontifices, præter Rothomagensem, ipsumque Culturensem abbatem, quem nos restituimus, ad concilium invitatos suspendit. Quos tamen, sicut nobis suggestum est, non tam inobedientia, quam metus regis Francorum, scilicet quia secure venire nequibant, subtraxit. Qua in re prudentia tua quid nobis videatur advertat.

Rex

ANNO CHRISTI 1081.

Guilielmus Neubrig. rerum Anglicarum lib. I. cap. I.

Rex Anglorum licet in quibusdam non ita religiose, sicut optamus, se habeat; tamen in hoc quod ecclesias Dei non destruit neque vendit, & pacem justitiamque in subditis suis moderari procurat, & quia contra apostolicam sedem, rogatus a quibusdam inimicis crucis Christi pactum inire, consentire noluit, presbyteros uxores, laicos decimas quas detinebant, etiam juramento dimittere compulit; ceteris regibus se satis probabiliorem ac magis honorandum ostendit. Vnde non indignum debet existimari potestatem illius mitius esse tractandam, atque respectu probitatis ipsius, subditorum, & eorum quos diligit, negligentias ex parte fore portandas. Denique meminisse potest dilectio vestra, qualiter & beatus Leo papa neophytos, & beatus Gregorius Venantium expatricium, quem suus episcopus injuste corripuerat, sustinuit: & quemadmodum clementia domini Iosaphat regi Iuda, qui impio Achab auxilium præbens iram divinam meruerat, indulsit. Quare volumus, ut fraternitas vestra supra memoratis episcopis & abbatibus, non prætermisso Culturensi abbate, quos suspendistis, per præsentium portitorem restitutionis literas mittat: & præfatum regem in talibus ulterius sine assensu nostro non exasperet. Videtur enim nobis multo melius atque facilius lenitatis dulcedine ac rationis ostensione, quam austeritate vel rigore justitiæ illum Deo lucrari, & ad perpetuum beati Petri amorem posse provocari. Præterea innotuit nobis, quod multos milites qui prius ad presbyteros fornicarios & simoniacos coercendos favorem & auxilium vobis impenderant, propterea quod decimas dimittere nolebant, excommunicando turbaveritis: quales nos adhuc anathematis vinculis alligare synodali judicio per discretionem distulimus. Super his igitur consulimus atque hortamur, ut nunc pro tempore canonicum rigorem vestra sapientia temperet, atque hac turbationis tempestate quædam parcendo, nonnulla dissimulando, ita studeat moderari, ut non ex severitate justitiæ deteriorandi occasionem sumant, sed suspenso nunc judicio, spatium recognoscendi æquitatem habentes, postmodum facilius acquiescant: ut demum in eos tranquillitatis tempore, quod, Deo annuente, cito futurum speramus, id quod nunc apostolicæ sedis discretio patienter differt, justitia dirimens ad statum suum restauret.

Cum quibus rigor temperandus.

VI. AD ABBATEM MASSILIENSEM.

Quorumdam monasteriorum, quæ sub Romanæ ecclesiæ tutela constituta sunt, curam eis committit. Dat facultatem repetendi quidquid ad eadem monasteria pertinens ab aliis injuste detinetur.

Gregorius episcopus servus servorũ Dei dilecto in Christo filio Richardo sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinali sacerdoti atque abbati Massiliensi, suisque successoribus regulariter promovendis in perpetuum, &c.

LICET apostolici nos apicis cura pro cunctis generaliter ecclesiis vigilare, ac pro omnium statu vel reparatione solicitos esse admoneat, illis tamen præcipue locis nostram curam specialius exhibendam perpendimus, quæ sub Romanæ tutela sedis constituta, scimus status sui confirmationem, augmentum, vel restitutionem ab hac potissimum ecclesia, cujus juris sunt, expectare. Quia ergo quædam monasteria, alterum in provincia videlicet sancti Petri, quod dicitur ad Montem majorem, & alterum in Narbonensi archiepiscopatu sanctæ A Mariæ de Crassa, quæ ad hujus sedis defensionem pertinere, propriique juris ejus esse noscuntur, jamdudum sæcularium monachorum culpa a religionis tramite deviasse intelleximus; ea reformare ad lapsi decoris specimen valde esse necessarium duximus. Scitis enim, decentius atque convenientius esse decernitur, destructa restruere, & ad gradum suum collapsa reducere, quam in dilatandis vel noviter ædificandis operam dare. Quapropter ad prædictorum locorum restaurationem religionis tuæ prudentiam perutilem arbitrantes, licet tu quorumdam proborum virorum precibus adhortatus, absque licentia nostra de eorum cura te nolueris intromittere, nos tamen censuimus per tuam suc- B cessorumque tuorum solertiam fratribus in eisdem cœnobiis deinceps mansuris perpetuam regularis vitæ circumspectionem providere. Proinde circa præfata monasteria solicitudinis nostræ vicem dilectioni vestræ committentes, volumus atque præcipimus, ut in eis quæ amputanda sunt amputetis, quæque corrigenda sunt corrigatis; & quæ illis disciplinæ tenore defuerint, vestra vigilantia & labore conferantur. Præterea quotiens eorum rectores obierint, vestri sit studii alios cum consensu probabiliorum fratrum de eadem congregatione, si fieri potest; sin autem, aliunde, secundum Deum & regulam sancti Benedicti abbates eligere, ibique substituere, quos ab illo episcopo, in cujus diœcesi C fuerint, si ab hac sede excommunicatus, vel simoniacæ hæreseos infamia notatus non erit, ordinandos decrevimus. Si vero alterum horum obstiterit, abbas a Romano pontifice suam consecrationem expetat, aut ad quemcumque episcopum ille præceperit pergere, pro sui ordinatione licentiam habeat: cujus nihilo minus abbatis mores & vitam sicut & subditorum suorum discutere, excessusque corrigere, vestræ potissimum providentiæ attinebit. Quod si forte in aliquod crimen depositione dignum fuerit lapsus, vestrum erit ad apostolicam audientiam deferre: quatenus aut hic damnationis suę sententiam per Romanum pontificem excipiat, aut per apostolicum legatum ad id peragendum serio missum, dignum suis meritis judicium subeat.

D Statuimus etiam, ut quidquid ad eadem monasteria pertinere cognoscitur, si ab aliquibus irrationabiliter detinetur; ex hac nostra auctoritate repetendi exigendique ac vendicandi habeatis per omnia, Deo juvante, licentiam: quia dignum est ut quorum curam geritis rebus nullo modo defraudemini. Præfato igitur modo nostræ providentiæ ac dispositionis vicissitudinem circa sæpe dicta monasteria tibi tuisque successoribus, ut prælibavimus, regulariter promovendis concedentes, interdicimus, ut nullus successorum nostrorum, vel archiepiscoporum, aut episcoporum, & nemo clericalis seu laicalis ordinis, audeat hanc potestatem præsentis decreti auctoritate firmatam vobis auferre vel perturba- E re, sed ea (sicut præfixum est) in vestra salubri ordinatione ac dispositione in perpetuum inconvulsa permaneant.

ANNO CHRISTI 1081.

VII. AD VNIVERSOS CHRISTIANOS.

Præcipit ne quisquam ecclesiam sancti Petri, in villa Mascharans sitam, tutelæ apostolicæ sedis commissam infestet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus Deo & beato Petro fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM sit vobis, nos ecclesiam sancti Petri sitam in villa quæ dicitur Mascharans, sub jus

& defensionem apostolicę sedis ab ipsius fundatoribus sponte traditam suscepisse, ob cujus donationis memoriam perpetuo retinendam, constituerunt, & devoverunt se illi, qui circa eumdem locum propter amorem & tutelam beati Petri sibi ædificant, pro unaquaque domo censum annualiter octo nummos Pictavensium persoluturos. Quapropter apostolica auctoritate præcipimus, ut nemo præfatum locum apostolica tuitione munitum deinceps infestare præsumat: sed sub defensione beati Petri, cujus juris est, quietus & securus ab omni perturbatione permaneat. Si quis ergo contra hæc nostra mandata memoratum locum vexaverit, admonitus semel, iterum, usque tertio, per convenientes inducias, si non resipuerit, sciat se a gratia beati Petri separatum; &, nisi satisfecerit, anathematis vinculis innodandum: quicumque vero propter apostolicam reverentiam ab infestatione ipsius loci, & læsione, sicut Christianum decet, se continuerit, eumque adjuvare studuerit; veniam peccatorum suorum, & gratiam beati Petri, si in bonis perseveraverit, se promeriturum non dubitet.

VIII. AD VENETOS.

Hortatur ut ab excommunicatis caveant. Excusat se quod eorum petitioni in præsenti non annuat; promittens tamen se opportuno tempore postulationi eorum assensum præbiturum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei glorioso duci & genti Venetorum, his tamen qui non communicant excommunicatis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTVM nos ex longo tempore vos & patriam vestram dilexerimus, non existimamus scientiam vestram latere. Verum postquam nos omnipotentis Dei dignatio ad id provexit officii, non dilectionem ex vobis, qualem oportebat, agnovimus. Sed licet antehac res ita sese habuerit, tamen quia sanæ mentis consilio matrem vestram, apostolicam videlicet sedem, recognoscentes, eam incipitis quærere & venerari; nos qui hujus sedis, quamvis indigni, solicitudinem gerimus, honorem vestrum tam in præsenti, quam in futuro, secundum Deum diligere & servare haud secus optamus. Vnde paterno vos affectu adhortantes, ex parte beati Petri monemus atque præcipimus, ut summa diligentia & cautela vos ab excommunicatis custodire curetis, ac permaxime caveatis amicitiam forte vel gratiam illorum captando iisdem vos laqueis damnationis innectere. Quod autem petitioni vestræ ad præsens in adimplendo eam non videmur annuere, non tam nostræ velut incuriæ, quam temporum incommoditati, velitis adscribere. Denique cum tempus opportunum (quod domino favente cito futurum speramus) advenerit, postulationem vestram recte efficere, ac honorem vestrum salva justitia servare (opitulante clementia divina) non pigritabimur. Sicut enim in sancta ecclesia caritas circa omnes generaliter tenenda dignoscitur, ita suum quibuslibet, justitia dictante, honorem specialiter non denegandum fore, sed habendum, perpendimus. Data sexto Idus Aprilis.

IX. AD COMITEM QVEMDAM.

Gratulatur de ejus erga Romanam ecclesiam observantia; utque in ea perseveret, & ab excommunicatorum communione se separet, hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei T....... nobilissimo comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM devotionem tuam erga communem matrem, Romanam videlicet ecclesiam, fidissimam in omnibus, multis & probatis viris attestantibus, & maxime carissimo fratre nostro Hugone Diensi episcopo referente, cognoscimus, valde lætamur, & omnipotentis Dei supernæ clementiæ grates referimus. Oramus etiam ut divina præeunte clementia sic cœptum bonum ad finem usque perducas: quatenus ille, cujus judicio fidelium ecclesia Christi commissa est, peccatorum nexibus absolutum in electorum te faciat sorte conscribi. Te itaque, carissime fili, hortamur, ut tuæ mentis oculos in æterni regis amore & spe indesinenter figas; ne nobilitas tua, ab illius divinitate præ ceteris exaltata, terrenis solicitudinibus & voluptatibus emollita, vim spiritualis desiderii amittat. Dignum namque est, ut qui tuo nutui tantam hominum multitudinem supposuit, hanc ei vicissitudinem recompenses, ut unum hominem, videlicet teipsum, pura semper mente sibi & corde conserves. De causa videlicet excommunicatorum super qua consuluisti, nihil tibi, præter quod sacri canones præcipiunt, respondere possumus, scilicet ut abstineatis vos a communione ipsorum, prout Deus concesserit, & vestra prudentia poterit. Nec enim parum te a talibus abstinendo existimes agere; imo credas certissime, quoniam in futura beatitudine geminam a domino coronam, obedientiæ scilicet ac sanctæ prædicationis, accipies. Bona namque est vox prædicationis cum opere, sed non parva est bona actio sine voce. Neque vos alicui licentiam peccandi dare possumus aut debemus, cum nosipsi hanc licentiam non habeamus; sed peccantibus apostolica auctoritate subvenire non denegamus, & manum salutaris consilii porrigere desideramus. Illud quoque prudentiam tuam animadvertere volumus, quod si quisquam illorum excommunicatorum te graviter offenderet, ab illorum amicitia usque ad satisfactionem te submoveres. Quod si hoc pro tuo honore faceres, quid pro Deo facere debes animadverte. Quapropter monemus te, carissime fili, ut quod a subjectis tibi vis fieri, non negligas pro illius amore agere qui te ad suam imaginem creavit, & suo precioso sanguine redemit. Data Lateranis quarto Kalendas Maii.

X. AD EPISCOPVM PATAVIENSEM.

Monet ut qui Henrico adhæserant, si resipiscant, benigne suscipiat, præcipue vero Burgensem episcopum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri A....... Pataviensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA vicem nostram in Teutonicis partibus prudentiæ tuæ commisimus, discretionem tuam diligenter monemus, sicut jam aliis literis ad te destinatis (si pervenerint) fecimus, ut consilio fratris nostri Saltzburgensis archiepiscopi, & aliorum confratrum nostrorum episcoporum eos, quos adhærendo H.......a. proposito veritatis errasse cognoscitis, studiose revocetis: & qui redire voluerint fraterne suscipiatis, & maxime Osnaburgensem episcopum, quem nobis velle fideliter adhærere audivimus, benigne suscipiatis, & fraterno auxilio contra quamlibet injuriam inferendam ei occurrere,

NNO RISTI 081.

orbeiæ onicæ Visur- Fl.

ubi opportunum fuerit, non hæsitetis; & litem, quam de decimatione ecclesiæ suæ habet cum " Corbegense abbate, vel juste ante vos terminate, aut absque læsione suæ ecclesiæ certum tempus ipsius ante nos terminandæ ex utraque parte statuite. Vale.

XI. AD DESIDERIUM, ABBATEM CASSINENSEM.

Henricum regem Romam cum paucis copiis venturum significat, quem, si ejus voluntati favere vellet, obsequentem sibi haberet: sed se mori potius paratum asserit, quam ejus impietati assensum præbere. Monet ut sibi in defensione ecclesiæ adhæreat. Significat ex Mathildæ literis cognovisse, quod rex cum Roberto duce fœdus inierit, de quo quid actum sit ab eo vult inquiri. Romanos ad apostolicæ sedis obsequium paratos ostendit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Desiderio venerabili cardinali sancti Petri, & abbati Cassinensi, salutem & apostolicam benedictionem.

rianus, otus, & roldus, o 1081. o Ostié- lib. 3. p. 49.

FRATERNITATEM tuam, dilectissime, cognoscere volumus, quod (sicut pro certo didicimus) Henricus dictus rex in suburbanis Ravennæ moratur, disponens, si poterit, Romam circa pentecosten venire. Quem certissime scimus ex ultramontanis & Longobardis parvam manum habere. Audivimus autem, quod ex his qui circa Ravennam, vel in Marchia, morantur, putet exercitum cum quo veniat colligere; quod fieri minime credimus, quoniam nec etiam focum ab his, per quos transitum habet, habere potest. Tu vero ipse, amande frater, cognoscis, quia si nos amor justitiæ & honoris sanctæ ecclesiæ non teneret, tamque pravæ voluntati ac nequitiæ regis & suorum vellemus favere, nullus aliquando prædecessorum nostrorum ab antecessoribus regibus, seu etiam archiepiscopis, tam amplum & devotum servitium, sicut nos, ab hoc rege, & ab archiepiscopo, habere potuerunt. Verum quoniam illorum minas & sævitiam pro nihilo ducimus, magis, si necesse fuerit, mortem suscipere parati erimus, quam impietatibus eorum assensum præbere, aut justitiam relinquere. Quapropter rogamus atque monemus, ut, quemadmodum te decet, ita nobis adhæreas: quatenus sanctæ matris tuæ Romanæ ecclesiæ honor, quæ de te multum confidit, nunc & semper robur obtineat. Hoc etiam te scire volumus, quod comitissa Mathildis literas ad nos direxit, quibus continetur hoc, quod quemadmodum a familiaribus ipsius pro certo cognovit, præfatus rex placitum cum Roberto duce habeat, videlicet hoc, ut filius regis filiam ipsius ducis accipiat, & rex duci Marchiam tribuat. Quod Romani facile credent, si viderint ducem adjutorium (sicut juramento fidelitatis nobis promisit) subtrahere. Sed prudentia tua solicite invigilet, & quid super hac re actum sit diligenti examinatione cognoscat. Tu ipse etiam quantocius ad nos propera. Scias præterea quod Romani, & qui circa nos sunt, fide & prompto animo Dei & nostri servitio parati per omnia existunt.

XII. AD VALVENSES.

Eadem quæ in epistola decimaquinta libri VIII.

Iuramentum Bertranni comitis Provinciæ.

EGO Bertrannus Dei gratia comes Provinciæ ab hac hora & deinceps tibi domino meo papæ

A Gregorio & cunctis successoribus tuis, qui per meliores cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ electi fuerint, fidelis ero: & quidquid credideritis, in damnum vestrum me sciente non manifestabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta euangelia.

ANNO CHRISTI 1081.

Aliud juramentum ejusdem.

EGO Bertrannus Dei gratia comes Provinciæ pro remissione peccatorum meorum, & parentum meorum, offero, concedo, dono omnem honorem meum, quantum ad me jure parentum pertinet, omnipotenti Deo & sanctis apostolis Petro & Paulo, & domino meo Gregorio papæ septimo, & omnibus successoribus ejus: ita ut quidquid placuerit deinceps domino papæ Gregorio de me, & de toto honore meo sine ullo contradicto faciat. Ecclesias autem omnes, quæ in mea potestate sunt, præfato domino meo Gregorio papæ omnino dimitto, & omnibus successoribus suis: & ad ordinandas eas juste & secundum Deum pro posse meo fideliter adjuvabo.

XIII. AD ROBERTUM COMITEM FLANDRIÆ.

Præcipit ut ratum habeat quidquid a Lugdunensi archiepiscopo super electione Tervannensis episcopi statutum fuerit, & ut clericis qui hac de causa Romam venerant nullam læsionem fieri permittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto nobili Flandrensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

PERLATUM nobis est, quod Tervannensis archidiaconus, qui prius cum quadam parte cleri R........ contra Lambertum invasorem elegerat, nunc sibiipsi contrarius mutato consilio alterum supposuerit. Quam causam fratri nostro Lugdunensi archiepiscopo H........ diligenter procurandam literis nostris commisimus: ut, nisi prior electio canonice fuerit improbata, nullum illi sedi alterum subroget. Quidquid ergo ipse super hoc negotio fuerit executus, quia certi sumus eum a justitia non recessurum, nobilitati tuæ præcipimus, ut ratum firmumque tenere nullatenus renuat: sed quod ille statuerit quasi nostrum vos observate, cæterisque ne contradicere audeant pro vestri magnitudine imminete. Insuper volumus, atque monemus, ut clericis, qui propter hoc negotium sedem apostolicam petiverunt, nullam exinde læsionem faciatis, vel fieri permittatis.

Hæc epistola, hic errore scriptoris locata, inferius ponenda erat.

XIV. AD REGES VVISIGOTHORUM.

Gratulatur de gentis eorum regni ad fidem Christianam conversione. Ad bona opera hortatur. Vult clericos sæpe ad se mittant, qui Romanæ ecclesiæ instituta edocti eos postea instruere possint.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Vvisigothorum gloriosis regibus L..... & A....... & populis, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATER noster episcopus vester ad apostolorum limina veniens suggessit nobis de nova gentis vestræ conversione, scilicet qualiter relicto gentilitatis errore ad Christianæ fidei veritatem pervenerit. Vnde plurimum in domino lætati miseratori omnium intimo corde gratias agimus, qui mentes vestras lumine suo visitare, & de tenebris ad lucem,

ANNO CHRISTI 1081.

lucem, de morte ad vitam dignatus est vos æterna sua benignitate reducere. Simul etiam ipsius ineffabilem misericordiam deprecati sumus, assidueque postulare optamus, ut vos tam fidei gratia, quam & bonorum operum fructibus, & in hac vita vigere, & in futura sanctorum cœtibus faciat annumerari. Proinde, carissimi filii, auctoritate sanctæ Romanę ecclesiæ, vice beatorum apostolorum Petri & Pauli nobis licet indignis concessa, vos admonemus, ut hujus fugitivæ vitæ incertitudinem ac temporalium rerum & gaudiorum instabilitatem perpendentes contemnere, & ad illa quæ sine fine mansura sunt, quæque humani sensus ac desiderii angustias amplitudine sua excedunt, memineritis aciem mentis semper extendere: concordiam & dilectionem studeatis adinvicem indeficienter habere; ecclesiis honorem, pauperibus vel afflictis compassionem, sacerdotibus, præcipueque episcopis, reverentiam & obedientiam, quasi patribus, procuretis impendere: nec non & decimas, quæ ad usum tam ipsorum, quam ecclesiarum & pauperum proficiant, dare, totique regno indicere. Quod quidem nulli debet grave videri pro meliori parte, videlicet semper victura anima, quemque decimam Deo offerre, cum pro morituro corpore plurimæ gentes conjugibus suis tertiam rerum legibus compellantur exoluere. Præterea ad hoc summis animi viribus enitimini, ut qui velut in fine orbis, ita & sæculorum ad laborandum in vineam dominicam introistis, inter primos remunerandi eumdem denarium undecimę operatores percipere debeatis. Agite etiam, ut quemadmodum de prædecessoris vestri laudabili fama valde sumus gavisi, ita quoque studiorum probitatumque vestrarum opinio nos de se, sicut optamus, lætificet. Quia vero noviter ad Christum conversos nondum Christianæ fidei & religionis doctrinam sufficienter vos sumpsisse putamus; volumus ut frequenter ad hanc sedem clericos vestros mittatis, talesque personas provideatis ad nos destinare, qui & sanctæ Romanæ ecclesiæ moribus plenius instrui, & instructi valeant ad vos docte salubriterque quæ sunt agenda referre.

XV. AD HUGONEM DIENSEM EPISCOPUM.

Significat Parisiensem & Carnotensem episcopos de eo apud se esse questos, quod eumdem Carnotensem non canonice accusatum excommunicatum deposuerit, nec ejus defensionem admiserit: qua de re cum se certiorem non fecisset, jubet ut iis interim Romæ expectare jussis ipse aut veniat, aut nuntium mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo filio Hugoni Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATER & coepiscopus noster Parisiensis cum Carnotensi ad apostolicam sedem venerunt, non sine multa quidem, sicut ipsi referebant, & sui fatigatione & rerum suarum jactura, in quibusdam locis etiam capti, nec sine redemptione sui dimissi. Clamorem itaque ad nostram audientiam tulerunt, quod in alterum eorum, videlicet Carnotensem episcopum, tua fraternitas præjudicium fecerit, & non canonice accusatum excommunicationis ac depositionis sententiæ subdiderit. At hoc etiam maximum gravamen factum esse conquesti sunt, quod cum talis esset accusatio, & in defensione illius prædictus Parisiensis episcopus, qui rem omnem constitutionis ejus novit & fecit, & Belvacensis absolute; duo vero archiepiscopi, aliique duo episcopi qui non interfuerant, conditionaliter videlicet, se scientibus, jurare voluerint; propter hoc tamen solum quod conditionem isti quatuor apponebant defensionis recipere juramentum nolueris. Verum cum de prudentia tua nihil incongruum temere credendum nobis esse putemus; præsertim quia tam viva voce, quam literis ex nobis te super hac re commonitum esse meminimus, ut quidquid in synodis ageres, diligenter conscriptum nobis dirigeres: quamquam se adventum suum tibi notificasse memorarent; nos tamen nuntium tuum expectantes, aut literas, illos ut causæ suæ diffinitionem perciperent per dies aliquantos detinuimus: ac post ingressum urbis sub ea spe plures quam viginti dies sunt demorati. Ubi vero illis & labore itineris, & rerum dispendiis, magnisque sumptibus fatigatis, nec nuntium nec literas vestras accepimus, fratribus quoque nostris valde compatientibus atque adjudicantibus nimis indignum esse apostolica mansuetudine, ut illi sine consolatione recederent, præcepimus eis, ut tamdiu adhuc expectarent, donec ex vobis responsum reciperemus. Fraternitati itaque tuæ jubemus, ut aut tu ipse, quod magis optamus, de hoc & de aliis majoribus negotiis nobiscum tractaturus advenias, aut idoneum nuntium cum literis super hac re compositis, qui eas, si sit necessarium, juramento comprobet, dirigas. Data Lateranis secundo Nonas Decembris.

XVI. AD CLERUM ET POPULUM CARNOTENSEM.

Præcipit ut episcopum suum de falso simoniæ crimine purgatum debito honore suscipiant, eique ut proprio pastori obediant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero & populo Carnotensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD episcopum vestrum tamdiu apud nos detinuimus, sciatis nos idcirco egisse, ut causam ipsius pleniter discutientes irretractabili fine concluderemus. Inde etiam literis nostris ad legatum nostrum episcopum Diensem directis mandavimus, ut aut ipse ad nos veniret, aut nuntium suum cum literis hujus negotii seriem continentibus nobis transmitteret. Verum apicibus illius susceptis reperimus eum aliquantulum a verbis avunculi hujus, scilicet Parisiensis episcopi, dissentire. Sed diversitatem ipsam diligentissime perspicientes, cognovimus prælibatum negotium, inviolata justitia, non incongrue cum misericordia posse tractari. Quapropter divino freti auxilio censuimus ne ulterius hunc falsi criminis tanti dilaniaret infamia, ut præsentialiter per se & avunculum suum, dato supra sacratissimum corpus beati Petri apostolorum principis juramento sese purgaret. Non enim aut cujuslibet personæ gratiam, aut lucri temporalis ardorem, tantum valere credidimus, ut aliquis sanę mentis vir, præsertim episcopus, spreto divini horrore judicii, ultro perjurium tam grave velit patrare. Quocirca dilectionem vestram monentes, ex parte beati Petri vobis præcipimus, ut præfatum episcopum vestrum paterna cum veneratione suscipiatis, eique debitum honorem deferentes sicut pastori obediatis. Præterea apostolica interdictione inhibemus, ne eum super illo simoniacæ infamationis, quo se purgavit, aliisve falsis criminibus, deinceps agitari, neve ipsum, sicut mos est quorumdam prælatos criminosis suspicionibus commaculare, ulterius

ANNO CHRISTI 1081.

rius injuste solicitari permittatis, sed eum, ut præsignavimus, sicut patrem spiritualem venerantes, ostendatis vos & apostolicis jussis obedientiam gerere, & ut Christianos oportet animarum vestrarum curam habere.

XVII. AD ROBERTUM DUCEM.

Cum Robertus adeptum se victoriam pontifici & Romanis nuntiasset. Hortatur ut beati Petri auxilio consecutum se eam esse reminiscens, debitam vicem rependat, & promissis satisfaciens Romanæ ecclesiæ ab Henrico vexatæ sit auxilio.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto glorioso duci, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD gesti belli proventum, & adeptæ victoriæ palmam, nobis & Romanis notificasti, id quod decuit prudenti consilio usus egisti, ut res quam ex voto amicorum gloriose obtinueras, ipsorum congratulationibus gloriosior tibi redderetur atque jucundior. Oportet interea te illum alta memoria figere, cujus favore & auxilio non ambigis res tuas jamdudum procedere. Nam sicut ingratitudo provocat indignationem, ita devotio incunctanter accumulat gratiam. Quapropter beatum Petrum, cujus tibi adesse patrocinium grandia facta testantur, præ oculis habere semper memineris, ejusque beneficiis, cum necesse est, gratam vicem rependens ipsum de cetero velut debitorem efficere tibi procurato: de quo nimirum eo magis præsumere poteris, quo amplius obsequiis illum tibi quasi obnoxium adstrinxeris. Memento itaque matris tuæ sanctæ Romanæ ecclesiæ, quæ de te inter ceteros principes specialiter confidit, & peculiariter diligit. Memento quod sibi promisisti, & quod pollicitus es (cui etiam non promittens, ex jure Christianitatis debes adimplere) cum promiseris, non ulterius differas. Non enim ignoras, quanta perturbatio contra eam per Henricum dictum regem sit orta, quantumque tuo, qui suus es filius, auxilio indigeat. Age ergo, ut quantum studet filius iniquitatis adversari, non minus debeat de tuæ devotionis opitulatione mater ecclesia gratulari. Dubitavimus hic sigillum plumbeum ponere, ne si illud inimici caperent, de eo falsitatem aliquam facerent.

XVIII.

Ut in Lugdunensi ecclesia archiepiscopum idoneum ordinandum curet; quod nisi cito reperiatur ipse ejus ecclesiæ regimen suscipiat.

Quid si Hugoni qui Gebuino successit ad multos annos?

Gregorius episcopus servus servorum Dei "V......... dilecto in Christo fratri & coepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SUMMOPERE procurandum tibi est, ut in magna sede Lugdunensi non diu differatur ordinari archiepiscopus, qui revera sit miles Christi & defensor justitiæ: pro qua non solum laborare, sed etiam pro ea desideret mortem carnis subire. Quod si cito non potest reperiri, ex apostolica tibi præcipimus auctoritate, ut rogatus a fratribus tuis, & electus ab ejusdem ecclesiæ filiis, indubitanter præsumens de adjutorio cælesti ad regimen prædictæ Lugdunensis sanctæ accedas ecclesiæ, imitando dominum & patrem nostrum beatum Petrum apostolum, qui de minori ecclesia Antiochena translatus est in Romanam. Data nono Kalendas Novembris.

XIX. AD ARCHIEPISCOPUM LUGDUNENSEM.

Terminandam ei committit causam abbatis, cui officium propter contumaciam, excusabilem tamen, interdixerat; quod interim illi reddi vult. Præcipit ut privilegio, quod ab adversariis ejus monachis ab Alexandro pontifice subreptum dicebatur, si ita est, cassato, causaque discussa, secundum veritatem judicium super ea proferat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri H...... Lugdunensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

ABBAS præsentium lator retulit nobis, officium sibi ecclesiæque suæ a fraternitate tua esse interdictum, propterea quod loco ad justitiam inter ipsum & abbatem de Casa Dei discernendam constituto admonitus non interfuit: ad quem, sicut ipse dicit, venire non contempsit; sed propter discordiam, quæ inter comites illius patriæ fuit, non ausus est. Proinde quia nos illius causam nec pleniter scimus, nec absente altera parte judicare debemus, eam fraternitati tuæ committimus, ut statuto utrique parti congruo loco & termino, ad finem quem justitia dictaverit eorum causam perducas. Volumus tamen ut pro amore beati Petri, a quo sine misericordia nemo regredi debet, inquantum cum justitia poteris, istum misericorditer tractes, atque in mansuetudine tua is sentiat se non frustra tantum laborem ad apostolicam sedem sumpsisse. Interim etiam dignum videtur, & volumus, ut, nisi hoc ad justitiam exequendam impediturum esse pro certo cognoveris, officium sibi suæque ecclesiæ reddas; quatenus in hoc quoque apostolicæ sedis auxilium petiisse non eum pœniteat. Præterea idem iste frater retulit nobis se causam, quam cum quibusdam monachis habebat, ad audientiam tuam detulisse: cujus rei examinationem, quoniam præfati monachi privilegium venerandæ memoriæ Alexandri prædecessoris nostri prætendebant, nolueris facere. Quapropter quia prælibato antecessori nostro a malitia quorumdam, sicut ipse nosti, nonnunquam subreptum est, religioni tuæ præcipimus, ut nihilo minus causam ipsam discutias: &, si privilegium contra justitiam factum esse deprehenderis, eo cassato, quidquid æquitas postulaverit exequi nostra auctoritate fultus non dubites. Quidquid autem super his diffiniveris, nostræ intelligentiæ studeas indicare.

XX. AD EPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Cantuariensis episcopus cum Romam sæpe vocatus nec venisset, nec excusationem canonicam haberet, præcipit ut intra quatuor menses Romam veniat, alioquin eum ab officio episcopali suspendit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei L......... Cantuariorum archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SÆPE fraternitatem tuam apostolica legatione invitavimus Romam venire, etiam pro fidei & religionis Christianæ comprobatione: quod hucusque, sicut apparet, aut superbe aut negligenter nostra abutens patientia distulisti, cum nec etiam canonicam excusationem prætenderis. Non enim labor aut difficultas itineris te sufficienter excusat, cum satis notum sit multos longe remotos, licet corpore invalidos & infirmos, & a lectulis vix valentes

ANNO CHRISTI 1081.

valentes surgere, tamen beati Petri amore flagrantes ad ejus limina vehiculis properare. Quare apostolica tibi auctoritate præcipimus, ut postposita occasione vel inani formidine, datis induciis quatuor mensium, postquam hæc nostra mandata ad notitiam tuam pervenerint, in præsentis anni festo omnium sanctorum Romæ adesse procures & satagas, & inobedientiæ tuæ reatum per tantum temporis supportatum emendare non ulterius negligas. Quod si nec adhuc te mandata apostolica moverint, sed ea dissimulans in contemptu durare malueris, & periculum inobedientiæ incurrere non erubueris, quod est quasi scelus idololatriæ, testante beato Samuele, a beati Petri gratia scias te procul dubio removendum, & ejus auctoritate omnino feriendum; ita videlicet, ut si infra prædictum spatium ad nos non veneris, ab omni sis officio episcopali suspensus.

XXI. AD VNIVERSOS FIDELES.

Hortatur ad persecutiones patienter ferendas.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis, abbatibus, clericis, & laicis, apostolicæ sedi fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

SCIMVS, fratres carissimi, quia tribulationibus & angustiis nostris compatimini, & in vestris orationibus ante dominum memoriam nostri habetis: quod idem nos erga vos agere non dubitetis; & merito: nam apostolus dicit: *Si patitur unum membrum, compatiuntur & cetera membra.* In hoc etiam credimus caritatem Dei diffusam in cordibus nostris, quia omnes unum volumus, unum desideramus, & ad unum tendimus. Vnum volumus, videlicet ut omnes impii resipiscant, & ad creatorem suum revertantur. Vnum desideramus, scilicet ut sancta ecclesia per totum orbem conculcata & confusa, & per diversas partes discissa, ad pristinum decorem & soliditatem redeat. Ad unum tendimus, quia ut Deus glorificetur in nobis, & nos cum fratribus nostris, etiam cum his qui nos persequuntur, ad vitam æternam pervenire mereamur, exoptamus. Nolite mirari, fratres carissimi, si odit vos mundus, quia & nosipsi eum contra nos irritamus, qui illius desiderio valde contradicentes opera illius condemnamus. Quid autem mirum, si principes mundi, & potentes sæculi, nos pauperes Christi pravitatibus illorum obviantes odiunt, & quadam indignatione contra nos deſæviunt, cum aliqui subjecti, vel etiam servi, jussi suas iniquitates relinquere, conantur præpositorum suorum vitam auferre, & tamen adhuc usque ad sanguinem rari ex nostris impiis restiterunt, & (quod omnino erat optandum) paucissimi nostrum pro Christo mortem subierunt. Pensate, carissimi, pensate, quot quotidie milites sæculares pro dominis suis vili mercede inducti morti se tradunt. Et nos quid pro summo rege & sempiterna gloria patimur aut agimus? quale dedecus, & quale improperium, qualisque derisio oculis nostris objicitur, quod illi velut pro vili alga mortem subire non metuunt, & nos pro cælesti thesauro & æterna beatitudine etiam persecutionem pati devitamus?

1. Cor. 15.

Erigite ergo animos in vires, spem vivam concipite, illud vexillum præ oculis habentes ducis nostri, scilicet regis æterni. Vnde ipse dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Et si volumus, divina suffragante gratia, hostem antiquum cito & fortiter confringere, omnesque versutias ejus parvipendere, studeamus persecutiones ab eo immissas, & mortem pro justitia non solum non devitare, sed etiam pro amore Dei & Christianæ religionis defensione appetere. In hoc enim omnes elationes maris & superbiam sæculi conculcabimus, & pro nihilo ducemus, & ei qui est caput nostrum sedens in dextera Dei Patris, ipso largiente, jungemur, & conregnabimus. Clamat enim magister noster: *Si compatimur, & conregnabimus.* Interea vobis, fratres mei, qui mecum minus valentes estis, fortiora bella certaminis annuntiamus, quia pius redemptor noster cito faciet cum tentationibus nostris etiam proventum; ne nimia fragilitate devicti, non possimus sustinere, sed inter qualescumque suorum fidelium positi addiscamus vel in prosperitate sibi servire.

Luc. 21.

2. Tim. 2.

Hic est epistola alia in originali, quæ est eadem & iisdem verbis cum epistola decimasexta libri octavi.

XXII. AD COMITEM ANDEGAVENSEM.

Dolet quod fama & egregiis virtutibus, quibus ante ornatus erat, seipsum ob quamdam mulierem privarit, & episcopum, qui eum ea de causa excommunicaverat, sit insectatus. Monet ut resipiscat: & si innocentiam suam probari posse confidat, concilium vult cogi, in quo super hac re feratur sententia. Munera ab eo ad se missa non recipit. Iubet ut episcopo ablata restituat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei [a] *C..... glorioso comiti Andegavensi.*

[a] Gaufredo

DOLEMVS satis quod adversus gloriosam famam tuam per Galliarum partes diffusam, & usque ad apostolicæ sedis notitiam perlatam, astutia diaboli potuit prævalere. Sicut enim de te lætabamur, & quodammodo unice de bonis studiis tuis in sermonibus nostris præsumebamus, asserentes te non solum principes, sed & ipsos reges, justitia & morum honestate superare; sic nobis gemendum videtur, prudentiam tuam a tanta gratia & a tanto virtutum culmine decidisse. Qua in re antiquam hostis humani fraudem recognoscimus nequissime elaborasse, ut qui Adam per mulierem de paradiso expulit, te per eumdem sexum eadem gloria & hujus vitæ laudabili fama privaret, & multa bona tua isto deceptionis suæ genere confunderet. Cujus rei gratia ab episcopo tuo correctus, & excommunicatus, ut a tanto periculo te & conjunctam tibi erueres, & domum tuam a perpetua infamia liberares, non solum Deo & justitiæ de perpetrato crimine non satisfecisti, sed & ipsum episcopum, cui, etiamsi injustam sententiam super te dedisset, obedire debueras, contra morem æquitatis tuæ tyrannice insecutus es: cùm constet aliquem amorem Dei non posse habere, qui spiritualis patris pro culpa inobedientiæ suæ gratiam & dilectionem probatur amisisse. Quod nos audientes, victi amore tuo, memores etiam virtutum tuarum, quæ a religiosis viris nobis insinuatæ fuerant, usque modo te portavimus, sperantes ut divina tactus miseratione ad sanum consilium redires, & æterno regi, cujus judicio quotidie propinquas, te purgatum præsentare contenderes. Et quia in hoc amorem sæculi magis quam animæ tuæ salutem perpendisti, veremur ne divina indignatio diu protractum & inemendatum facinus acriter puniat. Vnde paterna te caritate monemus, ut ab hac iniquitate, quæ bonorum tuorum fructus universaliter dissipat, sapienti usus consilio surgas, & tam te quam tibi conjunctam de catena diaboli eruas. Quod si innocentiam tuam super hoc negotio confidis posse probari, videtur nobis perutile ut synodus constituatur, cui legati

Hæc epistola debuit in superioribus scribi. Orig.

Etiam injustæ episcopi sententiæ obediendum.

legati nostri Hugo Diensis episcopus, & Richardus, vel alter eorum intersit; ut in audientia religiosorum virorum possit perquiri quid in te vel sententia super te promulgata debeat emendari. Deus scit, & conscientia nostra testis est, quia mens nostra multum gauderet de te, utpote quem jampridem sincero & pleno amore dileximus, si ab hac infamia quoquomodo te liberares, & aditum lædendi te per fructum correctionis hosti antiquo concluderes. Munera tua ideo recipienda non esse arbitrati sumus, quia divinis oculis oblatio tua non acceptabilis esse probatur, quamdiu a peccato isto immunem te non reddideris, & ad gratiam omnipotentis Dei, sicut catholicum principem decet, non redieris. Licet munera tua propter illud peccatum non receperimus, tamen Dei misericordiam pro te exorare non desistemus. De cetero nobilitatem tuam monemus, atque præcipimus, ut præfato episcopo tuo, res quas sibi abstulisti restituens, digne satisfaciendo eum placare procures, ac deinceps eum nullatenus inquietare præsumas.

XXIII. AD TURONENSES ET ANDEGAVENSES.

Præcipit ne Andegavensi comiti ab archiepiscopo Turonensi excommunicato communicent. Præterea opem ferant archiepiscopo, qui a comite de sede ejectus & bonis ecclesiæ privatus fuerat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei abbatibus, clericis, & laicis, Turonensis archiepiscopatus, & episcopatus Andegavensis, qui Deo & beato Petro, atque sedis apostolicæ legatis, obediunt, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis esse non dubitamus, Andegavensem comitem ob nequitiam suam esse excommunicatum, quam etiam in eos qui sibi adhærent & favent extendi cunctis sacram scripturam scientibus liquet. Qui jamdiu expectatus non solum de via sua pessima ad Deum, sicut Christianum oportet, non est conversus, sed insuper ad augmentum malitiæ suæ aliis item excommunicatis conjunctus, fratrem nostrum Turonensem archiepiscopum de sede sua expulit, bonisque ecclesiæ penitus expoliavit. Proinde apostolica vobis auctoritate præcipimus, ut tam a præfato comite, quam ab omnibus sequacibus vel complicibus ejus, vobis summopere caveatis, omnino vos abstinentes a familiaritate & participatione ipsorum. De prædicto vero fratre nostro archiepiscopo, qui propter justitiam pulsus, & persecutionem perpessus est, vobis nihilo minus præcipientes mandamus, ut ei sicut patri vestro fideliter devoteque obediatis, ac necessitatibus ipsius, sicut boni filii, opitulari libenter studeatis. Quemadmodum namque sæpe dicto comiti faventes in se Dei odium procul dubio provocant, ita & huic fratri nostro, in quibus necesse est, suffragantes, non dubie gratiam beati Petri, suorumque peccatorum absolutionem, merentur. Præterea præcipimus nominatim B........ venerabili abbati sanctæ Mariæ, ut literas nostras canonicis sancti Martini, quas eis dirigimus, ferat.

XXIV. AD ROBERTUM COMITEM.

Petitionem ejus super electo Melitensi episcopo non posse adimpleri, cum ad ecclesiam Regitanam consecratio pertinere dicatur. Quare vult ut una cum legatis discutiatur, an ad eam talis consecratio spectet. Trajanensem episcopum sine apostolicæ sedis auctoritate electum se consecraturum ait, dum tamen in posterum hujusmodi electio non fiat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto nobili comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

NON dubitet prudentia tua nos libenter petitioni tuæ favere, inquantum cum Deo & sine fratrum nostrorum scandalo fieri potest. Non est enim aliqua sæcularis apicis persona, cui salva justitia pronius assensum nostrum præbere velimus. De eo autem quod super electo Melitensi postulasti, noverit nobilitas tua nobis esse intimatum ad jus ecclesiæ Regitanæ pertinere. Unde non aliter annuendum postulationi tuæ perpendimus, nisi diligenter examinata justitia Melitensem ecclesiam ad præfatæ Regitanæ parochiæ consecrationem non attinere constiterit. Ad cujus rei indagationem, quia te diligimus, sine temporum molesta dilatione copiam tibi providimus, videlicet ut accersitis fratribus nostris Barensi archiepiscopo V......... & Vv......... Firmano episcopo & legato nostro Vv......... si fieri potest, cum his tribus, alioquin vel horum duobus præsentibus causa in commune discutiatur. Si ergo causa solerter eventilata ab illius potestate inventa fuerit libera, tunc nos sicut oportebit effectum dare precibus tuis non pigritabimur. Sin autem decet, atque necesse est, ut sic tua devotio in his præcipue quæ Dei sunt sese æqualiter habeat, quatenus fraternæ caritatis & concordiæ vinculum rumpere & dilectionis unitatem ininvicem scindere caveat, in mente habens quod scriptum est: *Si recte offeras, & recte non " dijudicas, peccasti.* [" dividas.] De cetero quia Trajanensem electum a nobis consecrari postulas, licet electioni ejus hoc defuerit, quod legatus apostolicæ sedis & consensus noster non adfuit: tamen monentes ne de futuro id fiat, tuæ dilectioni, ipsiusque personæ, laudabili testimonio id ad præsens annuimus, ut veniens, Deo favente, per nos consecretur.

XXV. AD ARCHIEPISCOPUM CAPUANUM ET CETEROS.

Ut se ab excommunicatorum participatione abstineant, eamque aliis interdicant. Iis qui persecutionem ferre non possunt licentiam impartitur aut ad sedem apostolicam aut ad ducem confugiendi.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri H......... Capuano archiepiscopo, ceterisque principatuum episcopis, qui beato Petro obedientes Christianam religionem constanter defendunt, salutem & apostolicam benedictionem.

CONGRATULAMUR dilectioni vestræ, fratres carissimi, quoniam digni inventi estis, qui pro Christiana religione integra virtute fortique constantia inimicitias, odium & contumelias patiamini: ac optamus ut de reliquo immobili robore perseveretis, non modo vos ab illicita & nefaria excommunicatorum participatione abstinentes, sed & ceteros sacerdotes ab eorum communione interdicentes. Si qui vero fuerint qui contra interdictum vestrum & nostrum contumaciter missas & officia illis divina celebrare subinde præsumpserint, pro certo habeant tales, annuente Deo, sacris se ministeriis, quæ indigne usurpare non metuunt, in perpetuum abdicandos, & sine spe recuperationis amovendos. De cetero si quis vestrum impiorum pressuram ferre non valens cupit secedere, nobis non displicet. Hujusmodi ergo vel in potestatem

ANNO CHRISTI 1081.

ducis gloriosi vel fratris ejus poterit ire: aut si ad hos venire maluerit, nos caritate qua debemus eum libenter suscipiemus. Qui vero aliis exemplum factus fortiter inter impios perseveraverit, ille procul dubio virtutis coronam gloriæque triumphum merito majorem, domino largiente, percipiet.

XXVI. AD ARCHIEPISCOPUM NEAPOLITANUM.

Præcipit ut magistro militum sub excommunicationis pœna interdicat, ne ulterius Iordani perjuro & excommunicato auxilium ferat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei L......... Neapolitano archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Non ignorat prudentia tua nobis imminere, ut omnibus & ubique salutaria consilia provideamus, & monita vel interdicta, prout res postulare videtur, cunctis exhibere debeamus. Præterea non latere te volumus, ex quo carissimus noster Salernitanus princeps noviter rediit, nos & nobilissimum magistrum militum, & majores atque minores vestræ urbis quodammodo specialiter cœpisse diligere. Unde modo valde magis dolemus, quia eos auxilium dare hominibus pravis & ab ecclesia atque Deo separatis audivimus. Nam relatum est nobis, quod Iordani, qui scienter perjurus beato Petro & nobis & ob hoc anathematis nodis ligatus est, adjutorium faciant. Quæ res illos procul dubio & a gratia beati Petri alienos & dilectione nostra indignos efficit: &, nisi resipiscentes desinant, æternis pœnis obnoxios reddet. Proinde fraternitati tuæ præcipimus, ut præfatum magistrum militum, omnesque tibi commissos, admoneas, & pontificalis censuræ disciplina prohibeas, & interdicas ut tam a præfato Iordano, quam a ceteris illius complicibus, sese abstineant, illique nullum prorsus auxilium tribuant, donec beato Petro satisfecerit quem perjurio abnegavit. Si quis ergo nec consiliis tuis, nec præceptis nostris, nec auctoritati beati Petri, obtemperans, in fidelitate vel adjutorio illius mortuus fuerit, pro illo certum est non esse orandum: & nos etiam jubemus ut nec sepulturæ Christiano more commendetur. Timendum quoque est, ne, si ab illo animum non revocaverint, divinæ ultionis iram ipse locus vester experiatur.

XXVII. AD HERIMANNUM CARDINALEM.

Hortatur ut patienter se pro Christi nomine gerat, & justitiam defendat. De electo Corsicano vult sibi, antequam consecretur, testimonium suum mittat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Herimanno dilecto in Christo fratri sacræ Romanæ ecclesiæ cardinali, salutem & apostolicam benedictionem.

Gratias omnipotenti Deo bonorum omnium largitori referimus, qui te illorum consortio annumerare dignatus est, de quibus scriptum est: *Quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* (Actor. 5.) Hoc est, dilectissime frater, quod sæpe legeras: *Vasa figuli probat fornax.* (Eccles. 27.) & illud: Innocentiam Abel habere non potest, quem malitia Caim non exercet. Hæc denique & alia hujusmodi nunc in manibus geri patenter intelligit prudentia tua: perpendit etiam quod ab ea exigitur, nec ignorat quid sibi pro talibus in fine debetur. Quapropter, ut solertiæ tuæ breviter loqui sit multa dixisse, admonemus, id quod memoriæ tuæ semper adesse putamus, videlicet ut veritatis sententiam quasi signaculum sub cor tuum ponas: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* (Luc. 21.) Ea est enim justitię consolidatio, fidei stabilimentum, spei securitas, caritatis indissolubile vinculum, consummatio nempe virtutum. De cetero quoniam Corsicanus electus ad consecrandum nuper advenit, fraternitatis tuæ testimonio, quæ rem illius (ut arbitramur) clarius novit, super eo indigemus. Cum enim nobis electio illius incognita sit & persona, oportet profecto non ei temere manum imponi. Proinde, frater, ut de eo quid faciendum sit scire valeamus, volumus & jubemus quatenus veritatis judicium super ipso nobis destinare procures. Esto memor memoris. Ora pro nobis.

XXVIII. AD UNIVERSOS FIDELES.

Ait se generalem synodum in loco tuto velle congregare, ut tantorum malorum auctorem, ac præsertim pacis inter pontificatum & regnum perturbatorem, ex occultis antris extrahat, pacemque ipsam confirmet. Paratum se offert sedis apostolicæ innocentiam defendere. Rodulphum regem absque ejus præcepto electum, ejusque electores qui illum ordinarunt, nisi hoc factum recte defendant, tam ipsos a dignitatibus suis, quam Rodulphum a regno, deponere minatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clericis & laicis qui non tenentur excommunicatione, salutem & apostolicam benedictionem.

Notum facimus vobis, carissimi fratres & filii, nos admodum desiderare, & apostolica auctoritate velle sancire, ut generalis synodus congregetur in loco tuto & securo, sicque opportuno, ut ad eum possint undique terrarum clericalis ordinis & laicalis amici vel inimici sine timore convenire. Disponimus enim tractare, & diligenti excussione detectum in faciem orbis ex occultis tergiversationum suarum antris extrahere quicumque ille est, qui tantorum malorum, quæ jampridem in Christianam religionem grassantur & sæviunt, causa & auctor existit. Cujus etiam impietas & inaudita temeritas hactenus obstitit & proturbavit, ne inter pontificatum & regnum divina pax & recta concordia fieret: quam pacem, opitulante domino, sicut Christiana devotio cupit & postulat, in eodem concilio instaurare & confirmare optamus. In qua synodo præterea, Deo auctore, ad honorem beati Petri, secundum sanctorum patrum decreta parati erimus quod justum est facere, & iniquorum nequitiam revelantes de his quæ apostolicæ sedi objiciuntur, & unde quidam fratrum submurmurant, ipsius innocentiam evidenter ostendere: ita tamen, ut ante omnia res sanctæ Romanæ ecclesiæ, quibus expoliata cognoscitur, si dignum est, restituantur. Verum illud admodum vestræ dilectioni notificare non dedignamur, Deo teste, Rodulphum, qui rex ab ultramontanis ordinatus est, non nostro præcepto sive consilio regnum tunc suscepisse: insuper etiam nos in synodo decernentes firmavisse, nisi archiepiscopi & episcopi, qui illum ordinaverant, hoc factum suum recte defendere potuissent, tam ipsos a dignitatibus suis, quam & præfatum Rodulphum a regno, deponere. Enimvero interim quis hanc nostram dispositionem interturbaverit, &

ANNO CHRISTI 1081.

& multi vestrum sciunt, & nostram scientiam nequaquam fugere potest. Si enim Henricus rex dictus & pars ejus obedientiam quam promiserat nobis, imo beato Petro, servasset, confidenter dico, Deo juvante, non tot mala, videlicet homicidia, perjuria, sacrilegia, simoniacæ hæresis pestilentiæ, ac proditiones evenissent. Vos itaque, quos aut tantæ calamitates movent, aut divini timoris respectus ad Deo dignam pacem & concordiam animat, nitimini, & summopere laborate, ut synodus, qualem supra memoravimus, fieri possit: quatenus sanctæ ecclesiæ caput, totumque corpus, quod impiorum procellosis fraudibus & machinationibus fluctuat nimium & titubat communi omnium bonorum consensu & robore quiescat de cetero, & B stabiliter consolidetur.

XXIX. AD ABBATEM MASSILIENSEM.

Præcipit ut moneat quosdam, qui canoniam sancti Saturnini apostolicæ sedis patrocinio commissam infestabant, desistere, & quæ contra illam egerant emendare. Nisi pareant, vult eorum audaciam compescat, & dictæ canoniæ curam habeat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei "R....... sacræ Romanæ ecclesiæ cardinali, & abbati Massiliensi, salutem & apostolicam benedictionem. (chardo)

NON ignorat prudentia tua canoniam sancti Saturnini, sitam juxta Tolosanam urbem, apo- C stolicæ sedi esse commissam: cui licet ex generali omnium ecclesiarum cura conveniat nos tuitionis auxilium providere; tamen specialiter oportet nos eo magis illi loco nostræ protectionis munimen impendere, quo amplius constat ejus vel injurias vel negotia ad Romanam sedem, cujus juris est, attinere. Præfata igitur ecclesia, quamquam noviter, decenter tamen canonicam vitam instituit, atque hactenus, sicut tua solertia novit, extunc regulariter vixisse dignoscitur. Verum quoniam antiqui hostis mos est, eo magis dolere, invidiæque facibus uri, quo amplius videt Christianam religionem crescere, & de bonorum provectibus lucra, vel potius rapinas suas, diminui, contra memoratum lo- D cum jam cœpit sæcularium exagitatio, &, quod magis mirandum ac dolendum est, ecclesiasticorum odia suboriri. Unde & canonici querimoniam ad nos direxerunt super clericis sancti Stephani, quorum suggestione per quemdam fugitivum clericum sibi privilegium, quod eis indulseramus, subreptum est, quique cœmeterium, quod ante regularem ordinationem suam locus ille quiete per longa temporum curricula tenuit, modo auferre, atque ecclesias ad eum pertinentes in potestatem suam illicitis conditionibus redigere conantur. Conqueruntur & super monachis Moiacensibus, qui quamdam ecclesiam unde interpositis sacrosanctis euangeliis secundum judicium legati nostri " A....... E Ellorensis episcopi, collaudantibus aliis episcopis qui aderant, lis inter eos determinata fuerat, iterata deterius injuria per vim comitis Vu...... datis, ut fertur, muneribus occupatam detinere nituntur. Quapropter experientiæ tuæ præcipimus, ut prælibatos tam clericos quam & monachos, atque ipsum comitem literis, & quibus modis vales commonere procures, quatenus ea quæ contra sæpe dictam ecclesiam inique vel odiose gessisse noscuntur, Deo & justitiæ satisfacientes, sicut oportet emendent: ac de cetero debitam apostolicis privilegiis reverentiam exhibentes, iram Dei provocare, & maledictionem supra se temerariis ausibus inducere, caveant. Episcopum quoque diœcesis ipsius admoneas, ut eamdem canoniam tam ipse non inquietet, quam & alios quos prohibere valet inquietare non sinat. De monachis tamen, quoniam Cluniacensi abbatiæ pertinent, ipsi venerabili abbati in primis notificandum censemus, ut ipse insolentiam subditorum suorum compescat, & justitiæ acquiescere, si forte noluerit, compellat. Ad ultimum vero, si qui illorum monitis tuis, imo beati Petri, obtemperare contempserint, quamcumque in eorum audaciam sententiam protuleris, scias auctoritate nostra firmandam. Volumus siquidem & jubemus, ut circa prænominatam canoniam studium solicitudinis tuæ invigilet, & negotiis ac necessitatibus ejus facilem te pronumque exhibeas: quatenus Romanæ libertatis securitate fulta, sicut ceteræ ecclesiæ apostolicæ sedi adhærentes, in sanctæ conversationis obtentu & religionis amore, favente domino, magis magisque proficere valeat.

(Amati Ellorensis)

XXX. AD MILITES TERVANNENSES.

Increpans eorum scelus qui januis ecclesiæ effractis sacra vasa, ornamenta, cruces, & alia deprædati, episcopo ante altare oranti linguam, & dextræ articulos detruncarint. Monet ut coram legatis satisfacturi se sistant, &, nisi satisfecerint, eos excommunicandos esse affirmat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei militibus "Tervannensibus O........ & E......

" Tarvanensibus

INTOLERABILIS audaciæ horribilisque facinoris super vos ad nos relatio venit, quot quanto nostris sæculis inusitatum, nec a tempore Paganorum persecutorum præsumptum esse vel legitur vel auditur, tanto ad justitiam de se exequendam apostolicæ mansuetudinis zelum movet & incitat. Denique conquestus est nobis Lambertus dictus Tervannensis episcopus, quod post tot tantaque sacrilegia, quibus eamdem ecclesiam deprædati fuistis, januas ejus infringentes, serica, argentea aureaque diversi generis, & innumera ornamenta diripientes, ac sacris crucibus comminutis, tam ipsas quam & duas capellas, & reliquias auferentes, abstrahentes eumdem episcopum ab altari, ubi prostratus orabat, linguam ei dextræque articulos ad acervum tantorum scelerum detruncastis. Qua in re nullam excusationem tenteris obtendere, quasi de ipsius vita reproba, vel ordinatione injusta, seu depositione irrogata: sicut enim supra notavimus, nemo adhuc tale aliquid præsumpsisse dignoscitur; nisi forte qui Deum non timens, & Christianam reverentiam abjiciens, pro nihilo duxit manum in sacros ordines mittere. Quapropter monemus, & ex parte beati Petri præcipimus, ut tantam nequitiam vestram recognoscentes, aut ante legatos nostros Lugdunensem archiepiscopum & abbatem Cluniacensem satisfacturi veniatis, aut secundum consilium vel mandatum ipsorum satisfacere Deo & sanctæ ecclesiæ nullatenus detrectetis. Volumus siquidem & æquum esse decernimus, ut quod nequiter commisistis, humiliter emendetis. Quod si diabolico spiritu indurati, nostrisque præceptis salutaribus inobedientes, nec pœnitentiam dignam agere volueritis, procul dubio sciatis vos esse excommunicandos, & quodcumque in vos judicium legatus noster dictaverit, auctoritate nostra firmandum.

XXXI.

Cum clerici Augustodunenses de quodam monasterio cum monachis Floriacensibus contenderent,

ANNO CHRISTI 1081.

& privilegium contra æquitatem a pontifice subreptum diceretur, vult ut, si ita est, eo cassato, sententiam secundum justitiam proferat. Ipsi adversus se verba jactanti quod episcopum Carnotensem absolvisset, ostendit id a se cum ratione factum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectissimo fratri & coepiscopo " *H...... salutem & apostolicam benedictionem.*

" Hugoni

CLERICI quidam Augustodunenses his diebus ad nos venerunt adversus Floriacenses monachos, super quodam monasterio sancti videlicet Symphoriani causam habentes. Quam a te ante ventilatam & definitam nos retractasse dicebant, tuæque fraternitati aliter quam eis videretur, & ratio postulasset, scripsisse. Quod a nobis factum nequaquam recolimus, nec in registro nostro hujus causæ literas reperire potuimus. Noverit itaque prudentia tua quia multa tamquam a nobis deferuntur & scripta & dicta nobis nescientibus. Multa etiam subripi possunt nimis ad singula intentis, utpote divisis ad plurima, & intentis ad maxima, quibus vehementer arctamur. Vnde in hac causa, quod profecto minime recordamur, si quid forte subreptum fuit, optato magis amamus corrigere, quam ab æquitate & rationis tramite deviare, vel aliis corrigenda relinquere. Ad quem ergo justæ decisionis terminum negotii hujus quæstio fraternitatis tuæ considerata actione pervenit, imo, si minus adhuc satisfactum est, pervenire poterit, non solum non mutamus, verum, auctore Deo, annuimus & laudamus: quippe cum magis rationi consentaneum videatur ut clerici, si canonice vivere volunt, & in eo persistere quod voverunt, suo quod antiquitus possedere non debeant carere monasterio, quod & ipsi interventu pecuniæ obtinuisse monachi infamantur. Super hoc ergo indubitanter cognoscas, quia perperam acta sive subrepta damnamus, juste acta & diffinita firmamus, & a te firmanda & statuenda mandamus. De Carnotensi autem episcopo, unde fraternitas tua submurmurare videtur, nosti quod dilectionis tuæ intuitu longo eum tempore una cum Parisiensi Romæ tenuimus, aut ut ipse venires, aut ad comprobanda objecta in eum capitula legatos & testes idoneos delegares. Quod cum minime feceris, justitiæ necessitate coacti, de ejus restitutione sanctæ Romanæ ecclesiæ judicio acquievimus. Cui si superna pietas aliquando respirare concesserit, liquido tua beatitudo intelligere poterit, eam multo irreprehensibilius hoc egisse, quam te in matris tuæ judicialem censuram manum reprehensionis extendisse. Decuerat quidem vos, & dignius videretur hac potius tempestate, & has inter quas patitur angustias, Dei utique æmulatione & conscientia bona, tamquam filios suos consolationum sibi dulcia ministrare, quam talia mandando, & talibus eam næniis implicando, dolorem super dolorem apponere, multiplicare pondera, non communicare ponderibus. Vale.

XXXII. AD ARCHIEPISCOPUM LUGDUNENSEM.

Significat se, antequam ejus literas accepisset, Tervannensem episcopum absolvisse, accepto juramento, quod judicio sedis apostolicę vel legati acquiesceret: quare jubet ut coacto concilio, & adjuncto sibi Cluniacensi abbate, si depositio ejus justa probabitur, sententiam confirmet; sin minus, eum in integrum restituat, & eos qui male illum tractaverant, nisi satisfaciant, excommunicet.

Gregorius episcopus servus servorum Dei venerabili " *H...... Lugdunensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

ANNO CHRISTI 1081. " Hugoni

QUONIAM causa Lamberti dicti Tervannensis episcopi partim nota partim incognita nobis est, præsertim cum Robertus comes Flandrensis longe alia verba in literis suis nobis direxerit quam prius Ingelrannus præsentialiter retulisset, eam fraternitati vestræ plenius eventilandam destinamus. Negat siquidem præfatus episcopus sibi notum esse quod eum synodalis per te sententia damnaverit, vel excommunicaverit, seu ad synodum ullam vocaverit. Vnde nos ante agnitum literarum tuarum tenorem, compassi multis laboribus ipsius, eum absolvimus; accepto tamen ab eo prius juramento, quod super episcopatu Tervannensi sedis apostolicæ vel legatorum nostrorum judicium non exibit. Itaque quia res grandis est, & diligentioris eget inquisitionis, præcipimus ut episcoporum & abbatum aliorumque religiosorum virorum concilium congreges. Et quoniam memorato episcopo, propter regem Francorum qui a te dissidet, suspectus es, associato tibi venerabili abbate Cluniacensi idem negotium uberius ac solertius tractes. Qua de re nos ita jam nunc censemus, si depositionis illius certissime causa justa comprobatur, & peremptoria in eum sententia data cognoscitur, ipse ab episcopatu cessans sanctæ ecclesiæ judicium ferat. Sin autem se vel injuste depositum fuisse, vel synodalem vocationem nescivisse defendere potuerit, integre suis & rebus & dignitati restituatur: sicque deinceps canonice, si qua fuerint objecta sibi, respondeat. Quocumque tamen dignitatis ejus sententia cesserit, hoc omnino jubemus, ut de illis qui eum tam male tractaverunt, quod justitia postulat, sibi per vestram instantiam fiat, id est, si satisfacere contempserint, excommunicationis in eos eorumque perfidiæ fautores gladius exeratur. Istud vero in hoc negotio maxime servare vos volumus, tum pro labore quem memoratus episcopus ad apostolicam sedem subivit, cum etiam pro amore nobilissimi comitis Roberti, qui nobis super eo petitorias literas misit, ut cum misericordia tractetur, &, quantum salva justitia potest, canonum rigor compassionis respectu temperetur. Denique ita se fraternitatis vestræ sagacitas habeat, ut nec in dextram nec in lævam declinet, sed ex utroque unum faciens unum temperamentum medium salubriter teneat.

XXXIII. AD ROBERTUM COMITEM FLANDRIÆ.

Ignoscit ejus verbis quæ adversus apostolicam sedem jactaverat: deinde repetit ea quæ in præcedenti epistola dixerat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto glorioso comiti Flandrensi, salutem & apostolicam benedictionem.

LOCUTA est prudentia tua in literis suis apostolicæ sedi quædam sicut non decuit: quæ nos sane cupientes in sancta ecclesia te conservare, supportamus adhuc, & libenter ignoscimus, de misericordia divina sperantes, quod & eorum qui tibi talia persuaserunt imperitiam, & sacræ Romanæ ecclesiæ auctoritatem & discretionem, quandoque præsentaneis affatibus ostendemus. Proinde super causa Lamberti dicti Tervannensis episcopi, licet multo aliter se verba Tervannensium clericorum, quam literæ tuæ nobilitatis habuerint; tamen quia non

non dubium est posse interdum subrepi, eam secundum votum tuum retractationi delegamus. Quod quidem, ut quantum decenter possumus tuo desiderio annueremus, sic peragendum providimus. Quoniam Lugdunensis archiepiscopus (quamvis de eo satis confidam) vobis suspectus est, ne suspicio prorsus ordinem rerum utiliter gerendarum impediat, gravem & illustrem virum Cluniacensem abbatem sibi associare censuimus. Itaque præcipimus, ut congregato concilio causam ipsius episcopi diligentius eventilare procurent: & si quidem juste depositus fuisse comprobatus fuerit, acquiescens, saniori consilio cesset: sin autem vel omnino injuste vel præpropere addictus esse patuerit, rebus & honore suo recepto instauretur, ac deinde canonice, si qua sibi fuerint objecta, respondeat. Quocumque tamen modo synodalis erga dignitatem ipsius sententia provenerit, jussimus ut illi qui diabolico furore succensi rem tam gravem & nefariam in ejus personam patraverunt, quamprimum commoneantur ut satisfaciant. Si vero ad cumulum iniquitatum suarum renuerint, mandamus tam in eos, quam & in fautores, contumaciam ipsorum anathematis gladio animadverti. Quod cum fuerit ea cura qua decet impletum, tunc deinde oportebit excellentiam tuam ecclesiam adjuvare, & ipsius injuriam, sicut decet Christianum principem, defendere. Sicut autem volumus industriam tuam in hoc negotio justitiæ amorem habere, ita quoque & in causa ceterorum clericorum & laicorum, qui membra sunt ejusdem ecclesiæ, te æquitatem servare monemus, & rogamus ut rebus eorum redditis deinceps, si quid de eis statuendum est, secundum justitiam diffiniatur.

XXXIV. AD FLANDRENSES.

Cum Flandrensis comes, & excommunicato & deposito Tervannensi dicto episcopo favens, una cum eo in ecclesiam Tervannensem effracto ostio irruisset, ex qua Tervannensis cuncta deprædatus, clericos alios vulneraverat, alios semivivos ejecerat, & alios sibi communicare nolentes a comite rebus suis privatos e ditione sua expelli fecerat, præcipit ut illum adeuntes arguant, moneantque ut resipiscat, Tervannensem a se repellat, & clericos ejectos restituat. Quod nisi paruerit, eum, & quicumque illi adhæserit, excommunicatum declarat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei G....... Cameracensi episcopo, R.......... Noviomensi, R.........: Ambianensi, & omnibus ecclesiarum rectoribus atque principibus in Flandria sub Roberto comite nobilissimo militantibus, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierint.

NOVERIT caritas omnium vestrum, fratres & filii carissimi, quoniam licet peccatores, & ad tantum onus portandum impares simus; tamen cura & solicitudo omnium ecclesiarum parvitati nostræ a Deo commissa est. Dominus enim Iesus Christus beatum Petrum constituit principem apostolorum, dans ei claves regni cælorum, & potestatem ligandi & solvendi in cælo & in terra: super quem etiam ecclesiam suam ædificavit, commendans ei oves suas pascendas, ex quo tempore principatus ille & potestas per beatum Petrum successit omnibus suam cathedram suscipientibus, vel usque in finem mundi suscepturis divino privilegio & jure hereditario. Ex cujus sedis successione imminet nobis inevitabili necessitate, ut omnibus oppressis debeamus opem ferre, & contra inimicos Dei pro defendenda justitia, quousque convertantur, Spiritus sancti gladio, quod est verbum Dei, etiam usque ad mortem, si oportuerit, pugnare. Vnde volumus omnes vos scire A....... archidiaconem Tervannensem, & M....... abbatem, & L....... diaconem, & per eos multos clericorum illius ecclesiæ, nobis lacrymabilem querimoniam fecisse super comite Roberto, quem antehac pro bona fama quam sæpe de eo audivimus, sicut filium nostrum carissimum & dileximus, & (si monita salutis suæ non spreverit) diligere volumus; dicendo quod eos omnibus bonis suis nudatos de terra sua ejecerit, pro eo quod præceptis apostolicis obediendo noluerunt cuidam Lamberto pseudoepiscopo a nobis & a legatis nostris [a] H...... Lugdunensi archiepiscopo & [a] A........ episcopo in Meldensi concilio excommunicato, tum pro aliis nefariis, tum pro eo quod quinque clericos ad Romanam synodum ire, & de malitia ejus querimoniam volentes facere, captione pessima afflixit, & quod de ecclesia sua canonicam disciplinam evitans sine licentia fugitivus evasit. In qua excommunicatione, hæretica pravitate se fecit ab episcopis officio suo suspensis consecrari, imo potius execrari diaconem, presbyterum, episcopum. Deinde hostiliter & armata manu, comite Roberto cum exercitu secum eunte, ad ipsam civitatem pergens, portas ecclesiæ, quas ei clerus & populus obcluserat, in securi & ascia & aliis violentiis incidit atque confregit. Crucem quoque & imaginem salvatoris libellum contradictorium ante ipsas portas clausas manu dextera sibi quasi porrigentis, & velut ore proprio ingressum ecclesiæ sibi contradicentis, ita diabolice a portis abstraxit, ut dexteram manum (quod nunquam antea legimus aut audivimus factum) illi evulserit, sicque cum lanceis & gladiis evaginatis fur & latro irrumpens, alios clericorum vulneravit, alios semivivos fugavit, omniumque sibi communicare nolentium domos diripuit atque distraxit. Ipsum vero comitem intantum seduxit, ut omnes clericos sibi obedire nolentes omnibus bonis privatos de tota terra sua ejecerit, & duas epistolas nostras tam superbe spreverit, ut portitoribus earum contumeliosa verba & tanto principi multum indigna protulerit. Quæ omnia quantum apostolicæ sedis reverentiæ sint intolerabilia, & Christianæ religioni contraria, si Deum timetis, eique hominem non præponitis, satis intelligit industria vestra. Pro quibus omnibus præfato comiti exhortatorias & deprecatorias nunc tertio scripsimus literas, ut antichristi membrum amplius non sustentaret neque foveret, sed magis de ecclesia oppressa citius propelleret, & clericis pro justitia exulatis omnia sibi ablata in integrum restitueret: & omnia hæc mala corrigendo dignos pœnitentiæ fructus faceret infra terminum quadraginta dierum post literas nostras sibi ostensas, sive notificatas. Sin autem (quod absit, & quod Deus procul ab eo avertat) nollet, secundum apostolum, qui ait: *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam.* (2. Cor. 10.) & alibi: *Si quis non obedierit verbo nostro, per epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur.* (2. Thess. 3.) & alio loco: *Auferte malum ex vobismetipsis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit.* (1. Cor. 5.) Si nollet, inquam, obedire, segregatus & excommunicatus foret a corpore & a communione sanctæ ecclesiæ, auctoritate Dei, & judicio sancti Spiritus, quem quodammodo blasphemat, inimicum ejus contra eum scienter sustentando, qui totiens excommunicatus charismata virtutum, & dona gratiarum ejus quotidie adhuc profanare

[a] Hugone
[a] Amato

ANNO CHRISTI 1081.

fanare non timet, donec satisfaciendo pœniteat. Omnipotens Deus cordibus omnium vestrum & cordi illius indicet ex quanto dolore cordis hæc dico: quoniam omnes Deum diligentes diligo, & illum quadam speciali dilectione, sicut jam præfatus sum, dilexi, quia bona multoties de eo audivi: sed dissimulare hæc nequeo sine animæ meæ magno periculo propter illud prophetæ: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem ejus, sanguinem ejus de manu tua requiram.* & illud apostoli: *Non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt, digni sunt morte.* & beatus Gregorius ait: Mala quæ ad nos pervenerunt dissimulare non audemus; quia qui emendare potest & negligit, delicti participem procul dubio se constituit. & alibi: Quisquis contra neophytos & simoniacos pro officii sui consideratione vehementer non arserit, cum eo non dubitet se habere portionem, a quo hoc piaculare flagitium sumpsit exordium. Vnde, dilectissimi fratres & filii, vos omnes rogamus, & per veram obedientiam ex parte beati Petri apostolorum principis præcipimus, ut eum persuasibiliter & honorifice, sicut decet talem & tam nobilem virum, Deum tamen sibi semper præponentes, unusquisque vestrum opportuno tempore adeatis, rogetis, & increpetis, ne seipsum & totum populum illum perdat, apostatam illum defendendo: sed quantocius a perditione eripiat longius a se expellendo. Vos quoque fratres G...... & Ra........ & Ro............ separatim & præ ceteris rogo & præcipio, ut vos tres simul, vel semotim, cum literis nostris, & literarum portitoribus, præfatum principem adeatis, & literas ei legatis, & constanter arguatis, quia tantopere defendit illum, qui quando dominum pro se & populo exorat, magis illum offendit, & ad iracundiam provocat. An non de talibus dicit Isaias: *Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi, & cum extenderitis manus vestras ad me, avertam oculos meos a vobis; & cum multiplicaveritis orationes, non exaudiam.* & Malachias: *Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes,* ait dominus: *Si nolueritis audire, & ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, maledicam benedictionibus vestris. Vos enim recessistis a me, & scandalizastis plurimos in lege, offerentes super altare meum panem pollutum.* & beatus Gregorius: Maxima metuenda est in illis locis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei iracundiam magis in se concitant, quam per semetipsos placare debuerant. Cuncti liquido novimus, quia cum is qui Deo displicet ad intercedendum pro populo mittitur, citius irati animus ad deteriora provocatur. Et alio loco: Malis subesse pastoribus, quid est aliud nisi ut plebs populanda prædonibus permaneat, & inde sumat interitum, unde protectionis debuit habere subsidium? Sacerdotes enim mali causa sunt ruinæ populi. Item alibi: Qui improbe ad inanem gloriam locum festinat sanctitatis arripere, eo ipso quo honorem quærit, indignus est. Sicut enim is qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importunum se ingerit, procul dubio est repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? & paulo post: Templum dominus & salvator noster ingressus, cœpit ejicere omnes vendentes & ementes in illo, & cathedras vendentium columbas evertit. Qui sunt isti vendentes & ementes, quorum cathedræ eversæ sunt, nisi qui vendunt & emunt sacerdotium & Spiritum sanctum: quorum sacerdotium ante oculos Dei cecidisse cathedrarum eversione patenter signatum est? & cum liqueat hanc hæresim ante omnes alias radice pestifera in ecclesia surrepsisse, atque in ipso portu apostolicæ maledictionis telo esse damnatam, cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur? Hæc omnia & horum similia sibi, quia virum literatum eum audivimus, dicite: considerantes diligenter & cum timore quia inobedientes, Samuele propheta testante, scelus incurrunt idololatriæ: sine qua videlicet obedientia, sicut beatus Gregorius in ultimo moralium libro declarat, infidelis quisque convincitur, etiamsi fidelis esse videatur. Plurima sibi in epistolis, sicut & modo vobis, dixi, quia & plurimum eum dilexi; nisi enim eum multum dilexissem, non tam multa sibi vel de eo dixissem: quia non est consuetudinis nostræ alicui tam prolixam epistolam facere, nisi res magna sit valde. Quod ideo feci, quia desideramus eum ad gremium universalis matris sanctæ Romanæ ecclesiæ reducere, & sub alis beati Petri, sicut carissimum filium nostrum fovere. Quod si literas apostolicæ sedis infra præscriptum terminum, aliqua fraude aut superbia suscipere vel audire contempserit, non solum sibi non proderit, sed etiam pro majoris inobedientiæ culpa divino judicio anathematis vinculis alligatum arctius indubitanter sciatis, & non solum eum, sed & omnes quicumque ei postea scienter in ecclesiasticis officiis communicaverint, vel in militia sæculari servierint. Quapropter rogo vos iterum, & ex parte Dei & beati Petri apostolorum principis præcipio, ut vobis ab eo caveatis, & nullum divinum officium intra vestras provincias agatur, ubi vel ipse vel aliquis scienter sibi communicantium adfuerit; quousque per Dei pietatem satisfecerit. Rursum quoque monemus, quod prudentiæ vestræ vigilanter observandum esse cognoscimus, ne aliqua dissimulatione præceptis apostolicis obtemperare negligatis, sed solicite considerantes, ac jugi memoria beati Gregorii verba super inobedientia in Samuelis sermonibus habita retinentes, procuretis, quatenus obediendo sicut oportet videamini cum saluti vestræ prospicere tum illius etiam consulendo providere.

Ezech. 3. — Rom. 1. — Isai. 1. — Malach. 2. — Sanctus Gregorius homil. 39. in Lucam & epist. lib. 9. epist. 64. — Simonia ante omnes hæreses radices egit in ecclesia. — 1. Reg. 15.

In exemplari liber decimus vacat.

LIBER VNDECIMVS REGISTRI GREGORII PAPÆ VII.

I. AD ROBERTVM COMITEM FLANDRIÆ.

Monet ne ulterius Tervannensi excommunicato auxilium ferat, sed eo expulso episcopum canonice electum suscipiat, & auxilium impendat.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Roberto glorioso comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad aures nostras quod Lambertus inimicus Dei, & invasor Tervannensis ecclesiæ, ope & sustentatione tua adhuc sibi iram Dei thesaurizet. Qui cum traditus sit satanæ, non miramur si ejus consiliis ducitur, & in iniquitate perdurat. De te autem non solum miramur, sed ex corde dolemus, quod virum, quem bona fama passim commendaverat, mala nunc intentio ad commune periculum illius patriæ retorqueret. Vnde

de

ANNO CHRISTI 1083.

de anima tua multum timentes, monemus ut ab A hac prævaricatione ad cor rediens, dominum in prædicti hominis sustentatione non offendas, sed ab eo sicut a pessimo homine & excommunicato te custodias: qui nimirum audientiam pro amore tuo a nobis sibi concessam declinans, totum se a planta pedis usque ad verticem anathemate maculavit. Pro scelere, aliisque culpis præcedentibus, sancta universalis ecclesia irrecuperabiliter depositum maledixit & anathematizavit, & extorrem omnino a communione totius ecclesiæ esse judicavit. Quapropter nobilitatem tuam monemus, ut non solum adjutorium sibi non impendas, verumetiam dominici gregis multitudinem fœditate sua commaculans de medio vestrum ut putridum & inutile B membrum studio tuo evellatur. Injungimus etiam nobilitati tuæ, ut G...... canonice electum, & ecclesiam Tervannensem per ostium, id est per Christum, ingredientem, honeste & sicut decet suscipiatis, & ei pastoralem exhibentes reverentiam, consilium & auxilium impendatis: ut qui in altero dominum offendistis, per hunc ipsi Deo & beato Petro justitiam vestram commendetis.

II. AD GVILIELMVM REGEM ANGLORVM.

Commemorat mutuam inter se dilectionem. Dolet quod episcopum germanum ejus in carcerem injecerit. C

Gregorius episcopus servus servorum Dei Guilielmo regi Anglorum salutem & apostolicam benedictionem.

COMMVNIS amor & sincera devotio, quam erga beatum Petrum apostolum gerimus, ex longo jam tempore inter nos amicitiam junxit, atque adeo invicem inde magis convaluit, quia & ego te præ ceteris tui ordinis apostolicæ sedi devotum animadverti, & tua me claritudo inter aliquos prædecessores tuos circa honorem apostolicæ sedis credidit amplius desudasse. Denique cum in malis moribus idem velle & nolle perniciosam sæpe factionem conficiat, consequens videtur, ut in bonis D rebus idem studium animique desiderium, diverso quamlibet spatio terrarum disjunctos, in unum dilectionis glutino copulet. Verum licet quidam regiæ potestatis non modicum doleant, & in nos sæpissime murmurent se quodammodo contemni: conquerantur se non sic ab apostolica sede diligi, nec ita factis aut sermonibus per nos honorari; minime tamen nos pœnitet, nec deinceps, Deo favente, pœnitebit. Speramus etenim celsitudinis tuæ industriam in eadem sanctæ ecclesiæ devotione justitiæque studio semper mansuram, ac in melius etiam, opitulante domino, de cetero dilatandam. Vnde merito nos oportet in ejusdem dilectionis tenore E perseverare, imo per diuturnitatem temporum, crescentibus meritis, magis ac magis excrescere. Vnum tamen interea nos tangit, & tangendo angustat, atque inter regalium tuarum virtutum insignia monumenta lætitiam in amico corde violenter obnubilat, videlicet quod in capiendo germanum tuum episcopum, non sicut decuit propriæ honestati prospiciens, sed sæcularem cautelam & rationem divinæ legi præponens, sacerdotalem reverentiam minus vigilanter attendisti. Et quidem non latere tuam prudentiam credimus scriptum esse, quod de sacerdotibus maxime oportet intelligi: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* & alibi: *Nolite tangere christos meos:* & quod dominus ipse sacerdotibus licet pravis & valde indignis honorem deferre non sit dedignatus. Quam rem piæ memoriæ Constantinus præcipuus videlicet imperator intelligens, in Nicæna synodo nullam in episcopos ab ipsis etiam episcopis accusationem voluit suscipere, nullumque contra eos judicium præsumpsit inferre, dicens: Vos dii estis a vero Deo constituti: ideo non oportet ut nos homines deos præsumamus judicare. Quanta etiam sit sacerdotii dignitas, quantaque sublimitas episcopalis, beatus Ambrosius doctor scilicet eximius vestram doceat magnitudinem, vestramque instruat prudentiam, in pastorali suo sic ponens: Honor igitur, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. *Cetera desunt.*

Zach. 2.

1. Paral. 16.

Rufinus libro 1. capite 2. historiæ ecclesiasticæ.

Sanctus Gregorius epistolarũ libro 4. epistola 31.

Sanctus Ambrosius de dignitate sacerdotii.

APPENDIX EPISTOLARVM GREGORII PAPÆ VII.

I. AD LANFRANCVM CANTVARIENSEM EPISCOPVM.

De difficultatibus regiminis apostolatus.

Gregorius episcopus servus servorum Dei carissimo fratri in Christo Lanfranco venerabili Cantuariorum archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

QVALITER nobis apostolici regiminis honor & onus impositum sit, & quantis undique stringamur angustiis, præsentium tibi portitor indicabit, cui respectu tuæ dilectionis etiam nonnulla nostris adhuc familiaribus occulta aperuimus. De cetero in primis fraternitatem tuam rogamus, ut Deum pro nobis jugiter exorare non pigeat, & subditos sibi vel conjunctos fraternis nos suis orationibus apud Deum juvare commoneat. Quanto enim in majori periculo positi sumus, tanto amplius tuis & bonorum omnium suffragiis indigemus. Nos etenim si divinæ vindictæ judicium effugere volumus, contra multos insurgere, & eos in animam nostram provocare compellimur. Nam dum omnes fere, sicut ait apostolus, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, quærunt, regnorum principes, & hujus mundi potentes, ut cupiditates suas expleant, legem Dei & justitiam non jam negligenter deserunt, sed summis conatibus impugnant: ut illud prophetæ nunc sub oculis videamus impletum: *Adstiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus dominum, & adversus Christum ejus.* Episcopi vero, & qui pastores animarum esse deberent, mundi gloriam & delicias carnis insatiabili desiderio prosequentes, non solum in semetipsis quæ sancta, quæque sunt religiosa confundunt, * & subditos suos ad omne nefas operum suorum exemplo pertrahunt. Quibus non contraire quam nobis periculosum, resistere autem, & eorum nequitiam refrenare, quam difficile sit, tua prudentia novit. Sed quoniam quos dolores inter has patiamur angustias, ut supra diximus, huic communi filio nostro tibi referendum * exeruimus, plura de his dicere supersedemus. Tuam vero fraternitatem, etsi monitore non egeat, impellente tamen nos solicitudine, admonemus, quatenus graviora usquequaque resecare vitia studeat: & inter omnia, & præ omnibus, nefas quod de Scotis audivimus, quod plerique videlicet proprias uxores non solum deserunt, sed etiam vendunt, omnibus modis prohibere contendat. Ad hæc enim apostolica auctoritate fultum esse volumus, ut

Philip. 1.

Psal. 2.

* sed

* exaravimus.

ANNO CHRISTI 1083.

ut non solum in Scotis hoc scelus, sed etiam in aliis, si quos in Anglorum insula tales esse cognoveris, dura animadversione punias, & radicem tanti mali prudenti sarculo correctionis penitus extirpare non differas.

II. AD MONACHOS VALLIS UMBROSÆ.

Ipsos Ioannis Gualberti abbatis Vallumbrosiani discipulos ad imitationem magistri hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clericis, monachis, disciplinam sanctæ recordationis Ioannis Gualberti abbatis imitantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET venerandæ memoriæ eumdem Ioannem patrem vestrum corporeis oculis non viderimus, quia tamen fidei ejus puritas in Tusciæ partibus mirabiliter resplenduit, multum eum amore dileximus, ad cujus sanctæ conversationis studium, quamvis vos imitatores esse non ambigimus, ut vigor rectitudinis vestræ ad extirpandam de agro dominico zizaniam solicitius invigilet, attentiusque ferveat, paternæ vobis exhortationis verba impendimus. Vos itaque, dilectissimi, inquantum humana possibilitas permittit, vitam illius sequentes, & vere filios ejus & heredes simili vos conversatione probantes, viriliter agite & confortamini in domino, & in[a] patientia virtutis ejus, documenta sanctarum scripturarum, quibus hæreticorum argumenta destruuntur, & fides sanctæ ecclesiæ defenditur contra membra diaboli, quæ diversis machinationibus Christianam religionem conantur evertere, mens vestra quotidie meditetur, & ea qua solet libertate in malorum confusione erigatur: eos vero qui in vobis confidunt, & consilium religionis vestræ sequi disponunt, more prædicti patris vestri suscipite, & de his quæ ad salutem eorum pertinere videntur sanctis exhortationibus instruite: ut non solum vestra, sed & vos sequentium circumpositi populi considerantes sancta opera, glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Nos autem ipsum amorem, quem patri vestro & vobis olim impendimus, donec nostros spiritus rexerit artus, exhibere desideramus, & tanto quidem deinceps majori vos caritate fovebimus, quanto vos in divinis negotiis ferventiores esse probabimus, quibus non solum spirituale, sed & sæculare, si necesse fuerit, auxilium, Deo adjuvante, ministrabimus. Vos igitur omnipotentem dominum exorate, ut ipse vires & facultates nobis tribuat, quatenus suscepti regiminis importabile pondus possimus tolerare, & sanctam ecclesiam in statum antiquæ religionis reducere. Valete.

[a] potentia

III. AD OTTONEM CONSTANTIENSEM EPISCOPUM.

De rebus in concilio Romano primo contra simoniacos & concubinarios clericos constitutis per ipsum in sua diœcesi publicandis.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, &c.

INSTANTIA nuntiorum tuorum festinanter redire volentium, *&c. Extat infra initio apologetici, in notis sequentis concilii Romani primi sub Gregorio VII.*

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Appendicem epistolarum Gregorii VII. brevem admodum exhibuit hoc loco Binius & post eum regius collector: nec paulo locupletiorem Deo dante proferemus. Verum ne diutius differamus, conciliorum quæ sub hoc pontifice variis in locis gravibusque de causis celebrata sunt, narrationem jamdiu a lectoribus expetitam, supplementum illud qualecumque nostrum subjiciemus anno 1085. quo Gregorius ipse & scribere & vivere desiit, hac brevi in antecessum monitione præmissa.

ANNO CHRISTI 1073.

** CONCILIUM CABILONENSE ANNO MLXXIII. CELEBRATUM: POST QUOD facta est electio Hugonis Lugdunensis Camerarii in episcopum Diensem.

Cum coram Giraldo sedis apostolicæ vicario communi omnium consensu in Lancelini simoniaci antistitis locum subrogatus est die XIX. Octobris, anno Christi MLXXIII.

Ex chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaminiacensis publici juris facto a nobis ante an. decem p. 194. Tomi I. Novæ Bibliothecæ MS. librorum.

ANNO ab incarnatione domini MLXXIII. Giraldus Ostiensis episcopus Romanæ sedis legatus in Galliis concilio Cabiloni habito Romam rediens, & apud Diensem urbem hospitatus, cum clericis in ecclesia de utilitate ecclesiæ loquebatur. Erat enim in eadem urbe Lancelinus simoniacus dictus episcopus, qui vocatus ad audientiam cum venire renueret, & se in domo episcopali manu militari defenderet, & episcopatum retinere tentaret, tractabat legatus cum civibus, canonicis scilicet & plebis majoribus, quid de episcopo agerent, dicens juxta Ambrosium inexpiabilem esse culpam venditi ministerii: & juxta decreta sanctorum patrum Leonis, Gregorii, Nicolai, & ceterorum, erga simoniacos nullam misericordiam habendam in servanda dignitate: & quia quisquis per pecuniam ordinatus, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur, & omnes qui ei consentiunt, & qui emendare possunt & non emendant, & omnes qui contra illos non sunt, sed favent eis, cum eo habeant partem qui prius commisit hoc peculiare flagitium. Dum ergo de his inter eos tractaretur, & ut prædiximus ille dictus episcopus audientiam subterfugeret, juxta canonum instituta & sanctorum patrum decreta episcopus quærebatur idoneus, qui & saluti eorum invigilaret, & animabus commissis sollicitus superintenderet. Ecce personuit ad aures eorum advenisse illuc, & ecclesiam qua tenebantur intrasse orationis gratia Hugonem Lugdunensem camerarium, præcinctum & paratum ad equitandum. Ibat enim Romam ad S. Petrum. Nec mora Spiritus sancti gratia corda suorum illustrante, fit clamor & concursus fidelium, ocreatus cum calcaribus invenitur, rapitur, tenetur: in conspectum apostolicæ sedis vicarii summo omnium favore & gratia deducitur, quod dignus sit qui possit ecclesiæ præesse & prodesse acclamatur. Reclamabat ille, & votis populi parabat obsistere, quasi qui non posset nec deberet sponso legitimo vivente castitatem ecclesiæ fœda scissione corrumpere. In hoc devota contentione placuit divinitati beneplacitam suæ præsentiæ voluntatem in ostensione lucis suis fidelibus declarare. Nam cum esset nubilus dies, lux in modum sphæræ per aliquot horas in gremio & facie splenduit ecclesiæ, quæ sic accendit cunctos qui aderant & viderant ad laudandam propitiationem divinæ clementiæ, ut clamaretur ab omnibus, Benedictus dominus Deus, quia respexit dejectionem ecclesiæ suæ, ut visitaret eam, & illuminaret tali pontifice. Sic clamores & vota omnium judicium probavit cæleste, & electus ille, qui nec valuit, nec voluit tot præcurrentibus indiciis voluntati divinæ contraire, compulsus est auctoritate apostolica remorari, & confirmata est super eum electio cleri & populi (*quæ facta est mense Octobrio, die* XIX.) Quo audito, iste

Anno Christi 1073.

iste qui ecclesiam per simoniam invaserat, & armis retinere tentabat, dolens unanimem assensum omnium, & timens populi gaudentis & ad pia vota incalescentis animo si intumesceret, impetum ferocissimum, dominum episcopalem deseruit & recessit. Augebatur enim curarum æstibus, & stimulis mordacis cōscientię quam non effugere quibat, quia non inveniebat quo fugeret: nec suis jam ut solebat delectabatur erroribus, à quibus puniebatur licet nolens & inscius, & tamen adhac exultabat in crimine, quia novis vetera obumbrando peccatis se plerumq; adjuvari æstimabat. Putabat enim insigne esse virtutis, ubi est lapsus criminis. Sed jam sileatur ejus memoria, quia recessit, quia aufugit, quia quod indebite usurpaverat, non est expectatus dimittere. Sublimatus est electus noster cum gaudio & cordis jubilo in pontificali solio, acclamatus est & confirmatus episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis quæ tunc adfuit suffragio, de sacerdotum & bonorum virorum collegio. Invenit itaque civitatem angoris plenam, tribulationibus circumseptam, vigilantia multa egentem, res episcopii direptas, ita ut non invenerit unde vel uno die de reditibus domus episcopalis vivere potuerit. Ita omnia attriverant, qui ante eum fuerant, adeò ut de omnibus totius episcopatus ecclesiis vix unam haberet domus episcopalis aut mater ecclesia, cum fere omnes possiderētur a militibus & quibuslibet sæcularibus. Nec diu passus est suo in tempore tantam videre contritionem & conculcationem ecclesiæ. Cum potius statuit decretum, ut nullus laicus obtineret ecclesiam, aut partem acciperet in reditibus ecclesiarum. Et factum est divina cooperante clementia, ut omnes gratanter jussionem ejus susciperent & obedirent, ita ut ante ejus ordinationem hæc suæ meliorationis incremento sibi commissa per eum susceperit ecclesia. Obierat ipso anno papa Alexander, & substitutus erat unanimi electione cleri & populi Gregorius VII. qui in ipsa Romana ecclesia sub præfato pontifice officio fungebatur archidiaconatus. Et licet ordinationis & consecrationis ejus privilegium solis cardinalibus episcopis Albanensi, Ostiensi & Portuensi sit commissum, Giraldus iste quia aberat expectatus non est, sed qui vices ejus exequeretur subrogatus est. Qui decanus reversus papæ inter cetera electionem Diensis ecclesiæ innotuit, & electum ipsum quam maxime paternitati ipsius commendavit. Non multo post ipse qui commendabatur advenit, & quia solam clericatus tonsuram habebat (detestabatur enim simoniacorum ordinationes) in mense Decembrio per manum ejus usque ad presbyteratus gradum promotus est, &c. in prima vero quadragesimæ hebdomada, sabbato in presbyterum, & sequenti dominica ad missas in episcopum consecratus est. Sic post octonos consecrationis dies affatim imbutus divinis dogmatibus, & ubertim roboratus ecclesiasticis sanctionibus benedictione percepta dimissus est ad regendos filios, quibus pastor & rector ordinatus erat.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S.I.

Sequenti concilio Rotomagensi occasionem præbuit temeraria monachorum S. Audoeni in Ioannem archiepiscopum irruptio quā cum ex aliis pluribus disces, tum ex autore Anonymo chronici Rotomagensis a nobis excusi pag 367. Tomi I. Bibliothecæ nostræ miss. librorum in hæc verba.

" ** Hoc anno 1073. (quo Gregorius VII. papa factus Hildebrannus antea vocatus) invaserunt monachi S. Audoeni Ioannem Rotomagensem archiepiscopum missam celebrantem in festivitate ejus-

Anno Christi 1074.

A dem sancti (*die 24. Augusti*) cum armata manu virorum; unde judicatum est in concilio in eadem civitate congregato præsidente Anglorum rege Vuillermo, monachos hujus criminis reos per abbatias in carceribus retrudi ad placitum archiepiscopi, indeque plures dispersi sunt: unus Nomenatus nomine apud Fiscanum: alter apud S. Vuandregisilum nomine Benedictus; tertius apud Gemeticas nomine Radulfus.

" ** 1074. Hoc anno congregatum est concilium in Rotomagensi urbe præsidente Vuillelmo Anglorum rege & Normannorum principe, & Ioanne archiepiscopo cum suis suffraganeis, Odone Bajocensi episcopo, Hugone Lexoviensi, Michaele Abrincēsi, Gilberto Eboracensi & Roberto Sagiensi. B

" ** CONCILIUM ROTOMAGENSE IN BASILICA B. MARIÆ AB IOANNE archiepiscopo & suffraganeis celebratum anno Christi M. LXXIV. Gregorii papæ VII. secundo, Philippi regis Francorum XV. Vuillelmo Anglorum rege Normanniam gubernante.

Ex codice MS. S. Mariæ de Fonteneto.

ANNO incarnationis dominicæ M. LXXIV. congregatum est concilium in metropolitana Rotomagensi sede ecclesia beatæ & gloriosæ semper virginis Dei genitricis Mariæ, præsidente sedi apostolicę Gregorio, regnante Philippo rege Francorum, ac tenente Normanniam Guillelmo invictissimo rege Anglorum; in quo in primis disputatum est de fide sanctæ & individuæ Trinitatis, quam secundum statuta sanctorum conciliorum, scilicet Nicæni, Constantinopolitani primi, Ephesini, Calchedonensis concilii corroboraverunt, sanxerunt & se toto corde credere professi sunt. Post hanc catholicę fidei professionem annexa sunt hæc subscripta catholicæ fidei capitula. C

I.

Vt omnis simoniaca hæresis funditus eradicetur, ita quod neque abbatia, seu archidiaconatus, aut decanatus, aut ecclesia parochialis ematur aut vendatur, nec aliquid pro introitu ecclesiæ expectetur. Quod pręceptum canonicalis auctoritas, & beati Gregorii decreta corroborant.

II.

D Quod nullus ordinetur abbas, nisi qui prius diuturna conversatione monasticæ vitæ disciplinam assecutus fuerit. Quod ex canonicali auctoritate, atque ex decretis beati Nicolai papæ sancitum est.

III.

Quia neglecta sanctorum patrum institutione, nullum videlicet clericum absque proprii episcopi formata posse suscipi, nefandissimos in sancta ecclesia errores pullulasse cognovimus, quod hi qui nondum sacerdotalis benedictionis gratiam adepti fuerant, sacerdotale officium adimplere præsumpserunt; sicut prædicta canonicalis auctoritas instituit, sancimus debere observari.

E

IV.

Ne ordines ab acolyto usque ad sacerdotium una die vel uno tempore tribuantur, sacra canonum auctoritate prohibemus.

V.

Quod subdiaconi, sive diaconi, sive sacerdotes parochiani non ordinentur secundum confirmationem Toletani concilii absque legitima professione, quam coram episcopo, & omnium circumstantium audientia faciant, qui ordinandi fuerint.

VI.

Nullus monachus corporali crimine publice lapsus abbas ordinetur vel in aliquo exteriori officio præficiatur, quod in utroque sexu servetur. Hoc autem

ANNO CHRISTI 1074.

præceptum ex decretis beati Gregorii papæ roboratur.

A

VII.

Vt regula beati Benedicti in utroque sexu incommutabiliter observetur, ut neque in vigiliis, neque in jejuniis, sive indumentis ab ejus institutionibus diffideant; nec juxta beati Gregorii decretum, si alia lege vivere voluerint quam ordo exigit, permittantur. Iuramenta quæ contra regularem observantiam faciunt, omnino omittant, & silentium quod penitus omiserunt, teneant.

VIII.

Clericis qui in ..,.......:. ordinantur, nulla sit excusatio ignorantia, ut in Toletano Concilio VIII. statutum est.

IX.

Ne morte præoccupatis, si crimine mortali liberi fuerint, sepultura, vel exequiæ denegentur, neque prægnantibus aut parturientibus. Hos vero qui sacros ordines reliquerunt, placuit sanctæ synodo, nisi anathematizari.

X.

De his qui sub obtentu religionis quasi pœnitentes dicunt se cum sororibus, aut cum consanguineis uxorum suarum ante conjugium coisse, odio habentes uxores suas, & hac occasione volentes dimittere eas, communi assensu instituimus, ut quod ore profitentur, judicio probent.

XI.

Similiter de his qui sacris ordinibus consecrati, & ab ordine volentes deponi, mentientes dicunt se non habuisse omnes ordines, dum constituuntur, sacerdotes, fieri judicamus.

XII.

Ne hi qui culpis urgentibus ab ordine sunt depositi, quasi ab omni clericatu liberi, militent sæculo more laïcali.

XIII.

Vt qui pro aliquo incesto matrimonio sunt disjuncti castitatem servent, quoad usque nubant. Quod nisi fecerint, adulterantur.

XIV.

De Iudæis canonicalis auctoritas, & beati Gregorii decretum servetur; scilicet ne Christiani mancipia habeant, nec nutrices.

Huic concilio interfuit Guillelmus rex potentissimus Anglorum & princeps Normannorum, cujus jussu præscriptæ sententiæ corroboratæ sunt.

Subscripsit autem ejusdem metropolitanæ sedis Ioannes Episcopus.

Odo Bajocensis episcopus.

Hugo Lexoviensis ep.

Michael Abricensis ep.

Giflebertus Ebroïcensis ep.

Robertus Sagiensis Episcopus, & alii plures etiam venerabiles Abbates.

* IN EODEM ORDINE SEQVEBANTVR sine titulo sequentia capitula quæ duximus cœteris subiicienda, ne pereant.

I.

Vt nullus cujuslibet quæstus gratia, vel alia qualibet occasione sumat populum docere, nisi persona probata ab episcopo, propter multimodos & detestandos errores, quos docent imperiti.

II.

Ne quis peregrinus, si moram fecerit aliquandiu in alienis locis, missam ibi celebrare permittatur, nisi sacerdotii sui testimonia formata exhibuerit.

III.

Ne laïci beneficiorum ecclesiæ, quantum ad tertiam sacerdotis partem pertinet, participes fiant.

IV.

Vt qui ordinandi sunt subdiaconi, diaconi, vel sacerdotes, in præcedenti ordinatione VI. feria jejunent in pane & in aqua.

V.

Vt nulli monacho parochia regenda cõmittatur.

VI.

Vt ordines juxta SS. Patrum statuta dentur. Scilicet ut nullus ordinetur subdiaconus ante XX. annos, diaconus ante XXV. annos, presbyter ante XXX. nisi summa necessitate. Sed tamen presbyter nullus ordinetur ante XXV. annos.

VII.

B

Vt conjugio copulati, & divortium postulantes propter impossibilitatem coeundi judicio probent, se nec posse opus illud conjugii efficere, nec se faciente aliquomodo ad hanc impossibilitatem pervenisse.

VIII.

Ne quis presbyter, vel monachus publice peccantem criminali peccato ad pœnitentiam nisi jubente episcopo suscipiat. Occulte peccantem, confitentem quidem suscipiat, sed pœnitentiam non nisi eam quam episcopus determinaverit, injungat. Sic tamen ut jure confessionis secreto peccatis persona nulli detegatur.

**. IN EODEM QVOQVE MSS. EXEMplari continebantur non adscripto tempore, nec nomine præsidis, aut regis sub quo celebratum fuit illud concilium.

C

CAPITVLA CONCILII APVD VVINTONiam celebrati.

I.

Quod nulli liceat duobus episcopatibus præsidere.

II.

Quod nullus per simoniacam hæresim ordinetur.

III.

Quod extranei clerici sine commendatitiis literis non recipiantur.

IV.

Quod ordinationes certis temporibus fiant.

V.

De altaribus, ut lapidea sint.

D

VI.

Quod sacrificium de cervisia nec de sola aqua non fiat, sed solummodo aqua vino mixto.

VII.

De baptismate quod in Pascha & Pentecoste solummodo celebretur, nisi periculum mortis fuerit.

VIII.

Vt in ecclesiis nisi ab episcopis consecratis missæ non celebrentur.

IX.

Vt in ecclesiis corpora defunctorum non sepeliantur.

X.

Quod tintinnabula non pulsentur quando missa celebratur tempore secreti.

E

XI.

Quod de criminibus soli episcopi pœnitentiam tribuant.

XII.

Quod monachi qui habitum dimiserunt, neque in militia, neque in conventu clericorum recipiantur, sed excommunicati habeantur.

XIII.

Quod quisque episcopus omni anno synodum celebret.

XIV.

Vt decimæ ab omnibus reddantur.

XV.

Vt clerici, aut caste vivant, aut ab officio recedant.

XVI.

Vt calices non sint ęrei, vel lignei. *Cætera desunt.*

a CON-

ANNO CHRISTI 1074.

a CONCILIVM ROMANVM I. PRO REFORMANDO ECCLESIÆ STATV celebratum anno domini MLXXIV. tempore Gregorii papæ VII.

quo & occasione indictum.

GREGORIVS prædecessorum suorum vestigiis insistens, per epistolam ad episcopos Longobardiæ datam indixit synodum prima hebdomada quadragesimæ celebrandam. Statuto die episcopi qui convocati fuerant magno numero adfuerunt. Ad expurgādam ecclesiam a concubinariis sacerdotibus principio statuerunt, *ut secundum instituta antiquorum canonum*, inquit Lambertus, *presbyteri uxores non habeant, habentes aut dimittant, aut deponantur. Nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque cælibem profiteatur.* Quam constitutionem dum jussu pontificis episcopi in Germania promulgassent, acciderunt quæ a Lamberto anno 1074. describuntur his verbis: *Adversus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio clericorum, hominem plane hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis domini, quo ait:* Non omnes capiunt hoc verbum: qui potest capere, capiat: *& Apostolus:* Qui se non continet, nubat; melius est enim nubere quam uri: *violenta exactione homines vivere cogeret ritu angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi & immunditiei fræna laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quam conjugium deserere, & tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per ecclesiam Dei plebibus angelos comparaturus esset.*

Decreta & statuta concilii hujus.

*Nihilo minus instabat, & assiduis legationibus episcopos omnes socordiæ ac desidiæ arguebat, & nisi ocius injunctum sibi negotium exequerentur, apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. Archiepiscopus Moguntinus sciens non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitam consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis ecclesiæ senescentem iam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias & deliberandi copiam dedit, hortans eos ut quod necessario faciendum sit sponte faciant, & tam sibi quam Romano Pontifici necessitatem adimant aliquid in eos quod secus sit decernendi. Ad ultimum congregata synodo in Erfordia mense Octobri pressius iam imminebat, ut relegata omni tergiversatione impræsentiarum aut coniugium abiurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Multas econtra illi rationes afferebant, quibus instantis perurgentisque * improbitatem eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque adversus apostolicæ sedis auctoritatem, qua se ille ad hanc exactionem præter voluntatem propriam compulsum obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes precesque proficerent, egressi tamquam ad consultandum, consilium ineunt, ut in synodum non redeant, sed iniussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant, melius sibi videri ut in synodum regressi ipsum episcopum, priusquam execrabilem adversus eos sententiam promulgaret, cathedra episcopali deturbarent, & merita morte mulctato insigne monumentum ad posteros transmitterent, ne quis deinceps successorum eius talem sacerdotali nomini calumniam struere tentaret. Cum ad episcopum relatum esset hoc eos machinari, commonitus a suis ut tumultum qui oriebatur matura moderatione præverteret, misit ad eos foras, rogavitque ut sedato pectore in synodum regrederentur, se, cum primum opportunitas arrisisset, Romam missurum, & dominum apostolicum, si qua posset ratione, ab hac sententiæ austeritate deducturum. Postero die admissis in auditorium communiter*

A *laicis & clericis, veterem illam de reddendis decimis querelam replicat, &c.*

ANNO CHRISTI 1077.

In hac eadem synodo excommunicatus est Robertus Guiscardus Northmannorum princeps, de quo in fine libri primi epist. Gregorii supra hæc referuntur: *Celebravit Romæ synodum, in qua, inter cetera quæ ibi gesta sunt, excommunicavit atque anathematizavit Robertum Guiscardum ducem Apuliæ & Calabriæ atque Siciliæ, cum omnibus fautoribus suis, quousque resipisceret.* Post hæc diversorum abbatum & episcoporum causæ cognitæ sunt & dijudicatæ. Pictavensibus canonicis indultum fuit, ut eorum episcopus, decanus, vel alius aliquis prælatus, jus retineat certis diebus cantandi Missam in aliena & exempta ecclesia, sicut Romæ atque alibi in stationibus observari consueverat. Decreto hujus synodi mandatum est Hispaniarum ecclesiis, ut Romanum ordinem atque officium recipiant, prout Hispaniarum episcopi qui præsentes erant se facturos promiserant. Insuper lectæ fuerunt literæ Geisæ Hungariæ regis, quibus idem rex suum erga sedem apostolicam incōparabile studium & observantiam indicabat, petens ne adversantium hostium suorū querelis & calumniosis accusationibus ulla fides adhibeatur.

Causæ episcoporum cognitæ.

In eadem synodo Guilielmus episcopus Bellovacensis dignum exhibuit specimen Christianæ caritatis & episcopalis modestiæ, ut qui gravissima a suis tam clericis quam laicis perpessus, pro iisdem ea de causa excommunicatis apud pontificem intercesserit, eosque ab excommunicatione absolvi petierit & impetraverit. Ad hāc eamdem synodum vocati sunt canonici Lucenses, ut causam redderent, cur adversus Anselmum episcopum suum Lucensem conspirassent: qui de conspiratione & insidiis suo episcopo instructis convicti, juxta canones & capitulum sancti martyris & pontificis Fabiani, quo conspiratores & insidiatores suorum episcoporum curię tradendos esse decernitur, judicio totius sanctæ synodi etiam ipsi curiæ traditi fuerunt. Hæc ex Gregorii epistola 51. & sequentibus decem, Baronius anno 1074. numero trigesimo sexto & sequentibus.

Guilielmi Bellovacensis episcopi clementia quanta.

Quid contra Lucenses canonicos constitutum.

Vide epistolam Gregorii ad Ottonem Constantiensem episcopum, infra, capitulo primo sequentis apologetici, qua eum de rebus in hac synodo gestis summatim ac breviter informat, quæque in ea salubriter contra simoniacos & concubinarios decreta sunt per eumdem promulgari præcepit. Apologeticum sermonem pro hac synodo scripsit auctor quidam hujus temporis, qui extat in antiquissimo manuscripto codice monasterii Vveingartensis, quem inde descriptum hic subjungimus.

INDEX CAPITVLORVM.

I. *Decretalis epistola venerabilis papæ Gregorii, &c.*
II. *De auctoritate quatuor principalium conciliorum œcumenicorum.*
III. *De auctoritate apostolicarum constitutionum.*
IV. *De auctoritate reliquorum conciliorum.*
V. *Brevis enumeratio decretorum superioris epistolæ.*
VI. *De primo statuto, id est de simoniacis.*
VII. *De secundo statuto, id est de emptoribus ecclesiarū.*
VIII. *Quod & sacra scriptura damnet venditores spiritualium officiorum.*
IX. X. *Item quod emptores eorum damnet, & quod mediatores huius negotii damnet.*
XI. *De tertio statuto dictæ decretalis epistolæ, id est, ut incontinentes altari nullatenus ministrent.*
XII. *De anathemate eorum qui defendunt incontinentiam sacerdotum per Sozomeni cap. ex tripartita historia depromptum.*
XIII. *Quod non sacrorum ministris, sed laicis permissum sit, ut unusquisque suam habeat uxorem.*

ANNO CHRISTI 1074.

XIV. *Quid apostolus constituat de sacris ordinibus.*

XV. *Utilis consideratio ejusdem institutionis.*

XVI. *Expositio beati Hieronymi super eamdem institutionem.*

XVII. *De quarto statuto prædictæ decretalis epistolæ, ne populus officia clericorum recipiat, quos apostolica statuta contemnere videat.*

XVIII. *Cur eorum officia populo sint prohibita.*

XIX. *Explanatio cujusdam capituli quod præsenti statuto videbatur adversari.*

XX. *Quid dominum apostolicum compulerit ut hæc statuta depromeret.*

XXI. *Quod non illis, sed sanctis patribus, pro hujusmodi statutis esset indignandum.*

XXII. *Cur eisdem statutis nullæ appositæ sint induciæ.*

XXIII. *Quod domnus apostolicus non solum episcopos, sed & subditos eorum, damnare possit.*

XXIV. *Quod cujuslibet episcopi parochianus domno apostolico etiam plus debeat obedire, quam proprio episcopo.*

APOLOGETICUS SUPER DECRETA quæ venerabilis papa Gregorius ejusdem nominis septimus in Romana synodo promulgavit contra simoniacos & incontinentes altaris ministros.

PROLOGUS.

In superioribus epistolis illi nostro, nolit Deus ut deinceps dicam, æmulo, sed amicissimo, satisfacere studui, & capitulum statutis nostri apostolici contrarium nullatenus attendendum, utpuτa sub anathemate prohibitum evidenter monstravi, adeo videlicet ut ipse amicus noster se jam non ulterius contentioni, sed amicitiæ operam daturum mihi rescriberet. Sed plures adhuc restant, qui eisdem statutis obstinato animo nimium periculose, imo perniciose, resistunt, qui & alios simpliciores, quippe non multum studiosos, ad considerandos canones adeo seducunt: ut & ipsi prædictas authenticas sanctiones contemnant, & suam consuetudinem jucundissimam quidem, sed perniciosissimam, retinere contendant. Quod non plures eorum fecissent, ut mihi videtur, si ipsis compertum bene esset, quam parum, & potius quam nihil noster apostolicus in prædictis statutis deviet a sanctis patribus. Quapropter mihi meisque similibus commodum fore censui, si eadem statuta canonicis scripturis conferrem, & mutuam eorum concordiam qualiscumque styli officio breviter ac fideliter commendarem, & hoc ea intentione, ut si quis forsitan ex idiotis hoc inspicere dignetur, tanto vivacius ad obediendum apostolicis institutis resipiscat, quanto evidentius videat hæc eadem nullatenus a sacratissimis canonibus deviare, sed cum eisdem ex ipsa sacra scriptura processisse.

CAPITULA.

I.

In primis igitur decretalem epistolam nostri apostolici describere juvat, ut tanto apertius sequentia elucescere valeant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Ottoni Constantiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Instantia nuntiorum tuorum festinanter redire volentium non permisit nos fraternitati tuæ A quæ in Romana synodo constituta sunt seriatim intimare: hæc tamen necessaria tibi scribenda fore arbitrati sumus: nos juxta auctoritatem sanctorum patrum in eadem synodo sententiam dedisse, ut hi qui per simoniacam hæresim, hoc est interventu precii, ad aliquem sacrorum ordinum gradum & officium promoti sunt, nullum in sancta ecclesia ulterius ministrandi locum habeant. Illi quoque qui ecclesias datione pecuniæ obtinent, omnino eas perdant, nec deinceps vendere vel emere alicui liceat. Sed nec illi, qui in crimine fornicationis jacent, missas celebrare, aut secundum inferiores ordines ministrare altari debeant: statuimus etiam ut si ipsi contemptores fuerint nostrarum imo sanctorum patrum constitutionum, populus nullo modo B eorum officia recipiat, ut qui pro amore Dei & officii dignitate non corriguntur, verecundia sæculi & objurgatione populi resipiscant. Studeat ergo fraternitas tua sic se in his nobis cooperatricem exhibere, sic crimina ista de ecclesiis tuis radicitus evellere, quatenus boni pastoris meritum apud dominum valeas obtinere, ut Romana ecclesia de te, sicuti de carissimo fratre & studioso cooperatore, debeat gaudere.

ANNO CHRISTI 1081.

II.

Sed priusquam statuta singulatim consideremus, quiddam de ipsorum canonum auctoritate non incommodum æstimo prælibare, ut tanto firmius teneatur quidquid ex eis ad observandum nobis denuntiatur.

C Sanctissimus papa Gregorius, quem noster apostolicus nomine & actione nostris repræsentavit temporibus, in sua synodica, id est synodali epistola, sanctissima quatuor concilia confirmat ita: Sicut sancti euangelii quatuor, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor; Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur; Chalchedonense vero, in quo Eutychetis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione amplector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut D in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videatur, tamen extra ædificium jacet. Cunctas vero personas, quas præfata veneranda concilia respuunt, respuo, quas venerantur amplector: quia dum universali consensu sunt constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. *Hucusque Gregorius.*

Hanc autem synodalem epistolam idem apostolicus statim post ordinationem suam composuit, & reliquis patriarchis, quippe Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano, transmisit. E Consuetudo enim erat eo tempore ut quilibet in aliqua patriarchalium sedium noviter ordinatus, se prædictas quatuor synodos custodire, reliquis sedibus transmissa epistola profiteretur, antequam nomen ejus apud reliquas sedes in diptychis describi mereretur: nomen videlicet prædecessoris ejus, licet defuncti, reliquæ sedes computabant inter viventes, donec ipsius noviter inthronizati præsulis synodicam reciperent epistolam: quæ quia eumdem episcopum quatuor synodos recepisse denotavit, hoc sibi nomen synodicam, ab eisdem synodis non incongrue videtur mutuasse. Hanc autem consuetudinem illius temporis fuisse idem sanctissimus papa testatur in epistola ad

ANNO CHRISTI 1079.

ad Secundinum servum Dei inclusum, quam & usque ad beati papæ Hadriani tempora, quippe ad Carolum regem, perdurasse Ioannes Romanæ ecclesię diaconus asserit, qui vitam S. Gregorii ex pręcepto Ioannis papæ fideliter descripsit. Sed utrum adhuc eadem consuetudo perduret ignoro, quam tamen pręfatis temporibus fuisse non dubito. Patet ergo evidentissime, quam magnæ sint auctoritatis illa quatuor concilia, quæ sanctus Gregorius, imo per ipsum Spiritus sanctus, non semel, ut prædictum est, sed sæpius & euangeliis comparat, & omnes ab eisdem dissentientes anathematizat, quæ & quilibet novitius patriarcha se observaturum per epistolam suam reliquis sedibus profiteri debebat, si se inter catholicos patriarchas in diptychis describi volebat.

III.

Decreta vero sanctissimorum Romanorum pontificum, si possemus, etiam studiosius quam illa quatuor concilia venerari & observare deberemus, cum & ipsa concilia omni firmitate carerent, si non apostolicæ sedis pontifices eadem per apostolicam auctoritatem congregare & corroborare decrevissent. Vnde & beatus papa Marcellus, qui & ante Nicænum concilium sua decreta martyrio consecravit, ipse, inquam, vir apostolicus in decretis suis capite undecimo testatur ita: Ipsi apostoli eorumque successores domino inspirante constituerunt, ut nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Sanctus quoque Athanasius præsul Alexandrinus, qui non minima pars Nicæni concilii fuit, in epistola ad Felicem papam cap. 2. ita dicit: Scimus in Nicæna magna synodo trecentorum decem & octo episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, Non debere absque Romani pōtificis sententia cōcilia celebrari. Sed & beatę memoriæ Iulius papa idipsum cap. 5. profitetur, dicens: Ipsi vero primæ sedis ecclesiæ convocandarum generalium synodorum jura & judicia episcoporum singulari privilegio euangelicis & apostolicis atque canonicis concessa sunt institutis. B. quoque Damasus papa in decretis suis cap. 9. hanc intulit sententiam: Nulla unquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica auctoritate. His autem sententiis B. Isidorus rimator scripturarum sagacissimus fideliter adstipulatur, dicens: Synodorum vero congregandarum auctoritas apostolicæ sedi privata commissa est potestate, nec ullam ratam esse legimus, quæ ejus non fuerit auctoritate congregata & fulta. Hæc canonica testatur auctoritas. Hæc ecclesiastica historia roborat. Hæc sancti patres confirmant. Si ergo illa quatuor concilia omni auctoritate carerent, nisi principaliter ex decretis Romanorum pontificum firmitatem obtinerent, quis inficiari poterit quanto decreta per ipsos apostolicos viros promulgata majori veneratione digna merito censeantur quam ipsa concilia, quæ non per ipsorum apostolicorum præsentiam, sed tantum per eorum legationem authentica fieri merebantur. Sic enim legati sedis apostolicæ eorumdem principalium conciliorum sanctiones primaria subscriptione apostolica vice canonizabant. Nempe sub piissimo imperatore Constantino, magnus Osius Cordubensis episcopus, Victor & Vincentius presbyteri Romanæ ecclesiæ ex parte sancti Siluestri papæ Nicæno concilio præfuerunt, & ipsum principali subscriptione firmaverunt. Item temporibus Theodosii junioris Augusti sanctus Cyrillus patriarcha Alexandrinus & Arcadius episcopus ex Italia vice beatissimi papæ Cælestini Ephesino concilio præfuerunt, & ipsum apostolica vice corroboraverunt. Item tempore Marciani principis Paschasius & Lucentius episcopi & Bonifacius presbyter vice S. Leonis papæ in Calchedonensi concilio per duodecim dies celebrato primi fuerunt qui & Anatolio patriarchæ Constantinopolitano quoddam privilegium in concilio usurpanti liberaliter contradixerunt, & reliquis statutis apostolica vice subscripserunt, ut liber Liberati Carthaginensis archidiaconi de eodem concilio testatur. Hæc autem omnia manifestius ille videbit, quicumque eorumdem conciliorum subscriptiones studiose perspexerit. Ergo reverentiam sive obedientiam, quam sacratissimis IV. conciliis juxta S. Gregorium merito exhibemus, decretis apostolicæ sedis nullatenus denegare, imo, si possibile est, studiosius impendere debemus, cum sine eorum auctoritate nec ipsa concilia fas esset recipere.

VI.

Sed nec reliqua concilia parvipendere debemus, in quibus multa nusquam alibi inventa, ecclesiasticæ tamen dispensationi necessaria, reperimus, quæ quidem à superioribus authenticis sanctionibus nullo modo discrepant, cum Christianæ religioni apertissime conveniant. Hujusmodi, inquam, capitula in quibuslibet conciliis inventa, nullatenus ab aliquo catholico sunt contemnenda, præsertim cum ipsa reliqua concilia ex sacratissimarum auctoritate sanctionum descendisse non dubitentur, quæ per singulas provincias bina episcoporum concilia annuatim fieri firmissime decernunt. Hoc, inquam, beatus Anacletus ab ipso principe apostolorum presbyter ordinatus in decretis suis cap. 17. certissime decernit. Congregatio, inquit, summorum per singulos annos fieri solet & debet. Hoc excellentissima synodus Nicæna cap. 5. constituit. Bene, inquit, placuit singulis annis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis congregatis discutiantur hujusmodi quæstiones. Item Constantinopolitanum concilium enumeratis privilegiis diversarum ecclesiarum cap. 2. constituit: Servata regula quæ scripta est de gubernationibus, manifestum est quod illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provinciæ synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio. Item Calchedonense concilium cap. 19. dicit: Decrevit sancta synodus secundum canones patrum bis in anno episcopos in idipsum in unamquamque provinciam convenire, quo metropolitanus antistes probaverit, & corrigere, si quædam fortassis emerserint. Patet ergo quod authenticæ sanctiones etiam prouincialia concilia fieri præcipiunt, quod incassum præciperent, nisi & nos eorumdem conciliorum probabiles sententias observare decernerent. Vnde & in tertio Toletano concilio universali decretum est: Qui concilia orthodoxorum episcoporum consona sanctissimis quatuor conciliis non recipit, anathema sit. Quicumque ergo & horum conciliorum rationabilibus statutis obviare conatur, etiam à superioribus authenticis sanctionibus in periculum suum dissentire probatur. Beatus quoque Isidorus in quadam sua præfatione de canonibus cap. 11. prædictis rationibus adstipulatur hoc modo: Nosse etiam oportet, licet cetera non infirmentur, quatuor esse principalia concilia. His autem enumeratis, subinfert in eodem capitulo: Sed & si quæ sunt concilia quæ sancti patres Spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorū quatuor auctoritatem omni manet stabilita vigore. Est ergo dignum, ut & hujusmodi conciliorum statutis obtemperetur: si enim non parvæ stultitiæ constat, si quis

In decretali epist.

ANNO CHRISTI 1074.

si quis cujuslibet unius hominis sano consilio acquiescet edetrectat, quanto magis reprehensibile videtur, si quis impudenter resistat hujusmodi conciliorum statutis, non unius, sed plurimorum sapientium, auctoritate & judicio prolatis atque probatis. Nempe hujusmodi conciliis plures catholici & eximii doctores interfuisse leguntur, ut in Africanis conciliis legati sedis apostolicæ, Faustinus, Honoratus, Vrbanus, episcopi; sanctus etiam Aurelius Carthaginensis archiepiscopus; item ipse vir omnium virtutum Augustinus * Hipporegiensis episcopus, quem & Cælestinus vir apostolicus in decretis suis ita nobis commendat: Augustinum, inquit, sanctæ recordationis virum, pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros etiam à meis prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis & amori fuerit & honori. Huic etiam Augustino, ut liber Liberati testatur, Theodosius imperator per sacram suam mandavit, ut se Ephesino concilio præsentaret: sed, heu, tam egregius doctor ante mundo subtractus est, quam ad illum invitatoria Romani principis epistola pervenisset. Hi ergo quos prædixi, & alii innumerabiles sancti patres, Africanis conciliis interfuere, imo præfuere. Sic etiam sanctus [a] Marianus Arelatensi concilio per sanctum Silvestrum papam approbato: sic sanctus Cæsarius Agathensi: sic sanctus Hilarius Arausicensi, sanctus Albinus [a] Aurelianensi, sanctus Bonifacius Moguntiensi concilio. Sic & alii aliis conciliis non soli, sed cum pluribus aliis sanctis patribus, interfuisse leguntur, qui in Christiana religione & doctrina tam insignes fuisse creduntur, ut vel unius eorum singulari judicio obviare nimium esset temerarium. Ergo multorum sapientium judicio non acquiescere multo magis est intolerabile, in his dumtaxat capitulis quæ prædictis authenticis statutis non adversantur; sed institutioni Christianæ religiosis procul dubio suffragantur. Nam, juxta beati Augustini judicium, pro nullius personæ reverentia est recipiendum, si quid canonicæ veritati in aliquo concilio vel alicubi reperitur adversum. Præterea sancta & veneranda synodus Calchedonensis etiam provincialia concilia ante ipsam transacta canonizasse non dubitatur, ita decernens, cap. 1. Regulas sanctorum patrum per singula nunc usque conciliа constitutas proprium robur habere decrevimus. Hæc autem concilia ante ipsum Calchedonense leguntur fuisse Ancyranum, Neocæsariense, quæ & Nicæno concilio antiquiora traduntur: item Gangrense, Sardicense, Antiochenum, Laodicense; ergo eadem & in Calchedonensi synodo non dubitantur esse roborata, quæ etiam cum Africanis canonibus beatus Hadrianus papa Carolo imperatori ad disponendas ecclesias in regno suo Romæ tradidisse legitur. Quapropter nec provincialium conciliorum statuta à quolibet temere sunt respuenda, quæ & apostolica sedes censuit recipienda. Hucusque sufficiat dixisse de sacrorum canonum auctoritate: nunc ad propositum redeamus, & statuta, quæ noster apostolicus in superiori epistola Ottoni Constantiensi episcopo cautissime descripta transmisit, per ordinem digeramus.

* Hipponensis.

[a] Marinus

[a] Quid sit concilium illud & quis ille Albinus nemo hactenus docuit.

V.

Horum illud erat primum, ut clerici aliquem sacrorum ordinum gradum & officium per precium adepti nullatenus deinceps in ecclesia ministrent: Secundum, ut ecclesiam precio acquisitam nullus retineat, nec alicui deinceps ecclesiæ jura vendere vel emere liceat: Tertium, ut à clericali officio cessent, quicumque se pro incontinentia reprehensibiles exhibent. Quartum, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos apostolicas institutiones contemnere videat. Curramus ergo per singula & eadem, quam authentica, quam attendenda, imò quam inevitabilia sint; non ex nostris conjecturis, sed ex sanctorum patrum statutis compendiose monstremus.

VI.

Primum itaque statutum in Calchedonensi concilio plenissime & evidentissime reperitur, quod unum ex quatuor prædictis conciliis tempore quidem, non dignitate ultimum, sancti patres Leoni Augusto usque ad sanguinem vindicandum esse mandarunt, ut Liberatus in libro suo testatur: in ipso, inquam, concilio scriptum est capite 2. Si quis episcopus per pecunias fecerit ordinationem, & sub precio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecunias episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut quemlibet ex his qui numerantur in clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel quemque qui subjectus est regulæ pro sui turpissimi lucri commodo, is, cui hoc attentanti probatum fuerit, proprii gradus periculo subjacebit: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat; sed sit alienus à dignitate vel solicitudine quam pecuniis quæsiuit. Si quis vero mediator tam turpibus & nefandis datis vel acceptis extiterit, & ipse, si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus aut monachus, anathematizetur. Et notandum quam caute istud caput omnes simoniacorum astutias excludat, cum quolibet modo per pecuniam promotos absque omni spe recuperationis deponat. Solent enim simoniaci diversis modis, sed uno reatu, sacras dignitates mercari, nempe nunc ipsi, nunc pro ipsis eorum amici, precium pro sacra dignitate vel ante ordinationem suam dederunt, & in ipsa dant, & postmodum se daturos promittunt, & hoc nunc electoribus eorum, nunc eorum ordinatoribus, vel demum quibuslibet eorum fautoribus. Quicumque ergo aliquo horum modorum quemlibet promoverit, vel seipsum ita promotum esse cognoverit, indubitanter à superiori capite degradari jubetur, cum per pecuniam vel alium promovisse, vel ipse promotus esse non dubitetur. Sed nec hoc sine consideratione prætereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum, qui ad diaconatum, vel presbyteratum, vel ad aliquem hujusmodi gradum per pecuniam ordinantur, alterum eorum qui ad dispensationis ministerium, vel ad aliquod hujusmodi clericale officium, per pecuniam promoventur, qualis est vicedominatus, præpositura, decania, archipresbyteratus, & his similia. Sic ergo & noster apostolicus duo negotiatorum genera, & omnes negotiantium versutias in primo ejus statuto comprehendit, in quo clericos aliquem sacrorum ordinum gradum & officium quoquo modo per pecuniam adeptos deponit, quod tamen statutum superiori capite mitius liquido probatur, cum spiritualium officiorum venditores, & tam nefariæ negotiationis mediatores, debita ultione non damnet, quos tamen prædictum caput cum ipsis emptoribus degradandos & anathematizandos esse decrevit. Et nota si mediator degradari vel anathematizari merito jubetur, quid de illo censes qui per eamdem

ANNO CHRISTI 1074.

eamdem negotiationem indigne promovetur. Hoc A utique quod sanctissimus papa Gregorius, imo per illum Spiritus sanctus, de hujusmodi negotiatoribus indubitanter decrevit, qui in ejusdem apostolici auriculam sub columbina specie quælibet decernenda dictare consuevit. Nempe scriptum est in decretis suis capite 131. Quicumque ergo ecclesiasticum officium precii studet datione mercari, dum non officium sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed inaniter tantummodo dici concupiscit. Et paulo post in eodem cap. Cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera subrepsisse, atque in ipsa sua origine apostolica detestatione esse damnatam, cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem vertitur, qui ad B hoc ut fiat hæreticus promovetur? Quid ergo mirum, si noster apostolicus eos tantum ab ecclesiasticis ministeriis separavit, quos sanctissimus ejus æquivocus ab ecclesia separatos esse cum reliquis hæreticis deputavit.

...9. epi... ...rum ...tola

VII.

Secundum quoque statutum nostri apostolici, quod ecclesias emptoribus earum adimi præcipit, item in prædicto Calchedonensis concilii capite licet obscure comprehensum videtur, quod etiam dispensatori rerum ecclesiasticarum per pecuniam promoto officium dispensandi jubet auferri; quilibet enim presbyter dispensator debet existere, non prædicationis tantum, sed etiam rerum ecclesiæ sibi commissæ, quas sancti patres non solius pres- C byteri, sed quorumlibet egentium necessitati dispensandas esse censuerunt. Præterea in eodem capitulo cuilibet clerico omnis ecclesiastica solicitudo per precium acquisita jubetur adimi, procurare autem ipsam ecclesiam cum sacerdotali diligentia, ni fallor, clericalis solicitudo est & ecclesiastica. Ergo & in eodem capitulo ecclesiæ solicitudo per pecuniam usurpata jubetur auferri. Unde & beatissimus papa Gregorius scribens ad Clementem * Bizanzenum de quodam presbytero decernit ita: Ut si idem presbyter quamdam ecclesiam obtinuisset per pecuniam, non solum eadem ecclesia privaretur, sed etiam presbyterii honore spoliaretur. Sic quoque & in antiquis nostrarum provinciarum conciliis, Moguntiacensi videlicet, Rhemensi, sive Turo- D nensi, statutum legitur, ut presbyter ecclesiam precio adeptus, & presbyterio & ecclesia privetur. Item beatus Leo papa ejus nominis nonus, nostro tempori pene contiguus, in prima sua Romana synodo simoniacam hæresim penitus damnavit, emptiones & venditiones altarium sub anathemate prohibuit, quod anathema illi non evaserunt, quicumque deinceps tam nefariam negotiationem exercere præsumpserunt. Libet ergo considerare quam clementer noster apostolicus tantum emptas ecclesias emptoribus eorum ademerit, quos juxta censuram sanctorum patrum & ecclesia & presbyterio, imo Christiano nomine & communione, pri- E vandos esse non ignoravit.

forte Byzacenum

...10 tem... ...auctor ...xerit.

VIII.

Sed cur intantum laboramus, ut prædicta nostri apostolici statuta ex synodicis sanctorum patrum sententiis processisse demonstremus, cum eadem ex ipso sacræ scripturæ armario emanasse nullum dubitare eruditum putemus. Nam in eadem scriptura omnes personæ tam nefarii mercimonii damnatæ reperiuntur, scilicet & venditores & spiritualium officiorum emptores, atque hujus negotii mediatores. Ipse enim dominus pariter ementes & vendentes de templo suo ejecit, & cathedras vendentium columbas jam tunc ipse subvertit, quod sanctus Gregorius ille theologus noster in vigesimasecunda homilia exponit ita: Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi qui spiritualem gratiam vendunt, & ante humanos oculos, & ante Dei oculos, sacerdotio privantur, & merito, nam ipsa veritas præcipit in euangelio: *Gratis accepistis, gratis date*: quod cum tales non attendant, etiam a Deo seipsos alienant, qui in eodem euangelio dicit: *Qui est ex Deo, verba Dei audit: ideo vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Præterea princeps apostolorum Petrus, imo per illum ipse Christus, omnibus prælatis in ecclesia præcipit ita: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei: providentes non coacte, sed spontanee secundum dominum; non turpis lucri gratia, sed voluntarie.* Contra hoc præceptum illi agunt, quicumque hoc spirituale officium pro sæculari lucro subjectis suis turpiter impendunt; de quibus idem apostolus in sua posteriori epistola testatur: *Secuti sunt viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ: subjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam*: quod venerabilis presbyter Beda in tractatu super eamdem epistolam dilucidat ita: Nonnulli catholicorum intantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, a laicis clerici merito lacerentur, qui jure comparantur prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito pravi itineris retardatur. Iste videlicet Balaam idem esse asseritur qui & beatum Iob in libro superflue & arroganter docuisse legitur, qui & Eliu, id est divinus, ab officio divinandi est cognominatus. Sic enim testatur sanctus Hieronymus in libro de Hebraicis quæstionibus. Hic ergo cum esset propheta a Balaac rege Moabitarum ad maledicendum filiis Israel conductus, illis quidem in verbo domini pro precio studuit maledicere, sed pravitatem suam domino vetante ad effectum non perduxit, nec mercedem iniquitatis accepit, qui tamen adeo a Deo reprobabilis denotatur, ut asina ejus sapientiam, imo vesaniam ejus & insipientiam corripuisse, & eum a gladio ejus resistentis angeli eripuisse, legatur, quam ipse angelus non morituram fore testatus est, etiamsi ipsum reprobum prophetam debita morte mulctasset.

Matth. 10.

Matth. 5.

1. Petr. 5.

2. Petr. 2.

Si ergo Balaam tantum amando mercedem iniquitatis adeo legitur reprobabilis, quanto magis ille inter reprobos est computandus, qui cum Balaam de iniquissima venditione spiritualis officii precium studiosissime requirit, nec cessat donec ambitionem suam ad effectum perducat. Præterea beatus Hieronymus in tractatu super Matthæum, illum scribam, qui dixit Iesu: *Magister sequar te quocumque iveris*, ideo repudiatum a domino testatur, quia more Simonis magi eum sequi voluerit, ut ex operum miraculis lucrum assequeretur, unde & sibi a domino respondetur: *Vulpes foveas habent, &c.* ac si diceret: Cur propter lucra & divitias vis me sequi, cum tantæ sim paupertatis, ut nec proprium habeam hospitium, cum vulpes etiam & volucres proprias habeant mansiones. Si ergo ille, qui spirituale officium pro lucro tantum exercere voluit, ab ipso domino jure reprobatur, quanto magis ille qui & hujusmodi officium penitus aliis vendidisse detegitur?

Matth. 8.

Ibidem.

IX.

Emptores autem spiritualium officiorum cum ipso principe eorum Simone mago in actibus apostolorum damnati leguntur, ubi ille noster Simon princeps apostolorum eumdem alium Simonem principem apostatarum æterna damnatione mulctavit, ita decer-

ANNO CHRISTI 1074. Actor. 8. decernens : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Cor tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age de hac malitia tua, & roga dominum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit : Precamini & vos pro me ad dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis.* Et nota ipsum hæresiarcham Simonem magum pro sola nefaria cogitatione ab æquivoco suo damnatum, quem videlicet spirituale officium mercari solummodo cogitasse, nullatenus autem tam nefariam negotiationem legimus implesse : videsne quam rationabiliter illi damnentur, qui & tam inhianter, ut Simon magus, spiritualia officia mercari concupiscunt, & insuper desideratam negotiationem perficiunt : qui & eadem scelerate acquisita sceleratius uti, imo abuti non verentur, unde non parum ipsum Simonem magum in culpa præcedere videntur. Ille enim emptionem, quam male concupivit, nullatenus ad effectum perduxit, qui pro solo nefario appetitu damnatus, per ipsos apostolos apud dominum efficere studuit ut damnatorias eorum sententias subterfugeret, non ut officium criminose appetitum criminosius obtineret. Sed cur idem hæresiarcha spirituale officium mercari appetisset, nisi emptum deinde nefandius vendere vellet, non enim frustra de eo scriptum esse videtur, quod stupidius de signis & virtutibus admiretur, quæ ut ipse posset facere per pecuniam suam voluit efficere, videlicet, ut, juxta sancti Hieronymi assertionem, temporale lucrum ex miraculis assequeretur. Ergo non solum emptores, sed & venditores spiritualium officiorum, sectatores præfati hæresiarchæ denotantur, unde & cum eodem æternæ damnationis vinculo adstricti non dubitantur, attestante beato Gelasio in decretis suis capitulo vigesimoquarto. Quos vero constiterit indignos meritis sacram mercatos esse dignitatem, convictos oportet arceri, non sine periculo tale facinus patrantes, quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, involvit.

Hanc autem generalem sententiam beatus Gelasius papa, pertractans de singulorum graduum ordinationibus, subintulit, inter quos etiam ostiarios, notarios, sive defensores, numeravit, qui nec per manus impositionem ordinantur, nec ipsi manus alicui imponere permittuntur, unde & illum in decretis sancti Alexandri simoniacum vocari non dubium est, qui pœnitenti ad reconciliationem pro precio apud episcopum juvat. Ex qua re colligitur, non solum illos reputari inter simoniacos, qui per precium ad manus impositionem perveniunt, sed & illos qui & alia clericorum officia per pecuniam acquirunt. Omnia autem in ejusmodi officiis operatur unus atque idem Spiritus, cujus donum non gratis, sed per precium dare & accipere, non catholicum, sed indubitanter est simoniacum.

X.

Mediatores quoque hujus nefandissimæ negotiationis ab ipso vase electionis damnantur, qui eos ita detestatur : Nam digni sunt morte non solum qui nefanda faciunt, sed qui facientibus consentiunt. Item citharista noster David : *Si videbas,* inquit, *furem, currebas cum eo.* Et illud : *Os tuum abundavit malitia : & lingua tua concinnabat dolos.* (Psal. 49. Ibidem.) Deinde in eodem psalmo, terribilis sententia de hujusmodi assentatore profertur, videlicet quod a domino arguendus, nec per aliquem a manu domini deinceps eripiendus. Nec mireris, si spiritualis officii mercator sub nomine furis designetur, cum ab ipsa veritate in euangelio ita nominetur : *Qui enim aliunde intrat nisi per ostium, non pastor ovium, sed fur & latro nuncupatur a domino.* (Ioan. 10.) Nempe nullus in ecclesia prælatus per ostium, hoc est per ipsum dominum, ad pastoralem curam intravit, qui per avaritiam, id est idolorum servitutem, ad hoc officium pervenit. Non est ergo indignum hujusmodi mercatorem sive mercenarium sub nomine furis infamari, cujus furtivam irreptionem non expavit imitari. Hujus autem criminosissimi mercimonii mediatores non negligenter attendant Giezi puerum Helisæi, qui ex parte domini sui, eo quidem nesciente, munera sponte oblata suscepit a Naaman Syro, qui jam a lepra mundatus est ab Elisæo propheta. Idem quippe Giezi, licet inter Elisæum & Naaman medius nefarie lucraretur, neutrum tamen secum sceleris fecit ejusdem obnoxium. Nam & ille spontaneam oblationem fortis eleganter respuit, quam iste non quasi ex debito ementis, sed ex benigno affectu mentis, liberaliter obtulit : sed quamvis Giezi neutrum horum in crimine secum attraxerit, sed se solum inter hos medium simplici crimine obligaverit, ipse tamen & omnes & posteri pro eadem culpa leguntur severissime puniti ; sed & lepram, a qua mundatus est Naaman, quasi hereditariam in sempiternum sortiti. Quapropter mediatores simoniacæ negotiationis attendant, quam districte, imo quam districtissime, sint damnandi, qui non solum seipsos, sed & illos quorum mediatores sunt, sub æterna damnatione secum posuerunt. Satis ergo, ut opinor, declaratum est, quam summopere prædictas nostri apostolici sanctiones venerari & observare debeamus, quas non solum ex synodicis & authenticis sanctorum patrum sententiis promanasse, sed etiam ex propheticis, euangelicis & apostolicis scripturis processisse probatum est evidentissime. Ipsa videlicet veritas eadem, & per seipsam, & per suos fideles indubitanter promulgavit, quæ & sub fideli attestatione nobis dicit : *Amen, amen dico vobis : si quis sermonem meum servaverit, non videbit mortem in æternum.* (Ioan. 8.) Item alibi : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* (Ioan. 14.) Ergo qui mandata ejus non observat, ipsam veritatem non amat : *qui autem non diligit,* attestante sancto Ioanne, *manet in morte* (1. Ioan. 3.) : qui vero divina præcepta contemnit, nullatenus mortem subterfugere valebit.

XI.

Tertium autem apostolici nostri statutum, quod incontinentibus clericis ministerium altaris interdicit, nihilo minus definitum est a sanctis patribus, est enim scriptū in Niceno concilio, quod maximum est inter quatuor concilia euangeliis adæquata, capite tertio : Interdicit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspicionem effugiunt. Vt autem hujus capitis intentio clarius elucescat, apertiorem ejus translationem subnectere non pigeat : Omnimode sancta interdixit synodus, neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli omnino clericorum, licere habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater sit, aut soror, aut amita : in his namque personis, & harum similibus, omnis suspicio declinatur : qui aliter præter hæc agit, periclitabitur de clero suo.

Videsne ergo, quod penitus clericis conjugale opus

opus interdicatur, qui & pro ipsa cohabitatione feminarum non solum de ministerio altaris, sed de clericatu suo periclitari jure censentur. Nec hoc tantum de sacerdotibus, sed de omnibus sacris ordinibus evidenter decernitur. Item Neocæsareense concilium, quod ante Nicænum concilium fuisse legitur, capite primo decrevit: Presbyter si uxorem duxerit, ab ordine deponatur: si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi.

Calchedonense etiam concilium, quod ipsas Neocæsareenses & Nicænas, imo omnium sanctorum patrum sanctiones ante ipsum transactas, ut prædictum est, confirmat, etiam earumdem sanctionum prævaricatores generaliter ita condemnat capite 10. Eos autem qui ausi fuerint per diffinitionem magnæ & universalis hujus synodi quæcumque ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio gradu recedere.

Item beatissimus papa Silvester, qui Nicænam synodum congregavit, & eamdem apostolica auctoritate corroboravit, in suis synodalibus decretis ita decernit capite sexto: Nemo presbyter a die honoris presbyterii sumat conjugium: quod si quis neglecto hoc aliter egerit, duodecim annis eum jubemus privari honore: quod si quis contra hoc chirographum præsens & publice dictum egerit, damnabitur in perpetuum.

Item beatus Siricius papa in decretis suis capite septimo: Quilibet episcopus presbyter atque diaconus, quod non optamus, deinceps, si incontinens fuerit inventus, jam nunc sibi per nos omnem aditum indulgentiæ intelligat obseratum. Item in eisdem capite duodecimo: Feminas etiam non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum eisdem synodus Nicæna permisit. Item sanctissimus papa Gregorius scribens ad Romanum defensorem ita decernit capite decimo: Si quis episcoporum, quos commissi tibi patrimonii finis includit, cum mulieribus degunt, hos ut omnino compescas jubemus, & de cetero illic eas inhabitare nullo modo patiaris, exceptis iis quas sacrorum canonum censura permittit, id est matrem, amitam, germanam, & alias hujusmodi, de quibus prava suspicio non possit esse. Melius tamen faciunt, si se etiam a talium cohabitatione contineant. Nam legitur quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, dicens: Quæ cum sorore mea sunt sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela magna nobis debet esse instructio. Et post pauca: Præterea curæ tuæ sit eosdem confratres nostros adhortari, ut subjectos sibi in sacris ordinibus constitutos, quod ipsi servant, ad similitudinem suam, modis omnibus servare commoneant. Item Zacharias papa in decretis suis capite primo: Decernimus ut episcopi cum mulieribus omnino non habitent, ne ab antiqui hostis fraude decipiantur. Item in eisdem capite undecimo: Ut presbyteri & diaconi subintroductas mulieres nullo modo secum habere audeant, nisi forsitan commatrem suam, aut proximitatem generationis sibi habentes, quæ suspiciones effugiunt: sicut in Nicæno concilio habetur: Si quis præter hæc statuta præsumpserit agere, sacerdotii sui honore privetur.

Item beatus Hieronymus scribens ad Oceanum authenticis rationibus probavit, non licere clericis conversari cum feminis: & postmodum subintulit: Quod si post nostra monita aliquis clericus agapetas amplius quæsierit amare quam Christum, secundum synodalem regulam conveniatur, & præcepta in Nicæa diffinita ei legantur: jam vero si conventus prædictos fugerit & reliquerit, consecuti sumus maximum lucrum. Alioquin talis ab ecclesia anathematizandus est, germinant enim feminæ spinas cum viris habitantes, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt.

Sed quid dicam ulterius, deficit enim mihi tempus, ut enarrem viritim sanctos patres prædictis nostri apostolici statutis subscribentes. Nam omnes catholici eadem observanda esse censuerunt; qui & a sacratissimis IV. conciliis dissentire noluerunt, ex quibus noster apostolicus præfata produxit decreta: quapropter nec idiotas latere æstimo, quam periculose, vel potius quam perniciose, sibi suisque sectatoribus desipiant, quicumque per Sozomeni caput sacerdotibus incontinentiam adscribere non formidant: quibus licet superiorum epistolarum assertio sufficere debeat, iterum tamen eos præmonere de cavendo anathemate non tædeat.

XII.

Vetus testamentum partim in mysteriis, partim in moralibus præceptis, continetur, sed adveniente Christo cessavit in mysteriis & carnalibus observantiis, quia ipse est finis sive completio legis, in moralibus præceptis adhuc manet, quia semper est observandum: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* & reliqua. (Matth. 12.) Quicumque ergo ex lege aliquam carnalem observantiam novo quidem testamento adversam adhuc observandam esse dogmatizat, procul dubio cum Galatis, imo cum Ebionitis, Iudaizat. Conjugale autem opus sacerdotum inter carnalis legis observantiam computatur: quibus unquam sacerdotibus hoc tantum in lege successionis causa legitur concessum, quia ex alia tribu nullus eo tempore pervenit ad sacerdotium. Nam nostro tempore ex quolibet genere sacerdotes eligere licet, quibus & merito interdicitur conjugale opus, cum non jam successores habeant necessarios. Quapropter quisquis & hoc tempore illud Iudaicum conjugium sacerdotibus licere cum Sozomeno, vel potius cum Ebione dogmatizat, non negligenter illud inevitabile anathema consideret, quo ipse apostolus specialiter Iudaicarum observationum prædicatores anathematizat, Galatas Iudaizantes ita deterrens: *Sed licet nos aut angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizamus vobis, anathema sit.* (Galat. 1.) Idem vero inculcans subjungit: *Nunc iterum dico vobis, si quis evangelizaverit, præter id quod accepistis, anathema sit.* Idem quoque Paulus ipsum principem apostolorum Antiochiæ, licet ejusdem sedis episcopum, liberaliter corripuit, eo quod non quidem prædicando, sed suo exemplo Iudaizare cogeret, cum se ab eorum convivio pro timore Iudæorum simulando subtraheret. Præterea ipse hæresiarches Ebion cum omnibus suis sectatoribus inter reliquos hæreticos anathematizatus est a sacratissima synodo Constantinopolitana, & a beato Gelasio papa in apostolica sede: quod anathema nullus subterfugere poterit, quicumque ipsum hæresiarcham per Sozomeni caput sectari præsumpserit.

XIII.

Quidam etiam videntur sibi nimium * scholi, asserentes incontinentiam sacerdotibus esse concessam in illo apostoli: *Unusquisque suam uxorem habeat:* (1. Cor. 7.) qui autem non intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant; aut, si intelligunt, suam ipsorum conscientiam impugnant. Nam attestante beato Hieronymo Corinthii inter cetera ab apostolo quæsierant, an nuper renatis in Christo carnalis copula licita esset: quibus ita rescripsit apostolus: De

* scioli.

ANNO CHRISTI 1074.

Ibidem. *De quibus autem scripsistis mihi, bonum est hominem mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, unaquaque virum suum. Vxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir: similiter & vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi:* quod ita exponit beatus Hieronymus in libro contra Iovinianum: Non dixit apostolus propter fornicationem ducat unusquisque uxorem, alioquin hac excusatione libidini frena laxasset, ut quotiescumque uxor moriatur, toties ducenda sit alia, ne fornicemur: sed *unusquisque uxorem suam habeat: suam,* inquit, *habeat,* sua utatur, quam habebat, antequam crederet: quam bonum erat non tangere, & post fidem Christi sororem tantum nosse, non conjugem, nisi fornicatio tantum excusabilem faceret. *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Oro te, quale illud bonum est, quod orare prohibet, quod corpus Christi accipere non permittit, quamdiu enim impleo mariti officium, non impleo continentis. Iubet idem apostolus in alio loco, ut semper oremus: si semper oramus, nunquam conjugio serviendum est, quandoquidem quotiescumque uxori debitum reddo, orare non possum. Sic & Petrus apostolus docet Christianos ut infirmiori vasculo muliebri honorem tribuant, ab opere conjugali cessantes, ne impediantur eorum orationes. Quis ergo sanæ mentis prædictas apostoli sententias de exercendo conjugali opere sacerdotibus adscribat, quorum quotidianum est officium non modo orare, sed & divina sacramenta contrectare, præsertim cum in eodem loco etiam cuilibet Christiano tempore orationis injungatur continentia. Nempe si apostolus his etiam sacerdotibus carnalem copulam concederet, profecto contrarius sibi esset, qui ad Titum scribens præcipit ut sacerdotes sobrii, justi sint, atque continentes. Et non hic sacerdotibus, sed laicis, & his non solidum cibum sed lacteum potum ministrat, ut puta neophytis, qui nondum sibi, necdum aliis sufficienter erant instructi....... idem apostolus sacerdotale officium penitus intercludit. Eadem etiam ratione probatur ad laicos, non sacerdotes, spectare quidquid idem apostolus scribit de exercendo opere conjugali, ut illud: *quod si se non continent, nubant. Melius est nubere, quam uri:* (1. Cor. 7.) id est, melius est legitimo marito misceri, quam fornicari. Et illud: *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem: si autem acceperis uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccat.* (Ibidem.) Hoc itaque nullo modo de sacerdotibus vel de aliis continentiæ dedicatis dicitur, sed de illis tantum qui legitime conjugari possunt. Vnde beatus Hieronymus in libro supradicto: Si, inquit, nupserit virgo, non peccabit: non illa virgo quæ semel Dei cultui dedicata: harum enim si qua nupserit, damnationem habebit, quia primam irritam fecit fidem. Si autem hoc de viduis dictum objecerit, quanto magis de virginibus prævalebit, cum etiam his non liceat, quibus aliquando licuit: virgines enim, quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quam incestæ. Si ergo prædictæ apostoli sententiæ hujusmodi continentibus carnalem copulam non concedunt, quanto minus sacerdotibus; maxime cum illæ simpliciter ad continentiam sint consecratæ, illi autem ipsis continentibus sint prælati, & per venerandam manus impositionem, & per sacrosancti chrismatis unctionem. Præterea idem apostolus ipsis quibus conjugale opus exercere concedit, eisdem etiam secundas nuptias inire licenter permittit. Soluto enim ab uxore aliam ducere concedit, & viduæ nubendi licentiam attribuit. Nullatenus ergo sacerdotes sub permissoria carnalis copulæ sententia comprehendit, quibus in epistola ad Timotheum & Titum digamiam penitus prohibuit, cum jubeat tantum unius uxoris virum eligi ad sacerdotium: nam nec apud ethnicos bigamia licebat sacerdotibus beato Hieronymo asserente contra Iovinianum. Legant, inquit, nostrates, antequam religio nostra fulgeret in mundo, vnicubas semper habuisse inter matronas decus, per illas Fortunæ muliebri sacra fieri solita, nullum sacerdotum bigamum, nullum flaminem bimaritum. Hierophantas quoque Atheniensium usque hodie cicutæ sorbitione castrari, & postquam in pontificatum electi fuerint, viros esse desinere. Quicumque autem prædicti apostoli verba intantum adulterant, ut sub eorum perversa interpretatione etiam sacerdotibus incontinentiam licere consignent, procul dubio sequuntur Nicolaum hæresiarchen, quem Clemens Alexandrinus in tertio libro stromatum refert, uxorem suam cuilibet etiam volenti prostituisse, & hoc exemplo suo docuisse, cunctis promiscua atque communia feminarum consortia licere: & hoc ideo ut a majoribus......... quia scriptum est: *Et erant illis omnia communia,* inter quæ Nicolaus numeravit & conjugia. (Actor. 2.) Sicut ergo ille apostolicum exemplum nimis generaliter & perverse acceptum in hæresim mutasse refertur, sic & isti illud apostoli, *Vnusquisque uxorem suam habeat,* nimis generaliter & perversissime interpretantes, in errorem vertisse notantur, qui sub eodem exemplo contra eumdem apostolum sacerdotibus conjugale opus concessum fallaci pertinacia contendunt. (1. Cor. 7.) Quamvis enim in sacris ordinibus promiscua feminarum consortia magis detestanda sint quam singularia, depravatori tamen apostolicæ institutionis ipsi hæresiarchæ Nicolao minus imputanda videtur, quam istis. Ille enim eo quidem tempore apostolicam doctrinam male interpretatus est, cum vix in primis nomen Christianitatis incepisset, cum euangelica & apostolica doctrina nondum esset per totum mundum dilatata, nondum tot virtutibus, tot signis, tot sacratissimis sanctorum martyrum triumphis approbata: isti autem eamdem doctrinam jam ubique * ignotam, nec rusticis jamdudum, imo jam ab antiquo sanguine sanctorum patrum consecratam & irrefragabiliter corroboratam, obstinatissima temeritate nituntur depravare. (* Notam nec rusticis jamdudum ignotam.) Vnde & illam perditionem subterfugere nequibunt, quam ipse princeps apostolorum depravatoribus scripturarum assignat, qui epistolas coapostoli ejus Pauli ita nobis commendat: *In quibus,* inquit, *epistolis sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* (2. Petr. 3.) Vos ergo, fratres, præscientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Vt autem clarius eniteat apostolum in superioribus sententiis non sacerdotibus, sed laicis, carnale commercium indulsisse, diligenter inspiciamus quid idem apostolus ministros sanctorum observare decernat, & quibus sacros ordines concedi vel denegari constituat. Nam in eadem apostolica institutione & defensoribus sacerdotalis incontinentiæ perpetuum silentium evidenter imponitur, & præfata nostri apostolici statuta irrefragabiliter corroborantur; quippe quæ nulli sacrum officium interdicunt, nisi quem & apostolica præcepta penitus ab ipso sacro ordine secludunt.

ANNO CHRISTI 1074.

XIV.

Beatus ergo Paulus apostolus scribens ad Timotheum de sacris ordinibus ita testatur: *Fidelis*, inquit, *sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ praeesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Non neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat diaboli: oportet autem & illum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi primum probentur, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diacones sint viri unius uxoris, qui filiis suis bene præsint, & domibus suis: qui enim bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.* Item ad Titum: *Hujus*, inquit, *rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut ego tibi disposui: si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet autem episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit & exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Sunt multi inobedientes, vaniloqui & seductores, maxime qui de circumcisione sunt, quos oportet redargui, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia.* Et post pauca: *Increpa illos dure, ut sint sani in fide, non intendentes Iudaicis fabulis & mandatis hominum aversantium se a veritate.*

XV.

In primo igitur notandum est in his apostolicis institutionibus sub nomine episcopi etiam presbyteros comprehendi: inconvenienter enim apostolus post descriptionem episcopi statim de diaconibus subinfert, si non & presbyteros sub episcopali descriptione comprehenderet, qui post episcopum proximi, & ipsis diaconibus indubitanter sunt antepositi. Aut enim nusquam de ordinatione presbyterorum dixit, aut sub nomine episcoporum eos descripsit. Sed incongruum esset ut prætermisso magistro ministrum ejus describeret, cum tamen magister ecclesiasticis dispositionibus magis esset necessarius. Præterea cum apostolus Tito præcipiat, ut per civitates presbyteros ordinet, statim eum de ordinatione eorum informans subinfert: *Oportet episcopum sine crimine esse.* Idem Timotheo scribit: *Noli negligere gratiam quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii:* cui in sequentibus statim dixit: *Nemini manum cito imposueris:* quod proprie episcoporum est: ergo eumdem episcopum dicit, quem & presbyterum nominavit. Sic beatus Hieronymus & sanctus Ambrosius prædictas apostoli sententias fideliter exponentes, testantur apud antiquos idem fuisse episcopum & presbyterum, ut nomen unum esset officii, aliud ætatis. Postea autem, ut Hieronymus asserit, cum unusquisque eos quos baptizaverat suos esse putaret, non Christi, propter auferenda schismata, in toto decretum est orbe ut unus de presbyteris præponeretur ceteris, ad quem omnis cura ecclesiæ pertineret. Post descriptionem autem episcopi & presbyteri caute apostolus subjungit de diaconibus ita decernens: *Diaconos similiter:* id est, *oportet esse pudicos, &c.* ac si diceret: Quod de episcopis & presbyteris decrevi, hoc idem & de diaconibus me sciatis decrevisse. Satis ergo evidenter patet, ut æstimo, apostolum in superioribus suis diffinitionibus etiam presbyteros cum episcopis & diaconibus comprehendisse: unde & merito quilibet eorum a sacris officiis dimoventur, quicumque ex illis in se apostolicam informationem corrupisse probantur. Nempe apostolus testatur episcopos, presbyteros, & diaconos oportere turpis lucri non esse cupidos. Omnis autem simoniacus turpissimi & nefandissimi lucri indubitanter est cupidus, ergo inter sacros ordines nullatenus est computandus, scilicet jamdudum per apostolicam sententiam penitus ab eisdem segregatus. Notandum autem, si neophytus inter sacros ordines non recipitur, qui tamen inter laicos posse salvari creditur, quanto magis inde sunt segregandi cupidi, sive avari, qui sunt idolorum servi; *qui*, juxta apostolum, *nullatenus habent hereditatem in Christo & regno Dei.* Item apostolus præcipit in superioribus, ut episcopi, presbyteri, diaconi, sint pudici & continentes: nec mirum, cum & laicos hortetur ad continentiam, dicens: *Volo autem omnes homines esse sicut meipsum, utique continentes.* Item: *Reliquum est, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint.* Item: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus ecclesiam.* Vnde Hieronymus: Si Christus, inquit, sancte, caste, si absque ulla macula diligit ecclesiam, viri quoque in castitate uxores suas diligant, & sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ Deum ignorant. Quem honorem ita interpretatur beatus Hieronymus: Si, inquit, abstinemus nos a coitu, honorem muliebri vasculo tribuimus: si non abstinemus, perspicuum est honori contrariam esse contumeliam. Præterea omnis populus filiorum Israel ad montem accessurus, & Dei eloquium de longinquo tantum auditurus, triduo sanctificari & se continere ab uxoribus jubetur. Iure ergo apostolus sacrorum ministris incontinentiam interdixit, qui a sæcularibus debent præminere in castitate, qui & ipsius Spiritus sancti locutorium effecti quotidie dominum pro populo debent interpellare. Quicumque ergo horum incontinens esse detegitur, ab ipso apostolo sacris ordinibus interesse prohibetur, cum per incontinentiam apostolicæ institutioni seipsum subtraxisse videatur. Nam quod apostolus dicit: *Vnius uxoris virum*, juxta attestationem sanctorum patrum, ante ordinationem tantum, non post ipsam, est intelligendum. Vnde sanctus Cyprianus in libro de duodecim abusionibus dicit, quod talis esse debeat episcopus, ut ante episcopatum unam tantum uxorem habuerit, non plures. Vnde & sanctus Hieronymus in apologetico ad Pammachium: Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eligantur, aut vidui, vel certe post sacerdotium in æternum pudici. Item beatus Zacharias vir apostolicus scribens ad sanctum Bonifacium Moguntiacensem archiepiscopum ita decrevit: Cum, inquit, tua fraternitas in concilio Moguntino consederit cum Carolomanno excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros, aut diaconos, contra canones vel statuta patrum excessisse, id est in adulterio, vel si plures

ANNO CHRISTI 1074.

plures uxores habuerunt, aut etiam aliis capitulis, quibus canones obviasse reperit, tua sanctitas nulla ratione apostolica auctoritate permittat eos sacerdotio fungi, quia tales a suo proprio ore falsi nominantur sacerdotes, & deteriores sæcularibus esse noscuntur, qui se neque a fornicationibus, neque a nefariis matrimoniis abstinent. Nam quod inde sentiunt, dicente domino: *Sacerdotes mei semel nubant*; & apostolus: *Unius uxoris virum*: & hocante sacerdotium susceptum uti licitum est: nam a die suscepti sacerdotii etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Unde & Hieronymus ad Vigilantium scribens testatur: Ecclesia orientis & Ægypti, & apostolica sedes, aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt: quomodo enim juxta eumdem apostolum, ut prædictum est, se continerent, si cum conjugibus incontinentiam exercere deberent: quæ quia contraria sunt, nullatenus simul esse possunt. Sed & hoc diligenter inspiciendum, quod apostolus jusserit eligi ad sacerdotium, non qui jam per incontinentiam filios generaret, sed qui dudum filios adultos & bene nutritos habuisset.

1 Tim. 3.

Nota autem apostolum inobedientes & vaniloquos nullatenus inter sacros ordines computasse, imo peritos sacerdotes constitui præcepisse, ad hos utique arguendos, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia: quos etiam dure increpari jubet ne Iudaicis fabulis intendant, & mandatis hominũ aversantium se a veritate, ut illi qui juxta mandatum Pauli Samosateni, sive Ebionis, Iudaicam incontinentiam Christianis sacerdotibus licere dogmatizant. Quid ergo mirum si etiam noster apostolicus hujusmodi inobedientes a sacro officio dimovit, quos & apostolus dure increpari, non sacris ordinibus annumerari, decrevit. Videsne ergo quam inevitabiliter sint observanda nostri Gregorii statuta, quæ a sacratissimo fonte scripturarum videmus derivata. Sciendum autem apostolum constituisse, ut ordinandi sive ordinati sine crimine essent, non sine peccato. Nam in mundo nullus, juxta Augustinum, exceptis parvulis baptizatis, sine peccato conversatur, attestante ipso dilectissimo domini Ioanne: *Si dixerimus*, inquit, *quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Item frater domini Iacobus: *In multis enim offendimus omnes*. Multi autem sine crimine reperiuntur. Unde beatus Augustinus in tractatu quadragesimo primo super Ioannis euangelium testatur. Sed plane multi justi dicti sunt sine querela, quod intelligitur sine crimine. Nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen. Crimen vero est peccatum grave accusatione & damnatione dignissimum: qui ergo tam grave admiserit, juxta apostolum, peccatum, sacrum ordinem obtinere non debeat.

1. Ioan. 1.

Iacob. 3.

XVI.

Ut autem hæc apostolica institutio de sacris ordinibus nobis evidentior fiat, beati Hieronymi expositionem super eamdem considerare non pigeat, qui eam in libro contra Iovinianum ita dilucidat: Sed & ipsa episcopalis electio mecum facit: non enim dicitur: Eligatur episcopus qui unam ducit uxorem & filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem, & filios in omni subditos disciplina. Certe confiteris non posse esse episcopum, qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur: aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines quod mariti, aut si sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti

A sunt quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum: Si laicus & quicumque fidelis orare non potest, nisi * vacet ab officio conjugali, sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper est orandum, si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed etiam purificabantur * ab uxoribus separati, & vinum & siceram non bibebant, quæ solent libidinem provocare. Eliguntur mariti in sacerdotum: non nego: quia non sunt tanti virgines, quanti sunt necessarii sacerdotes. Numquid quia in exercitu fortissimus quisque eligendus est, idcirco non assumentur &

ANNO CHRISTI 1074.

* careat

* ad tempus

Levit. 10.

B infirmiores, cum omnes fortes esse non possunt? si exercitus viribus tantum constaret, & non etiam numero militum, abjicerentur imbecilliores: nunc & secundarum & tertiarum virium gradus assumitur, ut turba & numero exercitus compleatur. Et quomodo, inquies, frequenter in ordinatione sacerdotali sacerdos virgo negligitur, & maritus assumitur, quia forte & cetera opera virginitati non habet congruentia, aut virgo putatur, & non est, aut est * virginitatis infamis, aut certe ipsa virginitas parit ei superbiam, & dum sibi applaudit de sola corporis castitate, virtutes ceteras negligit: non fovet pauperes, aut pecuniæ cupidior est. Evenit interdum, ut tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis * offendat populum,

* virginitas

* similis

C & qui nihil habet quod reprehendat in vita, habitum solum oderit & incessum. Multi eliguntur non amore sui, sed alterius odio. In plerisque suffragium meretur sola simplicitas, & alterius prudentiæ & calliditati quasi malitia opponitur. Nonnunquam errat vulgi plebisque judicium, & in sacerdotibus comprobandis unusquisque suis moribus favet, ut non tam bonum, quam sui similem, quærat præpositum. Evenit aliquoties ut mariti, quæ pars major est in populo, maritis quasi sibi applaudant, & in eo se esse arbitrentur non virgines, si mariti virgini præponantur. Dicam aliquid quod forsan cum offensione multorum dicturus sum, sed boni non mihi irascentur, quia eos peccati conscientia non re-

D mordet. Interdum hoc & pontificum vitio accidit, quia non meliores, sed argutiores in clerum eligunt, & simplices quosque atque innocentes inhabiles putant. Et affinibus & cognatis quasi terrenæ militiæ officia largiuntur: sive divitum obediunt jussioni: quodque his pejus, * clericatus donant gradum, quorum obsequiis sint deliniti. Alioqui si juxta sententiam apostoli, non erunt episcopi, nisi mariti, ipse apostolus episcopus esse non debet, ut * qui docet: *Volo autem omnes esse, sicut ego sum*. Et Ioannes indignus hoc gradu æstimabitur, & omnes virgines * continentes, quibus quasi pulcherrimis gemmis ecclesiæ monile decoratur. Episcopus, presbyter, diaconus, non sunt meritorum no-

* illis

*qui dixit: 1. Cor. 7.

* &

E mina, sed officiorum: nec dicitur: *Si quis episcopatum desiderat*, bonum * honorem desiderat, sed *bonum opus desiderat*, quod in majori ordine constitutus possit, si velit, occasionem exercendarum habere virtutum. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, ut nulli vitio mancipatus sit: unius uxoris virum, qui unam uxorem habuerit, non habeat: sobrium, sive, ut melius in Græco dicitur, vigilantem, νηφάλιον, pudicum, hoc enim significat σώφρονα, ornatum & castitate & moribus: hospitalem, ut imitetur Abraham, & cum peregrinis, imo in peregrinis, suscipiat Christum: doctorem, nihil enim prodest ei conscientia virtutum perfrui, nisi & creditum sibi populum possit instruere, & valeat exhortari

1. Tim. 3.

* gradum

* σώφρονα

ANNO CHRISTI 1074.

exhortari in doctrina, & eos qui contradicunt redarguere: non vinolentum, quia qui semper in sanctis sanctorum est, & offert hostias, & vinum & siceram non bibit: * sic bibat episcopus, ut an biberit ignoretur: * non percussorem, id est qui conscientias singulorum non percutiat; neque enim pugilem describit sermo apostolicus, sed pontificem instituit; quid facere non debeat docet, nunc e regione quid faciat. Sed quid? modestum, non litigiosum, non cupidum, domum suam regentem, filios habentem subditos cum omni castitate. Vide quanta pudicitia exigatur in episcopo, ut si filii ejus impudici fuerint, ipse episcopus esse non possit, & eodem officio offendat dominum, quo offendit & Heli pontifex: corripuerat quidem filios, sed quia B non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit, & mortuus est, lucerna Dei antequam extingueretur. Mulieres similiter pudicas & reliqua. In omni gradu & sexu tenet pudicitia primatum. Cernis ergo quod episcopus, presbyter, diaconus, non ideo sint beati, quia episcopi, presbyteri, aut diaconi sunt, sed si virtutes habuerint nominum suorum & officiorum. Alioquin si diaconus episcopo suo sanctior fuerit, * num ex eo quod in inferiori gradu est, apud Christum deterior erit? absit ut Stephanus diaconus, qui primus martyrio est coronatus, minor futurus sit in regno cælorum multis episcopis, & Timotheo & Tito, quos ut subjicere non audeo, ita nec anteponere.

qui quia in ... no luxu- est.

...non

Hucusque sanctus Hieronymus, qui quantæ auctoritatis fuerit, etiam apud episcopos, apostolicæ sedis decreta beati Gelasii papæ satis insinuant, quæ inter authenticas & canonicas sanctiones opuscula ipsius recipienda esse decernunt, sicut & sancti Cypriani, Ambrosii, Augustini opuscula, sive tractatus reliquorum sanctorum patrum, qui nec in fide nec in prædicatione a sancta Romana ecclesia deviarunt, sed in ejus communicatione usque ad finem vitæ perdurarunt. Intantum namque beatus Gelasius in prædictis decretis auctoritatem sancti Hieronymi nobis commendat, ut & aliorum opuscula juxta ejus judicium recipienda vel respuenda esse ibidem decernat. Quicumque ergo debitam obedientiam apostolicæ sedi impendere voluerit, nullatenus hujusmodi sanctorum patrum singularibus sententiis repugnabit. Hucusque sufficiat dixisse quid apostolus exigat a sacerdotibus: quod quicumque fideliter perspexerit, nequaquam statuta nostri apostolici obliteranda judicabit, quæ nec aliquis contemnere poterit, nisi & ipsorum apostolorum sententiis repugnare velit, quibus ipsa veritas in euangelio fidelissime promittit: *Amen dico vobis: Erit remissius terra Sodomæ in die judicii, quam illis qui sermones vestros non receperunt.*

...tth. 11.

XVII.

Quartum autem nostri apostolici decretum præcipit, ut populus clericorum officia non recipiat, quos sacris canonibus, imo euangelicis & apostolicis institutionibus, adversari percipiat: videlicet quos juxta censuram sanctorum patrum damnatos in propriam eorum perniciem altari ministrare videat. Nempe Antiochenum concilium a sacratissimo Calchedonensi concilio, ut prædiximus, indubitanter roboratum, officia damnatorum clericorum a populis recipi districtissime prohibet; intantum scilicet, ut etiam ab ecclesia abjiciendos esse censeat qui illis clericis saltem communicaverint, quos interdictum sibi ministerium usurpare cognoverint. Sic enim quartum ejusdem concilii caput testatur: Si quis episcopus a synodo damnatus, vel presbyter aut diaconus ab episcopo, ausi fuerint A aliquid de sacro ministerio contingere, sive episcopus juxta præcedentem consuetudinem, sive presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei & in alia synodo restitutionis spem aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes ei omnes abjici de ecclesia, & maxime posteaquam didicerint adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eis communicare tentaverint. Juxta hujus capitis tenorem sancti patres, qui in Calchedone sacratissimos canones promulgaverunt, omnes communicatores cujusdam damnati Timothei Alexandrini præsulis excommunicatos esse censuerunt: qui Leoni imperatori pro eodem Timotheo consulenti hoc modo rescripserunt: Eos etiam qui tum scirent Timotheum fuisse damnatum, communicare illi sine periculo crediderunt, extraneos esse a Dei ecclesia judicamus, secundum consequentiam regularem nulla eis venia nec spe restitutionis ullo modo remanente: sicut 83. regula de talibus aperte decernit, cujus initium est: Si quis episcopus a synodo, &c. Quapropter & noster apostolicus merito populis officia hujusmodi clericorum prohibuit; eorum inquam, quos non tam ipse damnavit, quam a sanctis patribus jamdudum damnatos esse monstravit. Præterea sanctissimus papa Alexander a beato Petro quintus, qui potius in camino ignis concremari, quam mentiri fortissimus athleta delegit, ipse namque nec loquendum eis esse testatur C quibus & episcopus pro sceleribus eorum sentitur adversus: & hoc ex ipsius principis apostolorum auctoritate confirmat, ita dicens capite 6. Beatus Petrus in ordinatione sancti prædecessoris nostri Clementis instruens clerum & populum ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, nolite vos expectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse: sed observare prudenter debetis, & voluntati ejus absque commonitione obsecundare, & avertere vos ab eo cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsidentis. D Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis qui exterminare Dei ecclesiam volunt; &, cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est: & est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt: hic enim per amicitiarum speciem quæ inimica sunt gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat. Ubi ergo ipse princeps apostolorum tam stricte prohibet ne quis eis saltem loquatur qui apostolicis institutis non obsecundare deprehendantur, ibi etiam evidentissime vetat ne populus missas aut reliqua officia hujusmodi ab eis recipiat. Mos enim populi Dei, juxta Augustinum pro lege tenendus, comprobat nobis cum canonibus, * ut E populus cujuscumque sacerdotis missas audiat, ejus etiam singulis salutationibus in missa respondeat. Quapropter populus hujusmodi prævaricatorum missas nullatenus recipiat, si ipsius principis apostolorum sententiam observare volet.

* forte ne

XVIII.

Sanctissimus papa Gregorius scribens ad reges Francorum de hujusmodi sacerdotibus canonum contemptoribus cap. 135. testatur, quod regnum ex culpa talium sacerdotũ prægravetur: & post pauca subjungit: Major, inquit, metuenda est locis illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei magis in se iracundiam promovent, quã per semetipsos populis placare debuerant.

Iuie

ANNO CHRISTI 1074. Iure ergo nostri temporis Gregorius populum A hujusmodi præsumptorum officia recipere prohibuit, quos sanctissimus æquivocus & regnum culpa sua prægravare, & Dei iracundiam in se magis provocare asseruit; scriptum est enim: *Qui averterit aurem suam ne audiat legem, execrabilis erit ejus oratio.* Quo crimine omnes obligantur, quicumque canonicis sanctionibus obstinato animo refragantur: unde & eorum officia merito populis interdicuntur, quorum orationes omnipotens Deus non dico non recipit, sed execratur. Sed jam ad ipsum vas electionis veniamus, qui & præsenti statuto nostri apostolici consonare non dubitatur. *Si is*, inquit, *qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumite,* B videlicet qui nolunt juxta ecclesiasticas sanctiones emendari, licet certis & publicis criminibus sint obligati. Item ad Thessalonicenses: *Renuntiamus autem vobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.* Et paulo post: *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur.* Cum quibus igitur apostolus fideles nec corporalem cibum sumere permittit, & a quorum consortio fideles discedere præcipit, de eisdem apostolicæ institutionis contemptoribus populo præcipit noster apostolicus, ut eis saltem ad dominicam mensam non com- C municaret, & eorum societati se saltem eo tempore subtraheret, cum illi contra fas & jus sacra mysteria in perniciem suam usurparent: juxta apostolum enim, *quicumque dominicum panem & calicem sumit indigne, corporis & sanguinis domini reus erit, & judicium sibi manducat & bibit:* quod omnes faciunt, qui fornicationem & avaritiam non solum exercere, sed etiam obstinato animo defendere præsumunt: de quibus apostolus dicit: *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt:* qui etiam pro eisdem criminibus juxta canonicas sanctiones damnati interdictum sibi officium temeraria usurpatione frequentant. Nempe ipsi quos proprie vocamus pœnitentes, licet pro hujusmodi criminibus canonicæ disciplinæ colla submittant, D non tamen divinis sacramentis tam temere approximant. Vnde, juxta sententiam beati Innocentii papæ, nec infirmos pœnitentes & reliquos ægrotantes sacro chrismate ungi licet, quibus, inquit, pœnitentibus reliqua denegantur sacramenta, ne sibiipsis damnationem potius quam remissionem acquirant, si eadem tam indigni, nondum sane per pœnitentiam ad plenum purgati, percipiant. Si ergo pœnitentes etiam canonice pro criminibus suis satisfacientes divinis sacramentis judicantur indigni, quanto magis illi qui non pœnitere, sed culpas suas jamdudum publicatas pertinaciter defendere conantur, qui & obstinato animo resistentes etiam Spiritum sanctum blasphemare E probantur. Sic enim beatus Damasus papa in epistola ad sanctum Aurelium Carthaginensem archiepiscopum testatur. Violatores, inquit, canonum voluntarii graviter a sanctis patribus judicantur, & a Spiritu sancto, cujus instinctu ac dono ditati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui etiam contra sanctos canones non necessitate compulsi, sed libenter, ut præfixum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum:

Prov. 28. — 1. Cor. 5. — 2. Thes. 3. — 1. Cor. 11. — 1. Cor. 15.

ANNO CHRISTI 1074. quoniam, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus nisu & gratia iidem sancti canones sunt editi. Itaque illi sacerdotes, qui tam gravissimis criminibus sunt obligati, imo qui pro eisdem secundum canonica instituta jam sunt damnati, nullatenus nisi in perniciem suam sacrificare possunt: unde & illi non parum deliquerunt, quicumque ipsis in propriam necem sacrificare usurpantibus per solitas responsiones in missa scienter cooperari præsumerent: non enim pro parvo crimine haberetur, si quis alicui seipsum crudeliter occidenti scienter cooperaretur. Sapientissime ergo vir apostolicus populum hujusmodi præsumptorum usurpationibus interesse prohibuit, quas non solum ductoribus eorum, sed & receptoribus, perniciosas esse non ignoravit. Sic enim ipse dominus a Core ejusque sequacibus sacrificandi officium usurpantibus reliquos filios Israel discedere præcepit, ne peccatis eorum involverentur, sicque crudelissima morte cum eisdem damnari mererentur. Nam ipsi hæresiarchæ, videlicet Core, Dathan, & Abiron, cum universa eorum substantia vivi ad infernum ex improviso descenderunt: sequaces vero eorum per ignem a domino penitus comburi meruerunt. Horum itaque subitaneam & crudelissimam ultionem illi diligenter attendant, qui contra apostolica præcepta interdictum sibi sacerdotale officium obstinata temeritate usurpant: nec otiose mortem Osez considerent, qui, cum David arcam domini de Philistiim in novo plaustro reduceret, a domino percussus interiit, eo quod arcam, licet jam casuram, manu sustentare præsumpserit. Si enim ille merito periit, qui temere quidem, sed benigne, arcam domini tantum tetigit, quanto magis ille qui contra fas & jus ipsum corpus domini contrectare sibique incorporare præsumit indignus?

XIX.

Quidam tamen satis imperite nostro apostolico objiciunt quartum Gangrensis concilii capitulum: Quicumque discernit a presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit. Hoc etiam capitulum juxta Petri apostoli attestationem in suam ipsorum perniciem depravantes ita pronuntiant: Quicumque recusaverit missam conjugati presbyteri, anathema sit: videlicet ut eos anathematizatos esse demonstrent, qui apostolicis institutis obedientes incontinentium sacerdotum missas recipere detrectant. Sed frustra: nam prædictum caput illos tantum anathematizat qui respuunt presbyteri oblationem, non qui modo habet, sed qui quondam habuit uxorem. Eo enim tempore, ut prologus Gangrensis concilii testatur, erant hæretici, sectatores cujusdam Eustathii, qui legitimas nuptias quasi mortale crimen condemnabant, asserentes nullum in conjugali gradu positum spem habere apud dominum: unde & oblationes presbyterorum etiam ante ordinationem legitime conjugatorum respuisse traduntur; quippe legitimum conjugium pro mortali crimine deputantes: quales etiam si quis hoc tempore perpetrasse detegitur, altari ministrare juxta canones non permittitur. Merito ergo anathematizantur iidem hæretici dogmatizantes contra illud apostoli: *Si acceperis uxorem, non peccasti.* 1. Cor. 7.
& illud: *Oportet episcopum unius uxoris esse virum.* 1. Tim. 3.
Sæpe positum autem nostri apostolici institutum nulli prohibet audire missam illius presbyteri, qui juxta apostolicam permissionem ante sacrum ordinem unam tantum uxorem habuit, quando & sine crimine uxorem ducere potuit; sed illius presbyteri qui contra apostolum in crimine fornicationis detegitur

ANNO CHRISTI 1074. detegitur jacere; quem ipse apostolus & reliqui A sancti patres, successorque eorum noster apostolicus, a sacratissimo officio segregavere. Igitur quicumque hujusmodi presbyterorum missas respuit, nullatenus tamen superiori Eustathianorum anathemati subjacebit, cum optime apostolo consentiat, qui & sacerdotibus continentiam indicit, & fideles prævaricatoribus sermonum ejus admisceri non permittit. Notandum autem, quod noster Gregorius juxta sanctorum patrum statuta prius incontinentes presbyteros officio privavit, postmodum populo, ne eorum officia reciperet, interdixit: unde non tam incontinentium quam pro incontinentia damnatorum missas audire prohibuit: ne & populus se juxta Antiochenum concilium sub excom- B municatione poneret, si eorum officia recipere præsumeret. Ipse autem Spiritus sanctus per Samuelem prophetam docet populum, ut canonicis institutionibus nostri apostolici potius obediat, quam hujusmodi præsumptorum sacrificia in periculum suum recipiat. Dicit enim: *Melior est obedientia quam victima, & auscultare magis, quam offerre arietum adipem: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* Igitur populus apostolicis institutis obediens inobedientium sacerdotum officia & sacramenta recusat, ne ipse crimen idololatriæ per inobedientiam incurrat. Item dominus alibi protestatur: *Misericordiam volo, & non sacrificium*, scilicet ut quibus placens Deo per obedientiam potius C animæ suæ misereatur, cui potissimum est miserendum, quam cum inobedientia, aut per se aut alium domino offerat sacrificium. Libet autem considerare quam clementer noster apostolicus etiam ipsos contemptores canonum in superioribus statutis tractavit, quos tantum a tali officio removit, quod tamen nullatenus nisi in perniciem suam celebrare possent, si canonicis sanctionibus repugnantes ipsum Spiritum sanctum blasphemare non desisterent. Ipsorum sane diuturnam obstinationem jamdudum acrius plectendam nondum debita severitate punivit. Sed illos, ut saltem adhuc redirent ad cor, paterno affectu expectavit, ut vel in hoc suam damnationem cognoscere vellent, cum populum a D recipiendis eorum officiis justissime prohibitum negare non possent.

[1. Reg. 15.] [Matth. 12.]

XX.

Fortassis autem aliquis dicit, cur noster Gregorius tam contraria nostræ consuetudini statuta observari præceperit, cur non potius nostram consuetudinem quasi misericordi dissimulatione tolerarit. Sed ille audiat quid beatus Leo papa, qui sacratissimo Calchedonensi concilio præfuit, decernat; qui Anatolii præsulis Constantinopolitani præsumptionem cohibens ita pronuntiat: quod in reatum Romani pontificis deputetur, si institutio canonum eo non prohibente, & in hoc quasi connivente alicubi violetur. Item sanctissimus nostri apo- E stolici homonymus scribens Victori episcopo hanc terribilem & generalem sententiam protulit: Quisquis ad hoc facinus, videlicet simoniacæ aut neophytorum hæreseos, emendandum officii sui consideratione vehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem, a quo prius hoc piaculare flagitium & crimen sumpsit exordium. Igitur & ille nihilo minus Ebionis hæresiarchæ particeps detegitur, quicumque pro debito officii illius hæresim, id est Iudaicam incontinentiam, modernis sacerdotibus prohibere non studuerit. Ipsa quoque sacratissima concilia, ex quibus statuta nostri apostolici profluxerant, adeo amplexati sunt sancti pa-

tres, ut, sicut ipsorum scripta testantur, potius seipsos diversis tormentis affligi, imo se potius crudeliter occidi permitterent, quam violatoribus earumdem sanctionum consentire vellent. Ob hanc causam magnus Athanasius patriarcha Alexandrinus post diversas calamitates in exilium deportatur. Ob hoc etiam Felix papa Romanus ab episcopatu depositus martyrio legitur coronatus, & multi ejus presbyteri, diacones, & reliqui ex clero, etiam intra ecclesiam, ob eamdem causam, heu, crudelissime occisi leguntur; videlicet quia sectatoribus Arii in violationem Nicæni concilii assentiri nolebant. Hæc autem & hujusmodi innumerabilia ex ecclesiasticis historiis affatim colligere poteris. Dicat ergo quivis quomodo noster apostolicus sine suo periculo aut potius exitio negligere posset quin tam inevitabilium sanctionum non dico violatoribus, sed impugnatoribus, ex debito officii sui obviaret, quibus ipsos sanctos patres etiam usque ad sanguinem restitisse non ignoraret. Quamvis enim modo quidam non tam aperte cum Ario & reliquis hæresiarchis fidem sanctorum patrum impugnent, tamen eorum moralibus statutis cum ipsa quidem fide per eosdem sanctos patres eodem tempore eadem subscriptione roboratis obstinate resistunt, quæ & cum eadem fide ex sacratissimo fonte scripturarum emanaverunt.

Sed in hac eorum nefandissima rebellione etiam ipsam fidem sancti patres probantur annullare, cum in authenticis sanctionibus auctoritatem illorum pro nihilo ducunt, qui & fidem sua auctoritate confirmaverunt. Nullatenus sane alicui fides sanctorum patrum proderit, qui eorum canonicis atque moralibus præceptis non obedire, sed pertinaciter resistere studuerit: nam, ut Iacobus frater domini testatur, *Fides sine operibus mortua est*; qualem & dæmones habere fatetur. Non ergo minus est resistendum pertinacibus authenticarum institutionum impugnatoribus, quam sacræ fidei violatoribus, cum & dæmonibus assimilentur quicumque institutionem sanctorum patrum in fide tantum & non etiam in conversatione pro viribus affectantur, qui & culpam, quia humanum fuit committere, diabolico instinctu non timent pertinaciter defendere. Amplius ipsum vas electionis in sua persona omnibus ecclesiasticis pastoribus dicit: *Si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit: væ enim est mihi, si non evangelizavero.* Quomodo ergo noster apostolicus istud væ subterfugere posset, si gregem sibi commissum juxta ipsius apostoli præcepta instituere negligeret? Sanctus etiam Spiritus per Ezechielem prophetam cuilibet pastori terribilem proponit conditionem: *Si*, inquit, *non dixeris peccatori: Morte morieris, & ostenderis ut recedat ab iniquitatibus suis, ipse quidem in peccatis suis morietur, sanguinem autem ejus de manu tua exquiram. Si autem dixeris, & ille contempserit, & non obedierit, ille in sceleribus suis morietur, tu autem animam tuam liberabis.* Hac quidem translatione S. Augustinus in sermone de psalmo 49. utitur, statimque suis auditoribus subjungit: Dico vobis, libero animam meam; in magno enim sum non periculo sed exitio constitutus, si tacuero. Satis ergo patet quam immerito quidam nostro apostolico pro superioribus statutis indignentur, qui tam inevitabili necessitate coactus eadem instituisse detegitur, videlicet ne propriæ mortis crimen incurreret, si nos ex debito officii sui instituere negligeret.

[ANNO CHRISTI 1074.] [Iacob. 2.] [1. Cor. 9.] [Ezech. 33.]

XXI.

Præterea si ob hoc nostro apostolico indignari satagunt, cur non potius illis 318. sanctis patribus

ANNO CHRISTI 1074.

in Nicæa congregatis, ut 630. patribus in Calchedone congregatis & coadunatis indignantur, qui, ut prædictum est, contra simoniacos & incontinentes altaris ministros multo acriores sententias protulerunt quam noster apostolicus. Indignentur sane sanctissimo papæ Clementi, qui martyrio sua decreta confirmavit, quem ipse princeps sibi successorem destinavit. Legitur enim in decretis ejus cap. 46. quod incontinentes penitus ab altaris officio removerit, quod etiam cohabitationem extranearum feminarũ clericis prohibuerit, quod violatores hujusmodi institutionis prorsus anathematizaverit. Indignentur etiam beatissimo papæ Silvestro, qui in apostolica sede constitutus incontinentiam totius mundi presbyteris, ut prędictum est, prohibuit, & omnes huic decreto repugnantes in perpetuum damnandos esse decrevit. Indignentur etiam beato martyri Damaso papæ, cujus auctoritate secunda universalis synodus Constantinopolitana legitur roborata. Item sanctissimo papæ Leoni Calchedonensium canonum auctori, quorum uterque eadem & apostolica auctoritate in decretis suis, ille quidem cap. 4. hic autem cap. 5. ita generaliter decrevere: Omnia decretalia cunctorum pontificum prædecessorum nostrorum constituta, quę de ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita omnibus episcopis ac cunctis generaliter sacerdotibus custodire debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Indignentur etiam sanctissimi nostri apostolici æquivoco, qui sub generali anathemate damnavit omnes a sacratissimis quatuor conciliis dissentientes. Sed cum nullus sanæ mentis hujusmodi sanctis patribus sententiis indignetur, patet evidentissime, quam irrationabiliter quidam nostri apostolici institutis indignentur, in quorum promulgatione nullatenus a sanctis patribus discrepavit, excepto hoc tantum, quod non tam severe, ut illi, contemptoribus canonum obviavit. Illos enim clericos ab officio tantum privavit, quibus sancti patres non modo officium, sed & veniam, & ecclesiasticam communionem denegavere. Nil denique novi noster apostolicus nobis observandum injunxit, quod etiam si fecisset, non tamen sine periculo ejus contemni præceptum posset. Nam apostolica sedes ex divina confessione hunc semper obtinuit & obtinebit primatum, ut totius mundi ecclesias non solum antiquis institutis, sed etiam novis disponat, prout diversorum necessitas temporum postulat. Cogunt enim, ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, multas invenire medicinas multorum experimenta morborum. Hoc utique diversa Romanorum pontificum decreta testantur, in quibus ipsi diversis temporum necessitatibus consuluisse leguntur.

XXII.

Incassum autem publici contemptores apostolicę institutionis inducias suæ damnationis a nostro apostolico quærunt, quos, ut prædictum est, sancti patres absque omnibus induciis damnaverunt. In dubiis enim rebus, licet veris, nondum tamen publicatis, necessario conceduntur induciæ, ut juxta sanctiones apostolicorum virorum Felicis & Iulii, & reliquorum, ipse accusatus possit se contra accusatores pleniter præparare ad abluenda crimina: unde & beatus Eleutherius a beato Petro duodecimus in decretis suis cap. 1. testatur: Induciæ non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præpropere agi a quacumq; parte videatur, quia per subreptionem multa proveniunt. Iure ergo illi absque induciis damnantur, qui culpam suam jamdudum a sanctis patribus diffinite damnatam non negare, sed publice contra apostolica statuta conantur defensare. Nempe beatus Gregorius ab omni catholico pastore merito imitandus, contemptores sedis apostolicæ etiam ante peractam culpam solebat excommunicare. Sic enim Maximum per ambitionem Salonitano episcopatui inthronizatum, & omnes ejus ordinatores excommunicavit, quos eadem excommunicatio, nondum peracta culpa pro qua excommunicati sunt, obligavit: nam priusquam Maximus ordinaretur, sub excommunicatione prohibuit sanctus Gregorius ne hoc præsumeretur: quod præceptum contemnentes episcopi, cum ordinarent eumdem Maximum, ante peractam ordinationem erant excommunicati juxta attestationem sancti Gregorii: scribit enim in epistola ad eumdem Maximum præsumptorem, ita detestans ejus consecrationẽ: Quam rem, inquit, nos consecrationem dicere nullo modo possumus, quia ab excommunicatis celebrata est. Non enim post ordinationem excommunicandos, sed in ipsa ordinatione dixit excommunicatos. Sic idem apostolicus per subdiaconem suum Natalem Salonitanum episcopum absque induciis, si præcepto ejus non obedisset, pallio & communione censuit privandum esse. Sic, inquam, ipse & reliqui ejusdem sedis episcopi quoslibet & absque induciis damnaverunt, qui aliquam rem sub excommunicatione vel officii suspensione prohibitam temerarie usurpaverunt. Has ergo & hujusmodi rationes moderni præsumptores caute considerent, nec deinceps injuste se absque induciis damnatos esse existiment. Forsitan autem aliquis adeo delirat, ut subditos cujuslibet episcopi per ipsum tantum non per Romanum pontificem damnari posse dicat.

XXIII.

Sed illi ipsa veritas in euangelio contradicit, quæ beato Petro principaliter inter reliquos apostolos hoc privilegium concessit: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in cælis*: qui enim generaliter omnes apostolicæ potestati subjecit, nullo modo alicujus episcopi subditum excepit: unde idem apostolus & a senioribus sui temporis, id est presbyteris, sive episcopis, & ab eorum subditis, obedientiam generaliter exegit, cum tam subditis quam prælatis, tam feminis quam viris, specialia vivendi præcepta in epistolis suis tradiderit: quod incassum ipse faceret, si non generaliter omnes ejus institutioni obedire deberent. Beatus quoque Anacletus ab ipso principe apostolorum presbyter ordinatus in decretis suis cap. 3. testatur: Sacrosancta Romana & apostolica ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso domino nostro primatum obtinuit, sicut ipse beato Petro dixit: *Tu es Petrus*, &c. Ergo hæc apostolica sedes cardo & caput omnium ecclesiarum a domino non ab alio est constituta, & sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ domino disponente reguntur. Item beatus Gelasius doctor apostolicus cap. 11. Cuncta per mundum novit ecclesia quod sacrosancta Romana ecclesia de omni ecclesia fas habeat judicare, nec cuiquam de ejus liceat judicare judicio: siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemini appellare licitum est.

Matth. 16. *Ibidem.*

Sed nec illa pręterimus, quod apostolica sedes, sine ulla synodo præcedente, exolvendi quos synodus iniqua damnaverat, & damnandi nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Et hoc nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus apostolus domini voce & tenuit, & semper retinebit. His autem sanctissimi patres Callistus, Fabianus, Sixtus, Silvester, Iulius, & reliqui innumerabiles

ANNO CHRISTI 1074.

biles adstipulantur, qui adeo amplexati sunt veritatem, ut potius mori quam mentiri desiderarent. Hujus ergo privilegii auctoritate beatus Simplicius papa XLIX. Gregorium Mutinensem episcopum Ravennatis archiepiscopi suffraganeum a ditione ejusdem archiepiscopi penitus absolvit, & hoc ideo, quia idem archiepiscopus eum invitum Mutinensi cathedræ inthronizavit. Item sanctus Gregorius Honoratum Salonitanæ ecclesiæ archidiaconum, qui jam ex archidiaconatu ad presbyterium devenit, invito etiam episcopo ad pristinum gradum reduxit, deposito quidem eo quem idem Salonitanus episcopus in locum ejus ordinavit. Quapropter apertissime desipiunt, seque reos apostolicæ auctoritatis efficiunt, quicumque ejus potestati temere B præjudicant, cum cujuslibet episcopi subditos non per Romanum pontificem, sed per proprium tantummodo antistitem, ligari vel solvi posse confingant. Præterea beatus Leo papa, qui quartam universalem synodum Calchedone congregavit, item Vigilius papa, sub quo quinta universalis synodus Constantinopoli convenit, item beatus pater Gregorius, hi, inquam, singuli eadem auctoritate præcipui, pene eadem voce in decretis suis verissime testantur hoc modo: Sancta Romana ecclesia vices suas ita aliis impertivit ecclesiis, ut in partem vocatæ sint solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde liquido demonstratur, quod quilibet episcopus nec super gregem sibi commissum tantam potestatem habeat, quantum præsul apostolicus: qui C licet curam suam in singulos episcopos diviserit, nullo modo tamen seipsum sua universali & principali potestate privavit: sicut nec rex suam regalem potentiam diminuit, licet regnum suum in diversos duces, comites sive judices diviserit. Cum igitur dominus apostolicus in omni ecclesia tam principalem potestatem habeat, ut etiam invito episcopo cujuslibet ecclesiæ quidquam in ea juxta canonicas sanctiones possit disponere, quis denegare poterit, quin ubique gentium tam subditos episcoporum, quam ipsos episcopos apostolicæ institutionis contemptores damnare possit.

XXIV.

His autem rationibus & hoc declaratur, quod D cujusvis episcopi parochianus potius domino apostolico quam proprio episcopo obedire debet, cum auctoritas proprii nullatenus eum ab apostolica damnatione valeat liberare, si apostolicis præceptis inobediens extiterit. Et e contra dominus apostolicus, si ei obedierit, eumdem ab omni violentia proprii episcopi facillime poterit defendere, videlicet & ipsum parochianum ejus ditione penitus emancipando, & episcopum ab injuria per correptionem & damnationem apostolica auctoritate refrenando. Attendat sane cujusvis episcopi subditus, ne vel proprio episcopo contra apostolica præcepta obediat in aliquo, cum sanctus Gregorius archidiaconum Salonitanum in locum Honorati jam depositi subrogatum deposuerit, eo quod idem proprio episcopo se in locum illius ordinari post apostolicam prohibitionem obedierit. Hinc etiam patet quam apertissime illi desipiant qui dicunt, quod subditi cujuslibet episcopi apostolicæ sedi nullatenus obedire debeant, si proprio antistiti obediant, cum a sancto Gregorio & ille merito degradaretur, qui & per obedientiam episcopi sui apostolicæ sedi adversus fuisse detegitur. Nempe nullus debitam obedientiam proprio episcopo exhibere poterit, nisi qui apostolicæ sedi principaliter obedire studuerit. Omnis enim qui vult esse episcopus, hoc maxime subditis suis inculcat, ut sanctorum patrum institu-

A tis absque omni contradictione obediant: quæ, ut prædictum est, apostolicæ sedi principaliter ab omnibus obediendum esse denuntiant. Quicumque ergo suo legitimo pastori debitam obedientiam exhibuerit, etiam principaliter domino apostolico obedire studebit. Nam juxta ipsius veritatis edictum: Discipulus non est honorandus super magistrum. *Matth. 10.* Si autem dominus apostolicus proprio & legitimo pastori jure præponitur, quanto magis illi qui nec nititur esse quod dicitur. Has ergo & hujusmodi rationes quicumque, saltem ex rudibus, fideliter inspicere dignabitur, nullatenus prædicta nostri apostolici statuta proscribere conabitur; præsertim cum videat evidentissime eadem ex sanctorum patrum sententiis, imo ex divinis scripturis, emanasse. Præterea vero quamplures alias rationes superioribus annectere, & innumerabilia sanctorum patrum exempla præfatis statutis assignare, hac consideratione prætermisi, ne gravis essem idiotis, quibus hic specialiter satisfacere proposui: quibus pauca ex multis tam indubitatæ veritatis sufficere possunt, si indagandæ potius veritati, quam infructuosæ contentioni operam dare volunt.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

*** De eadem synodo Romana occasione consecrationis Hugonis Diensis episcopi, quemadmodum supra dictum est, hæc habet Hugo Flavinianensis abbas in chronico Virdunensi p. 196. tomi I. bibliothecæ nostræ novæ librorum mss.

Cum ergo Romæ positi (Anselmus scilicet Lucensis & Hugo Diensis) præstolarentur diem consecrationis suæ, venerunt nuncii regis Henrici Romam, rogantes, ne contra morem prædecessorum suorum dominus papa eos consecrare vellet, qui episcopatus electionem solam, non autem donum per regiam acceperant investituram. At ipse convocatis cardinalibus legationem regis aperuit, & quid sibi ad hoc respondendum, quid esset faciendum ammonuit. Quibus respondentibus usum ecclesiæ hunc esse, hunc haberi pro lege, cum auctoritas eis nulla ad hoc suffragaretur, in Lucensi tamen electo eis adquievit, ut consecrationem ejus differret, donec investituram episcopatus ex regio dono accepisset. In Diensi vero adquiescere noluit, sed eum prima XL. hebdomada, sabbato in presbyterum, & dominica consecravit in episcopum. Et quia vidit hoc sanctorum patrum adversari decretis, ut in canonica electione episcopi prævaleret donum regis, immo multoties ipsam electionem immutaret, vel potius irritam faceret: eodem anno in Rom. synodo 50. episcoporum, considente presbyterorum & abbatum multitudine, juxta decreta pontificalia & institutiones canonicas ne hoc amplius a quoquam præsumeretur prohibuit sub interminatione anathematis, decretum faciens in hæc verba. *Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo vel abbati audientia conce-* E *datur. Insuper ei gratiam beati Petri, & introitum ecclesiæ interdicimus, quoad usque locum, quem sub crimine tam ambitionis, quam inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, cepit, deseruerit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item si quis imperatorum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet secularium potestatum, aut personarum, investituram episcopatus, vel alicujus ecclesiasticæ dignitatis, dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se astrictum sciat.* Sequutus est autem in hoc patrum exempla, licet jam per multa annorum curricula damnabilis hæc consuetudo inolevisset, & in usum conversa esset. Dicitur enim in VII. universali synodo a V. patriarchis

ANNO CHRISTI 1074.

& CCCL. patribus sub Adriano papa habita, capite III. Omnis electio episcopi, presbyteri, vel diaconi, a principibus facta, irrita maneat, secundum regulam quæ dicit: Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur & segregetur; omnesque qui illi communicant. Item, in VIII. universali synodo habita a V. patriarchis, sub Nicolao I. pontifice, cap...... promotiones vel consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis hæc sancta & universalis synodus, electione & decreto episcoporum fieri constituit, & statuit atque promulgavit, neminem laicorum principum & potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ vel metropolitæ, aut cujuslibet episcopi, ne inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, & attendere sibi usquequo regulariter a collegio ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si quis vero laicorum ad concertandum & cooperandum invitatur ab ecclesia, licet hujusmodi cum reverentia obtemperare asciscentibus. Quisquis autem secularium principum & potentum, vel alterius dignitatis laicus, adversus communem & consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere temptaverit, anathema sit, donec obediat & consentiat. Item ex concilio Niceno cap. VI. Per omnia manifestum est, quia si quis præter voluntatem & conscientiam, metropolitæ fuerit ordinatus, hunc sanctum & magnum concilium statuit non debere esse episcopum. Item ex concilio Antiocheno cap...... Si quis presbyter vel diaconus per sæcularem dignitatem, ecclesiam Dei obtinuerit, dejiciatur, & ipse & ordinator ejus a communione modis omnibus abscindatur, & sint sub anathemate sicut Simon magus a Petro. In electione igitur & consecratione domini Diensis evidenter ostenditur operata divinitas, quia per hanc occasionem sanctæ Dei ecclesiæ sub papatu domini Gregorii multis retro annis obnubilata electionis ecclesiasticæ splenduit veritas. Viderint igitur viri cordati, quid juris imperatoribus, regibus, & principibus, in electione pontificis reservetur. Commisit autem ei vices suas in Gallia, ubi plurimum simoniæ serpebat pestis iniqua: quia perrari illic erant, qui non essent aut simoniaci, aut a simoniacis ordinati, aut per manum laicam investiti. Plurimum illi inculcans, potestate data non abuti, quominus depravata corrigeret, damnanda recideret, sancta & honesta doceret, & docenda faceret.

ANNO CHRISTI 1074.

a CONCILIUM APUD S. GENESIUM IN CAUSA S. ANSELMI EPISCOPI LUCENSIS, contra Lucenses canonicos celebratum, anno domini MLXXIV. tempore Gregorii papæ VII.

Acta concilii quæ?

DE *a* rebus in hac synodo gestis ex scriptore quodam anonymo presbytero pœnitentiario apud Baronium hæc recitantur: *Convenerunt ergo quamplures iterum episcopi apud sanctum Genesium, quod castrum a civitate Lucana non multum distat: inter quos reverendissimus Albanensis episcopus nomine Petrus,* Igneus cognomento dictus, *vicem domini papæ agebat, qui cum eodem Lucensi episcopo sancto Anselmo, & cum reliquis omnibus, conspiratores illos excommunicavit. Unde insolabiliter illi dolentes & indignantes, totam civitatem malitiose commoverunt, atque freti auxilio perditissimi hominis quondam dicti Henrici regis, religiosissimum episcopum a civitate repulerunt, sed & prædictæ dominæ Mathildæ rebelles penitus facti sunt. Hujus itaque conspirationis nefariæ caput & princeps fuit quidam nomine Petrus, falsa professione canonicus, ordine damnationis suæ subdiaconus, mente superbus, incontinens moribus, verbis procax, corpore incompositus; vir sanguinum, & fomes omnium spurcitiarum, qui propter immensitatem malitiæ suæ factus est subito contumax præco Henricianæ tyrannidis.*

ANNO CHRISTI 1074.

a CONCILIUM ANGLICANUM QUO SANCTUS VULSTANUS DEPONITUR, anno domini MLXXIV. tempore Gregorii papæ VII.

Acta concilia quæ?

IN *a* rebus gestis sancti Vulstani apud Surium tomo 19. die Ianuarii legitur, quod hoc anno 1074. habita fuerit in Anglia synodus, qua injusto judicio synodali depositus est sanctus Vulstanus, quem magno miraculo ipse Deus paulo post sedi suæ restituit.

ANNO CHRISTI 1075.

a CONCILIUM ROMANUM II. PRO REFORMANDA ECCLESIA CELEBRATUM, anno domini MLXXV. tempore Gregorii papæ VII.

ANNO ab incarnatione domini † millesimo septuagesimoquarto, pontificatus vero domini Gregorii papæ † secundo, indictione 13. celebravit ipse dominus Gregorius papa Romæ synodum a sexto Kalendas Martii usque ad pridie Kalendas * præteriti mensis. Ubi interfuit archiepiscoporum, episcoporum & abbatum multitudo, atque diversi ordinis clericorum & laicorum copia. In qua inter cetera decreta quæ ibi gesta sunt, quinque de familia regis Teutonicorum, quorum consilio ecclesiæ * venduntur, a liminibus sanctæ ecclesiæ separavit, ita ut si abinde usque ad Kalendas Iunii Romam non venirent, & satisfacerent, excommunicati haberentur. Philippus rex Francorum, si nuntiis papæ ad Gallias ituris de satisfactione sua & emendatione securitatem non fecerit, habeatur excommunicatus. Liemarum Bremensem archiepiscopum pro inobedientia superbiæ suæ ab episcopali officio suspendit, & a corpore & sanguine domini interdixit. Guarnerium Strazburgensem ab episcopali & sacerdotali officio suspendit. Henricum Spirensem suspendit: Herimannum Bambergensem, si ante pascha non venerit satisfacturus, similiter suspendit. Item in Longobardia Guilielmum Papiensem, & Cunibertum Taurinensem suspendit. Dionysium Placentinum deposuit: Robertum ducem Apuliæ jam anathematizatum, & Robertum de Loritello invasores bonorum sancti Petri, excommunicavit.

† Non a natali domini, sed a die annuntiationis Virginis, & incarnationis Verbi, numerans annos, ut dictum est superius.

† Tertius autem incipit hoc anno die 22. Aprilis.

* sequentis

* vendebantur,

NOTÆ SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] Ad reformandam ecclesiæ disciplinam Gregorius anno 1074. synodum indixit, exordio quadragesimæ anni 1075. celebrandam, ad quam vocavit imprimis longius distantes Britannos episcopos & abbates. Tullensemque episcopum de simonia & cohabitatione cum muliere, quam haberet ut conjugem, diffamatum. Isembertus Pictavensis episcopus, qui per milites irruerat in episcopos causam incestuosi comitis cognoscentes, eorumque quosdam verberibus, quosdam contumeliis affecerat, ab officio suspensus, jussus est Romam venire, sicut etiam Benno Osnaburgensis episcopus & abbas Corbeiensis inter se litigantes. Citavit etiam Liemarum Bremensem archiepiscopum ob causam supra enarratam. Sigefridum Moguntinum archiepiscopum cum omnibus suis suffraganeis episcopis eidem synodo assistere præsentes mandavit. Ab Henrico rege per literas petiit, ut legatos ad synodum mittat, illosque non audiat qui discordias inter se seminant. Cunibertum Taurinensem episcopum, qui de invaso monasterio sancti Angeli accusabatur, jussit etiam advenire: sicut etiam Guilielmum Papiensem ob causam divortii inter Azonem & Mathildem. Hugonem militem, qui bona Taurinensis ecclesiæ invaserat ad reddendam rationem citavit. Ea quæ supra de Herimanni Bam-

Qui ad concilium vocati.

Bambergensis episcopi suspensione, & Dionysii Placentini episcopi depositione, in actis synodalibus recensentur, inveniuntur etiam apud Gregorium libri 2. epistola 54. & 76. & libri tertii epistola 3. In eadem synodo compositas fuisse discordias inter Pragensem & Moravensem episcopos declarat Gregorii epistola 53. libri 2. Constituta synodalia per universum orbem promulgari mandavit, scripsitque ad sanctum Annonem Coloniensem & Sigefridum Moguntinum episcopos epistolis voluit ab iisdem congregatis in sua diœcesi conciliis, ea præcipue quæ de continentia clericorum & pravitate simoniaca corrigenda decreta & constituta fuerant, promulgari. Baronius anno 1075. numero 10. & sequentibus.

ANNO CHRISTI 1075.

a CONCILIUM MOGUNTINUM IN QUO ROMANÆ SYNODI DECRETUM contra clericos concubinarios jussu Gregorii papæ est promulgatum, anno domini MLXXV.

Quo quamodus auctoritate hæc synodus indicta.

Ex a Gregorii pontificis epistola quarta libri tertii ad Sigefridum Moguntinum archiepiscopum scripta constat, quod pontifex post absolutam Romanam synodum ea quæ de continentia clericorum, ac de corrigenda simoniaca pravitate Romæ constituta fuerant, per diœcesim Moguntinam episcopis ac clericis omnibus insinuari voluerit: Sigefridum autem archiepiscopum eidem præcepto paruisse, synodum Moguntiæ congregasse, constitutionem apostolicam episcopis suis suffraganeis & clericis omnibus intimasse, nihil vero profecisse, testatur Lambertus his verbis: *Synodum autem hoc eodem anno mense Octobris Moguntiæ congregavit, ubi inter alios episcopos qui convenerant aderat Curiensis episcopus, apostolicæ sedis literas & mandata deferens, quibus ei sub interminatione gradus & ordinis sui præcipiebat, sicut antea quoque multis legationibus præceperat, ut presbyteros omnes qui intra suam diœcesim essent cogeret, aut in præsentiarum conjugibus renuntiare, aut se in perpetuum sacri altaris ministerio abdicare. Quod dum facere vellet, exurgentes qui undique assidebant clerici, ita eum verbis confundebant, ita manibus & totius corporis gestu in eum debacchabantur, ut se vita comite e synodo discessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano pontifici relinquendum, ut causam quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum quando & quomodo vellet peroraret.*

ANNO CHRISTI 1075.

a** CONCILIUM APUD SANCTUM MAXENTIUM IN PICTONIBUS, celebratum præside Gosselino archiepiscopo Burdegalensi 7. Julii, anno Christi MLXXV. Gregorii VII. papæ 3. Philippi I. Francorum regis 17.

Anno *æra Christianæ* MLXXV. inquit author anonymus chronici sancti Maxentini, quod vulgo Malleacense dicitur pag. 212. tomi II. novæ bibliothecæ mss. librorum, *Pictavis fuit concilium quod tenuit Giraudus legatus de corpore & sanguine domini, in quo Berengarius......... ferme interemptus est. Fueratque aliud concilium apud sanctum Maxentium 7. Kalendas Iulii, in quo erat major Gosselinus archiepiscopus Burdegalensis qui Archimbaudo successit, Vuillelmus Petragoricus & alii multi: istud primum fuit 7. Kal. Iulii, & aliud Idibus Ianuarii.* Hæc ille. Sunt quoque qui ejusdem Gosselini cura memorent, celebrata duo alia concilia, unum apud Mediolanum Santonum, alterum apud Burdegalam.

ANNO CHRISTI 1076.

a** CONCILIUM PICTAVENSE, CELEBRATUM IDIBUS IANUARII ANNI MLXXVI. præside Giraudo apostolicæ sedis legato.

De eo plura referre non possum quam quæ modo didicimus ex monacho sive Maxentiani sive Malleacensis cœnobii alumno. Illud vero mihi certum, diversum fuisse ab eo Pictaviensi concilio cui post unum alterumve annum præfuit Hugo Diensis ep. ut paulo post monebimus.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

In nupera collectione conciliorum Anglicanorum ab anno 1066. ad 1530. celebratorum, Londinensi synodo præmittitur alia synodus, quam vocant generalem, ex Eadmeri historiæ novorum libro tertio, variæque subjiciuntur editiones sequentis illius Londinensis, ex quibus in margine quædam adscripsimus cum integris subscriptionibus.

ANNO CHRISTI ....

a** CONCILIUM GENERALE SUB LANFRANCO, HABITUM DE MATRONIS & virginibus, quæ ad monasteria virginum confugere, ad castitatem suam, contra Normannorum insanam libidinem, privilegio veli tuendam; an ad sæculum redeant & fiant conjuges.

Ex Eadmeri hist. novorum lib. 3. p. 57. a Pag. 7. tomi II. conciliorum Britannicorum.

Quando ille magnus Vuilielmus hanc terram primo devicit, multi suorum sibi pro tanta victoria applaudentes, omniaque suis voluntatibus atque luxuriis obedire, ac subdi debere autumantes, non solum in possessiones victorum, sed & in ipsas matronas & virgines ubi eis facultas aspirabat, nefanda libidine cœperunt insanire. Quod nonnullæ prævidentes, & suo pudori metuentes, monasteria virginum petivere, acceptoque velo sese inter ipsas a tanta infamia protexere. Quæ clades, cum postmodum sedata, & pro temporis qualitate pax rebus data fuisset, quæsitum ab eodem patre Lanfranco est, quid de his quæ tali refugio suam pudicitiam servaverunt, ipse sentiret; essentne videlicet constringendæ in monasterio velum tenere, quod acceperant; necne. At ipse quæstionem ipsam consilio generalis concilii taliter solvit; ut eis pro castitate quam se tam manifestæ rei ostensione amare testatæ fuerant, debitam magis reverentiam judicaret exhibendam, quam ullam servandæ religionis continentiam, nisi propria illam voluntate appeterent, violenter ingerendam.

ANNO CHRISTI 1075.

CONCILIUM LONDONIENSE AUCTORITATE LANFRANCI DOROBERNENSIS ecclesiæ archiepiscopi pro reformandis ecclesiasticis constitutionibus & moribus ecclesiæ celebratum, anno domini MLXXV. tempore Gregorii papæ VII.

Anno incarnationis dominicæ millesimo septuagesimo quinto, regnante glorioso Anglorum rege Vuilielmo, anno regni ejus nono, congregatum est ' Londoniæ, in ecclesia beati Pauli apostoli, concilium totius Anglicæ regionis, episcoporum videlicet; & abbatum, nec non & multarum religiosi ordinis personarum, jubente, atque eidem concilio præsidente Lanfranco sanctæ Dorobernensis ecclesiæ archipræsule, totiusque Britanniæ insulæ primate, considentibus secum viris venerabilibus, Thoma Eboracensi archiepiscopo, Vuilielmo Londoniensi episcopo, Goiffrido Constantiensi, qui, cum transmarinus esset episcopus, in Anglia multas possessiones habens, cum ceteris in concilio residebat, Vualchelino Vuintoniensi, Herimanno Syraburnensi, Vulstano Vuiricestrensi, ' Gualdero Here-

' Lundoniis *' Vualthero*

ANNO CHRISTI 1075.

Herefordensi, Gisone ' Vvellensi, Remigio Dorcacensi seu Lincolniensi, Herfasto Helmeanensi seu ' Norvvicensi, Stigando ' Slengensi, Osberno ' Oxoniensi, Petro ' Licifeldensi. Roffensis ecclesia per idem tempus pastore carebat. Lindiffarnensis, qui & Dunelmensis episcopus, canonicam excusationem habens, concilio interesse non poterat.

' Vvllensi, ' Norchavicensi, ' Seleugẽsi, ' Exoniẽsi, ' Licedfeldensi,

Et quia multis retro annis in Anglicano regno usus conciliorum obsoleverat, renovata sunt nonnulla quæ antiquis etiam noscuntur canonibus definita.

Ex concilio igitur Toletano IV. Milevitano, atque Bracarensi statutum est, ut singuli secundum ordinationis suæ tempora sedeant, præter eos qui ex antiqua consuetudine, sive suarum ecclesiarum privilegiis, digniores sedes habent. De qua re interrogati sunt senes, & ætate provecti, quid vel ipsi vidissent, vel a majoribus atque antiquioribus veraciter ac probabiliter accepissent. Super quo responso petitæ sunt induciæ ac concessæ usque in crastinum. Crastina autem die concorditer perhibuere, quod Eboracensis archiepiscopus ad dexteram Dorobernensis sedere debeat, Londoniensis episcopus ad sinistram, Vventanus juxta Eboracensem; si vero Eboracensis desit, Londoniensis ad dexteram, Vventanus ad sinistram.

Ex regula beati Benedicti, dialogo Gregorii, & antiqua regularium locorum consuetudine, ut monachi ordinem debitum teneant; infantes præcipue & juvenes in omnibus locis, deputatis sibi idoneis magistris, custodiam habeant, nocte luminaria ferant: generaliter omnes nisi a prælatis concessa " prioritate careant. Si quis vero aliquid proprii sine præfata licentia habere in morte fuerit deprehensus, nec ante mortem id reddiderit, cum pœnitentia & dolore peccatum suum confessus, nec signa pro eo pulsentur, nec salutaris pro ejus absolutione hostia immoletur, nec in cœmeterio sepeliatur.

" legendum est proprietate

Ex decretis summorum pontificum, Damasi videlicet & Leonis, nec non ex conciliis Sardicensi atque Laodicensi, in quibus prohibetur episcopales sedes in villis existere, concessum est regia munificentia, & synodali auctoritate, præfatis tribus episcopis, de villis ad civitates transire, Herimanno de ' Syraburna ad ' Serisberiam, Stigando de Seleugo ad Cicestrum, Petro de ' Licifeldo ad Cestrum. De quibusdam qui in villis seu vicis adhuc degebant, dilatum est usque ad regis audientiam, qui in transmarinis partibus tunc temporis bella gerebat.

' Scirabur-na ' Sarisberiam, ' Licefelde

Ex multis Romanorum præsulum decretis, diversisque sacrorum canonum auctoritatibus, ne quis alienum clericum, vel monachum, sine commendatitiis literis retineat vel ordinet.

Ad comprimendam quorumdam indiscretorum insolentiam, ex communi decreto sancitum est, ne quis in concilio loquatur præter licentiam a metropolitano acceptam, exceptis episcopis & abbatibus.

Ex decretis Gregorii majoris, nec non & junioris, ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctæ, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat, quoadusque parentela ex alterutra parte ad septimum gradum perveniat. Ut nullus sacros ordines, seu officium ecclesiasticum, quod ad curam animarum pertineat, emat vel vendat. Hoc enim scelus a Petro apostolo in Simone mago primitus damnatum est, postea a sanctis patribus vetitum & excommunicatum.

Ne ossa mortuorum animalium, quasi pro vitanda animalium peste, alicubi suspendantur: nec sortes, vel aruspicia, seu divinationes, vel aliqua hujusmodi opera diaboli, ab aliquo exerceantur. Hæc enim omnia sacri canones prohibuerunt, & eos qui talia exercent data sententia excommunicaverunt.

Ex conciliis Eliberitano & Toletano ' undecimo, ut nullus episcopus, vel abbas, seu quilibet ex clero, hominem occidendum, vel membris truncandum judicet, vel judicantibus suæ auctoritatis ' favorem commodet.

' primo can. 8. anno 400. celebrato. ' favore commendet.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Lanfrancus Dorobernensis archiepiscopus subscripsi.

Ego Thomas Eboracensis ecclesiæ archiepiscopus subscripsi.

Subscripserunt & alii episcopi, vel abbates, qui interfuerunt.

"** In collectione Anglicana omnes reversentur hoc ordine.

† Ego Lanfrancus Dorobernensis archiepisc. subscripsi.
† Ego Thomas Eboracensis ecclesiæ episc. subscripsi.
† Ego Vvilielmus Lundoniensis ecclesiæ episc. subscripsi.
† Ego Vvalchelinus Vvintoniensis ecclesiæ episc. subscripsi.
† Ego Gauffridus Constantiensis episc. & unus de Angliæ terræ primatibus subscripsi.
† Ego Hermannus Sarisberiensis ecclesię episc. subscripsi.
† Ego Vvlstanus Vvigornensis episcopus subscripsi.
† Ego Vvalterus Herefordensis episc. subscripsi.
† Ego Giso Vvellensis episc. subscripsi.
† Ego Remigius Lincolniensis episc. subscripsi.
† Ego Herfastus Norhvvicensis episc. subscripsi.
† Ego Stigandus Cicestrensis episc. subscripsi.
† Ego Osbernus Exoniensis episc. subscripsi.
† Ego Petrus Cestrensis episc. subscripsi.
† Ego Anschitillus archidiaconus S. Dorobernienfis ecclesiæ subscripsi.
† Ego Scotlandus abbas S. Augustini subscripsi.
† Ego Rivvalo abbas S. Petri Vvintoniæ subscripsi.
† Ego Athetelmus abbas Abandoniæ subscripsi.
† Ego Baldvvinus abbas S. Edmundi subscripsi.
† Ego Elvvinus abbas de Evesam subscripsi.
† Ego Alvvinus abbas de Rameseig subscripsi.
† Ego Serlo abbas Glaucestrensis subscripsi.
† Ego Fredericus abbas Verolamii subscripsi.
† Ego Levvardus abbas Muchelaniæ subscripsi.
† Ego Levvinus abbas de Coventre subscripsi.
† Ego Esvvardus abbas Abbatusberiæ subscripsi.
† Ego Osirich abbas de Hortuna subscripsi.
† Ego Tedvvinus abbas Eligensis subscripsi.
† Ego Vvluvoldus abbas Certiceig subscripsi.
† Ego Elnodus abbas Gleastinberie subscripsi.
† Ego Galanus de Vvincelcumbe subscripsi.
† Ego Vvarinus abbas Meldunensis subscripsi.
† Ego Eadmundus abbas Persoræ subscripsi.
† Ego Elsi abbas de Bada subscripsi.
† Ego Elevvinus abbas de Middeltune subscripsi.
† Ego Eadvvardus abbas de Cernel subscripsi.

"** *Aliud*

NNO RISTI 075.

*** *Aliud exemplar concilii Londoniensis anno domini 1075. præsidente Lanfranco archiepiscopo Dorobernia, & Thoma Eboracensi archiepiscopo, & cæteris episcopis, cum synodorum usus diu jam ante obsoleverat.*

Malm. estis f. Cant. 213.

ANNO domini millesimo septuagesimoquinto, regnante Vvilielmo, anno nono, congregatum est concilium in Londonia, præsidente Lanfranco archiepiscopo Dorobernienfi, considentibus secum Thoma archiepiscopo Eboracensi, & cæteris episcopis. Roffensis ecclesia per id tempus pastore carebat, Lindiffarensis (qui & Dunelmensis episcopus) canonicam excusationem habens, concilio interesse non potuit. Et quod multis retro annis in Anglico regno usus conciliorum obsoleverat; renovata sunt nonnulla, quæ antiquis etiam fuerant canonibus definita.

Ex concilio igitur Toletano quarto, Milevitano, atque Bracarensi, statutum est, Ut singuli, secundum ordinationis suæ tempora sedeant, præter eos qui ex antiqua consuetudine, sive suarum ecclesiarum privilegiis, digniores sedes habent. De qua re interrogati sunt senes & ætate provecti, quid vel ipsi vidissent, vel a majoribus aut antiquioribus veraciter ac probabiliter ipsi audissent: super quo responso petitæ sunt induciæ ac concessæ usque in crastinum. Crastina autem die concorditer perhibuere, quod Eboracensis archiepiscopus ad dextram Dorobernensis sedere debeat; Londoniensis episcopus ad sinistram; Vventanus juxta Eboracensem; si vero Eboracensis desit, Londinensis ad dextram, Vventanus ad sinistram.

Ex regula beati Benedicti, & ex antiqua regularium locorum consuetudine, Ut monachi proprium ordinem tenerent, & proprietate careant: si quis vero cum proprietate inconfessus obierit, in cœmeterio non sepeliatur.

Ex decretis summorum pontificum Damasi & Leonis, nec non ex conciliis Sardicensi & Laodicensi, in quibus prohibetur episcopales sedes in villis existere, concessum est regia munificentia, & synodali auctoritate, episcopis transire ad civitates, Hermano de Schireburne ad Salesberiam, Stigando de Selesia ad Cicestriam, Petro de Lichfield ad Cestriam.

Ex multis Romanorum præsulum decretis, diversisque sacrorum canonum auctoritatibus, ne quis alienum clericum, vel monachum, sine commendatoriis literis ordinet, vel retineat. Ad comprimendam quorundam indiscretorum insolentiam ex communi decreto sancitum est, Ne quis in concilio loquatur præter licentiam a metropolitano concessum, exceptis episcopis, & abbatibus. Ex decretis, Gregorii majoris & minoris, Ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctæ, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat, quoad usque parentela ex alterutra parte ad septimum gradum perveniat. Ut nullus sacros ordines seu officium ecclesiasticum emat, vel vendat. Ne sortes seu divinationes ab aliquo exerceantur. Ex conciliis Helibertano & Toletano decimo, Ut nullus episcopus vel abbas, seu quilibet ex clero, hominem truncandum membris vel occidendum judicet, vel judicantibus faveat.

NNO RISTI 075. veter. MS. in publi cad. tabr.

*** *Aliud exemplar ejusdem concilii.*

ANNO incarnationis dominicæ 1075. regnante glorioso Anglorum rege Vvilielmo, anno regni ejus nono, congregatum est Londoniis, in ecclesia beati Pauli apostoli, concilium Anglicæ regio-

A nis; episcoporum viz. & abbatum, necnon & multarum religiosi ordinis personarum, Lanfranco sanctæ Dorobernensis ecclesiæ archipresule, totiusque Britannicæ insulæ primate; considentibus secum viris venerabilibus, Thoma Eboracensi archiepiscopo, Vvilielmo Londoniensi episcopo, VVulstano Vvyricestrensi & aliis XI. Quia retro multis annis in Anglico regno usus conciliorum obsoleverat, renovata sunt nonnulla, quæ antiquis etiam canonibus noscuntur definita. Ex concilio igitur Toletano quarto, Milevitano, atque Bracarensi, statutum est, Ut singuli, secundum ordinationis suæ tempora sedeant, præter eos qui ex antiqua consuetudine, sive suarum ecclesiarum privilegiis, digniores sedes habent.

Vide hist. ecclesiast. S. Pauli p. 195.

Qualiter sit sedendum episcopis.

B Et tunc decretum est etiam ex regula beati Benedicti & dialogo Gregorii, generaliter omnes monachi, nisi a prælatis concessa, proprietate careant. Si quis vero aliquid proprii, sine præfata licentia habere, in morte fuerit deprehensus; nec ante mortem id reddidit cum pœnitentia & dolore, peccatum suum confessus; nec signa pro eo pulsentur, nec salutaris pro ejus absolutione hostia immoletur; nec in cœmeterio sepeliatur.

Contra proprietarios monachos.

Decretum est etiam, ex decretis majoris Gregorii, necnon minoris, Ut nullus de propria cognatione, vel uxoris defunctæ, seu quam cognatus habuit, uxorem accipiat, quoadusque parentela ex alterutra parte ad septimum gradum perveniat.

De matrimonio.

C Item, ut nullus sacros ordines seu officium ecclesiasticum, quod ad curam animarum pertineat, emat vel vendat. Hoc enim scelus a Petro apostolo in Simone mago primitus damnatum est. Postea a sanctis patribus vetitum & excommunicatum.

Contra simoniacos.

Nec ossa mortuorum animalium, quasi pro vitanda animalium peste, alicubi suspendantur; nec sortes, vel aruspicia, seu divinationes, vel aliqua hujusmodi opera diaboli ab aliquo exerceantur. Hæc enim omnia sacri canones prohibuerunt; & eos qui talia exercent, data sententia, excommunicaverunt.

Contra sortilegia.

Iterum, ut nullus episcopus, vel abbas, seu quilibet ex clero, hominem occidendum, vel membris truncandum judicet: vel judicantibus suæ auctoritatis favorem commodet. Hoc sancitum atque confirmatum est coram duobus archiepiscopis, & XII. episcopis, & Aschenillo archidiacono Dorobernensis ecclesiæ, & XXI. abbatibus de archipræsulatu Cantuariensi.

D

Contra judicium sanguinis.

In illis temporibus diversis auctoritatibus probatum atque ostensum est, quod Eboracensis ecclesia Cantuariensi ecclesiæ debeat subjacere; ejusque archiepiscopi ut primatis totius Britanniæ dispositionibus, in iis quæ ad Christianam religionem pertinent, in omnibus obedire.

De subjectione Eboracensis ecclesiæ.

E Subjectionem vero Dunelmensis episcopi, atque terminos a fluvio Humbre, usque ad ultimos fines Scotiæ, sub regimine Eboracensis ecclesiæ affirmaverunt; professionem cum sacramento vero, ob amorem regis, Eboracensi archiepiscopo Thomæ, Lanfrancus archiepiscopus relaxavit; scriptamque tantum professionem recepit, non præjudicans successoribus suis, qui sacramentum cum professione a successoribus Thomæ exigere voluerint.

Qui sunt de subjectione Eborac.

Cæterum de his videndus: Vvill. Malmesb. p. 65. b. & pag. 111. b. præcipue vero pag. 117. b. editionis Londinensis.

Relaxatur professio Eborac.

*** CONCILIUM

Anno Christi 1076.

** CONCILIUM VVINTONIÆ, HABITUM ANNO DOMINI MLXXVI. præsidente Lanfranco archiepiscopo Cantuariæ, & consedentibus, inter alios, Vvulstano episcopo Vvigornensi, &c.

De prohibendo conjugio canonicorum.

Ex præfatione concionis Saxonicæ.

DECRETUM est, ut nullus canonicus uxorem habeat: Sacerdotum vero in castellis, vel in vicis habitantium, habentes uxores, non cogantur ut dimittant: non habentes, interdicantur ut habeant. Et deinceps caveant episcopi, ut sacerdotes vel diaconos non præsumant ordinare, nisi prius profiteantur ut uxores non habeant.

Forma professionis castitatis ab ordinandis suscipiendæ.

Ibidem.

EGO frater N. promitto Deo omnibusque sanctis ejus castitatem corporis mei secundum canonum decreta, & secundum ordinem mihi imponendum servare, domino præsule N. præsente.

In principio libri epistolarum Ælfrici antiquiss. MS. & ecclesiæ Vvigornensi spectante, extat hæc eadem formula, ut ab ipso Vvulfstano, qui huic interfuit concilio, est exhibita: viz. Ego frater N. promitto Deo, *&c.* & cæt. ut supra: & in fine domino præsule Vvulfstano præsente.

Hujus canonis observatio, vel ex eo apparet, quod Gerardus archiepisc. Eboracensis, Anselmo archiep. Cantuariæ postea scribit. Cum ad ordines aliquos invito, dura cervice renituntur, ne in ordinando castitatem profiteantur.

** *Celebrati concilii apud Vvinceastram capitula, e libro Saxonico Vvigorniensis ecclesiæ; etiamque e libro Excestrensis ecclesiæ, usque ad hæc verba.*

HÆC est pœnitentiæ institutio: nam in illo libro ante hæc verba ponuntur capitula concilii apud Vvindlesoram celebrati in pentecosten.

1. De introitu episcoporum & abbatum per simoniacam hæresim.

2. De ordinationibus passim factis & per pretium.

3. De vita & conversatione eorundem.

4. Quod episcopi bis concilia celebrent per annum.

5. Vt episcopi, archidiaconos & cæteros sacri ordinis ministros in ecclesiis suis ordinent.

6. Vt episcopi liberam facultatem habeant, per diœcesim, tam de clericis quam de laicis.

7. Vt episcopi & sacerdotes laicos invitent ad pœnitentiam.

8. De apostaticis clericis & monachis.

9. De episcopis, ut certas sedes habeant, & ut nullus conspirationem faciat contra principem.

10. Vt laici decimas reddant, sicut scriptum est.

11. Vt nullus invadat ecclesiastica bona.

12. Vt nullus clericus secularia arma ferat.

13. Vt clericis & monachis digna reverentia exhibeatur. Qui hæc non fecerit, anathema sit.

Anno Christi 1076. Ex pervetusto Cod. MS in bibl. Cottoniana, sub effigie Tiberii [C. 1. n. 3.]

** *Capitula concilii apud Vvintoniam celebrati.*

1. QUOD nulli liceat duobus episcopatibus præsidere.

2. Quod nullus per simoniacam hæresim ordinetur.

3. Quod extranei clerici, sine commendatitiis literis non recipiantur.

4. Quod ordinationes certis temporibus fiant.

5. De altaribus, ut lapidea sint.

6. Quod sacrificium de cervisia, vel sola aqua non fiat; sed solummodo aqua vino mixto.

7. De baptismate, quod in pascha & pentecoste solummodo celebretur, nisi periculum mortis fuerit.

8. Vt in ecclesiis, nisi ab episcopis consecratis missæ non celebrentur.

9. Vt in ecclesiis corpora defunctorum non sepeliantur.

10. Quod tintinnabula non pulsentur quando missa celebratur tempore secreti.

11. Quod de criminibus soli episcopi pœnitentiam tribuant.

12. Quod monachi, qui habitum dimiserint, neque in militia, neque in conventu clericorum recipiantur, sed excommunicati habeantur.

13. Quod quisquis episcopus omni anno synodum celebret.

14. Vt decimæ ab omnibus reddantur.

15. Vt clerici, aut caste vivant, aut ab officio recedant.

16. Vt calices non sint cerei, vel lignei.

** *De pœnitentia eorum, qui alios occidunt in bello.*

Anno Christi 1076. Ex vetusto libro Saxonico, ad Vvigorn. eccl. quondam spectante.

HÆC est pœnitentiæ institutio secundum decreta Normannorum præsulum, auctoritate summi pontificis, confirmata per legatum suum Ermenfredum episcopum Sedunensem, imponenda illis hominibus, quos Vvilielmus Normannorum dux, suo jussu, & qui ante jussu sui erant, &, ex debito, ei militiam debebant.

1. Qui in magno prælio scit se hominem occidisse, secundum numerum hominum pro unoquoque uno anno pœniteat.

2. Pro unoquoque quem percussit; si nescit eum inde mortuum fuisse: si numerum retinet, pro unoquoque quadraginta diebus pœniteat, sive continue, sive per intervalla.

3. Si autem percussorum vel occisorum ignorat, ad arbitrium episcopi sui, quoad vivit, uno die in hebdomada pœniteat; aut si potest, vel ecclesiam faciendo, vel ecclesiam largiendo perpetua eleemosina redimat.

4. Qui autem neminem percusserit, si percutere voluerat, triduo pœniteat.

5. De clericis qui pugnaverunt, aut pugnandi gratia armati fuerunt, quia pugnasse eis illicitum erat secundum instituta canonum, ac si in patria sua peccassent pœniteant. Pœnitentiam monachorum secundum regulam suam, & abbatum judicia statuantur.

6. Qui autem tantum præmio adducti pugnaverunt, cognoscant se sicut pro homicidio pœnitere debere.

7. Sed qui in publico bello pugnaverunt pro misericordia tres annos pœnitentiæ eis episcopi statuerunt.

8. De sagittariis, qui ignoranter aliquos occiderunt, vel absque homicidio vulneraverunt, tribus quadragesimis pœniteant.

9. Quicumque, excepto hoc prælio ante regis consecrationem, victus quærendi causa per regnum discurrerunt, hostibus repugnantibus aliquos occiderunt, pro singulis uno anno pœniteant.

10. Qui autem non necessitate victus sed prædandi causa discurrerunt, & alios occiderunt, tres annos pœniteant.

11. Qui autem post consecrationem regis hominem occiderunt, sicut de homicidiis sponte cōmissis: hoc excepto, ut si quis de illis quemq, qui adhuc repugnabant regi, occidit vel percussit, sicut supra pœniteat.

12. De

12. De adulteriis, & raptibus, & fornicationibus quibuscumq; aesi in patria sua peccassent pœniteat.

13. De violatione ecclesiarum, similiter res quas de ecclesia abstulerunt: Si reddere eidem cui abstulerunt possunt, reddant: Si hoc non possunt alii ecclesiæ reddant. Si autē reddere noluerint; statuerunt episcopi ut neq; ipsi vendant, neque alii emant.

ANNO CHRISTI 1076.

** CONCILIUM VVINTONIÆ, TEMPORE LANFRANCI ARCHIEPISCOPI.

Antiq. Conn. impr. Novæ ... 114.

SEXTO anno celebratur concilium apud Vvintoniam in hæc verba. Anno ab incarnatione domini 1076. indict. 14. regnante in Britannia gloriosissimo rege Vvillielmo, præsidente Cantuariæ Lanfranco, totius Britanniæ primate; in Eboraco vero Thoma archiepiscopo: Eo inquam anno in Kalend. Aprilis habita est synodus Vvintoniæ convocata ab eodem Cantuariensis ecclesiæ primate. In qua fratris nostri Aylrici Cicestrensis quondam episcopi, causa canonice definita, & ad certum finem perducta est. Decretumque est ut nullus canonicus uxorem habeat. Sacerdotum vero in castellis, vel in vicis habitantium, habentes uxores, non cogantur ut dimittant; non habentes interdicantur ut habeant; & deinceps caveant episcopi, ut sacerdotes vel diaconos non præsumant ordinare, nisi prius profiteantur ut uxores non habeant; Nullusque clericus aut monachus in episcopatu alicujus suscipiatur, absque episcopi sui literis: Si quis vero monachus, etiam canonice susceptus fuerit, non permittatur ecclesiis publice deservire, &c. Statutum est etiam ne aliquis clericus civilis vel rusticus, de beneficio ecclesiæ, aliquod servitium reddat, præter illud quod fecit tempore regis Eduardi; Laici vero si de crimine suo accusati fuerint, & episcopo suo obedire noluerint, vocentur semel, & iterum & tertio: Si post tertiam vocationem emendari noluerint, excommunicentur: Si autem post excommunicationem & satisfactionem venerint, forisfacturam suam, quæ Anglice vocatur *Dserbyrnesse* seu *Cahslite*, pro unaquaque vocatione, episcopo reddant. Præterea statutum est, ut nullus filiam suam, vel cognatam, det alicui absque benedictione sacerdotali: Si aliter fecerit, non ut legitimum conjugium, sed ut fornicatorium judicabitur. Supplantationes vero ecclesiarum omnibus modis interdicimus.

** *Iusjurandum Roberti dicti Carnotensis episcopi.*

Cujus meminit Gregorius papa ep. IV. &c. lib. 14.

EGO Robertus promitto omnipotenti Deo, & beato Petro apostolorum principi, cujus corpus hic requiescit, quod in quocumq; tempore legatus apostolicæ sedis directus a domino nostro Gregorio, qui nunc est Romanus pontifex, vel ab aliquo successorum suorum item Romanorum pontificum ad me venerit, infra terminum, quem ideo legatus mihi constituerit, Carnotensem episcopatum, omni occasione sublata vel fraude dimittam, & cum bona fide studebo quatenus ecclesia illa secundum Deum ordinetur, nihil acturus me sciente per me vel per aliquam a me summissam personam, unde eadem ecclesia, vel clerici ejus, meo studio vel malitia læsionem aut detrimentum accipiant. Hoc sacramentum .... domino nostro Gregorio VII. papa, ego Cono humilis presbyter tituli Christi martyris & virginis sanctæ Anastasiæ scripsi, & in ecclesia beati Petri in confessione ad corpus ejus ubi factum est interfui, interfuerunt etiam Ioannes Portuensis episcopus, Theodinus archidiaconus, Gregorius, Bernardus, diaconi sanctæ Romanæ ecclesiæ, & alii duo, videlicet Ingelrannus decanus Carnotensis A ecclesiæ, & Ivo tunc magister scholarum in eadem ecclesia. Actum Romæ mense Aprili indict. 14.

ANNO CHRISTI 1076.

a CONCILIABULUM VVORMATIENSE, QUO SCHISMATICI EPISCOPI IUSSU HENRICI regis congregati Gregorium pontificatu amovendum esse declararunt, anno domini MLXXVI.

Occasio conciliabuli.

GREGORIUS a papa ad Henricum regem scripsit epistolam, qua cum eo vehementer expostulat, tum quod cum excommunicatis episcopis communicet, tum etiam quod investituras episcopatuum aliorumque beneficiorum illegitime sibi usurpet, & decreta synodalia contemnat. Quam cum numinis contemptor & cultor perfidiæ accepisset, legatosque eamdem afferentes contra jus B gentium carcere, verberibus & gravissimis injuriis afflixisset, mox adversus pontificem episcoporum excommunicatorum & schismaticorum conventiculum Vvormatiæ collegit, in quo per summam contumeliam ea constituta, edita, & declarata fuerunt quæ a Lamberto his verbis describuntur: *Legatio papæ scilicet vehementer regem permovit: statimque abjectis cum gravi contumelia legatis, omnes qui in regno suo essent episcopos & abbates Vvormatiæ dominica septuagesima convenire præcipit, tractare cum eis volens ad deponendum Romanum pontificem, si qua sibi via, si qua ratio pateret; in hoc cardine totam verti ratus salutem suam & regni stabilitatem, C si is non esset episcopus. Rex statuta die venit Vvormatiam, venerunt etiam episcopi & abbates amplissimo numero. Commode quoque conficiendis tantis rebus intervenit quidem ex cardinalibus Romanis Hugo cognomento Blancus, quem ante paucos dies propter ineptiam ejus & mores inconditos papa de statione sua amoverat; deferens secum de vita & institutione papæ scenicis figmentis consimilem tragœdiam, scilicet, unde oriundus, qualiter ab ineunte ætate conversatus, quam perverso ordine sedem apostolicam occupaverit, quæ ante episcopatum, quæ post acceptum episcopatum memoratu quoque incredibilia flagitia commiserit. Hujus auctoritatem tamquam divinitus sibi destinatam gratissime amplexati, & promptissime secuti, sententiam promulgarunt, quod papa esse non D possit; nec ullam juxta privilegium Romanæ sedis ligandi aut solvendi potestatem habeat, vel aliquando habuerit, qui tantis vitam probris ac criminibus commaculaverit. Cumque ceteri omnes damnationi ejus nihil hæsitantes subscriberent, Adalbero Vvirtzeburgensis episcopus, & Herimannus Metensis episcopus aliquamdiu restiterunt, dicentes, incongruum valdè & contra canonum scita esse, ut episcopus aliquis absens, absque generali concilio, sine legitimis & idoneis accusatoribus & testibus, necdum probatis criminibus, quæ objicerentur, condemnaretur, nedum Romanus pontifex, adversus quem nec episcopi, nec archiepiscopi cujusquam recipienda sit accusatio. Sed Vvilielmus Trajectensis episcopus, qui causam regis E pertinacius tuebatur, vehementer imminebat, ut aut cum ceteris in damnationem papæ subscriberent, aut regi, cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renuntiarent. Is eo tempore regi admodum carus acceptusque erat, eique rex omnium quæ privatim vel publice agenda erant, post se, ordinationem delegaverat, vir sæcularibus literis apprime eruditus, sed fastu nimio inflatus, vix se ipse ferebat. Igitur ex nomine omnium qui convenerant episcoporum & abbatum, plenæ contumeliarum literæ Romam destinantur, quibus denuntietur Romano pontifici, ut pontificatu, quem contra ecclesiasticas leges usurpasset, se abdicet; sciatque post eam diem quidquid agat, jubeat, decernat, irritum haberi.*

ANNO CHRISTI 1076.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S.J.

*** De eodem Vormatiensi conventiculo hæc noster Hugo Flaviniacensis: Verum novi dogmatistæ judicia apostolica spernunt, scripturas sanctas abjiciunt, de corde suo prophetantes, & mercedem scelerum traditi desideriis cordium suorum in suimet a Christo abjectione recipientes. Hii igitur concilio Vvormatiæ habito, ubi omnis quam patimur calamitas exorta est, abjecerunt a se jugum disciplinæ, cum nullam adhuc in illos dominus papa anathematis destinasset sententiam, & sanctæ obedientiæ libellum repudii conscripserunt, prælationi sedis apostolicæ superba & repentina temeritate abrenuntiantes. Primum hoc fermentum totam ecclesiæ massam corrupit. Conventus hic inter nativitatem dominicam & sequentem quadragesimam habitus est, ita distantibus spaciis, ut quæcumque ibi gererentur Romam tempore synodi referri possent. Die vero natalitio S. Andreæ apostoli, ante ipsam diei festivitatem apud Bavemberg Heinrico posito, tanta adhuc inter regnum & summum sacerdotium vigebat concordia, ut destitutio pontificis urbis ipsius, & substitutio alterius obedientiæ domini papæ deputaretur. Ille igitur qui ante nativitatem dominicam tantæ in ecclesia magnificentiæ erat, ut ad nutum illius mutationes ordinum fierent, paucis post nativitatem diebus inconventus, & inauditus proscriptus est, & quantum ad illos depositus. Ex die enim qua tanti ab hominibus habitus est, nullam eorum legationem accepit, usque dum illa veniret qua dictum est; Descende, descende, interdicimus tibi jus omne papatus.

Concilium Vvormatiæ

ANNO CHRISTI 1076.

*** CONCILIUM TRIBURIENSE.

TRIBURIÆ ad Rhenum in Germania celebratum fuisse volunt concilium præsidibus Sigehardo patriarcha Aquilegiensi & Altmanno episcopo apostolicæ sedis legatis pro depositione Henrici IV. imperatoris, qui tamen frequentibus missis ad episcopos legationibus pollicitus est omnimodam satisfactionem ac vitæ morumque emendationem.

CONCILIUM ROMANUM III.

QUO HENRICUS REX GERMANIÆ, Sigefridus Moguntinus, Vvilielmus Trajectensis, & Robertus Bambergensis episcopi excommunicantur, anno domini MLXXVI. tempore Gregorii papæ VII.

De excommunicatione Sigefridi & Henrici regis, Lambertus ann. 1076.

ANNO ab incarnatione domini millesimo septuagesimoquinto, indictione XIV. celebravit ipse dominus Gregorius papa Romæ synodum in ecclesia domini Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, ubi interfuit episcoporum & abbatum, atque diversi ordinis clericorum & laicorum copia: in qua, inter cetera decreta quæ ibi gesta sunt, excommunicavit Sigefridum Moguntinum archiepiscopum in hunc modum: Sigefridum Moguntinum archiepiscopum, qui conatus est episcopos atq; abbates regni Teutonicorum a sancta Romana ecclesia, videlicet spirituali matre sua, scindere, judicio sancti Spiritus & auctoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli ab omni episcopali officio suspendimus, & a communione corporis & sanguinis domini separamus, nisi forte mortis periculum superveniat, ita tamen ut pœnitentia ductus resipiscat. Ceteros vero qui sua sponte ejus schismati consentiendo subscripserunt, & in ea iniquitate perdurare volunt, similiter ab omni episcopali officio suspendimus. Illos vero qui non sponte consenserunt, usque ad festivitatem sancti Petri sufferimus, eo quidem respectu, ut si infra istum terminum idoneam aut per se aut per nuntios suos satisfactionem præsentiæ nostræ non obtulerint, episcopali deinceps officio priventur.

Excommunicatio episcoporum Longobardiæ.

Episcopos Longobardiæ, qui spreta canonica & apostolica auctoritate contra beatum Petrum apostolorum principem sacramentum conspiraverunt, auctoritate ejusdem beati Petri ab omni episcopali officio suspendimus, & a communione sanctæ ecclesiæ separamus.

Excommunicatio episcoporum ultramontanorum.

Agathensem episcopum Berengarium, quia Narbonensi episcopo excommunicato communicavit, & vices episcopales pro illo fecit, excōmunicamus. Viennensem episcopum Herimannum juste depositum pro simonia, perjuriis, sacrilegiis, & apostasia, quia Viennensem ecclesiam infestare non desistit, excommunicamus: & ecclesiis Romanensi & sancti Irenæi Lugdunensi, quousque eas occupaverit, divinum interdicimus officium. Desiderium & Romanensis ecclesiæ clericos, qui regulares nostros ab ea expulerunt, & excommunicatis communicaverunt, inde, donec satisfaciant, excommunicamus. Abbatem sancti Ægidii similiter, & comitem sancti Ægidii, propter consanguineam, & comitem Forensem, & Vmbertum de Bellogioco propter infestationes Lugdunensis ecclesiæ: Podiensem simoniacum, homicidam Stephanum, scilicet a legatis nostris excommunicatum, & Pontium Gratianopolitanum, quousque resipiscat, excommunicamus: & ea quæ Diensis episcopus in episcopatu Diensi de decimis & primitiis & ecclesiis fecit, & cetera quæ in legatione nostra statuit, nos quoque confirmamus.

Excommunicatio Henrici regis Teutonicorum.

Beate Petre apostolorum princeps, inclina quæsumus pias aures tuas nobis, & audi me servum tuum quem ab infantia nutristi, & usque ad hunc diem de manu iniquorum liberasti, qui me pro tua fidelitate oderunt & odiunt. Tu mihi testis es, & domina mea mater Dei, & beatus Paulus frater tuus, & omnes sancti, quod tua sancta Romana ecclesia me invitum ad sua gubernacula traxit, & ego non rapinam arbitratus sum ad sedem tuam ascendere, potiusque volui vitam meam in peregrinatione finire, quam locum tuum pro gloria mundi sæculari ingenio arripere: & ideo ex tua gratia, non ex meis operibus, credo quod tibi placuit & placet, ut populus Christianus tibi specialiter commissus mihi obediat, specialiter pro * vita tua mihi commissa, & mihi tua gratia est potestas a Deo data ligandi atque solvendi in cælo & in terra. Hac itaque fiducia fretus pro ecclesiæ tuæ honore & defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris & Filii & Spiritus sancti, per tuam potestatem & auctoritatem, Henrico regi filio Henrici imperatoris, qui contra tuam ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius regni Teutonicorum & Italiæ gubernacula contradico, & omnes Christianos a vinculo juramenti, quod sibi fecere vel facient, absolvo, & ut nullus ei sicut regi serviat, interdico. Dignum est enim ut qui studet honorem ecclesiæ tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad dominum rediit quem dimisit, participando excommunicatis, meaque monita, quæ pro sua

* f. vice

ANNO CHRISTI 1076.

sua salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab ecclesia tua, tentans eam scindere, separando; vinculo eum anathematis vice tua alligo: & sic eum ex fiducia tua alligo, ut sciant gentes, & comprobent quia tu es Petrus, & super tuam petram Filius Dei vivi ædificavit ecclesiam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Matth. 16.

NOTÆ SEVERINI BINII.

...ta con- ...i quæ?

a *Concilium.*] Quæ in hac synodo Romæ acta fuerint, summatim apud Lambertum recensentur his verbis: *Legati, ut jussum fuerat, summo conatu iter accelerantes, pridie quam a papa Romæ synodus indicta celebraretur,* (erat ex more prima hebdomada quadragesimæ.) *Romam ingressi literas tradunt. Tunc ceteram legationem, sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso quam scripto* B *exequuntur. Papa nihil permotus atrocitate nuntii, postera die, cum clerus & populus ad synodum frequens confluxisset, in auribus omnium literas recitari fecit, & sic cunctis qui convenerant episcopis id fieri decernentibus, regem excommunicat, & cum eo archiepiscopum Moguntinum Sigefridum, episcopum Trajectensem Vuilielmum, episcopum Bambergensem Robertum. Ceteris qui conspirationis hujus participes extiterant diem statuit, qua, nisi Romam præsentati causam dicerent, nova hujus & inusitatæ contra sedem apostolicam rebellionis similem ceteris excommunicationis sententiam sortirentur. Porro Ottonem Ratisponensem episcopum, & Ottonem Constantiensem episcopum, & Burchardum Losannensem episcopum, Eberhardum comitem, Vdalricum, & alios nonnullos, quibus rex potissimum consiliariis utebatur, jampridem excommunicaverat.* In eadem hac synodo, teste Domnizone presbytero in vita Mathildis, Gregorius papa ad repræsentandum & exprimendum totius tragœdiæ, quam cum rege habebat, argumentum, hoc usus est symbolo: C *Anguis quidam*, inquit, *percussus seipsum spiris collegit; qui dum morsu rabido ovum lapideum juxta se positum ad lædendum appeteret, a lapide quem lædere intendebat ipse læsus aufugit.* Quod symbolum ea haud dubie intentione dixit, ut significaret petram, quæ est ecclesia, furore persequentis regis lædi non posse; ipsum vero potius lædi, qui eam persecutione lacerandam attentavit. Verba Domnizonis presbyteri metrice conscripta ista sunt:

Incipiens synodum pastor Gregorius, ovum
Gallinæ sculptum, gestans in cortice scutum
Et colubrum nigrum, qui tendebat caput, ictu
Quippe repercussus quodam, pertingere sursum
Non poterat, caudamque plicans dabat sinuatam.
Non erat hæc plana, sed erat sculptura levata.
Ad synodum fertur, nunquam par ante repertum.
Quod dum miratur, prædictus ecce Rolandus
In medium venit, papæ mox dicere cœpit:
Rex jussit terræ, jusserunt pontificesque,
D *Vt linquas sedem quam non es dignus habere.*
Romanis clericis mox idem portitor inquit:
Costes in pente Romam, testor, veniet rex
Missurus papam, lupus hic, non est quia papa.

Hæc eadem de Rolando habent acta ipsius Gregorii, quibus ejusdem pontificis vita texitur, & reliqua consentientia iis quæ subjiciuntur. Nam pergit Domnizo:

Has gestare decet virtutes non modo vere,
Atque crucem Christi studeamus ferre metipsi.
Non nos a Christo tribulatio separet isto
Tempore, sed colla subdamus membraque nostra
Martyrio. Verbo fidei feriatur hic ergo
Ostensus serpens, qui scutum gestat & ensem
Adversus matrem Romanam catholicamque
Ecclesiam Christi de sanguine rubræ benigni.
Plura loquens papa, dixit synodus sibi sancta:
E *Tu pater es patrum, blasphemum contere pravum,*
Est nostrum quippe jussis parere, tuisque
Pro Christo mortem patienter gliscimus omnes.
Iudicium confer, gladium trahe, percute fortem.
Omnibus excelso dignum clamantibus esse
Privari regno regem, maledicere nec non.
Papa dolens vinclis anathematis illico strinxit
Regem prædictum. Cui regnum devetat ipsum.
In quadragesima synodus celebrata sit ista.
Qui Petrum sanctum, qui papam diligit almum,
Hoc anathema probat.

Eadem habentur in rebus gestis sancti Anselmi Lucensis episcopi his verbis: *Inaudita deinde audacia & admirabili superbia sui facinoris compotes, nec dicendos colligit episcopos in civitatem Vvormatiam, habitoque conciliabulo, proscripserunt primæ sedis episcopum; quod a sæculis non est auditum. Fecit deinceps legationem in Italiam, eamdem affirmans præ-* A *sumptionem per schismaticos sibi complices episcopos. Hujus legationis lator fuit quidam * Eberardus nomine, Teutonicus natione, filius sæculi, hamus diaboli, inventor omnis fere mendacii. Hic circuivit & perambulavit terram, ut schismatica omnes inficeret contagione. Multos certe, qui propter interdictum domini papæ divino ab officio cessaverant, ipse interdictus & vinculo perditionis ligatus inaudita temeritate ac superbia reconciliavit; & ex parte domini sui regis, ut officium more priori celebrarent, indixit.* * Rolandus

Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris malitiam non posset apostolicus, excommunicavit tam ipsum quam omnes ipsius fautores, atque omnem sibi regiam dignitatem interdixit, & obligatos sibi sacramentis ab omni debito fidelitatis absolvit. Quia (quod verecundum etiam est dicere) præter hæreticam, quam prælibavimus, culpam, aderant in sancto concilio nuntii illius sic audentes latrare: Præcipit dominus noster rex, ut sedem apostolicam, papatum utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impedias. Proh B *nefas! O execrabilem infelicissimi hominis temeritatem! En suum esse dixit quod solum apostolorum principi Petro Christus dominus commisit; nec subito quidem commisit, verum tertio antequam committeret interrogavit;* Simon, *inquiens*, amas me? pasce oves meas. *Non regem, non imperatorem, aut aliquam Christianæ professionis conditionem excepit, præter eam quæ suam se ovem esse negaverit. Igitur quem sui solius judicio dominus reservavit, hic non solum judicare, verum etiam suum dicere, &, quantum in se est, audet damnare. Quam ob causam omnis illa sancta synodus jure indignata, anathema illi conclamat atque confirmat.* Hactenus de his ibi. Ioan. 21.

In vita autem ejusdem pontificis additur, quod sequenti die, post Rolandi illius in synodo habitam invectivam orationem, allatæ sunt literæ pœnitentium episcoporum. Sunt autem hæc ibi scripta: *Die vero altera ab episcopis ultramontanis literæ ad pontificem sunt allatæ, in quibus confitebantur se errasse, & nimium deliquisse: qui postulabant quo-* C *que veniam, & omnem de cetero sibi obedientiam observaturi firmiter spoponderunt. Vixque sedato tumultu, synodalis tractatus in tranquillitate processit. Sed cum tempus jam instaret absolvendi synodum, pontifex habito cum centum & decem episcopis utiliori consilio, in eumdem regem, qui ecclesiasticam unitatem scindere attentavit, excommunicationis sententiam protulit, & usque ad condignam satisfactionem sententiam ipsam firmiter observari præcepit.* Quod quidem pie, sancte, juste, riteque factum prædecessorum exemplis pluribus auctor docet. Gregorius igitur ubi anathematis sententia in synodo perculit Henricum regem, & omnes qui perpetrati sceleris fuissent auctores, ad omnes Christi fideles has literas dedit, quibus & sententiam excommunicationis in eosdem latam adjunxit:

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus, qui cupiunt se annumerari inter oves quas Christus beato Petro commisit, salutem & apostolicam benedictionem.

Audistis fratres novam & inauditam, &c. *ut supra epist. 6. libro 3.*

D Ad hanc quoque synodum spectare noscuntur sententiæ illæ breviores, quæ inter epistolas Gregorii lib. 2. post epist. 55. habentur hoc titulo inscriptæ: *Dictatus papæ.* Quas sine dubio pontifex eo consilio promulgavit, ut rex ex his audaciam schismaticorum episcoporum & principum hoc tempore in Romanam ecclesiam insurgentium experiretur. Vide Baronium anno 1076. numero 16. & sequentibus.

CONCILIABVLVM PAPIENSE,

ANNO CHRISTI 1076.

QVO EPISCOPI SCHISMATICI REGI SCHISMATICO adhærentes anathema sibi a pontifice inflictum in eumdem pontificem retorquere conati fuerunt, anno domini MLXXVI.

E GVILIELMVS bibliothecarius in vita Gregorii papæ scribit, quod schismatici episcopi, dum intellexissent regem eique adhærentes in synodo Romana excommunicatos esse, Papiæ convenerunt, idemque anathema in se prolatum in pontificem retorserunt: & quod principibus peritos consulentibus, an pontifex pro excommunicato sit habendus, prudenter & scite responsum fuerit, Romanum pontificem a nemine judicandum, atque adeo ab alio quoquam excommunicari non posse; esse autem excommunicatos qui talia præsumpsissent. Hæc Baronius anno 1076. num. 34.

ANNIS CHRISTI 1076. & 1077.

"** CONCILIA APUD ANSAM LUGDUNENSIS DIOECESIS VICUM, apud Divionem, Claromontem, & Augustoduni habita.

Præside Hugone Diensi episcopo apostolicæ sedis legato circa annum Christi MLXXVI. & MLXXVII. Gregorii VII. summi pontificis IV. & Philippi I. XIX. Francorum regis, pro variis ecclesiæ utilitatibus.

Ex chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis excuso pag. 197. & sequentibus, tomi I. bibliothecæ novæ MS. librorum.

"** ANSANUM.

PROMOTIONES ecclesiasticorum graduum (de Iarentone loquitur qui ex priore Casæ Dei factus est postea sancti Benigni Divionensis abbas celeberrimus) adeptus est per manum domini Hugonis Diensis episcopi a primo usque ad septimum. Invigilabat enim idem sollicitus gregi sibi credito, & legationis sibi creditæ sollicitus servans excubias primum concilium celebravit apud Ansam.

"** CLAROMONTENSE.

SECUNDUM apud Clarummontem, in quo Stephano Arvernensi episcopo Podiensis sedis invasore, quia pro ambitione " ma...... sedem suam deseruerat: Vuillelmo quoque simoniaco & invasore sedis Arvernensis deposito consecratus est præfatus abbas (Casæ Dei) Durannus Arvernorum episcopus, peracto decennio regiminis sui in loco Casæ Dei. De eodem Stephano Aniciensi hæc habet idem Hugo Flaviniacensis, pag. 201.

" majoris

Stephanus autem Podiensis invasor, cum Diensi episcopo Romanæ sedis legato Hugoni multas parasset insidias, novissime euntem eum ad concilium apud Clarummontem cum canonicis ante altare S. Mariæ convenit. Et se placitis ejus de episcopatu obtemperaturum, si in concilio finis causæ ejus prolongaretur. Clerici quoque identidem promiserunt, si promissis fidem episcopus servare nollet, se eum deserturos, & Romanæ sedi obedituros. Igitur post expletionem concilii Claromontensis propter pactionem, qua se promiserat infra dies XV. quibus a præfato Diensi episcopo moneretur, ab episcopatu cessaturum, ante expletionem dierum statutorum, cum jam Lugdunum venisset, ad Podium rediit paucis secum comitibus assumptis. Dominus Hugo, quia omnes tyrannidem invasoris illius suspectam habebant, & in celebratione missæ post recitatum euangelium intrepidus clerum & populum, quia erat absens Stephanus, de pactione cum eo facta convenit, & ne ei in posterum obedirent, apostolica auctoritate prohibuit. Data in eum qui se absentaverat excommunicationis sententia, si ulterius ecclesiæ incubare præsumeret. Quam ejus excommunicationem dominus papa confirmavit scribens episcopis Galliarum in hæc verba: *Gregorius episcopus servus servorum Dei universis Galliarum episcopus, & ceteris ordinibus sub eis constitutis*, &c. *Notum esse volumus caritati vestræ, quod Stephanus Aniciensis ecclesiæ invasor & simoniacus, juravit nobis super corpus beati Petri, quod ecclesiam ipsam dimitteret*, &c. *usque ad auctoritate præcipimus*, X. *Kalendas Aprilis indictione* XV. id est anno 1077.

Libro 4. epist. 19.

"**. DIVIONENSE.

TERTIUM Divioni: persequebatur (idem Hugo Diensis ep.) simoniacos adversus quos ei jugis pugna & conflictus fuit perpetuus: quos etiam prout potuit ab ecclesia eliminavit & orthodoxos substituit.

"** AUGUSTODUNENSE SIVE EDUENSE.

ANNO CHRISTI 1077.

QUARTUM concilium tenuit Augustoduni. Pro quibus autem causis Eduense celebratum sit concilium, in litteris domini papæ advertere cet, quarum textus est: " *Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Hugoni venerabili Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem. Gerardus Cameracensis electus ad nos veniens, &c.* usque ad *commoneas atque præcipias.* " Iuxta hæc itaque mandata apostolica congregata est synodus venerabilium patrum apud Eduam, sub tutela & protectione Christi domini, assensu & laude Hugonis ducis, anno ab Incarnatione domini MLXXVII. ubi convenerunt ex Francia & Burgundia multi illustres viri, episcopi & clerici, abbates & monachi quamplures, anno papatus domini Gregorii VII. quarto, dux Hugo justi tenax Burgundiæ præerat. Lingonensem ecclesiam Rainardus cognomento Hugo regebat, vir adprime rhetoricis imbutus studiis, clarus ingenio, sermone facundus, scientia præditus, affabilis alloquio & prudens consilio. Obierat anno ipso Divionensis abbas Adalbero, & ut in talibus assolet de abbate substituendo inter monachos loci diversa ferebatur electio. Quod videlicet cœnobium antiquæ nobilitatis religionis stemmate sub Vuillelmi abbatis regimine fuerat decoratum. Sed tunc Roberti ducis violentia & prælatorum incuria, subditorum quoque segnitia a pristino rigore videbatur aliquantulum imminutum. Et quia quod intus ceciderat foris diu stare non poterat, intus parum erat religionis, foris cumulus desolationis. Pro tantis angustiis, anxietatibus & tribulationibus, ab his quorum erat mens sanior pastor quærebatur idoneus pontifex Lingonensis & dux, quorum erat istud prospicere concilio intererant. De multis enim ut præscriptum est partibus honesti quamplures illo convenerant. Aderat inter alios etiam " prior Casæ Dei, ut querimoniam faceret injuriarum ecclesiæ suæ illatarum. Quem quia ante conversionem notum habuerat Lingonensis episcopus, nunc in aspectu immutatæ habitudinis cordis & corporis ejus applaudebat & congratulabatur ei, divinam collaudans potentiam, qui levitatem dissolutionis ejus, quam habuerat in sæculo, infrænaverat monastici ordinis & regularis gravitatis prænodans in eo exemplum omnibus sub remigio alarum suarum confugientibus non desperare de sua misericordia, cujus tanta in isto adoptionis filio agnoscebant beneficia. Concilio ergo inito circumsedentibus patribus tractatum est de multis sanctæ ecclesiæ utilitatibus, & earum determinatio secunda, tertia quoque & quarta protelata est die.

" Libro 4. epist. 22.

" IV. Idus Maii, indictione XV. an. 1077.

" Ierento seu Iarento de quo paulo antea.

Accusatus est in eodem concilio Remensis ecclesiæ invasor simoniacus Manasses a clericis Remensibus, & suspensus ab officio, quia vocatus ad concilium ut se purgaret non venit. Qui cum canonicis Remensis ecclesiæ accusatoribus suis a concilio redeuntibus plurimas parasset insidias, demum domos eorum fregit, præbendas eorum vendidit, & bona eorum diripuit. Inde cum a Roma litteras accepisset, ut in concilio cum sex se purgaret episcopis, Romam ivit.

Manasses Remensis.

Quinta autem die quia Lugdunensis sedes Humberto simoniaco expulso, & in locis Iurensibus monacho facto, vacabat antistite, a latere domini Lingonensis

ANNO CHRISTI 1077. gonensis electus est Gebuinus archidiaconus, vir morum probitate venustus, ut præficeretur Lugdunensi ecclesiæ. Hoc totius concilii acclamavit assensus. Hoc etiam Lugdunensis ecclesiæ clericorum & laicorum qui aderant expetiit bonæ voluntatis affectus. Raptus igitur ab altari, quo confugerat diligentius servatus, ut in die dominico more solemni benediceretur. Doluit super hoc Lingonensis episcopus, clerusque qui aderat Lingonicus quia amisisse videbantur virum in ecclesiasticis & sæcularibus negotiis pernecessarium, cui plurimum innitebantur; sed prævaluit concors sententia concilii, quia sic erat præfinitum & placitum in oculis domini.

Sexta jam sessionis die assurgit Lingonensis idem e medio circumsedentium. Et ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, oratione composita attentos sibi reddens auditores & benevolos, replicuit aliqua de damno ecclesiæ sibi commissæ illato. Quod quasi eruissent ei oculum, cui suum tulissent archidiaconum, in quo spes omnis, in quo refrigerium, in cujus sibi erat caritate solatium. Sic honesta verborum serie matris desolationem plangens & filiæ orbitatem non tacens, replicat antiquam nobilitatem ecclesiæ Divionensis, zelum Vvillelmi abbatis in rigore justitiæ & fervore disciplinæ, & districta ordinis moderatione: Nunc autem in obitu abbatis omnia ad nihilum fere redacta, intus parum religionis, foris cumulos tribulationis. Adeo ut quæ quondam multis ecclesiis pastores & rectores idoneos præposuerat, nullum qui ei præesset de suis invenire posset; confugere se profitetur ad Dei, bonorumque virorum consilium, ut anxietatis suæ cujus erat hæc providere & disponere aliquid in rectore substituendo qui vere rector diceretur & esset, inveniret solatium. Cum perorasset & a legato spe promissa consilii & auxilii, jussus esset edicere, quem eidem officio dignum de circumsedentibus, quia in ipsa ecclesia non inveniebatur, velle præficere: ille priorem Casæ Dei manu designans, & simul in verbis procumbens & genua flectens: *Date*, ait, ***mihi hunc piscem de fonte Dei.*** Et ut facilius postulata acciperet, Hugonem ducem sibi sociavit in precibus, ut ejus mereretur bonitas quod se per se posse diffidebat. Oculi ergo omnium in eum, qui rogabatur, diriguntur. Sed quia præfatus Romanæ sedis legatus noverat virum acris esse ingenii & animi, & dissolutionem noverat habitatorum loci, & instabilitatem terræ, parcens ei quamquam nosset utilissimum, in concedendo erat difficilis. Tentabant etiam qui cum priore a Casa Dei venerant, modis quibus poterant electioni contradicere. Sed quia voluntas fuit domini, in cujus manu corda sunt regum, ut petitis annueretur, auctoritas & laus promulgavit concilii. Illis ergo tumultuantibus vimque quo nisu poterant inferre parantibus, sic dum clanculo fugam pararet, jamque elaberetur, capitur, tenetur, & flens multumque dolens, suis etiam resistentibus & contradicentibus in concilium reducitur, & episcopo Lingonensi laude circumsedentium per manum redditur. A quo sollicite custodiendus remoto suorum amminiculo solus deduci est jussus. Cumque moneretur a præsidente episcopo, ut de concessis Dei gratias ageret, & virum honore dignum sibi commissum adjuvaret, & in omnibus ut decebat, honeste tractaret, prædecessorum Brunonis scilicet episcopi & Vvillelmi abbatis, quorum laudalibis prædicatur societas & caritatis unanimitas, mentionem faciens. Si, inquit, istum non adjuvero, non dilexero, non ea tractavero caritate, qua Bruno Vvillelmum, depersoner ab honore meo. Divionenses autem fratres concilio primo die interfuerant, & quia per se nequibant, electione pontificis sui ordinare ecclesiam concesserant. Sexta autem feria, qua hæc facta sunt; & quia electio fratrum, quibus præesse debebat, ut assolet, requirebatur, & hæc fuit diffinitio concilii, ut si die dominico fratres electioni consentientes advenissent, electus benediceretur. Si non, electio cassaretur, & ad sua regredi sineretur. Ob id ab episcopo & duce nuncio præpeti cursu Divionem directo, die & hora præstituta fratres adveniunt, electionem factam scripto roborant, & obedientiæ ejus subdi non reformidant. Laudant in jubilo cordis & oris dominum: & magnificantes eum in unum exaltant nomen ejus in idipsum.

Uno igitur die, id est die dominico xv. Kalendas Octobris consecrati sunt apud Eduam summa omnium exultatione & tripudio dominus Gebuinus in Lugdunensem archiepiscopum ab ipso Romanæ sedis legato; & præfatus electus in abbatem Divionensem a prædicto Lingonensi episcopo. Multa tunc utilia, & sanctæ Dei ecclesiæ proficua in illo tractata & definita sunt concilio. Quo soluto ad sua quique redeunt.

** EPISTOLA MANASSÆ REMORUM ARCHIEPISCOPI AD " GREGORIUM VII.

ANNO CHRISTI 1077. "Greg. VII. lib. 6. ep. 2. & 3. supra pag. 196. & 198.

Scripta post concilium Eduense sive Augustodunense, sed ante Pictavense.

DOMINO *Gregorio summo pontifici patri & domino suo Manasses Dei gratia Remorum archiepiscopus fidelem servitutis & obedientiæ subjectionem & orationis devotionem.*

Vestro, domine, interventu & obsecratione reddidi dominæ M. marchisæ omnia quæ de me suus antecessor tenuit, & ad defendenda eadem consilium meum & auxilium ac receptus meos promitto fideliter & promisi: & de rejiciendo G. & recipiendo comite A. quicquid ipsa quæsierat, paratus sum exequi. Ad quæ omnia confirmanda diebus sacris pentecostes cum fratre nostro fideli vestro Theoderico Virdunensi episcopo suæ civitati interfui, relictis causa necessitatis suæ in sacrosancto tempore meis omnibus necessariis. Sed ego fidelis vester & per omnia ecclesiæ jura vobis obedire paratus, vestrum de archiepiscopo Viennensi Guarmundo summopere requiro consilium & implere judicium, qui in archiepiscopatu meo presbyteros degradavit, & eosdem iterum regradavit. Legatum se Romanum cum non esset simulavit, marsupium suum, non sub appellatione veritatis, sed imitatus eos qui, ut ait apostolus, quæstum æstimant pietatem, cum tandem implesset, a diœcesi mea ad suam rediit. Quapropter ad honorem Dei & Romanæ ecclesiæ hujusmodi præsumptionem & simulationem sicut decet corrigite, ne deinceps quisquam in alieno præsumat aliquid tale. Notum etiam facio vobis quod duo suffraganei mei episcopi, Laudunensis & Suessionensis tertium Ambianensem in archiepiscopatu meo me nesciente, utpote Romæ posito, episcopum consecraverunt. Primum contra decretum vestrum, quo statueratis, ne quis saltem archiepiscoporum eum consecraret episcopum, qui a laica persona accepisset episcopii donum. Maxime cum idem ipsi interfuissent apud Augustodunense concilium, ubi dominus Hugo Diensis episcopus promulgavit & statuit coram omnibus hoc vestrum ecclesiasticum decretum. Hoc igitur præter id quod diximus contra auctoritatem & canones factum, & etiam inauditum, cunctisque qui sanum sapiunt mirabile, &

ANNO CHRISTI 1077.

plusquam dici possit stupendum, si placet deputetur irritum. Quin potius quia sine metropolitano juste expleri non potest a quibuslibet coepiscopis consecratio pontificis sicut scitis, oratum & exoratum vos esse volo, ut ad honorem Dei vestrumque ac nostrum tam temerariam ecclesiastici ordinis confusionem zelo justitiæ corrigatis, ut sciat unusquisque in gradu suo & modo persistere, non aliena sibi temere arrogare. Obsecro etiam benevolentiam honoris vestri, ut dignitatem, quam antecessores vestri antecessoribus meis archiepiscopis servaverunt, & privilegiis, aliisque scriptis ad posterorum memoriam reliquerunt, mihi reservare dignemini. Ne irritum aut infractum fiat privilegium quod ipse dedistis mihi, scilicet ut vobis ipsi interpellatus & non interpellatus respondeam & legatis vestris Romanis, non ultramontanis, qui conjuncti Romanis quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & sub honestis nominibus cupiditati suæ consulunt, non ecclesiæ Dei. Unde propter talium pudendas reprehensiones & vocationes, mihi qui totius Galliæ episcopos debeo convocare, liceat confidere de vobis sine legatorum vocatione, donec ad pascha veniam ad vos Deo volente. Præterea volo obnixe supplicare & prænuntiare vobis, ut quoniam in absentia mei nuper apud vos commorantis multa prave & inordinate acta sunt in partibus meæ diœcesis, ego vero non potero omittere quin ministerio vestro utar in his ecclesiastice corrigendis. Si quid pro hoc de me accusationis perlatum fuerit vobis, ne hoc vel cito credatis vel moleste erga me accipiatis; sed illud in præsentia nostra ante vos dimittatis, quia ego nullatenus volo excedere metas auctoritatis. Quandoquidem enim illi qui legatos vestros se faciunt; multo justius ego debeo per vos ea quæ sunt providentiæ nostræ corrigere, quam quisquam aliena tractare. De comite Oebalo qui me in præsentia vestra accusare tentabat, & se suamque fidelitatem vobis verbis simulantibus commendabat, satis in promptu habetis cognoscere, cujus potius sinceritas fidelitatis erga vos videatur existere. Utrum mea qui Deo & vobis paratus sum per omnia obedire, an illius qui & apud vos per semetipsum impugnat beati Petri ecclesiam, & apud nos per Manassem & suos sequaces in suo castro receptos persequitur beatam Mariam. Manasses enim de quo diximus, cui nos jussu vestro quod in nos admiserat si ad ecclesiam matrem suam rediret indulsimus, conscientia sceleris sui depressus nec ad nos vult redire, nec paci ecclesiæ concordare, quin potius cum illis suis sequacibus, quia factis non potest, verbis & maledictis ecclesiam meque lacerare non desinit. Unde ut de ipso Oebalo taceam in quem vos credo justam & apostolicam exercere sententiam, super Manasse instanter deprecor sanctitatem vestram, ut aut jubeatis eum ad sua regredi, & ulterius non impugnare ecclesiam, aut in eum ejusque fautores & cooperatores apostolici vigoris dirigatis animadversionem. Dignamini etiam ad eorum receptores scribere aptam epistolam ut aut eos contra ecclesiæ jura non retineant, aut pari sententia se mulctatos agnoscant. Restat mihi hoc vobis dicere quia dominus Hugo Diensis episcopus interdixit episcopum nostrum Drogonem sedis Tarvennicæ, qui tantæ est senectutis, ut cum ante episcopatum diu permanserit in ordine presbyterii, jam nunc ultra tempus LX. annorum gradum tenuerit episcopi, & pene per singula momenta propinquat exitui. Quapropter volumus vos obnixius exorare, ut eum jussu vestro dignemini restituere ministerio suo, ne quod magnopere formidamus in hac moriatur interdictione. De hac vero quod me interpellastis, ut in conductu episcopi Parisiensis, aliquos vobis milites mitterem, notum vobis facio quod ego volebam dirigere; sed comes de Arlonis Fulco rediens ab urbe Roma hoc mihi intimavit ex vestra parte, quia libenter me de ipsa transmissione militum importabatis. Ideo ut in regione nostra strenue & intentius exequerer dominæ marchisæ M. Pro hoc ergo a vobis veniente missatico remansit a nostra parte prædictæ expeditionis transmissio. Valeat sanctitas vestra pater reverendissime.

Ebalus comes.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo fratribus Hugoni Diensi episcopo, & Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem. Quia in sanctæ Dei, cui divina dispositione præsidemus ecclesiæ regimine, solicite nos vigilare oportet, vestris adsiduis precibus, *&c.* usque, patrum pervenire faciat. Rescriptum ejusdem ad Manassem Remensem archiepiscopum. " *Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Manasse Remensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem. Cum vos ea a sede apostolica flagitatis,* &c. XI. Kalendas Septembris, indictione I. anno 1078.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Ceterum ad hoc potius quam ad alterum, quod postea sequetur suo tempore, Æduense, sive Augustodunense concilium, pertinere videtur canon ille relatus a Gratiano parte II. decreti causa XIX. ipso qu. 3. initio ex concilio Æduensi sub Gregorio per Hugonem Diensem ep. legatum: cujus quoque mentionem facit Stephanus ex abbate S. Euvertii Aurelianensis & S. Genovefæ Parisiensis, episcopus Tornacensis, ep. prima.

"** *Regulares canonici monachi fieri non debent.*

Nullus abbas vel monachus canonicos regulares a proposito professionis canonicæ revocare, & ad monasticum habitum trahendo suscipere audeat, ut monachi fiant, quamdiu ordinis sui ecclesiam invenire quiverint, in qua canonice vivendo, Deo servire & animam suam salvare possint. Quòd si temerario ausu id facere tentaverint, anathematis vinculo obligentur.

Sammarthani fratres in Gallia Christiana aiunt Raynerium ep. Aurelianensem convenisse an. 1077. ad synodum Aurelianensem, sed pro Aurelianensi forte an merito subrogabimus Augustodunensem hanc nostram. Ad idem quoque Augustodunense concilium spectat Hugonis Diensis episc. qui præfuit epistola, quam tibi non ex Hugonis alterius Flaviniacensis abbatis promptuario exhibemus, sed ex codice MS. B. Mariæ Virdunensis, in qua & Arvernensis seu Claromontani concilii præcedentis fit mentio.

"** EPISTOLA HUGONIS DIENSIS EP. AD PAPAM.

ANNO CHRISTI 1077.

R*Everendissimo patri & domino papæ Gregorio suæ sanctitati inutilissimus servus Hugo humilis presbyter Diensis, salutem.*

Quoniam didicimus R. vestrum Parisiensem redisse, cui injunxeramus ut fideliter, sicut filius vester, vobis referret gesta Augustodunensis concilii cui interfuit, qui neque per nos rediit, neque quicquam de statu vestro nobis scripsit: Rogamus paternitatem vestram, ut sententiam suam nobis dignetur scribere super ordinatione Remensis, Bituricensis, & Carnotensis ecclesiarum. Sciat quoque paternitas vestra, quia ille Noviomensis dictus episcopus, sub comminatione publicæ examinationis a nobis familiariter exactus, confessus est nobis simoniam suam præsentibus Laudunensi & Lingonensi episcopis,

ANNO CHRISTI 1077.

ſcopis, cum aliis quibuſdam. Unde etiam ſacramento ſupra ſacra euangelia nobis firmavit, quod viſis litteris veſtris, vel legatione veſtra, eccleſiam quam male occupaverat bene dimitteret, & pro poſſe & ſcire ſuo ut juxta Deum ordinaretur adjuvaret. Silvanectenſis vero epiſcopus, accepta inveſtitura de manu regis, ordinatus eſt ab illo Remenſi hæreſiarcha, cui litteris veſtris interdixiſtis ne hujuſmodi in epiſcopos acciperet. Autiſiodorenſis infra annos ordinatus, inveſtituram quidem de manu regis non accepit, quamquam per familiares regis gratiam ejus conſecutus ſit. De Senonenſi autem archiepiſcopo quantam contumeliam, quantamve injuriam auctoritati veſtræ in noſtra legatione intulerit, a prædicto R. ut ſpero ſufficienter audiſtis. Neque hoc dicens, Deus teſtis eſt, gloriam meam quæro. Burdegalenſis quoque, quoniam vocatus præterito anno ad Arvernenſe concilium neque venit neque canonice ſe excuſavit, in eodem concilio ab epiſcopali officio ſuſpenſus eſt. Quod ille vilipendens, interdictum ſibi uſurpavit officium. Rurſus vocatus ad Auguſtodunenſe concilium, quoniam nullam cauſationem nobis miſit, etiam a ſacerdotio ſuſpendimus eum. De his ergo omnibus quid magnitudo veſtra judicaverit, quid inde agere placuerit, parvitati noſtræ rogamus reſcribite. Præterea ſummopere poſcimus, ut per dominum Valentinum epiſcopum pallium nobis mittatis ad confirmandam ordinationem religioſiſſimi Lugdunenſis eccleſiæ archiepiſcopi, contra oblatrantes hæreticos, & de regis indignatione adverſus ordinationem Dei carnaliter gloriantes. Ipſe enim, poſtpoſitis omnibus incommodis & periculis penuriæ atque itineris, ſanctitatis veſtræ conſpectui devotiſſime ſe præſentaret, ſi eccleſia illi commiſſa tamdiu languida & paſtoris ſolatio deſtituta quoquomodo abſentiam ejus ſine magno detrimento pati potuiſſet. Valentino epiſcopo præcipite, & ſecuritatem in manu veſtra accipite, quatinus circa feſtum S. Ioannis Baptiſtæ, prout nos cum eo condiximus eccleſia ſua ad celebrandum officium illum accipiat, quia valde opportunus videtur ad oppugnandam provincialium arrogantiam. Manaſſem autem amicum noſtrum in Chriſto, qui in Claromontano concilio Remenſis eccleſiæ male adquiſitam præpoſituram in manu noſtra dimiſit, commendamus gratiæ ſanctitatis veſtræ, ſicut catholicæ fidei ſincerum defenſorem & dominum " Brunonem Remenſis eccleſiæ in omni honeſtate magiſtrum. Digni ſunt enim ambo a vobis, & in his quæ Dei ſunt veſtra auctoritate confirmari, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et ideo conſultores profuturos cauſæ Dei & cooperatores in partibus Franciæ adhibeatis. Remenſis hæretici depoſitionem con.... revelatam iniquitatem ſanguis cæli & .... clamat, auctoritatis veſtræ ſcripto robora....... hos rogamus Remenſi eccleſiæ deſtinate....... ſuam ſatisfactionem, aut ipſe ſi placit........ aut nobis ſuſcipiendam præcipite. Quia.......... excommunicationem veſtram, nobis inconſultis, epiſcopi electionem fecerunt. Tiezo filius veſter jam rediſſet ad vos, niſi ad convocandum concilium XVIII. Kalendas Februarii, Pictavis, Deo annuente, celebrandum detineretur; In quo concilio meritorum veſtrorum patrocinium adeſſe nobis ſuppliciter exoramus. Orate pro nobis, ſanctiſſime Pater.

im in- igit qui tuſia- ſi fun- or poſt- xtitit.

Eo ſpectant arbitror quæ habet Gregorius pontifex ſupra epiſt. 17. libri V. indict. 1. ſeptimo Idus Martii.

ANNO CHRISTI 1078.

CONCILIUM PICTAVENSE

HUGONE DIENSI EPISCOPO LEGATO apoſtolicæ ſedis præſide anno Chriſti MLXXVIII. Gregorii papæ VI. Philippi Franc. regis XX.

Ex eodem Virdunenſi chronico Hugonis abbatis Flaviniacenſis pag. 202. tomi I. novæ bibliothecæ MS. librorum.

CELEBRAVIT & quintum concilium dominus Dienſis epiſcopus apud urbem Pictavorum, ubi quanta Deus operatus ſit, & quanta erga ſervos Chriſti diabolus conatus ſit, ex literis ipſius domino papæ directis conjicere poſſumus, quarum textus iſte eſt.

Domino ac meritis beato papæ Gregorio Hugo humilis presbyter Dienſium in domino Deo ſalutem.

In concilio, quod Pictavis per gratiam Dei cum aliquo fructu celebravimus, multa nobis pericula prius in itinere, multa nobis adverſa in ipſa civitate tum in concilio, tum extra extitere. Ecce enim rex Francorum contrarius ſibi ipſi, quia contrarius erat regi cæli, miſit litteras primum mihi, in quibus confitebatur domino, deſiderio deſiderans ſe vocari filium meum, & cum omni gloria & honore auctoritatem noſtræ legationis commendabilem efficiens. Deinde comiti, tum etiam epiſcopis ſui juris litteras miſit, adjurans eos omni atteſtatione, & ſuæ majeſtatis ac fidelitatis reos eſſe inſtituens. Scilicet comitem, ſi pateretur nos uſpiam ubi poſſet, conventicula & quaſi concilia, ſic ea vocans, celebrare. Epiſcopos vero ſi intereſſent vel noſtris faverent decretis, in quibus nitebamur ſplendorem coronæ ejus obfuſcare, & principum regni ejus. Ex hac ergo adverſitate inimici veritatis audaciam nacti nobis inſultandi, eos pene traxerunt in ſiniſtram, quos conſiderabam ad dexteram, & videbam & non erat qui cognoſceret me. Ecce enim peſtis & dedecus ſanctæ eccleſiæ archiepiſcopus Turonenſis, & cum eo epiſcopus Redonenſis, ſuperbiſſime perverſi totum pene occupaverunt concilium. Redonenſis namque comprobatus eſt reus, quia non prius ordinatus in clericum ordinatus eſt in epiſcopum, promiſſa prius ac poſtmodum data pallii cappa ab epiſcopo Andegavenſi, Redonenſi tamen illud neſciente; ſed aliud ante ordinationem confitente, ſcilicet cum eques eſſet equitem inimicum ab equo dejecit, & hujus Redonenſis ſocius eques dejectum illum vulnere confodit, qui pro ea dejectione & vulnere in mortem occubuit. Nos igitur multorum precibus inclinati, nondum depoſitum ſed interim ſuſpenſum, quia ſuæ utilis erat eccleſiæ, veſtræ miſericordiæ præſentandum & judicandum reliquimus. Turonenſis vero comprobatus eſt ante epiſcopatum decaniam emiſſe, quam ex conſuetudine ejus eccleſiæ niſi qui jam ſacerdos fuiſſet, vel jam futurus ſacerdos eſſet, habere non poſſet. Hic igitur Turonenſis nullomodo canonice electus non potuit obtinere a rege donum epiſcopatus, uſque dum nepos hujus ipſius per nummos præfatam decaniam fuerit adeptus. De ſimonia etiam aliter accuſatus eſt, quia cuidam militi ſilvam promiſerit, ſi pro epiſtolatu eum juviſſet. Quod cum poſtea miles ipſi " improbaſſet, Andegavenſis epiſcopus aſſuit, qui nobis ex eodem clara voce teſtimonium perhibuit. Longum eſt, pater, enumerare turbas & conflictus, quos & quantos, quomodo & ubi hic Turonenſis nobis intulerit, aliquando pro Redonenſi nunquam ratiocinando ſed ſemper garriendo, aliquando pro ſe inclamitando, cum omni ſuorum garrulitate & impudenti audacia clericorum. Nam dum

" *f.* improperaſſet,

ANNO CHRISTI 1078.

dum etiam archiepiscopum Lugdunensem pene inflecterent ad tuitionem suam, ita ut pro eis oraret, vel obloqueretur, foribus ecclesiæ effractis servientes eorum securibus armata manu introeuntes, ita concilium magno tumultu exturbaverunt, quo fratrem T. in mortem dedissent, nisi dominus ut scuto bonæ voluntatis suæ coronasset eum. Ita nobis cum paucitate ac dedecore relictis, Turonensis & suffraganei ejus cum superbo tumultu inordinate & non canonice recesserunt. Altera die in ecclesia B. Hilarii inito concilio nulla nobis promissa vel præmissa satisfactione de injuria, iterum draco ille insurgens tanquam leo rugiens non potuit audiri diutius; sed exerentes gladium spiritus, quod est verbum Dei, percussimus ejus superbiam, & decreto hujus negotii prolato suspendimus eum etiam a sacerdotali officio. Et quia sedem apostolicam appellavit, ubi se purgaturum fuisse de simonia asseruit, ad apostolicam sedem eum remisimus, & vestro judicio deponendum relinquimus. Abbas Bergensis ecclesiæ de Flandria fuisse simoniacus comprobatus est & depositus. Bisontinus archiepiscopus nec Eduensi nec Pictavensi concilio se præsentavit, nec canonicam misit excusationem. Belvacensem pulsatum de simonia, & qui post decretum præbendas vendiderit judicandum vobis remisimus. Noviomensem pro causa sua similiter. Item Ambianensem pervasorem cum ordinatoribus suis, videlicet Laudunense, Suessonense, Silvanectense. Mala quædam nostra etiam intestina reticemus, quia personas a quibus sunt illata, Deo juvante, quam citius venturi commodius vobis in aure dicemus. Causas Andegavensis comitis sicut præcepistis ab ipsius ore audientes, rationabiles pene esse credidimus; sed de absolutione ejus non præsumentes diffinitionem hujus rei prudentiæ sanctitatis vestræ committimus. Si quid vero minus scripsimus sanctitati vestræ, Teuzo filius vester fidelissimus cooperator noster in domino, de Tarvanensi episcopo cum Pictavensi quid statuerimus plenius intimabit. Provideat itaque sanctitas vestra, ne diutius tam opprobriose nobis improperetur, quod simoniaci vel quicumque criminosi a nobis suspensi vel depositi aut etiam damnati libenter currunt Romam, & ubi deberent sentire ampliorem rigorem justitiæ, inde reportant quasi misericordiam pro voluntate. Et qui antea nec in levibus præsumpserunt peccare, postmodum exercent aptissimam negotiationem cum tyrannide in commissis sibi ecclesiis. Ora sanctissime papa pro me inutili servo sanctitatis vestræ.

"** CONCILII PICTAVENSIS CANONES DECEM QUOS BARONIUS, BINIUS, ALIIQUE eorum asseclæ minus exacte referunt ad concilium Pictavense anno MC. celebratum a Ioanne & Benedicto legatis.

I.

DECREVIT sancta synodus ut nullus episcopus, abbas, presbyter, vel quælibet persona de clero accipiat de manu regis vel comitis, vel cujuslibet laicæ personæ donum episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ, vel aliquarum ecclesiasticarum rerum. Sed episcopus a suo metropolitano, abbas, presbyter, & cæteræ inferiores personæ a proprio episcopo. Si vero laici, decretis canonicis resistentes, ecclesias violenter tenere præsumpserint, ipsi excommunicentur; in ecclesiis vero illis nullum divinum officium fiat, nullus ibi oret, lumen non ponatur, mortuus non sepeliatur, tantum baptismi gratia ibi non negetur, infirmis remedio pœnitentiæ & communionis subveniatur.

II.

Vt nemo episcopatum, abbatiam, archidiaconatum, archipresbyteratum, præbendam, vel " alios ecclesiasticos honores, vel in duabus ecclesiis prælationes exerceat " nisi in una tantum : " & neutrum horum quisquam per pecuniam acquirat. Et quicumque tali modo jam adquisisse comprobantur, omni remota occasione deponantur.

" aliquos " vel in una " vel etiam in duabus ecclesiis præbendas, vel sacros ordines per p.

III.

Vt nullus de clero", sive de populo, ecclesiastica bona jure consanguinitatis requirat sibi habenda.

c. 1. de præbendis.

IV.

Vt nullus episcopus pro sacris ordinibus, vel pro ecclesiarum benedictionibus, vel quibuslibet aliis benedictionibus munus accipiat.

V.

Vt nullus abbas, monachus, vel quilibet alius pœnitentias injungat, nisi quibus proprius episcopus hanc curam dederit.

VI.

Vt abbates, monachi, canonici ecclesias, quas nunquam habuerunt, non emant, nec alio modo sibi vindicent, nisi consentiente episcopo, in cujus fuerint diœcesi. In illis vero, quas hactenus absque calumnia habuerunt, redditus " beneficiaque obtineant. Presbyter tamen de cura animarum, & de Christianitatis ministerio episcopo respondeat.

" & beneficia quæ obtinebant, canonice.

VII.

Vt abbates " diaconi, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant aut prælationes amittant. Qui archidiaconatus tenent, diaconi fiant : qui archipresbyteratus, presbyteri fiant, aut honores amittant. Quod si aliqua justa causa prohibente presbyteri aut diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

" decani, c. 1. de æt. & qual.

VIII.

Vt filii presbyterorum & cæteri ex fornicatione nati ad sacros gradus non provehantur, nisi aut monachi fiant, aut in congregatione canonica regulariter viventes. Prælationes vero nullatenus habeant; sed neque servi, nisi a dominis suis libertate donentur.

c. 8. de fil. presb.

IX.

Vt nullus " diaconus, " presbyter, vel subdiaconus concubinam habeat; sed nec aliam fœminam, unde mala suspicio habeatur, in una domo secum teneat, & quicumque hujusmodi sacerdotis, sive per pecuniam ordinati, missam scienter audierint, excommunicationi subjacere debeant.

c. de cohab. cler. c. 2. in 1. collect.

X.

Clerici arma portantes, & usurarii excommunicentur.

c. 2. de vit. & honest. cler.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Pictavensis hujusce concilii mentionem & ipse facit Gregorius pontifex epistolis 8. & 40. libri VI. neque mirum videri debet quod in historica synopsi advertimus, quod in codice S. Albini Andegavensis ponatur anno 1077. cum mediante Ianuario 18. Kalendas Februarii celebratum sit. Contra vero in chronico nostro Malleacensi legimus hæc verba pagina 212. tomi II. bibliothecæ novæ manuscript. librorum.

"** Anno MLXXIX. *forte excidit apiculus unus, & legendum* MLXXIIX. Hugo episcopus Lugdunensis & legatus Romanæ ecclesiæ tenuit concilium Pictavis, primo die apud sanctum Petrum, & alio die ad sanctum Hilarium.

OBSER-

ANNO CHRISTI 1078.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S.I.

Suessionense concilium vidi qui adscriberent anno Christi MLXXVIII. celebratum, præside Manasse Remensi archiepiscopo, cujus meminisse perhibetur Balduinus Noviomensis & Turonensis episcopus in chronico Cameracensi. Verum in his quæ extant illius auctoris editis monumentis mihi nondum apparuit.

ANNO CHRISTI 1078.

2 CONCILIUM ROMANUM IV. IN QUO GUIBERTUS RAVENNAS, Tedaldus Mediolanensis, aliique plures episcopi excommunicantur, anno domini MLXXVIII. tempore Gregorii papæ VII.

ANNO ab incarnatione domini millesimo septuagesimooctavo, pontificatus vero domini Gregorii papæ VII. anno 5. celebravit ipse dominus Gregorius papa synodum, ubi interfuere archiepiscopi & episcopi diversarum urbium fere numero centum, nec non & abbatum, ac diversorum ordinum clericorum & laicorum innumerabilis multitudo. In qua apostolica constituta corroborans, multa quæ corrigenda erant correxit, & quæ corroboranda firmavit. Inter cetera namque in fine synodalis absolutionis hæc annexuit, & perpetuæ memoriæ pro posteris scribenda mandavit, ita dicendo: Tedaldum dictum archiepiscopum Mediolanensem, & Ravennatem Guibertum, inaudita hæresi & superbia adversus hanc sanctam catholicam ecclesiam se extollentes, ab episcopali omnino suspendimus & sacerdotali officio, & olim jam factum anathema super ipsos innovamus. Arnulphum Cremonensem publice coram nostra præsentia convictum & confitentem se simoniacum, ab omni episcopali officio absque spe recuperationis deponimus, & usque ad dignam satisfactionem anathemate percutimus. Rolandum vero Tarvisiensem, qui pro adipiscendo episcopatus honore subdolus factus legatus inter regnum & sacerdotium schisma facere non abhorruit, ut amodo & usque in sæculum episcopali careat dignitate, apostolica censura censemus, & ut nullus successorum nostrorum suæ consecrationi aliquo modo consentiat, modis omnibus prohibemus, & perpetuo eum anathemate alligamus, nisi resipuerit, & digne Deo satisfecerit. Hugonem cardinalem tituli sancti Clementis, tertio ab apostolica sede damnatum, eo quod aspirator & socius factus hæresis Cadaloi Parmensis episcopi, & iterum constitutus legatus apostolicæ sedis, hæreticis & simoniacis, & ab apostolica sede damnatis se conjunxit, & tertio factus apostata & hæresiarcha, schismata & divisiones atque scissuras in ecclesia Dei tentans eam scindere fecit, ab omni sacerdotali officio privamus, & tam ab ingressu & honore prædictæ ecclesiæ, quam omnium ecclesiarum, sub perpetua & irrevocabili sententia submovemus, & usque ad satisfactionem anathemate percutimus. Renovamus etiam excommunicationem a prædecessoribus nostris factam super Gaufredum archiepiscopum Narbonensem, & absque ulla recuperationis spe ab episcopali officio eum submovemus.

De causa regis Henrici, & aliorum.

Et quoniam lis & perturbatio regni in maximum sanctæ ecclesiæ periculum & detrimentum quotidie redundare * cernimus, placet nobis elaborare pro viribus, quatenus idonei tam religione, quam etiam scientia pollentes nuntii e latere apostolicæ sedis ad partes illas mittantur, qui omnes religiosos & justitiæ amatores in Teutonici regni partibus commorantes clericalis & laicalis ordinis viros & ad hoc opus idoneos convocent, cum quibus (domini gratia præeunte) aut finem & pacem juste componant, aut veritate percognita, cui parti magis justitia faveat, ad plenum addiscere valeant: quatenus pars injusta desistat, & apostolica auctoritate munita, justitia vigoris & auctoritatis robur obtineat. Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu collectos, tyrannidis suæ facibus accensos, turpis lucri avaritiæ mancipatos, discordiam potius quam pacem fieri & videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus ut nulla unquam persona alicujus potentiæ, sive rex, aut archiepiscopus, episcopus, dux, comes, marchio, sive miles, aliqua præsumptione, temerariove ausu, fraude, dolove, seu aliqua perturbatione, legatis nostris obsistere & contraire, ne justitiam & finem componant, pertentent. Quicumque autem temerario ausu (quod non optamus) hujus nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris ad hanc pacem componendam euntibus prænominatis fraudem opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus, & non solum in spiritu, verum etiam & in corpore, & omni prosperitate hujus vitæ apostolica potestate innodamus, & victoriam ejus in armis auferimus; ut sic saltem confundantur, & duplici confusione & contritione conterantur. Item. Rainario vero Ugizzoni filio inducias trium hebdomadarum damus. Quod si in spatio isto coram præsentia nostra aut per se aut per legatos suos justitiam facere noluerit, eo quod fratrem suum manu sua interemit, & multa perjuria ut scelestus incurrere non abhorruit, & cognatam suam & pupillos, liberos utique fratris sui, castra eorum diripiendo & prædia, contra periculum animæ suæ vexare non desinit. Transacto prænominato termino anathemate eum alligando percutimus. Et filium comitis .... datis induciis usq; in Palmas, simili excommunicatione innodamus, eo quod Lucensem ecclesiam quietè manere sua diripiendo minime permittit. Excommunicamus omnes Nortmannos, qui invadere terram sancti Petri laborant, videlicet marchiam Firmanam, ducatum Spoletanum, & eos qui Beneventum obsident, & qui invadere & deprædari nituntur Campaniam & maritima, atque Sabinos, nec non & qui tentant urbem Romanam confundere. Episcopos vero qui acceptis epistolis nostris, aut cognitis, neque per se, neque per canonicam excusationem ad præsentem synodum venerunt, ab episcopali suspendimus officio, & quicumque eorum, seu episcopus sive presbyter, prædictis Nortmannis, donec excommunicati fuerint, divinum officium fecerit, a sacerdotali officio perpetuo submovemus. Abbati Farfensi octo similiter dierum inducias concedimus; post quem terminum, nisi ad emendationem venerit, excommunicamus, & ei corpus & sanguinem domini interdicimus, abbatisque ordine in perpetuum carere eum censemus.

Et quoniam Dei judicio nonnullos naufragio perire cognoscimus, & eos quasi legali jam jure, diabolico imo instinctu, ab his quibus misericorditer sublevari & consolari deberent deprædari conspicimus: statuimus, & sub anathematis vinculo, ut a prædecessoribus nostris statutum est, jubemus, ut quicumque naufragum quemlibet, & bona illius invenerit, secure tam eum quam omnia sua dimittat. Ordinationes vero illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum patrum sequentes vestigia, irritas fieri censemus. Iterum sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento

Marginal notes: * *lege* cernuntur, — Leo episcopus Ostiensis lib. 3.

ANNO CHRISTI 1078.

constricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento absolvimus, & ne sibi fidelitatem observent omnibus modis prohibemus. Item. Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus. Apostolica namque auctoritate anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos & servientes, & omnes alios qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, & illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem aut orator, sive peregrinus, aut viator, in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habet unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis pro sustentatione, non superbiæ sed humanitatis causa, aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus. Actum Romæ in ecclesia domini Salvatoris quinto Nonas Martii, indictione prima.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] His actis synodalibus redarguitur Marianus Scotus in chronico, scribens Gregorium in hac synodo Henricum regem regno privasse, illudque in Rodulphum Sueviæ ducem transtulisse. Nam nonnisi post biennium a Saxonibus & principibus imperii electus auctoritate Gregorii confirmatus fuit, ut infra dicemus in concilio Romano VII. synodica epistola de rebus in hac synodo gestis extat supra libro 5. epistola 15.

a CONCILIUM ROMANUM V.
PRO RESTAURATIONE SANCTÆ ECCLESIÆ, celebratum anno domini MLXXVIII. tempore Gregorii papæ VII.

ANNO ab incarnatione domini millesimo septuagesimooctavo, pontificatus vero domini Gregorii septimi papæ sexto, tertio Kalendas Decembris, indictione secunda, celebrata est synodus Romæ in ecclesia sancti Salvatoris pro restauratione sanctæ ecclesiæ. In qua inter alia a excommunicatus est Constantinopolitanus imperator, aliique qui subscripti habentur. Iuraverunt quoque legati Henrici & Rodulphi, quisque pro domino suo, quod nullis dolis colloquium legatorum sedis apostolicæ in Teutonico regno habendum impedient. Constituta etiam sunt illic ad utilitatem sanctæ ecclesiæ quædam capitula quæ in sequentibus denotantur.

De Teutonicis contradicendis, ne prædia ecclesiastica a regibus data, sive ab invitis episcopis, detineant.

Vt iterum excommunicentur illi quorum culpa colloquium remansit.

Narbonensis archiepiscopus iterum excommunicetur.

Et alii qui ab Amato episcopo sunt excommunicati.

Comes sancti Ægidii excommunicetur propter uxorem.

Et idem monasterium, si fuerit in potestate comitis.

Monasterium sancti Benedicti montis Cassini defendatur ab omnibus Normannis.

Vt contradicatur ne aliquis accipiat investituram ecclesiarum de manibus laicorum.

Et ne præbendæ vel officia ecclesiastica vendantur.

De consanguinitate.

De simoniacis.

De castitate clericorum.

De falsis ordinationibus.

De falsis pœnitentiis.

Qualiter vera pœnitentia detur.

De decimis a laicis injuste detentis.

De patriarcha Aquileiensi.

De patriarcha Gradensi.

De imperatore Constantinopolitano.

De festivitatibus pontificũ Romanorum celebrandis.

De abstinentia sabbati.

De Iudæis non præponendis Christianis.

De sancti Petri hereditate occultata.

Vt nullus pœnitens suscipiatur sine literis episcopi sui, nisi forte fuerit episcopus mortuus vel excommunicatus.

Vt nullus abbas decimas & primitias sine auctoritate Romani pontificis seu episcopi consensu, in cujus diœcesi habitat, detineat.

Vt nullus episcopus gravamen, seu servile servitium, ex usu abbatibus imponat.

Vt sacerdotes sine licentia sui episcopi, & monachi de notis monasteriis sine licentia suorum abbatum non recipiantur.

Vt episcopi qui consenserint fornicationem vel incestum in suis parochiis a suo officio suspendantur.

Vt omnes episcopi firmamentum faciant, ne prædia ecclesiastica vendant.

Vt nulli episcopi prædia ecclesiæ in beneficium tribuant sine consensu papæ, si de sua sunt consecratione. Ceteri autem sine consensu archiepiscopi sui & fratrum suorum hoc idem non præsumant: si autem præsumpserint, ab officio suo suspendantur, & quod venditum est vel datum beneficium ecclesiæ reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in beneficium traditione.

Vt omnes episcopi artes literarum in suis ecclesiis doceri faciant, & ornamenta ecclesiæ sine certa utilitate, aut gravi necessitate, nullo modo nulloque ingenio ecclesiis subtrahant, ne periculum sacrilegii, quod absit, incurrant.

Vt annuntietur laicis cum quanto periculo animæ suæ decimas detinent, & ecclesias possident.

Vt qui certam partem in solenni missa volunt habere, aliquid procurent offerre.

Decreta quædam in hac synodo facta: multa enim desiderantur, quorum tantum tituli habentur.

I.

Quicumque militum, vel cujuscumque ordinis vel professionis persona, prædia ecclesiastica a quocumque rege, seu sæculari principe, vel ab episcopis invitis seu abbatibus, aut ab aliquibus ecclesiarum rectoribus susceperit, vel suscepit, vel invasit, vel etiam de rectorum depravato seu vitioso eorum consensu tenuerit, nisi eadem prædia ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.

c Si quis Nortmannorum, vel quorumlibet hominum, prædia monasterii sancti Benedicti montis Cassini invaserit, vel quascumque res ejusdem monasterii injuste abstulerit, & bis vel ter admonitus non emendaverit, excommunicationi subjaceat, donec resipiscat, & ecclesiæ satisfaciat.

c Hæc desunt in chronico Virdunensi Hugonis Flav.

II.

Quoniam investituras ecclesiarum contra statuta sanctorum patrum a laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in ecclesia oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus ut nullus clericorum investituram episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel feminæ, suscipiat.

Quod

Quod " si præsumpserit, recognoscat investituram illam apostolica auctoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

III.

Si quis præbendas, archidiaconatus, præpositturas, vel aliqua officia ecclesiastica vendiderit, vel aliter quam statuta sanctorum patrum præcipiunt ordinaverit, ab officio suspendatur: dignum est enim, ut sicut gratis episcopatum accepit, ita membra ejusdem episcopatus gratis distribuat.

IV.

Ordinationes quæ interveniente precio, vel precibus, vel obsequio alicujus personæ ea intentione impenso, vel quæ non communi consensu cleri & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab his ad quos consecratio pertinet non comprobantur, infirmas & irritas esse dijudicamus: quoniam qui taliter ordinantur, non per ostium, id est per Christum, intrant, sed, ut ipsa veritas testatur, fures sunt & latrones.

V.

Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius injuste detinet, vel qui odium in corde gerit, & recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum episcoporum pro defendenda justitia, vel negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bonaque quæ injuste abstulit restituat. Ne tamen desperet; interim quidquid boni facere poterit, hortamur ut faciat, ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

VI.

Decimas, quas in usum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, a laicis possideri apostolica auctoritate prohibemus: sive enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis, eas acceperint, nisi ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen " committere, & æternæ damnationis " periculum incurrere.

VII.

Quia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinentia celebris est habitus, nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die, nisi majori festivitate interveniente, vel infirmitate impediente abstineat.

VIII.

Ut nullus abbas decimas & primitias, & reliqua quæ secundum statuta canonum ad episcopos pertinent, sine auctoritate Romani pontificis, seu episcopi consensu in cujus diœcesi habitat, detineat, apostolica " sanctione firmamus.

IX.

Nullus episcopus gravamen, seu servile servitium, ex usu contra ecclesiasticam normam abbatibus seu clericis suis imponat. " Interdictum sacerdotale officium precio interveniente restituat. Quod si fecerit, officii sui periculum subeat.

X.

Si quis prædia B. Petri apostolorum principis ubicumque posita in proprietatem suam usurpaverit, vel sciens occultata, non propalaverit, (vel " debitum servitium exinde beato Petro non exhibuerit,) recognoscat se iram Dei & sanctorum apostolorum velut sacrilegum incurrere. Quicumque autem in hoc crimine deprehensus fuerit, eamdem hereditatem beati Petri legitime restituat, & pœnam quadrupli de propriis bonis persolvat.

XI.

Si quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, seu subdiaconorum, vel crimen incestus in sua parochia, precibus vel precio interveniente, consenserit, vel commissum sibique compertum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur.

XII.

Ut omnis Christianus procuret ad missarum solennia aliquid Deo offerre, & ducat ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Etenim in collectis sanctorum patrum liquido apparet, quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum patrum debent. *Exod. 23.*

ADDITIO PHILIPPI LABBE, Societatis Iesu.

Hujus Romani concilii canonibus hæc præmittit Hugo Flavinianensis abbas jam sæpe laudatus: "** Consecratus, *&c. alibi* jam *excusa.*

NOTÆ SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] In hac synodo, post ea quæ in actis supra recensitis continentur, nefandissimum Guibertum Ravennatem archiepiscopum, ad synodum frequenter citatum, apostolicæ sedis patientia & benignitate abutentem, ob immensa scelera perpetrata depositum esse, indicat epistola Gregorii decima libri sexti, quam ad omnes Ravennates de Guiberti sceleribus & depositione perscripsit. *Acta concilii.* *Guibertus antipapa deponitur.*

b *Excommunicatus est Constantinopolitanus imperator.*] Nicephorus nimirum, cognomento Botoniates, qui imperium sibi tyrannice vindicans, Michaelem cum Maria Augusta conjuge, filioque Constantino Porphyrogeneto in Blachernis captos in monasterium relegavit. Coronatus est autem ipse Nicephorus a Cosma patriarcha, qui eodem anno, Ioanne Xiphylino defuncto, a Michaele imperatore in locum ejus fuerat subrogatus. Venerat iste Hierosolymis, & magnæ existimationis erat apud imperatorem. *Ioannes Curopalates.* *Nicephorus imperator excommunicatur.*

c *Si quis Nortmannorum.*] Hujus canonis sanciendi occasionem Leo Ostiensis episcopus qui aderat libro 3. capite 45. & 46. sic enarrat: *Eodem tempore Rosellanæ ecclesiæ pontifex ad hoc cœnobium veniens, non parvam pecuniæ summam in hoc loco deposuit. Quod ubi Iordani principi Capuæ relatum est, missis militibus, eam de secretario ecclesiæ abstrahi, & ad se præcepit afferri. Ad hæc fratres: Pecuniam, inquiunt, quæ patri Benedicto credita est, nos nulli omnino viventium damus; verum in secretario conditam qui præsumpserit tollat. Milites diabolico furore debriati pecuniam de secretario abstrahunt, ac abstractam ad principem deferunt. Tantum vero & tam immane inauditumque facinus Gregorii papæ dum pervenisset ad aures, hujus temeritatis noxam inultam esse non ferens, & verens ne hoc rursus exemplo ecclesia nostra violaretur, divinum officium in ecclesia patris Benedicti interdixit, altariaque omnia nudari fecit, asserens in tanto scelere nimiæ negligentię damnandæque formidinis Desiderium abbatem ac fratres argui merito posse: seque adversus congregationem nostram severius commovendum, nisi ea qua semper locum istum dilexerat caritate teneretur. Siquidem tolerabilius esse villas & castella juris nostri in prædam & direptionem dari, quam sanctum locum, ubique terrarum famosissimum, tantæ ignominię subjacere. Sed non diu divina ultio dilata est. Nam princeps tanti auctor sceleris, postquam pecuniam tulit ecclesiæ, lumen amisit. Inde vero Gregorius in concilio præsidens constituit, ut si quis Nortmannorum, vel quorumlibet hominum, prędia, monasteria, villas, possessionesque nostri monasterii Cassinensis invaserit, & secundo ac tertio admonitus non emendaverit, excommunicationi subjaceat, quousque satisfaciat.* *Occasio canonis.*

ANNO CHRISTI 1078.

d *Quoniam investituras ecclesiarum.*] De hoc canone Leo Ostiensis capite 41. ita scribit: *Per idem tempus, supradicto papa Gregorio synodum habente, Leo hujus monasterii bibliothecarius, qui postea Ostiensis episcopus fuit, proposuit litem de monasterio sancta Sophia de Benevento, quod nuper Beneventani a ditione nostri cœnobii violenter abstraxerant. Cumque res ad judicium deducta esset, audientibus omnibus, recitata sunt omnia privilegia nostra, quibus principes Romanique pontifices, imperatores, reges, duces, prædictam cellam huic monasterio donasse probatum est, decretumque a summo pontifice cellam illam nihil ad Beneventanos pertinere, sed juris nostri perpetuo esse debere. In eadem item synodo institutum est, ut qui a laico investituram ecclesiæ acciperet, anathemate uterque plecteretur, & qui scilicet daret, & qui acciperet.* Hæc Leo.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

De Gregorii VII. zelo adversus simoniacos, concubinarios, &c. hac habet idem Hugo Flaviniacensis, pag. 207. chronici Virdunensis.

"** Consecratus igitur in justitia & sanctitate miro modo assiduis votis pro se & grege sibi commisso excubans, urgente pastoralis officii necessitate, distorta perversorum corda ad rectitudinis lineam summa vi corrigere nitens, veritatem Dei absque personæ acceptione omnibus patefecit, nactus omnium bonorum dilectionem ob zeli Dei fervorem, & justitiæ exequutionem. Sed quia nulla est societas luci ad tenebras, perditorum hominum odium & detractionem, imo persecutionem acerrimam incurrit; regiam tamen viam, quam semel intraverat, inconcussus, immotus, per arma justitiæ a dextris & a sinistris fortiter incessit. Ac primo quidem apostolica auctoritate, veridicis sanctorum patrum animatus sententiis, ad eliminandam simoniacam hęresim, & præcipiendam clericorum castitatem commissi sibi officii debito vehementer exarsit. Audiant igitur qui audire volunt, ut muniantur; qui audire nolunt, ut confundantur; quam libera, quamque catholica voce contra insanos impiorum latratus, impiaque molimina, aususque nefandos intonuerit hic propugnator ecclesiæ. Cum enim omnes fere sua quærerent, non quæ Iesu Christi, & adhærere mallent discipulatui Simonis, quam pauperiem Christi servare in unitate fidei; ministri quoque divini sanctuarii fœdam libidinosæ contagionis pollutionem contra jus fasque usurpatam, & subintroductam nollent abjicere, investituræ etiam ecclesiarum a laicis indebite usurparentur: ipse pro communi ecclesiæ utilitate & necessitate in Lateranensi palatio aggregata synodo, circumsedentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & religiosis Deumque timentibus clericis & monachis, de suprascriptis, & aliis ecclesiæ commodis tractans, hæc decretalia promulgavit capitula.

I. Quicumque militum, &c.

Pag. 208. ejusdem chronici.

Hæc sunt beatissimi papæ synodalia decreta, moribus corrigendis idonea, sanctorum patrum decretis consona, cælo rorante stillata, universis fidelibus inculcanda, amplectenda, atque tenenda, justitia dictante prolata, fortitudine roborata, prudentia promulgata, temperantiæ virtute prædita. Sed perversi dum in eorum norma vitæ suæ perversitate offendunt, hæc gravia, hæc difficilia; hæc, quia corrigi nolunt, emendari refugiunt, omnimodis appellant impossibilia. O mentem amentem! o spurcam nequitiam! & nequissimam spurcitiam! Numquid si perditorum mores hominum corrigi refugientes desipiunt, justitia silebitur, pietas conculcabitur, & ecclesiasticæ animadversionis gladius a sanguine prohibebitur? Væ rectori, quem denotaverit sententia hujusce maledictionis! maledictus est qui prohibet gladium suum a sanguine. Gladium a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere. Ob hanc igitur causam, quia scilicet sanctam Dei ecclesiam castam esse volebat, liberam, atque catholicam, quia de sanctuario Dei simoniacam & neophytorum hæresim, & fœdam libidinosæ contagionis pollutionem volebat expellere; membra diaboli cœperunt in eum insurgere, & usque ad sanguinem præsumpserunt in eum manus injicere, & ut eum morte vel exilio confunderent, multis eum modis conati sunt dejicere. Sic surrexit inter regnum & sacerdotium contentio, accrevit solito gravior sanctæ Dei ecclesiæ tribulatio. Heinricus enim Henrici imperatoris filius adversus Deum & matrem omnium catholicorum Romanam ecclesiam superbe tumidus, quia vita ejus prava sanctorum patrum decretis & canonicis adversabatur institutis, adversus Deum & adversus Christum ejus insurrexit, ecclesiasticis sanctionibus impie factus rebellis: membra diaboli contra eum incitando, & omnes quos potuit minis, blanditiis, terroribus, muneribus contra eum armando, facta cum multis episcopis Lotharienfibus & Transrhenensibus compositione. Posito enim adhuc in diaconatus officio eodem papa sanctissimo, cum de eo sinistra & inhonesta ubique ferretur fama, propter imperialem dignitatem, & patris matrisq; reverentiam, necnon propter spem correctionis ejus, sæpe ab eo litteris & nunciis est admonitus, ut memor clarissimi generis, memor imperialis dignitatis vitam suam moribus imperio congruentibus institueret, ut regem se & imperatorem moribus ostenderet, operibus exhiberet. Sed quia cum ætate illius quoque pariter crevit iniquitas, sublimatus in ordine pontificatus, auctoritate officii sibi commissi multo sollicitius ad vitæ meliorationem eum in dies hortabatur; cum ille excusatione ætatis fluxæ & fragilis de die in diem monita ejus se suscepturum verbis quidem promitteret, cæterum re & exaggeratione culparum, malo eorum, in quorum manus curia erat, consilio penitus conculcaret. Hinc jam proclivior factus ad scelera præceps præcipiti usus consilio ferebatur per devia. Visum est papæ beatissimo, ut familiares ejus, quorum machinationibus per episcopatus & monasteria inductis simoniace lupis pro pastoribus, ecclesiæ innocentiam hæresi nefanda fœdaverat, ad pœnitentiam vocaret, venientes susciperet, respuentes a communione corporis Christi & consortio fidelium separaret: ut vel sic eum ab eorum surreptione & maligno consilio segregaret, admonens eum ut eos excommunicatos a domo, ab convivio, ab omni etiam familiaritate & communione sua expelleret. Interim vero invalescente contra eum Saxonum causa, cum vires regni & præsidia a se videret deficere velle, epistolam ei direxit supplicem, & humilitate plenam, pœnitentiam de perpetratis agens, emendationem pollicens, & suam ei obedientiam & fidele adjutorium contra rebellantes promittens. Et hoc postmodum legatis ejus Humberto Prænestino & Giraldo Ostiensi episcopis, in illorum manus per sacratas eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans. Textus autem epistolæ iste est.

"** *Henrici imperatoris epistola ad papam.*

Ex eodem chronico Virdunensi.

Vigilantissimo & desiderantissimo domino papæ Gregorio apostolica dignitate cœlitus insignito, Heinricus Dei gratia Romanorum rex debiti famulatus fidelissimam exhibitionem.

Cum regnum & sacerdotium, ut in Christo rite administrata subsistant, vicaria sui ope semper indigeant, oportet nimirum, domine, mi & pater amantissime, quatenus ab invicem minime dissentiant, verum

ANNO CHRISTI 1078.

verum potius Christi glutino conjunctissima indissolubiliter sibi cohæreant. Namque sic & non aliter conservatur in vinculo perfectæ charitatis & pacis, & Christianæ concordia unitatis, & ecclesiasticæ simul status religionis. Sed nos, qui Deo annuente, regni jam fortimur ministerium, sacerdotio ut oportuit per omnia jus & honorem non exhibuimus legitimum. Quippe datæ nobis a Deo potestatis vindicem gladium non sine causa portavimus, nec tamen in reos, ut justum fuit, judiciaria illum censura evaginavimus. Nunc autem divina miseratione aliquantulum compuncti, & in nos reversi peccata nostra priores vestræ indulgentissimæ paternitati nos accusando confitemur, sperantes de vobis in domino, ut apostolica vestra auctoritate absoluti justificari mereamur. Heu criminosi nos & infelices! partim pueritiæ blandientis instinctione, partim auctoritatis nostræ imperiosa libertate, partim etiam eorum, quorum seductilia nimium sequuti sumus consilia, seductoria deceptione peccavimus in cælum & coram vobis, & jam digni non sumus vocatione vestræ filiationis. Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, & simoniaco felle amaricatis, & non per ostiũ, sed aliunde ingredientibus, ecclesias ipsas vendidimus, & non eas ut oportuit defendimus. At nunc, quia soli absque vestra auctoritate ecclesias corrigere non possumus, super his, ut etiam de nostris omnibus, vestrum una consilium & auxilium obnixe quærimus, vestrum præceptum studiosissime servabitur in omnibus. Et nunc imprimis de ecclesia Mediolanensi, quæ nostra culpa in errore est, rogans, ut vestra apostolica districtione canonice corrigatur, & exinde ad ecclesias corrigendas auctoritatis vestræ sententia progrediatur. Nos ergo vobis Deo volente in omnibus non deerimus, rogantes idipsum suppliciter paternitatem vestram, ut nobis alacris adsit clementer in omnibus. Litteras nostras non post longum tempus cum fidelissimis nostris habebitis, ex quibus nostra quæ dicenda adhuc restant, Deo dante, plenius audietis.

Verum, commisso prælio, & victoria obtenta, ad vomitum cito rediit, vota fregit, excommunicatos in communionem & gratiam suscepit, ecclesiarum confusionem non abhorruit. Pius autem papa adhuc animum ejus tentandum credens, litteras ei direxit commonitorias, ut recordaretur domini Dei sui, recordaretur promissi, nec inhonoraret honorantem se, nec crederet se fallere posse Deum: adjiciens, *Deum superbis resistere, humilibus autem dare gratiam*, parcensque ei & moderaminis apostolici erga eum censuram conservans, quem potuisset pro hoc solo scelere juste punire.

ALTERA ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Ad concilium Romanum V. ex chronico Virdunensi, pag. 214. tomi I. bibliothecæ novæ MS. librorum.

"** Anno ab incarnatione domini MLXXVIII. indictione I. pontificatus ejus anno V. mense Martio, Gregorius papa VII. Romanæ synodo episcoporum centum præsidens, dixit post aliqua.

Ordinationes illorum, qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum patrum sequentes vestigia, irritas fieri censuimus. Sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis juraverunt, fidelitate aut sacramento absolvimus, & ne sibi fidelitatem observent modis omnibus prohibemus. Et quoniam multos peccatis nostris exigentibus pro causa excõmunicationis quotidie perire cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam nimia necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam prout possumus, ad tempus opportune temperamus. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos & servientes, & omnes alios qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, & illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem orator, sive peregrinus, aut viator in terra excommunicatorum venerit, ubi non possit emere, aut non habet unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non sustentatione superbiæ, sed humanitatis causa aliquid dare voluerit, non prohibemus. Actum in ecclesia domini Salvatoris, quæ appellatur Constantiana, V. nonas Martii.

a CONCILIUM ROMANUM VI. IN QUO BERENGARIUS SÆPE AD POENITENTIAM vocatus, sæpiusque relapsus, hæresim suam iterum abjuravit, fidemque catholicam professus fuit anno domini MLXXIX. — ANNO CHRISTI 1079.

ANNO ab incarnatione sempiterni principis millesimo septuagesimonono, mense Februarii, indictione II. pontificatus vero domni Gregorii universalis pontificis VII. anno 6. ad honorem Dei, & ædificationem sanctæ ecclesiæ, salutem quoque tam corporum quam animarum, ex præcepto sedis apostolicæ convenerunt finitimi & diversarum regionum & provinciarum archiepiscopi, episcopi, religiosæque personæ, ut sanctam synodum celebrarent. Omnibus igitur in " ecclesia Salvatoris congregatis habitus est sermo de corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi, multis hæc nonnullis illa prius sentientibus. Maxima siquidem pars panem & vinum per sacræ orationis verba, & sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in corpus dominicum de Virgine natum, quod & in cruce pependit, & in sanguinem qui de ejus latere militis effusus est lancea, asserebat, atque auctoritatibus orthodoxorum sanctorum patrum, tam Græcorum quam Latinorum, modis omnibus defendebat. Quidam vero cæcitate nimia & longa perculsi, figuram tantum substãtiale illud corpus in dextera Patris sedens esse, seque & alios decipientes quibusdam cavillationibus conabantur adstruere. Verum ubi cœpit res agi, prius etiam quam tertia die ventum fuerit in synodo, defecit contra veritatem niti pars altera, nempe sancti Spiritus ignis emolumenta palearum consumens, & fulgore suo falsam lucem diverberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Berengarius hujus erroris magister post longo tempore dogmatizatam impietatem errasse se coram concilio frequenti confessus, veniamque postulans & orans ex apostolica clementia meruit, juravitque sicut in consequentibus continetur.

" Eadem habetur pag. 214. tomi I. bibliothecæ novæ MS. librorum in chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacẽsis.

' rationibus tam

Iusjurandum Berengarii Turonensis presbyteri.

Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis & verba nostri redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem Iesu Christi domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per

ANNO CHRISTI 1079.

per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & veritate substantiæ, sicut in hoc brevi continetur, & ego legi, & vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc fidem ulterius docebo. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei euangelia. Tunc domnus papa præcepit Berengario ex auctoritate Dei omnipotentis, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, ut de corpore & sanguine domini nunquam ulterius cum aliquo disputare vel aliquem docere præsumeret, excepta caussa reducendi ad fidem hanc eos qui per ejus doctrinam ab ea recesserant.

His itaque pie & feliciter actis, inter multas proclamationes conquesti sunt legati regis Rodulphi super Henrico, quod nulli loco, nullique personæ parcens religionem transalpinam contereret & conculcaret. Neminem debitus honor, vel reverentia, vel dignitas tueretur, & ceu vilia mancipia non modo sacerdotes, sed etiam episcopi archiepiscopique caperentur, vinculisque manciparentur, partimque trucidarentur. Decreverunt ergo quamplures concilii in illius tyrannidem gladium apostolicum debere evaginari: sed distulit apostolica mansuetudo. Iuraverunt igitur legati Henrici regis illud quod in sequentibus scriptum reperitur.

Sacramentum nuntiorum Henrici regis.

Legati domini mei regis ad vos venient infra terminum ascensionis domini, exceptis legitimis * soniis", id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione absque dolo, qui legatos Romanæ sedis secure ducent & reducent, & dominus rex obediens erit illis in omnibus secundum justitiam & judicium illorum: & hæc omnia observabit absque dolo, nisi quantum ex jussione vestra remanserit, & hæc juro ex præcepto domini mei regis Henrici.

" sine exoniis, hoc est legitimis excusationibus quæ causæ sonticæ dicuntur.

Iusjurandum nuntiorum Rodulphi regis, itidemque Rodulphi, quod sequitur.

Si colloquium ex vestro præcepto constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco & tempore a vobis definito, ante præsentiam vestram, vel legatorum vestrorum, dominus noster rex Rodulphus vel ipse veniet, vel episcopos & fideles suos mittet, paratusque erit judicium quod sancta Romana ecclesia decreverit de causa regni subire, nulloque malo ingenio conventum a vobis sive legatis vestris constitutum impediet, & postquam certum inde vestrum nuntium videbit de pace in regno constituenda & confirmanda, studebit ut legatio vestra provenire ad pacem regni & concordiam possit. Hæc omnia observabuntur, nisi quantum ex vestra certa licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte, vel gravi infirmitate, vel captione sine dolo.

Sacramentum archiepiscopi Aquileiensis.

Iuravit item eodem tempore archiepiscopus Aquileiensis Henricus secundum hæc verba: Ab hac hora & inantea fidelis ero beato Petro & papæ Gregorio, suisque successoribus, qui per meliores cardinales intraverint. Non ergo in consilio, neque in facto, ut vitam aut membra, aut papatum perdant, aut capti sint mala captione. Ad synodum, ad quam me vocabunt, vel per se, vel per suos nuntios, vel per suas literas, veniam, & canonice obediam, aut, si non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum & regalia sancti Petri adjutor ero ad retinendum & defendendum, salvo meo ordine. Consilium vero quod mihi crediderint per se, aut per nuntios suos, sive per literas, nulli pandam me sciente ad eorum damnum. Legatum Romanum eundo & redeundo

A honorifice tractabo, & in necessitatibus suis adjuvabo. His quos nominatim excommunicaverint scienter non communicabo: Romanam ecclesiam per sæcularem militiam fideliter adjuvabo, cum invitatus fuero. Hæc omnia observabo; nisi quantum sua certa licentia remanserit.

Excommunicati sunt in eadem synodo sine spe recuperationis archiepiscopus Narbonensis, Tedaldus dictus archiepiscopus Mediolanensis, Sigefridus dictus episcopus Bononiensis, Rolandus Tarvisiensis, item episcopi Firmanus & Camerinus. Hi omnes cum sequacibus suis tam clericis quam etiam laicis.

Sacramentum Regiensis episcopi.

Ego Gandulphus Regiensem episcopatum contra B interdictum vestrum, aut vestri legati, octo diebus non tenebo, neque aliquo inveniam studio, quo vestræ legationi resistatur. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei euangelia.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] Cum in hac synodo Berengarii hæresis damnata fuerit, quis non videt calumniam esse mendacissimam, qua Gregorius in conciliabulo Moguntino propterea damnatus fuisse asseritur, quod antiquus discipulus Berengarii extiterit. Inter alias Gregorii epistolas extat unica primo anno sui pontificatus ad Mathildem scripta, qua evidenter profitetur, sub speciebus panis & vini vere ipsum corpus & sanguinem domini contineri; quæ unica epistola, si nullum aliud monumentum existeret, sufficiens esset ad integerrimam fidem Gregorii papæ demonstrandam, & ad schismaticorum calumniantium os impudens obstruendum.

Gregorius a calumnia Bennonis & abbatis Vrspergensis liberatur.

C In hoc concilio S. Brunonem, qui paulo post Signiæ episcopus creatus est, adversus Berengarium disputasse, acta vitæ illius attestantur. Petrus Igneus Albanensis episcopus missus est legatus in Germaniam, estque illi adjunctus Vdalricus Patavinus episcopus, ut tradit Bertholdus in chronico hoc anno. Præter hæc alia quædam in ista synodo agitata fuisse indicant epistolæ 18. & 19. lib 6. quas ex hac synodo ad Parmensem & Bambergensem ecclesiam scripsit.

Acta concilii.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Eodem anno Gregorii papæ VII. sexto habitum fuit die IV. nonas Maii Romanum aliud concilium: *Vtrum,* scilicet *bona ecclesiarum possint poni in pignore pro pecunia colligenda ad resistendum Guiberto archiepiscopo Ravennati Romanam sedem invadere conanti.* Interfuisse episcopos quatuor cum pluribus cardinalibus, abbatibus & archipresbyteris fidem fa- D ciunt duo pervetusti codices MSS. quos possidebat illustrissimus dominus Petrus de Marca archiepiscopus Tolosanus, ut monuimus pag. 379. historiæ nostræ synopseos.

a CONCILIUM BRITANNICUM, CELEBRATUM AD FALSAM POENITENTIAM proscribendam anno domini MLXXIX. tempore Gregorii papæ VII.

ANNO CHRISTI 1079.

FREQUENS erat in Britannia hoc tempore, quod absque aliqua emendatione peccantes in iisdem peccatis perseverantes absolverentur. Hoc malum ecclesiæ Gregorius papa sublatum volens, legatio- E nem decrevit in Britanniam minorem, ibique mandavit celebrari concilium, quo pœnitentia illa, qua populus seductus erat, plane proscriberetur. " Gregorius lib. 7. epist. 10.

Falsa pœnitentia quæ.

" Vide sup. pag. hujusce tomi.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Britannicum hocce concilium a Binio ejusque sequacibus appellatum est non satis accurate, quod non in majori Britannia ac transmarina, sed in minori dumtaxat Britannia, hoc est Gallica, sive Armorica celebratum fuit, præside Amato Oleronensi episcopo S. R. E. legato apostolico, ad falsas pœnitentias proscribendas. Pravo quippe more fuerat inductum ut publici peccatores, & in iisdem diutius perseverantes vitiis, absolverentur.

ANNO CHRISTI 1079.

CONCILIVM BVRDIGALENSE, PRÆSIDE EODEM AMATO OLERONENSI episcopo cum Hugone Diensi, aliisque anno MLXXIX. cum sequent.

A

DE eo ad annum Christi MLXXX. pauca hæc Anonymus auctor chronici Malleacensis: *Fuit concilium Burdegalæ in quo Berengarius reddidit fidei suæ rationem, & Hugo abbas S. Leodegarii fuit depositus*, &c. Alii anno præcedenti 1079. adjudicant, ejusque fieri mentionem asserunt in charta quadam cœnobii S. Ioannis Angeriacensis apud Ioannem Beslyum pag. 354. probationum historiæ Pictonicæ. Vnde hæc ego verba descripsi: *Nec mora cum beatissimi Severini præsulis hoc factum canonicis intimarent, illico non segnem Pictavensi atque Burdegalensi synodo coram Amato S. R. E. vicario, aliisque episcopis proclamationem tamdiu fecerunt*, &c.

B

ANNO CHRISTI 1080.

CONCILIVM ROMANVM VII. IN QVO REGNVM GERMANIÆ HENRICO abrogatum collatum fuit Rodulpho, ea constitutione addita, ne deinceps investituræ beneficiorum a laicis conferantur vel accipiantur, anno domini MLXXX. tempore Gregorii papæ VII.

ANNO ab incarnatione domini millesimo octuagesimo, pôtificatus vero domini Gregorii VII. papæ anno VII. indictione III. celebravit ipse dominus papa synodum Romæ, ubi interfuerunt archiepiscopi, episcopi diversarum urbium, nec non & abbatum ac diversorum ordinum clericorum & laicorum innumerabilis multitudo. In qua apostolica constituta corroborans, multa quæ corrigenda erant correxit, & quæ corroboranda firmavit. Inter cetera namque in fine synodalis absolutionis hæc annexuit, & perpetuæ memoriæ pro posteris scribenda mandavit, ita dicendo:

C

I.

Sequentes statuta sanctorum patrum, sicut in prioribus conciliis quæ, Deo miserante, celebravimus, de ordinatione ecclesiasticarum dignitatum statuimus, ita & tunc apostolica auctoritate decernimus ac confirmamus, ut si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo seu abbati audientia concedatur. Insuper etiam ei gratiam S. Petri & introitum ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub crimine tam ambitionis quam inobedientiæ (quod est scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus.

D

II.

Item si quis imperatorum, regum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet sæcularium potestatum aut personarum, investituram episcopatuum vel alicujus ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se obstrictum esse sciat. Insuper etiam, nisi resipiscat, & ecclesiæ propriam libertatem dimittat, divinæ animadversionis ultionem in hac præsenti vita tam in corpore suo quam ceteris rebus suis sentiat, ut in adventu domini spiritus salvus fiat.

E

III.

Item sententiam depositionis & excommunicationis, jam plerumque datam in Tedaldum Mediolanensem dictum archiepiscopum, & Guibertum Ravennatem, & Rolandum Tarvisiensem, confirmamus & corroboramus. Et Petrum olim * Rothonensem episcopum, nunc autem Narbonensis ecclesiæ invasorem, pari sententia damnamus.

IV.

Item si quis Nortmannorum terras sancti Petri, videlicet illam partem Firmanæ marchiæ, quæ nondum pervasa est, & ducatum Spoletanum, & Campaniam, nec non Maritimas, atque Sabinum, & comitatum Tiburtinum, nec non monasterium sancti Benedicti montis Cassini, & terras sibi pertinentes; insuper etiam Beneventum invadere vel deprædari præsumpserit, gratiam sancti Petri & introitum ecclesiæ ei usque ad satisfactionem interdicimus. Verumtamen si quis illorum adversus habitatores harum terrarum aliquam justam causam habuerit, prius a nobis, vel a rectoribus, seu ministris inibi constitutis, justitiam requirat: quæ si ei denegata fuerit, concedimus ut pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat, non tamen ultra modum, nec more prædonum, sed ut decet Christianum, & eum qui sua magis quærit recipere, quam aliena diripere, & qui timet gratiam Dei amittere, & maledictionem beati Petri incurrere.

V.

Præterea admonemus omnes, qui æternæ damnationis pœnas evadere, & veræ beatitudinis gloriam cupiunt intrare, ut a falsis sibi caveant pœnitentiis. Sicut enim falsum baptisma non lavat originale peccatum, ita post baptismum falsa pœnitentia non delet nefas commissum. Ideoque valde necessarium est, ut qui se aliquod grave crimen commisisse cognoscit animam suam prudentibus & religiosis viris committat, ut per veram pœnitentiam certam peccatorum suorum consequatur veniam. Hæc est enim vera pœnitentia, ut post commissum alicujus gravioris criminis, utpote meditati homicidii & sponte commissi, seu perjurii pro cupiditate honoris aut pecuniæ facti, vel aliorum his similium, ita se unusquisque ad dominum convertat, ut relictis omnibus iniquitatibus suis deinde in fructibus bonæ operationis permaneat. Sic enim dominus per prophetam docet: *Si conversus fuerit impius ab omnibus iniquitatibus suis, & custodierit universa mandata mea, vita vivet, & non morietur.* (Ezech. 18.) In quibus verbis manifeste datur intelligi, quoniam qui aliena bona diripuit, & ea cum possit reddere vel emendare, noluerit: vel qui arma contra justitiam portavit, aut odium in corde retinet, vel qui hujusmodi negotiationibus aut officiis implicitus fuerit, quæ sine fraude, sine falsitate, sine invidia, sine deceptione fratrum exercere non possit, nec ad dominum conversus, nec de perpetratis facinoribus veram pœnitentiam facere credendus est. Vnde inter omnia vos hortamur atque monemus, ut in accipiendis pœnitentiis non ad illos curratis, in quibus nec religiosa vita, nec est consulendi scientia, qui animas hominum magis ad interitum, quam ad salutem ducunt, teste veritate quæ ait: *Si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt.* (Matth. 15.) Sed ad eos qui religione & scripturarum doctrina instructi viam veritatis & salutis vobis ostendere valeant.

VI.

De electione pontificum.

Quoties defuncto pastore alicujus ecclesiæ alius est ei canonice subrogandus, instantia visitatoris episcopi, qui ei ab apostolica vel metropolitana sede directus est, clerus, & populus, remota omni sæculari ambitione, timore, atque gratia, apostolicæ sedis vel metropolitani sui consensu pastorem sibi secundum Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere præsumpserit, electionis perperam factæ omni fructu carebit, & de cetero nullam electionis potestatem habebit. Electionis vero potestas omnis in deliberatione sedis apostolicæ sive metropolitani

ANNO CHRISTI 1080.

politani sui consistat. Si enim is, ad quem consecratio pertinet, non rite consecrando, teste beato Leone, gratiam benedictionis amittit, consequenter is, qui ad pravam electionem declinaverit, eligendi potestate privatur.

VII.

Excommunicatio regis Henrici.

Beate Petre princeps apostolorum, & tu beate Paule doctor gentium, dignamini, quæso, aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis estis discipuli & amatores, adjuvate ut veritatem vobis dicam, omni remota falsitate quam omnino detestamini, ut fratres mei melius mihi acquiescant, & sciant & intelligant quia ex vestra fiducia post dominum & matrem ejus semper virginem Mariam pravis & iniquis resisto; vestris autem fidelibus auxilium præsto. Vos enim scitis quia non libenter ad sacrum ordinem accessi, & invitus ultra montes cum domino papa Gregorio abii, sed magis invitus cum domino meo papa Leone ad vestram specialem ecclesiam redii, in qua utcumque vobis deservivi. Deinde valde invitus cum multo dolore & gemitu ac planctu in throno vestro valde indignus sum collocatus. Nec ideo dico, quia non ego vos, sed vos elegistis me, & gravissimum pondus vestræ ecclesiæ supra me posuistis: & quia super montem excelsum me jussistis ascendere, & clamare atq; annuntiare populo Dei scelera eorum, & filiis ecclesiæ peccata eorum, membra diaboli contra me cœperunt insurgere, & usque ad sanguinem præsumpserunt in me manus suas injicere. Astiterunt enim reges terræ, & principes sæculares, & ecclesiastici, aulici, & vulgares, convenerunt in unum adversus dominum, & adversus vos christos ejus, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum*; & ut me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis conati sunt in me insurgere.

Isai. 58.

Psal. 2.

Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt regem, Henrici imperatoris filium, contra vestram calcaneum erexit ecclesiam, facta cum multis episcopis ultramontanis & Italicis conspiratione, annitens me dejiciendo eam sibi subjugare: cujus superbiæ vestra resistit auctoritas, eamque nostra destruxit potestas: qui confusus & humiliatus ad me in Longobardiam veniens, absolutionem ab excommunicatione quæsivit. Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promissionibus acceptis de suæ vitæ emendatione solam ei communionem reddidi; non tamen in regno, a quo eum in Romana synodo deposueram, instauravi, nec fidelitatem omnium qui sibi juraverant, vel erant juraturi, a qua omnes absolvi in eadem synodo, ut sibi servaretur, præcepi.

Et hæc ideo detinui, ut inter eum & episcopos, vel principes ultramontanos, qui ei causa jussionis vestræ ecclesiæ restiterant, justitiam facerem, vel pacem componerem, sicut ipse Henricus juramento per duos episcopos mihi promisit.

Prædicti autem episcopi & principes ultramontani, audientes illum non servare mihi quod promiserat, quasi desperati de eo, sine meo consilio, vobis testibus, elegerunt sibi Rodulphum ducem in regem. Qui rex Rodulphus festinanter ad me misso nuntio, indicavit se coactum regni gubernacula suscepisse; tamen sese paratum mihi omnibus modis obedire: &, ut hoc verius credatur, semper ex eo tempore eumdem mihi semper misit sermonem, adjiciens etiam filio suo obside & fidelis sui ducis Bertholdi filio quod promittebat firmare.

Interea Henricus cœpit me precari ut illum contra prædictum Rodulphum adjuvarem; cui respondi me libenter facere, audita utriusque partis ratione, ut scirem cui justitia magis faveret. Ille vero putans suis viribus eum posse devincere, meam contempsit responsionem. Postquam autem persensit se non posse (sicut speravit) agere, duo episcopi, Virdunensis videlicet & Osenburgensis, de consentaneis suis Romam venerunt, & in synodo ex parte Henrici me ut ei justitiam facerem rogaverunt: quod & nuntii Rodulphi fieri laudaverunt. Tandem aspirante Deo, sicut credo, statui in eadem synodo in partibus ultramontanis fieri colloquium, ut illic aut pax statueretur, aut cui amplius justitia faveret cognosceretur. Ego enim, sicut vos mihi testes estis, patres & domini, usque hodie nullam partem disposui adjuvare, nisi eam cui plus justitia faveret. Et quia putabam quod injustior pars colloquium nollet fieri, ubi justitia suum locum servaret, excommunicavi & anathemate alligavi omnes personas sive regis, sive ducis, aut episcopi, seu alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret ut non fieret. Prædictus autem Henricus cum suis fautoribus non timens periculum inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, colloquium impediendo excommunicationem incurrit, & seipsum anathematis vinculo alligavit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradi, & ecclesias fecit dissipari, & totum pene Teutonicorum regnum desolationi dedit. Quapropter confidens de judicio & misericordia Dei, ejusque piissimæ matris semper virginis Mariæ, fultus vestra auctoritate, sæpe nominatum Henricum, quem regem dicunt, omnesque fautores ejus excommunicationi subjicio, & anathematis vinculis alligo: & iterum regnum Teutonicorum, & Italiæ ex parte omnipotentis Dei & vestra interdicens ei, omnem potestatem & dignitatem illi regiam tollo, & ut nullus Christianorum ei sicut regi obediat interdico, omnesque qui ei juraverunt vel jurabunt de regni dominatione, a juramenti promissione absolvo. Ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Ut autem Rodulphus regnum Teutonicorum regat & defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in regem, ad vestram fidelitatem ex parte vestra dono, largior, & concedo omnibus sibi fideliter adhærentibus absolutionem omnium peccatorum, vestramque benedictionem in hac vita, & in futura vestra fretus fiducia largior. Sicut enim Henricus pro sua superbia, inobedientia & falsitate a regni dignitate juste abjicitur, ita Rodulpho pro sua humilitate, obedientia & veritate potestas & dignitas regni conceditur.

1. Reg 15.

Agite nunc, quæso, patres & principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat & cognoscat quia, si potestis in cælo ligare & solvere, potestis in terra imperia, regna, principatus, ducatus, marchias, comitatus, & omnium hominum possessiones pro meritis tollere unicuique & concedere. Vos enim patriarchatus, primatus, archiepiscopatus, episcopatus frequenter tulistis pravis & indignis, & religiosis viris dedistis. Si enim spiritualia judicatis, quid de sæcularibus vos posse credendum est: & si angelos dominantes omnibus superbis principibus judicabitis, quid de illorum servis facere potestis? Addiscant nunc reges, & omnes sæculi principes, quanti vos estis, quid potestis, & timeant parvipendere jussionem ecclesiæ vestræ: & in prædicto Henrico tam cito judicium vestrum exercete, ut omnes sciant quia non fortuito, sed vestra potestate, cadet. Confundatur utinam ad pœnitentiam, ut spiritus sit salvus in die domini. Acta Romæ Nonis Martii, indictione tertia.

NOTA

ANNO CHRISTI 1080.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] Coronæ, quam ex hoc concilio Gregorius Papa ad Rodulphum misit, iste versus inscriptus fuit :
Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

In hac synodo ventilatam quoque esse antiquam illam controversiam inter Turonensem & Dolensem Britanniæ ecclesiam ejusdem Gregorii papæ literæ ad episcopos Britanniæ datæ significant. Nihil certi in ea definitum, sed de mittenda legatione in Britanniam ad causam cognoscendam deliberatum ; deque juribus Lemovicensis ecclesiæ super Monasteria a Dolensibus mona his usurpata, atque aliis a Rhemensi archiepiscopo occupatis in eadem actum esse, eædem epistolæ testantur. Baronius anno 1080. numero decimo sexto.

** CONCILIUM VVIRTZEBURGENSE CUI PRÆFUERUNT DUO LEGATI papæ Gregorii VII. Patavinus scilicet atque Albeinensis episcopi.

GREGORIUS epistol. IX. libr. VIII. scripta archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, & omni populo regni Teutonicorum, significat se nuncios misisse, quibus indubitanter credere possunt, in quorum ore quidquid in epistola minus contineretur, posuerit, &c. Verum qui fuerint, quove nomine appellati, quidve egerint, vix aliunde puto discere possis, quam ex narratione Hugonis Flaviniacensis, pag. 218. chronici Virdunensis.

** Qui autē fuerint hii domni papę legati, ex verbis regis accepimus, Paduanus scilicet & Albanus episcopi, a quibus etiam in Vvirtzeburgo synodus est habita. Regi itaque præfato H. ut in verbis domni papæ colligere possumus, sola est communionis gratia reddita, non tamen regno restitutus, nec fidelitas omnium, qui ei vel juraverant, vel juraturi erant, ut sibi servaretur præceptum est. Quod ideo retentum est, ut inter eum & principes ultramontanos, qui ei causa jussionis apostolicæ restiterant, justitia fieret, vel pax componeretur, sicut ipse juramento per duos episcopos promiserat. Verum prædicti episcopi & principes ultramontani audientes illum non servare quod promiserat, quasi de eo desperati absque domni papæ consilio elegerunt sibi Rodulfum ducem in regem.

Rodulfus igitur festinanter misso nuncio indicavit se quidem coactum regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum domino papæ in omnibus obedire. Et eumdem semper promittens sermonem, adjecit etiam, filio suo dato obside, itemque fidelis ducis Bertaldi filio, quod promittebat sacramento firmare, inter ea etiam H. precabatur eum, ut contra R. eum adjuvaret.

Cui domnus papa respondit se libenter facturum ; audita utriusque partis ratione, ut sciret cui justitia magis faveret. Quam responsionem contempsit inani elatus tumore, putans eum suis se viribus posse devincere: mens enim ejus quo procellosis actuum motibus concitabatur, & ab internæ sapientiæ quiete atque stabilitate disjungebatur. Quia enim malitiam tegebat in corde, ore autem blandimenta exhibebat, quia cogitationes suas duplicitate obnubilabat, quia puritatis verba quasi fatuitatem judicabat, & vias simplices innocentiæ declinabat, idcirco sapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam poterat.

Interea Henricus, quia affectatis iniquitatibus ejus subsequens favebat affectus, bella, cædes, homicidia, per se suosque perpetrare non desistebat. Ecclesiarum destructionem, & ovilis dominici perturbationem sitiens, pastores ab ecclesia abigebat, lupos ad ovilia subintroducens, & prosperitate sua decipiebatur, quia dirigebatur in manu ejus dolus: Quia enim vitæ viam deserens in peccatorum se tenebras dejecerat, voragine iniquitatis demersus, & mol: pravæ consuetudinis obrutus re-A probo sensui est traditus, ut nesciret pensare mala quæ faciebat : qui utinam vitæ itinera quæ noluit per innocentiam teneret saltim per pœnitentiam. Hic itaque contra R. tertio congressus, postquam persensit se quod speraverat non posse peragere, duos episcopos de consentaneis suis, Virdunensem & Obseburgensem Romam misit, & domnum papam in synodo ut ei justitiam faceret, per eos rogavit. Quod & nuncii R. qui præsentes aderant, fieri laudaverunt. Statutum est itaque in eadem synodo, in partibus ultramontanis fieri colloquium, sicut ex verbis domni papæ plenius quilibet potest advertere.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, archiepiscopis, episcopis, ducibus, principibus, marchionibus, B omnibusque majoribus atque minoribus in Teutonico regno constitutis, exceptis his qui canonica excommunicatione tenentur, salutem & apostolicam benedictionem. Notum vobis fieri volumus, &c. Gregorius Teutonicis ep. IX. lib. VIII.

CONVENTUS MOGUNTINUS schismaticorum Henricianorum adversus Gregorium papam.

Ex pag. 225. & seqq. toties laudati Virdunensis chronici autore Hugone abbate Flaviniacensi.

VBI ad aures Heinrici regis & fautorum ejus anathema a domino papa factum personuit, infremuit factiosorum strepitus in beati Petri vica-C rium, turpia & nefanda concrepans intonuit, dicentium magum esse, & impostorem, hæreticum, homicidam, fornicarium, & si quid aliud adversatur sanæ doctrinæ. Non debere regem, imperatoris filium, qui non sine causa gladium portaret, qui Romanæ reipublicæ patricius, tutor, & defensor esse deberet, tantam pati sanctæ Dei ecclesiæ conculcationem, ut homo omnium peripsema, pro sceleribus juste puniendus, & merito ab ecclesia exturbandus, summam illam regii nominis majestatem impugnaret. Maledictum frustra prolatum in eum, a quo processerat, retorquendum: ut qui domino suo & regi foveam paraverat maledictionis, eo immuni remanente, ille qui caput & causa ma-D li erat, prior incideret in eam. Cum in hoc omnis perstreperet aula, decretum est communi consilio, ut ille qui reverendam a sæculis regiam majestatem ab ecclesia extorrem pronunciaverat, ab ecclesiæ corpore segregaretur, & Romanæ ecclesiæ pontifex, qui supra omnes est, ab his qui ei subesse debebant, excommunicationi adjudicatus est. O dementia incomparabilis, furor indicibilis, insania mirabilis ! Quis, rogo, imperatorum, quis regum, ad tantam prosilire ausus est protervam insaniam, insanamve proterviam ! Vt clavigeri cælestis vicarium, cujus lingua clavis cæli est, canonice electum, ab omni Christianitate susceptum, bene viventem, recta docentem ; ab ecclesia alie-E nandum pronunciaverit? Conventus hic apud Vlterius-Trajectum habitus, ubi contra Deum & dominum disputatum est. Dies erat sabbati, & vespere sabbati ipsa nocte dominicæ diei illucescente in concilio malignantium constitutum est & deliberatum, ut in crastino ad missas in omnium audientia papa excōmunicaretur, quia ausus fuisset regem & dominum suum excommunicare, justam hanc esse sententiam, ut, in quo peccaverat, puniretur. Aderat in consessu illo iniqua gerentium Virdunensis Theodericus, & Pibo Tullensis, & plures alii, qui etsi favebant regiis negociis, hoc tamen, quia sanctorum patrum obviabat decretis, & sanctionibus repugnabat canonicis, aversati sunt. Et quidem Tullensi id officii impositum à rege fuit, eo quod esset mentis timidæ, & multæ inconstantiæ, Conventus Vltrajectinus.

ANNO CHRISTI 1080.

ut negotium id exequeretur. Sed ille dum pavet ad singula, nec audet reniti, noctu cum Virdunensi assumptis sociis fugæ se credit consilio, quamobrem & in crastinum aliquanto morosius prolongata est negocii hujus executio. Solus Vvillelmus Trajectensis inventus est, qui dum hesternam ructat crapulam, posuit in cælum os suum, & lingua ejus in dominum & magistrum suum maledictionis intorsit jaculum. Sed non impune. Nam cum inter sacra missarum peregisset solemnia, & peracto scelere datus in reprobum sensum ad eadem perexplenda accingeretur, ne vel in hoc a Iudæ proditoris consortio & merito separaretur, ubi corpus dominicum, in quod peccaverat, male sibi conscius sumpsit, ultio divina manifestata est. Percussus est enim a Deo plaga insanabili, ita ut cum horrore & stupore mirabili clamaret; ardeo, ardeo: quia corpus quod vivificat incendium illi pœnamque pariebat, quod exarserat in eo sicut ignis in spinis, ut manifesta in eo fieret ultio domini. Nec datum est illi tempus ut pœniteret, sed mox ut sensit ignem in se grassantem, in sede corpore reclinato, dum clamasset Sancta Maria, miseram vitam miserabili morte finivit. De quo certum fecit nobis, qui ista vidit: nobis hoc monstratum est ut prodesse inciperet nobis pœna ejus. Grandis hinc inolevit terror omnibus, ita ut Virdunensis, quem clam abscessisse notavimus, urbi suæ appropinquans, exeuntibus sibi obviam clericis suis cum crucibus & cereis, ut moris est, processionem palam interdixerit, & excommunicatum se quia ad horam cessisset pronunciaverit, satisque tunc pœnituerit in excommunicatione domini papæ se factiosis communicasse; ita ut palam protestaretur, quia nisi divina illi prospexisset misericordia, & bonorum virorum oratio, pœnam quam Vvillelmus perpessus erat, ipse pertulisset. Quamobrem etiam papæ dimissis nunciis, abbate videlicet Rodulfo cum sociis se omnino pro communione illa excommunicatum affirmaret, & ob id ab officio cessasset, in manu ejus per litteras stolam reddidit & annulum. Et cum se sic ipse damnaret, parebat tamen regi, quia *hæc erat hora ejus, & potestas tenebrarum.* Nam inveteratam ejus malitiam, quæ obduruerat, non frangebant miracula, ut incrementa vitiorum pararent ei etiam additamenta tormentorum. Vnde & impletum est in eo quod scriptum est, Multo labore sudatum est, & non exivit de eo nimia rubigo ejus nec per ignem. Ignis enim ei tribulationis circumstrepebat, qui vitiorum rubiginem purgaret. Sed nec per ignem rubiginem amisit, qui nec per flagella correctus est: quia malitia ejus a conflatore consumi non potuit. Anno igitur ab incarnatione domini MLXXIX. factum est prælium in Saxonia, in quo Rodulfus rex cecidit, & Heinricus fugiendo victus est. Hoc etiam anno facta sunt tonitrua & fulgura in Ianuario, & Luna nigra & sanguinolenta visa est III. kal. Feb. Et sequenti anno Vvibertus invasit sedem apostolicam, a damnatis & excommunicatis suique similibus in apostaticum non apostolicum electus. Quæ conspiratio primum facta est apud Brixiam, ubi congregati aliqui episcoporum de synagoga Satanæ, traditi in reprobum sensum, & contra fidem, quæ est confessio Petri, & sanctam sedem ejus Romanam ecclesiam turpia & nefanda jacientes, ad plenitudinem damnationis suæ elegerunt Vvibertum hæresiarcham de sui similibus & desperata superbia apostolicum eum vocantes, apostatam, non apostolicum effecerunt. Qui idcirco omnium fidelium odio dignior est, quia cum a principibus Heinrico scilicet rege deposito, & cæteris hujus perditionis ministris quæsitum esset, quis ad impugnandum sanctum virum, papam videlicet Gregorium, falsitatis vexillum susciperet, nemo omnium tam audax, tam præsumptor, tam desperatus vel perditus inventus est, qui naufragium fidei subire deligeret, præter eum solum. Qui idcirco, credimus antichristi negocium suscepit, ut ruinam archiepiscopatus Ravennensis, quem pro suis criminibus eodem grege præsidente synodali judicio perdiderat, susceptione oblati periculi compensaret. Aderat in conventu illo malignantium multus numerus damnatorum, quos ad persequendum amatorem justitiæ communicatio criminum & amor principis illexerat, eum solum invenit diabolus promptiorem, cui malitiæ suæ omnem principatum committeret. Suscepit itaque sedem Satanæ, & in cathedra pestilentiæ sublimatus, impiorum mentes ad expugnandum nomen domini exacuebat, factus omnibus fovea peccandi. Quæ autem fuerit ejus promotio seu inthronizatio, quomodo ad hanc dejectionem, & quam præcipitanter ascenderit, & a quibus execratus sit, quæ ve eorum fuerit vita vel conversatio, & quid de ordinato vel ordinatoribus ejus sentiendum sit, Gebehardus Salzeburgensis episcopus, cujus vita speculum erat bonorum, interrogatus edicat. Ait enim scribens H. Mettensi episcopo.

** EPISTOLA G.... ARCHIEPISCOPI Salzeburgensis ad Hermanum Mettensem episc.

G. Salzeburgensis episc. H. Mettensi episcopo salutem.

VVIBERTUS quondam Ravennas archiepiscopus cum obedientiam quam apostolicæ sedi juramento promiserat, non attendere, sed contra ipsam omnmodis superbire studuisset, in Romana synodo irrecuperabiliter depositus & anathematizatus est ab apostolica sede, & ab episcopis totius ecclesiæ: nec hoc semel in una synodo, sed in omnibus synodis, quotquot jam septennio Romæ celebratæ sunt. Hic igitur ita in perjuriis inveteratus, & pro eisdem irrecuperabiliter depositus & anathematizatus sedem Romani pontificis, cui obedientiam juravit, per manus anathematizatorum, utpote sui similium, invasit, legitimo pastore adhuc eidem sedi præsidente. Ipsorum autem excommunicatorum nullus eum consecrare, vel potius execrare præsumpsit, præter Mutinensem & Aretinum episcopos, qui ambo pro suis criminibus jam annis tribus officio & communione caruerant. Sed hi etiamsi officium & communionem haberent & Romana sedes pastore vacaret, nullum tamen eidem sedi pontificem ordinare possent. Hujus enim ordinationis privilegium solis cardinalibus episcopis Albanensi, Hostiensi, Portuensi a sanctis Patribus est concessum. Ergo Mutinensis & Aretinus episcopi juxta testimonium sanctissimi papæ Innocentii, non benedictionem, sed damnationem quã habuerunt, suo Ravennati imponere potuerunt. Nec illum in Romanum patriacham sed in perditissimum hæresiarcham promoverunt caveat igitur omnis Christianus caput Antichristo inclinare, statuam quam Nabuchodonosor erexit, adorare: sicque se ipsius hæresiarchę perniciosissimo anathemati innodare. Nam quicumque illi obedierit, qui dixit, Ponam sedem meam ad Aquilonem & ero similis altissimo, certissime in æternam damnationem ibit cum ipsis. Amen.

Hæc sunt de Vvitberto Gevehardi Salzeburgensis viri utique doctissimi & authẽtici scripta veridica, quibus utique nullus cum justitia obviare prævalet. Extant & alia ejus scripta auctoritate & veritate

ANNO CHRISTI 1080.

ritate subnixa, quæ pro viri merito reverenter fidelium honorat & amplexatur ecclesia. Ab hoc itaque Vviberto sale utique infatuato, Henricus coronam suscepit Imperii, factus infelix membrum illius qui est rex super omnes filios superbiæ, suscipiens ab illo maledictionem pro benedictione, & quidem satis congrue. Nam dignus erat, & pro meritis acta res est, ut talis rex talem papam institueret, & ab eodem ipse coronam ignominiæ & sceptrum dedecoris susciperet.

a CONCILIABVLVM BRIXIENSE,

quo triginta schismatici episcopi Gregorium papam sede deposuerunt, & Guibertum Ravennatem archiepiscopum eidem in schismate subrogarunt, anno domini MLXXX.

HÆc synodus Moguntiæ inchoata fuit. Sed cum ibi novemdecim dumtaxat episcopi schismatici ad scelus patrandum convenissent, paucitatem eorum pertæsi, ad locum schismaticis omnibus ex Germania & Italia congregandis aptissimum, Brixiam transtulerunt. Quid vero in pseudosynodo schismatici egerint auctor schismaticus Conradus Vrspergensis abbas ex illo acervo calumniarum a Bennone schismatico male congesto recitavit his verbis: *Anno domini millesimo octogesimo, cum apud Brixiam Noricam triginta episcoporum conventus, nec non & optimatum exercitus, non solum Italiæ, sed & Germaniæ, jussu regis Henrici congregaretur, factus est omnium consensus adversus Hildebrandum papam, cognominatum Gregorium septimum, quem pseudomonachum, totiusque vesaniæ pestiferum principem, & præcipue sanctæ Romanæ sedis invasorem, affirmantes: ab apostolica sede depellendum quamvis absentem dijudicabant, & Vvigbertum Ravennensem archiepiscopum ipsi subrogandum eligebant. Hujus decreti conclusio hæc est: Quia, inquiunt, illum constat non a Deo electum, sed a seipso, in fraude ac pecunia impudentissime objectum. Qui ecclesiasticum subvertit ordinem: Qui Christiani imperii perturbavit regnum: Qui regi catholico ac pacifico corporis & animæ intentat mortem: Qui perjurum defendit regem: Qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter coniuges divortia, & quidquid quiete inter pie viventes stare videbatur concussit.*

Nos, auctore Deo, congregati in unum, legatis ac litteris freti decem & novem episcoporum, die sancto præteritæ pentecostes Moguntiæ congregatorum, contra eumdem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, perjuria & homicidia defendentem, catholicam & apostolicam fidem de corpore & sanguine domini in quæstionem ponentem, hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem, manifestum necromanticum, pythonico spiritu laborantem, & idcirco a vera fide exorbitantem, judicamus canonice deponendum & expellendum, &, nisi ab ipsa sede his auditis descenderit, in perpetuum condemnandum. Facta sunt autem hæc septimo Kalendas Iulii, feria quinta, indictione tertia.

a CONCILIVM LVGDVNENSE,

quod sub præsidio Hugonis Diensis episcopi, & sedis apostolicæ legati, in causa Manassæ archiepiscopi Rhemensis celebratum est anno domini MLXXX. tempore Gregorii papæ VII.

MANASSES Rhemensis archiepiscopus, qui sedem Rhemensem invaserat, ad causam dicendam sæpe Romam vocatus nullatenus obtemperare voluit, &, non obstante inhibitione pontificis, eamdem violenter detinere præsumpsit. Qua de causa Hugo Diensis episcopus in Gallias ablegatus hanc synodum congregavit, atque in ea invasorem antistitem condemnavit, & throno episcopali deposuit. Hæc ex Gregorio epistola" decima septima libri octavi, qua universum clerum & populum Rhemensem admonet, ut eidem invasori conniter resistant.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I. AD CONCILIVM LVGDVNENSE Hugonis Diensis episcopi legati S. Sedis apost.

Et chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis eiusdem temporis scriptoris.

SEXTVM nihilominus celebravit concilium apud Lugdunum pro quibusdam negotiis, quorum discussionem ei domnus papa imposuit scribens ad eum in hæc verba.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Hugoni Diensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem. Quod divina clementia pacem ecclesiæ tuæ restituit, &c. usque ad pure deinceps administrentur.

Dum igitur hæ ei litteræ allatæ fuissent, & locus concilii apud Lugdunum constitutus esset, Remensis etiam archiepiscopus juxta tenorem litterarum ad idem se purgaturus invitaretur concilium, posito domno Hugone apud Viennam pro corporis curatione, nuncii præfati archiepiscopi venerunt ad eum, multis & maximis precibus & muneribus ad hoc eum flectere cupientes, & ob id ei in præsenti trecentas purissimi auri uncias, domesticis quoque ejus pretiosa donaria offerentes, insuper & celamentum ne ulli mortalium id proderent jurare volentes, ut cum sex episcopis quos ipse Remensis eligeret de suffraganeis suis ei ut se purgaret concederet, remota inquisitione infamiæ. Addentes etiam quod nec sperare poterant, sed tamen nihil intentatum relinquere volebant: quod si ei solo cōcederetur facultas se purgandi, inæstimabiles thesauros auri, & qui etiam numerum excederent se juraturos, & insuper sacramentum ne cui hoc proderent. Quod totum virilis ejusdem legati animus respuit. Et quia inexpugnabilem ejus erga pecuniam animum vidit, timens sibi concilio interesse noluit. Et ideo synodali judicio est depositus tum quia se purgare noluit: tum quia audientiam Eduensis, Pictavensis, & ipsius Lugdunensis subterfugit.

" ** Iis vero adjunge sis epistolam Gregorii VII. papæ 40. l. VI. Bosoni scriptam: legatum nostrum Diensem episcopum in concilio quod proxime celebraturus est, &c. datum 4. Kal. Iulias indictione II. tum libri VII. 12. III. Nonas Ianuarii ind. III. & 20. 15. Kal. Maii eadem indictione III. qui characteres hunce annum 1080. apertissime designant: necnon 17. 18. & 19. libri sequentis VIII. ad Ebolum Comitem Rociacensem, ad suffraganeos Remensis ecclesiæ, ad clerum populumque Remensem, ad regem Galliæ, comitem Campaniæ, &c.

a CONCILIVM AVENIONENSE,

quo sanctus Hugo Gratianopolitanus episcopus creatus est anno domini MLXXX. tempore Gregorii papæ VII.

HAc synodo sanctum Hugonem ex Lugdunensi" episcopo creatum esse antistitem Gratianopolitanum, atque sexto anno suæ ordinationicum sociis quibusdam Carthusiam tunc recens inchoatam petiisse, testantur acta ejusdem sancti Hugonis apud Suriū primo Aprilis, auctore Guigone Cartusiæ majoris priore sanctissimo qui præsulis illius vitam paullo post ejus obitum scripsit.

' Binii allucinatio.

ADDITIO PHILIPPI LABBE S. I.

** CONCILIVM AVENIONENSE EIVSDEM HVGONIS DIENSIS EPISC. S. R. E. legati.

Ex eodem Virdunensi Chronico Hugonis abbatis Flaviniacensis.

** CELEBRAVIT & septimum apud Avenionem: in quo depositus est Achardus Arelatensis invasor, & electus est Gibilinus in Arelatensem archiepiscopum: Lantelmus in Ebredunensem archiepiscopum, Hugo in Gratianopolitanum episcopum, Desiderius in Cavalicensem: quos post expletionem concilii secum Romam duxit, & consecrati sunt a papa. B

** CONCILIVM IVLIOBONENSE.

Quod a Vvillelmo Anglorum rege cum episcopis & proceribus Normanniæ apud Iuliam bonam celebratum est in festivitate pentecostes anno Christi MLXXX. Gregorii VII. papæ anno VIII. Philippi Francorum regis XX.

Extat in tabulario regio authenticum illius exemplar in membranis, quod vidimus: habetur quoque in pluribus miss. & apud Ordericum Vitalem lib. V. historiæ ecclesiasticæ, &c.

TITVLI CANONVM.

I. *Vt pax Dei firmiter teneatur, ejusque infractores ab episcopis coerceantur.*
II. *Vt de incestis matrimoniis juxta canones judicent episcopi.*
III. *De judicio clericorum qui de vetito feminarum contubernio accusantur.*
IV. *Quod laicus partem in reditibus ecclesiæ habere non debeat, & quale inde servitium reddere liceat presbytero.*
V. *Vt episcopi a presbyteris præter justos reditus nihil exigant.*
VI. *Vt archidiaconi quotannis præsbyterorum suorum vestes, calices & libros visitent.*
VII. *De crimine quod presbyter in forestis regis vel baronum ejus commisit episcopus recognoscet.*
VIII. *Vt de singulis domibus ceræ denerata matri ecclesiæ quotannis per presbyteros offeratur.*
IX. *Ne laicus presbyterum det vel adimat ecclesiæ nisi ex consensu episcopi.*
X. *De cœmeteriis quæ sunt in civitatibus, capellis & burgis, vel in maceriis.*
XI. *De cœmeteriis villarum.*
XII. *De presbyteris quorum ecclesiæ donantur monachis vel canonicis.*
XIII. *De justitiis & consuetudinibus episcopalibus.*

PRÆFATIO.

ANNO Incarnationis domini M. LXXX. papatus domini Gregorii papæ VII. octavo, Francorum rege regnante Philippo, Anglorum rege Vvillelmo gubernante Normanniam in festivitate pentecostes, sub ejusdem regis præsentia, præsente Rotomagensi archipræsule Vvillelmo, congregatis etiam episcopis & abbatibus, consulibus quoque, & ceteris Normanniæ principibus celebratum est apud [a] Lillebonam concilium, in quo serenissimi regis Vvillelmi providentia præscriptorum fidelium suorum consilio diffinivit.

[a] Iuliam-Bonam seu Iuliobonā.

A

CANONES.

I.

Vt pax Dei, quæ vulgo dicitur trevia, sicut ipse eam initio constituerat, firmiter teneatur, & per singulas parœcias dictis excommunicationibus renovetur. Qui vero eam observare contempserint, vel aliquatenus fregerint, episcopi secundum quod prius statutum est, eos judicando justitiam faciant. Si quis autem episcopo suo inde inobediens fuerit, domino in cujus terra habitat episcopus hoc demonstret, & ille eam subdet episcopali justitiæ. Quod si & dominus facere contempserit, regis vicecomes inde per episcopum requisitus, omni remota excusatione faciat.

II.

De his qui de parentela sua uxores tenent, & uxores parentum suorum, episcopi canonicam justitiam exequantur. Rex enim nullum inde sustinet, vel tuetur: sed potius episcopos adjuvando admonet, ut lex Dei firmiter teneatur.

III.

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, & omnes canonici & decani, nullam omnino feminam habeant. Quod si post hac aliquis eandem culpam visus fuerit incurrisse, si per ministros episcopi prius inde fuerit accusatus, in curia episcopi se purgabit. Si vero parœcianorum vel dominorum aliquis eum accusaverit, C habeat accusatus inducias, ut cum episcopo possit loqui: & si purgare se voluerit in eadem parœcia cui servit, præsentibus parochianis pluribus ante ministros episcopi & coram judicio se purgabit. Si vero se purgare non potuerit, ecclesiam perdat irrecuperabiliter. Hoc autem rex prædictus statuit, non perenniter episcopis suis debitam auferendo justitiam: sed quia eo tempore episcopi minus quam convenisset inde fecerant, donec ipse eorum videns emendationem eis redderet pro benefacto, quod tunc de manu eorum temporaliter tulerat pro commisso.

IV.

Nullus laicus in redditibus altaris, vel in sepul- D tura, vel in tertia parte decimæ aliquid habeat, nec pecuniam pro horum venditione vel donatione aliquatenus habeat. Nec presbyter inde servitium faciat, nisi legationem domini sui portet, ita ut eadem die ad ecclesiam revertatur & ad orationes, per Normanniam solummodo, victum domini sui habens, si dominus voluerit secum vadet; servitium ecclesiæ presbyter interim curet.

V.

Presbyteri ab episcopis vel ab eorum ministris præter justos redditus episcopi, vi vel minis dare nihil cogantur. Propter eorum feminas nulla pecuniæ emendatio exigatur.

VI.

E Archidiaconi per archidiaconatus suos semel in anno presbyterorum suffraganeorum suorum vestimenta, & calices, & libros videant, designatis ab episcopo in unoquoque archidiaconatu solummodo tribus locis, ubi vicini presbyteri ad hæc monstranda convocentur. Quo enim archidiaconus ad hæc videnda venerit, a præsbyteris conveniunt triduo, si expedit, victum habeat sibi quinto.

VII.

Si presbyter satisfactionem fecerit de forestis regis, vel baronum ejus, nullam emendationem inde habebit episcopus.

VIII.

Presbyteri semel in anno circa pentecostem cum

cum processionibus suis ad matrem ecclesiam veniant, & de singulis domibus ceræ deneratam, vel idem valens, ad illuminandam ecclesiam altari offerant. Quod qni facere noluerit, a presbytero per ministerium suum cogatur hoc solvere sine emendatione pecuniæ.

IX.

Laicus presbyterum non det vel adimat ecclesiæ, nisi ex consensu præsulis. Quem tamen, si rejiciendus est, episcopus non repellat: & si repellendus est non retineat.

X.

In cœmeteriis ecclesiarum quæ sunt in civitatibus, vel in castellis, vel in burgis, quicquid episcopi tempore Rodberti comitis, & VVillelmi regis ejus consensu habuerunt, episcopi habeant. In cœmeteriis B vero, quæ in marchis sunt, si guerra fuerit, & aliqui ad habitandum ibi faciant mansionem, dum guerra duraverit, & ipsi propter guerram in atrio manserint, nullam forisfacturam ab eis habebit episcopus, nisi quam habuisset, antequam ad atrium confugissent. Cum autem pax facta fuerit, qui propter guerram fugerant de atrio exire cogantur, aut episcopalibus legibus supponantur. Qui vero in prędictis cœmeteriis antiquius manserunt, in antiqua quietudine permaneant.

XI.

Ecclesiæ villarum quantum cœmeteriis habuerunt tempore Rodberti comitis, vel quantum habuerunt usque ad istud concilium, tantum habeant C & in eis eas consuetudines habeant episcopi, quas tempore Rodberti comitis vel VVillelmi regis ejus consensu habuerunt, nisi episcopi aliquam quietudinem fecerint concedente rege VVillelmo. Si post concilium intra villam aliqua nova ecclesia fit, faciat episcopus cœmeterium consideratione dominorum & parochianorum ejusdem ecclesiæ. Si vero extra villam nova fiat ecclesia, indeque habebit quinque perticas cœmeterii.

XII.

Si donatur monachis ecclesia, presbyter qui ejusdem tenet ecclesiam honorifice teneat quicquid de eadem ecclesia haberet antequam monachi eam haberent: & tanto melius, quanto sanctioribus as- D sociatur hominibus: eo autem mortuo, vel aliquatenus deficiente, abbas idoneum quærat presbyterum, & episcopo eum per se vel per nuntium suum ostendat. Quem si recipiendus est, episcopus recipiat. Si vero presbyter cum monachis religiose vivere voluerit, videat ut ecclesia, quam episcopali licentia intravit, honeste tractetur, tam in vestimentis, quam libris & ceteris ecclesiæ serviendæ necessariis secundum ejusdem ecclesiæ facultatem. Quod si presbyter cum monachis vivere noluerit, tantum ei det abbas de bonis ecclesiæ, unde & bene vivere, & ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere. Quod si abbas facere noluerit, ab episcopo convenienter cogatur ut faciat. Presbyter vero episcopo suo juste sit subditus, & episcopales redditus persol- E vat. Quæ vero superabundant, in usus monasterii sui abbas habeat. Hoc idem in ecclesiis canonicorum observetur.

XIII.

Violatio ecclesiæ & atrii, sicut superius determinatum est, & commissa pro quibus divinum officium remanet, episcopis per pecuniam emendentur. Assultus in itinere ecclesiæ similiter. Si quis iratus persequitur alium in atrium vel in ecclesiam similiter.

Si clericus arat vel ædificat in atrio sine pontificali licentia similiter. Si clericus raptum fecerit, vel

A furtum, vel aliquem percusserit, aut vulneraverit, vel occiderit, aut duellum sine licentia episcopi susceperit, aut nannum fecerit, aut assultum fecerit, aut aliquid injuste saisierit, aut incendium fecerit, aut manu pastus ejus, aut habitator atrii similiter. Si clericus adulterium fecerit, aut incestum, similiter. Si presbyter de ministerio suo satisfecerit, similiter. Presbyteri qui ad synodum venire neglexerint, similiter, & qui synodum & circadam statutis terminis non reddiderint, similiter. Si clericus coronam suam dimiserit, similiter. Si monachus vel monacha, qui sunt sine regula habitum suum dimiserint, similiter. Si presbyter treviæ Dei infractores & latrones sine licentia episcopi excommunicaverint similiter.

Si erraticum habens quod vulgo vveidif dicitur, venerit in curiam sacerdotis vel clerici, qui in atrio maneant, vel in eleemosyna ejusdem ecclesiæ, ut in atrio episcopi erit. Si quid per contemptionem in domo presbyteri, vel clerici, vel in atrio sacerdotis, vel eorum manu pasto relictum fuerit, episcopi erit. Si quid in ecclesia, vel in atrio inveniatur, vel relinquatur, episcopi erit.

Si quis presbyterum aut monachum aut monacham assalierit aut percusserit aut ceperit, aut occiderit, aut eorum domos in atrio incenderit, similiter emendabit. Si quis adulterium aut incestum fecerit, aut cum matrina, vel commatre, vel cum filiola coierit, similiter si quis uxorem suam, vel si qua virum suum sine judicio præsulis reliquerit, similiter. Qui mortuos consulunt, vel maleficia tractant, similiter: Qui intentum sibi crimen inficians ferri judicio convincitur, excepta Dei trevia, similiter. Qui justitiæ resistens excommunicari se patitur, similiter.

Parochianorum crimina episcopo pertinentia ubi consuetudo fuit episcoporum judicio examinentur. Si contradictio judicationis facta fuerit, ante episcopum diffiniatur. Si furti judicium judicatum fuerit, ante matrem ecclesiam terminetur. Si plana lex facienda erit, ibi fiat ubi placitum prius fuit. In parochia episcopi sine licentia ejus nullus audeat prędicare.

Qui prædictas culpas inciderit, si sponte ad pœnitentiam venerit, pœnitentia ei pro qualitate criminimis injungatur, & pecunia nullatenus exigatur.

Si laicus in atrio raptum fecerit, episcopo emendabit: si vero alibi fecerit, quomodocumque faciat, episcopus nihil habebit.

Has consuetudines episcopi habeant in illis locis, in quibus eos tempore Rodberti comitis, vel VVillelmi regis ejus concessione hactenus habuerunt. Quæ vero quieta fuerunt, eam quietudinem habeant, quam huc usque solide tenuerunt. In his omnibus justitiis & consuetudinibus rex sibi retinet quod hucusque habuit.

Si presbyter domini sui judicium contradixerit de ecclesiastica causa & cum in curiam episcopi eundo injuste fecerit fatigare, diem solidos emendabit domino suo.

Si episcopi aliquid quod hic non sit scriptum, in regis curia possint monstrare se habuisse tempore Rodberti comitis, vel VVillelmi regis ejus concessione, rex eis non tollet quin habeant: tantummodo illud nullatenus saisiant, donec in curia ejus monstrent quod habere debeant. Similiter etiam laicis propter hoc scriptum rex nihil tollit, quod in curia regis monstrare possint episcopos non deberi habere. Tantummodo episcopos inde non dessaisiant donec in curia regis monstratum sit, quod episcopi inde habere non debeant.

ANNO CHRISTI 1080.

"** *In manuscripto exemplari synodo Iuliobonensi præmittitur synodale decretum de pace quæ vulgo Dei trevia dicitur, & quæ die Mercurii incipit, constitutum a Guillelmo seniore rege Anglorum & duce Normannorum, & episcopis Normanniæ.*

FRATRES in domino carissimi in pace quæ vulgo dicitur trevia Dei, & quę a die Mercurii Sole occidente incipit, & die Lunæ Sole nascente finit, hæc quæ dicam vobis promptissima mente dehinc inantea debetis observare. Nullus homo nec feminam hominem nec feminam usquam assaliat, nec vulneret, nec occidat, nec castellum, nec burgum, nec villam in hoc spatio quatuor dierum, & quinque noctium assaliat, nec deprædetur, nec capiat, nec ardeat ullo ingenio, aut violentia, aut aliqua fraude. Quod si aliquis, quod absit, illa non tenendo quæ præcipimus, infregerit, si non XXX. annorum spatio pœnitentiam in exilio fecerit, & antequam ab episc. exeat, quicquid fecit contra pacem emendaverit, a domino Deo excommunicamus, & a tota Christianitate sit separatus. Quicumque vero illi aliqua in re communicaverit scienter, aut consilium sive adjutorium dederit, aut ullum colloquium, nisi ut ad pœnitentiam veniat, & ut dictum est ab hoc episc. exeat, habuerit, similiter sit excommunicatus, donec ad emendationem venerit. Quod si ille sanctæ pacis violator miserrimus postquam accepta pœnitentia XXX. annorum ubi exulat moriatur, nullus Christianorum præsumat illum visitare, aut corpus a loco in quo jacuerit tollere, nec quicquam ex substantiæ suæ bonis accipere. Præterea fratres hanc pacem & treviam Dei de terris aut de bestiis, insuper de rebus omnibus quæ habere possunt tenebitis. Quod si quis aut aliquam bestiam, aut etiam obolum sive vestimentum in ista pace tulerit alieni, sit excommunicatus, donec ad emendationem veniat. Quod si ad emendationem voluerit venire, primum reddat quod rapuit, aut tantum quanti erat pretii quod rapuit. Dehinc VII. annis pœniteat infra episcop. Si autem moriatur priusquam satisfaciat, & pœnitentiam sumat, non sepeliatur, nec a loco quo obiit moveatur, nisi pro illo parentes ejus satisfecerint ei cui injuriam fecit. Ceterum in hac pace nullus nisi rex aut comes hujus patriæ caballicationes aut hostilitatem faciat, & quicunque in caballicatione aut hostilitate regis fuerit in hoc episc. nihil plusquam sibi ac suis equis necessaria ad victum accipiant mercatores autem & omnes homines qui ab aliis regionibus per vos transierint pacem habeant a vobis. Hanc etiam Dei treviam ab initio adventus domini usque ad octavas epiphaniæ & a capite jejunii usque ad octavas paschæ, & a diebus rogationum inchoantibus usque ad octavas pentecostes per omnes dies tenebitis. Qui hanc pacem observaverint pro illis preces agendo benedicant, illos vero qui infregerint, aut qui infractoribus concesserint maledicant Si quis autem se pacem nescienter dixerit infregisse, prius sacramentum faciat calidumque judicii ferrum portet, septem annis pœniteat.

"** *Incipit concilium quod habitum est in Normannia in territorio "Captivo, villa regia, quam Iuliam bonam antiqui dixerunt, modo vulgariter Lislebona vocatur, ubi multa constituta sunt, quæ maxime in Normania conservantur.*

" Caltino seu Calcensi

ANNO ab incarnatione domini Iesu Christi MLXXX. papatus domni Gregorii papæ septimi octavo *&c. usque ad* habere non debeant.

"** ELECTIO VVALTERII EPISC. CABILONENSIS ANNO CHRISTI MLXXX.

AVCTOR nostræ redemptionis unigenitus altissimi patris sui, nimirum ante totius ævi principium, coæternus & consubstantialis, cum jam plenitudine temporis adveniente de cœlorum supernis descendens hominem induisset in terris, servata in assumpto homine majestate divinitatis; expletis tandem omnibus, quæ de ipsius suscepta temporaliter humanitate nobilissimi antiquæ legis præcones veridicis prædixerunt vaticiniis, protinus sacrosanctæ status ecclesiæ cępit ubique terrarum innovari saluberrimis apostolorum doctrinis, immo magnitudine virtutum, & excellentia signorum, quæ per eos mirum in modum operabantur divinæ gratiæ dispensatione. Quorum videlicet sonus juxta vaticinantis præsagium regis in omnem terram est diffusus, fines quoque orbis terræ verba eorum penetrasse profitetur omnis Christi fidelium cœtus. Hos itaque summos & electos cœlestis senatores aulæ evestigio sæculi insignes rectores ecclesiæ, qui ob ducatum recti itineris ad superni palatium regis merito habiti sunt digni pontificum insigniri cognomine. Ita nimirum prælibatam ecclesiam sibi a pastorum commissam pastore, verbo decorare pariter & exẽplo studuerunt, ut licet summi pontifici reverendo essent sublimati culmine, sibi tamen subditis eligerent prodesse potius quam præesse, æquissima eos regentes censura, & discreto moderamine. Verum si quando contra pravos subditorũ mores zelus exigebat rectitudinis moveri illos quolibet fervore districtionis, ita in mentibus illorum virtus custodiebatur mansuetudinis cum terrore severitatis, ut & iram mansuetudo condiret discretionis, & eandem mansuetudinem, ne forte dissolveretur, idem zelus accenderet discretionis. Hos igitur tam reverendæ vitæ patres tanquam admirabiles cœlestis disciplinæ censores, nos humiles filii sacrosanctæ matris ecclesiæ Cabilonensis imitari potissimum cupientes, ob id maxime quoniam eadem nostræ sedis cathedra jam dudum proprio pastore viduata, multa & innumera a mundanis potestatibus patitur ad præsens infestationum probra, communi assensu & pari voto eligimus quendam ejusdem ecclesiæ olim clericum & archidiaconum, nomine Vvalterium ad culmen pontificii præfatæ sedis Christo domino propitiante regendum. Cujus jurisdictioni & jugo sui regiminis nos nostrumque locum tradimus disponendum, secundum canonum, & inconvulsum totius ecclesiæ privilegium. Est quippe, uti in promptu habetur, generosi stemmatis prosapia ortus, peritia non modo sacrarum literarum, verum & mundanarum industria legum admodum eruditus; jejuniis, vigiliis, & orationibus, & cunctis misericordiæ operibus insignitus; probissima morum honestate præclarus, omnium virtutum matre discretione pulcherrime redimitus; luculentissimi etiam eloquii, & apprime disertus. Quantum quoque humanæ fragilitas conditionis admittit, omni bonitate manet conspicuus. Igitur ad culmen pro tot & tantis cœlestium charismatum donis sibi superno munere collatis, Spiritus sancti cooperante gratia, eligitur ad culmen officii pastoralis, non solum a nobis prælibatę ecclesiæ filiis; verum etiam a diversæ conditionis plebe cohabitante intra & extra nostræ munia urbis. Quam prosequitur etiam innumera populi multitudo adjacentium regionum diversę & ætatis. Qui omnes pariter intimis præcordiorum affectibus, & multiplicibus efflagitant votis, ipsius nostri electi personam,

sonam, Iesu annuente domino, sublimari infula pontificali Cabilonicæ sedis. Plerique etiam illustres & prænobiles ecclesiarum Dei rectores existunt quoque legitimi fautores istius nostrę electionis: videlicet domnus Gibuinus archipræsul eximius sacrosanctæ cathedræ Lugdunensis, domnus etiam Agano Antistes venerandus ecclesiæ Æduensis, una cum reverendis cœtibus utrorumque regimini Christi domini gratia commissis. Religiosus etiam præsul domnus Landricus ecclesiæ Matiscensis, cum reverenda concione ejusdem cleri annuit & faciet multiplici favore in laude ipsius canonicæ nostræ electionis, sperans in Dei misericordia, sibi suæque matri ecclesiæ subvenire in celebratione talis tantæque ordinationis. His siquidem eximius jam fatis pontificibus annectuntur illustres cœnobiorum patres, huic profecto & electioni vobis faventes omnibus, inter quos nimirum extat domnus Hugo sacri cœnobii Cluniacensis abbas revera celeberrimi, simulque venerandus loci Trenorchiensis rector domnus Petrus, præsidens quoque abbatiæ B. Petri Cabilonicæ urbis domnus Rainardus, una cum reverendis fratrum utrorumque locorum concionibus sub monasticæ tyrocinio disciplinæ in Christi nomine militantibus. Qui omnes procul dubio toto annisu mentis idonei existunt auctores, & legitimi corroboratores istius electionis S. Gausleni, matris nostræ ecclesiæ decani. S. Almadrici Lingonensis decani. S. Goiselmi archidiaconi. S. Hugonis Portensis. S. Ingelberti. S. Gaufredi. S. Landrici archipresbyteri. S. Guillermi. S. Petri. S. Caroli. S. Bernardi. S. Roberti. S. Lamberti. S. Hugonis. S. Letaldi, & alterius Letaldi archipresbyterorum. S. VV. Ternensis, & matris ejus Adelaidis. S. Vvalterii Neblensis. S. Dalmatii de Giniaco. S. Bernardi de Porta. S. Gothseranni & Idmari fratris ejus. S. Duranni archipresbyteri. S. Ademari. S. Roberti. S. Lothaldi. Acta est hæc ecclesiastica & generalis electio anno incarnati unigeniti verbi MLXXX. præsidente divina dispositione Romanæ sedi excellentissimo papa Gregorio, sceptra quoque moderante regni nobilissimo regū Philippo, consulatu Cabilonicæ urbis tunc temporis manente absque terreno principe.

** CONCILIVM LINGONENSE EODEM ANNO MLXXX.

SVNT qui eodem præside Hugone Diensi episcopo celebratum asserunt Lingonense concilium adversus investituras laicorum. Verum ut jam alias docui in synopsi historica non meminit illius noster Hugo Flaviniacensis abbas auctor synchronus atque Hugonis Diensis itinerum metator, atque omnium prope passuum sedulus investigator.

In chartis additis chronico Bezuensi abbatiæ O. B. in diœcesi Lingonensi tomo I. spicilegii veterum scriptorum R. P. Lucæ Dacherii Benedictini fit quidem mentio Lingonensis synodi, sed diœcesanæ dumtaxat anno 1080. indictione III. sub Raynardo ejusdem urbis episcopo.

** CONCILIVM SANTONENSE. EODEM ANNO MLXXX.

IN synodo Santonensi anno MLXXX. celebrata monasterium Squirs sive Regulæ ad Garumnam fluvium in diœcesi Vasatensi provinciæ Novempopulaniæ constitutum jam olim cœnobium, & sanguine S. Abbonis S. Benedicti Floriacensis ad Ligerim abbatis sanguine anno 1004. conspersum ac veluti dedicatum, Floriacensibus monachis est adjudicatum adversus Raymundum episcopum Vasatensem, qui de eo contendebat. Subscripserunt, ut constat ex tabulis Regulensibus.

Amatus Ellorensis episcopus S.R.E. legatus qui pręsidebat.
Ioscelinus archiepiscopus Burdegalensis.
Garmundus archiep. Viennensis.
Ademarus episcopus Eugolismensis.
Hugo episc. Diensis item S.R.E. legatus.
Richardus archiepisc. Bituricensis.
Rodulfus archiepisc. Turonensis.
Hugo episcopus Lingonensis.
Raymundus episc. Vasatensis.
Odo abbas Angeriacensis.
Draco (seu Droco aut Drogo) A. Malleacensis.
Ireneus abbas S. Stephani Pedaviæ.
Ademarus abbas Lemovicensis.
Arnaldus Treucardus abbas S. Crucis.

Ejusdem quoque concilii, ut videtur, fit mentio apud Innocentium III. qui testatur in Santonensi synodo pro Turonensi ecclesia contra Dolensem fuisse pronuntiatum.

a CONCILIVM MELDENSE, QVO sanctus Arnulphus creatus est episcopus Suessionensis anno domini MLXXX. tempore Gregorii papæ VII.

AVCTORITATE ejusdem sancti Hugonis sedis apostolicæ legati, teste Sigeberto, habita est in Galliis ista synodus Meldensis, in qua Vrsione Suessionensi episcopo amoto subrogatus est Arnulphus vir sanctissimus ex monasterio sancti Medardi vocatus. Electionem ejus divinitus factam fuisse testatur Lisiardus in vita Arnulphi apud Surium tomo 4. die 15. Augusti.

ADDITIO PHILIPPI LABBE S. I.

** Præter Sigebertum in chronico & quosdam alios, qui ejusdem Meldensis synodi meminerunt, non omittandum opinor epistolam 34. libri IX. Gregorii papæ VII. supra p. 302. ubi perhibetur excommunicatus in eadem synodo ep. Tarvanensis Lambertus. Errant quippe qui ad alteram ann. 1082. coactam referunt. Nec omittendum S. Arnulphum, qui pręfecturam sive abbatiam gesserat cœnobii S. Medardi, consecratum fuisse die 18. Decembris, ut habetur cap. 1. libri II. vitę illius a Liziardo conscriptæ.

CONCILIVM ROMANVM VIII. *IN CAVSA HENRICI REGIS, ET episcoporum quorumdam celebratum, anno domini MLXXXI. tempore Gregorii papæ VII.*

ANNO ab incarnatione domini millesimo octuagesimo primo, pontificatus vero Gregorii septimi anno octavo nondum exacto, præsidente eodem apostolico celebrata est synodus Romæ in basilica ejusdem salvatoris & redemptoris nostri Iesu Christi, in qua inter cetera sententiam depositionis archiepiscoporum Arelatensis & Narbonensis atque excommunicationis per legatos apostolicæ sedis promulgatam dominus papa, his qui aderant collaudantibus, firmavit. *Ex regist. epist. Greg. VII.*

Henricum quoque dictum regem, & omnes fautores ejus, qui in præterita excommunicatione animum induraverant, iterum excommunicavit.

Anathematizavit item Ildimundum & Landum Campaninos tyrannos, omnesque adjutores eorum.

Præterea suspendit ab officio quosdam episcopos, qui ad concilium invitati neque ipsi neque nuntii eorum pro ipsis venerunt,

CON-

ANNO CHRISTI 1081.

** CONCILIVM EXOLDVNENSE SIVE EXILIDVNENSE IN BITVRIGIBUS

Præsidibus Hugone Diensi episcopo & Amato Burdegalensi archiepiscopo S. R. E. legatis celebratum anno 1081. XV. Kal. Aprilis.

NON ambigo quin sub finem hujusce XI. æræ Christianæ sæculi & sub initia sequentis XII. duo vel etiam plura apud Exoldunum Biturigum Cuborum non incelebre oppidum celebrata fuerint concilia. Ceteris tamen eminet quod hocce anno Christi 1081. coactum fuit XV. Kalendas Aprilis ut docet chronicon Senonensis abbatiæ S. Petri Vivi. Annum vero aperte designat chronologia Autissiodorensis Roberti monachi sancti Mariani ordinis Præmonstratensis edita a Nicolao Camuzatio anno 1608. his verbis pag. 77. B.

" *Anno Domini 1080. magnus terræ motus cum gravi terræ mugitu factus & VI. Kal. Aprilis prima hora noctis Sequenti anno apud Exoldunum castrum, quod est in Bituria situm, celebratum est concilium*: sed quod in eo actum sit non declarat: nonnulla docebunt chartularium Majoris monasterii, tum epistolæ Vrbani papæ II. & Ivonis Carnotensis episcopi.

"** *Diploma e Maioris monasterii prope Turonensem civitatem celeberrimi membranis descriptū, ex quo constat ecclesiam S. Martini de Briva haud longe a mœnibus Avarici Biturigum metropoleos ædificatum monachis illius abbatiæ fuisse concessam.*

Ex pag. XVII. Tomi VI. spicilegii veterum scriptorum R. P. D. Lucæ Dacherii O. B.

QVONIAM ad hoc sanctæ ecclesiæ pastores curam suscipiunt, ut provida dispensatione tam animarum quam corporum solicitudinem gerant, & in dispensandis rebus ecclesiasticis discreta moderatione invigilent; oportet ut taliter in distribuendo se solertes exhibeant, ut ne per exterorum incuriam pax interior perturbetur.

Quod ego RICHARDVS sanctæ Bituricensis ecclesiæ archiepiscopus diligenti consideratione providens, consensu clericorum meorum, & omnium filiorum ejusdem ecclesiæ, divinæ miserationis respectu trado fratribus Majoris monasterii, scilicet monasterio sancti Martini, ecclesiam S. Martini de Campis, olim de Briva appellatam, juxta muros urbis Bituricæ constitutam, cum his omnibus quę ad eandem ecclesiam pertinent; quorum partem ipse, Deo miserante, per auctoritatem officii nostri laïcis, qui ea rapina longo tempore detinuerant, eripui: de aliis omnibus quæ adhuc laïcali vel clericali etiam violentia auferuntur, quando, seu per merita prædictorum religiosorum fratrum, seu alio quocumque modo eidem ecclesiæ restituentur, prędicto monasterio eandem concessionem faciens; reservata tamen illa humilitatis obedientia, quam circa matrem ecclesiam Bituricensem ab omnibus ceteris communiter competit exhiberi. Hoc, quamvis non necessitate, tamen propter firmamentum causæ, & pacem fratrum, quibus aliquod inde scandalum poterat aboriri, efficientes, ut tam Herbertus, Gimo, & Sarlo & Petrus cum filiis & uxoribus suis, qui bona ecclesiæ violenter tenuerant, concederent & laudarent. Hoc autem firmavimus, & in concilio Exolduno a domno HVGONE Diensi episcopo, apostolicæ sedis vicario, & ceteris omnibus firmari rogavimus.

Hugo Romanæ ecclesiæ legatus.
Amatus Ellerensis episcopus.
Richardus Bituricensis archiepiscopus.
Richerius Senonensis archiepiscopus.
Rodulphus Turonensis archiep.
Gauscelinus Burdegalensis archiep.
Hagano Eduensis episcopus.
Rotbertus Autisiodorensis episcopus.
Rotgerius Catalaunensis episc.
Guido Belvacensis episcopus.
Rainerius Aurelianensis episcopus.
Durandus Arvernorum episcopus.
Vvido Lemovicensis episcopus.
Hugo Nivernensis episcopus.
Helinardus Laudunensis episcopus.
Ratbodus Noviomagensis episc.
Gauffredus Parisiacensis episc.

Hæc sunt nomina canonicorum S. Stephani, qui hanc chartam firmaverunt.

Odo decanus.
Hunbaldus archidiaconus.
Arraldus archidiaconus.
Rotgerius archidiaconus.
Iterius de Borbone.
Stephanus sacerdos.
Bernardus archipresbyter.
Andreas archidiaconus.
Vivianus sacerdos.
Arraldus sacerdos.

Petrus, Gyraldus. Eldebrandus. Arnulphus. *Itemque* Arnulphus. Vvibodus sacerdos. Hunbaldus. Mainardus. Paganus. Constantius. Arnulphus. Guarnerius. Erardus.

Præmisimus diploma, quod ex eo nota sint eorum qui præfuerunt, quique interfuerunt, antistitum nomina. Vnius enim tantum præsidis meminit Vrbani II. epistola quam refert Baronius in ecclesiasticis suis annalibus ad annum 1096. num. 2. in hæc verba.

"** *Vrbanus episcopus*, &c. Et quia filius noster Amatus Burdegalensis archiepiscopus unus erat de legatis Romanæ ecclesię a Gregorio septimo prędecessore nostro in Galliam destinatus, non ab hac ecclesia processionis solennitate susceptus. Vnde etiam graviter contra eosdem clericos commotus in Exuldunensi concilio eos excommunicatione perfoderat, eum in concordiam & pacem eorum reformavimus. Neque eos ad ullam satisfactionem, quia auctoritate pollente sese munierant, compulimus, neque qualibet pro tali excessu absolutione purgandos censuimus. Denique quoniam in quibusdam ecclesiæ privilegiis proprium eis habere episcopum concessum est, ejus vice nos Romano eos sancimus specialiter adhęrere pontifici, & graviores eorum causas ejus pendere judicio, &c.

Nunc ad se nos vocat Ivo Carnotensis episc. tum ep. 181. ad Richardum Albanensium episcopum his verbis.

"** Sed quia monachi sancti Luciani (Bellovacensis) rem quamvis suam absque judicibus ab invasoribus acceperūt, in concilio Exoliduņensi adjudicata est Vigeliacensibus (Vezeliacensibus) sola vestitura usque ad tempus legitimæ discussionis, neque ulla finitiva sententia ibi data est quæ monachis sancti Luciani suam justitiam auferret, & monachis Vigiliacensibus prædictam ecclesiam perpetuo habendam adjudicaret. Hujus negotii ordinem, utpote Belvacensis, ita processisse cognovi; & qui in Exolidunensi concilio huic discussioni interfui, hæc si præsens essem vera esse, probare possem.

Tum etiam ep. 268. scripta ad Vvalonem Belvacensem, Vvillelmum Catalaunensem aliosque duos episcopos, his verbis.

"** Hæc

Anno Christi 1081.

"** Hæc enim causa præcepta domini Hugonis Diensis episcopi, quondam sedis apostolicæ legati in concilio Exoldunensi me præsente & audiente cum quibusdam aliis Carnotensibus clericis præcisa est. Et ideo si in causa non essemus, cum ceteris episcopis canonice judicaremus, quæ ulterius repetenda non est. Quod autem dico, honestarum personarum testimonio comprobari potest; &c.

Vidi quoque qui in eamdem rem allegaret Ivonis ejusdem epistolam 204. Verum in ea nihil tale legisse me recordo.

"** CONCILIUM CARROFENSE,

In monasterio S. Salvatoris diœcesis Pictaviensis celebratum mense Novembris anno MLXXXII.

Ex chronico abbatiæ S. Maxentii quod vulgo Malleacense dicitur pag. tom. II. novæ bibliothecæ mss. librorum.

ANNO MLXXXII. ignis combussit villam istam sancti Adjutoris Maxentii, &c. Eo anno apud Carrofum fuit consecratio cujusdam altaris, & demonstratæ sunt pretiosæ reliquiæ ejusdem monasterii, & concilium factum est in ipso monasterio tertio idus Novembris. Nec plura monachus ille anonymus. In eo depositum fuisse volunt Bosonem episcopum Santonensem, in cujus locum anno sequenti substitutum fuisse Ramnulfum idem docebit nos chirographus S. Maxentii.

"** CONCILIUM MELDENSE II.

Præside Hugone Diensi episcopo apostolicæ sedis legato anno MLXXXII.

Ex chronico S. Petri Vivi Senonensis auctore Clario O. B. tomo II. spicilegii p. 747.

ANNO MLXXXII. die 14. Kal. Novembris obiit Vualterius Meldensis episcopus, & in sequenti septimana Hugo Diensis episcopus Romanæ ecclesiæ legatus congregavit concilium in eadem urbe & ordinavit episcopum in eadem urbe Rotbertum abbatem ecclesiæ Resbacensis. Quod quia sine presentia & assensu Richerii archiepiscopi (Senonensis) & coepiscoporum ejus factum est, excommunicaverunt eum. Ad anum vero MLXXXV. subjicitur. Eodem quoque anno Richerius archiepiscopus ordinavit Vualtherium Meldensem episcopum 4. Nonas Novembris excommunicato supradicto Roberto.

Eadem habet iisdemque pene verbis Robertus monachus S. Mariani in chronologia Autissiodorensi.

In archivo Dervensis abbatiæ in Campania extant literæ de consuetudinibus Breonensis comitis datæ in concilio Meldensi die & anno non expressis, quibus subscribunt Hugo Diensis ep. legatus sedis apostolicæ, Amatus vicarius papæ, Ricardus arch. Bituricensis, Hugo Trecensis, Rogerius Catalaunensis, Roricus Ambianensis, Hugo Gratianopolitanus, Hugo Lingonensis, Hugo Nivernensis, Hagano Augustodunensis, Arnulfus Suessionensis, Landricus Matisconensis episcopi: Thebaudus comes, Alaidis uxor ejus, Odo filius ejus, &c.

CONCILIUM ROMANUM IX.

Anno Christi [illegible]

ANNO DOMINI MLXXXIII. CELEBRATUM tempore Gregorii papæ VII.

ANNO ab incarnatione domini millesimo octuagesimoquarto, pontificatus vero domini Gregorii papæ septimi anno undecimo, duodecimo Kalendas Decembris, præsidente eodem apostolico, celebrata est tribus diebus in Lateranensi basilica synodus, in qua fuerunt archiepiscopi, episcopi, & abbates Campani, & de principatibus, atque Apulia, pauci quoque Gallicani: nam plurimos Henrici tyranni perfidia iter retro vertere compulit, qui Ostiensem episcopum de apostolica legatione redeuntem contra fas & juramenti fidem capi jussit, sive permisit. Tres autem synodos quadragesimales ejusdem Henrici persecutio impedivit. Qui semel B. Paulum, bis beatum Petrum aggressus, demum post multum fusi sanguinis, non tam suorum fortitudine, quam negligentia civium porticu muros surripuit. Romanum siquidem vulgus, pars videlicet copiosior civitatis, biennii bello fatigatum, acri inedia laborabat: cum nec ipsis ad vicina opida vel castra exire liceret, nec illi jurati Henrici in Urbem vellent negotiatum venire: multi quoque fame abacti Urbem reliquerant. Proinde ceteri bello remissius attenti rem ex animo minus gerebant, & a custodiis, prout cuique licebat, sine timore negligentius aberant. Hæc super Henrici tyrannide, quia se occasio præbuit, præstrinxisse sufficiat.

Anno Christi 1083.

Ceterum dominus apostolicus in eadem synodo de fidei forma, & Christianæ religionis conversatione, sed & de robore animique constantia ad præsentem pressuram necessaria, ore non humano, sed angelico patenter edisserens, die tertia totum fere conventum in gemitus & lacrymas compulit, sicque concilium apostolica benedictione lætificatum in pace dimisit.

"** CONCILIUM SANTONENSE II.

CELEBRATUM ANNO MLXXXIII.

Ex chronico quod vulgo Malleacense dicitur.

ANNO MLXXXIII. *inquit anonymus scriptor San-Maxentinus*, Sanctonas extitit concilium, in quo Ramnulfus eidem ubi ordinatus est episcopus *in locum Bosonis anno superiore apud Carofum exauctorati*, & Simon canonicus S. Hilarii Agenno post Rainaldum *datus est episcopus*: cui successerunt Girardus nepos, Isardus, Audebertus.

a CONCILIUM ROMANUM X.

Anno Christi 1084.

QUO GUIBERTUS ANTIPAPA ET HÆRESIARCHA atque Henricus pseudoimperator, cum omnibus suis fautoribus, excommunicatur, anno domini MLXXXIV. tempore Gregorii papæ VII.

a De hoc concilio ista Bertholdus: *Dominus autem papa collecta synodo, iterum sententiam anathematis in Guibertum hæresiarcham, & Henricum, & omnes eorum fautores, promulgavit, quod & in festo sancti Ioannis Baptistæ præterito jamdudum Romæ fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam legati sedis apostolicæ, videlicet Petrus Albanensis episcopus in Francia, Otto Ostiensis episcopus in terra Teutonicorum, usquequaque divulgarunt.* Hæc Bertholdus.

"** Adhunc quoque annum referenda quæ scribit Hugo Flaviniacensis in chronico anno MLXXXIV. Henricus Romam veniens urbem cepit, muros evertit, Gregorium papam in turre Crescentis muro clausit, unumque papam in ecclesia S. Petri sedere constituit, ut impleretur quod scriptum est; cum videritis idolum abominationis stans ubi non debet, qui legit intelligat; &c. Nec mutabat pardus varietates suas, Henricus scilicet nequitias suas quinimmo Romæ positus quotquot poterat minis, terroribus, blandimentis, promissis sibi conciliabat, bella, cædes, homicidia per se suosque faciens & totis quibus poterat viribus iniquitati favens, veritati resistens,

sistens, & insuper suis literas mittens, quibus se Romam obtinuisse, papam dejecisse & omnibus omnino prævaluisse mendaciter confingebat: At vero Mathildis, &c. Gregorius igitur in turre Crescentis muro clausus legatos misit ad Robertum Apuliæ ducem ut veniret & obsidionem solveret, &c.

ANNO CHRISTI 1085. Ex cod. ms. penes dec & cap. eccl. cathed. S. Pauli Lōd. [A, f. 1. a.]

** *Charta regis Anglorum* Vvillelmi *primi, qua secernit placita ecclesiastica a causis civilibus.*

Vvillelmus Dei gratia rex *Anglorum*, *R. Bainardo*, & *G.* de *Magnavilla*, & *P.* de *Valoines*, ceterisque meis fidelibus de *Essex* & *Hertfordschire* & de *Middelsex* salutem. Sciatis vos omnes & ceteri mei fideles, qui in *Anglia* manent, quod episcopales leges, quæ non bene, nec secundum sanctorum canonum præcepta, usque ad mea tempora in regno Anglorum fuerunt, communi concilio, & concilio archiepiscoporum & episcoporum, & abbatum, & omnium principum regni mei, emendandas judicavi. Propterea mando, & regia auctoritate præcipio, ut nullus episcopus, vel archidiaconus, de legibus episcopalibus amplius in Hundret placita teneant; nec causam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium sæcularium hominum adducant: sed quicunque secundum episcopales leges, de quacumque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum quem ad hoc episcopus elegerit & nominaverit, veniat; ibique de causa vel culpa sua respondeat, & non secundum Hundret, sed secundum canones & episcopales leges, & rectum Deo & episcopo suo faciat. Si vero aliquis, per superbiam elatus, ad justitiam episcopalem venire contempserit, & noluerit, vocetur semel, & secundo, & tertio: Quod si nec sic ad emendationem venerit, excommunicetur; & si opus fuerit ad hoc vindicandum, fortitudo & justitia regis vel vicecomitis adhibeatur: Ille autem qui vocatus ad justitiam episcopi venire noluerit, pro unaquaque vocatione legem episcopalem emendabit. Hoc etiam defendo, & mea auctoritate interdico, ne ullus vicecomes aut præpositus, seu minister regis, nec aliquis laicus homo, de legibus quæ ad episcopum pertinent, se intromittat; nec aliquis laicus homo alium hominem sine justitia episcopi ad judicium adducat: judicium vero in nullo loco portetur, nisi in episcopali sede, aut in illo loco quem episcopus ad hoc constituerit.

Quoad tempus autem confectionis istius chartæ, videtur fuisse circa annum domini MLXXXV. nam Matth Paris. de gestis regis Vvillielmi sub hoc anno locutus, ait; Rex Vvillielmus paulo ante, Remigio, Fiscanni monacho dederat Dorkecestriæ præsulatum: Sed Remigius anno MLXXXV. ad Lincolniam episcopatum transtulit, ibique condidit ecclesiam in summitate montis. Et hæc charta est inter privilegia episc. Lincol. postquam translatus esset episcopatus.

** *Concilia celebrata per Lanfrancum archiepiscopum Cantuariensem mox subjiciuntur.*

Ex cod. ms. in bibl. Cotton sub effigie Domitiani [A, 5 n. 2.]

Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus, & totius Angliæ primas, diversa, in diversis locis Angliæ, celebravit concilia; quibus, ad nutum ipsius Lanfranci interfuit Thomas Eboracensis archiepiscopus, cum ceteris episcopis Angliæ. Primum itaque celebravit idem Lanfrancus generale concilium apud Vvintoniam; secundum apud Londoniam; tertium iterum apud Vvintoniam; quartum, & quintum apud Glocestriam. His omnibus Lanfranci conciliis interfuit Thomas Eboracensis archiepiscopus. Interfuit etiam consecrationibus episcoporum, qui a Lanfranco sacrati sunt; viz. Hernelti Roffensis episcopi, quem sacravit Lanfrancus apud Vvestmonasterium; & Mauricii Londoniensis episcopi, quem sacravit Lanfrancus apud Vvintoniam.

Sic, & in ceteris, Thomas Eboracensis, Lanfranci Cantuariensis archiepiscopi canonicis paruit jussionibus.

Anno XVIII. pontificatus sui, " obiit Lanfrancus Cantuariensis archiepiscopus apud Cantuariam; cujus interfuit sepulturæ Thomas Eborac. archiepisc. cum ceteris episcopis Angliæ. *Præmittuntur vero*

" Christi domini 1089. 24. Maii.

** CONCILIUM. VVESTMONASTERIENSE.

ANNO CHRISTI 1077. Ex chron. Rad. de Diceto.

In charta Vvillielmi primi anno 1077. monasterio Vvestmonasteriensi post nomina testium, scilicet archiepiscoporum, episcoporum, comitum, & aliorum seniorum; hæc pro auctoritate regis ad causas ecclesiasticas tractandas inseritur, Ego Robertus de Oleyo confirmavi, ego Hamo dapifer signavi, multis preterea illustrium virorum personis & regni principibus diversi ordinis omissis, qui similiter suæ confirmationi, piissimo affectu testes & fautores fuerunt; Hi etiam illo tempore a regia potestate e diversis provinciis & urbibus, ad universalem synodum, pro causis cujuslibet sanctæ ecclesiæ audiendis & tractandis, ad præscriptum celeberrimum cœnobium, quod Vvestmonasteriense dicitur convocati.

ANNO CHRISTI 1078.

** CONCILIUM LONDINI HABITUM ANNO DOMINI 1078. ADVENTUS NORMANNORUM II. præsidente Lanfranco archiepisc. Cantuar. *&c.*

Polyd. Virg. hist. Angl. lib. 9. p. 158.

Quo tempore; auctore Lanfranco, habitum est Londini antistitum, reliquorumque sacerdotum concilium; in quo decretum est; ut aliquot sedes episcopales, quæ in opidulis & pagis antea fuerant, in urbibus & locis celeberrimis collocarentur. Quo factum est, ut Bathonia, Lincolnia, Sarisberia, Exonia, Cestria, atque Cicestria, urbes hujusmodi novo episcoporum domicilio, nobilitatæ sint: id quod infra perappositus magis perspicue indicabit locus. Adfuit in concilio Vulstanus Vigornensis episcopus, vir etsi literarum nesciens, sanctitate tamen vitæ multo clarissimus. Hunc Lanfrancus, ut hominem imperitum, & ob id, quemadmodum prædicabat, minime ea dignitate dignum, privavit; quamquam illud *&c.*

ANNO CHRISTI 1085.

a CONCILIUM QUINTILINEBURGENSE CONTRA HENRICIANAM ET VVECILIANAM hæresim celebratum anno domini MLXXXV. tempore Gregorii papæ VII.

Acta extant apud Bertholdum his verbis.

Hermannus rex in Quitilineburg pascha celebravit, ubi & legatus domini apostolici in ipsa paschali hebdomada generalem synodum cum archiepiscopis, & episcopis, & abbatibus, sancti Petri fidelibus, solenniter celebravit. Interfuit autem huic synodo Gebehardus reverendissimus Iuvaniensis archiepiscopus; item venerabilis Hartungus Magdeburgensis archiepiscopus cum suffraganeis suis. Item suffraganei Moguntinæ sedis de Saxonia: nam Vvirceburgensis & Vvormatiensis, Augustensis quoque & Constantiensis de Alemannia; quique ipsi canonica necessitate impediti venire non potuerunt, per legationem suam sancto concilio repræsentaverunt, seque per omnia ejusdem synodi statutis assensuros mandaverunt. Rex etiam Hermannus cum suis principibus eidem synodo interfuit. Cum ergo omnes juxta ordinem suum consedissent, prolata sunt in medium decreta sanctorsm patrum de primatu sedis apostolicæ: quod nulli unquam liceat

ejus judicium retractare, & de ejus judicio judicare. Quod de totius synodi publica professione laudatum & confirmatum est. Et hoc utique contra Henricianos, qui fideles sancti Petri constringere voluerunt, ut excommunicationem domini papæ Gregorii super Henricum cum illis retractare præsumerent.

Quidam autem Bambergensis clericus nomine Gunibertus, Romani pontificis primatui derogare volens, in mediam synodum se contulit, asserens Romanos pontifices hunc sibi primatum adscripsisse, non aliunde concessum hereditasse, videlicet ut nullus de eorum judicio judicare debeat, nec illi alicujus judicio subjaceant. Qui cum aperte a tota synodo confutaretur, præcipue tamen a quodam laico convictus est per illud euangelicum: *Non est discipulus supra magistrum.* Cum enim hoc generaliter in omnibus ecclesiasticis ordinibus observandum deputetur, ne major a minore judicetur, quis hoc vicario sancti Petri denegare potuit, quem omnes catholici pro domino & magistro venerantur?

In eadem synodo ordinatio Vvecilonis Moguntini invasoris, & Sigefridi Augustensis, & Norberti Curiensis; imo omnes ordinationes & consecrationes excommunicatorum, penitus irritæ judicatæ sunt, juxta decreta sanctorum patrum Innocentii, Leonis primi, Pelagii, atque ejus successoris Gregorii primi.

Item secta prædicti Vvecilonis Moguntini invasoris ejusque sociorum sub anathemate damnata est, quæ asserit sæculares suis rebus expoliatos ecclesiastico non subjacere judicio, nec excommunicari posse pro suis excessibus, quæque excommunicatos absque reconciliatione recipi posse contendit.

I.

Statutum est autem ibi ut quicumque ab episcopo suo nec officio nec communione privato excommunicatus esset, etsi injuste, nullatenus tamen reciperetur ad communionem, nisi absolutus ecclesiastico more.

II.

Similiter & pro sacrilegio excommunicatos decrevit sancta synodus non recipiendos, absque solita reconciliatione, & nisi dudum quæ sacrilege sibi vindicaverant reddidissent.

III.

In eadem synodo presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, perpetua juxta decreta sanctorum patrum indicta est continentia.

IV.

Item statutum est ne laici pallas altaris & sacra vasa contingant.

V.

Item ne laici decimas sibi vendicent in proprietatem, nec etiam in beneficium, nisi concessione legitimorum possessorum.

VI.

Item ut vernum jejunium in prima hebdomoda quadragesimæ, æstivum in pentecoste semper celebretur.

VII.

Item ne quis caseum & ova comedat in quadragesima.

Item synodali judicio confirmata & laudata est ordinatio domini Gebehardi Constantiensis episcopi, imo omnia quæ præfatus sedis apostolicæ legatus, cum esset Constantiæ, ordinavit.

Item ibi mota est quæstio de consanguinitate regis & uxoris suæ. Unde & rex in media synodo surrexit, seque de hac re judicium sanctæ synodi per omnia[a] observaturum professus est: sancta autem synodus hanc causam in præsenti canonice examinari non posse judicavit, eo quod legitimi accusatores non essent.

ANNO CHRISTI 1085.

In fine autem synodi sententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata est in Guibertum hæresiarcham sedis apostolicæ pervasorem, & in apostatas sancti Petri Hugonem Album cognominatum, Ioannem Portuensem exepiscopos, Petrum excancellarium. *Erant hi pseudocardinales Guiberti antipapæ sectatores & acerrimi defensores.*

Item in Liemarum Bremensem, Vtonem Hildinesheimensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basileensem, Huzmannum Spirensem exepiscopos.

Item in Vvecilonem Moguntinum invasorem, Sigefridum Augustensem, Norbertum Curiensem. In hos, *inquam*, & in omnes eorum complices inevitabilis sententia anathematis promulgata est.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Concilium.*] Auctoritate schismaticorum istorum, quos Gregorius excommunicaverat, orta est hæresis Henriciana, cujus sectarii docebant id quod politici nostri temporis asserunt, imperatoribus & regibus non tantum temporalia, sed etiam spiritualia subjecta esse, adeoque non esse legitimum Petri successorem, nisi quem rex Germaniæ in sacrosanctum Petri thronum in[...]isset. Causam erroris & hæreticæ pravitatis præbuit He[...] rex Germaniæ tertius, qui Gregorio sexto pontifice ad resignandam sedem coacto, malo filio pessimoque nepoti exemplum reliquit. Vvecilana hæresis, cujus sectatores Vvecilini ignominiæ causa denominati fuerunt, originem sumpsit a Vvecilone, quem Henricus ex fugitivo clerico post obitum Sigefridi Moguntiensi sedi obtruserat. Hic, prout acta synodalia testantur, docebat quod quamdiu quis suis spoliatus est rebus divinis legibus non subjaceat.

Henriciana hæresis quæ.

Vvecilana hæresis & unde orta.

** CONCILIVM COMPENDIENSE.

IN quo præside Raynaldo metropolitano Remensi probata est monasterii S. Cornelii Compédiensis ad Isaram fluvium exemptio a jurisdictione episcopi Suessionensis anno Christi MLXXV. indictione VIII. anno Philippi regis Francorum XXIV.

Privilegia ecclesiæ SS. Cornelii & Cypriani.

Ex II tom. spicilegii Dacheriani p. 598.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Philippus Dei gratia Francorum rex.

Quia divina præveniente dispensatione Compendiensem ecclesiam fundatam quidem a domno Karolo illustri ac nobilissimo Francorum rege, ac imperatore Romanorum, prædecessore nostro, a sancto Ioanne Romano pontifice cum septuaginta duobus episcopis solenniter celebri honore ac decore speciali dedicatam, condigno tenore libertatis ad tempora nostra viguisse cognovimus. Nullius quoq; metropolitani episcopi, nullius dominationi, nec ipsius Suessionésis fuisse constat obnoxiã. Eamdem ipsam ecclesiam in eodem honore ac pristina libertate, tam nostro tempore, quam successorum nostrorum retinendo conservare, conservando retinere destinamus, volumus & debemus.

Ecclesia Cõpēdiensis a Carolo Calvo fundata, & a Ioanne pontifice consecrata. Nulli subest episcop.

Vnde notum fieri volumus fidelibus nostris tam præsentibus quam futuris, quod Hilgotus Suessionensis episcopus præfatæ videlicet ecclesiæ canonicos nostros de quibusdam quæ eos adversus ecclesiam suam, & seipsum commisisse querebatur, in concilio Compendii celebrato in præsentia domni Rainaldi Remensis archiepiscopi & ceterorum episcoporum qui eo convenerant, Elinandi videlicet

ANNO CHRISTI 1085.

Episcopi & abbates qui aderant in concilio.

cet Laudunensis episcopi, Rogerii Catalaunensis, A Vrsionis Belvacensis, Vrsionis Sylvanectensis, Roriconis Ambianensis, Ratbodi Noviomensis, Gerardi Cameracensis, Gorfridi Parisiensis, Gualteri Meldensis: abbatum quoque Gervini de sancto Richario, Evvrardi Corbeiensis, Godefridi de monte sancti Quintini, Burchardi de sancto Basolo, Ingeleri de Forestensi monasterio, Vvalteri de sancto Ioscio, Benedicti de sancto Crispino, Roberti de Hasnun, Henrici de sancto Remigio, Fulcardi de Irant, Vvinandi de sancto Bavone, Petri de sancto Luciano, Arnulphi de Lobiis, Huberti de sancto Vvinocio, Giraldi de Ham, Vvillermi de Britolio, Hugonis de .... de sancto Theodoro, Petri de Altovillari, Radulphi de S. Symphoriano contra B consuetudinem ac libertatem eisdem canonicis a patribus nostris, & a nobis traditam & concessam ad contemptum prædecessorum majestatis, ubi & ad quos nullatenus oportuerat, causare presumpsit. Nos vero illius querimoniam ..... a nullo metropolitano, a nullo etiam episcopo justiciari, nec ad placita, seu ad agendas causas deberent invitari vel compelli, in eodem ipso concilio coram prænominatis personis, tum decretis Romanorum pontificum, tum consuetudinibus ipsius ecclesiæ ad nos usque derivatis, & habitis, plenarie differentes evidenter ostendimus. Et ut ipsi fratres quemadmodum ad tempora nostra fecerant, sine qualibet inquietudine, cum omni tranquillitate Deo militantes, eidem C devotissime servire studeant & placere, nos ipsos divinæ propitiationi reconciliantes, quatenus nullus primas, nullus metropolitanus, nullus episcopus ipsos ad judicia compellat, vel invitet, nec aliquando justiciare præsumat tam nostro tempore, quam successorum nostrorum, videlicet regum Francorum: nos ipsi pariter decernentes annuimus, & annuendo decernimus.

* legendum Richerii de S. Theoderico.

Et ut hoc statutum, sicut dictum est, a patribus nostris ad nos usque derivatum & habitum, & a nobis ipsis approbatum & concessum, deinceps firmum & inconcussum permaneat: neve quis deinceps huic decreto prædecessorum nostrorum, ac nostræ majestatis, ipsius ecclesiæ nostræ præfatæ consuetudini obviare audeat, memoriale istud inde fieri, & D nostri nominis charactere, & sigillo signari, & corroborari præcipimus.

Actum Compendii palatio, anno incarnati verbi millesimo octuagesimo quinto, indictione octava, anno regni nostri vigesimoquarto, Gosfrido Parisiorum episcopo archicancellario nostro.

Signum Philippi P---Y---S (monogram: P, L) Francorum regis.

Pag. 601. ejusdem spicilegii.

*** De eodem concilio Compendiensi anno* MLXXXV. *peracto, qui confert canonicis ecclesiæ SS. Acei & Acheoli, eamque dotat, Rorico Ambianensis episcopus, necnon & Ingelrannus comes & Eustachius vicecomes, anno* MLXXXV.

RORICO patientia Dei, pietate & gratia, humilis præsul Ambianensis, licet peccator, nec infula dignus, tantæ pietatis fidelibus parvitatis meæ officio creditis, de valle lacrymarum feliciter exire, ac cum domesticis Dei in monte sancto ejus perenniter quiescere. Divinæ paginæ tuba excitati erudimur imminere tempus jam nos de somno surgere, leonem rugientem, qui circuit quærens quos devoret, viriliter conculcare, & omnia nostra cum caritate disponere. Festinemus igitur divinitus armati adversus aereas potestates piis actibus insudado progredi, & decertare, quatenus associati in superna Sion vota laudum valeamus persolvere.

In hac igitur requie, & ad nuptias Agni cum sinceritate mentis & eloquii tenore, antequam janua claudatur, mereamur accumbere: Ecclesiam quamdam, quam B. Firminus confessor, dum primitus hanc urbem a cultu dæmoniacæ servitutis erueret, & per salutis lavacrum idem ipse paranymphus cælestis virginem castam, maculam non habentem, aut rugam uni viro Christo copularet, in honore sanctæ & perpetuæ virginis fundavit. Postea vero a sanctis martyribus Aceo & Acheolo antiquitatis nostrę tempore sibi nomen optavit, divinæ miserationis manu cælitus attracti, totiusque senatus nostri assensu, officii nostri auctoritate, ab omni reditu episcopi, ministrorumque ejus liberam esse decernimus, & in ea clericos qui canonice & regulariter Deo serviant, deputamus. Altaris bona, atrii & ecclesiæ totius reditus, universos, & fidelium devotio quicquid eis contulerit, victui eorum integre & illibate ascribimus. Concedimus etiam pietatis oculo providentes totam villam Huy, & universa ad hanc villam pertinentia, assensu & petitione totius nostri capituli ecclesię tantæ antiquitatis: Ita quidem, ut pro terra illa nobis & successoribus per singulos annos solidos octo persolvant in celebritate martyrii B. Firmini.

ANNO CHRISTI 1085.

Ad honorem vero patroni nostri martyris & episcopi Firmini, cujus sacratissimum corpus per tot annorum circula in ecclesia, debita veneratione quievit, communi assensu amoris dulcedine G. fratris nostri & subdiaconi, præbendam perpetualiter habendam concessimus fratribus ibi deputatis, aut vivente eo, si ita disposuerit, aut potius quando gradietur viam universæ carnis; ita ut arbitrio eorum de præbenda procurent personam eligere, qui quoad vixerit usumfructum obtineat præbendæ. Si autem de medio abierit, quicquid victui nostro convescentibus nobis in refectorio reservabitur, canonicis sancti Acheoli absque retractione distribuatur. Quidquid vero superērit, canonicis sancti Martini erogetur. Provideant autem arbitrio capituli nostri quatenus vicarius eorum de hac præbenda in canonicis horis persolvendis nobiscum canonice assistat. Qui autem ecclesiæ illius prioratum habuerit, una integra hebdomada sicut ecclesiæ nostræ sacerdotes missarum solennia concelebret.

Et quia, ut præfati sumus, ecclesia hæc genitrici Dei dicata fuerat, & hujus cathedræ pontificum pulvis sacer diu in ea latuerat, canonicorum B. Mariæ, & almi martyris Firmini, quorum prius fuerat, ditioni tantum committatur: ita ut annis singulis sanctorum Honorati, Fusciani & sociorum solennitatibus intersint; & in celebritate martyrii S. Firmini in die ad missam cum processione pro viribus ordinata veniant, fratribusque nostris canonicis cereos duos solidorum duorum ab omni alia exactione immunes persolvant, qui ad laudem tanti martyris tam in domo Dei, quam in refectorio lumen præbeant.

E Ad exequias funebres* congregationis nostrę cum candelis veniant, donec funeratorum corpora tegat humus, nobiscum maneant. Inde recedentes usque ad diem trigesimum fratris qui obierit Deo animā commendent, vigilias, missarumque solennia pro redemptione ejus concelebrent. Nos quoque dulcedinis affectu, obsequium hujusmodi, si quis eorum universæ carnis viam arripuerit, illis rependemus; quatenus pro invicem orantes in libro vitæ nos imprimat digitus Dei, palmam cujus, in loco quem diximus in consecratione sui corporis cernere gloriari sunt pontifices sacri, & a nobis tenebras depellat sancta Trinitas lux inaccessibilis, qui testem suum in ecclesia, de qua agimus, innotescere dignatus est radio Solis. Hoc opus Deo carum, & ad

* Deest, Fratrum.

[...]NO [...]STI [...]86.

ad æternitatem gradientibus jucundum & acceptabile si quis contumax & invidus exterminare præsumpserit, hunc notamus, & a corpore Dei oris gladio membrum corruptum & insanabile resecamus. Charta autem hæc in capitulo Ambianensi recitata, voto & assensu senatorum omnium nostræ diœcesis, anno millesimo octuagesimo quinto, indictione octava, ab incarnatione domini.

[...]ncilio [...]pend. [...]tora- [...]bas [...]eiæ.

Hoc autem anno justitiæ cultus, legumque, qui longo tempore marcuerat, refloruit: Dei enim zelus & ecclesiæ vigor, imo gladius in concilio Compendiensi de ore Dei procedens, Evrardum, baculum scilicet arundineum confractum, & lignum fumigans, de soliditate & splendore regiminis Corbeiæ, sine spe recuperationis, abstulit. Pax super Hierusalem & in templo Dei.

[...]runt [...]eccle- [...]Acei [...]cheoli [...]ra- [...]comes [...]sta- [...]vice- [...]nus.

Ego quidem Ingelramus comes Ambianensis, & Bothuensis advocatus, patri & matri, mihique & successoribus meis utiliter providens, de molendinis meis Bothuensibus singulis mensibus sextariæ quatuor de tritico mensuræ illius ecclesiæ sanctæ Mariæ, & Ss. martyrum Acei & Acheoli, in perpetuum trado.

Ego vero Eustachius vicedominus Ambianensis de redditu sextarii mei in Ambianica civitate sextarios duos de frumento, uxore mea, & filiis meis annuentibus, omni mense ecclesiæ prædictæ in perpetuum trado.

Quæ vero in concilio Parisiensi concessa cœnobio Compendiensi seu confirmata sunt, suo postea loco ac tempori reservantur.

a CONCILIABULUM MOGUNTINUM, QUO GREGORIO DEPOSITO GUIBERTUM juste subrogatum fuisse declaratur anno domini MLXXXV.

[...]Con-

DE hoc conciliabulo Sigebertus in chronico ista habet: *Henricus imperator Moguntiæ regali & synodali conventu coacto, exegit ob omnibus, ut Hildebrandi depositionem & Guiberti ordinationem subscripto approbent. Cui aliqui manu & ore faventes, corde tamen Hildebrando adhærebant.* Interfuisse huic synodo legatos tamquam apostolicæ sedis titulo missos a Guiberto antipapa, eidemque Vvecilonem Moguntinum intrusum præfuisse, auctor est Dodechinus. Bertholdus post synodum Quintillineburgensem supra memoratam de hoc conciliabulo ita scribit: *Sed hi omnes adversarii ecclesiæ Dei, excommunitati scilicet in synodo orthodoxorum, in tertia hebdomada post finitam synodum suam Moguntiæ collegerunt, non synodum, sed conciliabulum, in quo umbratilem sententiam excommunicationis contra fideles sancti Petri deprompserunt, utpote nequaquam illos excommunicare valentes, sed apertissime seipsos a communione catholicorum sequestrantes, ut non tantum iudicio sanctæ ecclesiæ, sed & proprio eorum iudicio, sicut omnes hæretici, a catholicis essent separati: sedes quoque catholicorum episcoporum viventium temeraria cupiditate cæcati sibi vendicare non timuerunt.* In eadem synodo Hermannum Metensem, aliosque catholicæ communionis episcopos & acerrimos Gregorii papæ defensores, subrogatis aliis in locum eorum, sedibus suis ejectos esse testatur abbas Vrspergensis.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

" ** Idem quoque testis est a schismaticis damnatum fuisse Gregorium tanquam Berengarii amicum: quod quam insulsum sit atque ridiculum nemo non videt. Occasionem forte subministrarunt illis commendatitiæ literę quas Berengario post hæreseos suę publicam ejurationem dedisse perhibetur Gregorius finito concilio Romano. Eas paulo post dabimus ex pag. 508. Tom. II. spicilegii veterum auctorum R. P. domni Lucæ Dacheri O. B. descriptas ex codice MSS. abbatiæ S. Albini Andegavensis.

ANNO CHRISTI 1086.

APPENDIX ALTERA EPISTOLARUM GREGORII VII. PAPÆ.

" ** I. AD ANSELMUM MONASTERII BECCENSIS ABBATEM.

De celeberrima Anselmi fama.

Gregorius episcopus servus sevorum Dei, Anselmo venerabili abbati Beccensi, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM fructuum tuorum bonus odor " ad nos usque redoluit: quam dignas grates Deo referimus. & te in Christi dilectione ex corde amplectimur; credentes pro certo, tuorum studiorum exemplis ecclesiam Dei in melius promoveri, & tuis similiumque tui precibus etiam ab instantibus periculis Christi subveniente misericordia posse eripi. Nosti frater: si justi apud Deum prævaluit oratio, quid justorum? prævalebit equidem, imo impetrabit sine dubio, quod petierit. Ipsius etiam veritatis auctoritate cogimur hoc confiteri: *Pulsate*, inquit, *& aperietur vobis, petite & accipietis.* Pulsate simpliciter, petite simpliciter hæc etiam quæ sibi placeant, Simplex est ostium, simplex dator vult peti simplicia; & quæ sibi conveniant: hoc aperietur, hoc modo accipietis, hoc modo justorum exaudietur oratio. Vnde volumus tuam tuorumque fraternitatem assidue Deum orare, ut ecclesiam suam, & nos (qui ei licet indigni præsidemus) ab instantibus hæreticorum oppressionibus eripiat, & illos errore dimisso ad viam veritatis reducat. Querimoniam apud nos fecit quidam peregrinus de quodam converso tuo: *justus dominus justitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.* Imitare dominum tuum, imitare magistrum, à quo habes doctrinam vitæ. Præcipimus etiam & nos, ut ei justitiam facias coram Huberto dilecto filio nostro, & (ut intelleximus) amico tuo.

" Extat inter epist. S. Anselmi libri II. n. 31.

Iacob. 5.

3. reg. 17.

" ** LITTERÆ COMMENDATITIÆ GREGORII VII. DATÆ BERENGARIO post concilium Romanum an. 1080.

Gregorius servus servorum Dei omnibus beato Petro fidelibus salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM vobis omnibus facimus nos anathema fecisse ex auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus sancti & beatorum apostolorum Petri & Pauli omnibus qui injuriam aliquam facere præsumpserint Berengario Romanæ ecclesiæ filio, vel in persona, vel in omni possessione sua, vel qui eum voracit hæreticum: quem post multas, quas apud nos quantas voluimus, fecit moras, domum suam remittimus & cum eo fidelem nostrum Fulconem nomine.

Ex eod. MS. S Albini Andeg. p 508. spicilegii.

" ** III. AD AYMERICUM VICECOMITEM ET NARBONENSES.

Gregorius episcopus servus servorum Dei clero, vicecomiti Aymerico necnon universo populo Narbonens. apostolicam benedictionem libenter vobis mandaremus si in apostolicæ sedis reatum incurrisse vos non cognosceremus. Verum ubi ab eadem vos resipuisse

resipuisse excommunicatione cognoverimus, & archiepiscopalem patri vestro Dalmatio obedientiam exhibere, benedictionem beati Petri mandavimus.

" Descripsimus ex veteri MS. codice.

SICUT novit " prudentia vestra, inimicus humani generis ecclesiam vestram malis & simoniacis pastoribus invasam quasi jus proprium longo tempore possedit. Sed condolentes necessitati & periculo vestro bonum & legalem pastorem vobis præficiendum censuimus non aliunde, sed per ostium, idest per Christum intrantem. Qui enim aliter, id est sine Christo, ingrediuntur, fures sunt & latrones ad hoc constituti ut gregem dominicum mactent & perdant. Hic itaque apostolicæ sedis benedictione & auctoritate confirmatus per exemplum laudandæ conversationis suæ & documentum prædicationis quidquid culpa & injuria malorum pontificum inter vos commissum est domino auxiliante poterit corrigere vosque bonus pastor summo pastori devotissime commendare. Admonemus itaque prudentiam vestram, ut eum quem Romana ecclesia vobis legaliter constituit, honeste & cum benevolentia recipiatis, & ei sicut spirituali patri & archiepiscopo obedientiam & reverentiam impendatis, memores dominici sermonis fideles suos commendantis, Qui vos audit me audit & qui vos spernit me spernit. Neque enim vos ignorare volumus quod si quis vestrum, quod non speramus, obedientiam sibi contradixerit, iram Dei & vindictam B. Petri ad periculum suum provocabit & sententiam excommunicationis in Tolosana synodo a legatis nostris promulgatam apostolica auctoritate confirmabimus. Qui vero obediens fuerit, gratia & benedictione ejusdem apostolicæ sedis gaudebit.

" ** IV. AD SANCIUM REGEM ARAGOnensium & Pampilonensium anno 1073. scripta.

IN ea Gregorius recens pontifex cœteris, ad exemplum prędecessoris sui Alexandri secundi, ei, successoribusque ejus permittit liberam dispositionem omnium ecclesiarum quas ipse vel successores ipsius eripient de manibus Saracenorum vel quas ipsi in regno suo ædificabunt, sedibus duntaxat episcopalibus exceptis. *Descriptam ex archivo regio Barcinonensi ultro mihi libensque promiserat vir nunquam satis mihi commendandus Petrus de Marca illustrissimus Arch. Tolosanus & Parisiensis. Vide publicas solemnesque donationis illius tabulas p. 379. historicæ synopseos nostrorum conciliorum.*

" ** V. AD OMNES ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS, ABBATES, REGES, PRINCIPES, clericos & laïcos in Narbonensi Gallia, Guasconia & Hispania regione constitutos quando Amatum, Oloronensem episcopum S. R. E. legatum misit in Galliam & Hispaniam.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, regibus, principibus, clericis quoque ac laicis in Narbonensi Gallia, Guasconia, Hispaniaque regione salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTISSIMI fratres & filii prudentiæ vestræ manifestissime notum est, quod Romana ecclesia hanc consuetudinem habuit ab ipsis suæ fundationis primordiis, ut ad omnes partes quæ Christianæ religionis titulo prænotantur suos legatos mitteret, quatenus, ea quæ gubernator & rector ejusdem ecclesiæ per suam præsentiam expedire non prævalet vice sua legatis concessa, monita salutis ac morum honestatem per eos cunctis per orbem terrarum constitutis ecclesiis nuntiaret, easque apostolica doctrina in omnibus quæ sacræ religioni conveniant diligenter instrueret. Proinde horum præsentium portitorem venerabilem confratrem nostrum Amatum episcopum ad partes vestras dirigimus, ut quæ ibi vitia eradicanda sunt a fundamento evulsis plantaria virtutum Deo auctore solerti vigilantia plantare procuret. Quem sicut nostram imo beati Petri præsentiam vos suscipere apostolica auctoritate jubemus. "Ac sic pro reverentia apostolicæ sedis, cujus nuntius est, vos in omnibus sibi obedire atque eum audire mandamus ut propriam faciem nostrã seu nostrę vivę vocis oraculaScriptum est enim *Qui vos audit, me audit.* Agite itaque prudenter ac religiose. Et sic vos obedientes Deo & sancto Petro in omnibus exhibete, quatenus ipso apostolorum principe interveniente utriusque vitæ gloriam & felicitatem consequi mereamini.

" ** VI. AD I. DE NIGELLA ET R. DE BOVA NOBILES DIOECESEON NOVIOMENSIS & Ambianensis.

Ex MS. De Vy d'Herou val pag. 206. VI spicilegi

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis nobilibus viris I.... de Nigella & R.... de Bova Noviomensis & Ambianensis dœcesis salutem & apostolicam benedictionem.

QUAM graviter in persecutione suorum offendatur dominus; in quibus honorari se asserit atque sperni, vos dedita volumus meditatione pensare, ut sic dilectos filios priorem & conventum Lehunensem Ambianensis diœcesis, qui hujus sæculi vanitatibus abnegatis obtulerunt domino laudis sacrificium semetipsos, non solum non gravetis, verum etiam ipsos studeatis propensius honorare. Ad nostram siquidem audientiam eisdem conquærentibus noveritis pervenisse, quod vos nescimus quorum seducti consiliis minime sicut convenit attendentes, quod laïcis super ecclesiis, personis & rebus ecclesiasticis nulla est attributa potestas, ipsos & homines eorumdem tam per vos quam per ballivos vestros indebitis exactionibus multipliciter aggravatis & affligitis, extorsiones & indebitas exactiones exigendo, contra justitiam ab eisdem, & libertatem & immunitates ipsorum infringere moliendo. Cum itaque gravamen ipsorum monasterii nolimus clausis oculis pertransire, nobilitatem vestram rogandam duximus attentius & hortandam per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus ob reverentiam beati Petri & nostram à prædictorum prioris & conventus necnon & hominum eorumdem molestiis & gravaminibus desistentes & desistere facientes ballivos eosdem satisfaciatis de damnis illatis & injuriis competenter; alioquin dilectis filiis abbati & priori S. Cornelii Compendiensis Suessionensis diœcesis, nostris damus literis in mandatis ut tam vos quam ballivos ad id monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, cognita veritate compellant. Datum Perusii IV. Idus Decembris, pontificatus nostri anno tertio. " " Chr...

" ** *Si qua autem deinceps emergent e tenebris nostra illas appendici ultimæ reservamus.*

VITA

[Anno Christi 1086.]

VITA VICTORIS PAPÆ III.

VICTOR, patria Beneventanus, nobili stemmate prognatus, cui nomen ante Desiderii fuerat, consilio Gregorii septimi jam morituri, post interregnū unius fere anni, ex monacho Cassinensi & episcopo Ostiensi electus est pontifex ejus nominis tertius, anno Christi Redemptoris MLXXXVI. Consecratus septimo Idus Maii anni sequentis, adversus improbos Sarracenos Italiæ litora jugiter infestantes, Christianosque captivos abripientes, militarem expeditionem convertit. Qua fortuna, quave prosperitate, Leo Ostiensis his verbis enarrat: Consilio itaque cum episcopis & cardinalibus habito ex omnibus fere Italiæ populis exercitum congregans, illisque vexillum beati Petri apostoli tradens, sub remissione peccatorum omnium contra infideles impiosque in Africam dirigit. Christo itaque duce ingressi Africam centum millia pugnatorum occiderunt, urbe illorum præcipua capta & occisa. Porro ne quis ambigat hoc Dei nutu contigisse, quo die Christiani victores evasere, eo etiam Italiæ nuntiata victoria est. Post Guibertum aliosque schismaticos synodali sententia condemnatos & excommunicatos, feliciter, inquit idem Leo Ostiensis, migravit ad Dominum XVII. Kalendas Octobris, anno dominicæ incarnationis millesimo octogesimoseptimo. Sepultus est in ipsa capituli abside, ubi triduo ante obitum sibi sepulcrum præparari mandaverat. Epitaphium, quod sepulcro ejus inscriptum erat, apud Leonem Ostiensem invenitur his versibus contentum:

Quis fuerim, vel quid, qualis, quantusque, doceri
Si quis forte velit, aurea scripta docent.
Stirps mihi magnatum, Beneventus patria, nomen
Est Desiderius, tuque Casine decus.
Intactam sponsam, matrem, patriamque, propinquos
Sternens huc propero, monachus efficior.
Abbas dehinc factus, studui pro tempore totum
Ut tunc aspicitur, hunc renovare locum.
Interea fueram Romana clarus in urbe
Presbyter ecclesiæ, Petre beate, tuæ.
Hoc senis lustris minus anno functus honore
Victor apostolicum scando dehinc solium.
Quatuor & semis vix mensibus inde peractis,
Bis sex lustra gerens mortuus hic tumulor.
Solis Virgineo stabat lux ultima signo,
Cum me sol verus hinc tulit ipse Deus.

ADDITIO PHILIPPI LABBE Societatis IESU.

Ex chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis pag. 232. Tom. I. Novæ Bibliothecæ mss. librorum.

DIXIT Urbanus papa in quadam epistola sua: Dominus noster papa Gregorius beatæ ac dignę memoriæ cum apud Salernum gravi detineretur infirmitate, unde ipse postea obiit, convenerunt ad eum episcopi & cardinales Romani qui ibidem aderant: rogantes eum & postulantes, ut quem sibi vellet subrogari successorem in pontificatu eis ostenderet. At ille secum aliquantulum cogitans, hæc illis verba dedit: Quemcumque horum trium,

A Lucensem scilicet episcopum, Ostiensem, aut archiepiscopum Lugdunensem habere poteritis, in pontificem eligite. De excommunicatis autem similiter requisitus respondit. Præter Henricum regem dictum & Ravennatem archiepiscopum, nisi forte ad vos prout vobis videbitur, ad dignam atque canonicam venerint satisfactionem, & præter omnes principales personas, quæ aut consilio, aut auxilio favent nequitiæ illorum & impietati, omnes absolvo & benedico, quicumque me hanc habere potestatem spiritualem in vice S. Petri apostoli credunt indubitanter.

Post Gregorium Desiderius Cassinensis abbas pontificio Romanę urbis assumpto Victorem se nominavit. Cujus qualis fuerit electio, promotio & consecratio, dominus Hugo Lugdunensis satis evidenter expressit scribens comitissæ Mathildi in hæc verba.

Hugo sanctæ Lugdunensis ecclesiæ servus dilectissimæ in Christo sorori M. divinæ consolationis uberrimam gratiam.

[Hugonis Lugdun. ep. ad Mathildē comitissam epistola.]

Quot & quantis sanctæ Romanæ ecclesiæ litteris & reverentissimæ memoriæ beati Anselmi, & vestris tam legationibus, quam & litteris coactus Romam venerim, quantoque tempore in partibus Italiæ contra officii mei propositum moratus sim, prudentia vestra doceri non indiget: Electionem vero Cassinensis abbatis antequam ego Romam venerim factam sufficienter audistis, cui tam ego, quam & ceteri fratres mei sanctæ Romanæ ecclesiæ filii, diligentes magis gloriam hominum quam Dei, pro temporis infirmitate assensum prębuimus. Postquam autem ad montem Cassinum, quo ipse jam præcesserat, Romæ aliquandiu morati ipsius ducatu pervenimus, ex ejusdem familiaribus nobiscum colloquiis, dum videlicet nefandissimos actus suos in auribus episcoporum & cardinalium jactanter recitare non erubesceret, copiosius necessario deprehendimus, quam intolerabiliter Deum in ipsius electione offenderimus. Quis enim, nisi ex ipsius ore audisset, unquam crederet, Henrico dicto regi fidem eum dedisse, ut de obtinenda Romani imperii corona fideliter eum adjuvaret? Aut cujus accusatio contra talem virum reciperetur, nisi ipse, quasi ad cumulum gloriæ suæ adscribendo, nobis narrasset, prædictum regem ad invadendas terras beati Petri nunquam, nisi suo consilio & persuasione animaretur, Romam transisse? nūquid nō delirans videretur, si quis Romanum electum post absolutionem a beatissimo papa Gregorio susceptam excommunicatum garriret, nisi ipse Attonem cardinalem Mediolanensem electum a prædicto papa eodem abbate subscribente publice excommunicatum, & sine pœnitentia defunctum, non solum beatum in communi nostra audientia prædicare præsumeret, verum etiam seipsum non in alia, nisi in qua ipse est, gloria futurum oraret? in quibus omnibus dilectissimos fratres nostros H. & B. cardinales, quos vobiscum esse putamus, testes advocamus, qui vel ipsi de ejus ore audierunt, vel bonis viris, quibus indubitanter credunt, referentibus, se audisse dixerunt. Quoties decreta domini sui papæ Gregorii, aliorumque sanctorum patrum non solum verbo aperte improbaverit, verum etiam manifestis operibus postea destruxerit, in quot & quibus locis electionem suam non secundum Deum, sed tumultuarie factam asseverans, publice refutaverit, & nunquam se acquievisse, vel in perpetuū adquieturū sub terribili attestatione affirmaverit: qualesve personas electionē reddēdo ecclesię, idoneas eligi in Romanum pontificem dixerit, inter quas quandam vobis ex nomine, Mettensem scilicet

Her,

Her. quorundam consilio scripsit, quoniã vobis magna ex parte manifesta sunt, & epistolarem modum excederent, ex ordine scribere omittimus. Nunc vero cum jam tandem post tantum laborem inaniter insumptum respirare videamur, & electionem totiens refutatam, & ecclesiæ redditam, divina gratia, & vestro fulti consilio & auxilio in proximo libere facere sperabamus, sub occasione eligendi R. pontificem concilium in Capua, sicut illarum partium apostolicus vicarius congregavit. Ad quod ego, & abbas Massiliensis, atque archiepiscopus Aquensis apud Salernum commorantes, ab episcopo Ostiensi, & principe Salernitano, & Conciano R. ex parte vicarii & R. ecclesiæ invitati, ut communi consilio R. pontificem eligeremus, veniendo obedivimus. Dux etiam quibusdam circumventionibus a Iordano principe juveniliter illectus, illuc venit. Cum ergo de proposito negotio tractare disponeremus, abbas quibusdam mollibus & gestuosis repulsionibus fautores suos episcopos & principem ad compellendum se provocare cœpit. Comperta autem versutia sua, cum prædicti ad restitutionem sui quasi invitum eum compellerent, nos prænominati cum Ostiensi episcopo & Vvitmundo monacho, & quibusdam aliis consilium habuimus, qualiter astutiæ illius contraïremus. Postquam ergo ipse jam paratus erat insignia pontificatus resumere & electionem etiam in ipso conventu multoties refutatam iterum in se retorquere, prædictorum consilio, nos tantam hominis levitatem & propositi sui mutabilitatem improbantes, in audientia omnium nos nequaquam assensum præbituros diximus; nisi de quibusdam contra famam suam, & tanti ordinis dignitatem quę post electionem suam nobis de eo innotuerant, primum canonice examinatio fieret. Quod ipse indigne ferens, neque ad examinationem venturum, neque electionem unquam suscepturum se publice affirmavit. Sicque data nobis iterum licentia ab eo quem vellemus eligere, excutiens brachia sua, cœpit a nobis recedere, cum Vvitmundus ex consilio Ostiensis episcopi publice exclamavit, infamem personam non debere in Romanum pontificem eligi, vel ordinari, cum constaret eum indubitanter infamiam incurrisse, quoniam quidem excommunicationem domni papæ Gregorii per annum integrum & continuum, & eo plus sine canonica pœnitentia sustinuisset. Taliter itaque dissoluto conventu, & quia nox imminebat, nobis recedentibus, remansit dux cum eo, retento secum Ostiensi cum ceteris R. episcopis & cardinalibus. Vbi cum diu rogando dux institisset, ut quemdam Alfanum in Salernitanum episcopum consecraret, sed Ostiensi contradicente abbas voluntatem ducis implere non auderet, quoniam de manifestissima ambitione Alfanus convictus fuerat, dux graviter indignatus recessit ab eis. Abbas igitur gratia destitutus, quoniam sine eo ad Rom. pontificatum aspirare desperabat, profunda jam nocte cunctis dormientibus legationem ad ducem misit, sicque duce ad abbatem redeunte, & abbas gratiam apud ducem ut papa fieret, & dux quod quærebat obtinuit apud abbatem, ut Alfanus consecraretur sequenti die, videlicet dominica in palmis, ex præcepto abbatis id se cunctis facere respondentibus. Eadem itaque die cum post prandium abbas, dux, & princeps, uterque à somno meridiano surrexissent, sole declinante ad inferiora, sed vino obtinente superiora, heu, proh dolor! abbas pro mercede nefandissimæ consecrationis, fultus auctoritate ducis, pluvialem sibi ipse imposuit, Ostiensi & nobis inconsultis & prorsus ignorantibus. His ita gestis cum Ostiensis, episcopus nobiscum bene per omnia cucurrisset, ut vidit quod abbas per potentiam principis Iordani ad consecrandum se Romam ire intendebat, timens forte ne sui dignitate privaretur, si ab alio prima manus consecratio ei imponeretur, conversus est in die belli; & immemor factus propositi & factæ nobis sponsionis, quod dicere pudet, cum abbate pacem faciens, reverentiam ei per omnia sicut papæ persolvit. Qualiter autem, vel quomodo Romam ire disponat, quoniam præsentium lator, & peregrini, quidquid postquam a nobis recesserunt per Capuam transeuntes de hujusmodi apparatu fieri viderunt; vel aliis referentibus didicerunt, plenius vobis referre poterunt. Hic igitur consecratus ab Ostiensi episcopo, cum missas apud S. Petrum diceret, infra actionem judicio Dei percussus est. Et quamvis tarde, cognoscens se errasse, seipse deposuit, & accitis fratribus de monte Cassino, qui secum aderant præcepit se illo deferri, & in capitulo non ut papam, sed ut abbatem sepeliri.

Extat ad eandem Mathildem Comitissam & altera Hugonis ejusdem Lugdunensis archiepiscopi epistola, quæ ad eam rem omnino pertinet, educta e chartulario Cluniacensi tomo VI. spicilegii Dacheriani.

Mathildi dilectissimæ in Christo sorori ac unicæ filiæ beati Petri Hugo sanctæ Lugdunensis ecclesiæ servus, salutem in caritate non ficta.

Quamvis sciamus, venerabilis domina, hoc solum te sapere, hoc solum inhianter te quærere, quod ad honorem Dei, & apostolicæ sedis pertineat, tamen dissimulare non possumus, quin ex abundanti pietatem tuam super hoc ammoneamus, ut sanctis desideriis tuis parvitatis nostræ studia adjungamus. Scimus quidem qualiter supra fœmineum modum in virili pectore ferventem caritatis flammam concipiens, in exemplum facta sis omnium principum, ut cum te, quæ temporali potentia, & opibus affluebas, cuncta pro nomine domini expendisse, & mundi furorem, potestatemque tenebrarum, fidei armatura evicisse cognoverint, similiter se & non fecisse erubescant, & facere prompta devotione non dubitent. Sed inter hæc, dilectissima domina, ad mentem tibi sæpe reducendum est, ut in omnibus modis contendas usque in finem perseverare, & gloriosa principia feliciori consummatione perficere, quia sicut prudentiam tuam per Spiritum edoctam cognoscimus, tunc salutis & præmiorum certa fiducia est, cum usque in finem sancti propositi perseverantia dilatatur. Habetis siquidem in hac re fidissimos adjutores, & benignos devotionis vestræ apud dominum commendatores; piissimum scilicet patrem nostrum sanctæ memoriæ papam, & beatum A....... Lucensem episcopum, qui sicut cum adhuc viverent, in omni pietate & justitia vos instruxerunt, ita nunc ab illo æternæ quietis sinu, in quo eos receptos esse confidimus, meritis suis & precibus, caritatis vestræ opera commendabunt, ac amorem perpetuæ vitæ, quo ineffabiliter satiantur, devotionis vestræ visceribus inspirabunt. Eorum itaque patrociniis adjuta in consulendo Romanæ ecclesiæ totis viribus accingimini, summopere providentes, ut talem ibi personam eligi consentiatis, in qua possit esse & tantorum laborum finis, & animarum salus, inimicorum confusio, & apostolicæ reparatio dignitatis.

Et nos quidem licet de recuperatione electionis domni abbatis montis Cassini a quibusdam sanctæ ecclesiæ Rom. episcopis & cardinalibus presbyteris dissenserimus, unde aliquibus illorum cur nobis aliter videretur, etiam apud Capuam palam rationes

ANNO CHRISTI 1086.

rationes reddidimus: tamen scire vos volumus ab A unitate eorum, qua in corpore sanctæ ecclesiæ ad serviendum beato Petro divina dignatione compacti sumus, nec discessisse, nec in perpetuum, Deo miserante, discessuros, imo habere propositum apostolicæ sedis profectibus, modis omnibus deservire. Præterea notificamus unanimitati vestræ a monachis Cluniacensibus nobis tantas supergressiones & injurias inferri, ut nullo modo eas æquanimiter sustinere valeamus. Et quidem anno præterito, antequam Romam tenderemus, compertum nobis fuerat, abbatem in sancta parasceve orationem, quam pro imperatore facere consueverat, quæ nunc pro excommunicatione & depositione Henrici a domino papa Gregorio facta, interposita est, pu- B blice celebrasse, de quo cum eundem ad rationem posuissemus, conscientia debilitatus respondit, orationem illam pro imperatore quolibet se dixisse. Cumque ex circumstantia ipsius orationis ad Romanum eam specialiter pertinere imperium prosequeremur, quia ex apostolicæ sedis judicio nunc vacaret, veritate oppressus conticuit, neque tamen debita pœnitentia errorem cognitum emendavit. Post reditum vero nostrum, cum effrenatæ invasioni monachorum suorum resistere conaremur, objecit nobis quasdam literas, quas dicebat a papa Vrbano sibi directas, in quibus continebatur, ut tam ipse quam sancti fratres sui a communione nostra, & Ricardi Massiliensis abstinere curarent, ut C sub prætentione literarum nostras injurias retineret. Quæ literæ contra apostolicum moderamen, & gravitatem conditæ, manifesta mendacia continebant. A tempore enim electionis quæ de abbate Casinensi facta est, usque ad conventum Capuæ habitum, integri anni spatium protestantur exactum; cum verum sit in eo spatio nullatenus annum integrum evolutum. Inter alia autem unum impudentissime mentiuntur, quia á communione Romanæ ecclesiæ nos sponte nostra sejunximus; cum testis nobis sit conscientia nostra, & caritas, qua in domino copulamur, nos non solum communionem eorum non evitasse, sed omnibus hoc persuadentibus restitisse. Adhibito ergo nobis confratrum & coepiscoporum nostrorum consilio, & per eorum D manum inter nos & abbatem colloquio constituto, cum intelligeret nos aliter cum illo concordiam non habituros, nisi culpa cognita præfatam orationem interponeret, judicium nobiscum subire prætensis multis occasionibus recusavit, episcoporum tamen qui aderant studiis discordia nostra aliquantulum modificata est, & per inducias usque ad præfinitum terminum mitigata.

Hæc de his quæ circa nos sunt caritati vestræ communicavimus, invicem postulantes, ut si quid vobis de servitio humilitatis nostræ placuerit, sine hæsitatione nobis hoc summopere cupientibus assignetis. Si vero præsentium portitoribus Romam eundi occasio, aut facultas defuerit, de benignitate vestra E plurimum confidentes, rogamus, ut literas quas illis perferendas commisimus, episcopis sanctæ ecclesiæ Romanæ filiis, & cardinalibus presbyteris, celeriter dirigi faciatis. De cætero dilectum fratrem nostrum domnum Rotgerum sanctæ ecclesiæ apostolicæ sedis cardinalem subdiaconum, qui in proximo Romam per vos ad utilitatem sanctæ ecclesiæ venturum se dicit, nobilitati vestræ sicut necessarium commendamus, rogantes ut in conductu, & in cæteris, in quibus benignitatis vestræ consilio indiguerit, pro gratia beati Petri & nostra subveniatis: quo referente de his quæ circa nos sunt plenius cognoscetis.

CONCILIVM CAPVANVM,

QVO VICTOR RESVMPTIS INSIGNIBVS pontificalibus, quæ præter voluntatem electus resignaverat, consecratus fuit, anno domini MLXXXVII.

ANNO CHRISTI 1087.

DE rebus in hac synodo gestis Leo Ostiensis rerum inspector his verbis enarrat: *Sequenti anno* (millesimo octogesimoseptimo) *apud Capuam episcoporum congregato concilio, cum ipse electus una cum episcopis cardinalibusque concilio præsideret, Cincius etiam Romanus consul, cum nobilibus plerisque Romanis, Iordanisque princeps Capuæ, & Rogerius dux cum omnibus fere suis optimatibus, adesset; finito concilio, rursus ex insperato illum clerici & laici precibus multis lacrymisque fatigant: sicque biduo immobilis perstitit. Tandem duce, ac principe, episcopisque, & fidelibus ceteris, ad ejus vestigia flentibus, victus precibus ac rationibus cessit, electionemque præteritam, crucem ac purpuram resumendo, firmavit duodecimo Kalendas Aprilis, dominica in ramis palmarum. Inde Cassinum reversus ibi pascha celebravit.* — Acta concilii.

Solennitate peracta, cum Capuano ac Salernitano principe Romam perrexit, ac juxta Ostiensem urbem Tiberim cum omnibus transiens, gravi languore comprehensus extra porticum sancti Petri tentoria fixit. Et quia Ravennas hæresiarcha, qui vivente Gregorio papatum invaserat, sancti Petri ecclesiam armis tenebat; instantibus militibus principis, eadem die recuperata ecclesia est. Dominica vero ascensionem subsequente Romanis fere omnibus trans Tiberim magna cum frequentia celebritate occurrentibus, electus ipse ab episcopis Ostiensi, Tusculano, Portuensi, & Albanensi, cardinalibusque, & episcopis, & abbatibus, assistentibus plurimis, ecclesiastico more sacratus & in apostolica sede locatus est septimo Idus Maii. — Victor papa Romæ consecratur.

CONCILIVM BENEVENTANVM,

QVO GVIBERTVS ANTIPAPA CVM SVIS sibi adhærentibus episcopis schismaticis excommunicatur, anno domini MLXXXVII. tempore Victoris papæ III.

RES in synodo hac Beneventana gestas refert Leo Ostiensis libro 3. capite 71. his verbis: *Victor autem tertius egressus urbem ad monasterium venit, sociatisque sibi episcopis & cardinalibus, ecclesiam sancti Nicolai in Pica solenniter dedicavit. Mense vero Augusto synodum celebrare cum Apuliæ & Calabriæ episcopis statuens, Beneventum perrexit. In qua idem apostolicus præsidens ait: Novit vestra dilectio, carissimi fratres coepiscopi, (neque latet orbem universum) sancta Romana & apostolica sedes, cui Deo auctore deservio, quot adversa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæreseos trapezitas malleis tunsionibusque perfracta sit, adeo ut columna Dei vivi videretur jam pene concussa nutare, & sagena summi piscatoris intumescentibus fluctibus disrumpi, ac naufragii sorte perire. Guibertus enim hæresiarcha, qui vivente sanctæ memoriæ prædecessore meo Gregorio papa Romanam invasit ecclesiam, antichristi præcursor, & satanæ signifer, oves Christi dispergere, mactare laniareque non desinit.* — Acta concilii.

Incitator enim incentorque malorum factus, quantas Gregorio papæ injurias, quas persecutiones, quot clades intulerit, referre quis possit? Excitavit contra eum conjuratos ipse conspirationis auctor, fugavit urbe, sacerdotio, quantum in se fuit, simoniacus perjurusque privavit: commovit adversus eum Romanum imperium, concitavit gentes & regna; & (quod a seculo est inauditum) excommunicatus ipse atque damnatus sanctum pontificem excommunicare præsumpsit, Romanam — Damnatio Guiberti iterata sub Victore.

ANNO CHRISTI 1087.

manam urbem hactenus sacrilegiis, cædibus, perjuriis, conspirationibus, flagitiis, & vitiorum omnium ludibriis profanare non desinit, & Simonis magi perfidia incensus, nequitia suæ complices ad tam impium & execrabile facinus evocans, coacto imperatoris exercitu apostolicæ sedis invasor effectus est contra præcepta evangelica, contra prophetarum apostolorumque decreta, contra canonum & Romanorum pontificum jura, nullo cardinalium episcoporum præcedente judicio, nullo Romani cleri approbante suffragio, nullo devoti populi requisito consensu, in sancta Romana ecclesia totius nequitiæ ac perditionis caput effectus est. Sed omnipotentis Dei potentia cum jam dictum Gregorium pontificem post labores ac certamina plurima ad æternam requiem evocasset, & unanimi concordia episcopi & cardinales provincialesque antistites una cum Romano clero & populo parvitatem nostram modis omnibus contradicentem & renitentem apostolicæ sedi præfecissent, non timens æterni imperatoris judicium, nunc usque Christum & oves ejus, pro quibus ille fudit sanguinem suum, persequi non omittit. Idcirco auctoritate Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli, omniumque sanctorum, omni illum sacerdotali officio & honore privamus, & a liminibus ecclesiæ separantes anathematis vinculo innodamus.

De recentibus schismaticis vitandis.

Nostis præterea, & bene nostis, quos dolos machinati sint, quantasque mihi pressuras intulerint Hugo Lugdunensis archiepiscopus, & Richardus Massiliensis abbas, qui pro fastu & ambitione sedis apostolicæ, ad quam dudum clam inhiabant, ubi votis suis potiti non sunt, schismata in sancta ecclesia fecerunt: & Richardus quidem Romæ nostram electionem cum cardinalibus & episcopis egerat, Hugo autem ad nos post paululum veniens, affusus vestigiis, dum obsequium nobis summo pontifici debitum invitis ac retractantibus exhiberet, legationem a nobis in partibus Galliarum postulaverat & acceperat. Itaque donec parvitatem nostram electioni factæ atque a se approbatæ repugnare conspexerant, ipsi modis omnibus insistebant ne onus pro utilitate ecclesiæ nobis impositum abjiceremus. Ubi vero nos tandem cedere perviderunt, conceptam diu flammam clibanus exsaturatus evomuit. Quapropter cernentes sibi fratrum omnium unanimitatem constanter obluctari, ab eorum & nostra sunt continuo communione sejuncti. Unde vobis apostolica auctoritate præcipimus, ut ab eis abstinere curetis, neque illis omnino communicetis, quia ecclesiæ Romanæ communione sua se sponte privarunt. Nam, ut B. scribit Ambrosius, qui se a Romana ecclesia segregat, vere est habendus hæreticus.

Canones concilii Beneventani.

*Constituimus etiam, ut si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus episcopus vel abbas habeatur, neque ulla ei ut episcopo vel abbati adhibeatur reverentia. Insuper ei beati Petri gremium & introitum ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub tanto crimine ambitionis & inobedientiæ (quod est scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis gradibus dignitatibusque constituimus. Si quis item imperatorum, regum, ducum, principum, comitum, vel cujusvis potestatis sæcularis, episcopatum, vel quamvis aliam ecclesiasticam dignitatem, dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se adstrictum noverit, cum trecenti * & octo patres in Nicæno concilio omnes hujusmodi vendentes & ementes excommunicaverint, censentes ut qui dat & qui recipit anathema sit. Cum hujusmodi igitur episcopis, abbatibus, aut clericis reliquis, qui communicat, vel orat, aut ipsorum audit missas, una excommunicationis sententia plectitur; qui nec sacerdotes quidem rite putari possunt.*

* decem & oct

Pœnitentia vero & communio a nemine, nisi a catholico, suscipiatur. Quod si nullus adsit catholicus presbyter, rectius est sine visibili communione persistere, & invisibiliter domino communicare, quam eam ab hæretico sumendo a Deo separari: Nulla enim (*ut ait apostolus*) conventio Christi ad Belial, neque pars aliqua fideli cum infideli. *Omnis autem hæreticus infidelis est: simoniacus vero, quia hæreticus, idcirco infidelis. Nam sacram Christi communionem quamvis visibiliter & corporaliter catholicis propter imminentes hæreticos habere non possint, dum tamen mente Christo conjuncti sunt, ejus communionem invisibiliter sumunt.* 2. Cor. 6.

Hæc igitur omnia dum omnium episcoporum in concilio astantium fuissent suscepta judicio & auctoritate probata, disseminata continuo ubique per orbem fuere. In eodem vero concilio pontifex infirmatus graviter, post triduum, peractis omnibus, festinus ad monasterium rediit, comitantibus episcopis & cardinalibus, & in capitulum fratrum se ferri præcepit. Ubi sub districto anathemate prohibuit, ne quis ex successoribus suis auderet vendere fundos, ecclesias, villas, vel quascumque possessiones ad monasterium Cassinense pertinentes. Simili modo interdixit, ne quis monachorum absque conscientia abbatis sui libellum facere auderet: quod si fieret, irritum esset. Constituit etiam, ut omnia monasteria, quæ sub ditione nostri hujus Cassinensis cœnobii sunt, singulis annis huic nostræ congregationi prandium faciant.

Hoc statuto, omnium monachorum unanimi consensu, præfatis etiam episcopis astantibus atque approbantibus, domnum Oderisium religiosum valde virum, Romanumque diaconum, qui tunc erat nostri monasterii præpositus, abbatem constituit.

Victoris papæ monitio de electione successoris.

Post hæc convocatis ad se episcopis & cardinalibus, monuit ac jussit, ut juxta Gregorii papæ statutum, Ottonem Ostiensem episcopum quamprimum eligerent, pontificemque constituerent, quem, quia præsens aderat, manu apprehensum ceteris episcopis tradidit, dicens: Accipite eum, & in Romana sede locate, meamque vicem in omnibus, quousque id facere possitis, habetote.

ANNO CHRISTI 1088.

VITA ET EPISTOLÆ URBANI PAPÆ II.

Urbanus quando & quomodo pontifex factus.

Urbanus, qui antea nominabatur Otto, Ostiensis episcopus, quemque Victor tertius exemplo Gregorii prædecessoris sui sibi successorem nominaverat, communi totius cleri ac populi consensu electus est pontifex ejus nominis secundus anno 1088. quarto Idus Martii, dum sedes apostolica quinque mensibus & sexdecim diebus pastore viduata fuisset. Hic ante pontificatum ad Henricum regem ablegatus, ab eodem captus, magnisque contumeliis affectus fuit. Sententiam excommunicationis in regem pronuntiatam ipse in Germaniam promulgavit. Pontificatum adeptus de sui electione omnes fideles certiores reddidit. Inveterato lateris dolore vexatus, duodecimo die post factam electionem Cassini a sancto Benedicto miraculose sanatus fuit. Inde rogatu Rogerii & Boamundi in Apuliam se contulit, ibique ecclesiam in honorem sanctæ Mariæ divino cultui dicatam privilegio munivit. Ecclesiæ Toletanæ primatum concessit. Ad improbandas schismaticorum ordinationes, & confirmandam anathematis sententiam in Guibertum antipapam & Henricum pseudoimperatorem a Gregorio VII. pronuntiatam, ablegavit in Germaniam Gebehardum Constantiensem episcopum, virum in munere suo obeundo fortissimum, qui nullo habito respectu

Res gestæ ab Urbano.

respectu personarum comitem quemdam in excommunicatione defunctum exhumari & ad sepulturam asini (ut loquitur Bertholdus) deputari mandavit. Mathildem comitissam jam provectioris ætatis feminam ob bonum publicum ecclesiæ Vvelphoni Italico duci ducis Bojoariæ filio, strenuo militi & ecclesiæ defensori, desponsavit invitam, & non alia conditione consentientem, quam ut usu conjugali utrimque abstineretur. Cumque pontifex in Apulia diutius moraretur, intereavero Henricus rex Mantuana civitate aliisque victoriis poti-retur, Romani iterum rebellantes, post captam sancti Angeli munitionem, Guibertum antipapam & hæresiarcham antea expulsum, nunc vero per Henricum victoria elatum in urbem rursus intrusum receperunt. Tulit ista constanti animo pontifex optimus, fretusque sacerdotali robore adversus cuncta contraria fortis atque immobilis perstitit, habitoque Beneventi concilio Guibertum ejusque complices excommunicavit. Bello abstinuit, ne militari manu Romanos cives inquietaret. Cumque rex schismaticus pontificem dehonoraret, admirabili Dei consilio accidit ut eumdem princeps Barcinonensis veneraretur. Nam cum ille in jura ecclesiæ debaccharetur, hic Tarraconensem civitatem e Sarracenorum manibus ereptam Romanæ ecclesiæ donavit. Ivonem Carnotensem episcopum consecravit. Brunonem Carthusiani instituti auctorem, sexto anno quam ille solicitudinem Carthusianam incoluisset, ad se accersivit, biennio apud se retentum dimisit anno domini 1095. quando ab Vrbano discedens in Calabriam profectus institutum suum propagavit. Ericum regem Danorum a Liemaro archiepiscopo Hamburgensi schismaticorum principe injuriis lacessitum ad sedem apostolicam bis appellantem humanissime excepit, eumque metropolitani Hamburgensis subjectioni exemit, Lundiæque metropolim in Dania instituit. Henricum regem, qui Praxedem imperatricem uxorem suam legitimam carceribus mancipaverat, eamque filio aliisque extraneis violandam obtulerat, iterum excommunicavit, filiumque Conradum adversus patrem ideo rebellantem, quod mandato ejus jussus esset cum matre incestum committere, quodque eodem auctore ex adulterio natus diceretur, ab excommunicatione absolvit. Ad subveniendum periclitanti orientali, & potissimum Hierosolymitanæ ecclesiæ, summo studio egit: habitisque pluribus ea de causa conciliis, promovit ut fideles Christiani exercitum conscriberent, sanctamque terram a Turcarum infidelium profanationibus liberarent & defenderent. Ea occasione trecenta millia Christianorum accepta benedictione a Romano pontifice Asiam invaserunt, captisque opidis eamdem devastarunt. Nicæam urbem cum aliis pluribus opidulis expugnarunt & in suam potestatem redegerunt. Antiochiam in Syria cœperunt die tertia mensis Iunii. Ab hostium immensa multitudine obsessi, fame ac morbo consumpti, inventione lanceæ illius, quæ Christi latus perforavit, animosiores effecti, facta irruptione ingentem victoriam contra hostem reportarunt. Quod cum Vrbano papæ nuntiatum fuisset, legatum misit in orientem, qui ecclesias in locis, unde pagani expulsi erant, instauraret. Hoc pontifice auctore horariæ illæ preces, quæ vulgo beatæ Mariæ virginis & Dei genitricis officium appellari consueverunt, non tantum a clericis, sed etiam a laicis, pro auxilio contra Saracenos obtinendo recitari cœperunt. Hujus tempore cariosus hæreticus Berengarius, sæpius ecclesiam falsa pœnitentia eludens, ipso die sanctæ epiphaniæ ex hac vita migravit. Vicinus morti dixisse scribitur: Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi dominus meus Iesus Christus propter pœnitentiam, ut spero, ad gloriam: vel propter alios, ut timeo, ad pœnam. Ordines Carthusianorum, Cisterciensium, & Antonitarum eorum qui infirmis ministrabant, & literam T pro insignibus gerebant, sub hoc tempore originem sumpserunt.

His rebus ita feliciter peractis, pace ecclesiæ restituta, ipsaque in tranquilliorem statum vindicata, Vrbanus pontifex quarto Kalendas Augusti, anno domini millesimo nonagesimonono defunctus est, cum sedisset annos undecim, menses quatuor, dies decem & octo. Corpus in transtiberinam regionem delatum in basilica Vaticana honorifice sepultum fuit.

Qui ordines sub hoc pontifice exorti.

Vrbani papæ obitus.

EPISTOLA I. VRBANI PAPÆ II.

AD OMNES FIDELES.

De ecclesia sanctæ Mariæ Cassinensis monasterii a se consecrata, & privilegio munita.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei universitati Christi fidelium notum in perpetuum.

DIVINÆ miserationis intuitu, cujus munere, licet immeriti, catholicæ ecclesiæ præsidemus, & universæ fidelium potestates consistunt, condecet apostolicæ sedis piam solicitudinem, & benignam principum magnificentiam ecclesiarum debitam curam gerere, & pro earum pace & quiete cum omni diligentia misericorditer insudare; quatenus id divina operante clementia, quique jura sua æquo moderamine possidentes, prælati simul & subditi, pariter attingere valeant ad promissa fidelibus gaudia sempiterna. Nos itaque in Cassino monte filiorum nostrorum Rogerii ducis, & Boamundi fratris ejus, & Vrsonis abbatis, precum instantia fatigati, cum multitudine confratrum nostrorum episcoporum ad consecrandum Bantinum monasterium in honore Dei genitricis constructum eadem auxiliante pervenimus: cumque opitulatione domini consecrationibus ejus nostris devotis manibus rite peractis, eorumdem virorum illustrium & suorum comitum & baronum interventionibus piis, ad summam ejusdem libertatem, securitatem & pacem, a monasterio ipso, & ecclesiis ejus, & rebus ac locis omnibus suis habitis & habendis, omnia episcopalia jura & publicas omnes exactiones apostolica auctoritate generali perpetua constitutione exclusimus. Attamen a sola tantum Acherontina ecclesia sanctæ Anastasiæ intra muros civitatis constructa Acherontino archiepiscopo annis singulis unam auri unciam suscipere indulgemus. Hæc interea irrefragabiliter statuentes, ut chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum suorum, & cetera spiritualia sacramenta, ab episcopis diœcesanis, vel quibuscumque catholicis Bantini monasterii fratres accipiant, qui mandato apostolicæ sedis & auctoritate suffulti faveant, & eisdem petentibus fratribus eadem sacramenta gratis & sine aliqua pravitate exhibeant. Insuper autem beati Petri apostolorum principis auctoritate sancimus, ut omnes cujuscumque conditionis homines clericos & laicos, qui in morte vel vita ad præscriptum monasterium, & ecclesias ejus, & loca cum rebus suis transire, aut in suis domibus commorantes quælibet bona temporalia sua eleemosynarum largitione conferre voluerint, nullius contradictio inhibeat, & iisdem quæcumque contulerint, patrocinio apostolicæ

apostolicæ sedis iidem fratres quiete & generaliter A libera perpetuo possidebunt.

Decernimus etiam, ut nulli omnino hominum sint, qui præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, minuere, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexationibus fatigare *, omni titulo super ea re quarumlibet oppositionum semper excluso. Indulgemus autem eis hæc omnia apostolicæ sedis paterna pietate, inducti & confratrum nostrorum discreto consilio, & prædictorum virorum nobilium strenuo interventu, & quia monasterium ipsum post introitum Nortmannorum cum intrinseca sui expoliatione, & locorum suorum miserabili depopulatione cum sacrilegis usurpationibus episcoporum innumera lugenda B detrimenta & indigna sustinuit, quæ breviatim in privilegio comitis Amici notantur. Talibus ergo rationibus apertis commota viscera pietatis apostolicæ sedis, monasterium idem cum rebus omnibus suis habitis & habendis, tamquam beati Petri possessionem, cujus est & jus & proprietas, a juribus universis, atque servitiis cujuslibet dignitatis vel ordinis omnium hominum, anathematis gladio digne subtrahunt & defendunt. Ad indicium autem perceptæ hujus a Romana ecclesia libertatis per annos singulos auri unciam nobis nostrisque successoribus ejusdem monasterii abbates persolvent.

* deest forte audeant.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, C contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat; atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem sua jura servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

Sequebantur ista subscriptiones atque sigilla. Porro pontificium signum, in quo apostolorum nomina, & a tergo imagines plumbo fusæ haben- D tur, cum ejusmodi in extimo circulo inscriptione legitur: *Benedictus Deus & Pater domini nostri Iesu Christi.*

II. AD BERNARDUM ARCHIEPISCOPUM TOLETANUM.

De primatu ejusdem ecclesiæ concesso.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei reverendissimo fratri Bernardo archiepiscopo Toletano ejusque successoribus in perpetuum.

CUNCTIS sanctorum decretales scientibus, *&c. Extat supra tomo V. conciliorum, pagina* E 1635. A

III. AD ARCHIEPISCOPUM TARRACONENSEM.

Ejusdem argumenti.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri archiepiscopo Tarraconensi, salutem & apostolicam benedictionem.

NOVIT dilectio tua, *&c. Extat supra eodem tomo V. conciliorum, pag. 1636. A*

IV. AD ANSELMUM MEDIOLANENSEM ARCHIEPISCOPUM.

De reconciliatione lapsorum.

DISCRETIONI nostræ videtur, quatenus secundum præcepti nostri tenorem, quando secundum ecclesiæ vestræ morem sacros daturos quibuslibet aliis ordines benedicere cœperis, eos, quos tua duxerit solertia reconciliandos, inter benedicendum & manus imponendum facias interesse; quibus cetera omnia consecrationis instrumenta præter unctionis explebis, & sic ad sancta ministeria reconciliabis.

V. AD ELIAM EPISCOPUM BARENSEM.

De reliquiarum sancti Nicolai translatione, & Barensis ecclesiæ dignitate & juribus.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei carissimo fratri Eliæ archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA nostris temporibus ecclesiam, quam Deo auctore regis, frater carissime, Barensem, quæ & Canusina dicitur, omnipotens Deus beati confessoris sui Nicolai corpore visitare dignatus est; nos auctore Deo apostolorum Petri Paulique vicarii, propter ecclesiastica negotia exequenda in Apuliæ provinciam descendentes, carissimorum filiorum Romanæ ecclesiæ Rogerii ducis & fratris ejus Boamundi, atque vestris deprecationibus invitati, civitatem vestram pro beati confessoris Nicolai dilectione præcipua visitavimus: cum magna undique convenientis populi frequentia, lætitiaque beati Nicolai reliquias in locum parati adyti conferentes, contra morem nostræ Romanæ & apostolicæ ecclesiæ te, dilectissime frater, in sede propria consecravimus, beati Nicolai reverentia, & tui populi dilectione devicti. Te igitur in specialem Romanæ ecclesiæ filium amplectentes amoris intimi brachiis, tuamque, cui, Deo auctore, præsides, Barensem, quæ & Canusina habetur ecclesia, exaltare, & populum tuum tam temporalibus quam æternaliter glorificare, largiente domino, & favente justitia, cupientes, confirmamus tibi præsentis paginæ auctoritate integrum Barensem, qui & Canusinus est, archiepiscopatum, ut tu tuique successores episcopali jure illum regas, disponas atque possideas, salva Romanæ auctoritate ecclesiæ, quæ instituente domino ecclesiarum omnium princeps est, cuique ut matri summa debet ab universis reverentia exhiberi.

Absque præjudicio ergo justitiæ quarumlibet ecclesiarum, sequentes tenorem qui nostrorum continetur privilegiis prædecessorum, Barensis sive Canusinæ ecclesiæ possessiones sive diœceses tibi tuisque successoribus perpetuo possidendas regendasque contradimus. Hæ autem sunt, Canusia, Bisticum, Bitontum, Midunium, Iuvenatium, Melficta, Rubum, Tranum, Canna, Minervinum, Aqua tecta, Mons meliorus, Lavellum, Rapulba, Melfis, Bitalbis, Salpicupersanum, Palimarum, simul & cetera quæ intra marini litoris ª ora sita esse cognoscuntur. Hæc vero & alia municipia, sive civitates prædictis civitatibus adjacentes, sive longe positæ, sed ad eas pertinentes, confirmamus vobis, & omnes fundos & casales, una cum casis & vineis, cum servis & ancillis, cum massis, & massaritiis, atque molendinis, cum portubus, montibus & pratis, simul cum plebibus, sive ecclesiis, cum omnibus

ª oram

omnibus titulis, sive capellis suis, simul etiam cum A monasteriis virorum, seu feminarum, Græcis aut Latinis, cum universis ordinibus ecclesiasticis, & quidquid honoris, possessionis, seu dignitatis, per legalem largitionem, & juxta concessionem antiquitus tenuisset, & quidquid justitiæ non contradicit, & antiquitus superadditum esse probatur, & in futurum juste poterit Barensis & Canusina ecclesia adipisci. Atque hujusmodi privilegia præsenti auctoritatis nostræ decreto indulgentes, statuimus, nullum regum vel imperatorum, antistitum, nullum quacumque dignitate præditum, vel quemquam alium audere minuere, alienare, sive suis usibus applicare de iis quæ eidem ecclesiæ a quibuslibet hominibus de proprio jure jam donata sunt, vel deinceps, domino favente, donari contigerit. Præterea B fraternitati tuæ pallii usum ex more concedimus, ut eo inter missarum solennia, iis dumtaxat festivitatibus utaris, videlicet nativitate domini, sancti Stephani, epiphania, cœna domini, resurrectione, ascensione, pentecoste, nativitate sancti Ioannis Baptistæ, natalitiis apostolorum, & tribus festivitatibus sanctæ Mariæ, festivitatibus sanctorum Nicolai & Sabini, festivitate omnium sanctorum, in anno ordinationis tuæ die, in ordinatione episcoporum seu ceterorum clericorum, in consecratione etiam ecclesiarum, in translatione etiam domini confessoris Nicolai. Hortamur itaque fraternitatem tuam, ut honor tantæ dignitatis, supplementum utique totius sacerdotalis ordinis, moribus C tuis conveniat; & non solum exteriori homini tuo decorem præstet & gratiam, sed & interiorem quoque multiplici virtute corroboret. Siquidem ista sunt pallii, ista sunt hujusmodi indumenti, ut Deum ex toto corde, tota anima, & omni virtute diligas, & proximum tuum sicut teipsum. Nam licet ad usum pallii omnium virtutum ornamenta sint necessaria, inseparabiliter tamen caritas, quæ omnes superexcedit, hac pollentem dignitate comitari convenit. Ad imitanda igitur omnium bonorum instrumenta vita & scientia tua subditis tuis sit forma & regula, ut, si quid in eis ex humana fragilitate reprehensibile deprehenditur, intuitu conversationis tuę ad rectitudinem sinceritatis tuæ corrigatur. Quibus sic studeas dispensationis tuæ jura moderari, ut D in corrigendis vitiis & zelo rectitudinis ferveas, & modum temperantiæ non excedas. Et ut multa paucis explicemus, quid in sanctorum patrum dictis repereris, ad tuam & eorum, qui tibi subduntur, utendum censeas ædificationem; quatenus documentis tuis instructi, atque boni pastoris vestigia consecuti, ad regnum summi pastoris tecum valeant pertingere, & perpetuæ vitæ felicitatem, Deo annuente, percipere. Amen.

His mox subjicitur sigillum.

Datum apud Barum per manus Ioannis diaconi, anno dominicæ incarnationis millesimo octogesimonono, anno vero pontificatus domini Vrbani papæ secundo, indictione decimatertia, nono E Octobris.

VI. AD ROGERIVM DVCEM ET BOAMVNDVM FRATRES.

Monachos ab invasoribus defendit.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei Rogerio duci & Boamundo fratri ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

PROCLAMATIONEM ante nostram præsentiam fecit Vrso Bantinus abbas de quibusdam comitibus & baronibus, qui callida*, invidiosa episcoporum machinatione seducti, ipsum & ejus monasterium nostris manibus consecratum modo plus conturbant. Vnde, quia prædictum monasterium ad jus beati Petri pertinere vestram non latet notitiam, ex auctoritate beati Petri & nostra monasterium & abbatem vobis commendamus, quatenus custodiatis, adjuvetis, & a malis hominibus, sicut beati Petri proprietatem, fideliter defendatis, & neque deprædationes, neque aliquam sui juris diminutionem, a quocumque fieri patiamini.

* f. invi-[diosaque]

Semper recordantes, quia * in consecratione ejusdem monasterii abbatem, & ipsum in manus vestras specialiter commendavimus. Itaque e priore commendatione, & harum literarum jussione, ab omnibus monasterium nostrum, & præcipue a Goffredo Amici comitis filio, sicut fideles beati Petri defendite. Qui abbati, etiam pro defensione suæ rerum ecclesiæ partes maritimas conterenti, constipatus latronibus sese obviam contulit: atque ab eo * sub recto pretioso privilegio nostro, vestris supplicationibus constituto, & aliis scriptis, spolia ejus diripiens, cum suis confratribus satiatum opprobriis eum peditem dereliquit: ac inde quæque jam a patre suo comite eidem monasterio debitæ restaurationis gratia condonata, ad suas manus sacrilegas nequiter revocavit. Quod si privilegium & quæque direpta sacrilegus ille renuerit reddere, & abbatibus ac fratribus dignissime satisfacere, præcipimus ut cogatis. Alioquin ipse & fautores ejus anathemati subdentur.

* forte &

* forte subrepto

Instrumentum donationis factæ de civitate Tarraconensi Romanæ ecclesiæ a Berengario comite Barcinonensi.

QVONIAM audivimus, nec non etiam sæpissime vidimus, res verti in contrarium mortuis testibus, principalibus & sapientioribus placuit, ut res gestas literis denotarent, & ita quomodo res se habuit posteris suis traderent. Quapropter ego Berengarius Raimundi comes Barchinonensis & marchio hanc chartam scribi jussi, ut semper staret memoria hujus rei, scilicet, Quod ego Berengarius comes prædictus amore Dei ductus donavi domino Deo & apostolorum principi beatissimo Petro, ejusque vicario Romanæ sedis apostolico, omnem meum honorem qui mihi competit ex jure paterno, quemadmodum ego divisi cum Raimundo Berengario fratre meo, sicut ego eum habeo vel habere debeo, specialiter dono ei in Dei nomine Tarraconensem urbem cum omnibus quæ pertinent aut pertinere debent ad ejusdem urbis nobilitatem, ea scilicet deliberatione, ut ego & mei posteri omnes, sicut supra scriptum est, teneamus hoc totum per manum & vocem sancti Petri, ejusque vicarii Romanæ sedis apostolici, per quinquennium persolventes ei censum vigintiquinque librarum purissimi argenti ad justum pensum. Et ut principes universi, vel omnes alii qui mecum insudaverint ad præfatæ urbis restaurationem, habeant in confinio hujus urbis paralodium, suam * aprissionem, vel quod acceperint per manus nostræ largitionem, non inde persolventes aliquam pensionem, nisi forte compuncti amore Dei voluerint ipsi persolvere sua gratuita voluntate. Ob hoc etiam hanc chartam ratam esse volo, ut omnis hic honor, sicut superius continetur, nullatenus transferri possit in alterius potestatis dominium, sed ego tantummodo & posteri mei in perpetuum teneamus hoc totum per manus principis apostolorum Petri, & ejus vicarii domini Vrbani secundi papæ, & successorum ejus beati Petri sedem canonice regentium.

Hanc oblationem offero domino Deo & principibus apostolorum Petro & Paulo propter redemptionem peccatorum meorum, & patris mei Raimundi, & parentum meorum, per consilium & voluntatem Berengarii archiepiscopi Tarraconensis, & episcopi Gerundensis æquivoci Berengarii, & vicecomitum Deusdedit Tarraconensis & Arval * Mironinsis Barchinonensis, & Geraldi Alemanni, & Gereberti Girardi, Guilielmi Raimundi, & Dorche fratris sui, & Hugonis Dalmacii, & Huberti Gousberti, & Angeri Gonfredi, & Alberti Bernardi, per manum domini † Rainerii Romanæ ecclesiæ cardinalis, qui nunc legatione fungitur in partibus nostris †, æra millesima vigesimaoctava, anno ab incarnatione domini millesimo nonagesimo.

*f. Minoricensis

† Hic post Vrbanum successit papa vocatus Paschalis secundus.

† A librario negligente prætermissus mensis & dies.

Hucusque diploma, cui ista subjiciuntur ab alio addita:

Tarraconensis civitas per Berengarium comitem & ceteros provinciæ ipsius principes restaurari & inhabitari cœpta est, anno autem sequenti Berengarius Ausonensis quondam episcopus, per quem potissimum civitas eadem restaurabatur, sedem apostolicam adiit, domino Vrbano papæ se præsentavit, pallium accepit, privilegium promeruit, per quod in Tarraconensem metropolim translatus, archiepiscopus institutus est.

VII. AD BERENGARIVM AVSONENSEM EPISCOPVM.

Eum constituit Tarraconensem archiepiscopum.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto fratri Berengario Ausonensi episcopo in Tarraconensem metropolim translato, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

INTER primas Hispaniarum urbes Tarraconem fuisse insignem & gentilem, etiam Christianæ paginæ judiciis demonstrant. Iustus autem dominus in viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui cum in plerisque judiciis incomprehensibilis habeatur, in nullo unquam valet reprehensibilis æstimari. Ipse transfert regna, & mutat tempora: ipsi visum est in eadem urbe olim Tarraconensis urbis gloriam exaltare: ipsi visum est in eadem urbe peccata populi sui visitare. Cum enim in ea Christianorum populus habitaret, visitavit in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Sed ecce jam transactis trecentis nonaginta annis, ex quo præfatam urbem Agarenorum gens prope solitariam fecerit, principum suorum cordibus inspirare dignatus est, ut ejusdem urbis restitutioni, secundum præceptum apostolicæ sedis, cui * auctoritate Dei, licet indigni, præsidemus, insisterent. Berengarius siquidem Barchinonensis comes auctoritatis nostræ persuasione commonitus, pro animæ suæ salute, cum suæ potestatis magnatibus non solum restitutioni præfatæ urbis " insistit, sed & urbem ipsam, & omnem suæ potestatis terram, beato Petro ejusque vicariis legali stipulatione tradidit, censumque quinque librarum argenti Lateranensi palatio * annis solvendum instituit. Nos itaque præstante Deo restitutionis hujus optamus cooperatores existere, prædicti comitis institutum, libertatesque & consuetudines, quas novis Tarraconensis urbis colonis promulgasse cognoscitur, collaudamus, & rata manere auctoritate nostra decernimus. Cum universa siquidem ipsius comitis terra, quam beato Petro obtulit, & Tarraconensem urbem ac populum, domino ibi aspirante, collectum, sub apostolicæ sedis tutela specialiter confovendum suscipimus, libertatemque illius per comitis Berengarii * scripto collatam eatenus confirmamus, ut nemini quidquam ultra persolvant, nisi sponte propria Romanæ se faciant ecclesiæ debitores. Vt igitur hæc omnia Deo auctore inconcussa permaneant, nos antecessorum nostrorum privilegia sequentes, qui Ausonensem ecclesiam Tarraconensis quondam instituere vicariam, tibi, o carissime fili Berengari, quia tuo potissimum studio hæc est restitutio instituta, ex Romanæ ecclesiæ liberalitatis gratia pallium, totius scilicet sacerdotalis dignitatis plenitudinem, indulgemus.

*f. auctore Deo,

" insistit.

* f. singulis

*f. scripto

Præterea tibi, tuisque successoribus legitime substituendis, qui in Tarraconensis civitatis & ecclesię restaurationem pari studio insudaverint, præfatam Tarraconensem ecclesiam jure proprio possidendam per hujus privilegii paginam confirmamus, una cum omnibus ecclesiis, quas proprio jure noscitur antiquitus possedisse, præcipientes de his quæ Sarracenorum ad præsens subjacent ditioni, ut cum eas Deo placuerit potestati populi Christiani, * ad debitam ecclesiæ vestræ obedientiam referantur, salva tamen in omnibus Romanæ ecclesiæ auctoritate. Porro Ausonensem ecclesiam tibi tuisque successoribus tamdiu concedimus possidendam, donec, auctore Deo, ad pristini status plenitudinem vestro studio Tarraconensis ecclesia reformetur. Pallio itaque in missarum solenniis intra ecclesiam solummodo uti debetis, in præcipuis tantum festivitatibus, videlicet nativitate domini, epiphania, hypapante, cœna domini, sabbato sancto, resurrectionis prima & secunda feria, ascensione domini, pentecoste, tribus festivitatibus sanctæ Mariæ, sancti quoque Michaelis, & sancti Ioannis Baptistæ, in natalitiis omnium apostolorum, & eorum martyrum quorum pignora in vestra ecclesia continentur, in commemoratione nihilominus omnium sanctorum, in consecrationibus ecclesiarum, episcoporum, clericorum, in annuo consecrationis tuæ die, in solennitatibus etiam sanctæ virginis Theclæ, sanctique martyris Fructuosi ac sociorum ejus. Te igitur, reverentissime frater, affectione intima exhortamur, quatenus dignum te tanti honoris pontificio semper exhibeas, Christianis ac Sarracenis sine offensione esse procurans, ad fidem infideles quærere, Deo largiente, verbis studeas & exemplis. Sic exterius pallii dignitate præcellas in oculis hominum, ut interius virtutum excellentia polleas coram supernæ oculis majestatis.

Plane per præsentis privilegii paginam officii nostri auctoritate decrevimus, ut quicumque se Tarraconensis ecclesiæ bona injuste hactenus obtinuisse cognoscunt, ea deinceps eidem ecclesiæ restituere præ judicii divini formidine & sedis apostolicæ reverentia studeant. Si quis autem in crastinum archiepiscopus, aut episcopus, imperator, aut rex, princeps, aut dux, comes, aut vicecomes, judex, aut quilibet magistratus, vel persona ecclesiastica, vel sæcularis, hujus privilegii paginam sciens, contra eam venire temere tentaverit, secundo tertiove commonitus, si non satisfactione condigna emendaverit, eum honoris sui & officii periculo subjacere decrevimus, & a Christo atque ecclesiæ corpore segregamus, conservantibus autem pax a Deo & misericordia præsentibus & futuris sæculis conservetur. Etiam. Amen. Datum Capuæ Kalendis Iulii per manus sanctæ Romanæ ecclesiæ Ioannis diaconi cardinalis, indictione quarta, anno dominicæ incarnationis millesimo nonagesimoprimo, pontificatus autem domini Vrbani secundi, anno quarto.

VIII.

VIII. AD CLERVM ET PLEBEM CARNOTENSEM.

De Gaufredi episcopi depositione, & Ivonis consecrati in ejus locum subrogatione.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo filiis clero & populo Carnotensi, salutem & apostolicam benedictionem.

NOS quidem, tum pro beatæ Mariæ semper virginis devotione & reverentia, tum pro nostri officii debito, ecclesiæ vestræ dilectionem, protectionem, & curam specialius impendentes, ejusque labores diuturnos, quos a Gaufredo quondam episcopo passa est, propensiore animo perpendentes, rei veritate diutius atque diligentius pertractata, B largiente domino, justitiæ satisfecimus. Bonam itaque animi vestri voluntatem prævenientes ac subsequentes, venerabilem virum Ivonem presbyterum, quem Gaufredo per nos deposito catholice atque canonice secundum nostra monita elegistis, ne quod ulterius hac in re detrimentum vestra ecclesia pateretur, sine moræ longioris obstaculo consecravimus.

Nunc eum ad vos remittentes, tamquam beati Petri manibus consecratum, beati Petri vice vos rogamus & obsecramus, quatenus eum benigne suscipientes debita ut pastoris veri membrum obedientia honoretis, debita solicitudine quæ vobis annuntiaverit observetis: & ut ipse Deo placere, & eum C pro vestris valeat excessibus digne intercedendo placare, vos quoque placere Deo totis conaminibus procurate. Si enim placere Deo statueritis, pastorem procul dubio Deo placentem habebitis, nos quoque in vestris opportunitatibus ad exaudiendum paratos invenietis. Porro de Gaufredo, qui sine conditione omni nostris manibus episcopatum reddidit, indignum se patenter agnoscens, præcepimus & præcipimus, ne quis ei ullo modo ad episcopatum reinvadendum vel infestandum assensum accommodare præsumat, alias & ipsum & ipsius fautores excommunicationi subjacere censemus. Obedientes vos vero monitis nostris gratia divina custodiat. Data Capuæ octavo Kalendas Decembris.

IX. AD ROGERIVM SENONENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Ejusdem argumenti.

QVANTAS pro Gaufredo quondam episcopo Carnotensis ecclesiæ molestias sustinuerit, quantæ ad apostolicam sedem querelæ perlatæ fuerint, dilectionis tuæ strenuitas recognoscit. Tandem rei veritate diligentius perquisita, largiente domino, justitiæ satisfecimus, & ab ipso in nostris manibus sine cujuslibet tenore conditionis episcopatus refutatus est. Tandem ad tuam fraternitatem scripta direximus, rei gestæ ordinem indicantes, & ut tuum Carnotensibus ad eligendum & consecrandum antistitem auxilium contribueres flagitantes. Nostra itaque fulti licentia Carnotenses venerabilem virum presbyterum Ivonem canonico ordine in episcopum elegerunt. Cum autem a te consecrationis gratiam pro more ecclesiæ petivissent, tua fraternitas ei manum imponere recusavit. Ad nos igitur ipsis venientibus, & consecrationis ejusdem gratiam deposcentibus, nos qui viri religionem jam dudum noveramus, & ejus eligendi licentiam dederamus, petitioni justæ deesse nequivimus. Consecratum igitur cum salva tuæ ecclesiæ obedientia remittentes, dilectionis tuæ dulcedinem postulamus, A ut omni litis fomite consopito, benignitate eum debita complectaris, & ad ecclesiæ regimen auxilium tuum ei largiaris. Porro Gaufredum, si episcopatum invadere, aut ecclesiam infestare tentaverit, ipsum ipsiusque fautores anathemati subjacere decrevimus. Data Capuæ septimo Kalendas Decembris.

ORATIO VRBANI PAPÆ II. AD IVONEM CONSECRATVM HABITA.

QVONIAM (ut credimus) divino te nutu vocante clerus & populus civitatis illius unanimiter elegerunt rectorem, & nos usque perducentes petierunt consecrari episcopum, & ideo, Deo annuente, per manus nostræ impositionem episcopus consecratus es, amodo, frater carissime, scias te maximum pondus suscepisse laboris, quod est farcina regiminis animarum, & commodis deservire multorum, omniumque fieri minimum atque ministrū, & pro credito tibi talento in die divini examinis rationem redditurum. Nam si salvator noster dixit: *Non veni ministrari, sed ministrare, & animam suam ponit pro ovibus suis*, quanto magis nos desidiosi servi summi patrisfamilias debemus maximo sudore incumbere oves dominicas nobis a summo pastore consignatas ad ovile dominicum, suffragante divina gratia, absque morbo & * mancha perducere? Exhortamur itaque dilectionem tuam, ut fidem, quam in exordio tuæ consecrationis breviter dilucideque digessimus, illibatam & inviolabilem custodias, quia fides est fundamentum omnium virtutum. Scimus autem quod ab infantia sacris es literis eruditus, & canonum institutis edoctus; attamen breviter ad te noster est dirigendus sermo. Nullus te favor extollat, nulla adversitas atterat, id est, non in prosperis cor tuum elevetur, nec adversis in aliquo dejiciatur, sed omnia & in omnibus caute & cum discretione agere te volumus, ut absque reprehensione ab omnibus vivere comproberis. Sancta Trinitas fraternitatem tuam sua protectione custodiat, ut, dum tali moderamine in domino nostro onus quod suscepisti peregeris, in die æternæ retributionis, eo dicente, audire merearis: *Euge, serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium domini tui.*

Matth. 20.

* macula

Matth. 25.

D X. AD PETRVM ABBATEM CAVENSEM.

De privilegiis ejusdem monasterio concessis.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei reverendissimo fratri Petro cœnobii Cavensis abbati, & successoribus canonice promovendis, salutem & apostolicam benedictionem in perpetuum.

CVM universis sanctæ ecclesiæ partibus pro sedis apostolicæ auctoritate ac benevolentia debitores existamus, illis tamen locis atque personis qui specialius ac familiarius Romanæ adhæserint ecclesiæ, quique amplioris religionis gratia eminere E noscuntur, propensiori nos inducunt caritatis studio imminere. Apostolicæ ergo memoriæ prædecessoris nostri Gregorii septimi institutis tenacius adhærentes, Cavense cœnobium, cui summa religio viget, quod ipse singulariter dilexit, & suæ institutionis privilegio communivit, nos quoque hujus nostri privilegii pagina communimus, & ab omni tam sæcularis quam ecclesiasticæ personæ jugo liberum esse omnino decernimus. Idem namque apostolicus pontifex, dum in Romana sancta ecclesia archidiaconatus adhuc officio fungeretur, prædictum locum a Gisulpho Salernitano tunc principe, in cujus manu fuerat, postulavit. Cellas quoque plurimas, quas usque ad id temporis spatium idem

idem princeps in manu propria detinuerat, ab ipſo A acquirens, eidem ſancto loco contulit abſolute cum omnibus habitantibus & habitaturis, tam in Cilenti monte ejuſque pertinentiis, quam in locis Paſciano, Metelliano, Caſtro ſancti Adjutoris, & pertinentiarum eorumdem locorum, cum juribus, angariis, parangariis, penſionibus ſolutis, tam ratione terrarum, quam pro quolibet foculari ipſorum locorum, ſicut nos ipſi in regiſtro ipſius principis enucleatius vidimus contineri. Quam donationem nos auctoritate apoſtolica ex certa ſcientia confirmamus. Præterea Cluniacum locum illum famoſum dirigens, inde te ut abbatem prædicto monaſterio præponeret adſcivit, quem deinceps cum univerſis ſubjectis ſive locis, ſive perſonis, ſin- B gulariter dilexit, fovit atque tuitus eſt, mox pontifex factus, eorum libertatem decreti ſui pagina confirmavit, ſic præſtante Deo ab omnium viventium jugo liberum uſque ad tempora noſtra permanſit. Noſtris autem diebus Alphanus Salernitanæ eccleſiæ archiepiſcopus confrater noſter ad ejuſdem loci ſubjectionem modis cœpit omnibus anhelare. Nobis itaque diſponentibus baſilicam ipſius loci dedicare, ille ſuæ eccleſiæ minui jura clamitabat, cui nos ex abundanti ſatisfactionem juris obtulimus; ille autem, cum ad poſtulatum & acceptatum actionis terminum perveniſſet, actionem aggredi refutavit.

Sic nos præſentibus fratribus noſtris reverendiſſimis epiſcopis Vbaldo Sabinenſi, Oddone Alba- C nenſi, Berardo Præneſtino, Ioanne Tuſculanenſi, Brunone Signino, Rangerio Regitano, Gerardo Troiano, Ioanne Rioppolano, & cardinalibus eccleſiæ noſtræ Hermanno preſbytero ex titulo quatuor Coronatorum, Gregorio preſbytero tituli ſancti Vitalis, Benedicto preſbytero ſanctæ Suſannæ, Gregorio ex diaconia ſanctæ Mariæ in via Lata, Ioanne ex diaconia ſanctæ Mariæ in ſchola Græca, Petro ex diaconia in ſancto Hadriano, Iacobo ex diaconia ſancti Euſtachii, & Tencrone ex diaconia ſancti Georgii ad Velum aureum, diaconibus, aſtante etiam dilectiſſimo filio noſtro duce Rogerio cum innumera clericorum & laicorum turba, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, cujus vicem, licet im- D meriti, gerimus in terris, ad honorem ſummæ & individuæ Trinitatis manibus noſtris propriis in eodem loco, qui Metelliana Cava vulgariter nuncupatur, baſilicam dedicavimus die Nonarum Septembrium, indulgentes eidem monaſterio contemplatione cujuſdam prærogativæ ſpecialis caritatis, quam experti fuimus in eodem cœnobio, imo potius perfectam religionis obſervantiam, dum adhuc eſſemus in minoribus ordinibus conſtituti.

Conceſſæ indulgentiæ.

Vt quicumque in ſtatu pœnitentiæ domino opitulante fuerit poſitus, & ad dictum locum accedens, fuerit ibi uno die ante ipſius baſilicæ conſecrationem, & per totum diem ſequentem, nec non in die Iovis ſancti, atque per totam diem Veneris ſancti E ſequentem, de omnibus peccatis, de quibus vere contritus fuerit & confeſſus, illam indulgentiam & veniam a domino conſequatur, quam mereretur in eundo & redeundo ad ſanctum Iacobum Compoſtellanum, reliquis vero temporibus & diebus ſingulis cauſa devotionis illuc accedentes quatuor annorum & totidem quadragenarum indulgentiam ſuorum peccatorum obtineant de ſedis apoſtolicæ gratia ſpeciali. Qui vero ad capellam tuam ſitam in eodem monaſterio, ac eodem die conſecratam per venerabilem fratrem noſtrum prædictum Brunonem epiſcopum Signinum, in diebus & feſtivitatibus ſupradictis venerit, ſeptem annos & totidem quadragenas de indulgentia pro ſuis peccatis confeſſis a domino conſequatur. Accedentes ſimiliter ad eccleſiam conſtructam in caſali eidem monaſterio adjacenti & eminenti, dedicatam ipſo die per jam dictum venerabilem fratrem noſtrum Rangerium epiſcopum Regitanum, in diebus feſtis prædictis, nec non & in omnibus feſtivitatibus Virginis glorioſæ, ad cujus vocabulum conſtructa eſt eccleſia memorata, ſeptem annos & quadragenas totidem de indulgentia a domino promereantur.

Concedentes & edicto perpetuo confirmantes, ut tam tu quam ſucceſſores tui per terras tui monaſterii habitas & habendas libere poſſis eccleſias conſtruere, cum cruce ſignare, aliaque pontificalia & ſpiritualia exercere, ſacrorum ordinum collationis, baſilicarum & altarium conſecrationis, ac chriſmatis confectionis, tibi tuiſque ſucceſſoribus dumtaxat abdicata penitus poteſtate. Decernentes ut tam ipſius cœnobii caput, quam eccleſiæ quas nunc habet, vel quas exnunc inantea habebit, ſive plebanæ fuerint, vel rurales, in civitate & diœceſi tantummodo Salernitana ſituatæ, ab omni jure & juriſdictione epiſcopali ſint exemptæ, de plenitudine poteſtatis & gratia ſpeciali; ita ut nullo jure ſeu foro contentioſo tu vel tui ſucceſſores fratres ipſius monaſterii, ſeu clerici ſæculares, in prædicta civitate & diœceſi per Salernitanum præſulem ac capitulum aliquatenus conſtringantur, quinimo eccleſiæ cum omnibus ſuis juribus & pertinentiis pleno jure ipſi monaſterio ſint ſubditæ. Si vero aliquos de tuis monachis, ſeu clericos ſæculares, in eccleſiis civitatis prædictæ & diœceſi commorantes ad ſacros elegeris ordines promoveri, liceat tibi tuiſque ſucceſſoribus quemcumque malueris epiſcopum convocare, dummodo catholicus fuerit, ſed in aliis diœceſibus requiſito dumtaxat primitus diœceſano: de quibus eccleſiis ſitis in jam dicta civitate & diœceſi nihil diœceſanus exigere præſumat, imo potius tam monachi, ſi clerici defuerint, quam ipſi clerici, abſque quorumlibet contradictione totum officium ſacerdotale, quod animarum cura exigit & requirit, exerceant.

De his autem quæ a catholicis Chriſtianis eidem monaſterio tam inter vivos quam in ultima voluntate donata fuerint vel legata a quocumque, vel ubicumque, nulli epiſcoporum diœceſanorum licitum ſit, quartam vel tertiam partem in ipſis legatis ſeu donatis, tam in ſtabilibus quam in mobilibus, exigere prætextu conſuetudinis cujuſcumque. Et ſi proceſſu temporis per quoſcumque contra tenorem hujuſmodi noſtræ conceſſionis fuerit per aliquos attentatum, illud exnunc decernimus juribus vacuatum, præſcriptione in hoc longi temporis non currente. Si quis vero ad eumdem locum vel ejus eccleſias ſibi ſepulturam elegerit, licitum ſit tibi tuiſque ſucceſſoribus & fratribus in eccleſiis ipſius cœnobii commorantibus ipſum in ſuo cœmeterio ſepelire abſque cujuſlibet contradictione, dummodo Chriſtianus & catholicus habeatur. Statuimus inſuper perpetuo valiturum, ut quotiens inter vaſſallos ejuſdem monaſterii orta fuerit quæſtio, quod ipſum quamvis contingat cœnobium, liceat tibi tuiſque ſucceſſoribus & * partibus ipſius querelas hujuſmodi decidere, juſtitia mediante, jure communi ſuper hoc edito in aliquo non obſtante.

* *forte* tribus

Inſuper memoratus excellentiſſimus dux, viſa hujuſmodi dedicationis ſolennitate, compunctus, ut credimus, divino Spiritu, nobis & noſtro apoſtolatui attentius ſupplicavit, ut donationem & confirmationem, quam ipſe eidem monaſterio facere ob reverentiam ſanctæ & individuæ Trinitatis, & ſuorum

A & suorum peccatorum remedium, intendebat, dignaremur auctoritate apostolica confirmare, nostroque mandaremus inseri privilegio diligenter. Nos igitur suis in hac parte precibus justissimis inclinati, in favorem ipsius loci, quem speciali prosequimur dilectione pariter & devotione, concessiones & donationes ipsas in nostro præsenti privilegio inseri fecimus ad cautelam.

Privilegium Rogerii ducis Monasterio Cavensi.

CONCESSIT siquidem prædictus dux eidem monasterio in perpetuum, ut patres dicti monasterii absque qualibet contrarietate heredum & successorum suorum possint exigere & recipere integram decimam partem piscium qui capti fuerint
B in mari a Vallone, qui de * Gallocauda dicitur, usque ad fluvium de * Cetera, qui est de territorio ipsius monasterii per quinque millia passuum intra mare. Prædictum vero monasterium mercimonia sua absque omni datione, solutione, seu exitura, libere vendat, nedum in suis litoribus vel portubus, imo per totum suum ducatum tam ipsum cœnobium quam ementes ejus mercimonia liberos constituit perpetuo a qualibet præparatione. Indulsit etiam quod omnes homines quos dictum cœnobium habet & habebit in prædictis locis, Metelliano, Pasciano, villula adjacenti, castro sancti Adjutoris in Cilenti monte, & pertinentiis eorumdem
C locorum, tam clerici quam laïci semper sint liberi ab omni exactione pecuniæ, vel rerum quarumlibet aliarum, quas pro aliqua opportunitate vel causa ipse, sui heredes * vel successores aliquando duxerint a suis hominibus faciendas, & ut de ipsis hominibus liberam * curam & forisfacturas omnes sine ullo suo bajulo vel ministro habeatis, & in curia ipsius monasterii per ejus * summosam veniant ad justitiam faciendam, & a judicibus quos eis statueritis debeant rationabiliter judicari, quos & notarios publicos statuendi liberam vobis tribuit facultatem, tam in causis civilibus, quam in criminalibus omnibus prætermissis causis, de quibus condemnati legitime debeant mori, de aliis autem criminali-
D bus omnibus, de quibus pœnam aliam absque morte subire debeant, qvidquid volueritis faciatis. Similiter & de duellis, si ex ipsis causis intervenerint. Appellationes vero si fuerint vestris hominibus opportunæ, ad vestram curiam appelletur, quoniam quidquid in prædictis hominibus locorum ipsorum, & in tenimento in quo morantur, posset ipse dux & ejus successores erigere, & statuere, & ordinare, statuendi & erigendi vobis perpetuo tribuit potestatem. Concessit etiam vobis in perpetuum, ut in quacumque parte sui ducatus tu vel successores tui personaliter fueritis, & unus vel plures homines ibi fuerint ad mortem, vel ad quodlibet supplicium judicati, possitis eos, sicut volueritis, liberare, & ubicumque per suum ducatum transitum
E feceritis, obviosque habueritis in vestro transitu condemnatos, qui ad suspendium vel decollationis supplicium deportentur, valeatis eos, si vobis placuerit, facere liberari.

Si vero homines vassalli ipsius monasterii vendunt, offerunt, donant, & modis aliis alienant terras quas ab eodem monasterio tenent, asserantque eorum consuetudines esse ut id possint facere, sancivit & firmiter inhibuit prædictus dux, ut omnes terras, quas ipsi homines ab eodem cœnobio tenent, & quæ alienantur absque ipsius requisitioné, dummodo evidenter appareat quod ipsius monasterii sint, liceat vobis eas capere, & ad dominium ipsius cœnobii revocare, consuetudine aliqua non obstante, nisi forsan, quod terras ipsas habuerint præscriptionibus legitimis vel aliis justis rationibus, inde valeant se tueri.

Largitus est quoque jam dictus dux, ut si quis ex suis comitibus, baronibus, militibus, aliisque catholicis hominibus totius sui ducatus, de eo quod ab ipso in feudum tenent, voluerint in partem vel in totum dicto monasterio offerre & alienare, potestatem illud habeant faciendi qualiter voluerint, dictumque monasterium bona ipsa ad ipsum taliter devoluta sine omni sua heredumque & successorum suorum contradictione liceat percipere, valeat in suo dominio retinere, & a quolibet servitio, vel præparatione feudum ipsum, vel pars ipsius, deinceps sit immune. Si vero aliquis tam de vassallis ipsius monasterii, quam de aliis, tenens de bonis suis stabilibus vel mobilibus, sine herede legitimo vel naturali decesserit, vel forisfactum fecerit, per quod ipsa ad manus reipublicæ de jure possent applicari, licitum sit vobis per vos eadem bona ad vestrum dominium revocare, omni sua heredum, successorum suorum, officialium contradictione remota, nulla super bonis ipsis potestate sibi vel reipublicæ reservata. Tenentes nihilo minus bona ipsius monasterii concessit vos posse ad vestram curiam vocare, ad docendum qualiter bona ipsa teneant: & nisi rationabiliter docuerint bona eadem ad se spectare, vel se præscriptione legitima, videlicat centenaria, ostenderint se munitos, bona ipsa valeatis taliter occupata ad dominium ejusdem monasterii auctoritate hujus indulgentiæ revocare, jure communi super hunc articulū penitus revocato.

Concessit insuper vobis in perpetuum, ut si tua, successorum & patrum ipsius monasterii manifesta culpa non intervenerit contra eumdem ducem, heredes & successores suos, & prædictæ suæ congregationis futuris temporibus propter quamlibet causam aliam fuerint, vel in totum, vel in partem oblivioni traditæ vel omissæ, & præscriptio ipsa per suum sacramentum tunc nobis prȩsentibus præstitum, & per suam hanc sanctionem constituit, ut prorsus irrita reputetur: & quocumque tempore ipsum heredem & successores suos super hoc duxeritis postulandos, dedit & reliquit eis omnibus sub divinæ nostræque benedictionis obtentu firmiter in mandatis, ut ipsas omnes concessiones & exceptiones per eorum vobis privilegia debeant confirmare sine omni precio & tædio tarditatis; & nullus ipsorum præsumat eas infringere vel mutare, sed ipsas illæsas servare debeant & tenere, donec vos in sua heredum & successorum suorum fide sincera fueritis permanentes. Quas concessiones, confirmationes, exceptiones, & indulgentias collatas eidem monasterio per ipsum dilectissimum filium ducem Rogerium ratificamus, approbamus, & ex certa scientia confirmamus, auctoritate apostolica & plenitudine potestatis.

Decernentes & edicto perpetuo roborantes, ut quicumque dictum monasterium in suis juribus, possessionibus & libertatibus læserit, aut etiam perturbaverit, liceat tibi, successoribus tuis, & patribus ipsius monasterii, cujuscumque prȩeminentiȩ sive status fuerint, ipsos auctoritate prȩsentis nostri privilegii canonica monitione præmissa excommunicare, & excommunicatos fore denuntiare, atque quod absolvi non possint, nisi digne satisfecerint; privilegio eis concesso, vel concedendo quod excommunicari & interdici non possint aliquatenus, nonobstante, nisi de indulto hujusmodi plenam & expressam fecerint mentionem. Si quis autem contra hanc nostri decreti auctoritrtē venire tenta-

tentaverit, salva sedis apostolicæ, & legatorum ejus reverentia & dignitate, sciat se beati Petri apostoli gratiam amissurum, & indignatione apostolica feriendum. Obedientes vero & hujusmodi privilegii scripta servantes dignam a Deo retributionem recipiant, & benedictionem apostolicam consequantur.

SVBSCRIPTIONES.

Ego Vrbanus catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.
Ego Vbaldus Sabinensis episcopus subscripsi.
Ego Berardus Prænestinus episcopus subscripsi.
Ego Oddo Albanensis episcopus subscripsi.
Ego Ioannes Asculanus episcopus subscripsi.
Ego Bruno Signinus episcopus subscripsi.
Ego Ioannes Rioppolanus episcopus subscripsi.
Ego Rangerius Regitanus episcopus subscripsi.
Ego Gerardus Trojanus episcopus subscripsi.
Ego Hermannus presbyter cardinalis subscripsi.
Ego Gregorius presbyter cardinalis subscripsi.
Ego Benedictus presbyter cardinalis subscripsi.

Datum Salerni per manus Ioannis sacræ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis octavodecimo Kalendas Octobris quintadecima indictione, anno dominicæ incarnationis millesimo nonagesimosecundo, pontificatus domini Vrbani papæ secundi anno quinto.

XI. AD CLERVM TVRONENSEM.

Privilegia Turonensis ecclesiæ confirmat.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei universis sanctæ ecclesiæ filiis salutem & apostolicam benedictionem.

NOTVM fore volumus tam futuris quam præsentibus, quoniam omnium bonorum largitor Deus devotionem nostram ad B. Martini tumulum visitandum sua miseratione perduxit. Quia vero in ejusdem B. confessoris ecclesia quædam inoleverant quæ in melius promovenda salutis falce extirpanda videbantur, nos per septem dies & eo amplius immorati, medicinam animarum, frequentius inter eos intrantes & exeuntes eis impertivimus, & nobis in omnibus obedientes & benevolos, Deo aspirante & in eis cooperante nobiscum, experti sumus. Sed quoniam ad nostras aures pervenerat, quod legatos Romanæ ecclesiæ suscipere cum processionis benignitate supersederant, neque etiam eis, videlicet legatis, auctoritas hujus ecclesiæ per notitiam privilegiorum ejus innotuerat, succensuimus, & graviter eos increpavimus, cur tantam inobedientiæ offensionem incurrerent. Illis itaque humiliter nobis scripta patrum nostrorum Romanorum pontificum prætendentibus diligenter attendimus eorum privilegia. Et quia præter apostolicum, & regem, & Turonensem archiepiscopum, semel in vita sua neminem ad processionis susceptionem admittebant, studiose notavimus, nostris cardinalibus, Teuzone, Alberto, Gregorio Papiensi, Rausgerio, & Hugone Lugdunensi primate, & aliis tam episcopis, quam aliarum dignitatum personis, præsentibus, Brunone Signiensi episcopo, & Ingelramno Suessionensis ecclesiæ archidiacono.

Porro nos tanta auctoritate refecti, eorum antiquam consuetudinem, eorum scriptis suffragantes, auctoritate nostra corroboravimus in præsentia nostrorum prædictorum fratrum. Et quia filius noster Amatus Burdigalensis archiepiscopus unus erat de legatis Romanæ ecclesiæ a Gregorio septimo prædecessore nostro in Galliam destinatus, non ab hac ecclesia processionis solennitate susceptus: unde etiam graviter contra eosdem clericos commotus in Exuldunensi concilio eos excommunicatione perfoderat; eum in concordiam & pacem eorum reformavimus. Neque eos ad ullam satisfactionem, quia auctoritate pollente sese munierant, compulimus, neque qualibet pro tali excessu absolutione purgandos censuimus. Denique quoniam in quibusdam suæ ecclesiæ privilegiis proprium eis habere episcopum concessum est, ejus vice nos Romano eos sancimus specialiter adhærere pontifici, & graviores eorum causas ex ejus pendere judicio.

Si quis sane in crastinum cardinalis, aut legatus, aut episcopus, aut quilibet a nostro latere missus, hanc nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, & nostram perfringens auctoritatem, processionem ab ipsa sancti confessoris ecclesia expetierit, si communitus non destiterit, potestatis honorisque dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata præsumptione cognoscat, cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi. Amen, Amen, Amen. Datum Turonis in castello sancti Martini per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, secundo Idus Martii, indictione quarta, anno dominicæ incarnationis * MXCVII. pontificatus autem domini Vrbani secundi papæ nono.

* MXC[illegible]

XII. AD CANONICOS SANCTI MARTINI TVRONENSIS.

Contra simoniacos.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis ecclesiæ beati Martini canonicis tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

BONORVM omnium largitori Deo gratias agimus, qui devotionem nostram ad beati Martini tumulum visitandum sua miseratione perduxit. Quia vero in ejusdem beati confessoris ecclesia consuetudo pravitatis ejusmodi inoleverat, ut honores seu præbendæ omnes precio acquirerentur, nos locum sanctum emundare ab hac peste execrabili cupientes, religiosos viros ad præmonitionem nostram decrevimus præmittendos. Quibus estis fideliter, domino inspirante, polliciti & præceptis nostris omnimodis obedire, & simoniacæ pravitatis inquinamenta deserere. Quod & præsentibus nobis per Dei gratiam perfecistis, in nostra tanquam beati Petri manu firmantes, nihil vos ulterius honorum, nihil præbendarum, vendituros aut empturos, nec ut vendantur aut emantur aliquando consensuros. Adjicientes etiam nullum deinceps in canonicorum numerum admittendum, nisi eamdem sponsionem jurejurando firmaverit. Quæ videlicet universa nos sanctorum apostolorum auctoritate firmavimus, & violatores omnes anathematis mucrone confodimus. Et præteritorum igitur gratiæ respondentes, & futurorum spem longe meliorem gerentes, secundum prædecessorum nostrorum Romanæ ecclesiæ pontificum privilegia, vos in spirituales filios apostolicæ sedis assumpsimus, & eadem auctoritate statuimus, nullum pontificum, nullum regum, nullum cujusque dignitatis aut ordinis, præter præpositos vestros, in vestra ecclesia vel ejus pertinentiis potestatem aut dominium exercere, ut Romanæ ecclesiæ præcepta servantes Romanę ecclesię libertate perpetua gaudeatis, salvo nimirum jure seu consuetudine quam hactenus erga vos Turonensis noscitur archiepiscopus habuisse.

Quęcumque

Quæcumque igitur venerabilis illa beati Martini ecclesia legitimo jure, vel pontificum collatione, vel regum & principum liberalitate, vel fidelium oblatione possidet, seu in futurum præstante domino juste poterit & canonice adipisci, firma vobis semper & illibata permaneant. Nullus in villis, aut mansionibus, sive territoriis, sive ecclesiis, aut pagis ad vestram ecclesiam pertinentibus, invitis vobis judicia agere, ingenuos servosve sæculi potestate constringere, nec teloneum aut naulum præsumat exigere. Possessionum vero vestrarum decimæ seu * novæ in pauperum usus omnino proficiant. Episcopus autem, in cujus diœcesi eædem possessiones sunt, ordinandorum clericorum tantum curam gerat, nihil de cetero gravaminis clericis inferat, nec ecclesiarum altaria, vel alia bona, per regum præcepta vobis antiquitus data, & pontificum Romanorum privilegiis confirmata, vel aliis dare, vel venalitate distrahere, vel modo quolibet alienare præsumat.

nonæ

Quidquid præterea libertatis, quidquid immunitatis, vel prædecessores nostri Romani pontifices, vel Turonenses archiepiscopi, vel Gallicanarum ecclesiarum apud Tussiacum in Tullensi parochia generalis synodus congregata pro beati apostolici confessoris Martini reverentia vestræ ecclesiæ vestrisque prædecessoribus contulerunt, nos præsentis decreti pagina confirmamus. Et quia in quibusdam vestræ ecclesiæ privilegiis proprium vobis habere episcopum concessum est, nos ejus vice Romano vos sancimus specialiter adhærere pontifici, & graviores vestri causas ex ejus pendere judicio. Si quis sane in crastinum archiepiscopus, aut episcopus, imperator, aut rex, princeps, aut dux, comes, vicecomes, judex, aut ecclesiastica quælibet sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonitus, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu-Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat: Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen. Datum Pictavis per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, quarto Kalendas Aprilis, indictione quarta, anno dominicæ incarnationis * MXCVII. pontificatus autem domini Vrbani secundi papæ nono.

MXCVI.

XIII. AD ROGERIUM COMITEM SICILIÆ.

De privilegio monarchiæ Siciliæ.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei carissimo filio Rogerio comiti Calabriæ & Siciliæ salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA prudentiam tuam supernæ majestatis dignatio multis triumphis & honoribus exaltavit & probitas tua in Sarracenorum finibus ecclesiam Dei plurimum dilatavit, * & sanctæ sedi apostolicæ devotam se multimodis semper exhibuit, nos in specialem atque carissimum filium ejusdem universalis ecclesiæ te assumpsimus. Idcirco de tuæ probitatis sinceritate plurimum confidentes, sicut verbis promisimus, ita literarum auctoritate firmamus; quod omni vitæ tuæ tempore, vel filii tui Simonis, vel alterius qui legitimus tui hæres extiterit, nullum in terra potestatis vestræ, præter voluntatem aut consilium vestrum legatum Romanæ ecclesiæ statuemus. Quinimo quæ per legatum acturi sumus per vestram industriam legati vice cohiberi volumus. Quando ad vos ex latere nostro * mitteremus ad salutem * sanctarum ecclesiarum quæ sub vestra potestate * consistunt, ad honorem beati Petri sanctæque ejus apostolicæ sedis, cui devote hactenus obedisti, quamque in necessitatibus suis strenue & fideliter adjuvisti. Si vero * celebratur concilium, & tibi mandavero, quatenus episcopos & abbates tuæ terræ mihi mittas; quos & quos volueris * mittes, alios vero ad servitium ecclesiarum tuarum * retineas. Omnipotens Deus actus tuos in beneplacito suo dirigat, & te a peccatis absolutum in vitam æternam perducat. Datum Salerni per manus Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi tertio Nonas Iulii indictionis septimæ, anno pontificatus nostri undecimo.

sanctæ - te.

* al. miserimus.
* al videliter.
* al. existunt.
* al. celebrabitur.
* al. mittas.
* & ad tutelam.

XIV. AD RODVLPHVM COMITEM.

Pro immunitate ecclesiastica.

NOSSE te volumus quia nulli sæcularium domino potestatem in clericos habere licet; sed omnes clerici episcopo soli esse debent subjecti. Quicumque vero aliter præsumpserit, canonicæ procul dubio sententiæ subjacebit.

Ivo parte 6. cap. 408.

XV. AD CLERVM POPVLVMQVE SALERNITANVM.

Pro immunitate ecclesiastica.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis clero & populo Salernitano salutem & apostolicam benedictionem.

LANZONEM presbyterum, qui ecclesiam sanctæ Mariæ per manum laicam invasit, expulso eo qui legitime possidebat, noveritis sententia nostra officio & beneficio interdictum. Omnes præterea, qui ecclesias vel ecclesiastica beneficia aut capellanias sine episcopi sui consensu per manum laicam obtinuerint, donec satisfaciant suo episcopo, secundum sanctorum canonum constituta, ab officio & beneficio interdicimus.

XVI. AD ALEXIVM CONSTANTINOPOLITANVM IMPERATOREM.

De expeditione in terram sanctam, & de cruce suscipienda.

Vrbanus secundus Romanus pontifex Alexio Constantinopolitano imperatori, &c.

CVM statutum fuisset ad Clarummontem Arverniæ, ut communibus votis bellum adversus Sarracenos gereretur, tanta hominum multitudo cruce signata est, ut ad trecenta hominum millia censa fuerint. Ducum autem fortissimorum tantus ardor, ut de recuperãda Hierosolyma multum sperare debeamus. Primus omnium Petrus eremita innumerabilibus se ducem præbuit, cui Godefredus, Eustachius & Balduinus fratres Bolionii comites se addiderunt, majores etiam copias paraverunt. Hinc Podiensis episcopus belli dux, & Raimundus sancti Ægidii comes, inde Hugo magnus Philippi Francorum regis frater, & Robertus Nortmanniæ, & alter Robertus Flandriæ, & Stephanus Carnuti comites. Quid dicam de Boamundo ipso qui ingenti animi magnanimitate iis se comitem adjunxit cum septem millibus delectæ juventutis Italicæ,

 relicta

relicta fratri rerum omnium cura, quo cum diu A bello contenderat? Ad hos belli maximos apparatus unum illud in primis est necessarium, ut tuo præsidio commeatuque tantæ copiæ juventur. Quare ab te peto majorem in modum, ut quibuscumque rebus poteris justissimo bello gloriosoque faveas. Illud autem, tametsi non dubitem abs te curatum iri, volui tamen te per literas nostras scire id mihi & universæ Christianæ reipublicæ jucundissimum fore. Vale Romæ, &c.

XVII. AD LVCIVM PRÆPOSITVM SANCTI IVVENTII.

De valore baptismi aliorumque sacramentorum a criminosis sacerdotibus collatorum. B

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Lucio præposito ecclesiæ sancti Iuventii apud Ticinum salutem, & apostolicam benedictionem.

SALVATOR prædixit in euangelio circa finem sæculi pseudochristos & pseudoprophetas surgere, & multos seducere, & fideles suos in mundo multas habituros pressuras; sed tamen portas inferi adversus ecclesiam non prævalituras. Proin quia, ut ait apostolus, *oportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant*, oportet nos cum propheta ex adverso ascendere, & murum opponere pro domo Israel, & cum eodem apostolo per multas tribulationes intrare in regnum Dei, unde non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Igitur quia innotuisti nobis, quod tibi objicitur, Vtrum vendere ecclesiasticam rem simoniacum sit, hoc simoniacum esse patenter colligitur ex hoc quod B. Petrus apostolus ait Simoni: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.* Donum quippe Dei est Spiritus sanctus, & donum Dei est res ipsius ecclesiæ oblata. Et si bene advertis, Simon magus, qui ficte ad fidem accessit, non Spiritum sanctum propter Spiritum sanctum quo ipse indignus erat, (quoniam ut scriptum est, *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*) sed ideo, quantum in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum quæ per eumdem fiebant multiplicatam pecuniam quam obtulerat lucraretur. Nec apostolus emptionem Spiritus S. quam bene noverat fieri non posse, sed ambitionem talis quæstus, id est avaritiam, quod est idolorum servitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo perculit.

1. Cor. 11.

Act. 8.

Sap. 1.

Quisquis itaque res ecclesiasticas quæ Dei dona sunt, quoniam a Deo fidelibus & a fidelibus Deo donantur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter sua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecunia possideri existimat. Ideo qui easdem res non ad hoc ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecunia largitur vel adipiscitur, simoniacus est: cum principalis intentio Simonis fuerit sola pecuniæ avaritia, id est idololatria, ut ait apostolus Paulus. Alioquin cur synodus Calchedonensis sexcentorum triginta episcoporum procuratorem vel defensorem ecclesiæ, vel quemquam regulæ subjectum, adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eosdem simoniacos judicet? Quod si præfati milites ecclesiæ ob hujus scelus taliter percelluntur, nemo sapiens negabit non militantes ecclesiæ multo damnabilius hanc ob causam, id est venditionis vel emptionis debere percelli.

Sed & beatus prædecessor noster † Paschalis de consecratione, & de rebus quæ proveniunt ex consecratione, affirmat, quod quisquis alterum eorum vendit, sine quo alterum habere non potest, neutrum non venditum derelinquit. Ac per hoc eum qui rem ecclesiæ vendit vel emit simoniacum intelligit. in nomine vero procuratoris intelligit præfata synodus quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratia præpositum, œconomum, vicedominum: defensoris nomine advocatum sive castaldum, & judicem: in subjecto regulæ archipresbyterum, archidiaconum, canonicum, monachum: vel quemlibet ecclesiastico mancipatum officio. Quod vero Spiritum sanctum, quantum in se est, vendat vel emat qui præposituram vel hujusmodi vendit vel emit, audi Augustinum super Ioannem: O quot proposita fecerunt? Alterum propositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habent in Numidia illi & illi quos jam nec nominare sufficimus. Circumit ergo aliquis emere columbam? unusquisque propositum suum laudat quod vendit, &c.

† Paschalis primus.

Ecce venerabilis Augustinus de præpositure distractione agens, in nomine columbæ sancti Spiritus venditionem vel emptionem accipit, sicut & omnes hujus euangelici capituli tractatores. Pensandum vero est qua pœna mulctentur qui jam Deo & ecclesiæ suæ oblata vendunt vel emunt, si cum flagellis a Dei templo ejecti sunt, qui quæ Deo erant C offerenda vendebant vel emebant. Si de offerendorum venditoribus vel emptoribus dictum est: *Vos fecistis domum Patris mei domum negotiationis, & speluncam latronum*, quid dicetur jam de ecclesiæ oblatorum venditoribus vel emptoribus? Et ne quis insanus objiciat, merito hos dominum tam acerbe vindicasse, quia tunc illa in Dei templo, ecclesiasticæ vero res modo extra templum distrahantur: attendat super his Augustini non determinantem locum venditionis vel emptionis propositorum, sed tantum indefinite dicentem: Circumit aliquis emere columbam, unusquisque propositum suum laudat quod vendit, non adjiciens in templo vel extra templum. Hæc contra venditores vel emptores sacrarum rerum. D

Ioan. 2.

Ad hoc vero quod in epistola tua sequitur, id est, Vtrum obedire tentantibus ad mortem nefas sit, & circa finem ejusdem epistolæ hoc idem iterum inculcatur, illud beati Petri respondemus: *Obedire Deo oportet magis quam hominibus.* In quo exemplo notandum est, hominibus interdum obediri debere, sed magis Deo: hominibus quidem in his quæ contra fidem & religionem non sunt: quoniam cives Ierusalem legimus Babylonis civibus militasse, ut sanctum Ioseph, & socios Danielis; quorum primus stuprum dominæ, sequentes vero idololatriam perhorrentes, rem publicam & alienigenarum principum strenue gubernaverunt. Et in euangelio E habes, cum eo qui te angariaverit uno milliario, alia duo ambulare debere, & reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Item Hieronymus super epistola ad Philippenses: Si dominus ea jubet quæ non sunt adversa scripturis sanctis subjiciatur domino servus: si vero contraria præcipit, magis obediat spiritus quam corporis domino, & infra: Si bonum est quod præcipit imperator, jubentis exequere voluntatem; si malum, responde: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.*

Act. 5.

Math. 5

11 quæst. cap. 93.

Act. 5.

Ad hoc vero quod subjungitur in eadem epistola, id est, Vtrum sit utendum ordinationibus, & reliquis sacramentis, a criminosis exhibitis, ut ab adulteris, vel sanctimonialium violatoribus, vel hujusmodi: ad hoc,

6. dist. cap. 6. i addition

ad hoc, inquam, ita respondemus: Si schismate vel hæresi ab ecclesia non separantur, eorumdem ordinationes, & reliqua sacramenta sancta & veneranda non negamus, sequentes beatum Augustinum, qui super Ioannem de hujusmodi tam copiose quam veraciter disseruit. Ait enim: Baptizet servus bonus, sive servus malus, non sciat se ille qui baptizatur baptizari ab eo qui non sibi renuit baptizandi potestatem. & paulo post: Non horreat columba ministerium malorum, respiciat domini potestatem. Si fuerit superbus minister, cum zabulo computatur, sed per illum Christi sacramentum non contaminatur. Quod per illum fluit, purum est, quod per illum transit, liquidum est. Item: Spiritualis vero virtus sacramenti ita est ut lux, quæ & ab illuminandis pura excipitur, &, si per immunda transeat, non inquinatur. Quos baptizat ebriosus, quos baptizat homicida, quos baptizat adulter, Christus baptizat, & cetera hujusmodi. Attamen decessores nostri Nicolaus & Gregorius à missis sacerdotum, quos tales revera esse constiterit, fideles abstinere decreverunt, ut & peccandi licentiam ceteris auferrent, & hujusmodi ad dignæ pœnitentię lamenta revocarent. Scripsit hoc prędecessor noster Gregorius Rodulpho & Bertholdo ducibus inter cetera: Officium simoniacorum, & in fornicatione jacentium scientes nullo modo recipiatis, & quantum potestis, tales sanctis deservire mysteriis vi, si oportuerit, prohibeatis, &c.

[Gre]gorius lib. 2. [ep]. 45.

Porro ad hæc quæ tibi syllogistice in eadem epistola objiciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia quæ prædiximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agétibus obsunt; quod si habent, cur spernuntur, sicubi ab indigno præsumuntur? Ad hæc, inquam, ita respondemus: Proprias quidem habent virtutis dignitates, ut præfatus Augustinus ait super Ioannem contra Donatistas, sed agentibus vel suscipientibus eadem sacramenta contra præfatorum pontificum instituta, * nisi forte sola morte interveniente, utpote ne sine baptismate vel communione quilibet humanis rebus excedat: eis, inquam, in tantum obsunt, ut veri idololatræ sint, cum talibus & ordinationū & sacramentorum confectio, & aliter quam præmissum est scienter susceptio, vehementer a sanctis canonibus prohibeatur. Ait namque Samuel propheta: *Quoniam peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* Hæc de malis catholicis qui intra ecclesiam sunt. Ceterum schismaticorum & hæreticorum sacramenta, quoniam extra ecclesiam sunt, juxta sanctorum patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, Hieronymi, formam quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati, per manus impositionem ad catholicam redierint unitatem.

* in ca[su] necessi[tati]s: qui [p]ræcise [su]scepit sa[cra]mentum [i]n casu [nece]ssitatis [...]at, non [...] qui a [...]lo. Tho. [...] q. 6. [...] 6. ad [...] q. 67. [...] 3. [1.] Reg. 15.

Sciendum vero est quod canones apostolorum, quorum auctoritate orientalis & ex parte Romana utitur ecclesia, & insignis martyr Cyprianus, & octoginta episcopi cum eodem baptismum hæreticorum lavacrum diaboli appellant. Stephanus vero & Cornelius martyres & pontifices Romani, & venerabilis Augustinus in libro de baptismate eumdem Cyprianum & præfatos episcopos hanc ob causam vehementer redarguunt, affirmantes baptismum sive ab hęretico sive schismatico ecclesiastico more celebratum ratum esse; & merito, quia alia in baptismo, & alia in reliquis sacramentis consideratio est; quippe cum & ordine prior & necessarior sit; subito enim morituro prius baptismate, quam dominici corporis communione, vel aliis sa-

A cramentis consulitur. Et dum forte catholicus non invenitur, satius est ab hæretico baptismi sacramentum sumere, quam in æternum perire. Et hanc sententiam præscriptorum pontificum Cornelii, Stephani, & Augustini, secuti sunt Innocentius, Siricius, Leo, Anastasius, & magnus Gregorius, & omnis ecclesia catholica. Et quoniam epistolaris brevitas propositis tibi quæstionibus fortasse non sufficit, eorumdem temeritatem ad sedem apostolicam instruendam mitte, aut, juxta apostolum, *veluti sanæ doctrinæ adversarium post secundam & tertiam correptionem devita.* Tu vero esto fidelis usque ad mortem, ut percipias coronam vitæ. Data Romæ. Tit. 3.

B

XVIII. AD ALPHANUM SALERNITANUM ARCHIEPISCOPUM.

Collatum illius ecclesiæ privilegium confirmat.

Vrbanus episcopus servus servorum dilecto fratri Alphano Salernitano episcopo ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum.

SINGULARE semper sedis apostolicę privilegium claruit, subjectas sibi per orbem terrarum ecclesias & auctoritate disponere, & benignitate clementius confovere. Quibus autem supernæ majestatis dignatio suæ gratiæ pleniorem contulit largitatem, ipsis etiam consuevit excellentiorem contribuere dignitatem. Vnde non immerito existimamus C Salernitanam ecclesiam amplioribus nostræ benignitatis muneribus honorandam, quam omnipotens dominus eximia suæ benignitatis prærogativa per misericordiam gratuitam sublimavit. Ex novissimis namque terrarum finibus beati Matthæi euangelistæ corpus ad hanc deferri, apud hanc haberi, clementissima suæ dispositionis * dignitate permisit. Cujus scilicet apostoli quanta sit in Deo & ecclesia gloriæ excellentia, collatorum divinorum munerum gratia cumulata demonstrat. Hic enim primus inter ceteros euangelii seriem scribere inspiratione divina exorsus est: hic in divini seminis fructu trium ordinum coronam centesimam reportaD vit, ut simul apostolus & euangelista & martyr existeret. Adjecit ad hæc omnipotens Deus, ut eamdem ecclesiam gloriosorum martyrum Fortunati, Gaii & Anthes triumphis simul & corporibus honoraret. Apposuit etiam tertii muneris claritatem, ut eam nostris temporibus Gregorii apostolicæ memoriæ septimi papæ tam exilio quam tumulo illustraret. Cujus quam egregia jura, quam præclara doctrina, quam miranda constantia fuerit, Romana ecclesia prædicat, occidens universus agnoscit, tyrannorum pertinacia tolerat, & conculcata testatur.

* forte dignatione.

E

XIX. AD PISTORIENSEM ET RUSTICUM VALLIS UMBROSÆ ABBATES.

De Vvezelone Moguntino archiepiscopo ob simoniam deposito.

Vrbanus secundus papa Pistoriensi & Rustico vallis Vmbrosæ abbatibus.

SCRIPSISTIS nobis maximum apud vos scandalum emersisse, quod Pisanum episcopum consecraverimus, quod a Guezelone hæretico diaconus fuerat ordinatus. Et nos profecto scimus a Guezelonem hæreticum fuisse, Moguntinumque episcopatum simoniaco credimus facinore invasisse, propter quem aut alium acquirendum regi sub anathemate posito diu servierat, & propter acquisi-

 tum

tum omni vitæ ſuæ tempore deſervivit. Eumdem & ipſi nos pro eadem cauſa, qui ab excommunicatis conſecratus eſt, in ſynodali concilio excommunicavimus, condemnavimus, & ab omni eccleſiaſtico officio ſine ſpe reſtitutionis aliqua depoſuimus.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Guezelonem hæreticum fuiſſe*] Hanc epiſtolam Vrbani ſecundi papæ ex manuſcripto bibliothecæ ſancti Victoris Pariſienſis cum aliis plurimis, de quibus ſupra deſcriptam miſit excudendam reverendus dominus Ioannes Picardus ſancti Victoris Pariſienſis eccleſiæ ſæpe dictæ canonicus regularis. Quæ cum hactenus nullibi impreſſa fuerit, & quamdam de ſimonia decretalem conſtitutionem contineat, dignam judicavi quæ in lucem emitteretur. Hic Guezecelo, ut bene notandum eſſe monuit dictus dominus Picardus, idem eſt quem paſſim Vrſpergenſis abbas nuncupat Vvicelonem Sigefridi Moguntini archiepiſcopi demortui ſucceſſorem, ſeu potius Moguntinæ eccleſiæ invaſorem ab Henrico rege intruſum, ut patet ex iis quæ ſupra dicta ſunt in concilio Quintilineburgenſi ſub Gregorio ſeptimo. Nec obſtat quod apud Vrſpergenſem Vvecilo nominetur, quem Vrbanus papa hic Guezelonem appellat: nam familiare eſt Gallis aliiſque nationibus ut nomina omnia propria, quæ apud Germanos ſcribuntur in principio per geminum Vv, ipſi primam literam V in G convertant, adeoque pro Vvezelone ſcriptum fuerit Guezelo.

XX. AD RICHERIVM SENONENSEM, ET CETEROS FRANCORVM EPISCOPOS.

De rege excommunicato non abſolvendo.

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto fratri Richerio Senonenſi, & ceteris Francorum epiſcopis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AVDITVM eſt apud nos quoſdam confratres noſtros in tantam audaciam prorupiſſe, ut aſſerãt ſe nequaquam a regis ſocietate abſtenturos; imo etiam regem ipſum ab excommunicationis vinculo ſoluturos, quamquam feminam illam, pro qua per nos excommunicatus fuerat, non dereliquit: ſed qui hoc loquuntur, aut profecto ſcripturas neſciunt, aut pertinaciter excedere nequaquam pertimeſcunt. Sanctorum quippe canonum ſanxit auctoritas, & ea paſſim eccleſiæ conſuetudo ſervat, ut a quolibet juſte excommunicatum epiſcopo alius abſolvere non præſumat. Ipſa etiam ſuffraganeorum ligamenta metropolitani, qui videlicet eorum majores ſunt, ſanctorum patrum inſtitutionibus prohibentur abſolvere. Quod ſi a quibuſcumque id ſervatur epiſcopis, videant venerabiles fratres noſtri, quemadmodum apoſtolicæ ſedis valeant acta diſſolvere, cum profecto luce jam clarius conſtet apoſtolicæ ſedis pontifici non ſolum epiſcopos & primates, ſed ipſos etiam patriarchas, divina inſtitutione ſubjectos, cum noverint ab omnibus ad ipſum, ab ipſo autem ad neminem appellandum, cum ſciant ei ſoli fas eſſe de omni eccleſia judicandi, ipſum vero nullorum ſubjacere judicio. Nec eos illud credimus ignorare, quod ſola, nulla ſynodo præcedente, ſedes apoſtolica valeat ſuo ſtatui reſtituere quos ſynodus inique damnaverit, ipſius vero nemini liceat retrahere judicia. Certe cum de leprarum, id eſt de criminum varietatibus ad Moyſen dominus loqueretur, *Conſiderabit*, inquit, *leproſum ſacerdos, & immundum judicabit.* ac deinde ſubjungit: *Et clauſus tenebitur ad arbitrium ſacerdotis.* Videtis ergo quia ad illius ſacerdotis arbitrium clauſus teneri præcipitur, cujus arbitrio judicatus eſt immundus. Quomodo itaque ad aperiendum manum porrigent, ad quem claudendum os aperire non auſi ſunt. Cum quatriduanum Lazarum dominus ſuſcitaſſet, non legitur ad abſolvendum eum circumſtantium aliquis ſe injeciſſe, dum ipſius ſalvatoris præcepto jam viventem, jam ſtantem, diſcipuli abſolverunt, ut profecto ſecuturis daretur exemplum, quia etiam pœnitens quis ſolvendus non eſt, niſi per illius arbitrium, cujus voce vel gemitu a ſepulcro criminoſus educitur. Sed neq; illud venerabilibus fratribus arbitramur ignotum, quia Deus ſuperbis reſiſtit, prope eſt autem obtritis corde. *Super quem enim reſpiciam, ait dominus, niſi ſuper humilem & quietum & trementem verba mea.* Viderint ergo quo pacto peccatorem conentur abſolvere, præter illius vel præſentiam, vel præceptum, cujus eſt judicio in generali ſynodo compeditus. Nobis ſane, & omnibus qui Turonis nobiſcum Deo propitiante convenerunt, liquido paruit, & legis & euangelii & ſanctorum canonum documentis, nullam ſolvendi quem nos ligavimus fraternitati veſtræ ſupperere poteſtatem. Vnde & filium noſtrum Francorum regem, donec Deo in nobis & ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſatisfaciat, excommunicatum aſſerimus, & tam epiſcopos, quam alios quoſlibet ei pertinaciter communicantes eſſe ſancimus, & privilegium poteſtatis amittere, ſi quis in ejus abſolutione inconceſſa abuti præſumpſerit poteſtate. De cetero univerſos vos" Arelatem in octavis apoſtolorum Petri & Pauli ad concilium omni ſepoſita occaſione invitamus.

Levit 13.

Iſai. 66

" Nema... celebra... fuit me... Iulio a... 1096.

XX. AD HVGONEM ARCHIEPISCOPVM LVGDVNENSEM.

De Roberto abbate Ciſtercienſi ex eremo revocando.

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri & epiſcopo Hugoni apoſtolicæ ſedis vicario ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MOLISMENSIVM fratrum magnum in conſilio clamorem accepimus, abbatis ſui reditum vehementius poſtulantium. Dicebant enim religionem in ſuo choro everſam, ſeque pro abbatis illius abſentia odio apud principes & ceteros vicinos haberi. Coacti tandem a fratribus noſtris, dilectioni tuæ per præſentia ſcripta mandamus, ſignificantes gratum nobis exiſtere, ut, ſi fieri poſſet, abbas ille ab eremo ad monaſterium reducatur. Quod ſi implere nequiveris, curæ tibi ſit ut & qui eremum diligunt conquieſcant, & qui in cœnobio ſunt regularibus diſciplinis inſerviant.

** APPENDIX EPISTOLARVM VRBANI PAPÆ II. EX VARIIS CODICIBUS MSS. & QUIBUSDAM EDITIS MAGNO STUDIO COLLECTA.

** I. *AD GVIEHARDVM EPISCOPVM Conſtantienſem.*

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei Guiehardo Conſtantienſi epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Hanc & pleraſq; ſequētib... deſcripſ... rat R. P.I... cobus Si... mundus codice A... trebarenſ...

QVIA te ſpeciale poſt Deum manuum noſtrarum opus eſſe perpendimus, & quia ſpecialem in te religionis gratiam eſſe cognoſcimus, idcirco te ſpecialiter adjuvare, tuiſq; neceſſitatibus ſpecialiter ſubvenire domino annuẽte ſatagimus. Quæſtiones autẽ quas tuis literis ſignificaſti veſtris in partibus agitari, apud

apud nos satis frequenter noveris commoveri. Fratrum itaque nostrorum communicato consilio, diuque excommunicationis quæstione tractata sancti prædecessoris nostri Gregorii sententiam confirmantes ita eam Deo inspirante determinavimus. Primo siquidem gradu Ravennatem hæresiarcham Romanę ecclesiæ invasorem cum Henrico rege ejusdem perversitatis capite, ab omnibus ecclesiæ catholicæ membris alienum & excommunicatum esse censemus. Secundo eos qui armis, pecunia, consilio aut obedientia ecclesiasticos maxime honores ab eis aut eorum fautoribus accipiendo eorum nequitię adminiculum subministrant. Hos igitur principaliter anathematis vinculis adstringentes, in tertio gradu communicantes eis nos quidem non excommunicamus. Sed quia ipsi se eorum communione cōmaculant, in nostram eos societatē nequaquam sine pœnitentiæ ultione & absolutione recipimus. Sanctis quippe canonibus cautum constat, ut qui excommunicatis communicaverit excommunicetur. Ipsius tamen pœnitentiæ atque absolutionis modos ea moderatione discrevimus, ut quicumque seu ignorantia seu timore seu necessitate negotii cujusque maximi & maxime necessarii eorum se convictu, salutatione, oratione, osculove contaminaverit, cum minoris pœnitentiæ absolutionisque medicina societatis nostræ participium sortiatur. Eos vero qui aut spontanee aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinæ cohercione suscipi, ut ceteris metus incutiatur cujus disciplinæ moderamina, quod ad tuam curam spectat nos tuæ providentiæ prout oportere videris pro temporis & personarum competentia servanda committimus. Porro de clericis qui ab excommunicatis sunt episcopis ordinati, necdum quidem sententiam ferimus, quia generalis mali contagium generalis synodi est cauterio comburendum, Tuæ tamen fraternitati hoc respondemus ad præsens, ut ab excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos, si quidem non simoniace ordines ipsos acceperint, & si episcopos ipsos non simoniacos esse constiterit, ad hoc si religiosior eorum vita, & doctrinæ prærogativa visa fuerit promereri, pœnitentia indicta quam congruam duxeris, in ipsis quos acceperint ordinibus manere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi necessitas & utilitas maxima flagitaverit, & ipsorum sancta conversatio promeruerit, & hoc tamen ipsum rarius cum cautela est præcipua concedendum. De presbyteris, diaconis ac subdiaconis, qui post acceptum ordinem in aliquo crimine lapsi fuerint sive palam sive clam constat quidem canonum censura ab ecclesiasticis eos officiis inhiberi. Tuæ tamen providentiæ discretionique committimus, utrum eorum aliqui, qui tamen infamiæ notis non fuerint aspersi, necessitate ecclesię urgente & ipsorum sancta conversatione promerente in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem secundum indulgentiam dico, non secundum imperium, ut vestra major vestris in partibus contra hæreticos habeatur auctoritas. Salva tamen auctoritate communi, & sanctorum patrum decretalibus institutis. Si quem vero quod absit aut post acceptum aut ante acceptum officium contigerit peremptorio quolibet eorum qui in lege morte multantur, sive clam sive palam occupatum crimine inveniri, eos maxime qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos altaris ministerio sequestramus. Sicut enim pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci, vel clerico ad altiores ordines promoveri, quia quamvis sint omnis peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum. Sane insulam Augiam sub jure ditionis B. Petri ac Romanæ ecclesię constat specialiter contineri. Sed quia eorum privilegium, quod a Romana ecclesia obtinent, non satis meminimus, causam facile determinare non possumus. Salva tamen ejusdem privilegii auctoritate, tibi singulariter in clerum & populum illic habitantem præter monachos omnem concedimus episcopalis regiminis potestatem. Ceterum ut in eodem cœnobio abbatem catholicum regulariter vice nostra præstituere studeas tuæ obedientiæ imperamus. Nec solum in eo, sed & in S. Galli cœnobio, & in ceteris si quæ sunt propriis abbatibus destituta, nostra fretus auctoritate cum consilio quorum interesse cognoveris abbates eligere, atque electos consecrare procura. Idem etiam tibi studendum de Augustensi & Curiensi episcopatu injungimus, nec non & de ceteris ad quæ Pataviensis episcopus advocari vel adesse nequiverit, & ipsi enim quemadmodum & tibi Saxoniæ, Alamanniæ, ac ceterorum quę prope sunt regionum vice nostra procurationem injunximus, ut ordinationes improbandas improbetis, roborandas roboretis, & quicquid ecclesiastici negotii disponendum fuerit communicato religiosorum virorum consilio disponatis, quo ad usque privatiorem annuente domino legatum sedis apostolicæ suscipere valeatis. Vos quia Dei zelo fervetis & scientia pręcellitis atque doctrina, omni cura atque sollicitudine utilitatibus ecclesiasticis insudate. Scientes quoniam & nos in hoc tempore vestris libentissime utilitatibus annuemus & operam dabimus. Laboribus autem Romanæ ecclesiæ communicare, opis nostræ auxilio sublevare nullo modo pigri sitis. Benedictionum suarum vos omnipotens Deus ubertate perfundat, incolumem custodiat, & ad vitam perducat ęternam. Data Romæ XIV. Kal. Maii.

[margin: ...p. 6. c. ...ix. q. 1. ... ab excommunicat.]

** II. AD ROBERTUM TOTIUS Flandriæ strenuum militem.

Urbanus episcopus, &c.

Memento carissime fili, quantum, &c. *paulo post integra exhibebitur cum actis conciliis Remensis* cum epistola cleri Flandrensis Rainaldo archiepis. Remensi.

** III. AD LAMBERTUM ATREBATENS. EPISCOPUM SIVE

PRIVILEGIUM ATREBATENSIS ECCL.

[margin: Hanc & nonullas ex sequentib. editioni jam pridē paratas habebamus cū D. Dacher. tom. III. & V. spicileg. eas cū aliis qq. seq. inseruit.]

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo fratri Lamberto Atrebatensi episcopo nostris manibus consecrato, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

LIQUET sanctorum canonum institutis integram esse provinciam, & metropolitanum proprium debere sortiri, quæ duodecim constat episcopatibus. Secundam igitur Belgicam constat integritatem provinciæ obtinere, quæ duodecim quondam scitur episcopos habuisse, & Remensem ecclesiam jure metropolitanam haberi, quæ tot soleat suffraganeis eminere. Ceterum peccatis exigentibus accolarū, cum irruentibus barbaris urbes quędā detritæ sunt, duodecimus ille numerus imminutus est. Inter quas Atrebatensis nobilis quondam & populosa civitas, quæ per B. Remigium episc. Vedastum obtinuit, post nonnullorum

nullorum antistitum obitum episcopalis cathedræ perdidit dignitatem, & per nonnulla tempora Cameracensi episcopo subdita obedivit. Porro nostris temporibus supernæ miserationis respectu prædicta civitas in ejusmodi statum reducta est, ut & populi frequentia & divitiarum abundantia Cameracensē superet civitatem. Dignum igitur Spiritui sancto & auctoritati apostolicæ visum est, ut Atrebatensi ecclesiæ cardinalis restitueretur antistes. Sanctū enim Sardicense concilium statuit non passim episcopum ordinari, nisi aut in civitatibus quæ episcopos habuerunt, aut quæ tam populosæ sunt ut habere mereantur episcopum. In secundo quoque concilio Africano decernitur, ut illa diœcesis quę aliquando habuit episcopum, habeat proprium. Et si accedente B tempore, crescente fide Dei populus multiplicatus desideraverit habere proprium rectorem, ejus videlicet voluntate in cujus potestate est diœcesis constituta, habeat proprium episcopum. B. quoq; Gregorius in Sardinia apud Phausianam oppidum secundū pristinum modum reordinari pręcepit antistitem, & nos ergo Atrebatensis ecclesiæ restitutioni, & Remensis metropoli redintegrationi pro nostri officii debito imminentes, te frater carissime Lamberte cleri plebisque consensu electum unanimi, B. Vedasto & sanctis qui in urbe ipsa quondam præsedere pontificibus constituimus successorem. Per præsentis itaque privilegii paginam legitimum perpetuum statuimus, ut Atrebatensis ecclesia deinceps cardinalem semper episcopum sortiatur. Quicquid autem C prædictæ ecclesiæ B. Remigius contulit, quicquid antiquis temporibus dum episcopali dignitate polleret eam possidere constiterit, salvis legalibus institutis & Romanæ ecclesiæ privilegiis, ratum tibi ac tuis successoribus sancimus permanere. In quibus nominatim archidiaconias duas, quarum una Atrebatensis, altera dicitur Obstrevandensis, præfatæ ecclesiæ confirmamus, & illos omnino limites inter Atrebatensem & Cameracensem ecclesias fore præcipimus, quos antiquitus fuisse vel scriptorum monimentis vel territoriorum diremptione, vel certis aliquibus indiciis poterit comprobari, ut annuente Deo ecclesiarum pax nulla occasione turbetur, & quæ pro fidelium salute statuta sunt, perenni tempore inconvulsa stabilitate persistant. Sane si quis in crastinum archiepiscopus, episcopus, imperator aut rex, D princeps aut dux, comes aut vicecomes, judex aut persona quælibet magna vel parva hujus nostri privilegii paginam sciens, contra eam temere venire tēptaverit, secundo, tertiove commonitus, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisq; sui dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei ac domini redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis eidem ista loco servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. E

Benedictus Deus & Pater

Petrus	*Paulus*
Vrba PP.	*nus II.*

Domini nostri Iesu Christi.

Scriptum per manum Boni hominis scriniarii sacri palatii. Datum Romæ per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis X. Kalend. Aprilis indictione 2. anno dominicæ incarnationis 1093. pontificatus autem domini Vrbani 2. papæ septimo.

A *Recitatum est autem hoc privilegium in Claramontensi concilio ex precepto domini Vrbani II. cui ipse præsedit, & cum eo cardinales Romani, archiepiscopi* XIII, *Episcopi* CCXXV. *Abbates vero* XC. *& eo amplius; exceptis honestis & religiosis diversarum regionum & provinciarū clericis & laicis. Et intente & sub magno silentio ab omni concessu concilii auditu collaudatum & confirmatum est* IV. *kalendas Decembris indictione* IV. *anno dominicæ incarnationis* MXCV. *pontificatus autem domni Vrbani papæ VIII.*

** AD RAINOLDUM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto confratri Rainoldo Remorum archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

NOVERIT tua fraternitas quod Atrebatensis ecclesia una ex nobilibus ecclesiis Remēsis metropolis, fuit & pontifices viros religiosissimos & cetera pontificalia jura firmis rationum monimentis obtinuit. Mandamus itaque tibi atque præcipimus, ut illum quem ecclesia illa canonico consensu cleri & populi sibi in episcopum elegerit, consecrare & eidem ecclesiæ incardinare non differas. Solet enim fieri ut ecclesię persecutionis tempore suis ordinibus, suis populis, subsidiis etiam temporalibus destitutæ. aliis temporaliter committantur ecclesiis: Postquam vero his quibus imminutæ fuerant Deo disponente abundare cœperint, pristinam recipiant dignitatem. Solius etenim apostolici est episcopatus conjungere, conjunctos disjungere, aut etiam novos construere. Fretus itaque nostra auctoritate id ne timeas adimplere. Voluntatis etenim nostræ est Remensis ecclesiæ olim XII. episcopatum dignitatem Deo cooperante in pristinum gradum revocare.

**V. AD EUMDEM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri & coepiscopo Rainaldo Remensi salutem & apostolicam benedictionem.

ATREBATENSES clerici cum fraternitatis tuæ literis ad nostram præsentiam redierunt pro restitutione ecclesiæ suę suppliciter implorantes. Sustinuerunt autem Cameracensium clericorum adventum usq; ad tempus quod utrisque in provinciali concilio fuerat constitutum. Ceterū Cameracensium ante nos nullus advenit. Nos igitur idipsum repetitis literis fraternitati tuæ significamūs, idipsum pręcipimus. Omnino enim volumus ut Remensis metropolis ad integritatem antiquæ dignitatis annuente domino reducatur. Ideoque omnino pręcipimus in Atrebatensi ecclesia episcopum ordinandum, nisi forte ejusdem urbis possessionem Cameracensis ecclesia valeat auctoritatis Romanæ privilegio vendicare. Hoc enim justitię ratio exigit, animarum utilitas postulat, ecclesiæ honor implorat. Quod si forte æmulorum veteris invidiam, & obsequentium latratus pro gravitate tuę religionis horrescis; quemcūq; in præfata ecclesia te annuente clerus & populus secundum Deum elegerit, ad nos cum communi decreto & sollicitudinis tuæ literis transmittatur. Nos cum divinæ gratiæ adjutorio, salvo ecclesiæ tuæ jure eum tamquam B. Petri manibus consecrabimus.

** VI. AD CLERUM ET POPULUM ATREB.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis clero & populo Atrebatensi salutem & apostolicam benedictionem.

DUO ecclesię vestrę clerici confratris nostri reverendissimi Remorum archiepiscopi literas offerentes ante nostram pręsentiam redierunt pro restitutione

tutione ecclesię vestrę suppliciter implorantes, sustinuerunt autem Cameracensium clericorum adventum usque ad tempus quod utrisque fuerat in provinciali concilio constitutum. Ceterum Cameracensium ante nos nullus advenit. Nos igitur idipsum repetitis literis significamus, idipsum præcipimus. Omnino enim volumus, ut Remensis metropolis ad integritatem antiquæ dignitatis annuente domino reducatur. Ideoque omnino pręcipimus in ecclesia vestra episcopum ordinandum, nisi forte ejusdem urbis vestrę possessionem Cameracensis ecclesia valeat Romanæ auctoritatis privilegio vendicare. Quod si se ab hujus nostræ præceptionis effectu vester archiepiscopus provida dissimulatione subtraxerit, vos quemcumq; in pastorem vobis ipso consentiente secundum Deum elegeritis, ad nos cum communi decreto & ejusdem archiepiscopi literis transmittere procurabitis; nos eum salvo Remensis ecclesiæ jure opitulãte divina gratia consecrabimus.

"** VII. AD EOSDEM.

Urbanus episcopus servus servorum Dei clero & populo Atrebatensi, salutem & apostolicam benedictionem.

ATREBATENSIS ecclesia una ex nobilioribus ecclesiis comprovincialibus Remensis metropolis solennibus canonum monumentis fœta, olim principalis sedes episcopatus fuit, proprium pontificem habuit; suam diœcesim & cetera pontificalia jura firmis antiquitate rationum instrumentis obtinuit. Volumus itaque & apostolica auctoritate pręcipimus, ut jugo Cameracensis subjectionis ab ecclesia vestra excusso, & recepta dignitate primis temporibus rationabili firmitate possessa cardinalem episcopum vobis & ecclesiæ vestræ utilem eligere, & electum per manum metropolitani vestri consecrare, & ecclesiæ vestræ incardinare studeatis. Ei vero qui canonico consensu cleri & populi electus fuerit, apostolica auctoritate interdicimus, ne impositam sibi electionem dissimulatione aliqua hujus novæ ordinationis subterfugiat. Solet enim fieri ut ecclesię persecutionis tempore suis ordinibus, suis populis, subsidiis etiam temporalibus destitutæ, aliis temporaliter committantur ecclesiis, postquam vero his quibus imminutæ fuerant, Deo donante, abundare cœperint, pristinam recipiant dignitatem. Castraneti IV. Nonas Decembris.

"** VIII. AD EUMDEM RAYNOLDUM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Urbanus episcopus servus servorum Dei reverendissimo confratri & coepiscopo Raynoldo Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD de Atrebatensi ecclesia constituimus, cum pro animarum salute multiplici, tum pro vestrę metropolis redintegratione, tum etiam pro justitiæ exhibitione perfecimus. Etsi enim in tempore frater fratri, soror sorori vel annis minor, vel infirmitate defectior committatur: non tamen idcirco cum ad emancipationem venerit tutelæ ejus vel curæ legalibus sanctionibus subjacebit. Gravamur igitur quod huic nostræ constitutioni, & tuæ metropolis restitutioni tamdiu tam obstinaciter restitisti, & electum Atrebatensis ecclesiæ consecrare usque hodie distulisti. Tuæ igitur reverentiæ præsentium literarum auctoritate præcipimus, ut eundem electum postquam has literas videris, infra triginta dierum spatium consecrare procures omni "fortitudine [midine] semota, omni dissimulatione postposita. Quod si fortassis occultiori aliquo consilio adimplere nolueris, eum ad nos cum literarum tuarum adstipulatione transmitte. Si vero & hoc contempseris, nos eũ ad nos venire præcipimus consecrationis gratiam recepturũ.

"** IX. AD LAMBERTUM ATREBATENSEM EPISCOPUM.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto confratri & consacerdoti Lamberto ecclesiæ Atrebatensis electo, salutem & apostolicam benedictionem.

LÆTAMUR propter te in domino, frater carissime, quia ipso disponente in Atrebatensi ecclesia quæ tamdiu proprii pastoris solatio caruit, nunc tamdem secundum nostrum præceptum novus pastor electus es. Speramus etenim per divinitus tibi datam scientiam & religionem quorumdam vestratium relatione nobis insinuatam, maximum eidem ecclesiæ & corporalium & spiritualium rerum commodum affuturum. Scire autem te volumus de consecratione tua archiepiscopo scripsisse. Tu igitur ejus conspectui te præsentare procura. Quod si ille infra triginta dies postquam nostras literas acceperit, te consecrare noluerit, nos te quantocius potueris ad nos venire præcipimus. Interim commissæ tibi ecclesiæ bona interius exteriusque custodi. Data v. Idus Octobris.

"** X. AD EUMDEM RAYNOLDUM REMORUM ARCHIEPISCOPUM.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto fratri & coepiscopo Raynoldo Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

DECUERAT fraternitatis tuæ prudentiam ad reparandam dignitatem commissæ tibi ecclesiæ diligentius insudare. Miramur ergo quod nunc quoque Cameracensium injustis clamoribus aures inclines, ut eis Atrebatensis subjiciatur ecclesia, cum constet eos ipsum quoque ecclesiæ suæ clericum quem secundum literarum vestrarum tenorem sibi unanimiter elegerunt, non nisi per manum excommunicati & hæretici velle suscipere. Propter quod solum debitæ etiam dignitatis merentur detrimenta perferre. Illud autem nullomodo verearis, ut sub hac occasione suum in Cameracensi ecclesia jus metropolis Remensis amittat. Quisquis enim illic nisi per Remensem archiepiscopum præsumpserit ordinari, una cum ordinatione suo districtionis apostolicæ gladio ferietur. Quamobrem tuam sollicitudinem expedit vigilanter insistere, ut utraque ecclesia cardinali non destituatur episcopo, nisi forte Cameracenses privilegium Romanæ auctoritatis ostenderint, quod eis Atrebatensem subdat ecclesiam. Unde frater virtus tua eos præmonere procuret, quatenus in proxima quadragesima cum Atrebatenses pro electi sui confirmatione ad nos venerint, ipsi quoque cum ecclesiæ suæ auctoritatibus nostræ se audientiæ repræsentent. Porro electionem quam de communi filio Manasse eos generaliter fecisse significasti, collaudamus & confirmamus, nisi quælibet talia obvient, quæ sanctis debeant canonibus coerceri. Quod ut ad effectum veniat, Cameracenses ipsos a sacramento illo temerario parati sumus absolvere, si tamen & ipsi electum suum recipere, & de temeritate illa parati fuerint secundum tuum consilium pœnitentiam exhibere. Alioqui datam in eos a fraternitate tua interdictionis sententiam confirmamus.

"** XI. AD EUMDEM EIUSQUE SUFFRAGANEOS.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilectis fratribus & coepiscopis Raynaldo Remensi & suffraganeis ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM Atrebatenses clerici electum suum cum decreto communi præsentiæ nostræ exhibuissent, nos eos apud nos integro mensis spatio retinuimus, Cameracensium præstolantes adventum, si forte

forte aliquod munimentum afferrent, per quod Cameracensi ecclesiæ Atrebatensis videretur esse subjecta. Ipsi autem sicut in præteritis terminis ita & tunc non venerunt, nec causas cur non venerant direxerunt. Nos igitur justam omnino causam Atrebatensium perpendentes, & labores pro ecclesiæ suæ restitutione jam diutinos apostolica mansuetudine respicientes, sanctorum canonum decretis & apostolicæ sedis auctoritate muniti, religiosum ac sapientem virum Lambertum, quem ad nos deduxerant, B. Vedasto & sanctis aliis pontificibus qui in Atrebatensi ecclesia quondam præsederunt, tandem largiente domino instituimus successorem. Salva in omnibus Remensis metropolis reverentia, quam videlicet multis retro temporibus imminitam, nunc tandem per humilitatem nostram omnipotens Deus in parte hac redintegrare dignatus est. Eum itaq; ad vos cum literis præsentibus remittentes caritati vestræ attentius commendamus, rogantes ac præcipientes, ut ei ad redintegrandum commissæ sibi ecclesiæ statum tamquam confratri & coepiscopo sollicite adsistatis. Nos siquidem auctore Deo legitimum sempiternum statuimus, ut Atrebatensis ecclesia cardinali deinceps potiatur episcopo. Quod annuente Deo & religionis augmento & animarum saluti, & temporali ipsius ecclesiæ relevationi plurimum credimus profuturum. Nunc tuæ sollicitudinis interest, carissime frater Rainolde, qui tam Atrebatensi ecclesiæ quam Cameracensi metropolitani auctoritate præsidere cognosceris, eos omnes qui secundum privilegii nunc tenorem ad Atrebatensem videntur pertinere parochiam, ad episcopi Atrebatensis obedientiam tuis literis invitare, & sententiam nostram tuis suffragiis prosequi, ut quicumque in duabus archidiaconiis, videlicet Atrebatensi & Obstrevandensi clerici sunt, a professione Cameracensis ecclesiæ absolvantur. Si qui vero obedire contempserint, quamcumque in eos sententiam ipse episcopali moderatione dictaveris firma permaneat. Data Romæ VIII. Kalendas Aprilis.

** XII. AD ALARDUM ATREBATENSEM, BERNARDUM OBSTREVANDENSEM archidiaconos, &c.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Alardo Atrebatensi, Bernardo Obstrevandensi archidiaconis & omnibus præpositis atque decanis cum omnibus clericis qui in prædictis archidiaconiis sunt, salutem & apostolicam benedictionem.

APOSTOLICÆ sedis nos compellit auctoritas universis per orbem terrarum ecclesiis providere, & sua jura poscentibus paterna compassione succurrere. Quia igitur Atrebatensis ecclesia multis jam temporibus propria carens dignitate Cameracensis ecclesiæ jugum pertulit, dignum profecto duximus, ut propitiante domino amissa ei dignitas ex apostolicæ sedis dignitate restitueretur. Neq; enim subjectionem Atrebatensis ecclesiæ aliquod Romanæ auctoritatis chirographum Cameracensibus vendicat, & Atrebatensis urbis populositas longe illam cui hactenus subdita fuerat antecedit. Et canonum itaque decretis, & prædecessorum nostrorum exemplis freti, nunc tandem annuente domino Atrebatensium votis justis & petitionibus importunis effectum dedimus, & venerabilem virum Lambertum quem communi assensu electum ad nos cum communi decreto deduxerant in episcopum consecravimus. Et quæque ad Atrebatensem parochiam antiquitus pertinuisse noscuntur, ipsi & ipsius successoribus perpetuo regenda, & episcopali jure possidenda privilegii auctoritate firmamus. Nominatim archidiaconias duas, quarum una Atrebatensis, altera dicitur Obstrevandensis. Vestram ergo dilectionem literis præsentibus admonemus atque præcipimus, ut ei deinceps tanquam cardinali episcopo, tanquam B. Petri manibus consecrato subesse & obedire curetis. Vnde & vos & clericos universos qui in prædictis archidiaconiis sunt, a professione ecclesiæ Cameracensis absolvimus. Si qui vero inter vos hujus nostræ constitutionis tenore perspecto prædicto confratri nostro Atrebatensi episcopo obedire contempserint, quamcumque in eos sententiam ipse episcopali moderatione dictaverit, auctoritatis nostræ pondere firma permaneat. Data Romæ VIIII. Kal. Aprilis.

** XIII. AD ABBATES ET ABBATISSAS.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis suis Aloldo S. Vedasti, Richardo [a] Marciensi, Alberto [b] Hanonensi, Hamerico Aquiciniensi abbatibus. Item abbatissæ S. Ragenfredis, & abbatissæ Strumensi, salutem & apostolicam benedictionem.

[a] Mar... [b] ... ennensi ... Hasno...

APOSTOLICÆ sedis nos compellit auctoritas universis per orbem terrarum ecclesiis providere, & sua jura præsentibus paterna compassione succurrere: Quia, *cætera quæ de hac epistola restant, require in Atrebatensis ecclesiæ munimento*; inquit MSS. codex: verum non alia videntur ab iis quæ in præcedenti habentur epistola.

** XIV. AD ROTBERTUM FLANDRENSEM COMITEM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Rotberto Flandrensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

MAGNA tibi exultatione gratulandum est, quod ecclesiæ quæ in tua ditione sunt tuis temporibus amissam recipiunt dignitatem. Ecce enim Atrebatensis civitas, quæ in comitatu tuo principalis est ex apostolicæ sedis dignitate cardinalem recepit episcopum. Eum ergo & ei commissam ecclesiam nobilitati tuæ literis præsentibus commendamus, & in peccatorum tuorum remissionem præcipientes, ut eum debita obedientia venereris, tuearis, adjuves, atque ad restituenda ipsius ecclesiæ tuæ bona auxilii tui brachium modis omnibus porrigas. Data Romæ II. Kalend. Aprilis.

** AD EUMDEM COMITEM EPISTOLA HUGONIS LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPI apostolicæ sedis legati.

Hugo Lugdunensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, Rotberto nobilissimo comiti Flandrensium, salutem.

VENERABILEM in Christo fratrem nostrum Atrebatensem episcopum excellentiæ vestræ commendamus, & ut tanquam cardinalem episcopum, tanquam B. Petri manibus consecratum ope vestra & auxilio tueamini rogamus, & vice domini papæ Vrbani, secundum præceptum ipsius in remissionem peccatorum vobis præcipimus. Ad restituenda quoque bona ipsius ecclesiæ brachium adjutorii vestri ei porrigite. Cognoscentes vos pro obedientia hac habituros gratiam apostolicam, & a Deo remunerationem æternam.

** XV. AD GUALCHERUM EPISCOPUM CAMERACENSEM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Gualchero Cameracensi electo, salutem & apostolicam benedictionem.

MEMINISSE te convenit quod jurejurando promiseris apostolicæ sedis decreta te fideliter

ter obſervaturum. Quod igitur de Atrebatenſi ecclefia ſedes apoſtolica ſtatuit, cave ne temptes qualibet occaſione turbare. Immo volumus atque præcipimus ut ea omnia quæ ad jus illius ecclefiæ ſecundum privilegium noſtrum pertinere cognoſcis, quieteab ea poſſideri, & inconvulſa manere permittas. A

** XVI. AD EVMDEM ROTBERTVM FLANDRENSIVM COMITEM, & ejus optimates.

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Rotberto Flandrenſium comiti, & optimatibus ſuis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

PRO cariſſimo fratre noſtro Lamberto Atrebatenſi epiſcopo repetitis vos literis exhortamur B & oramus, ut ei ad reparandam renovati epiſcopatus dignitatem conſilii & auxilii veſtri manus porrigatis, & poſſeſſiones ejuſdem epiſcopatus a Cameracenſibus epiſcopis, quibus eccleſia eadem commiſſa fuerat, male diſtractas, de manibus tenentium eripere, & eidem eccleſiæ reſtituere pro veſtrorum peccatorum remiſſione omnibus modis laboretis. Volumus præterea & apoſtolica auctoritate jubemus, ut nullo deinceps tempore præfatam eccleſiam alicui eccleſiæ ſubjici, vel infeſtari patiamini: ſed ipſam tanquam matrem veſtram & dominam, ſalvo Remenſis eccleſiæ jure honorare, ab injuriis tueri & defendere procurate. Data Placentiæ v. Idus Martii. C

** XVII. AD PIBONEM TVLLENSEM EPISCOPVM.

[E] codice S. Petavianæ bibliothecæ.

Vrbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto fratri Piboni Tullenſi epiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SVPER quæſtionibus, quas ad nos Adalbero veſtræ eccleſiæ filius detulit, hæc a nobis ſunt in ſynodalis aſſenſu concilii capitula per Dei gratiam confirmata.

CAP. I. Epiſcopus omnia ſui epiſcopatus membra videlicet archidiaconatus, archipreſbyteratus, decanias, vel aliquas præpoſituras eccleſiæ ſuæ canonicas, gratis abſque omni venalitate diſtribuat. D Quiſquis autem ea pretio dederit, depoſitioni ſubjaceat.

CAP. II. Eos qui a ſubdiaconatu uxoribus vacaverint ab omni ſacro ordine removemus, officioque atque beneficio eccleſiæ carere decernimus. Si vero epiſcopi conſenſerint earum pravitatibus, a ſuis ſe noverint officiis interdictos.

CAP. III. Preſbyterorum filios a ſacri altaris miniſteriis removendos decernimus, niſi aut in cœnobiis, aut in canonicis religioſe probati fuerint converſati. [Abſque præjudicio tamen capitulorum iſtorum, eis qui præbendas aut ipſi ante hanc ſedis apoſtolicæ interdictionem emerunt, aut emptas ſe E neſcientibus poſſiderunt, habendas eas permittimus, ſi eorum perſonæ tuo arbitratu viſæ fuerint promereri. Eis autem qui fidem poſſeſſionis ſuæ irritam facientes, poſt ſubdiaconatus acceptionem vacare uxoribus præſumpſerint, & officium & conjugium penitus interdicimus, eiſque quoniam ſeipſos apoſtatando deſtruxerunt, & voluptatem corporis domino prætulerunt, omni vitæ ſuæ tempore aut in cœnobiis, aut in canonicis regularibus pœnitentiam decernimus injungendam. Preſbyterorum vero filios, qui ſecundum præcepti noſtri conditionem aut in cœnobiis aut in canonicis religioſe probati fuerint converſati, quia patrum

[Dist.] LVI. [Pre]ſbyterorum.

peccata cum ſæculo poſſeſſionibus abdicarunt, pro religionis ac ſcientiæ prærogativa apoſtolico moderamine tolerandos ducimus, & ad ſacros ordines, & ad honores eccleſiaſticos permittimus provehendos.

CAP. IV. Porro de clericis qui ab excommunicatis epiſcopis ſunt ordinati necdum quidem ſententiam fiximus, quia generalis mali contagium generalis ſynodi eſt cauterio comburendum. Tuæ tamen fraternitati hoc reſpondemus ad præſens, ut " ab excommunicatis quondam tamen catholicis epiſcopis ordinatos, ſi quidem non ſimoniace ipſos ordines acceperunt, & ſi epiſcopos iſtos non ſimoniacos fuiſſe conſtiterit, & adhuc ſi eorum religioſior vita & doctrinæ prærogativa viſa fuerit promerari, pœnitentia indicta quam congruam duxeris, in ipſis quos acceperunt ordinibus manere permittas. Ad ſuperiores autem aſcendere non concedimus, niſi neceſſitas vel utilitas maxima flagitaverit eccleſiæ. Hoc tamen ipſum rarius & cum cautela eſt præcipua concedendum.

9. q. 1. Ab excommunicatis.

CAP. V. Epiſcopos ac clericos, quos ſimoniacos eſſe conſtat, a ſacris officiis & beneficiis removendos omnino decernimus. In eccleſias vere quæ ab hujuſmodi ſimoniacis execratæ ſunt, non aliter quam in locis orandum videtur, donec ſubverſis altaribus benedictione & unctione catholici antiſtitis conſecrentur.

CAP. VI. De his qui ſine titulis ordinati ſunt, licet ejuſmodi ordinatio ſanctorum canonum ſanctioni contraria judicetur, utrum tamen aliqui in acceptis ſint ordinibus permittendi, diſcretioni tuæ pro præſenti eccleſiæ neceſſitate committimus. Si tamen alias ſine pravitate eos ordinatos fuiſſe conſtiterit.

CAP. VII. Bigamos & viduarum maritos a ſacris ordinibus ſecundum communem eccleſiæ conſuetudinem, auctoritate noſtri officii ſegregamus. Hæc univerſa tamquam apoſtolicæ ſedis præcepta ſanctorum conciliorum ſententiis conſonantia, religionis tuæ ſtrenuitas & in eccleſia ſibi commiſſa, Deo juvante cuſtodiat, & cuſtodienda aliis innoteſcat. Nec ſenectutem tuam oblatrantium canum multitudo perterreat. Major enim eſt qui in nobis eſt quam qui in illis. Ipſe ſiquidem confirmans diſcipulos ſuos ait, Nolite timere puſillus grex quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. Ipſe miſericordia ſua nos confirmet ac protegat, & ad cæleſtia regna perducat. Amen.

** XVIII. AD ROTGERIVM SVESSIONENSEM EPISCOPVM,

Vt in parochianis eccleſiis canonici regulares ordinentur.

Vrbanus papa Rotgerio Sueſſionenſi abbati.

IVSTIS votis aſſenſum præbere, juſtiſque poſtulationibus aures accommodare nos convenit, qui licet indigni juſtitiæ cuſtodes atque præcones in excelſa apoſtolorum principum Petri & Pauli ſpecula poſiti domino diſponente videmur exiſtere. Vt igitur propoſiti veſtri ordinem ſecundum beati Auguſtini regulam commiſſi tibi fratres tranquille valeant abſque ſæcularium tumultuum perturbationibus annuente domino cuſtodire, " poſtulationi tuæ libenter annuimus, & præſentium literarum auctoritate concedimus, ut in parochianis eccleſiis quæ ad veſtrum monaſterium pertinent, regulares

Collectio vetus N. G.

[a canonicos] regulares vobis liceat claustri vestri [a] clericos ordinare, qui & ecclesiis ipsis religiose serviant, & adjacentis populi parochiam secundum timorem Dei, salvo episcopi jure debito, sollicite procurare non negligant, quatenus omnia quæ domus Dei sunt a sapientibus & sapienter administrentur. Data 11. Idus Iulii.

[a]** XIX. AD HVGONEM LVGDVNENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Vrbanus II. Hugoni Lugdunensi archiepiscopo.

LVGDVNENSIS parœciæ clericos quos contra statuta canonum, & ab alterius parœciæ episcopis ordinatos, literarum tuarum significatione B monstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit, si eos alias canonice & sine pravitate aliqua ordinatos constiterit: si tamen eorum vitam probabilem id indulgentiæ prospexeris promereri. Legimus quippe sanctum Epiphanium episcopum ex diœcesi sancti Ioannis Chrysostomi quosdam clericos ordinasse, quod sanctus vir omnino non fecisset si eis detrimentum ferre perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, injuncta satisfactionis gratia propter ecclesiam quam offenderunt congrua pœnitentia miserationis intuitu in suo quemque honore recipias, salva in omnibus sanctorum canonum disciplina.

[a]** XX. AD INGELRANNVM LAVDVNENSEM EPISCOPVM.

Descripsimus ex veteribus membranis quæ apud nos asservantur.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei Ingelranno Laudunensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO familiarius ab ecclesia Romana diligeris, tanto carius quos ipsa diligit fovere debueras & amplecti. Idcirco ab infestatione fratrum beati Remigii fraternitas tua cesset, & altare quod in villa quæ Corbiniacus dicitur iidem fratres habuisse noscuntur, eis restituas. Etenim personas removimus, non tamen antiquę possessionis jus monasteriis abstulimus. In illa siquidem personarum D mutatione avaritiæ renovatio, & ecclesiasticarum rerum distractio contingebat. Porro altaria quæ per XL. seu XXX. annos monasteria possederunt, sicut in synodo constitutum est, immota eis permanere volumus.

[a]** XXI. AD RAYMVNDVM COMITEM, AYMERICVM VICECOMITEM, CLERVM populumque Narbonensem.

Ex veteri codice MS. descripsimus.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei clero & populo Narbonensi, Raymundo videlicet comiti atque Aymerico vicecomiti carissimis filiis, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENTEM ad nos reverendissimum fratrem nostrum Dalmatium vestratem archiepiscopum debita veneratione suscepimus, ejusque probitatem & religionem jamdudum agnoscentes ipsum dilectioni vestræ apostolicæ sedis apicibus commendavimus. Vos itaque ei ut dilecto & catholico patri dilecti filii obedite, reverentiam & debitam subjectionem ut domini vicario in omnibus exhibete, decimas unicuique ecclesiæ pertinentes ex integro reddite, & quæcumque episcopalis justitiæ sunt, integra sibi conservate. Quæ autem vobis ex domino dixerit, devote ac libenter audite & obedite. Pro Christo enim legatione fungitur inter vos A obsecrans pro Christo ut reconciliemini Deo. Ipsum ergo sicut Christum audientes & honorantes mores vestros corrigite, a vitiis abstinere, Deo in omnibus placere curate. Si enim Deo placere studueritis, pastorem profecto Deo placentem habebitis, & summum pro vobis judicem interpellans nisi vestra delicta impediant, copiosius audietur. Eis autem qui bona Narbonensis ecclesiæ injuste detinent & violenter auferunt, denunciamus in nomine domini Iesu & apostolica auctoritate præcipimus quatenus aut ea archiepiscopo reddant, aut pactum cum eo tale faciant, quod ipsi debent complacere, ne bona injuste detinendo, & auferendo terrena, & animæ incurrant periculum & bonis priventur æternis. Quod si nostra præcepta contempserint, cum iterata ad nos querela pervenerit, nos canonum ultionem & gladium spiritus exeremus, obedientes vero monitis nostris misericordia divina custodiat.

[a]** XXII. AD FROTARDVM TOMERIENSEM ABBATEM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei carissimo & reverendissimo fratri Frotardo Tomeriensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem. Ex eodem

VENIENTES nuper ad nos reverendissimi fratres Narbonensis ac [a] Barcinonensis antistites C adversus fraternitatem tuam multum conquesti sunt. Narbonensis enim ecclesias suas a te invasas & excommunicatos a te receptos & in Iacensi sede per te sine sua licentia asserebat episcopum consecratum. Mortuum quoque sub anathemate monachos tuos extumulasse, & intra cœnobium tumulasse dicebat. Quod auditu quoque videtur horrendum. Super his omnibus si vera sunt tuam religionem ei congrue satisfacere legati nostri judicio, & ab invasione eorum quæ sunt episcopalis juris de cetero abstinere, & pacem cum eo firmam habere ut dignum est vobis deprecamur atque præcipimus. Barcinonensis præterea querebatur cœnobium sancti Cucufatis quod sui juris est te invadente sublatum monachis violenter expulsis. Idem etiam de cœnobio sancti Laurentii factum adstruxit. Quia igitur & vir talis est morum dignitate & pontificali gratia ut ei discredere non possimus, & tu olim nobis aliter retulisti, causæ hujus judicium irretractabili sententia terminandum legato nostro mandavimus, & te ei judicio volumus obedire, ut neque tu, neque ille ulterius super hoc sedem apostolicam permittamini appellare. Præterea rogantes rogamus quemadmodum de tua speciali & familiari religione confidimus, ut Narbonensem antistitem sicut proprium, & patrem spiritualem respectu ejus cujus vice fungitur reverearis & diligas.

[a] Dalmatius
[a] Beiran

[a]** XXIII. AD RAYNERIVM S. R. E. PRESBYTERVM ET LEGATVM.

E

Vrbanus servus servorum Dei carissimo atque dulcissimo fratri Raynerio sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero atque legato, salutem & apostolicam benedictionem. Ex eodem

POSTQVAM a nobis, frater carissime, discessisti, fratres carissimi nostri [a] Narbonensis & Barcinonensis antistites pervenerunt ad nos justitiam sedis apostolicæ super suis querimoniis flagitantes in [a] abbatem beati Pontii. Barcinonensis querebatur dicens se post susceptum episcopatus officium sub manu propria quiete cœnobium sancti Cucufatis anno integro, ut speciale suæ ecclesiæ beneficium

[a] iidem qui supra.
[a] Frotard

ficium possedisse abbatemque inibi per se electum consentiente & laudante legato Romanæ ecclesiæ Ricardo regulariter fuisse, quem postea Tomeriensis abbas una cum monachis, renitente episcopo, violenter monasterio exturbavit. Porro quam diversa his te adhuc nobiscum posito beati Pontii abbas retulerit tua fraternitas recognoscit. Tuæ ergo prudentiæ intererit, cui hujusmodi negotia in partibus illis discutienda & definienda commisimus, causam hanc diligenter inquirere, & ita domino donante agere ne locum justitia perdat, neve favore cujuslibet aut zelo in partem alteram supplanteris. Memor esto consilii quod a nobis tibi datum est abeunti, & consilio religiosorum virorum communicato sic disponenda dispone, ut Romana æquitas nulli sit oblocutioni obnoxia, sed in omnibus judicium tuum veritatem exequens discretionis apostolicæ semitam non relinquat. Sane his te suspectum esse noveris quia in domo adversarii commoraris. Et solent plerumque officia a rigore animos commutare. Præcipimus ergo dilectioni tuæ ne abbatis aut ullius hominis causa omittas quin hanc causam sententia irretractabili omnino decidas, nec eorum aliquem super hoc ulterius apostolicam sedem appellare permittas. De ecclesia quoque beati Sylvestri quam Salmodienses monachi beato Rufo abstulisse dicuntur, justum omnino & irretractabile determinato judicium. *Cætera videntur desiderari.*

XXIV. DE MONASTERIO S. ÆGIDII.

XXV. DE ABBATE CORMARICENSI.

VTRAMQUE paulo post suo loco dabimus in conciliis Claromontensi & Nemausensi.

XXVI. AD HUGONEM ARCH. LUGDUN.

DECRETUM illud Vrbani papæ II. & synodi Claromontanæ debemus viro eruditissimo Petro de Marca, præfixum dissertationi de primatu Lugdunensi ceterisque primatibus.

XXVII. AD BERENGARIUM COMITEM BARCINONENSEM, ERMENGAUDUM COMITEM Vigellensem, & Bernardum comitem Bisuldunensem.

IN ea agitur de restauratione ecclesiæ Tarraconensis quam principibus illis viris apprime commendat. *Eam ex archivo archiepiscopatus Tarraconensis eduxerat vir omni mea laude major Petrus de Marca mihique conciliisque meis addixerat, ut docet pag. 379. appendicis ad historicam synopsim.* Verum qui suprema clarissimi præsulis mandata ultimamque voluntatem exequi voluerit, non est adhuc inventus super.

XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. AD RAYNERIUM S. R. E. CARDINALEM & legatum, regem Alfonsum & alios.

AGIT de primatu archiepiscopatus Toletani: eoque modo concessisse asserit jus illud antistiti Toletano, ut salva sint metropolitanorum privilegia singulorum. *Integram ex chartulario archiepiscopi Narbonensis nactus fuerat nunquam sat laudandus Petrus de Marca nostroque huic operi consecrarat, ut disces ex eodem loco nostræ appendicis. Solabuntur interim lectorem pauca hæc quæ Odolricus Raynaldus intexuit annalibus suis ad an. 1239. num. 52. & seqq.* ubi & aliarum epistolarum fragmenta.

** Supplicasti nobis, frater archiepiscope, ut cum in regestis Romanorum pont. quædam contineantur" munimenta ecclesię Toletanæ, illa conscribi, & tibi tradi sub bullæ nostræ munimine faceremus, ne regestis ipsis perditis casu fortuito, aut vetustate consumptis, jus ipsius ecclesiæ contingat cum pereuntibus deperire. Nos igitur tuæ sollicitudinis providentiam commendantes, præsentium significatione testamur, quod in regestis felic. record. Vrbani II. prædecessoris nostri scriptum est de bonæ memoriæ Bernardo Toletano archiepiscopo in hæc verba: Hoc tempore Toletanus archiepiscopus Bernardus Romam ad dominum Vrbanum papam veniens, ei pro episcoporum more juravit, & pallium & privilegium accepit, regnique Hispaniarum primas institutus est. Tunc etiam in Gallicia omnis diœcesis sancti Iacobi ab omni est officio excommunicata divino, quia sancti Iacobi episcopus in regis carcere depositus fuerat; unde & hæc regi Ildefonso epistola missa est.

** *Idem regi Ildefonso Gallecia.*

Duo sunt, rex Ildefonse, quibus principaliter mundus hic regitur, sacerdotalis dignitas, & regalis potestas. Sed sacerdotalis dignitas, fili carissime, tanto potestatem regiam antecedit, ut de ipsis regibus omnium rationem posituri sumus regi universorum. Quapropter pastoralis nos cura compellit, non solum de minorum, sed de majorum quoque salute pro viribus providere, quam pastori vero suas oves restituere illæsas, quæ nobis commissæ sunt, valeamus: Tuæ præcipue debemus saluti prospicere, quem Christianæ fidei propugnatorem & ecclesiæ Christus effecit. Memento ergo, memento fili mi amantissime, quantam tibi gloriam divinæ tibi contulit gratia majestatis, & sicut ipse tuum præ cæteris regnum nobilitavit, ita tu ei studeas præ cæteris devotius, ac familiarius deservire. Dicit enim ipse dominus per prophetam: Honorificantes me honorificabo: qui autem me contemnunt, erunt ignobiles. Gratias itaque domino, & laboribus tuis agimus, quod de Sarracenorum jure Toletana est ecclesia liberata. Fratrem autem Bernardum venerabilem ejusdem urbis præsulem tuis exhortationibus invitati, digne ac reverenter excepimus, & ei pallium contradentes, privilegium quoque Toletanæ ecclesiæ antiquæ majestatis indulsimus. Ipsum enim in totis Hispaniarum regnis primatem statuimus, & quidquid Toletana ecclesia antiquitus noscitur habuisse, nunc quoque ex apostolicæ sedis liberalitate imposterum habere censuimus. Tu illum ut patrem carissimum exaudias, & quæque tibi ex domino nuntiaverit, obedire curato: & ecclesiam ejus temporalibus non desistas auxiliis, ac beneficiis exaltare. Inter cætera vero laudum tuarum præconia pervenit ad aures nostras, quod sine gravi dolore audire nequivimus, episcopum scilicet sancti Iacobi a te captum, & in captione ab episcopali dignitate depositum, quod canonibus noveris omnino contrarium, & catholicis auribus non ferendum, quod tanto nos amplius contristavit, quanto te ampliori affectione complectimur. Nunc tibi, rex gloriosissime Ildefonse, Dei & apostolorum vice mandamus orantes, quatenus eundem episcopum suæ integræ restituas per Toletanum archiepiscopum dignitati: neque id per Riccardum cardinalem sedis apostolicæ factum excusaveris; quia & canonibus est omnino contrarium, & Riccardus tunc legatione sedis apostolicæ minime fungebatur. Quod ergo ille tunc gessit quem Victor papa sanctę memoriæ tertius legatione privaverat, nos irritum judicamus. In remissionem igitur peccatorum, & sedis apostolicæ obedientiam, suæ dignitati episcopo restituto, & ad nostram præsentiam cum legatis

tuis ipse perveniat canonice judicandus : Sin autem, facere nos erga dilectionem tuam compelleres invitos, quod nos quoque fecisse nollemus. Memento religiosi principis Constantini, qui sacerdotum judicia nec audire voluit, indignum judicans Deos ab hominibus judicari. Audi ergo in nobis dominum & apostolos ejus, si te ab ipsis velis, & a nobis in iis, quæ postulaveris, exaudiri. Rex regum dominus cor tuum gratiæ suæ fulgore illustret, victorias tibi tribuat, regnum tuum exaltet, itaque te semper vivere concedat, ut & temporali regno perfruaris feliciter, & æterno perenniter gratuleris. Amen.

*** Idem Tarraconensi & cæteris Hispaniarum archiepiscopis.*

Quisquis voluntatem gerit, ut sibi alii subjiciantur, dedignari non debet, ut ipse quoque aliis sit subjectus. Hic enim ordo regiminis atque prælationis, non solum in terrestri, sed in supercælesti quoque ecclesia observatur rege omnium disponente, ut se omnium principe alii aliis principentur. Toletanum siquidem archiepiscopum privilegii nostri auctoritate primatem in totis Hispaniarum regnis fore decrevimus, salva sedis apostolicæ auctoritate, & metropolitanorum privilegiis singulorum. Si quid igitur inter vos grave contigerit, quia ab apostolica sede procul estis, ad eum velut ad primatem vestrum omnium recurretis, ejusque judicio quæ vobis sunt gravia terminabitis. Quod si quid forte ipsius quoque judicio nequiverit definiri, ad apostolicam sedem, ut dignum est, velut sedium omnium principem referetur. Qui autem vestrum sine metropolitanis propriis sunt, ipsi interim velut proprio subesse debebunt, Valete.

*** Idem Vrbanus B. Tarraconensi archiepiscopo.*

Novit dilectio tua frater in Christo venerabilis, quo tenore, qua conditione pallium tibi, privilegiumque concesserimus : quomodo nobis & tu in fide tua, & comprovinciales primates per scriptum promiseritis vos in restitutionem Tarraconensis ecclesiæ omnimodis instituros : nunc autem frequenti fama audimus, vestram illam industriam, vestrum studium jam cessare, & Tarraconensem restitutionem jam pene deficere, Te igitur literis præsentibus admonemus, ut hujus boni operis perfectionis sedulus operator existas. Memineris tamen ita te archiepiscopum institutum, ut tam tu, quam universi provinciæ Tarraconensis episcopi Toletano tanquam primati debeatis esse subjecti. Sic enim a vobis in Toletanæ ecclesiæ privilegio constitutum est, quod nos omnino ratum volumus permanere. Nunc autem multo amplius, quia ei nostræ solicitudinis vices in Hispania universa, & in Narbonensi provincia ministrandas injunximus. Datum VII. Kalendas Maii.

*** Idem Rainerio cardinali presbytero.*

Veniens ad nos cum Barchinonensi fratre nostro venerabili episcopo reverendissimus frater noster Narbonensis archiepiscopus, quem jamdudum vita & religione spectatum habemus, *&c.* inter cætera præjudicium sibi factum de Tarraconensium episcoporum subjectione per Romanam ecclesiam suppliciter intimavit, cum eos Narbonensis metropolis per annos quadringentos sine alterius reclamatione possederit. Nostra igitur vice in illis partibus fungens, Tarraconensibus episcopis nostra auctoritate præcipito, ut interim Narbonensi tanquam proprio metropolitano obediant, donec præstante domino Tarraconensis restauretur ecclesia. Toletano autem sicut primati reverentiam exhibeant, donec Narbonensis archiepiscopus se eorum primatem fuisse certa possit auctoritate monstrare. Novit siquidem tua fraternitas primatem a nobis Toletanum sic institutum, ut salva sint metropolitanorum privilegia cæterorum, *&c.*

Addemus & hic in antecessum quæ sequentes quidam pontifices de eodem argumento scripserunt ex iisdem annalibus deprompta.

*** Hadrianus Bracharensi archiepiscopo.*

Si quanta sit obedientiæ virtus debita vigilantia cogitares, & quantum ipsa utilitatis afferat intenta curares solicitudine circumspicere, venerabili fratri nostro I....... Toletano archiepiscopo, ita studeres debitam reverentiam exhibere, quod tuæ devotionis sinceritas, tam in conspectu Dei, quam in oculis hominum commendabilis appareret. Cæterum in hoc videris & humilitatis amisisse constantiam, & a justitiæ tramite deviasse, quod ei, nescimus quo supercilio, negligis & despicis obedire. Ne igitur præsumptionis aut contumaciæ ulterius arguaris, mandamus, quatenus prædicto fratri nostro Toletano archiepiscopo, cui in toto Hispaniarum regno confirmavimus apostolica auctoritate primatum, debitam reverentiam tanquam primati tuo, & omnimodam subjectionem impendas. Alioquin suspensionis sententiam, quam dilectus filius noster Hyacinthus diaconus cardinalis A. S. L. internoscitur promulgasse, ratam & firmam habemus, & eam robus firmitas, perpetuæ statuimus obtinere. Nos enim prædecessorum nostrorum fel. mem. Eugenii & Anastasii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, sententiam memorati filii nostri Hyacinthi cardinalis, nisi ad præfatum archiepiscopum cum omni humilitate accesseris, & ei de cætero curaveris obedire, ab omni pontificali officio te jubemus esse suspensum, & omnes suffraganeos tuos ab obedientia personæ tuæ absolvimus. Datum Beneventi XIV. Kal. Febr.

*** Anastasius Bracharensi archiepiscopo.*

Quanti criminis habeatur apostolicæ sedis contemptus, ex propheticis verbis ostenditur, ubi scriptum est : Peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Item beatus Gregorius de inobedientibus & apostolicæ sedis mandatis dura cervice resistentibus ait : Suæ ruinæ debet dolore prosterni quisquis apostolicis noluerit obedire mandatis ; nec locum inter sacerdotes habeat ; sed extors a sancto ministerio fiat. Quam frequenter & quam districte a prædecessore nostro sanctæ memoriæ papa Eugenio fueris monitus, ut Toletano archiepiscopo tanquam primati tuo debitam reverentiam & obedientiam exhiberes, & qualiter ei obedieris, unde etiam priusquam mandatis ipsius obtemperares pro tua inobedientia, & cervicositate secundo suspensionis sententiam incurristi, a tua memoria non debuit excidisse. Sed sicut venerabilis fratris nostri I......, nunc Toletani archiepiscopi conquestione accepimus, postquam de obitu ejusdem prædecessoris nostri certus fuisti, obedientiam quam R. prædecessori ejusdem archiepiscopi exhibueras, sibi deferre nullatenus voluisti, non attendens, quod unius morte apostolicæ Petræ soliditas, nec frangitur, nec mutatur. Quocirca per præsentia tibi scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad prædictum fratrem nostrum I......... Toletanum archiepiscopum seposita excusatione

excusatione accedas, & tanquam primati obedientiam debitam sibi exhibeas. Quod si infra triginta dies post harum acceptionem adimplere neglexeris, extunc a pontificali officio te noveris esse suspensum. Datum Later. VI. Idus Aprilis.

Subjiciuntur aliæ ejusdem pontificis ad eundem Braccarensem & Tarraconensem archiepiscopos, quibus gravissime illos arguit, se a Toletani archiepiscopi Hispaniarum primatis auctoritate subduxisse: Tum ad Hyacinthum diaconum card. in Hispania legatum de iis archiepiscopis, qui Toletano ut primati parere detrectabant, ad officium revocandis.

*"** De Compostellano vero hæc Anastasius IV. Hyacintho cardinali.*

Quoniam fratri nostro Compostellano mandavimus, ut vel ei tanquam primati suo obediat, vel sub tuo judicio ipsi exhibeat justitiæ complementum, nihilominus caritati tuæ mandamus, ut si idem frater noster ambiguitatem noluerit subire judicii, utramque partem ante tuam præsentiam advoces, & rationibus utriusque partis plenarie auditis & cognitis, quod æquitati & rationi congruat, inde censeas observandum. Alias enim eum sicut primati suo illi facias humiliter obedire.

*"** Alexander episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Ioanni Toletano archiepiscopo & Hispaniarum primati, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.*

Per præsentis privilegii paginam primatus dignitatem per Hispaniarum regna tibi, & ecclesiæ Toletanæ auctoritate apostolica confirmamus. Pallio itaque a sede apostolica tuæ charitati concesso in missarum celebrationibus uti debetis tantum in præcipuis festivitatibus, tribus videlicet diebus in natali domini, in epiphania, hypapanto, cœna domini, sabbato sancto, tribus diebus in pascha, in ascensione, pentecoste, in solemnitatibus sanctæ Mariæ, sancti quoque Michaelis, & sancti Ioannis Baptistæ, in omnibus natalitiis apostolorum, & eorum martyrum, quorum pignora in vestra ecclesia requiescunt, sancti quoque Martini & Ildefonsi confessorum, & omnium commemoratione sanctorum, in consecrationibus ecclesiarum, episcoporum, & clericorum; in annuo consecrationis tuæ die, & in natali etiam sanctorũ Isidori & Leandri. Primatem te præsules Hispaniarum recipient, & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent, salva tamen in omnibus apostolicæ sedis auctoritate. Verum personam tuam in manu nostra propensiori gratia retinentes censemus, ut solius Rom. pont. judicio ejus causa si qua fuerit decidatur, &c.

"** XXXIII. SIVE VRBANI II. DECRETUM DE CONTROVERSIA CREDONENSI INTER monachos S. Albini & Vindocinenses.

lanc & tentem dit R.P. Sirmō. in no- ad epi- as Gau- i abba- Vindo- nsis.

Vrbanus " episcopus servus servorum Dei dilectis in Christo filiis Goffrido abbati sancti Albini Andecavensis, & Bernoni abbati sanctæ Trinitatis Vindocinensis, salutem & apostolicam benedictionem.

ANNO dominicæ incarnationis MXCII. pontificatus nostri V. indictione I. cum essem in provincia Calabriæ apud monasterium sanctæ Mariæ quæ dicitur de Matina, monachi sancti Albini, Girardus prior, Milo, Stephanus, adversus monachos sanctæ Trinitatis de Vindocino; Frotmundum priorem, Ingelbaldum ostiarium, qui præsentes aderant conquesti sunt; quod Vindocinenses fratres ecclesiam sancti Clementis Credonensis, quæ a monachis sancti Albini juste secundum illorum temporum consuetudinem acquisita; & per triginta annos quiete & sine interruptione possessa; violenter ablatam injuste detinerent. Qui cum suis instrumentis & rationibus causam suam defendere niterentur; primo die proclamationis res diu & multum ventilata nullo potuit fine terminari, secundo vero die similiter multum discussa, ad nullum tamen est finem deducta, die autem tertio XII. scilicet Kalendas Decembris residentibus nobis in Anglone civitate Apuliæ, præsidentibus religiosis, & venerabilibus tam episcopis, quam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, sive diaconibus: adstantibus etiam nobilibus Romanis & comitibus Apuliæ gloriosissimis, Boamunte, & Guillelmo; re iterum diu, & multum inquisita, tandem inspirante Deo lucidius eluxit, in quam potius partem justitia declinaret, cum enim utraque pars suis nobis allegationibus obviaret, & hinc pactionem abbatum, confirmationem pontificum, Romanæ ecclesię legatorum; illinc vero legitimum introitum, & canonicam triginta annorum possessionem nobis opponerent: Nos qui omnium fidelium causas æqua lance pensare debemus, utriusque utilitati providentes, ipsam litem concordiæ convenientis æquitate decidere maluimus. Omnes igitur qui nobiscum aderant hanc sententiam collaudantes, consentientibus prædictis utriusque cœnobii fratribus, & in manus nostras fidem pollicendo firmantibus, concordia & pax inter eos hoc modo posita est; ut scilicet Vindocinenses monachi de his tribus ecclesiis, aut ecclesiam Manitilium, vel sancti Saturnini, sive sancti Ioannis supra Ligerim, unam quam congregatio tota sanctę Trinitatis elegerit, cum omnibus, quæ ad eandem ecclesiam tam mobilibus quam immobilibus interius, exteriusque ad præsens pertinent, infra dies triginta postquam domum redierint, monasterio sancti Albini in perpetuum tradant. Fratres itaque S. Albini omnem litem, omnemque calumniam ex causa hac in manus nostras, & Vindocinensium fratrum refutarunt: Vindocinenses vero unam supradictarum ecclesiarum in manus nostras reddiderunt, & per nos eosdem monachos investierunt. Præsenti igitur auctoritate fraternitatem vestram admonemus, & præcipimus, ut hoc pactum a nobis intentione pacis & quietis dispositum, & statutum, omni tempore deinceps ratum & inconcussum teneatis & observetis. Quæcumque autem pars hanc nostræ decisionis sententiam non susceperit, vel transgredi præsumpserit, tam canonum severitati subjaceat, quam legitimæ compositionis pœnam, idest auri certum librarum sustineat, & a causa penitus cadat. Data Tarenti VIII. Kal. Decemb.

"**XXXIV. AD GVILLELMVM AQVITANIÆ DVCEM.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Guillelmo Pictaviensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

SÆPE tuam indolem commonuimus, ut egregii principis patris tui devotionem atque prudentiam imiteris. Ipse principatus sui ecclesias devotissime coluit, plures rebus suis ditavit, novas etiam a fundamentis extruxit. De te vero miramur: qui cum aliis bonis studiis, quantum ad militem polleas, in hoc a patris tui probitate degenerare perhiberis, quod ecclesiarum jura perturbes, & qu. s ill:

ille fundavit, expolies. Pervenit ad nos, quod monasterio Vindocinensi ecclesiam beati Georgii in Oleronis insula sitam cum quadam optima terra abstuleris. Te itaque, carissime fili, præsentibus literis admonemus, ut sicut sanctorum apostolorum & nostram gratiam diligis, ecclesiam illam & cætera quæ Vindocinensibus monachis abstulisti, in eorum potestatem omnino restituas. Res enim eorum parentum tuorum eleemosynæ sunt & apostolicæ sedis alodium; Quod si infra dies triginta visis his literis quod mandamus adimplere contempseris, & indignationem nostram incurristi, & apostolicæ sedis anathemate te percussum indubitanter agnoscas. Monasterium Vindocinense & res ad ipsum pertinentes ita apostolica auctoritate corroboratæ noscuntur; ut si quid inde ablatum vel distractum a quoquam fuerit, a prædecessoribus nostris excommunicatum non dubites: & quem beati illi viri excommunicaverunt non possumus solvere, nec debemus: sed quod fecerunt, nos eadem auctoritate firmamus. Datum Romæ II. Kalendas Aprilis.

"** XXXV. AD RAYNOLDUM ARCHIEPISCOPUM REMENSEM, & suffraganeos ejus.

Ex pag. 537. tomi V. spicilegii Dacheriani hæc & seqq.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus confratribus & coepiscopis Raynaldo Remensi, & suffraganeis ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

Si sacerdotale quod geritis officium consideratione debita pensaretis, tanti facinoris infamia ad aures nostras saltem impunita non pervenisset. Cum enim domui Israel speculatores a Deo dati, impiis impietates suas annunciare, & pro domo Israel murum opponere deberetis, qualibet ratione vos pati potuisse miramur, ut tam inclyti regni rex humani pudoris oblitus, divini timoris immemor, contra jus, contra fas, contra legum & canonum sanctiones, contra totius catholicæ ecclesiæ consuetudines, & suam uxorem inordinate relinqueret, & propinqui sui conjugem amore sibi nefario copularet. Quod factum utique & regni totius confusionem, & ecclesiarum vestrarum dissipationem portendit, & ad animam vestram redundat infamia. Peccanti enim, eum possis, non contradicere, consentire est. Te autem, carissime confrater Raynoldo, noxa hæc maxime impetit, pro eo quod Sylvanectensis subjectus tibi episcopus, hoc publici adulterii crimen, suo, ut audivimus, firmavit assensu, cum mœchis illis benedictionis sacerdotalis manum imposuit. Quod & si licite nuberent, bigamis tamen impendi secundum canones non liceret: Nunc igitur vobis apostolica auctoritate præcipimus, ut his visis apicibus, quod etiam non jubentibus nobis jamdudum fecisse vestram prudentiam decuisset, mature convenire curetis regem, & ex Dei, & nostra pariter & vestra parte instanter commoneatis, arguatis, obsecretis, increpetis, & a tanto, tamque horrendo facinore desistere compellatis. Quod si contempserit, & nobis & vobis necessitas imminebit, ut ad ulciscendas divinæ legis injurias pro nostri officii debito accingamur, & Phinees gladio Madianitas adulteros perforemus.

Eandem quoque instantiam pro ereptione confratris nostri Carnotensis episcopi adhibete. Quod si monitis vestris, qui eum cœpit, obtemperare contempserit, vos & ipsum excommunicationi subjicite, & castellis in quibuscumque eum retinuerit, & terræ ejus divinum officium interdicite, ne similia deinceps in viris hujus ordinis præsumantur. Vt

A ordinem vestrum diligitis, ita hoc accelerare omnibus modis satagetis. Valete.

Data sexto Kalendas Novembris, anno videlicet Dei Christi MXCII.

"** XXXVI. AD ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS FRANCIÆ.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, carissimis in Christo fratribus Manassæ Remensi archiepiscopo, & cæteris per Franciam tam archiepiscopis quam episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

Carissimi filii nostri Philippi Francorum regis nuntius ad sedem apostolicam veniens, B debitæ humilisatis literas, ac devotionis attulit verba: atque de illius mulieris culpa, pro qua venerabilis confrater noster Lugdunensis archiepiscopus interdictionis in ipsum sententiam protulerat, secundum frrtrum nostrorum consilium satisfecit. Iuravit enim quod idem rex mulierem illam postquam in manu nostra, immo per nos in beati Petri manu refutavit, nunquam eam carnaliter habuerit. Postea vero cum confratribus nostris consilium habentes, statuimus, ut rex de episcopis, & regni sui primatibus, usque ad festivitatem omnium sanctorum aliquot ad nos dirigat, qui hoc ipsum quod nuncius ejus juravit, debeant affirmare. C Ejusmodi igitur per legatum ipsius satisfactione accepta, eundem filium nostrum regem ab interdictionis, quæ pro hac causa in eum prolata fuerat, vinculo absolvimus, & utendi pro more sui regni corona auctoritatem ei præbuimus.

Data Laterani VIII. Kalendas Maii.

"** *Raynoldi archiepiscopi ad electum Atrebatensem Lambertum.*

Raynoldus Dei gratia Remorum archiepiscopus dilectissimo confratri & consacerdoti suo Lamberto, salutem & benedictionem in domino Iesu.

Literas quas nobis pro consecratione tua dominus papa direxit, suscepimus, sed & earum quæ D tibi directæ sunt exemplar audivimus. Quas cum perlegissemus, & coepiscopo nostro Suessionensi eas transmisimus, & ut ipse cæteris suffraganeis transmitteret præcepimus: quatenus ab eis accepto consilio; tuæ fraternitati respondeamus; Ideoque tibi usque ad octavas S. Andreæ aliquem legatum tuum ad nos deleges mandamus, per quem tuæ dilectioni rescribamus quid super omnibus illis, quæ de te dominus papa injunxit, acturi sumus. Valete.

Nos " vero die statuto legatos nostros ei misimus, sed nec terminum certum consecrationis, nec ejus literas accepimus, tamen nos a cœpto opere desistere recusavimus. Electum nostrum cum his E subjunctis literis misimus ipsi.

"ad Atrebatenses hæc perriche referenda.

"** *Atrebatensium ad Raynoldum archiepiscopum Remensem.*

Dilecto & in veritate diligendo & honorando patri ac domino Raynoldo Dei ordinatione Remorum archiepiscopo, clerus & populus Atrebatensis ecclesiæ, cum Lamberto, & si inutili sanctitatis suæ servo, veram dilectionem cum orationibus & obedientia.

Vestræ excellentiæ dignitati multiplices referimus gratias, quia hactenus nobis gratanter ut pius pater juvamen exhibuistis, & benignum vos erga nos in cunctis causæ nostræ fore promisistis.

sistis. Sed paternitatem vestram miramur plurimum A in calce nostri negotii infrigidatam existere, cum infra terminum ab apostolico vestræ magnificentię electi nostri consecrationis injunctum, nec solenniter literis vestris, ut arbitrabamur, ad consecrationem electum nostrum vocastis; nec diem certum infra terminum designastis. Nunc autem cum consecratio deinceps infra tricennalem metam nequit fieri, saltem literas vestræ auctoritatis, quæ apostolico deferantur, ut ipso jussit, pro consecratione nostri electi nobis dare velitis, plurima pace precamur. Vale.

"** *Raynaldi ad Vrbanum papam.*

Domino & reverendissimo S. & apostolicæ sedis Vrbano, Raynaldus licet indignus Dei gratia Remorum B *archiepiscopus, salutis, obsequii, debitæque subjectionis munus uberrimum in domino.*

Post directas primum nobis a paternitate vestra literas, placuit vestro, serenissime pater, apostolatui, ut iterū nobis alias dirigeretis, præcepto præcipientes, quatenus infra triginta dierum spatium, postquam vestras literas videremus, Atrebatensis ecclesiæ electum in episcopum consecrare non differremus. Addidit & hoc solertia vestra, ut si aliqua nobis occurreret causa, qua illud minus aggredi formidaremus, eum vobis cum literarum nostrarum adstipulatione consecrandū dirigeremus. Susceptis igitur hujus vestræ præceptionis apicibus, ne quid in- C consultis coepiscopis nostris & consacerdotibus presumeremus, cum constet utique tam ex eorumdem, quā ex nostra auctoritate eandem pendere consecrationem, mandatorum vestrorum schedulam ad universos quos potuimus, direximus, singulorumque sciscitati sumus sententiam, quatenus illud nobis super hac re consilium providerent, quod nec vestræ obeditioni adversaretur, & ex quo Remensis ecclesię dignitas non imminueretur. Itaque hęc omnium & episcoporum, & clericorum nostrorum una vox fuit & sententia, ut nos quidem ab illius electi consecratione manum suspenderemus, sed eum vobis, cum hoc vestræ præciperent literæ, transmitteremus, & quidquid inde altitudinis vestræ solertia faciendum decerneret, arbitrio vestro relinqueremus. D Timuerunt enim, & timent, ne Cameracenses ex hoc facto accepta occasione, se ab Remensi ecclesia abrumperent, cum & civitas eorum alterius regni habeatur, & regni cujus rex nobis & ecclesiæ Rom. jam ex longo tempore inimicatur. Addiderunt etiam damnosam admodum fieri commutationem, si dum Remensis ecclesia Atrebati episcopum fieri consentiret, Cameracum quę sexies quam Atrebatum & continentior, & locupletior est, amitteret. Obsecramus ergo excellentiam vestram, pater sanctissime, obsecrant & episcopi & clerici nostri, quatenus vos, qui in arce & in specula omnium ecclesiarum præsidetis, negotium ita temperetis, ut nec quisquam, (quod absit) decretorum vestrorum inde E dispositionem reprehendat, nec Remensis ecclesia ullam dignitatis jacturam vestris temporibus sustineat. Nos tamen qui vestris obsecundandum deliberationibus perpetuo proposuimus, quæcumque sit ratio, quicumque sit modus consecrationis, ubi eum dignitas vestra consecrarit, consecratum benigne suscipiemus, susceptumque, sicut episcopum, & suffraganeum nostrum deinceps honorabimus. Ceterū vestram nosse volumus celsitudinem, nos nequaquā rem hanc ideo tandiu distulisse, ut aut vestris unquam jussionibus obsistere enitamur, aut ut domino illi in aliquo derogemus, cum hoc dumtaxat honore dignum esse censemus, sed cujusvis alterius promotionis apicem ei merito conferendum adjudicamus. Valeat beatitudo vestra incolumis in domino.

"** *Atrebatensium ad Vrbanum papam.*

Vrbano Dei gratia papæ, zelo boni ferventissimo, ac ecclesiarum restauratori excellentissimo, ecclesia Atrebatensis summatim respirans, depulso jugo indebitæ servitutis, vigere, vivereque perenniter in Christo cum orationum & obedientiæ munere.

Sanctitatis vestræ paternitati prædicabili agimus quamplures gratias, & licet quaterno itinere fatigati, virtutem tamen in vobis perseverantiæ, & extollimus & amplectimur, quoniam in restitutione ecclesiæ nostræ non invenitur in vobis, est & non, sed spiritu sancto innuente visitati a vobis antiquæ donamur libertati, & propriæ diœcesis jura mancipamus. Omne igitur collegium perfectorum, quia sospitas recuperata vivi commembri fit gaudium totius corporis Christi. Sicut autem jussit vestra sublimitas, literas vestras de nostri electi consecratione archiepiscopo tradidimus, eundemque electum infra tricennalem terminum a vestra auctoritate constitutum præsentamus. Quod vero eum consecrare distulerit, non ipsius negligentiæ, sed Dei (a quo omnis potestas) ordinationi attribuimus: quas tamen dilationis protulerit causas, fratribus referentibus, seriatim scietis. Nunc ergo cum ad vestram excellentiā cum paucis fratribus pro temporis angustia, periculorum instantia, rerum quoque diu afflictæ ecclesiæ penuria, transmittimus consecrandum, obnixe pro Christo & in Christo supplicantes, ut sublimatus pontificali infula nobis indilate remittatur noster Lambertus, quia nobis plurimum est necessarius, existens animarum nostrarum peritissimus medicus. Hinc etiam sanctitatem vestram affluentem misericordia precamur, quo servulis vestris hoc privilegii velitis dare, ne deinceps quibuslibet forte proclamationem excitantibus hujus canonicæ incardinationis debeamus respondere, quoniam quod semel constat bene diffinitum, perpetualiter debet manere inconvulsum; simulque præcipiat auctoritas vestra ut divisio duorum regnorum, Francorum scilicet, & Teutonicorum, sit episcopatus nostri meta, sicut antiquis temporibus fuisse per successorum relationem & alia indicia cognovimus; ne aliquando lis inde oriatur, vel nefas discordiæ efficiatur. Decet namque sanctitatem vestram ad finem usque bonum perducere, quod constat vos laudabiliter incœpisse.

"** *Quæ acta sunt Romæ, in consecratione Lamberti, narrantur.*

Atrebatensis itaque electus ex obedientia domini papæ, & si non multum rationali invitatione domini Raynaldi metropolitani sui ad consecrationem vocatus, tamen ne arrogantiæ, aut injustitiæ ascriberetur, 16. Kalendas Ianuarii, quæ tunc dies dominica habebatur Remis se archiepiscopo præsentavit juxta tenorem & terminum sibi a domino papa constitutum: archiepiscopus vero accepto astutiori quam prudentiori consilio, electum Atrebatensem cum adstipulatione, & suarum, & Atrebatensis ecclesiæ literarum misit Romam ad domnum papam. Igitur Atrebatensis electus, & dominus Odo cantor, & Achardus magister scholarum, & Drogo Albiniacensis præpositus, cum servientibus suis; de-

*scribendū est dumtaxat nono.

cimo nono *Calendas Ianuarii, quæ tunc vigilia natalis domini erat, urbem Remorum egreditur, & apud Vrbem Cathalaunorum in monasterium omnium sanctorum domno Odone venerabili abbate canonicorum ibidem communiter viventium, honeste colligitur, & in natali B. protomartyris Stephani per fratrem Nevelonem prędicti monasterii sacerdotem & canonicum usque Trecas urbem conducitur: & licet apud Trecas cum periculo & timore sit demoratus, pro odio Philippi regis Francorum, Roberti comitis Flandriæ, tamen Deo miserante, usque Molismum in terram Odonis ducis cum pace pervenit, ibique domnum Gualterium, Duacensē aliquando castellanū, virū religiosum, licet laicum expectavit. Lætificatus tandem & consolatus ex adventu domini Gualterii Duacensis, laborem viarum & difficultatem aggreditur, & apud Divionem, memorabile ducis Burgundiæ castellum, propter recreandos & equos, & equites suos, perduos hospitatus est dies; Cum autem demoraretur, supervenit lucerna ardens ibi & lucens in domo domini, laudabiliter honorabilis, & honorabiliter laudabilis dominus Hugo Lugdunensis primas, & apostolicæ sedis legatus. Cognita Atrebatensis electi causa, venerabilis prædictus primas & apostolicæ sedis legatus domnus Hugo, ipsum electum & omnes suos secum per magni nominis & religionis virum domnum abbatem Cluniacensem amicum & æquivocum suum deduxit, & apud Lugdunum per sex dies pro nimia aquarum inundantia, & hyemis asperitate detinuit, & quęque necessaria abunde subministravit.

Accepta tandem tanti pontificis benedictione, Atrebatensis electus, & conviatores sui securi iter arripiunt, & post multa viarum & hyemis discrimina, porticum B. Petri apostolorum principis, feria sexta ante dominicam, *Esto mihi in Deum protectorem*, ingrediuntur. Ne autem a Guibertinis aliqua illis inferretur injuria, subsequenti sabbato summo in mane, domno Vrbano papæ suum præmittunt electum, Romæ apud sanctam Mariam novam tunc commoranti. Ad pedes autem domni papæ Vrbani electus se prosternens, cum lacrymis petiit a domno papa se ab illa electione absolvi, dicens se non esse idoneum, nec debere vocari ad tam importabile sibi onus, tum pro infestatione Henrici excommunicati imperatoris, ad cujus imperium Cameracus hactenus pertinebat, tum pro infestatione clericorum & laicorum Cameracensium, divitum, potentum, & secundum sęculum valde sapientium; necnon etiam pro nimia vastatione & paupertate rerum & religionis Atrebatensis ecclesiæ. Beatissimus vero papa facta absolutione, & data benedictione, sicut mos est apostolicæ sedis, suscepit eum osculo sancto, & flocci pendens hæc omnia, dixit ei, frater, *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*, & cetera verba confortantia, quæ ad plenum nunc memoriæ non occurrunt. Ad ultimum subjecit: Esne, frater, hospitatus, & ubi sunt comperegrini tui? respondit: nondum sum hospitatus, sed socios meos apud beatum Petrum in porticu dimisi. Hoc audiens papa statim pręcepit adesse domnum Elaibertum Pisanum archiepiscopum, & ait illi; Hunc fratrem nostrum Lambertum Atrebatensem electum in hospitium collige, & qualiter sui & sua de porticu S. Petri ad nos cum securitate deducantur; Tu & Petrus Leonis quantocius providete. Quod & factum est.

Cum autem oportunitatem sibi & locum loquendi domnus papa mandavit, iterum sicut & prius prostravit se ad pedes ejus rogans eum quatenus propter Deum ab hac sibi imposita electione absolveret; sed domnus papa nec huic petitioni assensit; sed & prędicti canonici, & qui cum eo Romam venerant, domnum papam instanter exorant, ut eorum & ecclesiæ suæ misereatur, & electum suum consecrare non differat: accepto dominus papa consilio, die statuto, absente electo, in præsentia episcoporum & cardinalium suorum, & Romanorum, & fecit recitare omnem Atrebatensis ecclesiæ actionem. Quam Romani audientes petierunt, ut sibi Ostiensis ordinaretur episcopus. Domnus vero papa sicut prudens vir, ne novella Atrebatensis ecclesię plantatio eradicaretur, Romanorum preces in hac parte non suscepit, sed post aliquot dies secreto alloquitur sępe dictum electum Atrebatensem, & in nomine domini, & ex parte B. Petri præcepit ei obedientiam subire in remissionem peccatorum suorum. Ille tandem acquiescens divinæ ordinationi & apostolicæ obeditioni, consecratur in episcopum Romæ apud sanctam Mariam novam a sępius jam dicto apostolico Vrbano, anno Dei Christi * 1093. 14. Calend. Aprilis, quæ tunc dominica *Lætare Hierusalem* habebatur, sub testimonio venerabilium episcoporum Ioannis Tusculani, Humbaldi Sabiniani, Ioannis Portuensis, Brunonis Signensis, domni quoque Elaiberti Pisanorum archiepiscopi & cardinalium presbyterorum, & maximæ multitudinis Romanorum.

*Auctor locutus more ve... Gallico... Nam ve... annū Iu... num 10... demon... strāt in... dominic... A & die... 19. M... inciden... domini... quartā ... d agesi... quæ vu... dicitur... tare: q... fuit ob... vandum... ectores... rr .eu.

Confirmatus autem Atrebatensis episcopus, sicut canonicum est, privilegio & auctoritate literarum apostolicæ sedis, præmisit Drogonem cum quibusdam sociis suis, postmodum Odonem cantorem, & Achardum magistrum scholarum. Ipse vero associatus domno Radulpho Turonensi archiepiscopo, retento secum Gualtero Duacensi, in feria sexta de dominica, *Quasi modo geniti*, Romam egreditur, & apud Ostiam mare intrat, & post aliqua tempestuosa pericula portum Pisanum desideratum occupant; & inde Odonem cantorem & Gualterium Duacensem præmittunt. Ibi invento archiepiscopo Petro, rursū Turonensis archiepiscopus, & Atrebatensis episcopus mare intrant, & apud Ianuam anchoram figunt. Dimisso ibi Aquileiensi archiepiscopo, Turonensis & Atrebatensis comperegrini apud Clusam Longobardorum associati conviatoribus Odone cantore & Gualtero Duacensi, usque Lugdunum prospere perveniunt, ibique discedunt. Et sic, Deo miserante, domnus Lambertus in die pentecostes a clericis & civibus Atrebatensibus devote suscipitur, & ante horam tertiam in pontificali sede per auctoritatem B. Petri, & obedientiam Romanę ecclesiæ inthronizatur.

** *Lamberti ad Raynaldum archiepiscopum Remensem.*

Reverendo patri ac domino suo Raynaldo, Dei gratia Remorum archiepiscopo, Lambertus sanctæ Atrebatensis sedis servus inutilis, cum debita subjectionis reverentia; quod oculus non vidit, & in cor hominis non ascendit.

Cum paternitati vestræ quantocius potuimus literas domini papę Vrbani, nostras, quoq; nostri impedimenti causas cōtinentes, mittere studuerimus, valde durum nobis videtur, quod neq; ex tenore literarum domini papæ, neque ex supplicatione literarum nostrarum, aliquid nobis rescribere placuit, sed per abbatem Hamericum Aquicinensem, quod mansuetudinem vestram non decuisset, literas nobis delegastis, in quibus nos præoccupatorem sedis Atrebatensis nominastis, & ne abbates ad obedien-

obedientiam ecclesiæ nostræ, secundum quod missę cis a domino papa literæ præcipiunt, commonerem, mandastis. nos vero rursus per communem filium vestrę & nostræ ecclesiæ domnum Hugonem S. Dionysii abbatem causas, impossibilitatis nostræ veniendi ad vos inpræsentiarum, discretioni vestræ intimare studuimus. Sed super his omnibus, nec primo nec secundo aliquid ex affectu pietatis, nec alicujus compassionis legationem vestram suscipere potuimus, sed per monachos Marcienses pro causa domini Alardi archidiaconi, & pro excommunicato in assultu ecclesię, sine confessione & viatico defuncto, quamquam vobis aliter relatum sit, literas direxistis, in quibus nos quasi contemptorem Remensis ecclesiæ insinuare voluistis; quanquam non lateat prudentiam vestram, nos hanc sedem non præoccupasse, sed coactos, & constrictos, & apostolicæ auctoritatis obedientia eandem sedem obtinuisse. Ne autem quasi contemptor sanctæ Remensis ecclesiæ videar, in oculis misericordiæ vestræ, hos fratres nostros in persona & verbo nostro, pro excusatione nostra satisfacturos transmittimus. Precamur iteque clementiam vestram, ut per præsentes fratres nostros, tum pro caritate Spiritus sancti, tum pro dilectione & reverentia domini papę, nostram professionem interim suscipiatis, consimile opus misericordiæ nobiscum facientes, quod in apostolica benevolentia tempore vestrę professionis consecuti estis. Cum autem Deo miserante ad vos profitendi facultas attributa fuerit, quod nunc per fratres nostros facimus, tunc, Deo volente, in propria persona nos facturos profitemur. Exoramus etiam paternitatem vestram, ut literas domini papæ, quemadmodum nobis scripsit, vestris suffragiis prosequamini. Domnum Alardum archidiaconum & abbates, & causas eorum intuitu vestri amoris, si literis domni papæ obedierint, benigne tractabimus. Bene valete in domino semper, reverende pater & domine.

** *Lamberti ad clericos Remensis ecclesiæ.*

Reverendis patribus domino Manassi pręposito, L. decano, cum omni capitulo sanctæ Remensis ecclesiæ, Lambertus Atrebatensis sedis servus inutilis seipsum, & æternam in domino Deo salutem. Cum sciamus non latere diligentiam vestram, quod quantocius potuimus domino archiepiscopo literas domini papæ Vrbani sibi & suffraganeis suis pro me missas, per domnum Lambertum monachum virum religiosum miserim; literas quoque impedimenti mei veniendi ad sanctam sedem Remensem non prætermiserim; postmodum vero per domnum Hugonem abbatem S. Dionysii excusationes canonicas mandaverim: satis mirot quod necdum aliquid consolationis aut pietatis nec ab ipso, nec a vobis suscipere meruerim, sed me pręoccupatorem sedis Atrebatensis, & quasi contemptotem sanctæ Remensis ecclesię per abbatem Aquicinensem, & per monachos Marcienses vos nominare complacuit. Sed novit dominus cujus oculis sunt nuda & aperta omnia, insuper apostolica sedes, quam rogatus, quam coactus, imo apostolicæ obedientię ligatus prędictę Atrebatensi sedi deservire compulsus fuerim: De quasi contemptu autem veniendi apud sanctam Remensem sedem, unde placuit domino archiepiscopo nos arguere, satisfacere per præsentes fratres nostros vobis paratus, nostis enim & inopiam rerum sedis nostræ, & difficultatem viarum, & tempestatem bellorum, & odium Cameracensium in nos, & quorumdam aliorum in via positorum. prostratus itaque sanctitatis vestræ pedibus, ut me in verbo veritatis audiatis, & excusatum me habere velitis, suppliciter exoramus, atque domino archiepiscopo suggerere velitis, ut super nos, & super ecclesiam nobis commissam viscera misericordiæ suæ aperiens, secundum tenorem literarum a domino papa sibi missarum, eodem literas suis suffraganeis prosequatur. Vt autem omnem occasionem contemptus a vobis removeatis, professionem nostram per hos fratres nostros præsentamus, eandem facturi, cum ad vos, Deo miserante, cum salute advenire poterimus.

Rainaldi ad Robertum Flandriæ comitem.

Rainaldus gratia Dei Remorum archiepiscopus, gloriosissimo principi domino Roberto Flandrensium comiti, salutis & benedictionis ubertatem in domino. Dilectionis vestræ literas benigne suscepimus, susceptasque gratanter perlegimus. Quoniam itaque in ipsis ut nobis quid animi super ordinatione dilectissimi fratris nostri Lamberti Atrebatensis episcopi haberemus rogastis, vellemus remandare; nolumus lateat carissimam nobis prudentiam vestram nos ipsum plurimis diebus, ut quod de eo agendum erat, legitime & episcoporum nostrorum consilio fieret, detinuisse, ad ultimum in concilio quod Remis cum coarchiepiscopis & episcopis nostris, atque principibus multis XV. Calendas Octobris habuimus, juxta domini papæ Vrbani præcepta, quibus inobedire nefas est, consilio & assensu coepiscoporum nostrorum more ecclesiastico illius professionem suscepimus, ejusque consecrationem confirmantes, confirmavimus. Vnde vestræ mandamus sollicitudini, quatenus eundem modo cum debito honore, cum debita reverentia suscipiatis, ejusque laboribus publice & privatim pro amore Dei communicetis, sed & in quantum ecclesiastica permittit ratio, ei, ut pastori vestro, obediatis. Valete.

** *Raynaldi archiepiscopi Remensis, Lamberto Atrebatensi episcopo.*

Rainaldus Dei gratia Remorum archiepiscopus dilectissimo confratri & consacerdoti suo, dom. Lamberto Atrebatensi episcopo, salutem & benedictionem in domino Iesu.

Dilectioni vestræ insinuandum dignum duximus, nos nuperrime domini papæ Vrbani epistolam suscepisse, & ab eo, ut vestra convocata fraternitate circa medium Februarii proximi ad concilium, quod intra Tusciam vel Longobardiam tunc temporis celebraturus est, præsentiam ejus accedere curemus, solicitudinem vestram monitam esse. Et nos igitur ad ipsius monitionem vestram monemus fraternitatem, quatenus circa prædictum terminum vestram ipsi præsentiam, cum omnibus abbatibus vestris, ad ipsum concilium exhibere curetis. Vale.

Fuit celebratũ apud Placentiam circa mediã quadragesimam.

** *Ejusdem Lamberto episcopo Atrebatensi.*

Raynaldus Dei gratia Remorum arch. dilectissimo fratri & consacerdoti suo Lamberto Atrebatensium episcopo salutem & benedictionem in domino Iesu.

Dilectissimam nobis fraternitatem vestram ignorare nolumus, quoniam domini papę Vrbani epistolam nuperrime suscepimus, quod nos ut ad concilium

cilium quod in octavis S. Martini, quattodecimo A videlicet calendas Decembris, apud Arvernensem, quæ & Clarimontis dicitur, ecclesiam celebraturus est, accederemus præsentialiter, præmonuit, & ut omnes nostræ metropolis suffraganeos convocatis tam abbatibus quam ceteris ecclesiarum primoribus, sed & excellentioribus principibus ad ipsum concilium invitaremus præcepit. Et nos sane apostolicæ monitioni obviam, quod nefas est, incedere nolentes, concilium quod in octavio omnium sanctorum insumpseramus prnpter hoc, ut justum est, dimittendum dignum putavimus. Vestram ergo solitudinem literis præsentibus monemus, quatenus omni occasione seposita, vestram ad idem concilium exhibere præsentiam, & ut B prædictum est, & abbates & ceterarum ecclesiarum vestrarum primores, & diœceseos vestræ principes, & maxime Balduinum comitem de montibus monere curetis, multi autem vel inopiæ, vel alicujus necessitatis occasio, quin veniat, præbeat audaciam; cum nos nisi personas non ingenti quidem famulorum caterva stipatas requiramus. Quicumque autem post hanc admonitionem nostram se ab hoc concilio abstentaverit, noverit proculdubio, quoniam & ordinis sui periculum incuret, & domini papæ iram, nec impune quidem thesaurizabit. Vale.

"** XXXVII. *Ad Lambertum Atrebatensem episcopum.* C

Vrbanus episcopus servus servorum Dei dilecto fratri Lamberto Atrebatensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Noverit dilectio tua nos in proximo Novembri, in octavio videlicet S. Martini apud Clarum montem, annuente domino, synodale concilium statuisse. ad quod tuam providentiam invitamus, ut omni occasione seposita, statuto in tempore, prædicto in loco, non omittat occurrere. Noveris præterea Cameracensem episcopum missis ad nos literis ac nuntiis pro Atrebatensi ecclesia vehementer interpellasse, dicentem, se & ecclesiam suam Romanis privilegiis esse munitam, unde oportet prudentiam tuam ad hujus negotii D responsionem paratam cum tuis clericis convenire.

Data apud Anicium XVIII. Kal. Augusti.

"** *Narratio quomodo Lambertus ad concilium Claromontense proficiscens in itinere capitur.*

Taliter itaque Lambertus Atrebat. episc. ad Claromont. concil. domini papæ Vrbani invitatus proficiscitur, die natalis apostolorum Simonis & Iudæ, quæ tunc dies dominica habebatur, & cum eo domnus Clarenbaldus archidiaconus suus, & venerabiles domnus Aloldus S. Vedasti, & dom- E nus Hamericus Aquicinensis abbates, domnus quoque Gualbertus præpositus, Odo cantor, Achardus magister scholarum, Hugo presbyter & canonicus, Mascelinus archipresbyter, religiosus etiam diaconus Ioannes de monte sancti Eligii postmodum Atrebatensis archidiaconus, & Drogo prædicti episcopi œconomus, & Otbertus scholasticus de Bethunia. Perveniens itaque apud Proviniacum comitis Stephani celebre castellum octavo idus Novembris, Proviniacum egreditur, & ipsa eadem die itineris sui, a Guarnerio quodam milite de Castello-ponz de via sua trahitur, capitur, & captus episcopus cum clericis suis a Guarnerio prædicto milite & suis satellitibus detinetur. Abbas S. Vedasti præcesserat episcopum suum cum gratia & benedictione sua, Guarnerius vero increpatus a Philippo fratre suo Trecense episcopo, & Dei omnipotentis visitatus miseratione, quinto Idus Novembris summo in mane ad pedes episcopi & archidiaconi sui Clarenbaldi, & reliquorum clericorum suorum prostratus, cum lacrymis veniam postulavit, dolens ac pœnitens se stulte & prave egisse, quia manum miserit in Christum domini; episcopus vero prostratum militem erigens, discalciatum ad monasterium præcessit, ibique eum pœnitentiam cum suis, qui eum ceperant, agentem, absolvit, & eodem die episcopus a prædicto milite cum omnibus suis clericis & laicis detinetur, servitur, & per manum ejus usque Antissiodorum cum securitate conducitur. Dominus vero Vrbanus papa audiens Atrebatensem episcopum captum, quantocius scripsit Guarnerio de Ponz, & Richerio venerabili Senonum archiepiscopo, in hæc verba:

"** XXXVIII. *Ad Guarnerium de Castellione.*

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Guarnerio, Pontionis filio, salutem & apostolicam benedictionem, si obedierit.

Venerabilem fratrem nostrnm Atrebatensem episcopum ad concilium venientem te cepisse audivimus, & cur ceperis plurimum miramur. Rex enim Francorum non solum venire ad nos, alios non prohibet, verum etiam omnibus suæ potestatis episcopis & abbatibus venire ad concilium licentiam dedit. Vnde literis te præsentibus, ut captum commonemus episcopum pro reverentia beati Petri ac nostro amore cum suis omnibus liberum adire permittas; alioquin quamdiu illum tenueris, & te & terram tuam excommunicationi subjicimus.

"** XXXIX. *Ad archiepiscopum Senonensem.*

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, carissimo fratri Senonum archiep. Richerio, salutem & apostolicam benedictionem.

Audivimus Guarnerium Pontionis filium, venerabilem fratrem nostrum Atrebatensem episcopum ad concilium venientem cepisse, captumque tetinere, ea propter literis te præsentibus jubemus, ut eundem Guarnerium captum præsulem cum suis omnibus libertati restituere commoneas. Quod si contempserit, quandiu illum tenuerit, & ipsum, & locum suum excommunicationi subjicias.

"** *Narratio de itinere Lamberti episcopi Atrebatensis ad concilium Claromontense proficiscentis.*

Apud Antissiodorum autem Atrebatensis episcopus perveniens, associatur comitatui domni Richerii Senonensis archiepiscopi, & consuffraganeorum suorum Remensis provinciæ, domni Gervuini Ambianensis, domni Gerardi Tarvanensis episcoporum; & sic decimo quinto Kalend. Decembris in octavas S. Martini, quas tunc dies dominica festiviores reddidit, Vrbem Claromontem ingreditur, & a venerabili primate Lugdunensi domino Hugone apostolicæ sedis legato, nec non & ab ipso domino papa benigne in osculo sancto suscipitur, atque apostolica benedictione cum suis sociis lætificatus, exhilaratur. Deinde dominus papa IV. Calend. Decembris, indictione IV. concilium Claromontense concludens præcepit recitari privilegium renovationis & restitutionis Atrebat. ecclesiæ

clesiæ in conspectu totius concilii, in quo cardinales Romani consederunt ei, & archiepiscopi XIV. episcopi CCXXV. & abbates XC. & amplius; exceptis honestis atque religiosis diversarum regionum atque provinciarum clericis & laïcis, quorum numerum leviter quisquam scire præ multitudine non potuit. Recitatum est autem Atrebatensis ecclesiæ privilegium, & distincte & aperte lectum, atque ab omni consessu concilii magno silentio intente auditum, collaudatum & confirmatum est, anno Dei Christi M. XCV. cui cum Patre & Spiritu sancto est æqualis honor, & gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

B Depositus est ibi judicio concilii Gualcherus Cameracensis episcopus ab omni sacerdotali, atque episcopali officio, & si ulterius quolibet modo sedem Cameracensem occuparet, vinculo anathematis, tam ipse quam fautores & adjutores sui innodati. Manasses autem sanctæ Remensis ecclesiæ archidiaconus, cui prædictus Gualcherus electionem & episcopalem Cameracensis ecclesiæ benedictionem subripuit, per invasionem & per manum Henrici excommunicati imperatoris adjudicavit sanctum concilium, ut in Cameracensi ecclesia ordinaretur episcopus.

*"** Raynoldi Remensis archiepiscopi eidem Lamberto.*

C Raynoldus Dei gratia Remorum archiepiscopus dilecto fratri & consacerdotali suo Lamberto Atrebat. Episcopo, salutem, & in domino benedictionem. Memoriter vobis inhærere credimus, quicquid de Hugone de Inciaco nuper cum fraternitate vestra multo sermone contulimus. Ipse siquidem Hugo nuperrime in villam sancti Gaugerici, quæ Felcherias dicitur, in trevia Dei cum armata manu venit, ibique circumquaque discurrens, igni penitus totam villam concremavit, prædamque non minimam, atque hominum multitudinem miserabiliter secum abduxit. Pervenit etiam ad aures nostras, quod se epistolam nostram habere glorietur, D quæ eum ab omni timore Cameracensis episcopi, sed & ab omnium presbyterorum excõmunicatione, in quacumque dementia elatus fuerit, deliberari (quod absit) debeat. Scire igitur vos volentes hanc omnem jactantiam ejus irritam esse, vestræ fraternitati mandamus, ut & illum quem præcipue diligimus, vos admoneatis, quatenus omni excusatione sublata, ut in sanctæ pacis violatorem, in ipsum, gladium anathematis exeratis, & ne ulterius donec ad satisfactionem veniat, in cunctis receptibus suis, seu in omni loco in quo ipse, vel complices ejus præsentialiter affuerint, divinum celebretur officium præcepti vestri authoritate inhibeatis. Vale.

E *" ** Ejusdem eidem Lamberto.*

Raynoldus Dei gratia Remorum archiepiscopus, fratri & coepiscopo suo Lamberto Atrebatensi, salutem & benedictionem in domino Iesu. Ad colloquium comitis Roberti, & ad recipiendam de eo justitiam in octavis sanctæ Mariæ in Augusto, vel præsentiam nostram exhibere, vel nuntios nostros delegare, sicut jam vobis & coepiscopis nostris Noviomensi atque Morinensi mandavimus, parati erimus. Quod autem de Hugone de Inciaco nobis scripsistis, liquere vobis credimus, quoniam in concilio, quod Compendii celebravimus, ad querimonias & clamores Gerardi Cameracensis episcopi omnium præsidentium judicio in eum anathematis

A gladium exeruimus, & in omnes ejus cooperatores & consentaneos. Sed neque ideo ipse, nec filius ejus, Cameracensem ecclesiam persequi destiterunt, quippe vos par expectatio ultionis angebat, par malitiæ & immoderationis vinculum astringebat. Itaque quoniam sicut ab apostolo dictum est, *Insipiens factus sum, vos me coëgestis*: & iterum in actibus apostolorum ad Iudæos: *Quoniam vos indignos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.* Sic quia idem Hugo indignum se conversionis & concordiæ judicavit, Gerardus Cameracensis episcopus, cum comite Flandrensi, ad convincendam Hugonis malitiam fœdus iniit. Vnde episcopum Cameracensem Gerardum cum Hugone concordiam facere absque comite Flandrensi nulla æquitatis ratio permisit; Nec nos sane eum nihilominus nisi excommunicatum habuimus. At vero si voluntas ipsius esset, & Cameracensem episcopum Remis in præsentia nostra ad justitiam faciendam & recipiendam ab ipso, termino congruente, paratum haberemus, & nos similiter utrorumque rationes, æqua judicii & misericordiæ lance penderemus, & in omnibus modum servare non dissimularemus. Per vos autem solum ad emendationem venire, nec solam excommunicationis vestræ sententiam vereri debet, cum & parochianus episcopi Cameracensis esse dignoscatur, & Inciacum, per quod hanc exercet malitiam, in episcopatu Cameracensi positum sit. Valete, & quid cum comite Flandrensi egeritis, nobis rescribite.

a CONCILIUM ROMANUM I. CENTUM ET QUINDECIM EPISCOPORUM, quo res Gregorii VII. & Victoris III. contra Guibertum antipapam, & Henricum pseudoimperatorem aliosque schismaticos gestæ confirmantur, anno MLXXXIX. tempore Vrbani papæ II.

Anno Christi 1089.

De rebus in hac synodo gestis Bertholdus hujus temporis scriptor probatissimus ista refert: *Hoc eodem anno*, nimirum millesimo octogesimonono, *dominus papa Vrbanus generalem synodum centum quindecim episcoporum collegit, & ecclesiastica statuta suorum prædecessorum apostolica auctoritate confirmavit. Guibertus autem hæresiarches a Romanis turpiter expellitur, & ne amplius apostolicam sedem invadere præsumat iuramento promittere compellitur. Sed iam aliquantulum diuturna regni discordia inter catholicos & schismaticos tepescere cœpit, ut non jam bellum adinvicem, sed pacem componere sanius judicarent. Quapropter duces & comites fideles sancti Petri cum Henrico colloquium habuerunt, eique suum consilium & auxilium ad obtinendum regnum firmissime promiserunt, si Guibertum hæresiarcham vellet dimittere, & ad ecclesiasticam communionem per catholicum pastorem remeare. Quam quidem conditionem nec ipse multum respuit, si tamen in hoc ei principes sui assentiri vellent, videlicet episcopi, qui se cum Guiberto deponendos esse non dubitaverunt, eo quod in eius parte ordinationem, imo execrationem perceperunt.* (Acta conc. lii.)

Hi ergo penitus hac vice dissuaserunt, ne sancta ecclesia reconciliaretur. Dominus papa Constantinopolitanum imperatorem ab excommunicatione per legatos suos absolvit. Item literas Philippi regis Francorum debitam ei subjectionem promittentis suscepit. (Alexius imperator absolvitur ab Vrbano papa.)

A

ANNO CHRISTI 1089.

"** CONCILIVM SANTONENSE PRÆSIDE AMATO OLERONENSI EPISCOPO. S. R. E. legato apostolico anno 1089.

ILLVD concilium acceptum habemus anonymo monacho cœnobii S. Maxentii in Pictonibus auctori chronici quod vulgo appellari solet Malleacense pag. 213. Tomi II. Novæ bibliothecæ MSS. librorum in hæc verba.

Anno MLXXXIX. *Amatus tenuit concilium Santonas quarto Novembris in quo idem (* Amatus apostolicæ sedis vicarius per Aquitaniam & Gasconiam *) elevatus est archiepiscopus Burdegalæ.* Nec plura de eo hactenus mihi reperta.

B

ANNO CHRISTI 1089.

a CONCILIVM TROIANVM A BARONIO, BINIO, ALIISQVE APPELLATVM I. episcoporum fere septuagintaquinque in Apulia de conjugiis consanguineorum dissolvendis celebratum anno domini MLXXXIX. ut volunt.

Locus & acta cõcilii. " imo 7. pag. 655. editionis Parisiensis in folio anni 1603. " MS. octoginta. " invocatione.

HVIVS concilii meminit Petrus diaconus in chronico Cassinate libro 1. capite " 8. Apud Ivonem Carnotensẽ ejusdem concilii fragmentum ejusmodi reperitur: *Convenit Troiæ in Apulia concilium episcoporum fere " septuagintaquinque, abbatum duodecim, in quo actum est de consanguinitatis linea conjugatis. Cum nemo tamen dictum sacramenti impedimentum vellet assertione firmare: præceptum est, ut episcopi, quorum diœcesani sunt, eos per congrua spatia trina " advocatione conveniant. Tunc si duo vel tres viri consanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipsimet forte confessi fuerint, conjugia dissolvantur. Si vero neutrum contigerit, episcopi eos per baptismum, per fidem, per judicium Christi, in vera obedientia obtestentur, quatenus palam faciant, utrum se, sicut fama est, consanguineos recognoscant. Si negaverint, sibiipsis relinquendi sunt, ita tamen, ut si aliud in conscientia habeant, se a liminibus ecclesiæ a corpore & sanguine domini, a fidelium communione, noverint segregatos atque infames effectos, donec ab incesti facinore " desinant. Si se episcoporum judicio segregaverint, si juvenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.* Hactenus quod superest ex concilio Trojano fragmentum: quod & apud Gratianum & Magistrum sententiarum invenies.

C

" desistant. 35. quæst. 5. cap. 4. Magist. dist. c. 41.

D

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Levi admodum nixus argumento cardinalis Baronius atque ex eo pro more Binius, ejusque exscriptores duplicem Trojæ in Apulia sub Vrbano II. papa collocavere synodum: priorem hoc anno 1089 alteram 1093. celebratam: enimvero qui canonem illum famosissimum de conjugiis consanguineorum dissolvendis memorant Ivo Carnotensis, Gratianus monachus, Petrus Lombardus ep. Parisiensis, aliique nullum temporum characterem proferunt ex quo colligi possit uno potius quam altero anno fuisse sancitum: neque ullus quod sciam illius ætatis scriptor meminit hujusce synodi. Quem enim proferunt Petrum diaconum capite non 8. sed 7. libri IV. chronici Cassinensis, is nullo pacto sententiam eorum juvat: immo potius aperte condemnat sic enim loquitur: *Sequenti tempore idem Vrbanus papa ad has iterum* (notetur hæc vocula) *deveniens partes, Ioannem Cajetanum hujus loci* (Cassinensis) *a puero monachum, diaconum, in Lateranensi patriarchio ordinavit. Quo etiam tempore cum apud Trojam Apuliæ civitatem synodum celebraret, abbas noster quæstionem de cella sancta Sophia intra Beneventum posuit: sed ob fremitus bellorum nihil proficere potuit.*

E

ANNO CHRISTI 1090. " 1089

a CONCILIVM MELFITANVM IN APVLIA CELEBRATVM ANNO DOMINI non MXC. ut hactenus fere omnes chronologi scripserunt, sed MLXXXIX. tempore Vrbani papæ II. ut docebit tum Ioannis S. R. E. diaconi & cancellarii, quam canonibus subiiciemus, epistola tum pleraque alia a nobis adjungenda.

CANONES.

I.

Acta syn[odi ...] da[t]a ex [co]dice An[...]nii Au[gu]stini ac[ce]pta, & c[um] Vatican[o] collata * impen[...] " prætax[...]

EX synodo Vrbani papæ ad Melfiam: Sanctorum patrum sententiis consona sentientes Dei & apostolorum ejus parte præcipimus, ne quis ulterius dato vel promisso, vel precio, vel servitio ea intentione intento, vel precibus, episcopalem nitatur assequi dignitatem, nec ullus eam " prætexato tenore indulgeat. Hoc idem etiam de omni ecclesiastica dignitate vel officio apostolicæ potestatis auctoritate præfigimus: alias & dator & acceptor proprii ordinis dignitate priventur.

Episcopus omnia sua episcopatus membra, videlicet archidiaconatus, archipresbyteratus, decanias, vel alias præposituras ecclesiæ, sive canonicas, gratis asque omni venalitate disponat præbendas, etiam " quæ canonicatus dicuntur sine venalitate distribuat. Quisquis autem ea precio dederit, quisquis acceperit, depositioni subjaceat, ut unica " tunica domini nostri sponsæ sine macula aut ruga permaneat.

"canoni[...] nunc e[...] Galliæ [...]cuntur [ca]nonies. " Hæc [vo]cula vi[de]tur a lib[ra]riis ex p[ræ]cedentib[us] male ju[n]ctis pro[...]ducta & [...] MS. ab[...] " qui

II.

Sacrorum canonum instituta renovantes, præcipimus, ut a tempore subdiaconatus nulli liceat carnale commercium exercere. Quod si deprehensus fuerit, ordinis sui periculum sustinebit.

III.

Nemo præterea ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ sit castitatis, & qui usque ad subdiaconatum unicam & virginem uxorem habuerit.

IV.

Igitur ut hæc, annuente domino, valeant conservari, sanctorum patrum decretis obsecundantes, & eorum præcepta apostolico moderamine temperantes, constituimus ut nemo ante annos quindecim, aut quatuordecim, subdiaconus ordinetur, nemo ante annos vigintiquinque vel vigintiquatuor diaconus fiat, nemo ante trigesimum in presbyterum consecretur.

V.

Nullus laicus decimas suas, aut ecclesiam, aut quidquid ecclesiastici juris est, sine consensu episcopi, vel Romani concessione pontificis, monasteriis aut canonicis offerre præsumat. Quod si quis episcopus improbitatis & avaritiæ causa consentire noluerit, Romano pontifici nuntietur, & cum ejus licentia quod offerendum est " offerat.

" offera[...]

VI.

Nullus abbas, nullus ecclesiarum præpositus, quæ juris sunt ecclesiastici accipere sine episcopi concessione præsumat.

1. quæ[st ...] cap. 3.

VII.

Nullus abbas precium exigere ab eis qui ad conversionem veniunt aliqua placiti occasione præsumat.

VIII.

Illud summopere & apostolicæ auctoritatis privilegio prohibentes " interdicimus, ut nullus in clericali ordine constitutus, nullus monachus, episcopatus, aut abbatiæ, aut cujuslibet ecclesiasticæ dignitatis,

" Et pr[...] dentes[...]

dignitatis, investituram de manu laici suscipere audeat. Quod si præsumpserit, depositione mulctetur.

IX.

Quia novum hoc tempore clericorum Acephalorum genus emersit, qui morantur in curiis, & viris & feminis ad sui ordinis dedecus subditi, cum in canonibus cautum sit ne quis sine licentia episcopi clericus, nec episcopus sine metropolitano curiam adeat, præcipiendo præcipimus, & prohibentes prohibemus, ne quis " retineat hujusmodi. Sed proceres ab episcopis animarum suarum " procures clericos " postularet, si episcopi jussione pro tempore ac vicissim in curiis conversentur. Ipsis itaque omnino interdicimus, ne * decimis " procerum sine concessione sui episcopi abutantur.

X.

Præterea constituimus, ne quis episcopus, aut primas, monachum quemlibet vagantem in sua diœcesi provinciave retineat, nisi abbatis proprii fuerit literis regulariter commendatus.

XI.

Ne gravamen aliquod sancta patiatur ecclesia, nullum jus laicis in clericos esse volumus & censemus. Vnde cavendum est, ne servilis conditionis, aut curialium officiorum obnoxii ab episcopis promoveantur in clerum. Neque liceat laicis exactionem aliquam pro ecclesiæ beneficiis, aut paternis maternisve facultatibus quærere. Quod si forte clericorum aliquis cujuslibet laici possessionibus usus fuerit, aut vicarium qui debitum reddet inveniat, aut ' possessione cadat, ne gravamen ecclesiæ inferatur.

XII.

Porro eos qui in subdiaconatu uxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine removemus, officio atque beneficio ecclesiæ carere decernimus. Quod si ab episcopo commoniti non se correxerint, principibus licentiam indulgemus, ut eorum feminas mancipent servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione mulctentur.

XIII.

Vtque omnia scandala omnesque occasiones laicis subtrahantur, scissis vestibus clericos abuti ulterius prohibemus, & ne pomposis induantur exuviis admonemus. Pensandum est namque, quantum viris flagitii adscribatur, a quibus " curam pastor ecclesiæ exigit & feminas prohibere, dicens: *Non in veste preciosa*, quam dominus ipse vituperans, nobisque cavendam insinuans, ait: *Qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt.*

XIV.

Presbyterorum filios a sacri altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in cœnobiis, aut in canonicis religiose probati fuerint conversati.

XV.

A suis episcopis excommunicatos ab aliis recipi magnopere prohibemus.

XVI.

Sane quia inter cetera unum est quod maxime sanctam perturbat ecclesiam, falsæ videlicet pœnitentiæ, confratres nostros episcopos & presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum " protrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cum, spretis pluribus, de uno solo peccato pœnitentia agitur. Aut " sic cum agitur de uno, ut non ' discedatur ab alio, [peccato scilicet.] Vnde scriptum est: *Qui totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*, scilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, vitæ æternæ januam non intrabit. Falsa etiam fit pœnitentia, cum " penitus ab officio vel curiali vel negotiali non recedit, quæ sine peccatis agi nulla ratione non prævalent: aut si odium in corde " gestet, aut si offenso cuilibet non " satisfaciat, aut si, cum non offenderit, offensus non indulgeat, aut si arma quis contra justitiam gerat.

ANNO CHRISTI 1090. 1089.

" pœnitens

" gestetur.

" satisfiat.

NOTA SEVERINI BINI.

a *Concilium*] De tempore aliisque rebus gestis hujus synodi Melfitanæ Romualdus Salernitanus archiepiscopus in chronico ista refert: *Anno dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo, indictione decima-tertia, mense Septembri, Vrbanus papa synodum celebravit in civitate Melfiæ, in qua Rogerius dux ligius eius homo effectus, promisit jurejurando se servaturum fidem Romanæ ecclesiæ, & eidem papæ ejusque successoribus canonice intrantibus. Accepit per vexillum ab eo terram cum ducatus honore.* Hæc Romualdus.

Tempus & acta concilii.

Rogerius dux vasallus sanctæ Romanæ ecclesiæ investitur.

ADDITIO. PHILIPPI LABBE, S. I.

Ex chronico Lupi Protospathæ ab Antonio Caracciolo Theatino anno 1626. cum aliis Neapoli excuso.

"** Anno 1089. facta est synodus omnium Apuliensium, Calabrorum ac Brutiorum episcoporum in civitate Melfiæ, ubi adfuit etiam dux Rogerius cum universis comitibus Apuliæ ac Calabriæ & aliarum provinciarum, in qua statutum est ut sancta trevia retineretur ab omnibus subjectis. Vrbanus papa venit in civitatem Barum, & consecravit ibi confessionem S. Nicolai & Heliam archiepiscopum, &c.

Eundem quoque annum Melfitani concilii expressum habemus tum, ut paulo ante monuimus in epistola Ioannis cancellarii S. R. E. quam mox subjiciemus, tum in prefatione canonibus Melfitanis prefixa, que ex MSS. codice Romano descripta huc ad me transmissa est.

" Anno dominicæ incarnationis MLXXXVIIII. pontificatus domini V. papæ II. indictione xij. iiij. Idus Septembr. congregata est apud Melphiam Apuliæ urbem ejus jussu synodus episcoporum lxx. abbatum xij. Die autem secundo edita sunt capitula hæc sanctorum Patrum sententiis consona.

In eandem quoque sententiam hæc addit Camillus Peregrinius pag. 89. castigationum in Lupum Protospatham.

" ** De mense acti concilii concordat Ioannes archidiaconus Barensis apud Baronium an. 1091. num. 14. *Electo*, inquit, *Elia in archiepiscopum Barii voluntate atque consensu ducis Rogerii filii ducis Roberti, Melfiam papam Vrbanum adivimus qui ibidem synodum celebrabat mense Septembri, quem rogavimus ut usque Barum descenderet, &c.* At Eliam in archiepiscopum ordinatum constat ab Vrbano in anno secundo pontificatus sui, Christi 1089. Ind. 13. die 9. Octobris. Baronio metipso bullam consecrationis referente ad annum modo dictum num. 5. & seqq. Lupus igitur rei gestæ æqualis Melfitanam synodum rite in annum refert 1089. imperite Romualdus ad an. 1090. qui integro fere sæculo posterior fuit. Verum ex librarii id accidisse culpa non dubito qui unitatis notam detraxit, annosque a Romualdo descriptos MLXXXIX. reddidit MLXXXX. sicuti ex adjecta liquet inductione XIII. cœpta numerari a mense Septembri quo synodus Melphitana est celebrata. sed ad epistolam veniamus.

"** EPIST.

** EPISTOLA IOANNIS S. R. E. DIACONI ET CANCELLARII AD ABBATEM Molismensem.

Venerabili monasterii Molismensis abbati Gu. Fr. Ioannes sanctæ sedis apostolicæ diaconus & cancellarius salutem in domino.

OMNES ecclesiarum res in manu episcoporum canonica decreta constituunt. Sed præteritis temporibus principibus sæcularibus licuit etiam ecclesias monasteriis tradere. Hac vero licentia nimis laxe principes usi sunt, ut etiam ecclesias monachis venderent. Hoc papa Gregorius septimus acriter prohibuit. Propter quam prohibitionem episcopi monasteria acrius spoliare cœperunt. Vnde idem B moderatione hac uti voluit in concilio antepenultimi anni sui, ut quæcumque res vel ecclesiæ ante ipsum concilium a principibus datæ monasteriis fuerant, in eorum possessione persisterent.

Christi. 1089. Post hæc secundo pontificatus sui anno dominus noster Vrbanus papa concilium apud Melfiam urbem Apuliæ celebravit. Sane quia Gregorii papæ præceptio Heinricianæ persecutionis urgente periculo minus celebrata fuerat, ipse quoque dominus Vrbanus papa præcepit in eodem concilio Melfitano, ut quæ usque ad illud concilium per principes data monasteriis fuerant, firma & integra permanerent. De cætero abbates ab adquisitione hujusmodi abstinerent. Hoc sane concilium Melfitanum celebratum est anno dominicæ incarnationis 1089. Porro per hujusmodi temperamentum & abbates ab ecclesiarum invasionibus cessaverunt, & episcopi non omnino spoliare monasteria voluerunt. Plures enim inter eos querelę sic postea in nostra Romana ecclesia definitæ sunt. Quæ autem scribimus præsentes nos & audisse & vidisse noscatis.

Anno Christi 1090.

** CONCILIVM NARBONENSE SVB DALMATIO ARCHIEPISCOPO CELEBRATUM anno MXC. die XIII. Kalendas Aprilis.

CONCILII hujus mentionem fecit v. c. Guillelmus Catellus senator Tolosanus in commentariis historiæ Occitanicæ. In eo præsentibus episcopis Tolosano, Carcassonensi, Helenensi, Biterensi & Magalonensi agitata est quæstio de abbatia S. Laurentii aduersus ipsummet qui præsidebat Dalmatiũ Narbonensem archiepiscopum, factaque est ibidem conventio inter eundem pręsulem & Robertũ abbatem Crassensem. Huic quoque abbatiæ ab eodem archiepiscopo subjecta fuit abbatia S. Polycarpi.

In secunda parte actorum habetur quomodo Robertus idem abbas se & suos culpabiles & merito dignos humili satisfactione recognoverit, quod interdictum Narbonensis archiepiscopi divinum celebrando officium transgressus fuisset; & de quadam abbatia S. Laurentii quam sine sui plenaria concessione susceperat &c. unde plena rediit inter archiepiscopum & abbatem concordia. *Plura ex chartulario archiepiscopi Narbonensis exhibebimus, cũ illustrissimus episcopus Monspeliensis ad nos ea transmiserit, aut eadem aliunde acceperimus.*

Anno Christi 1090. 1089.

a CONCILIVM TOLOSANVM PRO EXPVRGANDO TOLOSANO EPISCOPO, ALIISQVE moribus Gallicanæ ecclesiæ reformandis, celebratum anno domini MXC. vel ut alii MLXXXIX. aut etiam præcedenti.

Acta Concilii.

BERTOLDVS hujus temporis scriptor anno 1090. de ista synodo Tolosana agens hæc scribit: *Dominus papa Vrbanus generalem synodum cum episcopis* A *diversarum provinciarum per legatos suos in Tolosana civitate circa pentecosten collegit, ibique multa in ecclesiasticis causis quæ corrigenda erant correxit. In qua synodo Tolosanus episcopus de illatis criminibus canonice expurgatur, & legatio pro restauranda Christianitate in Toletana civitate, rege Hispanorum supplicante, destinatur.* Hæc ipse.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

DE Tolosana hac synodo præsente Bernardo archiepiscopo Toletano, cui adsedere Narbonẽsis archiepiscopus & Galliæ Gothicæ episcopi, celebrata, jejune admodum Baronius atque ex eo Binius & alii: nos ex Roderico Toletano archiepiscopo paullo plura ac certiora proferemus descriptis libri VI. historiæ de rebus Hispanicis integris capitibus 26. & 27. quæ ad illustrandã temporum illorum ecclesiasticam historiam plurimum conducent de Gallicano officio in locum Toletani veteris sive Gothici aut Mozarabici substituto.

** *Quod mezquita Maurorum facta est ecclesia Christianorum.*

Et quia adhuc litera Gothica, & translatio psalterii, & officium missæ institutum ab Isidoro & Leandro pontificibus, quod cum translatione & litera dicitur Toletanum, per totam Hispaniam servabantur, ad instantiam uxoris suæ reginæ Constantiæ C quæ erat de partibus Galliarum, misit Romam ad Gregorium papam septimum, ut in Hispaniis omisso Toletano Romanum seu Gallicanum officium servaretur. Bernardus autem Toletanæ ecclesiæ electus fuit de Agennensi territorio oriundus, scilicet de oppido Salvitatis. Hic cum fuisset ab infantia literatus omisso clericatu militiæ se ascripsit, & postmodum infirmitate coactus in monasterio S. Aurentii Auxitani B. Benedicti regulæ sumpto habitu se dicavit, exinde vocatus ab Hugone Cluniacensi abbate cum eo laudabilem egit vitam. Deinde cum rex Aldephonsus vellet sanctorum Facundi & Primitivi ex ea causa quam diximus, monasterium ampliare, * mittit ad venerabilem Hugonem Cluniacensem abbatem, ut ei virum providum D & religiosum mitteret, qui in prædicto monasterio sanctorum Facundi & Primitivi abbatis officio fungeretur, & sicut in Galliis illud monasterium præcellebat, ita & istud omnibus monasteriis ejusdem ordinis in Hispaniis præsideret. Prædictus autem abbas Cluniacensis Bernardum quem ob sanctitatis meritum charum habebat, cum aliis monachis destinavit. Qui mox veniens factus abbas, omnibus se exhibuit amabilem & benignum, adeo quod cum Deus omnipotens Toletum Christianæ restituit potestati, mox ipse post modicũ intervallum fuit electus in archiepiscopum & primatem. Cumque rex ad partes Legionis ivisset, ipse electus regina E Constantia hortante ascitis militibus Christianis majorem mesquitam ingressus est Toletanam, & eliminata spurcitia Mahometi erexit altaria fidei Christianæ, & in majori turri campanas ad convocationem fidelium collocavit. Quod cum ad regis notitiam pervenisset, indignatus animo & dolore accensus, eo quod Sarracenis pactum firmaverat de mezquita, a sancto Facundo tribus diebus venit Toletum, proponens Bernardum electum, & reginam Constantiam incendio concremare. Cumque tanti furoris indignatio ad notitiam Toletanorum Arabum pervenisset, majores & minores cum parvulis & uxoribus in pago qui Magam dicitur, regi obviam exierunt. Cumque rex ad eorum multitudinem

* missi

Anno Christi 105[illegible]

mea autem interierit, & vobis satisfacere, & in A praesumptores acrius vindicare. Arabes autem ut erant prudentes, elevatis vocibus, & flexis poplitibus cum lachrymis audientiam postularunt. Tunc rex aliquantum substitit tenens equum, & Arabes in hunc morem perorare cœperunt: Bene novimus, quod archiepiscopus dux & princeps est legis vestræ, & si causa fuerimus necis ejus, ob zelum fidei Christiani nos percutient una die, & si regina perierit causa nostri, semini ejus erimus perpetuo odiosi, & post dies tuos acrius vindicabunt. Vnde petimus ut parcas eis, & nos voluntarie te absolvimus a fœdere juramenti. His auditis * ira regis in gaudium commutatur, eo quod mezquitam habere poterat sine fidei læsione, & ingressus urbem regiam omnia pacifice pertractavit.

...a regis ...escuit,

** DE COMMVTATIONE OFFICII TOLETANI.

Gregorius autem septimus de quo diximus, ad petitionem regis Aldephonsi misit quendam Richardum abbatem sancti Victoris Massiliensis, ut ecclesias Hispaniæ tot persecutionibus perturbatas ecclesiastico moderamine ordinaret. Qui minus religiose officium peragens cœpit irregularius se habere. Quod attendens Toletanus electus per maris & terræ pericula se Romani pontificis conspectui præsentavit, & Gregorio septimo viam universæ carnis ingresso, invenit Vrbanum secundum in sede apostolica substitutum. A quo gratanter & benigne susceptus consecrationem, pallium, & privilegium obtinuit, & primas institutus Hispaniarum, apostolicæ sedis benedictione suscepta, & per Tolosam rediens ibidem cum episcopis Gothicæ Galliæ, & Narbonensi archiepiscopo concilium celebravit. *Ideo per Pyrenæum in Hispanias transiens omnium ecclesiarum Hispaniæ curam gessit, & statuto die, in festo scilicet sanctorum Crispini & Crispiniani, octavo Kalendas Novembris, in honore beatæ Mariæ semper virginis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ Crucis, & beati Stephani protomartyris, Toletanam ecclesiam convocatis episcopis dedicavit, & in majori altari multas & pretiosas reliquias quas a sede apostolica attulerat, & quas rex & regina de suis & patrum suorum thesauris obtulerant, collocavit, quorum hodie beneficiis lætatur populus Christianus. Verum quia Richardus legatus se gerebat in aliquibus minus caute, religione & auctoritate compescuit attentata, adeo quod ille Ricardus legatione privatus, fuit ab Vrbano summo pontifice revocatus: Verum ante revocationem clerus & populus totius Hispaniæ turbatur, eo quod Gallicanum officium suscipere a legato & principe cogebantur, & statuto die, rege, primate, legato, cleri & populi maxima multitudine congregatis, fuit diutius altercatum, clero, militia, & populo firmiter resistentibus ne officium mutaretur, rege a regina suaso contrarium minis & terroribus intonante. Ad hoc ultimo res pervenit militari pertinacia decernente, ut hæc dissensio duelli certamine sedaretur. Cumque duo milites fuissent electi, unus a rege, qui pro officio Gallicano, alter a militia & populis, qui pro Toletano pariter decertarent, miles regis illico victus fuit, populis exultantibus quod victor erat miles officii Toletani. Sed rex adeo fuit a regina Constantia stimulatus, quod a proposito non discessit, duellum judicans jus non esse. Miles autem qui pugnaverat pro officio Toletano, fuit de domo Matantiæ prope Pisoricam, cujus hodie genus extat. Cumque super hoc magna seditio in militia & populo oriretur, demum placuit, ut liber officii Toletani, & liber officii Gallicani in magna ignis congerie ponerentur. Et indicto omnibus jejunio a primate, legato & clero, & oratione ab omnibus devote peracta, igne consumitur liber officii Gallicani, & prosiliit super omnes flammas incendii, cunctis videntibus & dominum laudantibus, liber officii Toletani illæsus omnino *, a combustione incendii alienus. Sed cum rex magnanimus, & suæ voluntatis pertinax executor, nec miraculo territus, nec supplicatione suasus voluit inclinari, sed mortis supplicia & direptionem minitans resistentibus, præcepit ut Gallicanum officium in omnibus regni sui finibus servaretur. Et tunc B cunctis flentibus & dolentibus inolevit proverbium: *Quo volunt reges, vadunt leges.* Et tunc Gallicanum officium tam in spalterio, quam in aliis nunquam ante susceptum, fuit in Hispaniis observatum, licet in aliquibus monasteriis fuerit aliquanto tempore custoditum, & etiam translatio spalterii in plurimis ecclesiis cathedralibus & monasteriis adhuc hodie recitatur. Ricardo itaque legatione privato, primas Bernardus cœpit in Hispaniis ecclesias ordinare.

* & a comb.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Scio narrationi Rodericianæ non consentire in omnibus Ioannem nostrum Marianam libro IX. historiæ Hispanicæ capp. 17. & 18. Verum cum Ximenius Toletanus archiepisco- C pus trecentis & eo amplius annis antecesserit, majorem ei fidem habendam esse semper arbitratus sum. De Burgensi vero cujus ibidem fit perfunctoria dumtaxat mentio, dicemus Deo dante suo loco in appendice hujusce tomi.

Addendum quoq; hoc loco arbitror non recte a Catello dici Isarnum Tolosanũ episcopum cum hoc conciliũ celebraretur fuisse a papa aut ejus legato excõmunicatum. Neque enim illud declarant verba veteris instrumenti quod integrum refert pag. 873. commentariorum Landgothicorum: *Propter hoc placitum & propter constitutionẽ supradicti videns quod ep. Isarnus consentit ac permittit institui monasticam regulam in loco S. Saturnini, ego, Guillelmus Tolosanus comes, dono & laudo & firmo ipsi episcopo Isarno, ut propter excõmunicationem apostolici vel ejus legati nunquam interpellam illi honorem, neque auferam, neque ullam v.m inferam, &c.*

D " ** CONCILIVM LEGIONENSE

PRÆSIDE RENERIO S. R. E. CARDINALE, ET per Hispanias legato, una cum Bernardo Toletano primate, anno Adelfonsi regis 28. æra Hispanica 1129. Christi 1091.

ANNO CHRISTI 1091.

IDEM de quo antea Rodericus Toletanus archiepiscopus ignotum hactenus Binio cæterisque collectoribus concilium nobis aperuit cap. 30. lib. VI. de rebus Hispanicis. Postquam enim narravit Garsiam regem Legione fuisse sepultum anno regni fratris sui Adelfonsi, non 16. ut vulgati codices habent, sed 28. æra Hispanica, non 1117. ut in E iisdem mendose legitur, sed ut corrigendum docuimus, 1129. statim hæc subjicit diligenter notenda.

Interfuit autem Renerius legatus, & Romanæ ecclesiæ cardinalis, ibidemque (hoc est, in Legionensi civitate antiquissima Hispaniæ) *celebrato concilio cum Barnardo Toletano primate multa de officiis ecclesiæ statuerunt, &* " *etiam de cætero omnes scriptores omissa littera Toletana, quam Gulfilas episcopus adinvenit, Gallicis litteris uterentur.*

" ut etiam

Hinc vero patet erasse, ut jampridem observavimus in synopsi, Hermannum Conringium cap. 3. libri de origine juris Germanici, p. 8. editionis secundæ, qui concilium illud Toletanum vocat, & anno reparatæ per Christum salutis

 1116.

1116. affigit æram Hiſpanicam cum annis æræ Chriſtianæ haud dubie confundens, præſertim cum Reherius ille, qui tum erat legatus apoſtolicæ ſedis, ab anno 1099. ad 1118. obtinuerit certo certius Romanum pontificatum, dictus Paſchalis II. A

Ejuſdem Legionenſis ſynodi mentionem reperimus apud Lucam Tudenſem diaconum, Roder. ei Ximenii æqualem pag. 101. *chronici mundi parte* IV. *Hiſpaniæ illuſtratæ, his verbis :* Rex autem Garſias cum veniret Legionem in itinere mortuus eſt : cujus funeri ambæ ſorores, Vrraca ſcilicet & Geloyra more regio occurrentes, & Renerio Romanæ eccleſiæ legato, qui poſteà papa effectus eſt, & cum B Bernardo Toletano archiepiſcopo, aliiſque comprovincialibus epiſcopis & abbatibus Legione ſynodum celebrabat, omnibus pro ejus anima Deo ſalutarem hoſtiam offerentibus, corpus ejus in eadem urbe cum proceribus ſuis ſepulturæ honorifice tradiderunt, æra MCXXIX. In prædicta vero ſynodo almi ſacerdotes de fide catholica colloquentes ſtatuerunt, ut ſecundum regulam beati Iſidori Hiſpalenſis archiepiſcopi eccleſiaſtica officia in Hiſpania regerentur. Statuerunt etiam ut ſcriptores de cætero Gallicam litteram ſcriberent, & prætermitterent Toletanam in officiis eccleſiaſticis, ut nulla eſſet diviſio inter miniſtros eccleſiæ Dei. *Alia quoque in eadem Legionenſi ſynodo tractata docebit nos ſcriptor accuratus ac diligens Ioannes Mariana hiſtoriæ Hiſpanicæ lib. x. cap. 6. hiſce verbis :* In Ricar- C di locum Reynerus Cardinalis in Hiſpaniam legatus concilio Legione habito Petrum Compoſtellanum epiſcopum loco movet, neque legibus, neque auſpicato rebus præfectum : ut Pelagius libertati, eccleſiæque reſtitueretur impetrari non potuit, agente tantum Raymundo Burgundo regis genero tunc ſuperſtite pontifici perſuaſum, ut Dalmachius Cluniacenſis monachus, eoque pontifici (Vrbano) nimirum ex eodem ordine, carus, eccleſiæ Compoſtellanæ præficeretur epiſcopus. Ab hoc cum Claromontem ad generales de bello ſacro conventus unus e multis epiſcopis abjiſſet, impetratum eſt, ut eccleſia Compoſtellana ſui juris eſſet, D ac Romanæ tantum contributa, &c. *Sed hæc ad poſteriora pertinent tempora.*

ANNO CHRISTI 1091.

a CONCILIVM BENEVENTANVM, QVO GVIBERTVS ANTIPAPA OMNESque ejus complices excommunicantur, anno domini MXCI. tempore Vrbani papæ II.

Guibertus ſive Clemens III. antipapa excommunicatur.

BERTHOLDVS Conſtantienſis de hac Synodo anno 1091. iſta ſcribit : *Vrbanus papa generalem ſynodum Beneventi collegit, & ſententiam anathematis ſuper Guibertum hæreſiarcham & omnes ejus complices ſynodali judicio confirmavit.* In hoc concilio, auctore Baronio, factum putamus quod de Vrbano papa, Petro Cavenſi abbati, E alumno monaſterii Cluniacenſis, mitræ uſum tribuente, in actis vitæ ipſius deſcribitur, apud Surium his verbis : *In ſynodo ei more ſuo capite nudo reſidenti ſanctæ memoriæ papa Vrbanus pontificalem infulam miſit,* nempe mitram, *quam utique vir domini & pro ſummi pontificis reverentia venerabiliter recepit, & officioſiſſime ſalutavit, & tamen ejuſdem ſacerdotalis mitræ uſum, etiam rogante papa, contempſit. Quod non ob aliud feciſſe creditur, niſi ut quorumdam arrogantiam humilitatis exemplo condemnaret, qui dum ſe inaniter extollunt, indebitos ſibi ſanctæ eccleſiæ honores non metuunt uſurpare.* Hæc de his ibi. Nec quidquam licuit præterea de eadem ſynodo reperire.

Petro Cavenſi uſus mitræ conceſſus.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Roma ad nos tranſmiſſi ſunt ex veteri MSS. codice exarati canones ſynodi Beneuentanæ cum præfatiuncula in hæc verba quibuſdam mendis deformata.

" ** Anno dominicæ incarnationis MXCI. indictione XIIII. V. Kal. Aprilis celebrata ſynodus Beneventi præſidente domino papa Vrbano, præſentibus epiſcopis & abbatibus, quorum numerus facile numerari non potuit. Secundo igitur die hoc capitulum editum eſt.

I.

Nullus deinceps in epiſcopum eligatur, niſi qui in ſacris ordinibus religioſe vivens inventus eſt. Sacros autem ordines dicimus diaconatum ac preſbyteratum. Hos ſiquidem ſolos primitiva lege eccleſia ...... ſuper igitur præceptum his ſolis habemus apoſtoli, ... ſubdiaconos vero, quia & ipſi altaribus adminiſtrant, opportunitate exigente concedimus, ſed rariſſime, ſi tamen ſpectatæ ſint religionis & ſcientiæ. Quod & ipſum ſine Romani pontificis, vel metropolitani licentia non fiat.

II.

Capellanos, qui contra ſtatutum numerum in eccleſiis ſine conſenſu ſui epiſcopi militaverint, & a laicis decimas ſine intermiſſione epiſcoporum obtinuerint, nos ſancti Spiritus judicio ſanctorumque apoſtolorum auctoritate ab officio & beneficio interdicimus. Acclamatum eſt ab univerſis : fiat, fiat.

III.

Nullus omnino epiſcopus tranſalpinum vel tranſmarinum, vel quemlibet alienum clericum ſine formata epiſtola & commendatione ſui epiſcopi recipere, aut in ſua eccleſia eum ordinare præſumat. Quod qui præſumpſerit, ut canonum contemptor periculum ſentiat gradus ſui.

Præceptum eſt etiam in eiſdem ſynodis die ultima.

IV.

Nullus omnino laicus poſt diem cineris & cilicii, qui caput jejunii dicitur, carnibus veſci audeat. Omnes tam clerici quam laici, tam viri quam mulieres die illo cinerem ſupra capita ſua accipiant.

A die Septuageſimæ uſque in octavas Pentecoſtes, vel a die dominici Adventus uſque in octavam Epiphaniæ matrimonia nullo modo contrahantur.

ANNO CHRISTI 1092.

" ** CONCILIVM SVESSIONENSE PRÆSIDE RAYNALDO ARCHIEPISCOPO Remenſi adverſus Roſcelinum Compendienſem, dialecticum, magiſtrum Petri Abaillardi novi Lycæi conditorem, qui in eo hæreſim ſuam circa perſonas SS. Trinitatis abjuraſſe dicitur anno 1092. ſaltem ante annum 1093. quo S. Anſelmus ad infulas Cantuarienſis in Anglia metropoleos eſt vocatus. Errant enim qui aut in annum 1094. differunt, aut etiam 1112. cum jam a tribus annis occubuiſſet S. Anſelmus.

LOCVM, concilii, præſidem, cauſam, tempus, reſque in eo peractas diſcimus, cum ex Anſelmo qui ejus bis meminit, tum ex Ivone Carnotenſi, atque ab ipſo etiam ejuſdem, ut quidam cum Othone Friſingenſi ep. & Joanne Aventino putant, diſcipulo Petro Abaillardo.

" ** EPIST.

*** *Epistola XLI. libri II. S. Anselmi.*

De Roscelino, qui Lanfrancum & Anselmum insimulabat hæreseos trinitariæ.

Domino & amico charissimo, reverendo episcopo Beluacensi Fulconi, frater Anselmus dictus abbas Becci salutem.

AVDIO (quod tamen absque dubietate credere non possum) quia Roscelinus clericus dicit in Deo tres personas, esse tres res ab invicem separatas: sicut sunt tres angeli: ita tamen ut una sit voluntas & potestas: aut Patrem & Spiritum sanctum esse incarnatum, & tres Deos vere posse dici, si usus admitteret. In qua sententia asserit venerabilis memoriæ archiepiscopum Lanfrancum fuisse, & me esse. Quapropter dictum est, concilium a venerabili Remensi archiepiscopo Raynaldo colligendum esse in proximo. Quoniam ergo puto reverentiam vestram ibi præsentem futuram: volo ut instructa sit, quid pro me respondere debeat, si ratio exegerit. Archiepiscopum quidem Lanfrancum, vita ejus multis religiosis & sapientibus viris nota, quia de eo nunquam aliquid tale sonuit, ab hoc crimine satis excusat: & absentia & mors ejus omnem de eo novam accusationem recusat. De me autem banc veram omnes homines habere volo sententiam. Sic teneo ea, quæ confitemur in symbolo cum dicimus: *Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ.* Et *credo in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ.* Et *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem*, & ea quæ sequuntur. Hæc tria Christianæ religionis principia, quæ hic proposui, sic, inquam, hæc corde credo, & ore confiteor; ut certus sim quia quicumque horum aliquid negare voluerit, & nominatim, quicumque blasphemiam, quam supra posui me audisse a Roscelino dici, pro veritate asseruerit, sive homo, sive angelus, anathema est: & confirmando dicam, quandiu in hac perstiterit pertinacia, anathema sit. Omnino enim Christianus non est. Quod si baptizatus, & inter Christianos est nutritus, nullo modo audiendus est: nec ulla ratio aut sui erroris est ab illo exigenda, aut nostræ veritatis est illi exhibenda, si mox ut ejus perfidia absque dubietate innotuerit, aut anathematizet venenum, quod proferendo evomuit, aut anathematizetur ab omnibus Catholicis, nisi resipuerit. Insipientissimum enim & infinitum est, propter unumquemque non intelligentem, quod supra firmam Petram solidissime fundatum est, quæstionum revocare dubietatem. Fides enim nostra contra impios ratione defendenda est, non contra eos, qui se Christiani nominis honore gaudere fatentur. Ab his enim viris exigendum est, ut cautionem in baptismate factam, inconcusse teneant: illis vero rationabiliter ostendendum est, quam irrationabiliter nos contemnant. Nam Christianus per fidem debet ad intellectum proficere, non per intellectum ad fidem accedere: aut si intelligere non valet, a fide recedere. Sed cum ad intellectum valet pertingere, delectatur: cum vero nequit, quod capere non potest, veneratur. Has autem nostras litteras ad prædictum concilium a vestra sanctitate portari: aut si forte non iveritis, per aliquem de vestris litterarum mitti deposco. Quæ si ratio nominis mei exegerit, in totius conventus audientia legantur: sin autem, non erit opus ut legantur. Valete.

*** *CAPUT I. LIBRI DE FIDE SIVE de incarnatione verbi ejusdem Anselmi.*

Anno Christi 1092

CVM adhuc in Becci monasterio essem abbas, præsumpta est a quodam clerico in Francia talis assertio: Si in Deo, inquit, tres personæ sunt una tantum res, & non sunt tres res unaquæque per se separatim, sicut tres angeli, aut tres animæ; ita tamen ut potentia & voluntate omnino sint idem: ergo Pater & Spiritus sanctus cum Filio est incarnatus. Quod cum ad me perlatum esset, incepi contra hunc errorem quandam epistolam, quam parte quadam edita, perficere contempsi: credens non ea opus esse, quoniam & ille, contra quem fiebat, in concilio a venerabili Remensi archiepiscopo Reynaldo collecto, errorem suum abjuraverat: & nullus videbatur, qui eum errare ignoraret: partem tamen illam, quam feceram, quidam fratres, me nesciente, transcripserunt, atque aliis legendam tradiderunt: quod idcirco dico, ut si in alicujus manus pars illa venerit, quanquam ibi nihil falsum sit, tamen tanquam imperfecta, & non exquisita relinquatur: & hic quod ibi incepi, diligentius inceptum & perfectum requiratur. Postquam enim in Anglia ad episcopatum nescio qua Dei dispositione captus & retentus sum, audivi præfatæ novitatis auctorem in sua perseverantem sententia dicere, se non ob aliud abjurasse quod dicebat, nisi quia a populo interfici timebat. Hac igitur causa quidam fratres precibus suis me coegerunt ut solverem quæstionem, qua ipse sic irretitus erat, ut nullo modo se expediri ab ea crederet, nisi aut incarnatione Dei Patris & Spiritus sancti, aut Deorum multitudine se impediret. Quod rogo ne quis putet præsumpsisse me, quasi fortitudinem fidei Christianæ, meæ existimem indigere defensionis auxilio.

*** *IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI ad Roscelinum ep. 7.*

Ivo Dei gratia Carnotensium humilis episcopus Roscelino non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

SI esses ovis centesima in deserto perdita, sed gregi jam reddita, sicut exarserat in te zelus meus quamdiu te intellexi aversum & adversum, sic requiesceret in te spiritus meus, si te cognoscerem ad doctrinam sanam conversum & reversum. Sed quia scio te post concilium Suessionense in auribus quorumdam quos mecum bene nosti, pristinam sententiam tuam clandestinis disputationibus studiosissime defendisse, & eandem quam abjuraveras, & alias non minus insanas persuadere voluisse, non potest intrare in cor meum quod adhuc fidem tuam correxeris, quod mores in melius commutaveris.

Lu. 15. Matt. 18.

Si ergo ex hac occasione te adflixit, & rebus tuis nudavit quorumdam violentorum rapax avaritia, non hoc ex se fecit injusta eorum violentia, sed justa & correctioni tuæ consulens Dei sapientia, faciens etiam per malos, quamvis nescientes, bona sua: cujus vestem scindere conabaris, rationibus humanis armata, sed [a] tamen infœcunda facundia. Cum vero multis exemplis ethici tractatoris veram constet esse sententiam:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.

Non tamen propter me timerem vel horrerem præsentiam tuam, de te sperans meliora & saluti viciniora, sed quidã cives nostri ad cognoscendam vitam alienam curiosi, [a] quamvis ad corrigendã suam desidiosi,

[a] sic loquitur ep. 107. Horatius l. 1. ep 3. [a] idem locus ep. 34. & 108. & 240. ex Aug. l. 10. confes.

ANNO CHRISTI 1092.

desidiosi; te quidem odibilem, me vero propter te suspectum haberent, & audito nomine tuo & pristina conversatione tua, more suo subito ad lapides convolarent, & lapidum aggere præfocarent. Interim igitur consulo tibi ut assumpta patientia B. Iob, quamvis longe impar, cum eo tamen dicas: Sustinebo iram Dei, quoniam merui, donec justificet causam meam. Testificor enim tibi, si conversus ingemueris, & si simplicitate fidei degere volens a vanitate carnalis sensus tui detumueris, non deerunt tibi ubera divinæ consolationis: & mater ecclesia quæ devium exasperavit paterna severitate, correctum assumet materna pietate. Restat igitur ut palinodiam scribas, & recantatis opprobriis vestem domini tui, quam publice scindebas, publice resarcias, quatinus sicut multis exemplum erroris fuisti, sic de cetero fias exemplum correctionis. Sic enim bono odore præcedente & pristinum fætorem consumente, & a nobis, & ab aliis diligi & colligi, & beneficiis poteris ampliari.

** *Petri Abayllardi epistola 21. ad Gaufredum Parisiensem episcopum.*

G. Dei gratia Parisiacæ sedis episcopo, unaque venerabili ejusdem ecclesiæ clero P. debitæ reverentiæ subjectionem sempiternam.

Relatum est nobis a quibusdam discipulorum nostrorum supervenientibus, quod * electus ille & semper inflatus catholicæ fidei hostis antiquus, cujus hæresis detestabilis tres Deos confiteri, imo & prædicare Suessionensi concilio a patribus convicta est, atque insuper exilio punita, multas in me contumelias & minas evomuerit, viso opusculo quodam nostro de fide sanctæ Trinitatis, maxime adversus hæresim præfatam, qua ipse infamis est, conscripto. Nunciatum insuper nobis est a quodam discipulo nostro, cui inde locutus est, quod vos tunc absentem expectaret, ut vobis in illo opusculo quasdam hæreses me inseruisse monstraret: & vos quoque contra me, sicut & omnes quos nititur, commoveret. Quod si ita est, ut in hoc quoque nunc ille persistat, precamur vos athletas domini, & fidei sacræ defensores, ut statuto loco & tempore convenienti me & illum convocetis, & coram catholicis & discretis viris, quos vobiscum provideatis, quid ille adversum me absentem mussitet audiantur, & debitæ correctioni subjaceat, vel ille de tanti criminis impositione, vel ego de tanta scribēdi præsumptione. Interea autem Deo gratias refero, quod summum Dei inimicum & fidei labefactorem, in fide contrarium si perfero, & pro fide qua stamus dimicare compellor; & quod numero bonorum hominum jam esse videor ex ejus infestatione, quem solis bonis semper constat esse infestum, cujus tam vita quam disciplina omnibus est manifesta. Hic contra egregium illum præconem Christi Robertum de Arbrosello contumacem ausus est epistolam confingere & contra illum magnificum ecclesiæ doctorem Anselmum Cantuariensem archiepiscopū adeoper contumelias exarsit, ut ad regis Anglici imperium ab Anglia turpiter impudens ejus contumacia sit ejecta, & vix tum cum vita evaserit. Vult eum infamiæ habere participem, ut per infamiam bonorum suam consoletur infamiam; nec nisi bonum odit, qui bonus esse non sustinet: qui ob * temperantiam arrogantiæ suæ, ab utroque regno, in quo conversatus est, tam Anglorum scilicet, quam Francorum, cum summo dedecore expulsus est, & in ipsa, cujus pudore canonicus dicitur, beati Martini ecclesia numquam ut aiunt, a canonicis verberatus morem solitum servaverit. Nomine designare quis iste sit supervacaneum duxi, quem singularis infamia infidelitatis & vitę ejus singulariter notabilem facit. Hic sicut pseudo-dialecticus, ita & pseudo-Christianus, cum in dialectica sua nullam rem partes habere æstimat, ita divinam paginam impudenter pervertit; ut eo loco, quo dicitur dominus partem piscis assi comedisse, partem hujus vocis, quæ est piscis assi, non partem rei intelligere cogatur. Ne quid igitur, si is qui in cælum os ponere consuevit, in terris insaniat; & qui dominum persequitur, membris ejus deroget; & nemini parcit, qui nec sibi parcere potest. Valete.

f electus.

*f. intemperantiam.

Eundem hæreticum pluribus exagitat Theobaldus Stampensis clericus in epistola quam ad eum scripsit conferrissimis sacrarum literarum testimoniis abundantem: extat pag. 142. tomi III. spicilegii Dacheriani hoc initio.

* *Roscelino Compendioso magistro Theobaldus Stampensis magister Oxnefordiæ non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem.*

Quoniam sacerdotum filios, &c. *quæ per otium quis legere poterit; neque enim ad res in Suessionensi concilio peractas spectant.*

** CONCILIVM REMENSE, CVIVS AVCTORITATE ROBERTVS COMES FLANDRIÆ morientiū clericorum bona occupare desiit, a Rainaldo Remorum archiepiscopo cum suffraganeis suis celebratum anno Christi MXCII. Vrbani II. papæ anno IV. Philippi regis XXXII.

R. P. Iacobus Sirmondus S. I. descripsit ex mss. codice Cartusiæ Montis Dei.

Robertus comes Flandriæ morientes clericos exheredita bat, mittens exactores qui post eorum obitum heredes & familias ab eorum domibus pellebant. Quod importabile jugum & inauditum servitutis genus clerici non valentes sustinere diutius, Vrbanum papam adeuntes ejus provoluti pedibus lacrymabilem de tyranno fecerunt querimoniam, cui pro ereptione clericorum hanc misit epistolam.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio suo Roberto totius Flandriæ strenuo militi salutem & apostolicam benedictionem.

MEMENTO, carissime fili, quantum omnipotenti Deo debeas, qui te contra voluntatem parentum tuorum de parvo magnū, de paupere divitem, de humili gloriosum principem fecit, & quod maximum est, inter sæculi principes rarum, dote literarum, scientiæ atque religionis donavit. Ejus igitur memor esto, qui te talem fecit & omnibus modis elabora, ut tantis beneficiis non inveniaris ingratus. Honora igitur eum in ecclesiis suis, & ulterius sub aliqua occasione eos qualescumque sint vexare minime pręsumas, nec eorum prædia in tuos usus post eorum exitum redigas. Nec pecuniam, seu quæcumque de patrimonio suo eis dimittunt, violenter auferas. Sed libera sit eis facultas & Deo serviendi, & res sui patrimonii cuicumque voluerint impendendi. Quod si prætendis hoc ex antiquo usu in terra tua processisse, scire debes creatorem tuum dixisse, Ego sum veritas, non autem usus vel consuetudo. Quæ ergo diximus, fili carissime, volumus & per B. apostolorum principis claves præcipimus ut observes, & super libertate clericorū te Christum honorantem honorifices: Ipse vero attestatione sui ipsius honorificantem se honorificabit. Vale data Castraneti IV. Nonas Decembris.

Robertus

ANNO CHRISTI 1092.

Robertus autem comes in malitia sua perseverans apostolicis literis obedire noluit. Sed clericos minis terrendo, bona eorum per satellites & apparitores impios diripuit violenter. Tunc Flandrenses clerici tristes & anxii interesse studentes concilio eo tempore a Raynaldo Remorum archiepiscopo Remis celebrato, epistolam a tyranno contemptam sacro repraesentant concilio, referuntque minas necnon iniurias ob eo multo tempore passas.

EPISTOLA CLERI FLANDRENSIS RAINALDO ARCHIEPISCOPO MISSA pro comite Roberto de clericorum ereptione ab ejus servitute.

Domino suo Dei gratia Rainaldo Remensi archiepiscopo, & universis episcopis in concilio considentibus clerus Flandrensis, quae domino placita sunt peragere.

Ecce iterum, pater sanctissime, compellimur consurgere ad matrem nostram sanctam videlicet Remensem, quam suppliciter exoramus, ut secundum viscera pietatis suae dignetur respicere lacrymas miseriarum nostrarum. Nunc quidem corpore absentes, pedibus tamen vestris provoluti, ac sanguineis lacrymis tam vos, quam hoc sacrum concilium per epistolam nostram interpellamus pro comite, qui nos tanquam leo conculcat & devorat, & tanquam draco serpentina astutia circumvenit. C Sed qui ambulat super aspidem & basilicum, & qui conculcat leonem & draconem, vobis sua gratia cooperante de his malis nos eripere praevalebit. Siquidem ut auditum fuerit quemlibet nostrorum infirmari, statim mittentur apparitores & carnifices comitis Roberti, qui occupent domum, & omnia quae videbantur esse aegroti, ita ut si forte velit quicquam Deo vovere, aut debita sua solvere, aut quicquam beneficii famulantibus sibi impendere, omnino non liceat. Mittuntur etiam exploratores circumquaque inquisitum utrum domus illa vel illa aliquo tempore fuerit clerici. Quod si inventum fuerit, illico juri comitis tanquam sua recipientis designatur. Quod importabile jugum, quod novum & inauditum servitutis genus sufficienter ferocitatem leonis, cujus immanitatem atque rugitum nube fallaciae contegere solet dicens se optare omnes clericos bonos esse, transitoria contemnere, tendere ad aeterna. Addens malos sacerdotes sacerdotes non esse, ac si homo peccator non esset homo. Nam si peccator homo homo non esset, nequaquam dominus Iesus hominem redemisset. In tantum autem terror illius excrevit, ut pastorum nostrorum ora obstruxerit. Ipsi vero videant quid summo pastori respondeant, qui pro ovibus suis periculo se non opponunt. Non solum autē adversum nos nimis immane agit: sed & contra jura caelestia in vestras cathedras persevit, dum clerum vestrum suis coartat legibus, & vestras quasi disponit ecclesias. Sicque fit ut quamvis non habeat potestatem solvendi, habeat tamen potestatem ligandi, capiendi, spoliandi. Unde necesse habemus, sanctissimi patres, ad vos confugere. Vos quoque manus armate, & linguas vestras insuperabili gladio Spiritus sancti, si dignum judicaveritis, quia etsi nunc afflicti sumus atque despecti, sumus tamen de grege vestro & de corpore vestro, nec in posterum erubescetis tales ad vestras sedes pertinere, quale vos cogit saecularis potentia esse. Conventus quidem est ab episcopo nostro, ab abbatibus nostris, ab episcopi metropolitani praesentia, nuperri-

A me a literis domini papae Urbani, in quibus praecepit ei per claves B. Petri ne ulterius vexaret clericos, & praetenderet in excusationem hoc esse more patriae suae. Convicit autem eum ideo domnus papa verbis domini dicentis, Ego sum veritas, non autem usus vel consuetudo. Quibus omnibus contemptis ad callida conversus argumenta, cum revera crudeliter vexet clericos, dicit tamen se clericos non vexare.

Universo autem concilio condolente & acclamante, praecepit Rainaldus beatae memoriae archiepiscopus Arnulfo S. Audomari praeposito, & Ioanni abbati S. Bertini, & Girardo abbati de Ham, & Bernardo Uvaranensium praeposito, ut cum auctoritate sancti concilii B *ipsum comitem Robertum convenirent, qui eo tempore privatam ducebat vitam, commorans in claustro S. Bertini causa continentiae & quadragesimalis supplicationis: quatinus usque ad dominicam palmarū invasa restitueret, aut gladio anathematis percussus sciret totam terram suam divino privatam officio. Quod metuens satisfecit omnia quae fecerat, ut nullus successorum illius hanc iniquitatem resuscitare ausus fuerit. Quod factum est anno domini* MXCII. *in quo obiit, & sepultus est in* [c] *Casel.*

[c] In castello Morinorū.

** CONCILIUM STAMPENSE, PRAESIDE RICHERIO ARCHIEPISCOPO cum suffraganeis suis adversus ordinationem Ivonis ep. Carnotensis, Christi anno 1092.

ANNO CHRISTI 1092.

Quid & a quibus attentatum sit in hoc concilio docet Ivo Carnotensis ep. 12. ad Urbanum papam magni ab eo tempore in Gallia nominis episcopus.

Reverendissimo patri patrum Urbano, fidelissimus ejus filius Ivo Carnotensium dictus episcopus non deficere in tribulationibus.

[a] Ab Urbano enim Romę fuit consecrat. episcopus.

Quoniam per sacram manus vestrae impositionem, me de stercore erectum divina prouidentia suae messis ordinavit operarium: in ipsa Dei agricultura exercenda quantum valeo, me moveo, sed D tamquam formicino gressu incedens, praepediente imbecillitate mea, non quantum volo promoveo: in erogando verbi semine, curam, prout divina gratia subministrat, adhibeo. Sed quia messis multa est, & ab inimico homine [b] multum zizaniorum prius seminatum vel superseminatum est, paucos fructus ex meo labore capere me sentio. Timens igitur triticum eradicare cum lolio, & tanquam de discretione prudentis agricolae mihi blandiens multa tolero, multa dissimulo. Sed rursus, utrum hoc sit virtus discretionis, [c] vel vitium remissionis sub specie virtutis occurrentis, non satis acute distinguo. In qua mentis anxietate, cum divinum a me studiosius imploretur auxilium, insufficientiae meę necessarium ac debitum a vestra paternitate pię orationis imploro suffragium. E Neque enim aliqua ratione hoc onus subire voluissem, nisi vestra praemonuisset sanctitas: nisi ut idipsum subirem vestra perfecisset auctoritas. Paterne igitur filio uteri vestri consulite, paterne succurrite: ut si quid per me divina manus dignata fuerit operari, non meae parvitati, sed vestrae post Deum ascribatur sanctitati. Multa enim inordinata fieri video in domo Dei quae me torquent maxime quod apud nos qui altari non serviunt, de altari vivunt. A quo sacrilegio, cum eos absterrere vel [a] monendo, increpando, excommunicando; altaria a me redimere volunt sub nomine personae, si-

[b] *Math.* 13. *Luc.* 3. Videtur autē subintelligere Gaufridum de quo ep. 1. & 2. cujus crimina designat ep 8.

[c] *al.* an vitiū

[a] *al.* altario

1. *Cor.* 9.

b *al.* ab antecessoribus. spectant [illegible] concilii Arvernēsis relata in cap 9 e- [illegible] can 1. q. 3.

ANNO CHRISTI 1092.

a *al.* ab antecessorib. spectant verba concilii Arvernensis relata in cap. quæsitum. cau. 1. q. 3.

b Richerius ex ep. 2. & 8.

c *al.* sacum.

d Ex episcopū dicit ep. 49.

cut a [a] prædecessoribus meis ex prava consuetudine redemerunt. In quo maxime indigeo consilio vestro, si id tolerabile vobis videtur, vel auxilio, si intolerabile judicatur. Cetera quidem tolerabilia vel corrigibilia mihi in parochia nostra videntur, si hoc consilio vestro & auxilio ad ordinem redigi cogeretur. De cetero notum facio beatitudini vestræ, quod Senonensis archiepiscopus [b] consilio Parisiensis episcopi infatuatus, adhibito [c] sibi eodem Parisiensi episcopo, & duobus aliis non dissimilis vecordiæ, Meldensi & Trecassino, hoc anno Stampis de ordinatione quam a vobis acceperam, me inordinate satis accusant, dicens me in majestatem regiam offendisse, qui a sede apostolica consecrationem præsumpseram accepisse. Cum itaque conarentur Gaufridum depositum [d] contra decretum vestrum in statum pristinum reformare, & in me depositionis sententiam proferre, sedem apostolicam appellavi, & decretis apostolicis, quamvis ea non nisi in futurum timerent, a sua præsumptione revocavi: appellationem tamen nec prosequi taxaverunt, nec plenam pacem mecum habere voluerunt. Vnde necessarium mihi videtur, ut literas communes tam archiepiscopo, quam suffraganeis mittatis, quatinus aut plenam mecum pacem habeant, aut præsentiam vestram, rationem inde reddituri, mecum adeant. Suggero etiam paternitati vestræ, ut partibus nostris ordinetis aliquem legatum, virum boni testimonii, qui non sua quærat, sed quæ Iesu Christi. Necessarius enim esset ecclesiæ Dei, in qua quilibet quodlibet audet, & quod audet facit, & quod facit impunitum transit, adversa an prospera erga vos sint. Speciali filio vestro mandate, quatinus quantum Deus donaverit, orare studeamus: ut si prospera sunt firmentur, si vero adversa pellantur. Si venerit ad vos quidam propter infamiam de ecclesia nostra pulsus, rogo ne de eo quicquam statuatur, donec a vobis causa ejus plenius audiatur. Bene valeat sanctitas vestra.

ANNO CHRISTI 1092.

** CONCILIVM PARISIENSE IN QVO CONFIRMATA SVNT BONA ABBATIÆ S. Cornelii Compendiensis anno Christi 1092.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis: Philippus Dei providentia Francorum rex piissimus.

QVONIAM divina bonitate sancta Compendiensis ecclesia ab imperatore Carolo, & nostris antecessoribus, pia devotione fundata, a sancto Ioanne summo pontifice sacrata, privilegiis atque excommunicationibus ita nobilitata extit ac præmunita, ut nullus sine anathematis incursione, ac tremendi judicis offensione possit violentiam inferre, vel dominationem exercere per omnem terram, quam præfatus antecessor noster Carolus, vel successores ejus, eidem sancto loco contulerunt, & de jure proprio in jus ejusdem ecclesiæ transposuerunt: idcirco nos tam devota sollicitudine antecessorum nostrorum ad ampliandam & nobilitandam eamdem ecclesiam provocati, notum fieri volumus universis ecclesiæ fidelibus tam futuris, quam præsentibus, quod canonici prædictæ sanctæ Compendiensis ecclesiæ nostram adierunt præsentiam, postulantes, ut pro remedio animæ nostræ, atque antecessorum nostrorum, concederemus eidem ecclesiæ quod pater noster Henricus antea dederat, videlicet advocationem & viaturam de Longolio usque ad medium fluminis Ysaræ, viaturam de Sacejo, viaturam de terra quam habet prædicta ecclesia in Gellis, & donum quod Robertus rex de tota sylva lotia ad ædificationem ecclesiæ, domorumque suarum, atque ignis alimenta fecerat. Et ut nullus de eorum porcis vel pecoribus, prædictam sylvam frequentantibus, aliquam consuetudinem vel exactionem exigere præsumat.

ANNO CHRISTI 1092.

Ecclesiam quoque in fisco regio apud Compendium in honore sancti Germani dicatam, quam prælibatæ sanctæ Compendiensi ecclesiæ Carolus pius cum duobus mansis dedit ecclesiam quoque sancti Clementis quam isdem pius rex pro remedio animæ suæ, ac dilectæ conjugis suæ Frederunæ fundavit, & capitulo majoris ecclesiæ disponendam ac providendam libere tradidit.

Et a confluentibus similiter aquis contra villam Clarisium usque contra ecclesiam de Gellis flumen cumutrisque ripis, & piscatoria, & navium transitu, & ubicumque retia extra fluvium trahenda fuerint, sive crescat aqua, sive decrescat: & ut ibi nullus piscationis vel venationis opus absque licentia fratrum exercere præsumat. Et si bestia aliqua fugiens absque venatoribus ibi devenerit, ad mensam fratrum deferatur, sicut prædictus pius rex Carolus eis concessit.

Quorum petitionem in omnibus memoratis libenter suscepimus. Et ut ea firmius amodo prædicta ecclesia possideat, præsentem paginam sigillo regiæ majestatis insigniri, & in pervasores harum rerum, quas enumeravimus excommunicationem fieri ab episcopis, qui tunc Parisius congregati erant, præcipimus: scilicet Manasedo Remensi archiepiscopo, Richardo Bituricensi archiepiscopo, Rogero Catalaunensi episcopo, Elinando Laudunensi episcopo, Ratbodo Noviomensi episcopo, Vvidone Belvacensi episcopo. Item Vvidone Ambianensi episcopo, Goifrido Parisiensi episcopo, Vvaltero Meldensi episcopo, Vvaltero Tricassino episcopo, & Goifrido Autissiodorensi episcopo. Si quis hanc nostram confirmationis paginam violare, & sanctam Compendiensem ecclesiam super his omnibus inquietare præsumpserit, iram summi judicis incurrat, & coactus regi centum libras auri persolvat.

P
Sign. Philip. gloriosi P---Y---S Francorum regis.
L'

Ego Gaufridus archicancellarius relegi atque subscripsi. Actum Parisiis anno dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo secundo.

ANNO CHRISTI 1093.

a CONCILIVM TROIANVM. QVOD BINIVS ALIIQVE MINVS COMMODE appellant II. pro diversis ecclesiæ necessitatibus celebratum, anno domini MXCIII. tempore Vrbani papæ II.

Acta concilii.

DE hac synodo, ista Bertholdus: *Dominus papa Vrbanus generalem synodum centum pene episcoporum in quadragesima ex diversis provinciis in Apulia congregavit, & diversis ecclesiarum necessitatibus synodali provisione competenter succurrere curavit.* Hanc synodum Troiæ celebratam esse testatur Romualdus Salernitanus archiepiscopus in suo chronico.

ADDITIO

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Ad annum 1089. paullo ante docuimus frustra à Baronio, Binio, aliisque collocatam fuisse Trojanam synodum hac nostra anteriorem. Quare ad hanc pertinent decreta de conjugiis intra lineam consanguinitatis dissolvendis. Et sane in MSS. codicibus res aperte deciditur hisce verbis.

"** Anno dominicæ incarnationis MXCIII. V. Idus Martii convenit Troiæ in Apulia concilium episcoporum fere LXXV. abbatum XII.

Secunda primaque die, cum de quibusdam intra consanguinitatis lineam copulatis actum fuisset, tam de consequentibus hominibus, hoc super eis capitulum promulgatum est.

I.

Archiepiscopi quorum & episcopi diœcesani sunt, eos usque in penitus terna advocatione conveniant. Tunc si duo viri vel tres consanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipsi forte confessi fuerint, conjugia dissolvantur: Si vero neutrum contigerit, episcopi omnes per baptismum Christi, per fidem Christi, per Christi judicium in vera obedientia obtestentur quatenus palam faciant, utrum se sicut fama est consanguineos recognoscant: Si negaverint, sibi ipsis relinquendi sunt; ita tamen ut si aliud in conscientia habeant, se a liminibus ecclesiæ, a corpore & sanguine domini, a fidelium communione noverint segregatos, atque infames infectos, donec ab incesti facinore desinant: Si se judicio episcoporum segregaverint, quia juvenes sunt, alia matrimonia contrahere prohibeantur.

II.

Si quis treviam Dei fregerit, usque tertio ad satisfactionem ab episcopo moneatur. Quod si nec tertio satisfacere consenserit, episcopus vel cum metropolitani consilio duobus aut uno vicinorum episcoporum in rebellem anathematis sententiam dictet, & per scripturam episcopis denunciet. Sic excommunicatum episcoporum nullus in communionem suscipiat, immo scriptura suscepta, sententiam quisque confirmet. Si quis aliter præsumpserit ordinis sui periculo quisque confirmet. Si quis aliter præsumpserit, ordinis sui periculo subjacebit. Responsum est ab omnibus: fiat, fiat. Hæc MSS. codices.

ANNO CHRISTI 1093.

"** *Conventus omnium episcoporum Angliæ pridie Nonas Decembris, anno domini 1093. ad consecrandum Anselmum archiepiscopum Cantuariensem. In quo differentia metropolitani & primatis absolvitur.*

Matth. Paris in anno 93. Edmerum ...

EODEM anno convenientibus totius Angliæ episcopis, inter quos Thomas Eboracensis archiepiscopus erat, a quo Anselmus Cantuariensis electus consecratur antistes, pridie Nonas Decembris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem, Vvilkelinus Vuintoniensis episcopus, ecclesiastico more, electionem scriptam legeret, Thomas archiepiscopus Eboracensis questus est, scriptum rite non esse factum. Nam cum diceretur, *Fratres episcopi mei, vobis est cognitum, quantum temporis elapsum est, ex quo sancta Dorobernensis ecclesia totius Britanniæ metropolitana, pastore caruerit*; respondit Thomas & dixit, *Si totius Britanniæ ecclesia Dorobernensis metropolitana est, ecclesia Eboracensis, quæ metropolitana esse scitur, metropolitana non est: & quidem ecclesiam Cantuariensem primatem esse scimus, non metropolitanam.* Quibus verbis sanæ rationi consentire perceptis, immutato scripto, pro

A totius Britanniæ ecclesia metropolitana; totius Britanniæ primas scriptum est: & controversia tota curavit. Itaque consecravit illum ut primatem totius Britanniæ.

CONCILIVM ROCHINGHAMIÆ, QVINTO IDVS MARTII ANNO DOMINI MXCIV. ANNO CHRISTI 1094.

regia sanctione indictum; in quo ferme totius regni nobilitas (præter episcopos & clerum) convenitur ad ventilationem hujus quæstionis; videlicet utrum salva reverentia & obedientia sedis apostolicæ, posset (archiepiscopus Anselmus) fidem terreno regi servare, an non?

FIT itaque conventus omnium, dominico die, Eadmerus p. 26.
B in ecclesia, quæ est in ipso castro sita, ab hora prima, rege & suis secretius in Anselmum consilia sua studiose texentibus. Anselmus autem episcopis, abbatibus & principibus ad se a regio secreto vocatis, eos & assistentem monachorum, clericorum, laicorum numerosam multitudinem hac voce alloquitur. *Fratres mei, filii ecclesiæ Dei, omnes dico, qui hic congregati estis, in nomine domini, precor attendite, & causæ propter quam ventilandam adunati estis, pro viribus opem vestri consilii ferte: Quæ autem ipsa causa sit brevi, qui nondum pleniter audistis, si placet, audite. Verba quædam orta sunt inter dominum nostrum regem & me, quæ quandam videntur dissensionem generare: Nam cum nuper licentiam adeundi*
C *Vrbanum sedis apostolicæ præsulem juxta morem antecessorum meorum, pro pallii mei adeptione, ab eo postulassem; dixit se Vrbanum ipsum pro papa necdum suscepisse, & ideo nolle me ad eum illius rei gratia properare. Quinetiam ait, si eundem Vrbanum aut quemlibet alium sine mea electione, & auctoritate, in regno meo pro papa suscipis, aut susceptum tenes, contra fidem quam mihi debes facis, nec in hoc me minus offendis, quam si coronam meam mihi tollere conareris: Vnde scias in regno meo nullum te participium habiturum, si non apertis assertionibus probavero te omnis obedientiæ subjectionem Vrbano, de quo agitur, pro voto meo negaturum. Quod ego audiens, admiratus sum: Siquidem abbas eram, ut nostis, in alio regno, per misericordiam Dei conversatus ad omnes sine que-*
D *rela: Nulla vero spe vel desiderio pontificatus; sed quibusdam rationabilibus causis quas nullatenus omittere poteram, in hanc terram sum venire coactus. Ipso autem rege infirmato omnes qui tunc aderatis, ei ut matri suæ & vestræ, scilicet ecclesiæ Cantuariensi, per institutionem pontificis ante mortem suam, consuleret, pro voto consuluistis. Quid dicam? suscepto consilio placuit illi & vobis in hoc opus eligere me. Objeci plurima, subducere me præsulatui gestiens; nec adquievistis. Professus sum inter alia me hunc de quo nunc querela ista conseritur, Vrbanum pro apostolico suscepisse, meque ab ejus subjectione quoad viveret, vel ad horam discedere nolle; & qui ad hoc tunc temporis mihi contradiceret, nemo fuit; sed quid? rapuistis me*
E *& coegistis onus omnium suscipere, qui corporis imbecillitate defessus meipsum vix poteram ferre. In quo facto putabatis forsan mihi ad votum servire: sed quantum illud desideraverim, quam gratum habuerim, quantum in illo delectatus sim, dicere in præsenti quidem cum nihil prosit, supervacaneum æstimo. Verum ne quis in hac re conscientiam meam nesciens scandalizetur in me, fateor, verum dico, quia salva reverentia voluntatis Dei maluissem illa die, si optio mihi daretur, in ardentem rogum comburendus præcipitari, quam archiepiscopatus dignitate sublimari. Attamen videns importunam voluntatem vestram, credidi me vobis, & suscepi onus quod imposuistis, confisus*

ANNO CHRISTI 1094.

fisus spe auxilii vestri, quod polliciti estis. Nunc ergo ecce tempus adest quo sese causa obtulit, ut onus meum consilii vestri manu levetis. Pro cujus consilii adeptione petivi inducias ab eo die, quo mihi præfata verba dicta sunt, in hunc diem quatenus in unum conveniretis, communi consilio investigaremus, utrumnam possim salva fidelitate regis servare obedientiam apostolicæ sedis. Petivi inquam inducias & accepi, & ecce gratia Dei adest. Omnes itaque, sed vos præcipue fratres & coepiscopi mei, precor & moneo, quatenus istis diligenter inspectis studiosius, sicut vos decet, quo inniti queam, mihi consilium detis; Ita ut, & contra obedientiam papæ nihil agam, & fidem quam domino regi debeo non offendam. Grave siquidem mihi est vicarium beati Petri contemnendo abnegare; Grave fidem quam regi me secundum Deum servaturum promisi, violare; Grave nihilominus, quod dicitur impossibile mihi fore, unum horum, non violato altero, custodire. Ad hæc episcopi responderunt, *Consilium quod a nobis petis penes te est, quem prudentem in Deo ac bonitatis amatorem esse cognoscimus, & ob hoc in tam profunda re consilio nostro non eges; Verum si remota omni alia occasione, simpliciter ad voluntatem domini nostri regis consilii tui summam transferre velles, prompta tibi voluntate, ut nobis ipsis consuleremus. Attamen si jubes, verba tua ipsi domino nostro referemus, & cum audierimus quid inde sentiat, dicemus tibi.* Annuit ipse, & fecerunt ut dixerant. Præcepit itaque rex ut omnia in crastinum, quia dies dominica erat, differrentur; Et Anselmus ad hospitium suũ, curiam mane repetiturus, reverteretur. Factum est ita, & mane juxta condictum reversi sumus. Itaque Anselmus in medio procerum & conglobatæ multitudinis sedens, ita orsus est: *Si juxta quod a vobis, domini fratres, hesterno die consilium die præsenti causa petivi, vel nunc dare velletis, acciperem*; At illi, *quod heri respondimus, modo respondemus*; scilicet, *si pure ad voluntatem domini regis consilii tui summam transferre volueris, promptum, & quod in nobis ipsis utile didicimus, a nobis consilium certum habebis: Si autem secundum Deum, quod ullatenus voluntati regis obviare possit, consilium a nobis exspectas, frustra niteris; quia in hujusmodi nunquam tibi nos adminiculari videbis.* Quibus dictis conticuerunt, & capita sua, quasi ad ea quæ ipse illaturus erat, demiserunt. Tunc pater Anselmus erectis in altum luminibus, vivido vultu, reverenda voce ista loquutus est, *Cum nos qui Christianæ plebis pastores, & vos qui populorum principes vocamini, consilium mihi principi vestro, non nisi ad unius hominis voluntatem dare vultis; Ego ad summum pastorem, & principem omnium, Ego ad magni consilii angelum curram, & in meo, immo in suo & ecclesiæ suæ negotio, consilium, quod sequar, ab eo accipiam. Dicit beatissimo apostolorum Petro*, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram erit & in cælis ligatum, & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis. *Communiter etiam apostolis omnibus*, Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit; Et qui tangit vos, sicut qui tangit pupillam oculi mei. *Hæc sicut principaliter beato Petro, & in ipso cæteris apostolis dicta accipimus, Ita principaliter vicario beati Petri, & per ipsum cæteris episcopis, qui vices agunt apostolorum, eadem dicta tenemus; non cuilibet imperatori, non alicui regi, non duci, non comiti. In quo tamen terrenis principibus subdi administrare debeamus, docet & instruit idem ipse magni consilii angelus, dicens*: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Hæc verba, hæc consilia Dei sunt; Hæc approbo, hæc suscipio, hæc nulla ratione exibo. Quare cuncti noveritis in communi, quod in his quæ Dei sunt vicario beati Petri obedientiam, & in his quæ terrenæ domini mei regis dignitati jure competunt, & fidele consilium, & auxilium pro sensus mei capacitate impendam.* Finierat pater in istis; omnes igitur assidentes oppido turbati, cum festinatione & magno tumultu surrexerunt, turbationem suam confusis vocibus exprimentes; ut eos illum esse reum mortis una clamare putares. Conversique ad illum, cum jurgio, *Scias*, inquiunt, *nos hæc verba tua minime domino nostro tua vice portaturos.* Quibus dictis ad regem reversi sunt. Quia ergo nemo cui verba sua regi deferenda tuto committeret, cum Anselmo remansit, ipsemet ad regem ingrediens, quæ dixerat viva voce innotuit, illicoque reversus est. Ad quæ rex vehementer iratus, cum episcopis atque principibus, intentissime quærere cœpit, quid dictis ejus objicere possit, nec invenit. Scandalizati ergo inter se, ab invicem sunt in partes divisi; & hic duo, ibi tres, illic quatuor in unum consiliabantur, studiosissime disquirentes si quo modo possent aliquod responsum contra hæc componere, quod & regiam animositatem deliniret, & prælibatas sententias Dei, adversa fronte non impugnaret. Solus inter hæc Anselmus sedebat tantum in innocentia cordis sui, & in misericordia domini Dei fiduciam habens. Adversariis vero ejus conciliabula sua in longum protelantibus, ipse ad parietem se reclinans leni somno quiescebat: Facta itaque longa mora redeunt episcopi cum nonnullis principibus a rege, hæc viro dicentes: *Vult dominus noster rex, omissis aliis verbis, a te sub celeritate sententiam audire, de his videlicet quæ inter illum & te dicta fuerunt apud Ilingeham; unde petisti inducias in hunc diem respondendi. Res nota est, & expositione non indiget; Verumtamen noveris totum regnum conqueri adversum te, quod nostro communi domino conaris decus imperii sui, coronam auferre; Quicumque enim regiæ dignitatis ei consuetudines tollit, coronam simul & regnum tollit. Vnum quippe sine alio decenter haberi non posse probamus. Sed recogita, rogamus te, & Vrbani illius, qui offenso domino rege nil tibi prodesse, nec ipso pacato tibi quicquam valet obesse, obedientiam abjice, subjectionis jugum excute, & liber ut archiepiscopum Cantuariensem decet, in cunctis actibus tuis voluntatem domini regis, & jussionem expecta: necne, quod secus egisti culpam agnosce, ac ut tibi ignoscat voto illius in omni quod a te inde petierit, sapientis more concurre, quatenus inimici tui qui casibus tuis nunc insultant, visa dignitatis tuæ sublevatione erubescant. Hæc, inquam, hæc rogamus, hæc consulimus, hæc tibi tuisque necessaria esse dicimus, & confirmamus.* Respondit: *Quæ dicitis audio, sed, ut ad talia taceam, abnegare obedientiam domini papæ nullatenus volo. Iam dies declinat in vesperam. Differatur si placet in crastinum causa ista quo tractans mecum, respondeam quod Deus inspirare dignabitur.* Suspicati ergo illum, aut quid diceret ultra nescire, aut metu addictum jam statim cœpto desistere. Reversi ad regem persuaserunt inducias nulla ratione dandas; sed causa recenti examinatione discussa, supremam, si suis adquiescere consiliis nollet, in eum mox judicii sententiam invehi juberet.

CON-

ANNO CHRISTI 1094.

CONCILIVM CONSTANTIENSE PRO REFORMANDA DISCIPLINA ECCLESIÆ celebratum anno Domini MXCIV. tempore Vrbani papæ II.

ACTA synodalia hujus synody a Bertholdo harum rerum inspectore describũtur istis verbis: *Gebehardus Constantiensis ecclesiæ episcopus magnam synodum Constantiæ in hebdomada majore ante pascha cum abbatibus & clericis innumerabilibus, & cum prædictis ducibus, & reliquis Alemanniæ principibus canonice celebravit: ibique multa quæ corrigenda erant correxit. Ibi etiam incontinentiam presbyterorum ac violentiam simoniacorum adeo prohibuit, ut etiam populum ab eorum officio sub banno prohibuisset, si ipsi in tali facinore positi contra fas & jus ministrare præsumpsissent.*

Statuit etiam iuxta statuta sanctorum patrum, ut ieiunium Martii in prima hebdomada quadragesimæ, & ieiunium Iunii in hebdomada pentecostes semper celebretur.

Item statuit, ut tam in hebdomada pentecostes, quam in hebdomada paschali tres tantum dies festivi celebrarentur. Nam usque ad illud tempus Constantiensis episcopatus morem comprovincialium non est secutus, videlicet integram septimanam in pascha, & unam tantum diem in pentecoste observando, quamvis utraque septimana eiusdem observationis esse debuerint, & quamvis alii episcopatus pene omnes prædictam constitutionem iam ab antiquo tenuerint. Hæc, inquam, ipse in proprio episcopatu, & ex episcopali auctoritate, & ex apostolica legatione canonice potuit instituere. Nam legatus fuit sedis apostolicæ per totam Teutonicam terram usquequaque.

Querimonia Praxedis reginæ, quæ dudum ad Vvelphonem ducem Italiæ a marito suo Henrico rege discessit, ad synodum Constantiensem pervenit; quæ se tantas, tamque inauditas fornicationum spurcitias, & a tantis passam fuisse conquesta est, ut etiam apud inimicos fugam suam facillime excusaret, omnesque catholicos ad compassionem tantarum iniuriarum sibi conciliaret. Ibidem pertractatam controversiam Sigefridi abbatis enarrat.

** CONCILIVM REMENSE CVI INTERFVERVNT ARCHIEPISCOPI RAYnaldus Remensis, & Richerius Senonensis, anno Christi MXCIV. die xv. Kal. Octobris, ut colligi potest ex epistola Raynaldi ejusdem ad Robertum Flandriæ comitem supra pag. 470.

DE eo concilio Clarius, seu quis alius monachus O B. in chronico S. Petri Vivi p.748. Tomi II. spicilegii Dacheriani hæc habet postquam præmisit anno MXCII. Philippum regem dimisisse uxorem suam nobilissimam (Bertam Hollandicam) de qua habuit filium suum Ludovicum, & accepisse Bertradam (de Monte-forti) quę reliquerat Fulconem Andegavensem comitem maritum suum. Hinc enim orta seges infinitorum malorum usque ad annum sequentis sæculi quintum.

Anno MXCIV. *inquit Clarius*, congregavit Philippus rex archiepiscopos & episcopos regni sui in Remensi urbe, & obtinuit ab archiepiscopo Richerio magnis precibus, ut Remis ad concilium non dedignaretur ire, ostendens Raynaldum Remensem archiepiscopum podagrico dolore contractum non posse progredi de sua sede: & perrexit Richerius archiepiscopus Remis, & susceptus est cum maximo honore a Raynaldo archiepiscopo & universo clero ecclesiæ Remensis: & sedit in concilio in nullo inferior Remensi archiepiscopo, sed penitus

A par & æqualis, utpote qui non per aliquod debitum illuc perrexerat, sed per dilectionem & orationem regis. Eodem anno, *subdit idem monachus.* obiit Berta regina, quæ a rege Philippo prius fuerat derelicta, ipso rege adhuc tenente Bertradam quam huic superduxerat, reclamante justitia.

Huicce concilio non interfuit Ivo Carnotensis episcopus, cujus extat epistola 35. ad Richerium Senonensem ceterosque coepiscopos in Remensi urbe congregatos, a nobis non prætermittenda.

"** *Richerio Dei gratia sanctæ matris ecclesiæ Senonensis archiepiscopo, Ivo ecclesiæ Carnotensis servus* B *obedientiam secundum constitutiones patrum, & ceteris coepiscopis in urbe Remensi congregatis, fraternæ dilectionis obsequium.*

Si divinæ legis fuissetis memores, cujus debetis esse doctores atque tutores, non contra sanctorum Patrum instituta me invitassetis ad concilium, præsertim cujus facinus " ignoratis aut flagitium. Primo, quia invitaverunt me quidam episcopi non comprovinciales mei, qui sine auctoritate apostolica mei judices esse non debent: cum peregrina judicia nullius esse momenti decretorum pariter & canonum generali sanctione decernat auctoritas. Secundo, quia admonitione metropolitani mei protrahere nitimini causam meam extra provinciam. Quod cum multis sanctionibus sanctorum Patrum C præcisum sit, unam ex multis B. Stephani papæ & martyris producam ad medium, quæ tanquam gladius biceps utriusque intentionem reverberet, invitantis scilicet & accusantis. Dicit enim B. papa: Vltra provinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra provinciam audiatur & a comprovincialibus terminetur, nisi ad apostolicam sedem fuerit tantum appellatum. Et, neganda est accusantibus licentia criminandi, priusquam se crimine quo premuntur, exuerint. Postremo quia non de veritatis tramite, sed de odii fomite mea procedit accusatio, apostolicam sedem appello. Quod omnibus in crimine pulsatis apostolica concedit auctoritas, ut per se aut per vicarios suos loco & D tempore, quod mihi præscripserit, causam meam discutiat, & cum peroratum fuerit, legitimam sententiam proferri præcipiat. Neque hoc bene mihi conscius causa vitandi judicii facio, cum manifesta & brevis sit mea purgatio de crimine perjurii, qui nulli hodie viventium aliquando juramentum feci. Sed nolo esse exemplum ceteris recedendo ab ordine: neque sanum est consilium pro incerto commodo vel nullo certis periculis me opponere. Conductum enim a domino meo rege quæsivi, nec habere potui. Quantum vero ex intentatis minis intelligo, non liceret mihi in conventu vestro impune dicere veritatem, qui pro jam dicta veritate & apostolicæ sedis obedientia tantam sentio severitatem, ut perjurium arguar incurrisse & majestatem regiam minuisse. E Quod ut pace vestra dicam, rectius in eos retorqueri potest, qui vulnus fomentis incurabile tanquam pii medici cauteriis competentibus dissimulant urere, vel medicinali ferro præcidere. In qua sententia si mecum firmiter fuissetis, jam ægrotum nostrum ad sanitatem perduxissetis. Quod quamdiu differtis, videte si fidelitatem quam debetis pleniter exhibetis, si officii vestri munus expletis. Faciat dominus rex adversum parvitatẽ meam quantũ Deo permittente libuerit & licuerit: includat, excludat, proscribat, inspirante Dei gratia & prosequente decrevi pati pro lege Dei mei, nec ulla ratione cogente volo ei consentaneus in culpa esse, qui nolo consors esse in pœna. Angelus magni consilii & spiritus fortitudinis sit vobiscum, ut recta sapiatis & recta faciatis. Valete.

Marginal notes: " deest haud dubie in editis particula negans. — Causa 3. q. 1. c. peregrina & seqq. — ep. 2. — Causa 1. q. 11. c 3. — Vide ep. ejusdẽ 28. — " Philippũ regem.

ANNO CHRISTI 1094.

"** CONCILIVM BRIVATENSE, PRÆSIDE HVGONE ARCHIEPISCOPO Lugdunensi & Romanæ sedis vicario, assidentibus ei Auxitano & Narbonensi archiepiscopis cum multis diversarum Provinciarum episcopis & abbatibus anno MXCIV.

Illius concilii memoriam servarunt Majoris Monasterii prope Turones tabulæ MSS. in quibus hæc leguntur.

Eo itaque tempore Brivatis quodam assidente concilio, fratribus nostris illic delegatis, domno Bernardo priore, Hilgodo Suessorum episcopo, & Andrea fratre ejus, & Iacobo medico, causa nostra secundum superiores excursus ventilata est, & diligenter enucleata, sanaque & irreprehensibilis reperta est, & ab omnibus approbata præsente illo, de quo conquesti sumus, Rodulpho Turonensi archiepiscopo & factoribus ejus, qui pudore ipso in facie notabantur, quod unde nos obligasse putaverant, obligatiores ipsi & reprehensibiliores judicabantur. Multæ denique diversorum graduum & dignitatum assistentes personæ, a quibus excommunicati aut suspecti illorum derogatione habebamur, suo se errasse judicio, & peccasse adversus nos fatebantur, & in majorem solito gratiam venerationemque nos suscipientes, etiam scriptis suis ubicumque congruum videbatur directis satisfecerunt de nobis eis qui non aderant, nullatenus nos esse excommunicatos, aut excommunicatione dignos. Huic synodali definitioni præfuit dominus Hugo Romanæ sedis vicarius, idem ipse primas Galliarum, & Lugdunensis metropolitanus, assidentibus ei Auxiensi & Narbonensi archiepiscopis cum multis diversarum provinciarum episcopis & abbatibus. Sed crudelium & insidiantium nobis obstinata & inveterata obturatio tot sapientum incantatorum molliri non potuit consilio, nec diverti ab odio cui semel conglutinata & confederata fuerat perversæ mentis affectio.

"** *Indidem quoque notum nobis extitit DOLENSE COLLOQVIVM habitum circa eadem tempora coram Hugone eodem, & Amato archiepiscopo Burdegalensi.*

DENIQVE Dolensi colloquio, quod eo tempore habitum est coram primatibus & legatis S. R. E. domno videlicet Hugone, & domno Amato, de quibus prædiximus, præsentibus quoque Cenomanensi & Pictavensi præsulibus, multisque aliis episcopis & abbatibus: assistente etiam domno abbate nostro BERNARDO, & de congregatione nostra quamplurimis fratribus, causis utrunque replicatis repertum est & publico conventu divulgatum, RODVLFVM archiepiscopum Turonensem, qui in facie cum clero suo aderat ante illam male ab eo super nos illatam sententiam, a domno Amato esse excommunicatum clarescentibus & propositis culpis, de quibus se excusare, si voluit, non potuit. *Verum hoc colloquium posterius fuisse videtur Eduensi quod modo sequitur concilio.*

ANNO CHRISTI 1094.

a CONCILIVM EDVENSE SIVE AVGVSTODVNENSE, FALSO HACTENVS A BARONIO, Binio, aliisque nominatum Ostionense, contra Philippum regem Francorum adulterum & incestuosum, in Gallia celebratum, anno domini MXCIV. tempore Vrbani papæ II.

Causa concilii.

PHILIPPVS rex Francorum juvenili furore percitus Bertam uxorem legitimam repudiavit, & Bertradam uxorem Fulconis comitis Andegavensis cognatam suam sibi matrimonio junxit. Qua de A causa Hugo Lugdunensis archiepiscopus legatione apostolica functus concilium indixit, quo gesta & definita sunt ea omnia quæ a Bertholdo his verbis enarrantur. *In Galliarum*, inquit, *civitate, quam* " *Ostionem vulgariter dicunt, congregatum est generale Concilium a venerando Hugone Lugdunensi archiepiscopo & sedis apostolicæ legato, cum archiepiscopis & abbatibus diversarum provinciarum decimo-septimo Kalendas Novembris. In quo concilio renovata est excommunicatio in Henricum regem & in Guibertum sedis apostolicæ invasorem, & in omnes eorum complices. Item rex Galliarum Philippus excommunicatus est, eo quod vivente uxore sua alteram superinduxit. Item simoniaca hæresis & incontinentia sacerdotum sub excommunicatione damnata est. Item monachis* B *interdictum est in eodem concilio, ne parochialium sacerdotum officia in parochiis usurpent. Hæc, inquam, omnia ibi sunt constituta, & apostolica legatione firmata.* Hæc ipse. Quomodo autem istud ipsum judicium rursus ventilatum est in concilio Claramontensi, & ibi rursus idem rex est excommunicatus ab Vrbano papa, infra dicturi sumus.

ANNO CHRIS 1094.

" *Autun Gallice, sive Alemanno si Helvetio Bertoldo Ostun, latine Augustodunum Eduorum caput, civitas episcopalis in provincia primaLugdunensi.*

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

"** *Ex chronico Virdunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis, pag. 24. Tom. 1. Bibliothecæ nova MSS.*

Anno ab incarnatione domini MXCIV. concilium habitum est apud Eduam XXXII. episcoporum a C domno Hugone Lugdunensi, cui etiam interfuerunt abbates quamplurimi & viri religiosi. *Hæc strictim attigit Hugo noster; plura subministravit tabularium celeberrimi conventus Majoris Monasterii.*

"** Aliud igitur non multo post concilium Augustiduno celebratum est a supradicto venerabili primate & archiepiscopo domno Hugone. Vbi præsente illo infatigabili collactaneo nostro Rodulfo Turonensi archipræsule, & domno Hoello Cenomanensi episcopo, suffraganeo ejus & fautore, multis quoque ecclesiasticorum officiorum administratoribus undecumque adunatis, adstantibus eisdem fratribus nostris, quos in priori concilio annotavimus, cum quibusdam aliis utrarumque partium D causæ replicatæ sunt, quantoque nostra diligentius est perscrutata, tanto certior laudabiliorque est reperta. Illorum autem quo magis mota, tanto reprehensibilior & fastidiosior est effecta. Vnde ad hoc usque perventum est religiosorum patrum qui aderant mediante diligentia, ut pacificatis utrimque querelis omnibus in pacem & concordiam cum archiepiscopo & clericis suis rediremus: fœdusq; illud ex auctoritate concilii firmatum litteris annotaremus, præter quod archiepiscopo, priusquam domno Amato, a quo excommunicatus fuerat, reconciliatus esset, minime communicaremus. Sed ut postea rei probavit eventus, non tam ex vera E caritate huic paci consenserunt, quam pro synodali increpatione & justæ invectionis inexcusabili confusione, quod in corde non habebant, in facie simulaverunt. Nam mox ut hinc discessum est, quidquid sancitum fuerat, disruperunt, & in consuetas adversum nos obtrectationes & insidias, quasi accepto ictu lacessiti, acerbius insurrexerunt.

a CONCILIVM PLACENTINVM IN CAVSA PRAXEDIS REPVDIATÆ IMPERATRICIS Philippi regis Francorum, & Alexii imperatoris Constantinopolitani contra Sarracenos auxilium petentis celebratum, anno MXCV. tempore Vrbani papæ II. circa mediam quadragesimam cum nascitur humor in herbis.

ANNO CHRISTI 1095.

De rebus

ANNO CHRISTI 1095.

De rebus in hac synodo gestis, deque canonibus in eadem constitutis, Bertholdus scriptor hujus temporis scribit ea quæ sequuntur: *Dominus papa, Deo & sancto Petro prosperante, jam pene ubique prævaluit, & in media Longobardia in civitate Placentina inter ipsos schismaticos, & contra ipsos, generalem synodum condixit, ad quam episcopos Italiæ, Burgundiæ, Franciæ, Alemanniæ, Baioariæ, aliarumque provinciarum canonica & apostolica auctoritate missis literis convocavit. Facta est autem hæc synodus circa mediam quadragesimam Placentiæ: ad quam synodum multitudo tam innumerabilis confluxit, ut nequaquam in qualibet ecclesia illius loci posset comprehendi. Unde & dominus papa extra urbem in campo illam celebrare compulsus est. Hoc tamen non absque probabilis exempli auctoritate: nam primus legislator Moyses populum Dei in campestribus, legalibus præceptis, Deo jubente, instituit: & ipse dominus non in domibus, sed in monte & in campestribus, discipulos suos evangelicis statutis informavit. Missas quoque nonnunquam extra ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente, celebramus, quamvis ecclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.*

[Re]s gestæ [in] synodo [Pl]acêtina.

In hac synodo Praxedis jamdudum a Henrico separata, super maritum suum domino apostolico & sanctæ synodo conquesta est de inauditis fornicationum spurcitiis, quas apud maritum passa est. Cujus querimoniam dominus papa cum sancta synodo satis misericorditer suscepit, eo quod ipsam tantas spurcitias non tam commisisse, quam invitam pertulisse pro certo cognoverit. Unde & de pœnitentia pro hujusmodi flagitiis injungenda illam clementer absolvit, quæ & peccatum suum sponte & publice confiteri non erubuit.

*Ad hanc synodum Philippus rex Galliarum legationem suam direxit, seque ad illam iter incepisse, sed legitimis * sociis se impeditum fuisse, mandavit. Unde inducias sibi usque ad pentecosten apud dominum papam synodo intercedente impetravit. Dominus autem Hugo Lugdunensis archiepiscopus ad eamdem synodum vocatus, ab officio suspenditur, eo quod ipse non venerit, nec legatum cum canonica excusatione illuc pro se direxerit.*

* [c]ausis

[Le]gatio A[lex]ii imperatoris ad [co]ncilium [Pl]acentinũ.

Item legatio Constantinopolitani imperatoris ad hanc synodum pervenit, qui dominum papam omnesque Christi fideles suppliciter imploravit, ut aliquod auxilium sibi contra paganos pro defensione sanctæ ecclesiæ conferrent, quam pagani jam pene in illis partibus deleverant, qui partes illas usque ad muros Constantinopolitanæ civitatis obtinuerant. Ad hoc ergo auxilium dominus papa multos incitavit, ut etiam jurejurando promitterent se illuc, Deo annuente, ituros, & eidem imperatori contra paganos pro posse suo fidelissimum adjutorium collaturos.

[Ca]nones [co]ncilii [Pl]acentini.

Hæc autem inter alia in illa synodo constituta sunt, ut ad pœnitentiam nullo modo reciperentur, qui concubinas & odium ex corde, & quodlibet mortale peccatum dimittere nollent.

Item ut nullus presbyter aliquos ad pœnitentiam reciperet, nisi cui proprius episcopus hanc curam cõmisisset.

Item ut quibuslibet rite ad confessionem venientibus eucharistiam non denegemus, quos solo corpore non mente inter excommunicatos manere, nec tamen eorum sacramentis communicare cognoscimus.

In hac quoque synodo hæresis simoniacorum penitus damnata est, ut quidquid in sacris ordinibus & in ecclesiasticis rebus data & promissa pecunia acquisitum simoniace videretur, pro irrito haberetur, nullasque vires habuisse & habere judicaretur. His tamen, qui non simoniace & nescienter a simoniacis ordinati sunt, misericordia in servando ordine concessa est: qui vero scienter ab hujusmodi ordinati sunt, cum suis ordinatoribus irrecuperabiliter damnati sunt.

Item hæresis Nicolaitarum, id est incontinentium subdiaconorum, diaconorum, & præcipue sacerdotum, irretractabiliter damnata est, ut deinceps de officio se non intromittant, qui in illa hæresi manere non formidant; nec populus eorum officia ullo modo recipiat, si ipsi Nicolaitæ contra hæc interdicta ministrare præsumant.

Item hæresis Berengariana jam ab antiquo sæpissime anathematizata iterum damnata est, & sententia catholicæ fidei contra eamdem, firmata videlicet quod panis & vinum, cum in altari consecrantur, non solum figurate, sed etiam vere & essentialiter, in corpus & sanguinem domini convertantur.

Item in Guibertum hæresiarcham sedis apostolicæ invasorem, & in omnes ejus complices, sententia anathematis synodali judicio cum ardentibus candelis iterum promulgata est.

In hac synodo quatuor millia fere clericorum, & plusquam triginta millia laicorum fuisse perhibentur.

In hac synodo constitutum est ut pro chrismate & baptismo & sepultura nihil unquam exigatur.

Item ut jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur, scilicet primum in prima hebdomada quadragesimæ, secundum in hebdomada pentecostes, tertium vero & quartum in Septembri & Decembri solito more fiant. Huic synodo reverendissimi antistites interfuerunt, de Baioaria quidem Dimo Saltzburgensis archiepiscopus, & Udalricus Pataviensis, episcopus ejus suffraganeus: de Alemannia vero Gebehardus Constantiensis episcopus, qui & Arnulphum Mediolanensem archiepiscopum, diu quidem electum, sed nondum consecratum, eodem tempore ex concessione domini papæ Mediolani consecravere.

Arnulphus episcopus Mediolanensis consecratur.

Ipse quoque dominus papa Udalricum Augiensem abbatem eo tempore consecravit, qui itidem prædictæ synodo interfuit, cui in præsentia Constantiensis episcopi omnem episcopalem potestatem in clerum & populum Augiensis insulæ interdixit, quam dudum Constantiensi episcopo concessit. Abbas tamen ille non multo post de illa potestate se intromisit. Unde querimonia facta ab episcopo, dominus papa illum missis literis ab hujusmodi præsumptione iterum compescuit. Hucusque de synodo Placentina Bertholdus. Porro ejusdem concilii quindecim canones continentur in codice scripto " Anselmi Lucensis libro septimo decretorum ab eadem synodo Placentina statuti, his quæ sunt recitata superius consentientes, ut hic ipsos describere non sit opus.

" Vide paulo post observationem Lucæ Holstenii adversus Baronium ex quo ista deprompsit Binius.

Sed non pigeat audire de tanta synodo etiam Domnizonem, qui aderat, hæcque de ipsa metro cecinit licet inculto, veraci tamen:

Tunc pastor sanctus synodum celebravit, & annus
Christi millenus nonagenus quoque quintus,
Primus erat mensis, quo nascitur humor in herbis.
Ore sacerdotum damnantur facta malorum.
Adfuit his dictis Praxedis atque Mathildis.
Catholicos plene benedixit papa fideles.
Hanc synodum sanctam Placentia continet ampla.
Expleta synodo dominus quem sæpe recordor
Papa vale dixit, clericis comitatus abivit,
Per multas urbes curans convertere plures,
Gallia quem patrem suscepit maxima carum.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Eadem Urbani papæ II. synodus Placentiæ habita circa mediam quadragesimam adversus simoniacas & schismaticas ordinationes.

Ex parte II. collectionis Romanæ Biperticæ V. C. Lucæ Holstenii.

Cardinalis Baronius anno MXCV. *ubi synodi Placentinæ historiam ex Bertholdo Constantiense narravit, subjungit*

ANNO CHRISTI 1095.

jungit ejusdem concilii quindecim canones contineri in codice scripto Anselmi Lucensis libro VII. decretorum. Qua in re eum memoria vel potius amanuensium oscitantia fefellit. Neque enim canones illos Placentinos in suam collectionem referre potuit Anselmus, qui novennio ante decesserat: nec Vaticani codices citato libro VII. vel alibi eosdem agnoscunt. Tum vero XIV. tantum capitula statutorum libri probatissimi bibliothecæ Vaticanæ referunt; ubi Baronii schedæ septimo in duo male divulso XV. exhibent: quod obiter monendum existimavi, ne forte tanti viri auctoritas nostræ editionis fidem ambiguam reddat.

"** In mſ. nostro codice præfiguntur hi duo versiculi:

Vrbani papæ decretum pontificale
Conditur hic scripto formoso denique dicto.

INCIPIUNT ACTA SYNODI.

Anno dominicæ incarnationis MXCV. "Ind. III. celebrata est Placentiæ synodus præsidente domino Vrbano papa, cum episcopis & abbatibus, tam Galliarum, quam & Longobardiæ & Tusciæ. Facta autem magna est" consultatio [de his qui ecclesias vel prębendas emerant sed &] de iis qui in schismate Guibertino fuerant ordinati. Et primo quidem ac tertio die in campo concilium sedit. Tantus enim convenerat populus, ut nulla eos ecclesia caperet; exemplo quidem Moysi deuteronomium commendantis, & domini nostri Iesu Christi docentis in loco campestri. Septimo tandem die post tractationem" diutinam hæc sunt capitula prolata, & assensu totius concilii comprobata.

"Kal Martii ex nostro mſ. & ex Barberino ut habēt missæ ad nos variæ lectiones a R.P. Possino. S.I. * concertatio. Barb. " diuturnā Barber.

CAPITULA STATUTORUM.

"** *At in mſ. quod vidimus*: Incipiunt capitula Placentini conventus de prave ordinatis & his qui ecclesias aut præbendas emerunt.

CAPUT I.

Ea, quæ a sanctis patribus de simoniacis statuta sunt, nos quoque "judicio eorum & apostolica auctoritate firmamus.

"Sācti Spiritus judicio, uterq; codex & noster & B.

CAPUT II.

Quidquid igitur in sacris ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus vel data vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas umquam vires obtinere censemus.

CAPUT III.

Si qui tamen a simoniacis non simoniace ordinati sunt, si quidem probare potuerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse simoniacos," & tum pro catholicis habebantur in ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus, si tamen laudabilis eos vita commendat.

" si tunc] tamen.

CAPUT IV.

Qui vero scienter se a simoniacis consecrari, imo execrari passi sunt, eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

CAPUT V.

Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, ecclesias vel ecclesiarum" partes per pecunias adepti sunt; postquam eas omnino dimiserint, si canonice in eis vivere voluerint, pro" misericordia ibidem eos esse" censemus. Neque pro hoc facto a sacris ordinibus removemus, si alias digni inveniantur.

" beneficia " magna " concedimus.

CAPUT VI.

Illi vero qui per se ipsos cum" majoris essent ætatis, nefanda cupiditate ducti eas emerunt, si in aliis ecclesiis canonice vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus. Quod si ad alias transferri fortasse non poterunt, & in eis canonice vivere "promiserint, minoribus ordinibus contenti ad" sacros ordines non accedant. Salva tamen in omnibus apostolicæ sedis auctoritate.

" jam " voluerint " majore

CAPUT VII.

Si qui tamen ante emptionem catholice ordinati sunt, si ea quæ emerunt dimiserint, & vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur. Nisi forte ejusmodi ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim vel singularem, vel præpositurae "locum in emptis ecclesiis eos habere non patimur.

" vel offic

CAPUT VIII.

Ordinationes" quæ a Guiberto hæresiarcha factæ sunt, postquam ab apostolicæ memoriæ papa Gregorio & a Romana ecclesia est damnatus, irritas esse judicamus.

"In mſ. h incipit se cundus c non: omn enim præ cedentia u nicū tan canonem conflant diversa ab liis in sep

CAPUT IX.

Similiter etiam & eas quæ a ceteris hæresiarchis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viventium episcoporum sedes invaserunt: nisi probare valuerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos.

CAPUT X.

Qui vero ab episcopis quondam quidem catholice ordinatis, sed in "schismate a Romana ecclesia separatis, consecrati sunt; eos nimirum cum ad ecclesiæ unitatem redierint, servatis propriis ordinibus misericorditer suscipi jubemus, si vita & scientia eos commendat.

" hoc

CAPUT XI.

Amodo vero quicumque a prædictis schismaticis, sanctæque Romanæ ecclesiæ adversariis se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur.

CAPUT XII.

Quamvis autem misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen prejudicium sacris canonibus fieri volumus; sed obtineant proprium robur. Et cessante necessitate, illud quoq; cesset quod factum est pro necessitate. Vbi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut "demus amplius caritati."

" addatur apostolicæ subjungit cod. Barb.

CAPUT XIII.

Illud" quoq; præcipimus, ut pro chrismate, & baptismo, & sepultura nihil umquam exigatur.

" In mſ. hi tertius dū taxat can incipit

CAPUT XIV.

Statuimus "etiam, ut jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur. Primum jejunium in initio quadragesimę; secundum in hebdomada pentecostes; tertium & quartum in Septembri & Decembri more solito fiant.

" Ibidē hi quartus Placētinu canon.

Explicit synodus Placentina Vrbani Papæ II.

"** *In mſ. eminentiss. cardinalis Francisci Barberini subjicitur* XV. *canon in hunc modum.*

CAPUT XV.

Sanctorum canonum statutis consona sentientes decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua quislibet titulatus est, in ea perpetuo perseveret. Omnino autem in duabus aliq..... titulari non liceat, sed unusquisq; in qua titulatus est, in ea tantū canonicus habeatur. Licet enim episcopi dispositione unus diversis præesse debeat ecclesiis, canonicus aut præbendarius, nisi unius tantū ecclesiæ, quæ conscriptus est, esse non debeat. Si quæ tamē capellæ sunt, quæ suis redditibus clericos sustinere non possint, earum cura aut dispositio præposito majoris ecclesiæ cui capellæ subditę esse videntur, immineat, & tam de possessionibus, quam & de ecclesiasticis capellarum officiis ipse provideat.

In eodem etiam concilio antiquis IX. *præfationibus decima addita est, quæ ita se habet:* æquum &

NNO RISTI 095.

& salutare nos tibi semper & ubiq; gratias agere domine sancte pater omnipotens æterne Deus, & te in veneratione beatę Marię semper virginis collaudare benedicere & prædicare, quæ & unigenitum tuum sancti Spiritus obumbratione concepit, & virginitatis gloria permanente æternum mundo lumen effudit Iesum Christum dominum nostrum.

Item post alia : [Illud summopere & apostolicæ auctoritatis privilegio prohibentes interdicimus, ut nullus in clericali ordine constitutus, nullusque monachus, episcopatus aut abbatiæ, aut cujuslibet dignitatis investituram de manu laici suscipere audeat, quod si præsumpserit . . . . mulctetur.

"** *Auctor chronici Malleacensis strictim attingere non prætermisit his verbis*: Eodem anno MXCIV. Vrbanus papa Placentiæ tenuit concilium : *Idem quoque anonymus unico verbulo monuit*, anno præcedenti MXCIII. fuisse concilium apud Burdegalam *de quo nihil dum reperi apud ceteros vetustatis ecclesiasticæ sedulos indagatores.*

Ceterum monendus es, lector, Philippum regem Francorum ab Hugone Lugdunensi archiepiscopo in concilio Augustodunensi anno pręcedenti communione ecclesiastica privatum legatos suos misisse ad Vrbanum papam qui tunc Placentiæ concilium celebrabat circa mediam quadragesimam, & inducias usque ad pentecosten intercedente synodo impetravisse, qua de re plura Ivo Carnutensis ep. 46. ad Vrbanum.

Vrbano summo pontifici, Ivo sanctitatis suæ filius fidelium orationum munus.

VENTVRI sunt ad vos in proximo nuntii ex parte regis Francorum, per quorum os locuturus est spiritus mēdax, qui infatuati adeptione vel promissione honorum ecclesiasticorum infatuare molientur [b] sedem justitiæ. Contra quorum calliditatem a parvitate mea vigilantiam vestram volo esse præmonitam & præmunitam, quatinus rigorem vestrum promissiones eorum non emolliant, comminationes non exterreant. Quicquid enim dicent, jam securis ad radicem arboris posita est, nisi aut arcum remittatis, aut gladium suspendatis. Qui ergo venturi sunt confidentes in calliditate ingenioli sui, & venustate linguæ suæ, prædictis de causis impunitatem flagitii se impetraturos regi a sede apostolica promiserunt: hac ratione ex parte usuri, regem cum regno ab obedientia vestra discessurum, nisi coronam restituatis, nisi regem ab anathemate absolvatis. Si autem impœnitenti venia concedatur, quanta spes impune peccandi peccantibus de cætero relinquetur, non est meum instruere vestram prudentiam, cujus potissimum interest delinquentium errata non fovere, sed ferire. Si autem aliqui subdoli evidenter ab unitate matris suæ discedunt, qui jampridem mente discesserunt : consoletur sanctitatem vestram divinum responsum : *Reliqui mihi septem millia virorum.* & illud apostoli : *Oportet hæreses esse, ut hi qui probati sunt manifesti fiant.* De cætero volo sciat vigilantia vestra, quia ex præcepto regis, Remensis, & Senonensis, & Turonensis archiepiscopi invitaverunt suffraganeos episcopos, ut post responsa vestra apud Trecas prima dominica post festivitatem omnium sanctorum conveniant. Quo invitatus ire dissimulo, nisi vestro consilio munitus: timens ne quid contra justitiam, & sedem apostolicam moliatur ille conventus. De his itaque, & de his quæ circa vos sunt, quæ libuerit rescribat mihi vestra paternitas, ut in adversis compati, & in lætis valeam congratulari. Valete.

(Margin: ...nidam, ...orum. moliū- fic vo- Romá. ...t. 92. — ex v. c. ...th. 13. — ep. 28. ...II. — ...eg. 19. ...or. 11.)

A

CONCILIVM CLAROMONTANVM

OB CAUSAM EAMDEM QVA PRÆCEDENS indictum, congregatum anno domini MXCV. die VI. aut ut alibi legitur IV. Kalendas Decembris, tempore Vrbani papæ II. anno ejus VIII. Philippi Francorum regis XXXVI.

ANNO CHRISTI 1095.

DE rebus in hac synodo Claromontensi gestis ista summatim narrat Bertholdus : *In Galliis ad Clarum-montem synodus generalis a domino papa in octava sancti Martini congregata est, in qua tredecim archiepiscopi cum eorum suffraganeis fuerunt, & ducentæ quinque pastorales virgæ numeratæ sunt. In hac synodo dominus papa eadem statuta quæ & in* B *præterita synodo Placentina confirmavit. Insuper & Philippum regem Galliarum excommunicavit, eo quod propria uxore dimissa militis sui uxorem sibi in conjugium sociavit. Ibi etiam aliam synodum in tertiam subsequentis quadragesimæ hebdomadam Turonis celebrandam denuntiavit.* Hæc ipse. Eadem de excommunicato rege Sigebertus. Sed & Bertradam regiam pellicem eadem excommunicatione mulctatam, Vvillelmus in rebus Anglicis tradit, canonesque recenset. Porro ex concilio Claramontensi triginta-duo canones exscripti reperiuntur in codice Lamberti episcopi Atrebatensis, ex quo totidem lineis Antonius Augustinus sic describit.

(Margin: Acta concilii. — Vvillelmus Malmesburius lib. 4. cap. 2.)

Varietatem lectionum adjeci, *inquit Severinus* C *Binius*, ex manuscripto ad me transmisso per reverendum dominum Georgium Colvenerium theologiæ apud Duacenses doctorem & professorem, collegiatæ ecclesiæ sancti Petri ibidem canonicum & scholasticum, de ecclesia optime meritum.

Anno domini Christi millesimo nonagesimo * quarto, mense " Decembri, decreta * domini Vrbani papæ secundi in " Claromontensi concilio data.

(Margin: * quinto, " IV. Kal. Decēbris, aut VI. *apostolica "Arvernensi)

TITVLI CANONVM.

1. *DE pace non infringenda.*
2. *De itinere Hierosolymitano.*
3. *Vt decanus sit presbyter, archidiaconus sit diaconus.*
4. *Vt clerici arma non portent.* D
5. *Vt episcopus non eligatur nondum diaconus.*
6. *De emptis altaribus vel ecclesiis.*
7. *De altaribus quæ dantur monasteriis per personas.*
8. *Vt nullus sepulturam exigat.*
9. *De clericis uxores sibi copulantibus.*
10. *Vt clerici fœminas domi non habeant.*
11. *Vt filii concubinarum clerici non fiant.*
12. *Nemo in duabus civitatibus prabendam habeat.*
13. *Vt clerici ad primum semper titulum ordinentur.*
14. *Nullus in eadem ecclesia geminos honores habeat.*
15. *Nullus ecclesiasticum honorem de manu laici accipiat.*
16. *Vt principes investituras non faciant.*
17. *Vt episcopus aut presbyter fidelitatem laicis non faciat.* E
18. *Nullus sine licentia episcopi capellanus fiat laici.*
19. *Vt laici decimam non retineant, nec recipiant.*
20. *Vt laici altaria vel ecclesias deinceps non retineant.*
21. *Vt nullus alterius sibi hæreditatem usurpet.*
22. *Nemo nisi perfectam confessionem fecerit ad pœnitentiam recipiatur.*
23. *Vt carnes tota quadragesima non edantur.*
24. *Quibus temporibus ordines faciendi.*
25. *Ne filii presbyterorum fiant clerici, nisi sint monachi aut regulares.*
26. *De sabbati sancti jejunio.*
27. *De jejunio veris & æstatis.*

ANNO CHRISTI 1095.

28. *Vt omnes de altari corpus & sanguinem separatim communicent.* A
29. *Vt liberi sint qui ad crucem confugiunt.*
30. *De iis qui ad crucem vel ecclesiam confugiunt.*
31. *Vt nullus clericorum bona diripiat.*
32. *De iis qui episcopos incarcerant.*

I.

STATVTVM est " ut in omni die & monachi & clerici & feminę, & quæ cum eis fuerint, in pace permaneant; tribus autem diebus, scilicet secunda, tertia & quarta, * ab aliquo alicui illata non reputabitur pacis " fractio: quatuor autem reliquis diebus si quis alicui injuriam intulerit, fractionis sanctæ pacis reus habeatur, & prout judicatum fuerit puniatur. B

" Contulimus cum antiquissimis membranis quæ apud nos sunt & aliis MSS.
* injuria
" infractio

II.

Quicumque pro sola devotione, non pro honoris vel pecuniæ adeptione, ad liberandam ecclesiam Dei Ierusalem profectus fuerit, iter illud pro omni pœnitentia* reputetur.

Dist. 6. c. Nullus.
* *forte deest* ei

III.

Vt nullus fiat decanus in ecclesia nisi presbyter; nullus archidiaconus, nisi Levita. "** Vt nullus clericus teneat archidiaconatum, nisi ipsius dignitatis habeat gradum. Vt nullus sit archipresbyter, quod alicubi dicitur decanus, nisi sit sacerdos ordinatus: *At vero apud Gratianum D. LX. c.* 1. Nullus episcopus in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaconum instituere, nec archipresbyterum aut decanum, nisi presbyteri sint, ordinare præsumat. C Quod ut districtius teneatur, apostolica auctoritate prohibemus & interdicimus.

Dist. 6. c. 1.
" reperimus in MSS. in quibus non semper idē habetur canonum sequentium ordo.

IV.

Ne aliquis clericus arma deferat.

V.

Vt nullus laicus, clericus, vel * tantum subdiaconus in episcopum eligatur.

* saltem

VI.

Vt nullus sibi præbendam emat. Quod si quis emerit, vel parentes ejus illi emerint, in manum & dispositionem episcopi * se reddat. Hoc idem de altari & dę omni ecclesiastico beneficio fiat.

* sui reddant.

VII.

Vt altaria congregationibus canonicorum vel monachorum per personas data, mortuis personis libera redeant in manus episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta vel privilegia confirmata. D

VIII.

Vt nullus deinceps sepulturam exigat.

IX.

Vt nullus sacerdos, aut diaconus, aut subdiaconus, sed & nullus qui canonicam habet, fornicationis sibi copulam adjungat. Quod si quis fecerit, a canonica omnino arceatur.

X.

Vt in domibus clericorum nullas liceat habitare mulieres, nisi quas sancti canones permittunt.

XI.

Vt nulli filii concubinarum ad ordines vel aliquos honores ecclesiasticos promoveantur, nisi monachaliter vel canonice vixerint in ecclesia. E

XII.

Vt nulli clericorum liceat deinceps in duabus civitatibus duas præbendas obtinere, cum duos titulos non possit habere.

XIII.

Vt omnis clericus ad eum titulum, ad quem primum ordinatus est, semper ordinetur.

XIV.

Vt nullus deinceps in una ecclesia geminos honores habeat.

XV.

Vt nullus * ecclesiasticorum aliquem honorem a manu laicorum accipiat. "** Vt clericus nullum ecclesiæ honorem a laicali manu recipiat.

ANNO CHRISTI 1095.
* ecclesiasticum
* aliqu[...]

XVI.

Interdictum est, ne reges vel * alii principes aliquam investituram de ecclesiasticis honoribus faciant.

XVII.

Ne episcopus vel sacerdos regi vel alicui laico in manibus ligium fidelitatem faciat.

XVIII.

Vt nullus presbyter capellanus alicujus laici esse possit in * confessione sui episcopi. "** Vt nullus princeps capellanum habeat ", nisi quem sibi episcopus suus, aut archidiaconus procuratorem animæ delectum constituat, *ex alio MS. cod.*

* *forte* a[...] concessi[...]
" nisi c[...] ep.

XIX.

Ne laici decimam partem de laboribus suis retineant, & sicut nec debent retinere, ita nec " accipere.

" recipe[...]

XX.

Vnde & interdictum est omnibus laicis, ne amplius altaria vel ecclesias sibi retineant.

XXI.

Ne aliquis laicus alterius sibi hereditates usurpet: quod si quis fecerit, nec " reus satisfecerit, nullus sacerdos eum interim ad pœnitentiam admittat.

" ration[...]

XXII.

Similiter * nec alium quemlibet, nisi perfectam confessionem fecerit. Verbi gratia, ut * si perpetrato homicidio manserit in adulterio, vel hujusmodi ad perfectam pœnitentiam minime recipi debere decretum est. Attamen consilium " damus ut jejunet, & eleemosynas det, ut ad veritatis viam possit reverti.

* &
* *al.* d[...] perpetr[...] homicid[...] confess[...] fuerit, m[...] serit in adulteri[...]
" ei det[...] tantum[...]

XXIII.

Vt nullus Christianus a capite jejunii usque ad pascha carnem comedat.

XXIV.

Ne fiant * ordines, nisi quatuor certis temporibus, & sabbato * mediante quadragesima: &, tunc protrahatur jejunium usque ad vesperas, &, si fieri potest, usque ad * crastinum, ut magis appareat in die dominico " ordines fieri.

* ordi[...]tiones,
* medi[...] quadra[...]simæ
* in
" ordina[...]tiones

XXV.

Ne filii presbyterorum, diaconorum, vel subdiaconorum canonicorum, ad ordines, vel alios honores ecclesiasticos promoveantur, nisi monachus vel canonicus * fuerit. " nisi vel fiant monachi vel regulares canonici.

* regul[...]

XXVI.

Vt in sabbato sancto protrahatur jejunium circa noctem.

XXVII.

Vt semper fiat jejunium veris in prima hebdomada quadragesimæ: jejunium vero æstatis infra hebdomadam pentecostes.

XXVIII.

Ne quis communicet de altari nisi corpus separatim & sanguinem similiter sumat, nisi per necessitatem, & per cautelam.

Idque [...] recēs d[...] natam [...] resim B[...] gariana[...] quæ pe[...] nam ta[...] tum sp[...] satis e[...] impleri[...] guram [...] bat.

XXIX.

Si quis ad aliquam crucem in via persequentibus inimicis confugerit, liber ac si in ipsa ecclesia permaneat.

XXX.

Quod si quis pro securitate ecclesiæ vel prædictæ crucis aliquod crimen peregerit, & ad ecclesiam vel crucem confugerit; accepta securitate vitæ & membrorum, reddatur justitiæ.

" Alia [...] rior aff[...] tur cau[...] hujusc[...] nonis.

Ne

ANNO CHRISTI 1095.

XXXI.

Ne aliquis clericus res epiſcoporum vel clericorum vel in vita vel poſt mortem eorum diripiat, vel in uſus proprios conferat. Quod ſi quis fecerit, anathema ſit; & dictum eſt ab omnibus: Fiat, fiat.

"** *Apud Gratianum ſic habet:* De laicis quæſtio facta eſt, qui morientibus epiſcopis ſive aliis clericis res defunctorum invaſas eccleſiæ pauperibuſque ſurripiunt: contra quos commune totius concilii anathema prolatum eſt, ipſo papa hujuſmodi ſententiam promulgante.

Si quis poſt interdicti præſentis cognitionem epiſcoporum ſeu preſbyterorum aut aliorum clericorum res invaſerit, uſque ad ſatisfactionem excommunicetur. Epiſcoporum vero deficientium res per archipreſbyterorum ſeu archidiaconorum manus, aut ſecundum mortuorum judicium pro ipſorum ſalute in eleemoſynas diſpenſentur, aut ſucceſſori, qui futurus eſt, reſerventur. Idipſum de preſbyterorum ſeu clericorum rebus per epiſcopum vel ſupradictas perſonas, aut cui deficientes commiſerint, fiat. Si quis autem adverſus iſta præſumpſerit, anathema fiat.

XXXII.

Si quis epiſcopum ceperit & incarceraverit, perpetuæ infamiæ ſubjaceat, ulterius arma non exerceat. Et clamatum eſt ab omnibus: Fiat.

Hactenus canones. Qui autem exſcripſit, iſta adjecit: *Hæc ſunt inventa in libro Lamberti epiſcopi Atrebatenſis ante quadringentos annos ſcripto: quæ quia in promptu erant, mittenda putavi.*

"** *In eodem libro Lamberti qui concilio interfuit, ut ſupra docuimus, hæc habentur non omittenda:* In Claromontenſi concilio cui domnus papa Vrbanus II. præſedit, fuerunt cum eo cardinales Romani.... archiepiſcopi XIII. epiſcopi CCXXV. abbates vero XC. & amplius, exceptis honeſtis & religioſis diverſarum regionum & provinciarum clericis & laicis.

Apud Gratianum inſuper iſta leguntur:

Congregato apud Claramontem urbem multorum epiſcoporum ſynodali conventu, propoſita eſt nobis a quibuſdam eorum quæſtio de eccleſiis vel de eccleſiaſticis poſſeſſionibus a clericis vel monachis uſque ad præſentiarum inconſultis epiſcopis acquiſitis. Nos autem uſi ſaniori conſilio eorumdem epiſcoporum, condeſcendentes pro tempore, providenteſque eccleſiaſticæ paci, vel quia aliter abſq; inevitabili periculo hujuſmodi quæſtio non poterat procedere, apoſtolica auctoritate decrevimus, ut ea quæ a clericis vel monachis, vel a quibuſcumque perſonis, prout potuerint, uſque hodie fuerint acquiſita, rata perenniter & inconcuſſa permaneant, hoc tamen tenore, ne in poſterum inconſultis epiſcopis talia præſumant.

"** In MSS. quoque codd. ad hoc concilium refertur quod habetur apud Gregorium de capellis monachorum cap. I. In eccleſiis ubi monachi habitant, populus per monachum non regatur, ſed capellanus, qui populum regat, ab epiſcopo per conſilium monachorum inſtituatur: ita tamen ut ex ſolius epiſcopi arbitrio tam ordinatio, quam depoſitio & totius vitæ pendeat converſatio.

Excepit iſta Gratianus ex collectione Bernardi Papienſis. Porro apud eumdem Gratianum recitari inveniuntur aliquot canones ejuſdem concilii Claramontenſis ſub titulo concilii Arvernenſis, cum eadem ſit civitas.

Inſuper & hæc ſub eodem concilio Claramontenſi leguntur poſita:

In eccleſiis ubi monachi habitant, populus per monachum non regatur, ſed capellanus qui populum regat ab epiſcopo per conſilium monachorum inſtituatur; ita tamen ut ex ſolius epiſcopi arbitrio, tam ordinatio, quam depoſitio, & totius vitæ pendeat converſatio. *eod. tit. in prima collectione.*

Hæc ex concilio Claramontenſi. At non ita de regularibus clericis faciendum reſpondit Ivo his verbis adverſus Lemovicenſem epiſcopum, talia in ſynodo diœceſana ſtatuentem: *Quantum intellexi ex literis ex veſtra parte mihi nuper oblatis, graviter fert veſtra fraternitas, quod Lemovicenſis epiſcopus in ſynodo agens, interdixit omnibus regularibus clericis & regimen parochiarum, & confeſſionem pœnitentium. Qui rectius quidem feciſſet, ſi omnes ſacerdotes ad regularem vitam invitaſſet, quam regulariter viventes a dominicarum ovium cuſtodia penitus removiſſet, quibus tanto plus diſplicet aliena malitia, quanto longius diſceſſerunt a ſua,* &c. Suadet tamen epiſcopo obedire. *Ivo epiſt. 93.*

Contigit autem ut alii collectores in his laboraverint, licet non omnes recenſuerint canones, neque eodem ordine, exſcripſerintque, ſed longe minorem numerum, ut inter alios Franciſcus Belleforeſtius, qui profitetur ex ſcripto codice abbatiæ ſancti Dionyſii ſe deſcripſiſſe, ſed lingua Gallica a Nicolao Serario Ieſuita viro inſignis nominis noſtri temporis ita Latine reddita: *Libro 4. annalium Francorū.*

Primo ſtatutum eſt, ut nullus epiſcopus, vel abbas, vel alius e clero quivis, dignitatem ullam eccleſiaſticam a principibus laicis & ſæcularibus acciperet.

Ita quod vigeret ejuſmodi controverſia, refragantibus ſchiſmaticis principibus: in ſingulis quippe conciliis hoc ſæculo celebratis id repetitum ſæpe reperies. Pergit:

Eademque opera omnem ſimoniacam rerum ſacrarum acquiſitionem vetuit. Prohibuit omnibus in ordinibus ſacris conſtitutis, ne cum mulieribus vel matrimonio conjunctis, vel non conjunctis, conſuetudinem haberent, ſed in perpetuo degerent cælibatu.

Quod ſi quis fornicatione pollueretur, omni eccleſiaſtica privari dignitate juſſerunt.

Vti abſolverentur a ſimoniæ crimine qui beneficia poſſiderent a ſuis cognatis eorum cauſa precio empta, iis tamen inſciis.

Vetitum eſt etiam laicis a die cinerum ad feſtum paſchæ carnibus veſci. Clericis autem & in eccleſia promotis, a quinquageſimæ dominica ad diem reſurrectionis domini.

Neve ſabbati ſancti officium divinum ante horam nonam matutinam celebraretur.

Qui manus injiceret in epiſcopum, vel eum in vincula aut carcerem duceret, impius declaratus eſt, & legis cognitioniſque Dei penitus expers, & ut anathemate feriretur, atque ab eccleſiæ communione rejiceretur.

Qui parem vim faceret clericis, atque ad ordines ſacros promotis, fuerunt & anathemate percuſſi: & qui bona morientium epiſcoporum vel abbatum invaderent, tamquam ſacrilegi & excommunicati.

Vt nemo admitteretur, vel conſecraretur in epiſcopum, niſi preſbyter aut diaconus eſſet, aut ſubdiaconus, & illuſtri genere ortus: niſi forte a pontifice cum illo diſpenſatum eſſet.

Nec filios preſbyterorum, aut aliter etiam ex concubinis ſuſceptos liberos, ad preſbyteratus gradum provehi liceret, niſi aliquo in monaſterio religionem profeſſi eſſent.

Ne parochi, & qui præſunt eccleſiis, ob ſepulturam defunctorum quidquam acciperent, vel exigerent.

Mandatum

ANNO CHRISTI 1095.

Mandatum esse etiam omnibus Christianis, ut A diebus singulis sabbati officium beatæ Virginis recitarent.

Hucusque ibi. Sed præcipuum fuit illud, cujus causa potissimum illud concilium indictum & collectum fuit, ut in eo indiceretur expeditio in terram sanctam, de qua dicturi, historiam sui nobilitate insignem, sed jam omnibus notam, aggredimur, ob idque ea tantum monimenta veterum, quæ vel dicta vel scripta tunc fuisse reperiuntur, hic describturi sumus.

Vrbanus papa indicit expeditionem in terram sanctam.

Vrbanus igitur papa, quod sciret sæpe a prædecessore suo Gregorio septimo id esse tentatum, sed schismaticis intercedentibus variisque bellis fuisse impeditum, urgentibus literis Alexii imperatoris B nuper in Placentino concilio lectis, rem naviter agere cœpit, ut ex fidelibus Christianis cogeretur exercitus in auxilium periclitantis orientalis ecclesiæ, potissimum vero Hierosolymorum, a cujus patriarcha Simeone, deferente Petro eremita natione Gallo, patria Ambianensi, literas commiseratione dignas acceperat, quibus Christi incunabula, ejusque sepulchrum, atque reliqua loca sancta ejusdem Redemptoris nostri memoria consecrata, ab infidelibus Turcis profanata, omnique genere contumeliarum affecta deplorabat. Iste enim, teste Vvilielmo Tyrio archiepiscopo, qui eam de bello sacro historiam texuit, (quem sequimur) cum petiisset Hierosolymam, & literas ad Vrbanum papam & ad Christianos principes accepisset, a Christo quoque per visum, dum oraret ad sacrosanctum templum resurrectionis, ad tantum munus obeundum legationem accepit, non autem per epistolam de cælo lapsam, ut plures sunt fabulati. Perdifficile inter veritatis septa continetur stylus historicorum, ne ad fabulosa vulgo jactata declinet. Quod solum vitat, qui non aliunde quam ab originariis fontibus puram curat haurire aquam. Hic igitur ad tantum opus missus a Deo, ad sacrum bellum, afflatus divino Spiritu, classicum potenter intonuit: cujus divinæ tubæ clangore ab universo pene orbe occidentali ad arma concurritur. Attamen primarius dux verbi atque promotor tantæ molis operis Vrbanus pontifex erat, qui in hoc ipso Claramontensi concilio ad fratres ejusmodi, quam recitat Tyrius, habuit concionem:

Vvilielmus de bello sacro lib. 1. cap. 11. 12.

Idem ibidem cap. 15.

SYNODALIS CONCIO VRBANI PAPÆ II.

Nostis, fratres dilectissimi, & vestram nosse id expedit caritatem, quomodo humani generis reparator pro nostra omnium salute carnem assumens, & homo inter homines conversatus, terram promissionis, quam pridem patribus promiserat, propria illustravit præsentia, & assumptæ dispensationis operibus, & crebra simul miraculorum exhibitione reddidit specialiter insignem: id enim & veteris & novi pene in omnibus syllabis docet series testamenti. Quadam sane dilectionis prærogativa certum est eam dilexisse, ita ut eam orbis partem, imo particulam, hereditatem suam dignatus est appellare, cum ejus sit omnis terra & plenitudo ejus. Vnde per Isaiam ait: *Hereditas mea Israel.* Et item: *Vinea domini sabaoth domus Israel est.* Et licet totam in partem præcipuam sibi dedicaverit ab initio, peculiarius tamen urbem sanctam sibi adoptavit in propriam, testante propheta, qui ait: *Diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* De qua gloriosa dicuntur, videlicet quod in ea docens, passus, & resurgens Salvator salutem operatus est in medio terræ. Ad hoc a sæculis est prælecta, ut tantorum esset conscia & cella familiaris mysteriorum. Electa nimirum, quod ipse qui elegit testatur, dicens: *Et de Ierusalem civitate, quam elegi, veniet vobis Salvator.*

Isaia 19. *Isaia 5.* *Psalm. 86.*

Quam etsi, peccatis inhabitantium id exigentibus, justo judicio suo in manus impiorum sæpius tradi permiserit dominus, & duræ jugum servitutis ad tempus eam sustinere passus sit, non tamen arbitrandum est quod eam quasi a se repudiatam abjecerit, cum scriptum sit: *Flagellat dominus omnem filium quem recipit:* illi vero thesaurizat iram, cui dicitur: *Recessit zelus meus a te; jam amplius non irascar tibi.* Diligit ergo eam, nec intepuit erga eam dilectionis fervor, cui dicit: *Eris corona gloriæ in manu domini, & diadema regni in manu Dei tui, & non vocaberis amplius Desolata, sed vocaberis Voluntas mea: quia complacuit domino in te.*

Heb. *Ezech.* *Isaia.*

Hæc igitur salutis nostræ cunabula, domini patriam, religionis matrem, populus absque Deo, ancillæ filius Ægyptiæ, possidet violenter, & captivatis liberæ filiis extremas imponit conditiones, quibus versa vice merito servire tenebatur.

Deplo[ratio] Vrban[i] papa [cal]amitate terræ [san]ctæ.

Sed quid scriptum est? *Ejice ancillam & filium ejus.* Sarracenorum enim gens impia, & mundanarum sectatrix traditionum, loca sancta, in quibus steterunt pedes domini, jam a multis retro temporibus violenta premit tyrannide: subactis fidelibus & in servitutem damnatis, ingressi sunt canes in sancta, profanatum est sanctuarium, humiliatus est cultor C Dei populus, angarias patitur indignas genus electum, servit in luto & in latere regale sacerdotium, princeps provinciarum facta est sub tributo civitas Dei. Cujus non liquefiat anima? cujus non tabescant præcordia, iis ad animum recurrentibus? Quis hæc siccis oculis audire potest, fratres carissimi? Templum domini, de quo zelans dominus vendentes ejecit & ementes, ne domus Patris ejus fieret spelunca latronum, factum est sedes dæmoniorum. Idipsum enim & Matthathiam sacerdotem magnũ, sanctorum progenitorem Machabæorum, ad zelum accendit commendabilem sicut ipse testatur, dicens: *Templum domini quasi vir ignobilis, vasa gloriæ ejus abducta sunt captiva.* Civitas regis regum omnium, quæ aliis regulas intemeratæ tradidit fidei, gentium D superstitionibus cogitur invita deservire. Sanctæ resurrectionis ecclesia, requies dormientis domini, eorum sustinet imperia, fœdatur spurcitiis eorum qui resurrectionis non habebunt participium, sed stipula ignis æterni perennibus deputabuntur incendiis. Loca venerabilia divinis deputata mysteriis, quæ dominum in carne susceperunt hospitem, signa viderunt, senserunt beneficia, quorum omnium in se plena fide prætendunt argumenta, facta sunt gregum præsepia, stabula jumentorum. Laudabilis populus, cui benedixit dominus exercituum, sub angariarum & sordidarum præstationum pondere gemit fatigatus, rapiuntur eorum filii, matris ecclesiæ cara pignora, ut gentium immunditiis deserviant, & E nomen Dei vivi abnegent, vel ore blasphement sacrilego, compelluntur: aut impia detestantes imperia cæduntur gladiis more bidentium, sanctis martyribus sociandi. Non est sacrilegis locorum differentia, non est personarum respectus. In sanctuariis occiduntur sacerdotes & Leuitæ, coguntur virgines fornicari, aut per tormenta perire, nec matronis ætas maturior suffragatur.

Gen. 2[1]. *Luc. 1[9].* *1. Ma[ch.]*

Væ nobis, qui in hanc tam periculosi temporis descendimus miseriam, quam in spiritu prævidens electus a domino Dauid rex fidelis deplorat, dicens: *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum sanctum tuum.* Et item: *Populum tuum humiliaverunt, & hereditatem tuam vexaverunt: Vt quid,*

Psal. 78. *Psal. 93.* *Psal. 78.*

quid, domine, irasceris in finem, accendetur velut ignis ira tua? Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, domine? Verumne est quod dicitur: *Non obliviscetur misereri Deus: non continebit in ira sua misericordias suas? Recordare, domine, quid acciderit nobis, intuere & vide opprobrium nostrum. Væ nobis, ut quid nati sumus videre corruptionem populi nostri, & contritionem Civitatis sanctæ, & sedere illic, cum dantur in manibus inimicorum sancta?*

Vos igitur, dilectissimi, armamini zelo Dei, accingimini unusquisque gladio suo super femur suum potentissime. Accingimini, & estote filii potentis: melius est enim nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostræ & sanctorum. Si quis zelum legis Dei habet, adjungat se nobis. Subveniamus fratribus nostris, *dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Egredimini, & dominus erit vobiscum: arma, quæ cæde mutua illicite cruentastis, in hostes fidei & nominis Christiani convertite. Furta, incendia, rapinas, homicidia, & cætera, qualia qui agunt regnum Dei non possidebunt, hoc Deo beneplacito redimite obsequio, ut delictorum, quibus dominum ad iracundiam provocastis, celerem indulgentiam pro vobis obtineant hæc pietatis opera, & deprecatio collata sanctorum. Monemus igitur & exhortamur in domino, & in remissionem peccatorum injungimus, ut fratribus nostris & cælestis regni cohæredibus (omnes enim invicem sumus membra, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi) qui Hierosolymis, & in finibus ejus habitant, afflictioni & laboribus compatientes, infidelium insolentiam, qui sibi regna, principatus, & potestates subjicere contendunt, debita compescatis animadversione, & illis totis viribus occurratis, quibus est propositum nomen delere Christianum. Alioquin futurum est ut in proximo ecclesia Dei jugum indebitæ perferens servitutis, fidei sentiat dispendium, prævalente gentilium superstitione. In quanta enim positi sint afflictione noverunt ex vobis nonnulli qui hæc quæ loquimur oculata conspexerunt fide, & præsens illorum per manum Petri viri venerabilis qui præsens est ad nos delata docet epistola. Nos autem de misericordia Dei, & B. Petri & Pauli apostolorum auctoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & onus sibi hujus peregrinationis assumpserint, immensas pro suis delictis pœnitentias relaxamus. Qui autem ibi in vera pœnitentia decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum æternæ mercedis se non dubitent habituros. Interim vero eos, qui ardore fidei ad expugnandos illos laborem istum assumpserint, sub ecclesiæ defensione, & beatorum Petri & Pauli protectione, tamquam veræ obedientiæ filios recipimus, & ab universis inquietationibus tam in rebus quam in personis statuimus manere securos. Si vero quispiam molestare eos ausu temerario præsumpserit, per episcopum loci excommunicatione feriatur, & tamdiu sententia ab omnibus observetur, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congrue satisfiat.

Episcopi vero & presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officii suspensione mulctentur, donec misericordiam sedis apostolicæ obtineant.

Hactenus Urbanus in synodo peroravit. Subjicit vero ista Tyrius: *His dictis, finem dicendi fecit, præcipiens iis qui aderant ecclesiarum prælatis, ut ad propria reversi, cum omni instantia & debita solicitudine plebes suas ad idem hortentur & invitent diligentius.* Et paulo post: *Ante omnia, juxta statuta synodi fideliter laborantes, ut pax, quæ verbo vulgari treuga dicitur, ab omnibus observaretur illibata, ne ire volentibus, & ad necessaria discurrere, ullum objiceretur impedimentum.*

Extat alius adhuc sermo ab hoc plane diversus, ejusdem Urbani pontificis, recitatus a Vuilielmo Malmesburiensi in historia rerum Anglicarum; ut non mirum sit in eodem concilio de re tanta eumdem pontificem sæpius perorasse, vel in aliis conciliis ab eo eadem ex causa habitis sermones alios habuisse. Quin etiam inter schedas Vaticanæ bibliothecæ adhuc alium sermonem Urbani papæ reperimus, a duobus nominatis plane diversum, quem hic describendo, ne pereat, perpetuitati consecrandum putavimus. Sic se habet:

ANNO CHRISTI 1095. Vuilelmus de rebus Anglicis lib. 4. c. 1.

SERMO URBANI PAPÆ II. *in concilio Claromontensi.*

Audivimus, fratres dilectissimi, & audistis, quod sine profundis singultibus tractare nequaquam possumus, quantis calamitatibus, quantis incommoditatibus, quam diris contritionibus in Ierusalem, & in Antiochia, & in ceteris orientalis plagæ civitatibus, Christiani nostri, fratres nostri, membra Christi, flagellantur, opprimuntur, injuriantur; germani fratres vestri, contubernales vestri, couterini vestri: nam & ejusdem Christi & ejusdem etiam Dei filii estis: & in ipsis suis domibus hereditariis ab alienis dominis mancipantur, vel ex ipsis explodunturi, aut inter vos mendicant, aut, quod gravius est, in ipsis suis patrimoniis venales exulant & vapulant. Effunditur sanguis Christianus Christi sanguine redemptus, & caro Christiana carni Christi consanguinea nefandis ineptiis & servitutibus nefariis mancipatur. Illis in urbibus ubique luctus, ubique miseriæ, ubique gemitus. Suspirio hæc dico: ecclesiæ, in quibus olim divina celebrata sunt sacrificia, proh dolor! ecce animalibus eorum sunt stabula. Nequam homines sanctas occupaverunt civitates: Turcæ spurci & immundi nostris fatribus dominantur. Antiochiæ B. Petrus præsedit episcopus: ecce in ipsa ecclesia gentiles suas collocaverunt superstitiones, & religionem Christianam, quam potissimum coluisse debuerant, ab aula Deo dedicata turpiter eliminarunt.

Prædia sanctorum stipendiis dedita, & nobilium patrimonia sustentandis pauperibus contradita, paganæ tyrannidi subjiciuntur, eisque in proprios usus redactis domini crudeles abutuntur. Sacerdotium Dei humo tenus conculcatum est, sanctuarium Dei per nefas ubique profanatum est: si qui adhuc ibi latitant Christiani, ubi audistis, exquiruntur tormentis. De sancta Ierusalem, fratres, ...loqui dissimulavimus, quod valde de ea loqui pertimescimus, quoniam ipsa civitas, in qua (prout omnes nostis) Iesus Christus pro nobis passus, peccatis nostris exigentibus, sub spurcitiam paganorum redacta, Deique servituti, ad ignominiam nostram dico, subducta est. Quod enim superest imperii nostri, tantillum est, Christianorum qui ista promeruimus est dedecus. Cui servit nunc ecclesia beatæ Mariæ, in qua ipsa pro corpore sepulta fuit in valle Iosaphat? Sed quid templum Salomonis, imo domini, prætermittimus, in quo simulacra sua barbaræ nationes contra jus & fas modo collocata venerantur? De sepulcro dominico ideo reminisci supersedemus, quoniam oculis vestris vidistis quantæ abominationi traditum sit.

Inde violenter abstrahunt quas ibi pro cultu illius multoties intulistis oblationes. Ibi nimirum multas & innumeras religioni nostræ ingerunt irrisiones. Et tamen in illo loco (non ignara loquor) requievit Deus: ibi pro nobis mortuus est, ibi sepultus est. Neque equidem ibi Deus hoc annuatim prætermit

ANNO CHRISTI 1095.

mittit facere miraculum, cum in diebus passionis suæ, extinctis omnibus & in sepulcro & in ecclesia circumcirca luminibus, jubare divino lampades extinctæ reaccenduntur. Cujus pectus silicinum factum tantum miraculum non emolliat? Credite mihi, bestialis homo & insulsi capitis est, cujus cor virtus divina tam præsens ad fidem non verberat; & cum gentiles cum Christianis ita videant communiter, nec emendantur. Perterrentur equidem hi, nec convertuntur ad fidem: nec mirum, quoniam mentis obcæcatio illis dominatur. Quantis afflictionibus vos, qui adestis, qui redistis, invaserunt, vosipsi melius nostis, qui substantias vestras, qui sanguinem vestrum ibi Deo immolastis.

Hęc idcirco, fratres, diximus, ut vosipsos sermonis nostri testes habeamus. Plures sunt & fratrum nostrorum miseriæ, & ecclesiarum Dei depopulationes, quæ sigillatim possemus referre, sed instant lacrymæ ac gemitus, & instant suspiria & singultus. Ploremus, fratres, eia ploremus, & cum Psalmista medullitus plorantes ingemiscamus, nos miseri, nos infelices, quorum tempore Dei prophetia ista completa est: *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam; polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam. Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tamquam aquam in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret.* Væ nobis, fratres, nos qui jam *facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.* Condoleamus & compatiamur fratribus nostris, saltem in lacrymis. Nos abjectio plebis facti, & omnibus deteriores, immanissimam sanctissimæ terræ plangamus devastationem. Quam terram merito sanctam diximus, in qua non est etiam passus pedis quem non illustraverit & sanctificaverit vel corpus vel umbra salvatoris, vel gloriosa præsentia sanctæ Dei genitricis, vel amplectendus apostolorum commeatus, vel martyrum ebibendus sanguis effusus. Quam beati, o Stephane protomartyr, qui te laureaverunt lapides! Quam felices, o tunc, Baptista Ioannes, qui tibi ad salvatorem baptizandum servierunt Iordanici latices! Filii Israel ab Ægyptiis educti, qui rubri maris transitu vos præfiguraverunt, terram illam armis suis, Iesu duce, sibi vendicaverunt; Iebusæos & alios convenas inde expulerunt, & instar Ierusalem cælestis Ierusalem terrenam excoluerunt.

Psal'm. 78.

Quid dicimus fratres? audite & intelligite. Vos accincti cingulo militię magno supercilio fratres vestros dilaniatis, atque inter vos dissecamini. Non est hęc militia Christi, quæ* describit ovile redemptoris. Sancta ecclesia ad suorum opitulationem sibi reservavit militiam (ut veritatem fateamur) cujus præcones esse debemus. Non tenetis vere viam per quam eatis ad salutem & vitam. Vos pupillorum oppressores, vos viduarũ prędatores, vos homicidæ, vos sacrilegi, vos alieni juris direptores, vos pro effundendo sanguine Christiano expectatis latrocinantium stipendia, & sicut vultures odorãtur cadavera, sic longinquarum partium auspicamini & sectamini bella. Certe via ista pessima est, quoniam a Deo omnino remota est. Porro si vultis animabus vestris consuli, istiusmodi militię cingulum quantocius deponite, & ad defendendam orientalem ecclesiam velocius concurrite. Hæc est enim de qua totius vestræ salutis emanaverunt gaudia, quę distillavit in os vestrum divini lactis ubera, quæ nobis propinavit euangeliorum sacrosancta dogmata. Hæc ideo, fratres, dicimus, ut & manus homicidas a fraterna nece contineatis, & pro fidei domesticis vos externis

*f. destruit

A nationibus opponatis, & sub Iesu Christo duce vestro acies Christiana, acies invictissima, melius quam ipsi veteres Israelitæ pro vestra Ierusalem decertetis, & Turcos, qui in ea sunt nefandiores quam Iebusæi, impugnetis & expugnetis.

Pulcrum sit vobis in illa civitate mori pro Christo, in qua pro vobis Christus mortuus est. Cæterum si vos antea mori contigerit, idipsum autumate mori in via, si tamen Christus in sua vos invenerit militia. Deus enim denarii retributor est prima & hora sexta. Horrendum est, fratres, horrendum est, vos in Christianos rapacem manum extendere. In Sarracenos gladium vibrare, singulare bonum est, quia & caritas est pro fratribus animas deponere.

B Ne vero de crastinis eventionibus soliciti sitis, sciatis quia timentibus Deum nihil deest, nec iis qui eum diligunt in veritate. Facultates etiam inimicorum nostrorum vestræ erunt, quoniam & illorum thesauros expoliabitis, & vel victoriosi ad propria remeabitis, vel sanguine vestro purpurati perenne bravium adipiscemini. Tali imperatori militare debetis, cui panis deesse non potest, cui quæ rependat nulla desunt stipendia. Via brevis est, labor permodicus est, qui tamen immarcescibilem vobis rependat coronam. Iam nunc ergo auctoritate loquamur prophetica. *Accingere homo unusquisque gladio tuo super femur tuum potentissime. Accingimini*, inquam, *& estote filii potentes, quoniam melius est nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostræ & sanctorum.*

Psal. 44. 1. Mac.

C Non vos demulceant illecebrosa blandimenta mulierum rerumque vestrarum, quin eatis; nec vos deterreant perferendi labores, quatenus remaneatis.

Vos, fratres & coepiscopi, consacerdotes & coheredes Christi, per ecclesias vobis commissas idipsum annuntiate, & viam in Ierusalem toto ore universaliter prædicate. Confessi peccatorum suorum ignorantiam, securi de Christo celerem impetrent veniam. Vos autem qui ituri estis, habebitis nos pro vobis oratores; nos habeamus vos pro populo Dei pugnatores. Nostrum est orare, vestrum est contra Amalecitas pugnare. Nos extendemus cum Moyse manus indefessas orantes in cælum; vos exerite & vibrate intrepidi præliatores in Amalec gladium. Amen.

D Fuisse autem multum in exhortando suis concionibus Vrbanum papam, docet etiam Domnizo presbyter in vita Mathildis versibus istis, quibus & plurimum ipsum Christianum populum profecisse testatur.

Vrbanus papa multus in exhortando.

Vrbani Galli papæ Petri quasi sancti
Dicta receperunt, & ei bona multa dederunt.
Verba salutis eis dabat hic pastor vice Petri,
Nam docuit summus pater illos ire sepulcrum
Ad Domini nostri, locus ut purgetur, & hostis
Inde repellatur populus paganus amarus.
O fidei semen! bona germina quot modo prabes,
Cum utiles flores refluunt pastoris ab ore,
Et pariunt fructus, &c.

E Sed ne quid rerum gestarum ac verborum papæ Vrbani pereat, accipe ad eamdem expeditionem spectantem præsentem canonem:

Item placuit omnia bona eorum, qui Hierosolymas pergunt, semper & ubique esse salva in pace & treuga, quousque redierint.

Recitantur ista ibidem inter canones tunc ab Vrbano papa editos, inter quos primus est de pace & treuga constitutus.

Vt autem indictam in synodo expeditionem promoveret Vrbanus papa, permansit in Galliis. Episcopi autem ad sua reversi haud otiosi perstitere, sed in suis diœcesibus singuli singula circumeuntes oppida, Hierosolymitanam expeditionem magno animi

Prędicatur ubique expeditio Hierosolymitana.

animi fervore literis pontificiis indicebant. Porro eorum qui ejusmodi cælesti tuba excitati nomina dabant, infinita erat propemodum multitudo, ut opus fuerit dehortari plurimos, quorum vel ætas vel sexus vel valetudo ponderi militari subeundo impar esse manifestis indiciis videbatur, adeo ut magnus fuerit delectus habendus.

Pro stipendio erat indulgentia peccatorum proposita, atque, ut Petrus diaconus ait, *erat pro militari signum sanctissimæ Crucis.* De qua, inquit: *Ad hujus autem rei evidens indicium, communi consilio signum sanctæ Crucis super scapulam dexteram impressere vestibus.* At ista anno sequenti, quo ad bellum sacrum delectus est habitus. Post synodum enim absolutam, labente ad finem anno, urgente hieme, promovendi ulterius rem tantam interclusus est aditus.

Vt autem res difficillima inchoanda, hactenus in ecclesia catholica intentata, optatum consequi posset effectum, placuit Vrbano pontifici Dei genitricis precibus annitendum, ut conciliaret sibi cæleste numen; quod probe sciret experimento, quæque ardua progressura feliciter, quibus beatæ Mariæ virginis faveret gratia, & aspiraret auxilium. Ad quod promerendum idem Christi vicarius eodem Claramontensi Concilio, rogata sententia patrum, egit ut horariæ illæ preces & laudes, quæ vulgo Dei genitricis appellari consueverunt officium, apud monachos eremitas, institutionis Petri Damiani, ut superius vidimus, frequentari cœptæ, ex illis deducerentur ad clericos, a quibus digne ex animo eidem sanctissimæ Virgini persolvi deberent, ut ipsa apud Filium precibus ageret, quo fidelis populus in tot & tantis discriminibus subeundis ejus fulciretur auxilio, atque præsidio muniretur. Quod quidem tunc a sancta synodo, Vrbano agente, ea occasione indictum, & a clericis pie susceptum, ad laïcos quoque fuit tam viros quam mulieres propagatum, & quidem cum magno fenore gratiarum, ut experti sunt omnes, jugiterque experiuntur fideles illud ex animo frequentantes: quas preces & Carthusiani divino monitu haud pridem suscepere dicendas.

Qui & ejusdem ipsorum ordinis eandem Dei matrem adscivere sibi patronam, prout in rebus gestis sancti Brunonis ejus ordinis institutoris apparet: in quibus & de præceptis in dicto Claramontensi concilio iisdem precibus mentio habetur.

PRIMA APPENDIX
AD CONCILIVM CLAROMONTANVM,
celebratum anno MXCV. sub Vrbano papa II.

DECRETVM VRBANI PAPÆ II & synodi Claramontanæ, de primatu Lugdunensi.

** Illud primus ex Manuss. codd. protulit in lucem illustriss. Petrus de Marca, quem ad infulas Parisienses evectum atque illico raptum doluimus cum primus hujusce nostræ amplissimæ collectionis tomus excudi typis inciperet.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Hugoni Lugdunensi archiepiscopo, & primati, ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum.

Ex apostolicæ sedis debito, & sanctorum canonum auctoritate impellimur, in omnibus ubique terrarum ecclesiis, prave acta corrigere, recte statuta firmare. Vnde cum nos in Galliarum partes venire supernæ dispositionis dignatio concessisset, curæ nobis fuit apud Clarummontem Arverniæ generale concilium convocare. Ibi inter alia, quæ ad synodalem audientiam discutienda perlata sunt, fraternitas tua de primatu sanctæ Lugdunensis ecclesiæ querelam exposuit, multis jam ante provincialibus conciliis agitatam. Lecta sunt in eodem consessu eundem primatum astruentia Romanæ & apostolicæ auctoritatis privilegia. Cum igitur Richerius Senonensis archiepiscopus pro causa hac die altero respondere præceptus esset, nullamque excusationis rationem legitimam reddidisset, placuit tamen nobis ex apostolicæ mansuetudinis abundantia, ad deliberandum de subjectione hac, in diem tertium inducias indulgere. Tertio itaque die, cum se ille, partim pro negotii gravamine, partim pro ægritudinis occasione, synodali conventui subtraxisset, per legatos requisitus, & obedire renuens, adhuc deliberandi inducias flagitabat. Definitionis etiam jam imminente sententia, rursum ab Senonensis ecclesiæ suffraganeis in diem alterum, ut eum familiarius convenirent, induciæ impetratæ sunt; ea nimirum pollicitatione præmissa, ut si etiam ille tunc pertinaciter reniteretur, ipsi tamen definitioni concilii unanimiter obedirent.

Porro die jam sexto concilii evoluto, cum ille adhuc inducias expetendo resisteret, ex totius synodi favore & judicio sancitum est, Senonensem archiepiscopum Lugdunensi tanquam primati subjectionem, obedientiamque debere, quia & catalogorum auctoritas, & sedis apostolicæ idipsum contestabatur auctoritas. Cui profecto sententiæ se humiliter obedituros, Senonensis ecclesiæ suffraganei propria quisque voce professus est. Idipsum etiam de Rothomagensi ecclesia confirmatum est. De Turonensi enim, quia jam a retroactis temporibus sine refragatione obedierat, nulla jam quæstio movebatur. Die vero concilii octavo, tua iterum fraternitas questa est Senonensem archiepiscopum a legatis tuis, Aganone scilicet Eduensi, & Lamberto Atrebatensi episcopis admonitum, nullam adhuc Lugdunensi ecclesiæ pro primatu reverentiam profiteri. Eapropter nos, toto consentiente concilio, pallii usum, & suffraganeorum obedientiam, donec ipse obediret, Senonensi archiepiscopo interdiximus. In Rothomagensem quoque, qui oberat, eandem sententiam promulgamus, nisi infra tres menses post sententiam cognitam, si quidem viva voce non posset, subjectionem debitam scripto polliceretur. Ipsius itaque suffraganeis, qui præsentes aderant, sententiam nostram debita humilitate suscipientibus, ac obedientiam promittentibus, sic tandem Lugdunensis ecclesiæ querela diuturna, annuente domino, terminata est. Per præsentis igitur privilegii paginam, Lugdunensi ecclesiæ tuæ primatum super quatuor provincias confirmamus, & per eam tibi tuisque successoribus, his tantum qui eo ordine eoque tenore electi vel promoti fuerint, qui per sanctæ memoriæ Gregorii VII. privilegium prædecessori tuo Gibuino præfixus, & præscriptus est. Provincias autem illas, quas vobis confirmamus, dicimus Lugdunensem, Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem, ut hæ videlicet provinciæ condignam Lugdunensi ecclesiæ obedientiam solvant, & honorem, quem Romani pontifices reddendum esse scriptis propriis præfixerunt, devote humiliterque, salva in omnibus sedis apostolicæ reverentia & auctoritate. Si qua sane in crastinum ecclesiastica sæcularisve persona hujus privilegii paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine dei & domini

Anno Christi 1095.

redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat : atque extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Interfuerunt autem definitioni huic archiepiscopi diversarum provinciarum numero duodecim, cum episcopis octoginta, abbatibus nonaginta, & eo amplius.

Datum apud Clarummontem Arverniæ per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, Kalendis Decembris, indictione tertia, anno dominicæ incarnationis millesimo nonagesimoquinto, pontificatus autem domini Vrbani secundi papæ anno octavo.

DE PRIMATV LVGDVNENSI, ET CÆTERIS PRIMATIBVS,

DISSERTATIO [a] PETRI DE MARCA ORDINARII IN SACRO CONSISTORIO consiliarii, in suprema Navarræ curia præsidis, & a rege Christianissimo ad episcopatum Conforanensem nominati.

[a] Fuit postea Tolosanus Archiepiscopus, ac denique Parisiensis.

Occasio hujus dissertationis.

I. EDITAM a nobis Vigilii summi pontificis decretalem epistolam pro confirmatione quintæ synodi, nostramque de illius epistolæ fide & auctoritate dissertationem, cum editioni regiæ conciliorum curatores illius operis adjecissent : illud etiam a me contenderunt ut Vrbani secundi decretum de primatu ecclesiæ Lugdunensis ex sententia synodi Claromontanæ conditum, quod anno superiori ex manuscripto codice Lugdunensi descripseram, non solum publici juris facerem, sed observationibus etiam aliquot illustrarem. Non potui tam justæ virorum eruditorum petitioni deesse, præsertim cum ipsi expromitterent plerisque non ingratam fore hanc operam nostram, eo quod de primatuum origine, aliisque rei canonicæ articulis, qui huic materiæ accedunt, nova ratione dissertatio a nobis institueretur. Illud ergo decretum nunc primum edimus in lucem, quod in synodo Claromontana, cognitione habita, latum est. Nota est omnibus occasio cogendæ illius synodi ab Vrbano; quæ nomen sumpsit ab urbe Claromonte. Ea olim dicta est civitas Arvernorum, tum in notitiis, tum apud Sidonium, & alibi. Apud Ptolemæum vero Nemossum : unde viri eruditi sibi persuaserunt, synodum Claromontanam, quæ Arvernensis vocatur ab Ivone, & ipso Vrbano, Nemossensem quoque dictam ab illius ętatis scriptoribus, quamvis vitiose Nemausensem scripserint. Attamen certum est, Nemausensem synodum habitam fuisse ab Vrbano, anno sequenti post Claromontanam in urbe Nemauso apud Septimanos, ut diserte docent fragmenta Helgaudi Floriacensis, Vrbanus ipse in altera epistola, quam edimus numero CXVII. hujus dissertationis, & judicium redditum in ea synodo super lite ecclesiæ sancti Saturnini Tolosani, quod refertur a viro clarissimo Catello in Amelio Tolosano. Ex hoc autem decreto nostro constat, primatum, quem in quatuor provincias ecclesia Lugdunensis consecuta est Gregorii septimi beneficio anno 1079. ab Vrbano secundo confirmatum in synodo Claromontana anno 1096. rejecta Richerii Senonensis intercessione. Ad ejus interpretationem duo præcipue capita tractanda sunt; primum, quid significetur primatus nomine, quod tam frequenter in antiquis mediæque ætatis scriptoribus & conciliis occurrit. Secundum, in quo firmamentum causæ posuerint Gregorius septimus & Vrbanus, ad asserendum Lugdunensis ecclesiæ primatum. Quoniam vero fieri non potest, ut eorum capitum discussione defungar, quin cæterarum provinciarum primatus attingam, de eorum origine, deque antiqua civili & ecclesiastica provinciarum divisione, in Gallia, Africa, Illyrico, & Hispaniis disputatur, adjecta variorum canonum concilii Calchedonensis, synodorum Africanarum, aliarumque nova plerumque explicatione.

Nemausensis synodus diversa a synodo Claromontana.

Delineatio hujus opusculi.

Primates, qui primũ locum obtinent.

II. Vt igitur rem ipsam aggrediar, observandum est primates in universum dici eos qui principem locum in aliquo collegio obtinent: vel proceres alicujus gentis, quemadmodum apud Ammianum dicuntur primates regionis Alamannorum; apud Ambrosium primates cõsistorii. Primates quoque civitat[illegible] & ordinum dicuntur ab imperatoribus municipales magistratus, qui decurionum ordini præsunt. Inde vox ista in ecclesiasticum usum irrepsit, ad significandam eorum episcoporum prærogativam, qui provinciæ suæ concilio præerant : quod probatur eleganti testimonio petito ex canone secundo concilii Taurinensis, quod habitum est anno 397. *Illud inter episcopos urbium Arelatensis & Viennensis, qui de primatus apud nos honore certabant, a sancta synodo definitum est, ut qui ex iis comprobaverit suam civitatem esse metropolim, is totius provinciæ honorem primatus obtineat, & ipse, juxta præceptum canonum, ordinationum habeat potestatem.* Ex eodem canone illud quoque colligitur, hanc prærogativam illi episcopo deberi in unaquaque provincia, qui eam civitatem obtinebat, quæ in laterculo imperii metropolis dignitate fruebatur. Hoc apprime congruit cum definitione canonis noni Antiocheni, ubi hujus instituti ratio redditur; nempe quod in metropoli conventus juridici agi solerent a præsidibus provinciarum. Ad conventus enim illos præcipue respiciunt patres Antiocheni, his verbis : *Διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας*, id est, ex interpretatione Dionysii, *Propterea quod ad metropolim omnes, qui negotia videntur habere, concurrunt.*

Prima[…] pro j[…] metro[…] tico.

Cano[…] tioch[…] conc[…] lustra[…]

III. Ceterum frequentissima occurrit primatum mentio in conciliis Africanis, & apud Augustinum : qua voce illi episcopi significantur, qui sunt primæ sedis episcopi, & conciliis provinciarum suarum præsident. Ecce, cap. 19. collectionis Africanorum conciliorum : *Quisquis episcoporum accusatur, ad primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator.* De appellatione clericorum statuitur canone 28. ut provocent *ad primates suarum provinciarum.* Sed observandum est sedulo discrimen quod inter primates Africanos & cæteros intercedit. Prima etenim sedes in aliis provinciis affixa est civitati metropoli, id est, quæ mater urbium habetur in ordine civili : in Africa vero, qui ex episcopis ordinationis tempore collegas suos anteibat, primas nuncupabatur, seu primæ sedis episcopus. Itaque, licet e sex provinciis, ex quibus Africana diœcesis constabat, duæ Mauritaniæ, Numidiæ, Byzacena, & Tripolitana, sua quæque metropoli in ordine imperii non carerent : prima tamen sedes ecclesiastica non erat illi addicta, sed episcopum seniorem sequebantur. Vnde in cap. 86. collectionis Africanæ prima sedes Numidiæ aperte distinguitur a Constantina, metropoli ejusdem provinciæ. Orto enim dissidio inter episcopos, quo in loco tabulæ ecclesiasticæ, seu regesta provinciæ, servarentur, constitutum est ut in urbe metropoli conderentur, (ipsæ fortassis authenticæ literæ) ubi tutior erat custodia; tum etiam in prima sede, (exempla fortasse literarum) ut primæ sedis episcopo parata essent ad manum, ne hac in parte a metropoleos episcopo penderet. Hanc puto esse canonis istius sententiam : *Deinde placuit omnibus episcopis, qui in hoc concilio subscripserunt, ut matricula & archivus Numidiæ, & apud primam sedem sit, & in metropoli, id est Constantina.* Solius Carthaginis splendor id obtinuerat, ut illius civitatis episcopus primas esset proconsularis provinciæ, imo vero & caput reliquarum quinque provinciarum, quas enumeravi. Non moror in probando speciali isto Africanarum ecclesiarum usu, qui primatum provinciæ non civitatibus, sed personis dabat : abunde id præstiterunt eruditi viri, adductis & discussis locis ex Augustino, Africanis conciliis, Gregorio primo, & Leone nono petitis: explosa recentiori quadam opinione, quæ primates vagos & desultorios in Africa, ratione antiquioris ordinationis fatetur; sed metropoleon episcopis subditos fuisse frustra contendit.

Prima[…] Afric[…]

Diuer[…] episc[…] metro[…] leon.

Expli[…] canon[…] frican[…]

IV. Quod ad rem nostram pertinet, ex lectione canonum Africanorum conficitur, primates episcopos dici eos qui provincias quique suas administrabant, quos in reliquo orbe Christiano metropolitanos dici moris erat, quia primatus dignitas pendebat ex dignitate metropoleos. Quare Ferrandus diaconus Carthaginensis in breviatione canonum tit. 4. recte ad primates Africanos transtulit eos conciliorum veterum canones, qui de metropolitanis loquuntur: exemplo Africanæ synodi, in epistola ad Cælestinum, quæ decreta Nicæna de metropolitarum auctoritate, ad provinciarum Africanarum concilia, earumque primates traxit.

Prima[…] Afric[…] jure n[…] polita[…] rum.

V. Nec sane rectius metropolitani Latine efferri poterant, quam si primates dicerentur. Vnde Leo I. hanc vocem eo sensu usurpat, in epistola 91. qua Theodorum Forojuliensem episcopum sui officii monet, ut sedem apostolicam de re dubia non ante consulat, quam de eo, quod quærendum videbitur, cum metropolitano suo contulerit. Addit verostatim regulam : *Quia in causis, quæ ad generalem observantiam pertinent omnium domini sacerdotum, sine primatibus nihil oportet inquiri.* Quod haustum est ex usu civili, juxta quem *legatos non oportet principem consulere, sed proconsulem suum*, ut loquitur Vlpianus. Alibi idem Leo conqueritur Anatolii Constantinopolitani ambitu in oriente, *metropolitanorum jura primatuum* convelli. Quare recte Dionysius Exiguus lemma canonis 35. apostolici, ubi de metropolitanis agitur, *De primatu episcoporum*, inscripsit. Eo exemplo Martinus Bracarensis in collectione sua can. 4. primatum metropolitanis tribuit anno 572. *Per singulas provincias*

Metr[…] litani[…] liquo[…] dente[…] sunt p[…] tes.

vincias oportet episcopos cognoscere primatum metropolitani episcopi, & ipsum primatus curam suscipere. In concilio quoque Bracarensi I. anno 563. can. 6. *Item placuit, ut conservato metropolitani episcopi primatu, cæteri episcoporum secundum suæ ordinationis tempus, alius alio sedendi deferat locum.* Attamen illud omitti non debet, aliquando eos episcopos a pontificibus primates dictos, qui aliis coepiscopis ordinationis tempore potiores essent, etsi nulla ex eo primatu illis competeret auctoritas. Vnde ab Hilaro papa Constantius Vceticæ ecclesiæ antistes dicitur esse *primas ævo honoris.* Et ibidem cura provinciæ Narbonensis, ob suspensionem Hermetis metropolitani, transfertur ab Hilaro ad eum *quem repererit episcopalis ordo primatem.* Eo sensu Leo I. primates presbyterorum dixit eos qui ceteros ordinatione antecederent.

VI. Sane diffitendum non est, quin primatus ad significandam apostolicæ sedis dignitatem & auctoritatem ab antiquis usurpatus fuerit, ut in Nouella constitutione Valentiniani imperatoris. In lemmate quoque antiquæ interpretationis Latinæ manuscriptæ Canonis 6. Nicæni, *quod ecclesia Romana semper habuit primatum*: quæ verba recitata sunt ex codice Paschasini in concilii Calchedonensis actione 16. Vnde magistratus ab imperatore delegati, recte in eadem actione decreverunt ex sententia synodi, conservanda esse Romæ archiepiscopo, juxta canones, *τὰ πρεσβεῖα, καὶ ἐξαίρετον τιμὴν*, id est, ut vertit statim antiquus interpres cōcilii Chalchedonensis, *omnem primatum, & honorem præcipuum.* Quare non quemlibet primatum Romanæ sedi asserunt veteres, cum ipsi quoque metropolitani primatu suo fruerentur; sed præcipuum primatum in ecclesia universa, &, ut loquitur eleganter Pelagius I. in epistola ad Sapaudum, *Apicem primatus, a solis ortu usque ad occasum.*

VII. Post editam Isidori collectionem invecta est in occidentem nova primatum usurpatio, quæ quidem ex epistolis veterum pontificum huic compilationi insertis profluxit: quoniam vero Lugdunensis primatus origo inde quoque profecta est, pauca dicam de collectionis illius initiis, quæ valde controuersa sunt. Ecclesia Hispanica, Gallicanæ ceterarumque occidentalium exemplo, usa est veteri illo codice canonum, qui canone 1. Concilii Calchedonensis confirmatus est, & quo ecclesia Romana utebatur, ut patet ex canone 18. Synodi Bracarensis, & can. 3. Synodi Toletanæ; quæ codicis illius specialiter meminere. His canonibus antiquis adjecti sunt canones in singulis conciliis Hispanicis editi: quin etiam & Gallicani canones, quos laudat concilium Tarraconense can. 11. eorumque constitutionem de monachis latam servari præcipit. Occurrunt quoque synodi Agathensis & Regensis canones, in conciliis Ilerdensi, Valentino & Hispalensi primo laudati. Nec omissæ sunt in codice Hispanico epistolæ pontificum ex collectione Dionysii Exigui, ut colligere licet ex conciliis Toletanis III. & IV. quemadmodum ante nos observarunt viri eruditi. Corpus istud tempore Isidori Hispalensis, qui obiit anno 636. complectebatur, præter veteres canones synodorum Græcarum ex antiqua interpretatione Latina, Sardicenses, Africanos, Hispanicos, & Gallicanos, atque pontificum Romanorum decretales epistolas, a Siricio ad Gregorium I. Frustra ergo disputant eruditi viri an Isidorus Hispalensis aliquam canonum collectionem ediderit, cum ipsa collectio extaret ante Isidori tempora, licet aliquot deinde synodis illius ætate celebratis aucta esset.

VIII. Id unum præstitit Isidorus; indicem nempe titulis distinctum composuit, qui præfixus est collectioni, ea arte, ut unicuique titulo certam aliquam materiam complectenti, adjunxerit numeros canonum & decretorum eo pertinentium, ad exemplum Ferrandi diaconi Carthaginensis. Eum indicem veteri cuidam collectioni manuscriptæ præfixum testatur Antonius Augustinus, licet dubitet an tribuendus sit Isidoro, ob quorumdam versuum qui illi subjiciuntur ineptiam. Sed expunctis versiculis illis, quos exscriptor de suo addidit, titulorum ordo & verba eruditionem & sæculum Isidori mihi spirare videntur. Inde factum ut a posteris integra collectio diligentiæ Isidori facile tributa sit. Cui deinde adjecta sunt concilia Toletana, a V. ad XII. & cetera Hispanica, post obitum Isidori celebrata; nulla vero Gallicana adjuncta sunt. Ejus collectionis exemplaria quædam manuscripta visuntur in Hispaniæ bibliothecis. Nos vero collectionem antiquissimam manuscriptam vidimus in celeberrima & instructissima bibliotheca viri superillustris Petri Seguierii Franciæ cancellarii, quæ constat ex indice illo Isidori, & ex canonibus atque decretis pontificiis, cuique titulo juxta indicis seriem *αὐτολεξεὶ* subjunctis. Hæc eadem collectio auctior deinde facta est accessione canonum apostolicorum, quos Isidorus Hispalensis, in libris originum, apocryphis accenset, juxta Gelasii definitionem; unde olim omissi fuerant ab episcopis Hispanis. Creuit quoque accessione epistolarum pontificiarum, non solum Gregorii II. & III. atque Zachariæ, sed etiam earum quæ editæ sunt

A sub nomine Clementis, Anacleti, & reliquorum pontificum usque ad Siricium. Vberior ista collectio publicata est sub antiquo Isidori Hispalensis nomine, teste Hincmaro epistola 8. capitulo 22. ad conciliandam scilicet auctoritatem novis illis epistolis, quæ tunc præfixis veterum pontificum titulis interpolatæ sunt. Ab illa vero auctoritate plane intercidissent, si novitii & incogniti omnino collectoris nomine, nempe Isidori Mercatoris, ut vulgo putant, prodiisset. Advectum est ex Hispania in Gallias novum illud juris canonici corpus studio & opera Riculfi, qui ex archicapellano palatii ordinatus Moguntinus episcopus anno 785. per universas Gallias illud publicavit, & ex epistolis pontificum ea tempestate concinnatis aliquot fragmenta in leges capitulares Caroli Magni & Ludovici a Benedicto Levita collectas referri obtinuit, ut notat Hincmarus opusculi capitulo 24. Eodem tempore capitula Hadriani I. ad Angilramnum Metensem episcopum emerserunt, in quibus eadem verba sæpe reperiuntur, quæ in subdititiis, quamvis non inutilibus, epistolis extant; ita ut ex altero in alterum codicem transcripta videantur. Proclivior in id sum, ut existimem Hadrianum ex epistolis ea sumpsisse. Ait enim se ea capita desumpsisse ex synodis & decretis præsulum ac principum Romanorum, ut videatur omnino ad decretales illas epistolas respexisse, quæ *decreta præsulum Romanorum* nuncupantur in nova collectione Isidori: de cujus auctoritate per Gallias olim recepta pluribus egi libro tertio, *De concordia sacerdotii & imperii.*

Publicata in Galliis.

IX. Ex his ergo epistolis manavit, ut primates dici cœperint non singuli metropolitani, quemadmodum in usu fuisse apud veteres docuimus initio, sed illi episcopi qui plures provincias & earum metropolitanos administratione sua complectebantur. In illa enim significatione vsurpatur primatis vox apud Anacletum, qui diserte patriarchas cum primatibus confundit. *In majoribus civitatibus*, inquit, *patriarchas, vel primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divinæ & ecclesiasticæ poni & esse jusserunt.* Hanc primatis significationem hausit auctor ex interpretatione Latina canonis 9. & 17. Calchedonensis, quæ his verbis utitur, tum apud Isidori veterem collectionem, tum apud Dionysium Exiguum. *Quod si adversus ejusdem provinciæ metropolitanum*, inquit canon 9. *episcopus vel clericus habet querelam, petat primatem diœceseos, aut sedem regiæ urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsum judicetur.* & can 17. *Quod si quis a metropolitano læditur, apud primatem diœceseos, aut apud Constantinopolitanam sedem judicetur, sicut superius dictum est.* Sed observare debuerat auctor epistolarum, in illis canonibus non agi de unoquoque primate absolute, sed cum adjuncto, de primate diœceseos. Quare verum erit per primatem diœceseos significari patriarcham, sed non inde sequitur omnem primatem esse patriarcham, cum metropolitani quique primates ante proprie dicerentur.

In hac collectione primates dicti qui præsunt metropolitanis.

Ex canone Calchedonensi male accepto. Primas diœceseos.

X. Enimvero cum ex horum canonum interpretatione profluxerit nova ista primatis significatio, quæ deinde in alteram significationem detorta, sola deinceps obtinuit apud canonum collectores, Burchardum, Ivonem, Gratianum, in libris quoque decretalium: non alienum erit ab instituto de iis pauca dicere: primo, eo præcipue quod licet Zonaras & Balsamon, tum etiam hoc nostro sæculo eruditissimi viri, horum canonum explicationem tentarint, nondum tamen aliquis eam plene, ut opinor, est assecutus. Nunc fere omnibus notum est, diœcesim hoc loco sumi pro tractu diversarum provinciarum in unum corpus compactarum, cujus generis erant quinque in orientis imperio, nempe diœcesis Ægyptiaca, orientalis specialiter dicta, Asiana, Pontica, & Thracica. Occidentis imperium in diœceses septem vel octo divisum erat, Vrbicariam, Italicam, Gallicanam, Hispanicam, Britannicam, Africanam, & Illyricianam; quæ in duas partes a Theodosio secta est, ita ut Illyricum orientale, quod Macedoniam & Daciam continebat, cesserit orientis imperio. Sed in administratione ecclesiastica diversa erat ratio occidentis & orientis. Etenim in occidente, si demas Africam, nullus provinciarum metropolitanis præfectus erat episcopus, præter pontificem Romanum. In orientali autem ecclesia, unaquæque diœcesis regebatur a sua synodo, ita tamen ut exarcho quæque suo pareret. Præfecti diœcesibus episcopi dicuntur a Græcis *οἱ ὑπὲρ διοίκησιν ἐπίσκοποι*, id est, ut vertit Dionysius Exiguus, *qui sunt super diœcesim episcopi*, can. 11. concilii Constantinopolitani: ubi quinque diœceses orientales recensentur, nempe Ægyptiaca, quæ suberat Alexandrino episcopo, ut orientalis Antiocheno, Asiana Ephesino, Pontica Cæsareensi, Thracica antea quidem Heracleensi, tunc vero subdita episcopo Constantinopolitano. Præfectus diœcesi episcopus dictus est a Græcis *ἔξαρχος τῆς διοικήσεως* in concilio Calchedonensi: unde Antiochenus patriarcha Domnus dicitur *ἔξαρχος διοικήσεως ἀνατολικῆς* in concilio Antiocheno relato actione 14. synodi Calchedonensis. Eo nomine comprehenduntur singuli exarchi quinque diœceseon orientalium, quia, ut dixi, earum administratio per tractus & diœceses erat distributa, præ-

Πρεσβεῖα ad explicationem canonis Calchedonensis.

De diœcesibus occidentis & orientis.

Exarchus diœceseos.

ter morem occidentalis ecclesiæ, in qua nullus erat diœceseos exarchus, ut supra monui; ita ut ex hoc capite colligatur ad occidentem trahi non posse nec verba nec mentem canonum Calchedonensium.

Explicatio Can. 9. & 17. Calchedonensium.

XI. His positis, mens canonum Calchedonensium sese patefacit: iis nempe cavetur ut actio adversus metropolitanum intendatur coram exarcho cujusque diœceseos, cui metropolitanus subditus est: qui quidem, coacta totius diœceseos synodo, controversiam dirimet. Itaque Ægyptii coram Alexandrino exarcho adversus metropolitanum disceptabunt, orientales coram Antiocheno, Asiani coram Ephesino, & sic de Ponticis, & Thracicis. Attamen iisdem canonibus electio datur actori, ut agat, si malit, coram episcopo Constantinopoleos, omisso exarcho suæ diœceseos, apud quem ne metropolitanus gratia valeat fortasse veretur.

Privilegiũ collatum sedi Constantinopolitanæ in caussis metropolitanorum.

Eximium sane privilegium, quo per universos orientales tractus episcopi Constantinopolitani auctoritas diffunditur, ita ut judicium quoddam extraordinarium in metropolitanorum causis omnibus, id est civilibus & criminalibus, exerceat. Ius autem illud ex eo profectum est, quod illi primatus honoris post Romanum pontificem in quinque orientalibus diœcesibus communicatus est, canone II. concilii Constantinopolitani: Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν τὴν νέαν Ῥώμην, id est, ex versione Dionysii, *Veruntamen Constantinopolitanus episcopus habeat honoris primatum post Romanum episcopum, propterea quod urbs ipsa sit junior Roma.* Unde patet privilegium

Excepto occidente.

istud Constantinopolitano episcopo collatum non porrigi ad occidentalis ecclesiæ provincias, quæ speciali quodam jure a Romano pontifice tamquam patriarcha administrabantur. Neque enim fas erat ut is, cui secundæ partes delatæ erant, jurisdictionem aliquam exerceret in finibus primi episcopi, post quem ex diserta Canonis Constantinopolitani sententia constitutus erat. Quanta ergo pollere par erat auctoritate Romanum pontificem, cum ab eo secunda potestas, & ad Romanæ sedis exemplum efficta, tantopere vigeret. Hoc argumentum usurpasse me superioribus annis memini inter familiares sermones, quos vir celeberrimi inter Novatores nominis mecum miscebat: qui eam animadversionem sequentibus argumentis instructam sibi non displicuisse scripto testatus est.

Pontifex Romanus de metropolitanis primo iudicio cognoscebat.

XII. Ut autem splendidior sit hujus argumenti probatio, ostendendum est Romani episcopum tunc temporis eo jure usum, ut primo judicio de metropolitanorum causis decerneret. Collatam quidem illi aut renovatam fuisse potestatem a concilio Sardicensi, de appellationibus episcoporum depositorum cognoscendi, nullus ignorat: sed an illi prima cognitio metropolitanorum competeret, nondum aliquis annotavit. Id tamen aperte constitutum est in concilio Romano ex universa Italia coacto, cui Ambrosius intererat, anno 378 & rescripto Gratiani principis confirmatum: *Si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerserit, omnino ejus causa dictio ad metropolita in eadem provincia episcopi deducatur examen. Vel, si ipse metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus episcopus judices dederit, sine dilatione contendat.* Ediderat hoc rescriptum, sed mendosum, illustrissimus Baronius; castigatum vero, & synodi Romanæ epistola auctum, publicavit vir eruditissimus Sirmondus, post appendicem codicis Theodosiani. Istius moris meminit Leo primus in epistola ad Anastasium Thessalonicensem, quæ relata est in codicem canonum ecclesiæ Romanæ: *Si quid grave intolerandumque committeret*, metropolitanus, *nostra*, inquit, *erat expectanda censura, ut nil prius ipse decerneres, quam quid nobis placeret agnosceres.* Gregorius I. eumdem morem indicat lib. 7. registri, epist. 8. ubi monet Vincentium, & ceteros episcopos insulæ, ut, si ad transmarina se conferre voluerint, licentiam petant a metropolitano suo secundum regulas patrum, *excepto*, inquit, *si, quod non optamus, contra eumdem metropolitanum vestrum vos habere aliquid causæ contigerit, ut ob hoc sedis apostolicæ judicium requiratis.* Quare non dubitavit epistolarum pontificiarum auctor constituere ex antiquo more, sub nomine Aniceti, Sixti, & Iulii, ut querela adversus metropolitanum ad primatem diœceseos, vel ad sedem apostolicam, referatur. Quinimo eamdem plane in epistola Victoris divisionem sequitur, quæ sancita est in concilio Romano habito sub Damaso; scilicet ut de contumacia metropolitani cognoscat Romana sedes; vel causam in provinciis judicandam deleget. Hadrianus I. in capitulis suis mentem harum epistolarum secutus, quæ in canone Calchedonensi de sede Constantinopolitana statuuntur, ad sedem apostolicam transtulit. Hadriani autem verba transcripta sunt libro 7. capitularium, titulo 241. quæ ideo annotavi, ut pateat unicuique ab epistolarum auctore in re ipsa fraudis & imposturæ suspicionem abesse, quæ illi a plerisque hoc loco impingitur, ac si per injuriam provincialium synodorum, majestatem Romanæ sedis amplificare voluisset: cum ex iis, quæ retuli, evidenter probatum sit, metropolitanorum primam cognitionem Romanis episcopis confirmatam, decreto veteris synodi Romanæ, anno 378. Quod in rebus ipsis obtinuisse olim, etiam in causis cæterorum episcoporum, quamvis non adeo frequenter, ex Zosimi, Leonis, Hilarii aliorumque pontificum literis, alibi demonstramus.

XIII. Quare collata semel episcopo Constantinopolitano primatus prærogativa post Romanum pontificem, ut factum est anno 381. per canonem secundæ synodi, facile fuit metropolitanorum cognitionem, anno 378. Romano episcopo adjudicatam, transferre in episcopum Constantinopolitanum per orientales tractus; ea tamen lege, ut patriarcharum & exarchorum antiquam jurisdictionem non convelleret, quemadmodum canone illo statuitur; sed jure tantum *præventionis* uterentur, ut explicatum est in concilio Calchedonensi. Ejus privilegii quasi possessionem cepit Nectarius Constantipolitanus, qui causam Agapii & Gabalii de metropoli Bostrorum, provinciæ Arabiæ, diœceseos Antiochenæ contendentium, in synodo Constantinopolitana diremit, anno 394. ut docent excerpta ejus synodi libro secundo sententiarum synodalium, in collectione juris Græco-Romani. Hinc petenda est ratio, cur Ambrosius Mediolanensis eumdem Nectarium rogaret, ut Gerontium Nicomediensem provinciæ Bithyniæ metropolitam, in Pontica diœcesi, sacerdotio deiiceret, ἔγραφε Νεκταρίῳ ἀφελέσθαι Γεροντίου τὴν ἱερωσύνην, apud Sozomenum l. 8. cap. 6. Atticus Constantinopolitanus disceptantes de Synadorum episcopatu, id est de Phrygiæ Pacatianæ metropoli, in Asiana diœcesi, Theodosium & Agapetum judicio suo compescuit, scripsitque Agapeto, ut episcopatum retineret, ἔχεσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, ut tradit Socrates lib. 7. cap. 3. Litem motam inter episcopum Nicænum, & Nicomediæ metropolitam provinciæ Bithyniæ, Ponticæ diœceseos, de ordinatione episcopi Basilinopoleos, Ioannes & Proclus episcopi Constantinopolitani rescriptis suis sopierunt, donec peremptorie decisa est a concilio Calchedonensi, ut patet actione decimatertia.

Hoc ju[s] commu[ni]catum C[on]stantino[politanæ] sedi pe[r] orientem[.]

Iure præ[-] vention[is] tantum.

XIV. Sed egregium hujus privilegii exemplum petendum est ex cognitione quæ instituta est adversus Ibam metropolitam Edessenum orientalis diœceseos in concilio Tyrio a judicibus, quos Flavianus Constantinopolitanus delegavit, una cum rescripto Theodosii imperatoris. Accusaverant hæreseos Ibam clerici Edesseni coram Domno patriarcha Antiocheno: dein consilio mutato, Flavianum adierunt, qui criminis cognitionem detulit tribus metropolitis ejusdem diœceseos, nempe Photio Tyri, Eustathio Beryti, & Uranio Himerorum, qui in colonia Tyri judicium susceperunt. Quo in negotio Flavianus se ad morem Romanæ sedis composuit, quæ aut ipsa judicabat, aut dabat judices, juxta decretum concilii Romani, & Gratiani imperatoris rescriptum. Meminit delegationis a Flaviano factæ Eulogius diaconus Constantinopolitanus in actis concilii Tyrii, judices datos alloquens: *Adeuntibus clericis*, inquit, *sanctissimum archiepiscopum Flavianum, & accusantibus Ibam, Ioannem & Danielem, approbavit ejus sanctitas vestram religiositatem audire negotium.* Ἐδοκίμασεν ἡ αὐτοῦ ἁγιότης τὴν ὑμετέραν θεοσέβειαν ἀκοῦσαι τῆς ὑποθέσεως. In libello quoque Samuelis, & aliorum presbyterorum Edessæ, oblato judicibus datis, non omissa est delegatio Flaviani, munita rescripto principis: *Sanctissimo*, inquiunt, *nostro archiepiscopo Flaviano pariter decernente, & cum piissimo nostro principe disponente, a vestra sanctitate nostrum exerceri negotium advenimus parati nobis adesse*, Φλαυιανοῦ συμψηφιζομένου τῷ ἡμῶν βασιλεῖ, καὶ τυπώσαντος. Excerpsi locos istos ex actis concilii Calchedonensis, ut constaret Flaviani auctoritatem intercessisse ad judices illos dandos, & evocandum negotium a patriarcha Antiocheno. Ceterum ex interlocutione judicum qui erant ex diœcesi orientali, solum principis rescriptum insertum est actis Tyriis; ne Flaviano se nimis abjecte, atque in contumeliam concilii Antiocheni, ubi accusatio incepta erat, submisisse viderentur.

Præter [su-] periora [hoc] exempla [...] docet de[le-] gatio fa[cta] a Flavia[no] facta in causa Ib[æ.]

Munita [re-] scripto principi[s.]

Iudiciun[...] quoque Flaviani[.]

XV. Aliud illustre testimonium occurrit in Synodi Constantinopolitanæ actis adversus Eutychem, relatis actione prima Concilii Calchedonensis. Etenim in actione prima ejus Synodi, recitatis mutuis relationibus hinc Florentii Sardium metropoleos episcopi, provinciæ Lydiæ, Asianæ diœceseos, & illinc Ioannis & Cossini episcoporum ad Flavianum missis, controversia dirempta est a Flaviano in dicta Synodo Constantinopolitana, Τύπου δοθέντος φανερῶς ἐπὶ τοῖς ἀναγνωσθεῖσι. De provinciæ Phœniciæ divisione inter Photium Tyri episcopum metropolitam, & Eustathium Beryti, recens a principe metropolitica dignitate ornatæ, constituit Anatolius ex sententia synodi in urbe Regia coactæ, & contumacem Photium a communione suspendit, absente a synodo Maximo Antiocheno quamvis non ab urbe; qui judicio deinde privatim subscripsit, ut docet actio quarta concilii Calchedonensis. Non utor literis Procli Constantinopolitani ad Domnum Antiochenum datis, in causa Athanasii Pertheni episcopi, quæ referuntur actione decima-

Et Anato[-] lii.

decimaquarta concilii Calchedonensis, quia non pertinent ad præsentem quæstionem: sunt enim literæ commendatitiæ tantum, adjunctæ aliis quoque Cyrilli Alexandrini literis, quibus rogatur Domnus, ut causam Athanasii foveat, a clericis suis, ut jactabat, male habiti.

XVI. Ceterum quoniam ea tempestate controversiæ omnes a patriarchis in synodis disceptabantur: episcopus Constantinopolitanus judicia metropolitanorum non exercebat in synodo quadam ordinaria, Thracicæ forte diœceseos, quā solam in urbem regiam evocare poterat: quia plane acerbum fuisset alienarum diœceseōn metropolitanis, caput suum & fortunas Thracicis episcopis submittere. Sed in dirimendis causis illis assidebat ei, synodus quædam *extraordinaria*, quæ conflata erat ex iis episcopis universi imperii orientalis, qui erant frequentes in comitatu principis. Conventus ille, synodi canonicæ vices implebat, quemadmodum docuit Anatolius episcopus Constantinopolitanus in concilio Calchedonensi, interrogatus a judicibus cognitoribus in causa Photii, de qua superius actum, *An synodum appellare oporteat conventum episcoporum qui in regia civitate diversantur.* Tryphon episcopus Chii statim respondit: *Synodus appellatur, & conveniunt, & laborantes aliqua oppressione sua jura nanciscuntur.* Sed diserte Anatolius, cui præcipue incumbebat, ut judicibus & concilio causam suam adversus Photium approbaret, ait: *Tenuit pridem consuetudo, ut qui in magna hac civitate morantur sanctissimi episcopi, cum eos temporis occasio vocat, de emergentibus quibusdam ecclesiasticis causis, conveniant, ac singula definiant, responsoque eos dignentur, qui precantur aliquid. Nihil ergo a me factum est, quod novitati sit affine, nec qui ex consuetudine consederunt sanctissimi qui in civitate erant episcopi, novam formam protulerunt.* Itaq; hęc synodus consuetudine introducta, non constabat ex episcopis evocatis per literas e provinciis, sed ex iis qui privatas ob causas in urbem advenerant. Quare vocata fuit Ενδημοῦσα σύνοδος, non autē συναθροισθεῖσα, vel συναχθεῖσα, ut patet ex actis synodi habitæ a Flaviano adversus Eutychetem. Vnde veterator iste senex occasionem arripuit auctoritatem hujus synodi, quæ illum damnaverat, convellendi, ac si canonica non esset. Ait enim in libello fidei, quem concilio Ephesino II. porrexit, se ab iis episcopis damnatum, qui in urbe morabantur ob privatas causas, *ἰδίων ἕνεκα αἰτιῶν.* Attamen hujus synodi auctoritatem refugere non poterat Eutyches; utpote quæ jam olim sub Sisinnio Constantinopolitano episcopo adversus hæresim Messalianitarum in Pamphylia exorientium pronuntiasset: quæ *synodica* Sisinnii sententia probata fuit a concilio Ephesino I. actione septima. Porro hæc synodus extraordinaria desivit, postquam sedes Constantinopolitana jure patriarchico rexit tres integras diœceses, Asianam, Ponticam, & Thracicam; quæ illi tributæ sunt canone vigesimo octavo concilii Calchedonensis, licet a legatis sedis apostolicæ repudiato, dein a Leone I. in irritum misso, atque ex numero canonum expuncto.

XVII. Itaque privilegium illud jurisdictionis extraordinariæ, quod, legatis Romanis conniventibus, confirmatum erat episcopo Constantinopolitano in metropolitanorum causis, per totius orientis provincias, paulatim extinctum est; atque adeo integram & illibatam in sibi subditos metropolitanos auctoritatem, Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus patriarcha conservarunt, quod ne in dubium aliquando vocaretur, Iustinianus constitutione sua definivit, omissa electione agendi apud sedem Constantinopolitanam, novella 123. cap. 22. *Εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου τοιαύτη προσέλευσις γένηται, εἴτε παρὰ ἐπισκόπου, εἴτε παρὰ κληρικοῦ ἢ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης τὸ πρᾶγμα κρινέτω.* id est, juxta veterem interpretationem, *Si vero contra metropolitam talis aditio fiat ab episcopo, aut clerico, aut alia quacumque persona, diœceseos illius patriarcha causam judicet.* Photius quoque titulo nono Nomocanonis capite primo ex novella 137. *Εἰ δὲ μητροπολίτης κατηγορεῖται, ὁ πατριάρχης αὐτοῦ σκοπεῖ. Si metropolitanus accusatur, ipsius patriarcha cognoscit.* Vnde rectissime annotarunt Zonaras & Balsamon, & post eos Matthæus Blastares, patriarchas singulos in suis diœcesibus jus dicere metropolitis, nec episcopo Constantinopolitano liberum esse ut jurisdictionem exerceat in aliorum patriarcharum diœcesibus: quod verum est ratione habita ejus juris quod Iustinianus confirmavit, ususque sequentium sæculorum probavit; quamvis alia esset canonum Calchedonensium 9. & 17. sententia.

XVIII. Non me latet ab eruditis viris Iustiniani legem trigesimam, cap. *de episcopali audientia*, opponi; qua constituitur ex interpretatione Latina, ut Constantinopolitanus episcopus appelletur, a judicio reddito per patriarcham vel metropolitanum, aut episcopum cui causæ cognitio delegata fuerit. Sed si, ut par est, ex textu Græco emendetur interpretatio Latina, de sincera legis sententia constabit. Vetatur dicta lege, ne statim, & primo judicio episcopus conveniatur civiliter vel criminaliter coram patriarcha suæ diœceseos, sed coram metropolita & synodo provinciæ, ita tamen ut a sententia synodi ad patriarcham appellare liceat; istius vero judicium sit ultimum, & nulli appellationi obnoxium. Adjicitur vero regulæ, de non conveniendo statim episcopo coram patriarcha, ista exceptio; Nisi patriarcha cognitionem deleget in provincia alicui metropolitano vel episcopo: in ea vero specie, Si appelletur a sententia judicis delegati a patriarcha (ita enim legendum in Latina interpretatione) tunc ἀρχιερατικὸς θρόνος, id est patriarchica sedes, appellationem dirimat; nempe sedes, a qua judex datus est, non autem Constantinopolitana, ut Latina interpretatio perperam facta viris eruditis imposuit

Emendata interpretatio Latina.

XIX Ex iis quæ dicta sunt patet per *primatem diœceseos* significari in canone Calchedonensi eum episcopum, cui subjecti sunt metropolitani, quique jure patriarchico fruitur, imo etiam ipso nomine patriarchæ, quemadmodum Iustinianus interpretatus est τὸν ἔξαρχον διοικήσεως. Itaque, ut ante monui, auctor epistolarum pontificiarum huc respexit, cum primatum eamdem esse cum patriarchis formam scripsit, licet diversa essent nomina. Quod ille de summis illis patriarchis intelligebat, quos solos ecclesia coluit octavo sæculo, quo nova Isidori collectio prodiit in lucem.

Primas sive exarchus diœcesis propatriarcha.

XX. Si quis objiciat ea tempestate patriarchæ nomen tributum episcopis Aquileiensi & Gradensi, reponetur his epistolis agi de iis primatibus seu patriarchis, quibus subditi erant metropolitani aliquot: episcopo vero Aquileiensi nullos paruisse metropolitanos. Dictus vero est patriarcha, eo quod reges Gotthorum Italici regni episopos patriarcharum nomine ornarent, quemadmodum testatur epistola Athalarici regis ad Ioannem papam, apud Cassiodorum lib. 9. epistolarum.

De patriarcha Aquileiensi. Metropolitani dicti patriarchæ a Gotthis.

Quare Elias episcopus Aquileiensis, qui post aliquot annos ab excidio Gotthorum in schisma delapsus est ob tria capitula, una cum reliquis Istriæ provinciæ episcopis, liberum sibi existimavit ejus nominis usum continuare, quod literæ regiæ metropolitanis Italicis dederant, & quo usus fuerat Paulinus ejus decessor, anno 560. præcipue quod ejuscemodi titulus ad suam αὐτοκεφαλίαν, qua schismatis tempore potiebatur, multum conferret. Occupata ab imperatoribus Constantinopolitanis Istriæ & Venetiæ provinciæ parte maritima, episcopatus Aquileiensis sectus est, & Gradi, quæ est maris Venetici insula, constitutus est Candidianus episcopus, anno 605. Romanæ communioni & imperio adjunctus, qui patriarcha Gradensis, seu novæ Aquileiæ, dictus est. Sopito tandem schismate, Aquileiensis patriarcha (qui aliquando Forojulii quoque resedit, unde dictus quoque Forojuliensis) nomen & locum suum retinuit; ea lege ut Gradensis quoque dignitate sua non excideret, quæ tandem translata est in civitatem Venetiarum, Nicolai V. papæ beneficio, anno 1451. Nihil ergo eximium in ea patriarchæ appellatione præter sonum verbi, quod metropolitanum significabat ex Gotthorum Italicorum usu. Attamen temporis progressu, qui solo nomine a ceteris Italiæ metropolitanis differebant, honoris quoque privilegio tandem a summmis pontificibus aucti sunt, ut præ ceteris Italiæ archiepiscopis primatu honoris fruerentur. Quod privilegium Leo VIII. Rodoaldo Aquileiensi concessit anno 980. iis literis, quas refert Ioannes Candidus libro 4. Hodie in modico opido Vtini consistit.

Episcopatus Gradensis sectus ex Aquileiensi.

Προεδρία concessa episcopo Aquileiensi.

XXI. Hanc prærogativam derivatam fuisse in Gradensem patriarchā, probare possum ex epistola secunda Leonis IX. qui Dominicum Gradensem titulo patriarchæ ornat, & testatur Romanorum pontificum privilegiis decretum fuisse, *ut nova Aquileia totius Venetiæ & Istriæ caput & metropolis haberetur.* Dominicus ille Gradensis [qui missus erat a Gregorio VII. cum literis ad Michaelem imperatorem Constantinopolitanum ad unitatem ecclesiæ resarciendam anno 1050. quique in eadem pontificis epistola, lib. 1. regesti epistola 18. patriarcha Venetiæ dicitur] scripsit ad Petrū Antiochenum episcopū epistolam Græcam, quæ habetur in codice manuscripto bibliothecæ regiæ, cujus est hæc inscriptio: *Δομίνικος χάριτι Θεοῦ, ὁ Γραδέτης τῆς Ακυλίας ἐκκλησίας πατριάρχης.* Ibi profitetur ecclesiam suam a Marco euangelista conditam, solamque a beato Petro intra Italiam patriarchicum nomen obtinuisse, ejusque episcopos in synodo Romana dexteræ summi pontificis assidere solitos: *Διὸ δὴ μνημονεύομεν τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν τῷ τοῦ μακαρίου Μάρκου εὐαγγελιστοῦ κηρύγματι εἰληφέναι τὴν ἀρχαιογονίαν, καὶ τοῦ μακαρίου Πέτρου καθιστῶντος, τὴν τιμὴν τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐντὸς Ἰταλίας καταμόνας ἐσχηκέναι· καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνόδῳ συνεδρείας τοῦ οἰκουμενικοῦ πάπα δεξιὰν ἠξιῶσθαι.* Cui rescripsit Petrus Antiochenus, se nunquam legisse, vel fando audivisse, episcopum Aquileiæ, seu Venetiæ, appellari patriarcham. Quinque tantum numero esse patriarchas in ecclesiæ corpore, quod ab eis administratur, ad exemplum quinque corporis humani sensuum. Inter eos Anthiochenum

Episcopus Gradensis, dictus quoque patriarcha.

Eius προεδρία in synodo Romana.

De hoc patriarchatu, Petri Antiocheni sententia ex manu-

scripto codice.

tiochenum episcopum proprie dici patriarcham, Romanum A vero & Alexandrinum nuncupari papas, Constantinopolitanum, & Hierosolymitanum archiepiscopos. Sin autem Gradensis ex eo patriarcha dici velit, quod dexteræ beatissimi papæ assideat, id aliquo pacto ferri posse, quoniam episcopi patres appellantur, & qui priorem locum post patriarchas in synodis obtinent, exarchi, protothroni & procdri vocantur; qua ratione patriarcha dici possit episcopus Venetiæ, quod in Romana synodo primus sit a papa: (ac si diceret quod antecedat patres & episcopos) Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαι σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς, πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλῶν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ, ἐξάρχους, καὶ πρωτοθρόνους, καὶ προέδρους, εἴωθεν ὀνομάζειν, καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκὸς καί σε πατριάρχην καλεῖσθαι, ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου, B καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων ἀρχιδιάκονος καλεῖται. ἐπεὶ πῶς δὲ ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι;

Lugdunensis episcopus dictus olim patriarcha, id est metropolitanus.

XXII Quod de episcopo Aquileiensi observavimus, nempe initio patriarchæ titulum illi tributum, ad significandam metropolitani dignitatem, id Lugdunensi quoque episcopo competit, qui nuncupatus est patriarcha in præfatione synodi Matisconensis II. anno 585. *Priscus patriarcha dixit.* In canone vero ultimo ejusdem synodi, appellatur metropolitanus. Gregorius quoque Turonensis lib. 5. cap. 20. eodem patriarchæ titulo ornabat Nicetium episcopum Lugdunensem, Prisci decessorem, quamvis illa ætate soli provinciæ Lugdunensi præsideret. Sed non manavit in eorum successores extraordinaria hæc in Galliis appellatio: quemadmodum nec Sulpitii Bituricensis episcopi successoribus collatus est patriarchæ titulus, quem Desiderius, Caturcensis C episcopus in eadem provincia, metropolitano suo tribuit, epistola 12.

Et Bituricensis.

Occasio novorum primatum constituendorum.

XXIII. Altum quippe silentium hujus appellationis in synodis Gallicanis, & in scriptoribus mediæ ætatis, donec, ut præmonui, epistolæ pontificiæ publicatæ sunt, quas complectitur Isidori collectio. Etenim ex eo quod earum scriptor usus est implicata oratione, quæ de primatibus & patriarchis verba facit, in alium sensum detorta sunt: indeque tandem occasio nata est novorum in occidente primatum instituendorum. Eamque in rem valde contulerunt Hadriani capitula ad Angilramnum, relata in librum 7. capitularium, ubi concilii Africani verba de primatibus cujusque provinciæ, seu primæ sedis episcopis, ita accipiuntur, ac si aliqui e metropolitanis essent primates, eaque ratione a ceteris metropolitanis differrent. Vnde sic collegerunt, primates non solum eosdem esse cum patriarchis, ut docuerant Clemens, Anacletus, & Anicetus; sed etiam cum metropolitanis confundi, ut docebant alia loca. Itaque duo D genera primatum constituerũt, summos scilicet patriarchas; & primates seu patriarchas quosdam secundi generis, inferiores summis patriarchis, & superiores vulgaribus metropolitanis.

XXIV. Hincmarus vir emunctæ naris, quamvis pondere hujus novæ auctoritatis oppressus hac in re paululum caligaverit, attamen aliquo pacto veteres canones retinere voluit. Primates ergo trium generum facit, primos, qui sunt metropolitani suæ provinciæ; secundos, qui metropolitanis aliquot præsint; tertios, summarum sedium episcopos, qui soli patriarchæ dicuntur: *Quidam*, inquit, *archiepiscopi, vel metropolitani, primates provinciarum multotiens in sacris canonibus inveniuntur, illi videlicet qui in loco defunctorum archiepiscoporum, vel metropolitanorum, ab episcopis uniuscujusque provinciæ, sine interrogatione alterius primatis, prævalent ordinari, & ex antiqua consuetudinis lege, a sede apostolica, pallii solent genio insigniri: & in loco decedentium episcoporum, sine consultu vel licentia primatis* E *alterius, in sua provincia quique possunt episcopos ordinare.* Hæc sunt Hincmari verba epistola 6. cap. 5. editionis Moguntinæ, & cap. 17. Opusculi. qui canones Africanos adducit, Nicænos quoque, & Sardicenses, atque decreta Innocentii, Leonis & Hilari pro metropolitanorum auctoritate. Vnde sic colligit: *Quibus & aliis sacrorum canonum & decretorum sedis Romanæ claret sententiis, eosdem metropolitanos primates esse singulos singularum provinciarum, qui ex antiqua, ut præmisimus, consuetudine, & apostolica traditione, secundum sacros Nicænos canones, & convocare synodos, & ordinare episcopos, & ordinari a provincialibus coepiscopis, sine cujusquam alterius primatis interrogatione possunt, & disponere regulariter quæque per suas provincias queunt.* Subdit: *Illi autem archiepiscopi vel metropolitani, qui hæc sine consultu primatis non possunt exequi, archiepiscopi tantum vel metropolitani habentur, sicut & in gestis Calchedonensis concilii, & in ejusdem synodi canonibus, & decretis Innocentii,*

Tria genera primatũ apud Hincmarum.

Metropolitani qui ordinantur a suis synodis sine alterius consensu.

Metropolitani, non vero primates dicuntur,

& in epistola Leonis ad Anastasium Thessalonicensem episcopum invenimus. Itaque Hincmaro omnes metropolitani non sunt primates; exempli causa, qui subditi sunt patriarchæ Antiocheno, quia nec episcopos provinciæ suæ ordinant, nec ipsi ordinantur absque mandato episcopi Antiocheni, ut docuit Innocentius. Atqui idem usurpatum est in Ægypto. Quin & Constantinopolitanus episcopus metropolitanos omnes trium diœceseon sibi subditarum ordinabat. Quare ex regula Hincmari nulli dicendi erunt primates in oriente, præter quatuor patriarchas. In occidente autem, si recte numerus ineatur, nulli ipsius sæculo erant primates ex regula quam posuit, præter aliquot metropolitanos Gallicanos & Hispanicos, quibus ille dignitatem primatum tribuit, etsi nullis sibi subditis metropolitanis præessent. Tamen ex sententia veterum, quos initio adduxi, omnes metropolitani dicuntur primates, quia primam sedem obtinent, & jus primæ sententiæ habent in sua provincia. Quare aliunde hanc interpretationem Hincmarus commentus est, ut primates, quos ex canonibus metropolitanos esse sciebat, a ceteris quibusdam metropolitanis distingueret, quo satisfaceret capitulo Hadriani, in libros capitularium conjecto, & canoni 9. Concilii Calchedonensis. Ex eo nempe canone collegit secundi generis primates, qui metropolitanis sibi subditis præessent, exemplo episcopi Thessalonicensis allato, qui provincias Illyricianas regebat. *Quos metropolitanos*, inquit, *contra suos primates se elevasse in gestis Calchedonensis synodi reperimus; quosque eadem synodus juste redarguit, & auctoritate repressit.* Adjungit vero hæc verba de primatibus tertii generis: *Patriarchas quoque vel primates, qui duobus his nominibus in unius prioratus funguntur officio, non solum adversus tertiam & secundam sedem, verum & contra primam & apostolicam sedem legimus extulisse, adeo ut Constantinopolitanus episcopus, &c.*

quorum ordinatio ab alio pendet.

Expenditur Hincmari opinio de metropolitanis.

Secundum genus primatum, qui præsunt metropolitanis.

Tertium patriarchæ.

XXV. Quæret aliquis, an nullos ejusce generis metropolitanos vel archiepiscopos agnoverit antiquæ ecclesiæ disciplina, qui ab aliquo episcopo penderent, & aliis metropolitanis in synodis, & judiciis præferrentur. In oriente quidem, præter episcopos Alexandrinum & Antiochenum, erant alii tres exarchi diœceseon; scilicet Ephesinus, Asianæ diœcesis; Cæsareensis, Ponticæ; & Heracleensis, Thracicæ præfecti: qui metropolitanos sibi subditos plerumque ordinabant, & synodos diœcesanas indicebant: sed ipsi a nullo patriarcha pendebant in administratione diœceseon, & pari fere jure fruebantur in suis diœcesibus, quo Alexandrinus & Antiochenus, qui potiores erant tantum dignitate, donec tres illi exarchi subditi sunt sedi Constantinopolitanæ, ut alibi opportunius ostendam. Id tantum hic monebo, hos episcopos qui principem locum in diœcesibus & regionibus suis obtinebant, olim a Græcis *archiepiscopos* dictos: quo titulo dignitatis soli patriarchæ ornabantur. Inde Memnon Ephesinus archiepiscopus dicitur in concilio Ephesino I. actione 5. eodemque nomine Thalassius Cæsareæ episcopus, & Stephanus Ephesi insigniuntur a Theodosio imperatore, in literis quibus concilium Ephesinum II. indixit. Sed translata eorum potestate in episcopum Constantinopolitanum, cap. 28 Synodi Calchedonensis, solum illis exarchorum nomen relictum est, & consessus prærogativa in synodis œcumenicis.

Disputatur an vetus ecclesia agnoverit secundi generis primates.

Exarchi diœceseon Asianæ, Ponticæ, Thracicæ olim similes patriarchis.

Archiepiscopi olim qui dicti.

XXVI. Propius ad primates, de quibus disputamus, accederent episcopi, qui Babylonicis provinciis, & Persidis præerant in oriente, qui quidem *archiepiscopi* dicti sunt, & *catholici*, si ab iis provocare licuisset ad patriarchas: illi enim & metropolitanos quamplurimos sub se constitutos ordinabant olim, & a patriarcha Antiocheno ordinationem suscipiebant, ut fit etiam hodie. Eorum meminit Petrus Antiochenus in epistola ad Dominicum Gradensem superius laudata: in qua promit exemplum archiepiscoporum orientalium, quibus patriarchæ appellatio communicata non erat, licet aliquot metropolitanos sibi subditos haberent: Ἀναλόγισαι γάρ, inquit, Dominicum alloquens, E ὅσον μείζων * κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία· ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις, ἤτοι Χορασάν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι. Ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται, καὶ καθολικοί, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας, ἔχοντας ἐπ' αὐτοῖς ἐπισκόπους πολλούς. Ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτέ. *Considera enim, Bulgaria quanto major sit tua provincia: illa vero quam longius pateat Babylon & Romagyris, sive Chorosan, & ceteræ reliqui orientis provinciæ. In quas archiepiscopi a nobis mittuntur, & catholici, qui metropolitas in partibus illis ordinant: hi vero plures habent episcopos sibi subditos: sed nullus eorum unquam patriarcha dictus est.* Ceterum catholici nuncupati sunt, ad significandam eorum auctoritatem, quæ non una provincia coercita erat, sed per plures provincias porrigebatur, quarum universitati hi archiepiscopi præerant. Hanc nominis istius nomenclaturam insinuat Procopius

De archiepiscopis Babylonicis, & Persidis.

De iis Petrus Antiochenus in epistola manuscripta.

* τῆς

Catholici dicti.

copius lib. 11. de bello Persico, ubi ait Christianos in Perside degentes episcopum, quem colunt, *catholicum* vocare, quoniam unus cum sit, universis tamen regionibus illis præsit: *Τοῦτον Χριστιανῶν ἱερέα καθολικὸν καλοῦσι τῇ Ἑλλήνων φωνῇ, ὅτι δὴ ἐφέστηκεν εἷς ὢν ἅπασι τοῖς ταύτῃ χωρίοις.* Vnius ergo episcopi solicitudini commissæ sunt ab initio barbararum in oriente nationum provinciæ, quemadmodum totius Scythiæ unus tantum erat Tomorum episcopus, teste Sozomeno lib. 6 cap. 20. Postquam vero Christianæ religionis professionem gentes illæ in variis & dissitis tractibus amplexæ sunt, necessaria fuit plurium episcoporum & metropolitarum constitutio, reservato archiepiscopi & catholici nomine ei qui ceteros omnes regebat. Seleuciæ primum sedem suam fixit archiepiscopus, seu catholicus orientis, ut discimus ex Sozomeno lib. 2. apud quem Symeon fuisse dicitur archiepiscopus Seleuciæ, & Ctesiphontis, regiarum urbium in Perside: *Ἀρχιεπίσκοπος Σελευκείας, καὶ Κτησιφῶντος, τῶν ἐν Περσίδι βασιλευουσῶν πόλεων.* Vnde Ioannes episcopus Persidis, in synodo Nicæna. Catholici Seleuciæ, meminit quoque Canon 34. & 35. collectionis Arabicæ ab Alphonso Pisano & a Turriano publicatæ: eique metropolitanorum sibi subditorum ordinationem a sede Antiochena de consensu Antiocheni episcopi distractam tribuit, sextumque locum in synodis Græciæ, scilicet post patriarcham Hierosolymitanum, quia vices gerit sui patriarchæ. Sed eversa Seleucia, a Babylone, quo se contulit, Babylonius dictus est: alter quoque in Chorosan sive Romagyri constitutus est, ut discimus ex loco laudato Petri Antiocheni: quæ appellatio & divisio retinebatur abhinc annis trecentis, teste Ioanne Vitriaco, historiæ orientalis cap. 2?. Hujus catholici Babyloniæ meminit Petrus Venetus lib. 1. itinerarii cap. 6.

XXVII. Alius erat catholicus Armeniæ, quem ex Gregorii Armeniæ episcopi decreto ab alio ordinari nefas erat, quam ab episcopo Cæsareensi, Ponticæ diœceseos exarcho, juxta Niconis testimonium, qui anno 961. florebat. Gregorius ille a Nicone laudatus Armeniæ datus est episcopus, a Leontio Cæsareæ episcopo, sub tempora synodi Nicænæ, ut gentem illam in fide Christiana erudiret. Vtraque Armenia prima & secunda Ponticæ diœcesi in laterculo imperii accensebatur; unde in promptu fuit Leontio diœceseos exarcho Armenis, Armeniam majorem scilicet incolentibus, recens ad fidem conversis episcopum præficere: utpote cujus curæ barbaræ quoque regiones Armeniæ parvæ finitimæ commissæ essent. Propagata per eos tractus religione Christiana, iis præfuit catholicus Armeniæ, cujus ordinatio, quæ veteri jure, Cæsareæ episcopo competebat, translata est in patriarcham Constantinopolitanum, ea parte Canonis 28. qua cavetur ut qui sūt *in Barbarico* episcopi, Ponticæ, Asianæ & Thracicæ diœceseon, ordinentur a Constantinopolitano episcopo. Tandem vero schismate conflato, ab ecclesiæ Constantinopolitanæ communione discessit catholicus Armeniç. Hæc est Armenia quæ dicitur quarta in veteri notitia Græca episcopatuum, descripta temporibus Photii, cujus hæc sunt verba: *Χρὴ εἰδέναι ὅτι αὕτη αὐτοκέφαλός ἐστι, μὴ τελοῦσα ὑπὸ ἀποστολικὸν θρόνον, ἀλλὰ τιμηθεῖσα διὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριον Ἀρμενίας, ἔχουσα πόλεις καὶ κάστρα σ'. Scire oportet hanc provinciam esse suis juris, minimeque subditam apostolicæ sedi,* Constantinopolitanæ scilicet, *sed honorari tamen intuitu S. Gregorii Armeniæ episcopi, & præesse ducentis urbibus & castris.* Accessit Romam ad Eugenium III. circiter annum 1145. Armeniç archiepiscopus, teste Ottone Frisingensi lib. 7. cap. 32. qui ait eum catholicum dici, milleque episcopis & amplius prçfectum esse. Norsesim Armeniç catholicum, Theorianus in legatione a se conventum testatur, circiter annum 1170.

XXVIII. Alexandrino patriarchç suberat Æthiopiæ archiepiscopus, qui & catholici dignitate atque nomine fruebatur, & ab Alexandrino episcopo ordinabatur, quemadmodum docet Canon 36. collectionis Arabicç: ubi annotatur non fuisse illi liberum, metropolitas in Æthiopiç provinciis constituere. Quare ad hoc usque sçculum Abuna pontifex Abyssinorum ab episcopo Alexandriç ordinatur: nullique sunt in Æthiopia metropolitæ, sed tantum episcopi. Ab aliquot annis, derelicta sede Alexandrina, Romanam colunt Æthiopes, etsi aliqua supersint in vastis illis tractibus schismatis antiqui semina.

XXIX. In occidentali ecclesia archiepiscopi Thessalonicenses & Iustinianç primç, positi in Illyriciana diœcesi, ex beneficio Romanorum pontificum id assecuti sunt, ut metropolitanos suarum diœceseon regerent, & vice apostolica, judicia, synodos, & ordinationes administrarent: ita tamen ut ipsi quoque subjacerent Romanis pontificibus.

XXX. Quod ut liquidius intelligatur, paucis agendum est, de civili & ecclesiastica administratione, quç viguit olim in Illyrico. Ejus forma varie ab antiquis principibus composita est, laxatis eorum arbitrio vel restrictis provinciarum finibus; donec ex Constantini decreto quatuor præfecturç institutæ sunt, scilicet Galliarum, Illyrici, Italiæ, & Orientis. Tunc præfectura Illyrici compacta est ex Pannoniis, utroque Norico, Dalmatia, Daciis, Mœsia, Dardania, Macedonia, Achaia, Thessalia, utraque Epiro, & Creta, teste Zosimo, qui solus corporis hujus membra distinxit. Sirmium autem Pannoniæ secundæ civitas, erat Illyrici caput, ut ait diserte Anemius civitatis illius episcopus, in synodo Aquileiensi, anno 381. *Caput Illyrici non nisi civitas Sirmiensis:* unde *matrem urbium* eam vocat Ammianus: ibique principum Romanorum regiam seu palatium fuisse docet lib. 21. & 26. & Zosimus lib. 4. Hic quoque erat præfecturæ Illyricianç sedes, ut colligere licet ex eodem Ammiano lib. 15. quod etiam Iustinianus annotavit novella 11. *Antiquis temporibus, Sirmii præfectura constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium, tam in civilibus, quam in episcopalibus causis.*

Ejus præfectura.

Sirmium, Illyrici caput.

XXXI. Deinde sectum est in duas partes Illyricum; ita ut diœcesis Macedoniç, quæ Macedonias primam & secundam, Thessaliam, Achaiam, & utramque Epirum complectebatur, & diœcesis Daciæ, adjunctç sint orientis imperio, sub dispositione præfecti prçtorio Illyrici; cujus sedes constituta est Thessalonicæ: Pannoniæ, utrumque Noricum, & ceterç provinciç retentç sint in occidentis imperio, sub prçfecto prætorio Italiæ, & vicario Sirmii.

Divisio Illyrici in orientale & occidentale.

XXXII. Disputatur ab eruditis viris de tempore hujus divisionis, quod ex historicis hujus sæculi nobis eruendum est. Diviso inter filios Constantini orbe Romano, solidum Illyricum absque ulla sectione cessit occidentis imperio quod Constantinus & Constans obtinuerunt: relicto penes Constantium oriente, ut notavit Zosimus libro 2. Eamdem formam secutus est Valentinianus senior, quemadmodum testatur idem auctor libro 4: ubi de Valentiniano & de Valentis nuncupatione facta anno 364. agit his verbis: *Ἔδοξε τῷ Οὐαλεντινιανῷ διελομένῳ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὴν ἀρχήν, ἐπιτρέψαι μὲν αὐτῷ τὴν ἕω, ἄχρις Αἰγύπτου καὶ Βιθυνίας, καὶ Θρᾴκης. Λαβόντα δὲ τὰς ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις αὐτόν, εἰς τὴν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, Ἰβηρίας τε, καὶ τῆς Βρεταννικῆς νήσου, καὶ Λιβύης ἁπάσης. Valentiniano partienti imperium cum fratre visum est orientem illi committere, ipsamque Ægyptum, Bithyniam, & Thraciam. Ipse vero civitates Illyrici penes se recepit, atque Italiam, in quam se contulit, tum gentes, quæ sunt ultra Alpes, Hispanias, Britannicam insulam, & universam Africam* Eamdem divisionem referunt Sozomenus lib. 4. cap. 6. Theodoretus lib. 4. cap. 4. Ammianus quoque ostendit egregie libro trigesimo totum Illyricum Valentiniano paruisse. Etenim advenienti in eos tractus huic principi, docet Epirotas, exemplo ceterorum provincialium legatione missa, Probum pro bene gesta prçfecturç Illyrici administratione commendare conatos; Iphiclem vero philosophum unum ex legatis interrogatum a principe, an ex animo bene sentirent de præfecto, constanti responsione officium legationis corrupisse, *Gementes*, infit, *& inviti.* Hinc patet apertissime Epirum ea tempestate imperio occidentali subditam. Hçc sunt verba Ammiani: *Ad provincialium residuorum exemplum etiam Epirotæ acturos sibi gratias a præfecto mittere compulsi legatos,* &c. Eidem Probo Illyrici prçfecto, & occidentis imperio subjectam fuisse diœcesim Macedonicam anno 368. testatur lex 7. C. Th. de Metall.

Illyricum pars occidentis

Sub Constantini liberis.

Et Valentiniano.

XXXIII. Post obitum Valentiniani, qui accidit anno 375. Gratianus, licet a patre Augustus appellatus, injuriam imminuti a proceribus suis imperii passus est, qui Valentiniano II. ejus fratri vix quinquenni, Italiam, Illyricum & Africam tribuerunt; relictis Gratiano Gallia, Hispania, & Britannia, teste Zosimo lib. 4. Deleto a Gotthis in Thracia Valentis exercitu, ipsoque principe in tugurio ab hostibus igne consumpto, anno 378. vastatum est a barbaris luctuosissima clade Illyricum: donec Theodosius dux a Gratiano in eas provincias missus cum lectissimis copiis injuriam reipublicæ ultus est; & paulo post Sirmii a principe ad imperium orientis adscitus. Nempe credidit illi Gratianus eam imperii partem, quam Valens rexerat, ut diserte scripsit Theodoretus libro quinto cap. 6. *Τῆς Βάλεντος μοίρας τὰ σκῆπτρα παρέδωκε.* Idem confirmat Zosimus, qui Theodosium orientis & Thraciæ rebus, non autem Illyrici a Gratiano præfectum docet lib. 4. *Ἐπιστήσας τοῖς κατὰ Θρᾴκην αὐτόν, καὶ τὴν ἕω, πράγμασι.* Inde est quod Probus Valentiniani II. beneficio prçfectura Italiç, Africç, & omnis Illyrici potiebatur anno 383. ut colligitur ex l. 7. codicis Theodosiani: Si per obrep. rescr. fuer. impetr. Quare Sozomeni hallucinatio excusari non potest, qui commissum Theodosio *Illyricum*, & orientem scripsit lib. 7. cap. 4. *Ἰλλυριοὺς, καὶ τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίῳ ἐπιτρέψαι.*

Et sub Gratiano.

Theodosio concessum orientis imperium absque Illyrico.

Hallucinatio Sozomeni.

XXXIV. Post necem Gratiani a Maximo tyranno cæsi anno 383 Valentinianus II. eumdem Maximum in societatem imperii ascivit: & statim, ut caput suum tueretur ab insidiis tyranni, qui contra fœderis leges Italiam cum copiis ingressus erat, ex Aquileia in ultimos regni fines, nem-

Illyricum occidenti paruit, sub Valentiniano II.

pe Thessalonicam, navigio aufugit cum Iustina matre, anno 388. teste Zosimo. Quod retulit Socrates ad consilium Probi præfecti lib. 5. cap. 11. quem ab Italia discedentem ad Illyricum se contulisse scribit, & constitisse Thessalonicæ: Ἀναχωρεῖ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα γενόμενος γῆν, ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς Μακεδονίας διέτριβε. Hic vero dissimulari non debet lapsus Theodoreti lib. 5. cap. 15. qui, forma imperii orientalis, quæ sua ætate, id est anno 450. vigebat, inspecta, putavit Valentinianum II. in ditionem Theodosii, regno suo derelicto, οἰκείαν κατὰ τὸ λοιπὸν τὰ βασιλείας se recepisse; cum tamen, ut monui, & testimoniis certissimis, atque adeo ipsius Theodoreti, probavi, solidum Illyricum, & Thessalonica civitas tunc temporis pars esset occidentalis imperii.

Theodoreti lapsus.

XXXV. Eodem anno 388. Theodosius expeditionem in Maximum suscepit, & ab eo devicto meritas pœnas ob Gratiani cædem sumpsit: compositisque rebus Valentinianum II. integro occidentis imperio præfecit; relictis illi provinciarum iis tractibus, quos pater illius Valentinianus senior possederat, id est Gallia, Britannia, Hispania, Africa, & solido Illyrico, usque ad Thraciam. Poterat Illyrici partem sumptuum, quos in bellum impenderat, sarciendorum prætextu, ab occidente decerpere: sed maluit beneficii accepti beneficii memoria quam imperii amplificatione famam suam augere. Hanc observationem debemus Zosimo lib. 4. Τὴν μὲν οὖν βασιλείαν πᾶσαν Οὐαλεντινιανῷ παρέδωκεν, ὅσην ἔτυχεν ἔχων ὁ τούτου πατήρ. καὶ τοῦτο περὶ τοὺς εὐεργέτας καθῆκον ἔδοξεν εἶναι.

Valentinianus II. retinet Illyricum post necem Maximi.

XXXVI. Deinde Valentiniano II. per summum Arbogastis scelus Viennæ intra Gallias strangulato anno 392. Theodosius iterum ultor regii sanguinis in occidentem penetravit, sublatoque Eugenio tyranno, ipse quoque Mediolani obiit, collato occidentis in Honorium filium imperio, & in Arcadium orientis, anno 395. Tunc Illyrici sectio in duas partes, designatas numero 31. quam notitia imperii exhibet, inducta est, ex Theodosii arbitrio, aut ex Arcadii usurpatione: variant enim in hoc capite veteres historici. Major apud me fides Zosimi, cujus hæc sunt verba: Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη, καὶ Ἴβηρας, καὶ Κελτούς, καὶ προσέτι γε Λιβύην ἅπασαν, Ὀνωρίῳ τῷ παιδὶ παραδούς. *Theodosius imperator gentes Italiæ adjunctas, Hispanos, Gallos, atque omnem Africam Honorio filio tradidit.* Illyrici præfecturam omisit, quia transcripta erat in Arcadium. Attamen retentas ex Illyrico gentes, quæ finitimæ erant Italiæ, ipsamque Italiam, his verbis designavit, Τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη. E contrario Olympiodorus apud Photium in bibliotheca, Illyricum solidum ex testamento patris Honorio adscribit: cujus vindicandi causa Alaricum Gotthorum Phylarchum a Stilicone accersitum testatur: Στελίχων μετεκαλέσατο ἐπὶ τὸ φυλάξαι Ὀνωρίῳ τὸ Ἰλλυρικόν. τῇ γὰρ αὐτοῦ ἦν παρὰ Θεοδοσίου τοῦ πατρὸς ἐκνενεμημένον βασιλείᾳ. *Stilico evocavit*, Alaricum, *ut Honorio Illyricum assereret: ipsius enim imperio a Theodosio patre tributum fuerat.* Consentit quidem Zosimus evocatum a Stilicone Alaricum, ut ejus ope omnes Illyrici civitates Arcadio ademptas Honorii imperio adiungeret, Παρασπάσασθαι μὲν αὐτὰς Ἀρκαδίου, προσθήσασθαι δὲ τῇ Ὀνωρίου βασιλείᾳ. quemadmodum Stilico ipse senatui Romano persuasit: qui copias Alarici post vastatam Macedoniam, Thessaliam, & Achaiam, in Epiro morantis, Italiæ infestas suspicabatur. Sed in ea oratione supremum Theodosii judicium non allegat: id tantum præ se ferre videtur, antiquos imperii occidentalis fines non esse movendos, & restitutionem Illyrici procurandam. Clades autem Romanæ urbis, cædes Stiliconis, & Germanarum nationum in Gallias & Hispanias irruptio, animum Honorii ab Illyrico repetendo averterunt: quod imperatoribus orientis ex prædicto anno 395. absque ulla interpellatione paruit. Itaque statim ab obitu Theodosii Rufinus, qui aulæ orientali præerat, Antiochum Achaiæ proconsulem creavit, Ἀνθύπατον καθίστησι τῆς Ἑλλάδος. Apud Zosimum libro quarto continuata est hæc potestas in reliquos Arcadii annos: & duravit temporibus Theodosii II. ejus filii. Quod demonstrant duæ constitutiones ab eo principe latæ de rebus Illyrici, & de provinciis Macedoniæ & Achaiæ, scilicet anno 421. & 424. *l. Omni innovatione, cap. De sacrosanct. eccles. & l. 33. Cod. Theodos. de annon. & tribut.*

Post obitū Theodosii senioris sectum Illyricum in duas partes.
Arbitrio Theodosii inter filios Arcadium & Honorium.
Vel Arcadii usurpatione.

Bellum inter fratres ob Illyricū orientale.

Quod remansit penes imperatores orientis.

XXXVII. Illyricum illud orientale administratum est a præfectis prætorio Illyrici, ut docet notitia imperii, ad quos plerasque constitutiones & rescripta principum data reperiuntur *in codice Theod. & Iustin.* Hujus præfecturæ sedes constituta fuit Thessalonicæ, quemadmodum docet Theodoretus lib 4. cap 17. dum commendat illam urbem, occasione sumpta famosæ illius & lugendæ Thessalonicensium cædis a Theodosio imperatæ, ob quam ab Ambrosio Mediolanensi episcopo princeps ad pœnitentiam adactus, ecclesiæ ingressu prohibitus est. Fraudi fuit hic locus eruditis viris, qui Theodoreti verba de præfecturæ sede ad Theodosii Magni tempora trahunt: cum tamen is auctor de sui temporis statu aperte loquatur, id est anni 450. quo Thessalonica præfectoriana dignitate potiebatur: Θεσσαλονίκη πόλις ἐστὶ μεγίστη, καὶ πολυάνθρωπος, εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελοῦσα, ἡγουμένη δὲ καὶ Θετταλίας, καὶ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυριῶν τὸν ὕπαρχον ἡγούμενον ἔχει.

Præfectura Illyrici orientalis.

Ejus sedes Thessalonicæ.

Theod... tus exp... tus.

XXXVIII. Mutilato Illyrico præfuit etiam in occidente præfectus prætorio Italiæ, & vicarius degens Sirmii, per illos tractus sacra judicabat. Tandem Valentinianus III. ducta uxore Eudoxia Theodosii II. filia, Illyricum occidentale, quod ægre a barbarorum insultibus tuebatur, in socerum suum transcripsit, anno 437. exceptis saltem a donatione Norico, Dalmatia, & Valeria, finitimis Italiæ provinciis. Iornandes solus meminit hujus donationis: *Valentinianus, data pro munere socero suo tota Illyria, celebratis nuptiis ad regna sua cum uxore recessit.* Sed paulo post secutum est Sirmii excidium: quod anno 442. Attila rex Hunnorum longa obsidione cinxit, spretaque ad se missa a Theodosio legatione vastavit, ut docet Priscus in excerptis. Plane Sirmii curam gerebat Theodosius ut sui: alioqui legatio mitti debuit a Valentiniano III. Tunc accidit quod Iustinianus observat Novella 11. nempe Apennium præfectum prætorio Illyrici, sive is vicarius fuerit, e Sirmio Thessalonicam profugisse, eoque tunc commigrasse dignitatem præfecturæ: *Postea autem*, inquit, *Attilanis temporibus, eisdem locis devastatis, Apennius præfectus prætorio de Sirmitana civitate in Thessalonicam profugus venerat: tunc & ipsam præfecturam & sacerdotalis honor secutus est: & Thessalonicensis episcopus non sua auctoritate, sed sub umbra præfecturæ meruit aliquam prærogativam.* Quod tamen caute accipiendum, scilicet de vicarii jurisdictione in Pannonias, quæ posthac Thessalonicæ exercenda erat, non autem Sirmii: unde amplificata est urbis & ecclesiæ Thessalonicensis dignitas. Ceterum si generaliter de præfectura Illyrici verba Novellæ accipiamus, ac si tunc primum in ea civitate sedem fixerit, Tribonianus liberari non potest a vitio ἀνιστορησίας, cum retro ab annis quinquaginta præfectura Illyrici orientalis Thessalonicæ constituta esset, ut antea docui.

Valen... nus I... cessit I... cum o... dental... Theod... sio I...

Sirmi... dium.

Explic... Novel... Iustin...

Præfe... Illyric... cident... transl... Thess... cam.

XXXIX. Quod autem attinet ad ecclesiam Thessalonicensem, certum est, ut docet Tribonianus, dignitatis ejus augendæ consilium & originem ex sede præfecturæ processisse. Illi enim prærogativæ civilis iurisdictionis Romani pontifices ecclesiasticam quoque rescriptis suis adjunxerunt. Thessalonicensem civitatem commendat concilium Sardicense Canone 20. quæ quidem metropolis erat Macedoniæ, ex Strabone: unde Thessalonicensis episcopi dignitas & auctoritas in Macedoniam. Ceterum judiciorum ecclesiasticorum ab episcopo Thessalonicensi ejusque synodo Macedonica redditorum retractationes, quemadmodum & ceteræ majores causæ, Romæ coram summo pontifice peragebantur; etiam post Illyrici orientalis adjunctionem factam imperio orientali. Quod aperte docent duæ Innocentii I. epistolæ circiter annū 415. datę ad Rufum Thessalonicensem episcopum, & ceteros Macedones episcopos, quæ relatæ sunt in corpus Canonum ex collectione Dionysii Exigui. Earum una Bubalii & Tauriani negotium Romæ disceptatum fuisse post primam cognitionem in Macedonia habitam ostendit, legationeque duorum episcoporum Maximiani & Eumenii conventum Innocentium, ut, omissa retractatione judicii, perditos homines reppelleret. Sane retractationem, seu instaurati judicii cognitionem, asseruit sedi apostolicæ; sed scelestos illos auctoritate quoque sua repressit: altera epistola consultationi Macedonum episcoporum de quatuor disciplinæ capitibus luculentissime respondit. Præterea vero Photinum Macedoniæ episcopum a decessoribus suis Romanis pontificibus damnatum in integrum restituit, venia illi concessa postulationis episcoporum intuitu. Sed ut eos voti compotes fecit in causa Photini, ita petitionem eorum repulit de Eustathio diacono a gradu ministerii repellendo.

De ec... Thessa... cæ.

Metro... tana M... doniæ. Iudicia... nodi M... cedoni... retract... Romæ... divisio... Illyric...

XL. Videtur hic agendi modus displicuisse Theodosio II. secum forte reputanti, ad injuriam suam aliquo pacto pertinere, quod causæ ortæ in orientis imperio, ad occidentis imperium judicandæ traherentur: contra veterem consuetudinem, quæ orientales episcopos synodis orientalibus committebat: de qua synodus Aquileiensis, & Pseudosynodi Sardicensis epistola. Eoque præsertim quod synodus Sardicensis eum modum in retractationibus judiciorum præscripsisset, ut si pontifex Romanus restaurandam cognitionem duceret, id fieret intra provinciam, delegata sedis apostolicæ vice alicui e latere suo. Itaque constitutione lata anno 421. jussit Theodosius, ut si quid dubii emergeret per Illyrici provincias, in quæstionum canonicarum examine, id non a singulis episcopis, vel a synodis provincialibus, sed a conventu sacerdotali totius diœceseos Illyricianæ, discuteretur: ita tamen, ut de tota controversia referretur ad episcopum Constantinopolitanum, qui Romæ veteris prærogativa fruitur. De hujus legis sententia egi *l. 3. cap. 2.*

Theod... sius II... lyrici o... talis q... stiones... nicas r... jube... Consta... nopoli... sedem...

cap. 2. de Concordia sacerdotii & imperii. Id unum adiiciendum, quod ad rem istam pertinet, nempe Theodosio visum, satis caveri juribus Romanæ sedis, quod relatio fieret episcopo Constantinopolitano vice Romani episcopi, cuius prærogativa cum illo communicata erat a synodo II. œcumenica. Sed constitutionem suam probare non potuit Romano pontifici, cujus auctoritate destituta nullas vires habuit; adeo ut in illo synodi Calchedonensis ambitioso Canone 28. quo amplificata est Constantinopolitanæ sedis dignitas, nullum jus collatum illi fuerit in provincias Illyrici.

XLI. Alio vero modo Theodosii desiderio satisfecit episcopus Romanus, forte Bonifacius, quo & jura sedis apostolicæ, & prærogativam imperii orientalis tuitus est, juxta formam a canonibus præscriptam. Vices enim suas mandavit episcopo Thessalonicensi, per vniversum Illyricum orientale; ita ut quod in singulis causis agere poterat, nempe judices dando, & vicarium delegando, id unico generali mandato comprehenderet. Hac ratione etiamnum in Gallia, archiepiscopi & episcopi ex cōstitutionum regiarum præscripto vicarios instituunt intra fines curiarum supremarum, quando contingit sedes episcopales constitutas esse in alterius curiæ territorio. Porro mandati prædicti mentio aperta in epistola Leonis I. ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, cui vices suas exemplo majorum se indulsisse profitetur: *Sicut præcessores mei prœcessoribus tuis, etiam ego dilectioni tuæ priorum secutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi, ut curam quam universis ecclesiis principaliter ex divina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis adiuvares, & longinquis a nobis provinciis præsentiam quodammodo nostræ visitationis impenderes.* Majores illi, quorum Leo meminit, sunt posteriores Innocentio, sub quo Rufus solam Macedonicam provinciam regebat jure metropolitico. Ex mandato autem pontificio episcopus Thessalonicensis totius Illyrici orientalis solicitudinem suscepit, ut patet ex Leonis epistola, qui Anastasium acerbe objurgat, quod adita Illyrici præfectura, & officiorum publicorum terribili executione missa, Atticum veteris Epiri metropolitam sæviente hieme coram se exhiberi iussisset, nullo vel falso crimine insimulatum. Epirus est una e provinciis Illyrici, in cujus ecclesiis vicario nomine Anastasium egisse Leo diserte observat, seque *eas illi commendavisse.*

Inter mandatorum capita primum est, vt in illis provinciis Thessalonicensis episcopatus fastigium præemineat. Secundum, ut de persona consecrandi episcopi metropolitanus cujusque provinciæ, de metropolitani autem electione provinciales sacerdotes ad Thessalonicensem referāt, vt eius auctoritate ordinatio celebranda firmetur. Tertium, vt in conventibus seu conciliis provinciæ, omnes querelæ judicentur. Si qua vero difficilior causa emerserit, metropolitanus curet de totius negotii qualitate Thessalonicensem instruere, vt coram positis partibus eius judicio sopiatur, vel ad cognitionem Romani pontificis a Thessalonicensi trāsferatur. Itaque & consessus honor, & summa judiciorum, atque ordinationum κῦρος, mandato Romani pontificis indulta erant episcopo Thessalonicensi.

XLII. Ejus prærogativæ possessionem adeptus erat anno 431. vt patet ex epistola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, si recte intelligatur: in qua testatur Nestorium a Romana synodo damnatum, ejusque sententiæ exempla missa ad Rufum Thessalonicensem episcopum, tum ad alios quoque nonnullos per Macedoniam episcopos, qui semper ad eius sententiam accedunt, *Concilii Ephesini parte prima cap. 21.* Γεγράφασι δὲ τὰ ἴσα πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Θεσσαλονίκης Ῥοῦφον, καὶ πρὸς ἑτέρους τινὰς τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν θεοσεβεῖς ἐπισκόπους, οἳ καὶ ἀεὶ συντρέχουσι ταῖς παρ' αὐτοῦ ψήφοις. Macedonia hic sumitur non pro sola ejus nominis provincia, sed pro diœcesi Macedoniæ: quæ, vt docet notitia imperii, ex septem provinciis constat, vt supra monui. Ad metropolitanos huius diœceseos scripsit Celestinus ex more pontificum & imperatorum, qui generalia decreta ad solos metropolitanos mittebant. Illi vero suæ provinciæ episcopis ea deinde insinuabant. Thessalonicensis autem episcopi in earum provinciarum sacerdotes potestatem his verbis significat Cyrillus, Ἀεὶ συντρέχουσι ταῖς παρ' αὐτοῦ ψήφοις. Id est, *Ad eius decreta formanda conveniunt*: quia in conventu omnium episcoporum ex suffragiorum collatione decernebat. Itaque Rufus, qui temporibus Innocentii, id est anno 415. provinciam Macedoniam regebat, incremento dignitatis auctus est, vice pontificia in Macedonicam diœcesim sibi delegata.

XLIII. Inde illi consessus honor in concilio Ephesino, vbi Flavianus Philippensium episcopus vices gerere dicitur Rufi Thessalonicensium episcopi: atque eo titulo priorem occupat locum post Hierosolymitanum & Ephesinum, ante Firmum Cæsareæ Cappadociæ exarchum, qui alioqui potior futurus erat, ob Ponticæ diœceseos administrationem. Quin & ipse Firmus Cæsareensis, dignitatem ecclesiæ Thessalonicensis agnoscit, dum eximios illos episcopos recenset, ad

A quos Celestinus literas dedit contra Nestorium, nempe *ad Cyrillum Alexandrinum, Iuvenalem Herosolymitanum, & Rufum Thessalonicensem, nec non ad sanctas Constantinopolis & Antiochiæ ecclesias, Ephesini Concilii parte secunda, actione secunda.* Permiscetur cæteris exarchis, quia Illyricianæ diœcesi præerat, cujus mentio fit in relatione synodi ad Theodosium, vt distinctæ ab occidentali concilio: quoniam ea tempestate Illyricum orientale, etsi penderet a Romana sede, tamen recisum erat ab occidentali imperio; e contrario Acholius Thessalonicensis episcopus, invitatus anno 381. ad synodum secundam, quæ ex solis orientalibus episcopis constabat, dicitur diserte episcopus occidentis in epistola synodi Romanæ, editæ a viro clarissimo patre Sirmondo, quia diœcesis Illyrici nondum auulsa erat ab occidentis imperio.

Illyricum distinctum ab occidentali Concilio.

Eumdem locum obtinuit in synodo Calchedonensi Quintillus legatus Anastasii Thessalonicensis, qui cæteris omnibus episcopis, post patriarchas antefertur. Eumdem ordinem B retinuit in quinta synodo Benignus eiusdem sedis Thessalonicensis legatus. Sextæ autem eodem gradu subscripsit, addito suæ dignitatis elogio, Ioannes Thessalonicensis, apostolicæ sedis Romæ vicarius & legatus. Ἰωάννης ἐλέῳ θεοῦ ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης καὶ βικάριος τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Ῥώμης, καὶ λεγάτος.

Iterum de consessu Thessalonicensis episcopi.

XLIV. Huic nostræ sententiæ, quæ Thessalonicensis episcopi auctoritatem in Illyricum ad Theodosii secundi tempora confert, obiici potest testimonium Nicolai primi in epistola secunda ad Michaelem, & Ioannis octavi in epistolis 78. & 79. qui ad Damasum hanc institutionem referunt. Sed pontifices illi conceptis verbis hoc non asserunt: id tantum docent, Damasi, Siricii, & sequentium pontificum monitis Illyrios episcopos in fide & disciplina eruditos fuisse: quod referri debet ad epistolam synodicam missam a Damaso ad episcopos Illyrici, ubi nullum vestigium legationis concessæ episcopo Thessalonicensi.

Explicantur Nicolaus I. & Ioannes VIII. de tempore delegationis factæ episcopo Thessalonicensi.

XLV. Obiici quoque potest Gelasius Cyzicenus, qui lib. C 2. Thessalonicensi episcopo mandatam docet a synodo Nicæna mittendorum actorum curam per Macedoniam, Græciam, Europam, Scythiam, Illyricum, Thessaliam, & Achaiam: quod pertinet ad nudum ministerium actorum mittendorum ob situs opportunitatem, non autem ad jurisdictionem aliquam designandam. Id autem vel ex eo patet evidentissime, quod Europa & Scythia non erant Illyrici provinciæ, sed Thraciarum, in quibus nullum fuit vnquam jus episcopi Thessalonicensis. Deinde apud Gelasium eodem loco committitur Hierosolymorum episcopo, una cum Eusebio Cæsareæ, ut acta mittat per Palæstinam, Arabiam, & Phœniciam. Atqui certum est ex synodo Nicæna; Hierosolymorum sive Æliæ episcopum dignitate tantum antecelluisse cæteris episcopis, salvo iure metropoleos, episcopo Cæsareæ in Palæstina. Phœnicia autem & Arabia neutri illorum, sed suis quæque metropolitanis & patriarchæ Antiocheno paruerunt. Vnde patet non recte colligi ex man- D dato, quod Nicænum concilium dedit episcopo Thessalonicensi de actis mittendis per certas provincias, jus aliquod illi in eas tribuisse, aut tributum olim indicasse.

Gelasii Cyziceni locus de Thessalonicensi episcopo explicatur.

XLVI. Porro non sola Macedoniæ diœcesis subdita fuit episcopo Thessalonicensi, sed etiam diœcesis Daciæ, quæ ex Dacia Ripensi, & Mediterranea, Dardania, & Mœsia superiore constabat. Id docent aperte duæ Iustiniani novellæ constitutiones 11 & 131. Quæ auctoritas in Illyricum a Romana sede profecta vim suam obtinuit etiam post Leonis tempora: licet Illyrici prouinciæ omnes schismati ab Acacio Constantinopolitano conflato accessissent. Illud discimus ex Dorothei episcopi Thessalonicensis querela mota aduersus Ioannem Nicopoleos, recens evectum ad metropolim Epiri veteris, quod de ordinatione sua relationem non misisset, ex more antiquo, ad sedem Thessalonicensem. Itaque Dorotheus, principis & magistratuum ope implorata, Ioannem vexabat *concussionibus & dispendiis*, vt loquitur Hormisda pontifex: qui literis suis Anastasium imperatorem E hortatus est ut rescripto suo vim fieri prohiberet. Sane non disputat, quin de ordinatione metropolitani provinciæ Epiri referri debuerit ad sedem Thessalonicensem (sciebat enim hoc jus illi competere ex antiqua consuetudine & privilegio indulto a Romanis pontificibus) Illud tantum urget, nefas esse, ut qui a schismate ad communionem apostolicæ sedis redierit, a Dorotheo schismatico fatigetur; cui pristina jura restituenda docet, si ad unitatem reversus fuerit. Verba Hormisdæ aperta sunt, in epistola decima-octava ad legatos suos: *Traditis autem epistolis* (scilicet Dorotheo Thessalonicensi) *instanter agere debetis, ut se ab ejus ecclesia*, id est Nicopolitanæ, *concussione suspendat; rationem reddentes, quia non potuit reversus ad communionem, & ad corpus ecclesiæ, cum illis, qui nec dum reversi sunt, quidquam habere conjunctum; nos non solvere a prædecessoribus nostris concessa privilegia, si ipse ecclesiastica instituta non deserat; certe redeat ad unitatem, & nos cum eo insistemus, ut omnia privilegia quæcumque consecuta est a sede apostolica, ecclesiæ eius inviolata serventur.*

Diœcesis Daciæ parebat episcopo Thessalonicensi.

De illius sedis continuata in Illyrico auctoritate, locus in epistola Hormisdæ.

Recisa a Iustiniano. Extincta a Leone Isauro.

Imminuta est Thessalonicensis ecclesiæ auctoritas, recisis aliquot provinciis, ad conflandum Iustinianæ archiepiscopatum, de quo mox dicam. Deinde penitus abolita est, postquam ex Leonis Isauri decreto, in odium fidei vindicatæ a summis pontificibus, Gregorio II. & III. Illyrici provinciæ, Siciliæ, & Calabriæ avulsæ sunt a patriarchatu Romano, & tributæ Constantinopolitanæ sedi. Tunc enim intra fines solius Macedoniæ primæ restricta est metropolitani Thessalonicensis potestas, vt docent diatyposis Leonis Philosophi, & antiqua episcopatuum orientalium notitia.

De Iustinianæ archiepiscopo.

XLVII. Ad exemplum hujus delegationis, qua ius episcopi Thessalonicensis auctum erat, Iustinianus ornandæ patriæ suæ cupidus, auulsis ab ecclesia Thessalonicensi aliquot provinciis, Achridam, seu Iustinianam primam, summo sacerdotii fastigio decorari curauit, ita ut ejus ciuitatis episcopus archiepiscopi dignitate insigniretur, earum provinciarum metropolitanis daret jura, ipseque a Synodo sua ordinaretur. B Hoc privilegium princeps a Vigilio papa obtinuit, qui vices suas archiepiscopo commisit, ut testatur Iustinianus nouella 131. *Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Βιγιλίου.* Id tamen obseruabatur, vt singulis archiepiscopis, statim post consecratione͂, vices suas Romani pontifices, atque pallium conferrent, ut docet Gregorius primus lib. 4. epistola 9. & 15. ad Ioannem Iustinianæ primæ episcopum: *Vices vos apostolicæ sedis agere iterata innouatione decernimus.*

Cui vices suas mandat Vigilius

Subditus erat Romanæ sedi.

Horum archiepiscoporum iudicia, ut personæ quoque, subdita erant Romani pontificis censuræ, vt discimus ex Gregorii primi lib. 2. epist. 6. vbi Ioannem prædicti Ioannis decessorem abstinet a communione, ejusdem iudicium aduersus Thebarum episcopum latum rescindit. De his duobus archiepiscopis, Thessalonicensi & Iustinianæ primæ, C intelligendus Isidorus Hispalensis lib. 7. originum, cap. 12. cujus hæc sunt verba: *Ordo episcoporum quadripartitus est in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis, & episcopis.* Mox addit: *Archiepiscopus Græce dicitur summus episcoporum, tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis, quam episcopis.* Hic auctor loquitur iuxta disciplinam sæculi sui: alioqui enim tres episcoporum gradus tantum numerabat antiquitas; primisque nomen archiepiscoporum dabat, qui postea dicti sunt patriarchæ. Attamen Isidorus habet quo se tueatur, nempe Iustiniani constitutionem, postquam archiepiscopum Iustinianæ primæ præficiendum, cum vice apostolica & auctoritate in sex metropolitanos, a Vigilio obtinuit, vt prædixi. Id notum Isidoro, non solum quod in occidentis patriarchatu posita esset ciuitas Iustiniana; sed etiam ex corpore nouellarum, quod Latine extabat etiam temporibus Gregorii primi, qui Latina quadam veteri interpretatione vtitur; vel ex epitoma Iuliani antecessoris, cujus frequens erat in occidente vsus, præcipue in causis ecclesiasticis. D Ex ea nouella, & ex Leonis primi decretali epistola ad Anastasium Thessalonicensem, hausit quæ de secundo illo archiepiscoporum gradu scripsit. Ceterum caute loquitur: jus enim illud ad delegationem sedis apostolicæ refert.

Isidorus Hispalensis explicatus de gradu archipiscoporum.

Numquam dictus a Grecis patriarcha.

XLVIII. Hic monendus est lector ne in virorum eruditorum errorem labatur, qui hunc Iustinianæ archiepiscopum (ob inuasas a Bulgaris eas provincias Bulgariæ nomen postea indeptum) inter patriarchas recensent, decepti ob subscriptionem factam in Synodo Trullensi a Ioanne episcopo nouæ Iustinianopolis post patriarchas. Non enim Ioannes ille nuncupatur patriarcha, nec erat Iustinianæ primæ archiepiscopus, sed Constantiæ Cypri, quæ Iustiniana noua dicebatur, vt monui *lib. 2. De concordia sacerdotii & imperii, cap. 9.* Ceterum Petrus Antiochenus liquido docuit in epistola superius laudata archiepiscopum Bulgariæ nuncupari, non autem patriarcham. Idque perpetuum est apud Græcos, ut archiepiscopus tantum dicatur, tum in notitia veteri Græca episcopatuum, tum apud Curopalatem. Apud Latinos vero Nicolaus primus, qui primates secundarios posse dici recte patriarchas ex epistolis decretalibus Anacleti sibi persuaserat, tentauit E patriarchæ nomen archiepiscopo Bulgariæ tribuere, ut patet ex ejus responsis ad consulta Bulgarorum cap. 73. Quo exemplo Innocentius III. precibus Caloioannis imperatoris Bulgarorum & Blachorum, hac quoque patriarchæ dignitate auxit Basilium archiepiscopum Bulgariæ & Blachiæ in ciuitate Trinoui constitutum: quamuis, si verum amamus, Trinouitanus episcopus eam tantum Bulgariæ partem obtineret, quæ nunc Valachia dicitur. Innocentii verba hæc sunt: *Te quoque in regno Bulgarorum & Blachorum primatem statuimus, & ecclesiæ Trinouitanæ præsenti privilegio auctoritatem concedimus primatiæ; statuentes ut & tu, & successores tui, qui tibi in apostolicæ sedis deuotione successerint, ceteros metropolitanos Bulgariæ & Blachiæ præcellatis ratione primatiæ: & ipsi tibi, & eis, iuxta formam canonicam, reverentiam primati debitam exhibeant & honorem. Fraternitatem tuam scire volentes, quod apud*

Sed a Nicolao I.

De primate seu patriarcha Trinouitano in Blachia & Bulgaria ab Innocentio III. constituto.

A *nos hæc duo nomina, primas & patriarcha, pene penitus idem sonant, cum patriarcha & primates vnam formam teneant, licet eorum nomina sint diuersa.* Vnde apud græcos recentiores patriarcha Τορνόβου καὶ Βουλγαρίας dicitur in codice manuscripto bibliothecæ regiæ, conseruato a græcis beneficio quod illi indultum erat a Romana sede. Hinc Barlaamus eum patriarcham vocat. Attamen in eodem codice manuscripto statim Achridæ seu Iustinianæ episcopus recensetur, sub nomine archiepiscopi Bulgariæ: divisa enim erat eo tempore Bulgaria, ut monui.

Discri[men] patriar[chæ] Bulgar[iæ] & arc[hie]piscopi

XLIX. Romani pontifices vsu ipso edocti quantum conferret ad auctoritatem firmandam, & disciplinam conservandam in dissitis longe provinciis, vicis apostolicæ delegatio, in gallicana diœcesi episcopo Arelatensi quædam mandata dederunt. Itaque ex Zosimi primum beneficio anno 417. vicariam potestatem in quibusdam capitibus accepit: quæ deinde a sequentibus pontificibus vsque ad Gregorium I. amplificata sunt ducentorum annorum interuallo: B quibus elapsis extincta est illa potestas, quæ in solicitudine potius quam in iurisdictione versabatur. Sed de Arelatensis episcopi auctoritate, & ceterorum vicariorum, eleganter & erudite vir celeberrimus Ioannes Morinus in exercitationibus ecclesiasticis: qua de re nos quoque copiose disputamus alibi. Satis erit hic observasse, vicariorum dignitatem, in Galliis ex mandato Romanorum pontificum pependisse, non autem sedi cuidam in perpetuum affixam. Vnde vices suas Remigio episcopo Remensi per regnum Clodouei commisit Hormisda, quemadmodum Leandro Hispalensi per Hispanias Gregorius I. Sed hoc beneficio caruerunt eorum successores. Deinde Zacharias Bonifacio episcopo Moguntino legationem extraordinariam, non solum cum dignitate & solicitudine, sed etiam cum vera auctoritate, per Gallias imposuit. Eiusce generis vicariatum Drogo Metensis episcopus a Sergio pontifice obtinuerat, C qui refragante Gallicana ecclesia effectu caruit, teste Hincmaro epistola 6. editionis Moguntinæ.

De vica[rio] Roman[æ] sedis.

Quoru[m] munus [o]lim in [...] versaba[tur]

L. Ex his quæ disseruimus evidentissime constat, metropolitanos episcopos, quibus vicaria potestas Romanæ sedis collata est in occidente, nec *primates* olim nuncupatos, multo minus patriarchas; nec jure perpetuo id beneficium consecutos, si Thessalonicenses & Iustinianæ episcopos excipias: sed gratia personis singulis indulta. Eam vero dignitatem sic temperabant olim, ut metropolitanorum jura nullo pacto infringerentur; quemadmodum pluribus ostendit Hincmarus, nosque alibi ex professo manifestum faciemus in tractatu, De legatis pontificiis. Post publicationem epistolarum pontificiarum emersit primatum nomen, & institutio civitatibus jure perpetuo affixa: quę in consessus prærogativa, & in iudiciis reddendis super appellationibus a metropolitanorum sententiis, versabatur.

Erat be[ne]ficium [per]sonale.

Absque [...]sione iu[rium] metrop[oli]tici.

Primat[us] recenti[or] ius real[e]

LI. Prima ecclesiarum omnium, quæ illo dignitatis titulo aucta fuit, est Bituricensis metropolis; cujus incrementa acciderent ab anno 786. vsque ad annum 864. Anno etenim D illo, quem prædixi, 786. nondum evecta erat ad fastigium primatus in ceteras Aquitaniæ provincias. Quod probatur ex epistola Hadriani I. eo anno ad Carolum Magnum data. Petebat princeps a summo pontifice ut pallium concederet Ermemberto archiepiscopo Bituricensi; *Quia ciuitas metropolis in Aquitania videtur esse patria, quæ Bituricas nuncupatur.* Ait tantum esse metropolim in Aquitania, quod verum; non autem Aquitaniæ metropolim. Hæsit Hadrianus, nec statim pallii beneficium indulsit, ne forte eum pro metropolitano haberet, qui esset alterius juri subjectus. Sed statim atque certior factus est, metropolitanum Bituricensem a nullo alio pendere, pallium illi concessit. *Qui præfatus sanctissimus vir*, inquit Hadrianus, de Ermemberto loquens, *nobis confessus est ut sub nullius archiepiscopi iurisdictione esse videretur.* Id vnum præ se ferebat eo tempore Bituricensis episcopus ad provocandam gratiam sedis apostolicæ, se metropolitana dignitate frui, nullique archiepiscopo subditum esse. Si qua illi competiisset auctoritas in Burdigalensem, Auscitanum, & Narbonensem archiepiscopos, tunc explicanda erat, ut facilius pallium impetraretur, pro quo obtinendo Carolus quoque interue- E nerat. Accessit deinde huic metropoli primatus dignitas in illas provincias, quę sub Carolo Magno illi data est ad firmandam noui Aquitanici regni, quod anno 781. princeps ille instituerat, auctoritatem. Vrbs Biturigum erat *caput* illius regni, teste Adrevaldo Floriacensi, *cap. 33. de translatione sancti Benedicti.* Vt ergo feroces Aquitaniæ populi iugum Francorum mollius subirent, eorumque mores imbiberent, optimum factu visum est, si ad partes interiores Galliæ, sub prætextu conventuum ecclesiasticorum traherentur: & disciplinæ in clericos & laicos vltima executio, quæ tunc erat magni momenti, Bituricensi archiepiscopo, & eius Synodo competeret. Consilio itaque politico hæc innovatio facta est. Licet enim color aliquis suppeteret ad subdendas provincias Burdigalensem, & Auscitanam, quia dicuntur Aquitania II. & III. pro Narbonensi sede nihil prætendi poterat, utpote quæ fuerat olim metropolis sui juris,

De prim[atu] Biturice[n]sis eccl[esiæ]

Quæ me[]tropolis temporibus Ca[roli] Magni.

Aucta d[ignitate] de prin[ma]tus dign[i]tate.

at

ut patet ex epistolis Celestini & Leonis I. quemadmodum etiam stante imperio Gothorum in Hispania; siquidem Conciliis Toletanis intererant episcopi Narbonenses, literis regiis evocati, ut cæteri quoque metropolitani episcopi, non autem literis episcopi Toletani, qui nondum primatum Hispaniæ obtinuerat, ut vulgo ferunt, sed demum ab Vrbano II. A Saracenorum servitute liberata Narbonensis provincia, Caroli ducis virtute regno Francorum accessit, deinde regni Aquitanici pars non contemnenda effecta est.

LII. Ratio vero constituendi primatus Bituricensis sumpta est ex publicatione Isidorianæ collectionis, ubi primatum, qui metropolitanis præsunt, fit mentio, ut iam monui. Quod evidenter ostendunt verba Nicolai I. epistola scripta anno 864. ad Rodulphum Bituricensem archiepiscopum; quem primatem & patriarcham nuncupat, more loquendi arrepto ex epistolis pontificiis. Eius epistolæ, quæ integra edita est tomo VIII. columna 504. fragmentum extat apud Gratianum 9. q. 3. cap. *Conquestus*. Vbi duo observanda, sunt: primum est, Sigebodum Narbonensem, etsi conquereretur nihil licere episcopo Bituricensi iure patriarchatus in clericos, & in bona ecclesiæ Narbonensis, fateri tamen posse ad eum tamquam patriarcham appellari. Alterum est, quod annotavit Nicolaus, *Primates vel patriarchas nihil privilegii habere pre ceteris episcopis, nisi quantum sacri Canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus consulit.* Canonum nomine intelligit Calchedonenses 9. & 17. & decreta Anacleti.

LIII. Cæterum post dissipatum regnum Aquitanicum, & constitutum marchionatum Gothiæ, seu ducatum Narbonensem, archiepiscopus Narbonensis videtur primatum Bituricensem excussisse. Etenim Vrbanus secundus anno 1097. primatum contulit episcopo Narbonensi in provinciam Aquensem, quod illius libertatem satis mihi significare videtur ex mente pontificum. Deinde Alexander tertius anno 1164. Vrbanus 1187. rescriptis suis episcopo Bituricensi primatum in solam provinciam Burdigalensem confirmant, omissa mentione Narbonensis, ipsiusque Auscitanæ, quæ sub auspicio ducum Vasconiæ de libertate sua cogitaverat.

LIV. Burdigalensis vero archiepiscopus recessit a primatu Bituricensi, postquam ob Aquitaniæ ducatum delatum ad reges Angliæ bella exarserunt inter Gallos & Anglos. Discessionis originem ad ea tempora referri, diserte habetur in epistola Philippi Augusti regis data ad Innocentium tertium anno 1211. his verbis: *Beatissimo in Christo patri & domino Innocentio Dei gratia summo pontifici Philippus eadem gratia rex Francorum salutem & debitam in Christo reverentiam. Ecclesia Bituricensis, licet tenuis in facultatibus, inter alias tamen regni nostri ecclesias existit nobilior, cum, sicut vestra plenius novit paternitas, primatia obtinet dignitatem, cujus honorem, nostrum & regni nostri proprium reputamus. Cum igitur Burdigalensis archiepiscopus, prædecessorum non sequens vestigia, se adeo obedientem & devotum ecclesiæ Bituricensi exhibere non velit, sicut iidem prædecessores sui fecisse noscuntur, paternitatem vestram cum quanta possumus devotione rogamus, quatenus jus Bituricensis ecclesiæ intuitu Dei & precum nostrarum obtentu conservare velitis, nec sustineatis quod tantus honor regni nostri circa hoc in aliquo minuatur; cum sola Bituricensis ecclesia in toto regno nostro primatiæ obtineat dignitatem, in cujus diminutione, quod Deus avertat, nobis & regno nostro non mediocriter reputaretur esse detractum. Actum Parisiis 1211. mense Maio.* Litis ea de re motæ meminere Innocentius tertius lib. 3. reg. 15. & Gregorius IX. in decretalibus. Itaque primatus iste Bituricensis jam a quatuor sæculis paulatim ad solam provinciam Burdigalensem redactus est: qui præter nominis dignitatem in eo versatur, ut appellationes a sententiis episcoporum solius provinciæ suæ ad se delatas, prima cognitione, dein secundo iudicio, per vicarium primatiæ dirimat, si appelletur a vicario metropolitico. Quo jure, quemadmodum & primatus titulo, vtuntur archiepiscopi Burdigalensis & Narbonensis: eum tamen Auscitanus solo metropolitico jure de appellationibus cognoscat.

LV. Anno 876. nova dignitas collata est Ansegiso archiepiscopo Senonensi a Ioanne octavo in gratiam Caroli Calvi imperatoris: vices enim apostolicæ sedis per Gallias & Germanias illi delegavit, tum ut synodos euocaret, tum ut mandata pontificis episcopis insinuaret, atque de rebus gravioribus referret ad sedem apostolicam. Extat Ioannis rescriptum tomo IX. ex cujus lectione apertissime constat privilegium istud personale fuisse indultum Ansegiso, *pro sua sanctitate & fidei merito, atque divinitus sapientiæ dono concesso*, ut se habent verba rescripti, non autem irrogatum ecclesiæ Senonensi. Quare in secundis actis concilii Pontigonensis capite septimo nulla fit mentio successorum Ansegisi, licet Odoranno in chronico visum fuerit locum corrumpere ut sedi Senonensi, cui subditus erat, primatum sua opera conferret. Omnium metropolitanorum animos Ansegisus immodesta illa ambitione adversum se concitavit: adeo ut synodus Pontigone coacta huic innovationi refragata fuerit, demptis paucis episcopis; & imperio potius atque vi, quam episcoporum consensu, Carolus rex priorem consessum Ansegiso tribuerit, ut docent acta vera illius synodi relata ab Aimoino. Testatur Hincmarus omnes episcopos rescripti hujus executioni, quo primatus per Gallias & Germanias tribuebatur, intercessisse; qua de re collegas suos monuit epistola in eam rem elaborata, quæ est octava numero in editione Moguntina, de qua Flodoardus lib. 3. cap. 21. *Respondit etiam ad capitula quædam regni Francorum episcopis a Ioanne transmissa, de privilegiis sedium per capitula septem; quoniam idem papa nisus fuerat Ansegisum Senonensem episcopum primatem constituere, ut apostolica vice per Gallias & Germanias frueretur. Cui conatus venerabilis hic præsul Hincmarus efficaciter obstitit.* Equidem vicariam illam potestatem vocat *primatum* Hincmarus, & acta secunda concilii Pontigonensis. Sed non eiusdem erat conditionis iste primatus cum Bituricensi, de quo superius, & cum Lugdunensi, de quo statim agemus, qui sedibus erant affixi. Vnde Ansegisus ipse in subscriptione Concilii se *vicarium sedis apostolicæ nuncupat*, non autem primatem. Neque dignitatem illam constanter retinuit, vt fidem faciunt acta Synodi Tricassinæ anno 878. a Ioanne papa habitæ, vbi Hincmarus Remensis vice Synodi respondit pontifici, & ante Ansegisum Synodo subscripsit. Ipse quoque Ioannes eodem anno ad quinque archiepiscopos Galliarum literas suas dedit *a pari*, ea serie, vt priorem Hincmarum Remensem sequatur Ansegisus. Ex quo constat pontificem non insuper habuisse episcoporum Gallicanorum intercessionem. Extinctum primatum Seguinus archiepiscopus Senonensis instaurare curauit, elicita a Ioanne XV. papa vicium suarum per Gallias solas delegatione: cuius priuilegio priorem locum obtinuit in Synodo Remensi, quæ anno 992. Arnulphum Remensem damnauit. Id docet exceptio, qua episcopi se tuebantur anno 995. aduersus iustam alioqui expostulationem Leonis legati pontificii, qui sede apostolica inconsulta Arnulphum deiici non potuisse contendebat. Aiunt inter cetera: *Certe Seguinus, venerabilis vitæ Senonensium archiepiscopus, domini papæ Ioannis vices per Gallias sibi creditas innouauit, & ita a latere apostolici cum decreto priuilegii veniens, eius vices vsque ad præsens omnium episcoporum Galliæ consensu prosecutus est. In huius ergo præsentia Arnulphus seipsum sacerdotio exuit.* Vnde cōstat Seguinum vicariam potestatem tunc innouasse, id est, abolitam restitui curasse, nullamque priuilegii realis & perpetui mentionem factam. Leothericus Seguini successor cum pallio delegationem quoque sedis apostolicæ obtinuit, si qua fides habenda sit chronico Antissiodorensi.

Discrimen primatus Ansegisi & Bituricensis episcopi.

Dignitatem illam non retinuit.

Seguino Senonensi delegatæ vices apostolicæ sedis.

LVI. Is erat in ecclesia Gallicana metropolitarum status, vt nulla inter primates Gallicanos, Belgicos, & Germanicos esset prærogatiua, nisi ex tempore ordinationis, teste Hincmaro epistola octaua cap. 16. qui Aquitanos omisit ob priuilegium Bituricensis episcopi. Quæ disciplina durauit vsque ad annum 1079. quo anno Gregorio septimo visum est in Gebuini episcopi Lugdunensis gratiam ecclesiæ Lugdunensi perpetuum primatum conferre, in quatuor provincias Lugdunenses. *Confirmamus primatum*, inquit Gregorius lib. 6. epistola trigesimaquarta, *super quatuor provincias Lugdunensi ecclesiæ tuæ, & per eam tibi tuisque successoribus.* Arduum negotium aggrediebatur, quo trium metropolitanorum, atque adeo regni Gallici, dignitatem imminuere videbatur, eo quod Lugdunensis ciuitas ea tempestate regno Burgundico accenseretur. Ideo prudentissimus pontifex, ne aduersus decretalem illius epistolam exceptio novitatis opponeretur, rem totam a capite arcessit, ut restaurare potius ecclesiæ Lugdunensis primatum in quatuor provincias, quam instituere diceretur.

Æqualis dignitas metropolitanorum in Gallia ex Hincmaro.

Lugdunensis dein primatus constituitur a Gregorio VII.

LVII. Itaque constitutas fuisse ab apostolis & a beato Clemente provinciarum divisiones exemplo gentilium docet: ita ut sacerdotium in tres gradus divisum fuerit, episcoporum, metropolitanorum, & primatum seu patriarcharum. Observat autem eas civitates his ordinibus ornatas, quæ juxta uniuscujusque celebritatem a principibus Romanis olim superioribus & inferioribus tribunalibus erant cohonestatæ. Hanc sententiam ex epistolis Clementis & Anacleti Gregorius hausit; quarum auctor rem certam & antiquam disertis alicubi verbis expressit: sed in appendice epistolæ Clementis nova verborum significatione obscuravit. Ait enim, *primos flamines* in maximis civitatibus constitutos olim a paganis, in majoribus archiflamines: illoque exemplo ab apostolis primates, tum archiepiscopos, seu metropolitas institutos. Priore loco *primos flamines* reposui, ex Hincmaro, qui locum Clementis adducit cap 17. opusculi, cum in editione Isidori legatur primo & secundo loco *archiflamines*. Vnde lux quædam fortasse affulgebit obscuro huic Clementis loco: & de consilio scriptoris constabit in flaminibus istis invehendis, quamvis Antonius Augustinus id se consequi posse desperaverit.

Causa constituendi primatus.

Explicatur locus epistolæ Clementis de flaminibus & emendatur textus.

LVIII. Videtur autem flamines istos collector Hispanus hausisse ex veterum inscriptionum lectione, quas in Hispania

De flaminibus provinciarum.

pania, & alibi, antiqua ſaxa exhibent. Exempli cauſa, in A inſcriptione Tarraconenſi, Marius quidam dicitur *flamen provinciæ Hiſpaniæ citerioris*. Alibi, Mæcius *flaminatu provinciæ Hiſpaniæ citerioris* functus. Ecce flamines provinciales, quos Iſidori collectio archiflamines dixit. A Græcis, nomine ducto a provincia, dicebantur Bithyniarchæ, Syriarchæ, & Aſiarchæ, in Actis apoſtolorum, apud Strabonem, Euſebium, & in digeſtis, & codice: eorumque munus dicitur Archierosyna, *codicis Theodoſiani lib.* 12 & Phœniciarchia, Syriarchia; Cappadociarchia a Modeſtino jureconſulto. In aliis inſcriptionibus, Sempronius Speratus dicitur, *flamen divorum Auguſtorum provinciæ Bætica*, ejuſdem provinciæ *conſenſu flaminicum munus conſecutus*.

Primi flamines qui.

Sed in eadem provincia Bætica primum quoque flaminem inſcriptiones fuiſſe teſtantur Ex Ambroſio Morali, Caſtuli in Hiſpania ſcimus extare fragmentum lapidis, vbi inter cetera hæc legas: *Flamini Auguſtali in Bætica primo*. Nempe olim fato functi imperatores templis & aris donabantur B a provincialibus, vbi ſacrificia fiebant novis illis numinibus, pro ſalute principis qui rerum potiebatur, & incolumitate provincialium. Præfecti erant his ſacrificiis flamines & ſodales Auguſtales dicti, quos provinciales in vnum coeuntes quotannis, ad conventus juridicos agendos a proconſulibus aut præſidibus provinciarum evocati, ſuffragiis ſuis in quinquennium vel in perpetuum deligebant. Vnde flamines hujus vel illius provinciæ dicti ſunt: non autem ex eo provinciæ nomen ſortiebantur, quod ceteris coloniarum & municipiorum flaminibus præficerentur: ſuos enim & illa flamines habebant. Auguſtales iſti ſolades in vnum corpus coibant, vnde *Seuiri Auguſtales* dicti: quibus ille qui præerat *flamen primus* dicebatur, id eſt primus collegii & corporis Auguſtalium. Inſcriptio Narbonenſis *Tauropolium provinciæ Narbonenſis factum per C. Batonium primum flaminem Augg. pro ſalute dominorum imperatorum L. Septimii, & Seueri*, &c. Batonius eſt primus flamen Auguſtorum, & provinciæ Narbonenſis nomine facit ſacrifi- C cium taurobolii, ſeu tauropolii, in quo taurorum victimæ mactabantur. Præter ſacra, venationes quoque, gladiatorium munus, & ludicra ſpectacula edenda curabant flamines provinciæ, tempore conventus, ad reficiendos provinciales. Apud Græcos ſuperiore loco in theatris aurea corona caput cincti conſidebant.

Flaminum & Auguſtalium nomen abolitum. Sacerdotes provinciarum. Vetiti Leonis conſtitutione.

Abolitis paganorum ſacrificiis a Conſtantino, extinctum eſt quoque nomen flaminum, & ſodalium Auguſtalium: ſed conſervatis ſpectaculorum voluptatibus, *ſacerdotum provinciæ* nomen & munus duravit, etiam apud Chriſtianos. Eorum ſacerdotum provinciæ frequens mentio in Concilio Carthaginenſi, apud Innocentium I. in codice Theodoſii, & Iuſtiniani, & alibi, donec Leonis I. imperatoris conſtitutione ludorum cura ad præſides provinciarum revocata, vetitum eſt curialibus ne ad ſacerdotiorum iſtorum honorem aſpirarent, *l. 2. C. de officio comitis orientis* Quare de iſtis muneribus, velut jampridem exoletis Iuſtinianus verba facit Nouella D 89.

Error Iſidorianæ collectionis detegitur.

Itaque auctor epiſtolarum, qui flamines legerat in Concilii Eliberitani Canonibus, ſacrificiis agendis addictos; & in veteribus inſcriptionibus, *Provinciarum flamines, & primos flamines*: facile in mentem ſuam induxit, tres flaminum gradus fuiſſe apud paganos: qui ad exemplum magiſtratuum per civitates maximas majores & minores pro muneris ſui dignitate conſtituti eſſent. Quare occaſionem iſtam ornandæ diſpoſitionis eccleſiaſticæ, ex Gentilium inſtituto, prætermittere noluit; nempe ut conſtaret eam niti non ſola ratione civili, ſed ſacra quoque, pro civitatum diſcrimine.

Primatus Lugdunenſis fundatur in notitia provinciarum Galliæ.

LIX. Ceterum in eo laborare videbatur Gregorii decretum, quod Lugdunenſis civitatis gradum ceteris trium provinciarum civitatibus ſuperiorem fuiſſe, nec in laterculo imperii, nec in politiæ eccleſiaſticæ ordine docebat. Quare Senonenſes archiepiſcopi præ cæteris huic decreto reluctati ſunt, ut docet ſynodica Vrbani II. epiſtola, quam edimus. In qua explicatur, manifeſtius, quod ea de re Gregorius E tantum judicaverat, auctoritatem patrum laudando. Docet enim Vrbanus ex *catalogorum auctoritate* primatum illum eſſe petendum: id eſt ex veteri notitia provinciarum;

Vrbanus, & Iuo explicati.

quæ in collectione Iſidori *catalogus civitatum vocatur*. Vnde Iuo Carnotenſis de primatu iſto Lugdunenſi ait epiſtola 50. *Quem aliquando ex catalogis civitatum coniicimus extitiſſe.*

Notitia provinciarum laudata in Anacleti epiſtola, ſub nomine tomi.

LX. Obſervandum eſt autem hanc notitiam provinciarum inſertam collectioni Iſidori, ac ſi ab Anacleto pontifice miſſa fuiſſet, qui in epiſtola 3. de Romana ſede, Alexandrina, & Antiochena locutus: *Reliquas*, inquit, *in quodam tomo vobis conſcriptas direximus. Inde namque & beati apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, ut epiſcopi ſingularum ſcirent gentium quis inter eos eſſet primus, quatenus ad eum potior eorum ſollicitudo pertineret.* Tomus iſte nihil aliud ſignificat, quam notitiam provinciarum, ut recte explicat Hincmarus cap. 16. opuſculi. Qui ex eo quod Laudunum in ea deſcriptione omiſſum eſſet in provincia Remenſi, concludit olim inter civitates aut ſedes epiſcopales non fuiſſe recenſitum,

A ſed ſolius beati Remigii beneficio eam dignitatem adeptum: *Ab exordio ſui*, inquit, *in paganiſmo inter civitates vel provinciales ſedes nomen & locum non habuit.* Mox: *In Remenſi parochia, ſicut & alia municipia, quæ hodieque ibidem conſiſtunt, municipalem locum tenuit: ſicut & tomus, quem Anacletus epiſcopis de ſedium privilegiis ſe interrogantibus, ſe miſiſſe dicit, patenter oſtendit, veluti ipſe legere potes in eorum breviario; in quo deſcriptis civitatibus metropoli Remorum ſubjectis, nomen caſtelli, in quo es ordinatus epiſcopus; nequaquam invenies.*

In ea no... tia quat... Lugdun... ſes prou... ciæ, & ... mæ met... polis L... dunum.

Porro notitia, quæ eſt apud Iſidorum, Gallias in XVII. provincias partitur, & quatuor Lugdunenſes cum diſcrimine primæ Lugdunenſis, ſecundæ, tertiæ, & Senoniæ deſcribit: vnde quæſitus color primatus conſtituendi in civitate Lugduni, quæ erat primæ metropolis; ut docet aperte Ioannes Lugdunenſis arch...ſcopus, apud Iuonem epiſtola 237. quamvis ex Anacleti ...tentia, e Canone apoſtolico hauſta, metropoleon tantum privilegia B juxta notitiam illam conſtituenda eſſent.

De Gall... rum diu... ſione.

LXI. Hic locus a me poſtulat, ut de Gallicanæ diœceſeos diviſione paucis agam; quod ita a me præſtabitur, ut capita quædam adnotem, quæ cæterorum diligentiam fugiſſe videntur, quæque ad intelligendum veterem provinciarum eccleſiaſticarum ſtatum non mediocriter conferunt. Vnde conſtabit, an ſecundum juris antiqui diſciplinam, primæ provinciæ jus aliquod obtinerent in ſecundis.

Augu... partitio... quatuo... provinc...

Auguſtus princeps ſolidum corpus Galliarum in quatuor partes diviſit, Narbonenſem, Aquitanicam, Lugdunenſem, & Belgicam, Strabone teſte, Mela, & Plinio, ipſoque Ptolemæo, qui ſub Hadriano principe eam in Galliæ deſcriptione diviſionem ſequitur.

Quæ de... de ſect... ſunt in... quatuor... cum.

Poſtea ſectæ ſunt Galliæ in XIV. provincias, hoc ordine: Narbonenſis diviſa eſt in Narbonenſem, Viennenſem, Alpes maritimas, Alpes Grajas & Penninas. Aquitanica vero tributa eſt in duas Aquitanicas, & Novempopulanam. Ex Lugdunenſi confectæ ſunt Lugdunenſes duæ, & Maxima Sequanorum. Belgica diviſa eſt in C duas Belgicas, & duas Germanias. Hujus diviſionis deſcriptionem debemus Rufo Feſto in breviario, quod Valenti dicavit anno 365. In Galliis decem & octo provincias eſſe ait: *Ex iis quatuor* in Britanniis tranſmarinis ponit: reliquas quæ ad nos pertinent, exponit his verbis, & hac ſerie: *Alpes maritimæ, provincia Viennenſis, Narbonenſis, Novempopulana, Aquitanæ duæ, Alpes Grajæ, Maxima Sequanorum, Germaniæ duæ, Belgicæ duæ, Lugdunenſes duæ.* Eamdem fere diviſionem ſequitur Ammianus Marcellinus libro 15. qui poſterior Rufo aliquot annis, duas enim Germanias, totidemque Belgicas recenſet; duas item Lugdunenſes, & Sequanos: Aquitaniæ tamen unius tantum meminit, & Novempopulorum; omiſſa Aquitania prima. Eadem negligentia Narbonenſem ſolam, & Viennenſem numerat, oblitus Alpium maritimarum, & Alpium Grajarum.

Tempu... ſecunda... diviſio... inveſtig... tur.

LXII. Quærunt eruditi viri quo tempore potiſſimum inſtituta fuerit hæc diviſio. Quidam eam referunt ad Hadrianum, alii ad Conſtantinum, vel ad Theodoſium. Vt D certum tempus præſtare difficile eſt in ſilentio veterum ſcriptorum, ita longe vetuſtius eſſe Conſtantino aſſeri poteſt. Inducta eſt primo hæc diviſio in quibuſdam provinciis ex mero principum arbitrio; deinde ſub Hadriano, vel Antonino, qui diſponendi imperii curam ſingularem geſſere, videtur ad numerum 14. provinciarum perducta fuiſſe.

Belgica... duarum... Germa... rum ve... ſta divi...

Sane Tiberii & Neronis principatu diſtractæ erant a reliqua Belgica *duæ Germaniæ*, vt diſcimus ex Tacito libro 13. annalium. Obſeruat Veterem, qui vna cum Paulino exercitui in Germania præerat, Moſellam atque Ararim, facta inter vtrumque foſſa, connectere paraſſe. Mox addit: *Invidit operi Ælius Gracilis Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alienæ provinciæ inferret.* En diſerte Belgicam diſtinctam provinciam a Germania. Hæc autem duplex erat, *ſuperior*, & *inferior*. Priori nomen a ſuperiori Rheni ripa, vbi validus exercitus hiberna agebat, ad tuendos limites imperii, ſub cura legati; quemadmodum ſuus quoque E exercitus ripæ Rheni non deerat, ſub præfecto, vel proprætore, ut docet Tacitus annalium libro 1. *Duo apud ripam Rheni exercitus erant; cui nomen ſuperiori, ſub C. Silio legato: inferiorem Cecinna curabat. Regimen ſummæ rei penes Germanicum.* Totus illius regionis tractus, a Sequanis per ripam Rheni uſque ad oceanum porrectus, a Germanis, qui ante Iulii Cæſaris tempora Gallos iis locis expulerant, Germaniæ nomen conſecutus eſt. Vtramque vero Germaniam provinciæ dignitatem ſortitam docet annalium lib. 4. *Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum e ſuperiore provincia, peditumque & equitum auxiliarium delectos accivit.* Libro 6. Getulicus, qui ſuperioris Germaniæ legiones curabat, ad Tiberium auſus ſcribere poſt necem Sejani, *ſucceſſorem non aliter quam mortis indicium accepturum; firmarent velut fœdus, quo princeps ceterarum rerum potiretur, ipſe provinciam retineret.* Germaniam quoque in duas provincias diviſam, atque ſub duobus præſidibus conſtitutam, ſcribit Macer juriſconſultus, qui ſub Antonino vixit, in *l. 3. ff.*

De offi-

De officio Assessoris. Ex inscriptione apud Gruterum pag. 375. num. 1. quæ M. Aurelii principatu posita est cuidam Bassæo qui dicitur *Procurator a rationibus provinciarum Belgicæ, & duarum Germaniarum*, videtur colligi posse, non solum divisio duarum Germaniarum, sed etiam provinciarum Belgicæ, id est primæ & secundæ.

LXIII. Solida Lugdunensis provincia temporibus Galbæ Iunio Blæso rectori parebat, & Narbonensis Tito Vinio proconsuli, teste Tacito lib. 2. & 1. histor. Agricolæ quoque commissa est a Vespasiano Aquitaniæ administratio, splendidæ dignitatis, ut notat idem auctor. Sed divisionem tandem tres istæ provinciæ passæ sunt, ad exemplum Belgicæ. Plane *Maxima Sequanorum* avulsa erat a Lugdunensi, Diocletiani principatu, ut ostendit inscriptio tunc posita apud Gruterum pag. 166. num. 7. *Aurelio Proculo V. C. prov. Max. Seq.* ubi aperte Maxima Sequanorum provinciæ nomine insignitur. Vnde patet eruditorum virorum error, qui Maximam dictam volunt a nomine Maximi, qui Gallias invasit temporibus Gratiani circiter annum 380. Lugdunensem Sequanicis populis minutam, in primam & secundam statim divisam fuisse, ad exemplum Belgicæ, & Germaniarum, asserere necesse est. Sane anno 319. in *lege 1. C. Th. tit. 3. lib 11.* Antonius Marcellinus dicitur præses *primæ* Lugdunensis. Viennensem vero provinciam, quæ avulsa a Narbonensi Augusti, exhibent subscriptiones Concilii Arelatensis I. habiti anno 314. quæ si integræ extarent, magnam lucem attulissent huic controversiæ. Dubitandum non est quin ceteræ provinciæ in decem & quatuor excreverint vetustioribus illis temporibus, etsi testimoniis ex ea ætate petitis careamus.

LXIV. Auctæ sunt quatuordecim provinciæ nova sectione instituta Lugdunensis & Viennensis, avulsa scilicet Senonia a prima Lugdunensi, & tertia Lugdunensi, seu Turonia, a secunda. Tum recisa a Viennensi provincia ea quæ dicta est Narbonensis secunda; etsi nomen hanc sectionem a Narbonensi prima factam fuisse demonstrare videatur. Etenim Narbonensis prima Rhodano terminabatur; Viennensis vero Arelatum & Massiliam comprehendebat. Vnde sequitur Narbonensem secundam, quæ civitatem Aquensem & reliquas civitates usque ad Alpium maritimarum fines continebat, a Viennensi distractam, non autem a Narbonensi prima, a qua tanto intervallo dissita erat. Incrementum itaque Narbonensis secundæ, & Lugdunensis tertiæ, atque Senoniæ, additum ad quatuordecim priores provincias, efficit numerum 17. Hæc immutatio referri debet ad tempora Gratiani. Tunc enim incepit recenseri Narbonensis secunda, & fieri mentio quinque provinciarum, separatarum a Galliis. Concilii Aquileiensis epistola anno 381. secundam Narbonensem diserte præfert in inscriptione: *Concilium, quod convenit Aquileiæ, dilectissimis fratribus episcopis provinciæ Viennensis, & Narbonensium primæ & secundæ.* Concilium quoque Taurinense cap. 1. de primatu Narbonensis secundæ pronuntiavit, anno 397.

LXV. Concilium vero Valentinum anno 374. meminit *quinque provinciarum* in synodica epistola: *Dilectissimis fratribus per Gallias & quinque provincias constitutis episcopis.* Porro quinque provinciæ sunt partes solidæ Narbonensis antiquæ, quæ olim distincta fuit a reliquis tribus provinciis Galliarum, ut mox dicam. Fient autem quinque illæ provinciæ, si quatuor a Rufo numeratis, nempe Narbonensi, Viennensi, Alpibus maritimis, & Alpibus Graiis, addas Narbonensem secundam. Conservatus est numerus *quinque provinciarum*, in epistola Maximi imperatoris ad Siricium; & apud Symmachum libro quarto epistola trigesima.

LXVI. Tandem harum quinque provinciarum corpus Petronius præfectus prætorio Galliarum immutavit. Expuncta enim provincia Alpium Graiarum: ex reliquis quatuor, & ex duabus Aquitaniis, & Novempopulana, conventus septem provinciarum Arelate agi constituit: cujus formam confirmavit Honorius constitutione lata anno 417. Vnde manavit distinctio *septem provinciarum* a Galliis: quæ disertissime explicata est in notitia Galliæ, edita a viro clarissimo Sirmondo. Quæ distinctio solum est ab Honorii ævo: non autem divisio in *decem & septem provincias*, quæ sub Gratiano facta est. Hinc est quod in Zosimi, & Bonifacii I. epistolis annis 417. & 419. hæc inscriptio legitur: *Episcopis per Gallias, & septem provincias constitutis.* Eas provincias recte Hincmarus interpretatus esset epistola 5. cap. 17. nisi in locum Aquitaniæ primæ, quam omisit, Lugdunensem primam substituisset, quæ recensenda non est in septem provinciis.

LXVII. Hic omittere non debeo eruditorum virorum opinionem, qui existimant universum corpus Galliarum olim in septem partes tributum, unde Galliæ vocatæ sunt *septem provinciæ.* Quod duplici argumento probant. Primum petitur e Notitia imperii, ubi vicarius præfecti prætorio Galliarum dicitur vicarius per septem provincias. Sed cum certum sit, ex iis quæ prædixi, nullam extitisse Galliarum omnium in septem provincias divisionem: cum quatuor, aut postea quatuordecim ex instituto Hadriani, vel Aurelii Antonini extiterint; vel saltem major numerus quam septem: frustra laboratur in firmanda sententia, quæ nullo vetustatis diserto testimonio nititur. Consequentia vero quæ trahitur ex notitia imperii, nulla est. Locus enim est aperte mendosus, & rescribendum septemdecim; quippe in Notitia, ut reddatur ratio septem provinciarum, statim numerantur septemdecim. Secunda probatio desumpta est ex veteri quadam inscriptione, ubi Acilius Glabrio Sibidius, dicitur *Legatus in provincia Achaia, consularis Campaniæ, & vicarius per Gallias septem provinciarum, sacri auditorii cognitor.* Si hæc inscriptio posita sit ante Constantini imperium, non agitur de vicario præfecti prætorio Galliarum, qui nondum institutus erat vicarius. Itaque hic sumetur pro eo qui extra ordinem vices præsidis gerebat in provinciis jussu principis: de quo munere est titulus in codice, *De officio ejus qui vicem alicujus judicis, vel præsidis obtinet.* Mens ergo inscriptionis erit, Acilium variis temporibus vices præsidum egisse in septem provinciis per Gallias. Si quis de vicario præfecti agi contendat, positamque inscriptionem post tempora Constantini, dicendum Acilii jurisdictionem intra septem provincias exercitam, quarum conventus Arelate fiebat; qui quidem conventus non a consulari Viennensis provinciæ, sed a præfecto prætorio cogebatur: cui deinde vel ipse præfectus, vel ejus vicarius præsidebat. Reliquarum provinciarum conventus alibi fiebat, ejusque cura alteri vicario committi poterat ex arbitrio principis: unde non ineleganter Acilius vicarius per Gallias septem provinciarum dicitur. Si cui interpretatio nostra non arridet, poterit cum eruditissimo viro de vitio exscriptoris hujus inscriptionis conqueri, & emendare, *Per Gallias, & septem provincias.*

Respondetur Notitiæ imperii. Et veteri inscriptioni.

LXVIII. Ceterum hic observandum est, ex hac provinciarum divisione effectum, ut antiqua gentium, populorum, & urbium nomina, quæ leguntur apud Cæsarem, Strabonem, Plinium, & Ptolemæum, omnia fere paulatim obliterata sint, præter ea quæ in Notitia imperii, & exinde, in usu civili, & ecclesiastico retenta sunt. Itaque apud historicos, vel alios scriptores, post tertium sæculum, frustra quæras, vel *Gennabum* pro civitate Aurelianorum, vel *Agendicum* pro civitate Senonum, vel *Durocortorum* pro civitate Remorum, & alia id genus exoleta nomina. Gentium quoque nomina, quæ Plinius & Ptolemæus anxie describunt, fere abolita, in provinciarum nomenclaturam apud Notitiam recensitarum concesserunt: ita ut de priscis illis vocabulis, irrito plerumque labore, non sit tantopere contendendum.

Vetera urbium & populorum nomina post Notitiam fere abolita.

LXIX. Galliarum divisionem in quatuordecim provincias secuti sunt olim Romani pontifices, & ecclesia Gallicana, in constituendis per Gallias metropolitanis: cum ea divisio in ea tempora incidat, quibus fides Christiana in his partibus florere incepit. Testis erit hujus rei singularis Innocentius I. qui licet aversus esset a novis metropolitanis instituendis in provinciis, quæ sua ætate, imperiali judicio dividebantur, quemadmodum respondit Alexandro episcopo Antiocheno; attamen metropolitanos inductos ait, juxta veterem provinciarum civilium divisionem: *Ergo secundum pristinum provinciarum morem*, inquit, *metropolitanos episcopos convenit numerari.* Morem autem pristinum in Galliis non ad divisionem Augusti in quatuor provincias referri oportere, sed ad eam divisionem, qua Lugdunensis secta est in primam & secundam, (quod accidit tempore divisionis factæ in quatuordecim provincias) docet nos ipsemet Innocentius. Etenim, cum secundæ Lugdunensis metropolis sit in Notitia civitas Rothomagensium, Victricium ejus civitatis metropolitanum episcopum Innocentius agnovit suis literis anno 404. quibus eum de metropolitarum auctoritate in ordinationibus episcoporum, & de synodo provinciæ cogendis, ex Canonibus Nicænis informat. Præterea cum *honore sacerdotii plurimum pollere* docet; illique mandat ut regionis suæ populis & episcopis regulas & monita literis illis comprehensa insinuet. Isto exemplo fultis audacter asserere licet, nulli metropoli provinciæ civilis defuisse metropolitanũ episcopum in Galliis. Quod juxta mores jam receptos sancitum fuit Canonibus 4. & 6. synodi Nicænæ: eosque Canones in Galliis observari debere constituerunt Innocentius, Bonifacius, Cælestinus, & Leo, ut mox dicam; ita ut unaquæque provincia suo metropolitano pareret. Ac sane nullus adhuc controversiam movit, episcopis civitatum metropoleon, quæ sequuntur, Lugduni nempe, quæ in laterculo imperii est; metropolis Lugdunensis primæ; Rothomagensium in Lugdunensi secunda, de qua jam dixi; Treverorum in Belgica prima, Remensium in Belgica secunda, Biturigum in Aquitania prima, Burdigalensium in Aquitania secunda, Elusatium in Novempopulana.

Ecclesia secuta est in suis provinciis divisionem Galliarum in XIV. provincias.

Innocentius I. explicatur.

Rothomagensis metropolitanus.

In quaque metropoli civili erat episcopus metropolitanus.

LXX. Tota difficultas versatur in provinciis institutis in Narbonensi antiqua, in duabus Germaniis, & in Maxima Sequanorum. Sed positio nostra ex contentionibus ea de re ortis inter episcopos confirmatur potius quam evertitur. Ex cano-

De Viennensi & Arelatensi metropoli disputatur.

Ex canonica enim illa & vetere regula, Viennensis episcopus solidam ordinationem provinciæ Viennensis sibi vindicabat adversus Arelatensem episcopum, coram synodo Taurinensi, anno 397. Iactabat enim & vetustatem ecclesiæ suæ, & jus civitatis, quæ ut metropolis provinciæ nomen dederat. E contrario Arelatensis episcopus opponebat sacerdotii antiquitatem, urbis suæ decus, quæ *Constantina* dicta fuerat Constantino, *Gallula Roma* ab Ausonio, & a Valentiniano II. atque ab Honorio principibus, non solius provinciæ Viennensis, sed *mater omnium Galliarum*, ob sedem præfectorianam, quæ illuc translata fuerat ex civitate Trevetorum.

Iudicium Concilii Taurinensis pro divisione civitatum Viennensis provinciæ. Decretum Zosimi pro Arelatensi episcopo, in tres provincias.

Quare synodus, totius provinciæ honorem primatus deferendum censuit ei episcopo qui suam civitatem probaret esse metropolim, eique juxta Canones ordinationum potestatem addicendam. Interim, pacis fovendæ causa vnumquemque ex illis viciniores sibi intra provinciam civitates vindicare debere censuit. Sed Arelatensis; imperio principis, & apparitione præfecturæ fultus, possessionem suam firmare conatus est. Tandem Zosimus anno 417. non solum vices suas Patroclo Arelatensi mandavit, sed etiam decreto suo jussit ut præcipuam in ordinandis sacerdotibus teneret auctoritatem, & provincias Viennensem, quin etiam Narbonensem I. & II. ad suum pontificium revocaret. Amplificando huic juri color quæsitus ex Trophimi adventu, qui missus ab apostolica sede primus fidem in Gallias intulisse, & ecclesiam Arelatensem fundasse asserebatur, & ex antiquo more tres illas provincias administrationi hujus ecclesiæ subjectas. Ac quidem vi decreti pontificii Viennensem provinciam solidam tunc obtinuit Arelatensis epscopus: quæ deinde judicio Leonis papæ divisa est, anno 450. ita ut Viennensi episcopo cederent civitates Valentiæ, Tarantasiæ, Genevæ, & Gratianopolis, ut *cum his ipsa Vienna esset quinta*: reliquæ vero civitates ejusdem provinciæ [numero novem] sub Arelatensis antistitis auctoritate & ordinatione consisterent.

Iterum facta divisio, decreto Leonis.

Sed præcipuum est in hac controversia, quod Leo hujus divisionis auctor annotavit, scilicet se ad hoc consilium impulsum, tum quia alternis vicibus, nunc ista civitas, nunc illa in ecclesiasticis privilegiis præcelleret: tum quia commune fuerat quondam utrique civitati jus metropoleos civilis in ea provincia, ut a gentibus provinciæ illius prodebatur.

Quia jus metropoleos civilis commune olim civitatibus Viennæ & Arelati.

Hæc sunt verba Leonis: *Consideratis allegationibus utriusque partis præsentium clericorum, ita semper intra provinciam vestram & Viennensem & Arelatensem civitates claras fuisse reperimus: ut quarumdam causarum alterna ratione, nunc illa in ecclesiasticis privilegiis, nunc ista præcelleret: cum tamen eisdem commune jus quondam fuisse a gentibus proderetur.* Vnde gentes regionis prodere poterant, jus quondam utrique civitati in ea provincia fuisse commune, nisi ex eo quod vetustas Coloniæ Viennensis, & splendor adjectus Arelatensi civitati, ex constitutione Valentiniani II. qui obiit anno 391. in unius juris civilis communionem ambas civitates jungebat. Itaque certa manet regula nostra, Viennensi provinciæ suum non defuisse metropolitanum: attamen, quia jus metropoleos civilis inter duas illas civitates fuit controversum, ambiguum quoque inter eas fuisse jus metropoleos ecclesiasticæ, donec velut arbitrio de communi diuidundo a Leone I. terminatum est.

Narbonensis metropoleos ius.

LXXI. Quod attinet ad Narbonensem primam, cujus administrationem Zosimus Patroclo episcopo Arelatensi addixerat, Hilarius Narbonensis episcopus ecclesiæ suæ libertatem tuitus est. Cum enim Patroclus rescripto Zosimi nixus, ecclesiæ Lutubensi sine decreto cleri & civium, & prætermisso Narbonensi metropolitano, præfecisset episcopum, Bonifacius I. querela Hilarii interpellatus, anno 442. provinciæ administrationem illi ex præscripto Canonum confirmavit, compressa Patrocli audacia.

Confirmatum a Bonifacio I.

Quod nequaquam possumus ferre patienter, inquit, *quia convenit nos paternarum sanctionum diligentes esse custodes. Nulli etenim videtur incognita synodi Nicænæ constitutio, quæ ita præcipit, ut eadem verba ponamus, per unamquamque provinciam jus metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquam duas esse subjectas.* Mox: *Vnde, frater carissime, si ita res sunt, & ecclesiam supradictam provinciæ tuæ limes includit, nostra auctoritate commonitus, quod quidem facere sponte deberes desideriis supplicantium, & voluntate respecta, ad eumdem locum, in quo ordinatio talis celebrata dicitur, metropolitani jure munitus, & præceptionibus nostris fretus accede; intelligens arbitrio tuo secundum regulas patrum quæcumque facienda sunt a nobis esse concessa: ita ut peractis omnibus, apostolicæ sedi quidquid statueris te referente clarescat, cui totius provinciæ suæ ordinationem liquet esse mandatam.* Quam definitionem Bonifacii Cælestinus epistolæ suæ ad episcopos Viennensis & Narbonensis provinciæ cap. 4. confirmat anno 428. *Primum*, inquit, *juxta Canonum decreta unaquaque provincia suo metropolitano contenta sit, ut decessoris nostri data ad Narbonensem episcopum continent constituta; nec usurpationis locus alicui sacerdoti in alterius concedatur injuriam. Sit concessis sibi contentus unusquisque limitibus: alter in alterius provincia nihil præsumat.* Leo I. eleganter eamdem sententiam explicat anno 445. in epistola ad episcopos provinciæ Viennensis cap. 2. & 3. & recte observat, Bonifacii constitutione sublatum privilegium ordinationum in prima Narbonensi, quod Patroclo Arelatensi fuerat a Zosimo collatum. Eo enim respiciunt hæc verba Leonis cap. 2. *Cum & ipsum, quod Patroclo a sede apostolica temporaliter videbatur esse concessum, postmodum sit sententia meliore sublatum.* Vnde patet subreptum fuisse Zosimo ab Arelatensi episcopo, veterem consuetudinem per dolum obtrudente, & Zosimi epistolas, quæ ex codice Arelatensi publicatæ sunt, genuinas esse.

LXXII. Difficilem vulgo putant esse quæstionem de provincia Alpium maritimarum, cujus metropolis est civitas Ebredunensium in Notitia, eo quod Hilarius Arelatensis sibi, tamquam metropolitano, Ebredunensis ecclesiæ ordinationem arrogaverit in synodo Regensi, anno 439. dejecto Armentario, ea occasione quod a duobus episcopis, sine comprovincialium literis, & metropolitani (id est Arelatensis) voluntate neglecta, ordinatus fuisset. Sed Hilarii factum trahi non potest in consequentiam: quia, ut monuit Leo I. eum increpans, *ordinationes sibi omnium per Gallias sacerdotum vindicabat, & debitam metropolitanis sacerdotibus in jus suum transferebat dignitatem.* Ideoque Leo metropolitanos, quibus ab Hilario facta fuerat injuria, restituit in integrum: *Ordinationem sibi*, inquit cap. 3. *singuli metropolitani suarum provinciarum, cum his qui ceteros sacerdotii antiquitate præveniunt, restituto sibi per nos jure defendant.* Ceterum Ebredunensis civitatis episcopus in provincia Alpium maritimarum semper jure metropolitico potitus est. Testem laudo Hilarum papam, qui anno 464. scripsit Ingenuum Ebredunensem, *Alpium maritimarum provinciæ semper metropolitani honore subnixum fuisse.* Ex quo jure subortam inter Auxanium Narbonensis secundæ, ut puto, metropolitanum, & Ingenuum de Cemelenensi civitate, & castello Nicæensi controversiam dirimit. Ordinarat episcopum in altera illarum ecclesiarum Auxanius, & eo facto, loca prædicta in duos diviserat episcopos; quod Hilari rescripto muniri per obreptionem impetrarat. Eadem omnino causa, inter easdem partes superioribus annis Leonis I. judicio decisa fuerat, objurgato etiam Ingenuo, quod juri provinciæ suæ in gratiam Auxanii contra Canones cessisset. *Nolumus*, inquit Hilarus, *ecclesiarum privilegia, quæ semper sunt servanda, confundi; nec in alterius provincia sacerdotem alterum jus habere permittimus.* Mox: *Habeat itaque pontificium frater & coepiscopus noster Ingenuus provinciæ suæ, de cujus dudum ab apostolica sede est illicita cessione culpatus.* Et statim ad unius antistitis curam castrum Nicæense, & civitatem Cemelenensem reduci jubet.

LXXIII. Majoris momenti est controversia de provincia Alpium Graiarum & Penninarum, quæ in laterculo imperii duabus tantum civitatibus constabat, Tarantasia & Octodoro; quarum una & prima, nempe Tarantasia, commissa est Viennensium metropoli a Leone I. Sed observandum est hoc Leonis decreto nihil constitutum fuisse adversus regulam a nobis positam, neque contra jus civitatis, utpote quæ in ordine civili jure metropoleos non potiretur, sed tantum nudo jure civitatis; ut patet ex Notitia a viro clarissimo Sirmondo edita: *Provincia Alpium Graiarum & Penninarum. Civitas Centronum Darantasia. Civitas Valensium Octodoro.* Quoniam tamen Alpium Graiarum & Penninarum provincia recensetur in laterculo imperii, provinciæ quoque locum retinuit in ordine ecclesiastico, ut patet ex inscriptione epistolæ 8. Hilari papæ. Vnde factum existimo ad conservandam provinciæ distinctionem, ut Octodori ecclesia, quæ episcopali fastigio insignita erat, anno 381. ut patet ex subscriptione concilii Aquileiensis, non sit credita Viennensi ecclesiæ a Leone, una cum Tarantasia; quæ quidem ecclesia Octodori, cum alicui subesse deberet, non alii subiici potuit, quam Tarantasiæ episcopo ejusdem provinciæ; qui Octodorensem episcopum ordinaret; ad exemplum ejus dispositionis quæ in Narbonensi secunda vigebat: ubi episcopus metropoleos Aquensis suberat Arelatensi, licet provinciam Narbonensem administraret. Quare posterioribus sæculis post Canonem 8. Concilii Francofordiensis, & consultationem ad sedem apostolicam ab eo missam, de Tarantasiæ episcopi jure, anno 794. id facile obtinuit Tarantasiæ episcopus, Romanorum pontificum beneficio, ut inter metropolitanos libera a Viennensis obsequio referretur. Vnde Tarantasia inter metropoles numeratur in testamento Caroli Magni, & Tutrannus illius civitatis archiepiscopus dicitur a Ioanne VIII. & ab eo ad synodum cum suffraganeis suis evocatur, epistola 100.

LXXIV. Nunc agendum superest de duabus Germaniis, quæ sic distinguuntur in Notitia: *Provincia Germania prima, metropolis civitas Moguntiacensium, civitas Argentoratensium, civitas Nemetum, civitas Vangionum. Provincia Germania secunda, metropolis civitas Agrippinensium, civitas Tungrorum.* Ac primo quidem secundam Germaniam aggrediemur, ut observemus discrimen quod civilis ordo servabat inter Tarantasiam & Coloniam Aggripinam. Huic

enim

enim nobilissimæ civitati metropoleos dignitas diserte tribuitur, quæ in alterius descriptione omissa est. Athanasius quoque, qui eas oras lustraverat, cum in comitatu ex aula principis apud Treveros versaretur, inter ceteros episcopos suæ communionis, recenset Euphratam episcopũ Agrippinę, μητροπόλεως τῆς ἄνω Γαλλίας in epistola ad Solitarios, ubi legendum fortasse, τῆς ἄνω Γαλατίας, qua locutione Græci Gallias nostras significabant, ut discimus ex Philostorgio lib. 10. themate 5. cujus fragmenta cum eruditis dissertationibus suis publici juris fecit celeberrimus jurisconsultus Iacobus Gothofredus. Itaque post Athanasium de jure metropolitico Coloniæ amplius disputare nefas esse duco. Id solum demendum est dubium, quod aliquos retardavit ab assensu veræ sententiæ: nempe duorum episcoporum numerus non videtur sufficere ad constituendam provinciam ecclesiasticam: eo quod ordinationes episcoporum a tribus episcopis fieri debent; & synodi provinciales minori numero constare non posse videantur, quia tres faciunt corpus seu collegium ex vulgata regula juris. Sed ordinationi satisfaciebat metropolitanus, advocatis e vicina provincia per literas episcopis, juxta canonem 5. synodi Sardicensis. Ipsius vero auctoritas adhibebatur, ut electionis decretum, & totum negotium ordinationis confirmaret, secundum Nicænam synodum. Concilium autem cogebat ex episcopo Tungrorum sibi subdito, qui demum Leodii sedem fixit, & ex presbyteris qui per castra Germaniæ secundæ frequentes erant, quorum castrorum meminit concilium vetus Agrippinense, anno 346. Si qua vero major causa incideret, in conventu trium, vel amplius provinciarum, in ea provincia quæ auxilio indigebat, celebrato de metropolitanorum consensu. Processu temporis per varias bellorum clades deleta sæpe Colonia, dignitatis quoque metropoliticæ memoria obscurata est, donec eam Zacharias pontifex rescripto suo renovavit, anno 745. quæ civitatibus aliquot in Germania sibi subditis aucta est.

LXXV. Germaniæ primæ metropolis in Notitia civili, est civitas Moguntiacensium, cui subduntur civitates Argentoratensium, Nemetum, & Vangionum. Ex regula synodi Nicænæ, & decretis summorum pontificum, qui per Gallias ex more pristino provinciarum, metropolitanos numerandos docent, dignitas ecclesiasticæ metropoleos denegari non potest splendidissimæ Coloniæ Moguntiensium a Druso fundatæ. Fateor equidem nos testimoniis veterum hac in parte destitui, & a Germanicis historicis, ipsoque Nicolao Serario viro eruditissimo & accurato rerum Moguntiacarum scriptore deseri. Sed si momenta, quæ argumentis a nobis allatis insunt, diligẽter expendissent, non adeo facile dignitatem metropoliticã unius provinciæ in alteram transferri potuisse, contra canones Nicænos in Galliis receptos, & decretis summorum pontificum confirmatos, sibi persuasissent; nempe in Coloniensem, vel Trevericam; vel etiam, quod absurdius est, turbato disciplinæ ordine, in ecclesiam Vangionum, seu Vvormatiensem, quæ in laterculo imperii subdita erat Moguntiacensi. Itaque si quis hac in re sapere velit, amplecti debet sententiam celeberrimi viri, & eruditione æque ac dignitate illustris P. Berterii præsidis Tolosani, cujus hæc sunt verba, diatriba 2. cap. 5 *Moguntinum quidem episcopum florente imperio, Germaniæ primæ metropolitanum fuisse non dubito. Nam quæ hanc unam non solum in Galliarum diœcesi, sed in toto fere orbe Romano metropolim jus suum non retinuisse crediderit? At enim ubi majestatis Romanæ nomen post in Germania extinctũ est, formas civiles & ecclesiasticas perturbari illic facile potuisse non inficior.* Hæc ille, quæ nos decursa rerum Moguntiacarum serie confirmabimus.

LXXVI. Moguntia a Vandalis capta atque subversa, anno 410. deinde ab Attila Hunnorum rege funditus excisa atque deleta est, anno 454. ita ut ne cadaver quidem urbis aut nomen ipsum superesset. Theodeberti Francorum principis in Austrasia beneficio restitui cœpit, annitente Sidonio, qui tenuit urbis episcopatum, & Attiliani excidii reliquias reparavit, circiter annum 600. Tentari posset ex Venantio Fortunato, qui lib. 9. epig. 9. hujus Sidonii laudes descripsit, metropoliticam quoque administrationem ecclesię Moguntinę restitutam. Iis enim verbis, de Sidonio loquens, utitur, ac si ceteros episcopos auctoritate sua regeret, *Iura sacerdotum* (id est episcoporum) *sacro moderamine servans.* Accedit testimonium petitum, ex tabulis donationis a Bilechilde sanctimoniali collatæ in ecclesiam beatę Marię, quam Moguntię excitavit, ubi testatur se agros quosdam emisse ab avunculo suo Sigeberto archiepiscopo Moguntino; cujus quoque jussu donatio illa a notario excepta est, principatu regis Clodovei, anno Christi 635. cujus verba retulit Serarius lib. 2. Moguntiacarum rerum cap. 32. Peccatum est in temporis annotatione, cum regnum Clodovei incidat in annum 644. usque ad annum 660. quod emendari posset ex autographo, si extaret. Ceterum non assentior Serario, cui suspecta fuit instrumenti fides, ex titulo archiepiscopi, qui Sigeberto tribuitur, quem ille a Zacharia tantum sęculo sequenti impositum putat. Certum quidem est, per bella civilia ita perturbatas fuisse in Galliis ecclesiasticę disciplinę rationes post tempora Childerici regis, ut ab anno 670. usque ad annum 743. Gallię *archiepiscopis* caruerint, teste Bonifacio in epistola quam dedit ad Zachariam pontificem anno 743. *Franci enim, ut seniores dicunt, plus quam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt; nec archiepiscopum habuerunt, nec ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant vel renovabant.* Quare Bonifacio laborandum fuit, & tractandum cum ducibus Francorum Pippino & Carlomanno, pro restaurandis archiepiscopis per provincias, id est pro restituenda auctoritate metropolitana; etenim quin episcopali fruerentur earum sedium antistites, non est dubium. Itaque tres constituti sunt archiepiscopi in concilio Suessionensi, Grimo Rothomagi, Abel Remis, & Artbertus in civitate Senonica: quorum institutionem palliis missis Zacharias probavit, anno 744. Anno sequenti Coloniæ metropolim confirmavit. Et paulo post in quo versaretur auctoritas metropolitanorum, ex canonibus & decretis pontificum edocuit. Tandem anno 751. Bonifacio ejusque successoribus episcopis Moguntinam sedem titulo metropoleos possidẽdam contulit; eique civitates quinque in Gallia subdidit, atque illas Germaniæ gentes, quas Bonifacius ad fidem erudierat. *Et idcirco*, inquit, *beati Petri apostoli auctoritate sancimus, ut supradicta ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in perpetuum sit confirmata; habens sub se has quinque civitates, id est Tungris, Coloniam, Vvormatiam, Spiraciam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen agnoscere fecit.* Obliteratum per annos sexaginta & amplius jus Moguntiæ in integrum restituit, ejusque auctoritatem amplificat, prorogata in Germanos auctoritate, atque in ipsam Coloniam Agrippinensem. Sed pro hac parte rescriptum effectu caruit. Sane in Zachariæ verbis nihil perspicio, ex quo colligere possit aliquis, nullam antehac dignitatem metropoliticam civitati Moguntiæ competivisse. Otlonus auctor vitæ Bonifacii cap. 44. omnes in fraudem induxit, dum ait ecclesiam Moguntiacensem alteri fuisse subjectam. *Decreverunt iidem principes* (scilicet Carlomannus & Pippinus) *ecclesiam Moguntiacẽsem, quæ prius alteri subjecta erat, metropolim omnium in Germania positarũ ecclesiarum efficere; moxque legatione facta illud a præsule apostolico impetravere.* Fallitur Otlonus, qui anno MCX. cum hanc vitam scripserit, conjecturam suam potius, quam res sibi aliter compertas explicat. Sic autem colligebat ex ordine disciplinæ canonicæ Moguntiam olim alteri subditam fuisse, si demum a Zacharia in metropolim evecta esset. Sed meminisse oportet luctuosissimæ calamitatis, quæ Gallias invaserat ab annis 60. archiepiscoporum nomine & auctoritate penitus extinctis, ante Zachariæ rescriptum. Itaque ut nulli præerat episcopus Moguntinus, ita nulli tunc subdebatur. Primus honoris gradus, & jura metropolitica in Germaniæ ecclesias a Moguntina sede avulsa, sedi Magdeburgensi collata sunt anno 1135. ab Innocentio II. precibus Lotharii II. in gratiam Norberti archiepiscopi, Præmonstratensis monasterii conditoris.

Ius metropoliticum cessavit in Galliis per annos sexaginta & amplius ante Pippini tempora.

Restitutã iterum metropolis Moguntiæ a Zacharia.

Et amplificata.

Error Otloni, qui scripsit vitam Bonifacii Moguntini

LXXVII. Restat ex quatuordecim provinciis Maxima Sequanorum, cujus metropolis civitas Vesontiensium, a qua pendent civitas equestrium Noiodunus, civitas Elvitiorum Aventicus, civitas Basileensium, castrum Rauracense, castrum Vindonissense, castrum Ebrodunense, portus Abucini. Ex regula canonica, Vesontiensium episcopus hanc provinciam metropolitani jure regere debuit. Et sane illa administravit, aut quidam alius. Non me latet, Hilarium Arelatensem, jus sibi in eam arrogasse, deposito Chelidonio Vesontiensi, qua de re vetus codex monasterii Iurensis a Chiffletio laudatus ista habet: *Hilarius venerabilem Chelidonium supradictæ metropolis*, id est Vesontiensis, *patriarcham, patricio præfectorioque fultus favore, indebitam sibi per Gallias vindicans monarchiam, a sede episcopali nulla existente ratione dejecerat.* Subjungit deinde rescissam a Leone damnationem, Hilariumque *regulariter increpatum.* Extat Leonis epistola data anno 445. quæ negotium istud explicat. Refert enim Chelidonium ab Hilario fuisse sacerdotio dejectum, quod fuisset viduæ maritus, sed redditum ecclesiæ suæ, & huic, quam amittere non debuit, dignitati, quod cognitione apud sedem apostolicam habita liberum se ab accusatione docuisset. *Mansisset namque in illum prolata sententia*, inquit Leo, *si objectorum veritas extitisset.* Quibus verbis metropolitica Chelidonii dignitas pessundari videretur, nisi sola vicaria potestate a Zosimo, episcopis Arelatensibus delegata, jus aliquod cogendarum in Galliis synodorum Hilario competivisse sciremus. In qua synodo de Chelidonii causa judicium tulit, ex more recepto & a canonibus inducto, qui episcopos synodorum examini committunt, salva sedis apostolicæ reverentia. Sed judicii ratio a solo Hilario repetitur, quia illo auctore sententia lata erat. Solenne enim erat, a conciliis præsidibus injustę cognitionis rationem exigere, quemadmodum docet actio 1. Concilii Calchedonensis, ubi acta synodi Ephesinæ II. discutiuntur, & a Dioscoro illius præside injusti judicii pœna repetitur; quemadmodum ipse eam a Flaviano Constantinopolitano exegerat, ob damnatum Eutychetem in synodo Constantinopolitana. Nulla alia potestate,

De provincia Sequanorum. Ejus metropolis civitas Vesontiensium. Hilarius Arelatensis jus in ea provincia sibi arrogat, deposito Chelidonio.

Quod rescinditur a Leone.

testate, præter vicariam, Hilarius uti poterat adversus Chelidonium. Attamen hæc tota ratio Leoni displicuit, ex cujus verbis apertissime demonstratur, nulli episcopo aliquid licere in Sequanica provincia, quemadmodum nec in ceteris provinciis, præter ipsius provinciæ sacerdotes. *Suis*, inquit, *unaquaque provincia sit contenta conciliis, nec ultra Hilarius audeat conventus indicere synodales*, (conventum adversus Chelidonium habitum perstringit) *& sacerdotum domini judicia se interserendo turbare, qui non tantum noverit se ab alieno jure depulsum, sed etiam Viennensis provinciæ, quam male usurpaverat, potestate privatum.* Quare eleganter in Novella constitutione Valentiniani Hilarius damnatus fuisse dicitur a Leone, tum quod invitis civibus aliquos ordinasset episcopos; tũ quod alios *incompetenter* removisset: quod ultimum de Chelidonio & de Projecto intelligendum est. Idem pontifex in eadem epistola adeo exactum se provinciarum custodem præstitit, ut a limitibus unius provinciæ alterius metropolitanum arcuerit; hoc adjecto, ut si quis honoris sui desertor privilegium suum in alium se posse transferre crediderit, non is cui cesserit, sed qui intra provinciam ceteros episcopali antiquitate prævenit, sacerdotes sibi ordinandi vindicet potestatem. Ex facti serie, & cognitione a Leone habita, provinciæ Vesontionensis a ceteris discretæ, nullique extraneo subditæ, status evidentissime demonstratur, atque adeo dignitas episcopi Vesontionis, quæ civitas in ordine civili est Maximæ Sequanorum metropolis.

Quia Hilario nihil licebat extra provinciã suam.

Vnde patet provinciã Sequanicam distinctam a reliquis.

De civitabus & castrisquæ in Notitia tribuuntur provinciæ Sequanicæ.

LXXVIII. Duplex tamen mouetur difficultas ab eruditis viris. Vna sumitur ex hodierno prouinciæ Vesontionensis statu, qui Belicensem, Lausanensem, & Basileensem episcopatum metropolitano Vesontiensi tribuit, cum tamen in Notitia aliæ describantur civitates, & loca, quæ nunquam episcopatibus decorata sunt. Vt autem hæc difficultas expediatur, observandum est a synodo Sardicensi decretum canone 6. ut civitatibus sui non deessent episcopi, sed vetitum ne in vicis aut pagis constituerentur, ne dignitas illa vilesceret. Quare cum quatuor civitates provinciæ Sequanorum Notitia describat, illis necessario imponendi sunt episcopi, ut ordo civilis cum sacro paria faciat. Castris, quæ sunt minora opida, ex arbitrio synodorum provincialium pro cujusque celebritate tribui possunt, vel pro infrequentia etiam omitti. Nunc considerandum est provinciæ Sequanicæ fatum, qua sæpe vastata & direpta, quarumdam civitatum, quæ in Notitia describuntur, dignitas in alias urbes translata est. Itaque deleto Noioduno, quod vulgo *Nion*, episcopatus translatus est in civitatem Belicensem: unde Vincentius ecclesiæ Belicensis episcopus subscripsit concilio Parisiensi II. anno 555. Coloniæ Augustæ Rauracorum præerat Iustinianus episcopus anno 346. in concilio Agrippinensi: ex cujus civitatis ab Alamannis eversæ ruderibus statim excitata est civitas Basileensium, cujus meminit Ammianus libro 30. Valentiniani senioris temporibus, id est an. 374. unde nomen indeptus est Basileẽsis episcopus. Rauraci vero castrum excitatum est ad tuendos limites. Diutius stetit Aventica civitas, vulgo *Avenches*, cujus episcopus Marius subscripsit concilio Matisconensi II. an. 585. Sed paulo post, exciso Aventico, dignitas ejus collata est Lausanæ ad lacũ Lemanum: unde Arricus episcopus ecclesiæ Lausanensis subscripsit synodo Cabilonensi, an. 650. Castrũ Vindonissæ synodorum beneficio, non autem jure, suis quoque episcopis non caruit, qui concilio Epaonensi 517. & aliis synodis interfuerunt, donec eversa Vindonissa, quæ vulgo *Vvindisch* in finibus Helvetiorum, Constantia Germaniæ eam dignitatem recepit, & a provincia Vesontiensi distracta est. Castrum Ebrodunense, quod vulgo *Yverdun*, numquam episcopatu decoratum fuit, nec portus Abucini, seu Lucini, quemadmodum legi vult Chiffletius, docetque vulgo dici *Port de Lené*, ad Lucinum fluvium.

Noiodunũ.

Civitas Belicensis.

Raurica.

Civitas Basileensium.

Avẽticum.

Lausana.

Vindonissa.

Castrum Ebrodunense.

LXXIX. Alter controversiæ articulus caput ipsum petit, nempe Vesontionem, cujus episcopus nec sibi metropolitani titulum arrogavit in conciliis, nec superiore loco cum ceteris metropolitanis subscripsit. Si pateretur institutum, hic disputari copiose posset de ordine consessus & subscriptionum in conciliis. Id tantum annotabo quod ad rem nostram pertinet, nempe hanc fuisse regulam a patribus inductam, ut antiquior ordinatione episcopus collegas suos antecederet. Id docent Africana concilia, Leo I. epistola 89. Iustinianus in leg. 29. c De episcop. qui κατὰ τάξιν χειροτονίας docet episcopos προτιμᾶσθαι. Cujus moris adeo retinentes plerumque erant episcopi, ut metropolitanis non invitis priores ordinatione in subscribẽdo præferrentur. Quod demonstrari potest ex synodorum Gallicanarum subscriptionibus, ubi metropolitani sæpissime cum aliis episcopis permisti inveniuntur, nullo dignitatis ordine servato. Itaque mos iste trahi non debet in solius episcopi Vesontiensis injuriam. Aliquando vero, antiquioribus episcopis jus suum ex modestia remittentibus, accidebat ut omni ordine neglecto perturbate subscriptiones fierent, præcipue apud Gallos: quorum negligentiam in hoc capite carpit Gregorius I. epistola ad Syagrium Augustodunensem episcopum lib. 7. epistola 114. *Episcopos secundum suæ ordinationis tempus, sive ad considendum in concilio, sive ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogativam ordinum vindicare.* Sane metropolitani excepti erant ab hac regula, saltem in provinciis quique suis, ubi honoris prærogativa illis competebat, tum ex ipsa rei natura, tum ex canone apostolico, & ex canone Antiocheno. Canon 35. apostolicus, τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλήν. id est, ex versione Dionysii, *Episcopos gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment.* Et canone 9. Antiocheno: *Placuit eum honore præcellere.* Ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν. Vnde concilium Bracarense I. cap. 24. *Conservato metropolitani episcopi primatu, ceteri episcoporum, secundum suæ ordinationis tempus, alius alio sedendi deferat locum.* In conventu autem plurium provinciarum ex regula canonica vetere metropolitani ceteris episcopis præferẽdi erant, ut diserte constitutum est in Africana collectione, c. 86. *Hic ordo*, inquiunt, (id est ex tempore ordinationis) *& a patribus, & a majoribus servatus est, & a nobis Deo propitio servabitur, salvo etiam jure primatus Numidiæ & Mauritaniæ.* Excipiunt a regula primates Numidiæ & Mauritaniæ, quibus in concilio universali Africæ primus locus post Carthaginensem dabatur, ob dignitatem & vetustatem provinciarum. Omissæ autem sunt Tripolitana, Bizacena, & Mauritania Sitifensis, quia recentiores erant tribus aliis, & proinde minoris erant dignitatis, ut statim dicemus. Interim annotasse sufficiet ex nova canonis Africani interpretatione, quam damus, priorem locum metropolitanis deberi in conventibus generalibus: sed apud Gallos nostros ordinationis tempore inspecto, nullo discrimine metropoleon, episcopi plerumque assidebant. Postquam vero archiepiscopi nomen, (quo sola Matisconensis synodus anno 581. semel usa fuerat) metropolitanis omnibus passim apud nos tributum est, in synodo Suessonica sub Pippino duce anno 744. in capitulis Hadriani, & in capitularibus Caroli Magni, atque Ludovici Pii, tum in epistolis pontificiis Isidorianæ collectionis; episcopi metropoleon, & nomen illud archiepiscopi sibi palam adsciscere, quod in metropolitico neglexerant, & consessus prærogativam præ ceteris episcopis diligentius conservare studuerunt. Quare Hincmarus ex usu temporis sui, quamvis aliquando interpellato, recte observavit, antiquitatis privilegio episcopos inter se præferri, sed dignitatis gradu primates, seu metropolitanos, illis præcellere, & inter se tempore differre. *Inter quos*, inquit epistola 6. cap. 16. de primatibus Gallicanis, Belgicis, & Germanicis loquens, *sicut & inter reliquos episcopos hac conditio regularis servatur, ut qui prius fuerit ordinatus, prior habeatur.* Itaque nihil damni recidet in Vesontionensem sedem, quod ejus episcopus ceteris episcopis permistus inveniatur, sine metropolitani titulo. Neque tamen adeo neglecta est ejus civitatis dignitas, quin juxta antiquum morem inter metropoleos Galliæ recenseatur, in testamento Caroli Magni apud Eginhartum: & Bernoinus dicatur esse ejus archiepiscopus in capitulari Ludovici, lib. 2. capitularium cap. 25. *In Vesontio, quæ est diœcesis Bernoini archiepiscopi.* In epistola synodali ad Vvenilonem una cum ceteris metropolitanis inscribitur Arduicus Vesontionum metropolitanus episcopus, anno 859. In concilio Pontigonensi anno 876. etsi post plures episcopos, subscripsit Theodoricus Vesontionum ecclesiæ archiepiscopus. Ad quem Ioannes VIII. epistolam dedit cum hac inscriptione, *Reverendissimo & sanctissimo Theodorico archiepiscopo Chrysopolitanæ ecclesiæ:* Chrysopolis enim dicta est Vesontionum civitas.

De Vesontionis episcopi subscriptione in cõciliis. de consessu episcoporũ in synodis, & de subscriptionibus.

Ordine temporis,

Vel permistim.

Quod castigat Gregorius a-

LXXX. Non solum autem episcopi civitatum metropoleon ex antiquissima divisione in quatuordecim provincias dignitatem suam retinuerunt; sed etiam ii, qui ex divisione facta sub Gratiano novarum metropoleon sacerdotia possidebant. Tres sunt metropoles ejus generis, Senonum, Turonorum, & Aquensium. Senonia provincia recisa a Lugdunensi prima, civitas Senonensium facta est metropolis, ut docet Notitia. Ejus quoque provinciæ metropolitanus dicitur Agræcius Senonensis episopus a Sidonio Apollinari anno 472. qui eum ad ordinationem Bituricensis episcopi literis suis invitat, auxilio comprovincialiumm episcoporum destitutus, ob invasam a Gotthis Aquitaniam, lib. 7. epistola 5. *Nec te, quamquam Senoniæ caput es, inter hæc dubia substraxeris intentionibus Aquitanorum: quia minimum refert, quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa conjungitur.* Mox: *Quapropter in constituendo præfatæ civitatis antistite, provincialium collegarum deficimur numero, nisi metropolitanorum reficiamur assensu.* Posteri gradum illum studiose tuiti sunt, donec superioribus annis Senonia quoque provincia secta est, & Parisiensi novæ provinciæ ecclesiasticæ impositus est archiepiscopus urbis regiæ, summi pontificis decreto, & regio assensu.

LXXXI. Turonica provincia, seu Lugdunensis tertia, statim

statim atque distracta fuit a Lugdunensi secunda, civitatem Turonorum metropolim agnovit: ejusque episcopus ceteris provincialibus episcopis præfuit. Quod docet concilium Veneticum, in Paterni episcopi civitatis Venetum (*Vannes*) ordinatione celebratum, a Perpetuo Turonico episcopo, anno 465. qui primus synodo una cum episcopis provinciæ subscripsit.

LXXXII. Narbonensis secunda recisa a Viennensi provinciæ specialis & distinctæ nomen induit. De ejus administratione disceptatum est in synodo Taurinensi; quæ concessa est Proculi episcopi Massilinensis personæ, non autem ejus civitati, quia in altera provincia sita erat urbs Massiliensis, scilicet in Viennensi, ut diserte loquuntur patres; quamquam refragantibus episcopis regionis illius, *qui sibi alterius provinciæ sacerdotem praesse non debere contendebant.* Sed postea decreto Zosimi provinciæ ejus administratio una cum Viennensi & Narbonensi prima addicta est Patroclo Arelatensi: & Proculo episcopatus abrogatus, quod in apostolicæ sedis injuriam locum sibi indebitum a synodo Taurinensi exambiisset. Verumtamen Gallicanis metropolitanis per singulas provincias auctoritatem suam restituere Bonifacius, Cælestinus & Leo, rescisso rescripto priori, quod prætextu consuetudinis antiquæ per subreptionem contra Canones a Zosimo Patroclus elicuerat, ut supra monui. Quare episcopus civitatis Aquensium, quæ in Notitia est metropolis Narbonensis secundæ, usus est jure suo in administratione illius provinciæ. Id unum retinuit Arelatensis episcopus, ut Aquensem episcopum ad concilium evocare posset: quod trahendum non est ad ceteros episcopos Narbonensis secundæ, neque ad provinciæ illius administrationem, quæ ab Aquensi metropolitano pendebat. Libellus Symmacho papæ oblatus a legatis Cæsarii Arelatensis anno 514. rem totam liquido exponit: *Aquensis etiam civitatis episcopum sanctitatis vestræ moneri præcipite constitutis, ut dum a metropolitano antistite ecclesiæ Arelatensis ad synodale concilium fuerit evacatus, vel aliqua ordinationis causa eum sibi postulet religio divina necessarium, minime venire frustretur, quatenus ea quæ longævis sæculis priscorum sanxit auctoritas, vobis præsulibus præsenti futuraque ætati inviolata serventur.* Symmachus rescripto suo privilegium personale Cæsario indulget, ut si causa ecclesiastica præsentiam sacerdotum poscat, in Gallia, vel Hispania, episcopi ejus auctoritate commoniti ad synodum conveniant. Deinde ecclesiæ jure perpetuo concedit ut Aquensem episcopum metropolitanus Arelatensis ad se vocare possit, pœna canonica in contumacem illata. *Et si tam ecclesiæ Aquensis antistes, vel alius quilibet metropolitano pontifici juxta Canonum definitionem vocatus obtemperare noluerit, noverit subdendum se, quod optamus, ecclesiasticæ disciplinæ.* Aquensis ergo episcopus metropolitica potestate fruebatur in Narbonensi secunda, sed ipsius ecclesia obnoxia erat Arelatensi ecclesiæ: in quo cernimus imaginem quamdam eorum primatum qui postea instituti sunt. De illius libertate actum est in concilio Francofordiensi, & decretum ut ad sedem apostolicam referretur Can. 8. Constituto enim jure Viennensis & Arelatensis episcopi, juxta divisionem a Leone inductam, & a Symmacho, atque Gregorio I. confirmatam, addunt patres: *De Tarantasia vero, & Ebreduno, sive Aquis, legatio facta est ad sedem apostolicam, & quidquid per pontificem Romanæ ecclesiæ definitum fuerit, hoc teneatur.* Quid decretum postea fuerit, ex rebus ipsis potius quam ex rescripto discimus. Legimus enim Rotbertum Aquensem archiepiscopum subscripsisse concilio Mantalensi, anno 879. atque ad eumdem datas literas a Ioanne VIII. anno 880. epistola 191. cum archiepiscopi Aquensis titulo. Quamquam illud quoque verum sit, Aquensem civitatem inter metropoles regni in testamento Caroli Magni non fuisse recensitam: quia fortasse de illius statu nondum rescripserat summus pontifex.

LXXXIII. Quærendum superest an e XVII. provinciis aliquæ potiores essent aliis, tum in ordine civili, tum in ordine ecclesiastico. Plane si de dignitate illarum agatur, dubium non est quin aliquæ ceteris præcellerint, vel ob civitatum splendorem & frequentiam, vel ob imperii, in cujus finibus positæ erant, incolumitatem. Vnde in Notitia imperii sex provinciæ Galliarum *Consulares* dictæ, quia regebantur a consularibus: undecim vero præsidiales, quæ præsidibus commissæ. Sex illæ sunt Viennensis, Lugdunensis I. duæ Germaniæ, & duæ Belgicæ. Reliquæ vero sunt præsidiales. Ceterum in rebus omnibus æquale erat jus omnium provinciarum, ita ut nulli ex consularibus in alteram aliquod esset imperium. De illis tantum moveri posset quæstio, quæ primæ dicuntur erga secundas. Sed adeo aperta est Macri jurisconsulti definitio, ut dubitandi nullus supersit locus. Germania divisa in duas provincias primam & secundam, quærebatur an is qui in altera esset ortus, posset assessoris munere fungi in altera, ob legis prohibitionem, quæ neminem patitur in provincia sua præsidi assidere. Respondit Macer, in altera assidere posse, post divisionem: quod dici non potuisset, si jus aliquod & imperium consulari Germaniæ primæ superfuisset in Germaniam secundam. Hæc sunt verba Macri *in l. 3. ff. De officio assessoris. Si eadem provincia postea divisa sub duobus præsidibus constituta est, velut Germania, Mœsia, ex altera ortus, in altera assidebit, nec videtur in sua provincia assedisse.* Sed conceptis verbis hæc controversia definita est a Theodosio, qui præter antiquam Tyri metropolim in provincia Phœniciæ, Berytum in novam metropolim evexit, pari jure cum prima: *Sit illa*, inquit, *mater provinciæ, majorum nostrorum beneficio, hæc nostro, & utraque dignitate simili perfruatur. l. un. lib. 11. cod. de metropoli Beryto.* Quod de nova metropoli dicitur, intelligendum est ad provinciam novam quoque pertinere, quando ab antiqua dividitur.

Idem servatum in ordine ecclesiastico. Ex Innocentio I.

LXXXIV. Idem jus constitutum reperio in provinciis ecclesiasticis. Etenim, si demas Narbonensem secundam & Alpes Graias, de quibus actum, ceteræ omnes provinciæ a nullo præterquam a suo metropolitano pendebant. Quod egregie docet Innocentius I. de Rothomagensi episcopo, qui erat Lugdunensis secundæ metropolitanus. Illi enim, non solum provinciæ suæ episcoporum ordinationem competere ait, sed etiam Synodorum provincialium indictionem, & judicia ecclesiastica, eo solum excepto, ut de majoribus causis, si quæ emerserint, ad sedem apostolicam referat. Lugdunensis primæ metropolitani nulla mentio, quia tunc æquo jure metropolitani erga se agebant.

Et Leone.

Leonis I. testimonia superius a me prolata singulos Galliæ metropolitanos provinciæ suæ limitibus circumscribunt, non solum in ordinationibus peragendis, sed in Conciliis habendis, reddendisque judiciis.

Et ex Canone Africano, qui explicatur.

LXXXV. Si aliarum diœceseon exempla petantur, præsto nobis est Africanorum Conciliorum auctoritas, ubi Mauritania Sitifensis avulsa est a provincia Numidiæ, & proprio primati commissa. In Canone 17. collectionis Africanæ: *Placuit ut Mauritania Sitifensis (ut postulavit primatem provinciæ Numidiæ, ex cujus cœtu separatur) suum habeat primatem; quem consentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum, vel omnibus episcopis, propter longinquitatem habere permissa est.* Per divisionem a cœtu Numidiæ separatur, ut loquitur Canon, id est ab ejus Synodo, ut interpretatur Græca versio, ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, & per primatem, atque proprium concilium administratur.

Divisio provinciarum civilium in Africa.

LXXXVI. Ad uberiorem hujus Canonis explicationem, necesse est pauca quædam attingere de provinciis Africanæ diœceseos civilibus & ecclesiasticis, de quibus perplexe actum est ab aliis. Tractus ille, qui a Romanis Africæ nomine censebatur, quique a freto Gaditano ad Cyrenaicam regionem Ægypto contributam porrigebatur, in quatuor partes divisus fuit olim, in Mauritaniam Tingitanam, Mauritaniam Cæsariensem, Numidiam, & Africam specialiter dictam, ubi sita erat Carthago, quas descripsit Ptolemæus libro 4. geographiæ.

Quatuor provinciæ, Mauritaniæ duæ.

Mauritaniæ vetus regnum divisit in duas provincias Caius Caligula, si fides Plinio libro 5. cap. 1. quod Claudio tribuit Dio libro 60. *Claudius*, inquit, *Mauros divisit, in eos qui ad Tingin, & qui ad Cæsaream, unde & nomina habent: & duobus equitibus præpositis eos permisit.* Sed paulo post uni præsidi ambæ Mauritaniæ cõmissæ sunt a Galba, ut discimus ex hoc Taciti loco, libro 2. histor.

Coactæ in unam.

Lucceius Albinus a Nerone Mauritaniæ Cæsariensi præpositus, addita per Galbam Tingitana provinciæ administratione, haud spernendis viribus agebat. Quam dispositionis formam posteriores principes secuti sunt: unde factum ut Africanus ille tractus ex tribus provinciis conflatus fuerit, Africa, Numidia, & Mauritania.

Sic tres provinciæ in Africa.

Provincia Carthaginensis, seu Africa, eas regiones complectebatur, quæ ab ipsa Carthagine ad Cyrenem diffundebantur.

Numidia.

Numidia compacta erat ex vetere seu Cirtensi, ab urbe Cirta, quæ deinde Constantina, nomen indepta, & ex Numidia noua, cujus meminit Ptolemæus, ubi ponit Culcuam Coloniam. Vnde aliquando singulari, quandoque vero plurali numero *Numidiarum* pruvincia dicitur.

Mauritania.

Eodem modo effertur Mauritania utraque: quæ a Tingitano opido ad freti Gaditani fauces posito, usque ad Numidiam, per oram maritimam & interiora loca porrigebatur. Ex dispositione ista veteri profluxit, ut Constantinus omnes Africanas provincias, trium illarum, Africæ scilicet, Numidiæ, & Mauritaniæ nomine comprehenderet in epistola ad Cæcilianum Carthaginensem, cui tria millia follium numerari iubet, dispertienda quibusdam religionis catholicæ ministris, κατὰ πάσας ἐπαρχίας, τάς τε Ἀφρικὰς, καὶ τὰς Νουμιδίας, καὶ τὰς Μαυριτανίας, apud Eusebium libro 10. cap. 6.

In epistola Constantini.

Hinc quoque factum, ut eidem Cæciliano cura mittendorum actorum synodi Nicænæ per Africam, Numidias, & Mauritanias commissa sit apud Gelazium Cyzicenum libro 2.

Tres provinciæ ecclesiasticæ in concilio Cypriani.

LXXXVII. Hunc ordinem initio amplexa est Africana ecclesia in suis provinciis constituendis, ut patet ex præfatione universalis concilii totius Africanæ diœceseos, collecti a Cypriano anno 258. ubi tractatum est de hæreticis baptizandis: *Cum in unum Carthagini convenissent Kalendis Septembris episcopi plurimi ex provincia Africana, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconibus.* Tres istas provincias designat

Et in synodo Arelatensi I.

quoque Cyprianus epistola 45. *Latius*, inquit, *fusa est nostra provincia*, (Africana scilicet sive Carthaginensis) *habet etiam Numidiam, & Mauritanias duas sibi cohærentes*, id est Tingitanam, & Cesariensem. Eadem forma perseverabat in ecclesia Africana anno 314. quo Arelatense concilium celebratum est. Ex tribus enim illis tantum provinciis nomina legatorum reperiuntur in subscriptionibus, scilicet Fortunati episcopi de civitate Cæsariensi *e provincia Mauritania*, Cæciliani episcopi de civitate Carthaginis, *e provincia Africa*; & Victoris episcopi de civitate Legisvolumini, *provincia Numidia*.

Demum facta sex provinciæ civiles. Hæc divisio vigebat tempore Constantini.

LXXXVIII. Ordinatis demum provinciis totius orbis Romani, Africanus tractus conflatus est e sex provinciis civilibus, quas Rufus in breviario descripsit: *Per omnem Africam sex provinciæ factæ, ipsa ubi Carthago est, proconsularis, Numidia, Byzacium, Tripolis, & duæ Mauritaniæ, hoc est Sitifensis & Cæsariensis.* Hæc dispositio provinciarum vigebat Constantini principatu, ut patet ex ejusdem imperatoris epistola ad Ablavium, qua jubet ut ex parte Cæciliani & Donati ad synodum Arelatensem se conferant aliquot episcopi, non solum ex provincia Carthaginensi, sed etiam *de Byzacena, Tripolitana, Numidiarum, & Mauritaniarum provinciis*, id est Sitifensis, & Cæsariensis. Eadem divisio probatur ex inscriptione tunc posita L. Aradio Valerio Proculo, *Proconsuli provinciæ Africæ vice sacra judicandi, eidemque iudicio sacro per provincias proconsularem, & Numidiam, Byzacium, ac Tripolim, itemque Mauretaniam Sitifensem, & Cæsariensem, perfuncto officio præfecturæ pretorio.*

Proconsuli paruit Carthaginensis provincia. Byzacena & Tripolitana distractæ a provinciaCarthaginensi.

Hinc discimus, quod etiam observat Notitia imperii, Carthaginensem provinciam proconsuli paruisse, qui vice sacra judicabat, unde dicta est provincia proconsularis; in reliquis vero provinciis præfectum prætorio, aut illius vicarium jus dixisse. Constitutæ sunt autem sex illæ provinciæ civiles, distractis Byzacena & Tripolitana, a provincia Africa specialiter dicta. Ptolemæus enim libro 4. cap. 3. Neapolim, seu Tripolim, aut Lepti magnam, Africæ Carthaginensi accenset: quemadmodum & civitates Adrumetum ac Byzacium. Adrumetum autem pertinuisse ad provinciam Byzacenam ostendit, præter Orosium & ceteros, inscriptio posita Q. Aradio Valerio Proculo Byzacenæ provinciæ præsidi, Crispo & Constantino consulibus, qua eum, liberosque ejus, sibi posterisque suis patronum cooptaverunt. *Coloni Coloniæ Concordiæ Vlpię Traianę Augustę Frugiferæ Hadrumetinæ.*

Mauritania Sitifensis a Numidia.

Mauritaniam autem Sitifensem a Numidia avulsam docet Canon Africanus supra laudatus, de quo statim plura. Tingitana autem omissa est in hac descriptione civili, quia adjecta erat quinque aliis Hispaniarum provinciis, quemadmodum Rufus annotavit.

Quinque provinciæ ecclesiasticæ post synodum Nicænam. Explicatur locus concilii Carthaginensis sub Grato.

LXXXIX. Novam istam dispositionem civilem amplexa est Africana ecclesia post synodum Nicænam, quæ singulas provincias suis metropolitanis addixit. Primo enim quinque provincias in ecclesiastico ordine constituit, Carthaginensem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolitanam: quibus deinde Mauritania Sitifensis accessit. Ex illis quinque constabat concilium Carthaginense habitum sub Grato episcopo Carthaginis, anno 349. conciliis prius *per diversas provincias Africanas* celebratis: quæ deinde in *universa provincię Africę concilium* convenerunt. Ea verba desumpta sunt ex concilii exordio, ubi *provincia* nomen significatione vulgari in priore loco sumitur, in secundo autem loco pro toto Africanarum provinciarum tractu atque diœcesi. Si quis autem obstinata mente diversas illas provincias, quarum mentio in illius conciliis exordio, ad tres antiquas restringere velit, Numidiam, Mauritaniam, & Africam, plane revincetur ex istius concilii Canone decimotertio, cujus hæc sunt verba: *Abundantius episcopus Adrumetinus dixit: In nostro concilio statutum est, ut non liceat clericis fenerari. Quod si & sanctitati tuæ, & huic concilio videatur, presenti placito designetur.*

Concilium Byzacenū tunc distinctum a cōcilio provinciæCarthaginensis

Ad Byzacenam provinciam pertinebat civitas Adrumeti, ut dixi supra: & episcopus Adrumetinus, ut docet notitia episcopatuum Africæ edita a viro clarissimo Sirmondo. Itaque concilium, de quo loquitur Abundantius, erat concilium Byzacenæ provinciæ, cujus sententiam de fenore vetando clericis firmari petebat, non solum ab universali concilio, sed etiam a Grato episcopo Carthaginis. Quod egregie docet discrimen concilii Bizaceni a concilio Grati episcopi Carthaginensis, id est proconsularis provinciæ. Quare Byzacena provincia ecclesiastica tunc distracta erat ab Africana seu Carthaginensi, cujus olim pars fuerat. Idem censendum est de Tripolitana.

Sexta provinciaMauritania Sitifensis, quæ separata a Numidia. Queritur de tempore huius divisionis.

XC. Sexta tandem provincia emersit; nempe Mauritania Sitifensis, quæ aliis quinque adjuncta numerum sex provinciarum ecclesiasticarum implevit, scilicet *provinciæ proconsularis, Numidiarum duarum, Byzacenę, Mauritanię Sitifensis, & Mauritaniæ Cæsariensis, sed & Tripolis*, prout recensetur in concilio Carthaginensi, habito anno 419. Porro Mauritania Sitifensis a Numidiæ concilio separata est, ut docuit nos Canon Carthaginensis concilii. Tempus hujus divisionis obscurum est. Quamvis enim certum sit, eam anno 397. priorem esse, vera tamen epocha constitui non potest.

A Sane apud Donatistas provinciis noc accensebatur Mauritania Sitifensis anno 394. Tunc enim Donatistæ fautores Maximiani apud Cabarsussim concilium celebrarunt adversus Primianum, & synodicam epistolam dederunt ad universas provincias Africæ, quas enumerant, omissa Sitifensi. Hæc sunt verba relata ab Augustino enarratione in psalmum 36. *Sanctissimis fratribus atque collegis per universam Africam, hoc est provinciam proconsularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim constitutis.*

Prior est concilio tertio Carthaginensi.

Ceterum, ut dixi, hæc divisio ab ecclesia recepta fuit annum 397. Eo etenim anno Sitifensis Mauritania legatos suos Honoratum & Vrbanum miserat ad tertium concilium Carthaginense: ad quorum suggestionem canones aliquot in ea synodo constituti sunt. Atqui solis provinciis quæ primas sedes habebant permissum erat legatos mittere ad concilium universale totius Africæ, ut docet canon 3. dicti concilii III. qui relatus est cap. 18. collectionis Africanæ: *Singulis quibusque annis concilium convocetur, ad quod provinciæ, quæ primas sedes habent, de conciliis suis ternos legatos mittant.* Itaque cum in illa synodo Carthaginensi legati Mauritaniæ Sitifensis residerent,
B procul dubio iam suo primati provincia illa erat commissa, & separata a Numidia. Divisio itaque in superiore aliquo Carthaginensi concilio facta erat: Ferrandus enim in breviatione canonum tit. 82. docet in Carthaginensi aliquo decretum, *ut primatum proprium Mauritaniæ Sitifensis habeat.*

Inducta alia synodo Carthaginensi priori.

Concilii Carthaginensis titulo 6. Si extaret corpus Carthaginensium conciliorum, quale præ manibus habuit Ferrandus Diaconus, in quo tituli numerales canonum valde differunt a nostris, seu collectionem Dionysii, seu Isidori, inspicias, nullo negotio assignari posset tempus huius divisionis; quemadmodum & pleraque alia disciplinæ Africanæ capita liquidius explicari. Canon de divisione latus erat sextus concilii Carthaginensis, nempe habiti ante annum 397. Nunc tantum extat in collectione Africana decimus septimus numero, & recitatus est in concilio Carthaginensi anno 419. una cum aliis 32. canonibus priorum conciliorum, qui ex I. II. & III. Carthaginensi petiti magnam partem actis inserti sunt. Dixi canones aliquot ex primo concilio petitos. Quintus enim collectionis Africanæ de fenore vetando,
C & de finium invasione, conflatus est ex duobus canonibus concilii sub Grato. Vnde non sine ratione dici potest hunc canonem 17. ab antiquo aliquo concilio constitutum fuisse.

Mauritania Sitifensis divisio antiquior anno 402.

XCI. Præterea ostendi potest ius Mauritaniæ Sitifensis antiquitus esse anno 402. concilio enim Milevitano, quod tunc habebatur, intererat Nicetius episcopus primæ sedis Mauritaniæ Sitifensis, ut docent acta: ubi Xantippus Tagastensis primæ sedis Numidiæ episcopus locum suum tenuit: decisa nempe lite, quam illi de primatu Numidiæ moverat Victorinus episcopus Numidicus. Tempore autem hujus controversiæ inter Victorinum & Xantippum duę Mauritaniæ suis primatibus erant ornatę, ut docet Augustinus epistola 217.

Locus Augustini de hac divisione explicatus.

Evocaverat Victorinus ad concilium Numidię episcopos illius provincię, & Mauritaniarum, missa ex more synodorum tractoria epistola ad singulos, atque adeo ad Augustinum Hipponensem in Numidia episcopum. Excusat se ob valetudinem literis ad Victorinum datis, eumque mo-
D net de vitiis aliquot illius tractorię. Primum est, Mauritaniarum episcopos evocatos fuisse, qui tamen suos habent primates: *Legi in eadem tractoria, etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas provincias scimus suos habere primates.* In editione ultima operum Augustini additur, *Nove*: quod de Sitifensi intelligendum est, quæ superioribus annis divisa fuerat a Numidia.

Post divisionē nullum jus competebat primati Numidię in Sitifensem.

Quare ex sententia Augustini, post divisionem, nullum jus competebat primati Numidiæ in Mauritaniam Sitifensem. Ne tamen ipse, Numidicus cum esset, dignitatem provincię suffragio suo minuisse videretur, rem in medio reliquit: addit enim: *Quod si & eis ad Numidiam convocandum esset concilium, oportuit utique, ut aliquorum Maurorum episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur.* Monet deinde Victorinum, ut ante omnia quæstionem de *ordine primatus* cum Xantippo Tagastensi, nempe quis prior esset ordinatione, collegatum arbitrio dirimat.

Explicatur Canon 17. collectionis Africanę, de quo numero LXXXV.

E Ceterum quia post divisionem Numidiæ primates aliquid sibi juris in Mauritaniam Sitifensem superesse putabant, inde factum existimo, ut in synodo universali totius Africæ, habita anno 419. recitatus sit antiquus ille canon de divisione latus, ut consensu omnium primatum, atque adeo ipsius Numidię, confirmaretur. Ejus consensus mentio, quę in dicto canone 17. collectionis Africanę habetur, tunc forte prioribus canonis verbis addita est: quod solenne erat patribus illis, qui aliqua addebant vel detrahebāt a verbis canonum antea decretorum, ut patet ex iis quę decepta sunt ex concilio sub Grato, & relata in dictam collectionem.

Explicatur Canon 3. Concilii Carthaginensis III.

XCII. Antequam ab Africa discedam, & explicanda est sententia canonis tertii concilii Carthaginensis III. superius memorati, de legatis mittendis a provinciis quæ primas sedes habent. Videtur enim ex eo colligi posse, aliquas tunc fuisse provincias, apud quas nulli essent primates: quod verum est; etenim Mauritania Tingitana, licet provinciæ civilis dignitate frueretur, in

politia

politia tamen ecclesiastica Mauritaniæ Cæsariensis synodo accensebatur. Itaque nulli legati provinciæ illius Tingitanæ nomine ad concilium plenarium Africæ mittebantur, sed nomine Mauritaniæ Cæsariensis. Quod non impediebat quin episcopi Tingitanæ provinciæ delegari possent velut membra concilii Mauritaniæ. Sed prima sedes forte addicta erat solis Mauritaniæ Cæsariensis episcopis. Sane, devicta a VVandalis Africa, Tingitana eorum imperio cessit, ab Hispanicis provinciis avulsa. Attamen florente licet VVandalorum imperio, Tingitana locum specialem non habuit inter provincias ecclesiasticas Africæ, sed Mauritaniæ Cæsariensi subdita fuit, ut antea. Quod docet notitia episcopatuum edita sub Hunerico rege, ubi Tingitanæ episcopatus sub Cæsariensi Mauritania recensentur. Suspicari posset aliquis intermedio tempore, scilicet ab imperio Constantini ad VVandalorum in Africam irruptionem, id est centum & amplius annis, Tingitanos episcopos ad Hispaniarum synodos pertinuisse, quemadmodum provincia civilis Tingitana vicario Hispaniæ parebat. Eam conjecturam, alioqui probabilem, refutat Siricii epistola ad Himerium Tarraconensem episcopum data, anno 385. qui Hispaniarum episcopos intra quinque provincias restringit, Tarraconensem, Carthaginensem, Bæticæ, Lusitaniæ, & Gallicæ. Quod congruit cum veteri descriptione episcopatuum Hispaniæ, relata a Garsia Loaisa in notis ad concilium Lucense: ubi quinque illis provinciis additur quidem provincia Narbonensis, quia Gotthorum regibus parebat, & ad Hispaniæ concilia evocabatur. Sed Tingitanæ nulla descriptio, immo vero subindicatur eam provinciam non pertinuisse ad ecclesiam Hispanicam.

XCIII. Quare, ut disputationem istam contraham in pauca, manifestum est ex innocentii & Leonis, atque Africani concilii testimoniis, nullum fuisse privilegium, quo vetus & prima provincia antecelleret secundæ: si illud unum excipias, quod tribus antiquis Africanæ diœceseos provinciis reservatum est in ordine consessus, de quo dixi numero 79. Regula autem illa, quæ primæ provinciæ metropolitanos secundæ provinciæ exæquat, vigebat in Galliis tempore Hincmari Remensis archiepiscopi, qui sola ordinationis serie Treverensem primæ Belgicæ metropolitam, & Remensem secundæ Belgicæ inter se differre docet, duobus locis apud Flodoardum. Alter est lib. 3. hist. Rom. cap. 13. in epistola ad Nicolaum: *Inter Remensem & Treverensem ecclesiam, has enim duas tantum provincias Belgica regio habet, hæc semper distinctio fuit, sicut in ecclesiasticis monumentis invenimus, & vetustissimam consuetudinem semper obtinuisse comperimus, ut iisdem episcopus non loci sed dignitate ordinis prior secundum sacras regulas haberetur, qui foret in qualibet istarum ecclesiarum metropoli antea ordinatus.* Idem Hincmarus in epistola ad Ludovicum regem, apud Flodoardum libro 3. cap. 20. *Ecclesia Remensis & Treverensis comprovinciales atque sorores, & ex autoritate, & ex antiqua consuetudine habentur: ea conditione, ut qui prior eorum fuerit episcopus ordinatus, prior etiam habeantur in synodo, sibi mutuo consilio & auxilio foveantur atque fulciantur.* Necesse est itaque ut corruat quod annotatum est in epistola Gregorii VII. ad Manassem Remensem libro 6. epist. 2. Treverensem ecclesiam olim a Remensi cultam: *Remensis, cui præsides, ecclesia quodam tempore primati subjacuit, & ei ut magistro post Romanum pontificem obedivit.* Hæc autem assertum est ab autore epistolæ Gregorii, ex recepta tunc temporis opinione, de jure primæ provinciæ in secundam. Vnde quoque color petitus est, ad instituendum tum ecclesiæ Narbonensis primatum in provincias primam & secundam, ex rescripto Vrbani II. dato anno 1097. tum Lugdunensis ecclesiæ in quatuor provincias Lugdunenses.

XCIV. Ne quis autem ex hac disceptatione colligat me in id incumbere videri, ut primatum Lugdunensem succussis ejus fulcimentis evertam, id solum a benigno lectore postulo, ut fucum a sano colore, & tectorium a solido pariete distinguat, nec eraso uno alterum aboleri existimet. Primatus iste solidissimis fundamentis nititur, summa nempe & plena sedis apostolicæ autoritate, quæ sibi subjectas ecclesias, prout utilitas publica exigit, & temporis opportunitas suadet, magnis incrementis solet augere. Licet itaque color huic institutioni parandæ quæsitus, post diligentem vetustatis perscrutationem deleri possit, manet tamen pontificii decreti Κῦρος inconvulsum; quo solo primatus illius moles, etiam posita sententia de antiquo primæ provinciæ in secundam privilegio, sustentari potest. Vsu enim tot sæculorum adeo obliteratum est, ut de suæ ecclesiæ libertate quisque metropolitanus præscribere posset. Itaque vi sola imperii alicujus summi in ecclesia opus erat ad restituenda in integrum primatuum jura in provinciis Lugdunensibus, si olim ita extitissent, ut certum est nulla fuisse. Neque est quod majoribus nostris aliquid imputari possit, si vitio sæculi illos latuerit in historiæ ecclesiasticæ cognitione, quod nostra ætate, post frequentes eruditorum virorum contentiones, in apertam lucem emersit. Sane adeo illustris fuerat olim civitatis Lugdunensis status, ut Gregorio septimo satis instructę rationes suppetere potuerint ad cōstituendum illius ecclesię in quatuor provincias primatum: ducto etiam argumento a notitia & descriptione civili, ad quam pręcipue respexit, dūmodo intra veritatis historicę lineas cōtineatur. Cui vetustas ecclesiæ illius, & splendor, quem illi celeberrimæ famę Irenęus episcopus conciliavit, non mediocriter suffragata sunt. Denique recepta opinio ante Gregorii tempora, de primatu debito ecclesię Lugdunensi, ad confirmandam dignitatem illam multum contulit. Quæ res ut planior fiat, non alienum erit ab instituto de Colonię Lugdunensis origine, & de illius ecclesię antiquitate paucis agere.

Antiquus splendor civitatis & ecclesiæ Lugdunensis sufficiebat pro primatu constituendo.

XCV. Colonię Lugdunensis conditum ad Lucium Munacium Plancum constanter omnes referunt, teste etiam veteri inscriptione, in qua Plancus coloniā istam & Rauricam deduxisse dicitur. Occasionem vero ejus fundandę describit Dio lib. 46. cujus verba expendenda sunt, quia plurimū conferunt ad ornatum illius urbis: Ἐκέλευσαν αὐτοῖς τοὺς ἐκ Οὐιέννης τῆς Ναρβωνησίας ὑπὸ τῶν Ἀλλοβρίγων ποτὲ ἐκπεσόντας, καὶ ἐς τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ροδανοῦ καὶ τοῦ Ἀράριδος, ᾗ συμμίγνυνται ἀλλήλοις, ἱδρυθέντας συνοικίσαι. καὶ οὕτως ἐκεῖνοι ὑπομείναντες, τὸ Λουγούδουνον μὲν ὀνομασθέν, νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον ἔκτισαν. *Senatus jussit illis,* id est Lepido & L. Planco, *ut iis, qui quondam Vienna provincia Narbonensis opido ab Allobrogibus erant expulsi, & intra fluvios Rhodanum & Ararim ad eorum confluentes consederant, urbem conderent. Atque ita illi subsistentes, Lugdunum, quod olim Lugudunū vocatum fuit, ædificaverunt.* Hæc Viennensium expulsio accidere non potuit, postquam Allobroges redacti sunt in provinciæ formulam a Romanis, qui vim omnem a Viennensibus sibi quoque subjectis arcuissent. Quare accurate locutus est Dio, qui de temporibus Munacii Planci loques, ait Viennenses expulsos fuisse ab Allobrogibus *quondam, ποτέ.* Eventus ergo illi referendus est ad tempus anterius Q. Fabii victoria, qui Allobroges subegit, anno urbis cōditæ 623. id est ante Christum anno 121. Post domitos Allobroges Vienna, quę ditioni eorum accesserat, facta est caput gentis a Romanis. Vnde recte notat Strabo libro 4. Viennam, quę vicus quondam erat, scilicet post vastationem, factam fuisse Allobrogum metropolim.

De conditu Lugduni a Planco.

In gratiam Viennensium, qui eo profugerant.

Olim, id est ante victos Allobroges a Romanis.

XCVI. Quare non videtur a vero aliena Clitophontis antiqui scriptoris narratio, apud autorem *Libelli de Fluviis,* quam Plutarcho vindicavit vir clarissimus & doctissimus præses Philippus Maussacus. Clitophon enim ille tradit Momorum & Atepomarum regno pulsos, in colle Arari imminente urbem designasse, ejusque ędificationi avide incubuisse, auspiciis excitatos corvorum circumvolitantium, unde a Momoro auguriorum callentissimo nomen Lugduni urbi & colli datum. Λοῦγον γὰρ τῇ σφῶν διαλέκτῳ τὸν κόρακα καλοῦσι. Δοῦνον δὲ τὸν ἐξέχοντα, καθὼς ἱστορεῖ Κλειτοφῶν ἐν τῷ ιγ΄. τῶν κτισιῶν. *Etenim vulgari lingua lugum corvum vocant, dunum vero locum editum, quemadmodum refert Clitophon libro 8. urbium conditarum.* Viennenses patria pulsi, in confluentibus Araris & Rhodani consederunt, ex Dione; ibidem Momorus & Atepomarus regno expulsi urbem condiderunt, ex Clitophonte. Si cui discrimen inesse videatur inter has narrationes, ob mentionem regni a Clitophonte injectam, reponendum est Viennensium agros olim regibus seu dynastis paruisse, qui Allobrogibus infensi erant Hannibalis ætate; qui per eas oras iter faciens cum exercitu, dimidium de regno inter fratres exortum diremit arbitrio suo. Dices de regno Allobroges certavisse, non Viennenses, si Livio fides, sed ex Polybii testimonio, unde sua Livius hausit, discemus hanc seditionem exortam non inter Allobroges, sed inter vicinas & infestas illis gentes, nempe Viennenses. Hannibal transmissurus in Italiam exercitum trajecit Rhodanum in agro Volcarum, scilicet ad Tarasconem opidum; deinde profectus adversa ripa Rhodani, mediterranea Galliæ petiit, ut a mari & a Romanis recederet, cum quibus antequā in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conserere. Quartis castris ad insulam pervenit, ubi Rhodanus & Isara confluunt in unum. Sic enim legendum est apud Polybium libro 3. *Isara* nempe, non autem *Scoras*, ut præferunt editiones. Putabant Sigonius & Casaubonus emendandum Polybii locum ex Livio, qui legit *Arar*: sed lectio, quam secuti sumus, debetur celeberrimo geographo Philippo Cluverio libro 1. Antiquæ Italiæ, qui expensa insulæ descriptione, ejusque comparatione cum Delta Ægyptio ab ipso Polybio instituta, *Isaram* reponendum docuit. Allobrogum autem regio, ex Strabone, inter Rhodanum & Isaram fluvium sita est: hic autem in Rhodanum influit. Quę duo flumina ex Alpibus decurrentia ingens spatium lætissimorum agrorum in vicem insulę complectuntur, quod altissimorum montium jugo ex latere orientali clauditur, quemadmodum Ægyptium Delta mari

Dio explicatus ex Clitophonte.

Momorus & Atepomarus primi Lugdunum condiderunt.

Regulis parebat ager Viennensis Hannibalis ætate.

Distinctus ab Allobrogibus.

In confluētibus Isarę & Rhodani.

Insula inter Rhodanum & Isaram.

ta mari, cujus magnitudinem hęc insula ita ęquat, ut tamen non superet. Quod aliter se habet in illo tractu, qui Rhodanum inter ex Alpibus defluentem, & Ararim ex Vosego monte, continetur, ubi sunt patentes & aperti Helvetiorum, & Sequanorum agri, qui ter maius Delta Ægyptio spatium occupant. Cæterum ex Polybii narratione certum est, integram insulam non paruisse uni regulo, sed inter plures divisam. Etenim Brancus in regnum ab Hannibale restitutus, vicinos confluenti fluviorum agros, id est Viennensium, possidebat. Sed loca superiora & monti proxima Allobrogum duces regebant studiis contrariis. Ille enim recenti beneficio affectus Hannibalis militem vestimentis juvit, & copiis suis iter securum per Allobrogum regionem ut a suo regno alienam præstitit, usque ad Alpium tumulos. Copiis vero Branci dimissis, tunc Allobroges, qui bello abstinuerant, partim equitum Pœnorum metu, *partim barbarorũ, qui præsidii causa se comites illis adjunxerant*, in abruptis montium vexare cœperunt Hannibalis exercitum, ut notat Polybius, τὰ μὲν τοὺς ἱππεῖς, δεδιότες, τὰ δὲ τοὺς παραπέμποντας βαρβάρους. Etsi vero ex Polybio manifeste appareat diversum fuisse Branci regnum, ab Allobrogum regione: attamen Livius, qui rationem habuit eius spatii, quod sua ætate Allobroges obtinebant, scilicet a radicibus Alpium inter utramque ripam Rhodani & Isaræ, usque ad eorum confluentes, fratrum de regno certamen ab Hannibale sedatum, non obscure in Allobrogum regione ponit: *Sedatis*, inquit, loquens de hac seditione, *Allobrogum certaminibus*. Enimvero Montanos, qui in Alpibus cum Hannibale dimicarunt, Allobroges fuisse dissimulat egregie, etsi hoc diserte scripserit Polybius. Pugnare enim illi videbantur studia regis Allobrogum, ut ipse posuerat, erga Hannibalem, & seditio in illis partibus sopita, cum eorumdem Allobrogũ certamine in Alpibus adversus ipsum Hannibalem. Maluit itaque Montanorum impetum describere, non adjecto Allobrogum nomine. Quæ dixi eo pertinent, ut sciatur Hannibalis ætate, id est, anno ante Christum 218. Allobroges nondũ tenuisse eam partem regionis, quæ prætenditur inferiori ripę Rhodani, ubi sita est Vienna, usque ad Isaram. Bello tandem in eos quoque agros imperium sibi pepererunt, expulsis inde Viennensibus populis: qui trajecto Rhodano, in alteriore ripa sedes suas ad confluentem Araris & Rhodani posuerunt, ante Fabii victoriam de Allobrogibus relatam, ut antea dixi. Quod factum est ductu & auspiciis Momori, & Atepomari, qui Lugdunum condiderunt, quemadmodum observat Clitophon. Itaque alius est hic Atepomarus Lugduni conditor a Legulo Atepomaro, qui a Plutarcho dicitur alibi, una cum cæteris Gallis ad expugnationem Romanæ urbis profectus esse, anno ante Christum 390.

Subdita variis regulis.

Viennenses inferiora loca, Allobroges superiora obtinebãt, ex Polybio.

Livius non satis ista discrevit, qui omnem regionem tribuit Allobrogibus.

Tempus eversę Viennę ab Allobrogibus.

XCVII. Disputarunt Paradinus & Rubisius de antiquo urbis Coloniæ Lugdunẽsis situ, quam illi in colle sancti Iusti, vel *Forviere*, collocatam putant, non autem ad sancti Sebastiani collem, intra confluentes Rhodani & Araris. Quod alienum a vero sibi facile persuadebit qui Forvierii collem editum adeo, inclementem, asperum, & confragrosum esse sciet, ut ad arcendam Araris communionem a natura effectus, atque ager, qui est in summo jugo vix satis expansus ad modici oppidi pomœria esse videatur. Cum ex adverso sancti Sebastiani jugum duobus fluviis sic immineat, ut hinc tundatur Rhodano, illinc Arari alluatur, & a supercilio collis, molli satis clivo & quaquaversum expanso, usque ad fluminum ripas, in aream æquam & planam isthmo illo inclusam sit descensus. Hoc spatium occupasse Viennenses notat Dio, atque ibidem fundatam fuisse coloniam a Planco, satis significat: ne alioqui vir prudens iniquiori & angustiori loco urbem condidisse videretur, derelicta munitissimi loci & fluviorum opportunitate. Impositam colli fuisse docet Seneca epist. 91. ubi hujus urbis incendium sub Nerone deplorat. *Civitas*, inquit, *arsit opulenta, ornamentumque provincialium, quibus & inserta erat & accepta, uni tamen imposita, & huic non altissimo monti*. Strabo autem sub colle conditam, ὑπὸ τῷ λόφῳ observat: id est, ita impositam monti, ut non in summo vertice, sed per declivia & clementia iugi latera esset ædificata. Inde nomen Lugduni: *Dunum* enim apud veteres Gallos collem significat: unde oppida, quorum nomina apud Gallos in *dunum* terminantur, in collibus sita sunt, *Lugum* autem vel corvos significat ex Clitophonte, ut Lugdunum idem sonet ac *Collis corvorum*; vel si mavis, cum antiquis glossis subjectis itinerario Hierosolymitano temporibus Constantini magni confecto, *Lugdunum, desideratum montem* antiqua Gallica lingua exprimat. Cuinam vero colli potissimum insederit, plane discimus ex Seneca *in Ludo* super morte Claudii, qui situm hujus urbis, ubi natus princeps ille, ita describit, ut eam locet ad clivum illius iugi, quod duobus fluviis imminet, Rhodano scilicet atque Arari, antequam invicem misceantur, & in unius Rhodani nomen coeant.

De situ antiquo Coloniæ Lugduensis.

In declivio collis sancti Sebastiani.

Conciliatur Strabo cũ Seneca.

Lugdunum quid significet?

Lugdunum intra duos fluvios.

Vidi duobus imminens fluviis jugum,
Quod Phœbus ortu semper obverso vides;
Vbi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,

A

Ararque, dubitans quo suos cursus agat,
Tacitus quietis alluit ripas vadis.
Estne illa tellus spiritus altrix tui?

Claudium alloquitur Hercules a Iove missus, ut exploraret, quorum hominum esset. Eodem modo Claudianus Lugdunenses describit.

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit.

His Senecæ & Claudiani verbis sancti Sebastiani iugum accurate exprimitur. Eo in colle tabulas illas æneas, illustre antiquitatis monumentum, quibus oratio Claudii imperatoris in senatu habita continetur, effossas fuisse anno 1529. testatur Paradinus, atque adeo, ea in parte, præcipuam fuisse coloniæ sedem necesse est, quæ inter cætera suæ urbis decora hanc orationem in æs incisam, more solito, in curia sua tunc reposuerit. In eodem præterea clivo vinearum fossores, & ii qui domuum fundamenta moliuntur, incidunt in antiquos nummos, veterum principum vultu signatos. Negari tamen non debet quin ædificia alterum quoque collem complexa fuerint, quod abunde testantur antiqua rudera.

B

XCVIII. Sed præcipuum coloniæ robur & ornamentum constitutum erat in area duobus fluviis intercepta: quod docet Strabo duobus locis. Vnus est libro 4. extremo, ubi consilium aperit, cur Romani Lugdunum duobus fluviis incluserint, nempe ut esset instar arcis, scilicet adversus Gallorum fluxam & labilem nondumque satis firmatam fidem, ὥσπερ ἀκρόπολις δὲ τῶν συμβολὰς τῶν ποταμῶν. Altero loco Lugdunum commendat, quod eo emporio Romani uterẽtur: Καὶ γὰρ ἐμπορείῳ χρῶνται. Solenne enim est huic scriptori *emporia* eas urbes vocare, quæ sunt ripis fluminum vel litori maris impositæ, ideoque commerciis opportunæ. Lugdunum vero ad utriusque maris commercia, ipso etiam Augusti ęvo, & sequentibus sæculis patebat, nondum aperta oceani Septemtrionalis per Gades circumnavigatione. Merces enim ad urbem Arelatensem ex Italia, Hispania, Africa, atque ipso etiã oriente devehebantur, ut docet Honorii constitutio, præter Strabonem: quæ deinde per Rhodanum navigiis Lugdunum usque perlatæ, exin per Ararim & Dubim ad Helvetios & Germaniam utramque, vel terrestri itinere ad Sequanam transvectę, secundo amne ad Caletes, &

Iden batur Strab

Emp utriu mari duni.

C

Lexovios, ipsumque Oceanum, deferebantur, teste Strabone, *libri quarti duobus locis*. Vnde antiquus geographus, qui vixit Constantii ętate: *Pariter & aliam a Treveri civitatem habet Gallia, in omnibus ei adminiculantem, quæ ad mare sita est, quam vocant Arelatum, quæ cum ab omni orbe commercia suscipiat, & prædictæ maxime civitati Treveri ea submittit.*

XCIX. Non omittendum est, ad Lugduni commendationem, quod observat eodem loco Strabo, Romanorum præfectos monetam auream & argenteam Lugduni cudere solitos. Quod profectũ ex instituto Plãci, ut patet ex eo argẽteo nummo, quem statim post coloniam conditam ibi percussum exhibent eruditi, hac inscriptione: ANTON. IMP. III. VIR R.P.C.A. XL. ex adversa parte, LVGDVNI, cum Leonis effigie. Antonius iste est triumvir reipublicæ constituendæ, cui Gallia contigit in partitione provinciarum, quam inivit cum collegis anno V. C. 712. teste Dione: unde biennio post depulsus est armis Augusti. Quare eo triennio, quo Gallias tenuit, necesse est excusum fuisse nummum istum. His vero

Mone sa Lu a Ron

D

litteris A. XL. valor nummi significatur, id est, assium XL. Non enim annum coloniæ deductæ designant, quæ a quadriennio tantum condita erat, neque etiam a populis XL. Galliæ excusum, ut visum Lipsio: nummi enim a præsidibus Romanis hic excudebantur, ut docet Strabo, non autem a populis. Deinde conventus Lugdunensis erat sexaginta populorum, non autem quadraginta, de quo mox dicam. Perduravit mos iste cudendæ Lugduni monetæ ad Honorii tempora, ut docet Notitia imperii, ubi moneta Lugdunensis inter cæteras recensetur. Vidimus etiam nummos sub Carolo Magno, & Ludovico Pio regibus nostris percussos, cum hac inscriptione: CAROLVS IMP. & LVDOVICVS IMP. & ex adversa parte, LVGDVNVM. Ius istud cudendæ monetæ ad archiepiscopos Lugdunenses principum beneficio derivatum est, qui hac inscriptione utebantur in iis quos vidimus nummis: LVGD. PRIMA SEDES GALLIARVM. Nunc vero res tota summo reipublicæ commodo ad regum autoritatem revocata.

E

C. Cæterum sileri non potest sine piaculo conventus ille populorum Galliæ, qui quotannis fiebat in colonia Lugdunensi ad aram Augusto principi dicatam. Illi enim, etiamnum vivo, templum ad confluentem Araris & Rhodani, ante ipsam urbem, sexaginta populi Galliarum excitaverant, in quo duæ aræ cõstructæ; quarum uni simulacra uniuscuiusque ex illis gẽtibus erant inscripta, ut scribit Strabo. De loco consentit vetus inscriptio, & Lucius Florus: *Ara Cæsaris ad confluentem Araris & Rhodani dedicata, sacerdote creato* C. *Iulio Verecundato Eubio Heduo*. Conditores vero templi fuisse universos Galliarum populos, solus docuit Strabo. Sane pleræque provinciæ in gloriã Augusti effusæ tẽpla illius numini sistebãt publicis impensis: ut cõmune Asiæ in urbe Pergamo, & Ephesi; & commune Bithyniæ, in urbe Nicæa, ex Tacito & Dione. Quod beneficiũ his urbibus concessũ testatur Dio lib. 51. quia

Templ Augus dicatũ Lugdu

Ab uni sa Gall

51. quia in ſuis provinciis præcellebant; *αὗται γὰρ τότε αἱ πόλεις ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ προετετίμηντο.* Vnde colligi poteſt claritudo coloniæ Lugdunenſis, utpote quæ univerſas Gallias exciverit ad ſui delectum pro ſiſtendo templo.

CI. A Galliis iſtis excipi debet provincia Narbonenſis, quæ omnium provinciarium prima Narbone aram Auguſto dicaverat, & ſodales Auguſtales, ut patet ex veteribus inſcriptionibus. Præterea vero illa ætate Galliarum nomine tres partes à Iulio Cæſare ſubactæ continebantur, nempe Aquitanica, Belgica, & Lugdunenſis: dempta Narbonenſi, quæ provinciis Romanis jam olim accenſita erat. Vnde in inſcriptionibus Lugdunenſibus, apud Gruterum pag. 386. Catulio cuidam *ſacerdoti ad templum Romæ & Auguſti, tres provinciæ Galliarum* tantum, tumulum poſuerunt. Item pag. 355. Tiberio Antiſtio equiti Romano *tres provinciæ Galliæ ad aram Cæſarum ſtatuam equeſtrem ponendam cenſuerunt.* Quæ verba ſatis ſignificabant, conventum Lugduni habitum ad templum Auguſti, a tribus illis provinciis, dempta Narbonenſi, quæ Iulii Cæſaris exemplo, qui eam in deſcriptione Galliæ omiſit, a ſcriptoribus, ſæpiſſime Galliis opponitur. Inſignis locus in epitome Livii, libro 134. de Auguſto: *Cum ille conventum Narbone egit, cenſus a tribus Gallis, quas Cæſar pater vicerat, actus.* Hinc factum, ut apud Ammianum libro 15. locus, qui eſt ad confluentes Araris & Rhodani, dicatur *exordium Galliarum*; & in tabula itineraria Peutingeri, *Lugdunum caput Galliarum*: quia poſt emenſam Viennenſem provinciam, quæ pars erat Narbonenſis antiquæ, prima Romanis civitas occurrebat, quæ apud Gallias ſpecialiter dictas ſita erat.

CII. Tres autem illæ provinciæ, in ſexaginta populos diſtributæ erant, ut diſcimus ex ſuperius adducto Strabonis loco. Eum ſummopere illuſtrat Ptolemæi deſcriptio, qui ponit in Aquitania ἔθνη ſeu populos XVII. in Lugdunenſi gentes XXIV. in Belgica XIV. quibus numeris ſimul junctis conficiuntur ſexaginta populi. Nec officit Tacitus annal. lib. 3. qui de Flori & Sacroviri defectione apud Treveros & Eduos loquens, ait Romæ omnia in maius credita, iactatumque *quatuor & ſexaginta Galliarum civitates defeciſſe, dubias Hiſpanias.* Civitatum nomine populos quidem intelligit, (unde eodem loco Turonios & Andegavos inter civitates recenſet:) ſed loquitur de univerſo corpore Galliarum, quod LXXIV. populis conſtabat; additis ſcilicet ad LX. populos XIV. illis, quos Ptolemæus Narbonenſi provinciæ tribuit. Quare leve mendum irrepſit in numerum civitatum apud Tacitum, ubi legendum, *quatuor & ſeptuaginta civitates defeciſſe.*

CIII. Ex duabus aris in templo Auguſti collocatis una dicata erat Auguſto, altera Deæ Romæ. Nam, ut ait Suetonius de Auguſto, *Templa quamvis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere, in nulla tamen provincia, niſi communi ſuo Romæque nomine, recepit.* Vnde in veteribus inſcriptionibus Lugdunenſibus dicuntur ſacerdotes *Romæ & Auguſti.* Poſtea invaluit ut reliquorum quoque Cæſarum numinibus ſacra fierent in templo Lugdunenſi, ut patet ex inſcriptione apud Gruterum, pag. 320. *Servilio Marciano Arverno, ſacerdoti ad templum Romæ & Auguſtorum, tres provinciæ Galliæ.* Indæ *Ara Cæſarum* dicta in ſuperius laudata inſcriptione. Sacerdotes iſti nuncupati ſunt tandem *ſodales Auguſtales*, ex inſtituto Tiberii, apud Tacitum libro 1. annal. qui Lugduni, quemadmodum in Bætica, & aliis provinciis erant ſex numero. Vnde in inſcriptionibus mentio IIIIII. Aug. id eſt. *Sevirorum Auguſtalium*; qui dicti quoque *flamines Auguſtales.* Servabant inter ſe ordinem, unde in inſcriptionibus, Aurelius quidam dicitur, *primus corporis Auguſtalium*, & Primigenius; *ſexvir ſecundus Auguſtalis.* Primi cuiuſque ordinis, qui magiſterium ſacerdotii exercebant, *magiſtri* dicti. Honor Auguſtalitatis, flaminii, & pontificatus, in quinquennium, vel in perpetuum, ab ordine decurionum decernebatur: quandoque gratuito, aliquando ſportulis & epulis datis. In Lugdunenſi inſcriptione apud Gruterum, pag. 431. *Sextus Ligurius ſummus curator civium Romanorum provinciæ Lugdunenſis, quinto duumviralibus ornamentis ſuffragiis ſanctiſſimi ordinis honoratus, duumvir deſignatus ex poſtulatione populi, ob honorem perpetui pontificatus datum, cuius doni dedicatione decurionibus denarios quinque, ordini equeſtri, ſeviris Auguſtal. negotiatoribus vinariis denarios tres, & omnibus corporibus Lugduni licite coeuntibus denarios duos; item ludos Circenſes dedit.*

CIV. Quotannis in honorem Auguſtorum primores Galliarum conveniebant ad hoc templum, & ſolennes feſtos dies agitabant. Eorum meminit Dio libro 54. referens Druſum avertiſſe Gallos a ſocietate belli cum Sicambris, evocatis Lugdunum proceribus, ejus feſti ſpecie, quod ad Auguſti aram agebatur: obſervatque ſua ætate, id eſt ſub principatu Alexandri filii Severi, eamdem ἑορτὴν, ſeu celebritatem, perduraſſe, ἣν δὲ καὶ νῦν περὶ τὸν τοῦ Αὐγούστου βωμὸν ἐν Λουγδούνῳ τελοῦσι. Itaque de hoc conventu accipi debet inſignis ille locus epiſtolæ Lugdunenſium Chriſtianorum, ſub Antonino, apud Euſebium libro 5. hiſt. cap. 1. Aiunt rectorem provinciæ tribunali inſidentem, veluti pompam quamdam traduxiſſe martyres ante ora populorum, qui ex omnibus gentibus Lugdunum convenerant: *τῆς ἐνθάδε πανηγύρεως· ἔστι δὲ αὕτη πολυάνθρωπος, ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνερχομένων εἰς αὐτήν· ἀρχομένης συνεστάναι.* Quem locum ſic vertit Ruffinus: *Die quodam celeberrimo, in quo ex omnibus provinciis coeuntes nundinas celebrare ſolent.* Recte conventum ſolennem, ſeu *πανήγυριν*, *nundinas* vertit: eo ſignificatu in Veteribus gloſſis, *nundinæ*, ἑορτὴ, quæ mercimonia quoque ſignificant, quod agitari ſolerent diebus feſtis. Quod eſt autem apud Euſebium, ex omnibus gentibus conflatum conventum, intelligi debet de omnibus ſaltem trium Galliarum populis.

De hoc conventu intelligendus Lugdunenſis locus, apud Euſebium.

CV. Dies illi feſti, partim ſpectaculis & muneribus cruentis in amphitheatro Lugdunenſi præbitis impendebantur, ut docent exacta a martyribus uſque ad ludibrium ſupplicia, apud Euſebium: partim ludis miſcellis, quos edidiſſe Caium Caligulam Lugduni in Gallia docuit Suetonius. Qui ludi non ſolum lucta, pugilatu, muſica, equorum curſu, & id genus oblectamentis conſtabant; ſed etiam certamine Grææ Latinæque facundiæ. Vbi, teſte Suetonio, *victi præmia victoribus conferebant, eorumdem & laudes componere coacti. Ii autem, qui maxime diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpongia linguave delere juſſi, niſi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent.* Vnde Iuvenalis verſus ille notiſſimus:

> *Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem,*
> *Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.*

Tunc ſpectacula edita.

Et certamẽ facundiæ.

Dubitandum non eſt, quin ad recitationes iſtas publicas & ſolennes auditorium eſſet in ædibus Auguſti, ſuis gradibus, ſubſelliis, anabathris, & orcheſtra inſtructum. Ejuſmodi auditoria, quæ ex Hadriani inſtituto dicta ſunt *Athenæa*, ut patet ex Dione, Lampridio, Capitolino, & Victore; quæ dein voce pauliſper deflexa *Athenica* dici cœperunt. Quod verbum uſurpatum a Trebellio ad ſignificandam bibliothecam publicam. Inde dictum eſt *Athanacum* locus, ubi erat Athenæum, acſi diceres Athenaicum, eadem inflexione qua ex Achæo fit Achaicus. Vnde in antiquis inſtrumentis vetus monaſterium in area ædium Auguſti dirutarum extructum, dicitur *Athanacum*, vulgo *Aiſnay.* Quod nomen eidem loco inditum erat ante Gregorii Turonenſis tempora, qui meminit martyrum Athanacenſium, ita dictorum, ut ipſe notat, a loco ubi paſſi ſunt Lugduni. Quod indiget interpretatione: martyres enim confecti ſunt in amphitheatro, cujus rudera viſuntur in colle Forvieræ: ſed eorum corpora ludibriis plebis expoſita ſunt per ſex dies, dein combuſta, cineresque dejecti in Rhodanum, Euſebio teſte, ſcilicet, ad confluentes fluminum, ante Auguſtorum ædes, ut illis hæc quaſi victima Chriſtianorum devoveretur. Vnde Gregorius diſerte obſervavit in *Athanaco* combuſta fuiſſe martyrum corpora, quæ tamen ſupplicio affecta in amphitheatro Euſebius docuerat.

Athenæa, Athenica, & Athanacum.

Gregorii locus de martyribus Athanacenſibus explicatus.

CVI. Præter eam coloniæ dignitatem, qua civitas Lugdunenſis ornabatur, nova luce aucta eſt ob natales Claudii principis; qui eodem die ea in urbe natus, quo Auguſti ara dedicata eſt, teſte Suetonio, id eſt annis triginta tribus poſt conditam coloniam a Planco. Quod animum Claudii impulit ut urbem redderet celebriorem, eo deductis Romanis civibus, ita ut non ſolum jure colonico frueretur, quod Viennenſibus perfugis ibidem conſtitutis collatum erat a Planco: ſed etiam omnino Romana colonia fieret. Duorum enim generum erant coloniæ, ut notavit Aſconius. Quibuſdam urbibus vel antiquis, vel de novo conditis, jus coloniæ dabatur, nullis eo deductis civibus: aliæ vero coloniæ fiebant deductione civium Romanorum, qui civitatem conſtituebant ſoli, aut veteribus incolis adjuncti. Eo reſpiciebant Lugdunenſes, veteris diſcordiæ, quæ illis adverſus Viennenſes interceſſerat, memores, dum publicis precibus provocant milites, qui a partibus Vitellii ſtabant, ad Viennenſium exitium; ſe coloniam Romanam eſſe prætendentes, apud Tacitum libro primo hiſtor. Non enim negabant, quin Vienna inter colonias eſſet, cum a Claudio in oratione pro Gallis *ornatiſſima valentiſſimaque colonia* dicatur: & hoc etiam loco teſtetur Tacitus, vetuſtatem & dignitatem coloniæ Viennenſis valuiſſe, ne exſcinderetur. Sed Vienna donata fuerat colonico jure, etſi civibus Romanis eo non deductis: Lugdunum contra, magnam partem Romanis familiis ſteterat, externis licet immixtis, nempe profugis Viennenſibus, ut recte monuit Lipſius. Quam tamen civium mixturam ad Claudii tempora referendam puto. Novũ itaq; nomen adepta eſt civitas Lugdunenſis beneficio Claudii, dictaq; *Colonia Copia Claudia Aug. Lug.* ut patet ex veteri inſcriptione apud Gruterũ. Quod his literis deſignatur paſſim in inſcriptionibus Lugdun. *C.C.C. Aug. Lug.*

Colonia Lugduni augetur a Claudio.

Tacitus explicatus.

Novum nomen coloniæ Lugdunenſis.

E

Eas de trecentis auguribus male interpretati sunt Paradinus & Rubisius, & de trecentis augustalibus quidam eruditi viri. Eodem exemplo civitas Agrippinensium dicta est in antiqua inscriptione, *Colonia Claudia Augusta Agrippinensium.* Quod enim Copiæ vox in nomenclatura coloniæ Lugdunensis additur, (de quo quærere se ait Scaliger, in animadversionibus ad chronicon Eusebii) id factum ad significandam emporii Lugdunensis opulentiam, & rerum omnium abundantiam ex loci opportunitate. Sic urbs Hadrumetina donata jure coloniæ a Trajano, ob sedatas eo beneficio opidanorum seditiones, dicitur *Concordia*, in antiqua inscriptione: *Colonia concordia Vlpia Trajana Augusta Frugifera Hadrumetina.* Ad Claudii itaque singulare studium referri posse videntur ornamenta pleraque illius coloniæ, ut amphitheatrum, thermæ publicæ, quarum mentio apud Eusebium, & aquæductuum structuræ, quorum fornices aliquot lateritii a sexto lapide ducti adhuc supersunt. Aqua illa publica, postquam usibus amphitheatri & castrorum, in superiori colle inserviérat, per latera pendentis jugi derivabatur ad thermas, & ad fontes publicos, usumque privatum civium, ut fidem faciunt divergia, castella, tubi, & canales ex latere firmo constructi, quæ frequenter in clivo illo fodientibus occurrunt. Balneas in ima valle ad ripam Araris constructas fuisse par est.

Ornaméta publica Coloniæ a Claudio.

CVII. De castris, quorum mentionem feci, aliqua dicenda sunt, quia valde conferunt ad explicandum insignem locum epistolæ Christianorum Lugdunensium apud Eusebium. Cum ex instituto Augusti, ad tutelam imperii perpetuo milite principes uterentur, legionibus & auxiliis provinciatim distributis: in limitibus quidem majores copiæ dispositæ erant, sed in opidis quoque interioribus non deerant cohortes & alæ, quæ provinciales in officio continerent. Inter cetera Lugduni tendebat cohors decima octava, ut docet Tacitus *annal.* III. *Andegavos Acilius Aviola, excita cohorte quæ Lugduni præsidium agitabat, coercuit.* Vetus autem & solitum ejus urbis auxilium fuisse, discimus ex eodem auctore libro I. histor. ubi meminit quidem Iunii Blæsi Lugdunensis Galliæ rectoris, qui partibus Vitellii accessit cum Italica legione, & ala Taurina Lugduni tendentibus, se ad subjungit, *Cohortem* XVIII. *Lugduni solitis sibi hibernis* relictam. Vt autem milites arctius & in disciplina haberentur, secreti erant a civibus & urbe, suisque castris continebantur, ad exemplum urbanarum cohortium, quæ Romæ degebant in castris prætoriis ad portam Viminalem. Castra autem ista Lugdunensia laxiora fuisse oportuit, neque unius tantum cohortis capacia, sed legionis quoque & alarum equestrium, quæ aliquando tendebant in hac colonia. Itaque, nisi fallor, castrorum Lugdunensium, & prætorii locus erat in colle Fori veteris, (ita enim scribitur in veteris chartis apud Paradinum, unde vulgare nomen *Forviere*:) sic enim insesso per milites colle, & per opera publica munito, spes adempta erat nationibus Gallicis cum locum invadendi: unde si hæc auxilia deessent, civitas inferior oppugnari aliquo pacto potuisset.

De castris & præsidio Lugdunensibus.

Tribuni qui huic cohorti Lugdunensi præerat, (non autem tribuni plebis, ut vertit Christophorsonus) mentio in epistola Lugdunensium apud Eusebium: qui χιλίαρχος a numero mille militum qui cohortem complebant. Aiunt productos martyres in forum a tribuno, & ab urbis magistratibus, atque ibi publice interrogatos de fide, in carcerem deinde trusos, usque ad adventum rectoris provinciæ, cujus cognitioni reservati sunt: magistratus illi erant duumviri, & ordo decurionum, de quibus inscriptiones Lugdunenses. Impie quidem illi adversus Christianos, sed rite & ex ordine legum se gesserunt. Etenim prehensio, modica coercitio, & custodiarum interrogatio duumviris competebat: non autem animadversio in facinorosos, quæ præsidibus provinciarum lege concedebatur. In hoc autem Christianorum Lugdunensium negotio, ob multitudinem sociorum, metuque tumultus, manu militari opus fuit ad prehensionem reorum. Itaque non solum duumviri, sed etiam tribunus cohortis Lugdunensis, reos prehensos in foro interrogarunt. Viris namque militaribus aliquando ἀνάκρισις, sive interrogatio, permittebatur. Hæc sunt verba epistolæ: *Ἀναχθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν, ὑπό τε τοῦ χιλιάρχου, καὶ τῶν προεστηκότων τῆς πόλεως ἐξουσιῶν, ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἀνακριθέντες, καὶ ὁμολογήσαντες συνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν, ἕως τῆς τοῦ ἡγεμόνος παρουσίας.* Id est: *Adducti in forum a tribuno, & urbis magistratibus, coram universa plebe interrogati & confessi, in carcerem conjecti sunt, usque ad præsidis adventum.* In hujus loci interpretatione hallucinatus est Ruffinus, quia ἀνακρίνεσθαι verbum legitimum, etsi usurpatum a beato Luca in Actis, quo reorum interrogatio significatur, non intellexit. Sic enim reddit: *Adstante tribuno, & primoribus civitatis, pro solis acclamationibus populi correpti, & in carcerem trusi sunt fratres, usque ad adventum præsidis.* Præses autem ille erat rector utriusque provinciæ, Viennensis & Lugdunensis; ex utraque enim ecclesia martyres conquisivit, & in eos animadvertit, ut docet Epistola.

Tribunus cohortis Lugdunensis.

Explicatur insignis locus epistolæ Christianorum apud Eusebium.

Lapsus Ruffini.

CVIII. Quare liquido constat, ut existimo, coloniam Lugdunensem ornatissimam fuisse in Galliis: unde ex instituto Augusti effectum, ut Lugdunensi provinciæ solidæ nomen dederit; & tres provinciæ Galliarum, ejus celebritatem commendare annuis conventibus æquum esse duxerint. Vrbs vero ipsa *Segusianorum* genti præerat, Strabone teste, qui situm quoque illius gentis inter Rhodanum & Dubim fluvios fuisse docet: Προκάθηται δὲ τοῦ ἔθνους τοῦ Σεγοσιαυῶν ἡ πόλις αὕτη, κειμένου μεταξὺ τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ Δούβιος. Idem docet Plinius libro 4. cap. 18. si emendate legatur. *Segusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Ceterum Segusiani, de quibus anxie quæritur a plerisque, erant e numero sexaginta populorum Galliæ: neque solum eam regionem occupabant inter duos amnes, quam Strabo annotavit, sed eos quoque agros, quos Ptolemæus Segusianis attribuit, dum illis urbes Rhodanam, & Forum Segusianorum assignat, id est *Roane, & Feur au pays de Forest.* Mirabitur aliquis, quod Lugdunum Segusianorum caput omiserit, culpa tamen imputanda non est Ptolemæo, sed vitio amanuensis, qui inter exscribendum alieno loco Lugdunum posuit, scilicet in Eduorum gente. Ibi enim recensetur *Lugdunum illustris metropolis*, ἐπίσημος Λούγδουνον, μητρόπολις, & statim Segusiani describuntur minuti capite suo, per incuriam librarii. Quare Segusiani, vel, si mavis cum Cæsare, *Sebusiani*, complectebantur eos agros, qui hodie nominibus Bressiæ, Balgiaci, partis Burgundici comitatus intra Rhodanum & Dubim, & cis Rhodanum agris Bellioci, Rhodanesii, comitatibus Lugdunensi, & Foresii comprehenduntur. Ceterum nomen istud Segusianorum paulatim obsolevit, post divisionem provinciarum imperii: solumque *civitatis Lugdunensium* nomen obtinuit, quod hodiernam Lugdunensem diœcesin æquabat, donec scisso in partes regno Francorum locus datus est variis illis comitatuum & dynastiarum appellationibus in agro antiquæ civitatis.

Clari... Lug...

Metr... lis Se... noru...

Expli... tur S... siani.

Corr... Ptole... textu...

CIX. Galbæ principatu imminuta est aliquo pacto Lugduni dignitas. Ipsa vero civitas tandem expugnata est atque direpta a Severo principe, post bellum confectum contra Albinum Cæsarem, cujus partes secuta erat, teste Herodiano: qui apud Lugdunum *magnam urbem & opulentam*, post varios præliorum eventus ultimam quoque pugnam fuisse testatur: Ἡ δὲ πλουσία περὶ Λούγδουνον μεγάλην πόλιν καὶ εὐδαίμονα. Idem observavit Dio de pugna ad Lugdunum facta prope Rhodanum. Dubios quoque præliorum eventus fuisse inter partes, ante hoc ultimum & decretorium annotavit Capitolinus, licet de loco tacuerit. Spartianus vero apud Tinurtium pugnatum fuisse docet, non longe a Rhodano. Atqui Tinurtium, quod vulgo dicitur *Tournus*, est opidum situm ad fluvium Ararim, in eo intervallo, quod est inter urbem Matisconensem & Cabilonensem, ut patet ex Itinerario Antonini. *A Matiscone Tinurtium m. p.* 21. *Tinurtio Cabellionem m. p.* 21. Itaque conciliandus est Spartianus cum ceteris historicis, quod fiet levi emendatione: Hæc sunt verba Spartiani: *Multis interim varie gestis in Gallia, primo apud Tinurtium contra Albinum felicissime pugnavit Severus. Cum quidem ingens periculum equi casu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur.* Diserte ait primo pugnatum feliciter apud Tinurtium; unde sequitur ut alio loco ultimum certamen gestum fuerit, idque prope Rhodanum: quod Dio & Herodianus docent fuisse apud Lugdunum. Itaque supplendus est Spartianus hoc pacto: *Primo apud Tinurtium pugnavit Severus, deinde apud Lugdunum.* Direptio tamen civitatis quæ tunc contigit, non adeo infesta fuit, quin aliquot post annis, Alexandri principatu, conventus trium Galliarum ageretur ad aram Augusti, ut jam observavimus ex Dione. Quod enim ex Spartiano annotavit quidam, e præda Lugdunensi immensas opes congestas a Severo, id referri ad urbem, id est Romam, & alias provincias, ubi partium Albinianarum conscii proscripti sunt.

Immi... Lugd... dein ... ptio ... Sever...

De lo... gnę c... Albin...

Sparti... emend...

CX Nunc restat ut aliqua de vetustate & splendore Lugdunensis ecclesiæ dicamus. Ejus exordia debentur Pothino episcopo, qui eas in partes a Polycarpo Smyrnæ in Asia episcopo, beati Ioannis apostoli discipulo, missus est ut lib. I. historiæ Francorum cap. 24. docet Gregorius Turonensis, qui antiquitates illius ecclesiæ perspectas habuerat, per aliquod tempus ea in urbe moratus cum Nicetio episcopo Lugdunensi avunculo suo. Sæpe quæsitum est, qua ratione fieri potuerit, ut Pothinus a Polycarpo mitteretur, quæ cognatio intercesserit inter nationes adeo remotas? quod jus competierit Asiatico episcopo in occidentem. Attamen si quis perpendat Lugdunensis emporii opportunitatem, quo merces ex oriente advehi solitas docuimus num. 98. facile sibi persuadebit commerciorum usum dissitas Asiæ & Galliæ regiones propius admovisse, & hominum æque ac mercium miscuisse societates. Verisimile est, felicibus auspiciis tunc temporis incidisse in Polycarpum negotiatores Lugdunenses, qui fidem Christianam illo doctore imbiberint, & ab eo

De vetu... te eccle... Lugdu... sis.

De Pot... no mis... Polica... Smyrn... Ejus m... sionis ... casio.

Pothinum

Pothinum impetraverint, ad fovendam in Galliis novam illam propaginem; illi expeditus erat sine dubio usus utriusque linguæ, Latinæ & Græcæ, æque ac Lugdunensibus, tum ad exemplum reliquarum coloniarum, tum præcipuo iure, quod in hac urbe, ex Caii Caligulæ instituto, Græcæ Latinæq; facundiæ exercitatio fieret. Ceterum in ecclesiæ exordiis non adeo exacta habebatur parœciarum ratio, quin ultra limites suos unicuique episcopo ad propagandam fidem evagari liceret, acsi totius orbis solicitudo illi commissa fuisset, ut mirandum non sit quod Pothinus de Lugduno cogitarit. Verumtamen negotium illud peractum non est sine Romani pontificis arbitrio, qui suffectum a Polycarpo Pothinum decreto suo Lugdunensi ecclesiæ præfecit. Quod tribus non levibus argumentis confirmari posse puto. Primum est Innocentii primi testimonium, qui Galliarum, ut & ceteras occidentis ecclesias, non ab alio, quam a Petro, aut eius successoribus institutas fuisse docet. Quod sane asseri non poterit, si ducentis & quinquaginta ante Innocentium annis, antiquissima & florentissima totius Galliæ sedes a Polycarpo condita fuerit. Secundum argumentum petendum est ex Polycarpi ipsius erga Romanam ecclesiam cultu, qui peregrinationem suscepit, ut Anicetum Romæ inviseret, teste Eusebio. Fieri ergo non potest ut eam sedem vel levi contumeliæ suspicione lædere vellet, ea inconsulta occidentis ecclesias ordinando. Tunc enim, quemadmodum & sequenti sæculo, provinciæ Galliarum Romanæ sedis administrationi subjacebant. Quod patet ex facto ipsius ecclesiæ Lugdunensis, quæ per beatum Irenæum presbyterum Romam missum, ad Eleutherum pontificem de Montani hæresi in Phrygia exorta retulit, ut ecclesiæ pacem in Asia & Phrygia procuraret, teste Eusebio libro 5. cap. 3. Tertium idque validissimum argumentum desumitur ex synodo habita ab Ireneo tunc episcopo Lugdunensi, ex mandato Victoris papæ, in quæstione de die paschatis. Vim autem argumenti non constituo in eo mandato: cum in orientis etiam ecclesiis Concilia tunc acta sint ex rescripto Victoris, ut patet ex Eusebio libro 5. cap. 23. ubi de synodo a Polycrate Ephesi habita, & ex synodi Palæstinæ fragmento, quod recitat Beda. Sed decretum synodi habitæ ab Irenæo perpendo, quo usus Asiaticarum ecclesiarum in XIV. die usurpanda in celebratione paschatis damnatus est, & diei dominicæ assertus, juxta consuetudinem ecclesiæ Romanæ. Aliter sentire debuerat Irenæus cum suis Asiaticis, si mera Smyrnensis soboles fuisset hæc nostra Lugdunensis: unde enim haurire potuisset ritus suos, quam a matrice ecclesia, & cujus instituta potius amplecti, quam ejus ecclesiæ, unde deducta erat, ut fieri decuit juxta scitum Innocentii primi?

CXI. Pothinus annum ætatis agens nonagesimum martyrio confectus est sub Marco Aurelio Antonino, anno Christi 179. una cum reliquis Christianis: quorum supplicia descripta sunt in luculenta illa epistola, quam refert Eusebius libro 5. cap. 1. Ejus epigraphe hęc est: *οἱ ἐν Βιέννῃ καὶ Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριστοῦ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν, &c.* Vbi tria observanda sunt. Primum, hanc epistolam ad Asianos destinari, quia inde magistros pietatis Lugdunenses assumpserant. Secundum, Viennam Lugduno præferri ordine scripturæ. Quod ita intelligendum non est, acsi metropoleos dignitas tunc temporis esset penes Viennam solam: utraque enim urbium illarum suæ provinciæ caput erat, ut diserte testatur Eusebius ibidem, dum ait eas fuisse Galliarum *ἐπισήμους μητροπόλεις*. Sed honoris prerogativa in ordine civili tunc Viennę competebat prę Lugduno, ex instituto Galbę. Cum enim vetus harum urbium discordia in mutuas clades erupisset, & ista memor beneficii accepti pertinaci fide pro Neronis partibus staret, illa vero studeret Galbę: *Galbâ reditus Lugdunensium, occasione iræ, in fiscum vertit: Multus contra in Viennenses honor*, ut ait Tacitus libro 1. histor. Tertium, Lugdunum specialiter Galliæ tribuitur in hac epistola, quia, ut dixi numero 101. Galliæ quandoque distinguebantur ab antiqua Narbonensi provincia, cujus partem sibi vindicabat Viennensis. Quod discrimen inductum est etiam in ecclesiasticam dispositionem. Vnde in subscriptionibus Concilii Arelatensis I. habiti anno 314. post episcopos provinciæ Viennensis sequuntur episcopi Gallicani e provinciis Lugdunensi, Belgica, & Aquitanica. Iidem dicuntur *provinciarum Gallicanarum episcopi* a synodo Vasensi, anno 442. Hinc quoque emersit usurpata in synodis distinctio Galliarum, & quinque sive septem provinciarum, ut monui num 65. & 66.

CXII. Irenæus a Polycarpo Smyrnensi, cujus dictata adolescens exceperat, ad Pothinum missus, Lugduni presbyterum egit, deinde primi ordinis sacerdotem. Claritudo tanti viri per universam ecclesiam scriptis voluminibus pro tuenda fidei regula sic enituit, ut maximum inde ornamentum accesserit ecclesiæ Lugdunensi. Hinc enim accidit, ut synodo Gallicanæ quæ habita est in causa paschatis adversus Asiaticos, Irenæus præfuerit, Eusebio teste lib. 5 c. 22. ubi ceterarum provinciarum concilia recensens, Romanum scilicet, Palæstinum, Ponticum, Osrhoenum, Corinthium, sive Achaicum, iis quoque Gallicanum conjungit, conflatum ex ecclesiis Galliæ quas Irenæus regebat: *Καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει.* Equidem non diffiteor, quin relativum pronomen in textu Eusebii ex vi & usu particulæ illius restringi possit ad ecclesias Galliæ Lugdunensis primæ, tunc divisæ a secunda: quas Irenæus metropolitico jure administrabat. Sed cum in generali universæ ecclesiæ causa omnium sacerdotum vota exquirerentur, nullaque synodus alia in Galliis tunc habita fuerit præter hanc unam: plane necesse est eam sententiam sequi, quæ omnium Galliæ provinciarum, in quibus episcopi constituti erant, concilium istud fuisse docet. Coactum Lugduni verisimile est, eo quod in ea urbe trium provinciarum Galliæ conventus fieri soleret: eaque esset antiquæ disciplinæ ratio, ut in locis frequentioribus concilia fierent, ubi tutius & tectius episcopi conveniebant. De universis quoque Galliarum episcopis intelligendus est alter Eusebii locus cap. 24. ubi ait admonitionem scriptam ad Victorem ab Irenæo, ex sententia omnium per Galliam fratrum, quibus præerat, *ἐκ προσώπου, ὧν ἡγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν.* Tandem martyrio confectus est, post edictum a Severo latum adversus Christianos, anno decimo imperii, id est anno Christi 204. vel eo tempore, quo Severus, expeditione Britannica suscepta, Lugduno iter egit, id est anno 216. qua de re luculenter scripsit vir eruditus Th. Raynaudus, *in indiculo martyrum Lugdunensium.* Tanta vero fuit Christianorum in ea urbe strages, ut *per plateas flumina decurrerent sanguinis Christiani, nec numerum aut nomina martyrum inire licuerit*, ut ait Gregorius libro 1. historiæ Francorum cap. 29.

Præfuit synodo Gallicanæ in causa paschatis.

Expensus Eusebius.

Martyrum Irenæi.

CXIII. Tot martyrum cruore fuso, & Irenæi sacerdotio, magnopere nobilitata est ecclesia Lugdunensis prima. Vnde factum, ut anno 854. a Lothario I. imperatore *prima Gallorum ecclesia* dicatur in rescripto, quo *Saviniacum* monasterium illi contulit, cum onere alendorum monachorum; quod rescriptum ex codice manuscripto Lugdunensi damus.

Lugdunensis ecclesia prima Gallorum dicitur a Lothario imperatore.

In nomine Domini nostri Iesu Christi Dei æterni.

Lotharius divina ordinante providentia imperator Augustus.

DVM toto corde, tota anima, tota mente, & tota virtute, in his quæ Deo cara sunt vitam nostram extendere, & actus nostros ad placendum illi informare cupimus; & amore ipsius, ecclesiam, quæ est sponsa & corpus ejus, honorare, & in sublime ferre omni conamine quærimus: ad aures serenitatis nostræ perductum est, agente hoc maxime venerabili & nostræ celsitudini devotissimo pontifice Remigio, quomodo sancta Lugdunensis ecclesia aliquando ditissima, & rebus late florentissima, & religione præclarissima fuerit, pontificibus ejus in hoc maxime studium impendentibus, ut non modo Deo fecunda, generosa filiis existeret, verum & facultatibus & potentia sæculi ad fastum mūdi comprimendum opulentissima redderetur: at causis diverso ordine procurrentibus actum sit, ut res quæ olim ad gloriam ipsius cumulatæ undique in eam profluxerunt, divisæ & distractæ multis generibus minueventur. Quæ res pietatis nostræ animum eo promovit, ut, in quantum gratia omnis largitoris boni valeremus, ad primum statum eam reparare niteremur. Manentibus siquidem in ipsa sanctis studiis, & adhuc pia religione, quæ adprimis illi decorem ferrent, cui martyrum preciosissimæ memoriæ, & numerosissimi tropæi, sanctorumque illium gloriosissimi provectus ad tutelam, ad incitationem omnis virtutis, ad doctrinam sinceræ fidei abundare noscuntur, rebus exterioribus, etsi paulatim voluntate hominum defluentibus, minorata etiam usq; ad ultimū, nisi tēperasset pietas divina, haberetur. Vt ergo tanti boni participes, fautores, auctores, sublevatores, sicut ubique desideramus, propter omnipotētis Dei gloriā, essemus, & ut sancta studia in ea amplius

valerent, ad imperium nostrum, & augustam serenitatis nostræ memoriam subuehendam, visum est dignationi nostræ dono & largitione rerum nostrarum eam nunc ad præsens aliquantulum promovere; quod, donec ad primam formam, si possibile sit, perducatur, semper propter venerationem loci & pontificis, vbi opportunitas se dederit, idipsum animo residebit. Conferimus itaque ipsi sacræ & primæ Gallorum ecclesiæ, pio animo, promptissima voluntate, simplici corde, quod deinceps omni tempore firmum & stabile permanere cupimus, cœnobium, cum suis omnibus ad illud pertinentibus, in honore Domini nostri Iesu Christi, sub invocatione beati Martini episcopi & confessoris constructum, quod Saviniacus publice vocatur. Quam donationem, liberalissime a pietate nostra profectam, ita reverentissimæ matri ecclesiæ Lugdunensi in disrupto tempore, ad solatium & honorem sui, manere volumus, ut habitatores loci ipsius, vita, doctrina, & subministratione rerum necessariarum, ordinante & disponente viscera maternæ pietatis, & sancto pontifice ipsius, saluo privilegio diœceseos, eis imperante, meliores & utiliores abinde efficiantur, ne detrimentum ex subditione, seu donatione tali, in aliquo sibi provenisse lugeant, sed ad desiderium nostrum, & cumulum remunerationis, fructum sui profectus & gratiam vitæ melioris inde sibi accrevisse perpetuo lætentur. Vt autem manere nostra donatio, & pietatis nostræ collatio, & edictum nostræ præceptionis cunctis annorum curriculis firmum & inconvulsum possit, nec a quoquam violari ullo modo præsumatur, magnitudinis nostræ annulo cum roboratione etiam manuum subter imprimere, & munire ad durabilem stabilitatem jussimus.

Donatio monasterii Saviniaci.

Signum Lotharii serenissimi Augusti.

Hrodmundus notarius ad vicem Hilduini recognovi.

Data II. Idus Septembris, anno, Christo propitio, domini Hlotharii imperatoris in Italia XXXIII. & in Francia XII. indictione XV. Actum in villa Gherniaco in Dei nomine feliciter. Amen.

In synodis nunc prior nunc posterior subscribit Lugdunensis episcopus. Primas omnium Galliarum dicitur in Cabilonensi synodo II.

CXIV. Prima ergo Gallorum ecclesia dicta est, non ex eo quod aliquam pręceteris sedibus metropoliticis jurisdictionis prærogativam obtineret: cum ex subscriptionibus Gallicanarū synodorum pateat episcopos Lugdunenses, ut in quibusdam potiores, ita in quamplurimis posteriores partes tenuisse. Attamen post excitatam de primatu Galliarum ab Ansegiso Senonēsi controversiam, Cabilonensis Synodus secunda, Lugdunensis sane provinciæ, Aurelianū Lugdunēsem *primatem omnium Galliarum* vocavit, in decreto de purgatione Geifredi monachi anno 894. Etenim incensa semel de dignitate sedium contentio ingenia provincialium vtriusque sedis incitavit ad amplificandum ecclesiæ suæ splendorem. Senonensis ecclesia delegationem apostolicæ sedis per intervalla impetrabat, ut decus olim ea ratione partum quoquomodo servaret. At Lugdunensis veterum monumentorum & historiæ fidem solicitabat, ut dignitatem suam tueretur. Tunc opportune prodiit in lucem collectio Isidori, qua Clementis & Anacleti epistolæ, & notitia provinciarum illi adjuncta continebantur. Hinc collegit Synodus Cabilonensis primatum Galliarum deberi Lugdunensi ecclesiæ, eam opinionem transmisit in posteros, quam scripto suo publicauit beatus Odilo abbas Cluniacensis in vita sancti Maioli, circa annum 1046. Ait enim Maiolum ab Antonio quodam erudiendum accessisse ad urbem Lugdunensem, *philosophia nutricem & matrem, & qua totius Gallia ex antiquo more, & ecclesiastico jure, non immerito retineret arcem.* De jure loquitur, non autem de facto: nondum enim collata fuerat primatus dignitas a Gregorio VII. Quare non erat cur se in tantas angustias conjiceret vir eruditus, qui existimat contra omnium codicum fidem Odilonem istum alium esse ab abbate Cluniacensi, qui obiit anno 1048. & posteriorem Gregorii VII. rescripto. Quoniam, inquit, auctor vitę Maioli meminit in eo opere Guilielmi abbatis, *qui nuper rebus humanis excessit.* Atqui, subsumit ille, Vvilielmus abbas Cluniacensis obiit anno 1079. III. Idus Ianuarii, tribus mensibus post rescriptū Gregorii. Errat dupliciter. Vvilielmus abbas, de quo

Idem docuit Odilo abbas Cluniacensis.

Qui explicatur, & asseritur esse auctor vitę beati Maioli.

A loquitur Odilo, est Divionensis, qui obiit anno 1045. tribus annis ante Odilonem Cluniacensem. Vvilielmus autem Cluniacensis vitam exuit anno 1179. ita vt superiori calculo viri eruditi desit numerus centenarius. Tanta erat sancti Odilonis abbatis Cluniacensis auctoritas, ut facile Gregorius VII. sibi justum esse persuaserit, & in gratiam Lugdunensis ecclesiæ decreverit, quod Odilo præjudicio suo ex opinione recepta constituendum præscripserat: eo temperamento tamen adhibito, scilicet ut in quatuor Lugdunenses provincias, non autem per universam Galliam, primatum illi confirmaret.

Ex r… sente… Greg… VII… matū… dune… const…

CXV. Decretum Gregorii statim Rodulphus Turonensis archiepiscopus amplexus est, de quo illi gratulatus est Gebuinus Lugdunensis, data ad eum ea de re epistola, quæ edita est in auctario bibliothecę patrum, ante Flodoardi historiam Remensem. Sed Richerius Senonensis omni contenB tione reluctatus est, alienum existimans a dignitate ecclesiæ suæ, cui primatus Galliarum olim delatus fuerat ab apostolica sede, quemadmodum diximus num. 55. si ad colendam Lugdunensem ecclesiā demitteretur. Itaque ad revincendam illius pertinaciā opus fuit judicio Claromontanę synodi, quod post varias Richerii præsentis ludificationes, ab Vrbano II. promulgatum est, cujus exemplar nunc primum ex manuscripto codice Lugdunensi damus. Huic sententię se parituros Senonensis ecclesiæ suffraganei episcopi ore proprio professi sūt: renuens vero Richerius, usu pallii, & obedientia suffraganeorum mulctatus est, quandiu in contumacia perstaret. Idem judicium latum in Rothomagensem episcopum absentem, nisi intra tres menses subjectionem debitam polliceretur, quam suffraganei illius ecclesię episcopi, qui præsentes aderant, statim spoponderunt. De hac pallii abstentione Richerio irrogata intelligendus est Ivo Carnotensis in epistola 50. ad Richerium. Vbi ait mandatam sibi in urbe Montispessulani ab Vrbano tunc Romam repetente de Parisiensis C episcopi electione cognitionem, & permissam Richerio Senonensi electi ordinationem, cum pallii usu in eo ministerio. *Mando vobis ex parte domini papa, ut si Parisiensis ecclesia eum* (id est Guilielmum) *sibi ordinari & consecrari postulaverit, ante festum S. Remigii, secundum auctoritatem & consuetudinē ecclesia vestra, ei manum imponatis, & honore pallii ad tempus vobis interdicto, in ejus ordinatione & consecratione uti nullatenus formidetis. Sic enim domnus papa mihi concessit apud Montempessulanum, cum ad petitionē regis, de ejusdem Guilielmi electione tractaretur, & post multam ventilationem, ejusdem electionis discussio mihi a domno papa committeretur.* Conquestus est de hoc judicio synodi Claromontanæ Richerius apud Ivonem Carnotensem suffraganeum ecclesiæ Senonensis, & juris canonici peritissimum. A quo consilium retulit prudentia plenum, scilicet ut rei judicatæ interim pareret, donec instrumentis authenticis libertatem ecclesiæ suę docere posset: *Non est consilium meum, ut contra torrentem brachia dirigatis,* D *imo apostolicis sanctionibus interim acquiescatis, absque prajudicio privilegiorum, vel authenticarum scripturarum, si quando reperiri poterunt, quę hanc subjectionem ab ecclesia vestra removeant, & ejusdem ecclesia libertatem defendant.* Respuit admonitionem Richerius, Ivonemque in eam necessitatem adegit; ut secundum Vrbani in synodo Claromontana decretum, a Senonensis ecclesiæ reverentia sibi interdicta, tantisper discederet. Vnde cum Aurelianensis ecclesia Sancionem sibi præficiendum episcopum elegisset, & a Richerio evocatus fuisset Ivo pro electi ordinatione ad Castrum Nantonense, (hodie *Chasteaulandon*) noluit parere mandato. Hæc sunt ejus verba epist. 54. *Quem cum a nobis ex admonitione Senonensis archiepiscopi consecrari postulasset apud Castrum Nantonense, quod est intra parochiam Senonensem, omnino recusavimus, propter primatum Lugdunensis ecclesia, quem irrationabiliter refutat illa sedes, & interdictum sedis apostolica.* Itaque Ivo ipse cum aliis provinciæ episcopis manum imposuit electo, precibus Aurelianensis ecclesiæ & regis motus. Hu-E go Lugdunensis tunc legati vices agebat in Gallia, qui non ratione quidem primatus, sed jure legationis, ad se de persona electi ante omnia referri debere contendebat, testimonio petito ex Leonis epistola ad Anastasium Thessalonicensem: sed excepit Ivo, id juris concessum Anastasio, privilegio personali, non autem omnibus legatis indultum generali decreto.

Illi p… statin… ronen…

Senon… restiti…

Decre… Vrba… in illu…

Et Ro… mage…

Expli… Ivo.

Conq… tur Ri… rius.

Confi… Ivoni…

Qui re… ti adu… tur.

Dispu… Ivonis… Hugo… gato,…

CXVI. Majoris momenti negotium emersit post Richerii obitum, qui accidit anno 1096. quod Iuonis diligentiam excitavit, ad tuendam Senonensis ecclesiæ dignitatem. Electo enim Daimberto, Hugo primas Lugdunensis & legatus in Gallia, cum sibi ante ordinationem exhiberi, & ut primati Lugdunensi subjectionem debitam profiteri debere contendebat, missisque literis ad provinciæ episcopos, ut a consecratione manus abstinerent, diserte jubebat. Paritum est interim legati mandato: sed rescripsit Ivo epist. 60. personalem illam exhibitionem ante susceptum consecrationis munus nulli primati deberi ex more. Sed neque legatis jus illud competere, nisi electus alicujus criminis reus delatus

Alia c… eodem… primat… Daimb… Senon… electo.

latus sit. Quare petiit ut permitteret liberam illius ordinationem provincialibus episcopis. Hugone destinatis pertinaciter adhærente, Ivo de re certiorem fecit Vrbanum papam epistola 65. *De Senonensi electo, cujus consecratio a legato vestro Lugdunensi archiepiscopo ob hoc impeditur, quia ei jure primatus sui ante consecrationem suam obedientiam non profitetur, quid nobis agendum sit rescribat vestra paternitas. Cum enim nulla aliquo accusante alia causa prætenderetur, propter quam ejus consecratio differretur, eo tamen jubente propter reverentiam vestram, manus ab ejus consecratione committimus, cum de professione a metropolitanis primatibus facienda nihil legamus consuetudine firmatum, vel legibus institutum: ultra quas metas nihil concessum esse primatibus testatur papa Nicolaus.*

...n metro-...litan us ...te conse-...ationem ...eretur ...tere se ...ram pri-...ate.

...exitu ...s con-...versiæ.

CXVII. Quis autem fuisset hujus controversiæ exitus, pene incompertum erat. Id tantum habebamus, quod Goffridus abbas Vindocinensis epistola sua docuerat Ivonem se fama accepisse, exhibitam a Senonense obedientiam Hugoni primati Lugdunensi, prætermisso Ivone, qui tantopere pro Senonensi ecclesia laboraverat. Totius vero negotii seriem debemus epistolæ Vrbani II. quam hic subjicimus ex manuscripto codice Lugdunensi. Vnde discimus, Daimbertum ab Vrbano ipso Romæ consecratum, sine ulla conditione: deinde post aliquot menses Romam evocatum ad synodum, ubi discusso negotio, contradicto judicio primatus Lugdunensis firmatur, anno 1099. & Daimbertus pollicetur se intra breve tempus ad primatem accessurum, professurumque debitam obedientiam. Quod præstitit bona fide, ut probatum est ex Goffrido: cui addi potest testimonium Ioannis Lugdunensis, apud Ivonem epistola 237. Vrbani autem epistola ita se habet.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri & coepiscopo Hugoni Lugdunensi primati salutem & apostolicam benedictionem.

...bani II. ...cretum, ...o con-...versia ...primatu ...imitur.

PRO querela, quam adversus Senonensem ecclesiam & prædecessorum tuorum & tua hactenus fraternitas vehementer exercuit, quantis contentionibus, quantis clamoribus, & nostro, & antecessorum nostrorum tempore sedes apostolica interpellata sit, non est necessarium memorare: quoniam & antecessorum nostrorum scripta indicant, & conciliorum, quæ nos auctore Deo in Galliis celebravimus, communis memoria protestatur. Ea siquidem causa in plenario Arvernensi concilio tractata ac definita est. Et cum Richerius Senonensis archiepiscopus synodali definitioni minime acquievissent, in Turonensi pariter ac Nemausensi concilio per tuam est industriam repetita; & supradictus quidem Richerius pro sua pertinacia interdictus obiit, suffraganeis ejus tibi tamquam primati & synodali judicio obedientiam jam professis. Frater autem noster Daimbertus, qui eidem nunc ecclesiæ disponente domino præsidet, sicut tibi nostris significatum est literis, sub eadem querela per ministerium meum gratiam consecrationis accepit. Nuper autem, cum ad apostolorum limina, tam pro ejusdem causæ actione, quam pro communi synodica vocatione, rediisset, præsentibus legatis tuis, Ismeone Diensi episcopo, Girino decano, & item Girino capellano, sedis apostolicæ cogente judicio, omni demum tergiversatione cassata, in manu nostra professus est se & Lugdunensis ecclesiæ super Senonensem primatum agnoscere, & de cetero tibi tuisque legitimis successoribus tamquam primatibus obedire. Similiter etiam pollicitus est, statuto a nobis tempore, id est usque ad proximam beati Dionysii solennitatem, se ad vos venturum, & in conspectu Lugdunensis ecclesiæ idipsum ore proprio professurum, nisi canonicum impedimentum evenerit: quo transacto infra triginta dies idipsum implere curabit. Sic enim vicariis vestris, & per eos tibi ac Lugdunensi ecclesiæ in manu assignavimus, præsentibus fratribus nostris, quorum infra scripta sunt nomina; Anselmo videlicet Cantuariensi, Leodegario Bituricensi, Amato Burdigalensi, archiepiscopis; Gualterio Albanensi, Odone Ostiensi, Guntardo Fundano, Leutaldo Silvanectensi, episcopis; Nunerio de titulo sancti Clementis, Teuzone de titulo sanctorum Ioannis & Pauli, Ioanne de titulo sanctæ Anastasiæ, nostræ sedis apostolicæ presbyteris cardinalibus; Petro Leonis, Ioanne Fejapane, Romanis proceribus. Tua ergo fraternitas, quid apostolicæ sedi habeat, propensiori deinceps & amoris & obsequii exhibitione perpendat.

Datum Romæ apud beatum Petrum, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, indictione septima, VIII. Kalendas Maii, anno dominicæ incarnationis MXCIX. pontificatus domini Vrbani papæ XII.

CXVIII. Constituto primatu, archiepiscopi Lugdunenses aliquoties abuti tentarunt, fines ejus ultra quam par esset porrigendo. Primus gradus factus est ab Hugone, ut jam diximus, qui electum Senonensem metropolitanum, antequam a provincialibus episcopis ordinaretur, sibi exhiberi cupiverat: sed excidit ab ea petitione, Vrbani II. judicio. Secundam controversiam movit Ioannes Lugdunensis, qui de investituris laicorum concilium indixit apud Ansam; & tractoria sua Senonensem, & ceteros illius provinciæ episcopos, evocavit ad synodum: qui conatum illum, scripta ab Ivone uno ex collegis omnium nomine epistola repulerunt; asserentes episcopos ad alienæ provinciæ concilium trahi non posse, nisi aut ex mandato sedis apostolicæ, aut in causa appellationis, si una ex provincialibus ecclesiis primam sedem appellaret. Contendebat quidem Ioannes, primam provinciam non esse a ceteris alienam; imo potius ex quatuor Lugdunensibus unam solidam confici provinciam. Attamen obtinere non potuit quod tantopere ambiebat, ob certam illam regulam, quæ illius voto erat contraria; nempe nihil licere primatibus, quam quod iis ex veteri instituto indultum est, scilicet solum appellationis judicium. Hæc sunt illius epistolæ verba, quæ est 236. inter epistolas Ivonis: *Nusquam reverenda patrum sanxit auctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas; ut primæ sedis episcopus episcopos extra provinciam propriam positos invitaret ad concilium, nisi hoc aut apostolica sedes imperaret, aut una de provincialibus ecclesiis pro causis, quas intra provinciam terminare non poterat, primæ sedis auctoritatem appellaret.* Citat Nicolaum: mox addit; *Huic sententiæ concordant Clemens & Anacletus, qui post apostolos ordinaverunt, in quibus civitatibus essent primæ sedes, in quibus metropolitanæ: statuentes ita demum judicium episcoporum ad primates esse referendum, si ad eorum audientiam fuerit appellatum.*

Primatus dignitatem augere conatur Lugdunenses, sed excidunt.

Nihil licet primatibus præter appellationis judicium.

CXIX. Non solum autem injustis conatibus Lugdunensium Senonensis provincia obnitebatur: sed etiam a colenda sede Lugdunensi tandem recessit. Quod probamus ex epistola Humberti Lugdunensis, qui sedit anno 1149. Evocatus enim a Sugerio abbate sancti Dionysii, qui Ludovici regis in transmarinis partibus versantis vices gerebat, ad conventum regni in urbe Carnotensi provinciæ Senonensis, ubi de orientalis ecclesiæ subsidiis deliberatio ineunda erat, respondit salva dignitate eo se conferre non posse, ob contumaciam Senonensis episcopi, qui primatum Lugdunensem respuebat. *Verum quia nos,* inquit, *pro officio & pro jure primatus ex parte domini regis, & optimatum regni, ad colloquium, quod apud Carnutum celebrari debet, invitastis, sciat caritas vestra, quod, donec Senonensis archiepiscopus in eadem causa primatus nobis derogare non veretur, & apostolicis mandatis contumax & rebellis existit, pudor nobis est ad illas progredi partes, ubi domino papæ contradicitur, Lugdunensis ecclesia debito honore fraudatur.* Querela de solius ecclesiæ Senonensis contumacia satis probat Rothomagensem & Turonensem officio suo non defuisse. Quare in universum ex hac epistola colligi non potest, primatum Lugdunensem in Gallia tunc abolitum fuisse. Quin potius ea tempestate celeberrimorum virorum scriptis inclarescebat, tum Petri venerabilis, qui *primatem & patriarcham* vocabat episcopum Lugdunensem, tum beati Bernardi, Othonis Frisingensis, & aliorum.

Senonensis discessio a primatu.

Non abolitus erat in Gallia primatus.

CXX. Attamen aliqui hoc sibi persuadent ex epistola Philippi Augusti regis, qui ad Innocentium III. scribens his verbis utitur: *Sola Bituricensis ecclesia in toto regno nostro primatiæ obtinet dignitatem.* Alia est mens regis: quæ ut aperiatur, observandum est illis temporibus, scilicet anno 1211. Lugdunensem civitatem imperii jura coluisse, licet ager Lugdunensis cis Ararim regno Galliarum accenseretur; quod, ex antiqua divisione inita inter filios Ludovici Pii, Rhodano, Arari, Mosæ parte, & Scaldi terminabatur. Excitato deinde Burgundiæ regno, Lugduni solida civitas illi contributa est, inter proceres ejus regni, quod postea Arelatense

Philippi regis epistola explicatur de solo Bituricensi primatu in Gallia.

Lugduni civitas regno Bur-

gundiæ & imperio adscripta.

latense dictum est, archiepiscopus locum obtinuit, ut patet ex Bosonis & Ludovici ejus filii inaugurationibus, aliisque publicis actis. Vnde Henricus III. imperator Adelricum Lugdunensi ecclesiæ archiepiscopum præfecit anno 1040. ex Glabro libro 5. cap. 4. Fredericus I. collatam a decessoribus suis, post adjunctum imperio Arelatense regnum, donationem jurium regalium, tam in urbe quam ejus agro trans Ararim, confirmavit, anno 1157. jussitque ut Heraclius archiepiscopus Lugdunensis *Exarchon & summus princeps palatii Burgundiæ* nuncuparetur. Concessit ergo Heraclio, ut edicti verbis utar, *totum corpus civitatis Lugdunensis, & omnia jura regalia per omnem archiepiscopatum citra Ararim* (loquitur ratione habita loci, ubi tunc consistebat) *in omnibus rebus quæ in Lugdunensi episcopatu ad imperium pertinent.* Guigo comes Lugdunensis & Forensis ægre tulit hanc donationem, belloque illato archiepiscopum Lugduno expulit, & ad Carthusiam portarum aufugere coegit, ut notat quidam scriptor illius ætatis apud Surium. Tandem conventione invicem habita anno 1167. omnia jura in civitate communia habuerunt. Anno vero 1173. idem Guigo cessit ecclesiæ quidquid juris sibi competebat Lugduni, & in maxima parte ejus pagi cis Ararim. Ipse autem ab ecclesia plures pagos recepit, permutationis nomine; quæ confirmata est ab Alexandro III. pontifice, & a Philippo Augusto rege Galliarum. Dubitandum non est quin dignitas comitatus Lugdunensis, quæ tunc erat penes Guigonem comitem, in ecclesiam Lugdunensem translata fuerit, solusque comitatus Forensis titulus Guigoni servatus. In eam rem descripta sunt in permutationis instrumento hęc verba: *Casamentum ecclesiæ a comitatu separari non potest.* Vox ista *Casamenti* apud Ivonem & alios auctores occurrit, quæ prædia feudi nomine possessa significat: atque adeo hic demonstrat comitatus prærogativam prædiis & juribus feudalibus Lugdunensi ecclesiæ cessis, tam in civitate, quam in ejus pago, conjunctam fuisse. Prædia illa cis Ararim sita regiæ jurisdictioni subjiciebantur, civitas vero Lugdunensis paulatim ad jus regni rediit, tuitione beati Ludovici regis a civibus adversus archiepiscopum interpellata; qui motus exortos arbitrio suo compescuit anno 1269. Eadem cura exercuit Philippum III. ejus filium: quæ derivata est in Philippum IV. qui tuitionem in dominium aperte vertit, non invita civitate, quæ opem adversus archiepiscopum provocatione facta imploravit anno 1290. Ex prædictis patet anno 1211. recte a rege Philippo Augusto observatum, solam Bituricensem ecclesiam in regno primatu potitam, quia illa ætate Lugdunensis ecclesiæ sedes sita erat in finibus imperii. Tandem regia jurisdictio pleno jure Lugdunum amplexa est, suffragante archiepiscopo & capitulo, iis conditionibus quæ transactionis instrumento continentur, quod scriptum est anno 1312. Earum una, comitatus Lugdunensis dignitas ecclesiæ ejus civitatis confirmatur; licet jurisdictio inferior soli archiepiscopo aliis literis concedatur: ab ea depulsis canonicis, quos licet invitos & sæpius deinde conquerentes, jurisdictione civitatis, exceptis claustrorum septis, privarat olim, servato comitatus titulo, Gregorius X. anno 1274. arbiter electus a civibus & ecclesia. Nihilo secius tamen comitatus titulum & cetera jura comitum canonici hucusque servarunt. Vnde hoc anno 1643. die 25. Septembris cognitione habita adversus syndicum civitatis, antiqua comites se Lugdunenses nuncupandi possessio illis confirmata est decreto regii consistorii.

Ejus dominium ecclesiæ cessum.

Cum dignitate comitatus.

Auctoritas in civitatem regibus Galliæ restituta.

Canonici comites Lugdunenses.

Restitutio primatus in regno.

CXXI. Altera ex conditionibus, primatus auctoritas in regno stabilita est: eo enim instrumento Lugdunensis ecclesia *regni primam sedem inter ceteras Galliarum ecclesias obtinere* a rege asseritur. Regii præsidii is fuit effectus, ut Senonensis ecclesia primatum a Romanis pontificibus constitutum, quemadmodum duæ reliquæ provinciæ, non tamen sine controversia aliqua deinceps agnoverit, in dirimendis appellationibus. Solus Rothomagensis archiepiscopus superioribus annis a Lugdunensis ecclesiæ obsequio recedere cœpit, seque primatem Normanniæ nuncupare; ita ut provocatio ab ejus judiciis ad solam sedem apostolicam interponatur. Itaque in universum duo quædam asserere licet. Vnum est, primatus Lugdunensis jus in sola dirimendarum appellationum a judiciis metropolitanorum jurisdictione versari. Alterum est, jus idem Bituricensi, Burdigalensi, Narbonensi, & Viennensi, licet se primates indigitent, extra provincias suas non competere; imo vero nec ulli alteri primati in Europa.

De Rothomagensi primate.

Ius primatis Lugdunensis.

CXXII. Exposita primatus Lugdunensis historia, quædam dicenda sunt de Viennensi primatu hactenus a nobis omisso, præsertim, cum ejus ecclesiæ societatem cum Lugdunensi nobis exhibeat antiqua illa epistola ab Eusebio laudata. De Viennensi civitate, & provincia sub Romanis principibus abunde dictum est: id unum restat, ut dignitatem ejus recentiorem non reticeamus. Ex Odilone in vita Adelaidis, Vienna dicitur *sedes regni Burgundiæ*, ejusque archiepiscopus, comes & cancellarius regni. Comitatum Viennensem archiepiscopis donavit Rodulphus III. rex Burgundiæ, anno 1023. eisdemque Fredericus I. contulit anno 1157. ut essent in regno Burgundiæ, *sacri palatii archicancellarii.* Sed insigniori privilegio ejus civitatis archiepiscopos ornavit anno 1020. Callistus II. pontifex Romanus, qui genus ducens ex domo regia Burgundiæ, ejus regionis illustrandæ, quemadmodum ecclesiæ Viennensis sponsæ quondam suæ, curam gerebat. Illis ergo tribuit primatus auctoritatem in septem provincias, Viennensem, Bituricensem, Burdigalensem, Auscitanam, Narbonensem, Aquensem, & Ebredunensem. Et ne in similes controversias inciderent iis quæ motæ fuerant Lugdunensi archiepiscopo, præter dignitatem illam primatus, vices apostolicæ sedis illis contulit, mandata specialiter synodos indicendi potestate, & negotia ecclesiastica canonice dirimendi. Hæc sunt verba: *Nos quoque auctore Deo concedimus, & præsentis privilegii pagina confirmamus, ut videlicet super septem provincias primatum obtineat; super ipsam Viennensem, super Bituricam, Burdigalam, Auxitanam, quæ Novempopulana dicitur, super Narbonam, Aquensem, & Ebredunensem: & in eis Viennensis archiepiscopus Romani pontificis vices agat, synodales conventus indicat, & negotia ecclesiastica juste canoniceque definiat.*

Ejus pri[...] tus in [...] ptem pr[...] vincias [...] Callisto

CXXIII. Quæret aliquis, quam regulam secutus Callistus, hos fines primati Viennensi circumscripsit. Plane ad veterem divisionem Gallicanæ diœceseos in Gallias, & septem provincias respexit, quarum conventus quotannis Arelate fiebat ex constitutione Honorii. Etenim septem provinciæ a Callisto descriptæ respondent septem provinciis, de quibus diximus num. 67. Occasionem autem arripuit subjiciendi septem illas provincias ecclesiæ Viennensi, quia in Notitia, in capite illarum septem, descripta est Viennensis provincia, una cum ejus metropoli, quæ est *civitas Viennensium.* Quare Callistus conjecit tam sibi liberum esse ut Viennam septem provinciis præficeret, quam decessoribus suis licuerat Lugdunum præficere iis provinciis quæ Lugdunenses dicebantur in Notitia. Porro, ne nova videretur hæc institutio, a Silvestro I. & aliis pontificibus Romanis ejus originem arcessit; quorum supposititia rescripta edita sunt a Ioanne Bosco, ubi ex Romano catalogo septem provinciæ subjici dicuntur Viennæ; ut notatur in calce supposititii rescripti Silvestrini. Tarantasiæ autem archiepiscopum, qui præpositus erat provinciæ Alpium Penninarum extra septem illas positæ, subjecit Viennensi, ut primati, exemplo Leonis I. & Symmachi. Ex hoc Callisti decreto initium sumpsit, ut existimo, divisio illa, quam aliquot exemplaria Notitiæ præferunt, in octo Viennenses provincias: ita ut viris eruditis laborandum non sit in alia ratione ejus divisionis quærenda, cum Scaligero; qui vicarium præfecti prætorio Galliarum Viennæ quondam constitisse, & in octo illas provincias, jus dixisse, sibi, dein ceteris, sine ullo argumento, imo etiam contra veteris historiæ fidem persuasit. Cum itaque beneficio Callisti, Bituricensis ecclesia, quæ primatu in Aquitania potiebatur, & Narbonensis, quæ ex Vrbani II. decreto primas erat provinciæ Aquensis, seu Narbonensis secundæ, subjectæ essent primati Viennensi, ipse sibi *primatu primatum* nomen indidit: & monetæ, quam cudi curabat Viennæ, hanc inscriptionem adjecit: *Maxima sedes Galliarum.* Sed nulla plane auctoritate, in vim ejus rescripti, quod per subreptionem elicitum, veterum primatum inauditorum jura convellebat, archiepiscopus Viennensis potitus est. Attamen Diensem, & Albensem, seu Vivariensem episcopatum, vi rescripti illius, ab Arelatensi provincia distractos, Viennensis archiepiscopus in suam provinciam adscivit.

Ratio in[...] tuendi [...] jus prim[...] tus quæ[...] tur.

Origo [...] Viennen[...] provinc[...] rum in N[...] titiis.

CXXIV. Vt autem plenius sententiæ nostrę veritas astruatur, quæ posterioribus sæculis primatum hodiernorum originem assignat, discutienda est quæstio de Toletani & Bracarensis primatus antiquitate, quæ opinioni nostræ ab Hispanis objici posset. Pisanum enim primatum non moror qui recentioris est instituti. Etenim ab Vrbano II. sedi episcopali Pisarum collata est dignitas archiepiscopalis, & archiepiscopo tunc concessa legatio in Sardinia, anno 1092. Primatum vero in provinciis ejus insulæ Turritana, Calaritana, & Arborensi contulit Alexander III. anno 1167. Quare recte quidem Pisanus ab interpretibus juris nostri dicitur *primas Sardiniæ*: sed nullo operæpretio, cum nulla jurisdictione in ea insula hodie potiatur. In Hispaniis quoque Toletanus & Bracarensis nullum jus in provincias sibi arrogant, præter nudam procedendi pompam, cum antelatione crucis: de quo privilegio simul quoque aliqua annotabimus. De Toletani primatus institutione copiose scripsit Garsias Loaisa: sed nimiam vetustatem huic primatui affingit; quam ab initiis ecclesiæ repetit. Tantum autem civitas Toletana aberat olim a primatu, ut sub principum Romanorum imperio nondum assecuta esset metropoleos dignitatem. Quod mirum videri posset, nisi provinciarum Hispanicarum descriptione id astrueremus. Non loquor de divisione ab Augusto præscripta in tres provincias, Tarraconensem, Bæticam, & Lusitanicam, cujus meminere Strabo, Plinius, & Ptole-

Primates sunt rece[...] tioris in[...] tuti.

De Pisan[...]

De Tolet[...] no.

Divisio provincia[...]

& Ptolemæus; sed de illa partitione, quæ ex Hadriani vel Antonini instituto Hispanias in septem provincias tribuit: de qua sic Rufus in breviario: *Per omnes Hispanias sex nunc sunt provinciæ: Tarraconensis, Carthaginensis, Lusitania, Gallicia, Bætica, insulæ Baleares. Trans fretum Africæ provincia Hispaniarum est, quæ Tingitana Mauritania cognominata.* Huic distributioni, ecclesiæ dispositio sese accommodavit; ita tamen ut Tingitana Mauritania relicta fuerit synodis Mauritaniæ Cæsariensis, quemadmodum monuimus numero 92. Insulæ quoque Baleares, in quibus una tantum erat civitas, Tarraconensi provinciæ accesserunt. Quare in quinque provincias ecclesiastica dispositio redacta est, Tarraconensem, Carthaginensem, Galliciam, Bæticam, & Lusitaniam, ut patet ex epistola Siricii ad Himerium Tarraconensem in calce epistolæ, ex epistola Leonis primi ad Turibium, ex regula fidei, quæ subjuncta est concilio Toletano primo, & ex concilio Bracarensi I. Tarraconensis provinciæ metropolis fuit Tarraco, Galliciæ Bracara, Lusitaniæ Emerita, Bæticæ Hispalis, Carthaginensis vero provinciæ Carthago (hodie Carthagena) olim ab Afris condita. Nomen ipsum, quod provincia a civitatis nomine sortita est, satis docet caput & matrem urbium ejus regionis fuisse Carthaginem. Sed præter demonstrationem illam extat testimonium perspicuum in subscriptione concilii Tarraconensis I. habiti anno 517. ubi subscribit Hector episcopus Carthaginensis metropolis. Eversa deinde penitusque deleta fuit Carthago a Gotthis, ut notat Isidorus Hispalensis libro 15. Originum: quæ clades illata est a Suevis anno 461. qui, teste Idacio, Bæticam & Carthaginensem provincias *magna depradatione subverterunt.* Excidium illud provinciæ Carthaginensis synodo occasionem dedit transferendæ dignitatis metropolitanæ in civitatem Toletanam, ubi Gotthorum reges solium regni constituerant. Quare in calce synodi Toletanæ II. anno 531. Montanus episcopus Toletanus dicitur esse in metropoli, ideoque ejus curæ mandatum ut, quando opus erit, literis suis evocet ad synodum comprovinciales episcopos. Idem Montanus in epistola ad Palentinos, ex veteri consuetudine jus metropoliticum sibi arrogat. *Præsertim*, inquit, *cum Toletanæ urbi metropolitani privilegium vetus consuetudo tradiderit.* Sine dubio immutatio hæc inducta fuerat invito Carthaginensi episcopo, qui nomen, licet inane, metropolitani Carthaginensis retinebat anno 517. & interesse nolebat synodo Carthaginensis provinciæ, sed proximiori, nempe Tarraconensi, ut diximus de Hectore. Unde in notitiis, quæ temporibus Gotthorum prodierunt; Toletum quidem dicitur esse metropolis provinciæ Carthaginensis: sed in aliquibus exemplaribus civitas Carthaginis non annotatur inter suffraganeas. Quare Euphemius Toletanus episcopus veluti religione ductus, in concilio Toletano III. anno 589. non Carthaginensis provinciæ, sed metropolitanum Carpetaniæ se indigetat, quia regio Carpetana, in qua situm Toletum, pars erat Carthaginensis provinciæ. Ex ea subscriptione, cum episcopi, quidam collegissent, alium esse debere metropolitanum reliquæ Carthaginensis provinciæ, scilicet ipsum Carthaginis episcopum, rex Gundemarus, eorum conatum coacta synodo Toletana, adjunctoque suo decreto, repulit anno 610. Asserit enim Toletano episcopo collatum *honorem primatus, juxta antiquam synodalis concilii auctoritatem, per omnes Carthaginensis provinciæ ecclesias.* Deinde castigat Euphemii errorem, quod se Carpetaniæ metropolitanum inscripsisset; non autem Carthaginensis provinciæ. Mox addit: *Ob hoc, quia una eademque provincia est*, (scilicet Carthaginensis) *decernimus ut, sicut Bætica, Lusitania, vel Tarraconensis provincia, vel reliquæ, ad regni nostri regimina pertinentes,* [Galliciam & Narbonensem intelligit] *secundum antiqua patrum decreta singulos noscuntur habere metropolitanos, ita & Carthaginensis provincia unum eumdemque, quem prisca synodalis declarat auctoritas, & veneretur primatem, & inter omnes comprovinciales summum veneretur antistitem.* Unde patet, primatum metropoliticum in provinciam Carthaginensem collatum Toletano episcopo a veteri synodo, confirmatum illi fuisse ab altera synodo, & a rege Gundemaro. Sed de primatu in ceteras provincias nihil constitutum, imo vero earum exemplo jus Toletani episcopi in sua provincia assertum est. Quod anno quoque 646. in concilio Toletano VII. firmatum fuit, præscribendo ut evocati episcopi, scilicet illius provinciæ, ab episcopo Toletano singulis mensibus Toletum accederent, exceptis messis & vindemiarum feriis.

CXXV. Aucta est deinde Toletani episcopi dignitas definitione synodi Toletanæ XII. habitæ anno 683. quæ jus illi tribuit probandi & ordinandi omnes Hispaniarum episcopos, quos reges Gotthorum elegissent. Sed jus appellationum a metropolitanorum judiciis illi collatum non est, ita ut vere dici possit primatum illi non fuisse indultum ea significatione qua posterioribus sæculis usurpata est. Sola illi προεδρία ex eo jure ordinationum quæsita est: qua, præter antiquum morem, usus est in quatuor reliquis conciliis Toletanis. Æquo enim jure agebat antea, cum ceteris metropolitanis, qui juxta ordinationis tempora locum suum tenebant. Unde in concilio Toletano III. primus omnium subscripsit Massona Emeritæ episcopus, provinciæ Lusitaniæ metropolitanus; secundo gradu Euphemius Toletanus, metropolitanus Carpetaniæ provinciæ; tertio loco Leander Hispalensis, metropolitanus provinciæ Bæticæ: cujus subscriptio non est movenda tertio loco; & primo reponenda, ut putant eruditi, quasi hoc deberetur Hispalensi sedi, ob vices apostolicæ sedis, quas illius episcopis delegari mos erat. Ut enim certum est, vicariam potestatem datam Hispalensi episcopo a Simplicio anno 467. & deinde Sallustio ab Hormisda, demum Leandro a beato Gregorio: ita dubitari non debet quin privilegia illa, personarum essent, non sedium; temporalia, non perpetua. Certum quoque est, legationibus illis olim non adjunctam fuisse consessus prærogativam, ut patet ex subscriptionibus Faustini in concilio Africano, & Iuliani Coensis episcopi in synodo Calchedonensi. Ius προεδρίας dabatur tantum certo generi legatorum, de quibus copiose dicemus in tractatu de legatis pontificiis. Hispaniis posthæc a Saracenorum exercitu occupatis, Toletum sub eorum jugo per 368 annos ingemuit, donec a barbaris illis urbem victor Ildefonsus VI. rex Castellæ, post diutinam obsidionem eripuit, & ecclesiam uberrimis latifundiis eo bello partis locupletavit. Tunc, id est anno 1088. Urbanus II precibus, ut ipse loquitur, Ildefonsi regis invitatus, pallium Bernardo archiepiscopo Toletano contulit. Mox addit: *Teque, secundum quod ejusdem urbis constat extitisse pontifices, in totis Hispaniarum regnis primatum privilegii nostri sanctione statuimus, & primatem te universi præsules Hispaniarum respicient, & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent.* Tarraconensis episcopus, qui alterius regni, nempe Aragonii, majestatem colebat, novæ auctoritati submitti noluit; præsertim cum Toletanus olim nullam jurisdictionem in ceteris provinciis exercuisset: quæ tamen illi per subreptionem hoc rescripto, ut debita ex antiquo more, concedebatur. Quare, ne Tarraconensi aut reliquis metropolitis fieret injuria, Urbanus vices suas beato Toletano episcopo per universam Hispaniam & Narbonensem provinciam mandavit, altero rescripto, quod exhibet Loaisa. Sed privilegium illud personale, & ad certum tempus, jurisdictionem perpetuam in provincias Hispaniæ tribuere non potuit ecclesiæ Toletanæ: a qua exercenda semper abstinuit, ut testatur Mariana libro 9. histor. cap. 19. Attamen splendidiorem ejus dignitatem reddidit Martini V. summi pontificis rescriptum, datum anno 1422. quo Toletano episcopo iisdem privilegiis & insignibus uti concessit, quæ majoribus patriarchis competunt, quorum unum est in synodo Lateranensi sub Innocentio III. relatum, scilicet, ut *Dominicæ crucis vexillum ante se faciant ubicumque deferri, nisi in urbe, & ubique summus pontifex præsens extiterit, aut ejus legatus, utens insigniis apostolicæ dignitatis.* cap. Antiqua. de privilegiis. Hac crucis prælatione per universas Hispanias usi sunt aliquando episcopi Toletani, quamvis renitentibus plerisque metropolitanis.

De legatione Hispalensis episcopi.

Cui non erat tributa consessus prærogativa.

Primatus Toletano collatus ab Urbano II.

Qui nulla jurisdictione fruitur extra provinciam.

Ius anteferendæ crucis per Hispanias illi concessum.

CXXVI Idem jus sibi competere contendit Bracarensis archiepiscopus, qui primatum quoque Hispaniarum sibi vendicat ex vetustissima consuetudine. Atqui, si antiquas origines repetamus, ut splendore suo non carere Bracaram reperiemus, ita facile erit eam a primatu totius Hispaniæ excludere. Bracara quippè caput erat & metropolis provinciæ Gallæciæ. Callaici populi apud Strabonem, Melam, & Plinium, a fluvio Durio usque ad Astures porrecti, partem Gallæciæ tantum conficiunt, etsi nomen ex eis provinciæ integræ postea sit inditum. Adjuncti sunt Callaicis Astures, & Cantabri, & ex harum trium nationum conjunctione conflata est ab Antonino provincia Gallæciæ, sive Callaicorum, ut eos effert Siricius in epistola ad Himerium. Id docent, præter notitiam provinciarum Hispaniæ, Orosius & Idacius. Illius hæc sunt verba lib. 6. cap. 21. *Cantabri & Astures Gallæciæ provinciæ portio sunt, qua extentum Pyrenæi jugum haud procul, secundo Oceano, sub Septemtrione deducitur.* Idacius vero Bracaram, Lucum, & Asturicam, Gallæciæ passim assignat, ad Olymp. 306. 309. & 310. Suevorum reges pulsis Romanis eam Gallæciæ provinciam sui juris fecerunt, conventusque suos frequenter habuerunt in urbe Luco, quæ in itinerario Antonini Lucus Augusti dicitur, & ab ea conventus Lucensis apud Plinium. Theodemiro Suevorum regi placuit Gallæciam in duas partes dividi: quarum unius caput esset Bracara: alterius vero Lucus. Ea divisio decreta fuit a synodo Bracarensi anno 563. ita ut metropoli Bracaræ subjicerentur, Portucale, Lamecum, Conimbria, Viseum, Egiditania, [cujus sedes translata est Guardiam] & novus episcopatus Dumiensis, ex

De primatu Bracarensi.

Bracara metropolis Gallæciæ.

Ex quibus gentibus constabat Gallæcia.

Paruit Suevis.

A quibus divisa in Bracarensem & Lucensem.

Dumio monasterio excitatus, in gratiam Martini Bracarensis, qui veterem collectionem canonum edidit. Lucensi vero metropoli tributæ Auria, Asturica, Iria, (cujus dignitas Compostellæ accessit) Tudis, Britonia sive Ovetum. Sub Recesuintho rege Gothorum in Emeritensi concilio, anno 666. redactæ sunt metropoles Hispaniarum ad numerum antiquum quinarium: dejecta civitate Lucensi a dignitate metropoleos: ita tamen ut Conimbria, Viseum, Lamecum, & Egitania restitutæ fuerint Emeritæ metropoli provinciæ Lusitaniæ; unde recisæ fuerant olim a regibus Suevorum. Distractas plane fuisse oportuit quatuor illas civitates a Lusitania veteri. præter quam quod enim synodus Emeritensis id testatur, idem ex Idacio colligere licet, qui Bracaram, in finibus Gallæciæ provinciæ sitam fuisse docet: quod alienum esset a vero, si quatuor illæ civitates ultra Bracaram, & Durium fluvium positæ, ad Gallæciam pertinerent. Quare ut splendore metropolitico antiquitus clara fuit Bracara, & ceteris quatuor Hispaniarum metropolibus æqualis; ita nulla ratione illis fuit potior, nec superioribus sæculis, nec posterioribus: præsertim cum nullo apostolicæ sedis privilegio fulta reperiatur, quo primatum sibi quemdam vindicare possit. Id unum dici potest, eam ecclesiam olim Toletano primatui cedere noluisse, eaque de re litem motam coram Innocentio III. cujus meminit. *c: Coram. De in integr. restit.* sed primatum Hispaniarum non ideo exambivit, quem tamen hodie magno nisu cum jure crucis elatæ gestandæ sibi asserit; eo colore quæsito, quod beatus Iacobus in Hispaniam adventans, Bracaræ primum episcopum præfecerit; qua de re copiose scripsit vir eruditione clarus Augustinus Barbosa.

Lucensis provincia suppressa. Quatuor civitates restitutæ Lusitaniæ provinciæ. Nullus fuit primatus Bracarensis.

Explicatio c. Coram. De in integ. restit.

De controversia Cantuariensis & Eboracensis archiepiscop. super antelatione crucis.

CXXVII. Similis controversia Cantuariensem, & Eboracensem archiepiscopos diutissime exercuit, isto crucis antelationem per universam Angliam sibi deberi, æque ac Cantuariensi contendente, ex variis apostolicæ sedis privilegiis, cui Alexander III beneficium illud interim indulsit, donec causæ finis imponeretur, ut patet ex ejus rescripto in appendice 1. ad concilium Lateran. & cap. 1. *Vt lite pendente.* Sed gratioso illo judicio per plures annos uti non potuit, donec certis conditionibus de toto negotio transactum est; permissumque extra provinciam Eboracensem elata & sublimi cruce procedere. Origo privilegii indulti Eboracensibus episcopis petenda est ex disceptatione de primatu totius Angliæ, quæ illos commiserat cum Cantuariensibus; quam eo temperamento adhibito sopiendam censuerant Romani pontifices. Ex quo argumento sequi videbatur, episcopum Lugdunensem intra fines primatiæ suæ cruce sublimi antelata procedere posse. quod tamen extra provinciam propriam liberum illi non esse contendebat archiepiscopus Parisiensis: cum nec consuetudo, nec ullum privilegium apostolicum illi suffragaretur. Ea de re diligentissime scripsit anno 1628. pro archiepiscopo Parisiensi vir eruditissimus Andreas Saussayus nunc officialis diœcesis Parisiensis. 3. cujus litis dirimendæ arbitrium mihi non sumo. Id unum addam, rescripto Callisti II. quo Viennensis primatus in septem provincias constituitur, concessum fuisse archiepiscopo Viennensi, ut intra provinciam cruce elata uteretur: *Ad hac pro ampliori Viennensis ecclesia dilectione, ante Viennensem archiepiscopum per provinciam suam crucem deferri concedimus.* Vnde colligitur, jure veteri jus illud non competivisse omnibus archiepiscopis, etiam intra provinciam suam; neque primati, extra provinciam.

Similis disputatio Lugdunensis & Parisiensis.

Olim non omnes archiepiscopi eo jure usi.

De usu antelationis crucis.

CXXVIII. Vsus anteferendæ crucis, ex ceremonia supplicationum publicarum ortum habuit, in quibus cruces adhibitæ a Chrysostomo, ut docent Socrates lib. 6. cap. 8. & Sozomenus, lib. 8. c. 8. Eo exemplo passim in omnibus occidentis & orientis ecclesiis cruce prælata ab una statione ad alteram clerus & populus procedebat. Vnde vetitum a Iustiniano ne litaniæ & supplicationes publicæ fiant aliter, quam prælata cruce, ab iis qui eam gestare consueverunt, Nov. 123. Hinc consuetudo quoque illa emersit, ut eximiæ dignitatis viri ad urbem accedentes crucibus antelatis exciperentur: quod gestum in Græcia erga legatos Hormisdæ, ipsi docent in commonitorio. Romæ eadem pompa excipiebantur exarchi, quæ adhibita est in adventu Caroli Magni, missis, ut observat Athanasius in vita Hadriani, *venerandis crucibus, sicut mos est ad exarchum seu patricium suscipiendum.* Hinc quoque explicandus apud Gratianum canon qui *processionis aditum* patronis ecclesiarum tribuit. quare non alienum a rei dignitate visum est, si a proceribus ecclesiæ venerandum illud signum usurparetur, quando ipsi quoque, licet extra supplicationes publicas, procederent. Procedendi verbum usurpo, ad rem istam significandam aptissimum. Processio enim, vel processus imperatorum, & consulum, in codice Iustiniani lib. 12. c. titul. de consulibus, & alibi; προόδος vero in Nou. 105. dicitur eorum progressus in publicum cum pompa & insignibus dignitatis, quando sella circumvecti missilia spargebant in populum, ut notat Marcianus imperator. Tunc ignis prælatus principibus Romanis, ex Herodiano: qui mos in aula orientali perseveravit apud Corippum: & tandem patriarchis Constantinopolitanis communicatus est, ut docent Balsamon & Codinus. Processio pontificis Romani augustior fuit, & reverentiæ, quæ pietatem Christianam decat, retinentior. Pompa enim quæ ad illius dignitatem conservandum necessaria erat, sic temperata est, ut omnes intelligerent illius cogitationes ad Christum referri, Christique auspiciis eum agere cuncta, prælato venerandæ crucis signo, & benedictionibus, veluti quibusdam sacrorum missilium sparsionibus, populis collatis. Ei muneri dicata fuit crux illa aurea, quam Carolus Magnus dono dedit Leoni III, quamque illi procedenti, ejusque successoribus præferebat subdiaconi ecclesiæ Romanæ, teste Anastasio in vita Leonis IV.

In litaniis.

In excipiendis proceribus.

Vel quando proceres ecclesiæ procedunt.

Processio quid significet.

Ignis prælatus pro-

Legatis a latere suo missis pontifices crucis antelationem concesserunt: quam usurpatam legimus ab Humberto Silvæ Candidæ episcopo, sexcentis abhinc annis, quando legatione fungens Constantinopolim adiit, ad sanandum tunc recrudescens schisma, ut observat Michael Cerularius patriarcha Constantinopolitanus in epistola ad Petrum Antiochenum. Archiepiscopi deinde, quibus vices apostolicæ sedis delegatæ erant, iisdem insignibus uti in provincia facile obtinuerunt: quod in successores transmissum est. Sane Callisti rescriptum adductum num. 127. apertissime docet, tunc primum archiepiscopo Viennensi gratiam factam crucis elatæ deferendæ, quando primatus illi collatus est, cum vicaria dignitate sedis apostolicæ. Hodie tamen omnibus archiepiscopis indultum est, ut elata cruce procedant in omnibus locis provinciæ suæ, etiamsi exempta sint, juxta definitionem concilii Viennensis, cap. Archiepiscopo. De privilegiis, in Clementinis.

NOTÆ.

AD CANONES I. II. VII. ET XXVIII CONCILII CLAROMONTANI.

Decreta synodi Claromontani non extant integra, sed eorum excerpta tantum, quæ desumpta sunt ex codice antiquo Atrebatensis ecclesiæ. Decretum enim, quo vetitæ sunt altarium redemptiones, nondum prodiit in lucem. quinetiam nec decretum illud, quo altaria confirmantur monasteriis, si ea per annos triginta possederint. Nec aliud decretum, quo spoliatus ante omnia in possessionem restituendus est. De quo Goffridus Vindocinnesis libro 3. epist. 29. & 30. *Novimus qui præsentes eramus, dominum papam Vrbanum in Arvernensi concilio super hoc definitam, & ab omnibus, qui aderant, episcopis & abbatibus laudatam dedisse sententiam: ut quicumque sine judicio & vocatione expoliarentur, etiam sine judicio & vocatione investirentur.* Deest quoque canon latus de tuitione eorum qui profectionem ultramarinam suscipiebant, qui est apud Domnizonem: & alii aliquot, quos Gratianus recitat ex synodo Arvernensi. In illis vero exceptis ipsa canonum sententia mutilata est, ut patebit statim ex canone 1. collato cum Orderici Vitalis testimonio. Sane gravis est jactura horum canonum, qui tanti momenti erant, ut rerum ea tempestate, etiam post decreta Gregorii VII. controversarum definitionem continerent, unde magna deinceps in ecclesiam facta est auctoritatis & divitiarum accessio. Principibus ademptæ episcopatuum & abbatiarum investituræ, & prohibitum ligiæ fidelitatis sacramentum, quod antea a sacerdotibus præstabatur, ecclesiam in antiquam libertatem asseruerunt. Sed ablatus laicis decimarum, altarium, & ecclesiasticorum beneficiorum usus, quo illi veterum principum indulgentia, & synodorum consensu, ab aliquot sæculis potiebantur, collapsas ecclesiæ facultates in integrum restituit. Honestati quoque clericorum cautum est, præscripta unicuique ministerio sua ordinatione, vetitis præbendarum mercimoniis, neve in plures conferantur, cælibatu indicto clericis, eorumque filiis ab honore ecclesiastico depulsis. Non omissa quoque est populi emendatio, correptis facinorosis, damnatis fictis pœnitentiis, statisque jejuniis recte constitutis. Inter cetera vero in id quoque synodus incubuit, ut tranquillitati hominum, quantum ratio temporum patiebatur, solicite prospiceret, confirmata quotidiana pace, quæ clericis indulta erat, sancitisque certorum dierũ induciis, quæ laicis erat concessæ. Indulgentiam quoque pœnitentiarum fecit iis qui Hierosolymitanę expeditioni se accingebant, impensa quoque illis bonorum tuitione. Quę duo ultima Can. I. & II. ejus concilii comprehenduntur. Canone autem VII. de altaribus & personis, & XXVIII. de sumptione eucharistiæ agitur, iis verbis quę interpretationẽ desiderant. De quatuor istis canonibus pauca quædã annotabo, ceterorum explicatione in eas dissertationes rejecta, quas de bonis ecclesiasticis & beneficiorum origine me propediem editurum spopondi. Sed præstat ante omnia canonum hujus concilii compendium ex Orderico Vitali proponere, qui scriptor sæculo undecimo ineunte floruit. Ejus hæc sunt verba libro 9 historiæ ecclesiasticæ, ad annum. 195. *Eodem anno, indictione IV. mense Novembri, præfatus papa omnes*

omnes episcopos Galliæ & Hispaniæ congregavit, & apud Clarummontem Alverniæ urbem, quæ antiquitus Arvernis dicta est, Concilium ingens tenuit. Multa vero, qua cis Alpes agebantur, correxit, & multa ad emendationem morum utilia constituit. In synodo Arvernensi tredecim fuerunt archiepiscopi, & ducenti & viginti quinque episcopi, cum multitudine abbatum, aliarumque personarum, quibus a Deo sanctarum curæ delegatæ sunt ecclesiarum. Decreta vero concilii apud Clarummontem habiti sunt hujuscemodi:

Ecclesia sit catholica, casta, & libera; catholica in fide & communione sanctorum, casta ab omni contagione malitia, & libera ab omni seculari potestate.

Episcopi, vel abbates, aut aliquis de clero, aliquam ecclesiasticam dignitatem de manu principum, vel quorumlibet laïcorum, non accipiant. Clerici in duabus civitatibus, vel ecclesiis prælationes seu prabendas non habeant.

Nemo episcopus & abbas simul sit.

Presbyter, diaconus, subdiaconus, post lapsum non ministret.

Ecclesiastica dignitates, vel canonica, a nullo vendantur, vel emantur. Illis tantum, qui ignorantes Canonum auctoritatem, vel fuisse prohibitum, canonicas emerunt, indultum sit. Illis vero, qui scienter a se vel a parentibus emptas possident, auferantur.

Nemo laïcorum post acceptos cineres in capite jejunii usque ad pascha carnem comedat.

Omni tempore primum jejunium quatuor temporum prima hebdomada quadragesima celebretur.

Ordines omni tempore aut in vespera sabbati, aut, perseverante jejunio, dominica celebrentur.

In sabbato pascha, officium nonnisi post solis occasum finiatur.

Iejunium secundum semper in hebdomade pentecostes celebretur.

Ab adventu domini usque ad octavas epiphaniæ, & a septuagesima usque ad octavas pasche, & a prima die Rogationum usque ad octavas pentecostes; & omni tempore, a quarta feria, occidente sole, usque ad secundam feriam oriente sole, trevia Dei custodiatur.

Qui episcopum ceperit, omnino exlex habeatur.

Qui monachos, vel clericos, vel sanctimoniales, & eorum comites ceperit, vel expoliaverit, anathema sit.

Qui episcoporum morientium bona, vel clericorum, disrupe-rit, anathema sit.

Qui usque ad septimam generationem consanguinitati se copulaverit, anathema sit.

Nemo in episcopum eligatur, nisi aut presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus, & cui dignitas natalium suffragetur; nisi maxima necessitate, & licentia summi pontificis.

Filii presbyterorum, vel concubinarum, ad presbyteratum non provehantur, nisi prius ad religiosam vitam transierint.

Qui ad ecclesiam vel ad Crucem confugerit, si reus est, data impunitate vita vel membrorum, justitia reddatur: si innocens, liberetur.

Corpus dominicum, & sanguis dominicus, singulatim accipiatur.

Vnaquæque ecclesia decimas suas habeat, & non in alterius ecclesia jus quolibet dante transeat.

Laïcus decimas nec vendat, nec retineat.

Pro sepultura mortuorum pactum precium non exigatur, aut detur.

Nullus principum laïcorum capellanum habeat, nisi ab episcopo datum. Quod si in aliquo offenderit, ab episcopo corrigatur, & alter subrogetur.

AD CANONEM I.

Pacis & induciarum, de quibus hic agitur, copiosa satis, necdum ab aliquo tentata, explicatio peti potest ex libro 4. dissertationum nostrarum de concordia sacerdotii & imperii cap. 14. unde exscripta sunt quæ sequuntur: Bella privata, quæ pondere & pudore legum comprimebantur, Romanis rempublicam tenentibus; per Gallias & ceteras Europæ regiones grassata sunt, cum duris exterarum nationum moribus: ferrum lentis fori ambagibus successit, & juri publico aperta privatorum injuria. Tunc enim quisque suam suorumve injuriam non in jure coram judice, sed ferro manuque persequebatur: adeo ut etsi his inimicitiis, quas *Faidas* vocabant, & leges Longobardorum, & capitularia regum modum præscriberent, tamen ingravescente in dies morbo, cædibus, deprædationibus, & incendiis, respublica fœdissime vastaretur. His incommodis prospicere Gallicani episcopi curarunt, non extincto quidem nefando illo bellorum privatorum usu, sed represso per inducias, quæ aliquot dies otiosos a cædibus redderent, sacratosque religionis prætextu. Anno 1044. episcopi & proceres provinciarum in Aquitania primum, deinde per reliquas Gallias decreto suo privatis bellis inducias indixerunt sub nomine *treuga domini*, a Mercurii suprema die, us-

A que ad diluculum diei Lunæ subsequentis; ea lege ut nemo ab inimico ultionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam a fide jussore pignus tolleret: pœna capitis, aut exilio, & excommunicatione in rebelles irrogatis. Rodulphus Glaber meminit hujus institutionis, quam cetera quidem apertissimis verbis descripsit, sed pignus ablatum e domo fidejussoris *vadimonium* vocat Latina dictione, quamvis significatione barbara. Quod fraudi fuit illustrissimo annalium ecclesiasticorum conditori, qui de strepitu fori hic agi putavit & de privatis dissensionibus, quas, si justæ sint, unaquaque die persequi liberum esse ait, vel deserere necessarium, si fuerint injustæ: hocque nomine Gallicanos episcopos traducit. A qua reprehensione sine dubio temperasset, si confirmatas a quatuor conciliis generalibus has inducias animadvertisset, & relatas in librum decretalium sub titulo *de treuga & pace*; cujus usum & glossa & juris canonici interpretes abrogatum esse aiunt, hacque sola observatione se curiosis antiquitatum indagatoribus satisfecisse putant. Bella isthæc privata nec legibus probata erant, nec omnino

Glaber lib. 5. c. 1.

Cardinalis Baron. ad annũ 1034. nu. 6. & 7.

B damnata, imo vero, si provocatio, vel potius, ut illius sæculi verbo utar, si *diffidatio* præcessisset, pro jure constituto habebantur, ita ut in adversarium cæde, prædis & incendiis grassari liceret, ut docent Ivo, Friderici I. & Conradi leges. A quibus bellorum injuriis abstinendum erat, diebus Iovis, Veneris, Sabbati, & Dominica, quos sub finem vitæ præcipuis salutis nostræ mysteriis Dominus consecravit.

Ivo ep. 173. Fridericus apud abbatem Vrsperg. Conradus c. 10. bullæ Aureæ.

Decretæ autem fuerunt induciæ istiusmodi, non solum ab episcopis, sed etiam a proceribus cujusque diœceseos, ut diserte docent Glaber & Ivo, ut patet ex treugæ istius constitutione, quæ lata est in Anglia & Normania ex consensu episcoporum & baronum a Guilielmo primo rege anno 1080. apud Ordericum Vitalem: & a Raimundo Berengario comite in Barcinonensi comitatu anno 1060. Recepta sunt & amplificata isthæc decreta a Concilio Claromontano sub Vrbano II. anno 1095. a Romano sub Paschali II. 1102 a Lateranensi sub Innocentio II. anno 1135. & ab altero Lateranensi sub Alexandro III. anno 1180. Hoc solum discrimen interest

C inter primam induciarum institutionem, & confirmationem; quod a Conciliis festi dies quamplurimi, quatuor illis singularum hebdomadum diebus adjecti fuerint, & a Concilio Lateranensi sub Innocentio II incendiorum devastatio prohibita. Observandum vero, *pacem & treugam* dici hanc a bellis privatis feriationem, quod ratione clericorum omnium, peregrinorum, mercatorum, agricolarum cum bobus aratoriis, dominarum cum sociis suis inermibus, mulierum omnium, rerum ad clericos monachosque pertinentium, & molendinorum, *pax* ista omni tempore indulta esset; ratione ceterorum, *treuga* tantum, id est induciæ aliquot dierum. Sane fatendum est excommunicatione mulctatos fuisse pacis & treugæ violatores, & ad resarciendum damnum læso coactos: sed episcopi & comitis hæc erat cognitio, ceterorumque baronum, qui tamen si cessarent a persequendo armis raptore, excommunicationibus & interdictis ad officium quo se obstrinxerant adigebantur: ut vice versa eis qui contra pacis perturbatores decertarent duorum

Apud Gratianum c. Excommunicatorum 23. quæst. 5.

D annorum pœnitentia indulgebatur, aut plurium, ad arbitrium episcopi pro modo laboris. Si raptores istos pacis que violatores, ab utraque potestate proscriptos, occidi contingeret a quoquam privato, *zelo justitiæ*: non homicidii pœna canonica & ordinaria, sed leviori & remissiori satisfactione culpam illam diluendam docet Vrbanus II. qui de hoc solo genere excommunicatorum intelligendus est, non autem de omnibus excommunicatis, ut quidam sibi male feriati persuaserunt. Cujus interpretationis eo lubentius hic memini, quod ea levari posse mihi videatur invidia quæ ob textum hunc male intellectum creari solet adversus summos pontifices.

Sed hæc omnia trahi non possunt ad bella publica, quæ a regibus, ut res suas repetant, aut reipublicæ injuriam illatam ulciscantur, indici solent. Etenim belli gerendi potestas, quæ a Deo regibus collata est in veteri instrumento, & in principes Romanos disertis verbis lege Regia translata,

E reges liberos præstat ab excommunicatione, quæ in deprædatores & alienorum bonorum invasores a Canonibus irrogatur. Quia excommunicationi locus non est etiam in privatis personis, nisi cum de crimine manifesto & aperto agitur, non autem cum dubitatur de crimine, ut docuit olim Hincmarus ex Augustino. Porro sola belli a principe indicti ratio id saltem obtinere debet, ut justitia niti præsumatur: præcipue cum regia dignitas in munere regio exercendo nullius judicio sit obnoxia, sed soli divino numini se submittat. Quare in ipsa pacis & treugæ promulgatione jura principum conceptis verbis excipiuntur, ut patet ex indictione pacis & treugæ a Guilielmo archiepiscopo Auscitano legato sedis apostolicæ, post Concilium Romanum anno 1102. publicata. *Principibus autem & dominis terrarum jura sua & consuetudines non contradicimus in terris suis.* Deinde pacis illius infractæ cognitio episcopis commissa erat, de comitum & diœcesanorum consensu,

quæ

quæ ex pactis conventis legem accipere debet, ut scripsit Ivo Cononi legato: imo & comitibus baronibusque diœceseos pars illius cognitionis competebat. Quæ omnia cum bellis publicis comparata, discrimen apertum inter utraque constituunt. Hactenus ex libro dissertationum nostrarum.

Ivo epistola 266.

Guilielmi legati literas, quibus pacem & treugam post Concilium Romanum indixit anno 1102. ex manuscripto codice Lascurrensis capituli a nobis in historia Benearnensi editas, hic adiici cura vimus, ad uberiorem hujus rei interpretationem.

Guilielmus Dei gratia Auscitanus archiepiscopus, sedis apostolicæ legatus, carissimis in Christo fratribus venerabilibus episcopis, aliisque ecclesiarum prælatis, & dilectis filiis comitibus, vicecomitibus, aliisque baronibus, universo quoque clero & populo per Auscitanam provinciam constituto, salutem & benedictionem.

CUM ex officii nostri debito teneamur universis fidelibus curæ nostræ commissis salubri dispositione providere, nunc præsertim urgente apostolici mandati auctoritate, ad quem spectat totius populi profectibus invigilare, oportet nos super bono pacis & treuguæ Dei subditis nostris propensiorem curam impendere. Inde est quod, iuxta statuta generalis Concilii Romæ nuper celebrati, pacem & treugam Dei in provincia nostra, ex parte Dei, & domini papæ, & nostra, ab omnibus inconcusse & inviolabiliter præcipimus observari. Forma pacis & treuguæ Dei talis est: Treugas a quarta feria post occasum solis, usque ad secundam feriam post ortum solis, & ab adventu Domini usque ad octavas epiphaniæ, & a septuagesima usque ad octavas paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treugam violare tentaverit, post commonitionem factam, si non satisfecerit, princeps suus & episcopus cum clero & populo cogant eum iniuriam pacis satisfacere, ad arbitrium episcopi, principis sui, & aliorum vicinorum baronum. Quod si princeps, seu barones, vel populus dissimulaverint: tam princeps quam barones excommunicentur, & tota terra eorum interdicto subiiciatur, omni priuilegio personæ & ecclesiæ cessante. His vero temporibus, & omnibus festis beatæ Mariæ, cum præcedenti die & subsequenti, sancti quoque Ioannis Baptistæ, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & a vigilia pentecostes usque ad octavas, & omnium sanctorum festo, omnia pacem & securitatem habebunt. Omni vero tempore perpetua pace & securitate gaudebunt canonici, monachi, presbyteri, clerici, & omnes religiosæ personæ, conversi, peregrini, mercatores, rustici euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia quibus arant, & quæ semen portant ad agrum: dominæ cum sociis suis inermibus, & omnes feminæ, & omnes res clericorum, & religiosorum ubique, & molendina: principibus autē & dominis terrarum jura sua & consuetudines non contradicimus in terris suis. Ecclesiæ saluitatem habeant xxx. passuum circumcirca, monasteria vero L X. Hæc vero vt firmius observentur, comites, vicecomites, barones, universum quoque clerum, in præsentia episcoporum, populum in præsentia clericorum, a septem annis & supra, jusiurandum præstare præcipimus. Forma juramenti talis est: Iurabunt se pacem & treugam Dei juxta præscriptum tenorem observaturos, & violatores pacis & treuguæ Dei persecuturos, & quod de rapina nihil scienter emant. Quod si quis huic decreto contraire tentaverit in non jurando, vel in non persequendo, seu in conductitias gentes vel raptores tenendo, aut favendo, vel rapinam emendo, princeps illius terræ, & tota ejus terra, nisi debitam vindictam exequatur, omni interdicto & excommunicationi subiiciatur, omni privilegio personæ, & ecclesiæ cessante. Excommunicati non salutentur, non tondeantur capita eis, non ablvantur, in mappa non comedant, neque ad aliam communionem Christianam recipiantur, preter baptisma parvulorum, & pœnitentias in fine. Princeps autem & cuncti fideles nostris obedientes mandatis, qui bonum pacis ope & consilio suo foverint, & præsertim contra conductitias & pestilentes gentes, si in vera pœnitentia in hoc Dei servitio decesserint, auctoritate Dei, & domini papæ, & ecclesiæ universalis, omnium peccatorum suorum indulgentiam & fructum mercedis æternæ se non dubitent habituros. Ceteris vero, qui contra eos arma susceperint, & ad episcoporum, sive aliorum prælatorum, consilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta pœnitentia relaxamus, aut, si longiorem ibi moram habuerint, episcoporum discretioni, quibus hujus rei cura fuerit inuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium major eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni episcoporum in hujusmodi parere contempserint, a perceptione corporis & sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Episcopi vero, sive presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officii sui suspensione mulctentur, donec apostolicæ sedis misericordiam obtinuerint.

Alienum quoque non erit Alexandri III. decretalem epistolam nondum editam superioribus adjungere: quæ pacem in omni tempore, nulla dierum neque personarum adhibita distinctione constitutam in Ruthenensi diœcesi, ab episcopo & comite, ex sententia totius cleri & procerū illius provinciæ confirmat: laudato etiam illorum consilio, de pecuniis in eam rem conferendis, tam a clericis & monachis, quam a laïcis, pro modo facultatum. Quæ pensitatio, *commune* dicta, etiamnum hodie fisco regio contribuitur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Ruthenensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOTIES ea quæ ad pacem pertinent postulantur a sede apostolica confirmari, tanto super his benigniorem assensum nos convenit adhibere, quanto ex bono pacis plura commoda & gratiora singulis proveniunt incrementa. Ex quodam siquidem rescripto a tua nobis fraternitate transmisso, ad audientiam nostram pervenit, quod tu habito Concilio abbatum, præpositorum, & archidiaconorum tuorum, & baronum terræ, cum nobili viro Hugone fratre tuo comite Ruthenæ, hujusmodi pacem & concordiam statuisti: Quod omnes res mobiles & immobiles, omnes homines tam clerici quam laici, in omni tempore sint sub ea pace securi. Nec ulli liceat præter armatos milites, & clientes, qualibet arma ferre, nisi milites enses solummodo, & clientes singulos baculos ferant, qui pacis, sicut ceteri, debent securitate gaudere. Et præter eos, qui hanc pacem, sicut statuta est, noluerint firmare, & inviolabiliter observare, sicut de his qui publice perjurant, vel fidem mentiuntur pro manifesto debito, seu pro cognita fidejussione, de rebus eorum pignorandis licentia non denegetur; vobis tamen exceptis. Ad ejusmodi vero pacis & securitatis sustentationem & defensionem, statutum est ut abbates, archidiaconi, archipresbyteri, monachi, canonici, priores, omnes

omnes clerici, qui proprias ecclesias regunt, milites quoque ; & mercatores, atque burgenses, qui facultatibus abundaverint ; & omnes etiam homines tam clerici quam laici, qui habuerint par boum, seu aliorum animalium, cum quibus arare possint, sive amplius habuerint, vel qui habuerint soummarium, equum scilicet vel equam, mulum vel mulam, quæ ad portanda onera locent, duodecim denarios Ruthenenses, sive alios tantumdem valentes donent. Cum vero habuerint ovile ovium, dent pro eo sex denarios ejusdem monetæ, vel alios æquivalentes. Totidem autem dabunt qui habent vnum bovem tantum, vel aliud animal cum quo valeant arare, sive asinum quem possint locare. Clientes vero, & artifices, scilicet fabri, sartores, pellicarii, & omnes operarii, aut sex, vel octo, seu duodecim denarios secundum suorum capellanorum arbitrium dabunt. Verum si pater cum filiis, seu fratres, sive consanguinei fuerint, qui nondum sunt invicem separati, nec sunt res eorum divisæ, unus pro omnibus dabit, alioqui solvat unusquisque pro se. Commune autem istud per singulas parochias debet reddi, cum scripto unius parochianorum, quem capellanus, cum consilio sui archipresbyteri & voluntate suorum parochianorum, elegerit. Et in die statuta ab ipso parochiano, & cum eodem scripto, ad Ruthenensem ecclesiam deferatur. Quisquis autem res suas amiserit, postquam commune sicut prædictum est soluerit, in integrum restituatur: si tamen certam personam quæ res sibi ablatas habeat, vel locum ubi sunt, poterit demonstrare; sin autem, minime. Si vero inimicos, villas, vel oppida deprædari vel diruere forte contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi : sed damna rerum immobilium non restituentur, nisi quantum a malefactoribus poterit recuperari. Clerici vero qui proprias ecclesias non habent, nisi par boum habuerint, non cogantur dare, si nolint : sed non dato communi, si forte res suas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum est in prædicta pace, ut capellani ecclesiarum, & omnes laici, a quatuordecim annis & supra, pacem & commune firmare debeant, & observare. Qui vero in hoc obedire contempserint, debent ab ecclesiæ liminibus coerceri, & ab omni pace fieri alieni. Ecclesiæ quoque parochiarum, in quibus violatores pacis habitaverint, a divinis vacent officiis, donec ipsi ad emendationem venire cogantur. Quam siquidem pacis institutionem, quemadmodum a vobis facta est, & rescripto authentico roborata, firmam & ratam habemus, & eam autoritate apostolica confirmamus, & præsentium scripto communimus : statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contrariare. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli, se noverit incursurum.

Datum Verulis, secundo Idus Maii, pontificatus nostri anno secundo.

AD CANONEM II.

Canonis II. sententiam his verbis Ordericus Vitalis expressit, post relatam Vrbani orationem, qua fideles ad ultramarinam expeditionem excitabat : *Providus vero papa omnes, qui congrue arma ferre poterant, ad bellum contra inimicos Dei excivit, & pœnitentes cunctos ex illa hora, qua crucem Domini sumerent, ex autoritate Dei, ab omnibus peccatis suis absoluit, & ab omni grauedine, qua fit in ieiuniis, aliisque macerationibus carnis, pie relaxauit. Considerauit enim perspicaciter vir prudens, & benignus archiater, quod hi, qui peregre proficiscerentur, in via multis diutinisque discriminibus sepissime vexarentur, & multimodis casibus latis seu tristibus quotidie angerentur, pro quibus beniuoli vernulæ Christi a cunctis culparum sordibus expiarentur.*

Præter eam indulgentiam, quæ in pœnitentiæ canonicæ commutatione versabatur, quæque in exemplum deinde tracta est ad profectiones Compostellanas, ad bella cum Saracenis in Hispaniis agenda, dein cum Albigensibus, postea cum Prussis & Lithuanis : concessa est quoque a Concilio Crucesignatis tuitio bonorum, quæ omittitur in excerptis canonum. Illius vero meminit Domnizo in vita Mathildis, qua de re nos quoque diximus libro quarto dissertationum cap. 15. his verbis : Vrbanus II. in Concilio Claromontano, cum pacem & treugam statuisset canone I. eam canone sequenti ad eos qui Hierosolymitanum iter aggrederentur extendit : *Item placuit omnia bona eorum, qui Hierosolymas pergunt, semper & vbique esse salua, in pace & treuga, quousque redierint.* Quare prætextu huius tuitionis ecclesiasticæ, si qua de rebus ad Crucesignatos pertinentibus moueretur quæstio, episcoporum erat cognitio, qui censuris inuasores obstringebant, vt testatur Iuo; quamuis obseruet, *nouam esse institutionem, de tuitione ecclesiastica impendenda, rebus militum Hierosolymam proficiscentium.* Hanc tuitionem confirmauit, adiecta quoque peccatorum remissione, Lateranense Concilium sub Callisto II. anno 1122. cap. 11. *Eis qui Hierosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos, & familias, atque omnia bona eorum, in beati Petri & Romanæ ecclesiæ protectione, sicut a Domino nostro Papa Vrbano statutum fuit, suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere vel auferre, quamdiu in via illa morantur, præsumpserint, excommunicationis vltione plectantur.* Idem postea constitutum fuit a Gregorio pontifice apud Neubrigensem: *Scilicet ut bona eorum qui crucem acceperant, cum suis famulis, sub sancta Romana ecclesia, nec non archiepiscoporum, & episcoporum, atque aliorum prælatorum ecclesiæ protectione consistant.* Quas constitutiones is effectus secutus est, vt plurimi se huius profectionis grauissimo labori accingerent, quo se a creditorum vexatione liberarent, teste Vvilielmo Tyrio. Huius tuitionis & præsidii ecclesiastici auxilium implorauit Henricus III. Anglorum rex, cum a Gastonis VIII. domini Benearnensis copiis in Vasconia premeretur. Cum enim validissimam classem pararet, ex Anglia Burdigalam appulsurus, cruce assumpta transmarinum bellum in subsidium terræ sanctæ simulans, litteras ab Innocentio IV. impetrauit anno 1253. quo in tuitionem ecclesiæ Romanæ susciperetur, & eius hostes excommunicatione & interdicto percellerentur a delegatis iudicibus.

Concilio Clarom. cap. 2.

Iuo epistola 173.

Concilium Later. sub Callisto.

Guil. Neubrig. lib. 3. hist. Angl. cap. 20.

Tyr. lib. 1. cap. 16.

AD CANONEM VII.

Post Caroli Martelli ducis Francorum tempora, qui primus bona ecclesiastica militibus suis vtenda permisit, Pippinus, Carolus, Ludouicus, & reliqui Gallorum reges, licet pietate insignes, edictis suis, & episcoporum conniuentia, precariam possessionem laicis hominibus confirmarunt. Tunc non solum fundi & villæ, sed etiam ecclesiæ ipsæ, in beneficium illis concessæ sunt. Ecclesiarum nomine oblationes, decimæ, aliique reditus, data & concessa intelligebantur, vt patet ex veteribus actis. Tunc ecclesiæ eo iure possessæ, sunt quo cætera beneficia siue feuda : adeo vt tandem in heredes quoque transierint, & expositæ sint hominum commercio. Ne tamen sacramentorum celebratio a laicis ecclesiarum possessoribus pendere videretur, inducta est noua quædam verborum distinctio, ita vt in vna eademque domo pars vna *ecclesia* diceretur, quoad laicorum iura; & *altare*, quoad iuris spiritualis administrationem. Hanc observationem debemus Abboni Floriacensi, qui cæsus est anno 1003. in apologetico quod scripsit ad reges Hugonem & Robertum. Eius hæc sunt verba relata ab Aimoino cap. 8. de vita sancti Abbonis Flor. martyris : *Certe, carissimi principes, nec catholice viuimus, nec catholice loquimur, quando illam ecclesiam dico esse meam, ille alteram dicit esse suam. Ac veluti quædam iumenta, comparati iumentis insipientibus, vtrasque aliquando venales proponimus, propositasque ab aliis emere non formidamus. Est etiam alius error grauissimus, quo fertur altare esse episcopi, & ecclesiam alterius cuiuslibet domini: cum ex domo consecrata & altari vnum quoddam fiat, quod dicitur ecclesia; sicut vnus homo constat ex corpore & anima. Videte, æquissimi principes, quo nos ducit cupiditas, dum refrigescit caritas.*

Quamplurimarum eiuscemodi possessionem ecclesiarum a laicis abstulerunt repetitæ excommunicationum minæ, in syno-

ſynodis habitis vndecimo ſæculo, & præcipue ſub Victore II. Gregorio VII. & Vrbano II. Frequentes occurrunt eo tempore factæ a principibus & nobilibus viris piæ donationes, vel etiam venditiones vili precio, quibus eccleſiæ huius vel illius loci, epiſcopis, capitulis, & monaſteriis de nouo conditis conferuntur, vt fidem faciunt vniuerſa eccleſiaſtica tabularia. Plerique vero laicorum, his excommunicationibus contumaces, ab antiquiſſima eccleſiarum poſſeſſione diſcedere nolebant. Vnde inductum eſt ab Innocentio II. & aliis Romanis pontificibus, benigna quadam diſpenſatione, vt ſolam reſtitutionem oblationum vrſerint. Hinc laicis perſuaſum fuit, ſibi liberum eſſe, vt decimarum prouentus penes ſe retinerent. Quod confirmatum eſt aliquo pacto ab Alexandro III. in Lateranenſi Concilio, vetita in poſterum alienatione decimarum: vnde in præteritum permiſiſſe cenſetur. Cæterum collatæ in monaſteria donationes eccleſiarum, minus gratæ erant epiſcopis, qui bona ſua in alios transferri iniquum eſſe ducebant. Itaque variis ſynodis & Romanorum pontificum decretis prohibitum eſt, *ne vllus laicus decimas ſuas, aut eccleſiam, aut quidquid eccleſiaſtici iuris eſt, ſine conſenſu epiſcopi, vel Romani conceſſione pontificis, monaſteriis aut canonicis offerre præſumat*, vt verbis vtar ſynodi Melfitanæ ſub Vrbano II. anno 1090. quæ antiqua interdicta renovavit.

Ex neceſſitate conſenſus, lucri occaſionem ſumpſerunt epiſcopi quidam, certa pecuniæ ſumma ſibi depenſa, velut reſarciendi damni colore, monaſteriis permittentes, vt vicarii quidam, altarium miniſteria peragerent, monachi vero reditus eccleſiarum perciperent, alimentis vicario præbitis: ea tamen lege adiecta, vt quandocumque vicarius decederet, alter à monachis ſufficeretur, eadem ſolutione pecuniæ erga epiſcopum defunctis. Vicarii illi, *perſonæ* dicebatur trito tunc vocabulo; & ſolutiones illæ pecuniariæ, *altarium redemptiones*. Quæ vox petita ex beneficiorum, ſeu feudorum vſu, in quibus inualuerat, vt domino certa pecunia penderetur pro noua inueſtitura, quæ heredi vltimi poſſeſſoris concedenda erat. Quod emolumentum *redemptionis* nomine Galli ſignificabant, & hodie ſignificant. Conceſſio autem altarium dupliciter fiebat ab epiſcopis, aut retenta penes ſe altaris diſpoſitione; ita vt mortuo vicario liberum omnino eſſet epiſcopo, indulgere monaſteriis ſubſtitutionem vicarii, vel eam improbare: aut ita vt perpetua eſſet penes monaſteria vicarios ſubſtituendi facultas, ſoluto redemptionis precio, cedente quandocumque, vel decedente vicario.

Conceſſionum vtriuſque generis meminit hic Canon VII. Claromontanus: *Vt altaria congregationibus canonicorum, vel monachorum, per perſonas data, mortuis perſonis libera redeant in manus epiſcoporum, niſi fuerint illis per eorum ſcripta vel priuilegia confirmata.* Itaque primo caſu, obeunte vicario, altaria poteſtati liberæ epiſcopi reddi debent: ſecundo autem caſu, a monaſteriis perpetuo retinentur per vicarios, ſeu mavis *per perſonatum*. Huius vltimæ ſpeciei exemplum peti poteſt ex literis Radbodi Nouiomenſis epiſcopi, datis anno 1088. a quo Vvalterius Tornacenſis impetrat, vt *altare* de Vverni, quod ipſe *ſub perſonatu tenebat*, eccleſiæ fratribus perpetuo ſub perſonatu tenendum Radbodus concederet, ea conditione adiecta, *vt in feſto ſanctorum Simonis & Iudæ tunc proximo, eiuſdem altaris perſona epiſcopo ſeu eius vicario decem ſolidos ſoluat. Perſona vero mortua, ſeu quacumque occaſione a perſonatu illo decedente, alia ſubrogetur perſona, quæ in ſua reſtitutione decem ſimiliter ſolidos ſoluat.* Ex his literis initium diſcimus prauæ illius conſuetudinis, quæ monachorum & canonicorum exemplo inducta eſt: ſcilicet, vt clerici quoque abſtinentes a ſacerdotio, per ſubſtitutas perſonas ſeu vicarios eccleſiis deſeruirent, & ad ſe traherent emolumenta, vt docet exemplum Tornacenſis epiſcopi. Suggillat hanc ſæculi ſui corruptelam, quæ multitudini beneficiorum fauebat, Ioannes Sariſberienſis Policratici libro 7. cap 17. *Vtique & inſignis prudentia, ſi quis tot quocumque modo conquirit altaria, vt quaſi ritu Memphitico, quotidianas hoſtias nouis poſſit altaribus immolare. Nolunt tamen ſacerdotio onerari, aut ſeruire altario, qui de altario viuunt, ne, vt populus arguit dicam luxuriantur: ſed perſonatus quoſdam introduxerunt, quorum iure ad alium onera, ad alium referuntur emolumenta.*

Quod autem attinet ad mentem concilii Claromontenſis, non ſatis liquido expreſſa eſt compendio illo canonis VII. duo enim præſtitit, quæ ibi omittuntur. Vetuit altarium, ſiue eccleſiarum redemptiones; ipſaque altaria monaſteriis confirmauit, ſi ea per 30. vel 40. annos poſſediſſent. Primi capitis teſtem laudo Goffridum Vindocinenſem libro 3. epiſt 12. *Redemptionem eccleſiarum, quæ vulgari hoc vocabulo altaria nuncupantur, beatus vir* (Vrbanus in Aruern. concilio, vt ſuperius loquitur) *ſimoniacam prauitatem vocauit, & apoſtolica auctoritate damnauit.* Diſplicuerat hoc vitium Gregorio VII. qui Dienſi epiſcopo

A legato ſuo interdicendum præceperat *illud commune malum pene totius terræ, videlicet quod altaria venduntur*, libro 4. epiſtola 7. Sed definitioni concilii fraus deinde facta eſt ab epiſcopis, qui annuo cenſu, licet leui, eccleſias onerabant. ſicque eueniebat, vt per ſingulos annos particulari ſolutione exigerent, quod per interualla ex vicariorum ſeu perſonarum ſubſtitutione percipiebant. Acerbe exagitat hanc fraudem Goffridus in ſuperius laudata epiſtola ad epiſcopum Andegauenſem data: *Nam ſi in pluribus annis non niſi ſemel per vicarios pecunia pro altaribus dabatur epiſcopis, & pecuniam ipſam apoſtolica auctoritate probatum ſit ſimoniam eſſe: ſingulis annis epiſcopis pro vicariis altarium pecuniam dare, quid eſt aliud, quam pro plurimorum annorum ſimonia, per annos ſingulos, ſub nomine annui cenſus, annuam ſimoniam exercere? Non eſt hoc doctrina Chriſtianæ fidei, ſed exactio peſſima, quæ ſimoniam multiplicat, & ſanctæ eccleſiæ violat caſtitatem. Pecunia itaque pro eccleſiis ſub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium dicitur,* B *ab apoſtolica ſede damnata, ſiue per vicarios rarius, ſiue pro vicariis frequentius, ſub qualicumque nomine vel occaſione extorqueatur, ſimoniaca prauitas eſſe nulla ratione dubitatur: illa tamen grauior, quæ ſæpius agitur.* Mox: *Et ne vlterius de decreto vicariorum dubitetis, illud vobis tranſcriptum mittimus.* Hunc Goffridi locum illuſtrat in notis ſuis vir eruditione clariſſimus Sirmondus, prolato Paſchalis II. reſcripto, vbi & decreti ſynodici fit mentio, & alterius quoque fraudis ab epiſcopis excogitatæ, qui mutato nomine, non pro altarium, ſed pro perſonarum redemptione, a ſe pecuniam exigi dicebant: id eſt non ratione altarium *per vicarios*, ſed *pro vicariis*, vt loquitur Goffridus. Hæ ſunt pontificis literæ:

Paſchalis epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei venerabilibus epiſcopis Iuoni Carnotenſi, & Ranulfo Santonenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. C

IVXTA ſanctorum canonum ſanctiones non ignotum vobis eſſe credimus, quid vltionis maneat eccleſiaſtici ordinis viros, apoſtolicæ ſedis decreta ſpernentes. Ipſi enim Aruernenſi Concilio adfuiſtis, in quo præſidente prædeceſſore noſtro bonæ memoriæ Papa Vrbano, conſentientibus Galliarum epiſcopis, decretum eſt vt altaria, quæ ab annis triginta & ſub vicariorum redemptione monaſteria poſſediſſe noſcuntur, quiete deinceps, & ſine moleſtia qualibet, monaſteriis ipſis firma permaneant. Vos autem huic ſimplicitati incongruas du- D plicitates innectitis, & perſonarum redemptionem mutatis nominibus extorquere conamini. Verum oportet nos huiuſmodi verſutiis ſinceritate veritatis apoſtolicæ obuiare. Præcipimus ergo, vt decretum illud omnino teneatur integre, nec ſuper illud quidquam vlterius pro eiſdem altaribus exigatis. Sane quod vobis dicimus, cæteris quoque Galliarum epiſcopis, erga ſuarum diœceſium monaſteria, præcipimus obſeruandum.

Datum Romæ ſecundo Idus Martii.

Ex hoc Paſchalis reſcripto, non ſolum illud de altarium redemptione, ſed aliud quoque decreti Claromontani caput addiſcimus, nempe vt altaria a monaſteriis per 30. annos poſſeſſa penes illos maneant. Idem docet Vrbanus II. in epiſtola ad Laudunenſem epiſcopum relata a Iureto in notis ad epiſtolam 12. Iuonis: *Altaria quæ per 40. ſeu 30.* E *annos monaſteria poſſederunt, ſicut in Synodo conſtitutum eſt, immota eis permanere volumus.* Hinc factum vt Baldericus Nouiomenſis epiſcopus priuilegio ſuo, dato anno 1103. *in perpetuum* confirmauerit eccleſiæ Iotrenſi: *Altaria quæ ſub perſonatu pluſquam tricennali poſſeſſione tenuerat.* Annal. Nouiom. cap. 91. Diuerſum eſt a ſuperiori decretum huius ſynodi, quod extat apud Gratianum, 16. quæſt. 7. cap. 2. quo rerum eccleſiaſticarum poſſeſſio a clericis vel monachis acquiſitarum, licet epiſcopis inconſultis, non adiecta tricennalis temporis conditione confirmatur; vetita tamen in poſterum ſine conſenſu epiſcoporum harum rerum acquiſitione. Huic prohibitioni adiecta eſt deinde pœna a concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 9. his verbis: *Eccleſias ſane & decimas de manu laicorum, ſine conſenſu epiſcoporum, tam illos,* (id eſt fratres Templi) *quam quoſcumque alios religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam quas contra tenorem iſtum moderno tempore receperunt.* Sed per privilegia a Romanis Pontificibus indulta

dulta capitulis & monasteriis, libertas illis reddita est acquirendi decimas a laicis, prius consulto episcopo, licet renuente: cuius generis privilegiorum plurima extant rescripta in tabulariis ecclesiasticis. Quarum concessionum jus apostolicæ sedi reservaverat Vrbanus II. cap. 5. Concili Melfitani.

Ceterum ex decreto synodi Claromontanæ illud consecuti sunt canonici & monachi, vt altarium, siue ecclesiarum, quasi proprietas, adempta personarum substitutione, illis addicta sit, absque ullius pensitationis onere. Attamen non inde sequitur, iis permissam fuisse presbyterorum in ecclesiis institutionem absque consensu episcopi: non enim ab eo officio liberati sunt, quod antiquis decretis conciliorum illis impositum erat. Id egregie docet Balderici Nouiomensis episcopi prædictum priuilegium, quo altaria a personatu libera Iotrensi ecclesiæ confirmat ea lege, *vt synodalia iura, sicut antea, episcopo, vel eius ministris soluant: & presbyteri, qui iunioratum ab ecclesię Iotrensis abbatissa susceperint, quoties alter alteri successerit, vel aliquo casu eos mutari oportuerit, ab episcopo, siue archidiacono, curam suscipiant.* Iunioratus idem est ac ministerium, vnde iuniores ecclesiæ apud Gregorium Turonensem, voce deducta a militia. Itaque ad ministerium designatur presbyter a capitulo, sed regimen & autoritatem ab episcopo accipit. Quod iure decretalium his verbis rite explicatur: præsentationem ad corpora illa pertinere, & ad episcopos institutionem. His synodi Claromontanæ decretis tribui debet distinctio illa, quæ frequenter occurrit in tritura fori, in curatos & parochos *primitiuos*, quos vocant, & ordinarios, seu vicarios perpetuos. Vnita namque altarium quasi proprietate capitulis canonicorum, vel monachorum, ipsi sibi parochorum nomen & dignitatem vindicant. Vicariis autem, quos offerunt, episcopi curam animarum mandant. Eos vicarios *perpetuos* esse, qui *congruentem habeant de ecclesia prouentibus portionem*, decreuit Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 32. relatum cap. 30. *de prabendis.* Proprios enim sacerdotes, & non conductitios, atque temporales, ecclesiis præfici debere statuerunt Gregorius VII. Innocentius II. in Synodo Romana, & Alexander III. in concilio Turonensi.

AD CANONEM XXVIII.

Verba canonis, prima fonte obscura videntur: *Ne quis de altari communicet, nisi corpus separatim, & sanguinem similiter sumat; nisi per necessitatem, & per cautelam.* Nota quæ adiecta est a Binio in margine, petita est ex annalibus illustrissimi cardinalis Baronii, qui putavit hoc decreto damnari hæresim Berengarianam in eo capite, quo docebat satis esse per unam speciem eucharistiæ impleri figuram. Cui explicationi assentiri non possum, tum quia Berengario affingit quæ nunquam ille professus est, neque sane ex hæreseos suæ principiis profiteri poterat: tum quia, hac explicatione admissa, usus ecclesiæ catholicæ in una specie porrigenda laicis, non obscure hoc telo peti posset. Vera itaque & germana huius loci interpretatio haurienda est ex scriptoribus huius sæculi undecimi, qui ea non dissimularunt quæ in eucharistiæ administratione vitiose fiebant a quibusdam disciplinæ ecclesiasticæ parum callentibus. Fidelibus enim eucharistiam sanguine Domini intinctam porrigere non dubitabant, ut testis est autor Micrologi, qui ante Gregorii VII. tempora scripsit, cap. 26. *Non est authenticum*, inquit, *quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt. Nam ordo Romanus contradicit.* Quæ forma non tantum adversa erat ordini Romano, sed etiam institutioni Christi, qui corpus seorsim a sanguine commendaverat, ut recte annotavit concilium Bracarense III. anno 678. quod similem corruptelam damnavit cap. 1. vnde sumptum est quod Iulii epistolæ ad Ægyptios in collectione Isidori adscribitur: *Illud vero quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex evangelio testimonium recipit, vbi apostolis corpus suum & sanguinem commendavit. seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis non prabuisse legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non qua sacramenti huius institutionem signaret.* Vsus autem ille utramque speciem commiscendi, hoc tempore servabatur apud Græcos: quem hodie quoque in suis ecclesiis frequentant, porrecta populis in cochleari eucharistia, liquore sacro poculi intincta. In quo ab illis graviter peccari contra Domini institutionem, Nicetæ Pectorato abbati, disputatione cum eo Constantinopoli habita, obiecit Humbertus Silvæ candidæ cardinalis episcopus, legatus Romanæ sedis ad Constantinum Monomachum imperatorem missus anno 1054. Post tempora Damasceni obtinuerat in Oriente huius commixtionis abusus. Etenim ille porrecti populo calicis aperte meminit lib. 4. de fide orthodoxa cap. 14. vbi morem communicantium describit, qui residuum in labris humorem manibus suis attingentes, illo frontem, oculos, & reliqua sensuum organa sanctificabant. Gliscebat in Occidente, commixtio-

A nis usus: adeo ut Ivo in tractatu de divinis officiis eum tolerandum putaret in populi communione. *Non autem*, inquit de sacerdote loquens, *iuxta Concilii Toletani definitionem, intincto pane, sed seorsum corpore, & seorsum sanguine communicet: excepto populo, quem intincto pane, non autoritate, sed summa necessitate timoris sanguinis Christi effusionis, permittitur communicare.* Illam tamen communicandi formam, præiudicio ordinis Romani, Micrologi, Humberti, aliorumque tractatorum damnatam, synodus Claromontana sua quoque autoritate proscribendam duxit his verbis: *Ne quis communicet de altari, nisi corpus separatim, & sanguinem similiter sumat.* Separatim, id est seorsim, ut loquitur concilium Bracarense, sive singulatim, quemadmodum Ordericus sensum huius canonis expressit.

Nunc agendum de exceptione huic regulæ adhibita, sequentibus decreti verbis: *Nisi per necessitatem & cautelam.* Intincti sacrati panis consuetudinem iam sublatam retinet, in excepto *necessitatis* casu; nempe si communio præbenda esset ægris, vel pueris. Tunc enim, ad adjuvandum esum, panis intinctio permittebatur, ut anno 1118. scripsit Paschalis II. Vrbani successor ad Pontium abbatem Cluniacensem epistola 32. *Novimus enim per se*
B *panem, per se vinum ab ipso Domino traditum. Quem morem sic semper in sancta ecclesia conservandum docemus atque præcipimus: præter in parvulis, ac omnino infirmis qui panem absorbere non possunt.* Cautelæ quoque ratio habita est: qua voce receptum a quibusdam morem, in distribuenda populis eucharistia synodus confirmat. Veriti enim illi, ne sanguinis effusio accideret: in frequenti communicantium cœtu, solo panis consecrati symbolo laicos impertiebant, non præbito poculo: qua ratione corpus seorsim a calice sumebatur. Id egregie docet Rodulfus abbas sancti Trudonis, qui ea ætate vixit, iis versibus quos laudat Gropperus cap. 44. de communione alterius speciei:

Hic & ibi cautela fiat, ne presbyter agris,
Aut sanis tribuat laicis, de sanguine Christi:
Nam fundi posset leviter; simplexque putaret,
Quod non sub specie sit totus Iesus utraque.

C Ceterum eucharistiæ administratio sub solo panis symbolo, laicis hoc sæculo porrecto, magnum incrementum habuit post constitutum a Christianis regnum Hierosolymitanum; ad exemplum antiquissimæ ecclesiæ illius civitatis: in qua, nulla specierum mixtione facta, solo pane sibi exhibito, adventantis ex orbe universo populi pietas rem sacramenti percipiebat. Quod profitetur antiquus ille patriarcha Hierosolymitanus, cuius verba sexcentis abhinc annis retulit Humbertus ad suggillandos Græcorum ritus: *Cochlear autem cum quo communicent*, inquit de Hierosolymitanis loquens, *sicut in ecclesia Græcorum, minime habent; quia non ita commiscent sanctam communionem in calice, sed sola communione communicant populum. Itaque in magnis & in parvis ecclesiis hunc morem sibi traditum a sanctis apostolis habent omnes Christiani ipsius provinciæ. Græci autem cohabitantes alii sic, alii qualiter a suis acceperunt. Ad hac, si quid ex sancta & ve-*
D *nerabili eucharistia in Hierosolymitanis ecclesiis superfuerit: nec incendunt, nec in foveam mittunt, sed in pixidem mundam recondunt, & sequenti die communicant ex eis populum: quia quotidie communicant ibi, eo quod conveniunt illuc ex diversis provinciis Christiani, qui propter fidem & maximum amorem Filii Dei communicari ibidem desiderant; quia & locus ipse venerabilior & sanctior est omnibus locis in omni terra, & ibi est sepulcrum sanctum & honorabile Domini nostri Iesu Christi, & sanctus Calvaria locus.* Consuetudo illa unius symboli non statim invasit omnes ecclesias Occidentis, quamvis in quamplurimis servaretur, ob reverentiam sanguini Domini debitam, cuius effusioni anxie cavebant. Sed postquam egregius ille theologiæ magister Thomas Aquinas ea de re consultus, earum ecclesiarum pietatem & prudentiam in eo usu laudavit: certatim reliquæ omnes illum sine ulla difficultate amplexæ sunt. Hæc sunt ejus verba 3. p. q. 80. art. 12. *Provide in quibusdam ecclesiis observatur, ut populo*
E *sumendus sanguis non detur.* Quare in concilii Constantiensis sessione 13. quæ habita est 15. Iunii 1415. assertum est, consuetudinem unius speciei *diutissime* observatam fuisse: cuius observatio, ut legitime præscripta, omnibus indicta est, donec universali ecclesię aliud statuendum videatur. Sacri calicis restaurationem concilium Tridentinum summi pontificis prudentię commisit, si provinciæ alicujus a communione ecclesię per hęresim abscissæ unitas hac ratione procurari posset.

Hic locus me admonet, ut post assertum eucharistiæ laicis præbendæ ritum, ex genuina canonis istius interpretatione: confirmationis quoque ab episcopis administrandæ morem antiquum ex canonis Arausicani explicatione vindicem. Famosi eruditorum virorum disceptationibus canonis sententia id exigit, ut alieno etiam loco illustrari debeat. Eas contentiones excitavit ex fide veterum

codicum canoni adjecta negatio a viro clarissimo & eruditissimo Iacobo Sirmondo in editione conciliorum Galliæ, qui eius lectionem ita constituit : *Nullum ministrorum, qui baptizandi recepit officium, sine chrismate usquam debere progredi, quia inter nos placuit semel chrismari. De eo autem qui in baptismate, quacumque necessitate faciente, non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdos commonebitur. Nam inter quoslibet, chrismatis ipsius nonnisi una benedictio est : non ut praiudicans quidquam, sed ut non necessaria habeatur repetita chrismatio.* Mentem vero canonis hanc esse ait, ut unicam, eamque in fronte chrismatis unctionem fieri præcipiat : ideoque ministrum baptismi chrisma in promptu habere, ut baptizatum mox liniat. Si quo vero casu chrismatus in baptismate quisquam non fuerit, commonendum episcopum in confirmatione; nempe ut baptizatus, cui chrisma administratum non est in baptismo, tunc ab episcopo chrismetur. Chrismatis unam esse benedictionem, vel in baptismo, vel in confirmatione. Necessariam autem non esse repetitam chrismationem, semel scilicet a presbytero in baptismo, & iterum ab episcopo in confirmatione: quæ sola manuum impositione conferetur. Hanc interpretationem, adiectamque canoni negationem maledicentissimis verbis traducit Petrus Aurelius, qui vulgatam lectionem tuetur, in qua repetita chrismatio necessaria esse statuitur. Sine flagitio dici non posse contendit, Gallicanos episcopos hoc canone chrismationem ab impositione manuum in confirmationis sacramento sejunxisse, contra morem receptum ab apostolorum ætate, in Occidentis & Orientis ecclesia : vimque & benedictionem chrismationi, quæ adhibetur a presbyteris in baptismo, eamdem tribuisse, cum ea quæ in confirmatione administratur ab episcopo. Alienum ait ab omni usu antiquitatis, ut presbyteris liceat chrisma fronti baptizatorum illinere, quod episcopis reservatum est, ut presbyteris concessa est unctio in vertice. Has ergo ut novitates amoliatur, lectionem Binii retinet, quæ repetendam chrismationem demonstrat, suamque ipse interpretationem adhibet in hunc sensum. Nullus presbyterorum, aut diaconorum, qui ad ægros vel laborantes accedunt baptismi gratia, absque chrismate progrediatur : quia id constitutum est ut baptisma ab iis non administretur sine chrismatis unctione : quam *semel* tantum conferant ; nulla alia scilicet extra baptismum chrismatione illis permissa, quæ tunc ab episcopis administrari debet. Si quis autem in baptismo chrismatus non fuerit, episcopus ea de re tempore confirmationis admonendus est : nempe ut baptizatum arceat a confirmatione, & ad presbyterum remittat prius chrismandum in vertice. Ipse enim episcopus ejusmodi chrismationem præbere non potest, quia chrismatis ipsius non nisi una benedictio est, ut loquitur canon, id est chrismatis *episcopi*, seu chrismatis episcopalis, quod ab episcopo in confirmatione administratur. Esset autem duplex benedictio illius chrismatis, si prius vicem ejus quæ a ministris petenda erat, deinde suam expleret. Cæterum a ministris expetenda est prima chrismatio omissa, quia necessaria est repetita chrismatio, nempe prima illa baptismalis, & secunda quæ ab episcopo adhibetur in confirmatione. Quod eo non pertinet, ut chrismatis baptismalis omissionem sola necessitate contractam cuiquam obesse, aut chrismationis episcopalis vim minuere velit synodus : sed ut fine ullo eiusmodi præjudicio repetita chrismatio, seu chrismatio duplex, necessaria habeatur. Absurdam sane, inextricabilem, & sententiæ synodi contrariam explicationem nobis obtrudit Aurelius : quia vitium lectionis a Sirmondo emendatum abjicere noluit. Cæterum ut de castigatione canonis a viro doctissimo asserta dubitandum non esse : ita de mente synodi ab eo proposita amplius deliberandum censeo. Etenim vix suspicari, possum Gallicanos episcopos ab eo ritu consignationis administrandæ discessisse, quem ab ultimis temporibus, Occidentis & Orientis episcopi custodiebant, manus imponendo baptizatis, deinde ungendo delibuta fronte, cum solenni formula.

Itaque sic arbitrabar sententiam huius canonis constitui posse, ut vetustati sua ratio constaret. Primo canonis membro præcipitur diserte ministris baptismi, ut chrisma in eo sacramento adhibeant, & aqua tinctos ungant : altero, de omissa in baptismo chrismatione agitur : ad quem solum casum trahenda sunt posteriora verba canonis. Iis autem constituitur, necessum non esse, ut in ea specie duplici chrismatione utatur episcopus in confirmatione : priore, eaque solitaria, qua negligentiam presbyteri suppleat, & prætermissam in baptismo ceremoniam unctionis restauret : posteriore vero, quæ in confirmationis sacramento cum manuum impositione conjungi solet : hancque solam sufficere. Prioris constitutionis hæc est ratio. Presbyteris baptisma conferentibus infantes ungere licebat olim, sed non in fronte, ut docet egregie Innocentius I. in epistola ad Decentium : *Nam presbyteris, seu extra episcopum, sive præsente episcopo, cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum.* Unctio itaque licita erat presbyteris ex decreto Innocentii, sed non erat præcepta. Quare opus fuit in Galliis hoc canone Arausicano, ut ministri una cum baptismo chrisma adhibere in vertice ex officio tenerentur : *Placuit inter nos semel chrismari*, inquiunt patres, id est, necessarium esse duximus ut chrismatis delibutio non pendeat in posterum ex arbitrio presbyterorum; sed simul & semel cum baptismo administretur. Tantumdem est si legas *semel*, vel *simul* : par enim est hoc loco utriusque verbi significatio, ut recte monuit Sirmondus, quidquid argutetur Aurelius. Attamen, quoniam in illis novi decreti exordiis accidere poterat, ut casu aliquo omitteretur in baptismo chrismatis unctio: ea de re commonendum episcopum docent, quando ad consignandos infantes accedit. Quid ita? an ut baptizatum remittat ad ministros baptismi, qui unctionem verticis omissam præstent, & sic episcopo consignandum tradant? Ludicrum sane spectaculum, ut graviter animadvertit Sirmondus : cujus ne minima quidem suspicio in verbis canonis. Cur autem monendus sit episcopus de hoc casu, subiicitur in canone : eo tamen ordine, ut decisionem antecedat ratio ipsa decidendi. Quippe monitus episcopus apud se arbitrabitur an duplici chrismatione fungatur, una, qua vicem omissæ in baptismo ceremoniæ impleat, ungendo baptizatum ante confirmationem; altera, quam in confirmatione ex traditione apostolica post impositionem manuum adhibeat. Ac sane, si visum sit episcopo duplici illa chrismatis unctione linere baptizatum, nihil obesset mysterio vel *non prajudicaret quidquam* illa chrismatio, ut loquitur canon, quia superflua non nocent : attamen chrismationem illam repetitam, necessariam non esse docet synodus. *Quoniam*, inquit, *chrismatis ipsius inter quoslibet nonnisi una est benedictio.* Id est una eademque benedictione consecratum est chrisma, quo utuntur episcopi & presbyteri : adeoque licet unctio in baptismate fuerit omissa, ex eo nullum sequitur damnum, cum resarciatur copiose in chrismate consignationis. Potest alius quoque sensus ex illis verbis erui; nempe omnes, qui chrisma adhibent, una solaque chrismatione mysterium in baptismo vel in confirmatione peragere solitos; ideoque non cogi episcopum uti chrismatione repetita in confirmatione, ex eo quod vitio aut casu aliquo presbyter unctionem verticis omiserit in baptismo. Ergo non necessaria habetur repetita chrismatio, id est iterata, & bis acta ab episcopo.

Equidem certum est, apud antiquos in consignandis baptizatis eum ritum usurpatum, ut episcopi & manus illis imponerent, & eorum frontes chrismate signarent, teste Innocentio I. & eo vetustiore Tertulliano, qui egressis e lavacro, & benedicta unctione perunctis, manum imponi ait invitantem Spiritum sanctum : libro de baptismo cap. 7. Idem de resurrect. carnis cap. 8. *Caro signatur, ut anima muniatur : caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur.* Hujus mysterii in baptismo executionem episcopis singulari jure vindicat Cyprianus epist. 73. ad Iubaianum : *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in ecclesia baptizantur, præpositis ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem & manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur.* Mitto Ambrosium, Optatum, Augustinum, Pacianum, qui manus impositionem cum chrismate ab episcopis adhibitam fuisse docent : & promiscue sacramentum istud, *chrismatis*, vel *impositionis manuum* nomine significant; quod abunde alii docuerunt. Quare insignite locutus est Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos : *Non abnuo*, inquit, *hanc esse ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.* Quibus verbis non excludit chrismatis consignationem, quæ semper adjuncta erat huic manus impositioni : quæque ab eo ritu, qui descriptus est in Actis apostolorum cap. 8. nomen sumpsit olim, non solum apud Latinos, sed etiam apud Græcos : auctoritate ducta ex apostolo, qui in epistola ad Hebræos cap. 6. mysterium istud consignationis vocat, ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν. Hanc loquendi formam usurpavit synodus Nicæna cap. 8. cum Novatianos, sive Catharos χειροθετουμένους suscipi jubet, id est *impositionem manus accipientes*, ut vertit Dionysius Exiguus. Non me latet, quin statim lectori ludibrium debeam, qui ex communi nostrorum hominum sententia, canone Nicæno de reconciliatoria manus impositione agi putabit : vel, si emunctiores auctores sequatur, de ceremonia mera, quæ in suscipiendis istis hæreticis præscripta sit a synodo. Sed fortasse sententiam meam illi probabo, si ea quæ sequuntur argumenta & veterum testimonia expendat. In Novatianis suscipiendis duo quædā præscripsit synodus Nicæna, primo, ut scripto libello hæresim ejurent, secundo, ut manus eis imponatur. Primum erat illis commune cum omnibus hæreticis : secundum vero speciale illis erat, & Arianis, & aliquot aliis, non autem commune cum omnibus, ut mox dicam. Ratio discriminis hæc est, quod Novatiani episcopi a se baptizatis manus non imponerent, nec chrisma conferrent; unde illis ad catholicam

red-

redeuntibus tribuendum censuit synodus quod omissum fuerat ab hæresi. Testes laudo idoneos negligentiæ Novatianorum, hinc Pacianum episcopum Barcinonensem in Occidente, illinc Theodoretum in oriente. Quippe Pacianus Novatianos his verbis objurgat, epistola tertia ad Symp. *Vestra plebs unde Spiritus, quam non consignat unctus sacerdos?* Theodoretus vero lib. 3. *hæreticarum fabularum* cap. 5. observata prius Navati procacia, qui suæ partis asseclas Καθαροὺς προσαγορεύουσιν: mox subiicit: Τοῖς ὑπὸ σφῶν βαπτιζομένοις τὸ πανάγιον οὐ προσφέρουσι χρίσμα· διά τοι τοῦτο, καὶ τοὺς ἐκ ταύτης τῆς αἱρέσεως τῷ σώματι τῆς ἐκκλησίας συναπτομένους χρίειν οἱ πανεύφημοι πατέρες προσέταξαν. *Iis quos baptizant sanctissimum chrisma non præbent, quapropter eos, qui ex hac hæresi corpori ecclesiæ coniunguntur, laudatissimi patres inungi præceperunt.* Canonem istum VIII. Synodi Nicænæ in mēte habuit, quo Nouatianis manum imponendam esse decernitur: & canonem VII. secundæ synodi œcumenicæ, ex quo trahitur vera explicatio synodi Nicænæ. Quos enim ista suscipi jubet cum manuum impositione, illa vngendos & signandos chrismate docet, σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους, adjecta quoque sacri illius ritus formula, *signaculum doni Spiritus sancti.* Quare illud asserere licet quod jam proposui, consignationem chrismatis dictam fuisse ab antiquis *manus impositionē.* Vt docet etiam eximius Dionysii Alexandrini locus, relatus ab Eusebio lib. 7. cap. 2. qui ait ex vetusta consuetudine hæreticos susceptos, absque iterato baptismo, sola manuum impositione, μόνῃ τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ. Quo nomine eam quoque significat Siricius epistola ad Himerium c. 1. qua vetat Arianos iterum baptizari: *Quos*, inquit, *nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut in synodo constitutum est, per invocationem solam septiformis Spiritus, episcopalis manus impositione, catholicorum conventui sociamus: quod etiam totus Oriens Occidensque custodit.* Id constitutum fuerat ante Nicænam synodum in concilio Arelatensi I. cap. 1. quo cavetur ut hæreticis, qui in Trinitate baptizati sunt, ab hæresi redeuntibus, *manus tantum imponatur, ut accipiant Spiritum sanctum.* Idem omnino decrevit Innocentius I. de Novatianis & Montensibus, in epistola ad Victricium, & Leo I. in epistola ad Rusticum. Porro dubitandum non est, quin unctio chrismatis vna cum impositione manus in Occidēte adhiberetur in hæreticis suscipiendis; cum hanc formam sequerentur Orientis ecclesiæ, quibus in hoc more cum occidente conveniebat, teste Siricio. Sed ne coniecturas adhibeamus in re aperta, laudandū est concilium Arelatense II. habitum anno 452. quo statuitur in cap. 16. *Photiniacos, siue Paulianistas, secundum patrum statuta baptizari oportere.* Et cap. 17. *Bonosiacos autem ex eodem errore venientes, quos sicut Arianos baptizari in Trinitate manifestum est, si interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate & manus impositione in ecclesia recipi sufficit.* Cōstituerat quoque synodus Arausicana I. anno 441. hæreticos resipiscentes *cum chrismate & benedictione consignari.* cap. 1. *Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderant, si desit episcopus, a presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placuit.* Vbi observa indultum fuisse presbyteris consignationis usum, sed in mortis discrimine, atque absente episcopo. Alioqui jus istud episcopis reservatum est, a quibus solis hæretici, citra morbi causam, chrismate vngendi sunt. Quod diserte notat Concilium Epaonense cap. 16. *Presbyteris propter salutem animarum, quam in cunctis optamus, desperatis & decumbentibus hæreticis, si conversionem subitam petant, chrismate permittimus subvenire. Quod omnes conversuri, si sani sunt, ab episcopo noverint expetendum.* Synodi indulgentia necessaria fuit ad permittendam presbyteris hoc speciali casu consignationis adhibitionem: cum ordinario jure hoc ministerium ad episcopos pertineat, teste Innocentio I. Committi tamen aliquando posse presbyteris, ex graui causa, ejus executionem a summo pontifice docent theologi, exemplo Gregorii I. erga presbyteros Sardiniæ, libro 2. epist. 9. quamuis ex eo loco vix confici possit quod illi pertendunt: cum potius presbyteris Sardiniæ concessum sit in fronte baptizatos vngere speciali privilegio, non autem in vertice, ut solenne est alibi, quam baptizatos consignare. Ceterum autoritas illa apostolicæ sedi vindicabitur rectius, exemplo synodorum prædictarum: cum tanto potior sit illius potestas synodis provincalibus. Ad quam rem pertinere quoque poterit ecclesiæ Græcæ consuetudo, quæ consignationis administrationem presbyteris suis iam ante Photii tempora permisit: quod nec a Romanis pontificibus, nec a Concilio Florentino apud Græcos damnatum est: quia gravissimis de causis ministerium illud presbyteris committere potuerunt, conniuente saltem apostolica sede.

Sed ut redeam ad canonem VIII. synodi Nicænæ, & ad canonem VII. synodi secundæ: ex quibus invicem conjunctis aperte ostenditur, manus impositionem collatam fuisse Novatianis resipiscentibus, cum chrismatis delibutione: necesse est ad extorquendum lectoris assensum, ut horum quoque

A rituum sacrorum conjunctionem factam a Græcis probem, ut a Latinis usurpatam fuisse docui. Movere enim in contrariam sententiam posset, quod perpetuo apud Græcos, tum veteres, Cyrillum nempe, Chrysostomum, Theodoretum, Dionysium, & ceteros; tum apud recentiores, consignationis sacramentum dicitur χρίσματος & μύρου μυστήριον, vix autem manus impositio, præterquam in synodi Nicænæ canone a nobis animadverso, & in epistola Dionysii Alexandrini apud Eusebium. Extat in bibliotheca regia, antiqua collectio veteris cujusdam theologi, ante annos octingentos consarcinata, ubi suscipiendorum hæreticorum formula describitur, juxta discrimen annotatum in secunda synodo, cujus verba referuntur; iisque subiicitur hæresis ejurandæ modus, sacerdote conceptis verbis præeunte. Quo peracto, sacerdos manum imponit hæretico converso, atque preces recitat, quibus invocat Spiritus sancti adventum: deinde vero eum sacro chrismate ungit, ut fieri solet erga recens baptizatos: Ἐπικλίνοντος τοῦ μετερχομένου, ὁ ἱερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ποιεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην: *Inclinante semet eo qui accedit ad fidem, sacerdos illius capiti*
B *manum imponens hanc precem fundit.* Mox recitat orationem, in qua sunt hæc verba: Καταξίωσον αὐτὸν τῆς σφραγῖδος τοῦ θείου μύρου, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως. *Dignare illum divino unguento, & aduentu Spiritus sancti.* Post recitationem orationis, χρίει αὐτὸν τῷ μύρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς νεοφωτίστους, τὴν αὐτὴν καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐπίρρησιν ποιούμενος. *Vngit eum sacerdos unguento, ut fieri solet erga baptizatos, eamdemque formulam super eo recitat.* Quid apertius & illustrius proferri potest ad duo illa demonstranda? consignationem scilicet Græcorum constitisse, & manus impositione, & chrismatis vnctione: tum vero impositionem manuum, quæ resipiscentibus hæreticis quibusdam adhibebatur, ipsum fuisse confirmationis sacramentum, non autem meram ceremoniam. Eadem forma servabatur illa ætate in Occidentis ecclesiis, ita ut manus priore loco baptizatis imponeretur ab
C episcopo, qui deinde frontem singulorum chrismate signabat, ut docet ordo Romanus: *Pontifex veniens ad infantes, tenente archidiacono chrisma, & imposita manu super capita eorum, dicit orationem super eos, cum invocatione septiformis gratiæ Spiritus sancti. Oratione expleta, interrogantibus diaconibus nomina singulorum, pontifex tincto pollice in chrismate, faciat crucem in frontibus singulorum, ita dicendo: Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Vnde lucem fenerari licet Cypriani testimonio superius adducto, ubi signaculum dominicum, sive chrismatis vnctio, sequitur impositionem manuum: licet apud Tertullianum antecedere videatur. Sane antequam ministerium istud communicatum fuisset presbyteris apud Græcos, episcopi præcipuo iure illud vsurpabant, exemplo ducto ab apostolis in Actis: vnde quoque privilegium suum episcopi Latini trahere soliti erant. Id discimus non solum ex Dionysio, sed etiam ex Chrysostomo in homilia 18. in Acta, qui docet apostolis datam fuisse potestatem Spiritum sanctum tradendi, eaque solos antisti-
D tes, non alios, uti: ὅθεν καὶ τοὺς κορυφαίους, οὐκ ἄλλους τινὰς ἐστὶν ἰδεῖν τοῦτο ποιοῦντας.

Attamen adversus ea quæ disputavi breviter obiici potest beati Gregorii testimonium libro 9. regesti epistola 61. qui consulenti Quirino, & ceteris episcopis catholicis in Iberia; an Nestoriani veram fidem amplectentes baptizandi essent; vel sola fidei confessione suscipiendi, ita respondet, ut Orientis morem erga hæreticos diversum ab Occidentis consuetudine significet. Tres quippe gradus hæreticorum ponit: quorum alii; qui in nomine Trinitatis non baptizantur, ut Cataphrygæ & Bonosiani, iterum tingendi sunt. De duobus aliis generibus hæc sunt ejus verba: *Ab antiqua patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresin in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione*
E *fidei, ad sinum matris ecclesiæ revocentur. Vnde Arianos per impositionem manus Occidens, per unctionem vero sancti chrismatis ad ingressum sanctæ ecclesiæ catholicæ Oriens reformat. Monophysitas vero & alios ex sola veræ confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cum vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint; vel isti propter professionem veræ fidei sanctæ & universalis ecclesiæ visceribus fuerint uniti.* Hic opposita videtur manus impositio unctioni chrismatis, qua utebantur Orientales erga Arianos: ac si Occidentalis ecclesia manum illis imponendo chrisma quoque non adhiberet. Attamen, ut superius prædixi, ex synodo Arelatensi II. Ariani in occidente a catholicis ungebātur imposita manu: umdemq; usum, Gregorii magni ætate fuisse docent Gregorius Turonensis in Gallia, & Isidorus Hispalensis in Hispania, lib. 2. de offic. divin. cap. 24. Præterea vero Orientis & Occidentis similem ritum in Arianis admittendis didicimus ex Siricio: etsi nomine distarent, his chrismatis unctione, aliis vero manus impositione, frequentius

hoc mysterium significantibus. Eadem plane est Gregorii sententia: quippe de Orientis chrismatione, & de manus impositione Occidentis initio locutus, & de fidei professione ab hæreticis exigenda: in fine loci laudati verba sua colligens, ait per *impositionem manus , & professionem fidei*, baptismi vires in hæreticis conversis suscitari, omissa mentione chrismatis, utpote quæ comprehensa esset in impositione manus. Interim hic omittendum non est, in editionibus Gregorii, epistolæ inscriptionem ad Hiberniæ episcopos dirigi, quam emendandam duxi, *Iberiam* substituendo. Tum quod inquisitio de Nestorianis facta, satis docet de Orientis partibus agi, in quibus solis hæresis illa vigebat: tum quod initio epistolæ annotat Gregorius, legatum episcoporum Romam se conferentem, *in Hierosolymorum urbe* epistolas cum aliis rebus perdidisse. Quod de *Hibernis* in ultimo Occidente positis non nisi absurdissime dici potest: quemadmodum *Iberis*, in finibus Ponti sitis, & fidem Christianam ab ipsa Cōstantini ætate amplexis, apprime congruit. Nestorianos ergo per solā professionem recipiēdos consultationi respōdens docet Gregorius: neque baptismo iterato, neq; manu imposita, vel chrismate collato. Et ille quidem traditionem patrum laudat, quæ ritum alium erga Nestorianos non adhibendum docebat. Sane ex synodo Nicæna quidam iterum tingendi erant, ut Paulianistæ canone XIX. Eunomiani, Montanistæ, atq; Sabelliani ex secunda synodo. Novatianis vero, post fidei professionem scripto datam, imponenda erat manus, chrisma adhibendum. Quibus adjunxit secunda synodus, Arianos, Macedonianos, Sabbatianos, Quartodecimanos, & Apollinaristas: ea scilicet ratione, quam ex Theodoreto protulimus, quia apud suos post baptismum non erant consignati. Nestorianorū meminisse non potuit secunda synodus, quos chrismate signatos fuisse par est, cum sola fidei professione facta admittantur a Gregorio, juxta morem antiquum: æque ac *Monophysita*, id est Eutychiani, unam profitentes naturam in Christo. Vnde quoque conficitur, chrismationem & manus impositionē non esse nudam ceremoniam usurpatam in admissionem hæreticorum: alioqui erga Nestorianos & Monophysitas adhibita esset, contra quam statuat Gregorius. Similia huic decreto tradit vetus illa quam laudavi collectio: Νεστοριανοὺς δὲ καὶ Εὐτυχιανιστὰς χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σευῆρον, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προδιαφερομένας αἱρέσεις, καὶ μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας. *Nestorianos vero & Eutychianistas oportet conscribere libellos, & hæresin suam anathematizare, una cum Nestorio, Eutyche Dioscoro, & Severo, & iis qui similia sentiunt, & cæteras omnes hæreses, & participes fieri sanctæ communionis.*

Explicatione horum canonum defunctus, illud quoque annotatione dignum duxi, quod Ordericus & Ivo de Turonensi concilio ab Vrbano post Arvernense habito scripserunt. Hæc sunt Orderici verba: *Vrbanus papa in sequenti quadragesima Turonis aliud concilium tenuit, & ea unde apud Clarummontem tractaverat confirmavit. In medio quadragesima, basilicam S. Nicolai Andegavis dedicavit, & privilegiis apostolicis honoravit. Goifredum Martellum Andegavorum comitem hortatu & potestate de vinculis liberat, quem Fulco Richinus junior frater ejus proditione ceperat: dominum quoq; suū honore privatum apud Chinonem castrum fere 30. annis carceri mancipaverat.* Ivo Carnotensis episcopus, de monachis Fossatensibus loquens epistola 159. ait: *Conqueruntur se in concilio Turonensi fuisse prægravatos, quoniam ad suggestionem comitis Andegavensis dicunt fuisse subreptum domno papæ Vrbano, monasterium S. Mauri situm in patria Andegavensi, quod sub jure Fossatensis monasterii antea per trecentos, aut eo amplius, annos extiterat, de ejusdem monasterii jure auferret, & ordinato ibi abbate liberum esse constitueret.*

Absoluta Claromontana synodo, Vrbanus iter instituens ad civitatem Turonensem, Lemovicas se contulit, ubi natale Domini celebravit: dedicata quoque sancti Martialis basilica, ut docent veteres illius monasterii chartæ. Vnde corrigendus est Bertholdus, qui docuit in chronico diem nativitatis dominicæ ab Vrbano peractam Arelati. Veteris chartæ hæc sunt verba: *Dominus Vrbanus sanctæ Romanæ ecclesiæ apostolicus, mense Decembrio X. Kalendas Ianuarii, venit in hanc civitatem Lemovicensem, adfueruntque cum eo præcellentissimi ac religiosissimi viri archiepiscopi, & episcopi quam plurimi, quorum ista sunt nomina: Domnus Hugo archiepiscopus Lugdunensis, domnus Audebertus archiepiscopus Bituricensis, domnus Amatus archiepiscopus Burdigalensis, domnus Dagbertus archiepiscopus Pisensis, domnus Rangerius archiepiscopus* [a]*Pisensis, Bruno quoque episcopus Signiensis, præsul quoque Pictavensis Petrus, præsul quoque Santonensis Ramnulfus, præsul quoque Petragoricensis Raynaldus, Humbaudus episcopus Lemovicensis. Hi omnes, qui cum eo Christi Domini nativitatem celebraverunt. Et ipso die nativitatis, diluculo cum omnibus illis ascendit ad ecclesiam domni Martialis: & super altare sancti Salvatoris Missam de luce cantavit: & post sermonem habitum ad populum, coronatus ad sedem sancti Stephani rediit. Die vero sexta nativitatis, quæ fuit dominica, iterum ad monasterium sancti Martialis venit, ibique diebus octo permanens cum præfatis archiepiscopis & episcopis, basilicam regalem, quam divæ memoriæ Ludovicus imperator filius Caroli Magni imperatoris a fundamentis construxerat, sed postea tam conflagratione ignis, quam variis casibus conquassata, & a domno Ademaro, abbate tunc istius loci, interius exteriusque ad plenum reformata & ornata, apostolica auctoritate solenniter dedicavit II. Kalendas Ianuarii. Et ipse quidem aquam benedixit, archiepiscopi vero interius exteriusque basilicam cum ipsa aqua aspergentes perlustraverunt. Deinde ipse domnus papa propriis manibus altare Domini Salvatoris aqua benedicta lavit, chrismate & oleo sancto perunxit, pignora sanctorum ibi reposuit, & mox in ipso altari Missam cantavit, innumera populi multitudine adstante: & in perpetuo diem illum solennem & celebrem dedicationis agi constituit.*

[a] Corr. Rhegiensis.

Concilii Nemausensis, cujus memini initio hujus dissertationis, mentio diserta habetur in fragmento Floriacensi historiæ Francicæ: *Anno ab incarnatione domini* MXCVI. *papa Vrbanus in Gallias venit, conciliumque maximum episcoporum & abbatum apud Clarummontem in mense Novembrio celebravit. Insequenti quoque anno, apud Nemausum, aliud congregavit in mense Iulio concilium.* Vnde patet actam fuisse Nemausensem istam synodum aliquanto tempore post Turonicam, quæ habita fuerat diebus quadragesimæ. In actis quoque relatis a Catello, *in Amelio Tolosano episcopo*, Callistus II. litem quamdam ecclesiæ sancti Saturnini in hoc concilio ab Vrbano II. decisam fuisse testatur: *Ego, fratres*, inquit, *in concilio Nemausensi, in quo dominus papa Vrbanus præfuit, cum multis aliis interfui.*

APPENDIX ALTERA
GABRIELIS COSSARTII S. I.
AD CONCILII CLAROMONTANI Binianam editionem.

Edita huc usque multa, quæ ad Claromontanum Vrbani II. concilium attinent: non omnia: cum ne canones quidem ad nos, sed eorum breviaria quædam pervenerint. Eorum aliquot integros mox repræsentabimus ex vetusta concilii hujus notitia, quam simul cum aliis quibusdam ad eandem synodum spectantibus, alterius appendicis loco subjicimus.

NOTITIA CONCILII CLAROMONTANI ann. MXCV. ex Cencii Camerarii volumine MS.

ANNO Dominicæ incarnationis M X C V. Indictione IV. XIV. Kal. Decembris, celebrata est apud Clarummontem Arverniæ synodus, præsidente domino Vrbano Papa, considentibus diversarum provinciarum archiepiscopis numero XII. cum episcopis LXXX. abbatibus innumeris.

I.

Die igitur quarta de laicis facta est quæstio, qui morientibus episcopis sive aliis clericis, res defunctorum invasas ecclesiæ pauperibusque surripiunt. Contra quos commune totius concilii anathema prolatum est, papa ipso promulgante sententiam. 12. q. de laic

Si quis post interdicti præsentis cognitionem, episcoporum, seu presbyterorum, aut aliorum clericorum res invaserit, usque ad satisfactionem excommunicetur. Episcoporum vero deficientium res per archipresbyterorum seu archidiaconorum manus, aut secundum judicium mortuorum, pro ipsorum salute in eleemosynas dispensentur, aut successori, qui futurus est, reserventur. Idipsum de presbyterorum seu clericorum aliorum rebus per episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem adversus ista præsumpserit, anathema sit.

II.

Factæ sunt etiam in sequentibus diebus quæstiones de clericis qui per Gallias, archipresbyterorum

rum seu archidiaconorum & decanorum dignitatibus utebantur, cum eorum aliqui in primo tantum gradu consisterent. Præceptum itaque est.

Nullus episcopus in ecclesia sua, nisi diaconus sit, archidiaconum instituere; nec archipresbyterum, aut decanum, nisi presbyter sit, ordinare præsumat. Quo vero districtius teneatur, autoritate apostolica prohibentes interdicimus.

III.

Questum est " & de episcopis qui altaria monasteriis data frequenter redimi pecunia compellebant. Decretum itaque est.

Quia quidam simoniacæ pravitatis ramus in Galliarum partibus jam diutius inolevit, ut ecclesiæ vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos nuncupantur altaria, monasteriis datæ, sæpius ab episcopis sub palliata avaritia vendantur: mortuis nimirum, seu mutatis clericis, quos personas vocant. Nos autore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quam ex" ministeriis ecclesiasticis propellentes, hoc ulterius divina " autoritate prohibemus. Sic & præbendas omnes venundandas interdicimus. Porro quæcumque altaria vel decimas, ab annis XXX. & supra, hujusmodi redemptione monasteria possedisse noscuntur, quiete deinceps & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus: salvo utique episcoporum censu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt.

IV.

Sane quia monachorum quidam episcopis sua "auferre contendunt: statuimus ne in parochialibus ecclesiis quas tenent, absque episcoporum consilio presbyteros collocent: sed episcopi, parochiæ curam cum abbatum consensu sacerdoti committant: ut ejusmodi sacerdotes de plebis "quidem cura episcopo rationem reddant; abbati vero pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant: & sic cuique sua jura serventur.

V.

Confirmata sunt in eodem concilio capitula superiorum omnium conciliorum, quæ per eundem papam, aut Melphiæ, aut Beneventi, aut Troiæ, aut Placentiæ celebrata sunt.

VI.

Depositi sunt propter ordinationem infra annos factam episcopi duo. Sed iidem ipsi, totius concilii precibus, in fine synodi restituti: promittentibus omnibus episcopis, ab hujusmodi ordinatione se ulterius cessaturos.

VII.

Lugdunensi ecclesiæ primatus restitutus est super Lugdunensem, Senonensem, Turonensem, Rotomagensem provincias: Turonensi metropoli, citerioris Britanniæ restitutio "facta est.

VIII.

Tunc & expeditio facta est, & constituta est, equitum & peditum ad Hierusalem & alias Asiæ ecclesias a Saracenorum potestate eruendas: & in eorum bonis, usque ad reditum, pax continua promulgata.

IX.

Et quia pleræque Galliarum regiones, alimentorum inopia laborabant: interdictum est treviam usque ad annos tres villanis & mercatoribus esse continuam; militibus vero, a quinta feria usque ad dominicam per singulas hebdomadas observandam; clericis autem & monachis, omnibus æque temporibus: ac primum peregrinis ad sacra loca tendentibus.

NOTÆ GABR. COSSARTII S.I.

Notitiæ hujus exemplum ex Cencii Camerarii volumine descriptum, contulimus cum altero, quod jam ediderat ex cod. Anianensi vir eruditissimus St. Baluzius.

Indictionem IV. habet exemplum nostrum, ea parte Baluziano emendatius, quod tertiam notat. Nam a Kalendis Septemb. jam inchoata erat quarta Romano more; quem hic pontificius notarius procul dubio servavit. Habitum esse IV. Kal. Decembr. ferunt multa MSS. exemplaria: & sic editum supra, pag. 506. At repugnat Bertholdus asserens synodum hanc *in octava S. Martini congregatam esse.* Cæteri vulgo consentiunt: consentit & hic Cencii codex, adscribens XIV. Kal. Dec. quæ dies post S. Martini festum octava est: consentit & Chronicon Alberici, item & Belgicum, quæ diem eundem assignant: in eo tamen emendanda, quod diem lunæ fuisse asserant. Nam eo anno dies XIV. Kal. Decemb. in diem dominicum incidit.

Vide narrationem supra editam pag. 471 ex qua discimus natale apostolorum Simonis & Iudæ die dominica celebratū hoc anno fuisse: ac proinde S. Martini festum, ejusque octavam. Tres enim illi dies in Romano Kalendario una eademque littera G. consignantur, quę anno MXCV. dominicalis erat. Et narratio altera pag. 472. assignat *octavas S. Martini, quas tunc*, inquit, *dies dominica celebriores reddidit.* Quod autem diem notat. XV. Kal. Decemb. mendum certissimum: octava enim S. Martini semper incidit in XIV. Kal. Docet narratio eadem, finem concilio impositum fuisse IV. Kal. Dec. docet quoque disceptatam ibidem esse controversiam episcoporum duorum, Lamberti Atrebatensis, & Gualcheri Cameracensis: atque hunc depositum ab omni episcopali sacerdotalique officio. Vide & Vrbani epistolam trigesimam septimam appendicis, & quod adjectum est ad tertiam.

De præsulum, qui interfuerunt, numero non consentiunt autores. Generalem vocat synodum Bertoldus: ad eam convenisse episcopos pene totius orbis, exceptis Lotharingis, Alemannis, & Hungaris, ait Chronicon S. Vitoni Virdunensis. Cur isti potius quam alii desiderarentur, schisma Guiberti Antipapæ, & Henrici IV. Imp. effecit.

Canones III. & IV. hujus codicis totidem verbis repetiti sunt sequenti anno in concilio Nemausensi, cujus primus canon ex duobus illis confectus est. Quo factum, ut qui Nemausense concilium viderant, nihil autem ex Claromontano, nisi summas illas capitulorum supra editas, errasse Gratianum crediderint, cum tertium Canonem citat *ex concilio Vrbani papæ habito Alverniæ.* Sirmondus certe in Decreti libro qui mihi nunc præ manibus est, emendaverat, scripseratque, *Nemausi.* Ad quartum vero, cui nihil inscripserat Gratianus, nisi Vrbani esse, annotara Sirmondus, *in concilio apud Nemausum.* Vere id quidem. Sed ex Claromontano repetitum esse ignorabatur. Id vero ne in posterum nesciamus, hæc quam nunc edimus notitia præstabit: item & epistolæ Paschalis II. ad Ivonem & Ranulfum; & Eugenii II. ad monachos episcopatus Narbonensis. Alterius partem nonnullam, alteram totam Baluzio debemus.

Census annuus, cujus in tertio canone mentio, is est, ut recte idem indicat, qui vocatur etiam census synodalis. Et fauet Paschalis secundi epistola, quam prius a Sirmundo luce donatam, ipse aliquot versibus ampliorem edidit. In ea cum referat Paschalis hanc canonis nostri partem, *salvo annuo censu*, &c. admonet Baluzius his vocibus *annuo censu*, in Andegavensi codice superscriptum esse, *synodali.* Quis autem synodalis ille census? is omnino, qui in juris pontificii libris synodaticum seu cathedraticum vocatur, cujus nomine solidi duo episcopis pensitati. Antiquum omnino jus, cum jam inde ab anno DLXXII. vetuerit Bracarense concilium, ne ab ecclesiis quidquam episcopus exigeret *præter honorem cathedræ suæ, id est duos solidos*: nec antiquum minus cathedratici nomen, quippe quo utitur Pelagius Papa II. si ejus est quod a Gratiano refertur 10. q. 3. c. 4. Gelasio tributum ab Ivone. p. 3. c. 136. Hoc ipsum est *synodum solvere*, can. X. concilii Tolosani ann. M. LVI. Sed alius est annuus census olim ab episcopis nonnullis contra fas exactus: de quo vide pagina 594. epistolam Goffridi Vindocinensis, ad eamque Sirmondi notas; & nostram, si tanti esse duxeris, observatiunculam.

II.

A

II.

EIUSDEM CONCILII CANONUM breviaria ex VVillelmo Malmesburiensi, & Matthæo Parisio.

Concilii Claromontani breviaria canonum habes p. 507. ex codice Lamberti Atrebatensis episcopi, qui concilio interfuit. Habes & pag. 510. aliam eorum collectionem ex Belloforestio, minoris quidem pendendam, sed tamen utilem: item & aliam pag. 573. ex Orderico Vitali, in qua typographi capitulum unum ex secundo ac tertio conflarunt, & omiserunt quintum, post lineam 17. reponendum his verbis.

Presbyter, diaconus, subdiaconus, vel canonicus, cujuslibet ordinis, carnali commercio non utatur. B

Huic Ordericianæ prope germana est altera apud VVillelmum Malmesburiensem, de gestis regum Anglorum, lib. 4. c. 2. quam descripsit Matthæus Parisius ad ann. M. XCV. Ut autem emendatior hic prodiret, editionem alteram ex altera emendavi.

I.

Quod ecclesia catholica sit in fide casta, & ab omni servitute sæculari libera.

II.

Ut episcopi, vel abbates, vel aliquis de clero aliquam ecclesiasticam dignitatem de manu principum, vel quorumlibet laicorum non accipiat. C

III.

Quod clerici in duabus ecclesiis, vel civitatibus præbendas non habeant.

IV.

Quod aliquis simul episcopus & abbas esse non possit.

V.

Quod ecclesiasticæ dignitates a nullo vel emantur, vel vendantur.

VI.

Quod nullus cujuslibet sacri ordinis, carnali commercio utatur.

VII.

Quod eis qui ignorantes canonum prohibitionem, canonicas " emerunt, ignoscatur. "beneficia

VIII. D

Quod eis qui scienter emptas a se vel a parentibus possederunt, auferantur.

IX.

Quod nemo laicorum a capite jejunii, nemo clericorum a quinquagesima usque in pascha carnes comedat.

X.

Quod omni tempore primum jejunium quatuor temporum prima hebdomada quadragesimæ fiat.

XI.

Quod ordines omni tempore vel in vespere sabbati, vel perseverante jejunio in Dominica celebrentur.

XII.

Ut in sabbato sancto nonnisi post horam nonam officium celebretur. E

XIII.

Ut jejunium secundum in hebdomada Pentecostes celebretur.

XIV.

Quod ab adventu domini usque ad octavas Epiphaniæ, & a septuagesima usque ad octavas Pentecostes, & a quarta feria occidente sole omni tempore, usque ad secundam feriam oriente sole, trevia Dei custodiatur.

XV.

Quod qui episcopum ceperit, omnino exlex habeatur.

XVI.

Quod qui sacri ordinis viros, vel eorum famulos ceperit, anathema sit.

XVII.

Quod qui episcoporum vel clericorum morientium bona ceperit, anathema sit.

XVIII.

Quod qui usque ad "septimam generationem consanguinitati se copulaverit, anathema sit. "Ma... sexta

XIX.

Quod nemo in episcopum eligatur nisi presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus, & cui natalium dignitas suffragetur, nisi maxima necessitate, & licentia papæ.

XX.

Quod filii presbyterorum vel concubinarum, ad presbyteratum non promoveantur, nisi prius ad religiosam vitam transierint.

XXI.

Quod qui ad ecclesiam, vel ad crucem confugerit, data membrorum impunitate justitiæ tradatur, vel innocens liberetur.

XXII.

Quod unaquæque ecclesia decimas suas habeat, nec ad aliam " transferantur. "tran...

XXIII.

Quod laicus decimas nec emat, nec vendat.

XXIV.

" Quod pro sepultura mortuorum pretium non exigatur. "recip...

OBSERVATIO GABR. COSSARTII S. I.

Admonet VVillelmus ipse, compendium hoc esse canonum a se confectum. Idem admonere & Ordericus, & Lambertus, & collectores alii potuerunt. Nam canones integros non habemus, nisi quos ex Cencii Camerarii codice descripsi, pag. 588. & duos ex Gratiano & Gregorio IX. editos p. 509. Cæterorum canonum summas tantum habemus, quas quisque pro arbitrio suo confecit: hinc orta diversitas.

Omnium autem collectionum optima est Lambertina, quæ tantæ autoritatis fuit, ut sub ipsum concilii tempus, anno scilicet M. XIV. ejus verbis citata fuerint Claromontana decreta in concilio Bellovacensi, ut intueri cuivis licet. Eam tamen aliæ non parum adjuvant. Nam desunt ipsi primum, quartum, decimumoctavum, & vigesimum secundum cap. Malmesburianæ hujus collectionis, quæ sunt item apud Ordericum. Sextum Orderici statuit, ut *Presbyter, diaconus, subdiaconus, post lapsum non ministret*: nonum quod huic respondet apud Lambertum, præcipit tantum, ut si canonicam habet, *a canonica omnino arceatur*. Septimum, tum apud Ordericum, tum apud Malmesburiensem, indulget iis, qui emptis beneficiis fruuntur ex ignorantia: sextum quod huic apud Lambertum respondet, de ignorantia nihil. Decimum quartum apud Malmesbur. & decimum tertium apud Ordericum, treviam Dei firmant ab adventu Domini, usque ad octavas Epiphaniæ; & a septuagesima usque ad octavas Paschæ; & a prima die rogationum usque ad octavas Pentecostes: primum apud Lambertum, quod treviam statuit, nihil de illis temporibus præcipit. Decimum octavum Orderici, quod est apud Malmesbur. 19. multo est explicatius, & amplius, quam Lamberti quintum eadem de re: immo pugnant inter se, & controversiæ merito dant locum.

Deinde 23. Lamberti canon vetat *ne quis Christianus, a capite jejunii usque ad Pascha carnem comedat*. Distinctior est, atque amplior Malmesburiensis nonus. *Nemo*, inquit, *laicorum a capite jejunii, nemo clericorum a quinquagesima, usque in Pascha carnes comedat*. Quod enim apud Malmesburiensem legitur, *a quadragesima*, emendavi ex Parisio, & Belloforestio. Servandi vero a clericis jam inde a quinquagesima jejunii vide decreta apud Gratianum dist. 4.

Ad extremum, suspecta est lectio Lambertini capituli 31. Vetat quippe, *ne aliquis clericus res episcoporum, vel clericorum diripiat*. Certe laicis præsertim id prohibendum. Apud Ordericum & Malmesburiensem, nullum laici, clericive discrimen est: sed anathema cuivis intentatur, qui hoc faxit. At non dubito, quin legendum sit: *Ne aliquis laicus*. Et sic re ipsa legitur in veteri membrana, de qua mox nonnihil dicam.

III. CA-

IV.

CANONES DECEM CLAROMONTANI concilii qui in superioribus collectionibus non extant.

Vetus membrana, quæ P. Pithœi fuit, concilii hujus canones iisdem conceptos habet verbis, quibus Lambertina collectio, sed non eodem ordine dispositos. Ac decem alios præterea, cæteris permixtos continet: quorum aliqui omnino diversi sunt, alii saltem ex parte. Hos subjicio.

I.

Vt nullus minister ecclesiæ, presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, uxorem habeat. Quod si quis faciens, sacrificare præsumat: usque ad adventum Domini anathema permaneat.

II.

Vt nullus clericus ad sacerdotium ordinetur, nisi uni ecclesiæ tantum, dum vivat, famuletur, cui nominatim attituletur, quæ ab eo pro meliori vel deteriori relicta non perturbetur.

III.

Vt post obitum sacerdotis nullus laicus usurpet sibi bona illius, sed ecclesiæ, cujus dum fuit sponsus, obiit, remaneant: ut in illius locum succedenti necessaria præbeant. Nisi quod vivens pro anima sua distribuerit.

IV.

Vt nullus clericus nisi unum altare, vel unam præbendam, & ad ultimum, nisi unum tantummodo honorem in ecclesia possideat: sic tamen ut remoto omni vicario, ipsemet ecclesiæ, cujus beneficia tenet, deserviat.

V.

Vt nullus clericus causa potandi ad tabernas accedat.

VI.

Vt nullus laicus decimas possideat: sed ecclesiæ cujus sunt, deserviant.

VII.

Vt nullus corpus Domini, oleum, chrisma, sepulturam, alicui vendat.

VIII.

Vt nullus episcopus quicquam ad ecclesiam pertinens vendat: sed ei, quem dignum judicaverit, gratis tribuat.

IX.

Vt nullus clericus laicali se patrocinio commendet: quia abominabile est, ut manus quæ corpus Domini tractant, & quod majus est, consecrant, inter manus homicidas sanguine plenas sic polluantur.

X.

Vt nullus princeps capellanum habeat, nisi quem sibi episcopus suus, aut archidiaconus, procuratorem animæ delectum constituat.

V.

*** GOFFRIDI ABB. VINDOCINENSIS epistola ad Vlgerium Andegavensem episcopum.

De altarium redemptionibus vetitis in concilio Claromontano.

Domno Vlgerio venerabili Andegavensi episcopo,

A *frater Goffridus dictus abbas, salutem & dilectionem in Christo.*

MIHI dictum est, quod in synodo vestra de me querimoniam fecistis. Sed miror si ita est: non enim bonitatem vestram offendi in aliquo. Si monasterium nostrum alodium beati Petri & patrimonium, de his quæ multo tempore pacifice possederat, & apostolica autoritate sibi firmata sunt, sine judicio & audientia expoliastis: in hoc me peccare vel peccasse non credo. Si sanctorum Romanorum pontificum privilegia vobis oblata ad videndum, videre noluistis: merito culpari nec possum, nec debeo. Si le-
B gatus Romanæ ecclesiæ vobis præcepit, ut sedis apostolicæ privilegiis debitam reverentiam exhiberetis, & redderetis quod nobis abstulerat vestra sublimitas; si neutrum observastis: inde noxam minime contraxit nostra humilitas. Annuntiastis, ut dicitur, presbyteris vestris, & personis ecclesiæ vestræ, quod dominus papa Vrbanus in Arvernensi concilio præceperat, ut episcopi annuum censum habeant a Monachis pro redemptione altarium. Bene novit prudentia vestra, non esse bonum, quod apostolica sinceritate disponitur, per contrarium prædicare. Bone domine, vos illi non adfuistis concilio: & ego interfui, qui hujus rei cognosco veritatem. Redemptionem ecclesiarum, quæ vulgari vocabulo altaria
C nuncupantur, beatus vir ille simoniacam pravitatem vocavit, & apostolica autoritae damnavit. Illa tamen magica & simoniaca pecunia, aliquando in triginta, aliquando vero in quadraginta, aliquando vero in sexaginta annis solvebatur episcopis. Qui autem redemptionem altarium, quæ in pluribus annis non nisi semel per vicarios fieri solebat, hæresim vocavit, & condemnavit: sub nomine annui census pro redemptione vicariorum, sive altarium, annuam pecuniam extorquere dedocuit, non præcepit: immo omnia quæcumque abbates & monachi in ecclesiis sub redemptione vicariorum tenuerant, ut quiete deinceps, & sine cujuslibet exactione pecuniæ possiderent, beatorum apostolorum Petri & Pau-
D li autoritate firmavit. Nam si in pluribus annis non nisi semel, ut dictum est, per vicarios pecunia pro altaribus dabatur episcopis, & pecuniam ipsam apostolica probatum fit autoritate simoniam esse: singulis annis episcopis pro vicariis altarium pecuniam dare, quid est aliud, quam pro plurimorum annorum simonia, per annos singulos, sub nomine annui census, annuam simoniam exercere? Non est hoc doctrina Christianæ fidei, sed exactio pessima, quæ simoniam multiplicat, & sanctæ ecclesiæ violat castitatem. Pecunia itaque ab ecclesiis sub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium di-
E citur, ab apostolica sede damnata, sive per vicarios rarius, sive pro vicariis frequentius, sub qualicumque nomine vel occasione extorqueatur, simoniaca pravitas esse nulla ratione dubitatur. Illa tamen gravior, quæ sæpius agitur. Quapropter illam specialiter Christianus catholicus vitare, & episcopus maxime detestari debet: ne fiat novissimus error pejor priore. Semel, bis, & ter, immo multipliciter vos rogavi & monui, & adhuc, humilitate qua debeo & possum, diligenter rogo & moneo, ut quæ nobis abstulistis, non differat reddere vestra magnitudo. Alioquin, quia vestra gravamina fratres nostri diutius portare non possunt, ipsi & nos cum ipsis Romanam

Pp ecclc-

eccleſiæ appellamus : licet eam, & legatos ſuos vos ſæpe contempſiſſe minime dubitemus. Et ne ulterius de decreto vicariorum dubitetis, illud vobis tranſcriptum mittimus. Vale.

IAC. SIRM. S. I. NOTA AD GOFFRIDI EPIST.

Iure communi eccleſiæ omnes in epiſcoporum ſunt ordinatione & poteſtate. Synodi Aurel. I. c. XIX. Cabilonenſis c. X. & paſſim. Plerique autem eccleſias vel a ſe conditas, vel juris ſui, monaſteriis olim offerebant, ut in eorum eſſent poteſtate. Quod quia ſine epiſcoporum conſenſu fieri non poterat, epiſcopi nonnunquam eccleſias monachis hac lege permittebant : ut ſtatis annis, quotieſcumque ſcilicet illarum vicarii, ſeu perſonæ, ut vocabant, mutarentur, certam pecuniam epiſcopo penderent, quæ redemptio altarium dicebatur. Hanc ut netariam & ſimoniacam interdixit Vrbanus in ſynodo Arvernenſi. Poſt ſynodum vero fuerunt epiſcopi qui pro redemptione illa, quæ multorum annorum intervallis fiebat, annui cenſus penſitationem exigerent. Quo e numero Vlgerius Andegavenſis hoc loco, & Ivo Carnotenſis, ac Rannulfus Santonenſis: quos eo nomine arguit Paſchalis II. cujus hæ litteræ extant in chartophylacio Vindocinenſi.

Paſchalis epiſcopus, ſervorum Dei, venerabilibus epiſcopis Iveni Carnotenſi, & Rannulfo Santonenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Iuxta ſanctorum canonum ſanctiones non ignotum vobis eſſe credimus, quid ultionis maneat eccleſiaſtici ordinis viros apoſtolicæ ſedis decreta ſpernentes. Ipſi enim Arvernenſi concilio affuiſtis: in quo præſidente prædeceſſore noſtro bonæ memoriæ papa Vrbano, conſidentibus Galliarum epiſcopis, decretum eſt, altaria, quæ ab annis triginta & ſupra ſub vicariorum redemptione monaſteria poſſediſſe noſcuntur, quiete deinceps, & ſine moleſtia qualibet monaſteriis ipſis firma permaneant. Salvo utique epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem altaribus habère ſoliti ſunt. Vos autem huic ſimplicitati incongruas duplicitates innectitis, & perſonarum redemptionem mutatis nominibus ext rquere conamini. Verum oportet nos hujuſmodi verſutiis ſinceritate veritatis apoſtolicæ obviare. Præcipimus ergo, ut decretum illud omnino teneatur integre: nec ſuper illud, quicquam ulterius pro eiſdem altaribus exigatis. Sane quod vobis dicimus, cæteris quoque Galliarum epiſcopis erga ſuarum diœceſum monaſteria præcipimus obſervandum. Datum Romæ II. Idus Martii.* Ex his litteris Paſchalis, & ex Goffridi verbis, intelligi licet, cujuſmodi fuerit ſynodicum Vrbani decretum de vicariis : quod hactenus in lucem non prodiit.

* Vide notas ad can. 3. notitiæ Cencianæ.

G. C. Prodiit autem nunc. ſupra legiſti canone 3. notitiæ Cencianæ : & mox leges in Nemauſenſi concilio repetitum can. I. immo jam ante prodierat apud Gratianum I. q. 3. can. 4. Diſtinguendus autem hic caute duum generum cenſus annus. Alter eſt ſynodicus, de quo dixi in notis pag. ad can. 3. penderi ſolitus epiſcopis, etiam dum ad aliquot annos redimerentur altaria. Hunc Vrbanus in decreto Claromontano ſervari jubet epiſcopis. Alter recens excogitatus loco redemptionis altarium, ad colligendam multis annis eam pecuniam, quæ prius ſolebat in multos annos ſemel percipi. Hunc damnat Goffridus, & Paſchalis prohibet. Novus enim hic cenſus ſi ſuperadditus eſſet veteri legitimo, duo jam in ſingulos annos penſitati eſſent.

VI. VARIA AD CONCILIVM CLAROMONTANVM ATTINENTIA.

I. Præter canones ſupra editos, certum eſt promulgatos fuiſſe multos in hac ſynodo. Nam Placentinos in ea cōfirmatos, Bertholdus autor eſt. At non Placentina tantum decreta, ſed & Melfitana, & Beneventana, & Troiana, ibidem iterum edita fuiſſe diſcimus ex capitulo V. notitiæ ex Cencii Camerarii libro productæ.

II. Editi ſunt ad lib. VI. de Concordia ſacerdot. & imp. canones aliquot Claromontani, ex veteri cod. MS. Petri de Marca. Et Claromontani ſunt certe, cum in eo cocilio promulgati ſint. Sed Placentini prius quā Claromontani fuerunt. Sunt enim illi ipſi, qui editi ſunt in concilio Placentino, & ſupra totidem deſcripti verbis, p. 503. quamquam non omnes, ſed priores ſeptem, tum duodecimus, & decimus tertius : quibus adjectus eſt ad calcem, octavus concilii Melfitani. Qui cum ſuum omnes locum in hoc opere, nec procul remotum habeant : ſuperfluum eſſet eoſdem huc iterum referre.

III. Aliud hujus concilii decretum accipe ex Goffrido Vindocinenſi, lib. II. epiſt. XXIX. Præterea novimus, qui præſentes eramus, dominum « papam Vrbanum in Arvernenſi concilio, ſuper « hoc diffinitam, & ab omnibus qui aderant, epi- « ſcopis, & abbatibus laudatam dediſſe ſententiam: « ut quicumque ſine vocatione & judicio exſpolia- « rentur, etiam ſine vocatione & judicio inveſti- « rentur. Hæc Goffridus, qui ſequenti epiſtola idem repetit, & multa in hoc argumentum diſputat.

IV. Synodales Vrbani papæ orationes duas hoc in concilio habitas, alteram ex VVillelmi Tyrii hiſt. alteram ex Vaticano cod. MS. poſt Baronium Binius edidit. Extant hic pag. 511. & 514. Aliam habet VVillemus Malmeſbur. l. IV. de geſtis regum Anglorum, cap. II. aliam Robertus monachus lib. I. hiſt. Hieroſolymitanæ : quas non veras Vrbani orationes puto, ſed declamationes ad arbitrium factas. Legat cui vacuum eſt.

V. Hic quoque diuturna inter Rodulfū Turonenſem archiepiſcopum, & Majoris monaſterii monachos dijudicata controverſia, ut ex ipſorum narratione diſcimus, quam ex MS. totam deſcribere non eſt hujus loci : excerpam ea tantum, quæ ad rem præſentem attinent.

Eos cum excommunicaſſet Rodulfus archiepiſcopus, adierunt primum Amatum Burdegalenſem archiepiſcopum, ſedis apoſtolicæ legatum, tum Brivatenſe concilium ampliſſimum, deinde Auguſtodunenſe: ubique adjudicata ipſis cauſa, etiam præſente in conciliis Rodulfo. Par exitus Dolenſis colloquii, frequentiſſimi quoque ac celeberrimi. Reconciliantur ubique, ſed in majus odium ægreſcit ſimulata expreſſaque ab invito Rodulfo reconciliatio gratiæ. Moritur : ſuccedit Rodulfus alter Rodulfi prioris non tantum infulis, ſed etiam odio. Ad Victorem papam confugiunt primum, deinde ad Vrbanum: ab utroque privilegium, plenamque libertatem impetrant. Aſſentiri Rodulfus neceſſe habet, aliter pallium non impetraturus. ſed continuo recrudeſcit cicatrix male obducta. Demum de re tota pontifex in Claromontano concilio cognoſcit. Hinc jam ex monachorum narratione, quia rem noſtram ſpectant, plura minuſque parce deſcribam.

Vtrinque igitur, inquiunt, ad concilium Cla- « romontanum convocamur: ubi Rodulfus Turo- « nenſis archiepiſcopus de nota excommunicatio- « nis, quam prædeceſſor ejus ſuper nos injuſte in- « jecerat, & ipſo communicante & patrocinante no- « bis Apoſtolico, publice confirmaverat, proclaman- « tibus nobis, a domno papa appellatus, coram om- « ni concilio ſe excommunicatos nos appellaſſe, in « quantum reminiſci poſſet, denegavit. Quod ta- « men ſi ex ore ejus evaſerat, plus ex commotione « aut indignatione animi, quam ex deliberatione « proceſſerat. Cum autem hoc adverſus eum prote- « ſtari, legitimarum perſonarum aſſertione poſſe- « mus, quod in conciliis ſuis prædicaverat, & per « totam pene intonuerat Galliam : tamen ſatisfa- « ctum nobis eſſe, aſſenſu omnium qui aderant re- « putavimus. Et poſt nonnulla. Domnus papa pri- « vilegium, quod nobis dederat, coram omnibus « legi præcepit, concedens archiepiſcopo Turonenſi « Rodulfo & clero ejus, cæteriſque qui fautores ejus « eſſe volebant, immo & aliis, ut ſi quid canonice « poſſent, privilegio & autoritati Romanę contra- « dicerent. Cumque illi, quos cauſa gravabat, con « ſtanter oblatrarent, qui vero ſanum ſapiebant, « juſtitiæ aſſentirentur : domnus papa autoriza- « vit privilegium noſtrum : ſcilicet ut nullus « epiſcoporum, juxta quod beatus Gregorius pro- « hibet, in domo Majoris monaſterii publi- « cam ſtationem celebrare audeat propter ſervo- «

» rum

„rum Dei inquietudinem: nullus episcoporum su- A
„per domū Majoris monasterii, aut super aliquē mo-
„nachorū ejus, ubicumque sit, intentare audeat ex-
„communicationem, præter Romanum pontificem,
„qui eos in gremium paternitatis suę propter supra-
„dictas necessitates tuendos & refovendos suscepit.
„Cætera vero ecclesiasticæ disciplinæ sacramenta
„accipiant fratres a Turonensi archiepiscopo: ita
„duntaxat si catholicus fuerit, & in gratia apostolica
„fundatus. Sin aliter, sententiam habeant accipien-
„di absque ulla calumnia ordinationes suas, & sa-
„crationes a Romano pontifice, aut undecumque
„eis libuerit. Et post pauca. Hæc distinctio sive
„constitutio libertatis Majoris monasterii, facta est
„in concilio Claromontensi a domno papa Vrba-
„no, in octavis beati Martini, &c. Hæc acta in cau-
sa sua testes ipsi & notarii scripserunt.

CONCILIVM ANGLICANVM in causa Vrbani papæ celebratum anno Domini MXCV.

QVID *actum in hac synodo, Edinerus qui aderat, in vita sancti Anselmi libro secundo apud Surium tom. 2. die 21. Aprilis, ita describit:* Factum est & tertia septimana quadragesimæ juxta edictum convenerunt omnes episcopi totius Angliæ & abbates. Causa prædicta in medium adducitur, & Anselmus diversis querelis hinc inde concutitur. Siquidem multi, & maxime episcopi, regiæ voluntati favere volentes, spreto æquitatis judicio, id probare C nitebantur, quod Ansemus, salva fide quam regi debebat, nullatenus posset in regno Vrbanum sedis apostolicæ præsulem pro papa tenere. Quibus cum plura quæ ratio tulerat objecta fuissent, & Anselmus ex verbis Domini, *Reddite quæ Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, aliisque nonnullis quæ ratio nulla refellere poterat, penitus infrenasset: illi e contra quid dicerent non habentes, eum in regem blasphemare uno strepitu conclamavere, quandoquidem ausus esset in regno ejus, nisi eo concedente, quidquam vel Deo adscribere. Igitur ad unam regiæ indignationis vocem quidam ex episcopis archiepiscopo suo atque primati omnem subjectionem, professam obedientiam uno impetu abnegant, eique unitatem fraternæ societatis pari voto miserandi abjurant. D

Quidam vero in eis tantum quæ ex parte Vrbani papæ præciperet illi se obedituros negant. Episcopi itaque omnes qui adfuerunt, Roffensi solo excepto, aut uno aut alio modo debitam illi subjectionem & obedientiam abnegant. Rex etiam ipse cunctam ei confidentiam & securitatem sui in omnibus adimit: nec se illum pro archiepiscopo vel patre amplius habiturum jurat, nisi ipse vicario beati Petri se ulterius obediturum statim deneget. Tres dies in isto negotio clamoribus in Anselmum & contumeliis gravidi expensi sunt, & tandem in hoc quem dixi fine conversi sunt. Tunc Anselmus in suo proposito constans, per internuntium, E conductum a rege postulat, quo tutus regno decedat. Quod principes multi damnosum fore dignoscentes, pro restituenda pace inducias utrimque usque ad pentecosten dari precantur, & obtinent: ac sic eum, ne de regno decedat, impediunt. Spondet igitur rex, se rebus ejus usque ad præfixum tempus induciarum plenam pacem & tranquillitatem indulturum, & tunc voluntati illius pro sua religione multum in negotio quod emerserat condescensurum. Verum omnino in contraria lapsus est: & Anselmus, domino Balduino ejus domus præfecto extra regnum depulso, hominibusque suis captis & expoliatis, terrisque vastatis, in immensum afflictus est. *Hactenus Edinerus.*

ANNO CHRISTI 1095.

** CONCILIVM LEMOVICENSE, cui præfuit Vrbanus papa II. anno Domini MXCV. exeunte.

Ex tabulario Lemovicensi edidit Ioannes Beslyus in historia comitum Pictavorum, & ducum Aquitanorum.

ANNO ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi MXCV. Indict. " III. temporibus Philippi regis Francorum, VVillelmi ducis Aquitanorum, Humbaudi quoque Lemovicensis episcopi, & domni Ademari abbatis monasterii S. Martialis: factus est conventus permaximus in civitate Lemovicensi, diversi ordinis utriusque sexus & ætatis. Huic nobili B & præcipuo conventui præfuit domnus Vrbanus sanctæ Romanæ ecclesiæ apostolicus, cum archiepiscopis & episcopis, abbatibusque secum comitantibus: qui eo tempore de partibus Italiæ in Galliam advenerat pro diversis ecclesiæ Dei utilitatibus, rectæque fidei statu, maximisque negotiis Christianæ religionis. Præcipua tamen adventus illius causa extitit, quia ecclesia Christi, gensque Christiana in partibus Orientis a perfida Saracenorum natione pervasa, nimiumque afflicta, sub gravi persecutione manebat. Vnde venerabilis papa per semetipsum Gallias adiit, ut Gallorum gentem armis bellisque exercitam, precibus & monitis provocaret, quatenus sanctæ Dei ecclesiæ libertatē defenderet, populumque C Christianum a jugo nefandæ gentis liberaret, & pro amore caritatis, peccatorumque suorum remissione, expeditionem maxima manu confertam, ad Orientis partes moveret, quo nefandam gentem ab hereditate Christi repelleret. Cum ergo hujus rei gratia Gallias perlustraret, mense Decembrio, x. Kal. Ianuarii, venit in hanc civitatem Lemovicensem, adfueruntque cum eo præcellentissimi ac religiosissimi viri archiepiscopi & episcopi quamplurimi, quorum ista sunt nomina: domnus Vgo, archiepiscopus Lugdunensis, domnus Audebertus archiepisc. Bituricensis, domnus Amatus archiepisc. Burdegalensis, domnus Dagbertus archiepiscopus Pisensis, Bruno quoque episcopus Signiensis, præsul quoque Pictavensis Petrus, præsul quoque Santonensis Ramnulfus, præ- D sul quoque Petragoricensis Rainaldus, præsul quoque Rotenensis Raimundus, Humbaudus episcopus Lemovicensis. Hi omnes cum eo Christi nativitatem celebraverunt: & ipso die nativitatis, diluculo cum omnibus illis ascendit ad ecclesiam D. Martialis, & super altare sancti Salvatoris, missam de luce cantavit. Et post sermonem habitum ad populum, coronatus ad sedem sancti Stephani rediit.

Die vero VI. nativitatis, quæ fuit dominica, iterum ad monasterium sancti Martialis venit: ibique diebus octo permanens cum præfatis archiepiscopis, & episcopis, basilicam regalem, quam divæ memoriæ Ludovicus imperator, filius Caroli Magni a E fundamentis construxerat, sed postea, tam conflagratione ignis, quam variis casibus conquassata, & a domno Ademaro, abbate tunc istius loci, interius exteriusque ad plenum reformata & ornata, apostolica autoritate solenniter dedicavit secundo Kal. Ian. & ipse quidem aquam benedixit, archiepiscopi vero interius exteriusque basilicam cum ipsa aqua perlustraverunt. Deinde ipse domnus papa propriis manibus altare Domini Salvatoris aqua benedicta lavit, chrismate & oleo sancto perunxit, pignora sanctorum ibi reposuit, & mox in ipso altari missam cantavit, innumera populi multitudine adstante: & in perpetuo diem illum solennem & celebrem dedicationis agi constituit.

" *Quarta Romano more, quem Lemovicensis scriba l. ē sequitur.*

ANNO CHRISTI 1095.

** *In hoc concilio depositum fuisse Humbaldum episcopum Lemovicensem narrat Gaufredus prior Vosiensis, ad annum* MXCV. *his verbis:* Decimo, *inquit*, Kal. Ianuarii, Lemovicas devenit Vrbanus papa. *Et post aliquammulta:* Tunc Lemovicensis pontifex Humbaldus ab adversariis accusatur, accusatus convincitur, & apud sanctum Martialem, in conspectu Ademari abbatis, quo contradicente electus fuerat, a domino papa publice deponitur. Qui Humbaldus apud S. Severam cessit: ibique inter laicos, laicaliter multo tempore vixit. Erat quippe frater dominorum ejusdem castri, quod est in Biturico.

Item chronicon Malleacense, ad eumdem annum: Lemovicas veniens (Vrbanus papa) deposuit Humbaldum episcopum ejusdem urbis. *De profectione Hierosolymitana hic quoque actum esse, certum est: cum & in omnibus per Galliam conciliis id Vrbanus ageret, & satis acta quæ descripsimus, significent.*

ANNO CHRISTI 1096.

** CONCILIUM ROTOMAGENSE,

In quo decreta concilii Arvernensis relecta sunt: a Guillelmo archiepiscopo cum suffraganeis suis celebratum mense Februario, anno MXCVI. Vrbani II. papæ anno VIII. Philippi regis XXXVI.

TITULI CANONUM.

I. *De trevia Dei, quomodo sit custodienda.*
II. *De rebus & personis quæ perpetua in pace esse debent.*
III. *Iuramentum de custodienda trevia Dei.*
IV. *Anathema iis qui treviam Dei jurare vel custodire neglexerint. Item de falsariis & raptoribus.*
V. *Vt ecclesiæ res suas & consuetudines retineant, & laici partem in decimis aliisve nullam capiant, nec servitium indebitum exigant.*
VI. *Vt presbyterum ecclesiæ laicus non det, nec adimat, sine consensu episcopi: & ut nullus homo comam nutriat.*
VII. *Ne laicus consuetudinem aut justitiam habeat episcopalem.*
VIII. *Ne presbyter, homo fiat laici.*

PRÆFATIO.

Odo episcopus Baiocensis, Gislebertus Ebroicensis, & Serlo Sagiensis, legati quoque aliorum de Normannia præsulum, cum excusatoriis apicibus Arvernensi concilio interfuerunt: & inde cum benedictione apostolica regressi, synodales epistolas coepiscopis suis detulerunt. Guillelmus igitur archiepiscopus concilium Rotomagi aggregavit, & cum suffraganeis episcopis de utilitatibus ecclesiasticis tractavit. Tunc omnes Februario Rotomum convenerunt. Capitula synodi, quæ apud Clarummontem facta est, unanimiter contemplati sunt. Scita quoque apostolica confirmaverunt, & hujusmodi scriptum posteris dimiserunt.

CANONES.

I. *De trevia Dei, quomodo sit custodienda.*

Statuit synodus sancta, ut trevia Dei firmiter custodiatur a dominica die ante caput ieiunii, usque ad secundam feriam oriente Sole post octavas pentecostes: & a quarta feria ante adventum Domini occidente Sole, usque ad octavas epiphaniæ: & per omnes hebdomadas anni, a quarta feria occidente Sole, usque ad secundam feriam oriente Sole: & in omnibus festis S. Mariæ, & vigiliis A eorum: & in omnibus festis apostolorum, & vigiliis eorum. Et ut nullus homo alium adsaliat, aut vulneret, aut occidat, nullus namnum aut prædam capiat.

II. *De rebus & personis quæ perpetua in pace debent esse.*

Statuit etiam ut omnes ecclesiæ & atria earum, & monachi, & clerici, & sanctimoniales, & feminæ, & peregrini, & mercatores, & famuli eorum, & boves & equi arantes, & homines carrucas ducentes, & herceatores, & equi de quibus herceant, & homines ad carrucas fugiētes, & omnes terræ sanctorū, & pecuniæ clericorum, perpetua sint in pace: ut in B nulla die aliquis audeat eos adsalire, vel capere, vel prædari, vel aliquomodo impedire.

III. *Iuramentum de custodienda trevia Dei.*

Statuit etiā ut omnes homines a duodecim annis & supra iurent hanc constitutionem treviæ Dei, sicut hic determinata est, ex integro se servaturos, tali iuramento. Hoc audiatis vos N. quod ego amodo in antea hāc constitutionem treviæ Dei, sicut hic determinata est, fideliter custodiam, & contra omnes, qui hanc iurare contempserint, vel hanc C constitutionem servare noluerint, episcopo vel archidiacono in eo auxilium feram: ita ut; si me monuerit ad eumdum super eos, nec diffugiam, nec dissimulabo: sed cum armis meis cum ipso proficiscar, & omnibus quibus potero iuvabo adversus illos per fidem, sine malo ingenio, secundū meā conscientiam. Sic Deus me adjuvet, & isti sancti.

IV. *Anathema iis qui treugam Dei iurare vel custodire neglexerint. Item falsariis & raptoribus.*

Statuit præterea sancta synodus, ut omnes feriantur anathemate qui hoc iuramentum D facere noluerint, vel hanc constitutionem violaverint: & omnes qui eis communicaverint, vel sua vendiderint, sive fabri, sive alii officiales, sive presbyteri, qui eos ad communionem susceperint, vel divinum eis officium fecerint. Hoc etiam anathemate feriuntur falsarii, & raptores, & emptores prædarum, & qui in castris congregantur propter exercendas rapinas, & domini qui amodo eos retinuerint in castris suis. Et autoritate apostolica & nostra prohibemus, ut nulla christianitas fiat in terris dominorum illorum.

E V. *Vt ecclesiæ res suas & consuetudines retineāt, & laici partem in decimis, aliisve, nullam capiant: nec servitium indebitum exigant.*

Statuit etiam sancta synodus, ut omnes ecclesiæ ita sint saisiatæ de rebus suis, sicut fuerunt tempore Guillelmi regis, & cum eisdem consuetudinibus: & quod nullus laicus participationem habeat in tertia parte decimæ, vel in sepultura, vel in oblatione altaris: nec servitium, nec aliquam exactionem inde exigat, præter eam quæ tempore Guillelmi regis constituta fuit.

VI. Vt

ANNO CHRISTI 1096.

VI. *Ut presbyterum ecclesiæ laicus non det nec adimat sine consensu episcopi: & ut nullus homo comam nutriat.*

Statuit etiam, ut nullus laicus det vel adimat presbyterum ecclesiæ, sine consensu præsulis: nec vendat, nec pecuniam inde accipiat. Ac ut nullus homo comam nutriat, sed sit tonsus, sicut decet Christianum: alioquin a liminibus sanctæ matris ecclesiæ sequestrabitur, nec sacerdos aliquis divinum ei officium faciet, vel eius sepulturæ intererit.

VII. *Ne laicus consuetudines, vel justitiam episcopalem habeat.*

Nullus laicus habeat consuetudines episcopales, vel justitiam quæ pertinet ad curam animarum.

VIII. *Nullus presbyter, efficiatur homo laici.*

Nullus presbyter, efficiatur homo laici. Quia indignum est, ut manus Deo consecratæ, & per sacram unctionem sanctificatæ mittantur inter manus non consecratas: quia est aut homicida, vel adulter, aut cujuslibet criminalis peccati obnoxius. Sed si feudum a laico sacerdos tenuerit, quod ad ecclesiam non pertineat, talem faciat ei fidelitatem quod securus sit.

Hæc itaque Gislebertus Ebroicensis episcopus, qui pro sua proceritate cognominabatur Grus, & & Fulbertus Rotomagensis archidiaconus, scita patrum palam promulgaverunt: & Guillelmus archiepiscopus, aliique præsules autoritate sua corroboraverunt: Odo quippe Bajocensis, & Gislebertus Luxoviensis, Turgisus Abrincatensis, & Serlo Sagiensis, atque Radulfus Constantiensis, præfatam synodum sanxerunt. Abbates quoque totius provinciæ, cum clero, & parte procerum pacem optantium, adfuerunt.

ANNO CHRISTI 1096.

CONCILIVM TVRONENSE, pro expeditione Hierosolymit. aliisque tractandis indictum anno domini MXCVI. tempore Vrbani papæ II.

ACTA *concilii apud Bertholdum his verbis describuntur:* Dominus papa Arelati " diem dominicæ nativitatis cum diversarum provinciarum episcopis gloriosissime celebravit. In his locis ex parte schismaticorum, VVirceburgensis episcopus ad apostolicum pervenit, ejusque misericordiam consecutus est: ita tamen, ut eadem misericordia a legatis papæ in Teutonicis partibus perficeretur eidem. In tertia hebdomada quadragesimæ dominus papa synodum celebravit, cum diversarum episcopis provinciarum, in civitate Turonensi, ubi iterum suorum præteritorum statuta conciliorum generalis synodi assensione roboravit. Et non multo post, episcopum Strazburgensem de excommunicatione resipiscentem recepit in communionem: ita tamen, ut de illatis criminibus se expurgaret.

" Erra- Berthol- patet ncilio vi- 1095.

Pergit agere de Hierosolymitana expeditione ibi decreta, deque his qui in Hungaria periclitati sunt militibus, ac deinde de regis Francorum ab-

A *solutione, his verbis:* * Philippus rex Galliarum, jamdudum pro adulterio excommunicatus, tandem domino papæ, dum adhuc in Galliis moraretur, satis humiliter ad satisfactionem venit: & abjurata adultera, in gratiam receptus est, seque in servitium domino papæ promptum exhibuit. *Hæc ipse.*

* *Errat. factum hoc in concilio Nemausensi hujus anni, non in Turon.*

"* * *De eodem concilio, sic chronicon Turonense MS.* Anno domini MXCVI. Henrici Imp. XL. & Philippi Regis XXXVI. Vrbanus papa apud Turonas mense Martio concilium congregavit: & ecclesiam Majoris monasterii dedicavit. Et in media quadragesima, in ecclesia B. Martini, more Romano corona palmarum se coronavit.

B "** *Chronic. autem Malleac. ad eundem an.* Turonis, *inquit*, tenuit concilium (Vrbanus) in monasterio S. Martini: in quo inter alia instauravit abbatiam S. Mauri, & præcepit habere abbates; & primus fuit Girandus.

"** In hoc quoque concilio controversiam inter canonicos S. Martini & monachos Cormeriacenses composuit Vrbanus, sententia secundum canonicos lata: qua statuit ut abbates Cormeriacenses baculum pastoralem de sepulcro S. Martini, communi decani & capituli jussu sumerent. En testes concilii & judicii istius litteras pontificis, Pictavis datas.

"** VRBANVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.

C QVERELAM de Cormaricensi cœnobio inter beati Martini canonicos, & illius loci monachos diutius agitatam, qualiter in conspectu nostro, archiepiscoporum abbatumque judicio definita sit ad utrorumque quietem perpetuam, nostræ autoritatis litteris præcipimus annotandum. Lectis enim in conspectu publico B. Martini privilegiis, ipsius etiam cœnobii monimentis, patuit locum illum ex supradictæ ecclesiæ stipendiis, canonicorum ipsorum studio fuisse ædificatum. Qui postea per Andegavensem comitem, advocatiæ seu defensionis occasione, ex canonicorum potestate

D sublatus est. Ex confidentium igitur fratrum, qui nobiscum Turonis ad ecclesiastica negotia finienda convenerant, deliberatione atque judicio, Cormaricensis abbas Guido, baculum non ordinate acceptum B. Martini canonicis reddidit. Qui mox super B. Martini tumulum positus est: postea tamen ex eodem tumulo eidem abbati, quia religiosæ conversationis habebatur, restitutus est. Perpetuo itaque decreto ratum esse præcepimus, ne deinceps in Cormaricensi cœnobio aliter eligatur, quam in supradictæ ecclesiæ privilegio continetur. Electus autem supradicto tenore, de B. Martini sepulcro baculum sumat: item defuncto abbate, semper ad eumdem locum baculus referatur, ut super illa sanctissima confessoris apostolici

E membra, communi decani & capituli jussu, signum illud pastoralis regiminis semper accipiatur: salvo Turonensis archiepiscopi jure, quod in abbatis ordinatione secundum communem ecclesiæ consuetudinem exercendum est. Si quis sanctæ constitutioni huic obviam ire, & Cormaricense cœnobium ecclesiæ B. Martini subtrahere tentaverit, apostolicæ indignationis gladio, & sancti Spiritus judicio feriatur.

Signum Vrbani papæ.
Signum Hugonis Lugdunensis archiepiscopi.
Signum Radulphi Turonensis archiepiscopi.
Signum Guidonis Viennensis archiepiscopi.
Signum Hildeberti Bituricensis archiepiscopi.

ANNO CHRISTI 1096.

Signum Amati Burdegalensis archiepiscopi.
Signum Heuzonis cardinalis.
Signum Alberti cardinalis.
Signum Gregorii cardinalis.
Signum Ivonis Carnutensis episcopi.
Signum Goffredi Andegavensis episcopi.
Signum Hoelli Cenomanensis episcopi.
Signum Morvani Venetensis episcopi.
Signum Benedicti Nannet. episcopi.
Signum Guillelmi Arvernensis episcopi.
Signum Brunonis Signiensis episcopi.
Signum Marbodi Rhedonensis electi.
Signum monachorum Cormaricensium Simonis prioris, Bernerii.
Signum Burchardi præcentoris S. Martini.
Signum Fulcherii præpositi.
Signum Matthæi præpositi.
Signum Sichardi præpositi.
Signum Alexandri subdiaconi.

Datum Pictavis per manum Iohannis S. R. E. diaconi cardinalis III. Kalendas Aprilis, Indictione IV. anno domini MXCVI. pontificatus Vrbani papæ IX.

** Monasteriorum quoque Fossatensis & Glannafolii controversiam ibidem dijudicatam intelligimus ex chronico Casinensi, lib. IV. cap. 18. *Idem præterea pontifex*, inquit, *pro negotiis ecclesiasticis Gallias ingressus, in Turonensi concilio, ubi ipse præsidebat, monasterium S. Mauri in Glannafolio a Fossatensium monachorum abstractum tyrannide, pristinæ dignitati libertatique restituit., sub magisterio tantum Casinensis cœnobii perpetuo mansurum.* Hæc Casinensis monachus. Cæterum læsos se hac sententia postea conquesti sunt Fossatenses, & *fuisse subreptum papæ Vrbano:* postularuntque per Ivonem Carnotensem a Paschali papa II. ut judicium retractaret. En Ivonis epistolam.

** PASCHALI SVMMO PONTIFICI.

Epist. 159.

Ivo humilis ecclesiæ Carnotensis minister, per mare hujus mundi prospere navigare, & post superata naufragia navem in tuto collocare.

QVONIAM judicia Romanæ ecclesiæ a nemine foris retractari posse, eadem Romana ecclesia docente didicimus: si qui aliquando se prægravatos ipsius ecclesiæ autoritate conqueruntur, hoc eis consilium damus, ut non descendant in Ægyptum propter auxilium, sed ab ipsa ad eam confugiant: & inde expetant levamen, unde se conqueruntur accepisse gravamen: quia quæ aliquando corripit paterna severitate, eadem frequenter colligit materna pietate. Quod ideo prælibavimus beatitudini vestræ, ut causam Fossatensium monachorum patienter audiatis: & quantum salva apostolica reverentia fieri potest, anxietatem eorum misericorditer relevetis. Conqueruntur enim, se in concilio Turonensi fuisse prægravatos, quoniam ad suggestionem comitis Andegavensis dicunt fuisse subreptum domno papæ Vrbano, monasterium sancti Mauri situm in patria Andegavensi, quod sub jure Fossatensis monasterii antea per trecentos aut eo amplius annos extiterat, de ejusdem monastetii jure auferret, & ordinato ibi abbate liberum esse constitueret. Quod & factum est, Fossatensibus monachis jus suum reclamantibus, & multis qui concilio intererant, aliter sentientibus: cum viderent privilegium, quo nitebantur Fossatenses monachi, de manibus eorum ab Andegavensibus fuisse ereptum, & in plures partes fuisse conscissum. Adhibitis ergo multorum intercessionibus supplicant prædicti monachi, ut eorum negotium a majestate vestra legitima discussione retractetur; & vel misericordia flectente, vel justitia dictante, terminetur. Vale.

G. C. Annotat ad hanc epistolam Fr. Iuretus, Rorigonis comitis rogatu, Ludovicum imperatorem edicto sanxisse, *ut rectores Fossatensis monasterii semper providentiam de eodem loco haberent, instantiam solicitudinis suæ tam loco quam congregationi vigilanti cura in omnibus adhiberent; tales videlicet eis magistros & præpositos ordinando, quorum nutu & regimine cuncta illis perficienda, & interius, & exterius, studiose disponerentur.* Idque repetit ex scriptore translationis & miraculorum S. Mauri, cap. III.

ANNO CHRISTI 1096.

** CONCILIVM SANTONENSE, in quo imperatum jejunium omnibus apostolorum vigiliis. VI. Nonas Mart. Ind. IV. anno MXCVI.

ANNO *Domini* MXCVI. *Indict.* IV. VI. *Non. Mart. in quem diem incidebat Dominica prima quadragesimæ, Amatus Burdegalensis archiepiscopus, sedis apostolicæ legatus, concilium Santonibus habuit, cum archiepiscopis, episcopis, & abbatibus numero* XLIII. ubi, *ait chronicon Malleacense*, imperatum est omnibus apostolorum vigiliis jejunare. *Hujus concilii tempus consignatum habemus in charta, qua confirmantur Vindocinensis monasterii privilegia: cui subscriptum in hæc verba:*

Hæc subscripta confirmatio facta fuisse dinoscitur in concilio apud Santonas, sicut inferius dictum est. Anno ab incarnatione domini MXCVI. Indict. IV. VI. Nonas Martii.

Ego Amatus Burdegalensis archiepiscopus R.S.L. subscripsi, & præsentis crucis signo, hoc privilegium monasterio Vindocinensi confirmavi in concilio apud Santonas: & ibi hujus sancti privilegii violatores excommunicavi, & mecum pariter archiepiscopi, episcopi, abbates, qui adfuerunt numero XLIII. quorum quædam nomina subscribi voluimus:

Raimundus Auscienfis archiepiscopus.
Rotlandus Dolensis archiepiscopus.
Ramnulfus Santonensis episcopus.
Hildebertus Cenomanensis episcopus.
Gosfridus Andegavensis episcopus.
Marbodus Redonensis episcopus.
Simon Agennensis episcopus.
Petrus Pictaviensis episcopus.

Meminit ejusdem concilii charta altera tabularii Angeriacensis confecta pro concordia Carrofensis & Angeriacensis ecclesiæ: cujus hæc verba: Amato Romanæ urbis legato, Burdigalensi archiepiscopo, celebrante concilium apud Santonas, Petro abbate Carrofensi, Ansculfo abbate Angeriacensi, Petro episcopo Pictavensi, Ramnulfo episcopo Santonensi, VVillelmo Aquitanorum duce, anno MXCVI. in die qua canitur, lætare Ierusalem.

Quæ chartæ duæ non consentiunt. Nam dies VI. *Non. Mart. sive secundus Martii, qui adscribitur Vindocinensi privilegio, incidit eodem anno in dominicam primam quadragesimæ. At charta Angeriacensis dominicam quartam designat; quæ incidit in diem* X. *Kal. April. qui est Martii vigesimus tertius. Ergo vel in alterutra error, vel concilium hoc prima quadragesimæ dominica inchoatum, quarta nondum erat absolutum: quod nemo credat.*

Vtrumque monumentum accepimus ex Ioanne Beslyo, in historia comitum Pictavorum.

NO STI 6.

** CONCILIVM NEMAVSENSE VRBANI PAPÆ II.

Menſe Iulio celebratum, anno Chriſti MXCVI. Vrbani ejuſdem anno VIII.

Iam editum Tomo IV. Spicilegii. Nos utimur eo exemplari quod Sirmondus noſter ad editionem paraverat deſcriptum ex cod. S. Albini Andegavenſis.

TITVLI CANONVM.

I. *Vt epiſcopi de monachorum eccleſiis præter cenſum nihil exigant: ſacerdotes tamen in illis conſtituant.*
II. *Quod male quidam monachis negent ſacerdotali officio fungi licere.*
III. *Quod monachi ſacerdotali miniſterio rectius fungi poſſint, quam preſbyteri ſæculares.*
IV. *De iis qui epiſcopos vel alios clericos capiunt.*
V. *Vt defuncto epiſcopo res ejus nemo invadat.*
VI. *Vt laici oblationes & decimas eccleſiæ non retineant.*
VII. *Vt nullus eccleſiæ bona hereditario jure poſſideat.*
VIII. *Vt qui de manu laici beneficium ſuſceperit, illo careat.*
IX. *Vt qui relicta minore eccleſia majorem appetiit, utraque careat.*
X. *De iis qui conſanguineas vel adulteras ducunt.*
XI. *De raptoribus.*
XII. *De presbyteris fornicariis.*
XIII. *Ne puellæ nubant ante annos* XII.
XIV. *Vt nemo rem, quam ipſe aut ſui eccleſiæ dederint, ab ea repetat, nec clericum ad ſeculare judicium cogat.*
XV. *Vt epiſcopus, alterius excommunicatum non recipiat.*
XVI. *Ne monachi ad ſepulturam, vel ad divinum officium recipiant excommunicatos*, &c.

CANONES.

j. c. tum.

I. *Vt epiſcopi de monachorum eccleſiis præter cenſum nihil exigant: ſacerdotes tamen in illis conſtituant.*

que-

ncilio mont.

In Arvernenſi concilio * quæſitum eſt de epiſcopis, qui altaria monaſteriis data frequenter redimi pecunia compellebant. Quia quidam ſimoniacæ pravitatis ramus in Galliarum partibus jam diutius inolevit, ut eccleſiæ vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur, monaſteriis datæ, ſæpius ab epiſcopis ſub palliata avaritia venundentur, mortuis nimirum ſeu mutatis clericis, quos perſonas vocant. Nos autore Deo venalitatem omnem tam ex rebus quam ex miniſteriis eccleſiaſticis propellentes, hoc ulterius fieri apoſtolica autoritate prohibemus, ſicut & præbendas omnes venundandas interdicimus. Porro quæcumque altaria vel decimas ab annis XXX. & ſupra, ſub hujuſmodi redemptione monaſteria poſſediſſe noſcuntur, quiete deinceps & ſine mole- A ſtia qualibet eis poſſidenda firmamus: ſalvo utique epiſcoporum cenſu * annuo, quem ex eiſdem altaribus habere ſoliti ſunt. *Sane quia monachorum quidam epiſcopis jus ſuum auferre contendunt, ſtatuimus ne in parochialibus eccleſiis, quas tenent, abſque epiſcoporum conſilio preſbyteros collocent. Sed epiſcopi, parochiæ curam cum abbatum conſenſu ſacerdoti committant: ut ejuſmodi ſacerdotes de plebis quidem cura epiſcopo rationem reddant, abbati vero pro rebus tempora- B libus ad monaſterium pertinentibus debitam ſubjectionem exhibeant, & ſic cuique ſua jura ſerventur.

ANNO CHRISTI 1071.
* Vide ..etas in ipiſtolam Goffridi pag. 595.
*16. qu. 2. c. ſane quia

II. *Quod male quidam monachis negent ſacerdotali officio fungi licere.*

Sunt nonnulli ſtulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes monachos qui mundo mortui ſunt, & Deo vivunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officii injun- C ctam gratiam: ſed omnino falluntur. Nam ſi ex hac cauſa veteres æmuli vera prædicarent, apoſtolicæ ſedis compar B. Gregorius monachico habitu pollens, ad ſummum apicem nullatenus conſcenderet, cui ligandi, ſolvendique poteſtas conceſſa eſt. Auguſtinus quoque, ejuſdem ſanctiſſimi Gregorii diſcipulus, Anglorum prædicator egregius, & Pannonienſis Martinus, aliique quam plurimi viri ſanctiſſimi, pretioſo monachorum habitu fulgentes, nequaquam annulo pontificali ſubarrharentur. Neque enim Benedictus mo- D nachorum præceptor ſanctiſſimus, hujus rei aliquo modo interdictor fuit: ſed eos ſæcularium negotiorum dixit expertes eſſe debere. Quod quidem apoſtolicis documentis, & ſanctorum inſtitutis, non ſolum monachis, verum canonicis ſummopere imperatur: utriſque enim perſpicacibus ſanctorum patrum exemplis, ut mortui mundo ſint, præcipitur. Credimus igitur, a ſacerdotibus monachis ligandi ſolven- E dique poteſtatem digne adminiſtrari: ſi tamen digne contigerit eos hoc miniſterio ſublimari. Quod evidenter affirmat, quiſquis ſtatum monachorum & habitum conſiderat. Angelus enim Græce, Latine nuncius dicitur. Sacerdotes igitur monachi atque canonici, qui Dei præcepta annuntiant, angeli vocantur. Sed unuſquiſque angelicus ordo, quanto vicinius Deum contemplatur, tanto ſublimius dignitate firmatur. Numquid non ut cherubim monachi ſex alis velantur? Duæ in capitio, quo caput tegitur, veris demonſtrantur aſſertionibus. Illud vero quod brachiis

16. qu. 1. c. ſunt nonnulli. Ivo part. 7. cap. 22.

ANNO CHRISTI 1096.

brachiis extenditur, alas duas esse dicimus: & illud quo corpus tegitur, alas duas. Sic sex alarum numerus certissime conficitur. Decertantes igitur contra monachos in hac re, sacerdotalis potentiæ arceri officio præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus in posterũ reprimantur: quia quanto quisque excelsior, tanto potentior.

III. Quod monachi sacerdotali ministerio rectius fungi possint, quam presbyteri sæculares.

Oportet eos, qui sæculum reliquerunt, majorem sollicitudinem habere pro peccatis hominum orare, & plus valere eorum peccata solvere, quam presbyteros sæculares. Quia hi secundum regulam apostolicam vivunt, & eorum sequentes vestigia, communem vitam ducunt, iuxta quod in actibus eorum scriptum est: *Erat illis cor unum & anima una, & erant illis omnia communia.* Ideoque videtur nobis, ut his qui sua relinquunt pro Deo, dignius liceat baptizare, communionem dare, pœnitentiam imponere, necnon peccata solvere. Vnde considerare nos oportet quantæ virtutis apud Deum sint, qui sæculum relinquentes, domini obediunt præcepto dicentis: *Relinque omnia quæ habes, & veni, sequere me.* Vnde censemus eos qui apostolorum figuram tenent, prædicare, baptizare, communionem dare, suscipere pœnitentes, peccata solvere.

Act. 4. — Marc. 16. — 16. q. 1. c. ex autoritate.

IV. De iis qui episcopos, vel alias clericos capiunt.

Quicumque episcopum, abbatem, vel archidiaconum, vel presbyterum capere præsumpserit: publica primum dedecoratus infamia, honoris sui periculum incurrat: & tamdiu excommunicetur, & terra sua interdicatur, quandiu ecclesiæ satisfacere distulerit. De cæteris vero clericis canonum teneatur sententia.

V. Vt defuncto episcopo res eius nemo invadat.

Quotiens aliquis ecclesiæ antistes ex hac vita migraverit, duæ de melioribus eiusdem ecclesiæ personæ eligantur, quæ res episcopi defuncti, sicut ipse disposuerat, fideliter tractent, & quæ ad episcopatũ pertinent, successuro pastori conservent. Quod si aliquis tyrannus res episcopii interim invaserit, aut violaverit: excommunicationi subjaceat, & ecclesia illa a divino cesset officio, & minores ecclesiæ tanquam matri compatiantur, quousque digna satisfactio subsequatur.

VI. Vt laici oblationes & decimas ecclesiæ non retineant.

Laicus, qui oblationem ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarii tenuerit, ab omnium fidelium communione separetur.

VII. Vt nullus ecclesiæ bona hereditario iure possideat.

Quicumque ecclesias, vel earum bona, hereditaria successione possident, tamdiu ecclesiastico careant beneficio, donec quas tenent ecclesias dimittant.

VIII. Vt qui de manu laici beneficium susceperit, eo careat.

Clericus, vel monachus, qui ecclesiasticum de manu laici susceperit beneficium, quia non intravit per ostium, sed ascendit aliunde sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.

IX. Vt qui relicta minore ecclesia majorem appetiit, utraque careat.

Sacerdotes, quando regendis præficiuntur ecclesiis, de manu episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in tota vita sua Deo deserviant, nisi canonico degradentur judicio. Quod si ambitionis vel cupiditatis causa ad aliam ditiorem migraverint ecclesiam, utramque amittant.

X. De iis qui consanguineas vel adulteras ducunt.

Qui publice consanguineas vel adulteras ducunt, quamdiu eas tenuerint, excommunicentur.

XI. De raptoribus.

Raptores, qui in rapiendo mortui fuerint absque canonica pœnitentia, non sepeliantur, nec pro eis missa celebretur.

XII. De presbyteris fornicariis.

Presbyteri publice fornicarii degradentur.

XIII. Ne puellæ nubant ante annos 12.

Puellulæ usque ad duodecim annos non nubant.

XIV. Vt nemo rem quam ipse, aut sui, ecclesiæ dederint, ab ea repetat: nec clericum ad sæculare iudicium cogat.

Nullus habeat licentiam retrahere beneficium, a se vel ab antecessoribus suis ecclesiis collatum: & nec clericos, nec monachos, in curiam suam ad sæculare cogat venire iudicium: quoniam hoc rapina esset & sacrilegium.

XV. Vt episcopus, alterius excommunicatum non recipiat.

Nullus episcopus, alterius recipiat excommunicatum.

XVI.

XVI. *Ne monachi ad sepulturam, vel ad divinum officium recipiant excommunicatos, &c.*

Monachi nullo modo recipiant ad sepulturam, aut ad quodlibet divinum officium, excommunicatos, aut raptores, aut interdictos.

ADDITIO GABR. COSSARTII S. I.

Hactenus Nemausensis concilii canones. Acta vero cum ad nos temporum injuria non pervenerint: eorum partem nonnullam ex aliquot quæ supersunt vestigiis supplere conabimur. Ac de loco primum id constat ex Vrbani II. epist. xx. indictum prius fuisse Arelate. Mutato igitur consilio Nemausi celebratum

Eo profectus est Philippus Francorum rex, & in synodo absolutus est. Malleacense chronicon ad hunc ann. Reversus est, *inquit*, Vrbanus Santonas, & celebravit ibi sanctum pascha: & inde remeavit Romam, & in eundo remeavit Nemausum civitatem, ubi item concilium tenuit, & reconciliavit Philippum regem Francorum.

De hoc igitur intelligendus concilio Bertholdus ad hunc annum, cum ait: Philippus Galliarum rex jamdudum pro adulterio excommunicatus, tandem papæ, dum adhuc in Galliis moraretur, satis humiliter ad satisfactionem venit, & abjurata adultera in gratiam receptus est. *In quibus Bertholdi verbis cum nulla fiat Nemausensis concilii mentio: ea Binius refert ad Turonense cui subjiciuntur. At de hoc errore jam admonui ad illud concilium, brevi ad marginem adiecto scholio.*

Agitata hic quoque Anselli causa est electi Bellovacensis episcopi, cujus electionem nec prius confirmarat pontifex, & tunc ut confirmaret exorari non potuit. Quod ex una Ivonis Carnotensis epistola LV. *ad Hugonem Lugdunensem archiepiscopum, & sedis apostolicæ legatum, discimus.* Causam, *inquit*, Beluacensis electi, nuper apud Nemausum coram domno papa familiariter ventilari vestra paternitas audivit: & aliquando ut Beluacensi ecclesiæ secundum vota sua facta electio confirmaretur, apud domnum papam cum aliis intercessoribus intercessit. Sed quia domnus papa quibus de causis voluit, prædictam electionem confirmare distulit, &c. *Et infra*: tantum provideat vestra vigilantia, ne ulterius suspendendo ordinationem electi, laboret & periclitetur ecclesia. Quod si in hoc bene consultum famæ vestræ ereditis: utile est & conducibile, ut Metropolitani sui & comprovincialium discretioni & providentiæ cum vestra benevolentia committatis.

In hoc quoque concilio disceptata est controversia inter Isarnum episcopum Tolosanum, & clericos sancti Saturnini. Quæ cujusmodi esset, quidve super ea sit actum, discimus ex narratione Callisti ipsius papæ II. inserta instrumento quo continetur Tolosani concilii sub Callisto mentio, & alia quædam. Refertur hoc monumentum a Catello in commentariis Septimaniæ, lib. 5. pag. 878. ex quo Callisti verba, quæ ad Nemausense concilium attinent, decerpo: Ego, *inquit*, fratres, in concilio Nemausensi, in quo domnus papa Vrbanus præfuit, cum multis aliis interfui: ibique clericos beati Saturnini domnum papam interpellantes audivi, quatenus quartam partem oblationis altaris beati Saturnini episcopo Isarno, qui tunc temporis in dominio suo eam tenebat, auferret, & sibi daret. Et domnus papa petitionibus eorum condescendi videbatur. Quibus episcopus Isarnus magnanimiter resistebat, & nequaquam hoc se facere posse dicebat: quia si id faceret, unde viveret non habebat. Et quia nobis, mihi & fratri meo qui tunc temporis erat archiepiscopus Briassensis, videbatur præjudicium episcopo Isarno fieri: partes ejus, quantum potuimus, sustinuimus: in tantum ut nobis præsentibus istud fieri non potuerit. Transacto vero concilio domnus papa episcopum Isarnum in cameram suam deduxit: ibique vi comitis Raimundi, reclamantibus tamen clericis qui tunc ibi aderant, hanc quartam oblationis altaris partem tulit. Mandavit tamen iisdem papa, ut Isarnus episcopus de ecclesia beati Saturnini semper cum suis victum haberet: quod &, dum vixit, habuit.

Confirmata ibidem Raimundi comitis Tolosani donatio terræ sancti Ægidii, Odiloni abbati Cluniacensi: cujus exemplum subjicio.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus sancti. Ad honorem & reverentiam unitatis in Trinitate, & beatæ & intemeratæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium superiorum spirituum, ac beatorum apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum, & præcipue sanctissimi confessoris Christi Ægidii. Ego Raimundus Dei permissione dictus comes Tolosanorum, & Rutenensium, dux Narbonæ, marchio Provinciæ, timens periculum animæ meæ ac prædecessorum meorum, in concilio apud Nemausum celebrato a domno & venerabili papa Vrbano II. in præsentia ipsius & totius sancti concilii, relinquo, & plenariam guirpitionem facio domno ac religioso abbati Odiloni, necnon fratribus cum eo ibidem adstantibus, omnes honores sancti Ægidii, tam in eadem villa quæ dicitur Flaviana, quam in extrinsecis, quidquid juste, sive injuste videbar obtinere, sive omnes rectas sive pravas consuetudines quas ego vel antecessores mei ibidem habuimus, pro emendatione omnium meorum præteritorum criminum, & pro adeptione futurorum bonorum. Fiat, fiat, Amen. Si quis vero posterorum meorum huic meæ guirpitioni obsistere vel contradicere attentaverit, cum Iuda traditore, & Simone mago, & Dathan, & Abiron, & cum aliis omnibus sceleratis se sempiterna ultione damnatum sciat. Facta & confirmata charta in Nemausensi concilio a domno papa Vrbano II. celebrato anno ab incarnatione Domini MXCVI. Indictione IV. septima [a] feria, IV. Idus Iulii, pontificatus domni Vrbani papæ anno IX. regnante Philippo rege.

[a] *Hoc anno dies IV. Kal. Iul. incidit in fer. 5.*

Testes, Gauterius Albanensis episcopus.
Gregorius Papiensis cardinalis.
Ioannes diaconus cardinalis.
Albertus cardinalis presbyter.
Daimbertus Pisanus archiepiscopus cardinalis.
Hugo Lugdunensis archiepiscopus, & legatus.
Amatus Burdegalensis archiepiscopus, & legatus.
Bernardus Toletanus archiepiscopus, & legatus.
Bruno Signinus episcopus.
Hugo Bisuntinus archiepiscopus.
Bertrannus Nemausensis episcopus.

Monachi qui cum abbate Odilone hoc susceperunt: Rostagnus prior, Petrus decanus, Berrozet, Petrus & Guillelmus de Castlar, Reimundus & Ioannes, Petrus de Lauraco.

Laici testes: ipse Raimundus comes, Petrus Bermundi, Guillelmus de Montepessulano, Raimundus Petri de Gorza, Pontius Guillelmi de Bariac, Petrus Guillelmi de Roccamaura, Rostagnus de Posquerias, & decanus, & Rainerius de Posquerias.

Hanc donationem Vrbanus iterum Avenione post aliquot dies confirmavit: & monasterium sancti Ægidii, privilegio atque immunitate donavit. Instrumentum accipe.

VRBANVS EPISCOPVS, servus servorum Dei.

SICVT injusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, sic legitima desiderantium non est differenda petitio. Comes nimirum Tolosanorum ac Ruthenensium, & Marchio Provinciæ, Raimundus, potentatus sui partem a Romana ecclesia detinens, honores omnes ad beatum Ægidium pertinentes tam in valle Flaviana, quam in extrinsecis, quicquid juste sive injuste videbatur tenere, omnes rectas sive pravas consuetudines,

ANNO CHRISTI 1096.

tudines, quas ipsius antecessores, aut ipse, habuerant, ob honorem Dei & beati Ægidii reverentiam dereliquit. Quam videlicet missionem, apud Nemausense concilium jurans in manu nostra, Odiloni abbati, & ejus fratribus fecit, in Hierosolymitanam expeditionem iturus, seque & universos successores suos, si forte hoc donum irritum facere pertentarent, quod ad se erat, damnatione & maledictione mulctavit. Quod igitur suggerente ipso, & monachis exorantibus, in totius concilii conspectu firmavimus, necnon & per autoritatis nostræ litteras stabilimus. Si quis ergo ecclesiastica sæcularisve persona hanc supradicti comitis missionem, & nostram atque totius concilii confirmationem evacuare, aut pervertere præsumpserit, usque quo satisfaciat, excommunicationi anathematique subdatur, & honoris atque officii sui evacuatione plectatur.

Post hæc divinæ voluntatis dispositione actum est, ut apud B. Ægidii monasterium, basilicæ novæ aram omnipotenti Deo nostris manibus dicaremus. Sanximus igitur & sancimus, & ad posterorum memoriam litteris designamus, ne quis ulterius archiepiscopus, aut episcopus, adversus eandem ecclesiam audeat excommunicationis, aut interdictionis proferre sententiam: quatenus idem monasterium ex ipsius B. Ægidii traditione sanctæ Romanæ ecclesiæ juri proprio subditum, Romanæ semper libertatis gratia perfruatur. Si quis autem decreti hujus tenore cognito, obviam venire tentaverit, honoris & officii sui detrimentum patiatur, atque a sacratissimo corpore, & sanguine Dei ac domini Redemptoris nostri Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus pax & misericordia a Deo & patre nostro & domino Iesu Christo præsentibus ac futuris sæculis conservetur. Amen, amen, amen.

Datum per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis ac bibliothecarii, apud Avenionem in monasterio S. Andreæ, XI. Kalendas Augusti, Indictione IV. incarnationis dominicæ MXCVI. pontificatus autem domini Vrbani II. papæ IX.

CONCILIVM BARENSE, pro Græcis cum Romana ecclesia conciliandis celebratum anno domini MXCVII. tempore Vrbani papæ II.

ANNO CHRISTI 1097.

Acta concilii.

IN hac synodo inter Græcos & Latinos ventilatæ sunt controversiæ illæ quæ inter eos diutius agitatæ leguntur; potissimum vero de processione Spiritus sancti. Acta nobilissimi concilii perierunt. Ad Græcorum autem confusionem ea nobis autore Deo sunt patefacta, quæ a sancto Anselmo Cantuariensi episcopo, qui interfuit, sunt scripta, quæque familiaris ejus qui aderat Edinerus posteris tradidit his verbis: *Cui concilio dum Anselmus se præsentasset, & persuasus a papa Græcos in processione Spiritus sancti, utpote quem a patre & non a filio procedere Græci adstruant errantes, rationabili & catholica disputatione confutasset, magni apud omnes est habitus, & veneratione dignissimus comprobatus. Finito concilio cum apostolico profecti sumus.* Hæc tantum de his Edinerus. Apud VVilielmum autem Malmesburiensem sua paulo gloriosius ostentantem, hæc scriptis mandata legimus: *Vt ergo ventum ad concilium, apostolicus ante corpus sancti Nicolai constratus tapetibus & palliis, ipse casula cum* A *pallio amictus tribunal ascendit, cæteri cum cappis sedebant. Omnibus ergo suum locum ex antiquo vendicantibus, Anselmus humilitate summus quo poterat assedit. Exciderat animo summi pontificis, ingruente tumultu, ut ei locum delegaret. Sed erroris admonitus est, quæstionis necessitate a Græcis proposita, probare volentibus Spiritum sanctum non nisi a patre procedere.*

Hanc ergo quæstionem dum expedire tentans magis involueret, Græcis contra non improbabiliter occurrentibus, Anselmi recordatus exclamat: vividæ vocis tonitruum, ædis capacitas & turbæ multiplicitas ingeminant: Pater & magister Anselme Anglorum archiepiscope, ubi es? Ille ubi se vocari audivit, in pedes constitit. Quem apostolicus B *compellans: Nunc, inquit, magister, opus est scientia, opus eloquentiæ tuæ opera. Veni, ascende huc, & defende matrem tuam ecclesiam, quam Græci labefactare conantur. Succurre ergo quasi a Deo huc missus. Continuo cuncti adstantes & assidentes, oculos & ora in eum conversi, percunctari quis esset: annitentibusque proximis ad consessum apostolici levatus, sedere jussus juxta Romanum archidiaconum, cui ante papam sedere moris est: Includamus,* inquit, *hunc in orbe nostro, quasi alterius orbis papam. Nec morantibus omnibus exposuit palam qui genus, unde domo, cujus scientiæ, cujus facundiæ, quam religiosus, quanta pro fidelitate Romanæ sedis passus esset. Dilatusque in posteram diem quæstionis tractatus, quamvis Anselmus statim respondere non dubitaret.*

C *Sed sequenti die solito maturius cœtu coacto, promotus in editum ita tractavit quæstionis latera, ita penetravit & enubilavit intima, ut Latini clamore testarentur gaudium, Græci de se præbere dolerent ridiculum: nullus porro inops & inanis scientiæ discederet. Sensus illius sermonis procedente tempore luculenter digessit in libro de processione Spiritus sancti facto. Tunc ubi verbum absolvit, omnes in eum oculos & ora conversi, hic laudare fidem, ille scientiam, omnes eloquentiam. Sedato fragore quem laus ejus suscitaverat: intendens in eum summus pontifex, ait: Benedictum sit cor tuum, & spiritus tuus, os, & sermo oris tui benedictus. Nec mora, cum consensu omnium roboratus in aliter* D *sentientes fulmen excommunicationis intorsisset, ventilari de rege Anglorum sermo cœpit. Proferuntur in medium scelera dictu horrenda: adjicitur contemptui humano cælestis injuria, quod scilicet bis terque admonitus nihil correctionis exhibuerit.*

Quocirca cum suffragio & clamore omnium papa ad excommunicandum iam paratus esset, Anselmus genibus affusus eius, orat dilationem, & vix impetrat. Quæ res ei non mediocrem apud cunctos videntes peperit gratiam, eo quod ostensione veræ sanctitatis vicisset famæ suæ gloriam. Quam pulcrum erat ut illi oraret veniam, a quo tantam acceperat contumeliam? Hucusque de Barensi concilio apud VVilielmum.

E Certum est autem in hoc concilio sanctum Anselmum in confutandis Græcis primas tulisse, cui & ea ex parte plurimum ecclesia catholica debet, quod cum ipsius synodi acta perierint, ipse tamen pulsatus precibus amicorum, quod in controversia illa tractavit scriptorum monimentis perpetuæ memoriæ commendavit.

ANNO CHRISTI 1097.

CONCILIVM HABITVM IN Hibernia, quo Murchertacus rex, episcopi, nobiles, clerus & populus illius insulæ, Anselmum Cantuariæ archiepiscopum primatem suum rogant, ut VVaterfordense oppidum in episcopatum erigat.

REX Hiberniæ, Murchertacus nomine, & Dofnaldus episcopus, cum cæteris episcopis, & quique nobiles, cum clero & populo ipsius insulæ, miserunt nuncios ac litteras ad Anselmum, innotescentes ei, civitatem quandam VVataferdiam nomine, in una suarum provinciarum esse; cui ob numerosam civium multitudinem expediet episcopum institui: simulque petentes, ipse quatenus primatus, quem super eos gerebat potestate, & qua fungebatur vicis apostolicæ autoritatis, sanctæ Christianitati, ac necessariæ plebium utilitati, instituendo eis pontificem, subveniret. Iam enim sæcula multa transierant, in quibus eadem civitas absque providentia & cura pontificali consistens, per diversa tentationum pericula jactabatur. Elegerant autem iidem ipsi in hoc officium quemdam suæ gentis virum vocabulo Malchum, eumque sacrandum, cum communi decreto, ad Anselmum transierunt. Decretum autem hoc est.

» Anselmo Dei gratia, Anglorum archiepiscopo, clerus & populus oppidi VVatafordiæ, cum rege Murchertacho & episcopo Dofnaldo, salutem in domino. Pater sancte, cæcitas ignorantiæ nos diu detrimenta salutis nostræ sustinere coegit, quod magis eligimus serviliter dominico jugo colla subtrahere, quam liberaliter pastorali obedientiæ subesse. Nunc autem quantum proficiat pastorum causa agnovimus, cum aliarum rerum similitudines ad mentem revocamus: quia sine regimine, nec exercitus bellum, nec navis marinum auder attentare periculum. Navicula ergo nostra mundanis dedita fluctibus sine pastore contra callidum hostem qua ratione pugnabit? Propterea nos & rex noster Murchertachus & episcopus Dofnaldus & Dermeth dux noster, frater regis, eligimus hunc presbyterum Malchum, VValkelini VVintoniensis episcopi monachum, nobis sufficientissime cognitum, natalibus & moribus nobilem, apostolica & ecclesiastica disciplina imbutum, fide catholica prudentem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, litteratum, hospitalem; suæ domui bene præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus a vestra paternitate ordinari pontificem, quatenus regulariter nobis præesse valeat & prodesse: & nos sub ejus regimine salubriter domino militare possimus. Vt autem omnium nostrorum vota in hanc electionem convenire noscatis, huic decreto canonico, promptissima voluntate, singuli manibus propriis roborantes subscripsimus. Ego Murchertachus rex Hyberniæ subscripsi. Ego Dermeth dux frater regis subscripsi. Ego Dofnaldus episcopus subscripsi. Ego Idunan episcopus Midiæ subscripsi. Ego Samuel Dunensis episcopus subscripsi. Ego Ferdomnachus Laginiensium episcopus subscripsi. Subscripserunt his multo plures, quos nos, brevitati studentes, notare non necessarium duximus.

Igitur Anselmus considerans & intelligens eos justa & utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergo pontificem diligenter in his quæ A sacra jubet autoritas examinatum, ac multorum cum vitæ suæ testimonio, dignum episcopatu comprobatum, sumpta ab eo ex more de subjectionis suæ obedientia professione, sacravit eum Cantuariæ quinto Kal. Ianuarii, assistentibus & cooperantibus sibi in hoc ministerio, duobus episcopis suis, Radulpho scilicet Cicestrensi, & Gundulpho Roffensi.

CONCILIVM GERVNDENSE, pro ecclesiastica libertate anno MXCVII. ANNO CHRISTI 1097.

ANNO domini MXCVII. Id. Decemb. sub Bernardo archiepiscopo Toletano apostolicæ sedis B legato celebratum est Gerundense concilium *ad corroborandam ecclesiasticæ libertatis dignitatem.* Et interfuerunt archiepiscopus Tarraconensis, episcopus Rotensis, episcopus Barcinonensis, episcopus Gerundensis. *Ex schedis illustrissimi Petri de Marca, qui acta ex Barcinonensis ecclesiæ tabulario descripsit.*

CONCILIVM ROMANVM II. quo regi Anglorum induciæ concessæ sunt usque ad festum sancti Michaelis, anno domini MXCVIII. tempore Vrbani papæ II. ANNO CHRISTI 1098.

DE hac synodo Edinerus in vita sancti Anselmi apud Surium ista scribit: *Finito concilio Barensi, Romam cum apostolico profecti sumus. Transactis autem aliquantis diebus, venit Romam* C *VVilielmus ille, cujus in exitu Angliæ memoriam fecimus. Inter alia hoc effecit apud apostolicum, ut inducias regi Angliæ daret usque ad festum sancti Michaelis archangeli. Quod Anselmus agnoscens, illico Lugdunum redire volebat: sed prohibitus a papa est propter concilium, quod se tertia hebdomada paschæ Romæ habiturum statuerat.* Quæ autem constituta fuerint in concilio, præteriit Edinerus, sed VVilielmus Malmesburiensis in historia rerum gestarum pontificum Anglorum de his agens, sugillat Vrbanum papam ac suos, quod pecuniæ mercimonio inducias regi concessisset usque ad festum sancti Michaelis archangeli. Acta concilii.

Verum idem auctor meminisse debuit, a se paulo D superius dictum anno superiori in concilio Barensi, quod idem Vrbanus pontifex, jam sententiam excommunicationis in regem ibi laturus statim, intercessione sancti Anselmi, ne faceret, cohibitus esset. Accusarine potuit tarditatis Vrbanus, qui ab Anselmo actore, ne in eum dicat sententiam, continetur? Quod si petenti regi per nuntium inducias usque ad festum sancti Michaelis archangeli concessit Vrbanus: potuitne vel istas ipse negasse, non dico regi, sed cuilibet homuncioni petenti, ut acturus causam Romæ ex Anglia testes & testimonia perduceret, atque produceret, ex tanto terrarum spatio? An & vitio dari potuit summo pontifici aliquid indulsisse regi, quem vidimus haud pridem a schismaticis defecisse, atque ad communicationem Vrbani catho- E lici antistitis convolasse? Vbi illud de domino dictum & repetitum, ut omittamus externa: *Arundinem conquassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium.* Excusatur Vrbanus papa. *Matth.* 12. *ex Isa.* 42.

CONCILIVM BVRDEGALENSE, ANNO MXCVIII. ANNO CHRISTI 1098.

ANNO domini MXCVIII. Burdegalæ concilium habuit Amatus illius urbis archiepiscopus, sedis apostolicæ legatus, cum aliis diversarum provinciarum episcopis. Quo in concilio quid actum sit

sit ignoramus: celebratum autem fuisse discimus ex diplomate tabularii Angeriacensis, cui Amatus archiepiscopus Burdegalensis, Rolandus Dolensis archiepiscopus, Petrus episcopus Aginnensis, aliique hoc in concilio subscribunt, anno domini MXCVIII. Indict. VI. III. Nonas Octobr.

ANNO CHRISTI 1099.

CONCILIVM ROMANVM III. in quo Vrbanus papa statuta prędecessorum suorum confirmat, Guibertum antipapam ejusque complices iterum excommunicat, & Hierosolymitanam expeditionem promoveri rogat, anno domini MXCIX.

DECRETA DOMINI PAPÆ VRBANI II. data in concilio, Romæ in ecclesia beati Petri apostoli, anno Dei Christi MXCIX. *" pridie Kalendas Maii.*

" In MS. VI. *Kal. chron. Malleac.* VII. Kal.

CANONES.

I.

Ea quæ a sanctis patribus de simoniacis statuta sunt, nos quoque Spiritus sancti iudicio & apostolica autoritate firmamus.

II.

Quidquid igitur vel in sanctis ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus, vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas unquam vires obtinere censemus.

III.

Si qui tamen a simoniacis non simoniace ordinati sunt, si quidem probare potuerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse simoniacos, & si tum pro catholicis habebantur in ecclesia, talium" ordines pro misericordia sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat.

" ordinationes misericorditer.

IV.

Qui vero scienter se a simoniacis consecrari, immo execrari passi sunt: eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

V.

Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc essent parvuli, ecclesias vel ecclesiarum beneficia per pecunias adepti sunt: postquam eas omnino dimiserunt, si canonice in iis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus; neque pro hoc facto a sanctis ordinibus removemus; si alias digni inveniantur.

VI.

Illi vero qui per seipsos, cum iam maioris essent ætatis, nefanda cupiditate ducti eas emerunt, si in aliis ecclesiis canonice vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus. Quod si ad alias fortasse tranferri non potuerint, & in eisdem canonice vivere promiserint: minoribus ordinibus contenti ad sacros ordines non accedant, salva tamen in omnibus apostolicæ sedis autoritate.

VII.

Si qui tamen ante emptionem catholice ordinati sunt: cum ea quæ emerunt dimiserint, & vitam canonicam elegerint", in suis gradibus permittantur: nisi forte eiusmodi ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel præposituræ, vel officii locum, in emptis ecclesiis eos habere non patimur.

" al. rint.

VIII

Ordinationes quæ a Guiberto hæresiarcha factæ sunt, postquam ab apostolicæ memoriæ papa Gregorio & a Romana ecclesia est damnatus, quæque etiam a pseudoepiscopis per eum postea ordinatis perpetratæ sunt, irritas esse iudicamus.

IX.

Similiter autem & eas quæ a cæteris hæresiarchis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis qui catholicorum & adhuc viventium episcoporum sedes invaserunt: nisi probare voluerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos.

X.

Qui vero ab episcopis quondam quidem catholice ordinatis, sed in hoc schismate a Romana ecclesia separatis, consecrati sunt: eos nimirum, cum ad ecclesiæ unitatem redierint, servatis propriis ordinibus misericorditer suscipi iubemus: si tamen eos vita & scientia commendat.

XI.

Amodo vero quicumque a prædictis schismaticis sanctæ Romanæ ecclesiæ adversariis se ordinari permiserit, nullatenus hac venia dignus habeatur. Quamvis autē misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus: nullum tamen præjudicium sacris canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset quod factum est pro necessitate. Vbi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius caritati.

XII.

Illud quoque præcipimus, ut pro chrismate & baptismo & sepultura nihil unquam exigatur.

XIII.

Vt unica domini nostri sponsa sine macula & ruga permaneat, sacrorum canonum instituta renovantes præcipimus, ut a subdiaconatus tempore nulli liceat carnale commercium exercere: quod qui deprehensus fuerit, ordinis sui periculum sustinebit.

XIV.

Nemo præterea ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ sit castitatis, & qui usque ad subdiaconatum unicam & virginem uxorem habuerit.

XV.

ANNO CHRISTI 1099.

XV.

Nullus laicus decimas suas, aut ecclesiam, aut quidquid ecclesiastici juris est, sine consensu episcopi, vel Romani concessione pontificis, monasteriis aut canonicis offerre præsumat. Quod si quis episcopus improbitatis & avaritiæ causa consentire noluerit, Romano pontifici nuntietur: & ejus licentia, quod offerendum est, offeratur.

XVI.

Nullus abbas, nullus ecclesiarum præpositus, quæ juris sunt ecclesiastici a laicis accipere sine episcopi concessione præsumat.

XVII.

Nullus abbas precium exigere ab eis qui ad conversionem veniunt aliqua occasione præsumat.

In eodem quoque concilio dominus papa Vrbanus excommunicatione alligavit abbates, quicumque deinceps investituras abbatiarum a qualibet laicali manu quocumque modo præsumerent accipere: & ut nullus episcoporum hujusmodi abbates ordinaret, aut consecraret, apostolica autoritate interdixit.

XVIII.

Adjecit etiam & constanter præcepit, ut nullus primatum, archiepiscoporum, & episcoporum, in ordinatione & consecratione episcoporum, vel abbatum, cappas, tapetia, bacinos, & manutergia, qualibet exactione requirat, vel suscipiat.

** *Operæpretium erit addere quæ de hoc concilio chronicon Malleacense narrat.* Eo, *inquit*, anno fuit factum Romæ concilium, quod novissime tenuit Vrbanus papa septimo Kalendas Maii, in quo confirmavit viam sancti sepulcri domini nostri Iesu Christi: & decrevit in ipsa synodo, omni sexta feria jejunare pro peccatis suis, omnibus Christianis; & maxime pro illis, quibus non confessi sunt immemores.

Iuvabit & describere verba Rogerii Hoveden, parte annalium priore. Habent enim de hac synodo peculiare nonnihil. Anno, *inquit*, MXCIX. Vrbanus papa tertia hebdomada paschæ magnum concilium tenuit Romæ, in quo excommunicavit omnes laicos, investituras ecclesiarum dantes: & omnes, easdem investituras de manibus laicorum accipientes: necnon omnes, in officium sic dati honoris consecrantes. Excommunicavit etiam eos, qui pro ecclesiasticis honoribus, laicorum homines fiunt: dicens nimis execrabile videri, ut manus, quæ in tantam eminentiam excreverunt, ut quod nulli angelorum concessum est, ut Deum cuncta creantem suo signaculo creent, & eumdem ipsum, pro salute totius mundi, Dei patris obtutibus offerant, in hanc ignaviam vel stultitiam detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ diebus & noctibus obscœnis contactibus inquinantur, sive rapinis ac injustæ sanguinis effusioni addictæ maculantur. Et ab omnibus acclamatum est, fiat, fiat: & in his consummatum est concilium. *Hæc Rogerius.*

A

NOTA SEVERINI BINII.

De hac synodo indicta, deque rebus in eadem gestis Bertholdus ista narrat: Hoc anno millesimo nonagesimo nono dominus papa natalem Domini Romæ cum magna pace celebravit. Nam & castellum sancti Angeli cum aliis munitionibus in sua potestate detinuit, omnesque æmulos suos in civitate cum Dei adjutorio satis viriliter aut placavit, aut vi perdomuit. Synodum quoque suam in tertia hebdomade post pascha Romæ celebrandam missis litteris usquequaque denuntiavit. *Hac de synodi indictione: de celebratione autem ipsius, ita inferius;* Romæ dominus papa generalem synodum centum quinquaginta episcoporum, abbatum, & clericorum innumerabilium, tertia hebdomada post pascha collegit: in qua synodo confirmatis suorum antecessorum statutis, etiam sententiam anathematis super Guibertum hæresiarcham, & omnes ejus complices iteravit. Statuit quoque ibi, ne communicare præsumerent iis qui concubinas haberent, nisi prius eas dimitterent. De Hierosolymitano itinere multum rogavit ut irent, & fratribus suis laborantibus succurrerent. *Hucusque de concilio Romano Bertholdus.*

B

Canones hoc concilio editos ex manuscripto monasterii Hennicensis, ordinis regularium sancti Augustini prope Duacum codice, quem Lamberti Atrebatensis episcopi esse conjicio, fideliter descriptos, non sine sumptu, labore, ac molestia, ad honorem Dei & ecclesiæ augmentum misit ad me reverendus dominus Georgius Colvenerius apud Duacenses theologus canonicus, & scholasticus: qui censendis & inquirendis veterum simul & novorum scriptorum libris diu multumque in hac vita occupatus, in librum vitæ referri ac recenseri meretur.

C

G. C. Concilii hujus canones primi duodecim, iidem sunt in concilio Placentino anni 1095. Eos in Claromontana synodo cum promulgasset Vrbanus, ut supra diximus, in hac quoque confirmat: nec dubito quin idem in intermediis conciliis præstiterit. An & in Romano anni superioris? Cur enim tunc omissi fuissent, & in annum dilati? Quod si tunc promulgati sunt, cur nunc repetiti? Erit qui hanc ob causam suspicetur, canones hos esse concilii Romani ann. 1098. & anno 1099. per errorem attributos. Iudicent qui me vel sagaciores sunt, vel confidentiores.

Diem Binius adscribit, pridie Kal. Mai. In altero exemplo, descripto Sirmondi manu, notatur VI. Kalend. Mai. In chronico autem Malleacensi, VII. Kal. Mai. Apud Rogerium Hoveden, tertia hebdoma post pascha. Qui postremus cum quovis aliorum consentit. Nam tres illi diversi dies, in illam hebdomadem incidunt.

ANNO CHRISTI 1099.

D

** CONCILIVM AVDOMARENSE,

In basilica B. Mariæ Audomarensis celebratum prid. Id. Iul. MXCIX. de pace servanda.

Ex codice MS. Igniacensi.

TITVLI CANONVM.

I. *Vt ecclesiæ, earumque atria non infringantur.*
II. *Vt terræ ecclesiarum non devastentur.*
III. *Ne clerici, monachi, fœminæ, eorumve socii, spolientur, aut capiantur.*
IV. *Nec peregrini & mercatores: nisi redhibitionem consuetudinum retineant. Et ut res ceteræ tutæ sint a vespera quartæ feriæ ad auroram secundæ.*
V. *Vt domini civitatum & castellorum hanc pacem jurent.*

E

PRÆFATIO.

Anno Domini Christi MXCIX. pridie Idus Iulii apud sanctum Audomarum in basilica beatæ Mariæ semper virginis dominæ nostræ, petente domino Roberto juniore Flandrensium comite cum primatibus suis, adstante quoque non parva multitudine cleri & populi, recitata & sub excommunicatione reconfirmata est a domno Manasse venerabili Remensium archiepiscopo, & suffraganeis coepiscopis ejus, domno videlicet Baldrico Noviomensi, Lamberto Atrebatensi, Ma-

ANNO CHRISTI 1099.

nasse Cameracensi, Ioanne Morinensi, hujus subscriptæ pacis forma.

CANONES.

I. *Vt ecclesiæ, earumque atria non infringantur.*

Notum volumus fieri universis clericis & laicis Remensis diœcesis, quod hujusmodi pacem firmavit domnus Rainoldus Dei gratia Remorum archiepiscopus, & omnes suffraganei episcopi ejus considentes secum in celebratione concilii habiti in ecclesia sancti Medardi Suessionis. Quod nec ecclesia, nec atrium ei adiacens per violentiam ab aliquo infringatur, nisi facta fuerit ibi munitio unde rapinæ fiant, & pax constituta violetur. Quod si fieri acciderit, ille cui illata iniuria fuerit, primum ad episcopum vel archidiaconum clamorem faciat. Si vero archiepiscopus aut archidiaconus ad quos clamatum fuerit in his locis in quibus synodales congregantur, infra XV. dies inde iustitiam non fecerit: extra pacem nostram ecclesiam ecclesiam illam, & atrium illud decernimus.

II. *Vt terræ ecclesiarum non devastentur.*

Hoc etiam constituimus, ut nullo tempore terræ ecclesiarum & cultores earum quæ sunt in dominicaturis episcoporum, & abbatum, & clericorum, & monachorum, ab aliquo invadantur, neque devastentur.

III. *Ne clerici, monachi, feminæ, eorumve socii, spolientur, aut capiantur.*

Iterum constituimus, ut neque episcopi, neque abbates, neque clerici, neque monachi, neque feminæ, neque aliquis ambulans in societate eorum sine armis præter ensem, spolietur neque capiatur, neque capiatur, nsi quod contra pacem est fecerit; aut quod insidiosum est regno, portaverit. Quod si compertum fuerit in aliquo episcopo aut archidiano præsentatus nisi se purget vindicetur.

IV. *Nec peregrini & mercatores, nisi redhibitionem consuetudinariam retineant. Et ut res cæteræ tutæ sint a vespera quartæ feriæ ad auroram secundæ sequentis.*

Hoc iterum constituimus, ut neque peregrini, neque mercatores ullo tempore deprædentur, nisi comprobati fuerint redhibitionem consuetudinariam retinuisse. Qnod si hoc fecisse convicti fuerint, emendationem faciant domino patriæ, secundum consuetudinem terræ illius, & non ab eis amplius exigatur. Hæc quæ supra retulimus, per omnes dies observari decernimus. Vniversaliter vero omnes alias res solutas & quietas ab omni rapina a vespertina hora quartæ feriæ usque ad ortum Solis feriæ secundæ sequentis hebdomadæ esse præcipimus.

V. *Vt domini civitatum & castellorum hanc pacem iurent.*

Hoc iterum statuimus, ut omnes domini civitatum & castellorum & munitionum hanc constitutam pacem per sacramentum, vel dexteræ dationem in manu episcopi sui confirment. Qui autem confirmare noluerint, ab episcopo suo excommunicentur: ita ut in omni terra eorum nec omnino ullum divinum fiat officium, nisi baptisterium infantis ad succurrendum baptizandi.

CONCIL. HIEROSOLYMITANVM,

Quo Theobertus Pisanus archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus eligitur in patriarcham Hierosolymitanum, anno Domini MXCIX. tempore Vrbani papæ II.

HAC synodo pulsum esse Arnulfum hominem nefarium, & sedis Hierosolymitanæ invasorem, eique consensu principum, omniumque qui aderant episcoporum autoritate, subrogatum esse Theobertum Pisanum archiepiscopum & sedis apostolicæ legatum, testatur VVilielmus Tyrius lib. 8. c. 11. Idem lib. 9. c. 1. 18. & 19.

VITA ET EPISTOLÆ

PASCHALIS PAPÆ II.

ANNO CHRISTI 1099.

Paschalis quando pontifex creatus.

PASCHALIS in Tuscia, patre Crescentio & matre Alsatia natus, antea Rainerius appellatus, ex abbate monasterii sanctorum Stephani & Laurentii, consilio & hortatu prædecessoris sui Vrbani, communi totius cleri populique applausu, invitus pontificatum adeptus est anno Domini MXCIX. ipsis Idibus Augusti, Henrico quarto & quinto imperatoribus. Sedit, prout alicui religioso in schedula partim pura partim scabrosa, autore Dodechino, revelatum erat, annos octodecim, menses quinque, & dies novem. Sub Hugone abbate Cluniacensis monasteri vitam monasticam excoluit, & a Gregorio VII. cardinalis presbyter tituli sancti Clementis creatus fuit. Initio pontificatus, obiit Romæ in arce sancti Angeli Guibertus antipapa, Clemens tertius nominatus: qui per annos viginti & unum perniciosissimo schismate ecclesiam sub tribus pontificibus antecessoribus inquietarat. Sepultus est Ravennæ, ubi post quinque annos cadaver illius exhumatum, in cineres redactum fuit autoritate concilii Moguntini: quo decretum fuerat, ut episcopi Henricianæ hæreseos propugnatores sedibus suis deponerentur, si viverent; sepulcris extraherentur & concremarentur, si mortui essent. Defuncto pseudopontifici Clementi tertio contra Paschalem a schismaticis cardinalibus brevi tempore tres antipapæ & pseudopontifices, Albertus Atellanus, Theodoricus Romanus, & Silvester quartus, sedi apostolicæ successime obtruduntur. Primum, dum ad Vrbem vexandam incaute accederet, milites Paschalis interceperunt, & post quatuor menses sedis suæ pontificatu abdicatum, in monasterium sancti Laurentii

Guibert[us] schisma[ticus] to pap[æ] tres al[ii] per or[di]nem su[bro]gantur.

Laurentii relegarunt. Secundus per Campaniam incautius vagans a præsidio pontificio captus, schisma Guibertinum abjuravit: ingressusque monasterium sanctæ Trinitatis, vitam ibidem solitariam peregit, dum sedem apostolicam tribus mensibus violenter & tyrannice invasisset. Tertium omnibus bonis exutum, ideoque magno animi dolore languentem, citissime sustulit e medio Deus optimus, atque ita dein sanctam ecclesiam diuturno schismate turbatam, pace & concordia donavit. Philippum Francorum regem, pellicem subintroductam dimittere nolentem, concilii Pictavensis decreto excommunicari mandavit: eoque modo ad pœnitentiam eumdem absolutionemque petendam induxit. Ecclesiarum investituras a regibus diversorum regnorum in Anglia, Francia, & Germania usurpatas, per sanctum Anselmum, triennali exilio propterea relegatum, Ivonem, aliosque strenuos ecclesiasticæ libertatis & immunitatis defensores, & contra utrumque Henricum IV. & V. patrem & filium sacrilegii heredem, usque ad sui incarcerationem acerrime propugnavit. Nam Henricum imperatorem tertium, & quartum ejus nominis Germaniæ regem patrem, propter simoniacam labem aliaque crimina, de quibus infra in concilio Lateranensi, excommunicavit, regni & & imperii insignibus & ornamentis privavit. Subrogatus est patri communi procerum consensu filius Henricus, ejus nominis rex Germaniæ quintus, Romano pontifici & ecclesiæ Dei æque infestus. Nam cum justo Dei judicio patrem excommunicatum apud Bingam cepisset, in carcerem detrusisset, & ad resignandum imperium omniaque ejusdem ornamenta eumdem induxisset, atque inde Coloniam, Coloniaque obsessa Leodium, ubi post scriptas litteras de injuria sibi illata, & appellationem ad sedem apostolicam interpositam, repentina morte obiit, fugasset, ac denique hortatu papæ, defuncti & excommunicati cadaver exhumatum quinque annis insepultum reliquisset: anno Domini 1110. Romam petiit, tum ut a Paschali imperatoriam coronam more majorum acciperet, tum etiam ut jura sua, quæ in concilio Trecensi imminuta conquerebatur, vindicaret. Cumque Sutrium pervenisset (inquit Ioannes Tusculanus hujus temporis episcopus in epistola ad Richardum Albanum pontificem, quæ extat apud Papirium Massonum) legatos quosdam Romam direxit, qui jurejurando firmaverunt domni papæ Paschalis legatos secure ducere, ac reducere, & regem ipsum sacramento firmare, omnem ecclesiarum investituram penitus abdicare, obsides etiam dare, ne ad hoc flagitium iterum rediret, & res ecclesiasticas & regalia ac beati Petri patrimonia libera & quieta omnino dimittere, obsides etiam dare pro securitate, cum ad coronandum eum ad beati Petri basilicam exiret. Postea ex parte ecclesiæ a laicis viris firmatum est, si ista quæ promissa sunt jam dictus rex observaret, quod domnus noster eum benigne susciperet, & ei diadema regni imponeret, & coronatus, si vellet, urbem intraret. Pro transitu etiam pontis obsides accepit, pro quibus sacramentum exhibuit, quod in ipso die dominico, si pontem transiret, eos in liberam nostrorum restitueret potestatem. His igitur omnibus sacramentis ex parte peractis, & obsidibus datis, cum ad coronandum eum ad ecclesiam beati Petri papa exiret, postpositis sacramentis & obsidibus, cum in ipsa ecclesia cum episcopis & cardinalibus & multis Romanis violenter cepit, & in captione arctissima detinet. Romani vero post alteram diem collecti, in hostes ecclesiæ impetum facientes, de porticu fugere compulerunt, interfectis multis de suis, & perditis equis, tentoriis, pecuniis, & infinita supellectile. Post hæc omnes unanimes contra eum juraverunt uno animo, una voluntate pugnare. Recentiores scribunt, nescio quo autore, tum demum perfidiam illam imperatorem peregisse, quando pontifex electionem eorum episcoporum, quos ante imperator elegerat, rogatus confirmare nollet. Abbati Vrspergensi ejusque sectatoribus scriptoribus quanta fides in his enarrandis adhiberi debeat, supra enarravi. Papa aliquamdiu capto, inquit Viterbiensis, & detento, imperator a civibus revocatur, & episcoporum investituras, id est, annulum & baculum a papa recipiens, ipsum papam & cives Romanos muneribus reconciliare curavit: & a papa coronatus, favorem & nomen imperiale sortitur anno ab incarnatione Domini centesimo undecimo, anno vero regni ejus, ex quo pater regalia sibi resignaverat, sexto. Sigebertus fautor schismaticorum imperatorum addit, quod in celebratione missæ pontifex imperatori ad pacem confirmandam corpus Domini tradiderit, eique ista dixerit: Domine imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta & apostolica tenet ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me & te. *Hæc Sigebertus.*

Coronam imperii & investituras per vim ab eo extorquet.

His ita transactis imperator voti compos factus rediit in Germaniam: Paschalis vero synodo episcoporum postea apud Lateranum celebrata, privilegium de investituris conferendis supra recensitum, ab imperatore minis & terroribus extortum, tamquam pravilegium (verba Godefridi Viterbiensis sunt) improbavit. Epistola, quam ex synodo transmisit ad imperatorem Paschalis, extat apud Dodechinum in appendice Mariani Scoti, eamque infra cusam cum pluribus hac de re aliis invenies. Super impedimento consanguinitatis in matrimonio quod contractum est inter Boleslaum Poloniæ ducem, & filiam Russiæ regis, nomine Sbislavam, in quarto consanguinitatis gradu eidem conjunctam, dispensavit.

Paschalis privilegiũ de investitura imperatori concessum annullat.

Obiit Paschalis papa anno Domini 1118. xv. Kalendas Februarii, cum sedisset annos 18. menses quinque, & dies quatuor: sepultus est in basilica Lateranensi.

Obitus papæ.

EPISTOLA I.

PASCHALIS PAPÆ II.

ad exercitum in Palæstina militantem.

Gratulatur ei de victoria obtenta: & simul ad progrediendum hortatur.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, sive filiis, episcopis, clericis, proceribus, militibus, & omni populo militiæ Christianæ in Asia triumphantis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD per prophetam populo suo Dominus pollicetur, impletum in vobis cognoscimus. *Inhabitabo*, inquit, *in eis, & inambulabo cum eis,* quia per fidem in vestris pectoribus habitat, & per operationem ita inambulat, ut patenter in vobis inimicos suos expugnasse videatur. Renovavit enim Dominus antiqua miracula, ut in uno mille, & in duobus decem millia persequeretur, & his ecclesiæ armis, sacerdotalium precum tubis, inimicarum urbium mœnia aperiret. Illud vero quanti

2. Cor. 6.

quanti gaudii, quam potentis miraculi æstimatis, quod sacrosancti lateris sanguine cruentam lanceam, & vivificæ crucis partem vestris oculis revelavit, vestris tractandam manibus obtulit? Quantas super his redemptori nostro gratias debeamus, nec humanus animus opinatur, nec lingua prævalet enarrare. Videmus enim Christianæ fidei hostes, Christiani populi oppressores, per divinam misericordiam manu vestra partim contritos, partim e diu possessis regionibus effugatos: videmus orientalem ecclesiam, post longa captivitatis tempora, magna ex parte ad antiquam libertatis gloriam rediisse. Dicendum igitur ore, dicendum corde: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* (Luc. 2.) Orationi etiam & vigiliis insistendum: ut quod cœpit adimpleat, & manus vestras, quas hostium suorum sanguine consecravit, immaculatas usque ad finem, affluentes firma pietate, custodiat.

Quapropter agite, filii in Christo desideratissimi, rememoramini quanta pro amore Domini reliqueritis, quanta pro fratrum salute & ereptione pericula subieritis: patriam, domos, parentes posthabuistis, vosmetipsos exilio addixistis, morti opposuistis: curate nunc ad meliora semper tendere: pacem cum omnibus conservate, ut possitis ad æternam pacem, Domini misericordia pervenire. Plurima vobis significare per chartam & atramentum supersedemus, quoniam ex apostolicæ sedis gremio carissimum fratrem Mauritium Portuensem episcopum destinamus: ut qui per beati Petri vicarium, sanctæ in Christo memoriæ prædecessorem nostrum Vrbanum, tanti peregrinationem itineris assumpsistis, beati Petri solatiis semper abundetis: & quem fundamentum tanti operis habuistis, ipsum quoque ad finem caput in fide & obedientia teneatis. Vices etiam nostras eidem fratri Mauritio & episcopo commisimus, ut eum in omnibus reverenter excipere, audire, & per ipsum nobis, immo beato Petro, obsequi debeatis. Cui nimirum in præceptis dedimus, ut ecclesiæ, quam per vos Dominus liberavit, seu liberaturus est, ordinationi vigilanter immineat; si quæ minus canonicis regulis apta repererit, corrigat; & in eisdem cum vestro auxilio plantanda plantet, ædificanda ædificet. Hortamur itaque, hortantesque præcipimus, ut ei tamquam personam nostram præferenti, in omnibus obedire curetis. Omnipotens Dominus & velle & posse in vobis tribuat, ut quæ eo autore facienda cognoscitis, ipso adjuvante impleatis. Ipse vos ab omnibus peccatis absolvat, & exilio vestro patriam æternam tribuat. Datum Romæ quarto Nonas Maii, Indictionis octavæ, per manum Ioannis diaconi.

II. AD ALBERICVM ABBATEM NOVI monasterii Cabilonensis.

De privilegio ibi concesso.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili filio Alberico, Novi monasterii abbati, quod in Cabilonensi parochia situm est, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

DESIDERIVM quod ad religiosum propositum & animarum salutem pertinere monstratur, autore Deo, sine aliqua dilatione est complendum. Vnde nos, o filii in Domino dilectissimi, citra difficultatem omnem, vestrarum precum petitionem admittimus, quia religioni vestræ paterno congratulamur affectu. Locum igitur illum, quem inhabitandum pro quiete monastica elegistis, ab omnium mortalium molestiis tutum ac liberum fore sancimus, & abbatiam illic perpetuo haberi, ac sub apostolicæ sedis tutela specialiter protegi, quamdiu vos ac successores vestri in ea quam hodie observatis disciplinæ ac frugalitatis observantia permanseritis: salva Cabilonensis ecclesiæ canonica reverentia. Præsentis itaque decreti pagina interdicimus, ne cuiquam omnino personæ liceat statum vestræ conversationis immutare: neque vestri, quod Novum dicitur, cœnobii monachos sine regulari commendatione suscipere, neque congregationem vestram astutiis quibuslibet aut violentiis perturbare. Eam sane controversiæ decisionem, quam inter vos & Molismensis ecclesiæ monachos frater noster Lugdunensis episcopus, tunc apostolicæ sedis vicarius, cum provinciæ suæ episcopis, aliisque religiosis viris, ex præcepto prædecessoris nostri apostolicæ memoriæ Vrbani secundi perpetravit, nos tamquam rationabilem ac laudabilem confirmamus. Vos igitur, filii in Christo dilectissimi ac desideratissimi, meminisse debetis, quia pars vestri sæculares latitudines, pars ipsa etiam monasterii laxioris minus austeras angustias reliquistis. Vt ergo hac semper gratia digniores censeamini, Dei semper timorem & amorem in vestris cordibus habere satagite: ut quanto a sæcularibus tumultibus liberiores estis & deliciis, tanto amplius placere Deo totius mentis & animæ virtutibus anheletis. Sane si quis in crastinum archiepiscopus aut episcopus, imperator aut rex, comes aut vicecomes, judex aut ecclesiastica quævis sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Datum Troiæ per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, quartodecimo Kalendas Maii, Indictione octava, incarnationis dominicæ anno millesimo centesimo, pontificatus autem domini Paschalis secundi papæ * secundo. (* prim)

III. AD ANSELMVM CANTVARIENSEM.

Investituras regibus aliisque laicis magistratibus non esse concedendas.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Anselmo Cantuariensi venerabili fratri & coepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SVAVISSIMAS dilectionis tuæ suscepimus litteras, caritatis calamo scriptas. Neque enim aliud chartæ calamus indidit, quam quod de fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuæ complectimur, & perpendimus fidei tuæ robur, & piæ solicitudinis instantiam. Exultamus, quia

quia, gratia Dei tibi præstante auxilium, te nec A minæ concutiunt, nec promissa sustollunt. Dolemus autem, quia cum fratres nostros episcopos legatos regis Anglorum benigne susceperimus, quæ nec diximus, nec cogitavimus, redeuntes ad propria retulerunt. Audivimus enim eos dixisse, quia si rex in aliis bene ageret, nos investituras nec prohibere, nec factas excommunicare: & quod ideo nolebamus chartæ committere, ne sub hac occasione & cæteri principes in nos inclamarent. Unde Iesum, qui renes & corda scrutatur, in animam nostram testem inducimus, si, ex quo hujus sanctæ sedis curam cœpimus gerere, hoc immane scelus vel descendit in mentem. Et hoc a nobis Deus avertat, ut est, & non subrependo nos in- B ficiat, ut aliud habeamus ore promptum, & aliud corde reconditum: cum contra mendaces propheta precetur, dicens: *Disperdat Dominus universa labia dolosa.* Si vero nostro silentio pateremur ecclesiam felle amaritudinis, & impietatis radice pollui: qua ratione possemus apud æternum judicem excusari, cum Dominus sub specie sacerdotis dicat prophetæ: *Speculatorem dedi te domui Israel?* Non bene custodit urbem, qui in spelunca positus, dum non obsistit ejus hostibus, diripiendam exponit. Si ergo pastorale signum, si annulum, si signaculum fidei tradit laica manus, quid in ecclesia pontifices agunt? Ecclesiæ honor atteritur, solvitur disciplinæ vigor, & omnis religio Christiana conculcatur: si quod novimus sacerdotibus solis de- C beri, laica patiamur temeritate præsumi. Non est laicorum, ecclesiam tradere; nec filiorum, matrem adulterio maculare. Iure ergo privandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio: nec meretur ecclesiasticæ benedictionis consortium, qui eam impia infestatione persequitur. Laicorum est eccle-
26. siam tueri, non tradere. Quare quidam cum illicitum sibi sacerdotium vendicaret, lepra percussus est. Filii quoque Aaron, quia ignem alienum imposuerunt, igne divino consumpti sunt. Alienum enim est ab ecclesia, & a sacris canonibus est inhibitum, ne principes & sæculares viri investituras non solum dare, sed nec electioni episcoporum au-
tava deant se violenter inserere. In* septima quippe sy- D nodo, ut nostis, scriptum est: Sancta & universalis synodus definivit, neminem laicorum principum, vel potentum se vi ingerere electioni, vel promotioni episcoporum. Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corporaliter puniti sunt: isti qui a laicis, a quibus alienum est, ecclesiam susceperunt, spirituali gladio feriuntur.

Episcopos autem, qui veritatem in mendacium commutaverunt, ipsa veritate quæ Deus est in medium introducta, a beati Petri gratia, & nostra societate excludimus: donec Romanæ ecclesiæ satisfaciant, & reatus sui pondus agnoscant. Qui- E cumque vero intra prædictas inducias, investituras seu consecrationem acceperunt: a consortio fratrum, & ordinatos, & ordinatores, alienos habemus: nec eis ad excusationem deceptio sufficit, quia & propheta ab alio propheta deceptus, nec ideo mortem evasit. Rogamus interea caritatem tuam, nos tuis sanctis precibus commendari, ut quanto propius ad Deum passibus virtutum accedis, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus, qui te hujus stadii invitavit ad cursum, felici consummatione perducat ad præmium.

IV. AD BERNARDUM ARCHIEPISC. TOLETANUM.

Amplior & emendatior ex Primatu Toletano Castejoni.

Primatum Toletanæ ecclesiæ confirmat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo fratri Bernardo Toletano archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

ACTORUM synodalium decreta scrutantibus liquet, quantæ Toletana ecclesia dignitatis fuerit ex antiquo, quantæque per eam in ecclesiasticis negotiis utilitates accreverint. Unde & nos ejusdem urbis statum, quantum nostræ est facultatis, " in ecclesiasticis dignitatibus gloria stabilire, Domino adjuvante, optamus. Igitur tum pro benignitate sanctæ Romanæ ecclesiæ debita, tum pro digna Toletanæ ecclesiæ reverentia, tum etiam pro reverendissimi filii nostri præstantissimi regis Ildefonsi postulationibus, cujus nimirum virtute & prudentia Toletana" ecclesia Maurorum & Moabitarum jugo erepta est, te carissime frater, juxta constitutum prædecessoris nostri sanctæ memoriæ Urbani papæ secundi, in totis Hispaniarum regnis primatem fore præsentis privilegii autoritate sancimus, sicut ejusdem urbis constat antiquitus extitisse pontifices. Pallio sane in missarum solummodo celebrationibus uti debebis, præcipuapuarum, quæ subscriptæ sunt, festivitatum temporibus: tribus videlicet diebus in nativitate Domini, in epiphania, hypapante, cœna Domini, sabbato sancto, tribus diebus in pascha, in ascensione, pentecoste, tribus solennitatibus sanctæ Mariæ, sancti quoque Michaelis, & sancti Ioannis Baptistæ, in omnibus natalitiis apostolorum, & eorum martyrum, quorum pignora in vestra ecclesia requiescunt: sancti quoque Martini & Ildefonsi confessorum, & omnium commemoratione sanctorum: in consecrationibus ecclesiarum, episcoporum, & clericorum: in annuo consecrationis tuæ die, natali etiam sancti Isidori, & Leandri. Primatem te universi Hispaniarum præsules respicient: & ad te, si quid inter eos graviori quæstione dignum exortum fuerit, referent: salva tamen Romanæ ecclesiæ autoritate, & metropolitanorum privilegiis singulorum. Toletanam ergo ecclesiam jure perpetuo tibi, tuisque, si divina præstiterit gratia, successoribus canonicis, tenore hujus privilegii confirmamus, una cum omnibus ecclesiis, & diœcesibus, quas proprio jure noscitur antiquitus possedisse: præcipientes de iis, quę Sarracenorum ad pręsens subjacent ditioni, ut cum eas Domino placuerit potestati restituere populi Christiani, ad debitam ecclesię vestrę obedientiam referantur. Illarum autem civitatum diœceses, quę Sarracenis invadentibus metropolitanos proprios perdiderunt, vestræ ditioni eo tenore subjicimus: ut, quoad sine propriis extiterint metropolitanis, tibi, ut proprio, debeant subjacere. Si vero metropolis quęlibet in statū fuerit pristinum restituta, suo quoque diœcesis metropolitano restituatur. Neque tamen ideo minus tua debet studere fraternitas, quatenus unicuiq; metropoli suę restituatur gloria dignitatis. Hæc, & cætera omnia, quę ad antiquam Toletanę *sedis apostolicæ concessione probari poterunt, nos tibi, tuisque successoribus, perpetuo possidenda contradimus, atque firmamus. Te, reverend. frater, affectione intima exhortamur, quatenus dignū te tanti honore pontificii semper exhibeas, Christianis ac Sarracenis sine offēsione sem-

" al. *in ecclesiastica dignitatis gloriam stabilire.*

" *al.* civitas

semper esse procurans, & ad fidem infideles convertere, Domino largiente, verbis studeas & exemplis: sic ex tui pallii dignitate, & primatus prærogatiua præcellas in oculis hominum, ut interius virtutum excellentia polleas coram supernæ oculis majestatis. Si qua igitur in crastinum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis sciens paginam, contra eam temere venire tentaverit; secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisve sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sanctissimo corpore ac sanguine Dei & Domini nostri Iesu Christi redemptoris aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem B eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Scriptum per manum Petri notarii, regionarii, & scriniarii sacri palatii.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus subscribo.

Datum Laterani per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, secundo Nonas Martii, indictione octava, incarnationis dominicæ anno MCI. pontificatus autem domini Paschalis papæ secundi anno secundo.

V. AD ARCHIEP. PANORMITANUM.

Lecto in archiepiscopum sedes apostolica pallium non tradet, nisi prius præstet fidelitatis & obedientiæ juramentum.

Paschalis, Panormitano archiepiscopo.

SIGNIFICASTI reges & regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab apocrisiariis nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant, exhiberes. *Et infra*: Mirentur in hac causa dominum nostrum Iesum Christum, qui cum D ovium suarum curam Petro committeret, conditio-
Matth. 16. nem posuit, dicens: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si conscientiarum factor & cognitor secretorum conditione hac usus est, nec semel tantum, sed & secundo, & usque ad contristationem: qua nos solicitudine oportet tantam ecclesiæ prælationem imponere fratribus quorum conscientias non videmus? Aiunt omne jusjurandum a Domino in euangelio esse prohibitum, nec ab apostolis post Dominum, nec in conciliis inveniri posse statutum.
Id. 5. Quid est ergo quod Dominus subsequenter ait: *Quod amplius est, a malo est*? hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permittente, compellit. Nonne malum est ab ecclesiæ unitate, & a E sedis apostolicæ obedientia resilire, & contra canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt. *Et infra*: Hoc nimirum malo ac necessitate compellimur, juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere. Aiunt in conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ ecclesiæ legem concilia ulla præfixerint: cum omnia concilia per Romanæ ecclesiæ autoritatem, & facta sint, & robur acceperint; & in eorum statutis, Romani pontificis patenter excipiatur autoritas. *Et infra*: Cum igitur a sede apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ a beati Petri tantum corpore assumuntur: ju-

A stum est, ut vos quoque sedi apostolicæ subjectionis debitæ signa solvatis, quæ vos cum beato Petro tamquam membra de membro * habere, & catholici capitis unitatem servare declarent. * ha[...]

VI. AD N. ARCHIEPISCOPUM POLONIÆ.

Ejusdem argumenti & verbis iisdem cum precedenti.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, N. Polonorum archiepiscopo.

SIGNIFICASTI, frater carissime, regem & regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab apocrisiariis nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant, jurares. In pallio, frater, plenitudo conceditur pontificalis officii, quia juxta sedis apostolicæ & totius ecclesiæ consuetudinem, ante acceptum pallium metropolitanis minime licet aut episcopos consecrare, aut synodum celebrare. Mirentur in hac causa & Dominum Iesum Christum. Cum enim Dominus Iesus Christus, ut omnium ovium suarum curam Simoni Petro committeret, conditionem posuit, dicens: *Diligis me Simon Petre? pasce oves meas.* Si conscientiarum factor & conditor conditione hac usus est, nec semel tantum, sed & secundo, & usque ad contristationem: qua nos solicitudine, qua provisione oporC tet tantam ecclesiæ prælationem, tantam Christi ovium curam fratribus imponere, quorum conscientias non videmus; illis maxime quos nullo usu novimus, quorum dilectionem penitus ignoramus? Aiunt omne jusjurandum a Christo Deo in euangelio esse prohibitum, nec ab ipsis apostolis post Dominum, nec in conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo quod idem Dominus subsecutus, ait: *Quod amplius est, a malo est*? hoc enim amplius ut exigamus, malum nos, illo permittente, compellit. Nonne malum est ab ecclesiæ unitate, a sedis apostolicæ obedientia, resilire? Nonne malum est contra sacrorum canonum statuta prorumpere? Quam multi hoc etiam post sacramentum præsumpserunt? Nonne prædecessor tuus præter Romani pontificis conscientiam damnavit episcopum? Quibus hoc canonibus, quibus conciliis legitur esse permissum? Quid super episcoporum translationibus loquar, quæ apud vos non autoritate apostolica, sed nutu regis præsumuntur? Propter hæc mala & alia evitanda hujusmodi juramentum exigitur.

Ioan. [...]

De h[...] quæst[...] per to[...]

Matth[...]

Cur autem juramentum Dominus prohibuerit, apostolus Iacobus manifeste adjiciens docet: *Ut non sub iudicio incidatis*: ne quisquam, sicut sanctus Augustinus exponit, assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem dilabatur. Quapropter juratione quis non utatur, nisi necessitate, cum videt pigros esse homines ad credendum quod utile est eis credere, nisi juratione firmetur. Hoc nimirum malo ac necessitate compellimur, juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere. Porro apostolum Paulum pro auditorum diffidentia jurasse, ejus epistolæ testantur. Iacob. [...]

Aiunt in conciliis statutum non inveniri, quasi Romanę ecclesię legem concilia ulla pręfixerint: cum omnia concilia per ecclesię Romanę autoritatem, & facta sint, & robur acceperint; & in eorum statutis Romana patenter autoritas excipiatur. Nonne in Calchedonensis concilii actione decimasexta statutum est: Ante omnia quidem,

quidem primatus honorem præcipuum secundum canones antiquæ Romæ reverendissimo archiepiscopo conservari? Itaque quod censuerunt rex & magnates a supradicta sacramenti conditione te quiescere, videturne vobis judicium euangelicum? videturne primatus nostri honor præcipuus? Numquid animo cecidit illa sententia Domini: *Non est discipulus supra magistrum*? Numquid Hungarico principi dictum est: *Et tu conversus confirma fratres tuos?* Numquid hæc nos commodi nostri profectione requirimus, & non unitatis catholicæ statuimus firmamentum? Possunt apostolicam sedem contemnere, possunt adversum nos calcaneum elevare, datum a Deo privilegium evertere vel auferre non possunt, quo Petro dictum est: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam*: &: *Tibi dabo claves regni cælorum.* Quibus tamen quatuor in conciliorum decretis dandi pallii modus præscriptus est, & professionis vel obedientiæ ordo sancitus est.

Cum igitur a sede apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ a beati tantum Petri corpore assumuntur: justum est ut vos quoque sedi apostolicæ subjectionis debitæ signa solvatis, quæ vos cum beato Petro tamquam membra de membro hærere, & catholicæ * capitis unitatem servare declarent. In quibus a prædecessoribus nostris ea est adhibita moderatio, ut nihil injuriosum, nihil difficile sit appositum, quod non etiam præter exactionem nostram ab omnibus debeat episcopis observari, qui sub apostolorum principum Petri & Pauli obedientia decreverunt & unitate persistere. Numquid non ultra vos Saxones, Danique consistunt? Et tamen eorum metropolitani, & idem juramentum afferunt, & legatos apostolicæ sedis honorifice tractant, & in suis necessitatibus adjuvant, & apostolorum limina per legatos suos, non tantum per triennium, sed annis singulis visitant. Ita te, frater carissime, fruamur in Domino, ut non per te in ecclesiis subtractionis & dissidii, quod absit, oriatur occasio.

VII. AD ROBERTUM FLANDRENSIUM COMITEM.

Ut Leodienses schismaticos Henrico imperatori adhærentes ab ecclesia expellat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Roberto Flandrensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

BENEDICTUS Dominus Deus Israel, qui in te virtutis efficaciam operatur, qui reversus Ierusalem Syriæ, in cælestem Ierusalem justæ militiæ operibus ire contendis. Hoc est legitimi militis, ut sui regis hostes instantius persequatur. Gratias ergo prudentiæ tuæ agimus, quod præceptum nostrum in Cameracensi parochia executus es: idipsum de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. Iustum enim est ut qui semetipsos a catholica ecclesia segregarunt, per catholicos ab ecclesiæ beneficiis segregentur. Nec in hac tantum parte, sed ubique, cum poteris, Henricum hæreticorum caput, & ejus fautores pro viribus persequaris. Nullum profecto gratius Deo sacrificium offerre poteris, quam si eum impugnes qui se contra Deum erexit, qui ecclesiæ Dei regnum auferre conatur, qui in loco sancto Simonis idolum statuit, qui a principibus Dei sanctis apostolis eorumque vicariis de ecclesiæ domo sancti Spiritus judicio expulsus est. Hoc tibi ac militibus tuis in peccatorum remissionem, & apostolicæ sedis familiaritatem præcipimus: ut his laboribus ac triumphis ad cælestem Ierusalem Domino præstante pervenias. Datum Albani duodecimo Kalendas Februarii.

RESPONSORIA DECLAMATIO acerrima Leodiensium schismaticorum, qui more suorum comparum in schismate Donatistarum adversus principes resilientium, & catholicum nomen affectantium, suam declamationem sic inscripserunt.

EPISTOLA LEODIENSIUM ADVERSUS PASCHALEM PAPAM II. circa annum Domini MCVII.

Omnibus bonæ voluntatis hominibus, Leodiensis ecclesia veritatem fidei & catholicam unanimitatem inconcusse tenens.

STUPENDO & gemendo exclamo cum Isaia, qui onus deserti maris exaggerans, exclamat: *Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili. Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat.* Qui hactenus non intelligebat loquendo quid sit desertum mare, nunc intelligat videndo * quid per desertum mare significetur, non solum Babylonia, sed etiam mundus & ecclesia. Quamvis enim ut mare undis, sic mundus & ecclesia affluant populis: tamen jure vocatur desertum mare, quia mundus videtur esse desertus a sapientium principum gubernaculo, ecclesia gemit se desertam a sano præsulum consilio. Quæ enim major olim confusio fuit in Babylonia, quam hodie est in ecclesia? In Babylone confusæ sunt linguæ gentium, in ecclesia dividuntur linguæ & mentes credentium. Ait Petrus in epistola sua: *Salutat vos ecclesia quæ est in Babylone collecta.* Hactenus interpretabatur ideo voluisse Petrum per Babylonem signare Romam, quia tunc Roma confusa erat idololatria & omni spurcitia: at nunc dolor meus mihi interpretatur, quod Petrus prophetico spiritu, dicens ecclesiam in Babylone collectam, prævidit confusionem dissensionis qua hodie scinditur ecclesia. Nam quamvis ecclesia sit in Babylone mundi, tamen debet esse collecta per fraternam unanimitatem. Qui sint turbines ab Africo, discimus patiendo magis quam legendo. De terra horribili, a Romana scilicet ecclesia, visio dura nuntiata est mihi: inde turbo ut tempestas venit ab Africo. Romanus enim præsul, pater omnium ecclesiarum, litteras contra nos mittit Roberto Flandrensium comiti, quale exemplar tale est:

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Roberto Flandrensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

Benedictus Dominus Deus Israel, *&c. ut in epist. præcedente.*

Super his litteris cujus lumbi non repleantur dolore? Super his me obstupefecerunt tenebræ: nec tantum horrore periculi, quantum pro horrenda novitate rei, quod tam lacrymabiles litteræ potuerunt scribi a matre contra filias suas, quamvis peccantes. In judicio Salomonis expressa est magnitudo maternæ pietatis, quando judicante

Margin notes: Matth. 10. — Luc. 22. [partly cut] — Matth. 16. — Isa. 21. — * f. quod — 1 Petr. 5. — section letters A, B, C, D, E.

3 Reg. 3. judicante Salomone ut infans, pro quo contendebatur, gladio divideretur, maluit mater filium suum sub aliena muliere vivere, quam gladio judicis dividi. Dicit Isaias: *Babylon dilecta mea versa est* (Isa. 21.) *mihi in miraculum:* at ego dico: Roma dilecta mea mater versa est mihi in miraculum. Quid enim tam mirabile, immo quid tam miserabile? Vidit olim Dauid angelum Domini stantem extento (2. Reg. 24.) gladio super Ierusalem: nos filiæ Romanæ ecclesiæ ecce videmus Romanum præsulem, qui est angelus Domini, extento gladio super ecclesiam. Dauid orabat ne populus occideretur: angelus noster porrigens Roberto gladium orat, ut occidamur. Vnde iste gladius angelo nostro? Iubentę Iesu discipulis ut vendita tunica emant sibi gladium, dicunt discipuli: *Domine, ecce duo gladii hic.* Et Iesus: *Satis est.* (Luc. 22.) Vt ex patrum dictis colligimus, est unus gladius spiritus, quod est verbum Dei: de quo Iesus ait: *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Et (Matth. 10.) propheta. *Maledictus qui prohibet gladium suum* (Ierem. 48.) *a sanguine.* Hunc gladium distringit Iesus magis contra carnales affectus, quam contra mundi assultus. Est & alter gladius spiritualis, quo mortificatis vitiis carnis emitur corona martyrii. Cum ergo duos tantum gladios a Domino apostoli habeant: unde iste tertius apostolico gladius, quem in nos porrigit Roberto armigero suo? Forte recurrit apostolicus ad Ezechielem prophetam, ut de manu ejus tertium arripiens gladium, vadat ad dexteram sive ad sinistram, cædendo bonos & malos. Dicit enim Deus Ezechieli prophetæ: *Vt duplicetur gladius, & triplicetur gladius interfectorum.* (Ezech. 21.) Puto, non dabit propheta tertium gladium apostolico. Propheta namque duos euangelii gladios ostendens, per duos unius gladii usus gladium apostolico dandum duplicat, dicens: *Gladius, gla-* (Idem.) *dius exacutus est, & limatus: exacutus, ut cædat victimas; limatus, ut splendeat:* exacutus est, quia ut ait Hieronymus, qui malos percutit, in eo quod (Lib. 3. commentarii in Ezechielem cap. 9.) mali sunt, & habet *gladium interfectionis ut occidat pessimos, minister Domini est. Limatus est, (* vasa) ut sincere prædicetur verbum Domini. Triplicato gladio armat propheta interfectores, quia, ut ait Paulus, *non sine causa judex gladium portat.* Hic (Rom. 13.) est gladius interfectionis magnæ, qui me cum Ezechiele obstupescere facit. Quem enim non faciat corde tabescere, quod apostolicus ad vivificandum unctus, accingitur in nos tertio gladio interfectorum? O utinam placatus dicat Deus etiam angelo percutienti: *Sufficit nunc, contine manum tuam.* (2. Reg. 24.) Nihil dico in christum Domini, sed vicem nostram doleo. Sed nisi christus Domini veniens ad caulas ovium intrasset in speluncam purgare ventrem, (1. Reg. 24.) non præcidisset Dauid oram chlamydis ejus. Si quis est Dauid, inveniens hunc christum Domini dormientem, omnesque milites ejus dormientes: non mittat manum in christum Domini, sed tantum tollat hastam ejus, & scyphum aquæ, qui est ad caput ejus dormientis. Hanc hastam quam contra nos erexit, ostendo cunctis: hunc scyphum aquæ, qui est ad caput ejus dormientis, (1. Reg. 26.) porrigo cunctis ad gustandum: ut sapiant omnes quam insipida sit autoritas legis ejus, qua distrinxit gladios laicorum in cervices clericorum. Si liceret dicere, salva apostolicæ dignitatis reverentia, ipse nobis videtur dormivisse. Dormierunt cum eo omnes consiliarii ejus, quando conduxit sibi vastatorem ecclesiarum Dei. Præcepit Paulus, ut *verbum episcopi sit sanum, & irreprehensibile.* Nos er- (1. Tim. 3.) go non infirmamus aut reprehendimus verbum episcoporum episcopi. Sed quia apostolicus non

A debet deviare ab apostolo: quærimus humiliter per singula, utrum hæc apostolici verba sint per omnia gravitate apostolicæ autoritatis sana & irreprehensibilia. Ecce ut pater dilecto filio salutem mittit, & apostolicam benedictionem promittit: sed, ut multis videtur, non ea illi opera indicit quibus salutem & benedictionem a Deo promereri possit. Benedicit Deum, qui in eo efficaciam suæ virtutis operatur, quod ecclesiam Dei debellat, & depopulatur, ac per hoc cælestis Ierusalem aditum ei pollicetur. Num recta via dilectum filium dirigat, ipse pater nobiscum videat. Vt utamur verbis Augustini summatim collectis, Deus, qui dixit: *Ego Deus faciens pacem, & creans ma-* (Isa.)

B *lum,* sicut cætera suaviter disponit, ita hoc etiam disponit, ut bonum pacis per bonos faciat, malum vero belli per malos creet. Vtens enim Deus animis hominum pro voluntatibus & meritis eorum, digna dignis opera imponit, ut digna dignis præmia rependat, bonis bona pro bonis, malis mala pro malis. Quis unquam populum Dei, quis unquam ecclesiam Dei impune persecutus est? Quoties peccabant filii Israel, suscitabat Deus hostes qui contererent peccantes. Castigabat Deus, quos amabat: & damnabat illos, qui vitio suo tales erant, ut per eos mala malis inferret. Dicit Deus per prophetam: *Vocabo ab Aquilone servum meum Nabu-* (Dani.) *chodonosor, qui faciat omnem volũtatem meam.* Quam voluntatem, nisi ut peccantes disperdat? Hunc ser-

C vum suum Deus pro merito servitutis in bovem convertit. Peccanti Dauid ait Deus: *Ecce ego indu-* (1. Reg.) *cam malum super te de domo tua.* Hoc malum exe- (2. Reg.) cutus Absalom, fugato patre suo, invasit Ierusalem. Numquid per hoc meruit cælestem Ierusalem? Per Isaiam dicit Deus: *Væ Assur: virga & baculus furo-* (Isa. 10.) *ris mei ipse. In manu ejus indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam illum, & ad populum furoris mei. Mandabo illi, ut auferat prædam, & diripiat spolia.* & reliqua. Cur Deus intentat, *Væ Assur,* qui mala quæ fecit, eo non dante fecit? *Væ mundo ab scandalis,* di- (Matth.) cit Deus. *Necesse est ut veniant scandala: væ tamen illi per quem scandalum venit.* Hoc Hieronymus sic exponit: Cum necesse sit quidem ut veniant scandala, væ tamen homini qui, quod necesse est ut in mundo fiat, facit suo vitio ut per se fiat. Quid multis

D opus? Ecce opera justæ malitiæ quibus pater filium, papa cælestis regis militem imbuit, per quæ possit contendere ad cælestem Ierusalem, impugnando scilicet ecclesiam Dei. Gratias, inquit, prudentiæ tuæ agimus, quod præceptum nostrum in Cameracensi parochia executus es. Qualis & quanta sit vastitas & contritio Cameracensis ecclesiæ, quis recolit sine dolore? Ego quidem filia Romanæ ecclesiæ condolebam Cameracensibus pro affectu germanitatis: nunc vero audiens hæc mala inferri præcepto apostolicæ autoritatis, jam amplius doleo, quia timeo matri meæ, ne in eam redundet illud quod Deus dicit per os Isaiæ: *Væ qui condunt leges iniquas,* (Isa. 10.)

E *& scribentes justitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* & reliqua. Tantam ecclesiæ desolationem, tantam pauperum & viduarum oppressionem, tantam prædarum & rapinarum immanitatem, &, quod his grauius est, promiscuam bonorum & malorum occisionem, hæc & pejora his præcepto apostolici, facta esse quis crederet, nisi ipse suo se ore prodidisset? Taceo Cameracensem episcopatum in duos esse divisum judicio Romanæ ecclesiæ: taceo VValcherum, qui apostolici consensu & autoritate probatus

s concil. romont. e pag. . huius bi. probatus & prior ordinatus fuit, subito exordinatum, " excommunicatum, & alium ei subordinatum. Hæc justa sint necne, in Dei pendet sententia. Non invehimur in christum domini, ad quem pertinet solicitudo omnium ecclesiarum. Sed quia apostolicus hæc mala sibi adscribit, & ecclesiæ vastatori per gratiarum actionem applaudit: super his mirandum, an magis sit dolendum, nescio. Cui hoc magis sit periculosum, jubenti, an obedienti: cui hoc magis sit damnosum, facienti, an patienti, quis homo discernet? Nos attoniti hac novitate rerum, quærimus unde sit hoc novum exemplum, ut prædicator pacis suo ore & alterius manu inferat ecclesiæ bellum. Contra barbarorum & inimicorum Dei assultus concedunt canones etiam clericis arma ad defensionem urbis & ecclesiæ. Bella vero indici ecclesiæ per autoritatem canonicam, nusquam scripturarum legimus. Quæro quod nescio: dico quod scio. Pacem Iesus, pacem apostoli, pacem apostolici viri prædicant, peccantes arguunt, obsecrant, increpant in omni patientia & doctrina. Inobedientes jubet Paulus dure increpari. Quomodo dure increpentur inobedientes, dicit Iesus: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum primo solum solus: secundo cum duobus aut tribus testibus: tertio cum ecclesia. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* (…th. 18.) Hinc ait Augustinus: Illud quod ait Iesus, *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*, gravius est quam si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subjiceretur. Nam ibi quoque Iesus subjunxit: *Amen dico vobis, quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cælo:* (…m.) ut intelligeretur quod gravius sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Sic sententia veritatis exposita ab Augustino, quis divinæ vindictæ humanam vindictam superponat? Qui illum persequitur quem Deus percussit, & super dolorem vulnerum Dei addit, videat quid imprecetur illi Deus, qui iniquitates & dolores nostros in persona dominici hominis portavit: *Appone iniquitatem super iniquitatem illorum*, & reliqua. (…68.) Si quis pro apostolico dicat merito depopulandam esse ecclesiam, cui incumbat excommunicatus episcopus, audiat exemplum, in quo causa causæ, & persona personæ respondet. (…7. re… cap.) Tempore primi Gregorii papæ, defuncto Salonitanæ urbis episcopo, cum decrevisset Gregorius ut pro eo episcopus ordinaretur Honoratus: Maximus quidam auxilio militaris manus invadens episcopatum Salonitanum, & ab episcopis consecratus, a Gregorio excommunicatus est, & tamen missas celebrare præsumebat. Hunc Gregorius non aliis quam sacerdotalibus armis debellans, non superordinavit ei Honoratum, non immisit ecclesiæ vastatorem, sed tamdiu peccantem arguit, donec septimo excommunicationis ejus anno tandem ad veniam petendam attraheret: eumque resipiscentem non exordinavit, non reordinavit, sed ei in gratiam suam recepto, quod deerat, dato archiepiscopali pallio, supplevit. Cum ergo Salonitanæ causæ sit similis causa Cameracensis: cur censura Romanæ ecclesiæ in simili causa nititur dissimili sententia? Martinus Turonensis posset apostolico sufficere ad exemplum, ut desistat ab oppressione innocentum. Priscillianum episcopum, a Damaso papa pro hæresi damnatum, Maximus imperator, accusante Itachio episcopo, occidit, & ut omnes sequaces ejus ubique occiderentur edixit. Martinus ergo, aliique episcopi Itachium communione ecclesiæ privaverunt, criminantes eum quod ejus accusatione qualiscumque

A homo occisus sit. Maximus agebat cum Martino, ut Itachio communicaret: & Martinus agebat cum Maximo, ut sequaces Priscilliani non occiderentur, ne etiam catholici cum eis perirent. Quod petebat Martinus nullo modo impetrasset, nisi ad tempus Itachio communicasset. Sic quodammodo anathema factus pro fratribus suis, retraxit ab eorum cervicibus gladium imperatoris. Qui damnavit accusatorem Itachium pro morte hæretici, si adhuc viveret, non laudaret & istum cujus præcepto tot occiduntur pro causa Cameracensium. Qui etiam cum periculo animæ suæ liberavit hæreticos a morte, quam graviter ferret innocentes pro aliena culpa opprimi? Nos res rebus conferimus, causis causas opponimus. B At Cameracenses afflicti malis, clamant ad Paschalem, sicut filii Israel afflicti malis clamant ad Moysen: *Videat Deus, & iudicet, quomodo fœtere fecisti odorem nostrum coram Pharaone, & præbuisti ei gladium ut occideret nos.* Exod. 3. Idipsum de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. Iustum est enim, ut qui semetipsos a catholica ecclesia segregarunt, per catholicos ab ecclesiæ beneficiis segregentur. Hic vero me invasit angustia quasi parturientis. Vnde exclamare compellor, quia omnes parturientis dolores hic meus dolor vincit. Filios enim genui, hosque lacte alui fidei, hos pane veritatis confirmavi, & in virile robur provexi: ipsa me beatificabam, quia eis in regis curia, & in Dei ecclesia C florentibus nihil deesse credebam, quod vel ad corporis pertineret decorem, vel ad animæ spectaret valorem. Sed quid est ab omni parte beatum? Ecce mater mea S. Romana ecclesia vult infligere eis notam excommunicationis, & insuper erexit super eos gladium occisionis. Super his ego quidem materno dolore torqueor, ipsi ætatem habent, loquantur pro se. Idipsum, inquit, de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. *Statera dolosa non est bona*, ait Sapientia. Prov. 20. Quis confert causam nostram causæ Cameracensium, ut & nos patiamur quod patiuntur Cameracenses? Nos quidem Cameracensibus compatimur, nobis nihil tale verebamur. Cameracenses, D quia causæ causam, personæ personam supposuerunt, gladium bicipitem sibi supposuerunt: nos vero Leodienses quare excommunicati dicimur? Quare gladius nobis superponitur? Quid dignum morte aut excommunicatione fecimus contra canonicam regulam ecclesiæ? In uno spiritu nos omnes, in unum corpus baptizati sumus, nos unius moris Deus in domo sua habitare fecit. Psal. 67. Obsecrat nos Paulus per nomen Domini, ut non sint in nobis schismata. Quando significatum est Romanæ ecclesiæ quod contentiones fuerint inter nos? Idipsum in Christo sapimus, idipsum dicimus. Non dicimus: *Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego autem Christi.* 1. Cor. 1. Numquid pro hac unanimitate excommunicati dicimur? E Vt præcipit Paulus, *obedimus & subjacemus propositis nostris qui vigilant pro animabus nostris.* Nobis legem Dei tenentibus objiciunt quod transgrediamur eorum novas traditiones: at illis dicit Deus: *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras?* Matth. 15. Luc. 20. Iubet Deus, ut quæ sunt Cæsaris, reddamus Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. In hanc sententiam Petrus & Paulus pedibus eunt. Petrus inquit: *Deum timete, regem honorificate. Servi, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis: hæc est enim gratia.* 1. Petr. 2. Paulus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Rom. 13. Qui hoc omni

omni animæ præcipit, quem a subjectione terrenæ A potestatis excepit? Quia ergo regem honoramus, quia dominis nostris non ad oculum, sed in simplicitate cordis, servimus, ideo excommunicati dicimur? Sed simoniaci sumus. Simoniacos quantum ad nos vitamus, & quos vitare nequimus pro
Ioan. 2. loco & tempore toleramus, certi quod ipse Iesus, facto flagello de resticulis peccatorum, cathedras vendentium columbas evertit, & nummulariorum effudit æs. Vitamus, inquam, simoniacos, nec minus vitamus illos, qui notam avaritiæ honesto nomine prætexentes, quod gratis se jactant dare vendunt sub caritatis nomine, & sicut Montanistæ sub nomine oblationum artificiosius accipiunt munera. Oh! dolendo miramur cur excommunicati dicamur. Quando, a quo, & quare excommunicati sumus? non ab episcopo nostro, non ab archiepiscopo cui episcopus noster suffragatur, nos excommunicatos esse scimus: sed nec a papa Romano nos esse excommunicatos credimus, quia scimus eum
Ioan. 7. non ignorare quod ait Nicodemus: *Lex nostra non iudicat quemquam, nisi audierit ab ipso prius.*
Gen. 18. Nec Sodomitas damnasset Deus, nisi descendisset ad ipsos videre utrum clamorem qui venerat ad eum opere complessent. Qui nihil a nobis audivit, quem non episcopus, non archiepiscopus aliquando contra nos interpellavit, quis crederet
Gen. 28. quod nos excommunicaverit? Per scalam ad cælos usque pertingentem videt Iacob ascendentes &
Ioan. 1. descendentes angelos. Et Iesus ait discipulis: *Amen, amen, dico vobis, videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes super filium* C *hominis:* nos filios hominis, id est Adæ, in sua exprimit persona. In aperto ecclesiæ cælo & boni & mali intrant. Vos præsules ecclesiæ, qui estis angeli Dei, gradatim ad nos ascendere debetis, gradatim & nos ad vos ascendere debemus. Quot gradibus ad vos ascendimus, tot ad nos ascendere debetis. Est primus gradus nobis ad episcopum, secundus ad archiepiscopum, per quos ascendere debemus ad gradum tertium, id est ad papam Romanum. Super filium hominis descenditis, cum humilibus compatiendo condescenditis. Super filium hominis ascenditis, cum verbo & exemplo humiles ad cælum sustollitis. Credo, dicetis nos ideo haberi excommunicatos, quia favemus episcopo nostro faventi partibus domini sui imperatoris. In hac re sunt initia dolorum, pro hac re erubescunt causæ malorum, quia satanas solutus terram perambulans, jam divisit regnum & sacerdotium.
Apoc. 20. Quia ergo venit diabolus habens iram magnam, Patrem nostrum, qui est in cælis, oramus pro hoc specialiter, ne nos inducat in tentationem
Matth. 6. hanc; sed liberet nos a malo hujus tentationis.
Matth 13. & Marc. 4. Nobis dormientibus inimicus superseminavit zizania in agro ecclesiæ. Expectamus donec angeli messores Dei alligent zizaniorum fasciculos ad comburendum. Num ideo dicimur excommunicati? O quot manipulos tritici eradicavit, qui ante tempus zizania a tritico discernere festinat? Quis jure reprehendet quod episcopus partibus domini sui favet, cui promissam cum juramento fidelitatem debet? Perjurium nemo dubitat esse grande peccatum. Deus solus jurat, & non pœnitet eum, quia sapientia custodit præcepta juramenti Dei. Sed nos, quos jurasse sæpe pœnitet, jurare prohibemur. Si jurat homo, jubet Deus ut reddat Domino juramentum suum. Hoc nec ignorant illi qui regnum & sacerdotium scindunt novello schismate; & novellis, ut quibusdam placet, traditionibus, illos qui regi perjurant se a culpa perjurii absolvere promittunt: non attendentes quod Ezechiel ex ore Dei dicat de Sedecia qui perjuravit domino suo regi Nabuchodonosor: *Qui solvit*, inquit, *pactum, numquid effugiet?* Hoc Hieronymus sic exponit: Ex hoc etiam discimus inter hostes servandam fidem, & non considerandum cui, sed per quem, juraveris: multo enim melior inventus est ille qui propter nomen Dei tibi credidit, & deceptus est, quam tu qui per occasionem divinæ majestatis hosti tuo, immo jam amico, molitus es insidias. Quid laboramus in colligendis exemplis vitandi perjurii? Tertium decalogi mandatum de corde & ore Dei prolatum, ejusque digito scriptum, hoc est: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem* B *Dominus eum qui assumpserit nomen Domini sui frustra.* Cum tria prima decalogi mandata ad cultum Dei pertineant, diligenter inspicientibus videtur, quod in hoc tertio decalogi mandato cætera mandata pendeant: quia cum fit quod Deus fieri præcepit, vel non fit quod Deus fieri prohibet, ideo utique fit vel non fit, ut nomen præcipientis vel prohibentis Dei non assumatur in vanum. Quis magis assumit nomen Dei in vanum, quam ille qui violat hoc quod per nomen Dei jurat? Deus jubet ne per cælum, ne per terrã, ne per caput meũ jurem, ne forte perjurem. Si culpa est perjurare per creaturam Dei, quam gravius peccat qui per creatorem Deum pejerat! Hinc omnes perpendi- tis quod sit reus capitis qui non reddit Cæsari quæ sunt Cæsaris, secundum decretum Dei, vel qui regem inhonorat contra decretum apostoli, vel pejerando assumit nomen Dei in vanum, per quod juravit regi fidelitatem. Ecce quare excommunicati dicimur. Sed quare pseudoclerici vocamur, qui canonice viventes, operibus meremur ut clerici vocemur? Non est, non est, inquam, de sorte Dei, qui vult nos excludere a sorte Dei. Non tales, o mater ecclesia, nutrivisti, ut merito vocemur pseudoclerici. Quia enim nos voluntati nostræ non dimisisti, non confundemus te matrem nostram. Mirum est de domino Paschasio, quomodo sic convicia venalia invenerit: bona mercatione videtur ea accepisse, quæ tanta in nos profundit facilitate. Modo enim nos excommunica- D tos nominat, modo pseudoclericos ex motu animi vocat. Eructavit cor David regis verbum bonum, evomuit cor domini Paschasii vile convicium, prout vetulæ & textrices faciunt. Petrus apostolus docet: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis.* Paulus apostolus ad Galatas delinquentes ait: *Filioli, quos iterum parturio in domino.* Hos igitur attendat dominus Paschasius pios admonitores, non impios conviciatores. Maledictum excommunicationis dominus Paschasius nobis improperat, sed illud ante omnia timemus, quod Spiritus sanctus per os Psalmistæ dicit: *Maledicti omnes qui declinant a mandatis tuis.* Male- E dictum excommunicationis, quod ex novella traditione Hildebrandus, Odardus, & iste tertius indiscrete protulerunt, omnino abjicimus, & priores sanctos patres usque nunc veneramur & tenemus, qui dictante Spiritu sancto, non animi motu, in majoribus & minoribus potestatibus graviter delinquentibus quædam dissimulaverunt, quædam correxerunt, quædam toleraverunt. Dominus noster episcopus communicat regi & imperatori suo, cui ex regalibus ejus acceptis juravit fidelitatem. Nimirum effluxit tempus, quo hæc consuetudo incepit, & sub hac consuetudine migraverunt a sæculo sancti & reverentes episcopi, reddentes Cæsari

Ezech. 17 · Exod. 20 · Matth. 5 · Luc. 20 · 1. Petr. 2 · Exod. 20 · Psal. 44 · 1. Petr. 5 · Galat. 4 · Psal. 118

Cæsari quæ erant Cæsaris, & Deo quæ erant Dei. A Sed quid dicit Ambrosius super Lucam? Si Chri-„stus, inquit, non habuit imaginem Cæsaris, cur „dedit censum? Non de suo dedit, sed reddidit „mundo quod erat mundi. Et tu, si non vis esse ob-„noxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt. Sed „si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis igitur „nihil debere regi terreno, dimitte omnia, & seque-re Christum. Item Augustinus super Ioannem: „Apostolus voluit serviri regibus, voluit honorari „reges, & dixit: *Regem reverimini*. Nolite dicere: „Quid mihi & regi? Quid tibi ergo & possessioni? „Per jura regum, possidentur possessiones: per im-„peratores & reges sæculi, Deus jura humana di-„stribuit generi humano. Igitur ex verbis istorum & aliorum sanctorum patrum consulant sibi epi- B scopi regibus & imperatoribus obnoxii, & eorum regalibus acceptis, ne proprio gladio, id est eorum beneficiis, eos interficiant. Si quis denique respectu sancti Spiritus vetus & novum testamentum gestaque revoluerit: patenter inveniet, quod aut minime aut difficile possunt reges & imperatores excommunicari, secundum etymologiam nominum illorum, & juxta determinationem excommunicationis: & adhuc sub judice lis est. Admoneri quidem possunt, increpari, argui a timoratis, & discretis viris: quia quos Christus in terris rex regum vice sua constituit, damnandos & salvandos suo judicio reliquit. Ecce, quare excommunicati vocamur, eo quod sanctos & moderatos & antiquos patres tenemus, & posse imitamur. Episco- C pum, archiepiscopum nostrum provincialem, & comprovincialem synodum, ex antiqua traditione tenemus: & quidquid ibi de scripturis sanctis diffinitum fuerit, Romam non refertur usque ad graviora negotia, de quibus non invenitur in scripturis sanctis autoritas. Illos vero legatos a latere Romani episcopi exeuntes, & ad ditanda marsupia discurrentes, omnino refutamus, sicut temporibus Zosimi, Cælestini, Bonifacii, concilia Africana probaverunt. Etenim, ut a fructibus eorum cognoscamus eos, non morum correctio, non vitæ emendatio, sed inde hominum cædes, & ecclesiarum Dei proveniunt deprædationes. Quia igitur antiquæ regulæ inhæremus, & non omni vento D doctrinæ circumferimur, ecce unde excommunicati dicimur. Verum dominus Paschasius cur pseudoclericos nos vocat? Pseudoapostoli adulterabant verbum Dei, quos damnat Paulus in epistolis suis: nos non adulteramus, sed fidem catholicam per Dei gratiam tenemus, fidei catholicæ opera in Deo exequimur. Regulam canonicam ex patrum traditione habemus & reveremur, secundum illam vivimus, dijudicamur, satisfacimus, absolvimur. Conciliis regum aut imperatorum, aut in isto, aut in illo non intersumus, quia nostræ superiores potestates tale negotium habent inter manus, qui ex vestigiis antecessorum prudenter E tractabunt. Cur ergo dominus Paschasius vult ut exolvamus quod non rapuimus, ut pseudoclerici vocemur, ubi rectam lineam tenemus? Potius deposito spiritu præsumptionis, cum suis consiliariis solerter recolligat, quomodo a beato Silvestro usque ad Hildebrandum sedem Romanam papæ obtinuerint, & quot & quanta inaudita ex ambitione illius sedis perpetrata sint, & quomodo per reges & imperatores diffinita sint, & pseudopapæ damnati & abdicati sint, & ibi plus valuit virtus imperialis, quam excommunicatio "Hildebrandi, Odoardi", Paschasii. Dominus in euangelio dicit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo.*

Et Paulus apostolus in faciem Petro principi apostolum restitit. Galat. 2. Ergo remoto Romanæ ambitionis typho, cur de gravibus & manifestis non reprehendantur & corrigantur Romani episcopi? Qui reprehendi & corrigi non vult, pseudo est sive episcopus sive clericus. Nos vero per misericordiam Dei juxta regulam obedientes & corrigibiles sumus, & schisma, & simoniam, & excommunicationem, per omnia, dictante ratione & Spiritu sancto, vitare volumus. Ex verbis B. Augustini reges & imperatores ex legibus promulgatis nihil ab hæreticis in hoc mundo possideri voluerunt. Igitur cum non simus hæretici, & hoc sit jus regum & imperatorum: quare dominus Paschasius solo contentus spirituali gladio immittit Robertum armigerum suum ad devastandos fundos & villas ecclesiarum? Quæ, etsi devastanda essent, edicto regum & imperatorum devastari deberent, qui non sine causa gladium portant. Ecce solutus est satanas habens iram magnam, quem exterreat Apoc. 12. valida manus Dei. Quod excommunicati dicimur, non gravius justo feras: quia, ut credimus, nos ab excommunicatione excipiet saltem ipsa Romana autoritas. Hildebrandus papa, qui auctor est hujus novelli schismatis, & primus levavit sacerdotalem lanceam contra diadema regni, primo indiscrete Henrico faventes excommunicavit: sed reprehendens se intemperantiæ, excepit ab excommunicatione illos qui imperatori adhærebant necessaria & debita subjectione, non voluntate faciendi vel conciliandi malum, & hoc pro decreto scripsit. "Nec in parte tantum, sed ubicumq; po-„teris, Henricum hæreticorum caput & ejus fauto-„res persequaris. Nullum profecto Deo gratius sa-„crificium offerre poteris, quam si eum impugnes „qui se contra Deum erexit, qui ecclesiæ Dei re-„gnum auferre conatur, qui in loco sancto Simo-„nis idolum statuit, qui a principibus Dei sanctis „apostolis eorumque vicariis de ecclesiæ domo Spi-„ritus sancti judicio expulsus est. Cum Alaricus „rex Gotthorum iret ad capiendam Romam, monitus a quodam servo Dei ut ab his malis cessaret, non volens, inquit, vado Romam: vir enim quidam me quotidie torquens urget ut eam ad destruendam Romam. Hoc exemplo urget apostolicus armigerum suum, ut totum depopuletur regnum: quod non potest fieri sine cæde & sanguine, & ecclesiarum Dei depopulatione. Alaricus quidem in hoc mitior fuit, qui capta Roma ecclesijs Dei pepercit, & a cæde hominum abstinuit. Nunc nihil excepto immittitur Robertus ab apostolico, ut non solum in Cameracenses & nos Leodienses, sed totus feratur ad dispergendos omnes. Quis clamabit modo cum Isaia: *Quam pulcri super montes pedes prædicantis & annuntiantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis salutem?* Isai. 52. Eum qui debet esse prædicator pacis, zelus Dei adeo comedit, ut etiam in amicos pacis distringat gladium belli. Qualem enim zelum habuit Petrus in amputanda auricula Malchi, qui rex interpretatur, talem zelum habet modo vicarius Petri in amputanda auricula regis hæretici, in quem omnimodis invehitur. Dum enim hæreticorum caput, Dei rebellem, regni invasorem, simoniaci idoli adoratorem, ab apostolis & apostolicis excommunicatum vocat: quasi tot ictus ictibus addit, & tot vulnera animæ ejus infligit, ut, si infirmus in fide esset, desperare posset. Sed qui in feriendo, Petrum imitatur, etiam in recondendo gladio Petrum imitetur. Qui enim sanavit auriculam Malchi, potest etiam sanare auriculam regis hæretici. Si talis est, quod

Margin notes: "Verba hæc sunt epistolæ præcedentis, videtur autem aliquid hic deesse ad nexum. — Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

quod absit, & pro nobis dolemus, & ipsi domino A
nostro condolemus. Nihil modo pro imperatore nostro dicimus, sed hoc dicimus, quod etiamsi talis esset, tamen eum principari nobis pateremur: quia ut talis nobis principetur, peccando meremur. Esto, concedimus vobis inviti, eum talem esse qualem dicitis. Nec talis a nobis repellendus esset, armis contra eum sumptis, sed precibus ad Deum
Exod. 8. 9. & 10. fusis. Contra Pharaonem, cujus cor contra Deum induruit, Moyses ranam, muscam, locustam, grandinemque induxerat: has tamen plagas non nisi orando, extensis in cælum manibus, avertere
1. Tim. 2. potuit. Et Paulus: *Obsecro*, inquit, *primo omnium fieri orationes pro regibus, & pro omnibus qui in sublimitate sunt constituti.* Reges illius temporis, pro B quibus Paulus orari obsecrabat, non catholici, non
Baruc. 1. Christiani erant. Baruch quoque ex ore Ieremiæ scribit Iudæis a regibus Babylonis captivatis: *Orate pro vita Nabuchodonosor regis, & Baltassar filii eius, ut sint dies ipsorum sicut dies cæli super terram, & det dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & Baltassar filii ejus, ut serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.* Cur pro malis regibus orari debeat, Paulus dicit: scilicet *ut tranquillam vitam agamus.* Esset apostolicum, imitari apostolum: esset propheticum, imitari prophetam. Sed peccatis nostris merentibus, apostolicus, qui etiam modo orare deberet pro rege, quamvis peccatore, ut tranquillam & C quietam vitam agamus, agit bellando ne tranquillam & quietam vitam agamus. Cum ita sibi consonent apostolica & prophetica verba, quæro humiliter ego filia a matre mea sancta Romana ecclesia, unde hæc autoritas apostolico, ut præter spiritualem gladium, exerat in subjectos alterum occisionis gladium? Non ago pro rege, sed pro ecclesiarum matre, cujus parti timemus nos ejus filiæ. Si
1. Paralip. 22. & 28. enim David non meruit ædificare templum Dei, quia vir sanguinum erat: summus pontifex, si vel stilla sanguinis vestem ejus tetigerit, quomodo in sancta sanctorum introibit cum sanguine Christi quem offerat pro sua & populi ignorantia? O utinam non cum Pilato tantum lavet manus suas, di- D
Matth. 27. cens: *Mundus ego sum a sanguine innocentum*: sed
Ioan. 13. etiam cum Petro dicat: *Domine lava non tantum pedes meos, sed & manus, & caput.* Iudæi non excusaverunt manus suas a sanguine Christi, quem
Marc. 15. ipsi hora tertia linguis suis, hora sexta manibus Romanorum crucifixerunt. Apostolicus vero se
Act. 10. excusans dicit cum Paulo: *Mundus ego sum a sanguine omnium vestrum.* Quis pontificum Romanorum unquam suis decretis autorizavit, ut debeat
Libro 7. registri cap. 1. pontifex gladio belli in peccantes uti? Gregorius primus hujus nominis papa, quid omnes ante se papæ super hoc sentire debeant, ostendit, scribens
* breviter. »Sabiniano diacono: Vnum est, quod * humiliter »suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego E »servus eorum in mortem vel Longobardorum me »miscere voluissem, hodie Longobardorum gens »nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque
* esset divisa. »in summa confusione * esset: sed quia Deum timeo, »in mortem cujuslibet hominis me miscere formido. Hoc exemplo omnes a primo Gregorio contenti utebantur solo gladio spirituali, usque ad ultimum Gregorium, id est ad Hildebrandum, qui primus se & suo exemplo alios pontifices contra imperatorem accinxit gladio belli. Quis posset regem arguere? Melius nobis intellexit Eliu, qui
Iob. 34. in libro Iob de Deo ait: *Qui vocat duces impios, & qui regnare facit hypocritam propter peccata po-*

A *puli.* Quod Gregorius exponens: Nullus, inquit, « Moral. lib. 25. cap. 2
qui talem rectorem patitur, eum quem patitur « accuset: quia nimirum sui fuit meriti, perversi re- « ctoris subjacere ditioni. Culpam ergo proprii ma- « gis accuset operis, quam injustitiam gubernantis. « Scriptum namque est: *Dabo tibi reges in furore meo.* « Osea 13.
Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum « super nos regimina ex domini furore suscepimus? « Sic ergo secundum merita subditorum tribuuntur « 1. Reg 13.
personæ regentium, ut sæpe qui videntur boni, « accepto mox regimine permutentur, sicut Saul « qui cor cum dignitate mutavit. Sic ergo pro qua- « litatibus subditorum disponuntur acta regentium, « ut sæpe pro malo gregis, etiam vera boni rectoris « vita delinquat. Certum vero est, quod ita sibi in- « vicem & rectorum & plebium merita connectan- « tur: ut sæpe ex culpa rectorum, deterior fiat vita « plebium; & sæpe ex merito plebium, mutetur vita « rectorũ. Sed quia rectores habent judicem Deum, « magna cautela subditorum est, non temere judica- « re vitam regentium. Hæc Gregorii verba agunt pro nobis, quod vos Deo judicium suum tollatis, nec attendatis quod dicit Amos propheta: *Væ* Amos 5.
desiderantibus diem Domini. Diem domini desiderat, qui injuste, vel importune, vel intempestive de subjectis judicat, vel voto cordis judicium Dei præoptat. Non dicimus imperatorem nostrum esse hypocritam: sed vos qui eum ha- Iob. 34.
betis pro hypocrita, miramur quod non attendatis qua causa Deus regnare faciat hypocritam. Si enim cessarit causa peccati, cessabit & pœna peccati. Quid de eo dicimus quod Henricum ab apostolis & apostolicis viris excommunicatum sancti Spiritus iudicio dicit? Nimis illum detestatur, quem nec regis nec imperatoris nomine dignatur. Quis poterit discernere causam regni a causa sacerdotii? Nisi pax Dei, *quæ exuperat* Philipp. 4.
omnem sensum, copulet regnum & sacerdotium uno angulari lapide concordiæ, vacillabit structura ecclesiæ, fidei fundamentum. Vt potestatem regni probat vel improbat causa modusque regendi, sic potestatem sacerdotii probat vel improbat causa modusque ligandi & solvendi. Nam Clemens scribit dixisse Petrum: Ligabis quod oportet ligare, & solves quod expedit solvi. Qui præest cæteris, oportet agere vicem medici, non bestiali furore commoveri. Qui ergo debet agere vicem medici, audiat etiam consilium Sapientiæ: *Omnis*, inquit, * *potestatis bre-* Eccles. 10. * potentatus.
vis est vita. Languor prolixior gravat medicum. Brevem languorem præcedit medicus. Sic & rex hodie est, & cras morietur. Cum ab omnibus indicatur prælato virtus discretionis: quare apostolici succedentes sibi invicem, quasi hereditario bello excommunicandi indiscrete in regem insurgunt, cui pro regali dignitate etiam ipsi subjici iubentur? Qui excommunicatur Spiritus sancti iudicio, utique repellendus est a Dei domo: quotiescumque autem aliquis excommunicatur, aut ex causæ, aut ex personæ præjudicio, quis dicat hunc excommunicatum esse Spiritus sancti judicio? Dicitis cum Gregorio: Quoquo Hom. 26.
modo liget pastor, timeat grex vinculum pastoris. Dicimus & nos cum Gregorio: Ligandi & solven- Ibidem.
di potestate se privat, qui subjectos pro suo velle, & non pro eorum merito, ligat & solvit. Dicitis: Quoquo modo excommunicatur, si morte prævenitur, damnatur. Hic nobis succurrit Romanæ ecclesiæ autoritas: Gregorius enim scripto & facto autorizavit, quod potest Romanus præsul absolvere excommunicatum injuste ab aliquo. Si hoc potest

potest Romanus præsul, quis neget etiam Deum posse absoluere, si quem præsul Romanus iniuste excommunicaverit? Nemo enim lædi potest ab alio, nisi prius lædatur a semetipso. Nullum profecto, inquit, gratius Deo sacrificium offerre poteris. Qualiter hoc sacrificio nihil sit gratius Deo, quæro a te, o mater mea Romana ecclesia. Deo enim non placet sacrificium, nisi mundum & immaculatum. Ideo enim lex in pascha offerebat Deo agnum immaculatum, ut etiam offerentes essent immaculati. Quomodo ergo tam gratum est Deo hoc bellandi sacrificium, quod non potest fieri sine macula culparum? Dicit enim Malachias: *Si offeras Deo pecus claudum, cæcum, languidum, nonne malum est?* Apostolicus, qui hoc sacrificium belli indicit Roberto filio suo, vellet, puto, redire ad zelum Phinees, vellet facere quod fecit Moyses, ut manus Levitarum consecret in sanguine fratrum suorum. Perierunt filij Aaron offerentes ignem alienum. Vtinam non pereat hic, qui etiam modo offert Deo ignem alienum, & non illum ignem quem venit Iesus mittere in terram, & vultut ardeat. Quomodo, inquam, gratum est Deo sacrificium quod non videtur esse mundum & immaculatum? Sacrificium de rapinis pauperum erit gratum illi qui odit rapinam in holocaustum? Nec sacrificio de lachrymis viduarum & pupillorum delectabitur Deus, ut ait Iesus filius Sirach: *Non despiciet Deus gemitum pupilli & viduæ. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & a maxilla ascendunt usque ad cœlum? Et Dominus exauditor non delectabitur in illis?* Sacrificium de oppressionibus ecclesiarum, quomodo grate accipiet ille qui dixit: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritum, & trementem sermones meos?* Hac calamitate apostolici belli quot sunt oppressi, de quibus Deus dicit: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Sacrificium humano sanguine inquinatum miror si placebit illi qui dixit: *De manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, sanguinem hominis requiram.* Quod per modos sacrificandi Iesus in evangelio tribus pene verbis concludit: *Omnis sacrificans igne salietur, & omnis victima sale salietur.* Quam plane hoc est conclusum, quis grate Deo sacrificet, vel quod sit gratum Deo sacrificium! Si sacrificans, igne Spiritus sancti salietur: victima quoque sacrificantis, sale sapientiæ salietur. Et penetrans Iesus altius ad intentiones cordis, addit: *Bonum est sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo condietis illud?* Habete in vobis salem, & pacem habete inter vos. Tenorem huius evangelici capitis quis melius exponet, quam rei & præsentis temporis consequentia? Non possumus habere pacem inter nos, nisi habeamus salem in nobis: sed salem non habemus in nobis, ideo non habemus pacem inter nos. Hoc, inquit, tibi ac militibus tuis in peccatorum remissionem & apostolicæ sedis familiaritatem præcipimus, ut his laboribus & triumphis ad cælestem Ierusalem pervenias. Hactenus evangelicis, apostolicis, & propheticis testimoniis innitebamur, & quod minus habebat materia, augebat exemplorum copia: hic vero quid dicam nescio, quo me vertam non video. Si enim utriusque legis totam bibliothecam, si omnes totius bibliothecæ veteres expositores revolvam, exemplum huius apostolici præcepti non inveniam. Solus Hildebrandus papa ultimam manum sacris canonibus imposuit, quem legimus præcepisse Mathildi marchionissæ in remissionem peccatorum suorum, ut debellaret Henricum imperatorem.

A quod iuste, necne, ipse vel alii fecerint, nulla autoritate discimus. Hoc solum discimus, quia non potest aliquis aliquem indiscrete solvere vel ligare. Ad hoc occurrit nobis ex evangelio exemplum. Iesus Christus, totum hominem sine peccato agens, resuscitaturus Lazarum, videns alios pro illo plorantes, fremuit spiritu, turbavit semetipsum, lacrymatus est. Rursum fremuit in semetipso, jussit tolli lapidem mortuo superpositum, elevatis oculis oravit, voce magna clamavit: *Lazare veni foras.* Quo prodeunte ligatis manibus ac pedibus institis, & sudario facie ligata, dixit Iesus discipulis ut solverent eum. Ecce in Lazaro peccatorem, in Iesu video prædicatorem. Quot affectus ostendit Iesus in Lazaro suscitando, tot affectus ostendit prædicator in peccatore suscitando. Si peccator, vel pro peccatore prædicator, turbaverit seipsum pœnitendo, si lacrymatus fuerit, si clamaverit, *Veni foras* confitendo peccata, si tulerit lapidem de duro corde peccantis, tandem ad jussum Dei solvat institas excommunicationis, tollat etiam a facie ejus laboriosum pœnitentiæ sudarium, & sic liberum sinat abire. Hinc Gregorius ait: Mortificat non morientem qui justũ « damnat: nititur vivificare non victurum, qui reum « supplicio solvere conatur. Vera est absolutio præsi- « dentis, cum sequitur arbitrium æterni Iudicis. Sic « discipuli Lazarum iam viventem solvunt, quem Ie- « sus suscitaverat mortuum. Si enim mortuum solve- « rent, fœtorem magis ostenderent, quam virtutem. « Hæc Gregorius. Hunc morem discrete ligandi & solvendi hactenus tenebas, & nobis tenendum mandabas, o sancta mater Romana ecclesia. Vnde ergo hæc nova autoritas, per quam reis sine confessione & pœnitentia affertur præteritorum peccatorum impunitas, & futurorum libertas? Quantam fenestram malitiæ per hoc patefecisti hominibus! Te, o mater, liberet Deus ab omni malo. Sit Iesus tibi ostium, sit ostiarius. Nullus in te introeat, nisi cui ostiarius aperuerit. Te, inquam, tuumque præsulem liberet Deus, & ab his, *qui* (ut ait Michæas propheta) *seducunt populum Dei, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum bellum.*

VIII. AD CLERVM POPVLVMQVE BAMBERGENSEM.

Illis Ottonem episcopum commendat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei clero & populo Bambergensi salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO affectionis debito Bambergensis ecclesia ab ipso suæ institutionis primordio sedi apostolicæ constringatur, etsi nos lateret, litterarum vestrarum significatio manifestat. Quod affectionis debitum venerabilis frater Otto, vestræ ecclesiæ electus, constanter tenuisse ac tenere cognoscitur, cum per tot & tanta pericula ad apostolicæ sedis visitationem percurrat. Nos igitur eum debitæ benignitatis affectione suscepimus, & juxta vestræ dilectionis desiderium, nostris tamquam beati Petri manibus, salvo metropolitani iure, vobis per Dei gratiam præsulem ordinavimus. Hunc igitur sub præsentium literarum prosecutione ad ecclesiæ vestræ regimen remittentes, plena hortamur affectione diligi, plena humilitate venerari. Confidimus enim eum disciplinæ ecclesia-

sticæ futurum esse custodem, & salutis vestræ sollicitum provisorem. Huic ergo sedulis officiis obedite, & gratiam vobis in eo conciliate cælestem. Integritatem catholicæ fidei firmam semper in omnibus conservate: sedi apostolicæ semper devotius adhærete, ut per ejus consortium a contagiis omnibus liberi, ad æternæ salutis portum feliciter pervenire, Domino largiente, mereamur.

IX. AD HENRICUM REGEM ANGLIÆ.

Pro Anselmo Cantuariensi archiepiscopo investituras ecclesiasticas jure contra regem propugnante.

Paschalis episcopus Henrico regi salutem.

In litteris, quas nuper ad nos per familiarem tuum nostræ dilectionis filium clericum VVilielmum transmisisti, & personæ tuæ sospitatem cognovimus, & successus prosperos, quos tibi superatis regni adversariis benignitas divina concessit. Audivimus præterea optatam virilem sobolem ex ingenua te & religiosa conjuge suscepisse. Quod profecto cum nos lætificaverit, opportunum rati sumus nunc tibi præcepta & voluntatem Dei validius inculcare, cum amplioribus beneficiis benignitati ejus te prospicis debitorem. Nos quoque divinis beneficiis benignitatem nostram penes te sociare optamus: sed grave nobis est, quia id a nobis videris expetere quod omnino præstare non possumus. Si enim consentiamus aut patiamur investituras a tua excellentia fieri: & nostrum procul dubio, & tuum erit immane periculum. Qua in re contemplari te volumus, quid aut non faciendo perdas, aut faciendo conquiras. Nos enim in prohibitione hac nihil amplius obedientiæ, nihil liberalitatis per ecclesias nanciscimur: nec tibi debitæ potestatis aut juris subtrahere quidquam nitimur, nisi ut erga te Dei ira minuatur, & sic tibi prospera

1. Reg. 2. cuncta contingant. Ait enim dominus: *Honorificantes me honorificabo, qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Dices itaque: Mei hoc juris est. Non utique: non est imperatorium, non regium,

Ioan. 20. sed divinum. Solius illius est qui dixit: *Ego sum ostium.* Unde pro ipso te rogo, cujus hoc munus est, ut reddas hoc ipsi, ipsi dimittas cujus amori etiam quæ tua sunt debes. Nos autem cur tuæ obniteremur voluntati, cur obsisteremus gratiæ, nisi Dei sciremus nos in hujus negotii consensu voluntati obviare, gratiam amittere? Cur tibi quidquam negaremus quod cuiquam esset mortalium concedendum, cum beneficia de te ampliora sumpserimus?

Prospice, fili carissime, utrum decus, an dedecus tibi sit, quod sapientissimus & religiosissimus Anglicanorum episcoporum Anselmus, propter hoc tuo lateri adhærere, tuo veretur in regno consistere. Qui tanta de te bona hactenus audierant, quid de te sentient, quid loquentur, cum hoc fuerit in regionibus divulgatum? Ipsi, qui coram te tuos excessus extollunt, cum præsentia tua caruerint, hoc validius infamabunt. Redi ergo, carissime fili, ad cor tuum propter misericordiam Dei: &, propter amorem unigeniti deprecamur, revoca pastorem tuum, revoca patrem tuum. Et si quis, quod non opinamur, gravius se adversus te gesserit, si investituras aversatus fuerit: nos juxta voluntatem tuam, quantum cum Deo possumus, moderabimur. Tu tamen

A talis repulsæ infamiam a persona tua & regno removeas. Hæc si feceris, etsi gravia quælibet a nobis petieris, quæ cum Deo præberi facultas sit, profecto consequeris, & pro te dominum, ipso adjuvante, exorare curabimus: & de peccatis, tam tibi, quam conjugi tuæ, sanctorum apostolorum meritis, indulgentiam & absolutionem faciemus. Filium autem tuum, quem ex spectabili & gloriosa conjuge suscepisti, quem, ut audivimus, egregii patris VVilielmi nomine nominasti, tanta tecum imminentia confovebimus: ut qui te, vel illum læserit, Romanam ecclesiam videatur læsisse. Datum Laterani, nono Kalendas Decembris. *Plures hujus argumenti ad regem extant apud Edi-*

B *nerum.*

X. AD DIDACUM COMPOSTELLANUM EPISCOPUM.

De reformandis moribus istius ecclesiæ deformibus, qui per bella in eam irrepserant.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili Didaco Compostellano episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Ecclesia, quam regendam, disponente domino, suscepisti, jamdiu, etiam cum pasto-

C rem habere videretur, pastoris solatiis caret. Idcirco strenuitati tuæ vigilantius insistendum est, ut in ea rite omnia juxta normam sedis apostolicæ disponantur. Cardinales in ecclesia tua presbyteros seu diaconos tales constitue, qui digne valeant commissa sibi ecclesiastici regiminis onera sustinere. Porro quæ presbyterorum intersunt, presbyteris; quæ diaconorum, diaconibus committantur: ut in aliena dispendia nullus obrepat. Si qui sane ante Romanæ legis susceptionem secundum communem patriæ consuetudinem conjugia contraxerunt, natos ex eis filios neque a sæculari neque a dignitate ecclesiastica repellimus. Illud omnino incongruum est, quod per regionem ve-

D stram monachos cum sanctimonialibus habitare audimus: ad quod resecandum experientia tua immineat: ut & qui impræsentiarum simul sunt, divisis longe habitaculis separentur, prout arbitrio & religiosorum virorum consilio melius visum fuerit: neque in posterum consuetudo hujusmodi præsumatur. Datum Laterani, incarnationis dominicæ anno millesimo centesimo * tertio, nostri * quarto

pontificatus * quarto. * quinto

XI. AD EPISCOPOS ANAGNIÆ ET CAMPANIÆ.

De canonizatione sancti Petri Anagniæ episcopi.

E *Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis Anagniæ, & aliis per Campaniam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.*

Dominum excelsum habentes præ oculis, qui in amicis suis laudatur & benedicitur, & considerantes propterea strenuæ probatæque vitæ merita, quibus vir sanctus Petrus, quondam Anagniæ episcopus, de regula monachorum assumptus, in pastorali officio pure, simpliciter, solerti vigilantia & exemplo, Deo deservivit: admirantes etiam miraculorum insignia, quibus sanctum suum

A suum ante & post obitum divina gratia decoravit, prout per Brunonem Signiensem episcopum fideliter annotatur, & usque ad nostra tempora decorare non desinit, autoritate præsentium vobis licere volumus: & mandamus quatenus tertio Nonas Augusti diem natalem ejusdem confessoris & præsulis memorandi sanctorum catalogo congrue celebrem recolatis: quatenus in præsenti gratiam, & in futuro, opitulante divina clementia, piis ejus intercessionibus mereamur gloriam sempiternam. Data Signiæ secundo Nonas Iunii, pontificatus nostri anno decimo.

XII. AD GEBEHARDUM CONSTANTIENSEM & Odericum Pataviensem episcopos.

B Non quoslibet excommunicatos esse vitandos.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Gebehardo Constantiensi, Oderico Pataviensi, episcopis, & cæteris Teutonicarum partium tam clericis quam laicis catholicis, salutem & apostolicam benedictionem.

PRO religionis vestræ fervore gaudemus, & omnipotenti Deo gratias agimus, qui vos in sui nominis amore confirmat. Quosdam autem vestrum minus secundum scientiam zelum Dei habere audivimus: ut, dum pravorum commixtionem vitant, etiam a religionibus vestris discedere meditentur. Qui profecto nequaquam laude apostolica digni sunt, dum in medio nationis pravæ & perversæ perseverare non possunt, inter quos luceant velut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. C Vno enim pondere peccata hominum metiuntur; dum tam propriæ voluntatis merito excommunicatos, quam communicantes reos æqualiter arbitrantur: verumenimvero diuersarum voluntatum diversus eventus agnoscitur. Si quis enim criminosus, juxta apostolum, vocatur, hujusmodi omnino cavendus est: eadem etiam cautela vitandi sunt qui excommunicatis ipsis aut actione, cum possint, vel, cum nequeunt, voluntate se copulant. Qui vero hujusmodi excommunicatis omnino inviti, vel servitio, vel cohabitatione junguntur: si hujusmodi imperfectionis dolore tanguntur, non omnino vitandi sunt, nec tamen ad communionem sine correctionis medio admittendi. D Hinc est quod prædecessor noster sanctæ memoriæ Gregorius septimus papa excommunicatorum uxores, filios, servos, rusticos, quorum consilio vel voluntate, excommunicationis meritum non perpetratur, viatores quoque ob eamdem necessitatem invitos excommunicatis communicantes, excommunicationis vinculo non teneri constituit: sicut beatus Augustinus ad Auxilium scribens evidenter ostendit. Dignoscant igitur fratres nostri, in omnibus regiam tenere viam, & in medio nationis pravæ & perversæ tamquam luminaria lucere studeant: E ut non suæ tantum, sed ut alienæ salutis mercedem a Deo mereantur accipere, quod singulorum excommunicatorum voluntates & causas discutiant: quia nuda omnia & aperta sunt oculis ejus de cujus miseratione confidimus, quia simplicis oculi corpus, tenebrarum caligine non opprimetur, quoniam caritas operit multitudinem peccatorum.

XIII. AD AUGUSTANUM CLERUM & plebem.

Contra episcopum causam agentes ad præfixum terminum citantur.

VENIT ad nos, *&c. Extat infra in concilio Guastallensi.*

XIV. AD EOSDEM.

Iisdem ob pacem cum episcopo suo initam gratulatur.

POST impetitionem, *&c. Extat infra in concilio Guastallensi.*

XV. AD CLERUM ET PLEBEM Arelatensem.

Vt in locum Gibelini episcopi sui Hierosolymam translati alium eligant.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, clero & populo Arelatensi, salutem & apostolicam benedictionem.

PRO negotiis & scandalis quæ in Hierosolymitana ecclesia fuerant, venerabilem fratrem nostrum Gibelinum, quondam ecclesiæ vestræ antistitem, ad partes illas cum nostra legatione direximus: cujus nimirum persona ita in omnibus placuit, quod eum clerus & populus ejusdem ecclesiæ unanimi voto, communi desiderio, in patrem sibi & pastorem elegerunt. Nos enim, quoniam diu episcopali regimine fuerant destituti, electionem ipsam assertione nostra firmavimus, Vestram itaque dilectionem litteris præsentibus præmonemus & hortamur in domino, ut & vos canonicum pastorem vobis eligere properetis: nec vobis grave & durum vehementius videatur. Illum enim tanto ardore Hierosolymitana suscepit ecclesia, quod eum, etsi nos omnino velimus, vobis reddere nullo modo possimus. Data Laterani quarto Nonas Ianuarii.

XVI. AD ANSELMUM CANTUARIENSEM archiepiscopum.

De concordia cum rege inita ei gratulatur. Auctior quam apud Binium.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, salutem & benedictionem.

QUOD Anglici regis ad apostolicæ sedis obedientiam omnipotentis Dei dignatio inclinavit, eidem miserationum domino gratias agimus, in cujus manu regum corda versantur. Hoc nimirum tuæ caritatis gratia, tuarumque orationum instantia, factum credimus, ut in hac parte populum illum, cui tua solicitudo præsidet, miseratio superna respiceret. Quod autem & regi, & iis qui videntur obnoxii, adeo condescendimus: eo affectu & compassione factum noveris, ut eos qui jacebant erigere valeamus. Qui enim stans jacenti ad sublevandum manum non porrigit, nunquam jacentem eriget, nisi & ipse curvetur. Cæterum quamvis casui propinquare inclinatio videatur, statum tamen rectitudinis non amittit.

Te autem, in Christo venerabilis & carissime frater, ab illa prohibitione, sive, ut tu credis, excommunicatione absolvimus, quam ab antecessore nostro sanctæ memoriæ Urbano papa " adversus investituras aut hominia factam intelligis. Tu vero eos qui aut investituras accepere, aut investitos benedixere, aut hominia fecere, cum ea satisfactione, quam tibi per communes legatos " VVilielmum ac Balduinum viros fideles & veridicos significamus, domino cooperante, suscipito, & eos vice nostræ autoritatis absolvito: quos vel ipse benedicas, vel a quibus volueris benedici præcipias. nisi in iis aliud forte reperias, propter quod a sacratis honoribus sint repellendi. Ceterum Eliensi abbati tuæ commissionis consortium subtrahes, quamdiu abbatiam retinere præsumpserit, quam contempto nostri oris quod præsens audierat, interdicto, per repetitam investituram præsumpsit invadere. Si qui vero deinceps præter investituras ecclesiarum prælationes assumpserint, etiamsi regi hominia fecerint, nequaquam ob hoc a benedictionis munere arceantur: donec per omnipotentis Dei gratiam ad hoc omittendum cor regium tuæ prædicationis imbribus molliatur. Præterea super episcopis, qui falsum, ut nosti, a nobis rumorem attulerunt, cor nostrum " commotum est vehementius: quia non solum nos læserunt, sed multorum simplicium animas deceperunt, & regem adversus caritatem sedis apostolicæ impulerunt. Unde & inultum eorum flagitium, Domino cooperante, non patimur: sed quia filii nostri regis instantia pro iis nos pulsat attentius, etiam ipsis communionis tuæ participium non negabis. Sane regem & ejus conjugem, & proceres illos qui pro hoc negotio ' cum rege ex præcepto nostro laboraverunt, & laborare nitentur, quorum nomina ex supradicti VVilielmi suggestione cognosces, juxta sponsionem nostram a peccatis & pœnitentiis absolves. Igitur quandoquidem omnipotens Deus vos in Angliæ regno, ad suum & ecclesiæ suæ honorem, in hac præstitit correctione proficere: ea deinceps mansuetudine, dispensatione sapientiæ, provisione circa regem ac principes, tua fraternitas satagat, ut quæ minus adhuc correcta sunt, auxiliante domino Deo nostro per tuæ solicitudinis studium corrigantur. Qua in re ita dilectioni tuæ nostrum sentias adesse præsidium, ut quæ solveris, absolvamus: quæ ligaveris, alligemus. Rotomagensis " episcopi causam & interdictum justitia dictante prolatum tuæ deliberationi commisimus. Quod enim indulseris, indulgemus. Fraternitatem tuam superna dignatio per tempora longa conservet incolumem. Datum decimo Kal. April.

in concil. Claromont. & Romano.

Monachi erant Cantuarienses, legati sancti Anselmi.

" *al. vehementius aggravatur.*

' *al. circa regem.*

' *Guillelmi*

XVII. AD GERARDUM ARCHIEPISCOPUM EBORACENSEM.

Monetur ut professionem Anselmo Cantuariensi juxta morem prædecessorum suorum faciat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Eboracensi archiepiscopo Gerardo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUAMQUAM prave contra nos, immo contra matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam, te non ignoremus egisse: præsentibus tamen tibi litteris mandamus, ut professionem venerabili fratri nostro Anselmo Cantuariensi archiepiscopo facere non negligas. Audivimus enim Thomam quondam prædecessorem tuum ex hac eadem re contentionem movisse: &, cum in præsentia domini Alexandri papæ secundi ventilata esset, ex præcepto ejus definitione habita, post varias disquisitiones, Lanfranco prædecessori suo & successoribus suis eamdem professionem fecisse. Unde & nos, quod tunc temporis definitum est, volumus, autore Deo, firmum illibatumque servari. " * * Data Benevent pridie Idus Decembr.

XVIII. AD BALDUINUM HIEROSOLYMITATUM REGEM.

Decernit ut, ad ampliandos fines Hierosolymitanæ diœceseos, omnes urbes quas subegerit, Hierosolymitano tamquam metropolitano subjaceant.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, glorioso Hierosolymitano regi Balduino, salutem & apostolicam benedictionem.

ECCLESIARUM, quæ in vestris partibus fuerunt vel sunt, terminos atque possessiones diutina infidelium possessio tyrannisque confudit. Cum itaque certos ejus fines assignare deliberatione nequeamus, tuis precibus non immerito duximus annuendum: ut, quia pro Hierosolymitanæ ecclesiæ sublimatione personam tuam extremis periculis exponere devovisti, quascumque infidelium urbes ceperis vel cepisti, ejusdem ecclesiæ regimini dignitatique subjaceant. Porro earumdem civitatum episcopi patriarchæ tanquam proprio metropolitano obedientiam exhibere procurent: quatenus & ipse illorum fultus suffragiis, & ipsi adinvicem ipsius unanimitatis auxilio vegetati, sic in Hierosolymitanæ ecclesiæ exaltatione proficiant, ut de illorum profectibus omnipotens Deus glorietur. Data Laterani quinto Idus Iunii.

XIX. AD GIBELINUM HIEROSOLYMITANUM PATRIARCHAM.

Ejusdem argumenti.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, reverendissimo fratri Hierosolymitano patriarchæ Gibelino, & successoribus ejus in perpetuum canonice promovendis, salutem & apostolicam benedictionem.

SECUNDUM mutationes temporum transferuntur etiam regna terrarum. Unde etiam ecclesiasticarum parochiarum fines in plerisque provinciis mutari expedit & transferri. Asianarum siquidem ecclesiarum fines antiquis fuerunt definitionibus distributi, quas distributiones diversarum diversæ fidei gentium confudit irruptio. Gratias autem Deo, quod nostris temporibus & Antiochiæ & Hierosolymæ civitates, cum suburbanis suis & adjacentibus provinciis, in Christianorum principum redactæ sunt potestatem. Unde oportet nos divinæ mutationi & translationi manum apponere; & secundum tempus, quæ sunt disponenda, disponere: ut Hierosolymitanæ ecclesiæ urbes illas & provincias concedamus, quæ gloriosi regis Balduini ac exercituum eum sequentium sanguine per Dei gratiam acquisitæ sunt. Præsentis itaque decreti pagina, tibi, frater carissime & coepiscope Gibeline, tuisque successoribus, & per vos sanctæ Hierosolymitanæ ecclesiæ, patriarchali sive metropolitano jure regendas disponendasque sancimus civitates omnes

A omnes atque provincias quas supradicti regis ditioni aut jam restituit, aut in futurum restituere gratia divina dignabitur. Dignum est enim, ut sepulcri dominici ecclesia, secundum fidelium militum desideria, competentem honorem obtineat: & Turcorum seu Sarracenorum jugo libera in Christianorum manu, abundantius exaltetur.

XX. AD BERNARDUM ANTIOCHENUM PATRIARCHAM.

Nuntiat se non intendisse, concessione privilegii supradicti, Antiochenæ patriarchalis ecclesiæ dignitatem imminuere.

B *Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Bernardo Antiocheno patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.*

QUAMVIS inter cæteras sedes apostolica illa sedes emineat, quam Petri apostoli morte in corpore dignatio superna clarificavit: inter Romanum tamen & Antiochenum episcopos tanta quondam legitur caritas extitisse, ut nulla inter eos diversitas videretur. Eadem Petri persona utrasque illustravit ecclesias. Multa posthac tempora transierunt, quibus infidelium dominatio unitatem hanc in personis præsidentium impedivit. Gratias autem Deo, quod temporibus nostris Christianorum principatum in Antiochena civitate restituit. C Dignum est igitur, carissime frater, ut ejusdem caritatis unitas firma permaneat: nec de nobis menti tuæ opinio ulla subrepat, quod Antiochenam ecclesiam deprimere aut inhonorare velimus. Si quid ergo vel Antiochenæ vel Hierosolymitanæ ecclesiæ, aliter fortasse quam oportuit, de parochiarum finibus scripsimus, nec levitati est nec malitiæ addendum, nec propter hoc apud nos est scandalum concitandum: quoniam & locorum longinqua proprolixitas, & antiquorum nominum* commutatio, quæ civitatibus vel provinciis accidit, magnam nobis ambiguitatem vel ignorantiam attulerunt. Cæterum & optavimus, & optamus, non scandali sed pacis fomitem fratribus ministrare, suum jus & honorem quibuscumque ecclesiis conservare. Data Laterani sexto Idus Augusti.

XXI. AD DIDACUM COMPOSTELLANUM EPISCOPUM.

D Monet ut Vraca regina, filia regis Castellæ, sub pœna privationis regni, ab incestu, quem contraxit ineundo matrimonium cum Alphonso Aragoniæ rege sibi in tertio gradu consanguinitatis conjuncto, desistat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Didaco Compostellano episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

E AD hoc te omnipotens Deus populo suo præesse constituit, ut eorum peccata corrigas, & Domini annunties voluntates. *Et infra:* Stude igitur secundum datam tibi divinitus facultatem tantum incesti facinus, quod a regis filia perpetratum est, debita ultione corrigere: ut vel a tanta præsumptione desistat, vel ecclesiæ consortio, & sæculari potestate privetur, *&c.*

NOTA SEVERINI BINII.

Hæc tantum ex Paschalis papæ litteris descripta invenimus: cæterum cum non paruissent apostolicis jussis, Deum vindicem sunt experti. Vraca siquidem morte subitanea, per medium cum crepuisset, extincta est, & Alphonsus in Sarracenico bello peremptus, prout uterque Rodericus affirmat. Apud Ioan. Marian. lib. 10. c. 8.

XXII. AD HENRICUM V. IMPERATOREM.

De investitura. Ex concilio Lateranensi scripta.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Henrico regi, & ejus successoribus imperatoribus, salutem & apostolicam benedictionem.

DIVINÆ legis institutionibus sancitum est, & sacris canonibus interdictum, ne sacerdotes curis sæcularibus occupentur, neve ad comitatum, nisi pro damnatis eruendis, atque pro aliis qui injuriam patiuntur, accedant. Unde & apostolus Paulus inquit: *Iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad judicandum.* 1. Cor. 6. In vestri autem regni partibus, episcopi uel abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut comitatum assidue frequentare, & militiam exercere cogantur: quæ nimirum aut vix aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibetur. Ministri vero altaris, ministri curiæ facti sunt: quia civitates, ducatus, marchionatus, monetas, turres, & cætera ad regni servitium pertinentia, a regibus acceperunt. Unde etiam mos ecclesiæ inolevit, ut electi episcopi nullo modo consecrationem acciperent, nisi per manum regiam investirentur. Aliquando etiam vivis episcopis investiti sunt. His & aliis plurimis malis, quæ per inuestituram plerumque contigerant, prædecessores nostri Gregorius * octavus, & Urbanus secundus, felicis memoriæ pontifices excitati, collectis frequenter episcopalibus conciliis, investituras illas manus laicæ damnaverunt: & si qui clericorũ per eam tenuissent ecclesias, deponendos; datores quoque communione privandos percensuerunt: juxta illud apostolorum canonum capitulum, quod se ita habet: Si quis episcopus sæculi potestatibus usus, ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & segregetur, omnesque qui illi communicant. Quorum vestigia subsequentes, & nos eorum sententiam episcopali concilio confirmamus. Tibi itaque, fili carissime, Henrice rex, & nunc per officium nostrum, Dei gratia Romanorum imperatori, & regno regalia illa dimittenda præcepimus, quæ regnum manifeste pertinebant tempore Caroli, Ludovici, Ottonis, & cæterorum prædecessorum tuorum. Interdicimus etiam, & sub anathematis districtione prohibemus, ne qui episcoporum seu abbatum præsentium vel futurorum, eadem regalia invadant, id est, civitates, ducatus, marchias, comitatus, monetas, telonium, mercatum, advocatias, jura centurionum & turres, quæ regni erant, cum pertinentiis suis, militiam & castra: & ne se deinceps, nisi per gratiam regis de ipsis regalibus intromittant. Sed nec posteris nostris liceat, qui post nos in apostolica sede successuri erunt, aut te aut regnum super hoc inquietare negotio. Porro ecclesias cum oblationibus & hereditariis possessionibus, quæ ad regnum manifeste pertinebant, liberas manere decrevimus: sicut in die coronationis tuæ omnipotenti

*septimo

venti domino in conspectu totius ecclesiæ promisisti. Oportet enim episcopos curis sæcularibus expeditos curam suorum agere populorum, nec ecclesiis suis abesse diutius. *Ipsi enim*, juxta Paulum apostolum, *pervigilant, tamquam rationem pro animabus eorum reddituri*. De traditione vero in nos vel in nostros sic se res habet. Vix portas civitatis ingressi sumus, cum nostris intra muri mœnia secure vagantibus, quidam vulnerati, alteri interfecti, omnes vero spoliati, aut capti sunt: ego tamen quasi pro levi causa non mutatus, bona & tranquilla mente usque ad ecclesiæ beati Petri januas cum processione perveni, quod sic gestum fuisse rei veritas multorum adstipulata testimoniis qui interfuere protestatur.

Heb. 13.

XXIII. AD IOANNEM TVSCVLANVM, & Leonem Vercellensem episcopos & cardinales.

Concessionem investiturarum imperatori factam se cassaturum & irritaturum promittit.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ioanni Tusculano, & Leoni Vercellensi episcopis, & cardinalibus in unum congregatis, consortium & pacem in Christo.

Id quod in personam nostram, immo in patrem vestrum, præter ipsius ecclesiæ judicium atque præsentiam vos egistis, etsi vobis ex zelo Dei visum sit, non tamen, ut mihi videtur, canonico tramite incessistis: non enim caritas, sed æmulatio id dictasse perspicitur. Quocumque tamen modo factum sit, nos tamen confisi de misericordia divina: pro animæ nostræ salute cogitamus, & commissum, quod pro fratribus atque filiis, pro excidio Vrbis & universæ provinciæ fecimus, emendare curabimus, ut quod * terreni, in me quoque correxisse, ostendatur ecclesiæ. Vos autem pro ecclesia in ecclesia agite, ut illum ecclesiæ Dei zelum quem habetis, & habere ostenditis, ipsa experiatur ecclesia. Valete in Domino. Datum Tarracinæ tertio Nonas Iulii.

XXIV. AD GVIDONEM VIENNENSEM EPISCOPVM.

Investituram clericorum regibus adimendam.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Viennensi archiepiscopo Guidoni & apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Si constantiam tuam sæva illa barbaries minis, blandimentis, aut aliis modis tentat inflectere, prudentia tua immobilis perseveret: si enim in viridi ligno sic factum est, quid fiet in aliis? Si in capite sic perpetratum est, quid fiet in membris? Igitur, frater carissime, in tuo bono incepto constanter & viriliter, Deo præstante, permaneas. Minæ, vel blandimenta, vel alii suasionis aut dissuasionis modi, providentiam tuam non moveant: sed ita Domino auxiliante perdura, ut aliis tua constantia salutaris perseverantiæ sit exemplum. Quæ cognoscere postulasti, hæc sunt: Scripta, quæ in tentoriis, in quibus cum multitudine clericorum & civium Vrbis & totius provinciæ custodiebamur, pro libertate ecclesiæ, & pro absolutione captivorum omnium, & pro excidio quod ecclesiæ, Vrbi, & universæ provinciæ, superincumbente undique gladio, imminere videbatur, de electione, seu de investituris personarum facta sunt, videlicet, ut, electione libera facta sine vi & simonia, consensu regis, facultatem habeat rex investiendi per virgam & annulum, & electus a clero & populo non consecretur, nisi a rege investiatur; ego canonica censura cassa omnino & irrita judico, & sub damnatione perpetua permanere decerno, ut nullius umquam autoritatis sint, & nullius bonæ memoriæ. Ea vero quæ sacri apostolorum canones, & Antiochenum, ac universa concilia, & prædecessores nostri, & præcipue felicis memoriæ domnus Gregorius & Vrbanus de his prohibuerunt, damnaverunt, statuerunt, & firmaverunt, ego prohibeo, damno, constituo, & confirmo, & me illorum sanctiones profiteor servaturum.

XXV. AD AVGVSTANÆ ECCLESIÆ CLERVM.

Episcopum suum de adulterio accusatum a se necdum esse absolutum.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Augustensis ecclesiæ clericis, salutem & apostolicam benedictionem.

Pro querelis quibusdam, quæ super episcopo vestro ad audientiam nostram ante quinquennium pervenerunt, nos ei tunc temporis officium episcopale interdixisse meminimus: quia & a nostro id tempore legato bonæ memoriæ Richardo Albano episcopo, sicut vestris significatur litteris, invitatus, & nostra præceptione præmonitus, nequaquam ad statutum terminum ante nos curavit occurrere, aut purgationis debitum exhibere. Ex illo namque tempore numquam interdicti remissionem nos ei fecisse meminimus.

XXVI. AD ARNOLDVM ARCHIEPISC. MOGVNTINVM.

Illi causam episcopi Augustani ad audiendum & decidendum committit.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Arnoldo venerabili fratri Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Svper cætera horrenda & infamia, quæ de persona Augustensis jamdudum ad sedis apostolicæ audientiam perlata sunt, nuper querelam Adalberti Augustensis civis lacrymabili suggestione suscepimus: quam nimirum personis ecclesiasticis & dicere & audire turpe est, sed ex ipsius Adalberti poteris relatione cognoscere. Tibi ergo, ad quem hujusmodi discussio pro metropolitanæ dignitatis debito attinet, litterarum præsentium præceptione injungimus, ut hujusce negotii veritatem, convocatis fratribus, solicita inquisitione discutias, & quod justitia exegerit decernatis. Quod enim a vobis juste & rationabiliter, autore Deo, statutum fuerit, nos ratum habebimus.

XXVII.

XXVII. AD CANONICOS AUGUSTANÆ ECCLESIÆ.

De causa episcopi sui supradicti.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis D. decano, & cæteris Augustensis ecclesiæ canonicis, salutem & apostolicam benedictionem.

DIU est quod frater noster Herimannus episcopus vester de tribus apud nos fuit capitalis impetitus, de pravo videlicet electionis & consecrationis accessu, de conversatione perversa, & de rerum ecclesiasticarum distractione. Pro quibus, ipso ab episcopali officio suspenso, terminus constitutus est, quo pars utraque ante nostram deberet præsentiam convenire. Infra quem nimirum terminum confrater vester & concanonicus Conradus ad nos venit: &, sicut ipse asserit, a nobis accepit, quod episcopus liber esset, nisi illi constituto termino convenirent. Cum itaque nuper ante nos, & de quibusdam aliis gravibus idem diffamaretur episcopus, cum his ad memoriam nostram etiam illa præterita redierunt. Vnde opportunum duximus, causam ipsius, ne diutius ecclesiæ detrimentum afferat, terminare. Sed quoniam propter difficultates itinerum, & personæ infirmitatem, nostro nequit se offerre conspectui: confratri nostro VVidoni Curiensi episcopo negotium istud providimus injungendum. Præcipimus ergo ut ipse causam omnem diligentius audiat. Et si episcopus vester de rerum ecclesiasticarum, & de perversæ conversationis vita emendationem fecerit, & de aliis quæ objecta sunt, tertia episcoporum*, vel quinta presbyterorum manu se purgaverit: restitutionem interdicti sibi officii consequatur. Datum Beneventi Kalendis Aprilis.

e no- ep.43

XXVIII. AD BERNARDUM ANTIOCHENUM PATRIARCHAM.

Significat privilegium Hierosolymitanæ ecclesiæ in præjudicium Antiochenæ non concessisse.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, coepiscopo Bernardo Antiocheno patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT aliis litteris fraternitati tuæ scripsimus, nos & personam tuam, & ecclesiam tibi commissam, plena caritate diligimus: nec ullo modo volumus honorem vestræ dignitatis imminui, quin Antiocheni patriarchatus prælatio, sicut præteritis temporibus conservata est, ita etiam in futurum integra, præstante Domino, conservetur. Illud autem, quod filio nostro Balduino Hierosolymitanorum regi per nuntios suos intercedenti concessimus, caritatem vestram omnino conturbare non debet, si litterarum nostrarum sensum interius perscruteris. Sic enim in eis scriptum est: »Ecclesiarum, quæ illis in partibus fuerunt vel sunt, terminos atque possessiones diutina infidelium possessio tyrannisque confudit. Cum itaque certos eis fines assignare præsenti deliberatione nequeamus: tuis non immerito precibus duximus annuendum, ut, quia pro Hierosolymitanæ ecclesiæ sublimatione personam tuam extremis periculis devovisti, quascumque infidelium urbes ceperis vel cepisti, ejusdem ecclesiæ regimini di- A gnitatique subjaceant. Eodem sensu illa etiam verba discutienda sunt, quæ felicis memoriæ Gibelino Hierosolymitano patriarchæ de civitatibus atque provinciis scripsimus, quæ supradicti Balduini regis prudentia & exercituum eum sequentium sanguine per Dei gratiam acquisitæ sunt. Siquidem ecclesias illas, quibus certi fines assignari possunt, quarum termini ac possessiones diutina possessione ac tyrannide confusi non sunt, & ipsarum ecclesiarum urbes, illi volumus ecclesiæ subjacere, ad quam ex antiqua sciuntur justitia pertinere. Non enim volumus aut propter principum potentiam, ecclesiasticam minui dignitatem; aut pro ecclesiastica dignitate, principum potentiam mutilari. B Data Beneventi decimoquinto Kalendas Aprilis.

XXIX. AD BALDUINUM REGEM HIEROSOLYMITANUM.

Ejusdem argumenti.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, carissimo Balduino illustri Hierosolymitanorum regi, salutem & benedictionem apostolicam.

CONCESSIO illa, quam nos petitioni tuæ accommodavimus, ut quascumque infidelium urbes ceperis, vel cepisti, Hierosolymitanæ C ecclesiæ regimini dignitatique subjaceant, non parum cum fratrem nostrum Bernardum patriarcham, tum universam Antiochenam turbavit ecclesiam. Cum enim nos concessionem illam super illis ecclesiis indulserimus, quarum terminos & possessiones diutina infidelium possessio & tyrannis confudit: illi eas ecclesias a Hierosolymitano patriarcha, te connivente invasas conqueruntur, de quibus ambiguitas nulla sit, quin eas, etiam Turcorum vel Sarracenorum temporibus, sedes Antiochena possederit: quia earum episcopi, etiam infidelium oppressi tyrannide, Antiocheno patriarchæ obedientiam exhibebant. Porro nos litteris ad supradictum patriarcham missis, Antioche- D ni patriarchatus prælationem, sicut ab antiquis patribus distributa & præteritis temporibus conservata est, ita etiam in futurum integram servari sanxeramus. Tuam igitur strenuitatem monemus, & monentes præcipimus: ne a te, invasiones hujusmodi fieri, ubi manifesta est veritas, permittantur; sed unaquæque ecclesia, justitiæ suæ limitibus perfruatur. Nec enim possumus manifeste sanctis patrum nostrorum constitutionibus obviare: nec omnino volumus, aut pro principum potentia, ecclesiasticam minui dignitatem; aut pro ecclesiastica dignitate, principum potentiam mutilari: ne apud vos occasione alterutra, pax, quod absit, turbetur ecclesiæ. Clericis quoque Hiero- E solymitanis per præsentia scripta præcipimus, quandoquidem paternas possessiones & patriam pro ecclesiæ, ut creditur, exaltatione, pro religionis observantia reliquerunt: ut jure Hierosolymitanæ ecclesiæ sint contenti, nec injuste aut procaciter ea usurpare contendant, quæ certo sciuntur ad jus Antiochenæ ecclesiæ pertinere. Omnipotens Dominus sua te in omnibus dextera protegat, de hostibus ecclesiæ triumphare concedat. Data Laterani, decimoquinto Kalendas Aprilis.

XXX. AD EPISCOPOS ET REGEM ANGLIÆ.

De dignitate ecclesiæ Cantuariensis.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Angliæ episcopis, & carissimo filio Henrico illustri regi, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENTE ad nos carissimo ac reverendissimo fratre nostro Radulfo archiepiscopo, vestram ad nos missam legationem per venerabilem episcopum Herebertum Norvvicensem cognovimus. Et quidem gravibus infirmitatum molestiis impediti B iidem fratres & coepiscopi, pervenire ad nostram præsentiam minime valuerunt. Sed nuntiorum honestis venerabilibusque personis pervenientibus, eorum scripta suscepimus: in quibus & ipsorum postulationes & vestræ legationis vota perspeximus. Id enim optabatur, id poscebatur, ne ecclesia Cantuariensis temporibus nostris sua dignitate privetur: ne nos eamdem dignitatem minuamus, aut minui sinamus: qua videlicet potita est, ex quo a beato Gregorio per beatum Augustinum fundata est. Præter hæc litterarum indicia, legati qui ad nos missi sunt, ut sapientes ac strenui viri, assertiones suas prudenter, instanter, & efficaciter executi sunt. Nos profecto & legatorum personas, & assertiones, & vestrum C omnium legationes, tamquam carissimorum fratrum, benigne hilariterque suscepimus: quod vobis in Domino propter Dominum placere optamus. Vestræ ergo dilectioni notum facere volumus, quod Cantuariensis ecclesiæ dignitatem nec imminuimus, nec imminuere * desideramus. Beatum namque Gregorium apostolicæ sedis pontificem, tamquam præcipuum Christi Domini membrum, tamquam Christiani populi pastorem & doctorem, & tamquam salutis æternæ ministrum, in omnibus veneramur: & rata esse cupimus, quæ ab ejus institutionibus processerunt. Illam ergo dignitatem, quam ab eo per beatum Augustinum Cantuariensis suscepit ecclesia, & quam sanctæ memoriæ frater noster Anselmus jure ac possessione D legitima tenuisse cognoscitur, nos profecto nullatenus imminuimus: sed in eodem statu esse Cantuariensem ecclesiam volumus, ut authentica ejus privilegia, juxta canonum sanctiones, nullis perturbationibus violentur. Data Beneventi nono Kalendas Aprilis.

* deliberamas.

XXXI. AD HENRICUM REGEM ANGLIÆ.

In causa Turstani Eboracensis archiepiscopi absque E judicio e sua ecclesia ejecti.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Henrico illustri regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

NOS, autore Deo, de probitate tua, non tantum bona, sed meliora confidimus. Idcirco monemus excellentiam tuam, ut divinæ gratiæ memor semper existas, qui tibi & regni pacem & justitiæ notitiam tribuit. Honorem igitur Dei & ecclesiarum ejus in regno tuo diligenter observa, & justitiam efficaciter exequere: quia per honorem Dei, tuus profecto augebitur. Audivimus electum Eboracensem, virum sapientem & strenuum, sine judicio ab Eboracensi ecclesia sequestratum: quod nimirum divinæ justitiæ, & sanctorum patrum institutionibus adversatur. Nos quidem neque Cantuariensem ecclesiam minui, neque Eboracensem volumus præjudicium pati: sed eam constitutionem, quæ a beato Gregorio Anglicæ gentis apostolo inter easdem ecclesias constituta est, firmam censemus illibatamque servari. Idem ergo electus, ut justitia exigit, ad suam ecclesiam omnimodis revocetur. Si quid autem quæstionis inter easdem ecclesias nascitur, præsentibus utrisque partibus in nostra præsentia pertractetur.

XXXII. AD PONTIUM CLUNIACENSEM ABBATEM.

De non porrigenda communione intincta.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, carissimo filio suo Pontio Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

SCRIBENS ad Cæcilium beatus Cyprianus, ait: " Quando aliquid Deo inspirante & mandante " præcipitur, necesse est Domino servus fidelis ob- " temperet, excusatus apud omnes, quod nihil sibi " arroganter assumet, ne aliud fiat a nobis, quam " quod pro nobis Dominus prior fecit. Igitur in sumendo corpore & sanguine Domini, juxta eumdem Cyprianum, dominica traditio servetur, nec ab eo quod Christus magister & præcepit & gessit, humana & novella institutione discedatur. Novimus enim per se panem, per se vinum ab ipso Domino traditum. Quem morem sic semper in sancta ecclesia conservan dum docemus atque præcipimus, præter in parvulis ac omnino infirmis, qui panem absorbere non possunt.

NOTA SEVERINI BINII.

Ut accipias bene quæ hic de non porrigenda communione intincta, sed seorsum in specie panis, & specie vini seorsum, decernuntur a pontifice, consulendus est tibi Micrologus, cujus autor claruit sub Gregorio septimo. Iste enim de vitanda intinctione capitulo 26. scripsit ista: *Non est authenticum, quid quidam corpus Domini intingunt, & intinctum, pro complemento communionis, populo distribuunt. Nam ordo Romanus contradicit*, &c. Cum autem nec sic reprehensus pravus subintroductus usus in communione cessaret; Paschalis apostolica autoritate hunc modum distribuendi prohibuit, & pristinum usum hac epistola decretali revocavit. Sed cum nec sic cessaretur ab usu introducto intinctionis, communionem sub una tantum specie panis frequentare ecclesia postea cœpit, & frequentari deinceps merito præcepit.

G. C. Vide notam Petri de Marca ad canonem XXVIII. concilii Claromontani, pag. 581.

v** XXXIII. AD DAIMBERTUM ARCHIEP. SENONENSEM.

Ex tomo III. Spicilegii Dacheriani.

Consecratum a se Parisiensem episcopum commendat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Daimberto Senonensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIT ad nos cum tuo, seu suffraganeorum tuorum testimonio, Parisiensis ecclesiæ electus, per nuntios & per litteras ejusdem ecclesiæ preces afferens, ut a nobis, Dei gratia, deberet in episcopum consecrari. Nos personæ gravitatem videntes, morum maturitatem attendentes, infirmitati diutinæ compatientes, ecclesiæ preces duximus audiendas. Salvo igitur in omnibus Senonensis

nensis ecclesiæ jure, & personæ tuæ reverentia, cum nostris tamquam beati Petri manibus, largiente Domino, consecravimus. Ipsum itaque ad dilectionem tuam cum beati Petri gratia remittentes, litteris præsentibus plurimum commendamus, omnipotentem Dominum rogantes, ut eum ad vos reducat incolumem, & ecclesiæ suæ utiliorem fore concedat.

Tomo ... Spicilegii Dacheriani.

** XXXIV. AD LAMBERTUM episcopum Atrebatensem.

Confirmat Atrebatensem episcopatum: inter quem & Cameracensem, limites constituit.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Lamberto Atrebatensi episcopo, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

QUÆ a patribus constituta sunt, oportet profecto ut sub metu & irrefragabili autoritate teneantur. Dignum enim est, ut nulla desidia negligantur, nulla dissensione violentur, nulla concertatione turbentur. Unde & nos, quod a piæ memoriæ prædecessore nostro Urbano de restitutione Atrebatensis ecclesiæ constitutum est, justum omnino, & sacris canonibus congruum perpendentes, nostri quoque decreti autoritate sancimus: ut videlicet ecclesia eadem, sicut antiquitus episcopali dignitate claruit, ita etiam in posterum cardinalem per Dei gratiam sortiatur antistitem. Divinæ siquidem miserationis affectum, quem in ecclesiarum suarum & populorum restitutionibus operatur, debemus & nos competentibus subsequi, ac implere suffragiis. Te igitur, dilectissime ac reverendissime frater, quem in Atrebatensi ecclesia prædecessor noster, Domino restituente, constituit, nos quoque cum divini favoris præsidio in episcopalis dignitatis functione firmamus. Quidquid autem prædictæ ecclesiæ beatus Remigius contulit; quidquid antiquis temporibus dum episcopali dignitate polleret, eam possidere constiterit; salvis legalibus institutis, & Romanæ ecclesiæ privilegiis, tantum tibi ac successoribus tuis permanere censemus. In quibus nominatim archidiaconias duas, quarum una Atrebatensis, altera dicitur Obstrevandensis, præfatæ ecclesiæ confirmamus: & illos omnino limites inter Atrebatensem, & Cameracensem ecclesias fore præcipimus, quos antiquitus fuisse, vel scriptorum monumentis, vel territoriorum diremptione, vel certis aliquibus indiciis potuerit comprobari: ut annuente Deo ecclesiarum pax, nulla occasione turbetur, & quæ pro fidelium salute statuta sunt, perenni tempore inconvulsa stabilitate persistant. Si qua sane ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Scriptum per manum Petri notarii regionarii & scriniarii sacri palatii.

Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Laterani, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, XVII. Kalend. Maii, Indictione nona: Incarnationis Dominicæ anno M C I. pontificatus autem domini Paschalis secundi papæ secundo.

** XXXV. AD ARCHIEPISCOPOS & episcopos provinciarum, Remensis, Senonensis, ac Turonensis.

Ex Tomo III. Spicilegii Dacheriani.

Ut Philippum regem & ejus pellicem a vinculo excommunicationis absolvant.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis, & episcopis, per Remensem, Senonensem, ac Turonensem provincias, salutem & apostolicam benedictionem.

SIGNIFICATUM nobis est quorumdam vestrum litteris, quia filius noster Francorum rex feminam illam pro qua totiens commonitus, immo excommunicatus fuit, juxta præceptum nostrum abjurare decreverit: ipsa etiam mulier regem abjurare parata sit. Super quarum conversione personarum non minimum exultavimus: quia super uno peccatore pœnitentiam agente, gaudium esse Angelis Dei ipso Domino testante didicimus. Quam nimirum causam fratri nostro Richardo Albanensi episcopo reminiscimini a nobis fuisse commissam. Si ergo idem frater, Franciæ jam fines egressus est, nos eamdem causam, aspirante Domino, una vobiscum peragendam venerabili fratri Lamberto Atrebatensi episcopo committimus. Convenientibus itaque vobis in unum, si communis filius Francorum rex, & illa ejus lateralis tactis sacrosanctis euangeliis omnem carnalis copulę consuetudinem abjuraverint, mutuum quoque colloquium & contubernium, nisi sub testimonio personarum minime suspectarum, numquam videlicet ad idem flagitium redituri, sicut quorumdam vestrum litteris significatum est: satisfactionem eorum vice nostra vobiscum Atrebatensis episcopus suscipiat, & a vinculo excommunicationis absolvat: quatinus largiente Domino, & filium ecclesia, & regem sibi Francia reconciliatum episcopali ministerio gratuletur.

Data Laterani per manum Ioannis, III. Nonas Octobris.

IURAMENTUM PHILIPPI regis Francorum.

Ex Tomo III. Spicilegii Dacheriani.

AUDIAS, tu Lamberte Atrebatensis episcope, qui hic apostolica vice fungeris: audiant archiepiscopi, & præsentes episcopi, quod ego Philippus rex Francorum, peccatum & consuetudinem carnalis & illicitæ copulæ quam hactenus cum Bertrada exercui, ulterius non exercebo:

 sed

ſed peccatum iſtud & flagitium penitus & ſine omni retractatione abjuro. Cum eadem quoque femina mutuum colloquium & contubernium, niſi ſub teſtimonio perſonarum minime ſuſpectarum, non habebo. Hæc omnia, ſicut litteræ papæ dicunt, & vos intelligitis, ſine omni malo ingenio obſervabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſacroſancta Ieſu Chriſti euangelia.

Similiter & Bertrada cum excommunicationis vinculo ſolveretur, tactis ſacroſanctis euangeliis in perſona ſua hoc idem juravit ſacramentum.

Actum Pariſius in præſentia domini Daimberti Senonenſis, & Radulfi Turonenſis, archiepiſcoporum; domini quoque Ivonis Carnotenſis epiſcopi, Humbaldi Autiſiodorenſis epiſcopi, Ioannis Aurelianenſis epiſcopi, Gualonis Pariſienſis epiſcopi, Manaſſe Meldenſis epiſcopi, Baldrici Noviomenſis epiſcopi, Lamberti Atrebatenſis epiſcopi, Humberti Silvanectenſis epiſcopi: abbatum quoque, Adæ Pariſienſis, Olrici ſimiliter Pariſienſis, Rainaldi de Prato ſancti Germani Pariſienſis, Rainoldi nihilo minus Stampenſis: archidiaconorum etiam quamplurium, & honorabilium clericorum, & laicorum, non parva multitudine inibi conſiſtentium.

Taliter itaque ex apoſtolicæ ſedis autoritate reincorporatus eſt Philippus rex Francorum ſanctæ catholicæ eccleſiæ matri ſuæ IV. Nonas Decembris indictione XIII. Anno autem Dei Chriſti MCIV. pontificante vero in ſede Romana Paſchali papa II. anno ſexto.

Ex Tomo III. Spicilegii Dacheriani.

**XXXVI. AD DAIMBERTUM ARCHIEP. SENONENSEM.

Dijudicandam committit cauſam abbatum duorum.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Daimberto eccleſiæ Senonenſis archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QUANTO major tibi animarum cura commiſſa eſt, tanto ſolicitiorem eſſe in omnibus te oportet. Invigila igitur, frater cariſſime, ſicut bonus paſtor ſuper gregem Domini: ut eum talem poſſis Domino aſſignare, qui & ſibi placeat, & ſe dignum bona retributione oſtendat. Finis tuus quotidie appropinquat: & licet hoc certum ſit omnibus, extremus tamen dies incertus eſt. Eſto itaque ſemper ſolicitus: & ſi forte negligenter te aliquando habuiſti, nunc totum ſtudeas per Dei gratiam emendare: ut cum Dominus venerit, te vigilantem inveniat, & ſic paratum, quatinus in æternæ vitæ ſuſcipi gloria merearis. De querimonia, quam Virzilienſis abbas adverſus Floriacenſem pro quadam gerit eccleſia, juſtitiam debitam facias. Non enim volumus, privilegiorum obtentu eccleſia quælibet prejudicium patiatur. Datum apud Tiphernum x. Kal. Novembris.

Edidit Dacherius, tomo III. Baluzius lib. VI. concor.

**XXXVII. AD ALIQUOT EPISCOPOS & abbates Gallię.

De legatione ſedis apoſtolicæ commiſſa Girardo Engoliſmenſi epiſcopo.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, atque principibus, per Bituricenſem, Burdegalenſem, Auſcitanam, Turonenſem, atque Britannicam provincias conſtitutis, & cæteris tam clericis quam laicis: ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

APOSTOLICÆ ſedis autoritate, cui Domino autore pręſidemus indigni, compellimur non ſolum proximis, ſed procul etiam poſitis fidelibus, quę ad ſalutem ſpectant animę providere. Quod quantum in nobis eſt, auxiliante Domino, implere ſatagimus. Proinde vobis omnibus, fratres & filii, apoſtolorum Petri & Pauli benedictionem impendimus, & paterna vos affectione cohortamur in Domino, quatenus uſque in finem, firmum juſtitię propoſitum teneatis, laboris mercedem maximam in æterna gloria percepturi. Ut autem penes vos habeatis, apud quem querelas veſtras & negotia, cum opportunum fuerit, referatis, cujuſque conſilio & hortatu, quę ad ſalutem attinent, peragatis: vices noſtras fratri cariſſimo Girardo Engoliſmenſi epiſcopo commiſimus, in partes eum noſtrę ſolicitudinis aſciſcentes. Huic vice noſtra, ut noſtro, apoſtolorumque in partibus veſtris vicario, ad Dei honorem, & ad ſalutem animarum veſtrarum fideliter obedite: ut vobis per Dei gratiam collaborantibus, quæ extirpanda ſunt, extirpare; quæ corroboranda ſunt, corroborare prævaleat. Nec ſolicitudinem, fratres cariſſimi, pigeat, cum neceſſitas eccleſiaſticæ utilitatis exegerit, ſynodales cum eo celebrare conventus: quos nimirum convocandi, nos ei vice noſtra poteſtatem indulſimus. Datum Lateranis XVIII. Kalend. Maii.

G. C. De hoc Girardo autor Anonymus geſtorum pontificum & comitum Engoliſmenſium: *Præter cætera,* inquit, *quæ in legatione eximie fecit, octo concilia celebravit.* Quenam autem illa ſint, incertum eſt.

Ex MS. Herovallii hæc & ſequens epiſtola.

** XXXVIII. AD NORIGAUDUM AUGUSTODUNENSEM epiſcopum.

Confirmat ejus electionem, & omnes ejus eccleſię poſſeſſiones: & alia quædam decernit.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto fratri Norigaudo Eduenſi epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum.

QUUM divini diſpenſatione judicii ad hujus officii gradum, licet indigni, promoti ſimus, ut apoſtolorum principis vices in eccleſiæ regimine teneamus: elaborandum nobis eſt, & annitendum omnino, ut in conſtituendis eccleſiaſticis negotiis, ejus monita & inſtitutiones devotione fideliſſima, & fide devotiſſima æmulemur, cujus fides præcipua & dilectio ſpectata domino extitit adeo, ut in ejus ſingulariter fidei ſtabilitate immobili

nobili, pretioso sanguine redemptam suam Dei filius statuere & confirmare voluerit ecclesiam, dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* Cui etiam tantam potestatis prærogativam concessit, ut ejus arbitrio in cælo & in terra vel liganda ligarentur, vel solvenda solverentur. Quam potestatis suæ successionem ipse beato Clementi, & per eum omnibus concessit, qui ejus sedi juste præsidere, & ecclesiam Dei canonica studuerint ordinatione disponere. Cujus nos fidei autoritate muniti, tibi, dilecte frater Norigaude, omnibusque tibi canonice successuris, confirmamus omnia quæ ad Eduensem ecclesiam in qua te canonice credimus ordinatum pertinere videntur: tam in ecclesiis, parochiis, cimeteriis, presbyteriis, cunctisque ecclesiasticis ordinibus, quam etiam prædiis, aliisque omnibus possessionibus, mobilibus & immobilibus, quæ acquisita sunt, vel juste acquiri poterunt. Ut hæc omnia tibi, tuisque successoribus, ita libere possidere liceat, sicut antecessor tuus in uno die ante suum obitum quiete & juste possedisse probatur. Illud autem apostolica autoritate statuimus, ut nulli presbytero, vel viventi, vel morienti, seu ad aliam religionem, vel ad quietam vitam transeunti, liceat res quas a die ordinationis suæ, in ecclesia in qua est ordinatus, conquirere poterit, auferre vel minuere; sed intactata ea & illibata in ipsa in qua conquisita sunt permittat ecclesia remanere. Illos etiam qui a nobis excommunicati vel ab officiis divinis pro suis fuerint excessibus remoti, ne aliquis in communionem recipere vel in officium præsumat restituere, eadem autoritate prohibemus. Statuimus quoque ut pro sepulturæ quidem loco, vel spatio, nullum penitus ab aliquo pretium exigatur: pro redemptione vero peccatorum, morientes, in ecclesia, in qua fidei sacramenta acceperint, eleemosynam dare secundum apostolica decreta statuimus omnino, & confirmamus. Si quis autem ad aliam vivens sive moriens se conferre voluerit, de eo quod pro salute animæ suæ dare disposuerit, secundum apostolica decreta matrici ecclesiæ partem relinquat. Si qua sane ecclesiastica sæcularisve persona contra hanc nostræ constitutionis paginam præsumptuose venire tentaverit, hujusmodi ut sacrilegii reum a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ arcendum judicamus & confirmamus. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud bonorum retributorem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Scriptum per manum Ioannis scriniarii sacri Lateranensis palatii.

Ego Paschalis episcopus catholicæ ecclesiæ subscripsi. Et ego, *&c.*

Datum Laterani per manum Leonis scriptoris XVIII. Kal. Maii, Indictione VIII. Anno dominicæ incarnationis MC. pontificatus autem domni Paschalis secundi papæ I.

XXXIX. AD STEPHANUM EPISC. AUGUSTODUNENSEM.

Confirmatio præcedenti similis.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Stephano Augustodunensi episcopo, eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

IUSTIS votis assensum præbere, justisque petitionibus aures accommodare nos convenit, qui licet indigni, justitiæ custodes atque præcones in excelsa apostolorum principum Petri & Pauli specula positi, Domino disponente conspicimur. Tuis igitur, frater in Christo carissime Stephane, justis petitionibus annuentes, sanctam Augustodunensem ecclesiam, cui Domino autore præsides, apostolicæ sedis autoritate munimus. Statuimus enim, ut oppida, villæ, seu ecclesiæ possessionesve, quas prædecessoris tui Aganonis temporibus, Augustodunensis ecclesia tenuit tibi, quoque ac successoribus tuis quietæ, firmæ, & integræ conserventur. Cætera etiam quæ eidem Augustodunensi ecclesiæ per tuam industriam recuperata vel adquisita sunt, videlicet ecclesia sanctæ Mariæ, & sancti Lazari de Avalone, & castrum Toilonum cum eorum pertinentiis, vel in futurum per Dei gratiam recuperari vel adquiri juste legitimeque contigerit, quieta semper integra in ejusdem ecclesiæ jure ac possessione permaneant. Decernimus ergo ut nulli omnino liceat eamdem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare. Sed omnia integra conserventur, tam tuis quam clericorum & pauperum usibus profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve pesona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat: reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant, Amen, amen, amen.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Datum Laterani per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii II. Idus Martii Indictione IX. incarnationis Dominicæ anno MCXVI. pontificatus autem domni Paschalis secundi papæ anno XVII.

Inter epist. Anselmi l. 3. ep. 42.

n ** XL. AD ANSELMUM CANTUAR. ARCHIEPISCOPUM.

Det operam Anglicanæ ecclesiæ restaurandæ: & Anglorum regem cum Normanniæ comite conciliet.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo fratri & coepiscopo, Anselmo Cantuariensium archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT injuriis tuis & exiliis compassi sumus: sic reductioni tuæ, & honori tuo, largiente Domino, congaudemus. Et tu, frater in Christo reverendissime, quia injurias & procellas Romanæ ecclesiæ, sicut in præsentia visas, plenius nostri: pro eis in portu positus laborare non desinas efficacius. Primo, ut ecclesiarum in regno Anglico statum secundum Romanæ ecclesiæ sanctiones corrigi ac disponi facias: dehinc, de regis erga nos dilectione ac fidelitate debita, censuque beati Petri restituendo, efficacius studeas. Scis enim quantis inopię circumvallemur angustiis. Nempe cum pro ecclesiis omnibus Romana laboret ecclesia: quisquis ei sua aufert, non ipsi soli, sed ecclesiis omnibus sacrilegii reus esse dignoscitur. Significamus pręterea dilectioni tuæ, Normannorum p comitem questum apud nos esse adversus Anglorum regem de fracto sacramento, quod ei pro eodem regno acquirendo fecerat, *regnū invaserit. Et nosti quia eidem comiti debemus auxilium pro laboribus quos in Asianæ ecclesiæ liberatione laboravit. Idcirco volumus, ut si necdum inter eos pax composita est, te satagente, nostris nuntiis intervenientibus, componatur. Pro his enim omnibus notum tibi, & a te quondam educatum tunc filium, nunc fratrem & coepiscopum, Ioannem mittimus, & Tiberium familiarem nostrum: quos petimus in omnibus, quæ apud vos agenda sunt, tuo consilio instrui, tuo auxilio adjuvari: per quos sacrosancta Romana ecclesia tuę religionis & sapientiæ efficacius experiatur industriam.

p Robertum

Inter epist. Anselmi l. 3. ep. 44.

n ** XLI. AD EUMDEM.

Ut Anselmus se constanter gerat in tuenda ecclesiæ Anglicanę libertate.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri & coepiscopo Anselmo Cantuariorum, salutem & apostolicam benedictionem.

NON ignoras divinę voluntatis consilium, ut religio tua in Anglici regni regione pręsideat. Cum enim perversi n regis odio declinans, secessum elegisses, & procul ab Anglicis tumultibus tecum habitans Deo viveres: de perverso rege sua omnipotens Dominus judicia terribiliter n perpetravit: te autem totius populi postulatione vehementi, & novi n regis devotione mirabili, ad cathedram quam pro Deo dimiseras, revocavit. Deo autem gratias, quia in te semper episcopalis autoritas perseverat, & inter barbaros positus non tyrannorum violentia, non potentum gratia, non incensione ignis, non effusione manus, a veritatis annuntiatione desistis. Rogamus itaque, ut quod agis, agas: quod loqueris, loqnaris. Non enim deficiet sermonō nostrorū operumque principium, qui in principio erat verbū: nec nos in ipso deficiemus, qui est Dei virtus & Dei

n Guillelmi Rufi.

n Inter venandum occisus est ab uno e suis.

n Henrici I. fratris Guillelmi Rufi.

A sapientia. Eumdem enim cum patribus nostri spiritum habētes, credimus, propter quod & loquimur. Et verbum quidem Dei non est alligatum: nos autem humiliamur nimis. Cæterum in hac humiliatione, cum Deo mente excedimus; in ejus veritate, hominum mendacia intuemur. Qua de re in synodo nuper apud Lateranense consistorium celebrata, patrum nostrorum decreta renovavimus, sancientes, & interdicentes, ne quis omnino clericus hominium faciat laico, aut de manu laici ecclesias, aut ecclesiastica bona suscipiat. Hoc est enim simoniacæ pravitatis radix, dum ad percipiendos honores ecclesiæ sæcularibus personis insipientes homines placere B desiderant. Idcirco sanctorum conciliorum reverenda majestas, sæcularium principum potestatem ab ecclesiasticis electionibus decrevit arcendam: ut sicut per solum Christum prima in baptismo janua, ultima in morte vitæ aperietur æternæ; ita per solum Christum, ovilis Christi ostiarius statuatur, per quem Christi ovibus, non pro mercedibus ovium, sed pro Christo, ingressus & egressus ad vitam procuretur æternam. Hęc, frater carissime, prolixiore possent, & oratione, & ratione tractari: sed sapientię tuę pauca suggessisse satis est, quæ & orationibus abūdat, & ecclesiasticis est rationibus assueta. Hoc ita doceas, sicut tuo scis primatui expedire. Quem profecto ita fraternitati tuæ plenum & integrum confir- C mamus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum: hoc personaliter adjicientes, ut quamdiu regno illi religionem tuam divina misericordia conservaverit, nullius umquam legati, sed nostro tantum debeas subesse judicio. Datum XVII. Kal. Maii.

Inter ep... Anselmi l. 3. ep.

n ** XLII. AD EUMDEM.

Respondet ad multa de quibus eum Anselmus consuluerat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili patri & coepiscopo Anselmo, salutem & apostolicam benedictionem.

CONSULTA illa, quæ per venerabiles nuntios D tuos, Baldemum & Alexandrū, ad sedem apostolicam transmisisti, poterat utique fraternitas tua, & fratrum qui circa ipsam sunt, collatione, & datę divinitus sapientiæ & intellectus consideratione discutere. Cæterum, sicut in cæteris consuevisti: in hoc quoque, communi catholicorum matri reverentiam servare curasti. Nos itaque sanctorum patrum, qui nos in sede apostolica disponente domino præcesserunt, vestigiis inhęrentes, hæc consultationi tuæ respondenda deliberavimus.

Anselmus: *Si de manu laici liceat episcopo vel abbati accipere ecclesias, quas in suo dominio habent: cum eas non personæ sed episcopatui vel abbatiæ donent?*

Paschalis: De manu laici episcopus jam consecratus suscipere non debet ecclesias, si in aliena parochia sint: si vero in sua sunt, licenter accipiat. Hoc enim non videtur dare, sed reddere; cum ecclesiæ omnes per singulas parochias in episcoporum esse debeant potestate: abbates vero per episcoporum manus suscipiant.

Anselmus: *De sacerdotum filiis, vel concubinarum, qui quosdam olim gradus acceperunt, & volunt omnino redire ad immunditias sæculi, nisi ad majores promoveantur, promittunt religiosam vitam, quid agendum est?*

Paschalis: De sacerdotū filiis vel concubinarū, quā vitam tenendā prædecessores nostri sedis apostolicæ pontifices

pontifices instituere, nosse te credimus. Nec nos ab illorum volumus aberrare vestigiis. Quid igitur tibi super his in barbaris regionibus sit disponendum, ex ipsius præcepti poteris collatione distinguere.

Anselmus: *Si a presbyteris fœminas habentibus liceat pœnitentiam & corpus domini in periculo mortis accipere, cum nullus continens adest: & si licet, & illi dare nolunt, quia missæ eorum contemnuntur, quid faciendum?*

Paschalis: In periculo mortis positum, melius existimamus de manu cujuslibet clerici Dominicum corpus accipere, quam de corpore sine viatico, dum religiosus sacerdos expectatur, exire. Si qui vero presbyterorum, pro vitæ suæ contemptu præterito, in illo extremitatis articulo positis viaticum denegarint: tanquam animarum homicidæ districtius puniantur.

Anselmus: *Si rex habet terras episcopatus vel abbatiæ, quas nullo modo reddere vult, & pro eis vult dare aliquam ecclesiam, quam in sua manu tenet, non minus utilem, si liceat accipere, ne judicetur emptio?*

Paschalis: Pro terris ecclesiarum de manu regis ecclesias suscipere minus licet, ne sacrilegii dari videatur assensus. Divina enim in nullius bonis sunt: & quod Deo semel oblatum est, in alienos usus non expedit usurpari. Porro sub hujusmodi commutationibus sæculari potestati securius indulgetur.

Anselmus: *Si nullus clericus debet fieri homo laici, & aliqua beneficia, aut possessiones non ecclesiasticas debet tenere de laico, nec laicus vult ei dare, nisi fiat suus homo: quid faciet?*

Paschalis? Liberam esse ecclesiam Paulus dicit. Indignum est igitur, ut clericus qui jam in Dei sortem est assumptus, & jam laicorum dignitatem excessit, pro terrenis lucris hominium faciat laico: ne forte dum reperitur servi sæcularis obnoxius, vacet, aut gravetur ecclesia. Scriptum est enim: 2. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.*

Anselmus: *Sæpe necesse est aliquid de apostolicis & canonicis statutis pro compensationibus relaxare, maxime in regno in quo fere omnia sic corrupta & perversa sunt, ut vix ibi aliquid omnino ᵘ statuta ecclesiastica fieri possit. Peto ut per licentiam vestram possim quædam, prout discretionem dabit mihi Deus, temperare. Quod petii a domno papa Urbano, & ipse posuit in mea deliberatione.*

ᵘ juxquid

Paschalis: Dispensationis modus, sicut B. Cyrillus in epistola Ephesinæ synodi loquitur, nulli unquam sapientum displicuit. Novimus enim sanctos patres nostros, & ipsos apostolos, pro temporum articulis & qualitatibus, personarum dispensationibus usos. Quamobrem nos de religione & sapientia tua diu longeque spectata nihil penitus ambigentes, tuæ deliberationi committimus: ut juxta datum tibi divinitus intellectum, cum ecclesiæ, cui præpositus es, tanta necessitas expetit, sanctorum canonum decreorumque difficultatem opportuna & rationabili * valeas temperare.

Anselmus: *Ranulphus, de quo vestrum olim petii consilium, a rege restitutus est in episcopatum: Si ergo vobis placuerit, inquirite vitam ejus ab episcopis nostris, qui nunc ad vos venerunt: ac de eo, archiepiscopo ejus, & mihi primati ejus consulite.*

Paschalis: Ranulphi episcopi causam, quandoquidem juxta præceptum nostrum in cathedram propriam restitutus est, indiscussam præterire non patimur. Ejus enim facinora gravissima, ad sedem apostolicam, multorum sunt relatione perlata. Volumus ergo ut apud præsentiam vestram, in episcoporum conventu, quæ de eo ad nos scripta sunt, plenius pertractetis. Discussione habita, nisi se septima * sui ordinis manu expurgare potuerit, mox cum litterarum vestrarum testimonio transmittatur ad nos: si autem de conscientia sua trepidans, ad examen nostrum pervenire noluerit, per experientiam vestram ab ecclesia, quam occupat, depellatur; & in ea juxta canonicas sanctiones episcopus subrogetur.

* *G. C.* Septima manu se expurgat, qui & jurat ipse, non esse crimen a se admissum, & septem alios adhibet, qui juramento firment, *quod veritatem credunt eum dicere qui purgatur.* Reus enim jurat de rei veritate, compurgatores vero, ut canonum doctores loquuntur, de credulitate. Erant qui quinta manu, erant qui & duodecima, & decimaquarta purgare se jubebantur; perinde ut magna erat infamia, scandalum, suspicio. Neque vero sacramentales seu conjuratores isti (nam his etiam nominibus dicti in lege Alemannorum) ejusdem semper ordinis omnes erant. Nam Tridentinus episcopus, 2. q. 5. & extra de purg. can. c. 5. jubetur purgare se *tertia manu sui ordinis, & quarta abbatum, & religiosorum sacerdotum.* Immo nonnunquam erant omnes inferioris ordinis, ut in concilio Cabilonensi, ann. MLXIII. Drogo Matisconensis episcopus purgare se jubetur cum septem clericis: quo ex numero duos illi condonavit qui synodo præerat Petrus Damiani. Vide Gratianum, 2. q. 5. & decretalium titulum totum de purgatione canonica. Juvabit & legisse legem Alemannorum, maxime titulo 6.

Extra de purg. can. c. 13.

** SANCTI ANSELMI CANTUARIENSIS archiepiscopi, epistola ad Paschalem papam II.

Inter editas, lib. 3. epist. 152.

Ne mittatur pallium archiepiscopo Eboracensi, donec Anselmo obedientiam professus sit. Item de rege Germaniæ, qui dicitur dare investituras.

Domino & Patri diligendo, & reverendo, Paschali summo pontifici, Anselmus ecclesiæ Cantuariensis, debitam obedientiam cum fidelibus orationibus.

QUONIAM fortitudo & directio ecclesiarum Dei, maxime post Deum pendet ex autoritate paternitatis vestræ: quando ratio exigit, ad ejus libenter recurrimus auxilium, & consilium. Archiepiscopus Eboracensis Gerardus nomine, migravit de hac vita: & alius, Thomas nomine, loco ejus electus est. De quo rumor est, quia quæritur ei pallium, antequam sit consecratus, & mihi faciat professionem secundum antiquam antecessorum meorum consuetudinem & suorum. Hæc est igitur summa precum mearum in hac re, ut antequam consecretur, & mihi debitam obedientiam, sicut dixi, profiteatur, & hoc factum esse litteris nostris cognoscatis, a vestra excellentia pallium non suscipiat. Quod non idcirco dico, quod illi pallium invideam: sed quoniam quidam autumant, & etiam procurant: ut si hoc a vobis concessum fuerit, confidant se professionem debitam mihi posse denegare. Si enim hoc contingat, scitote, quia ecclesia Angliæ scinderetur; & secundum sententiam domini, dicentis, *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur*, desolaretur; & vigor apostolicæ disciplinæ in ea non parum debilitaretur. Ego quoque nullatenus remanerem in Anglia; Non enim deberem, aut possem pati: ut me in ea vivente, primatus ecclesiæ nostræ destrueretur. Hoc ipsum, & eodem affectu suggero reverentiæ vestræ, quia de Londoniensi episcopo pallium petitur, quod nunquam habuit: ut scilicet ad hoc nullate-

nus assensum præbeat. Quidam namque concinnant sub hac specie boni, primatus Cantuariæ dignitatem, quemadmodum non oportet, humiliare. A

Misi sanctitati vestræ hoc anno post pentecosten litteras per Bernardum servientem domini Petri camerarii vestri: quod rex Angliç conqueritur quod sustineris regem Teutonicum dare investituras ecclesiarum, sine excommunicatione: & ideo minatur se sine dubio resumpturum suas investituras, quoniam ille suas tenet in pace. Videat igitur prudentia vestra sine dilatione, quid inde agere debeatis: ne, quod tam bene ędificastis, irrecuperabiliter destruatur. Rex enim noster diligenter inquirit, quid de illo rege faciatis. Oramus Deum, ut nos lætificet de diuturna vestra prosperitate. B

Inter epistolas Anselmi, lib. 3. epist. 153.

** XLIV. AD ANSELMUM CANTUAR. ARCHIEPISCOPUM.

Superiori respondet epistolæ.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS dilectionis tuæ recepimus, per quas affabilitatis tuæ dulcedinem recognovimus. Bene autem & sapienter egisti, quod nos de causa & honore Cantuariensis ecclesiæ præmonitos & cautos reddidisti. Nos siquidem in te, ipsius beati Augustini Anglorum apostoli personam veneranter intuemur: & ideo honori tuo, vel ecclesiæ tuæ detrahere omnino refugimus. Unde quæ rogasti, libenter suscepimus: & ad servandum tuum, & ecclesiæ tuæ honorem, custodiam & sollicitudinem tuam adhibemus. Porro quod in eis litteris significasti, scandalizari quosdam, quod regem Teutonicum dare investituras ecclesiarum toleramus: nec tolerasse nos aliquando, nec toleraturos scias. Expectamus quidem, ut ferocia illius gentis edometur. Rex vero si in paternæ nequitiæ tramite perseveraverit, beati Petri gladium, quem jam educere cœpimus, procul dubio experietur. Datum Beneventi, IV. Idus Octobris. C

Ex Eadmeri sive Edineri hist. novorum.

** XLV. AD EUNDEM.

Primatum ipsi confirmat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo Cantuariensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FRaternitatis tuæ postulationibus nos annuere, tuæ sapientiæ & religionis persuadet autoritas. Quondam enim in litteris ab apostolica tibi sede directis, Cantuariensis ecclesiæ primatum ita tibi plenum concessimus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum. Nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus eundem primatum, & quicquid dignitatis seu potestatis eidem sanctæ Cantuariensi, seu Dorobernensi ecclesiæ pertinere cognoscitur, litteris præsentibus confirmans, sicut a temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse apostolicæ sedis autoritate constiterit. Datum Laterani XVI. Kal. Decembris, Indictione XII. E

Ex C... MS.

** XLVI. AD TERVANENSES CLERICOS.

Qui uxores relinquere noluerint, officiis & beneficiis privandos.

Paschalis episcopus servus servorum domini, Tervanensis parochiæ clericis, salutem & apostolicam benedictionem.

GRAVEM valde rem ex partibus vestris audivimus: quia post tanta sanctorum decreta pontificum, post interdicta conciliorum, clericalis ordinis viri, qui audent, publice; qui non audent, occulte mulieribus sociantur. Super quibus præter cæteros piæ memoriæ prædecessor noster Urbanus papa constituit, ut officiis simul ac beneficiis ecclesiæ privarentur. Nos quoque ejusdem prædecessoris nostri sententiæ consonantes, per præsentia scripta præcipimus, ut quicumque inter vos clerici ab episcopo suo canonice admoniti, ab hujusmodi nequitia cessare noluerint, tam officiorum quam beneficiorum privatione plectantur. Datum Laterani VIII. Kal. Decembris.

Ex T... IX. I... sacræ...

** XLVII. AD MADELMUM ABBATEM sanctæ Sophiæ.

Privilegium cœnobii sanctæ Sophiæ.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Iesu Christi domini æterni. Paschalis papa episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Madelmo abbati monasterii venerabilis sanctæ Sophiæ intra Beneventum siti, ejusque successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

PIÆ postulatio voluntatis, effectu debet prosequente compleri: quatenus & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Unde nos tuis, fili humanissime Madelme, piis postulationibus annuentes, sanctæ Sophiæ cœnobium, cui domino autore præsidere cognosceris, sub tutelam & jurisdictionem sedis apostolicæ, sicut hactenus mansit, perpetuo permanere præsentis paginæ autoritate sancimus: ut soli Romanæ ecclesiæ subditum, ab omnium ecclesiarum necnon & personarum jugo liberum habeatur. Cuncta etiam quæ prædecessoribus tuis, vel tibi, ad ejusdem monasterii immunitatem, vel possessionem, nostrorum prædecessorum sunt privilegiis attributa, nos quoque tibi juxta ac successoribus tuis regulariter promovendis præsenti privilegio contribuimus. Cellas propterea, vel ecclesias, vel villas, quæ prædecessorum tuorum, vel tua industria prædicto videntur cœnobio juste, ac rationabiliter adquisitæ, possidendas in perpetuum confirmamus; id est ecclesiam sancti Benedicti, &c. D

Hic enumerantur possessiones illius monasterii.

Una cum omnibus suis pertinentiis, cum mobilibus atque immobilibus. Præsentis atque nostri privilegii pagina apostolica autoritate statuimus, ut quæcumque idem cœnobium juste possidet, quæque in crastinum concessione pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium juste atque canonice poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus & illibata permaneant. Decrevimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem cœnobium temere perturbare, atque destruere, aut etiam ei ullas possessiones auferre, vel ablatas retinere,

tinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, aut quoquo modo molestare: verum omnia integre perseverent, atque conserventur, eorum, pro quorum substantia aut sustentatione aut gubernatione concessa sunt, usibus commodis profutura. Obeunte te nunc ejus loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, vel violentia, præponatur: nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris elegerint. Electus a Romano pontifice consecretur. Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium sive basilicarum, ordinationes monachorum qui ad sacros sunt ordines promovendi, ab episcopis in quorum diœcesibus estis, accipietis: si quidem gratiam & communionem apostolicæ sedis habuerint, & si gratis ea & sine pravitate impenderint. Si quid vero horum obstiterit, liceat vobis a quocumque volueritis catholico episcopo, quæ supra nominata sunt sacramenta percipere. Si qua vero ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostrę constitutionis paginam sciens, temere contra eam venire attentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei ac domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus, sit pax domini nostri Iesu Christi: quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud æternum judicem præmia æternæ pacis ac mercedis inveniant. Amen. Bene valeas.

Ego Paschalis sanctæ catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Datum Capuæ per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis VI. Kal. Novemb. Indict. II. Incarnat. Domin. anno MII. pontificatus autem domni Paschalis II. papæ tertio.

** XLVIII. AD RICARDUM NARBON. ARCHIEPISCOPUM.

Narbonensis ecclesiæ possessiones & jura confirmat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ricardo, primæ sedis Narbonensis antistiti, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

CAritatis est donum proprium, providere profectibus aliorum. Caritas enim *non quærit quæ*
13. *sua sunt.* Unde & apostolus: *Nunc autem vivimus*
Gal.3. *si vos statis in Domino.* Et iterum: *Quæ est enim*
Gal.2 *spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum?* Hoc igitur caritatis debito provocamur, & apostolicæ sedis autoritate compellimur, honorem debitum fratribus exhibere, & sanctæ Romanæ ecclesiæ dignitatem pro suo cuique modo cæteris ecclesiis impertiri. Idcirco, venerabilis frater Ricarde Narbonensis archiepiscope, præsentis decreti pagina, tibi tuisque successoribus quidquid parochiarum ad primæ sedis Narbonensis ecclesiam antiquo jure noscitur pertinere, confirmamus. Porro infra parochias ipsas jure proprietario tam tibi quam tuis successoribus possidenda, regenda, & disponenda sancimus, ecclesiam sancti Pauli cum omnibus pertinentiis suis, oppidum Caput stagni, Salas Arusca-

A das, Argens, Fontem jocosum, Auriag, Villam rubeam, Segionum, & cætera prædia, cellas, seu possessiones, quæ vel a regibus, vel ab aliis fidelibus viris, ecclesiæ sanctorum martyrum, Iusti & Pastoris oblatæ sunt, tam in Narbonensi comitatu, quam in Biterrensi, Redensi, Sustantionensi, & Nemausensi. Infra vero urbem Narbonensem, medietatem ipsius comitatus, medietatem telonei, portatici, rasicæ, salinarum, & cæterorum redditaum qui a civitatis comite tam de marinis quam de terrenis institoribus exiguntur. In monasteriis vero seu cæteris per Narbonensem ecclesiam ecclesiis, salva sedis apostolicæ autoritate, canonicum vobis jus obtinere concedimus. Sane ad vestram metropolim pertinentes episcopales cathedras, videlicet
B Biterris, Carcassonæ, Tolosæ, Elnæ, Agathes, Lutevæ, Magalonæ, Nemausi, Vzeticæ, tibi tuisque successoribus in perpetuum subjectas, obedientiam debitam servare censemus. Primatum etiam vobis super secundam Narbonensem, id est, Aquensis metropolis, sicut a nostris prædecessoribus statutum est, confirmamus: & quidquid ex antiquo jure sæpe dictæ ecclesiæ Narbonensi competit, ratum perpetuo & inconvulsum manere decernimus. Statuimus ergo ut nulli hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus omni-
C modis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

D Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episc. subscripsi.

Datum apud Privatum, per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis ac bibliothecarii, tertio Idus Iulii in anno Dominicæ Incarnationi MCVII. pontificatus autem domini Paschalis II. papæ octavo.

** XLIX. AD ABBATEM S. PONTII, & Electensem.

Ne excommunicatos a Narbonensi episcopo suscipiant.

E *Paschalis episcopus servus servorum Dei, P... abbati sancti Pontii, & R. Electensi abbati, & cæteris monachis, salutem & apostolicam benedictionem.*

FRater noster Ricardus Narbonensis metropolitanus adversus dilectionem vestram conqueritur, quod excommunicatos & interdictos ab eo in communionem & participationem ante absolutionem suscipiatis: cum non solum vos, verum etiam laici non ignorent, quoniam iniquum & contra canones sit, cum interdictis & excommunicatis communicare, & eorum peccatis involui. Nos

Nos vero in concilio quod apud Trecas celebravimus, sanctorum Patrum decreta sequentes, tam episcopis, quam abbatibus & cæteris clericis interdiximus, ne ulterius excommunicatos vel interdictos ab alio, in sua parochia reciperent. Igitur ne nostræ præceptionis contemptores videamini, mandamus vobis ut ab hujusmodi omnino cessetis, ne excommunicationis vinculo detineamini.

Edita a Picardo in notis ad S. Anselmi epist. 73. lib. 3.

** L. AD ROTHARDVM MOGVNTINVM ARCHIEPISCOPVM.

De episcopis qui investiuntur a regibus: item de iis qui schismatis tempore consecrati sunt.

B

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Rothardo Moguntino episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SAcerdotii ac regni grave jamdiu scandalum fuit: quia usurpantibus non sua regibus, ecclesia, quod suæ est libertatis, amisit. Hanc profecto viam, hanc januam nequitiæ suæ Simon magus invenit. Dum enim non nisi per præstigiosam investituram ecclesiasticos honores adipisci mens ambitiosa credit: & se ipsam curialibus subdit obsequiis, & regium cor amplioribus parat inclinare muneribus. Hæc nimirum avaritia, sicut in libris regum legitur, antiquorum quoque temporum religionem evertit. Sed erga hujusmodi præsumptores reges, qualiter divina sævierit indignatio, in eisdem apicibus non siletur. Et vero magnum est filio flagitium, matrem addicere servituti, ut invita thalamos ineat, quos recusat. Super hoc negotio nova nos oportet solicitudine concitari, cum novi regni opportunitatem divina dispositio providit. Nos enim regibus, quæ sui juris sunt, integra servare optamus: nec in aliquo minuimus, dummodo ipsi sponsæ sui domini libertatem integram patiantur; quam sui meruit sanguine redemptoris. Sic agentes, nostrum auxilium, nostrum consilium, concordiam nostram, nostram dulcedinem obtinebunt. Alioquin tantam dominæ ac matris nostræ indignitatem pati non possumus. Quid enim ad militem baculus episcopalis? Quid annulus sacerdotalis? Habeant in ecclesia primatum suum, ut sint ecclesiæ defensores, & ecclesiæ subsidiis perfruantur. Habeant reges, quod regum est. quod sacerdotum est, habeant sacerdotes: sic pacem invicem teneant, & se invicem in uno Christi corpore venerentur. De ordinationibus clericorum, qui in nostri temporis schismate ordinati sunt: non aliud scribendum duximus, quam in Placentina synodo, per sanctæ memoriæ Vrbanum prædecessorem nostrum deliberatum est. Porro episcopis, qui sub excommunicatione in eodem schismate manus impositionem susceperunt, ad concilii sententiam deferendos arbitramur. Tantum enim tantarum personarum malum generali deliberatione aut curandum est, aut detruncandum. De concilii autem loco aut tempore, si vestris in partibus celebrandum sit, tua interest, communicato fratrum consilio, nobis citius indicare. Optamus enim, & vehementer opportunum est: ut, vel apud vos per legatos nostros: vel in Italia per nos largiente domino peragatur. In quo de sacerdotii ac regni scandalo propulsando, pace stabilienda, communi per Dei gratiam deliberatione tractemus. Sane de schismaticorum ecclesiis, sanctæ memoriæ Ioannis papæ verba mandamus. Ait enim episcopis per Italiam constitutis:

« Ecclesias Arrianorum, ubicumque inveneritis, catholicas eas divinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate. In inferioribus, & id ipsum in Constantinopolitanis partibus se fecisse commemorat, dicens: Quascunque illis in partibus eorum ecclesias reperire potuimus, catholicas eas, domino opem ferente, consecravimus. »

Omnipotens dominus, quem pacem nostram & salutem esse credimus, per industriam vestram, pacem ac salutem ecclesiæ suæ, miserationum suarum affluentia operetur. Datum Laterani, III. Idus Novembris.

** LI. AD ALTARDVM ABBATEM VEZELIACENSEM.

In no[...] Andrea Querce[...] ad bibl[...] thecam Clunia[...] sem. p[...] 133.

Privilegium Vezeliacense.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectio fratri Altardo abbati Vezeliacensis cœnobii, ejusque legitimis successoribus in perpetuum.

QVIA documentis apostolicis regendus est ordo ecclesiasticus: oportet ut grex dominicus impigro animo, assidua vigilantia custodiatur & gubernetur. Vt autem prælatorum vigilantiam nulla nox, nulla tenebrarum hora opprimat, vel confundat: caritas, quæ Deus est, quæ præter unum, alterum nescit, omnibus viribus tota mente diligenda est & tenenda. Quoniam vero nullis præcedentibus meritis, sed sola omnipotentis Dei gratia, in ecclesia locum Petri obtinemus: necesse est, ut omnibus superimpendamur ecclesiis, maxime his quæ juris beati Petri esse noscuntur, & quæ affectu filiali invocant consilium & auxilium matris suæ. Quia igitur dilectio fraternitatis vestræ postulavit privilegium monasterio Vezeliaco fieri, cujus regimen autore Deo vobis commissum est, quod fundatores ipsius Gerardus comes vir nobilissimus, & uxor ejus Berta, pia devotione & testamenti confirmatione beato Petro apostolorum principi obtulerunt: nos precibus vestris assensum præbentes, autoritate apostolica per præsens privilegium confirmamus atque statuimus, ut nulli imperatorum, nulli unquam regum, nulli comitum, nulli antistitum, nulli cuiquam alii de rebus quæ jam dicto monasterio a prædictis fundatoribus vel ab aliis Deum timentibus, oblatæ, vel concessæ sunt, vel deinceps conferendæ, sub qualibet occasionis specie liceat minuere, vel auferre, vel ablatas retinere. Inter quæ nominatim eidem monasterio confirmamus, in episcopatu Eduensi ecclesiam sancti Petri, &c.

Hic enumerantur omnes.

Præterea statuimus, ut consecratio monasterii ipsius, & ecclesiarum quæ sunt in circumadjacenti villa, ordinationes quoque monachorum & clericorum, consilio abbatum Cluniacensium, quibus prædecessores nostri & nos perpetualiter concessimus vices nostras in jam dicto monasterio, ibidem fiant, aut ubi ipsi abbates maluerint. Chrisma quoque & oleum sanctum a quo maluerint catholico episcopo accipiant. Ecclesiæ vero ejusdem monasterii per diversas provincias constitutæ, & earum altaria, ab episcopis in quorum diœcesi sunt, consecrentur. Sacerdotes etiam & clerici ordinentur, & ab eis chrisma & oleum sanctum accipiant, si gratiam Romanæ sedis habuerint, & gratis, ac sine pravitate aliqua dare voluerint; sin alias, a quo maluerint catholico episcopo accipiant. Obeunte ejusdem loci abbate, vel quocunque successorum

rum tuorum, nullus ibi eligatur violentia, vel aliqua subreptionis astutia, sed quem fratres communi consensu, vel pars fratrum sanioris consilii, prædictorum Cluniacensium abbatum præcepto, secundum regulam beati Benedicti elegerint. Electus vero, aut a Romano pontifice aut eorumdem abbatum consilio consecretur. Ipsius autem diœcesis episcopo, nisi ab abbate ipsius monasterii invitatus fuerit, stationes agere publicas, aut privatas missas celebrare in eodem monasterio haud liceat. Donationem quoque, vel subjectionem, seu potestatem interdicendi in eodem cœnobio & circumadjacenti villa nullam habeat. Decrevimus etiam ut nulli omnino hominum liceat cœnobium ipsum perturbare, vel inquietare, seu vexationibus servos Dei fatigare, vel ejus possessiones auferre vel minuere, sed omnia in integrum conserventur eorum usibus, pro quorum sustentatione & gubernatione eidem monasterio sunt concessa. Ad indicium quoque hujus libertatis, apostolicæ sedi, cujus juris esse dignoscitur, libram argenti per singulos annos persolvat. Si quis autem sciens, contra hujus nostri decreti paginam agere tentaverit, secundo, vel tertio ammonitus, nisi resipuerit, a sacratissimo corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi alienus fiat. Qui vero observator extiterit, sanctorum apostolorum Petri & Pauli benedictionem percipiat: & in futuro, sanctorum consortio perfrui mereatur. Omnipotens Deus, qui est vera salus, & vera custodia, te & congregationem tibi creditam protegat & defendat, & per intercessionem beatæ Mariæ Magdalenæ, quæ cum fonte lacrymarum ad fontem misericordiæ Christum pervenit, ad finem qui non finitur, pervenire concedat.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Datum Beneventi per manus Galteri Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, anno Dominicæ Incarnat. MCIII. mense Novembr. Indict. XI. pontificatus ejusdem secundi Paschalis papæ, anno IV.

** LII. AD GALLOS.

Soluit interdictum, cui Eduensis episcopus Vizeliacensem ecclesiam subjecerat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, clericis, militibus, & cæteris laicis per Gallicanas ecclesias, salutem & apostolicam benedictionem.

AUDIVIMUS, & vix credere potuimus, quod confrater noster Eduensis episcopus, & archidiaconi ejus, vel archipresbyteri, non justitia ducti, sed æmulatione compulsi, vobis interdixerint Vizeliacense cœnobium devotionis gratia adire, ecclesiam introire, & ad sepulcrum beatæ Mariæ, quod in eadem ecclesia celebratur, accedere, aut aliquas oblationes apponere. Nova profecto, nova hæc est interdictio sacerdotum: cum ad devotionem vocare, non a devotione revocare, sacerdotalis officii debitum videatur. Porro nos interdictum hoc sacerdotali officio dissolventes, scire vos volumus, quia sive episcopus, seu ministri ejus, nisi ab hac præsumptione destiterint, apostolicæ sedis indignatione plectentur. Datum Laterani III. Kal. Novembris.

** LIII. AD ROBERTUM VIZELIACENSEM ABBATEM. Indidem.

Declarat eum esse in apostolicæ sedis tutela.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Roberto Vizeliacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

ET divinarum & humanarum legum institutionibus edocemur, & ipsa etiam naturalis ratio nos exhortatur, ut non solum familiares & domesticos, sed universos quoque diligentes nos diligere debeamus. Quia ergo, in Christo fili carissime Roberte abbas, dudum Romanæ ecclesiæ familiaris ac domesticus comprobaris: & quia in ipso beati Petri allodio constitutus es: præcipua te dilectione complectimur, & beati Petri munimine confovemus. Interdicimus enim, ut nullus omnino personam tuam, vel commissum tibi officium conturbare vel inquietare præsumat: sed quiete permaneas, ut libere omnipotenti Deo debitum possis servitium exhibere. Si quis autem contra ista præsumpserit, Dei omnipotentis, & sedis apostolicæ indignationem se noverit inventurum. Qui vero obediens & observator extiterit, domini Dei nostri, & apostolorum ejus gratiam consequatur. Datum apud Transtiberim, VIII. Kalend. Novembris.

** LIV. AD GUILLELMUM COMITEM NIVERNENSEM. Indidem.

Ut Vizeliacense monasterium, quietum ac liberum esse sinat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, Guillelmo illustri viro, Nivernensium comiti, salutem & apostolicam benedictionem.

NON parva de te apud nos fama est, & nos ita credimus & credidimus: quod Dei timorem habeas & amorem, quod justitiam diligas, & quod in cæteris, sicut tantum decet virum, per Dei gratiam honeste te habeas. Monemus igitur, ut vicinas tibi ecclesias ab oppressionibus liberas facias, nec aliquas eis molestias irroges: illis maxime, quæ ad beati Petri tutelam aut patrocinium pertinent, quemadmodum Vizeliacense cœnobium: in quo exactiones, aut usurpationes aliquas per te, vel quorumlibet præsumptione, instiui omnino prohibemus, & interdicimus. Immo sicut a nostris prædecessoribus apostolicæ sedis pontificibus sancitum est, nosque sancimus: ut idem monasterium secundum constitutionem testamenti nobilis memoriæ Gerardi comitis, beati Petri jure quietum liberumque dimittas. Alioquin beatus Petrus adversum te dominii sui exeret ultionem: & nos locum nostrum apostolica autoritate tuebimur. Datum Præneste XII. Kalend. Ianuar.

Indidem.

** LV. AD DAIMBERTUM SENONENSEM ET ALIOS EPISCOPOS.

Vt Vizeliacense monasterium protegant.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus & coepiscopis Daimberto Senonensi, Hugoni Nivernensi, Stephano Eduensi, Iocceranno Lingonensi, Hugoni Autisiodorensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex fundatoris illustris memoriæ Gerardi comitis oblatione, Vizeliacense monasterium beati Petri juris esse, vestra, ut credimus, notitia non ignorat. Verum quidam, sicut accepimus, loco B eidem exactiones imponere, & graves moliuntur injurias irrogare. Rogamus ergo fraternitatem vestram, & monemus, ut pro vestri officii debito locum ipsum protegere studeatis: & si quis ei molestias fecerit, ab abbate vel fratribus requisiti, ita inde justitiam faciatis, ut a beato Petro, & a nobis gratias habeatis. Datum Præneste XII. Kal. Ianuarii.

Indidem.

** LVI. AD EPISCOPOS GALLIARUM.

Adversus interfectores abbatis Vizeliacensis.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis Galliarum, salutem & apostolicam benedictionem.

C Sacerdotalis ordinis caritate vehementer indignum videtur, quod facinorosas personas, quas pro criminibus suis persequi deberetis, fovere dicimini. Interfectores enim Vizeliacensis abbatis in quorumdam vestrum parochiis licenter habitare dicuntur. Vnde fraternitatem vestram digna redargutione corripientes, præsentium litterarum autoritate præcipimus: ut eos qui dominum suum presbyterum & abbatem tam nequiter occiderunt, secundum dignum pœnitentiæ modum in exilium detrudatis: &, si noluerint obedire, excommu- D nicationi subjicite, nec unquam vel Vizeliacensi abbati, vel præposito alicui, facultas sit eisdem homicidis vel eorum heredibus, de his quæ ad ecclesiam pertinent aliquid dimittere. Eos vero, quos hujus homicidii fuisse constat autores, nisi dignam egerint pœnitentiam, ab ecclesia alienos efficite. Datum apud Guardastallum VIII. Kalend. Novembris.

Ex Tomo v. Spicilegii Dacheriani.

** LVII. AD RADULFUM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Confirmat privilegia Atrebatensi episcopo concessa.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili Radulpho Remensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

E Quod de Atrebatensis episcopatus restitutione a prædecessore nostro sanctæ memoriæ Vrbano factum est, scitote apud nos firmum & inviolabile permanere: nec unquam passuros nos ut Cameracensi subjiciatur ecclesiæ. Porro tam vos quam successores vestros præsentium litterarum autoritate compellimus, ut post mortem Atrebatensis episcopi ad faciendam illic episcopi

A electionem solicite invigilare, & electum sine moræ longioris obstaculo consecrare curetis. Si quis autem adversus hæc agere tentaverit, excommunicationis vinculo innodetur. Data Laterani octavo Idus Aprilis.

** LVIII. AD CLERUM ET POPULUM ATREBATENSEM.

Ex Tomo v. Spicilegii Dacheriani.

Prohibet Atrebat. ecclesiam Cameracensi subjici.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, clero & populo Atrebatensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Audivimus quosdam perverse agentes, & apostolicæ sedis autoritatem annullare cupientes, ad hoc conatus sui molimen intendere, ut Atrebatensis ecclesia episcopali cathedra prædita pessundetur, & Cameracensi subjiciatur ecclesiæ. Vnde nos universitati vestræ scripta præsentia dirigentes, omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus sancti autoritate sancimus, restitutionem Atrebatensis episcopatus a prædecessore nostro Vrbano factam, & a nobis per Dei gratiam confirmatam, firmam & inviolabilem permanere. Quascumque vero possessiones ab eadem restitutione episcopatus ipse possedit, quietas semper integrasque possideat. Sub anathematis etiam prohibitione interdicimus, ne Atrebatensis ecclesiæ status, Cameracensi unquam subdatur ecclesiæ. Qui vero temerario ausu adversus ista præsumpserint, eos Dathan & Abiron judicium subsequatur, qui Moysi & Aaron divinitus datam potestatem comprimere tentaverunt. Post excessum igitur venerabilis fratris nostri Lamberti, qui nunc Atrebatensi ecclesiæ præsidet, a vobis episcopum omnino præcipimus eligendum. Cui, si canonica eum statuta non respuunt, omnino non liceat electionem aut communi aut melioris partis consensu impositam subterfugere. Data Laterani octavo Idus Aprilis, Indict. v.

** LIX. AD LAMBERTUM ATREBAT. EPISCOPUM.

Ex Tomo v. Spicilegii Dacheriani.

Ad litem inter canonicos & monachos Atrebatenses dirimendam a se delectos arbitros scribit.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Lamberto episcopo Atrebatensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Pro canonicorum vestrorum & monachorum sancti Vedasti lite diutina, frequenter & nos tibi scripsimus, & tu nobis litteras misisti. Cæterum quod non parum nos gravat, adhuc lis eadem. Ad illam enim divisionem quam monachis absentibus diremisti, nos eos juste cogere non potuimus. Venientibus autem nuper ad nos utriusque partis nuntiis, nos ad eligendos hujus arbitros utramque partem nostra autoritate coegimus. Rogamus ergo dilectionem tuam ne graviter ferat, quod divisionem veteris & novi Burgi litteris vestris significatam, nequaquam firmaverimus: quia, ut prædiximus, cogi ad eam monachi juste non poterant. Cæterum ad hanc infra dies quadraginta, sicut statuimus, peragendam, omnino te volumus imminere. Quia neutra pars electis arbitris poterit refragari.

A

** LXI. AD DVODECIM ARBITROS ATREBATENSES.

Vt litem clericorum Atrebatenſis eccleſiæ, & monachorum ſancti Vedaſti, abſque partium ſtudio definiant.

Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei, bonis viris, Hugoni majori, Dodoni de haſtis, Guazelino, Gonzelino fratribus, Fulconi filio Anſelmi, Hilvino filio Adelfridi, Guaſelino militi, Girardo Saraceno, Gerboido patri Balduini, Thebaldo filio Bonevitæ, Heriberto, Aganoni, Atrebatenſis municipii civibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

B

VIROS bonos vos eſſe audivimus, & ideo vobis, tanquam bonis eccleſiæ filiis, quæ imperanda ſunt confidenter imperamus. Lis enim quæ inter eccleſiæ veſtræ clericos, & B. Vedaſti monachos, agitata eſt, moleſta nobis vehementer & gravis eſt. Noviſſime ad eam litem dirimendam, quæ de veteris & novi Burgi terminis agitur, vos tanquam veraciores arbitros elegerunt. Vobis igitur ex Dei & beati Petri autoritate præcipimus, & in peccatorum remiſſionem injungimus, ut omni amicitia inimicitiaque ſepoſita, de illis veteris & novi Burgi terminis quidquid noſtis verius ac certius proferatis. Ne qua vero pars de teſtimonii C veſtri veritate ambigat, ab unoquoque veſtrum jusjurandum hujuſmodi fieri pro animarum veſtrarum ſalute præcipimus: quia de his terminis ſe ſciente veritatem proferet; neque pro amicitia, aut inimicitia, aut pro pecunia, mendacium dicet. Si autem de vobis aut duo, aut tres aut quatuor, diſſenſerint, aut defuerint: octo teſtium aſſertio obtineat firmitatem.

Data Anagniæ VIII. Idus Novembris.

** LXII. AD STEPHANVM BESVENSEM ABBATEM.

Beſuenſis cœnobii poſſeſſiones, & jura confirmat.

D

Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Stephano Beſuenſi abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter promovendis in perpetuum.

RELIGIOSIS deſideriis dignum eſt facilem præbere conſenſum, ut fidelis devotio celerem ſortiatur effectum. Proinde nos religionis veſtræ deſideria confoventes, veſtro Beſuenſi monaſterio in honore beatum apoſtolorum Petri & Pauli ædificato, eorumdem apoſtolorum ex apoſtolicæ ſedis benignitate munimen impendimus. Conſtituentes, & præſentis decreti pagina ſancientes, ut eccleſia de Albiniaco, & eccleſia ſancti Benigni, E & capella ſanctæ Mariæ quæ caſtello montis Salvionis ſita eſt, ad ſupradictam Albiniaci eccleſiam pertinens, eccleſia etiam Camlintenſis, & eccleſia de Maias, cum appenditiis ſuis, capella de Fovenz veſtro ſemper cœnobio ita firme, ita libere, quieteque permaneant, ſicut a fratre noſtro Rotberto Lingonenſi epiſcopo, cum totius Lingonenſis cleri connivantia tradita ſunt.

Idipſum etiam de duabus præbendis ſtatuimus, quas bonæ memoriæ Harduinus & Hugo, Lingonenſes epiſcopi, fratribus in eccleſia ſancti Gengulfi apud Lingonas domino ſervientibus tradiderunt.

Idipſum etiam ſtatuimus ſuper eccleſia de Sivoio cum pertinentiis ſuis, ſuper capella ſancti Mauricii ſeu ſancti Dionyſii, capella ſancti Valeriani, & eccleſiæ de Raiol, & parte quarta eccleſiæ ſancti Martini de monaſterio, ſeu cæteris rebus quas bonæ memoriæ Hugo Biſontinus epiſcopus veſtro monaſterio contradidit. Porro eccleſia ſancti Remigii quæ eſt in Burgo Beſuæ, & eccleſia de Belenavo cum appenditiis ſuis, ita in poſſeſſione veſtra liberas, ita ab omnibus conſuetudinalibus immunes ſemper manere cenſemus, ſicut a bonæ memoriæ Alberico quondam Lingonenſi epiſcopo, ſeu ſucceſſore ejus Rainardo ejuſdem eccleſiæ venerabili epiſcopo, libertate ac immunitate donatæ ſunt.

Præterea confirmamus vobis eccleſiam Salvatoris de veteribus vineis, eccleſiam ſancti Martini de Luco, eccleſiam ſancti Laurentii de Beria, eccleſiam ſancti Benigni de Boenſis villa, eccleſiam ſancti Sequani, quæ eſt parochialis, eccleſiam ſancti Valerii de Talemaro, eccleſiam ſancti Leodegarii de Genziviaco, eccleſiam ſancti Martini Belmontis, capellam quoque ſancti Marcellini, quam bonæ memoriæ Geilo Lingonenſis epiſcopus ad luminaria altaris eccleſiæ ueſtræ contuliſſe dignoſcitur, cum beati Prudentii martyris ſub eodem altari reliquias collocavit, cum appenditiis & mancipiis utriuſque ſexus, ſicut ea ſupradictus epiſcopus Virdunenſi epiſcopo commutavit. Eccleſiam quoque ſancti Hipolyti de Pontiliaco cum appenditiis ſuis, eccleſiam de Caſoro ſancti Symphoriani, eccleſiam ſanctæ Mariæ de Fonvens, a Lamberto Lingonenſi epiſcopo datam cum pertinentiis ſuis. Eccleſiam quoque ſancti Cengulfi ſuperius nominatam. Porro Villam Beſuæ ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli monaſterio adjacentem, cum omnibus pertinentiis ſuis, ab omnium hominum vexationibus liberam, ſicut hodie eſt, vobis in perpetuum ſancimus. Piſcariam quoque Fontis loco uſque ad Pincianum in jure ac poſſeſſione veſtra ſemper ſervari libere quieteque ſancimus.

Præterea quæcunque in præſentiarum nunc idem monaſterium poſſidet, ſive in futurum conceſſione pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium, juſte atque canonice poterit adipiſci: firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat idem cœnobium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva Lingonenſis epiſcopi canonica retinentia. Vt epiſcopo tamen, aut epiſcopi miniſtris, omnino non liceat monaſterium ipſum, aut ejus loca gravare, nec ornamenta eccleſiæ qualibet occaſione diripere, nec exactiones aliquas, aut conſuetudines quæ fratrum quieti noceant, irrogare. Interdicimus etiam ne quis idem Beſuenſe cœnobium in cellam redigere audeat, quamdiu monaſtici ordinis obſervantia illic domino præſtante viguerit.

Si quis ſane in craſtinum archiepiſcopus, vel epiſcopus, imperator, vel rex, princeps, aut dux, comes, vicecomes, aut judex, vel quælibet eccleſiaſtica, ſeculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque

ſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat.

Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus, ſit pax domini noſtri Ieſu Chriſti: quatinus hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Scriptum per manum Rainerii ſcriniarii & notarii ſacri palatii. Datum Laterani per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis. Kalend. Ianuarii, Indictione XIII. Incarnat. Dominicæ anno MCV. pontificatus autem domni Paſchalis II. papæ VI.

Ego Paſchalis epiſcopus catholicæ eccleſiæ, ſubſcripſi.

Ex hiſtoria comitum Pictav. pag. 431.

** LXIII. AD GOSFRIDUM ABBATEM SANCTI MAXENTII.

Ejus cœnobium in ſanctæ ſedis tutelam recipit.

Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto domno Gosfrido abbati venerabilis monaſterii ſancti Maxentii adjutoris, eiuſque ſucceſſoribus regulariter promovendis in perpetuum.

PIÆ poſtulatio voluntatis, effectu debet proſequente compleri: quatinus & devotionis ſinceritas laudabiliter eniteſcat, & utilitas, poſtulata indubitanter aſſumat. Quia igitur dilectio tua ad ſedis apoſtolicæ portum confugiens, ejus tuitionem devotione debita requiſivit nos: ſupplicationi tuæ clementer annuimus, & beati Maxentii monaſterium cui autore Deo præſides, & tam ei adjacentem villam quam cætera omnia ad ipſum pertinentia, ſub tutelam apoſtolicæ ſedis recipimus. Per præſentis igitur privilegii paginam apoſtolica autoritate ſtatuimus, ut quæcumque prædia, quaſcumque poſſeſſiones in præſenti tertia Indictione idem monaſterium legitime poſſidet, ſive in futurum conceſſione pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium juſte atque canonice poterit adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant, in quibus hæc viſa ſunt propriis vocabulis annotanda, *&c.* De quibus nimirum terris Pictavenſium ſol. V. quotannis Lateranenſi palatio perſolvetis. Ergo ut nulli omnino hominum liceat idem monaſterium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Sed neque interdictione vel excommunicatione ipſum monaſterium addicatur, niſi forte pro ditioribus, cubi..... quas vel abbas, vel monachi emendare contempſerint: nec ipſi tamen excommunicatos, aut interdictos ad officium divinum ſuſcipiant: nec in communi parochiæ interdicto ſigna pulſentur. Obeunte tamen ejus loci abbate, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus ibi quilibet ex ſubreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres eorum conſenſu, vel fratrum pars coſilii ſanioris, vel de ſuo vel de alieno ſi oportuerit collegio, ſecundum Dei timorem, & beati Benedicti regulam elegerint. Si quis igitur in craſtinum archiepiſcopus aut epiſcopus, imperator, aut rex, princeps, aut dux, comes, vicecomes, judex, aut eccleſiaſtica quælibet ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, &c. *ut in epiſtola præcedenti.* Scriptum per manum Rainerii ſcriniarii regionarii ſacri palatii.

Ego Paſchalis catholicæ eccleſiæ epiſcopus.

Datum Romæ in porticu beati Petri, per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardin. ac bibliothecarii, V. Kal. Maii, Incarnat. Domin. MCX. pontificatus autem dom. Paſchalis II. papæ, anno XI.

Ex mag[...] paſtoral[...] eccleſię Pariſien[...] beneficio D. Here[...] vallii.

** LXIV. AD GALONEM PARISIENSEM epiſcopum & capitulum eccleſiæ Pariſienſis.

Vt eccleſiæ Pariſienſis famuli ad dicendum teſtimonium in cauſis forenſibus admittantur.

Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Galoni, & capitulo Pariſienſis eccleſiæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SICUT ex relatione veſtra & ex litteris regiis intelleximus, Pariſienſis eccleſia magnum hactenus rerum ſuarum patiebatur incommodum: pro eo quod ipſius eccleſiæ famuli, qui apud vos ſervi vulgo improprie nuncupantur, in forenſibus & civilibus cauſis, vel placitis, adverſus liberos homines non admitterentur in teſtimonium. Cui rei dilectus filius noſter Lodoicus Francorum rex pro utilitate eccleſiaſtica ita conſulendum arbitratus eſt: ut epiſcoporum ac procerum conſilio & aſſenſu inſtitueret, Pariſienſis eccleſiæ famulos in omnibus cauſis, placitis, & negotiis, adverſus omnes homines tam liberos quam ſervos liberam & perfectam habere teſtificandi & bellandi licentiam: ita ut nemo, eorum teſtimonio, pro eccleſiaſticæ ſervitutis occaſione, çalumniam inferat. Nos itaque petitionem veſtram rationabilem perpendentes, id ipſum pro eccleſiaſticæ utilitatis & juſtitiæ intuitu decreti noſtri aſſertione firmamus. Neque enim æquum eſt, eccleſiaſticam familiam iiſdem conditionibus coerceri, quibus ſervi ſæcularium hominum coercentur. Sicut igitur prænominatus Francorum rex regia benignitate inſtituit, ita nos eccleſiæ veſtræ familiam, quæ ſub epiſcopi, ſeu canonicorum jure conſiſtit, hac noſtræ autoritatis conceſſione donamus: ut in forenſibus & civilibus cauſis, vel placitis, adverſus quaſlibet ſæculares perſonas in teſtimonium efficaciter admittatur; nec propter eccleſiaſticę clientelæ obnoxietatem, ſi alia non impediunt, eorum teſtimonium refutetur. Datum Beneventi per manum Ioannis ſanctæ Romanę eccleſiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii, IX. Kal. Februarii, indict. VI. Incarnationis Dominicę anno MCXIV. pontificatus autem domni Paſchalis ſecundi papę anno XIV.

Ex Prim[...] tu Toleta[...] no Caſte[...] joni.

** AD BERNARDUM TOLETANUM primatem, apoſtolicę ſedis vicarium.

De electione Burgenſis epiſcopi.

POſtquam litteris veſtris noſtras reſcripſeramus, de conſentiendo P. eccleſię Burgenſis electo licentiam largientes: alias a clero & populo Burgenſi litteras inopinato accepimus, quibus idē Paſchalis archidiaconus tuo quidē conſilio, ſed rege neſciente, & populo ignorante, ſignificabatur electus. Sed poſt illam illius electionem, populo expectante, univerſo

verso clero consentiente, rege quoque volente, ipsius regis germanus asserebatur ad pontificatum Burgensis ecclesiæ destinatus. Sane in iis dissensionum varietatibus, nostrum est, & canonum justitiam conservare, & saluti ecclesiæ providere. Vnde solicitudini tuæ præsentia scripta dirigimus, præcipientes ut comprovincialibus episcopis convocatis, loco & tempore opportuno, utramque partem ad vestram jubeatis præsentiam convenire: ubi omni personarum acceptione, omni dolo, & animositatis pravitate seposita, præcipimus earumdem electionum causam omnino canonice diffiniri.

Datum Lateranis IV. Idus Aprilis.

n** LXVI. AD EVMDEM.

Segoviensem civitatem ipsius personæ permittit. Monasterium S. Servandi donat.

FRATERNITATIS tuæ petitionem clementer admisimus. Volumus enim, ut commissâ tibi apostolicæ sedis legatione honorifice perfruaris. Segoviensem civitatem, nisi proprium desideret civitas ipsa episcopum, personæ tuæ pro gravioris paupertatis necessitate permittimus. Monasterium sancti Servandi, quod nostri juris est, a prædecessoribus nostris Massiliensi quondam monasterio novimus fuisse commissum. Cæterum, quia propter Sarracenorum feritatem monachos de loco ipso discessisse cognovimus: nos monasterium ipsum solicitudini tuæ restaurandum disponendumque committimus. Quod si per omnipotentis Dei misericordiam restaurari contingit, debitum Lateranensi palatio censum annis singulis persolvetis.

Datum Lateranis XVI. Kalend. Aprilis.

n** LXVII. AD GALLIARVM EPISCOPOS.

Cœnobium Cluniacense commendat.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis per Gallias, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTA reverentia sedis apostolicæ constitutionibus debeatur, fraternitatem vestram non ignorare credimus. Si qua vero vel minus dicta, vel aliter intellecta conspiciuntur: meminerint qui adversus sanctam Romanam eclesiam conqueri consueverunt, quid pro Felicis papæ scriptis adversus Acatium datis, Orientalibus episcopis sanctæ memoriæ Gelasius papa responderit. Idcirco ad memoriam fraternitatis vestræ reducimus, quia Cluniacense cœnobium ab ipso fundationis exordio sanctæ Romanæ ecclesiæ sit oblatum: quod profecto religiosi antistites & egregii principes pro religione eximia donis suis ac possessionibus ditaverunt. Romani vero pontifices tamquam oculi sui pupillam custodientes, cum loca ad se plurima pertinentia fratrum illorum regimini commisissent, tam locum ipsum quam cætera ei cohærentia, privilegiorum suorum munitionibus vallaverunt. Scitis enim quanta per eos in Galliarum partibus nova instituta, vetera sint ad religionem monasteria reperta. Eapropter caritatem vestram monemus, monentes rogamus atque præcipimus, ne tot tantorumque pontificum privilegiis obviare tentetis: ne per eorum violationem, apostolicę sedis, quod absit, indignationem inveniatis. Imitatores estote patrum vestrorum, qui congregationem illam venerabilem devotius coluerunt, & saluti, quam per eos dominus super multis peccatoribus operatur, manus socias adhibete. Ita eos diligite, ita tuemini, ita fovete, ut quietius per vos omnipotenti Deo valeant deservire: vos autem, qui inter mundi fluctuantis turbines statis, per eos, tam apostolicę sedis, quam omnipotentis Dei gratiam consequamini.

Data Lateranis, XIII. Kal. Decembris.

n** LXVIII. AD HVGONEM ABBATEM CLVNIACENSEM.

Ex biblioth. Cluniac. pag. 1826. Eædem litteræ Paschalis sunt ibidē pag. 522. paululum diversa.

Privilegium Cluniacense.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Hugoni abbati Cluniacensi eiusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

ET religionis prerogativa, qua per universas Gallias vestris temporibus per Dei gratiam congregatio vestra precellit, & inconcussa caritatis unitas, qua inter procellas omnes sedi apostolicę adhęsistis; mansuetudinem nostram vehementius exhortantur, immo urgent atque compellunt, ut uestris petitionibus assensum accommodare, & quieti vestrę in posterum providere solicitius debeamus. Eapropter, quicquid libertatis, quidquid tuitionis, quidquid autoritatis, prędecessores nostri ecclesię Romanę pontifices, præsertim apostolicæ memorię Gregorius VII. & Vrbanus II. vestro monasterio, & locis ad id pertinentibus contulerunt: nos quoque pręsenti decreto, autore Deo, confirmamus. Ad hęc adjicimus, ut tam prioratus & cellę, quam & cętera in quibuslibet locis omnia, quibus fraternitas tua, Arvernensis concilii, quod per supradictum Vrbanum papam celebratum est, tempore investita erat, de quibus tunc nulla quæstio mota est, cui nimirum concilio per temetipsum interfueras, tam tibi quam successoribus tuis in pace semper & quiete serventur. Pręcipimus etiam, ut omnes ecclesiæ, seu capellæ vestræ, & cœmeteria libera sint, & omnis exactionis immunia, præter consuetam episcopi paratam, & justitiam in presbyteros, si adversus ordinis sui dignitatem offenderint: exceptis nimirum ecclesiis illis, quæ absque hujusmodi subjectione in abbatis potestate consistunt. Liceat quoque vobis, seu fratribus vestris, in ecclesiis vestris presbyteros eligere: ita tamen ut ab episcopis, vel episcoporum vicariis, animarum curam absque venalitate suscipiant. Quam si committere illi ex pravitate noluerint: tunc presbyteri ex apostolicæ sedis benignitate officia celebrandi licentiam consequantur. Ecclesiarum vero, seu altarium consecrationes, ab episcopis, in quorum diœcesibus sunt, locorum vestrorum fratres accipiant: si quidem gratis ac sine pravitate voluerint exhibere. Alioquin a catholico, quem malueritis, episcopo, consecrationum ipsarum sacramenta suscipiant. Neque cuilibet facultas sit, aut claustri vestri, aut locorum vestrorum fratres pro vivorum sive defunctorum eleemosynis ob salutem datis inquietare: sed tam virorum, quam mulierum oblationes, quę ad eos afferuntur, in usu servorum Dei pauperumque profuturas recipere liceat. Nec minus illud supradicti Vrbani II. papæ capitulum confirmamus, ne cellarum vestrarum ubilibet positarum fratres pro qualibet interdictione, vel excom-

excommunicatione, divinorum officiorum suspensionem patiantur: sed tam monachi ipsi, quam & famuli eorum, & qui monasticæ professioni se deuoverunt, clausis ecclesiarum januis, non admissis diœcesanis, divinæ servitutis officia celebrent, & sepulturæ debita peragant. Concedimus etiam vobis, laicos, seu clericos sæculares, nisi qui pro certis criminibus excommunicati sunt, ad conversionem seu sepulturam per loca vestra suscipere. Clericos quoque regulares, qui vel in locis suis salvari non possunt, vel pro necessitatibus ad vestrum cœnobium confugiunt, suscipiendi, & ad vestrum propositum admittendi, religioni vestræ licentiam impertimur. Præterea decernimus, ut nulli hominum omnino liceat vestrum venerabile cœnobium, & loca ei subdita temere perturbare; sed eorum ecclesiæ possessiones, & bona cætera, quæ pro animarum salute jam donata sunt, vel in futurum Deo miserante dari contigerit, firma vobis, vestrisque successoribus, illibataque permaneant: quos profecto cognoscimus, ab excommunicatis pia discretione vigilantius abstinere. Si qua igitur ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere se de perpetrata iniquitate cognoscat: & a sanctissimo corpore & sanguine Dei & Domini & redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem cœnobio justa servantibus, sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Paschalis, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Ego Odo Ostiensis episcopus, subscripsi.

Ego Milo Prænestinus episcopus, subscripsi.

Ego Albericus archiepiscopus Dei gratia cardinalis sancti Petri ad vincula, subscripsi.

Ego VValterius episcopus Albanensis ecclesiæ, subscripsi.

Ego Paganus sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis, subscrisi.

Datum Lateranis, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis XII. Kal. Decembris, Indict. VIII. Incarnationis Dominicæ anno MC. pontificatus autem domni Paschalis secundi papæ secundo.

Exbiblioth. Cluniac.

** LXIX. AD EVMDEM.

Confirmat Cluniacensium jura & possessiones.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo fratri Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

RELIGIONI vestræ per omnipotentis Dei gratiam sedis apostolicæ benignitas gratulatur: quoniam plerisque in locis, largiente Domino, per vestræ solicitudinis studium, ubi nulla fuerat instituta, ubi defecerat per Galliarum partes, est restituta religio. Eapropter, sicut ab ipsis cœnobii vestri primordiis, ita largiente Domino usque in finem, vos tamquam carissimos filios apostolicæ sedis tuetur autoritas. Omnia igitur ad vestrum cœnobium pertinentia, sicut a prædecesso-

A ribus nostris munita sunt, ita & nos autoritate apostolicæ sedis munimus. In quibus ea propriis exprimenda duximus vocabulis, quæ temporibus nostris per Dei gratiam adquisita, & vestri regiminis dispositioni subjecta noscuntur.

Enumerantur. Tum

Hæc nimirum omnia vestro cœnobio, tamquam membra capiti adhærentia, nos in perpetuum sub jure ac regimine tam tuo, quam successorum tuorum persistere, præsentis paginæ assertione sancimus. Ne ulli omnino hominum liceat hæc vestræ subjectioni subtrahere, & a Cluniacensis monasterii jure quibuslibet occasionibus alienare. Si qua B igitur infuturum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc constitutionis nostræ paginam sciens, *&c. ut in epistola præcedenti.*

Ego Paschalis, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum apud villam sancti Hippolyti, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii, VI. Idus Februarii, Ind. XV. Incarnationis Dominicæ anno MCVI. pontificatus autem domni Paschalis II. anno VIII.

Exbiblioth. Cluniac.

** LXX. AD EVMDEM.

Sancti VVlmari abbatiam illi subjicit corrigendam. Ejus abbates in perpetuum ab abbatibus Cluniacensibus constituantur. Cuivis monacho liceat ad Cluniac. cœnobium transire. C

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

DESIDERIVM, quod ad religiosum propositum & animarum salutem pertinere monstratur, sine aliqua est, autore Deo, dilatione complendum. Venerabilis siquidem frater noster Ioannes Morinorum episcopus, petente Eustachio Bononiensi comite, sancti VVlmari abbatiam solicitudini tuę, carissime frater Hugo, corrigendam commisit. Et nos ergo juxta ejus desiderium ac deliberationem, pręsentis decreti assertione sanci- D mus, ut idem beati VVlmari monasterium, semper in tua, tuorumque successorum ordinatione permaneat. Nec alius illic abbas substituatur, nisi qui vestra fuerit deliberatione provisus. Idem etiam de Menatensi monasterio constituimus, quod jamdiu in vestra ordinatione permansit. Pręterea quoniam omnipotens Deus, & ante nostra tempora, & in diebus nostris, pręcipuam religionis monasticę disciplinam in vestro dignatus est monasterio conservare: hanc vobis pręrogativam concedimus, ut quisquis ad vos alieni monasterii monachus pro vitæ melioratione transierit, licenter recipiatur, remotis prioris loci quęrimoniis, ut, largiente Do- E mino, salutis, quam querere videtur, apud vos potiatur effectu. Si quis vero temerario ausu his salutiferis constitutionibus obviam ire pręsumpserit, apostolicę indignationis ultione plectatur, & communionis ecclesiasticę periculum patiatur.

Ego Pascalis, catholicę ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum apud Aquambellam per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, II. Non. August. Indict. XV. Incarnationis Dominicæ anno MCVII. pontificatus autem domni Paschalis papæ II. anno IX.

** LXXI.

LXXI. AD EUMDEM.

Cluniacensibus adjudicat cellam sancti Dionysii de Nongento, adversus Guillelmum abbatem sancti Petri Carnotensis.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

QUÆ semel juste, rationabiliterque decisa sunt, propter oblivionis incuriam redivivis sæpe litibus replicantur. Idcirco litteris præsentibus annotamus, qualiter inter vestri cœnobii monachos, & sancti Petri Carnotensem abbatem Guillelmum, de sancto Dionysio de Nongento querela cum sua sit replicatione decisa. Idem enim Carnotensis abbas, post domni Urbani papæ decretum, super eadem cella vestros fratres, nobis in Trecensi concilio præsidentibus, calumniis impetebat. Ne qua ergo scintilla jurgii remaneret, perspiciendum duximus quidquid a parte alterutra proferretur. Ostensæ igitur sunt litteræ quædam a Carnotensi abbate, per quas idem locus Carnotensibus monachis a Retrocco * comite, sub quadam fuerat conditione commissus: in quibus nulla temporum annotatio, nullus vel episcopi, vel clericorum continebatur assensus. Ad hæc easdem litteras falsas habendas Retroccus comes, ipsius Ioffridi filius, qui locum illum una cum Beatrice uxore sua vestro cœnobio obtulerat, asserebat: quia & unus testium, qui subscripti fuerant, supradicti Ioffridi frater adhuc superstes, se omnino interfuisse penitus inficiaretur, & easdem litteras alio tempore in capitulo Carnotensi falsatas fuisse narrabat, falsationis illius testem cum jurejurando in medium proferens. Cæterum Ioffridi comitis oblatio vestro cœnobio data, & locum, & tempus, & episcopi & metropolitani consensum, & Theobaldi comitis, ejusque filii Stephani favorem, de cujus feudo idem locus fuerat, manifestius continebat. Constitit itaque apud omnes, quia domni Urbani papæ sanctio, apostolicæ gravitatis pondere nitebatur plena. Quapropter ratione judicii, Carnotensis abbatis querela sopita est, & monasterio vestro, supradictæ cellæ in perpetuum statuta possessio. Sane huic nobiscum judicio affuerunt venerabiles episcopi, Leodegarus Bituricensis, Aldo Placentinus, Girardus Engolismensis, Ildebertus Cenomanensis, & nostræ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis Landulfus, de titulo sancti Laurentii, qui dicitur in Lucina. Igitur & nos sanctioni prædecessoris nostri, nostræ quoque sanctionis robur adjicimus: præcipientes, & penitus interdicentes, ne quis ulterius super hoc negotio vestrum Cluniacense cœnobium inquietare præsumat. Qui vero præsumpserit, canonicæ districtionis animadversione multetur.

Ego Paschalis, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Silviniaci, per manum Ioannis sanctę Romanę ecclesię diaconi, VIII. Kal. Iunii, Indict. XV. Incarnationis Dominicę anno MCVII. pontificatus autem domni Paschalis II. papę VIII.

Ioffridi.

A

LXXII. AD PONTIUM Cluniacensem abbatem.

Ex biblioth. Cluniac.

Privilegia Cluniacensia.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Pontio monasterii Cluniacensis abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

ET religio Cluniacensis cœnobii, cui Deo autore pręsides, & prędecessoris tui sanctę memoriæ Hugonis abbatis dulcissima reverendaque dilectio, cogunt nos, fili in Christo carissime Ponti abbas, tuis petitionibus indulgere. Eapropter B abbatias, vel prioratus, qui sub prænotati abbatis Hugonis dispositione manserunt, sub tua quoque, vel successorum tuorum dispositione permanere decernimus. *Enumerantur. Tum pergit.* In locis autem, quę sine proprio abbate, diebus domni ac venerabilis Hugonis abbatis fuisse videntur, numquam aliquis abbatem ordinare præsumat. Illud etiam libertatis Cluniacensi cœnobio firmum haberi sancimus, ut vestri monasterii monachi qui ad sacros sunt ordines promovendi, a quibus malueritis catholicis episcopis promoveantur. Chrisma vero, si opportunitas exegerit, in vestro faciatis monasterio consecrari, vel a quibus volueritis episcopis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis C paginam sciens, *&c. ut in epistola lxiv. ad Hugonem.*

Ego Paschalis, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum apud Castellium, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, XIII. Kal. Novemb. Indict. III. Incarnationis Dominicæ anno MCIX. pontificatus autem domni Paschalis II. XI.

LXXIII. AD EUMDEM.

Ex biblioth. Cluniac.

Confirmat possessiones ab ipso acquisitas.

D *Paschalis episcopus, servus servorum Dei, carissimo filio Pontio Cluniacensis abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.*

APOSTOLICÆ sedis autoritate debitoque compellimur, pro universarum ecclesiarum statu peragere, & earum maxime quieti, quæ sedi eidem specialius adhęrent, ac tamquam jure proprio subjectæ sunt, & ampliori religionis eminentgratia, auxiliante Domino providere. Eapropter petitionibus tuis, fili in Christo carissime Ponti, non immerito censuimus annuendum, ut Cluniacense monasterium, cui Deo autore præsides, E apostolicæ sedis privilegio muniremus. Illas igitur quæ tuæ prælationis tempore acquisitæ sunt, & ab episcopis traditæ, vel per episcopos confirmatæ, nos tibi, tuisque succcessoribus, & per vos eidem Cluniacensi monasterio confirmamus. In Normannia videlicet, *&c. Enumerantur.* Præterea quæcumque prædia, quascumque possessiones in futurum concessione pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium, juste atque canonice poteritis adipisci, firma vobis, vestrisve successoribus, & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat

idem

idem monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica quælibet secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, *&c. ut in epistola præcedente.*

Ego Paschalis, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Anagniæ, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, VII. Idus Novembr. Indict. VIII. Incarnationis Dominicæ anno MCXIV. pontificatus autem domni Paschalis II. papæ XVI.

Ex biblioth. Cluniac.

[a] ** LXXIV. AD EUMDEM.

Concedit ornamenta pontificalia.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo filio Pontio Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM differentiam donationum, quæ per Dei gratiam fidelibus dantur, enumeraret apostolus, subjunxit, dicens: *Dilectio sine simulatione odientes malum, adhærentes bono, caritatem fraternitatis invicem diligentes, honore invicem prævenientes.* (Rom. 12.) Hanc sine simulatione dilectionem, fili carissime, circa personam tuam per Dei gratiam conservantes, & fratrum, quibus Deo disponente prælatus es, caritatem diligentes; honoris te privilegio prævenire decrevimus. Odientes siquidem malum, bono vos adhærere gaudemus. Deum quippe in vobis diligimus, a quo bonum omne procedit. Monet etiam psalmista, dicens: *Qui diligitis Deum, odite malum.* (Psal. 96.) Igitur concessionem prædecessoris nostri felicis memoriæ Vrbani II. quam prædecessori tuo venerabilis memoriæ Hugoni abbati contulit, super mitræ, dalmaticæ, chirothecarum, & sandaliorum usu, in octo præcipuis festivitatibus obtinendo, nos tam tibi, quam successoribus tuis confirmamus. Præterea tibi eorumdem insignium usum personaliter singulis festis concedimus, quibus hymnus angelicus a vobis inter missarum solennia decantatur. Ad exprimendam etiam sine simulatione dilectionem, & honoris præventionem: dalmaticam, qua nos indui solebamus, tuæ dilectioni donavimus: ut nostræ dilectionis memor, & malum semper odisse, & bono indesinenter adhærere, & fratres tibi commissos studeas semper in Domino diligere, & ad conventum Dominicæ congregationis in idipsum efficacius incitare.

Datum Anagniæ, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, VII. Idus Novembris, Indict. VIII.

Ex Severtii Chronol.

[a] ** LXXV. AD EUMDEM ET CLUNIAC. MONACHOS.

Reprehendit quod chrisma in monasterio suo consecrari fecerint.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Pontio abbati, seu monachis Cluniacensis monasterii, salutem & apostolicam benedictionem.

CONFRATER noster Berardus Matiscensis episcopus, partim rogatu nostro, partim probitate sua, erga prædecessorem tuum venerabilem Hugonem abbatem benigne se habuit: & cum Hierusalem iturus discessit, omnia inter vos & ipsum quiete ac pacifice habebantur. Cæterum post discessum ejus non parum jus Matisconensis ecclesiæ perturbastis: quia, quod hactenus factum non est, in monasterio vestro chrisma consecrari fecistis. Hoc enim per episcopi personam exhibetur ecclesiæ. Rogamus ergo dilectionem vestram, ita hoc plena caritate corrigere: ita etiam in cæteris circa eum vos habere, ut inter vos præteritæ pacis vinculum arctius restringatur. Ipse enim plenius vos diligit, & a vobis plenius est diligendus. Quamobrem præcipimus, ne talia ulterius fiant. Non enim immemores sumus, quanto studio quantaque instantia sategerimus, ut firma inter vos & stabilis concordia permaneret. Quod idcirco firmum servari volumus & præcipimus, ne detrimentum ulterius ecclesia patiatur: orantes vos pro nobis misericordia divina custodiat.

OTTONIS EPISC. BAMBERGENSIS ad Paschalem papam II. epistola.

Ex Tom. Antiq. Lection. Canisii.

Se ab imperatore accepisse episcopatum, sed in eo permanere nolle nisi a pontifice investiatur & consecretur.

Domno patri suo Paschali, sanctæ & apostolicæ sedis universali episcopo, Otto Bambergensis ecclesiæ id quod est, tam devotæ quam debitæ subjectionis orationes & servitium.

QUIA totius ecclesiasticæ dignitatis ac religionis firmamentum in Christo petra est, & in Petro ejus discipulo, & ejus successoribus: idcirco ab hac linea, ab hac virga directionis, virga regnorum, pontificatuum, & omnium potestatum in ecclesia, insanum duxi aberrare. Vobis igitur, pater sanctissime, & sanctæ matri nostræ Romanæ ecclesiæ collum devote submittens, auxilium & consilium de rebus meis flagito. In obsequio enim Domini mei imperatoris per annos aliquot degens, & gratiam in oculis ejus inveniens, suspectam habens in manu principis investituram; semel & iterum, cum dare vellet, renui episcopatum. Nunc vero jam tertio in Bambergensi episcopatu me ordinavit: in quo tamen minime permanebo, nisi vestræ permaneat sanctitati per vos me investire & consecrare. Quidquid ergo placeat discretioni vestræ de me, per nuntios mihi significate servo vestro: ne forte in vanum curram, si ad vos currere incipiam. Omnipotens mihi propitiam incolumitatem vestram custodiat.

[a] ** LXXVI. AD OTTONEM Bambergensem episcopum.

Ex eod. Tomo Canisii.

Paschalis papæ responsio.

Paschalis servus servorum Dei, Ottoni dilecto fratri Bambergensis ecclesiæ electo, salutem & apostolicam benedictionem.

FILIUS *sapiens lætificat matrem.* (Prov. 10.) Opera tua & consilium tuum virum præferunt sensatum. Nos igitur honorare, & profectus tuus juvare congruum duximus. Nihil ergo de nostra benevolentia dubitans, tuam nobis quantocius vales præsentiam exhibeto. Certi enim sumus quod divina

divina ſapientia etiam malis hominibus bene uti novit.

Adiit deinde Otho pontificem, & ab eo conſecratus eſt. Vide epiſtolam VIII.

ᵃ** LXXVII. AD PARISIENSIS ECCLESIÆ CLERICOS.

Galonem Pariſienſem epiſcopum effectum, a ſe diſcedentem, ipſis commendat, mittitque cum ampliſſima poteſtate. Vetat ne majores præbendarii a minoribus hominia ſuſcipiant. Sancti Eligii cœnobium, monialium diſſolutione infame, Galonis arbitrio permittit.

Paſchalis ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Pariſienſis eccleſiæ clericis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Et nobis & vobis gaudendum eſt, quod poſt multa quæ veſtræ eccleſiæ contigerunt adverſa, Dei vos miſericordia reſpexit. Perſonam ſiquidem idoneam & ſacris canonibus congruentem ad veſtræ eccleſiæ gubernationem ſua vobis benignitate conceſſit. Ipſum igitur ad vos redeuntem litterarum commendatione proſequimur: rogantes, ut eum plena affectione diligatis, plena humilitate veneremini. Confidimus enim eum diſciplinæ eccleſiaſticæ futurum eſſe cuſtodem, & ſalutis veſtræ ſollicitum proviſorem. Huic ſedulis officiis obedite: & gratiam vobis in eo conciliate cæleſtem. Hunc ad recuperanda eccleſiæ bona, quæ prædeceſſorum illius tempore, tam in perſonis quam in prædiis diſtracta dicuntur, communibus adjuvate præſidiis. Ad quam cauſam adjuvante domino ſtrenue peragendam, noſtræ autoritatis ei vicem conceſſimus: quatenus, ſi epiſcopi, aut quorum parochiani bona ipſa diripiunt, aut quorum in parochiis bona eadem habentur, aut nolunt, aut deſides ſunt eccleſiæ veſtræ juſticiam facere; ipſe vel interdicendi vel excommunicandi eos, ni ſatisfecerint, habeat facultatem. Illud ſane quod apud quoſdam clericorum fieri audivimus, ut videlicet majores præbendarii a minoribus hominia ſuſcipiant: & huic cohibendum præcipimus, & litteris præſentibus, ne fiat ulterius interdicimus. In hujuſmodi ſiquidem conciliatione, & notatur ambitio, & gravius videtur eccleſiæ ſcandalum generari. De cœnobio ſancti Eligii quid agendum ſit, ejus proviſioni commiſimus. Dicitur enim & loco importuniſſimo ſitum, & inhabitantium deſidia tam infame, quam ærumnæ vehementer expoſitum. Datum Laterani VIII. Id. April.

NOTÆ GABR. COSSARTII S.I.

[1] Fuit hic Galo Bellovacenſis primum, ac deinde Pariſienſis epiſcopus. Ad eum jam Pariſienſem, habes pag. 608. epiſtolam inſignem Paſchalis papæ quartam & ſexageſimam, quam debuiſſet hæc præcedere, ſi prius in manus noſtras veniſſet. Vtramque debemus V. Cl. Viono Herovallio, vetuſtorum monumentorum indagatori ſagaciſſimo & feliciſſimo.

Quam vero hic a Paſchali II. facultatem accipit Pariſienſis epiſcopus excommunicandi cujuſvis ex altera diœceſi, qui eccleſiæ Pariſienſis bona retineat, ſi ejus epiſcopus vel nolit, vel cunctetur, eum ad ſatisfaciendum adigere: eamdem aut non multum diſſimilem poſtea Honorius IV. decano & capitulo ejuſdem eccleſiæ conceſſit. *Vobis*, inquit, *autoritate præſentium indulgemus, ut in laicos ſuper prædictis* (bonis ſcilicet extra diœceſin Pariſienſem conſtitutis) *injuriam inferentes, ſi eorum epiſcopi, eos ad exhibendam vobis ſatisfactionem debitam cogere recuſaverint, ultra menſem poſtquam a vobis fuerint cum humilitate debita requiſiti, liceat vobis cenſuram eccleſiaſticam, præmiſſa monitione canonica, exercere.* Quæ Honorii epiſtola eſt in eccleſiæ Pariſienſis utroque Paſtoralis MS. cum hoc titulo: *De excommunicandis malefactoribus.*

De ſancti Eligii cœnobio explevit Galo datam ſibi a Paſchali provinciam. Extat in eodem Paſtorali minore, ejus præceptum, quo diſſolutas moniales eliminat, monaſteriumque abbatiæ ſancti Petri Foſſatenſis concedit poſſidendum, tamquam cellam, in qua monachi minimum duodecim cum priore ſuo vivant ſecundum ſancti Benedicti inſtitutum; ſervata ſibi eadem in locum illum poteſtate, quam ipſius deceſſores in monialium monaſterium habuerant. Quas Galonis litteras anno MCVII. datas, ſuis litteris Philippus rex eodem anno confirmavit. Sed poſt mutationes plurimas, hoc tandem ſæculo locus idem religioſiſſimis ſancti Pauli clericis a Pariſienſi epiſcopo conceſſus eſt.

ᵃ** LXXVIII. AD GVIDONEM archiepiſcopum Viennenſem. Ex biblioth. Floriac.

Ipſi epiſcopatum, & metropolitana jura confirmat: palliumque mittit.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto fratri Guidoni Viennenſi archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum.

Potestatem ligandi atque ſolvendi in cælis & in terra, beato Petro ejuſque ſucceſſoribus, autore Deo principaliter traditam, illis eccleſia verbis agnoſcit: quibus Petrum Dominus allocutus eſt: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* Matth. 16. Ipſi quoque & propriæ firmitas, & alienæ fidei confirmatio, eodem Deo autore præſtatur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, Petre: & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.* Luc. 22. Oportet ergo nos, qui licet indigni, Petri reſidere videmur in loco, prava corrigere, recta firmare, & in omni eccleſia ad interni arbitrium judicis ſic diſponenda diſponere, ut de vultu ejus judicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem. Tuis igitur, frater cariſſime Guido, juſtis petitionibus annuentes, ſanctam Viennenſem eccleſiam cui autore Deo præſides, apoſtolicæ ſedis autoritate munimus. Manſuro itaque in perpetuum decreto licet Gratianopolis, Valentia, Dia, Alba quæ & Vivarium dicitur, Geneva, Maurienna, ſanctæ Viennæ eccleſiæ tamquam metropolitanæ, jure perpetuo debeant ſubjacere. Porro Tarentaſiam, ita ſemper ſub primatu Viennenſis eccleſiæ permanere decernimus, ſicut a ſanctis prædeceſſoribus noſtris, Leone, Nicolao, atque Vrbano noſcitur conſtitutum. Abbatias quoque tam intra quam extra urbis Viennenſis mœnia ſitas, tuæ fraternitati regendas, diſponendaſque committimus. Præterea ſtatuimus, ut quæcumque prædia, quæcumque dona, vel a Romanis imperatoribus, vel a Burgundiæ regibus, tuæ eccleſiæ data vel reddita ſunt, quæcumque hodie poſſidet, ſive in futurum juſte & canonice poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Ad hæc tam ſupra nominatorum prædeceſſorum noſtrorum, quam & cæterorum catholicorum ſedis apoſtolicæ pontificum privilegia, de jure ſeu poſſeſſione Viennenſis eccleſiæ edita, nos quoque præſentis decreti autoritate, firma integraque perpetuo permanere decernimus. Pallio ad miſſarum tantum ſolennia illis ſolummodo diebus uti fraternitas tua meminerit, qui tuis prædeceſſoribus Romanæ autoritate eccleſiæ conceſſi ſunt: cujus te volumus per omnia genium conſervare. Hujus enim indumenti honor,

honor, humilitas atque justitia est. Tota ergo mente fraternitas tua se exhibere festinet in prosperis humilem; & in adversis, si quando adveniunt, inveniatur cum justitia erecta; amica bonis, perversis contraria; nullius umquam faciem, pro veritate loquente premens. Misericordiæ operibus juxta virtutem substantiæ insistens, & tamen supra virtutem insistere cupiens. Infirmis compatiens, bene valentibus congaudens, de alienis gaudiis tamquam de propriis exultans; in corrigendis vitiis pie sæviens, in fovendis virtutibus, auditorum animos demulcens. In ira, judicium sine ira tenens; in tranquillitate, severitatis justæ censuram non deserens. Hæc est, frater carissime, pallii dignitas, quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis. Fraternitatem tuam supernæ miserationis dignatio, per tempora longa conservet incolumem. Scriptum per manum Petri notarii, regionarii sacri palatii.

Ex MS.

"** LXXIX. AD EVMDEM SEDIS apostolicæ legatum.

Vt liti quæ est inter Bisuntinos canonicos, & S. Stephani, finem imponat.

CONTROVERSIAM quæ inter Bisuntinos canonicos, & sancti Stephani, tanto jam tempore voluta, & revoluta est, canonico nunc tandem judicio apud nos noveris esse decisam. Præcipimus igitur solicitudini tuę, ut pro hoc negotio peragendo, & tanti scandali lite sedanda, adhibitis tecum sapientibus & religiosis fratribus, vel Diuionum, vel ad alium competentiorem locum convenias, quo possint sine gravamine personas sibi necessarias adducere: ut omni partium animositate sepofita, ita sincere, ita liquide, judicii hujus perfectionem accipias: quatinus inter eos nulla ulterius hujus rei lis aut querela remaneat. Testes autem hujus quæstionis probatores, quia de capite parochiæ causa gravior agitur, quinque sint, sive clerici, sive laici, qui secundum canonicas sanctiones, de visu & auditu testimonium proferant.

Ex To. III. Spicilegii Dacheriani.

"** LXXX. AD EVMDEM SEDIS apostolicę legatum.

De eadem controversia.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei; venerabili fratri Guidoni Viennensi archiepiscopo, sedis apostolicæ legato, salutem & apostolicam benedictionem.

14.q.1.c.1. SVPER prudentia tua plurimum admiramur, quod in negotio ecclesiæ beati Stephani, clericorum ipsorum testimonium acceptare nolueris: cum beatus Gregorius in hujusmodi causis ecclesiarum, autoribus probationem imponat. Diversę namque sunt in causarum autoribus species, nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus siquidem accusatorum, testium illa districtio observanda est, quę canonibus continetur: ne qui ad probationem domestici assumantur. Cęterum in possessionum, vel cæteris hujusmodi negotiis: hi potissimum assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum visu & auditu hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem clerici idonei sunt, ab assertione causæ illius nullatenus repellantur: sed sicut aliis litteris deliberatum est, inter sancti Ioannis, & sancti Stephani canonicos lis illa plenius decidatur. Cesset jam malitiæ zelus, & dolositatis cavillatio: & prædictarum ecclesiarum negotium juxta litterarum tenorem omnimodis peragatur. Alioquin ad præsentiam nostram parati prorsus & instructi proximo quadragesimalis concilii tempore revertantur.

Datum VI. Kalend. Septembris.

"** LXXXI. AD EVMDEM SEDIS apostolicæ legatum, & alios concilii Viennensis episcopos.

Confirmat quæ in illo concilio sunt acta.

CVM alicujus morbi detentione, *&c. Extat infra in concilio Viennensi, anno 1112.*

"**LXXXII. AD IVONEM CARNOTENSEM, & Ranulfum Santonensem episcopos.

Non esse pro altaribus novum censum annuum exigendum.

IVXTA sanctorum canonum sanctiones, *&c. Extat supra, pag. 595.*

"** LXXXIII. AD HENRICVM IMPERATOREM.

Qua investituras ipsi concedit.

REGNVM vestrum, sanctæ Romanæ ecclesiæ, *&c. Extat infra, in concilio Lateran. II. anno 1112.*

"** LXXXIV. AD VELLETRANOS.

Ex To. Ital. s

Abrogat quæ a Guiberto contra fas instituta apud eos erant. Eorum limites definit.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Velletranæ urbis civibus, apostolicæ sedis fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

ET prava corrigere, & recta firmare, commissi loci, & officii debito commonemur. Idcirco juxta petitionem vestram omnes prauas consuetunes, vel exactiones, quas hæresiarcha Guibertus Ravennat. quondam episcopus, mox apostolicæ sedis invasor imposuit, de medio vestræ civitatis penitus abolere, pręsentis paginæ autoritate decernimus. Illam vero benignitatem, quam a prædecessore nostro sanctæ memoriæ Gregorio VII. civitas vestra promeruit, nos quoque, tam vobis, quam posteris vestris, in apostolicæ sedis fidelitate permanentibus, firma manere sancimus: ut videlicet loci vestri potentiores, quibus & vos suum jus non negetis, imponere vobis graviora non audeant. Nec solum urbis vestræ habitatores, sed etiam antiqui fines, ab omni sæcularis potestatis invasione serventur, & infestatione securi. Civitatis autem fines dicimus illos, qui pertinētias suas longe lateque concludunt. *Designat fines illos, & multa loca enumerat.* Hos igitur fines cum detrimento vestro mutari omnino, apostolica interdictione prohibemus: statuentes, ut quod inter eos continetur, sicut jus est uniuscujusque, tam vos, quam vestri heredes, & quibus vos legaliter concesseritis, quiete possideatis in perpetuum. Quod si quælibet parva vel magna persona, contra hoc apostolicum decretum,

decretum, atque præceptum temerario auſu venire tentaverit, admonita ſemel, & iterum, uſque tertio per convenientes inducias, ſi non reſipuerit, & quod injuſte egerit condigne non correxerit, ſciat ſe centum libras denariorum Papienſium, medietatem cameræ noſtræ, medietatem injuſtitiam patientibus perſoluturam. Scriptum per manum Petri notarii regionarii, & ſecretarii ſacri palatii. A

Ego Paſchalis epiſcopus, ſubſcripſi.

Datum Laterani, per manum Ioannis ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis, octavo Id. April. Ind. IX. Incarnationis Dominicæ anno MCII. pontificatus autem domni Paſchalis II. anno ſecundo.

**LXXXV. AD GVILLELMVM Melphienſem epiſcopum. B

Abrogat Lavellanum epiſcopatum: Melphienſis poſſeſſiones & jura confirmat.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Guillelmo Melphienſi epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus canonice promovendis in perpetuum.

PER apoſtoli Petri diſcipulum & ſucceſſorem Anacletum, apoſtoli Petri præceptum accepimus, ne in villis, aut municipiis, vel in modicis civitatibus ordinetur epiſcopi. Magnum enim eſt eccleſiæ detrimentum, cum epiſcoporum nomen ac dignitas, frequentia inopiaque vileſcit. Hujus nos C providentiæ juſtitia commoniti, præſentis decreti autoritate, juxta ſanctorum patrum ſtatuta ſancimus, ne in Lavellano oppido, quod Melphiæ oppidum eſt, ullo deinceps tempore epiſcopalis cathedra ſtatuatur: ipſum vero oppidum cum pertinentiis & finibus ſuis, tibi, venerabilis frater Guillelme Melphienſis epiſcope, tuiſque legitimis ſucceſſoribus perpetuo regendum, & epiſcopali jure tenendum, diſponendumque firmamus. Præterea villam Salſugæ, Gaudianum, poſſeſſiones ſancti Ioannis de Iliceto, ita ſemper in propria Melphienſis eccleſiæ poſſeſſione permanere cenſemus: ſicut a filio noſtro duce Rogerio ſuis temporibus traditæ, & chirographo confirmatæ ſunt. Hoc ipſum de Iu- D dæorum cenſu, balnearum redditu, villanorum vectigalibus, molendinis, vineis, agris, cæteriſve rebus, quas intra, vel extra civitatem Melphiæ idem dux eccleſiæ veſtræ contulit, præſentis privilegii pagina conſtituimus. Ad hoc quidquid vel proprietario, vel baronali jure eccleſia veſtra in præſentiarum obtinet, ſive in futurum largiente Domino juſte poterit atque canonice adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Porro in legationem ..... ut quicumque deinceps epiſcopali Melphienſi in eccleſia, Deo autore, ſucceſſerint, ab apoſtolicę ſedis noſtrę pōtificibus conſecrationis gratiam ſortiantur. Si qua igitur in craſtinum, eccleſiſtica, ſæculariſve perſona, *&c. ut in* E *præcedentibus nonnullis epiſtolis.*

Ego Paſchalis, catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.

Datum Beneventi, per manus Ioannis ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconi, III. Kal. Octobr. Ind. X. Incarnationis Dominicę anno MCII. pontificatus autem domni Paſchalis II. papę, tertio.

**LXXXVI. AD GVIDONEM Papienſem epiſcopum. Ex Tom. I. Ital. ſacr.

Privilegia, poſſeſſiones, & jura Papienſis epiſcopatus confirmat.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili Guidoni Papienſium epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus in perpetuum.

SICVT injuſta poſcentibus nullus eſt tribuendus effectus, ſic legitima deſiderantium non eſt differenda petitio. Tuis igitur, frater in Chriſto cariſſime, precibus annuentes, omnem veſtræ eccleſiæ dignitatem per prędeceſſorum noſtrorum privilegia, vel authentica ſcripta conceſſam, nos quoque prędentis privilegii autoritate firmamus. Siquidem fraternitatem tuam inter miſſarum ſolennia pallio decoravimus: & tam tibi, quam ſucceſſoribus tuis concedimus in proceſſione palmarum, & ferię ſecundę poſt paſcha, ſequum album equitare udone coopertum, crucem inter ambulandum pręferre. Monaſterium ſancti Donati a Ticinenſi quondam epiſcopo in Seovilla fundatum, monaſterium ſanctæ Mariæ in Cairate, licet extra veſtram diœceſim ſita videantur, ſicut hactenus habita ſunt, cum omnibus ad ipſa pertinentibus, in veſtra ſemper ditione ac diſpoſitione habeantur. Cęterum etiam monaſteriorum, quæ infra veſtræ diœceſis fines ſunt, canonica diſpoſitio, & abbatum qui in eis ſunt, vel abbatiſſarum diſcuſſio, electio, & conſecratio, veſtro ſemper arbitrio conſerventur: ſalvo in omnibus ſedis apoſtolicæ privilegio: quos profecto, vel quorum preſbyteros ad veſtrum expediat venire concilium. Sane monaſteriis, aut capellis aliquibus, pręter matricem eccleſiam, baptiſmum generalem fieri petatur, prohibemus. In quibus ſi qua forte pręcepta contra ſacros canones elicita inveniri contigerit, noſtris canonicis non præjudicent inſtitutis. Clericos, ſanctimoniales, viduas urbis veſtræ, ſine veſtra conſcientia nemo præſumat in judicium trahere, aut vim eorum rebus inferre: nec cœmeteriorum, quę intra vel extra civitatem ſunt, curam vobis, aut poteſtatem ſubtrahere quęlibet perſona pręſumat: nec ullus umquam cujuſcumque dignitatis, aut potentię homo, quaſi ſub obtentu hoſpitalitatis, in tuo venerabili epiſcopio, aut domibus ſacerdotum tuorum, & omnium clericorum, ſine tua, tuorumque ſucceſſorum voluntate, habitare pręſumat: nec in rebus mobilibus aut immobilibus, ſive perſonis cujuſcumque conditionis, ad veſtram eccleſiam pertinentibus, invaſionem, aut violentiam vobis invitis fieri ſine legali ratione permittimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eamdem eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare. Sed omnino integra conſerventur eorum, pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Si qua ſane eccleſiaſtica, ſęculariſve perſona, *&c. ut in epiſtolis præcedentibus.*

Scriptum per manum Ioannis ſcriniarii regionarii, & notarii ſacri palatii.

Ego Paſchalis, catholicę eccleſię epiſcopus, ſubſcripſi.

Datum Laterani per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii undecimo Kalend. Aprilis, Indict. XIII. anno Dominicæ incarnationis MCV. pontificatus autem domni Paschalis II. papæ VI.

Ex Tom. I. Ital. sacr.

v** LXXXVII. AD CONSTANTINUM Ravellensis ecclesiæ episcopum.

Ejusdem argumenti atque superior.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili Constantino Ravellensis ecclesiæ episcopo, & successoribus canonice promovendis in perpetuum.

PIÆ postulatio voluntatis, effectu debet prosequente compleri: quatenus & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Tuis ergo postulationibus, frater in Christo venerabilis Constantine episcope, clementer annuimus: quia devotionis tuæ sinceritatem erga communem matrem Romanam ecclesiam affectio diutina declaravit. Cujus nimirum merito voluntatis autore Domino accommodavimus affectum, ut ecclesiæ tibi commissæ status inconcussa semper stabilitate persistat. Per præsentis itaque decreti paginam dedecernimus, ut Ravellensis ecclesia, cui per Dei gratiam, & prædecessoris nostri ministerium, & manus impositionem præsides, familiari benignitate semper sub apostolicæ sedis tuitione servetur: & quicumque deinceps episcoporum, Ravellensi ecclesiæ Deo disponente successerint, ab ejusdem apostolicæ sedis pontifice consecrationis gratiam sortiantur, sicut a sanctæ memoriæ prædecessoribus nostris Victore III. & Urbano II. statutum esse cognoscitur. Omnem quoque Ravellensis parochiæ ambitum, sicut ab prædecessore tuo reverendæ in Christo memoriæ Ursone possessa est, tibi, tuisque in perpetuum successoribus confirmamus. Ad hæc quidquid, vel proprietario jure, vel parochiali, jam præfata ecclesia in præsentiarum obtinet, sive in futurum largiente Domino juste poterit atque canonice adipisci, libera tibi, tuisque successoribus & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eamdem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, tam vestris, quam clericorum & pauperum usibus profutura. Si qua sane ecclesiastica, sæcularisve persona, *&c. ut in epistola xxxix.*

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Datum Beneventi per manum Ioannis, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, III. Kalend. Octobr. Indict. x. Incarnationis Dominicæ anno MCII. pontificatus autem domni Paschalis papæ II. tertio.

v** LXXXVIII. AD OPPIDANOS SANCTI GEMINIANI. Ex To. Ital.

Ne illorum oppidum, illiusque ager, a Volaterrensis ecclesiæ possessione umquam alienetur.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, clericis, & laicis universis de Castello sancti Geminiani, salutem & apostolicam benedictionem.

PACI & stabilitati ecclesiæ vestræ, & nos constitutione nostra, & vos observatione vestra, providere debemus. Idcirco vobis omnibus præsentium litterarum constitutione mandamus, & successoribus vestris in perpetuum servandum præcipimus: ut oppidum vestrum, quod sancti Geminiani dicitur, cum monte Stafili juxta posito, & cum universo territorio suo, nullo umquam modo, nulla occasione, alienari a possessione & proprietate Volaterrensis ecclesiæ patiamini: sed sicut hodie est, sic semper in proprio Volaterrensis ecclesiæ jure permaneat. Sane nec episcopo, neque cuilibet ejusdem ecclesiæ ministro, facultas sit ipsum oppidum cum præfato monte in feudum personæ alicui dare, locare, vendere, pignoratione vel commutatione contradere: neque marchioni, neque comiti, neque alicui potestati liceat idipsum oppidum, seu prænominatum montem capere, vel ab ecclesiæ potestate subtrahere, vel quibuslibet occasionibus alienare: sed sicut superius dictum est, semper in proprio ecclesiæ jure permaneat. Si quis vero aliter agere præsumpserit: & qui fecerit, & qui consenserit, excommunicationi subjaceat. Noveritis autem, fratrem nostrum Rogerium ecclesiæ Volaterrensis antistitem, ita nobis in hujus constitutionis capitulo consensisse: ut cum fratribus, qui eum ad nos comitati sunt, fieri ipse petierit, & ipse subscripserit.

Rogerius Volaterrensis ecclesiæ indignus episcopus fieri rogavi, & ipse subscripsi.

Datum Laterani, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, IX. Kal. Iun. Indict. II. anno Incarnationis Dominicæ MCIV. pontificatus autem domni Paschalis II. papæ V.

v** LXXXIX. AD FLORENTINOS CLERICOS. Ex To. II Ital. sacr.

Ut dominicis diebus, ac præcipuis festis, majoris missæ officio, sicut prius solebant, intersint.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Florentinis clericis, salutem & apostolicam benedictionem.

ANTIQUUM morem vestræ matricis ecclesiæ fuisse audivimus, quod clerici de canonicis, & de capellis, tam in dominicis diebus, quam in præcipuis festivitatibus, in processionibus, & in officio majoris missæ usque ad perlectum evangelium soliti erant convenire. Nunc vero, nescimus qua occasione, ab hac debita obedientia, & honesta ejusdem ecclesiæ consuetudine vos subtraxistis: quod nobis schisma, & ecclesiæ divisio esse videtur. Mandamus igitur vobis, atque præcipimus, ut ad primam ecclesiæ consuetudinem redeatis, ne canonicam ecclesiæ sententiam incurratis.

Datum Laterani tertio Idus Martii.

v** XC.

** XC. AD IOANNEM ABBATEM FLORENTINUM.

Privilegium Florentini cœnobii.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Ioanni abbati Florentini monasterii, quod sanctæ Mariæ dicitur, ejusque successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

PIÆ postulatio voluntatis, effectu, *&c.* Præterea quæcunque hodie pontificum concessione, principum liberalitate, vel oblatione fidelium, vel aliis justis modis idem cœnobium possidet, sive in futurum juste ac canonice poterit adipisci: firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. Laborum quoque vestrorum decimas, præter quorumlibet contradictionem, tam vobis, quam successoribus vestris in monastica religione permanentibus, habendas concedimus: consecrationes altarium, sive basilicarum, ordinationes monachorum, seu clericorum monasterio pertinentium, a Florentino accipietis episcopo: si quidem gratiam apostolicæ sedis habuerit, & si ea gratis, & sine pravitatis molestia voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis catholicum, quem malueritis, adire antistitem, & ab eo consecrationum sacramenta suscipere: qui apostolicæ sedis fultus autoritate, quæ postulastis indulgeat. Porro episcoporum, seu episcopalium ministrorum, actiones omnes ab ecclesiis sive clericis ejusdem monasterii removemus. Sepulturam quoque ejusdem loci omnino liberam esse decernimus, ut eorum, qui illic sepeliri desideraverint, devotioni & extremæ voluntati, nisi forte excommunicati sint, nullus obsistat. Si qua ergo ecclesiastica sæcularisve persona, *&c. ut in epistola* XXXIX.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Florentiæ per manum Ioannis S. R. E. diac. card. ac biblioth. anno Dominicæ Incarnat. MCVIII. VIII. Kal. Octobris, Indict. I. pontificatus vero domni Paschalis II. papæ, anno IX.

** XCI. AD CLERUM ET POPULUM FLORENTINUM.

Innocentem eorum episcopum declarat: ejus calumniatores officiis & beneficiis privat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei; dilectis filiis, clero & populo Florentino, salutem & apostolicam benedictionem.

IAM dudum apud nos confrater noster G.* episcopus vester querelam suam deposuit adversus ecclesiæ vestræ archidiaconum, & ejus socios, videlicet Ioannem priorem ecclesiæ sancti Laurentii, & Petrum sancti Petri de Scaradio, & Rambaldum sancti Stephani priorem, quod eum in populo criminaretur simoniacæ pravitatis. Missis itaque litteris, utrique parti agendæ causæ terminum dedimus. Cum in termino venisset episcopus, illi ad præsentiam nostram minime accesserunt, terrorem captionis in itinere prætendentes. Nos autem, ut eis hujusce occasionis diverticula tolleremus, per eundem episcopum, & per episcopum Volterranum ducatum eis omnimode tutum providere curavimus. Archidiaconus quidem, & beati Laurentii prior ad nostram præsentiam convenerunt: cæteri alii nec venerunt, nec pro se nuntios transmiserunt. Tunc præsentibus, eis adversus eos episcopus questus est, quod se ipsius obedientiæ, communionique subtraxerint, quod ipsum in populo simoniaci flagitii criminati sint, quod ejus execrati sint consecrationes, quod adversus eos conspirationem in conventiculis fecerint. Porro illi, præmisso tractationis spatio, se accusatores episcopi, aut illius criminis probatores penitus negaverunt. Collectiones clericorum seu laicorum in ecclesiasticis fecisse asseruerunt, sed propter inquirendum rumoris illius, qui contra episcopum increbuerat, veritatem: in quibus nimirum collectionibus, conspirationis conventicula intelleximus. In cæteris quoque se offendisse confessi sunt. Prolata sunt igitur his causis congruentia sanctorum patrum diversa capitula: Antiochenæ videlicet synodi quintum, de his qui se a ministerio ecclesiastico subtrahunt, & seorsum colligunt: item de conspiratione seu conjuratione, Calchedonensis synodi octavum decimum: & Callisti papæ ad episcopos per Galliam constitutos, cujus initium est, Conspirationum crimina vestris in partibus vigere audivimus. Item Alexandri papæ, de his qui sanctos persequuntur, aut amovere, aut dilacerare nituntur. Item Stephani papæ, de his qui adversus patres armantur, & qui fratres calumniantur. Nos ergo tantorum patrum autoritatibus instructi, præfatos viros propria confessione convictos, ab officiis, seu dignitatibus suis sententia judiciali removemus, nisi eis in posterũ misericordia subveniatur ecclesiæ: aliisque etiam, qui vocati venire ad nostram præsentiam neglexerunt, idem judicium irrogamus, quoniam eisdem videntur capitulis irretiti. Æquum est enim, ut dilationem sententiæ de absentia non lucrentur: quia confitetur de omnibus quisque, si subterfugere judicium dilationibus putat. Omnibus igitur vobis præsentium litterarum autoritate præcipimus, ut episcopum vestrum, tanquam per Dei gratiam catholicum unanimi concordia diligatis, & vereamini. Si qui vero clericorum, aut laicorum, temeraria deinceps præsumptione super hujusmodi episcopum infestaverint: noverint se pertinacia sua, clerici quidem, depositione multandos; laici vero, excommunicationi subjiciendos. Data Laterani V. Non. Martii, Indictione IX.

** XCII. AD GUIDONEM ABBATEM SANCTI STEPHANI LAUDENSIS. Ex Tomo IV. Italiæ sacræ.

Privilegium monasterii sancti Stephani.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Guidoni abbati venerabilis monasterii sancti Stephani, quod in Laudensi comitatu secus Padum situm est, ejusque successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

DIVINIS præceptis & apostolicis informamur monitis, ut pro ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu. Postulavit siquidem nos dilectio tua, prædecessorum nostrorum quædam statuta firmare: & per ea, vestri monasterii statum, autore Deo, munire. Quod...... monasterium venerabilis comitissa Anselda cum filiis suis Lanfranco, Arduino, & Magnifredo, construxisse, & suis facultatibus ditasse cognoscitur. Per præsentis igitur privilegii paginam apostolica autoritate statuimus, ut quæcumque prædia, quæcumque

bona ab prædicta comitissa, vel ejus filiis, seu ab aliis fidelibus de jure proprio data sunt, quæcumque etiam in futurum eidem monasterio concessione pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium dari contigerit: firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. Confirmamus itaque supradicto sancti Stephani monasterio adjacentem villam, & castrum, infra quod idem monasterium constructum est, & cætera, quæ in episcopi Nokeni chirographo continentur. Obeunte te nunc ejus loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur: nisi quem fratres, vel fratrum pars consilii sanioris, vel de suo, vel de alieno, si oportuerit, collegio, secundum Dei timorem, & beati Benedicti regulam, providerint eligẽdum. Electus autem, ad Romanum pontificem consecrandus accedat. Ad hæc decernimus, ut nulli omnino hominum liceat idem monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus profutura. Si qua ergo ecclesiastica, sæcularisue persona, *&c. ut in epistola* XXXIX.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum apud Placentiam per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis ac bibliothecarii, XVII. Kal. Decembris, Indictione XV. Incarnationis Dominicæ anno MCVI. pontificatus autem domni Paschalis secundi papæ VIII.

Ex Tomo VII. Ital. sacræ.

** XCIII. AD PETRUM ACHERUNTINUM ARCHIEPISCOPUM.

Ejus electionem confirmat, & jura metropoleos Acheruntinæ: mittit pallium.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri nostro Petro Acheruntino archiepiscopo, ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum.

Potestatem ligandi atque solvendi in cælis, & in terra, beato Petro, ejusque successoribus autore Deo principaliter traditam illis ecclesia verbis agnoscit, quibus Petrum est Dominus allocutus: *Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cælis.* (Matth. 16.) Ipsi quoque firmitas propriæ, & alienæ fidei confirmatio, eodem Deo autore prædicatur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* (Luc. 22.) Oportet ergo nos, qui, licet indigni, Petri videmur residere in loco, prava corrigere, recta firmare, & in omni ecclesia, ad interni arbitrium judicis, sic disponenda disponere: ut de vultu ejus judicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem. Fraternitatis igitur tuæ justis petitionibus annuentes, sanctam Acheruntinam ecclesiam præsentis decreti autoritate munimus: tibi, tuisque successoribus confirmantes quæcumque metropolitano jure præteritis temporibus pertinuisse noscuntur: videlicet Venusinum, Gravinam, Tricaricum, Tarsum, Potentiam: ut tu, tuique legitimi successores, potestatem habeatis canonice & decretabiliter in eis episcopos ordinandi ac consecrandi: salva in omnibus sanctæ Romanæ ecclesiæ autoritate. Ad hæc statuentes decernimus, ut quæcumque oppida, villæ, vel ecclesiæ parochiales, jure ab eadem ecclesia Acheruntina possidentur, quæcumque bona in præsentiarum juste possidet, sive in futurum juste ac canonice poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, ac illibata permaneant: iis nimirum exceptis, quæ sedis apostolicæ privilegiis specialibus muniuntur. Pallium præterea fraternitati tuæ, plenitudinem videlicet pontificalis officii, ex apostolicæ sedis liberalitate concedimus: quod te in ecclesia, tantum ad missarum solemnia subscriptis diebus noveris induendum, id est, Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Hypapantes, in tribus solemnitatibus beatæ Mariæ, Cœnæ Domini, Sabbati sancti, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis sancti Ioannis Baptistæ, festivitatis apostolorum omnium, Michaelis archangeli, commemorationis omnium Sanctorum, & eorum martyrum, vel confessorum, qui in Acheruntina ecclesia requiescunt: in consecratione ecclesiarum, episcoporum, presbyterorum, & diaconorum: cujusmodi nimirum volumus te per omnia genium vindicare. Hujus siquidem indumenti honor, humilitas atque justitia est. Tota ergo mente fraternitas tua se exhibere festinet, in prosperis humilem; & in adversis, si quando eveniunt, cum justitia erectum: amicum bonis, perversis contrarium: nullius unquam faciem contra veritatem respicias, nullius unquam faciem premas: misericordiæ operibus juxta virtutem insistas, & tamen insistere etiam supra virtutem cupias: infirmis compatiaris, benevolentibus congaudeas: aliena damna, propria reputes; de alienis gaudeas, tanquam de propriis exultes: in corrigendis vitiis pie sævias; in fovendis virtutibus, auditorum animas demulceas: in ira, judicium sine ira teneas; in tranquillitate autem, securitatis justæ censuram non deseras. Hæc est, frater carissime, pallii accepti dignitas: quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis. Fraternitatem tuam superna miseratio per tempora multa incolumen conservare dignetur, Amen, amen, amen.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Albani per manum Ioannis S. R. E. diaconi card. XVI. Kal. Iulii, Indict. XIV. Incarnat. Dominicæ MCVI. pontificatus autem domini Paschalis II. papæ VIII.

Ex Tomo VII. Ital. sacræ.

** XCIV. AD ABBATEM SANCTÆ MARIÆ APUD BANTIUM.

Privilegium hujus cœnobii.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio abbati cœnobii sanctæ Mariæ, quod apud Bantium situm est, eiusque successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

Cum universis sanctę ecclesię filiis, & apostolicæ sedis autoritate, & benevolentia, debitores existamus: illis tamen locis & personis, quæ specialius ac familiarius Romanæ sunt ecclesię addictæ, quæque amplioris religionis gratia eminent, propensiores nos convenit eorum tanto studio imminere. Quia igitur beatę Marię cœnobium, cujus domini autoritate filii legitimi præsides, Romanæ & apostolicę ecclesiæ hactenus jure proprio adhęsisse noscuntur: nos pro devotione ac reverentia ejusdem Dei, genitricisque semper virginis Mariæ, ipsum sub nostræ manus protectione specialiter confovemus atque diligimus. Unde tibi, tuisque successoribus, ad prædictæ domus regimen,

men, autoritatem concedimus, confirmamus: siquidem vobis cœnobium ipsum, & omnia quæ ad illud pertinent monasteria, sive cellas cum suis pertinentiis, videlicet ecclesiam sancti Salvatoris, *&c.*

Hic enumerantur possessiones illius cœnobii.

Propterea constituimus, ut quæcumque hodie præfatum cœnobium juste possidet, quæque in futurum, pontificum concessione, principum liberalitate, & oblatione fidelium, juste atque canonice poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, & illibata permaneant; eorum quidem, pro quorum sustentatione ac gubernatione concessa, usibus omnimodis profutura: salvo tamen canonico episcoporum jure, quod in eis habuisse noscuntur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem cœnobium temere perturbare, aut possessiones ad illud pertinentes invadere, vel invasas retinere, minuere, auferre, vel suis usibus applicare, vel temerariis vexationibus fatigare. Obeunte te ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quacumque subreptionis astutia præponatur: nisi quem fratres ejusdem cœnobii, communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris vulgariter cum Dei timore elegerint. Electus autem, ad Romanum pontificem consecrandus accedat. Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, sive basilicarum ordinationes, clericorum, cellarum vestrarum fratres, a diœcesanis episcopis accipiant: si quidem catholici fuerint, & gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerint; & si ea impendere gratis, & sine pravitate voluerint. Alias liceat fratribus, a quocumque voluerint catholico episcopo eandem consecrationem & sacramenta percipere. Ad ordinandos vero claustri monachos, tibi, tuisque successoribus intra monasterium ipsum advocare concedimus, qui nostra fultus autoritate consentiat, ne vagandi foras occasio permittatur. Super hæc etiam, si infestatione aliqua prægravatus, Romanam sedem appellaveris: non liceat alicui episcoporum, nisi ante Romanum pontificem, vel ejus legatum, aliquam sub occasione judicii violentiam tibi, aut successoribus tuis inferre. Vos ergo, filii dilectissimi, oportet regularis disciplinæ studiis, sollicitudinis ac devotionis insudare: ut quanto a sæculari tumultu liberiores eritis, tanto amplius placere Deo, totis mentis & animæ viribus anheletis: ad indicium autem perceptæ hujus a Romana ecclesia libertatis, annis singulis auri unciam Lateranensi palatio persolvatis. Si qua igitur in crastinum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, *&c. ut in epistola* XXXIX.

Scriptum per manus Raynerii scribæ regionarii, notarii sacri palatii.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Laterani per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis diaconi XI. Kal. Iulii, Indictione II. Incarnation. Dominicæ MCIII. pontificatus quoque Paschalis papæ anno V.

*** XCV. AD EUSTACHIUM ABBATEM SANCTI NICOLAI.

Ex Tomo VII. Ital. sacræ.

Privilegium illius abbatiæ.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Eustachio abbati ecclesiæ sancti Nicolai, salutem & apostolicam benedictionem.

Prædecessoris nostri sanctæ memoriæ Victoris III. temporibus, beati Nicolai corpus ex Græcorum partibus transmarinis in Barisanam urbem advectum totus pene orbis agnoscit. Quod videlicet corpus prædecessor noster Vrbanus II. loco quo nunc reverentia digna servatur, in crypta inferiori summa cum veneratione recondidit, & altare desuper in honorem domini consecravit. Petitumque est, & concessum dicitur, ut beati Nicolai basilica in eodem loco ædificanda, specialiter sub tutela mox sedis apostolicæ servaretur. Quia igitur, largiente domino basilica eadem, congrua jam ædificatione perfecta est, in loco videlicet juris publici per ducis Rogerii chirographum dato: nos eandem domum, autore Deo, mox futuram ecclesiam, postulante filio nostro ejusdem ducis germano Boemundo, Barensis nunc civitatis domino, sub tutela apostolicæ sedis accipimus. Præsentis igitur privilegii pagina, apostolica autoritate sancimus, ut quæcumque prædia, quæcumque bona, vel a prædicto filio nostro Rogerio per beati Petri & nostram gratiam, Apuliæ, Calabriæ, & Siciliæ duce, vel a prænominato fratre ejus nunc Antiocheno principe Boemundo, seu a cæteris Christi fidelibus, supradictæ sanctæ Nicolai ecclesiæ de suo jure jam donata sunt, aut in futurum donari, offerrive contigerit, firma semper, quieta, & illibata permaneat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare, aut ejus res auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, clericorum & pauperum usibus profutura. Tibi itaque, tuisque successoribus, facultatem concedimus, clericorum culpas, absque episcopi contradictione, debita charitate ac severitate corrigere. Si qua vero in vos gravior querela emerserit, nostræ seu successorum nostrorum audientiæ reservetur. Nulli autem, vel archiepiscopo, vel episcopo, licere volumus, ut ecclesiam ipsam, vel ipsius abbatem, sine Romani pontificis conscientia, vel excommunicatione, vel interdicto cohibeat, quatenus idem venerabilis locus tanti confessoris corpore insignis, sicut per Romanum pontificem prima consecrationis suscepit exordia, sic sub Romani semper pontificis tutela & protectione subsistat. Si quis sane in crastinum archiepiscopus aut episcopus, imperator aut rex, princeps aut dux, comes, vicecomes, capitanus, stratigo, judex, castaldio, aut quælibet ecclesiastica sæcularisve persona, *&c. ut in epistola* XXXIX.

Scriptum per manum Raynerii, scriniarii, regionarii, & notarii sacri palatii.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum apud porticum beati Petri, Rom. XIV. Kalend. Decembris, per manum Ioannis sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis & bibliothec. Indict. XIV. Incarnationis Dominicæ anno MCVI. pontificatus autem Domini Paschalis II. papæ sexto.

XCVI. AD

G. C. Quę sequuntur Paschalis secundi epistolę, descriptę sunt a nobis ex historia novorum Eadmeri, sive Edineri, qui perpetuus Anselmo comes adhęsit, easque ex autographis ipsis in historiam suam retulit.

XCVI. AD HENRICUM REGEM ANGLORUM.

Contra investituras ecclesiasticas.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Henrico regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

Legationis tuæ verba, fili carissime, gratanter excepimus: sed vellemus obedientiam promittentis. In quibus nimirum sanctæ Romanæ ecclesiæ illa in tuo regno pollicebaris, quæ tempore tui patris habuerat, eos requirens honores, quos antecessorum nostrorum tempore pater tuus habuerat. Quæ profecto omnia grata in superficie viderentur: interius requisita, & legati tui vocibus exposita, gravia & vehementissima paruerunt. Quærebas enim ut tibi episcoporum abbatumque per investituram constituendorum jus & facultas a Rom. indulgeretur ecclesia: & quod per se solum fieri omnipotens Dominus perhibet, hoc regię potestatis fieret. Ait enim Dominus: *Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur.* (Ioan. 10.) Cum autem ecclesiæ ostium reges esse arrogant: fit profecto, ut qui per eos ecclesiam ingrediuntur, non pastores sed fures & latrones habeantur, eodem Domino dicente: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, fur est & latro.* (Ioan. 10.) Et quidem si a nobis magnum aliquid tua dilectio postularet, quod cum Deo, cum justitia, cum nostri ordinis salute concedi posset: graviter utique concederemus. Hoc vero tam grave, tam indignum est: ut nulla ratione, catholica id admittat ecclesia. Facilius ad extrema quælibet beatus Ambrosius cogi potuit: quam imperatori, ecclesiæ permittere potestatem. Respondit enim. Noli gravare te imperator, ut putes te in ea quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere: sed si vis diutius imperare, esto Dei subditus. (Ambr. l. 2. ep. 14. ad Marcellinam.) Scriptum est: *Quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari.* (Matth. 22.) Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi conjugio copulata. Audis, o rex, adulteram ecclesiam nuncupari, quæ non legitime nupserit. Ecclesiæ siquidem sponsus unusquisque æstimatur episcopus, juxta scripturam illam, qua ex fratris uxore frater non sui nominis filios suscitare præcipitur, & sponsæ contemptor a futuro sponso discalciari mandatur. Vides igitur, o rex, quam ignominiosum, quam periculosum sit, per filios suos matrem adulterio pollui? Si ergo ecclesię filius es, quod utique omnis catholicus Christianus est: permitte matri tuæ legitimum sortiri conjugium, ut non per hominem, sed per Deum & hominem Christum, legitimo sponso copuletur ecclesia. Per Deum enim episcopos eligi, cum canonice eliguntur, testatur apostolus Paulus, dicens: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* (Hebr. 5.) Et beatus Ambrosius: Merito, inquit, creditur quod divino esset electus judicio, quem omnes postulavissent. (Ambros.) Et post pauca: Ubi universorum postulatio congruit, dubitare nos non oportet, ibi Dominum Iesum & voluntatis autorem, & petitionis arbitrum fore, & ordinationis præsulem, & largitorem gratiæ. Præterea propheta David ad ecclesiam loquens, ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.* (Psal.) Ecclesia filios genuit: ecclesia principes statuit. Possemus alia de scripturis sacris testimonia & exempla proponere: quibus constaret, ecclesiæ sponsos ac pastores episcopos, non sæcularium potestatum nutu, sed Christi dispositione & ecclesiæ iudicio præponendos. Unde etiam imperator Iustinianus sanxit in legibus sic: Debet enim prius disceptari de vita episcopi utrum bona sit, an reprehensibilis, & utrum bonis testimoniis muniatur, an non. Et infra. Fiat, inquit, facultas unicuique, si velit, contradicere: & si quidem ante consecratioñe fuerit contradictio facta, non prius consecretur episcopus, nisi disceptatio de contradictione sit facta, & undique appareat innoxius is, qui ad episcopatum vocatur. Ecce quod populi totius esse, pronuntiat imperator: hoc sui solius esse, regia potestas incessit. Ipsius etiam imperatoris lege cautum est, ut nec profectio, nec ingressus ad imperatorem, sine metropolitani litteris, pateret episcopo. Quem ergo in curia tua sine metropolitani litteris admittere non debes, eum vis, o rex, in ecclesia principem constituere? Monstruosum profecto est, ut patrem filius generare, homo Deum creare debeat. Sacerdotes namque in scripturis sanctis Deos vocari, tanquam Dei vicarios, manifestum est. Unde sanctæ memoriæ Constantinus imperator, de episcoporum causis disceptare ausus non fuisse describitur. Propter hoc sancta Romana ecclesia & apostolica, per prædecessores nostros regiæ usurpationi & investituræ abominabili vivaciter obviare curavit: & gravissimis persecutionibus per tyrannos affecta, usque ad nostra tempora non destitit. Confidimus autem in Domino, quoniam nec in nobis confidentiæ suæ virtutem, ecclesiæ princeps Petrus & episcoporum primus amittet. Porro sæcularium potestatum & regum in ecclesia quod sit officium, exponit apostolus Paulus, dicens: *Dei enim minister est tibi in bonum. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in ira ei qui male agit.* (Rom.) Et Petrus apostolus in eadem verba consentiens: *Sive regi*, ait, *quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* (1. Petr.) Inter ista, rex, nullius tibi persuasio profana surripiat, quasi aut potestati tuæ aliquid diminuere, aut nos in episcoporum promotione aliquid nobis velimus amplius vendicare. Immo si ab hoc propter Deum desistas, quod contra Deum esse manifestum est, quod cum Deo, nec tu exercere, nec nos concedere, aut cum nostra seu tua salute possumus: quicquid deinceps postulaveris, quod cum Deo possumus, libentius indulgebimus, & honori tuo & sublimationi propensius insistemus. Nec existimes quod potestatis tuæ columen infirmetur, si ab hac profana usurpatione desistas. Immo tunc validius, tunc robustius, tunc honorabilius regnabis, cum in regnò tuo divina regnabit autoritas. Tunc amicitiam & familiaritatem nostram firmius obtinebis, & regni tutores beatos apostolos habere gaudebis. Nec tibi nunc in petitionibus tuis abesse poterimus, cui petitionum nostrarum fautorem dominum adesse senserimus. Ipse omnipotens Deus in cujus manu corda sunt regum, adsit hortatui nostro, adsit auditui tuo: ut dum juxta præcepta ejus tuas disposueris actiones, ipse regnum tuum, pacis & honoris sui stabilitate ac sublimatione disponat. Amen.

XCVII. AD

** XCVII. AD HENRICUM ANGLORUM REGEM. A

De eodem argumento.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, carissimo filio Henrico Anglorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

REGI regum domino gratias agimus, qui te in regnum beneplacito suæ voluntatis evexit, & tanquam Christianum regem in beneplacito suæ voluntatis ineffabili misericordia custodivit. Rogamus ergo, ut bona regni tui exordia in melius augeat, & usque in finem sua in te dona custodiat. B Deseruisti enim fratris tui regis impietatem, quam divino conspicis judicio terribiliter vindicatam. Ecclesias libertati restituisti, clerum honorare cœpisti, & cleri principes episcopos, immo in his Christum dominum, venerari. Confidimus itaque quoniam usque in finem eadem sapies, & in eadem probitate persistes: nisi sunt aliqui perversæ mentis homines, qui cor regum per episcoporum & abbatum investituras, divinæ indignationi aptare conantur. Quorum in hac parte consilia tanquam
. 8. virus tibi sunt evitanda: ne illum offendas, *per quem reges regnant, & potentes justa decernunt.* Quem profecto si propitium habueris, feliciter regnabis, potestatemque integram & divitias obtinebis: quem si, quod absit, offendis, non procerum con- C silia, non militum subsidia, non arma, non divitiæ, ubi subvertere cœperit, poterunt subvenire. Porro in honore domini, in ecclesiæ libertate, nos familiares, nos adjutores habebis. Nec opineris quia quisquam nos a tua divellet amicitia, si ab investituris abstinere, si honorem debitum & libertatem a domino institutam ecclesiæ conservaris. Ecclesiarum siquidem investituras nos sancti Spiritus judicio regibus & principibus, immo laicis omnibus, interdicimus. Nec enim decet, ut a filio mater in servitutem addicatur, ut sponsum quem non optavit accipiat. Habet sponsum suum regem ac dominum nostrum, qui te misericordia sua in potentia, & probitate custodiat, & a terreno re- D gno ad cæleste perducat. Amen.

** XCVIII. AD OSBERNUM EPISCOPUM.

Ne monachi prohibeantur habere in monasterio suo cœmeterium ad sepeliendos suos.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Osberno episcopo, & clericis Excestrensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

ET patrum sanxit autoritas, & ecclesiæ consuetudinis stabilitas exigit, ut in sicut claustris suis viventes religiosi monachi conversantur: ita & de- E functorum corpora infra monasteriorum suorum ambitum requiescant: ut illud ex divino munere
. 131. cum cordis valeant exultatione cantare: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.* Vos autem, ut audivimus, monachos sancti Martini de Bello in vestra civitate conversantes sepeliri infra monasterii sui ambitum prohibetis: & grave est, ut in eo loco quisquam cum devotionis gratia conversetur, unde cadaver suum prævidet omnimodis propellendum. Qua de re dilectioni vestræ præsentia scripta mandamus, præcipientes, & prohibentes, ne ulterius supradictis monachis cœmeterium ad sepeliendos suos interdicatis: sed sicut vobis per antecessoris nostri bonæ memoriæ domini Urbani litteras præceptum est, concedatis. Tua autem, frater episcope Osberne, interest, eisdem fratribus cœmeterium benedicere, & eorum religionem ad omnipotentis Dei servitium confovere. Si quis autem huic institutioni contraire tentaverit: venerabili fratri & coepiscopo Anselmo injunximus, ut in eum, tanquam sedis apostolicæ contemptorem, apostolici rigoris ultionem exerceat.

** XCIX. AD ANSELMUM CANTUAR. ARCHIEPISCOPUM.

De investituris ecclesiasticis: de clericorum filiis: de Gualensis episcopi causa.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

ADVERSUS illam venenosam simoniacæ pravitatis radicem, ecclesiarum videlicet investituram, quam valide, quam severe, quam robuste patres nostri præteritis temporibus obviaverint, sapientiæ tuæ satis est manifestum. Reverendæ in Christo memoriæ prædecessoris nostri domni Urbani tempore, apud Barum collecto venerabilium episcoporum & abbatum ex diversis partibus concilio, in quo tua religio & nos ipsi interfuimus, sicut qui nobiscum aderant, reminiscuntur: in eandem pestem, excommunicationis est prolata sententia. Et nos eundem cum patribus nostris spiritum habentes, idem sapimus, & eadem testamur.

De sacerdotum & Levitarum filiis dudum nos tibi scripsisse reminisceris. Porro si promoti fuerint inventi; & spe promotionis adempta, in eo quo reperti sunt ordine manere voluerint: quia illa eis macula non ex proprii culpa reatus inhæsit, non videtur, si alias digni fuerint, in eos depositionis sententiam dari, ut se iterum negotiis implicent sæcularibus, cum in eis ordinationis tempore propriæ voluntatis arbitrium non remanserit.

Gualensis episcopi causam sacris omnino canonibus obviare non nescis. Cæterum quia inter barbaros barbarice & stolide promotus est, in tuæ fraternitatis arbitrio ponimus: sic tamen, ut de cætero in ea regione hujusmodi non præsumatur adversio. Quod super ejusdem episcopi negotio, & aliis rebus, per fideles nuncios dirigimus, tanquam ex nostro ore audias. Munera quæ beato Petro misisti, recepimus cum gratiarum actione: unde ab illo, qui omnium bonorum est retributor, mercedem recipias. Datæ Beneventi, II. Idus Decembris.

** C. AD ANSELMUM CANTUAR. ARCHIEPISCOPUM.

Excommunicatos esse in Lateranensi concilio investiturarum in Anglia fautores.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo Anselmo, salutem & apostolicam benedictionem.

DE illata tibi injuria membra ecclesiæ non modicum patiuntur: quia, sicut dicit apostolus, *si [a] compatitur unum membrum, compatiuntur & cætera membra.* Licet enim corporali separemur præsentia, unum tamen in capite sumus. Tuas namque injurias ac repulsas æque ac nostras portamus. Illud etiam nos vehementer affligit, quod tua religio regno sublata est Anglico. Quæ enim sunt sine

[a] Corr. si quid patitur.

pastore oves, lupus rapit & dispergit. Idcirco de tua ad eos reversione modis quibus possumus laboramus. Unde in concilio nuper habito ex communi fratrum & coepiscoporum sententia deliberatum est, & regis consiliarios qui ad investituræ flagitium illum impellunt, & eos qui ab eo investiti sunt, ab ecclesiæ liminibus repellendos: quia de libera conantur facere ancillam. Quam nimirum sententiam nos sancti Spiritus judicio in comitem de Mellento & ejus complices promulgavimus, & eandem ipsam, in eos qui sunt investiti a rege, ejusdem sancti Spiritus judicio confirmamus. Regis vero sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad nos nuncios in præteritæ paschæ tempore debuit destinare. Datæ Lateranis VII. Kal. Aprilis.

** CI. AD VVILLELMVM ROTHOMAG. EPISCOPVM.

Suspensus erat VVillelmus: ad eum scribit pontifex, se Anselmi deprecatoris gratia, quidquid Anselmus indulserit, indulgere.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri VVillelmo Rothomagensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem

LICET causæ tuæ qualitas patientiam nostram plurimum gravet: pro reverentia tamen fratris nostri Cantuariensis episcopi, & dilectione latoris præsentium filii nostri VVillelmi, qui pro te apud nos vehementius intercesserunt, paterna penes te benignitate movemur. Causam itaque tuam eidem fratri Cantuariensi episcopo commisimus: ut quod ipse indulserit, indulgeamus. Eo nimirum intuitu, ea conditione, ut malos consiliarios, quorum instinctu multas pravitates incurristi, a tua familiaritate repellas. Datæ Beneventi V. Kal. Aprilis.

** CII. AD ANSELMVM CANTVAR. EPISCOPVM.

Presbyterorum filios ad sacros ordines promovere Anselmo permittit: Richardum abbatem in communionem suam admittere: cætera, ut pro tempore visum erit, dispensare.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo Cantuariensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

DE presbyterorum filiis quid in Romana ecclesia constitutum sit, fraternitatem tuam nescire non credimus. Cæterum quia in Anglorum regno tanta hujusmodi plenitudo est, ut major pene & melior clericorum pars in hac specie censeatur: nos dispensationem hanc sollicitudini tuæ committimus. Eos enim, quos scientia & vita commendat, apud vos ad sacra officia promoveri, pro necessitate temporis & utilitate ecclesiæ concedimus: ut in posterum constitutionis ecclesiasticæ præjudicium caveatur. De persona quoque Richardi Heliensis abbatis, petentibus filiis nostris, Henrico rege, & VVillelmo de VVarelvvast, permittimus ut eam in communionem tuam, præmissa satisfactione, suscipias: & si ad monasterii regimen utilis ejus persona conspicitur, tuæ dispensationi committimus. Cætera etiam quæ in regno illo pro necessitate temporis dispensanda sunt, juxta gentis barbariem, juxta ecclesiæ opportunitates, sapientiæ ac religionis tuæ sollicitudo dispenset. Data III. Kal. Iunii.

** ANSELMI CANTVAR. ARCHIEPISC. AD PASCHALEM PP. II. EPISTOLA.

Rogat, per ipsum liceat, episcopatum Lincolniensem dividere in duos, instituto Heliensi.

Domino & patri reverendo Paschali summo pontifici Anselmus ecclesiæ Cantuariensis, debitam obedientiam cum fideli obsequio & orationibus.

QUONIAM robur dispositionum quæ utiliter fiunt in ecclesia Dei, de vestræ pendet autoritate prudentiæ: quando fiunt, ad vestram referendæ sunt notitiam & judicium: ut, cum apostolico assensu fuerint confirmatæ, nulla præsumptione a posteris, quæ salubriter statutæ sunt, queant violari; sed ratæ permaneant in perpetuum. In Anglia est quidam episcopatus, scilicet Lincolniensis, cujus diœcesis tam ampla est, ut ad ea quæ non nisi ab episcopali persona fieri queunt, unus episcopus plene sufficere non possit. Quod cum considerasset rex, & episcopi, & principes, & alii rationabiles & religiosi viri regni Anglorum: ad utilitatem ecclesiæ visum consilium est, episcopatum præfatum in duos dividere; ita ut sedes episcopalis in quadam abbatia quæ sita est in insula vocata Heli, & est intra præfatam diœcesim, constituatur, monachis ibidem permanentibus, sicut sunt multi episcopatus, qui monachos in matre ecclesia habent, non canonicos. Quod libenter ipse concedit episcopus Lincolniensis Robertus nomine: quia pro iis quæ assumuntur de sua ecclesia ad instaurandum novum episcopatum in Heli, tantum ecclesiæ Lincolniensi restauratur, ut ipse sufficiens & gratum sibi esse fateatur. Cui rei mihi, tum propter prædictam necessitatem, tum propter multitudinem prædictorum qui in hoc consentiunt, visum est, ut, salva vestra autoritate, assensum præberem. Precatur igitur suppliciter mea parvitas, quatenus hoc quod pro utilitate ecclesiæ sic dispositum est, vestra autoritate in perpetuum roboretur: ne a posteris ulla præsumptione, quod bene statutum fuerit, violetur. Oramus dominum omnipotentem, ut ecclesiæ suæ vos in diuturna prosperitate custodiat.

** CIII. AD ANSELMVM CANTVAR. ARCHIEPISCOPVM.

Concedit, quod Anselmus postularat.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, & cæteris comprovincialibus episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

INTER cætera regna terrarum, ad apostolicæ sedis dilectionem atque obedientiam, Anglorum regnum specialiter pertinere, apostolicæ sedis scripta, & Anglicarum historiarum series manifestabunt. Quæ nimirum causa sollicitudinem nostram propensius impellit, illius regni ecclesias familiarius confovere, & earum dispositionibus sollicitius invigilare. Lincolniensem itaque episcopatum tam spatiosum ex filii nostri regis vestrisque litteris cognovimus: ut ad ea quæ episcopalis sunt officii peragenda, unus nullatenus sufficere possit episcopus. Quapropter ex voluntate Lincolniensis

nienſis epiſcopi poſtulat a nobis idem cariſſimus A filius noſter & Chriſtianiſſimus rex Anglorum Henricus, quatenus in parte una epiſcopatus ipſius ex apoſtolicæ ſedis permiſſione, novus epiſcopatus conſtituatur, in loco videlicet qui Eli vocatur. Cujus nos petitionibus, quia religioſæ videbantur, aſſenſum libenter præbuimus, & epiſcopatum in loco præfato conſtituendi, ex apoſtolica autoritate, licentiam damus: ſtatuentes, ut ſedes epiſcopalis in loco prædicto conſtituta, omni deinceps tempore perſeveret. Parochiam quoque quam veſtra fraternitas cum prædicto fratre Lincolnienſi epiſcopo, & regis providentia, eidem epiſcopatui aſſignaverit, perpetuo poſſideat. Porro de mo- B naſterio, in quo ſedes epiſcopalis conſtituitur, Anglicorum monaſteriorum, in quibus epiſcopi conſtituti ſunt, conſuetudo ſervabitur. Hujus conſtitutionis conſervatores, omnipotentis Dei & apoſtolorum ſuorum benedictione perpetuo perfruantur. Amen.

v** CIV. AD HENRICVM ANGLORVM REGEM.

De eodem argumento. Perierunt litteræ regis, ad quas reſpondet.

Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto filio Henrico glorioſo regi Anglorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

OMNIPOTENTI Deo gratias agimus, qui talem te regem noſtris temporibus conſtituit, qui & terrenum regnum ſapienter ad honorem Dei gubernas, & æterni regis ſollicitudinem ante oculos mentis portas. Poſtulaſti ſiquidem a nobis per litteras: ut in loco, qui Eli dicitur, novus ex apoſtolica autoritate epiſcopatus conſtituatur: quia Lincolnienſem epiſcopatum tantæ magnitudinis eſſe dixiſti, ut ad peragenda ea quæ epiſcopalis ſunt officii, unus epiſcopus nullatenus ſufficere poſſit. Pro quo & devotionem tuæ voluntatis laudamus, D & diſpoſitioni aſſenſum præbemus: ita tamen, ut in celebri loco conſtituatur, ne nomen epiſcopi, quod abſit, vileſcat. Ad hoc enim epiſcopus conſtituitur, ut populum Dei, & verbo doceat, & vita informet: & ad verum paſtorem Domini, commiſſarum ſibi animarum lucra reportet. In iis quoque de quibus rogaſti, licet quædam ibi inordinata videantur, tuæ tamen voluntati refragari nequaquam valemus. Novit præterea gloria veſtra, domnum Hervæum epiſcopum, quem vita & ſcientia commendat non modica, nimia barbarorum ferocia & perſecutione de ſede ſua expulſum, & multa fidelium fratrumque ſuorum cæde fuiſſe fugatum. Cujus ut ſcientia fructum, qui non perit, afferre, & vita bonum valeat Dei populo exemplum E præbere: volumus, & rogamus, ſi qua eum apud vos vacans eccleſia vocaverit, ibi autoritate apoſtolica conſtituatur; ne infructuoſo diu ſilentio torpeat, qui vitæ documenta cæleſtis in ſcientia & moribus portat. Omnipotens Deus apoſtolorum ſuorum precibus & vos & prolem veſtram cuſtodiat, & cæleſte poſt terrenum vobis regnum concedat. Datum XI. Kal. Decembris.

v** CONVENTVS FRATRVM ECCLESIÆ Cantuar. ad Paſchalem epiſtola.

Petunt ut Radulfum epiſcopum Roffenſem, quem elegerunt Cantuarienſem archiepiſcopum, confirmet, eique pallium mittat.

Domino ſanctæ univerſalis eccleſiæ ſummo paſtori Paſchali, conventus eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis, fideles orationes, & totius ſanctæ devotionis obſequium.

NOTVM eſſe non dubitamus glorioſæ paternitati veſtræ, pie Domine, quod eccleſia Cantuarienſis mater noſtra, ſanctæ ſcilicet Romanæ eccleſiæ ſpecialis filia, jam ab obitu beatæ memoriæ patris noſtri Anſelmi archiepiſcopi, per quinquennium cura paſtoralis officii, peccatis noſtris exigentibus, ſit deſtituta. Nuper autem reſpectu miſericordiæ Dei, adunato conventu totius Anglici regni in præſentia glorioſi regis noſtri Henrici, electus a nobis & clero & populo eſt ad regimen ipſius eccleſiæ Radulfus Roffenſis epiſcopus, nobis ſufficientiſſime cognitus, & propter vitæ ſuæ meritum & ſanctæ converſationis effectum toti regno valde acceptus. Huic electioni affuerunt epiſcopi, abbates, & principes regni, & ingens populi multitudo, conC ſentiente domino noſtro rege, & eamdem electionem laudante, ſuaque autoritate corroborante. Quoniam igitur ita ſe res habet, mittimus ad vos, modis quibus poſſumus ſupplicantes, ut quem ad ſublevationem & conſolationem eccleſiæ ſuæ Deus, quantum nobis datur intelligi, elegit: veſtra ſancta autoritate, in quo electus eſt, confirmetis, & ei pallium, quod omnes anteceſſores ſui a ſacratiſſima ſede beati Petri conſecuti ſunt, tranſmittere dignemini: ne ſanctitate veſtra aures pietatis ſuæ precibus noſtris, quod Deus avertat, non inclinante, in priſtinas miſerias aliquo eventu eccleſia noſtra, filia veſtra, relabatur. Ipſemet enim tanta corporis imbecillitate gravatur: ut non ſine magno periculo ſui, & detrimento omnium noſtrum valeat hoc tempore veſtigiis veſtris ſe præſentare. Sanctum apoſtolatum veſtrum omnipotens Deus ad honorem ſuæ ſanctæ eccleſiæ per multa tempora incolumem conſervare dignetur, digniſſime pater, Amen.

v** CV. PASCHALIS PAPÆ II. ad Henricum Anglorum regem.

Permittit transferri Radulfum a Roffenſi ſede ad Cantuarienſem. Quod tamen injuſſu ſedis apoſtolicæ id ſuſceptum ſit, reprehendit: ut & alia nonnulla.

Paſchalis epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Henrico illuſtri Anglorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CVM de manu Domini largius honorem, divitias, pacemque ſuſceperis: miramur vehementius, & gravamur, quod in regno poteſtateque tua B. Petrus, & in B. Petro Dominus, honorem ſuum, juſtitiamque perdiderit. Sedis enim apoſtolicæ nuncii, vel litteræ, præter juſſum regiæ majeſtatis, nullam in poteſtate tua ſuſceptionem aut aditum promerentur. Nullus inde clamor, nullum inde judicium ad ſedem apoſtolicam deſtinatur. Quam

Quamobrem multæ apud vos ordinationes illicitæ A præsumuntur: & licenter delinquunt, qui delictorum deberent licentiam cohibere. Nos tamen usque adhuc in his omnibus ampliori patientia usi sumus, sperantes per tuæ probitatis industriam omnia corrigenda. Quid enim honoris, quid opulentiæ, quid tibi dignitatis imminuitur, cum beato Petro debita in regno tuo reverentia conservatur? Hæc nimirum tanto nobis indigniora sunt: quanto familiarius regnum vestrum, veterum regum temporibus, sedi apostolicæ adhæsisse cognoscimus. Legimus quippe, reges ipsos apostolorum limina visitasse, & illic usque ad obitum commoratos. Legimus, nonnullos ecclesiarum præpositos & magistros, ultro illuc a Romanis pon- B tificibus destinatos. Pro his igitur apud vos pertractandis & corrigendis, carissimum filium Anselmum familiarem tuum, nunc sancti Sabæ abbatem, ad tuam excellentiam destinavimus: per quem etiam tuæ & episcoporum petitioni in causa Cantuariensis episcopi, quamvis contra auctoritatem sedis apostolicæ, satisfecimus: sperantes, & vos deinceps sedi apostolicæ in suæ dignitatis justitia satisfacturos. Alioquin, si suam vos beato Petro justitiam subtraxeritis: ipse quoque in posterum suæ vobis subtrahet beneficia dignitatis. Quæ minus litteris continentur, vivis legati vocibus explebuntur. Omnipotens Deus sua te dextera protegat, & in sua dilectione perficiat. Eleemosy- C na beati Petri, prout audivimus, ita perperam doloseque collecta est: ut neque mediam ejus partem hactenus ecclesia Romana susceperit. Quod totum tibi, sicut & alia, imputatur: quia præter voluntatem tuam nihil in regno præsumitur. Volumus igitur, ut eam deinceps plenius colligi facias, & per præsentem nuntium mittas. Datæ Lateranis III. Kal. Aprilis.

*** CVI. AD CANTVARIENSES.

De eodem argumento.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Cantuariensis ecclesiæ filiis, salutem & apostolicam benedictionem. D

ECCESIÆ vestræ legatos benigne suscepimus, tamquam viros religiosos, atque prudentes: sed legatio, quam ad nos cum vestris litteris attulerunt, nobis non ingrata tantum, sed etiam gravis fuit. Significabatur enim Roffensis episcopi ad metropolim vestram facta translatio: quod præter scientiam & convenientiam nostram præsumi omnino non debuit, quia sanctorum patrum decretis inhibitum prorsus agnoscitur. Pro religione tamen & honestate personæ, quæ translata dicitur, nos hanc præsumptionem vestram toleramus: sed nostrum in proximo legatum ad vos dirigemus, largiente Domino, qui super hoc negotio, quæ fue- E rint disponenda, disponat. Datæ Laterani XII. Kal. Martii.

*** CVII. AD HENRICVM REGEM & episcopos Angliæ.

Reprehendit quod inconsulto pontifice multa perperam agant.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Henrico illustri regi, & episcopis Anglici regni, salutem & apostolicam benedictionem.

QVALITER ecclesia Dei fundata sit, non est a nobis nunc temporis differendum. Hoc enim plenius euangelii textus, & apostolorũ litteræ profitentur. Qualiter vero ecclesiæ status præstante Dòmino perseveret, & referendum nobis est, & agendum. A sancto siquidem Spiritu, ecclesiæ dictum est: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos* Psal. *principes super omnem terram.* Super qua constitutione Paulus apostolus præcipit, dicens: *Manum cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. Tim. Quam ejusdem apostoli sententiam beatus Leo doctor exponens, ait: Quid est cito manum imponere, nisi ante ætatem Leo. maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Qua igitur ratione Angliæ regni episcopis sacerdotalis honoris confirmationem tribuere possumus, quorum vitam, quorum scientiam nulla probatione cognoscimus? Ipse caput ecclesiæ dominus Iesus Christus cum pastori primo apostolo Petro ecclesiam commendaret, dixit: *Pasce oves* Ioan. *meas, pasce agnos meos.* Oves quippe in ecclesia, ecclesiarum prępositi sunt, qui Deo filios generare, ipso donante, consueverunt. Quomodo ergo vel agnos vel oves pascere possumus, quos neque novimus, nec vidimus? quos neque audimus, neque ab ipsis audimur? Quomodo super eos illud Domini præceptum implebimus, quo Petrum instruit, dicens: *Confirma fratres tuos.* Luc. Vniversum siquidem terrarum orbem Dominus & magister noster suis discipulis dispertivit: sed Europæ fines Petro singulariter commisit & Paulo. Nec per eorum tantum, sed per successorum discipulos, ac legatos, Europæ universitas conversa est, & confirmata. Vnde usque ad nos, licet indignos eorum vicarios, hæc consuetudo pervenit: ut per nostræ sedis vicarios graviora ecclesiarum per provincias negotia pertractarentur, seu retractarentur. Vos autem, inconsultis nobis, etiam episcoporum negotia definitis, cum martyr Victor ecclesiæ Romanæ pontifex Victor pa. dicat: Quamquam comprovincialibus episcopis, accusati causam pontificis scrutari liceat: non tamen definire, inconsulto Romano pontifice, permissum est. Zephyrinus quoque martyr Zephyrinus. & pontifex: Iudicia, inquit, episcoporum, majoresque causæ, a sede apostolica, & non ab alia sunt terminandæ. Vos oppressis apostolicæ sedis appellationem subtrahitis: cum sanctorum patrum conciliis decretisque sancitum sit, ab omnibus oppressis ad Romanam ecclesiam appellandum. Vos præter conscientiam vestram decreta synodalia celebratis, cum Athanasius Alexandri- Athanas. cæ ecclesiæ scribat: Scimus in Nicæa magna synodo trecentorum decem & octo episcoporum, ab omnibus concorditer esse corroboratum, non debere absque Romani pontificis scientia, cõcilia celebrari. Quod ipsum scriptis suis sancti põtifices firmaverunt: & aliter acta concilia, irrita statuerunt.

Videtis

Videtis igitur, & vos contra ſedis apoſtolicæ autoritatem plurimum exceſſiſſe, & dignitati plurimum ſubtraxiſſe: & nobis pro noſtri officii debitò imminere, ut probatos habeamus, quibus ſacerdotalem conferimus dignitatem: ne contra apoſtolum, manum citius cuique imponentes, communicemus peccatis alienis: quia juxta beati Leonis »ſententiam: Gravi ſemetipſum afficit damno, »qui ad ſuæ dignitatis collegium, ſublimat indignum. Vos præter autoritatem noſtram, epiſcoporum quoque mutationes præſumitis: quod ſine ſacroſanctæ Romanæ ſedis autoritate ac licentia fieri, novimus omnino prohibitum. Si ergo in his omnibus ſedi apoſtolicæ dignitatem, ac reverentiam ſervare conſentitis: nos vobis, ut fratribus & filiis, caritatem debitam conſervamus: & quæ vobis ab apoſtolica eccleſia concedenda ſunt, benigne ac dulciter, domino præſtante, concedimus. Si vero adhuc in veſtra decernitis obſtinacia permanere: nos juxta evangelicum dictum, & apoſtolicum exemplum, pedum in vos pulverem excutiemus, & tamquam ab eccleſia catholica reſilientes, divino judicio trademus, dicente Domino: *Qui non colligit mecum, diſpergit; & qui non eſt mecum, adverſum me eſt.* Deus autem omnipotens & nobiſcum vos in ipſo eſſe, & nobiſcum vos in ipſo colligere, ita concedat: ut ad æternam ejus unitatem, quæ id ipſum permanet, pervenire concedat. Data Lateran. Kal. Aprilis, Indict. VIII.

** FRAGMENTA DECRETORVM PASCHALIS PAPÆ II.

Sacrilegi ſunt judicandi, qui eccleſiam Dei non permittunt regulariter ordinari.

Sunt quidam, qui vel violentia, vel favore, non permittunt eccleſias regulariter ordinari. Hos etiam decrevimus ut ſacrilegos judicandos.

Spiritum ſanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit.

14. Altare & decimas per pecuniam dare, & Spiritum ſanctum vendere, ſimoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

De propriis laboribus, monachi & canonici decimas ſolvere minime cogantur.

Decimas a populo ſacerdotibus, ac Levitis eſſe reddendas, Divinæ legis ſanxit autoritas. Cæterum a monachis, ſive clericis communiter viventibus, nulla ratio ſinit, ut milites, aut epiſcopi, aut perſonæ quælibet, decimas de laboribus ſeu nutrimentis ſuis propriis extorquere debeant. »Vnde beatus Gregorius ait: Communi vita vi»ventibus jam de faciendis portionibus vel exhibe»da hoſpitalitate, & adimplēda miſericordia, nobis »quid erit loquendum? cum omne quod ſupereſt, »in cauſis piis ac religioſis erogandum ſit, dicente »domino: *Quod ſuper eſt, date eleemoſynam: & ecce »omnia munda ſunt vobis.*

Nullus miniſtret abbatibus epiſcopalia, qui alicui epiſcoporum nolunt ſubeſſe.

Abbatibus, qui neque ſub epiſcopo, neque ſub metropolitano, neque ſub primate, neque ſub patriarcha ſunt, nullus prorſus epiſcoporum, epiſcopalia quælibet adminiſtret. Cum enim ſe nulli epiſcopo omnino ſubeſſe profiteantur, conſequens eſt, ut nullus epiſcoporum, quæ ſua ſunt, eis tanquam extraneis largiatur.

Excommunicetur qui per laicos eccleſias obtinet.

Si quis clericus, abbas, vel monachus, per laicos eccleſias obtinuerit: ſecundum ſanctorum apoſtolorum canones, & Antiocheni concilii capitulum, excommunicationi ſubjaceat. 16. q. 7. c. 16.

Qui per laicos eccleſias obtinet, & qui manus ei imponit, communione privetur.

Conſtitutiones ſanctorum canonum ſequentes ſtatuimus, ut quicumque clericorum ab hac hora in antea inveſtituram eccleſiæ, vel eccleſiaſticæ dignitatis de manu laica acceperit: & ipſe, & qui manum ei impoſuerit, gradus ſui periculo ſubjaceat, & communione privetur. 16. q. 7. c. 17.

De eodem.

Nullus laicorum, eccleſias vel eccleſiarum bona occupet, vel diſponat. Qui vero ſecus egerit, juxta beati Alexandri capitulum ab eccleſiæ liminibus arceatur. 16. q. 7. c. 18.

De eodem.

Sicut Domini veſtimentum ſciſſum non eſt, ſed de eo ſortiti ſunt: ita nec eccleſia ſcindi debet, quia in unitate tota conſiſtit. In poteſtatem ergo proprii epiſcopi, eccleſiæ reducantur: & ab ipſo, ſicut ſacris canonibus cautum eſt, ordinentur. Alioquin & eccleſiæ ipſæ, & clerici earumdem, divinis deſtituantur officiis. 16. q. 7. c. 19.

** AD VICTOREM BONONIENSEM.

Abſque epiſcoporum conſenſu epiſcopalia jura monachi non uſurpent.

Pervenit ad nos, unde valde miramur, quod quidam monachi & abbates in parochia veſtra, contra ſanctorum patrum decreta, epiſcopalia jura & officia ſibi arroganter vindicant: videlicet pœnitentiam, remiſſionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & eccleſias: cum abſque proprii epiſcopi licentia, vel apoſtolicæ ſedis autoritate, hoc nullatenus præſumere debeant: ſicut in Calchedonenſi concilio de hujuſmodi a ſanctis patribus cautum eſt, & ſub anathematis vinculo monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias: &, ne talia deinceps præſumant, omnino prohibeas. 16. q. 1. c. 9.

** AD RHEGINVM EPISCOPVM FRAGMENTA TRIA.

I. Qui ex compatre vel commatre poſt ſuſceptos filios de fonte nati fuerint, conjungi non poſſunt.

Poſt ſuſceptum vero de fonte filium vel filiam ſpiritualem: qui ex compatre vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non poſſunt: quia leges ſæculi, non emancipatos adoptivis prohibent copulari. 30. q. 3. c. 5.

II. Vxorem compatris ducere poteſt, cujus ipſa commater non fuerat.

Poſt uxoris obitum, cum commatre uxoris viri ſuperſtitis conjugio copulari, nulla videtur autoritas vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio ſpiritus comparatur: neque per unionem carnis, ad unionem ſpiritus pertranſitur. 30. q. 4. c. 5.

III. *Duorum consobrinorum conjuges, uni eidemque nubere non possunt.*

35. quæst. 3. cap. 22. Porro duorum consobrinorum conjuges, quamvis diversis temporibus, viro uni alteram post alterius obitum nubere, ipsa præter autoritatem canonicam, publicæ honestatis justitia contradicit. Et novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, sicut a viri consanguineis abstinendum est.

AD GOZERANUM ARCHIEPISC. LUGDUNENSEM.

Primatum illi confirmat in Lugdunenses provincias.

Ex notis Andreæ Quercetani ad biblioth. Cluniac. Idcirco, venerabilis frater Gozerane Lugdunensis archiepiscope, præsentis decreti pagina, fraternitati tuæ, tuisque successoribus, & per vos eidem Lugdunensi ecclesiæ, confirmamus primatum super quatuor Galliarum primatiis, videlicet Lugdunensi, Rotomagensi, Turonensi, & super Senonensi: sicut a nostris constat antecessoribus institutum.

Ubi agitur ad correctionem de impediendo peccato, principalis persona admittitur in testem.

1. collect. de test. & attest. c. 5. Et extra tit. & cap. eod. In omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissime, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes; adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cum dicit: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Quod si te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos: ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Et alibi affirmat, dicens: *Non unus stet contra alium: sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Item alibi: *Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater. Nam in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.* (Matth. 18. Ioan. 8. Deut. 19.)

Ad canonicos sancti Martini.

Quidquid fidelis offert ecclesiæ, oblationis nomine continetur, & a sæcularibus possideri non debet.

Extra de verb. sign. cap. 13. Cæterum primitiæ, decimæ, & oblationes, in solis ecclesiarum bonis præcipue numerantur. Oblationes vero dicuntur, quæcumque de propriis & licitis rebus, ecclesiæ a fidelibus offeruntur. Quicumque igitur eas per potestatem sæcularem obtinet, procul dubio contra Deum, & sanctorum patrum nititur sanctiones. Quinimmo & qui accipit, & qui tradit, raptor & sacrilegus judicatur.

Extat quoque in 1. collectione, titulo & cap. eodem, aliquot vocibus discrepans ab editione Gregoriana.

An decimas clerici clericis debeant.

1. collect. de decimis cap. 7. Novum genus exactionis est, ut clerici a clericis frugum decimas, vel animalium exigant. Nusquam in lege Domini hoc præcepi legimus, vel permitti. Non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse, vel extorsisse leguntur. Illi profecto clerici, qui a clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

Vide Gregorianæ collectionis cap. 9. de decimis, ubi varietas est in aliquot lectionibus.

Ad comitissam Mathildam.

Petens censum, debet rationem exprimere.

1. coll. de ce. cap. 3. Pervenit ad nos, quod Fraxinorensis abbas Carpensem ecclesiam fuerit deprædatus, occasione videlicet cuiusdam census, qui ad quid solvi debeat, ignoratur. De quo nimirum cum nos archipresbyter interrogaret: quod rationabile videbatur, respondimus. Census enim ignorantiæ, nec divinis, nec humanis legibus invenitur. Oportet quippe, ut census omnis, ad quid, & quomodo solvi debeat, præsciatur. Mandamus ergo dilectioni tuæ, ut prædam ipsam Carpensi ecclesiæ restitui facias: nec deinceps Fraxinorensem abbatem, aut quemlibet alium, eam inquietare permittas.

Extat quoque extra. de censib. c. 5. brevius, & cum aliqua lectionum varietate.

** CONCILIUM STAMPENSE, a Daimberro Senonensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum anno Domini MXCIX. Anno Christi 1099.

Hujus concilii memoriam una nobis apud Ivonem Carnotensem epistola lxxix. conservat: cujus exemplum subjicio.

EPISTOLA SYNODICA episcoporum Stampis congregatorum ad Philippum Tricassinum episcopum.

Ivo Dei gratia Carnotensis episcopus, Guillelmus Parisiensis, Ioannes Aurelianensis, Galterius Meldensis, Humbaldus Autissiodorensis, Philippo Trecassino episcopo, salutem.

Congregatis in Stampensi concilio, multa super fraternitate tua, licet ingratis auditoribus nobis relata sunt: de quibus valde mirati sumus, quoniam & auribus piorum sunt onerosa, & ordini tuo, si vera sunt, periculosa. De quibus, quia eadem legati tui retulerunt, vel referre poterunt, interim silere decrevimus. Sed quia ad concilium vocatus non venisti, nec legatum, nec legitimam excusationem scripto vel dicto pro te misisti: potuissemus in te canonicam dedisse sententiam. Non enim metum mortis, aut cruciatus suspicionem inferendi, sed præsentem tantum secundum leges pro legitima excusatione accipimus, ubi iter anticipare vel circuire nullæ angustiæ prohibuerint. Præterea quidam contemptus in litteris tuis notari potuit: quod nec nomen metropolitani, sicut in litteris excusatoriis fieri solet, interposuisti; nec ad eum aliqua excusatoria verba direxisti. Nos autem misericordiæ magis intenti, quam judicio, inducias tibi a domno metropolitano impetravimus usque ad dominicam proximam ante natalem Domini, quando futura est consecratio Nivernensis episcopi. Monendo itaque manda-

mandamus, & mandando monemus, ut tunc præsentiam tuam remota omni excusatione domno metropolitano exhibeas, satisfacturus de objectis. Quod si adesse neglexeris, amodo non erit culpa nostra, si pro misericordia judicium susceperis. Nec enim tibi timendum erit de vicecomite, qui de se & de filio suo, & omnibus suis, omnem tibi securitatem in præsentia totius concilii promisit. Vale.

NOTA GABR. COSSARTII S. I.

In synopsi tribuitur hæc synodus Vrbani II. pontificatui: sed referenda videtur ad Paschalis II. tempus, qui hoc anno pontifex ineunte Augusto esse cœpit. Vix enim credam, jam inde a Iulio mense designatam esse dominicam ante Domini natalem Nivernensi episcopo consecrando. Quorsum enim tanta dilatio? *cum ultra tres menses ecclesiam vacare pontifice, statuta sacrorum canonum non permittant*. Scio derogatum huic legi nonnumquam, si quando, vel minime probaretur electio, vel turbulenta tempora obstarent. Sed nihil hic hujusmodi: immo sic tranquilla & composita omnia, ut certus jam præfigeretur consecrationis dies.

Rejici eamdem synodum in annos consequentes, prohibet memorata a Sammarthanis donatio terræ sancti Gildardi, cui subscripsit Hervæus episcopus Nivernensis anno MC. Quo enim anno habitum est Stampense concilium, eodem exeunte consecratus Nivernensis antistes, quem fuisse saltem MXCIX. necesse est, cum is jam episcopus subscribat anno MC. Quidni autem anno MXCVIII. synodus hæc habita? An quia Ioannes Aurelianensis, qui intererat, episcopus non fuit nisi anno MXCIX.? scio id haberi vulgo in episcoporum catalogis: at perperam. Nam anno MXCVIII. episcopum fuisse sic conficitur. Electus est Ioannes festo sanctorum Innocentium, cum annum episcopatus octavum Ivo Carnotensis ageret: ut constat ex ejus epistola 67. ad Vrbanum. Iussi deinde adesse ad Kal. Mart. anni consequentis, qui electionem ejus impugnare coram Hugone archiepiscopo Lugdunensi, sedis apostolicæ legato, vellent. Cumque non prodiissent accusatores, purgare se pro ætatis more jussus, consecratus est. Res igitur confecta est, si assignaverimus octavum consecrationis Ivonis annum. Eum aio inchoatum fuisse, Novembri exeunte anno MXCVII. Consecratus siquidem Ivo Capuæ fuerat ab Vrbano II. XXIII. Novembr. non anno MXCII. ut docet Baronius, sed anno MXC. ut probat memoratum a Ioanne Baptista Soucheto "instrumentum Vindocinense, cui subscribit Ivo episc. anno MXCI. Ind. XIV. hebdomada passionis. Episcopus ergo Aurelianensis erat Ioannes jam ab anno MXCVIII. nec peti argumentum ex ejus consecratione potest, cur hæc synodus in annum MXCIX. rejiciatur: neque vero aliunde ullum, cur retro in antecedentem annum agatur. Qui certo nosset, quo sit inunctus anno Hervæus Nivernensis, hujus annum concilii teneret: tempestatem quidem anni tenemus, autumnum scilicet, vel hiemis initium: hoc est, non multo ante Christi natalem.

"** CONCILIVM VALENTINVM,

In quo Norigaudus Eduensis episcopus a sacerdoti officio suspensus, & Hugo abbas Flaviniacensis qui a monachis suis pulsus erat, restitui jussus est, præsidentibus sedis apostolicæ legatis anno MC. prid. Kal. Octobr.

De *hoc concilio ita Hugo ipse Flaviniacensis, cujus res agebatur:* Anno, *inquit*, incarnationis Dominicæ MC. advenerunt missi ad Gallias legati sanctæ Romanæ ecclesiæ, Ioannes & Benedictus, a quibus concilium primo apud Eduam designatum, apud urbem Valentinam institutum est II. Kal. Octobris, ad quod convenerunt archiepiscopi, episcopi, & abbates numero XXIV. occurrentibus legatis domni Lugdunensis archiepiscopi, quia ipse infirmabatur: quamquam episcopi diœceseos ejus, Lingonensis, & Cabilonensis (Matisconensis enim in redeundo a Roma captus a VViberto in custodia detinebatur) non interfuerint, prohibiti, ut dicebatur, ab eodem Lugdunensi. Eduensis autem interfuit, quia accusabatur a canonicis suis de simonia, & aliis quibusdam, pro cujus defensione maxime illo convenerant Lugdunenses.

ANNO CHRISTI 1100.

Ibi ego " in primo aditu concilii purgationem illatorum offerens, accusatoribus tacentibus & deficientibus, judicio concilii ad primam abbatis Divionensis vocem de abbatia investitus, astantibus canonicis Eduensibus, & laudantibus, cappa & baculo donatus, in circo residere jussus, post soluto concilio ad propria sum remissus, litteris apostolicis munitus in hæc verba. Ioannes & Benedictus sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, & legati, monachis, clericis, & laicis, ad abbatiam Flaviniacensem pertinentibus, obedientibus salutem. Fratrem nostrum, abbatem vestrum Hugonem nobis carissimum, quem sancta synodus judicio concilii de abbatia investivit, dilectioni vestræ commendantes remittimus: præcipientes ex parte Dei & beati Petri, ut Divionem venientes, eum ut abbatem vestrum requiratis, & in manu carissimi fratris nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ filii Divionensis abbatis promittentes, vos eum secure & paterne tractaturos, cum honore debito ad monasterium eum reducatis. Obedientes benedictionibus multiplicemini: inobedientes vero iram Dei in posterum sentietis, & a nobis pro contumacia sententiam dignam excipietis. Et quia nostrum est, obedire nolentibus aut differentibus præcavere vel obviare: interdicimus omnino vobis in villa Flaviniacensi, & in omnibus omnino locis ad eamdem abbatiam pertinentibus, divinum officium, donec præceptis nostris, quæ sancta synodus firmavit, obediatis.

"*Hugo Flaviniacensis a monachis suis injuste pulsus.*

Parere tamen concilio pervicaces monachi noluerunt. Quod ubi prolixe narravit Hugo, præmissis litteris, quibus eos, accusatores videlicet suos, vocaverat ad concilium: transit ad Eduensis episcopi causam: in qua quid gestum sit in Valentino concilio, legatos Eduensis ecclesiæ Romano pontifici narrantes inducit.

Numquam postea restitutus est.

In spatio, *inquit*, temporis, quo Valentinense celebratum est concilium, obiit VVibertus, XX. anno, ex quo sedem invasit apostolicam: cum haberet in captione Matisconensem episcopum, & alios quamplures clericalis ordinis, quos omnes pro absolutione sua in egressu suo per se absolvit: monens episcopum, ut Romam remeans, apud papam pro sua laboraret ereptione. Qui papam adiens, reperit ibi legatos ecclesiæ Eduensis super suo episcopo conquerentes, & gesta concilii referentes, modumque accusationis. Quod promiserit VValterio archidiacono præsente Stephano cantore in dormitorio Eduensi, si ipse adjuvaret eum, ne mater ejus, vel fratres, penes quos magnum erat posse, nocerent ei de episcopatu adipiscendo, haberet quidquid vellet in ecclesia. Et quod pro hac accusatione, cujus erant autores fere omnes canonici, illi quammaxime, qui concilio interfuerunt missi ab aliis, numero XIII. de primoribus ecclesiæ, & in ea meliores, archidiaconi duo, præpositus, cantor, & alii nobilitate & scientia honestateque præcellentes: ego quoque ipse qui ad querimoniam capituli Eduensis judicio concilii in sedem & locum restitutus eram, quod pro hac, inquam, accusatione, quam eo enixius domnus abbas Cluniacensis per legatos suos, domnusque Divionensis per se, efferebant, quo inclementius tyrannidem ipsius qui impetebatur, experti erant, controversia in concilio orta fuerit: dicentibus his qui partes accusati defendebant, non

ANNO CHRISTI 1100.

non esse idoneas ad accusandum personas, pro eo quod oves pastorem reprehendere aut accusare non habent, ii maxime qui electioni ejus consenserant, & faverant consecrationi. Audierant quoque anathema invectum in eos, qui eam reprobandam scirent, nec manifestarent: & rem ipsam ante consecrationem actam constabat, quodque post consecrationem accusator ipse diaconii officium locumque promotionis ab eo susceperit, & testis accusationis, officium cantoris; & uterque ei hominium fecerint: non esse sufficientem accusationem, in qua alter accusator, alter esset testis, idemque accusator. Legatis e contra respondentibus, in causa simoniæ nullam omnino, quamquam infamem, quamquam subditam personam, removeri ab accusatione: cum domnus papa Gregorius VII. in concilio Romano ad accusationem cujusdam abbatis simoniacum quemdam deposuerit episcopum, eodem abbate primo pro eadem simonia, cujus ipse particeps & consentaneus fuerat, deposito: sufficientem esse in uno accusatore, & uno teste accusationem. Illis quoque qui impetebant objicientibus, & sacramento probare volentibus, quia juniores erant, & non adeo in canonibus exercitati, ignorasse quod esset in promisso illo pestis simoniæ, & mox ut resciverunt, prodidisse; sicque a se jaculum excommunicationis repellentibus. Adjicientibus etiam quod electio ejus in ipso exordio infirmata, & omnino reprobata fuerit a metropolitano: pro eo quod anno & die in excommunicatione manserit, archidiaconii officium in ecclesia Lingonensi obtinendo; itemque archidiaconi & cantoris, cum non esset diaconus, in ecclesia Eduensi, contra vetitum ejusdem metropolitani & legati: & in ipsis prælaturis simoniace vivendo. Quodque, postea quam infirmata est, absque conscientia capituli, Lugduni diaconus ordinatus sit. Referebant etiam iidem legati, ubi ad judicium ventum est, dissensionem accrevisse, dicentibus episcopis, pro usu Gallicanæ ecclesiæ, qui confirmatus erat in concilio Claromontensi pro præsentia Vrbani papæ, itemque in conciliis habitis a domno Lugdunensi, purgationem imponendam ipsi qui impetebatur: quamvis hoc canonum autoritatibus firmare non sufficerent. Legatis e diverso respondentibus, & canonica assertione firmantibus, accusatorum esse probare quod objecerint, si legitimi sunt, vel in causa simoniæ ubi nulla requiritur legalitas, eo quoque qui accusabatur Romanam sedem appellante, cui appellationi non assensum sit ab eis: eo quod cura, quam alii in parte sollicitudinis, ipsi haberent in plenitudine potestatis, qui Romana ecclesia, & judices essent in eadem ecclesia. Cumque tardantibus episcopis judicium dare, nox imminens & expectatio episcoporum conventum solvisset, dilatione data, sententia suspensa, in crastinum eadem re diutius ventilata, agitata, nec terminata: petentibus omnibus episcopis de judicio diffidentibus, induciæ datæ sunt usque ad Pictavense concilium, quo pars utraque vocata est: eo tamen a pontificali & sacerdotali suspenso officio, cum idem per se & suos munera quædam episcopis nocte eadem misisset, quæ a quibusdam suscepta, a quibusdam sunt reprobata. Quod etiam cardinales non latuerit: adeo ut in plenario conventu gratiæ circumsedentibus ab eis sint redditæ, quod sacerdotalia pectora auri sacra fames, etsi tentasset, nō irrupisset. Hæc quidem, cum præsens esset Matisconensis, in audientia D. papæ referebantur. Aderāt & litteræ cardinalium "sedi apostolicæ directæ pro eadē causa: ne, quod factum erat ad honorem Romanæ ecclesię, cardinales "sinerent infringere. Et cum rogaret "pro confratre episcopo, dimissus est ab eo, acceptis mandatis ut justitiæ faverent cardinales: apud se ratum fore judicium æquitate Petri prolatum. Sicque rediit, & Pictavensi concilio interfuit.

" Ioan. & Benedicti legatorum.

"Qui... tum e... "Epi... tiscon... pro Ed...

"** CONCILIVM PICTAVENSE, SVB PASCHALI PAPA II. PRIMVM.

ANNO CHRISTI 1100.

In causa Philippi Francorum regis, qui dimissam Bertradam revocaverat, celebratum a Ioanne & Benedicto cardinalibus, sedis apostolicæ legatis, XIV. Kal. Decembris, anno Domini MC.

G.C. BINIVS *autorem secutus Baronium, huic concilio tribuit canones X. quos alterius esse concilii necesse est. Reperit enim Sirmondus noster in codice MS. Igniacensi canones sedecim, ab istis omnino diversos, quibus anni huius certus & indubitatus character præfigitur. Hinc igitur excludendi spurii illi fuerunt: & eos iam P. Philippus Labbe supra edidit, assignavitque alteri Pictavensi concilio, quod Hugo Diensis episcopus, sedis apostolicæ legatus, in ecclesia sancti Hilarii celebravit* XVII. *Kal. Febr. anno Christi* MLXXVIII. *Gregorio* VII. *pontifice. Cuius facti causam nullam cum attulerit, autorem tamen gravissimum habet Sirmondum: cuius schedas, quæ mihi nunc in manibus sunt, non dubito quin ante consuluerit. In iis Sirmondus canones illos decem, sua manu descriptos, & ad editionem paratos, eidem Pictavensi concilio anni* MLXXVIII. *tribuit, & scholion hoc addit.* Hi canones in annalibus ecclesiasticis adscripti sunt alteri concilio Pictavensi anni MC. Sed germanos ejus concilii canones ab his longe diversos suo nos loco proferemus. Quare ad hoc potius Hugonis Diensis concilium pertinere visi sunt, cujus diem & annum didicimus ex codice Flaviniacensi. *Hæc Sirmondus.*

Concilii ergo huius nostri primum actorum narrationem ex variis scriptoribus, ac deinde genuinos canones affero.

"** ACTA CONCILII PICTAVENSIS ANNI MC.

ANNO CHRISTI 1001.

CONCILIVM hoc, *inquit Hugo Flaviniacensis in chronico ad annum* MC. aggregatum est in ecclesia sancti Petri, die octavarum sancti Martini, episcoporum & abbatum numero LXXX. Affuit & Eduensis cum Cabilonensi, Diensis quoque episcopus, quem illo miserat domnus Lugdunensis, ut partes Augustudunensis sua vice tueretur. Advenerunt & canonici adversus eum numero XXXV. Repetuntur quæ jam in priori concilio super accusatione ejus objecta fuerant: quibus miro modo, multo documento, sed non probabili, ab alia parte resistitur. Manet controversia præfata, & fere a toto concilio repugnatur superius dictis cardinalium responsionibus pro usu Gallicanæ ecclesiæ: illis suam autoritatem in nullo infringere volentibus, nec appellationi assentientibus. Datur tamen ei locus se purgandi cum idoneis personis, sicut voluerat concilium: & hoc in præsentiarum, non concessa dilatione induciarum quæ quærebantur, nec admissis ad purgationem, Cabilonensi quem secum adduxerat; & Diensi, quem archiepiscopus miserat. Quod cum factum non fuisset, judicio dato, eis frustra sedem apostolicam appellantibus, rogabatur stolam reddere & annulum. Et interim

terim ipse retro altare secedens cum suis, nec judicio parere voluit; nec ad consessum remeare, ut præcipiebatur, assensit. Quamobrem ab episcopali & sacerdotali est officio omnino depositus, & nisi obediret, a liminibus sanctæ ecclesiæ segregatus: omnesque, qui ei ulterius ut episcopo obedirent vel revererentur, æterna maledictione multantur, vel qui ei opem ferrent in pertinacia persistendi. Quid autem intercesserit, quod cum Turonensis archiepiscopus, & Redonensis, & alii complures, cooperatores se primo obtulerint defensionis, & adjutores purgationis, quia erant de provincia Lugdunensi, in tempore se necessitatis subtraxerint, reticere non debemus. Vbi audierunt canonici nostri, id ab eis præsentari personæ illi, cujus ignorabant vitam & mores, soliciti ad eos conveniunt, contestantes privatim & publice, ne attaminarentur communione illius, nec dicendi sacramenti, immo perjurii, quorum in purgatione eadem certissimum erat periculum, si tamen purgatio dicenda esset criminis exaggeratio: asserentes, si non adquievissent, se, quotquot erant canonici, perjurium eorum ratione & sacramento declaraturos, & judicio ignis probaturos. Quod dictum ab incœpto eos prohibuit: maxime quia videbant viros tantæ autoritatis & nobilitatis rationem suam evidenti assertione, & documento probabili astruere.

Et de eo quidem ita se res habet. Ipse vero quamquamquam depositus, quamquam a consortio & communione ecclesiæ sequestratus, stolam retinuit & annulum: bona tamen episcopii clerici providebant & disponebant, quod & nunc usque faciunt: omnimodis id ægre ferente archiepiscopo, quod extra voluntatem suam & accusatus, & judicatus, depositusque foret, a se sacratus episcopus; querimonia extra provinciam ventilata per manus legatorum, nec ad se qui metropolitanus & primas erat provinciæ, infra provinciam relata secundum scita canonica. Ad quod tamen exequendum, & ita ut actum est peragendum, justæ eos rationis evidens adduxit necessitas. Etenim cum in ipso primordio scandali cardinales advenissent, hortatu & precibus ejusdem pseudoepiscopi ad componendam pacem ecclesiæ, quæ fœda dilaceratione, sed necessaria scindebatur: Eduam in festo sancti Nazarii venerunt, & audita partis utriusque sententia, tanto favore prosecuti sunt, & tuebantur vices illius, quamquam justitia canonicorum parti faveret, ut de maxima dissensione ad pacis unionem rediretur, & talis eos concordia sociaret, cui quamvis ęgre a canonicis assensum esset. Quæ cum tandem obstinatione ejus in irritum deducta fuisset: ab eisdem post capitulo abnegatam justitiam, ad audientiam metropolitani & judicium ejus, de communitatis dilapidatione, unde agebatur, vocatus est.

Quod respuit, & de priori benignitate cardinalium cõfidens, ad designatum Valentinense concilium eos ibidem responsurus & satisfacturus invitavit, & nolentes ire coegit imitatione sua: illis & pro publico damno communitati eorum illato, & pro privatis injuriis hominium ejus rejicientibus, & apertos se inimicos ex hoc maxime, quia de rebus domesticis ad concilium, & extra provinciam vocabantur, protestantibus. Dolenda hominis miseria, qui nullum umquam dilexit, a nemine dilectus est, nulli in se peccanti ignovit, nulli post iram remissionem tribuit, in sola pecuniæ aggregatione spem suam omnem constituens. Non credatur nobis, si non in hoc vox una consonat omnium. Nec nostrum est, etsi læsi sumus, læsionis maledicto talionem rependere, qui scimus in nos peccantibus nos debere ignoscere: sed nec congruit veritati & pietati ecclesiasticæ, de his quibus in se peccantibus ignoverit, falsa pro veris concinnare, quia vera dilectio a fide veri nescit deviare. Tribuat illi dominus, ut quia cœptis suis omnia adversa respondere videt, non adjiciat ut similem principio finem faciat, sed speret in nomine Domini, non in incerto divitiarum, & innitatur super Domino Deo suo. Amen.

*** *Alia hic agitata causa est, Philippi nempe Francorum regis, qui Bertradæ consuetudinem anno* MXCVI. *in concilio Nemausensi dimissam, repetierat. De hoc crimine postquam Hugo multa disseruit, narrat ut regem cardinales legati post concilium Valentinum convenerint, & cum nihil profecissent, in Pictavensi concilio adversus eum pronuntiarint.*

Adetat, *inquit*, ibi comes Pictavensis summa prece eos deposcens, ne dominum suum excommunicarent: aderant & episcopi identidem facientes. Et cum non impetrarent quod volebant, a consessu & loco concilii idem comes & sui, minas intendendo, aliqui quoque ex episcopis, multi ex clericis, innumerabiles ex laicis, exierunt. Sic ordine turbato, pace in tumultum versa, *qui remanserunt, (quod Hugo verbosius & vehementius enarrat) regem & Bertradam excommunicarunt.* Hoc autem actum est, *inquit*, quando jam solvendum erat concilium. Iamque laus Christi in ore eorum qui astabant pro dimissione concilii, ut moris est, resonabat: & æstus turbæ tumultuantis ut fervor maris incandescebat, pro domini sui regis excommunicatione insanientis. Cum quidam e populo in superioribus existens ecclesiæ, lapidem jecit, cardinales ferire volens, cujus ictu, clericus quidam qui astabat capite illiso prosternitur: sanguine manant pavimenta, clamore confuso domus impletur, furore & insania intus & extra ministri Satanæ debacchantur. Manent columnæ Christi immobiles, mortem, si Dominus jubeat, intrepidi opperientes; & ad saxa volantia, mitris ablatis, capita nuda retegentes; nec aliquando a laude Dei & prædicatione veritatis reticentes: quod voce prosecuti erant, sanguine confirmare, si sit necesse, gestientes. Quorum constantia devota, & devotione constantissima, furentium facta est repressio, & ad pœnitentiam cordium inclinatio. Adeo ut comites, & quotquot antea grassabantur in confusione eorum, humiliati sint in conspectu illorum, satisfactione præmissa, & prætenta obedientia.

° ** *Rem aliter narrat Gaufredus Grossus in vita Bernardi primi abbatis Tironensis, cujus discipulus fuit:* Per idem tempus, *inquit*, duo cardinales, Ioannes atque Benedictus apostolicæ sedis legatione fungentes, ad urbem Pictavium concilium convocarunt. In quo centum quadraginta patres adfuerunt, qui Philippum regem Francorum, propter Fulconis consulis Andegavensium uxorem, quam in adulterio tenebat, anathematis vindicta percusserunt. Qua excommunicatione comperta, Guillelmus dux Aquitanorum, qui aderat, totius pudicitiæ ac sanctitatis inimicus, timens ne similem vindictam pro consimilibus actis pateretur, nimio furore succensus, jussit omnes illos deprædari, flagellari, occidi. Quod ministris suis facere incipientibus, pontifices & abbates omnes huc illucque diffugiunt: & ut temporalem vitam retinerent, tuta laribula quærere contendunt. At vero Bernardus atque Robertus Arbresellensis, qui concilio intererant, fortissimi justitiæ propugnatores, ac totius iniquitatis & injustitiæ expugnatores, aliis

ANNO CHRISTI 1100.

aliis turpiter diffugientibus, ita immobiles constantesque perstiterunt, ut nec ab incœpto excommunicationis desisterent: sed pro Christo mortem vel contumeliam pati gloriosissimum ducerent.

*** *Chronicon vero Malleacense.* XIII *inquit*, Kal. Novembr. fuit concilium, quod tenuerunt duo cardinales, Ioannes & Benedictus: in quo decreverunt, ut omnis ecclesia, jura sua & feuda potuisset redimere auro & argento ecclesiæ. Vni eorum Ioanni apparuit sanctus Hilarius, & dixit ei confirmando: Ioannes noli timere, viriliter age, cras ero tecum. Et excommunicavit regem Philippum in ipso concilio.

*** *Annalium Aquitanicorum scriptor Gallicus Ioan. Bochetus, cujus hic verba latine describo*: Legati, *inquit*, episcopos plurimos Pictavum coegerũt. Quod ubi comperisset Philippus rex, Guillelmum Aquitaniæ ducem cognatum suum, qui Pictavi tum erat, per litteras rogavit, ne tantam sibi injuriam in urbe sua fieri pateretur. Obsecutus est Guillelmus: legatisque & episcopis, urbe ut excederent, imperavit. Impetrata diei unius ad deliberandum mora, visus sibi de nocte Ioannes legatus sanctum Hilarium videre, admonentem, ne minis ullis ab incœpto deterretur: non permissurum Deum, ut quidquam ex eo detrimenti caperet. Visum suum legatus Guillelmo duci cum postridie retulisset, quidvis agendi potestatem obtinuit. Cognita igitur causa, censuris apostolicis rex admonitus est, ut Bertradæ renuntiaret: quod & fecit.

*** Tractatum est in concilio eodem, *ait Hugo Flaviniacensis*, de expulsione abbatis sancti Remigii injusta, & Burchardi substitutione illicita. Et cum diu re ventilata, conversatio ejus sancta, introitus legitimus, promotio atque sacratio inventa fuisset authentica & canonica, quæ etiam litteris domni papæ Vrbani roborabatur, quibus merito fides adhiberetur, cum jam ipsa etiam pars inimica restaurationem ejus non reprobaret: pro quibusdam litteris confictis, quasi ab apostolica sede directis, in quibus cardinales nec stilum Romanum, neo pergamenum Romanum agnoscebant, maxime cum in fine earum subscriptum foret, *valete*[u], quod Romana non habet autoritas: pro illis, inquam, confutandis, judicatum est ad sedem eumdem apostolicam: quibusdam, qui primo appellaverant, nec concessum erat eis, id ægre ferentibus, quibus tamen evidenti ratione responsum est, etsi satisfactum non est.

[u] *Reperitur tamen hæc formula in aliis Paschalis epistolis. Vide 33.*

*** *Agitatam in eodem concilio causam Drogonis, qui se Catalaunensis ecclesiæ thesaurariũ rite institutũ profitebatur, docet Ivo Carnot. ep. 95. ad Paschalem P.* Notũ, *inquit*, facimus providẽtiæ vestræ, quod venerabilis confrater, & Romanæ ecclesiæ semper amator Catalaunensis episcopus, per nos qui Pictavensi consilio interfuimus, cõvenit & interpellat clementiã vestrã: quatinus sententiam vestram, importunitate Drogonis, & nebulis verborum ejus, ab innocentia vestra extortam, mitigetis, vel in melius mutetis; & sicut decet apostolicam moderationem, fratri nostro justa & possibilia jubeatis. *Et infra.* Prædictus enim Drogo cum omnium in Pictavensi concilio considentium importunis clamoribus aures oneraret, dicebat, se prædicta thesauraria a Philippo Catalaunensi episcopo canonice fuisse investitum, & ideo injuste spoliatum. Cujus rei veritas cum diligẽter fuisset eventilata, contestantibus Catalaunẽsis ecclesię clericis, Drogoni prædicto objectũ est, quod, secundum ordinem ecclesiasticum, prædictum honorem habere non posset, nisi ipsius ecclesiæ canonicus, quod ipse nec fuerat, cum jam esset in alia ecclesia, & in alia provincia factus canonicus & archidiaconus. Additum est etiam quod prætaxatus episcopus jam moriẽs & inunctus, importunitate Drogonis superatus, non eum prædicta administratione investierit, sed tantum eo tenore concesserit, ut eo vivente, numquam se de ea intromitteret, nec ejus usus fructus usurparet. Invitati itaque a venerabilibus cardinalibus vestris ad judicium, cum nullus esset qui prædictis rationibus obviaret, & confirmantibus eisdem cardinalibus judicium nostrum: ex ratione & autoritate judicavimus non fuisse canonicam investituram, contra quam clamant decreta apostolica, canonica instituta, & universa pene concilia. Leges enim nequaquam appellant investiturã concessionis, sed possessionis, quam prædictus Drogo in vita defuncti episcopi non habuit, sed post mortem ejus ipse se impudenter ingessit. Nec habet ordo canonicus, ut in ea ecclesia quis præpropero saltu fiat præpositus, in qua numquam meruit esse suppositus. Quod autem prædictus clericus in duarum civitatum titulari non possit ecclesiis, tam ex vestris quam prædecessorum vestrorum comprobamus sententiis.

Suam huc Ivo ipse, quæ disceptaretur, causam attulit. Nam epist. 100. ad Ioannem Aurelianensem episcopum: Expectans, *inquit*, expectavi te, & non intendisti mihi, quia altare de basilicis, quod mihi in concilio Pictavensi adjudicatum est, secundum judicium synodi non restituisti mihi. Paganus enim, prædicti altaris sacrilegus invasor, adhuc manum mittit ad sacrilegium: & tam tuo consensu quã Turonensis archiepiscopi patrocinio, cui plus justo subjaceat fraternitas tua, sibi usurpat jus meum.

De eodem Pagano loquitur epist. 114. & 124.

G. C. Indictum primo concilium hoc fuerat IV. Kal. Aug. ut intelligimus ex epist. LXXXIV. Ivonis Carnotensis ad Ioannem card. *De termino*, inquit, *habendi concilii, quem* IV. *Kal. Aug. designasti, facile occasionem capient episcopi partium nostrarum, dicendi non esse congruum spatium ad peragendam viam, & præparandum viaticum. Non enim poterunt multi ad locum pervenire concilii, nisi per multos circuitus, & per acquisitos undecumque conductus. Si ergo videretur terminus in capite autumni, &c.* Vlterius etiam dilatum est, quam Ivo suaserat.

DECRETA PICTAVENSIS CONCILII, ex præcepto domni Paschalis papæ II. anno Dom. MC. IX. Kal. Decemb. per venerabiles sanctæ Romanæ ecclesiæ Ioannem & Benedictum cardinales, generaliter & solenniter celebrati.

Ex apographo Sirmondi, quod descripserat ex cod. Igniacensi.

TITVLI CANONVM.

I. *Vt coronas soli faciant episcopi, & abbates suis monachis.*

II. *Vt pro faciendis coronis nihil exigatur.*

III. *Vt clerici hominium laico non faciant, nec ab eo beneficium accipiant.*

IV. *Vt vestimenta & vasa sacra solus episc. benedicat.*

V. *Vt manipulis monachi nõ utãtur, nisi sint subdiaconi.*

VI. *Vt abbates chirothecis, sandaliis & annulo non utantur sine privilegio.*

VII. *Vt prabenda non vendatur, nec pro illis pastus exigatur.*

VIII. *Vt investituræ viventibus possidẽtibus non fiant.*

IX. *Vt altaria per pecuniam non acquirantur.*

X. *Vt clericis regularibus, episcopi jussu liceat baptizare, &c.*

XI. *Vt monachi parochialia non præsumant.*

XII. *Vt non admittantur qui reliquias quæstus causa circumferunt.*

XIII. *Vt pro episcopi ordinatione, vel benedictione abbatis nihil exigatur.*

XIV. *Vt de oblationibus non participent laici.*

XV. *Vt*

XV. *Vt advocati aliive sibi res episcopi vendicare non præsumant.*

XVI. *Vt serventur quæ in concilio Claromontensi constituta sunt.*

CANONES.

I. *Vt coronas soli faciant episcopi, & abbates suis monachis.*

Vt nullus præter episcopum clericis coronas benedicere præsumat, exceptis abbatibus, qui illis tantummodo coronas faciant, quos " sub regula beati Benedicti militaturos susceperint.

II. *Vt pro faciendis coronis nihil exigatur.*

Vt nemo in faciendis coronis " forpices, vel manutergia exigat.

III. *Vt clerici hominium laico non faciant; nec ab eo beneficium accipiant.*

Vt clerici numquam alicui laico hominium aliquo modo facere præsumant, aut a quolibet laico ecclesiasticum beneficium accipiant.

IV. *Vt vestimenta & vasa sacra solus episcopus benedicat.*

Vt nullus vestimenta sacerdotalia, vel altaris utensilia præter episcopum benedicere præsumat.

V. *Vt manipulis monachi non utantur, nisi sint subdiaconi.*

Vt nemo monachorum deinceps manipulis utatur, nisi fuerit subdiaconus ordinatus.

VI. *Vt abbates chirothecis, sandaliis, & annulo, sine privilegio non utantur.*

Vt nullus abbatum utatur chirothecis, sandaliis, annulo: nisi quibus fuerit per privilegium a Romana ecclesia concessum.

VII. *Vt præbendæ non vendantur, nec pro illis pastus exigatur.*

Vt præbenda non vendatur vel ematur: neque pastus inde exigatur sub excommunicatione interdicimus.

VIII. *Vt investituræ viventibus possessoribus non fiant.*

Vt nulla investitura fiat præbendarum, & altarium, sive prælationum, viventibus eos possidentibus personis.

IX. *Vt altaria per pecuniam non acquirantur.*

Vt neque clerici vel monachi per pecuniam altaria vel decimas a laicis vel quibuslibet personis sibi adquirant, similiter sub excommunicatione interdicimus.

X. *Vt clericis regularibus episcopi jussu liceat baptizare, &c.*

Vt clericis regularibus iussu episcopi sui baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, mortuos sepelire liceat.

XI. *Vt monachi parochialia non præsumant.*

Vt nullus monachorum parochiale ministerium presbyterorum, id est, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare præsumat.

XII. *Vt non admittantur qui reliquias quæstus causa circumferunt.*

Vt sanctorum reliquias causa pecuniæ & quæstus circumferentes, ad prædicationem non admittantur.

XIII. *Vt pro ordinatione episcopi, vel abbatis benedictione, nihil exigatur.*

Vt neque archiepiscopi ab episcopis, neque episcopi ab abbatibus, cappas, tapetia, bacinos, vel manutergia in consecratione eorum exigant, sub excommunicatione interdicimus.

XIV. *Vt de oblationibus laici non participent.*

Vt nullus laicorum de oblationibus quæ offeruntur vel donantur ad altaria, sive ad manum presbyteri, ut quod pro sepultura fidelium devote donatur, præsumat participare, sub excommunicatione interdicimus.

XV. *Vt advocati aliive sibi res episcopi vendicare non præsumant.*

Vt nemo advocatus, vel quæcumque persona, res episcopi, sive invita, sive post mortem, sibi vendicare præsumat. Quod si fecerit, anathema sit.

XVI. *Vt serventur quæ in concilio Claromontensi constituta sunt.*

De decimis & altaribus quæ laici iniuste, & contra sacros canones detinent, & de castitate presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, & canonicorum: & ne quis in duabus ecclesiis duas prebendas, aut duos honores obtineat: & quidquid de cæteris ecclesiasticis utilitatibus beatæ memoriæ domnus Vrbanus papa secundus in Claromontensi concilio constituit: nos apostolica autoritate tenenda præcipimus.

Adjicere canonem XVII. possemus ex chron. Malleac. quod docet, ut ante diximus, decretum in hoc concilio:

Vt omnis ecclesia, iura sua & feuda possit redimere auro & argento ecclesiæ.

** CONCILIVM ANSANVM, IN QVO de Hierosolymitano itinere est actum an. MC.

ANNO CHRISTI 1100.

ANNO ab incarnat. Domini MC. *inquit Hugo Flaviniacensis in chronico*, apud Ansam convenerunt archiepiscopi, Lugdunensis, Cantuariensis, Turonensis, Bituricensis, & episcopi numero VIII. Eduensis, Matisconensis, Cabilonensis, Autissiodorensis, Parisiacensis, Diensis, & alii duo. Et pace statuta, de via Hierosolymitana loquuti sunt: eos qui voverant, & voti executores non fuerant, a communione segregâtes, quoadusque vota complerent. Miserat autem Lugdunensis legatos Romam, per quos velle suum papæ ostenderat de via eadem: ut cum sua absolutione & benedictione illo deberet ire. Et Romanus pontifex annuerat, ammonens, ut per se iret ut legationê suam ei committeret in Asia, quam bene rexerat in Burgundia: & interim legatos a latere suo mittendos pro posse instrueret, qui vices papæ exequerentur. Et ideo illud colloquium quammaxime statutum fuerat, ut reversis missis suis cum litteris absolutoriis, ibi quoque a suffraganeis & diœcesi sua viaticum acciperet.

G. G. Huius concilii mentionem Hugo Flaviniacensis ante facit, quam Valentini & Pictavensis: ex quo tamen confici non potest, ante celebratû esse. Neque enim tam religiosus est Hugo in servando rerum gestarum intra eumdê annum ordine. Immo a rebus anno MC. gestis, redit ad res anni MXCIX.

ANNO CHRISTI 1100.

Satis illi est, rebus omnibus suos esse characteres annorum impressos. Liquet autem ex ipsis Hugonis verbis, Ansanum concilium exeunte anno MC. habitum esse. Nam Romanum iter Lugdunensis archiepiscopi Hierosolymam proficiscentis refert ad MCI. Atqui statim post synodum profectus est, quæ coacta eo maxime fuerat, *ut reversis missis suis a pontifice, cum litteris absolutoriis,* hoc est, discedendi facultate, *ibi quoque a suffraganeis & diœcesi sua viaticū acciperet.*

ANNO CHRISTI 1102.

v** CONVENTVS VILLÆBERTRANDI ANNO MC.

ANNO Domini MC. habitus est conventus episcoporum ad dedicandam ecclesiam S. Mariæ Villæbertrandi, in diœcesi Gerundensi: cui conventui, præter episcopos, interfuerunt Radulfus & Boso Romanæ ecclesiæ legati: & Richardus archiepiscopus Narbonensis. *Ex ipsius ecclesiæ tabulario acta descripsit Petrus de Marca Paris. archiepisc.*

CONCILIVM LATERANENSE, sub Paschali II. papa primum, contra Henricū IV. Germaniæ regem celebratum anno Domini MCII.

DE *rebus in hac synodo gestis Conradus abbas Vrspergensis ista refert:* Anno Domini MCII. imperator Henricus, habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium circa Kal. Febr. inibi convocaturum condixit: quatenus tam sua, quam domini apostolici causa, canonice ventilata, catholica inter regnum & sacerdotium confirmaretur unitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamen nec ipsum juxta placitum venisse, nec nuntia dignitati apostolicæ subjectionem profitentia misisse. Nec hoc latet, quod alterum papam ipsi domino papali superponere, si fieri posset, conatus sit, nec profecerit. Transacta post hæc media quadragesima, convenientibus universis Apuliæ, Campaniæ, Siciliæ, Tuscaniæ, totiusque simul Italiæ præsulibus, Vltramontanorum autem quamplurimorum patrum legatis, synodus magna Romæ est habita: ubi, præter antiqua patrum instituta more solito reverenter confirmata, etiam sæpe dictum nostri temporis schisma inter præcipuas hæreses computatur, ac perpetuo cum suis autoribus atque sequacibus anathemate; hujusmodi subscripta professione, condemnatur.

Formula anathematismi.

Formula anathematismi, de qua vide sup. 5. & 6. epist. Paschalis papæ II.

Anathematizo omnem hæresim, & præcipue eam quæ statum præsentis ecclesiæ perturbat, quæ docet & adstruit anathema contemnendum, & ecclesiæ ligamenta spernenda esse. Promitto autem obedientiam apostolicæ sedis pontifici domino Paschali, ejusque successoribus, sub testimonio Christi & ecclesiæ, affirmans quod affirmat, damnans quod damnat sancta & universalis ecclesia.

Hactenus formula. De actis synodalibus hæc subjungit Vrspergensis: Ibi etiam quam sententiam in imperatorem vel patricium Romanum Henricum idem apostolicus Paschalis promulgaverit, nos quoque inter innumeras diversarum gentium catervas, proxima cœna Domini in ecclesia Lateranensi ab ipsius ore didicimus: nimirum postquam octavo Kalend. Octobr. maris fluctibus Ioppæ traditi, Romæ sumus per gratiam Christi prædicta majore »hebdomada introducti. Quia, inquit, tunicā Chri»sti scindere, id est, ecclesiam rapinis & incendiis de»vastare, luxuriis, perjuriis atque homicidiis com»maculare non cessavit: primo a beatæ memoriæ »Gregorio papa, deinde a sanctissimo viro Vrbano »prædecessore meo, propter suam inobedientiam »excommunicatus est atque cōdemnatus: nos quo»que in proxima synodo nostra judicio totius eccle»siæ perpetuo eum anathemati tradidimus. Id no»tum esse volumus omnibus & maxime Vltramon»tanis, quatenus ab ipsius se contineant iniquitate. *Hæc de rebus in hac synodo gestis Vrspergensis.*

In hoc etiam concilio archiepiscopus Capuanus a Cassinatibus monachis accusatus sacrilegii, sententiam subiit, ac satisfecit. Rem gestam sic narrat Petrus diaconus: Sequenti tempore idem abbas Capuam pergens, capellam sancti Angeli ad Formas, quæ in honorem sancti Nicolai noviter constructa erat, fecit a Brunone Signiensi episcopo, & hujus monasterii monacho, dedicari: convocato etiam Senne Capuano archiepiscopo. Facta itaque dedicatione, die alia idem archiepiscopus, congregata Capuanorum multitudine, armata manu misit illos ad eamdem ecclesiam violandam, altareque demoliendum, & reliquias inde auferendas, sibique asportandas. Hoc facto conquerebatur contra nostrum abbatem & dictum episcopum, quod contra canones egissent in eadem dedicatione, metropolitano non cedentes in his quæ deceret archiepiscopum agere. Nostri una cum episcopo dicebant se concorditer egisse omnia quæ ibi gesta essent. Hac de re insimulatus a nostris in synodo Romana idem archiepiscopus, irruptionem ecclesiæ, destructionem altaris, reliquiarumque violationem objicientibus una cum clero civitatis & populo, emendaturum se errata respondit: quod etiam fecit. *Hæc Petrus.*

Anno Christi 1102. Chron. Cassin. c. 40.

ANNO CHRISTI 1102.

CONCILIVM LONDINENSE, sub Paschali II. papa primum, pro reformanda ecclesia celebratum ab Anselmo Britanniæ primate & regni totius episcopis atque abbatibus, anno Domini MCII.

G.C. *Binius duo fingit hoc anno Londinensia cōcilia: alteri depositionem abbatū quinque, & aliorum clericorum incontinentiū, tribuit: alteri decreta multa ad ecclesiæ reformationem. Vno tamen hæc omnia Londinēsi concilio perfecta sunt, ut constat ex ipso, quem adducit Binius, VVillelmo Malmesburiēsi: multoque magis ex Eadmero S. Anselmi discipulo & perpetuo comite ac convictore, qui profitetur ita concilium a se tradi, ut ab Anselmo ipso descriptum accepit. Eum ergo sequamur autorem, & Londinense anni* MCII. *concilium iisdē quibus ille verbis describamus. Eadē prope sunt VVillelmi Malmesburiensis, qui ab Eadmero ea mutuatus est.*

Per idem tempus, *inquit Eadmerus hist. lib. III.* « celebratum est generale cōcilium episc. & abbatū to« tius regni, in ecclesia B. Petri apostolorū principis, « quæ in occidentali parte Lundoniæ sita est. Cui cō« cilio præsedit Anselmus archiep. Dorobernensis cō« sidentibus secū, archiep. Eboracensi Gerardo, Mau« ritio episc. Lundonensi, VVillelmo electo episcopo « VVintoniēsi, Roberto episc. Lincolniensi, Samsone « VVigornēsi, Roberto Cestrensi, Ioāne Bathoniēsi, « Herberto Norvvicēsi, Radulfo Cicestrēsi, Gundulfo « Roffensi, Hervæo Pāgorensi, & duobus noviter in« vestitis, Rogerio scilicet Serberiēsi, & Rogerio He« refordiēsi. Osbernus autem Exoniensis, infirmitate « detētus, interesse non potuit. In hoc concilio multa « ecclesiasticæ disciplinę necessaria servari Anselmus « instituit: quę postmodū sedis apost. pōtifex sua auto« ritate cōfirmavit. Cujus cōcilii seriem, sicut ab eodē « patre Anselmo descripta est, huic operi inserere, « non incongruū existimavimus. Scribit itaque sic. «

Anno Dominicæ incarnationis MCII. quarto autem præsulatus Paschalis summi pontificis, tertio regni Henrici gloriosi regis Anglorum, ipso annuente celebratum est concilium in ecclesia beati Petri in Occidentali parte juxta Lundoniam sita: communi consensu episcoporum, & abbatum, & principum totius regni. In quo præsedit Anselmus archiepiscopus Dorobernensis, & primas totius Britanniæ, considentibus venerabilibus viris, Gerardo Eboracensi archiepiscopo, Mauritio Lundoniensi

Lundoniensi episcopo, VVillielmo VVintoniæ A electo episcopo, aliisque tam episcopis quam abbatibus. Huic conventui affuerunt, Anselmo archiepiscopo petente a rege, primates regni: quatenus, quicquid ejusdem concilii autoritate decerneretur, utriusque ordinis concordi cura & sollicitudine ratum servaretur. Sic enim necesse erat, quum multis retro annis synodali cultura cessante, vitiorum vepribus succrescentibus, Christianæ religionis fervor in Anglia nimis refrixerat.

Primum ergo, ex autoritate sanctorum patrum, simoniacæ hæresis surreptio in eodem concilio damnata est. In qua culpa inventi, depositi sunt, Guido abbas de Persora, & VVimundus de Tavestoc, & Ealdvvinus de Ramese, & alii nondum sacrati, remoti ab abbatiis suis; scilicet, Godericus de B Burgo, Haymo de Cernel, Egelricus de Middeltone. Absque simonia vero remoti sunt ab abbatiis suis, pro sua quisque causa, Richardus de Heli, & Robertus de sancto Edmundo, & ille qui erat apud Micelney.

I.

Statutum quoque est, ne episcopi sæcularium placitorum officium suscipiant: & ut non sicut laici, sed ut personas religiosas decet, ordinatas vestes habeant: & ut semper & ubique honestas personas habeant testes conversationis suæ.

II.

Ut archidiaconatus non dentur ad firmam.

III.

Ut archidiaconi sint diaconi.

IV.

Ut nullus archidiaconus, presbyter, diaconus, canonicus, uxorem ducat, aut ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet qui canonicus non est, si post professionem castitatis, uxorem duxerit, eadem regula constringatur.

V.

Ut presbyter, quamdiu illicitam conversationem mulieris habuerit, non sit legalis, nec missam celebret; nec, si celebraverit, ejus missa audiatur.

VI.

Ut nullus ad subdiaconatum, aut supra, ordinetur sine professione castitatis.

VII.

Ut filii presbyterorum non sint heredes ecclesiarum patrum suorum.

VIII.

Ne quilibet clerici sint sæcularium præpositi vel procuratores, aut judices sanguinis.

IX.

Ut presbyteri non eant ad potationes, nec ad pinnas bibant.

X.

Ut vestes clericorum sint unius coloris, & calceamenta ordinata.

XI.

Ut monachi vel clerici, qui ordinem suum abjecerunt, aut redeant, aut excommunicentur.

XII.

Ut clerici patentes coronas habeant.

XIII.

Ut decimæ non nisi ecclesiis dentur.

XIV.

Ne ecclesiæ aut præbendæ emantur.

XV.

Ne novæ capellæ fiant sine consensu episcopi.

XVI.

Ne ecclesia sacretur, donec provideantur necessaria & presbytero & ecclesiæ.

XVII.

Ne abbates faciant milites: & ut in eadem domo cum monachis suis manducent & dormiant, nisi aliqua necessitate prohibente.

XVIII.

Ne monachi pœnitentiam cuivis injungant, sine consensu abbatis sui: & quod abbates sui de hoc eis licentiam dare non possunt, nisi de eis, quorum animarum curam gerunt.

XIX.

Ne monachi compatres, nec monachæ commatres fiant.

XX.

Ne monachi teneant villas ad firmam.

XXI.

Ne monachi ecclesias nisi per episcopos accipiant: neque sibi datas ita expolient suis redditibus, ut presbyteri ibi servientes, in his, quæ sibi & ecclesiis necessaria sunt, penuriam patiantur.

XXII.

Ut fides inter virum & mulierem, occulte & sine testibus de conjugio data, si ab alterutro negata fuerit, irrita habeatur.

XXIII.

Ut criniti sic tondeantur, ut pars aurium appareat, & oculi non tegantur.

XXIV.

Ne cognati usque ad septimam generationem copulentur, vel copulati simul permaneant: & si C quis hujus incestus conscius fuerit, & non ostenderit, ejusdem criminis se participem esse cognoscat.

XXV.

Ne corpora defunctorum extra parochiam suam sepelienda portentur, ut presbyter parochiæ perdat, quod illi inde juste debetur.

XXVI.

Ne quis temeraria novitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut aliis rebus, quod contigisse cognovimus, sine episcopali autoritate reverentiam sanctitatis exhibeat.

XXVII.

Ne quis illud nefarium negotium, quo hactenus in Anglia solebant homines sicut bruta anima- D lia venundari, deinceps ullatenus facere præsumat.

XXVIII.

Sodomiticum flagitium facientes, & eos in hoc voluntarie juvantes, in hoc eodem concilio, gravi anathemate damnati sunt: donec pœnitentia & confessione absolutionem mereantur. Qui vero hoc crimine publicatus fuerit: statutum est, si quidem fuerit persona religiosa, ut ad nullum amplius gradum promoveatur; & si quem habet, ab illo deponatur. Si autem laicus, ut in toto regno Angliæ, legali suæ conditionis dignitate privetur. Et ne hujus criminis absolutionem, his qui se sub regula vivere non voverunt, aliquis nisi episcopus E deinceps facere præsumat.

XXIX.

Statutum quoque est, ut per totam Angliam in omnibus ecclesiis & in omnibus dominicis diebus excommunicatio præfata renovetur.

Et hic quidem Londoniensis concilii textus est, « qui post non multos institutionis suæ dies, mul- « tos sui transgressores in omni hominum genere « fecit. Sane quod ultimum, de renovanda excom- « municatione dominicis diebus, statutum fuit: ip- « semet Anselmus rationabili dispensatione usus, « postponi concessit. Finito concilio Anselmus Lun- « donia discessit. *Hactenus Eadmerus.* *Pergit Eadmerus.*

Huius concilii plures alii meminerunt: inter quos Florentius

ANNO CHRISTI 1102.

Florentius VVigorniensis in chronico, ad annum MCII. Post hæc, *inquit*, in festivitate sancti Michaelis rex, (*Henricus primus*) fuit Lundoniæ apud VVestmonasterium, & cum eo omnes principes regni sui, ecclesiastici & sæcularis ordinis; ubi duos de clericis, duobus episcopatibus investivit: Rogerum videlicet cancellarium episcopatu Searesbiriensi, & Rogerum Larderarium suum pontificatu Herefordensi. Vbi etiam Anselmus archiepiscopus tenuit magnum concilium de his quæ Christianitatem pertinent, consedentibus secum, archiepiscopo Eboracensi Gerardo, Mauricio Lundoniensi, Guilielmo electo episcopo VVintoniensi, Roberto Lincolniensi, Samsone VVigornensi, Roberto Cestrensi, Ioanne Bathoniensi, Hereberto Norvvicensi, Radulpho Cicestrensi, Gundulpho Rofensi, Herveo Bancornensi, & duobus investitis Rogero, & Rogero. Osbernus autem episcopus Exoniensis infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc concilio plures abbates Francigeni & Angli sunt depositi, & honoribus privati, quos injuste acquisierunt, aut in eis inhoneste vixerunt: scilicet Guido Persorensis, Aldvvinus Ramesiensis, VVimundus Tavestokensis, Haimo de Cernel, & ille de Miceleneia. Ægelricus de Middeltuna, Godricus de Burgo, Richardus de Heli, Robertus de S. Eadmundo.

Radulfus vero Niger ad annum eundem: Anselmus, *inquit*, archiepiscopus, post mortem Guillelmi Rufi reversus de exilio, tenuit concilium cum omnibus Angliæ episcopis: ac plures abbates, tam Francigenos, quam Anglos, quia inhoneste se habuerant, degradavit: cunctisque prohibuit presbyteris, ulterius uxores habere.

G.C. Canones integros hujus concilii non habemus, sed eorum dumtaxat breviaria. Quod ex Anselmi ad VVillelmum archidiaconum epistola, certo discimus. Ait enim Anselmus: *De his qui tonderi nolunt, dictum est, ut ecclesiam non intrent: non tamen preceptum est, ut si ingrederentur, cessarent sacerdotes: sed tantum annuntiarent illis, quia contra Deum & ad damnationem suam ingrediuntur.* Quæ in canonibus non sunt. Neque enim in vigesimo tertio ubi præscribitur tondendorum laicorum modus, prohibentur ii qui non parebunt, ecclesiæ aditu: neque vox est ulla, quæ sacerdotibus imperet ut eos admoneant officii.

Illam autem Anselmi epistolam, quia nonnulla concilii hujus decreta explicat, operæ pretium erit hic describere.

Lib. 3. ep. 62.

*** *Anselmus archiepiscopus VVillelmo archidiacono dilecto suo salutem & benedictionem.*

SENTENTIAS capitulorum concilii expositas, nolo vobis aut alicui ad præsens mittere: quia quando in ipso concilio expositæ sunt, non potuerunt ad plenum & perfecte recitari, propterea quia subito sine præmeditatione, ac competenti tractatione, sicut oportuerat, sunt prolatæ. Vnde quædam videntur addenda, & forsitan quædam mutanda: quod non nisi communi consensu coepiscoporum nostrorum nolo facere. Volo ergo eas dictare, & prius eisdem episcopis ostendere, cum primo convenerimus, quam per ecclesias Angliæ dictatæ & expositæ mittantur. Nomina tamen rerum, de quibus ibi loquuti sumus, vobis mittimus: ut secundum quod recordari poteritis, nos de illis decrevisse faciatis. De illis qui ante excommunicationem, vel post excommunicationem, nescientes eam factam, Sodomitico peccato peccaverunt, par & simul erit sententia, si confitentes pœnitentiam petierint: quam secundum vestram discretionem dabitis, considerantes ætatem, peccati diuturnitatem, & utrum habeant uxores, an non: & secundum quod videatis eos pœnitere, & deinceps integram correctionem promittere. Considerandum etiam est, quia hactenus ita fuit publicum hoc peccatum, ut vix aliquis pro eo erubesceret: & ideo multi magnitudinem ejus nescientes, in illud se præcipitabant. Illi vero qui post excommunicationem cognitam se peccato contaminaverunt, graviori sunt mulctandi pœnitentia. Quam etiam in vestra discretione secundum prædictas causas ponimus. De his, qui tonderi nolunt, dictum est ut ecclesiam non ingrederentur: non tamen præceptum est, ut si ingrederentur, cessarent sacerdotes: sed tantum annunciarent illis, quia contra Deum & ad damnationem suam ingrediuntur. De calceamentis laicorum nihil decrevimus, sed tantū clericorum. De archidiaconibus & canonicis, qui uxores suas derelictas extra domos suas in maneriis suis ponunt: existimo, interim donec aliud statuatur, tolerandum, si certam promissionem fecerint se nullam conversationem cum illis habituros, nec sine legitimis testibus loquuturos. De presbyteris, qui timore non audent fœminas suas relinquere, quod statutum est in concilio servabitur: quia quamdiu eas aliqua occasione tenebunt, nec missas celebrabunt, nec legales erunt, sed tantum usque ad initium Quadragesimæ, si habuerint qui pro illis caste in ecclesiis serviant, beneficiis ecclesiæ non privabuntur. Illos autem qui presbyteros propinquas suas dimittere prohibent, sicut eos qui contra Deum & contra Christianitatem agunt, arguite, & totum peccatum fornicationis presbyterorum illis imputandum ostendite: & nostram, & omnium coepiscoporum nostrorum excommunicationem promittite.

G.C. Quod ait media epistola de his qui tonderi nolunt, intelligo non de clericis, qui canone XII. jubentur patentes coronas habere: sed de laicis, qui can. XXII. jubentur sic tonderi, *ut pars aurium appareat.* De iisdem loquitur can. VI. concilii Rotomagensis ann. MXCVI. *Nullus homo,* inquit, *comam nutriat, sed sit tonsus: alioquin excommunicetur.*

A clericis, qui concilii canones, violabant incontinentia sua rex Henricus mulctæ nomine pecuniam exigebat. Hoc Anselmus non tulit, tanquam ecclesiasticę disciplinę contrarium: & has ad regem litteras dedit.

*** *Henrico suo carissimo domino gratia Dei regi Anglorum, Anselmus archiepiscopus Cantuariæ fideles orationes cum fideli servitio.* Lib. 3. ep. 109.

AD me pertinet, si audio quod faciatis aliquid quod animæ vestræ non expediat, ut hoc vobis non taceam: ne, quod Deus avertat, Deus irascatur, & vobis, si facitis quod illi non placeat, & mihi pro taciturnitate mea. Audio quod vestra excellentia vindictam exercet super presbyteros Angliæ, & forisfacturam exigit ab eis qui non servaverunt præceptum concilii, quod ego cum vestro favore tenui apud Londoniam cum aliis episcopis & religiosis personis. Quod hactenus inauditum & inusitatum est in ecclesia Dei de ullo rege & de aliquo principe. Non enim pertinet secundum legem Dei hujusmodi culpam vindicare, nisi ad singulos episcopos per suas parochias: aut si & ipsi episcopi in hoc negligentes fuerint, ad archiepiscopum & primatem. Precor igitur vos sicut carissimum dominum, cujus animam diligo plusquam præsentem vitam corporis mei, & consulo sicut vere fidelis corpori & animæ vestræ:

vestræ, ne vos contra ecclesiasticam consuetudinem A
tam grave peccatum committatis, & si jam incepistis, ut omnino desistatis. Dico enim vobis, quod valde timere debetis, quia pecunia taliter accepta, ut taceam quantum noceat animæ, non tantum cum expendetur, adjuvabit terrena negotia, quantum postea perturbabit. Denique vos scitis quia me in Normannia in pacem vestram suscepistis, & de archiepiscopatu meo me resaisivistis, & quia cura & vindicta talis offensæ maxime pertinet ad archiepiscopatum, quoniam plus sum episcopus pro spirituali cura, quam pro terrena possessione. Omnipotens Deus sic & in hoc & in aliis actibus vestris dirigat cor vestrum secundum voluntatem suam, ut post hanc vitam perducat vos ad gloriam suam. B

G.C. Clericos eosdem, ac præsertim mulierosos presbyteros, qui quartum sextumque, canonem violaverant, pœnis ecclesiasticis Anselmus affecit, & excommunicationem in eos ab archidiacono suo latam confirmavit his litteris.

p. ¶** *Anselmus archiepiscopus reverendo Gundulpho episcopo, & Ernulpho priori, & archidiacono Cantuariensi VVillelmo, & omnibus in sua parochia religionem sui ordinis amore Dei servantibus, salutem.*

NVPER relata est mihi Deo execrabilis, & omnibus Christianis odibilis, superba quorumdam, qui se sacerdotes nominant, præsumptio. Scripsit namque mihi archidiaconus noster VVillelmus: quia nonnulli presbyteri, qui sub ejus sunt custodia, iterum repetentes prohibitas fœminas, in immunditiam, a qua salubri consilio & jussione abstracti fuerunt, se revoluerunt. Quod cum idem archidiaconus vellet corrigere: omnino ejus monitionem & susceptibilem jussionem nefanda superbia contempserunt. Qui convocatis secum pluribus religiosis & obedientibus sacerdotibus, superbos & inobedientes gladio dignæ excommunicationis percussit. Quam excommunicationem bestiali insania contemnentes, ministerium sanctum polluere, quantum in ipsis est, non formidant. Quapropter ego Anselmus, quamvis peccator, archiepiscopus, ea autoritate quam mihi dedit per archiepiscopatum Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, confirmo eandem excommunicationem, quam fecit idem archidiaconus, usque ad satisfactionem ejus judicio suscipiendam.

G.C. Canonem XXVI. de nulla mortuorum corporibus *exhibenda reverentia sanctitatis*, sine episcopi autoritate, alia confirmat Anselmi ad Stephanum diaconum epistola his concepta verbis.

.ep. ¶** *Anselmus archiepiscopus Stephano diacono, salutem & benedictionem.*

MANDO vobis ut eatis ad Rumesei, & dicatis, & dicendo præcipiatis dominæ abbatissæ & sanctimonialibus de nostra parte, & ex parte episcopi & vestra, ut si nolunt me prohibere divinum officium facere, tunc ex toto prohibeant, ut nullus honor, qui alicui sancto exhiberi debet, exhibeatur ab illis, aut permittant ab aliquo exhiberi mortuo illi, quem quidem volunt pro sancto haberi: filium autem ipsius mortui propellite a villa, nec amplius conversetur in illa.

G. C. Anselmi litteræ illæ me admonent, ut ex ejus epistolarum corpore canonicas nonnullas quæ nullum hic alium locum haberent, iis adjungam.

*** I. AD HENRICVM ANGLORVM REGEM. Lib. 3. ep. 126.

Vni ecclesiæ episcopum canonice sacratum, non posse alteri ecclesiæ præfici, insciis papa, archiepiscopo, & episcopis comprovincialibus.

Suo carissimo domino Henrico Dei gratia Anglorum regi, & duci Normannorum, Anselmus archiepiscopus, fidele servitium cum orationibus.

MANDAVIT mihi dignatio vestra per electum episcopum VVintoniensem, ut sibi scriberem, utrum dominus Hervęus episcopus Bancorensis possit constitui episcopus in ecclesia Lexoviensi. Hoc utique facile fieri non intelligo. Sicut enim nullus episcopus sacrari debet alicui ecclesiæ sine assensu & consilio archiepiscopi, & aliorum episcoporum totius provinciæ: ita qui sacratus est episcopus, non potest constitui in alia provincia episcopus canonice, sine consilio & assensu archiepiscopi & episcoporum ejusdem provinciæ cũ autoritate apostolica, nec sine absolutione archiepiscopi & episcoporũ provinciæ in qua sacratus est. Quæ absolutio fieri nequit sine magna & communi consideratione & consilio eorum, sine quibus consecrari, ut dixi, non potuit: & quamvis episcopatus ejus ita videatur destructus, ut in eo manere non possit. Omnipotens Deus dirigat vos in hac, & in aliis actionibus vestris. Amen.

*** II. AD .... FRATREM Lib. 3. ep. 158.

An nuptiæ consanguineorum sint vetitæ adeo ut remitti nequeant: & cur sint damnatæ.

Anselmus Cantuariensis, fratri dilecto spiritum sapientiæ & intellectus.

GRATVLOR admodum, frater carissime, studiis tuis: quibus dum me exerces, dum desidiæ somno torpentem, nec tale quid somniantem, quæstione pulsas, * ut evigilem. Rogas enim me hominem, ut putas, multæ lectionis, ut tibi diligenter & dilucide rescribam, sicut in sanctorum patrum decretis, vel tractatibus meminerim me legisse prohibitionem conjugiorum in consanguinitate, qua ratione in ecclesia Dei tantam vim obtinuerit, ut hujus excessus nulla omnino possit esse indulgentia, nisi præcedente ipsius conjugii divortio, vel cur saltem deputetur in peccatum tale conjugium. Et, ut video, non quæris autoritatem solo, si ita dicam, imperio cognoscentem, sed potius rationem rationabiliter docentem. Dicerem simplicem & puram esse rationem, eorum obedire autoritati, quibus dictum est: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* Matth. 10. Et ecclesiæ sanctæ sequi consuetudinem: cujus consuetudines velle convellere, genus est hæresis. Sed ut scias in omnibus me velle obtemperare voluntati tuæ: etsi forte non possim, conabor tamen & in hoc ex aliqua tibi parte non deesse.

Præcepto hoc, scilicet in consanguinitate non miscenda connubia, vel si mixta sunt, dirimenda, canones pleni sunt, & multa sunt decreta patrum: sed rationem præcepti, quam exigis, fateor, me numquam legisse memini. Sic tamen de hac re, mecum

mecum ex consideratione sanctarum scripturarum A soleo cogitare. In veteri illo populo connubia misceri de tribu in tribum non licebat. Quærenti mihi
Num. 36. cur non, occurrerunt illæ filiæ Salphaad. Super connubiis consulentibus Moysen, & per Moysen, dominum: mandatum a domino de tribu in tribum non miscenda connubia propter vitandam suarum hereditatum diminutionem. Populus enim ille carnalis cor sursum habere nesciebat: sed ut reptile terrenum, terræ toto pectore adhærens, hereditatem solam terrenam cogitabat. Malebat singula tribus, connubia inter se dando & accipiendo, inter suas se angustias cohibere: quam extra dando connubia, hereditatem quoque extra dividere. Talis quippe erat hereditas illorum, talisque & omnis terrena hereditas: ut divisa minuatur, & tota ad eos non perveniat. Itaque sicut B
Matth. 19. dominus in euangelio dicit de dando libello repudii, secundum duritiam cordis eorum, responsum est eorum carnalitati.

Porro Christiana pietas non sic. Cum enim
1. Ioan. 4. hereditas nostra sit, de quo dicitur: *Deus caritas est:* sicut illi lege utuntur suæ hereditati congrua, sic & nos nostræ hereditati legem vendicare debemus. Caritas enim, quo latius divisa diffunditur, tanto uberior dividenti remanet, & augetur. Statuit igitur Christiana religio, ut terminis consanguinitatis, secundum sanctorum patrum & canonum decreta, usque ad sextum gradum ex omni parte pertingentibus, ad caritatem conservandam suus natalis sufficiat affectus: quem violare, etiam C apud barbaros nefas dicitur. Vbi vero ille deficit: ibi demum ad caritatem religandam, ne subducat se, adnectendum esse vinculum conjugale ad prolongandos terminos nostræ hereditatis, quæ est ipsa caritas. Iustissimumque videtur, ut sicut apud illos sua mulctabatur pœna transgressor legis positæ, pro terrena eorum hereditate conservanda: sic apud nos non impune habeat temerator legis pro cælesti pane, & divina hereditate nostra dilatanda.

Adhuc aliud. Qui extra tribum connubia dare prohibebantur, sicut nos, ad proximos sanguinis accedere eadem lege non permittebantur. Dicit
Levit. 18. enim lex: *Quivis homo ad proximam sui sanguinis non accedet:* additque autoritatem jubentis: *Ego* D
Ibidem. *Dominus.* Et quasi exigeret causam præcepti, rationem addit: *Turpitudinem patris, & turpitudinem matris tuæ non revelabis: quia turpitudo est patris vel matris tuæ.* Deinde ex sequenti ordine proximos illos sanguinis, ad quos non sit accedendum, nec revelanda eorum turpitudo: fratres scilicet, & sorores, atque alios, qui ibi describuntur. Quæ causa communis potest esse, & nobis, & illis.

Quæramus igitur quæ sit hæc turpitudo, cujus revelatio dignum efficit morte, legis transgressorem. Turpe est, ubi pars parti non convenit. In corpore autem humano, ante primi hominis præ- E varicationem, nihil erat turpe, nihil dissonum, cum harmonia illa creatoris boni manu bene ac decenter aptata adhuc permanente, pars parti conveniret: Deoque anima, animæ vero corpus suum per omnia subditum esset. Postquam vero prævaricatione mandati, anima Deo facta est inobediens: superioris Dei rebelli inferius corpus destitit esse obediens. Statim quippe oculi aperti sunt, trans-
Gen. 3. gressoribus. *Et aperti sunt*, inquit, *oculi eorum;* videlicet ad se invicem concupiscendum. Et cum prius nudi essent, nec erubescerent: mox corporis sui partes versas esse sentientes in pudenda: & tegere illa festinantes, perizomata sibi fecerunt. Quod etiam nunc in pueris, vel infantibus videre promptum est: qui quamdiu concupiscentiam hanc non sentiunt, pudenda non habent: quia de aliqua corporis sui parte erubescere nesciunt. Vbi vero illius incipiunt esse expertes, jam partes illas intectas ferre non ferunt. Soluta igitur in primis illis hominibus pulcherrima illa harmonia, facta est turpitudo non minima, originalis pœna cum originali peccato ab illis in posteros transitura. Ex hoc igitur in corpore nostro, corpore peccati, membra illa, quæ huic serviunt concupiscentiæ, pudenda, vel turpitudo, vel ignominia nominantur: exterioris turpitudinis, id est, concupiscentiæ velamen semper & latebras naturaliter exigentia. Hæc autem concupiscentiæ turpitudo tunc revelatur, cum ad indicium sui membrorum suorum sibi exhibet officium, & gestit in effectum omni illo rationalis animæ vigore sic hebetato, confuso, & dejecto, & turpissimæ libidini carnis substrato: ut merito illa hora possit audire: *Adam ubi es?* id est, qui Deo similis esse voluisti, non vides quo devenisti? Et quid turpius hac turpitudine, quid ignominiosius hac ignominia? Quam apostolus denotans: *Fugite*, inquit, *fornicationem: omne peccatum quod peccavit homo, extra corpus est: qui vero fornicatur, in corpus suum peccat.* id est, omnia peccata animam quidem lædunt, corpus tamen non deturpant. Qui vero fornicatur, non solum Deum offendit, & contaminat animam: sed & ipsam corporis pulcritudinem fœdat totam & dehonestat. Sicut enim furi deprehenso, ferro vel igne nota inuritur æterni opprobrii: sic naturæ nostræ vitio prævaricationis in toto suo corruptæ, per eum, in quo tota nunc erat, & extra quem non erat, indicium est hoc in pœnam peccati sui. Quæ turpitudo in omnibus perpetuo verecundiæ tegmine esset velanda, nisi ex pœna primi peccati generationi humanæ esset necessaria. Cujus tamen generationis nullus amor revelari eam permittit in illis, de quibus lex dicit: quod proximi sint sanguinis, & ipsius jure & instinctu naturæ eam sibi debent invicem caritatis reverentiam: ut inter se his contumeliis afficiendi corpora sua nulla possit esse justa causa, nec possit superduci aliquid honestum, quod tegere possit hoc inhonestum. Non quod negem nuptias sanctas, & cubile immaculatum: quæ legitime & cum timore Dei celebrato pio amore matrimonio, quo nubentes efficiuntur unus spiritus, ex quo facti sunt una caro, & amore sancto, & desiderio generandæ prolis, sit contegunt honestate sui, & absorbent quodammodo illam humanæ generationis pœnalem turpitudinem: ut, secundum apostolum, qui nubunt, sint quasi non nubentes. Vnde & in catalogo turpitudinum non revelandarum, etiam conjugis turpitudinem lex ponit non revelandam. *Turpitudinem*, inquit, *uxoris tuæ non revelabis.*

Gen. 3.
1. Cor. 6.
Levit. 18.

Sicut igitur jam dictum est, qui extra tribũ nubere prohibebantur, eadem lege ad proximos sanguinis accedere non permittebantur. Sed apud illos vix tertium gradum consanguinitatis transibat lex illa naturalis affectus: apud nos vero, in quos tempus correctionis devenit, quibus correxit orbẽ Dominus, id est perfectionem, qui non commovebitur: crevit pietas, superabundavit honestas; & ad designandam euangelii perfectionem, ternarius ille numerus duplicatus porrexit se in senarium, qui perfectus est numerus, & suis partibus constat: sicut euangelii veritas per se stat, nec eget aliquo, quo fulciatur.

fulciatur. Licet apud antiquos etiam viri laude A digni, honestis aliquibus causis intervenientibus, de primo & secundo gradu temerarie præsumpserint: ut ante legem Abraham, Isaac, & Iacob, nuper a cæteris gentibus segregati, propter fugiendam cum gentibus commixtionem proximas sanguinis sui duxerunt. Sub lege vero, Caleph, Othoniel fratri suo minori, victa civitate Debirarum, in præmium victoriæ filiam suam dedit uxorem. Sed & Thamar, cum opprimeretur a fratre: *Noli*, inquit, *frater, sed pete me a rege, non negabit me tibi*. Et certe rex qui fratri sororem dicebatur daturus uxorem, pater utriusque. Quod cum, sicut dixi, quibusdam causis intervenientibus illi præsumerent: Christiana pietas B nihil vult honestum judicare, quod faciat contra honestatem naturæ. Ecce quid mihi videatur super quæstione tua: si placet, bene; si displicet, facile veniam obtinebo apud te.

"** III. AD VVILLELMVM ABBATEM
Moto altari quid agendum.

Domino & amico carissimo, reverendo abbati VVillelmo, Anselmus ecclesiæ Cantuariensis, salutem.

QVANDO respondi ad quod quæsivistis de altari, & de ecclesia: ita erat cor meum quadam sollicitudine gravatum, ut non possem C intendere iis quæ dicebam; & nuncius vester ita festinabat, ut in aliud tempus hoc differre non possem. De quo quidem neque in decretis, neque in canonibus, memini me aliquid legisse: sed a quodam episcopo audivi, quod in decretis Eugenii papæ legitur, altare motum iterum consecrandum. De his cum domno papa Vrbano locutus sum, assistentibus quibusdam episcopis: sed papa dicebat, mensam altaris motam, nec reconciliandam, nec iterum consecrandam, nec amplius in altare reputandam. Alii vero dicebant tantum reconciliandam: nullam tamen autoritatem ostendentes. In hoc autem omnes concordant, quod, violato principali, tota ecclesia cum altari iterum consecranda est: nec ecclesia consecranda est sine consecratione altaris, aut principalis, aut alicujus alterius in eadem ecclesia. In his autem om- D nes concordant, cum quibus locutus sum, excecepta altaris mensa. Item si aliqua pars ecclesiæ destructa, reficitur, aut nova fit, altari immoto: aqua tantum ab episcopo benedicta aspergendam dicunt. Ratio autem, quam a me quæsivistis, hæc mihi videtur super his. Altare non fit propter ecclesiam, sed ecclesia propter altare: & ideo violato principali altari, jam non videtur esse ecclesia: quia non est illud, propter quod ecclesia construitur, & consecratur. Quapropter cum illud fit novum, recte videtur cum eo consecrari, per quod recepit, ut sit ecclesia. De moto altari iterum consecrando hæc quoque E mihi ratio videtur. Altare vicem fidei Christianæ tenet, ut sicut nonnisi in altari sacrificium nostrum offerimus; ita non nisi recta fide sacrificia bonorum operum offeramus, si & Deo placere volumus. Sicut igitur fides mota a suo fundamento, "quod est Christus, & a sua stabilitate, jam non est fides: ita altare motum a suo fundamento, jam non est altare; sive quod de eadem materia totum, sive de alia fiat altare novum, & aliud quod fuerat altare, videtur ideo consecrandum. Propter hanc rationem cavendum existimo, ne altare gestatorium consecretur sine fundamento, quod multi custodiunt, & fere ubique custoditur: quamvis in Normannia, cum ibi eram, non servaretis, sed nudi lapides nusquam affixi consecrarentur. Quod ego non damno, nec tamen facere volo. Ex his, quæ dixi, sequitur, quia si tota ecclesia nova fiat, altari sine violatione manente, quoniam sine consecratione altaris alicujus consecrari non debet: aut altare aliquod est ibi renovandum, ut simul cum ecclesia consecretur; aut aqua ab episcopo ad hoc benedicta intus & exterius simpliciter aspergatur. Quæ facienda de his dixerim, ex ore & usu aliorum didici. Rationem vero eandem alios habere non nego; sed ego a nullo accepi. Quapropter quod per me vel per alios sentio, sanctitati vestræ postulatus simpliciter insinuo, donec vobis certius, aut melius patefiat. Valete.

G.C. De argumento eodem est epistola LXXX. Ivonis Carnotensis. Vide & LXXII. ejusdem.

CONCILIVM TRECENSE, sub Paschali secundo primum, in causa Silvanectensis episcopi de simonia per calumniam accusati, habitum anno Christi MCIV. ANNO CHRISTI 1104.

HOC *concilium per Richardum legatum actitatum fuit, de quo apud Ivonem mentio habetur in epistola ad Paschalem papam data, in qua causam Silvanectensis episcopi in eo tractatam esse testatur his verbis:* Novimus enim præteritis annis, cum dominus Richardus Albanensis episcopus apostolica legatione fungeretur, quia Trecis ab eodem legato concilium celebratum est, in quo a malevolis & æmulis personis crimen venditionis sacrorum ordinum eidem episcopo (*Huberto Silvanectensi*) objectum est. Sed propter insufficientiam accusantium personarum, consentientibus in hoc episcopis, minime probatum est: sed prædictus episcopus tanti criminis infamiam cupiens evitare, ad arbitrium legati vestri, sicut testantur qui adfuerunt, spontaneus de objecto crimine se purgavit, & innocentiam suam jurejurando comprobavit.

In hoc eodem concilio sub legato Richardo celebrato creatum fuisse Godefridum "virum sanctitate conspicuum episcopum Ambianensem: qui res ab eo præclare gestas quas vidit, vel ab his qui viderunt accepit, & quam exacte atque fideliter conscripsit, narrat Nicolaus monachus Suessionensis: Eodem, *inquit*, tempore (*quo electio facta est*) Richardus cardinalis & apostolicæ sedis legatus apud Trecenses celeberrimum habuit conventum episcoporum, abbatum, & Galliarum procerum. Eo igitur se Ambianorum legati conferunt, suo proponunt se pastore orbatos, unanimiter a clero & populo electum asserunt Godefridum, rege quoque assentiente. Tum vero omnes qui in eo conventu Godefridum noverant, Christum summopere collaudarunt. Sed ille interim fugam meditabatur (*aderat enim ibi ut abbas cum ceteris.*) At vero interceptus, jubente cardinali & episcopis, in medium eorum adducitur, cunctis acclamantibus dignum eum fore ecclesiæ ministrum, strenuum dispensatorem; beatum futurum populum, qui talem sit pastorem habiturus. *Hæc de electione ejus in concilio illo Trecensi confirmata.*

" *Abbatem Novigentinum.*

ANNO CHRISTI 1104.

ADDITIO G. C. S. I.

*** Chronicon Sancti Petri vivi Senonensis: Anno, inquit, *MCV. tenuit concilium apud Trecas Richardus Albaniæ episcopus, v. Kal. April. In quo concilio recitatum & confirmatum fuit privilegium S. Petri ab omnibus considentibus in ipso concilio. Illic quoque abbas Arnaldus deponere fecit Gausbertum quemdam decanum Mauriacensem, præceptis ejus inobedientem & rebellem & Casæ Dei monachum: & misit ibi decanum de suis monachis, nomine Petrum de S. Balderio.

*Cor. MCIV

** PRIVILEGIVM ECCLESIÆ S. Petri Trecensis recitatum & confirmatum in concilio Trecensi.

Ex Nic. Camuzatii promptuario.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Hugo comes Dei gratia Trecensis, post vulnerum meorum nimis difficilium afflictionem, & eorumdem Deo medicante evasionem: perpendens me in pluribus diuinam gratiam offendisse, pœnamque prædictam peccatis meis exigentibus me juste promeritum; attendens longe majorem promeruisse: de collato mihi beneficio a domini benignitate, videlicet de reddita mihi sanitate, proposui in conferendis beneficiis aliquibus ecclesiis domino gratias reddere. Et quia bonum desiderium lætus debet comitari exitus, testante B. Augustino, qui dominum orat ut bonis principiis meliores adjungantur exitus: quod in interiori meo votis disposueram, exhibui effectibus. Dedi igitur ecclesiæ Trecensi beati Petri & sancti Salvatoris libertatem domorum canonicorum, videlicet ut nemo præsumat deinceps eas violare, propter furem ibi repertum, nec aliquo modo extrahere ipsum, sed liberum permittere in manu atque nutu canonicorum; nec mensuram vini sive annonæ quamvis falsam accipere ibidem; neque inde extrahere aliquid violentia, nec etiam fugitivum aliquem; nec omnino a canonicis pro re aliqua, neque a domibus eorum, exigere aliquam consuetudinem. Servientes etiam, qui vivent de proprio victu canonicorum, ita liberos efficio, ut etiamsi mercatores fuerint, nullam mihi prorsus vel meis faciant consuetudinem, & nullum pro mercatura solvant teloneum. Quod si forte clamor fiat de aliquibus prædictorum servientium, nemini respondeant neque in jus veniant nisi ammonitione canonicorum. Quid plura? Nullum prorsus mihi vel meis faciant servitium. Præterea tres servientes, qui custodiunt commune bonum canonicorum, videlicet Cellarius, & Grenetarius, atque Major, eadem libertate, quæ data est prædictis servientibus, a me donantur: & de quocumque officio vivant, nullum teloneum, nulla prorsus consuetudo, mihi vel meis ab eis persolvatur. Decimam etiam mei telonei hujus civitatis, supradictis præbeo canonicis ad constituendum aliquid in ecclesia beati Petri & sancti Salvatoris: hac conditione, ut nihil inde redigere ad proprios usus liceat episcopo sive canonicis. Hujus rei testes sunt Milo episcopus, Raynaldus præpositus; Girardus, Petrus, Goscelinus, Drogo, Anselmus, archidiaconi; Golfredus dapifer, Guido de VVangeruco, Galcherius de Firmitate, Andreas de Baldamento, Pontius de Mareyo. Actum Trecis anno MCIV. ab Incarnat. dom. IV. Non. April. indictione XII. Residente

A Richardo cardinali in supradicta ecclesia in synodo, præsente Manasse Remensi archiepiscopo, Manasse Suessionensi episcopo, Hugone Catalaunensi episcopo, & multis aliis comprovincialibus episcopis. Præsente etiam Daimberto Senonensi archi episcopo, Ivone Carnotensi episcopo, Ioanne Aurelianensi episcopo, & multis aliis comprovincialibus episcopis. Præsente quoque Radulpho Turonensi archiepiscopo, Marbodo Redonensi episcopo, & multis aliis comprovincialibus episcopis: regnante Philippo Francorum rege, Milone urbis Trecorum episcopo existente, Hugone ejusdem comitatum obtinente.

B G. C. Binominis fuit qui hanc concessionem probavit Trecensis episcopus. Hic enim & in aliis quibusdam actis Milo, sæpius Philippus vocatur.

** PRIVILEGIVM MOLISMENSE recitatum, & confirmatum in collegio Trecensi.

Ego Hugo comes Campaniæ, comitis Theobaudi filius, notum fieri volo omnibus sanctæ ecclesiæ fidelibus, quod excellentiori usus consilio, ampliare & honorare de meis propriis rerinentiis Molismensem, quæ in honore beatæ Mariæ semper Virginis fundata est, proposui ecclesiam: credens & certissime sciens, tanto me in cælestibus C partem habere potiorem, quanto eandem B. Mariam interventricem præmittere procuravero meliorem. Trado igitur, &c. *donat villam Rumiliacum, & alia quædam. Additque:*

Ex Tom. IV. Spicilegii.

Huic concessioni meæ assensum præbuit dominus meus Manasses Remensis archiepiscopus cum clero suo, super his quæ ad eum pertinebant exoratus supplicationibus meis. Acta sunt hæc apud Trecas quinto Nonas April. anno ab Incarnat. domini MCIV. Indictione XII. Epacta XXII. Concurrente V. in sede Romana vicem apostolicam gerente domino papa Paschali, Richardo Albanensi episcopo apostolicæ sedis legato, de negotiis ecclesiasticis in generali concilio Trecis tra-D ctante, Philippo episcopo ejusdem ecclesiæ præsidente, Francorum regnum Philippo & filio ejus Ludovico regente, Hugone comite filio Theobaudi Campaniæ comitatum pacifice Dei gratia retinente, cujus largitione præscriptarum rerum donatio concessa, autoritate corroborata, petitione in ecclesia Trecensi coram omni synodo recitata, a præfato Richardo cardinali approbata, & a concedentibus archiepiscopis, episcopis, & abbatibus collaudata, immo tam clericorum, quam laicorum judicio est generaliter confirmata. De quibus aliquos nominamus, & ad corroborationem hujus chartulæ hic inscribendos judicavimus.

E Daimbertus archiepiscopus Senonensis, Rodulfus Turonensis, Ivo episcopus Carnotensis, Humbaudus Autissiodorensis, Herveus Nivernensis, Marbodus Rhedonensis, Rotbertus Lingonensis, Norgandus Eduensis, Hugo Catalaunensis, Philippus Trecensis, Rainaudus præpositus, Girardus, Goscelinus, & Drogo archidiaconi, & cæteri ejusdem ecclesiæ canonici. Abbates hi interfuerunt, Ilgondus Majoris monasterii abbas, Lambertus Pultariensis, Rodulfus sancti Petri insulæ Germanicæ, Otto Arremarensis.

G. C. Quod

G. C. Quod annum MCV. huic concilio adſcribit chronicon Senonenſe, emendandum eſſe, ac ſubſtituendum MCIV. conſtat: tum ex utriſque Hugonis litteris, in quibus hic notatur annus, & Indictio XII. illi reſpondens: immo & in Moliſmenſi donatione, Epacta eidem anno congruens: tum ex Ivonis Carnotenſis epiſtola CXLI. qua Ricardo ſedis apoſtolicę legaro ad Trecenſe concilium vocanti, reſpondet tutum ſibi quidem iter non eſſe, *regis odium jam per decennium toleranti*. Philippo autem regi tum inviſus eſſe Ivo cœpit, cum invitanti ad comitatum ſcripſit epiſtolam illam XXVIII. ſane liberrimam, qua recuſat parere, illicitas ejus nuptias cauſatus. Ibat tum Philippus, ut docet eadem Ivonis epiſtola, *ad placitum quod futurum erat inter Anglorum regem & comitem Normannorum*. quem congreſſum medię quadrageſimę anni MXCIV. rerum Anglicarum ſcriptores attribuunt. Iam ſubducamus. Anno MXCIV. Ivo principis offenſionem incurrit. Igitur annus ille, cujus initio ſcribebat liberum ſibi vix futurum iter ad Trecenſe concilium, quod regis odium jam per decennium toleraret, annus erat MCIV.

II** CONCILIVM LATERANENSE, in quo excommunicati inveſtiturarum fautores in Angl. VII. Kal. April. ann. dom. MCIV.

CONCILIVM *hoc ne ignoremus facit epiſtola Paſchalis papæ ad S. Anſelmum, quæ ſupra extat, numero centeſima.* In concilio nuper habito *inquit Paſchalis*, ex communi fratrum & coepiſcoporum ſententia deliberatum eſt, & regis conſiliarios, qui ad inveſtituræ flagitium illum impellunt, & eos qui ab eo inveſtiti ſunt, ab eccleſiæ liminibus repellendos: quia de libera facere conantur ancillam. Quam nimirum ſententiam nos ſancti Spiritus judicio in comitem de Mellento & ejus complices promulgavimus: & eandem ipſam, in eos qui inveſtiti ſunt a rege, ejuſdem ſancti Spiritus judicio confirmamus.

II** CONCILIVM BALGENCIACENSE, in cauſa Philippi regis a Ricardo card. ſedis apoſtolicæ legato celebratum III. Kal. Auguſti, anno Chriſti MCIV.

RES *hujus concilii plane ignoraremus: niſi Ivonis Carnotenſis ſupereſſet epiſtola* CXLIV. *qua Paſchali pontifici narrat, quid in eo ſit geſtum.* Notum, *inquit*, facimus paternitati veſtræ, quod III. Kal. Auguſti plures epiſcopi, tam Remenſis, quam Senonenſis provinciæ, invitati a domno Ricardo Albanenſi epiſcopo legato veſtro, convenimus in quoddam municipium Aurelianenſis epiſcopatus, nomine Balgenciacum, ad faciendam abſolutionem regis, ſecundum tenorem litterarum, quas ſuper hac re miſerat moderatio veſtra. Convenit etiã rex, & lateralis ſua, & ſecundum præceptum veſtrum, tactis ſacroſanctis evangeliis parati fuerunt abjurare abſolute omnem carnalis copulæ conſuetudinem: inſuper & mutuam collocutionem, niſi ſub teſtimonio perſonarum minime ſuſpectarum, uſque ad veſtram diſpenſationem. Sed quia in litteris veſtris continebatur, ut in hac abſolutione conſilium prudentium ſibi adhiberet domnus Albanenſis epiſcopus: totum onus conſilii voluit pendere ex arbitrio pontificum. Epiſcopi vero, neſcimus quid conjicientes, ſemper replicabant ſe debere eſſe hujus conſilii comites, & non duces. Quamvis quibuſdam noſtrum videretur, quod prædicta abſolutio ita poſſet, ſicut prætaxata eſt, honeſte fieri, & propter quorumdam ſimultates non ſatis rationabiliter impediri. Cum itaque res indefinita maneret in medio, rex clamitans inculcabat ſe male eſſe tractatum: qui tamen per ſe, & per nos, adhuc pulſat ad aures paternitatis veſtrę: ut ſecundum moderationem litterarum veſtrarum, & verba quæ domno Galoni co-

A epiſcopo noſtro injunxiſtis, cauſam ejus temperetis. *Hactenus Ivo.*

II** CONCILIVM PARISIENSE, in quo rex Francorum Philippus & Bertrada abſoluti ſunt IV. Non. Decemb. an. dom. MCV.

ANNO CHRISTI 1105.

ABSOLVENDI *Philippi regis, ejuſque pellicis poteſtatem fecit Paſchalis,* modo uterque tactis ſacroſanctis euangeliis omnem carnalis copulæ conſuetudinem abjuraret, mutuum quoque colloquium & contubernium, niſi ſub teſtimonio perſonarum minime ſuſpectarum. *Eam in rem litteras dedit ad trium provinciarum epiſcopos, Remenſis, Senonenſis, Turonenſis, id ut agerent cum Lamberto*
B *Atrebatenſi epiſcopo, cui autoritatem hac in parte ſuam commiſit. Extat ſupra hæc Paſchalis epiſtola, pag. 658. inter cæteras quinta & triceſima.*

Ad Lambertum itaque, rem ut urgeret, dedit Philippus has litteras.

*** *Philippus Dei gratia Francorum rex Lamberto Atrebatenſium epiſcopo fideli & amico noſtro, ſalutem & gratiam noſtram.*

QVIA dominus papa per Tetbaldum Ovidium miſſum noſtrum archiepiſcopis & epiſcopis noſtris, & tibi ipſi litteras modo noviter miſit, de abſolutione noſtra, ut nos abſolverent, ſicut tu ipſe videbis in litteris papæ; tibique inter illos ejuſdem abſolutionis ex nomine vicem commiſit: mandamus tibi, & precamur, quatenus in craſtino feſti-
C vitatis ſancti Andreæ ad hoc negotium præcipue tibi commiſſum adſis cum archiepiſcopis & epiſcopis noſtris, qui ibi aderunt, tum ex præcepto papæ, tum ex fide, quam mihi debes, commonitus, poſthabita omni occaſione. Vale.

Deſcripſit Sirmondus ex Cod. MS. Igniacenſi.

Paruit regi Lambertus, & cum aliis præſulibus IV. *Nonas Decembr. ipſum ac Bertradam abſolvit. Quod qui factum eſſet, pontifici maximo his litteris ſignificavit.*

*** *Reverendiſſimo domino & patri patrum Paſchali papæ Lambertus Dei miſeratione Atrebatenſis epiſcopus debitam cum orationibus ſubjectionem.*

D

CONVENIENTES Pariſiis ex veſtra autoritate archiepiſcopi, dominus Daimbertus Senonenſis, Rodulfus Turonenſis, epiſcopi quoque Ivo Carnotenſis, Ioannes Aurelianenſis, Humbaldus Autiſſiodorenſis, Gualo Pariſienſis, Manaſſes Meldenſis, Baldricus Noviomenſis, Hubertus Silvanectenſis, fecerunt recitare litteras, a veſtra ſede pro ſatisfactione & abſolutione Regis miſſas. Litteris itaque lectis & intellectis, miſerunt ad Regem Ioannem Aurelianenſem & Gualonem Pariſienſem epiſcopos ſciſcitantes, ſi rex juxta tenorem litterarum veſtrarum ſatisfaceret, & carnalis
E & illicitæ copulæ peccatum abjurare decreviſſet. Quibus benigne reſpondens, ait ſe Deo & ſanctæ Romanæ eccleſiæ libenter velle ſatisfacere, & apoſtolicæ ſedis præcepto, archiepiſcoporum quoque & epiſcoporum præſentium acquieſcere conſilio. Igitur in præſentia prædictorum epiſcoporum, necnon & abbatum, Adam Pariſienſis de titulo ſancti Dionyſii, Rainaldi de titulo ſancti Germani Pariſienſis, Olrici Pariſienſis de titulo ſancti Maglorii, item Rainoldi Stampenſis de titulo ſanctæ Trinitatis; archidiaconorum etiam quam plurimorum, & honorabilium cle-

Ex eodem Cod.

ANNO CHRISTI 1105. ricorum & laicorum circumstantium, advenit rex satis devote, multumque humiliter, nudis pedibus, peccato renuntians, & excommunicationem emendans, & sic ex vestra autoritate absolutionem suscipere meruit. His ita gestis, tactis sacrosanctis euangeliis, abjuravit copulam & flagitium illicitæ conjunctionis, in hæc verba: Audias tu Lamberte episcope Atrebatensis, qui hic apostolica vice fungeris: audiant archiepiscopi & præsentes episcopi, quod ego Philippus rex Francorum peccatum & consuetudinem carnalis & illicitæ copulæ, quam hactenus cum Bertrada exercui, ulterius non exercebo: sed peccatum istud & flagitium penitus & sine omni retractatione abjuro. Cum eadem quoque fœmina mutuum colloquium & contubernium, nisi sub testimonio personarum minime suspectarum, non habebo. B Hæc omnia sicut litteræ papæ dicunt, & vos intelligitis, sine omni malo ingenio observabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc sacrosancta Iesu Christi euangelia. Similiter & Bertrada, cum excommunicationis vinculo solveretur, tactis sacrosanctis euangeliis, in persona sua hoc idem juravit sacramentum. Sancta Trinitas Deus noster, sanctitatem vestram, pro ecclesia catholica laborantem & orantem, diutius custodiat incolumem: & quia cum sancta Romana ecclesia in judicio & justitia nobiscum stetistis, retribuatur vobis in resurrectione justorum. Actum Parisius anno Dei Christi MCV. IV. Nonas Decembr. anno pontificatus Paschalis papæ II. quinto. C

G. C. Philippi juramentum supra quoque descriptum est, pag. 658. & juvabit contulisse nomina ipsi subscripta, cum iis quæ initio hujus epistolæ posita sunt: tum & nonnulla alia utrinque diversa observasse.

ANNO CHRISTI 1105.

CONCILIVM FLORENTINVM

CCCXL. episcoporum contra Fluentium illius loci episcopum celebratum, anno domini MCV. tempore Paschalis papæ II.

FLVENTIVS "episcopus Florentinus metu imminentium malorum, & prodigiorum quæ his temporibus acciderant, quæque nos supra ex Sigeberto in vita Paschalis papæ retulimus, docebat jam tum natum esse Antichristum. Qua re D divulgata, autoritate pontificis hæc synodus congregata est Florentiæ: qua, post habitam diligentem dogmatis erronei discussionem, animadversum est, quod episcopus supra memoratus cum quadam levitate, ut scilicet alicujus magnæ rei autor videretur, ita de Antichristi adventu senserit. Qua de causa hominem novitatis studiosum, & arrogantem, jure meritoque increpantes dimiserunt. *Sabellicus enneade 9. libro 3. Antoninus titul. 16. cap. 11.*

" *Eius nomen non extat in Ital. sacra.*

ANNO CHRISTI 1105.

CONCILIVM QVINTILINEBVRGENSE,

seu Northusense, pro reformandis moribus ecclesiæ apud Northusum celebratum, anno domini MCV. tempore Paschalis papæ II. E

DE rebus in hac synodo gestis Conradus abbas Vrspergensis " in chronico hæc scribit quæ sequuntur: Anno domini millesimo centesimo quinto, dum imperator Henricus natalem domini Moguntiæ celebrat, Henricus filius ejus, nominis illius quintus rex dictus, rebellationem adversus patrem in Bajoaria parat, machinantibus scilicet Dieboldo marchione, Berengero comite, & Ottone quodam nobili viro, sibique materna stirpe cognato: quorum

" *Immo anonymus illius ætatis apud Vrspergensem.*

A consilio & adjutorio ante paucos dies a patris latere discesserat. Primo quippe hæresim præscriptam anathematizans, apostolicæ sedis pontifici debitam profitetur obedientiam: indeque fœderatis sibi Noricis principibus, atque ab Alemannia, nec non orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones convertitur. A quibus honorifice susceptus, & in Quintilineburg pascha celebrans: in brevi universis Saxoniæ civitatibus potitus, ab optimatibus est dignitate regia satis honoratus. Consilio tamen atque ministerio Ruothardi Moguntini, atque Gebehardi Constantiensis episcopi, responsalium scilicet domini Paschalis papæ, totam Saxoniam Romanæ ecclesiæ communioni reconciliavit: episcopis vero atque clericis conventum generalem in villam regiam, quæ Northusum dicitur, quarto Kalendas Iunii, ubi super ecclesiasticæ institutionis jam depravata disciplina tractaretur, indixit.

In quo concilio super sententiis instantibus, patrum decretis primo relectis, quæque poterant ad præsens laudabiliter corrigebantur: quædam vero, quę & graviora videbantur, ad apostolicam audientiam differebantur. Simoniaca quippe hæresis, patrũ consuetudine condemnata, Nicolaitarum quoque fornicaria commixtio ibidem est ab omnibus abdicata: jejunium mensis Martii hebdomada quadragesimæ, jejunium vero mensis Iunii in ipsa hebdomada pentecostes, Romano more celebrandum, a præscriptis præsulibus apostolica autoritate indicitur, & pax Dei confirmatur. His vero, qui a pseudoepiscopis fuerant consecrati, per catholicam manus impositionem reconciliatio proximo jejunio danda fore promittitur.

Vidimus inter hæc, quod silentio præterire non possumus, regem Henricum non modicam bonæ indolis spem magna simul humilitate & autoritate coram omnibus prætendentem. Nam cum servorum Dei conventui non nisi vocatus interesse vellet, (ingens enim ibi cum episcopis & clericis, etiam abbatum atque monachorum ecclesiasticam sitiens unitatem turba confluxerat) tandem in abjecto productus habitu, locoque stans editiori, omnibus juxta principum decreta suas leges atque jura rationabiliter innovavit: si qua vero irrationabilia rogabantur, mira ac ultra suos annos prudenti responsione, & avita magnanimitate confutavit: in omnibus his, & sibimet miro modo servans adolescentiæ verecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reverentiam. Inter hæc obortis lacrimis ipsum regem cæli cunctamque militiam cæli testabatur, se nulla regnandi cupiditate paternum sibi regimen usurpare: neque dominum & patrem suum a Romano deponi imperio exoptare, immo debitam pertinaciæ & inobedientiæ ejus semper compassionem exhibere: sique sancto Petro suisque successoribus lege Christiana subjici velit, sive regno cedere, sive serviliter ipsi se subesse promisit. Quod auditum omnis multitudo collaudans, lacrimas simul & preces, tam pro patris conversione, quam pro filii prosperitate, fundere cœpit, voce magna, Kyrie eleison, declamans.

Eadem hora Vito Hildinisheimensis, & Henricus Paderbornensis, ac Fridericus Halberstadensis, præsules, vestigiis metropolitani prostrati, ipsius atque regis stantis totiusque præsentis ecclesiæ testimonio, apostolicæ sese dederunt obedientiæ: quorum etiam commissa apostolico nihilo minus judicio reservantur, sub officii sui tantum suspensione.

De eadem synodo Otto Frisingensis, lib. 7. cap. 8. ista refert: Henricus filius ejus (*Henrici IV.*) rebellationem

lationem contra patrem in Noricis partibus, consilio Theobaldi marchionis & Berengarii comitis, sub specie religionis, eo quod pater ejus a Romanis pontificibus excommunicatus esset, molitur: adscitisque sibi quibusdam ex orientali Francia, Alemannia, Baioaria, principibus, Saxonicam terram & gentem contra regnum facile animandam ingreditur. Vbi honorifice susceptus, ac pascha Domini Quintelinburg manens, universos gentis illius primates ad voluntatem suam inclinavit: habitoque in villa regia Northusen episcoporum conventu, præsidente Ruckardo Moguntino archiepiscopo, qui a sede propria jam per multum temporis a rege pulsus fuerat, simoniam, aliaque Romanæ ecclesiæ contraria, condemnavit. *Hæc Otto Frisingensis. De eadem synodo vide chronicum Hirsaugiense Trithemii, anno 1105.*

** *Chronicon Hildesheimense.* Visum est, *inquit*, Gebehardo apostolicæ sedis legato, & Rothardo Moguntino, in hebdomada ante pentecosten habere concilium in Thuringia, in loco qui dicitur Northusum, & ecclesiam, quanrum potuissent, ad pristinum revocare statum, & antiquam regulam ibi recitare: scilicet invasores episcopos, necnon & eos qui tunc temporis intraverant simoniace, vivos deponere, & sepultos effodere: & ab eis ordinatos manus impositionem a catholicis recipere, & uxoratos clericos nullum divinum officium celebrare. His ita divina aspirante gratia rite dispositis, *&c.*

Trithemius vocat episcoporum & abbatum concilium generale.

CONVENTVS MOGVNTINVS, Quo Henricus IV. rex Germaniæ a Clemente tertio pseudopapa coronatus, imperio privatur anno Domini MCV. tempore Paschalis papæ II.

De *rebus in hac synodo gestis Conradus abbas Vrspergensis ista refert:* Anno Domini MCV. mediante Henrico juniore, tantus apud Moguntiam factus est in natali dominico totius regni Teutonici conventus, quantus per multa annorum curricula numquam est visus. Referunt enim qui aderant, quinquaginta duo ibi tunc optimates vel eo amplius adfuisse: adeo ut solus dux Saxoniæ, Magnus nomine, quem jam gravior ætas impediebat, notaretur defuisse. Ibi supervenientes apostolicæ sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum Constantiensi, sententiam anathematis in Henricum seniorem, dictum imperatorem, a tot sibi succedentibus apostolicis sæpius sæpiusque promulgatam, scriptis simul & dictis testificantes: universam multitudinem, immo totam toto orbe diffusam ecclesiam, ab ejus communione, Christi & beati Petri autoritate, multis jam annis sequestratam confirmabant. Qua de causa dum ipse se de castello, quo manebat, Moguntiam exhibere tentaret, propter cavendum tumultum vulgi, suæ potius quam filii parti favere solentis, ipsi Engeleheim occurrerunt: tamdemque generali illum circumvenientes consilio, usque ad reatus confessionem satisfactionisque professionem perducunt.

Cui cum legati communionem seu pœnitentiæ modum, absque generalis synodi & apostolicæ discussionis censura, reddere ad præsens non possent: ipse partis utriusque consiliis annuens, regalia vel imperialia insignia, crucem scilicet & lanceam, sceptrum, globum, atque coronam, filii potestati tradidit, prospera illi imprecans, illum primatibus multo fletu commendans: & extunc, juxta summi sacerdotis totiusque ecclesiæ decreta, suæ consulturum animæ promisit. Hoc ordine Henricus, illius nominis quintus rex, primum a patre, deinde ab universis Germaniæ principibus, in regem jam secundo electus, ab apostolicis quoque legatis per manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab episcopis, quam laicis, juxta morem patriæ, sacramentis, regnare cœpit 88. loco ab Augusto, 50. patris sui anno, ab Vrbe condita 1357. anno ab origine mundi 6305. dominicæ vero incarnationis, ut dictum est, 1106. anno.

Qui favent Henrico patri, ut Anonymus, qui ejus inhærebat lateri, quique ipsi erat a secretis, scripsitque paulo post mortem ejus vitam seu funebre encomium eiusdem Henrici, captivum tentum a filio patrem, vique coactum eo modo se ab imperio abdicasse, filii impietatem exaggerantes, tradunt.

Quid vero tunc cum Richardo Albanensi episcopo apostolicæ sedis legato sit gestum, secundum ea quæ per Vrspergensem sunt enarrata, idem auctor sic ait: Sed & pedibus apostolici legati advoluitur, orans & obsecrans, ut se a banno solveret, & communioni ecclesiæ redderet. Laici misericordia moti veniam dabant: legatus autem domini apostolici absolutionem negabat, asserens non hoc suæ potestatis esse: oportere ab ipso apostolico absolutionis gratiam ipsum expectare. Quid multa? Abrenuntiata imperiali dignitate, privatus discessit, & ad quamdam civitatem, quam filius victui illius permiserat, recessit. *Hæc ipse. Sed quomodo facti pœnitens rursus ad arma paranda convertitur, dicetur suo loco anno sequenti: quæ autem sunt reliqua eiusdem conventus, Vrspergensis sic narrat:*

Relatis igitur coram rege, cunctisque totius Germaniæ optimatibus & præsulibus, omnique clero simul & populo, legationibus Romanæ sedis, ecclesiarum regni istius commaculatione diversa & inveterata, econtra emendatione ab universis unanimiter promissa: placuit tam regi quam primoribus, ad sanctam matrem Romanam ecclesiam tantos ac tales a partibus istis legatos transmitti, qui & de objectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter investigare, ac per omnia utilitatibus ecclesiasticis sapienter consulere sint idonei. Separantur in hoc opus viri spiritu sapientiæ pleni, dignitatibus, natalibus, & elegantia, seu divitiis præcipui, in illaque secundum Deum sive sæculum veneratione insignes: a Lotharingia Bruno Trevirensis, a Saxonia Henricus Magdeburgensis, a Francia Otto Bambergensis, a Bajoaria Eberardus Eistetensis, ab Alemannia Gebehardus Constantiensis, a Burgundia Curiensis, episcopi: nonnulli etiam nobiles de latere regis laicæ professionis. Idque inter cætera suscipiunt in mandatis, ut, si fieri possit, domini apostolici præsentiam cisalpinis partibus impetrent exhiberi. Legatio perinsignis decernitur ad Paschalem papam.

** CONCILIVM PICTAVENSE, sub Paschali papa II. secundum, a Brunone Signiensi episcopo S. R. E. legato celebratum, præsente Boamundo Antiochiæ duce VII. Kal. Iul. ann. MCVI.

Concilii *huius, quod* plenum & celebre *a Sugerio vocatur, occasio hæc fuit. Boamundus Antiochiæ dux a Saracenis captus, voverat, si evaderet e vinculis, se ad sancti Leonardi sepulcrum quod Nobiliaci in Lemovicibus est, religionis causa profecturum,*

Anno Christi 1105.

Anno Christi 1106.

ANNO CHRISTI 1106.

fecturum. Voti compos effectus, eius exolvendi causa ivit in Gallias: & argentea, quibus constrictus fuerat, vincula ad S. Leonardi aram appendit.

Tum Bruno Signiensis episcopus, ait Petrus diaconus in chronic. Cassin. lib. IV. *c.* XXXIII. una cum Boamundo directus in Gallias vice Romani pontificis, secundum traditionem ecclesiasticam concilium tenuit. *Hæc tantum Petrus. Locum autem & tempus concilii, quæ non indicat, ex chronico Malleacensi discimus.* Anno, *inquit*, MCVI. VI. Kal. Iulii Pictavis concilium fuit, in quo interfuit Boamundus dux, quem Bruno legatus S. R. E. adduxit, & tenuit concilium, & viam sancti sepulcri confirmavit. Fuit aliud in Italia, quod ipse papa rexit.

Chronicon vero Andegavense. Boamundus, *inquit*, accepta ab apostolico licentia, venit in Europæ partes, castella & civitates submonendo, ut festinarent ire Hierusalem, liberare videlicet eos qui in captivitate tenebantur, & illos adjuvare qui Turcorum oppugnationibus vexabantur.

Aliud Boamundo Gallicæ profectionis consilium fuisse ait Sugerius in vita Ludovici Crassi, c. IX. *nempe ut Ludovici regis sororem Constantiam uxorem duceret: quam & duxit Carnuti, coram rege & multis episcopis, ac regni proceribus.* Adstitit etiam ibidem, *inquit Sugerius*, Romanæ sedis apostolicæ legatus domnus Bruno Signiensis episcopus, a domno Paschali papa, ad invitandam & confortandam sancti sepulcri viam dominum Boamundum comitatus. Vnde plenum & celebre Pictavis tenuit concilium, cui & nos interfuimus, quia recenter a studio redieramus. Vbi de diversis synodalibus, & præcipue de Hierosolymitano itinere, ne tepescat, agens, tam ipse, quam Boamundus, multos ire animavit.

Cur autem apud Pictonas præsertim ea de re concilium? Forte quia recens erat memoria ingentis illius & formidolosi exercitus militum centum & octoginta millium, quos in Orientem Guillelmus Aquitaniæ dux & Pictonum comes (quanquam satis infelici exitu) sub signa sua duxerat.

G. C. EXOLDVNENSE concilium eodem anno notatum invenio: nullo alio argumento, nisi quod de eo loquitur Ivo Carnotensis epist. CLXXXI. ad Richardum cardinalem, legatum apostolicum. Frustra. Scribit enim Ivo ad Richardum non de concilio quod eo anno sit habitum, sed de eo cui anno MLXXXI. præfuit Hugo Diensis, sedis apostolicæ legatus: cui se interfuisse dicit. Idem & ait epistola CCLXVIII. ubi diserte exprimit concilium Hugonis Diensis. Vtrobique autoritatem affert præteriti concilii. Interfuit autem nondum episcopus, sed tantum sancti Quintini sive abbas, ut sæpe vocatur; sive præpositus, ut sæpius. Sed quocumque tandem anno celebratum sit: quid in eo sit gestum, ignoratur.

ANNO CHRISTI 1106.

°** CONCILIVM LEXOVIENSE,

rebus Normanniæ componendis, ann. dom. MCVI. præsente Henrico I. Angl. rege, & Normanniæ duce.

HEnricus I. Angliæ rex Normanniæ ducatu potitus, res Normannicas a fratre suo Roberto duce eversas instaurare cœpit. Eo concilium hoc haberi eique interesse voluit: quod his verbis refert Ordericus Vitalis, historiæ ecclesiasticæ libro IX. In medio Octobri, rex Anglorum Henricus I. Lexovium venit, cunctos optimates Neustriæ convocavit, & utilissimum ecclesiæ Dei concilium tenuit. Ibi statuit regali sanctione, ut firma pax teneatur per omnes fines Normanniæ: ut latrociniis omnino compressis, cum rapacitate, omnes ecclesiæ possessiones, sicut eas, die qua pater ejus defunctus est, tenebant, aliique nihilominus legitimi heredes, possideant. Omnia quoque dominia patris sui, suæ proprietati mancipavit: judicioque sapientum, irrita esse censuit quæ frater suus ingratis per imprudentiam permiserat. Hostes autem, quos in bello ceperat, in Angliam destinavit: & perenni ergastulo Guillelmum Moritoliensem ac Robertum de Stotevilla, aliosque nonnullos condemnavit. Inflexibilis erga eos perduravit: & quamvis multorum precibus ac promissis, muneribusque pulsatus fuisset, nunquam emolliri potuit. *Hactenus Ordericus.*

G. C. Concilium appellavi cum Orderico & aliis. Conventum episcoporum & procerum melius dixero: in quo tam regni negotia tractentur, quam sacerdotii. Dadræus in historia chronologica archiepiscoporum Rothomagensium habet hujus, ut vocat, concilii decreta, sed Gallice tantum, ut ab ipso reddita sunt. Ex iis pauca, quæ Ordericus non habet, latine translata hic describo.

Vt prædones juxta leges severissime puniantur: iisque capiendis, statim atque detecti fuerint, operam suam omnes commodent.

Vt dux Robertus in Angliam mittatur, ibique asservetur in custodia, suppeditatis ipsi abunde omnibus, quæ ipsius dignitas exigit: ne, si captivus in Normannia maneat, res novas factiosi moliantur, specie liberandi principis.

Vt ei qui virginem violaverit, effodiantur oculi, & genitalia præcidantur.

Vt amputetur dextera iis qui monetam adulteraverint.

ANNO CHRISTI 1106.

°** CONCILIVM GVASTALLENSE,

in Longobardia de schismaticis episcopis & clericis in unionem ecclesiæ assumendis, deque aliis ecclesiasticæ disciplinæ capitibus celebratum a Paschali II. papa, XI. Kalend. Novembr. anno domini MCVI.

Ex Cencii Camerarii MS. codice Vaticano.

ALIVD quoque concilium idem dominus papa Paschalis celebravit intra Lombardiam apud villam frequentissimam Guardastallum, anno dominicæ incarnationis MCVI. XI. Kal. Novemb. cum episcopis diversarum provinciarum, sive ultra, sive citra montes. In hoc concilio statutum est, ut Æmilia tota cum suis urbibus, id est, Placentia, Parma, Regio, Mutina, Bononia, nunquam ulterius Ravennatensi Metropoli subjacerent. Hæc enim metropolis per annos jam pene centum adversus sedem apostolicam erexerat se: nec solum ejus prædia usurpavit, sed ipsam aliquando Romanam invasit ecclesiam Guibertus ejusdem metropolis incubator. Circa solutionem vero concilii, lecta sunt de reconciliandis qui extra ecclesiam catholicam ordinati sunt sanctorum Patrum capitula, Augustini ex epistola ad Bonifacium, Leonis I. ex epistola ad episcopos Mauritaniæ, Carthaginensis concilii IV. capitulo tertio, cujus initium est: *Placuit ut litteræ mittantur ad fratres & coepiscopos nostros, & maxime ad sedem apostolicam.* Novum vero in hæc verba capitulum institutum est.

Vt episcopi & clerici in schismate ordinati, si sint alioqui probatæ vitæ, suscipiantur.

Per multos jam annos regni Theutonici latitudo ab apostolicæ sedis unitate divisa

Anno Christi 1106.

divisa est. In quo nimirum schismate tantum periculum factum est: ut, quod cum dolore dicimus, vix pauci sacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarum latitudine reperiantur. Tot ergo filiis in hac strage jacentibus, Christianæ pacis necessitas exigit, ut super hoc materna ecclesiæ viscera aperiantur. Patrum ergo nostrorum exemplis & scripturis instructi, qui diversis temporibus Novatianos, Donatistas, & alios hæreticos in suis ordinibus susceperunt: præfati regni episcopos in schismate ordinatos, nisi aut invasores, aut simoniaci, aut criminosi comprobentur, in officio episcopali suscipimus. Idipsum de clericis cujuscumque ordinis constituimus, quos vita scientiaque commendat.

ALIVD CAPITVLVM.

Vt ecclesiarum investituræ a laicis nullo modo fiant.

Iamdiu a pravis hominibus, tam clericis, quam laicis, catholica est ecclesia conculcata: unde plura temporibus nostris schismata & hæreses emerserunt. Nunc autem per Dei gratiam, hujus nequitiæ deficientibus autoribus, in ingenuam libertatem resurgit. Vnde providendum est, ut horum schismatum causæ penitus abscindantur. Patrum ergo nostrorum constitutionibus consentientes, ecclesiarum investituras a laicis fieri omnimodo prohibemus. Si quis autem hujus decreti temerator extiterit: tanquam maternæ injuriæ reus, clericus quidem ab ejusdem dignitatis consortio repellatur, laicus vero ab ecclesiæ liminibus arceatur.

ALIVD CAPITVLVM.

Vt nulli liceat res ecclesiæ vendere, aut quoquo modo alienare.

Nullus abbas, nullus archipresbyter, nullus præpositus ecclesiæ, audeat possessiones ecclesiæ suæ vendere, commutare, locare, vel in feudum dare, sine communi fratrum consensu, vel episcopi propriæ civitatis: alioquin ordinis sui periculum patiatur.

°** PASCHALIS II. PAPÆ EPISTOLA.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabilibus in Christo fratribus Gebeardo Constantiensi & Oderico Pataviensi episcopis, & cæteris Theutonicarum partium tam clericis, quam laicis catholicis, salutem & apostolicam benedictionem.

PRO religionis vestræ fervore, &c. *Edita est supra numero* XII.

Et hæc quidem ex Cencii volumine. Sequantur A *nunc quæ de eodem concilio ex variis autoribus diligentissime collecta Baronius, & post eum Binius attulerant: prætermissis fragmentis quæ habebat ex Cencio, quia totum & integrum simul edidimus.*

CONCILII GVASTALLENSIS descriptio Biniana.

QVO *loco & tempore, quave de causa & occasione, hæc synodus autoritate Paschalis papæ indicta & congregata, item quid in ea gestum & constitutum fuerit, abbas Vrspergensis his verbis succinctim enarrat:* Post hæc, hebdomada quarta mensis Octobris habitum est concilium generale in B provincia Longobardia super ripam Padi fluminis, loco qui VVastallis nuncupatur, ubi præsidente vere per omnia apostolico viro Paschali II. coram multitudine maxima clericorum, necnon laicorum, qui de diversorum regnorum ecclesiis convenerant, præsentibus etiam legatis domini Henrici regis: multa sunt, prout canonica dictabat æquitas, de inimici zizaniis evulsa: multa de structuris super arenam positis destructa: plura quoque pistici seminis plantaria profundius plantata simul & rigata: nonnulla etiam tutissimæ munitionis per ecclesias propugnacula sunt ædificata. Nam cum eadem dominica, quæ erat XII. Kal. Novembres, Iuvavensibus Conradum, Tridentinis Gebehardum, præsules consecrasset: enarrare lon- C gum est, quam indefesse prudens & fidelis ille summi patrisfamilias dispensator, conservos suos verbi Dei tritico lautissime quotidie reficeret, pseudoepiscopos deponeret, catholicos constitueret, archiepiscopis pallia, monasteriis privilegia concesserit; præsentes ovium Christi pastores, mellifluis alloquiis; absentes, paternis commonitoriorum litteris instruxerit; quædam olim abscissa membra ecclesiæ iterum incorporaverit, quædam etiam quæ insanabilia videbantur anathematis abscissione truncaverit. Super ordinationibus autem tempore schismatis factis, unde permaximæ ventilabantur quæstiones, decretum discretione maternorum D viscerum artificiose meditatum in hæc verba promulgavit: *Per multos jam annos, &c. habetur supra.*

His & hujusmodi super ecclesiam divini luminis orientis auroræ jucundati splendoribus, quia nimirum tandem venerat tempus miserendi ejus, pariterque apostolicis dignati benedictionibus, ad sua quique convertuntur.

Hucusque de his Vrspergensis abbas: sed reliqua quæ ad synodum hanc pertinent, ex aliis autoribus hinc inde petamus.

Quæ autem legati regis a Paschali papa petierint, Domnizo, qui aderat cum Mathilde, his versibus docet:

Iuxta tuncque Padum tenuit synodum memoratus
E Papa, suum missum direxit natus ad ipsum
Defuncti regis; quærens ut jus sibi regni
Concedat, sedi sanctæ cupit ipse fidelis
Esse velut matri, subici sibi vel quasi patri.

Laudatam a pontifice pietatem regis, pariterque a Matilde quæ aderat, idem autor subjicit: hisque addit, post hæc advenisse ad synodum Parmenses cives pœnitentes, suppliciterque petentes episcopum sibi dari Bernardum, quem expulissent ante biennium: insuper postulantes, ut idem pontifex consecrare dignaretur basilicam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ. Annuisse civium votis pontificem,

ANNO CHRISTI 1106.

tificem, eundemque synodo absoluta, Parmam ad dedicandam basilicam pervenisse, idem versibus cecinit, quos vide apud Baronium anno 1106. num. 42.

Ad hanc quoque synodum legatio civium Augustanorum venit adversus pseudoepiscopum ipsorum Herimannum, qui pecuniarum mercimonio ecclesiam illam emerat ab Henrico imperatore, ut suo "loco superius dictum est. De hac eadem legatione agens Vdalscalcus, qui de eiusmodi controversia ex eis quæ viderat commentarium scripsit, ab anno superiori res gestas sic aggreditur enarrare: Temporibus illis præfatus Romanæ sedis legatus Richardus Albanus episcopus, in Teutonicas directus partes, Moguntiam devenit, ubi cum apud Engilenheim Henricum imperatorem regalibus privasset insignibus, capite nimirum hæreseos abscisso, communioneque omnibus reddita, singula in unum ecclesiæ pacificantur membra. Hic inquam *Herimannus*, hic dictus episcopus, in generali absolutione non excipitur: sed per VVibertinæ hæreseos abjurationem, necdum ventilata sui causa, inter cæteros recipitur. Legato quoque Augustam veniente, cleri ac populi exponuntur querimoniæ: dictum videlicet episcopum absque canonica electione seu consecratione sedem illam invasisse. Diligentius res audita discutitur: si aliquis canonicorum se huic subtrahat accusationi, perquiritur. Omnes unum dicentes, idem sapientes, nominatim subscribuntur: cuncta in domni apostolici præsentia finienda differuntur. Synodus colligitur VVarstallensis, adsunt cum suo episcopo nuntii ecclesię Augustensis: refert legatus quę audierit, qualiterve audita distulerit. Idonea iteratur accusatio, nulla prætenditur accusatio: facile ab omnibus concordatur ut talis episcopus deponatur. Quod & factum fuisset, si non Gebehardus Constantiensis episcopus in ecclesia Augustensi hoc faciendum persuasisset. Eo namque tempore domnus papa Teutonicum adire proposuerat regnum: quod in ruinam perficere nequivit multorum. A pontificali tamen suspensus officio semiepiscopus *Herimannus* regreditur, terminus huic rei finiendæ constituitur. Augusta sui liberationem, dolens præstolatur, dum in spe apostolici adventus defraudatur; infraque scilicet terminum idem episcopus pro interdicti restitutione officii apostolicum adivit: sed litteras ab eo hunc in modum se continentes accepit:

"Verba Baronii quæ Binius expungere debuerat.

"f. excusatio.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, Augustensis ecclesiæ canonicis, & cæteris parochianis, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIT ad nos non vocatus frater noster Herimannus vestræ civitatis episcopus, causam suam postulans certiori fine concludi. Nos autem querelarum vestrarum memores, quod fratres, qui adversus eum in concilio coram nobis capitula protulerant, cum eo impræsentiarum coram nobis minime adfuerunt, ne qua pars adversum nos possit præjudicium conqueri, causæ ipsius protractionem in proximas Kalendas Novembres fratrum nostrorum deliberatione distulimus: ad quem videlicet terminum omnes, qui adversus eum causam agunt, litteris præsentibus ad nostram audientiam invitavimus. Interim eidem fratri nostro potestatem concedimus, ut eos, qui ecclesiæ bona rapiunt & invadunt, juxta sanctiones canonicas excommunicare prævaleat. Volumus enim, ut tam ipse, quam ecclesia quæ sub eo est, usque ad præfinitum tempus, pacem & tranquillitatem, domino largiente, obtineat. Datum decimo Kalendas Decembris.

HAS litteras idem Herimannus episcopus Augustæ vix Venetium asportavit, initoque consilio, cunctos earumdem conscios, ut unius anni spatio non detegerentur, jurare compulit: sicque fictis pro libitu mendaciis domum rediit. Excogitata vero graviori adhuc nequitia, unum de accusatoribus suis, qui præstantior cæteris videbatur, precio corrupit, & litteras quasi ex Augustensium persona occulte per eum apostolico direxit. Qui falsitatis nuntius benigne susceptus, dum auditur, magna contra eum papa indignatione invehitur: corde & corde loqui ab omnibus deprehenditur. Curiensi tamen episcopo atque Gotvvigensi abbate pro ipso supplicantibus, datis veluti Augustensium respondentibus litteris, abire permittitur vera cum falsis relaturus, hoc modo:

Paschalis episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Augustensis ecclesiæ clericis, salutem & apostolicam benedictionem.

POST impetitionem, quam super episcopo vestro fecistis, dilectionis vestræ litteras suscepimus: in quibus, quia pacem & concordiam cum eodem episcopo vos habere nobis significastis, lætati sumus, si eamdem concordiam gratis factam fuisse constiterit. Nos tamen constitutum terminum expectamus, ut quidquid æquitas dictaverit, auxiliante domino, exequamur. Datum octavo Idus Februarii.

QUIBUS litteris clam episcopo lectis, contra nuntium infremuit: non æqua precio sibi referri mandata objicit: patre iterum mendacii suggerente interminatur, ne tam adversa prodantur, sed prospera fingantur: egreditur in publicum, arriguntur aures expectantium: parturiunt montes, nascetur ridiculus mus: dum falso benedictione apostolica salutatur episcopus, eademque gratia participatur populus. *Hactenus de rebus gestis in causa Augustana ad concilium delata.*

GALLONIS cardinalis constitutiones, item & Guillelmi, Parisiensium episcoporum, hic collocaverat Binius: sed cur Gallonem ad annum MCCVIII. Guillelmum ad MCCCXX. rejecerimus, ibi caussam afferemus.

CONCILIUM HIEROSOLYMITANUM

quo, Ebremaro deposito, Daibertus Hierosolymitanus patriarcha sedi suæ restitutus est, anno domini MCVII. tempore Paschalis papæ II.

ANNO CHRISTI 1107.

CAUSAM, *locum, tempus, & acta concilii, Vvilhelmus Tyrius libro undecimo belli sacri capite quarto enarrat his verbis:* Interea dominus Daibertus Hierosolymorum patriarcha, post longam expectationem, qua eum detinuerat dominus Paschalis papa, & ecclesia Romana, volens plenius edoceri, utrum rex Hierosolymorum, & qui eum expulerant, vellent contra eum aliquid allegare, unde hoc videri possent de jure fecisse: postquam nemo comparuit qui contra eum aliquid diceret; nec in ejus facto aliquid aliud notari poterat, nisi quod regia expulsus erat violentia: cum plenitudine gratiæ, & apostolicarum literarum prosecutione, jussus

jussus est ad propria redire, & sedem recipere, ex qua fuerit indebite deturbatus. Qui tandem in Siciliam veniens, & apud Messanam moram faciens necessariam, transitum expectans, gravi correptus ægritudine, decimo sexto Kalendas Iulii viam universæ carnis ingressus est. Sedit autem in pace annis quatuor, in exilio vero tribus. Ebremarus vero ejusdem sedis incubator, audiens quod prædictus dominus Daibertus cum plenitudine gratiæ revertebatur sedem suam recepturus, antequam de obitu ejus instrueretur, ad eamdem Romanam transfretare decrevit ecclesiam, allegaturus de sua innocentia, quomodo invitum & renitentem in eamdem sedem illum locaverant. Quo perveniens nihil impetrare potuit, quam ut cum eo dirigeretur legatus, qui de causa ejus Hierosolymis constitutus plenius posset cognoscere. Designatus est autem ad id muneris prosequendum dominus Gibelinus, vir senex & grandævus, Arelatensis archiepiscopus: qui de mandato domini papæ Hierosolymam profectus, convocato episcoporum regni concilio, de causa domini Ebremari cognovit plenius. Cumque ei constitisset per testes idoneos sufficientes, & majores omni exceptione, quod dominus Daibertus, absque causa legitima, Arnulphi factionibus & regia violentia fuerat expulsus, & quod Ebremarus adhuc viventis pontificis & ecclesiæ habentis communionem sedem occupaverat: autoritate qua præeminebat eum a patriarchatu deposuit. Sed considerans multam viri religionem & simplicitatem miram, Cæsariensem, quæ tunc vacabat, ecclesiam ei concessit habendam. *Hæc Tyrius lib.* II. *cap.* 4.

*v*** CONVENTVS FLORIACENSIS episcoporum, abbatum, procerum, in quo S. Benedicti corpus coram Ludovico Francorum rege designato levatum est XIII. Kal. April. anno dom. MCVIII.

CRONICON *S. Petri Vivi Senonensis ad annum* MCVII. Ad hunc, *inquit*, conventum venit; & interfuit Ludovicus rex designatus, cum multis proceribus Franciæ regni: & communi lætitiæ suam conjunxit. Adfuerunt quoque, Ioannes episcopus Aurelianensis, Humbaldus episcopus Autissiodorensis, viri religiosi, cum maxima cleri ac populi multitudine. Eadem die dedicaverunt maius altare in honorem S. Mariæ Dei genitricis; & aliud, matutinale scilicet, in honore S. Benedicti: sub quo positæ sunt ipsa die sanctæ reliquiæ ejusdem patris. Translatum est autem sanctissimum corpus in conspectu omnium qui adfuerunt, insertum in metallino quodam & cupreo scrinio: in quo prius, ut creditur, positum fuit, quando allatum est de Cassino monte. Illic vidi flentes præ gaudio regem & principes, & omne vulgus: præcipue monachos & abbates, hymnos & laudes, ut decebat, dicere volentes, sed præ lacrymis non valentes. Levatum itaque tantum gazophylacium, auro & argento gemmisque omnibus carius: superpositum est feretrum auro gemmisque fabricatum, tanto patri congruum....... Hoc totum factum est XIII. Kal. April. *Idem refert Robertus monachus Autissiodorensis, ad hunc eundem annum: in hoc castigandus, quod dicat interfuisse Philippum regem. Narrat enim clarius chronici Senonensis autor, testis oculatus, interfuisse Ludovicum, & promisisse effecturum se apud Philippum patrem, ut assentiretur electioni abbatis illo die factæ. Quod argumentum est certissimum, Philippum abfuisse.*

Translatum est igitur anno MCVII. sanctum corpus, à vili feretro in aliud pretiosius: sed sub altari repositum. Anno vero MCCVII. Guillelmus Bituricensis archiepiscopus, aliique antistites, quorum hac de re diplomata referuntur in bibliotheca Floriacensi, pag. 451. humili in loco conditum reperientes, supra majus altare collocarunt. Quæ duo inter se pugnare cur non nemini sit visum, haud video.

Conventum dumtaxat quod appellaverim, & eos qui interfuerunt, & ea quæ tractantur, spectavi. Nam quod Floriacense concilium vocat Ivo Carnotensis epist. CCXVI. ad Richardum legatum; non dubito quin sit illud, cui Richardum eundem anno MCX. præfuisse aliunde novimus.

ANSANVM huic anno attributum in Synopsi quæ ante hanc editionem prodiit, ad annum MCXII. pertinet; ut suo loco demonstrabitur.

CONCILIVM TRECENSE, sub Paschali II. secundum, contra simoniacos & laicos collatores beneficiorum: deque aliis ecclesiasticæ disciplinæ capitibus, anno dom. MCVII. ipso Paschali præsente. — ANNO CHRISTI 1107.

QVA *occasione hoc concilium congregatum, quidque in eodem gestum fuerit, Vrspergensis in chronico ad ann. domini* MCVII. *describit istis verbis*: Circa Ascensionem domini conciliū non modicum apud Trecas habuit, ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda erant correxit, sententiam de libera pastorum electione, & de coërcenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, juxta prædecessorum suorum decreta promulgavit. At rex Henricus, peragratis Saxoniæ finibus, post paschale festum Moguntiæ actum, eidem se concilio vicinum, non tamen præsentem, cum nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi quam universæ synodo potestatem constituendorum episcoporum privilegiis apostolicis Carolo imperatori concessam notificarent. Super qua quæstione, quia in alieno regno quidquam diffiniri, utpote Romano jam incipiens potiri sceptro, Henricus non patitur: inducias sibi totum sequentis anni spatium Romam veniendi, & eamdem causam generali concilio ventilandi, concedunt. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eo quod eidem concilio non interessent, officii suspensione dominus papa mulctavit: quos tamen non multo post satisfacientes clementer absoluit.

In eodem Trecensi concilio dum esset Paschalis papa, contigit ad eum mitti legationem ab ecclesia Dolensi, quæ viduata pastore peteret dari sibi archiepiscopum Vulgrinum, Carnotensis ecclesiæ cancellarium, Ivonis discipulum, virum quidem doctrina atque probitate præstantem: qui suæ electioni repugnans, & ab eodem concilio recedens, ad Ivonem venit; implorans ab eo auxilium apud pontificem, ne cogeretur invitus munus episcopale suscipere. Cujus rei gratia tunc ad Paschalem papam Ivo litteras dedit: dedit & ad Dolensem ecclesiam. Ep. 176. & 178.

ANNO CHRISTI 1107.

ADDITIO G. C.

CONCILIVM universale *vocat Sugerius in vita Ludovici Crassi, c.* IX. In eo intentio Paschalis papæ maxima fuit de Hierosolymitano itinere, & de trevva Dei. *Chronic. Senon.*

Omnes eos excommunicavit, qui pacem violarent, & præcipue eos qui res ecclesiasticas usurparent, vel personas in aliquo injuste læderent, ut nec in vita, nec in morte, ecclesiæ communionem haberent, nisi digna satisfactione prius resipiscerent. *Litteræ Richardi Albanensis S. A. legati, quas in concilio Claromont. ann.* MCX. *exhibebimus.*

Ibi quoque decretum, ut per nullam guerram incendia domorum fierent, nec oves aut agni rape- perentur. *Chronicon Malleacense.*

B Papa ex synodi sententia Rothardum Moguntinum episcopum ab officio suspendit, eo quod Vdonem Hildes...... sine consensu ecclesiæ restituit: & quia Reinhardum, contra jura canonum, Halverstadensi ecclesiæ ordinavit. Similis sententia de Guichardo Constantiensi: quia his consensit, qui Godescalcum Mindensi ecclesiæ, loco episcopi, intruserunt: & quia Henricum Magdeburgensem ordinavit. Omnibus ibi ecclesiis apostolicus libertatem, ut ex præcepto canonum prælatos sibi eligant, quos dignos viderint, restituit. *Chronicon Hildesheimense. In quo falso notatur hic Indictio* XIV. *pro* XV. *In hoc enim chronico edito Tom.* III. *histor. Franc. deest semper Indictioni annus unus, ab anno* MLVII. *cui adscripta Ind.* IX. *quæ iam anno præcedenti tributa fuerat. Hinc vitium in annos consequentes.*

A Inter ista cœpit Anselmus coram rege, regnique episcopis atque principibus, exigere a Gerardo archiepiscopo Eboracensi, professionem de sua obedientia & subjectione, quam non fecerat ex quo de episcopatu Herefordensi in archiepiscopatum Eboracensem, ut supra meminimus, translatus fuerat. Ad quæ cum rex ipse diceret sibi quidem non videri necesse esse, ut professioni quam ordinationis suæ tempore Gerardus fecerat, aliam superadderet; præsertim cum, licet ecclesiam mutaverit, idem tamen qui fuerat in persona permanserit, nec a prima professione absolutus extiterit: Anselmus, in præsenti quidem regiis verbis adquievit, ea conditione, ut Gerardus in manum sibi daret se eandem subjectionem in archiepiscopatu ei servaturum, quam in episcopatu professus fuerat. Annuit Gerardus, & sua manu imposita manui Anselmi, interposita fide sua, pollicitus est se eandem subjectionem & obedientiam ipsi & successoribus suis in archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordensi ecclesiæ ab eo sacrandus Antistes promiserat.

Exin statutum est, ut qui ad episcopatum electi erant, Cantuariam irent, & ibi dignitatis ipsius benedictionem ex more susciperent.

C G. C. Binius Londinense concilium unum anni MC. in duo diviserat, ut eo loci admonuimus: nunc Londinensia duo; annorum MCVII. & MCVIII. in unum conflat: & utrumque anno MCVIII. tribuit: cum Eadmerum legenti certum sit, hoc quod investituras spectat; anno MCVII. celebratum fuisse; alterum vero, quod clericos incontinentes, anno MCVIII.

ANNO CHRISTI 1107.

CONCILIVM LONDINENSE, sub Paschali II. papa secundum, de investitura a laicis non accipienda, celebratum Kal. Mai. anno domini MCVII.

G. C. *Binius ex Matthæo Parisio, & Rogero de Hoveden, huius concilii gesta describit: de quo iisdem fere verbis uterque loquitur, quia ex Eadmero uterque illa descripserat. Prætermissis itaque, & Parisio & Hovedeno, unum hic proferam Eadmerum, rerum inspectorem, & ab Anselmo individuum. Cuius verba cum afferam, & habebis plura quam quæ Binius ex istis deprompserat: nec eadem desiderabis, cum nihil isti habeant, quod ex Eadmero ad verbum non transcripserint.*

D *Eadmerus igitur, historiæ Novorum lib.* IV. *dum res anni* MCVII. *describit:* In Kalendis, *inquit,* Augusti conventus omnium episcoporum, abbatum, & procerum regni, Lundoniæ in palatium regis factus est. Et per tres cōtinuos dies, absente Anselmo, inter regem & episcopos satis actum de ecclesiarū investituris: quibusdam ad hoc nitentibus, ut rex eas faceret more patris & fratris sui, non juxta præceptū & obedientiam Apostolici. Nam Paschalis papa, in sententia quæ exinde promulgata fuerat firmus stans, concesserat hominia quæ Vrbanus papa æque ut investituras interdixerat: ac per hoc regem sibi de investituris consentaneum fecerat: ut ex epistola *quam supra descripsimus, colligi potest.

* *Extat supra*

E Dehinc præsente Anselmo, adstante multitudine, annuit rex, & statuit, ut ab eo tempore in reliquum numquam per donationem baculi pastoralis vel annuli quisquam de episcopatu vel abbatia per regem vel quamlibet laicam manum investiretur in Anglia: concedente quoque Anselmo, ut nullus in prælationem electus, pro hominio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur.

ANNO CHRISTI 1108.

** CONCILIVM LONDINENSE, sub Paschali II. tertium, adversus incontinentes presbyteros, diaconos, subdiaconos, canonicos, celebratum anno MCVIII. in solemnitate Pentecostes.

IBIDEM *Eadmerus:* Incontinentiæ crimen, *inquit*, rex subvertere cupiens, adunatis ad curiam suam, in solemnitate Pentecostes, apud Lundoniam cunctis majoribus regni, de negotio cum Anselmo archiepiscopo, & cæteris episcopis Angliæ tractavit; eosque, ad malum illud extirpandum, regali auctoritate atque potentia fultos roboravit. Vnde Anselmus archiepiscopus Cantuariensis, & Thomas electus archiepiscopus Eboracensis, & omnes alii Angliæ episcopi, statuerunt in præsentia ejusdem gloriosi regis Henrici, assensu omnium baronum suorum.

I.

Vt presbyteri, diaconi, subdiaconi, caste vivant, & feminas in domibus suis non habeant, præter proxima consanguinitate sibi junctas, secundum hoc quod sancta synodus Nicæna definivit.

II.

Illi vero presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui post interdictum Londoniensis concilii feminas suas tenuerunt, vel alias duxerunt, si amplius Missas celebrare voluerint, eas omnino a se sic faciant alienas, ut nec illæ in domos eorum, nec ipsi in domos earum ingrediantur: sed nec in aliqua domo scienter conveniant; neque hujusmodi feminæ in territorio ecclesiæ habitent.

III.

Si autem propter aliquam honestam causam eos colloqui oporteat, cum duobus ad minus legitimis testibus extra domum colloquantur.

IV.

Si vero in duobus aut tribus legitimis testibus, vel

testibus, vel publica parochianorum fama aliquis eorum accusatus fuerit, quod hoc statutum violaverit: purgabit se adductis secum ordinis sui idoneis testibus sex, si presbyter fuerit; "quinque, si diaconus; quatuor, si subdiaconus. Cui autem hæc purgatio defecerit, ut transgressor sacri statuti judicabitur.

V.

Illi autem presbyteri, qui divini altaris, & sacrorum ordinum contemptores, prælegerint cum mulieribus habitare: a divino officio remoti, & omni ecclesiastico beneficio privati, extra chorum ponantur, infames pronuntiati.

VI.

Qui vero rebellis & contemptor, feminam suam non reliquerit, & Missam celebrare præsumpserit: vocatus ad satisfactionem, si neglexerit, octavo die excommunicetur.

VII.

Eadem sententia archidiaconos & canonicos omnes complectitur, tam de mulieribus relinquendis, quam de vitanda earum cohabitatione, & de districtione censuræ, si statuta transgressi fuerint.

VIII.

Iurabunt insuper archidiaconi omnes, quod pecuniam non accipient pro toleranda transgressione hujus statuti, nec tolerabunt presbyteros, quos sciunt feminas habere, cantare, vel vicarios habere. Similiter & decani hæc eadem per omnia jurabunt. Qui vero archidiaconus, vel decanus, hæc jurare noluerit, archidiaconatum, vel decanatum irrecuperabiliter perdet.

IX.

Presbyteri vero, qui, relictis mulieribus, Deo & sacris altaribus servire elegerint, quadraginta dies pro transgressione præfati concilii ab officio cessantes, pro se interim vicarios habebunt, injuncta eis pœnitentia, secundum quod episcopis eorum visum fuerit.

X.

Omnia vero mobilia lapsorum posthac presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, & canonicorum, tradantur episcopis; & concubinæ cum rebus suis, velut adulteræ.

" G. C. Canones ea forma edidi, qua sunt apud Florentium Vigorniensem, & Rogerum de Hoveden: uti primo concepti videntur. Nam Eadmerus mutavit in iis verborum tempora, eos ut historicæ narrationi accommodaret. Cætera enim sunt ubique fere similes. Postremus apud Eadmerum tantum extat. In canonibus cæteris plurimum idem profuit. Eum enim, si temporum illas mutationes exceperis, sequi amavimus.

CONCILIUM BENEVENTANUM I.
de investitura beneficiorum ecclesiasticorum a laicis non sumenda, anno domini MCVIII. tempore Paschalis papæ II.

Anno Christi 1108.

COLLECTOR *chronici Cassinensis, lib. 4. cap. 35. de rebus in hac synodo gestis ait ista quæ sequuntur:* Mense autem Octobrio advenit hic idem apostolicus, adjunctoque sibi abbate nostro, Beneventum celebrandæ illic synodi causa perrexit. In qua prædecessorum vestigia secutus, constituit: ut si quis ecclesiastica beneficia de manu laicorum acciperet, uterque communione privaretur, & qui scilicet daret, & qui acciperet. Vestimenta sæcularia & preciosa reprehendit, & iis uti clericos vetuit.

Cum autem Capuam devenisset, rogatus ab eodem abbate Brunone, ecclesiam sancti Benedicti, quam Desiderius abbas intra eamdem civitatem renovaverat, solemniter dedicavit. In qua etiam de vestimentis sanctissimi patris Benedicti recondidit. Sicque ad hoc monasterium Cassinense veniens, reversus est Romam. *Hucusque Petrus. In chronico autem monasterii sancti Vincentii ad fontes Vulturni positi, a Ioanne ejusdem monasterii monacho scripto, mentio habetur, quod, dum in his regionibus idem Paschalis pontifex versaretur, invisit ipsum sancti Vincentii celebre monasterium: ubi cum comperisset ab eodem quoque monacho Ioanne scribi cœptam historiam ecclesiasticam, laudavit ejus studium pontifex, &, cum laudasset, amplexatus eum hæc adjecit:* Bene, *inquit,* o fili, magnum opus cœpisti, sed bene cœpta melius prosequi stude. *Hacque præsente Benedicto eius monasterii abbate, ad quem idem autor Ioannes nuncupatoriam scripsit epistolam. Laudatum quoque idem tradit cœptum opus a Ioanne cancellario, qui postea Paschali in pontificatu succedens, dictus est Gelasius papa secundus: hæcque omnia in dicto chronico scripta leguntur.*

Anno Christi 1108.

** CONCILIUM ROTOMAGENSE,
de necessariis ecclesiæ rebus, ann. dom. MCVIII.

ANNO ab Incarnatione domini MCVIII. Indict. I. Guillelmus archiepiscopus concilium præsulum & abbatum Rotomagi congregavit, & de necessariis ecclesiæ rebus cum suffraganeis suis per aliquot dies tractavit. *Hæc Ordericus Vitalis, libro* VIII.

Anno Christi 1109.

** CONCILIUM LONDINENSE,
sub Paschali II. quartum in causa Thomæ archiepiscopi Eboracensis electi, ann. dom. MCIX. paulo post Pentecosten.

G. C. *Thomam archiepiscopum Eboracensem electum consecrare Anselmus recusaverat, donec sibi primati legitimam obedientiæ professionem edidisset. Cum diu tergiversatus esset Thomas: prohibuit tandem omnibus Britanniæ episcopis, intentato anathemate, ne quis eorum Thomam ordinaret. Interim mortuo Anselmo* XI. *Kal. Maii, ann.* MCIX. *quid actum hac in causa sit in episcoporum conventu, & qua conditione consecratus Thomas, Eadmerus narrat, hist. Novor. lib.* IV. *sed prius iuvat hic nonnullas S. Anselmi ea de re litteras edere.*

"** S. Anselmi Cantuariensis epistola ad Arnulfum Dunelmensem episcopum.

Vetat ne Ranulfus autoritate Thomæ Eboracensis archiepiscopi nondum consecrati, electum S. Andreæ in Scotia episcopum consecret.

Anselmus archiepiscopus Cantuariæ, Ranulfo episcopo Dunelmensi salutem.

Non extat in tribus libris epistolarum S. Anselmi, sed tantum apud Eadmerum.

MANDASTIS mihi per quemdam militem Scollandum nomine, quod volebatis ut electus episcopus "ecclesiæ S. Andreæ de Scotia sacraretur, & hoc volebatis fieri meo consilio & mea concessione. Sed hoc nec debet, nec potest canonice fieri ab electo "archiepiscopo, nec ab alio per illum, priusquam ipse fiat archiepiscopus canonica consecratione. Quapropter nec consulo, nec concedo, immo interdico, ne fiat ante consecrationem ejusdem electi archiepiscopi, nisi a me, si forte hoc necessitas exegerit. Vale.

" Turgodus nomine

" Thomæ, archiepiscopo Eboracensi electo.

G. C. *Ex Eadmeri lib.* IV. *hist Novorum.* Ranulfus Dunelmensis episcopus proposuit Turgodum, electum S. Andreæ in Scotia episcopũ, in præsentia ipsius Thomæ (*Eboracensis archiepiscopi electi, necdum consecrati*) apud Eboracam consecrare, associatis sibi episcopis Scotiæ, & Orcadum insularum,

ANNO CHRISTI 1109.

** *Eiusdem ad Thomam electum Eboracensem archiepiscopum.*

Mandat ut VIII. Id. Septemb. Cantuariam veniat, ibique consecretur. Ante consecrationem, nihil attingat officii episcopalis: id enim totum ad Cantuariensem archiepiscopum spectare.

Lib. 3. ep. 149. *apud Eadmer.* amico suo Thomæ.

*Anselmus archiepiscopus Cantuariæ * Thomæ electo archiepiscopo Eboracensis ecclesiæ.*

CANONICA autoritas præcipit, ut ecclesiæ episcopatus ultra tres menses non maneat sine pastore. Quoniam autem regi placuit consilio Baronum suorum, & nostra concessione, ut vestra persona * eligeretur ad archiepiscopatum Eboracæ: non debet per vos terminus salubriter constitutus diutius differri. Vnde miror, quia post electionem vestram non requisistis ut consecraremini ad quod electi estis. Mando itaque vobis, ut VIII. Id. Septembr. sitis apud matrem vestram ecclesiam Cantuariensem, ad faciendum, quod facere debetis, & ad suscipiendam consecrationem vestram. Quod si non feceritis, ad me pertinet, ut ego curam habeam, & faciam quæ pertinent ad episcopale officium in Eboracensi archiepiscopatu. Præterea audivi, quia vos, priusquam consecremini, facere vultis, ut electus episcopus sancti Andreæ de Scotia apud Eboracam consecretur. Quod nec facere debetis, nec ego concedo: sed omnino interdico, ne fiat, aut de illo, aut de aliqua persona, quæ in regimen animarum debet provehi ab archiepiscopo Eboracensi: quia non pertinet ad vos dare, vel concedere alicui curam animarum, quam nondum accepistis. Vale.

* *Ann. 1108. post obitum Girardi.*

G. C. His litteris alias atque alias ejusdem argumenti Anselmus addidit, quæ apud Eadmerum extant in historia Novorum, cum Thomæ responsis. Scripsit & ad Paschalem papam: rogavitque, ne prius ad Thomam mitteret pallium, quam obedientiam professus esset: quod & pollicitus est pontifex. Quas Anselmi & Paschalis epistolas duas, habes supra, pag. 666. 667. Deinde has postremas severiores ad Thomam dedit.

Lib. 3. ep. 155.

** *Anselmus servus ecclesiæ Cantuariensis Thomæ electo archiepiscopo Eboracensi.*

TIBI, Thoma, in conspectu omnipotentis Dei, egò Anselmus archiepiscopus Cantuariensis, totius Britanniæ primas, loquor, loquens ex parte ipsius Dei. Sacerdotale officium, quod meo jussu in parochia mea per suffraganeum meum suscepisti, interdico tibi: atque præcipio, ne te de aliqua cura pastorali ullomodo præsumas intromittere, donec a rebellione quam contra ecclesiam Cantuariensem incepisti, discedas: & ei subjectionem quam antecessores tui, Thomas videlicet & Girardus archiepiscopi, ex antiqua antecessorum consuetudine professi sunt, profitearis. Quod si in his quæ cœpisti, magis perseverare, quam ab iis desistere delegeris: omnibus episcopis Britanniæ sub perpetuo anathemate interdico, ne tibi ullus eorum manus ad promotionem pontificatus imponat: vel si ab externis promotus fueris, ne pro episcopo iidem in aliqua Christiana communione te suscipiat. Tibi quoque, Thoma, sub eodem anathemate ex parte Dei interdico, ut nunquam benedictionem episcopatus Eboracensis suscipias, nisi prius professionem, quam antecessores tui Thomas & Girardus

A ecclesiæ Cantuariensi fecere, facias. Si autem episcopatum Eboracensem ex toto dimiseris: concedo ut officio sacerdotali, quod jam incepisti, utaris.

Quid autem Anselmo mortuo sit actum in hoc, de quo nunc agimus, Londinensi concilio, sic Eadmerus narrat.

In subsequenti festivitate Pentecostes, rex Henricus curiam suam Lundoniæ in magna mundi gloria, & diviti apparatu celebravit. Qui transactis coronæ suæ festivioribus diebus, cœpit agere cum episcopis & regni principibus, quid esset agendum de consecratione electi ecclesiæ Eboracensis. Ad quod recitata est coram eo epistola, quam proxime supra scripsimus, ipsi electo ab Anselmo destinata, interdicendo videlicet illi benedictionem, si primo non faceret ecclesiæ Cantuariensi professionē. B Quam Robertus de Mellento sibi expositam uti intellexit, sciscitatus est, quisnam episcoporum eandem epistolam suscipere ausus fuerit, præter assensum & imperium domini regis. In qua interrogatione, episcopi advertentes comitem velle calumniam movere, qua eos regiæ majestati obnoxios faceret: remoti a multitudine, habito consilio, statuerunt apud se, suis omnibus, si regia sententia hoc forte comitis instinctu dictaret, se malle despoliari, quam iis, quæ Anselmus de præsenti querela præceperat, non obtemperare. Erant autem hi, Richardus Lundoniensis, VVillielmus VVintoniensis, Robertus Lincolniensis, Herbertus Norvvicensis, Rogerius Serberiensis, Radulphus Roffensis, Reinelmus Herefordensis, Robertus Cestrensis, Ioannes Bathoniensis, Radulfus Cicestrensis, VVillielmus Oxo- C niensis.

Istis ergo, firmato consilio, ut diximus, inter se, visum est Samsonē VVigornensem episcopū accersendū, & quā de negotio sententiā ferret etiā ipse, perquirendum. Factum est, & respōdit. Licet hunc qui « in pontificatū Eboracensem electus est, olim ex cō- « juge filium susceperim, eique juxta sæculum & car- « nis naturam honoris ac dignitatis provectu jus æ- « quissime debeā: multo maxime tamen id matri meę « ecclesię Cantuariensi debeo, quæ me in eum, in « quo sum, honorem provexit; & gratiæ, quam a « Christo domino meruit, me per pontificale mini- « sterium participem fecit. Quapropter notum om- « nibus esse volo, me & litteris patris nostri Anselmi « D de causa quæ nunc inter nos agitur factis, modis « omnibus obediturum; nec unquam assensum præ- « biturum, ut is qui electus est in episcopatum Ebo- « racensem, aliquatenus consecretur, donec de subje- « ctione sua ecclesiæ Cantuariensi debitam & cano- « nicam obedientiam profiteatur. Ipse enim præsens « fui, quando frater meus Thomas archiepiscopus « Eboracensis, tum antiquis consuetudinibus, tum « invincibilibus allegationibus actus, eandem pro- « fessionem Lanfranco archiepiscopo Cantuariensi, « & cunctis ejus successoribus fecit. «

His dictis, illico simul omnes episcopi ad regem reversi sunt, constanter, & litteras super quibus comes sciscitatus fuerat, se suscepisse, & contra eas E nulla ratione quicquam acturos, asserentes. Ad quę, cum idem comes caput agitaret, autumans jam in illos quasi de contemptu regis carmen injiciendum, dixit rex: Quicquid in iis aliorum sententia ferat, « de me constat, quia cum episcopis sentio, nec vel « ad horam excommunicationi Anselmi subjacere « aliquatenus volo. «

Quibus auditis, gavisi sunt omnes; & agentes domino grates, pariter conclamaverunt Anselmum adesse, & quam non poterat in corpore degens, jam mundo absentem, causam ecclesiæ suæ determinasse. Deinde, in laudibus eximii principis demoratum est:

est: ac ut ipse dignitatem primatus ecclesiæ Cantuariensis humiliari a nullo permitteret, postulatus. A
» Siquidem in hoc, dicũt, consuetudines antiquæ & » earum confirmationes, adstipulatione totius regni » sub magno rege VVillielmo factæ, necnon privi» legia quæ his priora existunt, ab apostolica sede » ipsi ecclesiæ collata corrumperentur, scinderentur, annihilarentur.

Adquievit istis rex, & jussit ipsarum quoque scripta autoritatum, quæ ecclesia Cantuariensis habebat, sub celeritate afferri, allata recitari. Quod » ubi factum est, intulit: Quid amplius quæri» tur? autoritates, & privilegia apostolicæ sedis, » & quæ in præsentia patris & matris meæ, sub te» stimonio & confirmatione episcoporum, abba» tum, & procerum regni, definita sunt, ut quasi de B » epistola Anselmi penitus taceatur, ego in quæ» stionem mitterem, ego novis ambagibus agitari » permitterem? Immo sciat Thomas, se aut subje» ctionem & obedientiam ecclesiæ Cantuariensi » ejusque primatibus, ut antecessores sui professi » sunt, professurum, aut archiepiscopatui Ebora» censi ex toto cessurum. Eligat ergo, quod vult. Consideratis itaque Thomas autoritatibus, quibus ecclesiam Dorobernensem niti, & circumvallari videbat: spretis clericis suis, quorum se consilio credidisse sero dolebat, se contra ipsas autoritates nolle stare, sed morem antecessorum suorum sequendo, & ipsis adquiescere, & eccle- C siam ipsam deinceps semper diligere velle dixit, & honorare. Præcepit igitur rex, ut professio, quam Thomas erat facturus, in sui præsentia dictaretur, scriberetur, sigilloque suo, ne quid in ea quovis molimine, antequam eam profitendo Thomas legeret, mutaretur, servaretur inclusa. Quod & factum est.

Dominica ergo die quæ fuit IV. Kal. Iulii convenerunt, jubente rege, Richardus Lundoniensis, VVillielmus VVintoniensis, Radulphus Roffensis, Herbertus Norvicensis, Radulphus Cicestrensis, Ranulphus Dunelmensis, & Herveus Pangornensis, episcopi, in ecclesia beati Pauli Lundoniæ pro consecratione Thomæ. Inter solitam ergo examinationem, suo loco professionem de subjectione D & obedientia sanctæ ecclesiæ Dorobernensi exhibenda, Richardus Lundoniensis episcopus, qui Thomam erat sacraturus, ab illo exegit. Professio igitur, sicut erat sigillata, sibi coram omnibus oblata est: fractoque sigillo evoluta & lecta est ab eo ita.

» Ego Thomas Eboracensis ecclesiæ consecran» dus metropolitanus, profiteor subjectionem & » canonicam obedientiam sanctæ Dorobernensi » ecclesiæ, & ejusdem ecclesiæ primati canonice » electo, & consecrato, & successoribus suis cano» nice inthronizatis, salva fidelitate domini mei » regis Henrici Anglorum, & salva obedientia ex » parte mea tenenda, quam Thomas antecessor E » meus sanctæ Romanæ ecclesiæ ex parte sua » professus est.

Intererat huic officio prior ecclesiæ Dorobernensis, Conradus nomine, & ex Monachis ejusdem loci, quamplures, qui pro hoc ipso, quoniam res eos maxime respiciebat, illo convenerant. Lectam itaque professionem cum a Thoma sibi oblatam Richardus antistes Lundoniensis accepisset: eam nominato priori & fratribus tradidit, dicens: » Hanc, fratres & domini mei, in testimonium au» toritatis vestræ ecclesiæ suscipite, & ipsam vobis » factam in memoriam posteritatis servate.

G.C. PICTAVENSE hoc anno concilium collocatur a Binio: cujus nihil profert, nisi canones XVI. qui jam attributi sunt supra concilio Pictavensi anni M. C. Cujus concilii eos esse canones, satis demonstrat inscriptio ipsa, sub qua eos edidit Binius; nimirum decreta esse concilii per Ioannem & Benedictum cardinales celebrati. Qui cardinales legati in Gallias venerunt anno M. C. & Pictavense concilium habuerunt: in quo quid sit gestum, aliunde scimus, & supra edidimus.

* ** CONCILIUM LAUSDUNENSE, de statu ecclesiæ, a Girardo Engolismensi episcopo, sedis Apost. legato, celebratum anno Dom. MCIX.

ANNO CHRISTI 1109.

Rerum in hoc concilio tractatarum nihil ad nos pervenit præter decreta duo, quæ subiicio.

I. Ecclesia Sancti Petri, Trenorciensibus vindicatur adversus episcopum & canonicos Nannetenses.

GIRARDUS gratia Dei Engolismensis episcopus, sanctæ sedis apostolicæ legatus. Cum de statu sanctæ ecclesiæ, Lausdunensi concilio, quod in basilica B. Dei Genitricis, ipso autore ac gubernatore celebravimus, plurima pertractassem: delata est in conspectu concilii querela Trenorciensium monachorum, super Nannetensem episcopum & canonicos ejus, de ecclesia sancti Vitalis. Crastina die, in refectorio ejusdem ecclesiæ, cum fratribus & coepiscopis nostris conveniens, Burdegalensi scilicet archiepiscopo, domino Pictaviensi, Andegavensi etiam, Cenomannensi & Redonensi episcopis, abbate quoque Angeliacensi, & abbate sancti Eparchi, cum pluribus aliis: duabus eorundem legitimis monachorum personis super hac causa auditis, utrisque partibus adjudicavimus sacramentum. Hoc canonice suscepto, sequenti die, coram omni consessu, præsente pariter & jubente ipso Nannetensi episcopo, investituram prædictæ ecclesiæ, de manu archidiaconi sui, per privilegium quod manu tenebat, suscepi: & ex judicio, & assensu archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, & totius conventus, investituram ipsam per idem privilegium Cunaldensi priori & prædictis monachis solenniter contradidi, salvo tamen canonico jure Nannetensis ecclesiæ, si quod esset. Ut autem res ista firma & inconvulsa permaneat, sigillo nostræ autoritatis insigniri fecimus, & propria manu subscribere curavimus. Factum est autem istud in Lausdunensi castro, coram positis archiepiscopis, episcopis, & abbatibus, & multis aliis religiosis & nobilibus viris. Signum Burdegalensis episcopi, S. Pictaviensis episcopi, S. Santonensis episcopi, S. Agennensis episcopi, S. Petragoricensis episcopi, S. Andegavensis episcopi, S. Cenomannensis episcopi, S. Redonensis episcopi, S. Nannetensis episcopi, S. Dolensis archiepiscopi, S. Venetensis episcopi, S. abbatis Vendocinensis, S. abbatis Malliacensis, S. abbatis majoris monasterii, S. Abbatis sancti Florentii. Anno ab Incarnatione domini MCIX. epacta XXVIII. indictione II. præsidente domino Paschali papa Romæ, in Francia Ludovico regnante.

Ego Girardus Engolismensis episcopus, & sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus subscripsi.

ANNO CHRISTI 1109.

II. Capella sancti Stephani, monachis Majoris monasterii adjudicatur adversus canonicos Camiliacenses.

EGO Girardus Dei gratia Engolismensis episcopus, Romanæ ecclesiæ legatus, aliique fratres qui nobiscum erant Andegavis apud monasterium S. Albini, in cella novitiorum ejusdem monasterii, ad quandam causam ventilandam & discutiendam, quæ erat inter abbatem S. Martini Majoris monasterii, & canonicos de Camiliaco, de capella prædicti castri, convenimus. Vtrique enim & monachi & canonici præsentes affuerunt, utrique causas suas ordine exegerunt. Auditis utrorumque rationibus, de judicio tractare cœpimus. Et quia non omnes unanimiter consensimus, dilatum est judicium ad concilium usque Lausduni ad præsens futurum. Peractoque ex more concilio, venerabiles fratres, & coepiscopos, qui interfuerunt concilio, in unum convocavimus: & cum eis diligenter de judicio prælibatæ causæ tractavimus. Quod ita pari consensu diffinitum atque sancitum est: ut capella S. Stephani, parochiali ecclesiæ quæ in honore B. Petri apostoli fundata est, inhæreat, uniatur: & sic monachi matrem & filiam possideant. Hujus autem diffinitionis nobiscum judices fuerunt, Ernaldus archiepiscopus Burdegalensis, Petrus Santonensis episcopus, Petrus Pictavensis, Marbodus Redonensis, Hildebertus Cenomanensis.

Celebrato autem solemniter judicio, venerabili fratri nostro, abbati videlicet VVillelmo Majoris monasterii, & monasterio ejus, suam capellam reddidimus. Vt autem diffinitio ista firmior permaneret, sigillo nostro sigillari præcepimus, & manu nostra subscripsimus.

Acta est autem diffinitio ista in ecclesia beatæ Mariæ Lausduni: in qua synodus consederat. Anno ab Incarnatione domini MCIX. III. Indictione, Paschali II. Romanam ecclesiam regente, regnum Francorum Ludovico rege tenente, Andegavensium plebibus Fulcone juniore præsidente.

Ego Girardus Engolismensis episcopus, & sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, huic diffinitioni subscripsi.

G.C. TRENORCIENSE concilium, quod hic locum habebat in Synopsi, ad annum MCXV. pertinet, ut suo loco agnosces.

ANNO CHRISTI 1109.

CONCILIVM REMENSE,
in causa Godefredi Ambianensis episcopi, anno MCIX. sub Paschali papa II.

ANNO MCIX. *Remis synodus celebrata est frequenti concursu episcoporum ac procerum. In qua inter alia actitatum reperitur, quod Godefredus episcopus Ambianensis redarguit falsitatis diploma apostolicum, quod ad suam ipsorum exemptionem a subjectione episcopi Ambianensis ediderant pseudomonachi, dum appellantes ad sedem apostolicam, illuc eumdem traxerunt sanctum episcopum. Præcurrentes enim monachi illi, causidicos iniquos paratos pro pecunia quamlibet causam sive justam sive injustam defendere nacti, eorumque patrocinio apud Paschalem pontificem facti voti compotes, atque victores iniqui, ad propria rediere in sanctum virum probra iactantes.*

G. C. *Hæc ad verbum Binius ex Baronio: quibus aliquid lucis affero ex eodem autore Nicolao. Monachi S. VValerici, immunes se iactabant ab episcopi Ambianensis iurisdictione ac potestate: Godefridus ad episcopum Remensem causam defert. Remos utrique contendunt:* vbi tum, *inquit Nicolaus*, celeberrimus procerum Galliæ conventus habebatur. Procedit in medium abbas cum monachis suis, accusat episcopum Godefridum: profert litteras commentitias, nulli præterquam Romano pontifici ipsos esse subjectos. Godefridus parum fidens litteris, petit eas sibi dari inspiciendas. Accurate igitur illas contemplans, & veste sua leviter abstergens, fraudem deprehendit: exclamansque: Huc, quæso, inquit, oculos omnes advertite. En membranas, & atramentum, scripturamque plane recentia, nec Romano more obsignata. Accurrunt omnes, diligenter inspiciunt: rem esse, ut ait Godefridus, comperiunt. Monachi pudefacti, ad Romanum pontificem provocant.

G. C. Post concilium, Romæ primum victores monachi fuerunt, malis artibus: deinde re plenius cognita, episcopus. Concilium Baronius vocat: Nicolaus, quem habet autorem unum, conventum procerum appellat. Vter vero peccat, an Nicolaus qui Manassem, Remensem episcopum tum fuisse ait? an Baronius, qui hoc in annum MCIX. confert? Nam anno MCVII. Manasses obierat. Baronio annum MCIX. assignanti favet Hugo autor vitæ S. Hugonis Cluniacensis, dum ait Romam eunti Godefrido divinitus revelatam esse S. Hugonis mortem. Atqui S. Hugo anno MCIX. obiit III. Kal. Maias.

ANNO CHRISTI 1110.

**CONCILIVM LATERANENSE,
sub Paschali II. papa secundum. Non. Mart. MCX.

Ex chronico S. Petri Vivi Senon. eo quod editum est, auctiore.

ANNO dominicæ Incarnat. MCX. in Lateranensi ecclesia præsidente domno Paschali II. Indictione III. Non. Mart. constitutiones sanctorum canonum sequentes statuimus, ut quicumque clericorum ab hac hora investituram ecclesiæ vel ecclesiasticæ dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subjaceat & communione privetur.

Apostolorum canonibus statutum est, ut omnium negotiorũ ecclesiasticorũ curam episcopus habeat, & ea, velut Deo contemplante, dispenset. Item in Antiocheno concilio statutũ est, ut quæ sunt ecclesiæ, sub omni sollicitudine & conscientia bona, & fide quæ in domino est, conserventur: quæ & dispensanda sunt, judicio & potestate pontificis cui commissus est populus, & animæ quæ intra ecclesiam congregantur. Item Stephanus martyr scribit: Laicis, quamvis religiosi sint, nulli tamẽ de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa facultas; neque deinceps fieri permittimus. (can. 99. — can. 24. — epist. 2. cap. 10.)

Si quis ergo principum, vel aliorum laicorum, dispositionem seu donationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur. Clerici vero seu monachi, qui eas per illorum potestatem susceperint, excommunicationi subjaceant.

Sunt præterea quidam, qui vel violentia, vel favore, non permittunt ecclesias regulariter ordinari: hos etiam decernimus ut sacrilegos judicandos. Qui vero ecclesias, eorum violentia vel potestativo favore susceperint, excommunicationi subjiciantur.

Quicumque res naufragorum diripiunt, ut raptores & fratrum necatores ab ecclesiæ liminibus excludantur.

G. C.

G. C. Chronicon Hildeshemense ad hunc ipsum annum meminit Lateranensis synodi, quam vocat gloriosam. Chronicon Senonense editum, nullam ejus mentionem facit ad annum MCIX. Illud autem amplius ex quo hæc synodus deprompta, annum designat MCX. favet & Indictio III. huic anno respondens. Esto autem, utrique anno Lateranensis sua tribuatur synodus, cum Romæ ferme quotannis haberetur.

** CONCILIVM CLAROMONTANVM in quo excommunicati Mauriacensis ecclesiæ persecutores, tempore Pentecostes, ann. MCX.

QVA *occasione sit hæc celebrata synodus, multis narratur in chronico S. Petri Vivi Senonensis: quæ in pauca contraho. Petrus Mauriacensis decanus, aliique cœnobii ejusdem monachi, adversus abbatem S. Petri Vivi Senonensis, cujus in potestate erant, contumaces, operam commodantibus laicis multis, presbytero eruerant oculos, armati in abbatem ipsum irruperant, effuso sanguine monasterium polluerant. Mandavit Arvernorum episcopo Richardus Albanensis, sedis Apostolicæ legatus, ut rebelles ad obedientiam compelleret, alioquin excommunicaret. Non paruit episcopus, donec aliis ejusdem Richardi litteris, item & archiepiscoporum Bituricensis ac Burdegalensis, Girardique legati, regisque ipsius, cogeretur. Ac ne tunc quidem ex toto paruit. Nam aliquot ex nocentibus excommunicare nolebat. Quo audito Richardus legatus Claromontem adiit: eoque mandante*, idem episcopus, *inquit chronicon*, licet nolens, in synodo quam tum celebrabat, omnes, sicut in litteris continebatur, excommunicavit qui meriti fuerant: & domnus cardinalis has litteras suo sigillo munitas fecit, & ecclesiæ Mauriacensi misit.

RICHARDVS *Albanensis ecclesiæ qualiscumque minister, apostolicæ sedis licet indignus servus & legatus, Mauriacensium fratrum persecutoribus ut resipiscant.*

» Dominus papa Paschalis in concilio Trecensi „ omnes eos excommunicavit qui pacem violarent, „ & præcipue eos qui res ecclesiasticas usurparent, „ vel personas in aliquo injuste læderent, ut nec „ in vita, nec in morte, ecclesiæ communionem » haberent, nisi digna satisfactione prius resipiscerent. Vnde nos ex præcepto domini papæ episcopum Claromontensem Mauriacensis ecclesiæ persecutores excommunicare præcepimus, & „ excommunicavimus coram conventu synodali. „ Nos quoque eosdem omnes excommunicamus, » & eis communicantes, a Christiana communione „ eos separantes, & ubicumque fuerit aliquis eorum, divinum officium interdicentes, ut secundum præceptum domini papæ, nec in vita, nec „ in morte communionem habeant, nisi prius condigne pœniteant. Hi sunt, Scurriliacenses, Salernenses, Monteclarenses, & Mauriacenses burgenses, qui neque abbati neque decano obediunt. Si quis autem presbyter aut archipresbyter alicui horum persecutorum fecerit officium, » eo ipso quod injuste administrat, officio eum » suspendimus in perpetuum, & cum excommunicatis ipsum excommunicamus. Facientes enim » & consentientes pari pœna digni sunt.

His litteris addidit verba, prohibuit viva voce, apostolica autoritate, ut nunquam abbas S. Petri aut successorum ejus de aliquo alio monasterio decanum Mauriaco faciant, nisi de Senonensibus

A monachis, aut de Mauriacensibus. Hoc dixit coram episcopo multis audientibus, & mandavit domino Daimberto archiepiscopo, ut ipsum confirmaret. Misit quoque litteras quas subscripsimus. ANNO CHRISTI 1110.

RICHARDVS *Albanensis ecclesiæ qualiscumque minister, apostolicæ sedis licet indignus servus & legatus, venerabili fratri Daimberto Senonensi archiepiscopo, & Arnaldo abbati S. Petri salutem.*

» Tolosam ad concilium properantes Claromon»tem venimus, & episcopum synodum celebran»tem invenimus, & fecimus cum omnes illos ex»communicare, qui excommunicato Priori non » abhorrent communicare, & qui presbyterum ex- B » cæcavere, & qui res Mauriacensis ecclesiæ inva»sere, & qui in abbatem & decanum assultum fece»re: sic scilicet, ut nec in vita, nec in morte, Chri»stianam communionem habeant, nisi prius con»digne pœniteant. Valete.

G. C. TOLOSÆ concilium hoc anno celebratum esse, ex superiore Richardi epistola discimus.

** CONCILIVM FLORIACENSE in quo de Mauriacensi causa iterum actum: item & alia. Kal. Octob. ann. MCX.

ANNO CHRISTI 1110.

IIS, *quæ paulo ante de Claromontano concilio attulimus, proxime subiiciuntur in eodem Senonensi* C *chronico nonnulla quæ ad Floriacense spectant.* In ipso, *inquit*, anno, *hoc est* MCX. celebravit ipse domnus Richardus concilium Kal. Octob. apud monasterium S. Benedicti Floriacum. In quo adfuerunt archiepiscopus Senonensis domnus Daimbertus, & Rodulphus Remensis archiepiscopus, & Radulphus archiepiscopus Turonensis, & Leodegarius archiepiscopus Bituricensis, cum episcopis & abbatibus suis. In quorum omnium præsentia & auditu, præsente episcopo Arvernensi, in fine concilij excommunicavit omnes illos, sive clerici, sive laïci essent, qui ulterius calumniam facerent abbatibus S. Petri Vivi & S. Saviniani de ordinatione & mutatione decani vel prioris D monasterii Mauriaci. Fecit etiam pacem de abbate & episcopo Arvernensi Petro, de molestiis quas supra scripsimus.

Ibidem actum esse de controversia abbatum duorum, Bonævallensis & Carnotensis, docet nos epistola Ivonis Carnotensis CCXVI. *ad eundem Richardum qui concilio præfuerat.* Præterea, *inquit Ivo*, satis injuste conquestus est Bonævallensis abbas, circa monasterium suum judicium non esse servatum, quod in Floriacensi concilio promulgatum fuit de cœmeterio, unde controversia erat inter abbatem monasterii Carnotensis & monasterii Bonævallensis. Novit enim veritas, quia sacramenta in prætaxato concilio adjudicata, cum omni diligentia fa- E cta sunt.

CONCILIVM HIEROSOLYMITANVM II. quo per Cononem legatum condemnatus est imperator Henricus V. alias IV. anno MCXI. tempore Paschalis papæ II.

ANNO CHRISTI 1111.

DVM *caput Romanæ ecclesiæ Paschalis pontifex, Henrici imperatoris sacrilega petitioni nimium deferendo, languesceret, nequaquam pariter cum eo infirmata sunt omnia simul membra: sed miro modo adversus proditorem & sacrilegum principem insurrexere,*

ANNO CHRISTI MCXII.

rexere, ipsi potissimum legati, qui in diversis provinciis vicem pontificiam obeuntes, munere legationis apostolicæ fungebantur. Inter quos sicut Romæ Ioannis cardinalis episcopi Tusculani, ut vidisti, virtus enituit: ita in Oriente, Cononis sive Cunonis cardinalis episcopi Prænestini legatione fungentis ingens animi fortitudo pluribus exemplis est declarata. Qui ubi Hierosolymis existens hæc audivit, nulla interposita mora, collecto ibi hoc anno concilio, Henricum ut impium, dirum, sacrilegumque tyrannum anathemate condemnavit: moxque advolans in Occidentem, eodemque legationis munere Græciam borealesque lustrans circumquaque provincias, in singulis, collecta synodo, ubique eumdem Henricum anathemate perculit. Constant hæc ipsa ex actis ultimi sub Paschale celebrati concilii Lateranensis, ubi ista leguntur: Et dominus Prænestinus consequenter subjunxit, qualiter pro sedis illius legatione Hierosolymis audierit regem Henricum post sacramenta, obsides, & oscula, in ipsa beati Petri ecclesia dominum papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora ecclesiæ membra, cardinales videlicet, exutos, tractos, & male tractatos: nobiles quoque Romanos occisos & captivos, & populorum stragem factam, & audiens ingemuerit, & pro hujusmodi facinoribus ecclesiæ Hierosolymitanæ consilio, zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictavit; & eamdem in Græcia, Hungaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque conciliis, consilio prædictarum ecclesiarum renovando confirmavit, &c. *Quæ omnia voluit per eumdem Paschalem pontificem in dicto Lateranensi concilio confirmari, de quo infra suo loco dicturi sumus. Summam itaque in tanto naufragio Romanæ ecclesiæ ex sacerdotali constantia Conon sibi gloriam comparavit, laudemque peperit immortalem. Ita Deo mirabili modo operante, ut quod defecit in capite robur, in cohærentibus membris magis ac magis accreverit, ad alligandum perfidum regem in compedibus anathematis, & nobiles ejus in maledictionibus sempiternis.*

Vspergensis ann. domini 1116.

CONCILIUM LATERANENSE

sub Paschali II. tertium quo a centum plus minus episcopis privilegium illud, quod de concedendis sibi beneficiorum investituris Henricus V. a Paschali papa per vim extorserat, revocatur, quoque in ipsum imperatorem anathematis sententia promulgatur, anno Domini MCXII. tempore Paschalis papæ II.

Acta hujus concilii Nicolaus Aragonius in suum transtulit codicē in vita Paschalis.

ANNO Incarnationis dominicæ millesimo centesimo duodecimo, quinto Kalendas Aprilis, celebrata est synodus Lateranensis a domno Paschali papa in basilica Constantiniana. Vbi episcopi complures ex Italicis provinciis interfuerunt, a transalpinis duo. In qua nimirum synodo de Guibertinis die quarta est facta quæstio, quod referrentur quasi ex permissione papæ interdicta officia celebrare. Tunc pontifex ait: Nec excommunicatos, sicut aiunt quidam, generaliter absolui. Constat enim neminem, nisi pœnitentem & satisfacientem, absolutionis gratiam consequi. Guibertinis nec officia interdicta restitui, immo ecclesiæ sententiam in eos editam juxta prædecessorum nostrorum deliberationem laudamus & confirmamus.

De proditione Henriciana.

Die autem quinta idem pontifex narravit omnibus, qualiter ab Henrico Teutonicorum rege cum episcopis quibusdam, & cardinalibus tam presbyteris quam diaconibus, & cum magna tam Romanorum, quam aliorum, qui tunc secum convenerant, multitudine captus fuerit. Quodque coactus fuerit contra deliberationem suam pro redemptione captivorum, pro pace populi, pro liberatione ecclesiæ, ut supradicto regi de investituris, quas sæpius prohibuerat, scriptum concessionis daret, & juramenta per episcopos seu cardinales fieri præceperit, quatenus nec de investituris deinceps eum inquietaret, nec in personam regis anathema poneret. Quamvis autem conditio juramenti imposita, ab ipso & suis minus observata sit, (neque enim servaverunt nobis quod ab ipsis juratum fuerat) ego tamen eum nunquam anathematizabo, & nunquam de inuestituris inquietabo: * quod jam nostræ commonitionis instantiam repulerunt, habebunt judicem Deum. Porro scriptum illud, quod magnis necessitatibus coactus, non pro vita mea, non pro salute aut gloria, sed pro solis ecclesiæ necessitatibus, sine fratrum consilio aut subscriptionibus feci, super quo nulla conditione, nulla promissione constringimur, sicut praue factum cognosco, ita prave factum confiteor, & omnino corrigi, Deo præstante, desidero: cujus correctionis modum, fratrum qui convenerunt consilio judicioque constituo, ne forte per hoc in posterum detrimentum aliquod ecclesiæ aut animæ meæ præjudicium relinquatur. Tunc enim communi omnium favore laudatum est, ut fratres omnes, qui donum a Deo sapientiæ scientiæque perceperant, maturius super hoc consilium communi collatione susciperent, quid sequenti die per inspirationem Spiritus sancti responderent.

* se ... nian.

Die itaque sexta, quæ & ultima concilii fuit, fidei suæ veritatem sanctis patribus per omnia congruentem domnus papa Paschalis in audientia totius concilii exposuit, asserens se scripturas sanctas veteris & novi testamenti, & concilia universalia veneranda suscipere ac venerari, quæ catholica ecclesia suscipit & veneratur, ita dicendo: "Amplector omnem divinam scripturam, scilicet veteris & novi testamenti, legem scriptam a Moyse & a sanctis prophetis: amplector quatuor euangelia, septem canonicas epistolas, & epistolas gloriosi doctoris beati Pauli apostoli, sanctos canones apostolorum, quatuor universalia concilia, sicut quatuor euangelia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calchedonense, * decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorii, & beatæ memoriæ papæ Vrbani. Quæ ipsi laudaverunt, laudo; quæ ipsi tenuerunt, teneo; quæ confirmaverunt, confirmo; quæ damnaverunt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixerunt, interdico; quæ prohibuerunt, prohibeo in omnibus: & per omnia, & in his semper perseverabo."

Paschalis papæ ... fessio.

* Al. textus ... bent, Antioc... num:

In calce etiam hujus professionis, ex ore omnium qui ad consulendum hesterna deliberatione convenerant, Engolismensis episcopus Gerardus hanc in scriptis sententiam recitavit.

"Privilegium illud, quod non est privilegium (neque vero debet dici privilegium, sed pravilegium) pro liberatione captivorum, & ecclesiæ a domino papa Paschali per violentiam Henrici regis extortum, nos omnes in hoc sancto concilio cum eodem domno papa congregati, canonica censura & ecclesiastica autoritate, judicio sancti Spiritus damnamus, & irritum esse judicamus, atque omnino cassamus, & ne quid auctoritatis & efficacitatis habeat penitus excommunicamus. Quod ideo damnatum est, quod in eo privilegio continebatur, quod electos canonice a clero & populo

pulo a nemine consecretur, nisi prius a rege investiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem.

Perlecta vero hac charta, acclamatum est ab universo concilio: Amen, Amen: Fiat, Fiat. Archiepiscopi vero, & episcopi quoque, & presbyteri cardinales qui interfuerunt ipsi concilio, hi sunt, videlicet,

C. Sabinensis.	*Censius*
G. Portuensis.	*Petrus*
L. Ostiensis.	*Leo*
C. Prænestinus.	*Coro*
I. Tusculanus.	*Ioannes*
Patriarcha Venetus.	*Ioannes*
L. Capuanus.	*Sennes*
L. Beneventanus.	*Landulphus*
A. Amalphitanus.	*Maurus*
H. Rheginensis.	
Hydruntinensis.	
Brundusiensis.	*Guillelmus*
Cosentinus.	
Geruntinensis.	
Rossanensis.	
Segobiensis.	
G. Legionensis, legatus pro Bituricensi.	*Galo*
G. Viennensis archiepiscopus.	*Guido*
R. Volaterranus.	*Rogerius*
G. Senensis.	*Gaufridus*
R.* Popubre.	*Rolandus Populonensis*
G. Tarracinensis.	*Gregorius*
G. Syracusanus pro omnibus Siculis.	*Guillelmus*
G.* Vorrianus.	
B. Signiensis, & alii centum fere episcopi.	*Bruno*

Presbyteri cardinales.

B. cardinalis tituli S. Marci.	*Bonifacius*
R. cardinalis tituli S. Clementis.	*Anastasius*
R. cardinalis tituli sanctæ Priscæ.	*Romanus*
G. cardinalis tit. SS. apostolorum.	*Gregorius*
B. cardinalis tituli S. Petri Ad vincula.	*Benedictus*
R. cardinalis tituli sancti Eusebii.	*Robertus*
R. cardinalis tituli S. Laurentii in Damaso.	*Boso*
I. cardinalis tituli S. Cæciliæ.	*Ioannes*
B. cardinalis tituli sancti Martini.	*Divizo*
F. cardinalis tituli sancti Chrysogoni.	*Gregorius*
R. cardinalis tit. SS. Petri & Marcellini.	*Rainerius*
V. cardinalis tituli sancti Sixti.	*Petrus*
A. cardinalis tituli S. Susannæ.	*Albericus*

Cardinales diaconi octo.

Abbas Sublacensis.
Ioannes abbas Cajetanus.
Abbas sancti Andreæ.
Leo.
Gregorius.
Aldo.
Theobaldus.
Rosimanus.

Qui in damnationem dicti privilegii consenserunt, cum abbatibus aliis, & multitudine innumerabili tam clericorum quam laicorum.

Et post hæc ita in codice:

Hæc charta lecta est a Gerardo Engolismensi, Leone Ostiensi, Galone Legionensi episcopis, Roberto cardinali tituli sancti Eusebii, & Gregorio cardinali tituli sanctorum duodecim apostolorum, de communi aliorum consensu.

In alio codice post Amen, Amen, Fiat, Fiat, hæc legebantur:

Tunc surgentibus ex consensu fratribus, gratiæ Deo & pontifici actæ sunt, quia patefacta liquidius veritate de medio ablata sit scandali & dissensionis occasio. Et consenserunt duodecim archiepiscopi, centum & quatuordecim episcopi, & quindecim presbyteri cardinales, octo diaconi cardinales. Qui omnes in damnatione dicti privilegii consenserunt cum abbatibus, & innumerabili multitudine tam clericorum, quam laicorum.

ACTA CONCILII A BINIO EX VARIIS AVCTORIBVS COLLECTA.

Acta hujus concilii accuratissime describuntur ab Vrspergensi in chronico his verbis: Eo tempore dominus apostolicus multas a Romana ecclesia passus est injurias, obiicientibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticæ disciplinæ regem Henricum tyrannicum reipublicæ vastatorem, & ecclesiarum destructorem, imperiali benedictione sublimasset, insuper privilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio, decimoquinto Kalendas Aprilis habito Lateranis in ecclesia Constantiniana, ultima die concilii, facta coram omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem dividam scripturam veteris & novi testamenti, legem a Moyse scriptam & sanctis prophetis: amplector quatuor euangelia, septem canonicas epistolas gloriosi doctoris beati Pauli apostoli, sanctos canones apostolorum, quatuor universalia concilia, sicut quatuor euangelia, Nicænum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Calchedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorii septimi, & beatæ memoriæ papæ Vrbani. Quæ ipsi laudaverunt laudo; quæ ipsi tenuerunt, teneo; quæ confirmaverunt, confirmo; quæ damnaverunt damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixerunt, interdico; quæ prohibuerunt, prohibeo in omnibus, & per omnia, & in his semper perseverabo. Quibus expletis, surrexit Gerardus Engolismensis episcopus, legatus in Aquitania, & communi consensu domini Paschalis papæ, totiusque concilii, coram omnibus legit hanc scripturam. Privilegium illud, quod non est privilegium, sed vere debet dici pravilegium, pro liberatione captivorum ecclesiæ a domino Paschali papa per violentiam regis Henrici extortum, nos omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura & autoritate ecclesiastica, judicio sancti Spiritus damnamus, & irritum esse judicamus, & omnino, ne quid autoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus. Et hoc ideo damnatum est, quia in eo privilegio continetur, quod electus canonice a nemine consecretur, nisi prius a rege investiatur: quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes, Amen, Amen. Archiepiscopus Ioannes patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alii fere centum episcopi subscripserunt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cum suis complicibus novum schisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia cœptum ejus apostolica, indeque omni ecclesiastica autoritate videbatur carere, parum interim potuit vigere. Attamen ejusdem dissensionis seminatæ causa circumquaque cœpit invidiæ serpere malum, adeo ut nonnulli quidquam contra rempublicam intentantes, hujus rei materiam in suæ commotionis arripere meditaretur clypeu. Inter quos & prædictus Adelbertus, designatus Moguntiæ pontifex, qui per omnia secundus a rege semper fuerat, sine cujus cõsilio nihil facere solebat, adversus

ANNO CHRISTI 1112.

adversus imperatorem, quod vix quisquam crederet, conspirare cum quibusdam principibus infamatur, reque cognita custodiæ traditur.

Eadem cum Vvilielmus Malmesburiensis iisdem prope verbis recitasset, subjungens qui concilio interfuissent, ait: Archiepiscopi, qui cum suis suffraganeis interfuerunt, hi sunt: Ioannes patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, Landulphus Beneventanus, Amalphitanus, Regitanus, Hydruntinus, Brundusinus, Capsanus, Girontinus, & Græci, Rosanus archiepiscopus sanctæ Severinæ. Episcopi vero, Censius Sabinensis, Petrus Portuensis, Leo Ostiensis, Cono Prænestinus, Girardus Engolismensis, Galo Leonensis legatus pro Bituricensi, & Viennensis [α] archiepiscopus, Rogerius Vulturnensis, Gaufridus Senensis, Rollandus Populonensis, Gregorius Tarracinensis, Vvilielmus Turianus, Vvilielmus Syracusanus legatus pro omnibus Siculis, & alii fere centum episcopi. Sivvinus [β] & Ioannes Tusculanus episcopus, cum essent Romæ illa die, concilio non interfuerunt: qui postea lecta damnatione privilegii, cōsenserunt & laudaverunt.

[α] *al.* & Viennensi, archiepiscopis
[β] *al.* Bruno Signinus, & Ioa. Tusc. episcopi

In chronico Cassinensi, libro quarto capite quadragesimoseptimo, eadem summatim recensentur his verbis: Mense autem Martio adveniente, facta est ibi synodus: in qua cum omnibus episcopis de negotio sedis apostolicæ imperiique Romani ageretur. Papa professus est, se non tam sua, quam eorum qui secum vincti erant liberatione, cum imperatore fecisse quod fecerat. Se omnino catholicum firma veraque ratione comprobavit. Privilegium, quod egerat necessitate constrictus, contra jus omne fuisse confessus est. Quidquid vero sui prædecessores statuissent sive damnassent, id se similiter statuere atque damnare. Hoc episcopi audito, privilegium illud omnino in perpetuum condemnaverunt.

His consentiunt quæ habentur in quodam manuscripto hujus temporis scriptore, qui sic ait: Anno incarnationis dominicæ 1112. celebratum est Romæ concilium, in quo irritum judicatum est prædictum privilegium, dataque est sententia excommunicationis in personam regis, non a papa qui juraverat se nunquam hoc facturum, sed ab ecclesia injuriam sui patris vindicante. Fuerunt vero qui dicerent, non licuisse filios ulcisci quod pater remiserat: aliis decernentibus juste factum, in quibus Vvido Viennensis archiepiscopus cognatus ipsius regis fuit, & Cono Prænestinus episcopus, qui maxime hujus sententiæ auctores fuerunt. *Sed describamus hic carmina Gotfridi Viterbiensis notarii imperatoris, quibus per pontificem gesta usque ad finem concilii alia pleraque sic narrat:*

Papa dolens lamenta movet, totumque per orbem
Ecclesiam sua charta vocat properanter ad Vrbem.
  Hæc ubi concedit, Cæsaris acta dedit.
Tunc ait: O patres, a Cæsare scripta notate,
Et quodcumque placet super his decreta parate:
  Me quoque pontificem non fore, jussa date.
Peccatis mala vestra meis venisse notavi,
Officiis me destitui dignum reputavi,
  Me quoque deposui, ne pareatis, ait.
Hæc ait, & mitram reiicit, mantumque relinquit.
Ordinet ecclesia sine me quidquid placet, inquit,
  Moreque pontificis judicet ipsa sibi.
Scripta legunt cleri: rex pontificalia quærit:
Annulus & baculus sub Cæsare fertur haberi.
  Copia pontificum: Non ita, dixit, erit.
Extortum papæ scriptum contra rationem
Vritur, & priscum tibi conciliamus honorem.
  Tolle pater mantum, curia tota monet.
Rursus in Henricum quintum nova bella gerentur.
Pristina mota patri sibi jam tormenta moventur,
  Vt pater ante fuit, sic anathema luit.
Litera papalis, simul & papale sigillum,
Missa per imperium gravis excommunicat illum,
  Et cunctos proceres qui sua jussa tenent.

Occasionem hujus indictæ synodi inter alios fidelissime enarrat chronicon Cassinense Petri diaconi libro quarto capite trigesimoseptimo, ubi sic ait: Interea imperator, immenso coacto exercitu, intravit Italiam: prædecessorum suorum dignitates & jura, simul & imperii coronam, ab eodem pontifice, Romæ accipere cupiens. Erat autem hiems. Cumque in Tusciam devenisset, missis Romam nuntiis, inter illos & Petrum Leonis, & cæteros pontificis nuntios, in porticu sancti Petri convenit: ut imperator die coronationis suæ, omne male usurpatum ecclesiasticum jus, in manibus pontificis, adstante clero & populo, per scriptum deponeret, cum idipsum papa de negotiis regalibus faceret, idque sacramento firmaret. Dimitteret ecclesias liberas cum oblationibus & possessionibus suis, quæ ad regnum non pertinent. Absolveret papa a juramentis populos, quæ contra episcopos facere compulsi sunt. Patrimonia possessionesque beati Petri restitueret, sicuti a Carolo, Ludovico, Henrico, aliisque imperatoribus concessa sunt libera: servaretque ea beato Petro pro juribus. Nihil aut faceret aut diceret, ut papa pontificatum amittat, nihilque ipse patiatur in vita vel in membris, vel capiatur mala captione, aut per suspectam personam: nec fideles ejus, qui pro ipso fidem ei dederint, id est Petrus Leonis cum filiis suis: quorum bona nullum patiantur detrimentum: & si quis eis malum fecerit, rex fideliter ipsos adjuvaret. Pro hujusmodi observandis pontifici prædes dabit, Fridericum sororis suæ filium, Engilbertum & Theobaldum marchiones, Hermannum & Gotfridum comites, Fridericum Palatinum comitem Saxonum, Berengarium de Bajoaria, Fridericum Saxonem, Albertum cancellarium, Cononem Berengarii fratrem, Siceboth Bajoarium, Henricum Carinthiæ ducem; Bertulphum Bertulphi ducis filium, qui jurabit papæ securitatem de vita, de membris, de papatu, de captione. Quæ nisi imperator servaret, ad Romanam ecclesiam cum suis honoribus teneretur. Obsides pro securitate pontificis rex dare pollicitus est proxima quinta feria, eosque secure ad insulam mittere in potestatem papæ: Fridericum ducem nepotem suum, Brunonem episcopum Spirensem, Conradum nepotem comitis Herimanni, & filium ejus, & Henricum Friderici comitis fratrem. Obsides si recepisset, eos redderet in die coronationis suæ, ponte transmisso: & si forte coronatus non fuisset, aut non transisset, similiter redderet apud castellum sancti Angeli. Legatos, quos ad eum papa dirigeret, dum irent & redirent, securos a se suisque redderet: & si eis scienter aliquid injuriæ illatum esset, emendaturum fideliter. Quæ omnia postquam impleverit rex, papa juberet episcopis adstantibus in die coronationis ejus, ut regalia imperatoris dimitterent, quæ a tēporibus Caroli, Ludovici, Henrici, aliorumq; prædecessorū ad regnum pertinebant. Scripto firmaret sub anathematis pœna, autoritate sua, ne quis eorum vel præsentium, vel absentium, vel successores eorum, regni se intrommitterent juribus: neque invaderent civitates, ducatus, comitatus, monetas, vectigalia, mercata, advocationes imperii, centurionum jura: curtesque essent imperii cum pertinentiis suis, & militaria imperii castra. Nec ipse imperatorem, nec Romanum imperium super his ulterius inquietaret: & privilegio sub anathemate ista confirmaret, ne posteri sui ultra inquietare præsumerent. Imperatorem benigne & cum honore susciperet,

&

ANNO CHRISTI 1112.

& more prædecessorum ipsius catholicorum imperatorum scienter & non * subtracto coronaret: & ad tenendum imperium officii sui juvaret auxilio. Hoc si papa non impleret, Petrus Leonis cum suis omnibus se ad imperatorem teneret. Obsides, nisi effugerent, altero post coronationem die restituerit. Si ex ipsius papæ parte remanserit ut non coronaretur, similiter redderet. Hæc ita constituta jurejurando firmavit imperator, Albertus cancellarius, Hermannus, Fridericus Saxo, Cono Berengarii frater, Siceboth de Bavaria, Henricus Carinthiæ dux, Bertulphus Bertulphi ducis filius. Hi omnes post imperatorem eo ordine jurarunt, ut, si imperator hæc implere nollet, ipsi cum omnibus suis cum Romana ecclesia tenerent.

His ita formatis, *capite trigesimo octavo subjungens ait*, idem apostolicus ad eum literas dirigit, mandans illi ut illuminatori omnium gratias referat, qui cordis ejus oculos aperire dignatus est, ut patris ejus nequitiam toto jam orbe vulgatam & interim agnosceret, & gravius abhorreret. Apostolica namque sedes eum ad æterni Patris viscera confugientem paterna benignitate susciperet, & inter matris ecclesiæ filios familiarius confoveret. Si enim, sicuti suarum litterarum serie pollicebatur, plena mentis devotione sibi suisque legitimis successoribus obedientiam exhibere curasset, quam reges imperatoresque catholici suis prædecessoribus exhibuerunt, ipse profecto eum ut catholicum imperatorem esset habiturus, honoremque ejus per Dei gratiam servandum augendumque curaturus. Nam si in cœpta obedientiæ probitate persisteret, magnam Romano imperio salutem obventuram. Quam ob causam non solum in partes illas venire, verum extremis quoque personam suam exponere paratus esset. Ceterum quoniam impræsentiarum se ad eum neque Vrbis qualitas, neque conditio temporum ire pateretur, invicem sibi per internuntios voluntates suas aperirent. Postulat deinde imperator, ut patris sui corpus in ecclesia sepeliri permitteret. Ad hoc ille respondit: Sanctarum scripturarum his obsistit auctoritas, divinorumque miraculorum reverentia prohibet. Ipsos enim Dei martyres jam in cælestibus positos id terribiliter jussisse: scilicet ut sceleratorum cadavera de suis basilicis ejicerentur: neque quibus viventibus non communicavimus, mortuis jam communicemus. Mense autem Februario Cæsar castra concite movens ad urbem tendebat. Pontifex autem exhortatorias literas illico disseminans, Nortmannos ac Longobardos monebat in Romanæ ecclesiæ fide ac devotione persistere: & frustra id quidem. Post hæc imperator pervenit ad Vrbem III. Idus Februarii, sabbato ante quinquagesimam. Romanis autem insistentibus ut honorem ac libertatem Vrbis sacramento firmaret, callide illos Cæsar fallere cupiens, Teutonica lingua quod volebat ipse juravit. Hoc plerique ex Romanis agnito, fraudem in negotio esse proclamantes, sese in Vrbem receperunt.

Vt igitur pontifex imperatorem advenisse cognovit, missis nuntiis securitatem ab eo obsidesque expetebat. Cæsar obsidibus datis, vicissumque receptis, jurejurando firmavit de Apostolici ipsius vita, de honore, de membris, de mala captione, de regalibus & patrimoniis beati Petri, & nominatim de Apulia, Calabria, Sicilia, Capuanoque principatu, tactis sacramentis: & quod omne jus ecclesiarum omnesque illarum res quietas omnino dimitteret. Postera die pontifex misit in occursum ejus in montem Gaudii, qui & Martii dicitur, bajulos, cereostatarios, staurophoros, aquiliferos, leoniferos, lupiferos, draconarios, candidatos, defensores, stratores, populique infinitam multitudinem cum floribus atque arborum ramis & palmis. Duo ex more juramenta, unum juxta ponticulum, alterum ante porticus portam populo fecit. Ante portam a Iudæis, in porta a Græcis canentibus exceptus est. Illuc omnis Romanæ urbis clerus ex pontificis præcepto convenerat: qui eum equo delapsum ad sancti Petri gradus cum laudibus deduxerunt. Cum vero ad superiores gradus evasisset, illic dominus papa cum episcopis pluribus, cardinalibus, presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & omni cantorum schola & ministris interfuit. Quem imperator ut vidit, ad ejus vestigia corruit: exsurgensque, in nomine Trinitatis, in ore, fronte, oculis, ei pacis osculum dedit, stratorisque implevit officium. Moxque dexteram pontificis tenens, magno cum populi gaudio magnisque clamoribus ad portam Argenteam venit. Ibi ex libro professionem imperatoriam fecit: & a pontifice imperator designatus est, rursumque osculato pontifice, orationem primam continuo super eum Lavicanus episcopus dixit ex more. Post basilicæ ingressum, cum in arcem porphyreticam pervenissent, positis sedibus uterque consedit. Pontifex instaurari ecclesiasticum jus, & cetera quæ in conventionis charta scripta fuerant petiit; paratus & ipse quæ pollicitus fuerat exequi. Ille cum episcopis suis atque principibus secessit in partem juxta secretarium tractaturus aliquid. Adfuerunt huic tractatui ex Longobardis episcopi tres; Bernardus Parmensis, Bonus senior Reginius, Aldoque Placentinus. Cumque in eo tractatu tardior jam hora protraheretur: missis nuntiis pontifex prædictæ conventionis tenorem iterato petiit impleri. Tunc transalpini episcopi ad pontificis vestigia corruentes, ad oscula surrexerunt: sed post paululum familiares regis dolos sensim aperire cœperunt, dicentes conventionem illius scripti firmari iuste legitimeque non posse. Quibus dum evangelica & apostolica obiiceretur autoritas: Cæsari quæ Cæsaris sunt esse reddenda: & : Nemo militans Domino implicat se negotiis sæcularibus: & iuxta beatum Ambrosium a sacerdotali officio, qui talia gerat, alienum esse: cum hæc, & alia apostolica canonicaque capitula obiicerentur, illi tamen in dolis suis pertinaciaque permansere.

Matt. 22. 2. Tim. 2.

Quia fraude quove dolo post hæc pontificem in vincula conjecerit, eodem chronico capite quadragesimo his verbis enarratur: Interea imperator cupiens pontificem suis assertionibus fallere: Volo, inquit, ut discordia, quæ inter te & Stephanum cognomento Nortmanum hactenus fuit, iam finem accipiat. Multa enim imperatoris gratia pericula Stephanus ipse subierat. Ad hæc pontifex: Dies, inquit, magna ex parte præteriit, officiumque prolixum erit hodie: ideoque si placet, quod vestrum est prius impleatur. Vnus autem ex his qui cum imperatore venerant, continuo in medium surgens: Quid, inquit, tam multis agimus verbis? scias dominum nostrum imperatorem imperii coronam ita velle suscipere, sicut illam Carolus, Ludovicus, Pipinusque sumpsere. Quod cum papa minime implere posse dixisset, Cęsar iratus, Moguntini archiepiscopi Saxonisque episcopi cõsilio seductus, non veritus est pontificem armatis circumstare turmis. Sed cum dies jam declinaret in vesperam: consultum est a fratribus, ut imperator eodem die coronaretur, reliquorum tractatus in hebdomadam sequentem differretur. Illi id quoque aversati sunt. Inter hæc pontifex, & qui

ANNO CHRISTI 1112.

& qui cum eo erant omnes, a militibus custodiebantur armatis. Vix tandem ad altare beati Petri pro audiendis agendisque Missæ solemniis ascendere licuit: vix ad conficienda sacramenta divina, panis, aqua, & vinum afferri potuerunt. Expleta Missa, de sede compulsus descendere pontifex, deorsum ante beati Petri confessionem cum fratribus sedit: ibique ad noctem usque custoditus a militibus, ad hospitiũ tandem extra ecclesiæ atrium ductus est cum fratribus. Capta est cum illo clericorum laicorumque copiosa multitudo. Pueros item ac diversæ ætatis homines, qui obviam ei cum floribus & palmis exierant, alios obtruncari, alios expoliari, partim cædi, partim vinciri jussit. Ioannes interea Tusculanus & Leo Ostiensis episcopi, ubi papam captum perspexerunt, sub plebeio habitu sese in Urbem receperunt.

Capite 41. pergens recensere crudelem pugnam inter Romanos & imperatorem Henricum V. exortam; & quomodo imperator metu Romanorum clam ab Urbe fugerit, captivumque pontificem secum abduxerit, hæc subjungit: Romani igitur cum audiissent papam esse captivum, tantus eorum animos tumultus & dolor indignatioque pervasit, ut protinus Alemannos omnes, qui vel orationis causa vel alterius cujuscumque negotii Urbem ingressi fuerant, necarent. Postera die egressi Urbem, conserta pugna plurimos de imperatoris exercitu obtruncant: & eorum captis spoliis adversus Teutones acriorem ineunt pugnam: adeo ut eos porticu pene propellerent, ipsumque imperatorem equo dejicerent, atque in faciem vulnerarent. Hoc ubi Otto Mediolanensis comes aspexit, pro imperatore se objiciens morti, equum illi suum, ut evaderet, tradidit: qui, nec mora, a Romanis capitur, atque in Urbem inductus minutatim concisus est, & carnes ejus in platea canibus devorandæ relictæ sunt. Imperator ubi Romanos superiores evadere, suosque concidi animadvertit, clamavit, & dixit: Videtis me, milites mei, a Romanis circumfundi, nec me defenditis? Ad hanc vocem cerneres Alemannorum Romanorumque micare gladios, ac nimio ardere fervore pugnam, nullamque esse occumbentium requiem. Perniciosissima profecto & atra Romanis & hostibus fuit ea dies. Cum hinc & inde tot hominum millia ruerent, ipseque Tiberis cæsorum cruore tingeretur. Iam dies declinabat in vesperam, cum Teutones resoluti bello, a pugna se subducere cœperant. Virtus enim eorum, ut ait Eutropius, sicuti primo impetu major quam virorum est: ita sensim languescens, fit imbecillior quam feminarum. Habent namque aliquid simile cum nivibus suis: mox enim cum calore tentari cœperint, in sudorem conversi deficiunt, & quasi a sole solvuntur. Romani vero, ut Teutones bello cessisse viderunt, ad spolia prædasque conversi, onusti in Urbem remeare cœperunt. Hoc ubi Cæsar advertit, imperat suis ut Romanos onustos spoliis, jamque Urbem subeuntes, uno impetu adorirentur. Quod cum factum esset, plures ab invicem quam ab hostibus perempti sunt. In tanta igitur perturbatione rerum, varia fortuna utrimque fuit. Teutonici cum ad Crescentianum castrum pervenissent, Romani noviter emissi atque integri fessos adorti in fugam convertunt. Alemanni rebus certis admoniti, cum se premi a Romanis cernerent, sese in castra receperunt: tantusque illos invasit terror, ut biduum integrum in armis essent. Adveniente nocte Ioannes Tusculanus episcopus omnem Romanũ populum advocans, ita alloqui cœpit: „Licet, carissimi filii, alacritati virtutique vestræ stimuli adhortationũ admovendi non sint, cum verbis neque ex imbecillo strenuus, neque robustus quispiam reddatur ex timido: omnis enim vobis est pro vita, pro libertate, pro gloria, pro defensione apostolicæ sedis, pugna omneque certamẽ est. Hæc omnia in manibus vestris sunt constituta. Nam qui pacem desiderat, præparet bellum. Filii vestri contra jus omne, contra fas tenentur in vinculis. Petri apostoli basilica toto terrarũ orbe venerabilis, armis, cadaveribus, sanie & cruore plena est. Quid autem? Ex hoc summam omnium malorum conjicere possumus. Quæ unquam audita est immanior pestis? Pontifex apostolicæ sedis a barbaris hominibus tenetur in vinculis: omnis sacerdotalis ordo, tota ecclesiastica dignitas carceri ac tenebris addicta est. Lugent ministri domini, altaria sancta lacrymis madẽt: ipsa prorsus mater ecclesia attrita gemit, imploratque opem vestram: filios, ut se de tantis cladibus eruant, mœrens orat & obsecrat. Quocirca rogamus affectu quo possumus, ut periclitanti succurratis, & ad ulciscendam matris injuriã toto animo totisque viribus incumbatis. Nam si adsint qui obsistãt, fugere hostes quam consistere paratiores erunt. Itaque, ut alacriores insurgatis ad tantũ ulciscendum scelus, de domini nostri & beatorũ apostolorum Petri & Pauli misericordia cõfidentes, ab omnibus vos peccatis absolvimus." Hac oratione Romani vehementer animati, omnes adversus imperatorem se sacramento constringunt: & qui se adjuvarent pro fratribus habendos decernunt. *Hæc Petrus diaconus.*

Sed antequam ulterius progrediamur, recitanda hic est brevis epistola ab eodem Ioanne episcopo Tusculano tunc data ad Richardum cardinalem episcopum Albanensem, de quo sæpe superius, tunc absentem, quæ sic se habet:

Ioannes Dei gratia Tusculanus episcopus, agens vices domni Paschalis papæ vincti Iesu Christi, venerabili fratri Richardo Albano episcopo, in domino, salutem.

QUONIAM, sicut ait apostolus, *unum corpus sumus in Christo, & si patitur unum membrum, cætera membra compatiuntur:* quæ de capite nostro, & de tota fere ecclesia gesta sunt, fraternitati tuæ significamus. Cum igitur Henricus Teutonicorum rex Sutrium pervenisset, legatos quosdam Romam direxit, qui jurejurando firmaverunt domni papæ Paschalis legatos secure ducere ac reducere, & regem ipsum sacramento firmare, omnem ecclesiarum investituram penitus abdicare, obsides etiam dare, ne ad hoc flagitium iterum rediret, & res ecclesiasticas, & regalia, ac beati Petri patrimonia libera & quieta omnino dimittere, obsides etiam dare pro securitate, cum ad coronandum eum ad beati Petri basilicam exiret. Postea ex parte ecclesiæ a laicis viris firmatum est, si ista quæ promissa sunt jam dictus rex observaret, quod domnus noster eum benigne susciperet, & ei diadema regni imponeret, & coronatus, si vellet, Urbem intraret. Pro transitu etiam pontis, obsides accepit, pro quibus sacramentum exhibuit, quod in ipso die dominico, si pontem transiret, eos in liberam nostrorum restitueret potestatem. His igitur omnibus sacramentis ex utraque parte peractis, & obsidibus datis, cum ad coronandum eum ad ecclesiam beati Petri papa exiret: postpositis sacramentis, & dimissis obsidibus, eum in ipsa ecclesia cum episcopis & cardinalibus & multis Romanis violenter cepit, & in captione arctissima detinet. Romani vero post alterũ diem collecti, in hostes ecclesiæ impetum facientes, de porticu fugere compulerunt, inter-

1. Cor.

ANNO CHRISTI 1112.

» interfectis multis de suis, & perditis equis, tetoriis, A » pecuniis, & infinita supellectili. Post hæc omnes » unanimes contra eum juraverunt uno animo, una » voluntate pugnare. Tu igitur prudenter vigila, & » quanto amplius necessarium conspicis, tanto ma- » gis elabora, & matrem ecclesiarum omnium ad- » juvare ne desinas. Orationes pro liberatione domi- » ni nostri, immo pro ipsa ecclesia, ubicumque » potueris, fieri facias. Vale. Hoc autem factum » est anno domini millesimo centesimo undecimo, » Indictione quarta, pridie Idus Februarii, in basi- » lica sancti Petri apostolorum principis, die do- » minica ante caput jejunii.

Hactenus Ioannis episcopi Tusculani epistola, quam Papirius Massonus cudit cum aliis ad hæc spectantibus antiquis monimentis, in notis editis ad Ivonis epi- B *stolas. Pergit autem Petrus diaconus*: Hæc ubi imperatori nuntiata sunt, eadem nocte eumdem apostolicum secum abducens, tanto metu cum omni exercitu profugit ex porticu: ut non modo sarcinas, verum & socios plurimos in hospitiis relinqueret. Post duos autem dies advocans milites, pontificem sacris vestibus exui jussit. Quod cum factum esset, vinctum secum pertraxere. Dehinc Soractem usque pergentes, juxta beati Andreæ monasterium, alveum amnis transierunt: & in Sabinos ad Lucanum pontem iter agentes, ulteriores Romanæ urbis partes aggressi sunt. Trahebantur interea clericorum laicorumque plurimi vincti fu- C nibus. Pontifex autem cum duobus episcopis Sabinense ac Portuense, & cardinalibus quatuor, apud castrum Trebicum, cæteri vero cardinales apud Corcodisum in custodia tenebantur, Latinorum nullus audebat cum eodem pontifice colloqui. Custodiebatur autem a magnatibus imperatoris; a quibus etiam illi ministrabatur. Postremo tam suspicionis quam & concordiæ gratia in castra reductus est. Fuit autem idem Apostolicus in eodem ergastulo sexaginta & unum dies. Enimvero Ioannes Tusculanus episcopus, fidelium animos ad opem ecclesiæ ferendam numquam excitare litteris destitit. Tunc princeps Patenariam cum suis profectus, electos milites fere trecentos Romanis auxilio misit. Qui cum Ferentinum venissent, & D Ptolemæum & omnes fere illarum partium proceres favere imperatori comperissent, imperatoremque cum exercitu jam transiisse Tiberim, neque jam Vrbem ingredi possent, Capuam reversi sunt.

Qua occasione tandem coronam imperialem, investiturarum ecclesiasticarum collationem, aliaque privilegia plura a pontifice extorserit, solutumque a vinculis Romam remiserit, cap. 42. his verbis enarrat: Cernens itaque sibi secus quam putabat contigisse, cœpit jurejurando firmare, nisi pontifex illi morem gereret, & ipsum, & omnes quos habebat in vinculis, partim occisurum, partim amputatis membris quibusque debilitaturum. Sed cum ad id nequiret constantiam pontificis flectere, E in hoc tandem plena deliberatione convenit, ut omnes quos ceperat liberos faceret, dum tamen sibi in posterum apud pontificem prospicere posset. Hoc per principes suos, hoc per clericos, hoc per laicos, civesque Romanos, sollicite satagebat. Cæterum pontifex vitam ponere, quam jura ecclesiæ violari malebat: quamvis ille non ecclesiæ jura, non officia quælibet, sed regalia sola se dare assereret. Proponebatur schismatis grave periculum: quod omni pene Latinorum immineret ecclesiæ. Victus tandem lacrymis suspiriisque filiorum, totus in lacrymas solvitur. En cogor, inquit, pro ecclesiæ pace & liberatione id perpeti; quod ne paterer, vitam quoque cum sanguine profundere paratus eram. Huic confirmando negotio, episcoporum cardinaliumque consensus expetitur: neque aliter vel captivos relaxari, vel pacem rebus ecclesiæ dari posse, asseveratur. Cum igitur Albertus comes, & cæteri principes, juramentis conditiones præscribi non finerent: pontifex, quandoquidem, inquit, conditiones præscribi non vultis, verbis opponam. Tunc totus ad imperatorem conversus: Iuramenta hæc, ait, idcirco facimus tibi, ut vos illa quæ polliciti estis observetis. Quod imperator cum suis omnibus lætissime ac perlibenter annuit. Igitur ex verbo pontificis sic ab eis juratum est in agro juxta pontem Mammeum, qui Romanos Teutonesque dirimebat: hoc videlicet modo: Quod ulterius non inquietaret imperatorem ejusque imperium de præsumpto, de temerato ecclesiarum jure; & de injuria sibi suisque irrogata, in persona imperatoris ac bonis, malum aliquid sibi vel alicui personæ non redderet: neque pro hac causa imperatorem unquam anathemati subderet: eidemque imperatori privilegio sub anathemate confirmaret, ut episcopos, & abbates, libere electos absque simonia, idem imperator annullo & virga investiat: episcopusque sic investitus libere consecrationem ab archiepiscopo, ad quem pertinuerit, sumat. Si quis vero a populo & clero eligatur, & non ab imperatore investiatur, a nemine consecretur: & archiepiscopi & episcopi libertatem habeant consecrandi investitos ab imperatore: regnumque & imperium ac principatum, officii sui auxilio, illi conservabit. Et cum hæc sacramento firmasset, imperator demum quod eumdem pontificem cum episcopis & cardinalibus, & omnes qui cum eo vel pro eo capti essent, obsidesque & securos perduceret intra portas Transtiberinæ civitatis, neque ulterius aut caperet, aut capi permitteret, juravit his qui in fide sedis apostolicæ manerent: & populo Romano tam per se quam per suos pacem servaret: eumdem papam fideliter juvaret, ut papatum secure & quiete teneret: patrimonia & possessiones ecclesiæ Romanæ restitueret. Cætera, quæ de jure habere debet, more antecessorum recuperare ac tenere adjuvaret bona fide: & eidem pontifici fideliter obediret, salvo honore imperii & regni, sicut catholici imperatores catholicis Romanis pontificibus solent. Post hæc Fridericus Coloniensis archiepiscopus, Gebehardus Tridentinensis, Burchardus Monasteriensis, Bruno Spirensis, Albertus cancellarius, Fridericus, Herimannus, Albertus, Fridericus, Berengarius, Godefredus, & VVarnerius comites, ac Bonifacius marchio, in hunc modum juraverunt. Restabat illa exactionis & extorsionis portio, ut de investituræ permissione privilegium imperatori scriberetur, ipso præsente. Nec ipse igitur, neque ipsius principes differri passi sunt ipsam scripturam: donec intra civitatem veniretur, ubi pontificis sigillum remanserat. Die igitur altero in eodem campo, qui septem fratrum dicitur, dum castra moverent, dictari illud oportuit: & transmisso juxta pontem Salarium Tiberis fluvio, jam locatis castris, accitus ex Vrbe scriniarius scriptum illud inter tenebras nocturnas exaravit: cui invitus licet pontifex subscripsit. Porro cum ibidem chartam ipsam imperator accepisset, postquam tamen in ecclesia beati Petri coronatus fuerat: eam de manu pontificis, contra ejus voluntatem omnemque consuetudinem, suscipere voluit. Coronatus est autem idem imperator portis omnibus Romanæ urbis, ne quis civium eo adveniret, obseratis. Cumque ad hostiæ

ANNO CHRISTI 1112.

hostiæ confractionem venisset, partem ipse sumens reliquam imperatori tradidit, dicens: Sicut pars ista vivifici corporis divisa est, ita divisus sit a regno Christi & Domini qui pactum istud rumpere ac violare tentaverit. Post coronationem, finitis Missarum solemniis, imperator in castra regreditur. Pontifex autem in Vrbem regressus est: hinc jam in Romana ecclesia scandala dissensionum & schismatum oriri cœperunt.

Hæc de occasione celebrati concilii chronicon Casinense, ut non immerito de Davide Schotto Bancorensi episcopo VVilielmus Malmesburiensis, & de abbate Vrspergensi Baronius tomo 11. annalium dixerint, eos schismaticorum fautores esse, atque hanc de captivitate pontificis historiam in gratiam regis schismatici sic enarrasse, ut non tam historiam, quam panegyricum Cæsaris descripsisse videantur. Epistola illa Henrici regis, quæ hac de re scripta reperitur in appendice ad Marianum Scotum, in plurimis a chronico Casinensi discrepat. Quare tantam illi fidem tribuo, quanta debetur testi in propria causa testimonium ferenti. Formula conventionum violenta trium septimanarum captivitate extortarum, sicut etiam privilegii, extant apud Malmesburium lib.5. his verbis: Dominus papa Paschalis non inquietabit dominum regem, nec ejus imperium vel regnum, de investitura episcopatuum, & abbatiarum, neque de injuria sibi illata, & suis in persona & bonis: neque aliquod malum reddet sibi, vel alicui personæ pro hac causa: & penitus in personam regis Henrici nunquam anathema ponet, nec remanebit in domino papa quin coronet eum, sicut in ordine continetur: & regnum & imperium officii sui auxilio eum tenere adjuvabit pro posse suo. Et hoc adimplebit dominus papa sine fraude & malo ingenio.

Hæc sunt nomina illorum episcoporum & cardinalium, qui præcepto domini papæ Paschalis privilegium & amicitiam domino Henrico imperatori sacramento confirmaverunt: Petrus Portuensis episcopus, Censius Sabinensis episcopus, Robertus cardinalis sancti Eusebii, Bonifacius cardinalis sancti Marci, Anastasius cardinalis sancti Clementis, Gregorius cardinalis apostolorum Petri & Pauli, item Gregorius cardinalis sancti Chrysogoni, Ioannes cardinalis sanctæ Potentianæ, Risus cardinalis sancti Laurentii, Rainerius [a] cardinalis sanctorũ Marcellini & Petri, Vitalis cardinalis sanctæ Balbinæ, Cuzo [b] cardinalis sancti Marci, Theobaldus cardinalis Ioannis & Pauli, Ioannes decanus in schola Græca, Leo decanus sancti Vitalis, Albo decanus Sergii & Bacchi.

[a] *corrupte scriptum erat*, Remerus. [b] *al.* Teuzo

Ipse etiam hoc sacramentum fecit: Ego Henricus rex liberos dimittam quarta vel quinta feria proxima, & dominum papam, & episcopos, & cardinales, & omnes captivos, & obsides, qui pro eo vel cum eo capti sunt, & secure perduci faciam intra portas Transtiberinæ civitatis, nec ulterius capiam aut capi permittam eos qui in fidelitate domini Paschalis permanent: & populo Romano & Transtiberinæ civitati pacem & securitatem servabo, tam per me, quam per meos, in personis quæ pacem mihi servaverint. Dominum papam fideliter adjuvabo, ut papatum suum quiete & secure teneat. Patrimonia & possessiones Romanæ ecclesiæ quæ abstuli restituam, & cuncta quæ habere debet, more antecessorum suorum recuperare & tenere adjuvabo, bona fide, sine fraude & malo ingenio: & domino papæ Paschali obediam, salvo honore regni & imperii, sicut catholici imperatores catholicis pontificibus Romanis.

Et isti sunt juratores ex parte ipsius regis: Fridericus Coloniensis archiepiscopus, Godebardus Tridentinus episcopus, Bruno Spirensis episcopus, Berengarius comes, Albertus cancellarius, Hermannus comes, Fridericus comes Palatinus, Bonifacius marchio, Albertus comes de Blandriaco, Fridericus comes, Godefridus comes, VVarnerius marchio.

Hac conventione expleta, & prædictorum episcoporum & cardinalium sacramento confirmato, osculo utrimque dato, dominus papa IV. Idus Aprilis, dominica Quasimodo geniti, Missam celebravit, in qua post communionem suam, & ministrorum altaris, imperatori corpus & sanguinem domini dedit in hæc verba: Hoc dominicum corpus quod sacrosancta retinet ecclesia, natum ex Maria virgine, elevatum in cruce pro redemptione humani generis, damus tibi, fili carissime, in remissionem peccatorum tuorum, & in conservationem confirmandæ pacis & veræ amicitiæ inter me & te, & regnum & sacerdotium. Altero vero die apostolicus & rex ad columnas quæ sunt in foro convenerunt, dispositis præsidiis loricatorum, ubicumque videbatur opus esse, ne impediretur regis consecratio. Et in Argentea porta receptus est rex ab episcopis, & cardinalibus, & toto clero Romano, & cœpta oratione quæ in ordine continetur, ab Ostiensi episcopo, quoniam Albanus deerat, a quo debuisset dici, si adesset, ad mediam rotam ductus est, & ibi recepit secundam orationem a Portuensi episcopo, sicut præcipit Romanus ordo. Deinde duxerunt eum cum litaniis usque ad confessionem apostolorum, & ibidem imposita sibi corona ab ipso Apostolico in imperatorem est consecratus. Post impositam coronam, Missa de resurrectione domini est celebrata: in qua ante communionem dominus papa privilegium imperatori propria manu dedit, in quo sibi & regno suo quod hic scriptum est concessit, & in eodem loco sub anathemate confirmavit.

Paschalis episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio & per Dei omnipotentis gratiam Romanorum imperatori Augusto Henrico, salutem & apostolicam benedictionem.

REGNVM vestrum sanctæ Romanæ ecclesiæ cohærere divina dispositio constituit: prædecessores siquidem vestri, probitatis & prudentiæ amplioris gratia, Romanæ urbis coronam & imperium consecuti sunt. Ad cujus videlicet coronæ & imperii dignitatem, tuam quoque personam, fili carissime Henrice, per nostri sacerdotii ministerium majestas divina provexit. Illud igitur dignitatis privilegium, quod prædecessores nostri vestris prædecessoribus catholicis imperatoribus concesserunt, & privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque tuæ dilectioni concedimus, & præsentis privilegii pagina confirmamus: ut regni tui episcopis vel abbatibus, libere præter violentiam vel simoniam electis, investituram virgæ & annuli conferas; post investionem vero canonice consecrationem accipiant ab episcopo, ad quem pertinuerit. Si quis autem a clero vel populo præter assensum tuum electus fuerit, nisi a te investiatur, a nemine consecretur: exceptis nimirum illis, qui vel in archiepiscoporum vel in Romani pontificis solent dispositione consistere. Sane archiepiscopi vel episcopi libertatem habeant a te investitos episcopos vel abbates canonice consecrandi. Prædecessores enim vestri ecclesias regni sui tantis regalium suorum

„ suorum beneficiis ampliarunt, ut regnum ipsum „ maxime episcoporum vel abbatũ præsidiis oporteat communiri, & populares dissensiones, quæ in „ electis omnibus sæpe contingunt, regali oporteat „ majestate compesci. Quamobrem prudentiæ & „ potestati tuæ cura debet sollicita imminere, ut „ Romanæ ecclesiæ magnitudo, & cæterarum salus, tuis Deo præstante beneficiis & servitiis „ conservetur. Si qua igitur ecclesiastica vel sæcularis persona, hanc nostræ concessionis paginam „ sciens, contra eam temerario ausu venire tentaverit, anathematis vinculo, nisi resipuerit, innodetur, honorisque ac dignitatis suæ periculum patiatur. Observantes autem hoc misericordia divina custodiat, & personam potestatemque tuam ad honorem suum & gloriam feliciter „ imperare concedat.

A

Peracto itaque toto ipsius consecrationis officio Apostolicus & Imperator complexis invicem dextris iverunt cum celebri pompa ad cameram quæ est ante confessionem sancti Gregorii: ut ibi deponeret Apostolicus sua sacerdotalia, imperator autem sua regalia. Imperatori autem exeunti de camera, & suis regalibus exuto, occurrerunt Romani patricii cum aureo circulo, quem imposuerunt imperatori in capite, & per eum dederunt sibi summum patriciatum Romanæ urbis, communi consensu omnium, & volenti animo.

B

Omnem hanc ambitionem privilegiorum & consecrationis, verbo de scriptis præfati David transtuli: quæ ille, ut dixi, pronius quam deberet, ad gratiam regis inflexit. *Hac omnia Malmesburiensis.*

C

Cæterum redditis his ex sincerissimis actis ab aliquo eorum qui interfuerunt conscriptis: reliquum est, ut ad pleniorem tantæ rei cognitionem, quæ ab aliis ejusdem temporis scriptoribus reperiuntur asserta, his intexamus: velut illud memoria dignum quod Otto Frisingensis sic scribit de constantia Conradi archiepiscopi, cum detestaretur vehementer ejusmodi regis Henrici scelus: Videns hoc venerabilis Iuvavensis ecclesiæ archiepiscopus Conradus, qui cum rege venerat, zelo æquitatis vicem Dei dolens, factum hoc improbavit. Cui dum quidam ex ministris regis Henricus cognomento caput, evaginato gladio mortem interminaretur, tanquam pro justitia mori optans, jugulum præbuit, malens, si minas ille ad effectum perducere voluisset, temporalem vitam finire, quam tanti piaculi scelus dissimulare.

D

In actis sancti Gebehardi Iuvavensis sive Saltzburgensis (idem enim est) archiepiscopi, antiquitus scriptis ab autore ejus temporis, hæc de sancto Conrado eiusdem ecclesiæ archiepiscopo narrata leguntur quæ ab hoc anno & eadem ex causa eum secuta sunt mala: Exinde odium imperatoris & ejus fautorum in tantum incurrit, ut in ejus persecutione, sicut de beato quondam Athanasio legimus, totum pene conjuraverat regnum, & commoti sunt principes terræ; nec ei ullus locus tutus supererat ad latendum, dum ad investigandum eum omnes moverentur. Infra vallem Admuntensem in cujusdam spelunca montis dimidium pene annum est occultatus. Rursus isdem infra monasterii cellulæ ambitum in cellario subterraneo sexdecim hebdomadibus latitavit. In cujusdam gurgite amnis usque ad mentum immersus diem integrum exegit. Inde clandestino discessu Saxoniam petens, a Magdeburgensi archiepiscopo venerabili, Adilgoz nomine, officiosissime susceptus est, & retentus: qui etiam quotquot ad ipsum patrem nostrum

E

Conradum Saltzburgensem episcopum occulte ob metum Cæsareanorum pedites veniebant, multis muneribus honoratos equites remittebat. Miseratione demum divina, pace redintegrata ecclesiæ, a Luitpoldo Stirensi marchione in manu forti requisitus, ad suam honorifice post novem annos reductus est sedem. Rursum ecclesiæ propriæ strenue invigilavit, & inter cæteros ejusdem Saltzburgensis ecclesiæ dignos per ipsum profectus, majoris ecclesiæ clericorum vitam in melius informavit, & communem vitam canonicorum sancti Augustini ibi initiavit anno dominicæ incarnationis millesimo centesimo vigesimo primo.

Et inferius de monasterio ab eodem Conrado erecto, ipsum a Conone cardinali episcopo Prænestino consecratum fuisse tradit. Quod rursus ad eandem ab Henrico imperatore excitatam persecutionem pertinet, eiusdem temporis scriptor idemque notarius imperatoris Gotfridus Viterbiensis, inter temporis huius scriptores clarus, descripsit omnia ista metro, historice tamen non poetice: simulque attexuit, quibus se pars utraque, in eiusmodi quæ tunc versabantur disceptationibus, tueretur rationibus: sic enim se habent.

Papa caret manto, captus ab hoste suo.
Quæstio nunc oritur, cur carcere papa tenetur?
Respondetur eis: quia sustulit omnia præsul.
Abstulit imperio pontificale decus.
Nam bona pontificum, quæ nititur ipse tenere,
Contulit imperium, quæ debeo Cæsar habere;
Amodo qui teneat, Cæsare dante feret.
Annulus & baculus de nostro munere venit:
Vndique pontifices regum sunt munere pleni;
Cæsaris officium quomodo papa gerit?
Rettulit ecclesia: Si quærimus æqua fateri,
Annulus & baculus nunquam de Cæsare venit;
Nam Deus ecclesiis cælitus ista dedit.
Omnia quæ reges per tempora prisca dederunt
Non modo sunt regum, sed cui data iure fuerunt.
Nec Deus hoc patitur, nec tua jura ferunt,
Cum tua sit regni, tua sit custodia juris,
Carceribus nostris mala das exempla futuris,
In sanctum Domini dum feritate furis.
Conditor es juris, qui spernere jura videris,
Iam neque jura Dei, neque regia jura vereris,
Ecclesiam crucias, qui cruciandus eris.
Dedecus est, fontem juris confundere legem,
Et magis est timidum, cælorum spernere Regem.
Cum sacra jura neges, tristia regna reges.
Cur laicus quærit tradi sibi munera cæli?
Vt Deus instituit, electio consona cleri
Iudicio cæli libera semper erit.
Tu tua si repetis, repetes quæ tu tribuisti,
Hæc, cum non dederis, cur tollere proposuisti?
Tradere te decuit, tollere nulla mihi.
Si quodcumque datur, ratio monet ut repetatur,
Dos tua tollatur, nobis quoque nostra feratur;
Hoc ita, si cupias, quærimus esse ratum.
Imperium dedimus, tu pauca dedisse videris,
Ex ope pontificis Cæsar Romanus haberis,
Vincula pontifici qua ratione geris?
Quidquid agat præsul, quidquid sacra turba fatetur,
Reddere cogetur quod Cæsaris esse videtur;
Illud & in scriptis firmat uterque secus.
Annulus & baculus, vel cetera quæ memorãtur,
Cæsaris ad jussum penitus reddenda parantur,
Papaque Paschalis sic spoliatus abit.

Addit & his ista:

Curia papalis contendit & imperialis,
An sit inæqualis, vel debeat æquiparari,
Partibus oppositis, curia regis ait;

Spiritus

ANNO CHRISTI 1112.

Spiritus est papa carnis velamine clausus,
Hunc quasi terrenum describere quis foret ausus?
Terrea cum superis qua paritate gerit?
Est quoque par superis, cælum datur ore tenere,
Qua ligat & solvit, qua regna videtur habere,
Carnis in exilio spiritus astra tenet.

Pro imperatore.

Cæsar lex viva stat regibus imperativa,
Legeque sub viva sunt omnia jura dativa;
Lex ea castigat, solvit, & ipsa ligat.
Conditor est legis, neque debet lege teneri,
Sed sibi complacuit sub lege libenter haberi;
Quidquid ei placuit juris ad instar erit.
Qui ligat ac solvit Deus ipsum protulit orbi,
Divisit regnum divina potentia secum,
Astra dedit superis, cætera cuncta sibi.

Pro ecclesia Romana.

Pars quoque papalis sic obviat imperiali:
Sic regnare damus, quod Petro subjiciaris,
Ius etiam nobis Christus utrumque parit.
Spiritus & corpus mihi sunt subjecta potenter.
Corpore terrena teneo, cælestia mente:
Vnde tenendo polum solvo ligoque solum.
Æthera pandere, cælica tangere, papa videtur,
Nam dare, tollere, nectere, solvere, cuncta meretur.
Cui dedit omne decus lex nova lexque vetus.
Annulus & baculus quamvis terrena putentur,
Sunt de jure poli, quæ significare videntur,
Respice jura Dei, mens tua cedat ei.
Reddit Apostolico Cæsar quæcumque rogavit,
Pax bona conficitur, sublata Deo reparavit,
Iura suæ partis lætus uterque trahit.

Sed hæc postea sub Callisto papa: catera, quæ subjicit de Romano concilio, suo loco dicenda erunt.

Inter omnes huius temporis scriptores tantum sacrilegium detestantes, unus ille plane ridendus Vrspergensis abbas, qui nervis solutus profitendæ libere veritatis, ob privatum erga Henricum imperatorem affectum, sacrilegium adeo immane convertere nititur in pietatem, comparans eumdem Henricum patriarchæ Iacob, quod sicut ille detinuit angelum, & non dimisit, nisi benediceretur ab eo, ita iste Paschalem papam tenuerit, & detinuerit sancte pieque, quousque ab eo quam petebat benedictionem acceperit. Addit vero, quod dum adhuc Henricus Paschalem apud se retineret, accepisse ab eo liberam facultatem sepeliendi in ecclesia Henricum parentem suum, parentandique more catholico, cum sacerdotes Germaniæ testati essent eum peccatorum suorum pœnitentem clausisse diem extremum. Quo obtento, ut reversus est idem imperator, sumptuosissimo funere eumdem patrem suum in ecclesia sepelivit. Hæc ipse, qui & addit: Nec multo post Henricus imperatoria munificus liberalitate, tam spirituali papæ suo Paschali, quam singulis ejus episcopis, cardinalibus, clericisque majoribus ac minoribus, dona tot tanta & talia dispertivit, ut absentibus omnino memoratu incredibile sit. *Quæ quidem magis scandalum auxerunt, & ut in pontifice & cardinales linguarum jacula majori impetu iactarentur, & in eum acrius inveherentur adversarii, effecerunt. Ita plane vulnere gravi in capite accepto, catholica ubique ecclesia languet. Tunc autem proxime iuncta capiti membra, dum acriori dolore punguntur, ad caput ipsum confricandum acrius convertuntur, ut patet concilio Hierosolymitano & Viennensi.*

G. C. Acta diei sextæ ejusdemque ultimæ concilii hujus edita sunt tum a VVillelmo Malmesburiensi, lib. v. tum a St. Baluzio v. Cl. ad librum VI. de concord. sacerd. & imper. utrobique eadem: nisi quod adjecta sub finem editionis Ba-

A luzianæ, cardinalium qui interfuerunt, nomina, quæ apud VVillelmum desiderantur. Sed neutra in editione quidquam est, quod superius repræsentatum non sit.: præter nomina eorum qui interfuerunt, quorum primas tantum litteras exhibebat Vaticanum exemplar ad quod exacta est Biniana editio. Nos ea, quantum fieri potuit, ex utraque illa editione, & ex Italia sacra, integra restituimus. Addidimus etiam ad margines varias ex utroque codice lectiones, quæ alicujus esse momenti visæ sunt.

CONCILIVM VIENNENSE, quo Henricus imperator quintus ob extortas investituras excommunicatus est anno domini MCXII. sub Paschali papa II.

GVIDO *archiepiscopus Viennensis, qui fuit postea Callistus papa, modo autem legatus* B *apostolicæ sedis, Viennæ hoc anno contra isthæc ab Henrico scelera perpetrata concilium celebravit decimo septimo Kalendas Octobris: cui inter alios episcopos interfuit, immo & præfuit pro legato, quod impeditioris esset linguæ, sanctus Godefredus episcopus Ambianensis, ut testatur eius temporis scriptor Nicolaus in vita ipsius. Sed & interfuit huic concilio Viennensi sanctus Hugo episcopus Gratianopolitanus, inquit Guido abbas Carthusiæ in vita ipsius,* qui præ cunctis, ut Henricus, qui sic enormiter in Paschalem papam peccasset, excommunicaretur, in eodem Viennensi concilio effecit. *Porro ibidem ista decreta scripta esse reperiuntur.*

C Investituram episcopatuum & abbatiarum, & omnium ecclesiasticarum rerum de manu laica, sanctæ Romanæ ecclesiæ autoritatem sequentes, hæresim esse judicamus.

Scriptum illud, seu privilegium, quod a domno Paschali papa violenter Henricus rex de investituris, de anathemate in persona sua, non sponte extorsit, in virtute sancti Spiritus damnamus, atque irritum esse, & nullius beatæ memoriæ judicamus fieri.

D Henricum Teutonicorum regem, qui simulata pace Romam veniens, post data sacramenta domno papæ Paschali, vitæ, membrorum, malæ captionis, refutationis investiturarum, eumdem domnum papam in sede apostolica ante corpus beati Petri, post osculationem pedis, oris, & faciei, proditione, perjurio, & sacrilegio, velut alter Iudas, cum cardinalibus, & episcopis, & archiepiscopis, & multis Romanorum nobilibus tradidit, cepit, & raptum in castra insignibus apostolicis exuit, & indigne atque inhoneste E irrisum tractavit, & ab eo nefandissimum & detestabile scriptum violenter extorsit, excommunicamus, anathematizamus, & a gremio sanctæ matris ecclesiæ sequestramus, donec, his omnibus abrenuntiatis, plenam satisfactionem ecclesiæ exhibeat.

Hactenus decreta concilii Viennensis, quæ archiepiscopus legatus Romam confirmanda misit, his tunc ad eumdem Paschalem pontificem literis synodalibus datis.

Domno

Domno ſancto & dulciſſimo patri Paſchali Guido Viennenſis archiepiſcopus, & apoſtolicæ ſedis legatus, & cæteri omnes epiſcopi & abbates qui Viennenſi adfuimus concilio, debitam ſubjectionem & obedientiam. A

SANCTÆ paternitatis veſtræ mandata ſequentes, apud Viennam convenimus: ibique, cooperante gratia Spiritus ſancti, de inveſtituris, de captione veſtra & veſtrorum, de perjuriis regiis, de peſſimo illo pacto & privilegio quod a veſtra majeſtate violenter extorſit, tractare diligenter curavimus. Adſuerunt legati regis, litteras bullatas, quaſi de parte veſtra ad eum miſſas, audacter prætendentes; in quibus erga eum veſter bonus affectus pacis & concordiæ & perfectæ & amicitiæ ſignificabatur. Quas nimirum poſt concilium, quod in præterita ultima quadrageſima Romæ celebraſtis, ſe recepiſſe, & ſibi miſſas, idem rex teſtabatur. B Cumque ſuper his multa nobis incuteretur admiratio, memores tamen litterarum illarum quas humilitati noſtræ, illarum etiam quas Gerardo Engoliſmenſi epiſcopo & veſtræ ſedis legato de bona juſtitiæ perſeverantia miſeratis, totius ſanctæ eccleſiæ & noſtræ fidei ruinam evitare cupientes, ad Dei honorem & veſtrum animati, canonicam viam aggreſſi ſumus.

Igitur dictante ſancto Spiritu inveſtituram omnem rei eccleſiaſticæ de manu laica hæreſim eſſe judicavimus.

Scriptum illud, quod rex a veſtra ſimplicitate extorſit, damnavimus. C

In ipſum etiam regem nominatim & ſolemniter & unanimiter ſententiam anathematis injecimus. Et nunc, domne pater, veſtram, ſicut dignum eſt, majeſtatem ſuppliciter exoramus, ut quod pro ſanctæ eccleſiæ fidei robore, pro Dei & veſtro honore fecimus, autoritate apoſtolica ſolemniter confirmetis. Cujus confirmationis argumentum per apertas nobis litteras ſignificare dignemini; quas etiam, ut gaudium noſtrum ſit plenum, alter alteri deſtinare poſſimus. Et quoniam principum terræ pars maxima, & univerſi fere populi multitudo, in hac re nobiſcum ſentit: in remiſſionem peccatorum ſuorum omnibus injungatis, ut, ſi neceſſe fuerit, auxilium nobis & patriæ unanimiter ferant. D

Illud etiam cum debita reverentia veſtræ ſuggerimus pietati, quod ſi nobiſcum in his ſteteritis, ſi hoc, ſicut rogamus, confirmaveritis, ſi deinceps ab ipſius crudeliſſimi tyranni, & nuntiorum ejus, litteris, locutione, muneribus abſtinueritis, unanimiter nos, ſicut decet, habebitis filios & fideles. Si vero quod minime credimus, aliam viam aggredi cœperitis, & noſtræ paternitatis aſſertiones prædictas roborare nolueritis: propitius ſit nobis Deus, quia nos a veſtra ſubjectione & obedientia repelletis. Valete.

Iſtis hæc in codice ſubjecta leguntur: E

Anno ab incarnatione domini milleſimo centeſimo duodecimo, indictione quinta, decimo ſeptimo Kalendas Octobris, concilium hoc Viennenſe celebretam eſt.

Quod autem ad confirmationem ſpectat, Paſchalis papa confirmare diſtulit; vixque impulſu Cononis Praneſtini epiſcopi cardinalis poſt annos quatuor, nempe redemptoris anno milleſimo centeſimo decimo ſexto, in Lateranenſi concilio confirmavit omnia quæ per legatos geſta eſſent, nominatim vero per eumdem archiepiſcopum Viennenſem, ut ſuo loco patebit.

ANNO CHRISTI 1112.

G. C. Non viderat Binius Paſchalis papæ ad Guidonem reſcriptum, quo hujus concilii decreta confirmat. En ejus exemplum, ut a Iac. Sirmondo noſtro ex codice S. Petri Catalaunenſis deſcriptum eſt.

** *Paſchalis epiſcopus ſervus ſervorum Dei; venerabilibus fratribus Guidoni Viennenſi archiepiſcopo, ſedis apoſtolicæ Vicario, & cæteris archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus, ſeu Domini ſacerdotibus, Viennæ congregatis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

CVM alicujus morbi detentione caput afficitur, membris omnibus communiter ac ſummopere laborandum eſt, ut ab eo penitus expellatur. Fratrum ſiquidem relatione comperimus, vos in unum conveniſſe, ac per Dei gratiam Viennæ concilium celebraſſe. In quo nimirum de augenda religione, de diſpoſitione eccleſiaſtica, ſeu eccleſiaſticarum rerum, & de correctione pravorum hominum adverſus ſanctam eccleſiã inſurgentium diſſeruiſtis. Vnde Deo gratias referimus, & quæ ſtatuta ſunt ibi rata ſuſcipimus & confirmamus, & cooperante Domino Deo illibata permanere cenſemus. Dilectionem ſupradicti hortamur epiſcopi, ut ſtudioſe ſecundum Deum legationem ſibi commiſſam impleat. Data Laterani XIII. Kal. Novembris.

ANNO CHRISTI 1112.

** CONCILIVM ANSANVM, de fide, deque laicorum inveſtituris celebratum anno Chriſti MCXII. a Ioanne archiepiſcopo Lugdunenſi.

G. C. *De hoc concilio id unum ſcimus: indictum fuiſſe, & ad illud convocatos provinciæ Senonenſis epiſcopos parere vocanti Lugdunenſi archiepiſcopo recuſaſſe. Quo prohibitum Lugdunenſem non puto, quin illud cum ſuffraganeis ſuis celebraret. Quibus autem de cauſis ire noluerint Senonenſis, mox leges in eorum epiſtola: quam merito ſynodicam dicamus: cum de ſententia epiſcoporum illius provinciæ ſcripta ſit. Cui & Ioannis archiepiſcopi Lugdunenſis reſponſum ſubjiciam. Hæc duo nobis monumenta, quæ ſynodum illam ſpectent, ſuperſunt. Annum hujus concili deſigno* MCXII. *nempe poſt conceſſas a Paſchali papa inveſtituras Henrico V. Imperatori: & ſcriptas deinde quoquo terrarum litteras, quibus ſignificabat id ſe coactum feciſſe, & factum dolere. Quarum litterarum fit mentio in Senonenſium epiſtola. Idem argumentum hujus & Viennenſis concilii: idem tempus.*

** Epiſcoporum provinciæ Senonenſis epiſtola ſynodica ad Ioannem archiepiſcopum Lugdunenſem.

Ioanni Dei gratia Lugdunenſis primæ ſedis archiepiſcopo, Daimbertus eadem gratia Senonenſium archiepiſcopus, Ivo Carnotenſis epiſcopus, VValo Pariſienſis epiſcopus, Ioannes Aurelianenſis epiſcopus, cum cæteris coepiſcopis Senonenſis provinciæ, inſtitutam a patribus reverentiam.

IVRE primatus veſtri invitaſtis nos ad concilium apud Anſam celebrandum, in quo tractare diſpoſuiſtis de fide, & inveſtituris laicorum: ad quod venire minime contemnimus, ſed terminos quos poſuerunt patres noſtri, terminos antiquos, tranſgredi formidamus. Nuſquam enim reverenda patrum ſanxit autoritas, nuſquam hoc ſervare conſuevit antiquitas, ut primæ ſedis epiſcopus epiſcopos extra provinciam propriam poſitos invitaret ad concilium: niſi hoc aut apoſtolica ſedes imperaret, aut una de provincialibus eccleſiis pro cauſis quas intra

ANNO CHRISTI 1112.

intra provinciam terminare non poterat, primæ sedis audientiam appellaret. Quod non de corde nostro prophetamus, sed apostolica autoritate muniti, irrefragabilibus sententiis approbamus. Vnde scribit papa Nicolaus in hæc verba Radulpho Aquitaniarum primati, ultra jus primatis aliqua sibi usurpanti. »Conquestus est apostolatui nostro frater noster Sigebodus archiepiscopus Narbonensis, quod clericos suos eo invito ad judicium venire compellas, & de rebus ad ecclesiam suam pertinentibus eo inconsulto, quasi jure patriarchatus tui, disponas: cum hoc nec antiquitas, cui patres sanxere reverentiam, habeat; & autoritas sanctorum & canonum penitus interdicat: nisi forte pro causis quæ apud se terminari non possunt, ad te quasi ad patriarcham suum provocaverint; vel, si episcopus suus decesserit, res ecclesiæ suæ judicio tuo dispensare voluerint. Primates enim vel patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris episcopis, nisi quantum sacri canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, diffinimus: ita ut secundum Nicænas regulas sua privilegia serventur ecclesiis. Huic sententiæ concordant Clemens & Anacletus, qui post apostolos ordinaverunt, in quibus civitatibus essent primæ sedes, in quibus metropolitanæ: statuentes, ita demum judicium episcoporum ad primates esse referendum, si ad eorum audientiam fuerit appellatum. His autoritatibus muniti, nolumus ecclesiis nostris inauditam novitatem inducere, vel jura earum antiquitus instituta permutare.

Præterea, quia in hoc concilio de investituris laicorum, quas quidam inter hæreses computant, tractare disponitis: *Gen. 9.* potius pudenda patris vestri nudabitis; quæ publicanda non essent in Geth, nec *2. Reg. 1.* in compitis Ascalonis, deridenda exponetis; quam post dorsum ea velando benedictionem paternam vobis acquiratis. Quod enim propter vitandam populi stragem paterne in se admisit summus pontifex: coegit necessitas, non approbavit voluntas. Quod inde constat, quia postquam evasit periculum, sicut ipse quibusdam nostrum scripsit, quod jusserat, jussit; quod prohibuerat, prohibuit: quamvis quibusdam nefandis urgente periculo quædam nefanda scripta permiserit. Sic Petrus trinam ne- *Ioan. 21.* gationem trina confessione purgavit, & apostolus mansit. Sic Marcellinus papa deceptus a profanis coram fano thurificavit: & tamen a fratribus minime judicatus, post paucos dies martyrio coronari promeruit. Sic Aaron in eremo, moram faciente *Exod. 32.* Moyse in monte, propter importabilem populi seditionem vitulum fusilem fieri permisit, quem populus insipiens adoravit: cum tamen non esset seductus a populo, ut Deum esse crederet, vel Divinæ culturæ reverentiam ei exhiberet. Meruit tamen veniam tantus excessus, & Domino jubente per manum Moysi ad summum sacerdotium est sublimatus. Sic Moyses ipse qui cum domino loquebatur sicut ad amicum amicus, Deum tamen offen- *Num. 20.* dit, cum propter murmur populi dicentis: *Nunquid poterit nobis ejicere aquam de petra hac?* dubitare coactus est, & aquam cum disceptatione a Domino postulare. Sic doctor gentium qui in synagogis *Galat. 6.* publice clamabat: *Circumcisio nihil est:* &, *Christus Galat. 5.* *nihil vobis proderit, si circumcidamini*: propter scan- *Act. 16.* dalum Iudæorum circumcidi permisit Timotheum, ut hac condescensione Iudæos lucrifaceret. Hæc infirma probabili necessitate vel provida dispensatione passi sunt summi & sancti viri, Deo bene utente malis nostris: ut per hoc doceret eos, se ipsos agnoscere, quatinus discerent infirma sua sibi ascribere, & bona sibi collata ad Dei gratiam referre. Nec ad hoc ista scripta sunt, ut in exemplum vivendi ducantur, sed ut ex lapsu majorum discant timere minores, ne similes lapsus incurrant; & si forte ceciderint, summa celeritate resurgant.

Quod si papa adhuc in Teutonicorum regem debitam severitatem non exercet: credimus quia consulte differt secundum quorumdam doctorum judicia, qui consulunt quædam admittenda pericula, ut possint vitari majora. Vnde dicit Augu- *August. c. 2.* stinus in tertio libro contra Parmenianum Donatistam: »Hoc sanitas observat ecclesiæ, ut cum quisque fratrum, id est Christianorum, intus in ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum schismatis nullū est: atque id cum ea dilectione fiat, de qua ipse Apostolus alibi præcipit dicens: *Vt inimicum eum* *2. Thess.* *non existimetis, sed corripite ut fratrem.* Vbi satis ostendit, quod cum metus iste non subest, sed omnino de frumentorum certa stabilitate certa securitas manet, id est, quando ita cujusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ. In qua tanto est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior conservatio caritatis. Tunc autem hoc sine labe pacis & unitatis, & sine læsione frumentorum fieri potest, cum congregationis ecclesiæ multitudo, ab eo crimine quod anathematizatur, aliena est. Nec enim esse potest salubris a multis correptio, nisi cum ille corripitur qui non habet sociam multitudinem. Cum vero idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat, quam dolor & gemitus: ut per illud signum quod Ezechieli sancto revelatum est, illęsi evadere ab illorum vastatione mereantur. Si quis enim frater in aliquo cæteris dissimili crimine nominatur, & revera si contagio peccandi multitudinem invaserit: Divinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est. Nam consilia separationis, & inania sunt, & perniciosa, atque sacrilega: quia & impia, & superba fiunt; & plus turbāt infirmos bonos, quam corrigant animosos malos.«

Ad hoc non videtur nobis utile consilium, ad illa concilia convenire, in quibus non possumus eas personas contra quas agitur, condemnare vel judicare: quia nec nostro, nec ullius hominum probantur subjacere judicio. Vnde nos constat esse immunes, si facta eorum oris gladio ferire formidamus: cum ipse mediator obedire eis præcipiat, etiam si tales *Matth.* sint quales Pharisæi, si ea quæ ad cathedram pertinent, recta præcipiant, ea vero minime faciant. Ex quibus omnibus hoc constare videtur, quatinus feminalia sacerdolia pudendis superponamus, ne verecunda nostra deridenda insidiatoribus nostris exponamus; & unde quærimus reformare ecclesiæ fortitudinem, in majorem incurramus debilitatem.

Hæc dicentes, non instruimus prudentiam vestrā, sed excusamus innocentiā nostram: quia & principales ecclesiæ claves nolumus potestate sua privare quæcumque persona vices Petri habeat, nisi manifeste ab euangelica veritate discedat. Hęc dicentes, nō tollimus quin possint quique metropolitani episcopos, secundum jus antiquum, convocare; provincialem synodum, salva reverentia Romanæ ecclesiæ, celebrare. Quæ si ad præsens non potest sathanam sternere sub pedibus suis: non obviabit tamen salubribus dispositionibus vestris, in quibus secundum quod

»quod in prætaxato libro legitur, quisquis vel »quod potest, arguendo corrigit; vel quod corri- »gere non potest, salvo pacis vinculo excludit; »vel quod salvo pacis vinculo excludere non »potest, æquitate improbat, firmitate supportat, »hic est pacificus, & ab isto maledicto quod scri- »ptura dicit: *Væ his qui dicunt quod nequam bonum »est, & quod bonum est, nequam; qui ponunt lucem »tenebras, & tenebras lucem; qui ponunt quod amarũ »est dulce, & quod dulce est, amarum:* omnino li- »ber, prorsus securus, penitus alienus.

His catholicorum patrum terminis contenti, quæ possumus secundum decreta patrum salvo vinculo pacis corrigere volumus: quæ autem corrigere non possumus, usque ad messem, si necesse sit, domino docente tolerare decrevimus. His verbis excusatos nos credimus, quod a laceratione domni papæ linguas nostras reprimimus: & si quid contra sententiam suam suorumque prædecessorum de remissis Germanico regi investituris fecisse videtur, filiali caritate excusamus. Non enim prævaricator est legis, qui delinquit in lege aliqua, fallente subreptione vel impellente necessitate: sed qui legem impugnat studiose, & delictum suum non curat agnoscere.

Vnde hunc excessum ejus non tantum non accusamus, sed dictante ratione approbamus: si imminente strage populi, paterna caritate cum nonnullo vulnere suo se tantis periculis voluit objicere, ut majoribus morbis posset sincera caritate subvenire. Nec ipse primus nec solus factus est dispensator dominicorum præceptorum: quia mediator Dei & hominum, cujus vita in terris disciplina fuit morum, primo præcepit discipulis, ut non ferrent sacculum, neque peram: quia tunc nulla necessitas urgebat. Imminente vero tempore passionis suæ, sciens eos penuriam panis passuros cum transirent de loco ad locum: temperavit præceptum, dans eis licentiam ut ferrent peram & sacculum, non jam " imperans cupiditati, sed indulgens necessitati. Item cum hæreses diversi generis pullularent per diversas partes mundi: ut catholici territi severitate sententiæ, hæreticorum seductiones caverent, severissime præceptum est, ut revertentes ab hæresi vel clerici non fierent, vel clerici non manerent. Pro cujus rigore decreti cum ecclesia maxima damna pateretur, prudens discretio religiosorum voluit, & docuit mutandam esse sententiam, & ab hæresi revertentes, & catholicam unitatem profitentes, fraterne suscepit, & in honoribus suis manere concessit: judicans melius esse ut fieret aliquod vulnus in cortice matris arboris quod sanaret caritas, quam ecclesia de omnibus quos posset sua membra non colligeret.

Postremo quod quidam investituram hæresim vocant: cum hæresis non sit, nisi error in fide. Sicut enim fides cordis est ad justitiam, auris autem confessio ad salutem: ita hęresis error est ad impietatem, professio vero ejusdem erroris est ad perniciem. Et fides & error ex corde procedunt: investitura vero illa, de qua tantus est motus, in solis est manibus dantis & accipientis, quę bona & mala agere possunt; credere, vel errare in fide, non possunt. Ad hęc si investitura hęc hęresis esset: ei renuntians, sine vulnere ad eam redire non posset. Videmus autem in partibus Germaniarum & Galliarum, multas honestas personas, purgato isto nævo per quamlibet satisfactionem, pastorales virgas reddidisse, & per manum apostolicam refutatas investituras recepisse. Quod summi pontifices minime fecissent, si in tali investitura hęresim & peccatum in Spiritum sanctum latere cognovissent. Cum ergo ea quę æterna lege sancita non sunt, sed pro honestate & utilitate ecclesię instituta vel prohibita, pro eadem occasione ad tempus remittuntur pro qua inventa sunt: non est institutorum damnosa prævaricatio, sed laudabilis & saluberrima dispensatio. Quod cum multi minus studiosi minime attendant: ante tempus judicant, spiritus mobilis & spiritus immobilis non intelligentes differentiam. Si quis vero laicus ad hanc prorumpit insaniam, ut in datione & acceptatione virgæ putet se tribuere posse sacramentum, vel rem sacramenti ecclesiastici: illum prorsus judicamus hæreticum; non propter manualem investituram, sed propter præsumptionem diabolicam. Si vero congrua volumus rebus nomina dare, possumus dicere quod manualis illa investitura per laicos facta, alieni juris est pervasio & sacrilega præsumptio; quæ pro libertate ecclesiæ & honestate, salvo pacis vinculo, si fieri potest, funditus abscindenda est. Vbi ergo sine schismate auferri potest, auferatur: ubi sine schismate auferri non potest, cum discreta reclamatione differatur. Nihil enim tali pervasione demitur sacramentis ecclesiasticis, quominus sancta sint: quia apud quoscumque sint, sive apud eos qui intus, sive apud eos qui foris sunt, eadem ipsa sunt.

Hæc scripsimus dilectioni vestræ, parati refelli sine contumacia, si melius his quæ scripsimus nos docuerit prudentia vestra, quod munitum sit scriptura canonica. Valete.

"** Ioannis archiepiscopi Lugdunensis epistola qua superiori respondet.

Ioannes primæ Lugdunensis sedis archiepiscopus, Daimberto Senonensi archiepiscopo, salutem.

QVONIAM sapienti pauca sufficiunt, fraternitatem tuam paucis convenire decrevimus: & quia in multiloquio peccatum non deerit, multitudinem verborum evitantes, ad prolixitatem tuam qua potuimus brevitate respondere curavimus. Quædam itaque proposuisti, in quibus partim personam nostram de præsumptuosa elatione notare, partim Lugdunensis ecclesiæ dignitati derogare, partim vero in totius ecclesiæ corpus inexpiabilem nævum inducere velle videris. Primum ergo est, ut nosmetipsos expurgantes ad cætera liberiores & expeditiores accedamus.

Placuit enim discretioni tuæ, ut nobis imponeres quod te extra provinciam ad concilium apud Ansam celebrandum invitaremus, ad agendum de fide & investituris laicorum, & ad judicandum eas personas de quibus non est fas vobis judicare. Testem itaque Deum, & conscientiam nostram adhibemus, nos neque extra provinciam, neque ad judicandum de illis personis fraternitatem tuam trahere voluisse: sed simpliciter dilectionis tuæ præsentiam ad colloquendum & consulendum de diversis perturbationibus quæ in ecclesia Dei ortæ sunt, adsciscere studuisse: ut laborem & meritum, ac præmium laboris ac meriti, tecum & cum aliis religiosis viris participaremus. Siquidem cum prima Lugdunensis provincia, Lugdunensis provincia sit: nihilominus secunda & tertia, Lugdunensis provincia est. Cum ergo primæ sedis Lugdunensis præsul, pro suis aut illorum necessitatibus, secundæ vel tertiæ provincię pręsules vocat: non ad alienam provinciam trahit, sed rationabili & justo ordine servato, inferiora membra ad caput revocat;

ANNO CHRISTI 1112.

ut ei vel de adversitate condoleant, vel de prosperitate congaudeant. Nec prudentiam tuam* latere credimus, quoslibet metropolitas provincialia concilia intra suos fines convocandi jus habere. Qua autem habitudine suffraganei ad suos metropolitas se habent, eadem metropolitæ ad suos primates se habere noscuntur: ut videlicet causæ quæ apud inferiores terminari nequeunt, apud superiores diffiniantur: nisi ad Romanam audientiam appellatum fuerit, salvis tamen singularum ecclesiarum privilegiis. Utinam igitur, carissime frater, serio dixisses, te nolle, aut non audere, antiquos terminos a patribus positos transgredi. Terminos vero Lugdunensis ecclesiæ ac Senonensis ab antiquis patribus positos universa pene novit Latinitas.

* al. vestrã.

Mirari autem non sufficimus, quare plures personas ab ecclesiastico judicio exclusas esse notaveris: nisi forte & omnes episcopos in eadem emunitate comprehendi volueris. Quod si reges aut imperatores a pontificali judicio eximere tentaveris: recurre ad magnum imperatorem Constantinum, qui in Nicæno concilio, præsente papa Silvestro hujusmodi verba legitur habuisse: *Vos*, inquit, *episcopi a solo domino judicandi estis.* Non ait, ego & vos a solo domino judicandi sumus. Cum enim solos excludit episcopos: se procul dubio & omnes reges ecclesiastico subdit judicio. Nunquid culpas factum clarissimi doctoris Ambrosii, qui Theodosium imperatorem ob suam culpam excommunicavit? Nunquid incusas Gregorium septimum, qui regem Henricum ob sua scelera damnavit?

Addidisti te vereri ne forte patris nostri pudenda in colloquio nostro revelarentur. Timuisti certe ubi non erat timor. Malumus enim absque dubio cum pietate verecundorum filiorum benedici, quã cum inverecundia irreverentis filii maledici. Atque utinam ipse pater pudenda, ut dicis, ista pro voluntate nostra contegi pateretur.

Causatus es præterea periculosa tempora, causatus es adversariæ partis robur ac multitudinem, causatus es nostræ partis debilitatem ac paucitatem. Et profecto quanto periculosiora sunt tempora, tanto fortius servis Dei est adnitendũ ne, cum abundante iniquitate refrigescit caritas multorum, refrigescat etiam paucorum. Nonne recordaris quid paucis discipulis Christus dixerit, *Confidite*, inquit, *quia ego vici mundum.* Si ergo doces diffidendum, victoriam mundi prædicas, & Christi victoriam prosternis. Novum & inauditum philosophandi genus, hortari cõtra fortes, timidos; contra importunos, desides; fieri in bello fugaces, in pace vero audaces, in periculo securos, in securitate providos. Intestabilis magister navis, qui in tranquilla serenitate, artis suæ fastigium exercet; in tempestate vero clavum, & cætera armamenta remittit. Ne verearis, frater, bonum semen seminavit Christus in agro suo. Noli superseminare zizania, quæ ultro crescunt, & bonum semen suffocare nituntur. Multiplicatur numerus malorum, abundant filii diffidentiæ: sed potens est Christus suos confortare, & & adversarios prosternere. Quid enim ait Apostolus? *Omnia*, inquit, *possum in eo qui me confortat Christo.* Numquid in solo Paulo erat Christus? Numquid in eo solo omnia poterat? Credimus & confitemur, quia in omnibus & singulis fidelibus omnia potest. *Ecce ego*, inquit, *vobiscum sum omnibus diebus?*

Matth. 14. Ioan. 21. Philip. 4. Matth. 28.

Quod autem eos arguis, qui investituras ecclesiasticarum dignitatum per laicos factas inter hæreses cõputant, non satis efficaciter facere videris. Quamvis enim, sicut catholica fides in corde; ita & hæreticus error in corde maneat: tamen sicut ex catholicis operibus catholicum sentimus, ita ex hæreticis operibus hæreticum cognoscimus. *A fructibus eorum*, inquit Dominus, *cognoscetis eos: & una quæque arbor ex fructu suo cognoscitur.* Et licet exteriores investituras per laicos factas non satis proprie hæresis nomine censeamus: sentire ac defendere fieri debere, indubitata hæresis est. Quod autem nonnullis indultum esse dicis, quod de laicorum manibus investituras acceperint, quasi ad palpandum & extenuandum hoc crimen noveris scriptum esse: quia quod lex in præsenti indulget, in posterum vetat. Unde constat, quia omnis indulgentia preteritorum criminum, futurorum cautela est & prohibitio.

Matth.

Sed & forsan formidas quod jura tui præsulatus annullare velimus. Nihil ad tuum sive ecclesię tuæ jus pertinens usurpare volumus: solam obedientiã, quam metropolitanus primati suo debet, a te caritative requirimus. Obsecundare tibi sicut carissimo fratri, & invicem obsequium tuum recipere parati sumus. Meminisse potes, quia ex quo amicitiam & familiaritatem Lugdunensis ecclesiæ recuperasti, gratulanter te vidit, exultanter recepit, & quanta potuit affectione honoravit. Noli, frater, omni spiritui credere. Sensimus olim procellam istam: sed Deo favente aliquamdiu resedit, & ipso faciente quievit. Extra provinciam te trahere noluimus, sed nec volumus. Credebamus enim, & credimus, convenientius esse ut secundarum provinciarum præsules ad primam provinciam pro causarum necessitate invitentur: quam primarum sedium pontifices ad secundas pro quibuslibet causis trahantur provincias. Alioquin quomodo stabit qnod in sacris canonibus cautum est, ut majores causæ ad suos referantur primates? Id enim non esset causas ad primates referri, sed primates ad singularum provinciarum causam reduci. Postremo si primæ sedis pontifex, ad secundam, vel tertiam, vel forte quartam provinciam progrediens, provinciam non excedit: profecto secundæ vel tertiæ vel quartæ metropolitanus ad primam vocatus, ad alienam provinciam non trahitur. Nullum enim causarum forum, secundarum provinciarum præsulibus convenientius est, quam sua prima provincia.

Hæc tuæ dilectioni sub brevitate rescripsimus: adversus quæ si quid parare volueris, sive cominus, sive eminus; audire & respondere parati sumus. Vale.

G. C. STAMPENSE concilium, hoc anno notatum est in Synopsi, quæ remittit ad Ivonis Carnot. epistolam CXXXI. in qua tamen de hujusmodi concilio nulla littera. Stampense concilium una memorat Ivonis epistola septuagesima nona: quæ in priori editione Iureti, erat CXXXI. hinc fortassis error. At illud epistolæ septuagesimæ nonæ concilium supra collocavimus anno MC. neque congruere ullo modo potest anno MCXII. qui octavus erat a morte Guillelmi episcopi Parisiensis, unius ex Stampensis illius concilii patribus.

CONCILIUM BENEVENTANUM,
celebratum anno domini MCXIII. a Paschali papa II.

ANNO CHRISTI 1113.

G. C. *Cum Beneventani variis vexarentur modis, atque internis præsertim factionibus:* Apostolicus hæc audiens, *inquit Falco Beneventanus in chronico ad ann.* MCXII. nec mora, secundo die intrante mensis Decembris, advenit Beneventum: qui mense Februario synodum constituit..... Tandem..... turres ipsæ vendicatæ sunt, & B. Petro restitutæ.

QUID *in hac synodo gestum fuerit autor chronici Cassinensis libro quarto capite 50. describit* Binius.
his

his verbis: Sequente anno jam dictus papa Paschalis ad has rursum partes adveniens, Beneventum synodum celebraturus cum nostro abbate perrexit: in qua per Sennem Capuanum archiepiscopum questus est, quod ecclesia sanctæ Sophiæ intra Beneventum violenter fuerit ab hujus loci ditione subducta: sed profecit nihil. Accusavit item Benedictum Terræ majoris abbatem, quod invasisset ecclesiam sanctæ Mariæ, quæ juris nostri antea fuerat. Pontifex, etsi Oderisius olim eum inde pulsaverat, missis litteris, apposita etiam interdicti pœna vel loci vel ordinis, abbatem ipsum ad se venire coegit. Data igitur jurisperitis per biduum licentia disputandi, novissime Terræ majoris advocati probationem quadragenariæ possessionis obtenderunt. Sed eorum testes cum non ex visu vel auditu, sed ex fama sola, testimonium ferrent: nec legibus neque canonibus admitti potuerunt. At contra nostri quadragenariæ vel tricenariæ possessionis interruptionem adstruebant: & duos religionis monachos, unum episcopum, alterum diaconum, protulerunt, qui se præsentibus prædictam ecclesiam per Desiderium felicis memoriæ abbatem Rodulpho presbytero locatam asserebant, sicut ex locationis scripto constabat, sub censu Byzantiorum sex. Tres etiam laici testes ab eis prolati sunt, qui se vidisse faterentur per annos quadraginta, priusquam ecclesiam illam monasterium Terræ majoris invasisset, hujus cœnobii monachos ibidem fuisse repositos. Itaque pontifex legum autoritate perspecta, monasterio Terræ majoris super hoc negotio silentium perpetuo indixit: ecclesiamque ipsam cum possessionibus suis apud nostrum monasterium per privilegium quietam in perpetuum constituit. *Hæc ibi.*

** CONVENTVS VVINDLESHORENSIS episcoporum & procerum Angliæ, in quo electus Radulfus Cantuariensis archiepiscopus præsente rege Henrico I. VI. Kal. Maii anno MCXIV.

REX Henricus, *inquit Eadmerus histor. lib.* V. & monitis domini papæ, & precibus fratrum Cantuariensium, aliorumque multorum, immo quod maximum est, instinctu Dei permotus, episcopos & principes Angliæ in unum apud VVindleshoram fecit venire, eorum consilium in constituendo pontifice Cantuariensi volens habere. Invitati etiam sunt præfatus Radulphus Roffensis episcopus, & Prior, ac nonnulli fratres Cantuarienses, curiam venire, ignorantes certitudinem causæ, propter quam invitabantur. Ivimus ergo illuc. Quamplures vero, nobis euntibus, obviantes, & se a curia venire, & nos absque omni contradictione, abbatem Abendoniæ, Faricium nomine, archiepiscopum habituros asseverabant. Quod nos, industriam hominis probatam habentes, gaudenti animo amplectebamur; placeret solummodo Dei voluntati, in quo totam spem nostram locaveramus. Quid multa? Ad curiam venimus, & ecce omnia plena erant de abbate quæ audieramus. Et revera regia voluntas hoc proposuerat, ac propter id ipsum jussus a rege idem abbas curiæ se præsentaverat. Animus tamen episcoporum, & quorundam magnatorum, in aliud vergebat, præoptantium videlicet, aut quemlibet episcopum de ordine clericali, aut clericum aliquem de capella regis, in opus illud asscisci. Verum ubi eis objectum est, nullum a B. Augustino nisi de monachico ordine, unquam pontificatui Cantuariensi præsedisse, uno duntaxat excepto, qui & ob hanc præsumptionem, & alia quædam perverse ab eo commissa, depositus per Romanum pontificem fuit, & ea re, tam antiquam & authenticam consuetudinem, cum nulla ratio vel necessitas exigeret, subverti non oportere: desistere cœpto, quod plurimo conatu perficere laborabant, compulsi sunt. Disponente igitur providentia summi Dei, in prænominatum Roffensem episcopum subito versa episcoporum sententia est: illum scilicet in primatem totius Britanniæ constitui cupientium, & assensum regis in hoc sibi cooperari postulantium. Ad quod rex statim mutata mente, quam in promotione abbatis habebat, libens in ea quæ de episcopo suggerebantur, animum transtulit. Vellent tantummodo monachi, natuque majores, & populi Cantuarienses. Nec mora, requiritur quale sit in ipsis velle eorum, & vota omnium inveniuntur esse unum. Acta sunt hæc, anno Incarnat. Dominicæ MCXIV. VI. Kal. Maii, quinto die peracto quinquennio a transitu gloriosissimi patris Anselmi.

ANNO CHRISTI 1114.

CONCILIVM APVD "CYPERANVM habitum, in quo Cassinensis monachus, qui invitus in monasterium intrusus fuerat, a voto absolvitur, & Guilielmus dux Apuliæ Calabriæque constituitur, anno domini MCXIV. tempore Paschalis papæ II.

ANNO CHRISTI 1114. "*al.* Ceperanum. *Est ad ripā fluvii Liris.*

ACTA *huius concilii in chronico Cassinensi, libro quarto capite* 51. *describuntur his verbis*: Eodem anno, cum Paschalis papa apud Cyperanum synodum celebraret, archiepiscopus Consentinus accusavit Rogerium Siciliæ comitem, qui se de archiepiscopatu dejiciens, invitum & renitentem monachum fieri jusserat. Ad hæc papa: Non, inquit, hoc attinet ad me: hujusmodi quippe cognoscere & vindicare, abbati Cassinensi prædecessores mei sua autoritate contulerunt. Dona enim & vocatio domini, ut Apostolus ait, sine pœnitentia sunt. (*Rom.* 11.) Illud ergo donum quod omnipotens Deus beato Benedicto concessit, ac per eum abbati Cassinensi, nulla potest ratione convelli: ideoque Cassinensis abbas super hac re respondeat. Tunc abbas: Non vult, inquit, Deus coacta servitia. Vnde si contra voluntatem monasticum arripuistis institutum, vestrum erit vel relinquere illud, vel tenere. Quapropter sanctæ religionis habitum, quod præter voluntatem accepistis, ut ad pedes domini nostri apostolici deponatis præcipimus. Demum, ut ante jam dixi, vestrum erit vel resumere illum, vel dimittere. Ille autem continuo ad pedes summi pontificis monasticas deposuit vestes: neque illi persuaderi potuit ut illas ultra resumeret. In eodem concilio idem apostolicus Guilielmum ducem Apuliæ Calabriæque constituit. Ibi etiam cum Landulfus Beneventanus archiepiscopus accusatus fuisset, nec se purgare valeret aut objecta refellere, ad hoc monasterium fugit, detrectans papæ audire sententiam.

De eadem synodo ex chronico Beneventano ista Baronius: Cumque cardinalis ipse Anastasius Romam peteret, domnus papa Paschalis, archiepiscopis, episcopis, & abbatibus congregatis, mense Octobris primum post ejus regressum adveniente, Ceperani concilium constituit. Ad cujus sacri conventus frequentiam VVilielmus dux, & Robertus princeps, mille fere equitum numero congregato, perrexere. Landulphus vero de Græcia comestabulus, qui fuerat Benevento expulsus, litteris

ANNO CHRISTI 1114.

teris domni papæ specialibus ad idem sacrum concilium accersitus honorifice commeavit, qui a domno papa officiosissime susceptus est. Hic namque fraudem devitans Nortmannorum, navigio quodam secure transfretavit. Iordanus autem comes timens, multorum suorum pondere delictorum oneratus, ad tale tantumque concilium pergere, legatos suos direxit. Archiepiscopus autem Landulphus suffraganeis suis convocatis, innumeraque auri & argenti copia congregata, cum comite Roberto ad conventum illum tetendit. Talibus igitur & tantis patribus proceribusque congregatis, in medio conventus ipsius, die videlicet sabbati, ducatum Italiæ, Calabriæ, & Siciliæ, duci præfato Apostolicus concessit.

Concilio itaque mirabiliter ordinato, Apostolicus ipse coram omnibus super Landulpho Beneventano archipræsule lacrymabiliter, quomodo comestabulum suum expulisset condolens, conquerebatur. Ipse vero archipræsul nolens, immo timens conventum illum sine loci & officii restitutione ingredi, apud insulam Ceperano proximam hospitatus est. At ubi Apostolicum quetentem ipse comperit, quosdam Romanorum, præfectum etiam vocari jussit, videlicet, utcumque potuissent, veniam pro eo a domno papa impetrarent. Quin etiam dicebat archiepiscopus, se domno papæ de omnibus illatis querimoniis justitiam facturum, satisfacturum scilicet, dummodo locum in concilio & officium restitueret. Hoc Apostolicus audito, consilio habito, locum & officium ei redintegravit. Cumque taliter restitutus fuisset, sine mora conventum illum, die videlicet Lunæ, cum comite Roberto adivit: Quid plura? eo redintegrato, per diaconum quemdam ad faciendam justitiam impræsentiarum Apostolicus vocari præcepit. Qui continuo surgens, voce lacrymabili coram omnibus respondens, inquit: Primitus gratias ago Deo, & & beato Petro, & tibi, domine pater, vestram implorans paternitatem, ut misericordiam super me, quem sanctitas vestra apud Beneventanam sedem plantavit, habeatis. Apostolicus autem hæc audiens: Vnde vis, inquit, ut misericordiam super vos habeamus? Et archipræsul: Domine, quia audivi vos erga me indignatos fuisse, cum me litteris vestris accersiri jussistis, & ad curiam vestram non adveni. Et Apostolicus: Quare, inquit, ut ipse asseris, vocatus ad curiam non advenisti? Archiepiscopus ad hæc: Domine, inquit, pater, & timore coactus vestræ indignationis, & quorumdam minantium, non adveni vocatus, eo quod legatos meos episcopos non accepisti, & alium quemdam, quem prius direxeram, adversarii nostri verberibus afflixere. Ad hæc Apostolicus: Legatos tuos, quos dicis, episcopos non audivi, quia justitiæ faciendæ, satisfaciendi videlicet, verba non dixerat, immo mercedis causa pro vobis & non pietatis venerant. Legatum autem alium, quem verberatum profiteris, nec vidi, neque ejus fama ullo modo ad nos pervenit. Cumque archiepiscopus ipse ex omni parte detentum se videret, si veris rem egisset responsionibus, aliam adinvenit excusationem, dicens: Domine pater, terminum competentem mihi veniendi non tribuisti: unde si placeret venire, non potui, nec, ut dixi, metu compulsus ausus fui. Et Apostolicus: Sed quia literas nostras contempsisti, asseris nunc te non per contemptum, sed metu tantum ad nos non venisse. Competentem terminum veniendi procul dubio largitus fui, ab Idibus scilicet Aprilis, & sex mensium spatio interposito, In-

A de literas vocationis in medio legi præcepit. Verumtamen isti fratres, subdit Apostolicus, deliberent, & quam opponis excusationem canonicam fuisse decernant.

Et præcepit quibusdam cardinalibus & archiepiscopis Romanæ sedis judicibus, ut in partem semoti, super ejusmodi excusationem archiepiscopi sententiam extenderent. At ipsi in partem euntes, sententiam illam diu ventilantes, taliter in conspectum omnium regressi judices ipsi protulerunt: Domne archiepiscope Beneventane, quoniam non pro contemptu, sed pro metu, asseris vocatum ad curiam te non venisse, dicimus & judicamus hanc canonicam non esse excusationem. Iudicio

B autem talium tantorumque patrum extenso, capitula sanctorum patrum prædecessorum coram omnibus exhiberi & legi Apostolicus præcepit, confirmata scilicet in conventibus, & super contemptoribus ordinata. His itaque perfectis, super tanto & tali negotio a cardinalibus & episcopis diu ventilatum est. Sed quid plura? Diaconus eum iterato ad justitiam faciendam, satisfaciendum videlicet, vocavit. Qui continuo assurgens: Vnde inquit? Et apostolicus: Quia suscepisti regalia beati Petri extra nostram voluntatem, & claves tenuisti portarum, & palatium invasisti, & Landulphum expulisti, & galeam sumpsisti & clypeum, & Fulconem illum ad sacramentum compulisti, Nortmannos introduxisti, & alia. Hoc ipse archie-

C piscopus audito respondit: Vere regalia beati Petri non alia de causa accepi, sed vestra pro fidelitate. Nam cum Beneventi aderas, civitatem mihi commendasti, portarum vero claves non ego susceperam: hunc sane qui eas retinet, fidelem tuum omnino confitemur. Clypeum profecto non accepi: galeam quidem tuli pro capitis munitione, ne lapide aliquo opprimerer. Nortmannos, ut dixisti, non introduxi, Longobardos vero sexdecim pro auxilio populi civitatem ingredi feci. Sacramentum Fulconis jussu suo factum fuisse, & populi jusiurandum, denegavit.

His omnibus Apostolicus auditis, cardinalibus iterum & præfatis judicibus præcepit ut super omnibus istis & contemptu sententiam exprimerent. Cumque archiepiscopus ipse hujusmodi præce-

D ptum, &, ut ita dicam, terribile audiisset: Vvilielmum ducem supra memoratum, & Robertum principem, & Petrum filium Leonis, nec non & episcopos exorabat, dicens: Domini proceres, & episcopi confratres, dominum nostrum papam Paschalem precor orate, ne me in conspectu omnium taliter confundat, & dedecoratum dimittat. Si vero ejus clementiæ placuerit, exilum petam, & mare transfretabo. Tunc proceres ipsi euntes, pedibus domni papæ advoluti, sicut archiepiscopus rogaverat, deprecati sunt, quod minime obtinere valuerunt. At ipsi judices ex præcepto euntes, licet dolendo & protelando, reversi sunt, ne tale super Landulphum archiepiscopum darent judicium.

E Iudicibus tamen ipsis adhuc, ut dixi, moram facientibus super sententiam, Apostolicus adjurando præcepit, ut per fidem quam beato Petro & ipsi deberent, quid canonicũ esset dicendum, dicerent.

At episcopus Portuensis primus omnium, licet ægre, & tantæ sententiæ dolore turbatus, ait: Quoniam regalia beati Petri suscepisti, & claves portarum tenuisti, & palatium invasisti, & Landulphum expulisti, & ad curiam venire vocatus contempsisti: judicamus super vos depositionis sententiam, & contra beatum Petrum & domnum nostrum papam fecisse.

Idipsum

Idipsum Capuanus archiepiscopus & Gregorius A cardinalis affirmavere. Volentibus autem aliis judicibus eamdem confirmare sententiam, Landulphus ipse e medio conventus illius, timore coactus, & sententiæ talis gladio percussus, surrexit. O qualem, si interesses lector, fletum videres, & Landulphi illius pallidum aspiceres vultum, cum ex ore tantorũ judicum, qui decoratus erat Beneventana sede, & præ aliis gloriosus ubique fuerat, deponebatur! Quid dicam? subsellio ejus levato, metuendum illud concilium ut mente captus dereliquit. *Hactenus de his chronicum Beneventanum: quæ Petrus diaconus in chronico Cassinate narrare subterfugit.*

CONCILIVM BELVACENSE

a Conone legato sedis apostol. celebratum adversus Henricum Imp. & de revocando e Carthusia B S. Godefrido Ambian. episc. anno domini MCXIV. tempore Paschalis papæ II.

De *tempore, loco, & causa indicente, continuator Sigeberti ista scribit:* Anno millesimo centesimo decimoquarto in civitate Belvacensi a Conone sedis apostolicæ legato concilium celebratur. Hic est Conon unus ex illis religiosis, qui eremiticam vitam apud truncum Berenger primo duxerunt. *Porro adversus Henricum imperatorem hanc synodum congregatam, & in eum sententiam anathematis pronuntiatam, ea qua superius [v] dicta sunt satis ostendunt.*

C

G. C. *Diserte hoc asserit codex MS. Montis Dei, in hac verba:* Anno domini MCXIV. VIII. Id. Decemb. Cono Prænestinus episcopus, & apostolicæ sedis legatus, regem Henricum apud Belvacum anathematizavit in concilio suo. Et in quadragesima proxima lætare Ierusalem, V. Kal. April. Remis celebrato concilio eundem Henricum damnavit. Item Cono feria II. proximi Paschæ regem Henricum damnavit Coloniæ in templo sancti Gereonis. Catalaunis Cono quarto habito concilio prædictum regem damnavit, IV. Idus Iulii. *Quod exserptum refertur quoque a Iureto in notis ad epistolam 236. Ivonis Carnot. ex vetere libro, quem non nominat: sed multis mendis inquinatissimum.*

D

Prater hac autem, inter alias causas ibidem actitatas, querela illata est ab Ambianensibus adversus Godefredum suum episcopum, qui relicto episcopatu Carthusiam petiisset. De quo ista Nicolaus monachus præsens rerũ inspector: Interim Conon cardinalis põtificis maximi legatus, & Radulphus Remensis archiepiscopus apud Bellovacum synodum celebrant, & ad eam accedunt Ambianensium legati, conqueruntur se destitutos optimo pastore suo. Ad quos Remensis archiepiscopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere ausi estis, qui virum pudicum, orthodoxum, virtutibus cunctis ornatum, vestra improbitate e sua sede expulistis? E Quem illi parem, nedum sanctiorem, unquam habituri estis sacerdotem? O vos miseros, qui tanto pastore vel ad momentum caruistis! Num vos illum turpia lucra sectantem, libidini vacantem, ecclesiastica beneficia venumdantem unquam deprehendistis? Illis respondentibus ab his illum plane immunem esse, subjecit archiepiscopus: Ite ergo, & tam peritum ovilis dominici custodem perquirite, & inventum vobiscum adducite. Testor enim dominum Iesum, donec ullus erit in Godefredo vitalis spiritus, nullum alium vos episcopum habituros.

Dum hæc geruntur, en adsunt nuntii apportantes litteras beati Godefridi, quibus ille significat se episcopatum abdicasse: hortatur ut alium patrem sibi quærant, se nunquam rediturum affirmat: ostendit se ineptum & inidoneum qui episcopi munere fungatur: se quidem verbis docuisse subditos suos, sed mala vita corrupisse & perdidisse. Quæ cum legerentur, pene omnes lacrymati sunt, admirantes tanti viri humilitatem: qui, cum esset meritis summus, inter omnes minimos se abiicere videretur. Sane cum interdum de his quidam reverendissimi patres, qui tum præsentes adfuere, inter se colloquerentur, vidi eos lacrymas tenere non posse: adeo illorum animis affixa est epistola illa, in qua tantum se vir tantus extenuavit. Tandem statuunt patres apud Suessiones ad domini Epiphaniam conuenire, & quid faciendum sit deliberare.

G. C. *Cætera quæ ad Godefredi revocationem pertinent, in concilio Suessionensi sunt gesta: quod huic Bellovacensi proxime subiiciam. Ibidem damnatum esse Thomam de Marla qui ecclesias & monasteria vexabat, autor est Sugerius in vita Ludovici Crassi.*

[u] ** Thomas, *inquit,* de Marna homo perditissimus, Ludovico rege supradictis & multis aliis guerris attendente, pagum Laudunensem, Remensem, Ambianensem, diabolo ei prosperante, quia stultorum prosperitas eos perdere consuevit, usque adeo dilapidaverat, furore lupino devoraverat: ut nec clero, ecclesiasticæ ultionis timore; nec populo, aliqua humanitate pepercerit: omnia trucidans, omnia perdens: etiam sancti Ioannis Laudunensis monasterio sanctimonialium duas villas peroptimas eripuerit; fortissima castella Creciacum, & Novigentum, vallo mirabili, altis etiam turribus tanquam proprias munierit, & sicut draconum cubile, & speluncam latronum adaptans, totam fere terram, tam rapinis, quam incendiis immisericorditer exposuerit. Cujus intolerabili fatigata molestia, cum sederet Belvaci generali conventu Gallicana ecclesia, ut in hostes veri sponsi Iesu Christi hic etiam judicii primordia, & damnativam incipiat promulgare sententiam: venerabilis sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus Cono Prænestinus episcopus, innumerarum pulsatus molestia querelarum, ecclesiarum, pauperum, & orphanorum, devexationum tyrannidem mucrone B. Petri, anathemate scilicet generali detruncans, cingulum militarem ei licet absenti decingit, ab omni honore tanquam sceleratum, infamatum, Christiani nominis inimicum, omnium judicio deponit.

Addo *& excerpta quædam ex hoc concilio, quibus decreta in eo partim edita, partim recitata & confirmata continentur.*

[u]** *Ex gestis Bellovacensis concilii.*

Inter cætera Belvacensis concilii decreta hoc a domno Conone Prænestino episcopo, & Apostolicæ sedis legato; archiepiscopis quoque Remensi, Bituricensi, ac Senonensi, necnon & suffraganeis eorum, multisque aliis synodalibus viris, concorditer & unanimiter statutum est: ut quæcumque res vel possessiones cuilibet ecclesiæ datæ, & ab ea anno & die quiete, id est, sine synodali proclamatione possessæ fuerint, eidem ecclesiæ

perpetua

ANNO CHRISTI 1114. perpetua stabilitate permaneant. Quod qui violaverit, a communione arceatur: donec ecclesiæ satisfaciat, & quæ abstulerit libere restituat. Necessarium enim arbitrati sunt, novis morbis nova medicamentorum genera opponere: præsertim cum viderint multos laicos non solum ecclesiis nihil conferre, immo, quod nequius est, quæ a fidelibus & Deum timentibus collata sunt, violenter, si liceat, auferre. Incongruum etiam & injustum visum est, ut cum hæc inter sæculares lex teneatur, sancta Dei ecclesia minori contra eosdem sæculares jure utatur. Verum hoc duntaxat adversum laïcos. Inter ecclesias vero tricennalis jus possessionis secundum sacros canones conservetur.

ann. 1099. cap. 15. *Urbanus secundus in concilio Romano.*

Nullus laicus decimas suas, aut ecclesiam, aut quicquid ecclesiastici juris est, sine consensu episcopi, vel Romani concessione pontificis, monasteriis aut canonicis offerre præsumat. Quod si quis episcopus improbitatis causa & avaritiæ consentire noluerit, Romano pontifici nuntietur: & cum ejus scientia quod offerendum est offeratur.

Ex libro legum novellarum divi Valentiniani, cap. 12.

Si lis intra tricennium inchoata fuerit, & non definita, quasi nec cœpta fuerit, ita habeatur extincta.

Ex concilio Spalensi secundo, cap. 1.

*Hispalensi ann. 619. Placuit, ut omnis parochia, quam ab antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse ecclesiam suam quisque comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Non enim erit obiicienda præscriptio temporis, ubi necessitas intereft hostilitatis.

Ex concilio Lugdunensi, cap. 5.

Non liceat episcopo, nec abbati, nec alicui, terram ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ sint in ejus potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu ambarum faciant.

Ex decretis Gregorii VII.

Conc. Rom. ann. 1077. cap. 7. Quia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinentia celebris est habitus: nos eorumdem autoritatem sequentes, salubriter ammonemus, ut quicumque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium, eadem die, nisi majori festivitate, vel infirmitate impediente, abstineat.

Gregorius papa VII.

Qui sacros ordines transiliunt, suspendantur ab officio: & si meruerit vita eorum, indulgentiam consequantur, & intersint ordinibus, quæ amiserunt.

ann. 1095. cap. 16. *Ex concilio Claromontano.*

Interdictum est, ne reges, vel aliqui principes, aliquam investituram de honoribus ecclesiasticis faciant.

ann. 1010. *Ex concilio Pictavensi a Ioanne, & Benedicto cardinalibus*, cap. 1.

Ut nullus præter episcopum clericis coronas benedicere præsumat, exceptis abbatibus, qui illis tantum benedicant coronas, quos ad conversionem susceperint.

Cóc. Melf. ann. 1089. cap. 14. *Decretum Gregorii* VI. *& Urbani* II.

Presbyterorum filios a sacri altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in cœnobiis, aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conversati.

in editis, cap. 11. & 15. *Urbanus papa* II. *in concilio Claromontano.* cap. 12.

Ne ulli filii concubinarum, & clericorum, presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, ad ordinationes, vel ad alios honores ecclesiasticos promoveantur, nisi monachi, vel regulares fiant.

Urbanus II. *in eodem concilio.* cap. 14. ibid. c.

Nulli clerico liceat deinceps in duabus civitatibus duas præbendas obtinere, cum duos titulos habere non possit.

Item ejusdem. ibid. c.

Ut nullus deinceps in una ecclesia honores geminos habeat.

Item ejusdem Urbani. ibid. c.

Nullus sacerdos, vel diaconus, vel subdiaconus, sed & nullus qui canonicatum habet, fornicationis sibi copulam adjungat. Quod si quis fecerit, a canonicatu arceatur.

Idem in concilio Romano. ann. 1[…] cap. […]

Nullus archiepiscopus, sive episcopus, de consecratione episcopi, vel abbatis, neque cappam, neque bacinos, neque tapetia, aut quodlibet munus accipere præsumat.

Item, cap. 5. ibid.

Quicumque, adhuc pueri, cupiditate parentum aliquod ecclesiasticum beneficium per pecuniam adepti sunt: illo dimisso, ibidem misericorditer & in sacris ordinibus vivere possunt.

Item in eodem, cap. 6.

Illi vero qui per seipsos, cum jam majoris essent ætatis, nefanda cupiditate ducti, honores emerint: si in aliis ecclesiis canonice vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus.

Item idem in eodem, cap. 7.

Ut nulla investitura fiat præbendarum, vel altarium, seu prælationum; vel promissio, viventibus & eas possidentibus personis.

Idem Urbanus * *clero Mediolani.* *Non Urbanus sed Alexander II.

Si quis presbyterorum, vel diaconorum, vel subdiaconorum, officium contumaciter deserens, fœminam sibi potius eligit: sicut sponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur & invitus beneficium.

Item idem populo Mediolani. idem Alexander.

Eos etiam qui ut fornicari liceat, divinum officium relinquunt, & a Deo recedentes, diabolo & ejus operibus serviunt, sicut se justissime officio alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse abjudicamus.

Urbanus Gar....

Clericum, quo jaciente lapidem puer dicitur interemptus, nos pro amore tuo in eodem ordine permanere permittimus: ut tamen semper in pœnitentia & timore permaneat.

Ex concilio Claromontano ab Urbano II. *celebrato.* cap. 11. 12

Ne aliquis laicus alterius hereditates sibi usurpet. Quod si quis fecerit, nec satisfecerit, nullus sacerdos interim eum ad pœnitentiam admittat. Similiter & alium quemlibet, nisi perfectam confessionem fecerit. Verbi gratia, ut si perpetrato homicidio manserit in adulterio, vel hujusmodi ad perfectam pœnitentiam minime recipi debere decretum est. Attamen consilium ut jejunet, & eleemosynas det, detur ei tantummodo, ut ad viam veritatis redire possit.

Ex concilio Romæ Paschali II. *præsidente celebrato.* Ann. 111[…]

Quicumque res naufragorum diripiunt, ut raptores, & fratrum necatores, ab ecclesiæ liminibus excludantur.

Gregorius IV. 5. *libro registri sui.*

Prædecessorum nostrorum statuta sequentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento adstricti sunt, apostolica autoritate a sacramento absolvimus: quousque ipsi ad satisfactionem veniant,

niant, & ne eis antea fidelitatem observent prohibemus.

Alexander II. Guillelmo Marchioni.

Audivimus quod Henricus Ravennas dictus archiepiscopus, nisus te sit excommunicare: quod, quia excommunicatus, excommunicare non potuit te, apostolica autoritate te tuosque absolventes, mandamus exinde non curare.

Gregorius Henrico Leodiensi episcopo.

Pervenit ad nos, te ab Arnulpho comite ad nequitię suę argumentum gladiis jurare compulsum, quod ablata nunquam repeteres. Unde apostolica autoritate te absolvimus, ut non tuæ vel alicujus conscientiæ ob hoc videaris obnoxius.

CONCILIVM SVESSIONENSE, adversus Henricum Imper. & de S. Godefrido Ambianensi episcopo e Cartusia revocando, celebratum a Conone sedis apost. legato, die Epiphaniæ, anno MCXV.

STATVERVNT patres *concilii Bellovacensis, ait Nicolaus monachus*, apud Suessiones ad Domini Epiphaniam convenire: &, quid faciendum sit *pro revocando e Carthusio S. Godefrido ad episcopatum Ambianensem*, deliberare.

Ubi eo ventum est, jubente Ludovico Francorum rege, accitus est Henricus abbas sancti Quintini, in quo monasterio vir Dei Godefredus ab ipsis pene incunabulis sobrie & pie educatus ad summum virtutis apicem pertigerat: vocatus est etiam Hubertus magnæ autoritatis vir, & celeberrimi monasterii, quod Cluniacum vocatur, monachus. Hos duos cum suis litteris mittunt ad fratres Carthusiæ, orant, immo imperant, ne Godefredum Ambianorum præsulem apud se diutius morari sinant, sed ad sedem suam ocius redire compellant. Addunt mandata ad ipsum Godefredum, ut celerrime ad desolatum suum gregem se recipiat. Ostendunt non debuisse illum semel susceptam ecclesiam tam facile deserere. Plus enim apud Dominum demereri, dum sinit per abrupta vitiorum præcipites ire oves suas: quam possit promereri, dum privatim in quantumvis remota solitudine vivit etiam severissime. Tum quoque docent sacros vetare canones, ne quis episcopo viventi subrogetur, nisi vel infirmitate cogente id ipse petat, vel ob crimen deponendus sit. Hæc ubi Godefredus accepit, animo valde consternatus, ad pedes monachorum se prostravit; cum multis lacrymis orans ne sinerent ipsum a se evelli. Flent pariter etiam illi. Attamen multis eum consolantur modis: &, quia regiæ & episcoporum autoritati resistere non poterant, in pace illum a se dimittunt. *Et paulo post.* Fuit autem in Carthusia a sacris feriis beati Nicolai episcopi, quæ aguntur octavo Idus Decembris, usque ad quadragesimæ initium.

CONCILIVM REMENSE, A Conone sedis apostolicæ legato celebratum: in quo damnatus Henricus Imper. & S. Godefridus Ambianensem cathedram repetere jussus v. Kal. Aprilis, MCXV.

DE *Henrico hac in synodo damnato ita codex MS. Montis Dei, cujus verba jam ante retuli:* Cono Prænestinus episcopus, & apostolicæ sedis legatus, in quadradragesima proxima, Lætare Hierusalem, *nempe post Bellovacense celebratum mense Decembri* MCXIV. v. Kal. April. Remis celebrato concilio eundem Henricum damnavit.

S. vero Godefridum, hic demum adactum Ambianensem cathedram repetere, ut narrat Nicolaus monachus in ejus vita: Profectus inde, *hoc est e Carthusia*, venit ad Remorum urbem, ubi tum Cono cardinalis & legatus frequentissimam synodum habebat. Adduxit autem eum in synodum Radulphus Remorum archiepiscopus, jejuniis, vigiliis, aliisque sanctis exercitiis adeo extenuatum & confectum, ut vix pedibus consistere posset. Quem ut viderunt patres, valde mirabantur adeo illum se mundo, sibi mundum crucifixisse, ut nec mundum ipse diligere, nec mundus illum amare posse videretur. Duriuscule eum tunc appellavit Cono legatus, quod injunctum munus reliquisset. Deinde admonuit, ut propriæ utilitati multorum salutem anteponens Ambianos rediret, & suo officio fungeretur: rectius sibi consulturus, si non sua unius salute contentus, plurimos Christo lucrifacere conaretur, & tandem a Christo audire mereretur: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.* Cum non posset vir Dei illius aliorumque episcoporum autoritati obluctari: ad suam redit ecclesiam, & ab omnibus cupidissime excipitur. *Hactenus Nicolaus. Ex quo etiam audisti, quam frequens multusque Cono legatus in synodis esset dum moraretur in Galliis, in quibus omnibus in Henricum imperatorem anathema inclamaretur.*

CONCILIA DUO COLONIENSE ET CATALAVNENSE ADVERSUS HENRICUM Imper. a Conone sedis Apostolicæ legato celebrata, MCXV.

DE *his idem, quem ante laudavi, codex MS. Montis Dei, cujus verba supra retuli, in concilio Bellovacensi anno* MCXIV.

CONCILIVM SYRIACVM in causa Arnulphi Hierosolymitani patriarchæ celebratum in Syria anno Domini MCXV. tempore Paschalis papæ II.

RES *gestas in hac synodo Wilielmus Tyrius lib. 11. belli sacri cap. 26. ita recenset:* Eodem tempore dominus papa auditis enormitatibus Arnulphi patriarchæ, & de ejus immunda conversatione plenius edoctus, legatum dirigit ad partes Syriæ quemdam virum venerabilem, & multa religione conspicuum, Arausicensem episcopum: qui ad partes nostras perveniens, convocato universi regni episcoporum concilio, prædictum Arnulphum coram se adstare præcepit: tandemque meritis exigentibus, autoritate sedis apostolicæ ab officio pontificali deposuit. Ille vero adhuc fiduciam habens in suis præstigiis, quibus pene universorum subvertebat animos, transfretare coactus ad Romanam perrexit ecclesiam: ubi domini papæ & totius ecclesiæ blandis verbis & larga munerum profusione religionem circumveniens, cum gratia sedis apostolicæ remeavit ad propria, sedem obtinens Hierosolymitanam, eadē vivendi licentia qua prius meruerat depositionem.

CONCILIVM TROIANVM in causa treguæ Divinæ habitum, anno Domini MCXV. sub Paschali papa II.

ANNO *domini* MCXV. *Paschalis papa Augusti mensis tempore in Apuliam profectus, Troiæ concilium habuit, de quo ista in Beneventano chronico ab autore qui aderat Falcone:* His omnibus & aliis ita peractis, Apostolicus ipse IX. Kalendas Septembris Troiam tetendit, ibique concilium statuit, & fir-

Anno Christi 1115. Matth. 25. Anno Christi 1115. Anno Christi 1115. Anno Christi 1115.

ANNO CHRISTI 1115.

& firmavit. Ad cujus sacri conventus præsentiam fere omnes Apuliæ proces, archiepiscopi, & episcopi convenerant. Conventu itaque sancte ordinato, inter cætera quæ ibi posita sunt, tregua Dei statuta est. Adeo quod comes Iordanus, & comes de Lauritello, & alii barones Apuliæ, sacramento præsentiarum firmaverũt treguam Dei extunc per spatium annorum trium fore tenendam: sicque confirmato concilio, & pie finito, papa Beneventum tertio die intrantis mensis Septembris reversus est. Deinde Apostolicus ipse, civitatis negotia, quæ imminebãt, judicans, Romam reversus est VII. Kalendas Octobris. Qui tunc monasterium sancti Vincentii dedicavit. *Hæc Falco in Beneventano chronico.*

ANNO CHRISTI 1115.

**CONCILIUM TRENORCIENSE,

A Guidone Viennensi archiepiscopo sedis apostolicæ legato, celebratum in causa ecclesiarum Vesontionensium S. Ioannis & S. Stephani, anno MCXV.

G. C. CANONICORUM *ecclesiæ duæ antiquissimæ Vesontione sunt, S. Ioannis & S. Stephani. Diuturna illarum de principatu, atque, ut loquebantur, de maternitate contentio fuit. Utraque se cathedralem jactabat: cum archiepiscoporũ sedes diutius quidem in S. Ioannis, nonnunquam vero etiam in S. Stephani fuisset. Causam Paschalis papa II. commisit primũ Guillelmo Vesontionensi episcopo, his datis ad eum litteris, quæ supra inter cæteras ejusdem pontificis non sunt editæ.*

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Guillelmo Bisontino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATRUM ecclesiæ vestræ, qui præsentes ad vos litteras deferunt, suggestione cognovimus, quoniam inter canonicos S. Stephani, & canonicos S. Ioannis, quæstio de quibusdam capitulis agitur: quorum decisionem, petentibus ipsis, fraternitati tuæ committimus, ut ea inter utramque ecclesiam media æquitate diffinias. Quod si apud vos pacifice diffiniri nequiverint, utramque partem ad nos cum fraternitatis tuæ litteris convenire præcipimus. Rogamus etiam rogantibus eis dilectionem tuam de archidiaconatu de Dola, quo se sine judicio exspoliatos conqueruntur, facias revestiri, & mox plenam inter eos justitiam exequaris. Datum Laterani, II. Idus Maii.

Controversiam componere Guillelmus cum non potuisset: ejus cognitionem pontifex idem Guidoni Viennensi archiepiscopo, sedis apostolicæ legato commisit. Ejus ea de re ad Guidonem supra extat epistola: quam hic integriorem, ut postea in Chiffletii nostri viri eruditissimi historia Trenorciensi reperimus, repræsentare operæpretium erit.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Guidoni Viennensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

CONTROVERSIA, quæ inter Bisuntinos canonicos sancti Ioannis, & sancti Stephani, tanto jam tempore voluta, & revoluta est, canonico tandem apud nos judicio noveris esse decisam. Cum enim & illi, videlicet canonici S. Ioannis, per multos jam annos, episcopalem sedem in ecclesia sua permansisse perhiberent; & illi contra, videlicet canonici sancti Stephani, suam ecclesiam matrem esse, quibusdam privilegiis, & præceptis assererent, sed per occasionem destructionis ecclesiæ suæ, cathedram ab ea remotam conquererentur: juxta Calchedonensis decreta concilii, communi fratrum nostrorum consensu judicatum est, ut si cauonici B. Stephani testibus idoneis probare potuerint, quod post redintegrationem ecclesiæ suæ infra annos triginta super querela hac quæstionem fecerint, per quam illorum videatur interrupta retentio, videlicet vel ante antistitem suum, vel ante legatum nostrum in communi audientia: hac probatione perfecta, privilegia eorum proprium robur obtineant, & episcopalis sedes in posterum apud B. Stephani ecclesiã habeatur; alioquin canonici B. Ioannis ab hac querela liberi maneant, & episcopalem sedem, sicut tenuerũt, teneant. Sane in hac negotii executione nihil eis impediat illa excommunicationis diuturnitas, quam a fraternitate tua pro hoc negotio passi sunt. Præterea canonici B. Stephani, ecclesiæ suæ munimenta detineri a canonicis S. Ioannis conquesti sunt. Item canonici S. Ioannis quædam usualia sibi ab eis subtracta clamabant. Iudicatum est ergo, ut & istis omnino ecclesiæ munimenta reddantur, cum vino & præbenda mansionarii; & illi rerum corporalium restitutionem recipiant, id est, vini, carnis, & ceræ. Præcipimus igitur sollicitudini tuæ, ut pro hoc negotio peragendo, & tanti scandali lite sedanda, adhibitis tecum sapientibus & religiosis fratribus, vel Divionem, vel ad alium competentiorem locum convenias, quo possint sine gravamine personas sibi necessarias adducere: & omni partium animositate seposita, ita sincere, ita liquide judicii hujus perfectionem accipias, quatenus inter eos nulla ulterius hujus rei lis aut querela remaneat. Testes autem hujus quæstionis probatores, quia de capite parochiæ causa gravior agitur, quinque sint, sive ecclesiastici, sive laici: qui secundum canonicas sanctiones, de visu & auditu testimonium proferant. Plane hujus judicii executionem, usque in Assumptionem proximam B. Mariæ perfici, consummarique præcipimus. Interim processiones, vel officiorum celebrationes, quæ ab alterutra solent ecclesia exhiberi, mutuo secundum consuetudinem persolvantur. Datum Laterani x. Kalendas Maii.

Paruit Guido mandato pontificis, & Trenorciense concilium hujc disceptandæ causæ anno, ut mox probabitur, MCXV. convocavit. Quid autẽ in eo sit gestum, ipse narrat Guido in constitutione quam edidit ea de re, cum pontifex maximus effectus esset, ac mutato nomine Callistus II.

Acta concilii ex Callisti II. litteris ad Ansericum archiepisc. Bisontinum, & canonicos S. Ioannis, quæ suo loco edentur integræ, ex eodem Chiffletii opere.

HUJUS negotii decisionem, usque ad tunc proximam B. Mariæ assumptionem, idem Dominus (*Paschalis II.*) a nobis perfici, consummarique præcepit. Nos ejus obedientes mandatis, adhibitis fratribus nostris, & coepiscopis, Gauceranno Lugdunensi, Hugone Gratianopolitano, Leodegario Vivariensi, Berardo Matisconensi, Stephano Eduensi, Galtero Cabilonensi, Gauceranno Lingonensi, Pontione Bellicensi, Guidone Gebennensi, Gulinco Sedunensi, & Pontio abbate Cluniacensi, & decem & septem abbatibus, atque aliis religiosis viris, apud Trenorcium utramque partem convenimus. Ubi cum pars vestra justitię suę allegationes ostenderet, nos probationis executionem a prędicto domino constitutam, a sancti Stephani canonicis requisivimus: qui vix tandem testes aliquot, uon tamen idoneos, produxerunt. Alius enim pro commisso perjurio, sive turpi nativitate, alius pro sacrilegio, alius pro pretii conductione, alius pro excõmunicatione qua diu alligatus fuerat, reprobatus est. Sic prędicti B. Stephani canonici, jã suę partis causã defẽdere nõ valentes, a probatione proposita in cõspectu omniũ defece-

defecerunt. Tunc ex communi fratrum judicio A diffinitum est, vestram B. Ioannis ecclesiam debere maternitatis prærogativam in perpetuum obtinere. Unde nos una cum eis, eandem vestram ecclesiam ex tunc a querela illa liberam fore decrevimus, episcopalem in ea sedem permanere irrefragabiliter statuentes. Autoritate insuper apostolica, in cujus vocati partes sollicitudinis fueramus, sub anathematis obligatione præcepimus, ut nullus eam ulterius clericus sive laicus inde inquietare, aut inquietanti favorem præsumeret ministrare.

Cum multos testes reprobavit Guido, tanquam minime idoneos, ut in superioribus litteris profitetur: tum S. Stephani clericorum testimonium admittere in ecclesiæ suæ causa noluit. Quod factum B reprehendit Pontifex, hac ad Guidonem epistola, quam prius licet cum cæteris editam, iterum hic describo, quia emendatior multo ex eadem Chifletiana editione prodibit, & adscripta die atque Indictione, insignior.

*** *Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri, Guidoni coepiscopo, sanctæ sedis apostolicæ vicario, salutem & apostolicam benedictionem.*

SUPER prudentia tua valde ammiramur, quod in negotio ecclesiæ B. Stephani, clericorum suorum testimonium acceptare noluetis: cum B. Gregorius, in hujusmodi causis ecclesiarum, actoribus probationem imponat. Diversæ namque sunt causarum species: nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus siquidem, accusatorum & testium illa districtio observanda est, quæ canonibus continetur, ne qui ad probationem domestici assumantur. Cæterum in possessionum vel cæteris hujusmodi negotiis, ij potissimum assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum visu vel auditu hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem clerici idonei sunt, ab assertione causſæ illius nullatenus repellantur: sed, sicut aliis litteris deliberatum est, inter S. Ioannis & S. Stephani canonicos lis illa plenius decidatur. Cesset jam malitiæ D zelus & dolositatis cavillatio: & prædictarum ecclesiarum negotium juxta litterarum tenorem omnimodis peragatur. Alioquin ad præsentiam nostram parati prorsus & instructi proximo quadragesimalis concilii tempore revertantur. Data Trojæ, VI. Kal. Septembr. Indict. VIII.

G. C. Ex hac epistola, annum hujus concilii tenemus indubitatum. Primum enim Troię data est, VI. Kal Septembr. At pontificem, IX. Kal. Septembr. anni MCXV. Troiam esse profectum ad synodum celebrandam Falco in chronico Beneventano docet. Deinde adscribitur Indictio VIII. quę in eundem Christi annum MCXV. incidit. Fecit autem pontifex, quod minatus erat, & evocatam ad se causam consequente quadragesima judicavit, ut intelligimus ex ejus litteris, quibus ecclesię S. Stephani adjudicatur primatus. Quę cum ad mox secutum Lateranense concilium pertineant, E eo a nobis rejiciuntur.

Hoc Paschalis judicium, deinde Guido, Callistus II. pontifex effectus, tanquam subreptitium rescidit: & concilii sui Trenorciensis decretum confirmavit ea constitutione, cujus antea excerptum edidi.

At ne sic quidem omnis est compressa controversia: donec anno MCCLIII. Hugo cardinalis, qui de S. Caro dictus est, tum per Germaniam legatus apostolicus, utrisque consentientibus canonicis, sic ecclesias illas uniit, ut una in posterū esset ecclesia, unum capitulum, unum ærarium, sigillumque unum, cum hac epigraphe: *sigillum ecclesiæ Bisontinæ*. Iisdem horis divinum officium, iisdem ritibus peragitur; canonicorum aliis ad S. Ioannis, aliis ad S. Stephani concedentibus: quod discrimen, ipsę, quas incolunt, domus faciunt. Utrobique suam habet sedem episcopus: penes ipsum est optio. Hęc summatim satis sunto: quę collegisse me profiteor, ex historia jam a me laudata Petri Franc. Chiffletii societatis nostrę Theologi eruditissimi.

CONCILIUM COLONIENSE,

ob promulgandam excomunicationem, quæ in Henricum imperatorem Romæ prolata erat, autoritate Theodorici cardinalis & legati sedis apostolicæ indictum anno Domini MCXVI. — ANNO CHRISTI 1116.

ANNO dominicę natiuitatis millesimo centesimo decimo sexto, *ait Trithemius in chronico Hirsaugiensi*, in natiuitate domini, multi pōtifices, abbates, & principes, Coloniæ conveniūtconsilio & autoritate Theodorici cardinalis & apostolicæ sedis legati, cujus fama jam per regnum celebris habebatur, de rebus ecclesiæ tractaturi. Sed idem cardinalis in itinere moritur, cujus corpus ad Coloniam sepeliendū transfertur. *Hæc in chronico Hirsaugiensi Trithemius. De eodem Concilio eadem apud Urspergensem copiosius referuntur his verbis:* Anno Domini MCXIV. imperator natalem Domini Spiræ cum paucis episcopis & principipus celebrans, ea quæ interim Coloniæ gerebantur graviter tulit. Audivit enim quamplurimos ibi convenisse, non solum metropolitanos, sed etiam alios episcopos, vel optimates regni, causa præcipua verbum excommunicationis in se manifestandi: quamvis ipse cardinalis, cujus hæc initiabantur autoritate, in itinere defunctus, illo ad sepulturam potius, quam ad actionem delatus esset Concilii. Missus tamen ab eo illuc præsul VVirzıburgensis, audientiam vel communionem non nisi reconciliatus habere meruit. Reversus post redditam legationem, ei qui se miserat denuo communicare renuit. Sed vitæ periculo coactus, Missam coram rege celebravit: indeque usque ad mortem contristatus, latenter discessit. Sicque rursum communioni pristinæ multis lacrymis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu simul & gratia caruit.

CONCILIUM LATERANENSE IV.

quo acta concilii Lateranensis tertii in causa privilegii per vim Henrico concessi confirmantur, & alia statuuntur, anno Dom. MCXVI. tempore Paschalis papæ II. — ANNO CHRISTI 1116.

ACTA *hujus Concilii fusissime apud Urspergensem recitantur his verbis:* Eodem anno, (*millesimo nimirum centesimo decimosexto Redemptoris nostri*) qui est decimus octavus ordinationis domni papæ Paschalis secundi, pridie Nonas Martii, Romæ in sede Lateranensi, in ecclesia sancti Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est synodus universalis concilii; congregatis ibidem ex diversis regnis & provinciis episcopis, abbatibus, catholicis ducibus & comitibus, legatis universarum provinciarum, quamplurimis. Prima itaque die, quæ secunda feria tertiæ hebdomadæ quadragesimalis, inter Mediolanenses episcopos Grosolanum & Iordanem, in alterum de invasione, in alterum quod ecclesiæ suæ desertor extiterit, ventilata est controversia. Hanc causam dominus Apostolicus cardinalium episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eadem causa plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta vero feria Lucensis episcopus de invasione terrę juris ecclesiæ suæ Pisanos impetebat. E contra, dum Pisanus suos defenderet, inter utramque jus partem utriusque populi suffragio longo litigio disceptatur. Tunc quidam episcoporum de medio concilii surgens, ita exorsus est: Dominum patrem

ANNO CHRISTI 1116.

»patrem papam recordari decet, quare " illius præ- »sentis & generalis concilii multitudo sancta per »omnia periculorum genera, mari terraque con- »venerit invitata, ubi non de spiritualibus vel ec- »clesiasticis, sed sæcularibus, ordine præpostero »tractatur negotiis. Expediendum prius, propter »quod principaliter cōvenerint, ut evidentius per- »noscatur quid dominus Apostolicus sentiat, quid- »que in ecclesiis suis reversi prædicare debeant.

Z hujus

Tunc Apostolicus causam concilii, & animi sui » intentionem his verbis exposuit: Postquam domi- » nus de servo suo fecit quod voluit, & me popu- » lumque Romanum tradidit in manus regis: vide- » bam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cæ- » des & adulteria. Hæc & hujusmodi mala cupie- » bam avertere ab ecclesia & populo Dei: & quod » feci, pro liberatione populi Dei feci. Feci autem » ut homo, quia pulvis sum & cinis. Fateor me male » egisse, sed rogo vos omnes, orate pro me ad Deum, » ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, » quod in tentoriis factum est, quod pro pravitate » sui pravilegium dicitur, condemno sub perpetuo » anathemate, ut nullius unquam sit bonæ memo- » riæ, & rogo vos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab universis conclamatum est: Fiat, fiat. Bruno autem Signinus episcopus altius exorsus est: Gra- » tias agamus omnipotenti Deo, qui dominum pa- » pam Paschalem, qui præsenti concilio præsidet, » audivimus proprio ore damnantem illud privile- » gium, quod pravitatem & hæresim continebat. Ad » hæc quidam cavillatorie subjunxit: Si privilegium » illud hæresim continebat, qui illud fecit hæreticus » fuit. Ioannes autem Cajetanus episcopus ad hæc » commotus Signino respondit: Tune hic, & in » concilio, nobis audientibus, Romanum pontificem » appellas hæreticum? Scriptum quod fecit domi- » nus papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit. Et alter quidam adjecit: Immo nec malum dici de- » bet, quia si liberare populum Dei bonum est, » quod dominus papa fecit bonum fuit. Sed libera- » re populum Dei bonum est autoritate Euangelii, » qua præcipimur animas quoque pro fratribus po- nere. Ad hæc patientia domini papæ horrendo hæresis nomine pulsata, expergefacta est, & manu silentium indicens dissidentium clamore: & mur- » mura tali oratione compescuit. Fratres & domini » mei, audite: ecclesia ista nunquam habuit hæresim, » immo hic omnes hæreses conquassatæ sunt, hic » Ariana hæresis, quæ per trecentos fere annos vi- » guit, annullata est. Ab hac sede hæresis Euty- » chiana & Sabelliana contrita; Photinus ceterique » hæretici destructi sunt. Pro hac ecclesia Filius Dei » in passione sua oravit, cum dixit: *Ego pro te roga-* » *vi, Petre, ut non deficiat fides tua.*

Luc. 22.

Quinta feria papa in concilio non sedit, multis & maxime regiis negotiis per dom. Cluniacensem, Ioan. Caietanum, & Petrum Leonis Vrbis præfectum, cæterosque illius partis fautores, impeditus.

Sexta feria Apostolicus in generalem omnium ecclesiarum causam animum advertit, & Ioanne Caietano, cum Petro Leone, cęterisque regis fidelibus, in faciem resistentibus prædicto Cononi Prænestino, sæpius verbum excommunicationis exponere cupienti, murmur hujusmodi verbis & » manu ita compescuit: Ecclesia primitiva marty- » rum tempore floruit apud Deum, & non apud » homines. Dein ad fidem conversi sunt reges, impe- » ratores, Romani principes, qui matrem suam eccle- » siā sicut boni filii honestaverunt, conferēdo ecclesię » Dei prædia, & allodia, sæculares honores & digni- » tates, regalia quoque jura & insignia, quemadmodū

A Constantinus cæterique fideles: & cœpit ecclesia" florere tam apud homines, quā apud Deū. Habeat" ergo mater & domina nostra ecclesia sibi a re-" gibus sive principibus collata: dispenset & tribuat" ea filiis suis, sicut scit, & sicut vult. Privilegium" investituræ, quod in tentoriis concessisse videba- tur, obliterare volens, iterans sententiam papæ Gregorii VII. investituram ecclesiasticarum rerum a laica manu, rursus excommunicavit sub anathe- mate dantis & accipientis. Cardinalis vero domi- nus Conon Prænestinus talem papæ fecit inductio- nem legationis suæ, & contra disturbatores præ- sentis negotii competentem: Domine pater, si" tuæ placet majestati, si vere tuus fui legatus, &" quæ feci tibi placent esse rata: in auribus sancti"

B hujus præsentis cōcilii ore tuo edicito, & legatio-" nem meam tua autoritate corrobora, ut sciant" omnes quia tu me misisti. Ad hæc Apostolicus re- spondens ait: Vere legatus ex latere nostro missus" fuisti, & quidquid tu cæterique fratres nostri car-" dinales episcopi, legati Dei, & apostolorum Petri" & Pauli, hujus sedis nostræ autoritate fecerunt," confirmaverunt, probaverunt, ego quoque probo" & confirmo: quidquid damnaverunt, damno. Et" dominus Prænestinus consequenter subjunxit, qualiter pro sedis illius legatione Hierosolymis audierit regem Henricum, post sacramenta, ob- sides, & oscula, in ipsa beati Petri ecclesia domi- num papam tenuisse captum, indigne tractatum;

C potiora ecclesiæ membra, cardinales videlicet, exu- tos, tractos, & male tractatos, nobiles quoque Romanos occisos & captivos, & populorum stra- gem factam audiens ingemuerit; & pro hujusmodi facinoribus ecclesiæ Hierosolymitanæ consilio, zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictavit, & eamdem in Græcia, Hungaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque con- ciliis, consilio prædictarum ecclesiarum renovando confirmavit: orare se demum, ut, sicut dominus papa legationem suam confirmasset, ita præsentis concilii patres & episcopi concorditer annue- rent. Ad eumdem modum legati, & litteræ do- mini Viennensis postulabant. Dum tali ratione &

D ordine tam variis dissonæ multitudinis assensus ex- quiritur: a saniori parte veritati & apertæ rationi nihil contradictum, a paucis submurmuratum, ab episcopis vel abbatibus nullo modo reclamatum.

Sabbato denique inter Mediolanensium epi- scopos controversia tali dispensatione termi- nata est, Apostolico Paschali docente, transla- tiones episcoporum duobus fieri modis, necessita- te vel utilitate. Hujus autem translationis Gro- solani, quæ videbatur, utilitatem in animarum & corporum damna conversam. Grosolanum quidem in locum unde translatus fuerat restituit, Iordanem vero Mediolanensibus concessit.

E His autem, qui propter concilium & animarum suarum remedium apostolorum limina visitarent, qui de capitalibus pœnitentiam agerent, quadra- ginta dierum pœnitentiam indulsit: & apostolica benedictione concilii hexameron laudabiliter ab- solvit. *Hæc de actis concilii Lateranensis IV. tem- pore Paschalis papæ II. Romæ celebrati, Vrspergen- sis.*

G. C. *In eodem concilio retractata est causa Ve- sontionensis ecclesiæ, de qua superius in concilio Tre- norciensi. Synodale decretum continetur his Paschalis papæ II. litteris, quas a Chifletio nostro in historia Tre- norciensi editas hic subiicio.*

Paschalis

Paschalis episcopus servus servorum Dei, delictis fratribus & filiis, suffraganeis, clero, & populo Bisontinæ ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

INTER S. Stephani, & S. Ioannis canonicos, de cathedra episcopali, quanta, & quam diutina concertatio fuerit, plenius vos audisse, ac certius scire credimus. Canonici siquidem B. Stephani, Romanorum se pontificum privilegiis, seu regum scriptis tuebantur, asserentes, pro ecclesiæ suæ destructione episcopos illinc discessisse: unde contigerit, ut apud S. Ioannis ecclesiam episcopalis ministerii sacramenta celebrarentur. Contra B. Ioannis canonici annis plurimis præter quæstionem aliquam, penes se cathedram episcopalem mansisse, & ecclesiam suam matricem esse clamabant. Ad hæc B. Stephani fratres allegabant, frequenter super hoc prædecessores suos vel apud apostolicæ sedis vicarium, vel apud Bisontinos episcopos reclamasse. Post longa igitur disceptationis certamina, communi fratrum nostrorum episcoporum, qui tunc synodali vocatione convenerant, seu cardinalium judicio, deliberatum est: ut si B. Stephani canonici idoneis testibus probare possent, quod post redintegrationem ecclesiæ suæ, infra annos triginta super querela hac quæstionem fecerint, per quam illorum videretur interrupta prætentio, videlicet vel ante antistitem suum, vel ante legatum nostrum, in communi audientia hac probatione peracta, privilegia eorum robur perpetuum obtinerent, & episcopalis sedes in posterum apud B. Stephani ecclesiam haberetur; alioquin canonici B. Ioannis ab hac querela liberi manerent, & episcopalem sedem, sicut tenuerunt, tenerent. Quatuor igitur ejusdem ecclesiæ clerici, videlicet Petrus & Hugo presbyteri cardinales, Bonifilius succentor, & Guarinus presbyter, & Alcfricus archipresbyter de sancto Gorgonio, producti coram clericis sancti Ioannis ad testimonium asserendum, & mox episcopali examinandi judicio, & idonei inventi, hujusmodi testimonium in conspectu nostro tactis sacrosanctis euangeliis præbuerunt.

» Vidi & audivi quod Hugo decanus S. Stephani, & Hugo de palma, & Ebrardus, canonici S. Stephani, adversus canonicos sancti Ioannis, Mainerium decanum, Bernardum magistrum, & Stephanum cantorem, quæstionem fecerunt de sede episcopali, ante Hugonem tertium Bisontinum archiepiscopum, fratrem Guidonis Viennensis archiepiscopi, in claustro S. Ioannis, infra triginta annos post redintegrationem ecclesiæ S. Stephani.

Hac demum redintegratione suscepta, communi fratrum nostrorum episcoporum, qui tunc plurimi synodali vocatione convenerant, & cardinalium judicio, privilegia B. Stephani robur perpetuum obtinere decrevimus: & episcopalem primam sedem in posterum apud eandem B. Stephani ecclesiam permanere, & universa episcopalis ministerii officia, quæ apud matrices solent ecclesias fieri, ibidem celebranda sancimus: & quæ sane scripta præteritis temporibus ante hujus discussionis certitudinem aut a nobis elicita, aut a vicariis nostris minus providenter excussa sunt, nullum deinceps momentum, nullas vires obtinere censemus. Hæc autem sicut apud nos præsenti judicio deliberata, & decreti præsentis litteris confirmata sunt: ita in perpetuum integra & illibata servari, apostolica autoritate præcipimus. Si quis igitur decreti hujus tenore cognito, temere, quod absit, contraire tentaverit: honoris & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis ultione plectatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

ANNO CHRISTI 1116.

Ego Paschalis catholicæ ecclesiæ episcopus hoc judicium ratum habens, subscripsi.
Ego Crescentius Sabinensis episcopus, subscripsi.
Ego Petrus Portuensis episcopus, subscripsi.
Ego Cono Prænestinus episcopus, subscripsi.
Ego Anastasius cardinalis presbyter tituli beati Clementis interfui & subscripsi.
Ego Dinizo cardinalis tituli Equitii, subscripsi.
Ego Boso tituli sanctæ Anastasiæ presbyter, subscripsi.
Ego Vasatensis episcopus Beltrannus, subscripsi.
Ego Arnaldus Burdegalensis archiepiscopus, subscripsi.
Ego Portugalensis episcopus Hugo, subscripsi.
Ego Ioannes Briocensis episcopus, subscripsi.
Ego Baldricus Dolensis archiepiscopus, subscripsi.
Ego Leo diaconus cardinalis ecclesiæ S. Viti, subscripsi.
Ego Romoaldus diacon. cardinalis S. Mariæ, subscripsi.
Ego Aldo diac. cardin. venerabilis diaconii sanctorum Sergii & Bacchi, subscripsi.
Ego Petrus diacon. cardin. ecclesiæ sanctorum Cosmæ & Damiani, subscripsi.
Ego Ioannes diaconus cardinalis sanctæ Luciæ, subscripsi.

Datum Laterani, per manum Ioannis S. R. E. diaconi cardinalis ac bibliothecarii, nono Kal. Aprilis, indictione IX. Incarnationis dominicæ, anno MCXVI. pontificatus autem domini Paschalis II. papæ anno XVII.

G. C. Sequitur Romanum concilium, quod Binius a Lateranensi parum caute distinguit: cum eodem loco sit eodemque tempore habitum: nempe media quadragesima. Nam pridie nonas Martii, qui dies adscribitur Lateranensi, erat anno MCXVI. feria secunda post dominicam tertiam quadragesimę.

CONCILIVM ROMANVM, in causa Cluniacensis & Cassinensis monasterii celebratum anno domini MCXVI. tempore Paschalis papæ II.

ANNO CHRISTI 1116.

DE *loco, causa, & actis hujus concilii, in chronico Cassinensi, libro quarto, capite sexagesimo secundo, ista narrantur*: Supradictus autem pontifex, *Paschalis nimirum*, adjuncto sibi abbate nostro rediens Romam, mediante quadragesima synodum celebrare disponit. In qua noster abbas, dum de cella sanctę Sophiæ intra Beneventum litem agitaret, nihil consequi potuit. Quo etiam tempore dum Pontius Cluniacensis abbas ad synodum veniens abbatem abbatum se jactaret, rogatus a Ioanne cancellario an Cluniacenses a Cassinensibus, aut Cassinenses a Cluniacensibus, regulam sumpsissent: respondit, non modo Cluniacenses, verum omnes in Romano orbe monachos, regulam patris Benedicti a Cassinensi accepisse cœnobio. Ergo, inquit cancellarius, si a Cassinensi monasterio tamquam a vivo fonte monasticæ religionis norma manavit: jure a Romanis pontificibus Cassinensi abbati hæc prærogativa concessa est,

ANNO CHRISTI 1116.

est, ut ipse solus, qui tanti legiferi vicarius est, abbas abbatum appelletur.

CONVENTVS APVD SERBERIAM in quo episcopi, abbates, & principes totius Angliæ, Guillelmo Henrici regis filio, regni heredi futuro, sacramento se obligant. XIII. Kal. Aprilis anno dom. MCXVI.

ANNO Christi MCXVI. XIII. Kal. Aprilis, factus est, *inquit Eadmerus histor. lib.* V. conventus episcoporum, abbatum, & principum totius regni apud Serberiam, cogente eos illuc sanctione regis Henrici. Siquidem Normanniam se proxime transfretaturum, disposuerat, & quid sibi eventurum foret ignorans, VVillielmum quem ex ingenua conjuge sua filium susceperat, heredem regni substituere sibi volebat. Igitur agnita regis voluntate, ad nutum ejus omnes principes facti sunt homines ipsius VVillielmi, fide & sacramento confirmati. Radulfus autem archiepiscopus Cantuariensis, & alii episcopi atque abbates regni Anglorum, fide & sacramento professi sunt, se & regnum, & regni coronam, si defuncto patre suo superviverent, in eum, omissa omni calumnia, & occasione translaturos, eique, cum rex foret, hominia fideli mente facturos.

ANNO CHRISTI 1116.

CONCILIVM LINGONENSE, sive Placitum Dei, anno MCXVI.

EIVS *memoriam debemus eruditissimi viri Iac. Vignerii S. I. Lingonensi chronico, veterum instrumentorum, quæ penes se habuit, fide contexto. Quorum jacturam vehementer dolemus. Sic autem ille.* Anno MCXVI. gratissimus in amœnissima planitie, Lucum inter & Tilecestrum, extitit conspectus celebratæ sub dio synodi, VI. Id. Iun. ab Guidone Viennensi archiepiscopo, sedis Apost. legato, ab Gaucerano diœcesano episcopo, & a convocatis per edictum generale provinciæ totius abbatibus, cæterisque capitibus ecclesiarum. Adfuit præterea nobilium, populique, pene innumerabilis multitudo, erectis in quandam speciem castrorum hic illic papilionibus, & e ramis arborum, tectis viridantibus, dispositisque sub amplissimo tentorio, velut portatili templo, diversorum sanctorum capsis aureis argenteisque. Id genus comitiorum, placitum Dei, sive sacrum dicasterium, dixere majores. Agitata ibi permulta de damnis & injuriis multorum: multa definita: nonnulla rejecta vel compressa: edita etiam, in gratiam miserorum qui accurrerant, miracula: ut absque graviore casu, quod raro in hujusmodi turbis accidit, immo plurimorum solatio, finitus solutusque recesserit conventus.

Divionem ex eo loco concessere antistites, ab Hugone duce perhumaniter excepti: ubi conclusum aliud, nempe ut canonici regulariter ac pie viventes, qui B. Stephani cœnobio relicto, ante annos quatuor in agrum secesserant solitudinis amore, ad sua stalla revocarentur, ibique fixi permanerent. Quæ revocatio ac retromissio, solemni ritu perfecta ab episcopis quatuor primæ Lugdunensis, ipso archipræsule præsidente, sub finem anni MCXVI.

Duas alias hujus anni synodos Lingonenses commemorat chronicon S. Petri Vivi Senonensis: alias, inquam, cum altera post Pascha celebrata dicatur, altera post frugum collectionem. Anno, *inquit*, MCXVI. abbas Arnaldus misit Lingonas VVAlbertum monachum ad episcopum Ioscerannum in synodo quæ secundum consuetudinem fit post Pascha, cum litteris Daimberti archiepiscopi deprecativis pro nostra re. *Et infra.* Quapropter ad aliam synodum, quæ fuit post collectionem frugum, misit iterum abbas supradictum VValbertum monachum. *Caussa Senonensis abbatis in hac synodo, erat de villa Rettaco adversus abbates, Molismensem, & S. Ioannis Reomaensis. Quod explicatum vide in eodem chronico, ab anno* MCXIII. *ad annum usque* MCXVII.

CONCILIVM BENEVENTANVM, sub Paschali II. papa secundum, ann. MCXVII.

DE *eo Falconis Beneventani chronicon hæc habet:* Anno MCXVII. Dominicæ Incarnationis, & XVIII. pontificatus domini Paschalis, mense Aprili, ipse papa synodum Beneventi celebravit. *Hactantum Falco: cuius altum de rebus in hoc concilio gestis silentium. Excommunicatum in eo fuisse Mauritium Burdinum Bracarensem episcopum, qui Paschali absente, Henricum Romæ coronaverat imperatorem, a quo deinde antipapa oppositus est Gelasio II. discimus ex his Gelasii ipsius verbis in epistola ad Gallos:* Ille, *Henricus imperator*, statim die post electionem nostram quadragesimo quarto Mauritium Bracarensem episcopum, anno præterito a domino prædecessore nostro Paschali papa in concilio Beneventi excommunicatum, in matris ecclesiæ gremium ingessit.

G. C. De hoc ipso loquitur Petrus bibliothecarius in vita Paschalis papę his verbis: *Dominus papa, celebrato concilio, quod in partibus Apuliæ congregaverat*, &c. Quanquam enim Beneventum re ipsa non sit in Apulia: tamen usu erat iis temporibus receptum, ut sępe Apulię nomine intelligeretur quidquid est trans Tiberim: cujus rei origo prima ex Normannis qui rem in Apulia cœperunt pręclare ac feliciter gerere: atque inde in omni Transtiberina Italia. Ita sentit Camillus Peregrinus in suis in Falconem castigationibus.

ANNO CHRISTI 1117.

CONCILIVM TRENORCIENSE, anno Christi MCXVII.

HVIVS *concilii mentionem reperio factam ab uno Claudio Roberto Gallia Christianæ primum edita autore. Is enim in Iotsaldo sive Gotsaldo episcopo Cabilonensi.* Confirmat, *inquit*, jus patronatus, quod Valterus, *ipsius decessor*, contulerat S. Stephano Divionensi super ecclesiam S. Martini de Arcu ad Tiliam, per manum Rodulphi abbatis Lothonensis[a], in cujus archidiaconatu sita erat: idque in concilio Trenorchiano, anno MCXVII. *Ejusdem concili meminit in Goceranno Lingonensi episcopo, & in Berardo Matisconensi, quos eodem anno* MCXVII. *huic concilio ait interfuisse.*

[a] Lon...

ANNO CHRISTI 11..

VITA ET EPISTOLÆ

GELASII PAPÆ II.

GELASIVS secundus, natione Campanus, patria Caietanus, Ioannes antea nominatus, a puero optimis disciplinis imbutus, in monasterio Cassinensi sub Oderisio abbate sanctissimo vitam religiosam professus, ab Vrbano secundo Romam ad munus cancellariæ evocatus, virtutumque merito a Paschale in numerum cardinalium adscitus: a clero, senatu, populoque Romano, convocatis & congregatis omnibus quos Pandulphus hujus temporis scriptor enumerat cardinalibus, pari

pari voto ac desiderio, invitus ac renitens, Spiritus sancti gratia mediante, electus est pontifex octavo Kalendas Februarii, anno Christi Redemptoris 1118. tempore Henrici imperatoris quarti, & regis Germanorum ejus nominis quinti. Hunc Vrspergensis prudentem & venerandum virum nominat, qui in Romana ecclesia semper irreprehensibiliter Paschali pontifici collaboraverit, quique cunctorum catholicorum unanimi consensu rite consecratus fuerit. Sed quæ post ejus electionem tristia ac sacrilega subsecuta sint, Pandulphus qui aderat enarrat his verbis:

Hæc audiens inimicus pacis atque turbator jam fatus Cencius Frangipanis (erat hic inhærens factioni Henrici schismatici imperatoris) more draconis immanissimi sibilans, & ab imis pectoribus trahens longa suspiria, accinctus retro gladio, sine mora cucurrit, valuas ac fores fregit, ecclesiam furibundus introiit: inde, custode remoto, papam per gulam accepit, distraxit pugnis, calcibus percussit, & tanquam brutum animal intra limen ecclesiæ acriter calcaribus cruentavit, ut latro tantum dominum per capillos & brachia, Iesu bono interim in navi dormiente, detraxit, atque domum usque deduxit, ubi eum catenavit, & clausit. Tunc de præfatis episcopis, cardinalibus, ac clericis, & multis de populo qui convenerant, alii ab apparitoribus Cencii modo simili vinciuntur, alii de caballis ac mulis capite verso præcipitantur, & inauditis undique miseriis affliguntur: donec aliqui semivivi in domum tandem propriam remearunt: malo suo venit, qui fugere cito non potuit. Facta autem hac voce, convenit multitudo Romana, Petrus præfectus urbis, Petrus Leonis cum suis, Stephanus Northmannus cum suis, Stephanus de Thebaldo cum suis, Stephanus de Berizone cum suis, Stephanus Quadralis cum suis, Buccaporcina cum suis, Bovisco cum suis, Berizasi cum suis. Regiones duodecim civitatis Romanæ, Transtiberini & Insulani arma corripiunt, cum ingenti strepitu Capitolium scandunt, nuntios ad Frangipanes iterato remandant, papam captum repetunt & exoptant, nihil moræ. Territus Frangipanis, præsertim dominus Leo impietate subdola pius, papam illico reddidit, pedes ejus amplexans clamat irremissius: Domine miserere. Et sic pacatis inimicis urgentibus, ut iterum ecclesiam duris cornibus ventilaret, evasit. Tunc sanctus papa levatur, niveum ascendit caballeum, coronatur, & tota civitas coronatur cum eo. Per sacram viam gradiens, Lateranum ascendit; bannis, & insignibus aliis cum præcedentibus pariter, atque juxta Romanum ritum moremque sequentibus. Sedit itaque papa, ut videbatur, in pace. Frequentabant eum comites & barones, & qui pro responsis aliquibus veniebant, recipiebantur benigne, donec finito negotio, pro quo cuncti convenerant, accepta benedictione, redirent: tanquam a patre filii benignius per omnia tractabantur. Itaque curia tota in pace habebat omnia quæ per Dei gratiam possidebat. Rediere omnes hinc & illinc extra Vrbem morantes. Rediit & inter alios Hugo magnus ac nimium honorabilis apostolorum presbyter cardinalis a Circæa arce, quam ei ob rabiem Teutonicam præcavendam, ad omnia providus quondam Paschalis papa homini nobili & illustri noviter commendaverat, quamque papa novus, quod utinam non fecisset, nam paulo postmodum pœnituit, reddi Terracinensibus per nuntios apicesque mandavit. Omnibus igitur congregatis, undique conferebatur ab illis, quando certis temporibus

A papa & promoveri pariter & consecrari deberet: equidem diaconus & non presbyter erat. Sed antiquus hostis, sicut fecerat olim in cælo, pacem tantam in longum nulla durare penitus ratione permisit. Nam dum hæc agerentur, quidam intempestæ noctis silentio ad jam fatum egregium dominum Hugonem cardinalem directus est, ab uno videlicet, cui exinde non parva copia inerat amicorum, qui Henricum, dictum imperatorem Romanum, armatum contra papam ad sancti Petri porticum diceret adventasse: quod moraretur, non opus esse. Papa per cardinalem præscivit. Et sicut jam pene senio & infirmitate confectus fugere tam repente non poterat, manibus abducitur famulorum, & sic caballo ejectus ad dominum "Bul- (ƺ domum.)

B gamini in nocte ipsa confugiens latuit. Fugimus & omnes cum eo. Mane autem facto turbati omnes & stupefacti, quia neque tute manere in Vrbe, neque per terram undique spinis septam fugere poteramus, fit nempe consilium, ut fugam caperemus per mare: quod & factum est. Siquidem in flumen Tiberis maturato intravimus, & per galeas duas in portum usque descendimus: ibique cælum, terra, mare, & pene omnia quæ in eis sunt, adversum nos pariter conjurarunt. Nam cælum graves pluvias, grandines, tonitrua, coruscationes & fulmina frequentabat: mare simul & Tiberis jam diris tempestatibus vicario rebellabant, ut vix in portu vivi remanere possemus, nedum mare intrare.

C Interea sæva superbia per ripam Alemanorum barbaries tela contra nos mixta toxico jaciebat: minitabantur etiam nos inter aquas natantes piceo igne cremare, nisi papam & nos in eorum manibus dederemus. Et, credo, capti essemus, si nox & ira fluminis illos non impedivisset. Quid ad hæc? Quid miserrimi facerent? Ceperunt, immo cepit dominus Hugo cardinalis & presbyter papam nostrum in collum, & ad castrum sancti Pauli Ardeam sic de nocte portavit.

Die vero altero in aurora rediere Teutonici, prædam de nobis facere gestientes. Iuratum est eis tandem, quia papa fugisset: & sic, Deo gratias, recesserunt a nobis.

D Interim retentavimus, si mare adhuc valeremus intrare: papam nocte deduximus. Cum non sine periculo maris nos fluctus attigimus, die tertio ripæ Tarracinensi vivi vix applicavimus, & in quarto portum Caietæ intravimus: ubi ab illis hominibus nimis honorifice suscepti fuimus, & benigne tractati. His compertis, *ait autor chronici Cassinensis*, Henricus imperator, Romam festinus advenit: atque ad electum nuntios dirigens, petebat ut quæ Paschalis papa fœdera inter ecclesiam Romanumque imperium fecerat, sua autoritate firmaret: alioquin alium ipse in sede beati Petri constitueret. Videns electus, sibi & imperatori salva fide convenire non posse, mare per Tiberim ingressus cum episcopis & cardinalibus aliisque Romanæ ecclesiæ clericis, ac præfecto Romanæ urbis, Caietam venit.

E Hoc ubi imperatori nuntiatum est, Mauritium [*Abbas Vrspergensis Burdinum nominat. Onuphrius eumdem Gregorium octavum eius nominis pseudopontificem appellat*] Bracarensem archiepiscopum, a Paschali papa depositum, e vestigio invasorem ecclesiæ Romanæ constituit. Gelasius supradictus postquam per litteras hæc omnibus fidelibus insinuasset Caietæ, & in quadragesima presbyter ordinatus, ab episcopis & cardinalibus in Romanum pontificem est consecratus per manus Lamberti Ostiensis, *ut scribit dictus autor Pandulphus*, Petri Portuensis, Vitalis Albanensis, episcoporum, cooperantibus archiepiscopis & episcopis

scopis

scopis multis, assistentibus aliis viris religiosis, & cum eis VVilelmo duce Apuliæ, Roberto principe Capuano, Richardo de Aquila, aliisque baronibus plurimis, qui tunc ei omnes fidelitatem fecerunt. Consistente clero & populo infinito, sancto dictante Spiritu, effectus est presbyter, & in papam Gelasium infra Kalendas consecratus. Ibi Petrum Rufum diaconum cardinalem, baronem, subdiaconum, & me Pandulphum ostiarium, qui hæc scripsi, in lectorem & exorcistam promovit, & plures alios in minoribus gradibus ordinavit. Lætum nomine Verulanum episcopum a domino Paschali papa factum, & depositum, suæ dignitati ac loco restituit: Chrysogonum diaconum cancellarium fecit: ibique per totam quadragesimam demorantes, festivitatem paschæ Capuæ solemniter celebravimus.

Nobis vero sic jam quomodolibet respirantibus, supervenere qui dicerent, quod Caietæ etiam per susurrum primitus senseramus, Henricum illum barbarum, quemdam Mauritium nomine Bracarensem archiepiscopum, quasi novum simulacrum, in loco papæ statuisse; & illum sic intrusum papam suum, Gregorium nominasse. Ecce recidivo vulnere recidimus in typum antiquum. Addidit inde nuntius, quod castrum prope Turriculam a fratribus abbatiæ sancti Andreæ retentum idem barbarus obsideret. Resumpsit papa vires, ac duci VVilelmo, ac principi Capuano Roberto, aliisque baronibus dedit firmiter in mandatis, ut omnes contra barbarum arma compararent. Dixit, & factum est. Paratur papa ad reditum. Redeunt barones cum eo: inde ad sanctum Germanum, videlicet Cassinense cœnobium, devenerunt, ubi VVilelmum ducem per aliquot dies expectavimus. Interim Lando dominus de Turricula, Odo, Costus, & Gilulphus fratres ejus cum eo, acriter pugnabant cum Henrico rege.

Venit dux VVilelmus ad papam interea. Tunc cœperunt reditum simul maturare. Quod Henricus persentiens, infecto negotio a castello remotus, via ipsa, qua venerat, irato ipsi domino, in Alemanniam rediit, idolo quod plasmaverat in Vrbe relicto. Tunc papa doluit multum, quod reddi nimis inconsulte præceperat Circæam arcem, quam vellet habere. Igitur dux & principes cum baronibus rediere, papa in propria sede in Campaniam veniente, sui eum non sine precio receperunt, & ita pedetentim, magis ut peregrini quam domini, Romam, sicut Deus novit, intravimus. Latuit dominus papa melius, quam hospitatus sit in ecclesia quadam, quæ sancta Maria in secundo cereo dicitur, intra domos illustrissimorum virorum Stephani Northmanni, Pandulphi fratris ejus, & Petri Latronis Corsorum. Ibique de imminentibus periculis, præsertim de intrusione Burdini, cum tota simul ecclesia diligentius conferebat. Eum quidam de cardinalibus Desiderius sanctæ Praxedis, cujus proxime erat festivitas, quod non utinam cogitasset, ad cantandum in ipsamet ecclesia Missam simpliciter quodam vespere invitavit: sed nimium simplicius est a domino papa concessum. Die autem crastina, etsi displicuerit plurimis, quia ecclesia esset in fortiis Frangipanum, freti tamen Stephani Northmanni, & Crescentii Caietani ejusdem papæ nepotis, antiquis strenuitatibus, itum est ad cantandum. Necdum adhuc celebratis officiis, ecce cum non parva manu militum, ac peditum, & aliorum procacium, impii Frangipanes apparent: irruunt, lapides & spicula mittunt, nostros affligunt, multi paucos atterunt. Resistit miles Northmannus, & Crescentius gloriosus cum eo, resistunt undique nostri, jacula mandata remandant, ensis atteritur ense, lancea retusa retundit, hinc pedites, illinc milites cadunt, undique strati, undique pugna gravis: papam cœpit iste tenere, iste tuetur eum, miles utrimque cadit, turbæ ruunt, pedites scandunt muros, capiuntur ex nostris aliqui, non tamen eximii. O quantus luctus omnium! quanta præcipue lamenta matronarum, quæ papam solum, tanquam scurram per campos, sacris pro patre vestibus revestitum, quantum equus poterat, fugientem videbant! Hunc crucifer sequitur, cecidit; muliercula, quem tunc invenit, abscondit, in sepe crucem recondit, & in sero reduxit. In quarta parte diei acriter est ab utrisque pugnatum: cum Stephanus Northmannus credens papam jam in tuta fugisse, taliter Frangipanes alloquitur: Quid, inquiens, facitis? quo ruitis? Papa, quem quæritis, jam recessit, jam fuga elapsus est. Numquid & nos perdere cupitis? Et quidem Romani sumus similes vobis, &, si dici liceat, consanguinei vestri. Recedite ergo, recedite: ut & nos fessi pariter recedamus. Ad hanc itaque vocem nepos ejus Frangipanis gemebundus, dolens papam eumdem liberatum, cum insano fratre Cencio aliisque recessit: redierunt & nostri, non omnes. Interim papa utrobique quæsitus, demum intra campos sancti Pauli ecclesiæ adjacentes fessus, tristis, & ejulans inventus est, & reductus. Die illa prandium cum cœna fit unum: spem & metum animi cunctorum mutabant dolentes: & quantum ad diem per longa tempora memorabilem consiliatum est, nox consilium diremit.

Sane die altero quique hæc & illa dicentes, papa post omnium sententias dixit: Viri fratres & filii, « sicut nec longe malum, ita nec longo opus est nec « novo sermone; sequamur patres nostros, quoniam « valde bonum est antiquos sequi parentes. Sequa- « mur nihilo minus euangelium. Quandoquidem « Matt. vivere in civitate ista non possumus, fugiamus « in aliã. Fugiamus Sodomam, fugiamus Ægyptum, « fugiamus novam, juxta verbum propheticum, Ba- « byloniam, civitatem sanguinum fugiamus. Veniet, « credite mihi, veniet aliquando tempus, cum vel « omnes pariter, vel quos Deus permiserit, flante « Austro, redibimus, & tempora meliora redibunt. « Ego coram Deo & ecclesia dico: Si unquam possi- « bile esset, mallem unum imperatorem, quam tot. « Vnus saltem nequaquam perderet nequiores, do- « nec de illo quoque evidentem justitiam imperato- « rum faceret omnium imperator. Ad hæc omnes una voce clamavere: Fiat; sic fiat: jungentes tertio: Fiat. Amen.

Synodo, quam apud Viennam habuit, transacta, in monasterio Cluniacensi, *ait prædictus autor Pandulphus*, subita passione, quam Græci pleurit in appellari jusserunt, correptus, suis & multis fratribus undique convocatis, facta confessione, corpore cum sanguine Redemptorem accepit, ac juxta formam monasticam strato terræ corpusculo sancta illa anima IV. Kalendas Februarii anno MCXIX. carne soluta est. Corpus honorabiliter intra limen Cluniacensis cœnobii requiescit in pace, Martyrii vero corona dignissimus pontifex, quo brevi tempore administrati pontificatus nemo majora passus est, sedit annum unum, dies quatuor, & cessavit episcopatus ejus dies decem & quinque. *Hæc ex Pandulpho Baronius.*

EPISTOLA I.

EPISTOLA I. GELASII PAPÆ II. AD GALLOS.

Mandat ut se contra Mauritium Bracarensem episcopum, ab Henrico imperatore in sedem intrusum pseudopapam, arment.

Gelasius servus servorum Dei, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, clericis, principibus, & cæteris per Galliam fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem.

QUIA vos Romanæ ecclesię membra estis: quæ in ea nuper acta sunt dilectioni vestræ significare curamus. Siquidem post electionem nostram dominus imperator furtive & inopinata velocitate Romam veniens, nos egredi compulit. Pacem postea & minis & terroribus postulavit: dicens, quæ posset se facturum, nisi nos ei, juramento, pacis certitudinem faceremus. Ad quæ nos ista respondimus: De controversia quæ inter ecclesiam & regnum est, vel conventioni, vel justitiæ libenter acquiescimus, loco & tempore competenti, videlicet Mediolani, vel Cremonę, in proxima beati Lucę festivitate, fratrum nostrorum judicio, qui a Deo sunt judices constituti in ecclesia, & sine quibus hæc causa tractari non potest. Et quoniam dominus imperator a nobis securitatem quærit: nos verbo & scripto eam promittimus, nisi ipse eam interim impediat. Alias enim securitatem facere, nec honestas ecclesiæ, nec consuetudo est. Ille statim, die videlicet post electionem nostram quadragesimo quarto, Mauritium Bracarensem episcopum, anno præterito a domino prædecessore nostro Paschali papa in concilio Beneventi excommunicatum, in matris ecclesiæ gremium ingessit. Qui etiam cum per nostras olim manus pallium accepisset, eidem domino nostro, & catholicis successoribus, quorum primus ego sum, fidelitatem juravit.

In hoc autem tanto facinore nullum de Romanis dominus imperator, Deo gratias, socium habuit: sed Guibertini soli, Romanus de sancto Marcello, Cencius, qui dicebatur de sancto Chrysogono, Teuto qui multo per Daciam debacchatus est tempore, tam infamem gloriam celebrarunt. Vestrę igitur experientię, litterarum præsentium perceptione mandamus: ut super his per Dei gratiam communi deliberatione tractantes, ad matris ecclesiæ ultionem, communibus, præstante Deo, auxiliis, sicut oportere cognoscitis, accingamini. Datum Caietæ decimo septimo Kalendas Februarii.

II. AD BERNARDUM TOLETANUM episcopum, Hispaniæ primatem.

De Mauritio in sedem intruso.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Bernardo archiepiscopo Toletano & Hispaniarum primati, salutem & apostolicam benedictionem.

NON latere credimus fraternitatem tuam, qualiter frater quondam Mauritius Bracarensis episcopus se jamdiu habuerit, qualiter ecclesiam suam dimiserit, & quomodo regi excommunicato adhæserit, & contra statuta canonica in cubile Romanæ ecclesiæ se ingesserit. Nec cum miramur debitam tibi obedientiam & antiquum primatus honorem ecclesiæ tuæ penitus denegasse: qui Romanam ecclesiam, quæ omnium ecclesiarum mater est & magistra, non solum negare, sed destruere quodammodo conatur, *&c.* Monemus itaque atque præcipimus, ut juxta mandatum prædecessoris nostri ad electionem in Bracarensi ecclesia faciendam sollicitudine caritatis debitæ operam & opem præbeas cum effectu. Ipsum vero Mauritium excommunicatum & perjurum, & matris ecclesiæ constupratorem publicum, cæteris Hispaniarum prælatis, *&c.* Data Caietæ, *&c.*

III. AD CLERUM ET PLEBEM ROMANAM.

Commendat eorum constantiam adversus intrusum pseudopapam.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis clero & populo Romano, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTIONIS vestræ domino gratias agimus, quod unanimiter persistentes, communicare tenebrarum operibus noluistis. Audivimus etiam, quondam" ille amicus noster dominus imperator, familiarem nostrum Mauritium Bracarensem archiepiscopum, antea sibi super tractanda pace legatum, in nostram ecclesiam ingesserit. De quo sciatis, quod dicitur * olim secundum consuetudinem, confirmatione, consecratione pallium accepisset a nobis; & nos ab ipso secundum statuta canonicum juramentum fidelitatis & obedientiæ recepimus, *&c.* Rogamus ergo dilectionem vestram, atque præcipiendo mandamus, ut ab eo vos tamquam ab excommunicato, perjuro, invasore, & sanctæ matris ecclesiæ, ac fidei catholicæ constupratore abstineatis, *&c.* Datum Caietæ, *&c.*

"quoniam.

IV. AD GUALTERUM RAVENNATEM archiepiscopum.

Illius electionem post schisma ejuratum confirmat, eique pallium cum aliis juribus concedit.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Gualtero Ravennatium archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

UNITATI divinæ Trinitatis gratiæ agendæ sunt, quæ per suæ caritatis spiritum divisa conjungit, & multos in se animos unum facit. Ecclesia siquidem Ravennatium per multa jam tempora ab apostolicæ sedis unitate discissa, multas eidem sedi apostolicæ persecutiones intulit, & ecclesiis multis perversi schismatis fomite ministravit. Quapropter ad ejus nequitiam deprimendam, subjectarum ei ecclesiarum quasdam sibi apostolica sedes assumpsit, ut vel sic eam ad humilitatis & unitatis tramitem revocaret. Sed cum tandem Divinæ majestati placitum fuit, eamdem Ravennatium ecclesiam misericordiæ suæ gratia ad unitatem & obedientiam matris suæ Romanæ ecclesiæ revocavit. Iniquitatem namque suam illius filii recognoscentes, delicta patrum corrigere probaverunt: ut qui præteritis temporibus per tyrannidem regiam præsules regibus placentes accipiebant, nunc demum secundum canonicas sanctiones episcopum Deo placentem eligerent, & schismate

A schismate abdicato in catholicæ congregationis gremium repedarent. Te siquidem, reverendissime frater Gualtere, a disciplina fratrum regularium violenter assumptum, pro religionis ac sapientiæ prærogativa, in beati Apollinaris cathedra communi voto ac desiderio posuerunt, & in apostolicæ sedis obedientiam unanimiter redierunt. Vnde nos divinæ Trinitatis unitati gratias agentes, personam tuam pro jure nostræ ecclesiæ ad episcopale ministerium cooperante domino consecrantes, tibi, & per te Ravennatium ecclesiæ dignitatem omnem, quam ante illius divisionis tempora per Romanam ecclesiam possederat, restituimus: & per præsentem privilegii paginam, salvo in omnibus jure atque autoritate sedis apostolicæ, concedimus tibi, tuisque successoribus B in ejusdem sedis apostolicæ fide atque obedientia permanentibus, episcopatus Æmiliæ provinciæ, id est Placentiæ, Parmæ, Regii, Mutinæ, Bononiæ, Ferrariæ, Adriæ, Comacli, Imolæ, Faventiæ, Fori Livii, Fori Pompilii, Bobii, Cæsennæ, Ficoclæ. Confirmamus etiam vobis ducatum Ravennæ, & monasteria sancti Adalberti, & sancti Hilarii * Galliata, seu cætera monasteria & possessiones, per authentica privilegia ab antecessoribus nostris, & a catholicis regibus tradita. Pomposiani quoque monasterii curam religioni tuæ, salvo ecclesiæ nostræ jure, committimus: ut regulari disciplina per tuam in- C dustriam, largiente domino, reformetur. Præterea fraternitati tuæ pallium, pontificalis videlicet officii plenitudinem, liberaliter concedimus: quo fraternitas tua, secundum ecclesiæ tuæ morem ex apostolicæ sedis concessione permissum,
*f. nimirū se noverit induendum, cujus "inimicum pallii volumus te per omnia genium vendicare. Hujus siquidem indumenti honor, humilitas, atque justitia est. Tota ergo mente fraternitas vestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in adversis, si quando eveniunt, cum justitia erectam, amicam bonis, perversis contrariam, nullius unquam faciem pro veritate loquentem premens, tum operibus juxta virtutem constantiæ insistens, D tum insistere etiam supra virtutem cupiens, infirmis compatiens, bene valentibus congaudens, de alienis tanquam de propriis exultans gaudiis, in vitiis corrigendis pie sæviens, in fovendis virtutibus auditorum animum demulcens, in ira judicium sine ira tenens, in tranquillitate autem severitatis justæ censuram non deserens. Hæc est, frater carissime, pallii accepti dignitas: quam si sollicite servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus habebis.

Ego Gelasius ecclesiæ catholicæ episcopus. Signum manus meæ Gelasii, Deus in loco sancto suo.

Datum Romæ per manum Chrysogoni S.R.E. E diaconi cardinalis, Kalendis Septembris, Indictione duodecima, anno Dominicæ Incarnationis MCXIX. pontificatus autem domini Gelasii II. papæ anno I.

EPISTOLA V. GELASII PAPÆ II.

Ad exercitum Christianorum civitatem Cæsaraugustanam obsidentem.

Omnibus ad eum aliquid conferentibus indulgentiam largitur.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, exercitui Christianorum civitatem Cæsaraugustanam obsidenti, & omnibus catholicæ fidei cultoribus, salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS devotionis vestræ inspeximus: competitioni, quam pro Cæsaraugustano electo ad sedem apostolicam duxistis, favorem libenter accommodavimus. Eumdem ergo electum, nostris tanquam beati Petri manibus, largiente domino, consecratum remittentes ad vos: benedictionem vobis apostolicæ visitationis impendimus, æquam omnipotentis Dei misericordiam implorantes, ut per sanctorum preces & merita opus suum ad honorem suum & ecclesiæ suæ dilatationem vos faciat operari. Et quoniam & vos ipsos, & vestra extremis objicere periculis decrevistis: si quis vestrum accepta de peccatis suis pœnitentia in expeditione hac mortuus fuerit, nos eum sanctorum meritis, & totius ecclesiæ catholicæ precibus, a suorum vinculis peccatorum absolvimus. Cæterum, qui pro eodem domini servitio vel laborant, vel laboraverint, & qui præfatæ urbis ecclesiæ a Sarracenis & Moabitis dirutæ, unde reficiatur, & clericis ibi Deo famulantibus, unde pascantur, aliquid donant, vel donaverint: secundum laborum suorum & beneficiorum suorum ecclesiæ impensorum quantitatem, ad episcoporum arbitrium, in quorum parochiis degunt, pœnitentiarum suarum remissionem & indulgentiam consequantur. Data Alesti, quarto Idus Decembris.

NOTA SEVERINI BINII.

His acceptis idem Petrus ordinatus episcopus Cæsaraugustanus, suis additis litteris, ejusmodi indulgentiarum diploma per universum Christianum orbem promulgandum studuit, ista scribens:

Vniversis mundi ecclesiæ fidelibus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, presbyteris, omnibus catholicæ fidei cultoribus, Petrus licet indignus Cæsaraugustanus episcopus, salutem & benedictionem.

DIVINA favente clementia, vestrisque precibus, & fortium virorum audacia, Cæsaraugustanam urbem Christianis manibus subjugari, ac beatæ & gloriosæ virginis Mariæ ecclesiam, quę diu (proh dolor!) subjacuit Sarracenorum ditioni, liberari, satis audivistis: quam beato & antiquo nomine sanctitatis ac dignitatis pollere novistis. Adhuc tamen prioris captivitatis mœrore confectam, omnibus pene egere sapiatis: tum quia non habent unde dirutę ecclesię præfatæ parietes & ornamenta restitui valeant: tum quia clerici ibidem divino famulatui die nocteque vacantes; unde vivant non obtinent. Vestram itaque deprecamur clementiam, quod si corporali præsentia illam visitare nequitis, saltem eleemosynarum vestrarum oblatione clementer visitetis, illud Psalmographi recolentes: *Beatus qui intelligit* Psal. 4 *super*

super egenum & pauperem : in die mala liberabit A *eum Dominus* : Illis vero qui præfatæ ecclesiæ necessariorum solatio destitutæ, atque suæ paupertatis gemitibus condoluerint, & unum denarium, vel quot valeant, ad ejus restaurationem miserint, nos eis divina clementia, ac domini Gelasii papæ autoritate freti, (exemplar litterarum crucis, quas in nostra ecclesia signatas habemus, in suprascripta pagina scriptum invenietis) atque domini Bernardi archipræsulis Toletani, & sanctæ Romanæ ecclesiæ legati, ac omnium episcoporum Hispaniæ.... pœnitentiæ remittimus. Alii equidem juxta beneficiorum suorum quantitatem, & operum suorum meritum, delictorum suorum consequantur remissionem. Qui hunc nostrum archidiaconum no- B mine Miorrandum, & socios suos præsentium litterarum latores benigne susceperint, vel eis consulverint, a domino vitam consequantur æternam. Valete.

Ita Petrus episcopus Cæsaraugustanus: qui, ut audisti, una cum his & litteras apostolicas misit, hasque omnes subscriptione munitas, tum Bernardi archiepiscopi Toletani, tum aliorum Hispaniæ episcoporum in hunc modum :

Ego Bernardus Toletanæ ecclesię archipręsul hanc absolutionem facio & confirmo.

Ego Suboscitanus episcopus hanc absolutionem facio & confirmo.

Ego Sanctius Calagurritanus episcopus hanc absolutionem facio & confirmo.

Ego Guido Lascurrensis episcopus hanc absolutionem facio & confirmo.

Subscriptus quoque his reperitur apostolicæ sedis legatus, qui tunc morabatur in Hispania, hoc itidem modo :

Ego Boso sacræ Romanæ ecclesię cardinalis hanc absolutionem facio ac confirmo.

Hactenus venerandæ antiquitatis monimenta, Hieronymi Blancæ industria in lucem prodita in commentariis rerum Aragonensium ex Cæsaraugustano tabulario, quibus indulgentiarum promulgandarum pristinus mos reseratur, pariterque antiquus cultus religiosissimæ ecclesiæ beatissimę Virginis, de Pilari nuncupatę, quę hactenus non solum Hispanorum populorum, sed externorum etiam visitatione frequentatur, universo Christiano orbi illustri fama notissima.

*** V. EPISTOLA GELASII PAPÆ II. D
Ad Pontium abbatem Cluniacensem.

[Ex biblio- thec. Clu-]

Privilegium Cluniacense.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, carissimo fratri Pontio Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

Cluniacensis monasterii prudens religio, & religiosa prudentia, & ante nostra, & nostris temporibus, Romanam ecclesiam maxime sibi fecit obnoxiam. Sed præter illud commune dilectionis debitum, personæ tuæ sinceritas mihi semper amabilis, semper optabilis, caritatis nostræ E viscera plenis, ut nosti, finibus ampliavit. Idcirco petitionibus tuis, illis præcipue, quæ ad monasterii vestri quietem & salutem spectant, nequaquam duximus obviandum. Per præsentis igitur decreti paginam, secundum postulationem fraternitatis tuæ, præcipimus atque statuimus, ut quicquid possessionis ad Cluniacense monasterium pertinentis reverendissimæ memoriæ prędecessor tuus Hugo in die mortis suæ per authenticam Romanorum pontificum concessionem, quiete ac sine calumnia possidebat, tu quoque, tuique successores, quiete ac sine calumnia possideatis. Ea etiam quę post tuam provectionem Cluniacensi monasterio, vel per tuam, vel per fratrum tuorum industriam, legitime acquisita sunt, firma, quieta, & integra conservanda censemus. Volumus enim Cluniacense monasterium, autore Deo, in quiete perpetua, & tranquillitate persistere: ut a sæcularibus tumultibus liberi, omnipotentis Dei servitiis vacare quietius valeatis.

Ego Gelasius catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Capuæ II. Idus Aprilis, per manum Grisogoni S. R. E. diaconi cardinalis, anno Dominicę Incarnationis MCXVIII. Indict. XI. pontificatus autem Gelasii II. papæ, anno I.

*** AD EUNDEM.

Ex bibliothec. Cluniac.

Ejusdem argumenti.

Gelasius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Pontio Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Ignem semper in altari ardere, legale præceptum est. Quem sacerdos, qui patri jure successerat, supposita lignorum strue, ne deficeret, enutriret. Hoc jamdiu in cordibus nostris sacerdos verus æ- C terni patris filius conservavit : quia & priusquam te in abbatis officium, & me in pontificatus ministerium provexisset, corda nostra dilectionis igne succendit, & caritatem in nobis mutuam custodivit, & post susceptas ordinationes amplificavit. Unde nos in his, quæ pro Cluniacensis monasterii salute & quiete postulas, dulcedini tuæ abnuere indignum duximus. Ipsa etiam ejusdem loci veneranda religio, & prædecessorum tuorum vita venerabilis, nos ad hæc efficienda compellunt. Pro tua igitur, & fratrum tuorum petitione, universa quæ prædecessor tuus felicis memoriæ Hugo abbas in die obitus sui, ita quiete atque pacifice possidebat, ut nullum inde canonicum judicium recusaret; tibi, & Cluniacensi monasterio in posterum quiete atque pacifice habenda & possidenda statuimus. Illam etiam a vobis calumniam apostolicæ sedis patrocinio removemus : qua episcopi pro controversiis, quæ inter vos & ipsos frequenter emergunt, innocentes homines parochiarum vestrarum & altercationum expertes, interdictis suis vehementer affligunt. Sane & abbatias, quas prædecessores nostri apostolicæ sedis pontifices, prædecessoribus tuis deliberatione provida per sua privilegia commiserunt : nos quoque strenuitati tuæ, ac successoribus tuis in eadem religionis observantia, & dilectione sedis apostolicæ permansuris, ordinandas committimus, ut per industriam vestram, religionis status in eis auxiliante domino conservetur. Videlicet in episcopatu Lemovicensi, abbatiam sancti Martialis : in Engolismensi, abbatiam S. Eparchi : in Sanctonensi, abbatiam S. Ioannis de Angeriaco : in civitate Pictavensi, abbatiam, quę dicitur Monasterium novum : in episcopatu Tolosano, abbatiam Lesatensem : in Caturcensi, abbatiam Moysiacensem, & Figiacensem : in Nemausensi, abbatiam sancti Ægidii : in pago Arvernensi, abbatiam Mausiacensem, Tiernensem, & Menatensem : in episcopatu Augustodunensi, abbatiam Vizeliacensem : in civitate Autissiodorensi, abbatiam sancti Germani : in episcopatu Cameracensi, abbatiam * Vnicurtis : in Rotomagensi,

* al. Hunicurtis.

gensi, abbatiam quæ dicitur Pontesia: in Tarvanensi, abbatiam S. Bertini, & S. VVsmari: in Italia, abbatiam S. Benedicti supra Padum. Ea vero quæ temporibus nostris per vestram, vel fratrum vestrorum sollicitudinem, legitime acquisita sunt, quieta vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. Præterea super illum Dalmaticæ, sive sandaliorum usum, quem personæ tuæ prædecessor noster sanctæ memoriæ Paschalis papa nostra potissimum intercessione concessit: hoc tibi singulariter amplioris dilectionis speculum indulgemus, ut quoties Missas solemnes vel in populo celebraveris, usu eorumdem insignium potiaris. Ad hæc, quicquid libertatis, quicquid tuitionis, a prædecessoribus nostris concessum est, nos quoque vobis, vestrisque successoribus præsentis decreti pagina roboramus. Si quis igitur decreti hujus tenore cognito, temere, quod absit, contraire tentaverit: Apostolicæ indignationis ultione plectatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

Ego Gelasius ecclesiæ catholicæ episcopus, subscripsi.

Datum Avinioni per manum Chrysogoni S.R.E. diaconi cardinalis, XVII. Kal. Ianuar. Indict. XII. Dom. Incarnationis an. MCXIX. pontificatus autem domini Gelasii II. papæ, anno I.

ANNO CHRISTI 1118.

CONCILIVM CAPVANVM,

quo Henricus V. rex Germaniæ, quartusque ejus nominis imperator, una cum Mauritio Burdino antipapa, qui se Gregorium VIII. nominabat, excommunicatur, anno domini MCXVIII. tempore Gelasii papæ II.

OCCASIONEM *& acta hujus synodalis congregationis apud Capuam celebratæ Vrspergensis in chronico enarrat his verbis*: Henricus imperator, dum Padanis regionibus immoraretur, audito transitu apostolici Paschalis, Romam properavit: & primo quidem in electione domini Ioannis, qui & Gelasius II. dictus est, assensum præbens, postea vero, eodem a sua se communione subtrahente, non sine quorumdam Romanorum favore, alterum quemdam Burdinum ex Hispania supervenientem apostolicæ sedi imposuit; sicque schisma, quod jam sperabatur emortuum, crudeliter revixit. Nam eodem Romanæ cathedræ libere potito, Gelasius cum his qui secum abierant cardinalibus, cæterisque catholicis, quos congregare poterat, apud Capuam, juxta quod litteræ ab ipso circumquaque transmissæ testantur, Cæsarem una cum idolo suo damnavit.

ANNO CHRISTI 1118.

CONCILIVM COLONIENSE

quo per Cononem legatum sedis apostolicæ, excommunicatio in Henricum regem lata promulgatur, anno domini MCXVIII. tempore Gelasii papæ II.

HIS temporibus, *inquit Vrspergensis in chronico*, Cono Prænestinus, adhuc legatione Gelasii functus, synodum Coloniæ cum Teutonicis habuit, ubi imperatoris omnimodis excommunicationem propalavit. Huic concilio interfuit Nortbertus, postea Præmonstratensis ordinis institutor, tunc autem noviter conversus in peregrino habitu: ibique ab omnibus in multis accusabatur, de quibus se prudenter excusabat. Vnde & scriptum legitur de eo, quod de Ismael: *Quia manus horum* Gen. 16. *omnium contra eum, ut ipse contra hos omnes. Hæc Vrspergensis.*

CONCILIVM FRIDESLARIENSE,

contra imperatorem Henricum, anno MCXVIII. sub Gelasio II.

DE *hac synodo Vrspergensis ista scribit*: Alteram quoque synodum in Friteslar idem Cono Prænestinus eadem pro causa indixit: qua & habita, eamdem quam prius excommunicationem confirmavit, *adversus imperatorem scilicet.* Imperator his auditis, insuper etiam, quod principum consensu generale vel curiale colloquium non multo post apud VVirceburgum instituere proposuisset, ubi ipse aut præsens audientiam exhiberi, aut absens regno deponi debuerit, efferatus animo, Italiæ suis copiis cum regina relictis, Germanicis se regionibus nimis insperatus exhibuit.

** CONCILIVM TOLOSANVM,

anno MCXVIII. celebratum, de sacra in Hispaniam expeditione adversus Saracenos.

HVIVS *concilii superest memoria in chronico Malleacensi, ad annum* MCXVIII. *tribus verbis.* Tolosæ, *inquit*, fuit concilium, in quo confirmata est via de Hispania. *Hoc scilicet anno susceptam esse sacram expeditionem a Christianis in Hispaniam proficiscentibus adversus Saracenos & Moabitas, discimus tum ex epistola Gelasii papæ, scripta* exercitui Christianorum civitatem Cæsaraugustanam obsidenti: *tum ex hoc ipso Malleacensi chronico, in quo post pauca subjicitur:* VIII. Idus Decemb. fuit bellum in Hispania inter Ildephonsum, & reges plures, & Aucaetas, & contra innumerabiles Moabitas. *Et mox:* Rex Maroach fuit unus: rex Granada unus: rex Tamit frater, alius qui fugit: & omnes alii victi, & capti, & occisi sunt in bello. III. Id. Decembr. subacta est Cæsaraugusta, & post eam reddiderunt se aliæ civitates octo, & plurima castella.

** CONCILIVM ENGOLISMENSE,

in quo confirmati aliquot episcopi.

DE *hoc concilio pauca hæc habemus, quæ suppeditat idem Malleacense chronicon, ad annum* MCXVIII. Engolismæ concilium aliud, ubi archiepiscopus Turonensis, & alii duo episcopi confirmati sunt: unus eorum, Audebertus civitatis Agenn. *Hæc tantum.*

** CONCILIVM ROTOMAGENSE,

Non. Octobr. ann. MCXVIII.

ORDERICVS *Vitalis, historiæ ecclesiasticæ libro* XII. *de hoc concilio hæc habet ad annum* MCXVIII. Indictione, *inquit*, XI. Non. Octobr. concilium Rotomagi congregatum est. Ibi rex " Henricus de pace regni tractavit cum Radulpho Cantuariæ archiepiscopo, aliisque baronibus, quos aggregaverat. Ibi Goisfredus Rotomagensis archiepiscopus de statu ecclesiæ Dei locutus est cum quatuor suffraganeis præsulibus, Richardo Bajocensi, & Ioanne Lexoviensi, Turgiso Abrincatensi, & Rogerio Constantiensi, & abbatibus multis. Ibi enim affuerunt Rogerius Fiscannensis, & Vrsus Gemmeticensis, Guillelmus Beccensis, & Eudo Cadomensis. Richardus Pratellensis, & Andreas Troarnensis, Guillelmus de cruce, & Osbernus Vltrisportensis, & alii plures, quos nominare necesse non est. Ibi tunc Conradus Romanus clericus, Gelasii papæ legatus, eloquentissimo sermone, utpote laicali " fonte a pueritia tiali

" Rex Angliæ, qui & Normanniæ dux.

" Cor.

pueritia inebriatus, querimoniam fecit de Carolo A imperatore, Paschalis papæ bonorum operum & ædificiorum pravo destructore, & catholicorum diro persecutore. Addidit etiam planctum de Burdino pseudopapa, apostolicæ sedis invasore, & de multimoda in Tusciæ partibus ecclesiæ tribulatione. Retulit etiam Gelasii papę, qui jam cis Alpes venerat, insurgentibus procellis, exilium: & a Normannica ecclesia subsidium petiit orationum, magisque pecuniarum. Serlo autem Sagiensis episcopus huic synodo non interfuit: sed legatus ejus, infirmitatis seniique causa eum defuisse asseruit. Arduinus vero præsul Ebroicensis per legatum suũ mandavit, quod pro tutela patriæ contra publicos hostes, non interfuerit. *Hæc Ordericus.*

CONCILIVM VIENNENSE B
a Gelasio secundo celebratum anno Domini MCXIX.

CVM *Gelasius papa apud Capuam Henricum imperatorem & Burdinum schismaticum antipapam excommunicasset, atque inde per Campaniam cum suis ad Burgundiam transmigrasset*, anno Dominicæ Incarnationis MCXIX. *inquit Vrspergensis in chronico*, apud Viennam synodum congregavit, eaque transacta, post paucos dies in monasterio Cluniacensi vitam præsentem in Domino finivit. *Quid vero in ea gestum vel constitutum fuerit, silent omnes.*

C

VITA ET EPISTOLÆ
CALLISTI PAPÆ II.

CALLISTVS hujus nominis secundus, Gulielmi Burgundiæ comitis filius, Henrici imperatoris consanguineus, adeoque, quod ait chronicon Cassinense, regia stirpe progenitus, in rebus sæculi strenuus, & in ecclesiasticis apprime eruditus, tertio die post obitum Gelasii, unanimi consensu totius cleri ac populi Romani Cluniaci in Galliis ex Guidone Viennensi archiepiscopo invitus (ut testatur ipse apud Vrspergensem in epi- D stola ad Adalbertum Mogũtinum archiepiscopum) electus est pontifex optimus, anno Domini MCXIX. ipsis Kalendis Februarii, tempore Henrici V. regis Germaniæ & imperatoris ejusdem nominis IV. De cujus electione ista apud Baronium Pandulphus. Hic a cardinalibus, qui cum Gelasio, jam in Cluniaco sepulto, ab Vrbe in Franciam venerant, dum esset ante archiepiscopus Viennensis, in papam Callistum electus. Qui se indignum iterato reclamans, idcirco modis omnibus resistebat: quia & incertum habebatur a multis, utrum Romæ ratum factum hujusmodi teneretur. Propter quod vix cappa rubea amiciri sustinuit, donec nuntii E redeuntes Roma, per dominum Petrum tunc vicarium, episcopum Portuensem, per cardinales omnes, per dominum Petrum Leonis, (nam iste nimium laboravit in verbo propter diaconum filium suum Petrum Leonis, qui potissimum in Francia id peregerat) per præfectum & consules, per clerum & populum, viva voce ac litteris electionem ipsam canonice jureque firmarent.

Sed quid de sua electione ei fuerit per visum divinitus præmonstratum, sic narrat Sugerius in Ludovico: [Cum in somnis proxima nocte, apto satis licet ignoto præsagio, vidisset sibi a persona præpotente Lunam sub chlamyde repositam committi, ne causa ecclesiæ transitu apostolici periclitaretur: ab ea quæ aderat Romana ecclesia in summum pontificem electus, visionis veritatem enucleatius adnimadvertit.] Quod magis magisque perspicuum reddiderunt eventa. Siquidem diuturnum bellum ob investituras conflatum, diu multumque ecclesiam fatigans & lacerans, cedente tandem imperatore, ab eodem Callisto papa felicissime compressum est. Dum factam electionem absentes cardinales per litteras approbassent, atque ecclesiam sancti Mauri confessoris translatis isthuc e cœnobio Cassinensi corporibus sanctorum Antonii & Constantiniani solenni ritu dedicasset, Cluniaco Romam reversus, a clero, senatu, populoque Romano honorifice acceptus fuit.

Hic postmodum, inquit Tyrius, divi imperatoris Henrici, cujus consanguineus erat, gratiam consecutus, & ejus fretus auxilio, in Italiam cum cardinalibus & universa curia discedens, apud Sutriam urbem Romæ conterminam, æmulum & hæresiarcham Burdinum, antipapam schismaticum, violenter cepit: insuper & camelo impositum, pelle indutum ursina ad *Cassinense cœnobium, quod juxta Salernum esse dignoscitur, cum multa misit ignominia: ubi usque ad supremum senium vitam compulsus est lege loci ducere cœnobiticam. Autor chronici Cassinensis 70. & sequentibus quibusdam capitibus libri quarti recensens omnia ea beneficia ac privilegia quæ Cassinensi monasterio contulisset vel adjudicasset: inter cætera ait eum exercitum ex Northmannis congregasse, & antipapam schismaticum, quem Mauritium hæresiarcham nominat, in civitate Sutrina, ad quam pseudopontifex confugerat, obsedisse, cepisse, & in arce Cassinensis monasterii, quam abbas ejusdem cœnobii construxerat, exilio relegasse. Vrspergensis addit, eundem antipapam a Romano exercitu interceptum, pluribus a vulgo contumeliis & irrisionibus affectum, autoritate Callisti papæ ab injuriis vindicatum, ad agendam pœnitentiam in exilio relegatum esse.

Lib. 12. c. 8. Antipapam Burdinus capitur.

* Cavense

Pandulphus autem, qui erat hæc spectans, sic paulo fusius habet: Interea Burdinus in Sutrio prope Romam ecclesiam persequi, peregrinos prædari, in papam & alios maledicta congerere, quæque alia hujusmodi poterat, tam per se quam per alios facere non cessabat. Tunc papa, factus abunde jam ab omni parte securus, paravit magnum exercitum, & cum eo Ioannem Cremensem cardinalem sancti Chrysogoni Sutrium contra Burdinum præmisit: ipse eum evestigio sequitur. Demum Sutrii convenerunt. Pugnatur attentius, vincitur capiturque Burdinus, adducitur, sed tamen camelo sueuectus.

In scripto codice Vaticano asseritur, a Sutrinis, cum eorum quaterentur mœnia, Burdinum militibus deditum, qui ejusmodi eum exposuerunt ludibrio. Primum omnium eum incessere blasphemiis, altis vocibus conclamantes: Maledicte, maledicte, per te tam grave scandalum venit. Addebant alii: Tu es qui Christi tunicam attentasti dividere, & dilacerare catholicam unitatem præsumpsisti. Tunc præparato camelo pro alto caballo, & indutus pilosa pelle vervecis pro chlamyde rubea, positus est ex adverso super camelum, dataque est ei in manibus pro freno cauda cameli. Ita in Vrbem introductus est in exemplum aliorum, ne similia quis ultra auderet tentare. Inde in arcem Fummonis primum, inde vero est in monasterium Cavense translatus ad pœnitentiam; sed in

*in cunctis. in sua rebellione perseveravit * incautus.

Quod etiam Sugerius abbas, & ipse hujus temporis autor affirmat, simulque ejusdem antipapæ tyrannidem, Sutrii dum permaneret, pariter narrat: atque alia ab aliis prætermissa, ne quid desit ad triumphum bestiæ per imperatorem exaltatæ, sic tradit: Romani, Callisti papæ tam nobilitati quam liberalitati faventes, intrusum ab imperatore schismaticum Burdinum, apud Sutrium sedentem, & ad limina apostolorum transeuntes genu flectere compellentem, expugnatum tenuerunt, tortuoso animali camelo tortuosum antipapam, immo antichristum, crudis, immo sanguinolentis pellibus caprinis amictum, transversum superposuerunt, & ignominiam ecclesiæ Dei ulciscentes, per medium civitatis via regia, ut magis publicaretur, deducentes, impetrante domino papa Calixto, perpetuo carcere in montanis Campaniæ prope sanctum Benedictum captivatum damnaverunt: & ad tantæ ultionis memoriæ conservationem, in camera palatii sub pedibus domini papæ conculcatum depinxerunt. *Hac Sugerius in Ludovico.*

Idem Calixtus papa excommunicationis fulmine, in Remensi, Lateranensi, aliisque conciliis, sua & prædecessoris sui autoritate congregatis, Henricum quintum coegit, ut omne jus investiendi episcopos ecclesiæ restitueret: atque ita hoc pontifice autore tandem pax optatissima inter ecclesiam & imperium composita fuit anno plus minus quinquagesimo, ex quo inter Gregorium VII. & Henricum IV. ingens discordia ob beneficiorum collationem emerserat. Episcoporum & abbatum electiones, quas imperatores & reges usurpaverant, clero & monachis restitutæ fuerunt, ideoque imaginem pacis in manu tenens depingitur. *Possevinus.* His rebus præclare gestis pontifex de ecclesia optime meritus, multis præclaris constitutionibus, quæ in decreto Gratiani recitantur, & quodam opusculo de sancto Iacobo apostolo in lucem edito, clarissimus, migravit ad Dominum Idibus Decembris, anno Domini 1124. cum munus pontificium administrasset annis quinque, mensibus decem, & diebus tredecim. Post obitum, teste Ottone Frisingensi, hoc elogio condecoratus fuit:

Henricus V. investituras ecclesiæ restituit.

Pax inter ecclesiam & imperiū inita.

Ecce Calixtus honor patriæ, decus imperiale,
Nequam Burdinum damnat, pacemque reformat.

Ex Pandulpho plura Baronius.

EPISTOLA I. CALIXTI PAPÆ II.

AD ADALBERTUM Moguntinum archiepiscopum.

De sui creatione.

DOMINUS noster felicis memoriæ Gelasius a Vienna discedens, injunxit mihi ut ad ejus præsentiam festinarem, postquam ipse Cluniacum pervenisset. Quod cum post dies aliquot implere satagerem, in itinere de ejus obitu mihi nuntiatum est. Ego, ut fratribus, qui cum domino eodem venerant, prout ratio exigebat, solatium exhiberem: Cluniacum cum gravi dolore perrexi. Dum autem super eorum consolatione attentius cogitarem, ipsi gravissimum mihi onus, & vires meas omnino transcendens, imposuerunt. Congregati namque in unum die altero post adventum meum A episcopi, cardinales, & clerici & laici Romanorum, invitum me penitusque renitentem in Romanæ ecclesiæ pontificem Calixtum unanimiter assumpserunt.

II. AD STEPHANUM ABBATEM CISTERCIENSEM.

Cisterciensis monasterii capitula confirmat.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, carissimis in Christo filiis Stephano venerabili Cisterciensis monasterii abbati, & eius fratribus, salutem & apostolicam benedictionem.

B AD hoc in apostolicæ sedis regimen, Domino disponente, promoti conspicimur: ut ipso præstante religionem augere, & quæ recta atque ad salutem animarum statuta sunt nostri debeamus autoritate officii stabilire. Idcirco, filii in Christo carissimi, petitioni vestræ caritate debita impertimur assensum, & religioni vestræ paterno congratulantes affectu, Dei operi quod cœpistis manum nostræ confirmationis apponimus. Siquidem consensu & deliberatione communi abbatum & fratrum monasteriorum vestrorum, & episcoporum, in quorum parochiis eadem monasteria continentur, quædam de observatione regulæ beati Benedicti, & de aliis nonnullis quæ ordini vestro & loco necessaria videbantur, capitula statuistis: C quæ nimirum ad majorem monasterii quietem, & religionis observantiam, autoritate sedis apostolicæ petitis confirmari. Nos ergo vestro in Domino profectui congaudentes, capitula illa & constitutiones autoritate apostolica confirmamus, & omnia in perpetuum rata permanere decernimus. Illud nominatim omnimodo prohibentes, ne abbatum aliquis monachos vestros sine regulari commendatione suscipiat. Si quæ igitur ecclesiastica sæcularisve persona nostræ confirmationi & constitutioni vestræ temeritate aliqua obviare præsumpserit: tanquam religionis & quietis monasticæ perturbatrix, autoritate beatorum Petri & Pauli & nostra, donec satisfaciat, excommunicationis D gladio feriatur. Qui vero conservator extiterit, omnipotentis Dei & apostolorum ejus benedictionem & gratiam consequatur. Interdicimus autem, ne quis conversos laicos professos vestros ad habitandum suscipiat.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus confirmavi, & subscripsi.

Datum Sodoloci per manum Chrysogoni sanctę Romanę ecclesię diaconi cardinalis ac bibliothecarii, decimo Kalendas Ianuarii, Indictione XII. Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo decimonono, pontificatus autem domini Calixti secundi papę anno primo.

E III. AD CANONICOS VIENNENSES.

Antiqua Viennensis ecclesię privilegia confirmat.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Petro decano, & canonicis sive clericis Viennensis ecclesiæ, tam præsentibus quam futuris, in perpetuum.

ETSI ecclesiarum omnium cura nobis ex apostolicæ sedis administratione immineat: Viennensi tamen specialius convenit studio providere.

Ipsa

Ipsa enim primum, disponente Deo, solicitudini A nostræ commissa est, & ad ejus regimen nos episcopalis gratiam consecrationis accepimus. Ex communis igitur & singularis dilectionis debito incitati, matrem vestram, filii in Christo carissimi, sanctam Viennensem ecclesiam diligere, honorare, & beati Petri patrocinio decrevimus confovere. Omnem itaque dignitatem, & munitionem, ac liberalitatem, quam vel per authentica prædecessorum nostrorum Silvestri, Nicolai, Leonis, Gregorii, & cæterorum Romanorum pontificum privilegia, vel per imperatorum, regum, principum, & cæterorum fidelium largitionem concessam obtinet, nos quoque, autore Deo, concedimus & præsentis privilegii pagina confirmamus. Vt videlicet super septem provincias primatum obtineat: B super ipsam Viennensem, super Bituricam, Burdigalam, Auxitanam quæ Novempopulitana dicitur, super Narbonam, Aquensem, & Ebredunensem: & in eis Viennensis archiepiscopus Romani pontificis vices agat, synodales conventus indicat, & negotia ecclesiastica juste canoniceque definiat. Porro illa sex oppida vel civitates, Gratianopolis videlicet, Valentia, Dia, Alba, Vivarium, Geneva, Maurienna, in ejus tanquam in proprii metropolitani obedientia & subjectione permaneant. Tarantasiensis autem archiepiscopus, licet aliquibus habeatur ex apostolicæ sedis liberalitate prælatus: Viennensi archiepiscopo tanquam primati suo subjectus obediat. Sane in Salmoracensi archidiaconia consecrationes, vel ordinationes, & quidquid ad pontificale officium pertinet, C Viennensis ecclesia præter alicujus inquietationem seu diminutionem habeat. Abbatia quoque sancti Petri foris portam Viennę sita, & intra eandem urbem abbatia sancti Andreæ, una monachorum, altera sanctimonialium, abbatia sancti Teuderii, & abbatia sanctę Marię de Bonavalle, quę, præstante Deo, nostris sumptibus & nostris est fundata laboribus, in sæpedictæ Viennensis ecclesię jure ac subjectione persistant. In ipsa etiam Romanensi ecclesia, quamvis Romanæ se faciat libertatis, visis tamen prædecessorum nostrorum privilegiis, & imperatorum præceptis, tam in sæcularibus, quam in regularibus clericis & canonicis inibi ordinatis vel ordinandis, pontifices D Viennenses omnem habere decernimus potestatem. Similiter in ecclesia beati Donati, & beati Valerii, & ecclesia beati Petri de Campania, & beatæ Mariæ de Annoniaco. Castra præterea quæ per nos recuperata sunt vel acquisita, scilicet Pompeiacum, Sasserlum, & castrum de Malavalle, Viennensi ecclesiæ in perpetuum confirmamus. Cœmeterium vero quod dominus prædecessor noster sanctæ memoriæ Paschalis papa circa beati Mauritii ecclesiam consecravit, liberum esse sancimus: ut eorum qui illic sepeliri deliberaverint, & devotioni, & extremæ voluntati, nisi forte excommunicati sunt, nullus obsistat: salvo nimirum propriæ jure parochiæ. Ad hæc, pro ampliori E Viennensis ecclesiæ dilectione, ante Viennensem archiepiscopum per provinciam suam crucem deferri concedimus; & Viennensem ecclesiam alicui subjacere legato, nisi cardinali, vel alii de Romana provincia, qui a Romani pontificis latere dirigitur, prohibemus. Porro in ecclesiis, quas in Viennensi episcopatu post assumptum apostolicæ sedis ministerium consecravimus, Viennensis archiepiscopus eandem, quam habuerat ante, interdicendi ac ordinandi habeat potestatem. Sane intra claustri ambitum, ubi clericorum mansiones continentur: nullus omnino laicorum deinceps habeat mansionem, aut assultum, vel rapinam facere, seu corporalem cuilibet audeat injuriam irrogare. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ confirmationis vel concessionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini nostri redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis sentiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen. Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus. Datum Valentiæ v. Kal. Martii, Indictione decimatertia, Incarnationis Dominicæ anno MCXX. pontificatus autem domini Calixti II. papæ anno secundo.

IV. AD EPISCOPOS ET CLERVM GALLIÆ.

De Burdino antipapa capto, &c.

QVIA dereliquit, *&c. Extat deinceps inter præambulares concilii Lateranensis I.*

V. AD HENRICVM IMPERATOREM.

Illum ob factam investituræ ecclesiasticæ restitutionem, & pacem cum ecclesia initam, laudat.

OMNIPOTENTI Deo, *&c. Extat inter præambulares concilii Lateranensis I.*

VI. AD PELAGIVM BRACARENSEM EPISCOPVM.

De privilegiis ejusdem ecclesiæ.

BRACARENSEM metropolim insignem quondam fuisse, atque inter Hispaniarum regna multis & dignitatis & gloriæ titulis claruisse, tam antiquæ nobilitatis indicia, quam & veterum scripturarum testimonia manifestant. Verum quia consistentis in ea populi peccata corrigere divinæ dispositioni complacuit: irruentibus Mauris seu Moabitis, & metropolis dignitas imminuta, & parochiarum termini sunt confusi. Sane post longa temporum interstitia, Divina rursus miseratio metropolim restituere, atque parochias ex parte maxima dignata est ab infidelium tyrannide liberare. Vnde dominus prædecessor noster sanctæ memoriæ Paschalis papa pristinam ei dignitatem redintegrans, sua quæque membra ei per apostolicæ sedis privilegium counivit. Ejus itaque nos vestigia subsequentes, carissime frater & coepiscope Pelagi, Bracarensi ecclesiæ, cui Deo autore præsides, integram ipsam urbem Bracaram cum cauto illo integro, quod comes Henricus & uxor ejus Therasia eidem ecclesiæ contulerunt, & cum terminis Bracarensis episcopatus, sicut in descriptione prædicti domini continetur, præsentis privilegii pagina confirmamus: & eidem Bracarensi metropoli, Galliciam provinciam, & in ea episcopalium cathedrarum urbes redintegramus; item Asturicam,

Asturicam, Lucum, Tudam, Mindunium, Auriam, Portugale, Colambriam, & episcopalis nominis nunc oppida Niseum, Lamecum, Egitaniam, Britoniam, cum parochiis suis.

VII. AD OTTONEM BAMBERGENSEM episcopum, Pomeranorum apostolum.

De privilegiis Bambergensi ecclesiæ concessis.

Calixtus episcopus, servorum Dei, venerabili fratri Ottoni Bambergensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

BONIS fratrum nostrorum studiis non solum favere, sed ad ea ipsorum etiam debemus animos incitare. Tuis ergo, carissime & venerabilis frater Otto Bambergensis episcope, supplicationibus inclinati, monasteria quæ ipse propriis sumptibus extruxisti, & Bambergensi ecclesiæ conferens, apostolicæ sedis roborari munimine quæsivisti, in beati Petri ejusque Romanæ ecclesiæ protectione suscipimus contra pravorum hominum nequitiam defensanda. Statuimus ergo, ut possessiones, prædia, & bona omnia, quæ & fraternitas tua eisdem monasteriis Divini amoris intuitu contulit, quæque aliorum fidelium justa oblatione concessa sunt, aut in futurum juste legaliterve acquiri vel offerri contigerit, firma eis & illibata Domino autore permaneant. Ordinationes sane abbatum vel monachorum suorum a catholicis episcopis diœcesanis accipiant. Rerum vero ipsorum monasteriorum curam & administrationem in tuo tuorumque successorum arbitrio & potestate remanere censemus. Nulli itaque hominum facultas sit eadem monasteria perturbare, aut eorum possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis fatigationibus vexare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus commodis profutura. Si qua igitur ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eisdem monasteriis justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Scripta per manum Gervasii scriniarii regionarii & notarii sacri palatii.

VIII. AD EVNDEM.

Ejusdem argumenti.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Ottoni Bambergensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SANCTORUM patrum præceptis & canonicis sanctionibus demonstratur, quod prædia & possessiones ecclesiarum, quæ vota fidelium, precia peccatorum, & pauperum patrimonia nuncupantur, vendi vel alienari non debeant. Quæ enim Divinæ majestatis obsequio, & cælestium secretorum usui sunt dicata, non decet in alienum jus redigi, vel in alterius servitii formam transmutari. Nempe (ut beati Symmachi papę verbis loquamur) possessiones, quas unusquisque ecclesiæ propriæ dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis aut distractionibus, vel sub quocumque argumento, non patimur. Eapropter nos tuis justis postulationibus annuentes, mansos, qui episcopalis mensæ tuæ servitio dediti sunt, in eodem statu, in quo bene a te dispositi cognoscuntur, futuris temporibus permanere præsentis scripti nostri confirmatione sancimus; statuentes ut nulli successorum tuorum, vel alicui hominum, liceat eos vendere, sive in laicorum beneficium tradere, vel in usus alios commutare. Sed sicut a te dispositum est, de unoquoque prædictorum mansorum denarius unus annis singulis Bambergensi ecclesiæ, pro anima imperatoris Henrici fundatoris ejus, ad concinnanda luminaria conferatur. Abbatias vero & regulares canonicas per industriam tuam in religionis ordine stabilitas, & alia a te recte constituta, nulli hominum facultas sit in posterum immutare. Si quis autem contra hanc confirmationem venire temerario ausu præsumpserit, excommunicationis vinculo subjacebit. Data Laterani, Idibus Aprilis, Indictione secunda.

*** IX. AD GOFFRIDVM ABBATEM Vindocinensem.

Edid... mon... limi... Gof...

Rata habet privilegia omnia Vindocinensium.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo in Christo filio suo Goffrido Vindocinensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

ET tuæ in Romanam ecclesiam devotionis sinceritas, & nostra in invicem assidua familiaritas, nos hortantur, ut visitare te frequentius apostolicæ benedictionis litteris debeamus. Visitamus ergo: & te sicut fratrem in Christo carissimum amplioris dilectionis brachiis amplectentes, & de familiari familiariorem, & ex caro cariorem habere deinceps præoptamus. Personam tuam honorare, & ecclesiam tuā juvare cupimus & fovere. Sane fratres tuos per te in Domino salutamus, & eis omnipotentis Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli benedictionem impendimus. Quidquid vero dignitatis, seu immunitatis, ab apostolica sede, tibi, tuoque monasterio, concessum est: nos quoque ratum & integrum perpetuo manere censemus. Datum Romæ VIII. Idus Aprilis.

*** X. AD EVNDEM.

Ex ... Sirm... Goff...

Ejusdem argumenti: singillatim enumeratis privilegiis.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Goffrido Vindocinensis monasterii abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

CUM universis ecclesiæ sanctę filiis ex apostolicę sedis autoritate ac benevolentia debitores " existimamus: illis tamen locis atque personis, " ad... quę specialius atque familiarius Romanę adhęrent ecclesiæ, propensiori nos convenit caritatis studio imminere. Quamobrem, carissime in Christo fili Goffride abbas, tuis petitionibus non immerito

immerito annuendum censuimus: ut Vindocinense monasterium, cui Deo autore præsides; quod videlicet ab ipsis fundatoribus Goffrido Andegavensi comite & Agnete Pictavensi comitissa sedi Apostolicæ oblatum est, ad prædecessorum nostrorum sanctæ memoriæ Alexandri, Vrbani, Paschalis, Romanorum pontificum, exemplar, apostolicæ sedis privilegio muniremus. Sicut ergo iidem fundatores devoverunt, & in eorum chirographo continetur, sub apostolicæ sedis defensione ac Romana libertate, ab omni conditione aliarum personarum absolutum semper & liberum idem monasterium permanere sancimus. Ita videlicet, ut inter Romanum pontificem, & te tuosque successores, nulla, cujuscumque dignitatis vel ordinis persona sit, media habeatur. Nec ipse Vindocinensis abbas ad concilium ire, ubi papę persona non aderit, ullatenus cogatur. Porro ecclesiam B. Priscæ in monte Aventino sitam, quam cum universis pertinentiis suis, prædicti domini nostri Alexandri papæ concessione prædecessores tui longo tempore possedisse noscuntur, tibi tuisque successoribus cum omni dignitate, quæ ad eandem ecclesiam pertinet, confirmamus: sancti Spiritus judicio decernentes, ut nulla deinceps ecclesiastica sæcularisve persona, prædictam B. Priscæ ecclesiam, seu ecclesiæ dignitatem, tibi tuisque successoribus qualibet astutia vel occasione auferre præsumat. Quod si forte contigerit, Romanæ legatum ecclesiæ prædictum Vindocinense monasterium visitare: caritative ibi suscipiatur, & ei juxta loci possibilitatem diligenter quæ corpori fuerint necessaria ministrentur. Porro legatus ipse in eodem loco nihil per se disponere vel corrigere audeat, neque occasione legationis rectorem loci vel fratres molestare præsumat. Sed si quid forte corrigendum cognoverit, papæ notificare licebit. Si quis autem adversus locum illum pro aliquibus rebus causari voluerit, nullatenus abbas vel fratres ei respondeant, antequam Romanum pontificem consulant: quia quod sine nostro vel successorum nostrorum judicio distractum vel diffinitum fuerit, irritum erit. Sane ad indicium perceptæ hujus a Romana ecclesia libertatis, duodecim solidos monetæ vestræ patriæ quotannis Lateranensi palatio persolvetis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & domini redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Calixtus, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Parisiis per manum Chrysogoni sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii VIII. Idus Oobris, Indict. XIII. Dominicæ Incarnationis anno MCXIX. pontificatus autem Domini Calixti II. papæ anno I.

"** XI. AD IOSCERANNUM Lingonensem episcopum.

Ex chron. S. Petri Vivi.

Iudicem eum constituit controversiæ, quæ est inter abbatem S. Petri vivi Senonensis, & Molismensem.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, Iosceranno Lingonensium episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

ABBATIS Arnaldi, & fratrum monasterii sancti Petri vivi, querelam accepimus, quod eis Molismensis & Remensis abbates quasdam possessiones, jamdiu a beati Petri monasterio possessas, injuste abstulerint. Vnde fraternitati tuæ præcipimus, ut longa dilatione seposita canonicam eis justitiam facias. Nec monasterio eidem obesse permittas, quod secundum antiquam terræ consuetudinem instrumenta sine impressione sigilli composita declarantur.

Data Senonis Nonis Decembris.

"** XII. AD CANONICOS Bisuntinæ ecclesiæ S. Ioannis.

Ex Chiffletii historia Trenorciana.

Litigantes S. Ioannis & S. Stephani canonicos juramentis suis solvit.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Bisuntinæ ecclesiæ S. Ioannis evangelistæ canonicis, salutem & apostolicam benedictionem.

INTER vestram, & B. Stephani ecclesiam, quædam possessionum unitas per cõfratrem nostrum Humbaldum Lugdunensem archiepiscopum facta est, quæ grave admodum inferre videbatur utrique ecclesiæ detrimentum: nec omnino sine animarum periculo, quæ inde facta fuerant juramenta poterant conservari. Quæ supradictus frater noster, una cum archiepiscopo vestro Anserico diligenter nostra etiam commonitione perspiciens, utriusque partis juramenta, ex reservata sibi & eidem archiepiscopo vestro licentia & potestate, prorsus absolvit. Et nos itaque absolutionem ipsam utrique ecclesiæ necessariam providentes, præsentis decreti pagina confirmamus, & ratam in perpetuum manere decernimus: autoritate sedis apostolicæ statuentes, & omnimodis præcipientes, ut neque vos sancti Stephani canonicos; neque ipsi, aut quælibet persona, vos deinceps super juramento illo præsumat impetere. Nulli etiam omnino hominum liceat, sibi honores vestros, prędia, & possessiones, & quæcumque juris ecclesię vestrę sunt, pro illius unitatis vinculo vendicare, aut ea ulterius commiscere: sed omnia vobis, vestrisque successoribus ita semper quieta, & integra conserventur, sicut a tempore bonæ memoriæ Salinensis Hugonis, Bisuntini archiepiscopi, usque ad tempora fratris Hugonis archiepiscopi, qui in Ierosolymitana peregrinatione ad Dominum migravit, conservata noscuntur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore, ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atq; in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Ego Calixtus, catholicæ ecclesiæ episcopus confirmo, & subscribo.

Datum apud Magalonam, per manum Chrysogoni sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, ac bibliothecarii II. Kal. Iulii, Indict. XII. Dominicæ Incarnationis anno MCXX. pontificatus autem domini Callisti II. papæ anno I.

Ex Chiffletii historia Trenorciana.

** XIII. AD EOSDEM.

Ecclesiæ sancti Ioannis bona & privilegia confirmat.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis Bisuntinæ ecclesiæ sancti Ioannis euangelistæ, tam præsentibus, quam futuris, in perpetuum.

SICUT injusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, sic legitima desiderantium non est differenda petitio. Quamobrem, carissimi in Christo filii, petitioni vestræ clementer annuimus, & tam vos, quam vestra omnia, protectione sedis apostolicæ munientes, quæ in præsentiarum legitime possidere videmini, vobis vestrisque successoribus in perpetuum confirmamus, videlicet domos vestras, &c.

Enumerat illius ecclesiæ possessiones. Deinde:

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum sustentatione, & gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Porro thesaurum vestræ ecclesiæ, nisi forte pro redemptione captivorum, vel famis necessitate, aut emptione terrarum, ab aliquo distrahi prohibemus. Sane vestris archipresbyteris, & archidiaconis interdicimus, ut ecclesias vestras, & earum presbyteros, seu clericos, præter archiepiscopi & totius capituli vestri commune consilium, interdictionis sententię subdere non præsumant. Pręterea quieti vestræ ecclesiæ propensius intendentes, & ejus servare justitiam cupientes, consuetudines, quas beati Stephani ecclesia ei ex antiquo debere cognoscitur, & quæ continentur in libro, qui nuncupatur regula, confirmamus: ut videlicet in Purificatione beatæ Mariæ, canonici sancti Stephani ad processionem conveniant, & cereos septuagintaduos exhibeant. In cœna Domini, cum candelabris, & majori cruce ad sancti chrismatis confectionem conveniant. In sabbato sancto sex libras ceræ ad magnum cereum faciendum præbeant: canonicos quatuor ad legendas quatuor lectiones, & præter illos presbyterum canonicum ad collectam. Ipso die paschæ, brachium beati Stephani cum processione solenniter afferant. In sabbato Pentecostes duos canonicos ad legendas duas lectiones mittant, & præter illos presbyterum canonicum ad collectam. In messione, & vindemia Poliaci, ceram quæ sufficiat. In festo S. Stephani in Augusto, vaccam, vel quatuor solidos, & modium vini. In Vltrajurensi vindemia, ceram quæ sufficiat. Per totum annum, dum erit vinum in cellario sancti Ioannis, cubitum unum candelæ in unoquoque sero tribuant. Si canonici simul cœnaverint, candelam in cœna, quantum fuerit; sin autem, unicuique canonico, qui moratur a Nigra porta usque ad antiquum murum, dimidium pedem candelæ, præposito ulnam unam, decano similiter. In nativitate Domini, sicut in Pascha, brachium sancti Stephani cum processione solenniter afferant. De toto monte, clerici, seu laici, decimam parochiæ vestræ attribuant: laici tamen omnia jura parochialia ecclesiæ sancti Ioannis Baptistę persolvant. Si quando fit placitum Dei, oblatio inter sancti Ioannis, & sancti Stephani canonicos dividatur. Cœmeterium sancti Stephani, cum eleemosyna casati, utriusque ecclesiæ commune permaneat. In receptione tam regum, quam episcoporum, clerici sancti Stephani ad ecclesiam vestram cum sericis cappis veniant. In electione Bisuntini archiepiscopi, clerus, & populus civitatis, secundum antiquam ecclesiæ vestræ consuetudinem, in capitulo vestro conveniant: universas etiam consuetudines, & tenores, quos a tempore Salinensis Hugonis archiepiscopi vestri, usque ad tempus jam dicti fratris nostri Hugonis, vestri similiter archiepiscopi, qui in Ierosolymitana peregrinatione defunctus est, vestra ecclesia tenuit, & possedit, ut deinceps integre quieteque teneat, & possideat, firmitate perpetua stabilimus. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ confirmationis vel concessionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini nostri redemptoris Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis sentiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Romanis XV. Kal. Martii, Indictione XIII. Incarnationis Dominicæ anno MCXX. pontificatus autem domini Calixti II. papæ anno secundo.

Ex Chiffletii historia Trenorciana.

** XIV. AD ANSERICUM ARCHIEPISC. Bisuntinum, & eosdem canonicos.

Privilegium maternitatis ecclesiæ sancti Ioannis, in ecclesiam sancti Stephani.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Anserico, Manasse decano, Stephano archidiacono, Stephano thesaurario, Hugoni archidiacono, & cæteris Bisuntinæ ecclesiæ B. Ioannis apostoli & euangelistæ canonicis, salutem & apostolicam benedictionem.

DECESSORUM statuta, sicut legitima & justa, successorem convenit custodire, ita debet etiam male facta salubri provisione corrigere. Ea propter nos surreptionem illam, quæ domino prędecessori nostro sanctę memorię Paschali papę a clericis S. Stephani de maternitatis judicio facta est, ad veritatis & justitię curavimus ordinem revocare. Inter vos enim, & canonicos S Stephani, super episcopali cathedra, & ecclesiastica maternitate, longo jam fuerat tempore agitata discordia. Siquidem canonici S. Stephani, ecclesiam suam matricem antiquitus extitisse, sed propter ejus destructionem episcopos ad beati Ioannis ecclesiam secessisse, prout poterant, allegabant. E contra vos ecclesiam vestram per longa temporum spatia episcopalē sedē sine interruptione legitima possedisse, scriptorū memoria, & veterū virorū attestationibus firmabatis. Hęc

tis Hæc profecto discordia cum ad prædicti domini A nostri audientiam pervenisset, nostro eam commisit examini finiendam, eo quod ipsius vices illis in partibus gereremus: ita videlicet, ut si canonici S. Stephani quinque idoneis probare testibus possent, quod post redintegrationem ecclesiæ suæ, infra annos triginta super querela hac quęstionem fecissent, per quam illorum videretur interrupta retentio; scilicet vel ante antistitem suum, vel ante Romanę legatum ecclesiæ; in communi audientia hac probatione perfecta, privilegia eorum jus proprium obtinerent, episcopalis sedes apud B. Stephani ecclesiam haberetur: alioquin vos a querela hac liberi maneretis, & episcopalem teneretis sedem sicut prius tenueratis. Eandem quoque ipsius negotii decisionem, usque ad tunc proximam B S. Mariæ Assumptionem, idem dominus a nobis perfici, consummarique præcepit. Nos ejus obedientes mandatis, adhibitis fratribus nostris, & coepiscopis, Gauceranno Lugdunensi, Hugone Gratianopolitano, Leodegario Vivariensi, Berardo Matisconensi, Stephano Eduensi, Galtero Cabilonensi, Gauceranno Lingonensi, Pontione Bellicensi, Guidone Gebennensi, Gulinco Sedunensi, & Pontio abbate Cluniacensi, & decem & septem abbatibus, atque aliis religiosis viris, apud Trenorcium utramque partem convenimus. Vbi cum pars vestra justitiæ suæ allegationes ostenderet, nos probationis executionem a prædicto domino constitutam, a sancti Stephani canonicis requisivimus: qui vix tan- C dem testes aliquot, non tamen idoneos, produxerunt. Alius enim pro commisso perjurio, sive turpi nativitate, alius pro sacrilegio, alius pro pretii conductione, alius pro excommunicatione qua diu alligatus fuerat, reprobatus est. Sic præfati beati Stephani canonici, jam suæ partis causam defendere non valentes, a probatione proposita in conspectu omnium defecerunt. Tunc ex communi fratrum judicio definitum est, vestram beati Ioannis ecclesiam debere maternitatis prærogativam in perpetuum obtinere. Vnde nos una cum eis, eandem vestram ecclesiam extunc a querela illa liberam fore decrevimus, episcopalem in ea sedem permanere irrefragabiliter statuentes. Autoritate insuper apostolica, in cujus vocati partes sollicitudinis fueramus, sub anathematis obligatione præcepimus, ut nullus eam ulterius clericus, sive laicus D inde inquietare, aut inquietanti favorem præsumeret ministrare. Hac promulgata ex communi deliberatione sententia, canonici sancti Stephani ad nos secretius accesserunt, ut constituendæ inter vos & illos pacis diem præfigeremus suppliciter postulantes. In quorum verbis nos nihil doli, nihil prorsus versutiæ opinantes, supplicationi eorumdem annuimus, & diem eis, uti postulaverant, constituimus. Mox ipsi a nobis fraudis inito consilio discedentes, unum ex fratribus suis, Petrum scilicet de Moneta, ad prędictum prædecessorem nostrum, furtim, & nobis nihil omnino tale opinantibus, direxerunt. Is postquam curiæ se præsentavit, mul- E ta ferens, & nonnulla confingens mendacia, inter cætera suggerere domino ausus est, nos de prædicto negotio nihil fecisse, neque in ejus executionem obedire mandato sedis apostolicæ voluisse. In hæc figmenta discedens, & rursus ad curiam rediens, reliquos secum deceptores adduxit: congregatisque eis, discussio quasi a principio facta est. Novissime quædā illarū personarum, quæ tam celebri, ut prædictum est, judicio reprobatæ fuerant, immo & aliæ nequaquam idoneæ, ad præfatam probationem admissæ sunt. Duo ex clericis nostris, quos pro jam dicti confirmatione judicii miseramus, advenerant: sed cum omnia quæ acta fuerant, diligenter exponerent, proficere nullatenus potuerūt. Canonici quippe S. Stephani ita jam curiam totam figmentorum suorum fallaciis, & assentationum blandimentis asperserāt: ut aliis nullum in ea locum habentibus, ipsi scriptum maternitatis acceperint. Post aliquantum temporis, illorum fraudem idem dominus, & recognovisse asseritur, & super ea vehementius doluisse. Vnde etiam tibi, carissime frater archiepiscope Anserice, per sui autoritatem scripti liberam contulit facultatem, episcopalia in qua velles ecclesia peragendi. Postea vero quam nos in apostolicæ sedis administrationē Divina fuimus gratia constituti, vos aures nostras super eadem querimonia iterum atque iterum propulsastis. Nos autem supradictam deceptionem, necnon & causam omnem plenius cognoscentes, utpote qui ab ipso pueritiæ nostræ tempore in illis educati partibus fuimus, & nostris totius rei veritatem oculis vidimus: utramque partem ad nostram secundo prę-sentiam convocavimus. Vos, ut mandatum fuerat, convenistis: sed illi se nullis præmissis excusationibus subtraxerunt. Tertia tandem, terminum tam eis quam vobis in B. Lucæ festivitate præfiximus: sed in parte altera, etiam hac vice cōtempti sumus. Cum enim vos præsētes fueritis, & per quindecim dies in curia permanētes, terminum transieritis: illi nec venerunt, nec responsales aliquos transmiserunt. Quamobrem fratribus nostris episcopis & cardinalibus, nec non & archiepiscopis, episcopis, & abbatibus qui nobiscum aderant, visum est, B. Stephani canonicos diffugium petiisse, ne coram nobis negotium tractaretur, qui & ipsorum dolositatem, & justitiæ vestræ puritatem certissime sciebamus. Ex communi ergo eorumdem fratrum nostrorum consilio, illud maternitatis scriptum, quod per tantæ fraudis versutiam sæpedicto domino nostro surreptum est, apostolica autoritate cassamus: statuentes ut nullum robur, nullam in posterum vim prorsus obtineat; sed in tota Bisuntinę civitatis parrochia, sola B. Ioannis ecclesia omnem episcopalis sedis & matricis ecclesiæ possideat futuris temporibus dignitatem, quam priscis cognoscitur temporibus possedisse. Porro consuetudines omnes, quas ecclesia S. Stephani a tempore Hugonis Salinensis bonæ memoriæ Bisuntini archiepiscopi, usque ad tempora fratris nostri Hugonis, qui in Ierosolymitana peregrinatione defunctus est, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ecclesiæ vestræ persolvit, quiete vobis deinceps, & eidem vestræ ecclesiæ persolvantur. Ad hęc, absolutionem, quæ tam a te, carissime in Christo frater & episcope Anserice, quā & ab Humbaldo Lugdunensi archiepiscopo, super juramento illo clericis utriusque ecclesię facta, & a nobis dum adhuc in partibus ultramontanis essemus, confirmata est, prę́sentis quoque decreti pagina roboramus, & ratam perpetuò manere decernimus: autoritate sedis apostolicę statuentes, & omnimodis præcipientes, ut neque vos sancti Stephani canonicos, neque ipsi, aut quælibet persona, vos ulterius super juramento illo prę́sumat impetere. Si nostræ igitur sanctioni huic B. Stephani canonici audaci prę́sumptione cōtraire tētaverint: tibi, dilecte in Christo frater Anserice Bisuntine archiepiscope, tuisque successoribus licentiam damus, de personis eorum, & de ipsa etiam ecclesia, cooperante Deo, donec satisfecerint, justitiam exequendi. Si qua etiam in futurum ecclesiastica, sęcularisve persona hanc nostrę constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit: secundo, tertiove commo-

commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisq; sui dignitate careat, reāque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem B. Ioannis ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi; quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

A

Scriptum per manus Gervasii scriniarii regionarii, & notarii sacri palatii.

Datum Laterani, XIV. Kal. Aprilis, Indict. XV. Incarnationis Dominicę anno MCXXII. pontificatus autem domni Calixti II. papæ anno IV.

B

Ego Calixtus, catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

** XV. AD SUFFRAGANEOS EPISC. & abbates provinciæ Bisuntinæ.

Significat iis sententiam a se latam pro maternitate ecclesiæ sancti Ioannis.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis fratribus & filiis, suffraganeis episcopis, & abbatibus, per Bisuntinam provinciam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

POSTQUAM nos in apostolicæ sedis ministerium disponente Domino promoti sumus, Bisuntinæ ecclesiæ beati Ioannis euangelistæ canonici, sæpe suam coram nobis querimoniam protulerunt, super controversia illa, quæ inter ipsos, & beati Stephani canonicos diutius agitatur; de episcopali videlicet cathedra, & matricis ecclesiæ dignitate. Et nos itaque utramque partem secundo ad nostram præsentiam convocavimus. Sed cum beati Ioannis canonici ad nos juxta mandatum nostrum venirent, beati Stephani canonici, se sine excusatione qualibet subtraxerunt. Tertia tandem vice terminum utrisque in beati Lucæ festivitate statuimus. Et quidem prædicti beati Ioannis canonici nostro se conspectui, justitiam parati facere & recipere, obtulerunt: verum canonici sancti Stephani neque ad nos venerunt, neque pro se excusationem quamlibet prætenderunt. Quamobrem nos ex communi fratrum nostrorum episcoporum, & abbatum, qui nobiscum erant, consilio, apostolica autoritate statuimus, ut jam dicta B. Ioannis ecclesia, omnem episcopalis sedis, & matricis ecclesiæ obtineret in posterum dignitatem, quam antiquis dinoscitur obtinuisse temporibus. Vnde beati Stephani canonicis per scripta nostra præcepimus, ut illud nobis maternitatis privilegium redderent, quod a domino prædecessore nostro sanctæ memoriæ Paschali papa, per mendacia, & fraudis versutiam surrepserunt. Rogamus igitur dilectionem vestram, monemus atque præcipimus, ut prædictam beati Ioannis ecclesiam, matrem vestram omnimodis cognoscatis, & obedientiam ei, ac reverentiam humilitate debita impendatis. Nos enim idcirco hoc fecimus, quia & totius rei veritatem nostris visam oculis plenius novimus, & ratio id poscebat; & quia beati Stephani canonici, tertio vocati venire ad judicium contempserunt. Datum Tarenti, IV. Idus Novembris.

C

D

E

** XVI. AD CANONICOS Bisuntinos sancti Ioannis.

Componit controversias inter ecclesias S. Ioannis, & S. Stephani. Iubet ut privilegium ecclesiæ S. Stephani concessum a Paschali papa, reddatur.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis B. Ioannis euangelistæ canonicis, salutem & apostolicam benedictionem.

DISCORDIAM quæ inter vos, & canonicos sancti Stephani, longo jam tempore perduravit, a nobis in præsentia fratrum nostrorum episcoporum, & cardinalium, tali noveritis fine conclusam; ut videlicet in vigiliis festivitatis Inventionis corporis S. Stephani, ad vesperas, canonici S. Ioanis ad ecclesiam B. Stephani cum processione pergant: & in crastino ejusdem Inventionis, unum modium vini, & carnem unius vaccæ, vel quatuor Bisuntinæ monetæ solidos, a canonicis ecclesiæ loci accipiant. Clerici etiam S. Stephani, in vigiliis S. Ioannis ante portam Latinam, ad vesperas, ad sanctum Ioannem veniant. Decanus vero sancti Stephani hominium semper archiepiscopo faciat, & per manum ejus archidiaconatum de Dola & Amos perpetuo jure obtineat. Candelæ etiam, quæ in exteris claustri domibus, canonicis S. Ioannis a canonicis S. Stephani antiquitus præbebantur, nisi per quadraginta continuos dies post Inventionem, & alios quadraginta dies post dedicationem altaris B. Stephani, alio tempore non solvantur. Et cera, quæ mittebatur vindemiis Lausannensis pagi, deinceps non solvatur. Sex autem libræ ceræ, in sabbato sancto paschæ, S. Ioannis thesaurario persolvantur, & in Purificatione sanctæ Mariæ, singulis canonicis sancti Ioannis, qui ad processionem venerint, cerei singuli tribuantur. Et etiam candelæ solito more ad cellarium, dum vinum canonicorum commune fuerit, singulis noctibus persolvantur. Cæteræ etiam consuetudines, tam a clericis S. Ioannis, quam a clericis S. Stephani, in spiritualibus, & in temporalibus, irrefragabiliter observentur. Privilegium sane, quod a domino nostro sanctæ memoriæ Paschali papa de maternitate factum est, canonici sancti Stephani Anserico Bisuntino archiepiscopo, vel Lausannensi episcopo reddant, usque ad proximas apostolórum Petri & Pauli octavas. Si quis ergo contra hoc mandatum nostrum, vel privilegium retinere, vel pacem hanc infringere attentaverit: tanquam reus, & sacrilegus, & pacis ecclesiasticæ perturbator, excommunicationi subjaceat: & in locis quibus fuerit, quandiu ibi permanserit, Divina non celebrentur officia, quousque ad ejusdem pacis redeat unitatem. Qui vero conservator extiterit, omnipotentis Dei, & apostolorum ejus Petri & Pauli, benedictionem & gratiam consequatur. Amen.

Ego Calixtus catholicę ecclesię episcopus, subscripsi.

Datum Laterani, per manum Hugonis sanctę Romanę ecclesię subdiaconi, VIII. Idus Aprilis, Indictione I. Incarnationis Dominicæ anno MCXXIII. pontificatus autem domni Callisti II. anno V.

** XVII.

** XVII. AD FRANCONEM Trenorcienſem abbatem.

Privilegium Trenorcienſe.

Calixtus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto filio Franconi Trenorcienſi abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter promovendis in perpetuum.

Iustis votis aſſenſum præbere, juſtiſque petitionibus aures accommodare nos convenit: qui licet indigni juſtitiæ præcones, in excelſa apoſtolorum Petri & Pauli ſpecula domino diſponente poſiti conſpicimur. Idcirco petitionibus tuis clementius annuentes, Trenorcienſi cœnobio, cui Deo autore præſides, ad exemplar prædeceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ Paſchalis papæ, præſidium apoſtolicæ protectionis impendimus: & loca illa quæ vel anteceſſorum tuorum, vel tuæ ſtrenuitatis induſtria aut rationabiliter acquiſivit, aut legitime recuperavit, vel antiquorum principum ſeu epiſcoporum liberalitate eidem cœnobio conceſſa ſunt, præſentis decreti pagina vobis veſtriſque ſucceſſoribus confirmamus. In epiſcopatu videlicet Claromontenſi monaſterium, &c.

Enumerat illius eccleſiæ poſſeſſiones. Deinde: Quæcumque præterea in futurum largiente Deo, juſte poteritis adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem cœnobium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Ad hæc adjicimus, ut idem locus, in quo beati Valeriani martyris, & ſancti Philiberti confeſſoris, corpora requieſcunt, ab omni jugo ſæcularis poteſtatis liber in perpetuum conſervetur. Nec epiſcopo liceat cujuſcumque diœceſis eumdem locum, excommunicationis, vel abſolutionis, vel cujuſlibet diſpoſitionis occaſionibus perturbare: aut cruces, ſeu quaſlibet exactiones novas, burgo, & cæteris monaſterii poſſeſſionibus irrogare. Miſſas quoque in eodem monaſterio publicas celebrari, vel ſtationem ab epiſcopo præter abbatis & fratrum voluntatem fieri prohibemus. Cætera etiam quæ per reverendæ memoriæ Ioannis, & prædicti domni Paſchalis II. pontificum privilegium, Trenorcienſi monaſterio confirmata ſunt, confirmamus. Præterea pro reverentia beatæ Mariæ ſemper virginis, cujus nomine locus veſter inſignis eſt, in Annunciatione Domini ſalvatoris noſtri, hymnum angelicum inter Miſſarum ſolemnia, abbati vel fratribus pronunciari concedimus. Obeunte te, nunc ejuſdem loci abbate, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus ibi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris, ſecundum Dei timorem & B. Benedicti regulam elegerint, ab apoſtolicæ ſedis epiſcopo, vel ejus legato propter difficultatem itineris, conſecrandum. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit: ſecundo tertiove commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere, de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus, ſit pax domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

Ego Calixtus catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.

Datum apud Celſinlaniam, per manum Chryſogoni S. R. E. diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, VI. Idus Maii, Indictione XII. Dominicæ Incarnationis anno MCXX. pontificatus autem domini Calixti papæ II. anno I.

** XVIII. AD MATISCONENSEM & Cabilonenſem epiſcopos.

Significat, ſe Trenorcienſis monaſterii altaria conſecraſſe, & cœmeterium benedixiſſe.

Calixtus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus B. Matiſconenſi, & G. Cabilonenſi, epiſcopis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Dilectioni veſtræ notum fieri volumus, quia nos nuper Trenortium venientes, abbatis & fratrum ejuſdem loci petitionibus altaria conſecravimus, cimiterium benediximus: ibique aquam benedictam fundentes, terminos circumquaque poni præcepimus. Infra quos videlicet terminos, ſicut per cruces juxta terræ conſuetudinem diſtinctæ ſunt, captiones, deprædationes, aſſultus, vel aliquid hujuſmodi fieri & prohibuimus, & penitus prohibemus. Si quis igitur huic noſtræ conſtitutioni contraire audaci temeritate præſumpſerit, a divinis officiis, donec ſatisfecerit, ſuſpendatur: quicumque vero obſervator extiterit, omnipotentis Dei, & apoſtolorum ejus, benedictionem & gratiam conſequatur. Datum Matiſcone, XIX. Kal. Februarii, Indictione XIII.

** XIX. AD FRANCONEM TRENORC. abbatem.

Privilegium immunitatis.

Calixtus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Franconi Trenorcienſi abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum.

Venerabilia & Deo dicata loca tanto enixius juvare nos convenit & fovere, quanto ſpecialius eorum nobis cura & ſollicitudo Divina diſpoſitione noſcitur imminere. Propter quod, cariſſime in Chriſto fili Franco abbas, petitioni tuæ aures noſtras affectu debitæ benignitatis inclinamus. Et quoniam Trenorcienſe monaſterium ſingulariter ad B. Petri, cujus juris eſt, ſpectat cuſtodiam; & quę nunc habetur eccleſia, noſtris per Dei gratiam manibus conſecrata eſt: locum eumdem ſingulari apoſtolicæ ſedis patrocinio communimus. Præſentis igitur decreti autoritate ſtatuimus, ut nulli deinceps epiſcoporum facultas ſit pro altaribus & eccleſiis, ſive decimis, vel etiam omnibus ad hæc rite pertinentibus, quæ ante interdicta anteceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ Vrbani papæ vobis cognita poſſediſtis, ſeu poſt, epiſcoporum conceſſione acquiſiſtis, gravamen aliquod irrogare:

gare: sed sicut eorum permissione quædam ex parte, quædam ex integro habuistis, ita & in futurum perenniter habeatis. Ipsarum quoque quas nunc habetis ecclesiarum decimas, quæ a laicis obtinentur, si eorum potestati subtrahere vestræ religionis reverentia potuerit, ad vestram & pauperum sustentationem vobis liceat possidere. Quæcumque præterea in futurum largiente domino juste poteritis adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. Ad hæc adjicimus, ut idem locus, in quo B. Valeriani martyris, & sancti Filiberti confessoris corpora requiescunt, ab omni jugo sæcularis potestatis liber in posterum conservetur. Nec episcopo liceat cujuscumque diœcesis eumdem locum excommunicationis vel absolutionis, vel cujuslibet dispositionis occasionibus perturbare: aut cruces, seu quaslibet exactiones novas burgo, & cæteris monasterii possessionibus irrogare. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Albæ, per manum Chrysogoni S. R.E. daiconi cardinalis ac bibliothecarii, xv. Kalendas Iunii, Indictione xiv. Incarnationis Dominicæ anno MCXXII. pontificatus domni Calixti papæ anno III.

*** XX. AD EVMDEM.

Aliud privilegium.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Franconi Trenorciensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis

Venerabilia & Deo dicata loca tanto enixius juvare nos convenit & fovere, quanto specialius eorum nobis cura & sollicitudo Divina dispositione cognoscitur imminere. Propter quod (carissime in Christo fili Franco abbas) petitioni tuæ aures nostras affectu benignitatis debitæ inclinamus. Et quoniam Trenorciense monasterium singulariter B. Petri, cujus juris est, spectat custodiam; & quæ nunc habetur ecclesia, nostris per Dei gratiam manibus consecrata est: locum eumdem singulari apostolicę sedis patrocinio communimus. Præsentis igitur decreti autoritate statuimus, ut cimiterium quod juxta idem monasterium benediximus, quietum semper ac liberum habeatur. Porro salvitatis & securitatis termini, qui per positas in spatioso monasterii circuitu cruces distincti sunt, ita firmi omnino & inviolabiles conserventur: ut nulli prorsus facultas sit, infra eos deprædationes vel assultus facere, aut temeritate qualibet graviores cuiquam injurias irrogare. Sane definitionem quæ inter vestrum & beati Florentii monasterium, de ecclesiis sanctæ crucis & sancti

A Nicolai a domno prædecessore nostro sanctæ memoriæ Vrbano papa Turoni facta est, autoritate sedis apostolicæ confirmamus. Ad hæc universa quæ vestrum monasterium, aut in præsenti decima quarta Indictione legitime possidet, aut in futurum largiente Deo juste atque canonice poterit adipisci, per præsentis scripti paginam tibi tuisque successoribus in perpetuum roboramus. In quibus hæc duximus nominibus exprimenda. Videlicet in episcopatu, &c.

Enumerat illius ecclesiæ possessiones. Deinde:

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat vestrum cœnobium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut temerariis vexationibus fatigare: sed B omnia integra conserventur, eorum pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic C fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Albæ, per manum Chrysogoni S. R. E. diaconi cardinalis ac bibliothecarii, xv. Kalendas Iunii, Indictione XIV. Incarnationis Dominicę anno MCXXII. pontificatus autem domini Calixti II. papæ anno III.

*** XXI. AD PONTIVM CLVNIACENSEM abbatem.

Ex bibl. thec. C

Ecclesiam S. Theodori attribuit Cluniaco.

D

Calixtus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Pontio abbati Cluniacensi, eiusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Religionis monasticæ modernis temporibus speculum, & in Galliarum partibus documentum, B. Petri Cluniacense monasterium, ab ipso suæ fundationis exordio sedi apostolicæ in jus proprium est oblatum. Proinde patres nostri sanctæ recordationis Ioannes XI. & alii usque ad nostra tempora ecclesiæ Romanæ pontifices, locum E ipsum singularis dilectionis ac libertatis prærogativa donarunt, & universa ei pertinentia privilegiorum suorum sanctionibus munierunt. Propterea, fili in Christo beatissime Ponti, quem nos in Viennensis ecclesiæ regimine positi, nostris per Dei gratiam manibus in abbatem consecravimus: & personam tuam, & locum, cui Deo autore præsides, totis dilectionis visceribus amplectentes, quieti vestræ, & ecclesiarum vestrarum, attentius providentes, ecclesiam S. Theodori de Rocha Bovecorit, cum omnibus pertinentiis suis, laudantibus ipsius ecclesiæ clericis, a venerabili fratre nostro VVillelmo Petragoricensi episcopo, tibi, & ecclesiæ Cluniacensi humiliter & devote donatam,

autoritate

autoritate apostolica tam tibi quam successoribus A tuis, perpetuis temporibus confirmamus, & præsentis privilegii pagina communimus. Si quis igitur ausu temerario, impiaque præsumptione contra Deum, & sanctos ejus apostolos, contraque animam suam, hoc nostræ apostolicæ autoritatis privilegium in aliquo infringere tentaverit, incunctanter se noverit nostrę apostolicę maledictionis aculeo transpunctum, nostræ apostolicæ excommunicationis telo perfossum, nostri etiam apostolici anathematis gladio transverberatum, nec nisi per dignam satisfactionem saluti pristinæ reparandum. Ei ergo qui conservator extiterit, sit pax domini Iesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiat, & apud districtum judicem B præmia æternæ pacis inveniat. Amen.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Laterani per manum Chrysogoni S.R.E. diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, v. Kal. Ianuar. Indict. xv. pontificatus autem domni Calixti II. papæ, anno II.

lio- Clun.

*** XXII. AD EVNDEM.

Privilegium Cluniacense.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Pontio Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

nitii race-

Religionis monasticæ modernis temporibus speculum, & in Galliarum partibus documentum, B. Petri Cluniacense monasterium, ab ipso suæ fundationis exordio sedi apostolicæ in jus proprium est oblatum. Proinde patres nostri sanctæ recordationis Ioannes XI. item Ioannes XII. Agapitus II. Benedictus VI. item Benedictus VII. Leo VII. item Leo IX. Gregorius VI. item Gregorius VII. Alexander II. Stephanus. Victor III. Vrbanus II. Paschalis II. & Gelasius II. ecclesiæ Romanæ pontifices, locum ipsum singularis dilectionis ac libertatis prærogativa donarunt, & universa ei pertinentia privilegiorum suorum sanctionibus muniverunt. Statutum est enim, ut omnes ecclesię, cimiteria, monachi, & laici universi infra terminos habitantes qui sunt a rivo de Salnai, & ab ecclesia Rusiaci, & cruce de Lornant: a termino quoque molendini de Tornasach, per villam quæ dicitur Varentia, cum nemore Burseio; a termino etiam qui dicitur Perois, ad rivum usque de Salnai: sub apostolicæ tantum sedis jure ac tuitione permaneant. Neque ipsi Cluniacensis loci presbyteri, aut etiam parochiani, ad cujuslibet, nisi Romani pontificis, & Cluniacensis abbatis, cogantur ire synodum vel conventum. Sane pro abbatis, monachorum, seu clericorum, infra prędictos E terminos habitantium ordinatione, pro chrismatis confectione, pro sacri olei, ecclesiarum, altarium, & cimiteriorum consecratione, Cluniacense monasterium, quem maluerit, antistitem convocet. Cluniacenses monachos ubilibet habitantes, nulla omnimodo persona, præter Romanum pontificem, & legatum qui ad hoc missus fuerit, excommunicet aut interdicat. Porro si monachus, clericus, aut laicus, sive cujuslibet ordinis professionisve persona, nisi forte certa de causa excommunicata sit, Cluniacensium claustrorum mansiones elegerit: absque contradictione alicujus suscipiatur, & quæ de suo jure attulerit, libere a monasterio habeantur. Altaria, cimiteria, & decimæ Cluniacensium monachorum, & quæcumque juris eorum sunt, a nemine auferantur, vel minuantur. De monachis aut monasteriis Cluniacensibus, nulli episcoporum, salvo jure canonico, si quod in eis habent, liceat judicare: sed ab abbate Cluniacensi justitia requiratur. Quam si apud eum invenire nequiverit, ad sedem apostolicam recurratur. In abbatiis, quæ cum suis abbatibus ordinationi Cluniacensis monasterii datæ sunt, videlicet S. Martialis Lemovicensis, S. Eparchi Engolismensis, monasterii novi Pictavis, S. Ioannis Angeliacensis, monasterii Lesatensis, Moysiacensis, Figiacensis, & S. Ægidii Nemausensis; in Arvernia, Mausiacensis, Tiarnensis, Menacensis; in episcopatu Eduensi, Vizeliacensis, in Autissiodorensi, S. Germani; in Cameracensi, Hunoldi-Curtis; in Rotomagense, abbatia apud Pontisaram; in Taruanensi, S. Bertini, & S. VVlmari; in Italia, S. Benedicti super Padum: sine Cluniacensis abbatis præcepto nullatenus eligant. Pro altaribus & ecclesiis sive decimis vestris, nulli episcoporum facultas sit, gravamen aliquod vobis aut molestias irrogare. Sed sicut eorum promissione quædam ex parte, quædam ex integro habuistis, ita & in futurum habeatis. Ecclesiarum vestrarum decimas, quæ a laicis obtinentur, si secundum Deum eorum potestati subtrahere vestræ religionis reverentia poterit: ad vestram, & pauperum gubernationem vobis C liceat possidere. Decimas laborum vestrorum, pro quibus tam vos, quam alios monasticę religionis viros inquietare episcopi consueverunt, illorum videlicet, quos dominicaturas appellant, qui vestro sumptu a monasteriis, & cellæ vestræ clientibus excoluntur, sine omni episcoporum & episcopalium ministrorum contradictione deinceps quietius habeatis, qui vestra peregrinis fratribus & pauperibus erogatis. Ecclesię omnes, quæ ubilibet positæ sunt, seu capellæ vestræ, & cimiteria, libera sint, & omnis exactionis immunia, præter consuetam episcopi paratam, & justitiam in presbyteros, si adversus sui ordinis dignitatem offenderint. Liceatque vobis, seu fratribus vestris, in D ecclesiis vestris presbyteros eligere. Ita tamen ut ab episcopis, vel ab episcoporum vicariis, animarum curam absque venalitate suscipiant. Quam si committere illi, quod absit, ex pravitate voluerint: tunc presbyteri, ex apostolicæ sedis benignitate, officia celebrandi licentiam consequantur. Ecclesiarum vestrarum consecrationes si diœcesani episcopi gratis noluerint exhibere, a quolibet catholico suscipietis episcopo. Nec cellarum vestrarum ubilibet positarum fratres, pro qualibet interdictione vel excommunicatione, Divinorum officiorum suspensionem patiantur: sed tam monachi ipsi, quam famuli eorum, & qui se professioni monasticæ devoverunt, clausis ecclesiarum januis, non admissis diœcesanis, Divinæ servitutis officia celebrent, & sepulturæ officia peragant. Percussuram quoque proprii numismatis vel monetæ, quandocumque vel quamdiu vobis placuerit, habeatis. Hæc igitur omnia, sicut a nostris prædecessoribus constituta sunt: ita & nos autoritate apostolica constituimus, & præsentis privilegii decreto confirmamus. Præterea, fili in Christo Ponti, quem nos in Viennensis ecclesię positi regimine, nostris per Dei gratiam manibus in abbatem consecravimus; & personam tuam, & locum cui Deo autore præsides, totis dilectionis visceribus amplectentes, & quieti vestrę attentius providentes, hæc adjicienda censuimus: ut abbatiarum vestrarum electis,

electis, nullus episcoporum sine commendatitiis Cluniacensis abbatis litteris, consecrationis, vel ordinationis manus imponat. Alioquin & consecrator, tanquam constitutionis apostolicæ prævaricator, graviori subjaceat ultioni, & consecrati electio, sive ordinatio, donec apostolicæ sedi & ejus Cluniacensi monasterio satisfiat, irrita habeatur. Porro presbyteris parochialium ecclesiarum, S. Mariæ, & S. Odonis, Cluniacensium, ejiciendi & suscipiendi in ecclesiam ex antiqua consuetudine pœnitentes, & nuptiales chartas faciendi, licentiam indulgemus. Prohibentes, tam Matisconensem episcopum, quam & alios super hoc, vel super aliis, quæ statuta sunt, vobis molestias irrogare. Si quis igitur ausu temerario, &c. *ut in epistola superiore.*

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Datum Valentiæ per manus Chrysogoni S.R.E. diaconi cardinalis, ac bibliothecarii, VIII. Kalend. Martii, Indict. XIII. Incarnationis Dominicæ anno MCXX. pontificatus autem domini Calixti II. papæ, anno II.

Ex Spicilegii Dacheriani Tomo III.

*** XXIII. AD LUDOVICUM Francorum regem.

Commendat P. cardinalem, legatum apostolicum.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri & glorioso Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

Concessam tibi a domino gratiam & regiam potestatem te recognoscere scimus & gaudemus. Siquidem Deum diligis, ecclesias veneraris, & personis ecclesiasticis debitam exhibes reverentiam & honorem. Eapropter, fili carissime, benedictione apostolica te duximus visitandum, hortantes & monentes ut in hoc Dei glorioso proposito tanquam religiosus & catholicus rex per ejus gratiam perseveres: quatenus regum rex qui terrenum tibi regnum contulit, æterni etiam coronam & gloriam largiatur. Sane carissimum filium nostrum P. sedis nostræ presbyterum cardinalem nobilitati tuæ attentius commendamus. Nos enim a latere nostro eum secundum antiquam apostolicæ sedis consuetudinem ad terram potestatis tuæ, pro corrigendo & confirmando quæ corrigenda & confirmanda fuerint, delegamus. Rogamus igitur excellentiam tuam, & in domino commonemus, ut eum tanquam vicarium nostrum reverenter suscipias, honeste habeas, & ita ei facultatis tuæ consilium & auxilium præbeas, quatinus sibi injunctum possit ministerium adimplere. Uxorem tuam dominam reginam, & filium Philippum, quos tanquam viscera nostra diligimus, per te salutamus & benedicimus: omnipotentis Dei misericordiam obsecrantes, ut personam tuam, & ipsos, dexteræ suæ protectione per tempora longa servet incolumes. Stephanum quoque cancellarium & omnes fideles tuos salutamus & benedicimus. Datum Beneventi, pridie Kalendas Octobris.

*** XXIV. AD GIRBERTUM episcopum Parisiensem.

Ex pas... ecc... Par... ben... D.... vall...

Ut omnes clerici & abbates diœceseos, ipsi pareant. Item ut canonicus Parisiensis, alterius ecclesiæ episcopus effectus, præbendam amittat.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Girberto episcopo, & canonicis Parisiensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

Apostolicæ administrationis debito provocamur, suam ecclesiis dignitatem & justitiam conservare. Quapropter vestram matricem beatæ Mariæ ecclesiam in suæ dignitatis statu volumus per Dei gratiam permanere. Pro præsentis scripti stabilitate statuimus, ut omnes & clerici, & abbates, ad sedem Parisiensem pertinentes, tibi, carissime frater Girberte episcope, tanquam pastori suo & tanquam membra capiti adhærentia, & successoribus tuis, debitam obedientiam & reverentiam semper exhibeant. Illud etiam juxta sanctorum censuram decernimus: ut si aliquis ecclesiæ Parisiensis canonicus, ad episcopatus fuerit honorem promotus, & alterius ecclesiæ gubernacula beneficiaque susceperit: illius, de qua assumptus est, ecclesiæ privetur canonica. Datum Laterani, V. Kal. April. Indictione I.

*** XXV. AD OTTONEM de Castro Iringi.

Ex Hu... Metro... Salisb... gensi...

Ædificandæ ecclesiæ ac monasterii potestatem facit, sub certis conditionibus.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, nobili & illustri viro Ottoni de Castro Iringi, salutem & apostolicam benedictionem.

Devotionem tuam spectavimus, quia prædium tuum Puribergk, ubi ecclesiam in honorem apostolorum Petri & Pauli ædificare desideras, in qua videlicet regulares fratres in omnipotentis Dei servitio communiter consecrentur, B. Petro, ejusque Romanæ ecclesiæ obtulisti. Eandem itaque oblationem nos ad honorem Dei, & salutem animæ tuæ suscipientes, locum ipsum B. Petri patrocinio communimus. Statuimus enim ut nullus eum occupare, nullus ibi assultus facere, vel molestias ausu temerario audeat irrogare: sed omnia quæ vel a te jam collata sunt, vel in futurum de suo jure a quibusque fidelibus conferentur, quieta & integra, sub apostolicæ sedis munimine conserventur. Ita tamen, ut exinde pro censu singulis quatriennariis alba cum amiciis suis Lateranensi basilicæ B. Laurentii persolvatur. Statuimus etiam ut deinceps, neque tibi, neque alicui heredum tuorum, facultas sit se in prædicti loci advocatiam ingerere: sed juxta fratrum electionem & liberam voluntatem, advocatus ibi per Dei gratiam statuatur. Idipsum & de prælato loci decernimus observandum. Si quis autem huic nostræ constitutioni temere, quod absit, contraire tentaverit: honoris & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis ultione plectatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit. Qui vero locum ipsum, & fratres in eo domino servientes juvare, suisque rebus honorare curaverint: omnipotentis Dei, & apostolorum ejus Petri & Pauli

Pauli benedictionem & gratiam, & peccatorum suorum veniam consequantur. Amen.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus collaudans confirmavi hanc litteram per manum Chrysogoni sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii, III. Kal. April. Indict. XIV. Incarn. Dominicæ anno MCXXI. pontificatus autem domni Calixti II. papæ, anno III.

**XXVI. AD CANONICOS REGULARES Bernriedenses.

Eorum institutum approbat.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis Othoni præposito, & ejus fratribus in B. Martini ecclesia regularem vitam professis, tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

Religiosis desideriis dignum est facilem præbere consensum, ut fidelis devotio facilem sortiatur effectum. Eapropter nos tam vestris, quam nobilis viri Ottonis precibus inclinati, ecclesiam vestram in honorem domini Salvatoris, & B. Martini intra episcopatum Augustensem, in loco qui dicitur Bernried, constructam, in qua sub regularis vitæ observantia, & canonici ordinis disciplina, omnipotenti domino servire decrevistis, in B. Petri & Romanæ ecclesiæ tutelam, protectionemque suscipimus, & sedis apostolicæ patrocinio communimus. Statuimus enim, ut omnia quæ illi, vel ab eodem Ottone, & uxore ejus Adelheide, vel ab aliis fidelibus de suo jure aut jam collata sunt, aut in posterum largiente domino conferentur, quieta vobis, vestrisque successoribus, in eadem religione mansuris, & illibata permaneant. Decernimus quoque, ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis fatigationibus vexare: sed omnia integre conserventur, eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Augustensis episcopi reverentia. Præpositorum vero libera & canonica, maxime de eadem, vel de qualicumque spirituali congregatione, fiat electio: & post professionem juste exhibitam, nemini vestrû liceat proprium quid habere, nec sine præpositi vel congregationis licentia de claustro discedere: ut in eo, quod assumpsistis, proposito, largienre domino constanter in perpetuum maneatis. Advocati etiam & defensores eidem cellæ utiles ab ipsius loci fratribus provideantur, & libere eligantur. Ad indicium autem perceptæ hujus a Romana ecclesia libertatis, albam cum cingulo & amictu B. Petro in Lateranensis palatii capella singulis trienniis persoluetis. Si qua ergo in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, &c. *ut epistola* VII.

D. Calixtus, catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Laterani per manum Hugonis sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi, II. Idus Novembris, Indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno MCXXII. pontificatus autem domni Calixti papæ II. anno IV.

**XXVII. AD CANONICOS REGULARES Bergtestadenses.

Indidem.

Eorum institutum approbat.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Eberquino præposito, & eius fratribus in ecclesia sanctorum Ioannis & Martini quæ in Saltzburgensi pago, in loco videlicet qui Berchgetesgaden dicitur, sita est, regularem vitam professis, tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

Præceptum domini habemus *intrare per angustam portam, quia angusta via est, quæ ducit ad vitam.* Quia ergo vos, o filii in Christo lectissimi, per Divinam gratiam aspirati, mores vestros sub regularis vitæ disciplina coercere, & ut angustam ingredi valeatis portam, communiter secundum sanctorum patrum constitutionem, omnipotenti domino deservire proposuistis: votis vestris paterno congratulamur affectu. Vnde etiam petitioni vestræ, benignitatis debitæ impertientes assensum, religionis propositum præsentis priuilegii autoritate firmamus. Statuimus enim, ut nulli omnino hominum liceat vitæ canonicæ ordinem quem professi estis in vestra ecclesia commutare. Nemini etiam professionis vestræ facultas sit, alicujus levitatis instinctu, vel arctioris religionis obtentu, sine præpositi vel congregationis licentia de claustro discedere. Quod si discesserit, nullus eum episcoporum, nullus abbatum, nullus monachorum, sine communium litterarum cautione suscipiat: quamdiu videlicet in ecclesia vestra canonici ordinis tenor domino præstante viguerit. Sane juris ecclesiastici sacramenta a diœcesano suscipietis episcopo: si quidem gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, & si ea gratis ac sine pravitate voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis pro eorumdem sacramentorum susceptione catholicum quem malueritis adire antistitem. Porro loci vestri advocatiam sine præpositi & fratrum consensu, aut a fundatorum heredibus, aut quibuslibet aliis occupari, omnibus prohibemus. Nulli ergo omnino hominum facultas sit, prædictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut temerariis vexationibus fatigare: sed integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Ad indicium autem perceptæ hujus a Romana ecclesia libertatis, aureum unum quotannis Lateranensi palatio persolvetis. Si qua ergo in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c. *ut epistola* VII.

Luca 13. Matth. 7.

Ego Calixtus catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Laterani per manum Chrysogoni sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis ac bibliothecarii VII. Idus Maii, Indictione XIV. Incarnationis Dominicæ anno MCXXII. pontificatus autem domini Calixti II. papæ, anno III.

A

**** XXVIII. AD EPISCOPOS, ET ALIOS fideles provinciarum, Bituricensis, Burdegalensis, Auscitanæ, Turonensis, Britanniæ.**

Gerardum Engolismensem episcopum, legatum apostolicum instituit.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilectis fratribus & filiis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, principibus, & cæteris tam clericis quam laicis, per Bituricensem, Burdegalensem, Auscitanam, Turonensem, & Britanniam, provincias constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

B

Et patrum præcedentium institutio exigit, & fraternæ caritatis debitum nos compellit, ut providere salubriter universis ecclesiæ filiis, auxiliante domino, procuremus. Verum quia ubique præsentes esse, aut per nos ipsos cuncta exercere non possumus: fratres nostros, quos nimirum opportunos credimus, in partem nostræ sollicitudinis evocamus. Eapropter venerabili fratri nostro Gerardo Engolismensi episcopo nostras in partibus vestris vices duximus committendas: quemadmodum & dominus prædecessor noster sanctæ memoriæ Paschalis papa commisisse cognoscitur. Confidimus enim in domino, quia ipse ministerium hoc ad honorem Dei, & salutem vestram, sancto cooperante spiritu, fideliter ministrabit. Rogamus itaque universitatem vestram, monemus, atque præcipimus, ut ei, tanquam vicario nostro, humiliter pareatis: & cum opportunitas ecclesiasticæ utilitatis exegerit, ad vocationem ejus unanimiter convenire, & synodales cum eo conventus solemniter celebrare curetis: quatenus communi deliberatione corrigenda corrigere, & confirmanda possit, autore domino, confirmare. Datum Beneventi XVII. Kal. Novembris.

C

Ex Tomo III. Spicil. Dacheri.

**** XXIX. AD GAUFRIDUM CARNOT. Ioannem Aurelianensem, & Stephanum Parisiensem, episcopos.**

Ut servetur interdictum ob illicitas nuptias imperatum.

Sicut omne quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia: ita ea quæ contra scita canonum inita sunt, secundum æquitatis & justitiæ destruere nititur rationem. Causam siquidem matrimonii inter Guillelmum filium comitis Roberti & filiam comitis Andegavensis contracti, cui parentelæ titulus opponitur, dilecto filio nostro I...... presbytero cardinali commisimus finiendam. Qui post susceptam idoneorum testium de parentela probationem, ubicumque Guillelmus filius comitis Roberti fuerit, prohibuit officia celebrari: nisi utique ad datum a se terminum conjugium idem dissolverit. Unde fraternitati vestræ præcipimus, ut eandem sententiam a nobis firmatam per vestras faciatis parochias observari. Datum Laterani VII. Septembris.

**** XXX. AD PONTIUM ABBATEM ANIANENSEM.**

Cellam S. M. ipsi adjudicat adversus Arelatensem archiepiscopum, & monachos casæ Dei.

Super cella S. M. de Gordiano, &c. *Extat infra in concilio Tolosano ann.* 1119.

**** XXXI. AD CANONICOS Matisconenses.** Ex S... chron... gia.

Aversus vastatores villæ de Monte-Godino.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Matisconensis ecclesiæ canonicis, salutem & apostolicam benedictionem.

Villam de Monte-Godino ad vestram ecclesiam pertinere, & per vestrum ministerium dispensari audivimus. Cæterum milites quidam locum illum occasione deprædantur, quos autoritate litterarum præsentium commonemus, ut a devastatione illa & inquietatione desistant. Quod si contemptores extiterint, & ipsi ac fautores eorum tamdiu ab ecclesiarum liminibus sequestrentur, & in terris eorum Divina officia interdicantur, præter infantium baptismata & morientium pœnitentias: donec aut Lugdunensium archiepiscopi, de cujus parochia locus est, aut vestri episcopi judicio, satisfaciant. Data XIX. Kal. Februarii.

**** XXXII. AD UMBALDUM ARCHIEPISC. Lugdunensem.** Indidem.

De eodem argumento.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, carissimo & venerabili fratri Umbaldo Lugdunensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

D

Venerabilis fratris nostri B. episcopi & ecclesiæ Matiscensis ad nos querela pervenit, quod parochiani tui, videlicet VVicardus de Anton. & Guido incatenatus Matiscensis ecclesiæ in villa de Monte-Godino gravamen & injurias inferre non desinunt, locum ipsum pravis exactibus affligentes. Unde fraternitati tuæ injungimus, ut eos diligenter commoneas, quatenus aut res ecclesias liberasque dimittant, aut in tua vel ipsius Matiscensis episcopi curia inde justitiam faciant. Quod si contempserint, tu de eis, tanquam de sacrilegis, plenam pro tui officii debito justitiam exequaris. Data Viennæ, IV. Idus Februarii.

E

**** XXXIII. AD BERNARDUM Toletanum primatem.** Ex Caste... ni opere ... primatu ... Toletano ...

Iura primatus Toletani.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Bernardo Toletano primati, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

Postquam supernæ miserationis dignatio insignem quondam & inter Hispaniarum urbes magni nominis civitatem Toletanam, studio & la-

bor

bore gloriosæ memoriæ regis Ildefonsi de Sarracenorum tyrannide liberaverunt * domini prædecessores nostri sanctæ recordationis Vrbanus & Paschalis, ecclesiæ Romanæ pontifices, ejusdem civitatis ecclesiam pristinæ studuerunt restituere dignitati. Vnde, reverendissime frater & coepiscope Bernarde, pallium tibi, pontificalis videlicet officii plenitudinem, conferentes, in totis Hispaniarum regnis primatem te privilegiorum suorum sanctionibus statuerunt: sicut prædecessores tuos, prædictæ urbis pontifices, constat antiquitus extitisse. Quorum nimirum patrum nostrorum vestigiis insistentes, tam tuis, quam & reverendissimi nepotis nostri Ildefonsi regis precibus duximus annuendum: ut autore domino, eundem tibi, tuisque successoribus honorem, & per vos Toletanæ ecclesiæ confirmemus. Apostolica igitur autoritate statuimus, ut per universa Hispaniarum regna primatus obtineas dignitatem. Verum personam tuam in manu nostra propensiori gratia retinentes, censemus, ut solius Romani pontificis judicio ejus causa, si qua fuerit, decidatur. Te itaque universi Hispaniarum præsules primatem respicient; & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent: salva tamen in omnibus Romanæ ecclesiæ autoritate, & salvis metropolitanorum privilegiis singulorum. Sane Toletanam ecclesiam præsentis privilegii stabilitate munimus, Complutensem ei parochiam cum terminis suis, necnon & ecclesias omnes, atque diœceses, quas jure proprio antiquitus possedisse cognoscitur, confirmantes: episcopales præterea sedes Ovetum, Legionem, Palentiam, eidem Toletanæ ecclesiæ, tanquam metropoli, subditas esse decernimus. Reliquas vero, quæ antiquis ei temporibus subjacebant, cum dominus omnipotens Christianorum restituerit potestati suæ dignatione misericordiæ: ad caput proprium referendas decreti hujus autoritate sancimus. Porro illarum diœceses civitatum, quæ Sarracenis invadentibus metropolitanos proprios amiserunt, eo tenore vestræ subjicimus ditioni: ut quoad sine propriis extiterint metropolitanis, tibi, ut proprio, debeant subjacere: salvo tenore privilegii, quod a nobis Compostellanæ ecclesiæ pontifici est collatum. Si quæ autem metropoles in statum fuerint proprium restitutæ, suo quæque diœcesis metropolitano restituatur: ut sub proprii pastoris regimine super divini collatione beneficii glorietur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c. *ut epistola* VII.

Datum Mantiæ, per manus Chrysogoni sanctæ Romanę ecclesię diaconi cardinalis ac bibliothecarii, III. Nonas Novembris, Indictione XV. Incarnationis Dominicæ anno MCXXII. pontificatus autem domini Calixti II. papæ, anno III.

** XXXIII. AD EVMDEM.

Ejusdem argumenti.

PRO bonitate tua, & antiqua Toletanæ ecclesiæ nobilitate, domnus prædecessor noster sanctæ memoriæ Paschalis papa, & personam tuam, & eandem commissam tibi ecclesiam spiritualiter honoravit: unde suum te vicarium in partibus Hispaniarum constituit, & sedis apostolicæ legationem tibi honorifice commendavit. Et nos circa te, benignitatem & gratiam attendentes, pari te dilectione amplectimur, & honoficentia honoramus, eandem tibi legationem totam, cooperante domino, tribuentes: exceptis nimirum, Bracarensi, & Emeritana metropoli. Ad ejusdem quoque patris nostri exemplar, omnes tibi ecclesias cum possessionibus & redditibus suis concedimus, & confirmamus, quas ipse idem dominus & pater noster cognoscitur concessisse: salvo tamen in omnibus jure & dominio Romanæ ecclesiæ, necnon censu annis ei singulis persolvendo. Tui enim de cætero est, frater Bernarde, ita supradictam matrem tuam ecclesiam Romanam diligere, ita licet in remotioribus partibus venerari: ut ejus semper gratia, & magnificentia dignior habearis. Datum Mantiæ III. Nonas Novembris.

*** XXXIV. AD OVETENSEM & Legionensem episcopos. Ibidem.

Vt Toletano primati subjaceant.

PRædecessor noster sanctæ memoriæ Vrbanus papa antiquam Toletanæ ecclesiæ nobilitatem cognoscens, ejusque paupertati compatiens, Ovetensem & Legionensem ecclesias archiepiscopo Toletano concessit, & scripti sui autoritate firmavit. Ad cujus exemplar nos prædictæ ecclesiæ decernimus auxiliante Domino providere. Monemus itaque fraternitatem vestram, atque præcipimus, ut Toletano archiepiscopo atque primati, tanquam metropolitano proprio reverentiam & obedientiam impendatis. Datum Mantiæ, III. Nonas Novembris.

*** XXXV. AD EPISCOPOS, ABBATES, & cæteros in Hispania. Ibidem.

Vt Bernardo Toletano primati tanquam apostolico legato pareant.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, necnon & cæteris, tam clericis, quam laicis, per Hispanias constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

NOtitiam vestram latere non credimus, quod domini prædecessores nostri sanctæ recordationis Vrbanus & Paschalis, ecclesiæ Romanæ pontifices, venerabilem fratrem nostrum Bernardum Toletanũ primatem affectione præcipua dilexerũt, & tanquam specialem filium honorarunt. Etenim ei suas vices in vestris partibus committentes, legatum eum sedis apostolicæ statuerunt. Et nos ergo eandem ei dilectionem, & eandem gratiam exhibentes, nostras ei vices, nostramque similiter legationem duximus committendam. Rogamus igitur universitatem vestram, monemus, atque præcipimus, ut ei sicut legato nostro humiliter obedire, & synodales cum eo ad vocationem ejus celebrare conventus, cum ecclesiasticæ utilitatis causa exegerit, procuretis: quæ parante domino corrigenda corrigere, & confirmanda communibus auxiliis confirmare. Datum Mantiæ III. Nonas Novembris.

Ex Spicilegii Dach. Tomo III.

** LUDOVICI VI. FRANCORUM REGIS, Ad Callistum papam II. epistola.

Ne Senonensis ecclesia subjiciatur Lugdunensi.

SCRIPSIT nobis sublimitas vestra de captione illius apostatæ Burdini, & de incolumitate status vestri: unde, pater dulcissime, plurimum, & præ cæteris vos amamus, honoremque vestrum studium nostrum in omnibus esse intelligimus. De sententia sane in metropolitanum Senonensem pro nostro honore relaxata animum nostrum ex parte mitigastis. Sed quoniam ad tempus est relaxata, suspensum vehementer ac dubium reddidistis. Videtur enim aliquam adhuc spem habere Lugdunensis archiepiscopus super illa quam quærit subjectione. Sed, ut verum fatear, sustinerem potius regni nostri totius incendium, capitis etiam nostri periculum, quam hujus subjectionis & abjectionis opprobrium. Videtur enim ad nostrum respicere contemptum, contra nos hoc modo fieri, quod nunquam extiterit factum. Novit autem experientia vestra, regnum Francorum in obsequiis promptum, in necessitatibus amicum vobis extitisse, nec a fidelitate Romanæ ecclesiæ, precibus aut promissionibus imperatoris nos avelli unquam potuisse: & quanto animi fervore, quanta mentis humilitate vobis obedierimus, ut si taceat vox vestra, clament opera nostra, monstrent obsequia mea. Ut enim cætera dimittam, illud inter alia meminerit paternitas vestra, quod quamvis gravi, ut scitis, laborantem infirmitate, molestia corporis vehementer urgente: Remensi tamen concilio, cum labore quidem nostro, sed cum honore vestro interesse studuimus; & plus vestræ voluntati, quam nostræ facultati; plus honori vestro, quam dominio nostro consuluimus. Hoc vobis, dulcissime pater, memorando scripsimus, non quia non placeat nobis hoc fecisse: sed quia volumus hoc a memoria vestra non recessisse. Si quid igitur valet, si quid potest apud vos amor noster, & obsequium nostrum: rogamus, & petimus, ut Senonensis ecclesia, quæ ab ista de qua nunc pulsatur subjectione huc usque aliena extitit & libera, per vos non fiat ancilla; sed antiqua ejus libertas autoritate apostolica roboretur, & privilegii firmitate muniatur. In quo tamen nihil a vobis contra justitiam exigitur. Si enim opponitur quod quod veterum institutio Lugdunensi ecclesiæ primatum concesserit: respondetur ex opposito, quod antiquæ libertatis possessio Senonensem ecclesiam ab ejus subjectione defendit. Quod enim antiqua possessione acquiritur, nullo, ut fertur, jure adimitur: etiam si de jure Romanæ ecclesiæ fuisse cognoscitur. Hac igitur ratione, Senonensis ecclesiæ libertas remanere debet inconcussa & intacta, nec pulsari aut violari debet pro subjectione noviter & imprudenter facta. Facta est enim, ut dicitur, latenter & quasi furtive subjecto ista, nesciente scilicet clero Senonensi, inconsultis etiam episcopis illius diœcesis, ignorante etiam rege: in quibus omnibus dignitas pendet ecclesiæ. Et subjectio taliter facta respicere potius videtur ad ignominiam male accipientis, quam ad commodum ecclesiæ nescientis. Res enim communis communi tractanda est consilio, non latenti & privato terminanda colloquio. Cum igitur dignitas sit ecclesiæ, non personæ: si Senonensis archiepiscopus iste, & quidem solus, de non sua fecit quod non oportuit, si promisit quod non debuit: ecclesia tamen Senonensis quod suum est non amisit, nec privata est libertate, quam ex antiquitate habuit; nec cogenda est ad subjectionem, quam nunquam exhibuit. His ita se habentibus, videat, dulcissime pater, discretio vestra, ne civitas Lugdunensis, quæ de alieno est regno, de nostro floreat detrimento, nec subjiciatur amicus amico: quia si decipitur pro amico amicus, juste fiet de amico inimicus. Rex ergo Franciæ, qui proprius est Romanæ ecclesiæ filius, si in facili causa, si in levi petitione contemnitur: nulla spes in majori relinquitur, nec ulterius in aliis patietur repulsam, si in istis sustinet repulsionis offensam. Melius est enim regiæ honestati a precibus desistere, quam de repulsa nævum ruboris contrahere. Quod minus in litteris continetur, præsentium lator Algrinus viva voce supplebit: cujus verba tanquam ex ore nostro suscipite, & custodite.

** CONCILIUM TOLOSANUM, a Callisto papa II. celebratum, VIII. Idus Iunias anno Christi MCXIX.

AN. CHR. II[...]

Ex Cencii Camerarii cod. MS. Romano.

TITULI CANONUM.

1. *Ne quis per pecuniam ordinetur, aut promoveatur.*
2. *Ut præpositus, decanus, archipresbyter, nullus fiat, nisi presbyter; nullus archidiaconus, nisi diaconus.*
3. *Ut hæretici eorumque defensores ab ecclesia pellantur.*
4. *Ut primitiæ, oblationes, bona deficientis episcopi, & clericorum, principibus & quibuslibet laicis interdicta sint.*
5. *Ut liberos homines nemo servituti addicat.*
6. *Ut clerici laicis pro beneficiis servire non compellantur.*
7. *Ut quartam partem decimarum & oblationum episcopo nullus auferat.*
8. *Ut ecclesiasticæ dignitates ac beneficia, hereditario jure non relinquantur alteri.*
9. *Ut pro sacro oleo, chrismate, sepultura, pretium non exigatur.*
10. *Ut monachus, aut clericus, qui retrorsum abierit, aut intonsus fuerit, excommunicetur.*

PRÆFATIO.

ANNO ab Incarnatione domini * MCXIX. Indictione XII. Æra MCLVIII. Epacta VII. Concurrente II. VIII. Idus Iunii, præsidente venerabili Calixto papa II. anno pontificatus sui primo in concilio Tolosano una cum cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, provinciæ Gotiæ, Gasconiæ, Hispaniæ, & citerioris Britanniæ, hæc sunt recitata capitula, & assensu totius concilii confirmata.

* Mendose scriptum erat MCX[...] quod rep[...] lit Indict. & notatus Callisti a[...] nus primus.

CANONES.

I. *Ne quis per pecuniam ordinetur, aut promoveatur.*

Sanctorum patrum vestigiis insistentes, ordinari

ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia, vel promoveri, autoritate sedis apostolicæ omnimodis prohibemus. Si quis autem sic ordinationem vel promotionem acquisiverit, acquisita prorsus careat dignitate.

II. *Ut præpositus, decanus, archipresbyter, nullus fiat, nisi presbyter; nullus archidiaconus nisi diaconus.*

Nullus etiam in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus, ordinetur.

III. *Ut hæretici eorumque defensores ab ecclesia pellantur.*

Porro eos qui religionis speciem simulantes, Dominici corporis & sanguinis sacramentum, puerorum baptisma, sacerdotium, & cæteros ecclesiasticos ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, tanquam hæreticos ab ecclesia Dei pellimus & damnamus: & per potestates exteras coerceri præcipimus. Defensores quoque ipsorum, ejusdem damnationis vinculo donec resipuerint, " mancipamus.

IV. *Ut primitiæ, oblationes, bona deficientis episcopi, & clericorum, principibus, & quibuslibet laicis interdicta sint.*

Primitias, decimas, oblationes, & cœmeteria, domos etiam & bona cætera deficientis episcopi, & clericorum, a principibus vel quibuslibet laicis diripi & teneri, penitus interdicimus. Qui vero pertinaciter ista præsumpserit, ab ecclesiæ liminibus tanquam sacrilegus arceatur.

V. *Ut liberos homines nemo servituti addicat.*

Liberos homines, clericos seu laicos, nulla omnino ecclesiastica, sæcularisve persona, vinculo servitutis addicat.

VI. *Ut clerici laicis pro beneficiis servire non compellantur.*

Nullus clericorum pro ecclesiasticis beneficiis servire laicis compellatur.

VII. *Ut quartam partem decimarum & oblationum episcopo nullus auferat.*

Oblationum partem ad episcopum pertinentem nullus auferre præsumat.

VIII. *Ut ecclesiasticæ dignitates ac beneficia hereditario jure non relinquantur alteri.*

Nullus episcopus, nullus presbyter, nullus omnino de clero, ecclesiasticas dignitates vel beneficia cuilibet, quasi jure hereditario, derelinquat.

A IX. *Ut pro sacro oleo, chrismate, sepultura, pretium non exigatur.*

Illud etiam adjicientes, præcipimus, ut pro sacri olei, & chrismatis, & sepulturæ acceptione, nullum venditionis pretium exigatur.

X. *Ut monachus, aut clericus, qui retrorsum abierit, aut intonsus fuerit, excommunicetur.*

Sis qui ecclesiasticæ militiæ titulo insignitus, monachus, vel canonicus, aut quilibet clericus, primam fidem irritam faciens, retrorsum abierit, aut tanquam laicus comam barbamque nutrierit: ecclesiæ communione privetur, donec prævaricationem suam digna satisfactione correxerit.

Eodem in concilio disceptata lis, quam Arelatensis archiepiscopus, & monachi Casæ Dei, intendebant Anianensi monasterio de cella S. M. de Gordiano: & secundum Anianenses judicatum. Quod judicium continetur in epistola synodica, cujus exemplum subjicio.

Callisti papæ II. Tolosano concilio præsidentis

Ex Spicilegii Dach. Tomo VI.

EPITOLA SYNODALIS.

Qua cella S. M. de Gordiano adjudicatur Anianensi monasterio adversus Arelat. archiepisc. & monachos Casæ Dei.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Poncio Anianensis monasterii abbati, salutem & apostolicamb enedictionem.

SUPER cella S. M. de Gordiano jamdiu apud sedem apostolicam facta quæstio invenitur. Siquidem domini nostri sanctæ memoriæ Paschalis papæ temporibus, & vos vestro, & monachi Casæ Dei suo eam vendicare monasterio sæpius tentaverunt. Post multas autem querimonias, cum prædictus dominus allegationes vestras diligentius constituto tempore audivisset: veritate tandem sagaciter indagata, cellam ipsam monasterio vestro adjudicavit, & in quæstione illa monachis Casæ Dei perpetui silentii taciturnitatem indixit, sicut in diffinitionis ejus scripto plenius continetur. Cæterum fratres illi, etsi ex tunc toto ejusdem domini tempore quievisse visi sunt: ante nos tamen apud Clarum-montem eandem querimoniam renovarunt, asserentes se in judicio prægravatos, eo quod ipsorum justitia non ad plenum fuit inquisita. Nos, ut nulla eis adversus apostolicam sedem clamoris relinqueretur occasio, eorum scripta, & rationes perscrutati sumus: & nihil roboris, nihil in eis momenti reperientes, fratribus ipsis desistere ab hac deinceps inquietatione præcepimus.

Hoc frater noster Ato Arelatensis archiepiscopus audiens, & ipse clamare cœpit, dicens: Arelatensem ecclesiam injuste suis possessionibus spoliatam: quoniam prædicta cella de Gordanicis cum rebus suis ad jus Arelatensis ecclesiæ pertinebat, & per eam monachi Casæ Dei locum il-

 lum

ANNO CHRISTI 1119.

lum sub censu annuo detinuerant. Cumque id frequentius inculcaret, ne aliquam ei videremur inferre injuriam, diem agendæ causæ apud Montempessulanum statuimus, ubi pars utraque conveniens suas protulit rationes. Quibus sufficienter inspectis, ex fratrum nostrorum sententia judicatum est, archiepiscopum debere super eadem ecclesia revestiri, si Arelatensem ecclesiã locum illum ante domini nostri judicium possedisse idoneis testibus comprobaret. Iudicio itaque adimpleto, mox ei restituta est possessio, salvo nimirum Anianensis monasterii jure, si quod esset. Tunc etiam terminus constitutus est, in quo de proprietatis jure apud Tolosam in utriusque partis præsentia tractaretur. In ipso ergo concilio quæstio mota est. Et quidem Anianenses monachi cellam illam per Lodoici imperatoris, Caroli Magni imperatoris filii, & filii ejus Caroli regis, scripta & largitiones, Anianensi monasterio vendicabant. Archiepiscopus vero se Lodoici, filii Bosonis regis Viennæ, chirographo tuebatur. Causa itaque aliquandiu coram omnibus ventilata, nos fratribus nostris Cononi Prænestino, & Lamberto Ostiensi, episcopis & cardinalibus, Bosoni sanctæ Anastasiæ, Deus dedit sancti Laurentii in Damaso, & Ioanni sancti Chrysogoni, presbyteris & diaconibus, Petro sanctorum Cosmæ & Damiani, Gregorio sancti Angeli, & Chrysogono sancti Nicolai de Carcere, & archiepiscopis Oldegario Tarraconensi, & Bernardo Auxiensi, & item episcopis Raimundo Barbastrensi, Guidoni Lascurrensi, Galterio Magalonensi, & Goloni Leonensi, & Abbatibus Arduino sancti Savini, & Amico sancti Laurentii foras muros, præcepimus, ut in partes secederent, & controversiam ipsam judicio canonico definirent. Egressi de concilio fratres inter se diutius contulerunt. Novissime discussis utrimque rationibus, & chartarum monumentis sæpius revolutis, hujusmodi sententiam in concilii audientia ediderunt: donationis scripta, quæ Arelatensi ecclesiæ a prædicto rege Ludovico Bosonis filio, post Ludovici imperatoris, Magni Caroli filii, & filii ejus Caroli regis confirmationes, de cella de Gordanicis collata sunt, robur nullum obtinere. Quod enim Deo semel oblatum fuerat ab aliis, ulterius aliis non potuit erogari. Hoc etiam ex abundanti additum est, ut Anianenses monachi trium idoneorum testium assertione probarent, Anianense monasterium cellam de Gordanicis per triginta annorum spatium sine interruptione legitima possedisse, antequam eam monachi Casæ Dei, per quos Arelatensis ecclesia in possessionem intraverat, obtinerent. Et sic locus idem in jure deinceps ac possessione Anianensis monasteri permaneret.

Hanc profecto sententiam toti concilio placere, a fratribus nostris archiepiscopis, episcopis, abbatibus, acclamatum est. Confestim Anianenses in medium tres senes monachos protulerunt, qui tactis sacrosanctis euangeliis firmaverunt, Anianenses monachos cellam de Gordanicis per triginta annorum spatium sine interruptione legitima possedisse, antequam eam Casæ Dei monachi obtinerent.

Prolatam igitur a fratribus supra nominatis de jam sæpe dicta cella sententiam, & totius assensu concilii approbatam, nos autore Deo assertionis nostræ munime confirmamus: & Anianensi monasterio super ea in posterum inferri calumnias, autoritate sedis apostolicæ penitus prohibemus.

Quæcumque præterea Anianense monasterium per authentica prædecessorum nostrorum Ioannis, Nicolai, Alexandri, Vrbani, Paschalis, pontificum Romanorum, privilegia possidet, tibi tuisque successoribus in perpetuum confirmamus. Idem enim locus specialiter sub beati Petri jure ac protectione consistit.

Prædictam cellam de Gordanicis Arelatensis archiepiscopus in manu nostra, per virgam quam gestabat, in conspectu totius concilii refutavit. Nos vero eam tibi, fili in Christo carissime Ponti, & per te Anianensi monasterio, per eandem virgam protinus restituentes, tam Arelatensi ecclesiæ, quam & monasterio Casæ Dei, perpetuum super eadem cella silentium sub anathematis obligatione indiximus; & instrumenta chartarum ab archiepiscopo & monachis casæ Dei vobis reddi præcipimus: ne illorum occasione aliquis denuo querimoniæ scrupulus oriatur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; & a sacramento corporis ac sanguinis Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Calixtus, catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Cono Prænestinus episcopus.
Oldegarius Tarraconensis ecclesiæ dispensator.
S. Raimundi Barbastrensis episcopi.
Ego archiepiscopus Bernardus Ausciensis, subscripsi.
Ego Lambertus Ostiensis episcopus.
Richardus Narbonensis archiepiscopus.
Ego Petrus cardinalis sanctorum Cosmæ & Damiani.
Ego Boso, tituli sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.
Ego Ato Arelatensis episcopus.
Ego Gregorius diaconus cardinalis sancti Angeli.
Ego Deus dedit, tituli sancti Laurentii in Damaso presbyter cardinalis.
Ego Fulco Aquensis archiepiscopus, subscripsi.
Ego Galterius Magalonensis episcopus.
Ego Ioannes, presbyter cardinalis, tituli sancti Chrysogoni, huic judicio interfui, & subscripsi.
Ego Amicus abbas sancti Laurentii foris muros.
Ego Arduinus abbas sancti Savini.

Datum Tolosæ per manum Chrysogoni sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis ac bibliothecarii, Idibus Iulii, Indictione XII. Dominicæ Incarnationis anno MCXIX. pontificatus autem domni Calixti II. papæ anno I.

Monumentum aliud ejusdem concilii suppeditat nobis Catellus, commentariorum Occitaniæ libro V. de ecclesiis, Amantiana, & sancti Saturnini: quas sui juris esse, sancti Stephani ecclesia contendebat.

Acta

Acta ipsa ex Catello hic transcribo.

ANNO ab Incarnatione Domini MCXIX. Aicardus archidiaconus ecclesiæ sancti Stephani Tolosæ sedis in præpositum electus est. Eo anno quo in eadem ecclesia dominus papa Calixtus II. concilium celebravit. Et præsidente domno papa in generali synodo, Aicardus præpositus duas proclamationes valde idoneas fecit : unam videlicet super ecclesiam Amantianam, quamdiu ecclesia B. Stephani perdiderat. Auditis itaque domnus papa utriusque partis altercationibus, videlicet A. præpositi, & A. prioris Amantianensis, jussit investiri ecclesiam sancti Stephani de ecclesia Amantianensi, quod & factum est. Nam A. Narbonensis B archiepiscopus vices domini papæ super hoc negotio acceptas*, post multum tempus hoc placitum definivit, & mille solidos Melguirinos, & per unumquemque annum tres solidos Tolosanos annualiter ecclesiæ nostræ reddi jussit : quam diffinitionem in subsequenti plenarie domino volente ostendemus. Altera vero proclamatio super ecclesia beati Saturnini de suburbio Tolosæ, ubi & corpus ejus humatum quiescit. A. enim præpositus præcepto imperiali, scilicet gloriosissimi imperatoris, & privilegio Romano, videlicet Ioannis papæ, hanc ecclesiam juris ecclesiæ beati Stephani suæ sedis fore ostendit. Quibus in præsentia domni papæ, & in præsentia cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum multorum pro- C borum virorum perlectis, beati Saturnini clerici rationem reddituri surrexerunt. Responderunt enim, & dixerunt domno papæ, ecclesiam suam cum episcopo, neque cum clericis suæ sedis placitare debere, quia ejus & beati Petri juris erat. Quæsivit autem ab iis domnus papa, utrum hæc ecclesia singulariter beati Petri esset, vel generaliter : cui & responderunt, singulariter. Ille vero iterum requisivit, quis eam beato Petro dedisset: cui & responderunt, quia clerici qui eam tenebant, ei & beato Petro dedissent. Quibus ipse, quia clerici ex diversis partibus congregati, quorum fundus non erat, dare non potuerunt. Interim dum hæc ita ventilantur, alia supervenere maxima negotia. Quibus interpositis domnus papa hoc placitum differri jussit, donec post concilium : unde D actum est, ut tandiu hoc placitum differretur, usque quo idem papa Tolosa recederet. In recessione vero illius venimus ad villam quæ vocatur Fronton, ibique ea die hospitati: mane vero idem papa eandem ecclesiam cum suis consecravit. Altera autem die domnus papa privilegium ecclesiæ beati Saturnini firmare curabat : sed interpellante A. Tolosano episcopo, & A. præposito, hoc privilegium intermissum est. Tertia vero die venimus ad villam quæ est in pago Caturcensi, quæ vocatur sancti Audardi, & ibi hospitati sumus. Postera vero die, præsidente domno papa cum suis, ad hoc placitum ventilandum venimus, ubi perlecto imperiali decreto, & Romano privilegio, eadem E verba, quæ superius in concilio residens dixerat, recitavit. Et legente Petro Montispessulani sancti Saturnini clerico Vrbani papæ privilegium, in quo continebatur qualiter idem papa ecclesiam beati Saturnini ecclesiæ beati Stephani, & episcopo Isarno, tulisset; domnus papa Calixtus, audientibus omnibus qui aderant, tale tulit testimonium. (Erant ibi tunc nobiscum dominus prior Fredalensis bonæ memoriæ Isarnus, & A. prior Amantianensis, & B. archidiaconus veteris Morensis, & alius B. archidiaconus Agarnensis, & Guillel- A mus nostræ ecclesiæ paraphonista, & quamplures alii.) Ego, inquit, fratres in concilio Nemausensi, in quo dominus papa Vrbanus præfuit, cum multis aliis interfui: ibique clericos beati Saturnini dominum papam interpellantes audivi, quatenus quartam partem oblationis altaris beati Saturnini episcopo Isarno, qui tunc temporis in dominio suo eam tenebat, auferret, & sibi daret. Et dominus papa petitionibus eorum condescendi videbatur. Quibus episcopus Isarnus magnanimiter resistebat, & nequaquam hoc se facere posse dicebat : quia si id faceret, unde viveret non habebat. Et quia nobis, mihi, & fratri meo, qui tunc temporis erat archiepiscopus Briassensis, videbatur præjudicium episcopo Isarno fieri : partes ejus, quantum potuimus, sustinuimus; in tantum, ut nobis præsentibus istud fieri non potuerit. Transacto vero concilio dominus papa episcopum Isarnum in cameram suam deduxit : ibique, vi comitis Raimundi, reclamantibus tamen clericis, qui tunc ibi aderant, hanc quartam oblationis altaris partem tulit. Mandavit tamen iisdem papa, ut Isarnus episcopus de ecclesia beati Saturnini semper cum suis victum haberet : quod &, dum vixit, habuit. His dictis dominus papa Calixtus Raimundo abbati, & clericis ejus, ut de his omnibus rationem redderent, mandavit : illi vero consilio accepto responderunt, non se tam facile de tanto placito posse respondere, sed daret eis tempus quo ad respondendum essent parati. Annuens vero dominus papa petitioni eorum, dedit nobis locum & tempus, ubi ad id ventilandum perveniremus. Fuit autem locus apud Viennam; & tempus, festum beatæ Mariæ, quod vocatur " Epipanti. Sed dominus A. episcopus Tolosanus negligentia sua ad hoc placitum tendere renuit. Inde actum est, ut ecclesia sancti Stephani jus quod habebat super ecclesia beati Saturnini amitteret.

ANNO CHRISTI 1119.

" Hypapante

CONCILIUM REMENSE, propter investituras ecclesiasticas, excommunicationem Henrici imperatoris, aliasque causas, a Gelasio secundo indictum, a Callisto secundo celebratum in basilica sanctæ Mariæ Remensis, XIII. Kalend. Novembris, anno Christi MCXIX.

ANNO CHRISTI 1119.

¶** Ex apographo Iac. Sirmondi.

TITULI CANONUM.

1. *De damnatione simoniacæ hæresis.*
2. *De investituris per manum laicam non faciendis.*
3. *De invasoribus ecclesiasticarum possessionum.*
4. *Vt ecclesiasticum honorem, vel beneficium, nemo cuiquam velut hereditarium relinquat, nec pro baptismate, &c. pretium exigat.*
5. *De presbyteris, diaconis, & subdiaconis, concubinæ & uxores interdictæ.*

PRÆFATIO.

ANNO Incarnationis Dominicæ MCXIX. synodus Remis in ecclesia metropolitana die XII. XIII. Kal. Novembris a Callisto papa II. celebrata est: in qua fuerunt archiepiscopi XIII. & plusquam CC. episcopi, cum multis abbatibus, & aliis ecclesiæ dignitatibus. Postrema die adsidente quoque

ANNO CHRISTI 1119.

quoque in concilio rege Francorum Ludovico, hęc quinque promulgata sunt capitula.

CANONES.

I. *De damnatione simoniacæ hæresis.*

Quæ sanctorum patrum sanctionibus de pravitate simoniaca stabilita sunt, nos quoque sancti Spiritus judicio, & autoritate sedis apostolicæ confirmamus. Si quis ergo vendiderit, aut emerit, vel per se, vel per quamlibet submissam personam, episcopatum, abbatiam, decanatum, archidiaconatum, presbyteratum, archipresbyteratum, præposituram, præbendam, altaria, vel quælibet ecclesiastica beneficia, promotiones, ordinationes, consecrationes, dedicationes ecclesiarum, clericalem tonsuram, sedes in choro, aut quælibet ecclesiastica officia: & vendens, & emens, dignitatis & officii sui ac beneficii periculo subjaceat. Quod nisi resipuerit, anathematis mucrone perfossus, ab ecclesia Dei quam læsit, modis omnibus abscindatur.

II. *De investituris per manum laicam non faciendis.*

Episcopatuū & abbatiarū investituram per manum laicam fieri penitus prohibemus. Quicumque igitur laicorum deinceps investire præsumpserit, anathematis ultioni subjaceat. Porro qui investitus fuerit, honore quo investitus est, absque ulla recuperationis spe, omnimodis careat.

III. *De invasoribus ecclesiasticarum possessionum.*

Vniversas ecclesiarum possessiones, quæ liberalitate regum, largitione principum, vel oblatione quorumlibet fidelium eis concessæ sunt, inconcussas in perpetuum, & inviolatas permanere decernimus. Quod si quis eas abstulerit, invaserit, aut potestate tyrannica detinuerit, juxta illud B. Symmachi capitulum anathemate perpetuo feriatur.

IV. *Vt ecclesiasticum honorem, vel beneficium, nemo cuiquam velut hereditarium relinquat: nec pro baptismate, &c. pretium exigat.*

Nullus episcopus, nullus presbyter, nullus omnino de clero, ecclesiasticas dignitates vel beneficia cuilibet quasi hereditario jure derelinquat. Illud etiam adjicientes præcipimus, ut pro baptismatis, chrismatis, olei sacri, ac sepulturæ acceptione, infirmorum visitatione, vel unctione, nullum omnino pretium exigatur.

A

V. *Presbyteris, diaconis, subdiaconis, concubinæ & uxores penitus interdictæ.*

Presbyteris, diaconibus, & subdiaconibus, concubinarum & uxorum contubernia prorsus interdicimus. Si qui autem hujusmodi reperti fuerint, ecclesiasticis officiis priventur, & beneficiis. Sane si neque sic immunditiam suam correxerint, communione careant Christiana.

In codice sanctæ Mariæ Virdunensis post canones suprascriptos sequentia mox subjiciebantur.

B

STATVTVM CALLISTI PAPÆ II. de trevia Dei editum in concilio Remensi.

In concilio Remensi decrevit domnus papa Calixtus de trevia Dei sic: Ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ observari treviam Dei. A quinquagesima usque ad octavas Pentecostes. Similiter & in jejuniis quatuor temporum, in vigiliis sanctorum, quæ jejunantur, in festis eorumdem, in duabus synodis a dominica in dominicam, in omnibus festis sanctæ Mariæ. His temporibus æqualiter omnes pacem habeant. Et mochi, & bona eorum, & mulieres, & comitatus earum omni tempore pacem habeant. Mercatores, venatores, peregrini, similiter. Atria omni tempore in pace sint. Capellani castrorum jurent, si C præda vel quodcumque raptum, vel captus aliquis ipsis scientibus ad castrum vel extra prope castrum, pro tuitione ipsius castri deductum fuerit, se nullum Divinum officium ibi celebrare, non expectantes alicujus reclamationem, donec reddatur ablatum: vel si raptor dicit se jure accepisse, recommendetur, donec diffiniatur justitia illius judicis, per manum cujus causa illa debet determinari. Quod si hoc non observaverint, sciant se esse reos perjurii, & deponendos ab ordine, & reddituros capitale, & satisfacturos episcopo de justitia sua. Similiter si cella monachorum, vel infra castrum, vel circa castrum fuerit: monachis ibidem moran- D tibus hæc eadem observantia ab abbatibus per obedientiam injungatur. Quod si non observaverint, abbates capitale reddant, & satisfaciant episcopo de justitia sua. Infra treviam Dei nemo pannum alterius accipiat. In quarta feria sole jam occidente pulsentur campanæ per parochias, & ab illa hora usque ad feriam secundam oriente Sole, observetur pax. Si infra villam, vel extra villam, aliquis aliquem vulneraverit, vel hostiliter percusserit: de eo judicabitur quemadmodum hactenus judicatum est. Si quis vero assultum faciens aliquem occiderit infra treviam, vel hostiliter combustionem fecerit, vel intra, vel extra treviam Dei: si solutus fuerit ab uxore, vel monachus E fiat, vel Hierusalem eat; si vero conjugatus fuerit, in manu episcopi sit qualiter satisfacere debeat. Si vero cui fit assultus se defendendo homicidium fecerit, infra patriam sicut hucusque ad pœnitentiam judicabitur. Si quis autem supradictorum reus satisfacere neglexerit, nemo sepeliatur in villa, vel in loco, ubi ille, vel familia illius, demorabitur; vel Divinum officium celebretur, præter baptisma, sive villa sua fuerit, vel advocatus villæ extiterit. Confessio tamen, & corpus Christi nulli negetur. Si quis treviam Dei violaverit, & usque ad ultimum vitæ satisfacere neglexerit: si ipse motu oris & facto satisfacere poterit, satisfaciat

tisfacere non poterit, si aliquo signo pœnitentia cognoscitur, parentes ejus si pro eo satisfacere voluerint, reddendo capitale, & satisfaciendo episcopo pro possibilitate delinquentis, neque sepultura, neque communione priventur. Quod si aliter, nusquam sepeliatur. Qui vero eum sepelire præsumpserit, si clericus fuerit, ordine & ecclesiastica dignitate privetur. Si quis autem appellatus fuerit de infractione hujus treviæ, & ipse negaverit: si miles est, purgabit se sua septima manu; reliqui vero Dei judicio examinabuntur. Hujus statuti violatores omni die dominico per singulas parochias excommunicentur.

**EIUSDEM CONCILII ACTA EX ORDERICO VITALE.

ANNO ab Incarnatione Dominni MCXIX. Indictione XII. In Octobris medio. Callistus papa cum Romano senatu Remis venit, ibique XV. diebus demoratus, concilium tenuit, & de utilitatibus ecclesiæ cum pastoribus Dominici gregis solerter tractavit. Ibi nimirum fuerunt XV. archiepiscopi, & plusquam CC. episcopi, cum multis abbatibus, & aliis ecclesiæ dignitatibus. Apostolico enim jussu evocati de Italia & Germania, de Gallia & Hispania, de Britannia, & Anglia, de insulis Oceani, & cunctis occidentalibus provinciis, congregati sunt pro amore salvatoris, ejus parati gratanter obedire mandatis. Maguntinus archiepiscopus cum VII. præsulibus Remis ad synodum properavit, quos quingentorum militum cohors secura vallavit. Quorum adventu comperto exultavit, eisque Hugonem Trecassinum comitem cum turmis militum amicabiliter obviam misit.

Rex Anglorum prælatis regni sui ad synodum quidem ire permisit, sed omnino ne alicujus modi querimoniam alterutrum facerent prohibuit. Dixit enim: Omniplenariam rectitudinem conquerenti faciam in terra mea: reditus ab anterioribus constitutos Romanæ ecclesiæ singulis annis erogo, & privilegia nihilominus pari modo mihi concessa teneo. Ite, dominum papam de parte mea salutate, & apostolica tantum præcepta humiliter audite: sed superfluas adinventiones regno meo inferre nolite.

In ecclesia metropolitana synodus celebrata est. Ibi papa XIV. Kalendas Novembris Dominico Missam cantavit, & Baiocensem Turstinum "Eboracensibus archiepiscopum consecravit: privilegioque, ne Cantuariensi metropolitæ veluti magistro, sed quasi coepiscopo subjiceretur, donavit. Sequenti autem dominico Fredericum Hermanni Namuri comitis fratrem, Leodiensibus episcopum benedixit: qui infra triennium ab æmulis veneno infectus obiit, & nunc miraculis ad sepulcrum ejus coruscantibus feliciter splendescit.

In basilica sanctæ virginis Mariæ ante crucifixum XII. Kal. Novembris præsulum cathedræ appositæ sunt: & singuli metropolitæ, prout antiquitus a Romano pontifice constitutum est, ordinate consederunt. Radulphus cognomento viridis archiepiscopus Remensis, & Leothericus Bituricensis, Humbertus "Lugdunensis, & Goiffredus Rotomagensis, Turstinus Eboracensis, & Daimbertus Senonensis, Gislebertus Turonensis, & successor ejus Hildebertus Cenomannensis, Baldricus Dolensis, & alii octo archiepiscopi, cum suffraganeis suis, & absentium legatis, multis abbatibus, & monachorum, & clericorum multitudine, futurum examen præfiguravere, quod in spiritu intuens Isaias, & quasi digito demonstrans, exclamat cum metu ac mentis alacritate: *Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, & principibus ejus.* *Isaia 3.*

ANNO CHRISTI 1119.

In sublimi consistorio apostolica sedes erat ante januas ecclesiæ. Finita Missa Callistus papa resedit, & in prima fronte coram eo Romanus senatus constitit. Cono Prænestinus præsul, & Boso Portuensis, Lambertus Ostiensis, Ioannes Cremensis, & Hato Vivariensis. Hi nimirum præ omnibus aliis quæstiones subtiliter discutiebant, & mira eruditione imbuti responsa ubertim proferebant. Chrysogonus vero diaconus dalmatica indutus papæ adstabat, manuque canones gestabat, promptus propinare authenticas majorum sententias, ut res exigebat. Porro alii sex ministri tunicis seu dalmaticis vestiti circumstabant: & frequenter insurgente tumultu diffidentium, silentium imperabant. In primis post litaniam, & authenticas orationes papa cœpit simpliciter & sancte latialibus verbis euangelium explanare, quod jusserit Iesus discipulos suos trans fretum præcedere. Eloquenter etiam retexuit, quomodo vespere facto uentus oritur contrarius, & navis sanctæ ecclesiæ periclitatur in hujus mundi fluctibus, multimodisque jactatur tentationum & tribulationum procellis: sed sævientes impiorum flatus subito conquiescunt visitatione salvatoris, & optata tranquillitas revertitur ad filios pacis. Deinde ut papa sermonem finivit, Cono cardinalis pontifex surrexit, & eloquentissime sacros archimandritas de cura pastorali admonuit. Ex libro quoque Geneseos verba Iacob memoriter protulit, & prælatos ecclesiæ circa gregem domini parem diligentiam habere spiritualiter debere asseruit, quam Iacob erga oves Laban avunculi sui se habuisse manifestavit.

Ludovicus rex cum principibus Francorum synodum introivit. In consistorium ubi papa residens omnibus præminebat, conscendit, querimoniamque suam rationabiliter deprompsit. Erat enim ore facundus, statura procerus, pallidus, & corpulentus. Ad hanc, inquit, sanctam concionem pro investigando consilio, cum baronibus meis venio, domine papa: & vos o seniores, audite me obsecro. Rex Anglorum, qui jamdudum mihi confœderatus extitit, mihi meisque subjectis plurimas infestationes & injurias ingessit. Normanniam, quæ de regno meo est, violenter invasit; & Rodbertum ducem Normannorum contra omne jus & fas detestabiliter tractavit. Hominem quippe meum, sed fratrem dominumque suum, multis modis molestavit, & ad ultimum cepit, & hucusque in carcere longo detinuit. Ecce Guillelmum ducis filium, qui mecum ad vos huc accessit, funditus extorrem exhereditavit. Per episcopos, & consules, aliasque personas, ipsum ut captum ducem mihi redderet requisivi: sed de hac re nihil ab eo impetrare potui. Rodbertum de Belismo legatum meum, per quem mandaveram regi quod volebam, in curia sua cepit, vinculis injecit, & in ergastulo truci hucusque coercuit. Tedbaldus comes homo meus est, sed instructu avunculi sui contra me nequiter erectus est. Ejus enim divitiis & potentia inflatus, in me rebellavit, & infidus mihi atrocem guerram fecit, regnumque

ANNO CHRISTI 1119.

» meum ad detrimenta multorum conturbavit. » Legitimum bonumque virum Guillelmum co- » mitem Nivernensem, quem bene nostis, remean- » tem de obsidione castelli cujusdam excommuni- » cati furis, ubi vere spelunca latronum, & fossa » diaboli erat, comprehendit, & usque in hodier- » num diem carceri mancipavit. Religiosi præsu- » les, Thomam de Marla seditionum prædo- » nem totius provinciæ merito adversati sunt. Id- » eoque mihi generalem inimicum peregrinorum » & omnium simplicium obsidere præceperunt, » & ipsi mecum legitimique barones Galliæ, ad » comprimendos exleges convenerant, & cum » communi collectione Christiani exercitus pro » zelo Dei certaverant. Inde præfatus heros cum » mea licentia pacifice regrediens captus est, & » a Tedbaldo comite usque hodie retentus est: » licet eum multitudo procerum ex parte mea sæ- » pe pro liberatione comitis suppliciter requisie- » rit, & tota terra ejus ab episcopis anathema- » tizata sit. Cumque rex hæc & his similia dixisset, & Gallicana concio veracem ejus orationem allegasset: Goffredus Rotomagensis archiepiscopus cum suffraganeis episcopis & abbatibus surrexit, & pro rege Anglorum rationabiliter respondere cœpit. Verum orto tumultu dissidentium inter ceptus, conticuit: quia illic multi aderant inimicorum, quibus excusatio pro victorioso principe displicuit.

Interea Hildegardis comitissa Pictavorum cum suis pedisequis processit, & alta claraque voce querimoniam eloquenter enodavit, quam omne concilium diligenter auscultavit. Se siquidem dixit a marito suo esse derelictam, sibique Malbergionem vicecomitis de castello Airaldi conjugem in throno surrogatam. Cumque papa interrogaret, utrum consul Pictavensis secundum suum edictum ad synodum venisset: Guillelmus eloquentissimus juvenis episcopus Sanctonensis, & plures episcopi, & abbates de Aquitania surrexerunt, & eundem Aquitanorum ducem excusaverunt: asseverantes, quod iter ad concilium inierit, sed ægritudine detentus obiter remanserit. Denique papa infirmitatis causa excusationem suscepit, inducias dedit, certumque terminum constituit, quo consul ad placitum in curiam papæ veniret, ac ut legitimam uxorem reciperet, aut pro illo repudio sententiam anathematis subiret.

Deinde barbatus Audinus Ebroicensis episcopus la morem de Amalrico fecit, a quo & se turpiter expulsum, & episcopium abominabiliter incensum denuntiavit. Protinus e contra capellanus Amalrici palam respondendo audacter occurrit, & mendacem episcopum liquido coram omni cœtu » vocitavit. Non Amalricus, inquit, sed nequi- » tia tua te merito expulit, & episcopium com- » bussit. Ipse profecto, quem rex per fraudu- » lentam malignitatem tuam exhereditavit, ut » strenuissimus miles armis pollens & amicis, de- » bitum honorem recuperavit. Rex siquidem » cum pluribus catervis suorum urbem obsedit, » imperioque tuo ignem injecit, & basilicas om- » nes cum ædibus concremavit. Tali tanto- » que damno peracto recessit, nec adhuc arcem » seu civitatem obtinuit. Videat & judicet hæc » sancta synodus, qui magis pro combustis eccle- » siis condemnatus est, Audinus an Almaricus.

Francis itaque contra Normanno adminiculantibus Amabrico grandis ibi facta est verborum altercatio. Tandem facto silentio papa locutus

A est. Nolite, quæso, carissimi mei, multiplicitate verborum inutiliter contendere, sed pacem ut filii Dei totis nisibus inquirite. Filius enim Dei pro pace de cælo descendit, & humanum corpus ex intacta virgine Maria clementer assumpsit, ut letalem guerram per protoplasti reatum progressam pie sedaret, ut pacem inter Deum & hominem ipse sequester factus mitteret, ut angelicam & humanam naturam reconciliaret. Ipsum in omnibus sequi debemus, qui ejus in populo suo vicarii qualescumque sumus. Pacem & salutem membris ejus omnimodis procurare satagamus, quia ministri & dispensatores ministeriorum Dei sumus. Mem- B bra quippe Christi populum Christianum appello, quem ipse sanguinis sui redemit pretio. Inter bellicos tumultus in perturbatione positus sæculari, quis digne potest spiritualia contemplari, vel in lege Dei competenter meditari? Bellica seditio plebes commovet ac dissolvit, & per abrupta vitiorum letaliter evagari cogit. Ecclesias violat, sacramenta contaminat, & plura nefaria irreverenter inquietat, & a studio religionis pluribus modis evocat. In cultu Dei consistentes territat, molestiis nequiter infestat, & quid agant præ timore nescientes enervat. Regularem disciplinam confundit ac dissipat, & indisciplinatos in omne nefas præcipitat. Ecclesiasticus itaque rigor dis- C solvitur, letifera dissolutio passim diffunditur, & castitatis pudor flebiliter exponitur. Furia vero malorum abominabiliter grassatur, & iniquorum phalanx ad inferos miserabiliter quotidie raptatur. Pacem, igitur quam bonorum nutricem lucide videmus, in omnibus ubique ferventes amplecti debemus, indesinenter servare, omnibus imperare, verbis & exemplis prædicare. Hanc ipse Christus ad passionem properans, suis reliquit, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Hanc ipse resurgens ex mortuis repræsentavit, dicens: *Pax vobis.* Magna quies & securitas est, ubi pax regnat: dolor & tribulatio terit omnes & cruciat, quos ira rodit D ac discordia stimulat.

Pax est blanda & salubris concatenatio cohabitautium, omnique creaturæ rationali generale bonum, quo indissolubiliter nexi cælestes gaudent, terrigenæque simili nexu colligati jugiter indigent: sine qua pestilentes timentur & timent, & nunquam securi turbantur & mœrent. Hanc igitur virtutem, quam appeto, quam ex sanctarum autoritate scripturarum, & generali approbatione publicæ commoditatis summopere laudo, toto nisu inquirere, & in tota Dei ecclesia ipso juvante diffundere vivaciter laborabo. Treviam Dei, sicut eam sanctæ memoriæ Vrbanus papa in concilio Claromontis E tenendam constituit, præcipio: & reliqua decreta, quæ ibi a sanctis patribus sancita sunt, ex autoritate Dei, & sancti Petri apostoli, omniumque sanctorum Dei, confirmo. Imperator Alemannorum mandavit mihi, ut Mozonem castrum adeam, ibique pacem cum eo ad utilitatem sanctæ matris ecclesiæ faciam. Illuc utique pro pace laboraturus nunc ibo, & coepiscopos meos Remensem & Rotomagensem, & alios quosdam de fratribus & coepiscopis nostris mecum minabo, quos præ cæteris ad hoc placitum necessarios æstimo. Aliis omnibus episcopis & abbatibus jubeo, ut hic præstolentur nos quantocius redituros, auxiliante cōditore nostro.

Omnes

„Omnes hic expectare commendo: nec etiam A „Goiffredum abbatem sancti Theoderici abire „permitto, quamvis ejus hospitium sit in pro„ximo. Orate pro nobis, ut Deus & dominus „noster prosperum iter nobis concedat, & om„nes conatus nostros ad pacem & utilitatem to„tius ecclesiæ benigniter dirigat. Cum autem „reversus fuero, clamores vestros & ratioci„nationes, ut rectius potuero, diligenter discu„tiam, opitulante Domino, ut cum pace & „exultatione ad propria remittatur hæc sacra „concio. Deinde spiritualem filium meum, & „originis propinquitate consobrinum regem An„glorum adibo, precibus & alloquiis ipsum, „& Tedbaldum comitem, ejus videlicet nepo- B „tem, aliosque diffidentes admonebo, ut in omni„bus rectitudinem faciant, & ab omnibus eandem „in amore Dei recipiant: & juxta Dei legem pa„cificati ab omni bellorum strepitu sileant, atque „cum subjectis plebibus securi quiescentes gau„deant. Porro illos qui persuasionibus nostris „obtemperare noluerint, sed in sua procacitate „contra jus & publicam quietem contumaciter „perseveraverint, terribili anathematis sententia „feriam, nisi a pravitate sua resipuerint, & pro „transactis reatibus canonice satisfecerint. His di„ctis, cœtus fidelium solutus est.

In crastinum feria quarta cum insigni comitatu Mozonem profectus est, & dominico sequenti, præ labore & metu lapsus & æger Remis regressus est. Interea multitudo magistratuum, papæ reditum ægre præstolata est. Nam C qui de longinquis regionibus illuc Apostolici jussu convenerant, ibi nihil agentes, infructuose sua distrahebant, suarumque curam domorum cum mœrore intermittebant. Denique reversus papa, per quatuor dies synodum tenuit, & de diversis ecclesiarum negotiis tractavit.

Igitur feria secunda postquam papa consedit, Ioannes Cremensis eruditus & eloquens presbyter surrexit, & peracti eventum itineris seriatim enucleare cœpit. Notum est, inquit, „sanctitati vestræ, quod Mozonem perreximus. „Sed infortuniis contra nos insurgentibus, nil „commoditatis perpetravimus. Illuc festinanter D „ivimus, sed inde festinantius redivimus. Impe„rator enim cum ingenti exercitu ad prædictum „locum advenit, & quasi pugnaturus armatorum „ferme XXX. millia secum habuit. Hoc itaque ut „animadvertimus dominum papam in præfato „castro, quod in Remensis archiepiscopi domi„nio est, inclusimus: & nos, inde ad consti„tutum colloquium egredientes, ipsum exire „omnino prohibuimus. Secretius fari cum im„peratore multoties quæsivimus: sed mox ut „a turba segregati cum illo seorsum migrare„mus, innumeri satellites voluntatis ejus, & „fraudis conscii nos circumdabant; & lanceas „gladiosque suos vibrantes, ingentem nobis me- E „tum incutiebant. Non enim ad bellum instructi „veneramus, sed inermes pacem universali ec„clesiæ procurabamus. Imperator dolosus per di„versas ambages cavillabatur, fraudulenter no„biscum loquebatur: sed præsentiam papæ, ut „eundem caperet, summopere operiebatur. Sic „totum diem inutiliter exegimus, sed patrem „patrum ab oculis ejus solerter occultavimus: „memores quam fraudulenter idem ipse Romam „intraverit, & ante aram in basilica sancti Pe„tri apostoli Paschalem papam ceperit. Deni-

que nos tetra nox diremit, & unusquisque sua " mapalia repetiit. Nos utique formidantes ne " pejora incurreremus, iter repedandi, immo fu- " giendi, velociter inivimus. Quin etiam ne for- " midabiliter tyrannus cum multis legionibus, " quas secum ducebat persequeretur, nos valde " timuimus. De his dixisse nunc sufficit. Co- " loniensis archiepiscopus legatos & epistolas " domino papæ direxit, & professa subjectione " pacem & amicitiam cum illo pepigit. Filium " quoque Petri Leonis, quem obsidem habebat, " ob amoris specimen gratis reddidit. "

Hæc dicens, quasi ob insigne tripudiũ lætitiamque mirabilem, digito monstravit nigrum & pallidum adolescentem, magis Iudæo vel Agareno, quam Christiano similem, vestibus quidem optimis indutum, sed copore deformem. Quem Franci aliique plures papæ adsistentem intuentes deriserunt, eique dedecus perniciemque citam imprecati sunt, propter odium patris ipsius, quem iniquissimum fœneratorem noverunt.

Deinde Lugdunensis archiepiscopus cum suffraganeis suis surrexit, & ita loqui cœpit: Masconensis episcopus ad hanc sanctam synodum " clamorem facit, quod Pontius Cluniacensis " ipsum ecclesiamque suam damnis, multisque " injuriis affecit; ecclesias decimasque suas, " debitasque subjectiones sibi violenter abstulit, " & congruas dignitates, suorumque ordinatio- " nes clericorum denegavit. Questus hujuscemo- " di Lugdunensis primas explevit: multi præsules, & monachi, atque clerici prosecuti sunt, & de rebus sibi violenter ablatis cum vociferatione clamores fecerunt: ac de injustis invasionibus, quas a Cluniacensibus perpessi sunt. Plures valde tumultuati sunt, diuque perstrepentes, acerba quæ ruminaverant evomerunt. Tandem facto silentio Cluniacensis abbas cum grandi conventu monachorum surrexit, brevique responso, & modesta voce ac tranquilla locutione, querulosos impetitores compressit. Erat quippe magnanimus de valle Brutiorum monachus, consulis Morguliensis filius, & Paschalis papæ filiolus, imperioque ejus inter Cluniacenses educatus. Ætate quidem juvenis, & statura mediocris: sed a pueritia docilis, in virtutibus stabilis, & coessentibus alacritate affabilis. Candida vero facie decorus, moribus & genere, ut dictum est, conspicuus, regum & imperatorum consanguinitate proximus, religione ac peritia litterarum præditus, ideoque tot chrismatum prærogativis redimitus, fortis in adversantes æmulos stabat ac rigidus. Multis, ut charaxatum est, clamoribus in synodo propulsatus, respondit. Clu- " niacensis ecclesia soli Romanæ ecclesiæ subdita " est, & papæ propria: & ex quo fundata est, " a Romano pontifice obtinuit privilegia, quæ " proclamatores isti sua nituntur abolere & fru- " strari violentia. Notum autem sit vobis, beati " patres qui adestis, omnibus, quod ego & fra- " tres nostri monasticas res, quas jure servandas " suscepimus, sicut eas venerabilis Hugo, aliique " sancti prædecessores nostri habuerunt, servare " contendimus. Nulli damna vel injurias in- " gessimus, res alienas non diripuimus, nec " aliquatenus diripere sua cuilibet concupisci- " mus. Verum res pro amore Dei nobis datas a " fidelibus quia pertinaciter defendimus a raptori- " bus, invasores dicimur, & opprobria multa injuste " toleramus. Nimia de his ad me solicitudo non per- "

„tinet. Ecclesiam suam dominus papa si vult de-„fendat, & ecclesias decimasque cum aliis pos-„sessionibus, quas ipse mihi commisit, patroci-„netur, & custodiat.

Papa igitur de omnibus, quæ ab utrisque partibus audierat, in crastinum perendinari judicium imperat. Sequenti vero die Ioannes Cremensis surrexit, & locutionis suæ procemium hujus-„modi inchoavit. Sicut justum est, ut dominus „papa clamores vestros solerter audiat, vobis-„que sicut pater filiis sine fictione omnimodis „subveniat, talique vobis obsequi famulatu non „semel quotidie debeat: sic nimirum decet ac „justum est, ut ipse idem in parochiis vestris ali-„quid proprietatis possideat, ecclesiamque, seu „domum, vel aliquam possessionem, sua electio-„ne sine fidelium oblatione, liberam habeat. Postquam ab omnibus hoc gratanter concessum est, consequenter Ioannes adjecit: Ducenti & eo „amplius anni sunt, ex quo Cluniacensis ec-„clesia fundata est, & ab ipso primordio fun-„dationis suæ Romano papæ donata est, a quo „utilibus privilegiis in Romana synodo coram „multis arbitris diversæ dignitatis evidenter insi-„gnita est. Ratum est, & in chartis insertum le-„gentibus liquido patescit, quod * Geraldus „Aquitanicus Cluniacense cœnobium in alodio „suo construxit, & illud Romam pergens Ro-„mano pontifici devotissime commisit, nec id „frustra fieri voluit. Nam ipse tunc XII. aureos „papæ obtulit, & exinde totidem singulis annis „dari decrevit. Præfata ergo ecclesia nulli prin-„cipum, seu præsulum, usque nunc ipsi papæ „subjacuit: Deoque largiter opitulante, fundis „& religiosis habitatoribus feliciter crevit. Vnde „bonus odor laudabilis famæ longe lateque per „orbem fragravit, exemplumque sanctitatis pie „quærentibus disciplinam salubriter exuberavit. „Conventus monachorum secundum regulam „sancti patris Benedicti abbatem eligit, electum „papæ cum litteris attestantibus dirigit, quem „ipse secundum ecclesiasticum morem consecrat „ac benedicit. Omnis credentium multitudo „credit ac perhibet, quod qui apostolicæ sedi ju-„bente Deo præsidet, ligandi atque solvendi po-„testatem habet. Principis enim apostolorum Pe-„tri vicarius est, cui divinitus dictum est: *Tu es „Petrus, & super hanc petram ædificabo eccle-„siam meam: & portæ inferi non prævalebunt „adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælo-„rum, & quodcumque ligaveris super terram, „erit ligatum & in cælis; & quodcumque solve-„ris super terram, erit solutum & in cælis.* Ergo „apostolica sedes caput omnium ecclesiarum a do-„mino, & non ab alio, constituta est. Et sicut car-„dine ostium regitur, sic apostolicæ sedis auto-„ritate omnes ecclesiæ domino disponente regun-„tur. Ecce beato Petro concessum est a filio Dei, E „ut cæteris præemineret apostolis. Vnde Cephas „vocatur, quia caput & primus est omnium apo-„stolorum; & quod in capite præcessit, in mem-„bris sequi convenit. Quis ei resistere potest, cui „tanta potestas a domino concessa est? Quis au-„det solvere, quem Petrus ligavit, sive ligare „quem ipse absolvit? Igitur cum Cluniacensis „abbatia soli papæ subjiciatur, & ille qui præci-„piente Deo in terris super omnes est, ipsam pa-„trocinetur: Romana autoritas, Cluniacensium „privilegia corroborat, & in virtute Dei omnibus „ecclesiæ filiis imperat, ne quis eos temere pristi-

* Guillelmus

Matth. 16.

A na libertate privet, nec possessionibus olim ha-„bitis spoliet, nec insolitis exactionibus prægra-„vet: in pace omnia possideant, ut quieti semper „servire Deo valeant. „

Hæc Ioanne dicente, plures præsulum, & aliorum qui confines illis erant, tumultuati sunt: nec ea quæ per cardinalem constanter edita sunt, quamvis aperte contradicere jussionibus papæ non auderent, concessa sunt. In altercationibus multifluæ jactabantur sententiæ, abundanter emanantes de profundo fonte divitis sapientiæ.

Sed omnia concilii gesta nequeo singillatim retexere. Arguti sophistæ de multiplicibus ecclesiæ negotiis subtiliter tractaverunt, & multa B studiosis auditoribus documenta luculenter intimaverunt. Ibi Girardus Engolismensis, Hato Vivariensis, Goffredus Carnotensis, & Guillelmus Catalaunensis, duces verbi, præ cæteris intonuerũt: & dicacibus scholasticis, atque fervidis amatoribus sophiæ, invidiosi enituerunt. Nuncius de morte Tusculani cardinalis episcopi nuper in itinere defuncti locutus est, & epistola Clementiæ sororis papæ pro Balduino comite Flandrensium filio suo recitata est. Pro quibus & pro cunctis fidelibus defunctis lugubris pastor cum venerabili cœtu Deum deprecatus est.

In novissimo concilii die Barcinonensis episcopus, corpore quidem mediocris & macilentus, sed eruditione cum facundia & religione C præcipuus, subtilem satisque profundum sermonem fecit de regali & sacerdotali dignitate, quem summa cuncti qui percipere poterant, hauserunt aviditate. Tunc papa, Carolum Henricum imperatorem Theomachum, & Burdinum pseudopapam, & fautores eorum, mœrens excommunicavit: aliosque scelerosos, qui manifeste sæpius correpti, sed inemendabiles perdurabant, illis associavit, parique anathematis percussione usque ad emendationem multavit. Denique decretalia synodi Remensis capitula propalari imperavit. Ioannes Cremensis ex consultu Romani senatus dictavit: Ioannes Rotomagensis sancti Au-D doeni monachus in charta notavit: & Chrysogonus sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus distincte & aperte recitavit. Textus autem concilii hujusmodi est.

Sequuntur hujus concilii canones, quos idcirco hic præmittimus, quia superius sunt descripti, pag. 863.

Hæc III. Kalendas Novembris scita Calixtus II. papa cum omni concilio sanxit: & omnes qui convenerant illuc, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti benedixit. Deinde sacrum illud collegium solutum est: & unusquisque laudans Deum, ad propria regressus est.

***EIVSDEM CONCILII ACTA descripta in Commentariolo HESSONIS SCHOLASTICI.

Ex editione Tegnag... li.

VENERVNT ad regem * apud Argentinam, episcopus Catalaunensis, & abbas Cluniacensis, acturi cum eo de pace & concordia inter regnum, & sacerdotium. A quibus cum rex consilium quæreret, quomodo sine diminutione regni sui hoc exequi posset: assumpta parabola sua, respondit episcopus: Si veram pa-„cem

* Regem Germaniæ Henric. Imper.

„cem, domine rex, habere desideras, investituram „episcopatuū & abbatiarum omnimodis dimittere „te oportet. Vt autem in hoc nullam regni tui di„minutionem pro certo teneas: scito me in regno „Francorum electum, nec ante consecrationem „n post consecrationem aliquid suscepisse de „m nu regis: cui tamen de tributo, de militia, „de telonio, & de omnibus, quæ ad rempubli„cam pertinebant, & antiquitus scilicet a regi„bus Christianis ecclesiæ Dei donata sunt, ita fi„deliter deservio, sicut in regno tuo episcopi tibi „deserviunt, quos huc usque investiendo, hanc „discordiam, immo anathematis sententiam, in„curristi.

Ad hæc rex manibus elevatis hoc responsum „dedit: Eia, inquit, sic fiat: non quæro amplius. B „Tunc subjunxit episcopus: Si ergo investituras di„mittere volueris, & possessionem ecclesiarum, & „eorum, qui pro ecclesia laboraverunt, reddere, & „veram pacem eis dare: laborabimus, opitulante „domino, huic contentioni finem imponere. Quæ omnia rex, communicato cum suis consilio, se prosecuturum promisit: si fidem & justitiam apud dominum papam inveniret, & si veram pacem ipse & sui, & possessiones quas pro guerra ista amiserant, reciperent. Quibus auditis, episcopus certum se fieri super denominatis capitulis postulavit: tum ut labor eorum non esset inutilis, tum ut dominum papam ad exequendam pacem facilius inclinarent. Tunc rex propria manu sub testimonio C fidei Christianæ in manu episcopi & abbatis firmavit, se præfata capitula sine fraude prosecuturum.

Post eum episcopus Lausanensis, & comes Palatinus, & cæteri clerici & laici qui cum eo erant, hoc idem eodem modo firmaverunt. Accepta securitate, episcopus & abbas domino papæ Parisios occurrerunt: quæ viderant, & audierant, fideliter intimarunt. Quibus applaudens dominus papa, sic respondit: Vtinam jam factum esset, si sine fraude fieri posset. Mox communicato cum episcopis & cardinalibus consilio, eosdem, & cum eis de latere suo episcopum Ostiensem, & Gregorium cardinalem, ad regem remisit: ut præfata capitula diligen- D tius retractarent, atque scripta ex utraque parte firmarent; & si hæc, sicut promiserat, exequi vellet, diem, qua ista complerentur, ante finem concilii denominarent. Venientes ad eum inter Virdunum & Metim ei occurrerunt: quod dominus papa eum libenter reciperet, si promissum exequi vellet, retulerunt. Super quo quasi gavisus rex, quod prius apud Argentinam in manu prænominatorum firmaverat, iterum inibi in manu episcopi Ostiensis, & Gregorii cardinalis, & episcopi Catalaunensis, & abbatis, propria manu firmavit: quod videlicet in proxima VI. feria, id est, IX. Kal. Novembris, capitula quæ sequenti scripto continentur, apud Mosomum in præsentia domini papæ fideliter sine omni fraude exequeretur. Post eum E hoc idem juraverunt dux VVelpho, comes Berengarius, comes Palatinus, comes VVillelmus, & alii episcopi, clerici, & laici multi. Exegit etiam ipse a nostris eodem modo firmari sibi: quod si in ipso non remaneret, eadem die dominus papa, quæ in scripto suo continentur, adimpleret. Scriptum autem concordiæ hoc fuit.

„ Ego Henricus, Dei gratia Romanorum impe„rator augustus, pro amore Dei, & beati Petri, „& domini papæ Calixti, dimitto omnem investi„turam omnium ecclesiarum, & do veram pacem „omnibus, qui, ex quo discordia ista cœpit, pro A ecclesia in VVerra fuerunt, vel sunt: possessiones„ autem ecclesiarum & omnium, qui pro ecclesia la-„ boraverunt, quas habeo, reddo; quas autem non„ habeo, ut rehabeant, fideliter adjuvabo. Quod„ si quæstio inde emerserit: quæ ecclesiastica sunt,„ canonico; quæ autem sæcularia sunt, sæculari ter-„ minentur judicio.

Item scriptum domini papæ. Ego Calixtus se-„ cundus, Dei gratia Romanæ ecclesiæ episcopus„ catholicus, do veram pacem Henrico Romanorum„ imperatori augusto, & omnibus qui pro eo con-„ tra ecclesiam fuerunt, vel sunt: possessiones eo-„ rum, quas pro VVerra ista perdiderunt, quas ha-„ beo, reddo; quas non habeo, ut rehabeant, fide-„ liter adjuvabo. Quod si quæstio inde emerserit:„ quæ ecclesiastica sunt, canonico; quæ sæcularia„ sunt, sæculari terminentur judicio.„

Hac itaque data securitate, festinanter ad dominum papam Remis redierunt: quæ fecerant, & quæ a rege & suis receperant, ante concilium reportantes: simul & diem & locum colloquii designantes.

Dominus papa in generali concilio XIII. Kalend. Novembris residens Remis, inter cætera sic exorsus est: Domini patres & fratres, causa pro qua vos„ de tam remotis regionibus ad concilium vocavi-„ mus, hæc est. Scitis quamdiu ecclesia contra di-„ versas hæreses laboravit, & sicut per beatum Pe-„ trum, cui specialiter dictum est a domino: *Roga-„ vi pro te Petre, ne deficiat fides tua, & tu aliquan-„ do conversus confirma fratres tuos*: Simon Magus,„ judicio Spiritus sancti, ab ecclesia Dei eliminatus„ periit: sic usque ad nostra tempora idem, per vi-„ carios suos, sequaces Simonis expugnare, & ab ec-„ clesia Dei extirpare, non desinit. Ego quoque„ qualiscumque, licet indignus, ejus vicarius, si-„ moniacam hæresim, quæ maxime per investituras„ contra ecclesiam Dei innovata est, ab ecclesia Dei„ opitulante Deo, nostro consilio & auxilio omni-„ bus modis eliminare desidero. Vnde, si placeat,„ a fratribus nostris, qui inter nos & regem dictum„ Theutonicum, verba concordiæ portaverunt,„ causæ ordinem diligentius audiatis: & quid no-„ bis super his agendum sit, unusquisque, pro„ modo suo, quia causa communis est, prudentiori„ consilio attendatis.„

Feria 2. dies prima concilii.

Luc. 22.

Tunc dominus papa Ostiensi episcopo injunxit, ut universo concilio latine ordinem causæ exponeret. Quod cum prudenter episcopus Ostiensis perorasset: iterum Catalaunensis episcopus ex præcepto domini papæ, hoc idem clericis & laicis materna lingua exposuit. Quo completo, capitula multa, illa die, & sequenti proposuit: & usque ad finem concilii universa complenda distulit.

Sequenti vero die, cum in hoc consilium episcoporum sedisset, ut dominus papa ad diem colloquii pro componenda pace accederet, & utrum in veritate homo ille ageret, per semetipsum tentaret: circa finem concilii illa die dominus papa sic prosecutus est: Domini patres, & fratres;„ scitis quamdiu mater nostra sancta ecclesia contra„ simoniacam hæresim, maxime quæ per investi-„ turas fit, in patribus nostris laboraverit: & quia„ placuit omnipotenti Deo nostris diebus ecclesiæ„ suæ pacem offerre, & jam proxima dies colloquii,„ ad ipsum locum crastina die nos compellit acce-„ dere, summopere rogamus, ut reditum nostrum„ patienter sustineatis, &, si Deus pacem nobis de-„ derit, commune gaudium universo mundo an-„ nuncietis. Si autem, quod Deus avertat, adver-„ sarius nobiscum in toto agere tentaverit: festi-„

Feria 3.

ANNO CHRISTI 1119.

„ nanter ad vos revertemur: & ſicut conventionem „ pacis, ſi fiat, vobiſcum & per vos confirmare op- „ tamus, ſic in commentorem fraudis, ſi infidelis „ evaſerit, judicio Spiritus ſancti, & veſtro, gla- „ dium beati Petri vibrare tentabimus. Quod cum ſub obtentu obedientiæ, archiepiſcopis & epiſcopis, & abbatibus injunxiſſet: præcepit etiam ut interim, & maxime die colloquii, pſalmos, orationes, & ſacrificia ſpiritualia Deo offerrent, & a majori Remenſi eccleſia uſque ad eccleſiam beati Remigii cum proceſſione nudis pedibus exirent.

Feria 4. 5. & 6. Sic interim dimiſſo concilio, feria quarta dominus papa ad locum colloquii exiit, & feria v. cum multis vix cum maximo labore pervenit. Feria vi. vocatis in cameram archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus, & cæteris ſapientibus viris, quos multos ſecum duxerat: coram omnibus fecit legi utrumque ſcriptum concordiæ. Cumque lectum fuiſſet ſcriptum regis, diligentius retractare cœperunt episcopi: maxime illud capitulum, ubi dicebatur, *dimitto omnem inveſtituram omnium eccleſiarum.* Dicentes: ſi quidem rex ſimpliciter agit, verba iſta ſufficiunt: ſi autem ſub hoc capitulo aliquid cavillari conatur, determinatione nobis videntur indigere: ne forte aut poſſeſſiones antiquas eccleſiarum ſibi conetur vendicare, aut iterum de eiſdem epiſcopos inveſtire.

Rurſum in ſcripto domini papæ illud diligentius retractabant, ubi dicebatur: *Do veram pacem regi, & omnibus, qui cum eo in VVerra iſta fuerunt, vel ſunt:* ne forte in danda pace amplius intelligerent quam reddendam communionem eccleſiæ; & ſub hoc verbo eccleſia cogeretur ſuſcipere, quos aut ſuperpoſitos legitimis paſtoribus, aut canonice depoſitos ſine gravi offenſione non poſſet ſuſtinere.

Diligenter ergo omnibus retractatis, miſſi ſunt ad caſtra regis, epiſcopus Oſtienſis, Ioannes cardinalis, epiſcopus Vivarienſis, epiſcopus Catalaunenſis, & abbas Cluniacenſis, & alii multi cum eis, portantes ſcripta in manibus. Cumque perveniſſent ad caſtra, oſtenderunt conſcripta, determinaverunt capitula, prout omnium communi conſilio definitum erat.

Rex autem his auditis, prima fronte, ſe nihil horum promiſiſſe omnimodis negabat. Tunc epiſcopus Catalaunenſis zelo Dei inflammatus, & gladio verbi Dei accinctus, reſpondit pro omnibus: „ Si, Domine, negare vis ſcriptum, quod tenemus „ in manibus, & determinationem, quam audiſti: „ paratus ſum ſub teſtimonio religioſorum virorum, „ qui inter me & te fuerunt, jurare ſuper reliquias „ ſanctorum, vel ſuper euangelium Chriſti, te iſta „ omnia in manu mea firmaſſe, & me ſub hac de- „ terminatione recepiſſe. Cumque omnium teſtimonio convinceretur: tandem compulſus eſt confiteri, quod prius negaverat. Verumtamen conquerebatur graviter de eis, quia eorum conſilio promiſerit, quod abſque diminutione regni exequi non valeret. Cui ſic reſpondit epiſco- „ pus: In promiſſis noſtris, Domine rex, per om- „ nia fideles nos invenies. Non enim dominus „ papa ſtatum imperii aut coronam regni, ſicut qui- „ dam ſeminatores diſcordiæ obſequuntur, in quo- „ libet imminuere attentat: immo palam omnibus „ denunciat, ut in exhibitione militiæ & cæteris „ omnibus, in quibus tibi & anteceſſoribus tuis „ ſervire conſueverant, modis omnibus deſerviant. „ Si autem in hoc imperii ſtatum imminui exiſti- „ mas, quod ulterius tibi epiſcopatus vendere non „ liceat: hoc potius regni tui augmentum ac pro- „ fectum ſperare debueras, ſi quæ domino Deo contraria ſunt, pro ejus amore abjicias. “

Ad hæc omnia cum reſpondere non poſſet, mitiora verba cœpit proferre, & inducias quærere, vel uſque mane: dicens velle ſe cum principibus nocte illa de cauſa conferre, & ad exequendum promiſſum, ſi poſſet, eorum corda inflectere, & alterutrum ſummo mane renunciare. Poſt hæc ſui de modo abſolutionis & ſuſceptionis cum noſtris cœperunt conferre: durum ſibi, immo importabile videri, ſi more aliorum, dominus ſuus nudis pedibus ad abſolutionem accederet. Quibus condeſcendentes noſtri, reſponderunt, quod modis omnibus laborarent, ut dominus papa calceatum eum, quanto privatius poſſet, reciperet.

Sabbato. In his verbis illa die colloquio terminato, noſtri ad dominum papam redierunt: quæ invenerant reportantes. Tunc dominus papa, quaſi jam de pace deſperans, ordinabat ſummopere mane ad fratres, quos Remis reliquerat, repedare. Sed concilio comitis Trecenſis, & multorum aborum, compulſus eſt ſabbato fere uſque ad horam ſextã in eodem loco manere: ut omne os adverſariorum obſtruere, & vocẽ derogationis omnibus auferret.

Summo mane iterum miſſi ſunt ad caſtra epiſcopus Catalaunenſis, & abbas Cluniacenſis, ſuper inducias acceptas reſponſum ejus audituri. Cumque illuc perveniſſent: ſicut pridie fecerat, repræſentavit epiſcopus ſcripti veritatem, cum adteſtatione ſacramenti, dicens: Heri quidem, domine „ rex, cum juſtitia poſſemus a te recedere, quia „ die denominata parati fuimus, & promiſſum tuũ „ recipere, & noſtrum implere. Verum quia tu in- „ ducias repetendo, uſque in hanc diem diſtuliſti: „ nolumus, ut propter intervallum unius noctis tan- „ tum bonum in nobis remaneat: & ſi hodie pro- „ miſſum tuum exequi volueris, paratus eſt adhuc „ dominus papa, quod per nos tibi promiſit, mo- „ dis omnibus adimplere. Tunc rex iratus, iterum „ cœpit inducias quærere, donec generale colloquium cum principibus regni poſſet habere: ſine quorum conſilio inveſtituras non audebat dimittere. Ad hæc epiſcopus: Quia ſæpe inducias quærendo, quod promiſiſti implere diſſimulas: nihil nobis & tibi amplius: revertar ad dominum papam. Sic inſalutatus rediit, quæ invenerat nunciavit. Mox ergo dominus papa cum ſuis ad aliud caſtrum comitis Trecenſis cum ſumma feſtinatione tranſivit. Rex autem nuncium ad comitem direxit ſummopere rogans, ut dominum papam inibi die dominica detineret, promittens ſe facturum modis omnibus, feria II. quod toties abnegaverat. Quod cum ad dominum papam delatum fuiſſet, hoc breve dedit reſponſum: Feci, fratres, pro „ deſiderio pacis, quod ab anteceſſoribus no- „ ſtris factum nunquam audivi. Generalem ſy- „ nodum congregatam, & fratres multos, quaſi „ deſolatos reliqui: ad hominem iſtum cum multo „ labore perveniens, quæ pacis ſunt, in eo non in- „ veni. Vnde nullatenus eum ulterius expectabo, „ ſed ad fratres noſtros, & ad concilium, quanto „ citius potero, regrediar. Si autem in concilio, „ vel poſt concilium, veram pacem Deus nobis de- „ derit, paratus ero ſuſcipere & amplecti. „

Dominica. Die ergo dominico de eodem loco ante diem exivit: & cum tanta feſtinatione Remis uſque cucurrit, ut xx. leucis conſummatis, eadem die Miſſam Remis celebraret, in qua Leodicenſem electum in epiſcopum conſecravit. Feria II. pro nimio labore infirmatus, vix ad concilium acceſſit, exitum & reditum ſuum & ordinem cauſæ, concilio exponi fecit, & ſic illa die ſiluit. Feria III. nihilominus

Feria 2. Feria 3.

nihilominus infirmitate detentus, in concilio sedere non potuit. Feria vero IV. circa horam III. ad concilium accessit, illa die usque ad horam IX. multorum proclamationes recepit, & de multis capitulis tractavit. Ab hora vero nona volens illa die concilium terminare, synodalia decreta fecit in medium proferri & legi.

Sequuntur canones quinque hujus concilii, supra supra jam descripti pag. 868. & idcirco hic a nobis omissi.

Cumque multa contra simoniacam hæresim essent recitata, & omnium consono favore laudata & confirmata: ventum est ad illud decretum, quo investituræ ecclesiarum laicis interdicebantur, in quo sic continebatur. *Investituram omnium ecclesiarum & ecclesiasticarum possessionum, per manum laicam fieri modis omnibus prohibemus.* Quod cum recitatum fuisset, tantum murmur quorumdam clericorum & multorum laicorum, per concilium insonuit, ut diem usque ad vesperam sub gravi contentione pertraherent. Videbatur enim eis, quod sub hoc capitulo, dominus papa decimas, & cætera ecclesiastica beneficia, quæ antiquitus laici tenuerant, conaretur minuere, vel auferre. Unde dominus papa omnibus satisfaciens, illa die concilium terminare distulit: ut sequenti die communi consilio decretum temperaret, & ipsum, cum cæteris quæ sequebantur, unanimi omnium favore & autoritate confirmaret.

Feria V. ad concilium venit, quæ proposuerat executurus: hymnum sancti Spiritus devote incœpit. Qui cum ab omnibus fuisset affectuose decantatus, vere invisibilis ignis flamma succensus, in ignea lingua de Spiritu sancto exorsus, mirabiliter peroravit, docens eum summum bonum esse, fontem sapientiæ & intelligentiæ ac totius disciplinæ, vinculum caritatis, unitatis, & concordiæ. Cumque per hæc singula diutius sub omnium admiratione discurreret, tandem ad causam accessit, dicens:

» Scimus, fratres carissimi, quod labor vester, » quo de tam remotis regionibus, pro communi libertate matris nostræ sanctæ ecclesiæ nobis occurrere studuistis, placuit Deo & Spiritui sancto, » in cujus virtute & sanctificatione unum sumus in » Christo. Et quia placuit Spiritui sancto & nobis, » displicuit spiritui adversario, qui modis omnibus » ad perturbandam fraternitatis vestræ concordiam » cooperatores militiæ suæ quæsivit & invenit. » Quid enim dicimus fratres, si cum tanto labore » & expensis ad concilium vocati venistis, & revertentes ad regiones vestras nihil reportare poteritis, quia nos audire non vultis? Qui enim » peccat in Spiritum sanctum*, quod peccatum si » perseveraverit non remittetur ei neque in hoc » sæculo, neque in futuro, teste veritate quæ dicit: » *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me » spernit.* Scimus etiam, quia dominus Iesus cum » proposuisset discipulis: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem, non » habebitis vitam in vobis:* scandalizati sunt multi, » *& abierunt retrorsum*, nec postea sequebantur » eum: sic & nos, cum heri proposuissemus quædam » pro libertate ecclesiæ, scandalizati sunt quidam » infideles. Unde & nos cum autoritate apostolica » dicimus: *si infidelis discedit, discedat*; & det locum » fidelibus, quæ ecclesiastica sunt & libertati ecclesiæ necessaria, pertractare. Vobis autem, qui » locum & officium apostolorum in ecclesia Dei » tenetis, dicimus quod dominus dixit ad duodecim: *Numquid & vos vultis abire?*

Quod cum mirabiliter perorasset, ita omnium corda concussit, ac reclamantium voces compressit: ut nec unus quidem contra decreta synodica, quæ postea lecta sunt, os aperire præsumeret. Dominus tamen papa decretum illud, unde murmur ortum fuerat, saniori consilio temperavit, & in hanc formam concilio legi fecit: *Investituram episcopatuum & abbatiarum per manum laicam fieri omnimodis prohibemus.* Quod cum placuisset omnibus, ipsum cum cæteris omnibus, quæ lecta sunt, judicio Spiritus sancti & autoritate ecclesiastica firmaverunt.

ANNO CHRISTI 1119.

Allatæ sunt denique candelæ CCCCXXVII. & accensæ datæ singulæ singulis tenentibus baculos episcopis, & abbatibus: injunctumque est eis, ut omnes, candelas tenentes assurgerent. Cumque astarent, recitata sunt multorum nomina, quos præcipue excommunicare proposuerat dominus papa: inter quos primi nominati sunt, rex Henricus, & Romanæ ecclesiæ invasor Burdinus, & præ cæteris, & cum cæteris multis solemniter excommunicati. Absoluit etiam dominus papa autoritate apostolica a fidelitate regis, omnes, quotquot ei juraverant, nisi forte resipisceret, & ecclesiæ Dei satisfaceret. His denique rite completis, autoritate Patris, & Filii, & Spiritus sancti, omnes absoluit, atque signavit, & sic ad propria unumquemque redire permisit, & sic concilii finem fecit. Quod vidi & audivi fideliter, & quanto brevius potui, pedestri sermone descripsi.

** DE THURSTANO EBORACENSI archiepiscopo consecrato a Callisto papa II.

Thurstanus Eboracensis archiepiscopus electus iam ab anno MCXV. *necdum consecratus erat: quia Radulfus archiepiscopus Cantuariensis, cuius erat eum ordinare, professionem subiectionis a decessoribus factam exigebat, quam nolebat Thurstanus præstare. Cantuariensis iuri, ut pote legitimo, favebat Angliæ rex Henricus: & Thurstano licentiam eundi ad Remense concilium postulanti, non concessit: donec sponderet se episcopalem benedictionem a summo pontifice minime suscepturum.*

Ante hæc, *inquit Eadmerus, histor. lib.* V. nuntium suum rex ad papam direxerat, cautum illum faciens de querela, quæ usque id temporis versabatur inter Radulfum archiepiscopum Cantuariorum, & Thurstanum. *Et paulo post*: Inter alia, quæ huic rex papæ dicenda indixit, præcipue jussit ei, quatenus id observaret, ut nullius gratia rei interveniente, Thurstanum, aut ipse sacraret, aut ab aliquo nisi a pontifice Cantuariorum, uti moris esse solet, secrari juberet, aut permitteret. Alioquin se illum in nullum suæ dominationis locum amplius recepturum. Et si contra hanc sententiam ipse quasi apostolatus sui autoritate forte niti vellet, certus existeret, quod nec pro amissione coronæ suæ, ut pote spatio septem annorum excommunicatus, propositum suum in hac causa permutaret. Respondit. Ne putet rex me de negotio quo de agit, quavis ratione secus acturum, quam ipse velit. Nec enim me unquam ad hoc mea tulit voluntas, ut Cantuariensis ecclesiæ dignitatem, cui tot præclari patres, ut pene toti mundo notissimum est, præsederunt, quoquo modo humiliem. His Apostolici verbis regius nuntius credulus effectus, de suæ legationis effectu securus factus est. Quapropter cum Remis venisset, & mane Dominici diei, præcedentis diem præstituti concilii cum Cantuaritis suis sociis audiret apud S. Remigium quosdam protestantes

ANNO CHRISTI 1119.

protestantes ei, Thurstanum & suos, alacres ad benedictionem pontificatus in sede episcopali præparari: miratus est ultra modum, nec iis quæ dicebantur, aliquatenus poterat fidem pręberę. At ubi rei veritas palam innotuit, Ioannes archidiaconus Cantuariensis, quem negotii istius tenor illuc adduxerat, papæ astitit, & in præsentia prurimorum episcoporum, atque aliarum excellentium personarum, ipsam benedictionem viva voce, a pontifice Cantuariorum fieri debere calumniatus est, nec ipsum, licet officio papæ fungeretur, jure posse ecclesiæ Cantuariensi jus suum præripere: cum constaret eam nulli, quod juste debebat, eo usque denegasse. Ad quæ ille respondens: nullam, inquit, injustitiam ecclesiæ Cantuariensi facere volumus, sed salva justitia & dignitate illius, quod proposuimus exequemur. Quod audientium quique, mirum dictu judicaverunt: videntes eum adversa fronte, quæ dicebat nimis injuste facto refellere. Consecratus namque in pontificatum Eboracensem Thurstanus est, fide quam domino suo sub Deo pollicitus fuerat, hoc modo fraudatus. Huic consecrationi cum ad jussum papæ plures e Gallia episcopi interessent, reverendæ memoriæ Hubaldus* archiepiscopus Lugdunensis nullo pacto, nec ipso papa jubente, interesse voluit: perpendens, non recto calle rem procedere, & horrens tantam injuriam ecclesiæ Cantuariensi, cui speciali amicitia & fraterna familiaritate jungebatur, contra æquum infligi. Episcopi vero regni Anglorum, quos ad concilium a rege Henrico directos diximus, nondum illuc venerant, & ea re illis absentibus hæc ita completa sunt. Quæ ut regi certo innotuerunt, mandans modis omnibus Thurstano & suis interdixit redire in Normanniam & Angliam, & in omnem locum dominationis suæ.

* Humbaldus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Ex quibus ea sustulimus, quæ jam editis canonibus, & actis, plane superflua fuissent, & bis terque repetita.

DE rebus in hac synodo gestis Vrspergensis abbas: *Aderant*, inquit, *legati tam Romanorum, quam Viennensium, immo diversarum ecclesiarum missi, confirmantes electionem domini Calixti: cui profecto dum universi nostrates episcopi obedientiam professi, synodum, quæ iuxta festum sancti Lucæ indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex semetipsum ibidem pollicebatur ob reconciliationem universalis ecclesiæ præsentandum iri*, &c.

De eadem synodo paucis Sugerius agit in Ludovico his verbis: *Sublimatus itaque tantæ celsitudinis dignitate, gloriose, humiliter, sed strenue, ecclesiæ jura disponens, amore & servitio domini Ludovici regis, & nobilis Adelaidis reginæ neptis, aptius ecclesiasticis providebat negotiis Remis itaque celeberrimum celebrans concilium, cum, legatis imperatoris Henrici pro pace ecclesiæ sedere differentibus, in Marchiam versus Mosomum occurrisset, nec profecisset: quemadmodum & antecessores fecerant, ipsum Henricum anathematis vinculo, pleno Francorum & Lotharingorum concilio, innodavit.* Hæc de excommunicato iterum imperatore per Callistum papam in Remensi tunc celebrato concilio Sugerius.

Rogerius autē in annalibus Anglicanis: *Hæc concilii decreta* (canones nimirum quinque, quos prius recensuit) *Henrico imperatori, cum non longe abesset, ex concilio primum per honestas personas, ad ultimum per ipsum Apostolicum mandantur: ut ante separationem concilii notum esset, utrum ecclesiis per regnum & singulas quasque sibi subjectas provincias consentiat canonicas electiones, videlicet ut episcopi & abbates eligantur ab ecclesia; & liberas consecrationes, ut ubi & a quibus oporteat, electi consecrentur; ut non per investituram pastoralis virgæ & annuli, sed per ostium, id est Christum, ingrediantur; & investituram rerum ecclesiasticarum nihil omnino sibi laicalis exigat persona. Ad hæc ille respondit, nihil in his se prætermissurum quod sui juris esset, suorumque sibi contulit antiqua consuetudo progenitorum. Quandoque tamen flexus autoritate generalis concilii tria illa priora concessit: ultimum vero, scilicet investituram rerum ecclesiasticarum, concedere noluit. Quapropter reverso ad concilium papa, Henricus excommunicandus decernitur. Quod cum quidam in concilio ægre ferrent, sententiam protulit Apostolicus, ut qui in hoc scandalizarentur, exeuntes, a fratrum consortio separarentur: proposito de illis septuaginta discipulis exemplo, qui cum de carne Domini manducanda & sanguine bibendo scandalizarentur, retro abierunt, & iam cum illo non ambulabant.* Et quoniam, *inquit*, qui non colligit cum Domino, spargit, & qui non est cum eo, adversus illum est: *illam inconsutilem tunicam desuper contextam, scilicet sanctam ecclesiam, qui nobiscum sentiendo indiscissam servare nolunt, dissentiendo a nobis discindere contendunt. Talia sermocinante Apostolico, illico omnes in eundem consensum reducti, in imperatorem Henricum excommunicationis sententiam jaculantur.* Hęc gesta esse contra imperatorem ex actis Rogerius in annalibus tradit.

De eodem concilio autoritate continuatoris Sigeberti & Guillelmi Neubrigensis ait Genebrardus in chronico. *Remense prius a Gelasio indictum, celebratum a Galixto; præsentibus legatis Henrici imperatoris. Quo in concilio proscripti sunt ab ecclesia simoniaci, & pro sepultura, chrismate, & baptismo precium exigentes. Imperatori quoque interdictum est igne & aqua, quod nollet reconciliari ecclesiæ Romanæ. Paulo post Henricus imperator ratione eius concilii iratus Francis, proposuit Remensem civitatem destruere; sed ei strenue restitit Ludovicus Francorum rex.* Hęc Genebrardus. Huic synodo interfuisse Norbertum ordinis Pręmonstratensis fundatorem ex vita ejus apud Surium colligitur. Adefonsus Salmanticensis episcopus post finem synodi reversurus in Hispania, mortuus est Cluniaci: ut patet ex epitaphio eius, quod habetur apud Petrum Cluniacensem ante libros epistolarum.

Hac synodo contigerunt quę tomo 2. cap. 21. de Friderico Leodiensi episcopo scribit Cheapeaville, his verbis: *Mortuo Oberto episcopo, invito capitulo Leodiensi, Alexander thesaurarius, duarum secundariarum ecclesiarum præpositus, consilio & sapientia clarus, sed ambitione obscurus, Henricum quintum imperatorem a summo pontifice excommunicatum adit: septem, ut fertur, millia librarum argenti illi numerat. Ille episcopatum ei confert, & per baculum & annulum eum investit. Investitus Leodium regreditur: & a duabus ecclesiis dictis, cæteris renitentibus, tamquam episcopus suscipitur. Interea res defertur ad Fredericum archiepiscopum Coloniensem, qui autoritate apostolica & sua interdicit Leodiensibus ne eum recipiant, citatque Alexandrum & alios capitulares Coloniam ad tractandum super huiusmodi electione. Tertio vocatus Alexander cum suis, non comparet: quare Coloniæ eligitur in episcopum Fredericus. Et cum illo tempore Romanus pontifex Callistus Remis synodum haberet: ad eam profectus Fredericus ab ipsomet summo pontifice in episcopum Leodiensem consecratur. Quibus per Alexandrum auditis, magna exoritur dissensio inter clerum & populum, inter nobiles & vulgus. Alexandri partes tuebantur Godefridus dux Lovaniensis, Gilbertus comes Duracensis, Lambertus comes de Monte Acuto, Renerus Leodiensis militiæ signifer, & pene tota familia ecclesiæ cum suis viribus. Frederici partes adiuvabant Godefridus comes Namurcensis eius frater, VValeramus comes de Limburgh, qui postea factus est dux, Cossuinus de Falcone monte, civitas fere tota, & omnes episcopatus abbates. Alexander igitur huiusmodi adiutoribus fultus, Hoyense castrum ingreditur, auxilium ducis Lovaniensis & aliorum fœderatorum expectans. Contra comes Namurcensis cum fratre Frederico episcopo, necessariis ad obsidionem paratis, Hoyum petunt, incolæ ultro fores aperiunt. At illi ingressi, expugnare castrum sunt aggressi. Cum interim dux Lovaniensis cum magno exercitu adventaret, milites comitis Namurcensis pontem, qui tunc ligneus erat, securibus dejiciunt, & eius accessum ex ea parte impediunt. Similiter cum Lambertus comes de Monte acuto per aliam viam sive montes præruptos castro, in quo Alexander erat, suppetias ferre vellet: inde turpiter repellitur, ipse vulneratur, & capitur: multi quoque militum ducis Lovaniensis partim cæsi, partim submersi fuerunt. Interea dissensione suborta in castro, comes Namurcensis castrum & in eo existentes in deditione accepit: comes de Monte acuto sese redimit: Alexander resistere non valens, cedit. Interim dux Lovaniensis recollectis viribus patriam Namurcensem & Leodiensem igne ferroque vastat. Cui fortiter & feliciter se comes Namurcensis opponit, Dei gratia per omnia victor existens. Sic pax patriæ reddita, cessante duce Lovaniensi a papa excommunicato. Et Alexander ambitiosus, præmissa emendatione, publice Leodii a Frederico episcopo Leodiensi absolutus est. Nec ideo tamen fœderati Alexandro & duci Lovaniensi siluerunt. Nam Fredericum variis iniuriis & pressuris perpetuo affecerunt, & tandem secundo administrationis anno venenatum poculum illi porrexerunt, quo unus oculorum excussus fuit, & alter extinctus. Cumque lente mors subsequeretur, renovarunt pestiferum poculum: unde sexto Kalendas Iunii cælo animam reddidit. Colliguntur ista membratim ex Renero sancti Laurentii*

rentii monacho in vita Frederici episcopi, & ex anonymo Alnensi scriptore huius temporis, & ex Ioanne presbytero, Bruistemio, Molano, & gestis abbatum S. Laurentii.

Gilberti Porretani hęreses, non hac sed sub Eugenio III. Remensi synodo celebrata, damnatas esse infra patebit.

G. C. Quod ait Urspergensis abbas, fuisse in hoc concilio patres quadringentos viginti sex, erravit: nisi forte patrum nomine abbates etiam intelligi velit. Nam & ex Orderico habemus, fuisse archiepiscopos xv. episcopos plusquam cc. & Hesso, qui numerum ccccxxvii. affert, eo complectitur abbates. Ex quo fortasse Urspergensi nata erroris occasio.

** CONCILIUM ROTOMAGENSE,

Goisfredi archiepiscopi in presbyteros mulierum consortiū habentes, mense Novemb. anno MCXIX.

EX *Orderici Vitalis ecclesiasticæ historiæ lib.* XII. *synodi huius notitiam ducimus.* Goisfredus, *inquit*, archiepiscopus postquam de concilio Remensi Rotomagum rediit, tertia Novembris hebdomada synodum tenuit, & institutionibus apostolicis excommunicatus in presbyteros suæ diœcesis acriter exarsit. Nam inter cætera concilii capitula, quæ protulit, omne consortium feminarum penitus eis interdixit, & in transgressores terribilem anathematis sententiam vibravit. Cumque presbyteri tam grave pondus nimium abhorrerent, & inter se pro corporum & animarum discrimine conquerentes mussitarent: archiepiscopus Albertum quemdam eloquentem, quia nescio quid fari cœperat, jussit comprehendi, & mox in ergastulo carceris retrudi. Præfatus enim præsul erat Brito in multis indiscretus, tenax, & iracundus, vultu gestuque severus, in increpatione austerus, procax, & verbositate plenus. Cum autem reliqui sacerdotes insolita re visa nimis obstupuissent, & presbyterum sine reatus accusatione & legitima examinatione velut furem de templo trahi ad carcerem vidissent, nimiumque perterriti quod agendum esset ignorarent, dubitantes utrum sese defendere seu fugere deberent: furibundus præsul de cathedra surrexit, de synodo concitus exivit, satellitesque suos, quos ad hoc prius instruxerat, advocavit. Protinus illi cum fustibus & armis in ecclesiam irruerunt, & in conventiculum clericorum mutuo colloquentium irreverenter ferire cœperunt. Porro quidam illorum, poderibus suis induti per cœnosos urbis vicos ad hospitia sua cucurrerunt, alii vero podiis vel lapidibus, quos ibi forte invenerant, arreptis, repugnare conati sunt. Clientes autem quod ab inermi coronatorum choro convicti fugissent, erubuerunt: & indignantes, coquos ac pistores, & vicinos asseclas actutum asciverunt, & recidivum certamen in sacris temere penetralibus reiteraverunt. Quoscumque in ecclesia vel cœmeterio repererunt, justos vel injustos, percusserunt, vel impegerunt, vel alio quolibet modo injuriati sunt. Tunc Hugo de Longavilla, & Anschetillus de Cropuz, aliique nonnulli senes maturi & religiosi, in æde sancta præstolabantur, & de confessione, vel aliis utilibus causis, vicissim loquebantur, seu diurnales horas ad laudem Dei ex debito modulabantur. Vecordes autem famuli stolide in eos impetum fecerunt, contumeliis affecerunt, & vix a cæde retractis manibus, illis pepercerunt: quia flexis genibus misericordiam flebiliter ipsi postulaverunt. Ipsi protinus dimissi cum sociis qui præcesserant, quantocius de urbe fugerunt; nec licentiam, nec benedictionem episcopi præstolati sunt; sed diros rumores parochianis & pellicibus suis retulerunt, atque ad comprobandam fidem vulnera & liventes læsuras in corporibus suis ostenderunt. Archidiacones vero & canonici, civesque modesti, de infanda cæde contristati sunt, & divinis compatiebantur cultoribus, qui dedecus inauditum perpessi sunt. Sic in sinu sanctæ matris ecclesiæ sacerdotum cruor effusus est, & sancta synodus in debacchationem & ludibrium conversa est. Nimis conturbatus archipræsul, in triclinio receptus delituit. Sed paulo post, ubi fatigatis, ut dictum est, clericis, fœdatus furor quievit: progressus aquam accepta stola benedixit, & ecclesiam quam contaminaverat cum tristibus canonicis reconciliavit. Clamor seditionis execrabilis ad aures principis pervenit. Sed ille aliis intentus negotiis, rectitudinem læsis facere distulit.

Anno Christi 1119.

** CONCILIUM BELLOVACENSE,

Cononis Prænestini, legati apostolici. Ubi actum inter alia de S. Arnulfi episcopi Suessionensis corpore de terra levando, xv. Kal. Novembris ann. MCXX.

Anno Christi 1119.

Ex pręfatione D. Lucæ Dacherii ad tomum II. Spicilegii.

HUjus *memoriam concilii acceptam ferimus Lisiardo Suessionensi episcopo, qui in vita S. Arnulfi decessoris sui, cap.* 15. Hæc, *inquit*, & alia supernæ patriæ documenta postquam ad aures domni Lamberti, sive ad notitiam devoti populi latius pervenerunt: idem episcopus iniit consilium in concilio Belvacensi quinto decimo Kalendas Novembris, cum quibusdam coepiscoporum suorum, quid facto opus esset ad tantam Dei magnitudinem. Intererant ibi episcopi Francorum VVillelmus Catalaunensis columna doctorum, Gaufridus Carnotensis episcopus, Daimbertus Senonensis archiepiscopus, Aurelianorum episcopus, Parisiorum episcopus, Petrus Belvacensis episcopus, Angelranus Ambianensis episcopus, Robertus Atrebatensis episcopus, Ioannes Morinorum episcopus, Lambertus Tornacensis episcopus, Borgardus Cameracensis episcopus, Bartholomæus Laudunensis, Lisiardus ego indignus Suessionensis episcopus: abbatum, archidiaconorum, præpositorum, & copiosa cleri multitudo. Inter cæteros autem affuit ipse Aldenborgensis abbas, ferens in manibus libellum de vita & moribus, miraculorumque gestis ipsius sancti Arnulfi: quem libellum ego de manibus ejus accipiens aperui, & apertum obtuli episcopis, dicens: Ecce, domini, libellus ipse, qui me conscio, meque autore, de vita ejus conscriptus est: cui, quod vera sunt omnia quæ narrat, testimonium in fine perhibeo, & de cujus miraculis, & hic quosdam, & domi plures valde testes veraces adhibeo. Hunc libellum postulo a vobis diligenter considerari, ut ex ejus notitia valeatis quid de illo agendum sit melius informari. Vestra autem sanctitas audiat judicium meum, quoniam si in diœcesi mihi commissa pausaret, longum est quod in terra non jaceret. Tunc VVillelmus Catalaunensis episcopus accepit libellum, & inspiciens a principio vidit numerositatem capitulorum, & ait ad episcopum Tornacensem: Domne, quid amplius quæritis? Absque libello isto sufficit vobis testimonium domni episcopi Suessionensis, & clericorum ejus. Debet vobis magnam fiduciam præbere iste talis abbas, cujus & ætas suspicienda est, & prudentia beneplacet: libellum vero istum, quia synodalibus negotiis occupamur, percurrere non vacat. Ioffredus episcopus

ANNO CHRISTI 1120.

episcopus Carnotensis ait: Domne Tornacensis, A dico vobis in veritate, si Dominus talia vel semel fecisset circa aliquem prædecessorum meorum, ego nec papam, nec legatum, nec vel archiepiscopum consulerem.

Interim dum hæc ab episcopis decernuntur, quidam nobiles magistri scholarum acceperunt libellum, & cursim perlegerunt quædam gestorum capitula. Quidam ergo eorum concurrentes ubi erant episcopi, cum magna constantia fatebantur: Revera ex Deo non est, qui hujus sancti exaltationi contrarius est. Tunc Guillelmus Catalaunensis episcopus ait: Per Deum turpe est, quod de re tam aperta dubitamus. Vnde vos domne Tornacensis cum domini gratia, remota omni ambiguitate, statuite diem quo ad locum conveniatis, B & sanctum domini servum de terra elevando honorifice recondatis. Lambertus episcopus ait: Ecce legatus in hac ipsa basilica cum nostro archiepiscopo Remensi, vel Turonensi, eminus residet. Rogo vos, placeat vobis ante illos venire, & & vestram sententiam illorum jucicio confirmare. Episcopi dixerunt: In nomine domini fiat. Vt ventum est, Lambertus episcopus dixit domno Catalaunensi: Rogo, agite causam meam. Cumque ille brevi facundia ante legatum & archiepiscopos causam explicuisset, tam legatus Conon, quam & Remensis archiepiscopus una voce responderunt: Iudicium vestræ autoritatis plene suscipimus, & decretum vestri consensus roboramus. Ita episcopus C Lambertus convocans abbatem, designavit diem quo Aldenborg conveniret, id est, Kalendis Maii, & viri Dei corpus sanctum de humo levatum juxta morem Gallicanæ ecclesiæ, ceu revera sanctum, reponeret. Dedit etiam litteras cum sigillo, quibus omnem Tornacensis diœcesis populum ad tam sanctum officium convocaret.

Fama volans passim celeri currente meatu.
Diversos populos has sedes visere fecit.

Taceamus de Flandria, VValachrenses, Scoldanii, Bevelandenses, Anturpienses, Texandrini, VVasiani, Brabantini, Menapenses, Morinenses, Bolonienses, vel cæterarum regionum plebes ubertim affuerunt. Tempore itaque præstituto advenit episcopus D cum Tornacensi archidiacono honorabili Rotberto, & magna copia cleri. Et prælato crucis trophæo, allato quoque sancti euangelii corpore, cum cereis & odoribus, concinente populo aperitur tumulus, &c.

Et cap. 18. Annus quo gesta sunt isthæc, nempe paulo post peractum concilium, designatur. Facta est autem hæc sancti Arnulfi translatio prima die Maii, Indictione XIV. sub anno Dominicæ Incarnationis MCXXI. Francorum sceptra tenente Ludovico filio Philippi annis XIV. Flandriæ comitatum agente Carolo filio regis Danorum, cujus uxor fuerat filia Rodberti comitis, cœnobium Hildenborgense regente Arnulfo abbate per annos jam E XVI. &c.

De eodem concilio chronicon Senonense. Anno, *inquit*, MCXX. celebratum est concilium, IV. Kal. Novembr. a domno Conone Prænestino, qui tunc legatus dicebatur trium provinciarum, Rotomagensium & Remensium atque Senonensium. Ad quod concilium cum episcopi cum suffraganeis suis, tam episcopis, quam abbatibus harum provinciarum, Beluaco invitarentur, domnus Daimbertus Senonensis archiepiscopus invitatus, molestia corporis detentus venire non potuit.

CONCILIVM NEAPOLITANVM

in Samaria autoritate Guaremundi Hierosolymitani patriarchæ ad reformandos mores ecclesiæ celebratum, in præsentia Balduini Hierosolymorum regis, anno domini MCXX. tempore C allisti papæ II.

CAVSAM *una cum actis concilii Tyrius libro* 12. *belli sacri cap.* 13. *his verbis summatim describit:* Eodem anno, qui erat ab incarnatione Domini millesimus centesimus vicesimus, cum peccatis nostris exigentibus regnum Hierosolymorum multis vexationibus fatigaretur, & præter eas quæ ab hostibus inferebantur molestias, locustarum intemperie & edacibus muribus jam quasi quadriennio continuo fruges ita penitus deperiissent, ut omne firmamentum panis defecisse videretur: dominus Guaremundus Hierosolymorum patriarcha, vir religiosus ac timens Deum, una cum domino rege Balduino, prælatis quoque ecclesiarum & regni principibus, apud Neapolim urbem Samariæ convenientes, conventum publicum & curiam generalem ordinaverunt. Vbi sermone ad populum habito, exhortationis gratia, cum apud omnes constare videretur quod populi peccata dominum provocassent, de communi statuunt consilio errata corrigere, & excessus redigere in modum: ut tandem ad frugem melioris vitæ redeuntes, & pro commissis condigne satisfacientes, eum sibi redderent placabilem, qui peccatoris non vult mortem, sed magis ut convertatur & vivat. Deterriti ergo de cælo signis minacibus, & terræ motu frequenti, clade quoque simul & famis angustia, & hostium protervа nimis & pene quotidiana instantia, per opera pietatis Dominum sibi reconciliare quærentes, ad morum erigendam conservandamque disciplinam, viginti quinque capitula, quasi vim legis obtinentia, de communi sanxerunt arbitrio. Quæ si quis legendi studio videre quærit, in multarum archivis ecclesiarum ea facile reperire potest.

Interfuerunt autem huic concilio dominus Guaremundus Hierosolymorum patriarcha, dominus Balduinus Hierosolymorum ex Latinis rex secundus, Ebremarus Cæsariensis archiepiscopus, Bernardus Nazarenus episcopus, Lindensis episcopus, Asquitillus Bethlehemitanus episcopus, Gildonus electus abbas sanctæ Mariæ de valle Iosaphat, Petrus abbas de monte Thabor, Achardus prior montis Sion, Gerardus prior sepulcri Domini, Paganus regis cancellarius, Eustachius Graniers, VVillelmus de Buris, Barisanus Ioppe constabularius, Balduinus de Rames, & alii multi utriusque ordinis, quorum numerum vel nomina non tenemus.

Hanc synodum, *ait Baronius anno* 1120. *prope finem*, tanta morum correctio consecuta est, ut per Dei misericordiam anno sequente 1121. Turcarum princeps adversus Antiochiam cum magnis copiis rediens, apoplexia extinctus fit.

** CONVENTVS QVINTILINEBVRG.

De controversia inter Imperatorem & Pontificem maximum, anno domini MCXXI.

ANNO Christi MCXXI. *inquit Anselmus Gemblacensis*, mense Octobri Henricus imperator

tor Quintiliburgh venit: & hinc inde optimates A regni & apostolicę sedis, tractaturi de controversia, quę est inter imperatorem & regnum, seu etiam contra domnum Apostolicum. Dum autem diu disceptatur de statu regni, & de investituris ecclesiarum, & de hereditate Sicfridi comitis Palatini, & de aliis negotiis, partim favendo regi, partim differendo causam usque ad præsentiam Apostolici: dissimulato fœdere, incertiores redeunt, quam venerant. *Conventus hujus locum Urspergensis non Quintilineburgum, sed VVirceburgum, hoc est Herbipolim, vocat: nisi forte duo fuerint diversi conventus.*

"** CONCILIUM SUESSIONENSE, Cononis Prænestini, sedis apostolicæ legati, in B quo Petrus Abaelardus condemnatus, anno Christi circiter MCXX.

A*Baelardum in hoc concilio condemnatum, narrat Otho Frisingensis libro 1. de gestis Friderici, cap.47.* De sancta, *inquit*, Trinitate docens & scribens, tres personas, quas sancta ecclesia non vacua nomina tantum, sed res distinctas, suisque proprietatibus discretas, hactenus & pie credidit, & fideliter docuit, nimis attenuans, non bonis usus exemplis, inter cętera dixit: Sicut eadem oratio, est propositio, assumptio, & conclusio: ita eadem essentia, est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Ob hoc Suessionis provinciali contra eum synodo, sub pręsentia Romanæ sedis legati, congregata, ab egre- C giis viris, & nominatis magistris, Alberico Remense, & Leutaldo Novariense, Sabellianus hæreticus judicatus, libros quos ediderat, propria manu ab episcopis igni dare coactus est, nulla sibi respondendi facultate, eo quod disceptandi in eo peritia ab omnibus suspecta haberetur, concessa. Hæc sub Ludovico " seniore Francorum rege facta sunt. *Hactenus Otto.*

Ejusdem acta concilii Abaelardus ipse fuse describit epistola prima, qua historiam calamitatum suarum continet. Quanquam autem testis est in causa sua minime idoneus, juvabit tamen hic exhibuisse quæ narrat: in iis enim multa sunt digna scitu. Neque dif- D *ficile admodum erit, quæ vel ad sui defensionem, vel ad accusatorum invidiam immiscet, dignoscere.* Æmuli, *inquit*, mei vehementer accensi concilium contra me congregaverunt, maxime duo illi antiqui insidiatores, Albericus scilicet & Lotulfus, qui jam defunctis magistris eorum & nostris, Guillelmo scilicet atque Anselmo, post eos quasi regnare se solos appetebant, atque etiam ipsis tanquam heredes succedere. Cum autem utrique Remis scholas regerent, crebris suggestionibus archiepiscopum suum Rodulphum adversum me commoverunt, ut ascito Conano Prænestino episcopo, qui tunc legatione fungebatur in Gallia, cōventiculum quemdam sub nomine cōcilii in Suessionēsi civitate celebrarent; meque invitarent quatenus illud opus cla- E rum, quod de Trinitate composueram, mecum afferrem. Et factum est ita. Antequam autem illuc pervenirem, duo illi prædicti æmuli nostri ita me in clero & populo diffamaverunt, ut pene me populus, paucosque qui advenerant ex discipulis nostris, prima die nostri adventus lapidarent, dicentes me tres Deos prædicasse & scripsisse, sicut ipsis persuasum fuerat. Accessi autem, mox ut ad civitatem veni, ad legatum: eique libellum nostrum inspiciendum & dijudicandum tradidi, & me, si aliquid scripsissem quod a catholica fide dis-

sentiret, paratum esse ad correctionem vel satisfactionem obtuli. Ille autem statim mihi præcepit libellum ipsum archiepiscopo, illisque æmulis meis deferre, quatenus ipsi me judicarent, qui me super hoc accusabant: ut illud etiam in me compleretur: *Et inimici nostri sunt judices.*

ANNO CIRCITER CHRISTI 1121.

"*al.* correctionem.

Deuter. 32

Narrat deinde altercationes aliquot cum adversariis suis. Tum: Extrema vero die concilii, priusquam residerent, diu legatus ille atque archiepiscopus cum æmulis meis, & quibusdam personis, deliberare cœperunt, quid de me ipso & libro meo statueretur, pro quo maxime vocati fuerant. Et quoniam ex verbis meis, aut scripto quod erat in præsenti, non habebant quod in me prætenderent: omnibus aliquantulum conticentibus, aut jam mihi minus aperte detrahentibus, Gaufridus Carnotensis episcopus, qui cæteris episcopis & religionis nomine & sedis dignitate præcellebat, ita exorsus est. Nostis domini omnes qui adestis, hominis hujus doctrinam, qualiscumque sit, ejusque ingenium, in quibuscumque studuerit multos assectatores " & sequaces habuisse, & magistrorum tam suorum quam nostrorum famam maxime compressisse, & quasi ejus vineam a mari usque ad mare palmites suos extendisse. Si hunc præjudicio, quod non arbitror, gravaveritis, etiamsi recte, multos vos offensuros sciatis, & non deesse plurimos qui eum defendere velint: præsertim cum in præsenti scripto nulla videamus, quæ aliquid obtineant apertæ calumniæ. Et quia juxta illud Hieronymi, semper in propatulo fortitudo æmulos habet, feriuntque summos fulgura montes: videte ne plus ei nominis conferatis violenter agendo, & plus nobis criminis ex invidia, quam ei ex justitia conquiramus. Falsus enim rumor, ut prædictus doctor meminit, cito opprimitur, & vita posterior judicat de priore. Si autem canonice agere in eum disponitis, dogma ejus vel scriptum in medium proferatur, & interrogato libere respondere liceat, ut convictus vel confessus ", penitus obmutescat. Iuxta illam saltem beati Nicodemi sententiam, qua dominum ipsum liberare cupiens, aiebat: *Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi audierit ab ipso prius, & cognoverit quid faciat?* Quo audito statim æmuli mei obstrepentes exclamaverunt: O sapiens consilium, ut contra ejus verbositatem contendamus, cujus argumentis vel sophismatibus universus obsistere mundus non posset! Sed certe multo difficilius erat cum ipso contendere Christo, ad quem tamen audiendum Nicodemus juxta legis sanctionem invitabat. Cum autem episcopus ad id quod proposuerat eorum animos inducere non posset, alia via eorum invidiam refrenare attentat, dicens, ad discussionem tantæ rei, paucos qui aderant non posse sufficere, majorisque examinis causam hanc indigere. In hocque ulterius tantum suum esse concilium, ut ad abbatiam meam, hoc est monasterium sancti Dionysii, abbas meus, qui aderat, me reduceret: ibique pluribus ac doctioribus personis convocatis, diligentiori examine quid super hoc faciendum esset statueretur. Assensit legatus huic novissimo consilio, & cæteri omnes. *Et post pauca:* Tunc æmuli mei nihil se egisse cogitantes, si extra diœcesim suam hoc negotium ageretur, ubi videlicet judicium minime exercere valerent, qui scilicet de justitia minus confidebant: archiepiscopo persuaserunt hoc sibi valde ignominiosum esse, si ad aliam audientiam causa hæc transferretur, & periculosum

"*al.* assentatores.

Tomo 3. ep. præm. quæst. Hebr. in Genes.

Horat. lib. 2. carm. Od. 10.

Tom. 1. *epist.* 10.

"*al.* confusus.

Ioan. 7.

" *al.* Sapientis.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1120.

periculosum fieri si sic evaderem. Et statim ad legatum concurrentes, ejus immutaverunt sententiam, & ad hoc invitum pertraxerunt, ut librum sine ulla inquisitione damnaret, atque in conspectu omnium statim combureret, & me in alieno monasterio perenni clausura cohiberet. *Et aliquando post.* Quod cum Carnotensis præsensisset episcopus, statim machinamenta hæc ad me retulit, & me vehementer hortatus est, ut hoc tanto lenius tolerarem, quanto violentius agere eos omnibus patebat. Atque hanc tam manifestæ invidiæ violentiam eis plurimum obfuturam, & mihi profuturam non dubitarem. Nec de clausura monasterii ullatenus perturbarer, sciens profecto legatum ipsum, qui coactus hoc faciebat, post paucos dies cum hinc recesserit, me penitus liberaturum. Et sic me, ut potuit, flentem flens & ipse consolatus est.

Cap. 10. Vocatus itaque statim ad concilium adfui, & sine ullo discussionis examine me ipsum compulerunt propria manu librum memoratum meum in ignem projicere. Et sic combustus est, ut tamen, cum nihil dicere viderentur, quidam de adversariis meis id submurmuraverit, quod in libro scriptum deprehenderat, solum Deum patrem omnipotentem esse. Quod cum legatus subintellexisset, valde admirans, ei respondit hoc nec de puerulo ″ aliquo credi debere, quod adeo erraret: cum communis, inquit, fides & teneat & profiteatur tres omnipotentes esse. Quo audito Terricus quidam scholarum magister irridendo subintulit illud Athanasii: Et tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens. *Et infra:* Tunc archiepiscopus assurgens, verbis, prout oportebat, commutatis, sententiam legati confirmavit, dicens: Revera, Domine, inquit, omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Et qui ab hoc dissentit, aperte devius est, nec est audiendus, Et modo si placet, bonum est ut frater ille fidem illam coram omnibus exponat, ut illa prout oportet vel approbetur, vel improbetur, atque corrigatur. Cum autem ego ad profitendam fidem meam & exponendam assurgerem, ut quod sentiebam verbis propriis exprimerem: adversarii dixerunt non aliud mihi necessarium ″ esse, nisi ut symbolum Athanasii recitarem, quod quivis puer æque facere posset. Ac ne ex ignorantia prætenderem excusationem, quasi qui verba illa in usu non haberem, scripturam ad legendum afferri fecerunt. Legi inter suspiria, singultus, & lacrymas, prout potui. Inde quasi reus & convictus, abbati sancti Medardi, qui aderat, traditus, ad claustrum ejus tanquam ad carcerem trahor: statimque concilium solvitur. Abbas autem & monachi illius monasterii me sibi remansurum ulterius arbitrantes, summa exultatione susceperunt, & cum omni diligentia tractantes consolari frustra nitebantur. *Deinde.* Legatus statim pœnitentia ductus, post aliquot dies, cum ad tempus coactus satisfecisset illorum invidiæ, me de alieno eductum monasterio ad proprium remisit: *nempe S. Dionysii in Francia.*

″ *al.* parvulo.

″ *al.* necessum.

G. C. Annum huic concilio circirer MCXX. adscribimus. Ex Abaelardo quippe intelligimus celebratum esse aliquanto post mortem Guillelmi Campellensis, episcopi Catalaunensis, quem obiisse constat anno MCXIX. Legatione jam fungebatur in Galliis Cono Paschali II. poutifice, ut constat ex conciliis aliquot ante descriptis ad ann. MCXIV. & MCXV. continuata est legatio a Gelasio II. ut intelligitur A ex concilio Coloniensi supra edito ad ann. MCXVIII. autore Binio, cum tamen anno MCXIX. sit habitum. Ac denique a Callisto II. ut hoc & Senonensi concilio docemur. Damnatus iterum fuit Abaelardus post annos aliquot in concilio Senonensi: de quo, suo loco.

CONCILIVM ROMANVM sub Callisto II. primum, quo Cassinensis monasterii abbas Oderisius consecratur, ejusdemque monachi a querela episcoporum absolvuntur, anno dom. MCXXII.

RES *in hac synodo gestas Romæ chronicon Cassinense commemorat lib.* 4. *cap.* 80. *his verbis:* Mense itaque Martio præparatis quæ erant necessaria itineri, Romam, ut sibi a pontifice injunctum fuerat, consecrandus advenit. Ibi ab eodem papa, qui tunc forte concilium celebrabat, honorifice consecratus, a cardinalibus Romanis- B que nobilibus in magna est gloria habitus.

In hac synodo episcopi adversus monachos invidia inflammati, cœperunt dicere, nil superesse aliud, nisi ut sublatis virgis & annulis, monachis deservirẽt. Illos enim ecclesias, villas, castra, decimationes, vivorum & mortuorum oblationes detinere. Conversique ad pontificem: Decidit, aiebant, pudor, canonicorum honestas obliterata est, clericorum religio corruit, dum monachi contempto cælesti desiderio jura episcoporum insatiabiliter ambiunt, & omnes quę sua sunt quærunt: & qui mundum cum suis concupiscentiis reliquerant, his quæ mundi sunt inhiare non desinunt: & quibus per beatum Benedictum ultro quiescendi lo- C cus offertur, ad episcoporum jura rapienda die noctuque occupantur. Et cum variæ ingeniis hinc inde essent prolatæ sententiæ, tandem ex jussione abbatis unus ex nostris surgens in medium, dixit: Congregati sunt inimici nostri, & gloriantur in virtute sua. Sed tu Deus noster contere virtutem illorum, ut cognoscant quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster. Nam quid acturi sint fratres Cassini degentes, qui die noctuque omnipotentis Dei clementiam pro totius mundi salute implorare & exorare non desinunt, si concessiones Romanorum pontificum violantur? Neque enim ita Cassinenses abbates de apostolica sede meruerunt, ut quę sancto Benedicto D imperatores, reges, principes, duces, Romanique pontifices obtulerunt, nos apostolatus vestri tempore mereamur amittere. Cum hæc & alia multa proferret, quidam Liguriæ episcopus dixit: Licet episcoporum religiositas conquesta contra monachos fuerit, non tamen sine causa prædecessores nostri monasteria ditaverunt. A principio namque surgentis ecclesiæ, duos ordines cœpisse notissimum est: unum qui laboraret in verbo & doctrina, alterum qui vacaret orationi: unum qui activæ, alterum qui contemplativæ vitæ deserviret. Vnde non immerito nos potius diligere monachos, quam insequi convenit. Ad hæc pontifex imperato silentio dixit: Cassinen- E sis ecclesia non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum fundata est: cujus imperio Benedictus pater locum prius idolis deditum purgans, sanctę descriptione regulæ, miraculorumque prodigiis, & sua corporali requie, orbi spectabilem reddidit, totiusque monastici ordinis caput esse constituit. Accedit quod idem venerabilis locus a Romanis pontificibus instauratus, Romanæ ecclesiæ filiorum & in adversis solatium, & in prosperis

ANNO CHRISTI 1122.

ris tuta requies perstat. Et nos igitur sancto- A rum prædecessorum nostrorum vestigia secuti, Cassinense cœnobium ab omni mortalium jugo quietum semper ac liberum manere, & sub solius sanctæ Romanæ ecclesiæ defensione perpetuo manere decernimus. Cætera vero monasteria, in quo ordine antiquitus constructa sunt, manere jubemus.

In eo etiam concilio memoratus pontifex, Girardi abbatis animam, & omnia nostri cœnobii jura, episcopis & archiepiscopis commendari curavit: abbas vero peractis Romæ negotiis suis, ad monasterium rediit, & ab omnibus fratribus solenni est & honorifica processione susceptus.

B

ANNO CHRISTI 1122.

**CONVENTUS VVORMATIENSIS,

De concordia inter sacerdotium & imperium ineunda, habitus anno Domini MCXXII.

De hoc conventu *Anselmus Gemblacensis in chronico:* Anno, *inquit,* MCXXII. optimates regni, cum episcopis convenientes Henricum Imperatorem, Deo sibi propitio, id egerunt saluberrimo consultu, ut inter ipsum & Apostolicum controversia de investituris ecclesiarum tandem finiretur. Legantur inde Romam ex parte Imperatoris Bruno Spirensis episcopus, & Arnulphus abbas Fuldensis. Interim Henricus imperator pascha Domini Aquisgrani celebrat. *Et paulo post:* Domnus Apostolicus visa & recepta legatione imperatoris, pertæsus & ipse dissonantiæ nimium inter eos C diutinæ, libenter assensit: & tam consultu totius Romani senatus, quam etiam omnium episcoporum Italicorum, mittuntur ex latere Apostolici Lambertus Ostiensis episcopus, & Saxo cardinalis de monte Cœlio, & Gregorius alter cardinalis, ad ordinandam rem tanti negotii. Mense Septembri, in nativitate sanctæ Mariæ, Henricus imperator cum episcopis & optimatibus regni venit VVormatiam, ubi occurrerunt ei legati sedis apostolicæ. Vbi, ut fit, in tanto magnatum consessu eventilata ratione, tandem gratia antiquæ caritatis redintegratur inter Imperatorem & Apostolicum, Dei ordinatione. Quorum consensus talis D est.

Ego Callistus episcopus, servus servorum Dei, tibi dilecto filio Henrico, Dei gratia Romanorum imperatori augusto, concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri, absque simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emerserit, metropolitani & comprovincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem a te regalia accipiat per sceptrum: exceptis omnibus quæ ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur: & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus, infra sex menses regalia per sceptrum a te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, & auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum, auxilium tibi præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore hujus discordiæ.

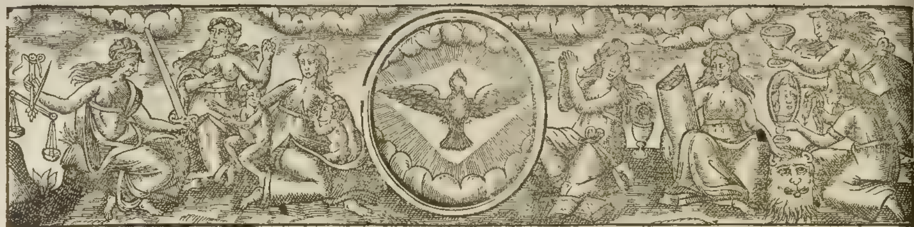
Rescriptum Henrici Imperatoris.

Ego Henricus Romanorum imperator augustus, pro amore Dei & sanctę Romanę ecclesię, & domini papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ, remitto Deo & sanctis apostolis Dei Petro & Paulo, sanctæque catholicæ ecclesiæ, omnem investituram per annulum & baculum: & concedo in omnibus ecclesiis, quæ in regno & imperio meo sunt, canonicam fieri electionem & liberam fieri consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ a principio hujus discordiæ, usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo, ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut reddantur fideliter juvabo. Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum tam clericorum, quam laicorum, consilio principum & justitia, quæ habeo, reddam; quæ non habeo, ut reddantur, fideliter juvabo. Et do veram pacem domino papæ Callisto, sanctæque Romanæ ecclesiæ, & omnibus, qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt: & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo.

Eadem habet abbas Vspergensis, atque addit: Mox ab apostolicæ sedis apocrisiariis in communionem receptus, tam ipse imperator, quam universus sibi subjectus exercitus: immo generalis absolutio cunctis hoc schismate pollutis per autoritatem apostolicam facta.

Et aliquanto post: Hujusmodi scripta atque rescripta, propter infinitæ multitudinis conventum, loco campestri juxta Rhenum lecta sunt, data, & accepta: postque multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis a domino Ostiensi Divinis sacramentis, inter quæ dominum imperatorem cum pacis osculo sanctaque communione plenissime reconciliavit, discessum est ab omnibus cum lætitia infinita.

Alterum quoque non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua vota concordantibus, inter multa, quæ tam ad regni, quam sacerdotii congruebant honorem, more majorum composita, legatos proprios cum Romanis destinavit: & utrosque nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino apostolico Callisto, consanguineo scilicet jam sibimet unitissimo, direxit. Colloqu. Bamberg.

Anno Christi 1123.

CONCILIVM LATERANENSE I. GENERALE, SVB CALLISTO II. SVMMO PONTIFICE.

Anno Christi 1123.

HISTORIA EIVSDEM CONCILII.

QVAMVIS octava [a] generalis synodus statuerit nemini licere laicorum principum, aut potentum virorum, semet inserere electioni, vel promotioni patriarchæ, metropolitæ, aut cujuslibet episcopi: nonnulli tamen principes & imperatores, episcopatus, abbatias, & cætera ecclesiastica beneficia conferendi jus [b] sibi vindicarunt; & cum turpissimo mercatu venales ecclesiasticas dignitates facerent, indigni ad eas assumebantur. quamobrem quamplurima mala ac vitia in clero exorta sunt. Contra tot igitur ecclesiæ incommoda surrexerunt, ut par erat, summi Romani pontifices, præcipue [c] Gregorius VII. ecclesiasticæ libertatis vindex acerrimus, qui octavi concilii canonem innovans, decrevit [d] ut nullus clericus investituram episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicæ personę susciperet. Investituræ enim appellabantur hujusmodi electiones, quæ a principibus per baculum & annulum fiebant. Ac singulis ferme annis concilia [e] habuit: in quibus in eo potissimum eleboravit, ut & fornicationem ac simoniam ex clero evelleret, & ecclesiarum investituras ex principum manibus eriperet. Henricum quoque imperatorem sæpius litteris ac legationibus admonuit, ut ab ecclesiarum [f] investituris, simonia, aliisque sceleribus abstineret. Cumque is sanctissimi pontificis monitis obtemperare contemneret, eum pontifex excommunicavit, [g] ac regno privavit: eundem tamen postea suppliciter veniam petentem ad communionem [h] admisit. Sed paulo post ad pristinos errores rediit, ac vi & armis pontificem e sede deturbare est ausus: & Guibertum Ravennatem archiepiscopum pseudopontificem creavit. Quare Gregorius [i] Henricum iterum fidelium communione & regno privavit: Guibertum excommunicavit, ac deposuit.

Victor tertius, qui Gregorio proxime successit, synodo habita, Gregorii sententiam [k] in Guibertum & Henricum latam confirmavit. Idem fecit Vrbanus II. Victoris successor in multis a se conciliis celebratis: [l] in quibus, Gregorium imitatus, multa decreta contra simoniacos, concubinarios, & laicorum investituras fecit. Tandem sub Paschale II. Guibertus antipapa obiit, & Henrico toties excommunicato, atque imperio privato, Germaniæ principes Henricum ejus filium subrogarunt: [m] qui cum Romam postea, ut a Paschale pontifice imperialem coronam acciperet, accessisset, [n] nihilo melior patre effectus, sacrilega manu pontificem cepit, in carcerem conjecit, ac vi ab illo privilegium de investituris extorsit. Paschalis postmodum duo Laterani celebravit concilia, in quibus privilegium, seu potius pravilegium Henrico concessum abrogatum est, & excommunicationis sententia in Henricum prolata. Verum ille paternam imitatus impietatem non solum ab incepto non destitit, verum etiam mortuo Paschale Gelasium [o] pontificem vi & armis Roma ejecit, in ejusque locum Burdinum Bracarensem archiepiscopum intrusit. Gelasius in Galliam profectus, paulo post diem clausit extremum. In cujus locum, omnium cardinalium consensu, tum eorum qui in Gallia cum Gelasio erant, tum aliorum omnium qui Romæ remanserant, suffectus est Guido Viennensis archiepiscopus, Callistus [p] secundus in pontificatu dictus, regio atque imperiali sanguine ortus: qui statim Remis satis frequens habuit concilium, [q] in quo cum Henricus ab investituris nollet abstinere, præde-

[a] Can. 22.

[b] Syn. Rom. a Greg. VII habita, extat in lib. 3. regist. post ep. 52. & alia syn. in l. 6. post ep. 5

[c] Bert. Constant. in ap. ad Herm. Contract. anno 1085.

[d] Greg. VII l. 4. ep. 22. & in synod. cit. & alibi.

[e] Extant in ejus regist.

[f] Greg. l. 3. epist. 10. & alibi.

[g] Syn. l. 3. post ep. 10. Bert. Lamber. Scafnaurg. anno 1076. & alii

[h] Lib. 4. epist. 11.

[i] Lib. 8. 5. 12. & & in sy lib. 7. &

[k] Leo l. 3. cap. chrō. C

[l] Petr. D l. 4. cap. chrō. C Bert. Cō an. 1091. 1095. & a

[m] Abbas Vrsperg an. 110 alii.

[n] Pet. D l. 4. cap & seq. V liel. Mal l. 5. & al

[o] Pandulp in vita G lasii.

[p] Pandulp in Call. v & Sug. a bas in v Ludo. re

[q] Suger. sup. abba Vrspergē & Roger. An. Angli

prædecessorum sententias in illum latas confirmans, eum excommunicationis sententiæ subjecit: ac Romam veniens, Burdinum, qui se Sutrii communierat, cepit, *a* atque in monasterium ad pœnitentiam agendam detrusit. Adalbertum archiepiscopum Moguntinum in Germania legatum constituit: qui *b* strenue suum exequens munus, episcopos & principes pro ecclesiæ defensione adversus imperatorem commovit, & ingentem comparavit exercitum: qui cum non procul abesset ab Henrici castris, magno Dei beneficio, non ad pugnandum, sed ad deliberandum de pace inter imperatorem & pontificem, duodecim sunt ex utraque parte principes viri delecti, qui una cum imperatore convenere, ac decreverunt ut schisma omnino tolleretur, & legati ad pontificem destinarentur, a quo summopere postularent, ut indicto generali concilio firmissima sanciretur pax: quæ maxima cum animi alacritate pontifex audivit. Quid enim jucundius, quid utilius catholicæ ecclesiæ accidere potuit, quàm diuturno sublato schismate imperatores ad catholicæ ecclesiæ unitatem & conjunctionem redire? Coegit igitur Romæ in Lateranensi ecclesia concilium Callistus: de quo Sugerius abbas, *c* qui eidem interfuit, hæc habet. Cum apud eum, scilicet Callistum, demorando, magno concilio trecentorum & amplius episcoporũ Laterani compositioni pacis de querela investiturarum astitissemus, &c. Pandulphus *d* quoque scribit nongentos & nonaginta septem, partim episcopos, partim abbates, ad concilium convenisse. In quo hæ fuerunt pacis conditiones *e* inter pontificem & imperatorem constitutæ: ut scilicet imperator liberas clericis & monachis relinqueret episcoporum & abbatum electiones: contra vero pontifex concessit electis, ut regalia ab imperatore acciperent; ut quæ sunt Dei Deo, quæ sunt Cæsaris Cæsari redderentur. Quas pacis conditiones, celebrato concilio, imperator coram pontificis legatis, Germaniæ principum consensu, recepit, eisque subscripsit. Quibus peractis, legati tum imperatorem, tum cæteros publice ab ecclesiæ censuris absolverunt. In eo præterea concilio idem Callistus pontifex omnia Burdini acta post ejus damnationem rescidit: & ut ecclesiam Dei diuturnis schismaticorum factionibus labefactatam, in pristinam restitueret disciplinam, Gregorium septimum & Vrbanum secutus, nonnullos sancivit canones, inter quos ille præcipuus: Vt Christianis, qui in Palæstina contra Sarracenos bella gerebant, auxilium mitteretur.

OBSERVATIO G. COSS.

De anno quo celebratum hoc concilium.

Binius Baronium secutus, anno MCXXII. hoc concilium collocat. Celebratum autem sequenti anno fuisse multa convincunt. Primum enim ei Sugerius interfuit jam abbas effectus sancti Dionysii: atque ut ipse testatur in vita Ludovici Crassi, *sequente ordinationis suæ anno*. At Sugerii decessor Adamus obiit anno MCXXII. ut ex veteribus instrumentis plurimis constat: immo & in vulgatis catalogis, quod minus etiam Baronio faveret, ejus obitus anno MCXXIII. tribuitur. Deinde Robertus de Monte. *Anno*, inquit, MCXXIII. *concilium Romæ celebratur, pax inter regnum & sacerdotium reformatur, & ius investiturarum episcopalium ab imperatore exfestucatur* Quæ acta esse eo concilio, nemo nescit. Adde Falconis Beneventani chronicon, in quo his indubitatis characteribus consignatur Lateranense nostrum: *Anno* MCXXIII. *Dominicæ Incarnationis, & quinto anno pontificatus domini Callisti II. summi pontificis, & universalis papæ, mense Martio, prima Indictionis.*

Erroris forte occasio ex eo nata, quod concessioni Callisti II. Henrico imperatori factæ adscriptus sit an. MCXXII. Sed meminisse poterant, Callisti papæ & Henrici imperatoris chirographa ultro citroque data esse in conventu VVormaciensi anno MCXXII. a legatis id Romam relatum esse: indictum esse postea Lateranense concilium universale. Qui rerum ordo certissime quoque persuadet, concilium hoc celebrari non potuisse anno MCXXII. quadragesimæ tempore.

Binius qui anno uno retroagit hoc concilium, idem præstitit & duobus aliis, Coloniensi nimirum & Frideslariensi, supra ad annum MCXVIII. descriptis, cum anno sequenti celebrata esse dicat, qui eorum testis citatur Vrspergensis.

EPISTOLÆ CALLISTI PAPÆ II.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, dilectis fratribus & filiis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, & cæteris tam clericis quam laicis beati Petri fidelibus per Gallias constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA dereliquit populus legem Domini, & in judiciis ejus non ambulabat: visitavit Dominus in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Paternæ tamen conservans viscera pietatis, de sua confidentes misericordia non relinquit. Diu siquidem peccatis exigentibus, per illud Teutonicorum regis idolum, Burdinum videlicet, fideles ecclesiæ conturbati sunt: & alii quidem capti sunt, alii usque ad mortem carceris maceratione afflicti sunt. Nuper autem festis paschalibus celebratis, cum peregrinorum & pauperum clamores ferre penitus non possemus, cum ecclesiæ fidelibus ab Vrbe digressi sumus, & tamdiu Sutrium obsedimus, donec Divina potentia, & supradictum ecclesiæ inimicum Burdinum, qui diabolo nidum ibidem fecerat, & locum ipsum omnino in nostram tradidit potestatem. Rogamus itaque caritatem vestram, ut pro tantis beneficiis una nobiscum regi regum gratias referatis, & in catholicæ ecclesiæ obedientia & servitio constantissime maneatis, retributionem debitam in præsenti & in futuro ab omnipotente Domino per gratiam ejus recepturi. Rogamus etiam, ut has litteras alter alteri præsentari, omni remota negligentia, faciatis. Datum Sutrii, quinto Kalendas Maii.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Henrico glorioso Romanorum imperatori augusto, salutem & apostolicam benedictionem.

OMNIPOTENTI domino Deo nostro, autori omnium bonorum, laudes & gratias agimus, qui per immensam bonitatis suæ clementiam cor tuum aspiratione sui Spiritus illustravit, & te, jamdudum nimium reluctantem, nunc tandem ad ecclesiæ gremium revocavit. Siquidem prout dilecti filii nostri & diaconi cardinalis, & fidelium nuntiorum tuorum relatione, ac litterarum lectione percepimus, sano usus concilio, nostris & ecclesiæ catholicæ salutaribus monitis humiliter obedisti. Et nos ergo in beati Petri filium paternæ affectionis brachiis te suscipimus, & personam tuam & imperium tanto deinceps amplius & benignius diligere, ac divina præeunte gratia honorare optamus, quanto devotius præ tuis modernis prædecessoribus Romanæ ecclesiæ obedisti, & quanto specialius carnis es nobis consanguinitate conjunctus. Age ergo, fili carissime, ut tu nobis & nos te fruamur in Domino, perpendat imperialis excellentia tua, quantum diuturna ecclesiæ

ANNO CHRISTI 1122.

ecclesiæ imperiique discordia Europæ fidelibus intulerit detrimentum, & quantum nostra pax afferre poterit boni fructus, Domino cooperante, incrementum. Sane de statu nostro noverit tua dilectio, quia licet nos graviter quandoque infirmi fuerimus, nunc tamen per Dei gratiam incolumes sumus, & tuam tam animæ quam corporis sanitatem per omnia desideramus. De iis autem quæ viva voce referenda prædictis fidelibus tuis nunciis commisisti, per eosdem quid nobis & nostris videatur fratribus, respondemus. Legatos itaque nostros qui apud vos sunt benevolentiæ vestræ attentius commendantes, rogamus, ut, quia concilium indictum a nobis accelerat, cito eos ad nos Domino largiente remittas. Tuos vero legatos ita instructos dirigas, ut juxta promissum tuum regalia in integrum ecclesiæ Romanæ restituant. Ad hæc pro nepote nostro Metensi episcopo & fratribus ejus gratias tuæ benignitati referimus, quoniam in iis primitias bonitatis tuæ cognovimus. Illa enim bonæ voluntatis pax esse conspicitur, ex qua bonæ voluntatis opera demonstrantur. Fratres enim episcopi, cardinales, & totus Romanus clerus una nobiscum te, & principes, & barones tuos salutant: Divinæ majestatis misericordiam deprecantes, ut vos ad honorem suum, & ecclesiæ suæ, in longum custodiat. Data Idibus Decembris.

CONCILII LATERANENSIS GENERALIS, a Callisto papa II. celebrati.

CANONES.

Eos Baluzius ad lib. 8. de concord. Sacerdot. & Imp. edidit ex vetusto codice MS. monasterii Anianensis: ubi alius canonum ordo, & lectiones aliquando diversæ. Ordinem canonum editionis istius, & varias ejusdem lectiones, ad marginem annotamus: ubi *An.* significat codicem Anianensem.

TITULI CANONUM.

1. *De simoniacis ordinationibus & promotionibus.*
2. *Ut præpositus, archipresbyter, decanus, nullus fiat, nisi presbyter; nullus archidiaconus, nisi diaconus.*
3. *Ut presbyteris, diaconis, subdiaconis, interdicta sint mulierum contubernia.*
4. *Ut laici de ecclesiasticis rebus non disponant.*
5. *Ut consanguineorum conjunctiones non fiant.*
6. *Ut ordinationes Burdini sint irritæ.*
7. *Ut nullus det alteri curam animarum, aut præbendam sine consensu episcopi.*
8. *Ut nemo Beneventanam civitatem invadat.*
9. *Ut excommunicati a suis episcopis, ab aliis in communionem non recipiantur.*
10. *Ut nemo episcopum consecret, nisi canonice electum.*
11. *De iis qui Hierosolymitanum, vel Hispanicum iter suscipiunt.*
12. *Ut Porticanorum sine heredibus morientium bona non pervadantur.*
13. *De eo qui treguam diffregerit.*
14. *Ut oblationes ecclesiis factæ, a laicis non auferantur. Item ut ecclesiæ non incastellentur.*
15. *Ut moneta falsa neque fiat, neque expendatur.*
16. *Ut Romipetæ, & alia sacra loca visitantes, non molestentur.*
18. *Ut parochiales presbyteri constituantur ab episcopis.*
19. *De servitiis quæ monasteria facere possunt episcopis, & de possessionibus ecclesiarum tricennalibus.*
20. *Ut ecclesia cum bonis suis & personis tutæ sint, & sine molestia.*
21. *Ut presbyteri, &c. concubinas non habeant, nec matrimonium contrahant.*
22. *Ut alienationes in Ravenn. exarchatu & alibi non legitime factæ, irritæ sint.*

CANONES.

I. *De simoniacis ordinationibus & promotionibus.* An. 1.

Sanctorum patrum exempla sequentes, & officii nostri debito " innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia Dei, vel promoveri, autoritate sedis apostolicæ modis omnibus prohibemus: si quis vero in ecclesia ordinationem vel promotionem taliter acquisierit, acquisita prorsus careat dignitate. " An. ...bita

II. *Ut præpositus, archipresbyter, decanus, nullus fiat nisi presbyter; nullus archidiaconus, nisi diaconus.* An. 6.

Nullus in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.

III. *Ut presbyteris, diaconis, subdiaconis, interdicta sint mulierum contubernia.*

Presbyteris, diaconibus, vel subdiaconibus, concubinarum & uxorum contubernia penitus interdicimus, & aliarum mulierum cohabitationem, præter quas synodus Nicæna per " solas necessitudinum causas habitare permisit, videlicet matrem, sororem, amitam, vel materteram, aut alias hujusmodi, de quibus nulla valeat juste suspicio oriri. " propt...

IV. *Ut laici de ecclesiasticis rebus non disponant.* An. 8.

Præterea juxta beatissimi Stephani papæ sanctionem statuimus, ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem: sed secundum apostolorum canones, omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo principum, aut laicorum aliorum, dispensationem vel " donationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur. " al. donationem

V. *Ut consanguineorum conjunctiones non fiant.* An. 9.

Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus: quoniam eas, & Divinæ, & sæculi prohibent leges. Leges enim Divinæ, hoc agentes, & eos qui ex eis prodeunt, non

non solum ejiciunt, sed maledictos appellant; leges vero sæculi, infames tales eos vocant, & ab hereditate repellunt. Nos itaque patres nostros sequentes, infamiis" eos notamus, & infames esse censemus.

VI. *Ut ordinationes Burdini sint irritæ.*

Ordinationes, quæ a Burdino hæresiarcha, postquam a Romana ecclesia est damnatus, quæque a pseudoepiscopis per eum postea ordinatis "factæ sunt, irritas esse decernimus.

VII. *Ut nullus det alteri curam animarum, aut præbendam, sine consensu episcopi.*

Nullus omnino archidiaconus aut archipresbyter, aut præpositus, vel decanus, animarum curam, vel præbendas ecclesiæ, sine judicio vel consensu episcopi, alicui tribuat: immo sicut sanctis canonibus constitutum est, " cura & rerumm ecclesiasticarum dispensatio in episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hæc facere, aut potestatem ad episcopum pertinentem sibi vendicare præsumpserit, ab ecclesiæ liminibus arceatur.

VIII. *Ut nemo Beneventanam civitatem invadat.*

Ad hæc, sanctæ Romanæ ecclesiæ possessiones quietas servare per Dei gratiam cupientes, præcipimus, & sub districtione anathematis interdicimus, ne "aliqua militaris persona Beneventanam beati Petri civitatem præsumat invadere, aut violenter retinere. Si quis aliter præsumpserit, anathematis vinculo teneatur.

IX. *Ut excommunicati a suis episcopis, ab aliis in communionem non recipiantur.*

A suis episcopis excommunicatos, ab aliis episcopis, abbatibus, & clericis in communionem recipi procul dubio prohibemus.

X. *Ut nemo episcopum consecret, nisi canonice electum.*

Nullus in episcopum, nisi canonice electum", ad consecrandum manus mittat. Quod si præsumpserit, & consecratus, & consecrator absque recuperationis spe deponatur.

XI. *De iis qui Hierosolymitanum, vel Hispanicum iter suscipiunt.*

Eis qui Hierosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam, & tyrannidem infidelium debellandam, efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos & familias atque omnia bona eorum in beati Petri, & Romanæ ecclesiæ protectione, sicut a domino nostro papa Urbano statutum fuit, suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere vel auferre, quandiu in via illa morantur, præsumpserint, excommunicationis ultione plectantur. Eos autem, qui pro Hierosolymitano vel Hispano "itinere cruces sib in vestibus posuisse noscuntur, & "eas dimisisse, cruces iterato assumere, viam "ab instanti pascha usque ad sequens proximum pascha perficere, apostolica autoritate præcipimus. Alioquin extunc eos ab ecclesiæ introitu sequestramus: in omnibus terris eorum, Divina officia, præter infantium baptisma & morientium pœnitentias, interdicimus.

ANNO CHRISTI 1123.

* An. Hispanico

" al. viam

" An. & viâ

XII. *Ut Porticanorum sine heredibus morientium bona non pervadantur.* deest in An.

Illam vero pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hactenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum & totius curiæ consilio, nec non & voluntate atque consensu præfecti, removendam censemus: ut Porticanorum habitatorum sine heredibus morientium bona contra morientium deliberationem minime pervadantur; ita tamen ut Porticani in Romanæ ecclesiæ & nostra nostrorumque successorum obedientia & fidelitate permaneant.

XIII. *De eo qui treguam diffregerit.* deest in An.

Si quis treguam diffregerit, usque tertio, ad satisfactionem ab episcopo admoneatur. Quod si tertio admonitus satisfacere contempserit, episcopus, vel * cum metropolitani consilio, aut cum duobus, aut uno vicinorum episcoporum, in rebellem anathematis sententiam dictet, & per scripturam episcopis circumquaque denútiet.

* metropolitanus cum duobus

XIV. *Ut oblationes ecclesiis factæ, a laicis non auferantur. Item, ut ecclesiæ non incastellentur.* An. 11.

Sanctorum patrum canonibus consona sentientes, oblationes de sacratissimo & reverendissimo altari B. Petri, & Salvatoris, S. Mariæ Rotundæ, ac de aliis omnium ecclesiarum altaribus, sive crucibus, a laicis auferri penitus interdicimus, & sub anathematis districtione firmamus. Ecclesias a laicis incastellari, aut in servitutem redigi, autoritate apostolica prohibemus. An. 12.

XV. *Ut moneta falsa neque fiat, neque expendatur.* An. 13.

Quicumque monetam falsam scienter " fecerit, aut studiose expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppressor, & civitatis turbator, a fidelium consortio separetur.

" An. se sciente

XVI. *Ut Romipetæ, & alia sacra loca visitantes, non molestentur.* An. 14.

Si quis Romipetas, & peregrinos apostolorum limina, & aliorum sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus quas ferunt spoliare, & * novis teloneorum, seu * pedaticorum exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione abstineat Christiana.

* mercatores novis

* pedagiorum

XVII. Ut

ANNO CHRISTI 1122.

Hic canon, & sequens, respondent canoni 16. Anian. cod. qui aliis verbis conceptus est.

XVII. *Ut abbates, & monachi, non dent poenitentias. &c.*

Interdicimus abbatibus & monachis publicas pœnitentias dare, & infirmos visitare, & unctiones facere, & Missas publicas cantare. Chrisma & oleum, consecrationes altarium, ordinationes clericorum ab episcopis accipiant in quorum parochiis manent.

XVIII. *Ut parochiales presbyteri constituantur ab episcopis.*

In parochialibus ecclesiis presbyteri per episcopos constituantur, qui eis respondeant de animarum cura, & de iis quæ ad episcopum pertinent. Decimas & ecclesias a laicis non suscipiant absque consensu & voluntate episcoporum: & si aliter præsumptum fuerit, canonicæ ultioni subjaceant.

Canones sequentes desunt in Anian.

XIX. *De servitiis quæ monasteria facere possunt episcopis, & de possessionibus ecclesiarum tricennalibus.*

Servitium quod monasteria aut eorum ecclesiæ a tempore Gregorii papæ VII. usque ad hoc tempus episcopis fecere, & nos concedimus. Possessiones ecclesiarum, & episcoporum tricennales, abbates vel monachos habere omnimodis prohibemus.

XX. *Ut ecclesiæ cum bonis suis & personis tuta sint, & sine molestia.*

Paternarum traditionum exemplis commoniti, pastoralis officii debitum persolventes, ecclesias cum bonis suis, tam personis, quam possessionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque conversos, aratores quoque, cum suis nihilo minus rebus quas ferunt, tutos & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, &, postquam facinus suum recognoverit, infra triginta dierum spatium competenter non emendaverit, a liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

XXI. *Ut presbyteri, &c. concubinas non habeant, nec matrimonium contrahant.*

Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam debere redigi, juxta sacrorum canonum diffinitione, judicamus.

XXII. *Ut alienationes in Ravenn. exarchatu, & alibi non legitime factæ, irritæ sint.*

Alienationes, quæ specialiter per "Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu forte Philippum, ubilibet de possessionibus Ravennatis exarchatus factæ sunt, damnamus: generaliter, autem omnium per intrusionem, seu canonice electorum sub episcopi nomine, aut abbatis, qui secundum usum ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, nec non personarum ordinationes ab eisdem sine communi consensu clericorum ecclesiæ, sive per simoniam itidem factas, irritas judicamus. Illud etiam per omnia interdicimus, ut nullus clericus præbendam suam, seu aliquod ecclesiasticum beneficium, aliquo modo alienare præsumat: quod si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit, irritum erit, & canonicæ ultioni subjacebit.

" Attonem.

STEPHANI BALUZII NOTÆ.

In aliquot hujus concilii canones. In quibus, editionis hujus ordinem secuti sumus.

CAN. I.] Descriptus est adverbum hic canon ex concilio Tolosano, quod idem Callistus in cathedrali ecclesia sancti Stephani celebravit anno MCXIX.

CAN. II.] Et hic quoque canon ad verbum sumptus est, ex concilio Tolosano Callisti II. nisi quod in hoc Lateranensi, vitio haud dubie librarii, post vocem *presbyter*, additur, * *vel diaconus*, prorsus male, & contra mentem canonis. Repetitus dein est idem canon in concilio Lateranensi sub Innocentio II.

* in Anian.

CAN. VI.] Cujas fuerit Burdinus, dubitatum video etiam ab antiquis autoribus. Quidam enim veterum, memoriæ prodiderunt eum fuisse natione Hispanum. Sed huic sententiæ repugnat Rodericus archiepiscopus Toletanus, vetustus Hispanicæ historiæ scriptor: qui eum patria Lemovicem fuisse docet, sed in Hispaniam abductum a Bernardo archiepiscopo Toletano. Sane Burdinus fuit magnus vir per illas tempestates; adeo ut Lemovices meos pudere non debeat hujus viri, nisi prioris vitæ sanctitatem infelici schismate fœdasset, cessissetque Callisto in monumentum victoriæ. Porro nos olim hominis virtutes & vitia, Deo dante, describemus in libro I. de vita rebusque virorum illustrium Lemovicensium.

CAN. XI.] Hispanicum illud iter, cujus meminit hic canon, non erat simplex peregrinatio religionis ergo; sed ad exemplum Urbani II. qui belli sacri in Oriente gerundi autor fuit, successores ejus bellum quoque sacrum in Hispania fieri adversus Saracenos decreverunt: eandemque peccatorum indulgentiam euntibus ea de causa in Hispaniam concesserunt, quæ Orientalis ecclesiæ defensoribus concessa fuerat in concilio Claromontano. Nam in archivo ecclesiæ Barcinonensis habetur epistola Callisti II. ad universos Christi fideles, (data fortassis ex isto Lateranensi concilio, cum data sit Laterani IV. Nonas Aprilis.) qua pugnantibus in Hispania adversum Saracenos eandem peccatorum remissionem concedit, quæ Orientalis ecclesiæ defensoribus concedi solet. At in concilio Claromontano sub Innocentio II. papa celebrato, quod nondum editum est, mandatur incendiariis, quæ pestis tunc in Occidente grassabatur, ut Hierosolymam vel in Hispaniam pergant, illic anno integro belligeraturi. Præterea extat in archivo regio Barcinonensi epistola Hadriani IV. qua Raimundum comitem Barcinonensem, totamque terram ejus, sub beati Petri, ac sua protectione suscipit, quandiu pugnaverit contra Saracenos. At in concilio habito apud Montempessulanum in prima Narbonensi, anno MCXCV. cui præfuit magister Michael sedis apostolicæ legatus, ab usurarum solutione ita liberantur illi qui in Hispaniam pergunt, ut etiam fidejussores eorum cogi non possint ad earum solutionem.

G. C.

G. C. Lege superius ad annum MCXVIII. *nostram concilii Tolosani descriptionem, de Hispanico eodem itinere.*

CAN. XVIII.] Renovata est hoc canone constitutio Vrbani II. qui in concilio Claromontano statuerat ne monachi, in parochialibus ecclesiis, quas tenent, absque episcoporum consensu, presbyteros collocent, de plebis cura rationem episcopis reddituros. Vide porro quæ a nobis dicta sunt in notis ad hunc canonem Claromontanum: (*Tomo II. de concord. Sacerd. & Imper. ad lib. cap.*)

RESTITVTIO INVESTITVRARVM AB HENRICO Imperatore facta, in eodem concilio confirmata.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis

EGO Henricus Dei gratia Romanorum imperator augustus, pro amore Dei, & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo, & sanctis ejus apostolis Petro & Paulo, & sanctæ catholicæ ecclesiæ, omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis * fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ a principio hujus discordiæ usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo, quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter adjuvabo. Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum, tam clericorum, quam laicorum*, consilio principum & justitia, quas habeo,* ut res reddantur fideliter juvabo. Et do veram pacem domino papæ Callisto,* sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt. Et in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo; & in quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi justitiam faciam.

Hæc omnia acta sunt consilio, & assensu principum, quorum nomina subscripta sunt.

Adalbertus Moguntinus archiepiscopus.
Fridericus Coloniensis archiepiscopus.
Ratisponensis episcopus.
Otto Bambergensis episcopus.
Bruno Spirensis episcopus.
A. Augustensis episcopus.
G. Trajectensis episcopus.
V. Constantiensis episcopus.
E. abbas Fuldensis.
* Northmannus dux.
Fridericus dux.
Bonifacius marchio.
Theobaldus marchio.
* Cyniphus comes palatinus.
* Otbertus comes palatinus.
Berengarius comes.
Godefredus comes.

Ego Fridericus Coloniensis episcopus & cancellarius recognovi. Hoc autem privilegium aureo sigillo ipsius imperatoris munitum in archivis Romanæ ecclesiæ tenetur reconditum.

CONCESSIO CALLISTI PAPÆ II.

Henrico Imperatori facta.

EGO Callistus, servus servorum Dei, dilecto filio suo Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori augusto, concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri, absque simonia, & aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emerserit, metropolitani & provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum a te recipiat, exceptis omnibus quæ ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur, & quæ ex his jure tibi decet, faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus, infra sex menses regalia per sceptrum a te recipiat. De quibus vero mihi quetimoniam feceris, & auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, vel fuerunt, tempore hujus discordiæ. Data anno millesimo centesimo vigesimo secundo, nono Kalendas Octobris.

Anno Christi 1123.

CONCILII LATERANENSIS I. Acta ex variis autoribus a Sever. Binio collecta.

In Biniana editione, hunc titulum præferunt, *Nota in concilium Lateranense.*

ANNO redemptoris millesimo centesimo vigesimo secundo, Indictione decimaquinta, qui Deo acceptus, placabilis & pacificus fuit, teste Baronio, a Callisto papa ad plenissimam instauradam ecclesiæ pacem, revocandamque exulem diu, longiusque propulsatam concordiam, Laterani indictum generale concilium, celebratum est tempore quadragesimæ, cui interfuisse trecentos & amplius episcopos testatur qui præsens extitit *a* Sugerius sancti Dionysii abbas. Porro adeo nobilis conventus patrum in eo multus fuit, ut ecclesiam Dei diuturnis schismaticorum factionibus labefactatam in pristinam restitueret disciplinam. Quænam autem in hoc concilio statuta fuerint reperimus in codice Vaticano, qui continet collectionem Anselmi, in quo post caput quinquagesimum quintum, tanquam appendicem habet notatos hujus concilii canones decem & septem, quorum maximam partem Gratianus, qui hoc sæculo claruit, in suum decretum transtulit, nempe *b* primum, *c* secundum, *d* tertium, *e* quartum, *f* quintum, *g* septimum, *h* decimum, *i* decimumquartum, *k* decimumsextum, & *l* decimumseptimum; reliqui autem qui in eodem Anselmi scripti sunt codice, Vrbani papæ secundi titulo apud Gratianum leguntur. Hæc sunt quæ spectant ad canones Romani concilii sub Callisto II. Quod autem spectat ad alias in eodem concilio res gestas, sic accipe.

In eodem concilio auditi sunt legati Germanorum, assensu imperatoris ab episcopis & principibus Germaniæ missi anno superiore, Spirensis nimirum episcopus, atque Fuldensis abbas, exhibentes quæ imperator præstare paratus erat, nempe remissionem investiturarum ecclesiarum, quarum causa diu multumque inter imperium & sacerdotium fuerat, magno Christiani orbis scandalo, disceptatum. Auditi sunt iidem legati libenter, & collaudati magnifice illo divinæ scripturæ præconio: *Quam speciosi pedes evangelizantium bona!* sive illo: *Bonum nuntium de longinquo, tanquam aqua frigida in æstate.* Atque ex illorum petitione concessa legatio mittenda a sede apostolica in Germaniam, quæ sicut ab imperatore renuntiationem investi-

a Superius in vita Ludovici regis.

b 1. qu. 1. cap. 15. *c* Dist. 60. cap. 2. *d* Dist. 27. cap. 8. *e* 16. quæst. 7. cap. 25. *f* 35. quæst. 2. cap. 2. *g* 16. quest. 7. cap. 11. *h* Dist. 62. cap. ultim. *i* 10. quæst. 1. cap 14. *k* 24. quæst. 3. cap. 23. *l* 16. quæst. 1. cap. 10.

Rom. 10.
Prov. 15.

ANNO CHRISTI 1123.

investiturarum acciperet, ita nomine apostolicæ sedis eidem ab excommunicatione absolutionem impenderet, & quæ Callisti papæ nomine essent exhibenda proferret. Decretum est tantum legationis pondus primario viro Lamberto cardinali episcopo Ostiensi atque duobus aliis cardinalibus, qui profecti statim sunt una cum legatis e Germania missis, Spirensi episcopo atque abbate Fuldensi. Hi ubi in Germaniam pervenerunt, ad eos audiendos decernitur concilium tam episcoporum quam principum, cui etiam Imperator adesset, VVirceburgi celebrandum solenni die natalis apostolorum Petri & Pauli. Quid autem tunc per legatos actum, Vrspergensis abbas exacte recenset, a quo sunt ista petenda, utpote ab autore qui potuit tunc his omnibus cum aliis præsulibus interesse.

Recenset in primis altercationem quam excitatam invenerunt legati inter Imperatorem & principes Saxoniæ, & Moguntinum archiepiscopum, ob electionem VVirceburgensis episcopi, cum, defuncto ejus episcopo tertio Kalendas Ianuarii, Henricus Imperator elegisset nobilem quemdam Gebehardum, sanior autem pars cleri atque populi Ruggerum ejusdem ecclesiæ canonicum promovendum proposuisset, quorum votis aspirarent Saxoniæ principes cum archiepiscopo Moguntino. Cum ista in medio verterentur dissidia, ex quibus non solum sperata concordia longius abjici timeretur, sed effugata discordia revocanda, & intermissum bellum ardentius repetendum fore videri posset: ecce legatio e Romano concilio missa, de qua ista Vrspergensis abbas: *Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldensis, legatione totius regni apud apostolicam sedem peracta, redierunt, ducentes secum Ostiensem episcopum, vicem domini apostolici per omnia tenentem cum duobus cardinalibus, qui nihilo minus a sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotii missi fuerunt. Hac de causa iterum colloquium curiale per provincias indictum est, cui locus, VVirceburg; tempus, festum sancti Petri definitum est.* In quo quidem conventu, cum archiepiscopus Moguntinus, & cum eo apostolicæ sedis legati consecrassent contra electionem Imperatoris ejus loci diaconum Ruggerum in episcopum, cujus potiora jura esse scirentur, omnis spes rerum componendarum videri poterat penitus esse proscripta, & majorum paratus fomes incendiorum, cum jam ita soluto conventu illo quisque esset dimissus ad propria, legati autem apostolicæ sedis Moguntiam petiissent. Quomodo autem ita desperatis rebus rursum sit instauratum per legatos de universali pace negotium, idem qui supra autor sic narrat: *At benignus & amator hominum Iesus per industriam servorum suorum sedis apostolicæ legatorum, qui tunc Moguntiæ morabantur, immo per inhabitantem in eis Spiritum suum, spiritum principum paci* * *contraivit auferre, caritatem quoque nihilo minus in eorum cordibus diffundere cœpit. Quia nimirum, ut vere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorum intestina bella, tempus miserendi Sion, id est, ecclesiæ, licet sero, jam venit. Facto igitur universali conventu apud urbem VVangionum, quæ nunc VVormatia dicitur, sicut longum, ita & incredibile memoratu est, quam instanti quamque per omnia solicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia, per unam vel amplius hebdomadam certatum sit; donec ipse, in cujus manu cor regis est, omnem animositatem Augusti sub apostolicæ reverentia obedientiam*

Acta conventus VVormaciensis, relata superius ex Anselmo.
* *contrarii curavit*

causa matris ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum, inflexit. Mox tamen ab apostolicæ sedis apocrisiariis in communionem receptus tam ipse imperator, quam universus sibi subjectus exercitus, immo generali absolutione cunctis hoc schismate pollutis per autoritatem apostolicam facta, qualiter ecclesiasticas investituras, cæteraque spiritalia negotia, quæ tanto tempore reges Teutonici administraverant, quæque ipse, ne regni diminueretur honor, nunquam vita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo, coram multitudine maxima abnegaverit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum Domino nostro Iesu Christo, suaque in perpetuum jus ecclesiæ dimiserit, rursumque qualia sibi ob honorem regni observandum autoritas apostolica concesserit, utriusque partis melius edocebunt subter annotata. Quæ habentur in margine, sunt ex autographo in codice Vaticano.

* *Ego Henricus, Dei gratia Romanorum imperator augustus, pro amore & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Callisti, & remedio animæ meæ, dimitto Deo*, &c. prout supra in concilio Lateranensi. Extant eadem ipsa monumenta apud VVilelmum Malmesburiensem.

Hæc sacrosancta synodus solius pontificis autoritate indicta fuit. In conventu principum apud Triburiam congregato, quo de pace inter pontificem & Imperatorem ineunda agebatur, cuique legati sedis apostolicæ obedientiam pro Callisto papa exacturi præsto erant, Catalaunensis episcopus, & Cluniacensis abbas ad id a reliquis episcopis & principibus deputati, ab Imperatore, qui Argentinæ agebat, obtinuerunt, ut promitteret se ob reconciliationem universalis ecclesiæ venturum ad indictam synodum mense Octobri Romæ celebrandam, cujus indictionem in prædicto conventu episcopi omnes collaudarunt. Epistola alicujus scholastici professoris nomine edita, cujus argumentum Vrspergensis recenset post ea quæ supra dixi, aperte indicat patres quadringentos sex & viginti huic concilio interfuisse, eique pontificem præsedisse; imperatorem vero aliter quam sponderat Vrbi non quidem interfuisse, sed tamen non longe ab Vrbe abfuisse, quin facile legatis sedis apostolicæ auditum præberet. Item de investitura dimittenda monitum per legatos Imperatorem respondisse, se cum principibus, quorum præjudicium in ea revertebatur, locuturum, & ex eorum consilio cuncta acturum: pontificem præterea in eodem concilio omnium prædecessorum suorum decreta confirmasse, quæque pro tempore statuenda videbantur decrevisse, & demum post duodecim dies quam inchoatum fuerat concilio finem imposuisse, patres universos apostolica benedictione confirmatos a se dimisisse. Verba Vrspergensis ista sunt: *Aderant etiam legati tam Romanorum quam Viennensium, immo diversarum ecclesiarum missi, confirmantes electionem domini Callisti. Cui profecto, dum universi nostrates episcopi obedientiam professi, synodum, quæ sibi juxta festum sancti Lucæ indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex semetipsum ibidem pollicebatur ob reconciliationem universalis ecclesiæ præsentandum iri. Id enim Catalaunensis episcopus, & Cluniacensis abbas, apud Argentinam ipsum convenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerunt. Ejusdem tamen actionem concilii si quis plenarie cognoscere quærit, in litteris cujusdam scholastici nomine Hessonis eleganter enucleatum reperire poterit, id est, qualiter rex inter regnum & sacerdotium de concordia facienda consenserit. Insuper eidem concilio, cui videlicet XIII. Kal.*

Novembris

Novembris prædictus papa Callistus secundus vallatus quadringentis viginti sex patribus coram innumera multitudine cleri ac populi præsedit, non adeo se præsentem Henricus, vicinum tamen exhibuerit, ubi & colloquio suo domini papæ legatis concesso, tandem inducias denuo quæsierit, propter generale colloquium cum principibus habendum, pro investituris scilicet ecclesiasticis, quas tantopere cogebatur amittere: ad ultimum vero idem Apostolicus inacta inter se & regem concordia, synodalia prædecessorum decreta confirmaverit, aliaque nonnulla, quæ res exigebat, naviter addiderit: sicque post dies fere duodecim, in virtute Spiritus sancti rite finito concilio, cunctos apostolica benedictione confirmatos ad propria redire permisit, unumquemque cum gaudio. Et quamquam Vrspergensis 426. & Pandulfus in vita Callisti cum Onuphrio 997. episcopos & abbates, atque ideo mille circiter prælatos concilio œcumenico interfuisse scribant: ego tamen potius acquiescendum esse putavi testimonio Sugerii abbatis, cum ille huic concilio interfuerit, ideoque res his temporibus gestas melius cognovisse & descripsisse præsumatur.

CONCILIVM ROMANVM II. quo ob restitutam in comitiis VVormatiensibus investituram ecclesiasticam pax inter pontificem & imperatorem inita confirmatur, anno domini MCXXIII. tempore Callisti papæ II.

D*E hac synodo Robertus de Monte continuator Sigeberti ista scribit:* Anno 1123. concilium Romæ celebratur, pax inter regnum & sacerdotium reformatur, & jus investiturarum episcopalium ab imperatore exfestucatur. *Hoc est illud concilium, cuius meminit Callistus in epistola gratulatoria ad Henricum imperatorem his verbis:* Legatos itaque nostros, qui apud vos sunt, benevolentiæ vestræ attentius commendantes, rogamus ut, quia concilium a nobis indictum accelerat, cito eos ad nos Domino largiente remittas. Tuos vero legatos ita instructos dirigas, ut juxta promissum tuum regalia in integrum Romanæ ecclesiæ restituant.

G. C. Romanum hoc concilium, ipsum est Lateranense, de quo proxime ante, ut constat ex rebus quas in eo actas asserit Robertus. Sed cum Baronio indubitanter credidisset Binius, Lateranense I. œcumenicum celebratum esse anno MCXXII. & Romanum anno sequenti assignatum vidisset, duo esse credidit. Vide observationem nostram pag. 893.

CONCILIVM TOLOSANVM autoritate Callisti papæ contra quosdam hæreticos monachos, in bona ecclesiæ & sacramenta ecclesiæ blasphemantes, celebratum anno domini MCXXIV.

D*E hac synodo in fasciculo temporum ista scribuntur:* Hic Tolosæ synodum celebravit, in qua damnavit fictos quosdam religiosos, qui plures hæreses secrete & publice seminabant contra sacramenta & bona ecclesiarum. *Ista fasciculus temporum.*

G. C. Erravit autor fasciculi temporum. Quam enim synodum Tolosanam tribuit anno MCXXIV. ea ipsa est, quam anno MCXIX. celebratam supra edidimus: ut ex ejus canonibus patet.

ANNO CHRISTI 1124.

** CONCILIA QVATVOR GALLICANA, anno MCXXIV. celebrata.

E*A sunt Carnutense, Claromontanum, Bellovacense, Viennense. Quorum servatur memoria in uno Malleacensi chronico, cujus hæc verba:* Anno MCXXIV. fuit concilium Carnoti. *Et infra:* Fuitque aliud Clermundo concilium, & aliud Belvago, alterum quoque Viennæ.

VITA ET EPISTOLÆ HONORII PAPÆ II.

HONORIUS, dictus ante Lambertus, Boniæ natus, Ostiensis episcopus, qui VVormatiensi principum conventu resignantem libere investituram episcoporum imperatorem Henricum, autoritate sedis apostolicæ, cujus legatione fungebatur, vinculo anathematis absolverat, electus est pontifex XIX. Kalendas Ianuarii, anno Christi 1124. tempore Henrici regis Germaniæ V. & imperatoris ejusdem nominis IV. Contra eum in schismate creatus est pseudopontifex Theobaldus sanctæ Anastasiæ cardinalis, Cælestini II. nomine insignitus. Verum quia cum Honorio pars potior erat, inquit chronicon Cassinense, fautores Theobaldi rerum eventum cernentes ad Honorium se contulerunt. Idem iisdem fere verbis abbas Vrspergensis, addens eumdem in Romana ecclesia diutissime probatum, & in ea legatione, qua ipse dudum in reconciliatione regni & sacerdotii Germanicis in partibus strenue laboraverat, cis citraque notificatum, tam illorum qui longe, quam qui prope erant, sacerdotum unanimi favore consecratum, moreque sedis illius vere tanto honore dignum, Honorium appellatum esse. Vnus Tyrius lib. 13. belli sacri, cap. 15. de electione hujus pontificis ait: Eodem anno 1124. dominus Callistus bonæ memoriæ papa secundus vita decessit, cui substitutus est quidam Lambertus, patria Bononiensis, Ostiensis episcopus, qui dictus est Honorius. Hic electus est sub contentione cum quodam Theobaldo presbytero cardinali tituli sanctæ Anastasiæ: & quia electio ipsius Honorii minus canonice processerat, post duodecim dies in conspectu fratrum mitram & mantum sponte refutavit atque deposuit. Fratres vero tam episcopi quam presbyteri & diaconi cardinales, videntes ipsius humilitatem, & prospicientes in posterum ne in Romanam ecclesiam aliquam inducerent novitatem, quod perperam factum fuerat in melius reformarunt, & eumdem Honorium denuo autorizantes ad ejus vestigia prociderunt, & tanquam pastori suo & universali papæ consuetam obedientiam sibi exhibuere. *Hæc de Honorii electione Tyrius.* Eadem iisdem fere verbis Pandulphus apud Baronium: VVillelmum Tyri archiepiscopum ex Latinis primum a Guaremundo Hierosolymitano patriarcha consecratum pallio donavit, scriptisque ad episcopos & clericos Tyri nec non ad prædictum Guaremundum Hierosolymitanum patriarcham epistolis mandavit, ut suum illi archiepiscopum a se jure pallii donatum benigne accipiant, & religiose observent. Misit etiam cum eodem, inquit Tyrius, dominum Ægidium Tusculanum episcopum, apostolicæ sedis legatum, virum eloquen-

Honorius II. quando pontifex factus.

Electio Honorii qualis?

Res gestæ Honorii papæ.

eloquentem & admodum litteratum, per quem Antiocheno patriarchæ Bernardo epistolam scripsit, monens ut domino Tyrensi suos quos detinebat, sub pœna suspensionis, restitueret suffraganeos. Initio pontificatus Oderisium abbatem Cassinensem ob contemptum sedi apostolicæ iteratis vicibus illatum excommunicavit, & deposuit. *Petrus Diaconus.* Sanctum Bernardum hac ætate mirabilem ac velut quoddam sidus terris illapsum, Hildebertum Turonensem archiepiscopum, Norbertum multarum gentium apostolum, Hugonem de sancto Victore Parisiensem theologum, aliosque viros ingenio, doctrina, religione ac pietate præstantes, mirifice coluit. Decreta synodi Nannetensis, quibus duo jura Conano comiti Britanniæ consentienti eripiebantur, rescripto quodam velut sancte & legitime constituta confirmavit: pravamque illam corruptelam potius quam consuetudinem, qua decedente marito vel uxore universa decedentis mobilia, quæque ex naufragio emerserant, non ad filios vel legitimos heredes, sed ad fiscum transibant, magno beneficio totius Britanniæ plane abrogavit. *Papirius Massonus.* Ottonem Halberstadensem episcopum a suis canonicis accusatum & convictum, quod pro consecratione cujusdam ecclesiæ triginta solidos accepisset, deposuit, eique Rodulphum substituit. *Chronicon Hirsaugiense.* VVillelmo duce Apuliæ & Calabriæ sine liberis defuncto, Rogerium Siciliæ comitem ejusdem invasorem, vi & armis coegit ad juramentum fidelitatis more solito ecclesiæ Romanæ præstandum. Ludovicum Crassum Franciæ regem, bonorum & jurium ecclesiasticorum usurpatorem, a Stephano Parisiensi episcopo justis censuris innodatum, male informatus, ideoque a sancto Bernardo binis litteris graviter satis reprehensus, absolvit. Hujus tempore Tanchelinus quidam Adamitarum hæresim condens, multos Antuerpiæ sua eloquentia & sedulitate seduxit. Negabat enim corporis & sanguinis Christi perceptionem ad salutem prodesse: nihili faciebat sacerdotes & episcopos: suis hæresibus non assentientes per suos sectatores, habebat enim circiter tria millia militum qui eum ubique sequebantur, occidi jubebat. Ad eam hæresin ex hominum animis eradicandam, illius loci episcopus constitutus est Norbertus Præmonstratensis ordinis: qui suis concionibus adeo profecit, ut fere omnes ad fidem catholicam conversi fuerint, afferentes in ecclesiam corpus Dominicum, quod per decem annos in cistis & foraminibus secluserant. *Robertus continuator Sigeberti.* Ejusdem temporibus universa fere Pomeranorum natio a Boleslao Polonorum duce subacta, magnusque rex Gothorum prædicatione Ottonis Bambergensis episcopi Christianam fidem complexus, in Christi castra transierunt. *Helm. cap. 41. Olaus lib. 2. de gentibus septemtrionalibus cap. 7.* Cumque tandem Honorius papa post obitum Henrici V. qui sine herede decesserat, anno domini 1125. Lotharium ducem Saxoniæ, communi procerum consensu regni & imperii successorem designatum, a rebellantibus contra eum Henrici nepotibus ex sorore, Conrado nimirum & Friderico Suevorum ducibus, ut testatur Frisingensis, sententia excommunicationis in eos prolata, ab intestino bello liberasset, defunctus est XVI. Kal. Martii, anno 1130. cum tenuisset pontificatum annis quinque, mense uno, & diebus septemdecim. Hic fecit, inquit Pandulphus apud Baronium, ordinationes in Urbe plures, *&c.* Ægrotus deferri

Sanctus Bernardus, & Norbertus multarum gentium apostolus, floreat.

Trancheli-nus hæresiarcha qualis?

[H]onorii [o]bitus.

A se fecit ex Lateranensi palatio ad monasterium sancti Andreæ, ibique in pace defunctus est: sepultus vero in basilica Salvotoris.

EPISTOLA I. HONORII PAPÆ II. AD PETRUM CLUNIACENSEM ABBATEM.

De Pontii invasoris obitu & sepultura.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro Cluniacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

PRÆTERITO mense Decembri Pontius viam universæ carnis ingressus est. Qui quamvis de B de malis Cluniaco illatis sæpe commonitus pœnitentiam agere noluerit, nos tamen pro reverentia ejusdem monasterii, cujus monachus fuerat, eum honeste sepeliri fecimus. Data Laterani.

II. AD TYRIOS.

Significat se VVillelmum Tyri archiepiscopum electum, & a patriarcha Hierosolymitano consecratum, pallio donasse.

Honorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus suffraganeis episcopis, clero C & populo Tyri, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENTEM ad nos carissimum fratrum nostrum VVillelmum archiepiscopum vestrum debita caritate recepimus, & quem canonice electum, & a venerabili fratre nostro Guarimundo Hierosolymitano patriarcha consecratum accepimus, pallii dignitate, plenitudine videlicet pontificalis officii, decoravimus. Quia vero de persona sua maximum fructum matri ecclesiæ vestræ Tyri, divina suffragante misericordia, credimus proventurum, ipsum cum gratia sedis apostolicæ & nostrarum litterarum prosecutione ad vos duximus D remittendum. Universitati ergo vestræ mandando præcipimus, quatenus eum benigne recipiatis, & tamquam proprio metropolitano, & animarum vestrarum episcopo, subjectionem, obedientiam, & reverentiam humiliter deferatis.

III. AD GUAREMUNDUM HIEROSOLYMITANUM ARCHIEPISCOPUM.

Ejusdem argumenti.

Honorius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Guarimundo Hierosolymitano patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.

E SUSCEPTIS fraternitatis tuæ litteris, frarrem nostrum VVillelmum, quem in ecclesia Tyri consecrasti archiepiscopum, benigne suscepimus: & eum dignitate pallii, plenitudine videlicet pontificalis officii, decoravimus. Suffraganeis etiam ecclesiæ suæ præcepimus, quatenus ei tamquam proprio metropolitano subjectionem & obedientiam deferant. Data in territorio Barensi octavo Idus Iulii.

IV.

IV. AD REGEM DANIÆ.

Ipsi Gregorium legatum suum commendat.

Honorius servus servorum Dei...... illustri regi Daniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

ECCE juxta precum tuarum instantiam, & promissionem nostram, misimus ad te dilectum filium nostrum Gregorium de Crescentio, sancti Theodori diaconum cardinalem, apostolicæ sedis legatum, virum utique prudentia & honestate conspicuum, & nobis inter alios fratres nostros, suis exigentibus meritis, specialiter carum, concesso sibi plenæ legationis officio per omnes terras, quæ tuæ jurisdictionis existunt, ut extirpet nociva, & plantet salubria, prout quæque secundum datam sibi a Deo prudentiam viderit facienda. Rogamus igitur regiam celsitudinem tuam, quatenus ipsum, immo verius nos in ipso, recipias hilariter, & honorifice tractes, & a subditis tuis ei facias dignam honorificentiam exhiberi: ut devotio, quam te ad apostolicam sedem habere confidimus, clareat in effectu, & nos ac fratres nostri per hoc merito in tua caritate crescamus: idemque legatus, qui per se ac suos, qui magnum locum in Vrbe obtinere noscuntur, grata tibi poterit vicissitudine respondere, ad tuam dilectionem perpetuis temporibus obligetur. Datum Laterani quarto Kalendas Ianuarii, pontificatus nostri anno quinto.

** V. AD LVDOVICVM VI. Francorum regem.

Henricum regis filium clericum in suam protectionem suscipit.

Honorius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri & glorioso Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

INTERNÆ caritatis dilectio, qua personam tuam paternæ affectionis visceribus amplexamur, aures nostras ad admittendas tuas petitiones inclinat. Amor enim & piæ reverentia devotionis, quam B. Petro & S.R.E. defers, ut ad tuam & regni tui utilitatem intendamus, hortatur. Tuum itaque filium Henricum, quem Divinis mancipare vovisti servitiis, & in B. Petri, & in nostram protectionem suscipimus. Ipsum igitur tanquam specialem sedis apostolicæ filium, & bona quæ vel regia tua liberalitate, vel aliis modis Divina præstante gratia poterit adipisci, autoritatis nostræ robore communimus. Nullique hominum fas sit personam suam & bona ejus temere perturbare: sed omnia quieta ei & libera sub B. Petri & R.E. patrocinio conserventur. Si quis autem hujus nostræ confirmationis temerator extiterit, nisi congrua satisfactione correxerit, animadversione sedis apostolicæ feriatur. Datum Laterani pridie Kalendas Aprilis.

** VI. AD CANONICOS TVRONENSES.

Confirmat sententiam excommunicationis in Fulconem comitem Andegavensem. Ex Tomo III. Spicil.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis clericis Turonensis matris ecclesiæ sancti Mauritii, salutem & apostolicam benedictionem.

SICVT boni & humiles filii sunt paternæ dilectionis nexibus arctius astringendi; ita ingrati & inobedientes, sunt rigore justitiæ coercendi. Siquidem compertum habuimus, quod Fulco Andegavensis comes divortium illiciti matrimonii filiæ suæ & Guillelmi filii Roberti comitis, a dilecto filio nostro I. cardinali presbytero apostolicæ sedis legato, & ab aliis fratribus nostris coepiscopis, & sapientibus viris, accepta idoneorum probatione testium, judicatum, servare contempsit. Præterea, quod gravius est, uti accepimus, ad B. Petri, & sanctæ atque apostolicæ Romanæ ecclesiæ injuriam, prædicti legati nuntios ad eum directos capiens, & in arcta custodia per duas septimanas retinens, barbas eorum & capillos flammis exurere, & litteras in conspectu hominum sub dio cremare præsumpsit. Vnde legatus idem in propriam comitis terram, interdictionis; & in personam ejus, excommunicationis sententiam promulgavit. Nos ergo habito fratrum consilio, eandem, usque ad condignam satisfactionem, sententiam ratam habemus. Interdictum autem præcipimus observari. Datum Laterani pridie Idus Aprilis.

** VII. AD PETRVM CLVNIACENSEM ABBATEM.

Ex bibliothec. Cluniac.

Privilegium Cluniacense.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Petro abbati venerabilis monasterii Cluniacensis, eiusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

INcomprehensibilis & ineffabilis divinæ miseratio potestatis, nos hac providentiæ ratione in apostolicæ sedis administratione constituit: ut paternam de omnibus ecclesiis sollicitudinem gerere studeamus. Siquidem sancta Romana ecclesia, quę a Deo sibi concessum omnium ecclesiarum retinet principatum: tanquam diligens mater, singulis debet ecclesiis instanti vigilantia providere. Ad ipsam enim, quasi ad caput & matrem, ab omnibus est cōcurrendum: ut ejus uberibus nutriantur, autoritate defendantur, & a suis oppressionibus releventur. Condecet igitur, ut ecclesiæ & venerabilia loca, maxime quæ ad speciale jus & singularem proprietatem sanctæ Romanæ, cui Deo autore deservimus, spectant ecclesiæ, specialioris prærogativæ sortiantur honorem, & apostolicæ autoritatis munimine roborentur. Quamobrem, dilecte in Christo fili Petre abbas, justis postulationibus tuis clementius inclinati, quicquid libertatis, quicquid tuitionis, quicquid autoritatis, prædecessores nostri ecclesiæ Romanæ pontifices, præsertim apostolicæ memoriæ nom. Gregorius VII. Vrbanus, & Paschalis II. discretionis ratione vestro monasterio, & locis ad id pertinentibus contulerunt: nos quoque præsenti decreto, autore domino confirmamus.

mamus. In quibus hæc propriis sunt visa nomini- A bus annotanda. Abbatia S. Ægidii, &c.

In omnibus autem prioratibus & cellis, quę nunc, sine proprio abbate, vestro regimini subjectæ sunt, nullus futuris unquam temporibus abbatem ordinare præsumat. Liceat quoque vobis, seu fratribus vestris, in ecclesiis presbyteros eligere: ita tamen, ut ab episcopis, vel episcoporum vicariis, animarum curam absque venalitate suscipiant. Quam si committere illi, quod absit, ex pravitate noluerint: tunc presbyteri ex apostolicæ sedis benignitate officia celebrandi licentiam consequentur. Ecclesiarum vero seu altarium consecrationes, ab episcopis, in quorum diœcesibus sunt, locorum vestrorum fratres accipiant: si quidem gratis ac sine pravitate voluerint exhibere. Alioquin a B catholico, quem malueritis, episcopo, consecrationum ipsarum sacramenta suscipiant. Neque cuilibet facultas sit aut claustri vestri, aut locorũ vestrorum fratres, pro vivorum seu defunctorum eleemosynis justis ob salutem datis inquietare: sed tam virorum, quam mulierum oblationes, quæ ad eos afferuntur, in usu servorum Dei pauperumque profecturas recipere liceat. Statuimus etiam ne cellarum vestrarum ubilibet positarum fratres, pro qualibet interdictione vel excommunicatione, Divinorum officiorum suspensionem patiantur: sed tam monachi ipsi, quam & famuli eorum, & qui se monasticæ professioni devoverunt, clausis ecclesiarum januis, non admissis diœcesanis, Divinæ servitutis officia celebrent, & sepulturæ debita C peragant. Concedimus etiam vobis, clericos sæculares, seu laicos, nisi qui pro certis criminibus excommunicati sunt, ad conversionem per loca vestra suscipere. Sane terminos immunitatis loci vestri, qui a præfato antecessore nostro Vrbano papa constituti sunt, præsentis decreti nostri pagina confirmamus. Ne videlicet ullus homo cujuscumque conditionis ac potestatis, invasionem, prædam, aut rapinam facere, sive homicidium perpetrare præsumat infra ipsorum limites terminorum. Præterea decernimus, ut nulli omnino hominum liceat vestrum venerabile monasterium, & loca subdita, temere perturbare: sed eorum pos- D sessiones, & bona cætera, quæ pro animarum salute jam data sunt, vel in futurum Deo miserante dari contigerit, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, &c...... salvo in omnibus Romanæ ecclesiæ jure, & sedis apostolicæ reverentia. Amen.

Ego Honorius catholicæ ecclesię episcopus, subscripsi.
Ego Crescentius Sabinensis episcopus, subscripsi.
Ego Petrus Portuensis episcopus, subscripsi. E
Ego Vnalis Albanus episcopus, subscripsi.
Ego VVillelmus Prænestinus episcopus, subscripsi.
Ego Ægidius Tusculanus episcopus consensi, subscripsi.
Ego Gregorius presbyt. cardin. tit. apostol. subscripsi.
Ego Rossemagnus diacon. cardin. S. Gregorii, subscripsi.
Ego Cosmus sanctę Marię in ...... subscripsi.
Ego Gregorius S. Angeli diaconus cardin. subscripsi.

Datum Laterani per manum Aymerici S. R. E. diaconi cardinalis & cancellarii, IV. Non. Aprilis, Indict. III. Incarnat. Dominicę anno MCXXV. pontificatus nostri anno I.

** VIII. AD IOANNEM DE CREMA Cardinalem.

Legatum apostolicum in Anglia eum constituit.

Qvemadmodum bonorum filiorum. *Extat infra in concilio Londinensi.*

** IX. AD ANGLOS.

Vt Ioannem Cremensem legatum apostolicum suscipiant.

Qvamvis in extremis terrarum, &c. *Extat infra concilio Londinensi.*

*** X. AD DAVIDEM SCOTORVM REGEM.

Vt eundem legatum suscipiat.

Oportet devotos & humiles, &c. *Extat infra in concilio Londinensi.*

** XI. AD EPISCOPOS PROVINCIÆ Turonensis.

Vt servent statuta concilii Nannetensis.

Carissimus frater noster Hildebertus, &c. *Extat infra in concilio Nannetensi.*

CONCILIVM LONDONIENSE,

seu VVestmonasteriense, sub Honorio papa II. primum, autoritate Ioannis de Crema cardinalis apostolicæ sedis legati celebratum de reformandis pravis ecclesiæ moribus, nono Septembris, anno domini MCXXV.

An. Chr. 112[5]

I.

QVÆ SVNT ANTEGRESSA CONCILIVM.

Anno domini MCXXV. Ioan. Cremensis accepta ab Apostolico super Britanniam legatione, cum diu in Normannia retentus esset a rege, tandem permissus in Angliam transvehitur, & ab ecclesiis honorifice accipitur: juxta quod ipse commendatitias in hoc ipsum ab Apostolico acceperat litteras, quarum inferius exemplaria hic ponuntur. Collect. Anglic. ex MS.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Ioanni presbytero cardinali apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Qvemadmodum bonorum filiorum est, subjecta devotionis humilitate patribus obedire: ita patrum interest, benigno caritatis affectu filiis providere. Curam igitur & sollicitudinem tibi a prædecessore nostro felicis memoriæ papa Calixto III. Angliæ regno commissa providentiæ dilectionis tuæ committimus. Obsecramus autem in Domino, ut tanquam sapiens & discretus Romanæ ecclesiæ filius, quæ ad honorem Dei & sedis apostolicæ pertinent, honestate studiosius opereris. Data Laterani, Idibus Aprilis.

Sunt

Sunt præterea in historia Simeonis Dunelm. aliæ duæ epistolæ Honorii papæ, una est ad episcopos Angliæ, altera ad regem Scotiæ.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilectis fratribus & filiis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, proceribus, & cæteris tam clericis quam laicis per Angliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

»QVAMVIS in extremis terrarum positos, ad »Petri tamen apostoli curam Christianæ fi»dei vos facit universalitas pertinere. Cum enim »Petro dictum est, *Pasce oves meos, pasce agnos meos*, »profecto nulla ovium, nullus agnorum exceptus »est ad Christi consortium pertinentium, qui non »Petri commissus sit pastioni speciali. Præter hoc, »sorte regnum Angliæ B. Petro & Romanæ eccle»siæ pertinere sanctissimi patris nostri Gregorii »papæ autoritas, & B. Augustini prædicatio manife»stat. Hoc igitur dispositionis debito provocamur, »vobis, scilicet longe positis, sollicitiore diligentia »providere. Quamobrem Christianum filium no»strum Ioan. cardinalem sanctæ Romanæ ecclesiæ »sacerdotem, in partem nostræ sollicitudinis vigi»lantem *, vices ei nostras in partibus vestris com»misimus. Qui nimirum de ecclesiarum corre»ctione ac stabilitate, de religionis augmento, & »de cæteris, quæ probanda vel improbanda visa »fuerint, cum vestræ dilectionis auxilio, cooperan»tibus sanctorum Apostolorum patrociniis, per»tractabit. Rogamus ergo vos, & monemus, atque »præcipimus, ut eum tanquam S. Petri vicarium re»verenter suscipiatis, humiliter audiatis, atque ad »ipsius vocationem, synodales cum eo conventus »solemniter celebretis: quatenus per ipsius & ve»stram industriam, in regno vestro quæ corrigenda »sunt corrigantur, quæ firmanda sunt, sancto inspi»rante Spiritu, firmentur. Data Laterani Idibus »Aprilis.

Super Scotiæ quoque regnum idem Ioannes legati suscepit officium, apostolico super hoc regi ipsius gentis has litteras mittente.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio David illustri Scotorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

»OPORTET devotos & humiles beati Petri »discipulos, quę ad honorem S. R. E. specta»re cognoverint, attentius operari. Vnde nobilitati »tuæ rogando mandamus, ut dilectum filium no»strum Ioannem cardinalem, cui vices nostras in »partibus illis commisimus, reverenter suscipias, »& honores: episcopos etiam terræ tuæ, cum ab eo »vocati fuerint, ad concilium suum facias conveni»re. Controversiam, quæ inter Turstanum Ebora»censem archiepiscopum & episcopos terrę tuę diu »agitata est, eidem legato nostro diligentius inda»gandam discutiendamque committimus. Finitam »vero sententiam apostolicæ sedis judicio reserva»mus. Datum Laterani Idibus Aprilis.

Hac autoritate Ioannes prædictus, circuiens Angliam, etiam ad regem Scotorum David pervenit apud fluvium Tvvedam, qui Northymbriam & Loidam disterminat, in loco qui Rocesburh nominatur: ubi officio legationis peracto, rediens ad Lundoniam celebravit concilium, quod de capitulis subter annexis habebatur in hunc modum.

Sed priusquam ad concilii canones veniamus, exemplar litterarum quibus in eodem convocando usus est Cantuariensis archiepiscopus, prout in Landavensi codice MS. liceat exhibere. Nam a legato ipso non videtur convocatum, sed legati jussu, ab archiepiscopo Cantuariæ. Sic autem codex ille.

Summonitio VVillelmi Cantuar. archiepiscopi.

VVillelmus Cantuariensis archiepiscopus Vrbano Landavensi episcopo salutem.

LITTERIS istis tibi notum facere volumus, quod Ioannes ecclesię Romanę presbyter cardinalis atque legatus, ordinatione nostraque conniventia concilium celebrare disposuit Lundoniæ in nativitate beatæ semper virginis Mariæ.

Propterea præcipimus, ut in præfato termino in eodem loco nobis occurras cum archidiaconibus & abbatibus & prioribus tuæ diœcesios, ad definiendum super negotiis ecclesiasticis, & ad informandum seu corrigendum, quæ informanda vel docenda seu corrigenda docuerit sententia convocationis nostræ.

II. STATVTA CONCILII.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De simoniacis.*
2. *Vt pro sacramentis, & huiusmodi, pretium non exigatur.*
3. *Vt in consecrationibus episcoporum, &c. nihil detur, nisi sponte oblatum.*
4. *Vt nemo beneficium a laico accipiat sine consensu episcopi.*
5. *Vt beneficia non sint hereditaria.*
6. *Vt amittant beneficia, qui ab episcopis invitati, promoveri ad ordines contempserint.*
7. *Quis in decanum, priorem, archidiaconum, non promovendus.*
8. *Vt nemo absolute ordinetur.*
9. *Vt nemo sine iudicio episcopi ejiciat ordinatum.*
10. *Vt nullus episcopus, alterius parochianum ordinet aut iudicet.*
11. *Vt alterius excommunicatum nemo in communionem suscipiat.*
12. *Vt uni personæ non tribuantur diversi honores ecclesiastici.*
13. *Vt presbyteris, &c. interdicta sint mulierum contubernia.*
14. *Vt clerici usuras ne faciant.*
15. *De sortilegis.*
16. *De consanguineorum & affinium nuptiis usque ad septimam generationem non contrahendis.*
17. *De viris qui uxores de consanguinitate impetunt.*

PRÆFATIO.

Ex Simeone Dunelmensi, & conciliorum codice MS. ecclesiæ VVigorniensis. Partem ediderat Binius ex continuatore Florentii.

ANNO ab Incarnatione Domini MCXXVI ". pontificatus autem domini papæ Honorii secundi anno primo, regnante piissimo & gloriosissimo Henrico Anglorum rege, VVillelmi magni filio; anno vero regni ipsius XXV. celebrata est synodus Lundoniæ in ecclesia beati Petri apostolorum principis, apud VVestmonasterium, mense Septembri, nona die ejusdem mensis: ubi, post multarum discussionem causarum, promulgata sunt hæc capitula & ab omnibus confirmata, numero 17. Præfuit autem illi synodo Ioannes de Crema sanctæ Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ de titulo sancti

" *Corr. XXV.*

ANNO CIRCITER CHRISTI 1125.

sancti Chrysogoni presbyter cardinalis, & prædicti A domini papæ Honorii in Angliam legatus, cum VVillelmo Cantuar. & Turstino Eboracensi, archiepiscopis, & cum episcopis diversarum provinciarum numero xx. & abbatibus circiter XL. & cum innumera cleri & populi multitudine.

CAPITVLA.

I. *De simoniacis.*

Sanctorum patrum vestigiis inhærentes, quemquam in ecclesia per pecuniam ordinari autoritate apostolica prohibemus.

II. *Vt pro sacramentis, & aliis huiusmodi, pretium non exigatur.* B

Interdicimus etiam ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro pœnitentia, pro visitatione infirmorum, seu unctione, pro communione corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino precium exigatur.

III. *Vt in consecrationibus episcoporum, &c. nihil detur, nisi sponte oblatum.*

Statuimus præterea, & apostolica autoritate decernimus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum benedictionibus, seu in dedicationibus ecclesiarum, C non cappa, non tapetæ, non manutergia, non baccilia, & nihil omnino per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.

IV. *Vt nemo beneficium a laico accipiat, sine consensu episcopi.*

Nullus abbas, nullus prior, nullus omnino monachus vel clericus, ecclesiam, sive decimam, seu quælibet beneficia ecclesiastica, de dono laici, sine proprii episcopi autoritate & assensu suscipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio hujusmodi, & ipse canonicæ ultioni subjacebit.

V. *Vt beneficia non sint hereditaria.* D

Sancimus præterea, ne quis ecclesiam sibi sive præbendam paterna vendicet hereditate, aut successorem sibi in aliquo ecclesiastico constituat beneficio. Quod si præsumptum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes cum Psalmista: *Deus meus pone illos ut rotam, &c. qui dixerunt, hereditate possideamus sanctuarium Dei.* *Psal. 82. Ibidem.*

VI. *Vt amittant beneficia, qui ab episcopis invitati, promoveri ad ordines contempserint.*

Binius ex hoc & superiore facit unicum canonem.

Adjicientes quoque statuimus, ut clerici qui ecclesias seu beneficia habent ecclesia- E rum, & ordinari, quo liberius vivant, subterfugiunt, cum ab episcopis invitati fuerint, si ad ordines promoveri contempserint, ecclesiis simul & beneficiis earum priventur.

VII. *Quis in decanum, priorem, archidiaconum non promovendus.*

Binio 6.

Nullus in decanum, nullus in priorem, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus, promoveatur.

VIII. *Vt nemo absolute ordinetur.*

Nullus in presbyterum, nullus in diaconum, nisi ad certum titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate.

IX. *Vt nemo sine iudicio episcopi ejiciat ordinatum.*

Nullus abbas, nullus omnino clericus, vel laicus, quemquam per episcopum in ecclesia ordinatum, absque proprii episcopi iudicio, præsumat ejicere. Qui autem secus facere præsumpserit, excommunicationi subiacebit.

X. *Vt nullus episcopus, alterius parochianum ordinet aut judicet.*

Nullus episcoporum, alterius præsumat parochianum ordinare aut iudicare: unusquisque enim suo domino stat aut cadit: nec tenetur aliquis sententia non a suo iudice prolata.

XI. *Vt alterius excommunicatum nemo in communionem suscipiat.*

Nemo excommunicatum alterius præsumat in communionem suscipere. Quod si scienter fecerit, & ipse communione careat Christiana.

XII. *Vt uni personæ non tribuantur diversi honores ecclesiastici.*

Præcipimus etiam ne uni personæ "archidiaconatus vel diversi ordinis tribuantur honores.

XIII. *Vt presbyteris, &c. interdicta sint mulierum contubernia.*

Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, canonicis, uxorum, concubinarum, & omnium omnino feminarum contubernia, autoritate apostolica inhibemus, præter matrem, sororem, amitam, sive illas mulieres quæ omni careant suspicione. Qui huius decreti violator extiterit, confessus, vel convictus, ruinam proprii ordinis patiatur.

XIV. *Vt clerici usuras ne faciant.*

Vsuram & turpe lucrum clericis omnibus prohibemus. Qui vero super crimine tali confessus fuerit, convictus, a proprio gradu deiiciatur.

XV. *De sortilegis.*

Sortilegos, ariolos, & auguria quæque sectantes, eisque consentientes, excommunicari præcipimus, perpetuaque notamus infamia.

XVI. *De consanguineorum & affinium nuptiis usque ad septimam generationem non contrahendis.*

Inter consanguineos seu affinitate coniunctos usque ad septimam generationem matrimonia contrahi prohibemus: si qui vero taliter coniuncti fuerint, separentur.

XVII.

XVII.

Interdicimus etiam ut viri proprias uxores de consanguinitate impetentes, & testes quos adducunt, non suscipiantur, sed prisca patrum in omnibus servetur autoritas.

Placet vobis? Placet Placet vobis? Placet. Placet vobis? Placet.

*** His taliter synodali decreto confirmatis, Ioannem Romam revertentem comitantur ab ipso evocati Turstanus Eboracensis, & VVillelmus Cantuariensis, de suis causis in apostolica audientia acturi.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Eamdem synodum summatim describens Mattheus Paris sancti Albani in Anglia monachus, sedi apostolicæ hostis infensissimus (nisi eum, quod supra sub Gregorio V. monui, novator aliquis hæreticus, ut solent, corruperit, vel quas ille in pontifices eorumque legatos egerit calumnias, invectivas, dicacitates & blasphemias eidem malitioso animo inseruerit) Ioanni de Crema sedis apostolicæ legato cardinali eam, quam pudet adscribere, infamiam inurit. Quare cum prædictus continuator Florentii VVigorniensis res sui temporis descripserit, adeoque majore fide dignus sit: posthabitis calumniis, solam rei gestæ historiam placuit adscribere. De calumnia cardinali illata, ista Baronius. *Hoc etiam anno decernitur ab Honorio papa legatio in Angliam, quæ credita est Ioanni Cremensi presbytero cardinali tituli sancti Chrysogoni, a quo pariter mense Septembri celebratum esse concilium scriptores rerum Anglicarum affirmant, & aliqui ipsorum magno cum dedecore res ab eo gestas enarrant. Nam præter simoniæ notam, qua eius æstimationem inurunt: addunt illud ignominiosum, quod cum in eodem concilio sancivisset canonem adversus clericos concubinarios, in eosdemque declamasset quod magno scelere post celebratum sacrosanctum Missæ sacrificium auderent se jungere concubinæ, seu de latere eiusdem surgere ad sacrificium celebrandum: ipse tamen, cum eadem die corpus Domini confecisset, post vesperam fuit cum meretrice deprehensus. Scripta hæc reperiuntur primitus ab Henrico Huntindoniensi rerum Anglicanarum scriptore. Rogerius ipso recentior eadem totidem verbis repetit in annalibus. Sed anno sequenti, atque novissime Matthæus VVestmonasteriensis, de his item agens anno præsenti, addit inanem excusationem eius: quod scilicet ita in ea turpitudine deprehensus, dixisset quod non fuerit ipse sacerdos, sed sacerdotum corrector. Porro ex tali excusatione convinci mendacium nemo non videt. Etenim quomodo non sacerdos fuit, quem sacerdotem esse necessitas ipsa cogebat, utpote quod esset presbyter cardinalis tituli sancti Chrysogoni? vel quomodo non sacerdos, quem dicunt mane incruentum sacrificium celebrasse? Certe quidem non numero historicorum veritatem historiæ consuevimus æstimare, sed quanta fide polleat primus autor cujuslibet assertionis. Nam reliquos primum sequi autorem, & eius vestigiis inhærere frequentiori usu in more positum reperimus. Cum igitur accurate autorem expendimus, quanta fidei esset qui isthæc primus asseruit, invenimus eum plus æquo, immo inique favere sacrorum ministrorum conjugio, ipsum archidiaconum. Etenim dum ipse agit superius de sancto Anselmo, qui in concilio a se celebrato vetuit conjugia clericorum, mendacissime asserit, ante illud tempus in Anglia id non fuisse prohibitum, & plures fuisse qui eiusmodi conjugio favissent; quod quam falsum sit nullus ignorat. Hæc dicta sint, ut explorata habeatur autoris fides. Præterea, si tanto fuisset legatus re vera crimine infamatus: quomodo adversarii eius, ipsi scilicet schismatici fautores Petri Leonis, cum suis scriptis declamasse reperiantur in eos cardinales qui Innocentium elegerunt, inter quorum primos ipse Ioannes Cremensis habetur annumeratus, tam enorme delictum exprobrare cessarunt? vel quomodo sanctus Bernardus, & alii viri magni nominis eius temporis scriptores, Innocentiique papæ fautores, adeo constanter dicere potuissent, sicut numerosiorem, ita & sanctiorem cardinalium partem, eundem Innocentium elegisse, si tanto scandalo ex eis unus Ioannes Cremensis orbem Christianum concussisset? Sed & quod huius temporis rerum Anglicanarum scriptor VVillelmus Malmesburiensis, haud assuetus parcere ecclesiæ Romanæ ministris, eiusdem facinoris nullam penitus mentionem fecisse reperiatur; nec ibidem diligens autor, qui adjecit appendicem ad Florentium, & adeo exacte præ cæteris de singulis rebus gestis in eo concilio meminit, perinde ac si eidem interfuisset, huius evulgati, ut volunt, tantopere criminis aliquid penitus scripserit: certe quidem de eo dubitandi, verumne sit vel sparsa calumnia, ut fieri assolet, saltem locum reliquit; quod quilibet amantissimus veritatis non puto negabit. Nos vero nec eiusmodi sumus, ut proditione veritatis delinquentem quemlibet ecclesiæ Romanæ ministrum prodere nolimus, cum nec ipsa sibi hoc vendicet Romana ecclesia, ut membra sua, & e latere suo legatos missos omni carere turpitudine asserat: non enim, quod probo ducit Apostolus, æmulatur Deum, ut fortior illo sit. Si enim ipse Deus, qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem, tamen in angelis suis reperit pravitatem: quid præsumet ipsa, dum angelos suos mittit legatos suos in mare? secundum illud propheticum:* Ite angeli veloces ad gentem convulsam & dilaceratam: *cum sciat ipsa non supernos angelos mittere, sed homines, de quibus est pronunciatum divinum oraculum, quod* universa vanitas sit omnis homo vivens. *sed de his satis.*

ANNO CHRISTI 1125.

1. Cor. 10. Psal. 103. Iob. 4. Isai. 8. Psal. 38.

*** CONCILIVM NAMNETENSE ab Hildeberto archiepiscopo Turonensi, cum suffraganeis episcopis celebratum, mense Octobri anno Christi MCXXVII.

ANNO CHRISTI 1127.

Epistola Hildeberti archiepiscopi ad Honorium papam, de iis quæ acta & statuta fuerant in synodo Namnetensi, quorum confirmationem petit.

Honorio Dei gratia sanctissimo patri suo, sanctæque Romanæ ecclesiæ summo pontifici, Hildebertus humilis Turonum minister, debitæ integritatem obedientiæ.

BEATITVDINI vestræ, reverendissime pater, decrevimus exarandum, quod ex suggestione venerabilis Britannorum comitis, pariterque provincialium consilio episcoporum, in Britanniam descenderimus. Ubi præter alias multiformes & abhorrendas enormitates, matrimonia quidem incestus, sanctuariũ autẽ domini hereditaria successio polluerat. Quapropter convocatis eisdem, & abbatibus, multisque religiosis ac sapientibus viris, in Urbe Namnetensi triduo sedimus in ea synodũ celebrantes: ex qua, largiente domino, & ecclesiæ honorem, & populo magnum constat emersisse fructum.

Siquidem usque in diem præfati conventus hujusmodi consuetudo in terra comitis extiterat, ut decedente marito vel uxore, universa decedentis mobilia in proprietatem potestatis transirent. Præterea quicquid evadebat ex naufragiis, totum sibi fiscus lege vendicabat patriæ: passosque naufragium miserabilius violentia principis spoliabat, quam procella. Utramque autem exactionem sub oculis totius concilii comes in nostra manu deposuit: postulans in eos excommunicationis gladium extendi, quicumque aliquando vel manumissa petere, vel manumissionis plenitudinem imminuere attentarent. Totus itaque consessus & gratiarum actione illum prosecutus est, & persecutus anathemate beneficii distractorem.

De incestuosis autẽ conjugiis hoc universitati cõsidentium placuit, ut episcopi quidem in omnibus suis conventibus, reliqui vero sacerdotes in ecclesiis, talia contrahi matrimonia publice prohiberent: eos quoque excommunicationi subjicerent, quicumque post præsentis synodi actionem scientes inirent incestarum fœdera nuptiarum.

Placuit & hoc universis, ut ad incutiendum cæteris metum, filii ex hujusmodi commixtione deinceps generati, velut spurii haberentur, & ad legitimos heredes jus paternum transferet.

Porro in ordinibus celebradis canonicas sãctiones & diligenter attendi jussimus, & inoffense custodiri.

Ordinari filios sacerdotum, nisi prius canonici regulares aut monachi fierent, assensu communi nobis synodus interdixit. His autem quos

Mmm ij jam

ANNO CHRISTI 1127.

jam ordinatos constabat, abolendæ successionis intuitu, in ecclesiis quibus patres eorum ministrarent, ministrandi abstulimus facultatem.

Præbendas, & quaslibet ecclesiæ dignitates, rigore quo debuit inhibitum est hereditate obtineri.

His addita sunt & alia in hunc modum, quibus ex canonicis prodeuntibus institutis præsens synodus & assensum præstitit, & servanda decrevit.

Hæc igitur vobis, sancte pater, significanda censuimus: quatenus acta canonice vestra confirmare dignetur autoritas, & datis ad episcopos litteris communiter exhortari omnes, ut quæcumque eis facienda sanximus in Christo & docenda, ipsi quoque cum Christo facere studeant & docere. Illam præterea manumissionem de naufragiis, & de substantia morientium, quam comes in nostra manu deposuit, vos beatissime pater, non gravemini confirmatione apostolica roborare, ac prohibere, ne quis omnino eam rescindere, vel aliqua ex parte minuere præsumat. Conservet vos dominus ecclesiæ suæ, sancte pater.

** EPISTOLA HONORII PAPÆ ad episcopos provinciæ Turonensis, ut observent statuta concilii Namnetensis.

Honorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Turonensis metropolis suffraganeis episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

CARISSIMVS frater noster Hildebertus Turonensis episcopus, sicut bonus pastor pro grege suo vigilans, evocatis fratribus & aliis religiosis viris, quemadmodum ex suarum litterarum inspectione cognovimus, in Namnetensi civitate de more metropolitico concilium celebravit. Ibique de incestis nuptiis, & de spuriis sacerdotum filiis, & de his qui, quasi hereditaria successione, ecclesiastica petebant beneficia, & de aliis diligenter pertractans, corrigenda correxit, & statuenda constituit. Vniversitati ergo vestræ mandamus, quatenus ea quæ ab ipso, juxta sanctorum patrum decreta, ibi ad honorem domini & salutem populi statuta esse noscuntur, irrefragabiliter observetis. Sicut enim in humani compage corporis membra famulantur & obediunt capiti, tanquam supremo provisori, ut sic persona servetur incolumis: ita fidelium mentes unius effectæ voluntatis, pro custodienda unitate fidei & statu ecclesiæ, suis debent humiliter parere prælatis. Adhæc pravas illas consuetudines a comite Britanniæ clarissimo in manu præfati archiepiscopi * refutatas, quarum una fuit quod maritis vel uxoribus decedentibus, bona eorum mobilia a potestate sæculari diripiebantur; altera, qua illis qui naufragium evaserant, etiam quæ in portu postmodum inventa erant auferebantur, damnamus, & ne quis eas futuris temporibus renovare præsumat, autoritate apostolica interdicimus. Iniquum enim censemus esse, ut quem Divinæ clementiæ magnitudo a sævientis pelagi voracitate exuit, hominum sæva rapacitas audeat spoliare. Piorum namque imperatorum emanavit autoritas, ut etiam earum rerum, quæ in tempestate maris levandæ navis causa ejiciuntur non amittatur dominium. Non enim eas aliquis eo animo abjicit quod habere nolit, sed quo periculum effugere possit, & qui res ipsas lucrandi animo abstulerit, furtum committit. Datum Laterani XIII. Kal. Iunii.

* al. additur in aspectu synodi.

G. C. Huic interfuisse concilio anno MCXXVII. VVallonem Leonensem episcopum addiderunt Galliæ Christianæ Sammarthani fratres. Quod quia non puto ab iis nisi ex probatissimis monumentis affirmatum, annum concilii certissime constitutum existimo.

A CONCILIVM LONDONIENSE, seu VVestmonasteriense sub Honorio II. secundum, pro reformandis moribus ecclesiæ, triduo celebratum in Anglia, anno domini MCXXVII.

QVo loco & tempore, quo autore, quave de causa & occasione, hæc synodus indicta, quid in ea constitutum fuerit, qui eidem præsentes interfuerint, continuator Florentii VVigorniensis, huius temporis scriptor, multo fidelius quam Matthæus Paris, qui suo vicissim more calumniatur, descripsit allegato loco his verbis:* Guillelmus Dorobernensis archiepiscopus congregavit generale concilium, omnium episcoporum & abbatum, & quarumque religiosarum personarum totius Angliæ, apud monasterium sancti Petri in occidentali parte Londoniæ situm. Cui concilio præsedit ipse, sicut archiepiscopus Cantuariæ, & legatus apostolicæ sedis, considentibus secum Guillelmo VVintoniensi episcopo, Rogero Saresbiriensi, Guillelmo Excestrensi, Alexandro Lincolniensi, Herveo Eliensi, Everardo Norvvicensi, Sigefrido Cicestrensi, Ricardo Herefordensi, Godefrido Bathoniensi, Ioanne Roffensi, Bernardo de sancto David, Vrbano Glamorgatensi sive Landavensi, David Bangornensi. Ricardus Londoniensis & Robertus Covventrensis jam obierant, nec aliquis in sedem illorum eousque successerat. Turstanus autem Eboracensis archiepiscopus, directis nuntiis ac litteris, rationabili causa ostendit se conventui ipsi interesse non potuisse. Randulphus vero Dunhelmensis episcopus eo tendens, infirmitate correptus est, nec iter cœptum perficere potuit, sicut prior ecclesiæ, & clerici quos illuc direxerat, sub testimonio veritatis attestati sunt. VVigornensis autem episcopus Simon ad parentes suos trans mare iverat, & nondum reversus erat. Confluxerant quoque illuc magnæ multitudines clericorum, laicorum, tam divitum quam mediocrium, & factus est conventus grandis & inæstimabilis. Sedit autem tribus diebus, id est tertio Idus Maii, & die sequenti, tertioque post hoc, qui fuit decimus septimus Kalendas Iunii. Acta sunt ibi de negotiis sæcularibus nonnulla, quædam quidem determinata, quædam dilata, quædam vero propter nimium æstuantis turbæ tumultum, ab audientia judicantium profligata. Quæ autem communi episcoporum consensu in ipso concilio decreta sunt & statuta, sicut illic publice recitata sunt & suscepta, in hoc opere placuit annotare. Sunt igitur hæc.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt beneficia nec vendantur, nec emantur.*
2. *Vt nemo per pecuniam ordinetur aut promoveatur.*
3. *Vt exactiones certæ pro recipiendis regularibus non fiant.*
4. *Vt nullus in decanum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus, instituatur.*
5. *Vt presbyteris, &c. interdicta sint mulierum contubernia.*
6. *Vt archidiaconi & alii hoc sollicite curent.*
7. *De concubinis presbyterorum & canonicorum quid agendum.*
8. *Vt nullus diversos archidiaconatus teneat.*
9. *Vt episcopi, abbates, &c. firmam non teneant.*
10. *Vt decimæ ex integro reddantur.*
11. *Vt decimæ & beneficia sine consensu episcopi non dentur.*
12. *De indumentis abbatissarum vel sanctimonialium.*

CAPITVLA.

I. *Vt beneficia nec vendantur, nec emantur.*

Ecclesias & ecclesiastica beneficia, seu quoslibet

quoslibet ecclesiasticos honores, vendi vel emi, autoritate beati Petri apostolorum principis & nostra omnino prohibemus. Qui vero hoc præceptum violasse convictus fuerit, clericus quidem, etiamsi canonicus regularis sit vel monachus, ab ordine deponatur; laïcus vero, exlex & excommunicatus habeatur, & ejusdem ecclesiæ vel beneficii potestate privetur.

II. *Vt nemo per pecuniã ordinetur aut promoveatur.*

Ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia Dei, vel promoveri, autoritate sedis apostolicæ modis omnibus interdicimus.

III. *Vt exactiones certæ pro recipiendis regularibus non fiant.*

Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis monachis, canonicis, & sanctimonialibus, condemnamus.

IV. *Vt nullus in decanum, nisi presbyter; nullus in archidiaconum, nisi diaconus, instituatur.*

Nullus in decanum nisi presbyter, nullus in archidiaconũ nisi diaconus constituatur. Quod si quis ad hos honores infra prędictos ordines jam designatus est, moneatur ab episcopo ad ordines accedere. Quod si juxta monitionẽ episcopi ordinari refugerit, eadẽ adquam designatus fuerat, careat dignitate.

V. *Vt presbyteris, &c. interdicta sint mulierum contubernia.*

Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & omnibus canonicis, contubernia mulierum illicitarum penitus interdicimus. Quod si concubinis, quod absit, vel conjugibus adhæserint: ecclesiastico privẽtur ordine, honore, simul & beneficio. Presbyteri vero parochiales si qui tales fuerint, extra chorũ eiicimus, & infames esse decernimus.

VI. *Vt archidiaconi & alii hoc solicite curent.*

Archidiaconis vero, & ministris quibus hoc incumbit, autoritate Dei & nostra præcipimus, ut omni studio & solicitudine procurent ab ecclesia Dei hanc perniciem omnino eradicare. Quod si qui in hoc negligentes, vel, quod absit, consentientes inventi fuerint: primo & secundo ab episcopis digne corrigantur, tertio vero canonice severius corripiantur.

VII. *De concubinis presbyterorum & canonicorum quid agendum.*

Concubinæ vero presbyterorum & canonicorum, nisi sibi legitime nupserint, extra parochiam expellantur. Quod si postea culpabiles inventæ fuerint, in cujuscumque territorio sint, a ministris ecclesiæ capiantur: & sub excommunicatione præcipimus, ne ab aliqua potestate minore vel majore detineantur, sed libere eisdem ministris ecclesię tradãtur, & ecclesiasticæ disciplinę vel servituti episcopali judicio mãcipentur.

VIII. *Vt nullus diversos archidiaconatus teneat.*

Vt nullus archidiaconus in diversis episcopatibus diversos archidiaconatus teneat, sub anathemate prohibemus: immo ei, cui prius assignatus erat, tantũ adhæreat.

ANNO CHRISTI 1127.

IX. *Vt episcopi, abbates, &c. firmam non teneant.*

Episcopi, presbyteros, abbates, monachos, priores subjectos, firmam tenere inhibeant. Binii 7.

X. *Vt decimæ ex integro reddantur.*

Decimas, sicut Dei summi dominicas, ex integro reddi præcipimus. Binii 8.

XI. *Vt decimæ & beneficia sine consensu episcopi non dentur.* Binii 9.

Vt nulla persona ecclesias vel decimas, seu quælibet alia ecclesiastica beneficia, det vel accipiat, sine consensu & autoritate episcopali, canonica autoritate vetamus.

XII. *De indumentis abbatissarum vel sanctimonialium.* Binii 10.

Nulla abbatissa vel sãctimonialis carioribus utatur indumẽtis, quã agninis vel cattinis.

Rex igitur cum inter hæc Londoniæ moraretur, auditis concilii gestis consensum præbuit, autoritate regia & potestate concessit, & confirmauit statuta concilii a Guilielmo Cantuariensi archiepiscopo & sanctæ Romanæ ecclesiæ legato apud Vvestmonasterium celebrati. *Hæc ille*

CONCILIVM TRECENSE,

quo Templariis militibus, anno suæ institutæ religionis nono, una cum regula assignatus est habitus albus, anno domini MCXXVIII. tempore Honorii papę II.

ANNO CHRISTI 1128.

ACTA *concilii, tempus, & locum enarrans Tyrius lib. 12. cap. 7. ista scribit*: Concilio in Francia apud Trecas habito, cui interfuerunt dominus Remensis, & dominus Senonensis archiepiscopi, cum suffraganeis suis, Albanensis quoque episcopus, apostolicę sedis legatus, abbates quoque Cistercienſis & Claravallensis, cum aliis pluribus, instituta est eis regula, & habitus assignatus, albus videlicet, de mandato domini Honorii papæ, & domini Stephani Hierosolymitani patriarchæ. Cumque jam annis novem in eo fuissent proposito, non nisi novem erant: extunc cœpit eorum numerus augeri, & possessiones multiplicabantur. Postmodum vero tempore domini Eugenii papę, ut dicitur, cruces de panno rubeo, ut inter cęteros essent notabiliores, mantellis suis cœperunt assuere, tam equites quam eorum fratres inferiores, qui dicuntur servientes: quorum res adeo crevit in immensum, ut hodie trecentos plus minusve in conventu habeant equites, albis chlamydibus indutos, exceptis aliis fratribus, quorum pene infinitus est numerus. Possessiones autem tam ultra quam citra mare adeo dicuntur habere, ut jam non sit in orbe Christiano provincia, quę prędictis fratribus bonorum suorum portionem non contulerit, & regiis opulentiis pares hodie dicantur habere copias. Qui, quoniam juxta Templum Domini, ut prędiximus, in palatio regio mansionem habent, fratres militiæ Templi dicũtur. Qui cum diu in honesto se conservassent proposito, professioni suæ satis prudenter satisfacientes, neglecta humilitate, quæ omnium virtutum custos esse dignoscitur, & in imo sponte sedens non habet unde casum patiatur, domino patriarchæ Hierosolymitano, a quo & ordinis institutionẽ & prima beneficia susceperant, se subtraxerũt, obedientiam ei, quam eorum prædecessores eidem exhibuerant, denegantes: sed & ecclesiis Dei, eis decimas & primitias subtrahentes, & eorum indebite turbando possessiones, facti sunt valde molesti.

ANNO CHRISTI 1127. *Hæc de Templariis Tyrius. Acta concilii, & patres qui eidem interfuerunt, fusius describuntur in regula Templariorum, quam ex bibliotheca sancti Victoris Parisiensis acceptam hic subjungo.*

REGVLA PAVPERVM COMMILItonum Christi templique Salomonici.

PROLOGVS.

OMNIBVS in primis sermo noster dirigitur, quicúque proprias voluntates sequi contemnunt, & summo ac vero regi militare animi puritate cupiunt, ut obedientiæ armaturam præclaram assumere, intentissima cura implendo præoptent, & perseverando impleant. Hortamur itaque, qui usque nunc militiam sæcularem, in qua Christus non fuit causa, sed solo humano favore amplexati estis, quatenus horum unitati, quos Dominus ex massa perditionis elegit, & ad defensionem sanctæ ecclesiæ gratuita pietate composuit, vos sociandos perenniter festinetis. Ante omnia autem, quicumque es, o Christi miles, tam sanctam conversationem eligens, te circa professionem tuam oportet puram adhibere diligentiam, ac firmam perseverantiam; quæ a Deo tam digna, sancta, & sublimis esse dignoscitur, ut si pure & perseveranter observetur, inter militantes, qui pro Christo animas suas dederunt, sortem obtinere mereberis. In ipsa namque refloruit jam & reluxit ordo militaris, qui despecto justitiæ zelo, non pauperes aut ecclesias defensare, quod suum erat, sed rapere, spoliare, interficere contendebant. Bene igitur nobiscum agitur, quibus dominus & saluator noster Iesus Christus amicos suos a civitate sancta in cótinuum Franciæ & Burgundiæ direxit, qui pro nostra salute veræque fidei propagatione non cessant animas suas hostiam Deo placentem offerre. Nos ergo cum omni gratulatione ac fraterna pietate, precibusque magistri Hugonis, in quo prædicta militia sumpsit exordium, cum Spiritu sancto intimante, ex diversis Vltramontanæ provinciæ mansionibus Ann. 1128. in solennitate sancti Hilarii anno MCXXVIII. ab incarnato Dei Filio, ab inchoatione prædictæ militiæ IX. ad Trecas, Deo duce, in unum convenientes, modum & observantiam equestris ordinis per singula capitula ex ore ipsius magistri Hugonis audire meruimus, ac juxta notitiam exiguitatis nostræ scientiæ, quod nobis videbatur absurdum, omneque quod in præsenti concilio nequivit esse nobis memorabiliter relatum ac computatum, non levitate, sed consulte, providentiæ & discretioni venerabilis patris nostri Honorii, ac inclyti patriarchæ Hierosolymitani Stephani, fertilitate ac necessitate non ignari orientalis * religionis, nec non pauperum commilitonum Christi, consilio communis capituli unanimiter commendavimus. Sane autem prorsus licet nostri dictaminis autoritatem permaximus numerus religiosorum patrum, qui in illo concilio divina admonitione convenerunt, commendat: non debemus silenter transire, quibus videntibus, & veras sententias proferentibus, ego Ioannes Michaelensis præsentis paginæ, jussu concilii ac venerabilis * abbatis Clarævallensis, cui creditum ac debitum hoc erat, humilis scriba esse Divina gratia merui.

* *f.* regionis,

* Sanctum Bernardum intellige.

Nomina patrum residentium in concilio Trecensi.

Primus quidem resedit Matthæus Albanensis episcopus, Dei gratia sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, deinde Rainaldus archiepiscopus Remensis, tertius Henricus archiepiscopus Senonensis, dehinc coepiscopi eorum, Ranckedus Carnotensis episcopus, Goslenus Suessionum episcopus, episcopus Parisiensis, episcopus Trecensis, præsul Aurelianensis, episcopus Autisiodorensis, episcopus Meldensis, episcopus Catalaunensis, episcopus Laudunensis, episcopus Belvacensis, abbas Vezeliacensis, qui non multo post factus est Lugdunensis archiepiscopus, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, abbas Cisterciensis, abbas Pontiniacensis, abbas Trium fontium, abbas sancti Dionysii de Remis, abbas sancti Stephani de Divione, abbas " Molesm... supra nominatus abbas Bernardus Clarævallensis non defuit, cujus sententiam præscripti libera voce collaudabant. Fuerunt autem & magister Albericus Remensis, & magister Fulgerius, ac complures alii, quos longum esset enumerare. Ceterum vero de non litteratis idoneum nobis videtur ut testes amatores veritatis adducantur in medium. Comes Theobaudus, comesque Nivernensis, ac Andreas de Bandinento, intentissima cura quod erat optimum scrutantes, quod eis videbatur absurdum temperantes, in concilio sic assistebant. Ipse vero magister militiæ, Hugo nomine, revera non defuit, & quosdam de fratribus suis secum habuit, verbi gratia, fratrem Godefridum, fratrem Rorallum, fratrem Gaufridum Bisol, fratrem Paganum de monte Desiderii, Archembaudum de sancto Amano. Iste vero magister Hugo cum suis discipulis modum & observantiam exiguæ inchoationis sui militaris ordinis, qui ab illo qui dicit, *Ego principiũ, qui & loquor vobis*, sumpsit exordium, juxta memoriæ suæ notitiam supra nominatis patribus intimavit. Placuit itaque concilio, ut consilium ibi lima & consideratione divinarum scripturarum diligenter examinatum, tamen cum providentia papæ Romanorum ac patriarchæ Hierosolymitarum, necnon etiam assensu capituli pauperum commilitonum Templi, quod est in Ierusalem, scripto commendaretur, ne obliuioni traderetur, & inenodabiliter servaretur: ut recto cursu ad suum conditorem, cujus dulcedo tam mel superat, ut ei comparatum velut absynthium sit amarissimum, pervenire digne mereantur, præstante cui militant, & militare queant per infinita sæculorum sæcula. Amen.

" Mo... men...

Ioan. ...

INCIPIT REGVLA PAVPERVM commilitonum sanctæ civitatis.

I.

Qualiter Divinum officium audiant.

VOs quidem propriis voluntatibus abrenuntiantes, atque alii pro animarum salute vobiscum ad terminum cum equis & armis summo regi militantes, Matutinas, & omne servitium integrum, secundum canonicam institutionem, ac regularium doctorum sanctæ civitatis consuetudinem, pio ac puro affectu audire universaliter studeatis. Idcirco vobis, venerabiles fratres, maxime debetur, quia præsentis vitæ luce despecta, contemptoque vestrorum corporum cruciatu, sævientem mundum pro Dei amore vilescere perenniter promisistis: divino cibo refecti ac satiati, & dominicis præceptis eruditi & firmati, post mysterii Divini consummationem nullus pavescat ad pugnam, sed paratus sit ad coronam.

II.

Quot orationes dominicas, si Dei servitium audire nequiverint, dicant.

Ceterum si aliquis frater negotio orientalis Chri-

Christianitatis forte remotus (quod sepius evenisse non dubitamus) pro tali absentia Dei servitium non audierit: pro Matutinis, tredecim orationes dominicas; ac pro singulis horis, septem; sed pro Vesperis, novem dicere collaudamus, ac libera voce unanimiter affirmamus. Isti etenim in salutifero labore ita directi, non possunt accurrere hora competenti ad Divinum officium. Sed, si fieri potest, horæ constitutæ non prætereant ante institutum debitum.

III.

Quid agendum pro fratribus defunctis.

Quando vero quilibet fratrum remanentium, morti, quæ nulli parcit, impendit quod est impossibile auferri: capellanis ac clericis vobiscum ad terminum caritative summo sacerdoti servientibus, creditum officium & Missam solenniter pro ejus anima Christo animi puritate jubemus offerre. Fratres autem ibi adstantes, & in orationibus pro fratris defuncti salute pernoctantes, centum orationes dominicas usque ad diem septimum pro fratre defuncto persolvant: ab illo die quo eis obitus fratris denunciatus fuerit, usque ad prædictum diem, centenarius numerus perfectionis integritatem cum fraterna observatione habeat. Adhuc nempe Divina ac misericordi caritate deprecamur, atque pastorali autoritate jubemus, ut quotidie, sicuti fratri in vicibus dabatur & debetur, ita quod est necessarium sustentationi hujus vitæ, in cibo & potu tantum, cuidam pauperi donec ad quadragesimum diem impendatur. Omnes enim alias oblationes, quas in morte fratrum, & in Paschali solennitate, cæterisque solennitatibus, Domino, pauperũ commilitonum Christi spontanea paupertas indiscrete reddere consueverat, omnino prohibemus.

IV.

Capellani victum & vestitum tantum habeant.

Alias vero oblationes, & omnia eleemosynarum genera, quoquo modo fiant, capellanis, vel aliis ad tempus manentibus, unitati communis capituli reddere pervigili cura præcipimus. Servitores itaque ecclesiæ victum & amictum secundum autoritatem tantum habeant, & nihil amplius habere præsumant, nisi magistri sponte caritative dederint.

V.

De militibus defunctis qui sunt ad terminum.

Sunt namque milites in domo Dei, templique Salomonis, ad terminum misericorditer nobiscum degentes. Vnde ineffabili miseratione vos rogamus, deprecamur, & ad ultimum obnixe jubemus, ut si interim tremenda potestas ad ultimum diem aliquem perduxerit, Divino amore, ac fraterna pietate, septem dies sustentationis, pro anima ejus, quidam pauper habeat.

VI.

Vt nullus frater remanens oblationem faciat.

Decrevimus, ut superius dictum est, quod nullus fratrum remanentium aliam oblationem agere præsumat: sed die noctuque mundo corde in sua professione maneat, ut sapientissimo prophetarum in hoc se æquipollere valeat: Calicem salutaris accipiam, & in morte mea mortem domini imitabor: quia sicut Christus pro me animam suam posuit, ita & ego pro fratribus animam ponere sum paratus. Ecce competentem oblationem: ecce hostiam viventem Deoque placentem.

XII.

De immoderata statione.

Quod autem auribus nostris verissimus testis insonuit, videlicet immoderata statione & sine

A mensura stando Divinum officium vos audire: ita fieri non præcipimus, imo vituperamus: sed finito psalmo, Venite exultemus Domino, cum invitatorio & hymno, omnes sedere tam fortes quam debiles, propter scandalum evitandum, nos jubemus. Vobis vero residentibus, unoquoque psalmo finito, in recitatione Gloria Patri, de sedibus vestris ad altaria supplicando, ob reverentiam sanctæ Trinitatis ibi nominatæ, surgere, & debilibus inclinare demonstramus. Sic etiam in recitatione evangelii, & ad Te Deum laudamus, & per totas Laudes, donec finito Benedicamus Domino, stare adscribimus, & eamdem regulam in Matutinis sanctæ Mariæ teneri jubemus.

VIII.

De refectione conventus.

In uno quidem palatio, sed melius dicitur refectorio, communiter vos cibum accipere credimus, ubi, quando aliquid necessarium fuerit, pro signorum ignorantia, leniter ac privatim quærere oportet. Sic omni tempore quæ vobis necessaria sunt cum omni humilitate & subjectione reverentiæ petite ad mensam, cum Apostolus dicat: *Panem tuum cum silentio manduca.* Et Psalmista vos animare debet, dicens: *Posui ori meo custodiam*, id est apud me deliberavi, *ut non delinquerem in lingua*, id est, custodiebam os meum ne male loquerer. 2. Thess. 3. Psalm. 38.

IX.

De lectione.

In prandio & cœna semper sit sancta lectio recitata. Si Dominum diligimus, salutifera ejus verba atque præcepta intentissima aure desiderare debemus. Lector autem lectionum vobis indicat silentium.

X.

De carnis refectione.

In hebdomada namque, nisi natalis dies domini, vel Pascha, vel festum sanctæ Mariæ, aut omnium sanctorum evenerit, vobis ter refectio carnis sufficiat: quia assueta carnis comestio intelligitur honorosa corruptio corporum. Si vero in die Martis tale iejunium evenerit, ut esus carnium retrahatur, in crastino abundanter vobis impendatur. Die autem Dominico omnibus militibus remanentibus, D nec non capellanis, duo fercula in honorem sanctæ rresurectionis bonum & idoneum indubitanter videtur. Alii autem, videlicet armigeri & clientes, uno contenti, cum gratiarum actione permaneant.

XI.

Qualiter manducare milites debeant.

Duos & duos manducare generaliter oportet, ut solerter vnus de altero provideat, ne asperitas vitæ, vel furtiua abstinentia in omni prandio intermisceatur. Hoc autem juste judicamus, ut vnusquisque miles aut frater æqualem & æquipollentem vini mensuram per se solus habeat.

XII.

E *Vt aliis diebus duo aut tria leguminum fercula sufficiant.*

Aliis nam diebus, videlicet secunda & quarta feria, necnon & sabbato, duo aut tria leguminum vel aliorum ciborum fercula, aut, ut ita dicam, cocta pulmentaria, omnibus sufficere credimus: & ita teneri jubemus, ut forte qui ex uno non potuerit edere, ex alio reficiatur.

XIII.

Quo cibo sexta feria reficere oportet.

Sexta autem feria cibum quadragesimalem ob reve-

ANNO CHRISTI 1128.

reverentiam passionis omni congregationi, remota infirmorum imbecillitate, semel sufficere a festo omnium sanctorum usque in pascha, nisi natalis dies Domini vel festum sanctæ Mariæ aut apostolorum evenerit, collaudamus. Alio vero tempore, nisi generale jejunium evenerit, bis reficiantur.

XIV.

Post refectionem semper gratias referant.

Post prandium vero & cœnam semper in ecclesia, si prope est, vel, si ita non est, in eodem loco, summo procuratori nostro, qui est Christus, gratias, ut decet, cum humiliato corde referre inenodabiliter præcipimus: famulis aut pauperibus fragmenta, panibus tamen integris reservatis, distribuere fraterna caritate debent & jubentur.

XV.

Vt decimus panis semper eleemosynario detur.

Licet paupertatis præmium, quod est regnum cælorum, pauperibus procul dubio debeatur: vobis tamen, quos Christiana fides de illis indubitanter fatetur, decimum totius panis quotidie eleemosynario vestro dare jubemus.

XVI.

Vt collatio sit in arbitrio magistri.

Cum vero sol Orientalem regionem deserit, & ad *Ibernam descendit, audito signo, ut est ejusdem regionis consuetudo, omnes ad Completas oportet incedere vos, ac prius generalem collationem sumere peroptamus. Hanc autem collationem in dispositione & arbitrio magistri ponimus, ut quando voluerit, de aqua; & quando jubebit misericorditer, ex vino temperato competenter recipiatur. Verum hoc non ad nimiam satietatem oportet & in luxu fieri, sed parcius; quia apostare etiam sapientes videmus.

* forte Iberiam

XVII.

Vt finitis Completis silentium teneatur.

Finitis itaque Completis ad stratum ire oportet. Fratribus igitur a Completoriis exeuntibus nulla sit denuo licentia loqui in publico, nisi necessitate cogente; armigero autem suo quæ dicturus est, leniter dicat. Est vero forsitan ut in tali intervallo vobis de Completorio exeuntibus, maxima necessitate cogente, de militari negotio, aut de statu domus nostræ, quia dies ad hoc vobis sufficere non creditur, cum quadam fratrum parte ipsum magistrum, vel illum cui domus dominium post magistrum est debitum, oporteat loqui. Hoc autem ita fieri jubemus: & ideo, quia scriptum est: *In multiloquio non effugies peccatum.* Et alibi: *Mors & vita in manibus linguæ.* In illo colloquio scurrilitates & verba otiosa ac risum moventia omnino prohibemus: & vobis ad lectulum euntibus, dominicam orationem, si aliquis quid stultum est locutus, cum humilitate & puritatis devotione dicere jubemus.

Prov. 10.
Prov. 18.

XVIII.

Vt fatigati ad Matutinas non surgant.

Fatigatos nempe milites non ita, ut vobis est manifestum, surgere ad Matutinas collaudamus: sed assensu magistri, vel illius cui creditum fuerit a magistro, eos quiescere, & tredecim orationes constitutas sic cantare, ut mens ipsorum voci concordet, juxta illud Prophetæ: *Psallite Domino sapienter*: & illud: *In conspectu angelorum, psallam tibi*: vos unanimes collaudamus. Hoc autem in arbitrio magistri semper consistere debet.

Psal. 48.
Psal. 137.

XIX.

Vt communitas victus inter fratres servetur.

Act. 2.

Legitur in Divina pagina: *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat.* Ideo non dicimus, ut sit personarum acceptio, sed infirmitatum debet esse consideratio. Vbi autem qui minus indiget, agat Deo gratias, & non contristetur: qui vero indiget humiliet se pro infirmitate, non extollatur pro misericordia, & ita omnia membra erunt in pace. Hoc autem prohibemus, ut nulli immoderatam abstinentiam amplecti liceat, sed communem vitam instanter teneant.

XX.

De qualitate & modo vestimenti.

Vestimenta autem unius coloris semper esse jubemus, verbi gratia, alba, vel nigra, vel, ut ita dicam, burella. Omnibus autem militibus professis in hieme & in æstate, si fieri potest, alba vestimenta concedimus, ut qui tenebrosam vitam postposuerint, per liquidam & albam suo conditori se reconciliari agnoscant. Quid albedo, nisi integra castitas? Castitas, securitas mentis, sanitas corporis est. Nisi enim unusquisque miles castus perseveraverit, ad perpetuam requiem venire, & Deum videre non poterit; testante apostolo Paulo: *Pacem sectamini cum omnibus & castimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.* Sed quia hujusmodi indumentum, arrogantiæ ac superfluitatis æstimatione carere debet: talia habere omnibus jubemus, ut solus leniter per se vestire & exuere, & calceare ac discalceare valeat. Procurator hujus ministerii pervigili cura hoc vitare præsumat, ne nimis longa aut nimis curta, sed mensurata ipsis utentibus, secundum uniuscujusque quantitatem, suis fratribus tribuat. Accipientes itaque nova, vetera semper reddant in præsenti, reponenda in camera, vel ubi frater, cujus est ministerium, decreverit, propter armigeros & clientes, & quandoque pro pauperibus.

Heb

XXI.

Quod famuli vestimenta alba, hoc est pallia, non habeant.

Hoc nempe, quod erat in domo Dei ac suorum militum Templi, sine discretione ac consilio communis capituli, obnixe contradicimus, & funditus quasi quoddam vitium peculiare amputare præcipimus. Habebant enim olim famuli & armigeri alba vestimenta, unde veniebant damna importabilia. Surrexerunt namque in ultramontanis partibus quidam pseudofratres, conjugati, & alii, dicentes se esse de Templo, cum sint de mundo. Hi nempe tantas contumelias totque damna militari ordini acquisierunt, & clientes remanentes plurima scandala oriri inde superbiendo fecerunt. Habeant igitur assidue nigra: sed si talia non possint invenire, habeant qualia inveniri possunt in illa provincia qua degunt, aut quod vilius unius coloris comparari potest, videlicet burella.

XXII.

Quod milites remanentes tantum alba habeant.

Nulli ergo concessum est candidas chlamydes deferre, aut alba pallia habere, nisi nominatis militibus Christi.

XXIII.

Vt pellibus agnorum utantur.

Decrevimus communi consilio, ut nullus frater remanens, pelles perenniter, aut pelliciam, vel aliquid tale, quod ad usum corporis pertineat, etiamque coopertorium, nisi agnorum vel arietum, habeat.

XXIV.

Vt vetusta armigeris dividantur.

Procurator vel dator pannorum omni observantia veteres semper armigeris & clientibus, & quandoque pauperibus, fideliter æqualiterque erogare intendat.

XXV.

ANNO CHRISTI 1128.

XXV.

Cupiens optima, deteriora habeat.

Si aliquis frater remanens, ex debito, aut ex motu superbiæ, pulcra vel optima habere voluerit, ex tali præsumptione procul dubio vilissima merebitur.

XXVI

Ut quantitas & qualitas vestimentorum servetur.

Quantitatem secundum corporum magnitudinem largitatemque vestimentorum observare oportet: dator pannorum sit in hoc curiosus.

XXVII.

Ut dator pannorum in primis æqualitatem servet.

Longitudinem, ut superius dictum est, cum æquali mensura, ne vel susurronum vel * comminatorum aliquid oculus notare præsumat, procurator fraterno intuitu consideret: & in omnibus supradictis, Dei retributionem humiliter cogitet.

XXVIII.

De superfluitate capillorum.

Omnes fratres, remanentes principaliter sita tonsos habere capillos oportet, ut regulariter ante & retro, & ordinate, considerare possint; & in barba, & in grennionibus eadem regula indeclinabiliter observetur, ne superfluitas aut facetiæ vitium denotetur.

XXIX.

De rostris & laqueis.

De rostris & laqueis manifestum est esse gentilitium. Et cum abominabile hoc omnibus agnoscatur, prohibemus & contradicimus, ut aliquis ea non habeat, immo prorsus careat. Aliis autem ad tempus famulantibus, rostra, & laquea, & capillorum super fluitatem, & vestium immoderatam longitudinem, habere non permittimus, sed omnino contradicimus. Servientibus enim summo conditori munditia interius exteriusque valde necessaria, eo ipso attestante, qui ait: *Estote mundi, quia ego mundus sum.*

XXX.

De numero equorum & armigerorum.

Unicuique vestrorum militum tres equos licet habere, quia domus Dei templique Salomonis eximia paupertas amplius non permittit impræsentiarum augere, nisi cum magistri licentia.

XXXI.

Nullus armigerum gratis servientem feriat.

Solum autem armigerum singulis militibus eadem causa concedimus. Sed si gratis & caritative ille armiger cuiquam militi fuerit, non licet ei eum verberare, nec etiam qualibet culpa percutere.

XXXII.

Qualiter ad tempus remanentes recipiantur.

Omnibus militibus servire Iesu Christo animi puritate in eadem domo ad terminum cupientibus, equos in tali negotio quotidiano idoneos, & arma, & quidquid ei necessarium fuerit, emere fideliter jubemus. Deinde vero, ex utraque parte æqualitate servata, bonum & utile appreciari equos judicavimus. Habeatur itaque precium in scripto, ne tradatur oblivioni: & quidquid militi, vel ejus equis, vel armigero, erit necessarium, adjunctis & ferris equorum secundum facultatem domus, ex eadem domo fraterna caritate impendatur. Si vero interim equos suos miles aliquo eventu in hoc servitio amiserit, magister, prout facultas domus hoc exigit, alios administrabit. Adveniente autem termino repatriandi, medietatem precii ipse miles Divino amore concedat, alteram ex communi fratrum, si ei placet, recipiat.

A XXXIII.

Quod nullus juxta propriam voluntatem incedat.

Convenit his nempe militibus, qui nihil sibi Christo carius existimant, propter servitium, secundum quod professi, & propter gloriam sumæ beatitudinis, vel metum gehennæ, ut obedientiam indesinenter magistro teneant. Tenenda est itaque, ut mox, ubi aliquid imperatum a magistro fuerit, vel ab illo cui magister mandatum dederit, sine mora, ac si Divinitus imperetur, moram pati nesciant in faciendo. De talibus enim ipsa veritas dicit: *Ab auditu auris obedivit mihi.* Psalm. 17

XXXIV.

Si licet ire per villam sine iussu magistri.

Ergo hospitales milites propriam voluntatem relinquentes, & alios ad terminum servientes, deprecamur, & firmiter eis jubemus, ut sine magistri licentia, vel cui creditum hoc fuerit, in villam ire non præsumant, præterquam noctu ad sepulcrum, & ad stationes quæ intra muros sanctæ civitatis continentur.

B

XXXV.

Si licet eum ambulare solum.

Hi vero ita ambulantes, non sine custode, id est milite aut fratre remanente, nec in die nec in nocte iter in choare audeant. In exercitu namque postquam hospitati fuerint, nullus miles vel armiger aut alius per atria aliorum militum causa videndi, vel cum aliquo loquendi, sine jussu, ut dictum est superius, incedat. Itaque consilio affirmamus, ut in tali domo ordinata a Deo, nullus secundum proprietatem militet aut quiescat, sed

C secundum magistri imperium totus se incumbat ut illam Domini sententiam imitari valeat, qua dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui me misit.* Ioan. 5.

XXXVI.

Ut nullus nominatim quod ei necessarium erit quærat.

Hanc proprie consuetudinem inter cætera adscribere jubemus, & cum omni consideratione ob quærendi vitium teneri præcipimus. Nullus igitur frater remanens, assignanter & nominatim equum aut equitaturam vel arma quærere debet. Quomodo ergo? Si vero ejus infirmitas, aut equorum suorum debilitas, vel armorum suorum gravitas, talis esse agnoscitur, ut sic incedere sit damnum

D commune: veniat magistro, vel cui est debitum ministerium post magistrum, & causam vera fide & pura ei demonstret: inde namque in dispositione magistri, vel post eum procuratoris, res se habeat.

XXXVII.

De frenis & calcaribus.

Nolumus ut omnino aurum vel argentum, quæ sunt divitiæ peculiares, in frenis & pectoralibus, nec calcaribus, vel in strevis, unquam appareant, nec alicui fratri remanenti emere liceat. Si vero caritative talia vetera instrumenta data fuerint, aurum vel argentum taliter coloretur, ne splendidus color vel decor ceteris arrogantia videatur. Si no-

E va data fuerint, magister de talibus quod voluerit faciat.

XXXVIII.

Tigimen in hastis & clypeis non habeatur.

Tegimen autem in clypeis & hastis, & furellis in lanceis, non habeatur, quia hoc non proficuum, immo damnum nobis intelligitur.

XXXIX.

De licentia magistri.

Licet magistro cuiquam dare equos, vel arma, vel quamlibet rem cuilibet dare.

ANNO CHRISTI 1128.

XL.

De mala & sacco.

Sacculus & mala cum firmatura non conceduntur: sic exponentur, ne habeant absque magistri licentia, vel cui creduntur domus post eum negotia. In hoc præsenti capitulo procuratores & per diversas provincias degentes non continentur, nec ipse magister intelligitur.

XLI.

*De * legatione literarum.*

Nullatenus cuiquam fratrum liceat a parentibus suis, neque a quoquam hominum, nec sibi invicem, accipere vel dare, sine jussu magistri vel procuratoris. Postquam licentiam frater habuerit, in præsentia magistri, si ei placet, legantur. Si vero & B a parentibus ei quidquam directum fuerit, non præsumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit magistro. In hoc autem capitulo magister & domus procuratores non continentur.

XLII.

De fabulatione propriarum culparum.

Cum omne verbum otiosum generare agnoscatur peccatum, quid ipsi jactantes de propriis culpis ante districtum judicem dicturi sunt? Ostendit certe propheta, si a bonis eloquiis propter taciturnitatem debet interdum taceri, quanto magis a malis verbis propter pœnam peccati debet cessari. Vetamus igitur & audacter contradicimus, ne aliquis frater remanens, ut melius dicam, stultitias, quas in sæculo in militari negotio tam enormiter egit, & C carnis delectationes miserrimarum mulierum, cum fratre suo, vel alio aliquo, vel de alio commemorare audeat: &, si forte referentem aliquem talia audierit, obmutescere faciat, vel quantocius poterit cito pede obedientiæ inde discedat, & olei venditori aurem cordis non præbeat.

XLIII.

De quæstu & acceptione.

Verum enimvero, si aliqua res sine quæstu cuilibet fratri data gratis fuerit, deferat magistro vel dapifero: si vero aliter suus amicus vel parens dare nisi ad opus suum noluerit, hoc prorsus non recipiat, donec licentiam a magistro suo habeat. At cui res data fuerit, non pigeat illi, si alteri datur: immo pro certo sciat, quia, si inde irascitur, contra Deum agit. In hac autem prædicta regula ministratores non continentur, quibus specialiter hoc ministe- D rium debetur & conceditur de mala & sacco.

XLIV.

De manducariis equorum.

Vtilis res est cunctis, hoc præceptum a nobis constitutum ut indeclinabiliter amodo teneatur. Nullus autem frater facere præsumat manducaria linea vel lanea, idcirco principaliter facta: nec habeat ulla, excepto profinello.

XLV.

Vt cambiare vel quærere nullus audeat.

Nunc aliquid restat, ut nullus præsumat cambiare sua, frater cum fratre, sine licentia magistri; & aliquid quærere, nisi frater fratri, & sit res parva, E vilis, non magna.

XLVI.

Vt nullus avem cum ave capiat, nec cum capiente incedat.

Quod nullus hactenus avem cum ave accipere audeat nos communiter judicamus. Non convenit enim religioni sic cum mundanis delectationibus inhærere, sed domini præcepta libenter audire, orationibus frequenter incumbere, mala sua cum lacrymis vel gemitu quotidie in oratione Deo con- A fiteri. Cum homine quidem talia operante cum accipitre, vel alia ave, nullus frater remanens hac principali causa ire præsumat.

XLVII.

Vt nullus feram arcu vel balista percutiat.

Cum omni religione ire decet, simpliciter, & sine risu, humiliter, & non multa verba, sed rationabilia loqui, & non sic clamosa in voce. Specialiter injungimus & præcipimus omni fratri professo, ne in bosco cum arcu aut balista * aut jaculari audeat: nec cum illo qui hoc fecerit ideo pergat, nisi gratia eum custodiendi a perfido gentili: nec cum cane sit ausus clamare vel garrulare; nec equum suum, cupiditate accipiendi feram, pungat.

XLVIII.

Vt leo semper feriatur.

Nam est certum, quod vobis specialiter creditum est & debitum, pro fratribus vestris animas ponere, atque incredulos, qui semper Virginis Filio minitantur, de terra delere. De leone enim hoc legimus, *quia ipse circuit, quærens quem devoret*; & *manus ejus contra omnes, omniumque manus contra eum.* 1. Pe Gen.

XLIX.

De omni re super vos quæsita judicium audite.

Novimus quidem persecutores sanctæ ecclesiæ innumerabiles esse, & hos, qui contentionem non amant, incessanter crudeliusque inquietare festinant. In hoc igitur concilii sententia serena consideratione pendeat, vt si aliquis in partibus orientalis regionis, aut in quocumque alio loco, super vos rem aliquam quæsierit, vobis per fideles & veri amatores iudices audire iudicium præcipimus; & quod iustum fuerit, indeclinabiliter vobis facere præcipimus.

L.

Vt hæc regula in omnibus teneatur.

Hæc eadem regula, in omnibus rebus vobis immerito ablatis, perenniter iubemus vt teneatur.

LI.

Quod licet omnibus militibus professis terram & homines habere.

Diuina, vt credimus, prouidentia a vobis in sanctis locis sumpsit exordium hoc genus nouum religionis, vt videlicet religioni militiam admisceretis, & sic religio per militiam armata procedat, hostem sine culpa feriat. Iure igitur iudicamus, cum milites Templi dicamini, vos ipsos, ob insigne meritum & speciale probitatis, domum, terram & homines habere, & agricolas possidere, & iuste eos regere: & institutum debitum vobis specialiter debetur impendi.

LII.

Vt de male habentibus cura peruigil habeatur.

Male habentibus fratribus supra omnia adhibenda est cura peruigil, vt quasi Christo eis seruiatur: vt illud Euangelicum, *Infirmus fui, & visitastis me*, memoriter teneatur. Hi etenim diligenter ac patienter portandi sunt, quia de talibus superna retributio indubitanter acquiritur.

LIII.

Vt infirmis necessaria semper dentur.

Procuratoribus vero infirmantium omni obseruantia atque peruigili cura præcipimus, vt quæcumque sustentationi diversarum infirmitatum sunt necessaria, fideliter ac diligenter iuxta domus facultatem eis administrent, verbi gratia, carnem & volatilia, & cætera, donec sanitati restituantur.

LIV.

Vt alter alterum ad iram non provocet.

Præcavendum nempe non modicum est, ne aliquis aliquem commovere ad iram præsumat: quia pro-

propinquitatis & Divinæ fraternitatis, tam paupe- A res quam potentes, summa clementia æqualiter adstrinxit.

LV.

Quomodo fratres conjugati habeantur.

Fratres autem conjugatos hoc modo habere vobis permittimus: ut, si fraternitatis vestræ beneficium & participationem petunt, uterque suæ substantiæ portionem, & quidquid amplius acquisierint, unitati communis capituli post mortem concedant, & interim honestam vitam exerceant, & bonum agere fratribus studeant, sed veste candida, & chlamyde alba non incedant. Si vero maritus ante obierit, partem suam fratribus relinquat: & conjux de altera, vitæ sustentamentum habeat. Hoc enim injustum consideramus, ut cum fratribus B Deo castitatem promittentibus fratres hujusmodi in una eademque domo maneant.

LVI.

Vt amplius sorores non habeantur.

Sorores quidem amplius periculosum est coadunare: quia antiquus hostis femineo consortio complures expulit a recto tramite paradisi. Itaque, fratres carissimi, ut integritatis flos inter vos semper appareat, hac consuetudine amodo uti non licet.

LVII.

Vt fratres Templi cũ excommunicatis non participent.

Hoc, fratres, valde cavendum atque timendum est, ne aliquis ex Christi militibus homini excommunicato nominatim ac publice, aliquo modo se jungere, aut res suas accipere præsumat; ne anathema maranatha similiter fiat. Si vero interdictus tantum fuerit, cum eo participationem habere, & rem suam caritatiue accipere, non immerito licebit.

LVIII.

Qualiter milites sæculares recipiantur.

Si quis miles ex massa perditionis, vel alter sæcularis, sæculo volens renuntiare, vestram communionem & vitam velit eligere, non ei statim assentiantur, sed juxta illud Pauli, *probate spiritus si ex Deo sunt*, & sic ei ingressus concedatur. Legatur igitur regula in ejus præsentia: & si ipse præceptis expositæ regulæ diligenter obtemperaverit, D tunc si magistro & fratribus eum recipere placuerit, convocatis fratribus desiderium & petitionem suam cunctis animi puritate patefaciat. Deinde vero terminus probationis in consideratione & providentia magistri, secundum honestatem vitæ petentis, omnino pendeat.

LIX.

Vt omnes fratres ad secretum consilium non vocentur.

Non semper omnes fratres ad consilium convocare jubemus: sed quos idoneos & consilio providos magister cognoverit. Cum autem de majoribus tractare voluerit, ut est dare communem terram, vel de ipso ordine disceptare, aut fratrem recipere: tunc omnem congregationem, si magistro placet, convocare est competens; auditoque E communis capituli consilio, quod melius & utilius magister consideraverit, illud agatur.

LX.

Quod cum silentio orare debeant.

Orare fratres, prout animi & corporis affectus postulaverit, stando vel sedendo, tamen summa cum reverentia, simpliciter, & non clamose, ut unus alium non conturbet, communi consilio jubemus.

LXI.

Vt fidem servientium accipiant.

Agnovimus nempe complures ex diversis provinciis, tam clientes, quam armigeros, pro animarum salute animo ferventi ad terminum cupientes in domo nostra mancipari. Vtile est autem, ut fidem eorum accipiatis, ne forte veteranus hostis in Dei servitio aliquid furtive vel indecenter eis intimet, vel a bono proposito repente exterminet.

LXII.

Vt pueri, quamdiu sunt parvi, non accipiantur inter fratres Templi.

Quamvis regula sanctorum patrum pueros in congregatione permittat habere, nos de talibus non collaudamus vos unquam onerare. Qui vero filium suum, vel propinquum, in militari religione perenniter dare voluerit: usque ad annos, quibus viriliter armata manu possit inimicos Christi de terra sancta delere, eum nutriat: dehinc secundum regulam in medio fratrum pater vel parentes eum statuant, & suam petitionem cunctis patefaciant. Melius est enim in pueritia non vovere, quam, posteaquam vir factus fuerit, enormiter retrahere.

LXIII.

Vt senes semper venerentur.

Senes autem pia consideratione secundum virium imbecillitatem supportare ac diligenter honorare oportet: & nullatenus in his quæ corporis sunt necessaria districte teneantur, salva tamen autoritate regulæ.

LXIV.

De fratribus qui per diversas provincias proficiscuntur.

Fratres vero qui per diversas provincias diriguntur, regulam, in quantum vires expetunt, servare in cibo & potu & cæteris studeant, & irreprehensibiliter vivant, ut ab his qui foris sunt bonum testimonium habeant: religionis propositum nec verbo nec actu polluant, sed maxime omnibus, quibus se conjunxerint, sapientiæ & bonorum operum exemplum & condimentum præbeant. Apud quem hospitari decreverint, fama optima sit decoratus: &, si fieri potest, domus hospitis in illa nocte non careat lumine, ne tenebrosus hostis occisionem, quod absit, inferat. Vbi autem milites non excommunicatos congregari audierint, illuc pergere, non considerantes tam temporalem utilitatem quam æternam animarum illorum salutem, dicimus. Illis autem fratribus in Vltramarinis partibus spe subvectionis ita directis, hac conventione eos qui militari ordini se jungere perenniter voluerint recipere collaudamus: ut in præsentia episcopi illius provinciæ uterque conveniat, & voluntatem petentis præsul audiat. Audita itaque petitione, mittat eum frater ad magistrum & ad fratres qui sunt in Templo quod est in Ierusalem: &, si vita ejus est honesta talique consortio digna, misericorditer suscipiatur, si magistro & fratribus bonum videtur. Si vero interim obierit, pro labore & fatigatione, quasi uni ex fratribus, totum beneficium & fraternitas pauperum & commilitonum Christi ei impendatur.

LXV.

Vt victus æqualiter omnibus distribuatur.

Illud quoque congrue & rationabiliter manutenendum censemus, ut omnibus fratribus remanentibus victus secundum loci facultatem æqualiter tribuatur: non enim est utilis personarum acceptio, sed infirmitatum necessaria est consideratio.

LXVI.

Vt milites Templi decimas habeant.

Credimus nãque relictis affluentibus divitiis vos spon-

ANNO CHRISTI 1128. spontaneæ paupertati esse subjectos, unde decimas vobis communi vita viventibus juste habere hoc modo demonstravimus. Si episcopus ecclesiæ, cui decima juste debetur, vobis caritative eam dare voluerit: assensu communis capituli de illis decimis quas tunc ecclesia possidere videtur vobis tribuere debet. Si autem laïcus quilibet adhuc illam vel ex patrimonio suo damnabiliter amplectitur, & seipsum in hoc valde redarguens, vobis eamdem reliquerit: ad nutum ejus qui præest tantum, sine consensu capituli id agere potest.

LXVII.

De levibus & gravibus culpis.

Si aliquis frater loquendo, vel militando, aut aliter, aliquid leve deliquerit, ipse ultro delictum suum satisfaciendo magistro ostendat. De levibus, si consuetudinem non habeant, levem pœnitentiam habeat. Si vero eo tacente per aliquem alium culpa cognita fuerit, majori & evidentiori subjaceat disciplinæ & emendationi. Si autem grave erit delictum, retrahatur a familiaritate fratrum, nec cum illis simul in eadem mensa edat, sed solus refectionem sumat. Dispensationi & judicio magistri totum incumbat, ut salvus in judicii die permaneat.

LXVIII.

Qua culpa frater non amplius recipiatur.

Ante omnia providendum est, ne quis frater potens aut impotens, fortis aut debilis, volens se exaltare & paulatim superbire, ac culpā suam defendere, indisciplinatus maneat: sed, si emendare noluerit, ei districtior correptio accedat. Quod si piis admonitionibus, & fusis pro eo orationibus, emendare noluerit, sed in superbia magis ac magis se erexerit: tunc, secundum Apostolum, de pio eradicetur grege: *Auferte malum ex vobis*: necesse est ut a societate fratrum fidelium ovis morbida removeatur. (1. Cor. 5.) Cæterum magister, qui baculum & virgam manu tenere debet (baculum videlicet, quo aliorum virium imbecillitates sustentet, virgam quoque qua vitia delinquētium zelo rectitudinis feriat) consilio patriarchæ & spiritali consideratione id agere studeat, ne, ut ait beatus Maximus, aut solutior lenitas cohibentiam peccantis, aut immoderata severitas a lapsu non revocet delinquentem.

LXIX.

Ut a Paschali solennitate usque ad festum omnium sanctorum unam camisiam lineam tantum sumere habeat.

Interea, pro nimio ardore Orientalis regionis, misericorditer consideramus, ut a Paschali festivitate usque ad omnium sanctorum solennitatem unicuique una camisia linea tantum, non ex debito, sed sola gratia detur, illi dico qui ea uti voluerit: alio autem tempore generaliter omnes camisias laneas habeant.

LXX.

Quot & quales panni in lecto sint necessarii.

Singulorum quidem, non aliter, per singula lecta dormientium dormire nisi permaxima causa vel necessitas evenerit, communi consilio collaudamus. Lectualia vel lectisternia moderata dispensatione magistri unusquisque habeat: credimus enim potius saccum, culcitram, & coopertorium unicuique sufficere. Qui vero ex his uno carebit, carpitam habeat, & in omni tempore tegmine lineo, id est veluso, frui bene licebit: vestiti autem camisiis dormiant, & cum femoralibus semper dormiant. Dormientibus itaque fratribus, jugiter usque mane nunquam desit lucerna.

LXXI.

De vitanda murmuratione.

Æmulationes, invidias, livorem, murmur, susurrationes, detractiones, Divina admonitione, vitare, & quasi quamdam pestem fugere, vobis præcipimus. Studeat igitur unusquisque vigilante animo, ne fratrem suum culpet aut reprehendat, sed illud Apostoli studiose secum animadvertat: *Ne sis criminator, nec susurro in populo.* (Levit.) Cum autem fratrem liquido aliquid peccasse agnoverit, pacifice & fraterna pietate, juxta Domini præceptum, inter se & illum solum corripiat: &, si eum non audierit, alium fratrem adhibeat: sed si utrumque contempserit, in conventu publice objurgetur coram omnibus. Magnæ enim cæcitatis sunt, qui aliis detrahunt; & nimiæ infelicitatis sunt, qui se a livore minime custodiunt: unde in antiquam versuti hostis nequitiam demerguntur.

LXXII.

Ut omnium mulierum fugiantur oscula.

Periculosum esse credimus omni religioso vultum mulierum nimis attendere: & ideo nec viduam, nec virginem, nec matrem, nec sororem, nec amitam, nec ullam aliam feminam, aliquis frater osculari præsumat. Fugiat ergo feminea oscula Christi militia, per quæ solent homines sæpe periclitari: ut pura conscientia & secura vita in conspectu Domini perenniter valeat conversari.

Et sic definit regula Templariorum olim equitum, de quibus vide origines nostras equestres Latine & Gallice editas.

CONCILIUM RAVENNATENSE, quo Aquileiensis & Venetiarum patriarchæ depositi sunt, anno MCXXVIII. tempore Honorii papæ II. (ANNO CHRISTI 112[8].)

De rebus in hac synodo gestis ista breviter Baronius: *Quo tempore misit Petrum presbyterum cardinalem tituli sanctæ Anastasiæ Ravennam, ubi congregata synodo deposuit Aquileiensem & Venetiarum patriarchas. Hæc in veteri pontificali. Quæ autem causa intercesserit horum condemnationis, non invenimus.*

** CONCILIUM PARISIENSE apud S. Germanum de Pratis, a Matthæo Albanensi episcopo, legato Apostol. celebratum anno MCXXIX. (ANNO CHRISTI 1129.)

Ex hoc concilio nihil superest, præter legati apostolici & Honorii papæ litteras in Argentoliensis monasterii causa: quas ex historia Dionysiani cœnobii petitas hic edimus.

Litteræ Matthæi Albanensis episcopi, sed. apost. legati quibus Argentoliense monasterium, abbatiæ S. Dionysii de concilii sententia restituitur.

In nomine summi Dei & salvatoris nostri Iesu Christi, Matthæus Divina gratiæ dispositione Albanensis episcopus, & apostolicæ sedis legatus.

Quoniam ad nostræ dignitatis potestatem pertinere constat, circa ecclesiasticæ cultum religionis

religionis summa sollicitudine fideliter elaborare, immunda cuncta eliminare, utilia quoque studiose supplantare: ideo summopere nobis injuncto officio oportet invigilare.

Ea propter cum nuper in præsentia domini serenissimi regis Francorum Ludovici, cum fratribus nostris coëpiscopis, Remensi scilicet archiepiscopo R". Parisiensi episcopo Stephano, Carnotensi episcopo G". Suessionensi episcopo G". aliisque quam plurimis, de sacri ordinis reformatione per diversa Galliarum, in quibus tepuerat, monasteria, Parisius ageremus: subito in communi audientia conclamatum est super enormitate & infamia cujusdam monasterii sanctimonialium, quod dicitur Argentolium: in quo paucæ moniales multiplici infamia, ad ignominiam sui ordinis degentes, multo tempore spurca & infami conversatione omnem ejusdem loci affinitatem fœdaverant. Cumque omnes qui aderant, illarum expulsioni insisterent: venerabilis abbas S. Dionysii Suggerius, emunitatibus suis Apostolicorum confirmatione certissimis in medium ostensis, præfatum monasterium ad jus ecclesiæ suæ pertinere satis evidenter ostendit.

Vnde nos, cum fratribus prænominatis participato consilio, & quia illud venerabile cœnobium, potissimum in suis temporibus inter alia Galliç totius monasteria, Dei misericordia, & sanctorum martyrum intercessione, omni religione irradiatum vidimus: non solum ejus justitiæ, verum etiam illarum miseriæ consulentes, hanc ei injunximus obedientiam, ut illis in religiosis locatis monasteriis, ibidem monachos suos, qui Deo religiose deserviant, substitueret.

Et ut hæc nostræ restitutionis concessio, tam sibi, quam posteris, firmissima in posterum habeatur: ei apostolica autoritate, nostrique sigilli corroboratione, in sempiternum confirmavimus: hoc idem, Parisiensi episcopo Stephano, in cujus parochia est, primum faciente & confirmante.

Epistola Honorii Papæ II. qua synodale decretum de Argentoliensis monasterii restitutione confirmatur.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Suggerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

TVNC religionis amor & caritatis unitas in sui status perfectione servabuntur: si quod a membris ecclesiæ rationabili dispositione constituitur, a capite roboretur. Nos igitur in sede B. Petri apostoli, cui Christus ecclesiarum omnium contulit principatum, licet indigni a Domino constituti, unitatem spiritus in vinculo pacis conservare volumus, & quæ a fratribus nostris constituta sunt, propensiori studio autoritate apostolica confirmamus.

Venerabilis siquidem frater noster Stephanus Parisiensis episcopus, sicut ex sua rum litterarum inspectione cognovimus, monasterium Argentolium, in quo quædam malæ, prout dicebatur, vitæ mulieres vivebant, quod etiam ex antiquis regum præceptis cognoverat jure monasterio S. Dionysii pertinere, in præsentia venerabilium fratrum nostrorum, Matthæi Albanensis episcopi apostolicæ sedis legati, Rainaldi Remensis archiepiscopi, Gaufridi Carnotensis, Gosleni Suessionensis, episcoporum, hortatu etiam carissimi filii nostri Ludovici illustris & gloriosi regis Francorum, dilecte in domino fili Suggeri abbas, intuitu religionis, tibi & monasterio S. Dionysii, salvo jure Parisiensis ecclesiæ, concessit: ita tamen ut mulieribus in religiosis locis, ubi animas possint salvare, provideas. Quod ergo pro reformandæ religionis amore de præfato monasterio a prædicto Stephano Parisiensi episcopo statutum est, autoritate nostra firmamus, & firmum volumus futuris temporibus permanere.

Tuæ igitur dilectioni mandamus, ut ad religionem & monasticum ordinem in præfato loco statuendum diligenti vigilantia studeas: &, ne prædictarum mulierum aliqua in tua culpa depereat, in locis religiosis solicita cura provideas. Datum Laterani, nono Kal. Maii.

ANNO CHRISTI 1129.

Huius concilii locum annumque discimus ex litteris Ludovici Crassi, & filii eius Philippi, Franciæ regum, eiusdem Dionysianæ historiæ lib. III. *cap.* XIII. *extantibus, quibus hæc Argentoliensis monasterii restitutio a legato & ante dictis episcopis in concilio facta confirmatur. Quarum exemplar litterarum idcirco hic edere visum est.*

Præceptum Ludovici Crassi & Philippi Augusti regum, quo decretum synodale confirmatur.

IN nomine Domini & salvatoris nostri Iesu Christi Ludovicus & Philippus filius ejus, Divina ordinante providentia reges Francorum, &c. *Tum sequuntur litteræ imperatorum Hludovici pii & Hlotharii filii: quæ sic incipiunt.*

« In nomine Domini Dei & salvatoris nostri Iesu Christi. Hludovicus & Hlotharius Divina ordinante providentia Imperatores Augusti. Si ea quæ a Deum timentibus hominibus ad loca Divino cultui dedicata solemni donatione largita vel condonata sunt, & postea qualibet occasione inde abstracta esse noscuntur, nostra autoritate ad statum suum revocamus, & iterum nostræ jussionis oraculo confirmamus: hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem adipiscendam, seu stabilitatem imperii nostri roborandam, pertinere confidimus.

« Ideo notum sit omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam & futurorum industriç, quia illustris fœmina, soror videlicet nostra Theodrada Deo sacrata, nostræ suggessit mansuetudini, qualiter compertum habuisset quod

ANNO CHRISTI 1119.

monasterium vocabulo Argentogilum, situm in pago Parisiaco super fluvium Sequanæ, quod ipsa primo per beneficium domini & genitoris nostri Karoli serenissimi imperatoris, & postea per nostram largitionem tenebat, ad monasterium beati & gloriosi Christi martyris Dionysii, ubi præsenti tempore vir venerabilis Hilduinus abba & sacri palatii nostri archicapellanus, rector præesse videtur, pertinere deberet: petiitque ut pro mercedis nostræ argumento ad statum pristinum illud revocari fecissemus; eo videlicet modo, ut memoratum monasterium post suum ab hac luce decessum, si tamen aliud monasterium ei antea in comparatione pro ipso a nobis datum non fuerit, aut propria voluntate eum dimittere non voluerit, ad potestatem monasterii sancti Dionysii absque ulla contrarietate vel cujusquam interrogatione reciperetur.

Nos vero audita illius salubri ac religiosa petitione, prædictum venerabilem virum Hilduinum, quia præsens aderat, si quid de hac re compertum haberet interrogavimus. Qui statim donationem cujusdam Deum timentis ac religiosi hominis nomine Ermentrici ac conjugis suæ Mumanæ, qui præfatum monasterium in suo proprio construxerant, & id per testamenti paginam ad beati Dionysii martyris Christi monasterium solemni donatione contulerant, necnon & præceptum confirmationis Hlotharii quondam regis, quod super eandem donationem conscribere jusserat, nobis ad relegendum ostendit. Quibus inspectis, placuit nobis petitioni memoratæ dilectæ sororis nostræ Theodradæ annuere: &, sicut petebat, per nostram autoritatem supradictum monasterium Argentogilum ad potestatem S. Dionysii preciosissimi Christi martyris revocare.

Quapropter hanc nostræ autoritatis confirmationem fieri præcepimus, per quam omnimodis decernimus atque jubemus, ut iam dictum monasterium Argentogilum post ipsius dilectæ sororis nostræ ab hac vita discessum, ad monasterium & potestatem sæpe dicti beatissimi Christi martyris Dionysii, ad quam primitus ob Dei amorem & ipsorum sanctorum reverentiam, piamque intercessionem, a supra dictis Dei fidelibus traditum vel condonatum fuisse noscitur, absque ullius personæ contradictione, aut nostra, vel successorum nostrorum interrogatione, recipiatur, & in jure ac dominatione ipsius monasterii, cum omni integritate vel appendiciis suis, quidquid ibidem præsenti tempore cernitur pertinere, revocetur. Et si forte contigerit, ut eadem soror ipsum monasterium, aut spontanea voluntate, ut diximus, aut pro commutatione alterius monasterii, ante finem vitæ suæ dimittere velit tunc nihilominus absque ulla contradictione aut expectata consignatione, ad præfati beatissimi martyris Christi Dionysii monasterium, sicut supra insertum est, perpetualiter ad habendum recipiatur, & in postmodum nullo unquam tempore ulla qualibet dignitate aut potestate prædita persona, rectoribus monasterii præfati ac beatissimi Christi martyris Dionysii aliquam requisitionem facere, aut ullam calumniam ingerere præsumat: sed liceat illis sine cuiuslibet iniusta interrogatione præfatum monasterium Argentogilum, sicut ceteras res ad beati Dionysii potestatem simili modo condonatas ac pertinentes, quieto ordine tenere ac disponere, & quidquid pro opportunitate atque utilitate ipsius ecclesiæ secundum Christianæ religionis regulam facere voluerint, liberam in omnibus habere potestatem.

Et ut hæc autoritas confirmationis seu redditionis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem: manibus propriis nostris subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum Ludovici serenissimi imperatoris. Signum Lotharii gloriosissimi Augusti. Durandus diaconus, ad vicem Fridugissi recognovit.

Ideo notum sit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum industriæ, quia vir venerabilis Suggerius abbas sancti Dionysii, admodum dilectus & familiaris noster, nostræ suggessit mansuetudini, simul & siquidem nobis ostendit ad relegendum serenissimorum imperatorum & Hludovici pii Hlotharii filii eius præceptum, in quo & de prima Argentolii loci donatione a proprio fundatore nomine Hermenrico, ac coniuge sua Mumana, & confirmatione Hlotharii quondam regis, quam super eandem donationem iussit, & eorumdem imperatorum in tempore Hilduini abbatis restitutione plenaria, cognitioni nostræ evidentissime satisfecit.

Quibus coram sæpius inspectis, religiosarum personarum, videlicet Matthæi Albanensis episcopi sanctæ sedis apostolicæ legati, Parisiensis episcopi Stephani, in cuius parochia est, consilio atque concessione, Remensis archiepiscopi Reinaldi, Suessionensis Gosleni, Carnotensis episcopi Gaufredi, aliorumque bonorum virorum & regni nostri procerum, tum propter eiusdem ecclesiæ quam cognovimus iustitiam, tum etiam quia in eodem monasterio nostris temporibus inter alia Gallorum monasteria, Dei misericordia, & sanctorum meritis, potissimum ordo monasticæ religionis effulget, præfatum locum Argentolensem ipsis sacris martyribus, quos summe diligimus, apud quos sepeliri optamus & devovimus, pro animæ nostræ remedio, regni nostri administratione, coniugis & prolis conservatione, in plenitudine restituimus, quidquid ibidem nostrum eisdem conferentes, nihil penitus nobis de omnibus quæ ad regalem pertinent dignitatem retinentes, sed in iure ac dominatione ipsius monasterii cum omni integritate vel appendiciis suis, quidquid ibidem præsenti tempore cernitur, ad habendum restituatur, & in postmodum nullo unquam tempore, ulla qualibet dignitate aut potestate prædita persona, rectoribus monasterii præfati ac beatissimi Christi martyris Dionysii aliquam requisitionem facere, aut ullam calumniam ingerere præsumat: sed liceat illud præfatum monasterium Argentogilum, sicut cæteras res ad beati Dionysii potestatem simili modo condonatas ac pertinentes, quieto ordine retinere ac disponere: & quidquid pro opportunitate

nitate aut utilitate ipsius ecclesiæ facere valuerint, liberam in omnibus habere potestatem.

Contestamur autem omnes successores nostros per sanctam & individuam Trinitatem, & per adventum justi judicis Dei & salvatoris nostri Iesu Christi, vt hoc nostræ autoritatis præceptum nullo modo præsumant temerare. Vt vero ipsa sancta congregatio pro nobis, & regina nostra Adelaide, & omni nostra prole, & regni nostri stabilitate, Domini misericordiam & ipsorum sanctorum valeant attentius exorare, & hæc nostræ constitutionis confirmatio pleniorem vigorem debeat habere: hanc autoritatem nostram consilio episcoporum qui interfuerunt in Dei nomine subter signauimus, & de sigillo nostro insigniri jussimus.

Signum gloriossimi regis Ludovici.
Signum Philippi regis.
Signum Adelaidis reginæ.
Rainaldus Remensis archiepiscopus consensi.
VVlgrinus Bituricensis archiepiscopus consensi.
Haymericus Claromontensis episcopus consensi.
Yolandus Lingonensis episcopus consensi.
Stephanus Angustudunensis episcopus consensi.
Hato Trecensis episcopus signavi.
Simon Noviomensis episcopus signavi.
Bartholomæus Laudunensis episcopus consensi.
Stephanus Parisiensis episcopus signavi.
Goslenus episcopus Suession. consensi.
Ioannes Aurelian. episcopus consensi.
Signum Rodulfi Viromaduensis comitis.
Signum Chludovici Buticularii.
Simon Cancellarius recognovit.

Actum apud S. Germanum de Pratis, in præsentia domini Matthæi Albanensis episcopi, sanctæ sedis apostolicæ legati, & Gaufredi Carnutensis episcopi, & aliorum supra dictorum episcoporum.

Datum autem & confirmatum Remis in solemni curia Paschæ in unctione domni Philippi gloriosissimi regis, anno incarnati Verbi MCXXIX. Ind. VII. anno regni domni & serenissimi regis Francorum Chludovici XX. Philippi autem filius ejus. I. In Dei nomine feliciter. Amen.

ANNO CHRISTI 1129.

** CONCILIVM LONDONIENSE de prohibendis sacerdotum focariis, celebratum anno Domini MCXXIX.

Anno domini MCXXIX. rex Anglorum Henricus tenuit concilium magnum apud Londonias, in Kalendis Augusti, de sacerdotum focariis prohibendis. Affuerunt concilio illi, VVillielmus Cantuariensis, & Turstanus Eboracensis, archiepiscopi, cum suis suffraganeis: quos omnes simplicitate Cantuariensis archiepiscopi rex Henricus decepit. Concesserunt namque regi justitiam de focariis sacerdotum: quæ res postea cum summo dedecore terminabatur. Accepit enim Rex pecuniam infinitam de presbyteris, pro suis focariis redimendis. Tunc, sed tarde, pœnituit episcopos de concessa licentia: cum pateret in oculis omnium deceptio prælatorum, & depressio subjectorum.

Hæc Anglicanus collector ex Matthæi Parisii historia. Sed paulo uberiora promere potuisset ex Henrico Huntindoniensi vetustiore historico, cujus hæc sunt verba libro VII. Rex Henricus pacificatis omnibus, quæ in Francia, Flandria, Normannia, Britannia, Cœnomania, Andegavia, erant, cum gaudio in Angliam rediit. Tenuit igitur concilium magnum ad Kalendas Augusti apud Londoniam de uxoribus sacerdotum prohibendis. Intererant siquidem illi concilio VVillelmus Cantuariensis archiepiscopus, & Turstanus archiepiscopus Eboracensis, Alexander Lincolniensis episcopus, Rogerus Salesburiensis episcopus, Gilbertus Londoniensis episcopus, Ioannes Roveceſtrensis, [a] Sifridus Sudsexensis, Godefridus Bathoniensis, Simon VVigorniensis, Everardus Norvvicensis, Bernardus sancti Davidis, Herveus, primus Eliensis episcopus. Nam VVintoniensis, & Dunelmensis, & Cestrensis, & Herefordiensis, obierant. Hi columnæ erant regni, & radii sanctitatis hoc tempore. Verum Rex decepit eos simplicitate VVillelmi archiepiscopi. Concesserunt namque Regi justitiam de uxoribus sacerdotum, & improvidi habiti sunt: quod postea patuit, cum res summo de decore terminata est. Accepit enim Rex pecuniam infinitam de presbyteris, & redemit eos. Tunc, sed frustra, concessionis suæ pœnituit episcopos, cum pateret in oculis omnium gentium deceptio prælatorum, & depressio subjectorum.

Eadem describuntur iisdem fere verbis a Ioanne Bromtono in Chronico, qui & hoc addit: In isto consilio secundum quosdam, proceres Angliæ juraverunt coram Rege quod superius dictum est: videlicet de regno Angliæ ad opus Mathildæ imperatricis, filiæ suæ, observando, si ipsa patrem suum sine liberis decedentem superviveret. *Quod autem ait a se superius ea de re dictum esse, istud est, ad annum scilicet* MCXXVII. Rex, *inquit*, & VVillelmus archiepiscopus, ad Rogationes, similiter apud Londonias concilium celebrarunt. In quo David rex Scotorum, VVillelmus

[a] al. Roffensis

ANNO CHRISTI 1129.

VVillelmus Cantuariensis archiepiscopus, & A omnes nobiliores comites & barones Angliæ sacramentum fidelitatis & homagium Mathildi imperatrici, filiæ Henrici, ex jussu ipsius regis fecerunt, de regno, post dies suos, sibi & heredibus suis legitime procreatis obtinendo, nisi sobolem virilis sexus ipse rex in posterum procrearet. Quo facto rex ad Pentecosten, eandem filiam suam Galfrido filio Fulconis comitis Andegaviæ desponsam in Normanniam destinavit. *Hæc Bromtonus quæ ad concilium Londinense anni* MCXXVII. *pertinere nemo non videt. Quæ cum ibi prætermiserimus, eo referri* B *a studioso lectore debent. Quibus addimus hæc verba Guillelmi Neubrigensis, ex histor. lib. 1. cap. 3.* Facto concilio, eidem filiæ suæ (*Mathildi*) & susceptis vel suscipiendis ex ea nepotibus, ab episcopis, comitibus, baronibus, & omnibus qui alicujus videbantur esse momenti, regnum Angliæ, cum ducatu Normanniæ fecit adjurari.

NOTA G. COSS.

Suspectus mihi huius concilii, qui indicatur annus. Quomodo enim ipsi interesse Dunelmensem episcopum, item & Vvintoniensem mors prohibuit? Nam & qui Dunelmi tum episcopus erat Galfridus Rufus, anno C tantum MCXL. obiit: & qui VVintoniæ, Henricus Blesensis, anno MCLXXI. Belle autem hæc anno MCXXVII. congruunt. Nam Galfridi Dunelmensis decessor Ranulfus, cum ad Londinense concilium eo anno tenderet, ut in illius actis superius legisti, morbo est prohibitus, & Septembri deinde obiit. Guillelmus vero Dunelmensis, qui Henricum proxime antecessit, XXV. Ianuarii, anno MCXXVIII. sublatus est. Vterque scilicet, non morte, sed morbo quem mors excepit, est prohibitus. Conveniunt quoque Londinensi concilio anni MCXXVII. tum censuræ in focarias presbyterorum: ut ex decimo tertio eius canone constat, tum regni hereditas Mathildi Henrici filię iuramento asserta, ut ex Ioannis Bromtoni chronico paulo ante docuimus. Itaque quæ hoc anno gesta decretaque dicuntur in concilio Londinensi, pertinere videntur ad Londinense anni MCXXVII. & unum D illud concilium in duo distractum esse.

*** CONCILIUM AURELIANENSE ab Umbaldo archiepiscopo Lugdunensi, sedis apostolicæ legato, celebratum.

Celebratum est hoc concilium Honorio II. pontifice, cujus legatum Umbaldum fuisse discimus ex instrumento quod in Gallia Christiana refertur, confecto anno MCXXVI. *Indict.* IV. *in quo Umbaldus, legatus apostolicus vocatur. Quo vero sit anno coactum, magna omnium ignoratio; magna itidem, quid in eo sit gestum. Hoc unum scimus, celebratum esse, & vocatum ad illud Goffridum Vindocinensem abbatem, ire recusasse. Quod ex Goffridi ipsius lib. 1. epist.* XXIX. *ad Umbaldum discimus: quam hic describo.*

Dulcissimo domino & præcordiali amico, domno Umbaldo, honorabilis vitæ archiepiscopo, & apostolicæ sedis legato, frater Goffridus ejusdem sedis alodiarius, & servus, quod habet, quod sapit, & seipsum.

QUENDAM monachum, ut audivi, ad monasterium nostrum misistis: qui si me invenisset, me ad concilium vestrum invitasset. Ad vos quidem venire, & vobis, & ecclesiæ vestræ, quæ me multum honoravit, & mihi servivit, servire desidero: & vos Aurelianis ante concilium, vel post concilium, si infirmitas corporis permiserit, eo die, quo vobis placuerit, diligenter videbo. Ad concilium autem legatorum, quod salva vestra dico reverentia, vocatus venire nec possum, nec debeo. Nam noverit dilectio vestra, privilegiis Romanorum pontificum, Victoris, Nicolai, Alexandri, Gregorii, Urbani, Paschalis, & Callisti, sub anathemate confirmatum esse, & interdictum, ne alodiarius B. Petri abbas Vindocinensis, ab episcopo, vel a quolibet apostolicæ sedis legato, ad concilium vocetur, nec ullo modo venire cogatur. Valete.

VITA

VITA ET EPISTOLÆ INNOCENTII PAPÆ II.

INNOCENTIUS secundus, nobili familia Romæ natus, Gregorii nomine ante pontificatum appellatus, cujus vita & fama, teste sancto Bernardo in epistola ad episcopos Aquitaniæ, nullum æmulum timent, ex cardinale diacono sancti Angeli, legitima & canonica electione prævia, potissimorum suffragantium cardinalium voto creatus est successor Honorii secundi, decimo sexto Kalendas Martii, die eodem quo Honorius defunctus est, anno domini MCXXX. tempore Lotharii imperatoris. Una pars cardinalium paucissimorum, Petrum cardinalem, Leonis potentissimi civis Romani filium, hominem, teste Bernardo, epistola 127. nec unius viculi potestate dignum, schismaticum antipapam crearunt, eique Anacleti, ut ait sanctus Bernardus epistola 124. antichristi & abominationis nomen imposuerunt, maximoque schismati causam dederunt. Cui dum Innocentius, inquit Frisingensis, propter violentiam amicorum ejus qui in Urbe erant, & potentiam Rogerii Siculi, cujus favore in sedem intrusus fuerat, resistere non valeret: transcensis alpibus, in Franciam se contulit, celebratisque ibidem Remensi, Claromontano, & Pisano conciliis, antipapam ejusque fautores excommunicavit. Inde comitatu sancti Bernardi abbatis stipatus, Leodium profectus, convocata ibidem episcoporum synodo, Lotharium regem ad defensionem Romanæ ecclesiæ invitavit. Cumque ista occasione Lotharius Cæsar investituras magno cum detrimento imperii ecclesiæ restituras sibi reddi frustra postulasset, nihilque se a pontifice impetrare posse cognovisset, auxilium quod petebatur promisit & attulit.

Nam, cum Urbem vix ingressus fuisset, Rogerium omnesque schismatici fautores oppressit & fugavit: cumque Innocentium septimo anno, quam ab Urbe in Galliam & Germaniam discessisset, sedi & Urbi restituisset, in ecclesia sancti Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, ab eodem coronatus imperator & Augusti nomen adeptus fuit. Hæc ex Frisingensi, Viterbiensi, Roberto continuatore Sigeberti, & abbate Urspergensi.

Hujus temporibus Petrus Abailardus, hæresiarcha Britannus, & summus philosophus, docebat præter Deum aliquid externum, & inter creatorem & creaturam tertium aliquod, esse constituendum: Christum non assumpsisse carnem, ut hominem liberaret: timorem domini castum non esse in futuro sæculo. De Trinitate Arium, de persona Christi Nestorium, de gratia Pelagium, deque aliis pluribus hæresibus plures alios hæreticos sectabatur. Sanctus Bernardus in epist. & Petrus de Lutzemburgo.

Hoc eodem tempore Petrus de Bruis sacramentarios Petrobusianos & apostolicos multis erroribus deformes creavit. Petrus Cluniacensis epistola secunda, & alibi: Bernardus epistola 241. *&c.* Lotharius post restitutum Innocentium ex Italia rediens, apud Tridentum, ut Frisingensis, apud Veronam, ut Viterbiensis ait, morbo correptus, in ipsis montibus in vilissima casa imperator potentissimus miseram humanæ conditionis relinquens memoriã

A anno regni sui decimo tertio obiit. Per electionem principum, in conventu Moguntiæ celebrato, designatus est successor regni Conradus dux Suevorum Henrici imperatoris IV. ex sorore nepos.

Circa eadem tempora, anno octavo postquam sedem apostolicam invaserat Petrus sive Anacletus pseudopontifex, Dei judicio, autore Roberto continuatore Sigeberti, percussus obiit. Cumque ab eo ordinatos degradari, nec ultra ad sacros ordines promoveri, Innocentius pontifex decrevisset: ejus sectarii cardinales alium quemdam Victorem IV. in schismate subrogarunt. Verum cum pauculos menses sedem detinuisset, autore sancto Bernardo, qui septem annos in hoc schismate tollendo desudavit, pontificatum ultro resignavit. Post hæc innocentis vitæ famæque integerrimæ pontifex Innocentius obiit octavo Kalendas Octobris, anno Domini MCXLIII. cum sedisset annos qua- B tuordecim, menses septem, dies octo. Urspergensis in chronico scribit, eum annos dumtaxat tredecim, menses septem, pontificiam sedem obtinuisse.

Anacleto antipapæ Victor antipapa substituitur.

Obitus Innocentii papæ.

EPISTOLA I. INNOCENTII PAPÆ II.

Ad Rainaldum Remensem, Hugonem Rotomagensem, Hugonem Turonensem, archiepiscopos, eorumque suffraganeos.

De parricido sancti Thomæ.

C GRAVIORA delicta, *&c. Extat in concilio Iotrensi post epistolas infra posito.*

II. AD LOTHARIUM & Richizam.

Concedit allodium terrarum comitissæ Mathildæ.

Innocentius papa II. Lothario imperatori Augusto & Riget imperatrici.

SI autoritas sacra pontificum & potestas imperialis vere glutino caritatis adinvicem complentur: omnipotenti debitus famulatus libere po- D terit exhiberi, & Christianus populus grata pace & tranquillitate gaudebit. Nihil enim in præsenti sæculo est pontifice clarius, nihil rege sublimius: nihil est quod lumine clariore præfulgeat quam recta fides in principe, nihil est quod ita nequeat occasui subjacere quam vera religio. Quæ nimirum omnia tanto manifestius, Deo gratias, in persona tua clarescunt, quanto ab ineunte ætate amator religionis & cultor justitiæ extitisse cognosceris, & novissime diebus istis, nec personæ tuæ, nec propriæ parcendo pecuniæ, pro beati Petri servitio multos labores & immensa pericula pertulisti. Cum ergo, testante sacro eloquio, etiam mali patres bona data filiis suis debeant imparti- E re: dignum profecto est, ut nos, qui, disponente Domino, universis catholicæ ecclesiæ filiis debemus sollicitudine paterna consulere, personam tuam arctius diligamus, & tanquam specialissimo ecclesiæ defensori, in his quæ ad statum imperii in suo robore conservandum, & utilitatem ac liberationem catholicæ ecclesiæ spectare noscuntur, tam secundum ecclesiasticum officium, quam temporaliter imperatoriam potentiam augeamus. Hoc nimirum intuitu allodium bonæ memoriæ comitissæ Mathildæ, quod utique ab ea beato

Petro conſtat eſſe collatum, vobis committimus, A & ex apoſtolicæ ſedis diſpenſatione concedimus, atque in præſentia fratrum noſtrorum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, necnon principum & baronum, per annulum inveſtimus: ita videlicet ut centum libras argenti ſingulis annis nobis & ſucceſſoribus noſtris exolvas, & poſt tuum obitum proprietas ad jus & dominium ſanctæ Romanæ eccleſiæ cum integritate abſque diminutione & moleſtia revertatur. Quod ſi nos vel ſucceſſores noſtros in eandem terram venire, manere, tranſire oportuerit: tam in ſuſceptione, quam in procuratione, atque ſecuro conductu, prout apoſtolica ſedes decreverit, honoremur. Qui vero arces tenuerit, vel rector terræ fuerit, beato Petro & nobis noſtriſque ſucceſſoribus fi- B delitatem faciant. Cæterum pro caritate veſtra, nobili viro Henrico Bavariæ duci genero veſtro, & filiæ veſtræ uxori ejus, eandem terram cum præfato cenſu & ſupradictis conditionibus apoſtolica benignitate concedimus: ita tamen ut idem dux, hominium faciat, & fidelitatem beato Petro ac nobis noſtriſque ſucceſſoribus juret. Poſt quorum obitum, prædictum comitiſſæ Mathildę allodium & jus & dominium ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſicut ſupradictum eſt, integrum & abſque diminutione atque difficultate aliqua reducatur: ſalvo tamen ſemper in omnibus ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ jure ac proprietate. Datum Laterani ſexto Idus Iunii.

III. AD ATTONEM EPISCOPVM C Piſtorienſem.

De immunitate eccleſiæ Piſtorienſi conceſſa.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Attoni Piſtorienſi epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonice promovendis, in perpetuum.

PISTORIENSIS eccleſia, largiente autore omnium bonorum Domino, in Tuſciæ partibus a longe retro temporibus hujus ſpecialis prærogativæ munus obtinuit, ut ſapientum & diſcretorum paſtorum regimine præfulgeret, & tam in ſpiritualibus quam in temporalibus per eorum in- D duſtriam gratum Deo ſuſciperet incrementum. Gaudemus equidem, & debita jucunditate lætamur, quoniam ſupernæ diſpoſitionis providentia te, venerabilis frater Atto epiſcope, ſapientem utique virum, & in religione probatum, ejuſdem loci paſtorem conſtituit, & ad gubernandum & inſtruendum doctrinæ & vitæ exemplo populum ſuum miſeratione Divina vocavit. Quanto igitur vita tua religioſior eſt, & præfata Piſtorienſis eccleſia, cui autore Deo præſides, exiſtit beato Petro devotior: tanto ex injuncto apoſtolatus officio magis grata nobis incumbit neceſſitas, ut prænominatam eccleſiam tibi a Deo commiſſam, autoritate apoſtolica privilegiis muniamus, & ei jus E ſuum illibate & integre obſervemus. Ad exemplar igitur prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Vrbani & Paſchalis Romanorum pontificum, præſenti decreto ſtatuimus: ut univerſa quæ impræſentiarum eadem eccleſia juſte & legitime poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma ſint tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Statuimus etiam ut diœceſis Piſtorienſis epiſcopatus, ſicut ejus termini prædictorum noſtrorum privilegiis diſtincti ſunt: ſic in jure & conditione, Piſtorienſi epiſcopo ſine alicujus moleſtia vel inquietudine perſeverent: per quos nimirum terminos ſubſcriptæ capellæ & eccleſiæ conſtitutæ eſſe noſcuntur, &c.

SVBSCRIPTIONES.

Ego Innocentius catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego VVillelmus Præneſtinus epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego Matthæus Albanenſis epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Ioannes tituli S. Chryſogoni presbyter cardinalis ſubſcripſi.
Ego Gottifredus cardinalis presbyter tituli ſanctę Iuſtinæ, ſubſcripſi.
Ego Lucas presbyter cardinalis tituli ſanctorum * Petri & Pauli, ſubſcripſi. * Ioan
Ego Martinus presbyter cardinalis tituli ſancti Stephani in Cælio monte, ſubſcripſi.
Ego Gregorius diaconus cardinalis tituli ſanctorum Sergii & Bacchi, ſubſcripſi.
Ego Guido diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ in Via lata, ſubſcripſi.
Ego Odo diaconus cardinalis ſancti Georgii, ſubſcripſi.
Ego Ioannes diaconus cardinalis ſancti Nicolai in carcere Tulliano, ſubſcripſi.

Datum Piſis per manum Haimerici ſanctæ Romanæ eccleſiæ diaconi cardinalis & cancellarii, XII. Kalendas Ianuarii, Indictione duodecima, Incarnationis Dominicæ MCXXXIII. pontificatus vero domini Innocentii papæ II. anno quarto.

IV. AD VVILLELMVM HIEROSOLYMIT. patriarcham.

In cauſa Tyriæ diœceſis.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri VVillelmo Hieroſolymitano patriarchæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MAgiſterium totius eccleſiæ & eccleſiaſticæ inſtitutionis beato Petro apoſtolorum principi cæleſti privilegio eſſe collatum, euangelica declarat autoritas. *Et infra:* Miramur autem, quoniam cum Romana eccleſia pro liberatione orientalis eccleſiæ tantopere laboraverit, & filiorum multorum ſanguinem effundendo, corda tam eccleſiaſticorum quam ſæcularium ad ejus ſervitium excitaverit: nequaquam, prout convenit, eidem matri ſuæ hac vice reſpondere curaſti. Parum enim tibi viſum fuerat, quod venerabilem fratrem noſtrum Fulcherum Tyrenſem archiepiſcopum, more prædeceſſorum ſuorum pro ſuſceptione pallii ad Romanam eccleſiam venientem, diſturbare præſumpſeras: niſi & erga eum a nobis redeuntem te inhumanum difficilemque & nimis aſperum exhiberes: adeo quod nec antiquam dignitatem Tyrenſis eccleſiæ ſibi reſtituere, nec de damnis ſibi illatis, aut etiam de Caiapha, ſive Porphyra, juxta mandatum noſtrum, infra tres menſes poſt acceptionem noſtrarum litterarum ei juſtitiam facere volueris. Cum utique ſatis indignum ſit, ut honor qui ſibi, ſi ei obediret, ab Antiochena exhiberetur eccleſia, a te vel tuis ſucceſſoribus

ribus subtrahatur. Præterea in subjectos illius nimis potestative diceris te habere. Quocirca autoritate apostolica mandando tibi præcipimus, sicut ejusdem matris tuæ piis optas studiis atque solatiis confoveri, sicut in tuis necessitatibus ejus patrociniis desideras adjuvari, jam dictum archiepiscopum diligas & honores, & in nullo perturbare præsumas: quin potius de omnibus, de quibus apud te querimoniam deposuerit, sibi plenam justitiam, infra quadraginta dies postquam presentia scripta susceperis, exhibere non differas, nec aliquid in subditos suos contra statuta canonum præsumas. Alioquin timendum tibi est, ne tam ipsum quam suffraganeos suos a tua obedientia subtrahamus, eosque in manu nostra retineamus. Data Laterani xvi. Kal. Ianuarii.

V. AD EVMDEM.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, VVillelmo Hierosolymitano patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO munificentiæ supernæ benignitas Hierosolymitanam ecclesiam tuis temporibus altius sublimavit, tanto magis expedit personam tuam erga fratres suos humaniorem existere, & eos, qui tibi obedientiam exhibent, caritate mutua honorare. Proinde fraternitati tuæ mandamus, quatenus venerabilem fratrem nostrum Fulcherium Tyrensem archiepiscopum, qui ex mandato sanctæ Romanæ ecclesiæ tibi obedit, fraterni amoris intuitu diligas & honores: sollicite providens, ne sibi gravamen aliquod inferas; vel sub obtentu hujuscemodi subjectionis, quæ utique ex beneficio apostolicæ sedis tibi & ecclesiæ Hierosolymitanæ impenditur, Tyrensis ecclesia nobilis & famosa, suæ justitiæ aut dignitatis patiatur aliquod detrimentum. Indignum est enim, ut honor qui sibi, si ei obediret, ab Antiochia exhiberetur, a te vel tuis successoribus subtrahatur. Data Albani decimo sexto Kalendas Augusti.

VI. AD GERARDVM TRIPOLITANVM, R. Tortosanum & H. Byblitanum episcopos.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Gerardo Tripolitano, R. Tortosano, & H. Byblitano, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

SCIRE debet vestra fraternitas, quoniam status ecclesiæ tunc clarius elucescit, cum gradus in ea constituti illæsi servantur, & quæ debetur prælatis singulis, absque contentione seu contradictione reverentia exhibetur. Vnumquemque etenim ex his qui subjecti sunt considerare convenit, quanta suos prælatos, si quos habeat, reverentia & honorificentia debeat honorare: quæ si injuste & immerito subtrahantur, unitatis status profecto nutabit, ad quem ecclesiastica doctrina ob majorem firmitatem, diligenti consideratione omnia in se ordinando reduxit. Ne igitur ecclesiarum vestrarum honor vel dignitas, ob contentionem seu rebellionem indebitam minuatur vel annulletur, per apostolica vobis scripta mandamus atque præcipimus: quatenus venerabili fratri nostro Fulcherio Tyrensi archiepiscopo, tanquam metropolitano vestro, debitam obedientiam & reverentiam deferatis. Nos enim vos & ecclesias vestras Tyrensi ecclesiæ, quæ vestra metropolis est, autoritate apostolica restituimus, & a juramento vel fidelitate, qua patriarchæ Antiocheno estis adstricti, eodem modo absoluimus. Si vero nostris mandatis obedire, & intra tres menses post harum acceptionem litterarum, ad obedientiam prædicti fratris nostri redire neglexeritis: sententiam, quam ipse in vos canonice promulgabit, nos autore Deo ratam habebimus. Datum Laterani decimo sexto Kal. Februarii.

VII. AD RADVLPHVM PATRIARCHAM Antiochenum.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Radulpho Antiocheno patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.

SANctorum canonum institutionibus continetur, ut unusquisque suis terminis contentus existat, nec in aliena jura irrepat. Ea etiam quæ nobis fieri nolumus, tam Divinis quam humanis legibus, proximis nostris facere prohibemur. Quæ cum ita sint, fraternitati tuæ mandamus, quatenus suffraganeos Tyrensis ecclesiæ non impedias, quin venerabili fratri nostro Fulcherio archiepiscopo, metropolitano suo, debitam obedientiam & reverentiam deferant; alioquin canonicis sanctionibus contraitur, si metropolitanis a suis suffraganeis obedientia subtrahatur. Optamus enim, ut circa prælatos & subditos suum jus & proprius ordo absque contradictione servetur. Datum Laterani decimo sexto Kalendas Februarii.

VIII. AD BALDVINVM " BERYCENSEM, Bernardum Sidoniensem, & Ioannem Ptolemaidensem, episcopos. " BERYTENSEM.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Balduino " Berycensi, Bernardo Sidoniensi, Ioanni Ptolemaidensi, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem. " Berytensi.

AD hoc sancti patres diversos esse in ecclesia gradus & ordines voluerunt: ut, dum subjectionem & reverentiam minores majoribus exhibent, una fieret ex diversitate connexio, & recte officiorum gereretur administratio singulorum. Gravat autem nos, & valde miramur, quod cum vobis jampridem litteris apostolicis præceperimus, ut venerabili fratri nostro Fulcherio Tyrensi archiepiscopo, metropolitano vestro, obedientiam & reverentiam exhiberetis, quasdam occasiones & interpretationes minus idoneas prætendendo, id facere contempsistis: cum utique *quasi peccatum ariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.* 1. Reg. 15. Mandamus itaque vobis, & autoritate apostolica iterato præcipimus, quatenus omni occasione submota eidem fratri nostro de cætero pareatis: nec sub obtentu obedientiæ, quam alicui primati dependitis, sibi subjectionem & reverentiam, metropolitano vestro

vestro debitam aliquatenus subtrahatis. Quod si contemptores ulterius extiteritis: sententiam, quam idem archiepiscopus in vos canonice protulit aut protulerit, nos autore domino ratam habebimus. Si vero, pro eo quod eidem fratri nostro obdieritis, a patriarcha Hierosolymitano aliquid contra vos fuerit constitutum: nos eandem sententiam viribus carere decernimus, & nullius momenti esse censemus. Data Laterani, decimo sexto Kalendas Februarii.

IX. AD ROGERIVM SICILIÆ REGEM.

Regium titulum illi ab Honorio concessum confirmat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Rogerio illustri & glorioso Siciliæ regi, ejusque heredibus, in perpetuum.

QVOS dispensatio Divini consilii ad regimen & salutem populi ab alto elegit, & prudentia, justitia, aliarumque virtutum decore decenter ornavit, dignum & rationabile est, ut sponsa Christi, sancta & apostolica Romana mater ecclesia, affectione sincera diligat, & de sublimibus ad sublimiora promoveat. Manifestis siquidem probatum est argumentis, quod egregiæ memoriæ strenuus & fidelis miles beati Petri Robertus Guiscardus prædecessor tuus dux Apuliæ, magnificos & potentes hostes ecclesiæ viriliter expugnavit, & posteritati suæ dignum memoria nomen & imitabile probitatis exemplum reliquit. Pater quoque tuus illustris recordationis Rogerius, per bellicos sudores & militaria certamina, inimicorum Christiani nominis intrepidus extirpator, & Christianæ religionis diligens propagator, utpote bonus & devotus filius, multimoda obsequia matri suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ impertivit. Vnde & prædecessor noster religiosus & prudens papa Honorius, nobilitatem tuam de prædicta generositate descendentem intuitus, plurimum de te sperans, & prudentia ornatum, justitia munitum, atque ad regimen populi te idoneum esse credens, valde dilexit, & ad altiora provexit. Nos ergo ejus vestigiis inhærentes, & de potentia tua ad decorem & utilitatem sanctæ Dei ecclesiæ spem atque fiduciam obtinentes, regnum Siciliæ, quod utique, prout in antiquis refertur historiis, regnum fuisse non dubium est, tibi ab eodem antecessore nostro concessum, cum integritate honoris regii & dignitate regibus pertinente, excellentiæ tuæ concedimus, & apostolica autoritate confirmamus. Ducatum quoque Apuliæ tibi ab eodem collatum, & insuper principatum Capuanum, integre nihilo minus nostri favoris robore communimus, tibique concedimus. Et ut ad amorem atque obsequium B. Petri apostolorum principis, & nostrum, ac successorum nostrorum, vehementius astringaris: hæc ipsa, id est regnum Siciliæ, ducatum Apuliæ, & principatum Capuæ, heredibus tuis, qui nobis & successoribus nostris, nisi per nos & successores nostros remanserit, ligium homagium fecerint, & fidelitatem quam tu jurasti juraverint, tempore videlicet competenti, & loco non suspecto, sed tuto nobis & ipsis, atque salubri, duximus concedenda: eosque super his quæ concessa sunt, Deo propitio, manutenebimus. Quod si per eos forte remanserit, iidem heredes tui nihilo minus teneant quod tenebant sine diminutione. Census autem, sicut statutum est, id est sexcentorum scifatorum; a te tuisque heredibus nobis nostrisque successoribus singulis annis reddatur; nisi forte impedimentum interveniat: removente vero te impedimentum, nihilo minus persolvetur. Tua ergo, fili carissime, interest, ita te erga honorem atque servitium matris tuæ sanctæ Romanæ ecclesiæ devotum & humilem exhibere, ita temetipsum in ejus opportunitatibus exercere: ut de tam devoto & glorioso filio sedes apostolica gaudeat, & in ejus amore quiescat. Si qua sive ecclesiastica sæcularisve potentia huic nostræ concessioni temere contraire tentaverit, donec præsumptionem suam satisfactione coerceat, indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus incurrat, &, quousque resipuerit, anathematis sententia percellatur. Amen.

Ego Innocentius catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Albericus Ostiensis episcopus.
Haimericus sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis.

Datum in territorio Mamanensi " per manum Haimerici cancellarii, VI. Kal. Augusti, Indictione secunda, Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo trigesimo nono, pontificatus vero domini Innocentii papæ secundi anno decimo. "f. M[...]nensi

X. AD HENRICVM SENONENSEM & Rainaldnm Remensem.

De Abailardo & Arnaldo damnatis, & monasterio includendis, librisque eorum comburendis.

TEstante apostolo, *&c. Extat infra in concilio Senonensi sub Innocentio II.*

XI. AD SAMSONEM REMENSEM, Henricum Senonensem, & Bernardum abbatem Clarævallensem.

Eiusdem argumenti.

PRæsentia scripta, *&c. Extat in eodem concilio Senonensi.*

XII. AD STEPHANVM S. MEMMII ABBATEM.

De privilegiis ejusdem monasterii.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Stephano ecclesiæ sancti Memmii ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

OFFICII nostri nos hortatur autoritas pro ecclesiarum statu satagere, & earum quieti & utilitati salubriter, auxiliante domino, providere. Dignum namque & honestati conveniens esse dignoscitur, ut qui ad earum regimen assumpti sumus, eas & a pravorum hominum nequitia tueamur, & beati Petri atque apostolicæ sedis patrocinio muniamus. Proinde, dilecte in domino fili Stephane abbas, ecclesiam sancti Memmii, cui domino autore præesse dignosceris, sub apostolicæ sedis protectione suscipimus, & præsentis scripti pagina communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona, præfata ecclesia impræsentiarum juste & legitime possidet,

det, aut in futurum concessione pontificum, liberalitate principum, oblatione fidelium, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata permaneant. Sane per hoc apostolicæ sedis priuilegium constituimus, vt post sæcularium canonicorum decessum, nullus in prædicta beati Memmii ecclesia, nisi regularem vitam professus, substituatur canonicus: ac decedentium canonicorum præbendæ in vsus fratrum regularium redigantur. Obeunte vero te nunc eiusdem loci abbate, nullus ibi abbas, nisi regularis canonicus, & secundum beati Augustini regulam, subrogetur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prænominatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit: iram Dei & beatorum Petri & Pauli indignationem incurrat, atque in extremo examine districtæ vltioni subjaceat, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. *Sic signatum*:

Ego Innocentius catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Iotti per manum Haimerici sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis & cancellarii, v. Kalendas Martii, indictione ix. Incarnationis Dominicæ anno MCXXXI. pontificatus autem domini Innocentii II. papæ anno secundo. Sigillatum laqueo rubro sigilli plumbei.

" ** XIII. AD ADALBERONEM HAMburgensem archiepiscopum.

Vt omnes episcopi Daniæ, Suediæ, Norvegiæ, &c. illi subjecti sint.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili Adalberoni Hammenburgensi archiepiscopo, ejusque successoribus, salutem & apostol. benedictionem.

AD hoc in B. Petri cathedra, disponente Domino, constituti esse conspicimur: quatenus singulis ecclesiis & ecclesiasticis personis suam conservemus justitiam; & qualiter, tam temporaliter, quam spiritualiter, eius status integer perseveret, salubriter providere curemus. Dignum enim & rationabile est, ut sicut sacrosancta Dei ecclesia, unitatis ac fidei perpetua mater existit "....... legia custodiantur illæsa, & nullis molestiis, nullis oppressionibus pravorum hominum fatigetur. Sæpe utique venerabilis frater noster Adalbero Hammenburgensis archiepiscopus, in præsentia prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Calixti & Honorii, ac nostra, questus est, Acetum Lundensem " alios Daciæ, tibi debitam, sicut metropolitano suo, quemadmodum in antiquis privilegiis Gregorij, Sergij, Leonis, Benedicti, Nicolai, & Adriani, Romanorum pontificum continetur, obedientiam denegare. Frequenter autem & a prædictis prædecessoribus nostris Calixto & Honorio, atque a nobis, eis mandatum est: ut aut ad tuam, & Hammenburgensis ecclesiæ redirent obedientiam; aut, si quam super hoc se confiderent justitiam habere, ad sedem apostolicam venirent præparati. Ipsi vero Apostolicis contemnentes obedire mandatis, nec venerunt, nec responsales miserunt. Quia igitur lucrum nemo de sua contumacia debet obtinere: ex deliberato fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium consilio, tam Lundensem, quam alios episcopos Daciæ tibi restituimus. Ad formam itaque privilegiorum Gegorij, Sergij, Leonis, Nicolai, Benedicti, & Adriani, episcopatus Daciæ, Suediæ, Norvveigiæ, Farriæ, Gronlondiæ, Halsingaldiæ, Islandiæ, Scridevingiæ, & Sclavorum, carissimi filij nostri Lotharij regis precibus inclinati, tibi, & per te Hamburgensi ecclesiæ, suæ scilicet metropoli, præsentis scripti pagina confirmamus. Si qua igitur in futurū ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c. *ut in multis Callisti & Honorii epistolis.*

Datum Romæ apud montem Aventinum, per manum Almericj S. R. E. diac. card. & cancellarij vi. Kal. Iunij, Indictione xi. Incarnationis Dominicæ anno M, CXXXIII. pontificatus vero domini Innocentij P P. II. anno iv.

" ** XIV. AD NICOLAVM DANORVM Regem.

Ex eodem cod.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Nicolao illustri Danorum regi, salutem & Apostolicam benedictionem.

PRædecessores nostri felicis memoriæ, Gregorius, Sergius, Nicolaus, Benedictus, & Adrianus, Romani pontifices, Hammenburgensem ecclesiam metropolim statuerunt: & ei tam Lundensem, quam alios episcopatus Daciæ, subdiderunt. Cæterum frater noster Adalbero Hammenburgensis archiepiscopus, tam prædecessorum nostrorum tempore, quam nostro, questus est, quod earundem ecclesiarum episcopi, debitam sibi obedientiam exhibere contemnant. Pro quo nimirum cum a prædictis prædecessoribus nostris Calixto & Honorio, atque a nobis, sit eis per scripta mandatum, ut ad sedem Apostolicam uenirent responsuri super hac causa: nec uenerunt, nec responsales miserunt. Nos itaque unicuique suam justitiam volentes conservare, communicato fratrum nostrorum consilio, præfato fratri nostro Adalberoni archiepiscopo, quemadmodum in antiquis privilegiis prænominatorum Sergij, Gregorij, Leonis, Benedicti, Nicolai, & Adriani Romanorum Pontificum continetur, tam Lundensem, quam alios episcopatus Daciæ, restituimus. Tuæ itaque prudentiæ per Apostolica scripta rogando mandamus, quatenus eidem fratri nostro Adalberoni archiepiscopo, tanquam metropolitano tuo, humiliter pareas; &, ut episcopi tui regni ad obedientiam redeant, diligenter satagas adimplere. Datum apud montem Aventinum, VI. Kal. Iunij.

" ** XV. AD....... SVEDORVM REGEM.

Ex eodem cod.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio...... Suedorum regi salutem & Apostolicam benedictionem.

VEnerabilis frater noster Hammenburgensis archiepiscopus ad Apostolicam sedem veniens, in nostra præsentia questus est, quod cum epi-

A episcopis regni tui, sicut antiqua prædecessorum nostrorum Gregorij, Sergij, Leonis, Benedicti, Nicolai, & Adriani, Romanorum Pontif. privilegia indicare noscuntur, metropolitano jure præsideat, debitam ei obedientiam denegare præsumant. Quia igitur nostri officij est, male gesta corrigere, & ad viam rectitudinis revocare: nobilitati tuæ rogando mandamus, quatenus præfato fratri nostro Adalberoni Hammenburgensi archiepiscopo, tanquam metropolitano tuo, humiliter pareas; &, ut episcopi terræ tuæ ad ipsius obedientiam redeant, pro facultate tibi à Deo collata diligenter efficias. Datum apud montem Aventinum VI. Kal. Iunij.

Ex Tom. II. Spicilegii.

B ** XVI. AD HVGONEM ARCHIEPISCOPVM. Rotomagensem.

Vt nonnihil de jure ecclesiastico Regi decedat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, carissimo fratri Hugoni Rotomagensi archiepiscopo salutem & apost. benedictionem.

QVemadmodum sit concedendum regibus, & terrarum principibus, quorum potestate ac justitia Dei ecclesia & Christianus populus proteguntur, prout credimus, tua fraternitas non ignorat. Cæterum carissimus filius noster rex Anglorum Henricus, prout accepimus, est adversum te graviter indignatus, quod contra consuetudinem suam, & aliorum ducum Normanniæ, a quibusdam abbatibus professionem & obedientiam suscepisti. Quod profecto quamvis iustum fuerit, & a nobis in concilio Remensi mandatum: C pro eius caritate a rigore iustitiæ aliquando condescendere debemus, & pro tempore, ipsius voluntati assensum præbere. Credimus enim, sicut nostris auribus intimatum est, & nos ei per scripta nostra mandavimus, quoniam si ei detuleris, quod ad honorem & ius Rotomagensis ecclesiæ pertinet, cum plenitudine gratiæ suæ imposterum obtinebis. Vnde fraternitatem tuam rogamus, atque mandamus; quatenus de abbatibus illis eius voluntati consentias; &, si quem de abbatibus ligasti, absolvas.

Ex tom. III Spicilegii.

D ** XVII. AD LVDOVICVM VI. FRANCORVM REGEM.

Scribit se sospitem Cluniacum pervenisse.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri & glorioso Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

SANI, Deo gratias, & incolumes Kalendis Februarii Cluniacum pervenimus, ubi cum fratribus nostris, episcopis, abbatibus, & aliis sapientibus & religiosis viris, Purificationis beatæ Mariæ festivitatem solenniter & honorifice celebrantes, a fratribus nostris Guillelmo patriarcha Ierosolymitano, & A. Bethleemiticæ civitatis episcopo, litteras obedientiæ & subjectionis suscepimus. Quia E igitur causam ecclesiæ cum omni constantia & fortitudine certis experimentis te nobiscum portare, & nostris prosperitatibus cōgaudere jamdudum agnovimus: earumdem litterarum transcripta serenitati tuæ duximus transmittenda: ut quos nimirum tuæ caritatis sinceritas sociabili fœdere copulat, de prosperis quoque successibus nihilominus gratulentur. Noverit sane strenuitatis tuæ nobilitas, quoniam A. de Monforte nec absolvimus, nec absolvi præcipimus. Dilectæ filiæ nostræ Adelaidi reginæ uxori tuæ pro xeniis nobis transmissis multimodas gratias referimus: & tam ipsam, quam amantissimum filium nostrum Ludovicum regem, & alios filios tuos, per te in Domino salutamus. Datum Cluniaci IV. Nonas Februarii.

** XVIII. AD GAVFREDVM CARNOtensem, & Stephanum Parisiensem, episcopos.

Vt Aurelianensi subdecano ac sociis honores & bona ablata restitui satagant.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Gaufrido Carnotensi, apostolicæ sedis legato, & Stephano Parisiensi, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

PROVT novit vestra fraternitas, damna & injurias dilectis filiis nostris Archembaldo Aurelianensi subdecano, Magistro G. & eorum sociis irrogatas, & honores sibi ablatos, restituendos, in vestro arbitrio & æstimatione posuimus. Quod quia minime impletum esse accepimus, dilectioni vestræ mandamus atque præcipimus, ut quemadmodum bene inchoastis, in nomine Domini procedatis, & eandem causam effectui mancipetis. Datum Placentiæ, Nonis Novembris.

De eodem Archembaldo vide aliorum epistolas ibidem.

** XIX. AD STEPHANVM EPISCOPVM Parisiensem.

Vt ecclesias sanctæ Genovefæ ab interdicto absolvat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri nostro Stephano Parisiensi episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.

OLIM fraternitati tuæ scripsisse meminimus, quatinus ecclesias S. Genovefæ ab interdicto quo eas alligasti, salva justitia ecclesiæ Parisiensis, absolveres. Quod profecto nondum esse impletum, tanto amplius miramur, quanto præfata ecclesia sub B. Petri tutela & protectione consistit. Cujus rei gratia dilectioni tuæ per iterata scripta mandamus, ut ecclesias ipsas ab eodem interdicto absolvas: postmodum vero, si quam te justitiam habere confidis, congruo loco & tempore, quod justum fuerit consequeris. Rogamus præterea caritatem tuam, quatenus si filius noster La. quem tibi procurandum commisimus, a te discessit, filio nostro Io. cognomine Piccuto, in victualibus & aliis necessaria largiaris: eumque pro reverentia B. Petri attentius habeas commendatum.

** XX. AD STEPHANVM EDVENSEM EPISCOPVM.

Al. abbatem Vizeliacensem instituit.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Stephano Eduensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVEMADMODVM tua novit fraternitas, Vizeliacense monasterium, pro pastoris absentia tam in temporalibus quam in spiritualibus maximum sustituit detrimentum. Ne igitur ipsum monasterium

nasterium propter hoc diutius fatigetur, dilectum filium nostrum Al. subpriorem Cluniacensem, eiusdem loci monachis in abbatem dedimus. Ideo fraternitati tuæ mandamus, quatinus ei vice nostra manum benedictionis imponas. Datum VI. Kal. Februarii.

" ** XXI. AD HENRICUM EDVENSEM EPISCOPUM.

Vizeliacense cœnobium commendat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H. Edvensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT tua novit fraternitas, Vizeliacum monasterium cum omnibus appendiciis suis B. Petri juris existit: & ad ejus proprietatem & defensionem specialiter pertinet. Unde tibi est injuncta necessitas, ipsum monasterium, & fratres ibidem domino servientes defensare, & manutenere, & in suis oportunitatibus adjuvare. Quocirca per præsentia tibi scripta mandamus, & mandando præcipimus: quatenus dilectum nostrum P". abbatem, & fratres suos, in nullo gravare vel infestare præsumas; & de parochianis tuis, a quibus eorum querimoniam acceperis, remota dilatione eis justitiam facias. Clericos vero eorum, quos contra tenorem privilegiorum sedis apostolicæ diceris ab ordinibus suspendisse, in officiis & ordinibus restituimus.

" ** XXII. AD PONTIUM ABBATEM VIZELIAC.

Conservat jura Vizeliacensia.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Pontio abbati Vizeliacensi, salutem & apostolicam benedictionem.

PER alia tibi scripta mandasse meminimus, ut Stephano Altissiodorensi canonico in præsentia venerabilium fratrum nostrorum Godefridi Lingonensis episcopi, & Bernardi Clarevallensis abbatis, de querimonia sua responderes; &, quod ipsi exinde statuerent, firmiter observares. Verum quoniam litteris & nuncio tuo postea significasti illud, unde controversia agitur, Vizeliacensem ecclesiam jam per XXX. annos, & eo amplius quiete tenuisse, & juxta antiquam ecclesiæ tuæ consuetudinem nulli in tua curia te debere respondere: præter consuetudinem ecclesiæ tuæ te super hoc inquietari nolumus, nec quod a beatæ recordationis papa P". prædecessore nostro exinde statutum est, immutari. Datum Later. II. Nonas Maii.

"** XXIII. AD GODEFRIDUM LINGONensem & Bernardum Clarevall. abbatem.

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Godefrido Lingonensi episcopo, & Bernardo Clarevallensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

PER apostolica vobis scripta mandasse meminimus, ut querimoniam Stephani Altissiodorensis canonici adversus dilectum filium nostrorum Pontium abbatem Vizeliaci audiretis, & fine debito terminaretis. Verum quia idem abbas litteris & nuncio suo postea nobis significavit, illud unde controversia agitur Vizeliacensem ecclesiam jam per XXX. annos, & eo amplius, quiete tenuisse, & juxta ecclesiæ suæ antiquam consuetudinem, &c. *ut in epistola præcedente*,

" ** XXIV. AD ALVISUM AQUINCINctinum abbatem. Ex Tom. V. Spicilegii.

Renuenti Aluiso præcipit, ut Atrebatensis ecclesiæ curam suscipiat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Aluiso Aquicinctinensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

DIVINIS ingratum constat illum esse beneficiis, qui talentum sibi a Domino creditum, in sudario, tepescente caritate, reponit. Qui enim saluti proximi providere negligit, indignationem benigni & districti judicis adversum se intorquere non metuit. Accepimus autem quoniam Atrebatensis ecclesia proprio destituta postore, te unanimi voto & pari consensu sibi in episcopum & pastorem elegit. Per apostolica igitur scripta dilectioni tuæ mandando præcipimus, quatenus absque refragatione aliqua opus Dei ad quod vocatus es, perficiendum suscipias: ut Atrebatensis ecclesia peccatis exigentibus, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, plurimum imminuta, tuis salubribus exhortationibus, & bonæ vitæ exemplo, Divina suffragante gratia, percipiat incrementum. Data Pontisaræ, III. Nonas Maii.

" ** XXV. AD OTTONEM BABERGENsem episcopum. Ex Tom. II. antiq. licet Canisii.

Ut idem ordo semper in ejus diœcesi conservetur.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ottoni Babergensi episcopo eiusque successoribus canonice substituendis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOTIENS a nobis petitur illud, quod religioni & honestati convenire cognoscitur: animo nos decet libenti concedere, & congruum impartiri suffragium, ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum. Proinde, venerabilis frater Otto episcope, petitionis desideriis tuæ ex consueta sedis apostolicæ mansuetudine clementer annuimus. In primis siquidem statuentes, ut tenor religionis, qui in ecclesiis tibi commissis est per tuam diligentiam, cooperante Domino, institutus, firmiter in eis perpetuis temporibus conservetur. Constituimus etiam, ut in eisdem ecclesiis nullus per simoniacam hæresim statuatur, sed honestæ personæ, quibus utique morum & status dignitas suffragatur, inibi ordinentur. Sane in cœnobiis, quæ vel antiquitus in tua parochia constructa sunt, vel tu ipse devotionis intuitu constituisti, seu aliis justis modis ecclesiæ tuæ inire poteris, vel ab aliquo deinceps fidelium infra tuam diœcesim Divina inspirante gratia construentur, sacræ religionis ordinem manere decernimus. Nec alicui liceat ejusdem institutionis formam ullatenus permutare: nisi forte ad melioris status prærogativam, præstante Domino, promovere voluerit: nec id alicujus

jus singulari judicio committatur, sed omnium monasteriorum ad Babergensem ecclesiam pertinentium, aut sanioris partis consilio ac consensu, fieri debere sancimus. Si quis autem huic nostræ constitutioni temere contraire tentaverit: si non factum suum digna satisfactione correxerit, a sacratissimo corpore & sanguine Dei & domini redemptoris Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Conservantes eisdem locis quæ justa sunt, omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli ac nostram gratiam consequantur.

Ex Tom. IV hist. Franc. du Chesne.

** XXVI. AD HUGONEM ATREBATENSEM ARCHIDIACONUM.

Eum sub protectione Rom. ecclesiæ suscipit.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Hugoni Atrebatensi Archidiacono, salutem & apostolicam benedictionem.

APOSTOLICÆ sedis clementia devotos & humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius novit diligere, & suæ protectionis munimine confovere. Eapropter, dilecte in Domino fili, devotionem tuam erga B. Petrum & nos ipsos attendentes, te in specialem filium apostolicę sedis assumimus, & personam tuam cum bonis tam ecclesiasticis quam mundanis, quæ in præsentiarum juste & canonice possides, aut in futurum rationabilibus modis Deo propitio poteris adipisci, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes ut si te gravatum in aliquo esse præsenseris, libere tibi sedem apostolicam liceat appellare. Nulli autem hominum fas sit personam tuam vel bona temere perturbare, seu quibuslibet molestiis fatigare. Si quis autem id attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Laterani XVII. Kal. Maij.

Ex Bibliotheca Cluniacensi.

** XXVII. AD ARCHIEPISCOPOS & episcopos omnes.

Privilegia Cluniacensia.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

LIBERALITATIS laudabile genus est, ut qui se B. Petro & sanctæ Romanæ ecclesiæ humili devotione exponunt, majorem familiaritatis prærogativam, & digniora beneficia sortiantur. Quam gratum Deo Cluniacense monasterium famulatum impendat, & quantum apud homines nitore religionis fulgeat, ecclesia Dei novit, & vehementer exultat. Æquitatis igitur postulat ratio, ut idem locus apostolicæ dilectionis privilegio gaudeat, & tam in capite quam in membris libertatem obtineat. Nos siquidem monasterium ipsum, quod specialiter ad jus B. Petri, & S. Romanæ spectat ecclesiæ, per nos ipsos visitavimus. Et eodem die quo revolutis multorum annorum spatiis prædecessor noster felicis memoriæ papa Vrbanus ibidem majus altare consecraverat, cum archiepiscopis & episcopis qui nobiscum conuenerant, cooperante Spiritus sancti gratia, idem monasterium A solenniter dedicavimus. Devotioni quoque & humilitati fidelium, qui pro amore Dei, & ipsius loci reverentia, in anniversario dedicationis illuc convenerint, prospicientes: ipsis quadraginta dies pœnitentiæ sibi injunctæ, de gratia Dei confisi, B. apostolorum Petri & Pauli autoritate remisimus. Statuimus etiam, ut immunitas eiusdem cœnobii, inviolata & integra futuris temporibus conservetur: ut si quis infra terminos banni, qui ab eodem prædecessore nostro circa Cluniacum constituti sunt, scienter hominem capere, vulnerare, vel res eius auferre præsumpserit, excommunicationis sententia percellatur: quousque ablata restituat, & abbati ac monachis de illata injuria congrue satisfaciat. B Ad hæc adjicientes decrevimus, ut quicumque Cluniacenses monachos vel eorum socios ceperint, aut ea quæ portaverint vel conduxerint: excommunicationi subjaceant. Si vero aliqui absque ipsorum monachorum præsentia, ea quæ ad victum vel vestitum fratrum in Cluniacensi cœnobio Domino servientium pertinent, alicubi deprædati fuerint: nisi infra quadraginta dies commoniti ablata restituerint, eos anathemati subjacere præcipimus, & in terra eorum, Divina prohibemus officia celebrari. Loca quoque in quibus se receperint, donec præsentes fuerint, a Divinis obsequiis, præter infantium baptisma, & morientium pœnitentias, cessare pręcipimus: & nullus eorumdem præsumptorum, C præter timorem mortis, nisi a Romano pontifice absolvatur. Porro quisquis præfatis fratribus ubicumque manentibus, quælibet alia, præter ea quæ superius enumeravimus, abstulerit: nisi infra quadraginta dies post nostram commonitionem ablata restituerit, excommunicationi subjaceat: nec absolvatur donec capitale reddat, & congrue satisfaciat. Quod si hæc perpetrata esse noveritis, aut clamor super hoc ad aures nostras pervenerit: vobis præcipientes mandamus, quatenus præfatam animadversionis sententiam per vestras faciatis parochias firmiter observari. Datum Valentiæ VIII. Idus Martii.

Ex

** XXVIII. AD PETRUM CLUNIACENSEM ABBATEM.

D

Ejusdem argumenti.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, discreto filio Petro Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis, in perpetuum.

LIBERALITATIS laudabile genus est, &c. *eiusdem omnino exempli atque præcedens epist. usque ad,* congrue satisfaciat. *Tum*: Sane archiepiscopis & episcopis, in quorum parochiis hoc perpetratum fuerit, autoritate B. Petri & nostra præcipimus: ut postquam clamor ad eorum aures pervenerit, vel malefactum innotuerit, præscriptam excommunicationis sententiam tepiditate E seposita faciant observari.

Ego Innocentius Catholicæ ecclesiæ episcopus.

Datum Viennæ per manum Aymerici S. R. E. diaconi cardinalis & cancellarii. Indict. XI. Pontificatus nostri anno tertio VI. Non. Martii.

XXIX.

** XXIX. AD EUNDEM.

Contra rebelles, & de institutionibus observandis per abbates.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio abbati Cluniacensi, salutem & apostolicam benedictionem.

SOLET annuere sedes apostolica piis votis, & honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis justis postulationibus inclinati, ad exemplar felicis recordationis Celestini papæ prædecessoris B nostri, ut in abbatiis ad Cluniacum monasterium pertinentibus liceat tibi, quæ secundum Deum, & beati Benedicti regulam, & statuta ordinis videris corrigenda, corrigere & ibidem statuere statuenda, liberam tibi, contradictione & appellatione cessantibus, autoritate præsentium, concedimus facultatem. Sententiam quoque quam in contumaces & rebelles duxeris canonice promulgandam, ratam habentes & firmam, & ipsam faciemus autore Domino inviolabiliter observari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ concessionis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. C Datum Romæ apud S. Petrum IV. Kal. Febr. Pontificatus nostri anno VII.

** XXX. AD EPISCOPOS.

De possessionibus non alienandis, & censibus non minuendis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis & episcopis in quorum parochiis proventus & obedientiæ ecclesiæ Cluniacensis existunt, salutem & apostolicam benedictionem.

EA, quæ in ecclesiarum præjudicium per prælatorum insolentiam attentantur, nostro imminent officio corrigenda: ne, si in ipsarum fuerimus provisione remissi, & earum status grave sustineat detrimentum, & nos de negligentia possimus in extremo examine reprehendi. Unde quia ad audientiam apostolatus nostri pervenit, quod priores & obedientiarii Cluniac. fratrum, sine consilio abbatis & conventus, possessiones ecclesiarum suarum contra institutionem Clun. ordinis illicite distrahunt, & quasdam laïcis conferentes, censum debitum in grave præjudicium ecclesiarum minuere non verentur: nos fraternitati vestræ præsentium autoritate injungimus, firmiterque mandamus, quatenus detentores bonorum prædictarum ecclesiarum taliter distractarum, cum ad vos querela pervenerit, moneatis attentius; & si necesse fuerit, excommunicatione pariter & interdicto, remota appellatione, cogatis, ut possessiones in præjudicium ecclesiarum, priorum, seu aliorum procuratorum temeritate distractas, sine difficultate restituant, & censum irrenovabiliter imminutum non differant integrare. Datum Romæ apud S. Petrum IV. Kal. Februarii, pontificatus nostri anno VII.

A ** XXXI. AD PETRUM ABBATEM CLUN. Ex eadem.

De centum marcis in Anglia ab Henrico rege datis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis, in perpetuum.

DONATIONES & beneficia, quæ ad sustentationem fratrum, a regibus, principibus, & aliis juris religionis amatoribus, sacrosanctis præstantur ecclesiis, tanquam ea, quæ Divini juris effecta sunt, autoritate apostolica volumus communire. Per præsentis itaque scripti paginam, donationem a carissimo filio nostro Henrico illustri & glorioso Anglorum rege de centum marcis argenti per annos singulos Cluniacensi monasterio persolvendis factam, sexaginta videlicet in telonio Londoniensi, & quadraginta in telonio Lincolniensi, apostolicæ sedis patrocinio roboramus. Hæc autem donatio apud Rotomagum ab eodem filio nostro Henrico rege, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXI. Indictione IX. mense Maio, die Dominica in nostra & fratrum nostrorum præsentia facta est, Guillelmi scilicet Prænestini episcopi, Ioannis tituli S. Chrysogoni, Humberti S. Clemētis, Rustici S. Cyriaci, Gozelini S. Cæciliæ, presbyterorum cardinalium: Gregorii SS. Sergii & Bacchi, Aimerici cancellarii, Guidonis S. Mariæ in Via lata, diaconorum cardinalium: Oldegarii Tarraconensis, Hugonis Rotomagensis, archiepiscoporum: Gaufridi Carnotensis, Ioannis Lexoviensis, Ioannis Sagiensis, episcoporum; Bernardi Clarevallis, Sugerii S. Dionysii, Bosonis de Bacho, abbatum: Guillelmi comitis de VVarenna, Rotberti filii ipsius regis comitis de Glocerio, Roberti de Sigillo, Roberti de Laha, Rabelis camerarii de Tancarvilla, Nahelis thesaurarii, Haalonis prioris sancti Osqualdi. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium super eadem donatione, futuris temporibus infestare, aut eam auferre, minuere, vel ausu temerario fatigare; sed integra conservetur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa est, usibus profutura. Si qua igitur in posterum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ confirmationis paginam sciens, &c. D

Ego Innocentius catholicæ ecclesiæ ep. subscrip.
Ego Guillelmus Prænestinus episcopus, subscrip.
Ego Ioannes Ostiensis episcopus, subscripsi.
Ego Guido Tiburcius episcopus, subscripsi.
Ego Gregorius diaconus cardinalis SS. Sergii & Bacchi, subscripsi.
Ego Ioannes tit. S. Chrysogoni presb. c. subscripsi.
Ego Vbertus tit. S. Clementis presb. car. subscrip.
Ego Goselinus presb. card. tit. S. Cæciliæ, subscr.

Datum Belvaci per manum Aymerici S.R.E. diac. card. & cancellarii XIII. Kalend. Iunii, Indict. IX. Incarnationis Dominicæ ann. MXXXI. Pontificatus vero domni Innocentii papæ II. ann. II. E

** XXXII. AD EUNDEM. Ex eadem.

Manerium in Anglia a rege Stephano datum loco centum marcarum, quas rex Henricus dederat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro Cluniac. abbati, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regulariter substituendis, in perpetuum.

AD hoc in apostolicæ sedis regimine, disponente Deo, promoti sumus, ut piis votis assensum præbere, auresque nostras inclinare justis petitioni-

tionibus debeamus. Quia, ſicut injuſta poſcentibus nullus eſt tribuendus effectus: ita legitima & juſta poſtulantium non eſt differenda poſſeſſio. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus gratum impertientes aſſenſum, manerium de Letdecumba, quemadmodum ab illuſtri viro Stephano Anglorum rege, cum conſuetudinibus, & libertatibus illi pertinentibus, & omnibus ſuis appendiciis, de proprio dominio ſuo vobis devotionis intuitu conceſſum eſt, & ſcripto ſuo firmatum, pro centum videlicet marcis argenti, quas Henricus bonæ memoriæ Anglorum rex prædeceſſor illius, de theſauro ſuo annis ſingulis perſolvendas vobis conceſſerat: autoritate apoſtolica vobis, & per vos Cluniacenſi monaſterio, confirmamus, & præſentis ſcripti pagina communimus. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæcularíſve perſona hujus noſtræ confirmationis paginam ſciens, &c.

Ego Innocentius catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego Conradus Sabinenſis epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego Albericus Oſtienſis epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego Martinus preſbyter card. tit. ſancti Stephani, ſubſcripſi.
Ego Statius preſbyter cardinalis tit. S. Savinæ, ſubſcripſi.
Ego Guido preſb. car. tit. S. Chryſogoni, ſubſcr.
Ego Goizo preſb. card. tit. S. Cæciliæ, ſubſcripſi.
Ego Hubaldus preſb. card. tit. SS. Ioannis & Pauli, ſubſcripſi.
Ego Rainerius preſb. card. tit. S. Priſcę, ſubſcripſi.
Ego Otto diaconus card. S. Georgii ad Velum aureum, ſubſcripſi.
Ego Guido diaconus card. SS. Coſmæ & Damiani, ſubſcripſi.
Ego Gerardus diac. card. S. Mariæ in Dominica, ſubſcripſi.
Ego Octavianus diac. card. S. Nicolai in carcere, ſubſcripſi.
Ego Petrus diac. card. S. Mariæ in porticu, ſubſcripſi.

Datum in monte Tiburtino per manum Gerardi S. R. E. preſb. card. ac bibliothecarii, XIV. Kal. Iunii, Indictione V. Incarnationis Dominicæ anno MCXLII. Pontificatus vero domni Innocentii II. papæ anno XIII.

Ex eadem.

u ** XXXIII. AD EVNDEM.

Controverſia inter Cluniacum & abbat. S. Ægidii compoſita.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Petro Clun. abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis, in perpetuum.

QVÆ ad pacem ſpectant eccleſiæ, libenti animo ſtatuere volumus, & ut futuris temporibus inviolabiliter obſerventur, attenta diligentia providere. Litem ſiquidem & controverſiam, tu cariſſime in Domino fili Petre abbas, & Cluniacenſe monaſterium, adverſus dilectum filium noſtrum Petrum abbatem S. Ægidii & monaſterium ſuum diutius agitaſti. Tu enim de ſubjectione, tibi & prædeceſſoribus tuis per apoſtolicam ſedem conceſſa eos impetebas. Ille vero antiquam libertatem ſui monaſterii intendebat. Quæ tandem in noſtra, & fratrum noſtrorum, & epiſcoporum cardinalium præſentia, apud Beljocum eſt hoc ordine terminata. Vt videlicet ſi, quod abſit, religionis ordo in monaſterio S. Ægidii imminutus fuerit, ibidem tuo, & ſucceſſorum tuorum præcepto & conſilio reformetur. Si quando vero te, vel ſucceſſores tuos, ad idem monaſterium ire contigerit, reverenter ſuſcipiamini: & quamdiu ibi fueritis, cum veſtris omnibus honeſte procuremini. Reſidendi quoque in ſede ejuſdem abbatis, & capitulum regendi, prædicto abbate, vel ſucceſſoribus ſuis præſentibus, & quæ ibidem corrigenda fuerint, corrigendi habeatis liberam facultatem. Verumtamen eodem abbate decedente, vel ad locum alium ipſo, vel ejus ſucceſſoribus tranſmigrantibus, fratres monaſterii S. Ægidii eligendi de congregatione ſua abbatem abſque impedimento habeant libertatem. Ita tamen ut ipſis pro abbate, qui ad aliud tranſierit monaſterium, de nullo alio, præterquam de Clun. monaſterio paſtorem aſſumere liceat. Quo nimirum defuncto, vel etiam remoto de congregatione ſua, eligendi abbatem, cum prædicto tamen tenore, eandem habeant facultatem. Pro recompenſatione quoque fatigationum, expenſarumque, quas nimirum tu, vel prædeceſſores tui, pro monaſterio S. Egidii pertuliſtis, idem abbas conſenſu fratrum ſuorum, obedientiam, quæ Limantium nuncupatur, cum pertinentiis ſuis, tibi & per te Cluniacenſi monaſterio donavit, & in jus ejus ac in proprietatem in perpetuum tranſtulit. Quod ſi quis vos ſuper eadem obedientia moleſtaverit, præfatus Petrus abbas ſe ac ſucceſſores ſuos ſecundum juſtitiam autores & defenſores conſtituit. Tu vero dilecte fili Petre abbas, præter ea quæ dicta ſunt, querimoniæ, quam adverſus monaſterium S. Ægidii habebas, habito fratrum tuorum conſilio, in perpetuum renuntiaſti. Statutum etiam eſt, vt ſi Cluniacenſe monaſterium ſuper monaſterio S. Ægidii haberet aliqua privilegia, vel cœnobium S. Ægidii ſuper Limantio, utrimque reddantur. Si qua vero extant generalia, nullum in hoc vigorem obtineant. Autoritate igitur Dei & noſtra præcipimus, ut prædicta conventio abſque ullius contradictione irrefragabiliter perpetim obſervetur. Si quis vero prædictæ concordiæ in hunc u noſtræ confirmationi contraire præſumpſerit, indignationem beatorum Petri & Pauli ac noſtram incurrat, & ab incœpto fruſtretur.

u Co... huic ... ſtræ c...

Ego Innocentius catholicę eccleſię epiſ. ſubſcriſi.
Ego Matthæus Albanenſis epiſcopus, ſubſcripſi.
Ego Romanus diac. card. S. Mariæ in porticu Noles, ſubſcripſi.
Ego Ioannes tit. S. Chryſogoni preſb. card. ſubſ.
Ego Gregorius diac. card. SS. Sergii & Bacchi, ſubſcripſi.
Ego Lucas preſb. card. tit. SS. Ioannis & Pauli, ſubſcripſi.
Ego Otto diaconus card. S. Georgii, ſubſcripſi.
Ego Guido diac. c. SS. Coſmæ & Damiani, ſubſc.

Datum Valentiæ per manum Aimerici S. R. E. diaconi. car. & cancell. VIII. Kal. Martii, Incarnat. Dominicæ anno MCXXXII. Pontificatus vero domni Innocentii papæ II. anno III.

Ex ea...

u ** XXXIV. AD EVNDEM.

SS. Facundi & Primitivi in Hiſpania cœnobium conceditur.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Petro Cluniacenſi abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis, in perpetuum.

IGNEM venit Dominus mittere in terram, & vult ut ardeat. Quia ergo gratuita Dei beneficia ſacrum Cluniacenſe collegium ſuæ viſitationis

tionis gratia illuſtravit, ignem in eo caritatis accendit, & diſcreta religionis humilitate perfudit: æquiſſimi juris eſt, ut quod gratis accipit, fratribus indigentibus devote impendat, lapſos relevet, tepidos excitet, & piæ religionis radios, & bene Deo placentis converſationis odorem, diverſas mundi illuſtrando provincias, longe lateque transfundat: & ſic amor & glòria Divini cultus, quæ copioſe, Deo gratias, vigent in vite, per veſtram adminiſtrationem Deo grata & fœcunda ubertate multiplicentur in propagine. Monaſterium ergo SS. martyrum Facundi & Primitivi, quod in Hiſpaniarum partibus ſitum eſt, & ad jus B. Petri conſtat ſpecialiter pertinere, quia a religionis nitore, & temporalium rerum opulentia, quibus priſtinis temporibus effloruerat, unde valde dolemus, peccatis exigentibus excidit: nos, quorum præcipue intereſt in antiquum revocare, illuſtris filij noſtri Aldefonſi Hiſpaniarum Regis vota clementius admittentes, veſtris poſtulationibus impertimur aſſenſum. Igitur locum ipſum cum ſuis omnibus pertinentiis tibi, dilecte in Domino fili Petre abbas, tuiſque ſucceſſoribus, ſalvo nimirum B. Petri cenſu annuo, & S. R. E. in omnibus debita juſtitia & reverentia, ad reformationem religionis, & rerum temporalium incrementum, ex apoſtolicæ ſedis benignitate committimus. Veſtra itaque, cariſſimi filii, intereſt, ut ope, & conſilio, veſtraque inſtantia, religio in eodem monaſterio reformetur, & tam in interioribus quam in exterioribus locus ipſe ad ſtatum & dignitatem priſtinam auxiliante Domino reducatur.

Ego Innocentius catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Guillelmus Præneſtinus epiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Vrbanus preſbit. card. tit. S. Clementis, ſuſcripſi.

Ego Anſelmus preſb. card. ſubſcripſi.

Ego Lucas preſb. card. tit. SS. Ioannis & Pauli, ſubſcripſi.

Ego Guido diac. card. S. Mariæ in Via lata, ſubſcripſi.

Ego Oddo diac. card. S. Georgii ad Velum aureum, ſubſcripſi.

Datum Bononiæ per manum Aymerici S. R. E. diac. card. & cancellarii Id. Decembris, Indictione X. Incarnationis Dominicæ anno MCXXXIII. Pontificatus domini Innocentii papę II. anno III.

** XXXV. AD EVNDEM.

Confirmatio eccleſiæ Roccabovecurtienſis.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto filio Petro Clun. abbati, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis, in perpetuum.

BOnus & diligens paterfamilias gaudio magno gaudet, cum vineam ſuam locatam agricolis vigilanti ſtudio videt excoli, & tribulis ac ſentibus pariter emundari. Cujus profecto gaudio lætitia jucundior cumulatur, ſi eadem vinea, propagatione ordinaria, per multorum ſpatiorum dimenſionem incipiat dilatari. Proportionali igitur ratione Deo credimus gratiſſimum eſſe, ſi Deo dicati religio Clun. monaſterii, & diverſas eccleſias exornet, atque plurimorum mentes diſciplinis regularibus inſtruat, & fide, quæ per dilectionem operatur, inflammet. Eapropter, dilecte in Domino fili Petre abbas Cluniacenſis, memores devotionis, quam erga ſedem apoſtolicam cum commiſſa tibi eccleſia ſemper habuiſti, & honoris & ſervitii, quod nobis efficaciter fideliterque, maxime tempore ſchiſmatis, impendiſti: eccleſiam de Rochabovecurt, laudantibus ejuſdem clericis a venerabili fratre noſtro VVillelmo Petragoricenſi epiſcopo Pontio abbati anteceſſori tuo, & per eum eccleſiæ Clun. canonice donatam, & a felicis memoriæ papa Calliſto anteceſſore noſtro, ſicut privilegium ejus teſtatur, ſolemniter confirmatam, tibi, ſucceſſoribuſque tuis, non ſolum confirmamus; ſed etiam confirmando, autoritate apoſtolica donamus: ut ordo Clun. ad laudem Dei, ad quam ſpecialiter inſtitutus eſt, & ad honorem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, cui omnino devotus eſt, perpetuis temporibus ibi floreat. Statuentes, ut nulli hominum liceat eandem eccleſiam, vel bona, quæ in præſentiarum legitime poſſidet, aut in futurum juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, temere perturbare, auferre, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare. Si qua igitur in poſterum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, &c.

Ego Innocentius catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Guillelmus Præneſtinus epiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Gregorius diac. card. SS. Sergii & Bacchi, ſubſcripſi.

Ego Guido card. diac. S. Adriani ſubſcripſi.

Ego Vaſſalus diac. card. S. Euſtachii, ſubſcripſi.

Ego Hubaldus diac. card. S. Mariæ in Via lata, ſubſcripſi.

Ego Anſelmus preſb. card. ſubſcripſi.

Ego Littifredus card. tit. Veſtinæ, ſubſcripſi.

Ego Lucas preſb. card. tit. SS. Ioannis & Pauli, ſubſcripſi.

Data Piſis per manum Aimerici S. R. E. diaconi cardin. & cancellarii, II. Idus Martii, Indictione XIV. Incarnat. Dominicæ anno MCXXXVI. Pontificatus domni Innocentii papæ II. anno VII.

** XXXVI. AD EVNDEM.

Ex eadem.

Confirmatio Montis Deſiderii.

ISDEM *eſt omnino concepta verbis atque præcedens, uſque, ad* inflammet. *Tum*: Hoc profecto intuitu Montiſderienſem eccleſiam a venerabilibus fratribus noſtris Guarino Ambianenſi, & Simone Noviomenſi, epiſcopis, monaſterio Cluniacenſi canonice & devote collatam, idipſum quoque cariſſimo filio noſtro Ludovico illuſtri & glorioſo Francorum rege, & Raynaldo Remenſi archiepiſcopo, atque Radulpho de Perrona concedentibus, & pro ejus confirmatione ſedem apoſtolicam ſuppliciter exorantibus, cum omnibus ad ipſam pertinentibus, in perpetuum tibi tuiſque ſucceſſoribus confirmamus. Statuentes, ut nulli omnino homini liceat eandem eccleſiam vel bona, quæ in præſentiarum legitime poſſidet, vel in futurum juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, temere perturbare, auferre, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare. Si qua igitur in poſterum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, &c.

Ego Innocentius catholicæ eccleſiæ epiſcopus, ſubſcripſi.

Ego Guillelmus Pręneſtinus epiſcop. ſubſcripſi.

Ego Anſelmus preſb. card. ſubſcripſi.

Ego Luitfredus presbyt. card. subscripsi.
Ego Lucas presb. card. tit. SS. Ioannis & Pauli, subscripsi.
Ego Guido card. diac. S. Adriani, subscripsi.
Ego Vassalus diac. card. S. Eustachii, subscripsi.
Ego Hubaldus diac. card. S. Mariæ in Via Lata, subscripsi.

Datum Pisis per manum Aimerici S. R. E. cardinalis & cancellarii, III. Idus Martii, Indict. XIV. Incarn. Dominicæ anno MCXXXVI. Pontificatus domni Innocentii papæ II. anno VII.

Ex eadem.

" ** XXXVII. AD EUNDEM.

Confirmatio possessionum aliquot Cluniac.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro abbati Cluniac. ejusque successoribus regulariter substituendis, in perpetuum.

QUOS omnipotens Dominus ampliori honestate ac religionis nitore facit esse conspicuos, a sede apostolica convenit plurimum honorari, & opportunis adminiculis cōfoveri. Quocirca, dilecte in Domino fili Petre abbas, personam tuam paternis affectibus amplexantes, donationem ab illustri viro Guillelmo Montispessulani in manu nostra devotionis intuitu factam, & per nos monasterio tradendam Cluniacensi, tibi tuisque successoribus confirmamus, & Cluniacensi monasterio ratam & inconvulsam perpetuo manere decernimus: statuentes ut in eodem loco oratorium & cœmeterium construatur, in quo si quæ personæ undecumque venientes sepeliri deliberaverint, nullius prohibeantur obstaculo, nisi forte vinculo excommunicationis fuerint innodatæ, salvo nimirum jure matricis ecclesiæ. Adjicimus etiam, ut si quid fratribus in eodem loco Deo servientibus concessione pontificum, largitione principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio in posterum datum fuerit, tam tibi, quam ipsis fratribus præsentibus vel futuris, firma & inviolabilia serventur. Simili quoque modo monasterium S. Gervasii de Fos, quod quidem aliquando prioratus Cluniacensis cœnobii extitit, nunc autem in abbatiam per quorumdam insolentiam est translatum, in prioratus statum & ordinem revocetur, & perpetuis temporibus cum omnibus suis pertinentiis sub ejusdem monasterii ditione ac dispositione consistat. Ut autem sacrum Cluniacense cœnobium semper de bono in melius suscipiat incrementum, monasterium SS. Domitiani & Ragneberti sub jure & dispositione tua, & successorum tuorum, perpetuo manere sancimus, quemadmodum a venerabili fratre nostro Petro Lugdunensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato noscitur institutum, & suo scripto atque sigillo firmatum. Nulli ergo hominum fas sit idem Cluniacense cœnobium super hac nostra concessione ac confirmatione temerario ausu perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere: sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione ac gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Si qua sane in posterum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c.

Ego Innocentius catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.
Ego Gregorius diac. card. SS. Sergii & Bacchi, subscripsi.
Ego Geraldus presb. card. tit. S. crucis in Hierusalem, subscripsi.
Ego Teudevvinus S. Rufinæ episcopus, subscripsi.
Ego Anselmus presb. card. tit. S. Laurentii in Lucina, subscripsi.
Ego Littifredus presb. card. tit. Vestinæ, subscripsi.
Ego Lucas presb. card. tit. S. Stephani, subscripsi.
Ego Martinus presb. card. tit. S. Stephani, subscripsi.

Datum Laterani per manum Aimerici S. R. E. diaconi card. & cancellarii IV. Kal. Maii. Indict. II. Dominicæ Incarn. ann. MCXXXVIII. Pontificatus domni Innocentii papæ II. anno X.

" ** XXXVIII. AD EUNDEM.

Ex e[adem.]

Compositio inter Cluniacum & S. Benedictum super Padum.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati & conventui Clun. salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENTIBUS ad apostol. sedem dilectis filiis, S. Monacho vestro, ac H. monasterii S. Benedicti super Padum, procuratoribus: idem S. proposuit coram nobis, quod cum monasterium memoratum a felicis recordarionis G. papa prædecessore nostro, Hugoni prædecessori tuo, fili abbas, & successoribus ejus fuerit dudum commissum; ut in ejus gubernatione atque custodia potestatem haberent & studium procurationis impenderent, ac obeunte abbate ipsius loci, eorum diligentia provideret, ut in loco regiminis juxta B. Benedicti regulam persona subrogaretur idonea, & quicquid in monasterio ad augmentum & observantiam monasticæ religionis institui vel emendari etiam oportet, eorum semper dispositione ac magisterio impleretur, prout in flicis memorie Lucii & Clementis prædecessorum nostrorum authenticis asseruit contineri: abbas & fratres monasterii supradicti debitam tibi, fili abbas, & ecclesiæ tuæ obedientiam & reverentiam subtrahentes, super præmissis & aliis injuriosi tibi & graves existunt, & a tua, & ecclesiæ tuæ subjectione, se ac monasterium suum substrahere molientes, iidem quoque fratres abbatem sibi eligere non formidant, absque tua, & fratrum tuorum conniventia & consensu. Procurator vero monasterii S. Benedicti proposuit ex adverso, quod cum monasterium ipsum ad jus & proprietatem ecclesiæ Romanæ pertineat, & per privilegia pontificum Romanorum fuerit ab antiquo libertate donatum, tibi, vel ecclesiæ tuæ subesse, vel respondere in aliquo minime tenebatur, quinimmo ad fratres loci, tam dispositio ", quam abbatis electio pertinebat; adjiciens, quod etsi jus aliquod prædictorum privilegiorum intuitu Clun. ecclesiæ competierit, illud penitus est absorptum, cum hactenus neglexerit uti eis, & monasterium supradictum longissimo tempore plena fuerit libertate gavisum. Proposuit insuper idem monasterium super capitulis prænotatis per bonæ memoriæ Eugenii papæ prædecessoris nostri sententiam absolutum. Cum ergo super his & quibusdam aliis, procuratores ipsi non desinerent altercari, & per venerabiles fratres nostros I. Sabin. & N. Tusculan. episcopos de mandato nostro fuerit de amicabili compositione tractatum: nobis mediantibus, demū inter procuratores ipsos hujusmodi

" depo[...]

modi compositio intervenit: ut cum in monasterio A sæpe dicto fuerit abbatis electio celebranda, fratres ejusdem loci absque requisitione vestra personam idoneam sibi eligant in abbatem: qui si concorditer electus extiterit, munus benedictionis accipiat, & libere administret, nulla super his a vobis licentia expetita: ita videlicet quod is, qui fuerit in abbatem electus, intra spatium primi anni unum vel duos fratres cum suis litteris ad vos dirigat, in quibus tibi, fili abbas, & successoribus tuis, super observantia monastici ordinis, obedientiam repromittat, & tunc Cluniac. abbas vel per se, vel per alium, ad monasterium memoratum accedat, ab abbate ipsius loci corporalem super ordinis observantia obedientiam recepturus: vel transmissas sibi litteras, si maluerit, in testimonium obedientiæ sibi promissæ reservet. Quod si abbatis electio fuerit in discordia celebrata, pro dirimendo B hujusmodi dissensionis articulo, ad sedem apostolicam recurratis. Item abbas & monachi supradicti loci de quadriennio in quadriennium aliquem ex confratribus suis ad capitulum Cluniac. transmittant, qui audiat & recipiat, quæ ibidem fuerint super observantia ordinis constituta. Præterea quolibet quadriennio Cluniac. abbas duos ex fratribus suis mittat ad visitandum monasterium sæpe dictum, quibus decenter ac benigne receptis, ab eodem monasterio moderata procuratio tribuatur: & ipsi, abbatis ejusdem loci consilio requisito, corrigant si quid in ipso monasterio circa monachos & conversos, aliasque personas, corrigendum C invenerint, & statuant quod circa eos fuerit statuendum. Si vero aliquid corrigendum in abbate invenerint, ad Romanũ pontificem illud referant: & sicut ipse mandaverit, in ejus correctione procedant. Cum autem Cluniac. abbas ad monasterium sæpefatum accesserit, abbas ejusdem loci ei, tanquam priori abbati, cedat in choro, capitulo, & in mensa. Abbas vero Cluniac. in membris corrigens quod fuerit corrigendum, si quid forte in abbatis persona correctione dignum invenerit, id ad aures Romani pontif. proferre procuret, ut juxta beneplacitum ejus in Christo negotia procedant. Præterea Cluniac. abbas ad monasterium jam dictum accedens, viginti quinque equitaturis, & triginta personis: fratres vero cum illuc D causa visitationis accesserint, quatuor equitaturis, & sex personis tantummodo sint contenti. Vt igitur in perpetuum compositio suprascripta, de procuratorum assensu facta, inviolabiliter observetur, nos eam autoritate apostolica confirmamus: statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Viterbii IV. Idus Iulii, pontificatus nostri anno XII. E

m.

** XXXIX. AD EVNDEM.

Confirmatio aliquot ecclesiarum in diœcesi Trecensi.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro abbati, & monachis Cluniacensibus, salutem & apostolicam benedictionem.

QVÆ vobis, & fratribus vestris, ab episcopis, & ecclesiarum Dei rectoribus, religionis intuitu rationabiliter data esse cognoscimus, tanquam nostra volumus observare, & autoritate sedis apostolicæ, in qua domino præsidente residemus, ut perpetuis observentur temporibus communire. Concessionem igitur ecclesiarum sancti Remigii videlicet de Plaiotro, de Borbona, de Lintis, de Lintellis, & de S. Silvestro, a venerabili fratre nostro Attone Trecensi episcopo vestro monasterio & vobis factam, firmamus, & præsentis scripti munimine roboramus. Si quis autem huic nostræ confirmationi sciens temerario ausu contraire tentaverit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Laterani, XVII. Kal. Augusti.

** XL. AD EVNDEM.

Ex eadem.

Confirmatio alterius donationis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis, Petro abbati, & monachis Cluniacensibus in perpetuum.

EX apostolicæ sedis administratione, quæ extraordinaria sunt, volumus corrigere; & quæ ordinata, ad meliorem statum deducere; & ut in suæ bonitatis firmitate permaneant, vigore ecclesiastico roborare. Eapropter, dilecti in domino filii, donationem a Girino & fratribus, de loco qui dicitur Prins, cum suis pertinentiis, Remis, in palatio venerabilis fratris nostri Rainaldi archiepiscopi nobis factam, vobis concedimus, donamus, & tradimus, ac per præsentis scripti paginam confirmamus. Nulli ergo omnino hominum fas sit præfatum locum temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia dominio & possessioni Cluniac. monasterii perpetuo integra conserventur. Si quis autem huic nostræ constitutioni temerario ausu contraire tentaverit, &c Datum Remis II. Kal. Novembris.

** XLI. AD EVNDEM.

Ex Tom. II. Spicilegii.

Ex variis periculis ereptus, votivas orationes exposcit.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, Petro abbati, & fratribus Cluniacensibus, salutem & apostolicam benedictionem.

PRotexit nos Deus a conventu malignantium, & a multitudine operantium iniquitatem. *Psal. 63.* Olim namque debacchante Iudaica rabie, Divinæ virtutis dextera de profunditate sui consilii nos & fratres nostros ad sua reservatos obsequia, de Vrbe sub protectione suæ miserationis eduxit. Modo vero in faciem suæ respexit ecclesiæ, atque nos sanos & incolumes ad sedem propriam revocavit. Dignum est igitur, quatenus pro tantis nobis collatis a superno numine beneficiis, nobiscum pariter gratulemini, & Divinæ majestati grates debitas referatis: illud omnimodis exorantes, ut causam ecclesiæ, nunc usque in suo patrocinio sustentatam, magis ac magis attollat, & bonis principiis exitus meliores adhibeat. Credimus enim quod preces vestræ majorem efficaciam apud Deum obtineant, quam sæcularis potentia quorumlibet armatorum. Nos autem in urbe cum carissimo filio nostro Romanorum rege Lothario constituti, super sollicitudine ac studio quod super sanctam Romanam ecclesiam

clesiam geritis, devotioni vestræ multimodas gratias exhibemus: & quæ ad liberationem ecclesiæ pertinent, Deo gratias, salubriter operamur. Data Laterani x. Kal. Iunii.

35. qu. 6. c. 8.

"** XLII. AD OTHONEM LUCENSEM EPISCOPUM.

De juramento illorum qui consanguinitatem probant.

De parentela illa, unde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram audientiam appellatum, aliorum fratrum scripta suscepimus, qui utique causam ipsam diverso modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus, quam in nominibus personarum discordasse: postmodum vero in altero eorum computatores ejusdem parentelæ dicuntur convenisse. Cæterum in hujusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet astruere velint: quæ etiam jusiurandum præstare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus, hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potius, quia credant ita verum esse, & ita se a suis antecessoribus audivisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas vel contrarietas inveniri.

Ex Tom. II. Surii, ante vitā S. Hug. 1. April.

"** XLIII. AD GUIGONEM Carthusiensem priorem.

S. Hugonem Gratianopolitanum in sanctorum numerum relatum esse monet: & vitam ejus ut conscribat, hortatur.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Guigoni priori Carthusiensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Divinis respondentes beneficiis, cognita vita ejus, & auditis quæ per B. Hugonis merita fiunt, miraculis: supernæ majestatis clementiam collaudavimus, & archiepiscoporum, episcoporum, & cardinalium, atque aliorum, qui nobiscum aderant, communicato consilio, ipsum inter sanctos & electos honorari præcepimus, & diem ejus assumptionis cum gaudio solemniter celebrari. Quia igitur ipsius vita, quam pie duxit in corpore, & miraculorum coruscatio, qua Deus eum facit apud homines præfulgere, tuæ maxime dilectioni non extant incognita: autoritate B. Petri & nostra tibi mandamus, quatenus ea, quæ tibi super hoc nota fuerint, diligenter describendo, posterorum memoriæ tradas: ut & Deus honoretur in sancto, & clerus legens, ac populus audiens, gratias agant Domino, atque ipsius intercessione peccatorum veniam percipere mereantur. Orantes pro nobis dilectos filios nostros Carthusienses fratres, per te in Domino salutamus ac benedicimus. Data Pisis, x. Kal. Maii.

Anno Christi 1130.

"** CONCILIUM ANICIENSE, in quo excommunicatus Petrus Leonis, sive Anacletus antipapa, ann. Dom. MCXXX.

Concilii *hujus memoriam debemus Guigoni Carthusiæ priori, qui in vita S. Hugonis Gratianopolitani episcopi a se conscripta:* Defuncto, *inquit*, Honorio, cum per tyrannicam & schismaticam rabiem, non suis meritis, sed cognatorum & fratrum fultus præsidiis, Petrus Leonis adversus vestram innocentiam (*scribit enim ad Innocentium II. papam*) quæ beatæ memoriæ Honorio successerat, emersisset; atque hoc vir Dei certissime comperisset: morbis licet & ætate consumptus, zelo tamen domus Dei, cujus diligebat decorem, perrexit Anicium, ut eundem cum aliis episcopis excommunicaret schismaticum. Quæ profecto excommunicatio, propter autoritatem tanti viri, contulit multum, & profectum catholicis, & detrimentum schismaticis. Et certe tam idem Petrus, quam pater ejus, sancto viro multas olim venerationes & obsequia præstiterant. Sed beatus homo in tali negotio, id est, ubi periclitabatur justitia, nec amicia flectebatur, nec potentia terrebatur. *Hactenus Guigo.*

G. C. VVlgrinum Bituricensem archiepiscopum & Aquitaniæ primatem, præfuisse huic concilio, affirmari non potest nisi ex conjectura hoc uno argumento nixa: quod & in ejus provincia hoc haberetur concilium, & aliunde sciamus excommunicatum ab eo ac depositum fuisse Girardum Engolismensem episcopum, superiorum pontificum in Gallia legatum, tunc autem Anacleti antipapæ, sive Petri Leonis. Quod hoc in concilio a VVlgrino factum esse, probabile videri potest. Vide Patriarchium Bituricense cap. LXII. Tomo II. bibliothecæ novæ MSS. Labb.

Anno Christi 1130.

CONCILIUM CLAROMONTANUM Innocentii papæ autoritate indictum, quo Anacletus antipapa & invasor sedis apostolicæ condemnatur, anno domini MCXXX.

Initio *pontificatus hanc synodum apud Claromontem in Gallia celebratam esse propter schismaticum & pseudopontificem Anacletum, testatur Otto Frisingensis, lib. 7. cap. 18. his verbis:* Non multo post Honorio mortuo gravissimum schisma in ecclesia oritur, Innocentio canonice electo; filio Petri Leonis violentia amicorum suorum qui fortissimi in Vrbe erant, favente sibi Rogerio Siculo, intruso. Cui dum Innocentius resistere non valeret, Vrbe cedit, transcensisque Alpibus Gallias ingreditur, ubi in regno Gallici regis, in civitate apud Claromontem concilium celebrans, nuntios Lotharii Conradum Iuvavensem, Eribertum Monasteriensem, episcopos, obvios habuit. *Eadem synodo Anacletum condemnatum fuisse testatur Platina in vita Innocentii his verbis:* Innocentius, celebrato apud Claromontem concilio, Petrum antipapam cum sectatoribus damnavit. *Hæc ille.*

Anno Christi 1130.

CONCILIUM STAMPENSE contra Anacletum antipapam congregatum, anno domini MCXXX. tempore Innocentii II.

In *hac synodo, autore sancto Bernardo, damnatum esse Petrum antipapam, qui se Anacletum nominabat, contra vero approbatam fuisse electionem Innocentii canonice & legitime ordinati, testatur Vincentius, lib. 27. cap. 6. & Bernardus abbas, lib. 2. cap. 1. in vita sancti Bernardi. De qua hæc Sugerius in vita Ludovici regis:* Quo rex, ut erat piissimus ecclesiæ defensor, cito compunctus, concilium archiepiscoporum, episcoporum, abbatum & religiosorum virorum Stampis convocat: & eorum consilio tam de persona quam de electione investigans (fit enim sæpe ut Romanorum tumultuantium quibuscumque molestiis, ecclesiæ electio minus ordinarie "fieri valeat) & assensum electioni consilio virorum præbet, & deinceps manutenere promittit. Cum autem & susceptionis & servitii primitias Cluniaci per nos ei delegasset: tanto exhilarati suffragio, cum gratia & benedictione domino

mino regi per nos referentes, ad propria remiserunt. Vt autem ad sanctum Benedictum super Ligerim descendit, dominus rex cum regina & filiis ei occurrens, & nobilem diademate sæpius coronatum verticem tanquam ad sepulcrum Petri inclinans, pedibus ejus procumbit, & catholicum affectum & devoti servitii effectum ei & ecclesiæ promittit. Cujus exemplo & rex Angliæ Henricus ei Carnotum occurrens, devotissime pedibus ejus prostratus, votivam sui suorumque & terræ suæ susceptionem, & obedientiæ filialis promittit plenitudinem. *Hæc Sugerius de rebus gestis usque in annum sequentem. Quæ his subjicit, suo loco postea dicturi sumus.*

Sed quæ his consentientia scripserint eiusdem temporis autores, ut veritas ore duorum vel trium testium res ipsas spectantium magis ac magis fortiusque roboretur, adducamus in medium. Bernardus abbas, qui res gestas sancti Bernardi accurate conscripsit, de his agens, hæc ait: Præmissi in Gallias fuerant nuntii, qui Gallicanæ ecclesiæ intimarent negotii veritatem, & hortarentur episcopos, ut in ultionem præsumptionis accingerentur, & damnata parte schismatica, subscriberent unitati. Necdum vero ad plenum tenor operis innotuerat episcopis, nec privatim quisquam commodare præsumpsit assensum, donec collecto Stampis generali conventu, in commune decernerent quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus proclivibus ad schismata, aliquando tali factione fœdata est, nec malignorum acquievit erroribus, nec fabricata est in ecclesia idolum, nec venerata in Petri cathedra monstrum. Neque enim talibus in causis principalia aliquando eos terruerunt edicta, aut generalibus utilitatibus privata commoda prætulerunt, nec declinantes in partem personis detulere, sed causis. Convocato igitur apud Stampas concilio, abbas sanctus Claraevallensis Bernardus, specialiter ab ipso Francorum rege & præcipuis quibusque pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pavidus & tremebundus advenit, periculum quippe & pondus negotii non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem: unde speravit pacem sine dubio proventuram. Vbi vero ad locum ventum est, celebrato prius jejunio, & precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi rex & episcopi cum principibus consedissent, unum omnium consilium fuit, una sententia, ut negotium Dei famulo imponeretur, & ex ore ejus tota causa penderet. Quod ille, timens licet & tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & Spiritus sanctus implevit illud. Vnus ergo omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum pontificem Innocentium nominavit, & ratum esse, omnes pariter acclamarunt. *Hæc Bernardus. Eadem quoque Theobaldus in vita VVillelmi.*

CONCILIVM IOTRENSE
ob sanctum Thomam sancti Victoris Parisiensis priorem occisum, pro justitia congregatum, anno MCXXX. tempore Innocentii papæ II.

CVM archidiaconus Parisiensis Theobaldus illicitas exactiones occasione archidiaconatus a presbyteris exigeret, beatus autem Thomas prior

A S. Victoris Parisiensis, insignis justitiæ amator & defensor, magno zelo eidem resisteret: per nepotes archidiaconi ipsius, vir religiosus in obsequio caritatis, in itinere quod pietas indiceret, in opere sancto, in sanctorum comitatu, in dominico die, in sinu meo, inquit Stephanus Parisiensis in epistola apud Bernardum 159. ad Innocentium papam, & intra manus meas crudeliter ab impiis pro justitia excerebratus est. *Hac de causa,* inquit Petrus Cluniacensis abbas, *nuper in his partibus archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, ac multorum religiosorum & sapientum personæ congregatæ sunt: & concilio habito, in huiusmodi sacrilegos severitatis sententiam protulerunt. Confirmet ergo, si placet, apostolica autoritas quod ab eis bene actum*
B *est; suppleat, si quid minus severe decretum est, ut impii debita ultione puniantur, & ab eorum imitatione cæteri deterreantur.* Hæc & alia Petrus ad Innocentium.

Ad instantiam Stephani Parisiensis episcopi, per litteras quas ex notis Ioannis Picardi ad epistolam 158. subjungo, martyrium ipsum beati Thomæ, ejusque justam vindictam exponentis, Gaudefridus sedis apostolicæ legatus hanc synodum Iotri celebrandam indixit, eaque contra sacrilegos martyris occisores constituit, quæ in epistola Innocentii ad episcopos Galliæ qui huic concilio interfuerant reddita describuntur. Epistolarum a Stephano Parisiensi scriptarum prima ista est.

Stephanus Dei gratia Parisiensis episcopus F. R. E. H. archipresbyteris, salutem.

C

EX autoritate Dei Patris omnipotentis, & « Filii, & Spiritus sancti, & sanctæ Dei geni- « tricis Mariæ, & omnium sanctorum, excommuni- « camus, & anathematizamus, & a sanctæ matris « ecclesiæ liminibus sequestramus illos qui domi- « num Thomam priorem sancti Victoris interfece- « runt, & qui cum fortitudine interfectoribus ad- « fuerunt, & eos quorum consilio & admonitione « & auxilio interfectus est. Omnes etiam illos excó- « municamus, qui interfectores & interfectorum « præsentes coadjutores in suo hospitio receperint, « & qui cum eis aliquam communionem vel parti- « cipationem habuerint in cibo & potu, in consi- «
D lio & locutione (nisi forte pro eorum correptio- « ne) vel emptione, & venditione, in dati & acce- « pti communione, in susceptione & protectio- « ne: omnes istos excommunicamus, donec resipi- « scant, & ad satisfactionem veniant. Mandamus « itaque vobis & præcipimus, quatenus per singu- « los dies dominicos hoc modo & his verbis ex- « communicetis, ac cæteros presbyteros excommu- « nicare faciatis. Mandamus enim vobis, quate- « nus unusquisque vestrum in suo archipresbyte- « ratu prohibeat, ut nullus omnino presbyter, nec « de sæculo, nec de religione, nec abbas, nec ca- « nonicus, nec monachus inclusus, nec eremita, « nec etiam abbas sancti Victoris, hujus excom- «
E municationis reum ad se pro confessione venien- « tem suscipiat, neque absolutionem hujus culpæ « tribuat, aut pœnitentiam injungat: quia ego de « toto reatu mihi soli absolutionem & pœnitentiam « reservavi. Hoc quoque præcipimus, ut presby- « teri, quando excommunicant, hanc nostram pro- « hibitionem omnibus dicant. Valete. «

Stephanus his scriptis, præ mœrore nec soli Parisiensis cælum suspicere valens, Claramvallem sese recepit, indeque Gaufrido sanctæ Romanæ ecclesiæ legato & Carnutum episcopo has transmisit:

Gaufrido

ANNO CHRISTI 1130.

Gaufrido Dei gratia, venerabili Carnotensium episcopo & apostolicæ sedis legato, Stephanus eadem gratia Parisiensis ecclesiæ minister indignus, nunc autem miseriæ & afflictionis præco infelix, valere in Domino.

„CAlamitatis novæ pondus, quam vestris auribus, immo cordi vestro, illaturus sum, nescio si verbis aliquibus digne valeat explicari. „Nuncium durum & grave auditu, omnibus, quibus Christi Iesu & sanctæ matris ecclesiæ opprobria dura & gravia sunt, præcipue nobis sub habitu & signo religionis constitutis: quibus hæc tanto plus omnibus graviora futura sunt, quanto specialius ad nostrum gravamen, immo oppressionem & ruinam omnium spectat nostrum unius occasus. Magistrum Thomam priorem cœnobii sancti Victoris, virum approbatum, omnibusque bonis amicum & dilectum, ac in sanctæ ecclesiæ defensione illum coadjutorem & propugnatorem devotissimum & strenuissimum, impiorum manibus extinctum sciatis, carne quidem mortuum, sed, ut indubitanter credimus, viventem cum Christo. Cui enim Christus vere causa moriendi fuit, in gloria omnino deesse non poterit: quoniam & ipse, cum ultimum in nostris manibus exhalaret spiritum, libera voce se pro justitia mori protestatus est: certissimum prætenitæ præsentisque justitiæ suæ, qua in ecclesia Christi contra impios pugnaverat, testimonium relinquens, quoniam in ipsa consummaretur. Hæc enim prima, hæc & ultima causa fuit laboris illius. Nam pro ipsa justitia tunc mecum aderat. „Ego enim ipsius præcipue admonitione sicut ei semper de his cura esse solebat, rogatu & assensu regis, per eum quoque ad ipsum persuasi, ad abbatiam monialium, quæ est Chelis, emendandam & ordinandam perrexeram, assumptis mecum viris religiosis, abbate scilicet sancti Victoris, & sancti Maglorii, & subpriore sancti Martini, aliisque compluribus monachis, canonicis, ac clericis. Cumque pro viribus negotio peracto reverterer, juxta domini Stephani castrum, quod Gorniacum dicitur, subito ab ejus hominibus, scilicet nepotibus Theobaldi archidiaconi, insidias mihi in via præstruentibus, assultum passus sum. Cumque nos inermes, utpote die dominico, & pacem ferentes incederemus, subito evaginatis gladiis irruunt super nos, & nec Deo, nec diei sacræ, nec mihi, nec his qui mecum erant religiosis viris, honorem dantes, inter manus nostras & innocentem trucidaverunt, mihique mortem comminati sunt, nisi abscederem a conspectu eorum celeriter. Nos autem fiducialius agentes, in medios gladios nos conjecimus, & jam semivivum direque laniatum a manibus eorum abstraximus: atque undique circumdantes eum, de sua confessione, & de ejus quam passus fuerat inimicorum impietate dimittenda, allocuti sumus. Tunc ille libenti animo omnibus qui in se peccaverant dimittens, & suorum peccatorum intime remissionem petens, percepta tandem communione corporis & sanguinis Christi, libera voce se coram omnibus pro justitia mori contestatus est, & sic reddidit spiritum. Hinc ergo, licet nostræ spei fiducia certa, quantum ad ejus spectat salutem & gloriam, exultandum omnino non dubitet, preciosamque in conspectu domini mortem sanctorum ejus sciamus: mœror tamen & luctus gravis, qui de amici orbatione, & com-

ſ Chelles

A muni omnium nostrum confusione oboritur, nulla prorsus consolatione in nostro animo temperatur. Me enim in ipso occisum video, & multo magis me occisum quam ipsum: quia me in ejus morte periculis expositum cerno, ipsum autem a periculis liberatum. Superest igitur, ut, quia me nunc tam graviter desolatum & contristatum cernitis, ad me consolandum simul & consiliandum venire non differatis. Ego enim, quasi qui ipsam detestandam loci faciem sustinere non valeam, Claravallis fugiens secessi, illic vos expectaturus, ut consilium pariter capiamus quid nobis pro sanctæ ecclesiæ tam intolerabili ruina faciendum sit. In omnes enim nos impetus iste casum minatur, & veniet, nisi præveniat Dominus. Mando ergo vobis, & summopere deprecor, ut omni dilatione postposita Claravallis properetis: quia pericula undique mihi imminent, pro quibus

B consilium differri non potest. "

His Gaudefridus acceptis Claramvallem advolavit, mandatoque apostolico præcipit episcopis diœceseon Remensis, Rotomagensis, Turonensis, Senonensisque ad synodum Iotri indictam frequentes convenire. Illis autem coactis Hugo Gratianopolitanus episcopus, Carthusiensiumque familia in hunc modum rescripsere:

Dominis & patribus in Christo reverendissimis, archiepiscopis, episcopis, & cæteris religiosis personis, in præsentem locum defendendæ justitiæ gratia congregatis, Hugo Gratianopolitanæ ecclesiæ vocatus episcopus, & filii ejus, Carthusiensium pauperum

C *servus inutilis Guigo, & qui secum sunt fratres, agenda cognoscere, cognita viriliter adimplere per Christum Dominum nostrum.*

QUOD homines sumus, ad naturam; quod justi, ad meritum; quod episcopi, vel presbyteri, vel archidiaconi, vel aliquid hujusmodi, ad ecclesiasticum pertinet officium. In primo existimus: in secundo salvamur: in tertio providendi aliis quæ subtiliora sunt, potestatem accipimus. Duo ergo priora ad nos, tertium refertur ad proximos. Quod si manifestum fuerit, juxta illud ficulneæ euangelicæ exemplar, quæ tamdiu expectata fructum non attulit, officium nos inutiliter habere susceptum: nulla justa cur in eo relinquamur remanebit occasio. Quid ergo si non solum inutiles ecclesiæ, sed etiam perniciosi, vel verbis vel exemplis extiterimus? Nonne non solum dejici, sed etiam digni sumus puniri? Etsi igitur beati Thomæ, & cæterorum, qui recenter lotis in sanguine agni stolis suis ad cælestia demigrarunt, in conspectu domini mors preciosa mundana ultione non egeat: tamen si ecclesiam Dei, sine qua nec publicæ res salvæ sunt nec privatæ, utilitate careat disciplinæ, rogamus supplices & obsecramus, quatenus armatura fidei protecti, & rectitudinis zelo succensi, & sanctorum Mosis, Phinees, Mathathiæ, beatorum quoque apostolorum Petri & Pauli adversus Simonem, Ananiam, & Bariesu, pie desævientium, maximeque ipsius Domini venditores de templo cædendo perturbantis, exemplis animati, in sacrilegos homicidas ecclesiastici rigoris intrepide gladium producatis, eosque, si fieri potest, omnibus sacrorum officiis privetis & beneficiis: quatenus omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra quispiam faciat simile. Ipsi enim magis quam homicidæ, in quorum cruentas delicias, vota complenda, & odia satianda, sanctorum sunt corpora laniata.

„laniata. Qui nisi tantæ nequitiæ non solum fructu „caruerint, sed & pœnam senserint, omnibus apud „apud nos justitiæ defensoribus similia sunt me„tuenda. Valete. Orate pro nobis, & sacris ele„vatis dextris super partem mundi, in qua siti su„mus, benedictionem & obsecrationem profundi„te. Iterum valete. Participes nos faciat Deus „sanctorum operum vestrorum, gestorum & geren„dorum. Valete tertio cum reverendis principibus „Blesensi & Nivernensi.

Dum hæc in concilium referuntur litteræ, Innocentius sancti Bernardi scriptis monitus, patribus super eorum decreto in hanc rescripsit sententiam.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilius fratribus Rainaldo Remensi, Hugoni Rotomagensi, Hugoni Turonensi, archiepiscopis, & eorum suffraganeis episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

„GRAVIORA delicta amarioribus gravis pœ„nitentiæ fletibus purganda sunt: & quod „adversus sacros ordines committitur, expedit ut „celeriter dignis animadversionibus expietur. Quis „enim locus tutus, & cui personæ sit præstanda „securitas, si ecclesiæ Dei violenter clerici, cæle„stibus obsequiis mancipati, injuriis, vel captio„nibus, vel cruciatu corporis a perditis homini„bus affligantur? aut, quod detestabilius est, mor„te & sacri sanguinis effusione mulctentur? Ad„versus ergo tam Deo odibile & tam piaculare fla„gitium, quod in dilectos filios nostros bonæ me„moriæ Thomam priorem sancti Victoris, & Ar„chembaldum subdecanum Aurelianensem com„missum est, tepiditate seposita, assumpto vigore „justitiæ exurgant canones, armentur jura: &, si „res expostulat, novum scelus novæ synodi libra„ta sententia conteratur. Quod ergo a vestra dile„ctione super hoc apud Iotrum nuper judicatum „est, apostolica autoritate statuimus esse firma„tum. Sed quia nimis remissa videtur esse vestra „sententia, addendo censemus, ut in quibuscum„que locis præfati sanguinarii præsentes fuerint, „Divina ibi non celebrentur officia: & si quis sa„crilegos illos clericidas, ac cælestis collegii per„turbatores, & effusores Dominici sanguinis, in „sæculo remanentes manutenere & confovere ten„taverit, anathematis sententia percellatur. Ad „hoc addentes statuimus, ut, quia de nefaria „parentum nequitia, & horrendo furore, cleri„ri nec adipisci nec retinere ecclesiasticum debent „emolumentum (ipsis enim non precio, non vio„lentia, non terrore, non consanguineorum tru„culenta nequitia, sed solis intervenientibus me„ritis, oportet acquiri, & acquisitum servari) tam „Tebaldus Noterius, quam alii qui honores sub „hac pessima forma acquisierint vel retinuerint, „salva nimirum sedis apostolicæ reverentia, ec„clesiasticis priventur beneficiis. Et quia super„abundat iniquitas, summopere prospiciendum „est, ut clerici de cætero nihil humanum me„tuant: & ut grata tranquillitate, famulatibus „valeant vacare Divinis, apostolica eis suffragia „propensius impertimur.

Hactenus varia, quæ de parricidio nostri Thomæ offendi in manuscripto rescripta, & ad lucidiorem rei intellectum non mediocriter conducentia describisse precium operæ duxi. Porro cum Guigo primariæ Carthusiæ præses adverterit in vita Hugonis Gratianopolitani eum hac vita migrasse anno MCXXXII. Aprili mense, Innocentius quoque papa fuerit electus anno MCXXX. XIII. Kal. Martii, necessario noster Thomas necatus fuit eodem anno & quidem XIII. Kalendas Septembris, ut legi in necrologio nostro sub his verbis: *Anniversarium magistri Thomæ prioris hujus ecclesiæ, qui pro defensione justitiæ ab inimicis justitiæ crudeliter interfectus, vivens & moriens honestatis & patientiæ dignam atque imitabilem sequacibus suis vitæ formulam dereliquit.* In necrologio sancti Guinailli Corboliensis eadem legere est. Anno, inquam, MCXXX. nostrum Thomam occubuisse rursus apparet, quod Innocentius papa ob antipapæ Anacleti potentiam fugerit in Galliam, & sub initium anni MCXXXI. Lutetiam ingressus, mox nostrum adierit cœnobium: ubi cum vidisset in claustro sepulturam nostri Thomæ, ratus locum dignitati locati non respondere, jussit efferri in basilicam ad dexteram summi altaris, & adversus sacellum tum memoria crucis Christi insignitum, idque VII. Idus Martii, ad quem diem recitatur rei gestæ summa in hanc sententiam: *Commemoratio domini Thomæ prioris hujus ecclesiæ, quando corpus ejus præcepto domini papæ Innocentii de claustro translatum, & in ecclesia sepultum est.* Atavi autem tumulo superaddidere carmen: cujus superscriptionem longiusculam continuisse hæc, testificatur liber stylo conscriptus: *Epitaphium magistri Thomæ prioris sancti Victoris, & post veri martyris, qui pro execrandis exactionibus & excessivis corruptionibus factis in pluribus dominorum curiis, & ad hoc constitutus ex parte domini Stephani Parisiensis episcopi; tandem propter veritatem & justitiam manifestam, die Dominico inter manus & brachia præfati domini episcopi ipse sanctus Thomas frater noster a nepotibus Theobaldi archidiaconi Parisiensis nefarie & crudeliter occisus est, & excerebratus variis gladiis.* Epitaphium vero, licet rudius, hujusmodi est:

Hic jacet egregius Thomas Prior, & post sanguine tinctus,
Thomas vir sobrius, æquitatis tramite cinctus.
In pietate pater, in judicio bene rectus.
Nec fuit hic frater donorum turbine flexus.
Martyrium sitiens, inopum damnis miseratus:
Nec fraudes patiens curarum presbyteratus.
Justitiæ zelo dum militat, ense feritur.
Spiritus in cælo, corpus terra sepelitur.
Hunc pie deplorat Stephanus tunc Parisiensis:
Hunc scriptis decorat Bernardus Claravallensis.
Summi pontificis jussu locus hunc capit iste.
Cœtibus angelicis nos Thomæ jungito Christe.

Mox in eodem libro sequebatur hoc hexastichum:

Est lux æterna Thomæ collata Priori,
Qui meruit martyr juris amore mori.
Novit Bernardus dux Claravallis id ipsum,
Qui causam scribit martyriique modum.
Consignata brevi clauduntur membra sepulcro,
Vix tamen acta viri claudit uterque polus.

ANNO CHRISTI 1131.

CONCILIVM REMENSE

Innocentii papæ II. in quo pseudopontifex Anacletus excommunicatur, & Ludovicus junior præsente patre rex Franciæ coronatur ab ipso pontifice, anno MCXXXI.

I.

ACTA CONCILII EX VARIIS AUTORIBUS.

Vitę S. Bernardi, lib. 2. c. 1.

HUIUS *concilii acta periere, sed de eo tantum apud Bernardum abbatem Bonævallis hæc habentur in vita sancti Bernardi his verbis:* Perlustrata igitur Francia, *Innocentius papa* Remis convocavit concilium, in quo multis ad honorem Dei dispositis, regem Ludovicum vivente patre, pro Philippo fratre coronavit in regem. In omnibus his dominus papa abbatem, *sanctum Bernardum scilicet*, a se separari non patiebatur: sed cum cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & privatim, quotquot habebant negotia, virum Dei secretius consulebant. Ipse vero audita referebat ad curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, *&c. hæc tantum ibi. Interfuit eidem concilio una cum cæteris sanctus Norbertus episcop. Magdeburg. cujus meminit eius vitæ autor, agens de rebus in eodem concilio gestis:* Convocatoque Remis concilio, convenerunt undique episcopi de diversis nationibus: advenit & pater Norbertus: ibique illum Petrum intrusum excommunicaverunt, & electione Innocentii approbata, eumdem Petrum Leonis leoni rugienti, nisi resipisceret, tradiderunt. Attulit autem Norbertus secum ecclesiæ suæ privilegia vetustissima, & fere a vermibus consumpta, quæ cuncta Romano munimine fecit renovari & corrigi, apponens ea quæ receperat de manibus illorum, qui ea injuste & violenter rapuerant. Addidit præterea aliud privilegium secreto, ut, cum daretur opportunitas, Romana fultus autoritate, ordinem suæ religionis in episcopali propagaret ecclesia. *Hactenus ibi de rebus in synodo Remensi peractis.*

Apud Sur. 6 Iun. c. 47.

In eodem quoque Remensi concilio, rogante Ludovico Crasso Francorum rege, idem pontifex Innocentius consecravit in Francorum regem successoremque patris eius filium, Ludovicum etiam nominatum, eiusdem nominis septimum numeratum. At de ista novi regis consecratione Sugerius abbas sancti Dionysii, qui eam suasit ipsi regi seniori, ita scribit: Qui ergo intimi ejus & familiares eramus, formidantes ob jugem debilitati corporis molestiam ejus subitum defectum: consuluimus ei, quatenus filium Ludovicum, pulcerrimum puerum, regio diademate coronatum, sacri liquoris unctione regem secum ad refellendum æmulorum tumultum constitueret. Qui consiliis nostris acquiescens, Remos cum conjuge & filio & regni proceribus devenit, ubi in pleno & celeberrimo, quod dominus papa Innocentius convocaverat, concilio, sacri olei unctione & coronæ regni deportatione in regem sublimatum, felicem providit regno successorem. Unde multis quasi quodam præsagio videbatur ejus debere amplificari potentia, qui tot & tantorum & tam diversorum archiepiscoporum, episcoporum, Francorum, Teutonicorum, Aquitanorum, Anglorum, Hispanorum, suscepit benedictionem copiosam. Cumque pater, vivi gaudio, defuncti dolorem allevians Parisium rediret, dominus papa, soluto concilio, Autisiodoro dele-

A git demorari. *Hæc Sugerius præsens cuncta spectans ac scribens.*

Rursus autem, quod ad idem Remense concilium spectat, extant duo sermones apud sanctum Bernardum, habiti in Remensi concilio, alter ad clericos, ad episcopos alter: cum tamen ad episcopos, vel potius in episcopos dicti esse reperiantur, quorum vita haud esset consentiens dignitati: quos sancti Bernardi nomine evulgatos, & inter eius scripta recensitos, alterius potius autoris esse admonuit censura recentior. Nec est quod in alio aliquo Remensi concilio ea prior oratio habita dici possit, cum constet ex ea, iubente Romano pontifice qui aderat, eam dictam fuisse, ut ex eius patet exordio ipsis verbis: Grave est quod mihi injungitur, videlicet ut doceam doctores, instruam patres, præsertim cum scriptum sit: *Interroga* Exod. 1

B *patres tuos, & annuntiabunt tibi.* Sed præcipit mihi Moyses iste, cujus manus graves sunt, cui obediendum est non solum a me, sed etiam ab omnibus: Et plusquam Moyses hic. Moysi commissa fuit una plebs Israelitica, isti autem universa ecclesia. Et plusquam angelus hic. Cui enim angelorum dixit aliquando Deus: *Quacumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis?* secundum officium dico, non secundum meritum. Præter Deum non est similis ei, nec in terra. Hic est Petrus qui misit se in mare, cum alii discipuli navigarent ad Iesum. Unusquisque vestrum contentus est navicula sua, hoc est archi-

Deut. 3

Matth

C episcopatu suo, abbatia sua, præpositura sua: iste autem misit se in omnes archiepiscopatus, abbatias, præposituras, *&c.*

De causis, tempore & actis huius synodi Remensis ita Urspergensis in chronico: Anno Domini 1130. Honorius papa secundus obiit, cui Innocentius secundus per electionem canonicam successit: sed propter intrusionem Petri Leonis, cui favebat multitudo Romanorum, sedem suam obtinere non potuit: ideoque in Franciam se contulit, ubi Concilio Remis habito cum multis episcopis præfatum Leonem & suos fautores excommunicavit, sicque in partibus Germaniæ usque ad septimum annum permansit. Sedit autem annos tredecim, menses se-

D ptem. *Hæc Urspergensis prædicto loco. Robertus Sigeberti continuator addit eadem synodo non tantum Innocentii papæ electionem approbatam, verum etiam ab omnibus Galliæ & Germaniæ episcopis Petri antipapæ ordinationem anathemate damnatam fuisse. Et paulo infra ait:* Concilio Remis habito præsente Francorum rege Ludovico, filius ejus Ludovicus in regem consecratur a papa Innocentio, octavo Kalendas Novembris: *paucis enim diebus antequam hæc synodus celebraretur, Philippus regis filius, nuper in regem inunctus, equi fortuito casu decidens, magno omnium luctu ac desiderio, iuxta vaticinium sancti Bernardi, occisus fuerat.* Concilio Remensi, *inquit Dodechinus in appendice ad*

E *Marianum*, præsedit Innocentius papa, XIV. Kal. Novembris, præsente Ludovico rege Franciæ, cujus filium adhuc parvulum, regem consecravit. *Hæc Dodechinus.*

*** *Id autem in Mauriniacensi chronico longe explicatius enarratur his verbis:* Igitur rex Ludovicus die Sabbati cum Radulpho Vermendensium comite, qui sibi cognatus, & major regiæ domus erat, multisque Francorum proceribus, concilium ingreditur, tribunal ascendit, domni papæ pedes osculatur, juxta quem cathedra posita sedit, pauca pro filio defuncto " peroravit, omnes

" Philip. scilicet

omnes ad lacrymas excitavit. Papa vero in regem
„convertens intuitum, sic orsus est fari: Oportet,
„inquit, te, rex optime, qui super nobilissimam
„Francorum gentem tenes imperium, ad illius
„summi regis, per quem reges regnant, majesta-
„tem, mentis oculos attollere, & ejus volunta-
„tem per omnia venerari. Ipse enim gubernat
„omnia qui creavit omnia, & omnium habens
„scientiam, in universitate rerum nihil omnino
„vel facit, vel fieri permittit injuste: quamvis
„multa fiant injusta. Morem habet ille piissimus
„Dominus, ô bone rex, fideles suos & prospe-
„ritatibus consolari, & adversitatibus erudire.
„Sicut enim in sancta scriptura legimus, quæ ejus
„epistola de cælo per Spiritum sanctum ad nos in
„terra positos directa est, ipse percutit & mede-
„tur, & flagellat omnem filium quem diligit. Ego,
„inquit, occidam, & ego vivere faciam, percu-
„tiam, & ego sanabo. Ne videlicet homo, qui
„ad imaginem Dei conditus, reatu transgressionis
„ad hujus mortalitatis tenebras devolutus est,
„pro patria diligat exilium: sed quantocius redi-
„re festinet ad illam, de qua peregrinatur in ter-
„ris, cælestem civitatem, sanctam Hierusalem,
„cujus fundamenta sunt in montibus sanctis,
„hoc est in apostolis nostris: quæ sursum est,
„quæ est mater nostra. Advenæ etenim sumus,
„& peregrini, sicut omnes patres nostri, nec
„habemus hic manentem civitatem, sed futu-
„ram inquirimus. In ea cum Deo perenniter
„exultant, qui carnales hic concupiscentias vi-
„renter conculcant. Ad eam filius tuus simpli-
„citatis & innocentiæ puer emigravit. Talium
„enim est regnum cælorum. David, ô Rex, qui
„bonis regibus exemplar virtutum fuit, dum fi-
„lius illius languesceret, gravissime ploravit:
„postquam vero mortuus nunciatus est, de ci-
„nere & cilicio in quo jacebat exsurrexit, ve-
„stes mutavit, manus lavit, ad convivium fa-
„miliam convocavit. Impossibile enim est non
„fieri quod factum est. Et sciebat vir Deo ple-
„nus quantum peccaret, qui Divinæ justitiæ vel
„voto contrairet. Depone nunc hanc, quam tibi
„carnalis generavit affectus, quam pectore
„vultuque geris, animi mœstitiam. Quia qui
„sibi unum secum regnaturum suscepit, plures
„qui postea regnare possent tibi dereliquit. Debes
„etiam & nos consolari, scilicet homines extra-
„neos, & a propriis sedibus expulsos, quos tu
„primus omnium pro amore Dei & beati Petri,
„in regno tuo honorifice suscepisti, obsequiis
„honorasti, beneficiis onerasti. Reddat tibi Do-
„minus vicem & perpetuam mercedem, domi-
„ne rex, in illa, de qua gloriosa dicta sunt,
„civitate: in qua est vita sine morte, æterni-
„tas sine labe, gaudium sine fine.

Hujus orationis mirabili velut antidoto, sau-
cium cor regis, sanctus Apostolicus delinivit.
Ac protinus surgens in pedes, oratione Domini-
ca, sicut mos Christianus exigit, dicta sub silen-
tio, pueri defuncti animam absoluit. Dein ar-
chiepiscopos, episcopos, abbates, per obedien-
tiam monuit, quatinus sacris atque festivis, sicut
erant in conventu, vestibus induti, die crastina,
quæ Dominica futura erat, sese repræsentarent,
& consecrationi novi regis interessent.

Igitur eo die, solito clarior sol illuxit, & rebus
agendis suum obsequium ovanter præsentare vi-
sus est. Papa mane summo, de palatio pontificis
egrediens cum suis curialibus, & archiepiscopis,
episcopis, & abbatibus, ad ecclesiam beati Re-
A migii, ubi rex cum filio hospitatus erat, perre-
xit: & cum magna devotione atque processione
monachorum decentissime suscipitur. Ibique Ro-
mani pontificis omnibus insignibus indutus, ac
ut sibi consuetudinis est in sacris magnisque fe-
stivitatibus, phrygio coronatus, innumera eccle-
siastici atque militaris ordinis plebisque multi-
tudine constipatus, ad ecclesiam matricem, quæ
in honore beatæ Mariæ consecrata est, cum pue-
ro consecrando pervenit. Ante fores ecclesiæ eos
expectabant, Rex, proceres ejus, archiepiscopi,
quidam episcopi, abbates, monachi, canonici,
clerici, conscholastici, qui de diversis Galliæ &
Germaniæ partibus ad concilium confluxerant.
Intrant ecclesiam, puerum ad altare præsentant,
B & oleo quo sanctus Remigius per angelicam ma-
num sibi præsentato Clodoveum regem Franco-
rum in Christianum unxerat, puerulum decem
annos plus minus habentem cum ingenti tripu-
dio domnus papa consecravit. Fuerunt qui dice-
rent, nunquam in Francia simul evenisse concilii
celebrationem, & ab ipso Romano pontifice fa-
ctam regis consecrationem. Itaque rex Ludovi-
cus, sumpta post lamentationem consolatione,
cum conjuge, & filio, & curia, ad tractanda regni
negotia reversus est.

Cæterum die crastina domino papæ in concilio
residenti, per quendam Magdeburgensem archie-
piscopum præsentatæ sunt litteræ a Lothario rege
Alamannorum, in quibus rursus ei obedientia
C promittitur; & quod se ad expeditionem cum juri-
bus omnibus regni sui præpararet, intimatur. Simi-
liter etiam rex Anglorum Henricus, per Hugonem
archiepiscopum Rotomagensem, & ornatissimas lit-
teras misit, & obedientiam promisit. Reges quo-
que, citerioris Hispaniæ, senior Hildefunsus; & inte-
rioris, junior Hildefunsus, missis per episcopos
suarum provinciarum epistolis papam salutant, sese
filios & obedientes denunciant, auxilium contra
Christiani nominis inimicos, & regionum illarum
invasores Moabitas, suppliciter efflagitant. Fue-
runt siquidem & lætitiæ & admirationi ad id nego-
tium pertinentes excellentissimorum eremitarum
D Cartusientium litteræ, quæ per quendam venera-
bilem abbatem de ordine Cistellensi delatæ, & in
concilio per Gaufridum Carnotensem episcopum
recitatæ sunt. *Subjicit litteras illas, quibus pontifi-
cem hortantur viri sanctissimi ne in difficillimis tem-
poribus animum despondeat.*

II.

CANONES CONCILII.

Nunc primum editi ex apographo Sirmondi nostri, quod descripserat ex veteri codice MS. S. Michaelis de Tumba: cum ejusdem Sirmondi annotatione.

E

TITVLI CANONVM.

1. *De simoniacis.*
2. *Ut episcopi & clerici tam interiori quam exteriori habitu Deo placeant.*
3. *Ne quis, morientium clericorum bona diripiat.*
4. *Ut subdiaconus uxoratus vel concubinarius officio & beneficio careat.*
5. *Ne quis Missas sacerdotum uxoratorum audiat.*
6. *Ne monachi aut regulares canonici leges vel medicinam lucri causa audiant.*
7. *Ut laici qui ecclesias tenent, eas episcopis restituant.*

ANNO CHRISTI 1131.

8. *Ne quis in archidiaconum vel decanum, nisi diaconus aut presbyter ordinetur.*
9. *Vt unaquaque ecclesia proprium habeat sacerdotem, non conductitium.*
10. *Vt clerici, monachi, peregrini, mercatores, & agricolæ semper sint securi.*
11. *Quibus diebus & temporibus Dei treuga custodiatur.*
12. *Ne milites nundinas vel ferias celebrent.*
13. *Ne quis in clericum vel monachum manus injiciat.*
14. *Ne quis in eos qui ad ecclesiam vel cœmeterium confugerint manum mittat.*
15. *Ne quis præbendas vel beneficia hereditario iure vendicet.*
16. *Ne consanguinei coniungantur.*
17. *De incendiariis.*

CANONES.

Concil. Lateran. II. can. 1.

I. *De simoniacis.*

Statuimus ut si quis simoniace ordinatus fuerit, ab officio cadat, quod illicite usurpavit. "Vt si quis præbendas aut honorem vel promotionem aliquam ecclesiasticam, interveniente execrabili ardore avaritiæ, per pecunjam acquisivit: honore male acquisito careat, & emptor ac venditor & interventor nota infamiæ percellantur.

"Lateran. can. 2.

Lateran. can. 4.

II. *Vt episcopi & clerici tam interiori quam exteriori habitu Deo placere studeant.*

Præcipimus etiam quod tam episcopi, quã clerici, in statu mentis, vel habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant: & nec in superfluitate, aut colore vestium, intuentium, quorum forma & exemplum esse debent, offendant aspectum, sed quod eorum deceat sanctitatem.

Lateran. can. 5.

III. *Ne quis, morientium clericorum bona diripiat.*

Illud etiam quod in sacro Calchedonensi constitutum est concilio, irrefragabiliter servari præcipimus: ut videlicet decedentium bona episcoporum, a nullo omnino hominum diripiantur, sed ad opus ecclesiæ & successoris sui in libera œconomi & clericorum permaneant potestate. Cesset igitur illa detestabilis de cætero & sæva rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui vero morientium presbyterorum vel clericorum bona rapuerit, simili sententiæ subjiciantur.

Lateran. can. 6.

IV. *Vt subdiaconus uxoratus vel concubinarius officio & beneficio careat.*

Decernimus, ut hi qui a subdiaconatu & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum Dei, vasa Domini, sacrarium Spiritus sancti, debeant esse & dici: indignum, est eos cubilibus & immunditiis deservire.

A

Pars L. can. 7.

V. *Ne quis Missas sacerdotum uxoratorum audiat.*

Ad hæc prædecessorum nostrorum Gregorii VII. Vrbani & Paschalis Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, præcipimus, ut nullus Missas eorum audiat, quos uxores vel concubinas indubitanter habere cognoverit.

B

Lateran. can. 9.

VI. *Ne monachi aut regulares canonici leges aut medicinam lucri causa discant.*

Prava autem consuetudo, prout accepimus, & detestabilis inolevit, quoniam monachi & regulares canonici post acceptum habitum, & professionem factam, spreta beatorum magistrorum Benedicti & Augustini regula, leges temporales & medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ nãque flammis accensi, se patronos causarum faciunt: & cum psalmodiæ & hymnis vacare deberent, gloriosæ vocis cõfisi munimine, allegationum suarum varietate, justum & injustum, fasque nefasque confundũt. Attestantur vero imperiales cõstitutiones, absurdum, immo etiam opprobrium esse clericis, si peritos se velint disceptationum esse forensium. Hujusmodi temeratoribus "graviter feriendis, ipsi quoque canonici & monachi, neglecta animarũ cura, ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cumque impudicus oculus, impudici cordis sit nuncius: illa etiam de quibus loqui erubescit honestas, non debet religio pertractare. Vt ergo ordo monasticus & canonicus, Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur: ne hoc ulterius præsumatur, autoritate apostolica interdicimus. Episcopi autem, abbates, & priores, tantæ enormitati consentientes, propriis honoribus spolientur.

C

"Corr. Lateran. Huius[...] temer[...] res g[...] tiendo[...] aposto[...] autori[...] decern[...] mus. quoq[...]

D

Pars L. can. 1[...]

VII. *Vt laici qui ecclesias tenent, eos episcopis restituant.*

E

Præcipimus ut laici qui ecclesias tenent, aut eas episcopis restituant, aut excommunicationi subjaceant.

Pars La[...] can. 10.

VIII. *Ne quis in archidiaconum vel decanum, nisi diaconus aut presbyter, ordinetur.*

Innovamus autem & præcipimus, ut nullus in archidiaconum vel decanum, nisi diaconus vel presbyter, ordinetur. Archidiaconi vero, decani, & præpositi, qui

infra

infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserit, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia & merito vitæ clarescant, prædicti concedantur honores.

IX. *Ut unaquæque ecclesia proprium habeat sacerdotem, non conductitium.*

Placuit etiam ne conductitiis presbyteris ecclesiæ committantur, & unaquæque ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem.

X. *Ut clerici, monachi, peregrini, mercatores, & agricolæ, semper sint securi.*

Præcipimus etiam, ut presbyteri, clerici, monachi, & mercatores, rustici euntes & redeuntes, & in agricultura persistentes, & animalia cum quibus arant, & oves, omni tempore sint securi.

XI. *Quibus diebus & temporibus Dei treuga custodiatur.*

Treugam autem ab occasu solis in quarta feria usque ad ortum solis in secunda feria, & ab Adventu Domini usque ad octavam Epiphaniæ, & a Quinquagesima usque ad octavas Pentecostes, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere tentaverit, post tertiam commonitionem si non satisfecerit, episcopus suus in eum excommunicationis sententiam dictet, & scriptam convicinis episcopus annuntiet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, immo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjacebit. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus ut episcopi ad solum Deum & salutem propriam habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præbeant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

XII. *Ne milites nundinas vel ferias celebrent.*

Detestabiles autem illas nundinas vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerarie congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, omnimodo fieri interdicimus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœ-

A nitentia & viaticum non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

ANNO CHRISTI 1131.

XIII. *Ne quis in clericum aut monachum violentas manus injiciat.* Lateran. can. 15.

Item placuit, ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathemati subjaceat: & nullus episcoporum illum præsumat absolvere, donec apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.

B XIV. *Ne quis manum mittat in eos qui ad ecclesiam aut cœmeterium confugerint.* Lateran. can. 15.

Præcipimus etiam ut in eos qui ad ecclesiam vel cœmeterium confugerint, nullus omnino manum mittere audeat. Quod qui fecerit, excommunicetur.

XV. *Ne quis præbendas vel beneficia hereditario jure vendicet.* Lateran. can. 16.

Indubitatum est quoniam honores ecclesiastici sanguinis non sunt, sed meriti: C & ecclesia Dei non hereditario jure aliquem, non secundum carnem successorem expetit, sed ad sui regimen, & officiorum suorum dispensationem, honestas, sapientes, & religiosas personas exposcit. Eapropter autoritate prohibemus apostolica, ne quis ecclesias, præbendas, præposituras, capellanias, aut aliqua ecclesiastica officia, hereditario iure valeat vendicare, aut expostulare præsumat. Quod si quis improbus & ambitionis reus attentare præsumpserit, debita pœna mulctabitur, & postulatis carebit.

D XVI. *Ne consanguinei conjungantur.* Lateran. can. 17.

Sane conjunctiones consanguineorum omnino fieri prohibemus. Hujusmodi namque incestum, qui jam fere stimulante humani generis inimico in usum versus est, sanctorum patrum statuta, & sacrosancta Dei detestatur ecclesia. Leges etiam sæculi de tali contubernio natos, & infames pronuntiant, & ab hereditate repellunt.

E XVII. *De incendiariis.* Lateran. can. 18

Pessimam siquidem & depopulatricem, & horrendam incendiorum malitiam autoritate Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur & interdicimus. Hæc etenim pestis, hæc hostilis vastitas, omnes alias deprædationes exsuperat: quæ quantum populo Dei sit damnosa, quantumque detrimentum animabus & corporibus inferat, nullus ignorat. Assurgendum est igitur, & omnimodis labo-

ANNO CHRISTI 1131.

randum, ut tanta clades, tantaque pernicies, pro salute populi eradicetur & extirpetur. Si quis igitur post huius nostræ prohibitionis promulgationem, malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta, ignes apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur. Et si mortuus fuerit incendiarius, Christiana careat sepultura: nec absolvatur, nisi prius damno, quod intulit, secundum facultatem suam resarcito, iuret se ulterius ignem non appositurum. Pœnitentia ei detur, ut Hierosolymis, aut in Hispania in servitio Dei per integrũ annum permaneat." Si quis autem archiepiscopus, vel episcopus, hoc relaxaverit, damnum restituat, & per annum ab officio episcopali abstineat." Sane regibus & principibus, faciendæ facultatem iustitiæ consultis archiepiscopis & episcopis non negamus.

"Lateran. can. 19.

"Lateran. can. 20.

NOTA IACOBI SIRMONDI S. I

Hos canones concilio Remensi ttibuit etiam collectio codicis Ebroicensis. Iidem vero postea in Lateranensi concilio Innocentii ejusdem omnes iterum promulgati fuere. Ac verisimile est, eosdem ipsos in concilio quoque Arvernensi, quod anno hunc præcedente idem Innocentius apud Claromontem habuerat, aut omnes, aut pro parte promulgatos. In hoc certe Claromontensi concilio canonem de violentis manibus in clericos non injiciendis conditum fuisse, autor est Bernardus Guidonis in libello de conciliis. *Anno*, inquit, *Domini* MCXXX. *Indictione* VIII. *mense Novembri, apud Clarummontem præsidente ibidem Innocentio papa II. cum cardinalibus & archiepiscopis & episcopis, ac religiosis viris, cum multitudine sapientum & litteratorum virorum, celebrata est synodus, in qua de fide catholica & animarum ædificatione, ac morum honestate, & malorum eradicatione, tractatum est.; & obedientia eidem papæ Innocentio adstanti ab universis est gratanter promissa. In eadem quoque synodo concessum est privilegium clericis, quod habetur in decretis.* 17. q 4. cap. Si quis suadente.

ANNO CHRISTI 1131.

CONCILIVM LEODIENSE AVtoritate Innocentii papæ indictum, quo Halberstadensis episcopus pristino honori restituitur, & antipapa Anacletus condemnatur, anno Domini MCXXXI.

ANNO Domini 1131. *inquit abbas Stadensis in chronico*, conventus apud Leodium agitur, in quo Otto Halberstadensis episcopus ab Innocentio pristino honori restituitur. *Otto Frisingensis cap. 18. lib. 7. de eadem synodo ista dumtaxat scribit:* Apud Leodium Belgiæ urbem synodum episcoporum convocans, regem Lotharium ad defensionem sanctæ Romanæ ecclesiæ invitavit. *Ibidem una cum Lothario, totius regni archiepiscopos, episcopos, duces, marchiones, & palatinos comites congregatos fuisse, advenientemque illuc pontificem magnifice exceptum, ad tyrannidem invasorum apostolicæ sedis comprimendam cum promissione imperialis coronæ auxilium petivisse, & impetrasse, Dodechinus & abbas Vrspergensis verbis fere iisdem describunt.*

Sugerius in vita Ludovici Crassi ponit occursum Lotharii Innocentio papæ factum hoc eodem anno, sed ante Remense Concilium, atque his ipsum verbis describit: Visitando itaque Gallicanam, sicut res exigebat, ecclesiam, ad partes se transferr Lotharingorum, *ipse scilicet Innocentius papa.* Cui cum imperator Lotharius civitate Leodii cum magno archiepiscoporum, & episcoporum, & Teutonici regni optimatum collegio celeberrime occurisset, in platea ante episcopalem ecclesiam humillime seipsum stratorem offerens, pedes per medium sanctæ processionis ad eum festinat, alia manu virgã ad defendendum, alia frenum albi equi accipiens, tamquam dominum deducebat. Descendente vero tota statione eum subbrachiando deportans, celsitudinem paternitatis ejus notis & ignotis clarificavit. *Hæc Sugerius sancti Dionysii abbas. Sed quæ ista sint secuta inter Lotharium & Innocentium pontificem contentiones & discordiæ, Bernardus Bonævallis abbas sic exponit:* Sed velociter obnubilata est illa serenitas. siquidem importune idem rex institit, tempus habere se reputans opportunum, episcoporum sibi restitui investituras, quas ab ejus prædecessore imperatore Henrico, per maximos quidem labores & multa pericula, Romana ecclesia vendicarat. Ad quod verbum expavere & expalluere Romani, gravius sese apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quam declinaverint Romæ. Nec consilium suppetebat, donec murum se opposuit abbas sanctus, *Bernardus scilicet:* audacter enim resistens regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira autoritate compescuit. *Hæc ipse.*

Hic vides redargui mendacissimum Petrum diaconum Cassinensem, dum in gratiam ejusdem Lotharii, cui postea inhæsit, adversus tam apertissimam veritatem de investituris, affirmat eas ab Innocentio papa in eo conventu Leodiensi Lothario fuisse concessas, sic dicens: Innocentius igitur Germaniam ingressus, a Lothario rege juxta Leodium excipitur, virgam ei & annulum antiquo ex more confirmans, & terram comitissæ Mathildæ condonans. *Hæc ipse Petrus, qui adversus catholicum papam Innocentium una cum suis pro schismaticorum parte stetit ac laboravit. Sed in eo etiam mendax esse convincitur, dum juxta Leodium donationem terræ Mathildæ factam ab Innocentio asserit. Nam diploma pontificis de ea re conscriptum Romæ datum legitur. Suggestum tãtum, non exactum, de investitura a Lothario, quod petierat, Otto Frisingensis affirmat.*

ANNO CHRISTI 1131.

CONCILIVM MOGVNTINVM IN causa Brunonis Argentinensis episcopi celebratum anno Domini MCXXXI. tempore Innocentii papæ II.

Moguntiæ habitum, inquit Dodechinus, anno 1131. præsente Lothario rege, præsidente Matthæo Albanensi cum Moguntinensi archiepiscopo: ubi Bruno Argentinensis episcopus, præsentibus Augustensi, Eistetense, Bambergense, Vvirzeburgense, Spirense, VVormantiense, episcopis, a clero & populo super violentia, intrusione, & consecratione impetitus, in manus archiepiscopi & cardinalis Argentinensem resignavit episcopatum.

ANNO CHRISTI 113[illegible]

CONCILIVM PLACENTINVM ADversus Anacletum pseudopapam celebratum anno MCXXXII. sub Innocentio papa secundo.

PETRVS *Cluniacensis lib. 3. epistolarum meminit hujus Concilii breviter tantum his verbis:* Recedens Gallia *Innocentius*, venturus Romam, transiens per sanctum Ægidium, & per montem * Genuæ, fines Longobardiæ intravit. & apud Astam solennitate resurrectionis Dominicæ celebrata, Placentiam venit. Ibi invocatis episcopis, & aliis ecclesiarum

* Genu[illegible]

clesiarum prælatis, tam de Longobardia, quam de Ravennatensi provincia, & marchia inferioris partis, tertium Concilium celebravit. *Ad hæc peragenda multum temporis insumptum esse dubitare nemo potest: Ad consolidandam enim titubantem ecclesiam Cisalpinam, concilium ab Innocentio papa habitum, & ibi diutius immoratum oportuit. Porro huius concilii non nisi hanc tantummodo brevem mentionem invenire potuimus.*

*** CONVENTUS CREISSANUS in agro Narbonensi, ad ecclesiæ S. Martini dedicationem. Anno domini MCXXXII.

ANNO ab Incarnatione Domini MCXXXII. indictione XI. epacta XII. concurrente V. Non. Decembris, Romanæ sedis præsule Innocentio, regnante Ludovico, factus est conventus apud villam Creissanam in territorio Narbonensi, quæ juris est ecclesiæ SS. Iusti & Pastoris. Conventus, inquam, episcoporum, clericorum quoque & laicorum non minus multitudinis nobilium quam ignobilium sub potestate domini Arnaldi Narbonæ archiepiscopi, & sedis apostolicæ legati, ad celebrandam ejusdem loci ecclesiæ dedicationem in honorem beati Martini: ad constituendam quoque ibidem, ad monimentum tam futurorum quam præsentium, salvitatem. Qua, communi omnium qui aderant consilio, instituta & firmata, qui præsentes erant episcopi locum ad eandem salvitatem circum exinde designaverunt, & ejus continentiam crucibus infixis terminaverunt. Quæcumque igitur persona, quicquid infra easdem cruces contiuetur, invaserit, prædatus fuerit, aut temerariis vexationibus fatigaverit; vel ad hoc, consilium, seu auxilium subministraverit, ita ut vel incolam, vel peregrinum, sive omnino aliquem, in præfata saluitate læserit, aut quicquam violenter abstraxerit: ex autoritate P. C. T. & SS anathematizati erunt, & a corpore sacratissimo Dei ac domini nostri Iesu Christi seclusi. Reliquum vero ejusdem villæ ...... eidem saluitati addicaverunt, ut infra præfatum terminum, quæcumque persona aliquid parochianorum vel clericorum Iusti & Pastoris invaserit, eidem subjaceat anathemati.

Ego Arnaldus Narbonæ archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus hujus prædictæ saluitatis invasores præfato anathemate ferio.

Ego Bernardus Biterrensis episcopus huic constituto promulgato subscripsi.

Ego Raimundus Carcassonensis episcopus subscripsi.

Ego Ioannes Nemausensis episcopus subscripsi.

CONCILIUM PISANUM CONTRA pseudopapam Indictum anno Domini MCXXXIV. tempore Innocentii papæ secundi.

DE hoc ista *Bernardus abbas Bonævallis in vita sancti Bernardi*: Innocentius rursus Pisas revertitur: ibique aggregatis totius Occidentis episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. Adfuit per omnia & consiliis & judiciis & definitionibus omnibus sanctus Bernardus abbas, impendebaturque ei reverentia ab omnibus, & excubabant ante ejus limina sacerdotes: non quod fastus, sed multitudo communem prohiberet accessum: & aliis egredientibus alii introibant, ita ut videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte solicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilii longum est prosequi: summa tamen, in excommunicatione Petri, & irregressibili fautorum ejus deiectione constitit. Et usque hodie hæc sententia perseverat. *Hac tantum ipse de tam magno Concilio.*

ANNO CHRISTI 1132.

Res in hac synodo gestas Robertus continuator Sigeberti paucissimis verbis hisce commemorat: Petro, antipapa, ob parentelæ suæ fortitudinem apud sanctum Petrum commorante, Innocentius Roma egressus: in Gallias proficiscitur, & Gallicana sibi adhærente ecclesia, conciliis celebratis, primo Remis, secundo Pisis, in papatu confirmatur, & Petrus ab omnibus Galliæ & Germaniæ episcopis anathematizatur. *Petrus Cluniacensis abbas, qui una cum Gaufredo Carnutum episcopo huic Concilio interfuit, de hac Synodo haud dubie id intelligi vult, quod epistola 17. ad Innocentium scripta conquerens ait, non longe a Ponte Tremolo Italiæ opido plurimos Galliæ episcopos & abbates a synodo revertentes, captos, vulneratos, & in carcerem conjectos esse.*

Ex gestis abbatum sancti Laurentii reverendus dominus Ioannes Chapeaville canonicus & vicarius Leodiensis in annotationibus ad cap. 27. tom. 2. de hac synodo ista refert: Anno 1135. Alexander Leodiensis episcopus apud Innocentium pontificem de simonia accusatus, & ab ipso semel & secundo ac tertio vocatus, cum venire tardaret, in concilio Pisano deponitur. Quo duro nuncio percepto, in tantam amaritudinem incidit, ut quasi vix confessione facta, communioneque percepta, & regulari vita ad sanctum Ægidium promissa, spiritum exhalaverit.

DE CONCILIO SUESSIONENSI contra Petrum Abaelardum.

G. C. Quæ ad hoc concilium attinent, jam supra exposuimus omnia, ad annum Christi MCXX. ubi causas edidimus cur habitum esse circa annum illum oporteat.

Binius anno MCXXXVI. collocat, autore, ut videri vult, Ottone Frisingensi, libr. I. de gestis Friderici capite 27. At Binium ratio fefellit. Nam de Abaelardo deque illius ingenio, doctrina, & multiplici condemnatione non loquitur Otto, nisi ex occasione Gilberti Porretani, cui confutando & convincendo S. Bernardus studuerat. Cum autem ab eodem Bernardo convictus ante fuisset Abaelardus anno MCXL. in consilio Senonensi: eo factum est, ut eius meminerit per occasionem. Et vero quæ narrat de Abaelardo, ait ipse ante gesta esse: & si diserte non dixisset, satis tamen ex ipsa eius narratione intelligeretur: cum eo loco de Gilberti Porretani condemnatione loquatur, deque aliis quæ anno MCXLVIII. contigerunt.

Ioann. Picardus S. Victoris Parisiensis canonicus, in notis ad S. Bernardi epistolam CXC. hanc synodum ad annum Domini MCXVI. & Paschalis II. tempora refert: quia, *Cono*, inquit, *eidem presidens, obiit anno* MCXVII. V. *Idus Aug. ut indicant tabulę Arroasia, in qua fuerat professus canonicum B. Augustini.* Verum inani fundamento nititur: mendacesque oportet illas esse tabulas. Nam & anno MCXIX. Bellovacensi concilio præfuisse Cononem trium provinciarum legatum ante vidimus: & eodem anno, Coloniensi præfedisse docet Anselmus Gemblacensis: (quanquam Coloniense istud & Frideslariense ab eo celebrata esse anno MCXVIII. docet Vrspergensis) & anno MCXX. eundem in Mauriniacensi cœnobio hospitandi gratia divertisse refert Mauriniacense chronicon. Immo bullæ Callisti II. subscripsisse ann. MCXXII. docent Ciacconius & Vghellus.

Adversari videtur & nostræ, & Binii pariter ac Picardi chronologiæ, epistola synodica Senonensis concilii, conscripta anno MCXL. cui præfixum est nomen Guillelmi Catalaunensis episcopi. Cum enim Bellovacensis in Abaelardum synodus post Guillelmi huius obitum celebrata sit, ut ad ann. MCXX. ex Abaelardo ipso retulimus: oporteret post annum MCXL. habitam fuisse. Sed emendandam ea parte hanc epistolam infra monebimus.

*** STEPHANI ANGL. REGIS.

Diploma de libertatibus ecclesiæ Anglicanæ anno regni sui primo.

Ex Tomo II. concil. Britann.

EGO Stephanus, Dei gratia, assensu cleri & populi in regem Angliæ electus & a domino VVillelmo archiepiscopo Cantuariæ, & sanctæ ecclesiæ Romanæ legato consecratus, & ab Innocentio sanctæ sedis Romanæ pontifice postmodum confirmatus, respectu & amore Dei, sanctam ecclesiam liberam esse concedo, & debitam reverentiam illi confirmo. Nihil me in ecclesia, vel in rebus ecclesiasticis simoniace acturum, vel B permissurum esse promitto. Ecclesiasticarum personarum, & omnium clericorum, & rerum eorum justitiam & potestatem, & distributionem bonorum ecclesiasticorum, in manu episcoporum esse perhibeo & confirmo. Dignitates ecclesiarum privilegiis earum confirmatas, & consuetudines earum, antiquo tenore habitas, inviolate manere concedo & statuo. Omnes ecclesiarum possessiones & tenuras, quas die illa habuerant, qua VVillielmus rex avus meus fuit vivus & mortuus, sine omnium calumniantium reclamatione eis liberas & absolutas esse concedo. Si quid vero de habitis aut possessis ante mortem regis, quibus modo careat, ecclesia deinceps repetierit: indulgentiæ & dispensationi meæ, vel discutiendum, C vel restituendum reservo. Quæcunque vero post mortem regis liberalitate regum, largitione principum, oblatione, vel comparatione, vel qualibet transmutatione fidelium collata sunt: confirmo pacem me & justitiam in omnibus facturum, & pro posse meo conservaturum promitto. Forestas, quas VVillielmus rex avus meus, & VVillielmus secundus avunculus meus, instituerunt & tenuerunt, mihi reservo. Cæteras omnes, quas Henricus rex superaddidit, ecclesiis & regno quietas reddo & concedo. Si quis autem episcopus, vel abbas, vel ecclesiastica persona, ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit: firmum manere concedo. D Si vero morte præoccupatus fuerit, pro salutæ animæ eius, ecclesiæ consilio fiat distributio. Dum vero sedes propriis fuerint pastoribus vacuæ: & ipsæ, & omnes earum possessiones, in manu & custodia clericorum, vel proborum hominum ejusdem ecclesiæ committantur, donec pastor canonice substituatur. Omnes exactiones, & mescheningas, & injustitias, sive per vice-comites, vel per alios quoslibet male inductas, funditus extirpo. Bonas leges, & antiquas & justas consuetudines, in murdris, & placitis, & aliis causis observabo, & observari præcipio & constituo. Apud Oxenford, anno Incarnationis Domini 1136. regni mei primo.

E

CONCILIVM NORTHAMPTONIENSE

Anno Christi 1133.

in Anglia celebratum anno Domini MCXXXIII. in octavis Paschæ tempore Innocentii papæ secundi, & Stephani regis.

RES gestas in concilio continuator Florentii VVigorniensis summatim referens, scribit quæ sequuntur: *Rex Anglorum Stephanus, in octavis Paschæ, quod erat IV. Idus Aprilis, tenuit concilium Northamtoniæ, cui præsidebant Eboracensis archiepiscopus Turstanus, episcopi, abbates, comites, barones, nobiles quique per Angliam. In quo etiam concilio, quorumdam electione, Exoniensi ecclesia jam pasto-* A *rali cura destituta de medio facti præsulis Gulielmi de VVaravvast, archidiaconus, nomine Robertus, pastorali cura præficitur. Duæ quoque dantur abbatiæ, una VVincelcumba cuidam Cluniacensi monacho, ut ferunt, regis propinquo, nomine Roberto; altera sanctæ Mariæ Eboraci, ejusdem ecclesiæ cuidam monacho. Quorum unus, scilicet VVincelcumbensis electus, die Pentecostes, XI. Kalendas Iunii, a venerando præsule Simone abbas VVincelcumbensi ecclesiæ ordinatur VVigorniæ.*

CONCILIVM LONDONIENSE TEMPORE

Innocentij papæ II. primum, seu Vvestmonasteriense, ab Alberico Ostiensi episcopo, apostolicæ sedis legato, celebratum cum XVIII. episcopis, & XXX. abbatibus, die XIII. Decemb. anno Domini MCXXXVIII.

G C Pauca de hoc concilio verba Binius attulerat ex Florentii VVigorniensis continuatore anonymo. Nos vero plura ex conciliorum Britannicorum Tomo II. petita proferimus: quibus & continentur ad verbum ea quæ Binius ex Florentii supplemento petierat.

I.

QVÆ ANTECESSERVNT SYNODVM.

ANNO Domini MCXXXVIII. Albericus Ostiensis episcopus in Angliam venit, quem Innocentius Romanæ sedis Apostolicus, ut legationis officio in Anglia & Scotia fungeretur, miserat. Erat autem vir iste, natione Gallicus, professione monachus, observatione Cluniacus. Hic enim primo apud Cluniacum ad conversionem veniens, propter prudentiam ac religionem suam supprior ibi effectus est. Deinde in Francia apud Parisios, in cella quæ dicitur ad S. Martinum de campis, Prioris officium strenue aliquandiu explevit. Post aliquot vero annos, quia fratribus suis valde necessarius erat & dilectus, iterum ad supprioratus dignitatem domum revocatus est. Exinde vero ad Vergetense cœnobium electus est, ut ei abbatis jure præesset: deinde ad Ostiensis ecclesiæ præsulatum canonica electione sublatus est. Hujus autem ecclesiæ episcopis ex speciali antiqui honoris prærogativa constitutum est, ipsum Apostolicum consecrare. Iste igitur, ut supradictum est, in Angliam veniens, litteras regibus Angliæ & Scotiæ & Turstino archiepiscopo Eboracensi (quippe tunc temporis Cantuar. metropolis proprio pastore carebat) & episcopis atque abbatibus ac prælatis sanctæ ecclesiæ utriusque regni a prædicto papa directas, de autoritate suæ legationis attulit. Igitur ab his omnibus honorifice susceptus est, abbatem etiam Molesmensis cœnobii, cum plurimis monachis de transmarinis partibus secum adduxit: & quendam alterum, nomine Richardum, illius monasterii abbatem, quod dicitur ad fontes, magnæ religionis & autoritatis virum, mox ut in Angliam venit, ad se convocavit. Hos igitur egregiæ discretionis & virtutis viros, viæ & vitæ suæ comites ac testes, inseparabiliter habuit: ut & illorum consilio & auxilio, quæ tractanda erant tractaret; ac eorum testimonio, conversationis ejus honestas commendabilior redderetur. Ecclesias igitur episcopatuum, & cœnobia tam clericorum quam monachorum, fere per totam Angliam visitando pertransivit, & a singulis solenniter receptus est.

Tandem vero usque ad Dunelmum pervenit. Eodem tempore VVillielmus Cunim, David Regis Scotiæ cancellarius, de supradicto bello fugiens

giens, captus & incarceratus ibidem detinebatur: quem mox de carcere eripiens, domino suo liberum reddidit. Igitur habens secum duos episcopos, Robertum Herefordensem, & Adthelulphum Carleтensem, & tres abbates, ac plurimos clericos, per solitudinem ad Haugustaldense cœnobium pervenit. A fratribus autem loci illius, solis, honorabiliter susceptus, de damno quod in occisione hominum suorum, & in deprædatione terræ suæ, ut prædiximus, illis recenter acciderat, multum diligenter eos consolatus est. Deinde per Northymbriam & Cumberland IV. die ante festum S. Michaelis ad Carlel pervenit: ibiq; regem Scotiæ, cum episcopis, abbatibus, prioribus, baronibus suæ terræ reperit. Illi vero diu a Cisalpina, immo fere ab universa ecclesia discordantes, exosæ memoriæ Petro Leoni, & apostasiæ ejus nimium favisse videbantur. Tunc vero Divina gratia inspirati, mandata Innocentii papæ & legatum ejus, omnes unanimiter cum magna veneratione susceperunt. Igitur triduo cum eis de suæ legationis negotiis diligenter tractavit. Et quoniam cognovit, quod Iohannes Glesquensis episcopus curam animarum, quam habuerat, nulli commiserat, & sine licentia, ac clanculo, episcopatum suum reliquerat; & nulla evidente necessitate cogente, apud Tironam monachus effectus est: de illo definivit, ut regius nuncius, cum ipsius & regis pariter literis pro eo mitteretur, & si redire nollet, sententia super illum daretur. & ita factum est. Convenit quoq; regem de reformanda pace inter eum & regem Angliæ: & hujus rei gratia, ad ejus pedes recidit: videlicet, ut S. ecclesiæ & sui ipsius, & suorum misereretur, quibus tot & tanta mala fecerat. Sed vix inducias impetravit, quod nullum exercitum & nullum malum excepta obsidione, quæ circa Carrum erat, ante festum S. Martini, in terram regis Angliæ induceret. Hæc etiam apud Pictos impetravit: quod omnes puellas & mulieres captivas, quas habere possent, ante eundem terminum, ad Carlel reducerent, & eas ibi liberatas redderent. Ipsi quoq; & omnes alii, firmissime ei promiserunt quod nullo modo ecclesias violarent amplius; & quod parvulis, & fæmineo sexui, & ex infirmitate & ætate debilibus parcerent; & omnino neminem, nisi resistentem, amplius occiderent.

Rex quoq; cum Priore de Hestaldesham, qui illuc cum Legato venerat, antequam illum interpellaret de damno ipsius & fratrū suorum, locutus, illud multum planxit: & promisit quod totum restitui faceret; & insuper de injuria, quæ illis & eorum ecclesiæ facta fuerat, & de interfectione hominum suorum, eis rectum facere suos cogeret. Quod & ex magna parte fecit. Nam & eorum & hominū suorū pecunia fere tota reddita est. His ita factis, legatus ipso die festivitatis S. Michaelis inde discedens per Hestaldesham & Dunelmum in Suth-Angliam rediit: narravitq; Stephano regi Angliæ, quid apud David regem Scotiæ & suos profecerat.

Legatus vero, ut prædictum est, per episcopatus ac monasteria, ad curiam regis Angliæ reversus: quendam alium legatum, nomine .... qui nuperrime a domino papa Innocentio venerat, ibidem reperit. Igitur Turstinum Eboracensem archiepiscopum, & omnes episcopos, atq; abbates, ac priores canonicorum, per totam Angliam summoneri fecerunt, ut ad festum Sancti Nicolai, in civitate Londonia, ad generale concilium convenirent. Quibus, præfinito tempore ac loco, cum Stephano rege Angliæ congregatis, de ecclesiasticis A causis, cum illis ambo legati tractare cœperunt.

SYNODI CANONES ET GESTA.

TITVLI CANONVM.

1. *Vt pro sacramentis, & rebus sacris precium non exigatur.*
2. *Observanda circa corpus Christi.*
3. *Vt in consecrationibus episcoporum & benedictionibus abbatum nihil exigatur: nihil etiam in dedicationibus ecclesiarum, præter procurationem.*
4. *De episcopo qui per alium episcopum ecclesiam in diœcesi sua consecrari facit.*
5. B *Vt nullus beneficium accipiat de manu laici: aut det quidquam pro investitura per episcopum accepta.*
6. *Vt beneficia non sint hereditaria.*
7. *De clericis qui ab alio episcopo, absque litteris sui consecrantur.*
8. *De Presbyteris, &c. incontinentibus.*
9. *De clericis fœneratoribus.*
10. *De iis qui clerico, vel monacho, vel sanctimoniali manus intulerint.*
11. *De iis qui res ecclesiarum usurpaverint.*
12. *Vt nullus in possessione sua oratorium constituat absque licentia episcopi.*
13. *Vt clerici arma non ferant, nec militent.*
14. *Vt monachi qui ad clericatum pervenerint, a priore proposito non devient.*
15. *De habitu & honestate sanctimonialium.*
16. C *Vt de omnibus primitiis recta decimæ dentur.*
17. *Vt scholas suas magistri non locent legendas pro precio.*

PRÆFATIO.

ANNO ab Incarnatione Domini MCXXXVIII. pontificatus autem domini papæ Innocentii secundi, anno IX. regnante piissimo & illustrissimo Stephano rege Anglorum Henrici magni regis nepote, An. vero regni ipsius tertio, celebrata est synodus Lundoniæ, in ecclesia S. Petri apostolorum principis, apud VVestmonasterium, mense Decembris, tertia decima die ejusdem mensis: D ubi, post multarum discussionem causarum, promulgata sunt hæc capitula & ab omnibus confirmata, numero XVII. Præfuit autem illi synodo Albericus Ostiensis episcopus & prædicti Domini papæ Innocentii in Angliam & Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum XVIII. & abbatibus circiter XXX. & cum innumera cleri & populi multitudine. Vacabat autem tunc temporis Cantuariensis ecclesia, & infirmabatur Turstinus Eboracensis archiepiscopus: VVillielmum tamen ecclesiæ S. Petri Eboracensis decanum, cum quibusdam clericis suis illuc direxit. Sunt autem hæc capitula.

E CANONES.

I. *Vt pro sacramentis, & rebus sacris precium non exigatur.*

Sanctorum patrum canonica instituta sequentes, autoritate apostolica interdicimus, ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro pœnitentia, pro visitatione infirmorum, seu desponsatione mulierum, seu unctione, pro communione corpo-

ris Chriſti, pro ſepultura nullum omnino pretium exigatur: quod qui præſumpſerit excommunicationi ſubjaceat.

II. *Obſervanda circa corpus Chriſti.*

Sancimus etiam, ut ultra octo dies corpus Chriſti non reſervetur: neque ad infirmos, niſi per ſacerdotem, aut per diaconum, aut neceſſitate inſtante per quemlibet, cum ſumma reverentia deferatur.

III. *Ut in conſecrationibus epiſcoporum & benedictionibus abbatum nihil exigatur: nihil etiam in dedicationibus eccleſiarum præter procurationem.*

Item apoſtolica autoritate ſancimus, ut in conſecrationibus epiſcoporum, vel abbatum benedictionibus, non cappa, non indumentum eccleſiaſticum, neque quicquam ab epiſcopo, vel a miniſtris eius exigatur; & in dedicationibus eccleſiarum, non tapete, non manutergium, non bacinia, nihilque omnino præter procurationem ſacris canonibus inſtitutam requiratur.

IV. *De epiſcopo qui per alium epiſcopum eccleſiam in diœceſi ſua conſecrari facit.*

Si quis epiſcopus in diœceſi ſua, per aliũ epiſcopum eccleſiam conſecrari fecerit: apoſtolica autoritate prohibemus, ne quid ultra procurationem eiuſdem epiſcopi exigat.

V. *Ut nullus beneficium accipiat de manu laici: aut det quidquam pro inveſtitura per epiſcopum accepta.*

Nullus omnino de manu laici eccleſiam ſeu quæcumque eccleſiaſtica beneficia accipiat. Cum autem inveſtituram per epiſcopum aliquis acceperit, præcipimus ut ſuper euangelium juret, ſe nihil propter hoc, vel per ſe, vel per aliquam aliam perſonam, dediſſe alicui, vel promiſiſſe: ſi autem præſumptum fuerit, irrita hujuſmodi donatio erit: & tam dator quam acceptor ultioni canonicæ ſubjaceat.

VI. *Ut beneficia non ſint hereditaria.*

Sancimus præterea nequis eccleſiam, ſeu quælibet beneficia eccleſiaſtica, paterna ſibi vendicet hereditate, aut ſucceſſorem ſibi in eccleſiaſtico conſtituat beneficio. Quod ſi præſumptum fuerit, irritum fore decernimus, cum Pſalmiſta dicentes: *Deus meus, pone illos ut rotam, qui dixerunt, hereditate poſſideamus ſanctuarium Dei.*

VII. *De clericis qui ab alio epiſcopo, abſque litteris ſui conſecrantur.*

Clericos a non ſuis epiſcopis, abſque litteris proprii epiſcopi ordinatos a ſuſceptorum officiis ordinum inhibemus, ſolique Romano Pontifici eorundem plenaria reſtitutio reſervetur, niſi religionis habitum ſuſceperint.

VIII. *De presbyteris & incontinentibus.*

Sanctorum patrum veſtigiis inhærentes, preſbyteros, diaconos, ſubdiaconos, uxoratos aut concubinarios, eccleſiaſticis officiis & beneficiis privamus: ac nequis, eorum Miſſam audire præſumat, apoſtolica autoritate prohibemus.

IX. *De clericis fœneratoribus.*

Fœneratores clericos, & turpia lucra ſectantes, & publica ſæcularium negotia procurantes, ab officio & beneficio eccleſiaſtico nihilominus removendos eſſe cenſemus.

X. *De iis qui clerico, vel monacho, vel ſanctimoniali manus intulerint.*

Si quis clericum, vel monachum, vel ſanctimonialem, vel quamlibet eccleſiaſticam perſonam occiderit, incarceraverit, vel nefarias ei manus intulerit, niſi tertio ſubmonitus ſatisfecerit, anathemate feriatur. Neque quiſquam ei præter Romanum pontificem, niſi mortis urgente periculo, modum pœnitentiæ finalis injungat. Si autem impœnitens mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum remaneat.

XI. *De iis qui res eccleſiarum uſurpaverint.*

Si quis eccleſiarum res, mobiles vel immobiles, violenter uſurpare præſumpſerit, niſi poſt canonicam vocationem emendaverit, eum excommunicari præcipimus.

XII. *Ut nullus in poſſeſſione ſua oratorium conſtituat abſque licentia epiſcopi.*

Apoſtolica autoritate prohibemus, ne quis abſque licentia epiſcopi ſui in poſſeſſione ſua eccleſiam vel oratorium conſtituat.

XIII. *Ut clerici arma non ferant, nec militent.*

His ſubjungimus quoque autoritatẽ Nicolai papæ, dicentis: Cum diſcreti ſint milites Chriſti a militibus ſæculi, non convenit militem eccleſiæ, ſæculo militare: quia per * ad effuſionẽ ſanguinis neceſſe ſit pervenire. Denique ſicut turpe eſt laicum, Miſſas facere, ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti conficere: ita ridiculum & inconveniens eſt, clericum arma ſuſtollere, & ad bella procedere: cum Paulus apoſtolus dicat: *Nemo militans Deo implicat, &c.* 2.Tim.

Item

XIV. *Ut monachi qui ad clericatum pervenerint, a priore proposito non devient.*

Item adjicimus hoc decretum Innocentii papæ, dicentis Victricio " Rotomagensi archiepiscopo: Monachi diu morati in monasteriis, si postea ad clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priore proposito deviare. Sicut in monasteriis positi fuerint, ita & in clericatus ordine degere debent; & quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi, amittere non debent.

XV. *De habitu & honestate sanctimonialium.*

Prohibemus etiam apostolica autoritate sanctimoniales variis, seu grisiis, sabellinis, marterinis, hereminis, beverinis pellibus, & annulis aureis uti: sive torturam capillorum, & compositionem capillorum facere. Hujus decreti quæ inventa fuerit violatrix, anathemati subjaceat.

XVI. *Ut de omnibus primitiis rectæ decimæ dentur.*

De omnibus primitiis rectas decimas dari, apostolica autoritate præcipimus: quas qui reddere noluerit, anathematis in eum sententia proferatur.

XVII. *Ut scholas suas magistri non locent legendas pro pretio.*

Sancimus præterea, ut si magistri scholarum aliis scholas suas locaverint legendas pro precio, ecclesiasticæ vindictæ subjaceant.

QUÆ SUNT IN SYNODO GESTA.

In hoc autem concilio tractatum est de archiepiscopo ad Cantuariensem ecclesiam eligendo: quæ, ut supradictum est, tunc proprio pastore carebat. Tandem vero post proximam epiphaniam, hæc causa finem habuit, cum Beccensis cœnobii abbas, nomine Theobaldus, electus præfatæ ecclesiæ archipræsul, a supradicto Alberico consecratus est.

In eodem autem concilio depositus est abbas de Crouland, & prior S. Albani martyris, nomine Godefridus, & alter in loco ejus restitutus: & abbatiæ quæ est juxta Hastingas, quæ dicitur ad Bellum, abbas nomine Adamus electus est: quos utrosque prædictus Albericus benedixit. Invitavit quoque omnes episcopos, & abbates plurimos Angliæ, ad generale concilium quod dominus papa Innocentius ad medium Quadragesimæ Romæ celebraturus erat.

QUÆ EXTRA SYNODUM.

Dum autem hæc cogerentur, de pace reformanda inter duos reges sæpissime ac diligentissime cum pluribus, ac maxime cum regina Angliæ tractavit. Postquam vero ipsius reginæ mentem ad hanc rem perficiendam valde esse accensam intellexit, ipsa mediante, ac fæminea calliditate atque protervitate instante, ipsum regem crebro de eadem re interpellavit, quem primo durum, & quasi hanc reconciliationem aspernantem invenerunt.

ANNO CHRISTI 1138.

A Quippe de baronibus suis, quibus ex discordia eorum gravia damna contigerant, sollicite ei persuaserant, ut nullo modo pacem cum rege Scotiæ faceret: immo viriliter se de illo vindicaret. Veruntamen fæmina vinci nescia, quibusque potuit modis, nocte ac die stimulando non destitit, donec Regum...... ad suam voluntatem. Nam avunculum suum David regem Scotiæ, & Henricum filium ejus, atque suum cognatum vehementer amavit: ac ideo tantopere marito suo regi Angliæ eos pacificare curavit. Præfatus itaque legatus ubi rem eo.... procedere vidit, audacius regem convenit: de illa meliore spe concepta, ac de cæteris causis se B intromisit.

Anno igitur MCXXXIX. perfectis negotiis suis in Anglia sæpedictus legatus mox post octavas epiphaniæ, cum suis ad mare reversus transfretavit. Nam ad prædictum concilium domini papæ tempore congruo pervenire properavit. Theobaldus quoque Cantuar. archiepiscopus, &...., Roffensis, & Simeon VVigornensis, Rogerque Coventrensis, Robertus Execestrensis. Isti quinque episcopi, & cum illis quatuor abbates pro omnibus episcopis & abbatibus Angliæ, ad idem concilium, iverunt. Namque rex Stephanus propter turbationem regni sui, quæ gravis tunc imminebat, plures illuc mittere noluit. Præterea bonæ memoriæ Turstanus Eboracensis archiepiscopus, & propter concilium, & propter quædam alia privata negotia, quæ per illum fa- C cere dispones,...... Richardum abbatem de...... eximiæ virtutis virum, de quo superius mentionem fecimus, illum direxit. Namque sicut vulgo.... de.... sua seipsum deponere, & germanum fratrem suum Audoenum nomine, Eboracensis * episcopum, pro se archiepiscopum Eboraci constituere cogitaverat. Sed interim dum hæc parabuntur, &.... ejus infectis negotiis....... defunctus est: & frater ipsius, sumpto ante mortem suam religioso habitu canonicorum, apud Meretun, ibidem de hac vita migravit." Vero Cantuar. Archiepiscopus, cum suo pallio, & prædicti episcopi & abbates, finito concilio, & confectis D negotiis suis, sani & incolumes redierunt. [Richardus Haugustaldensis hæc omnia suprascripta habet.]

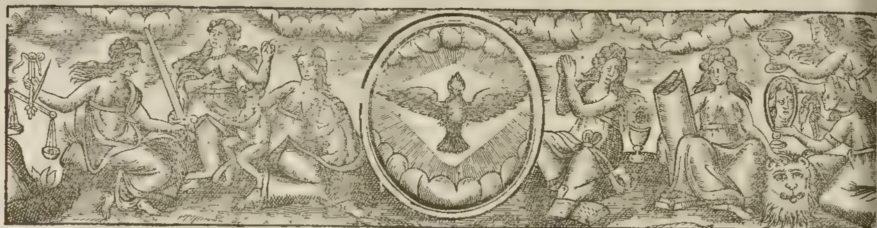
" *Corr.* Theobald. vero

*** *In hoc concilio, teste Mathæo Parisio,* ipso jubente legato, Henricus VVintoniensis episcopus, Richardum de Beaumeis, diaconum ordinavit, & ipsa die, dum ordines celebrarentur, Theobaldus abbas Beccensis in archiepiscopum Cantuariensem ab episcopis electus est, priore ecclesiæ Cantuariensis Hieremia præsente. Qui ab episcopo consecratus, cum legato Romam profectus est, ubi a papa Innocentio pallium suscepit. *Idem habet antiquior Matthæo Parisio Henricus Huntindoniensis.*

E *Ibidem privilegia sanctuarii VVestmonaster. confirmantur, ut habetur in lib. M. S. eorundem.*

EX OBSERVATIONE ANGLICANA.

Matth. Parisius in ecclesia S. Pauli habitum refert hoc concilium; cæteri in S. Petri. Hæc causa, quod res de quibus Parisius loquitur, factæ sint in sessione habita ad S. Petri. Ex exemplari VVestmonasteriensis codicis apparet (videlicet in charta regis Stephani) Theobaldum interfuisse Cantuariæ archiepiscopum: quam sedem tunc vacasse asserit exemplar alterum. Ex Matthæo enim Parisio constat eum inibi electum fuisse in archiepiscopatum dum ordines celebrarentur, quod sub fine concilii fuisse videtur: eumque protinus consecratum (ut Roffensis historia perhibet) Stephani chartæ subscripsisse.

Anno Christi 1139.

CONCILIVM LATERANENSE II. GENERALE, SVB INNOCENTIO II. SVMMO PONTIFICE.

HISTORIA EIVSDEM CONCILII.

Bernardus abbas lib. 2. de vita sancti Bernardi cap. 1.

HONORIO secundo Callisti successore defuncto, major cardinalium pars Gregorium sancti Angeli diaconum cardinalem summum pontificem elegerunt, qui deinde Innocentius secundus dictus est. Nonnulli vero Petrum Leonis potentissimi Romanorum ciuis filium pseudopontificem crearunt: quem Anacletum secundum appellarunt. De utroque sanctus Bernardus haec scribit: Duo itaque, inquit, sunt, de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videatur papa. Quorum primo quidem si personas compares, ut neutri sane vel derogare videar vel adulari, dicam quod dici passim reperies, & neminem arbitror diffiteri: quia videlicet, Innocentii nostri vita vel fama nec aemulum timet, cum alterius nec ab amico tuta sit. Deinde, si electiones discutias, nostri itidem mox occurrit & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porro de tempore constat. Reliqua duo, merita probant, & dignitas eligentium. Hanc enim, ni fallor, partem saniorem invenies, tam episcopos, quam cardinales, diaconos, sive presbyteros, & quorum maxime interest de electione summi pontificis, & quanti in eligendo juxta scita patrum sufficiant. Quid & in consecratione? Nonne Ostiensem ad quem specialiter spectat habemus? Cum igitur & electus dignior, & electio sanior, & actio ordinabilior teneatur: qua isti ratione, immo qua contentione, contra jus & fas, & vota omnium bonorum invitae, & renitenti Dei ecclesiae praeficere alium, & illum deponere tentant? Et alibi, de Innocentio loquens: Merito illum, inquit, recipit ecclesia, cujus opinio clarior, & electio sanior (Epist. 126.; Epist. 125.)

A inventa est: nimirum eligentium numero vincens & merito. Haec sanctus Bernardus. Petrus Leonis propinquorum viribus innixus, sancti Petri basilicam caeterasque Vrbis ecclesias invasit: & Innocentius pontifex una cum cardinalibus coactus ab Vrbe discessit, & in Galliam se contulit: ubi a rege & ab episcopis ut verus pontifex recipitur, habetur, & colitur. Galliae regem est imitatus Henricus Angliae rex, ac Lotharius Romanorum imperator electus, cum episcopis, & optimatibus Teutonici regni. Neque in Gallia tantum aut Germania Innocentius legitimus pontifex habetur, sed etiam in Etruria seu Tuscia, Campania, aliisque prope innumeris regionibus atque provinciis, ut scribit sanctus Bernardus: qui magnus Innocentio adjumentum attulit in hoc schismate confutando, tum apud imperatorem, tum apud reges, ob eximiam & doctrinae & sanctitatis opinionem, atque ideo B apud eos autoritatem. Innocentius ex Gallia in Italiam reversus, Lotharii imperatoris viribus adjutus, schismaticos repressit, & Petro Leone pseudopontifice mortuo, is, qui in ejus locum a schismaticis suffectus fuerat Victoris nomine appellatus, pontificalibus vestibus depositis, ad pontificem se contulit. Iis temporibus non schismaticorum tantum factionibus Dei ecclesia perturbabatur, sed haereticorum etiam nouis ac diversis dogmatibus oppugnabatur. Petrus de Bruis hac tempestate exortus est: adversus quem Petrus Cluniacensis disputans, ejus haereses recenset. Et primum quidem: Negat, inquit, paruulos infra intelligibilem aetatem constitutos, Christi baptismate posse saluari, nec alienam fidem posse illis prodesse, qui sua uti non possunt. Deinde templorum vel ecclesiarum fabricam fieri non debere: factas insuper

(Bern. abbas supra; Epist.; Bernard. abbas cap. 2; Lib. 1. 1. & 2.)

ANNO CHRISTI 1139.

insuper subrui oportere: Nec esse necessaria Christianis sacra loca ad adorandum. Tertio, cruces sacras confringi præcipit & succendi: quia species illa vel instrumentum, quo Christus tam dire tortus, tam crudeliter occisus est, non adoratione, non veneratione, vel aliqua supplicatione digna est: sed ad ultionem tormentorum & mortis ejus omni dedecore dehonestanda, gladiis concidenda, ignibus succendenda est. Quarto, non solum veritatem corporis & sanguinis Domini quotidie & assidue per sacramentum in ecclesia oblatum negat, sed omnino illud nihil esse, neque Deo offerri debere decernit. Quinto, sacrificia, oblationes, eleemosynas, & reliqua bona pro defunctis fidelibus a vivis fidelibus facta deridet, nec ea quempiam mortuorum vel in modico posse juvare affirmat. Narrat etiam Petrus Cluniacensis jure hunc hæreticum concrematum: cum antea impius iste cruces Dominicas in unum congestas concremaverit. Hujus Petri de Bruis impias hæreses secuti sunt pene omnes qui post illum fuerunt hæretici: ut merito hæreticorum parens dici possit. Quin etiam Arnaldus de Brixia illius sectatus est errores. De quo hoc Otto Frisingensis scribit: Is a studio e Galliis »in Italiam revertens, religiosum habitum, quo amplius decipere posset, induit: omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens: clericorum & episcoporum detogator, monachorum persecutor, laicis tantum adulans. Dicebat enim nec clericos proprietatem, nec episcopos regalia, nec monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse salvari: cunctaque hæc principis esse, ab ejusque beneficentia in usum tantum laicorum cedere oportere. »Præter hæc, de sacramento altaris, de baptismo »parvulorum, non sane dicitur sensisse. Hæc Otto. Quare Innocentius pontifex, tum ad hæreses damnandas, tum ad schismaticos reprimendos, ac depravatos mores corrigendos, prædecessorum sanctorum pontificum exempla secutus, universale Romæ indixit concilium: & convocatis ex universis Christiani orbis partibus patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, & aliarum ecclesiarum prælatis, mille circiter convenere, ut gravissimi illius temporis scriptores testantur: & in Lateranensi ecclesia illud celebrandum curavit. In quo hæretici damnantur, & inter cæteros Arnaldus de Brixia, qui tum in Urbe degebat: Petri Leonis, aliorumque schismaticorum acta rescinduntur: & ad pristinam ecclesiasticam disciplinam restituendam aliqua statuuntur decreta. Inter quæ illud præcipuum. Quod, cum per id tempus sacerdotibus & clericis honor, quem par erat, non deferretur, sententiam excommunicationis tulit pontifex in eos qui violentas manus in clericos injecerint. Prohibuit etiam militum torneamenta, in quibus cædes hominum & animarum pericula semper imminent. Quæ a posterioribus pontificibus & conciliis & innovata & confirmata fuere.

TITULI CANONUM CONCILII LATERANENSIS GENERALIS.

AB INNOCENTIO PAPA II. CELEBRATI.

1. *De simoniace ordinatis.*
2. *Ut pro beneficiis & rebus omnibus sacris nihil detur.*
3. *Ut excommunicatos a suis episcopis nullus recipiat.*
4. *Ut careant beneficiis ecclesiasticis qui admoniti officii ab episcopis, emendari nolunt.*
5. *Ne clericorum morientium bona diripiantur.*
6. *Ut subdiaconi uxorati, aut concubinarii, officio & beneficio careant.*
7. *Ne quis Missas sacerdotum uxoratorum vel concubinariorum audiat.*
8. *Ut sanctimoniales non nubant.*
9. *Ut monachi & regulares canonici, leges temporales & medicinam non discant.*
10. *Ne laici decimas vel ecclesias retineant, &c.*
11. *Quænam personæ semper securæ esse debeant.*
12. *Quibus diebus tregua custodienda.*
13. *De usurariis.*
14. *Ne milites in nundinis vel feriis decertent.*
15. *Ut excommunicetur clerici percussor, & qui manus iniecerit in eum qui ad ecclesiam vel cœmeterium confugit.*
16. *Ut nullus beneficia hereditario iure sibi vendicet.*
17. *Ut consanguinei non conjungantur.*
18. *De incendiariis.*
19. *De episcopo qui excommunicatum pro incendio absolverit.*
20. *Ut principes consultis episcopis justitiam faciant.*
21. *De filiis presbyterorum.*
22. *De falsa pœnitentia.*
23. *De his qui sacramenta damnant.*
24. *Ne pro chrismate, oleo sacro, & sepultura, precium exigatur.*
25. *Ut beneficia de manu laica nullus accipiat.*
26. *Ut sanctimoniales in privatis domiciliis non habitent.*

CANONES.

I. *De simoniace ordinatis.*

Statuimus, si quis simoniace ordinatus fuerit, ab officio omnino cadat quod illicite usurpavit. 1. q. 3. c. 15.

II. *Ut pro beneficiis & rebus omnibus sacris nihil detur.*

Si quis præbendam, vel prioratum, seu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, seu quodlibet sacramentum ecclesiasticum, utpote chrisma, vel oleum sanctum, consecrationes altarium, vel ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam acquisivit: honore male acquisito careat, & emptor, atque venditor, & interventor, nota infamiæ percellantur. Et nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis ante vel post a quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat: quoniam simoniacum est: sed libere, & absque imminutione aliqua, collata sibi dignitate atque beneficio perfruatur.

III. *Ut excommunicatos a suis episcopis nullus recipiat.*

A suis episcopis excommunicatos, ab aliis suscipi modis omnibus prohibemus. Qui vero excommunicato, antequam ab eo qui eum excommunicaverit absolvatur,

ANNO CHRISTI 1139.

tur, scienter communicare præsumpserit, pari sententiæ teneatur obnoxius.

21. q. 4. c. 5. IV. *Vt careant beneficiis ecclesiasticis qui admoniti officii ab episcopis, emendari nolunt.*

Præcipimus etiam quod tam episcopi quam clerici, in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant, & nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium, nec in tonsura, intuentium, quorum forma & exemplum esse debent, offendant aspectum: sed potius quæ eos deceat sanctitatem præ se ferant. Quod si moniti ab episcopis, emendari noluerint, ecclesiasticis careant beneficiis.

12. q. 2. c. 48. V. *Ne clericorum morientium bona diripiantur.*

Calched. can. 22. Illud autem, quod in sacro Calchedonensi constitutum est concilio, irrefragabiliter conservari præcipimus. Vt videlicet decedentium bona episcoporum a nullo omnino hominum diripiantur, sed ad opus ecclesiæ & successoris sui in libera œconomi & clericorum permaneant potestate. Cesset igitur de cætero illa detestabilis & sæva rapacitas. Si quis autem amodo hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui vero morientium presbyterorum vel clericorum bona rapuerint, simili sententiæ subjiciantur.

dist. 28. c. 2. VI. *Vt subdiaconi uxorati aut concubinarii, officio & beneficio careant.*

Decernimus etiam ut ii, qui in ordine subdiaconatus, & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum Dei, vasa Domini, sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici: indignum est eos cubilibus & immunditiis deservire.

VII. *Ne quis Missas sacerdotum uxoratorum vel concubinariorum audiat.*

Ad hæc prædecessorum nostrorum Gregorii septimi, Vrbani, & Paschalis Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, præcipimus ut nullus Missas eorum audiat quos uxores vel concubinas habere cognoverit. 27. q. 1. c. 40. Vt autem lex continentiæ, & Deo placens munditia in ecclesiasticis personis & sacris ordinibus dilatetur: statuimus quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares canonici, & monachi atque conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam abinvicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant.

VIII. *Vt sanctimoniales non nubant.* 27. q. 1. c. 40.

Idipsum quoque de sanctimonialibus feminis, si, quod absit, nubere attentaverint, observari decernimus.

IX. *Vt monachi & regulares canonici, leges temporales & medicinam non discant.*

Prava autem consuetudo, prout accepimus, & detestabilis inolevit, quoniam monachi, & regulares canonici, post susceptum habitum & professionem factam, spreta beatorum magistrorum Benedicti & Augustini regula, leges temporales & medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ namque flammis accensi, se patronos causarum faciunt: &, cum psalmodiæ & hymnis vacare debeant, gloriosæ vocis confisi munimine, allegationum suarum varietate, justum & injustum, fas nefasque confundunt. Attestantur vero imperiales constitutiones, absurdum, immo & opprobrium esse clericis, si peritos se velint disceptationum esse forensium. Huiusmodi temeratores graviter feriendos apostolica autoritate decernimus. Ipsi quoque, neglecta animarum cura, ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cumque impudicus oculus, impudici cordis sit nuntius: illa, de quibus loqui erubescit honestas, non debet religio pertractare. Vt ergo ordo monasticus & canonicus, Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur: ne hoc ulterius præsumatur apostolica autoritate interdicimus. Episcopi autem, abbates, & priores, tantæ enormitati consentientes, & non corrigentes, propriis honoribus spolientur, & ab ecclesiæ liminibus arceantur.

X. *Ne laici decimas vel ecclesias retineant, &c.*

Decimas ecclesiarum, quas in usu pietatis concessas esse canonica demonstrat autoritas, a laicis possideri apostolica autoritate prohibemus. Sive enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & periculum æternæ damnationis incurrere.

incurrere. Præcipimus etiam ut laici, qui ecclesias tenent, aut eas episcopis restituant, aut excommunicationi subiaceant. Innovamus autem & præcipimus, ut nullus in archidiaconum vel decanum, nisi diaconus vel presbyter, ordinetur: archidiaconi vero, decani, vel præpositi, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores. Præcipimus etiam ne conductitiis presbyteris ecclesiæ committantur: & unaquæque ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem.

XI. *Quænam personæ semper securæ esse debeant.*

Præcipimus etiam ut presbyteri, clerici, monachi, peregrini, & mercatores, & rustici euntes, & redeuntes, & in agricultura persistentes, & animalia cum quibus aratur, & semina portant ad agrum, & oves, omni tempore securi sint.

XII. *Quibus diebus tregua custodienda.*

Treguam autem ab occasu solis in quarta feria usque ad ortum solis in secunda feria, & ab adventu Domini usque ad octavas epiphaniæ, & a quinquagesima usque ad octavam paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treguam frangere tentaverit, post tertiam commonitionem, si non satisfecerit, episcopus suus in eum excommunicationis sententiam dictet, & scriptam episcopis vicinis annunciet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, immo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subiacebit. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur: præcipimus, ut episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicuius amore aut odio prætermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

XIII. *De usurariis.*

Porro detestabilem & probrosam Divinis & humanis legibus per scripturam in veteri & in novo testamento abdicatam: illam, inquam, insatiabilem fœneratorum rapacitatem damnamus, & ab omni ecclesiastica consolatione sequestramus: præcipientes, ut nullus archiepiscopus, nullus episcopus, vel cuiuslibet ordinis abbas, seu quivis in ordine & clero, nisi cum summa cautela, usurarios recipere præsumat, sed in tota vita infames habeantur: &, nisi resipuerint, Christiana sepultura priventur.

XIV. *Ne milites in nundinis vel feriis decertent.*

Detestabiles autem illas nundinas, vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerarie congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, omnino fieri interdicimus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia & viaticum non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

XV. *Vt excommunicetur clerici percussor, & qui manus iniecerit in eum qui ad ecclesiam vel cœmeterium confugit.*

Item placuit, ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quod in clericum vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat: & nullus episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat. Præcipimus etiam, ut in eos, qui ad ecclesiam vel cœmeterium confugerint, nullus omnino manum mittere audeat. Quod si fecerit, excommunicetur.

XVI. *Vt nullus beneficia hereditario iure sibi vendicet.* 8. q. 1. c. 7.

Indubitatum est, quoniam honores ecclesiastici, sanguinis non sunt sed meriti: & ecclesia Dei non hereditario iure aliquem, neque secundum carnem, successorem expectat, sed ad sua regimina, & officiorum suorum dispensationes, honestas, sapientes, & religiosas personas exposcit. Propterea autoritate prohibemus apostolica, ne quis ecclesias, præbendas, præposituras, capellanias, aut aliqua ecclesiastica officia, hereditario iure valeat vendicare, aut expostulare præsumat. Quod si quis improbus aut ambitionis reus, attentare præsumpserit: debita pœna mulctabitur, & postulatis carebit.

XVII. *Vt consanguinei non conjungantur.*

Sane coniunctiones consanguineorum omnino fieri prohibemus. Huiusmodi namque incestum, qui fere, stimulante humani generis inimico, in usum versus est, sanctorum

ANNO CHRISTI 1139. ctorum patrum instituta, & sacrosancta Dei detestatur ecclesia; leges etiam sæculi de tali contubernio natos infames pronunciant, & ab hereditate repellunt.

23.q.8.c.32

XVIII. *De incendiariis.*

Pessimam siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam autoritate Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicimus: hæc etenim pestis, & hostilis vastitas, omnes alias deprædationes exuperat. Quæ quantum populo Dei sit damnosa, quantumque detrimentum animabus & corporibus inferat, nullus ignorat. Assurgendum est igitur, & omni modo laborandum, ut tanta clades, tantaque pernicies, pro salute populi eradicetur, & extirpetur. Si quis igitur post huius nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta, ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur. Et si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura. Nec absolvatur nisi prius, damno cui intulit secundum facultatem suam resarcito, iuret se ulterius ignem non appositurum. Pœnitentia autem ei "detur, ut Hierosolymis aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat.

"al. videtur *sed male*

23. q. 8. c. 32.

XIX. *De episcopo qui excommunicatum pro incendio absoluerit.*

Si quis autem archiepiscopus, vel episcopus hoc relaxaverit: damnum restituat, & per annum ab officio episcopali abstineat.

23. q. 8. c. 32.

XX. *Vt principes consultis episcopis iustitiam faciant.*

Sane regibus & principibus facultatem faciendæ iustitiæ, consultis archiepiscopis & episcopis, non negamus.

XXI. *De filiis presbyterorum.*

Presbyterorum filios a sacri altaris ministeriis removendos decernimus: nisi aut in cœnobiis aut in canonicis religiose fuerint conversati.

de pœnit. dist. 5. c. 8.

XXII. *De falsa poenitentia.*

Sane quia inter cætera unum est quod sanctam maxime perturbat ecclesiam, falsa videlicet pœnitentia: confratres nostros & presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur: aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Vnde scriptum est: *Qui totam legem observaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus:* scilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim, si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ ianuam non intrabit. Falsa etiam fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio vel curiali vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si offenso cuilibet non satisfiat, aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis contra iustitiam gerat.

"al. fratres nostros episcopos & presbyteros.

XXIII. *De his qui sacramenta damnant.*

Eos autem qui religiositatis speciem simulantes, Domini corporis & sanguinis sacramentum, baptisma puerorum, sacerdotium, & cæteros ecclesiasticos ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, tanquam hæreticos ab ecclesia Dei pellimus, & damnamus, & per potestates exteras coerceri præcipimus. Defensores quoque ipsorum eiusdem damnationis vinculo innodamus.

XXIV. *Ne pro chrismate, oleo sacro, & sepultura, precium exigatur.*

Illud quoque adiicientes præcipimus, ut pro chrismatis, olei sacri, & sepulturæ acceptione, nullum venditionis precium exigatur.

XXV. *Vt beneficia de manu laica nullus accipiat.*

Si quis præposituras, præbendas, vel alia ecclesiastica beneficia de manu laici acceperit, indigne suscepto careat beneficio. Iuxta namque decreta sanctorum patrum, laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen habent disponendi de ecclesiasticis facultatibus potestatem.

XXVI. *Vt sanctimoniales in privatis domiciliis non habitent* 18. q. c. 25

Ad hæc perniciosam & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum, quæ licet neque secundum regulam beati Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant, sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant, aboleri decernimus. Cum enim iuxta regulam degentes in cœnobiis, tam in ecclesia quam in refectorio atque dormitorio communiter esse debeant: propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites & minus religiosos, contra sacros canones & bonos mores suscipere

pere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis qui male agit odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in iniustorum tabernaculo opinantur se posse latere oculos iudicis cuncta cernentis: hoc tam inhonestum detestandumque flagitium ne ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus.

XXVII. *Ne sanctimoniales cum canonicis vel monachis psallant in eodem choro.*

Simili modo prohibemus, ne sanctimoniales simul cum canonicis vel monachis in ecclesia in uno choro conveniant ad psallendum.

XXVIII. *De electione episcoporum.*

Obeuntibus sane episcopis, quoniam ultra tres menses vacare ecclesias prohibent patrum sanctiones, sub anathemate interdicimus, ne canonici de sede episcopali ab electione episcoporum excludant religiosos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in episcopum eligatur. Quod si exclusis eisdẽ religiosis electio fuerit celebrata: quod absque eorum assensu & cõvenientia factũ fuerit, irritum habeatur & vacuum.

XXIX. *De ballistariis & sagittariis.*

Artem autem illam mortiferam & Deo odibilem ballistariorum & sagittariorum adversus Christianos & catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

XXX. *Ut ordinationes a schismaticis factæ, irritæ sint.*

Ad hæc, ordinationes factas a Petro Leonis & aliis schismaticis & hæreticis evacuamus, & irritas esse censemus.

** ACTA CONCILII.

Ex chronico Mauriniacensi.

INNOCENTIUS tamdiu Pisæ demoratus est, quoadusque Petrus apostolicæ sedis dignitatem morte terminante reliquit. Et tunc Romam regrediens, & suæ & alterius partis favore & acclamatione honorifice susceptus, & in summi pontificis honorem gloriose est sublimatus. Et quod prius ex parte tenuit, ex toto possidere perfecte & integre cœpit. Qui post illius quæ inter ipsum & Petrum fuerat altercationis placationem, universalis ecclesiæ principale concilium Romæ aggregat: ut in ipso, imminentes ecclesiæ necessitates decenter ordinet & disponat.

Facto igitur incomparabili omnium prælatorum conventu, ipse ut erat habitus preciositate excellentior, ipsius etiam faciei aspectu aliis reverentior, ut etiam doctrinali litterarum scientia eminentior: de rebus quæ opportuniores videbantur tractaturus, inter alios assurgens ita exorsus est. Ad vos, inquit, sermonis mei summa ex toto dirigitur, qui non semen Chanaam, sed heredes speciales estis, & filii excelsi omnes. Qui pro Divinæ geniture signis armillam continentiæ, baculum rigoris & justitiæ, anulum perfectionis a vero Iuda suscipientes, ea per discretionis modum in brachio, in manu, in digito gestatis, & qui unus cum Deo spiritus effecti, nihil aliud sapitis. Vos, inquam, quorum astuta provisio super curam animarum invigilat: quibus ipsius authenticæ nuncupationis dignitas, proprietatem operationis inoculat. Nostis, quia Roma caput est mundi, & quia a Romani pontificis licentia ecclesiastici honoris celsitudo quasi feodalis juris consuetudine suscipitur, & sine ejus permissione legaliter non tenetur. Scitis etiam, quia ejus proprium est, ut dissentientes pacificet, & confusa sapienter disponat & ordinet. Porro, impossibile est, ut unguentum in barbam descendat, si in capite non redundat. Debile namque caput, totum dat debile corpus. Neque in usu est, ut quemlibet ægrotum ille medicus curet, quem ejusdem infirmitatis cruciatus tenet. Et si a Deo per malitiam pontifex summus disjungitur, vix effici potest, ut per eum Deo alii reconcilientur. Igitur quotiescumque veternosus hostis cõtra pacem quæ a Deo in terra hominibus bonæ voluntatis datur, & adversus canonica instituta venenosum caput conatur attollere: toties ab illa forti muliere, quæ a Salomone commendatur, zelo justitiæ conteri debet, ne si primo aut secundo conflictu impune superaverit, perniciosius postmodum insolescat. Longè etenim ante nos dictum est, venena invidiæ posse quidem ratione superari, sed difficile conquiescere. Quæ dum sæpe auditu percepta cognovimus, nunc ea tamen ipso effectu manifestante experti sumus. Et quod sine lacrymis dicendum non est, eo usque servati sumus, ut viderimus fas omne calcari, potestate pro jure uti, patriæ leges solvi, negari jus viventibus, pacem civibus, Divini cultus observantiam prævaricari. Oportuerat denique uberiori quadam deploratione & miserrimo ejulatu præire nos funus quoddam maternæ solemnitatis, & velut quasdam exequias prosequi Divini mysterii intermissa obse quia, provocante nos præsumptuoso quorumdam instinctu, qui non intelligentes mensuram suam: sed sicut Nemroth quondam confusionis turrem contra Dominum erigere conatus est, sic isti contra Deum, quia Spiritus sanctus Deus est, & adversum Christos ejus, cervicositatis suæ profanum tumorem moliti sunt attollere, & segregati inter se diversitatibus errorum, quasi per dissonantiam linguarum, ab unitate ecclesiæ divisi, in Spiritum sanctum offenderunt: quia unitatem cum fratribus non tenentes, caritatis gratia privati sunt. Qui enim ecclesiæ non diligit unitatem, non habet Dei caritatem. Verba siquidem Augustini testantur, quoniam quisquis a catholica ecclesia fuerit separatus, quãlibet laudabiliter se vivere æstimet, hoc solo scelere quod a Christi unitate disjunctus est, nõ habet vitam in se, sed ira Dei manet super eum. Eorum igitur

ANNO CHRISTI 1139.

ANNO CHRISTI 1139.

„igitur qui tales sunt improbanda temeritas, nostri „livoris, immo justæ indignationis, incentiva cau-„sa extitit: qui ruptis Divinæ ordinationis vincu-„lis, sacerdotalis reverentiæ curam non habentes, „tanti nominis autoritatem, & spiritualis gratiæ „potestatem, prosternere & annihilare tentave-„runt. Eo per se ascendentes, quo nec canonica-„rum autoritas institutionum provexit, nec ra-„tionabilium virorum voluntas permisit. Igitur „quia præcepta Divinæ legis, & sanctorum ca-„nonum irrefragabiles sanctiones, ferramenta fue-„runt in pace ecclesiæ, arma esse debent in tem-„pore belli. Et quæ diu intacta remanserunt, in „tam exitiali necessitate festinanter arripienda „sunt.

His & hujusmodi assertionibus domnus apo- B stolicus cæteris prælatis Divini sermonis favos impertiens, omnibus propatula ratione ostendit, quod Petrus Leonis, non aliorum assentatione, immo rapina, se apostoli Petri vicario fecisset æqualem. Cunctisque religiosis viris, quibus illud detestabile schisma displicuerat, verbis ejus cum magna laude unanimiter acclamantibus, respon-„dit: Vnde quia inordinatæ personæ inordinata „sunt decreta, quodcumque ille statuerat, destrui-„mus; quoscumque exaltaverat, degradamus; & „quotquot consecraverat, exordinamus & depo-„nimus. Et quicumque per Girardum Engolis-„mensem ad altaris officium accesserunt, aposto-„lica autoritate interdicimus, ne ipsum impleant, „& in illo ordinis gradu perenniter demorantes, C „ad superiorem non ascendant.

His dictis, singulos quos reos cognoverat propriis nominibus exprimens, eisque cum indignatione & jurgio exprobrans, pastorales baculos de manibus violenter arripuit, & pontificalia pallia, in quibus summa dignitas consistit, de humeris verecundose abstraxit. Ipsos quoque anulos, in quibus ad ipsos pertinens ecclesiæ desponsatio exprimitur, sine respectu misericordiæ abstulit.

Gaufridus etiam Carnotensis episcopus, ut supra dictum est, totius Aquitaniæ legatus, accepta domni papæ præceptione, omnem Galliæ regio- D nem, ipsius quoque Aquitaniæ, studiose circuiens, omnia sanctarum ecclesiarum altaria, quæ vel Girardus ille seditionis autor & obtentor, vel Gilo Tusculanensis episcopus, aut eorum complices, chrismalis unctionis benedictione in illius odiosi schismatis tempore consecraverant, propriis manibus dissipavit, nec relinquens lapidem super lapidem, quem non destrueret, solo funditus adæquavit: & ratione dictante, alia eorum loco restaurare curavit.

ALIA IN HOC CONCILIO GESTA ex variis autoribus a Binio collecta.

De *tempore, causa, actisque concilii, & de nu-* E *mero episcoporum, qui huic concilio plenario & œcumenico interfuerunt, Vrspergensis in chronico ista habet quæ sequuntur:* Anno Domini MCXXXIX. qui est primus Conradi regis, Innocentius papa, facta plenaria synodo, ut quidam dicunt, fere mille episcoporum, mediante quadragesima totam partem Leonis, *pseudopontificem Petrum Leonis filium intelligit,* condemnavit, cum ordinatione illius. *Eadem iisdem fere verbis Otto Frisingensis hujus temporis scriptor celeberrimus refert libro 7. cap. 23.* A Proxima media quadragesima synodus maxima circiter mille episcoporum, præsidente Romæ summo pontifice Innocentio, celebratur: ibique, post multa salutifera decreta promulgata, schismatici, qui parti Petri Leonis faverant, damnantur. Hæc Otto Frisingensis. *Quibus de causis pontifex hanc synodum œcumenicam, cui ipse præsedit, congregatam voluerit, intelliges ex iis quæ supra in vita Innocentii commemoravi. Quod ad diem spectat, in scripto chronico Beneventano hæc de ejusdem concilii certa die:* Hoc anno præfatus apostolicus Innocentius, octavo die intrante mensis Aprilis, Romæ synodum celebravit. Ad cujus sacri conventus præsentiam, archiepiscopi, episcopi, & abbates innumeri convenerunt: ibique inter cætera, quæ Spiritu sancto mediante statuta sunt, vinculis excommunicationis alligavit regem Rogerium prædictus apostolicus Innocentius in præsentia omnium catholicorum virorum qui convenerunt, & omnes ejus sequaces.

In hoc eodem magno, immo maximo concilio Lateranensi, inter alia delata est accusatio adversus Arnaldum de Brixia recentem hæreticum, discipulum Petri Abaelardi. De Arnaldo sive Arnoldo vel Arnolpho, ita varie nominatus reperitur, hæc habet Otto Frisingensis sui temporis rerum gestarum scriptor: Accessit ad hujus seditiosi facinoris argumentum, quod Arnolphus quidam Brixiensis, de quo supra dictum est, sub typo religionis, &c, ut evangelicis verbis utar, sub ovina pelle lupum gerens, Vrbem ingressus, ad factionem istam, *nempe ut revocaret antiquum senatum, cui & summam rerum committeret,* rudis populi animis præmolli dogmate ad animositatem accensis, innumeram post se duxit, immo seduxit, multitudinem. Arnaldus iste ex Italiæ civitate Brixia oriundus, ejusdemque ecclesiæ clericus, ac tantum lector ordinatus, Petrum Abaelardum olim præceptorem habuerat: vir quidem naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio quam sententiarum pondere copiosus, singularitatis amator, novitatis cupidus, cujusmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreses schismatumque perturbationes sunt prona. Is a studio e Galliis in Italiam revertens, religiosum habitum, quo amplius decipere posset, induit, omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens: clericorum ac episcoporum derogator, monachorum persecutor, laicis tantum adulans. Dicebat enim nec clericos proprietatem, nec episcopos regalia, nec monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse salvari: cunctaque hæc principis esse, ab ejusque beneficentia in usum tantum laicorum cedere oportere. Præter hæc de sacramento altaris & baptismo parvulorum non sane dicitur sensisse. His aliisque modis, quos longum est enumerare, dum Brixiensem ecclesiam perturbaret, laicisque terræ illius, prurientes erga clerum aures habentibus, ecclesiasticas malitiose exponeret paginas, in magno concilio Romæ sub Innocentio habito, ab episcopo civitatis illius, virisque religiosis accusatur. Romanus ergo pontifex, ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro silentium decernit: sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens, ad transalpina se contulit: ibique in oppido Allemaniæ Turego, officium doctoris assumens, perniciosum dogma aliquot diebus seminavit, &c. *Subjicit de rebus ab eo gestis sub Eugenio post obitum Innocentii, cum Romā se contulit. Porro non inanem Arnaldi prædicationē fuisse Romanis, sed renovasse senatum, & adversus propinquos*

quos Tiburtinos prælia cœpisse, inferius suo loco dicetur.

Sed haud ingratum erit Guntherum Ligurinum versibus ita canentem audire, hujus temporis scriptorem eximium:

Cujus origo mali, tantæque voraginis autor
Extitit Arnoldus, quem Brixia protulit ortu
Pestifero, tenui nutrivit Gallia sumptu,
Edocuitque diu: tandem natalibus oris
Redditus, assumpta sapientis fronte, diserto
Fallebat sermone rudes, clerumque procaci
Insectans odio, monachorum acerrimus hostis,
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices, ipsumque gravi corrodere lingua
Audebat papam, scelerataque dogmata vulgo
Diffundens, variis implebat vocibus aures.
Nil proprium cleri, fundos & prædia nullo
Iure sequi monachos, nulli fiscalia jura
Pontificum, nulli curæ popularis honorem
Abbatum, sacras referens concedere leges.
Omnia principibus terrenis subdita, tantum
Committenda viris popularibus atque regenda.
Illis primitias, & quæ devotio plebis
Offerat, & decimas castos in corporis usus,
Non ad luxuriam, sive oblectamina carnis
Concedens: mollesque cibos, cultusque nitorem,
Illicitosque toros, lascivaque gaudia cleri,
Pontificum fastus, abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores, monachosque superbos.
Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles.
Respuerent monitus, falsis admixta monebat.
Et, fateor, pulcram fallendi noverat artem:
Veris falsa probans, quia tantum falsa loquendo
Fallere nemo potest: veri sub imagine falsum
Influit, & furtim deceptas occupat aures.
Articulos etiam fidei certumque tenorem
Non satis exacta stolidus pietate fovebat,
Impia mellifluis admiscens toxica verbis.
Ille suam vecors in clerum pontificemque,
Atque alias plures adeo commoverat urbes,
Vt jam ludibrio sacer extremoque pudori
Clerus haberetur. Quod adhuc, ni fallor, in illa
Gente nocet, multumque sacro detruncat honori.
Mox in concilio Romæ damnatus ab illo
Præsule, qui numeros vetitum contingere nostros
Nomen ab innocua ducit laudabile vita:
Territus, & miseræ confusus imagine culpæ,
Fugit ab urbe sua, transalpinisque receptus,
Qua sibi vicinas Alemannia suspicit Alpes,
Nomen ab Alpino ducens (ut fama) Lemanno,
Nobile Turegum, doctoris nomine falso
Insedit, totamque brevi sub tempore terram
Perfidus impuri fœdavit dogmatis aura.
Vnde venenato dudum corrupta sapore,
Et nimium falsi doctrinæ vatis inhærens,
Servat adhuc vuæ gustum gens illa paternæ.

*** Ibidem excommunicatum esse Rogerum Siciliæ regem Anacleti antipapæ fautorem, refert chronicon Beneventanum Falconis: ex quo & discimus inchoatam esse hanc synodum* VIII. *Aprilis.* Hoc anno, A *inquit*, præfatus apostolicus Innocentius, octavo die intrante mensis Aprilis, Romæ synodum celebravit. *Et paulo post:* Ibi inter cætera, quæ, Spiritu sancto mediante, statuta sunt, vinculis excommunicationis alligavit regem Rogerium in præsentia omnium catholicorum virorum, qui convenerant, & ejus omnes sequaces. ANNO CHRISTI 1139.

CONCILIUM VVINTONIENSE I. ANNO CHRISTI 1139.

pro immunitate ecclesiastica, contra regem Stephanum, qui castella ecclesiæ invaserat, & episcopos nonnullos carceribus mancipaverat, celebratum anno domini MCXXXIX. III. Kal. Septembris tempore Innocentii papæ secundi.

B CAUSAM *a concilii VVillelmus Malmesburiensis l b. 2. historiæ novellæ his verbis describit:* Anno Dominicæ Incarnationis MCXXXIX. venenum malitiæ diu in animo Stephani regis nutritum, tandem erupit in publicum. Serebantur in Anglia rumores, jam jamque venturum e Normannia comitem Robertum cum sorore. Qua spe cum multi a rege non solum animo, sed & facto deficerent, ipse injurias suas multorum dispendiis sarciebat. Plures etiam, pro sola suspicione diversarum contra se partium, in cura sua contra decus regium captos; & ad redditionem castellorum, & ad quascumque-voluit conditiones abduxit. Erant tunc duo in Anglia episcopi potentissimi, Rogerius Salesberiensis, & C nepos ejus ex fratre Alexander Lincolniensis. Alexander ad tutamen, ut dicebat, & dignitatem episcopii, castellum de Neuvverche construxerat. Rogerius, qui ædificiorum constructione magnanimum se videri vellet, plura apud Sciteburnam, & apud Divisas, multum terrarum ædificiis amplexus, turritas moles erexerat. Apud Malmesberiam in ipso cœmeterio ab ecclesia principali vix jactu lapidis castellum inchoaverat. Castellum Salesberiæ, quod regii juris proprium esset, ab Henrico rege impetratum, muro cinctum, custodiæ suæ attraxerat. His moti quidam potentes laici, qui se a clericis & opum congerie & municipiorum magnitudine superatum iri dolerent, cæcum intra pectus D vulnus alebant invidiæ. Itaque conceptas querimonias regi effundunt, episcopos oblitos ordinis in castellis ædificandis insanire, nulli dubium esse debere quin hæc ad perniciem regis fierent omnia, dum illi statim ut venisset imperatrix cum traditione castellorum dominæ occurrerent, paternorum scilicet beneficiorum memoria inducti. Præveniendos ergo citius, & ad deditionem munitionum arctandos, alioquin regem seram pœnitentiam acturum, cum in potestate hostium videret, quæ, si saperet, sibi apponere potuisset. Hæc optimates sæpius. Ille, quamvis eis nimio esset favore obnoxius, aliquamdiu auribus suis blandientes dissimulavit audire, molliens dilationis amaritudinem, vel reli-E gionis in episcopis gratia, vel, quod magis opinor, suæ detractionis Invidia. Denique illorum, quæ proceres suaserant, effectum non distulit, cum primum volenti se occasio ingessit. Ea fuit hujusmodi.

Apud Oxeneford, circa VIII. Kalendas Iulii, facto conventu magnatum, prædicti quoque pontifices advenerunt. Invitus valde Salesberiensis hanc expeditionem incepit. Audivi eum dicentem verba in hanc sententiam: Per dominam meam sanctam Mariam, nescio quo pacto, reluctatur mens mea huic itineri. Hoc scio, quod ejus utilitatis ero in curia, cujus est equinus pullus in pugna. Ita præsagiebat animus mala futura. Tunc quasi fortuna famulari videretur voluntati regis,

ANNO CHRISTI 1139.

ri videretur voluntari regis, concitatus est tumultus inter homines episcoporum & Alani comitis Britanniæ, pro vendicandis hospitiis, eventu miserabili, ut homines episcopi Saresberiensis mensæ assidentes, semesis epulis ad pugnam prosilirent. Primo maledictis, mox gladiis res acta. Satellites Alani fugati, nepos ejus paulo minus occisus: victoria non incruenta episcopalibus cessit, multis sauciatis, uno etiam milite occiso. Rex occasionem aucupatus, per antiquos incentores conveniri jussit episcopos, ut curiæ suæ satisfacerent de hoc quod homines eorum pacem ipsius exturbassent: modus satisfactionis foret, ut claves castellorum suorum quasi fidei vades traderent. Illos ad satisfaciendum paratos, sed de deditione castellorum cunctantes, ne abirent, arctius asservari præcepit. Itaque Rogerium episcopum absque vinculis, cancellarium, qui nepos, vel plusquam nepos ejusdem episcopi esse ferebatur, compeditum duxit, ad Divisas scilicet castellum, multis & vix innumerabilibus sumptibus: non, ut præsul ipse dictabat, ad ornamentum, sed, ut se rei veritas habet, ad ecclesiæ detrimentum ædificatum. In ipsa obsessione castella Salesberiæ, Sciredurniæ, Malmesberiæ regi data: ipsæ Divisæ post triduum redditæ, cum sibi ultroneum jejunium episcopus indixisset, ut hac angustia sua animositatem episcopi Elyensis, qui eas occupaverat, flecteret. Nec episcopus Lindecolniensis obstinatius egit, redditione castelli liberationem mercatus.

Hoc regis factum in diversas sententias soluit ora multorum. Quidam dicebant jure castellis alienatos episcopos videri, qui prætet scita canonum ædificassent: illos euangelistas pacis esse debere, non architectos domorum, quæ autoribus forent refugium maleficii. Hæc amplioribus rationibus & sermonibus agebat Hugo archiepiscopus Rotomagi, quantum ille facundia poterat, maximus regis propugnator. Alii contra, quorum partibus assistebat Henricus VVintoniensis episcopus, sedis apostolicæ in Anglia legatus, frater regis Stephani, ut ante dixi: quem nec fraterna necessitudo, nec periculi metus a vero exorbitare cogebat. Sic porro dicebat: Si episcopi tramitem justitiæ in aliquo transgrederentur, non esse regis, sed canonum judicium: sine publico & ecclesiastico concilio illos nulla possessione privari debuisse: regem id non ex rectitudinis zelo, sed commodi sui compendio fecisse, qui castella non ecclesiis, ex quarum sumptibus, & in quarum terris constructa erant, reddiderit, sed laicis, eisdemque parum religiosis, contradiderit. Ista vir ille cum privatim, tum etiam publice coram rege affirmans, ejusdemque aures de liberatione & restitutione pontificum appellans, omnem consumpsit operam, in nullo auditus. Quapropter vigorem canonum experiendum ratus, concilio, quod quarto, Kalendas Septembris celebraturus erat VVintoniæ, fratrem incunctanter adesse præcepit.

Acta concilii verbis subsequentibus describens subjungit: Dicto die omnes fere episcopi Angliæ cum Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi, qui VVillelmo successerat, venerunt VVintoniam: archiepiscopus Eboracensis Turstanus pro valetudine qua gravabatur, vix enim animi viribus corpus regebat, cæteri vero pro guerra litteris absentiam suam excusarunt. Lectum est primo in concilio decretum Innocentii papæ, quo jam a Kalendis Martii, si bene commemini, partes sollicitudinis suæ idem apostolicus domino episcopo VVintoniensi jura legationis in Anglia injunxerat. Exceptum id summo favore, quod diuturnitate temporis temperantiam suam ostendens episcopus non prærupta legatum promulgasset jactantia. Processit deinceps in concilio sermo ejusdem latialiter ad litteratos habitus, de indignatione captionis episcoporum: quorum, Salesberiensis in camera curiæ, Lindecolniensis in diversorio suo intercepti essent; Helyensis exemplum simile veritus, veloci profugio ad Divisas se calamitati exemisset. Scelus miserabile regem ab incentoribus ita fuisse seductum, ut hominibus suis, præsertim episcopis, in curiæ suæ pace manus injici jussisset. Adjecta esset regio dedecori cælestis injuria, ut sub obtentu culpæ pontificum ecclesiæ possessionibus suis spoliarentur. Sibi regis contra legem Dei excessum tanto dolori esse: ut mallet se multo dispendio & corporis & rerum suarum affici, quam episcopalem celsitudinem tanta indignitate dejici. Quin etiam regem de emendatione peccati multotiens admonitum: postremo tunc concilii vocationem non abnuisse. Proinde archiepiscopus & cæteri consulerent in medium quid opus esset facto: se ad executionem concilii nec pro regis amicitia, qui sibi frater erat, nec pro damno possessionum, nec etiam pro capitis periculo, defuturum.

Cum hæc ille sensim per amplificationem exponit, rex causæ suæ non diffisus, comites in concilium misit, quærens cur vocatus esset. Responsum est a legato ex compendio: Non debere illum, qui se Christi fidei subjectum meminisset, indignari, si a ministris Christi ad satisfactionem vocatus esset, tanti reatus conscius, quantum nostra sæcula nunquam vidissent. Gentilium quippe sæculorum opus esse, episcopos incarcerare, & possessionibus suis exuere. Dicerent ergo fratri, quod si consilio suo placidum commodare dignaretur assensum, tale illi, Deo autore, largiretur, cui nec ecclesia Romana, nec curia regis Franciæ, nec comes Theobaldus frater amborum, sapiens profecto vir & religiosus, ex ratione contraire posset, sed quod favorabiliter complecti deberent. Consulte vero impræsentiarum rex faceret, si vel rationem facti sui redderet, vel canonicum judicium subiret. Ex debito etiam oportere, ut ecclesiæ faveret, cujus sinu exceptus, non manu militum, in regnum promotus fuisset. Sic cum dicto comites egressi, nec multo post proviso responso reversi sunt. Comitabatur eos quidam Albericus de Ver, homo causarum varietatibus exercitatus. Is responsum regis retulit, & quantum potuit causam antistitis Rogerii, episcopus enim Alexander abierat, gravavit: modeste tamen sine ulla verborum contumelia: quamvis quidam comitum stantes juxta, crebro loquelam ejus interrumperent, probra in episcopum jacientes.

Hæc ergo fuit summa dictorum Alberici: Multis injuriis Rogerium episcopum affecisse regem Stephanum: rarissime ad curiam regis venisse: quin homines sui de ejus potentia præsumentes seditiones movissent. Qui cum sæpe alias, tum nuper apud Oxeneford fecissent impetum in homines, & in ipsum nepotem comitis Alani: in homines etiam Hervei de Leonis, qui esset tantæ nobilitatis, tanti supercilii, ut nunquam regi Henrico petenti animum indulserit in Angliam venire. Injuriā ergo regi Stephano redundare, pro cujus amore venerit, quod ei tanta vis illata sit. Episcopum Lincolniensem, ex veteri odio in Alanum, seditionis per homines suos autorē fuisse: episcopum Salesberiensem inimicis regis clam favere, dissimulata interim pro tempore versutia. Id regem ex multis indubitanter comperisse: eoque potissimū quod Rogerium de

de Mortemer cum militibus regiis, quos ductitabat in summo de Bristovvensibus metu, nec una nocte idem episcopus Malmesberiæ manere dimisisset. Omnibus esse in ore, quod statim ut imperatrix venisset, ille se ad eam cum nepotibus & castellis conferret. Rogerius itaque captus sic, non ut episcopus, sed ut regis serviens, qui & procurationes ejus administraret, & solidatas acciperet. Castella non per violentiam rex eripuerit, sed episcopi ambo gratanter reddiderint: ut calumniam de tumultu, quem in curia concitaverant, evaderent. Aliquantulum pecuniarum rex in castellis invenerit, quæ ipsius legitime essent: quia eas tempore Henrici regis avunculi & antecessoris sui ex fisci regii reditibus episcopus Rogerius collegisset. Eis tamen, sicut & castellis, idem præsul pro timore commissorum in regem libens cesserit: inde non deesse testes regi. Ipsum proinde velle, ut pacta inter se & episcopos rata permanerent.

Reclamatum est ab episcopo Rogerio contra sermones Alberici, quod nunquam regis Stephani minister fuisset, nec ipsius solidatas accepisset. Minæ quinetiam ab animoso viro, & qui malis erubesceret frangi, prolatæ: si justitiam de rebus sibi ablatis in illo concilio non inveniret, eam in audientia majoris curiæ quærendam. Leniter legatus, ut cetera: Omnia quæ dicuntur contra episcopos, prius in concilio ecclesiastico & accusari, & an vera essent decuisset inquiri, quam in indemnes contra canonum decreta sententiam proferri. Rex itaque faciat quod in forensibus judiciis legitimum est fieri, ut revestiat episcopos de rebus suis. Alioquin jure gentium dissaisati non placitabunt. Dictis in hunc modum utrobique multis, causa petitu regis in posterum diem dilata, nec minus in crastinum, ad adventum archiepiscopi Rothomagensis postridie prolongata. Is ubi venit, omnium suspensis animis quidnam afferret, dixit se concedere ut castella episcopi haberent, si se jure habere debere per canones probare possent: quod quia non possint, extremæ improbitatis esse contra canones niti velle. Et esto, inquit, justum sit ut habeant. Certe, quia suspectum est tempus, secundum morem aliarum gentium optimates omnes claves munitionum suarum debent voluntati regis contradere, qui pro omnium pace debet militare. Ita omnis controversia episcoporum infirmabatur. Aut enim secundum canonum scita injustum est ut habeant castella, aut, si hoc pro indulgentia principali toleratur, ut tradant claves, necessitati temporis debent cedere. His addidit prædictus causidicus Albericus, significatum esse regi, quod minarentur inter se pontifices, pararentque aliquos ex suis contra eum Romam mittere. Et hoc, ait, laudat vobis rex, ne quisquam vestrum præsumat facere: quia si quis contra voluntatem suam & regni dignitatem ab Anglia quoquam iret, difficilis ei fortassis reditus esset. Ipse quinetiam, quia se gravari videt, ultro vos ad Romam appellat. Hæc postquam rex partim quasi laudando, partim minando mandasset, intellectum est quo tenderet. Quapropter ita discessum est, ut nec ipse censuram canonum pati vellet: nec episcopi eam consultum exerere ducerent duplici ex causa, seu quia principem excommunicare sine apostolici conscientia temerarium esset, seu quoniam audirent, quidam etiam viderent, gladios circa se nudari. Non enim jam ludicra erant verba, sed de vita & sanguine pene certabatur. Non omiserunt tamen legatus & archiepiscopus, quin tenorem officii sui prosequerentur. Suppliciter enim

A pedibus regis in cubiculo affusi oraverunt, ut misereretur ecclesiæ, misereretur animæ & famæ suæ, ne pateretur fieri dissidium inter regnum & sacerdotium. Ille dignanter assurgens, quamvis a se facti eorum amoliretur invidiam, malorum tamen præventus consiliis, nullam bonarum promissionum exhibuit efficaciam. ANNO CHRISTI 1139.

Kalendis Septembris solutum est concilium. *Hæc Malmesburiensis. Eadem brevius Matth. Parisius ad ann.* MCXXXIX.

Eodem, inquit, anno, VVintoniensis episcopus, invitatos ad prandium quosdam nobiles, coëgit ad deditionem aliquorum castrorum indignans. Cum Theobaldo archiepiscopo, & aliis episcopis, & B prælatis Angliæ, concilium apud VVintoniensem celebravit, tertio Kalendas Septembris, ad quod regem fratrem suum vocari fecit, qui comitem Albericum de Ver, in causarum varietatibus exercitatum, misit ad concilium, de captione dictorum episcoporum, super qua erat imperitus se, sic de jure facere posse allegantem, & factum regis defendentem. Et licet aliter visum esset concilio, super querelis in episcopos motis, & verbis hinc inde propositis, Kalendis Septembris solutum est concilium.

CONCILIUM SENONENSE CONTRA Petrum Abaelardum celebratum in præsentia Ludovici regis junioris anno Domini MCXL. tempore Innocentii papæ II.

C — ANNO CHRISTI 1140.

De *tempore actisque hujus concilii Baronius anno* 1140. *ista: Quod ad tempus spectat, ipsum audi sanctum Bernardum, ita querentem:* Stulte mihi dudum requiem promittebam, si quidem leonina rabies quievisset, & pax ecclesiæ redderetur. *Sed secus accidit. nam inferius:* Leonem evasimus, sed incidimus in draconem, qui non minus forsan noceat sedens in insidiis, quam ille rugiens de excelso. Quamquam non jam in insidiis, cujus virulenta folia utinam adhuc laterent in scriniis, & non D in triviis legerentur. Volant libri, & qui oderant lucem, quoniam mali sunt, impegerunt in lucem; putantes lucem tenebras. Vrbibus & castellis ingeruntur pro luce tenebræ, pro melle, vel potius in melle, venenum passim omnibus propinatur, transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Novum cuditur populis & gentibus evangelium, nova proponitur fides, fundamentum aliud ponitur præter id quod positum est. De virtutibus & vitiis non moraliter, de sacramentis eccesiæ non fideliter, de arcano sanctæ Trinitatis non simpliciter nec sobrie disputatur: sed cuncta nobis in perversum, cuncta præter solitum, & præterquam accepimus, ministrantur. Procedit Golias procero corpore, nobili illo suo bellico apparatu E circummunitus: antecedente quoque ejus armigero Arnaldo de Brixia. Squama squamæ conjungitur, nec spiraculum incedit per eas. Siquidem sibilavit apis quæ erat in Francia api de Italia, & venerunt in unum adversus Dominum & adversus Christum ejus, &c. *Ecce tempus, nempe post extinctum schisma Petri Leonis, & cum Arnaldus ex Italia, ut audisti, rediit in Franciam ad suum magistrum Petrum Abaelardum, quando & cœptum est agi adversus ejusmodi hæreses recens emergentes.* ep. 189.

At dicamus, quomodo ipso primo egressu provocaverit sanctum Bernardum ad disputandum in publico episcoporum & abbatum conventu, sicut alter Golias, ut audisti, insultans agminibus Dei viventis, ratus nimirum

ANNO CHRISTI 1140.

nimirum perfacilem sibi fore suarum hæresum promulgationem, si ejus, qui colebatur ab omnibus doctissimus atque sanctissimus, victor existeret. nam captionibus inanis philosophiæ eum a se vincendum nullatenus dubitabat. Vt autem hoc præstaret, adiit metropolitanum, nempe archiepiscopum Senonensem, qui ejusmodi disputationem indiceret eo colore, quod si ipse vinceretur, omnino cedens palinodiam recantaret. Tum idem archiepiscopus, ut fastum comprimeret insultantis hæretici, ne gloriari posset, non inventum in Gallia qui suis propositionibus contradicere se posse confideret: pollicitus est illi congressum quem peteret, & conventum quem cuperet. Sicque suffraganeos ad synodum vocans episcopos, de his scripsit ad sanctum Bernardum, ut se ad hæreticum expugnandum pararet. Sed audi ista ab eodem sancto Bernardo in dicta epistola ad Innocentium, cum subiicit: B Denique, *inquit*, scripsit mihi, solicitante quidem ipso, archiepiscopus Senonensis, diem statuens congressionis, quo ille in præsentia ejus & coepiscoporum suorum deberet, si posset, statuere prava dogmata sua, contra quæ ego mutire ausus fuissem. Abnui, tum quia puer sum, & ille vir bellator ab adolescentia: tum quia judicarem indignum, rationem fidei humanis committi ratiunculis agitandam, quam tam certa ac stabili veritate constet esse subnixam. Dicebam sufficere scripta ejus ad accusandum eum, nec mea referre, sed episcoporum, quorum esset ministerii de dogmatibus judicare. Ille nihilo minus, immo amplius levavit vocem, vocavit multos, congregavit complices. Quæ de me ad discipulos suos scripserit dicere non curo. C Disseminavit ubique, se mihi die statuto apud Senonas responsurum. Exiit sermo ad omnes, & non potuit me latere. Dissimulavi primum: nec enim satis rumore populari movebar. Cedens tamen, licet vix, ita ut flerem, consilio amicorum, qui videntes quomodo se quasi ad spectaculum omnes pararent, timebant ne de nostra absentia & scandalum populo & cornua crescerent adversario; & quia error magis confirmaretur, cum non esset qui responderet aut contradiceret, &c. *Hæc de suo consensu ad conferendum manus cum novo hæretico tandem extorto.*

Bernardus ep. 187.

Scripsit de his interea idem Bernardus ad episcopos qui causæ Christi faverent: quo scirent omnes, se inuitum, sed necessitate coactum, ejusmodi suscepisse certamen. D *At quid tandem accidit? Audiamus ea ab eo qui interfuit, vel a fide dignissimis testibus qui viderunt, accepit, Gofrido monacho Claravallensi, qui ait:*

Vita sancti Bernardi, lib.3.cap.5.

Adfuit dies, & ecclesia copiosa convenit, ubi a Dei famulo Petri illius Abaelardi in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi, si posset, obiiciendis sibi rationibus pariter & sanctorum testimoniis patrum. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur, ut tempus redimeret, sedem apostolicam E appellavit. Sed & postea ab egregio illo catholicæ fidei advocato, *Bernardo videlicet*, monitus, ut vel jam, sciens in personam suam nihil agẽdum, responderet tam libere quam secure, audiendus tantum & ferendus in omni patientia, non sententia aliqua feriendus: hoc quoque omnimodis recusavit. Nam & confessus est postea suis, ut aiunt, quod ea hora maxima quidem ex parte memoriæ ejus turbata fuerit, ratio caligaverit, & interior fugerit sensus. Nihilo minus tamen ecclesia, quæ convenerat, dimisit hominem, mulctavit abominationem, a persona abstinens, sed dogmata prava A condemnans. *Hæc ipse. Sed audiamus ipsum sanctum Bernardum ita scribentem in epistola citata superius ad Innocentium:* Occurri ad locum & diem, imparatus quidem & immunitus, nisi quod illud mente voluebam: *Nolite præmeditari qualiter respondeatis: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini:* & illud: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Convenerant autem præter episcopos & abbates plurimi viri religiosi, & de civitatibus magistri scholarum, & clerici litterati multi, & rex præsens erat. Itaque in præsentia omnium, adversario stante, ex adverso producta sunt quædam capitula de libris ejus excerpta. Quæ cum cœpissent legi, nolẽs audire exivit, appellans ab electis judicibus, quod nõ putamus licere. B Porro capitula judicio omnium examinata, inventa sunt fidei adversantia, contraria veritati. Hæc pro me, ne levitate, aut certe temeritate usus in tanto negotio putarer. Verum tu, o successor Petri, judicabis an debeat habere refugium ad sedem Petri, qui Petri fidẽ impugnat. Tu, inquam, amice sponsi, providebis quomodo liberes sponsam a labiis iniquis, & a lingua dolosa. Sed, ut paulo audacius loquar cum domino meo, attende etiam tibi ipsi, amantissime pater, & gratiæ Dei quæ in te est. Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, ipse te constituit super gentes & regna? Ad quid, nisi ut euellas & destruas, & ædifices & plantes? Qui igitur tulit te de domo patris tui, & unxit te unctione misericordiæ suæ, attende quæso extunc & deinceps quanta fecit animæ tuæ, quanta per te C ecclesiæ suæ, quanta in agro Dominico, cælo & terra testibus, tam potenter quam salubriter evulsa sunt & destructa, quanta rursum bene ædificata, plantata, propagata. Suscitavit Deus furorem schismaticorum in tuo tempore, ut tuo opere contererentur. Vidi stultum firma radice, & statim maledictum est pulcritudini ejus. *Vidi*, inquam, *vidi impium superexaltatũ & elevatũ sicut cedros Libani: & transivi, & ecce non erat. Oportet autem*, ait, *hæreses & schismata esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant.* Et in schismate quidem jam, ut dictum est, Dominus probavit te & cognovit te. Sed ne quid desit coronæ tuæ, en hæreses surrexerunt. Itaque ad consummationem virtutum, & ne quid minus D fecisse inveniamini a magnis episcopis antecessoribus vestris, capite nobis, pater amantissime, vulpes quæ demoliuntur vineam Domini, *&c. Hæc scripsit sanctus Bernardus ad Innocentium.*

Quippe qui, ut audivit appellantem ad apostolicam sedem hæreticum hominem, ut ipse pontifex, & universa Romana ecclesia de his omnibus certior redderetur, idem sanctus Bernardus legavit Romam ad eumdem pontificem Nicolaum monachum Cisterciensem, cujus est plurima laus in epistolis ad eum datis a Petro Cluniacensi: huic inquam literas dedit ad Innocentium ipsum, itemque ad eumdem scripsit errores ejusdem Abailardi atque confutationes. E *Quod, inquam, ille sedem apostolicam appellasset, & causa ibi cognoscenda esset: voluit de omnibus eumdem pontificem certiorem reddidisse, a quo esset sententia expectanda. Sed & ex persona Remensis archiepiscopi, & quorumdam aliorum episcoporum, scripsit alias eodem argumento litteras ad eumdem Innocentium papam. Scripsit & ad sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, & de eodem epistolam scripsit ad Guidonem de Castello, qui postea fuit Calestinus papa, antea vero fuerat in philosophia ejusdem Abaelardi discipulus: ne videlicet, ob antiquam amicitiam eius, susciperet patrocinium: perstringensque errores eius quam enormes fuerint, hæc breviter habet in fine:* Cum de Trinitate

Bernar epist. 190.

nitate loquitur, sapit Arium; cum de gratia, sapit Pelagium; cum de persona Christi, sapit Nestorium &c. *Scripsit pariter ad Ivonem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem, & cum de ejus animo pravo testificationes adducit, addit, jam antea damnatum fuisse una cum opere suo coram sedis apostolicæ legato, sed adhuc securum esse, inquit, quod cardinales & Romanæ ecclesiæ clericos se habuisse discipulos gloriaretur. Etenim ipse publice professus erat in Gallia, & ob celebre nomen ejus, complures ad eum confluxerant discipuli litteris philosophicis imbuendi.*

Causam & acta concilii hujus Otto Frisingensis lib. I. de Friderico cap. 48. & 49. describit his verbis: Posthæc dum rursus pluribus diebus legeret, maximamque post se sociorum multitudinem traheret, sedente in urbe Roma Innocentio, in Francia vero Ludovico superioris Ludovici filio regnante, ab episcopis abbateque Bernardo denuo ad audientiam apud Senonas evocatur, præsentibus Ludovico rege, Theobaldoque palatino comite, & aliis nobilibus, de populoque innumeris. Vbi dum de fide sua discuteretur, seditionem populi timens, apostolicæ sedis præsentiam appellavit. Episcopi vero simul & abbas, missa ad Romanam ecclesiam legatione, ac eis pro quibus impetebatur capitulis, damnationis ejus sententiam in litteris reportaverunt, quarum exemplar hoc est:

Reverendissimo domino, & dilectissimo patri, Dei gratia summo pontifici Innocentio, Samson Remensis archiepiscopus, Iozelinus Suessionensis, Guilhelmus "Catalaunensis, Alvisus Atrebatensis, episcopi, debitæ subjectionis voluntarium obsequium.

» AURIBUS occupatis ad plurima, verbum facimus breve de prolixo negotio, pro eo maxime quod idipsum plenius & diffusius continetur in litteris domini Senonensis. Petrus Abaelardus Christianæ fidei meritum evacuare nititur, dum totum quod Deus est, humana ratione arbitratur se posse comprehendere: ascendit usque ad cælos, & descendit usque ad abyssos. Nihil est quod lateat eum, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra. Homo est magnus in oculis suis, disputans de fide contra fidem, ambulans in magnis & mirabilibus super se, scrutator majestatis, hæresum fabricator. Iamdudum fecerat librum de sancta Trinitate, sed sub legato Romanæ ecclesiæ igne examinatus est: quia inventa est in eo iniquitas. Maledictus qui reædificat ruinas Iericho. Surrexit a mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreses, quæ dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis. Denique jam extēdit palmites suos usq; ad mare, & usq; ad Romā propagines ejus. Hæc gloriatio hominis illius, quod liber suus in curia Romana habet ubi caput suum reclinet: hinc confortatus & confirmatus est error illius. Proinde cum fiducia prædicat verbum iniquitatis usquequaque. Propterea cum in conspectu episcoporum super his eum argueret abbas Clarævallensis, zelo justitiæ & fidei armatus: ille nec confessus est, nec negavit, sed a die, a loco, & judice, quem ipse sibi elegerat, sine læsione, sine gravamine, ut prolongaret iniquitatem, sedem apostolicam appellavit. Episcopi qui propter hoc in unum convenerant, vestræ reverentiæ deferentes, nihil in personam ejus egerunt: sed tantummodo capitula a sanctis olim patribus condemnata, medicinali necessitate, ne morbus serperet, abjudicaverunt. Quia

A ergo homo ille multitudinem trahit post se, & populum qui sibi credat habet, necesse est ut huic morbo celeri medicina occurratis:

Sero (enim) *medicina paratur,*
Cum mala per longas invaluere moras.

Processimus nos in hoc negotio quousque ausi sumus. Tuum, beatissime pater, est de cætero providere, ne aliqua hæreticæ pravitatis macula decor ecclesiæ contaminetur. Tibi commissa est sponsa Christi, o amice sponsi. Tuum est eamdem uni viro virginem castam exhibere Christo. «

G. C. Non Guillelmus Catalaunensis qui anno MCXIX. obiit, sed Gaufredus, huic epistolæ inscribendus. Erat enim Catalaunensis episcopus anno MCXL. quo scripta hæc epistola. Vnde autem mendum? Hinc procul dubio, quod propria nomina primis tantum litteris sæpe notabantur, quod in plurimis monumentis occurrit. Librarius ergo qui vidit G. scripsit Guillelmum pro Gaufredo. Sed pergentem

B audiamus Ottonem.

Rescriptum vero, *inquit*, Innocentii, tale est.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Henrico Senonensi, Reinaldo Remensi, archiepiscopis, eorumque suffraganeis, & carissimo in Christo filio Bernardo Claravallensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

TESTANTE apostolo, sicut unus Deus, una fides esse dignoscitur: in qua tamquam immobili fundamento, præter quam nemo aliud potest ponere, firmitas catholicæ ecclesiæ inviolata consistit. Inde est quod beatus Petrus apo- *Ephes. 4.*

C stolorum princeps pro eximia hujus fidei confessione audire meruit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* Petram utique *Matth. 16.* firmitatem fidei, & catholicæ unitatis soliditatem manifeste designans. Hæc siquidem est inconsutilis tunica redemptoris nostri, super quam milites sortiti sunt, sed eam dividere minime potuerunt. Contra quam in initio fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania: astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum. Verum apostoli duces Dominici gregis, & eorum successores apostolici viri, ardore caritatis, & zelo rectitudinis succensi, fidem defendere, & eam in cordibus populorum proprii sanguinis effusio-

D ne plantare non dubitaverunt. Demum cessante persecutorum rabie, imperavit ventis, & facta est in ecclesia tranquillitas magna. Sed quia hostis humani generis semper circuit, quærēs quem devoret, ad expugnādam sinceritatem fidei, fraudulētam hæreticorum fallaciam subinduxit. Contra quas veri ecclesiarūm rectores viriliter insurgētes, eorum prava dogmata cum ipsorum autoribus condemnarunt. In magna namque Nicæna synodo Arius hæreticus est damnatus. Constantinopolitana synodus Manichæum hæreticum debita sententia condemnavit. In Ephesina synodo Nestorius condignam sui erroris condemnationem recepit. Calchedonensis quoque sy-

E nodus Nestorianam hæresim & Eutychianam cum Dioscoro & ejus complicibus justissima sententia confutavit. Marcianus præterea, licet laicus, Christianissimus tamen imperator, catholicæ fidei amore succensus, prædecessori nostro sanctissimo papæ Ioanni scribens, adversus eos qui sacra mysteria profanare contendunt, inter cætera sic loquitur, dicens: Nemo clericus, vel alterius cujuslibet conditionis, de fide Christiana publice conetur in posterum tractare. Nam injuriam facit

ANNO CHRISTI 1140.

„ cit judicio reverendissimæ synodi, si quis semel A „ judicata & recte disposita revoluere, & iterum „ disputare contendit: & in contemptores hujus „ legis, tamquam in sacrilegos, pœna non deerit. „ Igitur si quis clericus erit, qui publice tractare „ de religione ausus fuerit, a consortio clericorum „ removebitur. Dolemus autem, quoniam sicut „ litterarum vestrarum inspectione, & missis a fra- „ ternitatate vestra nobis errorum capitulis cogno- „ vimus, in novissimis diebus, quando instant „ periculosa tempora, magistri Petri Abaelardi per- „ niciosa doctrina, & prædictorum hereses, & alia „ perversa dogmata catholicæ fidei obviantia, pul- „ lulare cœperunt. Verum in hoc maxime conso- „ lamur, & omnipotenti Deo gratias agimus, quod „ in partibus vestris pro patribus tales filios suscita- B „ vit, & in tempore apostolatus nostri in ecclesia „ sua tam præclaros voluit esse pastores, qui novi „ hæretici studeant calumniis obviare, & immacu- „ latam sponsam univiro virginem castam exhibe- „ re Christo. Nos itaque qui in cathedra sancti „ Petri, cui a Domino dictum est, *Et tu aliquando* Luc. 22. „ *conversus confirma fratres tuos*, licet indigni, resi- „ dere conspicimur, communicato fratrum no- „ strorum episcoporum cardinalium consilio, de- „ stinata nobis a vestra discretione capitula, & uni- „ versa ipsius Petri dogmata, sanctorum canonum „ autoritate, cum suo autore damnavimus, eique „ tamquam hæretico perpetuum silentium impo- „ suimus. Vniversos quoque erroris sui sectatores „ & defensores, a fidelium consortio sequestran- „ dos, & excommunicationis vinculo innondan- C „ dos esse censemus.

Datum Laterani duodecimo Kalendas Augusti.

Sententia quam in Abaelardum & Arnaldum de Brixia Innocentius papa tulit, hæc est.

EPISTOLA

INNOCENTII PAPÆ II.

Innocentius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Samsoni Remensi, Henrico Senonensi archiepiscopis, & carissimo in Christo filio Bernardo Claraevallis abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

„ PER præsentia scripta fraternitati vestræ man- „ damus, quatenus Petrum Abaelardum & Ar- „ naldum de Brixia, perversi dogmatis fabricatores, „ & catholicæ fidei impugnatores, in religiosis lo- „ cis, ubi vobis melius visum fuerit, separatim facia- „ tis includi, & libros erroris eorum, ubicumque „ reperti fuerint, igne comburi. Data Laterani XVII. „ Kalendas Augusti. Transcripta ista nolite osten- „ dere cuiquam, donec ipsæ litteræ in Parisiacensi „ colloquio, quod prope est, præsentatæ fuerint „ ipsis archiepiscopis.

Pergit Otto: Petrus damnationem sui dogmatis a Romana ecclesia confirmatā cognoscēs, ad Cluniacense cœnobiū se contulit, apologeticum scribens, prædictorum capitulorum partim verba, ex toto autem sensum negans. Qui sic incipit: Ne, juxta „ Boetianum illud, procemiis nihil afferentibus, tem- „ pus teratur, ad rem ipsam veniendum est, ut inno- „ centiam meam ipsa rerum veritas potius quam ver- „ borum excuset prolixitas. Hæc autem pauca de multis contra eum posita sufficiant capitula:

Quod Pater sit plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus sanctus nulla potentia.

Quod Spiritus sanctus non sit de substantia Patris.

Quod Spiritus sanctus sit anima mundi.

Quod Christus non assumpsit carnem, ut nos a jugo diaboli liberaret.

Quod non peccaverunt qui Christum ignoranter crucifixerunt.

Ipse vero, non multis post diebus, coram fratribus suis, fidem suam humiliter exponens in eodem vitam finivit cœnobio. *Hæc Otto Frisingensis.*

**CONCILIVM GENERALE LONDINI habitum An. 16. regis Stephani, in media quadragesima, Præsidente Theobaldo archiep. Cantuar. & Legato. Cui interfuere rex Stephanus & Eustachius filius ejus.

ANNO XVI. (regis Steph.) Tedbaldus Cantuariensis archiepiscopus, & apostolicæ sedis legatus, tenuit concilium generale apud Londoniam in media quadragesima, ubi rex Stephanus & filius suus Eustachius, & Angliæ proceres interfuerunt, totumq; illud concilium novis appellationibus infrenduit.

CONCILIVM VVINTONIENSE II. in causa Anglicani regni celebratum anno Domini MCXLII. feria II. post octavas Paschæ, tempore Innocentii papæ II.

VVILIELMVS *Malmesburiensis lib. 2. historiæ novellæ acta hujus concilii describit his verbis:* Feria secunda post octauas paschæ Concilium archiepiscopi Cantuariæ Theobaldi, & omnium episcoporum Angliæ, multorumque abbatum, legato præsidente, Vvintoniæ ingenti apparatu inceptum. Si qui defuerunt, legatis & literis causas cur non venissent dederunt. Cujus concilii actioni quia interfui, integram veritatem rerum posteris non negabo: egregie quippe memini. Ipsa die post recitata scripta excusatoria, quibus absentiam suam quidam tutati sunt, sevocavit in partem legatus episcopos, habuitque cum eis arcanum consilii sui: mox abbates, postremo archidiaconi convocati. Ex consilio nihil processit in publicum: volutabatur tamen per omnium mentes & ora, quid foret agendum. D

Feria tertia hoc fere sensu legati cucurrit oratio: Dignatione papæ se vices ejus in Anglia tenere: ideoque per ejus autoritatem clerum Angliæ ad hoc concilium congregatum, ut de pace patriæ, quæ grandi periculo naufragabatur, consuleretur in medium. Tempore regis Henrici avunculi sui, singulare domicilium pacis in Anglia fuisse, ita ut per viuacitatem, animositatem, industriam ejusdem præcellentissimi viri, non solum indigenæ, cujuscumque potentiæ vel dignitatis essent, nihil turbare auderent, sed etiam ejus exemplo finitimi quicumq; reges, & principes, in otium & ipsi concederent, & subjectos vel invitarent, vel impellerent. Qui E videlicet rex, nonnullis ante obitum annis, filiæ suæ quondam imperatrici, quæ sola sibi proles ex desponsata quondam conjuge supererat, omne regnū Angliæ, simul & ducatū Normaniæ, jurari ab omnibus episcopis, simulque baronibus fecerit, si successore masculo ex illa, quam ex Lotharingia duxerat, uxore careret. Et invidit, inquit, atrox fortuna præcellentissimo avunculo meo, ut sine masculo herede in Normannia decederet. Itaque quia longum videbatur dominam expectare, quæ moras ad veniendum in Angliam nectebat, in Normannia quippe residebat, provisum est paci patriæ,

triæ, & regnare permissus frater meus. Enimuero quamuis ego vadem me apposuerim inter Deum & eum, quod sanctam ecclesiam honoraret, & exaltaret, & bonas leges manuteneret, malas vero abrogaret: piget meminisse, pudet narrare, qualem se in regno exhibuerit, quomodo in præsumptores nulla justitia exercita, quomodo pax omnis statim ipso pene anno abolita, episcopi capti, & ad redditionem possessionum suarum coacti, abbatiæ, venditæ ecclesiæ thesauris depilatæ, consilia pravorũ audita; bonorum, vel suspensa vel omnino contempta. Scitis quoties eum tum per me, tum per episcopos convenerim, concilio præsertim anno præterito ad hoc indicto, & nisi odium nihil acquisierim. Nec illud quemquam, qui recte pensare velit, latet, debere me fratrem meum mortalem diligere, sed causam Patris immortalis multo pluris facere. Itaque quia Deus judicium suum de fratre meo exercuit, ut eum, me nesciente, in potestatem potentium incidere permitteret; ne regnum vacillet, si regnante careat, omnes vos pro jure legationis meæ huc convenire invitavi. Ventilata est hesterno die causa secreto coram majori parte cleri Angliæ, ad cujus jus potissimum spectat principem eligere, simulque ordinare. Invocata itaque primo, ut par est, in auxilium Divinitate, filiam pacifici regis, gloriosi regis, boni regis, & nostro tempore incomparabilis, in Angliæ Normanniæque dominam eligimus, & ei fidem & manutenementum promittimus.

Cumque omnes præsentes vel modeste acclamassent sententiæ, vel silentes non contradixissent, subjecit: Londinenses, qui sunt quasi optimates pro magnitudine civitatis in Angliæ, nunciis nostris convenimus, & conductum, ut tuto veniant, misimus, eosque confido non ultra hunc diem moraturos: bona venia usque cras sustineamus.

Feria quarta venerunt Londinenses, & in concilium introducti, causam suam eatenus egerunt, ut dicerent missos se a communione quam vocant Londoniarum, non certamina sed preces afferre, ut dominus suus rex de captione liberaretur: hoc omnes barones, qui in eorum communionem jamdudum recepti fuerant, summopere flagitare a domino legato, & ab archiepiscopo, simulque omni clero, qui præsens erat. Responsum est eis a legato ubertim, & splendide, & quo minus fieret quod rogabant, eadem oratio quæ pridie habita. Adjectum etiam, non decere, ut Londonienses, qui præcipui habebantur in Anglia, sicut proceres, illorum partes foverent qui dominum suum in bello reliquerant, quorum consilio idem sanctam ecclesiam exhonorauerat, qui postremo non ob aliud ipsis Londoniensibus favere videbantur, nisi ut eos pecuniis emungerent.

Interea surrexit quidam, cujus nomen, si bene memini, Christianus, reginæ, ut audivi, clericus, porrexitque chartam legato. Qua ille sub silentio lecta, voce, quantum potuit, exaltata, dixit non esse legitimam, nec quæ deberet in tanto præsertimque sublimium & religiosarum personarum conventu recitari. Præter cætera enim quæ reprehensibilia & notabilia erant scripta, testem appositum, qui præterito anno, in eodem, quo tunc sedebant, capitulo, venerabiles episcopos maxima verborum affecerit contumelia. Ita illo tricante, clericus legationi suæ non defuit, sed præclara fiducia literas legit in audientia, quarum hæc erat summa: Rogabat regina obnixe omnem clerum congregatum, & nuncupatim episcopum VVintoniæ fratrem domini sui, ut eumdem dominum re-

A gno restituerent, quem iniqui viri, qui etiam homines sui essent, in vincula conjecissent. Huic suggestioni retulit legatus verba in eamdem sententiam, qua & Londinensibus. Illi communicato consilio dixerunt, se decretum concilii convicaneis suis relaturos, & favorem suum, quantum possent, præstituros. ANNO CHRISTI 1139.

Feria quinta solutum est concilium, excommunicatis ante multis, qui regiarum erant partium, nominatim VVilielmo Martello, qui quondam pincerna regis Henrici, tunc dapifer Stephani. Iste immaniter exulcerauerat legati animum, multis rebus ejus interceptis & subreptis. Itaque multæ fuit molis, Londinensium animos permulcere posse, ut
B cum hæc statim post pascha, ut dixi, fuerint agitata, vix paucis ante nativitatem beati Ioannis diebus imperatricem reciperent.

CONCILIVM ANTIOCHENVM

contra Radulphum patriarcham Antiochenum sub præsidio Alberici Ostiensis archiepiscopi, & apostolicæ sedis legati celebratum anno Domini MCXLII. tempore Innocentii papæ II. ANNO CHRISTI 1142.

OCCASIONEM *concilii celebrati Tyrius lib. 15. cap. 15. his verbis commemorat:* Interea legatus quidam ecclesiæ Romanæ, Petrus nomine, natione Burgundio, Lugdunensis archiepiscopus, missus a domino Innocentio papa, ut causæ prædictæ
C debitum finem imponat, venit in Syriam, apud Accon applicans. Erat autem vir vitæ venerabilis, simplex, ac timens Deum, longæuus, & jam in senium vergens. Qui statim, ex quo Syriam ingressus est, Hierosolymam orationis gratia profectus est: vnde sub compendio digressus, urgentibus eum prædictis Lamberto, & Arnulpho, ut Antiochiam, uti finem impositurus, acceleraret, Accon iterum pervenit: ubi graui correptus ægritudine, antequam procederet, veneno, ut dicitur, in potu ministrato, subito deficiens, in fata concessit. Prænominati autem patriarchę adversarii Antiochiam properantes, omnimodo destituti auxilio, spe quoque, quam de adventu legati conceperant, frustra-
D ti, viæ & laborum, quæ per tot pertulerant tempora, tædio fatigati, per interventores, quos ad hoc reputabāt idoneos, pacem supplices postulant, restitutionem beneficiorum suorum implorant, accusationi renuntiare parati, & fidelitatem exhibere. Lambertus in archidiaconatum restituitur: Arnulphus vero nihil humanitatis inveniens, principis iterum fretus auxilio, solita longanimitate iterum ad labores & iter accingitur: Romamque proficiscens, iterum oportune & importune pulsat: tandemque precibus proterve insistens, obtinet ut prædictus legatus, de quo nobis in præsenti sermo est, in Syriā dirigatur. Qui Hierosolymam, ut præmisimus, adveniens, completis orationibus,
E dominum patriarcham & universos regni pontifices ad synodum concocans, apud Antiochiam pridie Kalendas Decembris celebrandam, illuc cum omni celeritate contendit.

De illis qui concilio interfuerunt, quæque in eo in causa patriarchæ gesta sunt, hæc subjungit: Die igitur statuta adfuerunt de diœcesi Hierosolymitana dominus VVilielmus patriarcha, Gaudentius Cæsariensis archiepiscopus, Anshelmus Bethlehemita episcopus: adfuit & dominus Fulcherus Tyrensis archiepiscopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ multum devotus & fidelis, in quo, tota legato spes erat consummationis negotii: erat autem vir magnanimus, & discretus plurimum. Adfuit quo-

ANNO CHRISTI 1142.

que cum duobus de suffraganeis suis, Bernardo videlicet Sidoniensi, & Balduino Berytensi. De provincia autem Antiochena, quoniam viciniores erant, adfuerunt universi, quorum varia nimis & ab invicem dissona erant desideria. Nam Stephanus Tarsensis archiepiscopus, Gerardus Laodicensis, Hugo Gabulensis, episcopi, canonicorum contra dominum patriarcham fovebant causam. Franco autem Hieropolitanus, & Gerardus Coritiensis, Serlo quoque Apamiensis, licet ei ab initio adversarius fuisset, conversus ad eum, domino patriarchæ suum manifeste præstabat patrocinium. Alii in neutram partem manifeste videbantur declinare. Die ergo præfixa, residentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ex more, in ecclesia principis apostolorum, & pontificalibus indutis, præsidente domino legato, & vices domini papæ obtinente, lectus ibi est in publico mandatorum domini papæ tenor. Quo perlecto diligentius, & plenius cognito, prodierunt in publicum accusatores, Arnulphus sæpe dictus, & Lambertus archidiaconus: qui licet prius cum domino patriarcha convenisset in dolo, & beneficii sui obtinuisset restitutionem: tamen conversus in arcum pravum, denuo se constituit accusatorem. Adjunctique sunt eis alii etiam complures, videntes non satis prospere tempora domino patriarchæ respondere. Hic etiam erat illud manifeste verum deprehendere, quod Naso noster proverbialiter dicendum tradidit:

Cum fueris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Procedentes igitur in publicum auditorium accusatores, paratos se dicunt, secundum juris regulas, porrectis libellis accusatoriis, ad accusandum procedere; & subire, si deficiant, talionem. Erant autem capitula, super quibus proposuerant eum impetere, schedulis inscripta. Quædam de enormi & indisciplinato, & contra regulas sanctorum patrum, ejus in patriarchatum introitu: quædam de ejus incontinentia, & operibus simoniacis. His instanter postulantibus ut se præsentem exhiberet, mittuntur qui eum ad synodum solenniter invitent, & ut ad objecta veniat responsurus, moneant: qui omnino venire refutavit. Ea itaque die nihil amplius processum est in verbo illo, nisi quod exhortatorios habuerunt sermones ad invicem, sicut moris est in talibus. Secunda iterum die, convenientes denuo, & ex ordine residentes, iterum citatorio edicto dominum patriarcham solenniter vocant: qui, sicut & pridie, omnino venire noluit. Interim Serlo Apamiensis archiepiscopus, in choro pontificum sine veste residens nuptiali, non enim more aliorum indutus erat pontificalibus, a domino legato convenitur, quare reliquis fratribus non consonaret: & quare ad accusandum, sicut aliquando fecerat, non procederet. Respondit: Quod aliquando feci, inconsulto calore, & contra salutem animæ meæ, detrahens patri meo, & more maledicti Cham verenda patris discooperiens, operatus sum: & nunc ab errore devio, me, autore domino, revocans, nec eum accusare, nec judicare præsumptuose, tentabo; sed pro ejus statu & incolumitate paratus sum usque ad mortem decertare. Præcipitur ergo exire: & data in eum sententia excommunicationis simul & degradationis, sive juste, sive aliter, ab omni officio sacerdotali & pontificali depositus est. Tantus enim timor domini principis, in partem legati nimium proclivis, omnes invaserat, ut jam nulla contradicendi libertas alicui præstaretur. Incendebat eumdem principem, minus providum, & indiscretum; quidam Petrus Armoinus, præsidii civitatis custos, vir malitiosus supra modum, sperans, quod si patriarcham deponi contingeret, quemdam nepotem suum, Haymericum nomine, quem dominus patriarcha in suam perniciem ejusdem ecclesiæ decanum fecerat, posset per seductum principem in sedem illam provehere: quod & factum est. Serlo igitur, sive de facto, sive de jure depositus, Antiochia egrediens, in suam diœcesim se contulit: perveniensque ad castrum Harenc, ægritudine præventus, & curarum anxius pondere, lecto decubuit, & conversus ad parietem, & injuriam enormitatem non ferens, exspiravit.

Tertia demum die iterum convenientes, & residentes ex ordine, tertio dirigunt qui dominum patriarcham peremptorio citent edicto, & ut veniat objectis responsurus, moneant. Qui, utrum conscientiam veritus, an contra se synodum invidiose collectam sciens, & principis violentiam timens, pro certo compertum non habemus, venire, sicut & prius, omnino negavit. Erat autem in palatio suo, cum suis familiaribus, multo stipatus equitum & popularium comitatu: confluxerant enim ad ejus subsidium universi de civitate: qui nisi principis timuissent potentiam, legatum cum universis qui in ejus depositionem convenerant, urbe cum ignominia parati erant depellere. Videns ergo legatus quod ad se venire nolebat patriarcha, de domini principis confisus patrocinio & viribus, in palatium ascendit, ibique data in eum depositionis sententia, annulum & crucem compulit violenter resignare: inde, jubente legato, principi traditus, & vinculis miserabiliter alligatus, tamquam vir sanguinum ignominiose tractatus, apud monasterium sancti Simeonis, juxta mare, in monte eminentissimo situm, carceri mancipatus est. Fuit autem idem dominus Radulphus, nam nos ipsi in nostra pueritia vidimus eum, vir specie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum, litteratus mediocriter, sed facundus plurimum, & jucundissimi sermonis, multam habens gratiam, liberalis admodum, militarium virorum, sed & secundæ classis, favorem non modicum assecutus, promissorum & pactorum facile immemor, in verbo suo varius & inconstans, subdolus, ac nimium in omni via sua multiplex, providus & discretus; in eo solo repertus imprudentior, quod adversarios, quos sibi merito suscitaverat, in gratiam suam redire volentes, non admiserat. Dicebatur etenim, & vere sic erat, arrogans, & de se plus æquo præsumens: unde in eum devenit casum, quem, si aliquantulum circumspectius se habuisset, facile potuisset declinare. Captus ergo, & catenatus, in monasterio diu detentus, tandem elapsus, Romam profectus est. Ibi aliquatenus gratiam sedis apostolicæ assecutus, dum redire maturaret, veneno hausto, sceleris ministro porrigente, nescimus quo, miserabiliter interiit: in seipso, quidquid utraque fortuna facere poterat, alter Marius, plenius expertus. *Hucusque Tyrius.*

Baronius de tempore incertus, de hac & Hierosolymitana synodo, plura anno 1136. num. 30. & sequentibus conjungit.

CON-

A

*** CONCILIVM VVESTMONASTERIENSE die octavarum S. Andreæ, præsidente Henrico VVintoniensi episcopo sed. apost. legato, ubi rex Stephanus præsens, queritur de injuriis a populo suo sibi illatis.

VVILLELMVS *idem Malmesburiensis*. Interea legatus, *inquit*, immodici animi Pontifex, qui, quod semel proposuisset, non ineffectum relinquere vellet, concilium pro jure legationis suæ apud VVestmonasterium die octavarum S. Andreæ coegit. Ejus concilii actionem non ita exacta fide pronuncio, ut superioris, quia non interfui. Auditum est, lectas in eo litteras domini apostolici, B quibus modeste legatum argueret, quod liberare fratrem suum dissimulasset. Delicti tamen superioris gratiam facere, & magnopere cohortari, ut quocumque modo, vel ecclesiastico, vel sæculari posset, ad germani liberationem accingeretur. Regem ipsum in concilium introisse, & apud sanctum conventum querimoniam deposuisse, quod homines sui & eum ceperint, & afflictionem * contumeliarum paulo minus extinxerint, qui justitiam eis nunquam negasset. Ipsum legatum magnis eloquentiæ viribus factorum suorum invidiam tentasse alleviare; quod scilicet imperatricem non voluntate, sed necessitate recepisset: quippe cum recenti adhuc fratris sui clade (omnibus comitibus, C vel fugatis, vel eventum rei suspecta mente præstolantibus) ipsa cum suis muros VVintoniæ circumsonasset, ipsam quæcumque pepigerat ad ecclesiarum jus pertinentia obstinate fregisse: quin etiam certis autoribus ad se delatum, eam & suos non solum dignitati suæ, sed & vitæ struxisse insidias. Cæterum Deum, pro sua clementia, secus quam ipsa sperasset, vertisse negotia, ut & ipse perniciem vitaret, & fratrem suum vinculis eximeret. Itaque jubere se de parte Dei & apostolici, ut regem voluntate populi, & assensu sedis apostolicæ junctum, quantis possent viribus enixe juvarent; turbatores vero pacis, qui comitissæ Andegavensi D faverent, ad excommunicationem vocandos, præter eam, quæ Andegavorum domina esset.

Hæc verba ejus non dico, quod omnes clerici gratis animis exceperint: certe nullus expugnavit, omnes vel metu, vel reverentia frænarunt ora. Vnus fuit laicus Imperatricis nuncius, qui palam legato interdixit, ne per fidem, quam ei pactus fuerat, quicquam in illo concilio statueret, quod ejus honori adversum foret: fidem ab eo hanc factam Imperatrici, ne fratrem suum ullo auxilio juvaret, nisi forte viginti ei milites, nec plures mitteret. Quod in Angliam ipsa venisset, frequentibus epistolis ejus factum; quod regem cepisset, quod in captione tenuisset, ipso potissimum connivente actum. Dixit nuncius hæc, & alia pleraque ma- E gna verborum austeritate, nihil omnino legato blanditus. Nec vero ullo sermonum pondere ille moveri potuit, ut iram proderet, semel incepti, ut prius dixi, non segnis executor. Fuit ergo hic annus, cujus tragædias compendio digessi, fatalis & pene perniciosus Angliæ: in quo, cum aliquo modo sibi ad libertatem respirandum putasset, rursus in ærumnam recidit, & nisi Dei misericordia mature occurrat, diu hærebit.

CONCILIVM HIEROSOLYMITANVM sub ejusdem legati apostolici præsidio contra Armeniorum in fide errores celebratum sub Innocentio papa II. circa annum Domini MCXLIII. ANNO CHRISTI 1142.

POSTQVAM *Tyrius prædictis capitibus de Antiocheni concilii actis egisset, de rebus in hac synodo gestis ista ait*: Legatus igitur, deposito patriarcha, & cõsummatis apud Antiochiam pro quibus venerat negotiis, Hierosolymam reversus est: ubi usq; ad solennitatem paschalem moram faciẽs, habito prius consilio cum prælatis ecclesiarum, tertia post sanctum pascha die, vna cum domino patriarcha, & episcoporum nonnullis, templum Domini solenniter dedicavit. Adfuerunt ibi dedicationis die multi tam de partibus ultramontanis, quam, de cismarinis regionibus, magni & nobiles viri. Inter quos adfuit & dominus Ioscelinus junior, comes Edessanus, qui tunc in sollennibus sancti paschæ diebus magnifice nimis in civitate moram faciebat. Qua celebritate completa convocatis archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis, una cum domino patriarcha concilium celebravit, in primitiua & ecclesiarum matre sancta Sion, tractans ibi cum eis de iis quæ instanti tempori videbantur convenire. Cui synodo interfuit maximus Armeniorum pontifex, immo omniũ episcoporum Capadociæ, Mediæ, & Persidis, & utriusque Armeniæ princeps, & doctor eximius, qui Catholicus dicitur. Cum hoc etiam de fidei articulis, in quibus a nobis dissentire videtur populus ejus, habitus est tractatus, & ex parte ejus promissa est in multis correctio. Quibus rite peractis, prædictus legatus ad Acconensem rediens civitatem, inde parato navigio Romam reversus est. Clerus vero Antiochenus, & maxime qui in depositione domini Radulphi conspiraverant, instinctu & suggestione principis, & maxime, ut dicitur, interventu munerum, elegerunt sibi quemdam ejusdem ecclesiæ subdiaconum, Haimericum nomine, Lemovicensem, hominem absque litteris, non satis honeste: quem prædictus dominus Radulphus, arbitrans eum sibi reddere obligatiorem & fideliorem amplius, in decanum ejusdem ecclesiæ promoverat, spe frustratus. Nam ab ea die cum ejus adversariis dicitur convenisse, & in benefactoris sui, fidelitatis immemor, conspirasse depositionem. Quod autem de ejus promotione factum est, Petrus quidam, cognomine Armenius, ejusdem civitatis castellanus, artibus suis & multa munerum profusione, aggreditur: & tam clerum quam principem ad id impulisse dicitur, eo quod ejus esset consanguinus.

VITA ET EPISTOÆ

CÆLESTINI PAPÆ II.

ANNO CHRISTI 1143.

CÆLESTINVS secundus, natione Tuscus, Guido antea vocatus, ex presbytero cardinale tituli sancti Marci, juxta constitutiouem Innocentii prædecessoris, sui, qua populus omnino a pontificis electione arcebatur, primus sine ullis populi suffragiis, teste Onuphrio, propter civile bellum quod a Romanis senatum restituere satagentibus imminebat, creatus est pontifex, tempore Conradi imperatoris, an. Domini 1143. illo die quo Innocentius secundus e viuis decesserat. Petrus Cluniacensium

sium abbas scripsit ad eum epistolam, apud Papirium Massonum extantem, qua continetur ipsum legitime electum initio pontificatus Romæ omnia pacata habuisse. Vvilielmum Eboracensis ecclesiæ thesaurarium, hominem tunc temporis improbum, in sedem Eboracensem bis intrusum, ab Innocentio damnatum & fugatum, per surreptionem ecclesiæ Eboracensis episcopum ordinavit & consecravit, & contra sanctum Bernardum hac de te graviter conquerentem defendit. Cum, juxta Vrspergensem, mensibus quinque & diebus tredecim, secundum Ottonem Frisingensem mensibus fere sex, pontificatum tenuisset, obiit anno Domini 1144. & sepultus est Romæ in basilica Constantiniana. Vaticanus codex de vitis pontificum ista habet: Hic fecit ordinationem per mensem Decembrem, in qua creavit diaconos septem, presbyteros per diuersa loca, & episcopos per diversa loca ...... Defunctus est apud Palladium octauo Idus Martii, & in ecclesia Lateranensi tumulatus.

Ex To. IV. spicilegii.

** EPISTOLA I. CÆLESTINI PAPÆ II. AD CLVNIACENSES.

De sui electione certiores facit Cluniacenses, eorumque preces postulat. Claromontani episcopi culpam ipsis condonat.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro abbati, & monachis Cluniac. salutem, & apostolicam benedictionem.

CARITATEM vestram de statu sanctæ Romanæ ecclesiæ matris vestræ solicitam cognoscentes, quæ circa nos acta sunt, vobis significare curavimus. Notum igitur facimus dilectioni vestræ, quod Domino nostro bonæ memoriæ papa Innocentio, VIII. Kal. Octobris defuncto, & in Lateranensi ecclesia cum maxima cleri ac populi Romani frequentia tumulato, cardinales presbyteri & diaconi, una cum fratribus nostris episcopis & subdiaconis, clero ac populo Romano acclamante, partim & expetente, tertia die in ipsa ecclesia unanimi voto & pari consensu, me indignum, & prorsus tanti officii imparem, nescio quo Dei judicio, in Romanum pontificem concorditer elegerunt. Ego autem considerans, infirmitatem meam ad apostolicæ sedis culmen non posse pertingere: onus hoc malui declinare, ne in pastorali regimine, imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est domini disponentis arbitrio, obedienter sequutus sum, quod misericors de me regentis manus voluerit operari. Dispositioni itaque Divini consilii colla submittens, tanto pondere pressum me recognosco: ut non per prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam: Incurvatus sum & humiliatus sum usquequaque. Tanta quippe occupationum onera deprimunt, ut ad superna vix aliquãdo animus erigatur. Multis causarum fluctibus quatior: & post illa quietis otia, quæ ante hoc officium me recolo habuisse, tantis tumultuosæ vitæ tempestatibus affligor, ut recte dicam: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* (Psal. 68.)

Vnde, fratres carissimi, per omnipotentem Dominum rogo, ut me sub hoc pastoralis curæ onere lassescentem orationum vestrarum intercessionibus adjuvetis: ut ejusdem omnipotentis Dei misericordiam totis nisibus & plenis desideriis imploretis: quatinus mihi inter undas pelagi laboranti majestatis suæ dexteram porrigat, & sic naviculæ suæ præesse concedat, ut ad æternæ quietis portum cum susceptæ navis onere, ipso ducente, perveniam.

Nos autem Cluniacense monasterium tanquam B. Petri proprium, more prædecessorum nostrorum diligere volumus & fovere, & suam ei justitiam conservare.

Quod autem Claromontensis episcopus præterita B. Lucæ festivitate a prædecessore nostro bonæ memoriæ papa Innocentio evocatus non venit, nec canonicam excusationem prætendit: pro vestra dilectione ad præsens æquanimiter toleramus. Datum Laterani VIII. Idus Novembris.

** II. AD EOSDEM.

Ex B... Clun...

Confirmatio sancti Vincentii Salamanticensis in Hispania.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro Cluniacensi abbati, ejusque fratribus, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio, universis Catholicæ ecclesiæ filiis debitores existamus: vobis tamen qui sanctæ Romanæ ecclesiæ specialius inhæretis, propensiori nos, convenit caritatis studio imminere. Ideoque tanquam specialibus B. Petri filiis paterna solicitudine providere volentes, ecclesiam S. Vincentii de Salamantica, quam frater noster Berengarius ejusdem civitatis episcopus, assensu prioris ejusdem loci, & carissimi filii nostri A. regis Hispaniæ, canonice vobis concessit, per præsentis vobis scripti paginam confirmamus. Si quis autem hujus nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, indignationem se noverit incursurum. Datum Laterani VI. Martii.

** AD TOLETANVM ARCHIEPISCOP.

Ex C... Ioui... mat.

Vt aliquot parochias restituat A. episcopo.

DILECTVS filius noster G. diaconus cardinalis, & apostolicæ sedis legatus, sicut ab ipso accepimus, fratri nostro Asturicensi episcopo varia præcepit, ut parochias de Tepolis, & Caldellis venerabili fratri nostro M. Auriensi episcopo absque ulla conditione restituat. Ipse vero non tantum mandatum ipsius effectui minime mancipavit: sed in eisdem ecclesiis, ab eodem filio nostro pro contemptu & inobedientia interdictis, Divina officia celebravit. Verum quoniam ipsum viam universæ carnis ingressum esse accepimus: per præsentium tibi scripta mandamus, quod easdem parochias, infra quadraginta dies postquam præsens scriptum susceperis, juxta mandatum ejusdem filii nostri præfato episcopo integre restitui facias. Facta vero restitutione, cum Asturicensis ecclesia per Dei gratiam pastorem catholicum obtinuerit, si quam in eisdem ecclesiis se confidit habere justitiam, congruo loco, & tempore in tua præsentia utriusque partis causa audiatur, & fine debito terminetur. Quod si quis restitutionem ipsam temere impedire tentaverit: interdictum, quod prædictus filius noster cardinalis in eisdem ecclesiis posuit, firmiter facias observari. Datum Lateran. IV. Kalendas Martii.

CON-

CONCILIVM LONDONIENSE contra sacrilegos rerum & personarum ecclesiasticarum violatores celebratum anno Domini MCXLIII. sub Cælestino papa II.

DE *hoc concilio Rogerius in annalibus his verbis*: Anno gratiæ millesimo centesimo quadragesimo tertio, qui erat annus octavus regni regis Stephani, rex Stephanus interfuit concilio Londoniæ in media quadragesima. Quo quia nullus honor vel clericis vel ecclesiæ Dei a raptoribus deferebatur, & æque capiebantur & redimebantur clerici ut laici, tenuit idem VVintoniensis episcopus Vrbis Romanæ legatus concilium apud Londoniam, clericis pro tempore necessarium: in quo sancitum est, ne qui alicui clerico violentas manus injecerit, ab alio possit absolui, quam ab ipso papa, & in præsentia ipsius. Vnde clericis aliquantulum serenitatis vix tandem illuxit. *Hæc Rogerus.*

De eadem synodo, Anno, *inquit Matthæus Paris*, 1142. " VVillelmus VVintoniensis episcopus, & sedis apostolicæ legatus, in media quadragesima, apud Londoniam, concilium, rege præsente & episcopis, celebravit. Nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiæ vel ejus ordinatis a prædonibus sceleratis, sed æque clerici & laici capiebantur, redimebantur, & in vinculis tenebantur.

Sancitum est ergo ibi, & generaliter constitutum, ne aliquis, qui ecclesiam cœmeteriumque violaverit, vel in clerico aut viro religioso manus injecerit violentas, ab alio quam ipso papa possit absolui.

Statutum est etiam, ut aratra in campis cum ipsis agricolis talem pacem habeant in agris, qualem haberent in cœmeterio, si extitissent.

Excommunicaverunt autem omnes qui contra hoc decretum venirent, candelis accensis. Et sic miluorum rapacitas aliquantulum conquievit.

** SYNODVS AB ALEXANDRO Lincolniensi episcopo, legato Innocentii II. Romani pontificis celebrata, circiter anno gratiæ MCXLIII. id est Stephani regis VIII.

HVIVS *synodi mentionem præstat, de præsulibus Angliæ commentarius, in vita supradicti Alexandri, his verbis.* Romam bis profectus est, *Alexander iste*, annis nimirum MCXLII. & MCXLIII. ubi ita se gessit, ut magnam iniret gratiam tam apud regem quam pontificem. Ac prima quidem profectione legatus pontificius constitutus est, quo synodum convocaret: id quod fecit, & canones nonnullos edidit ad illorum temporum vitia corrigenda apprime utiles. Tertium deinde iter ad pontificem suscepit in Galliis agentem, ubi Augusto mense anni MCXLVII. per æstum nimium ægritudinem contraxit, ex qua, domum non sine magna difficultate reversus, mortuus est cum sedisset annos XXIV. De illo Huntingtoniensis hæc habet carmina quæ non piget de ascribere:

Splendor Alexandri non tam renitescit honore,
Quam per eum renitescit honor, *&c.*

OBSERVATIO ANGLICANI COLLECTORIS.

Errasse videtur in annorum numeris commentarii autor, vel in historiis suis nonnulli veterum. Malmesburiensis enim anno MLXX. Conquestoris, Alexandrum ponit Lincolniensem episcopum, asseritque eum cum Stigando ar- A chiepisc. Cantuar. facto ad Scotos diffugio, moram ad tempus fecisse ibidem. Huntindoniensis vero aperte indicat Henricum primum anno regni sui XXIII. eidem contulisse hunc episcopatum. Ad Pascha, inquit, apud VVincester dedit rex Henricus I. episcopatum Lincolniæ Alexandro venerabili viro, qui nepos erat Rogeri Salisburiensis episcopi. Rogerus autem justitiarius fuit totius Angliæ, & secundus a rege. *Et infra in ann. XXV. ejusdem regis, ann.* MCXXV. Hoc etiam anno perrexerunt, inquit, Romam, VVillelmus Cantuariensis archiepiscopus, & Turstanus Eboracensis archiepisc. & Alexander Lincolniensis episcopus, de cujus laudabili munificentia, & inexterminabili fama sic quidam dixit heroice:

Splendor Alexandri, &c.

ANNO CHRISTI 1143.

ANNO CHRISTI 1144.

VITA ET EPISTOLÆ

B LVCII PAPÆ II.

LVCIVS, cui Gerardi nomen fuerat, patre Alberto cive Bononiense ex Caccianimica familia genitus, vir pro mansuetudine & humilitate sua, judicio Ottonis Frisingensis, officio sacerdotali dignus, ex cardinale tituli sanctæ Crucis in Ierusalem, factus est pontifex anno Domini MCXLIV. tempore Conradi imperatoris. De quo ex Vaticano codice ista Baronius: Hic fuit ex provincia Æmiliæ, patria Bononiensis, ex patre Viseo. Hic assumptus est a domino papa Honorio in titulo C sanctæ Crucis, & creatus Romanæ ecclesiæ bibliothecarius: suamque ecclesiam, sicut bonus pastor, tam in ædificiis quam in possessionibus multum ac plurimum augmentavit, & divitem de pauperrima fecit. Fabrica autem ipsius ecclesiæ a summo usque deorsum in melius reformata, & claustrum cum omnibus officinis de novo ædificavit, & conventum ibidem canonicorum regularium, Deo autore, constituit. Hunc autem præclarum virum pro scientia & vitæ suæ meritis papa Innocentius post mortem Haimerici cancellarii arctius sibi astrinxit, & cancellarium apostolicæ sedis constituit, atque in obitu suo, tanquam præcipuo & digniori ecclesiæ membro, bona ecclesiæ commisit. Hic tanquam vir prudens & fortis, habito cum ecclesiæ fidelibus D consilio, senatores, qui contra prohibitionem prædecessoris sui papæ Innocentii Capitolium conscendere, senatum abjurare coegit. Quas cum Rogerio Siciliæ rege belli inducias iniverit, indicat ejus epistola quam ad Petrum Cluniacensem scripsit. Gravem a civibus persecutionem passus, ait Frisingensis lib. 7. cap. 31. humiles ad regem Conradum, tam suam oppressionem continentes, quam de incolumitate & prosperitate ejus Deo gratias agentes, ipsumque ad patrocinium Romanæ ecclesiæ invitantes, litteras mittit. Et paulo postquam recitasset fragmentum commemoratæ epistolæ, ait: De die in diem animam justi affligere non timuerunt. Ipse E autem quotidianis cruciatibus ac tædio vitæ affectus, infra anni spatium pontificatus sui, diem obiit, quinto Kalendas Martii, cum sedisset menses undecim, dies vero quatuordecim. In codice Vaticano, qui inscribitur de privilegiis Romanæ ecclesiæ, inter res gestas Lucii, ait Baronius, de occasione obitus ejus asseritur, ipsum cum Romanos ad nova studia concitatos a Capitolio depellere conaretur, incerto lapidis ictu percussum, inde ægrotasse, & ex hac vita migrasse. Hujus pontificis tempore, Alphonsus Portugalliæ dux, pietatis ergo suum ducatum constituit Romanæ ecclesiæ vectigalem, annuo censu unciarum auri quatuor. ita Innocentius III. epistola 100. lib. I. epistolarum. Atque

Atque ita Romanis Romanæ eccleſiæ rebellanti- A
bus & adverſantibus, principes longe poſiti eandem venerantes, illi ſeſe ſponte ſubjiciunt. Hujus pontificis diebus, ſcribit Otto Friſingenſis de geſtis Friderici lib. 1. cap. 27. & 28. Arnoldus, alias Arnaldus, quidam religionis habitum habens, ſed eum minime, ut ex doctrina ejus patuit, ſervans, ex eccleſiaſtici honoris invidia urbem Romam ingreditur, ac ſenatoriam dignitatem equeſtremque ordinem renovare ad inſtar antiquorum volens, totam pene Vrbem ac præcipue populum adverſus pontificem ſuum concitavit, eaque de re litteras, quas idem Otto loco ſupradicto refert, ad Conradum imperatorem dederunt. Sectatores hujus Arnaldi, Arnaldiſtæ dicuntur hæretici: quibus ex Romanis, iiſque obſcurioribus, pauci dumta- B
xat [illegible]unt, & nominantur Romani Arnaldiſtæ [illegible]m machinationibus, autore & conſul[illegible] Arnaldo, acciderunt quæ ex Ottone Friſin[illegible] in vita Eugenii III. narrantur infra.

EPISTOLA I. LVCII PAPÆ II.

AD PETRVM CLVNIACENSEM ABBATEM.

De ſua ægritudine, & treuga cum rege Siciliæ inita. C

Lucius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Petro Cluniacenſi abbati, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DILECTIONIS tuæ litteras debita benignitate ſuſcepimus, & petitiones tuas, quæ nobis & fratribus noſtris rationabiles viſæ ſunt, libenter admiſimus. De ſtatu vero noſtro te ſollicitum cognoſcentes, ſcire te volumus, quia omnipotens Dominus ſua nos gratia viſitavit, caſtigans caſtigavit, ſed morti non tradidit. Per ipſius miſericordiam convaleſcimus, & priſtinam ſanitatem in brevi nos recepturos ſperamus. Ad colloquium re- D
gis Sicilię condeſcendimus: & quia ad honorem Dei & eccleſiæ ſuæ firmam pacem cum eo facere non potuimus: inſtanti tamen ipſius violentia nos cogente, treugam cum eo compoſuimus. Placet autem nobis, ut, ſicut litteris tuis ſignificaſti, tredecim de fratribus tuis, quam citius poteris ad nos tranſmittas: quia nos, Domino auxiliante, eos honeſte recipere, & ad honorem Dei & Cluniacenſis eccleſiæ collocare curabimus. Sanctam congregationem veſtram pro nobis orantem gratia Divina cuſtodiat, & ab omnibus peccatis abſolvat. Datum Laterani decimo Kalendas Octobris.

II. AD REGEM CONRADVM. E

De ſua oppreſſione: & ipſum ad patrocinium eccleſiæ Romanæ invitat.

Lucius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo filio Conrado Romanorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Iacobi I. OMNE *datum optimum*, &c. Populus enim Romanus nullas inſaniæ ſuæ metas ponere volens, ſenatoribus, quos ante inſtituerat, patricium adjiciunt, atque ad hanc dignitatem Iordanem Petri Leonis filium eligentes, omnes ei tanquam principi ſubjiciuntur. *Et infra:* Deinde pontificem ſuum adeunt, ac omnia regalia ejus, tam in Vrbe quam extra poſita, ad jus patricii ſui repoſcunt: eumque more antiquorum ſacerdotum de decimis tantum & oblationibus ſuſtentari oportere dicentes, de die in diem animam juſti affligere non timuerunt.

** III. AD RAIMVNDVM TOLETANVM archiepiſcopum.

Confirmat primatum Toletanæ eccleſiæ.

Lucius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Raimundo Toletano archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum.

SAcroſancta Romana & apoſtolica eccleſia ab ipſo ſalvatore omnium Domino Ieſu Chriſto caput & cardo eſt eccleſiarum omnium conſtituta. Non decet igitur a capite membra diſſidere, ſed eminenti rationi & ſupernæ proviſioni capitis obedire. Moderatrix autem diſcretio capitis, ſingulorum membrorum officioſas actiones confœderans, unicuique jus & ordinem a natura conſtitutum diſtincte conſervat, & quibuſque nobilibus venuſtatis ſuæ dignitatem, ſine invidia, ſociali caritate cuſtodit. Hac igitur inducti ratione, honorem nobilis & famoſæ Toletanæ eccleſiæ, apoſtolicæ ſedis propriæ & ſpecialis filiæ, volumus conſervare: ideoque, venerabilis frater Raimunde, quem vera in Chriſto caritate diligimus, tuis rationabilibus poſtulationibus paternæ pietatis affectu duximus annuendum. Per præſentis ergo privilegii paginam apoſtolica autoritate ſtatuimus, ut per univerſa Hiſpaniarum regna primatus obtineas dignitatem. Pallio itaque, a ſede apoſtolica tuæ caritati conceſſo, in Miſſarum celebrationibus uti debebis tantum in præcipuis feſtivitatibus: tribus videlicet diebus in Natali Domini, in Epiphania, Hypopanton", Cœna Domini, Sabbato ſancto, tribus diebus in Paſcha, in Aſcenſione, Pentecoſte, in ſolemnitatibus ſanctæ Mariæ, ſancti quoque Michaelis, ſancti Ioannis Baptiſtæ, in omnibus natalitiis apoſtolorum, & eorum martyrum, quorum pignora in veſtra eccleſia requieſcunt, ſancti quoque Martini & Ildefonſi confeſſorum, & omnium commemoratione ſanctorum: in conſecrationibus eccleſiarum, epiſcoporum, & clericorum, in annuo conſecrationis tuæ die, & in natali, & S. Iſidori, & Leandri. Primatem te univerſi Hiſpaniarum præſules reſpicient, & ad te, ſi quid inter eos exortum fuerit quæſtione dignum, referent. Salva tamen in omnibus Romanæ eccleſiæ autoritate. Verum perſonam tuam propenſiori gratia retinentes, cenſemus, ut ſolius Romani pontificis judicio ejus cauſa, ſi qua fuerit, decidatur. Sane Toletanam eccleſiam præſentis privilegii ſtabilitate munimus, Complutenſem ei parochiam cum terminis ſuis, nec non & eccleſias omnes, quas jure proprio antiquitus poſſediſſe cognoſcitur, confirmantes. Epiſcopales præterea ſedes, quas in præſentiarum juſte, & quiete poſſides, eidem Toletanæ eccleſiæ, tanquam metropoli, ſubditas eſſe decernimus. Reliquas vero, quæ antiquis ei temporibus ſubjacebant, cum Dominus omnipotens Chriſtianorum riſtituerit poteſtati, ſuæ dignatione miſericordiæ, ad caput proprium referendas, decreti hujus autoritate ſancimus. Porro illarum diœceſes civitatum, quæ Sarracenis invadentibus metropo-

tropolitanos proprios amiserunt, eo tenore vestræ subjicimus ditioni, ut quoad sine propriis extiterint metropolitanis, tibi ut proprio debeant subjacere. Si quæ autem metropoles in statum fuerint proprium restitutæ: suo quæque diœcesis metropolitano restituatur, ut sub proprii regimine pastoris super Divini collatione beneficii glorietur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica persona aut sæcularis hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c.

Datum Laterani per manus Baronis capellani & scriptoris, III. Idus Maii, Indictione VII. Incarnationis Dominicæ anno MCXLIV. pontificatus vero domni Lucii papæ II. anno I.

** IV. AD ARCHIEPISCOPOS & episcopos per Hispanias constitutos.

De eodem argumento.

APOSTOLICÆ sedis clementia singulis ecclesiis, & ecclesiasticis personis, suam dignitatem, & justitiam servare consueverunt. Unde nos, quorum præcipue interest, ecclesiarum omnium curam gerere, venientem ad nos venerabilem fratrem nostrum reverendissimum Toletanum archiepiscopum benigne recepimus, & inspectis prædecessorum nostrorum privilegiis, primatus dignitatem per universa Hispaniarum regna, juxta eorumdem privilegiorum tenorem, ei confirmavimus. Ipsum itaque cum gratia sedis apostolicæ, & litterarum nostrarum prosecutione, ad sedem propriam remittentes, universitati vestræ mandando præcipimus: quatinus eidem tanquam primati vestro absque ulla contradictione canonicam obedientiam, & debitam reverentiam exhibere curetis. Dignum namque est, ut qui multis lætatur præesse subditis, nullatenus erubescat suis subesse prælatis. Datum Lateran. III. Idus Maii.

** V. AD PETRUM CLUNIAC. ABBATEM.

Privilegium Cluniacense.

Lucius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Petro Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis, in perpetuum.

RELIGIONIS monasticæ modernis temporibus speculum, & in Galliarum partibus documentum, beati Petri Cluniacense monasterium, ab ipso suæ fundationis exordio sedi apostolicæ in jus proprium est oblatum. Proinde patres nostri sanctæ recordationis Ioannes XI. Item Ioannes XIX. Agapitus II. Benedictus VI. Item Benedictus VII. Leo VII. & IX. Gregorius VI. & VII. Alexander II. Stephanus, Victor III. Urbanus II. Paschalis II. Gelasius II. Calixtus II. Honorius II. ecclesiæ Romanæ pontifices, locum ipsum singularis dilectionis ac libertatis prærogativa donarunt: & universa ei pertinentia, privilegiorum suorum sanctionibus muniverunt. Statutum est enim, ut ecclesiæ omnes, cœmiteria, monachi, clerici, & laici universi infra terminos habitantes, qui sunt a rivo de Salnay, &c. sub apostolicæ tantum sedis jure ac tuitione permaneant. Neque ipsius Cluniacensis loci presbyteri, aut etiam parochiani, ad cujuslibet, nisi Romani pon-

A tificis & Cluniacensis abbatis, cogantur ire synodum vel conventum. Sane pro abbatis, monachorum, seu clericorum infra prædictos terminos habitantium ordinatione, pro chrismatis confectione, pro sacri olei, ecclesiarum, altarium, & cœmeteriorum consecratione, Cluniacense monasterium quem maluerit antistitem convocet Cluniacenses monachos ubilibet habitantes, nulla omnino persona præter Romanum pontificem, & legatum qui missus ad hoc fuerit, excommunicet aut interdicat. Sane terminos immunitatis loci vestri, qui a præfato antecessore nostro Urbano papa constituti sunt, præsentis nostri decreti pagina confirmamus. Ne videlicet ullus homo cujuscumque conditionis ac potestatis, invasionem, prædam, aut
B rapinam facere, sive homicidium perpetrare præsumat infra ipsorum limites terminorum. Itaque termini sacri banni sunt hi, &c. In abbatiis, quæ cum suis abbatibus ordinationi Cluniacensis monasterii datæ sunt, videlicet S. Martialis, &c. sine Cluniacensis abbatis consilio abbas nullatenus eligatur. Ad hæc adjicimus, ut in omnibus prioratibus & cellis, quæ nunc sine proprio abbate, vestro regimini subjectæ sunt, nullus futuris unquam temporibus abbatem ordinare præsumat. Sed tam prioratus ipsi, & cellæ, quam & cætera in quibuslibet locis omnia, quibus Cluniacensis ecclesia, Arvernensis concilii, quod per supradictum Urbanum papam celebratum est, tempore investita erat, de quibus tunc nulla quæstio mota est, tam tibi,
C quam successoribus tuis, in pace semper & quiete serventur. Pro altaribus, & ecclesiis, sive decimis vestris, nulli episcoporum facultas sit gravamen aliquod vobis, aut molestias irrogare: sed sicut eorum permissione quædam ex parte, quædam ex integro habuistis, ita & in futurum habeatis. Ecclesiarum vestrarum decimas, quæ a laicis obtinentur, si secundum Deum eorum subtrahere potestati vestræ religionis reverentia poterit, ad vestram & pauperum gubernationem vobis liceat possidere. Decimas laborum vestrorum, pro quibus tam vos quam alios monasticæ religionis viros inquietare episcopi consueverunt, illorum videli-
D cet, quos dominicaturas appellant, qui vestro sumptu a monasteriis & cellarum vestrarum clientibus excoluntur, sine omni episcoporum, & episcopalium ministrorum contradictione, deinceps quietius habeatis, qui vestra peregrinis fratribus & pauperibus erogatis. Ecclesiæ omnes, quæ ubilibet positæ sunt, seu capellæ vestræ, & cœmeteria libera sint, & omnis exactionis immunia, præter consuetam episcopi paratam; & justitiam in presbyteros, qui adversus sui ordinis dignitatem offenderint. Liceat quoque vobis, seu fratribus vestris, in ecclesiis vestris presbyteros eligere. Ita tamen, ut ab episcopis, vel ipsorum vicariis, animarum curam absque venalitate suscipiant. Quam si committere illi, quod absit, ex pravitate noluerint:
E tunc presbyteri ex apostolicæ sedis benignitate officia celebrandi licentiam consequantur. Ecclesiarum vero seu altarium consecrationes, si diœcesani episcopi gratis noluerint exhibere; a quolibet catholico suscipiatis episcopo. Nec cellarum vestrarum ubilibet positarum fratres, pro qualibet interdictione vel excommunicatione, Divinorum officiorum suspensionem patiantur. Sed tam monachi ipsi, quam & famuli eorum, & qui se monasticæ professioni devoverunt, clausis ecclesiarum januis, non admissis diœcesanis, Divinæ servitutis officia celebrent, & sepulturæ debita peragant.

gant. Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona idem monasterium in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. In Burgundia, ecclesiam, &c. *Deinde.*

Prohibemus autem ut infra parochias ad jus Cluniacensis monasterii pertinentes, absque Cluniacensis abbatis assensu nullus ecclesiam vel capellam ædificare præsumat, salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ concessionis paginam sciens, *&c.*

Ego Lucius catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Ego Theodevvinus sanctæ Ruffinæ episcopus, subscripsi.

Ego Rainerius presbyt. card. tit. sanctæ Priscæ, subscripsi.

Ego Thomas presbyter cardin. tit. Vestinæ, subscripsi.

Ego Gillebertus tit. S. Mariæ, subscripsi.

Ego Maurus Tusculanus episcopus, subscripsi.

Ego Petrus Albanensis episcopus, subscripsi.

Ego Rainerius presbyt. card. tit. S. Stephani in Cœlio monte, subscripsi.

Ego Manfredus presbyt. cardin. sanctæ Sabinæ, subscripsi.

Ego Aubertus presbyter card. tit. S. Anastasiæ, subscripsi.

Ego Hugo presbyt. card. tit. S. Laurentii in Lucina, subscripsi.

Ego Octavianus diaconus card. subscripsi.

Ego Guido in Romana ecclesia altaris minister indignus, subscripsi.

Ego Gregorius diacon. cardin. sancti Angeli, subscripsi.

Ego Astaldus diac. card. S. Eustachii, juxta templum Agapitæ, subscripsi.

Ego Ioannes diaconus card. S. Mariæ novæ, subscripsi.

Datum Laterani per manum Baronis ecclesiæ subdiaconi, XI. Kal. Iunii, Indict. VII. Incarnat. Dominicæ MCXLIV. pontificatus vero domni Lucii papæ, anno I.

** VI. AD EVNDEM.

Ibidem.

Sancti Sabæ monasterium Cluniacensibus in perpetuum subjicit.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro Cluniacensi abbati, ejusque successoribus regulariter substituendis, in perpetuum.

Etsi ecclesiarum omnium cura nobis ex apostolicæ sedis administratione immineat: illis tamen locis, quæ nostro regimini specialiter commissa sunt, atque infra urbem sita, juris sanctæ Romanæ ecclesiæ esse noscuntur, propensiori nos convenit affectionis studio imminere. Beati Sabæ monasterium, a temporibus beatissimi papæ Gregorii in religione & honestate fundatum, atque magnis & amplissimis possessionibus ditatum fuisse dinoscitur. Nunc autem peccatis exigentibus, & religio elapsa est, & pravorum hominum superabundante nequitia, bona & possessiones distractæ sunt, & ab ipso contra justitiam alienata. Eapropter, dilecte in Domino fili Petre abbas, quoniam Cluniacense monasterium, per omnipotentis Dei gratiam, tamdiu longe lateque religione præcipua floruit, & bonæ opinionis odore multos aspersit: præfatum sancti Sabæ monasterium cum omnibus ad ipsum pertinentibus, ad reformandam ibidem religionem, ad meliorandum etiam & disponendum, tibi, tuisque successoribus in perpetuum committimus: ut in ipsius restitutione & gubernatione, studium & solicitudinem impendatis, & potestatem habeatis. Decernimus etiam, ut sine Cluniacensis abbatis provisione & consilio, ibidem abbas de cætero nullatenus eligatur. Sed vestra semper provideat diligentia, quatenus idonea, & huic officio digna in loco regiminis, secundum regulam S. Benedicti, persona subrogetur, & quicquid in monasterio ad augmentum & observationem monasticæ religionis institui, vel emendari oportuerit, vestro semper magisterio & dispensatione administretur. Salva quidem in omnibus autoritate sedis apostolicæ, cujus juris locus ille esse dinoscitur. Si qua igitur ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c.

Ego Lucius catholicæ ecclesiæ episcopus, subscripsi, cum decem & octo cardinalibus.

Datum Romæ per manum Baronis S.R.E. subdiaconi XIV. Kal. Februarii, Indict. VIII. Incarnat. Dominicæ anno MCXLIV. pontificatus vero domni Lucii II. papæ, anno I.

** VII. AD ABBATEM S. GERMANI Autissiodor.

Ex gii

De controversia cum Vizeliacensi abbate.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio abbati sancti Germani Altissiod. salutem & apostolicam benedictionem.

Dilectus filius noster Pontius Vizeliacensis abbas ad nostram præsentiam veniens, questus est quod in quodam nemore tibi & ipsi communi homines suos capi feceris, & servientibus comitis Nivernensis incarcerandos tradideris. Quos cum a te requisisset, & habere nō posset, pro eorum liberatione fidejussores dedit, & textum euangelii tradidit: quod quia, contra religionem & fraternæ caritatis vinculum, factum fuisse cognoscitur: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus dilatione remota, & textum euangeliorum tam inordinate susceptum ei restituas, & fidejussores suos absolvas. Postmodum vero, si quam adversus ipsum te confidis habere justitiam, in præsentia venerabilis fratris nostri Godefridi Lingon. episcopi quod justitia dictaverit, obtineas. Ea quoque quæ Guiberto servienti tuo ob malivolentiam ipsius, abstulisti, ei restituas. Datum Lateran. XI. Kal. Aprilis.

** VIII.

*** VIII. AD PONTIVM ABBATEM VIZELIAC.

Adversus interfectores Artaldi abbatis.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Pontio abbati Vizeliacensi ejusque fratribus, salutem & apostolicam benedictionem.

PRÆDECESSOR noster felicis recordationis Paschalis, sicut ex scriptis illius intelleximus, episcopis per Galliam præcipiendo mandavit, ut interfectores abbatis Artaldi Vizeliac. quia dominum suum & presbyterum & abbatem tam nequiter occiderunt, secundum pœnitentiæ dignum modum in exilium detruderent, & si obedire nollent, eos excommunicationi subjiceret. Prohibuit etiam, ut nunquam Vizeliacensi abbati vel præposito alicui facultas sit eosdem homicidas in eodem monasterio ad habitandum suscipere. Nos itaque præceptum confirmantes ipsius super hoc, apostolica autoritate prohibemus, ut nec ipsi, nec eorum heredes (nominatim Stephanus Altissiodorensis clericus, qui cum te, dilecte in domino fili abbas, in præsentia venerabilium fratrum nostrorum Godefridi Lingonensis episcopi & Bernardi ClaræVallis abbatis super hoc in causam traxisset, eorum judicio, sicut accepimus, a causa decidit) monasterium ipsum ulterius inquietare præsumant, interdicimus. Et ne cui abbati vel præposito eos in Vizeliacensi burgo de cætero ad habitandum suscipere liceat, prohibemus. Datum Lateran. VI. Idus April.

*** IX. AD G. COMITEM Nivernensem.

Vt Vizeliaco restituat quod ademit.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio G. comiti Nivernensi, salutem & apostolicam benedictionem.

AD nobilitatem tuam pertinet venerabilia loca cum ipsis personis Divino famulatui mancipatis diligere & fovere, & suam eis justitiam cõservare. Ideoque per apostolica scripta nobilitati tuæ mandamus, atque in peccatorum tuorum remissionem injungimus, quatinus antiquam stratam, quam de Viziliaco diceris abstulisse, & alias divertisse, ad prædictum locum restituas. Datum IX. Kalendas Iunii.

*** X. AD S. BERNARDVM Claraval. abbatem.

Vt moneat Nivernensem comitem ne quid præter fas a Vizeliacensibus exigat.

Lucius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Bernardo Clarevallensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTIONEM tuam ignorare non credimus, quod Vizeliacense monasterium B. Petri juris existit, & ad ejus proprietatem & defensionem specialiter pertinet. Nunc autem, sicut accepimus, G. Nivernensis comes contra justitiam, & sedis apostolicæ autoritatem a dilecto filio Pontio ipsius loci abbate violenter exigit, ut de qualibet querimonia in persona sua cum hominibus suis in

A curia sua respondeat. Quod quidem nec ipse abbas, nec prædecessores sui hactenus fecisse noscuntur. Ideoque per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus eundem comitem ex nostra parte diligenter commoneas, ut pro B. Petri reverentia, cujus juris idem monasterium esse dinoscitur, ab hujusmodi exactione desistat, aut in præsentia venerabilium fratrum nostrorum A. Hostiensis, & I. Tuscul. episcoporum, apostolicæ sedis legatorum, juxta tenorem sedis apostolicę privilegiorum, quod justitia dictaverit, ab eodem abbate recipiat. Quod si hoc recipere noluerit, ipsum monasterium tam injuste opprimi pati non poterimus: & quod nostri interest officii, autore Domino faciemus. Datum Lateran. XIII. Kal. Decembris.

B

VITA ET EPISTOLÆ EVGENII PAPÆ III.

ANNO CHRISTI 1145.

EVGENIVS natione Pisanus, vir religione ac sanctitate conspicuus, creatus est pontifex anno domini MCXLV. tempore Conradi imperatoris. Hic, inquit Otto Frisingensis lib. 7. cap. 31. in principio dignitatis susceptæ, eo quod, autore Arnaldo, populus ad tradenda Vrbi regalia, sicut antecessores suos, ita ipsum solicitare vellet, cum episcopis & cardinalibus Vrbe cedit, ac proxima Dominica in monasterio Farfensi, consecratione pontificali, ob persecutionis immanitatem morem mutans, sublimatur. Ad hunc papam Eugenium venerabilis Bernardus abbas Claræ vallensis librum de consideratione sui quatuor distinctionibus ordinatum conscripsit, in quo perfectæ vitæ ac subtilissimi ingenii perspicuitatem evidentissime demonstravit. Nam idem apostolicus, prius Bernardus dictus, & primum vicedominus Pisanus, ac demum in Claravalle, omnibus mundanis pro Christo spretis, ejusdem venerabilis Bernardi abbatis discipulus effectus, ac ab eo postmodum monasterio beati Anastasii, Cisterciensis ordinis, in urbe Roma abbas prælatus, summus pontifex, ut prælibavimus, constituitur. Inde post consecrationem, furorem populi Romani declinans, ad munita loca se transtulit: postque, Viterbium veniens, ibi per aliquod tempus moram fecit. At Romanus populus cum patricio suo Iordane in furorem versus, præfecturæ dignitatem abolentes, omnes principes ac nobiles ex civibus ad subjectionem patricii compellunt: & non solum quorumdam illustrium laicorum turres, sed & cardinalium ac clericorum domus subruentes, prædam immensam diripiunt. Ecclesiam etiam beati Petri, omnium ecclesiarum caput, incastellare sacrilege ac profanissime non metuunt: peregrinos causa orationis advenientes ad oblationem, quæstus gratia, plagis & verberibus cogunt, ac quosdam, ex ipsis offerre nolentes in ipso porticu & vestibulo templi nefario ausu occidere non verentur. Quos venerabilis pontifex, percusso prius cum quibusdam fautoribus suis anathematis gladio Iordane, adjuncta Tiburtinis Romanorum antiquis hostibus militia coercuit, tandemque pacem petere coegit. Quam pacem eo tenore dedit, ut patriciatus dignitatem exfestucarent, & præfectum in pristinam dignitatem reciperent, senatores autem ex ejus autoritate tenerent. Sicque in Vrbem rediens, nativitatem Domini celebravit.

Otto Frising. lib. 7. c. 31.

C, D, E

Vuu Ex

Ex Anglia ad Eugenium papam recens creatum venit Alexander episcopus Lincolniensis, qui benigne acceptus est ab ipso Eugenio papa, cujus benignitas & affabilitas mirifice commendatur a Rogero in annalibus, ubi hæc habet: Eodem » anno episcopus Lincolniensis Alexander iterum » Romam petens, susceptus est honorifice ab Euge- » nio papa novo, viro summa dignitate condigno, » cujus mens semper benigna, cujus discretio sem- » per æqua, cujus facies semper non solum hilaris, » sed etiam & jucunda. Hæc de Eugenio Rogerus hujus temporis scriptor accuratissimus.

Tunc quoque temporis, cum Viterbii Eugenius consisteret, Orientales ex Armenia atque Syria legationes accepit, prout ab eo qui præsens aderat, Ottone, qui & ea quæ vidit etiam fidelissi- » me scripsit, refertur his verbis: Ea tempestate le- » gati Armeniorum episcoporum, eorumque me- » tropolitani, quem ipsi catholicum, id est univer- » salem, propter infinitum, id est amplius quam » mille episcoporum sub se habentem numerum vo- » cant, legati ab ultimo pene Oriente summum pon- » tificem Viterbii, laboriosum iter per annum & sex » menses complentes, adeunt: eique ex parte illius » ecclesiæ subjectionem omnimodam eum consalu- » tando offerentes, causas viæ nobis cum aliis mul- » tis præsentibus apud veterem aulam aperiunt, » quæ tales erant. Inter ipsos & Græcos quædam » de ritu sacrificii habitudo est in quibusdam, in » aliis vero discrepantia: ponunt enim fermentatum » panem, sicut illi; aquam autem vino non admi- » scent, sicut nos, & illi. Præterea nativitatem Do- » mini epiphaniæ continuantes, duas illas festivi- » tates unam faciunt. Pro his & aliis, dum inter se » dissentirent, Romanam ecclesiam judicem eligen- » tes, consultum veniunt, formamque sacrificii juxta » consuetudinem ejus sibi tradi deposcunt.

Otto chronic. l. 7. c. 32.

» Quos Romanus antistes gratanter suscipiens, » Missarum solemniis ac sacrificii secretis adhibuit: » diligenterque ea quæ fiebant ibidem eos animad- » vertere monuit. Quod dum facerent, intentique » sacro altari astarent: unus ex eis pontificali digni- » tate præditus, sicut postmodum in plena curia re- » tulit, in beati Martini octava, quando dedicatio » ecclesiæ beati Petri celebrari solet, summo ponti- » fice Divina mysteria agente, splendido fulgore ra- » dium solis super caput ejus coruscare, & in ipso » duas columbas ascendentes & descendentes vidit. » Cumque diligentius hac illacque oculos circum- » ferret, nullumque aditum, per quem lux illa » transfunderetur, inveniret: deificum hoc esse co- » gnoscens, ac ad obedientiam Romanæ sedis » amplius accensus, cunctis quæ viderat aperuit. » At venerabilis pater non suis hoc meritis attri- » buens, ipsius potius fide cælitus hoc sibi mon- » stratum affirmabat: ut videlicet ecclesia, a qua » ipse missus fuerat, sacramentorum virtutem veri- » tatis luce perfusam cognosceret, ac deinceps quali » ea reverentia & forma tractare deberet, addisce- » ret. Retulit etiam præfatus episcopus, quod in » confinio Armeniæ quædam gentes essent, quæ » fetus suos fœtentes generarent, eosque statim ad » aquas Armeniorum lavandos transmitterent: quos » cum illi baptismatis unda ingentes t innatum eis » fœtorem propellerent, mox tamen remissi, ad pa- » ganismi ritum & spurcitiam redibant. Quod utrum » faciendum esset, item Romanam ecclesiam consu- » luerunt.

c. 33. » Vidimus etiam ibi tunc prætaxatum de Syria Ga- » bulensem episcopum, cujus præcipue opera ad ple- » num Antiochia Romanæ sedi subesse cœpit, tam de patriarcha suo Antiocheno, & de principis matre « Balduini Hierosolymitani quondã regis filia, que- « rimoniam facientem, quam de spoliis Saracenis « ablatis, jure antiquitatis, exemplo Abrahæ, deci- « mas (qui eas, Deo recognoscens victoriam, de « suis spoliis Melchisedech dedit) exigentem, ac su- « per hoc apostolicę sedis autoritatem requirentem. « Audivimus eum periculum transmarinæ ecclesiæ « post captam Edessam lacrymabiliter conqueren- « tem, & ob hoc Alpes transcendere ad regem Ro- « manorum & Francorum pro flagitando auxilio « volentem. «

His auditis, Eugenius papa non curans quæ sua essent, sed quæ Dei esse sciret: non ad sui liberationem exilii adversus Romanos Occidentalium Christianorum principum arma convertenda putavit; sed adversus Saracenos res Christianorum in Oriente invadentes, & possidentes, fore movenda omni conatu, pontificia autoritate laborat, primus omnium scribens ad Ludovicum Francorum regem: Perfacile namque fuit ad religiosum opus impellere ipsum, qui jam venerat eamdem inire ad sancta loca peregrinationem: de qua ista Otto Frisingensis:

Ludovicus dum occulte Hierosolymam eundi « desiderium haberet, eo quod frater suus Philippus « eodem voto astrictus, morte præventus fuerat: diu- « tius protelare nolens propositum, quibusdam ex « principibus suis vocatis quid in mente volueret « aperuit. Erat tunc temporis in Gallia cœnobii Cla- « ræ vallensis abbas quidam, Bernardus dictus, vita « & moribus venerabilis, religionis ordine conspi- « cuus, sapientia litterarumque scientia præditus, si- « gnis & miraculis clarus. Hunc principes vocandum, « ab eoque quid de hac re fieri oporteret, tanquam « a Divino oraculo, consulendum decernunt. Voca- « tur præfatus abbas, consiliumque ipsius super præ- « dicti exposcitur principis voluntate. Ille de tam « grandi negotio ex propriæ autoritatis arbitrio re- « sponsum dare, frivolum judicans: ut ad Romani « pontificis audientiam & examen deferatur, opti- « mum esse respondit. Itaque missa ad Eugenium « legatione, totum illi negotium aperitur. Qui an- « tecessorum suorum exempla revoluens, quod vi- « delicet Vrbanus hujusmodi occasione transmari- « nam ecclesiam, duasque patriarchales sedes, id est « Antiochiam & Hierosolymam, ab obedientia Ro- « manæ sedis scissas, in pacis unitatem receperit, vo- « tis prædicti regis, pro dilatando Christianæ reli- « gionis ritu annuit: autoritate prædicandi, animos- « que cunctorum ad hoc commovendi, prænomina- « to abbati, qui apud omnes Galliæ ac Germaniæ po- « pulos ut propheta vel apostolus habebatur, con- « cessa. Vnde ejus scriptum tale ad regem principes- « que suos directum invenitur. Hæc Otto. «

Ott. gest. l. 1.

Illa autem Eugenii epistola extat infra, p. 1046.

Quid autem de pontifice actum? Vtique quod Christus pollicitus fuerat, dicens: *Primo quærite regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Dum Eugenius laborat pro liberatione terræ sanctæ, Deus expugnat inimicos ejus, Romanos ipsos, de quibus hæc habet idem autor: Quos venerabilis pontifex, percusso prius cum qui- « busdam fautoribus suis anathematis gladio Iordane, « creato ab ipsis patricio, adjuncta Tiburtinis Roma- « norũ antiquis hostibus militia coercuit, tandemque « pacem petere coegit, Adeo ut Eugenius rediens in Vrbem, ibi natalem diem Domini solemniter celebrarit. De cujus ad Vrbem regressu & ingressu hæc idem autor inferius: At Eugenius cum Romanis hoc tempore pacem fecit, ut patriciatus dignitatem exfestucarent, abolerent scilicet: & præfectum,

Matth.

Ott. chron. l. 7.

præfectum, qui videlicet arbitrio pontificis eo munere fungeretur, in pristinam dignitatem reciperent: senatores vero ex ejus autoritate tenerent. Sicque in Vrbem rediens, nativitatem Domini ibidem celebravit, incipiente anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quadragesimo sexto.

In scripto autem codice Vaticano ita ingressus Eugenii in Vrbem narratur: Factum est igitur Deo autore gaudium magnum in tota Vrbe ex inopinato accursu ipsius pontificis. Occurrit ei maxima frequens populi multitudo cum ramis: ad ejus vestigia continuo accurrentes, post pedum oscula elevabantur ad oris oscula. Procedebant signiferi cum bandis, sequebantur scriniarii, & judices. Judæi quoque non deerant tantæ lætitiæ, portantes cum humeris suis legem Mosaicam. Vniversus enim Romanus chorus psallebat in unum dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Sic itaque cum magno populi gaudio idem pontifex Lateranense palatium conscendere meruit. Hæc ibi.

Parisios veniens, inquit Matthæus Paris, consecravit Petrum quemdam Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarii nepotem in archiepiscopum Bituricensem, contra Ludovici regis Franciæ voluntatem. Quod rex in injuriam suæ dignitatis factum vehementer indignans, propositis publice sacrosanctis reliquiis, in præsentia multorum juravit, quod archiepiscopus præfatus, quamdiu ipse viveret, civitatem Bituricam non intraret. Sic per triennium regis persona subjacuit interdicto. In quamcumque civitatem, vicum, vel castellum intrabat, suspendebatur celebratio Divinorum. Tandem, Bernardo abbate Clarævallensi persuadente, ad hoc est cor regis inclinatum, ut archiepiscopum reciperet, & pro transgressione perjurii Hierosolymam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas, quempiam excusavit, quin auxilium regi conferret. Ad instantiam sancti Bernardi VVillelmum Eboracensis ecclesiæ invasorem, per obreptionem a Cælestino defensum, damnavit, & relegari mandavit.

Treviros cum octodecim cardinalibus ad synodum venientem pontificem per tres menses proprius sumptibus Adelbertus loci illius archiepiscopus munificentissime aluit. *Chronicon Hirsaugiense.* Per sanctum Bernardum impetravit a Conrado imperatore & Ludovico Francorum rege, ut Christianis in Asia contra Alcoranistas opem ferrent, & contra Saracenos expeditionem suscipiant, seque cruce signent. *Tyrius lib.* 16. *cap.* 18.

Cumque Tibur in amœnum secessum se contulisset, mortuus est vir justus, & religione insignis, anno domini MCLII. mense Iulio, ut ait Matthæus Paris, circa initium imperii Frederici primi, cum pontificatum gessisset annis octo, mensibus quatuor & diebus 20.

De obitu ejus ista Baronius annalium ecclesiasticorum tomo 12. Octavo Idus Iulii Eugenius papa diem obiit Tibure, cum sedisset annos octo, menses quatuor, & dies tredecim: de quo ista in vetere codice Romanorum pontificum Vaticanæ bibliothecæ: Hic recuperavit Tarracinam, Setiam, Narniam, & arcem Fummonis, quæ a dominio beati Petri jamdiu alienatæ fuerant. Hic univit episcopatum Velitrensem cum Ostiensi & sanctæ Rufinæ. Fecit hic ordinationes per mensem Decembrem, in quibus diacones decem, presbyteros undecim, & episcopos sexaginta unum creavit. Defunctus est apud Tibur dicta die octava Idus Iulii, & inde per stratam publicam & mediam Vrbem, atque in Vaticanum cum totius cleri & populi Romani frequentissima turba, maximo luctu, communique omnium immensa tristitia deportatus est, & in ipsa beati Petri ecclesia coram majori altari tumulatus est. Hæc ibi de Eugenio papa, quem pluribus illustratum miraculis testatur Gofridus hujus temporis scriptor in fine vitæ sancti Bernardi.

Porro idem Eugenius inter alia magnam inde laudem commeruit, quod munerum abstinentissimus erat, de quo ista præter asserta a sancto Bernardo habet Ioannes Sarisberiensis in Policratico: Amplectendæ memoriæ & imitandæ sanctitatis summus pontifex Eugenius, quem vidisti, nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat, aut cui litem crederet imminere. Vnde cum in adventu suo prior quidam modicæ facultatis, cujus causam nondum audierat, ei marcham auri devotione multa instanter offerret: Nondum, inquit, domum ingressus es, & jam vis corrumpere dominum? Corruptionem namque vir sanctus esse dicebat quod offerebatur judici lite pendente. Hæc de Eugenio Ioannes Sarisberiensis.

Egregia de his memoria adhuc extat Tarracinæ in arce in media turri, in pariete meridiem versus his verbis:

EVGENIVS PAPA III. HOC OPVS GLORIÆ IPSIVS MEMORIAM REPRÆSENTANS FIERI IVSSIT. QVI MIRA ANIMI....... ET HONESTI STVDIO PRÆDITVS REGALIA MVLTA LONGA TEMPORE AMISSA BEATO PETRO RESTITVIT. QVORVMDAM VITIVM IN MODVM HONESTATIS REDEGIT. NE QVID * A QVOQVAM PETERENT NEVE QVID A QVOQVAM ANTE DECISAM CAVSAM ACCIPERENT POST DECISAM OBLATVM QVID VERECVNDE ET CVM GRATIARVM ACTIONE SVSCIPERENT.

EPISTOLA I. EVGENII PAPÆ III.

AD LVDOVICVM REGEM GALLIARVM.

De expeditione in terram sanctam suscipienda.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, carissimo filio Ludovico illustri & glorioso Francorum regi, & dilectis filiis principibus, & universis Dei fidelibus per Galliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTVM prædecessores nostri Romani pontifices pro liberatione orientalis ecclesiæ laboraverunt, antiquorum relatione didicimus, & in gestis eorum scriptum reperimus. Prædecessor etenim noster felicis memoriæ papa Vrbanus tanquam tuba intonuit, & ad ipsius deliberationem sanctæ Romanæ ecclesiæ filios de diversis mundi partibus solicitare curavit. Ad ipsius siquidem vocem, Vltramontani, & præcipue Francorum regni fortissimi & strenui bellatores, & illi etiam de Italia, caritatis ardore succensi convenerunt, ut maximo congregato exercitu, non sine magna proprii sanguinis effusione, Divino eos auxilio comitante, civitatem illam, in qua Salvator noster pro nobis pati voluit, & gloriosum ipsius sepulcrum passionis suæ nobis memoriale dimisit, & quamplures alias, quas prolixitatem vitantes memorare supersedemus, a paganorum spurcitia liberarent. Quæ per gratiam Dei & patrum vestrorum studium, qui per intervalla temporum

rum eas defendere, & Christianum nomen in partibus illis dilatare pro viribus studuerunt, usque ad nostra tempora a Christianis detentæ sunt, & aliæ urbes infidelium ab ipsis viriliter expugnatæ.

Nunc autem nostris & ipsius populi peccatis exigentibus, quod sine magno dolore & gemitu proferre non possumus, Edessa civitas, quæ nostra lingua Rohais dicitur; quæ etiam, ut fertur, cum quondam in Oriente tota terra a paganis detineretur, ipsa sola sub Christianorum potestate Domino serviebat: ab inimicis crucis Christi capta est, & multa Christianorum castella ab ipsis occupata. Ipsius quoque civitatis archiepiscopus cum clericis suis, & multi alii Christiani, ibidem interfecti sunt: & sanctorum reliquiæ in infidelium conculcationem datæ sunt & dispersæ. In quo quantum ecclesiæ Dei & toti Christianitati periculum immineat, & nos cognoscimus, & prudentiam vestram latere non credimus. Maximum namque nobilitatis & probitatis indicium fore cognoscitur, si ea, quæ patrum strenuitas acquisivit, a vobis filiis strenue defendantur. Verumtamen si, quod absit, secus contigerit, patrum fortitudo in filiis imminuta probatur.

Vniversitatem itaque vestram in Domino commonemus, rogamus, atque præcipimus, & in peccatorum remissionem injungimus, ut qui Dei sunt, & maxime potentiores & nobiles, viriliter accingantur, infidelium multitudini, quæ se tempus victoriæ super nos adeptam lætatur, sic occurrere, & ecclesiam orientalem tanta patrum vestrorum, ut prædiximus, sanguinis effusione ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere, & multa captivorum millia confratrum nostrorum de ipsorum manibus eripere studeatis, ut Christiani nominis dignitas vestro tempore augeatur, & vestra fortitudo, quæ per universum mundum laudatur, integra & illibata servetur. Sit vobis etiam in exemplum bonus ille Mathathias, qui pro paternis legibus conservandis seipsum cum filiis & parentibus suis morti exponere, & quidquid in mundo possidebat relinquere nullatenus dubitavit: atque tandem, Divino cooperante auxilio, per multos tamen labores tam ipse quam sua progenies de inimicis viriliter triumphavit.

Nos autem vestrorum quieti & ejusdem ecclesiæ destitutioni paterna solicitudine providentes, illis, qui tam sanctum tamque pernecessarium opus & laborem, devotionis intuitu suscipere & perficere decreverint, illam peccatorum remissionem, quam præfatus prædecessor noster papa Vrbanus instituit, autoritate nobis a Deo concessa concedimus, & confirmamus: atque uxores & filios eorum, bona quoque & possessiones, sub sanctæ ecclesiæ, nostra etiam & archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prælatorum ecclesiæ Dei protectione, manere decernimus.

Autoritate etiam apostolica prohibemus, ut de omnibus, quæ, cum crucem acceperint, quiete possederint, ulla deinceps quæstio moveatur, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur.

Præterea, quoniam illi qui Domino militant nequaquam in vestibus preciosis, nec cultu formæ, nec canibus, vel accipitribus, vel aliis, quæ portendant lasciviam, debent intendere: prudentiam vestram in Domino commonemus, ut qui tam sanctum opus incipere decreverint, ad hæc non intendant; sed in armis, equis, & cæteris, quibus infideles expugnent, totis viribus studium & diligentiam adhibeant.

Quicumque vero ære premuntur alieno, & tam sanctum iter puro corde inceperint, de præterito usuras non solvant: & si ipsi, vel alii pro eis, occasione usurarum astricti sunt, sacramento vel fide apostolica eos autoritate absolvimus.

Liceat eis etiam terras, sive cæteras possessiones suas, postquam commoniti propinqui sive domini, ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare aut noluerint, aut non valuerint, ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, vel aliis quoque fidelibus libere sine ulla reclamatione impignorare.

Peccatorum remissionem & absolutionem, juxta præfati prædecessoris nostri institutionem, omnipotentis Dei & beati Petri apostolorum principis autoritate nobis a Deo concessa, talem concedimus, ut qui tam sanctum iter devote inceperit & perfecerit, sive ibidem mortuus fuerit, de omnibus peccatis suis, de quibus corde contrito & humiliato confessionem susceperit, absolutionem obtineat, & sempiternæ retributionis fructum ab omnium remuneratore percipiat.

Datum Vetrallæ Kalendis Decembris.

II. AD THEOBALDVM CANTVARIENSEM archiepiscopum.

De controversia inter Cantuariensem archiepiscopum & Bernardum episcopum sancti Davidis de jure metropolitico.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

VEnerabilis frater noster Bernardus, episcopus sancti David, ad nostram præsentiam veniens, ecclesiam sancti David olim metropolim fuisse asservit voce viva, & eandem dignitatem sibi a nobis restitui postulavit. Cum autem circa petitionem istam invigilans diu in curia nostra commoratus esset, tu, frater archiepiscope, tandem, eo præsente, ex adverso consurgens, in præsentia nostra adversus eum querelam deposuisti, quod debitam, tanquam primo metropolitano, obedientiam subtraxisset, tibique inobediens & rebellis existeret, cum a prædecessore tuo, tanquam a metropolitano primo consecratus esset, & viva voce & scripto Cantuariensi ecclesiæ professionem fecisset, & in multis postea, tanquam alii suffraganei, tibi obedisset, & astitisset. Ille vero consecrationem negare non potuit: sed professionem se fecisse, & obedientiam exhibuisse omnino negavit: quod tu audiens, duos testes in medium produxisti, testimonium perhibentes quod ipse, illis videntibus & audientibus, post consecrationem suam, & viva voce & scripto, Cantuariensi ecclesiæ professionem fecisset. Nos igitur auditis utriusque partis rationibus, & diligentius inquisitis, & testibus tuis studiose examinatis, communicato fratrum nostrorum consilio, juramenta eorum recipimus, & ut ipse episcopus tibi, tanquam primo metropolitano, obedientiam, & reverentiam exhibeat, justitia dictante, præcepimus. Vnde, quoniam singulis ecclesiis & ecclesiasticis personis suam dignitatem & justitiam volumus conservare, beati Lucæ festivitate proximi sequentis anni, tibi & ipsi diem præfiximus, ut tunc, præsentibus partibus, de dignitate ecclesiæ sancti David, & libertate sua rei veritatem cognoscamus, & quod justum

justum fuerit, autore Domino, exinde statuamus. A
Datum Meldis tertio Kalendas Iulii.

III. AD HILDEGARDEM ABBATISSAM.

Monet eam ut per humilitatem studeat donum prophetiæ conservare.

MIRAMVR, o filia, &c. *Extat infra in concilio Trevirensi sub Eugenio.*

IV. AD VNIVERSVM CLERVM Romanum.

Vt capellani promittant obedientiam rectoribus B titulorum, sive ecclesiarum.

Eugenius tertius universo Romano clero.

FALLAX & invidus humani generis inimicus per Arnaldum schismaticum, quasi per membrum proprium, hoc effecit, ut quidam capellani unitatem ecclesiæ, quæ sectionem non patitur, quantum in eis est, dividentes, ipsius Arnaldi sequantur errorem: & cardinalibus atque archipresbyteris suis obedientiam & reverentiam promittere & exhibere debitam contradicant. Ne igitur vires dare præfati schismatici pravis actionibus per silentium de cætero videamur: per præsentia vobis scripta mandamus atque præcipimus, quatenus præfatum Arnaldum, tamquam schismaticum modis omnibus deviteris. Quod si aliqui clerici, Dei & C sanctæ ecclesiæ contemptores, ejus errorem post præsentium acceptionem sequi præsumpserint: scire vos volumus, quia tam officio quam beneficio ecclesiastico reddemus eos penitus alienos.

Datum Brixiæ Idibus Iulii.

V. AD ARCHIPRESBYTERVM TITVLI sancti Marci.

De eodem.

SVPER controversia obedientiæ exhibendæ, quæ inter vos & capellanum de Pinea agitari dignoscitur: ecclesiæ sancti Marci prospicere cupientes, D per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus eum districtius moneatis, ut secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, vestræ ecclesiæ obedientiam promittere nullatenus contradicat. Si vero vestris monitis super hoc obedire contempserit, sententiam, quam in ipsum & præfatam ecclesiam de Pinea juste tuleritis, nos autore Deo ratam habebimus.

VI. AD CONRADVM REGEM Romanorum.

Eum Hierosolymis reversum, ob tribulationes ipsi E & exercitui ejus irrogatas, consolatur.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Conrado Dei gratia Romanorum regi illustri, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM in hoc mundo cuncta mutabilitatis ordo corrumpat, sicut nec prosperis elevari, ita nec frangi adversis, confidentes de Divina miseratione, debemus: quia Dei & hominum mediator, admiranda dispensatione consuevit omnem filium quem recipit adversitatibus flagellare: ut dum ipsum per amorem ad æterna præmia vocat, præsens mundus ejus animum perturbationes, quas ingerit, a se ipso repellat, tantoque facilius ab hujus sæculi amore recedat, quanto magis impellitur dum vocatur. Quod in Israelitico populo, Moyse vocante, & Pharaone signatur. Moyses namque tunc ad vocandum missus est, cum Pharao duris eum operibus perurgebat, quatenus alter vocando pertraheret, alter impelleret sæviendo: ut plebs in seruitio turpiter fixa, vel provocata bonis, vel impulsa molestiis, moveretur. Hoc itaque rationis debito incitati, discretionem tuam commonemus & exhortamur in Domino, quatenus tribulationes, quas tibi & exercitui tuo omnipotens Deus irrogavit, patienter supportes, & in eo spem tuam constituas, qui quem vult permittit affligi, & confidentes in se misericorditer liberare consuevit. Si enim patientiam & humilitatem in adversis perfecte tenueris, per desertum hujus vitæ, sub protectione columnæ nubis & ignis, id est patientiæ solatio, & caritatis ardore, intrepidus perduceris.

Quia igitur personam tuam vera caritate diligimus, & de te valde confidimus: si post tuum reditum sine delatione de his quæ ad honorem sanctæ ecclesiæ & regni spectare noscuntur tecum mutuis potuissemus tractare colloquiis, nobis utique gratum fuisset. Verum quia id nobis temporis qualitas denegavit, & de tua salute sumus soliciti: quosdam de fratribus nostris, postquam te ad Longobardiæ partes, autore Domino, incolumem pervenisse accepimus, sicut per venerabiles fratres nostros Artvvicum Bremensem archiepiscopum, & Anselmum Hamelburgensem episcopum tibi significavimus, ad tuam serenitatem duximus destinandos: ut affectum & benevolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent, & quod de te audire cupimus, ipsorum relatione nosceremus. Quibus dedimus in mandatis, ut tibi, tamquam carissimo filio nostro, & catholico principi, atque speciali Romanæ sanctæ ecclesiæ defensori, ipsius ecclesiæ statum & nostrum exponerent. Qui siquidem in Tusciam usque progressi, ex quo te ad Teutonicas partes pertransisse noverunt, longitudinem viæ & difficultatem itineris propter æstatis intemperiem metuentes, ad nostram præsentiam redierunt. Cæterum quia statum tuum, & dilecti filii nostri Henrici junioris regis, quem post discessum tuum paterno affectu dileximus, & in posterum actiones ejus prosperari in Domino præoptamus, cognoscere cupimus, cum fratres nostri, propter æstatis fervorem, laborem tanti itineris perficere non valerent: per fidelem nostrorum Franconem latorem præsentium & apostolica scripta tuam excellentiam visitantes, nobilitatem tuam monemus & exhortamur in Domino, quatenus ea quæ circa te & ipsum geruntur, & statum regni, per eumdem Franconem nobis studeas intimare, & hoc tempore devotionem, quam erga matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam geris, ostendas, ut nostro respondere affectui congrue videaris, & beati Petri apostolorum principis intercessionibus, cui te totum debes exponere, creatoris nostri largiorem debeas gratiam promereri.

Datum in Tusculano, VIII. Kalendas Iulii.

VII. AD EGELBERTVM EPISCOPVM & canonicos Bambergensis ecclesiæ.

De Henrici imperatoris sanctitate, miraculis & canonizatione.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Egelberto episcopo, & dilectis filiis canonicis Bambergensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

SICVT per litteras & nuntios vestros vobis mandasse meminimus, venerabiles fratres nostros N. sanctæ Rufinæ episcopum, & N. presbyterum cardinalem, pro diversis negotiis ad partes illas de nostro latere delegavimus, eisque viva voce injunximus, ut ad ecclesiam vestram accederent, atque de vita & miraculis Henrici regis rei veritatem diligenter inquirerent, & litteris suis nobis significarent. Nunc autem eorumdem fratrum nostrorum, & multorum religiosorum & discretorum virorum attestatione, de castitate ipsius, de fundatione Bambergensis ecclesiæ, & multarum aliarum, quarumdam quoque episcopalium sedium reparatione, & multiplici eleemosynarum largitione, de conversione regis Stephani, & totius Hungariæ, Domino cooperante, per eum facta; de glorioso etiam ipsius obitu, pluribusque miraculis post ejus obitum ad ipsius corporis præsentiam divinitus ostensis, multa cognovimus. Inter quæ illud præcipuum & memorabile plurimum attendentes, quod cum diadema sceptrumque imperii suscepisset, non imperialiter sed spiritualiter vixit. In toro etiam legitimo positus, quod paucorum fuisse legitur, integritatem castimoniæ usque in finem vitæ conservavit. Quæ quidem nos omnia simul perpendentes, atque devotionem vestram, & ecclesiæ Bambergensis, quæ sanctæ Romanæ ecclesiæ soli subesse dignoscitur, diligenter considerantes, tametsi hujusmodi petitio nisi in generalibus conciliis admitti non soleat: autoritate tamen sanctæ Romanæ ecclesiæ, quæ omnium conciliorum firmamentum est, petitionibus vestris acquiescimus, atque ejusdem memorabilis viri, cujus exaltationem requiritis, fratrum nostrorum archiepiscoporum, & episcoporum, qui præsentes aderant, communicato consilio, memoriam inter sanctos de cætero fieri censemus, & anniversarium ipsius diem solenniter celebrari constituimus. Vestra itaque interest sic in sanctæ Romanæ ecclesię obedientia & fidelitate persistere, & ei dignæ devotionis obsequiis respondere, ut ampliori beati Petri & nostra gratia digni inveniamini.

Data trans Tiberim secundo Idus Martii.

VIII. AD EPISCOPOS GERMANIÆ.

Improbat translationem episcopi Cicensis in Magdeburgensem archiepiscopatum translati.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Eberardo Saltzburgensi, Artwico Bremensi, & Hillino Treverensi, archiepiscopis, Eberardo Bambergensi, Hermanno Constantiensi, Henrico Ratisponensi, Ottoni Frisingensi, Conrado Pataviensi, Danieli Pragensi, Anselmo Hamelburgensi, & Burchardo Eistetensi, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS, quas pro causa Magdeburgensis ecclesiæ vestra nobis prudentia delegavit, A debita benignitate suscepimus. In lectione autem & cognitione earum, stupore nimio & admiratione repleti sumus: eo quod longe aliud in eis, quam vobis ex officio pontificatus immineat, perspeximus contineri. Cum enim in ecclesiæ vertice sitis ex Divina providentia constituti, ut de medio ejus quæ fuerint nociva propellere, quæ utilia debeatis attento studio conservare: in causa ista, sicut ex suggestione litterarum vestrarum nobis innotuit, non quod expediat ecclesiæ Dei, quod sacrorum canonum sanctioni concordet, quod exinde a cælesti arbitrio approbetur, sed quod terrenis principibus placeat, attendistis. Et qui eorum animos a sua minus recta deflectere debuistis in- B tentione, atque ubi esset via Domini demonstrare: non persuasistis quod rectum est, nec stetistis murus pro domo Israel, quinimmo *ipsis*, ut ait Propheta, *parietem ædificantibus, vos* (quod sine grandi animi rancore vix dicimus) *linivistis illum luto absque paleis.* Non ita sentiebat princeps apostolorum, qui ex fidei suæ confessione, ut totius ecclesiæ fundamentum esset, accepit; sed comminantibus sæculi filiis, & apostolis, si prædicarent in nomine Iesu mortis exterminium intentantibus, confisus de Domini virtute respondit: *Oportet obedire Deo magis quam hominibus.* Vos autem ne a terrenis videamini principibus dissentire, illi causæ favorem vestrum impenditis, cui & ecclesiasticæ auto- C ritas constitutionis, & supernæ voluntatis examen pro certo creditur obviare.

Ezech. | Act. 5.

Cum enim translationes episcoporũ, sine manifestæ utilitatis & necessitatis indicio, Divinæ legis oraculum non permittat; cum etiã multo amplior, quam in aliis electionibus, cleri & populi eas debeat prævenire concordia: in facienda translatione de venerabili fratre nostro Guicmanno Cicensi episcopo, nihil horum est, sed solus favor principis expectatur: & nec inspecta necessitate illius ecclesiæ, nec considerata utilitate personæ, clero nolente, immo, ut dicitur, ex parte maxima reclamante, in Magdeburgensi eum dicitis ecclesia D supplantandum. Super quo, tanto amplius admiramur, quanto persona illa, cujus gravitatis sit, atque scientiæ ab anteactis agnovimus, ac proinde quantum ecclesiæ illi sit utilis non penitus ignoramus. Quoniam igitur, quicumque temporalis auræ flatibus agitentur, nos in illius petræ soliditate fundati, quæ in fundamento meruit ecclesiæ collocari: sicut non dedemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut a sacrorum Canonum rectitudine impulsu aliquo deviare: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus causæ isti favorem ulterius non præstetis, & apud carissimum filium nostrum Fridericum, quem Deus hoc tempore pro servanda libertate ecclesiæ E in eminentiam regni evexit, efficere vestris exhortationibus studeatis, ut & ipse a sua super hoc intentione desistat, & contra Deum, contra sacros canones, contra regiæ dignitatis officium, eidem causæ favorem ulterius non impendat; sed ecclesiæ Magdeburgensi, sicut & aliis ecclesiis regni a Deo sibi commissi, liberam facultatem quem voluerint secundum Deum eligendi relinquat, & electionem ipsam postmodum favore suo, sicut decet majestatem regiam, prosequatur. Nos enim si quod de supradicto fratre nostor facere nititur videremus ratione fulciri, nec voluntati ejus, nec postulationi vestræ duceremus aliquatenus obviandum: contra Deum autem, & sacrorum canonum sanctiones nulli omnino petitioni possumus præbere consensum.

Datum

Datum Signiæ decimoſexto Kalendas Septembris.

IX. AD CANONICOS SANCTI PETRI ROMÆ.

De quarta parte oblationum ipſis conceſſa.

Eugenius epiſcopus ſervorum Dei, dilectis filiis Bernardo presbytero cardinaldi ſancti Clementis, & eccleſiæ beati Petri archipresbytero, atque cæteris ejuſdem eccleſiæ canonicis tam præſentibus quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum.

BEATORVM Petri & Pauli tam eminens & tam glorioſa ſocietas, ut & ambo ſint doctores gentium, auctores martyrum, principes ſacerdotum: & cum inter univerſos apoſtolos peculiari quadam prærogativa præcellant, æqualitatis in cælo meritis diſparitatem non ſentiunt. Petro ab ipſo ſaluatore noſtro Domino Ieſu Chriſto claves regni cælorum ſunt commiſſæ: Paulus, a Deo electus eſt, ut de multitudine gentium regnum cælorum impleat ſua prædicatione. Petrus, petra eſt & fundamentum fidei, & ne ruamus, in ſoliditate nos firma ſuſtentat: Paulus ne pravo hæreticorum dogmate vulneremur, mortalitatis honeſtate & invincibili ratione fidei nos armat. Petrus principatum tenens, ex poteſtate ligat & ſoluit: Paulus diligens prædicator, ne quid reprehenſibile vel ligatione dignum in nobis appareat, mirabili nos exhortatione præmunit. Petrus firmamentum noſtrum eſt ac domus fortitudinis, & in fide ejus plantati & radicati ſumus: Paulus vas electionis prædeſtinatos a Deo & electos cæleſtis tubæ ſonoritate vocavit; & pro nobis ſine intermiſſione orans, ne a fide & veritate deviemus, apud Deum interveniendo nos protegit. Cum igitur ii duo maxima ſeminaria Dei eccleſiam illuſtrantia, pari & amicabili ſplendore & fraterno amore præfulgeant: æquitatis & juſtitiæ perſuadet ratio, ut nos, qui licet indigni Chriſti vices in terris agimus, & in ejuſdem apoſtolorum principis cathedra reſidere conſpicimur, domeſticam beati Petri familiam paterno diligamus affectu, & pia eam proviſione in ſuis neceſſitatibus adjuvemus. Hujus itaque rationis debito provocati, dilecti in Domino filii, quartam partem omnium oblationum, quæ de altari ajuſdem beati Petri apoſtoli, & tam de arca, quam de omnibus miniſteriis ipſius eccleſiæ, præterquam de miniſterio beati Leonis, proveniunt, vobis, ex conſenſu fratrum noſtrorum epiſcoporum & cardinalium, ſedis apoſtolicæ autoritate concedimus, & præſentis ſcripti pagina confirmamus. Ita videlicet, ut ſemper, cum volueritis, facultatem liberam habeatis eamdem oblationem in veſtris manibus retinendi atque cuſtodiendi: ſeu aliis quibus volueritis cum noſtro atque noſtrorum ſucceſſorum conſenſu vendendi: ſalua in omnibus aliis & retenta in noſtris & ſucceſſorum noſtrorum manibus ipſius eccleſiæ libera diſpoſitione atque cuſtodia.

Hoc autem ideo facere dignum duximus, ut vos die ac nocte ſtudioſe in Dei laudibus deſudantes, tam in Miſſarum celebratione, qua in Matutinis & aliis horis, pro vivorum ac defunctorum ſalute, attenta diligentia & honeſte decantandis, prædictam beati Petri eccleſiam obſequio debito veneremini: & Dei fideles apoſtolorum limina devotione debita viſitantes, locum ipſum in majori devotione ac veneratione ſemper habeant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas ſit hujus noſtræ conceſſionis paginam temerario auſu infringere, ſeu quibuſlibet modis perturbare. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona id attentare præſumpſerit, ſecundo tertiove commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe Divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem hanc noſtram conſtitutionem eidem loco ſervantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & in futurum præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

SVBSCRIPTIONES.

Ego Eugenius catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Conradus Sabinenſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Ymarus Tuſculanus epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Hugo Oſtienſis epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Gregorius preſbyter cardinalis tituli ſancti Calliſti ſubſcripſi.

Ego Guido preſb. cardinalis tituli ſancti Chryſogoni ſubſcripſi.

Ego Hubaldus preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Praxedis ſubſcripſi.

Ego Manfredus preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Savinæ ſubſcripſi.

Ego Aribertus preſbyrer cardinalis tituli ſanctæ Anaſtaſiæ ſubſcripſi.

Ego Hubaldus preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Crucis in Ieruſalem ſubſcripſi.

Ego Guido preſbyter cardinalis tituli Paſtoris ſubſcripſi.

Ego Iordanus preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Cæciliæ ſubſcripſi.

Ego Aſtaldus preſbyter cardinalis tituli ſanctæ Priſcæ ſubſcripſi.

Ego Rolandus preſbyter cardinalis tituli ſancti Marci ſubſcripſi.

Ego Gerardus preſbyter cardinalis tituli ſancti Stephani in Cælio monte ſubſcripſi.

Ego Ioannes Paparo preſbyter cardinalis tituli ſancti Laurentii in Damaſo ſubſcripſi.

Ego Ioannes preſbyter cardinalis tituli ſanctorum Ioannis & Pauli tituli Pammachii ſubſcripſi.

Ego Centius preſbyter cardinalis tituli ſanctorum Laurentii in Lucina ſubſcripſi.

Ego Henricus preſbyter cardinalis tituli ſanctorum Nerei & Achillei ſubſcripſi.

Ego Oddo diaconus cardinalis S. Georgii ad Velum aureum ſubſcripſi.

Ego Guido diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ in Porticu ſubſcripſi.

Ego Hyacinthus diaconus cardinalis S. Mariæ in Coſmedin ſubſcripſi.

Ego Ioannes diaconus cardinalis ſanctorum Sergii & Bacchi ſubſcripſi.

Ego Gerardus diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ in via lata ſubſcripſi.

Ego Odo diaconus cardinalis ſancti Nicolai in carcere Tulliano ſubſcripſi.

Ego Bernardus diaconus cardinalis ſanctorum Coſmæ

Cosmæ & Damiani juxta templum Romuli subscripsi.

Datum Romæ apud sanctum Petrum per manum Bosonis sanctæ Romanæ ecclesiæ scriptoris, quarto Idus Aprilis, Indictione prima, Incarnationis Dominicę anno millesimo centesimo quinquagesimotertio, pontificatus vero domini Eugenii III. papæ anno nono. Locus plumbi.

X. AD ARNOLDVM ARCHIEPISCOPVM Coloniensem.

De jurium & privilegiorum multorum archiepiscopo & metropolitanæ ecclesiæ Coloniensis presbyteris canonicis ante diu concessorum confirmatione.

Eugenius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Arnoldo Coloniensi archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis.

In eminenti apostolicæ sedis specula, Divina disponente gratia, constituti, ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio, fratres nostros episcopos sincera caritate diligere, & ecclesiis eorum regimini & gubernationi commissis, suam debemus justitiam conservare. Sicut enim in humani compage corporis naturalis ratio singulis quibusque membris ad salutem providens, speciales & proprios actus edocet, nobilioribus vero suam dignitatem conservat: ita in corpore ecclesiæ apostolica providentia secundum sacrorum canonum institutiones, universas regit ecclesias; digniores autem & famosiores in sui status prærogativa custodit. Æquum itaque & rationabile est, ut suus vnicuique honor ecclesiæ, & propria jura munimine sedis apostolicæ confirmentur. Quocirca, dilecte in Christo frater Arnolde archiepiscope, tuis justis postulationibus benignum impertientes assensum, ad exemplar prædecessoris nostri felicis memoriæ Leonis IX. papæ, beati Petri Coloniensem ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub ipsius apostolorum principis, cujus in loco, licet immeriti, residere conspicimur, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus: statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona, eadem ecclesia impræsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata permaneant. Pallii quoque usum, & viuificæ crucis vexillum, atque naccum, insigne videlicet festivi equi, quæ prædecessoribus tuis a nostris prædecessoribus concessa sunt, suo tempore suoque loco ferenda, nos tam tibi quam tuis successoribus confirmamus: adiicientes, ut nulli primati, nisi tantum Romano pontifici, debeas esse subjectus. Pro amplioris etiam & specialioris gratiæ prærogativa ordinationem regis infra tuam provinciam tibi duximus concedendam. Et si Romanus pontifex, vel apostolicæ sedis legatus, in eadem provincia concilium celebraverit, tu post eos primum inter alios locum obtineas. Statuimus preterea, ut septem idonei presbyteri cardinales in prædicta ecclesia ordinentur, qui induti dalmaticis, & mitris ornati, ad principalia duo altaria ejusdem ecclesiæ, cum totidem diaconibus & subdiaconibus, quibus sandaliorum usum concedimus, Missarum solennia in festivis diebus tantummodo administrent. Vt ergo hæc omnia, quæ supra diximus, plenum in posterum robur obtineant, sicut in privilegiis prædecessorum nostrorum continentur, tam tibi quam successoribus tuis ea favoris nostri autoritate firmamus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostrę constitutionis paginam sciens, cõtra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Eugenius catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Ymarus Tusculanus episcopus.
Ego Nicolaus Albanensis episcopus.
Ego Hugo Ostiensis episcopus.
Ego Gregorius presbyter cardinalis tituli sancti Calixti.
Ego Hubaldus presbyter cardinalis tituli sanctæ Praxedis.
Ego Manfredus presbyter cardinalis tituli sanctæ Savinæ.
Ego Guido presbyter cardinalis tituli sancti Pastoris.
Ego Bernardus presbyter cardinalis tituli sancti Clementis.
Ego Gerardus presbyter cardinalis tituli sancti Stephani in monte Cælio.
Ego Otto diaconus cardinalis sancti Georgii ad Velum aureum.
Ego Rodulphus diaconus cardinalis sanctæ Luciæ in Septisoliis.
Ego Gregorius diaconus cardinalis sancti Angeli.
Ego Ioannes diaconus cardinalis sanctæ Mariæ novæ.
Ego Guido diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in porticu.
Ego Hyacinthus diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Cosmedin.
Ego Cencius diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Akyro.

Datum Signiæ, per manus Bosonis, sanctæ Romanæ ecclesiæ scriptoris, VI. Idus Ianuarii, Indictione decimaquinta, Incarnationis Dominicæ anno 1151. pontificatus vero domini Eugenii III. papæ anno septimo.

XI. AD ABBATEM SVGERIVM.

Consolatur eum de nepotis morte.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati sancti Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

SVPER obitu filii nostri Ioannis nepotis vestri, quem, sicut accepimus, pro negociis ipsius ecclesiæ ad nostram mittebas præsentiam, paterna tibi affectione compatimur, & ipsius animam Domino precibus commendamus. Cæterum dilectionem tuam ignorare non credimus, quoniam quos B diligit Dominus, visitat & castigat: ut per temporalia flagella, si æquanimiter tolerentur, æternæ fructus beatitudinis adquiratur. Ideoque, dilecte in Domino fili, non te præsentis vitæ adversitas frangat; non tribulatio terrena, cordis tui sinceritatem corrumpat. Ad montem, unde veniet auxilium tibi, mentis tuæ aciem figas, & religionis ac honestatis tuæ propositum, in Domino confortatus, firmiter teneas: nec propterea dimittas, quin pro ecclesiæ tuæ opportunitatibus ad sedem apostolicam dirigas, & ei statum tuæ necessitatis exponas. Nos enim eandem ecclesiam & personam sincera in Domino caritate diligentes, parati sumus justas postulationes vestras attendere, & in quibus secundum Dominum possumus exaudire.

XII. AD EVNDEM.

Interrogat quinam episcopi opem ipsi ferre recusent ad regni defensionem: locus concilii certus designatus: de duce Lotharingiæ excommunicato: de ecclesia de Buxis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio sancti Dionysii abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

NVNCIVM & litteras tuas benigne suscepimus, & quod in eis continebatur diligenter attendimus. Quod autem pro Parisiensi ecclesia te solicitum esse perpendimus, gratum habemus: & si qua in ea perperam committuntur, pro nostri officii debito condolemus, & ut ad uiam rectitudinis revocentur, operā dare Domino auxiliante curabimus. De episcopis vero qui pro defésione regni tibi opem ferre & adesse recusant, ne omnes simul in culpam inducere videamur, nobis de aliquibus nominatim significes: ut eos apostolicis affatibus corripiamus, & exhortemur, quatinus ad conservandum statum regni promptiores existant, & ad ea quæ regni honori & utilitati expediunt, vires & consilium subministrent. Porro, quod loca regni tibi commissi pro voluntate nostra ad celebrandum concilium obtulisti, devotionem tuam in Domino collaudamus. Sed quoniam nostrum firmaveramus consilium, propositum nostrum non duximus immutandum. Præterea de duce Lotharingiæ, quem pro aliis culpis excommunicavimus, quando locus & tempus tulerit, justitiam, quam aliis non negamus, tibi plenius & diligentius faciemus. Cæterum, quod super ecclesia de Buxis tua dilectio postulavit, si temporis opportunitas dederit, in reditu nostro præstante Domino fieri poterit.

A Datum Autissiodori 11. Nonas Octobris.

XIII. AD EVNDEM.

De monachis in ecclesia sanctæ Genovefæ constituendis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

OFFICII nostri nos hortatur autoritas, ad religionem statuendam diligenter intendere, stabilitam vero exacta diligentia conservare. Inde est, sicut tua novit dilectio, quod cum carissimo filio nostro Ludovico illustri Francorum rege contulimus, ut in ecclesia sanctæ Genovefæ religiosos fratres ad Dei servitium poneremus. Quod brevitate temporis prohibente, secundum ipsius & nostrum propositum, nequivimus effectui mancipare. Verum, quia vices regias in Galliarum partibus dinosceris exercere, & quia de tua plurimum discretione confidimus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus priorem Abbatisvillæ in abbatem liberum & absolutum ibi statuere, & octo fratres ecclesiæ sancti Martini de Campis ejus societati studeas deputare: ut exemplo bonæ C conversationis eorum, qui minus honeste sapiunt, ad Divinum officium provocentur. Nos vero priori sancti Martini de Campis per apostolica scripta mandavimus, quatinus prædictum numerum fratrum, cum tibi placuerit, exhibeat, & concedat: sustentationi quorum, beneficium Decanatus & præbendas venerabilis fratris nostri Silvanectensis episcopi, Gregorii diaconi cardinalis, & Autissiodorensis thesaurarii, filiorum nostrorum, autoritate apostolica deputamus. Ad ipsorum quoque usum omnia beneficia decedentium canonicorum assignari volumus & jubemus.

D Datum Lingonis 111. Kalendas Maii.

XIV. AD CANONICOS SANCTÆ Genovefæ.

Vt monachos quos ad ipsorum cœnobium missurus est, honeste recipiant.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis suis canonicis S. Genovefæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QVISQVIS catholicæ fidei veritatem, & veræ religionis caritatem habere dinoscitur: caput omnium ecclesiarum sanct. Roman. E ecclesiam esse non dubitat, sed affirmat, & eam tanquam devotus filius veneratur. Cum igitur in ea simus velut in specula, Deo disponente, constituti: omnibus mundi ecclesiis paterna solicitudine providere compellimur: & in ecclesiis, quæ beati Petri juris existunt, religionem statuere cupimus, & optamus. Inde est, quod in ecclesia vestra gratam Deo veræ religionis culturam statuere cupientes, dilecto filio nostro abbati S. Dionysii per apostolica scripta mandavimus, quatinus eam per dilectum filium nostrum priorem Abbatisvillæ, quem ibi imponi, & fratres S. Martini

tini de Campis, quos ejus societati volumus deputari, in memorata ecclesia institueret & plantaret. Ideoque universitati vestræ per præsentia scripta mandamus: quatinus eos honeste recipiatis, & salvis præbendis vestris nullam eis molestiam aut injuriam. Quod si facere præsumpseritis, sententiam, quam memoratus filius noster abbas S. Dionysii super hoc in vos promulgaverit, nos autore Deo ratam habebimus. Cujus sustentationi & prædictorum fratrum, beneficium Decanatus & præbendas venerabilis fratris nostri Silvanectensis episcopi, Gregorii diaconi cardinalis, & Autissiodorensis Thesaurarii, filiorum nostrorum, autoritate apostolica deputamus. Ad ipsorum quoque usum omnia beneficia decedentium canonicorum assignari volumus & jubemus.

Datum Lingonis III. Kal. Maii.

" ** XV. AD ABBATEM SVGERIVM.

Mutato consilio non jam monachos ad S. Genovefæ, mittere vult, sed canonicos regulares.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM Dominus & Redemptor noster pax & veritas esse noscatur: ad patris dexteram ascensurus, discipulis suis velut ex testamento pacem relinquens, ut eam in se haberent; & prædicarent aliis, imperavit. Inde est, quod a Christo diligi, & inter discipulos ejus creditur deputari, qui & pacem diligit, & eam inter suos subditos nititur conservare. Quia igitur in apostolicæ sedis specula a Domino constituti, beati Petri apostolorum Principis existimus successores: præceptum, quod pro religione monastica in ecclesia sanctæ Genovefæ dedisse meminimus, pro bono pacis, si regulares canonicos ejusdem ecclesiæ canonici salvis eorum præbendis receperint, immutamus: præcipientes, ut beneficia quæ monachis, si in præfata ecclesia fuissent suscepti, duximus deputanda, canonicis ipsis per te autoritate apostolica deputentur. Quod si facere noluerint, præceptum de monachis inibi statuendis inviolabiliter præcipimus observari.

Datum Vercellis XVI. Kal. Iulii.

SVGERII ABBATIS AD EVGENIVM papam III. epistola.

Narrat canonicos regulares in ecclesiam S. Genovefæ introductos esse: monetque quid ad hujus operis absolutionem sit necessarium.

Carissimo domino & patri universali Dei gratia summo pontifici Eugenio, Sugerius B. Dionysii humilis minister, devotas in Christo orationes, obedientiæ & servitii plenitudinem.

SVSCEPTIS apostolicæ præceptionis venerandis apicitus de monasticæ religionis positione in ecclesia B. Genovefæ Parisiensis, tantum, tamque Deo placitum negotium tanquam cælitus

A nobis commissum gratantissime amplectentes, eo quod super hoc ipso præsentialiter sanctæ paternitatis vestræ celsitudo, cum non nisi imperare oporteret, parvitatem nostram prius rogaverit, totis animi viribus effectui mancipere elaboravimus. Quamvis enim occasione querulorum canonicorum ad vos proficiscentium, eo quod curia Romana consuevit aliquando, quod turpe non est, cum re mutare consilium, discrete distulissemus: nulla tamen contradicentium nobilium aut ignobilium clericorum seu laicorum oppositione tepescere, aut in aliquo super hoc ipso remissius habere decreveramus. Cum subito proxima die fere tertia aut quarta, qua designatum abbatem

B & monachos in ecclesia eadem ponere proposueramus, ecce præfati canonici, videlicet cantor & alii, a facie vestra redeuntes, mutatam pro bono pacis sententiam in canonicorum regularium positione nobis reddiderunt. Nos autem æque devote ac gratanter secundam ac si primam recipientes sententiam, assumptis nobiscum venerabilibus & sapientibus juris, videlicet abbate S. Germani, S. Petri Fossatensis, S. Maglorii, S. Petri de Ferrariis, & aliis de melioribus personis assistentium vicinorum, ad eumdem S. Genovefæ locum acceleravimus, & in capitulo eorum, quid super hoc extremo, quid super primo capitulo, secundum tenorem litterarum quas nobis detulerunt, prosequi vellent, consulte convenimus. Qui, ut erant

C diversi, diversa sentientes, cum aut utram aut neutram concorditer prosequi nollent sententiam, multa & morosa reprehensione, quod etiam postulata, quod etiam misericorditer concessa refutarent, insistebamus: donec qui sanioris erant consilii & filii lucis, canonicos regulares se suscepturos pacifice promiserunt. Nos autem super hoc ipso exhilarati, quoniam quidam de melioribus abbatem sibi constitui, & canonicos S. Victoris postulabant, communicato cum assistentibus consilio, tum quia nullam penes nos religiosiorem in suo statu novimus ecclesiam, tum quia propinquitate loci ad omnem eorum sive interiorem sive exteriorem commodior existit necessitatem: ad eos divertimus, virumque venerabilem abbatem S. Victoris

D operibus pietatis approbatum, modo seorsum, modo in conventu suo, ut his opem ferret, & adjutor Divinitatis evelleret & destrueret, ædificaret & plantaret, in nomine Domini suppliciter efflagitabamus. Qui ut emeritus pater, & ejusdem loci providus procurator, cum hoc ipsum instanter recusaret, ut priorem suum virum venerabilem & religionem, abbatem fieri postulare nos comperit: ob ortis lacrymis cum fletu & angustia cordis senium defectumque suum opponens, ejusdemque prioris consilium & auxilium, si eo careret deplorans, fere per totam diem recusando, & quod nunquam fieret, detestando, usque ad proximam nonam detinuit. Tandem vero victus precibus

E multorum, immo autoritate vestra, qua eum importune adjurabamus, tam misericordia quam pietate pro alieno commodo suum sustinens incommodum, eundem venerabilem priorem, cum duodecim fratribus viris religiosis & honestis, nobis contradidit, quos in festo S. Bartholomæi ad eandem ecclesiam solenniter cum clero & populo civitatis induximus, & venerabili Meldensi episcopo M. quem nobiscum his agendis susceperamus, eadem die coram altari ejusdem sanctæ Genovefæ abbatem benedici solemniter, opitulantes sanctitate

ſanctitate veſtra fecimus. Finita vero ejuſdem officii Miſſa, clauſtrum, capitulum & refectorium eis deliberavimus: dieque ſequente regalium ex parte domini regis, cujus vices agimus, poteſtatem contulimus, fidelitatem virorum ad eos pertinentiũ, & juramenta ſecuritatũ eis fieri fecimus. Eapropter, pater ſanctiſſime, actionem nobis commiſſi negotii celſitudini veſtræ ſummatim ſignificare dignum duximus: ut & vobis quod præcepiſtis factum eſſe placeat, & quam prompta ſit paruitas noſtra ad obedientiæ veſtræ expletionem innoteſcat. De cætero S. apoſtolatus veſtri genibus provoluti ſpiritu, obnixe ſubnixe ſupplicamus, opus hoc manuum veſtrarum manutenere & protegere, gladium S. Petri contra omnem æmulorum importunitatem cominus euaginare. Appellationum quoque moleſtias, quibus quietem eorum jugiter indiſcrete perturbarent, miſericorditer ſi placet prohibere, eandem eccleſiam Deo innovatam, tanquam novam plantam, donec perfecte radicata fuerit, crebra propagatione extendere. Quibus omnibus maximum poterit præſtare ſuffragium, ſi, quemadmodum incœptum eſt, in eadem eccleſia plenitudinem officii ſecundum obſervationem ordinis ſui uſque ad unum jota & unum apicem conſervari feceritis: ne diſſonantia officii, legendi & cantandi diverſitas, in ſcandalum regularium & irregularium emergat: ne oſtiorum apertio die ac nocte hac occaſione fratres conturbet: ne per eoſdem æmulos aliqua infamia in eos ſubrepat: ut quiete ibidem omnipotenti Deo ad laudem & honorem S. apoſtolatus veſtri & perſonæ veſtræ ſempiternam renumerationem, dignum Deo famulatum exhibere valeant. Quid namque de paternitate veſtra ſperarem? Ego ipſe peccator ex hoc veſtro opere aliquid miſericordiæ Dei me lucraturum confido. Eſt & aliud quod paternitati veſtræ volumus capitulum innoteſcere: ut ſicut primum mãdaſtis, ſalvis eorum tantum præbendis, præpoſituræ & terrarum cuſtodia canonicis regularibus remaneant. Quoniam ſi exterioribus remanſerint, omnia dilapidabunt & ſibi ſubripient, & ad defectum victualium, ut vel ſic ordo periclitetur, forſitan crudeliter elaborabunt. Aliud quoque eſt, quo in hoc principio laboris ſui filii veſtri potiſſimum indigent. Quemdam Rodulphum æmulantem & derogantem eorum religioni mucrone B. Petri, ut convertatur, feriendo compeſcatis, & ne impunitate ejus aliorum emergat contumacia, ejus ſtultitiam reprimatis. Conterat Dominus omnipotens omnem hoſtem ſub pedibus veſtris. Nos autem ſervitio veſtro paratos, & eccleſiam noſtram, ſed & cariſſimum filium veſtrum Ludovicum regem Francorum, in opere Dei tam laborioſe negociantem, ſanctis orationibus veſtris commendamus: rogantes, ut ſi quid certum de eo audiſtis, nobis inſinuetis. Valeat in æternum ſanctitas veſtra, amantiſſime pater & Domine.

*** XVI. AD EVNDEM.

Reſpondet ad præcedentem Sugerii epiſtolam.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filii Sugerio abbati S. Dionyſii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVONIAM ad religioſorum ſpectat officium, ut religionem diligant & defendant, & eam diligenti ſtudeant ſollicitudine propagare: diſcretionem tuam in Domino commendantes, paternæ caritatis debito congaudemus, & tibi gratias referimus, quod in eccleſia ſanctæ Genovefæ per ſuum ſtudium & laborem Deo grata religio ſtatuta eſſe dinoſcitur, & per Dei gratiam conſervatur. Verum, quia devotionis affectus in bonis filiis, paternis exhortationibus ampliatur: dilectionem tuam commonemus & exhortamur in Domino, quatinus fratribus præfatæ eccleſiæ, ſicut bene cœpiſti, diligenter aſſiſtas: ut omnipotens Deus, qui bonæ voluntatis eſt autor, & inſpectionis inſpector, perſonam tuam in præſenti placitis ſibi bonis adornet, & eam in futuro, cum ſanctis, æternis gaudiis faciat congaudere, & nos ſolicitudinem tuam condignis gratiarum actionibus proſequamur. Præterea dilectio tua omnimodis efficere ſtudeat, ut theſaurus & inſtrumenta ipſius eccleſiæ, quæ adhuc per ſæculares canonicos detinentur, abbati & fratribus in eadem eccleſia commorantibus aſſignetur.

*** XVII. AD AVTISSIODORENSEM, & Sueſſionenſem epiſcopos, & abbatem Sugerium.

De electione epiſcopi Atrebatenſis.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus H. Autiſſiodorenſi, G. Sueſſionenſi, epiſcopis, & dilecto filio ſuo abbati S. Dionyſii Sugerio, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DILECTVS filius noſter L. Atrebatenſis archidiaconus ad noſtram præſentiam veniens, quod de filio noſtro magiſtro H. factum eſt longe aliter nobis & fratribus noſtris expoſuit, quam per Adam & ſocios, ejus ipſius, eccleſiæ canonicos fuerat nunciatum. Significavit enim quod quidam Atrebatenſes canonici ipſum filium noſtrum magiſtrum H. in Atrebatenſem epiſcopum contra ſanctorum patrum ſtatuta poſt appellationem, quæ ad nos eis præſentibus & audientibus facta eſt, eligere præſumpſerunt. Ideoque per præſentia ſcripta vobis mandamus, quatinus utraque parte ante veſtram evocata præſentiam, allegationes hinc inde diligentius audiatis; & ſi hoc verum eſſe conſtiterit, electionem ipſam appellatione remota caſſetis. Præterea quoniam, ſicut ex relatione prædicti filii noſtri L. & ſociorum ejus accepimus, poſt appellationem ad nos factam ſunt ſuis reditibus ſpoliati: nihilominus vobis præſentium autoritate mandamus, ut eis ablata cum integritate reſtitui faciatis. Datum Piſis.

*** XVIII. AD DOMNVM ABBATEM Sugerium.

De negotio eccleſiæ S. Genovefæ.

Eugenius epiſcopus ſervorum ſervorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionyſii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVONIAM ſicut litterarum tuarum nobis inſpecta ſeries patefecit, nuncios & litteras tuas ad noſtram præſentiam in proximo es tranſmiſſurus, qui ſanctæ Genovefæ negotium nobis plenius aperiant & oſtendant: tibi nunc per latorem præſentium non duximus reſpondendum. Cum vero nuncii tui nobis ipſum negotium plenius intimantes, noſtro ſecon-

se conspectui præsentabunt: tunc quod faciendum fuerit, autore Domino faciemus. Interim autem tua dilectio diligenter invigilet, ut quod jam Divina gratia, & tuo adjutorio, ex maxima parte perfecimus, destrui nullatenus patiaris.

** XIX. AD EUNDEM.

De eodem ecclesiæ S. Genovefæ negotio.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati sancti Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTUM sit discretioni tuæ, quod non ideo venerabilem fratrem nostrum Hug. Autissiodorensem episcopum tibi in denunciatione sententiæ nostræ adjunximus, ut de te aliquatinus diffidere debeamus, cum præterita & fortia facta futuræ constantiæ exhibeant argumenta: sed ut sanctæ Genovefæ sæculares canonici in te specialiter invidiæ causas non habeant exercere, tibi jam dictum fratrem nostrum duximus adjungendum. Tua itaque interest, quatinus taliter in incœpto bono firmus existas, ut sicut religionis plantator videris, ita & conservator ipsius debeas autore Domino judicari.

** XX. AD EUNDEM.

Ut Hugoni Victorino expensas ad Romanum iter largiatur: Et de negotio ecclesiæ S. Genovefæ.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

DE dilectione tua plurimum confidentes, omnia quæ portare consuevit caritas, imponere tibi nullatenus dubitamus. Quia ergo dilectus filius noster Hugo canonicus sancti Victoris ad nos rediturus est: benivolentiam tuam rogamus, quatinus ei equitaturam unam & expensas, quæ pro ipsa & ejus sessore in reditu sibi sufficiant, largiaris; abbati ac fratribus sanctæ Genovefæ ex nostra parte injungas, ut de redditibus decanatus, qui assignari eisdem fratribus debent, viginti quinque libras Proviniensium, quas ad opus ecclesiæ a creditoribus suscepisse dinoscitur, eidem Hugoni restituant. Præterea discretioni tuæ notum fieri volumus, quod pro eo ut causæ inimicitiarum sæcularium clericorum ejusdem ecclesiæ contra te minuerentur, venerabilem Hugonem Autissiodorensem episcopum tibi adjunximus, sicut potuisti ex aliarum inspectione litterarum, quas tibi transmisimus, agnovisse.

** XXI. AD EUNDEM.

De Ludovici VII. regis Franc. reditu ex transmarinis regionibus.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

BENEDICTUS Deus, qui non deserit sperantes in se; & de sua misericordia confidentes, misericorditer consuevit liberare. Sicut enim pro certo accepimus, carissimi filii nostri Ludovici il-

A lustris regis Francorum post innumeras tribulationum varietates misertus, eum ad lucem de tenebris revocavit, & ad citeriores maris partes adduxit. Cujus reditus, de quo paterno affectu eramus soliciti, maximum nobis gaudium præstat, & in adversitatibus, quas diu sustinuimus, solatium præbet. Tu ergo, sicut fidelis dispensator & prudens, negotia regni tibi commissa viriliter studeas pertractare. In proximo enim est, ut palmam tui laboris consequaris & præmium. De cætero tui studii sit, ad occursum regis cum suis fidelibus te honorifice præparare. Dilectus autem filius noster rex Siciliæ suis postea litteris intimavit, sibi relatum fuisse, quod præfatus filius noster rex Franciæ in regno suo applicuisset, & versus Siciliam tenderet, obviaturus reginæ: putans eam ex partibus Barbariæ illuc advenisse.

Datum Tusculani XVIII. Kal. Septembris.

** XXII. AD EUNDEM,

De Gallici regni perturbatoribus.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

C LITTERAS, quas nobis misisti, debita benignitate recepimus & super adversitatibus & angustiis, quas te pati significasti, paterno tibi affectu compatimur. Et quoniam eas pro amore justitiæ & fidelitatis carissimi filii nostri Ludovici illustris Francorum regis, te sustinere cognoscimus: ipsas tanquam proprias reputamus. Verumtamen non ignorat tua discretio, quia ommes qui pie volunt in Christo vivere, & pacem diligunt, oportet a filiis hujus sæculi, & ab his qui oderunt pacem, persecutiones innumeras sustinere. Ipse namque dominus noster Iesus Christus, non ad gaudia mundi, sed ad passiones & mortem pro nobis tolerandas descendit. Ipsum itaque caput nostrum D imitari debemus: quia si pro ipso persecutiones patimur, certi de promissione ipsius, erimus in æterna retributione beati. Confortare igitur, carissime fili, & viriliter age, atque in Domino, qui tibi adjutor est, sperans, non timeas quid tibi faciat homo. Salvator etenim noster, juxta promissum suum, usque in finem sæculi suos nullatenus derelinquet: & nos, juxta potestatem nobis concessam ab ipso, opem tibi & auxilium exhibere curavimus. Sicut enim ex litteris, quas fratribus nostris archiepiscopis & episcopis mittimus, perpendere poteris: illos qui pacem regni perturbant, nisi resipuerint, excommunicari mandavimus: & tam ipsis, quam comitibus, exhortando mandavimus, ut E tibi & aliis, quibus regni est commissa custodia, ad defensionem ipsius viriliter auxiliando assistant. Tui ergo studii sit, quatinus eosdem fratres archiepiscopos & episcopos constituto termino in unum facias convenire: ut quæ pro utilitate regni agenda fuerint, auxiliante Domino compleantur. Datum Tusculani. VIII. Idus Iulii.

*** XXIII.

** XXIII. AD H. SENONENSEM archiepiscopum, ejusque suffraganeos.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus H. Senonensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTA devotione carissimus filius noster Ludovicus illustris Francorum rex Hierosolymitanum iter assumpserit, vos corporali præsentia cognovistis, & maximam orbis partem non latuit, qui regnum suum sub sanctæ ecclesiæ ac nostra protectione reliquit: & tam nos, quam vos, ut illud a pravorum infestatione tueremur, suppliciter exoravit. Accepimus autem, quod quidam pacem regni diabolico instinctu perturbant, ipsumque, postposita Dei & hominum reverentia, malitiose infestant: non attendentes, quod idem rex pius tollens crucem suam secutus est Christum, & relicta patria & regno, ad loca ubi steterunt pedes Domini, pro defensione Christianæ fidei festinavit. Quod tanto gravius ferimus, quanto personam ejus propensiori affectu diligimus, ipsumque in remotis partibus devotius pro Dei servitio demorari cognoscimus. Quia vero tam devoti sanctæ ecclesiæ filii, & Christianissimi principis auxilio deesse non possumus, nec debemus: per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus in unum convenientes, perturbatores regni ad vestram præsentiam evocetis, ipsosque districte ac solicite moneatis, ut ab infestatione regni omnino desistant: nullamque offensionem hominibus Domini regis inferre præsumant. Si autem vestris monitis obedire contempserint: tam in ipsos quam complices eorum, occasione remota, excommunicationis sententiam proferatis. Præterea cum ab his, quibus est custodia regni commissa, vel aliquo illorum fueritis moniti, tanquam pacis ac justitiæ amatores, pro fidelitate, quam eidem regno debetis, temporale eis auxilium præbeatis, eosque ad defensionem ipsius modis omnibus adjuvetis. Datum Tusculani, VIII. Idus Iulii.

** XXIV. AD ABBATEM Sugerium.

Vt clericorum duorum excommunicatorum causam ordine judiciario definiat.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

FILII nostri A. & Her. clerici Meldensis ecclesiæ, nuper ad nostram præsentiam venientes, quoniam super eo quod eis a Goslino imponebatur jusjurandi religione firmaverunt, nostrum adimplere mandatum, eos a vinculo excommunicationis absoluimus. Verum quia pars adversa præsens non aderat: in eorum causa procedere, & certum aliquid diffinire salva æquitate non potuimus. Ipsos itaque ad tuæ discretionis industriam remittentes, per præsentia scripta dilectioni tuæ mandamus: quatinus utraque parte ante tuam præsentiam evocata, si Goslinus juxta scita canonum probare potuerit quod eis imposuit, causam ipsam

A ordine judiciario diffinias. Si vero prædictus Goslinus in probatione defecerit, septima manu sui ordinis purgationem prædictorum clericorum suscipias: & eos ab infamia, quæ ipsis imponebatur, fratribus convicinis immunes ostendas, & publice nuncies. Redditus vero ecclesiæ qui prædicto Goslino hac occasione ablati sunt, facias ei cum integritate restitui. Præterea episcopo & canonicis Meldensis ecclesiæ firmiter ex nostra parte præcipias, ut de cætero cum eodem Goslino pacem & fraternam concordiam habeant. Quod si non fecerint, & clamor inde ad aures nostras devenerit: dissimulare non poterimus, quin eorum inobedientiam animadversione debita puniamus. Datum Tusculani, VII. Idus Novembris.

** XXV. AD EVNDEM.

B Vt de sacerdotis excommunicati ab archidiacono causa cognoscat: & sacerdotis percussores excommunicet.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIDAM sacerdos R. ad nostram præsentiam veniens, conquestus est quod S. Archidiaconus, quoniam denarios quos ab eo pro ecclesia sibi tradita exigebat, ei tribuere noluit, de ecclesia eum expulit. Et quoniam super hoc eum ad nostram audientiam appellavit, idem archidiaconus

C fecit eum a parentibus suis ausu sacrilego verberari. Quia vero valde iniquum est, ut in his, quibus in ecclesia Dei super alios potestas judicandi conceditur, iniquitatis inveniatur judicium: tibi per scripta nostra mandamus, ut utroque ad tuam præsentiam evocato causam ipsam diligenter inquiras, & justitia comitante diffinias. Illos vero qui violentas manus in eumdem clericum injecerunt, excommunicatos publice denuncies, & excommunicationem tamdiu facias observari, donec satisfacturi vestro se conspectui repræsentent.

** XXVI. AD H. ARCHIEPISCOPUM Senonensem.

D

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nostro archiepiscopo Senonensi H. salutem & apostolicam benedictionem.

QVIDAM sacerdos tuus Romam ad nostram præsentiam veniens, conquestus est quod Stephanus archidiaconus tuus, quoniam denarios quos ab eo pro ecclesia sibi tradita exigebat, ei tribuere noluit, de eadem ecclesia eum expulerit. Et quoniam super hoc eum ad no-

E stram audientiam appellavit, idem archidiaconus fecit eum a parentibus suis ausu sacrilego verberari. Quia vero valde iniquum est, ut in his, quibus in ecclesia Dei super alios potestas judicandi conceditur, iniquitatis inveniatur judicium: dilecto filio nostro Sugerio abbati sancti Dionysii per scripta nostra mandamus, ut utroque ad suam præsentiam evocato, causam ipsam diligenter inquirat, & justitia comitante diffiniat. Tu ergo eumdem archidiaconum ad ipsius abbatis vocationem ire, & quod inde judicaverit facias observare.

 Post-

postmodum quoque eum ad vos super eisdem excessibus responsurum transmittas. Illos vero, qui violentas manus in eumdem clericum injecerunt, excommunicatos publice denuncies: & excommunicationem tamdiu observari facias, donec nostro se conspectui satisfacturi repræsentent.

*** XXVII. AD ABBATEM SVGERIVM.

Ecclesiasticæ alterius causæ judicem constituit.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

PRO controversia & discordia, quæ inter Petrum præsentium latorem & Iozelinum Meldensem canonicum agitari dinoscitur, uterque nostro se conspectui præsentavit. Primum quidem Iozelinus dicebat a prædicto Petro injuriam & violentiam sibi fuisse illatam, & propter hoc eum ad nostram audientiam appellasse. Post discessum vero ipsius Iozelini a nobis, idem Petrus ad nos veniens, quæ de ipso dicta fuerant, omnino negabat. Quia igitur rei veritatem ad plenum super hoc cognoscere non potuimus, causam ipsam discretioni tuę duximus remittendam. Per præsentia itaque scripta dilectioni tuæ mandamus, quatinus utraque parte ad tuam præsentiam evocata, eandem controversiam diligenter audias: & si adversa pars jam dictum Petrum illatæ violentiæ reum non poterit manifeste probare, & Petrus innocentiam suam convenienter ostenderit: ecclesiasticæ est moderationi conveniens, ut eum sua debeat innocentia liberare. Si vero impositæ culpæ immunem se nequiverit comprobare, vel quomodo causa processerit, hoc tuis nobis litteris quantocius intimabis.

*** XXVIII. AD EVNDEM.

Vt thesaurum ecclesiæ sanctæ Genovefæ pignori obligatum redimi faciat.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

PRVDENTIAM tuam latere non credimus, nobis plurimum esse molestum, quod thesaurus ecclesiæ sanctæ Genovefæ pignori est obligatus. Quia vero nolumus, ut ecclesia ipsa aliqua negligentia vel contentione detrimentum exinde patiatur, aut ornamentis suis, aliquorum nequitia vel versutia spolietur: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus ad locum ipsum accedas, & rem diligenter inquirens, quidquid de eodem thesauro per sæculares obligatum est, ex quo mutatio ecclesiæ ad eorum pervenit notitiam, de proprio eos redimere cogas. Quod vero ante obligatum fuerat, de communi tam regularium quam sæcularium, prout quibusque competet, facias redimi: solicite attendens, ne aliquorum nequitia damnum in hoc ecclesia patiatur. Qui autem super hoc tibi rebellis extiterit, autoritate nostra eum excommunicationi subjicias. Datum Romæ apud sanctum Petrum, IV. Kal. Maii.

*** XXIX. AD EVNDEM.

De Ludovici regis consilio transmarinæ expeditionis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

IMMENSVM pietatis opus, quod carissimo filio nostro Ludovico illustri Francorum regi Divina misericordia inspiravit, nos plurimum anxios reddit. Gravem namque Christiani nominis jacturam, quam nostris temporibus ecclesia Dei sustinuit, & recentem adhuc effusionem sanguinis tantorum virorum ad memoriam revocantes, grandi timore concutimur, & mœror inconsolabilis renovatur. Cæterum devotio prædicti filii nostri & caritas divinitus inspirata, conceptum aliquantulum dolorem mitigat, & spem nobis consolationis promittit. Sic igitur utrimque suspensos timor cum spe nos valde conturbat. Sed ne tantum opus nostra occasione remaneat, prudentiæ tuæ per præsentia scripta mandamus, quatinus jam dicti filii nostri regis, & baronum atque aliorum regni sui animos diligenter studeas perscrutari: & si ad tam arduum opus eos promptos agnoveris, consilium & auxilium nostrum, quantum poterimus, & remissionem peccatorum, sicut in aliis litteris nostris continetur, secure promittas: & nos de constantia eorum & devotione fidei certiores effecti, timore deposito vires eis & auxilium quibus modis poterimus Divina favente misericordia tribuemus. Vestri autem studii sit, ut communicato sapientum consilio, quod nostri auxilii ad hoc necessarium fuerit, & quæ ecclesiasticæ personæ præter nominatas idoneæ vobis visæ fuerint, mature nobis significare curetis. Datum Laterani, VII. Kalendas Maii.

*** XXX. AD EVNDEM.

Vt causam ecclesiasticam, de qua jam epist. 25. & 26. definiat.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

SACERDOS ille R. qui ad nos contra Stephanum Senonensem archidiaconum venerat, cum nuncio ejusdem archidiaconi nuper ad nostram præsentiam rediit. Sed cum in causa ipsa procedere sicut ratio exigit minime posset, eum a querimonia sua cessare præcepimus; & prædictum archidiaconum super objectis se canonice purgaturum tuo conspectui mandavimus præsentandum. Per apostolica itaque tibi scripta mandamus, quatenus eumdem archidiaconum ad tuam præsentiam evoces iterum: & si quinta manu sui ordinis super allatis criminibus se poterit expurgare, ipsum quoque ab impetitione præfati presbyteri absolutum remittas. Datum Romæ apud sanctum Petrum, VII. Kal. Iunii.

A

** XXXI. AD EVNDEM.

Vt monasterium B. Medardi a comite Suessionensi prægravatum adjuvet apud regem.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

NOTITIÆ tuæ non extat incognitum, monasterium beati Medardi Suessionensis juris beati Petri existere, & ad defensionem ejus, & sanctæ Romanæ ecclesiæ specialiter pertinere. Et quia idem monasterium ab Ivone comite Suessionensi, occasione pecuniæ, quam ab abbate ipsius loci exigit, sicut accepimus, plurimum prægravatur, discretioni tuæ per apostolica scripta rogando mandamus: quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra ipsum abbatem & fratres ejus super hoc & aliis, in quibus tuo indiguerint auxilio, juves, & manuteneas, & eorum erga regiæ dignitatis excellentiam, cujus familiaritatis & consilii talentum accepisse cognosceris, intercessor & adjutor existas, ut beati Petri & sedis apostolicæ majorem promerearis gratiam. Datum trans Tyberim, v. Idus Martii.

** XXXII. AD EVNDEM.

De Orientali ecclesia: de pontificis & regis habito colloquio: de ecclesia Compendiensi.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Sugerio abbati S. Dionysii, salutem & apostolicam benedictionem.

EX eo quod pro defectu Orientalis ecclesiæ attentam solicitudinem geris, gratum nobis est, & studium tuæ devotionis in Domino collaudamus. Quoniam & cor nostrum exinde ingenti dolore turbatur, & vehementer affligitur. Inde est, quod petitioni tuæ, & aliorum qui nobis super causa ipsa scripserunt, quamvis gravissimum nobis fuerit propter imbecillitatē personæ, in qua omniū vota domino favente concurrunt: assensum tamen denegare nequaquam potuimus. Monemus itaque dilectionem tuam, quatinus in tanto & tam præclaro opere, tanquam vir discretus & prudens, opem & studium diligenter adhibeas. Præterea dilectioni tuæ notum fieri volumus, quoniam cum filio nostro carissimo Francorum rege Ludovico de statuendâ religione in terra sibi a Deo concessa colloquium viva voce habuimus, & monitis nostris benignum præbuit assensum. Quia ergo in Compendiensi ecclesia religionem propagari Domino auxiliante optamus, præsentium tibi autoritate injungimus, ut ad hoc efficiendum, omnimoda diligentia & attento studio elabores. Tibi siquidem & venerabili fratri nostro Noviomensi episcopo onus ipsum imposuimus. Datum Albani, XIII. Kalendas Iulii.

** XXXIII. AD STEPHANVM regem Anglorum.

Vt Robertum Londin. episcop. in gratiam suam recipiat..

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Stephano illustri regi Anglorum, salutem & apostolicam benedictionem.

AD hoc superna providentia in ecclesia pontifices ordinavit, ut Christianus populus ab eis pascua vitæ reciperet, & tam principes sæculares, quam inferioris conditionis homines, ipsis
B
pontificibus, tanquam Christi vicariis, reverentiam exhiberent. Venerabilis siquidem frater noster Robertus London. episcopus, tanquam vir sapiens & honestus, & religionis amator, a nobilitate tua benigne tractandus est, & pro collata a Deo prudentia propensius honorandus. Quia ergo, sicut in veritate comperimus, cum animæ suæ salute, ac sui ordinis periculo, fidelitate quæ ab eo requiritur, astringi non potest: volumus, & ex paterno tibi affectu consulimus, quatenus prædictum fratrem nostrum super hoc nullatenus inquietes, immo pro beati Petri & nostra reverentia, eum in amorem & gratiam tuam recipias. Cum autem illud juramentum præstare non possit, sufficiat discretioni tuæ, ut simplici & veraci verbo promittat, quod læsionem
C
tibi vel terræ tuæ non inferat. Vale. Datum Meldis, VI. Kal. Iulii.

** XXXIV. AD MATHILDEM Anglorum reginam.

Vt virum suum ad dilectionem præfati episcopi hortetur.

SALOMONE attestante, didicimus, quod mulier sapiens ædificat domum: insipiens autem, constructam destruet manibus. Gaudemus pro te, & devotionis studium in domino collaudamus: quoniam sicut religiosorum relatione accepimus,
D
timorem Dei præ oculis habens, operibus pietatis intendis, & personas ecclesiasticas & diligis & honoras. Vt ergo de bono in melius inspirante Domino proficere valeas, nobilitatem tuam in Domino rogamus, & rogando monemus & exhortamur in Domino: quatenus bonis initiis exitus meliores injungas, & venerabilem fratrem nostrum Robertum London. episcopum, pro illius reverentia, qui cum olim dives esset, pro nobis pauper fieri voluit, attentius diligas & honores. Apud virum tuum, & dilectum filium nostrum Stephanum, insignem regem Anglorum efficere studeas, ut monitis, hortatu, & consilio tuo, ipsum in benignitatem
E
& dilectionem suam suscipiat, & pro beati Petri & nostra reverentia propensius habeat commendatum. Et quia, sicut veritate teste attendimus, eum sine salutis & sui ordinis periculo, præfato filio nostro astringi non posse: volumus & paterno sibi & tibi affectu consulimus, ut vobis sufficiat, veraci & simplici verbo, promissionem ab eo suscipere, quod læsionem vel detrimentum ei, vel terræ suæ non inferat. Datum ut supra.

Ex hiſtoria Vezeliacenſi, hæc epiſtola, & aliquot ſequentes.

"** XXXV. AD GVILLELMVM Nivernenſem comitem.

Vt Vizeliacenſes monachos & burgenſes, pro facienda ſeu recipienda juſtitia, Vizeliaco exire non compellat.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Guillelmo Nivernenſi comiti, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

VEnerabilia loca, & religioſæ perſonæ, quæ ſuam in Dei obſequio intentionem fixerunt, nullis debent gravaminibus concuti, nullis moleſtiis agitari. Accepimus autem, unde valde miramur, quod dilectos filios noſtros, Pontium abbatem., & fratres Vizeliacenſis monaſterii, atque ipſorum burgenſes, contra privilegiorum apoſtolicæ ſedis ſtatuta, pro facienda ſeu recipienda juſtitia extra Vizeliacum exire compellas. Quod tanto gravius ferimus, quanto monaſterium ipſum ad ſedem apoſtolicam ſpecialius pertinet, & ad ejus defenſionem & patrocinium proprie ſpectare videtur. Te ergo indignum eſt, & ab induſtria catholicorum principum penitus alienum, ut ſacroſanctæ R. eccleſiæ ſtatuta temere ab aliquo diſſoluantur, cujus privilegia divinitus radicata evelli nullatenus poſſunt. Per præſentia ſcripta nobilitati tuæ mandamus, quatinus de cætero, neque abbatem, neque monachos prædicti monaſterii, ſive ipſorum burgenſes, pro ſupradictis cauſis extra Vizeliacum egredi cogas. Quod ſi monitis & mandatis noſtris obedire neglexeris: diſſimulare non poterimus, quin B. Petri injuriam pro noſtri officii debito vindicemus.

"** XXXVI. AD EVNDEM.

Vt ceſſet ab infeſtatione Vizeliacenſium.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro Guillelmo Nivernenſi comiti, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVANTA devotione pater tuus apoſtolicæ ſedi ſemper adhæſerit, & quæ ad eam pertinere noverat, quam ſtudioſe dilexerit, & fovere ac manutenere curaverit, notiam tuam latere non debet. Propterea B. Petrus eum, dum vixit, honoravit, provexit, & ampliavit terris, atque circa finem hujus labentis vitæ in conſortio ſanctorum virorum ſuſceptum, reſeratis ei regni cæleſtis januis, cum ſanctis agminibus in æterno palatio feliciter, ſicut credimus, collocavit. Prædeceſſores etiam noſtri ipſum affectione debita dilexerunt, & in ſuis neceſſitatibus efficaciter adjuverunt. Nos quoque temporibus noſtris perſonam & domum tuam, ſicut ſpecialem B. Petri familiam, paterna benignitate diximus, honoravimus: & ſemper idipſum facere, ductore Deo, præoptamus, ſi tu parentum veſtigiis inhærendo, matrem tuam ſanctam Romanã eccleſiam filiali devotione amaveris, & quæ ad eam pertinent fovere ac manutenere curaveris. Miramur autem quod, ſicut ex conqueſtione dilecti filii noſtri Pontii Vizeliacenſis abbatis didicimus, antiquam libertatem ipſius monaſterii, quod utique ad proprium jus B. Petri ab ipſo fundationis exordio indubitanter noſcitur pertinere, conaris infringere, & novas conſuetudines ac in-

A debitas exactiones eidem filio noſtro abbati moliris imponere. Non conſiderans tantorum & tam ſanctorum apoſtolicorum anathematis ſententiam, quæ ſicut in eorum privilegiis declaratur, in perturbatores ejuſdem cœnobii promulgata eſſe dinoſcitur. Quia ergo locus ipſe ſub B. Petri tutela & noſtra defenſione ſpecialiter conſiſtere cernitur, & diminutionem libertatis, ſeu immunitatis ipſius pati nec poſſumus, nec debemus: per præſentia ſcripta nobilitati tuæ mandamus, quatinus ipſum monaſterium in ſua libertate dimittas, & ab infeſtatione prædicti filii noſtri Pontii ejuſdem loci abbatis, pro B. Petri & noſtra reverentia, omnino abſtineas. Quod ſi ab impetitione tua ceſſare nolueris, nos quantum æquitatis jus exigit, tibi offerimus, & in præſentia dilecti filii noſtri I. apoſtolicæ ſedis B legati, qui per partes illas præſtante Domino eſt in proximo rediturus, memoratum filium noſtrũ Pontium abbatem ſuper cauſa ipſa tecum ſtare ad juſtitiam volumus: vel ſi forte idem legatus nimium, quod minime credimus, reditum ſuum diſtulerit, in conſpectu venerabilium fratrum noſtrorum S". Remenſis archiepiſcopi, G". Lingonenſis epiſcopi, atque cariſſimi filii noſtri B". Claræuallẽſis abbatis, idem negotium diſcuti volumus, & mediante juſtitia diffiniri. Si vero neque hoc facere, neque ab infeſtatione ipſius abbatis, & fratrum inibi domino militantium, ceſſare volueris: tolerare non poterimus, quin B. Petri patrimonium tueamur, & ab in- C debita oppreſſione tua præfatum monaſterium tam per nos quam per fideles eccleſiæ liberemus.

"S[...] "G[...] "B[...]

*** XXXVII. AD LVDOVICVM Francorum regem.

De eodem argumento.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SVMMVM in regibus bonum eſt juſtitiam colere, Dei eccleſias in ſuo jure devotione debita cuſtodire atque diligere, & in ſubjectos non fine- D re quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri. Monaſterium Vizeliacenſe quam proprie, quam ſpecialiter a ſuæ fundationis exordio ad apoſtolicam ſedem pertineat, & quanta cura in ſuæ libertatis & immunitatis integritate a Romanis pontificibus, ſive regibus, & aliis principibus, eidem loco indultæ, uſque ad tempora noſtra per ſtudium & exactam diligentiam prædeceſſorum noſtrorum, & parentum tuorum cuſtoditum ſit: ejuſdem loci ſtatus incolumis evidenter oſtendit, & tam vicini quam longe poſiti recognoſcunt. Nunc autem nobilis vir G". Nivernenſium comes a veſtigiis parentum ſuorum declinans, libertatem ipſius conatur infringere, & novas con- E ſuetudines atque indebitas exactiones dilecto filio noſtro Pontio ejuſdem loci abbati molitur imponere, non attendens anathematis ſententiam quæ in perturbatores, ſeu infeſtatores ejuſdem cœnobii, a tot & tam ſanctis pontificibus Romanis, ſicut in eorum privilegiis declaratur, promulgata eſſe dinoſcitur. Quia ergo locus ipſe, juris B. Petri, & ſub ejus tutela & noſtra defenſione indubitanter conſiſtere cernitur, atque diminutionem ipſius juſtitiæ pati non poſſumus, nec debemus: per apoſtolica ſcripta nobilitati tuæ mandamus, quatinus prædictum comitem ab inquietatione ipſius monaſterii

"Guill[...]mus

ſterii deſiſtere facias, & in ſua libertate dimittere. Quod ſi ab impetitione ſua ceſſare noluerit, nos quantum æquitatis jus exigit ei offerimus, & in præſentia dilecti filii noſtri. I. apoſtolicæ ſedis legati, qui per partes illas præſtante Domino eſt in proximo rediturus, memoratum filium noſtrum Pontium abbatem ſuper cauſa ipſa ſtare ad juſtitiam volumus. Vel ſi forte idem legatus nimium, quod minime credimus, reditum ſuum diſtulerit: in conſpectu venerabilium fratrum noſtrorum S". Remenſis archiepiſcopi, G". Lingonenſis epiſcopi, atque cariſſimi filii noſtri B".Claræuallenſis abbatis, idem negotium diſcuti volumus, & mediante juſtitia diffiniri. Si vero antedictus comes, neque hoc facere, neque ab infeſtatione ipſius abbatis & fratrum inibi Deo militantium ceſſare, noluerit: nobis neceſſitas imminebit, ut beati Petri patrimonium tueamur, & ab indebita oppreſſione ipſius comitis, antefatum monaſterium tam per nos, quam per fideles eccleſiæ liberemus. Ideoque, quoniam per excellentiorem ac devotiorem eccleſiæ fidelem ac defenſorem non poſſumus: tuæ induſtriæ ſtudium rogando attentius incitamus, ut ipſum comitem a tanta præſumptione firmiter revoces, & omnino prohibeas.

*** XXXVIII. AD EVNDEM.

De eodem argumento.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

PRO ſinceri amoris & paternæ affectionis prærogativa quam litteris & viva voce tibi frequenter oſtendimus, ſi aliquando ſuper aliquibus cauſis ſtrenuitatem tuam nos rogare contingat, noſtras, immo B. Petri preces in nobis debes attentius exaudire. Sed cum pro vexatione, quam Nivernenſium comes Vizeliacenſi monaſterio contra Deum & omnem juſtitiam præſumptione ty[illegible] inferre dinoſcitur, nobilitati tuæ ſcripſe[illegible]: [illegible]modum vehementius & atrocius quam a[illegible]um monaſterium oppreſſit, afflixit, & c[illegible] pe[illegible]idis burgenſibus ipſius loci non deſtitit i[illegible], & proprium alodium & patrimon[illegible] ejuſdem apoſtolorum principis, licet in vanum, conatur auferre. Quare autem hoc contigerit, ſive quia juxta mandatum noſtrum prædictum comitem a tanta præſumptione nolueris, ſive neglexeris cohibere, ſive idem comes commonitionem & poteſtatis tuæ dominium parvi penderit, ignoramus. Et quoniam tam immode[illegible] nequitiam diſſimulare impunitam non poſſ[illegible]s, nec debemus: nobilitati tuæ per iterata [illegible]ta mandamus, atque attentius exoramus, [illegible]atinus antedictum comitem diſtricte commone[illegible], ut damna quæ memorato monaſterio intuliſſe dinoſcitur, in integrum emendet, & locum ipſum in pace ac libertate ſua dimittat. Quod ſi aliquam in eodem monaſterio juſtitiam ſe habere confidit, nos quod juſtum fuerit, ei faciemus poſt modum exhibere. Si vero in ſua pertinacia induratus, hoc effectui mancipare contempſerit: nos in perſonam ejus ac burgenſium de Vizeliaco, excommunicationis ſententiam ſine appellationis remedio proferri præcepimus, & in tota terra ipſius præter baptiſterium puerorum, & morientium pœnitentias, omnia Divina officia prohiberi. Quocirca præſentium autoritate mandamus, ut ex tunc ab eo tanquam ab excommunicato abſtineas: & burgenſes ipſos ab omnibus feriis regni tui ſub banno tuo penitus prohibens, a quibuſcumque inveniri potuerint, capi, & rebus ſuis ſpoliari, ſicut perjuros & eccleſiæ turbatores, juſtitiæ zelo præcipias.

*** XXXIX. AD EVNDEM.

PER alia ſcripta nobilitati tuæ mandavimus, quatinus Nivernenſem comitem ab infeſtatione Vizeliacenſis eccleſiæ, quæ ad jus B. Petri ſpecialiter pertinet, attentius cohiberes. Et ecce, quod ſine grandi mentis afflictione non dicimus, neſcimus an eum exinde magnificentia tua convenire neglexerit, an ipſe noluerit juſſioni tuæ parere. Poſtquam nos propter hoc tibi noſtra ſcripta tranſmiſimus, idem comes durius eſt eandem eccleſiam inſecutus: & nunc per ſe, nunc per eos qui ſub ejus ditione cõſiſtunt, fratres inibi ad Dei ſervitium commorantes & terrere minis, & fatigare injuriis non deſiſtit. Sane omni noſtra commonitione ceſſante, tam illi, quam univerſis eccleſiis, quæ in terra tibi a Deo commiſſa conſiſtunt, deberes eſſe præſidio, & a pravorum incurſibus, maxime autem eorum qui tuis præceptionibus acquieſcunt, eas ſtudioſius defenſare. Nunc autem petitionibus & precibus noſtris adhibitis, eccleſiam ipſam non videmus ab ejus inquietationibus liberatam. Quocirca magnificentiam tuam apoſtolicis litteris & precibus ammonemus: quatinus, ſicut de noſtra dilectione confidis, ita eundem comitem ab infeſtatione Vizeliacenſis eccleſiæ ac bonorum ejus diſtricte cohibeas, & homines ſuos eum facias attentius commonere. Porro ſi aliquid ſibi adverſus ipſam eccleſiam aut res ejus credit juſte competere: nos, ad quos proviſio & regimen eccleſię ejuſdem ſpecialiter pertinet, ſi poſtulaverit, æquitate media per nos aut delegatos judices curabimus exhibere.

*** XL. AD HVGONEM ALTISSIODOR. & Godefridum Lingonen. epiſcopos, & Bernardum Claræuall. abbatem.

De eodem argumento.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Hugoni Altiſſiodorenſi, & G. Lingonenſ. epiſcopis, & cariſſimo filio B. Claræuall. abbati, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

APoſtolicæ ſedis amminiſtratio, cui, licet immeriti, deſervimus, facit nos univerſis eccleſiis debitores: & quemadmodum de earum pace & tranquillitate gaudemus, ita ſi qui eas indebitis moleſtiis & fatigationibus inquietant, paterno affectu dolemus; & eis tam per nos ipſos, quam per fratres, noſtros benigne providere ſoliciti ſumus. Accepimus autem, quod venerabile monaſterium ſanctæ Mariæ de Vizeliaco filius noſter VV. Nivernenſium comes contra juſtitiam & antiquam conſuetudinem gravare contendat: cum dilectos filios noſtros Pontium abbatem & fratres ipſius loci, atque eorum burgenſes, extra villam Vizeliac. pro faciendis ſeu recipiendis juſtitiis contra privilegiorum apoſtolicæ ſedis ſtatuta exire conſtringat. Quia ergo monaſterium ipſum, beati Petri juris eſt, & ſub ſanctæ Romanæ eccleſiæ patrocinio & defenſione conſiſtit: in ſua ei juſtitia nec poſſumus deeſſe, nec debemus. Ideoque

Ideoque per præsentia scripta vobis mandamus, quatenus eundem comitem ex nostra parte districtius commonere curetis, ut de cætero neque abbatem, neque monachos, neque burgenses pro hujusmodi causis prædictam villam egredi cogat. Quod si facere attentaverit: dissimulare non poterimus, quin B. Petri injuriam districtius ulciscamur.

*** XLI. AD ODONEM BVRGVNDIÆ DVCEM.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio nobili viro Odoni Burgundiæ duci, salutem & apostolicam benedictionem.

AD industriam catholicorum principum spectare dignoscitur venerabilia & Deo dicata loca affectione debita fovere, & a pravorum hominum incursibus defensare. Vizeliacense monasterium beatæ Mariæ Magdalenæ quam proprie, quam specialiter ad jus beati Petri pertineat, & quod a suæ fundationis exordio sub apostolicæ sedis tutela commissum sit: tam vicini quam longe positi recognoscunt. Ideoque de tua nobilitate plurimum confidentes, idem monasterium, & quæ ad ipsum pertinent, strenuitati tuæ duximus attentius commendandum: per præsentia scripta rogantes, quatinus locum ipsum devotionis intuitu diligas, protegas, & ab eorum infestationibus, qui antiquam ejus libertatem nituntur infringere vel turbare, pro beati Petri & nostra reverentia manuteneas & defendas. Idem scribimus Archimbaldo de Burbono, & comiti Theobaldo.

*** XLII. AD G. LINGONENSEM EPISCOPVM.

Vt Nivernensem comitem, nisi resipuerit, excommunicet.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri G'. Lingonensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

' Godefrido

SÆVITIAM & tyrannidem, quam Nivernensis comes in Vizeliacense monasterium, Dei timore postposito, exercere non veretur, tanto tibi plus notam esse credimus, quanto ei vicinior esse dinosceris. Quia ergo idem cœnobium a prima sui fundatione proprium alodium ac patrimonium beati Petri esse dinoscitur: ipsius destructionem pati non possumus, nec debemus. Et quia de religionis tuæ prudentia valde confidimus, per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus prædictum comitem districte sine longa dilatione convenias, ut damna quæ ipsi monasterio intulit, in integrum restituat, & locum ipsum in sua pace ac libertate dimittat. Quod si infra triginta dies post tuam commonitionem adimplere neglexerit: ad locum unde ad ipsius comitis notitiam pervenire possit accedas, & congregatis religiosis & prudentibus viris, accensis candelis in ecclesia, & in personam ejus, atque perfidorum burgensium de Vizeliaco autoritate nostra excommunicationis sententiam absque appellationis remedio proferas: & in tota terra ejus, præter baptismum parvulorum, & pœnitentiam morientium, omnia Divina officia prohibeas celebrari. Adjicientes, ut sententiam ipsam venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis, P[1]. Bituricensi, & H. Senonensi, & G[3]. Nivernensi, & Henr. Eduensi, & Henr. Trecensi, & A[4]. Altissiod. episcopis, per tuas litteras ex parte nostra firmiter observandam denuncies. Nos siquidem per alia eis scripta mandavimus, ut eandem sententiam post tuam denunciationem per suas parochias inviolabiliter faciant observari. Litteras vero quas prædictis fratribus nostris Eduensi, Nivernensi, & Autissiodorensi misimus, per tuos eis nuncios facias præsentari.

1. P[etro] 2. F[...] 3. G[...] 4. Al[...]

*** XLIII. AD HVG. SENONENSEM archiep. G'. Lingon. T'. Parisiacensem & Henr. Trecensem episcopos.

" Go[...] " The[...]

Vt burgenses Vizeliacenses habeantur excommunicati.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus nostris Hug. Senonensi archiepiscopo, G. Lingonensi, T. Parisiac. & Henr. Trecensi, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

IMMODERATAM præsumptionem & intolerabilem contumaciam perfidorum burgensium de Vizeliaco, qui violata fidelitate & juramento quod abbati & domino suo fecerant, eum de monasterio suo ausu nefario ejicere, & locum ipsum, quod utique ab exordio suæ fundationis proprium beati Petri alodium esse dinoscitur ac patrimonium, nobis licet in vanum auferre conantur, fraternitatis vestræ notitiam latere non credimus. Ne igitur tantæ præsumptionis audacia impunita remaneat, & in pejus indisciplinatio perniciosa prorumpat: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus prædictos burgenses, tanquam perjuros & proditores & excommunicatos, in nundinis & mercatis vestrarum parochiarum recipi omnino prohibeatis: immo a quibuscumque parochianorum vestrorum inveniri potuerint, capi, & rebus suis spoliari præcipiatis. Datum Romæ apud S. Petrum, XIV. Kal. Ianuarii.

*** XLIV. AD ODONEM DVCEM Burgundiæ, & Burgundos proceres.

Ejusdem argumenti.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris Odoni duci Burgundiæ, Henr. comiti, Archimb. de Borbone, G. comiti Cabilon. R. fratri ducis, R. comiti de Ioviniaco, G. de Donzeio, R. de Rubeomonte, D. de Luziaco, A. de monte regali, S. vicecomiti Senon. & filiis ejus. G. atque B. G. vicecomiti Castrilandonis, G. de Virgiaco, Odon. de Tylo, Hugoni de monte S. Ioannis, salutem & apostolicam benedictionem.

IMMODERATAM præsumptionem, & intolerabilem contumaciam perfidorum burgensium de Vizeliaco, qui violata fidelitate & juramento quod abbati & domino suo fecerant, eum de monasterio suo ausu nefario ejicere & locum ipsum, quod utique ab exordio suæ fundationis beati Petri alodium ac patrimonium esse dinoscitur, nobis, licet in vanum, auferre conantur, nobilitatis vestræ notitiam latere non credimus. Quia ergo tantæ præsumptionis audaciam potentes

ac

ac nobiles viri, qui eidem apostolorum principi devoti existunt, impunitam tolerare non debent: per præsentia scripta nobilitati vestræ mandamus, quatinus prædictos burgenses, donec resipuerint, & condignam satisfactionem humiliter exhibuerint, ab omnibus feriis terræ vestræ prorsus inhibeatis: immo quoscumque de ipsis, homines vestri invenerint, tanquam perjuros & proditores & excommunicatos capi, & rebus suis spoliari præcipiatis. Datum apud sanctum Petrum, XIV. Kal. Ianuarii.

** XLV. AD EDVENSEM EPISCOPVM.

Arguit quod Vizeliacensi cœnobio sit infestus.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Eduensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Apostolicæ sedis clementia singulis ecclesiis & personis ecclesiasticis suam dignitatem & justitiam servare consuevit. Vnde nos, quorum præcipue interest ecclesiarum omnium curam gerere, pro Vizeliacensi monasterio quod B. Petri juris existit, & fratribus religiosis ipsius loci, oportet esse solicitos: pro quibus, sicut credimus, tibi scripta nostra transmisimus, ut eosdem fratres juxta officium tuum, & potentiam a Deo tibi concessam, a pravorum hominum incursibus defensares. Quo contra gravis ad nos querela pervenit, quod hominibus & servientibus tuis monasterium ipsum multis modis infestare permittis. Ipsi namque, sicut accepimus, equos & boves eorum per violentiam auferunt, & homines ipsorum cum rebus suis & trosellis, & aliis rebus capiunt, & alia plurima damna & injurias inferunt. Dux etiam Burgundiæ frater tuus, ad similitudinem hostium quibus prælium indicitur, eisdem fratribus a se custodiri mandavit, & homines & res eorum apprehendi & detineri jussit. Quia igitur unicuique volumus sua jura servari, præsenti tibi annotatione mandamus: quatinus prædictis fratribus ablata ab hominibus tuis facias cum integritate restitui, & de damnis, & illatis injuriis satisfactionem congruam exhiberi. Si vero aliquam justitiam contra ipsos te habere confidis, super pecuniaria causa: in præsentia venerabilis fratris nostri Hugonis Altissiodorensis episcopi, quod justum fuerit, poteris obtinere. Quocirca si ab eodem fratre nostro fueris evocatus, ejus præsentiam adeas: & quod ipse exinde inter vos judicaverit, suscipias firmiter & observes. Cæterum si de statu monasterii controversia agitur, volumus eam in nostra præsentia pertractari.

** XLVI. AD DVCEM BVRGVNDIÆ.

Ejusdem argumenti.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro duci Burgundiæ, salutem.

Qvanto Divinæ dispositionis clementia majora tibi concessit, & te amplius in sublime provexit: tanto magis ecclesias & ecclesiasticas personas & pauperes Christi debes diligere, & eos attenta solicitudine a pravorum hominum incursibus defensare. Sed, sicut accepimus, unde valde

A dolemus, contraria operaris. Dilectos siquidem filios nostros Vizeliacensis monasterii fratres duris vexationibus inquietas, & homines eorum cum suis rebus capi jussisti. Eosdem quoque fratres more hostium per tuum nuntium diffidasti. Nos siquidem de te talia minime sperabamus. Quia igitur hæc fieri in perniciem animæ tuæ manifeste cognoscimus, & monasterio quod beati Petri juris existit deesse non possumus, nec debemus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus prædictis de damnis & illatis injuriis condigne satisfacias, & de cætero eis nulla gravamina inferas, immo tanquam ecclesiæ catholicæ devotus filius, & justitiæ amator, eisdem fratribus, & aliis religiosis viris, & ecclesiasticis personis, in suis necessitatibus
B studeas subvenire. Si vero contra eosdem fratres aliquam quæstionem habere confidis: in præsentia venerabilis fratris nostri Hugonis Altissiodorensis episcopi, quod justitia dictaverit poteris obtinere. Cum igitur ab eo fueris evocatus, ejus præsentiam adeas: & quod ipse inter vos judicaverit, firmiter suscipias & observes. Verum si nostris mandatis obedire contempseris, manus beati Petri in te procul dubio extendetur. Datum Signiæ IX. Kal. Novembris.

** XLVII. AD HVGONEM ALTISSIODOR. EPISCOPVM.

De eodem argumento.

C *Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni episcopo Altissiodorensi, salutem.*

Venerabili fratri nostro Eduensi episcopo, qui per homines suos, Vizeliacensis monasterii fratribus multa mala dicitur intulisse, per scripta nostra mandavimus, quatinus ablata sibi & hominibus suis faciat cum integritate restitui, & condignam satisfactionem de damnis & illatis injuriis exhiberi. Si vero aliquam justitiam contra eosdem fratres super pecuniaria causa se habere confidit,
D eumdem fratrem quod justum est in tua præsentia volumus obtinere. Per præsentia igitur scripta discretioni tuæ mandamus, quatinus si agere voluerit, utramque partem congruo loco & tempore ad tuam audientiam convoces, & causa examinata & cognita, inter eos media æquitate diffinias.

** XLVIII. AD PONTIVM Vizeliacensem abbatem.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Pontio Vizeliacensi abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

E Qvid venerabili fratri nostro Eduensi episcopo, & nobili viro duci Burgundiæ fratri ejus, pro negotio vestro per scripta nostra mandavimus, ex transcripto litterarum poteris aperte videre. Si ergo prædictus episcopus & dux voluerint te super pecuniaria causa coram venerabili fratre nostro Hugone Altissiodorensi episcopo convenire: cum ab eo fueris evocatus, ejus præsentiam adeas, & quod ipse inter vos constituerit, audias & observes. Cæterum si de statu monasterii episcopus Eduensis agere voluerit: controversiam ipsam in nostra

præsentia volumus agitari. Datum Signiæ, IX. Kal. A Novembris.

** XLIX. AD ODONEM DVCEM Burgundiæ.

Arguit quod infestus sit ecclesiæ Vizeliacensi.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio O''. Burgundiæ duci, salutem & apostolicam benedictionem.

* Odoni

CVM omnis potestas a Domino Deo sit, terreni principes, & populi mundiani rectores quæ ad honotem Dei spectare cognoverint, debent propensius operari: quo * cōtra adversus personam tuam querelam accepimus. Significatum namque nobis est, quod ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, & ejus homines inquietas multipliciter & infestas. B Quod tanto gravius ferimus, quanto personam tuam propensiori caritate diligimus, & salutem tuam debitis affectionibus præoptamus. Ideoque per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus memoratam ecclesiam, & ejus homines infestare de cętero non pręsumas, ne iteratus clamor ad nostras aures debeat pervenire. Datum Remis, III. Nonas Aprilis.

** L. AD PONTIVM VIZELIAC. ABBATEM.

De controversia quæ ipsi erat cum episcopo Eduensi.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Pontio Vizeliac. abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENS ad præsentiam nostram venerabilis frater noster Henricus Eduensis episcopus, adversum te in conspectu nostro & fratrum nostrorum, præsente quoque confrare tuo quem ad nos destinaveras, suam querelam deposuit: quod quædam quæ in monasterio tuo ecclesia sua usque ad hæc tempora pacifice habuit, ei contra justitiam auferre moliris, & viva voce respondoris, quod pro eo nihil penitus faceres. Quia igitur ad nostrum D officium potissimum spectat, fratrum scandala de medio tollere, & cuiquam suam justitiam conservare: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus proximis octavis B. Martini, nisi forte cum eodem fratre nostro interim concordaveris, per te ipsum, vel per sufficientes responsales tuos, cum munimentis monasterii tui, maxime cum instrumento fundatoris, ad nostram præsentiam venias super his respondere paratus. Nihilominus quoque solicitudini tuæ mandamus, ut in præsentia venerabilis fratris nostri Hug. Altissiod. episcopi de his quę tu & homines tui ei ab hominibus suis injuste tenetis, justitiam facias: quoniam eidem fratri no- E stro Eduensi episcopo eodem modo præcepimus, ut ex his quæ homines sui tuis hominibus abstulerunt, in ejusdem præsentia justitiam pariter faciat. Interim vero ex his quæ possidet nullam sibi volumus molestiam irrogari. Datum Ferentini VII. Kal. Martii.

** LI. AD LINGONENSEM episcopum, &c.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri G''. Lingonen. episcopo, & dilectis filiis S''. Regniac. & P''. Trinorc. abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem.

CAVSA quæ inter venerabilem fratrem nostrum He. Eduensem episcopum & dilectum filium nostrū Pontium Vizeliac. abb. agitur, non potuit in præsentia nostra judicio terminari: quoniam idem frater noster quosdam se testes habere dicebat, qui senio vel languore confecti, suam nobis præsentiam nequeunt exhibere. Quia igitur de vestra prudentia valde confidimus, & per hoc causam ipsam nolumus sine debito defraudari: per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus ab alterutra partium requisiti in unum convenientes, ad locum in quo testes suam vobis præsentiam exhibere valeant, accedatis: & juramento ab eis suscepto, quicquid super eadem causa testificati fuerint, in scripturæ seriem fideliter redigatis: in scriptura redactum, ac sigillorum vestrorum impressione signatum, cum ad causam jam dictus frater noster redire voluerit, ad nostram præsentiam transmittatis. Forma vero juramenti hæc erit: *Ego ille juro quoniam quicquid veritatis scio super causa, quæ inter Hen. Eduensem episcopum, & P. Vizeliacensem abbatem agitur, vobis aperiam: falsitatem penitus reticebo.* Datum Signiæ, C IV. Kal. Februarii.

** LII. AD HENR. EDVENSEM EPISCOPVM.

Increpat quod infestus sit Vizeliacensi cœnobio.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Eduensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD apostolicæ benedictionis te participem facimus, non ex tuis meritis, sed de apostolicæ sedis benignitate procedit. Sicut enim pro certo nobis a compluribus significatum est, omnes molestiæ atque vexationes, quas dilecto filio nostro Pontio abbati Vizeliacenses burgenses ipsius villæ ausu nefario præsumpserunt, per instinctum & incitationem tuam habuerunt exordium: & eos in tanta nequitia contra Deum, & contra commissum tibi episcopale officium, & animæ tuæ salutem, fovere, ac manu tenere non times. Diceris namque quod & eisdem burgensibus excommunicatis communicare præsumas, & ad Divina officia eos tu ipse admittas, atque presbyteris tuis Divina eis officia celebrari permittas atque præcipias. Quia ergo tam gravem & immoderatum excessum impunitum prætermittere nec possumus, nec debemus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus proxima beati Lucæ festivitate tam pro terminanda controversia quæ inter te & prædictum abbatem agitur, quam pro his ad nostram præsentiam occasione seposita venias, super contrarietatibus, quas ipsi abbati diceris intulisse, nobis sufficienter respōdere paratus. Interim vero eidem abbati nullam perturbationem seu molestiā quibuslibet modis inferre præsumas: solicite cavens, ut supradictorū excōmunicatorū, vel interdictorū nullus a te, vel a tuis presbyteris ad divina suscipiatur officia, sed ad quęcumque

locum parochiæ tuæ aliquis devenerit, donec præsens fuerit, nullus ibi Divina officia præsumat celebrare. Quod si statuto termino ad nos venire neglexeris, aut hæc vel alia quæ ad prædictorum vindictam burgensium a nobis seu fratribus nostris statuta sunt præsumpsisti, vel præsumpseris violare: pro certo cognoscas, & causam ipsam processum dictante justitia recepturam, & te officii tui periculum incursum. A

Datum Laterani VI. Kal. Februar.

*** LIII. AD EDVENSEM EPISCOPVM.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, Edvensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

OPERA quæ de persona tua, & his qui per omnia tuis præceptionibus acquiescunt, post discessum tuum a nobis ad nostram audientiam pervenerunt, fidem nobis faciunt illorum verborum, quæ, dum apud nos moram faceres, de ore tuo audivimus processisse: quia scilicet malebas ut Vizeliacense Monasterium omnino destrueretur, quam tuæ non debeat jussioni parere. Dilecti quidem filii nostri Pontii abbatis ipsius loci nuper est ad nos transmissa conquestio: quod postquam a sede apostolica discessisti, eum & commissam sibi ecclesiam, tam per te, quam per tuos, multipliciter C aggravasti, quoscumque potes in damnum & perturbationem ejus accendis. Frater etiam tuus ad suggestionem tuam in ecclesiam & bona ejus damnabili præsumptione grassatur. Homines suos de more orationis causa ire ad monasterium non permittit, homines monasterii capit & deprædatur: & quidam eorum qui sub ipsius ditione consistunt, in tantæ præsumptionis audaciam prorumpunt, ut in ipsos etiam monachos violentas manus injicere non dubitaverint. Præterea Nivernensem comitem ita in ejusdem ecclesiæ persecutionem diceris accendisse, ut sub tantorum concussione ventorum præfato filio nostro & ejus fratribus vix ibi quietis locus ad Divinum remaneat famulatum. D Sane quia hæc tam gravia sunt, ut nec impunita debeant, nec irrequisita dimitti: cognitionem eorum venerabili fratri nostro Godefrido Lingonensi episcopo duximus committendam. Præsentium itaq; tibi autoritate præcipimus, quatinus cum ab eo fueris evocatus, præsentiam tuam ei exhibeas, inquisitioni ejus plenam rationem de his omnibus redditurus. Illos autem parochianos tuos, quos in aliquem monachorum, aut clericorum ipsius monasterii violentas manus injecisse constiterit, congregato cœtu ecclesiæ, publice candelis accensis, excommunicatos annuncies, & donec pro tanto excessu satisfacturi apostolico se conspectui cum tuis litteris repræsentent, per totam tuam diœcesim sicut excommunicatos facias evitari. De cætero tota solicitudine præcave, ne antefato filio nostro aut ecclesiæ, aut ejus fratribus, sive per te, vel summissam personam, aliquam molestiam irrogare præsumas. Alioquin tam in personam quam ecclesiam tuam autore Domino taliter vindicabimus, ut omnibus qui audierint aperte detur intelligi quam grave sit ea velle per tyrannidem occupare, quæ canonico tantum debeant alicui judicio provenire. E

Datum Signiæ XII. Kalend. Iulii.

*** LIV. AD EPISCOPVM LINgonensem.

Vt judicet de iis qui cum excommunicatis Vizeliacensibus communicarunt.

EX parte dilecti filii nostri Pontii Vizeliac. Abbatis adversus archipresbyterum de Avalone, R. de Domiciaco, & I. de Chora presbyteros, gravem querelam accepimus, quod excommunicatis hominibus de Vizeliaco scienter communicare, & Divina officia celebrare ausu temerario præsumpserunt. Quia igitur tam gravem excessum irrequisitum & impunitum prætermittere non debemus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus causam ipsam diligenter inquiras, & si rem ita inveneris, prædictum archipresbyterum & alios presbyteros ab officiis suis suspensos ad nostram præsentiam mittas, litteras vero quas episcopo Edvensi mittimus, per tuum certum & securum nuncium eidem facias præsentari. B

*** LV. AD [a] CLVNIACENSEM ABBAT. [a] Petrum

Vt abbati Vizeliacensi exuli Silviniacense cœnobium concedat.

IN maximis vexationibus & angustiis posito dilecto filio Pontio Vizeliac. abbati, carnali germano tuo, absque hortatu & commonitione nostra fraterna debes compati caritate, & ejus exulationem benignis solatiis & opportunis debes consolationibus relevare. Quocirca quoniam debitum caritatis officium exigit, ut fratres nostros tanquam nos ipsos in Domino diligamus, & eorum necessitatibus fraterno provideamus affectu: per præsentia tibi scripta mandamus, quatenus Silviniacense cœnobium, quousque ipsa exulatio ei duraverit, etiam pro beati Petri & nostri reverentia sibi concedas.

*** LVI. AD SENONENSEM archiepiscopum.

Vt judicet de controversia quæ est inter episcopum Aurelianensem, & abbatem Vizeliacensem.

DILECTORVM filiorum nostrorum Pontii abbatis & fratrum Vizeliac. monasterii adversus venerabilem fratrem nostrum Manassem Aurelian. episcopum querelam accepimus, quod eis ecclesiam sancti Machuti, quam prædecessor suus eis donavit, & scripti sui autoritate firmavit, contra justitiam auferat, & per violentiam detineat occupatam. Quia ergo de tuæ discretionis prudentia valde confidimus: per præsentia scripta fraternitati tuæ mandamus, quatinus congruo loco & tempore, utraque parte ante tuam præsentiam evocata, causa ipsa diligenter audita & cognita, justitia eam mediante diffinias.

Datum Ferentini VII. Kal. Februarii.

[a] Manassem

a** LVII. AD M[a]. AVRELIANENSEM episcopum.

De eodem argumento.

Ex conquestione dilectorum filiorum nostrorum Pontii abbatis & fratrum Vizel. Monasterii nuper accepimus, quod ecclesiam S. Machuti, quam He. prædecessor tuus eis donavit, & scripti sui autoritate firmavit, contra justitiam eis abstuleris, & per violentiam detineas occupatam. Quia ergo monasterium ipsum, B. Petri juris existit, & in sua ei deesse justitia non possumus, nec debemus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus si eorum querimonia veritate innititur, aut ecclesiam ipsam memorato abbati & fratribus ejus in pace restituas, aut in præsentia venerabilis fratris nostri Hu. Senonensis archiepiscopi exinde justitiam facias.

Datum Ferentini VII. Kal. Februarii.

a** LVIII. AD ABBATEM DE CHORA.

De decima quam usurpaverat in Vizeliac. deque pecunia quam mutuam acceperat.

Veniens ad nos dilectus filius noster Pontius Vizeliacensis abbas, contra te nobis conquestus est, quod quandam decimam & parochialia jura villæ ipsius de Prissiaco per violentiam ei abstuleris, & injuste detineas. Questus est etiam quod burgensibus ejus G. & V. de Vizeliaco pecuniam quam tibi mutuasse dicuntur, eis contra rationem restituere contradicas. Quia igitur omnibus in sua justitia debitores existimus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatinus in præsentia dilecti filii nostri S[b]. Riniacensis abbatis super his dilecto filio nostro Vizel. abbati justitiam facias. Cum ergo ab eodem filio nostro Riniacensi abbate, propter hoc fueris evocatus, ejus præsentiam adeas, & quod exinde inter vos judicaverit, suscipias, & observes.

[b] Stephani

Datum Signiæ v. Kal. Feb.

a** LIX. AD ABBATEM DE REGNIACO.

Indicem eum constituit super controversia de qua epistola superior.

Controversiam quæ inter filios nostros Pontium Vizeliac. & G. de Chora abbates super decima & parrochiali jure cujusdam villæ ipsius Vizeliac. abbatis, & quadam pecunia, quam idem abbas de Chora a quibusdam burgensibus G. & V. de Vizeliaco mutuo dicitur suscepisse, agitari dinoscitur, discretioni tuæ audiendam terminandamque commisimus. Per præsentia itaque scripta tibi mandamus, quatinus congruo loco & tempore utramque partem ante tuam præsentiam evoces, & rationibus utrinque diligenter auditis, & plenarie cognitis, causam ipsam justitia mediante decidas.

Datum Signiæ v. Kal. Febr.

a** LX. AD I. COMITISS. NIVERNENSEM.

Increpat quod infestet eos qui Vizeliacum pergunt.

Gvillelmvs Comes bonæ memoriæ in præsentia venerabilis fratris nostri Hugonis Altissiod. & dilecti filii nostri Bernardi abbatis Clareval. dicitur promisisse, quod mercatores & cæteros Vizeliacum ire volentes, neque ipse, neque suæ terræ homines prohiberent. Nunc vero, sicut dilecti filii nostri Pontii Vizeliacensis abbatis relatione accepimus, ire illuc volentes per te & per tuos homines prohibes & infestas. Ideoque nobilitati tuæ per præsentia scripta mandamus, quatinus inhumanitatem hanc facere de cætero non præsumas. Quod si facere præsumpseris, timendum tibi est ne indignationem omnipotentis Dei, beatæ Mariæ precibus, quæ multum dilexit Dominum, consequaris.

Datum Remis III. Non. April.

a** LXI. AD EBERHARDVM EPISC. &c. [Ex poli... bur...]

Vt monachos restituat in ecclesiam Heidenheimensem pulsis inde clericis sæcularibus.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ebehardo Babbergensi episcopo, & dilecto filio Adam abbati de Ebrach. salutem & apostolicam benedictionem.

Bonæ memoriæ Gebehardus Eistettensis episcopus, amore sacræ religionis accensus, in ecclesia de Heidenheim Deo acceptum dolens non exhiberi servitium: summotis inde pacifice clericis sæcularibus, religiosos fratres statuit ordinare: ita tamen, ut clerici sæculares ibidem eo tempore commorantes, habita exinde beneficia in vita sua tenerent; eis vero decedentibus, in usus monachorum, sine cujusquam contradictione integre devenirent.

Nunc autem, quod sine gravi mætore non dicimus, quoniam eo his temporalibus rebus adempto, & ad æternitatem Domino autore vocato, nondum fuerant regulares fratres juxta propositum ejus adducti: Moguntinus archiepiscopus, & Eistettensis episcopus clericos sæculares ausu temerario reduxerunt. Quod factum, quanta esset animadversione plectendum, si justitiæ rigorem exercere vellemus, caritas vestra liquido satis & evidenter agnoscit. Quoniam ergo ad nostri spectat pontificatus officium, quæ male facta sunt in irritum revocare, & de vestra prudentia valde confidimus: per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus super hoc vigilanti studio intendatis, & expulsis inde sæcularibus, ibi acceptam Deo religionem instituere juxta votum præscripti episcopi studeatis. Ita tamen, ut illi, quibus ipse beneficia in vita sua reliquit, quamvis essent ei justitiæ rigore privandi, quia tamen erga omnes oportet benignitatis mansuetudinem exerceri, a nobis ea sibi misericorditer sentiant indulgeri. Cæteri vero, quos post institutionem ejusdem episcopi constat illuc fuisse intrusos, sine cujusquam beneficii perceptione, velut invasores exinde propellantur. Si autem vobis super hoc obedire contempserint: in personas eorum, excommunicationis; in locum vero, autoritate nostra, interdicti sententiam promulgate. Præterea latorem præsenti

præsentiam Ilsungum, qui super hoc debitam attentionem adhibuit, caritati vestræ attentius commendamus: rogantes ut suis opportunitatibus nostrum se apud vos præsidium invenire cognoscat, & taliter defensionem vestram pro parte nostra obtineat, ut nec eum oporteat pii laboris & studii pœnitere, nec alios, qui cognoverunt, a voto simili debeat pravorum timor & violentia cohibere.

** LXII. AD HENRICVM MOGVNtinum archiepiscopum.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Moguntino archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD in ecclesiam Heidenheimensem clericos reduxisti, & nostra id petis autoritate firmari, eo plurimum miramur atque dolemus, quo ex injuncto tibi pontificatus officio, te vigilantius oporteret religionem plantare, fovere ac conservare, & non eradicare, disperdere, & dissipare. Bonæ memoriæ Gebehardus quondam Eystettensis episcopus, sacræ religionis igne succensus, ideo pacifice clericos inde seculares amovit, ut acceptam Deo religionem ibi cum virtute sancti Spiritus reformaret. Quoniam vero morte præventus, tam sanctum & laudabile votum effectui mancipare non potuit: deberet fraternitas tua, ut id compleretur elaborasse, non quorumlibet suggestionibus evacuare atque infringere præsumpsisse. Proinde quia nostra interesse dinoscitur, quæ male facta sunt, in irritum revocare; bona vero proposita, apostolorum principis autorite, provehere: ideo venerabili fratri nostro Eberhardo Babbergensi episcopo, & dilecto filio nostro, Adam de Ebrach dedimus in mandatis: qualiter debeant vice nostra errata corrigere, & quod laudabiliter fuit inceptum, debitæ prosecutioni mandare. Per præsentia itaque scripta fraternitati tuæ mandamus, quatenus eis super hoc facto nullomodo renitaris, sed si auxilium tuum super aliquo exquisierint, eis, sicut apostolicæ sedis gratiam conservare desideras, largiaris.

** LXIII. AD CLERVM ET POPVLVM Tornacensem.

Episcopum postliminio ecclesiæ Tornacensi restitutum, a se consecratum mittit.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilectissimis filiis clero & populo Tornacensi, salutem & apostolicam benedictionem.

TORNACENSIS ecclesia in proprii pastoris absentia a longis retro temporibus plurimum laboravit: &, sicut multorum religiosorum & discretorum virorum attestatione cognovimus, tam animarum quam corporum damna plurima & gravia detrimenta sustinuit. Audivimus enim multa millia hominum in eodem episcopatu, qui episcopum nunquam viderunt: sed quasi episcopum non habentes, absque illa sacri chrismatis unctione, quam fideles contra diaboli insidias pugnaturi per manus episcoporum suscipiunt, de præsenti sæculo migraverunt. Vnde nos officii nostri debito, & multorum religiosorum de partibus vestris A crebris exhortationibus provocati, & caritatis zelo succensi, tantis malis occurrere Domino autore decrevimus, atque fratrum nostrorum communicato consilio, dilectum filium nostrum Anselmum abbatem S. Vincentii Laudunensis, Spiritus sancti gratia invocata, vobis in episcopum consecravimus. Eundem itaque cum gratia sedis apostolicæ, & litterarum nostrarum prosecutione ad sedem propriam remittentes, per apostolica scripta universitatem vestram rogamus, monemus, atque præcipimus, quatenus ipsum reverenter suscipiatis, diligatis, & honoretis, eique tanquam proprio pastori & animarum vestrarum episcopo obedientiam ac reverentiam humiliter exhibeatis. B Nos autem illos qui occasione episcopatus Torvacensis fratri nostro S". Noviomensi episcopo sacramento vel fidelitate seu obedientia astricti sunt, ab eadem fidelitate & juramento vel obedientia, apostolica autoritate absoluimus: & ut præfato fratri nostro Anselmo episcopo eadem fidelitate & obedientia teneantur, præcipimus. Si quis autem ei rebellis & inobediens esse præsumpserit: sententiam quam idem frater noster episcopus in eum canonice promulgaverit, nos autore Domino ratam habebimus. "Simoni

Data trans Tiberim Idibus Martii.

** LXIV. AD LVDOVICVM VII. regem Francorum.

Consecratum a se episcopum Tornacensem Anselmum commendat. C

Eugenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

OPORTET nos pro his qui nostro regimini disponente Domino commissi sunt sollicitos esse, & de ipsorum salute tanquam de nostra propria cogitare: in extremo namque examine, si circa ipsorum salutem negligentes fuerimus, reddituri sumus pro ipsis Domino rationẽ. Tornacensis ecclesia, sicut te ignorare non credimus, a longis retro tẽporibus pastore proprio caruisse dignoscitur. Vnde D sicut multorum religiosorum & discretorum virorum veridica relatione cognovimus, præter alia detrimenta, multa millia hominum absque illa sacri chrismatis unctione, quam fideles contra diaboli insidias pugnaturi per manus episcoporum suscipiunt, de præsenti sæculo migraverunt: & tam his, quam aliis diversis modis, tam animorum quam corporum, in eodem episcopatu, propter proprii pastoris absentiam, damna plurima provenerunt. Ideoque & nobis, & ipsis providere volentes, tantis malis occurrere Domino autore decrevimus: atque dilectum filium nostrum Anselmum S. Vincentii Laudunensis abbatem, Spiritus sancti gratia E invocata, in Tornacensem episcopum consecravimus: quod ad magnum regni tibi a Deo commissi, & coronæ tuæ incrementum credimus proventurum. Monemus itaque nobilitatem tuam, & exhortamur in Domino, ut nullius prava suggestio cor tuum super hoc moveat: sed quod pro tanta necessitate, & tot millium hominum salute factum est, hilari vultu, & læto animo suscipias, & eundem episcopum pro B. Petri & nostra reverentia, magnitudinis tuæ consilio & auxilio juvare, & manutenere studeas. Quicquid enim honoris & beneficii a tua liberalitate sibi exhibitum fuerit, nobis ascribimus.

Data

Data trans Tiberim Idib. Martii.

[v] ** LXV. AD MOYSEM RAVENNATEM archiepiscopum.

De ipsius jure super confirmatione electionis Placentini episcopis.

Ex Rubei hist. Ravenn. l. v.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Moysi Ravennati archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA de fraternitatis tuæ devotione confidimus, statum nostrum tibi duximus intimandum. Nos siquidem & fratres nostri, miseratione Divina incolumes sumus: & postquam concilium de provinciis Cisalpinis autore Domino celebravimus, per apostolicam gratiam multorum correctis excessibus, & in eodem concilio, quæ ad honorem Dei statuenda fuerant, constituimus, ad Italiam redire disponimus. Cæterum dilectioni tuæ nec molestum, nec volumus esse incognitum, quod Placentinæ ecclesiæ electionē, salvo jure tuo, autoritate apostolica confirmavimus: vnde jam pridem per nostra scripta te duximus præmonendum & id ipsum, & præsentibus mandatis" epistolis, quatenus in proxima beati Lucæ festivitate, ut de illa controversia plenius cognoscamus, cum tuis monumentis & rationibus, nostro te conspectui repræsentes. Placentini siquidem, sicut nobis promisere, ad præfinitum terminum venient, nostris mandatis obtemperare parati. Asserebant siquidem, quod quandiu Placentina fuit destituta pastore, nullus esset qui pro eadem ecclesia staret in causa. Præterea tam ipsa, quam tota civitas, innumera incurrebant detrimenta.

" f. mandamus.

Data Remis IV. Kal. Aprilis.

[b] ** LXVI. AD EVNDEM.

Vt electi Placentini episcopi, ab ipso & successoribus consecrationem accipiant.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Moysi Ravennati archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTI filii nostri Placentini canonici, obeunte venerabili fratre nostro Arduino bonæ memoriæ episcopo, dilectum filium nostrum Ioannem abbatem de Columba in patrem sibi & episcopum elegerunt: & ut ipsa electio firmitatem autoritatis nostræ munime sortiretur, cum essemus Altissiodori, per nuncios suos humiliter postularunt. Nos vero Ravennati ecclesiæ tanquam speciali filiæ nostræ suam justitiam conservare volentes, eorum petitiones tunc non duximus admittendas. Postmodum vero iidem filii nostri apud Treverim nostro se conspectui repræsentantes: idipsum a nobis instantius petierunt, asserentes possessiones episcopatus & bona, nisi firmaretur electio, devastari nimium, & consumi, & nullam esse personam quæ tibi super hoc & Ravennati ecclesiæ responderet, cum multas rationes dicerent se habere pro quibus Placentini electi, a Ravennate archiepiscopo consecrationem accipere non debebant. Nos itaque necessitatibus Placentinæ ecclesiæ, paternæ caritatis debito, prospicere cupientes, electionem ipsam in omnibus, salvo jure Ravennatis ecclesiæ, confirmavimus: & ipsi Placentinæ ecclesiæ per apostolica scripta mandavimus, ut proxime præterita S. Lucæ festivitate nostro se conspectui præsentaret, tibi respondere & quæ justitia dictaret exequi præparati. Cum autem apud Papiam pervenimus, præsentibus dilecto filio nostro electo & clericis Placentinis, tu frater archiepiscope humiliter postulasti, ut instrumenta & rationes Ravennatis ecclesiæ attentius audiremus, & ipsi canonicum finem imponeremus. Nos vero eas usque ad terminum utrique parti præfixum audire distulimus: & tam tibi quam alteri parti dedimus in mandatis, ut memorato termino omni oppositione seposita ad nostram præsentiam veniretis. Cum igitur præfixo termino idem electus, per se aut per responsales, qui sufficienter rationem ostenderent ad nostram venire præsentiam contempsisset, privilegiis prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Gelasii, Callisti, Honorii, & Innocentii Romanorum pontificum, & scriptis eorum & nostris diligenter inspectis, in quibus continebantur præcepta, ut memoratus frater noster bonæ memoriæ Arduinus Ravennati archiepiscopo tanquam Metropolitano suo humiliter obediret, communicato fratrum nostrorum consilio judicavimus, ut Placentinus electus, & illi qui ei succedent, a te, frater archiepiscope, & a te successoribus tuis tanquam a suis metropolitanis consecrationem sine contradictione suscipiant, & eis de cætero subjectionem obedientiam & reverentiam tanquam proprio metropolitano absque molestia difficultatis exhibeant: salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Si quis autem hujus nostræ definitionis paginam sciens, &c.

Ego Eugenius catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego, &c.

Dat. Pisis, per manum Guidonis diac. card. & cancellarii IV. Idus Novembris, Indictione XII. Incarnationis Dominicæ anno MCLIX. pontificatus vero domini Eugenii papæ III. anno IV.

[a] ** LXVII. AD EVNDEM.

Vt Placentinum episcopum benigne habeat.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri M. Ravennati archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD venerabilis frater noster L. Placentinus episcopus pro sedis apostolicæ obedientia & restitutione Ravennatis ecclesiæ immensis periculis sit expositus, fraternitas tua evidenter agnoscit. Dignum est igitur, ut in angustiis & vexationibus suis, quas pro ecclesia tua sustinere dignoscitur, fraternum ei solatium debeas exhibere. Ideoque per præsentia tibi scripta mandamus, monemus & exhortamur in Domino, ut eidem fratri nostro in suis necessitatibus debita benignitate provideas, & charitatis viscera sibi fraterna aperias: ne tu de nimia duritia reprehendi rationabiliter debeas, & eum ad tuam obedientiam se humiliasse pœniteat.

Datum Signiæ v. Kal. Augusti.

LXVIII. AD SAMSON. REMENSEM AR. A

Objurgat quod Francorum regem, contra jus archiepis. Bituricensis, in Bituricensi civitate coronare præsumpserit: ipsique propterea usu pallii interdicit.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Samsoni Remensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTVM sancta Romana ecclesia, nostrique prædecessores felicis recordationis, videlicet Innocentius, Cœlestinus, & Lucius pro pace Bituricensis ecclesiæ, & venerabilis fratris nostri Petri ejusdem ecclesiæ archiepiscopi laboraverūt, universus fere mundus cognovit, & prudentiam tuam latere non debuit. Nunc autem cum per Dei gratiam, & eorundem prædecessorum nostrorum studium, ad B portum quietis venisset: tu qui eidem fratri tuo congratulari debueras, versa vice in ipsius injuriam & perturbationem ausu temerario prorupisti, & carissimum filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem coronare in Bituricensi civitate contra appellationem ad sedem apostolicam præsumpsisti. Quod nec tu, nec aliquis prædecessorum tuorum fecisse dignoscitur: sed Bituricenses archiepiscopi, Leodegarius videlicet, Vulgrinus, & Albericus bonæ memoriæ usque ad hæc tempora quiete & pacifice obtinuisse noscuntur. Nec profuit eidem archiepiscopo illud ultimum miserorum refugium, sedis apostolicæ videlicet appellatio, nec hoc etiam quod S.R.E. matrem suam & nostram præsentiam C devotione debita visitaverit, & eadem die nostro conspectui assistebat: immo ad majorem B. Petri & nostrum contemptum, Bituricensem ecclesiam a Divinis officiis interdictam cum Gosleno Suessionensi episcopo, & aliis ecclesiæ tuæ suffraganeis, abbatibus quoque & multis aliis tuæ provinciæ, ausu sacrilego invasisti, & Divina ibidem officia celebrare, & oblationes asportare temere præsumpsisti. Statuto etiā appellationis termino, nec ipse venisti, nec sufficientes responsales qui pro te responderent, ad nostrā præsentiā destinasti. In quo quātum offenderis, quantumq; matris tuæ S. R. E. dignitati derogaveris, si sollicita cōsideratione pensasses, nequaquā in tantam audaciam prorupisses. Quanto enim a matre D tua S.R.E. ampliorē consecutus es dignitatem, tanto majorem ei honorem & reverentiam te decuit exhibere. Nec hoc etiam reticendum duximus, quod idē frater noster Petrus archiepiscopus a prædecessore nostro felicis memoriæ papa Innocentio ad sacros ordines in Romana ecclesia promotus est, & ab ipso ad Bituricensis regimen ecclesiæ destinatus. Vnde scire te volumus, quia ipsius & commissæ sibi a Domino ecclesiæ injurias non alienas, sed proprias, & tanquā nobis ipsis illatas deputamus. Quamvis itaq; pro tanto excessu & tam manifesto contemptu graviorem in te & cōplices tuos ex rigore justitiæ possemus protulisse sententiam: ex māsuetudine tamen sedis apostolicæ debitam sententiam duximus differendam. Verumtamen ne tantum excessum dissimu- E lare & quasi silentio preterire videamur: communicato fratrū nostrorū cōsilio usum pallii tibi interdicimus, per apostolica tibi scripta mandantes atq; præcipientes, quatenus infra dies XL. postquā præsentia scripta susceperis, easdem oblationes, & præcipue eosdem cereos quos in eadē ecclesia recepisti, per idoneas & honestas personas ad ecclesiam Bituricensem cum integritate remittas, & super ipsum altare manifeste, sicut manifesta fuit injuria, restitui facias. De tanto vero B. Petri & nostro contemptu, cum complicibus tuis, videlicet G. Suessionensi, A. Atrebatensi, O. Belvacensi, T. Ambianensi, S. Silvanectensi, S. Noviomēsi, & G. Catalaunēsi, episcopis, Bartholomeo Laudunensi thesaurario, & Bosone Remensi, qui tibi in tanta præsumptione astiterunt, proximi B. Martini octavis responsurus & satisfacturus apostolico te conspectui repræsentes.

Datum Sutrii VII. Kal. Aprilis.

LXIX. AD PETRVM BITVRICENS. AR.

De primatu in provincias Bituricensem, & Burdigal.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri P. Bituricensi archiep. ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuam memoriam.

OFFICII nostri nos hortatur autoritas, pro ecclesiarum statu paternam sollicitudinem gerere, & earum quieti ac paci auxiliante Domino salubriter providere. Iustum namque est ut dignitatem ecclesiæ vel personis apostolicæ sedis liberalitatē concessam, nos quoque autore Deo firmam & inviolabilem conservemus. Tuam ergo, frater in Christo carissime Petre archiepiscope, devotionē circa nos, & circa sanctam Romanam ecclesiam, cujus filius specialis es, & in qua sacros ordines suscepisse dignosceris, attendentes, nobilem Bituricensem ecclesiam, cui Deo autore præsides, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus & præsentis scripti privilegio communimus. Præsentis itaque privilegii pagina confirmamus, ut super duas provincias, videlicet super ipsam Bituricensem, & super Burdigalensem, primatum obtineas, sicut hactenus obtinuisse dignosceris. Diœceses vero illas quæ intra eandem provinciam Bituricensem sitæ sunt, in tua tuorumque successorum potestate ac subjectione persistere constituimus, videlicet Claromontensem, Lemovicensem, Rutenensem, Albigensem, Cadurcensem, & Mimatensem. Et ipsarum civitatum episcopi ipsam Bituricensem ecclesiam matrem & magistram recognoscant, atque tibi tuisque successoribus tanquam proprio metropolitano obediētiam ac reverentiam humiliter exhibeant. Porro tibi tuisque successoribus usum pallii confirmamus. Atque ad majorem reverentiam per supradictas provincias vexillum Dominicæ crucis ante vos deferri concedimus, sicut etiam antiqua prædecessorum vestrorum cōsuetudo obtinuit. Præterea quascumque possessiones, quæcumq; bona in præsentiarum juste & canonice possides aut in futurū, &c. Obeunte vero te nunc ejusdem ecclesiæ archiepiscopo, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem præfatæ ecclesiæ canonici secundum Deum & statuta sedis apostolicæ canonice providerint eligēdum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominū liceat eandem ecclesiam vel personā tuam temere perturbare, &c.

AD BERNARD. SANTONENSEM EPIS.

Ex histor. com. Pict. Besl.

Vt novam ecclesiam ædificari sinat.

Eugen. episc. servus servorum Dei, dilecto fratri Bernardo Santonensi episcopo, salutem & apostol. benedict.

VENIENS ad præsentiam nostram dilectus filius noster Petrus Cluniacensis abbas, sua nobis insinuatione ostendit quod quia ecclesia S. Mariæ de Rochella, quæ juris sui monasterii esse dignoscitur, hominum multitudinem, quæ inibi ad habitandum noviter venit, capere minime potest, aliam ecclesiam infra ejus parochiam ædificare desideret: & in hoc, favoris nostri assensum humiliter imploravit. Quia ergo, sicut injusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, sic justa petentium votis benigna debemus assensione concurrere: fraternitatis tuæ caritati per præsentia scripta mandando præcipimus, quatinus infra terminos parochiæ prædictæ ecclesiæ, memorato filio nostro abbati, *novam ecclesiam ædificare præcipimus, nullo modo perturbes. Data Signiæ X. Kal. Mart. Hoc autem factum est anno ab Incarnat. Domini MCLII.

ª** LXXI. AD CISTERCIENSES.
Confirmatio constitutionum.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Gothonio Cisterciensi, ac cæteris fratribus ac monachis tam præsentibus quam futuris regularem vitam & Cisterciensis ordinis statuta professis, in perpetuum.

SAcrosancta Romana ecclesia sic in B. Petro apostolorum principe a Domino promissionem obtinuit, quod universalis ecclesiæ fundamentum existeret: & præceptum accepit, ut Christianæ fidei professores, in fide, religione, omnique sanctimonia confirmaret. Itaque de universarũ ecclesiarum profectibus solicitam se semper exhibuit, & de instituendo, conservando, & provehendo in omnibus ecclesiis cultu sacræ religionis fuit omni tempore studiosa: ut & ab ea, sicut a fonte, ad universos ecclesiæ filios sit religio derivata, & quod ab aliis qui spiritus primitias acceperunt religiose ac salubriter B institutum est, per eandem, immutabilem acceperit firmitatem. Inde est, dilecti in Domino filii, quod sacræ religionis vestræ opinione, tanquam odore agri pleni cui benedixit Dominus, provocati, religiosis postulationibus vestris benignum impertimur assensum, & regulares institutiones vestras autoritate apostolica confirmamus. In quibus sub certis capitulis, quæ inferius annexa sunt decrevimus exprimenda.

Statuistis equidem inter vos, ne in alicujus antistitis diœcesi ordinis vestri abbatia fundetur, donec ipse antistes decretum, quod inter ecclesias ordinis vestri ad custodiam disciplinę firmatum est, ratum se habere promittat. Et ut in omnibus monasteriis de C ordine vestro sicut in Cisterciensi ecclesia B. Benedicti regula perpetuis temporibus observetur: & in lectionem ipsius nullus ordinis vestri professor præter simplicem & communem intelligentiam quemlibet alium sensum inducat, sed uniformiter & sicut quæque diffinita noscuntur, intelligatur ab omnibus & inviolabiliter observetur. Easdemque penitus observantias, eumdem cantum, & eosdem libros qui ad officium ecclesiasticum pertinent, per universas ecclesias vestri ordinis teneatis. Nec aliqua omnino ecclesia, vel persona ordinis vestri, adversus communia ipsius ordinis instituta, privilegiũ a quolibet postulare audeat, vel obtentum quomodolibet retinere. D

Ordinatum est etiam inter vos, ut omnes abbates de ordine vestro singulis annis ad generale capitulũ Cisterciense omni postposita occasione conveniãt: illis solis exceptis, quos a labore viæ infirmitas corporis retardaverit. Qui tamen idoneum nuncium delegare debebunt, per quem necessitas remorationis illorum valeat capitulo nunciari. Et illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, sine grandi & evidenti difficultate se nequiverint capitulo præsentare. Qui nimirum eo termino venient qui eis in ipso fuerit capitulo constitutus. Præterea si aliqua cõtroversia inter quoslibet abbates de ordine vestro emerserit, vel de aliquo illorum E tam gravis culpa fuerit propalata ut suspensionem vel depositionem etiam mereatur: quicquid inde a capitulo fuerit canonice definitum, sine retractatione aliqua observetur. Personam autem de aliquo ordine nulla, ecclesiarum vestrarum sibi eligat in pastorem: prout nec vestri ordinis aliquam, monasteriis aliis statuistis ordinari posse abbatem.

Hæc nimirum, dilectissimi filii, de multis institutionibus ordinis vestri excerpsimus, & propriis curavimus capitulis designare. Quia vero singula quæ ad religionis profectum, & animarum salutem, regulariter ordinastis, præsenti abbreviationi nequiverunt annecti: nos cum his quæ præscripta sunt, omnia quæ continentur in charta vestra, quæ appellatur caritatis, & quæcumque inter vos religionis intuitu regulariter statuistis, autoritate apostolica roboramus; & vobis vestrisque successoribus, & omnibus qui ordinem vestrum professi fuerint, inviolabiliter perpetuis tẽporibus decernimus observãda.

De cætero, quia propositum firmum habetis habitationis vestræ loca extra conversationem sæcularium eligendi: grangias vestras, sicut & atria ecclesiarum, a pravorũ incursu ac violẽtia liberas & quietas fore statuimus, & ut nullus ibi hominem capere, spoliare, verberare, aut rapinam exercere præsumat, in virtute Spiritus sancti inhibemus. Sancientes etiam, ut propter communia interdicta terrarum, nulla ecclesiarum vestrarum a Divinis compellatur officiis abstinere; sed liceat omnibus de ordine vestro, excommunicatis & interdictis ejectis, clausis januis, summissa voce fratribus suis Divina celebrare solennia. Interdicimus item, ne aliqua omnino persona fratres ordinis vestri audeat ad sæcularia judicia provocare: sed si quisquam sibi adversus eos aliquid crediderit de jure competere, sub ecclesiastici judicis examine experiendi habeat facultatem. Decernimus ergo, ut nulli aliquando liceat his quæ in hac pagina ex autoritate apostolorum principis cõfirmata & constituta sunt, ausu temerario cõtraire, ac nostræ hujus sanctionis vigorem aliqua præsumptione infringere. Si quis autem, &c.

Ego Eugenius catholicæ ecclesiæ episcopus subs.
Ego, &c.

Datum Signiæ, per manum Bosonis S. R. E. scriptoris Kal. Aug. Ind. xv. Incar. Dominicæ an. MCLII. pontificatus vero D. Eugenii papæ III. ann. VIII.

ª** LXXII. AD IOAN. TOLETANVM ARC. Ex[...] ni p[...] Tol[...]
Confirmat primatum Toletanum.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ioanni Toletano archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

POTESTATEM ligandi atq; absolvendi in cœlo & in terra, beato Petro ejusq; successoribus, autore Domino, principaliter, traditam illis ecclesia verbis agnoscit, quibus Petrũ est idem Dominus allocutus: *Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in* Ma[...] *cœlis, & quæcumque solveris super terram, erunt soluta cœlis.* Ipsi quoq; & propriæ firmitas, & alienæ fidei confirmatio, ab eodem Deo paratur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, &* Luc. *tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Oportet ergo nos, qui licet indigni B. Petri residemus in loco, prout Divina nobis clementia scire & posse donaverit, prava corrigere, recta firmare, & in omni ecclesia sic ad æterni arbitrium judicis disponenda disponere, ut de vultu ejus judicium nostrum prodeat, & Psal. oculi nostri videant æquitatem.

Tuis itaque, dilecte in Christo frater Ioannes archiepiscope, justis postulationibus gratum impertimur assensum, & prædecessorum nostrorum Honorii, & Lucii, Romanorum pontificum felicis memoriæ vestigiis inhærentes: per præsentis privilegii paginam sedis apostolicæ autoritate statuimus, ut per universa Hispaniarum regna primatus obtineas dignitatem. Pallio itaque a sede apostolica tuæ caritati concesso in Missarum celebrationibus, uti debebis tantum in præcipuis festivitatibus: tribus videlicet diebus in natali Domini, in Epiphania, Hypapanton ª, cœna Domini, sabbato sancto, tribus diebus in Pascha, in Ascensione, Pentecoste; in solennitatibus B. Mariæ, S. quoque Michaelis, & S. Ioannis Baptistæ; in omnibus natalitiis apostolorum, & eorum martyrum quorum pignora in vestra ecclesia requiescunt; S. quoque Martini & ª Hyp[...]

Idel-

Ildephonsi confessorum, & omnium commemoratione sanctorum; in consecrationibus ecclesiarum, episcoporum, & clericorum; in annuo consecrationis tuæ die, & in natali etiam SS. Isidori & Leandri.

Primatem te universi præsules Hispaniarum respicient, & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent: salva tamen in omnibus sedis apostolicæ autoritate. Sane Toletanam ecclesiam præsentis privilegii stabilitate munimus, Complutensem ei parrochiam cum terminis suis, nec non ecclesias omnes, quas jure proprio antiquitus possedisse cognoscitur, confirmantes: episcopales præterea sedes, Oxomam, Segoviam, Saguntum, Palentiam, eidem Toletanæ ecclesiæ tanquam Metropoli subditas esse decernimus. Reliquas vero, quæ antiquis temporibus ei subjacebant, cum Dominus omnipotens Christianorum restituerit potestati, suæ dignatione misericordiæ: ad caput proprium referendas decreti hujus autoritate sancimus. Porro illarum diœceses civitatum, quæ Sarracenis invadentibus metropolitanos proprios amiserunt, eo tenore vestræ subjicimus ditioni: ut quoad sine propriis extiterint metropolitanis, tibi ut proprio debeant subjacere. Si quæ autem metropoles in statum fuerint proprium restitutæ, suo quæque diœcesis metropolitano restituatur: ut sub proprii regimine pastoris super Divini collatione beneficii glorietur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, &c.

Datum Romæ apud S. Petrum per manus* S. R. E. scriptoris, Id. Februarii, Indict. I. Incarnationis Dominicæ anno MCLII. pontificatus vero domni Eugenii III. papæ anno VIII.

"** LXXIII. AD IOANNEM BRACArensem archiepiscopum.

Vt Toletanum primatum agnoscat.

PRÆDECESSOR noster felicis memoriæ papa Lucius viva voce tibi præcepit, ut venerabili fratri nostro R. Toletano archiepiscopo, tanquam primati tuo, debitam obedientiam exhiberes: aut si quæ contra hoc munimenta haberes, vel privilegia, præterita Resurrectione cum ipsis apostolico te conspectui præsentares, & ejusdem archiepiscopi nuntiis de sua justitia responderes. Tu vero tanquam diffidens de justitia, nec venisti, nec excusationem rationabilem prætendisti. Quia igitur in sede justitiæ positi, singulis ecclesiis & ecclesiasticis personis sua jura illibata servare nos convenit: per apostolica tibi scripta mandamus atque præcipimus, quatenus eidem archiepiscopo, tanquam primati tuo, canonicam obedientiam & debitam reverentiam exhibeas. Quod si infra tres menses post harum acceptionem litterarum adimplere contempseris, ex tunc ab episcopali officio te noveris esse suspensum.

Datum Viterbii VII. Idus Maii.

"** LXXIV. AD A". HISPANIARVM REGEM.

Toletanum primatum confirmat.

IN pastorum specula, disponente Domino, constituti, catholicos principes & reges terrarum, maxime illos, qui B. Petro, ejusque S. R. E. fideliter adhærere noscuntur, paterna debemus affectione diligere, & suam eis justitiam ex injuncto nobis officio conservare. Neque enim de te, reverendis-

A sime in Domino fili, nobis fuit quandoque voluntas, ut honorem vel dignitatem tuam, seu justitiam regni tibi a Domino commissi minuere in aliquo deberemus: præcipue cum tempore antecessorum nostrorum & nostro, te obedientem apostolicæ sedi fuisse noverimus & devotum. Quod utique attendentes, petitiones tuas pro expeditione contra infidelium tyrannidem facienda, libenter admisimus: & ad hoc ipsum faciendum in posterum cum honore Domini paternæ sumus caritatis debito præparati. Dignum est igitur de cætero, ut a querimonia tua desistas: in eo videlicet quod a Portugalensium duce nos aliquid recepisse, vel ei etiam concessisse, quorum nescimus persuasionibus B opinatus es, unde jura regni tui debent imminui, vel auferri, vel perpetuo injuria irrogari. Nos siquidem amorem, & devotionem avi tui recolendæ memoriæ Adelfonsi, celeberrimi tunc temporis in Hispaniarum partibus regis, erga Romanam ecclesiam, nostris oculis proponentes, & pro victoria contra inimicos Christianæ fidei tibi a Domino Deo Sabbaoth misericorditer præstita plurimum exultantes in Domino: spirituali tibi sinceritate dilectionis astringimur; & ad providendum regiæ serenitati tuæ ac tuis heredibus, in quibus secundũ Dominum possumus, propensius animamur. Præterea, ut Bracarensis episcopus & ejus suffraganei, Toletano archiepiscopo tanquam suo primati obe- C diant, sancte a prædecessoribus nostris mandatum est: ita & nos per scripta nostra mandavimus, & volumus observari: qui nimirum pro eo quod eidem Toletano in hoc non obsequitur, suspensionis tenetur sententia innodatus. Tua itaque interest sic in B. Petri obsequio & devotione persistere, atque ad subjugandas barbaras nationes cum Domini auxilio laborare, ita & ecclesias & ecclesiasticas personas venerari & diligere: ut in actionibus tuis ille, per quem reges regnant, abundantius honoretur, & mater tua S. R. E. de tanto filio & de tam catholico principe amplius gaudeat & exultet.

Ad hæc nobilitati tuæ notum fieri volumus, quod D Cauriensem episcopum nobiscum duximus retinendũ, tum quia in ecclesia, quæ sibi cõmissa est, gravi inopia, sicut accepimus, premebatur, & officium suum ibi exercere utiliter non poterat: tum quia confidimus quod munificentia tua suis debeat necessitatibus honestius providere. Ad indicium autem bonæ voluntatis & gratiæ nostræ circa te, rosam auream, quam in signum passionis & resurrectionis Iesu Christi domini nostri, Dominica; qua cantatur lætare Ierusalem, singulis annis Romanus portare pontifex consuevit, serenitati tuæ per venerabilem fratrem nostrum P. Segoviensem episcopum providimus transmittendam: ut ejusdem rosæ memoria incitatus, ea quæ desunt passionum Christi in corpore tuo complere cum Domini auxilio satagas; & ipsius solatiante clementia debeas ad re- E surrectionis gloriam pervenire. Quia vero episcopos & abbates regni tui ad vocationem nostram, tanquam devotus & humilis filius, Remensi interesse concilio voluisti: benevolentiæ tuæ gratias exhibentes, precum tuarum consideratione devicti, eos, qui non venerunt, a suspensionis sententia relaxamus. Datũ in territorio Lingonensi v. Kal. Maii.

Rosa aurea

"** LXXV. AD EVNDEM.

De eodem argumento.

SICVT ex inspectione litterarum tuarum, & verbis nuncii tui R. præsentium latoris per-

pendimus: exhibitiones honoris, & gratiæ sedis apostolicæ, quas ecclesiis & personis regni tui, nobilitatis & mansuetudinis tuæ precibus inclinati, frequenter contulimus, ad tuam notitiam minime pervenerunt. Pro tuis siquidem precibus, ecclesiam Compostellanam in deferenda cruce ante metropolitanum suum speciali prærogativa decoravimus: & Toletanæ metropoli in recuperanda justitia, quam super Bracarensi archiepiscopo habere dicitur, non defuimus: immo sicut tota Hispana novit ecclesia, pro causa ipsa eundem Bracarensem per longum tempus ab officio episcopali suspendimus. Novissime vero, cum ad nostram præsentiam in Longobardiæ partibus devenisset, absolutionem a nobis nullatenus potuit impetrare: donec in nostro & fratrum nostrorum conspectu viva voce promisit, quod infra constitutum a nobis terminum, Toletanæ ecclesiæ subjectione debita humiliter obediret: quod si non faceret, in eadem suspensionis sententia, quousque id faciat, remaneret. Cæterum, si postquam a nobis discessit, juxta mandatum nostrum Toletanæ obedivit ecclesiæ, vel si forte in sua rebellione perdurat, per archiepiscopum ipsius ecclesiæ, cui sollicitudo & cura ejusdem metropolis incumbere noscitur, nobis debuit nunciari. Si ergo ipse circa honorem & dignitatem ecclesiæ sibi commissæ negligens & minus sollicitus, silere disposuit: nos qui in sedis apostolicæ specula, disponente Domino, judicis locum, licet indigni, tenemus, propter ejus insolentiam præcones vel cursores effici non debemus. Sed recolentes personæ tuæ consuetam dulcedinem, & devotionis affectum, quam avus tuus illustris memoriæ A". Hispaniæ rex, & tu ipse, erga communem matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam temporibus prædecessorum nostrorum & nostro humiliter ostendisti: preces tuas etiam nunc libenter admittimus. Præfato itaque Bracarensi juxta petitionis tuæ desiderium apostolicas litteras misimus: quem nimirum, nisi usque ad proximam Dominicam in Ramis Palmarum Toletano primati obedire curaverit, denuo ab officio episcopali suspendimus, donec adimpleat quod ei sæpe mandavimus.

"Alfonsus

Data Lateran. XIV. Idus Ianuarii.

** LXXVI. AD BRACARENSEM archiepiscopum.

Eum suspendit ab episcopali officio, nisi Toletano archiepiscopo exhibeat obedientiam.

QVANTA sit obedientiæ virtus, Christi discipulus non ignorat, & totius fere sacri eloquii paginæ protestantur. Cum enim ipsa condimentum aliarum virtutum esse dicatur: manifestius claret, quia *quasi peccatum ariolandi est repugnare, & velut scelus idololatriæ nolle acquiescere.* Super fraternitate itaque tua vix mirari sufficimus pariterque dolemus, quoniam sedis apostolicæ præceptis obedire contemnis; & mandatum de exhibenda obedientia Toletano primati, quod tibi viva voce nuper fecimus, sicut iterata querimonia ipsius ecclesiæ indicat, nimis propere a corde tuo elapsum est, & tanquam aspis surda clausis auribus perstitisse videris. Sed nemini debet indignum videri suis subesse majoribus, qui se meminit aliis esse prælatum. Atque utinam ea, quæ ad virtutis gloriam spectare noscuntur, apud tuam fraternitatem valeant reperiri. Quamvis igitur tantæ prævaricationis contemptus severiori esset prægravandus vindicta: apostolica tamen utentes mansuetudine, per præsentium tibi scripta mandantes præcipimus, quatenus antefato archiepiscopo, usque ad proximam Dominicam in Ramis palmarum, obedientiam debitam satagas humiliter exhibere: quin extunc, donec adimpleas quod tibi sæpe mandavimus, denuo te ab officio episcopali suspendimus.

1. Reg. 15.

Datum Lateran. IV. Kal. Ianvarii.

** LXXVII. AD BERNARDUM TARRACOnensem archiepiscopum.

Ut Toletanum primatum agnoscat.

QVISQVIS voluntatem gerit ut sibi alii subjiciantur, dedignari non debet ut ipse quoque aliis sit subjectus. Indignum siquidem & reprehensibile nimis est, ut ab hominibus contemnatur, quod ab ipsis Angelicis spiritus novimus observari. Legimus etenim & credimus archangelos angelis præesse, & veluti subditis Divina jubere obsequia. Quapropter super honestate ac religione tua vix mirari sufficimus, quod neque Toletano archiepiscopo, sicut per apostolicam tibi sententiam mandavimus, obedientiam, quam a tua fraternitate sibi deberi expostulat, exhibuisti: neque statuto tibi termino, per te, vel per tuos responsales, sufficienter ei vel ejus nunciis respondere paratus, ad præsentiam nostram venisti. Per iteratam iterum sententia " tibi mandamus, & mandando præcipimus: quatenus aut venerabili fratri nostro Ildefonso" Toletano archiepiscopo, tanquam primati tuo, obedientiam sine molestia & contradictione exhibeas: aut proxima quadragesimæ prima Dominica, qua cantatur, Invocavit me, super hoc sufficienter respondere paratus, nostro te conspectui repræsentes. Quod si nec obedientiam ei detuleris, nec eo termino sibi responsurus ad nostram præsentiam veneris; ex tunc tibi usum pallii penitus interdicimus.

Datum Romæ apud S. Petrum III. Kal. Iulii.

** LXXVII. AD IOANNEM TOLETAnum archiepiscopum.

Significat ipsi, quid ad Bernardum Tarraconensem scripserit.

PERSONAM tuam vera in Domino caritate diligimus, & commissæ tibi ecclesiæ Toletanæ honorem ac dignitatem, in quantum ratio & honestas permittit, integre custodiri volumus & servari. Inde est, quod venerabili fratri nostro Bernardo Tarraconensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, per iterata scripta mandando præcipimus: quatenus absque molestia & contradictione obedientiam tibi exhibeat, vel proxima Dominica quadragesimæ, qua cantatur, Invocavit me, super hoc tibi respondere sufficienter paratus, nostro se conspectui repræsentet. Quod si neutrum adimplere curaverit, ex tunc sibi usum pallii omnino interdiximus. Præterea venerabili fratri nostro Ildefonso Bracarensi archiepiscopo, viva voce in præsentia nunciorum tuorum præcipimus, ut tibi tanquam suo primati, & successoribus tuis obedientiam debitam & reverentiam deferat.

Datum Romæ apud S. Petrum III. Kal. Iulii.

A

"** LXXIX. AD BERNARDVM archiepiſcopum Tarraconenſem.

Rurſus præcipit, ut Toletano archiepiſcopo pareat.

DIVINÆ majeſtatis clementiam & ſuperni cognitoris ſinceritatem, qui judex eſt conſtitutus offendit: ſi pro cujuſlibet gloria, vel perſonarum acceptione, ſive humilitate, juſtitiam deſerat. Æqua enim ſunt librammina juſtitiæ. Et nos in eminenti ſedis apoſtolicæ ſpecula, diſponente Domino, conſtituti, Chriſti legatione fungentes, majoribus & minoribus, ſapientibus & inſipientibus, in ſuo jure debitores exiſtimus. Memores ſiquidem ſumus, quod jam ſecundo per apoſtolicam tibi ſententiam mandavimus, ut Toletano archiepiſcopo tanquam primati tuo humilitate debita obedires: vel, ſi aliquam contrahente * juſtitiam habere confideres, in Paſcha proxime præterito, per te vel per ſufficientes reſponſales tuos, prædicto fratri noſtro Toletano archiepiſcopo, vel ejus nunciis, in noſtra præſentia ſuper iis reſponderes. Tu vero neutrum ex iis, unde plurimum admiramur, uſque modo effectui mancipare curaſti. Quia igitur a ſua querimonia eccleſia Toletana non deſiſtit, & nos in ſua ei juſtitia deeſſe non poſſumus, nec debemus: per iterata tibi ſcripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus venerabilem fratrem noſtrum Ildefonſum ipſius eccleſiæ archiepiſcopum, primatem tuum dilatione ſepoſita recognoſcas, & debitam ei obedientiam deferas: vel proxima Dominicæ reſurrectionis ſolemnitate, ſufficientes reſponſales tuos ad præſentiam noſtram, remota occaſione, tranſmittas. Quod ſi neglexeris, ex tunc prædictam eccleſiam ſua defraudari juſtitia, parante Domino, minime patiemur. Datum Romæ apud S. Petrum v. Idus Februarii.

"** LXXX. AD HISPANIARVM EPISCOPOS.

Vt Toletano archiepiſcopo tanquam primati obediant.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus epiſcopis & archiepiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

APOSTOLICÆ ſedis clementia ſingulis eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis ſuam ſervare dignitatem & juſtitiam conſuevit. Vnde nos, quorum præcipue intereſt eccleſiarum omnium curam gerere, venientem ad nos venerabilem fratrem noſtrum Ildefonſum * Toletanum archiepiſcopum benigne recepimus: & inſpectis prædeceſſorum noſtrorum privilegiis, primatus dignitatem per univerſa Hiſpaniarum regna, juxta eorumdem privilegiorum tenorem, ei confirmavimus. Ipſum itaque cum gratia ſedis apoſtolicæ & litterarum noſtrarum proſecutione ad ſedem propriam remittentes, univerſitati veſtræ præcipiendo mandamus: quatenus eidem tanquam primati veſtro abſque ulla contradictione canonicam obedientiam & debitam reverentiam exhibere curetis. Dignum namque eſt, ut qui multis lætatur præeſſe ſubditis, nullatenus ſuis erubeſcat ſubeſſe prælatis. Datum Romæ apud S. Petrum, Idibus Februarii.

"** LXXXI. AD RAIMVNDVM TOLETAN. archiepiſcopum.

Gratulatur quod Bracarenſis archiepiſcopus, ejus primatui ſe ſubjecerit: increpat quod in ejus fines invaſerit, eumque durius habuerit.

TVNC eccleſia Dei grata lætatur tranquillitate, ſi ſuum cuique jus, & rationis ordo ſervatur. Vt ergo inter eccleſiarum prælatos vera pax & concordia illibata ſervetur: unuſquiſque ſuo jure debet eſſe contentus, & alterius terminos invadere non conetur. Placet itaque nobis, & gratum habemus, quod verus frater noſter I. Bracarenſis archiepiſcopus, ad te juxta mandatum noſtrum, licet ipſum, prout accepimus, exaſperaveris, venit: & te primatem ſuum humiliter recognovit, atque juſtis tuæ eccleſiæ poſtulationibus in hoc ſatisfecit. Cæterum, ſicut ab eo debitum tibi honorem ac reverentiam deſideras exhiberi: ſic & rationis circumſpectione compelleris eum tanquam fratrem & coepiſcopum fraterna caritate tractare, diligere, & ſua ei jura integra conſervare. Miramur autem, quod quemadmodum, ex ipſius conqueſtione nuper accepimus, terminos provinciæ ſuæ contra juſtitiam occupaveris, & in eccleſia Zamorienſi, quam infra terminos provinciæ ſuæ conſtitutam multis argumentis & rationibus aſſecurat, violenta compoſitione concordiæ, quam inter B. anteceſſorem tuum, & A. Aſturicenſem epiſcopum in præſentia Dominusdedit presbyteri cardinalis pro tempore apoſtolicæ ſedis legati, factam aſtruit, contra appellationem ad apoſtolicam ſedem factam, epiſcopum, qui eidem eccleſiæ impræſentiarum præeſt, illicite ordinaveris. Nos ergo qui in ſede juſtitiæ, licet immeriti, reſidere conſpicimur, omnibus eccleſiis & eccleſiaſticis prælatis ex debito ſuſcepti regiminis ſua jura conſervare volentes: per præſentem tibi ſententiam mandamus, quatenus proxima Dominicæ reſurrectionis ſolemnitate, per te, vel per ſufficientes reſponſales tuos, ad noſtram præſentiam venias, prædicto fratri noſtro ſuper his reſpondere ſufficienter paratus. Præterea quoniam eumdem fratrem noſtrum in exigenda ab ipſo profeſſionis obedientia nimium exaſperaſſe tua fraternitas dicitur: nihilominus tibi mandamus, ut cum eo, ſuper hoc, ſacerdotali moderamine ita convenias, ne juſtam contra te occaſionem habeat de cætero murmurandi. Datum Ferent. VIII. Idus Iunii.

" al. præſentium

B C D

"** LXXXII. AD TARRACONENSEM archiepiſcopum apoſtolicæ ſedis legatum.

Vt Toletanum primatum agnoſcat.

QVALITER obedientia vel reverentia ſit præpoſitis exhibenda, ex tuis quoque ſubjectis ipſe non ambigis. In qua re valde utile ac laudabile eſt, ſi id quod diſciplinæ vigor imponit, nullo cogente humilitas laudanda ſervaverit. Noſti ſiquidem, quod venerabilis frater noſter "Rodericus Toletanus archiepiſcopus a tua fraternitate jure primatus debitam ſibi reverentiam poſtulet exhiberi: quam prædeceſſores tuos ſuis deceſſoribus exhibuiſſe, multis argumentorum experimentis munitus, conſtanter affirmat. Sed quia ejus poſtulationibus nondum acquieſcere voluiſti: noviter per nuncios ſuos, pro eo quod eccleſia ſua in hoc, ſicut aſſerit, injuriam patitur, apoſtolicæ ſedis clemen-

E

" Cor. Raimundus

tiam humiliter requisivit, & justitiam super hoc sibi fieri a nobis cum magna instantia postulavit. Cæterum nos, sicut tua fraternitas meminisse potest, super hac causa Remis te ad rationem posuimus: & ut prædicto fratri nostro Toletano archiepiscopo, si cognosceres quod ecclesia tua consuevit illius ecclesiæ obedire, debitam non denegares obedientiam, tibi mandavimus. Tu vero novitatis tuæ ignorantiam tunc nobis opponere voluisti: & ad ecclesiam tuam cum nostra licentia redire te super hoc certum habere consilium promisisti. Et quoniam prædictus frater noster Toletanus a sua querimonia non desistit, & nos qui in sede justitiæ, licet immeriti, residemus, suam ei denegare justitiam non possumus, nec debemus: per præsentia tibi scripta mandamus, quatenus aut eidem fratri nostro debitam, quam a te requirit, obedientiam deferas; aut proxima Dominicæ resurrectionis festivitate, per te ipsum, vel per sufficientes responsales tuos, ad apostolicæ sedis præsentiam venias, super hoc, memorato fratri nostro Toletano archiepiscopo respondere autoritate vel ratione sufficienter paratus. Datum Ferentini, III. Idus Maii.

*** LXXXIII. AD CLERUM ET POPULUM Toletanum.

Ut Muzarabes Toletano archiepiscopo pareant, & in ceremoniis ab eo non dissentiant.

INOBEDIENTIÆ crimen quam grave, quantaque animadversione plectendum, creator omnium Dominus primi hominis inobedientiam puniendo monstravit: & genus hominum in valle lacrymarum positum experitur. Significatum bene est, quod quidam, qui Muzarabes nuncupantur, venerabili fratri nostro archiepiscopo Toletano obedientiam denegantes, ecclesias de manu laicorum recipiant: & in sacramentis Missarum, & aliis Divinis officiis, tonsura quoque clericali & vestimentis, suam antiquam consuetudinem subsequentes, ab apostolica sede diversa sentire præsumant. Quia igitur apostolicæ sedi tanta est a domino collata potestas, ut quam" pro sanis dogmatibus, fidelium moribus, dominico tempore "scripsit, hodie teneatur acceptum: & quam' illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quanto magis quæ ob reverentiam catholicæ fidei in sacramentis Missarum, & aliis Divinis officiis instituisse dignoscitur, omni debent honore præferri, & ab omnibus prorsus reverenter assumi? Universitati vestræ per præsentia scripta mandamus, quatenus eos districtius moneatis: ut in sacramentis Missarum, & aliis Divinis officiis, a catholica ecclesia dissentire de cætero non præsumant, & memorato fratri nostro obedientiam debitam exhibentes, si in ipsius provincia remanere voluerint, ejus monita & præcepta reverenter suscipiant & observent.

" quod " præscripsit. ' quod

ANNO CHRISTI 1145.

*** CONVENTUS BITURICENSIS, in natali Domini ann. MCXLV. habitus: in quo Vizeliacensi concilio dies statutus.

ODO *de Diogilo S. Dionysii quondam abbas, & magni Sugerii successor, in opere de profectione Ludovici VII. regis in Orientem edito a Chiffletio nostro, de conventu hoc Bituricensi sic loquitur, initio libri primi:* In natali Domini præcedenti, cum idem pius rex Bituricas curiam celebrasset: episcopis & optimatibus regni ad coronam suam generalius solito de industria convocatis secretum cordis sui primitus revelavit. Tunc religiosus vir episcopus Lingonensis, de Rohes, quæ antiquo nomine vocatur Edessa, depopulatione, & oppressione Christianorum, & insolentia paganorum, satis episcopaliter peroravit, & de flebili materia fletum plurimum excitavit: monens omnes, ut cum rege suo ad subveniendum Christianis regi omnium militarent. Ardebat & lucebat in rege zelus fidei, contemptus voluptatis & gloriæ temporalis: exemplum omni sermone præstantius. Tamen quod ferebant, verbo episcopus, rex exemplo, non illico messuerunt. Statutus est ergo dies alius Verzeliaco in Pascha: quo in passione Domini omnes unanimiter convenirent: & in resurrectione, quibus foret cælitus inspiratum, crucis gloriam exaltarent. Rex interim pervigil in incepto, Romam Eugenio papæ super hac re nuncios mittit. *Hæc Odo.*

CONCILIUM VIZELIACUM pro expeditione contra Turcas, in Burgundia celebratum anno domini MCXLVI. tempore Eugenii papæ III.

ANNO CHRISTI 1146.

Binius.

PLATINA *& Ioanne Mairio autoribus, refert Genebrardus in chronicis, hanc synodum pro expeditione contra Turcas congregatam esse in Burgundia præside Eugenio papa, & præsente Ludovico rege cum Eleonora regina, aliisque regni principibus: qui post habitam orationem a divo Bernardo crucem accipiunt, sacram militiam professi.*

G. C. "Tom. historiæ Franc.

*** *Plura & explicatiora eodem de concilio habentur in gestis " Ludovici VII. ubi postquam enarravit anonymus autor luctum publicum de capta a Sarracenis Edessa:* Rex, *inquit,* ut audivit inimicos crucis in tantam præsumptionem prorupisse, ut plenus fide & vere catholicus, corde pio compatiens, tantam injuriam proposuit vindicare: & ut ostenderet per effectum quod mente conceperat, eodem anno castro Vizeliaci magnum parlamentum congregavit. Ibi archiepiscopi, episcopi, & abbates, & magna pars baronum Franciæ convenerunt. Nec defuit ibi S. Bernardus Claræ vallis abbas, qui cum quibusdam de prælatis de assumptione crucis prædicans, monuit barones & populum ut ad vindicandas Christi injurias viribus totis insurgerent: exponens eis quanta mala Christianis fecissent Turci in partibus transmarinis. Cujus os in prædicando opitulante sanctitate non laboravit in vacuum. Nam Rex primus prosiliens cum magno devotionis ardore signum sanctæ crucis assumpsit, & post ipsum regina Alienordis uxor sua, monentes per exemplum ut sic prælati facerent & barones. Tunc videntes regem & reginam signum crucis assumsisse, cum magno devotionis affectu isti quos littera nominabit crucem unanimiter assumpserunt. Videlicet Alphonsus comes S. Ægidii, Thiericus comes Flandriæ, Henricus filius comitis Theobaldi Blesensis, Guido comes Nivernensis, Reginaldus frater ejus comes "Thenodori, comes Drocarum Robertus frater regis, Yvo comes Suessionensis, Guillelmus comes Pontiviensis. Guillelmus comes "Guarentiæ, Archambaudus de Borbonio, Enguerrannus de Couciaco, Gaufridus de "Ramonio, Hugo de Lisigniaco, Guillelmus de Cortegniaco, "Renoudus de Monte-Argiz, Ytherus de Thociaco," Guicherus de Monte-Gaii, Evrardus de Bretholio, Droco de Monciaco, Manasserus" de Bugues, Ansellus de Trienello, Guerinus frater ejus, Guillelmus Buticularius, Guillelmus Agilons de Tria, & plures alii nobiles & magni

" Conedo " Gu ne " Ran " Rai " Gau rius " Ma de Bu

gni nominis milites. De prælatis Simon episcopus Noviomensis, Godefridus episcopus Lingonensis, Arnulphus episcopus Lisieuensis." De abbatibus, Herbertus abbas S. Petri vivi Senonensis; Theobaldus abbas S. Columbæ Senonensis: & multæ aliæ personæ nobiles quarum nomina propter confusionem censuimus silentio reprimenda. Eodem anno Conradus Alemannus imperator, & Ferricus dux Saxoniæ nepos suus qui postea fuit imperator, audito infortunio terræ sanctæ, cruces similiter assumpserunt, multique Alemanni & Saxones nobiles & potentes. Metis similiter crucem assumpsit comes Moriennæ avunculus Ludovici regis Franciæ, multique cum eo principes & barones. *Eadem omnino habet historia* [u] *Ludovici ejusdem regis ab autore item anonymo conscripta, quamquam aliis verbis.*

*** *Iuvat etiam addere quæ de eo in Mauriniacensi chronico narrantur.* Audiens, *inquit*, rex noster, ut erat piissimus, miseriæ transmarinorum condoluit: & ut concepta inde pietas fructum aliquem afferret, celsiores regni sui in Pascha apud Vizeliacum, ut exigebat necessitas, convocavit. Omnesque pio modulo alloquens, solitamque Francorum „probitatem commemorans: Magnum, inquit, de„decus nobis emerget, si exprobrare cœperit Phi„listæus familiæ David: si possidere cœperit gens „dæmoniaca, quæ gens cultui Divino dedita tem„pore longo obtinuit: si canes mortui vividam „probitatem deluserint, maximeque Francorum, „quorum virtus etiam inter vincula libera fuit: „quæ in quantalibet necessitate arctata, contume„liam etiam illatam pati non potuit; quæ amicis „in tempore opportuno adjutorium prompte tulit, „inimicos etiã post mortem persequi non cessavit. „Non insolescat igitur ipsa virtus, sed amicos Dei „& nostros, transmarinos scilicet Christianos, „subventu virtuoso relevet: inimicos autem viles, „nec etiam hominum nomine dignos gravi perse„cutione deturbet. Eamus viri virtutis, resista„mus idolorum cultoribus, proficiscamur ad loca, „quæ Dei hominis pedibus calcata olim fuisse co„gnoscimus, in quibus etiam passus est, quæ ejus „præsentia & corporali visitatione digna fuerunt. „Exurget autem Deus nobiscum, & dissipabuntur „inimici ejus, & fugient qui oderunt eum a facie „nostra. Confundentur, inquam, & convertentur „retrorsum omnes qui oderunt Sion: si viriliter „egerit probitas nostra, & a Deo non recesserit „confidentia nostra. Magnam jam scitote super „hoc mihi devotionem incumbere. Vnde & vos „obnixe deprecor, ut meam studeatis voluntatem „vestro comitatu & auxilio roborare. Multis igitur eorum qui convenerant corde tenus infixus est sermo regis. Quapropter assumptis cum ipso rege crucibus, Hierusalem post tempus modicum tetenderunt. Famosiores autem inter omnes qui cum rege hujus itineris angustiam subierunt, fuerunt hi. Alamannorum imperator Henricus, Robertus frater regis, Meldensis comes Henricus, comes Flandriæ Gaufridus", Alvinus episcopus Atrebatensis, Giraudus episcopus Lingonensis, Gaucherius de Monte-Gaii, comes de VVarena, Rainaldus Tornodorensis, Manasses de Bullis, Evrardus de Bretolio.

Eadem quamquam multo contractius referuntur ab Ottone Frisingensi lib. I. c. 36. de gestis Friderici, Aymoini continuatore, chronico Turonensi nostro MS.

*** *Odo de Diogilo lib. I. de Ludovici VII. regis profectione in Orientem, statim post ea quæ de Bituricensi conventu paulo ante ex ipso retuli, hæc habet:* Lætanter suscepti sunt (nuncii regis ad Eugenium papam) lætantesque remissi, referentes omni favo litteras dulciores, regi obedientiam, armis & vestibus modum imponentes: jugum Christi suave suscipientibus, peccatorum omnium remissionem, parvulisque eorum & uxoribus patrocinium promittentes: & quædam alia, quæ summi pontificis sanctæ curæ & prudenti visa sunt utilia, continentes. Optabat ipse tam sancto operi manum primam præsens imponere: sed tyrannide Romanorum præpeditus, non potuit: sancto vero Claræ-vallensi abbati Bernardo curam istam delegavit. Tandem dies affuit regi optatus. Abbas etiam apostolica autoritate & propria sanctitate munitus, & convocatorum maxima multitudo, loco & termino pariter affuerunt. Suscepit ergo rex, a summo pontifice sibi missum crucis insigne, & proceres multi cum eo. Et quoniam in castro locus non erat, qui tantam multitudinem capere posset: extra in campo fixa est abbati lignea machina, ut de eminenti circumstantibus loqueretur. Hanc ascendit cum rege cruce ornato. Cumque cæleste organum more suo Divini verbi rorem fudisset, cœperunt undique conclamando, cruces, cruces expetere. Et cum earum fascem præparatum seminasset potius, quam dedisset: coactus est vestes suas in cruces scindere & seminare. In hoc laboravit quamdiu fuit in villa. Supersedeo scribere miracula, quæ tum ibi acciderunt, quibus visum est in domino placuisse: ne, si pauca scripsero, non credantur plura fuisse: vel si multa, materiam videar omisisse. Tandem edicto quod post annum progrederentur, omnes ad sua cum gaudio repedarunt. *Hactenus Odo de Diogilo.*

G. C. Anno MCXLV. concilium hoc a Binio tributum est: & annus quidem iste adhuc agebatur in Gallia, cujus historias & chronica secutus est: Romanus vero annus MCXLVI. labebatur jam inde a Kal. Ianu. Vtriusque anni discrimen Binius non animadvertit.

ANNO CHRISTI 1146.

CONCILIVM CARNOTENSE, pro expeditione in terram sanctam suscipienda indictum anno Domini MCXLVI. sub Eugenio papa III.

DE *tempore indicti concilii & rebus in eo gestis ex diversis epistolis sancti Bernardi, cardinalis Baronius tomo 12. annalium, anno* MCXLVI. *ista scribit quæ sequuntur:*

Interea autem in Galliis fervet opus parandæ expeditionis in terram sanctam: cujus causa promovendæ statuitur certa dies, certusque locus concilii celebrandi. Dies indicitur, tertia Dominica post Pascha; & locus deputatur, Carnotum civitas. De his enim ita sanctus Bernardus in epistola ad Petrum abbatem Cluniacensem: Episcopi Franciæ" una cum domino rege & principibus, tertia Do-" minica post pascha, apud Carnotum venturi sunt," & de verbo hoc tractaturi: ubi utinam mereamur" habere præsentiam vestram. Quia enim magnis" omnino magnorum virorum consiliis hoc ver-" bum constat egere: gratum profecto obsequium" præstabitis Deo, si negotium ejus a vobis non du-" xeritis alienum, *&c.* Multis quidem eum invitat: sed indictũ jam ab ipso omniũ Priorum Cluniacensium capitulum, ne ire posset eum detinuit, ut ejus litteræ ad sanctum Bernardum redditæ docent, in quibus hæc inter alia: Quem enim Christianum," in Christo suo aliquam spem habentem, fama tam lamentabilis"

ANNO CHRISTI 1146.

,,lamentabilis non moveret, qua, ut ex litteris ,,etiam domini abbatis sancti Dionysii comperi, ,,jam pene ubique divulgatum est, fratres Templi, ,,regem Hierosolymitanum, ipsam insuper Dominicam ac salvatricem crucem, in urbe Antiochena ,,cum aliis multis obsessos: ac, nisi manus Domini ,,in brachio extento cito succurrat, omnes in brevi ,,captivandos? Quem non moveat, ne forte terra ,,illa sancta a jugo impiorum, tantis patrum laboribus, tanto Christicolarum sanguine ante non ,,multum temporis eruta, rursum impiis & blasphemis subdatur? Quem non moveat, si tam salubris peccatorum pœnitentium via, quæ, ut dignum est credere, innumera peregrinantium millia a quinquaginta jam annis inferis abstulit, & ,,cælo restituit, nequam Saracenorum obice obstante, claudatur? Absit, absit, *&c.*

Extant de his ipsæ Sugerii abbatis sancti Dionysii tunc datæ litteræ ad eumdem Petrum Cluniacensem, invitantis ipsum ad indictum ea causa concilium: & ipsius Petri ad eum ejusdem argumenti redditæ litteræ, quibus & significatur idem concilium fuisse generale ex omnium Galliarum provinciis episcopis & archiepiscopis. Convenerunt igitur undique ex Galliis Carnotum archiepiscopi, episcopi, & abbates: astitit & rex una cum principibus regni. Quid actum ibi? Illud in primis plane mirandum, quod obstupefaciet omnes audientes: dum videlicet ibi totius belli dux ipse sanctus Bernardus omnium consensu deligitur, qui principem militiæ agat, cui milites omnes & principes ipsi subjicerentur. Hoc decretum in concilio consensu omnium. Hæc ne tu putes fabulam, describendæ hic sunt litteræ sancti Bernardi ad Eugenium papam de his agentis, primumque studium Eugenii ex scriptis ab eo litteris commendantis, eumdemque ad ulteriora hortantis, atque ad postremum quid actum in Carnotensi concilio enarrantis. Sic

Bernard. epist. 236. ,,enim se habent: Non est leve verbum quod sonuit: ,,triste satis & grave est. Et cui triste? immo cui non ,,triste? Soli filii iræ iram non sentiunt, nec tristantur tristibus, sed lætantur & exultant in rebus ,,pessimis. De cætero communis tristitia est, quia ,,communis est causa. Benefecistis, justissimum zelum nostræ Gallicanæ ecclesiæ collaudando, & ,,corroborando autoritate litterarum vestrarum. ,,Non est, dico vobis, in causa tam generali & tam ,,gravi tepide agendum, sed ne timide quidem. ,,Legi apud quemdam sapientem: Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico: Fideli homini magis & inter flagella fidendum. Intraverunt aquæ usquead ,,animam Christi, tacta est pupilla oculi ejus. Exerendus est nunc uterque gladius in passione Domini: Christo denuo patiente, ubi & altera vice ,,passus est. Per quem autem, nisi per vos? Petri ,,uterque est, alter suo nutu, alter sua manu, quoties necesse est, evaginandus. Et quidem de quo ,,minus videbatur, de ipso ad Petrum dictum est:

Joan. 18. ,,*Converte gladium tuum in vaginam.* Ergo suus erat ,,& ille, sed non sua manu utique educendus. Tempus & opus esse existimo, ambos educi in defensionem Orientalis ecclesiæ. Cujus locum tenetis, ,,zelum negligere non debetis. Quale est hoc principatum tenere, & ministerium declinare? Vox ,,clamantis: Venio Hierosolymam iterum crucifigi. Ad quam vocem etsi alii tepidi, alii & surdi ,,sint, successori Petri dissimulare non licet. Loquetur & ipse: *Etsi omnes scandalizati fuerint,*

Matth. 26. ,,*sed non ego.* Nec terrebitur damnis prioris exercitus, quibus magis resarciendis operam dabit.

A Numquid ideo non debet facere homo quod debet, quia Deus facit quod vult.

Ego vero pro tantis malis, tamquam Christianus & fidelis, meliora sperabo, & omne gaudium æstimabo, quod in varias tentationes incidimus. Revera panem doloris comedimus, & potati sumus vino compunctionis. Quid diffidis, amice sponsi, quasi non more suo vinum bonum servaverit usque adhuc benignus & sapiens sponsus? Quis scit, si convertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem? Et certe sic operari, sic judicare, superna Divinitas solet: scienti loquor. Quando autem magna bona mortalibus provenerunt, quæ non magna prævenerint mala? Nam, ut cætera taceam, nonne illud unicum & singulare beneficium nostræ salutis præcessit mors Salvatoris? Tu ergo, amice sponsi, amicum te B in necessitate probato. Si triplici illo amore, de quo tuus interrogatus est prædecessor, tu quoque toto corde, tota anima, tota virtute Christum diligis, ut oportet, nihil reservabis, nihil dissimulabis in tanto periculo sponsæ ejus: sed quidquid habes virium, quidquid zeli, quidquid sollicitudinis, quidquid autoritatis, quidquid potestatis, impendes. Singulare periculum singularem exigit operam. Fundamentum concutitur, & tanquam imminenti ruinæ totis est nisibus occurrendum. Et hæc propter vos fidenter quidem, sed fideliter dicta. Subdit autem de his quæ gesta essent C in conventu illo Carnotensi his verbis: De cætero verbum illud, quod jam, ni fallor, audistis: quomodo videlicet in Carnotensi conventu (quonam judicio satis miror) me quasi in ducem & principem militiæ elegerunt: certum sit vobis, nec consilii mei, nec voluntatis meæ fuisse vel esse, sed nec possibilitatis meæ, quantum metior vires meas, pervenire usque illuc. Quis sum ego ut disponam castrorum acies? ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum a professione mea, etiamsi vires suppeterent, etiamsi peritia non deesset? Sed neque hoc meum est, vestram docere sapientiam: nostis hæc omnia. Tantum obsecro per illam caritatem, qua mihi specialiter debitor estis, ne me humanis voluntatibus exponatis: D sed, sicut singulariter vobis incumbit, Divinum consilium perquiratis, & operam detis ut sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Hucusque ad Eugenium papam sanctus Bernardus, in spiritu quidem ardoris eum hortando, & spiritu humilitatis ejus consilium rogando de his quæ essent agenda.

** CONVENTUS STAMPENSIS, in quo postrema Ierosolymitanæ profectionis capta consilia, Dominica Septuagesimæ, ann. MCXLVII.

ANNO CHRISTI 1147.

E IDEM, *qui ante laudatus, Odo de Diogilo: Rex, inquit, Ludovicus,* omnes ad Circũdederunt me Stampas vocat, ut pariter eligerent, quod pariter tolerarent. Qui sicut fuerunt in veniendo alacres, sic utinam essent in electione prudentes. Congregata enim loco & termino episcoporum & nobilium multitudine, tam gloriosa quam magna, prædictus etiam abbas & prædicandus præsentiam suam obtulit, & rumorem attulit, & utroque lætabundam reddidit concionem. Nam de Alemannia veniebat, regemque & regni proceres militiæ crucis Christi adjunxerat. In his duxerunt lætam diem; & quod superfuit, in crastinum distulerunt. Venit dies magis læta quam prospera. Interfuere congregatis

" hoc Dominica Septuag.

congregatis, qui Græcos dicerent, sicut lectione A & experientia noverant, fraudulentos. Rex autem & sui, qui merito nullarum gentium vires timebant, fraudes utinam timuissent. Sed quia non est consilium nec prudentia contra Deum, elegerunt viam per Græciam morituri. Sic secunda dies terminata, non secunda. Tunc viri nobiles, regis Rogerii nuncii, confusi abeunt, dolentium habitu domini sui satis expresse monstrantes affectum, de dolis prædicentes nobis quod postea sumus experti. *Et paulo post*: Postremo revoluit diem tertiam gratia Trinitatis: & congregati, gratia Spiritus sancti invocata, quam pridie utinam similiter invocassent, deinde a sancto abbate sermone habito spiritali, de regni custodia prosequuntur. B Rex autem more suo sub timore Dei reprimens potestatem, prælatis ecclesiæ, & regni optimatibus eligendi indidit libertatem. Eunt igitur ad consilium, & post aliquantulam moram, cum quod erat melius elegissent, sanctus abbas præcedens revertentes, sic ait: Ecce gladii duo hic, satis est. Te, pater Sugeri, & Nivernensem comitem monstrans. Quod valde placuit omnibus, si soli comiti placuisset. Sed se ille Cartosiæ devoverat, quod cito post effectui mancipavit: & nec regis, nec omnium diutinis precibus potuit revocari. Imponitur tandem tibi soli onus amborum. Inter hæc indicitur dies in Pentecosten profecturis, & in optatis undecunque Mettis, glorioso & humili principi congregandis. *Narrat deinde advenisse Eugenium papam III. Pascha in ecclesia S. Dionysii celebrasse, regi vexillum, peram, & benedictionem dedisse. Addit lib. II. socios in regni cura Sugerio datos esse, Remensem archiepisc. & Radulfum Veromanduorum comitem.*

CONCILIUM PARISIENSE,

contra Gilibertum Porretanum Pictav. episc. anno Dom. MCXLVII. tempore Eugenii papæ III.

CAUSAM *& acta concilii, personam, mores & dogmata Porretani describens Otto Frisingensis libro I. de gestis Friderici primi cap. 50. & nonnullis sequentibus ista refert quæ sequuntur*: Igitur ut ad D id, a quo digressa fuit, redeat oratio, prætaxati archidiaconi, adscito sibi tantæ autoritatis & æstimationis viro abbate Bernardo, episcopum Gilibertum eadem qua prædictum Petrum" via damnare attentabant. Sed nec eadem causa, nec similis erat materia. Iste enim ab adolescentia magnorum virorum disciplinæ se subjiciens, magisque illorum ponderi, quam suo credens ingenio, qualis primo fuit Hilarius Pictavensis, post Bernardus Carnotensis, ad ultimum Anselmus & Radulphus Laudunenses germani fratres, non levem ab eis, sed gravem doctrinam hauserat, manu non subito ferulæ subducta, a scientia haud censura morum vitæque gravitate discordante: non jocis vel ludicris, sed seriis rebus mentem applicarat. Hinc erat, E ut tam gestu quam voce pondus servans, sicut in factis, sic in dictis se ostenderet difficilem, ut nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis, quæ ab eo dicebantur, paterent animis. Is itaque primo Autisiodorum, post Parisius vocatus est. Erant inter cætera quæ illi objiciebantur, de Divina majestate quatuor capitula.

Quod videlicet assereret Divinam essentiam non esse Deum.

Quod proprietates personarum non essent ipsę personæ.

Quod theologicæ personæ in nulla prædicarentur propositione.

Quod Divina natura non esset incarnata. Et præter hęc alia minora, id est:

Quod meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Christum.

Quod ecclesiæ sacramenta evacuando, diceret nullum baptizari, nisi salvandum, & cętera in hunc modum.

Itaque presidente cum cardinalibus episcopis, aliisque viris venerabilibus & eruditis in jam dicta civitate Parisiis, summo pontifice Eugenio, prædictus episcopus Gilibertus consistorio pręsentatur, de his capitulis responsurus. Producuntur contra eum duo magistri, Adam de Parvo ponte, vir subtilis & Parisiensis ecclesiæ canonicus recenter factus, Hugo de Campo florido, cancellarius regis: asserentibus eis, & quasi sub sacramento pollicentibus, se aliqua ex his de proprio ejus ore audisse, non sine multorum qui aderant admiratione, viros magnos, & in ratione differendi exercitatos, pro argumento juramentum afferre.

Ibidem dum hinc inde multa sibi objicerentur, pluriumque impulsationibus ad responsionem de re tam ineffabili cogeretur, inter cætera dixisse traditur: Audacter confiteor Patrem, alio esse patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc & hoc. Cujus dicti obscuritatem, tamquam verborum profanam novitatem, tam impatienter magister Iosselinus Suessionensium episcopus excepit, ut, juxta proverbium, medium vitando incurreret ripam. Nondum enim C autoritatem illam Augustini legerat, vel fortassis lectam non intellexerat, qua de eodem Altissimo loqui gestiens secreto, inter cætera dicit: "Sic aliud est Deo esse, aliud subsistere; sicut aliud Deo esse, aliud Patrem esse, vel Dominum esse. Quod enim est, ad se dicitur: Pater autē ad Filium, & Dominus ad servientem creaturam." Ait ergo prædictus episcopus: Quid est quod dicis, Esse Deum nihil est? Erat quippe quorumdam in logica sententia, cum quis diceret, Socratem esse, nihil dicere. Quos præfatus episcopus sectans, talem dicti usum haud præmeditate ad theologiam verterat. Quo verbo omnium pene auditorum ab illo in se retorsit spicula. Post hoc sedato clamore, cum a circumstantibus rogaretur episcopus Gilibertus, ut quare in theologia personas intantum distingueret, aperire vellet, breviter respondit: Quia omnis persona est per se una. Et ita, non sine magno multorum qui aderant stupore, conventus ea die solvitur.

Alia rursus die in causam ductus, pulsatusque de novitate dictionis, eo quod in prosa de sancta Trinitate tres personas tria singularia vocaverit, N. Rotomagensis archiepiscopus causam aggravavit, dicens: Deum potius debere dici unum singulare, quam tria singularia: non tamen sine multorum scandalo, cum Hilarius in libro de synodis dicat: "Sicut duos deos dicere profanum est, ita singularem & solitarium dicere, sacrilegium est. Et idem in eodem: Nihil solitarium ex Divinis sacramentis ad suspicionem audientium, & ad occasionem blasphemantium proferamus."

" Hugo.

Episcopus vero Pictavensis, in præfatis dictis suis se habuisse simplicem sensum testabatur, affirmans per singularia non theologicas personas, sed ipsarum excellentiam intellexisse, secundum quod antonomastice Paulum solemus vocare apostolum, vel gloriosam Dei genitricem, Virginem singularem: eo quod nec est, nec fuit, nec erit talis virgo, quæ videlicet simul sit mater & virgo. Ea rationis proportione trium personarum excellentiam se considerasse, cum tria singularia diceret, asserebat: cum nec sit nec fuerit, nec futurus sit talis Pater, qui scilicet sit Pater & Deus: atque in eumdem modum talis Filius, talis Spiritus sanctus.

ANNO CHRISTI 1147.

Post hæc cap. 4. subjungit: Dum ita per aliquot dies, jam sæpe dictus episcopus coram summo pontifice de fide sua in civitate Parisiis discuteretur: sentiens papa, utpote vir cautus & religiosus, causæ difficultatem, protelandam eam usque ad universale concilium adjudicavit. Erat enim in proxima medianæ quadragesimæ dominica apud illius Galliæ metropolim Remis generale indictum concilium.

Quis fuerit Gilibertus, quo loco, quibusque parentibus ortus, enarrat cap. 46. his verbis: Fuit illis in diebus in Aquitania Galliæ civitate Pictavis episcopus Gilibertus nomine. Hic ex eadem civitate oriundus, ab adolescentia usque ad ultimam senectutem in diversis Galliæ locis philosophiæ studium colens, re & nomine magistri officium administrarat, noviterque ante hos dies ad culmen pontificale in præfata civitate sublimatus fuerat: consuetus ex ingenii subtilis magnitudine, ac rationum acumine, multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur, cum quadam vice conventum de sua diœcesi clericorum magnum celebrans, sermoni, quem forte gratia exhortandi habebat, quædam de fide sanctæ Trinitatis intersereret: a duobus archidiaconis suis Arnaldo & Calone, tanquam contra catholicæ normam ecclesiæ doctrinam instituens, ad summi pontificis Romanæque sedis examen, interposita appellatione, vocatur. Sic utrique viam carpunt, Romanoque pontifici Eugenio ab Urbe in Gallias tendenti, Senis civitate Tusciæ occurrunt. Quibus Romanus antistes auditis, causaque viæ cognita, breviter respondit, se Gallias introire, ibique de hoc verbo, eo quod propter litteratorum virorum copiam ibidem manentium opportuniorem examinandi facultatem haberet, plenius velle cognoscere. Archidiaconi in Gallias redeunt, ac consulto Bernardo do supra memorato abbate, eum in commodum causæ suæ adversus episcopum inclinant.

Hæc Otto, qui plus æquo Gilberto favit, & sancto Bernardo nonnihil derogavit, iterum revocavit, & censuræ ecclesiæ (teste Radevico lib. 2. cap. 11.) moriturus subjecit. Verba Radevici ista sunt: Hunc codicem, *historiarum*, manibus suis offerre præcepit, eumque litteratis & religiosis viris tradidit, ut si quid pro sententia magistri Gilberti (ut patet in prioribus) dixisse visus esset, quod quempiam posset offendere, ad ipsorum arbitrium corrigeretur: seque catholicæ fidei assertorem, juxta sanctæ Romanæ immo & universalis ecclesiæ regulam, professus est.

ANNO CHRISTI 1148.

CONCILIUM REMENSE,

Remis in basilica sanctæ Mariæ ab Eugenio papa III. celebratum, media quadragesima, XI. Kal. April. ubi damnatæ assertiones Gilberti Porretani Pictavensis episcopi, & alia quædam tractata.

ASSERTIONES GILIBERTI PORRETANI Pictaviensis episcopi.

QUOD Divina natura, quæ Divinitas dicitur, Deus non sit, sed forma qua Deus est, quemadmodum humanitas homo non est, sed forma qua est homo.

Quod cum Pater & Filius & Spiritus sanctus unum esse dicuntur, non nisi una Divinitate esse intelligantur, nec converti possit, ut unus Deus, vel una substantia, vel unum aliquid, Pater & Filius & Spiritus sanctus esse dicatur.

A Quod tres personæ tribus unitatibus sint tria, & distinctæ proprietatibus tribus, quæ non sunt ipsæ personæ, sed sunt tres æternæ, & ab invicem a Divina substantia in numero differentes.

Quod Divina natura non sit incarnata.

FIDEI SYMBOLUM CONTRA præcedentes errores Giliberti.

Anno Domini millesimo centesimo quadragesimo octavo symbolum istud sub Eugenio tertio papa in Remensi concilio firmatum est a patribus provinciarum.

« Credimus & confitemur simplicem naturam Di-
B « vinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico
« posse negari quin Divinitas, sit Deus; & Deus, Di-
« vinitas. Sicubi vero dicitur: Domini sapientia sa-
« pientem, magnitudine magnum, Divinitate Deum
« esse, & alia hujusmodi: credimus non nisi ea sa-
« pientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse; non
« nisi ea magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum
« esse; non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æ-
« ternum esse; non nisi ea unitate unum, quæ est
« ipse; non nisi ea Divinitate Deum, quæ est ipse: id
« est, seipso sapientem, magnum, æternum, unum
« Deum.

« Cum de tribus personis loquimur, Patre & Filio
« & Spiritu sancto, ipsas unum Deum, unam Divi-
C « nam substantiam esse fatemur. Et e converso cum
« de uno Deo, una Divina substantia loquimur: ip-
« sum unum Deum unam Divinam sustantiam esse
« tres personas confitemur.

« Credimus & confitemur solum Deum Patrem
« Filium & Spiritum sanctum æternum esse, nec ali-
« quas omnino res, sive relationes, sive proprieta-
« tes, sive singularitates vel unitates dicantur, vel
« alia hujusmodi, adesse Deo, quæ sint ab æterno, &
« non sint Deus.

« Credimus & confitemur, ipsam Divinitatem,
« sive substantiam Divinam, sive naturam Divinam
« dicas, incarnatam esse, sed in Filio.

D ***TITULI CANONUM CONCILII REMENSIS. Ex Sirm. di cod.

1. *Ne quis ab episcopis suis excommunicatos recipere præsumat.*
2. *De vestitu & tonsura clericorum: item de clericis in hoc inobedientibus & episcopis negligentibus.*
3. *De clericis uxoratis aut concubinariis.*
4. *Ut sanctimoniales assidue in claustro permaneant.*
5. *Ne laici ecclesiæ negotia disponere aut terminare præsumant.*
6. *De advocatis & subdiaconis exactoribus.*
7. *Ut ecclesiasticæ personæ, & quæcumque regulariter vivere proposuerunt, matrimonium non contrahant.*

E

8. *Ne laici decimas possideant.*
9. *Ne in archidiaconum vel decanum aliquis, nisi diaconus vel presbyter ordinetur.*
10. *Ut unaquæque ecclesia proprium habeat sacerdotē, & ne quis possit eum ab eius regimine repellere.*
11. *Ut ecclesiasticæ & regulares, sed & sæculares personæ in via, in agro, & eorum animalia, omni tempore sint securæ.*
12. *Ne milites ex condicto ad nundinas vel ferias conveniant.*
13. *Ne quis in clericum vel monachum violenter manus mittat.*
14. *Ut ad ecclesias vel cœmeteria confugientes, sint securi.*

15. De

ANNO CHRISTI 1148.

15. *De incendiariis.*
16. *Ne pro chrismate & sacro oleo precium exigatur.*
17. *Ut ordinationes ab hæreticis & schismaticis factæ, irritæ habeantur.*
18. *Ne quis hæresiarchas & sequaces manuteneat.*

A

CANONES.

I. *Ne quis ab episcopis suis excommunicatos recipere præsumat.*

Qui ab episcopis suis anathematis sententia condemnantur, quoniam a communione ecclesiastica removentur, diabolicæ dignoscuntur subjici potestati. Non enim est homo qui ligat, sed Christus, qui hanc ministris suis exhibuit potestatem. Ideoque a suis episcopis excommunicatos ab aliis recipi, modis omnibus prohibemus. Episcopus autem, qui sententiam promulgaverit, eam vicinis episcopis enunciet. Qui vero excommunicato, donec ab eo qui eum excommunicaverat, vel autoritate sedis apostolicæ, absolvatur, scienter communicare præsumpserit: eadem excommunicationis sententia ipsum teneri censemus.

B

II. *De vestitu & tonsura clericorum: item de clericis in hoc inobedientibus & episcopis negligentibus.*

Præcipimus etiam, quod tam episcopi, quam clerici, neque in superfluitate, seu inhonesta varietate colorum, aut scissura vestium, neque in tonsura, intuentium, quorum forma & exemplum esse debent, offendant aspectum, sed potius ita in suis actibus ea condemnent, ut amorem innocentiæ conversatione demonstrent, sicut dignitas exigit ordinis clericalis. Quod si moniti ab episcopis suis infra XL. dies non obtemperaverint, ecclesiasticis beneficiis eorumdem pontificum autoritate priventur. Episcopi vero si præfixam pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentesque rectores: tamdiu ab episcopali officio abstineant, donec pœnam a nobis constitutam clericis sibi subjectis imponant; nec etiam, nisi præcedente congrua satisfactione, relaxent.

III. *De clericis uxoratis aut concubinariis.*

Præterea quod a patribus nostris propensiori cura novimus constitutum, nos quoque præcipimus observari: ut qui in ordine subdiaconatus, aut supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant.

IV. *Ut sanctimoniales assidue in claustro permaneant.*

Ad majorem autem domus Dei decorem adjicientes statuimus, ut sanctimoniales & mulieres, quæ canonicæ nominantur, & irregulariter vivunt, juxta beatorum Benedicti & Augustini rationem, vitam suam in melius corrigant & emendent: superfluitatem & inhonestatem vestium recidant: & in claustro sint assidue permanentes: choro, refectorio, & dormitorio sint contentæ, & relictis præbendis, & aliis propriis, earum necessitatibus de communi provideant. Quod si usque ad proximum apostolorum festum non adimpleverint, extunc in earum ecclesiis, donec hoc nostrum mandatum adimpleverint, Divina prohibemus officia celebrari: & si qua ipsarum mortua fuerit, Christianorum careat sepultura. Prohibemus etiam, ne in earumdem collegiis aliqua quæ irregulariter victura fuerit, recipiatur.

18. q. 2. cap. 25.

C

V. *Ne laici ecclesiæ negotia disponere aut terminare præsumant.*

Decernimus etiam, ut laici ecclesiastica terminare negotia non præsumant: & episcopi, abbates, archidiaconi, & alii ecclesiarum prælati de negotiis ecclesiasticis, vel de aliis quæ spiritalia esse noscuntur, aliquorum laicorum judicio non disponant: nec propter eorum prohibitionem, ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

Cap. Decernimus de iudiciis.

D

VI. *De advocatis & subadvocatis exactoribus.*

Autoritate quoque apostolica prohibemus, ut nullus advocatus, præter jus & beneficium antiquitus constitutum, sibi aliquid accipere vel usurpare præsumat. Subadvocatos vero & exactores eorum modis omnibus ab ecclesiarum infestationibus removeri præcipimus. Quod si quis contra hanc sententiam a nobis promulgatam de cætero attentare præsumpserit, Christianorum careat sepultura.

E

VII. *Ut ecclesiasticæ personæ, & quæcumque regulariter vivere proposuerunt, matrimonium non contrahant.*

Quia vero continentia, & Deo placens munditia, in ecclesiasticis personis & sanctis ordinibus dilatanda est, sanctorum patrum, & prædecessoris nostri papæ Innocentii vestigiis inhærentes statuimus, quatenus episcopi, presbyteri, subdiaconi, regulares canonici, monachi atque con-

27. quæst. 1. cap. 40.

ANNO CHRISTI 1148.

conversi professi, qui sacrum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam rationem constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. Idipsum quoque de sanctimonialibus, si, quod absit, nubere tentaverint, observari præcipimus.

VIII. *Ne laici decimas possideant.*

Divinarum legum manifesta est disciplina, & sanctorum patrum decreta sanxerunt, uti decimas ecclesiarum, quas in usus pietatis concessas canonum demonstrat autoritas, laici non debeant possidere. Nos quoque, ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia sive ab episcopis, sive a regibus, vel quibuslibet personis acceperint, nisi ecclesię reddiderint, sacrilegii crimen committunt, & periculum ęternę damnationis incurrunt.

IX. *Ne in archidiaconum vel decanum aliquis, nisi diaconus vel presbyter, ordinetur.*

Dist.7.c.3. Illud etiam duximus annectendum, ut nullus in archidiaconum, nisi diaconus vel presbyter, ordinetur. Archidiaconi vero, decani, vel præpositi, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, suscepto honore priventur. Prohibemus etiam, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

X. *Vt unaquæque ecclesia proprium habeat sacerdotem, & ne quis possit eum ab eius regimine repellere.*

1.q.2.c.5. & ult. Præcipimus etiam, ne presbyteris conductitiis ecclesiæ committantur: & unaquęque ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem: nec ab eius regimine, alicuius, nisi episcopi, in cuius parochia fuerit, vel archidiaconi, canonico iudicio depellatur. Cui de bonis ecclesiæ tantum beneficii præbeatur, unde convenienter valeat sustentari.

XI. *Vt ecclesiasticæ & regulares, sed & seculares personæ in via, in agro, & eorum animalia, omni tempore sint securæ.*

Cap.2. de treuga & pace. Pręcipimus quoque, ut presbyteri, clerici, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia cum quibus arant, & oves, omni tempore sint sęcuræ. Si quis autem hoc nostrum statutum violare pręsumpserit: episcopus in cuius parochia fuerit, omni trepiditate seposita, canonicam de ipso iustitiam faciat.

XII. *Ne milites condicto ad nundina vel ferias conveniant.*

De ... Temerariam quoque militum audaciam, qui ad detestabiles nundinas vel ferias ex condicto solent ad ostensionem suarum virium convenire, unde mortes corporum & animarum sæpius provenerunt, omnino fieri interdicimus. Quod si quis ibidem cæsus vel mortuus fuerit, pœnitentia ei & viaticum non negetur: ecclesiastica tamen careat sepultura.

XIII. *Ne quis in clericum vel monachum violenter manus mittat.*

Nihilo minus præsentis scripti serie, statuta prædecessoris nostri felicis memoriæ papæ Innocentii confirmantes: decernimus, ut si quis suadente diabolo tanti sacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus mittat, anathemati subjaceat; & nullus episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat. 16.q. c.29.

XIV. *Vt ad ecclesias vel cœmęteria confugientes sint securi.*

Hac etiam consona sanctorum patrum definitione sancimus, ut in eos qui ad ecclesiam, vel cœmeterium confugerint, nullus manus mittere audeat. Quod qui fecerit, anathema sit.

XV. *De incendiariis.*

Innovamus etiam, ut si quis malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta, ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur. Et si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura. Nec absolvatur, nisi prius damno, cui intulit, secundum facultatem suam resarcito, iuret se ulterius ignem non appositurum. Pœnitentia ei detur, ut in Hierosolymis aut in Hispania in servitio Dei per annum permaneat. Si quis vero archiepiscopus, vel episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat: & per annum ab officio pontificali abstineat. Sane regibus & principibus facultatem faciendæ iustitiæ non negamus. 23.q. cap.3

XXIV.

XVI. *Ne pro chrismate & sacro oleo pretium exigatur.*

Præcipimus etiam, ut pro chrismatis, & olei sacri, & sepulturæ acceptione nullum precium exigatur.

XVII. *Vt ordinationes ab hæreticis & schismaticis factæ irritæ habeantur.*

Illud etiam, quod a prædecessore nostro papa Innocentio statutum est, innovantes, ordinationes factas a filio Petri Leonis, & aliis schismaticis & hæreticis, evacuamus, & irritas esse censemus.

XVIII. *Ne quis hæresiarchas & sequaces manuteneat.*

Quia etiam apostolica sedes quod rectum est consuevit attenta consideratione defendere, & quod devium invenitur esse devitare: præsentis decreti autoritate præcipimus, ut nullus omnino hominum hæresiarchas & eorum sequaces, qui in partibus Guasconiæ, aut Provinciæ, vel alibi commorantur, manuteneat vel defendat: nec aliquis eis in terra sua receptaculum præbeat. Si quis autem vel eos de cætero retinere, vel ad alias partes proficiscentes, eorum errori consentiens, recipere forte præsumpserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur, & in terris eorum, donec condigne satisfaciant, Divina celebrari officia interdicimus.

ACTA CONCILII
EX VARIIS AVTORIBVS COLLECTA
A SEVERINO BINIO.

' In Biniana editione notæ vocantur.

QVIS *fuerit ille hæreticus, quo tempore, loco ac modo condemnatus a concilio, Otto Frisingensis in Friderico lib. 1. cap. 54. describit his verbis:* Erat in proxima medianæ quadragesimæ Dominica apud illius Galliæ metropolim Remis generale indictum concilium: tam ex eo quod prætaxatus papa persecutionem populi sui declinando in Galliis morabatur; quam ob hoc quod quidam pene laicus, hæretici honorem in vaccis populorum affectans, examini ecclesiæ reservandus in vinculis tenebatur. Iste in angulis Galliæ, id est, circa Britanniam & Guasconiam, eo quod remotis ibi a corde Franciæ populis, simplicitas, vel potius (ut ita dixerim) stulticitas, cui facile error obrepere solet, abundat: verbum prædicationis assumpserat, Eumque, tamquam Dei filium, se nominans, multam post se rudis populi traxit multitudinem, dicens quod ipse esset per quem omnis oratio concluditur, cum dicimus. Per eundem, &c.

Idem cap. 55. Igitur volvente tempore, cum eadem mediana quadragesima adveniret, dumque a

A Turcis populi dispersi Ierusalem tendentes per altum navigaremus æquor: in basilica Dei genitricis semperque virginis Mariæ, Remis, præsidente summo pontifice Eugenio, sedit concilium. Productus fuit ibi, ut fingere liceat, cum scriptulis suis prædictus Eon vir rusticanus, & illiteratus, nec hæretici nomine dignus: ac pro contumaci fatuitate, vel fatua contumacia sua puniendus, Sugerio abbati sancti Dionysii, qui regni negotia ob absentiam regis in occidentali Francia, juxta illius cœnobii prærogativam, administrabat, commissus, ab eoque arctæ custodiæ mancipatus, vitam in brevi finivit. Venerunt ad prædictum concilium cum bulla aurea nuncii junioris Romanorum regis Henrici, tam de sublimatione sua ad imperium Romano pontifici significantes, quam de tribus fratribus Poloniæ, qui ejecto quarto & seniore ducatum intra se diviserant, ac de episcopis illius provinciæ, qui super hoc patri ipsorum juramentum præstiterant, querimoniam facientes. Famæ quoque malum, omnibus motabilibus velocius, juxta illud:

B

Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo:

immensitatem soli ex naturæ suæ celeritate transuolans, de expeditionis nostræ eventu certa promens indicia, in auribus oreve omnium ibi versabatur.

Robertus in appendice ad Sigebertum asserit anno quadragesimo octavo post millesimum & centesimum C *contigisse a papa Eugenio Remis XI. Kalendas Aprilis concilium celebrari:* In quo, *inquit*, hæreticus quidam de Britannia adductus damnatur, qui se prophetam, vel magnum quemlibet, & nomine suo alludens (Eon enim dicebatur) eum qui venturus est judicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem, se esse dicebat, & de suis quosdam quidem angelos, alios autem apostolos faciebat, & propriis angelorum seu apostolorum nominibus appellabat: quo plane signo & ipsum ex Manichæorum officina prodiisse, possumus intelligere ex iis quæ dicta sunt suo loco de Manichæis. Qui in concilio damnatus, sub custodia Remensis ar- D chiepiscopi non multo post defunctus, vita pariter caruit & memoria. *Hæc Robertus.*

Autor hujus sæculi VVilhelmus Neubrigensis res ab eodem perditissimo homine gestas ad Remense concilium perductas sic refert: Circa idem tempus Eugenius papa Romanus ad sedis apostolicæ regimen ex vitæ regularis districtione assumptus, ecclesiasticæ studio disciplinæ in Gallias veniens, generale concilium instituit Remis. In quo dum sederet cum omni frequentia episcoporum, atque nobilium, oblatus est ei quidam vir pestifer, qui spiritu plenus diabolico, præstigiali astutia tam multos seduxerat, ut fretus sequentium numero, per diversa loca formidabilis oberraret, ecclesiis maxime monasteriisque infestus. Diu itaque E multum debacchatus, tandem a Remensi archiepiscopo captus est, sapientia vincente malitiam, & sancto concilio exhibitus. Eudo is dicebatur, natione Brito, agnomen habens de Stella, homo illiteratus & idiota, ludificatione dæmonum ita dementatus, ut cum sermone Gallico, Eon diceretur, ad suam personam pertinere crederet quod in ecclesiasticis exorcismis dicitur, scilicet, *Per eum qui venturus est judicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem.* Ita plane fatuus, ut Eon, & eum, nesciret distinguere, sed supra modum stupenda cæcitate crederet se esse dominatorem & judicem vivorum & mortuorum: eratque per diabolicas

ANNO CHRISTI 1148.

ANNO CHRISTI 1148.

tam potens ad capiendas simplicium animas, ut tamquam ex muscis aranearum opere irretitis, seductam sibi multitudinem aggregaret, quæ tota illum tamquam dominum dominorum individue sequeretur. Et interdum quidem mira velocitate per diversas provincias ferebatur, interdum vero morabatur cum suis omnibus in locis desertis & inviis, moxque instigante diabolo erumpebat improvisus, ecclesiarum maxime ac monasteriorum infestator.

Accedebant ad eum plerumque noti ejus & propinqui (erat enim non infimi generis) sive ut eum familiari ausu corriperent, sive ut quomodo se circa eum res haberet cautius explorarent. Videbatur autem esse circa eum ingens gloria, apparatus, fastusque regius; & qui cum eo erant, solicitudinis, laborisque expertes, preciose indui, splendide epulari, & in summa lætitia agere videbantur: in tantum ut plerique, qui ad corripiendum eum venerant, conspectu ejus non vera sed phantastica gloria corrumperentur. Fiebant enim, sed phantastice, per dæmones, a quibus scilicet misera illa multitudo, non veris & solidis, sed aeriis potius cibis in locis desertis alebatur. Nam sicut postmodum per quosdam audivimus, qui in ejus fuerant comitatu, eoque sublato, tamquam agentes pœnitentiam, per orbem vagabantur, in promptu ejus erant, quotiescumque volebat, panes, carnes, pisces, & quique cibi lautiores.

Verum quod iidem cibi non solidi, sed aerii fuerint, subministrantibus invisibiliter spiritibus aeris hujus, ad capiendas magis quam pascendas animas, hinc elucet: quod quantamcumque ex cibis illis repletionem modico ructu exinanitam tanta mox sequebatur esuries, ut eosdem cibos illico repetere cogerentur. Quicumque forte ad eos accedens, ex cibis eorum vel modicum gustasset, ex participatione mensæ dæmoniorum mente mutata, spurcissimæ multitudini continuo adhærebat. Et quicumque ab eis aliquid in qualibet specie accepisset, periculi expers non erat.

Denique fertur quemdam militem propinquum illius pestiferi accessisse ad eum, & simpliciter monuisse, ut abjurata nefanda secta illa per communionem Christianæ gratiæ proprio generi redderetur. Ille hominem astute suspendens, ostendit ei in multiplici specie phantasticarum opum amplitudinem, ut blandiente visarum rerum illecebra caperetur. Propinquus, inquit, noster es, sume de nostro quod & quantum vis. Verum homo prudens, cum verba correptionis in ventum fudisset, exivit ut abiret. Armiger vero ejus conspectum miræ pulcritudinis accipitrem in propriam perniciem concupivit. Quo petito & accepto, dominum suum jam abeuntem cum lætitia sequebatur. Cui ille: Abiice cito quod portas, non enim est avis, ut videtur, sed dæmon sic transformatus: cujus verbi veritas post modicum claruit. Cum enim insipiens nollet audire monentem, primo conquestus quod accipiter ille unguibus sibi pugnum fortius stringeret: mox ab eodem per manum in aerem sublevatus, deinceps non comparuit.

Sane cum pestifer ille ita debaccharetur, ut dictum est sæpius: a principibus ad vestigandum & persequendum eum exercitus frustra mittebatur: quæsitus enim non inveniebatur. Tandem vero fraudatus ope dæmonum, cum non amplius per illum debacchari sinerentur: non enim nisi a superioribus potestatibus justo Dei judicio relaxantur: levi negotio a Remensi archiepiscopo comprehensus est, & populus quidem stolidus, qui eum seque-

A batur, dilapsus est. Porro discipuli, qui ei arctius adhærebant, ejusque cooperatores extiterant, cum ipso capti sunt.

Cum ergo staret in conspectu concilii, interrogatus a summo pontifice quisnam esset, respondit: Ego sum ille qui venturus est judicare vivos & mortuos, & sæculum per ignem. Habebat autem in manu sua baculum inusitate formæ, in superiori scilicet bifurcum. Interrogatus quid sibi vellet baculus ille: Res, inquit, grandis mysterii est. Quamdiu enim, sicut nunc videtis, duobus cælum capitibus suspicit: duas orbis partes Deus possidet, tertiam mihi partem cedens. Porro si eadem duo superiora capita baculi submittam usque ad terram, & inferiorem ejus partem, quæ simplex est, erigam, ut cælum suspiciat: duabus mundi partibus mihi retentis, tertiam tantummodo partem Deo relinquam. Ad hæc risit universa synodus, derisitque hominem tam profunde datum in reprobum sensum.
B Iussus autem ex decreto concilii, ne pestis iterum serperet, diligenter custodiri, tempore exiguo supervixit.

Discipuli vero ejus, quos magnis insignierat nominibus, alium scilicet vocans Sapientiam, alium Iudicium, & in hunc modum cæteros: cum sanam doctrinam nulla ratione reciperent, potius obstinatissime de falsis gloriarentur vocabulis; intantum, ut ille qui Iudicium dicebatur, suis detentoribus ultricem infelici fiducia comminaretur sententiam: curiæ prius, & postea ignibus traditi, ardere potius, quam ad vitam corrigi maluerunt. Audivi a quodam venerabili viro, qui intefuit
C dum hæc agerentur, quod audierit illum, qui Iudicium dicebatur, cum ad supplicium duceretur, crebro dicentem: Terra findere: tamquam ad oris ejus imperium terra aperienda esset, & devoratura sicut Dathan & Abiron hostes ejus. Tanta vis semel infixi cordibus erroris fuit. *Hactenus Neubrigensis.*

Inter alia autem, perlatas ad synodum regum causas esse sic idem narrat: Venerunt ad prædictum concilium cum bulla aurea nuncii junioris Romanorum regis Henrici, tam de sublimatione sua ad imperium Romano pontifici significantes, quam de tribus fratribus ducatus Poloniæ, qui ejecto
D quarto & seniore ducatum intra se diviserant, ac de episcopis illius provinciæ, qui super hoc patri ipsorum juramentum præstiterant, querimoniam facientes. *Sed quid de his in concilio fuerit definitum, dicere prætermittit.*

° ** *Addenda hæc videntur ex Anselmo Gemblacensi:* In hac synodo addictus est supra dictus hæreticus Eunus, & præsentatus papæ a quodam catholico Britanniæ episcopo: Hic igitur in audientia omnium de sua perversa hæresi discussus & convictus, vitam quidem & membra, episcopo qui eum adduxerat expostulante, retinuit: sed tamen præcepto papæ in custodia relegatus, & ibi post non multum temporis mortuus est. In hac synodo,
E archiepiscopi, episcopi, & abbates, usque ad mille centum resedisse dicuntur.

°** *Illos autem episcopos ne sola ex Gallia eo profectos arbitrare. Nam & Hispanos interfuisse intelligimus ex ejusdem Pontificis epistolis ad Alfonsum Hispaniæ regem, & Bernardum Tarraconensem, superius descriptis.*

Insuper autem statuti in eadem synodo complures canones spectantes ad disciplinam ecclesiasticam in usum pristinum revocandam. Sanctus Bernardus, qui ex illis aliquot recitat in libris de consideratione ad Eugenium, quarto anno a tempore isto Pergi nius.

isto conqueritur apud ipsū pontificē, non servari quæ in proximo præcedenti Remensi cōcilio can. 2. & 9. statuta fuissent. Hi Canones numero sunt decem & septem: Suntque prius constituti; quam de causa Gilberti quidquam ageretur. Accepti sunt ex duobus exemplaribus, uno Vaticano, altero Gallicano codice manuscripto: quorum hoc missum est Romam ad Gregorium XIII. a Iacobo Amioto episcopo Autisiodorensi. Varietates lectionum positæ sunt in margine. Post Canones sancitos actum est de erroribus Gilberti, prout sequitur.

Quæ vero in causa Gilberti Porretani post hæc gesta fuerint, idem Otto Frisingensis cap. 56. sequente, his verbis describit: Itaque finita synodo, salutiferisque ad innovationem seu cofirmationem antiquorum ibidem promulgatis decretorum capitulis, prudentiores & viciniores ad causam episcopi Gilberti terminandam reservantur. Decursa medianæ quadragesimæ hebdomada, sacroque dominicæ passionis tempore inchoante, episcopus Pictavinus, manente adhuc summo pontifice Remis, rursus ad judicium trahitur: in cubiculo, ubi urbis episcopus cum senioribus sedit, vocatur: & ab eo quid de fide sanctæ Trinitatis sentiat, subtiliter interrogatur. Ille orthoxorum patrum, quas non in schedulis, sed in corpore librorum integras attulerat, legi faciens autoritates, eamdem se quam illi fidem tenere asserebat. Cumque hujuscemodi sermone, seu legendi prolixitate dies detineretur, tamquam tedio affectus Romanus inquit antistes: Multa, frater, dicis, multa, & ea fortassis quæ a nobis non intelliguntur, legi facis: sed simpliciter a te cognoscere velim, anne illam summam essentiam, qua tres personas profiteris unum Deum, credas esse Deum. Qui diutina collatione fatigatus minus præmeditate respondit: Non. Quod dictum mox ab ejus ore raptum notarius excepit, scribens in hunc modum: Episcopus Pictavensis scripsit & dixit quod Divina essentia non est Deus. In commentario enim super Boetium de Trinitate, ubi autor theologica a naturalibus prædicamenta discernens, inter cætera posuit, *Substantia qua Deus est*, iste apposuit, *Non quæ Deus est*, id est ut non ad subsistentem, sed ad subsistentiam referatur. Sicque in hæc verba conventus ea die dimittitur. Episcopus totum quod superfuit illius diei spatium, cum nocte sequente, amicos suos ex cardinalibus, quos habuit non paucos, circuit. In crastino ipso denuo coram summo pontifice in causa posito recitatur scriptum: cujus ut ab eo reddatur ratio exposcitur. Ipse se hoc non simpliciter concessisse asserebat. Dicebat enim hoc nomen, Deus, quandoque in designatione naturæ, quandoque in designatione personæ unius etiam poni. In designatione naturæ, ut cum dicitur, *Deus tuus unus est*: personæ, ut cum dicitur, *Pater est Deus, Filius est Deus*: personæ & unius tantum de tribus, ut ibi: *Ascendit Deus in jubilatione*: quod de persona Filii dictum esse nemo ambigit. Quare & ajebat se, Divinitatem esse Deum, in illo tantum sensu concedere, quo Deus ponitur pro natura. In eo vero absolute concedere non audere, quo pro qualibet personarum hoc nomen, Deus, accommodatur: ne videlicet si indeterminate profiteretur Divinitatem esse Deum, id est, quamlibet personarum, cogeretur sine determinatione concedere quidquid de qualibet personarum, & de essentia: sicque in hanc incideret absurditatem, ut sicut personam Filii, ita Divinam essentiam indeterminate incarnatam, passam confiteretur. Ex qua absurditate facile sensus hæreticus, juxta Sabellium emergeret, ut eadem res diceretur & generans, & genita, & eadem seipsam genuisse. Quod autem inter naturam & personam non mathematica abstractione, sed theologica consideratione, quoquo modo divideret ratio, & ratione & autoritate probare nitebatur. Ratione, ne videlicet juxta Arium, sicut personarum, ita & pluralitatem admitteret essentiarum: vel secundum Sabellium, ad essentiæ singularitatem, Christianæ fidei religio pluralitatem restringeret personarum: hac Theodoreti contra Sabellium utens autoritate: Oportet ergo desiderantem spirituales divitias, & volentem Christianorum dogmata vendicare, rerum non ignorare proprietatem: ne forte aliud pro aliis intelligens, circa dogmata peccet. Qui enim naturam & personam idem esse intelligit, aut in divisionem Arii incidit, aut in confusionem Sabellii. Et illa Hilarii: Discerne igitur, o hæretice, spiritum Christi ab spiritu Dei, & excitati a mortuis spiritum Christi, a spiritu Dei Christum a mortuis excitantis. Et quæro nunc, in Spiritu Dei utrum naturam aut rem naturæ significatam existimes? Non idem est enim natura, quod naturæ res est: sicuti non idem est homo & quod hominis est; nec idem ignis, & quod ipsius ignis est: & secundum hoc non idem est Deus, & quod Dei est. Item quod non natura, sed Filii persona carnem suscepisse credenda sit, hac autoritate Toletani concilii ostendit: Solum Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Et cum tota cooperata sit Trinitas formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen accepit hominem in singularitate personæ, non unitate Divinæ naturæ: id est, id quod est proprium Filii, non quod commune Trinitati. Quam autoritatem cum determinare vellet Claravallensis abbas, aliqua verba quæ cardinalibus displicerent protulit. Episcopo Pictavino dicente: Et hoc scribatur. Ad quod ille respondit: Scribatur stylo ferreo, ungue adamantino. Moxque ad publicum progressus, omnes quos poterat convocavit. Ibi cum archiepiscopis, virisque religiosis & eruditis, contra quatuor prædicta, quæ Pictavino episcopo imponebantur, capitula, fidem suam in hunc modum, ipse cum aliis, & alii cum ipso exposuerunt.

Credimus simpliciter naturam Divinitatis esse Deum: nec aliquo sensu catholico posse negari, quin Divinitas sit Deus, & Deus Divinitas. Si vero dicitur, sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate Deum esse, & alia hujusmodi: credamus non nisi ea sapientia quæ est ipse Deus sapientem esse, non nisi ea magnitudine quæ est ipse Deus magnum esse, non nisi ea æternitate quæ est ipse Deus æternum esse, non nisi ea unitate quæ ipse est unum esse, non nisi ea Divinitate Deum quæ est ipse, id est, seipso sapientem, magnum, æternum, unum Deum.

Dum de tribus personis, Patre & Filio & Spiritu sancto loquimur, ipsas unum Deum, unam Divinam substantiam fatemur esse. Et e converso, cum de uno Deo, una Divina substantia loquimur: ipsum unum Deum, unam Divinam substantiam esse tres personas profitemur.

Credimus solum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, æternum esse, nec aliquas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, vel unitates dicantur, & hujusmodi alia, adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint Deus.

Credimus ipsam Divinitatem (sive substantiam Divin...

ANNO CHRISTI 1148.

ANNO CHRISTI 1148.

»Divinam, sive naturam Divinam dicas incarna-»tam, sed in Filio esse.

Quod Gallicanæ ecclesiæ factum tam graviter sacer cardinalium senatus accepit, ut cum magna mentis indignatione curiam intraret, ac tamquam unum corpus effecti, una omnes voce pontifici suo dicerent: Scire debes, quod a nobis, per quos tanquam per cardines universalis ecclesię volvitur axis, ad regimen totius ecclesiæ promotus, a privato universalis pater effectus, jam deinceps te non tuum, sed nostrum potius esse oportere: nec privatas & modernas amicitias antiquis & communibus præponere, sed omnium utilitati consulere, Romanæque curiæ culmen ex officii tui necessitudine curare & observare debere. Sed quid fecit abbas tuus, B & cum eo Gallicana ecclesia? Qua fronte, quo ausu cervicem contra Romanæ sedis primatum & apicem erexit? Hæc est enim sola quæ claudit & nemo aperit; aperit, & nemo claudit. Ipsa sola de fide catholica discutere habens, a nullo, etiam absens, in hoc singulari honore præjudicium pati potest. Sed ecce Galli isti, etiam faciem nostram contemnentes, super capitulis quæ his diebus nobis assidentibus agitata sunt, tanquam finituræ sententiæ ultimam manum apponendo, nobis inconsultis fidem suam scribere præsumpserunt. Certe si in Oriente, utpote Alexandria vel Antiochia, coram omnibus patriarchis hujusmodi tractaretur negotium, nihil firma stabilitate solidum sine nostra diffiniri valeret autoritate: quinimo, juxta antiquorum patrum instituta vel exempla, Romano servaretur examini terminandum. Quomodo ergo isti in nostra præsentia usurpare audent, quod etiam remotioribus & majoribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam temerariæ novitati celeriter assurgas, ipsorum contumaciam punire non differas. Quos Romanus pontifex blando mitigans eloquio, abbate ad se vocato, de hoc facto, qualitateve facti solerter inquirit. Cui ille humiliter, & cum reverentia respondit, se vel dominos episcopos nihil de præfatis capitulis diffinisse: sed quia ab episcopo Pictavino audierat, ut fides sua scriberetur, idcirco, quia solus nollet, illorum autoritate ac testimonio simpliciter se quod sentiret exposuisse. D Hocque tam humili quam modesto ipsius responso prædicta cardinalium indignatio conquievit: ita tamen, ut præfatum scriptum, tanquam inconsulta curia prolatum, velut autoritatis pondere carens, pro symbolo in ecclesia, quod in conciliis contra hæreses congregatis fieri solet, non haberetur. Benedictus per omnia Deus, qui sic ecclesiæ suæ, sponsæ suæ, providit, ne vel summa membra a capite suo dissiderent, vel tantus religiosarum & discretarum personarum numerus Gallicanæ ecclesiæ, aliquod judicii pondus a sede Romana reportans, schismatis non parvi occasio esset.

Hæc pauca ex multis de illius concilii agenda dixisse sufficiat: hoc tamen apposito, quod de tribus capitulis propter præmissam tumultuationem E nihil definiri potuit. Nec mirum: in quarto enim non multum ab aliis discordabat episcopus Gilibertus, cum illi profiterentur naturam incarnatam, sed in Filio: iste personam Filii incarnatam, non sine sua natura. De prædicatione personarum quid diffinirent, cum ejus usum quidem, quid scilicet proprie prædicari diceret, ab aliis magistris etiam in naturalibus alienum non haberent? De proprietatibus, an personæ essent, tam ob prædictam causam, quam ob theologicas rationes, quæ hinc inde habentur, suppressum est. De primo tantũ Romanus pontifex diffinivit, ne aliqua ratio in theo- A logia inter naturam & personam divideret: neve Deus Divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantum, sed etiam nominativi. Vnde adhuc a probatioribus ejusdem episcopi auditoribus tenetur, ne ratio ibi discernat in intelligendo, sed in dicendo. Episcopus vero præmissam summi pontificis sententiam reverenter excipiens, archidiaconibus suis in gratiam receptis, cum ordinis integritate, & honoris plenitudine, ad propriam diœcesim remeavit.

Vtrum autem prædictus abbas Claravallensis in hoc negotio ex humanæ infirmitatis fragilitate, tamquam homo deceptus fuerit, vel episcopus tamquã vir litteratissimus, propositum astute celando ecclesiæ judicium evaserit, discutere vel judicare nostrum non est. Quod enim sancti & sapientes viri, corruptibili carne circumdati frequenter in talibus fallantur, & novis & antiquis probatur testimoniis. Nam ut de illo taceam, quod beatus Gregorius sancto David, in quem Spiritus Domini directus asseritur, ad patriam a qua a filio propulsus fuerat, revertenti, a servo Miphiboseth cum xeniis occurrenti surreptum inducit, exemplo: Christianis temporibus beatus Epiphanius Salaminæ Cypri episcopus, tam eximiæ, ut mortuum quoque suscitaret, sanctitatis, adversus Ioannem Chrysostomum, cujus hodie in ecclesia viget memoria, tam acriter ab æmulis induci potuit, ut eum in propria civitate declinans, communicareque nolens, C etiam populum sibi commissum, quantum in ipso fuit, contra illum concitaret. Quod in priori nostra ex Tripartita sumptum historia plenius dictum est. *Hæc Otto prædicto loco.*

De eiusdem Giliberti causa fuse Baronius hic ista: His absolutis, introducta est in concilium Giliberti episcopi Pictavensis causa, in qua idem Gilibertus expertus est sanctum Bernardum vehementissimum contradictorem. Qui cum adeo perstringeret illum, ut omnino convinceret ipsum hæreticum: Eugenius papa consulens tanti episcopi famæ, id seorsum post dimissum concilium faciendum duxit. Testatur hæc Gofridus in vita ipsius sancti Bernardi, cum ait: Igitur in concilio, quod in urbe Remo-« rum papa venerabilis Eugenius celebravit, egit« cominus adversus hunc Gilibertum, ecclesiæ san-« ctæ suo tempore singularis athleta Bernardus:« primo quidem totum, quod ille verborum cavilla-« tionibus occultare nitebatur, eliciens: deinde ve-« ro tam, suis ratiociniis, quam sanctorum testimo-« niis, biduana disputatione redarguens. Confide-« rans sane, nonnullos ex his qui præsidebant, jam« quidem animaduertentes blasphemiam in doctri-« na, adhuc tamen avertentes injuriam a persona,« accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam se-« orsum convocat Gallicanam. Communi denique« consilio a patribus decem provinciarum, aliis au-« tem episcopis & abbatibus plurimis, dictante vi-« ro Dei, novis dogmatibus opponitur symbolum« nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singu-« lorum, ut eorum videlicet omnium sicut irrepre-« hensibilis fides, sic irreprehensibilis zelus cęteris« innotescat. Ita demum apostolico judicio & au-« toritate universalis ecclesiæ error ille damnatur:« episcopus Gilibertus an eidem damnationi con-« sentiat interrogatur. Consentiens & publice re-« futans quæ prius scripserat & affirmaverat, indul-« gentiam ipse consequitur: maxime quod ab initio« cautus fuisset ea lege eamdem ingredi disceptatio-« nem, ut promitteret sine ulla sese obstinatione pro« ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum libere suam« opinionem. *Hactenus Gofridus.* «

Ex

ANNO CHRISTI 1148.

Ex quibus plane illud inducitur, eũdem Gilibertũ, licet hæretica senserit, hæreticum non fuisse, cum pertinacia, quæ secundum sanctum Augustinum de civitate Dei, facit quemquam hæreticum, omnino caruerit, & hac de causa non fuerit pœna mulctatus privatione episcopatus, quo privandus omnino fuisset ex præscripto sacrarum legum, si convictus fuisset hæreticus, imo & hæresiarcha.

At quod symbolum nouum, quod asserit tunc a sancto Bernardo fuisse cõnscriptum, atque ab episcopis subscriptum, quænam controversia ejus causa excitata fuerit, & tumultus obortus a sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus adversus Eugenium papam: ex Ottone Frisingensi, rem ipsam locupletius prosequente, supra dictum est.

Ad postremum hic reddenda est epistola Gaufredi monachi Cisterciensis, data ad cardinalem Albanensem, post plura annorum curricula rogantem eum, quem sciret interfuisse eidem Remensi cõcilio, ut cũcta quæ actitata essent ab Eugenio papa in causa ejusdem Giliberti, sive Gisleberti, Pictavẽsis episc. ad ipsum scriberet. quod & præstitit, ita scribens:

EPISTOLA GAVFREDI MONACHI ad episcopum Albanensem.

De rebus gestis in causa Giliberti Porretani.

Amantissimo patri & domino A. Dei gratia Albanensi episcopo, domini papæ vicario, frater Gaufredus de Claravalle minimus, id quod est.

INIVNXERAT vestra paternitas venerabili fratri nostro, & vestro speciali filio Augustino, ut de mandato vestro mihi imponeret, vobis per epistolam diligenter notum facere, qualiter in Remensi concilio, quod dominus papa beatæ memoriæ Eugenius III. celebravit super quibusdam capitulis, in expositione Pictavensis episcopi magistri Gisleberti cognomento Porretani, deprehensis & reprehensis, tractatum: quid, & quemadmodum tandem fuerit judicatũ. Vnde vobis si tardius videor obedire, non miretur vestra serenitas: quoniam ante vigiliam festivitatis omnium sanctorum verbum aliquod parvum vel grande super hoc non audivi. Eadem die stylum & tabulas apprehẽdens, cœpi scribere, quid optarem vobis, si possem, celerius intimare.

Eodem igitur anno, quo prædictus pontifex Eugenius Romanæ ecclesiæ cathedram "sedens, non mediocrem primo statim auditu flagitiosis intulit metum, & honestis omnibus e regione fiduciam: magnus quidam vir & bonorum memoria dignus Arnaldus nomine, & cognomine, Qui non ridet, in ecclesia Pictavensi sub prædicto episcopo officium archidiaconale gerebat, non illius adeptus munere, sed ab ejus prædecessore promotus. Difficile siquidem talis arbor fructum ejusmodi protulisset. Accidit autem, ut ab eodem archidiacono, satis fideli pariter & diserto, super quibusdam capitulis fidei familiariter, ut credimus, ante commonitus, nec acquiescens, in ecclesia demum palam argueretur. Appellatum denique est ad Romanam ecclesiam, & coram prænominato papa eadem quæstio ventilata. Qui in Gallias descensurus, utramque partem sibi præcepit in solennitate paschali Parisiis præsentari. Adfuit beatissimus pater noster sanctus Bernardus cum eodem papa in eadem solennitate Parisiis, cui omne negotium Christi, ubicumque eum contigisset adesse, tamquam omnino proprium, nemine super hoc ambigẽte, protinus incumbebat. Facta est inquisitio, secundum prędictum codicem expositionis super Boetium ab eodem episcopo requisitum: ad manus se non habere respondit. Inventa est tamen apud scholares particula quædam, ubi inter cætera continebantur hæc verba: Si homo, cui diversa conferre ut sit, præ bundanti unius formæ, utputa sapientiæ, dicitur

A ipsa secundum illud, tu quantus quantus nihil nisi sapientia es: multo magis Deus, cui diversa non conferre" ut sit, dicitur esse sapientia sua, bonitas sua, & cætera. In hunc modum producta est in medium hæc scriptura: & disputabat sanctus Bernardus adversus episcopum, dicens grave verbum & enorme videri, quo dicebatur, diversa non conferre Deo ut sit, quasi conferat unum. Illam quoque similitudinem locutionis emphaticæ procul esse a Deo: nec sicut quilibet hominem, 'sapientia sua dicitur; sed vere & substantive dicam esse sapientiam suam, essentiam suam, Divinitatem suam, & non quemadmodum Davus dictus est scelus. Negabat autem episcopus docuisse vel credidisse aliquando se, vel litteris commendasse, quod Divinitas non esset Deus, quod forma vel essentia esset in

B Deo, quæ non esset Deus. Et amplius aliquid faciens, discipulos suos, episcopũ quemdam "Eboiensem, generosum satis, Rothomagensem archiepiscopum post futurum, Rotoldum nomine, & magistrum Ivonem Carnotensem, testes produxit, quod illud dogma non tenuerit, nec crediderit, invitus quam, "ut satis tunc animadvertimus, sed suorum stimulatione compulsus. Propter verba tamen libelli sui quæ præmisimus, & quia aliud alii asserebant: injunxit ei summus pontifex, quatenus ante concilium, quod eodem anno in civitate Remorum celebrare proponebat, eumdem sibi libellum transmitteret studiose scrutandum, & paratus esset in eodem

C concilio ad objecta plenius respondere.

Accidit autem, ut expositionem illam sæpe dictus dominus Eugenius, ab episcopo sibi directam, venerabili cuidam abbati Præmonstratensi Godescalco de monte sancti Eligii, qui postmodum factus est Atrebatensis episcopus, traderet perscrutandam. Qui diligenter, ut pote vir disertus, notavit capitula, & ex libris sanctorum catholicorum patrum autoritates paucas manifeste contrarias scripsit in schedula: quas, ad idem concilium veniens, domino papæ cum libello Pictavensis episcopi præsentavit. Tulerat autem de medio Dominus anno ipso columnam grandem ecclesiæ domnum Albericum Ostiensem, cum omni reverentia memorandum: qui

D legatione functus in Aquitaniam, super vita pariter & doctrina illius "G. tanta didicerat: ut ipse sibi aliter quam oportuerat conscius, ab ejusdem Ostiensis episcopi ferventissimo zelo præ cæteris ejusdem tẽporis cardinalibus trepidaret. Nec defuere qui crederent, quod si advixisset idem vir, Pictavensis ille, quæ ausus est confiteri, præsente eo nullatenus præsumpsisset. Ventum est ad discussionem capitulorum, quæ prædictus abbas Godescalcus notaverat: sed quia ipse nimis erat elinguis, liber ille cum sanctorum testimoniis ei contrariis a domino papa traditus patri nostro sancto Bernardo Claræ-vallensi. Aderant viri magni nec mediocriter litterati Gaufredus de Oratorio, Burdigalensis ecclesiæ archiepiscopus, cujus in Pictavensi "episcopus suf-

E fraganeus erat; Milo Morinensis episcopus, religione & scientia satis insignis; Ioslenus Suessionensis episcopus, tam sæculari quam litterali scientia præditus; Sugerius abbas sancti Dionysii, cui Francorum rex Ludovicus Hierosolymam proficiscens totius regni commiserat administrationem. Hi & alii plures, cum beato Bernardo: prædicta capitula rationibus pariter & scripturæ sacræ testimoniis arguebant: nisi quod prædictus Gaufredus minus cæteris loquebatur, de industria parcens homini, & judicio se reservans; sicut humiliter est confessus, & pœnitentiam egit, audiens dominos cardinales, quorum principales favisse reo, & evidenter etiam fouisse constabat, super auditis objectionibus sese promittere judicaturos.

" f. conferat

' f. hominũ

" f. Eboicẽsem

" quamvis

" Gilberti

" cor. cuius Pictavensis episc.

ANNO CHRISTI 1148.

Ingredientibus vero nobis consistorium prima die, cum magnorum voluminum corpora per clericos Pictavenses fecisset afferri, & nos paucas autoritates ecclesiæ in sola schedula haberemus: occasione accepta calumniabantur fautores illius hominis, quod decurtata testimonia proferremus, cum ille codices integros exhiberet, ubi posset intelligi, quemadmodum verbis propositis præcedentia vel sequentia adhærerent. Prolatum tamen capitulum de ejus codice in hæc verba: Cum dicitur Deus, pertinet ad substantiam, non quæ est, sed qua est. Quod dum alii atque alii clamantes, autorem arguerent, & adversus eum adhuc tergiversantem non immerito causarentur: sanctus Bernardus ad episcopum ait: Quid necesse est circa hujusmodi verba diutius immorari? non aliunde procedit scandali hujus origo, nisi quod plures credere vos credunt, & docere, quod Divina essentia vel natura, Divinitas ejus, sapientia, bonitas, magnitudo, non est Deus, sed est forma, qua est Deus. Hoc si creditis, palam dicite, aut negate. Ausus est dicere: Forma Dei & Divinitas, qua Deus est, & ipse non est Deus. Ecce, ait sanctus Bernardus, tenemus quod quærebamus: scribatur ista confessio. Præcepit summus pontifex, & dominus Henricus Pisanus tunc Romanæ ecclesiæ subdiaconus, futurus postea Clarævallensis monachus, & ex abbate sancti Anastasii sanctorum Nerei & Achillei presbyter cardinalis, ad ejus mandatum porrexit & attulit chartam, calamum, & incaustum. Cum autem scriberet ipsam confessionem, Et vos, ait episcopus ad abbatem, scribite, quod Divinitas est Deus. Nec concitatus ille respondit: Scribatur, inquiens, stylo ferreo in ungue adamantino, vel sculpatur in silice, quod Divina essentia, forma, natura, deitas, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, vere est Deus.

Disputatum est deinde super eodem capitulo, & eo usque processum est, ut diceret sanctus: quod si forma illa Deus non est, melior Deo est: cum ex ea Deus habeat esse, ipsa autem nec ab eo habeat quidquam. Quod potissimum credidi memorandum propter eam specialiter causam, quia disputatione completa, ecclesiæ Remensis armarium mox ingressus, plures exinde tuli codices, & in libro beati Augustini de Trinitate inter alia plura testimonia, eadem pene verba, quæ sanctus Bernardus »objecerat, reperi in hunc modum: Deus magnus »est non nisi ea magnitudine, quæ est quod ipse: alio»quin illa erit major magnitudo, quam Deus. Cæterum cum de primo capitulo prima die disputaretur, ego fui qui objeci eidem episcopo, audientibus universis, quod verba illa quæ modo profitebatur, eodem anno Parisiis coram domino papa, & majori parte majorum quæ aderant personarum, penitus abnegasset, & testes produxisset, quod talia nunquam crediderat, nunquam docuerat. At ille multum confidens, & amplius forsitan quam postea voluisset, quia negare non poterat se negasse: Quidquid tunc dixerim, modo, ait, hoc dico. Ego vero suspirans graviter, quod viderem coram tantis judicibus paulo minus impune tanta præsumi: Ergo sicut rex, inquam, vestrum dictum & dedictum habetis.

Auguft. de Trin.

Et factum est, ut disputantibus personis quæ aderant, super primo capitulo prædicto, occurreret secundum, profitente prædicto episcopo quod nec unus Deus, nec unum aliquid sit tres personæ, licet tres personæ sint unus Deus, id est una Divinitate, & sint unum, id est uno. Et adversus hoc capitulum diutius est disputatum, postquam suggerente sancto Bernardo, & domino papa præcipiente, ipsum etiam cum priore litteris est commendatum. Cui evidens satis opposita est autoritas Athanasii in hæc verba: Supernarum virtutum carmina unum tria, & tria unum esse confirmant. Sequenti die codices tantos attulimus ad disputationem, ut obstupescerent fautores episcopi, & a nobis audirent, quia ecce schedulas non habemus. Faciebat episcopus in libris beati Hilarii, & de corpore canonum in quorumdam Græcorum epistolis, verba minus intelligibilia, præsertim in tanta festinatione, & in tanta ac tali multitudine, lectitari: nec deerant qui pro eo se opponerent, licet parum intelligentes. Addita sunt eodem die capitula duo prioribus, & litteris pariter commendata: quod personales proprietates, & æternarum rerum multitudinem copiosam episcopus idem veraciter esse sine initio profiteretur: quarum tamen nulla Deus esset, nulla a Deo.

Quartum fuit capitulum, quod natura Divina naturam non suscepit humanam, sed persona Filii naturam nostram suscepit, contra illud beati Gregorii: Quia venit ad nos calceata Divinitas humanitate: & beati Augustini in libro primo de Trinitate: Ergo quia forma Dei accepit formam servi, utrumque Deus, & utrumque homo. Item ejusdem super evangelio Ioannis in tractatu LXXV. Semetipsum exinanivit, & homo &c. quis nisi idem ipse Christus Iesus? sed hic jam sunt omnia, & Verbum in forma Dei, quæ accepit formam servi; & anima & caro in forma servi, quæ accepta est a forma Dei. Et Leo papa: Suscepit nos illa natura, quæ nec nostris sua, nec suis nostra consumeret. Ex inde propter quam* diutius disputatum est, sub eo tenore discessum est, ut dicerent domini cardinales: Quia ecce audivimus quæ proposita sunt, deinceps judicabimus qualiter debeant diffiniri. Quod verbum eatenus movit corda multorum, ut sequenti die apud sanctum Bernardum convenirent archiepiscoporum quoque & abbatum, ac magistrorum plurima multitudo. Et quia judicium sibi soli videbantur reservasse, quos noverant fere omnes errantis potius quam erroris fautores: providere oportere, cum capitulis illis G.* episcopi, suæ & fidei symbolum mitti, ut scirent plenius unde judicarent. Scripserunt ergo capitula totidem, quam expressius potuere illius verbis, suam confessionem contrariam in omnibus & per omnia proponentes: quam de communi omnium convenientia non sine multa deliberatione dictatam judicaturis facerent exhiberi. Nec tamen verebantur, ne contrarium aliquid judicarent: sed credebant nonnullos eorum ad hoc tendere, ut sine aliqua definitione concilium solueretur: propter quod eidem scripturæ, quam novissimam vobis mittimus, subscripta sunt nomina singulorum qui aderant archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, & magistrorum de consensu & convenientia universorum.

*f. per quam

*f. Gi

Et electæ sunt tres personæ, episcopi duo reverendissimi, Hugo Antisiodorensis, & Milo Morinensis, & Sugerius abbas sancti Dionysii, qui eamdem scripturam domino papæ & cardinalibus præsentarent, & dicerent eis: Pro vestra reverentia sustinuimus minus dignos acceptione sermones, donec tandem audivimus, quod de eis judicare velletis. Offerimus ergo & nos vobis nostram confessionem: ut non de parte, sed de partibus judicetis. Tenetis confessionem hominis illius scriptam: convenit ut teneatis & nostram. Verumtamen ille vobis sub hoc tenore tradidit suam, ut paratus esset corri-

corrigere, si quid vobis aliud videretur: nos hujusmodi conditionem penitus excludentes, sic vobis nostram offerimus; ut noveritis quod in hoc sumus, in hoc perseverabimus, nihil penitus mutaturi. Quibus sine cunctatione dominus papa respondit, & universis qui miserant eos renuntiare præcepit: quod ab eadem confessione eorum in nullo prorsus Romana ecclesia dissentiret, &, si stare visi fuerant aliqui pro persona, sed non stabant aliquatenus pro doctrina. Inde fuit quod in insigni palatio, cui nomen est Thau, ecclesia universa conveniens, & interrogatus episcopus Pictavensis capitulis singulis libere renuntiavit, hæc eadem verba locutus: Si vos aliter creditis, & ego; si aliter dicitis, & ego; si aliter scribitis, & ego. Ibidem dominus papa autoritate apostolica, de assensu totius ecclesiæ, quæ conveherat, capitula ipsa damnavit, districte præcipiens ne eumdem librum legere vel transcribere etiam sic reprobatum quis auderet, nisi prius eum Romana ecclesia correxisset. Cumque responderet episcopus: Ego corrigam ad arbitrium vestrum: Non vobis, ait, hæc correctio committetur.

Erant & alia, quæ in scholis suis dicebatur auditoribus suis frequenter idem episcopus tradidisse, licet nos dissimularemus. Pro multitudine tamen scholarium, qui testimonium perhibebant ab eo audivisse multoties, hæ coram omnibus scissæ & discerptæ fuerunt chartæ, quæ dicebantur ejus sententias continere. Quin igne petito ad comburendum eas, dixerunt quidam sufficere si scinderentur. Quænam fuerint illa capitula, nec tum scire curavi, nec adhuc scio. De cætero super capitulis aliis, de quibus mandatum vestræ dignationis accepi, diligenter considerans: in libro glossarum psalterii, quas idem Gilibertus Porretanus composuit super versum, *Adorate scabellum* „*pedum ejus*, ita scriptum inveni: Caro de terra est, „& de carne Mariæ carnem accepit Christus. Hæc „sine impietate adoratur a nobis, quia nemo carnem „ejus spiritualiter mãducat, nisi prius adoret. Hucusque verba sunt Augustini. Quibus continuo addidit Gilibertus declarationem, quod est additamentum eorum: Non illa dico adoratione, quæ latria est, quæ soli creatori debetur; sed illa, quæ dulia dignior est. Dulia enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur; quæ duas habet species, unam quæ hominibus indifferenter, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur. In libro etiam glossarum ejus in epistola sancti Pauli super illum locum: *Propter quod Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen*, ita est „ commentatus: Quibusdam videtur hoc nomen da„ tum homini, quod nulla ratione convenit: hoc „ enim donum" esse Filium Dei, hoc nomen esse „ Deum, quod non per solam appellationem, sed „ per naturam super omne nomen est, quod non „ post passionem suam, sed potius a Patre, a quo „ habet omnia, cum generatur, accepit. Hoc ergo „ non homini datum, nisi forte quis dicat, per ad„ optionem omne datum: sed adoptivo Deo non „ flectitur omne genu, nec est in gloria Dei Patris: „ nam nato ex Deo hoc competit. Dicit tamen „ apostolus: *Dedit illi nomen*, &c. Quod ideo di„ co, quia natus accepit ut per crucem manifesta„ retur, quid a Patre, dum generaretur, accepit. Horum ergo capitulorum nihil ejusdem concilii tempore audieramus, nihil penitus noveramus.

Videntur autem his contraria hæc quæ sequuntur in scripturis beati Leonis papæ, quorum autoritatem sacris canonibus confirmatam optime

A novit vestra discretio. Dicit enim in sermone paschali: Non sic creatura in societatem sui creato-" ris assumpta est, ut ille habitator, & illa esset ha-" bitaculum: sed utrumque Deus de potentia susci-" pientis, uterque homo de humilitate suscepti. In" utraque igitur natura idem est Dei Filius, & nihil" est alterius naturæ, quod non sit utriusque. Item:" In nullo dividentes visibilem ab invisibili, corpo-" reum ab incorporeo, & Verbum in Christo ho-" minem, & Christum adoremus in Verbo. Infra:" Vtrumq; fideliter credite, utrumque fideliter ado-" rate; & in unitate Verbi & carnis non sit ulla di-" visio. Idem in sermone de Natali: Ab illo tem- pore, quo Verbum caro factum est, nec Deum il-" lum sine hoc quod homo, est, nec hominem sine" hoc liceat cogitare quod Deus est, cum nihil" assumpto Divinum, nihil assumenti deesset huma-" num. Non enim Divinis humana præjudicant, nec" B humana Divinis. Ipse est caro qui Verbum. Idem" ad Flavianum episcopum: Sententia est Ioannis apostoli & euangelistæ: *Qui solvit Iesum, ex Deo non est, & hic est antichristus.* Quid autem est solvere Iesum, nisi humanam a Verbo separare naturam?

Leo Serm. Pasc.

Idem ser. de Nat.

Id ep. ad Flau.

Ioan. 4.

Augustinus in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum: Homousion Patri & homini adoratur" ab angelis, & omni creatura, sicut Pater & Spiritus" sanctus; non homo propter Deum, vel Christus" cum Deo, sed homo in Deo, & in homine Deus." Idem de prædestinatione sanctorum: Ille homo ut a Verbo in unitatem personæ assumptus Filius Dei" unigenitus esset, unde hoc meruit? Nam & ipsum" C dominum gloriæ, in quantum homo factus est" Dei Filius, prædestinatum didicimus in apostolo." Prædestinata ista naturæ humanæ tanta, tam celsa," & summa subvectio, ut quo attolleretur altius non" haberet. Hieronymus in breviario psalmorum super, *Adorate scabellum pedum ejus*: Licet quidem assumptus sit homo, & ad comparationem Dei omnis creatura scabellum pedum ejus est: tamen hoc ipsum scabellum sociatum est Deo, & de sedili suo. Videte quam rem audeam loqui: Ego ita adoro scabellum, sicut & thronum. Ego non intelligo aliud sedentem, & aliud scabellum: sed totum in Christo thronus est. Quomodo fit, nescio: & tamen credo quod sit. Sufficit mihi scire quod scri- D ptum est quod credo. Fideles dicimur, non rationales.

Gennad. de de eccles. dogm.

Aug. de præd. sanct.

Hieron. in in Ps. 98.

Contra capitulum quartum, secundum quod præscripsimus, sentit Leo papa scribens ad Flavianum episcopum ita: *Hoc* inquit Apostolus, *sentite in vobis*, &c. usque; *in gloria Patris*. Assumpti, non assumentis provectio est quod dicitur: *Deus illum exaltat*. Idem scientes, quod sempiterna Filii Deitas nullo apud Patrem crevit augmento, prudenter advertite, quod nec cui dictum est, *Terra es, & in terram ibis*, eidem in Christo dicitur: *Sede a dextris meis*. Idem ad Constantinopolitanos: Dicant adversarii veritatis, quando omnipotens E Pater, vel secundum quam naturam Filium, super universa provexit, vel cui substantiæ cuncta subjecit. Deitas enim Verbi par in omnibus & consubstantialis est Patri: sed minor erat provehente qui crevit. In natura hominis accepit a Patre, quod in natura Deitatis etiam ipse donavit. Item ad Leonem Augustum, & ad Palæstinos: Exaltationem, qua illum exaltavit Deus, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ad eam intelligimus pertinere formam, quæ ditanda erat tantæ glorificationis augmento. Item: Quidquid ergo accepit, in tempore secundum hominem accepit, cui quæ non

Leo ep. ad Flau.

Phili. 2.

Gen. 3.

Psal. 109.

Id. ad Cõstantinop.

Idem ad Leon. A

ANNO CHRISTI 1148.

»habuit, conferuntur. Forma autem servi in gloria »Divinæ potestatis evecta est, nec interest, ex qua »Christus substantia nominetur, vel adoretur. Hieronymus in breviario super epistolam ad Philippenses: Si ita assumptus homo humiliari dignatus est, divinitas, quæ se humiliare non potest, eum »qui humiliatus fuerat, merito exaltavit. Sed & illi »donatum est nomen quod ante non habuit: unde »recte locus hic secundum humanam naturam intelligendus est. Idem super, *Dixit Dominus Domino »meo:* Istum locum Salvator in evangelio exposuit, »dicens: *Si Christus est*, inquit, *filius David, quo»modo in spiritu vocat eum Dominum?* huic Domino, »cui præcipitur ut sedeat. Deus enim non sedet, »assumptione corporis sedet: huic ergo præcipitur »ut sedeat, qui homo est, qui assumptus est. Augustinus contra Maximinum: *Donavit illi nomen*, &c. »Homini donavit ista, non Deo. Ac deinde: In qua »forma crucifixus est, ipsa exaltata est, ipsi donatum est nomen quod est super omne nomen. Homini Christo secundum carnem mortuo, resurgenti, ascendenti; donatur enim nomen quod est super omne nomen. De cætero ut epistola finem deinceps sortiatur, si placuerit vestræ discretioni super prioribus capitulis quatuor plenius edoceri, in sermonibus beati Bernardi super Cantica canticorum diligentior de eisdem disputatio continetur. Optamus & oramus, ut bene semper in Domino valeat vestra paternitas. Recommendamus vobis fratres nostros de Fossa nova. De prosperitate vestra & statu ecclesiæ sanctæ certitudinem satis vellemus audire. *Pergit vero.*

Hieron. in ep. ad Philip.

Idem in Psalm. 109. Matth. 22.

Aug. cont. Maximin. l. 2. c. 5.

Vix perfecta erat epistola hæc ab eo cui tradita fuerat ad scribendum: & ecce eadem hora voluntas Domini fuit, ut mihi occurreret quod volebam. Ab altero siquidem fratre, priusquam mihi præsens epistola redderetur, scriptura alia diu quæsita jam penitus desperanti mihi exhibita est: quam eisdem capitulis ante annos pene quadraginta edideram cum ipso symbolo, quod domino papæ & Romanæ ecclesiæ ex parte decem archiepiscoporum, & omnium episcoporum pene qui in illa adhuc die Remis * inventi sunt, cum abbatibus maximis atque plurimis, & magistris scholarum, & subscriptis nominibus singulorum, per superius memoratas personas fuerat præsentatum. Vnde satis exultans, illam quoque scripturam adiiciens huic epistolæ, tamquam carissimo domino meo, vobis utramqe filiali devotione transmitto.

Audivi etiam, quod super damnatione Petri Abailardi diligentia vestra desideret plenius nosse similiter veritatem: cujus libellos piæ memoriæ dominus Innocentius papa secundus, in urbe Roma, & in ecclesia beati Petri, incendio celebri concremavit, apostolica auctoritate hæreticum illum denuntians. Nam & ante plures annos venerabilis quidam cardinalis & legatus Romanæ ecclesiæ, Cono nomine, regularis quondam canonicus ecclesiæ sancti Nicolai de Arvasia, theologiam ejus, Suessione concilium celebrans, similiter concremaverat, ipsum Petrum præsentem arguens, & convictum de hæretica pravitate condemnans. Vnde vestro si placuerit desiderio, per libellum de vita sancti Bernardi, & per ejus epistolas missas ad curiam, satisfiet. Inveni tamen in Claravalle libellum cujusdam abbatis nigrorum monachorum, quo errores ejusdem Petri notantur, quem & olim me vidisse recordor: sed a multis annis, ut custodes librorum asserunt, studiose quæsitus primus quaternio non potuit inveniri. Propter quod propositi nostri est in Franciam destinare ad monasterium cujus abbas extitit qui eumdem librum composuit: & si recuperare potero, transcribi facere codicem totum, & mittere vobis. Credo enim quod vestræ inquisitioni sufficere debeat, ut cognoscatis, quæ, quemadmodum, quare sint condemnata.

Hactenus Gaufredi epistola ad episcopum cardinalem Albanensem.

CONCILIVM TREVIRENSE

in causa sanctæ Hildegardis abbatissæ in monte S. Ruperti celebratum anno Domini MCXLVIII. tempore Eugenii papæ III.

TRITHEMIVS *in chronico Hirsaugiensi anno millesimo centesimo quinquagesimo*: His temporibus, *ait*, Eugenius papa III. Treverim venit cum octodecim cardinalibus, episcopis, & abbatibus multis, invitatus ab Adalberone ejusdem civitatis archiepiscopo, qui papam cum cæteris qui aderant omnibus per tres menses in cibo ac potu ex propriis sumptibus copiosissime providit. Ibi papa Eugenius ecclesiam monasterii sancti Matthiæ apostoli de novo reparatam pridie Kalendas Februarii dedicavit. Synodum quoque tam episcoporum quam cardinalium & abbatum ibidem celebravit, ubi Henricus archiepiscopus Moguntinus, & sanctus abbas Clarævallis Bernardus ipsi summo pontifici mirabilia quæ Deus operabatur in famula sua Hildegarde montis sancti Ruperti confessoris abbatissa, retulerunt. Quibus auditis papa attonitus, & rem diligentius investigare volens, Virdunensem episcopum Adelbertum cum aliis viris fide dignis misit ad sanctam Hildegardem: ut cum humilitate & mansuetudine, sine strepitu vel curiositate, quid rerum esset ab ipsa sciscitarentur. Qui cum ad monasterium, in quo degebat sancta virgo, devenissent, & juxta commissionem apostolicam veritatem ab ipsa humiliter inquirerent: illa simpliciter quæ de se erant aperuit, & legatos cum scriptis & libris revelatis sibi divinitus dimisit. Quibus papa recognitis, volumina sanctæ virginis sibi transmissa coram cardinalibus, archiepiscopis, abbatibus, & omni clero publice recitari præcepit, & per se lectoris officio functus partem non modicam legit, per quæ omnium mentes in stuporem versæ, ac voces in laudem creatoris omnium excitatæ sunt. Aderat ibi sanctus pater Bernardus, quo mediante summus pontifex cum cæteris monebatur omnibus, ne tam insignem lucernam silentio tegi pateretur: sed gratiam tantam, quam Dominus suo tempore manifestasset, ipse sua autoritate confirmaret. Ad hæc summus pontifex benigno favore consentiens, devotam Christi virginem litteris salutatoriis visitavit, in quibus ei licentiam autoritate apostolica proferendi & scribendi quæcumque per Spiritum sanctum cognovisset, gloriose concessit: eamque, ut sine timore revelata sibi conscriberet, animavit. Cujus epistolæ tenor fuit:

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilectæ in Domino filiæ Hildegardi præpositæ in monte sancti Ruperti, salutem & benedictionem apostolicam.

MIRAMVR, o filia, & supra quam credi potest « miramur, quia Deus nostris temporibus « jam nova miracula ostendit, cum te Spiritu suo ita « perfudit, quod diceris multa secreta videre, intelligere, & proferre. Hoc a quibusdã veridicis personis « ita esse percepimus, qui se fatentur te vidisse « &

"& audivisse. Sed quid nos dicere ad ista valemus, "qui clavem scientiæ habentes, ita quod claudere & "aperire possemus, & hoc prudenter facere per stul-"titiam negligimus? Congratulamur autem gratiæ Dei, congratulamur & dilectioni tuæ: & hoc te admonemus, ut scias, quoniam Deus superbis resistit, humilibus vero dat gratiam. Gratiam ergo, quæ in te est, per humilitatem serva & custodi: ita ut ea quæ in spiritu proferenda senseris, prudenter proferas, quatenus illud a Domino audias: *Dilata os tuum, & ego implebo illud.* Quod nobis de loco illo, quem tibi in spiritu prævidisti, significasti, hoc permissione & benedictione nostra & episcopi tui fiat: ita quod ibi regulariter cum sororibus tuis vivas secundum regulam sancti Benedicti, sub ejusdem loci clausura.

B Ad hæc virgo Christi summo pontifici litteras responsales divinitus inspirata remisit: in quibus eum de arcanis quæ habebat in corde suo admonuit, & Divinam circa hæc voluntatem & beneplacitum indicavit. *Hac Trithemius.*

Absoluto Remensi concilio, cum Eugenius papa Treveris morabatur, adeoque anno MCXLVIII, *hæc contigisse testatur Theodorus abbas in vita sanctæ Hildegardis apud Surium tomo 5. die 17. Septembris: unde Trithemius hæc verbo tenus fere descripsisse colligitur.*

CONCILIVM BALGENTIACENSE

C ob causam divortii inter Ludovicum Francorum regem & Eleonoram filiam ducis Aquitaniæ, anno MCLI. sub Eugenio papa III.

G. C. Floridi concilium inscripsit Binius: cum tamen sive Sugerii, sive alterius, locus quem promit, Balgentiaci celebratum dicat. Sic nimirum interpungendum putavit: *ante diem Paschatis, Floridi in castro Baugenciaci:* quasi Floridum, locus esset. Neque intellexit Dominicam palmarum a Gallis Pascha Floridum vocari.

De hoc episcoporum conventu Sugerius abbas sancti Dionysii, qui interfuit, habet ista: Interea aliqui venerunt ad regem, de cognatione sua progeniti, qui ortum & derivationem parentelæ suæ noverant: & dixerunt, sicut & verum erat, D quod inter se & Eleonoram uxorem suam erat consanguinitatis affinitas talis, quod inter eos de jure lex matrimonialis non poterat convenire: & inde per juramentum probationem legitimam offerebant. Quibus rex sic respondit: Quod contra Deum & contra legem ecclesiæ eam nolebat habere, volens per omnia, statuta ecclesiæ, & legem matrimonii inviolabiliter observare. Et ut istius rei veritas posset veracius indagari: die Martis ante festum Paschatis Floridi " in castro Baugenciaci Hugonem archiepiscopum Rotomagensem, Samsonem archiepisc. Remensem............ & quartum Lanfredum Burdigalensem, cum pluribus suis coepiscopis & baronibus Franciæ fecit solemniter convenire. E Ante quorum præsentiam steterunt illi qui genus inter regem & reginam se probaturos obtulerant, qui etiam ejusdem generis erant parentes & cognati: & per juramentum suum dixerunt, quod rex & regina se cognatione contingebant, & quod secundum Deum & legem conjugalem debebat inter eos divortium celebrari. Quo sufficienter probato in præsentia prælatorum, fuit inter eos per consensum partium matrimonium dissolutum. *Hac Sugerius*".

G. C. Eundem Sugerii locum describit Beslius in historia comitum Pictav. pag. 487. ex quo Samsonem archiepisc. A Remensem addidi, cum in editione tum Pithœana, tum Duchesniana duo tantum nominentur archiepiscopi, Rotomagensis, & Burdegalensis. Lacunam ergo supplevimus, sed non totam. Burdigalensis enim archiepiscopus dicitur quartus: & tres tantum habemus. Vnus ergo deest: quod etiam indicat Besliana loci hujus editio, in qua hiatus inter Remensem & Burdegalensem est relictus. Sed huic quoque vulneri aliunde mederi possumus: nempe ex historia ejusdem Ludovici VII. cujus hæc verba: *Proinde Hugo Senonensis archiepiscopus convocavit utrumque, videlicet regem Ludovicum, & reginam Alienoridem, ante præsentiam suam apud Baugenciacum. Qui convenerunt eo ex precepto ipsius, die Veneris ante Dominicam de ramis Palmarum: ubi etiam interfuerunt, Samson Remensis, Hugo Rotomagensis, & cujus nomen non teneo, Burdigalensis, archiepiscopi.* Igitur præter illos tres, aderat Hugo Senonensis.

Anno Christi 1151.

Gestum hoc esse anno MCLI. multi asserunt, annum forte numerantes ut tum in Galliis, ubi quadragesimæ tempore anni MCLII. annus adhuc MCLI. numerabatur. Alii annum assignant MCLII. ut Robertus de Monte, Bernardus Guido, B chronicon Turonense, Andegavense, Rotomagense. Neutra pars certo. Si gestorum Ludovici VII. autor est Sugerius: necesse est, rem istam quæ in iis refertur, anno MCLI. attribuere, cum ipse anno MCLII. Idibus Ianuariis obierit. Si vero anno MCLII. factum est hoc divortium: oportet vel operis illius autorem Sugerium non fuisse, vel non fuisse totius: sed aliquid alia manu assutum esse.

Divortium quadragesimæ tempore decretum, post Pascha perfectum esse discimus ex chronico Richardi Hagulstadensis: qui cum *in quadragesima apud Balgenceum* habitum fuisse concilium asserat: addit, separatos esse autoritate Christianitatis past clausum Pascha.

Alienoridem deinde coniugem duxit Henricus Normannorum dux, & Andegavorum comes: ac per eam dux Aquitanorum, & comes Pictonum, quæ ditiones Alienoridi hereditate obvenerant, ut pote Guillelmi IX. Aquitaniæ ducis filiæ. Quibus Angliæ regnum postea Henricus adiunxit. C Ex eo reges Anglorum Normanniæ & Aquitaniæ duces aliquandiu fuerunt.

** CONCILIVM HIBERNICVM

Anno Christi 1151.

in cœnobio Mellifontis, a Christiano episcopo Lismorensi, totius Hiberniæ legato celebratum: præsentibus episcopis, abbatibus, regibus, ducibus, & majoribus natu Hiberniæ, quorum consensu IV. illic archiepiscopatus constituuntur, sub Eugenio III.

De hoc concilio ex autore anonymo, qui tum vixit, sic Iacobus VVareus, in vita Donati Lonargani episcopi Casseliensis. D Lonarganus noster autoritate pontificia, primus creatus est hujus sedis archiepiscopus, anno MCXLII. Ad quem annum sic loquitur anonymus, qui tum vixit. Ioannes Paparo cardinalis, ab Eugenio tertio pontifice Romano missus, cum Christiano episcopo Lismorensi, totius Hiberniæ legato, in Hiberniam venit. Idem Christianus Mell. (sive Mellifontis monasterio) concilium celebravit: cui interfuerunt episcopi, abbates, reges, duces, & majores natu Hiberniæ: quorum consensu archiepiscopatus constituti sunt quatuor, Armacanus, Dublinienfis, Casseliensis, Toamensis. Quibus præfuerunt eo tempore, Gelasius, Gregorius, Donatus, Edanus. Ioannes cardinalis benedicens clero post Pascha MCLIII. ut E mihi autor est Ioannes Hagulstaldensis, sive Hexamensis, per Scotiam iter faciens, Romam reversus est. Hæc ille, qui in proximis superioribus notat tres obtinuisse sedem Casseliensem, priusquam illa pallio esset donata, vel usus pallii in Hibernia percrebuisset: videlicet, Donaldus Buaheni, qui obiit anno MLXXXXVI. Milerus o Dunan, qui obiit MCXVIII. & Donatus o Conaing, qui anno decessit MCXXXVII. Ab historicis tamen Hibernicis (quos appingit in margine) archiepiscopi nominantur. Vide Stanihurstum in appendice cap. 20. ad Girald. Cambr. qui hoc concilium e Flattesburio refert habitum fuisse anno MCLII. Matth. Paris. ad MCLI.

Anno Christi circiter 1153.

CONSTITVTIO VVILLELMI archiepiscopi Eboracensis, de arboribus & herba in cœmeteriis: &, ut pecuniæ a decessorum heredibus solutæ, in alios usus non impendantur a successoribus.

Ex Tom. II. Concilior. Britann.

IN Dei nomine, Amen. Quamvis in statutis canonicis sit expressum, quod laicis, de rebus ecclesiasticis & religiosis quomodolibet disponendi nulla sit penitus attributa facultas, quos obsequendi manet *autoritas, non autoritas imperandi: multis tamen jura ecclesiastica latent. Alii vero ecclesiis & ecclesiasticis personis, Dei timore postposito, (proh dolor) oppido sunt infesti: adeo ut jura ecclesiastica non formident in suæ damnationis interitum usurpare. Nos igitur VVillelmus, permissione divina Eborum archiepiscopus, Angliæ primas, qui ecclesiarum nostro regimini commissarum jura & immunitates ex officio nostro debite conservare tenemur pro viribus, ac tueri: de consensu capituli nostri Eboracensis, proinde duximus statuendum: Ne quis laicus arbores, seu herbam in cœmeterio cujuscumque parochiæ, ecclesiæ, seu capellæ, in nostra diœcesi Divino cultui deputatæ crescentes, absque rectoris licentia speciali, ausu temerario prosternere, seu falcare præsumat, aut prostratas auferre vel amovere, seu quicquam juris in ipsis aliqualiter vendicare: tum ea, quæ religiosis adhærent, religiosa esse penitus censeantur, juxta civiles & canonicas sactiones. Ecclesiarum autem rectoribus, aut vicariis, seu quibuslibet episcopi ministris, hujusmodi arbores in cœmeterio crescentes, omnino non liceat in alium usum committere, nisi in ecclesiæ suæ reparationem, & ædificationem mansi proprii ad ecclesiam pertinentis. Si quis autem hujus nostri statuti temerarius violator extiterit, ipsum volumus, per archidiaconum loci super hoc congrue requisitum, legitima monitione præmissa, majoris excommunicationis sententia innodari, a qua ipsum omnino absolvi nolumus, donec ecclesiæ, cui contra præsens statutum læsionem vel injuriam irrogaverit, ad arbitrium præfati archidiaconi satisfecerit competenter.

Item quia cedentibus, vel decedentibus canonicis ecclesiæ nostræ Eborum, & aliarum ecclesiarum collegiatarum nostræ diœcesis, necnon rectoribus & vicariis, successores eorum consueverunt taxationem defectuum in ornamentis, cancellis, & domibus, ad beneficia in quibus successerunt pertinentibus, interdum ultra veram æstimationem, pro suo libito procurare: & quod gravius dinoscitur, omnem pecuniam, vel majorem partem exinde redactam, in privatos usus convertere, nulla penitus emendatione, reparatione vel refectione facta per eosdem in ornamentis, cancellis, aut domibus memoratis: nos tantæ iniquitatis ausui temerario, volentes competenti remedio, prout possumus, obviare: de consensu unanimi capituli nostri prædicti, statuimus: ut, facta taxatione defectuum prædictorum, per legaliores & discretiores de vicinia, qui ad hoc potuerint bono modo, tota pecunia, ex præmissa causa levata, ad manus duarum vel trium personarum, in locis singulis ad hoc specialiter electarum, absque omni diminutione perveniat. Quæ personæ dictorum canonici, rectoris, vel vicarii requisito consensu, omnem pecuniam sic receptam, in reparationes & refectiones necessarias prius consideratas & taxatas, absque moræ dispendio convertere non omittant: ad quod, per locorum archidiaconos, legitima monitione præmissa, si necesse fuerit, per majoris excommunicationis sententiam compellantur.

Anno Christi 1153.

VITA ET EPISTOLÆ ANASTASII PAPÆ IV.

ANASTASIUS IV. civis Romanus, ex regione Suburra, filius Benedicti, antea vocatus Conradus, homo veteranus, & in consuetudine Romanæ curiæ, teste Frisingensi libro 2. de vita Friderici, exercitatus, ex abbate sancti Anastasii Veliternæ diœcesis, & cardinale episcopo Sabino, ad supremum ecclesiæ gradum evectus est anno Domini MCLIII. VII. Idus Iulii, tempore Friderici I. imperatoris. *Continuator Sigeberti.* Errat ergo Dodechinus in appendice Mariani Scoti, qui Eugenio Hadrianum successisse scribit. Ecclesiæ Lateranensi calicem magni ponderis obtulit: amator & nutritius pauperum, non tantum apud sanctæ Mariæ Rotundæ templum, elegantissimas ædes; & magnificentissimum palatium extruxit, verum etiam tempore famis, qua tota fere Europa conflictabatur, egenis, etiam extra urbis Romæ mœnia degentibus, victum largissime suppeditavit. Postquam uno anno, mensibus quatuor, & diebus 24. pontificalia munera sustinuisset: obiit Romæ IV. Nonas Decembris, & in Laterano sepultus fuit anno Domini MCLIV. Ejus tempore floruerunt Richardus de sancto Victore, Gratianus decreti compilator, Petrus Lombardus, & Petrus Comestor, duo insignes theologi. Sanctus Bernardus abbas annorum LXIII. obiit XIII. Kalend. Septembris anno Christi MCLIII.

EPISTOLA I. ANASTASII PAPÆ IV.

Ex Tom. historiæ Duch.

AD ENGEBALDUM TURONENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Mandat, ut G. Trecorensem episcopum evocet, & ejus vitam discutiat.

Anastasius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri E. Turon. archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SI honorificationi commissi tibi pontificalis officii ea diligentia qua oportet intenderes, si correctioni eorum, quæ de his qui sub tua provisione insistunt dicuntur enormia, debita solicitudine immineres: vita & conversatio fratris nostri G. Trecorensis episcopi non remansisset usque nunc sub tuis oculis indiscussa. De cujus utique actibus ad aures nostras talia pervenerunt, quæ de qualibet persona in clericali ordine constituta & audire opprobrium, & referre lamentabile videretur. Bonorum quidem ecclesiæ suæ dilapidator asseritur, & sacros ordines contra decreta sanctorum patrum dicitur distribuisse. Præterea simoniæ ac perjurii crimine, multisque aliis piaculis, perhibetur usque adeo irretitus, ut, quod dicere sine nimia mentis afflictione non possumus, juxta vocem prophetæ factus sit tanquã *subcinericius panis qui nõ reversatur.* In quo facto illi de commissione horum excessuum, tibi vero est de taciturnitate timendum: dum speculator

Osea 7.

culator datur a Domino domui Israel, ita irrequisitos tantos excessus incorrectosque dimittis, ut patietem peccatorum quem deberes evertere, linire potius juxta vocem propheticam videaris. Quoniam igitur sustinere nec volumus nec debemus, ut præfati episcopi vitia diutius remaneant indiscussa: per præsentia scripta fraternitati tuæ mandamus, quatinus prudentibus aliquibus & religiosis viris ascitis, aut dictum episcopum & clerum ecclesiæ suæ tuo tubeas conspectui præsentari; & diligenti conversationis & actuum illius facta discussione, si vel aliquo crimine apparuerit, vel sacros ordines contra statuta, canonum inventus fuerit celebrasse, ab officio suo suspensum ad præsentiam nostri apostolatus transmittas: ut nos, quod in eo fuerit puniendum, juxta constitutiones canonicas puniamus. Volumus autem ut tam tu, quam alii episcopi, vel abbates, quos ad discutienda illius opera evocaveris, quidquid veritatis ex inde inveneritis, per scripta vestra studeatis nobis plenius indicare. Sane cum tales de illo rumores, aures etiam, ut dicitur, felicis memoriæ papæ " E. prædecessoris nostri multorum proborum fuerint relatione aspersæ, ille...... rectione sua usque nunc omiserit cogitare: providendum nobis est, ut de dissimulatione tam tristium nunciorum non videamur a districto indice arguendi.

"** II. AD HUGONEM SENONENSEM archiepiscopum, Godefridum Lingon. Theobaldum Paris. Henricum Trecensem, episcopos.

Vt Vizeliacenses oppidaneos excommunicatos habeant.

Anastasius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Hugoni Senonensi archiepiscopo, G. Lingon. T. Paris. & Henrico Trecensi, episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad notitiam vestram jamdiu credimus pervenisse, quod pro immanitate crudelitatis & barbarica tyrannide, quam perjurii, & proditores burgenses Vizeliac. in dominum suum, dilectum filium nostrum Pontium abbatem Vizeliacensem & in ipsum monasterium exercuerunt, & adhuc non desinunt exercere, a corpore Christi, quod est ecclesia, quasi membra putrida, mandato sanctæ recordationis Eugenii papæ sint gladio Divini verbi præcisi. Quod ipsi pro nihilo reputantes, ac si adversus Dominum se fallaci potentia existiment prævalere, adhuc in sua nequitia contumaciter, non impune tamen perdurant: putantes forsitan quod apostolicæ sedis patrocinium aliquando eidem ecclesiæ subtrahatur. Nos igitur eorum iniquitatem districte pensantes, in ira tamen nostra misericordiam continentes, manus nostras super eos ad præsens non plus duximus aggravare: per præsentia vobis scripta mandantes, quatinus burgenses tanquam perjuros, proditores, & excommunicatos, in nundinis & mercatis parochiarum vestrarum recipi omnino prohibeatis: immo a quibuscumque parochianorum vestrorum poterunt inveniri, capi, & rebus suis præcipiatis penitus spoliari.

"** III. AD ODONEM BURGUNDIÆ ducem & Burgundiæ proceres.

Anastasius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris O. duci Burgund. Henric. comiti, A. de Borbone, Guillelmo comiti Cabilonensi, R. fratri ducis, R. comiti de Ioviniaco, G. de Donziaco, R. de Rubeomonte, D. de Luziaco, A. de Monte-Regali, S. Vicecomiti Senon. & filiis ejus G. & B. G. Vicecomiti Castrilandonis, G. de Vergiaco, O. de Tilio, Hugoni de Monte sancti Ioannis, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad notitiam vestram, *&c. iisdem omnino verbis, quibus superior.*

"** IV. AD PETRUM BITURICENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Vt comitem Nivernensem, nisi resipuerit, excommunicet.

Anastasius P. Bituricensi archiepiscopo.

Immanem crudelitatem & barbaricam sævitiam quam Nivernensis comes in Vizeliac. monasterium, ac si contra Dominum, adversus sponsam suam sacrosanctam ecclesiam, ejus potentia debeat prævalere, adhuc exercere non desinit, tua fraternitas, ut credimus, pro sua saltem magnitudine recognoscit. Contra quam cum prædecessor noster sanctæ recordationis Eugenius papa apostolicæ sedis antidota præparasset, & voluisset eum corripere: a tanto morbo sanari non meruit, quoniam pertransiit in affectum cordis, & obscuratum est insipiens cor ejus, ut, juxta verbum propheticum, videns non videat, & intelligens quæ Dei sunt nequaquam intelligat. Nos igitur qui Divina dispensante clementia memorato prædecessori nostro in sede apostolatus successimus, quoniam præfatum Vizeliacense monasterium tanquam B. Petri alodium cogimur defensare, & prædicti comitis ac omnium Christianorum salutem paterna caritate sitimus, atque de tuæ fraternitatis prudentia & honestate fiduciam non modicam obtinemus: per præsentia scripta caritati tuæ mandamus, quatinus remota dilatione districte commoneas, ut damma quæ ipsi monasterio intulit, cum integritate resarciat, & locum ipsum in pace ac libertate sua dimittat. Eidem etiam comiti ex parte nostra denuncia, ne pro exhibenda justitia alicui suorum hominum abbatem Vizeliacensem ad suam præsentiam venire compellat: nisi prius in ejusdem abbatis curia cognoscatur alicui suorum hominum justitiam denegasse. Quod si infra triginta dies post tuam commonitionem, quæ supra diximus, neglexerit adimplere: ad locum unde in auribus ipsius de facili valeat resonare, cum religiosis & prudentibus viris accedas: & populi cœtu in ecclesia congregato, accensis candelis in personam ejus & perfidorum burgensium de Vizeliaco solemniter autoritate apostolica excommunicationis sententiam absque omni appellationis remedio proferas: ut præter baptisma parvulorum & morientium pœnitentiam, in omnibus terris ejusdem comitis omnia Divina officia prohibeas celebrari. Adjicientes etiam tibi mandamus, ut sententiam ipsam venerabilibus fratribus nostris Hu. Senonensi archiepiscopo, G. Nivernnesi episcopo, G. Lingonensi, He. Eduensi,

Eduensi, Henr. Trecensi, & A. Altissiodorensi, episcopis per tuas litteras ex parte nostra firmiter denunties observandam. Nos siquidem per apostolica eis scripta mandavimus, ut eandem sententiam post tuam denunciationem per suas parochias inviolabiliter faciant observari: Litteras vero quas prædictis fratribus nostris. Lingon. Eduensi, Nivern. Altissiod. episcopis misimus, per tuos eis nuncios facias præsentari.

*** V. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Adversus comitem Nivernensem, & oppidanos Vizeliacenses.

Anastasius Ludovico regi.

QUONIAM jam a retroactis temporibus de tua regia magnificentia nobis & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ bona sunt plurima nunciata: nobilitatem tuam, tam hi qui in apostolatus officio præcesserunt, quam nos, per omnia diliximus; & qui adhuc ex Divina voluntate sumus superstites, diligimus, & honorem tuum in quibus secundum Deum possumus, cupimus augmentari. Eapropter, carissime in Christo fili, quemadmodum prædecessor noster sanctæ memoriæ Eugenius papa, ita & nos pro Vizeliacensi monasterio apostolica tibi scripta dirigimus: mandantes & in Domino commonentes, ut Nivernensem comitem, qui feritate barbarica sævire adversus præfatum monasterium non desistit, districte commoneas, ut memorato monasterio damna quæ intulisse dinoscitur, in integrum studeat emendare, & locum suum in pace ac libertate sua dimittat. Si vero aliquam justitiam in eodem monasterio se habere confidit, suam postmodum mandato nostro poterit obtinere justitiam. Quod si in sua pertinacia induratus hæc effectui mancipare contempserit, nos in personam ejus, & burgensium Vizel. excommunicationis sententiam sine appellationis remedio præcipimus promulgari, & in tota terra ipsius, præter baptisma parvulorum & morientium pœnitentias, omnia Divina officia penitus prohiberi. Quo circa per præsentium latorem tibi mandamus, quatinus ex tunc ab eo tanquam excommunicato abstineas, & burgenses ipsos ab omnibus feriis regni tui sub banno tuo penitus prohibens, a quibuscumqne inveniri poterunt, capi, & rebus suis spoliari, sicut perjuros & ecclesiæ turbatores justitiæ zelo præcipias. Præterea nihilominus industriæ tuæ mandamus, quatinus præfatum monasterium Vizeliac. pro alicujus falsa suggestione nullatenus aggraves: immo pro B. Petri & nostri reverentia, ipsum, tanquam ejusdem principis apostolorum patrimonium, ab omni hoste studeas defensare. Ad hæc, devotionem tuam nullatenus latere volumus, quod nos dilecto filio nostro Vizeliacensi abbati dedimus in mandatis, ut memorato comiti in monasterio nostro nullam prorsus concessionem facere audeat. Valete.

** VI. AD EPISCOPOS GALLIÆ.

De eodem argumento.

Anastasius episcopus Galliæ.

QUANDO peccata, in quibus culpa est relaxare vindictam, ab aliquibus suggerente

A diabolo committuntur: tanta est eis imponenda correptio, ut ipsi, pœna docente, cognoscant quam grave fuerit quod patrarunt, & cæteros a similibus præsumptionibus ecclesiasticæ correptionis timor inhibeat. Inde siquidem est, quod prædecessor noster beatæ memoriæ Eugenius papa per apostolica scripta tibi, frater episcope Lingonensis, mandavit: quatinus Nivernensem comitem, super immanitate tyrannidis, quam in Vizeliacensi monasterio, quod utique B. Petri juris existit, feritate barbarica exercuerat, ut resipisceret districtius commoneres, & si a tanta nequitia nollet desistere, in eum & in burgenses Vizeliaci excommunicationis, & in terris ipsius comitis interdicti sententiam promulgares. Sed sicut audivimus quibusdam occasionibus: mandatum ipsius, unde non
B
modicum ammiramur, nondum est ex toto completum. Et ideo nos, qui Divina disponente clementia in officio ei apostolatus successimus, quoniam præfatum monasterium, tanquam speciale patrimonium B. Petri, cogimur defensare, memorati prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, venerabili fratri nostro Petro Bituricensi archiepiscopo dedimus in mandatis: ut nisi præfatus comes ab eo commonitus, damna, quæ ipsi monasterio intulit, in integrum emendaverit, ac locum ipsum in pace ac libertate sua dimiserit, tam ipsum comitem, quam burgenses Vizeliac. qui tantæ nequitiæ factores
C
existunt, excommunicationi autoritate nostra subjiciat, & in tota terra ejus, pręter baptisma parvulorum & morientium pœnitentias, omnia Divina prohibeat celebrari. Præsentium itaque vobis autoritate mandamus, quatinus & sententiam ipsam, postquam vobis ab eodem fratre denunciata fuerit, firmiter observetis, & per vestras parochias observari inviolabiliter faciatis. Datum Laterani, VIII. Kal. Ianuarii.

*** VII. AD PONTIUM VIZELIACENSEM ABBATEM.

D
De eodem argumento.

Anastasius Pontio abbati Vizeliacensi.

SUPER contritione, persecutione, atque angustia, quam pro commissa tibi ecclesia & pro justitia pateris, devotioni tuę paterno affectu compatimur: & in quibus secundum Deum possumus, grata tibi volumus subsidia ministrare. Inde est quod juxta votum & petitionem tuam, litteras nostras tam archiepiscopis quam episcopis regni Francorum, & regi, comitibus, atque baronibus, quemadmodum tua devotio requirebat, studuimus destinare: quarum continentiam ex transcriptis poteris evidenter agnoscere. Si ergo, dilecte in Christo fili, tu pro domo Israel tribulationibus subjaces: debes sperare quod dabit Dominus de tribu-
E
latione auxilium, & in ipsius misericordia confidentes de omni pressura eripiet, & ad portum quietis gratia sua perducet. Age ergo, fili, & murum tutissimum te pro ecclesia tua, sicuti hactenus, ita & deinceps, non pigriteris opponere: immo contra eos qui fidem penitus abnegarunt, quos etiam excommunicationis vinculo præcepimus innodari, viriliter studeas dimicare: & donec excommunicati fuerint, si te super aliquo in jus forsitan voluerint evocare, nobis inconsultis nullatenus eis respondeas. Adjicientes etiam tibi mandamus, & autoritate apostolica inhibemus, ut in ecclesia nostra de Vizeliaco, quæ proprium alodium B. Petri esse

esse dinoscitur, nullam concessionem, nisi ex mandato nostro, comiti Nivern. facere audeas. Datum Laterani, VIII. Kal. Ianu.

** XI. AD CANONICOS REGULARES Lateranenses.

Confirmat eorum instituta.

Anastasius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, Ioanni priori sacrosanctæ patriarchii basilicæ salvatoris Domini, quæ Constantiniana vocatur: pariterque Ioannis Baptistæ, ac Ioannis evangelistæ: eiusque fratribus canonicis, tam præsentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

POTESTATEM ligandi atque solvendi tam in cælis quam in terra, B. Petro ejusque successoribus autore Domino principaliter traditam illis ecclesia verbis agnoscit, quibus Petrum est idem Dominus allocutus: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Ipsi quoque & propriæ firmitas, & alienæ fidei confirmatio eodem Deo autore præstatur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua: & tu conversus aliquando, confirma fratres tuos.* Oportet igitur nos, qui licet indigne B. Petri residemus in loco, prout Divina nobis clementia & scire, & posse donaverit, prava corrigere, recta firmare, & in ejus ecclesia sic ad arbitrium judicis disponenda disponere, ut de vultu ejus judicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem. Æquum est ergo ac rationabile, ut suus unicuique honor ecclesiæ ac dignitas conservetur. Et sicut in humani corporis compage, naturalis ratio singulis quibuscumque membris ad salutem providens, speciales & proprios actus edocet; nobilioribus vero suam dignitatem conservat: ita in corpore ecclesiæ apostolica providentia secundum sacrorum institutiones canonum universas regit ecclesias; digniores autem & famosiores in sui status prærogativa custodit.

Hujus itaque rationis debito provocati, licet omnium ecclesiarum nobis solicitudo & cura immineat: prædictæ tamen sanctæ Lateranensi ecclesiæ, per quam datur ut invigilare cæteris omnibus debeamus, quæ specialius ac familiarius ad Romani pontificis ordinationem spectare dignoscitur, ampliori & attentiori nos convenit studio providere. Eapropter vobis in Domino filiis ecclesiam ipsam, in qua Divino mãcipati estis obsequio, ad exemplar prædecessoris nostri B. memoriæ Alexandri papæ II. apostolicæ sedis privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo canonicorum, qui secundum Deum, & B. Augustini regulam ibi noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conservetur.

Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in posterum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: medietatem omnium oblationum principalis altaris in integrum sine dispendio aliquo: dationem seu reditum, qui Glandaticum dicitur, vel Herbaticum, ex nostris porcis & pecoribus, seu omnem fruitionem ab eodem prædecessore nostro ipsi ecclesiæ collatam. Obeunte vero te ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur: sed fratres in aliqua persona de vestro collegio, si idonea reperta fuerit, vel de alio religioso conventu, prius conveniant: & postmodum cum consilio, deliberatione, & judicio Romani pontificis eligant. Electus autem, nulli, nisi tantum ipsi Romano pontifici, de obedientia vel subjectione aliqua teneatur. Liceat vobis præterea clericos e sæculo fugientes, vel laicos liberos, undecumque sint, nisi excommunicati, vel interdicti sint, absque alicujus contradictione ad conversionem suscipere. Et qui suscepti fuerunt cum communi cõsilio prioris & fratrum, nulli de obedientia teneantur, nisi Rom. pontifici, & priori ejusdem ecclesiæ. Et si quid scriptum contra hoc vestrum privilegium aliquo tempore apparuerit, id irritum ducimus. Prohibemus autem, ut nulli fratrum post factam in eode loco professionem, sine prioris sui licentia, fas sit de claustro discedere: discedentem vero absque hujusmodi litterarum cautione, nullus audeat retinere. Adhibita suggestione & voluntate fratrum nostrorum cardinalium episcoporum sancimus, ut eadem ecclesia tanquam principalis, mater, & domina, omnino libera sit, & nulli penitus, nisi soli Romano pontifici, sit subjecta: atque iidem episcopi salubri providentia, veluti cooperatores & vicarii nostri, ipsius venerabilis basilicæ utilitatem, & honestatem provideant.

Illud vero quod a memorato prædecessore nostro Alexandro statutum est, maxime observare præcipimus: videlicet ut vasa, seu vestes altaris, & cuncta sacri mysterii ornamenta non tangantur, vel proferantur, seu reponantur, aut etiam qualescumque oblationes desuper altari a non sacratis Deo ministris tollantur. Porro celebrantibus ibidem episcopis sacra Missarum solemnia, in clericalibus tunicis præsentes sitis, cantum imponatis, & ex vobis presbyterum, diaconum, subdiaconum, atque acolytum semper providere curetis. Præterea minus quatuor fratribus assistentibus, Missa in eadẽ ecclesia, etiã diebus privatis, minime celebretur. Diebus vero Dominicis, & in sanctorum festivitatibus, quantuscumque sit, plenarius vester adsit conventus.

Ut autem in ecclesia ipsa regularis ordinis & disciplinæ vigor inviolabiliter auxiliante Deo custodiatur & servetur: unumquemque cardinalium episcoporum qui sunt ad principalis altaris servitium deputati, semel in hebdomada de observantia regulæ cum fratribus ipsius loci capitulum tenere, & si quid grave corrigendum fuerit, cum communi consilio prioris & fratrum, per ipsos vice nostra emendari statuimus. Si qua igitur in posterum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ confirmationis & constitutionis paginam sciens, *&c.*

** XII. AD FRATRES S. IOANNIS Hierosolymitani.

Eos in tutelam suscipit, & privilegiis ornat.

Anastasius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Raimundo magistro xenodochii civitatis Hierosolymitanæ, &c.

CHRISTIANÆ fidei religio hoc pie credit & veraciter confitetur, quod dominus & salvator noster Iesus Christus cum omnium dives esset, pro nobis est pauper effectus. Unde ipse etiam suis imitatoribus opportunæ consolationis præmia repromittens: *Beati, inquit, pauperes, quoniam vestrum est regnum cælorum.* Idemque pater orphano- *Matth. 5.*

rum, refugium pauperum, ad hospitalitatem & beneficentiam nos hortans in euangelio ait: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: quique ad comprobandum tantæ bonitatis excellentiam, etiam pro calice aquæ frigidæ se mercedem redditurum asservit. Nos igitur, quibus ex injuncto officio imminet, his qui longe, & his qui prope sunt, paterna solicitudine providere, devotionem vestram debita benignitate complectimur: & quemadmodum postulatur, ad exemplar prædecessorum nostrorum fel. mem. Innocentii, Celestini, Lucii, Eugenii, Romanorum pontificum, hospitale, & domum sanctæ civitatis Hierusalem, sub beati Petri tutela suscipimus, atque personas sive res ad eum pertinentes apostolicæ sedis privilegio communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona ad sustentandum peregrinorum & pauperum necessitatem, & Hierosolymitanæ ecclesiæ, vel aliarum ecclesiarum parochiis & civitatum territoriis, per tuæ providentiæ vigilantiam eidem xenodochio rationabiliter acquisita, seu a quibuslibet viris oblata, aut in futurum concessione regum, vel principum, largiente Domino, offerri, vel aliis justis modis acquiri contigerit, quæque a venerabilibus fratribus Hierosolymitanæ sedis patriarchis legitime concessa sunt, tam tibi, quam successoribus tuis, & fratribus peregrinorum curam gerentibus, quieta semper & integra conservari præcipimus.

Matth. 25.

Si quæ vero loca fuerint eidem venerabili domui ab aliquo devotione collata, liceat vobis ibidem villas ædificare, ecclesias & cœmeteria ad opus hominum ibi morantium fabricare: ita tamen ut vicina abbatia, vel religiosorum virorum collegium non existat, quæ ab hoc valeant perturbari. Cum autem terræ datæ vobis quolibet justo titulo conferentur, facultatem & licentiam habeatis ibidem oratoria constituendi & cœmeteria faciendi ad opus peregrinorum, & tantummodo fratrum qui de nostra fuerint mensa. Decernimus ergo, ut receptores vestrarum fraternitatum, sive collectarum, salvo jure dominorum suorum, in B. Petri & nostra protectione consistant, & per terras in quibus fuerint, pacem habeant. Simili modo sancimus, ut quicumque in vestra fraternitate fuerit receptus, si forte ecclesia ad quam pertinet, a Divinis officiis fuerit prohibita, cumque mori contigerit, eidem sepultura ecclesiastica non negetur, nisi excommunicatus, vel nominatim fuerit interdictus. Præterea si qui fratrum vestrorum ad recipiendum easdem fraternitates & collectas a vobis missi, ad aliquam civitatem, castellum, vel vicum advenerint, si forte locus ille a Divinis officiis sit interdictus, pro omnipotentis Dei reverentia, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur ecclesiæ, & exclusis excommunicatis, Divina ibi officia celebrentur.

Quia vero omnia vestra sustentationibus peregrinorum & pauperum debent cedere, ac per hoc nullatenus aliis usibus ea convenit applicari: constituimus, ut de laboribus, quos vestris sumptibus colitis, nullus omnino clericus, vel laicus, decimas a vobis exigere præsumat. Statuimus, ut nulli episcopo in ecclesiis vobis subditis, interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententiam liceat promulgare. Verumtamen si generale interdictum fuerit in locis illis prolatum, exclusis excommunicatis & nominatim interdictis, clausis januis, absque campanarum pulsatione, plane Divina officia celebrentur.

Ut autem ad plenitudinem salutis, & curam A animarum vestrarum nihil vobis desit, atque ecclesiastica sacramenta & Divina officia vobis & Christi pauperibus commodius exhibeantur: sancimus, ut liceat vobis clericos & sacerdotes, habito prius tamen de eorum honestate & ordinatione, quantum ad vestram scientiam pertinet, per litteras sive testes convenientes, testimonio, undecumque ad vos venientes suscipere, & tam in principali domo vestra, quam etiam in obedientiis sibi subditis, vobiscum habere, dummodo, si e vicino sunt, eos a propriis episcopis.............. iidemque nulli alii professioni vel ordini teneantur obnoxii. Quod si episcopi eosdem vobis concedere forte noluerint, nihilominus tamen B autoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ eos suscipiendi & retinendi licentiam habeatis. Iidem vero clerici nulli personæ extra vestrum capitulum, nisi Romano pontifici, sint subjecti. Laicos vero liberos ad conversationem & pauperum Christi servitium absque alicujus contradictione suscipiendi, nihilominus vobis concedimus facultatem. Fratribus vero vestris semel in...... atque in sacro vestro collegio receptis, post factam professionem & habitum religionis assumptum, revertendi ad sæculum interdicimus facultatem. Nec alicui eorum fas sit, post factam professionem, semel assumptam crucem Dominicam & habitum vestræ professionis abjicere, vel ad C alium locum, seu etiam monasterium, majoris seu minoris religionis obtentu, invitis sive inconsultis fratribus, aut ejus, qui magister extiterit, licentia, transmigrare. Nullique ecclesiasticæ sæcularique personæ ipsos suscipiendi aut retinendi licentia pateat. Consecrationes vero altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, & cætera ecclesiastica sacramenta, a diœcesano suscipiantur episcopo, si quidem catholicus fuerit, & gratiam sive communionem apostolicæ sedis habuerit, & ea gratis absque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis catholicum, quemcumque D malueritis, adire antistitem, qui nimirum nostra suffultus autoritate, quæ postulantur, indulgeat. Obeunte vero te nunc ejusdem loci provisore atque præposito, nullus ibi qualibet subreptione, astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres ibidem secundum Deum elegerint.

Præterea honores omnes, sive possessiones quas idem xenodochium ultra seu citra mare, in Asia, vel in Europa aut in præsenti juste habet, vel in futurum rationabilibus modis Deo propitio poterit adipisci, vobis pro hospitalitatis studio enitentibus, & per vos jam dicto xenochio, confirmamus. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. per manum Rolandi S.R.E. presbyteri cardinalis & cancellarii XII. Kalendas Novembris, Indict. IV. Incarn. Do-E minicæ MCLIV. pontificatus domini Anastasii IV. anno II.

II** CONCILIUM LONDINI generale ab Henrico II. anno regni sui primo, id est, Dom. nostri MCLIV. tempore Quadragesimali congregatum. ANNO CHRIST. 1154.

Ex Tomo II. collectionis conciliorum Britannic.

In eo revocantur pax, & leges antiquæ Anglorum, videlicet. Divi Edouardi confessoris, aliæque regni consuetudines. Chartæ etiam & privilegia episcoporum, quorumdam abbatiarum, & ecclesiarum, regio sigillo confirmantur.

tur. Inter has charta Guillelmi primi, de immunitate monasterii de Bello, ex quo magna deinceps controversia.

VITA ET EPISTOLÆ
HADRIANI PAPÆ IV.

HADRIANUS IV. natione Anglus, Nicolai nomine ante pontificatum appellatus, ecclesiæ cardinalis, Albanensis episcopus, in Norvegiam ab Eugenio missus, postquam fidem Christi ibi propagasset, gentemque barbaram convertisset, Romam reversus, ex apostolo Norvegiæ, vir valde benignus (verba sunt codicis Vaticani) mitis ac patiens, in Græca & Latina lingua peritus, sermone facundus, eloquentia politus, in cantu ecclesiastico præcipuus, prædicator egregius, ad irascendum tardus, ad ignoscendum velox, hilaris dator, eleemosynis largus, & in omni morum compositione præclarus, tertio Nonas Decembris, anno Dominicæ Incarnationis MCLIV. tempore Friderici imperatoris I. Anastasio in sede pontificia subrogatus fuit. Hujus tempore, Arnoldi hæresiarchæ, qui, ut supra dixi, Romanorum Arnoldistarum & senatus autoritate in Urbe muniebatur, sectarii, dominum Gerardum presbyterum cardinalem tituli sanctæ Pudentianæ ad pontificem euntem in via aggressi ad mortem vulnerarunt. Qua de causa civitas interdicto subjecta, non prius est absoluta, quam Arnoldum ejusque sectatores mœnibus & imperio Urbis eliminarent. Quod cum præstitissent, sublata est censura interdicti, ipsique cives sacramentorum perceptioni restituti fuerunt. Hæresiarcham Arnoldum ab Urbe relegatum in finibus Tusciæ apud Otriculos, qui eum tanquam prophetam in terra sua omni honore colebant, per Gerardum cardinalem sancti Nicolai captum, & a vicecomitibus Campaniæ e manibus ejus abreptum, instantia pontificis per Fridericum adhuc regem sumpto de vicecomite uno gravi supplicio, aliisque fugatis, pontificiæ jurisdictioni restitutum, tandem Urbis præfectus, a papa in urbe existente requisitus, ligno adegit, ac rogo in pulverem redacto funere, ne a stolida plebe corpus ejus venerationi haberetur, cinerem in Tiberim immisit. Guillelmum Siciliæ regem, qui litteras pontificias, ideo quod regis titulo, quem sibi usurpabat, inscriptæ non fuissent, & aliquas ecclesiæ terras occupasset, anathematis vinculo innodavit. Intelligens imperatorem Fridericum multis stipatum copiis in Italiam intrasse, eidem obviam processit, & Sutrium usque profectus, cum eodem convenissent, ipse imperator ex equo descendens, cum debito honore prosecutus est: qui Romam comitatus, coronam imperialem accepit. Urbem Tiburtinorum qui se imperatori dediderant, nulla interjecta mora, quia ecclesiæ esse patrimonium intelligebat, pontifici restituit, ac tum in Germaniam reversus est. Exinde Beneventum a primoribus regni vocatus sese contulit, & potissimam partem e manibus Guillelmi recuperavit. Ibi moram trahenti imperatori Græcorum per legatos 50. millia librarum auri pontifici obtulit, addita promissione, se Guillelmum ex Italia abacturum suis stipendiis, interea si tres in Apulia urbes maritimæ dederentur. Eo nuntio Guillelmus percitus, cum pontifice amicitiam componere per sequestros tentavit: omniaque, quæ occupaverat, immo multo plura se redditurum promisit, si titulo regni utriusque Siciliæ insigniretur. Petitioni ejus initio statim pontifex detulisset, si cardinalium pars maxima illud non dissuasisset. Sed cum Guillelmus cum valido exercitu Apuliam omnem sibi subjecisset, renitentibus cardinalibus Hadrianus indignatus, omnia ut petierat, ex sententia Guillelmi permisit, titulosque prædictos attribuit. His ita compositis Hadrianus Orvietum concessit, quod Romanorum pontificū primus sua habitatione nobilius reddidit. Romam reversus, cum Friderico imperatore ob non vindicatam injuriam Londinensi archiepiscopo illatam, expostulavit per litteras, ex quibus male intellectis orta est illa inter Hadrianum & Fridericum de imperio periculosa disceptatio, quam Radevicus prolixe describit. Sedata est discordia, quando pontifex per secundam epistolam declararat, se per beneficii collationem nihil aliud quam imperialem coronationem eique impartitam consecrationem intellexisse. Resuscitata fuit, quando recusaret pontifex confirmare, quem imperator Ravennatem episcopum constituerat. Cumque Romæ agens a civibus inquietaretur, Anagniam rediit: ubi post breve temporis intervallum ex morbo squinantiæ, ut scribit Guillelmus Tyrius, obiit, postquam in eo officio pontificali quatuor annis & 10. mensibus laudabiliter se gessisset. Ejus corpus ad Urbem delatum, prope sepulcrum Eugenii conditum est. Hæc summatim ex codice Vaticano apud Baronium, Ottone Frisingensi, & Willelmo Tyrio. Dodechinus in appendice Mariani, Hadrianus, inquit, imperatorem pro conjugii dissidio excommunicare disposuerat, sed mense Octobris anno MCLIX. morte præventus est. Otto Frisingensis, qui his temporibus vixit & scripsit, lib. 7. cap. ult. Friderici imperatoris octavo anno, qui cum anno Christi MCLIX. coincidit, venerabilem papam obiisse refert. Anno MCLX. Kalendas Septembris, ait cōtinuator Sigeberti, mortuus est Hadrianus papa.

Radevicus de gestis Friderici imperatoris lib. 2. cap. 43. Ea tempestate, ait, Hadrianus papa in Kalendis Septembris apud Anagniam diem clausit extremum, & II. Nonas Septembris in ecclesia beati Petri, præsentibus clero, senatu, populoque Romano, honorifice tumulatus est, regalibus nuntiis adhuc ibi existentibus. Quare non modo non est miraculosum, ut hæretici calumniantur, sed revera plane fabulosum, & ex morbo squinantiæ, quo eum obiisse scribit Tyrius, male intellecto, haud dubie effectum, quod de obitu Hadriani ex obscuro quodam & schismatico autore Ioanne Cremonense schismaticorum fautor abbas Urspergensis in chronico refert his verbis: Cum venisset ad quemdam fontem, hausit de potu illius, & continuo (ut dicitur) musca quædam os ejus intravit, & gutturi ejus adhæsit, nulloque artificio medicorum avelli potuit, quoadusque spiritum exhalaret. Mortem tam novam & insolentem a scriptoribus ejus temporis, quos supra recensui, commemoratam non fuisse, non est probabile, si, quod absit, pontifici maximo talis interitus obtigisset. Si juxta sententiam Hadriani papæ Fridericum imperatorem flumine absorptum, ejusque exercitum miraculose a Deo extinctum fuisse, nemo scriptorum tacuit, ut infra in Alexandro dicemus: quis credat omnes scriptores similem obitum Hadriani, si contigisset, tacituros fuisse? Non minor est calumnia, qua uterque schismaticorum fautor scribit, Hadrianum

Hadrianum accepta pecunia comparatum fuiſſe ut Fridericum excommunicaret : quaſi vero non fuerit ſufficiens cauſa ad condemnandum ſententia anathematis eum, qui legitima uxore repudiata alteram duxerat : ſedique apoſtolicæ ſemel reconciliatus, eas, quas Radevicus deſcripſit, injurias iterum in eamdem evomuerat. Illud Hadrianus reliquit poſteris admirandum exemplum, quod nec obolum quidem erogarit in ſuos propinquos: adeo ut nec matri ipſi aliquid voluerit impendiſſe, quam eleemoſynis Cantuarienſis eccleſiæ (teſte Sariſberienſi, epiſtola 24. ad ſanctum Thomam) alendam reliquit.

EPISTOLA I. HADRIANI PAPÆ IV.

AD HENRICVM II. ANGLIÆ regem.

Concedit privilegium ad Hiberniam occupandam.

Hadrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio illuſtri Anglorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LAVDABILITER & fructuoſe de glorioſo nomine propagando in terris, & felicitatis præmio cumulando in cælis, tua magnificentia cogitat: dum ad dilatandos eccleſiæ terminos, ac de- C clarandam indoctis & rudibus populis Chriſtianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, ſicut catholicus princeps, intendis, & ad id convenientius exequendum, conſilium apoſtolicæ ſedis exigis & favorem. In quo facto, quanto altiori conſilio & majori diſcretione procedis: tanto in eo feliciorem progreſſum te, præſtante Domino, confidimus habiturum : eo quod ad bonum exitum ſemper & finem ſoleant attingere, quę de ardore fidei & de religionis amore principium acceperunt. Sane Hiberniam, & omnes inſulas, quibus ſol juſtitiæ Chriſtus illuxit, & quæ documenta fidei Chriſtianæ ceperunt, ad jus beati Petri, & ſacroſanctæ Romanæ eccle- D ſiæ (quod tua & nobilitas recognoſcit) non eſt dubium pertinere. Vnde tanto in eis libentius plantationem fidelem & germen gratum Deo inſerimus, quanto id a nobis interno examine diſtrictius proſpicimus exigendum. Significaſti ſiquidem nobis, fili in Chriſto cariſſime, te Hiberniæ inſulam, ad ſubdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare, & de ſingulis domibus annuam unius denarii beato Petro velle ſolvere penſionem, & jura eccleſiarum illius terræ illibata & integra conſervare. Nos itaque pium & laudabile deſiderium tuum cum favore congruo proſequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes aſſenſum : gratum & acceptum habe- E mus, ut pro dilatandis eccleſiæ terminis, pro vitiorum reſtringendo decurſu, pro corrigendis moribus, & virtutibus inſerendis, pro Chriſtianæ religionis augmento, inſulam illam ingrediaris, & quod ad honorem Dei & ſalutem illius terræ ſpectaverit, exequaris: & illius terræ populus honorifice te recipiat, & ſicut Dominum veneretur : jure nimirum eccleſiaſtico illibato & integro permanente, & ſalva beato Petro & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, de ſingulis domibus, annua unius denarii penſione. Si ergo, quod concepiſti animo, effectu duxeris complendum : ſtude gentem illam bonis moribus informare, & agas tam per te, quam per illos quos adhibes, quos fide, verbo, & vita idoneos eſſe perſpexeris, ut decoretur ibi eccleſia, plantetur & creſcat fidei Chriſtianæ religio, & quę ad honorem Dei, & ſalutem pertinent animarum, per te taliter ordinentur, ut a Deo ſempiternę mercedis cumulum conſequi merearis, & in terris glorioſum nomen valeas in ſæculis obtinere.

G. C. Referunt hoc privilegium, tum Matthæus Pariſ. ad ann. MCLV. tum Gualdus Cambrenſis, Hiberniæ expugnatę lib. 2. c. 6. cui & hęc præfixit, ad rerum geſtarum intelligentiam plane neceſſaria.

INTEREA *quanquam Martiis plurimum inten- B tus & detentus exercitiis Anglorum rex, ſuæ tamen inter agendum Hiberniæ non immemor, cum prænotatis ſpurcitiarum litteris, in ſynodo Caſſilienſi per induſtriam quæſitis, directis ad curiam Romanam nunciis, ab Hadriano papa de Anglia oriundo, tunc præſidente, privilegium impetravit, ejuſdem autoritate & aſſenſu, Hibernico populo tam dominandi, quam ipſum in fidei rudimentis incultiſſimum, eccleſiaſticis normis & diſciplinis, juxta Anglicanæ eccleſiæ mores, informandi. In Hiberniam itaque privilegio transmiſſo, per Nicolaum Cuallingfordenſem tunc priorem, Malmesburienſem quoque poſtmodum abbatem, tam poſitum quam depoſitum, nec non & Guil- C lelmum Aldelmi filium: convocata ſtatim apud Guaterfordiam epiſcoporum ſynodo, in publica audientia, ejuſdem privilegii, cum univerſitatis aſſenſu, ſolemnis recitatio facta fuit per Ioannem Saliſburienſem, poſtmodum epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum : per quem etiam idem papa regi annulum aureum, in inveſtituræ ſignum, præſentavit. Qui ſtatim ſimul cum privilegio in archivis VVintoniæ repoſitus fuerat.*

II. AD FRIDERICVM IMPERATOREM.

De non vindicata injuria Lundonienſi archiepiſcopo illata conqueritur.

D *Hadrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Friderico illuſtri Romanorum imperatori, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

IMPERATORIÆ majeſtati paucis retroactis diebus recolimus ſcripſiſſe, illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore noſtro commiſſum, in Teutonicis partibus, ſicut credimus, aliquando intentatum, excellentiæ tuæ ad memoriam revocantes, non ſine grandi admiratione ferentes, quod abſque digna ſeveritate vindictæ uſque nunc tranſire paſſus ſis tam pernicioſi ſceleris feritatem. Qualiter enim venerabilis frater noſter E. Lundonienſis archiepiſcopus, E dum a ſede apoſtolica remearet, a quibuſdam impiis & ſceleſtis, quod ſine grandi animi mœrore non dicimus, in partibus illis captus fuerit, & adhuc in cuſtodia teneatur : qualiter etiam in ipſa captione prędicta, viri impietatis, ſemen nequam, filii ſcelerati, in eum & in ſuos, evaginatis gladiis, violenter exarſerint, & eos ablatis omnibus quam turpiter atque inhoneſte tractaverint : & tua ſereniſſima celſitudo cognoſcit, atque ad longinquas & remotiſſimas regiones fama tanti ſceleris jam pervenit. Ad cujus utique vehementiſſimi facinoris ultionem, ſicut is cui bona placere, mala vero diſ-

plicere credimus, constantius exurgere debuisti, & A
gladium qui tibi, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*, est ex Divina provisione concessus, in cervicem desævire oportuit impiorum,& graviffime conterere præsumptores. Tu vero idipsum ita dissimulasse diceris, sævitiam neglexisse: quod eosdem non est quare pœniteat commisisse reatum, quia impunitatem sacrilegii quod gesserunt,jamjam sentiunt invenisse. Cujus quidem dissimulationis & negligentiæ causam penitus ignoramus: quoniam nos in aliquo serenitatis tuæ gloriam offendisse, conscientiæ scrupulus nostrum animum non accusat, sed personam tuam sicut carissimi & specialis filii nostri & principis Christianissimi, quem in apostolicæ confessionis petra non ambigimus per Dei gratiam solidatum, sincera semper dileximus caritate, & debitæ tractavimus benignitatis affectu. B Debes enim, gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quam grataṅter & quam jucunde alio anno mater tua sacrosancta Romana ecclesia te susceperit, quanta cordis affectione tractaverit,quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit & honoris, & qualiter imperialis insigne coronæ libentissime conferens, benignissimo gremio suo tuæ sublimitatis apicem studuerit confovere: nihil prorsus efficiens quod regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen pœnitet nos desideria tuæ voluntatis in omnibus implevisse: sed si majora beneficia excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta ecclesiæ Dei & nobis per te incrementa pos- C sint & commoda provenire, non immerito gauderemus. Nunc autem quia tam immensum facinus, quod in contumeliam universalis ecclesiæ & imperii tui noscitur etiam commissum, negligere ac dissimulare videris: suspicamur utique, ac veremur, ne forte in hanc dissimulationem & negligentiam propter hoc tuus animus sit inductus, quod suggestione perversi hominis zizania seminantis adversus clementissimam matrem tuam sacrosanctam Romanam ecclesiam, & nos ipsos indignationem (quod absit) aliquam conceperis vel rancorem. Ob hoc igitur, & ob alia omnia negotia, quæ cognoscimus imminere, duos de melioribus & carioribus, quos D circa nos habemus, dilectos scilicet filios nostros, Bernardum sancti Clementis presbyterum, Rolandum sancti Marci presbyterum cardinalem, & cancellarium nostrum, viros utique religione, prudentia & honestate conspicuos, serenitati tuæ de latere nostro ad præsens duximus destinandos, excellentiam tuam rogantes attentius: quatenus eos tam honorifice, quam benigne recipias, honeste tractes, & ea quæ ipsi super hoc & super aliis ad honorem Dei & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, ad decus etiam & exaltationem imperii pertinentia, ex parte nostra imperatoriæ proposuerint dignitati, sicut ab ore nostro procedant, absque ulla hæsitatione suscipias, & ipsorum verbis, tanquam si ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere.

III. AD EPISCOPOS GALLIÆ & Germaniæ.

Petit Fridericum corrigi, & ad restitutionem honoris induci.

QVOTIES aliquid in ecclesia contra honorem Dei & salutem fidelium attentatur:fratrum & coepiscoporum nostrorum, & eorum præcipue qui spiritu Dei aguntur, cura debet existere, ut ea, quæ male gesta sunt, gratam Deo correctionem debeant inuenire. Hoc autem tempore (quod absque nimio mœrore non dicimus) carissimus filius noster Fridericus Romanorum imperator tale quid egit, quale temporibus antecessorum suorum non legimus perpetratum. Cum enim nos duos de melioribus fratribus nostris, Bernardum tituli sancti Clementis, & Rolandum cancellarium nostrum tituli sancti Marci, presbyteros cardinales,ad ipsius præsentiam misissemus: ipse, cum primum ad ejus præsentiam pervenerunt, alacriter visus est eos recepisse. Sequenti vero die, cum redirent ad eum, & litteræ nostræ in ejus auribus legerentur, accepta occasione cujusdam verbi, quod ipsarum litterarum series continebat, (insigne videlicet coronæ beneficium tibi contulimus) in tantam animi commotionem exarsit, ut convicia, quæ in nos & legatos nostros dicitur coniecisse, & quam inhoneste ipsos a præsentia sua recedere, ac de terra sua velociter exire compulerit, & audire opprobrium, & lamentabile sit referre. Eis autem ab ipsius præsentia excedentibus, facto edicto, ne aliquis de regno vestro ad apostolicam sedem accedat: per omnes fines ejusdem regni custodes dicitur posuisse, qui eos, qui ad sedem apostolicam venire voluerint, violenter debeant revocare. Super quo facto licet aliquantum perturbemur: ex hoc tamen in nobis ipsis majorem consolationem accipimus: quod ad id de vestro & principum consilio non processit. Vnde confidimus eum a sui animi motu, consilio & persuasione vestra facile revocandum. Quocirca, fratres, quoniam in hoc facto non solum nostra, sed vestra & omnium ecclesiarum res agi dignoscitur: caritatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus opponatis vos murum pro domo Domini, & præfatum filium nostrum ad viam rectam quam citius reducere studeatis; attentissimam solicitudinem adhibentes, ut a Reinaldo cancellario suo, & palatino comite, qui magnas blasphemias in præfatos legatos nostros, & matrem vestram sacrosanctam Romanam ecclesiam, evomere præsumpserunt, talem & tam evidentem satisfactionem faciat exhiberi: ut sicut multorum aures amaritudo sermonis eorum offendit, ita etiam satisfactio multos ad viam rectam debeat revocare.

Non acquiescat idē filius noster consiliis iniquorum, consideret novissima & antiqua, & per illam viam incedat,per quam Iustinianus & alii catholici imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem & imitatione illorum, & honorem in terris, & felicitatem in cælis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eum ad rectam semitam reduxeritis: & beato Petro apostolorum principi gratum dependetis obsequium, & vobis & ecclesiis vestris conservabitis libertatem. Alioquin noverit antedictus filius noster ex admonitione vestra, noverit ex promissionis evangelicæ veritate, quod sacro- E sancta Romana ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocumque ventorum turbine quatiatur, in sua firmitate, protegente Domino, in sæculum seculi permanebit. Nec autem (sicut nostis) deceret eum tam arduam viam absque vestro consilio attentasse. Vnde credimus, quod auditis admonitionibus vestris, facillime poterit ad frugem sanioris studii,sicut vir discretus & imperator catholicus,revocari.

IV. AD FRIDERICVM IMPERATOREM.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Friderico, &c.

Ex quo universalis ecclesiæ curam, Deo prout ipsi placuit disponente, suscepimus, ita in cunctis negotiis magnificentiam tuam honorare curavimus, ut de die in diem animus tuus magis ac magis in amore nostro & veneratione sedis apostolicæ debuisset accendi. Vnde sine grandi admiratione non ferimus, quod cum audito ex suggestione quorumdam, animum tuum aliquantulum contra nos fuisse commotum, duos de melioribus & majoribus fratribus nostris, Rolandum scilicet cancellarium tituli sancti Marci, & Bernardum tituli sancti Clementis presbyteros cardinales, qui pro tuæ majestatis honore in Romana ecclesia soliciti semper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præsentiam destinavimus: aliter quam imperialem decuerit honorificentiam sunt tractati. Occasione siquidem cujusdam verbi, quod est, beneficium, tuus animus (sicut dicitur) est commotus: quod utique nedum tanti viri, sed nec cujuslibet minoris animum merito commovisset. Licet enim hoc nomen, quod est, beneficium, apud quosdam in alia significatione, quam ex impositione habeat: assumatur, tunc tamen in ea significatione accipiendum fuerat, quam nosipsi posuimus, & quam ex institutione sua noscitur retinere. Hoc enim nomen ex bono & facto est editum, & dicitur beneficium, apud nos, non feudum, sed bonum factum. In qua significatione in universo sacræ scripturæ corpore invenitur, ubi ex beneficio Dei, non tamquam ex feudo, sed velut ex benedictione & bono facto ipsius, gubernari dicimur & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquido recognoscit, quod nos ita bene & honorifice imperialis dignitatis insigne tuo capiti imposuimus, ut bonum factum valeat ab omnibus judicari. Vnde quod quidam verbum hoc, & illud scilicet (contulimus tibi insigne imperialis coronæ) a sensu suo nisi sunt ad alium retorquere: non ex merito causæ, sed de voluntate propria & illorum suggestione, qui pacem regni & ecclesiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum, contulimus, nihil aliud intelleximus, nisi quod superius dictum est, imposuimus. Sane quod postmodum personas ecclesiasticas a debita sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ visitatione, ut dicitur, revocare jussisti: si ita est, quam inconvenienter actum sit, tua, fili in Christo carissime, discretio, ut credimus, recognoscit. Nam si aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios & litteras tuas nobis fuerat intimandum: & nos honori tuo curavissemus sicut filii carissimi providere. Nunc igitur, quoniam ad commonitionem dilecti filii nostri Henrici Bajoariæ & Saxoniæ ducis, duos de fratribus nostris, Henricum tituli sanctorum Nerei & Achillei, & Hyacinthum sanctæ Mariæ in Cosmedin, diaconos cardinales, prudentes siquidem & honestos viros, ad tuam præsentiam destinavimus, celsitudinem tuam monentes & hortantes in Domino, quatenus eos honeste & benigne recipias: & quod ab eis ex parte nostra tuæ magnificentiæ fuerit intimatum, a sinceritate cordis nostri noverit tua excellentia processisse. Ac per hoc cum eisdem filiis nostris, mediante jam dicto filio nostro duce, ita celsitudo tua studeat convenire: ut inter te ac matrem tuam sacrosanctam Romanam A ecclesiam nullius discordiæ seminarium debeat remanere.

RESCRIPTVM IMPERATORIS FRIDERICI [illegible] ad Hadrianum papam.

Pro confirmatione electi Ravennensis.

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & semper Augustus, Hadriano Romanæ ecclesiæ venerabili pontifici.

Dilecto & fideli nostro Anselmo bonæ memoriæ Ravennensis ecclesiæ venerabili episcopo defuncto, ne curia nostra diutius tanto careret principe, operam dare curavimus loco ejus talem subrogari personam, quæ tempore ad resarcienda ecclesiæ illius damna, & ad nostrum pera- B gendum servitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes, & aure non surda audientes, quod scriptum est, *Honore invicem prævenientes*: filium comitis Blanderatensis, quem vos in clericum Romanæ ecclesiæ & filium nostra petitione assumpsisse recordati sumus, vicissim ad honorem vestrum & sanctæ Romanæ ecclesiæ altius sublimari intendimus; in ea præsertim ecclesia, quam post sanctam Romanam ecclesiam, aut maximam, aut unam de maximis habemus: nostræque voluntatis proposito, Divina favente clementia, in electione illius personæ concorditer & voluntarie universa Ravennas convenit ecclesia, præsentibus viris honestissimis legato nostro & vestro, hinc C Hyacintho cardinali, inde Hermanno Ferdensi episcopo. Scientia autem & moribus in personam præfati electi una cum genere convenientibus, propter reverendum vestræ paternitatis testimonium commendabilior & acceptior eadem persona nobis jam facta est, quam utique etiam diligi a vobis & honorari gaudemus & volumus, ea tamen ratione & ordine, qua patres filios suos solent diligere, quos suo tempore & manumittunt, & domui suæ providere permittunt. Et quidem decentissimum est sanctam Romanam ecclesiam, tamquam matrem omnium ecclesiarum, filios, qui sunt fructus ventris aggregare, & aggregatos ad decorem domus Dei & per domos & familias distribuere, quibus etiam D nostrum imperium, tanquam ab utero & gremio matris nostræ progredientibus, debeat & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori consideratione vestra perpendat discretio, quid in hac causa tam vestræ quam nostræ majestati & honestati conveniat.

V. AD EVMDEM.

Respondet superiori: & Guidoni Ravennati archiepiscopo confirmationem denegat.

E *Hadrianus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Friderico illustri Romanorum imperatori, salutem & apostolicam benedictionem.*

Qualiter superni conditoris intuitu, & tam excellentiæ tuæ, quam dilecti filii nostri Guidonis Blanderatensis comitis interventu, dilectum filium Guidonem subdiaconum nostrum, ejusdem comitis filium, olim in familiaritatem & in nostrum consortium receperimus; qualiter etiam intuitu probitatis ejusdem, atque pro honore & utilitate sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, tamquam si in diaconum jam fuerit ordinatus, ecclesiam ei specia-

A specialiter assignaverimus: & nos profecto memores", & a serenitatis tuæ memoria non credimus excidisse. Nunc autem honestatem ipsius considerantes, & profectum scientiæ, si ei vita comes fuerit, attendentes: inteligentes etiam quanta per eum, ac per nobiles & potentes parentes ipsius, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ adhuc potuerint commoda provenire, & ad quantum dignitatis apicem in eadem Romana ecclesia ipse valeat, vita generi concordante, conscendere, cum a sede apostolica in subdiaconatus officium sic promotus, & ei, tamquam si jam diaconus esset (sicut superius dictum est) a nobis sit ecclesia specialiter assignata: communicato fratrum nostrorum consilio, a nostro latere tam preciosum pignus, juxta petitionem excellentiæ tuæ, non potuimus removere, sed ipsum B opportunitate accepta, Deo autore, in Romana ecclesia ad honorem ejusdem ecclesiæ & imperii intendimus ordinare: ut vel in ea, prout Divina gratia proposuerit, quandoque ad sublimiora conscendat, vel exinde ad alterius ecclesiasticæ fastigium dignitatis ipsum contingat, auxiliante Domino, pervenire. Convenientius siquidem est, ut qui filius & clericus est Romanæ ecclesiæ, ab ejus gremio non recedat: & ipsa ei circa se locum dignitatis conferens, eidem inde provideat altiora. Ipsa etenim viros & moribus & scientia adornatos, præditos honestate, & sanguinis nobilitate præclaros, ad se libenter evocat, & eos aliunde consuevit admittere, non se talibus, cum ipsos in gremio C suo habeat, facile honore spoliare. Quia igitur hoc decentius esse conspicimus, & honorabilius existere arbitramur, confidentes etiam imperatoriæ majestati hoc potius debere placere, & gratum atque acceptum esse: postulationem tuam in hac parte non duximus admittendam, credentes atque sperantes, quod ex quo nostram super hoc cognoveris voluntatem, tu ipse nostram intentionem & propositum commendabis.

VI. AD EUMDEM.

De duplici injuria sedi apostolicæ per ipsum illata.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei Friderico Romano imperatori salutem & apostolicam benedictionem.

Lex Divina sicut parentes honorantibus longævitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritatis autē voce docemur, quia *omnis qui se exaltat humiliabitur.* Quapropter, dilecte in Domino fili, super prudentia tua non mediocriter admiramur, quod beato Petro & sanctæ Romanæ ecclesiæ non quantam deberes exhibere reverentiam videris. In litteris enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis: in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & E nobis a te promissa & jurata? quomodo eam observes, cum ab iis qui dii sunt & filii Excelsi omnes, episcopis videlicet, homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis, & manifeste factus nobis contrarius, cardinalibus a latere nostro directis non solum ecclesias, sed & civitates regni tui claudis? Resipisce ergo, resipisce, tibi consulimus. Quia cum a nobis consecrationem & coronam merueris, dum inconcessa captas, ne concessa perdas nobilitati tuæ timemus.

VII. AD BASILIUM ARCHIEPISCOPUM Thessalonicensem.

Pro Græcorum concordia.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerando fratri Thessalonicensium archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex quo per invidiam hostis antiqui Constantinopolitana sedes a sacrosancta Romana & apostolica (quod sine lacrymarum inundatione vix famur) ecclesia seipsam separavit, & hominis inimicus proprium malitiæ venenum effudit, & a matris obedientia liberi secesserunt, unitatisque locum binarius subiit: laborem multum & studium, qui nos prædecesserunt beati Petri successores, adhibuerunt, ut schisma de medio tolleretur, & unitati ecclesiæ, qui se ab ea separarunt, redderentur. Quamobrem & nos, qui hoc tempore apostolicæ sedis curam suscepimus, ut Deo placet, pro omnibus ecclesiis, quæ sunt intra terrarum orbem constitutæ, quamvis beati Petri virtutibus par nihil habeamus, ministerio tamen fungi cogimur. Ad id credidimus attendendum, ne connumeremur (quod absit) iis quos per prophetam Dominus reprehendit, dicens: *Quod ejectum est non introduxistis, quod infirmum non sanavistis, & quod periit non quæsivistis, & quod confractum non obligastis.* Ezech. 34.

Ideoque ad introductionem liberorum in locum ecclesiæ & unitatis, inventionemque amissæ drachmæ properemus: & apostolico præcepto incitati, in eos qui doctrinæ sermones aspernantur, ut persuasum habeamus, moderari, & fidelium admonitionem tempestive intempestive factam: & illius exemplo edocti, qui erat gloriæ Dominus, & omnia in sua potestate habens inclinare fecit cælos, & descendit, acceptaque servi forma seipsum exinanivit, ut ovis amissa suo gregi restitueretur. Unde, frater in Christo, dilectionem tuam his litteris admonemus, ut hanc rem diligenter cures. Nam una sola est ecclesia, & una sola sanctificationis arca, D in quam unumquemque fidelium e diluvio servari oportet. Et circa unionem ejus modis omnibus labores; tuaque cogitet prudentia, ut ecclesia Dei non possit divisa consistere, ut omnem animam viventem e præsentis diluvii procellis intra unam arcam ecclesiæ congregari oporteat ad beatum Petrum omnium fidelium gubernatorem.

Traditum est quonam modo sancti patres, Divino Spiritu illuminati, omnium ecclesiarum primatum sacrosanctam Romanam ecclesiam absolute obtinere jusserint, & ad ejus sententiam omnium iudicium referri præscripserint: & ad tollendam de medio divisionem, ad unionem ecclesiæ, ad conjunctionem divisi parietis, propter Dei dilectionem, propter animæ salutem, & propter fruitionem gloriæ, quæ non marcescit, vigilanter adverte. Primum apud te ipsum, deinde in aliis, quatenus Divina gratia largitur, da operam, ut grex cum ecclesia uniatur, & qui seipsos Dominicas oves cōfitentur, ad gregem B. Petri revertantur, qui Domini jussu eorum curā suscepit. Nos quidem in hoc non temporariam laudem spectamus, non prætereuntem gloriam quærimus, qui pascendi suscepimus officium. Servos nos omnium Dei servorum confitemur. Sed cum dominum & magistrum nostrum, ut unum mortuum resuscitaret in corpore, profectum fuisse, & lacrymatum legimus ad sepulcrum,

Ioan. 11. erum, & dixisse, *Lazare exi foras*: judicamus indignum, si Domini retineamus talentum, & quos possumus in anima resuscitare negligamus. Quod superest, dilectos filios nostros Balduinum & Balditzioninum præsentes tabellarios ad dilectissimum filium nostrum Emmanuelem imperatorem Constantinopolitanum, a religioso cœtu missos, dilectioni tuæ studiose commendamus: rogantes ut per dilectionem Dei, beatique Petri, & sedis apostolicæ, & pietatis cultum, aspectu gratioso in eorum necessitatibus consolationem adhibeas. De tua valetudine cupimus per litteras fieri certiores.

VIII. AD VVILLELMVM REGEM SICILIÆ.

De titulo regni, aliisque privilegiis ab eo per vim & metum extortis.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo Filio VVillelmo illustri & glorioso Siciliæ regi, ejusque heredibus, quos pro voluntaria ordinatione sua statuerit in regnum, in perpetuum.

LICET ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio universos Christi fideles paternæ caritatis brachiis debeamus amplecti, atque ad pacem eos & concordiam invitare: reges tamen & sublimiores quasque personas tanto amplius diligere & honorare debemus, atque de bono pacis eos tanto studiosius commonere, quanto ecclesiæ Dei & fidelibus Christianis major inde fructus spiritualiter ac temporaliter dignoscitur provenire. Constat, carissime in Christo fili VVillelme, gloriose Siciliæ rex, te inter reges & celsiores personas sæculi, eximiis operibus, potentia opibusque clarere: ita ut ex vigore justitiæ, quam in terra sub tua ditione constituta conservas, ex securitate pacis, qua omnes per eamdem constituti lætantur, & ex terrore quem inimicis Christiani nominis per opera magnifica incussisti, usque ad extremos angulos fama tui nominis & gloria protendatur. Quod siquidem nos, dilectissime in Christo fili VVillelme eximie, diligentius attendentes, & inspicientes pariter quantæ utilitates Romanæ ecclesiæ valeant provenire, si celsitudo tua per firmam pacem ei & concordiam conjungatur: dum in civitate Beneventana securi & liberi cum fratribus nostris essemus, ad pacem tecum habendam diligenti studio decrevimus intendere. Misimus ergo ad excellentiam tuam quosdam fratrum nostrorum, scilicet: *ut *supra*:& proposuimus per eos nostrum de bono pacis & concordiæ desiderium: & invitavimus attentius, & monuimus excellentiam tuam ad pacem. Et illius inspirante virtute, qui ad cælum iturus discipulis suis ait: *Pacem do vobis, pacem meam relinquo vobis*: talem animum tuum invenimus, qualem filii pacis & catholici principis decuit inveniri. Et mediantibus præfatis filiis nostris, *&c. ut supra*: in hanc formam pacis libera & spontanea voluntate nostra devenimus, ut videlicet de capitulis illis, de quibus inter nos & excellentiam tuam controversia est, per omnia, *&c.* Vt autem quæ supra diximus tam nostro, quam successorum nostrorum tempore perpetuam obtineant firmitatem, & nec tuis, nec tuorum heredum temporibus, alicujus valeant præsumptione turbari: nos ea de communi consilio & voluntate fratrum nostrorum, autoritate apostolica confirmamus, & valitura in perpetuum præsentis scripti pagina communimus: & tam a nobis, quam a nostris successoribus perpetuis temporibus statuimus observanda.

** sic in cod Vaticano unde hanc ep descripsit Baronius.*

Ioan. 14.

Nulli ergo omnino liceat hanc paginam nostræ concessionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare voluerit, omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, indignationem incurrat. Amen, Amen, Amen.

Datum anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo sexto, mense Iunii, quartæ Indictionis.

IX. AD RECTORES ROMANÆ fraternitatis.

Arnaldus hæresiarcha, Eugenii III. tempore, præter alia execranda quæ adversus Romanam ecclesiam præsumpserat, clericos cardinalibus subditos ab iis divellere laboravit. Ad ejusmodi ergo inventum diabolicum, quod invaluerat, auferendum, decernit Hadrianus papa, ut capellani promittant obedientiam rectoribus titulorum.

Hadrianus quartus, rectoribus Romanæ fraternitatis.*

AD audientiam nostram pervenit, quod clerici sancti Petri ad vincula in quadam capella sua, ecclesia videlicet sanctæ Mariæ in Candiatore, quia ejusdem ecclesiæ populus manum obedientiæ jam dictæ ecclesiæ presbytero, illi videlicet sancti Petri, exhiberi contradicit, Divina prohibuerunt officia celebrari. Quia igitur sustinere non possumus nec debemus, ut ecclesia sancti Petri ad vincula suo jure debeat defraudari, per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus prædictum populum districte commoneatis, ut a contradictione illa penitus de cætero cesset: & quod ecclesia sancti Petri habet in cæteris suis capellis, in ista ei subtrahere non præsumat. Et si ab hujusmodi levitate cessaverit, interdictum volumus relaxari, ut in prædicta ecclesia sanctæ Mariæ officia Divina liceat celebrari. Alioquin pœnam, quam in officiis patiuntur, eos decernimus sustinere. Datum Beneventi, xv. Kalendas Aprilis.

G. C. Quę sequuntur Hadriani epistolę, a decima ad vigesimam quintam, petitę sunt ex Tomo IV. histor. Franc. Duchesn.

*** X. AD HVGONEM FRANCIÆ cancellarium.

Confirmat ipsi archidionatum Atrebatensem.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Hugoni, carissimi filii nostri Ludovici regis Francorum cancellario, & Atrebatensis ecclesiæ archidiacono, salutem & apostolicam benedictionem.

SI rationabilibus filiorum nostrorum petitionibus facili assensu concurrimus, & eos super collatis sibi ecclesiasticis beneficiis nostro patrocinio communimus: officii nostri debitam exequimur actionem, & ecclesiasticis utilitatibus efficaciter providemus. Tanto enim quisque de sui executione officii poterit fructuosius cogitare: quanto pravorum temeritati ad suam infestationem omnem aditum viderit attentius interclusum. Eapropter, dilecte in Domino fili Hugo, paci & quieti tuæ in posterum providere volentes, majorum

A rem archidiaconatum Atrebatensis ecclesiæ cum omnibus ad eum pertinentibus, a venerabili fratre nostro Godefrido ejus ecclesiæ episcopo rationabili tibi provisione concessum, autoritate tibi apostolica confirmamus, & præsentis scripti pagina communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem id attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Laterani, XII. Kalendas Februarii.

*** XI. AD THEOBALDUM EPISCOPUM & canonicos Paris.

Ut Hugoni cancellario, præbendæ Parisiensis redditus assignentur, ubicumque fuerit.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri T. episcopo, & dilectis filiis C. decano, & universo capitulo Parisiensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

GRATUM & acceptum habemus, & dilectionem vestram de provisione illorum, quæ ad promovendas utilitates ecclesiasticas pertinent, non modicum commendamus, quod dilecto filio nostro Hugoni carissimi filii nostri Ludovici Francorum regis cancellario præbendæ suæ redditus in vestra ecclesia concessistis. Unde nos concessionem ipsam ratam habentes, & autoritate apostolica confirmantes, per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus redditus ipsos ei, ubicumque fuerit, faciatis integre assignari. Ut & ipse vobis & ecclesiæ vestræ inde semper existat obnoxius, & nos petitiones vestras libentius admittere debeamus. Datum Beneventi, XIII. Kal. Februarii.

*** XII. AD HUGONEM FRANCIÆ cancellarium.

Absolvit eum a juramento & illicita conditione qua eum Atrebatensis episcopus obligaverat, cum archidiaconatum daret.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Hugoni carissimi filii nostri Ludovici illustris Francorum regis cancellario, salutem & apostolicam benedictionem.

ILLIUS devotionis & sinceritatis intuitu, quam circa sacrosanctam Romanam ecclesiam & nos ipsos a multis retroactis temporibus nosceris habuisse, pro tuæ quoque honestate & probitate personæ, majorem archidiaconatum, fratre nostro G. Atrebatensi episcopo ipsum prius spondente, absque omni conditione, & alicujus pacti obligatione, tibi nos recolimus olim in Atrebatensi ecclesia postmodum contulisse. Ipse autem Atrebatensis episcopus contra puritatem episcopalem, & nimis secundum hominem ambulans, impedimentum tibi volens super hac concessione præstare, te juramento, sicut dicitur, obligavit, quod cum sibi placeret, cancellariam absque contradictionis obstaculo resignares. Unde quoniam tam illicitum juramentum nulla debet firmitate constare, ab ipsius juramenti debito, autoritate sedis apostolicæ te absolvimus, & conditiones in ejusdem archidiaconatus collatione contra præceptum nostrum positas, irritas modis omnibus esse censemus. Datum Later. V. Idus Maii.

*** XIII. AD THEOBALDUM PARIS. EPISCOPUM.

Ut primum personatum vel honorem, qui in Parisiensi ecclesia vacabit, ei concedat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Parisiensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM de devotione & fidei sinceritate, quam erga sacrosanctam Romanam ecclesiam & nos ipsos habere dinosceris, plenam fiduciam obtinemus: B fraternitatem tuam pro his qui nobis cari sunt & accepti, rogare non dubitamus. Quanto autem dilectus filius noster Hugo, carissimi filii nostri illustris Francorum regis cancellarius, matri tuæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ & nobis ipsis devotus sit & fidelis, quantum pro ipsius honore solicitus permaneat & attentus: & nos ipsi cognoscimus, & prudentiam tuam non credimus ignorare. Inde est, quod illum fraternitati tuæ duximus plurimum commendandum, rogantes attentius quatenus pro beati Petri, & nostrarum reverentia litterarum, primum personatum vel honorem qui in tua vacabit ecclesia, ei concedas: ut & ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, & nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi debeamus exsolvere actiones. C Datum Laterani, kal. Novembris.

*** XIV. AD CANONICOS S. CRUCIS Aurelianens.

Increpat quod Hugoni cancellario præbendæ integritatem, cum abesset, non concesserint. Iubet in posterum faciant, & quod est subtractum, restituant.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis decano, & universo capitulo ecclesiæ sanctæ Crucis Aurelianis, salutem & apostolicam benedictionem.

D MIRAMUR plurimum & adversum vos non possumus non moveri, quod cum vobis olim dederimus in mandatis, ut licet dilectus filius noster Hugo carissimi filii nostri Ludovici illustris Francorum regis cancellarius, in ecclesia vestra non esset assiduus; nihilominus tamen integritatem præbendæ suæ absque contradictione aliqua obtineret. Vos autem non solum mandatum nostrum in hac parte non curastis effectui mancipare: verum etiam, quod deterius est, in nostrum & apostolicæ sedis contemptum, cum prius integram habuisset, postmodum ei medietatem, sicut dicitur, subtraxistis. Unde nisi apostolicæ sedis consueta benignitas nostrum animum mitigaret, manus B. Petri E graves in vos usque adeo sentiretis, quod in contemptum nostrum non præsumeretis ulterius tale aliquid attentare. Ne igitur de merito vestræ malitiæ cogamur in vos animadversione gravissima vindicare, universitati vestræ per iterata scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatinus ita integram ei præbendam, licet absens fuerit, de cætero concedatis, tanquam si assiduus in ipsa ecclesia deserviret. Quicquid vero ei exinde hactenus est subtractum, infra XX. dies post susceptionem præsentium litterarum, omni occasione & excusatione postposita, eidem studeatis in integrum restituere. Datum Laterani, VII. Idus Maii.

** XV. AD HUGONEM FRANCIÆ cancellarium.

Vt abbatem Compendiensem in regis gratiam restituat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Hugoni cancellario illustris regis Francorum, salutem & apostolicam benedictionem.

De tua devotione atque industria plenam fiduciam obtinentes, ad exequenda quæ majori affectu cupimus operis executione compleri, tuam prudentiam confidentius excitamus. Sicut tua novit discretio, Compendiense monasterium, in quo de novo religio est instituta, multis turbinũ B procellis concutitur, & pravorum incursionibus molestatur. Et adeo quod, sicut nobis suggeritur, dilectus filius noster........... abbas ejusdem loci propter quasdam falsas suggestiones a carissimi filii nostri Ludovici regis Francorum credatur gratia declinasse. Ac per hoc industriæ tuæ præsentium significatione mandamus, quatinus in gratiam supradicti filii nostri eundem abbatem pro posse tuo restituas: & gratum ei, & commissæ sibi ecclesiæ, studeas consilium & utile ministrare. Datum Laterani XII. Kal. Ianuarii.

** XVI. AD GODEFRIDUM EPISCOPUM Atrebatensem.

Idem argumentum quod duodecimæ.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri........ *Atrebatensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

' Godefrido

Illius devotionis & sinceritatis intuitu, quam dilectus filius noster Hugo carissimi filii nostri Ludovici illustris Francorum regis cancellarius circa sacrosanctam Romanam ecclesiam, & nos ipsos a multis retroactis temporibus noscitur habuisse, pro ipsius quoque honestate & probitate personæ: majorem archidiaconatum, te etiam ei prius spondente, absque omni conditione, & alicujus pacti obligatione, eidem nos recolimus olim in Atrebatensi D ecclesia postmodum contulisse. Tu vero contra puritatem episcopalem & nimis secundum hominem ambulans: impedimentum ei volens super hac concessione præstare, ipsum juramento, sicut dicitur, obligasti, quod, cum tibi placeret, cancellariam absque contradictionis obstaculo resignaret. Vnde quoniam tam illicitum juramentum nulla debet firmitate constare, prædictum filium nostrum cancellarium ab ipsius juramenti debito autoritate apostolicæ sedis absoluimus: & conditiones in ejusdem archidiaconatus collatione contra præceptum nostrũ positas, irritas modis omnibus esse censemus. Fraternitati tuæ per apostolica scripta mandantes, quatenus eum de cætero ad observationem præstiti juramenti cogere nulla ratione præsumas. Datum E Laterani, v. Idus Maii.

** XVII. AD EUNDEM.

Vt Hugoni cancellario restituat altare quod ipsi abstulerat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri........" *Atrebatensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

" Godefrido

Dilectus filius noster Hugo carissimi filii nostri regis Francorum cancellarius, directa nobis insinuatione mõstravit, quod altare de Aslues A a bonæ memoriæ M. prædecessore tuo canonice sibi concessum, quod etiam in tempore prælationis tuæ quiete dicitur tenuisse, sine rationabili causa, & nullo interveniente judicio, ei abstulisti. Vnde quanto idem cancellarius amplius majori est devotione & fidelitate sacrosanctæ Romanæ ecclesię & nobis ipsis astrictus: tanto magis sua jura nos convenit attentius illibata & integra conservare. Fraternitati tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus si ita est, altare ipsum, omni dilatione & appellatione remota, memorato filio nostro restituas. Datum Lateran. Kal. Novemb.

** XVIII. AD EUNDEM.

De eodem argumento.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri"......... *Atrebatensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.*

" Godefrido

Dilectus filius noster Hugo, carissimi filii nostri Ludovici Francorum regis cancellarius, transmissa nobis relatione monstravit, se altare quoddam in Atrebatensi episcopatu ex dono Alvisi bonæ memoriæ Atrebatensis quondam episcopi habuisse: & usque ad illud tempus, quo investituram majoris archidiaconatus in ecclesia tua de mandato nostro fuerat suscepturus, asserit se idem altare quiete ac pacifice possedisse. Imminente vero die, C quo de ipso archidiaconatu debebat juxta mandatũ nostrum, sicut diximus, investiri: tu, prout nobis suggeritur, nisi eodem altari tibi primitus restituto, investituram ei facere noluisti, & taliter ab eo ipsum altare diceris extorsisse. Quia vero hujusmodi circumventio rationi contraria est, & a pontificali officio penitus aliena, fraternitati tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus: quatinus, si res ita se habet, ipsum altare jamdicto filio nostro Hugoni cancellario infra XL. dies post horum susceptionem omni appellatione cessante restituas. Quod si tu facere forte distuleris, venerabili fratri nostro"......... Remensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato a nobis datum esse noveris in mandatis, ut ipse hoc vice nostra non differat effectui mancipare. Datum Laterani, v. Idus Maii.

" Samsoni

** XIX. AD SAMSONEM REMENSEM archiepiscopum.

De eodem argumento.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Samsoni Remensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Dilectus filius noster Hugo, carissimi filii nostri Ludovici illustris Francorum regis cancellarius, transmissa nobis relatione monstravit, se altare quoddam in Atrebatensi episcopatu ex dono Alvisi bonæ memoriæ Atrebatensis quondã episcopi habuisse: & usque ad illud tempus, quo investituram majoris archidiaconatus in Atrebatensi ecclesia de mandato nostro fuerat suscepturus, asserit se idem altare quiete ac pacifice possedisse. Imminente vero die, quo de ipso archidiaconatu debebat juxta mandatum nostrum, sicut diximus, investiri, frater noster Atrebatensis, prout nobis suggeritur, nisi eodem altari sibi primitus restituto, investituram ei facere noluit, & taliter ab eo ipsum altare dicitur extorsisse. Quia vero hujusmodi circumventio rationi contraria est, & a pontificali officio penitus aliena: eidem episcopo dedimus in mandatis, ut si res ita se habet, ipsum altare jamdicto

jamdicto filio nostro Hugoni cancellario infra XL. dies post harum susceptionem, omni appellatione cessante, restituat. Quod si ipse facere forte distulerit, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus tu ipse vice nostra, omni appellatione & occasione cessante, hoc non differas effectui mancipare. Datum Laterani, v. Idus Maii.

"** XX. AD HUGONEM FRANCORUM cancellarium.

Gratulatur quod paci inter Francorum Anglorumque reges firmandæ utilem operam navaverit.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Hugoni illustris regis Francorum cancellario, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOD ad pacem & concordiam inter carissimos filios nostros Ludovicum illustrem regem Francorum, & Henricum illustrem regem Anglorum, pro posse tuo, sicut nobis dicitur, solicitus extitisti, & studium ad hoc effectui mancipandum, & vigilantem operam impedisti: tanto amplius gratum & acceptum habemus, & animi tui prudentiam in hac parte tanto attentius commendamus, quanto magis ipsa pax atque concordia Deo est & hominibus grata, & tam præsentibus quam posteris profutura. Accepimus siquidem, & ex dilecti filii nostri Henrici nuncii prædicti filii nostri regis Franciæ relatione, & litterarum suarum tenore concepimus, tantam inter eos studio & diligentia tua unitatem per Dei gratiam esse, & vinculum caritatis, tantam etiam pacem & tantam intervenisse concordiam: ut nihil alternæ amicitiæ fœdus infringere, nihil amoris firmitatem aliquatenus valeat disturbare. Unde nos lætitiam tanto majorem concipimus, & cum Deo & angelis ejus tanto amplius exultamus: quanto magis amicitiam ipsam utrique parti necessariam esse cognoscimus, & multam exinde utilitatem multum fructum conspicimus provenire. Eapropter omnipotenti Deo, a quo bona cuncta procedunt, & in cujus manu regum corda consistunt, immensas gratiarum referimus actiones: qui discordantia quondam vota, & dispares voluntates, ita per suam misericordiam voluit esse conjuncta, ut nihil jam in ipsis possit reperiri diversum: sed idem velint, & idem sentire pariter videantur. Nos vero qui pacis & concordiæ bonum inter omnes esse plurimum optare debemus, Divinam clementiam assiduis precibus exoramus, ut pacem firmam inter eos conservare dignetur & perpetuam unitatem. Ad hæc, jam dictum filium nostrum Henricum, litteratum quidem clericum & honestum, quem circa negotia tua fidelem satis esse cognoscimus ac devotum, dilectioni tuæ propensius commendantes, rogamus plurimum, ut eum pro B. Petri ac nostra reverentia de caro habeas cariorem, & eidem in opportunitatibus suis ita pietatis intuitu & nostro interventu provideas, quod & ipse preces nostras apud te sibi sentiat fructuosas, & nos exinde devotioni tuæ gratiarum debeamus exsolvere actiones. Datum Laterani, II. Non. Novemb.

"** XXI. AD LUDOC. VII. FRANC. REGEM.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DE religiosorum virorum præsidio, & veneratione sacrorum locorum, non oportet nos te longis sermonibus ammonere. Satis enim ad hoc animum tuum, omni commonitione cessante, ignis ille, quem Dominus mittere venit in terram, accendit: ita ut inter universos principes orbis, nullus sit, qui super hoc in conspectu totius ecclesiæ commendabilior habeatur. Sane licet potentiæ tuæ præsidium ad omnes ecclesias in regno tuo constitutas extendas: Vizeliacensi tamen ecclesiæ tanto te cupimus attentius exhibere, quanto & ad jus B. Petri specialius pertinet, & ex perfidia suorum burgensium majores sustinet molestias & pressuras. Nec enim ignorat tua prudentia, qualiter ab aliquot annis adversus dilectum filium nostrum Pontium Vizeliacensem abbatem favore Nivernensis comitis conspirati, diripere bona ecclesiæ, & ipsum quoque abbatem exinde expellere præsumpserunt. Unde & a corpore Domini, quod est ecclesia, fieri meruerunt extorres. Nuper etiam in ipsam ecclesiam facto impetu irrumpentes, fregerunt portas, lustraverunt officinas, effuderunt vina, diripuerunt vestes monachorum, abstulerunt ornamenta sacrarii, & in ipsos etiam monachos & famulos domus, violentas manus ausu temerario extenderunt. Porro quoniam illorum nequitia ecclesiastici severitate judicii nondum potuit coerceri, cohibitionem tuæ manus expectat: & vigore tuo indiget emendari, quod sub æquitate censuræ canonicæ mansit hactenus incorrectum. Magnificentiam itaque tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum tibi remissionem injungimus, quatenus justitiæ zelo succensus, & afflictione supradicti monasterii ac nostris exhortationibus provocatus, in manu valida Vizeliacum accedas, & burgenses abjurare communiam quam fecerunt, & ad fidelitatem atque subjectionem dilecti filii nostri Pontii Vizeliacensis abbatis tamquam Domini redire compellas. Ablata etiam eos integre restituere, & irrogata damna facias resarcire: atque in illos, qui hujus nequitiæ caput existunt, tantam ultionem exerceas, ut qui eis successerint, consideratione ultionis eorum, caput contra dominum suum erigere, ac similem perfidiam in sanctuarium Domini committere non attentent. Datum Sutrii, XII. Kal. Iunii.

"** XXII. AD EUNDEM.

Canonicos duos Aurelianenses ipsi purgat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENTES ad apostolicam sedem, dilecti filii nostri L. & G. Aurelianenses canonici, taliter se in ea causa, pro qua venerant, habuerunt, ut nec in verbo te, vel dilectum filium nostrum Philippum archidiaconum fratrem tuum, videantur aliquatenus offendisse. Unde magnificentiam tuam per apostolica scripta monemus, quatinus si nuncii ejusdem filii nostri, aut quilibet alius, auribus tuis sinistrum aliquid intimare voluerit, suggestionibus ipsius nullatenus acquiescas: sed sicut vir discretus & sapiens, iniquas delationes & invidiosa dicta confutes. Datum Romæ apud sanctum Petrum, VII. Idus Maii.

"** XXIII. AD EUNDEM.

Ne ſacram expeditionem cum Anglorum rege ſuſcipiat in Hiſpaniam, inconſultis illius terræ principibus.

Hadrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SATIS laudabiliter & fructuoſe de Chriſtiano nomine propagando in terris, & æternæ beatitudinis præmio tibi cumulando in cælis, tua videtur magnificentia cogitare: dum ad dilatandos terminos populi Chriſtiani, ad paganorum barbariem debellandam, & ad gentes apoſtatrices, & quæ catholicę fidei refugiunt nec recipiunt veritatem, Chriſtianorum jugo & ditioni ſubdendas, ſimul cum cariſſimo filio noſtro" Henrico illuſtri Anglorum rege in Hiſpaniam properare diſponis: & ſtudes aſſidue (ut opus hoc felicem exitum ſortiatur) exercitum & quę ſunt itineri neceſſaria congregare. Atque ad id convenientius exequendum, matris tuæ ſacroſanctę Romanæ eccleſiæ conſilium exigis & favorem. Quod quidem propoſitum tanto magis gratum acceptumque tenemus, & amplius ſicut commendandum eſt commendamus: quanto de ſinceriori caritatis radice talem intentionem & votum tam laudabile proceſſiſſe credimus, ac de majori ardore fidei & religionis amore propoſitum & deſiderium tuum principium acceperunt.

Verum cum excellentia tua & conſilii maturitate ſit provida, & luce ſapientiæ illuſtrata: in ordine ipſius facti videtur plurimum eſſe feſtina. Vnde & multos attonitos reddidit, & ſuſpenſos: cum omne bonum quod ſuo tempore & competenti ordine exercetur, æterno conditori placitum habeatur modis omnibus & acceptum. Aliter autem non poteſt gratum ejus exiſtere voluntati. Quod utique ut magis evidenter appareat, & ut ſit quod proponimus, paulo amplius manifeſtum: aliquid exempli gratia duximus non utiliter ſupponendum. Corpus ſiquidem Chriſti conficere, & in ara Dominica hoſtiam immolare, bonum, immo & ſalutiferum eſſe, nemo qui recte ſapit ignorat. Cæterum ſi tempore ſuo & horis immolatum non fuerit conſtitutis, jam illud reſervatur ad pœnam quod expectabatur ad gloriam: & qui extra tempus immolat conſtitutum, inde ſibi damnationem dolebit infligi, unde, ſi conſtituto tempore immolaſſet, meritum ſibi gauderet & pręmium augmentari.

Accedit ad hoc quod alienam terram intrare, nec providum videtur eſſe, nec tutum: niſi a principibus & a populo terræ prius conſilium requiratur. Tu vero, ſicut accepimus, inconſulta eccleſia & principibus terræ illius, accedere illuc & feſtinare diſponis: cum hoc deberes nulla ratione tentare, niſi cognita per principes terræ neceſſitate, & ab eis prius eſſes exinde requiſitus. Vnde quia nos honorem & incrementum tuum tota mentis intentione diligimus, & nihil tale te aggredi niſi rationabili cauſa exigente vellemus: ſublimitati tuę præſentibus litteris ſuademus, ut prius neceſſitatem terræ per principes illius regni inſpicias & conſideres, & tam illius eccleſię quam principum & populi voluntatem diligenter inquiras, & ab eis conſilium, ſicut decet, accipias. Quo facto, ſi & neceſſitatem terræ videris imminęre, & eccleſiæ conſilium fuerit,
A ipſi etiam terræ principes tuæ ſublimitatis auxilium poſtulaverint, & conſilium dederint: juxta poſtulationem & conſultum eorum poteris poſtea in facto ipſo procedere, & laudabile votum tuum Divino comitante præſidio adimplere. Aliter tamen timendum eſſet, ne iter tuum infructuoſum exiſteret, & ne ad deſideratum non poſſet exitum pervenire. Ipſi vero principes & populus terræ in tanto apparatu tuo, ſi forte neceſſitas non incumberet, gravarentur, & nos ipſi leves in hoc facto poſſemus multipliciter apparere.

Debet enim ſerenitatis tuę celſitudo recolere, & ad memoriam revocare, qualiter alio tempore, cum tam Conradus bonæ memoriæ quondam rex Romanorum, quam tu ipſe, inconſulto populo terræ, Hieroſolymitanum iter minus caute aggreſſi eſtis,
B ſperatum fructum & optatum commodum non perceperitis: & quantum eccleſiæ Dei & univerſo fere populo Chriſtiano detrimentum exinde provenerit & jactura. Sanctæ quoque Romanæ eccleſiæ, quia vobis ſuper hoc conſilium præſtiterat & favorem, in ipſo facto fuit non modicum derogatum: & omnes adverſus ipſam ex multa indignatione clamabant, dicentes eam autricem tanti periculi extitiſſe.

Cum igitur hæc omnia nobis ſolicite cogitantibus occurrerent formidanda, nos admonitionem & exhortationem apoſtolicam ad populum regni tui, ſecundum quod venerabilis frater noſter"......... " Rot-cus
Ebroicenſis epiſcopus nobis ex tua parte propo-
C ſuit, duximus differendam. Attendentes quoniam quod differtur ad tempus, penitus non aufertur. Sed tunc tandem exhortatorias & commonitorias litteras in peccatorum remiſſionem juxta deſiderium gloriæ tuæ autore domino tranſmittemus: cum de conſilio & poſtulatione tam principum quam populi terræ illius, ſicut ſuperius dictum eſt, volueris iter arripere, & conceptum in animo votum neceſſitatis tempore, cum forte, modo aliqua neceſſitas non immineat, diſcrete ac laudabiliter diſpoſueris adimplere.

Litteras autem, in quibus regnum tuum ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcepimus, his qui
D regnum ipſum uſque ad reditum tuum præſumerent impugnare, iram & indignationem apoſtolicam proponentes: ſecundum petitionem regię dignitatis ut ad præſens duximus concedendas. Nos enim, te etiam reticente, & a nobis nullatenus exigente, pro illius fervore dilectionis, quam erga tuam ſublimitatem habemus, quicquid honoris & exaltationis tibi & regno tuo exhibere poſſemus, prompto animo curaremus efficere, & operibus adimplere. Sane diſcretio tua & noſtram diſſuaſionem, quam rationabiliter credimus nos feciſſe, provida deliberatione conſideret: atque alia, per quæ ad illud iter tam feſtinanter aſpiras, inſpiciat & attendat. Et illud tandem tibi conſilium ſuper negocio ipſo eligas, quod magis de judicio rationis co-
E gnoveris eligendum. De cętero, ea quę memoratus frater noſter epiſcopus ex noſtra parte regiæ propoſuerit dignitati, velut ſi ab ore noſtro procederent, abſque ulla hæſitatione ſuſcipias: & ipſius verbis, tanquam ſi contingeret nos ea proferre, fidem non dubites adhibere. Ipſe namque injunctam ſibi legationem ita prudenter fuit & ſolicite exequutus, quod omne illud a nobis ſtudio ſuæ probitatis & diſcretionis obtinuit, quicquid per ſolicitam & providam vigilantiam deberet quilibet alius obtinere. Datum Laterani, XII. Kal. Martii.

"** XXIV.

** XXIV. AD PARISIENSES CANONICOS.

Ejuſdem argumenti atque decima tertia.

Hadrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, decano, cantori, & univerſo capitulo Pariſienſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ECCLESIASTICAS perſonas, quas ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ devotiores eſſe cognoſcimus, & ad ejus obſequium promptiores inſpicimus, oportet nos ſpeciali quadam prærogativa diligere: & honorem eis debitum exhibentes, ipſas debemus eccleſiaſticis beneficiis, prout expedire cognoſcimus, ampliare. Dilectus ſiquidem filius noſter Hugo, cariſſimi filii noſtri Ludovici illuſtris Francorum regis cancellarius, quanto nobis ſit vinculo devotionis adſtrictus, & pro commodo atque honore matris ſuæ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, ubicumque neceſſitas exigit, quam fideliter ſe opponat, & de ipſius ſtudeat incremento tractare: nos ipſi ad plenum novimus, & diſcretionem veſtram id credimus non latere. Inde utique eſt, quod nos eum ſincera in Domino caritate diligentes, ipſum quibus modis cum Deo poſſumus intendimus honorare: & noſtri propoſiti eſt, eidem in opportunitatibus ſuis utiliter providere. De omni itaque veſtri devotione plurimum confidentes, univerſitati veſtræ præcipiendo per apoſtolica ſcripta mandamus, & mandando præcipimus: quatinus præpoſituram, quæ in Pariſienſi eccleſia, & domos quæ in clauſtro ejuſdem eccleſiæ dehinc primum vacaverint, ei, omni contentione & appellatione ſepoſita, concedatis, & conceſſas ipſum permittatis quiete & abſque ulla moleſtia poſſidere. Datum Laterani, v. Idus Maii.

** XXV. AD LINGONENSEM, Eduenſem, Nivernenſem, Autiſſiodorenſem, epiſcopos.

Ut Nivernenſem comitem admoneant, ne ſit infeſtus Vizeliaco: &, niſi pareat, excommunicent.

Hadrianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Lingonenſi, Eduenſi, Nivernenſi, Altiſſiodorenſi, epiſcopis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

TANTUM jam malitia Nivernenſis comitis, quod veſtra fraternitas non ignorat, adverſus ſpecialem ſedis apoſtolicæ filiam Vizeliac. eccleſiam excrevit: ut culpa nimia procul dubio eſſe videatur, ſi malitia ejus maneat impunita. Præter illa ſiquidem mala, quæ jampridem ei & inſtigando burgenſes ad perſecutionem ejus, & diverſis aliis modis auſu temerario irrogavit: in villa Vizeliaca nuper milites ſuos & homines inimicorum ſuorum conſtituit, & dominium pro voluntate ſua in eadem villa contra jus anteceſſorum ſuorum uſurpat. Burgenſes etiam contra dilectum filium noſtrum Pontium Vizeliacenſem abbatem in ſua conſpiratione ac perjurio fovere præſumit. Sane felicis memoriæ papa Eugenius anteceſſor noſter, afflictionibus & anguſtiis illius eccleſiæ affectione paterna compatiens, & in malitiam antedicti comitis fervore debito inardeſcens: a corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, Divini eum verbi falce præcidit, & in

A terra ipſius Divina interdixit celebrari officia. Quoniam igitur idem comes ita datus eſt in reprobum ſenſum, ita oculos mentis ab intuitu æternæ damnationis avertit, ut nec flagellatus etiam a ſua potuerit malitia cohiberi: per præſentia vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus eum diſtrictius moneatis, quatinus cuſtodes ſuos de villa Vizeliaca removeat; mala quæ eccleſiæ irrogavit, emendet, chartam compoſitionis contra privilegia prædeceſſorum noſtrorum, & eccleſiæ libertatem, elicitam, antedicto abbati reſtituat; & burgenſibus contra eum in ſua conſpiratione nullum præbeat auxilium, vel favorem, & jurejurando promittat ſe communiæ ipſi nullas vires ulterius præbiturum. Si vero infra xxx. dies poſt commonitionem veſtram, quæ prædicta ſunt, adimplere contempſerit: in perſonam ejus, excommunicationis, in B terram vero, interdicti ſententiam renovetis, & ab omnibus præcipiatis firmiter obſervari. Datum Sutrii xii. Kal. Iunii.

** XXVI. AD EPISCOPOS GALLIÆ.

Adverſus oppidanos Vizeliacenſes.

Hadrianus epiſcopis Galliæ.

QUANTA nequitia Vizeliacenſes homines adverſus matrem & dominam ſuam Vizeliacenſem eccleſiam conſpiraverint, & quam aſpere in C eam fuerint & in ejus bona graſſati: ad notitiam fraternitatis veſtræ devenit, & nos nullatenus ignoramus. Sane felicis memoriæ papa Eugenius anteceſſor noſter, & illorum ſuperbia & eccleſiæ afflictione permotus, eoſdem ſacrilegos eccleſiaſticæ diſtrictionis ſententia innodavit. Ipſi autem alienati & converſi retrorſum, a ſua malitia minime deſtiterunt: ſed tranſierunt in affectum cordis, & graviora jugiter adverſum matrem ſuam committere præſumpſerunt. Facti ſicut illi de quibus ait propheta: *Percuſſiſti eos, & non doluerunt; attriviſti, & renuerunt accipere diſciplinam.* Ut enim in præſentiarum alia quæ ante hæc ab eis geſta ſunt contra Vizeliacenſem eccleſiam, taceamus: nuper D facto impetu luſtraverunt officinas eccleſiæ, ruperunt vectes, effuderunt vinum, diripuerunt omnia, & in ipſos etiam monachos violentas manus extendere præſumpſerunt. Porro nos in omnibus his dolemus de miſeris illis hominibus, qui in perjurii, ſacrilegii, rapinæ, ac peccatorum multorum foveam inciderunt: dolemus etiam quod nullum veſtrum aſſumere juſtitiæ clypeum, & in ejus auxilium exurgere intuemur: uſque adeo ut lugere valeamus, & dicere cum propheta: *Non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris eius.* Quoniam igitur nos, ad quorum tutelam atque præſidium præfata eccleſia ſpecialiter reſpicit, afflictiones ipſius diſſimulare nec poſſumus, nec debemus: per præſentia E vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus omni tepiditate ceſſante burgenſes ipſos feſtinetis diſtrictius ammonere, ut antedicto abbati & ejus fratribus ablata reſtituant, irrogata damna reſarciant, de illatis injuriis competentem ſatisfactionem exhibeant, & ad fidelitatem & dominium eccleſiæ revertantur. Si vero ſine dilatione aliqua poſt commonitionem veſtram quæ prædiximus adimplere contempſerint, omnes illos qui nequitiæ hujus autores exiſtunt, & quos præfatus abbas vobis annunciaverit, ſine appellationis remedio excommunicetis: & ad quemcumque locum per epiſcopatus veſtros aliquis burgenſium ipſorum

Ierem. 5.

Thren. 1.

devenerit, donec præsens fuerit, Divina ibi prohibeatis officia celebrari, & si aliquem eorum mori contigerit, Christianorum careat sepultura. Ne autem corporalem quoque pœnam effugiant, omnibus parochianis vestris districtius injungatis, ut in nundinis suis eos nequaquam admittant, & nullam cum eis societatem, vel in mercibus, vel in aliis rebus habere præsumant: sed sicut excommunicatos eos evitent, & ubicumque invenerint, capiant, & amore justitiæ bonis suis non desinant spoliare. Vt inviti saltem cogantur ad subjectionem & fidelitatem domini sui redire. Novis siquidem morbis nova convenit antidota præparari. Datum Sutrii, XII. Kal. Iunii.

Ibidem.

** XXVII. AD LVDOVICVM VII. FRANCORVM REGEM.

Commendat ipsi Vizeliacensis cœnobii tutelam.

G. C. Vide supra ejusdem pontificis epistolam 21. ad eundem regem de eodem argumento.

Hadrianus Ludovico regi.

GRATVM & acceptum habemus, & magnificentiam tuam de piarum rerum executione plurimum commendamus: quoniam dilecto filio nostro Pontio Vizeliacensi abbati, sicut ejus directa nobis relatio patefecit, amore Dei, & nostrarum reverentia litterarum, juxta regiæ dignitatis officium diligenter hactenus astitisti, & contra suos & monasterii sui persecutores auxilium ei & consilium præbuisti. Vnde quoniam bonorum intentio ad salutaria opera tanto amplius dirigitur, quanto sæpius inde commonetur: celsitudinem tuam per apostolica scripta rogamus, & in peccatorum tibi remissionem injungimus, quatinus pro Dei amore, & pro B. Petri & nostra reverentia, prædictum abbatem propensius diligas & honores, & ut monasterium ipsum a dilecti filii nostri Nivernensis comitis, & aliorum omnium infestatione defendas, ut fratres inibi commorantes, pro tua & regni tui salute ad Dominum debeant jugiter intercedere, & nos regiæ nobilitati tuæ gratias exsolvere debeamus. Et quoniam burgenses Vizeliacenses, occasione præsertim lapidearum domorum quas munitas habent & elevatas, adversus antedictum filium nostrum abbatem & Vizeliacensem ecclesiam ita superbiunt, ut nec manere pro persecutione illorum idem filius noster possit in monasterio: magnificentiam tuam rogamus, quatenus easdem domos ita facias dirui, ut burgensium superbia retundatur, & Vizeliacensis ecclesia occasione hac non debeat fatigari.

Ibidem.

** XXVIII. AD ABBATEM ET FRATRES Vizeliacenses.

Abbatem arguit quod tabulam nummulariorum cuidam concesserit: jubetque ut illam ad ecclesiæ suæ proprietatem revocet.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati, & universis fratribus Vizeliac. salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO monasterium vestrum ad jus B. Petri specialius dinoscitur pertinere: tanto ad diligendum & ampliandum statum ipsius attentius nos convenit laborare. Pervenit autem ad nos, dilecte in domino fili abbas, te tabulam nummulariorum, contra tenorem privilegiorum apostolicæ sedis, Simoni de Silviniaco in primordio tuæ prælationis, cum nondum tibi eorumdem privilegiorum tenor innotuisset, reclamantibus fratribus tuis concessisse. Vnde quia nec bona vestri monasterii aliqua levitate diminui, nec privilegia prædecessorum nostrorum patimur violari: per præsentia scripta vobis mandamus, quatenus, si ita se res habet de tabula, illam ad manus vestras, & proprietatem ecclesiæ velociter revocetis, & quæ ad proprietatem monasterii pertinent, donare, vendere, vel quomodolibet alienare nullatenus præsumatis. Alioquin graviter in vos noveritis vindicandum. Datum Beneventi, XI. Kal. Decembris.

** XXIX. AD PETRVM CLVNIAC. ABBATEM.

Ex bibl. theca

Balnensem abbatiam in diœcesi Bisuntinensi, Cluniaco subjicit: neque abbatiam deinceps, sed prioratum dici jubet.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio in Christo Petro Cluniacensi abbati, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

GLORIOSA & admirabilis Divinæ providentia majestatis, ad hoc diversos gradus & ordines in ecclesia sua constituit: ut dum inferiores superioribus debitam obedientiam & reverentiam exhiberent, una fieret ex diversitate connexio, & ordinabiliter gereretur officiorum administratione singulorum. Sicut autem filii obedientiæ, in sinu matris ecclesiæ, gloriosæ consolationis uberibus confovendi sunt: ita rebelles & elati qui per inobedientiam suam, quasi peccatum ariolandi & idolatriæ scelus incurrunt, severitatis ecclesiasticæ disciplinis sunt arctioribus coercendi. Balmense itaque monasterium, quod per fratres ibidem congregatos, & odore bonæ opinionis, & religionis decore splendescere ac florere debuerat: quia veterem hominem cum suis actibus sequebantur in peccatis eorum, diabolo suadente contabuit. Vnde tam in spiritualibus, quam in temporalibus, miserabiliter fuerat imminutum. Cum autem placuit ei qui ab æterno cuncta disponit, ut tantis malis finem imponeret, & locum ipsum ad obsequium suum misericorditer revocaret: facies eorumdem fratrum implere ignominia voluit, ut per hoc nomen suum inquirerent, & ad viam rectitudinis inviti etiam remearent. Hac itaque justitia præeunte, dilecte in domino fili Petre abbas, Balmense monasterium, cum omnibus quæ in præsenti juste & canonice possidet, aut in futurum rationabilibus modis præstante Domino poterit adipisci, prædecessorum nostrorum, venerabilis memoriæ Eugenii, & Anastasii, Romanorum pontificum, vestigiis inhærentes, tibi & successoribus tuis, & per vos Cluniacensi ecclesiæ in perpetuum confirmamus. Ea videlicet ratione, ut ordo monasticus ibi secundum institutionem Cluniacensium fratrum futuris temporibus inviolabiliter conservetur: & pro rebellione, contumacia, & offensa Balmensis monasterii quam abbas & fratres adversus sanctam Romanam ecclesiam exercuerunt, quicumque regimen in eodem loco per vos pro tempore obtinuerit, nunquam abbatis, sed prioris nomen tantummodo sortiatur. *Enumerat deinde illius possessiones.*

**XXX.

"** XXX. AD IOANNEM TOLETANUM ARCHIEPISCOPUM.

De primatu.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ioanni Toletano archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

QUANTÆ dignitatis & gloriæ Toletana ecclesia fuit ex antiquo, & tam in Hispanis, quam in Gallicis regionibus quam famosa extiterit, quam illustris, quot etiam per eam ecclesiasticis B negotiis utilitates, & incrementa pervenerint: omnibus qui synodalium decretorum instituta scrutantur satis esse credimus manifestum. Sed ex quo, peccatis populi exigentibus, Toletana civitas, quæ insignis quondam, & inter Hispaniarum urbes magni nominis habebatur, Sarracenorum violentia capta est: ita ibi Christianæ religionis libertas ad nihilum est redacta, quod per multa curricula temporum, nulla illic perhibeatur pastoralis officii dignitas viguisse. Postea vero, sicut Divinæ voluit miseratio majestatis, studio illustris & magnifici viri regis Ildefonsi, & labore Christiani populi, Sarracenis explosis, Christianorum juri præfata est civitas restituta. Quia vero dignum erat & consentaneum modis omnibus rationi, ut postquam eadem civitas in amissam respirabat libertatem, ipsa, & ecclesia in statum reduceretur pristinæ dignitatis: prædecessor noster divæ " memoriæ Vrbanus papa, cujus temporibus a Sarracenorum manibus civitas est erepta, ut ibi sedes esset pontificalis instituit, & in prædicta ecclesia, sicut antiquitus fuerat, præsulem ordinavit. Nos ergo, qui ei licet indigni successimus: jus ipsius ecclesiæ in nullo minorare, sed potius augmentare volentes, ejusdem urbis statum, quantum ad nostras est facultates, in ecclesiasticæ dignitatis gloria stabilire, adjuvante Domino, præoptamus. Confirmamus itaque D tam tibi, quam tuis successoribus in perpetuum, & per vos ecclesiæ Toletanæ, Complutensem parochiam cum suis terminis, & cætera quæ hodie Toletana ecclesia juste & canonice possidet. Igitur tum pro digna Toletanæ ecclesiæ reverentia, tum & pro reverendissimi filii nostri præstantissimi regis Ildefonsi postulationibus, cujus nimirum virtute ac prudentia suffraganeæ sedes in libertatem pristinam redactæ sunt: te, venerabilis frater, juxta prædecessorum nostrorum sanctæ memoriæ Vrbani II. Paschalis, Callisti, Eugenii, Romanorum pontificum, instituta, in totis Hispaniarum regnis primatem fore præsentis privilegii autoritate sancimus. Sicut ejusdem urbis antiquitus constat extitisse pontifices.

E Pallio sane in Missarum solummodo celebrationibus uti debebis, præcipue, quæ subscriptæ sunt festivitatum temporibus: tribus diebus videlicet in natale Domini, in Epiphania, Hypopanton", Cœna Domini, Sabbato sancto, tribus diebus in Pascha, in Ascensione, Pentecoste, tribus solemnitatibus sanctæ Mariæ, sancti quoque Michaelis & sancti Ioannis Baptistæ, in omnibus natalitiis apostolorum, & eorum martyrum quorum reliquiæ in vestra ecclesia requiescunt: sancti quoque Martini, & Ildefonsi confessorum, & omnium commemoratione Sanctorum; in consecrationibus ecclesiarum, episcoporum & clericorum; in annuo con-

A secrationis tuæ die, natali etiam sancti Isidori & Leandri.

Primatem te universi Hispaniarum præsules respicient, & ad te, si quid inter eos quæstione dignum exortum fuerit, referent: salva tamen Romanæ ecclesiæ autoritate. Toletanam ergo ecclesiam jure perpetuo tibi, tuisque, si Divina gratia præstiterit, successoribus, canonico tenore hujus privilegii confirmamus, una cum omnibus ecclesiis & diœcesibus quas proprio jure noscitur antiquitus possedisse: præcipientes de iis, quæ Sarracenorum ad præsens subjacent ditioni, ut cum eas Domino placuerit potestati populi restituere Christiani, ad debitam ecclesiæ vestræ obedientiam referantur. Illarum etiam civitatum diœceses, quæ Sarracenis invadentibus metropolitanos proprios perdiderunt, vestræ ditioni eo tenore subjecimus: ut quoad sine propriis extiterint metropolitanis, tibi, ut proprio, debeant subjacere. Si vero metropolis quælibet in statum fuerit pristinum restituta, suo quæque diœcesis metropolitano restituatur. Neque tamen ideo minus tua debet studere fraternitas, quatenus unicuique metropoli, suæ restituatur gloria dignitatis.

Hæc & cætera omnia quę ad antiquam Toletanę sedis dignitatem atque nobilitatem probari poterunt pertinuisse: autoritate & certa sedis apostolicæ concessione, nos tibi tuisque successoribus C perpetuo possidenda concedimus atque firmamus. Te, venerabilis frater, affectione intima exhortamur, quatenus dignum te tanti honore pontificii semper exhibeas, Christianis ac Sarracenis sine offensione semper esse procurans, & ad fidem infideles convertere, domino largiente, verbis studeas & exemplis: sic exterius pallii dignitate, primatus prærogativa, præcellens in oculis omnium hominum, ut interius virtutum excellentia polleas coram supernæ oculis majestatis. Si qua igitur in posterum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, &c.

Datum Beneventi per manus Rolandi sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyteri, cardinalis, & cancellarii, XIV. Kalend. Mart. Indict. IV. Incarn. Domin. ann. MCLIV. pontificatus vero domini Hadriani papæ IV. anno II.

"** XXXI. AD EUMDEM. Ibidem

De eodem argumento.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Ioanni Toletano archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM pro negotiis commissæ tibi ecclesiæ imminentibus fraternitas tua nostro se conspectui præsentasset: a sede apostolica, quæ justa petentium vota semper consuevit admittere, suppliciter postulavit, antecessorum nostrorum felicis memoriæ Paschalis, Callisti, Honorii, & Eugenii, privilegium sibi & litteras innovari: in quibus, Hispaniarum primatem " Toletanæ ecclesiæ noscit indulgeri. Nos autem, quia te sincera in Domino caritate diligimus, & personam tuam, quia inconcussa est columna ecclesiæ & firmamentum, quibuscumque modis convenit, proposuimus honorare: postulationem tuam duximus admittendam, & desiderium tuum effectu suo passi non fuimus defraudari. Vnde communicato fratrum nostrorum consilio, apostolicæ sedis autoritate statuimus:

" *f.* primatum eccles. Tolet. noscitur indulgeri

mus: ut vestræ propositæ petitionis indictum debeat privilegium simul cum litteris innovari: & sicut ecclesia tua ex antiquo habuit in tota Hispaniarum regione primatum, sic tu, & ecclesia Toletana, cui Domino autore præesse dignosceris, eundem primatum debeas super omnibus in perpetuum obtinere. Adjicientes, ut privilegium quod frater noster Pelagius Compostellanus archiepiscopus, a prædecessore nostro bonæ memoriæ Anastasio papa (videlicet quod jure primatus non debeat tibi esse subjectus) dicitur impetrasse, nullas habeat vires in posterum, nec aliquod tibi debeat præjudicium irrogare: sed privilegium jamdicti antecessoris nostri sanctæ recordationis Eugenii papæ tibi super concessione primatus indultum, illi modis omnibus præjudicare decernimus: præsertim cum illud Anastasii, neque de communi, neque de sanioris partis fratrum consilio fuisset elicitum. Decernimus itaque ut ipse Compostellanus archiepiscopus, sive reliqui Hispaniarum pontifices, tibi tanquam primati suo, & successoribus, obedientiam de cætero, & subjectionem jure primatus impendant: & dignitas ipsa tibi, tuisque successoribus, semper firma permaneat, & perpetuis temporibus illibata. Statuimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc nostræ concessionis & confirmationis paginam ausu temerario infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit: indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Beneventi, v. Idus Februarii.

* ** XXXII. AD EUNDEM.

Ut in crimina episcopi Pampilonensis inquirat.

[AD hoc apostolorum principis in cathedra, licet non suffragantibus meritis, autore Domino residemus: ut de singularum statu ecclesiarum debeamus esse soliciti, & earum pastores, quoties a via veritatis exorbitant, ad statum rectitudinis nos conveniat revocare. Hac itaque consideratione inducti, fraternitati tuæ per apostolicam sententiam mandamus, quatinus Pampilonensem episcopum, de cujus vita indita "sinistra nostris auribus referuntur, congruo loco & tempore ante tuam præsentiam studeas convocare: vel tu ipse ad civitatem ejus, vel ad loca vicina, festinanter accedas: & tam Pampilonensibus canonicis, quam supra........... latore præsentium, & ipso episcopo in tua præsentia constitutis, crimina super quibus ipsi canonici, & homicidium........... quo idem supra secundum tenorem litterarum prædecessoris nostri felicis memoriæ papæ Eugenii, quas eidem episcopo destinavit, eum impetierunt. Depositiones quoque testium, remoto appellationis obstaculo, diligenter audias & cognoscas: cognita vero, litteris tuis nobis studeas indicare, & ipsorum depositiones testium sub sigillo tuo nobis transmittere: ut qualiter postea super ipso tibi sit procedendum, per nos plenius instruaris. Quod si ad vocationem tuam venire, & judicio stare contempserit: eum tam a spiritualium, quam temporalium administratione suspendas. Datum Beneventi, XII. Kal. Martii.

" multa

Depravatus textus

* ** XXXIII. AD BRACARENSEM archiepiscopum.

Ut Toletano primati pareat.

SI quanta sit obedientiæ virtus debita vigilantia cogitares, & quantum ipsa utilitatis afferat intenta curares solicitudine circumspicere: venerabili fratri nostro Ildefonso " Toletano archiepiscopo ita studeres debitam reverentiam & obedientiam exhibere, quod tuæ devotionis sinceritas tam in conspectu Domini, quam in oculis hominum, commendabiliter appareret. Cæterum in hoc " judicis, & humilitatis amisisse sententiam, & a justitiæ tramite deviasse: quod ei, nescimus quo supercilio, negligis & despicis obedire. Ne igitur præsumptionis aut contumaciæ ulterius arguaris, fraternitati tuæ per apostolicam sententiam mandamus: quatenus præd. fratri nostro Toletano archiepiscopo, cui in toto Hispaniarum regno confirmavimus apostolica autoritate primatum, debitam reverentiam, tanquam primati tuo, & omnimodam subjectionem impendas. Alioquin suspensionis sententiam, quam dilectus filius noster Hyacinthus diac. cardin. apostolicæ sedis legatus in te noscitur promulgasse, ratam & firmam habemus: & eam robur perpetuæ firmitatis statuimus obtinere. Nos enim prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, Eugenii, & Anastasii, Romanorum pontificum, vestigiis inhærentes: secundum sententiam memorati filii Hyacinthi cardinalis, nisi ad præfatum archiepiscopum cum omni humilitate accesseris, & ei de cætero curaveris obedire, ab omni pontificali officio te jubemus esse suspensum, & omnes suffraganeos tuos ab obedientia personæ tuæ absolvimus. Datum Beneventi, XIV Kal. Februarii.

" Cor. Ioann.

" Cor. deris

* ** XXXIV. AD PLACENTINOS.

Confirmat electionem Hugonis in Placent. episc. eorumque civitatem absolvit ab interdicto.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis universo clero & populo Placentino, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM ecclesia Placentina, pro statu suo relevando, apud sedem apostolicam diutius laborasset, & adversus episcopum suum super quibusdam deposuisset in audientia nostra querelam: nos eum de communi fratrum consilio districte ad rationem ponere, & de objectis diligenter ipsum ac solicite studuimus convenire. Ille autem suo labori parcere, & quieti atque tranquillitati volens intendere, in præsentia nostra Placentinæ abrenunciavit ecclesiæ. Nos vero participato fratrum consilio dilectis filiis nostris clericis & laicis civitatis vestræ, qui pro eodem negotio a vobis fuerant destinati, aliquam personam honestam, idoneam, litteratam, & quæ in nullo esset a sacris canonibus respuenda, liberam concessimus facultatem in episcopum eligendi. Qui juxta quod de supernæ providentia majestatis alto & secreto consilio eis fuit cælitus inspiratum, carissimum filium nostrum, nobilem, discretum, idoneum, & litteratum clericum, Hugonem scilicet filium Hugutionis, filii Petri Leonis, unanimiter convenerunt: & eum in Placentinum episcopum elegerunt. Quem, licet inviti, & multa precum instantia fatigati, quia eum necessarium, & utilissimum S. R. E. volebamus circa nos

nos retinere, vix eis tandem concessimus, & electionem ipsam assentientibus fratribus nostris autore domino confirmavimus. Porro ejusdem dilecti filii nostri Hugonis electi vestri, & nobilium parentum suorum, quorum consilio & auxilio Rom. ecclesia potissimum sustentatur, & ab hostium impugnatione defenditur, precibus & postulationibus inclinati: vobis quoque & ecclesię vestræ deferre volentes, ipsam ecclesiam in eundem statum in quo tempore bonę memorię Arduini Placentini episcopi fuisse dignoscitur, apostolica autoritate reduximus. Nihilominus etiam ad preces eorumdem filiorum nostrorum, a memoratis civibus vestris jurejurando recepto, quod rapinam, pro qua terra vestra fuerat interdicto subjecta, Placentini cives nullatenus commiserunt, & in raptores illos nullam vos jurisdictionem spiritualem, vel temporalem constat habere: vos, & civitatem vestram a debito interdicti absolvimus, & omnia Divina officia vobis de cętero concedimus celebrare. Amodo igitur vestra intererit, prædictum filium nostrum Hugonem electũ vestrum, cui vestrarum cura commissa est animarum, ita benigne & honeste recipere, atque magnifice honorare; ita etiam debitam in omnibus reverentiam & subjectionem impendere: quod & nos de tanta misericordia sola gratia vobis exhibita non debeat pœnitere, & ipse devotionem vestram & studium in hac parte veraciter valeat commendare.

Datum Romæ apud S. Petrum, v. Idus Ianuarii.

** XXXV. AD EOSDEM.

De eodem argumento.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis universis præpositis, archipresbyteris, plebanis, capellanis, & aliis ecclesiarum prælatis Placentini episcopatus, salutem & apostolicam benedictionem.

Tribulationes & angustias Placentinæ ecclesiæ misericordiæ oculis intuentes, ejus sumus calamitatibus miserti. Et ideo carissimum filiũ Hugonem, virum utique prudentem, nobilem, atque industrium, quem dilecti filii nostri nuncii vestri in Placentinum episcopum elegerunt, vobis concessimus: & ipsum nostris, tanquam B. Petri manibus, in episcopum Placentinæ ecclesiæ studuimus consecrare. Ad vos itaque eundem fratrem nostrum cum plena gratia sedis apostolicæ transmittentes, universitati vestræ duximus attentius commendare, per apostolica vobis scripta mandantes: quatenus ad persolvendum debita, quibus commissa sibi ecclesia nunc temporis noscitur aggravari, ita ei manum vestri auxilii porrigatis, ut & ipse devotionem vestram atque munificentiam sentiens, vos semper habere valeat cariores, & nos de vestra devotione, quam erga eum habere viderimus, possimus merito congaudere. Ad hæc nihilominus vobis mandamus, quatenus jam dictum fratrem nostrum propensius honorantes, sicut patri & animarum vestrarum episcopo, debitam ipsi studeatis obedientiam ac reverentiam exhibere: ut & vos videamini quod vestrum est in omni humilitate atque patientia adimplere, & ipse pro vestra possit salute ac debeat esse solicitus, & illam vobis provisionis curam impendere, quam spiritualis pater de bonis filiis habere semper in animo consuevit.

Datum Romæ apud S. Petrum, iv. Non. Martii.

A

** XXXVI. AD HENRICVM GRADENSEM patriarcham. Ex tomo v. Ital. sacr.

Primatum ei tribuit super Iadertinum archiepiscopatum.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Gradensi patriarchæ, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

Ne passim & indiscrete sibi omnes ecclesię omnia vindicarent, consulta satis utilisque sanctorum patrum deliberatio sanxit, ut aliæ aliis prærogativis dignitatis excellerent: & eis tam judicandi autoritate, quam potestate corrigendi præessent. Super omnes autem superni dispositione consilii sacrosancta est Romana ecclesia constituta, ad cujus examen universarum ecclesiarum negotia referrentur; & cujus statuta, universa multitudo fidelium sequeretur. Hæc nimirum ex indulto a prima fundatione ecclesiæ in B. Petro apostolorum principe privilegio, statutum omnium ecclesiarum provida consideratione disposüit: & quoties expedire cognovit, alias aliis ad ampliorem curam earum habendam statuit præeminere.

B

Inde est quod nos honestatem, ac prudentiam tuam, & devotionis sinceritatem, quam erga sacrosanctam Rom. ecclesiam semper habuisse dignosceris, attendentes; & ne commissa regimini & dispositioni tuæ Gradensis ecclesia, quæ de benignitate apostolicæ sedis prærogativa gaudet honoris, ex brevitate patriarchatuum inferius, & abjectius valeat apud simpliciores haberi: ad ampliandam dignitatem ipsius, primatum ei super Iadertinum, archiepiscopatum, & episcopatus ipsius, apostolica autoritate concedimus; & tam te, quam successores tuos, Iadertino archiepiscopo * impartiri: Romano quidem pontifici traditione pallii reservata. Vt igitur hæc nostra constitutio firma in perpetuum, & inconcussa permaneat: eam scripti nostri pagina communimus, & autoritate apostolica confirmamus. Decernimus, ut nulli unquam hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis & confirmationis infringere, vel ei modis quibuslibet contraire: salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Si quis autem, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, viii. Kal. Martii, anno iii.

C

" deest, consecrationis munus

D

** XXXVII. AD L. IADERTINVM ARCHIEPISCOPVM. Ibidem.

Vt Gradensi patriarchæ tanquam primati pareat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri L. Iadertino archiepiscopo, eiusque suffraganeis episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

E

Quoniam sacrosancta Romana ecclesia universarum ecclesiarum caput & mater est, vel remotione obsistente terrarum, vel multiplicitate impediente negotiorum, quarumdam ecclesiarũ necessitatibus, non tam facile potest, ut oportet, aliquando consulere: ideo aliarum ecclesiarũ, quæ ampliorem curam illis impenderent, super eas institutos, & discretos tum providos viros in partem suæ consuevit solicitudinis evocare. Hujus itaque rei nos consideratione inducti, tum quia dignitatem Gradensis ecclesiæ dignum duximus ampliare; tum quia utile vobis, & temporaliter, & spiritualiter esse prospeximus, habere prope vos, a quo & in dubiis magisteriũ, & in necessitatibus solatiũ recipere valeatis:

valeatis: venerabilem fratrem nostrum Henricum A Gradensem patriarcham primatem vestrum duximus statuendum, & Gradensis ecclesiæ dignitatem primatus ecclesiis vestris declaravimus de cætero præsidere. Eapropter per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus eundem patriarcham amodo primatem vestrum humiliter habeatis, & sicuti primati vestro exhibeatis ei obedientiam, & honorem. Ad magnum quidem profectum vestrum, annuente Domino, pertinebit, si doctrinam ejus devoto animo receperitis; & quod salubriter ipse præceperit, prosecutione operis studueritis adimplere. Datum Romæ apud S. Petrum, octavo Kal. Maii, pontificatus nostri anno I.

Ibidem. **XXXVIII. AD HENRICUM GRADENSEM patriarcham.** B

Patriarchalem dignitatem confirmat, & primatum super Iadertinum archiepiscopum.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Gradensi patriarchæ, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

Apostolicæ officium dignitatis creditæ nobis, & dispensationis debitum utiliter exequi comprobamur, cum collatam unicuique ecclesiæ dignitatem provida solicitudine custodimus; & singulis ecclesiis jura sua illibata studemus & integra conservare: sicut etiam nulli, ultra quam mereatur, aliquid a sede apostolica favore gratiæ concedendum. C Quanto itaque majori es prærogativa supernæ respectu gratiæ sublimatus, tanto solertius tibi est attendendum, ut in corrigendis subditis, plus apud te possit ratio, quam potestas: atque te boni dulcem, mali vero pium sentiant correctorem; personas diligas, & subjectorum vitia persequaris: ne si agere aliter forte volueris, transeat in crudelitatem correctio, & perdas quod desideras emendare: sicque vulnus debeas abscindere, ut non possis, quod sanum est, ulcerare: ne, si ferrum plusquam res exigit, imprimatur, noceat, cui prodesse festinas: sed alterum condiatur ex altero, quod & boni habeant amando, quod caveant; & mali metuendo, quod diligant. D Eapropter, venerabilis in Christo frater Henrice patriarcha, tuis postulationibus grato concurrentes assensu, Gradensem ecclesiam, cui autore Deo præesse dignosceris, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Igitur prædecessorum nostrorum fel. mem. Pelagii, Alexandri, & Urbani II. vestigiis inhærentes; illius præcipue constitutionis tenorem servantes, quam prædecessor noster Leo IX papa sanctissimus, & synodali judicio, & privilegii pagina confirmavit: tibi tuisque successoribus canonice substituendis patriarchalem concedimus dignitatem, & magisterium Gradensis ecclesiæ gerendi in E iis tamen finibus confirmamus, qui per supradictos prædecessores nostros eidem noscuntur ecclesiæ constituti. Crucem quoque ante te ferendam etiam concedimus, nisi cum Romæ fueris, aut in præsentia Romani pontificis vel comitatu. Pallium etiam fraternitati tuæ, plenitudinem videlicet pontificalis officii, ex apostolicæ sedis liberalitate largimur: quo intra ecclesiam tuam ad Missarum solemnia celebranda uti memineris eis diebus, quibus prædecessores tuos non ambigimus usos fuisse: videlicet in Nativitate Domini, Epiphania, tribus festivitatibus sanctæ Mariæ, Cœna Domini, Sabbato sancto, Resurrectione Domini, Ascensione, & Pentecoste, in natalitio S. Ioannis Baptistæ, & omnium apostolorum, in festivitatibus quoque S. Marci, S. protomartyris Stephani, S. Laurentii, S. Martini, in solemnitate omnium Sanctorum, & principalibus ecclesiæ tuæ festivitatibus: nec non in ecclesiarum, episcoporum, & cæterorum clericorum consecrationibus, & anniversario consecrationis tuæ diœcesis. Præterea, ne commissa regimini & dispositioni tuæ præfata Gradensis ecclesia, quæ de benignitate apostolicæ sedis prærogativa gaudet honoris*, & ad ampliandam dignitatem ipsius, primatum ei super Iadertinum archiepiscopatum, & episcopatus ipsius apostolica autoritate concedimus: & tam te, quam successores tuos, Iadertinus archiepiscopus, & episcopi ejus, qui pro tempore fruuntur dignitate, primatus præsidem*. Statuimus & consecrationis munus eidem archiepiscopo impertiri: Romano quidem pontifici traditione pallii reservata. Statuimus etiam, ut quæcumque bona, quascumque possessiones, eadem Gradensis ecclesia juste & canonice possidet, aut in futurum justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi, tuisque successoribus, & illibata permaneant. Porro ecclesias religiosis episcopis Gradensis ecclesiæ oblatas, per patriarchatum tuum constitutas, tibi, tuisque successoribus libere confirmamus: ita ut nulli episcopo liceat absque tuo assensu in eis consecrationes celebrare, aut sacerdotibus in eisdem Domino servientibus, donec in locis ipsis fuerint, Divina officia prohibere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat supradictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed illibata omnia & integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, &c.

* del. aliq.

Ego Hadrianus catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Imarus Tusculanus episcopus.
Ego Cintius Portuensis & sanctæ Rufinæ episcopus.
Ego Guido presbyter cardin. tit. sancti Chrysogoni.
Ego Ubaldus presbyt. cardin. tit. S. Praxedis.
Ego Manfredus presbyt. card. tit. S. Sab.
Ego Iulius presbyt. card. tit. S. Marcelli.
Ego Ubaldus presbyt. card. tit. S. Crucis in Hierusalem.
Ego Octavianus presbyter cardin. tit. sanctæ Cæciliæ.
Ego Ioannes presbyt. card. SS. Ioannis & Pauli, tit. Pammachii.
Ego Ioannes presbyter card. tit. S. Silvestri & Martini.
Ego Oddo diaconus cardin. S. Georgii ad Velum aureum.
Ego Guido diacon. card. S. Mariæ in Aquiro.
Ego Hyacinthus diacon. card. sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Datum Laterani per manum Rolandi S.R.E. cardinalis & cancellarii, Idibus Iunii, Indict. V. Incarnationis Dominicæ anno MCLVII. pontificatus vero domini Hadriani papæ IV. anno III.

v** XXXIX. AD EVNDEM. A

Vt Constantinopoli & in aliis urbibus imperii CP. in quibus Veneti plures habent ecclesias, episcopos ordinare ac consecrare possit.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Gradensi patriarchæ, salutem & apostolicam benedictionem.

INTER omnia cæli sidera, quæ ad decorem mundi, & usus hominum, in principio sapientia Divina formavit, Solem voluit claritate luminis præeminere: cujus ortus & diem terræ infunderet, & noctis tenebras propulsaret. Conveniens namque fuerat, quod eo præstantior cæteris sideribus haberetur: B quo specialius in ipso formationis exordio, ut singulariter præesset diei, de superni munere conditoris accepit. Sic nimirum redemptor noster, cum ecclesias veluti micantes stellas in diversa mundi climata latius propagasset, sacrosanctam Romanam ecclesiam, cujus B. Petrus apostolorum princeps extitit gubernator, tanquam splendidū Solem, omnibus superesse, & singulas ei ecclesias, utpote membra, suo capiti statuit subjacere. Quod ex illis verbis manifestius declaratur, quibus eundem Petrum est Dominus allocutus: *Si diligis me, pasce oves*
21. *meas.* Et alibi: *Tu es Petrus, & super hanc petram*
b.16. *ædificabo ecclesiam meam.* Petra vero supra quam legitur esse fundata, nullas scissuras recipit, nullas C patitur sectiones. Hoc idem rursus demonstratur,
m. cum dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Ipsi quoque & propriæ firmitas, & fidei alienæ confirmatio data est,
22. quando a magistro audire meruit: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Istis itaque & aliis rationibus sancta & apostolica ecclesia, quæ cælesti privilegio inter alias obtinet principatum, tantam ab ipso capite domino Iesu Christo prærogativam accepit: ut autoritatem habeat singularem universis per orbem terrarum ecclesiis providendi, & discreta in eis consideratione statuere, quæ cognoscit statuenda. D Nobis igitur, qui licet insufficientibus meritis vices apostolorum principis in sancta ecclesia suscepimus exequendas, providendum imminet attentius, & agendum: ut secundum uniuscujusque dignitatem, & statum ecclesiæ, honor ei debitus impendatur, & cum salute populi fratribus nostris provida solicitudine deferatur. Hac siquidem consideratione, venerabilis in Christo frater Henrice patriarcha, inclinati, justis postulationibus tuis gratum impertimur assensum: & tam devotioni tuæ, quam honori & utilitati Gradensis ecclesiæ, cui Deo autore præesse dignosceris, deferre volentes: tibi, & successoribus tuis, autoritate apostolico duximus concedendum, ut in Constantinopolitana urbe, & in aliis civitatibus, in Constantinopolitana E dumtaxat imperio constitutis, in quibus Veneti plures habent ecclesias, ubi videlicet eorum multitudo consuevit assidue convenire, liceat vobis episcopum ordinare, & absque alicujus contradictione munus ei consecrationis impendere. Vt igitur hæc nostra concessio perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, eam autoritatis nostræ præsidio roboramus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & confirmationis infringere. Si quis igitur, &c.

Ego Hadrianus catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Imarus Tusculanus episcopus.
Ego Cintius Portuensis, & sanctæ Rufinæ episcopus.
Ego Guido presb. card. tit. S. Chrysogoni.
Ego Vbaldus presb. card. tit. S. Praxedis.
Ego Manfredus presb. card. S. Sabinæ.
Ego Iulius presb. card. tit. S. Marcelli.
Ego Vbaldus presb. card. tit. S. Crucis in Hierusalem.
Ego Octavianus presb. card. tit. S. Cæciliæ.
Ego Ioannes presb. card. SS. Ioan. & Pauli tit. Pammachii.
Ego Ioannes presbyt. card. tit. SS. Sylvestri & Martini.
Ego Oddo diacon. card. S. Georgii ad Velum aureum.
Ego Guido diac. card. S. Mariæ in Aquiro.
Ego Hyacinthus diacon. card. sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Datum Laterani per manum Rolandi S. R. E. cardinalis cancellarii, Idibus Iunii, Indict. v. Incarnat. Dom. anno MCLVII. pontificatus vero domini Hadriani papæ IV. anno III.

v** XL. AD VENETOS.

Gradensem patriarcham prædictis ornatum privilegiis, ad eos remittit, & commendat.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis, & dilectis filiis, majestati ducis, & universo populo Venetiarum, salutem & apostolicam benedictionem.

VENERABILEM fratrem nostrum Gradensem patriarcham, sicut eum quem vera in Domino affectione diligimus, & sinceræ caritatis brachiis amplectimur: & honorem ei debitum impendentes, ipsum in postulationibus suis, tum pro suæ honestate ac probitate personæ, & pro admisso sibi dignitatis officio, tum pro eo, quod vos, & civitatem vestram sicut nobilem & famosam diligimus, etiam intendimus honorare: quibus modis semper, dum potuimus, curavimus exaudire. Quem ad vos, tanquam ad speciales & devotos filios, cum apostolicæ sedis benedictione, & nostræ gratiæ plenitudine principaliter remittentes: universitati vestræ ipsum attentius commendamus, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eum honorifice recipiatis, honeste tractetis, & ei tanquam spirituali principi, & animarum vestrarum rectori, debitam in omnibus obedientiam & reverentiam impendatis. Ad hæc discretioni vestræ præsentium significatione volumus innotescat, quod frater noster Iadrensis episcopus in nostra & fratrum nostrorum præsentia, memorato vestro patriarchæ, ejusque successoribus, obedientiam tanquam primati suo spontanea voluntate promisit, & nos promissionem ipsam in publicum fecimus redigi instrumentum. Vos autem, sicut viri strenui & famosi, ad dilatandos terminos Gradensis ecclesiæ matris vestræ modis omnibus elaboretis: atque ad ejus augmentum efficaciter studeatis. Nos enim temporis opportunitate accepta, eandem ecclesiam, quibus modis cum Deo poterimus, curabimus honorare: atque exaltationi & utilitati ipsius attentius providere.

Datum Laterani, Idibus Iunii anno III.

Ex tabulario archiepisc. Narbonensis edidit Baluzius To. II. de concord. sacerd. & imp.

** XLI. AD BERENGARIUM archiepiscopum & clerum Narbonensem.

De non invadendis mortuorum episcoporũ bonis.

Hadrianus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Berengario archiepiscopo, & dilectis filiis archidiaconibus, & universo clero Narbonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM apostolicæ sedis curam, Deo, prout ipsi placuit, disponente suscepimus: quieti & paci universarum ecclesiarum solicita nos convenit attentione prospicere, & quæ pro earum tranquillitate acta viderimus, autoritate apostolica cõfirmare: ita ut quæ semel ad honorem Dei, decorem domus ejus, & salutem fidelium fuerint constituta, nulla diuturnitate temporis in oblivionem neglectumque deveniant, nullaque machinatione pravorum a sua valeant stabilitate moveri. Dilecta vero in Christo filia nostra nobilis mulier Ermengardis Narbonæ domina, pravam quandam consuetudinem, quæ contra Deum & ecclesiam vestram antiquitus inoleverat, Divinæ legis amore, ac tuæ, frater archiepiscope, dilectionis intuitu, abolere desiderans: ad remissionem peccatorum suorum instituit; ut te, vel tuorum successorum quolibet obeunte, nullus princeps, nullus castellanus, nulla omnino sæcularis persona, episcopalia bona invadere, diminuere, aut perturbare præsumat; sed omnia futuro antistiti inconcussa & integra conserventur. Ejus itaque nos pium comprobantes affectum, & renunciationem ejus ratam habentes: eam autoritate apostolica confirmamus, & firmam, & illibatam perpetuis temporibus decernimus permanere. Archiepiscopo itaque, quicumque pro tempore fuerit, decedente: nec terræ princeps, nec castellanus aliquis, sive miles, nec sæcularis aliqua laicaque persona, sub obtentu alicujus consuetudinis, Narbonensis ecclesiæ bona diripere, vel direpta audeat retinere. Si quis autem attentare præsumpserit, & infra XL. dies præsumptionem suam satisfactione congrua non correxerit: indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus incurrat; & tanquam sacrilegus, fidelium communione privatum & vinculo se noverit excommunicationis adstrictum; & a nemine, sine licentia Romani pontificis aut legati ex ejus latere destinati, possit absolvi. Data Laterani, V. Idus Decembris.

ANNO CHRISTI 1155.

** CONCILIUM SUESSIONENSE De pace firmanda, ann. Dom. MCLV. IV. Id. Iun. coram Ludovico VII. Franc. rege, & Remensis ac Senon. provinciæ episcopis.

Ex tom. IV. hist. Franc.

Habetur authentica hujus concilii notitia expressa in litteris Ludovici regis, in hac verba.

EGO Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Ad reprimendum fervorem malignantium, & compescendum violentas prædonum manus, postulationibus cleri, & assensu baroniæ, toti regno pacem constituimus. Ea causa anno incarnati Verbi MCLV. IV. Idus Iunii Suessionense concilium celebre adunavimus. Et affuerunt archiepiscopi, Remensis, Senonensis, & eorum suffraganei. Item barones, comes Flandrensis, Trecasinus, & Nivernensis, & quamplures alii, & dux Burgundiæ. Ex quorum beneplacito ordinavimus a veniente Pascha ad decem annos, ut omnes ecclesiæ regni, & earum universæ possessiones: & omnes agricolæ, armenta similiter & greges, & assecuratis caminis, omnes ubique mercatores, & homines quicumque sint, quamdiu parati fuerint ad justitiam stare ante eos, per quos justitiam facere debuerint, omnes omnino pacem habeant & plenam securitatem. In pleno concilio & coram omnibus in verbo regio diximus, quod pacem hanc infrangibiliter teneremus; & si qui essent violatores ordinatæ pacis, de eis ad posse nostrum justitiam faceremus. In pacem istam juraverunt dux Burgundiæ, comes Flandriæ, comes Henricus, comes Nivernensis, & comes Suessionensis, & reliqua baronia quæ aderat. Et clerus similiter, archiepiscopi, & episcopi, & abbates, ante reliquias, & in visu totius concilii, hanc ex parte sua pacem totis viribus se tenere promiserunt. Et ut justitia fieret de violentiis, ad posse suum se adjuturos promiserunt quidem, & in stabilitate sacrati oris edixerunt. Ut res latius audiretur, & a memoria non decideret, rei gestæ ordinem, & pacis tenorem, monumentis litterarum tradi, & sigilli nostri autoritate præcepimus communiri.

** SYNODUS CICESTRENSIS, In qua de immunitatibus abbatiæ de Bello est actum, festo Pentecostes, & consecutis diebus decem, ann. Dom. MCLVII.

Narratio totius controversiæ ab ann. MCXXXIX. ac synodi ipsius ann. MCLVII. ex chronico MS. abbatiæ de Bello.

EODEM tempore (id est post ann. Dom. MCXXXIX. Stephani regis ann....) venerabili viro Seifrido episcopo succedente in cathedram Cicestrensem viro magnifico Hilario, qui Romanæ curiæ notitiam ac favorem plurimum obtinuerat: cœpit memoratum Belli monasterium in dignitatibus suis quorumdam æmulatione, plurima pati molimina. Nam ab Incarnatione Domini MCXLVIII. regnante in Anglia Stephano rege piissimo, ex clarissimo regis VVillelmi stemmate orto, anno videlicet regni XIII. ipsius: Hilarius Cicestrensis episcopus, cum jura & dignitates ecclesiæ suæ undique perscrutari cœpisset, a quibusdam ei intimatum est, ecclesiam sancti Martini (quæ cognominatur de Bello, eo quod ibidem Deus regi VVillelmo Conquestori Angliæ, de inimicis suis victoriam contulit) ejus ditioni subjacere debitam fuisse. Qui cum hæc accepisset, VValterum ejusdem loci abbatem super hoc multoties convenit. Abbate vero resistente, nec eidem assentiente: dissensio inter eos permaxima orta est. Modus autem dissensionis ejusmodi erat. Episcopus Cicestriæ abbatem de Bello ad synodum suam apud Cicestriam ire, & omnia episcopalia, secundum canones, persolvere cogebat. Hospitari etiam in eadem abbatia, & in maneriis ejusdem autoritate episcopali, & quasi ex consuetudine, affectabat. Abbatem vero & abbatiam, hospitando, queque pro libitu disponendo, suo juri subdere anhelabat. Hinc etiam hac utebatur autoritate, dicendo abbatem de Bello electum in ecclesia Cicestrensi cum professione canonica, benedictionem suam ecclesiastico more consequi debere: indeque illum sibi & suæ ecclesiæ omnino subjectum fore. Abbas vero e contrario, non superbiæ, sed patientię & humilitatis utens exemplis, nunc viva voce, nunc missis Cicestriam nunciis, libertatem & dignitatem suæ ecclesiæ exponebat: dicens, regem VVillelmum,

VVillelmum, quem Divina providentia adduxit in Angliam, ut jus sibi debitum acquireret, in procinctu belli, eodem in loco cum favore omnium secum comitantium votum fecisse, locum scilicet illum Domino Christo dare, tam liberum, quam sibi posset adquirere; clementiaque favente Divina, victoriam adeptum, votumque solventem, ecclesiam ibidem in honore Dei & beati Martini construxisse, pro salute omnium, & maxime ibi interfectorum, ita liberam & quietam ab omni exactione servitutis, & ab omni subjectione & oppressione atque dominatione episcoporum, sicut est ecclesia Christi Cantuariæ. Hoc etiam, consilio & testimonio Lanfranci archiepiscopi Cantuariensis & Stigandi Cicestriæ episcopi, & aliorum multorum, scriptis confirmasse suis. Stigandum necnon Cicestriæ episcopum, præsente Gausberto primo ejus loci abbate, & monachis suis, in quantum sui juris erat, hoc eodem modo litteris suis corroborasse, & ex tunc ad notitiam omnium transisse, ecclesiam sancti Martini de Bello ab omni subjectione episcopi Cicestrensis omnino liberam fuisse. Hac igitur ratione abbas flagitabat obnixe, quatenus libertatem, quam ecclesia prædicta tantorum virorum autoritate hactenus videbatur possedisse, inviolabili illibatoque jure, tenere licitum foret. Præsul vero his minime acquiescit; sed interminatur, quod nisi synodum peteret, interdictum, post unius anni curriculum in synodo solemni, autoritate canonica, vinculo illum anathematis constringeret. Favebat autem ei tunc pastor Romanæ ecclesiæ Eugenius, necnon & venerabilis Theobaldus Cantuariæ archiepiscopus, & multi alii: quorum fretus autoritate, abbatem & ecclesiam de Bello, sibi & suæ ecclesiæ subjugare sperabat.

Quodam igitur prædicti Stephani piissimi principis tempore, synodum apud Cicestriam adire abbas submonitus, nec veniens, interdictus est ab episcopo: eo tamen tenore, quod si infra XL. dierum spatium satisfacturus non veniret, ab officio suo suspensus cessaret. Quod abbas audiens, curiam apud sanctum Albanum adiit præpropere, atque regiæ intulit aulæ. Rex igitur accersito clericorum suorum quodam, Roberto de Cornuvilla nomine, misit ad episcopum, mandans ac præcipiens, quatenus ecclesiam S. Martini de Bello, sicut dominicam regis capellam, & regiam coronam, ab omni exactione & oppressione liberam & quietam Christo domino pacifice sineret deservire. Terminum etiam ei præfixit, quatenus die octavarum S. Andreæ, ipse & abbas Londoniam venirent, ut ibi dissensioni eorundem coram se, episcopis & Baronibus suis præsentibus, finem imponeret. Die constituta uterque adfuit: sed episcopus nonnullis ibidem detentus negotiis, coram rege die eadem venire distulit. Lectis igitur coram rege chartis, & munitionibus de hac eadem re, a rege VVillelmo magno subscriptis, rex altiori usus consilio, præcepit ecclesiam S. Martini de Bello ab omni subjectione & exactione Cicestrensis episcopi, secundum regis VVillelmi & aliorum regum prædecessorum suorum chartas, liberam omnino existere. In crastinum licentia a rege abbas accepta, domum rediit: rege eidem pronunciante, se ecclesiæ de Bello sicut dominicæ suæ capellæ & coronæ regiæ, in omnibus justa defensione protectorem fore.

Haud longo postmodum tempore, anno videlicet Incarnationis Dominicæ MCLIIII. VIII. Kalend. Novembr. eodem piissimo rege Stephano ex hac luce subtracto, episcopus, tempus, ut sibi videretur, opportunum nactus, quo suam ad libitũ prosequeretur causam, prædictum abbatem, Cicestriam ire summonitum, nec venientem, in synodo solemni excommunicavit. Quod quidam de Hierosolymitanis fratribus, scilicet de Templo, ibidem existens, cum accepisset, Londoniam festinanter tetendit: ubi tunc temporis abbas prædictus, præcepto venerabilis Cantuariensis archiepiscopi Theobaldi, cum quodam fratre suo ex nobilibus Angliæ, Richardo de Luci nomine, adventum Henrici Normannorum ducis, regis futuri, expectans morabatur: atque hoc ejusdem Richardi auribus pandit. Quo audito Richardus cum prædicto abbate fratre suo locutus, hæc ut erant archiepiscopo referre non distulit. Communicato itaque consilio, misit idem venerabilis pater quendam ex clericis suis, Salomonem nomine, ad episcopum: mandans ei quod abbate secum detento, domini sui futuri Henrici ducis Londonias expectabat adventum. Vnde mandando volebat, quatenus sententiam, quam super abbatem posuerat, relaxaret, donec in unum convenirent. Antistes vero Cicestrensis, domini sui legati annuens voluntati, sententiam relaxavit.

Anno Incarnationis Dominicæ MCLIV. VIII. Kalend. Novemb. piissimo rege Stephano ex hac luce subtracto, & in ecclesia quam ipse in honorem sancti Salvatoris mundi, a fundamentis construxerat, apud Feversham tumulato, adventus Henrici Normannorum ducis regis futuri expectabatur. Quo audito, apud VVestmonasterium anno Incarnationis Dominicæ eodem, & XIV. Kalend. Ianvarii, in regem Henricus elevatus, & ab venerabili Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo, & totius Angliæ primate, necnon & apostolicæ sedis legato, ibidem coronatus, totius Angliæ primoribus ad eum confluentibus, justo consilio eorum omnia disponebat. Ecclesiis etiam possessiones & dignitates ab antecessoribus suis concessas, sua autoritate confirmavit: & insequenti quadragesima congregavit generale Concilium apud Londoniam, & renovavit pacem, leges, & consuetudines per Angliam ab antiquis temporibus constitutas. Ibi quoque nonnulli ex episcopis & abbatibus, chartas & privilegia ecclesiarum suarum, præsentis regis scripto & sigillo confirmaverunt. Inter quos prædictus abbas de Bello, regis VVilielmi & aliorum regum chartis & scriptis per ordinem ostensis, ut inscripto & sigillo ejusdem principis confirmarentur, obtinuit. Quod episcopus Cicestrensis cum accepisset, citato gradu archiepiscopum adiit: eique abbatem de Bello, chartas contra dignitates Cantuariensis ecclesiæ, & suæ etiam ecclesiæ, Cicestrensis scilicet, possedisse, & ut in præsentis regis sigillo confirmarentur obtinuisse, intimavit. Obsecrare igitur ut hoc communi prohiberent sententia, ne alii per Angliam abbates, quasi quoddam privilegium hoc contra episcopos suos sibi vendicarent: si prædictus abbas contra illos prævaluisse videretur. His archiepiscopus auditis, nimiumque credulus effectus, affirmavit se numquam iis suum præbere assensum, quo aliquo hæc pro voto abbatis fine terminari potuissent. Factum est autem in crastinum, rege & archiepiscopo in unum convenientibus, archiepiscopus super his sermonem intulit, dicens regem pati non debere Cantuariensem ecclesiam, matrem videlicet totius Angliæ, & per quam idem rex diademate insignitus fuisset, necnon & Cicestriæ ecclesiam, ejusdem videlicet suffraganeam, libertates & dignitates ab antiquis temporibus possessas, pro ecclesia de Bello, non tantæ autoritatis & dignitatis, annullari. (. acceperat nam-

ANNO CHRISTI 1157.

namque abbatem illius loci chartas contra dignitates & libertates ecclesiarum prædictarum possedisse) flagitare itaque ut hæc regali omnino annullaret autoritate: aut charta abbatis regio careret sigillo, donec suo correcta consilio, ecclesiæ Cantuariæ, necnon & Cicestriæ, jus suum non amisisse gauderent.

Rex igitur tanti viri, utpote sui patris spiritualis, & a quo diademate regali haud longe ante fuerat insignitus, annuens voluntati, cancellario accito regio, prohibuit chartam abbatis de Bello regali sigillo confirmari. Quid multa? per vulgi ora dispersa abbatis auribus hæc propere fama intulit. Redeunte itaq; luce, abbas curiam adiit: sed rege venatum eunte, nil die eadem proficiens, ad hospitium suum reversus est. Sequenti luce summo mane, abbas iterum VVestmonasterium petiit: ibiq; coram altari, quo rex Missam erat auditurus, opperiens: multis mente modis volvebat, quid super hac re facturus esset. Adveniente Rege ut Missam audiret, post Missæ introitum, abbas regem conveniens: Domine, inquit, vestra præceperat excellentia, chartam ecclesiæ nostræ sigillo regio confirmari: sed qua de causa repulsam passa sit, ignoro. Iubeat igitur clementia vestra, ut verbum regium fixo stet gradu, nec pro cujusdam invidia pessundari videatur. Accito itaque cancellario, præcepit Rex ut charta abbatis, sigilli sui confirmaretur impressione. Nec dum verba compleverat: & ecce episcopus festinato gradu, illud ut erat mente suspicatus, occurrens, regem tali affatur alloquio: Domine mi, meminisse decet clementiam vestram, unde nudiustertius Cantuariæ archiepiscopus & ego, querimoniam coram vobis deposuimus, de abbate scilicet de Bello, qui contra dignitates nostrarum ecclesiarum, chartas quærit: ut quæ hactenus jure canonico videntur possedisse, ejus calliditate prævalente, lugeant se amisisse. Prohibeat itaque regia dignitas vestra, ut hoc nullatenus aliqua confirmetur autoritate, ne alii hujus exemplo, contra episcopos suos insurgere videantur. Rex vero præcepit chartam abbatis regio confirmari sigillo, & deinde episcopum & abbatem, simulque cancellarium, coram archiepiscopo convenire: lectaque charta abbatis, illis audientibus, si qua corrigenda essent, eorum consilio corrigerentur: sicque in pace cum charta sua abbas domum rediret. Quod si sententia discordante discessissent, charta abbatis in capella regis a cancellario custodiretur, donec sententia regis, quid inde fieret discerneret. Percantato itaque missæ canone usque ad, pax Domini: episcopus, ut moris est, pace a sacerdote accepta, regi detulit, & deinde abbati, multis plurimum mirantibus, porrexit.

Episcopo igitur & abbate, simulque cancellario, multisque aliis, coram archiepiscopo apud Lametham convenientibus, lectaque charta magni VVillielmi regis, exemplo cujus omnes aliæ chartæ regum sequentium confirmatæ sunt: ubi ventum est ad quoddam verbum quod in eadem continetur charta: Quod ecclesia scilicet de Bello, libera sit omnino ab omni subjectione episcoporum, sicut ecclesia Christi Cantuariæ: clamor undique attollitur, quibusdam asserentibus hoc con tra canonum instituta extitisse; aliis dicentibus, hoc contra dignitates Cantuariensis ecclesiæ fuisse; nonnullis nimium clamantibus, hoc verbum peremptorium esse; multis etiam hoc aliter objurgando interpretantibus. Hinc inde confusa perstrepebat sententia. Charta perlecta, cum neminem prædecessorum suorum episcoporum, præfatus Cicestriæ episcopus Hilarius, in subscriptis ejusdem chartæ inveniret testibus: præcellentissimam hujus verbi dignitatem, sacrorum canonum in perpetuum autoritate damnandam, & præsentium simul judicum confirmatione censuit delendam. Hujus sententiam concors etiam archiepiscopi conclamatio prosecuta est. Abbate vero quamvis rationabiliter resistente, non tamen illorum quievit commotio. Cancellarius autem audiens illos inter se discrepantes, retulit chartam abbatis, inde discedens in capellam regis: eamque ibi servandam juxta regis præceptum tradidit. Abbas vero, amicorum suorum usus consilio, ad propria reversus est, nil de Dei desperans auxilio. Episcopus lætus & hilaris effectus est: sperabat enim abbatem ecclesiamque de Bello, chartæ suæ omnino confirmatione privari. Verum, ut scriptura testatur, homo proponit, sed Deus disponit.

Eodem itaque anno in tempore Paschali, quidam ex Angliæ nobilibus, Hugo de Mortuo mari cognomine, vir pollens viribus, sed multo maxime ingenio validus, prædives opibus, militari negotio strenuus, regem utpote adolescentem ejusque industriam indignationi habens, castris suis munitis, ejusdem imperiis se suaque summitti refutabat. Ea vero postquam regi enunciata sunt, congregata militum multitudine non modica, ipsum Hugonem in quodam castro suo, Bregge nomine, obsedit, valloque & castris undique circundedit, omnemque illi egrediendi spem..... mutato interclusit. Abbas autem tempus, ut sibi & amicis suis visum est, opportunum nactus, regem ibi adiit, & ut in tali decet negotio, muneribus suis honoravit, atque super charta sua eidem sermonem intulit. Acceptoque a rege responso super hoc optimo, ad quasdam terras suas juxta regionem illam sitas, ad tempus perendinaturus recessit. Haud multo postmodum tempore, rex ipsum Hugonem ad deditionem coegit: mandans per Angliam universam, archiepiscopos, episcopos, & abbatum plurimos, comites, & barones universos, IV. die præcedente festum S. Benedicti æstivi temporis ibidem convenire. Quibus congregatis pax inter regem & Hugonem facta est. Tertia die post pacem factam affuit & abbas. Consilio igitur fratris sui Ricardi de Luci & aliorum amicorum suorum, abbas regem in crastinum adiit, atque super charta sua illum interpellatus est. Rex cum quibusdam secreti sui conscius consilio communicato, Deo favente, coadjuvantibus etiam terreni consilii patronis, comite scilicet Cornubiæ Reginaldo, & Richardo de Hume regis tribuno, qui cum Richardo de Luci & abbate VValtero amicitiæ fœdere conjuncti erant, reddidit chartam prædictam abbati, lætantibus omnibus abbatis & ecclesiæ de Bello amicis, inimicis vero undique confusis.

Sed nec ita finita est querela inter episcopum & abbatem: quin episcopus perstitit exigere ab abbate obedientiam.

In sequenti nativitatis Domini festo, tenuit idem excellentissimus rex concilium suum apud VVestmonasterium: & dispositis omnibus suis, propter quædam negotia sua transnavigavit in Normanniam. Post Pascha citato gradu Rex ad mare properans, navemque ascendens, flante austro secundo, in portu Hamtoniæ appulit: indeque versus Lundoniam iter arripuit.

Anno igitur ab Incarnat. Domin. MCLVII. anno scilicet III. regni prædicti regis junioris, magni ex filia nepotis, mense secundo ex quo de transmarinis partibus, ubi anno præcedente transierat, idem rex

rex repatriavit, & quo exercitum duxit in VValliã, die Pentecosten, quẽ tunc die festi S. Dunstani, anni revolutio in orbem celebrãdũ reduxerat: idem memorandus princeps apud S. Edmundum diademate insignitus regali, multis ibidem convenientibus, archiepiscopo scilicet Cantuariensi, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, & populi multitudine, diem ut decebat festive transegit. Inter hos Hilarius Cicestrensis episcopus, & VValterus abbas de Bello, pro controversia prædicta libertatum & dignitatum ecclesiarum suarum, diu inter illos habita, sedanda, ab eodem magnifico principe, dato eis ibidem die peremptorio, convocati sunt. Quia vero Rex aliis ibidem occupatus negotiis, illorum tunc determinare nequivit, terminum eis apud Colecestriam præfixit, quia illuc a S. Edmundo recedens, venturus erat. Die Iovis omnes ibidem & etiam numero plures adveniunt. In crastinum, die scilicet Veneris, abbas cum Richardo de Luci fratre suo regem adiit, jussusque a rege, capitulum monachorum ibidem Deo servientium secessit, expectans ejus adventum. Rex Missa audita adest: jubet abbatem chartas ecclesiæ suæ palam proferre. Legit Thomas cancellarius chartam VVilhelmi magni; legit etiam aliam ejusdem regis VVilhelmi chartam super negotio abbatis propriam; aliorum etiam regum, VVillelmi scilicet junioris, & Henrici regis chartam. Quibus perlectis, cancellarius abbatem intuens: Domine, inquit, abbas, episcopus Cicestriæ ratione, ut multis videtur, contra vos utitur permaxima, objiciens vos in ecclesia Cicestrensi professionem fecisse. Abbas vero se nil contra dignitatem & libertatem ecclesiæ suæ egisse testatur. Rex autem cancellarium respiciens: Professio, ait, non est contra dignitates ecclesiarum. Non enim qui professionem faciunt, nisi quod debent, promittunt. Itaque Ricardo de Luci & Rotberto Legacestrensi stimulantibus, affirmavit se nullo modo his animum suum præbere, quo prædicta ecclesia libertates & & dignitates suas, suis temporibus videretur perdidisse: se cum episcopo locuturum, & omnia in pace dispositurum. Sic igitur resurgens, ad alia negotia sua tetendit perficienda.

Die itaque Martis post octavam Pentecostes, Rex mane capitulum monachorum intravit, comitantibus secum archiepiscopis, Theobaldo Cantuariensi, Rogero Eboracensi; episcopis etiam Richardo London. Rotberto Exoniensi, Rotberto Lincol. Abbatibus Silvestro ecclesiæ S. Augustini Cantuariensis, Gaufrido Helmensi, Thoma cancellario regis; comitibus etiam Roberto Legacestr. Patricio Saresb. Baronibus etiam nonnullis, Henrico de Essexia, Reginaldo de VVarenna, Ricardo de Luci, VVarino filio Geroldi, aliisque nonnullis; populique insuper multitudine non non modica. Assunt etiam & episcopus Cicestrensis Hilarius, abbasque Bellensis VValterus. Ventilato igitur negotio ibidem quod inter venerabilem Theobaldum Cantuar. archiepiscopum, & Silvestrum ecclesiæ sancti Augustini, quæ sita est extra muros civitatis Cantuariæ, abbatem, erat, de professione scilicet ejusdem abbatis ecclesiæ Christi Cantuar. facienda: reticentibus omnibus, Richardus de Luci alloquitur Regem pro abbate de Bello fratre suo. Quo rursum tradente chartam regis VVillelmi magni domino regi, jussus est quidam clericus ab eodem rege in auditum omnium eam perlegere. Quo facto, Thomas regis cancellarius episcopum Cicestrensem respiciens, dixit: Domine episcope, audivit caritas vestra, quæ hic coram domino rege, omnibus audientibus acta sunt. Nunc igitur si quid contra hæc vestræ placuerit prudentiæ respondere, licitum est: ad vos enim, ut nobis videtur, respicit parabola hæc.

Tunc episcopus surgens, ita exorsus est. Non studio sane, ut multorum moris esse dinoscitur, per orbem vagandi, sed amore & honore vestri, Domine mi rex, hujusce nescius oppositionis, in his regni vestri partibus, cum aliis præsentibus conveni. Quocirca si vobis & abbati, aliisque hic vobis coram positis, dulci placeret affectu, salvo jure ecclesiæ nostræ Cicestrensis, & ecclesiæ de Bello, pacis compositionem inter me & prædictum abbatem vobis mediantibus fieri, foret possibile. Etenim huc tali ordine adveni. Quod si hoc vestro non insedisse animo cognoverim: ingruente necessitate, pro me & pro ecclesia Cicestrensi mihi commissa, ut hujusmodi impræmunitus oppositionis & ignarus, satisfaciam. Renuentibus quibusdam pacis fieri compositionem, dicentibus etiam rem illam diu inter illos habitam, fine digno debere concludi, nec in posterum promulgari: episcopus voce elevata, reticentibus omnibus, dixit: Quia pax compositionis inter nos, vobis impedientibus, fieri non potest: ego quæ ecclesiæ meæ Cicestrensis juris sunt, & rem inter nos hactenus habitam, patenti ratione domino regi omnibusque hic consistentibus pandam. Hac itaque usus ratione, hoc modo incipit.

Iesus Christus, Domine mi rex. Et repetens: Iesus Dominus noster. Ternaque reiterans: Audite, inquit, omnes & intelligite. Iesus Christus Dominus noster binas mansiones, potestatesque binas in hujus sæculi dispositione constituit: unam scilicet spiritualem, alteram materialem. Spiritualis est illa, de qua Dominus noster Iesus Christus in primo pastore nostro, Petro scilicet apostolo, omnibus discipulis suis eorumque successoribus pronunciavit dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* (*Matth.* 26.) Vnde, ut caritas vestra novit, ab ejusdem temporis novitate, in ecclesia Dei mos inolevit, quatenus pastores ecclesiæ sanctæ, ejusdem beati apostolorum principis Petri vicarii existentes, ecclesiæ Dei sanctæ, digna gubernatione præsiderent. Hinc nobis ecclesiæ Dei præsentibus in illis beatis apostolis, a domino Iesu Christo dictum est: *Qui vos audit, me audit.* (*Luc.* 10.) Hinc etiam ecclesia Romana, ejusdem apostolorum principis apostolatu insignita, tantam tamque magnificam per totius mundi latitudinem obtinuit principatus dignitatem: ut nullus episcopus, nulla persona ecclesiastica, absque ejus judicio vel permissione a sede ecclesiastica deponi possit. Ad hæc rex protensis manibus: Verissimum est, ait, episcopum non posse deponi: sed ita manibus pulsus protensis, poterit expelli. Arridentibus universis, episcopus iterum sic cœpit. Sicut jam dixi, iterum jam dico: hoc modo statum ecclesiæ ab antiquis temporibus constitutum fuisse. Neque ulli personæ laicali, immo etiam nec regi cuiquam, ecclesiis quibusque dignitates vel libertates ecclesiasticas dare licet, vel ab iisdem attributas eisdem, nisi ejusdem patris permissione, vel confirmatione, ratas fore non posse, a jure Romano ecclesiastica probat autoritas. Tunc rex iratus, commotus: Tu pro papæ autoritate ab hominibus concessa, contra dignitatum regalium autoritates mihi a Deo concessas, calliditate arguta niti præcogitas. Vnde tibi fide & sacramento mihi astricto præcipio, quatenus de verbis præsumptoriis, coronæ & dignitati regiæ contrariis, æquitati rectitudinis sub-

ANNO CHRISTI 1157.

subjaceas. Præsentes vero, archiepiscopos scilicet A & episcopos, ut de te justitiam mihi rectitudinis impendant, salvo jure regiæ coronæ mihi a summa majestate concessæ, obsecro. Agis enim, ut patet, contra dignitates regales: atque libertates, ab antiquitatis jure mihi concessas, a majestate regali demere elaboras. Murmure itaque in populo contra episcopum concitato, vix sedari potuit. Tunc cancellarius. A cordis vestri excidisse memoria, præsul venerande. .... tis enim in dominum nostrum regem, cui fidei sacramentum nulli dubium est. Unde prudentiæ vestræ providendum est. Episcopus videns se ab omnibus, majestate regia offensa, circumventum: tandem murmure sedato, orationem suam hoc modo prosequitur: Domine mi, si quid ex ore meo vestræ regali intempestivum majestati constat fore prolatum: dominum cœli vestramque regalem testor dignitatem, nil me contra vos, vel contra vestræ dignitatis excellentiam, versuta calliditate protulisse. Ego B enim vestram omnimodis præoptavi paternitatem, extuli excellentiam, magnificavi dignitatem: vos ut dominum, præcordiali affectu semper dilexi carissimum. Nihil igitur in me mali, vestra, rogo, regalis celsitudo suspicetur, neque hoc suggerenti cuiquam facile credat. Nihil a vestra potestate minui cupio, quam semper dilexi, & pro viribus meis magnificavi. Ad honorem igitur & decus vestræ celsitudinis omnia protuli. Ad hæc rex: Procul hic honor, inquit, atque decus hoc a nobis & a C nostris amoveatur: hæcque profanationis propulsentur abolitione, quibus ea, quæ antecessorum meorum regum autoritate, & hereditario jure, Dei cooperante gratia, mihi concessa sunt, blandis atque fallacibus, ut omnibus patet, annullari cupis sermonibus. Tunc episcopus: Omnia, domine mi, quæ hic vobis audientibus, a me studiose prolata sunt, pace vestra omniumque hic, ut proposueram, consistentium, me ratus sum peroraſſe. Quia vero a me incepta non placent, omissis iis, rem propositam paucis expediamus.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1158.

Ex To. II. collection. concilior. Britannic.

"** SYNODUS GUATERFORDIÆ in Hibernia habita circa an. D. MCLVIII.

Ex Girardi Cambrensis Hibernia expugnata, cap. 18.

His itaque completis, convocato apud Ardmachiam totius Hiberniæ clero, & super adventu Anglorum in insulam adventu tractato diutius & deliberato, tandem communis omnium in hoc sententia resedit: propter peccata scilicet populi sui, eoque præcipue, quod Anglos olim tam a mercatoribus, quam prædonibus atque piratis, emere passim, & in servitutem redigere consueverant, Divinæ censura vindictæ hoc eis incommodum accidisse, ut ipsi quoque ab eadem gente in servitutem vice reciproca jam redigantur. Anglorum namque populus adhuc integro eorum regno, communi gentis vitio, liberos suos venales exponere, & priusquam inopiam ullam aut inediam sustinerent, filios proprios & cognatos in Hiberniam vendere consueverant. Unde & probabiliter credi potest, sicut venditores olim, ita & emptores, tam enormi delicto juga servitutis jam meruisse. Decretum est itaque prædicto concilio, & cum universitatis consensu publice statutum, ut Angli ubique per insulam servitutis vinculo mancipati, in pristinam revocentur libertatem.

"** SYNODUS ROSCOMANIENSIS in Conacta (alias Conacia) Hiberniæ provincia, ab Edano primo Tuanensi archiepiscopo, convocata, ann. Domini MCLVIII.

Ex To. ... Collec. Angli...

Hæc synodus in oppido Roscomaniæ coacta, quod a sancto Conano ibidem decedente anno Domini 544. nomen accepit, multa bona decreta edidit, ut annales Conaciæ, quod in vita istius Edani (cognomento o Hoisin) huc citat VVareus, testantur: sed an uspiam extiterint ejusdem canones, non indicavit.

AN... CHR... 11...

"** CONVENTUS REMENSIS, In quo agitata controversia inter episcopum Laudunensem & abbatem.

Bartholomæus & Gualterus Laudunenses episcopi, aliquot ecclesiæ suæ prædia Præmonstratensibus donaverant. Gualteri successor, Gualterus II. eadem ut restituerentur instititit. Composita est tandem controversia id agente Ludovico rege, ut constat ex Gualteri Laudunensis & Hadriani IV. litteris in Bibliotheca Præmonstratensi descriptis: ex quibus & anno MCLVIII. id contigisse discimus.

Esse autem hanc litem in Remensi conventu agitatam, intelligimus ex una Bartholomæi epistola, qui abdicato Laudunensi episcopatu, Cisterciensem in familiam privatus se receperat. Is cum audisset accusari se dissipati ecclesiastici patrimonii, his se litteris purgat.

Epistola Bartholomæi in Fusniaco ad conventum Remensem.

Venerando sibique semper amabili, domino Samsoni Remensi archiepiscopo, & sub ejus præsentia congregato sancto conventui, frater Bartholomæus in Fusniaco pauper Monachus, misericordiam & veritatem diligere.

D Verecundiæ meæ silentium imperat hujus sancti conventus solemnitas: sed frontem aperit & stimulat ad loquendum in palam imminens famæ meæ periculum. Neque enim dissimulare possum quod multorum vulgavit opinio, quod etiam usque ad aures domini papæ volavit. Episcopales redditus me detraxisse rumor est, cui rumori plus justo credit Laudunensis episcopus. Meum ergo est super his fateri quod verum est: intueri autem quod justum est, & tueri, vestrum erit. Laudunensis sedes tristis erat, & mœrens, cum illuc primum ingressus sum, utpote attrita seditionibus, & ignibus concremata. Ipsæ quoque res majoris ecclesiæ afflictæ erant, & tenues redditus. Si illi porrexi manum ut resurgeret, E novit Deus, noverunt & ecclesiæ filii. Verumtamen nihil eis contuli quod ad redditus pertineret episcopi præter porcos, quos vulgo verres vocant, quos mensæ episcopali personæ solvebant ecclesiæ. Hos, inquam, ad præbendam canonicorum concessi, quoniam illos nec sine pudore exigere, nec habere sine molestia poteram. Præterea quinque duntaxat abbatias in nostra diœcesi reperi rebus pariter ac religione dilapsas. In his, Deo multiplicante misericordiam suam, & numero & merito crevit sanctorum numerus, & singulariter est possessio dilatata. Novem insuper novæ religionis monasteria passim in eadem diœcesi sunt fundata

data. Horum in personis numerus, numerum pene excedit: horum religio, religionis est speculum; horum tam multa possessio est, ut tam multis abunde sufficiat. Si manum beneficii me porrexisse negavero antiquis ecclesiis ut resurgerent, novellis ut consurgerent, mentiar. Profui sane fere ecclesiis omnibus, sed nec quantum volui, nec quantum debui. Sane Callistus papa domnum Norbertum, cujus memoria in benedictione est, fidei nostræ commisit, ut ei locum traderem, ejusque votis assisterem. Terram igitur ad episcopum pertinentem illi contuli, quæ vix tamen duobus sufficeret aratris. Hujus pars Verciniaco est posita, alia pars apud Anisi, quæ tamen multis jam annis sterilis & inconsulta jacebat. De his itaque, quæ ad episcopales pertinebant redditus, nihil amplius me recolo detraxisse. Nostro tamen favore ac consensu quidam ecclesiis contulerunt terras, quas a nobis habebant in beneficio: census tamen terrarum & vinagia nulli penitus condonavi. De cætero si quid illi sedi per nos accessit commodi aut honoris, nolo ante humanum procedat judicium: si quid vero ut homo deliqui, in conspectu hominum confundi non refugio. Causam itaque nostram vobis tanquam judicibus allegare, tanquam testibus intimare volui: in quibus calumniatorem non timeo, verum dicens. Liceat tamen & mihi aliquid audere apud vos, liceat aliquid humanum loqui. Nihilne sedi nostræ titulorum accessit & gloriæ, cum tot & tantas parturivit ecclesias? cum sibi multiplicaverit tot synodales personas? Cum ergo, ut audio, dominus Laudunensis suis visceribus bellum parat, cur tentat quod forte ei promovere non liceat? Si filios Dei congregavi, si suscepi justum in nomine justi, nemo mihi succenseat: videat alius ne congregata disperdat. Conservet vos omnipotens pariter ad honorem sui nominis, & per vos ecclesiæ suæ religionem & sanctitatem corroboret.

Pacificatores fuisse Ludovicum regem & Samsonem archiepiscopum; adhibitos vero in consilium, Ansculphum Suessionensem episcopum, & Baldricum Noviomensem, multosque alios Palatinæ militiæ, discimus tum ex instrumento ipso compositionis, tum ex litteris Gualteri Laudunensis episcopi ad Hadrianum papam. Quæ omnia exhibet Bibliotheca Præmonstratensis, capite XIV. *vitæ B. Hugonis abbatis, qui S. Norberto successit*

ALEXANDRI PAPÆ III.

VITA ET EPISTOLÆ.

ALEXANDER tertius Rolandus nominatus, patria Senensis, legatione ad Fridericum Imper. ob non vindicatam injuriam Londinensi episcopo illatam functus, ex cardinale presbytero tituli S. Marci a viginti tribus cardinalibus (quorum nomina recensentur in epistola ad Fridericum Imp. quam recitat Radevicus lib. 2. cap. 53.) electus est pontifex anno Domini 1150, tempore Friderici Imp. Contra eum in schismate a tribus duntaxat cardinalibus electus est Octavianus quidam, natione Romanus, cardinalis presbyter, Victor tertius deinceps appellatus. Imperator qui tunc Cremonam obsidione premebat, ab utraque parte per litteras, quæ recitantur apud Radevicum lib. 2. hac de re certior factus, utrumque Papiam venire jussit, eorum dissidia componenda ibidem promittens. Cui ordinatio-

A ni cum Alexander parere nollet, indignatus Fredericus, in partes Victoris factus est inclinatior. Alexander autem tali accepto responso in Franciam abiit, ubi concilio in Claromonte habito Fridericum & Victorem excommunicavit. Interim Fridericus Mediolanum tertio expugnatum diruit & solo æquavit, tria Magorum corpora Reinoldo Coloniensi archiepiscopo donavit: qui & eadem Coloniam transtulit, ut videre est in epistola ejusdem ex antiquissimo manuscripto codice Sigebergensis monasterii accepta, quam hic subjungo:

B *Rainoldus Dei gratia sanctæ Coloniensis eccesiæ electus, & Italiæ archicancellarius, dilectissimis in Christo filiis & amicis, H. majoris ecclesiæ Coloniensis præposito, Philippo decano, cunctisque prioribus, & universo clero, omnibusque in beneficiatis ministerialibus beati Petri ac sanctæ Coloniensis ecclesiæ, universisque burgensibus almæ urbis Coloniæ, salutem & affectuosum obsequium, cum intimæ dilectionis plenitudine.*

»INSINUAMUS dilectissimæ vestræ universitati »quod ex .... ardentissimi nostri desiderii felix »jam per Dei gratiam adepti sumus initium. Beni»gna enim domini nostri serenissimi imperatoris »Friderici accepta licentia, cum gratia ac dilectio»nis ejus plenitudine ab ipso gaudenter dimissi, & »egregiis ac tantis donis, quorum nulla in terrenis »esse potest æstimatio, excellenter sumus honorati. »Inter cetera enim liberalitatis suæ beneficia, quæ »in nos affluentissime contulit, nunc tria nobis mu»nera donavit preciosissima: videlicet corpora in»signia beatissimorum trium Magorum ac Regum, »qui primitiæ gentium, in typum ac præsagium fu»turæ ex gentibus ecclesiæ, jacenti adhuc Christo »in præsepi munera preciosa obtulerunt. Quorum »videlicet nobilissima corpora, omnique venera»tione dignissima, Mediolani in ecclesia beati Eu»storgii confessoris atque pontificis solenniter ac »gloriose fuere recondita. Insuper etiam Deo præ»duce ad vos perferimus corpora sanctissimorum »martyrum Naboris & Felicis, ut inæstimabili & »incomparabili hoc thesauro super aurum omnem»que lapidem preciosum diligendo sacratissima ec»clesia civitasque Coloniensis felicissime ditetur »ac perpetualiter decoretur. Nos siquidem, quia »suspecta est via per inimicos vestros ac nostros, iter »nostrum per Burgundiam ac Gallias usque ad vos »disposuimus, præsentemque nuncium a Vercellen»si civitate II. Idus Iunii præmisimus ea die versus »Taurinum & versus Alpes montis Cinisii, cum »prædictis sacratissimis ac venerabilibus reliquiis »celerrime procedentes. Ideoque sincerissimam »vestram dilectionem intime rogamus & commo»nemus in Domino, quatenus ad condignam tan»torum munerum susceptionem ea qua nostis, & »qua de vobis cõfidimus, devotione ac solennitate »præparemini: Dominum Deum quoque affe»ctuosissime pro nobis sine intermissione depreco»mur, ut una cum ipsis ad honorem ac gloriam »nominis sui, & ad perpetuam omnium vestrum »ac totius patriæ salutem, salvos, incolumes & il»læsos nos vobis dignetur remittere.

Eadem confirmantur ex quodam istrumento donationis per Philippum archiepiscopum Reinoldi successorem capitulo factæ, quod archivo metropolis ecclesiæ Coloniensis fideliter per me descriptum hic subjungo:

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Philippus II..... Coloniesis archiepiscopus sanctæ ecclesiæ filiis præsentibus & futuris in perpetuum.

„EA quæ propter salutem animarum devotarum „ sancte in ecclesias conferuntur, quanto ma„jorem a Deo expectant remunerationem, tanto „magis est dignum ut justæ confirmationis firmum „robur accipiant. Ex relatu plurium intelleximus, „quod noster antecessor piæ recordationis Reinol„dus archiepiscopus, eleemosynas, quæ ad sancta „Regum corpora offeruntur, sicut & ipsos Reges, „majori ecclesiæ in Colonia contulerit, laudabili „consideratione motus, ut ubi sanctissimi Reges „corporaliter quiescerent, & in majori haberentur B „veneratione, ibi de oblationibus eorum justa & „benigna consolatio ad canonicos perveniret. Nos „factum prænominati archiep. cōmendamus, & ha„bemus ratum, & qua possumus & debemus confir„mamus autoritate. Ne vero in posterum hoc quod „juste factū est mutari queat, idipsum, quod nos vi„debamus habere in oblationibus Regum, coram „multis super altare beati Petri ecclesiæ majori de„dimus: fratribus ejusdem concedentes liberam po„testatem ordinandi de ipsis eleemosynis ad supple„mentum præbendarum suarum, prout poterimus „diligentius & melius. Post solennem donationem „a nobis factam, sicut justum fuit, factum nostrum „banno confirmamus: ut si quis in posterum ausu C „temerario in contrarium moveretur, banno se sci„ret obligatum esse, & subjectum maledicto ex„communicationis. Iussimus etiam hanc chartam „conscribi, & nostro muniri sigillo, ut ex scripti „inspectione, ea quæ juste sunt facta, & fideliter „expressa, ad posterorum notitiam transmitteren„tur.

„Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis „MCLXXXIX. Testes istorum sunt isti ..... major „præpositus & archidiaconus. Adolphus decanus „major & archidiaconus, *&c.*

Franciæ regem monuit Imperator, ut ad concilium per se indictum venire dignaretur, secumque Alexandrum adduceret. Quod cum Alexander iterum D facere recusaret, Fridericum magis ac magis ira inflammatum in se commovit. Proinde Victorem in Italiam mox subsecuturus præmittit, eoque Lucæ defuncto, Guidonem Cremensem antipapam successorem substituit. Alexander omnium consensu Romam vocatus, ab omnibus summa cum lætitia recipitur.

Eodem tempore Cisalpinæ Galliæ populi in Imperatorem arma corripiunt: qui proinde in Italiam denuo revertitur. Dumque hæc agerentur, Constantinopolitanus imperator omnem opem & auxilia per legatos obtulit pontifici, si imperium annis superioribus divisum vicissim unire dignaretur. In Anglia pro immunitate ecclesiæ martyrii coronam subiit Thomas Cantuariensis episcopus. Regem E Angliæ de occiso martyre innocente diffamatum legati Angliæ pontificem convenientes a nece sancti martyris immunem esse allegarunt. Post mutam inquisitionem ad extremum his conditionibus regem absoluit, ut is a pontifice & successoribus ejus titulum regni agnosceret. Sanctum vero Thomam, evidentissimis miraculis clarissimum, in numerum sanctorum retulit.

Cumque Pontifex in dies gravius ab Imperatore vexaretur & inquietaretur, Venetias se contulit: ibique Imperatorem, ad oscula pedum pontificiorum se demittentem, nullius arrogantioris dicti factique A asperioris interventu, citra capitis imperatorii pedibus protriti conculcationem, (quam humillimo pontifici injuriose affingunt hæretici) in gratiam, pacem & unionem ecclesiæ recepit. Eum honorem quem Constantinus Magnus ille imperator, longe potentior & sanctior, Silvestro Christi vicario exhibuit, quemque alii Francorum & Anglorum reges huic aliisve pontificibus detulerunt (nimirum ut pontifici ab officio stratoris essent) Fridericus imperator merito pontifici optimo exhibuit: adeoque non immerito pontifex eumdem exemplo antecessorum suorum acceptavit. Vt vero caput imperatoris ad pedes suos demissi obtriverit, simulque dixerit, *Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c.* sicut ab humilitate pontificis, ita ab omni fide plane est alienum: ut ex iis, quæ infra in concilio Venetico dicam, planum fiet. Post pacem initam, Venetiasque multis privilegiis donatas, Pontifex Romam veniens magno, omnium gaudio susceptus fuit. Cumque œcumenicum Lateranense concilium pro schismatibus extirpandis, Saracenis impugnandis, moribusque ecclesiæ reformandis, celebrasset: obiit anno Domini 1185. cum sedi apostolicæ annis viginti & uno atque diebus novemdecim præfuisset. *Psal. 9*

EPISTOLA I. ALEXANDRI PAPÆ III.

AD GERARDUM EPISCOPUM ET CANONICOS BONONIENSES.

De legitima sui electione.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Gerardo episcopo, & dilectis filiis canonicis Bononiensis ecclesiæ, & legis doctoribus, cæterisque magistris Bononiæ commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

ÆTERNA & incommutabilis providentia conditoris sanctam & immaculatam ecclesiam a suæ fundationis exordio ea ratione voluit & ordine gubernari, ut unus ei pastor & institutor existeret, cui universi ecclesiarum prælati absque repugnantia subjacerent, & membra tamquam suo capiti cohærentia, ei se mirabili quadam unitate conjungerent, & ab ipso nullatenus dissiderent. Qui vero apostolis suis pro eorum fidei firmitate promisit, dicens, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*: ille procul dubio ecclesiam suam, cujus ipsi apostoli magisterium assumpserunt, sua promissione fraudari nullo modo patietur, sed eam in suo statu & ordine, licet ad instar naviculæ Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuo faciet permanere. Vnde & quamvis hoc tempore tres falsi fratres, qui a nobis quidem exierunt, sed non fuerunt de nobis, transfigurantes se in angelos lucis, cum sint satanæ, inconsutilem Christi tunicam, quam utique ipse quidem ex persona Psalmographi a leonibus petit & a framea eruí, & de manu canis orat ac postulat liberari, scindere & laniare laborent: Christus tamen autor & caput ecclesiæ, eam velut unicam sponsam suam provida gubernatione tuetur, & navem egregii piscatoris, licet sæpius quatiatur a fluctibus, non permittit naufragium sustinere. *Matt*

Porro cum antecessor noster bonæ memoriæ Hadrianus papa Kalendis Septembris Anagniæ debitū naturæ soluisset, & de terris ad cælum, de imis migrasset Domino vocante ad superna: eo Romam adducto, & II. Nonas Septembris in ecclesia beati

beati Petri, præsentibus fere omnibus fratribus, A satis honeste, sicut moris est, tumulato, cœperunt fratres & nos cum eis secundum ecclesiæ consuetudinem de substituendo pontifice in eadem ecclesia studiosius cogitare: & tribus diebus de ipsa electione tractantes, tandem in personam nostram insufficientem huic oneri, & tantæ dignitatis fastigio minime congruentem, omnes, quotquot fuerunt, tribus tantum exceptis, Octaviano scilicet, Ioanne de sancto Martino, & Guidone Cremensi, Deo teste, quia mendacium non fingimus, sed meram, sicut est, loquimur veritatem, concorditer atque unanimiter convenerunt, & non assentiente clero ac populo in Romanum pontificem elegerunt.

Duo vero Ioannes & Guido, quos prænotavimus, tertium Octavianum nominantes, ad ejus B electionem pertinaciter intendebant. Vnde & ipse Octavianus in tantam audaciam insaniamque prorupit, quod mantum, quo nos reluctantes & renitentes, quia nostram insufficientiam videbamus, juxta morem ecclesiæ, Odo prior diaconorum induerat, tamquam arreptitius a collo nostro propriis manibus violenter excussit, & secum inter tumultuosos fremitus asportavit. Cæterum cum quidam de senatoribus tantum facinus inspexissent, unus ex eis spiritu Divino succensus, mantum ipsum de manu eripuit sævientis. Ipse vero ad quemdam capellanum suum, qui ad hoc instructus venerat & paratus, illico flammeos oculos fremebundus in- C flexit: clamans & innuens, & ut mantum, quem fraudulenter secum portaverat, festinanter afferret. Quo utique sine mora delato, idem Octavianus abstracto pileo, & capite inclinato, cunctis fratribus aut loco inde aut voluntate remotis, mantum per manus ejusdem capellani & cujusdam clerici sui ambitiosus assumpsit: & ipse idem, quia non erat alius, in hoc opere capellano & clerico extitit coadiutor. Verum ex Divino credimus judicio contigisse, quod ea pars manti quæ tegere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus, posteriora tegebat. Et cum ipse idem hoc emendare studiosius voluisset, quia capitium manti extra se raptus non poterat invenire, collo fimbrias circumduxit, ut saltem mantus ipse appensus ei quodammodo vide- D retur. Sicque factum est, ut sicut tortæ mentis erat, & intentionis obliquæ, ita ex transuerso & obliquo mantum fuerit in testimonium suæ damnationis indutus. Quo facto portæ ecclesiæ, quæ firmatæ fuerant, reserantur; & armatorum cunei, quos, sicut ex re apparuit, pecuniæ largitione conduxerat, evaginatis gladiis cum immenso strepitu cucurrerunt: & pestis illa mortifera, quia cardinales episcopos non habebat, armatorum caterva militum vallabatur.

Fratres vero facinus tam immensum & a sæculis non auditum ex insperato videntes & formidantes, ne a conductitiis militibus trucidarentur, sese in munitionem ecclesiæ nobiscum pariter receperunt. Ibique novem diebus continuis, ne exinde libere E exiremus, fecit nos quorumdan senatorum assensu, quos pecunia oblata corruperat, die noctuque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sane populo incessanter & jugiter acclamante, & in senatores pro tanta impietate multa immanitate fremente, de custodia fuimus illius munitionis erepti: sed in arctiori & tutiori loco apud Transtiberim nos iidem senatores, recepta inde pecunia, posuerũt.

Cumque moram ibidem ferme per triduum fecissemus, universo populo tantam proditionem atque malitiam de cætero nullatenus sustinente: senatores cum nobilibus & populo venientes, nos & fratres nostros per urbem magnifice & honorifice cum immensis laudibus & præconiis, campanis etiam in transitu nostro pulsantibus, conduxerunt. Et sic tandem a violentia persequentis erepti, & nostræ redditi libertati, sequenti die Dominico venerabilibus fratribus nostris Gregorio Sabinensi, Hubaldo Ostiensi, Bernardo, Vvalthero, Iulio, episcopis, cardinalibus quoque, abbatibus, prioribus, judicibus, aduocatis, scriniariis, primicerio, & schola cantorum, nobilibus etiam, & quadam parte de populo Vrbis, apud Nympham non longe ab Vrbe insimul congregatis, munus consecrationis accepimus: &, sicut in Romana ecclesia moris est, ibidem pontificali regno magnifice fuimus ac solenniter coronati.

Cæterum prædictus Octavianus cum pro consecratione, immo execratione sua, dum & in Vrbe esset, & postquam latenter Vrbem exivit, multos episcopos convocasset: nullum prorsus, præter unum, Ferentinatem videlicet episcopum, habere potuit pro sua temeritate & vesania confirmanda. Quosdam tamen episcopos imperialibus minis, quosdam violentia laicali, quosdam vero pecuniis & blanditiis allicere voluit: sed nihil, Domino impediente, profecit. Vnde nec adhuc invenire potest, licet omnibus modis enitatur, qui ei manus execrationis imponat, & se tantæ faciat præsumptionis & impietatis autorem. Verum memorati Ioannes & Guido, cæcitatis tenebris obvoluti, quoniam scriptum est, *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnet*, nec sic a sua præsumptione damnabili resipiscunt: sed eumdem Octavianum, quem sibi in statuam erexerunt, obstinata perfidia venerantur: & eum, relicta unitate ecclesiæ, præsumunt usque adhuc tamquam idolum aut simulacrum adorare. Ipse autem Antichristi tempora præfigurans, usque adeo erectus est supra se: ut etiam in templo Dei sederit, ostendens se tamquam sit Deus: & multi abominationem desolationis stantem in loco sancto, non sine multa lacrymarum effusione, corporeis oculis inspexerunt. *Prout. 18.*

Sane nos infirmitatem nostram, & virtutum indigentiam cognoscentes, nostrum in Dominum jactamus cogitatum: sperantes, & de Christi misericordia plenius confidentes, quod ecclesiam sanctam suam, pro qua ipse idem in substantia nostræ mortalitatis apparuit, ut eam sibi non habentem rugã aut maculam exhiberet, optata faciet in tranquillitate lætari, & procellarum omnium inundatione sedata, nihil erit quod jam ei possit obsistere, vbi unicus ejus sponsus voluerit nubilosa quæque & noxia propulsare. Nunc igitur quia nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus, & de honestate & religione vestra plenam habemus fiduciam, vestris & universalis ecclesiæ precibus infirmitatem nostram petimus adiuuari: caritatem vestram per apostolica scripta rogantes & commonentes attentius, ut, sicut viri catholici, vos pro domo Domini muros inexpugnabiles opponatis, & in devotione ac fidelitate matris vestræ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ immobiliter persistentes, ab ejus unitate nullatenus recedatis. Quod si præfatus vir impietatis, ad partes vestras aliqua damnationis suæ scripta transmiserit: ea, sicut respuenda sunt, respuatis, & tamquam vana ac sacrilega cotemnere & abiicere studeatis.

Nouerit insuper discretio vestra, quod nos supra nominatum Octavianum, apostaticum & schismaticum, in octavo die a consecratione nostra (tunc enim terminum ei resipiscendi, & ad unitatem matris ecclesiæ redeundi præfiximus) tamquam inobe-

inobedientem & contumacem, & illos qui ei manus præsumerent, non dicimus consecrationis, sed execrationis imponere, de communi fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium voluntate atque consilio, accensis candelis, & cœtu clericorum in ecclesia congregato, vinculo anathematis & excommunicationis astrinximus, & eos cum suo autore diabolo condemnavimus.

II. AD ARNULPHUM LEXOVIENSEM EPISCOPUM.

De rebus in conciliabulo Papiensi gestis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, &c.

LITTERAS a tua nobis prudentia destinatas tanto hilariori mente, &c. *Extat infra in actis conciliabuli Papiensis, anno* 1160.

III. AD CLERUM ANGLIÆ.

De canonizatione sancti Eduardi regis Angliæ.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, & aliis ecclesiarum prælatis per Angliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

ILLIUS devotionis constantiam & fidei firmitatem, quam circa matrem vestram sacrosanctam Romanam ecclesiam exhibetis, diligentius attendentes, in id propositum voluntatis adducimur, ut vos sicut carissimos fratres & speciales ecclesiæ filios sincera caritate in Domino diligamus, propensius honoremus, & postulationes vestras, quantum cum Deo possumus, libenti animo admittamus. Inde utique fuit, quod super petitione, quam de Eduardo glorioso quondam rege Anglorum canonizando, & in sanctorum catalogo adscribendo, tam carissimus in Christo filius noster Henricus illustris Anglorum rex, quam vos ipsi nobis instantius porrexistis, solicitam cum fratribus nostris deliberationem habentes, libro miraculorum inspecto, quæ, dum in carne mortali viveret, & postquam de præsenti sæculo est assumptus, omnipotens Dominus per suam misericordiam declaravit: visis etiam litteris antecessoris nostri piæ memoriæ Innocentii papæ, vestris quoque testimoniis inde receptis: quamvis negotium arduum & sublime non frequenter soleat nisi in solennibus conciliis de more concedi; de communi tamen fratrum nostrorum consilio, juxta votum & desiderium prædicti filii nostri regis ac vestrum, corpus ipsius confessoris ita glorificandum censuimus, & debitis præconiis adorandum in terris, sicut eumdem confessorem Dominus per suam gratiam glorificavit in cælis. Unde videlicet inter sanctos confessores de cætero numeretur, quod hoc ipsum apud Deum signis meruit ac virtutibus obtinere. Quia igitur decet honestatis vestræ prudentiam eum pie colere, & toto studio venerari, quem autoritate apostolica venerandum vestra postulavit devotio, & colendum: universitatem vestram per apostolica scripta monemus & exhortamur in Domino, quatenus eum ita deinceps studeatis debitis obsequiis honorare, ut ipsius intercessionibus apud districtum judicem mereamini veniam obtinere, & gloriosum in æterna beatitudine præmium invenire. Datum Anagniæ septimo Idus Februarii.

IV. AD THOMAM CANTUARIENSEM archiepiscopum.

Iura & privilegia ejus confirmat.

Alexander papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo.

PRÆDECESSORUM nostrorum felicis memoriæ Paschalis & Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam tibi, quam tuis legitimis successoribus, Cantuariensis ecclesiæ primatum ita plene concedimus, sicut a Lanfranco & Anselmo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse possessum. Quidquid etiam dignitatis sive potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dignoscitur, præsentis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse apostolicæ sedis autoritate constat.

V. AD EUNDEM.

Contra regis persecutionem inchoatam illum confirmat: & simul admonet, ne quid contrarium libertati ecclesiasticæ regi indulgeat.

Alexander papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo.

LITTERAS, quas nobis tua fraternitas destinavit, & ea quæ nuncius tuus viva voce proposuit, attenta diligentia audivimus, & graves anxietates & amaritudines, quibus animus tuus assidue affligitur, plenius attendimus. Unde his auditis & cognitis, spiritus noster commotus est, & valde turbatus: quibus cordi est libenter in tuis prosperitatibus delectari, & in adversis, tamquam fratri carissimo, plurimum condolere. Tu ergo, sicut vir constans & prudens, recolens sæpe quod dicitur: *Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni facti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati*: (*Act.*) hujusmodi angustias in patientia toleres, & non plusquam oporteat tuus spiritus anxietur, sed dignam in teipso consolationem recipias, ut & nos tecum pariter in eo consolemur, qui te ad corroborationem catholicæ & Christianæ veritatis hoc necessitatis articulo reservavit, & cujus beneplacitum est eorum quæ minus licite commisisti maculas abstergere, & per varias afflictioctiones punire, ne videantur in districto examine punienda reservari. De cætero non tibi grave sit, nec (sicut ex litteris, quas clerico tuo misisti, accepimus) ulla ratione meticulosum, quod es ad sedem apostolicam appellatus: quia gratum nobis est, & acceptum, & volumus, ut si illi qui te appellaverunt forte venerint; tu per te ipsum, si tibi visum fuerit, appellationem ipsam, omni dubietate & dilatione postposita, prosequaris: nec unquam autoritate Romanæ ecclesiæ aliquis possit constantiæ tuæ timorem incutere, seu dubietatem: quia nos jura & dignitates ecclesiæ tibi commissæ, quantum salva justitia & ratione poterimus, studiosius tibi curabimus, autore Deo, conservare, sicut illi quem in facto ecclesiæ constantem reperimus & fortissimum propugnatorem.

Ad hæc fraternitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus te in Cantuariensem ecclesiam recipias, & paucis quidem retentis admodum necessariis, ad minus, quam poteris per terram illam discurras. Illud

Illud autem ſpecialiter ſuggerimus tuæ providentiæ, ut nullius timoris vel adverſitatis obtentu, quæ tibi poſſit accidere, juri & dignitati eccleſiæ tuæ abrenuntiare cogaris. Data Senonis ſeptimo Kal. Novembris.

EPIST. THOMÆ ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS AD ALEXANDRVM PAPAM.

Reſpondet ſuperiori.

LITERÆ conſolationis, quas veſtra nobis dignata eſt paternitas deſtinare, magnum quidem mediocriter anxiato afferre poſſent remedium: aut ſi ſaltem noſtra circa unum aliquid figeretur anguſtia, ſpem nonnullam reſpirandi poſſemus ex eis concipere. At quoniam de die in diem malitia invaleſcit, multiplicantur injuriæ non noſtræ, ſed Chriſti, immo quia Chriſti, eo magis noſtræ: ſuccedentibus ſibi invicem more fluctuum procellis, ſolum nobis videmus imminere naufragium; nec aliud conſilium ſupereſſe, niſi ut Chriſtum quaſi dormientem in navi pro viribus noſtris excitantes,
8. dicamus: *Domine, ſalva nos, perimus.* Et hoc ſane aptiorem malignandi nacta eſt iniquitas occaſionem, quod ſtatum ſanctæ Romanæ eccleſiæ infirmiorem conſpicit. Vt vere liqueat quod quidquid in caput, ſive bonum, ſive malum, ſive dulce, ſive amarum defluit, per barbam deſcendens, nec oram veſtimenti relinquit intactam: eripitur Ieſu Chriſto quod ſanguine ſuo comparavit, in ipſam ejus ſortem poteſtas ſæcularis manum extendit, adeo ut nec ſanctorum patrum ſanctiones, nec ſtatuta canonum, quorum apud nos etiam nomen exoſum eſt, nec clericis quidem patrocinari valeant modo, qui ab hac juriſdictione, ſpeciali privilegio fuerunt exempti. Et quoniam enarrare vel perſequi ſcripto quæ patimur longum eſſet & tædioſum, ad veſtram mittimus paternitatem magiſtrum Henricum fidelem & familiarem veſtrum & noſtrum, in cujus ore poſuimus ſingula ſeriatim, prout vidit, & audivit, vobis exponenda. Et ſi placet, credite, tanquam ſi nos loquentes audiretis viva voce. Hoc tamen ſciatis, quoniam ſi fieri poſſet, multo libentius vos in perſona viſitaremus noſtra quam in alia. Loquimur vobis ſicut patri & domino, & quod dicimus, ſummo ſilentio petimus occultari. Nihil enim nobis tutum eſt, cum omnia fere referantur ad regem quæ nobis in conclavi vel in aure dicuntur. Væ nobis qui in hæc ſervati ſumus tempora, quorum diebus acceſſerunt hæc mala, qui in priori ſtatu tanta potiti ſumus libertate, quam modo dura & peſſima ſervitute recompenſamus. Fugiſſemus ſaltem, ne in direptionem patrimonium crucifixi dari videremus: ſed quo, niſi ad eum qui noſtrum refugium & virtus eſt, ignoramus. De VVallenſibus & Oeno, qui ſe principem nominat, domine provideatis, quia dominus rex ſuper hoc maxime motus eſt, & indignatur. Cariſſime pater & domine, bene valete.

VI. AD THOMAM CANTVARIENSEM & reliquos Angliæ epiſcopos.

Eos monet ne quid regi indulgeant contra libertatem eccleſiaſticam.

AD hoc pontificalis officii onus ſuſcepiſſe noſcimini, ut commiſſas vobis eccleſias ſic ad honorem Dei, & ſubditorum profectum atque ſalutem regatis, quod earumdem eccleſiarum libertas per vos nullatenus minuatur, ſed in ſuo ſtatu per ſtudium veſtrum & per operam conſervetur. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenus, ſi illuſtris Anglorum rex quidquam a vobis aliquo tempore requiſierit, quod contra eccleſiaſticam libertatem exiſtat, hoc ei facere nullatenus attentetis. Nec vos illi in aliquo, & maxime contra Romanam eccleſiam, obligetis: aut novæ promiſſionis ſeu juramenti formam inducere præſumatis, præter id quod epiſcopi ſuis regibus facere conſueverunt. Si autem jam dicto regi ſuper hujuſmodi vos in aliquo adſtrictos cognoſcitis, quod promiſiſtis nullatenus obſervetis, ſed hoc potius revocare curetis; & de promiſſione illicita Deo ſtudeatis & eccleſiæ reconciliari.

VII. AD THOMAM CANTVARIENSEM ARCHIEPISCOPVM.

Eum a juramento de conſuetudinibus Anglicanis, de quibus infra in Clarendonenſi concilio, immunitati eccleſiaſticæ repugnantibus, obſervandis abſoluit.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, &c.

AD aures noſtras fraternitas tua noverit eſſe perlatum, *&c. Extat in actis Clarendonenſis concilii anno* MCLXIV.

VIII. AD EVNDEM.

De munere legationis apoſtolicæ, Cantuarienſi concedi ſolito, Eboracenſi epiſcopo ad inſtantiam regis ſine præjudicio Cantuarienſis conceſſo.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto fratri Thomæ Cantuarienſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ETSI pro animi tui prudentia & fidei ſinceritate perſonam tuam uberiori dulcedine caritatis & flagrantiori deſiderio velimus ſemper diligere, & honori & exaltationi tuæ ſicut cariſſimi fratris noſtri ardentiori animo aſpirare: nos tamen & teipſum, qui magna columna es eccleſiæ, cautius convenit temporum qualitatem attendere, & provida diſpenſationis moderatione motum principis delinire. Novit ſiquidem induſtria tua, cui Divina diſpenſatio magnæ prudentiæ & gratiæ donum indulſit, quoniam * ferventem diſpoſitionem circa regni ſui gubernationem cariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus illuſtris rex Anglorum defendat, & eamdem velit diſpoſitionem, ut firmior habeatur, & habeat majorem favorem, autoritate Romanæ eccleſiæ roborari. Vnde cum olim per

* *al.* furentem.

committere, cognitioni tuæ viva voce curavimus frequentius intimare. Nunc autem ad tuæ diſcretionis notitiam volumus pervenire, quod nos pacem tuam votivis cordis affectibus exoptantes, dilectos filios noſtros, VVillelmum tituli ſancti Petri ad vincula presbyterum, Odonem ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum, cardinales, ad cariſſimum in Chriſto filium noſtrum illuſtrem Anglorum regem, ut legatione in terra ſua ciſmarina fungantur, tranſmiſimus: & ſpecialiter, ut inter te & eumdem regem concordiam & pacem reforment, & cooperante Domino amicabilem faciant compoſitionem. Vnde quoniam nos pacem tuam & eccleſiæ omnimode unam reputamus; nec magis, niſi quia ipſam majorem eccleſiæ univerſali collaturam credimus utilitatem, optamus: fraternitatem tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, conſulimus, & mandamus, quatenus, quam periculoſus præſentis temporis ſtatus exiſtat, & quantum eccleſia tibi commiſſa præſentia & conſilio tuo indigeat, conſideres diligentius & attendas, ad pacem & concordiam inter te & memoratum regem fundandam, quantumcumque ſalva tua & eccleſiæ honeſtate fieri poſſit, animum & voluntatem tuam inclines.

Et ſi tibi in his non omnia ſecundum beneplacitum tuum ſuccedant: ad præſens diſſimules, quæ corrigenda fuerint, ad ſtatum priſtinum, proceſſu temporis, autore Domino, reducturus. Nec pro verbo, quod nos in Chriſto cariſſimo filio noſtro illuſtri Francorum regi ſecundum petitionem tuam ſignificavimus, te a pace & concordiæ bono quoquo modo retardes, aut ab his animum & voluntatem tuam avertas: dummodo in conventione tuam & eccleſiæ, ſicut diximus, honeſtatem valeas conſervare. Quoniam multa poteris in poſterum paulatim habita diſcretione avellere, quæ ſi modo exprimeres, viderentur aliquid magni continere. Verum in jam dictos cardinales potes omnino confidere, nec de memorato VVillelmo oportet te quomodolibet dubitare: quoniam nos ei, ut ad pacem tuam viribus totis intenderet, firmiter & diſtincte injunximus: & ipſe tantum nobis promiſit, quod nos inde nullatenus dubitamus.

De cætero fraternitatem tuam rogamus, atque monemus, ut dilectum filium nobilem virum comitem Flandrenſem ex parte noſtra diligenter convenias, & inſtantius exhorteris, ut noſtra & eccleſiæ neceſſitate inſpecta, nobis in aliquo liberaliter ſtudeat ſubvenire. Non enim credimus quod acceptiorem Deo eleemoſynam poſſit facere, quam ſi nobis ad præſens ad tuendam eccleſiæ libertatem dignæ ſubventionis ſolatium ſatagat exhibere.

XIX. AD HENRICVM REGEM ANGLIÆ.

Ejuſdem argumenti.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Henrico illuſtri Anglorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MAgnificentiæ tuæ petitionibus gratanter admiſſis, & voluntati tuæ in omnibus, quantum cum Deo & juſtitia poſſumus, ſatisfacere cupientes, & tibi, & honori tuo deferre: dilectos filios noſtros, VVillelmum tituli ſancti Petri ad
A vincula presbyterum, & Oddonem ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum, cardinales, viros ſiquidem litteratos, diſcretos pariter, & honeſtos, & magnum in eccleſia Dei locum habentes, & tibi & regno tuo devotos, quos nos inter alios fratres noſtros caros admodum acceptoſque tenemus, cum plenitudine poteſtatis, cauſas, quas tibi in aliis litteris expreſſimus, & alias quas expedire viderint, cognoſcendi, in terram tuam ciſmarinam excellentiæ tuæ legatos duximus deſtinandos: quibus vices noſtras in omnibus ita plene commiſimus exequendas, ſicut illis, vel aliis apoſtolicæ ſedis legatis, eccleſia Romana committere conſuevit. Eapropter ſerenitatem tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus & exhortamur in Domino, quatenus ipſos, ſicut tantos viros & apoſtolicæ ſedis legatos, honorifice & benigne recipias, & manſuete, prout congruit regio honori, pertractes, ut
B antiquam devotionem tuam in filiis ſuis ſancta Romana eccleſia recognoſcat: & excellentiæ tuæ, ac toti terræ tuę gubernationi commiſſæ, incrementum inde non modicum valeat, cooperante Domino, provenire. Ea vero, quæ ſublimitati tuæ ex parte noſtra proponent, ita gnaviter admittas, & prompto animo acquieſcas, quod Dominus in his & eccleſia ſua dignis præveniatur honoribus, & tu ipſe, ac univerſa terra tuæ gubernationi commiſſa, fructum inde multiplicem, & a Deo præmium, & coram hominibus laudem & gloriam, ſuſcipere valeas. Hoc vero tranſcriptum nulli mortalium reveles, niſi ſoli magiſtro Gunterio, quia fidem meam ſuper hoc magiſtro Galtero ita ſtricte, ut
C voluit, dedi.

XX. AD LVDOVICVM VII. REGEM FRANCORVM.

De legatione per Franciam Thomæ archiepiſcopo Cantuarienſi commiſſa.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

INTER cætera magnificentiæ tuæ & devotionis inſignia, illud ſpecialiter animum noſtrum ve-
D hementer accendit: quod venerabilem fratrem noſtrum Thomam archiepiſcopum Cantuarienſem, virum ſiquidem religioſum, diſcretum pariter & honeſtum, & nobis & univerſæ eccleſiæ Dei carum omnimodis & acceptum, & tot & tantis honoribus prævenisti, & ei tam ampla & tam magnifica humanitatis beneficia regia munificentia dignatus es largius erogare. Super quo utique ſerenitati tuæ quantas & quas poſſumus gratias exhibemus, & clementiam tuam exinde immenſis in Domino laudibus commendamus: id ſicut Deo, cui hæc potius in perſona illius feciſti, gratiſſimum, ita nobis acceptum putantes, tanquam ſi
E hoc perſonæ noſtrę ſpecialiter impendiſſes. Et quoniam ejuſdem archiepiſcopi pacem totis cordis affectibus exoptamus: dilectos filios noſtros VVillelmum tituli ſancti Petri ad vincula, & Oddonem ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum, cardinales, ad cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum illuſtrem Anglorum regem duximus deſtinandos: ut inter eumdem regem & præfatum archiepiſcopum, ad utriuſque honorem pariter, & perfectam concordiam & pacem, Domino cooperante, reforment: & in ipſius regis terra tranſma-

transmarina causas emergentes audiant & cognoscant, & ibidem apostolicæ sedis legatione fungantur.

A Eapropter magnificentiam tuam per apostolica scripta rogando monemus, & exhortamur in Domino, quatenus pro ecclesiæ Dei reverentia, & honore beati Petri, & nostro, apud jam dictum regem & archiepiscopum partes tuas efficaciter interponas, & studiosius elabores, quod ad honorem Dei & ecclesiæ, & sui etiam commodum & augmentum, amicabiliter inter se & pacifice conveniant: & ad hoc animos & voluntates suas, salva ipsius archiepiscopi & ecclesiæ honestate, omnimodis inclinent. Quod si per studium jam dictorum cardinalium, & laborem & operam tuam, pax inter eos & concordia poterit reformari: ecclesia, quæ tuo post Deum est specialiter adjutorio fulta;
B non modicum inde suscipiet incrementum: & tu ab omnipotente Deo in illa felici retributione justorum speciale propter hoc præmium obtinebis. Si autem (quod Deus avertat) convenire non possint, dummodo regię voluntati sederet & beneplacito tuo, nobis per omnem modum complaceret, & gratum valde existeret & acceptum, quod, si absque gravi scandalo personarum regni tui fieri posset, nos prænominatum archiepiscopum specialis honoris prærogativa inter cæteros donaremus, & sibi vices nostras committeremus in illis partibus exequendas. Vnde serenitatem tuam quanta possumus prece rogamus, ut si pacem, salva honestate sua, & ecclesiæ, quod omnimodis optaremus, habere non possit: nobis super his voluntatem tuam sub omni celeritate studeas intimare. Et hoc interim habeas omnino secretum.

XXI. AD VVILLELMVM ET ODDONEM LEGATOS.

Vt pro bono ecclesiæ reges Francorum & Angliæ concordentur, & in Anglia de statu regni & ecclesiæ sine scitu Thomæ Cantuariensis nihil agant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis VVillelmo sancti Petri ad vincula presbytero, & Oddoni sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono, cardinalibus, & apostolicæ sedis legatis, salutem, & apostolicam benedictionem.

D QVANTA universæ Dei ecclesiæ, & præsertim Romanæ & Orientali, detrimenta & incommoda ex discordia & dissensione, quæ inter carissimos in Christo filios nostros illustres Francorum & Anglorum reges per humani generis contigit inimicum, potuerint evenire, nostram decet discretionem advertere, & tanto diligentius ad ea extinguenda intendere, quanto exinde majora (quod Deus avertat) pericula formidamus. Quocirca discretionem vestram per apostolica scripta monemus, mandamus, atque præcipimus, quatenus ad
E pacem inter eos & concordiam reformandam modis omnibus per vos & per alios religiosos & discretos viros utriusque regni intendere studeatis, & ad hoc tota diligentia & totis viribus laboretis: vobis omnimodis præcaventes, ne ad petitionem vel favorem unius aliquid statuatis, unde alter scandalizari debeat, aut quoquomodo turbari. Ad hæc vobis districtius prohibemus, ne uterque vestrum, vel alter, regnum Anglorum intrare, vel de negotiis ejusdem regni tractare, & præsertim de consecrationibus episcoporum aliquid unquam efficere vel ordinare præsumat, nisi prius venerabilis frater noster Thomas Cantuariensis archiepiscopus jam dicto Anglorum regi ex integro reconcilietur. Quod per studium & operam vestram, operante Domino, ad effectum posse perduci confidimus, & omnino speramus. Sicut enim ex litteris multorum discretorum virorum accepimus: nihil est, unde præfatus Francorum rex, & tota terra ipsius amplius commota fuerit vel turbata, quam ex iis quæ Ioannes Saresberiensis decanus a nobis rediens in partibus illis dicitur disseminasse. Datum Beneventi, undecimo Kalendas Septembris.

XXII. AD EOSDEM.

Significat nihil jurium ademptum esse Thomæ Cantuariensi archiepiscopo.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis VVillelmo sancti Petri ad vincula presbytero, & Oddoni sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono, cardinalibus, & apostolicæ sedis legatis, salutem & apostolicam benedictionem.

POST discessum vestrum graves ad nos rumores fuerunt perlati, dilectum scilicet filium nostrum Ioannem Saresberiensem decanum publice proposuisse, quod cum episcopos, & alias personas ecclesiasticas, & sæculares de regno Anglorum, a jurisdictione & potestate venerabilis fratris nostri
C Thomæ Cantuariensis archiepiscopi exemerimus, juxta beneplacitum & voluntatem regis Anglorum, ad ejus dispositionem pariter & condemnationem intenderemus, & vos pro hac re specialiter mittere deberemus. Aliud quoque nobis insinuatum est, quod Ioannes Cumin de Oxeneford omnia rescripta litterarum nostrarum, quas a nobis obtinuit, Guidoni Cremensi antipapæ monstravit, & ipsi secreta nostra detexit. Vnde idem archiepiscopus erubescentia & dolore confunditur, & carissimus in Christo filius noster Ludovicus illustris rex Franciæ, & principes ejus, non parum sunt de ejusmodi rumoribus conturbati, & vehementius commoti. Licet autem a pluribus nobis proponatur, & quodammodo credibile videatur, quod prædictus Ioannes pro honore & exaltatione prædicti archiepiscopi & ecclesiæ suæ, & pro libertate ecclesiæ, tantum & ita fideliter laboraverit, quod studio & solicitudine sua, postquam ad propria rediit, viros ecclesiasticos, qui regia captione detinebantur, ab ergastulo carceris fecerit liberari: & etiam idem Ioannes per litteras suas nobis significaverit, regem publice cum multis dixisse, se velle clericis suæ terræ illam libertatem, quam habebant tempore Henrici avi sui, servare: quia tamen hujusmodi fama usque adeo crevit, quod in partibus illis opinionem nostram sinistra faciat æstimatione corrodi, discretionem vestram monemus, atque mandamus, quatenus continuo per litteras vestras prædictum archiepiscopum consolari curetis, & omnem ab animo ejus amaritudinem & suspicionem tollentes, eum cum prædicto rege in primis reconciliare, & plenam inter eos pacem componere omnimodis intendatis, & quanta poteritis ad hoc solicitudine & diligentia elaboretis: ita quod sibi & ecclesiæ suæ antiqua jura & libertates integre & illibate servetis. Nec in terra ipsius regis aliquid quod magnum sit faciatis, & in regnum ejus si vos intrare velle-

velletis, nulla ratione intretis, nisi archiepiscopus A sibi primitus integre reconcilietur. Quia super his nobis & vobis detraheretur plurimum, & communis vox omnium honestatem vestram sinistris detractionibus laceraret. De Ioanne vero Cumin si ita esse inveneritis, districtam justitiam faciatis, ita quod alii debeant a similibus deterreri. Volumus autem, ut in omnibus actibus & operationibus vestris circumspecte & mature & provide vos habeatis: ita quod adversus vos nulla possit detractionis materia subrogari, & devotio utriusque regni per studium & conversationem vestram circa nos & ecclesiam debeat incessanter augeri, & vobis exinde perpetua valeat laus & gloria comparari. Datum Laterani, Nonis Maii.

XXIII. AD THOMAM ARCHIEPISCOPUM B Cantuariensem.

Regem humilitate vinci consulit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Etsi adversitatum & laborum angustiæ tibi acrius incumbere & invalescere videantur: plurima tamen sanctorum patrum tibi exempla proponas, qui sicut tu multas zelo justitiæ calamitates & angustias passi, immarcescibilem coronam & cæleste regnum meruerunt feliciter adipisci. C Quapropter rogamus prudentiam tuam, atque monemus, quatenus semper illud præ oculis habens: *Beati*, scilicet, *qui persecutionem patiuntur* Matth. 5. *propter justitiam*: tuum nullis adversis animum frangas, nec ulla tribulatione deponas, sed eum fortitudinis & constantiæ virtute confirmes. Ubi vero justitiam & libertatem ecclesiæ deperire cognoveris, cum rege Anglorum in depressionem & diminutionem ecclesiasticæ dignitatis pacem reformare nullo modo labores. Verumtamen, quantum salvo honore officii tui & libertate ecclesiæ fieri poterit, teipsum humilies, & ad gratiam & amorem suum recuperandum modis omnibus enitaris. Neque plus justo de eo timeas, neque majores quam oportet D teat, securitates requiras: quia, sicut credimus, ex quo se tibi reconciliaverit, minime te offenderet, nec a quoquam pateretur offendi. Nos enim, sicut tibi sæpe viva voce ac litteris proposuimus, te tamquam carissimum sincera caritate diligere volumus, & ad conservationem honoris, libertatis, & dignitatis tuæ augmentum, quantum Divina gratia concesserit, aspirare.

XXIV. AD VVILLELMUM ET ODDONEM LEGATOS.

Ut eos qui propter defensionem rerum ecclesiæ per E Cantuariensem excommunicati fuerant ad satisfactionem debitam præstandam compellant: quod si renuerint, eos iterum excommunicent.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis VVillelmo sancti Petri ad vincula presbytero, & Oddoni sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono, cardinalibus, & apostolicæ sedis legatis, salutem & apostolicam benedictionem.

Suggestum est nobis, quod quidam eorum, quos venerabilis frater noster Thomas archiepiscopus Cantuariensis excommunicationi subjecerat, ecclesiæ suæ nec non & clericorum ejus bona & possessiones detinere, & iisdem incubare præsumunt. Unde quoniam indignum est, ut bonis & possessionibus illis detentis, a vinculo debeant, quo tenentur, absolvi: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si jam, sicut audivimus, per aliquos sunt absoluti, ipsis ex parte nostra virtute juramenti firmiter injungatis, quod præsumptas possessiones & bona personis & ecclesiis, de quarum jure existunt, incontinenti relinquant, nec eas tenere, aut se in his de cætero intromittere, qualibet occasione præsumant. Quod si ad vestrum præceptum non fecerint, vos eos omni dilatione & appellatione cessante in priorem excommunicationis sententiam, usque ad satisfactionem plenariam, reducatis. Si vero a vobis fuerint absoluti, id nihilo minus, sicut prædiximus, efficiatis.

XXV. AD THOMAM ARCHIEPISCOPUM Cantuariensem.

Significat se Gratianum & Vivianum ablegasse ad regem, petituros ne jura ecclesiæ violet, & cum eodem Thoma reconcilietur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Illustris regis Anglorum nuncios & litteras accepimus. Et cum a nobis per eosdem nuncios quædam magna & difficilia postulasset, & super iis obtinendis apud nos nuncii ejus vehementer & fortiter institissent, animum nostrum ad voluntatem suam nequaquam flectere potuerunt. Sed ne possent habere ullam materiam & occasionem de nostra duritia conquerendi, quod sibi nollemus in aliquo deferre: sequentes vestigia & exempla prædecessorum nostrorum, quos sanctos esse non dubitamus, prædictum regem cum omni benignitate, modestia, & mansuetudine, a suo revocare proposito, & ejus mitigare animum, & emollire disposuimus duritiam. Inde utique fuit, quod nos (sicut de consilio & deliberatione fratrum nostrorum processit) dilectos filios nostros Gratianum subdiaconum, & notarium nostrum, virum honestum & litteratum, quem ob memoriam sanctæ recordationis patris & prædecessoris nostri Eugenii papæ, & intuitu sincerissimæ fidei & obsequii sui, carum omnimodis acceptumque tenemus, & magistrum Vivianum, quem ob antiquam familiaritatem, prudentiam, & litteraturam ejus, sincero cordis affectu diligimus, ad præfati regis præsentiam duximus destinandos. Per quos, & per litteras nostras, ipsum cum omni studio & solicitudine districtius quam possumus commonemus, ut tibi pacem & gratiam suam restituens, te ad ecclesiam tuam honorifice revocet, & tam tibi, quam eidem ecclesiæ, antiqua jura, & libertates, & honores integre & illibate conservet, & te & tua cum omni pace & tranquillitate esse permittat.

Quapropter rogamus fraternitatem tuam atque monemus, quatenus malitiam & angustiam temporis diligenter considerans, & attendens, quomodo majores nostri tempora redemerunt propter dierum malitiam, ad recuperandam gratiam & amorem supradicti regis, omnibus modis quantum salvo ordine & officio tuo fieri potest, elabores, & ejus satagas animum mitigare, illam patientiam, mansue-

mansuetudinem & benignitatem ostendens, quod a nullo merito possit dici per te remansisse, quo minus gratiam & bonam voluntatem illius plenius deberes adipisci. Rogamus præterea prudentiam tuam, monemus, consulimus, & volumus, ut usque ad discessum nunciorum nostrorum nec in regem, nec in personas regni, aut regnum, aliquam sententiam proferas: & si forte, quod non credimus, jam protulisti, ipsam usque ad tempus illud suspendas. Hoc autem ideo dicimus, ut illi omnem conquerendi occasionem & materiam tollamus, & ejus duritiam tali modo vincamus. Si enim secus, quod absit, contigerit; nos tibi autoritatem tuam subtrahere nullatenus volumus, sed potius conservare, & auxilium & consilium nostrum diligenter conferre. Cætera vero in ore nunciorum nostrorum posuimus, quorum dictis fidem incunctanter adhibeas, & eorum consiliis & exhortationibus acquiescas.

XXVI. AD HENRICUM REGEM ANGLIÆ.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Henrico illustri Anglorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

MAGNIFICENTIÆ tuæ litteras, quas nobis per dilectos filios nostros, primo Reginaldum Saresberiensem, & deinde Randulphum Lavensem, archidiaconos, viros providos & discretos, & in commisso sibi negotio studiosos atque solicitos, transmisisti, paterna benignitate suscepimus, & earum continentiam diligenter curavimus & studiose audire. Cum autem excellentiæ tuæ petitiones nobis tam ex serie litterarum, quam ex nunciorum tuorum viva voce, plenius innotuissent, & nos cum fratribus nostris exinde diutius deliberassemus: non fuit nobis visum quod aliquam earum, juxta quod rogasti, cum honestate nostra & ecclesiæ possemus effectui mancipare. Verumtamen, ut sublimitati tuæ in omnibus, quantum cum honore Dei & ecclesiæ fieri poterit, deferamus; & ne nos potius ex voluntate, quam de necessitate credas aliqua ratione fecisse: dilectos filios nostros Gratianum subdiaconum, & notarium nostrum, & magistrum Vivianum, viros quidem providos & discretos, & nobis ac toti ecclesiæ caros pariter & acceptos, ad regiæ celsitudinis præsentiam destinavimus: per quos magnificentiæ tuæ voluntatem & animum nostrum, & talia, quæ ad honorem & exaltationem tuam spectabunt, & quæ serenitati tuæ merito placere debebunt, plenius significamus.

Quod autem (sicut ex magnificentiæ tuæ litteris intelleximus) intantum voluntatem tuam & animum tuum, circa negotium venerabilis fratris nostri Thomæ Cantuariensis archiepiscopi inclinasti, quod eum ob reverentiam ecclesiæ & nostram, permitteres ad propria remeare, & ecclesiam in pace tenere, dummodo quod tibi debet impendere velit: gratum admodum acceptumque tenemus, & Divinæ clementiæ, quæ hæc cordi tuo procul dubio inspiravit, quantas possumus laudes & gratias exhibemus: serenitatem tuam attente rogantes, & tibi in delictorum tuorum veniam injungentes, quod Deo potius quam homini in præscripto negotio deferas, & ad hoc solummodo Divinæ pietatis respectu animum tuum inclines. Super eo vero, quod magnificentiæ tuæ de nobis, & nostræ voluntatis mutatione, significatum fuisse dicebas: non oportet discretam prudentiam tuam omni spiritui credere, cum multi detractores, & corrosores existant, quorum dictis quibuslibet non est fides adhibenda aliquatenus. Nos autem voluntatem & desiderium habemus, personam tuam, sicut carissimi in Christo filii nostri, toto cordis affectu diligere, nec eam in aliquo (nisi forte, quod Deus avertat, nos ad hoc tu ipse compelleres) volumus aggravare. Datum Beneventi pridie Kalendas Maii.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ XXVII. ALEXANDRI PAPÆ III. AD EUNDEM.

Minatur illi censuram ecclesiasticam, nisi a sacrilegiis abstineat.

ET quidem, si ea, quæ monentes in spiritu mansuetudinis, & cum omni humilitate prædiximus, effectui, sicut debes, mancipare curaveris: & tuæ procul dubio gloriæ & saluti consules, & Deo ac nobis gratum facies omnimodis & acceptum. Alioquin, quantumcumque te sicut filium carissimum & Christianissimum principem diligere, & tuæ magnitudini deferre velimus: manus beati Petri & nostras a tuo non poterimus gravamine continere. Et plus Deum, quam homines, sicut dignum est, metuentes, ecclesiæ jura pariter & honorem, concessa nobis divinitus potestate integre curabimus atque inviolabiliter conservare. Datum Beneventi, septimo Idus Octobris.

XXVIII. DECRETALIS AD OMNES EPISCOPOS ANGLIÆ.

Contra investituras a laicis usurpatas.

AD audientiam nostram, communi fama referente, & multorum etiam relatione pervenit, quod post instantem turbationem, quæ inter carissimum in Christo filium nostrum Henricum illustrem Anglorum regem, & venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum, exigentibus peccatis, emersit quædam prava consuetudo & in illis partibus inolevit, scilicet, quo laici ecclesias & ecclesiastica beneficia soleant passim in regno Anglorum quibus vellent conferre, & autoritate sua clericos investire. Unde quoniam id sanctorum patrum institutionibus adeo cognoscitur contradicere, ut danti & accipienti de manu laica sit anathema, & hoc in ecclesiasticæ libertatis perniciem non est dubium graviter redundare: nos universas * donationes, a laicis de ecclesiis quibuslibet hujus turbationis tempore quibuscumque factas, autoritate beati Petri ac nostra omnino cassamus, & irritas esse decernimus.

* collationes

Quapropter universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenus universos illos, qui ecclesias, præbendas, vel alia ecclesiastica beneficia, ubicumque in Anglia de manu laica, maxime hujus turbationis tempore, susceperunt, diligentius moneatis, & instantius exhortari curetis, quod ecclesias ipsas, præbendas, vel beneficia, cum fructibus inde perceptis in manus vestras, omni contradictione & appellatione cessante, resignent, & eis, ad quorum ordinationem jure ecclesiastico spectant

ſpectant, diſponendas relinquant. Quod ſi ad commonitionem noſtram infra quadraginta dies poſt harum ſuſceptionem non fecerint: vos eos autoritate noſtra, ſublato appellationis remedio, cujuſlibet timore, gratia, & prohibitione poſtpoſitis, excommunicationis ſententia feriatis, & ab omnibus faciatis per parochias veſtras ſicut excõmunicatos vitari: donec eccleſias præſcriptas & alia beneficia eccleſiaſtica libera reſignaverint illis, ad quorum " donationem & ordinationem ſpectant, & in pace dimiſerint, & de fructibus inde perceptis dignam eccleſiæ exhibuerint ſatisfactionem. Si autem in his exequendis negligentes fueritis aut remiſſi, nos omnes illos, qui eccleſias, vel cætera beneficia eccleſiaſtica, præter aſſenſum epiſcoporum, ad quos eorum donatio ſpectat, de manu laica, quo ſuperius dictum eſt, accepiſſe noſcuntur: niſi præceptis noſtris infra terminum præſcriptum paruerint, excommunicationis ſententiæ, autoritate qua fungimur, decernimus ſubjacere: & eos, ſicut à nobis excommunicatos, præcipimus ab omnibus evitari. Data Beneventi decimo quarto Kalendas Iunii.

" collationem

XXIX. AD HENRICVM REGEM ANGLIÆ.

Duritiem exprobrat, & minatur cenſuram, niſi Thomam recipiendo pareat.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Henrico illuſtri Anglorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVAM paterne & quam benigne regiam ſæpius excellentiam convenerimus, & per litteras & nuncios frequẽtius exhortati fuerimus, ut venerabilem fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem archiepiſcopum tibi reconciliare deberes, & ſibi ac ſuis eccleſias cum cæteris ablatis reſtituere, ſublimitatis tuæ prudentia nequaquam ignorat: cum id toti fere Chriſtianitati publicum ac manifeſtum exiſtat. Vnde quoniam in hoc hucuſque proficere minime potuimus, nec animi tui motum blandis & lenibus emollire: triſtes & dolentes efficimur. Et nos ſpe ac fiducia noſtra fruſtrari dolemus, præſertim cum te, ſicut cariſſimum filium, ſincerius in Domino diligamus: cui in hoc grave periculum imminere videmus. Et quoniam ſcriptum eſt: *Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum*: & alibi: *Niſi annunciaveris impio impietatem ſuam, ſanguinem ipſius de manu tua requiram*: & alias per Salomonem *piger homo de ſtercore boum lapidari* jubetur: duritiam tuam, ſicut hactenus, contra juſtitiam & ſalutem noſtram non duximus ulterius ſupportandam: nec præfato archiepiſcopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii ſui debitum libere proſequatur, & ſuam & eccleſiæ ſuæ injuriam eccleſiaſticæ ſeveritatis gladio ulciſcatur. Quæ autem in litteris iſtis tam de his, quam de aliis minus continentur, dilecti filii noſtri prior de monte Dei, & frater Bernardus de Corilo, viri ſiquidem plus Deum quam homines reverentes, ſerenitati tuæ latius viva voce proponent. Quorum admonitioni ille, cui ſervire regnare eſt, & in cujus manu corda regum conſiſtunt, animum & voluntatem tuam inclinet: ut potius flecti velis, quam contra Deum & ſalutem tuam in tantæ obſtinationis propoſito diutius permanere. Quod ſi nos in illis nec ſic audire volueris ea quæ tibi ex parte noſtra propoſuerint, procul dubio venturam poteris Divinam ultionem in proximo timere.

Iſai. 58. Ezech. 22. Eccl. 22.

XXX. AD HENRICVM REGEM ANGLIÆ.

Vt autoritas archiepiſcopi Cantuarienſis ſuſpenſa eſſet, quouſque a rege pacem conſecutus eſſet.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei illuſtri Anglorum regi Henrico ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

MAGNIFICENTIÆ tuæ nuncios, ſcilicet dilectos filios noſtros Ionnem Cumin, & Radulphum de Tamevvrde, nobis & eccleſiæ Dei devotos, & regiæ ſublimitati, ſicut credimus, per omnia fideliſſimos, & litteras, quas excellentia tua nobis per eoſdem tranſmiſit, tanto benigniori mente ſuſcepimus, & tãto eos majori gratia prævenimus & honore, quanto plenius ſcivimus ipſos a magnifico principe, & rege Chriſtianiſſimo fuiſſe tranſmiſſos: cui utique omnem, quam cum Deo poſſumus, gloriam cupimus & honorem, & ad cujus incremẽtum modis omnibus, quibus honeſte poterimus, nos & fratres noſtri, ac tota eccleſia, quanto devotiſſimæ ſinceritatis tuæ affectum in majori ſumus neceſſitate experti, tanto ardentius intendimus aſpirare. Non enim tuæ devotionis inſignia, nobis tempore tam opportuno exhibita, a noſtra in poſterum memoria ulla poterit ratione divelli, vel in conſpectu eccleſiæ aliqua deſuetudine inumbrari. Petitiones quoque tuas, quas nobis per jam dictos nuncios tuos miſiſti, in quibus cum Deo & honeſtate noſtra potuimus, ſicut iidem magnificentiæ tuæ nuncii viva voce plenius enarrabunt, curavimus executioni mandare. Perſonas ſiquidem de latere noſtro, juxta quod rogaſti, licet nobis graviſſimum ac difficillimum hoc tempore maxime videatur aliquos a nobis emittere, cum fratrum noſtrorum, & eorum præſertim quos tu deſideras, præſentia & conſilio opus habeamus: illius tamen recolendæ ac magnificæ devotionis tuæ, ut diximus, non immemores exiſtentes, ad ſublimitatis tuæ præſentiam duximus deſtinandas cum plenitudine poteſtatis, eccleſiaſticas cauſas, quæ inter te & venerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Cantuarienſem hinc inde vertũtur, & illã quæ inter eumdem archiepiſcopum & epiſcopum regni tui ſuper appellatione ad nos facta movetur, necnon alias cauſas terræ, quas noverint expedire, cognoſcendi judicandique, &, prout ſibi Dominus adminiſtraverit, canonice terminandi. Eidem quoque archiepiſcopo, ne te aut tuos, ſeu regnum gubernationi tuæ commiſſum, donec cauſæ illæ debitum ſortiantur effectum, in aliquo gravare, vel turbare, aut inquietare attentet, omnimodis inhibemus: verum ſi præfatus archiepiſcopus in te aut regnum tuum, vel perſonas regni, interim aliquam ſententiam tulerit, nos eam irritam eſſe, & non te tenere cenſemus. Ad indictionem autem hujus rei, & argumentum noſtræ volũtatis, litteras præſentes, ſi articulus ingruerit neceſſitatis, oſtendas. Alioquin ſerenitatem tuam rogamus, & attentius commonemus, ut litteras ipſas, aut earum tenorem, a nullo ſciri permittas, ſed eas habeas omnino ſecretas. Illos autem familiares, & conſiliarios tuos, quos jam dictus archiepiſcopus ſententiæ excommunicationis ſubjecit, perſonæ de latere noſtro tranſmiſſæ, Domino autore, abſolvent. Si autem aliquis illorum interim metu mortis laboraverit, præſtito ſecundum

dum ecclesiæ consuetudinem juramento, quod nostro, si convaluerit, debeat parere mandato, ipsum ab aliquo episcopo, vel religioso & discreto viro, absolvi concedimus.

XXXI. AD THOMAM ARCHIEPISCOPUM Cantuariensem.

Suspensionem suæ commissionis apostolicæ revocat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, salutem & dilectionem apostolicam.

Ad discretionis tuæ notitiam credimus pervenisse, qualiter illustris rex Anglorum Henricus nobis nuncios suos direxit, & quam dura & aspera, & quæ nostrum animum plurimum affligebant, per eos a nobis petierit, terribiles minas prætendens, nisi voluntati ejus condescenderemus. Nos vero, quia nondum persecutio ecclesiæ cessavit, nec temporis serenitas adhuc nobis, sicut expediret, arrisit; impetum & motum animi sui, etsi non exaudivimus petitiones suas, mitigare curavimus, & temperare, illo timore perculsi, ne ad impediendam & disturbandam pacem ecclesiæ se (prout olim fecit) tyranno & flagitioso inimico ecclesiæ, Friderico videlicet imperatori, aliquo fœdere societatis adjungeret, vel materiam haberet ab ecclesia & nostra devotione recedendi. Inde est, quod nos temporis malitiam attendentes, de communi fratrum nostrorum consilio, fraternitati tuæ, sub certa quasi spe & fiducia quod te in gratiam suam recipiat, & Cantuariensem ecclesiam in tua libera dispositione dimittat, per apostolica scripta mandavimus, ut nec in ipsum, nec in personas regni, aut in regnum, interdicti, seu excommunicationis, vel suspensionis sententiam debeas promulgare: nisi alias nostras litteras reciperes, in quibus, si idem rex nollet tibi gratiam suam reddere, facultatem habeas in eum & suos officium tuum exercendi. Quapropter, quia tibi tamquam fratri carissimo, & ecclesiæ tuæ proprium honorem & libertatem cupimus omnibus modis conservare, nisi, quod speramus, & ei proposuimus, usque ad initium proximæ quadragesimæ effectui mancipaverit, sed in sua fuerit obstinatione induratus, tibi extunc autoritatem tuam restituimus, ut tam in personas, quam etiam in regnum, & in ipsum regem, si tibi & ecclesiæ tuæ congruere & expedire cognoveris, facultatem liberam habeas debitum officii tui, cessante omni appellationis obstaculo, exercendi, gravitate ac maturitate pontificali adhibita, quam convenit adhiberi.

XXXII. AD SOLDANUM ICONII.

Ipsum baptizari cupientem in fide instruit.

Alexander servus servorum Dei Soldano Iconii, veritatem agnoscere, & agnitam custodire.

Ex litteris tuis, & nunciorum tuorum fideli relatione cognovimus, quod in votis habeas ad Christum converti: cumque jam receperis, ut audivimus, Pentateuchum Moysi, prophetiam Isaiæ, & Ieremiæ, Pauli etiam epistolas, atque Ioannis euangelium & Matthæi, postulas tibi mitti virum aliquem orthodoxũ, per quem in lege Christi quasi vice nostra plenius "instruaris. Nos autem petitioni tuæ plurimũ Domino cõmendabili, grato "concurrentes assensu, tales excellentiæ tuæ procurabimus destinare, qui apud te in doctrina sana, & salutaribus monitis, "vices apostolicæ autoritatis suppleant: quorum etiam mores & merita ab honestate & mundicia eruditionis euangelicæ non discordent. Quoniam vero nostræ fidei "seriem & tenorem literis tibi supplicas aperiri: nos tuis congratulantes desideriis, illam sub quodam compendio, & quasi digito tenus, intimamus. Illud igitur pie credas, & fideliter teneas, quod unus est Deus, sic tamen ut in assignatione Deitatis sit unitas in substantia, & trinitas in personis. Est enim Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus: sed Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, unum sunt. Est autem ea discretio in personis, ut nec Pater sit Filius, nec Filius sit Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus sit Pater, aut Filius. Res quidem difficilis est intellectu, & aciem rationis humanæ transcendit, sed tanto elegantius habet "fidei meritum, quanto difficilior est ad credendum. Porro licet nihil invenire possimus, quod expressam habeat unitatis, quæ in Deo est, & summæ Trinitatis imaginem, nec verba etiam inveniamus, quibus possimus de summa illa essentia digne loqui: quod possumus tamen faciemus, & quasi balbutientes, per verba rebus accommodata transitoriis rem tibi ineffabilem aperiemus. Paulus apostolus dicit, quia invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus & Divinitas. Vide ergo, mentem hominis, corpusque solare considera: & videbis qualitercumque, licet tenuiter, & quasi oculo conniventi, quamdam similitudinem Trinitatis. Est in mente hominis intelligentia, memoria, & voluntas. Mentem autem vocamus memoriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem dicimus voluntatem: memoria, intelligentia & voluntas sunt una mens, sed nec memoria est intelligentia vel voluntas. In eodem corpore solis radium video, sentio calorem, & agnosco splendorem: hæc tria unius essentiæ sunt; nullum tamen eorum est alterum. Sic est in illa ineffabili & incircumscriptibili gloria Deitatis: est Filius a Patre, & Spiritus sanctus ab utroque. Cumq; Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ejusdem substãtiæ, ejusdem potentiæ & gloriæ sint: non sunt tamen tres dii, sed in tribus personis sunt una substantia, & unius potentiæ, & in una substantia tres personæ. Hæc fidei nostræ professio, non tantum a Christo & ejus sequacibus traxit exordium, sed a Moyse & patriarchis atq; prophetis suum habuit fundamentum. In libro Moysi Divinæ essentiæ unitas declaratur, ubi dicitur: ***Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est.*** Deut. 6.
Et iterum: ***Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non erunt tibi dii alieni præter me.*** Deut. 5.
Pluralitatem vero personarum ibi patenter insinuat, ubi dicit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Gen. 1.
Cum enim Verbum sit Filius Dei, sicut Ioannes, cujus evangelium recipis, protestatur, dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Ioan. 1.
Vides quod ad Filium & Spiritum sanctum, Patris sermo dirigatur, cum hæc duo pluraliter dicat: *Faciamus*, &c. *Nostram.* Per Verbum enim & Spiritum sanctum Dominus Deus operatus est universa. Sicut David propheta commemorat: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Psal. 32.
Idem etiam propheta mysterium Trinitatis eleganter insinuat, ubi ter hoc nomen,

" al. formeris

" al. occurrentes

" al. vicem

" al. seriem quamdam

" al. fides

nomen, Deus, in eodẽ verficulo repetit, & inculcat A
Psal. 66. dicens: *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.* Prænominatus Ioannes in epistola sua canonica dicit: *Tres*
1. Ioan. 5. *sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus; & hi tres unum sunt.* Isaias etiam propheta, quem recipis, se audisse testatur Seraphin clamantia: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus*
Isa. 6. *Deus sabaoth.* Quare tertio replicat, *Sanctus*, nisi in Domino Deo exercituum Trinitatem insinuet personarum? Est itaque in summa ac beatissima Trinitate Pater qui Filium genuit, Filius qui genitus a Patre, Spiritus sanctus, qui progreditur ab utroque. Nec in illa genitura vel processione damnum refectionis vel imminutionis passa est in Patre vel Filio Divina substantia. Sicut enim lumen a lumine sumitur sine imminutione luminis a quo sumitur: sic æqualis a Patre Filius, & utrique coæqualis procedit ab utroque Spiritus sanctus. Modum tamen genituræ aut processionis hujus humana ratio non attingit. Vnde cum Isaiæ de Filii generatione constaret, modum tamen generationis
Isa. 53. inenarrabilem esse sciens: *Generationem*, inquit, *ejus quis enarrabit?* David propheta in persona Filii de hac generatione sic loquitur: *Dominus dixit ad me,*
Psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Filius etiam David Salomon, quem Deus scientia & intellectu
1. Cor. 1. mirabiliter illustravit, in persona Christi, *qui est*, sicut Paulus dicit, *Dei virtus & Dei sapientia*, in libro Sapientiæ (si tamen eum recipis) ita dicit: C
Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret: necdum erant abyssi, & ego concepta eram. Quando præparabat cælos, aderam. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta disponens.* Apostolus etiam Paulus Spiritui sancto, immo toti Trinitati, testimonium perhibet,
Gal. 4. dicens: *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra.*
Rom. 8. Et alibi: *Si Spiritus ejus, qui Iesum suscitavit, habitat in vobis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Si Christi testimonium de unitate essentiæ & personarum Trinitate desideras, ipse in euangelio dicit:
Ioan. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Christus etiam discipulis suis dicit: *Ite, baptizate omnes in nomine Pa-*
Matth. 28. *tris & Filii & Spiritus sancti.* Cum igitur homo perdidisset propter inobedientiam paradisum, & infernales miserias perpetuo meruisset, missus est a Patre Filius; dignumque fuit ut mitteretur Filius, & non Pater. Cum enim a nullo esset Pater, & Filius ab aliquo: erat convenientius ut haberet in tempore matrem, qui ab æterno habuerat Patrem.
Psal. 7. Cum enim scriptum esset in psalmo David: *Non est*
Psal. 13. *qui redimat, neque qui salvum faciat: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*: non est qui det placationem pro anima sua, nedum pro aliena: missus est a Deo Patre Filius, ut homo pro homine moreretur, & pro homine captivo tributum mortis tamquam homo exolueret, eumque tamquam Deus cælesti potestate redimeret. Ejus adventum E desideraverant patriarchæ, prædixerant prophetæ, atque illinc dilationem impatientius sustinentes
" al. continuata querela " continua dicebant: *Quando veniet?*
Eccl. 36. *quando videbimus? Da Domine mercedem sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur.*
Isa. 64. *Vtinam*, dicit Isaias, *Domine, dirumperes cælos, &*
Psal. 143. *venires.* Et David: *Domine inclina cælos tuos, & descende.* Sed &, teste Isaia, angeli pacis præ dilatione nostræ salutis amare flebant. Idem vero Isaias
Isa. 7. de Christi nativitate manifestius loquens: *Ecce*, inquit, *virgo concipiet, & pariet filium; & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Cum autem Maria de Iesse originem traxerit, idem propheta nativitatem Mariæ, & per Mariam Christi, atque plenitudinem gratiæ spiritualis in Christo, manifeste declarat, dicens: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos* Isa. 11
de radice ejus ascendet: & requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus Domini. Natus est itaque Filius Dei de virgine incorrupta, sicut plasmatus est primus Adam de terra virgine & inviolata, Spiritu sancto in ea operante, nostræque salutis negotium ineffabiliter procurante. Abyssus enim inscrutabilis est Incarnationis Dominicæ sacramẽtum. Plurima tamen antiquis patribus B acciderunt, in quibus hujus nativitatis figura præcessit. Quod enim vellus Gedeonis rore cæli com- Iud. 6.
plutum est, cum area circumquaque arida remaneret, ros Spiritus sancti designatur in Virgine, quæ ad hoc propter humilitatem suam specialiter & singulariter est a Domino prælecta. Cui Psalmista concordat, dicens: *Descendet sicut pluvia in vellus.* Psal.
Quod Moysi ignis in rubo apparuit, & non est ru- Exod.
bus corruptus igne, virginitatis integritas in Maria monstratur. Quod virgis aliarum tribuum rema- Num.
nentibus siccis, virga Aaron, de cujus stirpe bea- Hebr.
tissima traxit originem, fronduit, & floruit, flos in virga Iesse, quem vaticinaverat Isaias, partum scilicet incorruptæ virginis indicavit. Cum inimici Dei essemus, per adventum Christi reconciliati sumus, sicut propheta prædixerat: *Et pax*, Mich.
inquit, *erit in terra, cum venerit*: ideoque angeli in ipsius nativitate gloriosæ pacis canticum cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax homini-* Luc. 2
bus bonæ voluntatis. Nova etiam stella Magis appa- Matth.
ruit, atque historiarum testimonio Romæ fons olei de terra fluxit in Tiberim. Templum etiam olim Romæ conditum, quod idola non ruiturum prædixerant, donec Virgo pareret, eadem nocte funditus corruit. Probatica quoque piscina, quæ Hierosolymis erat, ad adventum angeli moveri, & sanitates conferre tunc cœpit. Vehementissime nobis nocuit vetus Adam, sed plus profuit nouus. Amplius nobis contulit hujus humilitas, quam superbia istius abstulerit. Nam, Paulo apostolo teste, D
Non sicut delictum, ita & donum: damni enim æsti- Rom. 5
mationem beneficii magnitudo transcendit. Quem prius habuimus terribilem dominum & judicem, nunc habemus humilem fratrem & proximum. Christus itaque cursum nostræ mortalitatis transigens, in fame & siti, in lassitudine & dolore, & in universis miseriis hujus vitæ, demum traditus a discipulo, & tamquam vile mancipium venditus, flagellatus, consputus, spinis coronatus, illusus, clavis affixus stipiti, & morte turpissima condemnatus, quæ non rapuit soluit, & sponte morti se offerens, omnia in humilitate sustinuit, sicut Isaias aliquando prædixit. *In humilitate*, inquit, Isai. 53
judicium ejus sublatum est. Sicut agnus ad occisionem ductus est, & sicut ovis coram tondente se sic non aperuit os suum. Qui ergo puerulus a justo Simeo- Act. 8
ne semel oblatus fuerat in templo, in vespera legis Luc. 2
& fine ceremoniarum pro redemptione nostra in cruce manus suas levavit ad Patrem, juxta illud Davidicum: *Elevatio manuum mearum sacrificium* Psal. 1
vespertinum. Sic reatus, quem Adam per superbiam ligni delectatione contraxerat, mortis amaritudine per humilitatem Christi sublatus est, fusoque sanguine sine culpa omnium culparum chirographa sunt deleta. Alium siquidem redemptionis modum poterat Dominus procurasse: sed nullus suæ benignitati nostræque saluti congruentior occurre-

occurrebat. Cum enim homo juxta suæ prævaricationis exigentiam captus a diabolo teneretur, postulabat justitia, ut non eriperetur per violentiam: sed qui per superbiam lapsus est, sua, si posset; sed quia sua non poterat, aliena saltem humilitate resurgeret. Ita Christus innocens, quem agnus paschalis in lege signaverat, se pro nobis hostiam obtulit salutarem. Cumque lex Moysi capram vel ovem constituisset precium ad redemptionem hominis a peccato, Christus, per quem gratia & veritas facta est, attendens umbratiles legis ceremonias non sufficere ad salutem, hominisque æstimationem pluris faciens, quam ovis, hirci, aut vituli: sanguinem & mortem suam pro nostra salute obtulit, & sic semel in sancta summus & verus pontifex introivit æterna redemptione inventa. Aperuit itaque librum, & solvit signacula ejus leo de tribu Iuda, & quod hostiæ legales non potuerunt, gladium amovit versatilem, & paradisi, qui omnibus antiquis clausus fuerat, reseravit ingressum: Sic enim olim in morte summi pontificis solet his, qui ad civitates refugii confugerant, securus ad propria reditus indulgeri. Olim consueverat homo causari, & dicere: Cur exigit a me Dominus amplius, quam a cæteris creaturis? Quid pro me fecit? Quid pro me laboravit? Dixit, & factus sum: sicut jumenta, & arbores, & cætera universa, sic suæ potentiæ nutu, soloque jussionis arbitrio, me creavit. Sed jam obstructum est os loquentium iniqua. Nam homini dissimulare non licet, quanta pro eo Dominus fecerit, qui ut servum redimeret, proprio Filio non pepercit. Porro in redemptione hominis laborem & dolorem invenit, quia famem, sitim, fatigationem, insidias, opprobria, flagella, coronam spineam, clavos & lanceam, ignominiam crucis, & mortis angustiam pro nostra impietate, & pro sua pietate, pro nostra necessitate, & pro sua humilitate sustinuit. *Nonne ergo Deo subjecta erit anima mea? Nonne omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?* ut non cesset de cætero ab ore & corde meo gratiarum actio & vox laudis? Quomodo potuit sapientia Dei mecum misericordius agere, aut me ad ipsum diligendum dulcius & efficacius invitare?

Præterea justorum animæ, quæ quantū ad prærogativam originis, non multū a cælestium spirituum dignitate degenerant, omnes ad inferos descendebant; decebatque, ut Deus quandoque memor suæ imaginis esset, atque juxta suorum præconia prophetarum de animabus electis jacturam casus angelici repararet. Sic in hac nostræ salutis dispensatione dilectio Christi nobis medullitus intimata est; qui cum in lege Moysi nobis dilectionem Dei, & proximi dederit in mandatis, eamdem in schola euangelicæ disciplinæ frequentius & fortius verbis, & tandem exhibitione operis inculcavit. *Majorem enim caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Dedit itaque materiam diligendi se, qui in suis dilectionibus nos prævenit: nec aliud a nobis exigit, nisi ut ipsum diligamus ex corde. Sane inhumanus est, & crudelis, qui misericordiam ejus non recolit, qui Dominum tam clementem ex affectu non diligit, qui se pro eo, si opus est, mortis periculo desiderabiliter non exponit. Christus autem mortuus & sepultus tertia die resurgens a mortuis, sicut discipulis vivendo prædixerat, eisdem postea frequenter apparuit, & cum ipsis loquens & comedens, ostensis vulneribus manuum, pedum, ac lateris, cordibus quorumdam, qui adhuc hæsitabant in fide, ostensione vulnerum vulnus dubitationis amovit. Quadraginta itaque diebus cum eis visibiliter conversatus, eisdem comitantibus, venit in montē Oliveti, & videntibus illis elevatus est, & ascendit ad Patrem: ubi eum esse in Patris dextera credimus, atque in communi resurrectione ipsum vivorum & mortuorum judicem expectamus. Vt igitur Dominus noster Iesus Christus voluit & debuit ad horam mori, quia homo; potuit & debuit post mortem resurgere: ut qui hominem superaverat diabolus, ab homine superaretur, & superatus confunderetur. Erubescant infideles & prævaricatores, qui inordinate in hæc prorumpunt deliramenta. Si Christus Deus fuit, quomodo potuit mori? si homo, quomodo resurgere? Fuit nempe Deus & homo: quia homo, debuit mori; quia Deus, potuit resurgere. Vtile quoque nobis fuit, quod sub iniquo judice sponte mori dignabatur, valuit & voluit resurgendo mortem superare. Et sicut diabolus per suos ministros in Dominum suum manus ausu temerario injecit violentas: ita juste ac judicialiter dominium & tyrannidem, quam in hominem exercuerat, amisit in æternum: & hoc modo competenti qui hominem vicerat, ab homine vincebatur, & qui in ligno superaverat, in ligno scilicet Crucis potenter & prudententer superatus fuit a Deo & homine Christo Iesu: ut quasi frater ab homine amaretur, & quasi Deus timeretur. Ceterum necessarium fuit ut ille idem, qui nos creavit, & nos recrearet: qui nos fecit, redimendo reficeret, ac perditos repararet: ne unum Deum tamquam creatorem obligaremur adorare, & alium redemptorem venerari teneremur, & ita duobus dominis famulari. Et quod Filius non Pater, non Spiritus sanctus incarnaretur, necesse fuit & conveniens: quia Filio assimilari præsumpsit homo, scilicet Adam, aspirans & volens scire bonum & malum, ut Deus. Videbatur igitur Filius esse in causa, sicut sanctitas Abel invidiæ Cain, & sic mortis ipsius, Dixit igitur Filius noster quasi Ionas, cum ait: *Ego sum qui peccavi, proiicite me in mare.* Non sufficit exile sacrificium & holocaustum ad tanti sceleris, quod patraverat homo, expiationem. *Ecce venio, ego ipse venio, quia in capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam:* ecce adsum immolandus. Iterum, si tantum negotium, scilicet hominis redemptio, angelo committeretur, non esset tutum: quia in Lucifero superbia angelum reddidit infamem & suspectum: si homini, non foret similiter securum, cum primū hominem, scilicet Adam, inobedientia culpabilem merito condemnavit. Angelus insufficiens, homo deficiens: unus imbellis, alter imbecillis. Convenienter igitur procuratum est, ut homo hominem adjutus numinis adminiculo a diaboli faucibus liberaret: ne tam arduum, tam nobile commercium vacillaret, immo potius irrefragabilius finem prosperum sortiretur: & ordo angelicus, qui per lapsum Luciferi & suorum complicum fuerat mutilatus, feliciter restauraretur.

Ion. 1.

Hebr. 10.

Magna igitur, & omni laude dignissima fuit mater & virgo Maria beatissima, quæ tantum Dei & hominis mundo edidit mediatorem, & nostrum parere meruit salvatorem: quæ inter omnes, quas mundus habuit, mulieres, nec primam, nec similem meruit, nec sequentem habere. Concepit nempe sine pudore, peperit sine dolore, & hinc migrauit sine corruptione, juxta verbum angeli, immo Dei per angelum, ut plena, non semiplena gratiæ esse probaretur: & Deus Filius ejus antiquum, quod pridem docuit, mandatum fideliter adimpleret, videlicet patrem & matrem honore prævenire: & ne caro Christi virginea, quæ de carne matris virginis assumpta fuerat, a tota discreparet.

A prædictis igitur Christianæ fidei capitibus venerabile surgit in celsa culmina fūdamentū. Hęc est ca-

tholicæ religionis scala, per quam homini datur A ascendere ad æternæ patriam claritatis. Si ergo habes in desiderio de tenebris prodire in lucem, amplecti saluberrimam Christi legem: Christianæ conversationis primitias baptismali lavacro necesse est consecrari: quatenus deposita in aquis regenerationis, peccati vetustate, in novam animæ innocentiam & vitæ infantiam renascaris, ut illius gloriæ cælestis particeps efficiaris, quam auris non audivit, nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit: tam copiosa, ut non possit annullari: magna, ut non possit comprehendi: multa, ut non possit numerari: preciosa, ut non possit estimari: diuturna, ut non possit terminari: quam repromisit Deus diligentibus se, & sua sequentibus vestigia pedetentim. Vale, & vive: & vivat in te Christus.

XXXIII. AD ROGERIUM ARCHIEPISC. Eboracensem.

Inhibet illi ne coronet filium regis, cum id debeatur Cantuariensi.

Alexandes servus servorum Dei, &c.

QUONIAM ad audientiam nostram multorum jampridem relatione pervenit, quod coronatio regum Angliæ & inunctio ad Cantuariensem archiepiscopum de antiqua ecclesiæ suæ consuetudine & dignitate pertineat: fraternitati vestræ præsentibus litteris autoritate apostolica districtius inhibemus, ut si illustris rex Anglorum filium suum, C dum venerabilis frater noster Thomas Cantuariensis archiepiscopus in exilio fuerit, coronari voluerit, & in regem inungi, nullus vestrum ei manum imponere præsumat, aut se exinde aliquatenus intromittere audeat. Quod si quis vestrum attentare præsumpserit, id in periculum officii & ordinis sui nouerit procul dubio graviter redundare. In his vero appellationis remedium volumus denegari, & omnem malignandi occasionem excludi. Datum apud Cisuinarium quarto Kalendas Martii.

XXXIV. AD EUMDEM.

Propter coronationem Henrici, a Divinis suspenditur, &c.

Alexander seuus servorum Dei, &c.

CUM filium suum rex vester coronari voluerit: contempto Thoma Cantuariensi archiepiscopo, ad cujus officium de antiquo jure dignoscitur pertinere, per manum tuam, frater archiepiscope in aliena provincia diadema regni ei fecit imponi. In coronatione vero illius, nulla ex more de conservanda ecclesiæ libertate cautio juratoria est præstita, nec, sicut ajunt, a vobis exacta: sed potius ju- E ramento asseritur confirmatum, ut regni consuetudines iniquæ, sub quibus dignitas periclitatur ecclesiæ, illibatæ debeant omni tempore conservari. In quo etsi multum prænominati regis vehementia nos conturbat: amplius tamen de vestra & aliorum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri, qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes cornua, abiistis absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et si forte hoc licere tibi, frater archiepiscope, in propria potuisset provincia, quomodo tamen in aliena & illius præcipue qui exulare projustitia & solus exire voluit, & dare gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione possumus, nec de sanctorum patrum constitutionibus invenire. Unde & post tam iniquas consuetudines juramento firmatas, non adiecistis sumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die prælii. Ne autem, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die judicii damnationis sententia involuamur: autoritate sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, cui auctore Deo ministramus, ab omni vos officio episcopalis suspendimns dignitatis

XXXV. AD GILBERTUM EPISCOPUM Londoniensem.

Alexander servus servorum Dei, &c.

B QUÆ causa venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum, & sedis apostolicæ legatum, a sua sede exulare compulerit, non oportet præsentibus annotare: quoniam & vos præsentialiter aspexistis, & id per totam fere occidentalem ecclesiam fama celebris divulgavit. Cum autem piæ memoriæ Theodbaldus Cantuariensis archiepiscopus, prædecessor hujus archiepiscopi, Anglorum regi coronam imposuerit, ac per hoc Cantuariensis ecclesia quasi possessionem hujus dignitatis habuerit: vos nunc novi regis coronationi, archiepiscopo non præmonito, in ejus provincia ministerium præbere, litteris apostolicis id prohibentibus, præsumpsistis: & qui relevare ejus exilium qualibuscumque solatiis debuistis, aggravastis potius causam ejus, & super dolorem vulnerum ejus, quod mœrentes dicimus, addidistis. In quo facto, si contra personas vestras, non quantum culpa exigit, moveamur, pertransire tamen hoc sub silentio non debemus, ne forte, quod Dominus avertat, & nos & vos sententiæ Divinæ severitatis addicat, si ea quæ in ecclesiis omnium perperam acta sunt, neglexerimus vindicare. Noveritis itaque vos tamdiu ab episcopali officio commissa nobis a Deo autoritate suspensos: donec ad sedem apostolicam de tanto excessu satisfacturi accedatis: nisi præfato archiepiscopo ita satisfacere curaveritis, ut pœnam istam ipse judicet relaxandam.

D XXXVI. AD VVILIELMUM ARCHIEPISC. Senonensem.

Purgat calumniam illam, qua dicebatur suo mandato Londoniensem episcopum absolutum esse.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri VVilielmo episcopo Senonensi, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS quas nobis super negotio venerabilis fratris nostri Cantuariensis archiepiscopi devotio tua transmisit, gratanter admisimus, & eas diligenter curavimus ac studiose audire. Verum quoniam Londoniensis episcopus ad nos nequaquam accessit, nihil de causa sua statuimus. Sed si ad nos venisset, nos jam dicto archiepiscopo, Cantuariensi videlicet, quãtum salva conscientia nostra fieri posset, suam justitiam studeremus conservare. Qualiter autem in causa ista processimus, ei jam ex parte, nec non & carissimo in Christo filio nostro Ludovico illustri Francorum regi, sicut tibi viva voce injunximus, satis credimus innotuisse. Nos enim nihil inde post discessum tuum mutavimus, nec

A nec in posterum duximus immutandum, licet præfatus Anglorum rex nos exinde per consules Lombardiæ, qui una cum nuncio coram nobis præsentes erant, necnon & per nuncios carissimi in Christo filii nostri Manuelis illustris Constantinopolitani imperatoris, instantissime solicitaret, ut ei tempus deberemus aliquantulum prolongare. Et quoniam ipsius archiepiscopi causam, nostram & ecclesiæ reputamus: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus venerabiles fratres nostros Rotomagensem archiepiscopum & Nivernensem episcopum super diligentia ac festinanti executione præcepti nostri studiose commoneas, & viva voce vel litteris, si utrumque non poteris præsentem habere, instantius exhorteris. Quod si adhuc in negotio illo nullatenus processerunt: tu ipsos ex B parte nostra durius increpes, & gravius redarguere non omittas. Si autem eos in prælibati regis terram sententiam interdicti juxta præceptum nostrum proferre contigerit: tu eam per ejusdem regis terram, quam in tua provincia habere dignoscitur, omni excusatione & appellatione remota, firmam & inconcussam observes, & ab omnibus facias, quantum in te est, irrefragabiliter observari.

XXXVII. AD THOMAM ARCHIEPISC. Cantuariensem.

Alteram calumniam, qua dicebatur mandato pontificis filium regis ab Eboracensi archiepiscopo coronatum esse, diluit. C

Alexander servus servorum Dei dilecto filio, &c.

VIRTUTIS & fidei constantiam & fortitudinis animum, quem pro libertate ecclesiæ tuæ conservanda induisse cognosceris, studiosius attendentes: tibi tamquam fratri carissimo, super his quæ ad conservationem & augmentum ecclesiæ tuæ spectare noscuntur, libenti animo concilium & auxilium impendimus: & contra eos, qui jura & dignitatem ejusdem ecclesiæ minuere vel perturbare nituntur, apostolicæ tuitionis præsidium diligenti studio volumus ministrare. Audivimus autem & D certa relatione comperimus, quod Eboracensis archiepiscopus, contra prohibitionem & interdictum nostrum, Henrico filio illustris Anglorum regis in provincia tua coronam imposuit. Quia vero ex hoc juri & dignitati ecclesiæ tuæ immoderate asseris & enormiter derogatum: nos in hac parte tam tibi quam ecclesiæ providere volentes, autoritate apostolica statuimus, ut factum prædicti archiepiscopi vobis nulla ratione præjudicium possit in posterum generare, quo minus jus coronationis & inunctionis regum Angliæ possessionaliter habeatis, sicut antecessores tui & eadem ecclesia a quadraginta annis retro habuisse noscuntur.

XXXVIII. AD ROGERUM EBORACENSEM archiepiscopum, et Hugonem Dunelmensem episcopum. E

De prædicta coronatione.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogero Eboracensi archiepisco, & Hugoni Dunelmensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET commendabiles & grati nobis in plurimis existatis, & sinceræ vos complectamur brachiis caritatis: propter hoc tamen non debemus omittere, quin ea quæ perpetrata & incorrecta generant mortem, & requiramus in vobis, & zelo rectitudinis corrigamus: dicente Domino per prophetam: *Si loquente me ad impium, Morte morieris, non annunciaveris ei, neque locutus fueris: ipse quidem in peccato suo morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Ez. ch. 3. Depressio siquidem Anglicanæ ecclesiæ, & diminutio libertatis illius, quæ per regem vestrum, sive proprio motu, sive potius aliis suggerentibus, facta dignoscitur, plurimum jampridem animum nostrum afflixit, & non modicum nobis solicitudinis & doloris ingessit. Cum enim oportuerit eum de corrigendis his, quæ ab antecessoribus suis male commissa fuerant, cogitare: ipse potius prævaricationibus prævaricationes adiiciens, tam iniqua constituta sub regiæ dignitatis obtentu & posuit & firmavit, sub quibus & libertas perit ecclesiæ, & apostolicorum virorum statuta, quantum in eo est, suo robore vacuantur. Nec credidit debere sufficere, si sub eo Divinæ leges in regno Angliæ silentium & vacationem susciperent, nisi peccatum transmitteret ad heredes, & longo tempore faceret suum regnum sine ephod & sine superhumerali sedere. Inde fuit quod illas iniquas usurpationes, absque ulla exceptione, vestro & aliorum fratrum & coepiscoporum vestrorum juramento fecerit firmare, & plectendum judicaverit ut hostem, quicumque vellet ab iniquis illis constitutionibus dissentire. Indicat hoc venerabilis fratris nostri Thomæ Cantuariensis archiepiscopi exilium: demonstrat & hoc clericorum & consanguineorum ejus, illorum etiam, qui adhuc pendentes ab uberibus matris vagiebant in cunis, miseranda proscriptio. Et metus mortis incutitur, si ad hoc cujusquam animus erigatur, ut contra statuta illa Divinis velit legibus obedire. Nos ipsi, quorum judicio prævaricationes illæ corrigendæ fuerant aut plectendæ, ad confirmationem illarum sub occasione temporis impacati multa fuimus instantia provocati: & laboratum est exactione non modica, ut usurpationibus illis, cum nondum nobis expressæ fuissent, autoritatis conferremus apostolicæ confirmationem; & hoc quidem a principio.

Processu vero temporis, exulante pro debito pastoralis officii jam dicto archiepiscopo, & consuetum Romanæ ecclesiæ subsidium ab officio nostro sæpius requirente, misimus ad jam dictum regem de melioribus & majoribus fratribus nostris: misimus & alias ecclesiasticas personas, & putavimus quod duritia ejus in nostra humilitate & mansuetudine frangeretur, & fieret quod Salomon dicit: *Patientia lenietur princeps, & lingua mollis frangit iram.* Prov. 25. Ibid. 15. Ipse vero sufferentiam nostram multiplici legatorum arte deludens, usque adeo contra monita nostra, videtur animum obdurasse, ut nec contra prænominatum archiepiscopum deferveat, nec de perversis statutis illis quidquam minui patiatur: immo & ipsam Cantuariensem ecclesiam plurimo detrimento possessionũ suarum afficiat, & in ipso eam ecclesiastico ministerio antiqua spoliet dignitate. Nuper enim, cum filium suũ coronari voluerit, cõtempto eodem archiepiscopo, ad cujus hoc officium de antiquo jure dicitur pertinere: per manum tuam, frater archiepiscope, ei in aliena provincia diadema regni fecit imponi. In coronatione autem illius nulla ex more de conservanda ecclesiæ libertate cautio est præstita, vel, sicut ajunt, exacta: sed juramento potius asseritur confirmatum, ut regni consuetudines, quas avitas dicunt, sub quibus dignitas periclitatur ecclesiæ, illibatas debeat omni

tempore conservare. In quo etsi multum prænominati regis nos vehementia conturbat, amplius tamen de vestra & aliorum coepiscoporum vestrorum possumus infirmitate moveri: qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non habentes cornua, abiistis absque fortitudine ante faciem subsequentis. Etsi enim hoc tibi licere forte, frater archiepiscope, in propria provincia potuisset: quomodo tamen hoc in provincia aliena, & illius præcipue qui exulare pro justitia & fere solus exire voluit, & dare gloriam Deo, tibi licuit, nec de ratione possemus, nec de sanctorum patrum constitutionibus invenire.

Quod si ad excusationem tantæ prævaricationis quisquam obiiciat, in aliis quoque regnis gravia plurima & enormia perpetrari: in veritate possumus respondere, quod nullum adhuc regnum in tantum Divinæ legis contemptum invenimus corruisse, ut scriptis & juramentis episcoporum tam manifestas enormitates fecerit communiri. Nisi quisquam illud impudenter alleget, quod schismatici postmodum a fidelium communione præcisi inaudita & damnabili superbia commiserunt. Vnde quia juxta verbum prophetæ, *A vobis judicium egressum est perversum*: in vobis factum est perversum. Quid ultra omnes alias provincias in usurpationibus suis, & post tam iniquas consuetudines juramento firmatas, non adjecistis resumere scutum fidei, ut staretis pro domo Domini in die prælii, sed prostravistis corpus vestrum in terram, ut per vos fieret via transeunti? Et ne, si diutius tacuerimus, una vobiscum in die judicii damnationis sententia involuamur: autoritate sacrosanctæ Romanæ, cui, autore Domino, ministramus, ecclesiæ, ab omni officio episcopalis vos suspendimus dignitatis: sperantes quod sub disciplina saltem, & paterno verbere constituti, redire tandem ad cor, & de tuenda debeatis ecclesiæ libertate satagere. Si vero nec sic zelum episcopalis officii resumpseritis, nos adhuc, autore Domino, quod nobis imminet faciemus. Vos videte, ne illud vobis dicatur, quod cuidam dictum per prophetam dicitur: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Nos enim, quia locum illius tenere, Deo, prout ipsi placuit, disponente, conspicimur, qui a prædicatione verbi Dei nec verberibus poterat nec vinculis coerceri: non debemus sub ambigua expectatione pacis creditam nobis Divini verbi pecuniam in sudario reponere, & alligatam eam tamdiu conservare, donec paulatim lucrandi hora occurrat, & creditor veniens, de reddenda acerbe nos conveniat ratione.

Habac. 1.

Osee 4.

XXXIX. AD SENONENSEM & Rothomagensem archiepiscopos.

Vt efficiant sub pœna censurarum compleri pacem quam rex Angliæ verbis promisit.

Alexander servus servorum Dei venerabilibus fratribus Senonensi & Rotomagensi archiepiscopis, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATI vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus infra viginti dies post harum susceptionem eumdem regem ex parte nostra diligenter conveniatis, commonere propensius & exhortari curetis, ut pacem, quam cum eodem archiepiscopo verbo tenus fecit, executione operis compleat. Nihil minus etiam eidem suggeratis, ut postmodum ablata omnia restituat, damna data resarciat, pravas & execrabiles consuetudines omnino præcidat. Si autem intra triginta dies post commonitionem vestram, pacem quam statuit, & promisit, consummare noluerit: in tota terra ejus cismarina, omnia Divina, præter baptismata parvulorum, & pœnitentias morientium, remoto appellationis obstaculo, prohibeatis officia celebrari: & sententiam ipsam usque ad condignam satisfactionem faciatis inviolabiliter observari. Quod si alter vestrum, aliqua necessitate obstante, hujus rei executioni non potuerit interesse, (quod tamen nollemus, nec expediret) alter non minus id quod dictum est exequatur. Datum Anagniæ septimo Idus Octobris.

XL. AD THOMAM CANTVARIENSEM archiepiscopum.

De censura ferenda, nisi rex plenam pacem cum restitutione possessionum præstet.

Alexander servus servorum Dei dilecto fratri Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, salutem & dilectionem apostolicam.

ANXIETATE cordis & amaritudine premimur, cum angustias, onera, & gravamina, quæ zelo justitiæ, & pro libertate ecclesiæ manutenēda, æquo animo & invicta fortitudine tolerasti, ad memoriam nostram reducimus, & sedula meditatione cogitamus. Verumtamen quod in" te virtutis perfectionem adimpleres, non potuisti frangi in adversis, nec a tuæ constantiæ proposito removeri: tuam super hoc commendamus admirandam virtutem, & tibi super tanta patientia in Domino congaudemus. Cæterum, quoniam dilectum in Christo filium nostrum Henricum illustrem Anglorum regem diutius in patientia & benignitate expectavimus, & blandis & dulcibus verbis, interdum duris & asperis, ut ad seipsum rediret, sæpe monuimus: si pacem, quam tecum fecit, executione operis non adimpleverit, & tibi ac tuis & ecclesiæ tuæ possessiones, & honores ablatos non restituerit, tibi plenam autoritatem concedimus in personas, & loca, quæ ad tuam legationem pertinent, excepta persona regis, uxoris quoque, & filiorum suorum, ecclesiasticam justitiam, secundum officii tui debitum, nullius obstante appellationis obstaculo, exercendi; prudentia tamen & circumspectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirat. Datum Signiæ tertio Idus Octobris.

" f. ne

XLI. AD HENRICVM ANGLIÆ REGEM.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei dilecto filio Henrico illustri Anglorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

COGNITO ex litteris venerabilis fratris nostri Thomæ Cantuariensis archiepiscopi, quod ei, omni turbatione & rancore deposito, gratiam & amorem tuum restituisses: tanto lætitiam & gaudium concepimus, quanto id Deo gratum & magis acceptum existere, & tibi amplius honorificum, & tuæ consideramus fructuosum saluti. Tanta enim eumdem archiepiscopum religione, prudentia, & honestate, & fidei virtute præeminere cognoscimus: quod ipsum tibi & regno tuo fidelem &

& devotum existere, honori & incremento tuo pro viribus & posse animose intendere, & pro augmento gloriæ & exaltationis tuæ fideliter & solicite vigilare, non dubitamus. Cæterum, quoniam non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & licet idem archiepiscopus pro patientia ac dilectione, quam erga te habet, hoc facere subticescat: nos tamen, qui salutem tuam summopere cupimus, id minime reticere debemus; nec tuam decet magnificentiam, quem Dominus ita magnum & potentem constituit, jura & bona Cantuariensis ecclesiæ retinere: regiæ serenitatis clementiam rogando monemus, & exhortamur attentius, quatenus exemplo Zachæi, de quo legitur in euangelio: *Domine, ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus; & si aliquem defraudavi, reddo quadruplum:* prædicto archiepiscopo, & ecclesiæ suæ ablata restituere, damna & detrimenta, quæ illis intulisti, in brevi studeas emendare, ut in eo quod deliquisti Deum sic possis placare, ut nos tibi tantam offensam digne indulgere possimus, & idem archiepiscopus ad obsequium & devotionem tuam, ad augmentum honoris tui, & heredum tuorum, debeat promptissimus inveniri. Volentibus autem inter te & ipsum pacem reformari, benigno favore acquiescas. Quos vero hujus dissensionis noveris hactenus fuisse incentores, de cætero non exaudias. Nihilo minus & filium tuum super articulo juramenti, quod prætermisit, de servando jure & libertate Cantuariensis ecclesiæ, secundum quod reges & principes Angliæ fecisse noscuntur, eidem archiepiscopo & ecclesiæ suæ condigne satisfacere moneas, & horteris, & quod prætermissum est facias adimplere. Ordinationes quoque ecclesiarum, & alia, quæ ad viros ecclesiasticos pertinent, prædicto archiepiscopo, & aliis viris ecclesiasticis, tam tu, quam filius tuus, libere & pacifice relinquatis: ut sic agendo hostiam laudis Domino digne immolare possitis, & vobis regnum comparare æternum.

XLII. AD BITVRICENSEM ARCHIEPISC. & Nivernensem episcopum.

Vt ipsi Londoniensem & Saresberiensem episcopos a Thoma excommunicatos absolvant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Bituricensi archiepiscopo, & Nivernensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FRATERNITATI vestræ non credimus esse incognitum, qualiter sanctæ recordationis Thomas, quondam Cantuariensis archiepiscopus, de mandato nostro in Londoniensem & Saresberiensem episcopum excommunicationis sententiam promulgavit: quam utique nos ratam habentes & firmam, eam autoritate apostolica curavimus confirmare. Quia vero prędicti episcopi senio & debilitate corporis confecti, & alter morbo laborans, ad præsentiam nostram venire non possunt: vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, absolutionem eorum, pro qua nuncii Henrici regis Angliæ & eorumdem episcoporum apud nos vehementius institerunt, duximus committendam. Ideoque fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus infra mensem, postquam iidem nuncii ad propria redierint, de adventu legatorum nostrorum, quos ad partes illas pro cognoscenda atrocitate illius facinoris & sceleris, quod perpetratum est, & reconciliatione regis, disposuimus transmittere, quod transalpinaverint vobis non innotuerit: eos publice, recepto juramento secundum morem ecclesiæ, quod nostro debeant astare mandato, ab excommunicationis vinculo absolvatis, sententia suspensionis ob eam causam, qua fuerant ultimo in excommunicationem deducti, in suo robore permanente. Si autem vobis constiterit, quod Saresberiensis episcopus morbo laborans ad vos venire non possit, illuc in propria persona, quod nobis placeret, accedatis: aut si accedere non poteritis, personas idoneas, de quibus nos & vos confidere valeamus, transmittatis, quæ illum, recepto juramento publice in conspectu ecclesiæ, quod nostro debeat parere mandato, absolvant. Si autem huic rei, frater archiepiscope, interesse non poteris: tu, frater episcope, ipse cum Pontiniacensi abbate quæ dicta sunt diligentius exequaris. Datæ Tusculani octavo Kalendas Maii.

XLIII. AD MONACHOS CANTVARIENSIS ECCLESIÆ.

De canonizatione sancti Thomæ Cantuariensis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis priori & monachis Cantuariensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

GAVDENDVM est universitati fidelium de mirabilibus illius sancti & reverendi viri Thomę archiepiscopi vestri. Sed vos exinde tanto ampliori gaudio & exultatione debetis repleri, quanto ipsius miracula oculata fide sæpius intuemini, & ejus sanctissimo corpore ecclesia vestra specialius meruit illustrari. Nos autem considerata gloria meritorum ejus, quibus in vita sua magnanimiter claruit, & de miraculis ejus non solum communi & celebri fama, sed & dilectorum filiorum nostrorum Alberti, tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodini tituli sancti Vitalis, presbyterorum cardinalium, apostolicæ sedis legatorum, & aliarum plurium personarum testimonio, certitudinem plenam habentes: præfatum archiepiscopum in capite jejunii, multitudine clericorum & laicorum præsente, in ecclesia, deliberato cum fratribus nostris consilio, solemniter canonizavimus, eumque decrevimus sanctorum martyrum collegio annumerandū: vobis & universitati fidelium de Anglia apostolica autoritate mandantes, ut natalem ejus diem, quo vitam suam gloriosa passione finivit, annis singulis cum debita veneratione celebretis. Quoniam igitur dignum est, & vobis plurimum expedit, ut sanctum corpus ejus cum ea, quæ decet, reverentia & honore condatur: discretioni vestræ apostolica autoritate mandamus, quatenus corpus ejus, devote & reverenter, facta solemni processione, aliquo solemni die, congregato clero & populo, in altari honorifice recondatis: aut ipsum in aliqua decenti capsa ponentes, prout convenit, elevetis in altum: & patrocinium ejus pro salute fidelium & pace universalis ecclesiæ satagatis apud Dominum vestris piis orationibus impetrare. Valete. Datum Signiæ, quarto Idus Martii.

XLIV. AD OMNES FIDELES.

De canonizatione eiusdem.

REDOLET Anglia fragrantia & virtute signorum, quæ per merita illius sancti & venerandi viri Thomæ quondam Cantuariensis archiepiscopi omnipotens Deus operatur, & universa ubique lætatur fidelium Christiana religio : pro eo quod ille, qui est mirabilis & gloriosus in sanctis, sanctum suum post mortem clarificavit, cujus vita laudabilis, multa fulsit gloria meritorum, & tandem martyrio consummata est certaminis gloriosi. Quamvis autem de sanctitate ipsius dubitare non possit, qui ejus & laudabilem conversationem attendit, & gloriosam considerat passionem: voluit B tamen redemptor atque salvator noster, ejus sanctitatis insignia magnificis radiare miraculis : ut qui pro Christo insuperabilis virtutis constantia necessitates & pericula pertulit, sui laboris & certaminis in æterna beatitudine cognoscatur ab omnibus percepisse triumphum. Nos vero auditis innumeris & magnis miraculis, quæ jugiter per sancti illius viri merita fieri universitas narrat fidelium, & super his non fine magno gaudio per dilectos fratres nostros Albertum tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodinum tituli sancti Vitalis, presbyteros cardinales, atque apostolicæ sedis legatos, qui eadem miracula tanto perspicacius didicerunt, quanto amplius sunt loco vicini, præcipue certio- C res effecti, & plurium aliarum personarum testimonio fidem, sicut debuimus, adhibentes, prædictum archiepiscopum solemniter in ecclesia, magno ibidem clericorum & laicorum collegio præsente, in capite jejunii, deliberato fratrum nostrorum consilio canonizavimus, ipsumque decrevimus sanctorum catalogo adscribendum. Vniversitatem itaque vestram monemus, & autoritate qua fungimur districte præcipimus, ut natalem prædicti gloriosi martyris diem passionis suæ solemniter annis singulis celebretis, & apud ipsum votivis orationibus satagatis veniam promereri : ut qui pro Christo in vita exilium, & in morte virtute constantiæ passionis martyrium pertulit, fidelium jugi supplicatione pulsatus, pro nobis apud Dominum intercedat. Datum Signiæ, quarto Idus Martii.

XLV. XLVI. & XLVII. AD PETRVM Cassinatem, ad Cantuariensem, & ad Eboracensem episcopos.

De rebus Venetiis gestis.

Extant infra in actis concilii Venetici.

XLVIII. AD INDORVM REGEM, QVEM vulgo Preto-Ioannem vocant.

Commendat illi Philippum fidei prædicatorem.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio illustri & magnifico Indorum regi, sacerdotum sanctissimo, salutem & apostolicam benedictionem.

APOSTOLICA sedes, cui licet immeriti præsidemus, omnium in Christo credentium caput est & magistra, Domino attestante, qui ait beato
Matth. 16. Petro, cui licet indigni successimus : *Tu es Petrus,*
A *& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* Hanc siquidem petram Christus esse voluit in ecclesiæ fundamentum, quam præconat nullis ventorum turbinibus nullisque tempestatibus quatiendam. Et ideo non immerito beatus Petrus, super quem fundavit ecclesiam, ligandi atque solvendi specialiter & præcipue inter apostolos alios meruit accipere potestatem. Cui dictum est a Domino: *Tibi* Ibidem.
dabo claves regni cælorum: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis. Audiveramus utique jampridem, referentibus multis, & in fama communi, quomodo cum sis Christianum nomen professus, piis velis operibus indesinenter intendere, & circa ea tuum animum geras quæ Deo grata sunt & accepta. Sed & dilectus filius magister Philippus medicus & familiaris noster, qui de intentione pia & proposito tuo cum magnis & honorabilibus viris regni tui se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus & discretus, circumspectus & prudens, constanter nobis & solicite retulit, se manifestius ab his audisse, quod tuæ voluntatis sit & propositi, erudiri catholica & apostolica disciplina: & ad hoc ferventer intendas, ut tu, & terra tuæ sublimitati commissa, nihil unquam videamini in fide vestra tenere, quod a doctrina sedis apostolicæ dissentiat modo quolibet vel discordet. Super quo sane tibi, sicut carissimo filio, plurimum congaudemus, & ei, a quo omne donum procedit, immensas gratiarum exoluimus actiones : vota votis, & preces precibus adjungentes, ut qui dedit tibi nomen Christianitatis suscipere, menti tuæ per suam ineffabilem pietatem inspiret, quod omnino velis sapere, quæ super omnibus articulis fidei tenere debet religio Christiana. Non enim vere potest de Christiana professione sperare salutem, qui eidem professioni verbo & opere non concordat : quia non sufficit cuilibet, nomine Christiano censeri, qui de se sentit aliud, quam catholica & apostolica habeat disciplina, juxta illud quod Dominus in euangelio dicit : *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine,* Matth.
intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem
D *Patris mei, qui in cælis est.*

Illud autem nihilo minus ad commendationem tuæ virtutis accedit : quod, sicut prudens magister Philippus se a tuis asserit audisse, ferventi desiderio cuperes in Vrbe habere ecclesiam, & Hierosolymitanum altare aliquod, ubi viri prudentes de regno tuo manere possent, & apostolica plenius instrui disciplina : per quos postmodum tu & homines regni tui doctrinam ipsam reciperent & tenerent. Nos autem, qui licet insufficientibus meritis in beati Petri cathedra positi, juxta apostolum, Rom.
sapientibus & insipientibus, divitibus & pauperibus, nos recognoscimus debitores, de salute tua & tuorum omnimodam solicitudinem gerimus: & vos
E ab his articulis, in quibus erratis a Christiana & catholica fide, prompto animo, prout tenemur ex suscepti ministerio regiminis, volumus revocare. Cum ipse Dominus beato Petro, quem omnium apostolorum principem fecit, dixit : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Luc.
Licet autem grave nimis videatur & laboriosum existere, ad præsentiam tuam, inter tot labores, & varia itineris & locorum discrimina, & inter longas & ignotas oras, quemlibet a nostro latere destinare : considerato tamen officii nostri debito, & tuo proposito & intentione pensata, præfatum Philippum medicum
&

A & familiarem nostrum, virum utique discretum, circumspectum & providum, ad tuam magnitudinem mittimus: de Iesu Christi misericordia confidentes, quod si volueris in eo proposito & intentione persistere, quam te, inspirante Domino, intelligimus concepisse: de articulis Christianæ fidei, in quibus tu & tui a nobis discordare videmini, in proximo per Dei misericordiam eruditus nihil prorsus timere poteris, quod de errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis nomen Christianitatis offuscet.

Rogamus itaque excellentiam regiam, monemus & hortamur in Domino, quatenus eumdem Philippum pro reverentia beati Petri & nostra, sicut virum honestum, discretum, & providum, a nostro latere destinatum, debita benignitate recipias, & reverenter ac devote pertractes. Et si tuæ voluntatis est & propositi, sicut omnino decet esse, ut erudiaris apostolica disciplina super his quæ idem B Philippus ex nostra tibi parte proponet: ipsum diligenter audias, & exaudias, & personas honestas, & litteras tuo sigillo sigillatas, quibus propositum & voluntatem tuam possimus plene cognoscere, ad nos cum ipso transmittas. Quia quanto sublimior & major haberis, & minus de divitiis & potentia tua videris inflatus: tanto libentius tam de concessione ecclesiæ in Vrbe, quam etiam de conferendis altaribus in ecclesia beati Petri & Pauli, & Ierosolymis in ecclesia sepulcri Domini, & in aliis quæ juste quæsieris, tuas curabimus petitiones admittere, & efficacius exaudire: utpote, qui desiderium tuum super hoc, quod multa commendatione dignum extitit, modis omnibus, quibus secundum C Deum possumus, volumus promovere, & tuam & tuorum animas desideramus domino lucrifacere. Data Venetiæ in Rivoalto, quinto Kalendas Octobris.

XLIX. AD HVGONEM.

De libro ad se misso gratias agit: eique conversionem imperatoris Constantinopolitani commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Hugoni, salutem & apostolicam benedictionem.

COGNOSCENTES laborem plurimum, quem sustinuisti in componendo librum, quem nobis per dilectum filium nostrum magistrum Cacciaredum misisti: attendentes quoque fructum, quem exinde speramus ecclesiæ Dei proventurum: librum ipsum grata & læta manu recepimus, & devotæ solicitudini & liberalitati tuæ uberrimas propter hoc gratiarum referimus actiones, desiderium, & voluntatem habentes, te, quem hactenus relatione nostrorum, qui a partibus Constantinopolis revertebantur, carum habebamus, de cætero ferventius diligendi, & multo cariorem habendi, & sincerius amplexandi. Rogamus autem prudentiam tuam, soliciteque monemus, ut sicut pro Deo & pro devotione ecclesiæ præscriptum librum composuisti, ita quoque carissimum in Christo filium nostrum illustrem & gloriosum Constantinopolitanum imperatorem ad devotionem & reverentiam sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ exhibendam, & ad unitatem ipsius diligentius provoces, monitis & exhortatione inducas, ut, sicut esse debet, unum fiat ovile, & pastor unus. Data Troiæ, Idibus Novembris.

L. AD OMNES EPISCOPOS.

Eos ad concilium generale Lateranense convocat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, &c.

QVONIAM in agro Domini, *&c. Extat infra in concilio Lateranensi generali, anno* MCLXXIX.

LI. AD VVILLELMVM ARCHIEPISC. Senonensem.

Contra Petrum Lombardum, dicentem Christum, ut est homo, non esse aliquid.

CVM in nostra olim esses præsentia, *&c. Extat infra in actis concilii Lateranensis generalis, anno* MCLXXIX.

LII. AD PHILIPPVM COLONIENSEM archiepiscopum.

Coloniensis ecclesiæ jura ac privilegia confirmantur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Philippo, Coloniensi archiepiscopo, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuam memoriam.

ETSI teneamur omnibus fratribus & coepiscopis nostris ex administratione suscepti regiminis apostolicum patrocinium exhibere: his tamen specialiter adesse compellimur, qui sicut dignitate, ita præeminent & virtute; cum nostræ solicitudinis debeat & circumspectionis existere, ut universos juxta qualitates personarum & merita respicere videamur. Eapropter, venerabilis in Christo frater archiepiscope, prudentiam & devotionem tuam diligentius attendentes, & tuis petitionibus nostrum facile præbentes assensum, Coloniensem ecclesiam, cui Deo autore præesse dignosceris, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus: statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque D bona, eadem ecclesia impræsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante domino poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata permaneant. Præterea tua, frater archiepiscope, prudentia & devotione pensata, confirmamus tibi ea, quæ in privilegiis patrum & prædecessorum nostrorum habentur: videlicet crucem & pallium, suo tempore suoque loco ferendum. Insigne quoque festivi equi, quod a quibusdam vulgo naccum vocatur. Concedimus etiam, & apostolica autoritate statuimus, ut majus altare E ecclesiæ tuæ uni & vero Deo, in memoriam beatæ Mariæ virginis, & alterum in memoriam beati Petri apostolorum principis dedicatum, reverenter ministrando procurent septem canonici cardinales presbyteri, induti dalmaticis & mitris ornati: quibus etiam, cum totidem diaconibus & subdiaconibus, ad hoc ministerium prudenter electis, ut utantur sandalibus, indulgemus, sicut a patribus & prædecessoribus nostris id prædictæ ecclesię concessum est per authentica privilegia, & hactenus observatum. Insuper etiam autoritatem & honorem,

rem, quem ecclesia tua hactenus habuisse dignoscitur, apostolici favoris patrocinio confirmamus: videlicet ut, si quando synodus infra tuam diœcesim a Romano pontifice, aut a legato ab ejus latere destinato, fuerit congregata, priorem locum post ipsum Coloniensis archiepiscopus in synodo teneat, & in proferenda sacrorum canonum autoritate prior existat: ita tamen, ut, sicut est prior in hac probabili dignitate, ita etiam prior polleat honestate vitæ, & gratia meritorum: & cujus annuntiaverit verba, imitetur exempla. Consecrationem quoque regum infra limites tuæ diœcesis fiendam, præsentis scripti autoritate censemus: & ut electio archiepiscopi secundum statuta canonum a filiis præscriptæ ecclesiæ celebretur, per hujus scripti paginam duximus statuendum. Ad hæc monasteria, ecclesias Coloniæ positas, & omnia sacra loca, infra & circa urbem Coloniæ, ad jurisdictionem Coloniensis ecclesiæ pertinentia: monetam prædictæ civitatis, telonium, forum, & omne jus civile, sub potestate tua & successorum tuorum: abbatias per diversa loca, villas, vicos, & castella, cum omnibus eorum pertinentiis, servis videlicet, ancillis, terris cultis & incultis, aquis, pratis, campis, silvis, forestis: nec non etiam comitia in VVestphalia, quæ vulgariter Gogrархophe dicuntur, & alodia, Dulberg, Hachen, Marchan, VVassenberg, sicut hæc omnia rationabiliter possides, tibi tuisque successoribus autoritate apostolica confirmamus. Illud quoque statuimus, ut, sicut nullus coarchiepiscoporum tuorum est tibi subjectus, ita etiam tu sub nullo primate debeas esse: salva tamen nobis in te, sicut in cæteris archiepiscopis, subjectione, quæ apostolicæ autoritati debetur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, nec ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salva in omnibus apostolicæ sedis autoritate. Si qua igitur ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, nisi satisfactione congrua id emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine Divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem ecclesiæ justa servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Locus sigilli.

Ego Ioannes presbyter cardin. sanctorum Ioannis & Pauli tituli Pammachii.

Ego Boso presbyter cardinalis sanctæ Pudentianæ tituli pastoris.

Ego Petrus presbyter cardinalis tituli sanctæ Susannæ.

Ego Alexander catholicæ ecclesiæ episcopus.

Ego Hubaldus Ostiensis episcopus.

Ego Hyacinthus diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Ego Arditio diaconus cardinalis sancti Theodori.

A Ego Cynthius diaconus cardinalis sancti Hadriani.

Ego Hugo diaconus cardinalis sancti Angeli.

Datum Laterani per manum Alberti, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyteri cardinalis & cancellarii, decimo tertio Kalendas Iulii, Indictione undecima, Incarnationis Dominicæ anno millesimo censimo septuagesimo nono, pontificatus vero domini Alexandri papæ III. anno decimo nono.

LIII. AD CLERICOS ALEXANDRINÆ ECCLESIÆ.

De novo episcopo ipsis concesso vel aliunde translato.

B *Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis clericis Alexandrinæ ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.*

De novitate & necessitate processit, quod præsente nuncio Mediolanensis ecclesiæ, nulla præcedente electione, autoritate nostra vobis & ecclesiæ vestræ electum providimus. Et ideo, ne possit ex hoc vobis vel successoribus vestris præjudicium fieri, autoritate vobis apostolica duximus providendum. Eapropter, dilecti in Domino filii, C præsenti scripto statuimus, ut ex hoc vobis non præjudicetur in posterum, quo minus, obeunte electo qui nunc est, & suorum quolibet successorum, vos & successores vestri de episcopis vestris electionem liberam habeatis, sicut canonici ecclesiarum cathedralium, quæ Mediolanensi ecclesiæ subjacent, habere noscuntur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Anagniæ, III. Kalendas Februarii.

Ego Otto notarius sacri palatii authenticum hujus instrumenti vidi, & ut in illo reperi, ita in hoc scripsi, nihil addens, aut minuens, præter punctum, D litteram, & syllabam, *&c.*

Ego Petrus, qui dicor Ferrarius, notarius sacri palatii authenticum instrumenti vidi, & legi, & subscripsi, *&c.*

LIV. AD EOSDEM.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis O. electo, & canonicis Alexandrinæ ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

E Congruam officii nostri actionem exequen.* cum ea quæ ad ornatum & decorem domus Domini laudabili providentia statuuntur, per nos incrementum accipiunt, & apostolicæ tuitionis præsidio in suæ firmitatis robore convalescunt. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus benignius annuentes, canonicam, quam ibi, electe, in ecclesia sancti Petri de assensu cleri & populi statuisti, protectionis nostræ munimine roborantes: & electionem, quam de personis idoneis ad dignitates ecclesiæ tenendas fecisti, dilectis filiis nostris magistro Hugoni præposituram, magistro Cataldo archipresbyteratum, magistro P. canto-

* f. exequimur

P. cantoriam, provida deliberatione concedentes, ratam habemus. Etiam singulis prædictas dignitates autoritate apostolica confirmamus. Præterea ecclesias usibus vestris, filii canonici, deputatas, scilicet sanctæ Mariæ de Gamundio, sancti Dalmatii de Maringo, sancti Michaelis de Soleriis, sancti Stephani de Bergolio, sanctæ Trinitatis de VVilla, sancti Andreæ de Roverteo, & sancti Augustini de Foro, vobis nihilo minus duximus præsentibus litteris confirmandas: statuentes, ut nulli omnino homini liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Tusculani decimo quinto Kalendas Augusti.

Ego Otto notarius sacri palatii authenticum hujus bullæ domini Alexandri papæ bullatum vidi, & legi, & sicut in illo reperi, ita in hoc scripsi, nihil addens, vel minuens, aut mutans, præter punctum, litteram, & syllabam.

Ego Vermus notarius sacri palatii authenticum hujus bullæ vidi, & legi, & subscripsi, *&c.*

LV. AD EPISCOPOS SCOTIÆ.

Confirmat sententiam legati apostolici, qua ille Ioannem legitime electum confirmavit; & Hugonem a rege in episcopatum sancti Andreæ intrusum deposuit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, universis episcopis, & dilectis filiis, abbatibus, & aliis ecclesiarum prælatis, per Scotiam constitutis, priori, canonicis, clero & populo sancti Andreæ, salutem & apostolicam benedictionem.

Comperto nobis, quod jampridem venerabilis frater noster Ioannes, nunc episcopus sancti Andreæ, canonice fuisset electus, & post electionem suam Hugo, appellatione interposita, in ecclesia illa per potentiam laicalem intrusus, consecrari ausu temerario præsumpsisset: electionem ipsius apostolica autoritate cassantes, dilectum filium nostrum Alexium subdiaconum nostrum, sedis apostolicæ legatum, de electione præfati Ioannis cogniturum, ad partes vestras direximus. Qui cum mature satis, sicut per multorum testimonia nobis innotuit, & canonice processisset, electionem ipsius canonicam comperiens, post multiplices inducias, in quibus regiæ magnitudini detulit, autoritate apostolica confirmavit: præcipiens omnibus, qui ad ecclesiam sancti Andreæ pertinerent, ex parte nostra, ut ipsi Ioanni sicut electo obedientiam & reverentiam exhiberent. Vnde, cum nullus propter metum regium in manifesto obedire auderet: idem legatus non regnum, sicut de jure poterat, sed episcopatum, interdicto subjecit.

Cum igitur tam ecclesiastici quam sæculares principes a carissimo in Christo filio nostro VVillelmo illustri Scotorum rege districtius adjurati fuissent de recto consilio dando, firmiter promittente ipso rege quod eorum consilio staret: responderunt omnes tanquam unus, ut præfati Ioannis consecrationem, coram legato nostro & quatuor episcopis, quinto ægrotante, sed scripto consentiente, celebratam, ulterius non turbaret, sed permitteret eum in pace in sua sede consecrari. Inde est, quod universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, atque sub officii & beneficii pœna præcipimus, quatenus spiritum fortitudinis induentes, ipsum episcopum, infra octo dies post harum susceptionem litterarum, honorifice, appellatione postposita, ad sedem suam reducatis, & pro servanda ecclesiastica justitia prudenter & viriliter laboretis, & ad placandum motum regium adhibeatis operam diligentem: atque præfato episcopo omnem exhibeatis reverentiam, & honorem, quem ipsius prædecessoribus impendistis. Quod si rex aliud voluerit, aut etiam consilio pravorum inclinatus fuerit, Deo & sanctæ Rom. ecclesiæ magis oportet obedire quam hominibus. Alioquin sententiam, quam venerabilis frater noster Hugo Dunelmensis episcopus in contumaces & rebelles tulerit, nos autore Deo ratam habebimus, & præcipiemus firmiter observari.

LVI. AD EPISCOPOS SCOTIÆ.

Hugonis in episcopatum sancti Andreæ intrusi excommunicationem confirmat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus & dilectis filiis, ecclesiarum prælatis per Scotiam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Relatum est nobis, quod cum Hugo, qui ecclesiam sancti Andreæ de Scotia invaserat, capellam episcopalem, baculum & annulum, & cætera, quæ irrationabiliter asportaverat, illicite detineret: eum frequentius admonitum, resipiscere contemnentem, dilectus filius noster Alexius subdiaconus noster, apostolicæ sedis legatus, coram vobis, & clero multo, & populo, nisi infra quindecim dies ablata vel asportata redderet, vel congrue satisfaceret, vinculo excommunicationis, apostolica autoritate fretus, astrinxit. Ipse tamen in arrogantiæ malo perdurans, in nullo præfati legati monitis acquievit. Nos itaque sententiam de autoritate nostra prolatam, ratam habentes, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus præfatum Hugonem, Dei gratia freti, & omni timore postposito, publice, nullius appellatione obstante, vinculo denuncietis excommunicationis astrictum, & sicut excommunicatum attentius evitetis: donec quæ de supradictis rebus abstulit, vel æstimationem, fratri nostro Ioanni episcopo sancti Andreæ, & ecclesiæ suæ restituat, & de aliis quæ destruxit satisfactionem exhibeat congruentem.

LVII. AD VVILLELMVM REGEM SCOTIÆ.

Mandat ei ut Ioannem legitime electum & confirmatum sancti Andreæ episcopum, patiatur suo officio quiete fungi, alioquin regnum interdicto, regem excommunicatione plectendum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, VVillelmo illustri Scotorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

Pro pace tua & libertate solicite nos meminimus laborasse, sperantes quod ex hoc in devotione sedis apostolicæ melius firmareris, & cresceres, & libentius servares ecclesiasticam libertatem.

A Cæterum attendentes circa factum venerabilis fratris nostri Ioannis episcopi sancti Andreæ de Scotia, quod nolueris usque modo inclinari: contrarium spei, quam de fervore devotionis regiæ habebamus, cogimur æstimare. Volentes tamen experiri adhuc si patientia nostra ad pœnitentiam regium motum adducat, magnitudinem tuam per apostolica scripta monemus attentius, & mandamus, quatenus memorato episcopo, infra viginti dies post harum susceptionem litterarum, pacem & securitatem largiaris: ita quod non oporteat eum de indignatione regia dubitare. Alioquin noveris, nos venerabili fratri nostro Rogero Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato in Scotia mandasse, ut regnum tuum, nullius appellatione obstante, subjiciat interdicto, excommunicationis sententiam in personam tuam, si desistere nolueris, prolaturus. Pro certo quoque teneas, quod si in tua duxeris violentia perdurandum, sicut laboravimus ut regnum tuum libertatem haberet, sic dabimus studium ut in pristinam subjectionem revertatur.

LVIII. AD CASIMIRUM DUCEM POLONIÆ.

Nonnullas constitutiones circa bona ecclesiæ editas confirmat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Casimiro duci Poloniæ, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex parte tuæ magnitudinis relatum est nobis, quod de consilio archiepiscopi, & episcoporum Poloniæ, & principum terræ, quasdam abusiones, & solitas injurias, ab ecclesiis & personis ecclesiasticis amputasti: constituens ne bona decedentium episcoporum amplius confiscarentur. Constitutum est etiam, ut si quispiam in res defuncti episcopi manus conjecerit, vinculo anathematis teneatur. Nec præsumat ullus raptorum defuncto episcopo succedere, donec absolutionis beneficium assequatur, ablatis restitutis, vel ablatorum congrua æstimatione præmissa. Consuetudinem autem, quæ a principibus terræ servabatur, videlicet, ut quocumque pergerent pompatice, invadentes horrea pauperum evacuarent, & si inter absentes aliquid negotioli quandoque contingeret, impii satellites discurrentes, raptos quoscumque caballos vel enervarent in cursu, vel omnino destruerent, de ecclesiasticorum & sæcularium virorum consilio emendasti. Unde quoniam constitutionem tuam justam pariter & honestam autoritate nostra postulas confirmari: nos justis postulationibus annuentes, constitutionem præscriptam, sicut in scripto authentico super hoc facto habetur, autoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis eam violare aliqua ratione præsumat. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum, se noverit incursurum. Datum Tusculani, v. Kalendas Aprilis.

LIX. AD OMNES PRINCIPES.

Hortatur eos ad subsidium terræ sanctæ.

Alexander episcopus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus viris ducibus & principibus, comitibus, baronibus, & universis Dei fidelibus, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

Cor nostrum & omnium fratrum nostrorum sinistri rumores, qui de Hierosolymitanis partibus ad nos communi transeuntium relatione pervenerunt, nimio dolore conturbant: cum vix unquam aliquis, qui Christiano nomine censeatur, sine lacrymis & suspiriis audire valeat, quæ de statu illius terræ miserabili recitantur. Est siquidem in-
B fidelium, quod dolentes dicimus, incursione contrita, & usque adeo fortium virorum potentia, & proborum virorum consilio viduata: quod nisi a Christianis regibus & principibus orbis celerem & potentem succursum habuerit, desolationem ejus, quod absit, in ignominiam Dei, & in contemptum fidei Christianæ de proximo formidamus. Non est enim rex, qui terram illam regere possit, cum ille, videlicet Balduinus, qui regni gubernala possidet, ita sit graviter, sicut nosse vos credimus, justo Dei judicio flagellatus: ut vix ad tolerandos sufficiat continuos sui corporis cruciatus. Quam gravem siquidem jacturam, & quam miserabilem casum in personis & rebus, illa terra, pro qua patres genitores nostri sanguinem
C proprium effuderunt, in conflictu quem olim cum gentibus habuit, peccatis exigentibus sit perpessa, nec nos sine multa cordis commotione recolimus, nec aliqui zelantes legem Domini possunt tantam stragem fidelium patienti animo tolerare: præsertim cum illa gens pessima paganorum ex incommodis & periculis, quæ genti Christianorum intulerunt, tantam audaciam sumpsisse dicantur, ut se jactent impudenter, terram illam, quod avertat Dominus, invasuros.

Moveat itaque vos zelus Domini, nec religio Christiana super tanta, quæ illi terræ imminet, contritione dormitet: sed universa loca illa, quæ sal-
D vator & redemptor noster corporali præsentia dedicavit, viriliter tueamini: & contemnite gentes quæ abjiciunt Dominum, & Christianum nomen de terris abolere nituntur. Non est utique Christianus, qui præscriptæ terræ calamitatibus non movetur, nec accingitur ad ipsam ab infidelium incursibus defendendam, quam occupare laborant, & suis, quod absit, spurcitiis profanare. Hi autem, qui ex vobis fortes sunt, & bellis exercendis idonei, non minus scuto fidei, & lorica justitiæ, quam materialibus armis induti, tam pium, quam necessarium opus, ac laborem hujus peregrinationis assumant, & loca illa, in quibus redem-
E ptor humani generis pro nobis nasci voluit, & mortem subiit temporalem, potenti virtute defendant, ne temporibus nostris sustineat in illis partibus Christianitatis detrimentum. Cum enim Christus pro salute nostra opprobria multa, & demum crucis patibulum sustinuerit, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, " justificatos autem spiritu: expedit admodum saluti fidelium, ut pro ipso corpora nostra periculis & laboribus exponamus, ne precium sanguinis, quem pro nobis effudit, videamur obliti. Animadvertite igitur, dilecti vivificatos

dilecti in Christo filii, & videte quam probrosum, & quam mœrore dignum existeret Christianis, si adversus habitatores terræ illius inimici crucis Christi denuo prævalerent: sicut eos prævalituros non modicum formidamus, nisi de diversis partibus Christianorum auxilium habitatoribus ipsis cum festinatione succurrat.

Ne igitur Christianitas gentilitati succumbat, totis nisibus prævidete: quia melius est superventuro malo ante tempus occurrere, quam remedium post causam quærere vulneratam. Illis autem, qui pro Christo hujus viæ laborem assumpserint, illam indulgentiam peccatorum, quam patres & prædecessores nostri Vrbanus & Eugenius Romani pontifices statuerunt, apostolica autoritate concedimus, & confirmamus. Vxores quoque, & filios eorum, & bona, & possessiones suas, sub beati Petri & nostra, nec non & archiepiscoporum, & episcoporum, & aliorum prælatorum ecclesiæ, decernimus protectione manere: prohibentes attentius, ne adversus eos de his, quæ pacifice possident, aliqua post susceptam crucem quæstio moveatur, donec redeant, vel de ipsorum obitu certissime cognoscatur. Liceat autem eis terras, seu possessiones alias, postquam propinqui, aut etiam domini sui, (ad quorum feudum pertinent) pecuniam ipsis mutuare aut noluerint, aut non potuerint, ecclesiis, vel ecclesiasticis viris, aut aliis fidelibus libere, & sine ulla reclamatione, pro expensis hujus itineris titulo pignoris obligare. Præterea, quicumque de viris bellicosis, & ad illius terræ defensionem idoneis, illa sancta loca fervore devotionis adierint, & ibi duobus annis contra Saracenos pro Christiani nominis defensione pugnaverint: de Iesu Christi pietate, & de beatorum Petri & Pauli apostolorum autoritate confisi, eis omnium suorum, de quibus corde contrito & humiliato confessionem susceperint, absolutionem facimus delictorum: nisi forte aliena bona rapuerint, vel usuras extorserint, aut commiserint furta, quæ omnia debent in integrum emendari. Si vero non est in facultatibus delinquentium unde valeant emendari, nihilo minus consequentur veniam, prout diximus, de commissis. Hi autem, qui illic per annum, sicut diximus, moram habuerint, de medietate sibi injunctæ pœnitentiæ indulgentiam & remissionem suorum obtineant peccatorum. Omnibus autem sepulcrum Domini pro instanti necessitate visitare volentibus, sive in itinere moriantur, sive ad istum locum perveniant, laborem itineris ad pœnitentiam, & obedientiam, & remissionem omnium peccatorum injungimus, ut de vitæ præsentis ergastulo ad illam beatitudinem, Domino largiente, perveniant, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quam repromisit Dominus diligentibus se. Datum Tusculani decimo septimo Kalendas Februarii.

LX. AD OMNES PRÆLATOS.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis abbatibus, & aliis ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM Orientalis terra per impressiones infidelium & incursus fortium virorum potentia sit

A & proborum virorum consilio destituta, multo timore percutitur: & ad implorandam subventionem fidelium dilectos filios nostros, milites Templi, latores præsentium, viros utique religiosos, & Deum timentes, archiepiscopi, episcopi, & alii principes terræ ad partes vestras mittere decreverunt. Nos autem quos illius terræ calamitas gravi dolore conturbat, exemplo patrum & prædecessorum nostrorum de ipsius conservatione soliciti, Christianos reges, & principes orbis ad defensionem locorum illorum, in quibus steterunt pedes Domini, salubribus monitis exhortamur: & sicut patres & prædecessores nostri Vrbanus & Eugenius pontifices Romani statuerunt, ita & nos remissionem & indulgentiam peccatorum statuimus universis, qui pro Christo laborem Hierosolymitanum B assumpserint, & contra Saracenos fideli curaverint devotione certare. Monemus itaque universitatem vestram attentius, & mandamus, quatenus fratres, qui ad hoc missi sunt, benigno recipiatis affectu, & per eos Orientalis terræ statu & necessitate comperta, principes, comites, & alios fideles Christi parochianos vestros, crebris & solicitis exhortationibus laboretis inducere, ut terram illam, pro cujus liberatione patres & genitores eorum sanguinem proprium effuderunt, adeant festinanter, & contra inimicos crucis Christi potentia & virtute decertent. Litteras autem, quas propter hoc gene- C raliter mittimus, universis faciatis ecclesiis publice legi, & exponatis earum tenorem, & remissionem peccatorum, quam facimus illis qui tam pium & necessarium opus assumpserint, nuncietis: & ita omnes ad exequendum quod suggerimus moneatis, quod per solicitudinem & exhortationem vestram terra illa festinanter fidelium sentiat auxilium & juvamen; & vos propter hoc ab omnipotenti Deo mercedem possitis consequi sempiternam. Datum Tusculani, decimo sexto Ianuarii.

LXI. AD RICHARDVM CANTVARIENSEM archiepiscopum, & ad suffraganeos ejus.

D

De pace inter se & Fridericum imperatorem inita.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Richardo Cantuariensi archiepiscopo & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

IMMENSAS laudes & gratias agimus omnipotenti Deo, qui licet navem Petri diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem E imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna: ita ut pacatis maris sævientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit & salutis. Sane carissimus in Christo filius noster Fridericus illustris Romanorum imperator, proximo præterito die, Dominica ante festum beati Iacobi, cum principibus ecclesiasticis & sæcularibus Teutonici regni, cum multa devotione venit Venetiam ad præsentiam nostram: & ibi coram innumera multitudine virorum ac mulierum altis vocibus resonantium laudes Altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam & honorem exhibuit, & in festo beati Iacobi nobis ad preces ejus

beati Marci ecclesiam adeuntibus pro celebrandis A Missarum solemniis, obviam venit: & finita Missa, quam a nobis licet indignis reverenter audivit, nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. In Kalendis vero instantis mensis Augusti prefatus imperator ubi erat numerosa hominum multitudo, in anima sua jurare fecit: & principes sui, quos præsentes habebat, tam ecclesiastici quam sæculares, præstito juramento firmaverunt, quod pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem carissimi in Christo filii nostri VVillelmi illustris Siciliæ regis usque ad quindecim annos, & treugam Longobardorum a prædictis Kalendis Augusti usque ad sex annos, sicut pax & treuga ipsa disposita est, & tractata, & in scriptis redacta, illæsam debeat & illibatam servare. Sicut autem idem imperator nos in B catholicum papam & spiritualem patrem recepit, ita eum in catholicum imperatorem, & uxorem ejus in catholicam imperatricem, & filium ipsorum in catholicum regem recepimus. Agite itaque gratias creatori nostro, qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam sua miseratione respexit, & ei post multas persecutiones, quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam plenam pacem reddidit & quietem. Data Venetiæ in Rivoalto, octavo Idus Augusti.

LXII. AD ROGERUM EBORACENSEM archiepiscopum, & Hugonem Dunelmensem episcopum.

Ejusdem argumenti.

Alexander servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogero Eboracensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, & Hugoni Dunelmensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

EXIGUNT gratissimæ devotionis obsequia, quæ nobis & ecclesiæ tam devote quam laudabiliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ecclesiæ vobis, sicut specialibus & devotis ecclesiæ filiis spiritualibus, describamus: cum dignum sit, & conveniens, & honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos & stabiles, de prosperitate nostra & ipsius ecclesiæ reddamus hilares & gaudentes. Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altissimis, & humilia respicit de supernis, de cujus munere venit, ut sponsa sua sacrosancta ecclesia diu & graviter procellosis fluctibus & validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit, & pacatis sævientibus procellis, debita & desiderata tranquillitate lætetur. Sane duodecimo Kalendas instantis mensis Augusti, de mandato carissimi in Christo filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris, filius marchionis Alberti vir nobilis magnus & potens, & camerarius ipsius imperatoris, præsentibus principibus ecclesiasticis & etiam sæcularibus Teutonici regni, publice in anima ejus in præsentia nostra coram innumerosa hominum multitudine præstiterunt, tactis sacrosanctis euangeliis, juramentum: quod postquam idem imperator veniret Venetias, omni quæstione & contradictione sopita, pacem ecclesiæ, sicut per fratres nostros & principes suos disposita est & tractata, & pacem carissimi in Christo filii nostri VVillelmi illustris Siciliæ regis, usque ad quindecim annos, & treugam Longobardorum usque ad sex annos, in anima sua, & etiam a principibus suis faceret, sicut in scripto pacis & treugæ continetur, juramento firmari. Et principes Teutonici regni, scilicet venerabiles fratres nostri, Magdeburgensis, Coloniensis, & Christianus dictus Moguntinus, archiepiscopi, & quidam alii in anima sua pro se jurare fecerunt. Nono vero Kalendas Augusti præfatus imperator, sicut tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicolai, quę per unum miliare distat a Venetiis: & ibi tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismatici, per fratres nostros episcopos & cardinales de mandato nostro, præsentibus quibusdam aliis, absolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præsente, alta voce reddente gratias & laudes Altissimo, nobis sicut summo pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit: & recepto a nobis pacis osculo nos devote dextravit, & cum reverentia, qua decuit, & devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequente vero die in festo beati Iacobi, ab eodem imperatore rogati, ad prædictam ecclesiam sancti Marci solemnia celebraturi Missarum accessimus: & nobis illuc venientibus præfatus imperator extra ecclesiam obviam venit, & dextro latere nostro devote suscepto, nos in ecclesiam introduxit. Et, peractis Missarum solemniis nos usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit, & cum ascenderemus palefridum nostrum C ibi paratum, stapham tenuit, & omnem honorem & reverentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. Erit itaque solicitudinis vestræ, nobis & ecclesiæ in prosperis successibus congaudere, & effectum pacis aliis devotis ecclesiæ filiis aperire: ut hi, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Data Venetiæ in Rivoalto, septimo Kalendas Augusti.

LXIII. AD ROGERUM VVIGORNIENSEM EPISCOPUM.

D Pro electo ecclesiæ sancti Augustini Cantuariensis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Rogero VVigorniensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM venerabili fratri nostro Richardo Cantuariensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, olim dederimus in mandatis, ut dilecto filio nostro electo sancti Augustini in monasterio suo, quod ad jurisdictionem Romanæ ecclesiæ nullo mediante pertinet, munus benedictionis non differret aliquatenus impertiri: ex eo quod archiepiscopus hoc exequi recusavit, de jure potuissemus E eidem electo benedictionem ipsam per nos, vel etiam per alium, qui nobis non ita de facili contradiceret, exhiberet: Volentes autem in eo adhuc obedientiæ virtutem plenius experiri, post longam disceptationem, quam idem archiepiscopus in præsentia nostra per nuncios suos contra ipsum electum super controversia benedictionis habuit, quæ de communi fratrum nostrorum consilio per definitivam sententiam ita decisa est: quod Cantuariensis archiepiscopus ipsum & successores suos in monasterio sancti Augustini absque exactione, obedientiæ contradictione postposita, benedicat,

ex

A ex consueta & abundanti sedis apostolicæ benignitate eumdem electum pro munere benedictionis ad memoratum archiepiscopum duximus remittendum. Attendentes igitur labores & expensas quas idem monasterium super hoc jam longo tempore sustinuit, fraternitati tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenus, si memoratus archiepiscopus infra terminum nostris literis constitutum, eumdem electum, sicut a nobis definitum est, benedicere distulerit, tu nostra fretus autoritate, omni excusatione, contradictione, & appellatione cessante, quam citius super hoc fueris requisitus, id efficere non moreris: nullo decreto nostro, vel alterius, quo præceptum sit appellationi deferendum, impediente: nullis etiam litteris obstantibus a nobis impetratis vel impetrandis: nulla exceptione, quo B minus vel tardius mandatum nostrum adimpleas, resistente. Data Laterani xv. Kalendas Maii.

ALEXANDRI PAPÆ III.
EPISTOLARUM
APPENDIX PRIMA.
CONTINENS LVI. AD PETRUM ABBATEM S. REMIGII, ET ALIOS

C Editas a R. P. IAC. SIRMONDO S. I. post Petri abbatis Cellensis epistolas.

***I. AD BARTOLOMÆUM BELVACENSEM episcopum, & Petrum abbatem S. Remigii.

Vt monasterium de Flaiaco reforment.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Bartolomæo Belvacensi episcopo, & dilecto filio Petro abbati sancti Remigii Remensis, salutem & apostolicam benedictionem.

D PERLATUM est ad audientiam nostram, quod monasterium de Flaiaco occasione abbatis, qui ibidem canonice dicitur non fuisse electus, ita sit in spiritualibus & temporalibus diminutum: quod ubi forma religionis esse consuevit, sicut dicitur, & exemplum, ibi nulla fere honestatis, vel religionis videantur vestigia remansisse. Asseritur enim, quod postquam idem abbas per aliquot monachos claustrales & idiotas, personis insciis & ignaris, quæ extrinseca gerebant negotia, minus canonice ipsius monasterii fuit administrationem adeptus: non in conservanda religione, vel in ampliandis bonis ecclesiæ, sed in distrahendis his, quæ a prædecessoribus suis ibidem reperit conservata, studium & so- E licitudinem non erubuit adhibere. Quoniam igitur providendum nobis est, & solicite vigilandum, ne præscriptum monasterium in deterius illabatur, si ei non fuerit celeri provisione consultum: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus infra xxx. dies post harum susceptionem, ad locum ipsum pariter accedentes, vel abbatem & monachos ante vos in alio loco congruo convocantes, de statu monasterii diligentius inquiratis: & qualiter in spiritualibus & temporalibus valeat reformari, ipsis modum & formam præfigatis. Si vero verisimile sit, quod per abbatem commode restaurari non possit, eum ab administratione, appellatione postposita, removentes, aliam personam idoneam & religiosam, si in monasterio ipso inventa fuerit, aut de alio religioso loco, eidem monasterio, cum consilio religiosorum virorum, in abbatem provideatis, per cujus studium & diligentiam spes sit idem monasterium posse in spiritualibus & temporalibus reformari: si præfati monachi ad commonitionem vestram in personam qualem diximus non poterunt convenire. Datum Tusculani iv. Non Maii.

NOTA IACOBI SIRMONDI S. I.

Monasterium de Flaiaco) S. Geremari de Flaviaco. Sic enim hodie nominant, partim a loco, partim a primo ejus conditore. Monasterium Flaviacum appellat Nicolaus I. in epistola ad Odonem episcopum Bellovacorum, in quorum finibus situm est. Huius porro loci monachus fuit Radulfus Flaviacensis, qui scripsit in Leviticum.

***II. AD PETRUM ABBATEM S. REMIGII & Fulconem Remensis ecclesiæ canonicum.

Vt de usurarii causa cognoscant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro abbati S. Remigii Remensis, & magistro Fulconi, Remensis ecclesiæ canonico, salutem & apostolicam benedictionem.

AD audientiam nostram pervenit, quod Io. Suessionensis terram pupillorum, quorum Th. civis Remensis gerit tutelam, pignori detinet obligatam: unde sortem suam & tantumdem dicitur percepisse. Quoniam igitur usurarum crimen, & quodlibet superabundantiæ genus, universis Christianæ professionis viris est omnimodis abhorrendum: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus si præfatum Io. sortem suam de præscripta terra, & tantumdem ultra præter expensas recepisse constiterit, ipsum eandem terram memoratis pupillis & tutori eorum, omni occasione & appellatione cessante, restituere & in pace dimittere, autoritate nostra districte cogatis. Quod si ipsum sortem suam aut amplius exinde non suscepisse noveritis: eundem, sorte sua recepta, pupillis terram, dilatione & appellatione postposita, reddere constringatis: & hoc infra xl. dies post harum susceptionem diligentius exsequamini.

***III. AD PETRUM ABBATEM SANCTI Remigii.

Vt de pupillorum quorundam causa cognoscat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro abbati sancti Remigii Remensis, salutem & apostolicam benedictionem.

RECEPTA conquestione T. civis Remensis, quod God. quondam Suessionensis, pupillis, quos idem T. habet in custodia, domum, quæ ipsis hereditario dicitur jure competere, detineret: discretioni tuæ nos mandasse recolimus, ut eundem G. ad restituendam prædictis pupillis domum detentam, vel coram venerabile fratre nostro Noviomensi episcopo justitiam exhibendam, moneres, & districtius coerceres. Sed eodem G. prout dicitur, antequam ad te litteræ nostræ pervenissent, sublato de medio, cum uxorem ejus com-

commonuiſſes, ut alterum horum exſequeretur: A reſpondit non ad ſe cauſam filiorum pertinere, & quod filii propter minorem agere non poſſent ætatem. Vnde quoniam ex dilatione & expectatione iſta, multa poſſunt prædictis pupillis juris ſui detrimenta & incommoda provenire, & noſtra intereſt utriſque pupillis ſecundum commiſſum nobis officium providere: diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus prædictam mulierem infra XL. dies poſt harum ſuſceptionem moneas, & diſtricte compellas, ut tutori prædictorum pupillorum pro pueris ſuis, quorum habet tutelam, in præſentia tua ſuper jam dicta domo reſpondeat, vel procuratorem, qui pro eis debeat reſpondere, conſtituat: aut ipſis eandem domum libere & quiete dimittat. Tu B vero, ſi experiri voluerit, utraque parte ante te convocata cauſam audias, & eam juſtitia mediante, appellatione remota, decidas.

** IV. AD PETRVM ABBATEM SANCTI Remigii, & Fulconem Decanum Remenſem.

Vt cauſam abbatum duorum decidat.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Petro abbati S. Remigii, & Fulconi decano Remenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CAVSAM quæ inter abbatem ſancti Vrbani, & C abbatem Dervenſem, ſuper eccleſia ſancti Deſiderii, & quibuſdam aliis noſcitur agitari, vobis, de quorum prudentia & honeſtate confidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoq; experientiæ veſtræ per apoſtolica ſcripta mãdamus, quatinus, cum exinde requiſiti fueritis, in unum pariter convenientes, utramque partem ante veſtram præſentiam convocetis: & rationibus hinc inde diligenter auditis & cognitis, eandem cauſam, ſublato appellationis remedio, mediante juſtitia decidatis.

Datum Tuſculani V. Kal. Martii.

NOTA IACOBI SIRMONDI, S. I.

Abb. S. Vrbani) Eiuſdem eſt ordinis cœnobium, cuius Dervenſe, atque in eadem Catalaunorum diœceſi: ſed in oppido Iouiſvillæ, ſive, ut vocari poſtea cœpit, Ioinvillæ. Eccleſia vero S. Deſiderii ea eſt, quæ non ignobili eius tractus oppido nomen impoſuit: ac iuris eſt monaſterii Dervenſis.

** V. AD PETRVM ABBATEM SANCTI Remigii.

Vt qui terram hominis Hieroſolymam profecti invaſerat, eam reſtituere compellatur.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Petro abbati S. Remigii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

RELATVM eſt nobis, quod poſtquam O. ſancti Theodorici Remenſis civis Dominicam crucem ſuſcepit Hieroſolymam profecturus, Gerardus de Roſeio quandam terram ejus violenter invaſit, & eam adhuc detinet occupatam. Nos autem uxoris prædicti O. lacrymabili poſtulatione devicti, & officii noſtri debito, quo univerſos, qui in Dei ſervitio commorantur, & eorum bona attentiori ſtudio defenſare tenemur, propenſius inclinati: diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus, ſi res ita ſe habet, memoratum Gerardum ſtudioſe moneas, & autoritate noſtra ſub excommunicationis diſtrictione compellas, quod prætaxatam terram uxori præfati O. omni contradictione & appellatione remota, cum fructibus inde perceptis reſtituat, & in pace dimittat. Deinde vero, ſi prænominatus Gerardus quicquam juris in eadem terra credit ſibi competere, cum ſupradicto O. poſtquam de partibus Hieroſolymitanis redierit, coram te ordine judiciario experiatur.

Datum Tuſculani III. Kal. Aprilis.

** VI. AD PETRVM ABBATEM SANCTI Remigii, & Fulconem Decanum Remenſem.

Vt cauſam audiant, quæ eſt inter abbatem Omnium Sanctorum, & canonicos S. Trinitatis.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, Petro abbati ſancti Remigii, & Fulconi Decano Remenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CAVSAM, quæ inter abbatem eccleſiæ omnium Sanctorum de inſula Catalaunenſi, & canonicos ſanctæ Trinitatis, ſuper quodam cœmeterio vertitur, experientiæ veſtræ audiendam committimus, & fine debito terminandam. Ideoque diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus, cum exinde fueritis requiſiti, utramque partem ante veſtram præſentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem cauſam infra XL. dies poſt harum ſuſceptionem fine debito terminetis. Nihilominus etiam cauſam quæ inter ipſos eoſdem ſuper quibuſdam terris vicedomini noſcitur agitari, ſtudioſius audiatis, & eam mediante juſtitia decidere ſtudeatis. Datum Tuſcul. Kal. Maij.

NOTA IACOBI SIRMONDI, S. I.

Canon. S. Trinit.) Horum collegium in ipſa eſt civitate D Catalaunenſi, in qua & Inſulæ Omnium Sanctorum monaſterium eſſe monuimus, *ad Petri Cellenſis epiſtolam XIV. lib. VIII.*

** AD PETRVM ABBATEM SANCTI Remigii.

Vt præbendam Vberto cuidam tribuat.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio abbati ſancti Remigii Remenſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

VIRIS littertais atq; devotis tanto propenſiori ſtudio providere tenemur, & ſuis commoditatibus diligentius intendere, quanto ex eorum E proviſione ſacris Dei eccleſiis fœcundior poteſt fructus & utilitas provenire. Inde eſt, quod nos litteraturam dilecti filii noſtri magiſtri Vberti, & devotionem quam circa te gerit, ſtudioſius attẽdentes, ipſum caritati tuæ ſolicite commendamus, rogantes, & rogando mandantes, quatinus pro reverentia beati Petri ac noſtra, & intuitu devotionis & litteraturæ ſuæ, præbẽdam in eccleſia ſancti Timothei, ſi qua nunc vacat, vel quæ primo vacaverit, ei concedas liberaliter, & aſſignes: ita quod ex hoc ſinceritati tuæ uberes debeamus gratias agere, & prudentiam & devotionem tuam multipliciter propter hoc in Domino cõmendare. Datũ Tuſc. IV. Id. Maii.

VIII.

** AD SILVANECTENSEM EPISCOPUM, & abbatem S. Medardi.

Vt damna monasterio S. Remigii data, reparentur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Silvanectensi episcopo, & dilecto filio abbati S. Medardi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex parte dilecti filii nostri abbatis S. Remigii Remensis auribus nostris innotuit, quod cum quædam ancilla & quædam possessiones judicio Remensis ecclesiæ suo fuissent monasterio restitutæ: quarundam litterarum nostrarum occasione, sicut asserit, exinde postea quamplurima damna sustinuit. Quia igitur ea, quæ judicio rationabiliter terminata noscuntur, in recidivam contentionem revocari non debent: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus rei veritatem diligenter & solicite investigetis: & si vobis constiterit, jam dictum monasterium de præscriptis possessionibus & ancilla rationabiliter restitutum fuisse, restitutionem ipsam ratam & firmam permanere, & damna eidem monasterio super his irrogata, omni occasione & appellatione remota, nostra freti autoritate restitui faciatis. Datum Tuscul. IV. Idus Maii.

** IX. AD PETRUM ABBATEM SANCTI Remigii, & Fulconem decanum Remensem.

Vt cognoscant de causa quorumdam, qui ab episcopo Ambianensi, judice constituto a pontifice, appellaverant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati S. Remigii, & Fulconi decano Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Cum olim ex parte VVarini & filii sui Remensium civium, causa, quæ inter ipsos, & Oldevuinum & Ioannem Remenses burgenses, super domo quadam vertitur, ad nos delata fuisset: eandem causam, si bene meminerimus, venerabili fratri nostro Ambianensi episcopo commisimus terminandam, Nunc autem, sicut ex transmissa conquestione prædicti Oldevvini & Ioannis ad aures nostras pervenit, cum ipsi juxta mandatum nostrum ad eundem episcopum accessissent: ab eo ad audientiam nostram appellarunt, judicem ipsum sicut suspectum vitantes, quoniam prædictus VVarinus & filius ejus familiaritatem cum eodem episcopo habere dicuntur, & alter eorum de mensa sua esse perhibetur. Quia igitur prædictis burgensibus per responsalem suum ad nos venientibus, altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit: nos attendentes, qualiter judex non debeat in causa constitui, qui merito alterutri partium possit esse suspectus, causam ipsam experientiæ vestræ committimus: mandantes, quatinus utraque parte ante vestram præsentiam convocata, causam diligentius audiatis, & eam, si vobis constiterit appellatum fuisse, contradictione & appellatione remota, fine debito terminetis. Datum Tuscul. IX. Kal. Aprilis.

Nota Iacobi Sirmondi S. I.

Remenses Burgenses) Vtrique erant Remenses. Sed burgenses a civibus distinguit, quia cives eos vocat, quibus intra urbis mœnia domicilium erat: burgenses, quibus in burgo seu castro S. Remigii, de quo dictum lib. VII. ep. XV. (*Petri Cellensis*) & infra dicet, epist. 11.

** X. AD EOSDEM.

Litem ipsis judicandam committit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati sancti Remigii, & Fulconi Decano Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex litteris, quas præpositus, & capitulum sancti Symphoriani nobis miserunt, ad audientiam nostram noveritis esse perlatum, quod cum controversia inter N. clericum, & H. & E. & eorum coadjutores, super quadam domo censuali ejusdem ecclesiæ, quam prædictus clericus in eleemosynam sibi datam asserebat, & prædicti viri dicebant sibi jure hereditario pertinere, fuisset exorta: iidem viri ad venerabilem fratrem nostrum Henricum Remensem archiepiscopum, & prædictus N. ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur absentibus partibus, eidem causæ debitum non potuimus finem imponere: eam discretioni vestræ duximus commitendam. Inde est, quod prudentiæ vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus, cum exinde fueritis requisiti, partes ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde auditis diligenter & cognitis, causam ipsam ipsam appellatione remota fine debito terminetis. Datum Verulis III. Kal. Aug.

Nota Iacobi Sirmondi, S. I.

S. Symphoriani.) Clarum etiam nunc Remis canonicorum collegium. Flodoardus lib. II. cap. IV. de basilicis quibus Lando archiepiscopus diversa legavit: *Item ad basilicam S. Symphoriani, quæ vocatur ad apostolos.*

** XI. AD PETRUM ABBATEM SANCTI Remigii.

Ne homines monasterii sui prohibeat uxores ducere de alterius dominio.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio abbati S. Remigii, salutem & apostolicam benedictionem.

Perlatum est ad audientiam nostram, quod Robertum & Martinum homines monasterii tui trahis in causam, quia de alterius dominio uxores duxerunt. Quia uero hujusmodi occasio frivola & vana videtur, nec decet te indebitum alicui gravamen imponere: discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus præfatos homines pro causa quam diximus nullis agites molestiis, vel indebite gravare præsumas. Veruntamen si super hoc agere secum volueris, in curia tua ordine judiciario experiaris.

Datum Tuscul. III. Idus Decembris.

** XII.

A

** XII. AD EUNDEM ET FULCONEM decanum Remensem.

Iudicandam causam committit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati S. Remigii, & Fulconi decano Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTUS filius noster abbas sancti Theodorici transmissa nobis conquestione monstravit, quod Helisendis mulier, & vir suus, eum super quadam terra multipliciter inquietant, & indebitis molestiis agitare præsumunt. Cumque super hoc causam intrassent, demum ad nostram audientiam appellarunt. Quia vero ex injuncto nobis officio universis Dei fidelibus debitores existimus, & cuique in jure suo adesse debemus: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus prædictam mulierem & virum ejus commoneatis, & districte compellatis, ut ab infestatione præfati abbatis super præscripta terra omnino desistant, & eam in pace sibi ac quiete dimittant: vel, si de jure confidunt, in præsentia vestra ordine judicario experiantur. Si autem causam intrare decreverint, partibus ante vestram præsentiam convocatis, & rationibus hinc inde auditis & cognitis, eandem causam, remoto appellationis obstaculo, mediante justitia decidatis.

Tuscul. II. Idus Febr.

** XIII. AD EOSDEM.

Ut abbas, qui alterius abbatis hominem cum rebus suis susceperat, restituere compellatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati S. Remigii, & Fulconi decano Remensi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTUS filius noster Humulariensis abbas transmissis nobis litteris intimavit, quod abbas Hamensis quendam hominem suum cum rebus suis ad habitum regularem suscepit: in quo prædictus abbas Humulariensis justitiæ suæ queritur non modicum derogatum. Quia igitur ex commisso nobis officio unicuique in jure suo adesse debemus: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus prædictum abbatem autoritate nostra moneatis, & districte compellatis, ut prædicto abbati prænominatum hominem cum rebus suis restituat, vel secum amicabiliter pacificeque componat; aut in præsentia vestra sufficientem exinde justitiam, appellatione remota, exhibeat.

Datum Tuscul. XV. Kalend. Ianvarii.

NOTA IACOBI SIRMONDI, S. I.

Ab. Humulariensis.) Qui nunc de Humbleriis, in diœcesi Noviomensi: in qua & Hamense S. Mariæ cœnobium ordinis S. Augustini.

** XIV. AD EPISC. AMBIANENSEM, & abbatem sancti Remigii.

Ut cognoscant de causa presbyteri cui Tornacensis episcopus ecclesiam suam ademerat.

Alexander papa Ambianensi episcopo, & abbati sancti Remigii.

CUM olim Daniel presbyter ad præsentiam nostram accedens, de fratre nostro Tornacensi episcopo gravem apud nos querelam deposuisset, asserens quod eum idem episcopus, quia sibi solvere noluerat quod ab eo fuerat postulatum, officio & ecclesia sua spoliasset, & eam VValtero presbytero concessisset: eidem episcopo super hoc
B litteras nostras direximus, secundum quod officio nostro & rationi congruere videbatur. Tandem autem episcopus proprios nuncios & scripta nobis direxit, significans quod prædicto Danieli præscripta ecclesia non fuerit concessa, sed ad probationem usque ad annum commendata: ita quidem, ut si non esset idoneus, & ejus conversationis & vitæ cujus esse deberet, exinde amoveretur, ut ecclesia illa libere posset honestæ personæ concedi. Postremo vero cum idem Daniel, quod tabernam frequentaret, & quod ibi multotiens ita pernoctasset, quod omissa dormitione sequenti die Missam celebrasset, apud episcopum accusatus fuisset, & in purgatione quam sibi indixerat, defecisset:
C ipsum ab officio suspendit, & ecclesiam in qua ministrabat, ad repræsentationem abbatis ad quem pertinet, VValtero sacerdoti concessit. Quo facto, postea ad venerabilis fratris nostri Remensis archiepiscopi, & deinde ad nostram audientiam appellavit. Daniel vero hæc omnia inficians, constanter asseruit, quod a prædecessore suo, ad repræsentationem præfati abbatis, præscriptam ecclesiam habuerit, & hac sola de causa eum episcopus officio & beneficio spoliasset, quia illi noluit quod postulaverat exhibere, & ei pro se & aliis compresbyteris audacter prohibuit, ne tam frequentes adversus eos extorsiones exerceret. Adjecit insuper, quod cum ipsum propter hoc appel-
D lasset, crimina suprascripta postea sibi objecit, quæ primitus non fuerant objecta: & cum esset paratus se inde purgare, ei minis & terroribus suos purgatores subtraxit: nec tamen super criminibus illis ulla potuit ratione convinci. Cumque Daniel & VValterus se nostro conspectui præsentassent, & varia & diversa coram nobis adversus se allegarent: quia testium & rationum sufficientiam non habebant, in causa illorum non potuimus procedere, nec eam fine congruo terminare. Quapropter de vestræ honestatis & discretionis prudentia confidentes, eandem causam prudentiæ vestræ committimus audiendam, & fine debito terminan-
E dam. Ideoque per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatinus, cum exinde requisiti fueritis, congruo loco & tempore pariter in unum cōvenientes, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, causam ipsam, remoto appellationis obstaculo, mediante justitia, terminetis: ita quidem, quod si legitime vobis constiterit, quod sæpe dicto Danieli præscripta ecclesia non fuerit perpetuo concessa, sed ad tempus commendata, aut de vinolentia, & quod ita in taberna pernoctaverit, quod altera die, nulla præcedente dormitione Missam cantasset, rationabiliter convictus, aut

aut in judicio, apud episcopum videlicet, vel archiepiscopum suum accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione, coram pluribus fuerit confessus, ei, nullius appellatione obstante, super eadem ecclesia perpetuum silentium imponatis, & ipsum a VValteri impetitione desistere compellatis. Cæterum si Danieli ecclesia illa fuit canonice tradita, & postea de aliquo crimine non fuit convictus aut confessus, propter quod ea de jure debuerit spoliari; vel si post appellationem, sicut aliquando allegavit, ecclesia illa fuit spoliatus: ipsam ei faciatis restitui, & pacifice ac quiete dimitti. Postmodum vero si VValterus, vel alius, adversus eum agere voluerit, causam audiatis, & eam appellatione remota fine debito terminetis. Datum Tuscul. v. Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

Daniel presbyter.) Presbyter S. Ioannis in Gandavo: quod oppidum cum monasterio S. Petri, de quo epistola sequenti, eo tempore diœcesis erat Tornacensis: nunc proprium habet antistitem.

** XV. AD AMBIANENSEM EPISCOPUM, & abbatem S. Remigii.

Vt cognoscant de causa Tornacensis episcopi exactionum accusati.

Alexander papa Ambianensi episcopo, & abbati S. Remigii.

CVM ex insinuatione Danielis presbyteri sancti Ioannis in Gandavo nostris fuisset auribus intimatum, quod fratre nostro Tornacensi episcopo ab eo & quibusdam aliis intolerabilem exactionem pecuniæ annis singulis extorquente, & in consuetudinem deducente, illi eum suppliciter & devote rogassent, ut a tali exactione se temperaret; ipse vehementer commotus atque turbatus, prædictum Danielem, pro eo quod verbum proposuit, ab officio suspendit, & alios ad hoc terrore minarum induxit, quod quicquid statueret de rebus eorum, pro suo nutu acciperent: & quod grave est, abbati sancti Petri Gandavensis præcepit, ut jam dicto Daniele prorsus expulso, alium loco suo presbyterum ordinaret. Verum prædictus episcopus transmissis nobis litteris intimavit, quod cum Danieli præscripta fuisset ecclesia ad tempus commendata, & vinolentiæ deditus frequenter in taberna pernoctasset, ita quod nulla dormitatione præcedente Missam non timuisset ausu temerario celebrare, & hoc in purgatione deficiens confessus fuisset, eum ab officio suspendit: & ei ecclesiam, quam non habebat perpetuam, sed commendatã, nihilominus abstulit. Et quoniam eodem Daniele omnia hæc inficiante, communis est, & quasi generalis querela omnium, quod memoratus episcopus presbyteros & clericos suos plusquam mercenarios tractat, & ab eis annuatim graves & importabiles exactiones extorquet: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus hæc omnia diligenter & solicite inquiratis, & quicquid exinde inveneritis sine admixtione falsitatis, nobis meram & puram veritatem vestris litteris significetis: ut nos habita rei certitudine confidentius & securius corrigere valeamus quæ noverimus corrigenda. Datum Tusculani, XVI. Kal. Octobris.

** XVI. AD PETRUM ABBATEM S. Remigii, & Fulconem decanum Remensem.

Vt cognoscat de causa VVillelmi cujusdam, qui se usuris oppressum querebantur.

Alexander papa III. Petro abbati S. Remigii, & Fulconi decano Remensi.

EX insinuatione VVillermi latoris præsentium accepimus, quod cum a quodam cive Remensi pro sexaginta & novẽ solidis segetem quæ sexaginta etiam solidos valebat emisset: ille non vult sortem accipere, sed usutas immoderatas exinde nititur extorquere. Quia vero sicut accepimus, super hoc ad nostram audientiam est appellatum: vobis, de quorũ prudentia & honestate confidimus, causam ipsam committimus audiendam: discretioni vestræ autoritate præsentium mandantes, ut prædictũ civem instanter moneatis, & districte compellatis, ut preciũ constitutum recipiens, eundem VVillermum super usurarum exactione nulla ratione vexare præsumat. Si autem aliam justam & rationabilem causam prætenderit, eum audiatis, & appellatione cessante, fine debito decidatis. Datum Tuscul. XVI. Kal. Iunii.

** XVII. AD HENRICUM REM. ARCHIEP.

Vt presbyterum in ecclesiam, a qua ejectus fuerat, restituat: & eos qui ignominiose ipsum ejecerant, excommunicatos denunciet.

Alexander III. papa Henrico Remensi archiepiscopo.

CONSTITVTVS in præsentia nostra R. presbyter lacrymabili nobis conquestione monstravit, quod R. & VVillelmus canonici ecclesię S. Donatiani Brugensis, quia inter ipsum & præfatæ ecclesiæ decanũ & canonicos, de oblationibus ecclesiæ ejusdem presbyteri erat suborta controversia, in eum violentas manus injecerunt, & post appellationẽ ad nos factam, ipsum a sua ecclesia ejicientes, alium in eam intrudere non formidarunt: & Galterus prædictæ ecclesiæ S. Donatiani cantor, & Gillenus canonicus, in Dominica die, coram omni populo, vestes ejus in plena processione lacerantes, illum de choro turpiter ejicere præsumpserunt. Quia vero tantæ præsumptionis excessum non possumus, nec debemus impunitum relinquere, ne laici sumant inde materiam in clericos insurgendi: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus infra quadraginta dies rei veritatem diligenter inquiras, & si ita tibi esse constiterit, præfatos viros, qui in tantam audaciam proruperunt, publice accensis candelis excommunicatos denuncies, & sicut excommunicatos ab omnibus cautius facias evitari, donec injuriã passo congrue satisfaciant, & de tanto excessu satisfacturi, cum litteris tuis rei veritatem continentibus, apostolico se conspectui repræsentent. Illum autem, qui in prædictam ecclesiam post appellationem ad nos factam dicitur esse intrusus, exinde cessante appellatione amoveas, & ipsam jam dicto presbytero cum fructibus inde perceptis restituere non postponas. Postea vero si quis adversus prænominatum presbyterum super jam dicta ecclesia agere voluerit, coram te ordine judiciario experiatur, & tu causam audias, & fine debito decidas. Datum Tuscul. XI. Kal. Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

Ecclesia S. Donatiani.) Archiepiscopi Remensis, cujus eo delatæ reliquiæ. Flodoardus lib. I. cap. V. *Hinc Donatianus extitit episcopus, cujus etiam pignora maritimas in partes episcopi Noviomagensis vel Tornacensis perlata, vario signorum memorantur splendore decorata.* Brugæ quippe Flandrorum, quæ suum quoque nunc habent episcopum, ad diœcesim tum pertinebant Tornacensem, quæ adnexa erat Noviomensi.

** XVIII. AD PETRUM ABBATEM sancti Remigii.

Vt prohibeat ne orphanus super hereditate sua turbetur: & causæ sit judex.

Alexander papa III. Petro abbati sancti Remigii.

EX parte Guidonis orphani gravem querelam recepimus, quod cum G. pater suus in extre-

mis laborans, ipsi domum, agros, vineas, & quicquid in mobilibus possideat, jure hereditatis reliquerit possidendum, & in præsentia venerabilis fratris nostri Remensis archiepiscopi id ipsum recognoverit: nunc N. & nepotes ejus prædictum orphanum in causa trahere, & super hoc indebite molestare præsumunt. Quia igitur ex suscepti cura regiminis, orphanorum patroni tenemur & defensores existere: discretioni tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus, si tibi constiterit in causa ipsa ad nos appellatum fuisse, & prædictum N. & nepotes ejus moneas, & autoritate nostra districte compellas, ut prædictum orphanum super jam dicta hereditate molestare desistant, & eam sicut a patre suo concessam, & in præsentia prædicti archiepiscopi constat fuisse recognitam, in pace & quiete ipsum possidere permittant: aut si quid juris in ea se habere confidunt, coram te, sublato appellationis obstaculo, ordine judiciario experiantur. Datum Tuscul. v. Idus Augusti.

** XIX. AD VPSALENSEM ARCHIEPISC. & suffraganeos.

Vt Simoniam, & multa in ecclesiasticam disciplinam peccata emendari curent.

Alexander papa Vpsellensi archiepiscopo, & universis suffraganeis eius, tam in Suetia, quam in Gothia constitutis.

CONSTITVTI a Domino, licet insufficientibus meritis, super gentes & regna: ex injunctæ nobis administrationis officio debitoque compellimur aciem nostræ considerationis ad universum commissi gregis corpus extendere, atque omnium fidelium corda institutionis apostolicæ ac doctrinæ salutaris imbre perfundere: ut sicut in omnem terram exivit sonus apostolorum, & in fines orbis terræ verba eorum, ita quoque nos, qui eorum cathedræ præsidemus, qui eis non in vitæ merito, non in operum sanctitate, sed in pastorali cura & dignitate successimus, verbum salutis, euangelium Christianæ atque catholicæ veritatis annunciemus his qui longe, & his qui prope, nomen apostolicum non inane, neque nudum & in sola voce gerentes, sed in executione officii & veritate operis, in quantum nobis Deus dederit, adimplentes.

Audivimus enim, & audientes non potuimus non dolere, quod apud vos, tam in Suetia videlicet, quam in Gothia, ex nimia & perversa non libertate, sed abusione potius & insolentia laicorum, consuetudo pessima & detestabilis inolevit: ex qua etiã multa illicita provenerunt, & mala non solum enormia, verum etiam intolerabilia pullularunt. Ipsi enim, vobis inconsultis, sicut dicitur, aut contemptis, concedunt & conferunt ecclesias, quibus volunt: omnia simoniace, sive per pecuniam, sive per privatam gratiam, vel odium agentes.

Ex hoc autem multa dicuntur tam in ipso actu quam exemplo nociva & perniciosa contingere. Quilibet enim & undecumque sacerdos adveniens, licet ordinationis suæ nullum habeat testimonium, solo mandato seu nutu etiam laicorum, Divina in salutis eorum suæque periculum celebrare præsumit. Vnde nonnunquam evenit, ut monachi fugitivi, vel homicidæ, seu quibuslibet irretiti & notati sceleribus, aut in gradum sacerdotii non promoti, sacerdotio fungi nefaria nimis & damnabili præsumptione non metuant. Quilibet vero, vel omnino carens ecclesia, vel pauperem habens, & ambiens ditiorem, potentioribus de parochia, data vel pro-

A missa pecunia, alium non erubescit tam impudenter quam illicite supplantare.

Accedit ad hæc quod clerici, sive ipsi adversus laicos, sive laici adversus eos, litigantes experiri voluerint, laicorum judicia subire, & secundum ipsorũ instituta sive leges agere vel defendere se coguntur. Nec solum inferioris ordinis clerici talibus injuriis fatigantur: verum etiam vos ipsi, si justitiæ rigorẽ zelo Dei succensi aliquando exercetis, aliquam contra vos causã inobedientis gregis invidia machinante, vel ad igniti ferri examen, vel ad aliquod æque prohibitum & execrabile judicium provocamini: nulla canonibus, qui id prohibent, seu pontificali dignitati exhibita reverentia, vel honore. Ad augmentum vero summamque malorũ, clerici passim in eodem regno impune cæduntur, quandoque etiã

B occiduntur. Et quidem gravia sunt ista, nec professionis opera Christianæ, sed inimici potius zizania reputanda.

Ad quæ radicitus evellenda, & de medio vestrum penitus extirpanda, tanto acrius vos decet & oportet insurgere, quanto magis desides prælatos negligentesque respiciunt vitia subditorum: & eorum culpæ crimen adscribitur, quod ab his quibus præsident, & pro quibus etiam reddituri sunt in extremo examine rationem, tam frequenter, quam licenter & impune committitur: maxime cum per prophetam dicatur: *Clama, nec cesses, anuncia populo meo scelera eorum*: & alibi: *Nisi annunciaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requi-* *Isa. 58* *Ezech*

C *ram:* & in sacris canonibus, quos prudentiam vestram ignorare non expedit, scriptũ legatur: Negligere, cum possis, perturbare perversos, nihil est aliud quam fovere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Ex eo autem, quod peccata ex nimia & longæva licentia in consuetudinem jam venerunt, cum sit, juxta quendam philosophum, infelicitas consummata, & vix videatur locus esse remedio, ubi quæ fuerunt vitia, mores fiunt; & juxta euangelium, qui mortuus fuerat in peccato, jam fœteat: multo majori opus est ad suscitandum cum Domino mortuum, non sine lacrymis & cõpassione, conamine, ne desperentur, sicut quatriduanus in monumento, quibus potest invocato

D Dei nomine cum ipsius adjutorio subveniri.

Vt ergo etiam in eis glorificetur Deus, & sapientia honorificetur a filiis suis, caritatem Moysi pro populo Dominum obsecrantis, zelum Phinees vindicantis, contritionem David orantis, misericordiã Iesu Christi super Hierusalem flentis & pro Lazaro lacrymantis, assumite: & habentes secundum apostolum scutum fidei, loricam justitię, & galeam spem salutis, accingimini armatura Dei, & pugnate cum antiquo serpente, cum de obsessis per inhabitantia peccata corporibus expellentes, & diripientes universa in quibus habet fiduciam, eos quos domum sibi facere nititur, cum gratiæ cælestis auxilio, a vi-

E tiorum sordibus emundantes, ut domus Dei, templũ videlicet Domini sanctum quod estis vos, dici ac fieri mereantur. Nec vos ullus terror ab officii pastoralis executione retardet, recolentes, & non tantum verbo, sed opere profitentes, quod summus & primus pastor docuisse legitur & fecisse: *Bonus*, inquit, *pastor animam super ponit pro ovibus suis.* *Ioann*

Et quoniam per errorem, & tam Divini quam humani juris ignorantiam, apud vos inolevisse videntur mala, quæ diximus, & a laicis tanquam licita impune hactenus usurpata: sanctorũ patrũ statutis tanquã armis utentes, ipsis inniti debebitis, atque ea & vos cum eis, his quæ illicite committuntur opponere, ut ex eorum scientia & autoritate dispereant,

eant, quæ per abusionem nimiam & ignorantiam A
succreverunt. Sane laicos, ecclesias, vel ecclesiastica
beneficia dignitatesque concedere, seu de ipsis ulla ratione disponere, sanctorum Patrum ad instar
sacrilegii prohibent instituta. Clericos tamen, qui
ab eis, vel per eos, dato precio, sive gratis, ecclesiam,
vel investituram ecclesiæ seu ecclesiasticę dignitatis
acceperint, præter ordinis sui periculum, excommunicationis etiam pœna condemnant.

Nam in synodo Symmachi papæ statutum legi-
» tur: Non placuit laicum statuendi in ecclesia ali-
» quam habere facultatem, cui subsequendi manet
» necessitas, non autoritas imperandi. Item: Laicis,
» quāvis religiosis, nulla de ecclesiasticis dignitati-
» bus aliquid disponendi legitur attributa facultas.
» Item Calixtus papa: Si quis principum, inquit, vel
» aliorum, dispositionem, seu donationem, sive B
» possessionem ecclesiasticarum rerum sibi vendi-
» caverit: ut sacrilegus judicetur. Item Paschalis:
» Nullus laicorum, ecclesiarum bona occupet, vel
» disponat: qui vero secus egerit, juxta beati Ale-
» xandri capitulum, ab ecclesiæ liminibus arceatur.
» Item Alexander: Per laicos nullomodo quilibet
» clericus aut presbyter retineat ecclesiam, neque
» precio, neque gratis. Item Paschalis: Si quis cleri-
» cus, abbas, vel monachus, per laicos ecclesiam ob-
» tinuerit: secundum apostolorum sanctorum ca-
» nones, & capitulum Antiocheni concilii, excom-
» municationi subjaceat. Idem: Constitutiones sa-
» crorum canonum sequentes, statuimus, ut qui-
» cumque clericorum ab hac hora investituram ec-
» clesiæ, vel ecclesiasticæ dignitatis, de manu laici C
» acceperit, & qui ei manum imposuerit, gradus sui
» periculo subjaceat, & communione privetur. Et
in hanc sententiam alia multa canonum instituta
& sanctorum patrum decreta conveniunt.

Cæterum ecclesias vel ecclesiastica beneficia, precii, seu cujuscumque muneris interventu conferre,
simoniacum est, & simoniacam sapit procul dubio
pravitatem. Porro Simonis crimen, quam sit detestabile, quam horrendum, ipsa vos ejus infamis immanitas ignorare non finit. Ex quo profecto tam
dantem quā accipientem damnatio Simonis, quam
sacra actuum apostolorum lectio protestatur, involvit: ad cujus condemnationem cum plurima, præter apostolorum sanctionem, sanctorum patrum
rescripta manaverint: pauca credimus ex pluribus D
suffectura.

Inter quæ primum sit illud beati Gregorii: Pres-
» byter, inquit, si ecclesiam per pecuniam obtinue-
» rit, non solum ecclesia privetur, sed honore sacer-
» dotii spolietur: quia altare, decimas, & Spiritum
» sanctum emere, vel vendere, simoniacam hæresim
» esse nullus fidelium ignorat. Idem alibi: Audivi-
» mus, dilectissimi, quod nos audire oportuit, sed
» audivisse profecto non libuit: quosdam scilicet
» sacrorum ordinum esse professores, qui sub mu-
» nerum datione, vel acceptione, Dei ecclesias, vel
» earum sibi sacrificia usurpant: quod quidem sce-
» lus vos non jamdudum acriter correxisse mira-
» mur. Iuste enim uterque corripiendus est, & a E
» sanctæ liminibus ecclesiæ summovendus, & qui
» pro ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui ut ec-
» clesiam det quicquā præsumit accipere. Iste quip-
» pe donum Dei emere, hic autem vendere præsumit.
» Sacrilegio quoq; hoc facinus haud dispar dixerim:
» cum id, quod sponte, & sacro deliberationis arbi-
» trio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione cau-
» satur. Quare, fratres carissimi, quę taliter facta sunt
» curiose refellite, infecta prohibete, vestrisque jus-
» sionibus resistentes, digno anathematis vinculo

percutere non dubitate. Item: Si quis dator, vel ac- «
ceptor, Dei ecclesias, vel ecclesiastica beneficia, «
quę quidam prębendas vocant, sub pecuniæ inter- «
ventu, sive dando emerit, sive accipiendo vendi- «
derit, a Simonis non excluditur perditione. «

Non solum autem pecunia, sed & quælibet obsequii aut muneris species, in hujusmodi criminaliter
intercedit. Vnde idem beatus Gregorius: Bene, in- « S. Gregor.
quit, cum virum justum pro præbēda describeret, «
ait, beatus qui excutit manus suas ab omni mune- «
re. Non dixit solum a munere: sed ab omni mune- «
re. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud a ma- «
nu, aliud a lingua. Munus ab obsequio, est servitus «
indebite impensa; munus a manu, pecunia est; mu- «
nus a lingua, favor. Qui ergo sacros ordines tri- «
buit, tunc ab omni munere manus excutit, quando «
in Divinis rebus, non solum pecuniam nullam, sed «
nec etiam humanam gratiam requirit. «

Quod autē sacerdos, aut quilibet clericus, aliunde
adveniens, vel ignotus, sine testimonio & litteris
saltem episcopi sui, in aliena diœcesi recipi aut ministrare non debeat, in Calchedonensi legitur Concil. Calchedo.
concilio definitum per hæc verba: Extraneo cle- «
rico, vel lectori, extra suam civitatem, sine litteris «
commendatitiis proprii episcopi, nusquam peni- «
tus liceat ministrare. Item in concilio Carthagi- « Concil. Carthag.
nensi: Clericum alienū, nisi concedente ejus epi- «
scopo, nemo audeat retinere, vel promovere in ec- «
clesia sibi credita. Item, beatus Augustinus in ser- S. August.
mone quodam ad populum, Hortamur, inquit, «
Christianitatem vestram, ut juxta sanctorum ca- «
nonū instituta, in ecclesiis a vobis fundatis, aliun- «
de veniens presbyter non suscipiatur, nisi a vestro «
fuerit episcopo consecratus, aut ab eo per com- «
mendatitias litteras suscipiatur. «

Ad hoc, ne clerici ad sæcularia judicia pertrahantur, & Ro. imperatorum leges prohibent, quę tanquam canones, ubi canonibus non obviant, sunt
observandæ; & sanctorum Patrum ac prædecessorum nostrorum autoritas interdicit. Scribit enim
beatæ memoriæ Gelasius papa dicens: Nemo un- « Gelas. pp.
quam episcopum, aut reliquos clericos, apud judi- «
cem sæcularem accusare præsumat. Item Alexan- « Alexand. pp.
der omnibus orthodoxis: Relatum est ad hujus «
sanctæ & apostolicæ sedis apicem, cui summarum «
dispositiones causarum & omnium negotia eccle- «
siarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad ca- «
put, dicente, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædi-* « *Matth. 16.*
ficabo ecclesiam: quod quidam æmuli, ejusque san- «
ctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei apud pu- «
blicos judices accusare præsumāt: cum magis apo- «
stolus Christianorum causas ad ecclesias deferre, «
& ibidem terminari pręcipiat. Taliter prævari- «
cantes prævaricaverunt in Deum suum, & non «
obediunt præceptis ejus. «

Ferventis vero aquæ, vel candētis ferri judicium,
sive duellum, quod monomachia dicitur, catholica
ecclesia contra quemlibet etiam, nedum contra episcopum, non admittit. Vnde Stephanus papa V. Stephan. pp. V.
Ferri candentis, inquit, vel aquæ ferventis exami- «
natione confessionem extorqueri a quolibet, sacri «
non censent canones: & quod sanctorum patrum «
documento sancitum non est, superstitiosa adin- «
ventione non est præsumendum. Item Nico- « Nicol. pp. I.
laus papa: Monomachiam in legem non assumi- «
mus, quam pręceptam non fuisse reperimus: quam «
licet inisse quosdam legamus, sicut sanctum Da- «
vid & Goliam sacra prodit historia: nusquam ta- «
men ut pro lege teneatur, Divina sanxit autoritas, «
cum hoc & ejusmodi sectantes Deum solummo- «
do tentare videantur. «

A Præterea illud adjiciendo mandamus, quatinus populum regimini & gubernationi vestræ commissum decimas ecclesiis fideliter & devote persolvere, sicut ab ipso Domino noscitur institutum, diligenter ac solicite moneatis; & si necesse fuerit, sub districtione anathematis compellatis: juxta illud Malachiæ prophetæ in persona Domini loquentis:
Malach. 3. *Inferte*, inquit, *omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea.*
Concil. Mogunt. » Vnde in concilio Maguntiensi: Decimas Deo » & sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, Iacob promissis insinuat; & omnes sancti sacerdotes commemorant. Item ex concilio Rotomagensi:
Concil. Rotomag. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive » de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia multi inveniuntur decimas dare nolentes: statuimus, ut secundum Domini nostri præceptum admoneantur semel, secundo, & tertio. Qui si non emendaverint, anathemate usque ad satisfactionem & emendationem » congruam feriantur.

B Nec tamen ideo ea, quæ ecclesiis, immo Deo, ipsi, vel parentes eorum contulisse noscuntur, revocare, vel ecclesiasticarum personarum dispositioni subtrahere volentes, erunt aliquatenus audiendi: quæ si etiam homini contulissent, repetere non valerent.
Ambros. lib. de pœnit. Vnde Ambrosius in libro de pœnitentia: »Sunt qui opes suas tumultuario mentis impulsu, »non judicio perpetuo, ubi ecclesiæ contulerint, »postea revocandas putant. Quibus nec prima »merces grata est, nec secunda: quia nec prima ju»dicium habuit, & secunda habuit sacrilegium.
Concil. Agath. »Item ex concilio Agathensi: Clerici vel sæculares, »qui obligationes parentum, aut datas, aut testa»mento relictas, retinere perstiterint, aut id quod »ipsi donaverint ecclesiis, vel monasteriis, crediderint auferendum: sicut sancta synodus statuit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab »ecclesiis excludantur.

Illos vero qui in clericos violentas manus, nisi forte se defendentes, injiciunt, pœnam excommunicationis incurrere sacrosancta Romana jam pridem statuit, & inviolabiliter tenet ecclesia: nec a quoquam omnino, nisi a Romano Pontifice, vel de mandato ejus, absolvi patitur, aut permittit.

Vos itaque ipsius, quæ omnium ecclesiarum caput est & magistra, vestigiis inhærentes, ejus ac nostræ in supradictis omnibus acquiescite sanctioni: & secundum ea quæ a sanctis patribus & prædecessoribus nostris instituta prædiximus, observate, atque ab omnibus per episcopatus vestros, quantum in vobis est, faciatis firmiter & inviolabiliter observari. Contemptores equidem, ecclesiastica præcipimus, usque ad condignam pœnitentiam, ultione percelli. Obedientibus autem sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & in futuro præmia æternæ pacis inveniant.

Datum Tuscul. IV. Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

Upsellensi archiepiscopo.) Upsalensem alii vocant, & Upsalam civitatem, regni Suetiæ Gothiæque metropolim. Ad hunc vero ejusque suffraganeos scriptæ item epistolæ, XXII. & XXIV.

** XX. AD UNIVERSOS DEI FIDELES per Daciam constitutos.

Ut Fulconis Estonum episcopi inopiam opibus suis sublevent.

Alexander papa III. universis Dei fidelibus per Daciam constitutis.

OMNES qui pie volunt in Christo vivere, & ad jubar incircumscripti luminis, & ad illam cælestem patriam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; ubi nec fures fodiunt, nec furantur, nec tinea demolitur, pervenire desiderant, diem oportet extremũ, misericordiæ operibus prævenire, & æternorũ intuitu seminare in terris, quæ cũ multiplicato fructu, largiẽte Domino, recolligere possint in cœlis. Scriptũ est enim: *Qui parce seminat, parce & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictione metet vitã æternam.* 2. Cor. Credimus sane universitati vestræ innotuisse, qualiter venerabilis frater noster Fulco Estonum episcopus, inopia & paupertate prematur, & ad cõvertendam gentem illam sui episcopatus, quæ Christianæ fidei ignara est, totis viribus elaboret, & quãtam potest solicitudinem ac diligentiam adhibere procuret. Quia vero particeps mercedis efficitur, qui ei, ad tam pium & sanctum opus perficiendum, consilium & subsidium subministrat: devotionem C vestram monemus & exhortamur in Domino, & in remissionem peccatorum vestrorum injungimus, quatinus de bonis a Deo vobis collatis prædicti episcopi inopiam sublevantes, ei manum auxilii porrigatis, & caritatis solatia, Divini amoris intuitu, ministretis: ut per hæc & alia bona, quæ Deo inspirante feceritis, apud Altissimum peccatorum vestrorum veniam consequi, & ad æternæ felicitatis gaudia mereamini, propitiante Domino, pervenire.

Datum Tuscul. XV. Kal. Octobris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

D *Fulco Estonum episc.*) De Fulcone dictum sæpius (*in notis ad epistolas Petri Cellensis*) Estones populi regno Suetiæ attributi. Autor enim est Saxo Grammaticus lib. I. Frontonem Danorum regem Erico Suetiæ regi Estiam & Finniam annuo stipendiorum jure concessisse.

** XXI. AD REGES ET PRINCIPES BOREALES.

Ut adversus Estones Christiani nominis inimicos fortiter pugnent.

Alexander papa III. regibus & principibus, & aliis Christi fidelibus, per regna Danorum, Norvvegensium, Guetomorum, & Gothorum constitutis.

E NON parum animus noster affligitur, & amaritudine non modica & dolore torquetur: cum feritatem Estonum & aliorum paganorum illarum partium adversus Dei fideles, & Christianæ fidei cultores, gravius insurgere, & immanius debacchari audimus, & Christiani nominis impugnare virtutem. Veruntamen laudamus & benedicimus Dominum, quod vos in fide catholica, & in devotione sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quæ omnium ecclesiarum caput est, & magistra a Domino constituta super omnes alias ecclesias cælesti privilegio obtinet principatum, immobili firmitate persistitis, & Christianæ religionis vinculum & unitatem servatis. Unde quoniam expedit officio nostro,

nostro, ea quæ ad corroborationem fidei, & animarum vestrarum noscuntur pertinere salutem, vobis solicita exhortatione suggerere, & studiosius suadere: universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatinus Divino cultui intendere; misericordiam, & justitiam, & judicium diligere; a rapinis & iniquis operibus abstinere; devota Deo & accepta obsequia impendere; prædictæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, tanquam matri & magistrę vestrę, debitum honorem & reverentiam exhibere; episcopis, sacerdotibus, & aliis prælatis vestris humiliter obedire, & eis decimas, primitias, & oblationes, & alias justitias suas reddere, & ipsos tanquam patres & pastores animarum vestrarum honorare, modis omnibus studeatis; & jura eorum defendere, manu tenere propensius, & conservare curetis: & armis cælestibus pręmuniti, & apostolicis exhortationibus confirmati, ad defendendum Christianę fidei veritatem spiritu fortitudinis accingamini: taliter in brachio forti ad propagandam Christiani nominis religionem intendentes, ut victoriam de inimicis possitis consequi, & coronam justitiæ, quæ vobis reposita est, patrante Domino, adipisci. Nos enim eis, qui adversus sæpe dictos paganos potenter & magnanimiter decertaverint, de peccatis suis de quibus confessi fuerint & pœnitentiam acceperint, remissionem unius anni, confisi de misericordia Dei, & meritis apostolorum Petri & Pauli, concedimus: sicut his qui sepulcrum Dominicum visitant concedere consuevimus. Illis autem, qui in conflictu illo decesserint, omnium suorum, si pœnitentiam acceperint, remissionem indulgemus peccatorum. Datum Tusculani, III. Idus Septembris.

XXII. AD VPSELLENSEM ARCHIEPISC. & suffraganeos.

De matribus, quæ prolis suæ procurant interitum: de incestis, & alia fœda libidine: de iis qui cum sicca fæce vini, & micis panis vino intinctis, Missam faciunt: de matrimoniis sine sacerdotali benedictione factis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, Vpsellensi archiepiscopo, & suffraganeis eius.

Vice beati Petri apostolorum principis, largiente Deo & Domino nostro, qui ait, *Speculatorem te dedi domui Israel*, super gentes & regna, licet immeriti, in apostolicæ sedis specula constituti: pontificalis officii debito pro universis compellimur solicitudinem gerere, & antiquo hosti, qui tanquam sævissimus leo circuit quærens quem devoret, pastorali providentia obviare, ne gregem Dominicum invadat, & diversis eum vitiorum morsibus laceret. Inde est, quod vehementi cor nostrum doloris pulsatur stimulo, audito quod in partibus vestris in tantum libido crudelis & turpis excreverit, ut quædam mulieres prolis suæ procurent interitum, earumque corruptores tam horrendo & detestabili facinori, non solum consentire, verum etiam persuadere præsumant: & alii incestuosa conjunctione, plerique cum jumentis abominanda se pollutione commaculent. Quæ quantum sint gravia, & creatori nostro penitus inimica, ipsa sceleris atrocitas satis demonstrat, quam nec audientium aures sine ingenti possunt horrore percipere.

Si enim qui jactato in terram semine prolem nolebat ex uxore suscipere, percussus a Domino testamenti veteris serie dinoscitur: qua pœna feriendus esse monstratur, qui natum proprium non abhorret occidere, & mavult interire quam vivere? Cujus utique criminis pœna, illud etiam persuadentes vel consentientes involui, beatus Augustinus ostendit dicens: Se periculose decipiunt, « qui existimant eos tantum homicidas existere, qui « manibus hominem occidũt, & non potius eos per « quorum consilium, & fraudem, & exhortationem « homines extinguntur. Nam Iudæi Dominum ne- « quaquam propriis manibus interfecerunt, sicut « scriptum est: *Nobis non licet interficere quemquam.* « Sed tamen illis mors Domini imputatur, quia ipsi « eum lingua interfecerunt dicentes: *Crucifige, cru-* « *cifige eum.*

Incestum vero quantum sacri abhorreant canones, concilium Ilerdense demonstrat: Cum his, « inquit, qui incestus se pollutione commaculant, « quamdiu in ipso detestando & illicito carnis con- « tubernio perseverant, nec sumere cibum ulli Chri- « stianorum, sicut apostolus jussit, licebit. Porro « scelus cum jumentis coeuntium quanta sit animadversione plectendum, legislator Moyses declarat, cum etiam ipsa interfici animalia jubeat, quæ tali contaminata flagitio indignam refricant acti memoriam.

Quia igitur abominabilem horum excessuum præsumptionem severa satis districtione congruit insequi: prædictos propriæ prolis necatores, & tam ipsum facinus persuadentes, quam consentientes, seu quoslibet parricidas, aut cum matre, filia, consobrina, vel nepte agentes, quam cum jumentis coeuntes, artiori pœnitentiæ jugo curetis compescere: & nisi senio confecti, vel corporis fuerint debilitate seu egestate oppressi, eos ad sedem apostolicam compellatis venire, & beatorum apostolorum Petri & Pauli limina visitare, ut in sudore vultus sui, & viarum labore, superni judicis iram evadere, & ipsius misericordiam valeant invenire.

Ad hæc qui dormiendo, non voluntate, sed casu filios suos oppressisse inveniuntur: triennio, si iidem filii fuerint baptizati; si vero absque sacro baptismate decesserint, quinquennio pœnitentiæ disciplinis subjaceant. Sacerdotes, quos ab his studiosius præcavere convenit, officii sui perpetua executione priventur. Verum si qui parentum absentes fuerint quando eorum filii suffocantur, aut si id sub aliena custodia contigerit: extra culpam erunt: si tamen eos non furiosæ, sed congruenti custodiæ ipsos se crediderint tradidisse.

Præterea non sine cordis amaritudine quosdam sacerdotes contra apostolicas institutiones, cum sicca fæce vini, vel cum micis panis vino intinctis, Missam celebrare audivimus: & fideles laicos non Christiano more, absque sacerdotali benedictione & Missa, matrimonium contrahere. Vnde sæpe illicita contingit fieri conjugia, & inter legitimas personas divortium intervenire. Sane cum omne crimen, atque omne peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur: quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificii oblatione erratur? Cum enim magister veritatis, discipulis suis sacramentum commendaret nostræ salutis: non siccam fæcem vini, non micas panis vino intinctas accepit, sed panem & calicem, & benedicens dedit discipulis suis. Quia igitur secus agere, euangelicæ & apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini ecclesiasticæ penitus est adver-

Augustin. Ioan. 18. Concil. Ilerd.

adversum: apostolica prohibemus autoritate, ut A cum sicca fæce vini, vel cum micis panis vino intinctis, vel alio modo quam Dominus instituit, nullus de cætero sacrificare attentet: sed secundum formam sacrosanctæ ecclesiæ Romanæ quam vos in omnibus imitari oportet, solum panem, & vinum aqua mixtum in sacrificio corporis & sanguinis Christi offeratis.

Cæterum clandestina, & absque sacerdotali benedictione non debere contrahi conjugia, aut nisi inter legitimas personas, quæ infra septimum gradum nulla consanguinitatis linea conjungantur: nec contracta, nisi canonice & consensu episcopi dissolvi: multorum sanctorum patrum declarat autoritas. Vos itaq; muniti sanctorum patrum sanctionibus & ecclesiasticis institutis, hæc quæ dicta sunt, diligenter servate, & ab aliis præcipite inviolabi- B liter observari: dispensationis moderamine utentes, ut qui in quinto vel quarto gradu conjuncti sunt, eos non separetis, sed ne amplius taliter conjungantur, pontificali autoritate & districtione prohibeatis. Datum Tuscul. v. Idus Septembris.

**XXIII. AD COLON. LINGACOPENSEM EPISCOPVM.

Approbat ejus electionem in locum alterius, qui sponte abdicans, monasterium petierat.

Alexander papa III. Colon. Lingacopensi episcopo. C

Ex dispensatione commissæ nobis solicitudinis, & ex debito caritatis, viros pontificali officio præditos, & morum honestate ornatos, sincera tenemur caritate diligere, & eorum vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere: ut tanto fortius ornamenta virtutum appetere, & honestis insistere moribus studeant, quanto se ab apostolica sede majore honore cognoverint & gratia præveniri. Relatum siquidem est auribus nostris, quod dilecto filio nostro Stenar. quondam Lingacopensi episcopo claustralem quietem episcopali honori præponente, & pontificalem dignitatem in manu venerabilis fratris no- D stri Eskili Londensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, & regalia coram rege & primatibus regni libere & spontanee resignante, clerus & populus ejusdem loci, de assensu prædictorum archiepiscopi & regis, atque ducis terræ, te in patrem & episcopum suum unanimiter & concorditer elegerunt. Verum licet ei non licuerit absque autoritate Rom. pontificis episcopali dignitati abrenunciare: volentes tamen necessitati ecclesiæ tuæ paterna provisione prospicere, & honestati tantorum virorum deferre, id æquanimiter supportamus, & electionem & consecrationem tuam ratam & firmam habentes, eam autoritate apostolica confirmamus, & tibi in subditis tuis corrigendi vitia E & superflua resecandi plenam concedimus facultatem. Tu vero subjectorum culpas tanta redargutionis instantia insequaris: quod, & qui culpabiles sunt, suos excessus corrigant celeriter & emendent; & alii hoc videntes, ad committenda similia non aspirent: hac tamen consideratione præhabita, ut dure & aspere, leniter & mansuete, secundum naturas & qualitates personarum, vitia corrigas subditorum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum hanc paginam nostræ confirmationis infringere liceat, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Tusculani, sexto Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Lingacopensi.) Lincopensi, Upsalensis suffraganeo. Nota est civitas Suetiæ, in qua synodum celebrasse legitur Nicolaus Anglicus cardinalis, Eugenii III. legatus, anno MCXLVIII. Lingacopensis episcopatus iterum mentio epist. XXVII.

**XXIV. AD GVILLELMVM STRANENSEM EPISCOPVM.

Ejus ecclesiam in sua protectione recipit, possessiones confirmat.

Alexander papa III. Guillelmo Stranensi episcopo.

Fratres & coepiscopos nostros, & eos præcipue qui in medio pravæ nationis sunt positi, & in remotis mundi partibus constituti, arctiori nos convenit caritate diligere: & ut in commisso sibi amplius talento proficere valeant, & ad cultum justitiæ & domus Dei decorem fortius accingi, eis apostolicæ sedis gratiam & favorem nos convenit impertiri. Attendentes igitur devotionis tuæ constantiam, & fidei puritatem, qua beato Petro & nobis immobili firmitate adhærere conspiceris: te sicut venerabilem fratrem nostrum diligere & honorare, & tuis rationabilibus votis & desideriis debita cupimus benignitate favere. Inde est quod ecclesiam tuam sub beati Petri ac nostra protectione recipientes, ea quæ in præsentiarum pacifice ac legitime possedit, & specialiter Neeric, sicut a rege, & metropolitano tuo, & a venerabili fratre nostro Eskilo Londensi archiepiscopo apostolicę sedis legato, tibi confirmata est, & scripti sui munimine roborata, tibi, & per te eidem ecclesiæ, autoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Tuscul. VII. Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Stranensi.) In Suetia item, sub episcopo Upsalensi, quem metropolitani ejus nomine significat. In notitia episcopatuum, Straginiensis appellatur.

**XXV. AD VPSALENSEM ARCHIEPISC. & suffraganeos ejus, & Guthermum ducem.

Ut Finnos qui se Christianos fore fraudulenter promittebant, deinceps non juvent adversus hostes.

Alexander papa III. Upsellensi archiepiscopo, & suffraganeis eius, & Guthermo duci.

Gravis admodum & difficilis est ad apostolicam sedem querela perlata, quod Phinni semper imminente sibi exercitu inimicorum, fidem servare Christianam promittunt, & prædicatores & eruditores Christianæ legis desideranter requirunt: & recedente exercitu fidem abnegant, prædicatores

dicatores contemnunt, & graviter persequuntur. Vnde quoniam in hoc Deo illudere, & Christianam religionem deridere videntur, & illis se duplo filios gehennæ constituentibus, salus & vita eorum tota in terrenis, neglectis cælestibus, conspicitur consistere; nec est dignum ut eis in adversitate Christianum nomen defensionem conferat, quod in prosperitate despicere & horrere probantur: universitatem vestram monemus, atque mandamus, quatinus a fallaciis & fraudibus eorum ita prudenter & discrete de cætero caveatis, quod, si ingruerit necessitas, ad auxilium & defensionem vestram non possint recurrere: nisi munitiones, si quas habent, vobis tenendas assignent, aut alias adeo sufficientem cautionem exhibeant & securitatem, quod amodo nullatenus pedes retrahere, aut vestram prudentiam valeant circumvenire: sed Christianæ fidei documenta cogantur tenere firmiter & servare, ne amplius de eorum numero videantur, de quibus dictum est: *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* Datum Tuscul. v. Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Guthermo duci.) Sueonum. Guthermus dicitur Saxoni Grammatico, lib XIV. ubi de baptismo agit Kanuti, filii VValdemari Daniæ regis. *Quod religiosæ,* inquit, *executionis officium, Sueonum ducis Guthermi, qui neptem VValdemari eorumdem regi Karolo desponsam adducendi causa legationem attulerat præsentia venustabat.*

Phinni.) Finni, boreales Suetię populi, qui Finniam seu Finningiam incolunt.

v** XXVI. AD TRVNDENSEM archiepiscopum, & A. Stavengarensem episcopum.

Vt Nicolaum monachum Fulconi Estonum apostolo socium mittant.

Alexander papa III. Trundensi archiepiscopo, & A. quondam Staveng. episcopo.

LEX Divina & humana desiderat, & debitum caritatis exposcit, ut bono & utilitati communi debeamus intendere, & ad revocationem & conversionem infidelium operam omnimodam & solicitudinem adhibere. Inde est, quod prudentiam vestram rogamus attentius & monemus, venerabili fratri nostro Fulconi Estonum episcopo, qui ad convertendam gentem illam Divina gratia inspiratus, ministerium prædicationis & laborem proponit assumere, Nicolaum monachum, qui de gente illa, sicut accepimus, est oriundus, virum religiosum, atque discretum, in socium concedatis: ut tantum bonum possit perficere, & gentem illam ad agnitionem veri luminis, & ad culturam & doctrinam Christianæ fidei, verbo prædicationis, auxiliante Domino revocare, & vobis exinde valeat æternæ mercedis cumulus provenire. Datum Tusculani, v. Idus Septembris.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Trundensi archiepisc.) In Norvegia. Norvegię metropolim alii Trondemum nominant: Saxo lib. x. extremo: *Cor-
48. pus eius,* Magni regis, *Norvegiam relatum, Trondemi in regiorum monumentorum arca sepulturam possedit.* Ejusdem etiam metropolis suffraganeus est episcopus Stavengarensis.

v** XXVII. AD CLERICOS ET LAICOS Lingacopensis episcopatus.

Vt episcopo suo pareant.

Alexander papa III. universis tam clericis quam laicis Lingacopensis episcopatus.

DECET universitatem vestram, quæ ad perfectionem virtutum & salutem pertinent animarum, toto studio cogitare; & ea voluntario effectu perficere, per quæ gratiam possitis Altissimi acquirere, & ad æternæ felicitatis gloriam cum auxilio Divini numinis pervenire. Cæterum, quoniam sine obedientiæ virtute nemo Deo perfecte potest placere, aut acceptum servitium reddere: per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatinus venerabili fratri nostro C. episcopo vestro, sicut bonæ memoriæ Giloni prædecessori suo fecisse noscimini, omnimodam obedientiam & reverentiam impendatis: & in his quæ Dei sunt, & ad vestrarum animarum spectant salutem, monitis & mandatis ejus humiliter parere curetis, & ei de justitiis suis integre, & plenarie respondeatis: ita quod apud Deum pro humilitate & obedientia vestra peccatorum vestrorum veniam & gloriam valeatis promereri æternam. Si qui autem vestrum, ei contumaces vel rebelles extiterint: sententiam quam idem episcopus propter hoc in eos rationabiliter tulerit, autore Domino ratam & firmam habebimus. Datum Tuscul. xv. Kal. Octobris.

v** XXVIII. AD GVIDONEM ABBATEM sancti Nicasii, & M. Radulfum canonicum Remensem.

Vt nonnullos qui damna monasterio S. Remigii intulerant, reparare cogat.

Alexander papa III. Guidoni abbati sancti Nicasii, & M. Radulfo canonico Remensi.

SVGGESTVM est auribus nostris, quod Galcherus de Castellione villam de Belloi, quæ ad monasterium beati Remigii pertinet, diabolico furore accensus destruxit: & duas alias villas ejusdem monasterii ita spoliavit, quod spolia inde abducta XL. librarum precio æstimantur. Milo vero Malus-Vicinus, cum eidem monasterio plura damna & injurias intulisse dicatur: nec vult inibi satisfacere, neque quod ratio exigit exhibere. Simon autem de burgo prædicto monasterio apud VVandrecicurt damna plurima & injurias inferre non cessat. Præterea Burdinus de Besanes terram, quæ prænominato monasterio fuit in eleemosynam data, duobus hominibus, quibus eam abbas ejusdem loci hereditario jure concesserat, auferre laborat. Sane presbyter de Alem. in villa præscripti monasterii quandam domum in damnum ejusdem ecclesiæ ædificare præsumit. Ad hæc cum quidam homo sancti Remigii se cum quadam parte hereditatis suæ, Divini amoris & caritatis ardore succensus, hospitali sanctæ Mariæ Remensis ad serviendum hospitibus pro animæ suæ remedio reddidisset: parentes ejus a longe venientes, quamvis magnam partem bonorum suorum eis dederit, prælibatum monasterium & ecclesiam Remensem super jam dicta eleemosyna inquietare nituntur. Vnde quoniam nostra

interest jura ecclesiarum defendere, & eis contra malefactores suos, apostolicæ protectionis patrocinium ministrare: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus ex parte nostra prædictas personas commoneatis, & districtius compellatis, ut prædicto monasterio de damnis & injuriis allatis congrue satisfaciant, & ablata restituant, & de cætero ab ejus & rerum suarum molestatione penitus conquiescant, vel sub vestræ discretionis examine plenam exinde sibi justitiam exhibeant.

Præterea abbas sæpe dicti monasterii, de thesaurario Laudunensi, quod apud Creonam justitiam suam imminuat, & penitus subtrahat; & de VVillermo marescalco nobilis viri comitis Henrici, quod cuidam homini suo x. libras abstulerit, & multa ei mala fecerit; & de abbate Tenaliis, qui cum dicatur multa illi damna inferre, ei exinde coram venerabili fratre nostro Remensi archiepiscopo noluit prout mandavimus respondere, gravem ad nos querimoniam transmisit. Ideoque vobis præsentium autoritate injungimus, ut prædictos viros ad resarcienda illata damna præfato abbati, & ad restituenda ablata, & ad satisfactionem de illatis injuriis exhibendam, vel ad complementum justitiæ faciendum, autoritate nostra monere, & districte compellere studeatis: & in supradictis omnibus cum ea maturitate & providentia procedatis, quod exinde diligentia & solicitudo vestra valeat non immerito commendari, & nos discretioni vestræ confidentius negotia ecclesiastica committere valeamus. Datum Tusculani, IX. Kalendas Martii.

*** XXIX. AD PETRUM ABBATEM, & fratres sancti Remigii.

Frescengiarum remissionem, eorum monasterio factam ab archiepiscopo Remensi, ratam habet.

Alexander papa III. Petro abbati, & fratribus S. Remigii Remensis.

RATIONABILES & honestas petitiones gratanti animo debemus admittere, & vota quæ a rationis tramite non discordant, prosequente effectu D complere. Relatum est siquidem auribus nostris, quod cum singulis annis duas procurationes, unam in depositione sancti Remigii, & alteram in translatione ipsius, Remensi archiepiscopo debeatis persolvere, & singulis quibusque certis numeris & mensuris distinctis, de frescengiarum pretio nulla æstimatio facta fuisset: venerabilis frater noster Henricus Remensis archiepiscopus molestiam, & inquietationem, quam inde habebatis, pia consideratione respiciens, vobis & monasterio vestro frescengias omnino remisit: ita sane quod in depositione beati Remigii quinquaginta solidos, Remensis monetæ, & totidem in translatione ipsius Remensibus archiepiscopis annuatim solvere teneamini. Quam utique remissionem, quemadmodum a prædicto archiepiscopo facta est, & sigilli sui munimine roborata, ut firmam & ratam habeatis, eam autoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis, & beatorum Petri & A Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Tuscul. VIII. Kalend. Martii.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Frescengiarum) Friscingæ dicuntur, lib. IV. capitul. LXXII. quamquam ibi etiam codices nonnulli FrisKingas legunt. Varie enim scribitur hoc nomen. Quid vero significet, docuit Fr. Pithæus in glossario.

*** XXX. AD SILVANECTENSEM episcopum, & abbatem sancti Remigii.

Ne monachi sancti Remigii de Brana, fratribus sanctæ Mariæ de Brana sint molesti.

Alexander papa III. Silvanectensi episcopo, & abbati sancti Remigii Remensis.

B AD audientiam apostolicæ sedis noveritis fuisse perlatum, monachos sancti Remigii de Brana religiosis viris abbati & fratribus sanctæ Mariæ de Brana districtius inhibere, ne familiam comitis & comitissæ de Brana ad aliqua audeant recipere sacramenta. Unde quoniam indecens est eis & inhonestum aliquos indebitis fatigare molestiis, qui in religionis habitu elegerunt Domino deservire: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus prædictos monachos moneatis, & autoritate nostra compellatis, ut nulla ratione contra antiquam comitis vel comitissæ familiam, vel milites castri, aut supervenientes, sive uxores eorum, aut liberos, vel familias suas, ad ecclesiam illorum accedere, & ibidem ecclesiastica suscipere sacramenta C prohibeant, aut in præsentia vestra quod justitia dictaverit exequi non postponant. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut coram vobis alterum prædictorum exsequantur. Datum Tuscul. XI. Kalend. Decembris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

De Brana.) Oppidum est ad Vidulæ amnem in pago Suessionico. Ibi ergo cœnobia quæ commemorat, & honor comitatus.

*** XXXI. AD SILVANECTENSEM episcopum, & abbatem sancti Remigii.

Ut fratres Corbeienses restituant decimam ablatam fratribus S. Mariæ de Brana: item ut restituatur eidem monasterio decima vendita quondam ab abbate.

Alexander papa III. Silvanectensi episcopo, & abbati S. Remigii Remensis.

DILECTI filii nostri abbas & fratres ecclesiæ sanctæ Mariæ de Brana, transmissa nobis relatione monstrarunt, quod eis dilecti filii nostri abbas & fratres Corbeienses quandam non dubitarunt decimam contra jus æquitatis auferre. Unde E quoniam, sicut nobis ex voluntate Divinæ providentiæ ecclesiarum omnium solicitudo, incumbit, sic quoque unicuique in suo jure providere tenemur; & quæ inordinate aut enormiter fiunt, consideratione injuncti nobis officii, compellimur ad statum rectitudinis revocare: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus Corbeiensem abbatem & fratres ejus moneatis, & districte compellatis, ut eidem abbati & fratribus præscriptam decimam postposita occasione restituant, &

& in pace dimittant, vel sub vestræ discretionis A examine plenam exinde sibi justitiam exhibeant. Si autem causam potius intrare decreverint, quam decimam restituere: vos in unum convenientes, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, concordia vel mediante justitia decidatis.

Præterea, sicut ex transmissa insinuatione ejusdem abbatis & fratrum auribus nostris innotuit, Rodulfus quondam abbas prædictæ ecclesiæ, monachis sancti Leodegarii quandam decimam vendidit, propter quod eadem ecclesia grave & enorme patitur detrimentum. Quia vero contractus ille pravus & simoniacus fuit, & principales personæ, vendentis scilicet & ementis, si superstarent, perpetua deberent depositione damnari: nihilo minus vobis injungimus, ut eosdem monachos monere, & districte compellere studeatis, quod recepto precio illis decimam ipsam, appellatione remota restituant, & in pace dimittant: quia non est conveniens, aut consentaneum rationi, ut una ecclesia locupletari debeat de aliena jactura. His vero qui tam perniciosum & detestabilem contractum fecerunt, talem, si supersunt, pœnam infligatis, quod alii qui hoc audierint, metum habeant similia præsumendi. Datum Tusculani, 11. Kal. Decemb.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Corbeiensis.) Nobile imprimis est monasterium ad Somonam fluvium in Ambianensium diœcesi. Antiquam Corbeiam vocant, ut distinguatur a Saxonica, quę multo recentior originem duxit a Gallica.

Monachis S. Leodegarii.) Ordinis S. Augustini apud Suessiones.

ℓ** XXXII. AD AMBIANEN. ET TORNAC. episcopos, & abbatem sancti Remigii.

Vt judicent de controversiis abbatis de Brana, & militis cujusdam.

Alexander papa III. Ambianensi & Tornacensi episcopis, & abbati sancti Remigii Remensis.

Ex transmissa conquestione dilectorum filiorum nostrorum abbatis & fratrum ecclesiæ de Brana auribus nostris innotuit, quod Ioannes miles de Hostel eis quatuor modios frumenti, & novem avenæ, & quinque sextarios ad mensuram Suessionis, violenter abstulit, & in curia eorum duodecim modios vini, & in vinea sua duos accipere ausu temeritatis pręsumpsit. Pręterea quia illos vineam suam tempore suo vindemiare prohibuit, ipsis damnum intulit sex modiorum vini, & eos sextarium frumenti & dimidium, quem monachi sancti Nicolai de Nemore singulis annis eis solvebant, tribus annis amittere fecit: & in nemore suo damnum ad æstimationem LX. librarum illis inferens, terram in qua duos modios uno sextario minus seminare solebant, & terram etiam Roberti filii VVidelę, & VII. sextarios vinagiorum, quæ idem Robertus assensu Berneri domini terræ eis sub annuo censu unius modii frumenti dederat, illicite auferre non dubitavit. Insuper quoque terram quandam, quam longo tempore possederant, & sumptibus quadraginta librarum extirpaverant, per violentiam occupavit: & illis multas alias molestias, injurias, gravamina, & persecutiones, & damna irrogare non formidavit.

Vnde quoniam ex parte prædicti Ioannis nobis fuit jam pridem relatum, quod, cum ipse & præfatus abbas super quibusdam possessionibus, pratis videlicet, terris, & vineis, in certas pariter compromisissent personas, & personæ illæ arbitratæ inter illos fuissent: abbas in parte earum recepit arbitrium, & in parte refutavit: nos utrique volentes in suo jure adesse, tibi, frater Tornacensis mandavimus, ut prædictum abbatem moneres ad arbitrium illud inconcusse tenendum. Quia vero nobis est nunc intimatum, quod non abbas, sed miles ab arbitrio resilivit: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus in unum pariter convenientes, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, ipsos monentes propensius, & mandantes, ut arbitrium B super possessionibus illis, super quibus in arbitros spontanee compromiserunt, firmiter & inconcusse observent. Si autem arbitrio stare noluerint, & fidejussores eos non potuerint de jure compellere, ad ipsum servandum: vos tam super iis, de quibus arbitratum est inter eos, quam super aliis, de quibus inter ipsos hinc inde quæstio vertitur, causam studiosius audire, & eam amicabili compositione, vel mediante justitia, sine personarum acceptione terminare curetis. Ita quidem quod quæcumque memoratus Ioannes eidem abbati & fratribus per violentiam abstulit, super quibus non fuit arbitratum, ipsum ea reddere appellatione postposita compellatis. C Si autem præfatus Ioannes a vobis citatus, ad præsentiam vestram accedere, vel judicio vestro parere contempserit, eum appellatione & occasione remota excommunicationis vinculo innodetis, & in terra in qua habitat, omnia Divina, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, prohibeatis officia celebrari. Si qua tamen partium duxerit appellandum, vos rationes, & allegationes, quæ hinc inde producentur in medium, diligenter & solicite audientes, testes quos utraque pars produxerit, appellatione remota recipiatis, & eorumdem juratorum depositiones fideliter conscribere, & nobis sub sigillo vestro clausas mittere studeatis: terminum utrique parti congruum præfigentes, D quo debeant se cum ipsis attestationibus apostolico conspectui præsentare. Cæterum si vos tres huic negotio non potueritis simul interesse, tu frater Tornacensis, cum altero vestrum, hæc quæ dicta sunt maturius exsequamini. Datum Tusculani, 11. Kal. Decembris.

ℓ** XXXIII. AD ABBATEM ET FRATRES Corbeienses.

Vt monasterio de Brana decimam ablatam restituant.

Alexander papa III. abbati, & fratribus Corbeiensibus.

Dilecti filii nostri abbas & fratres ecclesiæ sanctæ Mariæ de Brana, transmissa nobis relatione monstrarunt, quod vos eis quandam non dubitatis contra juris æquitatem auferre decimam. E Vnde quoniam sicut nobis ex voluntate Divinæ providentię ecclesiarum omnium solicitudo incumbit: sic quoque unicuique in jure suo providere tenemur, & quæ inordinate aut enormiter fiunt, consideratione injuncti nobis officii compellimur ad statum rectitudinis revocare: nos venerabili fratri nostro Silvanectensi episcopo, & dilecto filio abbati sancti Remigii Remensis hujus rei causam committimus audiendam, & appellatione remota, mediante justitia terminandam. Ideoque per

apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatinus jam dictis abbati & fratribus præſcriptam decimam reſtituatis, & in pace dimittatis: vel in præſentia prædictorum judicum plenam exinde juſtitiam, ſublato appellationis remedio, exhibeatis, eorum ſuper hoc judicium ſuſcepturi & inviolabiliter obſervaturi. Datum Tuſculani, II. Kal. Decembris.

*** XXXIV. AD ABBATEM S. REMIGII, & B. archidiaconum Remenſem.

Litem judicandam committit.

Alexander papa III. abbati ſancti Remigii, & B. archidiacono Remenſi.

Causam, quæ inter Vvarinum de Vvimericurt, & ſororem uxoris ſuæ, ſuper quodam redditu, cujus partem præfata mulier ad ſe jure hereditario aſſerit pertinere, in præſentia venerabilis fratris noſtri Remenſis archiepiſcopi diutius eſt agitata, & ad nos per appellationem delata, experientiæ veſtræ committimus audiendam, & appellatione remota fine congruo terminandam. Ideoque diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus, cum exinde requiſiti fueritis, utramque partem ante veſtram præſentiam convocetis, & rationibus hinc inde diligenter auditis & cognitis, eandem cauſam ſublato appellationis remedio, concordia, vel mediante juſtitia decidatis. Datum Tuſculani, x. Kal. Novembris.

*** XXXV. AD ABBATEM S. REMIGII, & Fulconem decanum Remenſem.

Vt cauſæ abbatis Deruenſis, & clericorum ſancti Nicolai Catalaunenſis, ſint judices.

Alexander papa III. abbati ſancti Remigii, & Fulconi decano Remenſi.

Significaverunt nobis dilecti filii noſtri abbas & fratres Dervenſes, quod cum cauſam, quæ inter eos, & clericos ſancti Nicolai Catalaunenſis ſuper eccleſia Campi Alberti vertitur, venerabili fratri noſtro Remenſi archiepiſcopo commiſerimus terminandam: idem archiepiſcopus cauſam ipſam magiſtro R. Remenſi canonico delegavit. Cum autem in præſentia ipſius canonici utraque pars conſtituta fuiſſet: prædicti clerici teſtes minus idoneos produxerunt ſuper decimis Campi Alberti, quas ſibi vendicare nitebantur. Prædictus vero abbas alios teſtes idoneos coram eodem canonico ad prænominatos teſtes reprobandos produxit, quos, ſicut aſſerit, idem canonicus recipere noluit: ſed cauſam ipſam intendebat protrahere, & utramque partem ſumptuoſis contentionibus fatigare. Vnde idem abbas ſe credens in hac parte gravari, ad noſtram audientiam appellavit, & appellationi ſuæ proxime præteritas octavas Purificationis B. Mariæ terminum præfixit. Quoniam igitur propter abſentiam partium non potuimus de cauſa cognoſcere, eam experientiæ veſtræ committimus: diſcretioni veſtræ mandantes, quatinus utraque parte ante veſtram præſentiam convocata, eandem cauſam ſtudioſius audiatis, & eam infra XL. dies poſt harum ſuſceptionem, ſublato appellationis remedio, fine debito terminetis. Si vero eadem cauſa alii eſt forte commiſſa, vos duo, vel unus veſtrum cum eo, vel eis quibus commiſſa eſt, conveniatis: & litteris iſtis, ſive aliis, ſi quæ ſuper eadem cauſa ſunt impetratæ, diligenter inſpectis, neutris litteris præjudicantibus veritati, cauſam ipſam concordia vel judicio, appellatione propoſita, terminetis. Datum Tuſculani, II. Nonas Aprilis.

*** XXXVI. AD ABBATEM S. REMIGII, & Fulconem decanum Remenſem.

De pecunia eccleſiis & pauperibus teſtamento relicta.

Alexander papa III. abbati ſancti Remigii, & Fulconi decano Remenſi.

Ex parte decani Ambianenſis, & S. quondam nepotis I. quondam canonici Ambianenſis, auribus noſtris innotuit, quod pecuniam, quam prior de Abbatis-Villa mutuo accepit, idem canonicus per manum jam dicti decani & nepotis ſui eccleſiis & pauperibus pro animæ ſuæ remedio diſtribuendam reliquit. Quo defuncto, cum a prænominato priore decanus, & S. pecuniam prætaxatam requirerent, eam noluit reddere: ſed diffugia quærens ad audientiam noſtram appellavit, qui nec venit, nec aliquem pro ſe reſponſalem tranſmiſit. Quia vero periculoſum eſſet cuilibet, nedum viro religioſo, pecuniam alterius, & illam maxime quæ pro anima defunctorum eccleſiis vel pauperibus præcipitur erogari, per violentiam detinere: diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus prædictum priorem moneatis, & autoritate noſtra diſtricte compellatis, ut præſcriptam pecuniam, centum videlicet ſexaginta libras, aut parum minus, præfato decano & S. eccleſiis, & pauperibus, ſecundum quod prædictus canonicus diſpoſuit, erogandas integre reſtituat: vel ſub veſtræ diſcretionis examine infra duos menſes plenam ſibi juſtitiam, appellatione remota, exhibeat. Si autem legitime monitus, neutrum horũ efficere voluerit, in eum canonicam non differatis exercere cenſuram. Datum Tuſculani, XVIII. Kalend.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Prior de Abbatis Villa.) Villa abbatis initio dicta eſt, quæ poſſeſſio erat abbatis S. Richarii, titulo prioratus, in agro Pontivo, Ambianenſis diœceſis ad Somonam. Nunc priſcum etiam nomen retinet, poſtquam ad juſtæ amplitudinis oppidum excrevit.

*** XXXVII. AD ABBATEM S. REMIGII, & B. archidiaconum Remenſem.

Admoneant Sueſſionenſem epiſcopum, ut ſubdiaconum ſibi præſentatum inveſtire de eccleſia ſancti Medardi ne amplius recuſet: alioquin ipſi inveſtiant.

Alexander papa III. abbati ſancti Remigii, & B. archidiacono Remenſi.

Constitutus in præſentia noſtra O. ſubdiaconus, præſentiũ lator, ſupplici nobis relatione propoſuit, quod cum dilectus filius noſter abbas S. Petri Catalaunenſis eum ordinandum in eccleſia S. Medardi, quæ ad ſuam dicitur eccleſiã pertinere, de aſſenſu capituli ſui venerabili fratri noſtro Sueſſionenſi epiſcopo præſentaſſet, ut eum de prædicta eccleſia inveſtiret, & animarum ſibi curam committeret, memoratus epiſcopus ea facere recuſavit. Verum,

Verum, quia indecens est & penitus obvium rationi, ut prænominato subdiacono, nisi pro manifesta & rationabili causa, plebis cura denegetur: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus infra XL. dies post harum susceptionem, prædictum episcopum monere, ac propensius inducere studeatis, ut prædictum subdiaconum de præscripta ecclesia investiat, & animarum sibi curam committat; aut quare id facere non debeat, coram vobis rationabilem causam ostendat. Quod si monitis vestris obtemperare contempserit, vos nostra freti autoritate sæpe dictum subdiaconum, omni dilatione & appellatione cessante, de prædicta ecclesia investiatis, & animarum sibi curam committatis: ita quidem quod memorato episcopo de plebis cura, prædicto vero abbati de temporalibus debeat respondere. Datum Tusculani, III. Non. Februarii.

** XXXVIII. AD ABBATEM S. REMIGII, & Fulconem decanum Remensem.

Causam duarum mulierum judicandam committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Ex transmissa conquestione pauperum domus de Vitriaco ad audientiam pervenit, quod cum R. mulier, M. mulierem pro quadam domo, quam iidem pauperes ad se asserunt rationabiliter pertinere, coram archidiacono Catalaunensi traxisset in causam, & archidiaconus pro eadem R. exinde diffinitionis sententiam tulisset: præfata M. ad venerabilis fratris nostri Henrici Remensis archiepiscopi, R. vero ad nostram audientiam apppellavit. Quia vero responsali prædictæ R. veniente, altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit: experientiæ vestræ causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus, cum exinde requisiti fueritis, in unum pariter convenientes, utrumque partem ante vestram præsentiam convocetis: & rationibus hinc inde auditis & plenius cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, mediante justitia terminetis. Datum Tusculani, VIII. Kal. April.

** XXXIX. AD ABBATEM S. REMIGII, & B. archidiaconum Remensem.

Ut debita clerico pecunia restituatur.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & B. archidiacono Remensi.

Querelam I. clerici præsentium latoris accepimus, quod I. de Hospitio circiter VI. libras sibi contradicit exsolvere, quas in præsentia multorum ei se debere publice recognovit, & alia plura incommoda sibi non dubitat irrogare. Unde, quia universis ex officii nostri debito in suo tenemur adesse: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus prædictum I. de Hospitio monere curetis, & autoritate nostra districte compellere, ut jam dicto clerico præscriptam pecuniam sine molestia & diminutione restituat, & de illatis injuriis congrue satisfaciat, aut exinde sibi sub examine vestro, sublato appellationis remedio, justitiæ non differat plenitudinem exhibere, & vos causam audiatis, & appellatione cessante, fine debito terminetis. Datum Tuscul. VI Kal. Maii.

** XL. AD ABBATEM S. REMIGII, & decanum Remensem.

Ut damna Aquicinensi monasterio illata reparentur: & ut abbatissa S. Michaelis excommunicatis sepulturam non præbeat: si præbuit, extumulet.

Alexander papa III. abbati S. Remigii, & decano Remensi.

Dilectus filius noster A. Aquicinensis ecclesiæ abbas, transmissis nobis litteris intimavit, quod monachi de Gardo inter alias oppressiones & injurias, quas illi, & ecclesiæ suæ irreverenter dicuntur inferre, eis quondã decimã terræ Viconiensis ad ipsos rationabiliter pertinentis, injuste auferre præsumunt. Abbatissa vero & moniales S. Michaelis Vurlensis quandam ecclesiam suam, S. Martini videlicet, parochianis suis spoliant, & jura ipsius illicite sibi usurpantes, parochianos præfati abbatis pro suis excessibus excõmunicatos, & ab ecclesiæ liminibus sequestratos, ad Divina officia recipiunt, & defunctis exhibent sepulturam. Unde quoniam viris religiosis perniciosum existit ea committere, quæ pericula pariunt animarum: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus infra viginti dies post harum susceptionem, prænominatas personas moneatis, & districte compellatis, ut prædicto abbati & ecclesiæ suæ jura sua integra & illibata dimittant, & ablata sine molestia & difficultate restituant, vel in præsentia vestra suæ justitiæ plenitudinem appellatione remota exhibeant. Ad hæc quoniam ecclesiastica sacramenta eis penitus sunt deneganda, qui a communione fidelium suis peccatis sunt exigentibus sequestrati: nihilominus præsentium autoritate injungimus, ut præfatæ abbatissæ & monialibus S. Michaelis, sub pœna ordinis & officii sui prohibeatis, ne quoslibet excommunicatos ad Divina officia vel sepulturam recipere audeant, & si quos excommunicationis vinculo innodatos sepelierunt, eos, appellatione & occasione remota, detumulare, & de cœmeterio ejicere non postponant. Datum Tuscul. V. Idus Novembris.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

A. Aquicinensis abbas. Alexander. Auctarium Sigeberti a Miræo editum. *Anno* MCLXX. *obiit Balduinus* IV. *comes Haginoensis, & ab Alexandro abbate Aquicinensi in ecclesia S. VValdetrudis sepelitur.* Monasterium est ordinis S. Benedicti in diœcesi Atrebatensi, in qua & ager Viconiensis.

** XLI. AD ABBATEM S. REMIGII Remensis, & priorem S. Martini de Campis.

Causam abbatum duorum judicandam committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii Remensis, & priori sancti Martini de Campis.

Ex transmissa conquestione G. abbatis de Gardo ad aures nostras pervenit, quod abbas & canonici ecclesiæ sancti Petri de Serenicurt monasterium suum quadam terra injuste propter mutationẽ ministrantiũ spoliarunt, & ipsam illicite detinent occupatã. Quia vero inter viros religiosos non debet dissensionis scrupulus remanere, aut materia jurgio-

jurgiorum, quos quieti convenit supernæ contemplationis vacare: vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus, cum exinde requisiti fueritis, in unum pariter convenientes, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem causam infra duos menses, sublato appellationis remedio, concordia, vel mediante justitia decidatis. Ita quidem, quod si vobis constiterit prædictum abbatem a præscriptæ terræ fuisse possessione contra rationem ejectum, ei prius possessionem ipsam appellatione remota faciatis restitui. Si vero huic rei vos ambo interesse non poteritis, alter non minus in eadem causa procedat. Datum Tusculani, IX. Kal. Decembris.

NOTA IAC. SIRMONDI, S. I.

Abbatis de Gardo.) Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Ambianensi, ad quam etiam pertinet abbatia Serenicurtis, ordinis Præmonstratensis.

**XLII. AD PRÆPOSITUM ET DECANUM Remensem.

Ut decimæ restituantur clerico, cui eas pater suus, olim emptas, eleemosynæ nomine dederat.

Alexander papa III. præposito & decano Remensi.

Ex transmissa conquestione Stephani clerici de Roi accepimus, quod cum pater suus quasdam decimas, quas jure hereditario possidebat, volens peccati maculam evitare, sibi in eleemosynam dedisset, Radulfus traditor eas ausu temerario sibi vendicare præsumpsit. Cumque memoratus clericus præfatum R. in præsentia venerabilis fratris nostri archiepiscopi vestri convenisset, ut coram eo justitiam obtineret: compulsus est ad nostram audientiam appellare. Verum, licet pater suus eas de jure sibi dare non potuisset, quia tamen tutius ut idem clericus ipsas habeat, quam ad laicum devolvantur: discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus, si ita est, infra XL. dies post harum susceptionem, memoratum R. moneatis, & districte compellatis, ut perceptas decimas prænominato clerico sine diminutione restituat, & de percipiendis nullam sibi molestiam inferat, vel gravamen: ita tamen, quod post decessum prædicti clerici præscriptæ decimæ ecclesiæ, ad quam de jure pertinere noscuntur, restitui debeant, pacificeque dimitti. Quod si monitis nostris parere contempserit, ipsum usque ad earumdem restitutionem excommunicationis vinculo, omni appellatione remota, astringatis. Datum Tuscul. III. Idus Iunii.

**XLIII. AD ABBATEM ET CAPITULUM sancti Remigii.

Ut M. clerici de aliquo beneficio ecclesiastico provideant.

Alexander papa III. abbati & capitulo sancti Remigii.

Pastoralis cura & solicitudo, quam licet immeriti disponente Domino gerimus, nos admonet propensius & hortatur, pro viris ecclesiasticis, & præsertim pro his qui nullum habent ecclesiasticum beneficium, & sunt bonæ opinionis & famæ, solicitos semper & studiosos existere, & ecclesiarum prælatos ut eis in competentibus beneficiis provideant propensius invitare. Hac itaque ratione inducti, & de vestra nihilominus devotione confisi, pro dilecto filio nostro M. clerico, latore præsentium, qui asserit, se omnino ecclesiæ vestræ devotum, cujus mores & conversationem dilecti filii nostri fratres militiæ Templi, circa quos est conversatus, plurimum commendant, caritati vestræ preces affectuosas porrigimus: devotionem vestram per apostolica scripta rogantes attentius, monentes, atque mandantes, quatinus eidem clerico, Divini amoris intuitu, & pro reverentia B. Petri ac nostra, in aliquo beneficio ecclesiastico sibi competenti, unde vitæ necessaria in vestra semper devotione possit honeste percipere, liberaliter provideatis: ut liberalitas & devotio vestra exinde commendabilis debeat apparere; nos quoque vobis, propter hoc uberes gratiarum actiones exsolventes, preces & petitiones vestras, cum se opportunitas obtulerit, libentius & efficacius admittamus. Datum Tusculani, V. Idus Augusti.

**XLIV. AD REMORUM ARCHIEPISC.

Ut cuique idoneo liceat scholas regere.

Alexander papa III. Remorum archiepiscopo.

Dilectus filius noster abbas sancti Petri de Montibus, transmissa nobis relatione monstravit, quod magister scholarum Catalaunensis ecclesiæ in terra jam dicti abbatis sibi scholarum magisterium vendicat, & nullum per abbatem ibi regere scholas permittit. Unde quoniam, cum donum Dei sit scientia litterarum, liberum debet esse cuique talentum gratis cui voluerit erogare: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus tam abbati, quam magistro scholarum præcipias, ne aliquem probum & litteratum virum regere scholas in civitate, vel suburbiis, ubi voluerit, aliqua ratione prohibeant, vel interdicere qualibet occasione præsumant. Non enim debet venale exponi, quod munere gratiæ cælestis acquiritur: sed gratis debet omnibus exhiberi, ut impleatur quod scriptum est: *Gratis accepistis, gratis date.* Matth. Verum licet idem magister scholarum, illud sibi forte in civitate ipsa obtentu pravæ consuetudinis vendicet: hoc in terra abbatis non potest aliquatenus vendicare. Datum Tusculani, Idibus Iulii.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Liberum debet esse.) Quod de magistris hoc loco censet Alexander III. id ipsum de scholaribus statuit Alexander IV. pro Dominicanorum scholis in hęc verba scribens episcopo Parisiensi: *Insuper statuimus, ut scholares omnes, tam religiosi de prælatorum suorum licentia Parisiis gratia studii quandolibet commorantes, quam etiam sæculares, ubicumque voluerint, lectionibus vel prædicationibus audiendis, sive quæstionibus disputandis, libere valeant interesse.*

** XLV. AD CLAREVALLENSEM & sancti Remigii abbates.

Vt Dervense monasterium reforment.

Alexander papa III. Clarevallensi & sancti Remigii abbatibus.

Cum dilectum filium nostrum Dervensem abbatem super dilapidatione bonorum monasterii sui, & dissolutione, quam per eundem abbatem audiveramus jampridem factam fuisse, ad rationem posuissemus: ipse se super his coram nobis, & fratribus nostris prudenter & laudabiliter excusavit, asserens quod cum multitudo Brebentionum partem quandam terræ monasterii sui hostiliter invasisset, & ad reliquam occupandam intenderet, coactus est debita plura contrahere, ut terram ipsius monasterii posset ab illius iniquæ gentis manibus liberare. Adjecit insuper, quod reditus ejusdem monasterii quibusdam personis assignavit, ut ex his eadem debita persolvantur, & quod nec in his culpa sua gravatum sit idem monasterium, nec in aliis dissolutum. Cæterum, quoniam hæc nobis non constant, horum cognitionem & correctionem experientiæ vestræ, de qua plene confidimus, duximus committendam: discretioni vestræ præsentium autoritate mandantes, quatinus ad monasterium ipsum pariter accedentes, rei veritatem diligenter & solicite inquiratis, & quæ in abbate, vel monachis inveneritis corrigenda, autoritate nostra, sublato appellationis remedio, adhibita gravitate & modestia corrigatis. Quod si noveritis monasterio expedire, ut aliqui ex monachis ipsius loci amoveantur, eos inde autoritate nostra, appellatione cessante, amovere minime differatis, & alios de religiosis illic instituatis: ita super his diligentes & providi existentes, quod studio & diligentia vestra in meliorem statum jam dictum monasterium autore Domino reformetur, & solicitudo ac vigilantia vestra præconio multæ digna commendationis existat. Reditus vero ipsius monasterii personis, quibus pro solutione debitorum sunt assignati, si solutioni debitorum convenienter non intendunt, nec eosdem reditus bene dispensant, autoritate apostolica auferatis, & eos personis aliis cum consilio abbatis & fratrum monasterii, qui magis providi sint & discreti, assignare curetis: per quorum studium & providentiam celerius & convenientius eadem debita persolvantur. Si qui autem ex ipsis abbas & monachi, vobis in his contumaces fuerint, vel rebelles, quo minus mandatum nostrum in hac parte adimplere possitis: in eos autoritate nostra, sublato appellationis remedio, canonicam sententiam proferatis: quia nos sententiam, quam in ipsos canonice protuleritis, autore Domino ratam & firmam habebimus. Datum Tusculani, v. Kal. Iunii.

NOTA IAC. SIRMONDI S. I.

Multitudo Brebentionum.) Qui vel sua sponte, vel alienis auspiciis conducti, per hæc tempora incursantes omnia populabantur, nec ecclesiis, nec monasteriis parcentes: ut est in concilio Lateranensi Alexandri papæ, cap. XXVII.

A ** XLVI. AD ABBATEM S. REMIGII, & Fulconem decanum Remensem.

Litem judicandam committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Constitutus in præsentia nostra Constantius subdiaconus lator præsentium, sua nobis conquestione monstravit, quod G. de Poegni quandam domum suam sitam in villa de Poegni violenter sibi abstulit, & injuste detinet occupatam. Vnde cum uterque esset propter hoc in præsentia dilecti nostri R. canonici Remensis constitutus: prædictus subdiaconus timens se prægravari, ad nostram audientiam appellavit. Verum quoniam eo conveniente altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit: causam ipsam experientiæ vestræ, de qua plene confidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus, cum exinde requisiti fueritis, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde diligenter auditis & cognitis, eandem causam, infra XL. dies post harum susceptionem, sublato appellationis remedio, concordia vel justitia terminetis. Datum Tuscul. VI. Kal. Septembris.

** XLVII. AD ....

Causam judicandam committit.

Alexander papa III.

Ex transmissa conquestione Euronii meminimus, nos causam quæ inter eundem Euronium & Rolandum vertitur, experientiæ tuæ commisisse. Sed quia, sicut accepimus, nondum in eadem causa juxta tenorem mandati nostri processisti: prædictus R. falsa suggestione ab apostolica sede litteras obtinuit: magister Ioannes vero prædictum Euronium vinculo excommunicationis innodavit. Quoniam igitur sententia non potest, sicut non debet, tenere: discretioni tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus præfatum Euronium nostra fretus autoritate absolutum publice denuncies, & præfatum R. de cætero non audias, neque appellationem ejus ad præsentiam nostram ullo modo recipias, & rei veritate a venerabili fratre nostro Catalaunensi episcopo diligenter inquisita, R. & Susannam uxorem ejus instanter commoneas, & districte compellas, ut infra viginti dies post harum susceptionem, omni contradictione & appellatione remota, supradicto Euronio res & expensas suas restituant. Si autem monitis tuis obtemperare contempserint, eos vinculo excommunicationis astringas. Postea si idem R. adversus Euronium agere voluerit, coram venerabili fratre nostro Catalaunensi episcopo ordine judiciario experiatur, & ipse causam audiat, & debito fine decidat. Datum Tusculani, VI. Idus Augusti.

A

*** XLVIII. AD ABBATEM SANCTI Remigii, & Fulconem decanum Remensem.

Causam judicandam committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Ex parte cujusdam mulieris filiastræ nobilis viri R. militis de Vilario, nostris est auribus intimatum, quod cum ipsa quosdam reditus, qui terragia dicuntur, G. avunculo suo canonico Ambianensis ecclesiæ, pro XXX. libris jampridem pignori obligasset: idem canonicus reditus suos illi restituere contradicit, licet ultra sortem suam pleraque B deductis expensis recepisse dicatur. Quoniam igitur in laicis, nedum in clericis, detestabile & horrendum existit usurarum crimen, ut pote utriusque testamenti pagina condemnatum: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus utraque parte ante vestram præsentiam convocata, exinde rei veritatem diligenter inquiratis, & si ita vobis constiterit, memoratum canonicum moneatis, & nostra autoritate districte compellatis, ut præscriptos reditus supradictæ mulieri, dilatione & appellatione cessante, sine qualibet exactione restituat, & in pace dimittat. Querelas vero alias, si quæ hinc inde vertuntur, studiosius audiatis, & eas concordia, vel mediante judicio decidatis.

Datum Tusculani IV. No. Maii.

C

*** XLIX. AD EOSDEM.

Causam judicandam committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Causam quæ inter R. de Vilers, & Amilium militem de Becloi super dote uxoris prædicti R. diutius est agitata, & ad nos sicut dicitur per appellationem delata, experientiæ vestræ, de qua plene confidimus, committimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ D per apostolica scripta mandamus, quatinus postquam exinde requisiti fueritis, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem causam, si vobis constiterit eam ad nos per appellationem delatam fuisse, ablato appellationis remedio, concordia, vel mediante justitia decidatis. Nihilominus etiam præsentium vobis autoritate mandamus, ut alias querelas de quibus vobis adversus se proposuerint audiatis, & eas concordia, vel judicio terminetis. Si autem huic causæ ambo non potueritis interesse, alter vestrum eidem causæ, prout dictum est, finem imponere non postponat.

E

Datum Tusculani IV. Non. Maii.

*** L. AD EOSDEM.

Causam judicandam iis committit.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Ex litteris quas nobis venerabilis frater noster Henricus Remensis archiepiscopus destinavit, evidentur accepimus, quod Balduinus de Aigne Hierosolymam profecturus, cuidam sorori suæ viduæ Agneti nomine, quæ in domo sua manebat, tres modios frumenti, & unum avenæ, de decima sua annuatim percipiendos concessit. Mortuo vero eodem B. in peregrinatione, Girardus de Landas, qui ejus Balduini filiam duxerat in uxorem, præfatæ Agneti jam dictos modios frumenti & avenæ violenter auferre non dubitavit. Unde cum idem Girardus ad curiam ipsius archiepiscopi appellatus, & mulier pariter, in ejusdem archiepiscopi essent præsentia constituti: mulier testes legitimos & idoneos produxit, & adjudicatis sibi prælibatis quatuor modiis, de quibus controversia vertebatur, ab eodem archiepiscopo in eorumdem fuit possessionem inducta. Præterea sicut ex eisdem litteris intelleximus, prænominata Agnes aliam adversus eundem Girardum quæstionem proposuit: videlicet, quod prætaxatus Balduinus quendam habebat filium de non legitimo matrimonio susceptum: cui cum hereditatem suam non posset conferre, quandam terram de pecunia sua comparavit, quam eidem filio suo donavit. Qui cum patre suo iter arripiens, eam sæpedictæ Agneti, si forte non rediret, habendam, & perpetuo possidendam concessit: quam postmodum memoratus Girardus illi impudenter auferre præsumpsit. Conquesta est insuper eadem mulier, quod super terra nepotis sui sibi dimissa, indebita sibi violentia fuit illata. Super quibus cum idem Girardus summonitus, & mulier, ad diem præfixam in præsentia archiepiscopi convenissent, & eadem mulier suos vellet testes producere: Girardus ad nostram audientiam appellavit. Quia vero muliere ad nostram præsentiam veniente, altera pars nec venit, nec pro se responsalem transmisit: vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, causam ipsam committimus audiendam, & fine debito terminandam. Inde est quod discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, super capitulis, de quibus vobis constiterit ad nos appellatum fuisse, controversias & quæstiones, sublato appellationis remedio, ita studeatis mediante justitia terminare, quod neutra partium pro juris sui defectu debeat merito querelari, nec prælibata cogatur ulterius ad nos exinde laborare.

Datum Tusculani, XVI. Kal. Decembris.

*** LI. AD

A

*** LI. AD PETRUM ABBATEM SANCTI Remigii, & Fulconem decanum Remensem.

De scholaribus Remensibus, à presbytero injuste excommunicatis, & alias injurias passis.

Alexander papa III. Petro abbati sancti Remigii, & Fulconi decano Remensi.

Audivimus ex transmissa conquestione quorundam scholarium qui in Burgo sancti Remigii consistunt, quod cum I. presbyter de Burgo sancti Remigii in die Dominico coram clericis & laicis, postposita modestia clericali, choreas duceret, scholaribus ipsis eundem presbyterum exinde increpantibus & deridentibus: idem presbyter quorundam favore cum furore & impetu ostium & B fenestras scholarum ausu temerario fregit, & in quosdam ex ipsis scholaribus violentas manus injecit; & his injuriis non contentus, absque conscientia venerabilis fratris nostri Henrici Remensis archiepiscopi & officialium suorum, in ipsos non citatos nec confessos proxime sequenti die excommunicationis sententiam promulgavit, quam idem archiepiscopus fecit, prout debuit, relaxari. In quo utique iidem scholares libertatem suam plurimum fuisse læsam proponunt: cum eam se asserant libertatem habere, ut nullus in eos violentas manus injicere, aut ecclesiasticam sententiam audeat promulgare, donec coram magistro suo velint justitiæ stare. Hinc siquidem, & aliis injuriis prædicti scholares provocati, eundem presbyterum, sicut C asserunt, ad nostram præsentiam appellarunt: sed per se vel per alium nostro se conspectui minime præsentavit. Quoniam igitur idem presbyter, in hoc, si verum est, multipliciter excessisse videtur: nos excessus ejus nolentes, sicut non debemus, incorrectos relinqui, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus partibus ante vestram præsentiam convocatis, super his rei veritatem studiosius inquiratis: & si inveneritis prædictum presbyterum choreas in conspectu clericorum & laicorum duxisse, & pro tali causa tantam præfatis scholaribus injuriam intulisse, aut D ipsos ita incaute anathemati subjecisse, ipsum autoritate nostra, sublato appellationis remedio, de tanta levitate, præsumptione, & audacia, dure & aspere puniatis: & si vobis constiterit eum vel complices suos, in aliquos prædictorum scholarium, qui essent clerici, violentas manus injecisse, ipsos, autoritate apostolica freti, omni contradictione & appellatione postposita, publice excommunicatos denuncietis, & faciatis sicut excommunicatos cautius evitari. Donec passis injuriam congrue satisfaciant; & cum vestrarum testimonio litterarum apostolico se conspectui repræsentent; & prohibeatis omnibus, ne præfatos scholares contra libertatem eorum in aliquo molestare E audeant vel gravare, quandiu coram magistro suo parati sunt justitiæ stare.

Datum Tuscul. VI. Idus Novemb.

*** LII. AD ABBATES S. REMIGII, & S. Dionysii Remensis.

Causam judicandam iis committit.

Alexander papa III. sancti Remigii & sancti Dionysii Remensis abbatibus.

Causam quæ inter G. Remensem & A. mulierē super quadam domo coram dilecto filio nostro B. archidiacono Remensi diutius est agitata, &, sicut dicitur, ad nos per appellationem delata, experientiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota, fine congruo terminandam. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus; quatinus, cum exinde requisiti fueritis, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & si cognoveritis causam ipsam ad nos per appellationem fuisse delatam, rationibus hinc inde auditis, & cognitis, eandem causam, sublato appellationis remedio, concordia vel judicio terminetis.

Datum Tuscul. XVI. Kalend. Aprilis.

*** LIII. AD PRESBYTEROS ET CLERICOS parochiarum ad monasterium Petri de montibus pertinentium.

Ne parochianos suos in ecclesiis suis sepeliant: sed in monasterio S. Petri de Montibus sepeliantur.

Alexander papa III. presbyteris & aliis clericis parochialium ecclesiarum ad monasterium S. Petri de montibus pertinentium.

Pervenit ad nos, quod cum habitatores parochiarum vestrarum ex antiqua consuetudine apud monasterium sancti Petri de Montibus consueverunt sepeliri, vos contra consuetudinem illam corpora defunctorum in vestris ecclesiis sepelitis. Quoniam igitur non decet vos præscripto monasterio quicquid juris subtrahere, cui jura sua sicut devoti filii integra conservare debetis: per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatinus, si ita est, in ecclesiis vestris neminem de habitatoribus ipsis ad sepulturam recipere præsumatis, nisi apud vos elegerint sepeliri: nec quenquam de cætero laicum infra muros ecclesiarum vestrarum sepelire tentetis, quia id indignum esset, & ab institutione ecclesiastica penitus alienum.

Datum Tuscul. Non. Febr.

*** LIV. AD VVILLELMUM SENONENSEM archiepiscopum, & suffraganeos ejus.

De canonizatione S. Thomæ Cantuar. archiepisc.

Alexander papa III. VVillelmo Senonensi archiepiscopo, & suffraganeis ejus.

Redolet Anglia fragrantia, &c. *Extat supra iisdem plane verbis data ad omnes Christi fideles pag. 1227.*

Datum Tuscul. IV. Non. Aprilis.

*** LV. AD ABBATEM S. REMIGII, & decanum Remensem.

De controversia monasterii Virtuensis cum Man. presbytero.

Alexander papa III. abbati sancti Remigii, & decano Remensi.

Dilecti filii nostri I. sanctæ Mariæ Virtuensis abbatis, de quibusdam gravaminibus ecclesiæ suæ illatis, nuper querelas accepimus: quos tanto citius fine debito volumus terminari, quanto & ecclesia majori paupertate laborat, & abbas ecclesiæ negotia minùs potest pro imbecillitate virium sustinere. Questus est enim quod Man. presbyter ecclesiam de Alvesiolo, a bonæ memoriæ B. Catalaunensi quondam episcopo ecclesiæ Virtuensi concessam, violenter ei præsumpsit auferre: & de restitutione conventus, ad appellationis diffugium se dicitur contulisse: sed nec per se, nec per alium præsentiam suam exhibere curavit. Ab Eur. etiam de Coloneio decimas laborum suorum, & censum annuum domus suæ, & a R. de Coloneio & fratribus ejus terras ad jus ejusdem ecclesiæ pertinentes conqueritur injuste teneri. G. præterea de Bergeriis in molendino apud Clamangiam duodecim annonæ sextarios eidem præsumit auferre: & sæpe commonitus, reddere contradicit. Vnde quia plurimum de vestra discretione confidimus, & præfatus abbas non parum indiget ecclesiæ præsidio confoveri: per præsentia vobis scripta mandamus, quatinus supradictos viros, & partem ejusdem abbatis ante vestram præsentiam convocetis, & querelis ecclesiæ ac rationibus partium inquisitis diligenter & cognitis, ita eis finem debitum imponatis, ut prænominatus abbas laborare diutius pro defectu justitiæ non cogatur. Si autem illi aut copiam sui facere, aut judicio vestro stare contempserint: censura eos ecclesiastica compellatis, episcopo eorum ex parte nostra denunciantes, ut latam in eos sententiam, usque ad condignam satisfactionem, faciat observari. Porro, quia supranominatus M. presbyter appellationem suam, ut dicitur, prosequi non curavit: causam illam, si hoc ita constiterit, appellatione remota terminari mandamus.

Datum Beneventi v. Idus Febr.

*** LVI. AD ABBATES SANCTI Remigii, & sancti Nicasii.

Causam judicandam committit.

Alexander papa III. sancti Remigii & sancti Nicasii abbatibus.

Ex transmissa relatione E. mulieris accepimus, quod cum G. ab ea quinquaginta quinque solidos Remensis monetæ instanter exigeret, illa proponente quod marito suo, dum esset in patria, idem G. jam dictam pecuniam condonasset, super hoc ad audientiam venerabilis fratris nostri Remensis archiepiscopi causa fuit deducta: a cujus examine mulier ad nostram audientiam appellavit. Quia vero muliere nuncium suum destinante, altera pars nec venit, nec aliquem pro se responsalem transmisit: experiêtiæ vestræ, de qua plene confidimus, causam ipsam cõmittimus audiendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mãdamus, quatinus cũ exinde fueritis requisiti, viris discretis & honestis vobis ascitis, utramque partem ante vestram præsentiam convocetis, & rationibus hinc inde plenius auditis & cognitis, eandem causam, appellatione remota, mediante justitia decidatis. Si autem adversarii G. legitime citati, ad præsentiam vestram venire, vel judicio vestro parere contempserint, eos autoritate nostra ecclesiastica censura compellatis. Datum Tusculani, XIII. Kal. Iunii.

APPENDIX SECVNDA.

Epistolarum Alexandri papæ III.

Ex Tomo IV. collectionis Duchesnianę Francicorum historic.

**I. AD GISLEBERTVM CISTERCIENSEM abbatem, & reliquos ejusdem ordinis.

Eorum instituta confirmat, & privilegiis ornat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Gisleberto Cisterciensi, & cæteris abbatibus & monachis tam præsentibus quam futuris, regularem vitam & instituta Cisterciensis ordinis professis, in perpetuum. Hæc in mu... eade... atque Euge... tertii

Sacrosancta Romana ecclesia, sicut in beato Petro apostolorum principe a Domino promissionem obtinuit, quod universalis ecclesiæ fundamentum existeret: & præceptum accepit, ut Christianæ fidei professores in fide & religione, omnique sanctimonia confirmaret: ita pro universarum ecclesiarum profectibus sollicitam se semper exhibuit, & de instituendo, confirmando, & provehendo in omnibus ecclesiis cultu sacræ religionis, fuit omni tempore studiosa. Ita ut ab ea sicut a fonte ad universos ecclesiæ filios sit religio derivata: & quod ab aliis qui Spiritus primitias acceperunt, religiose ac salubriter institutum est, per eandem immutabilem acceperit firmitatem.

Inde est, dilecti in Domino filii, quod sacræ religionis vestrę opinione, tanquam agri pleni cui benedixit Dominus, provocati, religiosis precibus vestris benignum impertimur assensum, & regulares institutiones vestras autoritate apostolica confirmamus. In quibus sub certis capitulis quę inferius annexa sunt decrevimus exprimenda.

Primum quidem, ut in omnibus monasteriis vestris, sicut in Cisterciensi ecclesia, beati Benedicti regula pepetuis temporibus observetur, & in lectionem ejus nullus de ordine vestro præter simplicem & communem intelligentiam quemlibet alium sensum inducat: sed uniformiter, & sicut quæque diffinita noscuntur, intelligantur ab omnibus, & inviolabiliter observentur, & eædem penitus observantiæ, idem cantus, & iidem libri qui ad ecclesiasticum officium pertinent, per omnes ecclesias vestri ordinis teneantur. Nec aliqua omnino ecclesia vel persona ordinis vestri adversus communia ipsius ordinis instituta privilegium aliquod postulare audeat, vel obtentum quomodolibet retinere.

Deinde ut nulla ecclesiarum vestrarum, ei quam genuit aliquam terrenæ commoditatis seu rerum temporalium exactionem imponat, nil quod eam gravet, nil quod ejus substantiam minuat, erga eam agere disponat: ne, dum abundare de alterius paupertate cupit, avaritiæ malum, quod secundum apostolum

apostolum idolorum servitus comprobatur, evitare non possit. Curam tamen animarum abbas matris ecclesiæ in ea, gratia caritatis, sibi retineat: ut si quando a sancto proposito & observantia sanctæ regulæ declinare, quod absit, tentaverit, per ejus solicitudinem ad rectitudinem vitæ redire possit.

Item ut omnes abbates ordinis vestri singulis annis ad generale capitulum Cisterciense, postposita omni occasione conveniant: illis solis exceptis, quos a labore viæ infirmitas corporis retardaverit: qui tamen idoneum nuncium delegare debebunt, per quem necessitas remorationis eorum capitulo valeat nunciari: & illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, sine grandi & evidenti difficultate singulis annis se nequiverint capitulo præsentare. Qui nimirum eo tempore veniant, quod in ipso eis capitulo fuerit institutum. Quod si aliqua controversia inter aliquos abbates ordinis vestri emerserit, vel de aliquo eorum tam gravis culpa fuerit prolata, ut suspensionem, vel etiam depositionem mereatur: quidquid exinde a capitulo fuerit secundum vestrum ordinem diffinitum, sine retractatione aliqua observetur. Si vero pro diversitate sententiarum in discordiam causa devenerit, illud irrefragabiliter teneatur, quod abbas Cisterciensis qui pro tempore fuerit, cum his qui sanioris consilii & magis idonei apparuerint, judicabit.

Hoc obsecro, ut nemo eorum, ad quos specialiter causa respexerit, diffinitioni debeat interesse. Si quis autem abbas pro inutilitate vel pusillanimitate sua se viderit ab abbatiæ suæ ordine relaxandum, ab abbate domus illius, unde sua processit, humiliter postulet relaxari. Qui tamen petitioni ejus non leviter adquiescet, nec quicquam sua autoritate efficiet: sed congregatis aliquantis abbatibus ordinis vestri, cum eorum consilio peraget, quod inde pariter viderint adimplendum.

Si quis autem abbatum ordinis contemptor, vel ordinis prævaricator, aut commissorum sibi fratrum vitiis consentiēs apparuerit: abbas matris ecclesiæ per seipsum, vel priorem suum, vel quomodo melius noverit expedire, eum ut corrigatur ammoneat usque quater. Quod si culpam suam corrigere, vel a susceptæ provisionis officio cedere forte noluerit: aliquanti abbates ordinis vestri in nomine Domini aggregentur, & communicato consilio, si viderint opportunum, eum a regimine submoveant abbatiæ: ac postmodum alter qui dignus sit, consilio & voluntate patris abbatis, a monachis domus illius cum abbatibus, si qui ad eam pertinent, eligatur. Si autem is qui deponitur, vel monachi ejus, datæ in eum sententiæ contumaciter decreverint reluctandum: abbas matris ecclesiæ, cæterique abbates plenam habeant potestatem censura eos districtionis ecclesiasticæ coercendi. De quibus sane si quis reversus ad cor, & de sua contumacia resipiscens, matris suæ misericordiam postulaverit humiliter: sicut filius pœnitens recipiatur.

Quamdiu autem aliqua ecclesiarum vestrarum abbate proprio fuerit destituta: pater abbas de cujus domo domus illa exivit, omnem curam habeat ordinationis domus illius, donec in ea abbas alius eligatur. Electus autem nulli archiepiscoporum vel episcoporum emancipatus, vel quasi absolutus tradatur. Sed nec post factam archiepiscopo vel episcopo suo professionem, occasione ejus, ordinis sui constitutiones transgrediatur, vel in aliquo prævaricator ejus existat.

Præterea, si forte abbates ordinis vestri matrem vestram Cisterciensem ecclesiam a sacræ religionis observantia exorbitare perspexerint: ipsius loci abbatem per quatuor primos abbates, de Firmitate, de Pontiniaco, de Clarevalle, & de Murimundo, ut corrigatur; & subditos suos corrigere laboret; ammoneant, & omnia quæ de aliis abbatibus supra diximus circa eum adimpleant. Excepto quod si sponte cedere noluerit, nec deponere eum, nec, si contumax apparuerit, excommunicationis sententia poterunt innodare: donec vel in generali capitulo, vel, si illud visum fuerit sine grandi periculo expectari non posse, convocatis abbatibus qui de Cistercio exierunt, & aliquibus etiam aliorum, virum inutilem ab officio abbatis amoveant, & tam ipsi quam abbates & monachi Cistercienses alium idoneum abbatem ei studeant subrogare. In illum porro, qui depositus fuerit, & monachos ejus, si recalcitrare præsumpserint, sententiam severitatis ecclesiasticæ non dubitent promulgare. De quibus posthæc si aliquis culpam suæ contumaciæ recognoscens, ad aliquam quatuor prædictarum ecclesiarum se salutis causa contulerit: sicut domesticus recipiatur, quoad usque, prout conveniens fuerit, suæ restituatur ecclesiæ. Interim autem annuus abbatum conventus non apud Cistercium, sed ubi a quatuor prænominatis abbatibus prævisum fuerit, celebretur.

Quoniam autem Cisterciensis ecclesia mater est omnium vestrum, & alium patrem abbatem super se non habet, sicut ad cautelam & ordinis custodiam statuistis: per eosdem abbates annua ibi fiat visitatio, & ad suggestionem eorum secundum ordinem vestrum corrigatur, si quid invenerit corrigendum. Sed & quoties sine abbate proprio domus Cisterciensis extiterit: ad ipsos quatuor ejus cura respiciat, & tam ab eis quam ab aliis abbatibus ad Cistercium pertinentibus, qui per dies ad minus xv. fuerint convocati, & a monachis Cistercii, persona idonea eligatur.

Liceat autem unicuique matri ecclesiæ ordinis vestri tam de monachis, quam de ipsis abbatibus ecclesiarum, quæ ab ipsa processisse noscuntur, sibi quemcumque voluerint, si tamen dignus extiterit, assumere in abbatem. Personam autem de alio ordine nulla ecclesiarum vestrarum sibi eligat in pastorem, sicut nec vestri ordinis aliquis in abbatem alicui alterius ordinis monasterio ordinetur.

Hæc igitur de multis institutionibus ordinis vestri excerpsimus, & propriis curavimus capitulis designare. Adiicientes, ut nullus episcoporum abbatiis vel grangiis vestris aliqua religiosorum seu sæcularium habitatione, unde vobis inquietatio possit provenire, superædificari permittat: sed eos qui superædificare tentaverint, ne id faciant; ab episcopis, quorum diœcesani sunt, sub anathematis interminatione prohibeant. Nemo etiam professos vestros, monachos, vel conversos, sine licentia abbatum suorum recipiat, aut susceptos audeat retinere.

Quia vero singula quæ ad religionis profectum & animarum salutem regulariter ordinastis, præsenti abbreviationi nequiverunt annecti; nos cum his quæ præscripta sunt, omnia quæ continentur in charta vestra, quæ appellatur caritatis, & quæcumque inter vos religionis intuitu regulariter statuistis, autoritate apostolica roboramus, & vobis vestrisque successoribus, & omnibus qui ordinem vestrum professi fuerint, inviolabiliter perpetuis temporibus decernimus observanda.

De cætero, quia propositum firmum habetis habitationi vestræ loca extra conversationem sæcularium eligendi, grangias vestras sicut ecclesias a pravo-

pravorum incursu ac violentia liberas ac quietas fore statuimus: & ut nullus ibi hominem capere, spoliare, verberare, aut rapinam exercere præsumat, in virtute spiritus sancti inhibemus. Sancientes etiam, ut propter communia interdicta terrarum, nulla ecclesiarum vestrarum a Divinis compellatur officiis abstinere. Interdicimus iterum, ne aliqua omnino persona fratres ordinis vestri audeat ad sæcularia judicia provocare: sed quisquis sibi adversus eos aliquid crediderit de jure competere, sub ecclesiastici judicis examine experiendi habeat facultatem. Salva in omnibus sedis apostolicæ autoritate.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel præscriptas institutiones vestras ausu temerario violare. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, secundo tertiove commonitus, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei ac domini nostri redemptoris Iesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Servantibus autem hæc sit pax domini nostri Iesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

*** II. AD BITVRICENSEM ARCHIEpiscopum & suffraganeos, abbatesque illorum episcopatuum.

Encyclica est, & data a paribus ad omnes archiepiscopos. Evocat eos ad concilium Lateranense.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Bituricensi archiepiscopo, & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus per eorum episcopatus constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM in agro Domini, &c. *Extat infra initio Lateranensis concilii eadem epistola archiepiscopo Pisano & ejus suffraganeis inscripta. Ex quo apparet encyclicam esse, & datam a paribus ad omnes archiepiscopos. Quæ sequuntur, non pertinent ad encyclicam: sed hujus ad Bituricenses epistolæ sunt propria.*

Ad hæc, commendamus vobis attentius dilectum filium Octavianum subdiaconum nostrum, virum utique providum, industrium, & discretum, & inter alios clericos sui ordinis carum nobis admodum & acceptum. Cui, cum sit de mensa nostra, confidenter, pro sua probitate, fide, ac prudentia, vocationis hujus solicitudinem duximus imponendam: & universitatem vestram monemus propensius, & mandamus, ut ita ipsum benigne recipiatis, & honeste tractetis, quo & devotio vestra erga Romanam ecclesiam incunctanter appareat, & ss ipsum, cum ad nos Domino donante redierit, de reverentia quam erga beatum Petrum & nos ipsos habetis possit grata referre.

*** III. AD MAGISTRVM GIRARDVM Puellam.

Redditus schismatis tempore sponte remissos restituit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, magistro Girardo Puellæ, salutem & apostolic. benedictionem.

LITTERATVRA tua ac probitas ac morum honestas nos monent propensius & hortantur, ut te sicut probum, honestum, & litteratum virum, sincero diligamus caritatis affectu, & speciali prærogativa amoris & gratiæ foveamus. Hac igitur consideratione inducti, & personam tuam speciali volentes dilectionis nostræ privilegio decorare: tibi redditus, quos in regno Teutonico in fervore schismatis nullo cogente spontanee remisisti, de consueta clementia & benignitate sedis apostolicæ, interventu quoque venerabilis fratris nostri Maguntini archiepiscopi, restituimus: statuentes, ut non obsit tibi ad diminutionem vel maculam famæ tuæ, nec circa promotionem tuam tibi præjudicium valeat in posterum generare, quod aliquandiu redditus inter schimaticos nosceris tenuisse. Datum Laterani, Id. Martij.

*** IV. AD MAGISTRVM GIRARDVM.

Vt redditus omnes ipsi tribuantur etiam absenti, usque ad quadriennium, si scholas rexerit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Girardo, salutem & apostolicam benedictionem.

ATTENDENTES litteraturam & scientiam tuam, & quomodo compositione morum & honestate sis præditus nihilo minus cogitantes: cogimur communi & speciali debito tuis profectibus & incrementis intendere, & multa tibi benignitate deferre. Eapropter, dilecte in Domino fili, cũ sub magisterio tuo multi per Dei gratiam proficiãt in scientia litterarum: autoritate tibi apostolica duximus indulgendum, ut usquead quadriennium, si scholas rexeris, redditus tui quos habes in Anglia, nullius contradictione vel appellatione obstante, libere tibi, & sine diminutione qualibet reddantur in scholis. Ita quidem, ut nulli fas sit tibi quicquam de illis redditibus diminuere, vel subtrahere, aut circa res tuas indebitam molestiam vel gravamen inferre. Nec cogaris infra terminum ipsum scholas dimittere, nisi alicui ecclesiæ, in qua personatum vel magnum beneficium habeas, ea necessitas imminuerit, quod merito tuam sibi debeas præsentiam & patrocinium exhibere. Datum Anagniæ VII. Idus Februarii.

*** V. AD PETRVM CARDINALEM S. Chrysogoni apostolicæ sedis legatum.

Conqueritur de Parisiensi episcopo quod archidiaconatum, contra mandatum papæ & appellationem factam, contulerit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro S. Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostol. benedictionem.

SI innotesceret carissimo in Christo filio nostro Ludovico illustri Francorum regi, quam graviter

graviter de insolentia & temeritate Parisiensis episcopi, qui contra mandatum nostrum, & appellationem a te super hoc ad nos interpositam, archidiaconatum ecclesiæ suæ, non sine gravi contemptû & injuria nostra, non est veritus pro sua voluntate conferre, sanctorum patrum institutionibus & Romanæ ecclesiæ detractum sit dignitati : in patientia, sicut credimus, sustineret tantam & tam gravem præsumptionem debitâ severitate puniri : nec moveretur, sicut commotus esse dicitur, super eo quod tam horrendum & detestabile factum non duximus approbandum. Verum ne latere possit regiam magnitudinem, quam graviter in facto ipso læsa sit sanctorum patrum autoritas, & dignitas apostolicæ sedis, quæ in appellationibus ex majori parte consistit: volumus, & tuæ discretioni mandamus, quatinus præfatum regem adeas, sibique plene, prudenter, & diligenter aperias, quam graviter censuræ sacrorum canonum & autoritati Romanæ ecclesiæ sit detractum, super eo quod præfatus episcopus post appellationem, quam de mandato nostro ad nos interposuisse dinosceris, præscriptum archidiaconatum dare præsumpsit, & quomodo ex hoc pravum & iniquum exemplum transibit ad posteros : cum sine læsione canonicæ sanctionis, & derogatione justitiæ, non possit incorrectum relinqui, quod contra appellationem a quolibet attentatur. Hæc autem & alia diligenter proponendo, prædictum regem a proposito & institutione sua super hoc studeas solicite revocare. Sed si ab hoc revocari non poterit, proponas ei ex parte nostra, quod suæ gratissimæ devotionis intuitu factum ipsius episcopi, quantumcumque grave nobis sit & molestum, & sanctorum patrum institutioni contrarium, æquo animo sustinemus, & episcopo, & nepoti dilecti filii nostri Galterii regii Camerarii offensam istam duximus remittendam. Nec eis occasione hujus offensæ aliquod gravamen seu molestiam inferemus, & sententiam, si qua propter hoc in ipsos lata est, relaxamus : & prosecutionem appellationis eis remittimus, si quam interposuisse noscuntur. Cæterum ne nos vel dilectus filius Grat. subdiaconus noster tantam confusionem videamur & verecundiam sustinere : præfato regi suadeas, ut honori nostro & ejusdem G. taliter in hac parte provideat, ut dignam possimus inde consolationem recipere, & regiam providentiam merito in Domino commendare.

Datum Anagniæ VIII. Idus Novembris.

** VI. AD EUMDEM, ET HUGONEM sancti Angeli diaconum, cardinales.

Ut regis Francorum filia vel ducatur a filio regis Anglorum, vel patri restituatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro S. Chrysogoni presbytero, & Hugoni sancti Angeli diacono, cardinalibus, apostolicæ sedis legatis, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM filia carissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris Francorum regis, quam jampridem Henricus illustris rex Anglorum filio suo Richardo duci Aquitaniæ in matrimonio copulandam susceperat, ad annos nubiles pervenisse dicatur: idem rex Francorum videtur graviter de nobis conqueri, quod nobis, sicut asserit, tolerantibus, nec ei eadem filia sua restituitur, nec a præfato duce traducitur, sicut traduci deberet. Quoniam igitur idem Francorum rex ad horum alterum instat, nos sibi nolentes in hac parte, sicut non debemus, deesse : cum indignum sit, absonum, & absurdum, ut filia ipsius regis tali modo debeat diutius detineri : discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus præfatum regem Anglorum communiter & divisim ex parte nostra & vestra solicitis monitis & hortationibus laboretis inducere, ut memoratam filiam ejusdem regis infra duos menses a prænominato duce magnifice, sicut decet utrumque regem, traduci faciat : aut eam prædicto regi restituere non postponat. Si vero neutrum istorum ad commonitionem vestram infra præscriptum terminum fecerit : in tota provincia Cantuariensi, sublato appellationis remedio, omnia Divina, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, donec horum alterum faciat, autoritate nostra prohibeatis officia celebrari. Et si nec sic resipuerit, totum comitatum Pictavensem simili sententiæ subponatis. Porro si unus vestrum his exequendis noluerit vel non potuerit interesse, alter vestrum ea nihilominus exsequatur.

Datum Anagniæ XII. Kal. Iunii.

** VII. AD LUGDUNENSEM ARCHIEpiscopum S. A. L. & suffraganeos ejus, &c.

Petrum S. Chrysogoni cardinalem, legatum suum, commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Lugdunensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus & universo clero & populo per Lugdunensem provinciam constituto, salutem & apostolicam benedictionem.

GAUDEMUS admodum, & exultamus in domino, quod dilecto filio nostro Petro. tit. Sancti Chrysogoni presbytero cardinali, quem in provincia vestra, & in aliis locis legatum sedis apostolicæ constituimus, bonum, per Dei gratiam, & laudabile testimonium perhibetur. Honesta siquidem & laudabilis conversatio ejus, sua probitas, & prudentia, de ipso nos fecerant jam pridem concipere, quod nunc domino cooperante plenius in operis exhibitione didicimus. : quia quanto vos sicut devotos & speciales ecclesiæ filios abundantiori caritate diligimus, tanto vobis personam magis modestam, providam, & discretam, in legatum duximus providendam. Licet autem de ipsius legatione jam pridẽ alias litteras ad vos direximus: quia tamen eumdem cardinalem speciali prærogativa diligimus, & carum acceptumque tenemus, iterata vobis scripta dirigimus: monentes universitatem vestram, & præcipiendo mandantes, quatinus prædictum cardinalem, sicut decet tantum virum & legatum apostolicæ sedis, cum debito honore & reverentia curetis recipere, & ad vocationem ejus sine contradictione qualibet accedentes, ipsius statuta & monita suscipiatis firmiter, & servetis ; sibique sicut legato apostolicæ sedis honorem & reverentiam impendatis. Ita quod ipse vobis & aliis possit salubriter Domino cooperante proficere, & nos de fructu legationis suæ omnipotenti Domino debitas gratias exsoluamus. Datum Anagniæ. XIV. Kal. Decembris.

** VIII. AD PETRVM CARDINALEM sancti Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

De pace cum Friderico imperatore nondum facta: & de filia regis Francorum, quam vel ducere debet filius regis Angliæ, vel patri restituere.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tit. sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD significastis nobis publice per totum regnum Franciæ prædicari, nos cum Frederico imperatore pacem fecisse, & ex hoc carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem in admirationem non modicam esse inductum, quia nullam per nos certitudinem inde habuit: mirati sumus quomodo ille vir potens, hujusmodi sparsit rumores per orbem, per litteras suas denotando nos ad vocationem ejus juisse, & pacem firmasse: cum etsi capitula hinc inde producta fuerint, & spes habeatur quod pax debeat reformari, nullam tamen certitudinem perficiendæ pacis habemus: quia jam eam regi significassem, qui tantum ecclesiæ contulit, & se pariter & regnum suum nobis & fratribus nostris plene exposuit. Quod quidem te volumus prædicto regi, ut pote amatori & defensori ecclesiæ, diligenter proponere, & quod ei statim plenius curabimus, si datum fuerit desuper quod pax reformetur, & studiosius insinuare.

De cætero, licet carissimo in Christo filio nostro Henrico illustri Anglorum regi scripta nostra direxerimus, monentes, consulentes, & hortantes eum, ut filiam suam prædicto regi sine dilatione restituat, vel a filio suo faciat desponsari: quia tamen prædictus rex Angliæ asserit se paratum esse ad matrimonium complendum, si rex Franciæ pactiones servare voluerit, quas secum fecit: prudentiam tuam monemus & hortamur attentius, quatinus eumdem regem Franciæ cum omni studio moneas, horteris propensius, & inducas, quod prædicto regi Angliæ petitiones illas compleat & observet, si honestæ sunt, & ita se obligavit, quod eum dedeceat si eas non compleverit. Quod si forte non potuerit ad hoc induci, regem Angliæ cum omni instantia monere satagas, & inducere modis omnibus elabores, ut de duobus quæ diximus alterum maturius exsequatur: quia satis ei sufficere debet ut regi filiam reddat, ex quo sibi interpositas petitiones non servat. Si autem infra quadraginta dies post commonitionem tuam, neutrum horum quæ dicta sunt impleverit, in regnum & in terram ejus, omni occasione & interpellatione cessante, interdicti sententiam proferas: & venerabilibus fratribus nostris Cantuariensi & Burdegalensi archiepiscopis, & Pictavensi episcopo, ex parte nostra præcipias, ut eandem sententiam omni occasione & appellatione cessante observent, & faciant inviolabiliter observari. Volumus autem ut negotium ipsum secretum teneas, quousque a rege Anglorum certum accipias inde responsum: & hoc ipsum regi Franciæ diligenter ex parte nostra proponas: quia nec decet, nec expedit, ut ante responsionem regis nostrum publicetur mandatum.

Datum Ferrariæ II. Kal. Maii.

** IX. AD LVGDVNENSEM ET BITVricensem archiepiscopos.

Vt Petrum S. Chrysogoni cardinalem, legatum agnoscant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Lugdunensi apostolicæ sedis legato, & Bituricensi, archiepiscopis, & eorum suffraganeis, & universo clero & populo in eorum episcopatibus & in episcopatu Aniciensi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

NON latet, sicut credimus, vestræ discretionis prudentiam, quomodo nos olim dilectum filium nostrum Petrum tit. S. Chrysogoni presbyterum cardinalem, ejus probitate & prudentia, & honestate pensata, in partibus ultramontanis legatum sedis apostolicæ constituimus: eam de ipso spem fiduciamque tenentes, quod per solicitudinem & providentiam ejus, & vos proficietis, autore Domino, salutaribus institutis, & ecclesia Dei gratum suscipiet incrementum. Mandamus itaque universitati vestræ, atque præcipimus, quatinus prædictum cardinalem, sicut legatum apostolicæ sedis, & sicut virum providum, industrium, & discretum, & carum nobis plurimum & acceptum, cum honore debito & reverentia curetis recipere, & honeste tractare, & ad vocationem ejus sine contradictione qualibet accedentes, sibi tam in appellationibus quam in aliis, sicut legato apostolicæ sedis, omnem reverentiam & obedientiam impendatis, & ejus saluberrimis monitis & mandatis reverenter, prout convenit, pareatis. Ita quod & ipse nobis possit Domino cooperante proficere, & nos de fructu legationis suæ omnipotenti Domino gratias referamus.

Datum Ferentin. II. Idus Aprilis.

** X. AD OMNES FIDELES PER FRANciam constitutos.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis abbatibus & aliis ecclesiarum prælatis, & universis tam clericis quam laicis per regnum Francorum constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM simus evidenter experti prudentiam, litteraturam, & honestatem dilecti filii nostri P. tit. sancti Chrysogoni presbyteri cardinalis, ipsumque sicut virum litteratum, providum & discretum, sincere in Domino diligamus: tanto confidentius sibi committimus quæ sunt per viros honestos & providos exsequenda, quanto de fervore suæ devotionis, & de prudentia sua pleniorem fiduciam obtinemus. Inde est, quod nos eumdem cardinalem pro quibusdam magnis & arduis negotiis specialiter & præcipue ad partes vestras duximus destinandum: cui autoritatem & facultatem indulsimus corrigendi quæ corrigenda ibi invenerit, & causas quæ ad ejus audientiam perlatæ fuerint, decidendi. Monemus itaque universitatem vestram attentius, & præcipimus, quatinus eumdem cardinalem, sicut virum litteratum, providum, & honestum, & a nostro latere destinatū, qui nobis carus est plurimū, & acceptus, eū honore debito curetis recipere,

pere, & correctionem suam, & ea quæ provida A circumspectione statuerit, suscipiatis firmiter & servetis. Ita quod ipse in vobis fervorem consuetæ devotionis inveniat, & nos prudentiam ac sinceritatem vestram dignis in Domino laudibus commendemus. Datum Anagniæ, x. Kal. Maii.

*** XI. AD PETRVM CARDINALEM sancti Chrysogoni apostolicæ sedis legatum.

Vt abbas Quintiacensis decimas restituat priori de Lanariaco, quas ipsi ademit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

B

Ex conquestione dilecti filii nostri P. prioris de Lanariaco accepimus, quod abbas & monachi sancti Benedicti de Quintiaco ab eo de agriculturis & vineis suis decimas contra justitiam abstulerunt, & exinde ipsum multipliciter infestare præsumunt. Quoniam igitur unicuique in jure suo adesse debemus, & ne viri religiosi injuste graventur, attentiori studio providere: discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus præfatos abbatem & monachos cum omni studio moneas, & si fuerit necesse, districte compellas, ut memorato priori præscriptas decimas sine molestia & diffi- C cultate restituant, & de cætero exigere nulla ratione præsumant: vel in præsentia tua plenam exinde justitiam appellatione remota exhibeant. Datum Ferentin. IV. Nonas Augusti.

*** XII. AD PETRVM CARDINALEM S. Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

Vt jura monasterii sancti Maglorii peculiariter protegat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tit. sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

D

Ita solicite nos & attente rogavit carissimus in Christo filius noster Ludovicus illustris Francorum rex pro monasterio sancti Maglorii Parisiensis: quod jura ipsius monasterii præter commune debitũ illæsa volumus & integra cõservare, & te ad hoc solicitis exhortationibus cõmonere. Inde est quod discretionem tuam monemus attentius, & mandamus, quatinus dum in terra fueris, jura præscripti monasterii, autoritate legationis qua fungeris, quantum in te est, protegas attentius & defendas, & ita præscriptum monasterium satagas in suis justitiis confovere, quod per providentiam & solicitudinem tuam idem monasterium de sui juris in- E tegritate lætetur, & nos exinde discretionem & prudentiam tuam non immerito commendare possimus. Datum Beneventi, III. Kal. Ianuarii.

*** XIII. AD PETRVM CARDINALEM S. Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

Ne Meldensem ecclesiam detinere pergat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tituli sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Quanto majorem locum dono Divini muneris adeptus es dignitatis, tanto debes cautius & circumspectius ambulare: & ita te compositum exhibere, ut homines inveniant in te quid sequantur, & non quid debeant remordere. Accepimus autem quod ecclesiam Meldensem adhuc detines, & redditus percipis, ita quod, sicut nuncii venerabilis fratris nostri VVillelmi Senonensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, retulerunt nobis, nihil ad eum de redditibus illis pervenit: & canonici ejusdem ecclesiæ electionem non audent libere celebrare. Vnde ex hoc quoniam famæ & opinioni tuæ, & honestati ecclesiæ plurimum detrahitur, & nimiæ avaritiæ imputatur: discretionem tuam monemus, consulimus, mandamus, quatinus archiepiscopo & canonicis dicas, quod pro te non dimittant, quin eidem ecclesiæ personam idoneam provideant in episcopum & pastorem. Tu vero in actibus & operibus tuis illam circumspectionem & modestiam serves, quod in conspectu Dei & in oculis hominum exinde valeas commendabilis existere, & ecclesia Romana honoris & gloriæ recipiat incrementum. Datum Ferent. VI. Idus Septembris.

*** XIV. AD PETRVM CARDINALEM S. Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

Vt qui electum Cameracensem episcopum occiderunt, publice excommunicati denuncientur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tit. S. Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Non sine gravi dolore & amaritudine cordis audivimus illud horrendum & detestabile facinus, quod in necem bonæ memoriç R. quondam Cameracensis electi nuper est ausu diabolico perpetratum. Vnde cum tantum & tam grave flagitium non debeamus irrequisitum vel impunitum relinquere, sed potius ad id judicandum nos conveniat omnem diligentiam & solicitudinem adhibere: discretioni tuç per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus venerabiles fratres nostros Remensem archiepiscopum, & suffraganeos ejus studiose commoneas, & diligenter inducas, ut sicut eis dedimus in mandatis, illos qui præfatum electum tam crudeliter occiderunt, vel fecerunt occidi, & eos etiam qui ad eum occidendum vel capiendum iverunt[a], publice accensis candelis excommunicatos denuncient, & faciant in singulis ecclesiis suorum episcoparuum denunciari: donec de tanto & tam gravi excessu digne Deo & ecclesię satisfaciant, & cum litteris eorum apostolico se aspectui repræsentent. Si vero id facere forte noluerint, vel distulerint, tu convocatis episcopis suffraganeis Remensis ecclesię, & aliis ecclesiasticis personis illius provi ciæ, publice appellatione remo-

[a] *Corr.* juverunt.

remota, accensis candelis, illos quos diximus, excommunicatos denuncies, donec ad apostolicam sedem cum litteris tuis veniant satisfacturi. Datum Feretin. VI. Idus Martii.

** XV. AD PETRVM CARDINALEM sancti Chrysogoni apostolicæ sedis legatum.

Vt candelabra & cuppam argenteam Portuensis episcopi defuncti ad se deferat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro, tit. sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM bonæ memoriæ VV. quondam Portuensis episcopus candelabra XXIV. & cuppam argenteam XIV. marcarum, deauratam intus & extra, apud Lemovicensem ecclesiam deposuerit: volumus & mandamus, ut per nuncium tuum providum & discretum, a dilectis filiis nostris decano, archidiacono, & canonicis ejusdem ecclesiæ, vel etiam ab abbate sancti Martialis, hæc & alia, si qua de bonis ejusdem episcopi apud eos sunt, ex parte nostra quantocius requiri facias, recepta nobis deferas, si debueris ad nos redire: aut si non es ad nos quantocius rediturus, apud dilectum filium nostrum abbatem sancti Germani Parisiensis eadem ponere non postponas. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut tibi, vel certo nuncio tuo, præscriptam cuppam, candelabra, & alia, si qua de bonis prædicti episcopi sunt apud eos, non differant assignare. Datum Laterani VI. Kal. Aprilis.

* f. ea deponere.

** XVI. AD PETRVM CARDINALEM sancti Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

Vt regem Francorum & principes aliosque ad sumendam crucem hortetur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tituli sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

INNOTVIT nobis ex litteris carissimi in Christo filii nostri Manuelis illustris Constantinopolitani imperatoris, quod ipse in manu forti Turcorum terram ingressus, civitates & castra ferro & igne consumpsit, & in medio terræ soldani Iconii civitatem quandam magnam & populosam construxit, ubi Latinos & Græcos qui eam custodiant, posuit, & per civitatem ipsam magnæ regioni Turcorum per Dei gratiam dominatur. Vsque adeo, quod viam sepulcri Domini visitandi omnibus Christianis, tam Latinis quam Græcis, reddidit Domino faciente securam. Vnde quia idem imperator firmum votum se asserit & propositum gerere, ab impugnatione illius nefandæ gentis nullatenus abstinere, donec autore Domino contra gentem ipsam perficiat quod incœperat: nos volentes juxta petitionem suam ejus pium propositum promovere, regibus & principibus orbis, & aliis fidelibus, exhortationis apostolicæ scripta direximus, ut ad confundendam gentem illam, & exaltandum nomen fidei Christianæ, obtentu piæ devotionis fideliter & diligenter intendant. Monemus itaque discretionem tuam attentius, & mandamus quatinus tam regem quam principes, comites, & barones, & alios Dei fideles regni Francorum, ad hoc idem solicitis monitis & hortationibus labores inducere. Ita quod persuasio tua in operis effectu clarescat, & nos prudentiam tuam & solicitudinem digne possimus in Domino commendare. Datum Anagniæ, IV. Kal. Februarii.

** XVII. AD PETRVM CARDINALEM sancti Chrysogoni, apostolicæ sedis legatum.

De mercede pro scholarum regimine.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro tituli sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem.

LICET mandaverimus ut hi qui volunt docere, nihil pro scholis regendis ab aliquo exigant, juxta illud: *Veni & audi*: volentes tamen honestati & litteraturæ magistri Petri cancellarii Parisiensis, quantum salva honestate possumus, prompta benignitate deferre, quem speciali prærogativa diligimus & volumus honorare: discretioni tuæ mandamus, quatinus habito consilio cum venerabilibus fratribus nostris VVillelmo Senonensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, & H. Remensi archiepiscopo, & aliis dignis & honestis personis, super regimine scholarum Parisiensium, quod tibi visum fuerit, ita quod personam jam dicti Petri non excedat quod exinde feceris, circumspecta diligentia provideas atque disponas: eam cautelam & maturitatem adhibiturus, quod non videaris modum excedere, & illi qui scholas rexerint non debeant immoderate gravari. Datum Ferentini, IV. Kal. Novembris.

** XVIII. AD REGINAM FRANCORVM.

Adversus Victorem antipapam.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimæ in Christo filiæ B. illustri Francorum Reginæ, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO tibi Divina clementia dignitatis gradum contulit altiorem, quanto etiam inter alias personas te majori potentia & nobilitate ditavit, tanto utique sub potenti manu Dei, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, excellentiam tuam decet amplius humiliari, & unicam sponsam ejus, sacrosanctam videlicet ecclesiam, tota mentis affectione diligere, & toto studio venerari, atque ad honorem & exaltationem illorum, qui ex canonica fratrum electione in ea Domino disponente ministrant, intendere, & ad eorum confusionem, qui eam opprimere & laniare conantur, oportet te solicitius laborare. Qualiter autem Octavianus schismaticus, simoniacus, & manifestus invasor, post canonicam electionem nostram, & postquam nos invitos & renitentes, de mandato ac voluntate fratrum, Odo prior diaconorum induerat, se ipsum intruserit, atque ipse idem manto se propriis manibus operuerit: ex litteris, quas ad episcopos, aliosque ecclesiæ prælatos per diversas provincias constitutos nos olim recolimus destinasse, ad notitiam tuam plenarie credimus pervenisse. Quia igitur ecclesia Dei multis attrita

A attrita laboribus, & non modicis anguſtiata preſſuris, ope & conſilio potentum & nobilium perſonarum, a multis retro temporibus non magis quam nunc indiguit auxiliari: excellentiam tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, ut in devotione matris tuæ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac noſtra, ſicut de te confidimus & ſperamus, immobili firmitate conſiſtas, & ſimoniaca pravitate illius ſchiſmatici atque apoſtatici omnino reprobata, a quo videlicet epiſcopi, abbates, atque alii viri religioſi, & cunctæ fere perſonæ tam eccleſiaſticæ quam ſæculares, ſicut a peſte mortifera fugiunt, & ad eum nulla ratione accedunt, in petra fidei, & eccleſiæ unitate, animi tui conſtituas firmitatem, atque cariſſimum filium noſtrum Ludovicum illuſtrem regem Francorum virum tuum ad hoc ipſum jugi exhortatione inducere ſtudeas, & modis omnibus B exhortari. Nos enim perſonam tuam, ſicut cariſſimæ filiæ noſtræ, ſincera volumus in Chriſti viſceribus caritate diligere, & poſtulationes tuas, quantum cum Deo poſſumus, libentius exaudire. Datum Anagniæ, Id. Novembris.

** XIX. AD PRÆLATOS IN ANGLIA conſtitutos.

T. archiepiſcopum Cantuarienſem, legatum apoſtolicæ ſedis inſtituit.

Alexander epiſcopus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis per totam Angliam extra Eboracenſem [n] *conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.* C

Ex injuncto nobis a Deo pontificatus officio, præter eam quæ diverſis eccleſiarum prælatis in ſibi ſubditos eſt conceſſa poteſtas, quandam ſpecialem de omnibus nos oportet curam & ſolicitudinem gerere, quæ ad noſtram ſolummodo proviſionem, vel ad ejus, cui vices noſtras in his commiſerimus exequendas, noſcitur præcipue pertinere. Proinde ſiquidem etſi de univerſis Dei eccleſiis curam & ſtudium habeamus: quæ ad noſtram tamen ſpectant juſtitiam, ubique præſentialiter exequi non D valemus. Venerabilis fratris noſtri T. Cantuarienſis archiepiſcopi prudentiam & diſcretionem, & circa vos & eccleſiam Dei ſinceriſſimæ devotionis affectum ſolicita conſideratione penſantes, quanto perſonam ſuam inter cæteras, quæ in partem commiſſæ nobis ſolicitudinis a Domino ſunt vocatæ, cariorem in omnibus & magis expertam habuimus: tanto præ aliis filiis ſpecialis dignitatis prærogativa duximus honorandum. Et ideo diſcretionis & honeſtatis ſuæ conſtantiam attendentes, ipſum legatum ſedis apoſtolicæ per totam Angliam, excepto epiſcopatu Eboracenſi, de communi conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, & ſuæ prudentiæ noſtras ibidem vices committimus exſequendas. E Ita videlicet quod in vicem noſtram corrigenda corrigere, & quæ ſtatuenda fuerint, autore Domino ſalubriter debeat ſtabilire. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus eidem tanquam apoſtolicæ ſedis legato humiliter in omnibus obediatis, & ad ejus vocationem ſine contradictione aliqua venientes, ſibi in his quæ ad noſtrum ſpectant officium plenius reſpondeatis. Ea quoque, quæ ad honorem Dei & fidelium ſuorum ſalutem ſtatuerit, ſuſcipientes firmiter & ſervantes, digna ipſum reverentia, & aſſiduis ſemper ſtudeatis honoribus prævenire. Vt per providentiam & curam ipſius & obedientiam ac humilitatem ipſam [n], eccleſiæ vobis commiſſæ tam ſpiritualiter quam temporaliter de bono in melius cooperante Domino provehantur, & vos propter hoc ad interminabile gaudium poſſitis feliciter pervenire. Datum Laterani, Non. Mart.

[n] Corr. veſtram

** XX. AD SIMONEM ARCHIDIAC. Pariſienſem.

Ne quid a canonicis ſancti Victoris exigat pro inthronizatione abbatis.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Simoni archidiacono Pariſienſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Cum ſis vir litteratus & diſcretus, te nullatenus ignorare credimus, eos graviter excedere, & cantorem [n] ſuum ſibi reddere offenſum, qui pro electione vel inthronizatione alicujus viri eccleſiaſtici pecuniam exigere vel extorquere præſumunt: cum id ad ſimoniacam pravitatem non ſit dubium pertinere. Ex parte ſiquidem dilectorum filiorum noſtrorum abbatis & fratrum eccleſiæ ſancti Victoris Pariſienſis, ad nos eſt querela perlata, quod tu ab eis centum ſolidos exigere non vereris, eo quod prædictum abbatem, contra antiquam & rationabilem conſuetudinem prædictæ eccleſiæ, poſt benedictionem ſuſceptam in ſedem poſuiſti: cum id tantum ad Priorem & Subpriorem ejuſdem eccleſiæ pertinere dicatur. Quia vero inthronizatio abbatis, vel alicujus eccleſiaſtici viri, libera & gratuita eſſe debet, ſicut & electio: diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatinus pro inthronizatione prædicti abbatis a fratribus prædictæ eccleſiæ nihil per te vel alios exigas, & eis hac occaſione nullam moleſtiam inferas, vel gravamen; ſed ipſos libere orationi vacare permittas. Quod ſi ſecus agere præſumpſeris, & ab eorum indebitis gravaminibus non deſtiteris: nos autore Domino eiſdem in jure ſuo, ſicut non debemus, ulla ratione non deerimus.

[n] Cor. creatorem

** P. DECANI ECCLESIÆ S. ANIANI ad Alexand. PP. III.

Vt in delinquentes epiſcopos ſit ſeverior.

Venerabili patri & domino Alexandro ſummo & univerſali pontifici, P. eadem gratia, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac Domini regis Francorum, eccleſiæ beati Aniani decanus, ſervitium debitum ac devotum.

Qvanto labore ſudaverim, ut deſtructo errore, perſonæ regni Francorum vos in patrem & paſtorem reciperent animarum: noverunt Domini cardinales, qui corporeis hoc oculis conſpexerunt. Receptus itaque multo labore cardinalium, quoniam eccleſiarum prælati diſſenſionis tempore congaudebant: ſpoliabant enim impune ſubditos, & impotentes ac pauperes nequiter aggravabant: cœperunt Domini cardinales paulatim exhortari & commonere epiſcopos, ut per viam rectitudinis incederent, & eccleſiæ Romanæ ſtatuta non adeo paſſim convellerent, aut tam patenter a tramite juſtitiæ nullatenus deviarent. Et cum hoc certe plus

plùs justo tenuiter agerent, quoniam forte quod A fecerant eos remordebat, occasio guerræ advenit, & orta est guerra inter reges, quæ facile sedari non poterit, quod non est qui vel de pace mentionem faciat. Episcopi guerram desiderant, quoniam & guerram Romanæ ecclesiæ in guerra regum intelligunt augmentari. Turbatus est enim dominus rex, & valde nimis, & quia novis adhæsi principibus, atque juvenibus, timendum valde est, ne ipsius animitas immutetur. Gaudent & exultant episcopi, & alii ecclesiarum prælati Franciæ, quod domini cardinales gratiam amiserunt. Propter quod manus ad quælibet vilia extendere non formidant. Appellationes prætereunt ac contemnunt, & ac si non fuerit appellatum, post appellationem exterminant universa. Nimis pepercit Romana ecclesia episcopis delinquentibus, & ideo vilis & contemptui nunc habetur. Resumat itaque, pater, B vires suas sancta Romana ecclesia, & per semitas justitiæ incedens, recto disponat universa judicio. Valete.

v** MANUELIS IMPER. AD LUDOVICUM regem Francorum.

Alexandrum papam a se suscipi hortatu Ludovici regis.

Manuel in Christo Deo fidelis Imperator, porphyrogenitus, regnator, fortis, excelsus, semper augustus, & autocrator Romeon Comninos, dilectissimo consanguineo, & amico imperii sui, Ludovico nobilissimo regi Francorum salutes, & consanguineæ indissolubile vinculum. C

Ex quo iter, quod propter servitium Domini nostri Iesu Christi a vobis peractum fuit, nostræ unanimitatis & unionis causa extitit, ex tunc dilectionem vestram indeletam in animo nostro conservatam esse non hæsitatis. Quamobrem sollicitati sumus addiscere de nobilitatis vestræ prosperitatibus. Quoniam autem Divinæ providentiæ placuit, tam longinquam atque vetustam effectam parentelam nostram & amicitiam, per aliam propinquiorem consanguinitatem renovare, & veluti D quodammodo repubescentem reddere, in eo quod de nobilissima prole vestra imperium nostrum consortem ducere decrevit, filiam videlicet R. nobilissimi principis Antiocheni, unius quippe ex honoratissimis imperii nostri principibus, quam imperiali diademate magnifice insignivimus: justum est deinceps nos & scriptis, & internunciis invicem frequentius visitari. Quamobrem litteras nobilitatis vestræ suscipientes, in quibus continebatur, quoniam coadunatione ecclesiarum, cæterarumque nobilium personarum, a vobis tractatum confirmatumque est, quasi justum papam sanctissimum Alexandrum suscipiendum esse, quem vos utique quasi patrem summumque pontificem suscepistis, & ideo E nostro imperio scripsistis, quatenus ei concedentem honorem & amorem, utpote tali tantoque viro, exhiberet, hoc nostrum vobis imperium rescribit. Antea quidem addiscebat imperium nostrum de statu sapientiæ sobrietatisque ipsius. Nunc vero tale de sanctitate ejusdem testimonium suscipiens, scripto tanti viri, qualis vos estis, tum præclara corona insigniti, tum fide & veritate decorati, & consanguinitatis propinquitate & amicitia imperio nostro obligati: credibile & receptibile testimonium vestrum decernimus, & condignam reverentiam ipsius sanctitati exhibemus, & orationum ejus participes fieri optamus. Si autem vobis placet diligentius de vestræ nobilitatis & de sanctitatis ejus voluntatibus per internuncios vestros injunctum habentes de omnibus hujuscemodi negotio pertinentibus loqui & audire, & operam dare his quæ locuta fuerint & confirmata nostro imperio insinuare: paratam invenient tranquillitatem nostram ad hoc peragendum. Quoniam vero non per nuncios nostros apicem istum vestræ nobilitati porreximus, non ob aliud hoc factum fuit, nisi quia nobiliorum hominum immissio propter itineris difficultatem in præsenti tempore non facilis: & minorum, vestræ nobilitati & hujuscemodi negocii dispensationi indigna videbatur. Etenim non multo ante nuncius imperii nostri ad vestram nobilitatem missus fuit, post aliquos, quos præmiserat. Quapropter venerabili archiepiscopo Beneventino hunc apicem, & dispensationis in eo contentorum sollicitudinem committere nostrum imperium decrevit. Quatenus aut per se ipsum aut per nuncios imperii mei illuc missos, si tamen adhuc in partibus illis habentur, aut aliter, ipsum vestræ nobilitati ostendat. Rescribere autem, & renunciando mittere nostro imperio ea quæ vestræ sublimitati placent, si volueritis, non pigritemini.

v** FRIDERICI IMP. AD ..... ARCHIEPISC.

Vocat ad concilium Bisuntinum pro eligendo Victore antipapa.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, dilecto suo......... archiepiscopo gratiam suam, & omne bonum.

Inter universas tumescentes tempestatum procellas, quibus jamdiu navicula beati Petri quassata, & inter pressuras diversas, quibus sancta Dei ecclesia frequenter afflicta & tribulata est: tandem verus ille mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui ecclesiam suam velut unicam sponsam proprio charactere sui preciosi sanguinis insignivit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cælum fidelibus suis repromisit, inquiens, *Non relinquam vos orphanos: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, evidentibus & manifestis declarat indiciis. Ipse enim sicut stella matutina in medio nebulæ oriens, solita pietate ecclesiam suam in tribulatione respexit, & *surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Ioan. 1. Matth. Matth.

Pro illa si quidem controversia, quæ inter nos & regem Francorum pro schismate Romanæ ecclesiæ jamdiu agitabatur, aspirante Spiritus S. gratia, quæ facit habitare unanimes in domo Domini, mediantibus hinc inde legatis, tandem pari voluntate & unanimi consensu inter nos convenit: quod nos videlicet cum archiepiscopis, episcopis, & patribus orthodoxis, ac viris religiosis, baronibus, & universis utriusque regni principibus, IV. Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis sancti Ioannis Baptistæ, super fluvium Saonam in episcopatu Bisuntino concilium pariter generale celebraturi sumus: in quo rex Francorum dilectus consanguineus noster, cum universis archiepiscopis suis, episcopis, & cum omnibus regni sui principibus, & tota Gallicana ecclesia, reverendum patrem nostrum Dominum papam, sicut per sacramenta, & firmissimas securitates prærordinatum est, in apostolicum,

ſtolicum, & univerſalem ſanctæ Dei eccleſiæ pontificem recipiet, & debitam reverentiam exhibebit. A

Verum quia hoc negotium tam arduum, tamque ſalubre, & tam neceſſarium, ubi de reconciliatione ſanctæ eccleſiæ & ſalute totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis, cæterorumque principum, ac Chriſti fidelium, conſummari præſentia nec debet, nec poteſt: exoramus te, & monemus in ea fide quam debes imperio, & ſanctæ Dei eccleſiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occaſione ſubmota, cum ſapientibus & magis idoneis & litteratis perſonis tuæ diœceſis, apud Biſuntium IV. die ante prædictum terminum, familiariter more curiæ nobis occurras, ad concilium nobiſcum proceſſurus. Ibi enim per gratiam Dei totum negotium Domini papæ Victoris ad gloriam Dei, & pacem & unitatem ſanctæ eccleſiæ, & omnimodum honorem imperii, honeſto fine terminabitur. B

** FRIDERICI IMP. AD E. LUGDUNENS. archiepiſcopum.

Eum ad idem concilium evocat.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, dilecto ſuo E. venerabili Lugdunenſi archiepiſcopo, & primati Galliarum, gratiam ſuam, & omne bonum.

IMPERIALIS noſtræ ſolicitudinis propoſitum, quo Lugdunenſem eccleſiam & civitatem a diutinis laboribus ſuis exuere, & in antiquæ dignitatis ſuæ ſtatum reformare decrevimus, pro tua fideli erga nos devotione in pectore noſtro inceſſanter vigilat: quoad uſque Deo opitulante debitum ſortiatur effectum. Unde propitia Divinitas, quæ piis omnium conſiliis intereſſe, & ea promovere conſuevit, congruam nobis hoc tempore opportunitatem obtulit: ut partes Burgundiæ, immo ipſam civitatem Lugdun. in propria majeſtatis noſtræ perſona quantocius adeamus, ac ruinas ejus in ſtatus ſui decorem cooperante Domino erigamus. Comes ſiquidem Henricus Trecenſis cum ad curiam noſtram in legationem domini ſui regis Francorum veniſſet, & reverendum patrem noſtrum papam Victorem humili veneratione honoraſſet: ſtudioſe a nobis poſtulavit, quatenus ad colloquium inter nos & eum regem habendum accederemus: tantumque huic verbo inſtitit, quoadusque univerſorum noſtrorum principum conſilio colloquium indiximus, IV. Kal. Septembris ad pontem Saonæ inter Divionem & Dolum, cum archiepiſcopis, abbatibus, aliiſque cleri noſtri prioribus illo venturi. Quia ergo tua diligens prudentia in eodem colloquio plurimum neceſſaria eſt, venerabilitati tuæ ſtudioſe mandando injungimus, quatenus ad idem colloquium omnes ſuffraganeos tuos evoces, & cum univerſis prioribus, abbatibus, & cleri celebritate, omni remota occaſione venias. Quia nos ibidem Divina gratia promovente, ſuper eccleſiæ Dei reſtituenda unitate, & ſuper domini papæ Victoris confirmatione, finem imponemus. Interea vero conſilium non fuit, ut militiam, prout dictum erat, tranſmitteremus: quia quæcumque ſunt in bellicis rebus agenda, ſeu diſponenda, per præſentiam noſtram convenientius adimplere curabimus. Dominus quidem papa nobiſcum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentoriis habitare.

** FREDERICI IMP. AD MATTHÆUM Lotharingiæ ducem.

Ejuſdem argumenti.

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & ſemper auguſtus, fideli ſuo Matthæo duci Lotharingiæ, gratiam ſuam & omne bonum.

QUONIAM in ſchiſmate, quod eſt in Romanâ eccleſia, univerſus orbis in ſe ipſum diviſus eſt, & tota Chriſtianitas non modica turbatione concutitur: nos tota animi compaſſione ſanctæ Dei eccleſiæ doloribus condolemus, totius conſilii & auxilii propenſiorem curã & ſolicitudinem adhibere cupientes, ut totius diſſenſionis diſcrimine ſublato, eccleſia Dei ſicut in unitate fidei, ita ſub unius paſtoris regimine in unũ ovile congregetur. Inde eſt quod ex conſilio principum, cum dilecto conſanguineo noſtro Ludovico illuſtri rege Francorum IV. Kal. Septembris, in die videlicet decollationis ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſuper fluvium Saonam concilium celebrare ſtatuimus: in quo, aſpirante Spiritu ſancto, qui facit unanimes habitare in domo Domini, ſperamus, ut eccleſiaſticæ pacis & unitatis ſtatus reformetur, & dominus papa Victor apoſtolicæ ſedis gubernacula debeat obtinere.

Verum quia hoc negotium tam arduum, tamque ſalubre, & tam neceſſarium, ubi de reconciliatione ſanctæ eccleſiæ, & ſalute totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis præſentia cõſummari nec debet, nec poteſt: exhortantes commonemus te in ea fide quam debes imperio, & ſanctæ Dei eccleſiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occaſione ſummota apud Biſuntium IV. die ante prædictum terminum familiariter more curiæ nobis occurras, ad concilium nobiſcum proceſſurus. C

** VICTORIS ANTIPAPÆ AD LUDOVIC. regem Francorum.

Ut nunciis ſuis credat.

D *Victor epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri regi Francorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

DE nobilitatis ac prudentiæ tuæ ſinceritate & dilectione plenam obtinentes fiduciam, dilectos filios noſtros præſentium latores, T. noſtrum Capellanum virum honeſtum, religioſum atque diſcretum, & Stephanum nobis tibique fideliſſimum, ad regiam majeſtatem tuam tranſmittimus. Attente monentes ac rogantes quatinus pro beati Petri reverentia, ac noſtræ dilectionis intuitu, eos benigne recipias: & quæ tibi ex noſtra parte dixerint, tanquam ab ore noſtro prolata, firmiter & indubitanter credas, & quam citiſſime ſuper his quæ tibi dixerint, per eoſdem, & proprios nuncios tuos, certum nobis reſponſum mittere non differas. E Datum Parmæ VIII. Kal. Iulii.

** VICTORIS ANTIPAPÆ AD LVDOVIC. regem Francorum.

Vt nuncio suo credat.

Victor episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico Francorum illustrissimo regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DEUS omnipotens, qui est rex regum, & dominus dominantium, ideo regna & principatus hominibus concedit, ut cum sancta ecclesia sponsa sua, quæ hic peregrinatur in terris, aliquam injuriam patitur aut necessitatem, ipsi per potestatem sibi collatam eam juvare debeant: ut repulsa injuria Deo suo vacare valeat, & secura libertate servire. Hoc autem tanto plenius quisque tenetur agere, quanto majoris dignitatis gloria decoratus esse dinoscitur. Qualem te inter reges, de quo semper gavisi sumus, æternus Deus effecit, carissime. Porro de negotio ecclesiæ & nostro multa & sæpe magnificentiæ tuæ scripsisse meminimus, ad quæ juvanda & promovenda brachium invictæ potentiæ tuæ libenter invitavimus & obsecravimus obnixe. Dedissesque jamdiu, sicut vere putamus, precibus nostris effectum, nisi pravi homines tuam rectissimam animam a sanctis consiliis avertissent. Sed opus est jam nunc, dilectissime in domino fili, ut non omni spiritui credas tam de negotio ecclesiæ & nostro, quam etiam tuo & regni tui. De quibus cum multa tibi dicere habeamus, nolumus per chartam & atramentum: sed ut efficacius cautiusque inter nos omnia gerantur, St. tam nobis quam tibi fidelissimum juramento astrinximus, sicque illi cuncta tibi fideliter referenda commisimus. Ei ergo tanquam si nobis ore ad os loquereris, universa quæ sub illo juramento dixerit adjuratus, crede. Sciturus, & in nullo dubitans, quia omnia sicut dixerit verbo, ita Domino adjuvante opere prosequente complebimus. Quod faciemus & pro antiqua dilectione, quam tibi veram certamque semper exhibuimus, & pro consanguinitate quæ per dilectissimam nobis uxorem tuam inter nos, de quo valde gaudemus, nuper contracta feliciter existit. Datum Cremonæ, III. Id. Febr.

** LVDOVICI REGIS FRANCORVM ad Alexandrum papam.

De controversia inter episcopum Suession. & clericos suos.

Sanctissimo patri & domino A. Dei gratia summo pontifici, Ludovicus eadem gratia Francorum rex, salutem & debitam reverentiam.

PRO negotiis regni convenimus cum baronibus nostris Suessionis, ubi invenimus episcopum & clericos suos discordes: quia canonici clamabant quod de propriis capituli forifactis sine episcopo possunt cessare a Divinis, & ipsis cessantibus, tota villa cessabit: & episcopus abnegabat. Quoniam fideles vestri & nostri sunt, eos pacificare studuimus tali modo, quod clerici in saisina remanserunt de querela, & in capitulo stabunt de hoc ad judicium episcopi, quando eos submonuerit, salvo jure utriusque partis. Ad hoc faciendum fuit nobiscum comes Henricus, & alii quam plures honorati viri. Vnde etiam appellationem quam fecerant dimiserunt, & de revocatione canonici sui, qui jam profectus erat, lenitas vestra non miretur.

** EIVSDEM AD EVNDEM.

Ejusdem argumenti, & iisdem pene verbis.

Sanctissimo patri & domino Alex. Dei gratia summo pontifici, Ludovicus eadem gratiam Francorum rex, salutem & debitam reverentiam.

SVPER regni negotiis cum baronibus locuturi venimus Suessionem: ubi inter episcopum & capitulum invenimus discordiam, clericis dicentibus, quod inconsulto episcopo, etiam cum præsens fuerit, de propriis injuriis possunt cessare a Divinis, & quod tota villa similiter cessabit per eos ex antiqua consuetudine: & episcopus abnegabat. Quia ergo vestri & nostri sunt fideles, dignum duximus paci eorum operam dare, & in nobis super querela se misit pars utraque, & illis quos nobis adjungeremus. Itaque per nostram sententiam clerici remanserunt saisiti de querela, ita quod facerent in capitulo ante episcopum justitiam, si aliquando episcopus super hoc movere voluerit quæstionem. Et canonici starent ibidem ad judicium ejus. Hoc ordine nos egisse, & rem provenisse, præsentibus comite Henrico & aliis honoratis viris, paternitatis vestræ noverit discretio: & sic nobis mediantibus canonici ab appellatione facta destiterunt. Valete.

** XXI. EPIST. ALEXANDRI PAPÆ III. AD HVGONEM SVESSION. EPISCOPVM.

Compositionem inter ipsum & capitulum factam, de duabus præbendis, ratam habet.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM inter te & capitulum tuum gravis esset hac occasione controversia suborta, quod te illas duas præbendas, quas Gerbertus quondam ipsius ecclesiæ cantor tenebat, capitulum non pateretur libere ordinare, asserens unam earum ad cantoriæ officium pertinere: de consensu & beneplacito utriusque partis, talis inter vos cōpositio intercessit, quod una earum præbendarum libere per te ordinata, alteram dilecto filio nostro R. cantori ejusdem ecclesiæ propter officium cantoriæ concessisti in sua vita tenendam. Ea quidem conditione inserta, quod postquam idem R. cantor esse desierit, tu vel successores tui præbendam ipsam facultatem habeatis tanquam unam de cæteris præbendis cui volueritis assignare. Quapropter compositionem ipsam ratam habentes, eam sicut in authentico scripto exinde facto continetur, autoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Senonis, XII. Kal. Ianuar.

**** XXII. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.**

De sacerdote quodam vexato ab episcopo Parisiensi.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri ...... Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex conquestione Odonis sacerdotis latoris præsentium accepimus, quod cum venerabilis frater noster Parisiensis episcopus eum super quodam crimine convenisset, & ipsum officio ac beneficio privasset, ad facultates suas per se ac ministeriales suos durius extendit. Vnde quoniam ei sepius ad nos clamanti volumus in suo jure adesse: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus memoratum episcopum diligenter convenias, ut vel ablata universa præfato sacerdoti restituat, vel cum eo super his pacifice amabiliterque componat, aut in tua presentia eidem exhibeat justitie complementum. Et ideo cum exinde fueris requisitus, utramque partem, ante tuam præsentiam convoces, & rationibus hinc inde auditis diligenter & cognitis, eandem causam appellatione remota infra viginti dies post harum susceptionem justitia mediante decidas. Datum Turonis, v. Idus Iunii.

**** XXIII. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.**

Ejus devotionem commendat, & gratiam omnem pollicetur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H...... Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Vniversos ecclesiæ filios, & præcipue fratres nostros episcopos, quos in fide catholica & devotione sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ fervere cognoscimus, sincera nos in Domino convenit caritate diligere, & ipsos tanto uberius confovere, quanto & constantia fidei, & bonæ opinionis odore abundantius redolere noscuntur. Veniens autem ad nos dilectus filius noster P. ecclesiæ beati Aniani decanus, sicut jam sæpius, ita & nunc, quod in fide catholica ferveas, & quod matri tuæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sincera devotione adhæreas, nobis insinuare curavit. Quod quia & nos ipsa experientia operis jam olim didicisse meminimus, gratum habemus admodum & acceptum. Inde utique est, quod fraternitatem tuam sincera in Domino caritate diligimus, & collatam tibi dignitatem a Domino, & honores conservare cupimus, & augere. Cæterum super his quæ idem filius noster retulit, de hoc videlicet quod circa carissimum in Christo filium nostrum, Ludovicum illustrem Francorum regem, habere dinosceris, solicitudinem pariter nos habere noveris & cautelam. Nec quisquam volente Domino ad hoc nos inducere poterit, quod collata tibi dignitas seu officium per nos minui debeat vel auferri: sed potius augere volentes, consilium tibi & auxilium in quibus honeste poterimus, libenti animo curabimus impertiri: ut & devotionis tuæ integritas meritum habeat, & recipiat præmium quod magnis sacerdotibus & justitiæ cultoribus promissum est. Datum Bituricis, IV. Nonas Septembris.

**** XXIV. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.**

Vt integra serventur jura cœnobii sancti Martini Sparnacensis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Qvæ a sede apostolica alicui indulgentur, inconvulsa debent servari, nec illis temeritate aliqua est obviandum. Vnde quoniam quæ per privilegia Romanæ ecclesiæ abbati & fratribus sancti Martini Sparnacensis noscuntur fuisse concessa, volumus inviolabiliter observari: per apostolica tibi scripta mandamus, quatinus secundum tenorem privilegiorum, quæ a sede apostolica sunt ecclesiæ prædicti abbatis indulta, in ecclesia S. Martini de Montefelici, ad jus & dispositionem ejusdem abbatis specialiter, sicut dicitur, pertinente, uni de fratribus suis curam animarum committas: provisurus attentius, ne contra tenorem eorum privilegiorum aliquid facere ulla ratione præsumas. Datum Præneste, II. Kal. Iulii.

**** XXV. AD HVGONEM SVESSIONENSEM episcopum.**

Sancti Aniani decanum commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Veniens ad nos dilectus filius noster magister P. ecclesiæ beati Aniani decanus, inter cætera laudabilia quæ de tua prudentia nobis exposuit, quod ipsum pro beati Petri & nostra reverentia diligas & honores studuit intimare. Quod tanto amplius nobis gratum esse noveris & acceptum, quanto & ipsum ampliori affectu caritatis diligimus: & ut ab his, qui sacrosanctam Romanam ecclesiam & nos ipsos diligunt, honoretur propensius exoptamus. Eundem itaque filium nostrum ad commissam sibi ecclesiam cum plenitudine gratiæ sedis apostolicæ remittentes, fraternitati tuæ duximus attentius commendandum: rogantes, quatinus ipsum ita diligas & honores, quod uberes tibi gratiarum actiones propter hoc exsolvere debeamus. Datum apud Montempessulanum, II. Id. Iunii.

**** XXVI. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.**

Saresberiensem archidiaconum commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Dilectvs filius noster Rain. Salesberiensis archidiaconus Parisius se moram habiturum disposuit: & ibi studio litterarum ad præsens vacare. Quia vero pro sua probitate nobis carus est plurimū & acceptus, eum fraternitati tuæ, de q̄ua plenam fiduciam obtinemus, propensius commendamus: rogantes attentius, quatinus pro reverentia B. Petri ac nostra, cōsideratione quoque suæ devotionis, ipsum oculo clementiori respicias, diligas, & honores, sibique oportunum consilium, si quādo opus habuerit, conferas & favorem. Ita quod nostras preces sibi sentiat profuturas, & nos quoque suæ solicitudini gratias uberes exsolvamus. Datum Senonis, VII. Kal. Augusti.

**XXVII. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.

Vt hospitali quodam Compendiense monasterium fruatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM de hospitali quodam, unde carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem rogavimus, rei veritas nobis non liquet, cum de incerta re certum dare consilium non possimus: ejusdem regis magnificentiam per scripta nostra rogavimus, quatinus, si hospitale præscriptum ad jus Compendiensis monasterii constiterit pertinere, prædictis abbati ac fratribus ejusdem monasterii pro reverentia beati Petri ac nostra ipsum libere habere permittat. Si vero ad prædictum regem spectare dinoscitur: dummodo in hoc regia dignitas minime offendatur, & alteri non debeat exinde injuria irrogari: illud nihilominus memoratis abbati ac fratribus, pietatis intuitu, & nostrarum precum interventu, concedat. Inde est quod fraternitatem tuam per apostolica scripta rogamus plurimum, & attentius commonemus, quatinus nostræ interventionis obtentu, & prædictorum fratrum religionis intuitu, apud memoratum filium nostrum regem partes tuas solicite interponas, ut preces nostræ effectum utilem consequantur: & nos devotionem tuam debeamus exinde non immerito commendare, & uberrimas gratiarum actiones referre. Datum Senonis, III. Idus Augusti.

**XXVIII. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.

Vt fidelem ipsi operam navet apud Francorum regem.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri .... Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICVT meminisse possumus, dilectioni tuæ, quam erga sacrosanctam ecclesiam devotam novimus, utpote illius qui in fidei catholicæ unitate semper perseverare studuit, quod ad partes Franciæ pro negotiis & agendis universalis ecclesiæ, atque utilitate ac pace regni disposuerimus pertransire, apostolicis litteris olim insinuare decrevimus: confidentes in Domino, quod prudentiæ tuæ auxilio, & aliorum qui ecclesiam Christi diligunt, status sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, ac totius regni, posset in melius reformari. Sane carissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris Francorum regis vestigia laudabiliter prosecutus, semper Romanam ecclesiam & personam nostram, atque in hoc beatum Petrum, in cujus cathedra licet immeriti residemus, præcipue hoc persecutionis tempore honorasti: spem tuam figens in eum qui dixit apostolis, & in eis primitivæ ecclesiæ: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi:* Matth. 28.
nullisque tempestatem fluctibus, nullis persuasionibus, vel blanditiis tua potuit devotio inclinari, quo minus via regia pergeres, & ambulares semitam quæ ducit ad cælestis patriæ claritatem. Vnde postquam Domino ducente ad Montempessulanum, in quo magnifice & honorifice a clero & populo recepti fuimus, venissemus: venerabilem fratrem nostrum B. Portuensem episcopum, & dilectum filium nostrum I. diaconum cardinalem, honestos utique viros atque prudentes, ad eundem carissimum filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem pro utilitate ecclesiæ ac pace regni mittere disposueramus. Postea vero per dilectum filium nostrum O[a]. sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum cardinalem ad nos redeuntem, statum terræ illius plenius agnoscentes, mutato consilio, venerabiles fratres nostros Henricum Remensem archiepiscopum, Lingonensem & Silvanectensem episcopos, ad prædictum regem duximus destinandos. Et ideo fraternitatem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus ipsis apud memoratum regem ita cures in negotiis nostris diligenter assistere: quod beati Petri apostolorum principis & nostram, atque totius Romanæ ecclesiæ possis ampliorem gratiam promereri. Nos enim personam tuam exaltare, in quantum cum Deo possumus, & honorare intendimus, & habere te inter dilectos beati Petri filios jugiter cariorem. Datum apud Montempessulanum, II. Kal. Maii.

[a] Odo.

***XXIX. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.

Efficiat, ut rex Francorum abstineat a colloquio quod cum Friderico Imp. habere disposuit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H. Suession. episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

FIDEI ac devotionis tuæ constantiam attendentes, & qualiter te pro unica matre tua sacrosancta Romana ecclesia, contra schismaticam pravitatem murum inexpugnabilem opposueris, interna consideratione pensantes: te tanquam carissimum fratrum nostrum sincera in domino caritate diligimus, & puræ affectionis brachiis amplexamur: atque ad ea tractanda, quæ in exaltationem nostram, & ecclesiæ possint commodum redundare, solicitudinem tuam fiducialiter invitamus. Credimus enim & sine dubitatione confidimus, quod ex illo sinceræ devotionis affectu, quem circa ipsam universalem ecclesiam, & specialiter circa personam nostram concepisse dinosceris, multiplex nobis commodum, & eidem ecclesiæ autore domino plurimum paries incrementum. Inde est quod tuæ fraternitatis prudentiam cum omni fiducia per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatinus carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem cum omni studeas diligentia commonere, ut in fide ac devotione, quam semper circa ecclesiam Dei, & præsertim in hoc tempore demonstravit, constans & firmus existat, & ad exaltationem sanctæ matris ecclesiæ, ac nostram, tanquam princeps catholicus, & rex Christianissimus, vigilanter intendat. Specialiter autem super eo quod disposuit cum Frederico dicto imperatore se colloquium habiturum, eum diligentius ammonere non differas: ut quia credimus & timemus colloquium illud tam ecclesiæ Dei ac nobis ipsis, quam etiam eidem regi ac regno suo multipliciter fieri posse damnosum, ab eo abstineat, & tale penitus propositum derelinquat. Datum Mimate, IX. Kal. Augusti.

**XXX.

**** XXX. AD LVDOVICVM VII. FRANCORUM REGEM.

Regum Francorum, & præsertim Ludovici, pietatem, & merita erga sedem apostolicam commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTVM illustres & magnifici proavi & progenitores tui reges Francorum sacrosanctæ ecclesiæ devoti semper & obedientes extiterint, quanta ei commoda & devotionis obsequia exhibuerint, nos ex multis & magnificis utilitatibus, quæ per eos sanctæ Dei ecclesiæ provenerunt, manifeste cognovimus: & fratres nostri, qui diutius sunt in Romana ecclesia conversati, id ipsum plenius agnoverunt. Tu vero progenitorum tuorum laudabilis imitator existens, ut ita paternarum virtutum sicut & regni heredem te veraciter exhiberes: ad eorum exemplum, singularem & unicam matrem tuam sacrosanctam Romanam ecclesiam, ex quo excellentiæ tuæ regnum a Deo commissum est gubernandum, propensius dilexisti, in pressuris & necessitatibus suis ei fideliter astitisti, & nihil unquam fuit, quod a devotione & subventione ipsius regium potuerit animum revocare. Illo siquidem Friderico, qui pro sui officii debito advocatus ecclesiæ ac defensor deberet existere, adversus eam crudeliter sæviente: tu, sicut princeps Christianissimus, eam diligis & honoras, & ipsam sincero venerari affectu. Quæ utique in omni tribulatione sua, tam apud prædecessores tuos, quam apud te ipsum, & optatæ portum quietis obtinuit, & refugium semper opportunum invenit. Gallicana quoque ecclesia inter omnes alias orbis ecclesias, quæcumque alię provenientibus scandalis in tribulatione mutassent ", nunquam a Catholicæ matris ecclesiæ unitate recessit, nunquam ab ejus subjectione & reverentia se subtraxit: sed tanquam devotissima filia, firma semper & stabilis in ejus devotione permansit. Vnde ipsa mater omnium & magistra Romana ecclesia progenitores tuos, & te ipsum inter cæteros orbis principes, Gallicanam quoque ecclesiam, speciali & singulari prærogativa dilexit: ad honorem, incrementum, & exaltationem vestram intendit: & in omnibus in quibus secundũ Deum potuit, vestræ satisfaciens voluntati, personas vestras propensius honoravit. Nullum siquidem in toto orbe terrarum principem esse credimus, quem antecessores nostri, & nos ipsi ampliori affectione diligere teneamur, & cui magis a nobis sit quam tuæ celsitudini deferendum. Firmiter namque in cordis armario retinemus, & tam ex publica fama, quam ex archiepiscoporum & episcoporum regni tui, & dilectorum filiorum nostrorum Hen. vv. & Odonis cardinalium, quas pro necessitate ecclesiæ, pro honore quoque & utilitate regni & tua ad partes illas destinavimus, transmissa relatione cognovimus, qualiter sicut tu ipse hac vice nobis propriis litteris innuisti, ad receptionem nostram, quicquid alii facerent, regium animum ab ipso principio efficaciter induxisti. Et alii sunt exemplo tuo ad illud idem vehementius provocati, & in nostra devotione succensi. Vnde & ab omnium conditore, cujus gratia tuum propositum ita laudabiliter direxisti, præmium indeficiens tua excellentia obtinebit: & nos ipsi, quantum gratia Divina permiserit, serenitati tuæ curabimus pro tanta devotione utiliter respondere. Proinde sicut de prosperitate tua, & commissi tibi regni, interna affectione gaudemus: ita & de adversitate, si quando, quod Deus avertat, accideret, doleremus plurimum, & vehementius gravaremur. Propositum siquidem, & promptam admodum voluntatem habemus, paci & quieti tuæ, & regni tuæ gubernationi commissi, libenter intendere. Super his autem, quæ nobis propriis litteris tua excellentia indicavit, solicite apud nos deliberabimus, & cum fratribus nostris tractabimus: & quicquid ad honorem Dei, Romanæ ecclesiæ, & tuum, viderimus pertinere, curabimus libenter efficere. De quibus utique per dilectum filium nostrum fratrem Guidonem Majoris-monasterii monachum, serenitati tuæ plenius autore Deo viva voce in proximo respondere curabimus. Ad hæc venerabilem fratrem nostrum M. Aurelianensem episcopum, pro quo nos regia celsitudo satis affectuose rogavit, licet quidam sinistra de eo in nostris auribus susurraverunt, etsi certum apud nos esset, quod læsionem nobis aliquam intulisset, amore tamen & interventu tuo sincera volumus affectione diligere, & eum sicut carissimum fratrem nostrum, quantum cum Deo possumus, intendimus honorare, & in suis postulationibus libentius exaudire.

Datum Anagniæ XVI. Kal. Febr.

**** XXXI. AD LVDOVICVM REGEM.

Cœnobium Ferrariense ipsi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DECET clementiam regiæ dignitatis ecclesias & ecclesiasticas personas sincera charitate diligere, ac eas in jure suo manutenere pariter ac fovere. Inde est quod Ferrariensem ecclesiã, quæ ad jus sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ specialiter pertinet, & fratres inibi ad Dei servitium commorantes, celsitudini tuæ attentius commendamus: rogantes plurimum, quatinus pietatis intuitu, & pro reverentia beati Petri ac nostra, eosdem fratres & ecclesiam ipsam diligas, manuteneas, ac defendas, & eorum jura a pravorum incursibus integra eis & illibata conserves.

Datum Ianuæ V. Idus Febr.

"** XXXII. AD LVDOVICVM REGEM.

De suo & ecclesiæ statu.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

FIRMA spes, & plena fiducia, quam de tuæ majestatis excellentia in omnibus obtinemus, inducit nos modis omnibus, & hortatur, ut statum unicæ matris tuæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac nostrum tanto tibi libentius exponamus, quanto celsitudinem tuam circa eam & nos ipsos solicitam magis existere noscimus & intẽtam. Vt igitur status ecclesiæ serenitati tuæ plenius valeat innotescere: aliquem vel aliquos fratrũ nostrorũ cardinaliũ, qui nobiscum sunt, ad partes tuas in proximo disposuimus autore domino destinare. In præsentiarum vero sublimitatem tuã nolumus ignorare, quod ad mon-

Montempessulanum ducente domino applicantes, A a dilectis filiis nostris comite sancti Ægidii, & VV. de Montepessulano honorifice ibi fuimus & devote suscepti, & tam nos, quam fratres nostri, ibidem per Dei gratiam sani & incolumes commoramur. Ibi etiam dilectum filium nostrum, Trincavillum, & nobilem mulierem Herm. de Narbona, atque plures alios illius regionis barones, ad nos venientes recepimus, & tam ab ipsis quam a cæteris circumpositis Dei fidelibus devote colimur, & celebriter honoramur. Datum apud Montempessulanum. XII. Kal. Madij.

** XXXIII. AD REGINAM FRANCORVM.

Hortatur ut erga sedem apostolicam devota esse pergat; & Regis devotionem foveat. B

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimæ in Christo filiæ illustri Francorum reginæ salutem & apostolicam benedictionem.

VIVIT in sacrosancta Romana ecclesia, gloriosa tuorum progenitorum memoria, qui quam devoti & ferventes in obsequio beati Petri semper extiterint, beneficia prædictæ ecclesiæ ab eisdem plenissime collata declarant. Vnde nos ea semper præ oculis cordis sine aliqua oblivione tenentes, gratias omnipotenti Deo incessanter exsolvimus, qui talem illorum nobis "reservavit heredem: de cujus magnificentia sacrosancta Romana C ecclesia majora etiam beneficia præstoletur. Inde est quod sublimitatem tuam per apostolicæ scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus supernæ Divinitatis intuitu talem te circa ecclesiam Dei, & nos ipsos, studeas exhibere, ut eos quibus clarissimi sanguinis posteritate succedis, laudabili etiam fidei & devotionis exemplo autore Domino probabiliter imiteris. Studeas igitur & labores, carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum illustrem Francorum regem virum & dominum tuum, ita in devotione beati Petri ac nostra fovere propensius, & solicite confirmare: ut illa sinceritatis affectio, quam eum circa nos & ecclesiam Dei gerere nullatenus dubitamus, de bono in melius parte *confortata proficiat, D & se de die in diem sicut confidimus ad ulteriora producat. Specialiter autem prudentiæ tuæ volumus innotescat, quod cum venerabilem fratrem nostrum B. Portuensem episcopum, & I. sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem ad prædictum regem pro negociis ecclesiæ destinare disposuerimus, postea statum terræ illius ex relatione dilecti filii nostri O. sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconi cardinalis ad nos redeuntis plenius cognoscentes, & ei carum admodum esse percipientes: mutato consilio venerabiles fratres nostros Henricum Remensem archiep. Lingonensem, E & Silvanectensem episcopos, dilectum etiam filium nostrum abbatem Grandissilvæ, ad regiæ dignitatis præsentiam duximus destinandos. Vnde magnificentiam tuam modis quibus possumus solicite commonemus, ut prædictum regem inducere studeas, & propensius exhortari, ut quod ab eis sibi fuerit ex parte nostra propositum, credat indubitanter, & benigne suscipiat; & illud, sicut de eo speramus, utili complemento perficere non postponat. Datum apud Montempessulanum II. Kalend. Maii.

p f. te servavit.

ꝶ cor per te

** XXXIV. AD LVDOVICVM VII. FRANCORUM Regem.

De negotio ecclesiæ Flaviniacensis

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS celsitudinis tuæ tanto benigniori animo, & majori mentis alacritate suscepimus, quotiens eas transmittere te contigit, & in ipsis aliquid postulare: quanto excellentiam tuam sinceriori affectione diligimus, & quanto pro multa & ampla devotione circa sacrosanctam Rom. ecclesiam & personam nostram a tua serenitate exhibita, petitiones tuas cogimur amplius exaudire. Sancta siquidem & reverenda Rom. eccl. per sincerissimum tuæ devotionis fervorem, in hac necessitate tantum emolumentum & exaltationem, tantumve est commodum consecuta: quod tam in te, quam in omni posteritate tua, a nostra successorumque nostrorum memoria nulla possit oblivione deleri, & ab animo nostro nulla temporis diuturnitate convelli. Inde utique fuit, quod litteras super negocio Flaviniacensis ecclesiæ a tua nobis excellentia destinatas multo gaudio & animi jocunditate suscepimus: & preces tuas, quæ in eisdem continebantur, quantum cum Deo potuimus, curavimus exaudire. Venerabilibus siquidem fratribus nostris H. Beluacensi, & M. Parisiensi episcopis causam ipsam commisimus audiendam, & remoto appellationis obstaculo fine canonico terminandam. Eapropter serenitatem tuam rogamus & volumus esse solicitam, ut si aliquis quo minus prolata super eadem causa sententia observetur, voluerit impedire, eum omnino prohibeas, & ne hoc præsumat, ex concessa tibi desuper potestate compellas. Datum Terrac. III. Kal. Decembr.

** XXXV. AD LVDOVICVM VII. FRANCORUM Regem.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico Illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS quas nobis pro venerabili fratre nostro Eduensi episcopro tua celsitudo transmisit, debita benignitate suscepimus: & iuxta earum tenorem prædicto episcopo ex officii nostri debito, & tuæ sublimitatis obtentu, honorem & affectionem libenter impendimus. Causa vero quæ inter eum & abbatem Flaviniacensem vertebatur diutius sub nostro examine ventilata, cum idem episcopus contra ipsum abbatem testes de spontanea abbatiæ abrenunciatione produxisset, abbas abrenunciationem ipsam non sponte, sed coactum se fecisse affimans, & super hoc testes se producere posse asserens, in ipsos etiam testes episcopi aliquid se habere nihilominus allegabat. Verum quia id continuo prosequi non valebat, inducias a nobis ad hoc exsequendum instantius postulavit. Vnde quia eas sibi, sicut non debuimus, ita nec potuimus de jure aliquatenus denegare, nolentes aliquem in jure suo præsertim sub nostro examine, quodlibet præjudicium sustinere: Hinc ad octavas sancti Michaelis, de communi fratrum nostrorum

ſtrorum conſilio, inducias ei duximus indulgendas: A ut tunc ad præſentiam noſtram ita redeat tam ſuper his, quam ſuper capitulis illis, quæ ſibi fuerant in præſentia dilecti filii noſtri VV. ſancti Petri ad vincula presbyteri cardinalis objecta ſufficienter inſtructus, quod plenius de cauſa cognoſcere, eamque poſſimus annuente Domino juſtitia mediante finire. Interea vero ne caſtrum Flaviniacum ipſi Flaviniacenſi eccleſiæ, & ſerenitati tuæ, atque prædicto epiſcopo, valeat aliquatenus deperire: memoratum abbatem fecimus in præſentia noſtra jurare, ſicut ex ſcripto ipſius ſacramenti, quod tibi tranſmittimus, poteris intueri: vt caſtrum ipſum in manibus tuis, vel certi nuncii a te delegati reſignet: libera tamen interim ſibi abbatiæ adminiſtratione tam in temporalibus quam in ſpiritualibus reſervata. Cum enim idem caſtrum ad hono- B rem & ditionem regni tui reſpicere videatur: multo dignius duximus ipſum per regiæ magnificentiæ gubernationem ſervari, quam alicui alii cuſtodiendum committi. Inde eſt quod ſerenitatem tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus prædictum caſtrum, libera tamen abbati adminiſtratione prout diximus reſervata, recipere non poſtponas, & ipſum uſque ad cauſæ terminum ita facias præſtante Domino cuſtodiri, quod nec epiſcopo, nec abbati, aliqua inde valeat injuria vel incommodum provenire. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut infra tempus iſtud nulla alter alterum ratione impugnet; & qui capti fuerant, libere hincinde per- C mittantur abire. Extranei quoque excommunicati ab eodem caſtro diſcedant. Vt autem hæc omnia diligentius curet regia celſitudo complere, dilectum filium Stephanum ſubdiaconum noſtrum, virum utique honeſtum & litteratum, quem carum admodum acceptumque tenemus, cum ſupradicto epiſcopo juxta petitionem ſuam ad tuam præſentiam duximus deſtinandum: ſublimitatem tuam rogantes attentius, quatinus tam eum, quam ipſum epiſcopum, pro reverentia beati Petri ac noſtra, regia benignitate recipias, honeſte tractes, & ea quæ ſublimitati tuæ ex parte noſtra ſuggeſſerint, ita indubitanter credas, quaſi ab ore noſtro tuæ fuerint celſitudini declarata. Datum apud Montempeſſu- D lanum, II. Non. Iun.

v** XXXVI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De legatis quos miſſurus eſt.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QVAM promptæ devotionis affectibus Dei eccleſiam & nos ipſos ſpecialiter amplectaris, quam ſinceræ caritatis brachijs unicam Chriſti E ſponſam inter cæteros catholicos principes foveas ac defendas, beneficia plurima per te nobis collata declarant, & regiæ ſerenitatis fides invictiſſima manifeſtat. Non enim opus eſt, nec unquam poterit ab apoſtolicæ ſedis memoria quantolibet ſucceſſu temporis aboleri, quomodo te ab ipſo noſtræ promotionis exordio pro domo Iſrael murum inexpugnabilem conſtitueris, quomodo fluctuantem Petri naviculam, fidei ancora & prudentiæ tuæ remis firmam, in media vexeris tempeſtate. Inde eſt quod te tanquam catholicum principem, & vere Chriſtianiſſimum regem, ſincera in Chriſti viſceribus affectione diligimus, honori & exaltationi tuæ libenter intendimus: & pro conſervanda tuæ celſitudinis gloria omnipotentem Dominum devotis jugiter precibus exoramus. Litteras igitur, quas per dilectos filios noſtros I. abbatem S. Germani, & B. familiarem clericum tuum, viros quidem induſtrios ac diſcretos, & tuæ celſitudini devotiſſimos, regia nobis ſerenitas deſtinavit, debita benignitate recepimus: & inde tam nos, quam fratres noſtri, ingenti ſumus hilaritate gaviſi. Vnde tam ex ipſis litteris, quam prædictorum relatione, tua voluntate plenius intellecta, nos quoque voluntatem noſtram per eoſdem tibi duximus exponendam. Vt quod dilectus filius noſter ...... abbas Grandis ſilvæ, quem ad tuam excellentiam miſeramus, quo caſu neſcimus, omiſerat, per iſtos valeat tuæ ſublimitatis auribus intimari. Paramus etiam in continenti duos de fratribus noſtris, quos inter alios fratres noſtros caros ſatis & acceptos habemus, ad præſentiam tuæ celſitudinis deſtinare. Per quos utique, & ſtatum eccleſiæ, & voluntatem noſtram, plenius tibi curabimus indicare, & tuam verſa vice, Domino autore, ſciemus, ſicut illius utique principis, de quo pleniſſimam ad honorem & exaltationem eccleſiæ Dei fiduciam obtinemus: ut per te ſcilicet ad tranquillitatis portum veniat & ſalutis. Regiam itaque clementiam præſentium ſignificatione rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatinus, cum ante conſpectum regiæ majeſtatis eos contigerit præſentari, ipſos pro reverentia beati Petri ac noſtra benigne recipias, honeſte tractes, & his quæ tibi ad honorem Dei, & tam eccleſiæ quam regni tui commodum & exaltationem, ex parte noſtra proponent, aſſenſum præbeas, & utilem largiaris effectum. Ita quod inde ab æterno rege indeficientis præmii remunerationem accipere, & ſedis apoſtolicæ gratiam perpetuo debeas tibi tuiſque poſteris plenius in omnibus ampliare. Datum apud Montempeſſulanum, VI. Idus Iulii.

y** XXXVII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De ſuo & eccleſiæ ſtatu.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SICVT meminiſſe poſſumus, excellentiæ tuæ quam erga ſacroſanctam Ro. eccl. devotiſſimam novimus, tanquam illius utique qui inter reliquos mundi principes in fidei catholicę unitate perſeverare præcipue ſtuduit, & ſincere: quod ad terram & commiſſum magnificentiæ tuę regnum pro negotijs & agendis univerſalis eccleſiæ, atque pro pace regni & utilitate diſpoſuerimus pertranſire, apoſtolicis litteris olim inſinuare ſtuduimus. Sperantes & confidentes in Domino, quod præcipue magnificentiæ atque prudentiæ tuæ conſilio & auxilio, ac aliorum qui eccleſiam Dei diligunt, ſtatus matris tuę ſacroſanctæ Ro. eccl. poſſet in melius reformari, & ad pacis bonum reduci quæ ſunt orta diſcordia perturbata. Sane prędeceſſorum tuorum catholicorum regum veſtigia laudabiliter proſecutus, ſemper Romanam eccleſiam, & perſonam noſtram, atque in hoc beatum Petrum, in cujus cathedra licet immeriti reſidemus, præcipue hoc perſecutionis tempore, honoraſti, ancoram ſpei tuæ immobiliter figens in eum qui dixit apoſtolis, & in

Matth. 82. in eis primitivæ ecclesiæ, *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*: nullisque tempestatum fluctibus, nullis persuasionibus vel blanditiis, tua potuit fidei sinceritas inclinari, quo minus regia via rex gloriose incederes, & ambulares semitam quæ ducit ad cælestis patriæ claritatem. Unde postquam Domino ducente ad Montempessulanum, in quo magnifice ac honorifice a clero & populo recepti fuimus, venissemus, venerabilem fratrem nostrum B. Portuensem episcopum, & dilectum filium nostrum I. Diaconum cardinalem ecclesiæ sanctæ Mariæ in Cosmedin, ad tuam præsentiam mittere disposueramus. Postea vero ex relatione dilecti filii nostri O. sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconi cardinalis ad sedem apostolicam redeuntis, de statu terræ illius plenius cognoscentes: mutato consilio venerabiles fratres nostros Henricum Remensem archiepiscopum, & Lingonensem, & Silvanectensem episcopos, ad te duximus delegandos. Rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, quatinus eos clementer & benigne recipias, & his quæ prudentiæ regiæ, una cum dilecto filio nostro .... abbate Grandis silvæ, ex parte nostra insinuare studuerint, fidem adhibeas, tanquam ab ore nostro discretioni tuæ fuerint intimata: & ea, sicut de tua sublimitate confidimus, utili studeas effectui mancipare. De cætero, quod nobilis vir Raimundus comes sancti Ægidii magnifice nobis occurrit, & se ac terram suam nobis exposuit, & nos, atque in persona nostra beatum Petrum apostolorum principem, veneratione debita studuit honorare: uberes gratias sublimitati tuæ persolvimus, & tempore opportuno ipsi pro debito nostri officii, quantum cum Deo poterimus, studebimus respondere. Datum apud Montempessulanum, II. Kal. Maii.

P** XXXVIII. AD LUDOVICUM REGEM.

Conqueritur de Aurelianensi episcopo canonicos nonnullos injuste vexante.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QUAM acerbæ & irrationabilis seueritatis instantia ille frater noster Aurelianensis episcopus dilectos filios nostros Letoldum, M. Capellanum, & Adam, Aurelianenses canonicos, fuerit hactenus persecutus: & nos ex multiplicata eorum querela cognoscimus, & regia excellentia sicut credimus non ignorat. Eos enim pro sua recuperanda justitia jam ex longo tempore sæpius appellando, a propriis finibus exulare coegit, & ipsos ad nos venientes, vel in nostra præsentia constitutos, bonis proprijs injuste prorsus & irrationabiliter spoliavit. Cumque super hoc nostra sæpe scripta receperit: eis omnino spretis atque contemptis: neque illis juxta mandatum nostrum ablata reddere, nec justitiæ voluit plenitudinem exhibere. Cum nuncii sui, quos ad nos propter hoc aliquando destinavit, potius ad frustatorias dilationes postulandas intenti, quam ad justitiam venerint exhibendam instructi. Et sic præfati canonici pro sua justitia diutius exulare compulsi, nos sunt ex longo tempore terra marique secuti. Unde, nisi tuæ sublimitatis prece placati, ejus noluissemus contumaciam sedis apostolicæ mansuetudine tolerare: potuimus eum atque debuimus juxta rigorem canonum satis graviter vindicare. Hactenus igitur ejus inobedientiam tuarum precum intuitu cum omni patientia subportantes, nuper sibi per iterata scripta mandavimus, quod vel prædictis canonicis universa ablata cum integritate restituat, vel in proximo festo sancti Lucæ ad præsentiam nostram per se vel sufficientem responsalem plenarie illis super his omnibus responsurus accedat. Alioquin ex tunc nec istorum justitiam esse patiemur aliquatenus diminutam, nec illius contumaciam autore Domino præteribimus impunitam. Datum apud Montempessulanum, II. Idus Iulii.

P** XXXIX. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Scribit Fridericum imperatorem ad officium rediisse.

Alexander episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTUM filium nostrum magistrum I. clericum tuum, qui multo fervore devotionum & sinceritate fidei circa honorem & exaltationem tuã exuberare videtur, cum ab excellentia tua pro verbo pacis ad nos fuerit specialiter destinatus, cum certo verbo pacis ad te remittimus. Licet autem propter hoc, magnum & honorificum nuncium tuæ proposuissemus serenitati transmittere, quem scimus præ cunctis mortalibus ecclesiæ ac nobis in nostræ persecutionis tempore utillimũ & fructuosissimum extitisse, cui etiam post Deum ascribimus quidquid ecclesiæ, ac nobis, prosperitatis, honoris, & gloriæ accidit: attendentes tamen, & considerantes devotionem ac fidem ac laudabile propositũ prædicti clerici tui, per eum tibi tanquam filio carissimo & Christianiss. regi felices pacis successus significamus. Noscat itaque magnitudinis tuę serenitas, quod carissimus in Christo filius noster Fredericus illustris Romanorum imperator cum principibus suis, quos secum habebat, & ecclesiasticis maxime, Divina tactus intrinsecus gratia, & cælestis benedictionis imbre perfusus, vanitatis errorem prorsus deposuit, & ad obedientiam ecclesiæ ac nostram, humilians se in conspectu Dei, & in oculis hominum, humiliter & devote, sicut decuit, rediit, & beato Petro in nobis illam reverentiam & honorem exhibuit, quem antecessores eius nostris consueverunt antecessoribus exhibere, & de cætero se firmiter & immobiliter exhibiturum promisit. Super quo utique, altissimo, a quo omne bonum procedit, laudes devotissimas agimus, & consequenter tibi & regno tuo gratias multimodas reddimus: per cujus auxilium & potentiam, præeunte cęlesti gratia, nos ad tantum & desiderabile bonum pervenisse non dubitamus. Rogamus itaque excellentiam tuam, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus unam cum regno tuo reverentiam & devotionem, quam matri tuæ sacrosanctę Romanę ecclesiæ in nobis exhibuisti, de cætero firmiter & constanter exhibeas: & ita honori ejus & exaltationi ferventer intendas, quod ex hoc regnum valeas adipisci cæleste, & tibi plenius conservare terrenum. Indubitatam spem & fiduciam obtinens, quod fides ac devotio nullo unquam tempore a nostra elabi memoria poterit, quam tu & regnum tuum eccesiæ ac nobis in tantæ necessitatis articulo magnanimiter exhibuistis. Immo de cætero te & regnum tuum fructuosius & efficacius fovere, autore Domino & amplexari curabimus. Datum Venet. in Rivo alto, II. Kal. Augusti.

XL.

**XL. AD GUILLELMUM SENONENSEM archiepiscopum, & ejus suffraganeos.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus G. Senonensi archiepiscopo, & suffraganeis suis, & dilectis filiis abbatibus in Senonensi provincia constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM per auxilium, potentiam, & favorem, carissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris Francorum regis, & regni sui, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac nobis recognoscamus gloriosa & magnifica beneficia provenisse: dignum est, & consentaneum rationi, ut illi, & vobis, quorum auxiliis potenter sumus in necessitatibus nostris adjuti, prosperos & felices pacis successus significemus: indubitata veritate tenentes, quod post Deum idem rex cum regno suo cooperatus est honori & exaltationi ecclesiæ, & ei magnum contulit incrementum. Quod quidem sicut verbo recognoscimus, ita opere & sermone omni tempore autore Domino recognoscemus. Notum sit autem solicitudini vestræ, quod carissimus in Christo filius noster Fredericus illustris Romanorum imperator, per inspirationem Divinæ gratiæ deposito vanitatis errore, ad viam veritatis conversus, ad obedientiam ecclesiæ & nostrā reverenter & devote, sicut decuit, rediit, & illam B. Petro in nobis reverentiam & devotionem exhibuit, quam antecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. Super quo utique laudes altissimo agimus, & consequenter regi & regno gratias copiosas referimus, de eo quod ecclesiam & nos ipsos in tribulationibus & persecutionibus nostris nequaquam deseruit: sed usque in finem magnifice juvit, atque defendit. Monemus itaque dilectionem vestram & hortamur attentius, quatinus ecclesiæ & nobis in prosperitatibus congaudentes, in devotione beati Petri & nostra firmiter, sicut hactenus perstitistis, perseveretis, & regem ut in eodem cum regno suo persistat, monere propensius & inducere studeatis. Datum in Rivo-Alto, VI. Kal. Augusti.

** XLI. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

De disciplina ecclesiæ S. Victoris collapsa.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CONSIDERANTIBUS nobis eximia gloriæ tuæ præconia, nihil facile videtur occurrere, quod tanta commendatione dignum existat, & tam securum de sempiterna retributione possit efficere, quā quod sincera devotione religionem diligere comprobaris, & ad eam in regno tuo plantandam, juxta quod regiæ convenit officio dignitatis, libenter intendis. Utinam qui sunt in ordine sacerdotum, ad institutionem & conservationem religionis eo animo & cura præcederent, quo favor regius ad defensionis auxilium sequeretur. Credimus enim quia ita per regnum tuum totius status ecclesiæ se haberet, quod & nomen Domini honoraretur in omnibus, & turbæ fidelium populorum in via vitæ duces plurimos invenirent. Nunc autem dormitantibus sacerdotibus, quos aliorum custodię oportet intendere, tepescit in multis locis sacra religio: &, ut cujusdam verbis utamur;

Pro molli viola, & purpureo narcisso,
Infelix lolium & steriles dominantur avenæ. Virgil. ecl. 5

Hoc sane in ecclesia sancti Victoris non modicum dolemus accidere: quæ cum olim in religione floreret, ita nunc, quod tristes dicimus, in suæ professionis asseritur observantia tepuisse: ut quæ multis manum in via salutis errantibus porrigebat, nunc auxilio alieno indigeat, & non inveniat qui sublevet eam. Nec tamen ex eo perhibetur accidere, quod non sint ibi plures, qui & notitiam religionis habeant & amorem. Sed quibusdam cum suo capite membris languentibus, in eadem ecclesia fervor religionis noscitur tepuisse. Nos autem, cum jamdudum ad nos super eorum tepiditate relatio pervenerit plurimorum, distulimus hactenus aurem apponere, & necessariam adhibere tam gravi valetudini medicinam: expectantes quod aliquando reducerent oculos ad se ipsos, & de reformanda religione studiosius cogitarent. Capite vero quæ ad emendationem suorum subditorum pertinent negligentius exequente, nos jam tandem executioni eorum, quæ dicta sunt, oportet intendere: &, si verus sit rumor qui totiens aures nostras aspersit, quia in propria persona non possumus, per alios invenire. Ita quidem ut si vera comparuerint quæ dicuntur, per eosdem dilatione seposita, medicina, quam viderint necessariam, apponatur. Venerabilibus ergo fratribus nostris N. vices nostras in hoc negotio prævidimus committendas, qui quanto pleniorem & faciliorem hujus rei potuerint habere notitiam, tantò cum minori gravamine salutis remedia providebūt. Quia vero magnificentiæ tuę ad cumulum mercedis accedet, si per illorum instantiam favore regio imminente prædictæ status ecclesiæ dirigatur: celsitudinem tuam monemus & exhortamur in Domino, quatenus ad executionem hujus negotii favorem tuum impendas, & nullam patiaris conditionem apponi, quo minus ibi quæ prædicti viri statuenda viderint, statuantur. Ne, si forte diutius medicina tardaverit, & dissimulantibus nobis languor cœperit aggravari, sensus etiam doloris intercedat, & cum multa difficultate postmodū vix redeat ad salutem.

**XLII. AD GUILLELMUM SENONENSEM archiepisc. A. S. L. & S. Meldensem episc. & abbatem Vallis-Secretæ.

Ut in S. Victoris cœnobio collapsam disciplinam restituant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratribus W. Senonensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, & S. Meldensi episcopo, & dilecto filio abbati Vallis-Secretæ, salutem & apostolicam benedictionem.

CREBRA jamdudum suggestio super statu ecclesiæ S. Victoris nostrum pulsavit auditum, & timemus nos in extremo examine severius judicandos, si ad inquirenda & corrigenda quæ suggeruntur tardi fuerimus, aut remissi, dicente scriptura: *Maledictus qui prohibet gladium suum ab omni sanguine.* Ierem. 48. Olim sane ad doctrinam salutis, quæ de loco illo fluebat, & bonæ conversationis odorem, quo eadem flagrabat ecclesia, in multis ecclesiis, & prava in directa, & aspera convertebantur in vias planas, & erat vere puteus aquarum viventium, de quo arentia corda multorum ad extinguendum mundanorum desideriorum æstum, potum vitæ haurirent. Nunc autem, ut dicitur, dormitante paulatim custodia provisoris, & refrigescente in capite religionis amore, ad partem quoque membrorum quidam

quidam se letalis torpor effudit, & factum est ibi quod de quodam dicitur per prophetam: *Comederunt alieni robus ejus, & nescivit Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.* Nec hoc tamen dicimus, quod non credamus ibi & sapientes & religiosos viros plurimum inveniri, qui multis esse possunt odor vitæ in vitam. Sed non est facile cum multa quoque vi remigum dirigi navem ad portum, si rector qui clavum tenet imperitus fuerit aut remissus. Iccirco ne forte contingat illi quod de se ipso lamentabatur propheta, dicens: *Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & qui juxta me erant a longe steterunt:* quia in propria persona eandem ecclesiam visitare non possumus, ei visitationis officium decrevimus dependendum: per apostolica vobis scripta mandantes, quatinus illuc accedentes, de statu ejus, & de actibus abbatis & fratrum, maturitate ac diligentia qua convenit inquiratis: & quicquid ibi cognoveritis corrigendum, vice nostra taliter corrigatis, ut & religio ibi per studium vestrum ex gratia Divina refloreat, & nos de dissolutione tantæ domus non teneamur in die judicii reddere rationem. Si videritis autem, quod nisi per amotionem unius aut plurium personarum status ecclesiæ reformari non possit: nec in hoc parcat gladius vester: sed plenã a nobis autoritaté accipite, appellatione remota, quæ evellenda fuerint evellendi; & quæ plantanda fuerint, Domino autore plantandi. Nos enim ita per vos apud Deum volumus excusabiles inveniri, ut non sit qui^a nobis de spirituali ejusdem ecclesiæ detrimento in extremo examine requiratur. Si autem his exequendis vos tres non poteritis interesse, duo vestrum non minus hæc quæ dicta sunt maturius exequantur. Datum Tuscul. Kal. Febr.

Osea 7. — Psal. 37. — a Cor. quod

u** XLIII. AD ABBATEM ET CANONICOS S. Victoris Parisiensis.

De eodem argumento.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati & canonicis sancti Victoris Paris. salutem & apostolicam benedictionem.

IAMDUDUM ad nos de statu vestro pervenit, quod requiri districtius, & corrigi opportebat. Nos autem, quia ecclesia vestra longo tempore per Dei gratiam religione floruit & scientia, ita ut in odore unguentorum vestrorum multi concurrerint, & in lumine vestro viderint lumen: expectavimus hactenus, si tandem per vosmetipsos rediretis ad vos, & de medio vestri, dissensionis & scandali materiam tolleretis. Cæterum quia in expectatione nostra non tam correctionem aliquam subsequi, quam infirmitatem vestram aggravari, conspicimus: dignum duximus ad ecclesiam vestram personas aliquas destinare, venerabiles scilicet fratres nostros VV. Senonensem archiepiscopum, apostolicæ sedis legatum, & S. Meldensem episcopum, & dilectum filium N. Abbatem Vallis-Secretæ: qui quomodo se habeat status vester inquirant; & quæ corrigenda cognoverint, appellatione remota corrigant & emendent. Quocirca per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatinus expositis eis cum ad vos venerint, quæ necessitas & emendatio vestra poscit exponi, quæ inter vos ipsi, vel duo eorum, aut de reformanda ordinis disciplina, aut de personis, si res exegerit, amovendis, statuendum esse cognoverint, suscipiatis humiliter, & firmiter observetis. Datum Tuscul. Kal. Febr.

u** XLIV. AD CAPITULUM S. SATYRI.

Ut retinentes sint disciplinæ.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo sancti Satyri, salutem & apostolicam benedictionem.

EOS, qui relictis vanitatibus & mundanis illecebris, in arctiori vita devoverint Domino famulari, summa cura & diligentia oportet vigilare jugiter, & intendere, qualiter assumptæ religionis habitus moribus & vitæ concordet, & propositum suum firmum & immobile conservetur: ne super arenam, sed potius super firmam petram Domini videantur fundasse. Inde est, quod caritatem vestrã monemus, mandamus, atque præcipimus, quatinus dilecto filio nostro abbati vestro omnimodam obedientiam & reverentiam devote & humiliter impendentes, circa cultum religionis & honestatis, & canonici ordinis observantiam, sicut olim bonæ memoriæ Radulfi quondam abbatis vestri, ferventer & unanimiter intendatis: & consuetudines illas probatas, quæ in diebus ejusdem abbatis salubri & rationabili providentia in monasterio vestro institutæ fuerint pariter & servatæ, præsertim in carnalis esus abstinentia extra claustrum, sicut in claustro, nullatenus violare tentetis. Si quis autem vestrum contra easdem institutiones temere venire tentaverit: usque ad satisfactionem congruam eum eidem sententiæ subjacere decernimus, quam prædictus abbas in eorumdem transgressores rationabiliter noscitur statuisse. Ad hæc, autoritate vobis præsentium firmiter inhibemus, quod in capitulo nullus vestrum pro evitanda disciplina in vocem appellationis prorumpat: & si pro tali causa duxerit appellandum, appellationem ipsam nullius momenti esse censemus, quo minus secundum vestri ordinis instituta regulari disciplinę subdatur. Datum Beneventi.

u** XLV. AD CANONICOS S. VICT. PARIS.

Restitutam disciplinam gratulatur: & electionem abbatis, in locum ejus qui sponte abdicarat, confirmat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis ecclesiæ S. Victoris Paris. salutem & apostolicam benedictionem.

QUANTO ecclesia vestra majori hactenus religione floruit, & ampliori refulsit gloria meritorũ: tanto, audita reformatione ipsius, lætati sumus amplius & gavisi, & de ipsius commodo & profectu exhilarati. Audivimus sane, quod venerabilibus fratribus nostris Bituricensi & Senonensi archiepiscopis cooperantibus, & ad hoc juxta mandati nostri tenorem toto studio laborantibus, ecclesia vestra in statum & gradum sit pristinum reformata. Et Ern. quondam abbate vestro sponte in præsentia dilectorum nostrorum A. tit. sancti Laurentii in Lucina, & T. tit. sancti Vitalis, presbyterorum cardinalium, apostolicę sedis legatorum, amministrationi cedente, cujus culpa status ejus fuerat in parte non modica deformatus, personam idoneam, honestam, & litteratam, in abbatem vestrum communiter elegistis, & providere vobis curastis unanimiter in pastorem. Nos vero, quibus convenit rationabilibus votis atque statutis gratuitum præstare favorem

A favorem, & incrementa desiderare virtutum, electionem vestram, & abrenunciationem illius, de communi fratrum nostrorum consilio ratam & firmam habemus, & confirmamus. Vniversitatem vestram monentes atque mandantes, quatinus abbati vestro, quem elegistis, debitam reverentiam & obedientiam impendatis, & ita vos sibi devotos & humiles exhibere curetis, quod per obedientiam vestram, & providentiam illius, ordo religionis, & honestatis in ecclesia vestra refloreat, & plenius valeat auxiliante Domino conservari. Datum Tusculani, III. Idus Aprilis.

ℓ** XLVI. AD G. ABBATEM S. VICTORIS.

De eodem argumento.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio G. abbati sancti Victoris, salutem & apostolicam benedictionem.

INTELLECTO & cognito, quod cum Ernisio quondam abbate ecclesiæ, cui præesse dinosceris, libera & spontanea voluntate administrationi cedente, fratres ipsius ecclesiæ te sibi elegissent communi voto & desiderio in abbatem: tanto inde magis lætamur atque gaudemus, quanto de ipsius ecclesiæ turbatione dolebamus amplius, & pro ejus statu majori anxietate & solicitudine angebamur. Vnde quia decet te solicite attendere, quantæ religionis & honestatis ecclesia, ad quam es Domino C providente vocatus, hactenus extiterit, & quomodo ibi rigor regularis disciplinæ viguerit: discretionem tuam monemus, atque mandamus, quatenus injunctæ tibi amministrationi prudenter & constanter intendas, & ita commissum tibi officium ad honorem Dei & ædificationem tuam, & eorum qui tibi commendati sunt, cum auxilio cælestis gratiæ efficaciter & diligenter exerceas, quod ibi per prudentiam & solicitudinem tuam religionis ordo semper refloreat, & de die in diem magis ac magis suscipiat incrementum. Nos enim te & eandem ecclesiam diligere volumus & fovere, & vobis, cum fuerit opportunum, apostolicæ defensionis patrocinium ministrare. Datum Tusculani, III. Id. April. D

ℓ** XLVII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Ne Prioris Cerel. iter in Angliam diu defferatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM dilectum nostrum Priorem hospitalis domus, quæ apud Cerel. sita est, ad nostram nuper præsentiam vocaverimus, eum in Angliam pro quibusdam ecclesiæ negotiis transmissuri: preces a E tua sublimitate directas accepimus, ut ei ad hoc inducias præberemus. Quia vero grave nobis cognoscimus & damnosum, si hoc ejus iter diutius differatur: rogamus attentius serenitatem tuam, quatenus eidem Priori ad aggrediendum quod sibi injunximus iter licentiam largiaris. Datum Senonis, V. Idus Novembris.

ll** XLVII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Vt P. miles qui Hierosolymam ire optabat, possessiones suas vendere possit sine consensu conjugis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

ILLOS tuam decet magnificentiam pia protectione defendere pariter & fovere, qui tollentes crucem, sancta & venerabilia loca, quæ Dominus corporali præsentia illustravit, visitare disponunt,
B & ibi contra inimicos crucis Christi domini militare. Veniens autem ad nostri apostolatus præsentiam P. miles lator præsentium, votum suum nobis proposuit, & se velle Hierosolymam ire constanter asseruit. Verum quia uxore sua circa eum se turpiter & inhoneste habente, & se ob perpetrati sceleris culpam ab eo absentante, iste paternam hereditate sine ipsius conniventia nec vendere potest, nec pignori obligare: dispositum iter nullatenus valet adimplere. Sed quoniam uxor torum maritalem, sicut dicitur, per adulterium commaculavit, dummodo iste velit continenter vivere, ad eam non cogitur ulla ratione redire: serenitatem tuam per apostolica scripta rogamus, & exhortamur in Domino, quatinus, si ita est, Divini amoris intuitu liberum ei facias, ut ipsi possessiones suas vendere cui voluerit licitum sit, vel pignori obligare: & his quibus vendiderit, seu pignori obligaverit, nullam patiaris super hoc injuriam vel molestiam indebite irrogari. Datum Turonis, X. Kal. Ianuar.

ll** XLIX. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Vt R. sacerdoti possessiones suæ restituantur ab injusto possessore.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

EXPOSCIT tuæ celsitudinis pia devotio, his semper intendere, quæ ad commodum indigentium clericorum non est dubium pertinere. Pervenit autem usque ad nos, quod Ioannes Baril. R. sacerdoti domum quandam & vineas, quas jure hereditario possidebat, ausu temerario abstulit, & eas sibi reddere contradicit. Vnde magnificentiam tuam rogamus, & tanquam in Christo carissimum ecclesiæ filium attentius exhortamur, quatinus, si ita est, ita faciat tuæ discretionis sublimitas præfato sacerdoti in præsentia tua, vel alterius de quo plenarie possis confidere, justitiæ plenitudinem exhiberi, ut idem sacerdos jus suum se gaudeat fuisse plenarie consecutum. Datum Senonis, XVI. Kal. Aprilis.

** L. AD SVESSIONENSEM EPISCOPVM. A

Vt A. qui monasterium reliquerat, post iter Hierosolymitanum in illud recipiatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri ...... Suessionensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

LATORIS præsentium A. a Hierosolymis redeuntis nobis nuper relatio patefecit, quod timore VV. abbatis sui perterritus Dorbacense monasteriũ, in quo monasticũ habitũ se asserit suscepisse, irregulariter dereliquit. Postea vero ab abbate suo licentia, sicut dicitur, impetrata, terram quam Dominus corporaliter visitavit, intuitu devotionis petivit, & per nos rediens, apostolicæ sedis imploravit auxilium. Ideoque fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus abbatem jamdicti monasterii diligenter commoneas & instanter, ut memoratum A. disciplina secundum regulam beati Benedicti & consuetudinem ordinis ejusdem monasterii servata, in monasterium suum recipiat, & paterna illum caritate pertractet. Datum Anagniæ, VII. Kal. Maii.

** LI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt cœnobii Castrifortis bona dissipari & auferri ab excommunicato Priore prohibeat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVIA de regiæ sublimitatis industria existimatio semper talis procedit, ut supernæ contemplationis amore circa conservationem ecclesiarum sedulam operam & curam proberis impendere: piam sollicitudinem tuam commendamus in Domino, qui te volumus & desideramus semper circa pia opera exercitari, & sicut regem Christianissimum in omnibus tuis bonis actibus prosperari. Inde est, D quod ad tuæ magnitudinis notitiam volumus pervenire, nos ex tenore litterarum venerabilium fratrum nostrorum .... Turonensis archiepiscopi, &......... Andegavensis episcopi, & dilecti filii nostri........abbatis Majoris-monasterii evidentius accepisse, quia .... Prior Castrifortis, & alii socii ejus in accusatione dilecti filii nostri......... Burguliensis abbatis viri quidem religiosi & Deum timentis, penitus defecerunt, & omnino sunt mendaces reperti, & propterea excommunicationis vinculo innodati. Cæterum quia prædictus Prior bona ecclesiæ ipsius loci dissipare præsumit, & illicita invasione auferre: celsitudinem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatinus pietatis intuitu, & pro reverentia E beati Petri ac nostra, res & jura Burguliensis ecclesiæ protegas, manuteneas, & conserves, & præfatum Priorem nulla ratione foveas, sed ipsum tanquam excommunicatum attentius evites. Dominum quoque Castrifortis, qui res ecclesiæ sancti Christophori sua violentia dicitur invasisse, ad ablata omnia eidem ecclesiæ restituenda, & ne deinceps talia contra præfatam ecclesiam attentare præsumat, vel sæpe dictum Priorem fovere, commissa tibi desuper potestate compellas. Datum Senonis, VIII. Idus Decembris.

** LII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Regis congressum & consilium optat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

REDIENS ad nos dilectus filius P. subdiaconus noster diligenti nobis narratione proposuit, quomodo sublimitatis tuæ clementia eum honorifice & decenter suscepit, & omnem illi honorem & gratiam, quam magnificum & Christianum principem decuit, ob Dei & nostri reverentiam exhibere curavit: qualiter etiam ea, quæ regiæ magnificentiæ ex parte nostra proposuit, cum omni mansuetudine & diligentia, tuæ sincerissimæ benignitatis affectio exaudivit. Dilectum autem filium nostrum nobilem virum Hugonem baronem tuum, per quem nobis excellentia tua respondit, debita benignitate suscepimus, & ejus verbis promptam diligentiam adhibentes, consilium tuum gratum omnimodis & acceptum habemus. Verumtamen in hoc circa nos & ecclesiam Dei admirandæ tuæ devotionis sinceritas evidẽter cõparuit, qui ob reverentiam Dei, & honorẽ B. Petri, ac nostrũ, uni C de clericis nostris tantam gratiam exhibuistis. Inde siquidem est quod nos tam super his, quam super aliis, nobis & nostris multipliciter a celsitudine tua collatis, omnimodas sinceritati tuæ gratiarum referimus actiones: magnificentiæ tuæ præsentium significatione notum fieri cupientes, quod quam citius cum opportunitate fieri posset, præsentiam tuam vellemus & consilium super his, quæ nobis significasti, libenter habere. Datum Senonis, Idibus Ianuarii.

** LIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Qua victus ratione uti debeat quavis sexta feria.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DESIDERIVM & affectum tuum, quem circa obsequium superni conditoris, ob tuorum peccatorum veniam obtinendam regia magnificentia habere dinoscitur, gratum admodum & acceptum habemus, & eum dignissimis in Domino laudibus commendamus. Accepimus autem ex litteris tuis, regiæ celsitudini per alia scripta non fuisse expressum, utrum in quarantenis sexta feria illam relaxationem, quam in sexta feria aliorum temporum tibi fecimus, debeas observare. Vnde nos eandem relaxationem taliter duximus distinguendam: scilicet ut in quadragesima, quæ dicitur beati Martini, usque ad adventum Domini, in sexta feria uno ferculo piscium, & vino temperate sumpto utaris. In adventu vero & in majori quadragesima consuetam abstinentiam semper sexta feria observabis. Si autem debilitas corporis non poterit absque gravi detrimento illam abstinentiam sustinere: volumus, & per apostolica scripta magnificentiæ tuæ præcipimus ut in his sicut in aliis temporibus, sexta feria uno ferculo piscium, & vino modice sumpto utaris. Consulimus etiam serenitati tuæ, & suademus,

mus, ut secundum consilium dilecti filii nostri....... capellani tui, eleemosynas tuas temporibus ipsis debeas augere. Noverit autem regia sublimitas, quadragesimam ab octavis omnium sanctorum, & non antea, inchoari. Datum Senonis, XIII. Kal. Septembris.

*** LIV. AD THEVBALDVM.

Vt abbatem & cœnobium Bonævallis protegat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Theubaldo, salutem & apostolicam benedictionem.

Religiosa loca, & honestas personas, tanto nobilitatem tuam convenit arctiori caritate diligere, quanto eas noveris ferventiori studio religiosæ conversationis servitio conditoris insistere, & ad ipsius gratiam promerendā ex bonis operibus insudare. Pro ecclesia itaque Bonævallis, & dilecto filio nostro VValtero, quem fratres ejusdem loci, alio renunciante oneri prædictæ ecclesiæ, in abbatem suum unanimiter & concorditer elegerunt, & pro eisdem fratribus, nobilitatem tuam rogamus attentius, quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra, ecclesiam ipsam & prænominatum abbatem & fratres diligas, manuteneas, & a pravorum impetu eosdem protegas viriliter & defendas. Ita quod ab omnipotenti Domino merearis exinde præmium æternæ retributionis percipere, & gratiam apostolicæ sedis omni tempore obtinere. Datum Bituricis, III. Kal. Maii.

*** LV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

In vastatores ecclesiæ Brivatensis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad tuæ sublimitatis notitiam accepimus pervenisse, quomodo comites Alverniæ, ac vicecomes de Polenniaco, villam Brivatensem, quæ tua esse dinoscitur, irreverenter aggressi, ipsam Brivatensem ecclesiam, quæ ad jus beati Petri ac nostrum specialiter pertinet ac tutelam, depopulari non cessant; & domum decani nequiter obsidentes, eam machinis quoad possunt expugnant. Vnde nos tantam audaciam relinquere non volentes aliquatenus incorrectam, juxta officii nostri debitum, tam eos quam præpositum & abbatem Brivatensem, qui eos induxerunt, per nostras satagimus litteras ab hujus iniquitatis ausu damnabili revocare. In proposito & voluntate habentes, ut nisi secundum nostra monita resipuerint, quantum ad officium nostrum pertinet, tam in eos, quam in terras eorum graviter vindicemus. Vnde magnificentiam tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus tu ipse ad id corrigendum utiliter accingaris: & nisi resipuerint, ad vindicandum in eos studeas omnimodis & labores. Datum Paris. XIII. Kal. Aprilis.

*** LVI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Monasterium sancti Maximini ipsi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

Laudabilis propositum pietatis, quod circa sanctam Dei ecclesiam tam in capite quam in membris regia serenitas exhibet, attendentes, monasterium beati Maximini, ac abbatem ac fratres Divinis ibidem obsequiis mancipatos, solicite olim tuæ commendavimus majestati: rogantes, ut idem monasterium consulta pietate diligeres, & ab iniquorum incursu regiæ magnificentię munimine defensares. Quod utique benè hactenus, juxta beneplacitum Dei, preces, ac monita nostra, te adimplesse scientes, gratum id admodum acceptumque tenemus, & celsitudini tuę gratias exinde uberrimas exhibemus: firmam spem fiduciamque tenentes, quod tibi exinde & honor augebitur terrenę glorię ac potestatis in terris, & ab ęterno remuneratore justorum immarcescibilis palma conferetur in cælis. Verum quia, sicut accepimus, & auribus nostris insonuit, quidam Aurelianensis civis, Theobaldus scilicet Morini, præfatum monasterium pecunię indebitæ repetitione fatigat, O. de Bestisi, & M. Vidua monasterium ipsum nimis repentina debitorū exactione molestant: sublimitatem tuam iterato rogamus, & exhortamur in Domino, quatinus ejusdem monasterii paupertates atque miserias solita benignitate respicias: & secundum quod de justitia fuerit, prædictum indebitæ pecunię petitorem regia compellas autoritate desistere, & eos qui subitæ repetitioni debitorum insistunt, quantum cum bona voluntate fieri poterit, opportunitatē facias idonei temporis expectare. Vt inde a Deo præmium, & a nobis debeas actiones recipere gratiarum. Datum Senonis, VI. Kal. Decembris.

*** LVII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De electione ecclesiæ Carnotensis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

Dilecti filii nostri tam decanus, quam subdecanus, & archidiaconus, cum magna parte canonicorum Carnotensis ecclesiæ, in nostra pariter præsentia constituti, nobis plenarie exposuerunt, quam incaute & inconsulte in facto electionis ipsius ecclesiæ processerunt. Vnde nos & adversitatibus ejusdem ecclesiæ compatientes, & opinioni eorum, quæ hac occasione plurimum est denigrata, integritatem suam recuperare optantes, ipsos ad pacis & concordiæ bonum cum omni diligentia sumus hortati: eosque monuimus, ut unanimiter in unum conveniant, & ecclesiæ suæ salubriter studeant providere: & ad hoc utiliter consummandum usque ad proximas octavas epiphaniæ eis terminum duximus indulgendum. Quapropter regiæ serenitatis industriam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur attentius, quatinus memoratos canonicos viva voce ac litteris super hoc ipso solicite & studiosius exhorteris; & ad id efficiendum, regium eis favorem & auxilium efficaciter subministres:

ſtres: ut præfata eccleſia te ſibi patrocinante optata A conſolatione fruatur, & vitali valeat proviſione gaudere. Datum Senonis, VIII. Idus Octobris.

*** LVIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De hoſpitali Compendienſi.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

COGNITA olim tuæ celſitudinis voluntate, quod de hoſpitali illo apud Compendium cõſtituto, unde ſerenitatem tuam nos ſæpius rogaſſe meminimus, per viros religioſos veritatem diligentius inveſtigari volebas, utrum ad Compedienſe monaſterium pertineret: id venerabilibus fratribus noſtris......... Noviomenſi, &.......... Silvanectenſi epiſcopis, de quorum honeſtate & prudentia nullatenus dubitamus, nec excellentiam tuam credimus in aliquo dubitare, commiſimus inquirendum. Qui utique ad locum ipſum pariter accedentes, ſicut ex litteris illorum, quas regiæ ſublimitati transmittimus, potes evidenter agnoſcere, veritatem inquirere ſtuduerunt; & ſicut eædem litteræ continent, invenerunt. Inde ſiquidem eſt quod magnificentiam tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus earumdem litterarum tenore diligenter inſpecto, ſicut expedire cognoveris, & tuæ fuerit beneplacitum voluntati, ita de memorato hoſpitali efficias, & diſponas: ut de terreno regno ad cæleſte tranſmigrans, ab illo bonorum omnium remuneratore æternæ felicitatis præmium valeas obtinere, & nos ipſi ſerenitati tuæ gratias debeamus propter hoc uberrimas exhibere.

Datum Senonis, II. Idus Octobris.

*** LIX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Interdictum a Remenſi archiepiſcopo latum relaxari a pontifice rex petierat. Pontifex non omnino recuſat, ſed honeſtius putat ab archiepiſcopo ipſo relaxari.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Francorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXCELLENTIÆ tuæ litteris debita benignitate ſuſceptis, preces, quas per eas regia celſitudo nobis porrexit, clementer admittimus: ut pote qui in propoſito ſemper & voluntate habemus, preces tuas libenter admittere, teque in illis, quantumcumque cum Deo poſſumus, exaudire. Illud tamen honeſtius ſuper eo negotio viſum eſſe cognoſcas, E ut venerabili fratri noſtro H. Remenſi archiepiſcopo deprecatorias litteras, ſicut ex reſcripto earum videre poteris, mitteremus: rogantes ut interventu noſtro, & tui honoris obtentu, interdictum illud relaxet, donec cauſa illa in curia ejus, vel etiam ...... Belvacenſis epiſcopi, finem debitum ſortiatur. Quod ſi ipſe idem interdictum relaxare noluerit, & id non multum grave ſibi fore nobis reſponderit: nos in eodem negotio juxta preces tuæ ſolicitudinis procedemus. Aliter enim minus honeſtum eſſet, ut ſententiam a tanto viro canonice promulgatam ſine ejus conſcientia facile ſolveremus. Si vero* uſque adeo de ipſo fratre noſtro confidis, & negotium ipſum plurimum in animo tuo ſedet: poteris iterum nobis tuam voluntatem reſcribere, & nos deſiderium tuum curabimus autore Domino efficaciter adimplere. Datum Paris. VII. Idus Martii.

*f. deeſt. nõ

*** LX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Hoſpitale Compedienſe, ejuſdem urbis abbatiæ attribuit.

Vide epi 27. & 58 huius appendicis

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Froncorum regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ILLAM ſinceriſſimam regiæ ſerenitatis affectionem quam circa eccleſias Dei multimodis habere dignoſceris, magnificis in Domino laudibus commendamus: votivis cordis affectibus exoptantes, ut ipſa immaculata Dei ſponſa viro ſuo Chriſto te valeat in æterna beatitudine præſentare, quam in terris innumeris devotionis indiciis, ſicut rex catholicus, & Chriſtianiſſimus princeps, noſceris ferventius honoraſſe. Ex litteris autem excellentiæ tuæ nuper accepimus, quod negotium illius hoſpitalis Compendienſis, unde ſæpius regiæ celſitudini ſcripſimus, noſtro arbitrio reliquiſti, & quod exinde ſtatueremus magnitudinem tuam ratum & firmum habere, litteris aſſeveraſti. Vnde quoniam præſcriptum hoſpitale receptioni pauperum perpetuo deputatum, ſicut ex ſcripto venerabilium fratrum noſtrorum B. Noviomenſis, & .... Silvanectenſis epiſcoporum, quibus hoc inquirendum commiſimus, nobis innotuit, ſæpius Compendienſis eccleſiæ canonicos procuratores habebat: nos attendentes quod monaſteria & alia religioſa loca hoſpitales domos ad receptiones pauperum habere ſolebant, & de regia clementia, quæ, ſicut diximus, eccleſiam Dei diligere & ampliare conſuevit, & diſpoſitionem ipſius noſtro reliquit arbitrio, plurimum confidentes, ipſum hoſpitale Compendienſi monaſterio apoſtolici ſcripti munimine duximus confirmandum. Ita quidem quod uſibus pauperum deputatum, ad diſpoſitionem & curam dilectorum filiorum noſtrorum .... abbatis & fratrum ejuſdem loci debeat in perpetuum ſine omni inquietudine pertinere. Quocirca ſerenitatem tuam per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus pietatis intuitu, & pro reverentia beati Petri ac noſtra, memorato monaſterio idem hoſpitale tuæ pariter ſublimitatis ſcripto confirmes: nec ipſis exinde valeat aliqua in poſterum quæſtio ſuboriri. Si vero quilibet eoſdem ſuper hoc moleſtare vel perturbare præſumpſerit, tu eos a præſumptione hujuſmodi poteſtate regia non differas coercere: ut æternæ felicitatis præmium propter hoc conſequi merearis, & nos ipſi magnificentiæ tuæ copioſas exinde gratias referamus.

Datum Senonis, XIII. Kal. Novembris.

*** LXI.

*** LXI. AD HVGONEM SVESSION. episcopum.

In angustiis maximis positus subsidium aliquod pecuniæ poscit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H. Suessionensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

ILLA devotionis integritas & affectio caritatis, quam circa sacrosanctam Romanam ecclesiam & personam nostram credimus te habere, non modicam nobis fiduciam præstat, ut in necessitatibus nostris consilium a te debeamus & auxilium postulare, & imminentia nobis negotia tibi fiducialiter aperire. Qualiter autem ille tyrannus & vehemens persecutor ecclesiæ, Fredericus videlicet, universalem omnium matrem sacrosanctam Romanam ecclesiam persequatur, eamque sine causa opprimat & infestet: ad discretionis tuæ notitiam non ambigimus pervenisse. Qui utique tanquam leo rapiens & rugiens, positus in insidiis, aditus viarum ita per satellites barbaricæ feritatis obstruxit: quod illi jam non valeant usque ad nos transire, a quibus Rom. ecclesia in necessitatibus suis opportuna recipere suffragia consuevit. Vnde cum eadem Romana ecclesia multis oppressionibus angustata sit his temporibus & afflicta, & magnis atque innumeris pene debitis aggravata: ad ejus onera supportanda, & ad necessitates quas patitur relevandas, tanto studiosius exurgere te oportet, & efficacius laborare, quanto amplius eadem mater ecclesia de tua devotione & fidei sinceritate confidit. In tanto itaque necessitatis articulo constituti, de præterita quidem subventione tibi gratias exsolventes, caritatem tuam rogamus plurimum, monemus, & exhortamur attentius, ut ad mentem revocans, quot & quanta gravamina & angustias Romana ecclesia pro sua & omnium ecclesiarum libertate tuenda hoc tempore patiatur, considerans etiam quid mébra capiti debeant, ad subventionem ecclesiæ, & ad solvenda debita, quibus ptemitur, manum adhuc liberalitatis extendas, & nobis tuæ consolationis auxilium in tanto articulo, si absque gravi detrimento ecclesiæ tuæ fieri poterit, largiaris. Beneficia siquidem & obsequia quæ in necessitate præstantur, consueverunt semper recipientibus existere gratiora. Abbates quoque & alios ecclesiarum prælatos in tuo episcopatu constitutos ad hoc idem cum omni diligentia exhorteris. In quocumque autem te nobis contigerit subvenire, illud dilecto filio nostro ...... latori præsentium te volumus assignare, & nobis id ipsum litteris tuis significes. Datum Anagniæ XIII. Kal. Martii.

*** LXII. AD HVGONEM SVESSIONEN. episcopum.

Silvanectensi episcopo de vineis ipsi ademptis justitia fiat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H. Suessionensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem.

VENERABILIS frater noster Silvanectensis episcopus suis nobis litteris intimavit, quod Gil. & Hauguidis uxor ejus, parochiani tui, quasdam terras & vineas ipsius episcopi per violentiam detinere præsumunt, & eas cum fructibus inde perceptis eidem episcopo reddere contradicunt. Cumque præfatus episcopus sæpius eos propter hoc submonuisset, ut in curia sua sibi justitiæ plenitudinem exhiberent, ipsi tamen id facere noluerunt. Vnde quoniam eidem episcopo in jure suo nulla ratione deesse possumus, vel debemus: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus, si cognoveris memoratum G. & Hauguidem uxorem ejus debere in curia sua præfato episcopo super hoc respondere, ipsos ad plenam justitiam in præsentia ejusdem episcopi super hoc exhibendam, moneas instanter, & districte compellas. Alioquin eos in præsentia venerabilis B. Belvacensis episcopi sufficienter super hoc sæpe dicto episcopo respondere coerceas, & appellatione remota justitiæ plenitudinem exhibere: si vero id facere forte contempserint, eos ecclesiastica censura percellas.

Datum Senonis, VIII. Idus Octobris.

*** LXIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt pauperem quendam protegat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

CONSVEVIT semper egregiæ clementia pietatis oppressorum & pauperum misereri, & circa eorum miseriam pro affectu animi commoveri: sciés scriptum esse: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* Ea igitur consideratione inducti, & hujus pauperis M. præsentium latoris lacrymabili prece devicti, qui molestias & injurias super possessionibus suis a quibusdam hominibus tuis potentioribus se queritur sustinere: regiam excellentiam & consuetam pietatem tuam rogamus attentius, quatinus pro amore Dei, & obtentu justitiæ, & nostro interventu, eum ab adversariis suis, a quibus se opprimi asserit & gravari, ita regia protectione defendas, & immunem ab eorum facias læsione, quod ab eo, qui cum dives esset, ad liberandum nos nostram subiit paupertatem, æternum inde debeas præmium expectare. Datum Turonis, XIV. Kal. Februarii. Psal. 40.

*** LXIV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Adami & Gregorii fratrum causam commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DECET regiam excellentiam his diligenti cura intendere, per quæ in regno tuo sub regiæ defensionis munimine existentes suam valeant justitiam firmiter obtinere. Quocirca serenitatem tuam rogamus attentius, quatinus causam, quæ inter Adam & Gregorium fratrem suum super quadam domo vertitur, quæ ad tuum dominium, sicut dicitur, spectat, diligenter audias, vel alii, qui neutri parti debeat esse suspectus, juxta tuæ dignationis arbitrium causam ipsam audiendam, & fine debito terminandam committas. Datum Senonis, IV. Idus Novembris.

*** LXV.

*** LXV. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Mittit nuncios cum mandatis, de iis quæ ex imperatore C P. accepit.

Alexander episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DUM in mente revolvimus, & ad memoriam revocamus, qualiter causa Dei, & amore justitiæ, ob reverentiam quoque beati Petri apostolorum principis, causam ecclesiæ tanquam propriam assumpsisti, & eam, sicut rex catholicus & princeps Christianissimus, in augmentum & exaltationem ipsius præ aliis orbis principibus promovisti: in hanc intentionem & animi voluntatem adducimur, ut in qualibet causa ejusdem ecclesiæ, quæ alicujus momenti sit, absque serenitatis tuæ consilio & auxilio, cum id habere valemus, nullatenus procedamus. Credentes, immo & certa veritate tenentes, te non secus quam nos ipsos, vel quemlibet fratrũ nostrorum, solius superni conditoris obtentu, ad honorem & incrementum ecclesiæ solicitum ac ferventem existere, atque ad exaltationem ipsius intento studio laborare. Inde est quod receptis nuper litteris a nunciis carissimi filii nostri ...... illustris Constantinopolitani imperatoris, qui ad sanctum Ægidium applicuerunt, quas utique regiæ serenitati duximus transmittendas: in quibus siquidem continetur, quod ex parte ejusdem imperatoris quædam dictu accommoda, & ad utilitatem respicientia, nobis tantum & ecclesiæ tuæ deferunt proponenda: dilectos filios P. Capellanum, & fratrem H. eleemosynarium nostrum, excellentiæ tuæ fideles admodum ac devotos, regiæ celsitudini destinamus, per quos quædam super eodem negotio, quæ non duximus litteris committenda, tuæ serenitati proponimus, & super quibus tuum consilium expectamus: rogantes attentius, quatinus eos regia pietate suscipiens, benigne audias, & consilium tuum, super his quæ tibi proposuerint, per eosdem litteris tuis aperias. Aliquos etiam a latere tuo cum prædictis filiis nostris ad memoratos imperatoris nuncios, qui securum eis per terram tuam usque ad tuam & nostram præsentiam debeat præstare ducatum, nostro interventu transmittas.

Datum apud Dolense monasterium. Idibus Iulii.

*** LXVI. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

De causa episcopi Cameracensis, cui inducias adhuc indulget.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

VENIENS ad nos dilectus filius noster.... abbas S. Vincentii Silvanectensis, cum celsitudinis tuæ litteris, apud nos diligenter institit, ut illi Cameracensi episcopo, quem contra honorem ecclesiæ & salutem ipsius, & utinam non vestram, diutius expectavimus, adhuc inducias præberemus. Ipse vero, sicut credimus, (& utinam rei veritas aliter se haberet, non de necessitate aliqua, sed ut errorem suum sub clementiæ tuæ, & venerabilis fratris nostri Henrici Remensis archiepiscopi protectione valeat obumbrare, hujusmodi per vos occasiones prætendit. Nos autem, non pecuniam, sed animam suam quærentes, & tuæ serenitatis obtentu, & consideratione jam dicti fratris nostri, precibus, ac petitionibus, nisi contra Deum manifeste veniremus, annuere volentes, eundem episcopum usque ad secundam dominicam proximę quadragesimæ adhuc duximus expectandum. Ita quidem quod nisi illum, aut nuncium, vel litteras ejus de reversione ipsius & certa promissione in præscripto termino receperimus, eundem ex tunc omni dilatione remota, publice excommunicabimus, & a corpore Christi, quod est ecclesia, sequestrabimus. Quocirca magnificentiam tuam præsentium significatione rogamus, ne tua sublimitas aliquibus precibus nos amplius super facto isto conveniat. Rogamus etiam excellentiam tuam, ut sicut per dilectum filium nostrum.... abbatem sancti Germani te rogavimus, ita efficias. Credimus enim quod hoc ad honorem tuum denuo spectabit. Datum Senonis, VI. Kal. Febr.

*** LXVII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Floriacense monasterium ipsi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTUM filium nostrum.... abbatem S. Benedicti super Ligerim cum tuæ magnificentiæ litteris ad nos venientem qua debuimus animi benignitate recepimus, & obtentu precum tuarum, quibus, quantumcũque cum Deo possumus, promptam semper volumus diligentiam adhibere, suæque religionis & honestatis intuitu, ipsum affectuosius honorare curavimus, & in suis petitionibus efficaciter exaudire. Eum itaque cum plenitudine amoris & gratiæ nostrę ad propria redeuntem, regiæ serenitati propensius commendamus: per apostolica scripta monentes, rogantes, & exhortantes in Domino, quatinus amore Divinæ miserationis, & pro reverentia beati Petri & nostra, consideratione quoque religionis & probitatis ipsius, eumdem abbatem & fratres suos, & idem monasterium, clementi semper benignitate respicias, diligas, manuteneas, & honores: & tam eos, quam jura ipsius monasterii, a pravorum incursione, regia protectione defendas. Ita quod ab omnipotenti Domino præmium æternæ beatitudinis exinde recipias, & nos regiæ majestati copiosas debeamus gratias exhibere. Datum Bituricis, VII. Idus Augusti.

*** LXIX. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

De secreto quodam, quod imperatoris C P nuncius papæ & regi communicandum habet.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT per servientem tuum, & etiam per litteras nostras, nuper regiæ celsitudini denotavimus, alter nunciorum carissimi in Christo filii nostri illustris Constantinopolitani imperatoris, qui nunc ad partes nostras accedit, nos & te vellet habere

bere præsentes, ut illud secretum verbum communiter nobis proponeret, sicut ex mandato ejusdem imperatoris se asserit accepisse. Vnde & voluntatis ipsius erat, ut te simul nobiscum apud Bituricas inveniret. Nos vero considerantes, quod honori tuæ celsitudinis expediret: consilium nostrum super hoc tam per nuncium tuum quam per litteras nostras regiæ magnificentiæ exposuimus: proponentes honorificentius esse, quod priusquam nos conveniremus in unum, præfatus imperatoris nuncius ad præsentiam tuæ sublimitatis accederet: ne, si forte ad nos hac occasione venires, ei occurrere quodammodo videreris. Ex quo vero ipse ad te venerit, si consilii tui fit, ut nos simul tecum debeamus super hoc habere sermonem: in unum poterimus, ubi tibi visum fuerit, convenire. Nos igitur cupientes in omnibus quæ cum Deo possumus tuæ majestati deferre: volumus, ut priusquam ad nos jam dictus nuncius veniat, ad præsentiam regiæ serenitatis accedat. Vnde excellentiam tuam per apostolica scripta rogamus attentius, quatinus eum ad tuam præsentiam venientem honeste recipias, & consueta benignitate pertractes: & verba quæ tuæ proposuerit majestati, ea qua debes deliberatione consideres & attendas. Si autem visum tibi fuerit, aliquid nobis esse significandum: poteris, cum tibi placuerit, indicare.

Datum Bituricis VIII. Kal. Septembris.

** LXX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Commendat ipsi archidiaconum Bituricensem: de rebus Germanicis bene sperare jubet.

Alexander episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTVM filium nostrum C. archidiaconum Bituricensem clericum tuum, quem nobiscũ, de regia serenitate confisi, huc usque retinuimus, ad te duximus remittendum: & ipsum excellentiæ tuæ attentius commendantes, magnificentiam tuam per apostolica scripta rogamus atque monemus, quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra, & illius devotionis ac fidelitatis obtentu, quam circa regiam celsitudinem multipliciter gerit, diligere, ac manu tenere intendas, & in sua justitia de consueta clementia confovere. Ad hoc, quoniam te sicut carissimum & specialem ecclesiæ filium, & catholicũ principem, ac regem Christianissimum, de statu ecclesiæ & nostro solicitum & studiosum existere minime dubitamus, & de novis illis, quæ de Alemannia nuper venerunt, mœstitiam aliquam concepisse: magnitudinẽ tuam rogamus, atque monemus, quatinus a Domino confortatus, speres plenius & confidas, quod ea quæ ille persecutor ecclesiæ, qui cum ipsa simulatam semper pacem quæsivit, adversus illam, & in detrimentum ejus provenire credit, in sui ipsius verecundiam & erubescentiam procul dubio redundabunt. Sicut enim pro certo accepimus, & dilectus filius noster Maguntinus electus serenitati tuæ poterit plenius intimare: de tota terra sua nonnisi tres absolutum juramentum præstare potuit coercere. Alii siquidem multi sine ipsius licentia discesserunt, & illi, qui cum conditione jurarunt, jam sunt a conditione apposita absoluti. Cætera prænominatus archidiaconus sublimitati tuæ viva voce latius explicabit. Datum apud Anicium, II. Kal. Julii.

** LXXI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt Thomæ Cãtuariensi archiepiscopo exuli det aliquem episcopatum, aut abbatiam, si vacaverint.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVALITER venerabilis in Christo frater noster Thomas Cantuariẽsis archiepiscopus, pro tuẽda ecclesiæ libertate & devotione nostra, a sede propria decreverit potius exulare, quam in detrimentum nostrum & jacturam ecclesiæ ullatenus consentire: ad quas etiam necessitates ipsum cum aliis prudentibus & discretis viris, qui eum etiam in adversitate tam laudabiliter quam fideliter imitantur, si, quod Deus avertat, diu persecutio duraverit, oporteat devenire: tua satis excellentia recognoscit. Vnde, licet regiam magnitudinem ad opera pietatis ita noverimus semper esse intentam, ut etiam cessantibus nostris precibus, his qui pro Deo & justitia & unitate catholica persecutionem sustinent, sola pietate monitus auxilium conferas & solamen, quod etiam in ipso fratre nostro jam maxime experti sumus: tamen regiam magnitudinem solicitis in Domino precibus exoramus, monemus, & exhortamur attentius, quatinus obtentu Divinæ pietatis, & pro reverentia beati Petri ac nostra; considerato etiam, quod reddita nobis & sibi a Deo pace, plurimum obsequii & honoris per eum tuæ poterit excellentiæ provenire: si quem episcopatũ aut abbatiam in regno tuo interim vacare contigerit, sibi ad sustentationem sui & suorum, donec pax de cælo nobis desiderata donetur, regia liberalitas faciat assignari. Ex hoc enim & Deum te credimus indubitanter habere debere propitium, & nos ipsos in hoc tibi satis reddes obnoxios. Datum apud Montempessulanum, VIII. Idus Augusti.

** LXXII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De P. Bituricensi archiepiscopo.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS sublimitatis tuæ debita benignitate suscepimus, sicut Christianissimi regis, & illius principis, quem tota in Domino caritate diligimus, & cujus honori & commodis, in omnibus quæ cum Deo possumus, aspiramus. Vnde, licet de superabundanti fuerit, quod pro venerabili fratre nostro P. Bituricensi archiepiscopo preces nobis solicitas porrexisti, cum nos eum, solo honestatis suæ ac probitatis intuitu, affectione sincerissima diligamus, & commodis ejus & commissæ sibi ecclesiæ libenter providere velimus: ipsas tamen tuæ celsitudinis preces clementer admisimus. Voluntatem & propositum assumentes, circa eundem archiepiscopum, tam interventu tuo, quam suæ sicut diximus probitatis obtentu, utilem in nobis providentiam gerere, & justitiam suam tam in causa quam modo habet, quam in aliis omnibus, integram sibi autore Domino conservare. Dilectum quoque filium nostrum magistrum R. beati Germani decanum, quem tua nobis serenitas commendavit,

davit, benigne recepimms: atque a nobis interventu tuo efficaciter obtinuit, quod rationabiliter postulavit. Datum Senonis II. Non. Februarii.

** LXXI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Nuncium mittit cum mandatis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DILECVM filium fratrem F. familiarem nostrum ad regiam celsitudinem destinamus, per quem excellentiæ tuæ quædam viva voce proponimus, quæ non duximus litterarum fidei commendare. Inde est quod serenitatem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus quæ tibi ex parte nostra proponet, diligenter audias: & ea, quantumcumque cum honore tuo, ac regni tuæ gubernationi commissi fieri poterit, effectui studeas mancipare, & quid inde facere disposueris, nobis pet eundem, sicut magnificentiæ tuæ visum fuerit, significes.
Datum Senonis, II. Kal. Ianuarii.

** LXXII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Gratias agit, quod in excipiendo nuncio imperatoris C P. significavit quanti pontificem faceret.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

ILLA devotissima excellentiæ tuæ sinceritas, & sincerissima devotio, in omnibus quæ sacrosanctæ Ro. ecclesię pertinent, tantum semper fervorem internæ affectionis ostendit: ut verus ejus filius, verus protector, & quodammodo ejus bajulus existere videaris. Ita quod nullus in orbe princeps existat, cui adeo, sicut celsitudini tuæ, profectus & exaltatio ejusdem eccl. his temporibus ascribatur. Vnde nos omnipotēti Domino, cujus intuitu & amore ad hæc facienda regium animum induxisti, gratiarum non cessamus actiones exsolvere, & ejus clementiam assiduis intercessionibus exorare: ut qui te ita dignum solatium, & necessarium valde refugium unicæ sponsæ suæ in hæc tempora reservavit, ipse te sibi longo tempore conservet incolumen, & ita regnare tibi concedat in terris, ut post terrenum hoc, indeficiens regnum consequaris in cælis. Accepimus siquidem, & veraciter intelleximus tam ex tuarum litterarum tenore, quam ex relatione dilecti filii nostri B. nuncii tui, quod audito a nunciis carissimi filii nostri illustris Cōstantinopolitani imperatoris, de honore & reverentia ab eodem imperatore nobis & sanctæ Ro. Ecclesiæ exhibenda, tam tu, quam barones tui, qui consilio iuterfuerant, intuitu habitæ circa nos devotionis, lætitiam non modicam concepistis: iudicantes, eos de cætero super aliis quæ attulerant negotiis audiendos: nec alias judicastis eorum verba a consueta clementia tuæ mansuetudinis audiēdą. Super quo regiæ serenitati uberrimas gratiarum actiones, sicut dignum est, exsolventes, & excellentiam tuam in hoc, sicut & in omnibus aliis quæ ad honorem ecclesiæ pertinent, plurimum in Domino commendantes, rogamus affidue, ut ille misericors & miserator Dominus tibi in æterna justorum remuneratione retribuat, cujus obtentu & gratia tam benignum & tam clementem animum circa nos & ecclesiam assumpsisti. De cætero nosse volumus excellentiam tuam, quod nos, prædictis nunciis juxta consilium fratrum nostrorū formato responso, & eis proposito: quicquid ipsis a nobis responsum fuerit, tibi sicut serenissimo principi, & ei de quo non aliam quam de nobis ipsis vel fratribus fiduciam obtinemus, litteris nostris curabimus plenius intimare. Datum Senonis XVII. Kal. Novembris.

** LXXV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Priorem S. Medardi sibi a rege commendatum, vicissim regi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ad officium nostrum specialiter pertinere noscatur, personas religiosas, & præsertim magistros ecclesiarum, prompta caritate diligere, & eis in omnibus utiliter providere: gaudio gaudemus, & gratum admodum acceptumque tenemus, quod ita ad hoc tuam quoque mentem cælestis ignis fervor accendit, ut nos ipsos ad id tuis studeas precibus prudenter inducere, & nostram aliquando solicitudinem prævenire. Preces itaque, quas per dilectum filium nostrum R. priorem sancti Medardi regia celsitudo nobis porrexit, benigne suscepimus: voluntatem & propositum assumentes, eum, pro quo rogasti, ferventiori caritate, tam ex officii nostri debito, quam tuarum precum obtentu, diligere, & ei quantum cum Deo poterimus utiliter providere. Rogamus autem serenitatem tuam, quatinus, sicut eum nobis commendare curasti, ita & tu eum habeas commendatum: sibique, si opus fuerit, tutamen & præsidium conferas opportunum.
Datum Senonis, VIII. Idus Novembris.

** LXXVI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt vinctum, qui innocens est, dimitti jubeat & absolvi.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVORVMDAM est nobis relatione suggestum, quod cum Iterius miles de Malonido Senonis pervenisset, & inimicum suum, quem ibi casu reperit, nudato gladio fuisset aggressus, burgēses ejusdem civitatis ei subito testiterunt: &, cum ille fugisset, quendam socium ejus, Gaufridum scilicet militem de Molinons, qui, sicut accepimus, nihil in hoc deliquerat, remoratum paulisper in eadem civitate ceperunt, eumq̄ue detinent, & pro te dimittete non præsumunt. Miles autem qui a prædicto Iterio ita fuerat impetitus hostiliter, asserit omnimodis & affirmat, quod nullatenus eum iste qui captus habetur offenderat, & hunc prædictum socium suum eum non præsciverar, sicut asserit, & se jurare promittit, aliquatenus offensurum. Vnde quoniam indignum esse videtur, ut hic, cui etiam ab eo qui injuriam pertulit, & etiam a præposito tuo, innocentiæ testimonium perhibetur, pœna non merita puniatur: rogamus serenitatem tuam, & exhortamur in Domino, quatinus eundem G. secundū consuetam

consuetam regiæ clementiæ pietatem, quæ sicut nocentes potenter deprimere, ita etiam innoxios indemnes consuevit illæsosque servare, liberum facias absolutumque dimitti. Nisi aliquid commisisse probabitur, quod regiæ fuerit contrarium majestati. Datum Senonis, XVII. Kal. Novembris.

**** LXXVII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.**

De Nicolao quodam qui pontifici conquestus est de canonicis Turonensibus.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD Nicolaus Turonensis, homo regiæ majestatis, pro eo quod F. ecclesiæ beati Martini Turonensis canonicus contra compositionem, quę de mandato piæ recordationis patris & prædecessoris nostri Eugenii papæ inter eos facta fuerat, & præstito corporali sacramento firmata, violentiam sibi enormem intulerat, ad sedem apostolicam tanquam ad singulare præsidium accessit: non eo intuitu hoc fecit, quod crederet magnificentiam regię sublimitatis offendere, sed ut de pace sibi temere violata, apud Romanam ecclesiam cujus autoritate facta fuerat, & religione juramenti munita, plenam justitiam obtineret. Sic enim sacrorum canonum sanxit autoritas, & imperatores, qui antecessores tui fuerunt, & reges Francorum, in suis institutionibus hoc ipsum sanxerunt, quod hi quibus a clericis injuria irrogatur, eos apud ecclesiasticos judices debeant solummodo convenire. Idipsum præsertim super his quorum injuria infra sacros ordines peragitur, de consuetudine regni tui usque ad hæc tempora accepimus observatum. Inde utique fuit, quod prædictus Nicolaus non credens excellentiam tuæ celsitudinis minuere, nec juri vel consuetudini regni tui in aliquo obviare, pro violatione pacis favore apostolicæ sedis firmatæ, nobis suam querimoniam præsentavit. Nos vero non attendentes hoc ad diminutionem honoris & exaltationis tuæ ulla ratione accedere, nec credentes dignitati & magnificentiæ tuæ in aliquo derogare, qui volumus semper honorem & gloriam exaltationis tuæ augere multipliciter, & ardenti desiderio conservare: causam ipsam venerabili fratri nostro .... Cenomanensi episcopo, viro religioso, provido, & discreto, & illius ecclesiæ canonico, commisimus terminandam. Qui utique quantum ratio dictabat, in eadem causa processit, & eam fine debito terminavit. Et ideo sicut per alia scripta, ita præsentibus litteris serenissimam clementiam tuam attente rogamus: quatinus, solita pietate, quæ pauperes & minus potentes in eorum consuevit justitijs misericorditer confovere, prædictum N. respicias, & eum non patiaris gravamen indebitum sustinere. Datum Senonis, Idibus Augusti.

**** LXXVIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.**

De quibusdam, quæ tum ecclesiæ tum regni utilitas mutari exposcit in Galliis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVÆDAM gravia, & admodum difficilia ecclesiæ Dei ac nobis, & tibi etiam & regno, nisi meliori fuerint mutata consilio, & quæ, si provide attendantur, & studiosius caveantur, & in melius immutentur, utilia plurimum & accepta tam ecclesiæ quam nobis, & ad honorem tuum & regni pertinentia, per dilectum filium P. subdiaconum nostrum excellentiæ tuæ duximus intimanda: per apostolica scripta rogantes regiam serenitatem, atque monentes, quatinus eis per ipsum auditis plenius & cognitis, ea meliori studeas consilio commutare, & salubriter præcavere. Ita quod ad honorem Dei & ecclesiæ, & utilitatem regni & tuam debeant redundare. Datum Senonis. V. Non. Octobris.

**** LXXIX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.**

Vt nundinas constituat apud Ferrariam in anniversario die consecrationis abbatis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO gloriam & exaltationem tui magnifici nominis ampliari semper & dilatari optamus: tanto ea, unde gratiam omnipotentis Domini consequi valeas, & salutem animæ promereri, regiæ serenitati duximus libentius suggerenda. Vnde susceptis precibus dilectorum filiorum nostrorum abbatis & fratrum Ferrariensis monasterii, cui, a tua magnificentia affectuosius rogati, munus consecrationis dependimus: pro eodem monasterio regiam serenitatem rogamus attentius, quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra, si ad honestatem ipsorum fratrum, & ad meliorationem ipsius monasterii hoc videris pertinere, in anniversario die consecrationis ejus nundinas ibi constituas. Quibus constitutis, principibus, baronibus, & cæteris de regno tuo, autoritate regia prohibeas, ut his qui ad nundinas ipsas gratia promerendæ remissionis, quam ibi annuatim constituimus, vel intuitu negotiandi accesserint, si quis injuriam, seu violentiam, vel damnum aliquod inferre præsumat, digna pœnā eum censeas puniendum.

Datum Senonis, VIII. Idus Novembris.

*** LXXX. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Commendat ipsi cœnobium Compendiense.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

ILLE affectus, quem circa regiam magnificentiam affluentiori gerimus caritate, induit nos propensius & hortatur, ea tuæ serenitati suggerere: quæ ad honorem Dei, & salutem animæ tuæ, & etiam conservationem regni, noscimus potissimum pertinere. Cum enim opus pietatis sit, & æternę felicitatis gloria dignum, sanctas Dei ecclesias, & religiosas personas diligere, & pię protectionis munimine confovere: illas ecclesias tuæ celsitudini convenit propensiori cura & diligentia respicere, & eorum jura clementiori bonitate tueri, quæ ab ipsa fundatione sui a tua magnificentia & gloriosorum patrum tuorum, non modica beneficia percepere. Inde est quod Compendiense monasterium, & abbatē ac fratres Divinis ibidem obsequijs mancipatos, tāto attentius tuæ magnitudini commendamus: quanto idem monasteriū ad jus beati Petri specialius respicit & tutelam, & regię tuitioni ampliori noscitur provisione commissum: per apostolica scripta rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, atque in peccatorum remissionem tibi injungentes, quatinus obtentu Divinæ miserationis, & ob veniā delictorū tuorum, prædictum monasterium, & ibidem Deo servientes, diligas, manuteneas, & honores: atque jura sua contra pravorum insidias protectione solita tuearis. Specialiter tamen tuam clemētiam rogamus, ut hospitalem domum quę ad jus ipsius monasterii pertinet, a dilectis filiis nostris ...... abbate & fratribus ejusdem loci non permittas ulla ratione turbari, vel aliquatenus impediri, quo minus illius hospitalis, quæ ipsi ecclesiæ, sicut tua discretio novit, utilis est admodum & necessaria, liberam administrationem possint habere. Ita quod præmium æternæ retributionis inde recipias, & ipsi fratres, inclitæ sublimitatis tuæ favore temporaliter freti, ferventius possint religioni assumptæ insistere, & ipsum monasterium tam spiritualibus quam temporalibus incrementis Domino auxiliante augere.

Datum IV. Idus Septembris.

*** LXXXI. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

De nuncio imperatoris C P. qui secretum habet pontifici & regi simul præsentibus aperiendum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

CUM ex multis alijs super devotissima sinceritate a te nobis exhibita regiam excellentiam possimus & velimus multipliciter commendare: in hoc etiam quod nuper ad petitionem nostram pro præstanda securitate nuncijs carissimi filii nostri" .... illustris Constantinopolitani imperatoris proprium nuncium destinasti, celsitudinem regiæ majestatis non immerito commendamus, & copiosas exinde magnificentiæ tuæ gratiarum actiones exsolvimus. Noverit autem excellentia tua, quod altero nunciorum illorum, urgente invaletudine, apud sanctum Ægidium remorante, alter ad præsentiam nostram accedit. Quia vero quoddam verbum secretum nobis & tibi tantum habet proponere, sicut ex litteris nobis olim ab eisdem nunciis destinatis, quas tibi transmisimus, agnoscere potuisti: voluntatis illius est, si tuæ placitum fuerit majestati, quod in aliquo loco præsentes simus, ut verbum illud a prędicto nuncio pariter audiamus. Sane prędictus nuncius tuus tibi plenius illius voluntatem exponet. Nos vero licet pręsentiam tuam, tam pro hoc, quam pro alijs negotijs, libenter habere vellemus: tamen tuum erit cum familiaribus & consiliarijs tuis deliberare, qualiter super hoc tibi sit procedendum, & quid in hoc facto honori & excellentiæ tuæ debeat convenire: & secundum quod honori tuo noveris expedire, procedes. Quicquid autem super hoc provideris faciendum, tam nobis, quam præfato nuncio, litteris tuis studeas celeriter indicare.

" Manuelis

Datum Bituricis XIII. Kal. Septembris.

*** LXXXII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

De comite Arverniæ quem absolvit, cum id regi non ingratum putaret. Nihil enim se facturum unquam, quod ipsi displicere possit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DUM adhuc Parisius pręsentes essemus, firmiter nos sublimitati tuę proposuisse recolimus, quod nihil unquam vellemus scienter efficere, quod contra honorem deberet regiæ celsitudinis provenire. Unde licet nuper comitem Alverniæ in nostra præsentia positum absolverimus: eam tamen super hoc cautelam habuimus, ut bene crederemus nos nostro & tuo pariter honori consulere, & etiam Brivatensi ecclesiæ utiliter providere. Non enim prius meruit a nobis absolvi, quam tactis sacrosanctis euangeliis corporale præstiterit sacramentum, quod tam super restituenda filia viro suo, quam etiam super corrigenda injuria ecclesiæ Brivatensi illata, nostrum deberet suscipere firmiter & servare mandatum. Unde continuo sibi sub illius sacramenti districtione mandavimus, ut filiam suam viro, cui eam abstulerat, redderet: & universa bona Brivatensis ecclesiæ, quæ vel ad eum vel ad homines ejus devenerant, resignaret. Accedit ad hæc, quod præfatus comes non per se principaliter prædictam Brivatensem ecclesiam aggressum fuisse, sed in subsidium nepotis sui se ivisse dicebat: quem nos nec adhuc absolvimus, nec etiam deinceps, antequam plenarie satisfaciat, eum vel ejus complices absolvemus. In ea enim, sicut diximus, voluntate, in eo sumus proposito solidati: ut super his, quæ gravia tibi cognoscimus, te inconsulto nullatenus procedamus. Quod si aliquando inscienter contra id aliquid faceremus: non pigebit nos congrua in melius discretione reducere, quæ tanto principi noverimus displicere.

Datum Turonis IV. Idus Iunii.

** LXXXII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Castrum Flaviniacum ab Odone Burgundiæ duce reddendum, vel regi, vel episcopo Eduensi.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

LITTERAS excellentiæ tuæ tanto jucundiori & benigniori mente suscepimus, & earum tenorem cognovimus: quanto eas de puriori constantia & ferventiori animi devotione liquidius intelleximus processisse. Nos enim illa memoriali & collaudanda regiæ serenitatis firma & plena devotione, B qua sacrosancta Romana ecclesia de die in diem grande augmentum suscipit & uberrimum, diligentius considerata, promptum animum & ferventem voluntatem habemus, te sicut regem catholicum, & principem Christianissimum, toto cordis affectu diligere, & honori & exaltationi tuæ, & regni tui, affectatis processibus quotidie aspirare, & tuis petitionibus salva conscientia commodum complementum libentius impertiri. Unde ad regiam postulationem tuam, nobilem virum Odonem Burgundiæ ducem attente rogavimus, atque mandavimus, ut castrum Flaviniacum, quod illicite usurpavit, & detinet per violentiam occupatum, tuæ celsitudini, vel........ Eduensi episcopo resignet: C alioquin sententiam, quam idem episcopus in eum & terram suam propter hoc canonice promulgaverit, ratam habebimus, & ipsam a venerabilibus fratribus.......... Lingonensi &........ Cabilonensi, episcopis, mandavimus ratam haberi, & irrefragabiliter observari. Datum apud Dolum, x. Kal. Octobr.

** LXXXIII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Gratias agit de constantia quam præse tulit in colloquio cum Friderico imp. Admonet egisse se apud regem Anglorum, ut regni sui vires omnes offerret regi Francorum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AUDIVIMUS per venerabiles fratres nostros archiepiscopos & episcopos, qui tecum illi colloquio, quod cum Frederico dicto imperatore constitueras, interfuerunt, quantas molestias & gravamina in colloquio illo sustinueris. Cognito etiam post discessum eorum, inventa iniquitate & dolositate prædicti F. & consiliariorum ejus, qui nitebantur fidei tuæ serenitatem modis omnibus depravare, quantam mentis constantiam, & spiritu fortitudinis indueris, quod malueris & decre- E veris te murum ferreum, & præsidium inexpugnabile pro domo Domini opponere, & usque ad effusionem sanguinis decertare, quam ab unitate ecclesiæ recedere, & tantæ malitiæ consentire: omnipotenti Domino, qui te per ineffabilem gratiam suam tam fortem, tam invictum pro immaculata sponsa sua, sancta videlicet ecclesia, quam pretiosissimo sanguine suo redimi voluit & honorari, contra pravorum consilia instituit defensorem: &

A tibi ipsi, qui spreta omni mundana potentia solum Deum attendisti, quantascumque possumus & debemus gratiarum exsolvimus actiones: omnipotentem Deum devota cordis meditatione & sedulis precibus exorantes, ut te & regnum tuum conservet & protegat per tempora longiora, & de inimicis tuis & ecclesiæ victoriam tibi conferat & triumphum. Et ideo ad gloriam tui nominis ampliandam, & ad vigorem fortitudinis inserendum, carissimo in Christo filio nostro Henrico illustri Anglorum regi per venerabiles fratres nostros.......... Eboracensem archiepiscopum,.......... Ebroicensem, &........ Lexoviensem, episcopos, & alios inclitos nuncios suos, attente suggerere studuimus, & ejus animum modis omnibus inducere & exhortari, ut tibi tanquam domino suo vires & auxilium præstet, & regiæ serenitati studeat in omnibus & per omnia deservire. Ipse vero nostris exhortationibus lætatus plurimum & gavisus, & ex prudentia animi quid tibi debeat studiosius attendens: dilectum filium nostrum nobilem virum R. de sancto Valerico, & alios strenuos & caros nuncios, ad tuam excellentiam destinavit, per quos se & terram suam, & totas vires quas habet, ad honorem & fidelitatem, & exaltationem regni tui exposuit. Et ut hæc de præstando vires & auxilium tuæ industriæ proponeremus, nobis mandavit: & si opus esset, pro his omnibus confidentius nos fidejussores tibi constitueremus. Nos vero devotionem & puritatem ipsius, qua circa te & nos ipsos fervere dinoscitur, diligentius attendentes, & desiderantes plurimum tam per eum, quam per alios magnificos viros tuam potentiam augeri, & in omnibus ampliari: volentes quoque tam per nos, quam per alios devotos ecclesiæ filios tibi tanquam carissimo filio nostro vires & auxilium efficaciter ministrare, & tam temporaliter quam spiritualiter vim & opem tibi conferre: pro eo, si necesse fuerit, cum tota fiducia nos fidejussores constituimus. Unde rogamus excellentissimam serenitatem tuam, & propensius exhortamur, quatinus prædictos nuncios, sicut decet tam industrium & prudentem regem, inclita benignitate recipias, & in omnibus studeas honorare, atque prædicto regi pro tantæ affectionis & fidelitatis oblatione magnificas gratias exhibere, & in- D clitum animum tuum pro his erga eum prompta benevolentia mitigare. Nos enim præfatum regem, quem in proxima tertia feria ad nostram præsentiam expectamus, sicut semper fecimus, ad honorem & fidelitatem tuam, & profectum regni tui inducere curabimus, & modis omnibus exhortari. Hæc itaque per dilectum filium P. Capellanum & subdiaconum nostrum præsentium latorem, tuæ celsitudini plenius duximus intimanda. Datum apud Dolum, xv. Kal. Octobr.

** LXXXIV. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Mittit Portuensem episcopum cum mandatis.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

EXUBERANS circa nos & ecclesiam Dei regiæ devotionis & sinceritatis affectio, in ea fiducia mentem nostram constituit, ut de te, tanquam unico post Deum ecclesiæ defensore, omni dubitatione postposita confidamus: de tua

tua magnificentia firmissime præsumentes, quod A nunquam matri tuæ ecclesiæ Romanæ aliqua velis occasione deficere, qui præcipuus inter orbis principes, tanquam justitiæ rector & veritatis amator, ejus cœpisti causam viriliter adjuvare. Vnde in negotiis ipsius & nostris, tanto fiducialius ad regiæ prudentiæ consilium auxiliumque recurrimus: quanto expressius tuæ devotionis fideique constantiam, nostræ mentis oculis quasi coram positam intuemur. Hujus igitur certitudine securitatis inducti, venerabilem fratrem nostrum B. Portuensem episcopum, virum utique industrium & discretum, pro ecclesiæ negotiis ad regiam præsentiam duximus destinandum: eligentes potius voluntatem nostram ad te referendam illi committere, quam eam excellentiæ tuæ præsentibus litteris intimare. Quocirca B sublimitatem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus prædictum fratrem nostrum quem carum inter cæteros acceptumque tenemus, benigne recipias: ita sibi in his quæ regiæ majestati ex nostra parte proponet, efficacem præbiturus assensum, quod spes nostra, quæ de tua post Deum, sicut diximus, sublimitate dependet, utilem in his sortiatur effectum, & plenius sumat in aliis incrementum. Si enim ea quæ ab eo tuæ fuerint proposita majestati, efficaciter fuerint Domino volente completa: tanto magis id nobis gratum erit in omnibus & acceptum, quanto ex his mater tua sacrosancta Romana ecclesia majoris accipiet pacis & prosperitatis C augmentum. Datum Turonis, IV. Nonas Novembris.

**LXXXV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Admonet de celebratione concilii: alia quædam.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTOS filios nostros, Barbadorum, & militem qui cum eo venit, ad præsentiam nostram D a tua celsitudine destinatos, debita curavimus benignitate recipere, eisque super his quæ nobis ex tua parte proposuerunt sufficienter studuimus ad singula respondere. Quare autem super his litteras serenitati tuæ non transmiserimus, prædicti magnificentiæ tuæ nuncii viva tibi voce poterunt intimare. Præterea licet per venerabilem fratrem nostrum Mauritium Parisiensem episcopum tam de celebratione concilii, quam de nostro ad partes illas adventu, tibi nos significasse credamus: dubitantes tamen, ne forte ad notitiam tuam nondum plenarie ipsius episcopi relatione pervenerit, illud eisdem injunximus tuæ serenitatis auribus referendum. Quod ergo ipsi exinde tuæ sublimitati retulerint, de proposito nostro procedere minime E poteris dubitare. Datum Turonis, VI. Idus Decembris.

**LXXXVI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De cancellario Friderici imp. cujus mandato operarii in Galliæ confinio jam operari cœperant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DVM multitudinem beneficiorum, quæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac nobis ipsis regia serenitas semper, & in hoc præcipue turbationis tempore, placida mente exhibuit, attenta meditatione pensamus: dum consideramus etiam, quam liberaliter & quam devote te pariter & regnum tuum ad obsequium beati Petri & beneplacitum nostrum exposuisti: si honorem, incrementum, & exaltationem tuam, & ipsius regni non totis affectibus diligeremus, & tibi tanquam Christianissimo regi & catholico principi non studeremus in omnibus, quantum cum Deo & justitia possumus, ferventi animositate deferre: & Deum, cujus intuitu causam ecclesiæ suscepisti magnanimiter defendendam, graviter timeremus offendere, & a nostri quoque officii debito videremur penitus declinare. Litteris itaque celsitudinis tuæ quanta decuit hilaritate animi & mentis jocunditate susceptis, & illius devotionis fervore, quem circa profectum ecclesiæ ac nostrum intima tui pectoris gerunt, plenius nobis ex ipsarum litterarum serie declarato: regiæ super hoc sublimitati devotiores compellimur gratias agere, & tuis commodis & incrementis ferventius aspirare. Præsertim cum litteras nostras, sicut nuncii nostri & clericorum tuorum relatione didicimus, devotione promptissima recepisses. Vnde præsentium significatione tua celsitudo cognoscat, quod nos a quodam abbate, qui de partibus Burgundiæ venit, satis evidentem certitudinem obtinuimus, quod cum ab R. quondam cancellario F. dicti imperatoris complures operarii jam fuissent conducti, & de ipsius mandato in confinio regni tui, sicut dicitur, operari cœpissent, dilectus filius noster nobilis vir .... comes Forensis animositatem & fortitudinem induens, eosdem operarios audacter de loco ejecit, & eis & aliis qui hæc attentarent acriter comminatus, eorum mentibus non minimum terrorem incussit. Verum quoniam prædictus cancellarius nequaquam a sua malitia desistens, pecuniam multam reliquit, ut quod prave intendit, ad effectum perducat: tua interest, habito consilio baronum, & prudentum virorum regni tui, factum ipsum, ne ultra procedat, prorsus destruere, & iniquorum malignitatem penitus impedire. Nos enim prompti admodum & parati super hoc consilium & auxilium impendere, Lugdunensi electo dedimus firmiter in mandatis, ut huic rei nulla ratione assentiat, sed eam quantum poterit satagat disturbare. Datum Senonis, III. Kal. Augusti.

**LXXXVII.

LXXXVII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vvillelmum, electum Carnotensem episcopum regi commendat: hortatur, ut sit constans in defendenda ecclesiæ causa adversus Fridericum imperatorem.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTVM filium nostrum VV. Carnotensem electum ad nostram præsentiam venientem, tum magnificentiæ tuæ obtentu, tum totius sanguinis sui respectu, & suæ honestatis ac probitatis intuitu, paterna benignitate suscepimus: & ipsum, dum apud nos fuit, prout decuit, honeste ac benigne tractantes, in suis petitionibus prompto animo curavimus exaudire. Eum itaque cum amoris nostri & gratiæ plenitudine ad propria remittentes, licet de superabundanti quodammodo videatur, regiæ excellentiæ propensius commendantes: serenitatem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur attentius, quatinus ipsum pro reverentia beati Petri ac nostra, & suæ nobilitatis ac devotionis intuitu, diligere, manutenere propensius, & honorare intendas, & in justitia sua & commissæ sibi ecclesiæ confovere: ut ipse idem circa regiam magnificentiam devotior omni tempore & fidelior debeat apparere, & nos quoque excellentiæ tuæ teneamur propter hoc gratiarum actiones ubertimas exhibere. Rogamus ad hæc celsitudinem tuam, & in Domino commonemus, quatinus causam ecclesiæ, quam velut propriam suscepisti tuendam, manutenere satagas, & viriliter defensare, & ad exaltationem & incrementum ecclesiæ, sicut hactenus magnanimiter fecisse dinosceris, studium & operam constanter impendas, & ad hoc, sicut rex Christianissimus & magnificus princeps, modis omnibus elabores. Nec te F. dicti imperatoris mandata ulla ratione commoveant, vel qualibet occasione perturbent. Confidas enim in Domino, & in potentia virtutis ejus, quod ecclesiæ suæ in proximo pacem & tranquillitatem restituet, & tam tu, quam cæteri ecclesiæ fideles, immensæ jocunditatis lætitia perfruemini. Datum apud Montempessulanum, XIV. Kalend. Septembris.

LXXXVIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De cœnobio S. Maximini reformando.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AB excellentis serenitatis tuæ memoria non credimus excidisse, quam devota precum instantia tua nos clementia curavit inducere, ut illud prodigiosum facinus, quod monachi ecclesiæ sancti Maximini de abbate suo, instigante diabolo perpetrarunt, ultione dignissima punire, & eidem ecclesiæ studeremus de persona idonea utiliter providere. Vnde nos precibus regię pietatis, & ex nostri officii debito, tantum excessum, prout vidimus expedire, solicite punientes: eos, quos hujusmodi
A scelus tetigerat, per varia & diversa monasteria retrudi fecimus, & mandavimus firmius custodiri. Et de regia demum bonitate confisi, viros idoneos admodum & religiosos de honesta & religiosa domo assumpsimus, & eos in præfata ecclesia ad religionem ibi autore Domino reformandam instituere curavimus. Quos siquidem ita credimus utiles & convenientes, quod ipsam ecclesiam, si regia pietas dignata fuerit ipsos fovere, & a pravorum incursu defendere, tam spiritualibus quam temporalibus incrementis ampliabunt, & ad majora concedente Domino promovebunt. Inde est quod regiam serenitatem rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum remissionem tibi injungimus: quatinus supernæ providentiæ obtentu, & pro reverentia beati Petri, & pro animæ tuæ salute, supradictam ecclesiam, & fratres inibi ad Dei servitium constitutos, clementio-
B ri oculo respicias, & a molestiis & injuriis, quas illi monachi fugitivi per propinquos & fautores suos eis infligunt, ipsam ecclesiam viriliter liberare intendas. Specialiter tamen Her. de Cingiaco, & Rob. Berigerum, qui eosdem fratres variis gravaminibus & vexationibus pulsant, potenter capi facias, & ad eadem loca retrusos acrius custodiri: ita quod de cætero nihil valeant per se vel fautores suos contra eandem ecclesiam machinari. Postulamus etiam celsitudinem tuam, ut illos burgenses tuos, quibus possessiones sæpe dictæ ecclesiæ sunt pignori obligatæ, districte compellas ab exactione usurarum omnino desistere, & fructus perceptos, vel saltem percipiendos, deductis inde expensis, in
C sortem ulterius computare. Licet enim juxta institutiones sanctorum patrum omnis usura & superabundantia exigi omnimodis prohibeantur: remissius tamen hi punientur, qui minus hujusmodi lucris intendunt. Datum Bituricis, Kal. Septembris.

LXXXIX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De monachis Trenorciensibus per diversa monasteria dividendis, & quinque vel quatuor ibi relinquendis: ut interim debita solvantur.

D

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM dilectus filius noster .... Trenorciensis abbas pro alleviatione ecclesiæ suæ, quæ multis oneribus coartatur, ad regiæ sublimitatis clementiam postulaturus consilium accessisset: inde tandem præsentiam nostram adiit, asserens te cum apostolicæ sedis favore super facto ipso velle procedere, & nostri beneplaciti consilio acquiescere. In quo siquidem, & in omnibus aliis, inclitam re-
E giæ devotionis virtutem diligentius attendentes, & eam devotissimis in domino laudibus commendantes, sicut sæpe jam fecimus, super augmento & conservatione præscriptæ ecclesiæ cum fratribus nostris studiose ac solicite deliberare curavimus: & ad ejus onera & debita relevanda nulla via certior nobis apparuit, quam ut fratres per diversa monasteria dividantur, & quinque vel quatuor ibidem relictis, in debitorum solutionem redditus cedant. Vnde regiam pietatem rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum veniam

tibi injungimus: quatinus superni conditoris intuitu, & pro remedio animę tuæ, fratres prænominatæ ecclesiæ per regni tui monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessaria provideri. Et quoniam ita nobis visum est, & abbas consensit, ut duo de fratribus & duo burgenses discreti & fideles viri ad hoc assumantur, juramento astricti quod fideliter & sine fraude debeant redditus ipsos colligere, & in debitorum solutionem expendere: nihilominus solicitamus excellentiam tuam, ut ecclesiam ipsam, & burgum, & omnia bona sua, sub regia custodia & protectione suscipias, & nuncios tuos propter hoc specialiter ad locum ipsum transmittas. Nos enim, quantum ad officium nostrum spectat, & præfatam ecclesiam & res ad eam pertinentes, simul cum burgo ejus, sub nostra tuitione suscipiemus, & nostrum cum tuis nunciis, si opus fuerit, illuc destinare studebimus: coram quibus hæc, quæ supra dicta sunt, debeant commodius ordinari. Ne autem præsentes redditus possint ad manus plurium devenire: suggerimus magnificentiæ tuæ, ut hæc sub maturitate executioni mandare intendat, ita quod a Deo exinde præmium possis in æterna retributione justorum recipere & gloriam sempiternam feliciter adipisci, & monasterium a debitorum onere sic valeat juvante Domino liberari. Datum Senonis, VIII. Idus Augusti.

** XC. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De acceptis ducis VVelfonis litteris.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTVS filius noster VVillelmus Morimundensis monachus præsentium lator, quem olim pro ecclesiæ negotiis in regnum Teutonicum in multo labore ac periculo destinavimus, ad nos per Dei gratiam sanus incolumisque reversus, tam nobis quam excellentiæ tuæ litteras dilecti filii nostri nobilis viri ducis VVelfonis fidelissime reportavit. Vnde nunc eum ad tuæ sublimitatis præsentiam cum eisdem litteris destinantes, rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus eum & litteras ipsas pro reverentia beati Petri ac nostra, & prædicti ducis obtentu, regia benignitate recipias, & in eo quod ex relatione ipsius juxta earumdem litterarum tenorem cognoveris, secundum quod videris expedire procedas. Dolense monasterium, v. Kal. Augusti.

?deest, apud

** XCI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt paci inter duos conciliandæ studeat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM regiæ pietatis clementiam his cognoscimus quæ Deo beneplacita sunt, & profectum pariunt animarum, tota mentis affectionis intendere: idcirco magnificentiam tuam ad ea quæ ad concordiæ & pacis bonum pertineant, cum omni fiducia decrevimus invitare. Dilectus siquidem filius noster Simon canonicus Senonensis nobis viva voce proposuit, quod A. & O. de Bri, cum P. de Glazi gravem guerram & discordiam habeant, & nisi regia sublimitas inter eos mediatrix extiterit, ad pacis reconciliationem suum non possunt animum mitigare. Vnde quoniam tanto tuta æstimatur subditorum conditio, quanto amplius sub æquitate regnantis, desiderabilis pax & tranquillitas custoditur: celsitudinem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus pietatis intuitu, & pro reverentia beati Petri ac nostra, ad pacem & concordiam inter supradictos viros reformandam solicite ac diligenter labores, & ad hoc partes tuas efficaciter interponas. Datum Senonis, v. Nonas Martias.

** XCII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

B. Aniani cantorem merito fuisse officio ac beneficio suo ab apostolica sede privatum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

PERVENIT ad audientiam nostram, magnificentiæ tuæ fuisse suggestum, quod nulla ratione freti, sed de propria voluntate ac motu animi, dilectum filium nostrum R. quondam ecclesiæ beati Aniani cantorem, officio ac beneficio cantorio privavimus. Vnde regia volumus magnitudo indubitata veritate cognoscat, quod de rigore justitiæ, & de consilio omnium fratrum nostrorum, qui præsentes erant, & non de aliquo impetu animi, eundem R. ab honore illo deposuimus. Circa quem pietatis & misericordiæ mansuetudine moti, sibi præbendam & præposituram in eadem beati Aniani ecclesia dimisimus, & famæ integritatem sibi conservavimus. Quapropter regiam serenitatem rogamus, quatinus pro honore illo ei restituendo nos tuis precibus nulla ratione solicites, nec aliorum super hoc preces exaudias. Datum apud Clarummontem, VII. Kal. Iulii.

** XCIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Mittit ad eum imperatoris CP. litteras.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

A MEMORIA nostra non excidit, qualiter olim ad suggestionem nostram & fratrum nostrorum, carissimo in Christo filio nostro illustri Constantinopolitano imperatori, tuę sublimitatis litteras destinasti: quas utique ille, sicut ex litteris, quas venerabili fratri nostro Henrico Beneventano archiepiscopo destinavit, agnovimus, debita benignitate suscepit, & per nuncium ejusdem archiepiscopi, quoniam difficile sibi proprium nuncium ita subito destinare, litteras suas tuæ serenitati transmittit. Nos autem litteras ipsas per eundem archiepiscopi nuncium latorem præsentium tuæ celsitudini destinamus. Datum Senonis, VIII. Kal. Febr.

**XCIV.

A

*** XCIV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt regi Siciliæ suadeat se adversus hostes suos præmunire: & Tropeiensem episcopum ipsi commendet.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM regnum Siciliæ ad jus & proprietatem beati Petri specialiter spectat, & nos convenit de statu & conservatione ipsius solicitos & studiosos existere: regiæ serenitatis industriam postulamus, quatinus consilium & viduitatem tuam B carissimo in Christo filio nostro VVillelmo illustri Siciliæ regi litteris tuis prudenter aperias: eum attentius ammonens & exhortans, ut quia inimici ejus se præparant, & totam intentionem suam ad hoc dirigunt quod possint terram illius intrare, & ipsum crebris vexationibus fatigare, taliter se & terram suam præmuniat, & sibi studeat præcavere, quod machinationes atque insidiæ inimicorum non valeant eum lædere, vel in aliquo jacturam seu detrimentum inferre. De cætero venerabilem fratrem nostrum......... Tropeiensem episcopum, qui ad episcopatum suum in terra ejusdem regis existentem desiderat remeare, regiæ serenitati attentius com- C mendamus, per apostolica scripta rogantes, quatinus eum pro reverentia B. Petri & nostra benigne recipias, & ipsum litteris deprecatoriis ita affectuose præfato regi commendes, quod ex commendatione tua idem episcopus carior habeatur, & magis acceptus, & nos exinde celsitudini tuæ gratias exsolvere debeamus. Datum Senonis, IV. Idus Octobris.

*** XCV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt ecclesiam S. Genovefæ nova exactione gravari per buticularium suum non sinat.

D

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTVS filius noster....... abbas sanctæ Genovefæ, qui sicut novus pastor & diligens procurator, circa ecclesiæ suæ commoda satagit omnimodis & intendit, transmissa nobis insinuatione monstravit, quod dilectus filius noster G. nobilis vir, buticularius tuus, sub obtentu cujusdam consuetudinis, quam in omnibus se asserit abbatiis regalibus obtinere, quædam ab eo exigit, quæ prædictus abbas ab ecclesia illa deberi nullatenus recognoscit. Vnde quoniam celsitudinis tuæ serenitas consuevit ecclesiarum libertates illæsas & integras E conservare: clementiam tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatinus, si ita est, eandem ecclesiam nova & indebita exactione gravari non sinas, & prædictum buticularium tuum ab hac intentione revoces omnimodis & reducas. Datum Senonis, XIV. Kal. Ianu.

*** XCVI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt archidiaconatus Carnotensis clerico cuidam suo concedatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

CVM in proxima secunda feria quæ præteriit simul Parisius loqueremur, verbum serenitati tuæ nos meminimus proposuisse, quod cuidam clerico nostro viro honesto & litterato, & omnibus bonis suis pro fidelitate nostra & devotione ecclesiæ spoliato, quemdam archidiaconatum Carnotensem concederemus. Vnde & tu nobis, si bene meminimus, respondisti, quod consilium super hoc haberes. Sed nec nos a te postea super hoc responsum quæsivimus, nec tu deinceps aliquid nobis exinde respondisti. Eapropter præsentia scripta celsitudini regiæ destinamus, serenitatem tuam, sicut viva voce nos fecisse meminimus, ita etiam horum significatione rogantes attentius, & monentes, quatenus, sicut de tuæ sincerissimæ devotionis circa nos & ecclesiam Dei puritate confidimus, nobis per latorem præsentium ita efficaciter studeas respondere, quod nos magnificentiæ regiæ uberrimas exinde gratias exsolvamus, & ipse idem sublimitati tuæ propter hoc fidelis omni tempore & devotus existere teneatur. Datum apud sanctum Benedictum super Ligerim, VII. Kal. Maii.

*** XCVII. AD LVDOVIVM VII. Francorum regem.

Ad eum mittit Meldensem episcopum cum mandatis. Monet se Bituricas proficisci.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

QVONIAM non semper juxta desiderium nostrum tuæ sublimitatis habere præsentiã possumus, ut tibi viva voce quæ volumus exponamus: necessarium est, ut aliquando voluntatis nostræ tenorem per aliquem fratrum nostrorum regiæ celsitudini curemus exprimere, & tuum super eo responsum per certum nuntium vel litteras expectare. Ad præsens autem, quoniam nullũ de fratribus nostris cardinalibus a nobis potuimus absque difficultate dimittere: per venerabilem fratrem Meldensem episcopum, & dilectum filium nostrum P. S. Aniani Aurelianensis decanum, quædam tibi decrevimus intimare, quæ & audire diligenter te volumus, & super his per eundem decanum regiæ serenitatis responsum pariter & consilium exoptamus. Ad hæc excellentiæ tuæ volumus innotescat, quod nisi aliqua necessaria causa consilium nos mutare compellat, disposuimus in proximo Bituricas Domino volente transire, & ibi aliquanto tempore permanere. Vnde magnificentiam tuam per apostolica scripta rogamus, monemus & exhortamur in Domino: quatinus homines illius loci diligenter admoneas, ut liberum accessum universis, qui illuc cum necessariis voluerint venire, concedant; & nobis & curiæ nostræ debitam reverentiam & honorem impendant. Datum Turonis, III. Idus Iunii.

** XCVII. AD LVDOVICVM VII. A Francorum regem.

Idem argumentum quod epistolæ LXXXIX.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AFFECTUM & compassionem, quam circa incrementum & relevationem debitorum Trenorciensis ecclesiæ tua inclita magnificentia gerit, ex litteris regiæ serenitatis nobis transmissis comperimus: & quod triginta fratribus ipsius loci te promisisti necessaria liberaliter provisurum, gra- B tum admodum & acceptum habemus, & regiæ majestati exinde uberes gratiarum referimus actiones. Placuisset autem nobis si nuncium tua prudentia transmisisset, qui pariter esset cum nuncio nostro ad præfatum monasterium accessurus. Verumtamen nos secundum quod regia excellentia nobis significavit, in facto ipso diligenter procedere Domino adjuvante curabimus, & attentam providentiam adhibere. Datum Senonis, IV. Kal. Septembris.

** XCVIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt regi Siciliæ baronem Calabrum reconciliet. C

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AD nostri officii solicitudinem spectat, oppressis & necessitatem patientibus opem conferre, & apud eos pro ipsis intervenire, in quibus pietatis opera & misericordiæ viscera cognoscimus abundare. Ad regiæ autem serenitatis notitiam pervenire optamus, quod dilectus filius noster nobilis vir Florius de Camebotta qui unus de majoribus Calabriæ baronibus habebatur, carissimi in Christo filii nostri VV. illustris regis Siciliæ iram & in- D dignationem incurrit, & de tota terra ipsius, sicut dicitur, coactus est exulare. Hac siquidem occasione suscepta, quod cum nobis per religiosam & honestam personam sæpe fuisset suggestum, quod quidam de terra sua eidem regi præpararent insidias, & adversus eum molirentur proditionis peccatum committere, nos venerabili fratri nostro...... Capuano archiepiscopo, quem magis inter alios regi devotum & fidelem cognoscebamus, secundo scripta nostra direximus, ut præfatum regem super hoc præmuniret & redderet cautiorem. Cumque id sibi per jam dictum F. nepotem suum significasset, ille non credens quod ex parte nostra hoc diceret, sed ut homines suos faceret ipsi suspectos: eum E de terra coegit recedere, & ad partes Hierosolymitanas transire. Verum quia novimus celsitudinem tuam circa opera misericordiæ intentam existere, & oppressos in suis tribulationibus pietate solita & clementia confovere: pro supradicto F. excellentiæ tuæ preces affectuosas porrigimus, rogantes, monentes, & exhortantes attentius, quatinus, cum nullus rex vel princeps sit, cui prædictum regem majorem quam tibi reverentiam & devotionem exhibere credamus, pietatis intuitu, & pro reverentia B. Petri ac nostra, eidem regi litteras tuæ magnificentiæ dirigas, in quibus eum studeas multa attentione rogare, quod ei tuæ interventionis & amoris obtentu, iram & indignationem remittat, & eum in gratiam suam reducens, sibi terram restituat, & ibi tam eum quam uxorem & filios patiatur libere permanere. Nihilominus etiam illustri Constantinopolitano Imp. preces porrigas, & roges attente, quod sæpedictum F. circa se habeat, & donec in terra sua possit esse secure, ipsi pro tuo amore benefacere ac subvenire intendat. Ideo autem rogamus, ut Imperatori etiam litteras pro eo deprecatorias dirigas, quod si forte, quod non credimus, preces nostras & tuas præfatus rex non exaudierit, iste ad eundem imperatorem possit habere recursum, & tuis precibus optata apud eum beneficia invenire. Datum Senonis, XIV. Kal. Martias.

** XCIX. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

De pace inter Brivatensis ecclesiæ personas reconcilianda.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTI filii nostri..... præpositus,...... decanus, & ...... abbas, & aliæ quædam personæ Brivatensis ecclesiæ ad nos accedentes, in nostra sunt præsentia constituti. Sed nos cum velimus inter eos pacem & concordiam reformare, videtur nobis, & quasi certitudinem obtinemus, quod nulla id ratione possumus efficere, nisi ita de domo decani & aliis disponatur, sicut nos tuæ celsitudini proposuimus, & tu ipse, prout bene recolimus, concessisti. Verum quoniam R. serviens tuus nobis proposuit, quod tuum super hoc consilium immutaveris, & nos neque in hoc neque in aliis tuam volumus serenitatem offendere: regiam excellentiam rogamus attentius, atque consulimus, ut a primo consilio, quod tibi super hoc proposuimus, & quod tibi ipsi placuit, non recedas. Alioquin & thesaurus ecclesiæ dilapidabitur & consumetur, & ecclesia ipsa fere in nihilum redigetur, & tandem nos & te sera pœnitentia pœnitebit. Quicquid igitur super hoc tuæ serenitati placuerit, nobis per latorem præsentium litteris tuis in continenti rescribas. Datum Senonis, X. Kal. Novembris.

** C. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt fratribus S. Mariæ de porta Leonis ablata restitui faciat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CONQUESTI nobis sunt dilecti filii nostri Prior & fratres sanctæ Mariæ de porta sancti Leonis, quod dilectus filius noster nobilis vir Petrus frater tuus quendam eorum hominem cepit, cui equum & octo boves abstulit, & hominem ipsum dimittere, vel ablata sibi reddere contradicit. Vnde quoniam nostra interest curam & solicitudinem gerere, ne sanctæ Dei ecclesiæ potentum virorum impetu aliquod debeant incommodum sustinere: sublimitatem tuam per apostolica scripta rogamus, & exhortamur in domino, quatinus amore justitiæ, & pro reverentia beati Petri ac nostra, & hominem illum dimitti, & ablata ei facias cum integritate restitui. Datum Senonis, XV. Kal. Novembris.

** CI. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Monachis sancti Maximini per diversa monasteria divisis, alios ibidem vitæ probatioris substituit, quos regi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

APOSTOLICÆ amministrationis cura omnibus sacris locis providere compellimur: & præsertim eis, quibus intendere nos tuæ sublimitatis excellentia exhortatur. Hujus igitur consideratiónis intuitu provocati, monachos sancti Maximini, quos vitæ turpioris conversatio, & sui abbatis interemptio infamabant, per diversa monasteria divisimus, & ad petitionem tuam instituere ibidem alios Domino autore curavimus, quos tuę sublimitati duximus commendandos: rogantes attentius, quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra, eos manuteneas, diligas, & honores, & eos in justitia sua foveas, protegas & defendas, & A. præpositum de Mecho, & matrem ejus & sororem districte compellas, ut frumentum, & alia plura, quæ apud eos Henricus ejusdem monasterii monachus deposuit, ei restituant, aut in præsentia tua justitię complementum exhibeant. Datum apud Dolense monasterium, v. Id. Iulii.

** CII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt Compendiense monasterium protegat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOD tam fiducialiter sublimitati tuę sacras ecclesias commendamus: ex illa noveris consideratione procedere, qua te circa ea quæ Dei sunt ferventius cognoscimus insudare. Inde est quod Compendiense monasterium, & dilectos filios nostros A. abbatem & fratres Divinis obsequiis ex institutione patris & prædecessoris nostri sanctę recordationis Eugenii papæ, assensu & voluntate tua, sicut Christianissimi regis, & religionem amantis & defendentis, facta, inibi mancipatos, clementiæ tuæ duximus commendandos: per apostolica scripta regiam majestatem rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, quatinus eos pro reverentia beati Petri ac nostra, & suę religionis obtentu, diligas, manuteneas, & honores, nec aliquorum injuriis eos infestari permittas: sed ita in justitiis suis foveas jugiter & defendas, quod ipsi preces nostras sibi sentiant profuisse, & tu ab omnipotenti Deo ac nobis ipsis gratias debeas multiplices expectare. Datum Turonis, VIII. Idus Novembris.

** CIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Ermingardem de Narbona ipsi commendat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AD regiæ sublimitatis notitiam credimus pervenisse, quomodo nos, cum in partibus illis essemus, dilecta in Christo filia nostra nobilis mulier Er. de Narbona multimodis honorare & servire curavit, & devotionem quam circa nos & ecclesiam laudabiliter gerit, multiplici rerum effectu studuit comprobare. Vnde tam nos quam fratres nostri eam sicut carissimam & specialem ecclesiæ filiam sincera volumus caritate diligere, & in his quæ cum Deo & justitia possumus, suis petitionibus nostrum animum inclinare. Eam itaque, quam tibi devotissimam & fidelem omnino credimus, regiæ serenitati attentius commendamus: per apostolica scripta rogantes plurimum, quatinus pro reverentia beati Petri ac nostra, & intuitu fidelitatis & probitatis ipsius, eam sicut propriam fidelem tuam diligas, manuteneas, & honores, & rationabiles preces suas solita benignitate admittas. Ita quod nos exinde celsitudini tuæ uberrimas gratias referamus, & ipsa de devota devotior, & de fideli fidelior tibi valeat omni tempore permanere. Datum Senonis III. Nonas Aprilis.

** CIV. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Vt de causa quam Cenomanensis episcopus autoritate apostolica judicavit, aliter rex non statuat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

FRANBVS ecclesiæ sancti Martini canonicus, & Nicolaus burgensis, ad nostram præsentiam venientes, varias adversus se querelas proposuerunt. Conquerebatur etenim jam dictus burgensis, quod idem F. multas injurias sibi & gravamina intulisset: & compositionem, quæ de mandato piæ recordationis patris & prædecessoris nostri Eugenii papæ olim facta fuerat, & corporali sacramento præstito firmata, ausu temerario violasset. Cum autem nos querelam ejusdem N. super damnis datis, venerabili fratri nostro...... Cenomanensi episcopo, viro religioso, provido, & discreto, & ejusdem ecclesiæ canonico, commiserimus fine debito terminandam: ipse tanquam diligens inquisitor justitiæ, cognitis rationibus utriusque, sententiam pronunciavit: licet nondum sit exsecutioni mandata. Verum, quoniam regiæ sublimitatis clementia utrique tertiam diem post Kalend. Augusti assignavit, qua se debeant tuo conspectui præsentare: nos serenitati tuæ in omnibus, in quibus cum Deo & justitia possumus, cupienti animo volentes semper deferre, eos ad tuam præsentiam destinamus: rogantes attentius, quatinus pro eo quod prædictus N. autoritate apostolicæ sedis suum voluit negotium definiri, non ægre ferat serenitas tua, non habeat ulla ratione molestum, nec factum episcopi in irritum aliquomodo contendat, neque iste hac occasione sui sentiat juris defectum. Cum enim

enim aliis causam ipsam nolentes committere, eam A præfato commiserimus finiendam, pro eo quod vir litteratus est, & honorem illius ecclesiæ non tanquam extraneus, sed sicut proprius canonicus ejus, toto desiderio diligit: in contemptum ejus plurimum redundaret, si id quod autoritate nostra fretus rationabiliter diffinivit, tua excellentia in irritum revocaret. De cætero, si super injuriis illatis pacifice & amabiliter inter eos composueris, nobis gratum facies & acceptum. Datum Senonis, Kal. Augusti.

** CV. AD ILLVSTREM HIBERNORVM REGEM.

De concilio ibi convocando.

Illustri Hibernorum regi.

LITTERIS sublimitatis tuæ debita benignitate susceptis, fidem & devotionem, quam te sicut catholicum principem, & Christianissimum regem, circa beatum Petrum & nos ipsos firmiter exhibere cognovimus, gratam admodum acceptamque tenemus, tuamque super hoc celsitudinem dignis in Domino laudibus commendamus: uberrimas serenitati tuæ gratias exsolventes, quod dilectum filium O. subdiaconum nostrum olim ad partes illas pro vocatione concilii destinatum regia curasti benignitate recipere, &, sicut te & ipsum decuit, propensius honorare. Vnde nos consideratione tuæ fidei ac puritatis inducti, in ea sumus voluntate ac proposito stabiliti, ut justas petitiones tuas clementer velimus semper admittere, & in his quæ cum Deo poterimus, honori & gloriæ tuæ celsitudininis aspirare. Ad præsens autem excellentiæ tuæ volumus innotescat, quod dilectum filium nostrum abbatem Mellifontis, quem tua nobis serenitas commendavit, benigne recepimus, & eum in justis petitionibus suis efficaciter curavimus exaudire. Rogamus itaque magnificentiam tuam, & exhortamur in Domino, quatinus in unitate catholica & devotione matris tuæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac nostra firmus & immobilis perseveres, ut inde & præmium possis æternæ retributionis accipere, & gratiam apostolicæ sedis ac nostram pleniorem omni tempore debeas obtinere.

AVRELIANENSIVM CANONICORVM ad Alexandrum papam.

De episcopo suo conqueruntur.

Amantissimo in Christo patri & domino Alexandro Dei gratia summo pontifici, Aurelianenses canonici debitã reverentiam cum sincera obedientia.

COMMVNIS pater, quem constituit Dominus super familiam suam, quem fecit principem populi sui rex regum & dominus dominantium, ut provideat subditis in misericordia, & miserationibus, a gravamine filiorum non debet intuitum paternæ pietatis amittere. Servorum injuria redundat in dominum: nec patrem diligit qui persequitur filios. Apostolatus vestri nos & servos & filios constituit summa Divinitas, & inter labores & pressuras sub umbra alarum vestrarum vivimus inter gentes, & ab uberibus consolationis vestræ refoveri desideramus, & refici. Et sicut onus grave gravatæ sunt super nos Aurelianensis episcopi manus, nec est respirandi locus, nisi computrescat jugum a facie olei, & de sede misericordiæ scintilla veritatis exurgat, quæ insultantis inimici consumat insaniam in spiritu judicii, & spiritu ardoris. Odit personam vestram, causæ vestræ insultat, legatos vestros persequitur, super fideles vestros frendet dentibus & tabescit: minis, damnis, injuriis, quos potest afficit per se: quos non potest, pretio conducta potestate ducit in exterminium. Et in omnibus his non aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta, nec suum credit ad victoriam pervenisse judicium, nisi una patrem cum filiis complicet in ruina. Superbia est quæ trahit eum & malitia, nec sumptus habet ad perficiendum, quia potestatis favorem non habet, nisi quantum muneribus aut pollicitationibus adquisivit: & facile transit gratia, quam non affectus, sed munera pepererunt. Appellavimus ad præsen- B tiam vestram, nec prodest nobis apostolicæ sedis reverentia. Omnia disponit ad libitum: & si quos patitur suæ voluntati adversarios, indignatur & maledicit quam male: licere sibi existimans quicquid libet, nec officium pontificis exercens, sed tyranni: distribuit honores immeritis, ab ecclesia removet innocentes. Præbendas dimidiat contra morem, qui dies & actus suos dimidiare debuerat, & mala præterita recogitare in amaritudine animæ suæ: quorũ tristis insania totam fere Galliam infecit, & faciem devenustavit ecclesiæ. Iam enim & per eum & propter eum famosa illa nobilis Aurelianensis ecclesia, honestatis sedes, scientiæ domicilium, justitię locus, atrium disciplinæ, facta est spelunca latronum, & C infra Simonis Petri retia non cohærens, Simonem Magum ulnis ambitionis amplectitur, & a tramite veritatis per vanitatis ministrum publice in contrarium retrocedit, & efficitur tanquam panis subcinericius qui non reversatur. Provideat igitur, beatissime pater, laboranti ecclesiæ vestra dignatio, provideat & nobis, qui pro appellatione ad vos facta, qui pro fidelitate vobis & vestris exhibita, damnum sustinemus & exilium: & sic oculis providentiæ vestræ judicium præparet ad ruinam, ut potestas impii minuatur, qui sedis apostolicæ potestatem quãtum in se est minuere non veretur, & apostolatus vestri dispositionibus obviare. Formido venerando inimica est proposito, & dubia tempora justitiæ D certitudinem evacuare non debent. Sed agendum est modis omnibus ut sanctificetur gladius Petri in bestia tam crudeli. Evaginetur in zelo mucro Domini, qui veritate limatus est ut fulgeat: judicio exacutus, ut victimas cædat. Si meretur sterilitas abiici, quomodo in agro Dei noxii germinis subsistit iniqua plantatio? Apertæ sunt cataractæ cæli, ut credimus, & de cælestibus stillat indignatio: & apostolicæ manus fortitudinem induantur, ut denudetur iniquitatis fundamentum usque ad collum, & finem iniquitas sortiatur, quem in die suæ promotionis sermo Divinus ei pronostica significatione proposuit. Aperto enim sicut moris est super eum euange- E liorum libro, sermo qui primus occurrit, sic erat: *Adolescens autem relicta sindone, nudus profugit ab eis.* Memini ego Letoldus cum essem apud vos quiddam dixisse ridicule, quod ad rem pertinet, & finem bonæ consummationis expectat pro vestræ ministerio potestatis, quod tale est: Vir bone, Rollande, vir prudens, vir venerande, ... mande, scelus hoc ulciscere grande. Provideat itaque vestra pietas, & mandate pręcipiendo Aurelianensi episcopo, ut quicquid post appellationem nobis abstulit, sine diminutione restituat: cum parati simus in præsentia quorumlibet legatorum vestrorum, aut vestra, ipsi debitam & plenariam justitiam exhibere.

**CVI.

A

** CVI. AD ABBATES S. GERMANI ET S. Victoris, &c.

Inquirant de abbate S. Genovefæ, qui canonicum unum asperius tractasse dicebatur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis S. Germani & sancti Victoris abbatibus, priori quoque ac subpriori ecclesiæ S. Victoris, & Odoni quondam S. Genovefæ abbati, salutem & apostolicam benedictionem.

SIGNIFICATVM nobis est, quod cum Guillermus S. Genovefæ canonicus ad præsentiam nostram absque abbatis & capituli sui licentia accessisset, eumdem ad prædictum abbatem, ut in capitulo de hujusmodi transgressione humiliter sa- B tisfaceret, a nobis transmissum, ita vehementer & inhoneste tractavit, quod ipsum universis vestibus exuens & acriter verberans, septem diebus in terra cum canibus cibum sumere fecit. Quoniam vero de viro tam honesto ac religioso aliquid sinistrum non debemus facile credere: nos de vestra honestate plenius confidentes, hoc vestræ discretioni committimus exequendum: mandantes ut rem ipsam diligentissime inquiratis, & hujus rei veritatem vestris litteris nobis fideliter intimetis. Data Senonis xv. Kal. Sept.

** CVII. AD DECANVM ET CAPITVLVM Parisiense.

Vt investiant Philippum episcopi Meldensis nepotem.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Decano & capitulo Parisiensi, salutem & apostolicam benedictionem.

C

QVANTVM venerabili fratri nostro Meldensi in precibus & petitionibus suis teneamur deferre, fervor devotionis, & integritas fidei, quam circa nos & ecclesiam, sicut verus justitiæ cultor, & præcipuum membrum ipsius ecclesiæ gerit, certis indiciis demostrat. Quapropter nos labores graves, & multa discrimina viarum, quæ jam dictus D episcopus in veniendo ad nos pro incremento & exaltatione ecclesiæ noscitur pertulisse, diligentius attendentes: nihil ei ad præsens, quod pro aliquo fratrum nostrorum faceremus, duximus denegare. Inde siquidem est, quod nos precibus carissimi in Christo filii nostri illustris Francorum regis, reginæ quoque, & aliarum magnarum personarum inducti, nec non & præfati episcopi laboribus, sicut duximus, & sincerissimæ devotionis intuitu inclinati: pro dilecto filio nostro Philippo ejusdem episcopi nepote, concanonico vestro, universitatem vestram per apostolica scripta monemus, man- E damus atque præcipimus, quatinus, remoto appellationis obstaculo, investiatis, & eam sibi opportunitate suscepta concedere & assignare curetis. Ita quod nos exinde affectioni vestræ debeamus gratias uberes agere, & episcopus præfatus ad honorem & incrementum debeat propter hoc ferventius anhelare. Datum Beneventi. XIII. Kal. Augusti.

eest, ecclesiæ, aut quid sie

** CVIII. AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Rosam auream ad ipsum mittit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

ROMANORVM pontificum institutione noscitur processisse, quod media quadragesima, ea Dominica qua cantatur *lætare Hierusalem*, consueverunt ipsi florem aureum, non gratia temporalis elationis, propriis manibus annua semper revolutione gestare: ea utique in facto hujusmodi designantes, quæ tam ad decorem ecclesiæ, quam ad fidelium noscitur instructionem spectare. Vnde & cum nos eorumdem antecessorum nostrorum vestigia subsequentes, similem florem eo die, in quo constitutum est, nuper in manibus gestaremus: non invenimus cui tam digne, sicut excellentiæ tuæ florẽ hujusmodi deberemus offerre, quem & devotione circa ecclesiã Dei, & nos ipsos, & dignitatis honore cognoscimus præeminere. Quia vero floris hujus significantiã tuã celsitudinem credimus tanto libentius nostra velle expositione cognoscere, quanto te cõstat corde & opere, Divinis obsequiis, & piis actibus ferventius inhærere: prudentia regiæ serenitatis agnoscat, quod flos iste Christum regem exprimit, ac designat, qui de se ipso loquitur dicens: *Ego flos campi, & lilium convallium*. Aurum namque regem non immerito dicitur denotare, cum ad hoc designandum a magis figuraliter oblatum fuerit salvatori: ut per hoc rex regum, & dominus dominantium monstraretur. Rubor autem quo aurum coloratum est, & suffusum, passionem significat redemptoris, de quo utique scriptum legitur: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Et iterum: *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Odor autem hujus floris: resurrectionis ejus gloriam præfigurat, ut sicut ipse primogenitus mortuorum ex multis fratribus, & resurgens a mortuis, jam non possit mortis vinculis detineri: qua & mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo in immortalitatis gloriam reparavit. Sane hujusmodi anfractus & climata omnium scelerum fœditate concreta, tantus odor Dominicæ resurrectionis aspersit, ut nulla pars orbis alienam se ab odore isto sentiat, vel expertem: sed omnes se gaudeant odore hoc suavissimo spirituales nequitias in cælestibus jam vicisse. Porro, sic ad ipsius Christi resurrectionem figuraliter denotandam sanctæ illæ mulieres ad sepulcrum aromata detulerunt, suavitate redolentium unguentorum gloriam præsignantes: quæ utique terrorem inferis, cælis gaudium, terris intulit sanctitatem. Hæc sunt, fili in Christo carissime, quæ in flore isto noveris figurari: ut tanto acceptior apud te & gratior habeatur, quanto eum trifaria expositione significari, affectuosius diligere, & sincerius colere didicisti. Petimus autem & totis affectibus exoptamus, ut ille flos aureus, qui omnes reges & principes antecedit, immo per quem reges regnant, & prudentes describunt justitiam, terrenum tibi regnum diuturno tempore sua ineffabili pietate conservet, & æternum in illa felici retributione justorum misericorditer largiatur.

Cant. 2. *Isa. 63.* *Ibid.*

NOTA G. COSS. S.I.

Quem hic florem appellat Alexander, rosa aurea vocari solet. Ritum autē ferendæ a Pontifice Rom. rosæ aureæ inter sacra mysteria, dominica quarta quadragesimæ, ac deinde alicui principi donandæ in monumentum benevolentiæ, consignatum quoque habes supra, epist. LXXIV. Eugenii III. ad Alphonsum Hispaniæ regem: in qua id fieri ait Eugenius *in signum passionis & resurrectionis Christi.* Item in excerptis ex vita Alexandri papę III. apud Baronium ad ann. MCLXXVII. num. XVIII. Et histor. Vezeliac. lib. IV.

*** CIX. AD PRESBYTEROS ET CLEricos per Angliam & cismarinam terram regis Anglorum constitutos.

Vt rex Anglorum filiis suis ipsorum uxores restituat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis suis abbatibus, & aliis ecclesiarum prælatis, & universo clero per Angliam & Cismarinam terram illustris regis Anglorum constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

NON est vobis, sicut arbitramur, incognitum, qualiter Henricus illustris Anglorum rex pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos peccatis exigentibus est suborta, uxores eorum, filias videlicet carissimi in Christo filii Ludovici illustris regis Francorum detineat: pro quibus sibi restituendis idem rex Francorum & filii prædicti regis Anglorum generi sui, preces nobis solicitas porrexerunt. Nos itaque studiosius attendentes justum & honestum existere, ut viri suas uxores repetere debeant; & precibus ejusdem regis Francorum & generorum suorum, non solum in his quæ ex officii debito tenemur efficere, sed etiam in omnibus quæ a justitia non discordant, volentes prompto animo acquiescere: præfatum regem Angliæ studiose satis & attente monuimus, eique dedimus in mandatis, ut ad commonitionem venerabilium fratrum nostrorum Tarentasiensis archiepiscopi, Claremontensis episcopi, & dilecti filii Cartusiensis Prioris, vel loco ejus, Prioris de Monte-Dei, si ipse adesse non poterit, vel duorum ex his, si tres non potuerint interesse, filiis suis uxores infra XL. dies post litterarum nostrarum susceptionem restituere non postponat. Si vero eas infra præscriptum terminum viris suis non restituerit: apostolica autoritate præcipimus, ut tota provincia, infra quam detinentur, & ad quam transferentur, quandiu ibi fuerint, donec viris suis restituantur, ab omnibus Divinis officiis, præter baptisma parvulorum, & pœnitentiam morientium, cesset. Inde est quod universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenus eundem regem Anglorum ad eas restituendas solicitis monitis & exhortationibus inducatis: proponentes ei, quod non minus sibi expedit eas restituere, quam viris suis ipsas recipere. Et si juxta commonitionem & mandatum nostrum filiis suis uxores eorum infra terminum constitutum non restituerit, ex tunc in quacumque provinciarum vestrarum detinentur, vel ad quas transferentur, donec ibi fuerint, nulla Divina officia, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, celebretis, vel permittatis ab aliis celebrari. Omni super his contradictione & appellatione cessante. Scituri pro certo, quia si qui contra interdictum nostrum, quod non credimus, venire tentaverint, suæ temeritatis & transgressionis pœnam debitam autore Domino reportabunt.

*** CIX. AD ABBATEM CASTRI Landonis.

Vt canonici S. Victoris quiete possideant in ecclesia S. Salvatoris, quæ prius possederant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio abbati de Castro Landonis.

INIVNCTI nobis officii autoritas nos hortatur, universis Dei fidelibus, & præsertim viris religiosis, in justitia sua diligenter intendere, & eis quæ sua sunt, illibata penitus & integra conservare. Vnde dilectioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus annualia quæ dilecti filii nostri abbas & fratres sancti Victoris Parisiensis in ecclesia sancti Salvatoris jam ex longo tempore juste & canonice possedisse noscuntur, quiete permittas & pacifice possidere, donec cum eis super his componas: vel si de justitia tua confidis, in præsentia electi ab utraque parte judicis, vel etiam in auditorio nostro, legitima cum eis examinatione contendas.

ALEXANDRI PAPÆ III.

EPISTOLARVM APPENDIX TERTIA

Ex variis collecta.

*** I. AD SALISBVRGENSEM EPISC. & suffraganeos.

Vt stet pro ecclesia adversus Fridericum Imp. & Victorem antipapam.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Salzburgensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

PRO illis tribulationibus & pressuris, quas mater nostra sacrosancta Romana ecclesia patitur a filiis Sathanæ, tanto majorem credimus vos dolorem ac mœstitiam concepisse: quanto constat vos inter alias personas ecclesiasticas ferventiorem & devotiorem, & reverentiorem exhibere. Qualiter autem Fridericus Romanus Imperator circa eandem Romanam ecclesiam in præsenti se habeat, & olim habuerit, & qualem erga eam animum gerat, qui utique specialis ejus advocatus deberet & defensor existere: multis rerum indiciis, a longis retro temporibus, ad discretionis vestræ notitiam non ambigimus pervenisse. A tempore siquidem bonæ memoriæ antecessoris nostri Hadriani papæ, & ab exordio dignitatis suæ, cœpit sanctam ecclesiam Romanam, tanquam tyrannus opprimere, & non mediocriter infestare: archiepiscopos & episcopos a sede apostolica redeuntes in ignominiam & detrimentum ecclesiæ plerumque capi turpiter & inhoneste præcepit, eosque fecit carceris custodiæ mancipari. Nos quoque in minori quondam officio constitutos, qui cum venerabili fratre nostro Bernardo, nunc Portuensi episcopo, ad eum fuimus delegati, qualiter apud Bisuntium ipse tractavit, & quam digne receperit, non opus est nos in præsenti referre: quia credimus vos id ipsum plenarie

rie cognovisse. Vivente etiam prædicto antecesso- A re nostro Hadriano, patrimonium B. Petri violenter invasit, & eandem Romanam ecclesiam nisus est modis omnibus conculcare: ita quod a pluribus dicebatur, & fama quasi communis habebatur, quoniam eo superstite, Octavianum, qui semper fuit domesticus ecclesiæ inimicus, ordinare apostolicum, inimo apostaticum, si opportunitatem acciperet, intendebat.

Quia vero, illo vivente, omnipotens Deus non permisit eum tantam malitiam exercere: post mortem ejus opportunitate suscepta prædictum Octavianum schismaticum, simoniacum, & manifestissimum invasorem (qui cum tribus tantum malitiæ suæ complicibus, sicut totus pene mundus agnovit, post canonicam & unanimen electionem nostram, B mantum arripuit, & ita seipsum damnabili præsumptione intrusit) in tanta iniquitate modis omnibus manu tenuit: & quidquid ille fecit, solo favore, potentia, & autoritate ipsius & nunciorum suorum, qui in urbe præsentes extiterant, eum fuisse absque ambiguitate tenemus.

Vnde ad confirmationem ipsius, immo ut omnem videretur in ecclesia Dei autoritatem habere: archiepiscopos & episcopos atque alios ecclesiarum prælatos, apud Papiam contra sacrorum instituta canonum convocavit. Ille autem, sicut homo qui nec in Deo, nec in justitia confidebat, in ipsius imperatoris præsentia, velut pro certo accepimus, C insignia pontificatus abjecit: sicut & in nostro & fratrum nostrorum aspectu, dum Romæ nos olim teneret inclusos, suam malitiam recognoscens, facere voluit, ea quidem conditione servata, ut nos ei post modum reddere deberemus. Sed cum nos ea recipere sub hac conditione nollemus, ipse in sua pertinacia & damnabili præsumptione permansit.

Cæterum ut prædictus imperator ecclesiam Dei suæ videretur subjugare & subponere ditioni, & eam in supremam redigere servitutem: memorato apostatico, sicut nobis dictum est, pontificalia insignia reddidit, & eum de papatu, quod est a sæculis inauditum, per annulum, prout dicitur, investivit: quosdam & episcopos, aliis discretioribus & honestioribus occulte de illo conciliabulo fugientibus, D ei reverentiam exhibere laicali violentia, & tyrannica oppressione coegit. Sic enim reges & principes diversarum partium sibi intenderet tum spirituali tum materiali gladio subjugare: si in hac parte, quod absit, ejus nefandissimum propositum prævaleret. Prævideat itaque vestræ discretionis prudentia, qualiter sponsa Christi per illam inconsutilem ejus tunicam figurata, quæ nec dividi poterat, nec receperat sectionem, a tanta ignominia, & inaudito opprobrio liberetur: & ne pestis illa in exemplum posteris transfundatur, diligenter efficere studeatis, & omnibus modis laborare. In devotione quoque matris vestræ ac fidelitate sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, sicut viri catholici, & in fide ferventes, immobiliter persistatis: provisuri at- E tentius, ne blanditiæ cujuslibet aut terrores, ab unitate ecclesiæ animos vestros, quod absit, debeant aliquatenus demovere.

Sane nos ipsius imperatoris immensam iniquitatem, & tantam perfidiam attendentes, communicato fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium, & aliorum religiosorum consilio, tam ipsum Fridericum, non jam imperatoris officium, sed quæ tyranni sunt, exercentem, quam prædictum Octavianum schismaticum, & Ottonem comitem Palatinum, atque omnes principales fautores eorum, in cœna Domini, cœtu clericorum & multorum virorum nobilium, in ecclesia congregato, accensis candelis publice excommunicavimus, & tradidimus hujusmodi Sathanæ in interitum carnis, ut spiritus eorum salvi sint in die Domini. De communi fratrum nostrorum consilio atque voluntate, vos omnes specialiter & communiter universos a fidelitate, quam ei fecistis, & ab omni debito imperii, ex parte Dei omnipotentis, & beatorum apostolorũ Petri & Pauli, autoritate apostolica absoluimus: ita quod in nullo ei de cætero teneamini obedire, sed potius in remissionem vobis injungimus delictorum, ut contra eos, quos ipse per tyrannidem suam sibi subjugare, opprimere, & vastare voluerit, nullum ei consilium vel auxilium ministretis.

Data Anagniæ II. Non Aprilis.

II. AD HENRICUM GRADENSEM patriarcham, & episcopos Marchiæ.

Significat se Romæ optime exceptum esse, ibique Pontificium munus exercere. Hortatur, ut sint constantes adversus schismaticos.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Henrico Gradensi Patriarchæ, eiusque suffraganeis, Paduano, Veronensi, Tarvisano, Ferrariensi, Vicentino, & universis episcopis, abbatibus, alisque ecclesiarum prælatis per Marchiam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET aliquando beati Petri navicula quatiatur a fluctibus, licet hæretici & schismatici ecclesiam Dei opprimere moliantur: exurgit tamen Divina potentia, & in electis suis mirabiliter operatur, eaque per suam gratiam tranquilla efficiuntur, ac serena, quæ fuerunt hactenus procellosa. Noverit siquidem discretionis vestræ prudentia, nos Divina præeunte gratia VIII. Idus Iunii urbem tenuisse, & a clero & populo Romano apud ecclesiam sanctæ Mariæ novæ cum psalmis, hymnis, & laudibus, solenniter & cum omni honorificentia fuisse receptos: ibique ecclesiasticæ veritatis adversariis omnino confutatis, ad honorem Dei, & beati Petri apostolorum principis, commissum nobis officium exercemus. Sequenti quoque die Dominico post ingressum nostrum, præsentibus fratribus nostris, & clero ac populo in Lateranensi ecclesia congregato, in omni quiete & pace ibidem Missarum solennia celebravimus.

Quia igitur de vestræ devotionis constantia, & fidei puritate, plenam admodum fiduciam obtinemus: caritatem vestram per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus, sicut bene & laudabiliter incepistis, in fidelitate & devotione sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matris vestræ firmi atque immobiles persistatis, & alios ad hoc idem modis omnibus inducatis. Confidimus siquidem & speramus in Domino, quod autor & caput schismatis, omnesque sectatores ipsius, ita ad nihilum sint redacti, & penitus conculcati: ut nihil sit de cætero, in quo vel modicum valeant respirare. Data Romæ apud sanctam Mariam Novam XVIII. Kalend. Iunii.

*** III. AD EBERARDUM SALISBURG. archiepiscopum.

Significat prosperum statum ecclesiæ, ac suum: hortatur ut constanter sit ecclesiæ fidelis, Imperatoremque reducere conetur.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Eberhardo Salzburgensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

AD hæreses & schismata resecanda, viri catholici & in fide ferventes viriliter debent assurgere, & illorum præsumptioni se murum & antemurale pro justitia & libertate ecclesiæ defendenda potenter opponere, qui sacrosanctam ecclesiam, per inconsutilem Christi tunicam quæ nullam recipit sectionem, in evangelio figuratam, laniare B conantur. Sic enim & grana a paleis separantur, & qui probati sunt, manifesti fiunt, ut valeant dicere cum apostolo: neque angelus, neque archangelus, neque angustia vel fames poterit nos a caritate ullatenus separare. Gaudio autem gaudemus in Domino, & omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones, quod, sicut ex plurium relatione accepimus, & lator præsentium a tua fraternitate, sicut asserit, ad sedem apostolicam destinatus, sua nobis relatione monstravit; in unitate catholicæ ecclesiæ ac devotione beati Petri & nostra, firmus & stabilis permansisti, & ad honorem matris tuæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ aspirare dispositus, & minas C principis, qui ecclesiam & nos ipsos sine causa persequitur, & ipsius libertatem nititur penitus annullare, tanquam vir catholicus & fervens in fide, non usque adeo timuisti, ut a fidelitate Romanæ ecclesiæ ac nostra, posses aliquatenus dimoveri, dicens cum beato Petro: magis Deo, quam hominibus obedire oportet.

Pro tantæ itaque devotionis fervore, & sinceræ fidei puritate, prudētiam tuam plurimum in domino commendamus, & quas debemus, & possumus, gratiarum tibi referimus actiones: propositum & voluntatem habentes personam tuam sincera in visceribus caritate diligere, & quibus modis expedire viderimus, largiente Domino honorare, ac D tibi pro merito respondere.

Cæterum quoniam luce clarius est manifestum, qualiter Octavianus schismaticus, hæreticus, & manifestus invasor, cum tribus malitiæ suæ complicibus se ipsum intruserit, & per simoniam notoriam, & laicalem violentiam, papatum nisus fuerit opprimere; qualiter etiam Fridericus, potius tyrannus quam imperator dicendus, in conciliabulo apud Papiam multo labore collecto, statuam Nabuchodonosoris erigere, & erectum abominationis idolum præsumpserit adorare; & qualiter viri catholici a facie ipsius Octaviani, tanquam a conspectu draconis aufugerint: te non duximus diutius E longa verborum & litterarum serie detinendum, cum clementia faciat Divina illorum dies in vanitate defecisse, & accepta iniquitate ipsos videamus fuisse deceptos. Orientalis namque ecclesia in concilio Nazareth presente illustri Ierosolymorum rege solenniter celebrato; Francorum, Anglorum Hispaniarum, & tota occidentalis ecclesia, cum regibus, archiepiscopis, episcopis, & toto clero, & populo suo, prædictum schismaticum ejusque principales fautores perpetuo anathemate damnarunt: nosque in patrem spiritualem & summum pontificem, sicut ex communi fama & transcriptis litteris, A quas tibi per latorem præsentium destinamus, poteris evidenter cognoscere, unanimiter & magnifice receperunt, omnem nobis obedientiam & reverentiam verbo & opere humiliter offerentes. Quæ omnia nostris tibi litteris tanto libentius aperimus, quanto de unitate ac profectu ecclesiæ lætitiam te credimus concipere ampliorem; de ipsius adversitate tanto magis dolere, quanto in medio ejus firmior columna esse dignosceris.

Quoniam ergo de religione, honestate, & prudentia tua, sicut de illo, qui schismatica vel hæretica pravitate nequaquam potuit contaminari, sed in petra catholicæ unitatis firmiter est solidatus, plenissimam fiduciam obtinemus: per apostolica scripta fraternitatem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus, sicut bene & laudabiliter, prout accepimus, inchoasti, in devotione ac fidelitate sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac nostra, immobili constantia perseveres, ad honorem, augmentum, & exaltationem ipsius & nostram, pura mente, & viribus totis aspirans, ut nullius minæ vel terrores ab obsequio B. Petri & nostro te valeant aliquatenus retardare. Suffraganeos quoque, & vicinos episcopos, aliasque personas tam ecclesiasticas, quam sæculares, ad obsequium & devotionem ecclesiæ & nostram, frequenti admonitione, ac solicita vigilantia studeas revocare, & in ea propensius solidare: animum quoque jam dicti principis diligenter mitigare procures, & ut ad sinum matris ecclesiæ, & viam redeat veritatis, attentius eum moneas & exhorteris. In quo tam spirituale, quam corporale commodum poterit adipisci. Præterea statum ecclesiæ tuæ, ac Teutonici regni, animos quoque & voluntates hominum ejusdem regni, propriis litteris tua nobis devotio non differat indicare. Super his autem & aliis quæ nobis & ecclesiæ cognoveris expedire, taliter te præbeas solicitum & studiosum: quod gratiam sedis apostolicæ & nostram debeas omni tempore uberrimam obtinere.

Data Romæ XIII. Kalend. Februarii.

*** IV. AD EUNDEM.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Eberhardo Salzburgensis ecclesiæ archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem.

ANTEACTA vita & religiosa conversatio tua, illa quoque devotionis sinceritas, & integritas fidei, quam in hoc tempore procelloso & turbido, circa matrem tuam sacrosanctam Romanam ecclesiam, & specialiter circa personam nostram, hactenus habuisse dignosceris: plenissimam nobis parant fiduciam, quod ad honorem, incrementum, & exaltationem ecclesiæ, modis omnibus intendere debeas, & tota solicitudine laborare. Quanto enim majorem in ecclesia locum obtines dignitatis, & quanto supernæ providentia majestatis, sublimiorem te in ædificio suo columnam instituit: tanto te robustius munimentum ad defensionem sponsæ in hæc sæcula reservavit, ut tanquam turris David cum propugnaculis suis contra Damascum respiceres, & adversus schismaticam pravitatem, murum te inexpugnabilem stabilires. Quod utique hactenus omni formidine & seductione postposita, ita laudabiliter cognoscimus te fecisse, ut vere propugnator & defensor ecclesiæ cōproberis, & schismatici durum in te malleum se doleant invenisse.

Nunc

Nunc autem quoniam, ficut accepimus, pro facto ecclefiæ ab Imperatore vocatus, in proximo debes ad præfentiam ejus accedere, difcretionem tuam per apoftolica fcripta rogamus, monemus & exhortamur in Domino: quatenus eundem imperatorem horteris modis omnibus & inducas, ut ad cor rediens, animæ fuæ falubriter confulat, atque ad unitatem catholicæ ecclefiæ revertatur. Proponas etiam ei diligenter & fuadeas, ut beneficiorum Dei non exhibeat fe ingratum, fed quanto eum refpectus Divinæ gratiæ ampliori faftigio fublimavit: tanto unicam fponfam Chrifti, quam ipfe proprio fanguine abluit & redemit, propenfiori diligat caritate, & finceriori veneretur affectu. Aliter enim nifi ei prius reconciliatus fuerit, falvari non poteft: & fi ab illa fchifmatica non recefferit pravitate, & ad finum matris ecclefiæ non redierit, etiamfi profperari in hoc fæculo videatur, æterni pœnam fupplicii evadere non poterit in futuro. Quid autem juxta euangelicam veritatem ei proderit, fi & univerfum mundum lucretur: animæ vero fuæ detrimentum patiatur? Et fi omnibus præfentis vitæ divitiis & deliciis abundarit, nihil ei omnino proficerent, fi a Chrifti corpore quod eft ecclefia, & ab ejus communione præcifus, in gehennam fulphuream & fedes tartareas truderetur: ubi nox perpetua fine die, fupplicium fine fine, dolor abfque remedio, & inextinguibilis cruciatus. Quod fi omnipotens Deus ei per fuam ineffabilem gratiam infpiraverit, quod ad finum matris vellet ecclefiæ tota intentione redire: nihil temporale nobis contingere poffet in fæculo, quod acceptius & gratius haberemus: & ipfum, ficut tantum & tam fublimem principem, fincera curaremus in Domino caritate diligere, & modis omnibus honorare. Nos enim ex toto verbum prophetæ imitari volentes, qui ait: *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*: hoc propofitum, & hanc omnino gerimus voluntatem, quod fi converti voluerit, & catholicæ ecclefiæ inhærere, quicquid nobis læfionis, impugnationis, & gravaminis irrogatum, ita oblivioni trademus, tanquam fi nos & ecclefiam Dei in nullo penitus offendiffet. Datum Ianuæ, XVII. Kal. Aprilis.

[margin: ...5. 15.]

"** V. AD O........ VERONENSEM EPISCOPUM.

Significat ecclefiæ ftatum: hortatur ut nonnullos e fua diœcefi fchifmaticis faventes coerceat.

Alexander epifcopus fervus fervorum Dei, venerabili fratri O. Veronenfi epifcopo, falutem & apoftolicam benedictionem.

DEVOTIONEM, quam circa facrofanctam Romanam ecclefiam, & nos ipfos exhibes, attendentes: eam gratam admodum acceptamque tenemus, ipfamque in Domino laudibus digniffimis commendamus. Vnde ftatum ejufdem ecclefię ac noftrum tanto libentius fraternitati tuæ aperimus, quanto tuæ puritatis affectionem circa eum folicitam magis & intentam exiftere, nullatenus dubitamus.

Noverit ergo tuæ difcretionis prudentia, quod tam nos, quam fratres noftri, apud Montempeffulanum, per Dei gratiam, fani & incolumes commoramur, & ab archiepifcopis & epifcopis, regibus & principibus, & univerfa Occidentali ecclefia tam per fe quam per alios, & fuos nuncios, honoramur propenfius & devotiffime veneramur. Specialiter autem fratrem noftrum Senonenfem, Turonenfem, Aquenfem, & Narbonenfem archiepifcopos, de quibus unum fcilicet Narbonenfem, inibi confecravimus: & Autifiodorenfem, Maclovienfem, Nivernenfem, Morinenfem, Magalonenfem, & Toloni epifcopos recenfuimus: cum quibus in die Afcenfionis Dominicæ, publice excommunicationis fententiam in Octavianum fchifmaticum, atque in omnes fuos complices promulgavimus: & dilectos filios noftros, Henricum & VVillelmum fanctæ Romanæ ecclefiæ cardinales, apoftolicæ fedis legatos, cum Ebroicenfi & Bajocenfi epifcopis, nunciis videlicet illuftris regis Francorum", & Bituricenfem ac Remenfem archiepifcopos expectamus: firmam fpem, fiduciamque tenentes, quod fummę Divinitatis clementia, pacem & tranquillitatem ecclefiæ fuæ celeriter indulgebit.

" Cor. Anglorum

Quocirca fraternitatem tuam per apoftolica fcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino: quatenus te ipfum, & alios quos poteris ecclefiæ filios, ita in devotione beati Petri ac noftra ftudeas confortare, quod tuæ affectionis finceritas, ex ipfo rerum exitu debeat omni tempore commendari. Noveris autem ad audientiam noftram perveniffe, quod archipresbyter tuus de Minerva, & alii plures de epifcopatu tuo, excommunicatis illius fchifmatici Octaviani communicare præfumunt, & eis contra dilectos filios noftros Brixinenfem, & nobilem virum T. comitem de Garba confilium & auxilium totis viribus fumminiftrant. Quod utique quam fit indignum, & a tramite rationis extraneum, tanto tua difcretio plenius novit, quanto ecclefiafticis & fæcularibus difciplinis eruditus magis nofceris & inftructus. Vnde fraternitati tuæ per præfentia fcripta mandamus, quatenus tam prædictum archipresbyterum, quam alios per tuam diœcefim conftitutos, quos hujus iniquitatis reos effe perceperis, commoneas diligentius, atque compellas, ut penitus de cætero ab hac malignitate defiftant. Quod fi in ea obftinata mente permanere præfumpferint, tu eos conceffa tibi autoritate coerceas. Data apud Montem-Peffulanum, XVI. Kal. Iunii.

"** VI. AD SALISBURGENSEM archiepifcopum.

Gratulatur quod conftanter fit fidelis ecclefiæ: hortatur ut ad fe veniat; &, fi fit locus, imperatorem ad faniorem mentem reducat.

Alexander epifcopus fervus fervorum Dei, venerabili fratri Salzburgenfi archiepifcopo, falutem & apoftolicam benedictionem.

QUOD cariffimam fraternitatem tuam fæpius, ficut vellemus, tum infidelitate terræ, tum nunciorum importunitate impedientibus, noftræ benedictionis alloquio non vifitamus: graviffime dolemus, & plurimum interturbamur. Dum enim ferventem in hoc tribulationis articulo, devotionis tuæ conftantiam, diligentius attendimus; dum fortem animi tui prudentiā, qua inimicos Dei & ecclefiæ potenter confutas atque cōfundis, & amatores lucis blandis oblectationibus & cauta dulcedine in unitate & fide catholica confortas & regis, fedula medita-

meditatione revoluimus: dum consideramus etiam, A quanto robore & severitate, spreta omni mundana potentia, solam veritatem attendens, Imperatori & pravitatis suæ fautoribus viriliter resistis: in tantam animi affectionem progredimur, ut in te solo tam temporaliter, quam spiritualiter, partem nostræ consolationis constituamus, & personam tuam, sicut inclitum & speciale membrum ecclesiæ, tota caritate in Christi visceribus amplexemur. Quicumque enim in partibus illis sane sapiens nobis adhæret, & in ecclesiæ unitate consistit, tuo clarissimo studio, & vigilantia, id sine dubio factum esse conspicimus, & in manifesta veritate tenemus. Vnde omnipotenti Domino, qui te per ineffabilem gratiam suam tam invictum nec vincendum, contra filios tenebrarum pro ecclesia sua constituit de- B fensorem, & tibi ipsi quem sævientis maris tempestas, & comminatio circum frementium ventorum, nulla ratione a beati Petri & nostra reverentia potuerunt avellere, gratias quantas possumus & debemus exsolvimus: omnipotentem Deum puro corde & sedulis vocibus exorantes, ut te ad honorem suum & ecclesiæ defendat & protegat per tempora longiora.

Rogamus autem fraternitatem tuam, monemus, & exhortamur in Domino, atque in peccatorum remissionem tibi injungimus: quatenus in devotione beati Petri & nostra, firmus & immobilis perseveres, & quoscumque potes, solertia tua ad idem inducas, & modis omnibus ex- C horteris. Præterea quoniam in adventu tuo noster animus plurimum resultat, & personam tuam in agendis ecclesiæ necessariam habemus: discretionem tuam solicite commonemus, quatenus nostro te conspectui repræsentes, ut de pace & conservatione ecclesiæ, tuæ discretionis consilium habeamus. Nos enim personam tuam, quam ardenti desiderio exspectamus, gaudenti animo recipiemus, & curabimus multis modis honorare. Quod si forte contingeret, unde doleremus, quod ad nostram præsentiam non posses accedere: aliquem clericorum tuorum nobis transmittas, consilio cujus, in agendis ecclesiæ vice tua commodius perfruamur. Interea, si videris tempus ac- D ceptatione dignum, ad imperatorem Fridericum accedas, & ipsum ad unitatem ecclesiæ, & devotionem nostram revocare modis omnibus elabores: & eidem, si ad nos pura mente redire voluerit, ex parte nostra liberius proponas, quod nos juxta consilium tuum, omnia quæ contra ecclesiam Dei & nos ipsos egit, ei remittere, & sicut potentissimum principem studebimus honorare. Datum apud Dol. Kal. Octobris.

Dolense monasterium

Ex histor. Cabilon. Perrii.

** VII. AD DECANVM ET CAPITVLVM Cabilonense.

Vt personas regendis ecclesiis idoneas, quas E Cabilonensis episcopus recusaverit, episcopo Eduensi præsentare possint.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Galtero decano, & capitulo Cabilonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

SIGNIFICASTIS nobis quod venerabilis frater noster Engilbertus Cabilonensis episcopus, personas idoneas cum a vobis ad vestras ecclesias præsentantur, recipere pro sua voluntate recusat. Vestræ igitur indemnitati im posterum providere volentes, præsentium autoritate statuimus, quatenus, si præfatus episcopus post trinam commonitionem personis idoneis ad præsentationem vestram, vel majoris partis, per congrua intervalla temporum factam, curam animarum in ecclesiis quæ ad vos pertinere noscuntur, committere forte noluerit, liceat vobis illas venerabili fratri nostro Eduensi episcopo præsentare, qui nullius temeraria contradictione obstante, eisdem animarum curam apostolica autoritate committat. Datum Viterbii, IV. Kal. Iulii.

** VIII. AD EOSDEM.

Indide[m]

Quod Cabilonenses clericos excommunicare non potest suus episcopus, nec suspendere, nisi prius id capitulo significarit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis decano & capitulo Cabilonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

QVOTIENS a nobis petitur, quod rationi non obviat, & consonat honestati, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis facilem impertiri favorem. Eapropter autoritate vobis præsentium indulgemus, ut Cabilonensis episcopus nullum clericum Cabilonensis ecclesiæ interdicere, excommunicare, sine manifesta & rationabili causa, vel suspendere valeat, & nisi prius per eumdem aut nuncium suum capitulo fuerit nunciatum. Maxime quamdiu qui convenitur, sub examine vestro satisfacere voluerit de objectis. Datum Viterbii, VII. Kal. Iulii.

** IX. AD ARCHIEPISCOPVM Remensem & suffraganeos ejus.

Ex Spi[c.] Dache[rii] Tomo [...] & V. [...] quente[...] epistol[...] petit[...]

Enarrat quomodo a Romanis sit exceptus.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Henrico Remensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

A NOSTRA vel successorum nostrorum memoria nullo tempore elabetur, quomodo vos in devotione beati Petri & nostra constanter, & semper, & firmiter persistere, & nobis non modicum honoris & reverentiæ curaveritis, & larga obsequia exhibere. Vnde nos id præ oculis semper habentes, firmum propositum & promptam gerimus voluntatem, vos sicut honorabiles fratres, & immobiles columnas ecclesiæ, artiori caritate diligere, & ad honorem & profectum vestrum, & ecclesiarum vestrarum, ferventiori desiderio aspirare. Quia vero vos prosperitatibus ecclesiæ congaudere, & plurimum congratulari cognoscimus: præsentium significatione fraternitas vestra cognoscat, quod nos diversa maris pericula, & graves hostium & iniquorum incursus, Divina potentia & apostolorum meritis evadentes, tandem ad portum salutis pervenimus, & a senatoribus populoque Romano devotissime invitati, nono Kalendas Decembris Vrbem intravimus in omni pace & tranquillitate suscepti, & illam nobis, & fratribus nostris reverentiam, honorem & devotionem prædicti senatores, nobiles civitatis, clerus

rus populusque Romanus exhibuerunt, qua nulla A major alicui antecessorum nostrorum, sicut omnia ora testantur, aliquando exhibita fuisse probatur. Vnde & credimus, & de misericordia Dei speramus, quod in proximo ecclesia Dei plena pace & prosperitate gaudebit. Rogamus autem fraternitatem vestram, monemus & exhortamur in Domino, quatenus sicut devotissimi viri, ad augmentum & exaltationem ecclesiæ solita devotione intendatis, & alios in beati Petri & nostra reverentiã, exemplo vestro studeatis propensius solidare. Data Laterani, VIII. Kal. Decembr.

** X. AD GVILLELMVM COMITEM Nivernensem & Idam matrem.

B

Vt a vexatione Vizeliacensis monasterii abstineant.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Guillelmo comiti Nivernensi, & Idæ matri ejus, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTO monasterium Vizeliacense ad jus beati Petri, & dispositionem nostram, noscitur specialius pertinere: tanto ejus incrementis & commodis studio frequentiori intendimus, & ad pacem ipsius, & bonorum conservationem, magis soliciti permanemus. Inde quidem est quod de pace & utilitate ejusdem monasterii studiosi omnimodis existentes, dilectum filium nostrum subdiaconem Petrum ad nobilitatem vestram transmittimus, magnitudinem vestram per apostolica scripta C rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, quatinus ad pacem & utilitatem præscriptæ ecclesiæ, & rerum suarum conservationem & defensionem, pro reverentia beati Petri, ac nostra, modis omnibus intendatis, & jam dictum subdiaconem nostrum in hoc audire & etiam exaudire curetis, & circum adjacentes nobiles & potentes barones vestros a præscripti monasterii molestiis & injuriis penitus compescatis. Ita quoque nostris in hac parte precibus & admonitionibus acquiescatis, ut nos preces ac petitiones vestras debeamus D efficacius exaudire, & eis effectum utilem indulgere, & ad honorem vestrum omni tempore ferventius aspirare. Datum Senonis, VIII. Idus Septembris.

** XI. AD SENONENSEM ARCHIEPISC.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Senonensium archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

AD tuæ fraternitatis notitiam pervenisse credimus, quomodo vir nobilis comes Nivernensis, & mater sua, in Vizeliacense monasterium manus suas amplius solito aggravarunt, & Dei ac E beatæ Mariæ Magdalenæ, cujus corpus in eodem monasterio requiescit, timore & reverentia omnino postposita, equitaturas, boves, asinos, & pecora, tam monasterii quam exteriorum obedientiarum, per servientes suos rapere, & exinde abducere minime formidarunt. Abbati quoque ejus loci jam dictus comes minas & insidias circumponit, ita quod de monasterio sine proprii corporis periculo & timore exire non audeat. Vnde quoniam monasterium illud ad jus & proprietatem beati Petri ac nostram noscitur specialiter pertinere; & non modicum membrum ecclesiæ Romanæ existit: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatinus, sicut gratiam beati Petri ac nostram caram habes, memoratum comitem, & matrem suam, sub velocitate cum omni diligentia studeas convenire, & attentius exhortari, quod prænominato abbati & fratribus ablata omnia cessante dilatione restituant: de damnis & injuriis illatis congruam satisfactionem exhibeant, & ab eorum molestatione ac gravamine indebito ulterius omnino quiescant. Alioquin infra XX. dies post commonitionem tuam; per totam terram eorum, omnia Divina officia, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, penitus interdicas, &, si nec sic resipuerint, in personas illorum excommunicationis sententiam non differas promulgare. Venerabilibus fratribus nostris, Eduensi, Lingonensi, Autisiodorensi, & Nivernensi episcopis per scripta tua significans, & firmiter eisdem ex parte nostra injungens, ut sententiam a te in supradicti comitis vel matris suę terram aut personas eorum prolatam, usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter studeant observare. Nos enim ipsis per scripta nostra mandamus, ut ex quo super hoc litteras tuas receperint, id fideliter studeant adimplere.

** XII. AD HENRICVM EDVENSEM, Galterium Lingonensem, Alanum Autisiodorensem, & Bernardum Nivernensem episcopos.

Ejusdem argumenti.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Henrico Eduensi, Galterio Lingonensi, Alano Autisiodorensi, & Bernardo Nivernensi episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

AD vestræ fraternitatis notitiam; *&c. ut supra usque ad hac verba*. Ecclesiæ Romanæ existit. Venerabili fratri nostro Senonensi archiepiscopo dedimus in mandatis, ut memoratum comitem, & matrem suam sub velocitate, cum omni diligentia studeat convenire, & attentius exhortari, quod prænominato abbati & fratribus ablata omnia cessante dilatione restituant, de damnis & injuriis illatis congruam satisfactionem exhibeant, & ab eorum molestatione & gravamine indebito ulterius omnino quiescant: alioquin per totam terram eorum omnia Divina officia, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium, penitus interdicat: & si nec sic resipuerint, in personas illorum excommunicationis sententiam non differat promulgare: vobis per sua scripta significans, & firmiter ex parte nostra injungens, ut sententiam ab eodem in supradicti comitis vel matris suæ terram, aut personas eorum prolatam, usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observare curetis. Ideoque fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus cum ejus super hoc litteras receperitis, quod ab eo exinde statutum fuerit, sicut gratiam B. Petri ac nostram caram habetis, firmiter teneatis, & per vestras parochias faciatis inviolabiliter observari: alioquin nos in nostri transgressorem mandati id autore Domino durius corrigemus. Datum apud Clarum-Montem, Non Iunii.

** XIII. AD LUDOVICUM VII. Francorum regem.

Rogat regem ut comitem Nivernensem coerceat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico illustri Francorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

AD regiæ serenitatis notitiam credimus pervenisse, quomodo nobilis vir comes Nivern. & mater sua in Vizeliacense monasterium manus suas amplius solito aggravarunt, & Dei ac beatæ Mariæ Magdalenæ, cujus corpus in eodem monasterio requiescit, timore & reverentia omnino postposita, equitaturas, boves, asinos, & B pecora, tam monasterii quam exteriorum obedientiarum, per servientes suos rapere, & exinde abducere minime formidarunt. Abbati quoque ejusdem loci jamdictus comes minas & insidias circumponit: ita quod de monasterio sine proprii corporis periculo & timore exire non audet. Publicam etiam & antiquam stratam non solum infringit, sed viatores per quoddam castrum suum transire compellit: & occasione ista quosdam burgenses a nundinis redeuntes cepit. Unde, quoniam monasterium illud ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ, & regiæ celsitudinis protectionem, spectare dinoscitur: serenitatem tuam per apostolica scripta rogamus, monemus, & exhor- C tamur in Domino, quatinus Divini amoris obtentu, & pro reverentia beati Petri, ac nostra, memoratum comitem & matrem suam instanter commoneas, & diligentius studeas convenire, & etiam, si necesse fuerit, potestate regia coercere, ut prænominato abbati & fratribus ablata omnia sine dilatione restituant, de damnis & injuriis congruam satisfactionem exhibeant, & ab eorum molestatione ac gravamine indebito ulterius omnino quiescant. Ita quod ab omnipotenti Domino indeficiens propter hoc præmium feliciter valeas adipisci, & nos clementiæ tuæ uberrimas exinde gratias exolvere teneamur. Nos enim præfatum comitem & matrem suam per nostras litteras monuimus, ut errata corrigere studeant, & a D talibus de cætero penitus conquiescant. Datum apud Clarum-Montem, Non. Iunii.

** XIV. AD GUILLEMUM ABBATEM & fratres Vizeliacenses.

De superioribus litteris a se scriptis certiores facit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Guillelmo abbati & fratribus Vizeliacensibus, salutem & apostolicam benedictionem.

SUSCEPTIS litteris vestris, ac diligenter prespectis tribulationibus & angustiis vestris, quas earum continentia exprimebat: paternæ mentis affectu E interius condoluimus, sicut qui monasterium vestrum, proprium patrimonium beati Petri esse cognoscimus, & vos sicut speciales & devotos ecclesiæ filios certiori in Domino caritate diligimus, & vestris profectibus prompto animo aspiramus. Inde siquidem fuit, quod carissimo in Christo filio nostro Ludovico illustri Francorum regi, venerabilibus quoque fratribus nostris Hugoni Senonensium archiepiscopo, Eduensi, Lingonensi, Au- A tisiodorensi & Nivernensi episcopis, nobili etiam viro comiti Nivernensi & comitissæ matri ejus, pro negotio vestro scripta nostra dirigimus, sicut ex eorum transcriptis vobis evidentius innotescet. Vos autem ad hæc corrigenda studium & operam adhibeatis, & per claustri ac religionis observantiam jugiter orationi vacantes, clametis in cælum, ut omnipotens Dominus his malis cito finem imponat, & vobis pacem & optatam tranquillitatem concedat. Datum apud Clarum-Montem, Non. Iunii.

** XV. AD HUGONEM RUTENENSEM EPISCOPUM.

Edita tro de ca in de pri Lugd si.

Laudat quod in tota diœcesi pacem perpetuam, nullo dierum aut personarum discrimine, constituerit.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Hugoni Rutenensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

QUOTIES ea quæ ad pacem pertinent postulantur a sede apostolica confirmari: tanto super his benigniorem assensum nos cõvenit adhibere, quanto ex bono pacis plura commoda & gratiora singulis proveniunt incrementa. Ex quodam siquidem rescripto a tua nobis fraternitate transmisso, ad audientiam nostrã pervenit, quod tu habito concilio abbatum, præpositorum, & archidiaconorum tuorum, & baronum terræ, cum nobili viro Hugone fratre tuo comite Rutenæ, hujusmodi pacem & concordiam statuisti: Quod omnes res mobiles & immobiles, & omnes homines tam clerici quam laici, in omni tempore sint sub ea pace securi. Nec ulli liceat præter armatos milites, & clientes, quælibet arma ferre: nisi milites, enses solummodo; & clientes, singulos baculos ferant: qui pacis, sicut cæteri, debent securitate gaudere. Et præter eos, qui hanc pacem, sicut statuta est, noluerint firmare, & inviolabiliter observare, sicut de his qui publice perjurant, vel fidem mentiuntur pro manifesto debito, seu pro cognita fidejussione, de rebus eorum pignorandis licentia non denegetur: vobis tamen exceptis. Ad ejusmodi vero pacis & securitatis sustentationem & defensionem, statutum est ut abbates, archidiaconi, archipresbyteri, monachi, canonici, priores, & omnes clerici, qui proprias ecclesias regunt, milites quoque, & mercatores, atque burgenses, qui facultatibus abundaverint, & omnes etiam homines tam clerici quam laici, qui habuerint par boum, seu aliorum animalium, cum quibus arare possint, sive amplius habuerint, vel qui habuerint soummarium, equum scilicet vel equam, mulum vel mulam, quæ ad portanda onera locent, duodecim denarios Rutenenses, sive alios tantumdem valentes donent. Cum vero habuerint ovile ovium, dent pro eo sex denarios ejusdem monetæ, vel alios æquivalentes. Totidem autem dabunt qui habent unum bovem tantum, vel aliud animal cum quo valeant arare, sive asinum, quem possint locare. Clientes vero, & artifices, scilicet fabri, sartores, pellicarii, & omnes operarii, aut sex, vel octo, seu duodecim denarios, secundum suorum capellanorum arbitrium dabunt. Verum si pater cum filiis, seu fratres, sive consanguinei fuerint, qui nondum sunt invicem separati, nec sunt res eorum divisæ: unus pro omnibus dabit: alioqui solvat unusquisque pro se. Commune autem istud per singu-

ſingulas parochias debet reddi, cum ſcripto unius A parochianorum, quem capellanus cum conſilio ſui archipreſbyteri & voluntate ſuorum parochianorum elegerit. Et in die ſtatuta ab ipſo parochiano, & cum eodem ſcripto, ad Rutenenſem eccleſiam deferatur. Quiſquis autem res ſuas amiſerit, poſtquam commune ſicut prædictum eſt ſolverit, in integrum reſtituatur: ſi tamen certam perſonam quæ res ſibi ablatas habeat, vel locum ubi ſunt, poterit demonſtrare; ſin autem, minime. Si vero inimicos, villas, vel oppida deprædari vel diruere forte contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi: ſed damna rerum immobilium non reſtituentur, niſi quantum a malefacto- B ribus poterit recuperari. Clerici vero qui proprias eccleſias non habent, niſi par boum habuerint, non cogantur dare, ſi nolint: ſed non dato communi, ſi forte res ſuas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum eſt in prædicta pace, ut capellani eccleſiarum, & omnes laici, a quatuordecim annis & ſupra, pacem & commune firmare debeant, & obſervare. Qui vero in hoc obedire contempſerint, debent ab eccleſiæ liminibus coerceri, & ab omni pace fieri alieni. Eccleſiæ quoquæ parochiarum, in quibus violatores pacis habitaverint, a Divinis vacent officiis, donec ipſi ad emendationem venire cogantur. Quam ſiquidem pacis inſtitutionem, quemadmodum a vobis facta eſt, & reſcripto authentico roborata, firmam & C ratam habemus, & eam autoritate apoſtolica confirmamus, & præſentium ſcripto communimus: ſtatuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contrariare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli, ſe noverit incurſurum.

Datum Verulis, ſecundo Idus Maij, pontificatus noſtri anno ſecundo.

*** XVI. AD ARNULPHUM LEXOvienſem epiſcopum.

De conciliabulo Papienſi multa refert.

LITTERAS a tua nobis prudentia, &c. *Extat* D *infra in conciliabulo Papienſi.*

*** XVII. AD ANGLOS.

Sanctus Eduardus Angliæ rex in ſanctorum numerum adſcriptus.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopis, epiſcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, aliiſque eccleſiarum prælatis per Angliam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

ILLIUS devotionis conſtantiam, & fidei firmitatem, quam circa matrem ſacroſanctam Romanam eccleſiam exhibetis, diligentius attendentes: in E id propoſitum voluntatis adducimur, ut vos ſicut cariſſimos fratres, & ſpeciales eccleſiæ filios ſincera caritate in Domino diligamus, propenſius honoremus, & poſtulationes veſtras, quantum cum Deo poſſumus, libenti animo admittamus.

Inde utique fuit, quod ſuper petitione, quam de Eduardo glorioſo quondam rege Anglorum, canonizando, & in ſanctorum catalogo aſcribendo, tam cariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus, illuſtris Anglorum rex, quam vos ipſi, nobis inſtantius porrexiſtis, ſolicitam cum fratribus noſtris deliberationem habentes, libro miraculorum inſpecto, quæ, dum in carne mortali viveret, & poſtquam de præſenti ſæculo eſt aſſumptus, omnipotens Dominus per ſuam miſericordiam declaravit; viſis etiam litteris anteceſſoris noſtri piæ record. Innoc. papæ; veſtris quoq; teſtimoniis inde receptis: quamvis negotium tam arduū & ſublime, non frequenter ſoleat niſi in ſolemnibus conciliis de more concedi, de communi tamen fratrum noſtrorum conſilio, juxta votum & deſiderium prædicti filii noſtri regis, ac veſtrum, corpus ipſius confeſſoris ita glorificandum cenſuimus, & debitis præconiis adorandum in terris, ſicut eundem confeſſorem Dominus per ſuam gratiam glorificavit in cælis. Unde videlicet inter ſanctos confeſſores de cætero numeretur, qui hoc ipſum apud Deum ſignis meruit ac virtutibus obtinere.

Quia igitur decet honeſtatis veſtræ prudentiam, eum pie colere, & toto ſtudio venerari, quem autoritate apoſtolica venerandum, veſtra poſtulavit devotio, & colendum: univerſitatem veſtram per apoſtolica ſcripta monemus, & exhortamur in Domino, quatenus eum ita deinceps ſtudeatis debitis obſequiis honorare, ut ipſius interceſſionibus apud diſtrictum judicem mereamini veniam obtinere, & glorioſum in æterna beatitudine præmium invenire.

Dat. Anagniæ VII. Idus Februarii.

*** XVIII. AD FRANCOS.

Sanctus Bernardus Clarevall. abbas in ſanctorum numerum relatus.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus, aliiſque eccleſiarum prælatis, in regno Francia conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CONTIGIT olim dum eſſemus Pariſiis conſtituti, ut magni quidam, ac venerabiles viri, de canonizando ſanctæ record. Bernardo, quondam Clarevallenſi abbate, facerent mentionem: optantes utique, & piis nobis precibus ſuggerentes, ut in concilio quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic & laudabili voto celerem daremus effectum. Cumque nos eidem negotio, favorabili ſatis intenderemus affectu, ſupervenit multitudo & frequentia petitorum, qui in diverſis provinciis rem ſimilem poſtulabant. Unde cum videremus non poſſe congruenter omnibus ſatis fieri: ſtatutum fuit, pro ſcandalo devitando, etiam in hoc differri. Nuper autem ex inſtantia & devotione Clarevallis fratrum, & aliarum ſublimium perſonarum, eiſdem apud nos precibus innovatis, reduximus ad memoriam noſtram, ejuſdem beati viri ſanctam & venerabilem vitam, qualiter ipſe ſingularis gratiæ prærogativa ſuffultus, non ſolum in ſe ipſo, ſanctitate ac religione præfulſerit, ſed etiam in univerſa eccleſia Dei, fidei & doctrinæ lumine radiarit. Fructum vero quem in domo Domini, & verbo operatus eſt & exemplo, nullus fere terminus ſanctæ Chriſtianitatis ignorat: cum uſque ad exteras quoque & barbaras nationes, ſanctæ religionis inſtituta tranſmiſerit, atque monaſteriorum fundationem extenderit, & infinitam multitudinem peccatorum per viæ

viæ sæcularis latitudinem incedentem, ad spiritualis vitæ rectitudinem revocarit. Specialiter autem sacrosanctam Romanam ecclesiam, cui autore Deo præsidemus, ita quondam sub gravis persecutionis turbine laborantem, tam vitæ merito, quam datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentavit, ut digne quidem & nobis, & omnibus ejusdem ecclesiæ filiis, in memoria habendus sit, & devotione perpetua venerandus. In afflictione vero corporis sui, usque adeo sibi mundum, seque mundo reddidit crucifixum, ut confidamus martyrum quoque eum merita obtinere sanctorum, quem confessionis ordine, & parsimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium.

Quibus omnibus pia consideratione pensatis, & in concilio fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia Dei, cui perseveranter & fideliter militavit, necnon & de beatorum Petri & Pauli apostolorum, & ejusdem beatissimi confessoris meritis præsumentes, eum apostolicæ sedis autoritate catalogo sanctorum ascribi mandavimus, & commemorationis suæ festum decrevimus amodo publice celebrandum.

Vos ergo qui & ejusdem sedis apostolicæ instituta suscipere, & Deum in sanctis suis consuevistis gloriosius honorare, sic memoriam sancti hujus celebretis in terris, ut precibus ejus & meritis, digna præmia recipiatis in cælis.

Datum Anagniæ, xv. Kal. Febr.

**XIX. AD GUILLELMUM ET ODONEM cardinales sedis apostolicæ legatos.

De pace inter Franciæ & Angliæ reges instauranda, & Thoma Cantuariensi archiepiscopo in sedem suam restituendo.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis VVillelmo sancti Petri ad vincula presbytero, & Oddoni S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali, apostolicæ sedis legatis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUANTA universæ Dei ecclesiæ, & præsertim Romanæ & Orientali, detrimenta & incommoda ex discordia & dissensione, quæ inter carissimos in Christo filios nostros illustres Francorum & Anglorum reges, per humani generis contigit inimicum, poterunt evenire, nostram decet discretionem advertere, quanto exinde majora, quod Deus avertat, pericula formidamus.

Quocirca discretionem vestram per apostolica scripta, monemus, mandamus, atque præcipimus, quatenus ad pacem inter eos & concordiam reformandam modis omnibus per vos & per alios religiosos & discretos viros utriusque regni intercedere studeatis, & ad hoc tota diligentia & totis viribus laboretis. Modis omnimodis præcaventes, ne ad petitionem vel favorem unius aliquid statuatis, unde alter scandalizari debeat, aut quoquo modo turbari.

Ad hæc, vobis districtius prohibemus, ne uterque vestrum, vel alter, regnum Anglorum intrare, vel de negotiis ejusdem regni tractare, & præsertim de consecrationibus episcoporum aliquid unquam efficere, vel ordinare præsumat, nisi prius venerabilis frater noster Thomas Cantuariensis archiepiscopus jam dicto Anglorum regi ex integro reconcilietur. Quod per studium, & operam vestram, operante Domino, ad effectum posse perduci, confidimus & omnino speramus. Sicut enim ex litteris multorum discretorum virorum accepimus, nihil est, unde præfatus Francorum rex, & tota terra ipsius, amplius commota fuerit vel turbata, quam ex iis quæ Ioannes Saresberiensis decanus, a nobis rediens, in partibus illis dicitur disseminasse.

Datum Beneventi, II. Kal. Septembris.

**XX. AD MAGISTRUM MILITIÆ S. Iacobi in Hispania; ejusque fratres.

Approbat illorum institutum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Petro Ferdinando, magistro militiæ S. Iacobi, ejusque fratribus clericis, & laicis, tam presentibus, quam futuris, communem vitam professis, in perpetuam rei memoriam.

BENEDICTUS Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui ecclesiam suam nova semper prole fœcundat, & sicut pro patribus filios in ea facit exurgere, sic a generatione in generationem notitiam nominis sui, & lucem fidei Christianæ diffundit. Ut sicut ante ortum Solis, stellæ sese ad occasum in firmamento sequuntur, ita in ecclesiasticis gradibus, generationes justorum, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & tenebras nostras veri Solis splendor illuminet, per tempora sibi succedant. Et sicut multi sæpe per caudam draconis deiiciuntur in terram, ita per adoptionem spiritus quotidiana fiat reparatio perditorum, & de profundo inferni ad quærenda multi cælestia erigantur: & ita corpora teneantur in terris, ut tamquam cives sanctorum, & domestici Dei, cogitatione ac desiderio conversentur in cœlis.

Hoc sane temporibus nostris, in partibus Hispaniarum, de Divino factum munere gratulamur: ubi nobiles quidam viri peccatorum vinculis irretiti, & miseratione illius qui vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt, superna gratia sunt afflati & tacti, super multis transgressionibus suis, dolore cordis intrinsecus, & præteritorum agentes pœnitentiam peccatorum, non solum possessiones terrenas, sed & corpora sua dare in extrema quæque pericula pro Domino decreverunt. Et ad exemplum domini nostri Iesu Christi, qui ait: Non veni facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit me patris: in habitu, & conversatione religionis, sub unius magistri statuerunt obedientia commorari. Eo utique moderamine propositum suum & ordinem temperantes, ut quia universa turba fidelium in conjugatos & continentes distinguitur, & dominus Iesus Christus non solum pro viris, sed & pro fœminis quoque, de fœmina nasci voluit, & cum hominibus conversari: habeantur in ipso ordine, qui cœlibem ducant vitam, & concilium beati Pauli sequantur, qui dicit: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Sint etiam qui juxta institutionem Dominicam, ad procreandam sobolem, & incontinentiæ præcipitium evitandum, conjugibus suis utantur, & una cum eis ad incolatum supernæ partiæ de convalle lacrymarum, & terrena transire peregrinatione nitantur, & lacrymis diluant & operibus pietatis reatus. Quibus supra fundamentum suum, quod Christus est, pro cura carnis & affectibus liberorum, ligna, fœnum, stipulam ædificare contingit, cum aliis expeditiores & continentes, ædificent aurum, argentum, & lapides pretiosos: & isti tamen & illi militent uni regi, & super unum fundamentum cœlestem unam ædificent

1. Co

ædificent manſionem, promiſſione Pſalmiſtæ in Domino roborati, qui minora quoque membra ec-
38. cleſiæ confortat, & dicit: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur.*

In horum autem fidelium Chriſti collegio, tu dilecte in Domino fili Petre Ferdinande, per voluntatem Dei magiſterium ſuper alios, & providentiam ſuſcepiſti. Qui cum quibuſdam fratrum tuorum ad præſentiam noſtram accedens, cum humilitate qua decuit, a ſede apoſtolica requiſiſti, ut vos, tamquam peculiares filios in defenſionem noſtram, & locum in quo caput ordinis factum fuerit, in jus & proprietatem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, recipere deberemus.

Vnde nos devotionem veſtram & bonum in Domino deſiderium attendentes, de communi fratrum noſtrorum conſilio, in ſpeciales & proprios ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ filios recipimus: ordinem veſtrum autoritate apoſtolica confirmantes, præſentis ſcripti privilegio communimus.

Statuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones, quæque bona in præſentiarum juſte & legitime poſſidetis, aut in poſterum conceſſione pontificum, largitione regum, vel principium, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis patrante Domino poteritis adipiſci, firma & vobis & veſtris ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. *Enumerat aliquas eorum poſſeſſiones.*

Pergit: Sancimus præterea ne occaſione antiquæ detentionis, ſive ſcripturæ, quiſquam vobis poſſit auferre, quæ ultra memoriam hominum ſub Sarracenorum detenta ſunt poteſtate, & de munificentia pripcipum, ſeu veſtro ſtudio & labore, aut jam obtenta ſunt, aut in futurum, auxiliante Domino, poteritis obtinere. Cum enim unica ſit vobis intentio, & ſingularis cura ſemper emineat prodefen ſione Chriſtiani nominis decertare, non ſolum res, ſed perſonas ipſas pro tuitione fratrum incunctanter exponere: plurimum poſſet hoc pium opus & laudabile ſtudium impediri, ſi labores, & ſtipendia veſtra, quæ in communi proficiunt, præripiantur ab aliis; & otioſi, ac deſides, atque in laboribus ſuis, non quæ Ieſu-Chriſti, ſed quæ ſua ſunt requirentes, emolumenta illa perciperent, quæ pro tantis laboribus, vobis, & pauperum Chriſti uſibus ſunt proviſa, dicente apoſtolo: Qui non laborat, non manducet.

Inter ea ſane, quæ profeſſionis veſtræ in ordine ſtatutum eſt obſervari: primum eſt, ut ſub unius magiſtri obedientia in omni humilitate atque concordia, ſine proprio vivere debeatis, illorum fidelium exemplum habentes, qui ad fidem Chriſtianam apoſtolorum prædicatione converſi, vendebant omnia & ponebant pretium ad pedes illorum, dividebaturque ſingulis, prout cuique opus erat, neque aliquis illorum qui poſſederat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia.

Ad ſuſcipiendam quoque prolem, quæ in timore Domini nutriretur, & infirmitatis humanæ remedium juxta inſtitutionem Domini, & indulgen-
r. 7. tiam apoſtoli, qui ait: *Bonum eſt homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem ſuam habeat, & ſimiliter mulier virum ſuum*: qui continere nequiverit, conjugium ſortiatur, & ſervet inviolatam fidem uxori, & uxor viro, ne tori conjugalis continentia violetur. Si autem viri præmortui fuerint, & relictæ uxores quæ ordinem ſuſceperunt, nubere voluerint: denuncietur hoc magiſtro, ſive commendatori, ut
A cum illius licentia cui mulier ipſa vult nubat, tantum in Domino. Quod etiam de viris intelligitur obſervandum: una etenim utrique lege tenentur.

Statuimus quoque ut nullus fratrum, ſive ſororum, poſt ſuſceptionem ordinis veſtri & promiſſam obedientiam, vel redire ad ſæculum, vel ad alium ordinem, ſine magiſtri licentia, audeat ſe transferre: cum ſint in ordine veſtro loca ſtatuta, ut quiſque diſtrictus valeat converſari. Diſcedentem vero nullus audeat retinere, ſed ad ordinem ſuum per cenſuram eccleſiaſticam, qui diſceſſerit cogatur.

Vt autem in ordine veſtro, cum majori omnia deliberatione tractentur: ſtatutum eſt inter vos, ut
B locus aliquis ordinetur, in quo per ſingulos annos in ſolemnitate omnium ſanctorum, generale capitulum teneatur, & ſit ibi clericorum conventus, & Prior, qui illorũ, & aliorũ clericorum qui de ordine veſtro fuerint, curam poſſit habere, ac fratrum, cum neceſſe fuerit, provideat animabus. Sint autem tredecim in ordine fratres, qui magiſtro, cum opus fuerit, in conſilio, & diſpoſitione domus aſſiſtant, & eligendi magiſtri curam habeant competentem. Prior ſiquidem clericorum, cum magiſter migraverit de hac luce, de domo & ordine ſolicitudinem gerat. Cui ſicut magiſtro ordinis obedientes exiſtant, donec per providentiam tredecim prædictorum fratrum magiſtri electio celebretur. Is, cum tranſitus magiſtri fuerit auditus & cognitus, tredecim illos fratres, ſine dilatione ali-
C qua convocabit: & ſi quiſquam eorum, infirmitate vel alia cauſa, infra quinquagintà dies adeſſe nequiverit, cum aliorum conſilio qui præſentes fuerint, alium abſentis loco conſtituet, ut magiſtri electio ex aliquorum abſentia minime differatur. Illi vero tredecim fratres, ſi magiſter, qui pro tempore fuerit, pernicioſus aut inutilis apparuerit, cum concilio Prioris clericorum, & ſanioris partis capituli, majoribus domus corrigendi, aut etiam amovendi eum, habeant poteſtatem. Et, ſi inter eum & capitulum emerſerint quæſtiones, debitum eis finẽ imponant: ne per aliena judicia, vel dilabatur ordo, vel temporalis ſubſtantia diſſipetur. In nullã autem ex hoc fratres illi ſuperbiam eleventur, ſed magiſtro ſuo devoti & obedientes exiſtant. Et ſi quis eorum
D ex hac vita tranſierit, vel pro culpa, ſeu alia quacumque fuerit occaſione mutandus: magiſter cum conſilio reliquorum majoris partis, alium loco ejus ſubſtituat. In capitulo autem, quod diximus annis ſingulis celebrandum, tredecim iſti fratres & commendatores domorum, niſi evidens & magna eos neceſſitas detinuerit, ad ſtatutum locum incunctanter accurrant, & communiter tractent, quæ ad profectum ordinis, animarumque ſalutem, & ſuſtentationem corporum fuerint ſtatuenda. Vbi præcipue ad defenſionem Chriſtianorum intendere moneantur, & diſtricte præcipiatur, ut in Sarracenos, non mundanæ laudis amore, non deſiderio ſanguinis
E effundendi, non terrenarum rerum cupiditate, bellum tractent: ſed id tantum in pugna ſua intendant, ut vel Chriſtianos ab eorum tueantur incurſu, vel ipſos ad culturam poſſint Chriſtianæ fidei provocare.

Eligantur & tunc viſitatores idonei, qui domos fratrum per anni circulum fideliter viſitent, & quæ ibi digna correctione invenerint, aut ipſi corrigant, aut ad generale capitulum ipſi deferant corrigenda.

Clerici præterea veſtri ordinis per villas & oppida ſimul maneant, & Priori, qui ſuper eos fuerit ordinatus, obedientes exiſtant. Et filios fratrum qui eis a magiſtro fuerint commiſſi, inſtruant ſcientia

tia litterarum. Et fratribus, tam in vita, quam in A morte, spiritualia subministrent. Induentur autem superpelliciis, & conventum, & claustrum sub Priore suo tenebunt, & humiliter facient quod ab ipso illis secundum Deum fuerit imperatum. Ubi fratres quoque, de quibus magistro visum fuerit, conversentur, & non sint otiosi, sed vacent orationi, & aliis operibus pietatis. Clericis vero de laboribus, & aliis bonis a Deo præstitis, decimæ reddantur a fratribus, unde libros & congrua faciant ecclesiarum ornamenta, & in necessitatibus corporum convenienter sibi provideant. Et si aliquid superfuerit, secundum providentiam magistri, in usus pauperum erogetur.

Ut autem concordia caritasque inter vos servetur, & a peccato detractionis & murmurationis cuncti debeant abstinere: qui commendator in quo- B libet loco fuerit constitutus, pro facultate domus, in sanitate, & ægritudine, quodcumque opus fuerit, cum ea solicitudine ac benevolentia subministret, ut neque in substantia parcitatem, neque in verbo amaritudinem gerere videatur.

Sit vobis præcipua cura hospitum, & indigentium: & necessaria illis pro facultate domus liberaliter conferantur.

Exhibeatur prælatis ecclesiarum honor & reverentia. Subministretur Christi fidelibus canonicis, monachis, templariis, hospitalariis, aliisque in sanctæ religionis observantia positis, consilium & auxilium: quorumlibet & indigentia, si facultas fuerit, sublevetur: ut Deus in vestris glorificetur C operibus, & alii qui viderint, humilitatis, & caritatis vestræ provocentur odore.

Ad hæc adjiciendum decernimus, ut si locus aliquis in quo episcopus esse debeat, in vestram venerit potestatem, sit ibi episcopus, qui cum ecclesiis & clero suo, designatos sibi redditus & possessiones, & spiritualia jura percipient. Reliqua vero cedant in usus vestros, & in vestra dispositione, sine cujusquam contradictione, persistant. Profecto in parochialibus ecclesiis quas habetis, nolumus episcopos suo jure fraudari. Si autem in locis desertis, aut in ipsis terris Sarracenorum de novo ecclesias construxeritis: ecclesiæ illæ plena gaudeant libertate, nec aliqua per episcopos decimarum, aut alterius rei exactio- D ne graventur. Liceatque vobis, per clericos vestros idoneos, easdem ecclesias, cum suis plebibus gubernare, neque interdicto per episcopos, vel excommunicationi subdantur: sed fas sit vobis, tam in majori ecclesia, quæ caput fuerit ordinis, quam in illis aliis, excommunicatis & interdictis exclusis, Divina semper officia celebrare.

Præterea, ne humanis vexationibus & calumniis, a defensione Christianorum retrahi valeatis, apostolica autoritate decernimus, ne personas vestras præter legatum apostolicæ sedis a latere Romani pontificis destinatum, interdicere quisquam, & excommunicare præsumat. Quod etiam de familiis & servientibus vestris statuimus, qui stipendia E vestra percipiunt, donec justitiam parati sint exhibere. Nisi forte talis fuerit culpa, ex qua ipso facto ecclesiasticam censuram incurrant.

Chrisma vero, & oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum vestrorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diœcesano suscipietis episcopo, si quidem catholicus fuerit, & gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, & ea gratis & absque ulla pravitate vobis debeat exhibere. Alioquin liceat vobis quem malueritis antistitem adire, qui nostra fultus autoritate, quod postulatur indulgeat.

Liceat præterea vobis in locis vestris, ubi quatuor fratres, vel plures fuerint, oratoria construere, in quibus fratres, & familiæ vestræ tantum, & Divinum audire officium, & Christianam possint habere sepulturam. Ita enim volumus necessitati vestræ consulere, ut non debeant ex hoc adjacentes ecclesiæ injuriam sustinere.

Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce Divina officia celebrare.

Nihilo minus præsenti decreto sancimus, ut si quis in aliquem vestrum, fratrem videlicet vel sororem, violentas manus injecerit, excommunicationis sententia sit adstrictus. Et illud idem pro tutela vestra, tam in sententia quam in pœna servetur, quod sub felicis memoriæ papa Innocentio prædecessore nostro, de tuitione clericorum generali concilio noscitur institutum.

Decernimus ergo ut nulli hominum liceat, jura vel possessiones vestras temere perturbare, aut bona vestra auferre, vel ablata retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed illibata omnia & integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salva sedis apostolicæ autoritate.

Ad indicium autem hujus a sede apostolica perceptæ liberalitatis, decem Malachinos nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvetis.

Si qua igitur sæcularis ecclesiasticave persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra venire tentaverit, secundo, tertiove monita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione revocaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore, ac sanguine Dei & domini nostri redemptoris Iesu Christi aliena sit, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem vobis vestra jura servantibus, sit pax domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Vias tuas Domine demonstra mihi.

Ego Alexander catholicæ ecclesiæ episcopus.

Ego Gualterus Galuam episcopus.

Ego Ioannes presbyter cardinalis SS. Ioannis & Pauli tit. Pammachii.

Ego Ioannes presbyt. cardinalis, tit. Laurentii in Lucina.

Ego Basso presbyt. cardinalis S. Pudentianæ, tit. pastoris.

Ego Manfredus presbyt. cardinalis, tit. sanctæ Cæciliæ.

Ego Petrus presbyt. cardin. tit. S. Sabinæ.

Ego Hyacinthus diacon. cardin. sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Ego Corditio diacon. card. S. Theodori.

Ego Cynthius diac. card. S. Hadriani.

Ego Vitellus diacon. cardin. SS. Sergii, & Bacchi.

Ego Laborans diacon. cardin. sanctæ Mariæ in Porticu.

Ego Ramerius diac. card. sancti Gergorii ad Velabrum.

Ego Vivianus diacon. cardin. S. Nicolai in carcere Tulliano.

Datum

A Datum Ferentini per manum Gratiani sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi, & notarii, tertio nonas Iulii, Indictione octava, Incarnationis Dominicæ, anno MCLXXV. pontificatus vero D. Alexandri papæ III. anno sexto decimo.

g**XXI. AD ONUFRIUM ABBATEM sancti Salvatoris Messanensis, Ordinis sancti Basilii.

Ejus institutum approbat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, Onufrio Archimandritæ sancti Salvatoris Messanensis, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris.

B APOSTOLICÆ sedis, cui, quanquam immeriti, providente Domino præsidemus, autoritate, debitoque nostri officii compellimur, viros religiosos sincera caritate diligere: & ne cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a suo proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ religionis infringat, apostolico ipsos præsidio communire.

C Eapropter precibus carissimi in Christo filii nostri Guillelmi illustris Siciliæ regis, benignius inclinati, & vestris postulationibus favore gratuito annuentes: præfatum monasterium, in quo Divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus.

In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus qui secundum Deum, & beati Basilii regulam, quæ in eodem monasterio antiquitus instituta esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

D Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona, quascumque obedientias, & abbatias, rex Rugerius recol. mem. eidem monasterio per privilegium suum, bulla aurea communitum, concessit, omnem quoque honorem, dignitatem, consuetudines, & quidquid aliud vobis vestrisque successoribus contulit, sicut in privilegio suo plenius continetur, firma vobis vestrisque successoribus, & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. *Eorum possessiones enumerat.*

E In supradictis si quidem monasteriis omnibus, debes tu fili Archimandrita ac tui post te successores, abbates instituere, consilio & consensu qui in eis fuerint monachorum. Et si quis abbatum indignus fuerit abbatia cui præest, tu illum & tui successores & juste & canonice amovere debetis, & alium substituere in loco ejus, quem dignum prævideritis, juxta Dei timorem & regulam monasterii vestri. Liceat quoque vobis in supradictis omnibus monasteriis & obedientiis examinare & judicare abbates, monachos, & laicos eorum, tam de spiritualibus, quam temporalibus, & causas eorum juste & canonice definire. Ipsi vero tibi tuisque successoribus debent obedientiam & reverentiam debitam exhibere, tanquam patri & archimandritæ eorum, & justitias vobis solvere constitutas.

Ad hæc, quascumque possessiones, quæcumque bona, tam de piscationibus, olivetis, nemoribus, molendinis, terris, vineis, cannetis, & pomariis, quam de hominibus, quibuscumque aliis, idem monasterium in præsentiarum ibi juste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis modis præstante Domino poterit adipisci, ipsa vobis, & ipsi monasterio autoritate apostolica confirmamus. Eo tenore quod Messanensi archiepiscopo, & successoribus ejus, tam tu fili Archimandrita, quam successores tui, viginti solidos, centum libras ceræ, viginti incensi, & totidem cados olei, pro censu annuatim solvere debeatis. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de quibuscumque aliis proventibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis vel ab hominibus vestris decimas exigere, vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis clericos, vel laicos, liberos & absolutos, e sæculo fugientes, ad monasterium vestrum recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem, fas sit de eodem loco, nisi arctioris religionis obtentu, absque Archimandritæ sui licentia discedere. Discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere.

Prohibemus etiam, ut nullus ipsum monasterium interdicere audeat, vel monasteria aut obedientias ejus, seu homines eorum. Libertates quoque & immunitates antiquas, & rationabiles consuetudines monasteriis vestris concessas, & hactenus observatas, ratas habemus, & eas perpetuis temporibus illibatas remanere censemus.

Obeunte vero te nunc ejusdem loci archimandrita, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur: nisi quem fratres monasterii, communi consensu, vel fratrum major pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & monasterii regulam, de se ipsis providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat, præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia & integra conserventur: eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salva sedis apostolicæ autoritate, & Messanensis archiepiscopi, sicut supradictum est anno censu.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, præsentis constitutionis paginam sciens, contra temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei, ac domini redemptoris nostri Iesu Christi, aliena fit, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

ceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

Datum Anagniæ per manum Gratiani sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi & notarii, XIV. Kalendas Novembris, Indictione IX. Incarnationis Dominicæ MCLXXV. pontificatus vero D. Alexandri papæ III. anno XVII.

v** AD GUIDONEM PRIOREM Carthusiæ ejusque fratres.

Eorum institutum approbat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Guidoni Priori Carthusiæ, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, in perpetuum, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM vos per Dei gratiam multa promereatis gloria meritorum, & vitam solitariam eligentes, Divinæ contemplationi arctius intendatis: bonus odor religionis vestræ ad id nos inducit, ut communi & speciali debito, quieti vestræ debeamus intendere, & jura vestra summopere conservare.

Eapropter, dilecti in domino, vestris justis postulationibus clementer annuimus, vestramque & alias domos ordinis vestri, cum omnibus bonis, pascuis, possessionibus, quas in præsentiarum juste & canonice possidetis, aut in futurum justis modis, præstante domino poteritis adipisci, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus, & terminos, quos rationabiliter statuistis, vobis, & domibus vestris autoritate apostolica confirmamus.

Ad hæc autoritate apostolica arctius interdicimus, & sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis infra terminos vestros, vel domorum vestrarum, hominem capere, furtum seu rapinam committere, vel homicidium facere audeat, aut homines ad domos vestras venientes, vel ab eis redeuntes, quomodolibet conturbare, ut ob reverentiam Dei, & locorum vestrorum infra hos terminos, non solum vos, & fratres vestri, sed etiam alii, plenam pacem habeant & quietem. Adjicientes quoque statuimus, ut infra dimidiam leucam, a terminis possessionum, quas habetis, nulli religioso liceat, quodlibet ædificium constituere, vel possessiones acquirere.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat, vos super possessionibus vel pascuis vestris temere perturbare, aut super his vobis molestiam vel gravamen inferre, vel eas ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus flagitare. Sed illibata omnia, & integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usis omnimodis profutura: salva sedis apostolicæ autoritate.

A Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei, & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

B Cunctis autem eodem loco sua jura servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Alexander catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Hubaldus Hostiensis episcopus subscripsi.

Ego Ioannes SS. Ioannis & Pauli presb. card. subscripsi.

Ego Albertus presb. card. tit S. Laurentii in Lucina subscripsi.

C Ego Ruer. presb. card. S. Petri ad vincula subscripsi.

Ego Boso presb. card. S. Prudentianæ subscripsi.

Ego Ioannes presb. card. tit. S. Marci subscripsi.

Ego Theodinus presb. card. tit. S. Vitalis subscripsi.

Ego Petrus presb. card. tit. S. Susannæ subscripsi.

Ego Hyacinthus S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Cynthius diaconus sancti Hadriani subscripsi.

Ego Hugo card. diac. S. Eustachii juxta templum Agrippæ subscripsi.

Ego Laborans diac. card. S. Mariæ in Porticu subscripsi.

D

Datum Anagniæ per manum Gratiani sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi & notarii, quarto Nonas Septembris, Indictione nona, Incarnationis Dominicæ anno MCLXVI. pontificatus vero D. Alexandri papæ III. anno XVII.

Ejusdem pontificis epistolas aliquot vide infra in conciliabulis Clarendonensi & Northamptoniensi ann. MCLXIV. *& in concilio Veneto anno* MCLXXVII.

E

CON-

ANNO CHRISTI 1160.

CONCILIABVLVM PAPIENSE a Friderico Imperatore, adeoque illegitima autoritate, indictum, meritoque ab Alexandro declinatum & reprobatum, quo Victori III. antipapæ schismatico contra Alexandrum III. legitime & canonice electum pontificatus Romanæ ecclesiæ adjudicatur, anno Domini MCLX. initio pontificatus Alexandri papæ.

A QVO *quave autoritate hoc Conciliabulum fuerit congregatum, Radevicus de gestis Friderici imperatoris libro 4. capite 68. his verbis describit:* Tempus erat quo concilium Papiæ indictum celebrandum fuerat, idque de universis regni partibus, videlicet cisalpinis & transalpinis, in unum collecti archiepiscopi, & episcopi, aliique ecclesiarum prælati pendula expectatione operiebantur. Tum Augustus, commonens omnes jejuniorum & orationum subsidiis ecclesiæ catholicæ causam Deo commendare, cum sacerdotibus & omni populo auxilium Divinum fida sanctorum intercessione poscebat. Deinde convocato in unum concilio, cum resedisset, ait ad episcopos: Quamvis noverim officio ac dignitate imperii penes nos esse potestatem congregandorum conciliorum, præsertim in tantis ecclesiæ periculis: (hoc enim & Constantinus, & Theodosius, nec non Iustinianus, seu recentioris memoriæ Carolus magnus, & Otto Imperatores fecisse memorantur) autoritatem tamen diffiniendi hujus maximi & summi negotii vestræ prudentiæ vestræque potestati committo. Deus enim constituit vos sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque judicandi. Et quia in his quæ ad Deũ sunt non est nostrũ de vobis judicare, tales vos & taliter in hac causa hortamur habere, tamquam solius Dei de vobis expectantes judicium.

Cum hæc dixisset, ipse se concilio subtraxit, examen totum ecclesiæ & ecclesiasticis, quæ ibi innumerabiles erant, committens personis. Erant autem circiter quinquaginta archiepiscopi & episcopi: abbatum & præpositorum non erat præ multitudine æstimatio. Legati quoque diversarum terrarum aderant, spondentes quidquid a synodo decretum foret indubitanter a suis recipiendum.

Residentibus itaque episcopis & clero universo, septem diebus causa ventilata est, tandemque domino Octaviano, qui cum præsens advenisset, & haberet qui partem suam defenderent, cessit litis victoria, & pro ipso concilium dedit sententiam, condemnato Rolando & reprobato, qui citatus legitime concilio se præsentare contumaciter abnuisse dicebatur. Sæpius autem lectorem admonitum esse cupimus, ut in hoc facto ad disquirendam rerum veritatem non nostra dicta consulat, sed litteris & scriptis, quæ ad manus nostras venerunt, & huic operi inserendæ visæ sunt, innitatur, suo servans arbitrio, quando de hac controversia, & litis decisione, conciliique judicio, sufficienter sibi fides facta videatur.

Acta Conciliabuli idem Radevicus verbo tenus recitat capite 71. his verbis:

ACTA CONCILII PAPIENSIS.

DOMINVS Octavianus, & nemo alius, Romæ in ecclesia beati Petri, petitione populi & consensu, ac desiderio cleri, a cardinalibus manto indutus est solenniter, & præsente cancellario, & non contradicente, in cathedra beati Petri collocatus est, & a cardinalibus & clero Romano *Te Deum laudamus* solenniter ei cantatum est, nomen ei Victor impositum est. Ibi multitudo cleri & populi Romani venit ad pedes ejus. Tunc scriniarius secundum antiquam Romanorum consuetudinem ascendens in altum voce magna clamavit ad populum dicens: Audite cives Romani, & cætus reipublicæ: Secunda feria pater noster Hadrianus mortuus est, & proximo sequenti sabbato dominus Octavianus cardinalis S. Cæciliæ in Romanum pontificem electus & immantatus est, & in cathedra beati Petri collocatus est, & papa Victor est nominatus. Placet vobis? Respondit magna voce clerus & populus: Placet. Secunda & tertia vice interrogatus populus si placeret, clara voce respondit: Placet. Deinde cum bandis & aliis papalibus insignibus dominus papa cum laudibus in palatium deductus est.

His itaque rite peractis, capitulum B. Petri statim venit ad pedes ejusdem papæ Victoris, & obedivit, ac debitam ei reverentiam exhibuit clerus & populus, multitudo magna similiter obedivit. Sequenti vero die proxima rectores cleri Romani accedentes ad dominum cancellarium, & ad cardinales qui cum eo erant, voluerunt cognoscere si immantatus esset, sicut quidam dicebant: & non invenerunt eum immantatum, neque aliqua specie dignitatis variatum: & habito cum eo & cardinalibus suis colloquio, cognoverunt ab ore ejus & suorum, quod nunquam fuerit immantatus, & quod hoc ei falso imponebatur. Quo audito & cognito rectores ad pedes domini papæ Victoris venerunt, & obedientiam & reverentiam exhibuerunt. De omnibus supradictis capitulis testes fuerunt, Petrus Christianus decanus basilicæ beati Petri, & omnes fratres ejus, & duo rectores cleri Romani Blasius scilicet presbyter, & Manerius presbyter, & septem *archipresbyteri Romanæ urbis, & quatuor alii tam diacones, quam subdiacones. (* al. novem)

Deinde prior Lateranensis & sui canonici obedierunt.

Clerici de patriarchia S. Mariæ Majoris obedierũt.

Abbas de patriarchia S. Pauli per suos obedivit, & in signũ obedientiæ de bonis ecclesiæ suæ illi misit.

Abbas de patriarchia sancti Laurentii cum suis monachis obedivit.

Abbas Cirengii obedivit.

Abbas S. Silvestri cum suis monachis obedivit.

Abbas sancti Alexii in monte Aventino cum suis monachis obedivit.

Abbas S. Blasii cum suis monachis obedivit.

Conventus sanctæ Sabæ obedivit.

Conventus S. Mariæ in Capitolio obedivit.

Conventus monachorum sanctorum Cosmæ & Damiani obedivit.

Abbas sancti Valentini obedivit.

Magister fratrum templi Hierosolymitani in mõte Aventino cum suis fratribus obedivit.

Cardinalia sancti Marcelli obedivit.

Clerici de card. sanctorũ apostolorũ obediverunt.

Clerici de card. S. Petri ad vincula obediverunt.

Clerici de cardinalia S. Silvestri obediverunt.

Clerici de cardinalia S. Sixti obediverunt.

Clerici de cardinalia S. Sabinæ obediverunt.

Clerici de cardinalia S. Sibilinæ * obediverunt. (* f. Balbinę)

Cardinalia sancti Cyriaci apud thermas Diocletiani obedivit.

Clerici de cardinalia sanctæ Marię trans Tiberim obediverunt.

Clerici de cardinalia sanctæ Mariæ in Porticu obediverunt.

Clerici de cardinalia sancti Nicolai in carcere obediverunt.

Monasterium sanctæ Agathæ obedivit.

Archipresbyter sancti Apollinaris obedivit.

Archipresbyter sancti Tryphi * obedivit. (* Tryphonis.)

ANNO CHRISTI 1160.

Archipresbyter sancti Bartholomæi obedivit.
Ecclesia sancti Celsi obedivit.
Ecclesia sanctæ Mariæ in Monasterio obedivit.
Ecclesia sanctæ Mariæ in Pallaria obedivit.
Ecclesia sancti Salvatoris de Curte obedivit.
Archipresbyter sancti Vincentii cum suis obedivit.
Archipresbyter S. Catharinæ cum suis obedivit.
Archipresbyter S. Thomæ de Parione obedivit.
Archipresbyter S. Anastasiæ cum suis obedivit.
Archipresbyter sancti Salvatoris de Campo cum suis obedivit.
Archipresbyter sanctæ Mariæ in monte Celso cum suis obedivit.

Et multæ aliæ ecclesiæ & monasteria obedierunt, quas vix enumerare valemus.

Post promotionem domini Victoris, canonici beati Petri miserunt ad Rolandum cancellarium canonicos suos, qui viderent an esset immantatus, sicut quidam credebant, aut aliquo modo promotus. Unde bis missi inquisitores, bis retulerunt eum non esse immantatum, nec aliqua promotionis specie variatum. Sequenti vero die, ut omnis dubitatio tolleretur, miserunt canonici quosdam de suis, ut mensæ cardinalium, qui intererant, interessent, & viderent si saltem in mensa locum digniorem solito obtineret, aut etiam benedicendo mensam primus esset, vel aliquo modo inter cardinales loco, vel dignitate, seu veste dignior haberetur. In quibus omnibus nullo modo senserunt eum promotum, vel mutatum. Atque in hunc modum perscrutati sunt canonici statum cancellarii per singulos continuos octo dies.

Basso & Ioannes de Romano dicunt: Postquam cancellarius, sedente domino Victore in cathedra, in munitionem se recepit, Ioannes Phizutus clericus, & Ioannes de Buccalata laicus, voluerunt immantare cancellarium. Qui cum injuria repulit eos, dicens: De me non facietis ridiculum: ibi est papa: ite ad eum, & obedite ei.

Presbyter Blasius & presbyter Manerius, rectores Romani, dicunt se cum tribus aliis rectoribus cleri sequenti die post promotionem domini Victoris accessisse ad cancellarium, & ad omnes cardinales qui cum eo erant: & non viderunt eum immantatum, nec aliquo modo promotum: & antequam discessissent, audierunt duabus vicibus ab ore cancellarii, quod nec erat, nec fuit immantatus. In præsentia etiam ipsorum rectorum, qui ibi erant, testificatus est Otto cardinalis de Carcere Tulliano, quod dominus Octavianus nullam violentiam vel injuriam intulit cancellario.

Item dixit Otto: Pro nihilo adscribitur hoc domino cancellario, quia nullus ei mantum abstulit, quia nunquam habuit. His omnibus ita peractis & cognitis, rectores isti iverunt ad dominum Victorem, & obedientiam ei fecerunt, & præceperunt clero ut ei obediret: quod & factum est.

Presbyter Barro & presbyter Ioannes, capellani de cardinalia cancellarii, dixerunt se sequenti die post promotionem domini Victoris ad cancellarium accessisse, & dixisse ad eum sic: Audientes vos esse immantatum, gaudebamus, & nunc quia aliter videmus, dolemus. Qui dixit eis: Pro me nolite gaudere vel dolere, quia ego nec fui, nec sum immantatus: ite & obedite ei quem videtis immantatum. Hæc verba taliter ab ore cancellarii processisse commisit presbyter Barro, & presbyter Ioannes, quibusdam ex nostris clericis præsentibus, ut jurarent in animabus eorum ita verum esse.

Clerici de cardinalia sancti Chrysogoni dixerunt se sequenti die post promotionem domini Victoris accessisse ad cardinalem suum, qui erat cum cancellario, & interrogasse eum dicentes: Omnes clerici vadunt ad pedes domini papæ, quid faciemus & nos? Qui respondit: Ite ad eum, sicut alii.

Multi ex nostris dicunt vidisse cancellarium II. die ab Urbe exisse sine manto, sine stola, sine albo equo, & sine omni habitus munitione, cum pellibus nigro pallio coopertis, & cum nigro almutio usque ad Cisternam.

Ioannes de Romano dicit audivisse Ioannem Neapolitanum, & Bonamdiem, & quosdam alios cardinales, dicentes apud Cisternam: Quoniam modo sumus sine pastore, & sine capite, faciamus nobis dominum: & postea immantaverunt eum, & cantaverunt ei *Te Deum laudamus* apud Cisternam.

Ioannes de sancto Stephano & Wolferaminus dicunt se audivisse quod papa Hadrianus dixit ad eos, cum de Urbe exiret: Octavianus, inquit, quem ego misi in Longobardiam, vult excommunicare Mediolanenses: sed ego mandavi Mediolanensibus, ut non curent de eo, sed fortiter se habeant, tam ipsi quam Brixienses, contra Imperatorem: & ego cum eis disposui, quod Imperator propter eorum impedimenta non poterit Romam venire. Item etiam cum cardinalibus ita disposui, quod Octavianus non erit papa post mortem meam.

Gimundus & Wolferaminus dicunt se audivisse ab ore episcopi Sabinensis, quod libenter rediret ad dominum Victorem: sed ita adjuratione est astrictus, quod sine perjurio non potest.

Episcopus Aletrinus in præsentia domini Guidonis Cremensis cardinalis, & Gimundi, & Ioannis Cajetani, & aliorum multorum, dixit: Non possum ad dominum Victorem venire, quia talem securitatem feci cancellario, & suis apud Anagniam, quod non possum ad eos venire usque ad Kalendas: post Kalendas autem veniam. Interim tamen habeo eum pro domino & pastore meo. Itaque Kalendis transactis, cum infirmitate teneretur, misit domino Victori obedientiam per clericum quemdam, quem habemus præsentem.

De omnibus supradictis capitulis testimonium perhibuerunt prædicti rectores cleri Romani, & septem archipresbyteri supra memorati, & alii multi honesti & religiosi clerici Romani, & Petrus Urbis præfectus, & Stephanus de Tebaldo, & Stephanus Northmannus, & Ioannes de sancto Stephano, & Ioannes Cajetanus, & Wolferaminus de Gidocica, & Gimundus de domo Petri Leonis, & multi alii illustres Romani & nobilissimi, qui omnibus his interfuerunt, & omnia viderunt, & tractaverunt.

Qualiter Fridericus confirmaverit electionem Victoris eumque inthronizaverit, idem Radevicus subjungit his verbis: Confirmato & recepto taliter in papatu Victore, defertur ad principem sacerdotalis concilii sententia. Qua venerabiliter suscepta & approbata, Victor ad ecclesiam vocatur, & magna solennitate, & frequentia cleri ac populi suscipitur, ipsique ut summo pontifici & universali papæ acclamatur. Divus quoque imperator consuetam ei reverentiam, sicut Constantinus beato Silvestro, humiliter pro foribus ecclesiæ exhibuit: & manu ejus accepta usque ad sedem deduxit, & inthronizavit. De reliquis quæ ibidem acta sunt, exemplaria litterarum subnocata consule.

EPISTOLA

ANNO CHRISTI 1160.

EPISTOLA IMPERATORIS.

De Victoris electione.

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & semper Augustus, dilectissimo suo Eberardo venerabili Saltzburgensi archiepiscopo, & suffraganeis ejus, Alberto Frisingensi episcopo, Hartmanno Brixinensi, & Romano Gurcensi, totique provinciæ Saltzburgensi, gratiam suam & omne bonum.

Si sacro concilio Papiæ interfuissetis, omnia quæ ibidem vel in Romana ecclesia facta sunt oculata fide cognoscere possetis. Ne autem ab his qui pravis delationibus & mendaciis jam fere totum orbem resperserunt veritas possit obnubilari, vel vestra sinceritas trahi in contrarium: quanto brevius possumus, seriem totius rei sine aliqua falsitatis commixtione, mera veritate, vobis significare dignum duximus. Luce clarius constat quod papa Hadriano adhuc vivente Rolandus cancellarius, & quidam cardinales, non attendentes illud Dominicum: *Sit sermo vester, est est, non, non*: conspiratione facta cum VVillelmo Siculo, prius ab eis excommunicato, & cum cæteris hostibus imperii, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, ne forte per mortem papæ Hadriani tam iniqua factio evanesceret, juramenti vinculo invicem sese constrinxerunt, ut defuncto papa nullus alius ei substitueretur, nisi qui in eadem conspiratione cum eis convenisset. Hac de causa duodecimo die post electionem domini Victoris papæ, eo sedente in sede beati Petri, jam dicti conspiratores egressi ab Vrbe ad cisternam Neronis, derelinquentes venam aquarum viventium, se contulerunt, & idolum sibi Rolandum cancellarium erexerunt: dicentes hunc esse Simonem Petrum, qui apostolicæ dignitatis apicem tam nefaria invasione attingere præsumebat. Quod hæc conspiratio facta fuerit, & ille jam dictus Rolandus per eam hoc modo intraverit, non est fictitium, sed religiosis viris ab illo qui facit manifesta consilia cordium, mirabiliter est declaratum. Dum hæc Romæ agerentur, & nos quid super tanto schismate agendum esset, viros religiosos, archiepiscopos videlicet & episcopos consultaremus, supervenerunt, quasi missi a Deo, Tarantasinus archiepiscopus, abbas Claræuallensis, abbas Morimundensis, & alii abbates numero decem, postulantes pacem Mediolanensibus: qui recepto a nobis verbo, dum Mediolanum pro investiganda eorum voluntate redirent, acceperunt ab eis tale responsum: Domini patres, nos tenemur astricti juramento domino papæ & cardinalibus, quod non debeamus redire ad gratiam Imperatoris sine eorum voluntate, & ipsi econtra sine nostra voluntate nullam pacem facere possunt. Responderunt eis abbates: Vos de cætero non tenemini domino papæ, quia mortuus est, & illi statim subjunxerunt: Si mortuus est papa, nos ideo non sumus absoluti: quia nihilo minus tenemur cardinalibus, & ipsi tenentur nobis. Hæc prædicti patres abbates in responsis a Mediolanensibus testificati sunt coram multis religiosis viris. Præter hæc, multa experimenta factæ conspirationis per litteras in via deprehensas accepimus, sicut nuntius iste plenius vidit & audivit. Sane ex consilio orthodoxorum, sicut alia vice meminimus vobis mandasse, generalem conventum religiosorum Papiæ indiximus, ad quem ambos qui se dixerunt Romanos pontifices non ad judicium sæculare, sicut ora mendacium astruunt, sed ad examen ecclesiæ, per duos venerabiles episcopos, Verdensem videlicet & Pragensem, convocavimus. Alter vero, eo quod puriorem haberet conscientiam, dominus Victor videlicet, judicio ecclesiæ ultro se obtulit: altero videlicet Rolando contumaciter renitente, & dicente, quia, cum ipse omnes deberet judicare, ipse a nullo vellet judicari. Habito itaque venerabili concilio, in quo patriarcha Aquileiensis, & multi archiepiscopi & episcopi religiosi convenerant, per octo continuos dies maxima gravitate, diligentissima examinatione, semota omni laica persona, tractatum est, quis ex duobus summi pontificatus apicem de jure deberet obtinere. Post longam itaque deliberationem, quia illa nefandissima conspiratio Deo & ecclesiæ admodum odibilis, manifestis indiciis non solum probata, verum in facie totius ecclesiæ coram positæ revelata est: & in domino Victore nihil reprehensibile inventum est, nisi quod pauciores numero cardinales omnino a conspiratione illa exortes, eum pro bono pacis inter regnum & sacerdotium conciliando elegerunt, & invocata sancti Spiritus gratia, ecclesia Dei Rolandum cancellarium conspiratorem & schismaticum, discordias & lites, & perjuria bona esse euangelizantem condemnavit, & dominum Victorem papam in patrem spiritualem & universalem pontificem confirmavit. Quem nos ecclesia duce secuti approbamus, & universalis ecclesiæ patrem & rectorem, cooperante Divina clementia, fore denunciamus. Hoc itaque factum Divinis effultum præsidiis, & in apostolica stabilitate supra petram, Christum videlicet, firmiter fundatum, a vestra beatitudine, pro pace totius ecclesiæ & salute imperii approbari, & ab omnia ecclesia vestræ sanctitati commissa teneri & conservari rogamus, & præoptamus. Data Papiæ xv. Kal. Martii.

EPISTOLA PRÆSIDENTIVM CONCILIO HINCINDE DIRECTA.

Quia sedis apostolicæ turbatio, Christianorum animos admodum sauciavit, nos, qui ad resecanda schismata, & pacem ecclesiæ reformandam, Papiæ fuimus congregati, qualitatem causæ, modumque negotii, & sacri concilii dispensationem, universitati vestræ plenarie duximus intimandum: quatenus, per scripta præsentia mera veritate monstrata, auditorum animi falsitatem, quam forte conceperant, vehementer expellant, & amodo per scripta schismatica non seducantur. Cum igitur orthodoxorum Papiæ congregatorum universitas in nomine Domini consedisset, causa per septem dies continuos, omni remoto sæculari judicio, legitime & canonice agitata, ac diligenter inspecta, sufficienter & canonice in conspectu concilii per testes idoneos est comprobatum, dominum papam Victorem, & nullum alium, in basilica beati Petri a saniori parte cardinalium, petitione populi, & consensu ac desiderio cleri fuisse electum, & solemniter immantatum: quod præsente, & non contradicente Rolando quondam cancellario, in cathedra beati Petri fuit collocatus, & quod ibi ei a cardinalibus & clero Romano *Te Deum laudamus* gloriose decantatum, & inde ad palatium cum bandis & aliis papalibus insignibus est deductus: & clerus & populus secundum consuetudinem interrogatus per scriniarium, si placeret, tribus vicibus clara voce respondit: Placet. Probatum est

etiam quod Rolandus 12. die post domini Victoris promotionem ab Vrbe egressus apud Cisternam, in qua Nero imperator quondam ab Vrbe profugus latitavit, primo est immantatus. Probatum est quod in secundo die post promotionem domini Victoris, Rolandus interrogatus a rectoribus & clero Romano, ac clericis de sua cardinalia, si domino Victori esset obediendum, expresse confessus est se nunquam fuisse immantatum, & expresse dixit: Ite, & obedite ei, quem immantatum esse videtis. Super his capitulis fuerunt testes, & sub stola tactis sacrosanctis euangeliis juraverunt, dominus Petrus Christianus decanus basilicæ beati Petri, & in persona sua, & omnium fratrum suorum. Iuraverunt etiam venerabiles archipresbyteri, & rectores cleri Romani, Blasius & Manerius presbyteri, Ioannes presbyter gentilis, Aimerardus archipresbyter, Berardus archipresbyter, Ioannes archipresbyter, Benedictus diaconus, magister Ptolemæus archipresbyter, magister Gerardus, & Nicolaus, & alii honesti clerici Romani. Præterea Petrus illustris Vrbis præfectus, Stephanus de Tebaldo, Stephanus Northmannus, Gimundus de domo Petri Leonis, Ioannes de Stephano, & alii principes & nobiles Romani, qui ad vocationem serenissimi imperatoris venerant, in conspectu concilii super jam dictis capitulis, ex maxima parte testimonium similiter perhibuerunt, & jurare voluerunt. Sed nos quia religiosorum presbyterorum multorum testimonium sufficiens & abundantissimum habebamus, duximus laicis in hac parte parcendum. Deinde venerabiles episcopi Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, & Otto palatinus comes, & magister Heribertus præpositus, quos dominus imperator ex consilio 22. episcoporum, & Cisterciensis & Clarævallensis abbatum, aliorumque religiosorum tunc præsentium, Romam delegaverat, ut partes ante concilii præsentiam Papiam evocarent, in conspectu concilii testimonium perhibuerunt, quod Rolandum cancellarium, & partem ejus trinis edictis per intervalla peremptorie & solemniter ad præsentiam ecclesiæ Papiæ congregandæ, remoto omni sæculari judicio, vocaverunt, & quod Rolandus cancellarius & sui cardinales viva voce & ore proprio judicium vel examen aliquod ecclesiæ se nolle recipere manifeste dixerunt. Vidimus etiam scripta Henrici Pisani cardinalis tituli sanctorum Nerei & Achillei ad dominum imperatorem directa, in quibus expresse continebatur, quod nullum vellent ecclesiæ subire judicium vel examen. Super hæc omnia idem Henricus, & Otto cardinalis sancti Nicolai de carcere Tulliano, qui tempore concilii, & ante, apud Ianuam morabantur, & Ioannes Anagninus cardinalis, & Ioannes Piozutus,* [*Phizatus] sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi, qui tunc apud Placentiam erant per octo dies, a concilio toto sunt expectati, & per litteras & per nuncios concilii sunt vocati, & contempserunt venire. Ex his igitur omnibus sufficienter instructi, & veritate hinc inde plenarie declarata, placuit reverendo concilio, ut electio domini Victoris, qui tanquam agnus mansuetus & innocens venerat, ecclesiæ judicium humiliter suscepturus, approbaretur & confirmaretur, & electio Rolandi penitus cassaretur. Et factum est ita. Electione itaque domini Victoris, remoto omni sæculari judicio, sancti Spiritus gratia invocata, confirmata, atque recepta, Christianissimus imperator post omnes episcopos, & post omnem clerum, ultimus consilio & petitione concilii electionem

A domini Victoris recepit, & approbavit: & post eum omnes principes, & innumerabilis hominum multitudo, quæ præsens erat, tribus vicibus interrogata si eis placeret, respondit cum gaudio magna voce: Placet. Sequenti die proxima, id est prima sexta feria quadragesimæ, dominus Victor cum processione ab ecclesia sancti Salvatoris extra civitatem, in qua fuerat ejus hospitium, ad catholicam ecclesiam gloriose deductus est. Ibi religiosissimus imperator ante januas ecclesiæ eum suscepit, & descendenti de equo strepam humiliter tenuit, & apprehensum per manum usque ad altare conduxit, & pedes ejus est osculatus: & nos omnes patriarchæ, archiepiscopi, episcopi & abbates, & omnes principes cum universa multitudine quæ præsens erat, pedes apostolicos sumus osculati.
B Proxima autem die sequenti, id est sabbato, habito generali concilio, dominus papa, & nos cum illo, Rolandum cancellarium schismaticum, & ejus principales fautores, accensis candelis anathematizavimus, & tradidimus eum satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini. Illud etiam discretionis vestræ prudentiam volumus non latere, manifeste esse deprehensum, quod Rolandus cancellarius, & ejus sequaces quidam cardinales, vivente adhuc papa Hadriano conjuraverunt. Fuit autem tenor conjurationis, quod si eis viventibus papam Hadrianum mori contingeret, cardinalem unum de illis eligerent, qui in eadem conjuratione esset astrictus. De cetero ex parte Dei omnipotentis,
C & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum, & virorum orthodoxorum, qui divino intuitu ad rescindenda schismata convenerunt, universitatem vestram humiliter imploramus, & monemus in Christo, ut ea quæ ecclesia Dei Papiæ congregata ad honorem Creatoris & sponsæ suæ matris vestræ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ tranquillitatem, & ad salutem omnium Christianorum fideliter ordinavit, vos, omni dubio & ambiguitate remota, irrefragabiliter rata & firma teneatis: orantes, ut redemptor noster Christus Iesus universalem pontificem & papam nostrum Victorem, de cujus sanctitate & religione omnino confidimus, per tempora longa conservet, & præ-
D stet ei omnimodam tranquillitatem & pacem: ita quod per eum Deus omnipotens honoretur, & ecclesia Romana, omnisque Christiana religio, gratum Domino accipiat incrementum. Vt autem omnis actio plenius legentibus elucescat, dignum duximus ut omnium nostrum consensus & nomina subscribantur.

Ego Peregrinus Aquileiensis patriarcha cum meis suffraganeis interfui & consensi.

Ego Arnaldus archiepiscopus Moguntinus cum quatuordecim suffraganeis interfui & consensi.

Ego Artuicus Bremensis archiepiscopus cum suffraganeis meis interfui & consensi.

E Ego Hellinus* [*Hillinus] Treverensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Ego Reinaldus Coloniensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Ego VVickmannus Magdeburgensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Bisuntinus archiepiscopus per legatum & episcopum Basileensem consensit.

Arelatensis archiepiscopus consensit.

Lugdunensis archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Viennensis archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Henricus

Henricus rex Anglorum per litteras & legatos A suos consensit.

Rex Hungarorum per litteras & legatos suos consensit.

Rex Bohemorum consensit.

Rex Danorum consensit.

Guido electus Ravennas consensit.

Episcopus Firminus consensit.

Episcopus Ferentinus consensit.

Mantuanus consensit.

Bergomensis consensit.

Faventinus consensit.

Abbatum vero & archipresbyterorum multitudo innumerabilis multorum regnorum interfuit & consensit.

B Longobardorum inæstimabilis multitudo interfuit & consensit.

Vniversi fere principes Romani imperii, tam Teutonici, quam Italici, tam in Vrbe, quam extra Vrbem, interfuerunt, & assensum cum ingenti desiderio præbuerunt.

EPISTOLA BAMBERGENSIS EPISCOPI.

De eadem re.

Reverendissimo patri & domino Eberardo Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopo Eberardus Bambergensis, gratia Dei, si quid est, tam devotum quam debitum cum oratione servitium. C

CONVENIENTIBVS in unum Papiæ episcopis circiter quinquaginta, diuque ventilata quæstione papatus, cum dilatio primo pene omnibus complacuisset, usque ad majorem rei notitiam, & aliud generalius concilium, prævaluit tandem pars domini Victoris justificata ab altera parte multis modis: quia conjuratio contra imperium, factum illud præcesserat: quia domini Victoris immantatio prior, illa posterior, quo solo Innocentius Anacleto prævaluit, cum Anacletus plures & maximæ scientiæ & autoritatis haberet electores. Deinde quod ad hostes imperii pars illa se transtulerit, D obligata Siculo, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, per sacramentum, quod sanæ doctrinæ adversari videtur: & cum subditos a juramentis fidelitatis debitæ absolvat, & servire imperatori prohibeat quoscumque, & sic discessioni viam præparet, quod pessimum est, sicut opere ipso clarescit, & scriptis undique per Italiam directis tam civitatibus quam episcopis. His malis principiis finem deteriorem promittentibus, perpetuam videlicet discordiam inter regnum & sacerdotium, & discessionem abinvicem, dum pars illa cum omni securitate conductus nec venire voluisset, nec etiam procuratores pro se mittere ad subeundum judicium, & excipiendam sententiam: dominum Victorem E recepimus, spe pacis & concordiæ inter regnum & sacerdotium. Longo tamen examine præmisso, de tempore & ordine electionis suæ, de his qui ejus electioni consenserunt primitus, & postmodum retro abierunt, cardinalibus numero novem, testificante super his omnibus capitulo beati Petri & clero Romano, scriptis & viva voce nunciorum sub jurejurando. Nuncius regis Francorum promisit pro eo, neutrum se recepturum, usque dum nuncios Imperatoris recipiat. Nuntius regis Anglorum idem velle & idem nolle promisit, tam in his quam in aliis. Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis, Bisuntinus, per litteras & per nuncios consenserunt. Solus Treverensis de regno nostro superest in parte illa de numero archiepiscoporum qui non consenserit: ejus tamen suffraganei omnes consenserunt. Vsque ad vos solum perventum est. Angelus magni consilii dirigat vos secundum beneplacitum suum, & custodiat vos in omnibus viis vestris. Præter hęc præpositus multa manifestabit vobis, quæ non licet ad præsens homini loqui. Congaudete mihi, qui dimissionem accepi, & ad propria redeo.

EPISTOLA CANONICORVM sancti Petri Romæ.

Pro parte Victoris.

Invictissimo & gloriosissimo domino suo Friderico Romanorum imperatori, & semper augusto, & venerabilibus patribus in Christi nomine congregatis, fratres qui Romæ sunt, basilicæ sancti Petri principis apostolorum canonici, angeli magni consilii præsentiam, & Spiritus sancti consolantem gratiam.

PATRES sanctissimi, quos Deus elegit ad consolationem mœrentium, & delinquentium correctionem, sicut ait apostolus, *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes*, intendite precibus nostris, & ad dolorem nostrum leniendum, consolationis manum extendite. Tanta est enim, tam diffusa mœroris nostri materia: ut unde debeamus exordium sumere, difficulter possimus invenire. Verum quia materia doloris est & mœroris, a luctu & mœrore ordiri decrevimus. Attendite ergo & videte, si est dolor sicut dolor noster, cum videamus matrem nostram Romanam ecclesiam, quondam fulgentem, a filiis suis, immo alienis, quia mentiti sunt ei, quos enutrivit & exaltavit, ipsi autem spreverunt eam, contumeliose eviseeratam, & membris ex parte mutilatam, in cœno jacentem, contumeliam jacturamque suam nec sentientem. Vnde cum Ieremia, plorante suæ Ierusalem destructionem, plorantes dicimus: *Non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis: quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Ierusalem.* Vere Ierusalem erat mater nostra Romana ecclesia, quæ cunctis ad se venientibus & quærentibus pacem dabat. Nunc autem, & dolentes dicimus, ut olim illa: Peccatum peccavit nostra Ierusalem, propterea instabilis facta est. Nec immerito propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, erraverunt cæci in plateis, facies Domini divisit eos. Et vere: *Vultus enim Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Vnde plurimo rubore diffundimur. Vere peccatum peccavit hoc tempore nostra Ierusalem, invidia & odio, & iniquitatibus multis, quæ, quia per omnia longum est enarrare, ad ostendendam Romanam electionem, & causam discordiæ declarandam, propositum convertemus.

1. Thess. 5.

Ierem. 4.

Psal. 33.

Domino igitur papa Hadriano felicis memoriæ, prima vigilia, Kalendis Septembris, viam universæ carnis ingresso, convenit illico maxima multitudo, cum quibus & senatores adfuerunt, quorum consilio corpus Romam delatum est. Inter cardinales vero contentione crescente, convenit tandem inter eos ut Romam redirent, & concordem electionem facerent de aliquo cardinalium. Quod si non possent, quærerent extraneam personam. Quod si nec sic possent convenire, ab electione quiescerent,

ANNO CHRISTI 1160.

rent, donec invenirent idoneum virum, quem concorditer eligere deberent. Et hoc unanimiter ab omnibus confirmatum est. Post hoc autem statim Romam redierunt. Dominus Octavianus, & quidam alii accesserunt ad obsequium defuncti. Quidam vero alii præmiserunt autorem scelerum Bosonem primogenitum Satanæ, ut munitionem beati Petri occuparet, cujus custodes fidelitatem ei juraverant, domino papa Hadriano vivente, eumque postea subsequentes, eamdem munitionem conscenderunt. Dominus Octavianus & dominus Rolandus cancellarius ad domos nostras venerunt, & quidam alii: Vocati autem isti ab illis qui munitionem observabant, responderunt se nunquam ascensuros in munitionem, Bosonem verentes: ne, sicut eis relatum fuerat, a juratis Bosonis caperentur. Et dominus cancellarius, Vadam, inquit, & eos ad vos descendere faciam. Ivit cum eo diaconus de carcere Tulliano videlicet, nec redierunt: & sic per biduum de loco ubi electionem facerent, convenire nequiverunt.

Tandem die sabbati descendentibus illis de munitione, ascenderunt omnes post altare beati Petri, & cœperunt de electione tractare. Cumque convenire non possent, dixerunt isti qui concordiam & pacem ecclesiæ desiderabant: Date nobis electionem, & eligemus unum de vobis; aut habeatis vos electionem, & eligite quem vultis de nobis unum: & noluerunt. Surrexit tandem velut iratus Otto, diaconus sancti Georgii, & Adebaldus Crassus, cardinalis sanctorum apostolorum, & Ioannes Neapolitanus: & accepto manto voluerunt immantare dominum Rolandum cancellarium. Sed saniore & meliori parte cardinalium ex parte Dei omnipotentis, & beatorum principum apostolorum Petri & Pauli, atque totius ecclesiæ autoritate, prohibente, non potuerunt. Facta autem hac prohibitione, iterum eum immantare attentaverunt, nec potuerunt, & cancellarium cum manto nullo modo tetigerunt: per eos tamen non stetit quin immantaretur. Cæterum clerus Romanus, qui in ecclesia beati Petri pro electione summi pontificis convenerant, audito clamore cucurrerunt, circumdantes dominum Ottonem, qui erat cum cardinalibus juxta altare beati Petri, & clamamaverunt omnes dicentes: Dominum Octavianum eligite, per quem solum ecclesia pacem potest habere. Tunc petitione populi Romani & electione totius cleri consentiente, & desiderante universo capitulo basilicæ beati Petri, dominus Octavianus cardinalis a saniori parte cardinalium electus est, & manto indutus, ac in sede beati Petri positus, absque omni contradictione, cantantibus omnibus *Te Deum laudamus* in jubilo. Deinde, sicut mos est, domini cardinales, & clerus Romanus totus, qui præsens erat, & qui postea confluxerat, populique Romani pars maxima, pedes ejus osculati sunt. Quod videns dominus Rolandus cancellarius, & qui ei, sicut dicebatur, juramento erant astricti, nec clamaverunt, nec aliquo modo contradixerunt: sed inclinato capite redeuntes, munitionem quasi spe sua frustrati conscenderunt. Tunc domini cardinales, clerus, judices, scriniarii, senatores, populusque Romanus, dominum electum, signis & bandis præcedentibus, ad palatium usque cum jucunditate perduxerunt, Romano more clamantes: *Papa Vittore, santo Pietro lo elegge.* In crastinum autem quidam de clero Romano ascenderunt munitionem, & osculata manu domini cancellarii, cœperunt eum & qui cum eo erant, rogare, ut paci ecclesiæ provideret. Quidam autem de diaconis curiæ respondit eis velut indignans: Heri pedes domini Octaviani, qui fratrem suum dominum cancellarium exuit manto, & se induit, estis osculati, & modo venitis ad nos? Et dominus cancellarius: Noli, ait, domine cardinalis, dicere quod verum non est: dominus Octavianus nunquam exuit me manto, quia nunquam indutus fui.

Sicque per totam hebdomadam illam domino cancellario & suis in ecclesia beati Petri morantibus, nono die descendentes trans Tiberim, eo die & altero commorantes, undecim exierunt, & pervenerunt ad cisternam Neronis, in qua latuit Nero fugiens Romanos insequentes. Iuste cisternam adjerunt, quia dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Et ibi die altero, qui duodecimus erat ab electione domini Victoris, induerunt cancellarium stolam & pallium erroris, in destructionem & confusionem ecclesiæ, ibique primum cantabant *Te Deum laudamus*. Quis vestrum, o sanctissimi patres, audivit talia? Quantum in eis est, biceps hodie facta est Romana ecclesia. Nunc tacendum nobis est, ut dominus Otto palatinus comes, & dominus Guido comes de Blanderata, & dominus Heribertus præpositus, viri prudentissimi, imperatoriæ majestatis legati, vicem recipiant referendi, quid in domino cancellario & suis repererint. Qui cum nota retulerint domini episcopi, & domini imperatoris legati: quid hinc inde humilitatis & veritatis cognoverint, plenius poterunt enodare. In Vrbe quoque cum Romanus clerus ad ecclesiam beati Petri, ipsis præsentibus, conveniret: quid de facto isto persenserint, quoniam præsentes esse credimus, referant ipsi, & ad hoc comprobandum duos de fratribus nostris Petrum Christianum ecclesiæ nostræ decanum, & Petrum Guidonis camerarium sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconum, sanctitati vestræ transmittimus, ut de his omnibus veritatis testimonium etiam viva voce perhibeant. In cœna Domini estis, in qua redemptionis humanæ sacramenta peregit. Duos gladios apostoli se habere professi sunt, quos & vos habetis: quid in eis, & per eos agere debeatis, nullus vestrum ignorat. Ibi dictum est a Christo, *Satis est.* Et nos qui Christi vestigia sequi debemus, vobis dominis nostris dicimus huic operi finem facientes, Satis est. Omnipotentis sapientia Patris, qui novit & potest unire vota & voluntates omnium, doceat vos omnes, & uniat ad confusionem Babylonicam destruendam, & simoniam de ecclesia propellendam, & pacem toti mundo desiderabilem in integrum reformandam.

Hæc eadem summatim, non citra favorem & studium, ut solet, schismaticorum imperatorum fautor abbas Vrspergensis in chronico his verbis enarrat: Tunc imperator Fridericus, tali turbatione comperta, Romanæ civitati condoluit: & qualiter subvenire posset, excogitavit. Tandem de consilio bonorum virorum utrosque electos ad se venire statuit apud Papiam, non ut eos judicaret, aut causam sedis apostolicæ, sed ut a prudentibus viris addisceret, cui electo potius obedire deberet. Quo Octavianus, qui & Victor, cum suis fautoribus adventavit: Rolandus vero, qui & Alexander, frequenter admonitus, accedere contempsit. Tunc coram imperatore, & patriarcha Aquileiensi, & episcopo Cremonensi, & aliis quampluribus episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octaviani discussa est: & adhibitis testibus, qui præsentes fuerunt, probatum

batum est, quod sicut supra descriptum est facta A est utraque electio. De jure quoque satis adjectum est, ut reprobata electione Rolandi, Octavianus verus præsul Romanæ ecclesiæ judicaretur. Tunc patriarcha Aquileiensis, alii quoque episcopi, & ecclesiarum prælati, ad pedes ejus se prostraverunt: Imperator quoque idipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi obedientiam facerent. Quem exinde Imperator destinavit in Alemanniam, ut cuncti ei obedientiam facerent: quod & factum est. nam Reinaldus Coloniensis archiepiscopus eum devote recepit: Moguntiensis quoque & Magdeburgensis ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitque Roma cum suis conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam: *Qui insurgunt in me, confundantur*: & tertium dictum adimpleretur: B *Servus tuus lætabitur. Hæc ille.*

EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ III.

AD ARNVLPHVM LEXOVIENSEM EPISCOPVM.

Refert de hoc conciliabulo quæ præ pudore schismatici silentio præterierunt.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Arnulpho Lexoviensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem. C

LITTERAS a tua nobis prudentia destinatas tanto hilariori mente suscepimus, quanto de uberiori pinguedine caritatis, & ampliori fervore devotionis eas novimus processisse. Quas & nos ipsi attente satis ac diligenter inspeximus: & ut conceptæ dilectionis integritas, & probatæ fidei certitudo, in tenebris non lateret, sed fieret ignorantibus manifesta, eas in fratrum nostrorum auditorio publice fecimus recitari. Ipsæ profecto & devotissimi continebant puritatem animi, nec minus luculentam profundi pectoris eloquentiam redolebant. Novimus autem, & immemores non D existimus, qualiter, sicut & ipsa tua scripta plenarie continebant, divæ ac reverendæ memoriæ Innocentio papæ antecessori nostro schismaticus ille, qui & generositate naturæ, rerum copia terrenarum, prudentia sæculari, & gratia labiorum, mira æstimatione reddebatur insignis, nefaria temeritate succrevit, & innocentem noxius, fortis debilem, armatus inermem, schismaticus catholicum impugnabat. Cæterum ad quem finem res ipsa, Deo miserante, pervenerit, devoti & fideles ecclesiæ filii per gloriam meritorum, mali vero per suppliciorum gravamina cognoverunt. Quid etiam de aliis similia præsumentibus antea sæpenumero contigisset, tu tam fecunde, quam eleganter, in illis eisdem litteris expressisti. Temporibusque E nostris optimus Deus voluit hæreses suscitare, ut qui probati sunt manifesti fiant, & ut per nostrum & aliorum catholicorum studium & laborem, granis a paleis in area domini segregatis, schismata & hæreses conterantur. Credimus siquidem, & de gratia Divina confidimus, quod in proximo sedatis fluctibus procellarum, & ventorum turbine propulsato, dies nobis serenus & fulgidus arridebit, & calcatis inimicis ecclesiæ tranquilla in portu Petri navicula residebit.

Persolvimus autem gratias omnium conditori, laudum præconia referentes, quod magnificum illum & serenissimum orbis principem Henricum regem Anglorum audivimus firmum & stabilem in catholicæ unitate ecclesiæ permanere, & quod per tuam præsertim inductionem idem in sancto proposito animum solidavit. Rogavit sane ut ita vigil semper circa eum & solicitus perseveres, ne per frequentes vexationes Imperatoris & nunciorum suorum, a devotione ecclesiæ & nostra, quod absit, velit modo quolibet declinare. Volumus quidem te apud eumdem regem, & episcopos, atque adjacentes personas, quasi quemdam apostolum & nuncium veritatis in illis partibus experiri. Circumpositos quoque & vicinos episcopos, & tam ecclesiasticas, quam sæculares personas, nobiles præcipue ac potentes, ad hoc ipsum efficaci studio & omni diligentia exhorteris. Nos enim personam tuam quam sincera caritate in Domino diligamus, atque ad honorem & exaltationem tuam quam prompto animo desideremus intendere, per illum dilectionis fervorem, quem circa te & ante promotionem nostram habuimus, discretionis tuæ prudentiam non credimus ignorare.

Præterea qualiter Fridericus Romanorum imperator, avorum suorum sceleratissima vestigia subsecutus, circa sacrosanctam ecclesiam Romanam in præsenti se habeat & olim habuerit, & qualem circa eam animum gerat, qui utique specialis ejus patronus deberet & defensor existere, multis rerum indiciis a longis retro temporibus ad notitiam tuam non ambigimus pervenisse. A tempore siquidem antecessoris nostri piæ recordationis Hadriani papæ, & ab exordio dignitatis suæ, cœpit sanctam Romam ecclesiam tanquam tyrannus opprimere, & non mediocriter infestare. Archiepiscopos namque & episcopos a sede apostolica redeuntes, in ignominiam & detrimentum ecclesię plerumque capi turpiter & inhoneste præcepit, eosque fecit carceris custodiæ mancipari. " Non quoque in minori officio constitutos, qui cum venerabili fratre nostro B. nunc Portuensi episcopo ad eum fuimus delegati, qualiter apud Bisuntium ipse tractaverit, & quam indigne receperit, non opus est nos in præsentia referre, quia credimus te idipsum plenarie cognovisse. " Veniente etiam prædicto antecessore nostro, patrimonium beati Petri violenter invasit, & eamdem Romanam ecclesiam nisus est modis omnibus conculcare: ita quod a pluribus dicebatur, & quasi fama communis habebat, quoniam eo superstite Octavianum, qui semper fuit domesticus ecclesiæ inimicus, ordinare apostolicum, immo apostaticum, si opportunitatem acciperet, intendebat.

" Corr. Nos

" f. Vivente

Quia vero illo vivente omnipotens Deus non permisit eum conceptam vesaniam exercere, post mortem ejus opportunitate concepta, prædictum Octavianum schismaticum, simoniacum, & manifestissimum invasorem, qui cum tribus tantum malitiæ suæ complicibus, sicut totus pene mundus agnovit, post canonicam & unanimem electionem nostram mantum arripuit, & ita se damnabili præsumptione intrusit, in tanta iniquitate modis omnibus manutenuit, & quidquid ille fecit, solo favore, potentia & autoritate ipsius, & nunciorum suorum, qui in Vrbe præsentes extiterant, eum fecisse absque ambiguitate tenemus. Vnde ad confirmationem ipsius, immo ut omnem videretur in ecclesia Dei autoritatem habere, archiepiscopos,

ANNO CHRISTI 1160. ſcopos, epiſcopos, & alios eccleſiarum prælatos, apud Papiam, contra ſacrorum inſtituta canonum, prout ei placuit, convocavit. Ille autem, ſicut homo, qui nec in Deo, nec in juſtitia confidebat, in ipſius imperatoris præſentia per aliquot dies, velut pro certo accepimus, inſignia pontificatus abjecit, ſicut etiam in noſtro & fratrum noſtrorum conſpectu, dum Romæ olim nos teneret incluſos, ſuam malitiam recognoſcens, facere voluit: ea quidem conditione ſervata, ut nos ei poſtmodum reddere deberemus. Cumque nos ea recipere ſub hac conditione nollemus, ipſe in ſua pertinacia & damnabili præſumptione permanſit.

Cæterum ut prædictus imperator eccleſiam Dei ſuæ videretur ſubjugare & ſupponere ditioni, & eam in ſupremam redigere ſervitutem: memorato apoſtatico, ſicut dictum eſt, pontificalia inſignia reddidit, & eum de papatu, quod eſt a ſæculis inauditum, per annulum, prout dicitur, inveſtivit. Quoſdam etiam epiſcopos, aliis diſcretioribus & honeſtioribus occulte de illo conciliabulo fugientibus, reverentiam exhibere laicali violentia & tyrannica oppreſſione coegit. Sic enim reges & principes diverſarum partium ſibi intendit tum ſpirituali, tum materiali gladio ſubjugare, ſi in hac parte, quod abſit, nefandiſſimum ejus propoſitum prævaleret. Ad hæc juxta prudentiæ tuæ conſilium, Rothomagenſi archiepiſcopo ejuſque ſuffraganeis, & aliis per Northmanniam conſtitutis, exhortationis litteras deſtinamus. De cætero, memoratum Fridericum Imperatorem, pro eo quod Octavianum ſchiſmaticum recepit, & ei pertinaciter adhærere præſumit, cum eodem Octaviano, & cum aliis principalibus fautoribus ſuis, nos de communi fratrum noſtrorum conſilio, in Cœna Domini publice ac ſolemniter excommunicaſſe cognoſcas. Dat. Anagniæ, Kal. Aprilis.

His acceptis Arnulphus ab Alexandro litteris, ut partes creditæ ſibi legationis impleret, ad archiepiſcopos & epiſcopos Galliæ, de his quæ geſta eſſent in conciliabulo Papienſi, litteras dedit: quas ob plenam rerum geſtarum ſignificationem hic deſcribendas operæ precium duximus. Sic enim ſe habent.

AD ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS [a] Angliæ.

[a] Galliæ.

QVANTA tempeſtate laboret eccleſia, atque in quanto videatur periculo conſtituta, veſtra, quos hic dolor tangit, prudentia non ignorat. Et filii quidem Babylonis proſpiciunt & exultant, qui quaſi certum auſpicantes de procellarum quantitate naufragium, ad diripiendas ſarcinas & ipſa navigii tabulata concurrunt. Nobis autem ſecuritatem præſtat Divina promiſſio, qua portas inferi adverſus eam prævalere non ſinit, ſed vexationis injurias victoriæ certitudo compenſat. Neque enim deſperationi locus eſt, ubi cauſam rectitudo commendat, & virtutem patientiæ firmat interim conſcientia veritatis. Cauſæ ſiquidem noſtræ nec ignota veritas, nec incerta juſtitia: ſed res luce clarior, & pravitatis nube negotium purgat, & omni judicium abſoluit errore.

Si enim perſona perſonæ comparetur, noſtram perfectio ſcientiæ & omnium virtutum format integritas: quod non magis noſtræ, quā adverſariæ quoque partis teſtimonio confirmatur. Alteri vero ſi nobilitas generis, & quæſita ob hoc ipſum potentium gratia ſubtrahatur, non erit unde ad majeſtatis apoſtolicæ faſtigium audeat aſpirare. Sed & ſi facta electionum invicem conferantur, electionem noſtram omni ordine, omni ſolemnitate, omni denique ratione ſubnixam, alteram plenam impudentia conſtat, & omni rationis adminiculo deſtitutam. Numquid enim unius epiſcopi, ipſiuſque quem noſtis, & duorum cardinalium, toti eccleſiæ præjudicabit autoritas, & reprobata univerſitate catholica, intra quaternitatis hujus anguſtias coarctata credetur? Numquid conſecrationi rite ac ſolemniter per eam cujus intereſt multitudinem celebratæ, ea quæ poſtmodum per paucas ipſaſque emendicatas manus contracta eſt, poterit prævalere? Numquid impudentiam conjecti ſibi propriis manibus indumenti minax redemptorum ſatellitum violentia conſecrabit? Certum ſiquidem eſt, Octavianum eccleſiam beati Petri, cum ibi celebranda foret electio, armatorum copia compleviſſe, ut quod de meritis ſuis, & ſanctorum patrum gratia non ſperabat, ſtrictis in cervices reſiſtentium gladiis uſurparet.

Denique conſenſu omnium in perſonam ſanctiſſimi patris Alexandri firmato, dum ipſe laudabili verecundia renuit & excuſat, impoſitumque ſibi manibus fere omnium pluviale repellit, diſſimulare ulterius ambitio non potuit vel differre: ſed effuſa temeritate, nullo adhuc cardinalium, ſicut dicitur, proſequente, cucurrit ad cathedram, ea nimirum fiducia, quod invitis armatis non poſſet ab inermibus amoveri. Pari quoque palatium feſtinatione conſcendit, ut primus utramque cathedram videretur inſediſſe, & quem jure non poterat, ſaltem de feſtinatione ſortiretur aſcenſum: quo prædicti tres eum de tota univerſitate ſecuti ſunt. Alii gladiis diſcurrentibus territi, cum electo ſuo in munitionem proximam conceſſerunt, ubi eos adverſarius ille novem diebus obſeſſos gladiis tenuit & incluſos, exiguam ſicut poterant alimoniam toto illo tempore mendicantes. Vnde etiam ſibi mentiendi cauſam componit iniquitas, aſſerens Octavianum, priuſquam alter eligeretur, per novem dies apoſtolatus cathedram ſolitarium inſediſſe: quaſi ille ab initio, licet renuerit, non fuiſſet electus, uniuſque violenta poſſeſſio ſanctificare injuſtitiam, & ambitionis audaciam valeat expiare.

Porro illi de carcere beneficio ſenatus educti, ad locum, quo apoſtolica inſignia ſervabantur, Domino miſerante, perducti ſunt: ut electio mancipare-tur effectui, & electus gratiam conſecrationis per manum Oſtienſis epiſcopi, ad quem hoc jure ſpeciali pertinebat, acciperet. Denique cardinales & epiſcopi, qui per diverſas provincias legationis fungebantur officio, ad eum pari devotione converſi ſunt: totique jam eccleſiæ Dei indubitatæ tranquillitatis ſerenitas arrideret, niſi homo ille ad præparatum Imperatoris auxilium transfugiſſet. Verum ille gloriæ ſuæ, & non Dei ſedulus æmulator, deſiderii complendi, quod de proavorum exemplo conceperat, occaſionem lætabundus accepit. Noſtis enim prædeceſſores ejus ad ſubjugandam ditioni ſuæ Romanam eccleſiam a longis retro temporibus aſpiraſſe, ipſoſque adverſus eam ſemper vel ſuſcitaſſe vel foviſſe ſchiſmaticos, quo magis jure ejus, cui ipſi miniſterium debent, affectatum poſſent imperium exercere, eamque ad ſuam converſo ordine non diſponere ſed evertere voluntatem. Bene tamen, quoniam quiſquis ad hanc de confidentia poteſtatis illius prorupit audaciam,

audaciam, in ruinam sibi factus est, cæteris in exemplum, quo confusa deinceps cessaret elatio, & sua ecclesiæ Dei dignitas & reverentia servaretur. Cæterum hic blanda schismatici desperantis humiliatione seductus est, dum ille personam suam arbitrio ejus exponit & causam: neque se quidquam fore, nisi de sola ipsius voluntate, præsumit. Vnde & ad pedes ejus ipsa dicitur apostolatus insignia resignasse, posteaque de manu ipsius investituram accepisse per annulum: ut veteri scilicet quæstione composita, regnum plane de sacerdotio, de spiritualibus temporalia, de ecclesiasticis viderentur sæcularia triumphasse. Indignum facinus, omnibusque sæculis detestanda malitia, ordinationem scilicet Divinam qualibet temeritate convertere, & redemptam sanguine Christi perimere libertatem.

Prædictus itaque princeps, negotium suum tamquam sub umbra pietatis exercens, ecclesiasticum congregavit sæculari potestate conventum: ut præsumptionem schismatici illius proprio roboraret assensu, & quos posset ad obedientiam illius tyrannicæ potestatis terroribus inclinaret: ea siquidem intentione, ut utriusque gladii virtute comminuta pristinam reformet imperii majestatem, ut utriusque invicem cooperante potentia, omnia regna propriæ subjiciat ditioni. Porro illi, quos schismatico conciliaverat necessitas, aut voluntas, falsitatis & blasphemiæ symbolum conscripserunt: ut quod de veritate non possunt, saltem conquisitæ multitudinis suffragio prævalere credantur. Quod scriptum si forte contigerit ad sapientiæ vestrę venire conspectum, multa plenum falsitate credatis: licet etiam, si absolutam contineret in omnibus veritatem, nihil, quod ibi dispositum sit, aliquem de jure sortiretur effectum. Neque enim arbitrium dici potest, ad quod voluntaria partium compromissio nos astringit: nec judicialis sententia, quæ nec ab ordinaria jurisdictione, nec a delegata, procedit. Sed & causam communem privata autoritate decidere, qua arrogantia præsumpserunt, nobisque tamquam inferioribus imponere magistratum, quos Divina bonitas pares ordine, & etiam spectabiles constituit dignitate? Sed neque causa dici debet, ubi inter consentientes nullum potuit esse litigium: neque sine contradictione quæstio vel formari potuit, vel absolui.

Ad hæc, si quod de Octaviano factum est, ab initio forte non valuit, ex post facto istorum nullo jure valuit confirmari: cum ipse jam ab eo, qui poterat, condemnationis sententiam, debitique pœnam anathematis excepisset. Scio sapientiam vestram validioribus argumentis potioribusque rationibus abundare, ut Papiense illud conciliabulum nullius reputetis extitisse momenti, " a vobis etiam minus intelligentium simplicitas valeat edoceri. Benedictus autem pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui ecclesię Gallicanæ solitam misericordiam benignus impendit: ut eam semper & agnitione veritatis illustret, & pedes ejus a justitiæ tramite nullatenus aberrare permittat. Sicut enim omnes, quos ad oppressionem Romanæ ecclesiæ rabida Teutonici furoris provexit invidia, virtus Altissimi manifesta dejecit: sic omnibus, quos devotio Gallicana suscepit, victoriam semper contulit & triumphum. Cumque multis constet, cæteras regiones abundasse portentis: sola Gallia monstra non habuit, sed sinceritate fidei, doctrinæ veritate, virtutum quoque titulis, & plurima operum exhibitione præfulsit. Vnde nunc quoque personarum penitus qualitate discussa, factisque electionum plenius exploratis, in personam sanctissimi patris Alexandri, de vere catholici & serenissimi regis sui beneplacito convenerunt, litterasque ejus & nuncios passim & suscipiunt & honorant. Sed quia inter ipsum & principem nostrum, Deo volente, noviter est reformata concordia: placuit ob gratiam ipsius ad momentum differre publicandæ susceptionis edictum, donec iste noster ecclesiam regni sui consuluisse posset, & quod mente concepit, assensus vestri conniventia confirmasset. Neque enim prudentiam regalis excellentiæ decuit, aliquid super tanto negotio inconsulta vestra sapientia definire: ne gloriam suam alteri dedisse videretur, & reverentiam vestram minoris quam debuit æstimasse. Quæ tamen super hoc ipsius ab initio voluntas extiterit, multis declaravit indiciis, & expressit: quoniam patris Alexandri nuncios & litteras cum reverentia semper excepit & gratia, nullumque se alium suscepturum, adhibita sæpe coram omnibus asseveratione, prædixit.

Porro litteras Octaviani oblatas renuit manu regiá, velut immundum aliquid sordidumque, contingere: sed in contemptum ejus, ligneæ tabellæ, quam ipse de pulvere sustulit, manibus offerentis impositas, ipse statim coram nuncio post dorsum suum quam sublimius potuit, risu multitudinis quæ aderat prosequente, projecit. Ex his igitur manifestum est, voluntatem ejus in favorem domini Alexandri sine omni ambiguitate firmatam: ipsumque, vestrum magis ob reverentiam quæsisse consilium, quam pro absolvenda qualibet super hoc negotio quæstione. Solent enim principes dominique terrarum majora quadam semper mora suspendere, ut dilatione crescat autoritas, & major lætitia desideria protracta consummet. Super quo plane cum in idem favor principis veritasque concurrant, manifeste vobis viam responsionis gratia Divinæ bonitatis assignat. Oportet tamen vos propter aliquos, qui inter vos sunt, solicite providere, qui se schismatico illi dicunt cognatione conjunctos: ne malignitas forte prævaleat, & eam, quæ ex Deo est, supplantet carnis affectio caritatem. Sed cum universitas vestra convenerit, nolite quorumlibet expectare sententias, nec eorum timeatis offensam, sed conceptum statim in virtute spiritus usurpate sermonem: ne dissimulatio vestra pravitati præstet audaciam, vestroque silentio blasphemiarum primitiæ convalescant. Tempestivius igitur zelus justitiæ per os vestrum de libertate conscientiæ & confidentia veritatis erumpat: ut quasi quodam spirituali tonitruo terreatur iniquitas, & præparata ad subversionem fidei fallacia suffocetur. Dominus mentes vestras in bonum sua pietate dirigat & confirmet: ut ecclesię ejus studio vestro reformetur integritas, & quę vos tantis ultro beneficiis & honore prævenit, gratos in opportunitate sentiat & fideles.

Hucusque Arnulphus ad Galliarum episcopos, "egregiam navans operam pro catholico antistite adversum schismaticum invasorem.

Inter alios Galliarum episcopos, qui electionem Alexandri pontificis provexerunt, & protexerunt, fuit præcipuus VVillelmus archiepiscopus Senonensis, ad quem ista Petrus Blesensis: Vos enim estis, in cujus consilio & auxilio potissimum suę salutis ancoram navicula beati Petri constituit, cum inter schismaticę persecutionis fluctus periculosius æstuaret. Vobis contulit

ANNO CHRISTI 1160.

Deus in pueritia super senes intelligere: & ad futuram naturę canitiem maturiore morum senio pervenire. Fluxos adolescentiæ motus in vobis ratio magistra cohibuit, ut omni lasciviæ libertate præcisa, nec forma, nec nobilitas, nec opum exuberantia, nec potestas, nec cætera, quibus pudicitia expugnatur, propositum interverterent castitatis, sed modesta in omnibus conversatio plus angeli quam hominis exhiberet. Cæteras virtutes, quibus miraculose fulgetis, sub silentio præterimus: nec enim nostra præconia mendicat is, cujus honestatem & prudentiam fama celebris latissime promulgavit.

Hæc de VVillelmo Petrus, cujus testificatione constat, de Senonensi translatum ad Remensem ecclesiam, ubi pro sancto Thoma Cantuariensi episcopo strenue egit. Tales erant qui pro Alexandro adversus schismaticos intere certamen.

ANNO CHRISTI 1160.

** CONCILIUM NAZARENUM in quo Alexandri pontificatus ab Orientalibus ecclesiis agnoscitur anno Dom. MCLX.

GUILLELMUS *Tyrius sacræ historiæ lib.* XVIII. *cap.* XXIX. Per eosdem, *inquit*, dies quidam Ioannes vir admodum litteratus, Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, tituli sanctorum Ioannis & Pauli, missus a domino Alexandro papa ad partes Orientales legatus, apud Biblium, cum quibusdam Ianuensium applicavit. Volens igitur impetrata licentia, tanquam legatus in regnum introire, prætentavit domini regis & aliorum regni principum, tam ecclesiasticorum quam sæcularium mentes, quidnam de ejus ingressu sentirent. Divisus enim erat, ut prędiximus, occasione schismatis oborti pene orbis universus: aliis domino Alexandro papę, aliis parti oppositę faventibus. Vnde post multam deliberationem, mandatum est ei ex parte, ut subsisteret, nec in regnum pręsumeret ingredi, quousque cum pręlatis ecclesiarum & regni principibus pleniore deliberatione, ei de communi consilio mandaretur, quid eum facere oporteret. Interim convocatis apud Nazareth, tam domino patriarcha, quam reliquis ecclesiarum pręlatis, de principibus quoque nonnullis cum domino rege assistentibus, cœperunt deliberare, quid in tanta ambiguitate facto esset expedientius. Omnes enim Orientis pontifices, de utroque patriarchatu, in neutram partem manifeste declinaverant: in occulto tamen, aliis huic, aliis illi suum favorem præstantibus. Factum est autem, sicut in talibus solet contingere, quod dissentientibus ab invicem, & votis eorum in plura distinctis, alii dicerent, quod dominus Alexander & ejus legatus susciperetur, utpote causam fovens potiorem: quorum princeps erat dominus Petrus, prædecessor noster, Tyrensis archiepiscopus. Alii e converso, domini Victoris causam præferentes, & eum semper regno amicum & tutorem fuisse asserentes, legatum nullomodo recipiendum esse censebant. Rex autem mediam viam quandam sequens, cum suis principibus & ecclesiarum quibusdam prælatis, timens ne episcopi inter se dividerentur & scinderetur ecclesia, persuadebat neutram partium recipiendam esse; legato vero, si tanquam peregrinus, orationis gratia, absque insignibus legationis, ad loca sancta vellet accedere, dandam esse licentiam, & concedendam esse libertatem, moram in regno faciendi usque ad primum transitum, ex tunc ei redeundum esse. Allegabat etiam, & dictorum suorum causam subjungebat & rationem, dicens: Schisma recens est, nec dum orbi innotuit uter eorum causam foveat potiorem: periculosum autem esse, in re dubia partem sibi ex sententia deligere, & de re incerta diffinitivam præcipitare sententiam. Præterea nec legato opus esse in regno, qui ecclesias & monasteria gravet impensis, extorsionibus attenuet. Hæc erat domini regis sententia: quæ licet utilior videretur, tamen prævaluit eorum sententia, qui legatum esse recipiendum asserebant.

** Nazareni concilii synodica epistola ad Alexandrum papam.

Edita a Tengnagello ex vetera numero...

Domino & patri suo digne reverendo Alexandro Dei gratia Romanæ & apostolicæ ecclesiæ universali papæ Amalricus sanctæ Resurrectionis ecclesiæ minister humilis cum omnibus suffraganeis suis, tam debitum, quam devotum, totius obedientiæ famulatum.

SANCTÆ & catholicæ & electæ electionis vestræ epistolam, quanta debuimus veneratione, suscepimus: & die præfixa, convocatis etiam in unum omnibus venerabilibus fratribus & filiis nostris, qui omnes ex voluntario quidem & libenti animo vel affuerunt, vel litteras executorias [a], assensum tamen suum præferentes & denunciantes miserunt. Eam ut diximus epistolam in præsentia omnium, Tyrensis, & Nazareni, & reliquorum fratrum & filiorum nostrorum, legimus diligenter & relegimus. Audita vero contumaci & temeraria perversitate, & perversa temeritate, Octaviani scilicet & pseudofratrum suorum I. & G. [b] pertimuimus: & quia ab unitate sanctæ matris ecclesiæ recesserant, doluimus. Attamen intellecta postmodum venerabilium fratrum & dominorum nostrorum episcoporum, & cæterorum cardinalium concordi & sana unanimi voluntate, cognito etiam assentientis cleri & acclamantis populi assensu & desiderio super electione & consecratione vestra tam sancta & canonica, respiravimus, & gaudio magno gavisi sumus. Cæterum ipsam eandem sacrosanctam & ordinariam electionem & consecrationem vestram, quotquot sumus, laudavimus, approbavimus, communiter & concorditer approbamus: & excommunicatis schismaticis, Octaviano, I. & G. cum suis fautoribus, quantum in nobis est, vos in dominum temporalem, & patrem spiritualem elegimus unanimiter, & voluntarie recepimus.

[a] Corr. ... excusatorias.

[b] Ioann... Guidon...

ANNO CHRISTI 1160.

** CONCILIUM OXONIENSE habitum anno Domini MCLX. contra VValdensium sive Publicanorum dogma, a Gerardo quodam Teutone in Angliam inductum.

Ex Guillelmi Neubrigensis, lib. II. cap. XIII.

Ex To... collecti... nis Ang...

ISDEM diebus erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum, ut creditur, genere, quos vulgo Publicanos vocant. Hi nimirum olim ex Gasconia, incerto autore habentes originem, regionibus plurimis virus suæ perfidiæ infuderunt. Quippe in latissimis Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, Germaniæq; provinciis, tam multi hac peste infecti esse dicuntur: ut secundum

A secundum prophetam, multiplicati esse super numerum arenæ videantur. Denique cum a præsulibus ecclesiarũ, & principibus provinciarum in eos remissius agitur, egrediuntur de caveis suis vulpes nequissimæ, & prætenta specie pietatis, seducendo simplices, vineam Domini Sabaoth tanto gravius, quanto liberius, demoliuntur. Cum autem adversus eos igne Dei fidelium zelus succenditur, in suis foveis delitescunt, minusque sunt noxii: sed tamen occultum spargendo virus nocere non desinunt. Homines rusticani & idiotæ, atque ideo ad rationẽ hebetes, peste vero illa semel hausta ita imbuti, ut ad omnem rigeant disciplinam, unde rarissime contingit eorum aliquem, cum e suis latebris proditi extrahuntur, ad pietatem converti. Sane ab hac & ab aliis pestibus hæreticis immunis semper extitit Anglia, cum in aliis mundi partibus tot pullulaverint B hæreses. Et quidem hæc insula, cum propter incolentes Britones, Britannia diceretur, Pelagium in Oriente hæresiarcham futurum ex se misit, ejusque in se processu temporis errorem admisit: ad cujus peremptionem Gallicanæ ecclesiæ pia provisio semel & iterum beatissimum direxit Germanum. At ubi hanc insulam expulsis Britonibus natio possedit Anglorum, ut non jam Britannia sed Anglia diceretur: nullius unquam ex ea pestis hæreticæ virus ebullivit: sed nec in eam aliunde, usque ad tempora regis Henrici, secundi, tanquam propagandum & dilatandum introivit. Tunc quoque Deo propitio, pesti, quæ jam irrepserat, ita est obviatum, ut de cætero hanc insulam ingredi vereren- C tur. Erant autem tam viri, quam fœminæ paulo amplius quam triginta, qui dissimulato errore, quasi pacifice huc ingressi sunt, propagandæ pestis gratia, duce quodam Gerardo, in quem omnes tanquam præceptorem ac principem respiciebant. Nam solus erat aliquantulum litteratus: cæteri vero sine litteris, & idiotæ, homines plane impoliti & rustici, nationis & linguæ Teutonicæ. Aliquamdiu in Anglia morantes, unam tantum mulierculam venenatis circumventam susurris, & quibusdam (ut dicitur) fascinatam præstigiis, suo cœtui aggregaverunt. Non enim diu latere potuerunt, sed quibusdam curiose indagantibus, quod peregrinæ essent, sectæ, deprehensi tentique sunt in custodia publica. D Rex vero nolens eos indiscussos vel dimittere vel punire, episcopale præcepit Oxoniæ concilium congregari. Vbi dum solenniter de religione convenirentur, eo, qui litteratus videbatur, suscipiente causam omnium, & loquente pro omnibus, Christianos se esse, & doctrinam apostolicam venerari responderunt. Interrogati per ordinem de sacræ fidei articulis: de substantia quidem superni medici recta, de ejus vero remediis, quibus humanæ infirmitati mederi dignatur, id est, Divinis sacramentis, perversa dixerunt: sacrum baptisma, eucharistiam, conjugium detestantes, atq; unitati catholicę, quam hæc divina imbuunt subsidia, ausu nefario derogantes. Cumque sumptis de scriptura Divinis urgeren- E tur testimoniis, se quidem ut instituti erant credere; de fide vero sua disputare nolle, responderunt. Moniti, ut pœnitentiam agerent, & corpori ecclesiæ unirentur, omnem consilii salubritatem spreverunt. Minas quoque ut vel metu resipiscerent, deriserunt, verbo illo Dominico abutentes: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Tunc episcopi, ne virus hæreticum latius serperet præcaventes, eosdem publice pronuntiatos hæreticos, corporali disciplinæ subdendos, catholico principi tradiderunt. Qui præcepit hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri: & spectante populo, virgis coercitos urbe expelli: districte prohibens, ne quis eos vel hospitio recipere, vel aliquo solatio confovere præsumeret. Dicta sententia, ad pœnam justam ducebantur gaudentes, non lentis passibus: præeunte magistro eorum, & cantante: *Beati eritis cum vos oderint homines.* (Luc. 6.) In tantum deceptis a se mentibus seductorius abutebatur spiritus. Illa quidem muliercula quam in Anglia seduxerant, metu supplicii discedens ab eis, errorem confessa, reconciliationem meruit. Porro detestandum illud collegium, cauteriatis frontibus, justæ severitati subjacuit, eo, qui primatum gerebat in eis, ob insigne magisterii, inustionis geminæ, id est, in fronte, & circa mentum dedecus sustinente: scissisque cingulo tenus vestibus, publice cæsi, & flagris resonantibus, urbe ejecti, algoris intolerantia (hiems quippe erat) nemine vel exiguum misericordiæ impendente, misere interierunt. Hujus severitatis pius rigor non solum peste illa, quæ jam irrepserat, Angliæ regnum purgavit: verum etiam, ne ulterius irreperet, incusso hæreticis terrore præcavit.

ANNO CHRISTI 1160.

CONCILIVM APVD NOVVM MERCATVM in Normannia celebratum, de receptione papæ Alexandri, & refutatione Victoris antipapæ, anno Domini MCLXI. tempore Alexandri papæ III. & Henrici II. regis Angliæ.

ANNO CHRISTI 1161.

ANNO MCLXI. mense Iulio, *inquit Robertus de Monte in appendice ad Sigebertum*, Henricus rex Anglorum congregavit omnes episcopos Northmanniæ, & abbates, & barones, apud Novum-mercatum, & Ludovicus rex Francorum adunavit suos, Belvaci; & ibi tractatum est de receptione papæ Alexandri, & refutatione Victoris: & consenserunt Alexandro, reprobato Victore. *Hæc ille.*

CONCILIVM BELVACENSE. Ludovico VII. rege anno Domini MCLXI.

ANNO CHRISTI 1161.

EADEM *de causa eodemque tempore in Gallia celebratum fuit, ut patet ex verbis prædicti continuatoris supra recitatis.*

*** CONCILIVM TOLOSANVM IN QVO Alexander, rejecto Victore, pontifex agnoscitur. anno Domini MCLXI.

ANNO CHRISTI 1161.

DE *hoc concilio loquitur Gerhohus Reicherspergensis in Bavaria præpositus, lib. I. de investigatione Antichristi. Quo ex opere Tengnagellus excerpsit ea quæ ad Alexandri papæ, & antipapæ Victoris causam attinent, & cum aliis veteribus contra schismaticos monumentis edidit. Nos ex eo id tantum edemus, quod ad Tolosanam synodum spectat.* Interim, *inquit*, dum hæc scribimus, & ad præferendã partem Victoris pro reverentia maxime concilii Papiæ celebrati, articulum jamjam fere inclinamus....... ecce alii ac novi rumores per certos internuncios advolitant, in occiduis partibus, regno videlicet Franciæ, civitate Tolosa, celebratum esse concilium, cui centum patres inter episcopos & abbates interfuerunt, una cum regibus Franciæ & Angliæ, quorum studio iidem patres convocati convenerunt. Vbi & Octaviani, quem Victorem dicunt, simul & Alexandri papæ, atque Imperatoris Augusti Friderici, necnon & regis Hispaniæ legati aderant. Illic sane utriusque partis defensoribus sufficienter auditis, eidem concilio tandem in Alexandrum

ANNO CHRISTI 1161.

xandrum complacuit. Octavianus vero, qui & Victor, ab universo concilio cum suis principalibus defensoribus excommunicatus est. A

Fastradi Clarevallensis abbatis ad Omnibonum Veronensem episcopum epistola.

Qua describitur idem concilium, & multa de Papiensi referuntur.

" Omnibono
" cor. F. hoc est, Fastradus

Dilecto & vere venerabili domino & patri O"......... Dei gratia Veronensi episcopo, frater F"..... Clarevallensis vocatus abbas, spiritum consilii & fortitudinis.

GAUDEO plane quoties inter spinas lilium, & & inter hominum* timore vel gratia humanos sectantium errores, amatorem invenio veritatis, & diligentissimum inquisitorem Divinæ voluntatis. Inde est, quod ad petitionem vestræ dignationis certos vos esse volumus, unde & quomodo certi sumus super eo, quod poscitis. Igitur post multas exhortationes, quas fecimus ad reges & principes, qui vel timore vel amore Imperatoris, differebant sequi veritatem; post multa consilia, quæ habuimus cum archiepiscopis & episcopis, & viris religiosis, qui regibus quotidie differebant; post longam dilationem, quæ facta est card. H" & VV. presbyteris, & O". diacono, quos Dominus Alexander papa in Galliam delegaverat; post multas preces & lacrymas, quas ecclesia fundebat ad Dominum, maxime autem in nostro ordine; post etiam ultimam pene desperationem: Domino melius disponente, quam nos ipsi auderemus sperare, duo cardinales, quos solos de curia Romana Octavianus secum habebat, venerunt cum Cæsarianis in magna pompa & gloria ad diem & locum, quem reges Franciæ & Angliæ cum tota ecclesia sua ad exponendum suum assensum præfixerunt supradictis cardinalibus. Quid plura?

" cardinalibus Henr. & VVillelmo " & Odoni

Auditi sunt primum Octaviani cardinales Io." & VV. responderunt alii ex adverso. Cognitum est non solum assertionibus cardinalium Alexandri papæ, & idoneis testibus, qui præsentes aderant, quibus illi nulla ratione contradicere potuerunt, verum & verbis adversariorum, quos Deus ipse manifesto miraculo veritatem faciebat exprimere, Octaviani nullam fuisse electionem: immatantionem fecisse sibi ipsi, laicali adjutorio pontificalem occupasse cathedram, sicut communi omnium audientia, me audiente, VV". Cremensis testatus est: consecrationem vero eundem Octavianum jam ante octo diebus excommunicatum (ab aliis octo diebus ante ipsam excommunicationem consecrato) a Tusculano & Ferentinate, secum excommunicatis, & Melficense jam propter evidentes enormitates suas, quas protestati sunt Rex Angliæ & episcopi eius, ipsi & compatriotæ, damnato & deposito, suscepisse. Cognitum nihilominus est, Alexandrum ab omnibus aliis cardinalibus, qui aderant, electum: & nisi ipse primum fugiendo, deinde reluctando, humiliter restitisset, & Ioannes & VVido Cremensis, sicut ipse coram omnibus testatus est, violenter impedissent, solemniter fuisse immantatum, quod postea suo loco & tempore perfectum est: & consecrationem authenticam ab his, quibus ex officio incumbebat, solemniter accepisse. Manifeste etiam probatum est, quod diu ante Papiense concilium, Octavianum in papam per nuncios suos & litteras auro bullatas susceperat Imperator. Quod Papiæ vero scripserat, CLIII. fuisse

" Ioannes & VVido
" VVido
Verba inclusa parenthesi videntur omittenda.

episcopos: non fuerunt nisi XLIV. qui ad Imperatoris vocem, qui se profitebatur laicum, & talem, ad quem non pertinet judicare de curia Romana, nec discutere electionem summorum pontificum, omnes cum VV". Papiensi, presbytero cardinali sancti Petri ad vincula, qui neutri parti adhæserat, nunc autem cum duobus aliis, Alexandri papæ legatione fungitur in Gallia, diutina deliberatione consilium habuerunt, se neutrum suscepturos, eo quod pauci essent de tota ecclesia: quousque vel communis omnium vel plurium regnorum synodus conveniret, vel manifestius appareret, quem eorum major & sanior pars ecclesiæ sequeretur, & idem se consulturos Imperatori. Imperator autem non consensit, sed quos potuit, minis & precibus singillatim vocatos coegit suscipere, quem ipse ante susceperat: absentibus tamen de numero supradicto, sicut idem VVilhelmus cardinalis manifeste asseruit XXIV. ex quibus unus fuit Papiensis episcopus, in cujus civitate ista fiebant. B

" VVillelmo

Communi itaque consilio prædictorum regum & totius ipsorum ecclesiæ, reprobatus est schismaticus Octavianus, susceptus Alexander papa, & legati ejus, condigno honore & reverentia. Dominus Trevirensis episcopus stat in unitate. Quidam ex eis, qui manus dederant Octaviano, revertuntur. Vnde & nos ipsi Cartusienses accepimus pro episcopo suo Gratianopolitano, ut nostro interventu possit redire in gratiam. C

Vlterius Odo cardinalis sancti Nicolaï de carcere Tulliano, audientibus non contradicentibus, asseruit quod I. & VVi. prædicti cardinales, ad ipsum, qui cum aliis clausus tenebatur, venissent, hortantes, ut ad Octavianum venirent. Responsum est eis, quod si jurarent supra sancta evangelia, se iuste judicaturos, omnes ponerent se sub eorum judicio. Illi autem respondentes papam non debere ab aliquo judicari, dixerunt, quod si societatem facerent Octaviano se reddituros mantum quod injuste accepisse accusabant: omnino ponerent se in eorum consilio, & de eorum manibus secundo mantum susciperet.

Eadem fere refert Guillelmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. 2. cap. 9. Illustres, *inquit*, Francorum & Anglorum reges modis omnibus solicitare curavit Fridericus imperator, ut ad perpetuandam amicitiam, sibi hac in parte concordes existerent, in acceptando videlicet Octaviano in Romanum pontificem, exploso penitus Alexandro. Illi vero inflexi sententia caute suspensa, donec rei tam scrupulosæ penitus veritatem agnoscerent: celebrem & ipsi ex utroque regno episcoporum & nobilium, loco & tempore congruo, conventum fecerunt. D

Aderant a parte Octaviani duo principales ejus complices, qui ejus fuerant electores, schismatisque autores, Guido scilicet Cremensis, & Ioannes de sancto Martino, cardinales. Nam Igmarus Tusculanus episcopus, manus illi execrationis ausus imponere, jam vitaverat hominem. Aderant & a parte domini Alexandri tres cardinales, scilicet Henricus Pisanus, (tituli hic erat presbyter cardinalis sanctorum Nerei & Achillei) Ioannes Neapolitanus, Guillelmus Papiensis. Surgens ergo ille Cremensis in conspectu regum & præsulum, coram universa, quæ convenerat, multitudine cleri & populi: pro parte sua, & contra adversam totis ingenii atque facundiæ viribus allegavit. Qui cum perorasset: surgens Guillelmus Papiensis vir eloquentissimus, perspicuis orationibus objecta elisit, & fere quicquid ille pro se dixerat, in ipsum ita retorsit, ut propriis irretitus captusque sermonibus videretur. E

tur. Denique in illo altercationis mutuæ quasi duello totius ita negotii veritas claruit: ut neuter ulterius princeps cunctaretur, repudiata parte Octaviani, dominum Alexandrum recipere, & cum regnis sibi subditis, ei de cætero in iis quæ Dei sunt, tamquam patri parere. Prænominatis ergo schismaticis, cum confusione & dedecore discedentibus: principes & pontifices nostri lata solemniter in schismaticos excommunicationis sententia soluerunt conventum. Interim dominus papa Alexander in terra regis Siciliæ, cujus fideli favore fruebatur, tutus consistens: opportunitatem transeundi in Gallias præstolabatur. Parebatque ei in eis, quæ ad curam spectant pastoralem, totus orbis Latinus, exceptis provinciis Alemannicæ ditionis.

CONCILIABVLVM LAVDENSE QVO IN præsentia imperatoris Friderici I. intrusus antipapa Octavianus, Victor III. dictus, recipitur, anno Domini MCLXI. sub Alexandro III.

ANNO CHRISTI 1161.

De *hujus conciliabuli actis Otto Morena in Laudensi a se scripto chronico, fautor schismatici papæ, ista habet:* Sequenti vero die, in quo fuit tunc festum sanctorum Gervasii & Protasii, per dominum papam inceptum est sacrum concilium, quod a princio Papiæ, deinde Cremonæ, fieri dispositum fuerat: postremum tamen ad honorem Laudensium ex voluntate imperatoris Laudæ est celebratum. In quo dominus imperator cum suis principibus, & dux Bohemiæ, & dominus Pellegrinus Aquileiensis patriarcha, & dominus Guido electus Ravennæ archiepiscopus, & multi episcopi, & magna copia priorum, abbatum, præpositorum, aliorumque clericorum, qui venerant ad synodum, seu concilium, unanimiter confirmavere electionem, quæ in prædicto anno Papiæ jam facta fuerat de ipso domino papa Victore. Fuere autem in ipso concilio recitatæ litteræ excusatoriæ regis * Daciæ, & regis Norvegiæ, & regis Hungariæ, & regis Bohemiæ, & sex archiepiscoporum, & viginti episcoporum, multorumque abbatum, tam Clarevallensium, quam aliarum congregationum, atque præpositorum: in quibus omnibus litteris continebatur, ipsos reges cum universis eorum provinciis, & prædictos archiepiscopos, episcopos, abbates, & præpositos, velle se tenere præfatum dominum Victorem pro papa & domino, & se velle ratum habere totum quod dominus Victor statuit in ipso concilio cum aliis sibi præsentibus. *Sed veritate cognita, resilierunt ex iisdem plurimi. Pergit auctor:* In ipso etiam concilio fuere excommunicati dominus Hubertus Mediolanensis archiepiscopus vna cum consulibus Mediolani, & episcopus Placentinus, & episcopus Brixiensis, & Placentiæ, & Brixiæ consules, omnesque ipsorum consiliarii, ac etiam omnes illi, qui interfecerunt Moguntinum archiepiscopum, & qui in ejus morte consenserunt, & episcopus Bononiensis...., depositi fuere irrecuperabiliter. Episcopus vero Paduanus, & episcopus..... usque ad Kalendas Augusti termino eis dato, ab officio suspenduntur. Et hæc acta sunt in die Iovis, cum concilium usque ad ipsam diem perdurasset, in qua die fuit tunc festum sancti Iacobi Alphæi. *Hæc autor, addictus Victori pseudopapæ, contra catholicum pontificem Alexandrum.*

c Da... appel... nt iis ...oribus.

CONCILIVM LONDONIENSE, QVO Thomas Theobaldo defuncto, electus est Cantuariensis archiepiscopus anno MCLXII. sub Alexandro III.

ANNO CHRISTI 1162.

De *hac synodo Baronius ex actis vitæ sancti Thomæ ab Eduardo conscriptis, & apud Surium tomo IX. die XX. Decembris extantibus, ista:* Anno (*scilicet* MCLXII.) Londini in Anglia generale concilium celebratur, convenientibus omnibus episcopis ad subrogandum metropolitanum Angliæ totius antistitem, Cantuariensem archiepiscopum, defuncto feria secunda paschæ Theobaldo archiepiscopo, cum sedisset annis viginti duobus. Convenit simul & Rex ad hoc ipsum, communibusque omnium votis electus est Thomas ex cancellario. Hæc Baronius.

** *De eadem synodo, sic Mat. Parisius in supradicto anno* MCLXII. Eodem, *inquit*, anno, congregato clero & populo totius provinciæ Cantuariensis apud VVestmonasterium, Thomas regis Cancellarius electus est in archiepiscopum Cantuariensem solenniter, nemine reclamante. *Ex quibus liquido constat, hoc concilium fuisse provinciale tantum Cantuariensium ad eligendum Cantuariensem Antistitem, non Eboracensium.* Ex collection. Anglicanç Tom. II.

** CONCILIVM MONSPELIENSE ab Alexandro PP. III. celebratum anno Domini MCLXII.

ANNO CHRISTI 1162.

Hvivs *concilii cum acta perierint, memoria in monumentis duobus servata est, epistola scilicet Alexandri ad Omnibonum Veronensem episcopum superius descripta: & concilio Monspeliensi anni* MCXCV. *inferius describendo.*

Ex Alexandri epistola discimus, excommunicatum hic fuisse antipapam Victorem. Noverit, *inquit*, tuæ discretionis prudentia, quod tam nos quam fratres nostri, apud Montem-pessulanum per Dei gratiam sani & incolumes commoramur.....: & ab archiepiscopis & episcopis, regibus & principibus, & universa Occidentali ecclesia, tam per se, quam per alios, & suos nuncios, honoramur propensius & devotissime veneramur. Specialiter autem fratrem nostrum Senonensem, Turonensem, Aquensem, & Narbonensem archiepiscopos, de quibus unum, scilicet Narbonensem, inibi consecravimus, & Autisiodorensem, Maclovienseṁ, Nivernensem, Morinensem, Magalonensem, & Toloni episcopos recensuimus: cum quibus in die Ascensionis Dominicæ, publicè excommunicationis sententiam in Octavianum schismaticum, atque in omnes suos complices, promulgavimus.

Synodi vero Monspeliensis anno MCXCV. *celebratæ cap.* IV. *docet percussos esse anathemate in hoc nostro concilio principes, qui autoritate sua non coercerent hæreticos, piratas, & eos qui arma & ligna Saracenis subministrabant.* Constituit etiam, *inquit*, ut quicumque princeps sæcularis ab ecclesiastico monitus, jurisdictionem temporalem in eos non curaverit exercere, sit cum eis simul vinculo anathematis innodatus: quemadmodum statutum & in Lateranensi concilio, & in synodo quam prædictus dominus Alexander apud Montem-pessulanum dinoscitur celebrasse.

Ejusdem concilii cap. XV. Prohibuit præterea sub omni severitate ecclesiasticæ disciplinæ, ne quis monachus vel canonicus regularis, aut alius religiosus, ad sæculares leges vel physicam legendas accedat,

cedat. Alioquin juxta decretum sub domino Alexandro in concilio apud Montempessulanum & Turonis super hoc articulo promulgatum, a diœcesanis episcopis canonice puniantur.

ANNO CHRISTI 1163.

CONCILIVM TVRONENSE, QVO Victor antipapa ejusque fautores schismatici, judicio XVII. cardinalium, & CXXIV. episcoporum, excommunicati fuerunt, anno MCLXIII. sub Alexandro III.

SERMO AB ARNVLFO LEXOVIENSI in concilio Turonensi habitus.

HODIERNVM sermonem, domini & patres mei, mihi domini nostri qui præsidet, Romani B videlicet pontificis, injungit autoritas. Et ego quidem munus injunctum magis de necessitate obedientiæ, quam de animi voluntate suscipio. Mallem ut in alium declinasset ista dignatio, cujus & vita commendabilior esset, & major tam scientiæ quam eloquentiæ plenitudo. Quis enim ego sum, qui in auribus tot, tam prudentium, tam venerabilium personarum quemlibet mihi debeam usurpare sermonem? Sed & quis ego sum, qui mandato Romani pontificis audeam obviare? Angustiæ mihi sunt undique: inter verecundiam & necessitatem constitutus. Altera me monet ut sileam; altera quasi quadam violentia pertrahit ad loquendum. Obediendum est sine mora: sed verecundia linguam re- C primit, obstruit intellectum, & a facie reverentiæ vestræ stupore quodam reddit pavidum & confusum. Scio enim quia tria solent in prædicatore requiri, sanctitas conversationis, plenitudo scientiæ, fecundior eloquentiæ vena. Sanctitas conversationis inquiritur: quia nisi fuerit prædicatoris commendabilis vita, non erit ejus prædicatio gratiosa. Cujus enim vita contemnitur, restat ut & prædicatio contemnatur. Timere habet, ne forte incipientem loqui statim vox Divina reprimat & condem-
Psal. 49. net: *Quare tu enarras justitias meas, qui projecisti sermones meos retrorsum?* Perfectio scientiæ quæritur, ut habeat prædicator, unde possit de thesauro cordis sui proferre nova & vetera, & eruditum no- D verit expectantibus explicare sermonem, & secundum personarum qualitates temperare quod dixerit: ut sciat quibus debeat lac potum dare, non escã, quibus solidiorem cibum habeat ministrare. Eloquẽtia desideratur: ad quid? quia sicut si non habuerit sciẽtiam, non habebit quid dicat; ita nisi habuerit eloquentiam, non habebit quomodo dicat. Vtrumque autem necessarium est, & habere quid dicas, & scire quomodo dicas. Sententiarum siquidem excellentia, sermonis elegantiam quærit, ut verborum dignitas rerum majestati respondeat, & sibi invicem quasi concentu quodã res & verba concurrant. Ita est: ut sermo prædicatoris omni acceptione dignus sit, requiritur in pędicatore religio ad reverentiam sermonis, scientia ad doctrinam, eloquentia, ut E commendet ad gratiam, ut scilicet sermo sanctus sit, prudens sit, illustris sit. Ego vero, qui vobis producor in medium, nihil habeo penes me nisi conscientiam peccatricem, minorem scientiam, eloquentiam imperfectam. Et ideo opportunius mihi fuerat silere quam loqui, pasci quam pascere, & aures vobis potius exhibere quam linguam. Nulla mihi in memet ipso fiducia est, sed ad sanctitatem præcipientis & merita vestra convertor: quibus intercedentibus aliquid mihi fortassis largietur gra-
Psal. 80. tia illius qui dixit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Os meum obedientiæ necessitas aperit: uti- A nam gratia ejus per merita vestra sermone adimpleat opportuno.

In omni itaque sermone, domini & patres mei carissimi, videtur mihi quia circa id quod principaliter intenditur, duo sunt studiosius observanda, causa scilicet & tempus. Et causam quidem ratio subministrat: tempus autem opportunum reddit occasio: occasio autem est opportunitas sumpta ex tempore, sicut viro placuit eloquenti. Ita est: nisi id quod dicitur, causam de ratione contrahat evidentem, ipsum ducitur otiosum: si importune dictum fuerit, reputatur infestum. Quæ autem otiosa vel infesta sunt, raro desideratos assequuntur eventus. Et ideo cum multa de scriptis sanctis possent utiliter ac probabiliter in commune proferri: ad ea potissimum sermo convertendus est, ad quæ nos & urgens necessitas impellit, & evidens invitat utilitas; ad tentandum vobiscum de unitate & libertate ecclesiæ Dei. Sine his enim duabus non potest ecclesia salva consistere, sed nec consistere quidem. Quia nisi ecclesia habuerit unitatem, non erit una: si una non fuerit, non erit. Omne enim quod est, ideo est, quia unum est: quod autem unum non est, amittit pariter cum unitate substantiam. Item nisi habuerit libertatem, misera erit. Pro eodem autem ei est, miseram esse, & non esse. Immo deterius est miseram esse, quam non esse. *Melius*, Matth. inquit, *ei erat, si natus non fuisset homo ille*: de Iuda dictum est. Quoniam melius erat ei natum non esse, quam ad ejusmodi miseriam natum esse. Ideo, domini & patres carissimi, ut status ecclesiæ conservetur incolumis, oportet unitati ejus & libertati solicite provideri.

Vtraque enim his diebus, hac tempestate, sicut nos miserabiliter experimur, multis vrgetur incommodis, multis injuriis infestatur. Quia alteram scindere nititur schismaticorũ ambitio: alteram quærit auferre violentia tyrannorum. Vtrumque tamen eis per Dei gratiam erit impossibile. Impossibile siquidem est, spirituale ecclesiasticæ unitatis scindere sacramentum, quod inter Christum & ecclesiam, ipso Patre autore, indissolubili fœdere connexum est & firmatum. Impossibile est suam ecclesiæ Dei tollere libertatem, quam Dominici sanguinis consecravit effusio. Licet enim paleæ de area Domini quandoque ventilabro levitatis aut vanitatis avolent & abscedant: propter abscessum tamen earum non minuitur fructus areæ, sed purgatur. Item licet principes tenebrarum adversus ecclesiam Dei vehementer insurgant: portæ tamen inferi adversus eam prævalere non possunt. Ita, domini mei, salva nobis semper est vnitas, salua semper est libertas ecclesiæ: quia neque tunica inconsutilis scindi potest, neque Christi sanguis in irritum devocari. Et licet exierint a nobis aliqui, qui nobiscum erant, sed de nobis non erant: non est scissa tamen veritas propter eos quos separavit a nobis propriæ malitia pravitatis. Et licet ii, quos diximus, tyranni terrarum circa temporalia bona, & ipsa etiam corpora nostra desæviant, ut edant carnes nostras, infirmantur & cadunt: & sic circa diripiendas inutiles sarcinas occupantur. Ecclesia tamen Dei nihilo minus quæ disponenda sunt, libera potestate disponit: immo etiam ipsos quasi servos nequam spirituali potestate retrudit in carcerem; ubi eos nimirum quasi compedibus quibusdam, vinculo anathematis, & opprobrio perpetuæ maledictionis astringit. In quo etiam laudabile videtur operari virtus Divina miraculum, dum nobis in unitate nostra & libertate degentibus, ipsi se solos ab unitate catholica separant, & detestandæ subii-

subiiciunt servituti. Nos tamen, cariſſimi "fratres & A domini, non debemus malum pro malo reddere, neque vinci a malo, ſed vincere in bono malum.

Et ideo ad revocationem eorum qui foris ſunt ſumma caritate debemus intendere, ut ipſi unitati noſtræ poſſint, Domino miſerante, connecti: quatenus ii, qui quietem eccleſiaſticæ libertatis impugnant, meliore ducti conſilio reſipiſcant, & tam de revocatione eorum, quam iſtorum pœnitentia creſcat fecunditas unitatis, & inconcuſſa ſervetur deſiderandæ tranquillitas libertatis. Ad hoc ſcilicet omnem nos convenit diligentiam adhibere, omnem propter hoc ſuſtinere vexationem, omne periculum experiri: hoc enim ſpeciale debitum noſtræ profeſſionis. Epiſcopi ſumus, ad hoc ſacramentis ec- B cleſiaſticis ſanctificari volumus, ditari beneficiis, honoribus illuſtrari. Ex ea etiam cauſa hic primas obtinemus in concilio cathedras, primos in cœnis recubitus, ſalutationes in foro. Ex eadem cauſa populorum nobis multitudines inclinātur, ut de manu noſtra partem aliquam cōmiſſæ nobis benedictionis accipiant. Quærunt enim accipere de plenitudine noſtra, quod nos accepimus de plenitudine Chriſti.

32. Hic ordo eſt: *Unguentum præcedit in capite, a capite deſcendit in barbam, barbam quidem Aaron: a barba uſque in oram veſtimenti defluxit.* A capite ſcilicet Chriſti in barbam, nempe prælatos eccleſiæ; a prælatis in populum, in ſubjectos. In capite autem omnis perfectionis eſt plenitudo, omnis perfectio C plenitudinis. In ipſo enim inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, ſolide ſcilicet & perfecte: in ipſo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi: in ipſo totus Spiritus Patris. Nihil ibi perfectioni detractum eſt, nihil ibi plenitudini derogatum. Et de plenitudine iſta nos omnes accepimus majores & minores. De plenitudine quidem, ſed non plenitudinem ipſam: ſibi enim plenitudinem reſervavit: circa nos autem diviſiones gratiarum factæ ſunt. Unus autem Spiritus, qui operatur omnia in omnibus, non omnia in ſingulis: dividit enim ſingulis prout vult; ubi enim vult ſpirat, & quantum vult inſpirat. Nos autem in medio conſtituti inter Chriſtum & populum, privilegium gratiæ conſecu- D ti ſumus, & prærogativam dignitatis adepti. Privilegium gratiæ, quia prius & copioſius nobis infunditur, quod a nobis in alios tranſfunditur: prærogativam dignitatis, quoniam ſuperiores & propinquiores ſumus. Superiores, quoniam conſtituti ſumus principes ſuper omnem terram. *Conſtitues eos,*
44. inquit, *principes ſuper omnem terram.* De apoſtolis dictum eſt utique, & de nobis, qui loca apoſtolorum, minoribus revera meritis, ſed majoribus conſolationibus, obtinemus.

Qualis autem eſt hic principatus noſter? utique
138. ſublimis & fortis: *Nimis,* inquit Propheta, *honorati ſunt amici tui, Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.* Propinquiores ſumus: amicos ſiquidem nos appellat, & ad argumentum propinquioris amicitiæ E indultam nobis, non partē, ſed copiam totius familiaritatis oſtendit: *Iam non dicam,* inquit, *vos ſervos,*
15. *ſed amicos meos: quia omnia quæ audivi a Patre meo,*
8. *nota feci vobis.* Verum eſt, *nobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Nos habemus oculos intuendi, & aures audiendi. Multæ & magnæ ſunt circa nos dignationes tuæ, bone Ieſu, multa & inæſtimabilia beneficia tua. Gratia tua ultro nos prævenit, & ſubſequitur: nihil, aut parum eſt, quod meritis noſtris arrogare poſſimus, cum tu gratiam per gratiam ſemper effuſa munificentia largiaris. Quid ergo retribuemus tibi? *Quid retribuam,* inquit, *Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Quæritne ſibi reſtitui? quærit revera: quoniam gravis etiam exactor eſt. Non convertit* debitorem ſuum in ſortem tantum, ſed Pſal. 115.
etiam in uſuras: *Quare,* inquit, *non poſuiſti pecuniam* f. convenit
meam ad menſam, ut cum redirem, utique cum uſuris Luc. 19.
eam exegiſſem a te? Quia ergo ſibi retribui quærit, conſulamus Prophetam, quid tantæ majeſtati digne poſſit in cauſā retributionis offerri. Expedit nobis, ut qui nos de qualitate noſtri principatus edocuit, nihilo minus de quantitate retributionis edoceat.

Oportet enim, ut quod nomine retributionis offertur, ad honorem cedat, accedat ad gratiam: alioquin non parit gratiam, ſed offenſam. Audia- Pſal. 44.
mus ergo quid dicat: *Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Ecce meritum ejus circa nos. Quid autem ſibi retribui quærat, conſequenter adjungit: *Memores erunt nominis tui Domine.* Memoriam ibid.
nominis ſui tantum ſibi quærit nomine retributionis offerri. Cujus nominis? nempe multa nomina habet. Habet quædam nomina de veteri inſtrumento ſignificationis abſconditæ: habet quædam ad novum ſpecialius pertinentia teſtamentum, ſuavitatem redolentia, exhibentia gratiam. Quæ quamvis conſtet originem traxiſſe de veteri, plus tamen celebritatis & frequentiæ de præſenti novitate ſumpſerunt. Quæ ſunt illa? Ieſus Chriſtus. Ieſus interpretatur ſalvator, Chriſtus unctio: ubi unctio, ibi ſuavitas. Manifeſte nomen illud, Chriſtus, ſuavitatem redolet unctionis, Ieſus ſalutis gratiam repromittit.

Credo tamen quod in hoc loco Propheta aliud nomen quærat intelligi, quoniam nomina illa, propter ſuavitatem & gratiam, devotionem quidem & fiduciam præſtant: hic vero alterius cujuſdam nominis memoriam quærit, cujus ſeveritas nobis cautelam diligentiæ & timorem reverentiæ donet. Quod eſt illud? Deus, Deus interpretatur timor. Ipſe autem in hoc loco timentes eſſe nos exigit & prudentes. Commiſit enim nobis hereditatem ſuam, quam niſi timentibus non committit: *Dediſti,* Pſal. 60.
inquit, *hereditatem timentibus nomen tuū, Domine.* Hereditas autē ejus illa eſt, quam ipſe a Patre merito & poſtulatione paſſionis accepit: *Poſtula,* inquit, Pſal. 2.
a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Hereditas autem hæc, univerſitas fidelium eſt, quæ nomine cenſetur eccleſiæ, quæ catholicam continet unitatem. Hanc fidei noſtræ credidit, hanc ſolicitudini commendavit. Ad curam igitur & cuſtodiam ejus cum omni timore omnem nos oportet diligentiam adhibere. Nulla nos abſterrere debet comminatio; nulla perſecutio retardare. Participes conſolationum facti ſumus? juſtum eſt, ut ſocii ſimus etiam tribulationum. Ex adverſo ſtare nos convenit, & opponere noſmetipſos murum pro domo Iſrael. Quod ſane nobis non facile quidem, ſed poſſibile tamen erit: ſi conſtanter in unitate catholica conſenſerimus permanere.

Porro fratres ſumus ex eodem patre Chriſto, & ex eadem matre eccleſia, per regenerationem aquæ & Spiritus, de filiis tranſlati in adoptionem gloriæ filiorum Dei. Bonum itaque eſt, quia utile; jucundum, quia delectabile, nos hac ſpirituali fraternitate conjunctos in unitate conſiſtere: ut ſit ſcilicet nobis, ſicut in primitiva eccleſia, multitudini credentium cor unum & anima una; ſit in nobis unus ſpiritus, una fides. Unitas enim fidei concordiam parit: concordia mater eſt unitatis. Unitas vero fidei tribuit libertatem: ex fide ſiquidem vita nobis & victoria eſt: *Iuſtus,* inquit, *meus ex fide vivit. Et hac eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra. Sed & ſancti per fidem vicerunt regna:* re-

gnum Satanæ, regnum mundi, regnum cælorum. Et de regno quidem mundi, & regno Satanæ manifestius: sed & regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ita omnia regna vnitas fidei, & fides vnitatis expugnat.

Totis itaque studiis debemus insistere, & alter alterum cohortari, ut stemus simul. Quia si steterimus simul, alteri ab altero plus fiduciæ & virtutis accrescet. Si steterimus simul, adversariis nostris non tantum resistere poterimus, sed & cum fiducia provocare. Si steterimus simul, ecclesia Dei apparebit terribilis ut castrorum acies ordinata. *Stemus*, inquit ille propheta, *stemus simul. Quis est adversarius meus? quis contradicit mihi? accedat ad me.* (Isa. 50.) Quia aliquem sibi senserat fideliter assistentem, cum fiducia loquebatur. Nos quoque, domini & patres mei, habemus aliquos nobis fideliter assistentes. Habemus enim assistentem nobis gratiam civium supernorum: habemus assistentia nobis merita & orationes vestras. habemus assistentem nobis fidem & devotionem catholicorum regum, qui unitatem catholicam nobiscum & verbo profitentur, & operibus exequuntur: omnes fere, quicumque censentur nomine Christiano. Comparatione vero tantæ multitudinis modica est unius exceptio: unus siquidem excipitur, & ipse solus. *Væ autem soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* (Eccl. 4.)

Sed & ipse per misericordiam Dei convertetur & vivet: quoniam ipse est inter principes terræ multa prudentia & virtute laudabilis, nisi gloriam suam Divinæ gloriæ præponere decrevisset. Vtinam humilietur sub potenti manu Dei, & principatum ecclesiæ suo præesse principatui recognoscat: utinam intelligat, quia si Christum sponsum scilicet ecclesiæ Dominum cõfitetur, necesse habet & ecclesiam, quæ sponsa est, nihilo minus dominam confiteri. Præterea specialem causam habet, qua sanctam Romanam ecclesiam dominã recognoscere debet: alioquin manifestissime poterit reus ingratitudinis apparere. Si enim ad veteres recurramus historias, certum erit, prædecessores ejus imperium non de alio jure, quam de sola sanctæ Romanæ ecclesiæ gratia percepisse. Nihil igitur plus juris vẽdicare principes possunt, quam quod in eos cõtulit dignatio largientis. Præterea habemus assistentem nobis etiam Christum. Neq; enim ecclesiam ea nobis conditione tradidit, ut relinqueret. Semper assistit: *Non relinquam*, inquit, *vos orphanos: vado, & venio ad vos*, vobiscum usque ad consummationem sæculi permansurus. (Ioan. 14.) Adjutor itaque & protector nobis est in salutem.

Cum adjutorio itaque tot assistentium nobis nulla nos debet absterrere comminatio, nulla persecutio revocare: immo stare debemus ex adverso, & opponere nosmetipsos murum pro domo Israel. *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* (1. Cor. 1.) Immo etiam ad confidentiam victoriæ obtinendæ suo nos invitat exemplo: *Confidite*, inquit, *ego vici mundum.* (Ioan. 16.) Si semel victus est, non erat invincibilis mũdus. Facilius nobis erit victoria victum vincere, quam invictum. Christus vincendum aggressus est, & devicit. Dicebatur aliquando: *Vide Domine, & considera, quoniam erectus est inimicus:* (Thren. 1.) nunc autem dicitur, quoniam dejectus est inimicus. Fiducialiter aggredi possumus jacentem & victum: quia si dejectus est, non resurget: si victus, non præsumet. Nulla ipsius ex hoc nunc resurrectio vel præsumptio prævalebit. Timeo tamen ne aliquis forte submurmuret, præsumptuosum dicens æmulari tantæ perfectionis exẽplum. Facile, inquit, erat Christo mundum vincere, qui creaverat mundum. Omnipotens enim nomen ejus, cui idem est & velle & posse: mihi non ita, quoniam infirmus sum, & conturbata sunt omnia ossa mea. Omne scilicet robur naturæ meæ peccati corrũptione concussum, & ideo substantia mea tamquã nihilum coram ipso.

Sed nequaquam, domini & patres mei, diffidendum, nequaquam desperandum est: quia sicut verba Christi nobis ad doctrinam, ita opera proponuntur ad formam. Et sicut per doctrinam impossibile nobis est scientiæ illius plenitudinem obtinere: ita per exempla ad æqualitatem virtutum ejus non poterimus pervenire. Sed licet attingere non valeamus eminentiam majestatis: proficere tamen poterimus ad aliquam saltem similitudinem sanctitatis. Proderit imitari, etsi nemo valeat adæquari, citra perfectionem ejus subsistit nostra perfectio: prosequi debemus, etsi consequi non possimus. Non eisdem passibus, sed eodem tramite, eisdem est vestigiis insistendum. Quod si aliqua etiam de hominibus exempla quærantur, multos homines victores mundi poterimus invenire. Videamus apostolum, hominẽ scilicet peccatorum, sicut & nos, non quantum nos, qui dicit se minimum apostolorum, & indignum vocari apostolũ, quoniam persecutus est ecclesiam Dei: (1. Cor.) *Bonum*, inquit, *certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de cætero reposita est mihi corona justitiæ.* (2. Tim.) Certavit apostolus, de certamine victoriam, de victoria consecutus est coronam. Cucurrit, & consummavit cursum, ideoque bravium assecutus est: idem bravium quod corona. Tu autem quis es, qui quæris coronam sine victoria, vel sine certatione victoriam? Impossibile est de facto sine concertatione vicisse, improbabile est de jure coronam sine victoria postulare. Neque enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit, lex autem certaminis perseverantia est. *Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* (Matth.) Idem profecto salus, quod bravium & corona.

Amplius, si major vobis de hominibus placeat pluralitas exemplorum, infinita fere martyrum millia nobis occurrent, qui ad certamen istud toto desiderio occurrerunt, & demum victoriam cruentam quidem, sed tamen cum lætitia & gloria, perceperunt. Numquid non ibant apostoli gaudentes a cõspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati? (Actor.) Numquid non Stephanus inter lapides ipsos pro lapidantibus supplicat & exorat? Numquid non Petrus & Andreas de cruce prædicant veritatem? Numquid non Laurentius de craticula tyranno lætabundus insultat? Numquid non carnifices ipsos ad equuleum prævenire invincibilis Vincentii fortitudo festinat? Sed & si de infirmiore sexu quæratur exemplum, Agatha lætissime & gratulanter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas invitata, agonem suum Domino precibus commendabat. Prius me deficiet dies, immo totum longioris anni spatium expirabit, quam sanctorum victoriæ plane valeant enarrari. Hi revera fuere viri fortes, & ad bella doctissimi, qui humilitate superbiam, tyrannidem patientia devicerunt. Cæterum benignius agit cum infirmitate nostra misericors & miserator Dominus. Ipse enim conscius est infirmitatis nostræ, utpote qui novit figmentum nostrum. Tolerabilem itaque facit patientiam nostram. Revera, sicut dictum est, facit cum labore proventum. Nulla ergo adversum nos veteris sævitiæ commenta procedunt, imo etiam sustinemur in equis & curribus ambulare, in magnis quandoque & mirabilibus super nos epulari splendide, preciosis indui honoribus, & divitiis abundare. Paupertatem Christi verbo prædicamus, sed minus exhibe-

ANNO CHRISTI 1163.

exhibemus exemplo: nisi quia fortasse paupertatem ejus in nobis spiritualiter divitiarum contemptus & humilitas sancta restaurat. Neque enim requiritur a nobis divitiarum indigentia, sed contemptus. *Divitiæ*, inquit, *si affluant, nolite cor apponere.* Non dixit, ne affluant, sed ne cor apponatur. Porro cor prohibuit apponere, sed non manum. Profecto Propheta in omni affluentia divitiarum pauperem se prædicat & egenum. Possumus itaque licite divitias possidere, si tamen earum nos non reputaverimus dominos, sed ministros; si intellexerimus patrimonium pauperum esse patrimonium Christi; si proventibus ecclesiæ, si pauperum necessitatibus erogantur. Alioquin fures & latrones nos ratio manifesta convincet, si res alienas invitis dominis nostro præsumpserimus arbitrio contrectare.

B

Quia igitur distribuendæ sunt, non retinendæ divitiæ: nusquam justius, nusquam possunt liberalius erogari, quam in eos, qui exulantem ecclesiam prosequuntur, qui propter causam Christi rerum suarum dispendia pertulerunt. Causa communis est: sed in eos omne detrimentum, omnis est conversa vexatio. Nos enim intra domesticos parietes nostros tribunalia nostra sublimiter insidemus: ipsi de sedibus suis contumeliose & violenter ejecti peragrant regiones. Nobis omne solatium, cum affluentia, Divina pietas administrat: ipsi de manibus alienis subsidia vitæ cum silentio patienter expectant. Nobis necessariorum nostrorum & familiarium ordo longus assistit: ipsi inter ignotos vitam quasi solitariam degere compelluntur. Si quam tamen eis consolationem emendicata suffragia præstiterunt; indignum est ab eis beneficia quærere, quibus tu consueveris exhibere. Aperiamus itaque eis viscera pietatis, & in eos omnem compassionis & venerationis effundamus affectum, ipsosque cum omni beneficentia & gratia complectamur: quia tunc adimplebimus legem Christi, si alter alterius invicem onera comportemus. Viri prudentes sunt & multa commendabiles honestate, quos Dominus elegit tamquam aurum in fornace probandos, ut per eos, impendio personarum & rerum, ecclesiæ victoria consummetur. Felices sunt, quibus datum est pro æternis transitoria commutare. Feliciores sunt, qui mortem vel corporales injurias sunt experti, & impreciabilem sanguinem Christi suo indigno & corruptibili sanguine compensarunt. Quid enim? Numquid sanguinem Christi in causam nostræ redemptionis expendimus, ut ipsum ei in tempore, retributionis scilicet, cum ipse requisierit, solveremus? Mutuatus est peccator, & non solvet: nos autem, Domino miserante, soluemus, qui confitemur nos non artificio civili, sed re ipsa interveniente naturaliter obligatos. Vtinam, bone Iesu, detur & mihi tecum pro spiritualibus tuis temporalia mea commutare! Vtinam sanguinem meum tibi pro tuo recipere placeat in solutum! Vel quia crediti & debiti sanguinis, scilicet tui & mei, invicem æstimatio non concurrit, saltem benignissima acceptilatione liberatus absoluar, qua scilicet consuevisti justitiam accepto ferre sine operibus, & præmia sine meritis; pro gratia scilicet bonæ actionis gratiam retributionis inferre.

TITVLI CANONVM CONCILII TVRONENSIS.

I. *Vt prebendæ qualibet non recipiant sectiones.*
II. *Clericis usuræ prohibentur.*

A

III. *Vt laici ecclesiastica non usurpent.*
IV. *Vt cuncti Albigensium hæreticorum consortium fugiant.*
V. *Vt sacerdotes annuo precio ad regendas ecclesias non conducantur.*
VI. *Vt clerici avaritiam fugiant.*
VII. *Vt decani vel archipresbyteri ad causas ecclesiasticas terminandas ab episcopis non constituantur.*
VIII. *Vt religiosi sæcularia studia vitent.*
IX. *Invalidas esse hæreticorum ordinationes.*
X. *De immunitate rerum ecclesiasticarum.*

PRÆFATIO.

Anno igitur Incarnationis Dominicæ MCLXIII. Indictione undecima, anno quarto sui pontificatus, quarto Kalendas Iunii, sæpe dictus Alexander papa in ecclesia sancti Mauritii Turonis concilium celebravit, in quo interfuerunt secum cardinales num. XVII. episcopi CXXIV. abbates CCCCXIV. & aliorum, tam clericorum, quam laicorum maxima multitudo. In quo nimirum apostolica constituta sunt roborata, & hæc nova promulgata capitula.

CANONES.

I.

Vt prebendæ qualibet non recipiant sectiones. De prebend. cap. 8. Et 1. coll. tit. eod. c. 10.

C

Majoribus ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minores " clericorum præbendæ recipiant sectiones. Idcirco ut in magnis, ita quoque in minimis suis membris firmam habeant ecclesiæ unitatem: divisionem præbendarum aut dignitatum permutationem fieri prohibemus. " minorum

II.

Clericis usuræ prohibentur. De usuris cap. 1. Et 1. collect. tit. & cap. eod.

D

Plures clericorum, & quod mœrentes dicimus, eorum quoque qui præsens " sæculum professione, " votis, & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestius damnatas exhorrent, commodata pecunia indigentibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, " ultra sortem. Idcirco generalis concilii decernit autoritas, ut nullus amodo constitutus in clero, vel hoc vel aliud usuræ genus exercere præsumat. Et si quis hactenus possessionem alicujus data pecunia sub hac spe in pignus acceperit, si sortem suam, deductis expensis de fructibus jam recepit, absolute possessionem restituat debitori. Sin autem aliquid minus habet: eo recepto, possessio libera ad dominũ revertatur. Quod si post hujusmodi cõstituta in clero quisquam extiterit, qui detestãdis usurarum lucris insistat: ecclesiastici officii periculum patiatur, nisi forte beneficium ecclesiæ fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laica videatur.

" priusfec. " professione vocis, " accip. & provenientes fructus percipiunt, ult. sort.

E

ANNO CHRISTI 1163.

De decim. primit. & oblat. c. 17. Et collect. 2. tit. eod. c. 17.

III.

Vt laici ecclesiastica non usurpent.

Quamvis grave nimis & Divini dignum animadversione judicii habeatur, quod laici quidam quod sacerdotum est usurpant in in ecclesiasticis rebus: majorem id formidinem incutit ac dolorem, quod fomitem sui erroris " dicuntur in ipso clero aliquoties invenire: dum quidam fratrum, & coepiscoporum nostrorum, aliorumque prælatorum ecclesiæ, decimas eis", & ecclesiarum dispensationes indulgent, & in devia eos mortis impellunt, qui prædicatione ipsorum ad vitæ viam fuerant revocandi. De quibus dicit Dominus per prophetam: *Peccata populi mei comedunt, & ad iniquitatem provocant animas eorum.* Vnde statuimus, ut si quis alicui laico in sæculo remanenti ecclesiam," decimam, oblationemve concesserit: a suo statu, tamquam arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec se emendet, lapsum suum deflens, subjaceat dolore prostratus.

" sui err. qui ipso Deo autore vacare asserunt, alant. dum " decim. & ecclesias ipsas disponere eis. ind.

Osee 4.

" eccles. decimâve concess.

IV.

Collect. 1. l. 5. tit. 6. c. 10.

Vt cuncti Albigensium hæreticorum consortium fugiant.

In partibus Tolosæ damnanda hæresis dudum emersit, quæ paulatim more cancri ad vicina loca se diffundens, per Guasconiam & alias provincias quamplurimos iam infecit. Quæ dum in modum serpentis intra suas evolutiones absconditur, quanto serpit occultius, tanto gravius Dominicam vineam " in simplicibus demolitur. Vnde contra eos, episcopos & omnes Domini " sacerdotes in illis partibus commorantes vigilare præcipimus, & sub interminatione anathematis prohibere, ut ubi cogniti fuerint illius hæresis sectatores, ne receptaculum quisquam eis in terra sua prębere, aut præsidium impertire præsumat. Sed nec in venditione aut emptione aliqua cum eis omnino " commercium habeatur: ut solatio saltem humanitatis amisso, ab errore viæ suę resipiscere compellantur. Quisquis autem contra hæc venire tentaverit, tamquam particeps" iniquitatis eorum, anathemate feriatur. Illi vero si deprehensi fuerint, per catholicos principes custostiæ mancipati omnium bonorum amissione mulctentur. Et quoniam de diversis partibus in unum latibulum crebro conveniunt, & præter consensum erroris nullam cohabitandi causam habentes, in uno domicilio commorantur: talia conventicula & investigentur attentius, & si vera fuerint, canonica severitate vetentur.

" tanto gr. periculum in simpl. commolitur.

" & domines facerd. omnes vigil. pręcip.

" cum eis communio habeatur.

" Male in quibusdam princeps

V.

Vt sacerdotes annuo precio ad regendas ecclesias non conducantur.

Ne prelati cap. 3. Et in 1. coll. tit. & c. ...

Quoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum patrum constitutiones invaluit, ut sub annuo precio sacerdotes ad ecclesiarum regimen constituantur: id ne fiat, modis omnibus prohibemus. Quia dum sacerdotium sub huiusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

VI.

Vt clerici avaritiam fugiant.

De simon. cap. 8. Et 1. coll. tit. eod. c. 7.

Non satis utiliter in populo avaritia redarguitur, si ab his qui in clero constitui videntur, & præcipue qui contempto sæculo religiosum nomen profitentur, " & regulam, modis omnibus non cavetur. Prohibemus igitur, ne ab " omnibus, qui ad religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur: & ne prioratus, aut capellaniæ quælibet monachorum, aut clericorum, decimæ " detractione vendantur: neque ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro earum commissione ullum precium exigatur. Hoc autem simoniacum esse, sanctorum patrum autoritas manifeste declarat. Vnde quisquis de cætero hoc attentare præsumpserit, tam qui dederit, quam qui receperit", partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, chrismatis, & olei sacri perceptione, nulla cujusquam precii exactio intercedat: neque sub obtentu alicujus consuetudinis reatum suum quisquam tueatur: quia diuturnitas non minuit peccatum, sed auget.

" profi... gula qu... suscepe... non obl... vatur. Pr... igit.
" ab iis
" aut cle... annua d... stractio
" recep... consens...

VII.

Vt decani vel archipresbyteri ad causas ecclesiasticas terminandas ab episcopis non constituantur.

Ne prel... cap. 2. Et 1. co... lect. tit...

Qoniam in quibusdam episcopatibus " decani quidam vel archipresbyteri, ad agendas vices episcoporũ seu archidiaconorum, & terminandas causas ecclesiasticas, " constituuntur sub annuo precio, quod ad sacerdotũ " gravamẽ, & subversionem judiciorum, non est dubium redundare: id ulterius fieri districtius prohibemus. Quod si facere præsumpserit quisquam, removeatur a clero. Episcopus quoque, qui hoc in sua diœcesi sustinuerit, & ecclesiastica " judicia patitur sua dissimulatione perverti, canonica districtione plectatur.

" prel. c. ...
" partib...
" sacer... tis grav... vel. sub...
" eccle... sticam... risdicti... sua pat...

VIII.

VIII.

Ut religiosi sæcularia studia vitent.

Non magnopere "antiqui hostis invidia infirma membra ecclesiæ præcipitare laborat: sed manum mittit ad desiderabilia ejus: & electos quoque nititur supplantare, dicente scriptura: *Esca eius electa.* Multorum "si quidem casum operari se reputat, ubi preciosius aliquod membrum ecclesiæ fuerit aliqua calliditate detractum. Inde nimirum est, quod se in angelum lucis more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi "corporibus, & ecclesiastica" negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones physicales" ponderandas, de claustris" suis educit. Vnde ne sub occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursum actionibus involuantur, & in interioribus eo ipso deficiant, ex quo se aliis" putant in exterioribus providere: de præsentis concilii assensu, huic malo obviantes, statuimus, ut nullus omnino post votum religionis, post factam in aliquo religioso loco professionem, ad physicam, legesve mundanas legendas permittatur exire. Si vero exierit, & ad claustrum suum infra duorum mensium spatium non redierit: sicut excommunicatus ab omnibus evitetur, & in nulla causa, si patrocinium præstare præsumpserit, aut tentaverit, audiatur. Reversus autem ad claustrum, in choro, capitulo, mensa, & cæteris, ultimus fratrum semper existat: & nisi, ex misericordia" forsan sedis apostolicæ, totius spem promotionis amittat.

IX.

Invalidas esse hæreticorum ordinationes.

Ad hæc, ordinationes factas ab Octaviano, & aliis schismaticis, & hæreticis, evacuamus, & irritas omnes esse dicimus, & decernimus.

X.

De immunitate rerum ecclesiasticarum.

Quoniam supervenientibus novis morbis novas expedit invenire medicinas: & ecclesiasticæ libertati consulere, & subditorum utilitati providere curantes, statuimus ut capellani castrorum, & qui eorum vice ministrant, hujusmodi sacramento adstringantur, ut ex quo fuerit cognitum eis, aliquid ecclesiæ vel cœmeterii, seu ecclesiasticæ possessionis, in castrum venisse, vel castrensium violentia ablatum fuisse, conveniant dominum castri, sive illum qui primus ab eo dominatum habet, cujus potestate & consilio res dirigi possit. Et si eorum commonitione præmissa, prædam non reddiderit, si adfuerit, vel si abfuerit, de integra restitutione infra octavum diem certam securitatem non fecerit, ex tunc ab omni ecclesiastico cessabitur" officio, excepto baptismo & confessione, & timore mortis communione. Quod in omnibus terris eorum propriis præcipimus observari, nec non & in illis, in quibus integram exercent dominationem. Permittimus tamen ut semel in hebdomada, causa conficiendi corpus Christi, Missa in villa celebretur proxima, clausis omnibus ostiis", & exclusis excommunicatis, præter ministros altaris. Quod si prædicti castrenses post datam in eos sententiam incorrigibiles per XL. dies extiterint: capellani ab eorum recedant officio, non amplius cum eis commoraturi, quamdiu sub anathematis vinculo teneantur: & sub hac lege scriptores claudimus. Quod si capellani, vel quilibet officiales clerici, ex suis possessionibus sunt advocati servitii debitores: ultra tres menses commorandi cum eis licentiam non adhibemus. Quod si gratia commonitionis "eis concedatur, convescendi tamen & cohabitandi interdicimus participationem. Qui vero ultra præfixum terminum cum eis commorari præsumpserit, officio simul" & ecclesiastico careat beneficio. Et ne forte præda in dolo" convertatur, aut clericos castrorum excuset ignorantia: egredi debent, obviare" prædæ, audituri & solicite inquisituri, si quæ res ibi fuerint ecclesiasticæ, vel eorum reclamatores. Si quis autem clericus ob huiusmodi recessum, propter iustitiam a domino suo rerum suarum damna pertulerit: ipse dominus non nisi per integram omnium restitutionem mereatur absolui. Si quælibet villa duos vel plures advocatos habuerit, in quorum aliquem lata sit sententia: non careant officio, nisi qui eius subsunt dominio. Quod si ecclesia suæ" advocationis fuerit, eadem esset & sibi interdicta: licet alterius advocationis corpora sepeliri, Missa tamen non celebrabitur. De mutandis autem castrorum vicariis vel clericis, statuimus ut archidiacono significetur, ne alius eius loco substituatur, donec eodem adstringatur sacramento. Mercatoribus autem & cæteris hominibus civitatum vel burgorum prohibemus, ne aliquem nomine" excommunicatũ, hospitem suscipiant, nec in venditione vel emptione seu aliqua participent accommodatione. Qui vero transgressores extiterint, a sacerdote parochiano tres dies vocentur: tribus autem aliis diebus ad correctionem expectentur: septimo autem die, si incorrigibiles apparuerint, anathematis sententiam subituri, nec ab episcopo, nec ab archidia-

" cessabunt
" cl. ost. & excl. omnibus præt. min. alt.
" commorationis
" ordine suo & benef. eccl. car.
" committatur in dolum
" obviam
" eccl. unius advocationis f.
" hominem

ANNO CHRISTI 1163.

chidiacono se noverint absolvendos. Si vero a domino aliove potente, ad hospitandum excommunicatum, hospiti vim illatam cognitum fuerit: hospes reus non habeatur, sed eius qui violentiam intulit, terra suspendatur, cuius suspensionis restitutio pontificali erit arbitrio reservanda. In villis vero, vel urbibus, vel castellis, quæ regis subsunt dominio, in quibus constabularii ad tempus statuuntur, si ipsũ constabulariũ cõstiterit "anathematis sententiã subiisse: ipso in villa" stante, loco illo Divina vacent: quo recedente, eodẽ die reversuro, alii Divinum officium non" amittant, suis domesticis omnibus a Christianitate suspensis. De cœmeteriis, & ecclesiis, sive quibuslibet possessionibus ecclesiasticis, censuarias" dari prohibemus: ne pro ecclesiæ vel cœmeterii defensione, fidei suæ clerici sponsionem interponant: quod si præsumpserint, ordinis sui & beneficii periculum incurrant. Qui vero ecclesiam vel cœmeterium contempserit", vel ordinatis manus violentas imposuerit: anathematis sententia feriatur, nec ab alio nisi a domino papa absolutionem consequetur, nisi mortis interveniente periculo", dispensatio misericorditer subveniat: data tamen pro se" satisfaciendi securitate, si convaluerit, pro absolutione papam aditurum. Si quis videns" excommunicatum ex nomine, hospitio susceperit, vel ei pecuniam scienter accommodaverit: quia nostri sunt contemptores mandati, prohibemus, ne Christianus vel Christiana ei serviat, donec inde satisfecerit. Præcipimus autem", quod decani" fide adstringantur, quod si eis cognitum fuerit, aliquem de clericis hæc decreta non servasse: episcopo, si affuerit, vel archidiacono denuncient. Prohibemus etiã ne abbates, vel monachi, vel priores, vel abbatissæ, vel priorissæ, de possessionibus ecclesiasticis censarias" donent. Clericis autem & laicis prohibemus, ne quis scienter prædia ecclesiæ emat, vel prædium cœmeterii, vel cujuslibet possessionis ecclesiasticæ: quod qui præsumpserint, anathematis vinculo feriantur.

" contigerit " in villa præsente locus medius " non admittant. " censerias " combusserit. " articulo " pro posse " si q. vero exc. nomine. " etiam " decani rurales " censuariam

Hactenus Turonensis concilii canones. Leguntur iidem fere omnes apud VVillelmum Neubrigensem, sed inverso ordine.

ACTA CONCILII TURONENSIS E VARIIS AUTORIBUS EXCERPTA a Severino Binio.

De *hac synodo Sigeberti continuator*: In octavis Pentecostes, *ait*, Alexander papa, tenuit concilium Turonis, in quo excommunicavit Octavianum cum aliis schismaticis & complicibus suis. *Ioannes Tilius in chronico de regibus Francorum, anno* MCLXIV. *qui est* XXVII. *Ludovici junioris, ait*: Concilium Turonense sub Alexandro papa habitum est, quo acta Papiensis concilii, in quo Victor & Fri-

A dericus præfuerant, damnata fuerunt. *Octo illi canones, qui in appendice œcumenici concilii Lateranensis XI. infra collocata, sub titulo concilii Turonensis continentur, autore VVillelmo Neubrigensi lib. 2. cap. 5. hac synodo editi & constituti putantur. Matthæus Paris in historia Anglicana*, Alexander, *inquit*, Turonis concilium congregavit in ecclesia sancti Mauricii duodecimo Kalendas Iunii, ad cujus vocationem permissione regis Angliæ venerunt archiepiscopi, episcopi, & alii Angliæ prælati, Thomas Cantuariensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, & ad dexteram papæ in concilio sedit: & archiepiscopus Eboracensis Rogerus ad sinistram B cum solo episcopo Dunelmensi. *Hæc de concilio Turonensi Matthæus Paris. Acta vitæ Alexandri papæ de eadem synodo ista*: Et quoniam tempus concilii celebrandi imminebat, quod in octavis Pentecostes Turonum convocaverat: exivit de Parisiis, & transiens per Carnotum, ad Turonis civitatem celeriter remeavit. Anno igitur Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo tertio, Indictione undecima, anno quarto sui pontificatus, "quarto decimo Kalendas Iunii, supradictus Alexander papa in ecclesia sancti Mauricii Turone concilium celebravit, in quo secum interfuerunt cardinales numero decem & septem, & episcopi centum & viginti quatuor, ... centum & quatuordecim, & aliorum tam clericorum quam laicorum maxima multitudo. Atque inter alios insignes C ecclesiæ præsules interfuit sanctus Thomas archiepiscopus Cantuariensis, anno superiori, ut vidimus, ad eam regendam cathedram ex munere cancellariæ assumptus, quem præter morem Alexander papa ejusmodi excepit honorificentia. Fecit enim, ut omnes cardinales occurrerent ei extra urbem illam, præter duos tantum, qui soliti essent ei semper assistere: idemque obtinuit quæcumque ab ipso pontifice petiisset, nempe suæ ecclesiæ privilegiorum confirmationem. *Hæc in vita ipsius, a quatuor autoribus scripta.*

ANNO CHRISTI 1163.

" quarto

Dum ista in Turonensi concilio cœpta essent actitari, post alios, qui illuc convenissent catholicæ communionis episcopi, convolavit & Conradus archiepiscopus Moguntinus electus, de quo ista Romualdus archiepiscopus Salernitanus, hujus temporis scriptor fidelis: D Tempore concilii hujus Conradus nobilis clericus Alemanniæ, & Imperatoris consanguineus, qui in Moguntina ecclesia erat electus, nolens Octaviano & Imperatori schismatico consentire, ecclesiam suam deserens, ignorante Imperatore, ad Alexandrum papam in Franciam festinus advenit. Quem papa satis benigne recipiens, postmodum secum Romam usque adduxit: dehinc in cardinalem episcopum Sabinensem promovit: postremo in Moguntinum archiepiscopum sublimavit. Quo audito Imperator ira commotus, Christianum nomine cancellarium suum in Moguntina ecclesia eligi fecit, & a suis suffraganeis consecrari. *Hæc ipse.*

E *Quæ autem in eodem concilio Turonensi sint transacta, ita legitur in vita actis Alexandri papæ*: In eo nimirum apostolica constituta sunt probata, & hæc capitula roborata denuo, & promulgata. *Sed, ut Robertus asserit, qui præsens aderat, in primis illud actitatum, quod Alexander papa reddita plenissima ratione de sui legitima ad pontificatum promotione, ingesserit de intrusione & invasione Octaviani querelam: quo factum est, ut in ipsum atque complices ejus omnes fuerit iteratum anathema.*

*** *Adde*

ANNO CHRISTI 1163.

*** *Adde ex historia Vizeliac. lib.* IV. Alexander Turonicam metropolim urbem adiit, & concilium ibidem tenuit omnium episcoporum Lugdunensium, Narbonensium, Viennensium, Bituricensium, Senonensium, Remensium, Rotomagensium, Turonensium, Burdegalensium, Auscitanensium, Alpensium, Apenninarum & Maritimarum, centum quinque numero: Cantuariensium etiam atque Eboracensium, Scotorum quoque & Hibernensium: sed & abbatum, & diversæ professionis personarum, gratanter undique advenientium. Nam & Germanorum episcopi plures occulte scripserunt Alexandro papæ, obedientiam & omnimodam reverentiam pro loco & tempore illi humiliter exhibentes. Italiæ vero non minima pars affuit, partim scripto, partim sua præsentia. Sed & Sardinia & Sicilia cum omni Calabria, omnis quoque Orientalis ecclesia, & Hispania, devotum obedientiæ caput humiliter Alexandro catholico papæ subdidit.

Interfuerunt prædicto concilio Stephanus abbas Cluniacensis, & Guillelmus abbas Vizeliacensis. Cogitaverunt autem actum renunciationis Cluniacenses proponere contra Vizeliacenses. Sed conscii suæ injustitiæ, & Romanæ rectitudinis, conticuerunt omnes: nec etiam exinde ausi fuerunt mutire: cum plurimæ hujusmodi controversiæ hinc & inde in eodem concilio proponerentur, & terminarentur. Sicut fuit causa Parisiensium clericorum & monachorum cœnobii S. Germani de Pratis: quæ plenius ventilata, injustis clericorum vocibus æternum silentium imposuit.

ANNO CHRISTI 1164.

CONCILIABVLVM CLARENDONENSE,

quo decem & sex capitula consuetudinum, ut vocabant, Anglicanarum, æquitati & ecclesiasticæ immunitati repugnantia, confirmata sunt anno Domini MCLXIV. tempore Alexandri papæ III.

QVA *occasione hæc conventio apud Clarendonam in Anglia, & quæ capitula ab episcopis ibidem confirmata, & juramento approbata fuerint, refert Matthæus Paris in historia Anglicana subsequentibus verbis*: Anno Domini MCLXIV. in præsentia regis Henrici apud Clarendonam, octavo Kalendas Februarii, præsidente Ioanne de Oxonia, de mandato ipsius regis, præsentibus etiam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus & proceribus regni, facta est recognitio sive recordatio cujusdam partis consuetudinum & libertatum antecessorum suorum, regis videlicet Henrici avi sui, & aliorum quæ observari debebant in regno, & ab omnibus teneri, propter dissensiones & discordias sæpe emergentes inter clerum & justitiarios domini regis, & magnatum regni. Harum vero consuetudinum recognitarum quædam pars in sexdecim capitulis subsequentibus continetur.

1. De advocatione & præsentatione ecclesiarum si controversia emerserit inter laicos & clericos, vel inter clericos, in curia domini regis tractetur & terminetur.

2. Ecclesiæ de feudo domini regis non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

3. Clerici accusati de quacumque re, summoniti a judiciario regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis, quod ibi sit respondendum, & in curia ecclesiastica unde videbitur quod ibi sit respondendum: ita quod regis justitiarius mittet in curiam sanctę ecclesię, ad A videndum quomodo res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cętero ecclesia tueri.

ANNO CHRISTI 1164.

4. Archiepiscopis, episcopis, & personis regni non licet exire regnum absque licentia domini regis. Et si exierint, si regi placuerit, securum eum faciant, quod nec in eundo, nec in redeundo, vel moram faciendo, perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

5. Excommunicati non debent dare vadium ad remanentiam, nec præstare juramentum, sed tantum vadium & plegium standi judicio ecclesiæ, ubi absolvuntur.

6. Laici non debent accusari, nisi per certos & legitimos accusatores & testes in præsentia episco- B pi: ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quidquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit, vel non audeat aliquis accusare: eos vicecomes requisitus ab episcopo faciat jurare duodecim legales de Insuero, sive de villa, coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

7. Nullus qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terrę sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justitiarius ejus, si fuerit extra regimen, ut rectum de eo faciat: & ita, ut quod per- C tinebat ad regis curiam, ibi terminetur, & de eo quod spectat ad curiam ecclesiasticam, ad eamdem mittatur, ut ibi terminetur.

8. De appellationibus, si emerserint, ab archidiacono debebit procedi ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum: & si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepro ipsius in curia archiepiscopi cōtroversia terminetur: ita quod non debeat ultra procedi absque assensu domini regis.

9. Si calumnia emerserit inter clericum & laicum, vel e converso, de ullo tenemento quod clericus velit ad eleemosynam trahere, vel laicus ad laicum feudum: per recognitionem duodecim legalium D hominum, juxta capitalis justitiarii regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad eleemosynam, sive ad laicum feudum, coram justitiario regis. Et si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica: si vero ad laicum feudum, nisi ambo tenementum de episcopo eodem vel barone, advocaverint de feudo illo eumdem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius: ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius fuerat saisitus de civitate vel castello vel burgo, vel dominico manerio regis.

10. Si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, & ad citationes eorum noluerit satisfacere: bene E licet eis sub interdicto ponere eum, sed non debent ipsum excommunicare, priusquam capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut justitiet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia regis, & exinde poterit episcopum ipsum accusatum ecclesiastica justitia coercere.

11. Archiepiscopi, episcopi, & universæ personę regni, qui de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam, & inde respondeant justitiariis & ministris regis, & sequantur, & faciant omnes consuetudines regias: & sicut cæteri barones

ANNO CHRISTI 1164.

barones debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus, quousque perveniatur ad diminutionem membrorum, vel ad mortem.

12. Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus, in dominio regis: esse debet in manu ipsius, & inde percipiet omnes reditus & exitus, sicut dominicos reditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ: & in capella ipsius regis debet fieri electio assensu ipsius regis, & consilio personarum regni, quas ad hæc faciendum advocaverit: & ibidem faciendum advocaverit: & ibidem faciet electus homagium & fidelitatem regi, sicut ligio domino suo, de vita sua & de membris, & de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecretur.

13. Si quisquam de proceribus regni disfortiaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono, de se suisve justitiam exhibere: dominus rex debet eos justitiare. Et si forte aliquis disforciaret domino regi rectitudinem suam: archiepiscopi, episcopi, & archidiaconi, debent eum justitiare ut regi satisfaciat.

14. Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis non detineat ecclesia vel cœmeterium, contra justitiarios regis, quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis, sive extra fuerint inventa.

14. Placita de debitis, quæ fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei, sint in justitia regis.

16. Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cujus terra nati dignoscuntur.

Hanc recognitionem sive recordationem de consuetudinibus & libertatibus iniquis, & dignitatibus Deo detestabilibus, archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus, cum comitibus & baronibus ac proceribus cunctis, juraverunt, & firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce tenendas & observandas domino regi & heredibus suis, bona fide & absque malo ingenio in perpetuum.

17. Decrevit etiam rex, ut clericos, quos in publico flagitio episcopi invenirent obnoxios, præsente regis justiciario, exautorarent, & post curiæ regis traderent puniendos. Archiepiscopus in contrarium sentiebat, ut quos exautorarent episcopi, a manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in id ipsum punire viderentur.

Huic controversiæ occasionem præstitit Philippus de Broc, canonicus Bedfordensis: qui tractus in causam propter homicidium, in regis justitiarium verbum protulit contumeliosum. Quod cum negare coram archiepiscopo non posset, præbendæ suæ beneficio mulctatus est, & post biennium a regno pulsus.

His itaque gestis potestas laica in res & personas ecclesiasticas, omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus aut vix murmurantibus episcopis, potius quam resistentibus, usurpabat. Thomas igitur Cantuariensis archiepiscopus in se reversus, cum leges iniquas & omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, & eas observare juramento firmasset: rem temere perpetratam diligenter examinans, seipsum graviter afflixit alimentis austerioribus, & indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem & condignos pœnitentiæ fructus, a summo pontifice meruit devotus absolvi. Nam illico nuncios ad Romanam dirigens curiam, dum causam ecclesiæ & suam ad summi pontificis in schedula conscriptam transmisisset cognitionem, ab obligatio- A tione, quam inconsulte inierat, absolutionem petiit.

ANNO CHRISTI 1163.

De eodem ex actis Thomæ Cantuariensis, quæ habentur in Vaticana bibliotheca cum collectione epistolarum ad hæc negotia spectantium: Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto, papatus Alexandri anno quinto, illustrissimi regis Anglorum Henrici secundi anno decimo. *De die autem ista habentur in fine:* Facta sunt hæc quarta die ante purificationem sanctæ Mariæ perpetuæ virginis, *nempe trigesima Ianuarii. Qui autem huic interfuere conventui numerantur omnes episcopi Anglicani, & comites, barones, magistratus, & nobiles. Quæ autem acta sint, sic accipe a VVillelmo in quadripartita:* Rex igitur, ut videbatur, regni & sacerdotii zelans pacem, sed sibi & archi-B præsuli suo minus providens, apud Clarendunam regnum convocat universum. Quo cum præsules & proceres convenissent, exigit rex instantius, ut promissa sibi solverentur. Verum archiepiscopus, licet regi assentire promisisset: suspectam tamen habens regis promissionem, quam scilicet exigeret, & quia frequenter principes ad indebita manus extendant, modum ignorantes, elegit potius apud regem, quam in legem Dei periclitari, æneumque serpentem conterere prius, quam pravitas in populo Dei pullularet. Iam quamvis exilium & carcerem metueret, Deum tamen pluris existimans, ex C adverso ascendit. Ille minatur; iste refragatur: ille delirat; iste tacita prece suspirat. Interea temporis Saresberiensis & Norvicensis episcopi, quos ab antiquo odio pœna manebat, timentes sibi ex impacati tẽporis occasione, verbis lacrymabilibus archiepiscopum exorabant, quod sui misereretur cleri, quod animi pertinaciam relaxaret: ne ipse carcerem, clerus exterminum, ipsi capitis damnationem incurrerent. Sed & comites duo potentissimi in regno ipsum aggressi dicebant, quod nisi ille voluntati regis acquiesceret, ex regis jussione ad violentiam cogendi erant, quæ regi sibique perpetuam irrogaret infamiam.

Vir ergo invictæ constantiæ, & in petra Christi fundatus, nec blanditiis emollitus, nec terrori-D bus concussus, tandem a gremio veritatis, & sinu matris avellitur, cujus libertati adhærebat. Et ne victor in lite per superbiam intumesceret in mente, inde deficiens, unde proficere deberet, derelinquitur ad horam, scilicet ut cadat, & post casum resurgat: cadens humanam frigilitatem agnoscat, resurgens, circa se Divinam miserationem intelligat. Sic, ne quis de sua virtute confidat, princeps apostolorum Petrus & David sanctus ceciderunt: sic beatus Thomas tentationi relinquitur ad horam, ut postmodum fragilitatis propriæ memor, fortior resurgat ad pugnam. Igitur cum tertio per Richardum magni nominis virum, qui templo Hierosolymitano tunc præerat, sibi cavere moneretur, & cleri misereri: non tulit eorum supplicationes, non E geniculationes. Nam cum tanquam in ipsius verticem vibratos gladios viderent, plangere cernebantur, & tanquam funus præsens futurum facinus lugebant. Vnde potius super clerum, quam super se motus miseratione, annuit de consilio eorum regiæ voluntati parere. Primus igitur ante omnes archipræsul in prætaxata forma se obligat, quod videlicet regias consuetudines foret observaturus bona fide, verbo illo suppresso, scilicet, salvo ordine. Atque juratoriam adjiciens cautionem, hæc se facturum in verbo veritatis spopondit, peccatum peccato adjungens: & idipsum in eadem forma

ANNO CHRISTI 1164.

de forma sigillatim universi pontifices juraverunt. A Et incontinenti facta obligatione in hac forma, per quosdam regni proceres, qui has nosse debuerant, facta est regiarum consuetudinum recognitio, ut sicut publice, ita & expresse censerentur. Verum cum & pleræque jam fuissent expressæ, & multo plures, ut videbatur, forent exprimendæ adhuc, archipræsul interlocutus est, dicens se nec esse de antiquioribus regni, ut pristinas regni consuetudines sciret, nec in archipræsulatu diu fuisse. Unde dicebat se nescire de his, & propterea quod inclinata ea esset dies, tantum negotium esse differendum in crastinum. Placuit sermo, & in sua se receperunt B hospitia. Et in crastinum revertentes in idipsum, quæ pridie intermissæ fuerant consuetudines regiæ, recognitæ sunt & expressæ, & in scriptum chirographi more confectum redactæ, & regiarum consuetudinum nomine censæ: quarum tamen multæ, ut perhibebatur, nequaquam regiæ, sed odio archipræsulis ad ancillandam ecclesiam evomitum æmulationis & invidiæ virus, ipso etiam rege ignorante, quod homines inter ipsum & archiepræsulem hac astutia dissensionis zizania disseminare intenderent. Nec enim Rex, qui adhuc erat juvenis, sicut nec archipræsul novus, pristinas regni consuetudines nisi ex illorum relatu cognoscebat. Quales vero hæ regiæ consuetudines fuerint, si quis scire desiderat, eas in fine hujus historiæ descriptas inveniat. *Quas paulo inferius & nos hic descripturi sumus. Pergit vero ad institutam orationem:*

Scriptis igitur consuetudinibus, & in formam chirographi redactis, postulat Rex ab archiepiscopo & episcopis, ut ad cautionem & majorem firmitatem sigilla sua appendant. Verum archipræsul, etsi vehementer contristatus, dissimulat tamen, regem contristare tunc nolens, & caute quidem de plano non negabat: sed differendum adhuc dicebat. Et si parati essent ad faciendum, dicebat tamen, propter negotii magnitudinem, decere dilationem vel modicam, cum juxta Sapientem, D absque consilio nihil faciendum grave: & exinde post deliberationem aliquantulam, ipsum & episcopos super hoc ipsum decentius requirendos. Scriptum tamen dictas consuetudines continens recepit pro medietate quidem, & proinde, ut causam videlicet suam secum haberet. Alteram vero scripti partem suscepit Eboracensis archipræsul. *Rex vero ipse tertiam in regum archivis recondendam accepit scilicet.* Et sic ea die dimissio facta est.

Præter quadripartitam, quam diximus, de his historiam, accedit ad calcem magis exacta narratio de omnibus quæ contigerunt a fine ejusmodi conciliabuli execrandi habiti Clarendunæ E usque ad profectionem Alexandri pontificis ex Galliis: ex quibus nos conteximus recitandam historiam, quæ sic se habet: a pœnitentia sancti Thomæ sumentes exordium istis verbis: Eoque recedente a Regis curia, obiter inter familiares ipsius orta est murmuratio, iis, ut assolet, asserentibus sic fieri oportere, propter temporis angustiam: illis indignantibus ecclesiasticæ libertatis autoritatem ad unius hominis libitum deperire. Inter quos acrius unus institit, dicens: Publica, inquit, potestas perturbat omnia, in ipsum Christum delirat iniquitas, synagoga satanæ profanat sanctuarium Dei: sederunt principes, convenerunt in unum adversus Christum Dominum. Nemo tutus qui diligit æquitatem: mundo judice, soli sapiunt & venerantur hodie qui principi obsequuntur ad libitum. Concussit hæc tempestas & columnas ecclesiæ: dum pastor disparuit, oves dispersæ latitant sub lupo. De cætero quis erit locus innocentiæ, quis stabit ex adverso, vel quis triumphabit in prælio, principe devicto? Hæc quidem is murmurabat qui crucem ferebat ante dominum Cantuariensem: cæteri obmutuere præ angustia. Et adjecit audacius, assumens parabolam in hunc modum: Quid, inquit, virtutis sibi retinuit, qui constantiam perdidit & famam? Quorsum hæc, fili? (ait dominus Cantuariensis.) Teipsum, inquit, id respicit, quod hodie omnino perdidisti & conscientiam & famam, Deo odibili & honestati contrario exemplo in posterum relicto, cum manus tuas Deo sacratas ad execrandas consuetudines observandas extenderes, & in confusionem libertatis ecclesiasticæ cum nefarii satanæ ministris conniveres. *Fuit plane iste gallus ille cujus clamore excitatus Petrus flevit amare. Nam pergit:* Ingemuit igitur dominus Cantuariensis, & suspirans adjecit: Pœnitet me, inquit, & graviter, & meum exhorrescens excessum, meipsum judico indignum de cætero C ad eum accedere in sacerdotio, de cujus ecclesia contraxi tam vile commercium. Silebo itaque sedens in mœrore, donec me visitarit Dominus ex alto, ut per ipsum Dominum & dominum papam merear absolvi: statimque inde destinavit nuncium ad sedem apostolicam.

Didicerat ista Alexander papa antea aliorum relationibus, magnaque commiseratione commotus, has ad eundem sanctum Thomam litteras dedit, quibus mœrentem est consolatus, atque absolvit a juramento. Litteræ autem sic se habent:

Ad aures nostras fraternitas tua noverit fuisse perlatum, & quorumdam nobis relatione suggestum, quod occasione cujusdam excessus a Missarum proposueris celebratione cessare, & a consecratione sanguinis & corporis Domini abstinere. Quod utique quam grave sit, præcipue in tanta persona, & quantum possit exinde scandalum provenire, solicita meditatione consideres, & hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis attendat. Debet autem diligentia tua prudenter advertere, quod plurimum interest, quando ex deliberatione & propria voluntate, & quando ex ignorantia vel necessitate aliqua committuntur. Aliter enim in his quæ spontanea voluntate, & aliter quæ ignorantia (sicut dictum est) vel necessitate cogente fiunt, noscitur procedendum. Et aliter illa, aliter ista tractanda sunt, & viris discretis & prudentibus metienda, velut sacræ scripturæ testimoniis edocemur. Intentio tua operi tuo nomen imponit. Nam, sicut & alibi legitur, usque adeo voluntarium est peccatum, ut, nisi fuerit voluntarium, non sit peccatum. Et omnipotens Dominus non factum agentis attendit, sed considerat potius intentionem, & dijudicat voluntatem. Si igitur aliquid te recolis commisisse, de quo propria te debeat conscientia remordere: quidquid sit, sacerdoti, qui discretus & providus habeatur, tibi consulimus per pœnitentiam cōfiteri. Quo facto, &

ANNO CHRISTI 1164.

& misericors Dominus, qui multo amplius ad A cor respicit, quam ad actus, tibi consuetæ pietatis suæ miseratione dimittet. Et nos de beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus meritis confidentes, te ab eo quod est commissum absolvimus: & idipsum fraternitati tuæ autoritate apostolica relaxamus, consulentes utique ac mandantes, ut postea a Missarum celebrationibus propter hoc non debeatis abstinere. Datum Senonis, Kal. Aprilis.

Hæc Alexander. Porro Ioannes Saresberiensis in epistola ad Petrum scriptorem, puto Blesensem, quæ in codice epistolarum sæpe citato omissa, postea in fine voluminis posita legitur, affirmat, peccatum sancti Thomæ non excusandum, sed ostendendum per pœnitentiam esse purgatum, ait enim: Pollicitationem Clarendunæ, ad quam de consilio episcoporum impulsus est, purgare non possum, B quia non fuerat utique facienda: sed offensam confessio diluit, accepta solemniter pœnitentia a summo pontifice, qui perversas illas consuetudines, multis audientibus, autoritate apostolica condemnavit. *Hæc Ioannes. Pergunt vero acta citata superius:* Innotuit interim idipsum principi, quod dominus Cantuariensis ab illa compromissione vellet resilire, in eo præcipue, dum palam restitit, ne scriptum illarum consuetudinum, sicut condictum fuerat, suo sigillo corroboraret. Et exinde princeps exasperatus, gravioribus & exquisitis cœpit dominum Cantuariensem vexare exactionibus: ita ut palam fieret intelligentibus, sanguinem ipsius archiepiscopi & vitam requiri.

Inserere studuimus, *inquiunt*, funestum illud & famosum decreti chirographum, consuetudines illas regias videlicet apud Clarendunam promulgatas, quarum hæc prima:

I.

De advocatione, & præsentatione ecclesiarum, si controversia emerserit inter laicos, vel inter clericos & laicos, vel inter clericos & clericos, in curia domini regis tractetur & terminetur. *Primum hoc damnavit sancta Romana ecclesia sub Alexandro papa III.*

II.

Ecclesiæ de feudo domini regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & concessione ipsius. *Hoc toleravit.*

III.

Clerici citati & accusati de quacumque re, moniti a justitia regis, venient in curiam ipsius, responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis, quod sit ibi respondendum. Ita quod justitia regis mittet in curiam sanctæ ecclesiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur: & si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet de cætero eum ecclesia tueri. *Hoc damnavit.*

IV.

Archiepiscopis, episcopis, & personis regni, non licet exire de regno absque licentia domini regis. Et si exire voluerint, si domino regi placuerit, assecurabunt, quod nec in eundo, nec in moram faciendo, nec in redeundo, perquirent malum vel damnum domino regi vel regno. *Hoc damnavit.*

V.

Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum, sed tantum vadium & plegium standi judicio ecclesiæ, ut absolvantur. *Hoc damnavit.*

VI.

Laici non debent accusari nisi per certos & legales accusatores & testes in præsentia episcopi: ita quod archidiaconus non perdat jus suum, nec quidquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod non velit nec audeat aliquis accusare eos: vicecomes requisitus ab episcopo faciet jurare duodecim legales homines de visneto, seu de villa coram episcopo, quod inde veritatem secundum conscientiam manifestabunt. *Hoc toleravit.*

VII.

Nullus qui de rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec terræ alicujus eorum sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in terra fuerit, conveniatur, vel justitia ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de ipso faciat, & ita ut quod pertineat ad curiam regiam, ibidem terminetur, & de eo quod spectabat ad ecclesiasticam curiam, ad eumdem mittatur, ut terminetur. *Hoc damnavit.*

VIII.

De appellationibus, si emerserint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, & ab episcopo ad archiepiscopum: & si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepto C ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur, ita quod non debeat ulterius procedere absque assensu regis. *Hoc damnavit.*

IX.

Si calumnia emerserit inter clericum & laicum, vel e converso de ullo tenemento, quod clericus velit ad eleemosynam attrahere, laicus vero ad laicum feudum: recognitione duodecim legalium hominũ, per capitalis justitię regis considerationem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad eleemosynam, sive ad feudum laicum, coram ipsa justitia regis. Et si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica: si vero ad lai- D cum feudum, nisi ambo tenementum de eodem episcopo vel barone advocaverint, erit placitum in curia regia. Si uterque advocaverit de feudo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat qui prius saisitus fuerat. *Hoc damnavit.*

X.

Qui de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo de aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eidem respondere, & ad citationes eorum satisfacere noluerit: bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari, priusquam capitalis minister regis villæ illius E conveniatur, ut justitiet eum ad satisfactionem venire. Et si minister regis inde defecerit, ipse erit in misericordia regis, & exinde poterit episcopus ipsum accusatum ecclesiastica justitia coercere. *Hoc damnavit.*

XI.

Archiepiscopi, episcopi, & universæ personæ regni, qui de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de dominio regis, sicut baroniam, & inde respõdeant justitiariis & ministris regis, & sequantur & faciant omnes consuetudines regias & rectitudines: & sicut cæteri barones, debent interesse judiciis curiæ domini regis cum baronibus,

ANNO CHRISTI 1164.

bus, quousque perveniatur in judicio ad diminutionem membroru, vel ad mortem. *Hoc toleravit.*

XII.

Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus de dominio regis, debet esse in manu ejus, & inde percipiet omnes reditus & exitus, sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiæ, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ, & in capella ipsius debet electio fieri assensu regis, & cõsilio personarum regis, quas ad hoc faciendum vocaverit. Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem domino regi, sicut ligio domino, de vita & membris, & de honore suo terreno, salvo ordine suo, priusquam sit consecratus. *Hoc damnavit.*

XIII.

Si quisquam de proceribus regni difforitiaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono, de se vel de suis justitiam exhibere: rex debet justitiare. Et si forte aliquis difforitiaverit domino regi rectitudinem suam: archiepiscopi, vel episcopi, & archidiaconi, debent eum justitiare ut domino regi satisfaciat. *Hoc toleravit.*

XIV.

Catalla eorum, qui sunt in regis forisfacto, non detineat ecclesia vel cœmeterium, contra justitiam regis: quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa. *Hoc toleravit.*

XV.

Placita de debitis, quæ fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei, sint in curia regis. *Hoc damnavit.*

XVI.

Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cujus terra nati dignoscuntur. *Hoc toleravit.*

CONCILIABVL. NORTHAMPTONENSE

ANNO CHRISTI 1164.

in Anglia celebratum, quo Thomas archiepiscopus Cantuariensis de perjurio per regem accusatus, eo quod Anglicanas consuetudines, quas juraverat, non observasset, condemnatus fuit anno MCLXIV. sub Alexandro papa III.

De *rebus in hoc conciliabulo gestis, post Rogerum in annalibus, acta vitæ sancti Thomæ, quæ sunt apud Baronium, ista referunt:* Facta quoque coitione apud Northamtonam, dominus noster trahitur in causam. Seorsum ita in conclavi sedentibus domino Cantuariensi cum suis episcopis, ex edicto Regis seris objectis, ne pateret exitus: propositum est ex parte Regis adversus dominum Cantuariensem, quod cum cancellarius esset, & haberet vacantes episcopatus & abbatias, & multos reditus per annos plurimos in manu sua, nullam super his reddiderit rationem, quam modo ipse Rex requireret exhiberi. Super his, inquit Cantuariensis, prudentiores volumus consulere, & de consulto respondere.

Dum igitur medium silentium tenuerunt adinvicem, domino Cantuariensi id requirente, Gilbertus Londoniensis episcopus, decanus utique Cantuariensis ecclesię, & idcirco in consilio post archiepiscopum primus: Si pater, inquit, recolis, unde te dominus Rex sustulerit, quid tibi contulerit, considerata temporum malitia, quantam ruinam catholicæ ecclesiæ & nobis paraveris, si in his Regi resistere volueris; non solum archiepiscopatui Cantuariensi, sed in decuplo, si tanti

A fuerit, cedere deberes. Et forsitan si hanc in te viderit humilitatem, te Rex in universum restituet. Satis, inquit Cantuariensis, innotuit, quod consulto responderis.

Deinde Henricus VVintoniensis episcopus subintulit: Hæc forma consilii, catholicæ ecclesiæ penitus perniciosa, nos omnes obligat & confundit: quia si archiepiscopus noster & totius Angliæ primas nobis id relinqueret exemplum, ut ad nutum & comminationem principis, autoritati & curæ animarum sibi commissæ quisque episcopus debeat cedere, quis erit de cætero status ecclesiæ, nisi ut nulla agantur, de jure, & omnia confundantur pro libitu: & sic erit sacerdos sicut & populus?

B Hilarius post hæc Cicestrensis episcopus, & ipse gloriosus in verbis, subjunxit: Nisi, inquit, temporis instantia, & catholicæ ecclesiæ perturbatio aliud exigeret, standum utique esset vestræ sententiæ. Verum ubi nutat canonum autoritas, plurimum subtrahendum severitati, ut in eo proficiat dispensatio, quod possit destruere severa correctio. Censeo igitur cedendum regiæ voluntati, sed ad tempus: ne præpropere procedamus id statuere, unde sequatur durior retractio, nec sine rubore.

Episcopus deinde Lincolniensis, simplex quidem homo & minus discretus: Patet, inquit, vitam hominis istius & sanguinem quæri: & necessarium alterum eorum erit, aut archiepiscopatui, C aut vitæ cedendum. Quis sibi fructus de archiepiscopatu proveniet, si proinde vitæ cesserit: nec id video.

Exoniensis autem episcopus Bartholomæus: Palam, ait, quod dies mali sunt: & si possemus sub dissimulationis umbra hujus tempestatis impetum transilire illæsi, id præcipue procurandum; nec ad id de facili perveniendum, nisi subtrahatur plurimum severitati. Temporis instantia id requirit, maxime cum non sit generalis, sed particularis hęc persecutio. Satius est igitur unum caput in parte periclitari, quam totam Anglicanam ecclesiam inevitabili discrimini exponere.

D VVigorniensis episcopus Rogerius, requisitus & ipse quid inde sentiret, ita temperavit responsum, ut etiam negando palam faceret quid animi haberet: Nullum, ait, in hac parte dabo consilium: quia si dixero a Deo susceptam animarum curam ad regiam comminationem & voluntatem oportere relinquere, contra conscientiam meam & capitis mei condemnationem loquetur os meum: si censeam regi resistendum, ecce qui sui sunt audiunt, per quos idipsum innotescet Regi: statimque ejiciar extra synagogam, & erit sors mea de cætero cum publicis hostibus & condemnatis. Idcirco nec hoc dico, nec illud consulo.

His ita gestis, sederunt aliquamdiu sub silentio: nec erat qui amplius his adjiceret. Et arte E quæsita, ut pateret eis exitus, inclusi enim erant: Volo, inquit dominus Cantuariensis, loqui cum duobus comitibus, qui cum Rege sunt, quos & nominavit. Vocati illi, aperto ostio introierunt properantes, cupientes aliquid audire, quod regiam satiaret voluntatem. Astantibus iis ait dominus Cantuariensis: Super his, de quibus nos dominus Rex convenit, consulimus. Et quia non habemus ad præsens eos, quibus res ipsa magis innotuit: ideo usque in crastinũ petimus inducias: tunc responsuri sicut dominus nobis inspiraverit. Ad hæc Regi referẽda missi sunt Londoniensis

sis & Roffensis episcopi. Londoniensis autem sub vulpe latens, injunctum sibi pervertit negotium, dicens Regi dominum Cantuariensem apud eum postulare inducias ad præparanda instrumenta, statuto die rationem redditurus super objectis: ut sic magis obligaretur dominus Cantuariensis ad executionem regiæ voluntatis. Directi sunt igitur comites ad archiepiscopum, postulatas inducias ex parte Regis deferentes: si tamen ratum haberet, quod ex parte sua per episcopos Regi fuerat suggestum. Quo audito, Cantuariensis ait, se id in mandatis non dedisse, nec id quod suggestum est se ratum habere: sed die sequenti se, Deo autore, venturum, & sicut datum fuerit, desuper responsurum. Erubuit ergo Gilbertus Londoniensis, dum videret se incidisse in laqueum, quem contexuit ad patrem suum decipiendum.

Soluto itaque consilio, ea die discesserunt ab invicem. Multitudo virorum militum & aliorum, qui cum domino Cantuariensi illuc convenerant, regio metu perterriti, secessit in partem, & amplius cum eo non stetit. Quo sanctus Thomas comperto, jussit circuiri sepes & vicos, & ad se vocari pauperes, claudos, ac debiles, dicens per talem militiam celeriorem posse provenire victoriam, quam per eos qui tempore tentationis turpiter recesserant. Impleta est domus ejus discumbentium pauperum, & peracta est dies illa in Domino cum lætitia, nulla mentione palam habita posthinc perturbationis.

Sequenti die, summo diluculo percussus est dominus noster passione iliaca. nam & ea multoties vexabatur eatenus, ut non potuerit se de lecto erigere. Unde longiore mora interposita, ut crederetur ab invidis ad curiam regis nolle descendere: missi sunt qui eum citarent acrius ad respondendum. Qui, dum, inquit, quieverit ista passio, crastino die, Deo autore, apparebo. Transeunte vero die illa, & nocturnis vigiliis cum summa devotione demum peractis, mane consurgens ad Missarum solemnia, sacris pro more indutus vestibus, & per beati martyris Stephani merita Divinum sibi invocans auxilium, initium Missæ jussit inchoari: *Etenim sederunt principes, & adversum me loquebantur:* totumque officium cum ad id pertinentibus complevit devotius, ministralibus Regis, qui ibi aderant, id tacite considerantibus, quibus visum est idipsum aliquid portendere. Expleto itaque ministerio, amoto ab humeris pallio cum infula, cæteris indutus vestibus sacris, cappa clericali superinjecta.

In quadripartita autem historia asseritur, consilio cujusdam sancti viri monachi a sancto Thoma celebratam tunc fuisse Missam sancti Stephani protomartyris: non autem, ut tunc ejus esset natalitius dies: sed & præter morem eam celebrasse cum pallio. Et quod clam secum detulit more majorum eucharistiam, palam vero gestandam sumpserit crucem: ita se sanctus ad martyrium parans, quod ea se die obiturum putabat. Pergunt vero citata superius acta: Intraturus cameram Regis, ubi Rex præstolabatur, ad ostium ipsum crucem bajulat propria manu, sequentibus episcopis, id aliter quam decuit interpretantibus. Occurrit Robertus Herefordensis episcopus: Pater, inquiens, sustine, & ego vice capellani crucem deferam ante præsentiam vestram: sic enim condecet. Iustius est, ait Cantuariensis, me ipsam deferre, sub cujus protectione tutus maneo: & ejus viso vexillo, non est dubitandum, sub quo principe milito. Londoniensis ad hæc: Si viderit Rex te armatum intrare, gladium suum fortiorem exeret in caput tuum: & tunc videbis quid proderunt arma tua tibi. Hæc, inquit Cantuariensis, Deo committimus. Et Londoniensis: Stultus hactenus fuisti, & ab hac stultitia, ut video, de cætero non recedes. Et processum est. Audiens autem Rex episcopum armatum venire, oblito vel deposito illo gladio, quem dixerat Londoniensis, citius secedit in conclavem ulteriorem, sedente hac seorsum Cantuariensi solo cum suis, & paucis: episcopis ex adverso & loco & animo adunatis. Denique vocati sunt episcopi ad Regis concilium, Cantuariensi sub jugulo relicto. Protrahitur tempus, dum quæritur innocentis damnatio. Cantuariensis firma facie induit constantiam. Exiens Rogerus Eboracensis archiepiscopus ait clericis suis, quos ibi invenit: (erant enim ibi magister Robertus, Grandis cognomine, & Osbernus a Rondel) recedamus hinc. Non oportet nos videre quæ hic habent fieri cito de Cantuariensi. Magister Robertus ad hæc: Non, inquit, hinc recedam, donec videro quid Dei voluntas super his judicaverit. Si pro Deo & ejus justitia dimicaverit usque ad sanguinem, pulcrius & melius vitam finire non poterit. Recedente itaque Eboracensi archiepiscopo a camera Regis, veniens Bartholomæus Exoniensis, episcopus, procidens ad pedes domini Cantuariensis, ait: Pater mi, miserere tui, miserere & nostri: omnes enim hodie perimus odio capitis tui. Exiit namque edictum a Rege, ut qui amplius cum Cantuariensi staret, publicus hostis judicaretur, in capite puniendus. Dictum est etiam, quod Iocelinus Saresberiensis episcopus, & VVillelmus Norvvicensis episcopus, quia adhuc restiterant, traherentur statim ad supplicium, in membris mutilandi: qui & ipsi pro salute sua Cantuariensem rogabant.

Inspiciens igitur Cantuariensis in Exoniensem episcopum: Fuge hinc, ait, quia non sapis ea quæ Dei sunt. Exierunt denique a concilio omnes simul episcopi cum tumultu ad Cantuariensem, quorum unus eloquens Hilarius Cicestrensis episcopus prorumpens in vocem: Aliquando, ait, noster fuisti archiepiscopus, & tenebamur tibi obedire: sed quia domino regi fidelitatem jurasti, hoc est, vitam, membra, & terrenam dignitatem sibi per te fore salvam, & consuetudines, quas ipse repetit, conservandas, & tu eas niteris destruere, præcipue cum spectent ad terrenam suam dignitatem & honorem: idcirco te reum perjurii dicimus, & perjuro archiepiscopo de cætero non habemus obedire. Nos itaque & nostra sub domini papæ protectione ponentes, te ad ejus præsentiam appellamus super his responsurum: & diem statuit. Audio, inquit Cantuariensis.

Subtrahentes se episcopi, seorsum sedere ex adverso diutius in summo silentio. Tandem a Rege processerunt comites & barones & plurima turba ad dominum Cantuariensem. Quorum primus Robertus Leicestrensis ait: Mandat tibi Rex, ut venias redditurus rationem super objectis, sicut heri promisisti te facturum: alioquin audi judicium tuum. Iudicium? inquit Cantuariensis: immo, fili comes, & tu prius audi. Non te latet, fili, quam familiaris, & quam fidelis

fidelis secundum statum hujus mundi domino regi fuerim. Ejus rei gratia placuit ei ut promoverer in archiepiscopum ecclesiæ Cantuariensis, Deus scit, me id non volente. Nota enim mihi fuit infirmitas mea: & magis pro suo, quam pro Dei amore acquievi: id satis hodie palam est, dum Deus & se mihi subtrahit & Regem. Verumtamen in mea promotione, dum electio fieret, præsente Henrico rege filio & herede, cui & hoc ipsum mandatum fuit, quæsitum est qualem me redderent Cantuariensi ecclesiæ: & responsum est, liberum & absolutum ab omni nexu curiali. Si igitur liber & absolutus, super his a quibus sum liberatus, nec teneor, nec volo de cætero respondere. Et hoc aliter se habet, inquit comes, quam Londoniensis Regi suggesserat. Adjecit Cantuariensis: Ad hæc, fili comes, id attende. Quanto dignior est anima quam corpus, tanto magis Deo & mihi teneris obedire quam terreno regi. Nec lex, nec ratio permittit, ut filii patrem judicent, vel condemnent. Vnde Regis, tuum, & aliorum declino judicium, sub Deo solo a domino papa judicandus, cujus coram omnibus vobis præsentiam appello: ecclesia Cantuariensi, ordine & dignitate mea, cum ad eam pertinentibus, sub Dei & sua protectione positis. Nihilo minus vos, fratres & coepiscopi mei, quia magis homini quam Deo obeditis, ad domini papæ audientiam & judicium voco: & sic catholicæ ecclesiæ & apostolicæ sedis autoritate munitus hinc recedo.

Abeuntem illum sequuntur curiales & invidi, contumeliis & injuriis traditorem illum acclamantes. Ei autem venienti ad ulteriorem portam, clausa est janua, nec potuit exire, nullo ibi invento custode. Et dum res ageretur in metu & dubio, nutu Dei contigit, claves plurimas in fasciculo a muro pendere: quas arripiens quidam familiaris domini Cantuariensis, vnam post alteram pertentavit, donec aperiret janvam. Exeuntibus illis occurrit multitudo morbo regio laborantium, pauperum, & infirmorum, ac clamantium & dicentium: Benedictus Dominus, qui eripuit & salvum fecit servum suum a facie inimicorum suorum. credebatur enim jam fuisse extinctus. Præcedente igitur & subsequente turba languidorum, cum clero & populo in gaudio & lætitia perducitur ad hospitium. Videns autem exultationem plebis, dixit sequentibus se: Quam gloriosa nos processio conducit a facie tribulantis? Sinite pauperes Christi & nostræ tribulationis participes omnes intrare nobiscum, ut epulemur in Domino ad invicem: & impleta sunt domus & atria circumquaque discumbentium. *Additur ex Quadripatita, tunc contigisse legi in mensa ex historia Tripartita persecutionem Liberii, cum restitit videlicet Constantino imperatori hæretico, a quo & est passus exilium: & ex lectione evangelii, itidem legi soliti, illud evangelistæ:* Si persecuti vos fuerint in vna civitate, fugite in aliam. *Quæ audita a sancto Thoma, tamquam ipsi annuntiata, ab eodem quamcitius sunt adimpleta: cum Deo juvante in Belgium transfretavit, & apud monasterium sancti Bertini permansit. Alexander autem papa ista audiens, primum omnium non teneri sanctum Thomam damnatione sua in conciliabulo facta ita declarat:*

ANNO CHRISTI 1164.

Alexander papa Thomæ Cantuariensi archiepiscopo.

QVOD minor majorem judicare non possit, & eum præsertim cui jure noscitur prælationis subesse, & obedientiæ vinculo tenetur astrictus, tam Divinæ quam humanæ leges demonstrant: & præcipue sanctorum patrum statutis id manifestius declaratur. Hæc siquidem nos, quorum interest errata corrigere, & ea quæ incorrecta perniciosum posteris exemplum reliquerunt, emendare, solicita consideratione pensantes, & quod ex delicto personæ non debet ecclesia jacturam aliquam vel incommodum sustinere: sententiam ab episcopis & baronibus Angliæ, quoniam ad primam Regis citationem tui copiam non fecisti, adversum te præsumptuose prolatam, in qua tibi jam dicti episcopi & barones omnia mobilia, tam contra juris formam, quam contra ecclesiasticam consuetudinem abjudicarunt, præsertim cum nulla mobilia preterquam de bonis ecclesiæ tuæ habueris, irritam penitus esse censemus, & eam apostolica autoritate cassamus: statuentes ut nullas in posterum vires obtineat, aut tibi vel successoribus tuis, seu ecclesiæ tuæ gubernationi commissæ, aliquod in posterum præjudicium valeat vel læsionem afferre.

Hæc Alexander papa, qui & aliis datis litteris restituenda mandavit quæ sublata fuissent ipsi archiepiscopo, sive aliis, occasione ipsius Thomæ.

ANNO CHRISTI 1166.

CONCILIABVLVM HERBIPOLENSE

pro confirmando Guidone antipapa, qui Paschalis III. dicebatur, anno Dom. MCLXVI. ad Pentecosten.

ANNO *Dom.* MCLXVI. *Fridericus imperator Herbipoli conventiculum episcoporum ac principum ad Pentecosten indixit, confirmando antipapæ suo Guidoni. In quo quæ sint gesta, docent Friderici ipsius encyclicæ litteræ, quas e MS. Vaticano edidit Baronius.*

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & semper augustus, cunctis populis quos clementia nostræ regit imperium.

IAMDVDVM innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter ecclesiæ Romanæ cardinales de apostolatu discordia, inter reges & regna impetu pestifero est diffusa. Pro qua ad optabile bonum pacis revocanda, quantos post beatæ memoriæ papæ Victoris electionem ac confirmationem catholicam, Papiæ, Mediolani, Laone[a], atque in diversis imperii finibus in corpore nostro labores, tam nos, quam invicti principes nostri pertulerimus; quantas rerum copias zelo justitiæ impenderimus: in extremis quoque mundi partibus, jam auditum non dubitamus. Denique beatissimo papa Victore in paradisi gaudia feliciter assumpto, & in ejus locum ab episcopis, ac cardinalibus almæ sedis apostolicæ domino Paschali viro Christianissimo in præsentia episcoporum & religiosorum Lombardiæ ac Tusciæ, illustris quoque urbis Præfecti Romæ, ac multorum nobilium Romanorum, catholice substituto: ipsum etiam dominum Paschalem, ecclesiæ ac principum imperii judicio atque consilio, in papam, & patrem catholicum solemniter recepimus, debitoque honore venerari semper intendimus. Proinde obstinata schismaticorum perfidia mortem viri justi

[a] cor. Laude

ANNO CHRISTI 1166.

suis successoribus aperta fronte adscribens, sirenæis suis blanditiis quorumdam fidelium nostrorum animos adeo molita est denuo immutare: ut nisi morbis novis nova remedia obiicerentur, pars nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda. Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accensi, cum regem Francorum, qui nulla nostra culpa præeunte, una cum Rolando imperii nostri hoste publico, ejusque sequentibus, imperialem nostrum honorem manifeste molitur auferre, post multos nostros admonitus irrevocabilem persensissemus: universis imperii principibus in sancta Pentecoste curiam VVirtzburg generalem indiximus. Quorum cœtu celeberrimo ibidem solemniter præsidente, ecclesiæ Dei statum ac domini papæ Paschalis negotium serio ac magnifice duximus roborandum. Invocata igitur Spiritus sancti gratia, & universorum qui aderant, consilio communicato ad removendam pro parte nostra omnem ambiguitatem, prorsus ipsi nos manu propria super sanctorum reliquias juramentum publice præstitimus, quod Rolandum schismaticum, vel ejus successorem, quem pars ipsius elegerit in papam, numquam recipiemus, nec ad eum recipiendum, assensum umquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum ejus gratiam umquam nostram reddemus, nisi ab errore viæ suæ ad unitatem ecclesiæ fuerit conversus. Dominum vero papam Paschalem manutenebimus semper, & promovebimus: eique tamquam patri catholico, & universali pontifici, obedientiam, honorem, & reverentiam exhibebimus: & ab ipso, ejusque parte, vita comite, numquam recedemus. Electos quoque, qui sub eo, aut ejus successore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperunt, vel adhuc recipiunt, honore aut ordinibus suis per ejus obedientiam privari numquam permittemus: & hujus absolutionem sacramenti numquam requiremus, nec oblatam recipiemus. Præterea noster in imperio successor, quem principes universi elegerint, hunc honorem ecclesiæ Dei, & imperii, & hanc partem nostram, sub eodem juramento tuebitur semper atque tenebit. Idem quoque juramentum archiepiscopi, & omnes episcopi, atque electi qui interfuerunt, numero quadraginta, super sancta Dei euangelia propria manu unusquisque sub stola sua præstiterunt, & publice firmarunt. Nihilo minus universi principes sæculares, dux videlicet Saxoniæ, & Brandeburgensis marchio Albertus senior, Conradus palatinus de Chevo*, & Ludovicus Lantgravivæ, & reliqui omnes super sanctorum reliquias idipsum juraverunt. Repente autem Spiritus sanctus mentes omnium adeo unius effecit voluntatis, quod electi omnes, in sabbato quatuor temporum ad laudem Dei, & honorem imperii, sacros ordines devotissime susceperunt. Firmiter quoque a nobis, & ab universis decretum est, ut quicumque supersunt ordinandi, in primis quatuor temporibus similiter exequantur: alioquin dignitatis ad quam electi sunt honore, omni remota dilatione, priventur. Ad hæc honorabiles legati illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum regis ad nos ab ipso transmissi in totius curiæ nostræ præsentia super sanctorum reliquias ex parte regis Angliæ publice juraverunt nobis, quod rex ipse cum toto regno suo in parte nostra fideliter stabit, dominum Paschalem, quem nos tenemus, nobiscum semper tenebit. De Rolando autem schismatico manutenendo, nullatenus se de cætero intromittet. Quia vero justitiæ examen, quam hostes ecclesiæ Dei & nostri, sive ex superbia, sive ex causæ diffidentia devitarunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta ex eorum manifesta obstinatione sumus impulsi: a schismaticorum communione omnis homo, omnisque ordo caveat. Furor enim eorum etsi hactenus aliquo modo visus est venialis: in posterum prorsus erit irremissibilis. Ad perfectum quoque hujus negotii firmamentum, ex totius Herbipolensis concilii decreto firmissimo præcipimus, ut si quis ad sui mandatum antistitis sacramentum supra scriptum non præstiterit, si clericus sit, aut monachus, ecclesiastico privetur honore, ac beneficio: si laicus, alodia & beneficia quæcumque possidet, nostra ipsi autoritate a suo judice vel domino prorsus adimantur. Data VVirtzburg Kal. Iulii.

Dedit quoque Fridericus ad omnes antistites, abbates, ac principes encyclicas litteras, quibus conciliabuli hujus decretis robur adderet, omnesque sacramento adigeret ea servaturos. Extat in eodem codice data ad abbatem Stabulensem; ex quibus hoc excerptum a Baronio: Ipse cum omnibus ecclesiæ tuæ fidelibus publice jures, & observes, & singulis Dominicis diebus & festis in publica Missa, sicut dictum est, & sancitum a nobis & a principibus, publicam orationem pro domino papa Paschali nominatim, & assidue, intus & foris præcipias recitari. Edictum quoque, & statutum est, ut hæc omnia juramenta infra sex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quod si aliquis monachorum, clericorum, laicorum, in imperio nostro huic confirmationi, & edicto nostro aliquo modo se opponendo contradixerit: certum sit apud te, quod sicut publicus hostis imperii, absque omni spe recuperationis judicatus est, & damnatus, & ab omni officio, & honore & beneficio destitutus est. *Eadem forma datæ ad cæteros.*

Verum tantam non fuisse hujus autoritatem conciliabuli, tantumque omnium consensum, quantum persuadere Fridericus voluit, intelligimus ex amici occulti qui interfuit litteris ad Alexandrum papam, a card. Baronio ex eodem Vaticano libro editis: quarum hoc exemplum.

Alexandro papæ quidam amicus suus.

IMPERATOR cum principes suos ad curiam, quam eis in festo Pentecostes indixerat, adunasset, & principes ipsi sabbato ante festum atque subsequenti secunda feria, de pace inter vos & eum reformanda tractare coepissent: Reginaldus dictus Coloniensis archiepiscopus advenit, publice asserens, & proponens, quod nihil contra vos ad honorem sui labor & studium imperatoris proficeret, nisi ejus tunc penitus assentiret consiliis. Dicebat enim, quod potior pars imperii vobiscum erat, commemorans scilicet Saltzburgensem, Moguntinum, & alios de Alemannia, qui vestræ obtemperant sanctitati. Verumtamen ad magnificandum seipsum: plures, inquit, quam vos sumus, ad obedientiam apostolici nostri conquisiti, quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta, & plures juxta domini imperatoris beneplacitum exhibebit. Cum igitur ei talia promittenti, & ad certitudinem hujus rei duos nuntios prædicti regis præsentialiter exhibenti, de prosequendo ejus consilio suum imperator polliceretur assensum: in audientia cunctorum principum hujusmodi consilium Imperatori formavit.

Quod

Quod ipse videlicet imperator in conspectu totius curiæ propria manu juraret, quod nullo umquam totius vitæ suæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte vestra sit, in pontificem reciperet, sed devotioni papæ sui Paschalis inconcusse semper & inseparabiliter adhæreret. Si vero mori illi ante contingeret: hoc ipsum juramentum sui successores observarent. Principes vero suos hoc ipsum jurare compelleret, adjecto eorumdem principum juramento, quod si prius Imperator obiret, principes ipsi nullum antea coronarêt in regem, quam is qui coronandus esset, de tenendo, & fovendo eodẽ schismatico, & ejus successoribus, idem faceret juramentum. Et quod principes infra sex hebdomadas, postquam de curia ad propria loca rediissent, omnes abbates, præpositos, & alios ecclesiarum prælatos, milites quoque, & alios omnes qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc jurare compellerent: & eos qui nollent hoc facere, rebus eorum penitus confiscatis, depositos, & honoris sui cingulo spoliatos: vel si privati homines fuerint, in membris propriis crudeliter mutilatos, a toto imperio compellerent exulare.

Placuit imperatori forma cõsilii. Sed archiepisc. Magdeburgensi, & aliis, qui præsentes erant, episcopis, dura visa est admodum, & molesta: ita quod idem Magdeburgensis nullum juramentum se præstare velle respondit, nisi prius Coloniensis ordines & consecrationem reciperet: per quam omnem dubitationem ab ejus & aliorum pectoribus removeret. Vnde cum ille id promittere detrectaret, acriter eum aggressus est Imperator, suamque ipsi malignitatem improperans, in eum verba ista est prosecutus: Ecce, inquit, manifeste apparet, quod sicut traditor & deceptor, in periculum meum papam mihi præfeceris ignoranti: cum etiam ante receptionem litterarum mearum, ne de substituendi pontificis electione tractares, tu statim, cum, Te deum laudamus, & iuxta beneplacitum tuum, novum mihi pontificem elegisti: plus mihi proditor factus quam Moguntinus electus, quem reum hujus criminis deferebas. Præsertim cum ille dederit mihi salubre consilium: ut ex quo Deus me a prioris periculo liberavit, nullatenus me obnoxium facerem successori. Nunc vero necessario te noveris compellendum, ut laqueum quem parasti, primus incurras. Et aliis etiam id facere recusantibus, solus habebis subire periculum, quod in malitia tua noscitur cæteris præparatum.

Sic ergo ille vehementer astrictus, non potuit evadere, quin cum maximo fletu primus iuxta prædictam formam faceret iuramentum: & susceptis ordinibus, consecrationem quoque se promitteret recepturum. Exhibuit etiam prædictos nuncios regis Angliæ, qui in persona regis Angliæ publice coram omnibus iuraverunt, quod quidquid Imperator super hoc se servaturum juraverit: ipse quoque tenebit firmiter, & servabit. Sic ergo propria manu Imperator supradictum præstitit juramentum, eo tamen ad verbum archiepiscopi Magdeburgensis determinato, ut si vos, & schismaticum illum eodem tempore obire contingeret; & cardinales utriusque partis in aliquem unanimiter convenirent: liberum sibi esset, eum recipere, si tamen (quod quidem Coloniensis fecit apponi) de Imperatoris assensu eadem electio proveniret. Deinde qui præsentes erant principes, sicut supradictum est, suum præstitere singuli juramentum. Cum vero ad episcopos ventum esset, dicerentque omnes excepto Verdensi, velle se potius regalibus cedere, quam hujusmodi sacramenta præstare: responsum est eis, oportere eos, vellent, nollent, juramentum facere, & regalia retinere. Sicque cum fletu & planctu maximo juravit primus Magdeburgensis, sub ea tamen conditione, si omnes alii qui aberant, essent juraturi; & quod solutus esset juramento, quocumque tempore desineret regalia possidere. Babenbergensis vero episcopus post multas & varias excusationes ita ipsi imperatori juravit; quod quamdiu voluerit regalia retinere, secundum quod ei proprius sensus dictaverit, eidem imperatori super negotio auxilium & consilium ministrabit. Verdensis etiam intrusus,[a] Haldestaldus absolute, sicut Colonienses juraverunt. Virdunensis, & Frisensis propter suorum archiepiscoporum absentiam excusati, juramentum facere minime sunt coacti: sed habita licentia, libere ad propria redierunt, usque ad festum beatorum apostolorum Petri & Pauli sibi licentiam impetrantes.

[a] f. & Hald.

Hi tantummodo principes juraverunt, dux Saxoniensis, marchio Albertus, comes Palatinus frater Imperatoris, & quidam sororius Imperatoris. Hi sunt archiepiscopi qui juraverunt, Magdeburgensis, & Babenbergensis, sub conditione tamen prænominata. Coloniensis autem, & duo suffraganei ejus absolute juraverunt. Filius vero Conradi, qui ad curiam cum mille quingentis militibus venit, ut audivit fieri mentionem de juramento, recessit. Patriarcha Aquileiensis non affuit, neque aliquis suffraganeorum suorum. Similiter nec Saltzburgensis, vel aliquis suorum: neque Trevirensis vel aliquis suorum. Et multi de principibus non affuerunt.

Ex hac narratione clam scripta, apparet quam parũ sinceræ sint illæ Friderici publicæ ad omnes litteræ, autoritatem conciliabulo suo adjungere studentis. In quibus quod ait legatos regis Anglorum sacrilegum illud conciliabuli jusjurandum de agnoscendo Guidone, & abdicando Alexandro, regis sui nomine edidisse: paulo id accuratius explicandum est.

Henricus Angl. rex Alexandri pontificis animum cernens minus sibi quam Thomæ Cantuariensi faventem, cœpit esse Alexandri pertibus infensior. Quod constat ex ejus litteris ad Reginaldum Coloniensem archiepiscopum; schismaticorum signiferum: quarum exemplum ex Baronio hic edendum duximus.

Diu desideravi justam habere occasionem recedendi a papa Alexandro, & a perfidis cardinalibus ejus, qui proditorem meum Thomam, quondam Cantuariensem archiepiscopum, contra me manutenere præsumunt. Vnde cum consilio omnium baronum meorum, & cum consensu cleri, magnos viros de regno meo, scilicet Eboracensem archiepiscopum, Londoniensem episcopum, archidiaconum Pictaviensem, Ioannem de Oxeneford, Richardum de Luci Romam missurus sum, qui publice & manifeste ex parte mea, & totius regni mei, & omnium aliarum terrarum, quas habeo, proponent & denunciabunt papæ Alexandro & cardinalibus suis, ne ulterius proditorem meum manuteneant; sed ita liberent me ab eo, ut alium cum consilio cleri in ecclesia Cantuariensi possim instituere. Denuntiabunt etiam, quod quidquid Thomas fecit, in irritum revocent. Hoc etiam postulabunt, quod coram eis Papa jurari faciat publice, quod ipse, & successores sui, & mihi, & omnibus successoribus meis regias consuetu-

ANNO CHRISTI 1166.

suetudines Henrici avi mei inconcussas & inviolatas, quantum ad se, conservabunt in perpetuum. Quod si forte alicui petitionum mearum contradicere voluerint: neque ego, neque barones mei, neque clerus meus, aliquam ei ulterius servabimus obedientiam: immo manifeste eum, & omnes suos impugnabimus. Et quicumque in terra mea inventus fuerit qui ei post hæc adhærere voluerit, expelletur. Eapropter rogamus vos, sicut carissimum amicum, quatenus fratrem Ernoldum, vel fratrem Radulphum Hospitalarium, omni occasione remota, cito ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris, & vestra, prædictis nunciis meis ducatum præbeat, eundo & redeundo per terram Imperatoris.

Interea filiam suam Imperatoris filio cum nuptui daret Henricus, ea de re misit ad eum oratores Ioannem Oxoniensem, clericum suum; & Richardum Iuecestrensem: qui Herbipolensi conventiculo hac occasione interfuerunt. Per eos autem Henricum regem cum schismaticis conjurasse negat Rotomagensis archiepiscopus, datis ad Henricum SS. Nerei & Achillei cardinalem litteris: ex quibus hoc fragmentum Baronius edidit: Pro domino rege Anglorum omnem exhibemus securitatem, quod Imperatori nec per se, nec per nuncios, juramentum præstitit aut promissionem, quod schismatico adhærere velit ecclesiam relicturus. Immo certi sumus, quod in illis quibuscumque de matrimonio pactionibus, licet Teutonici super hoc laborarent per triduum, nihil umquam concedere voluit, nisi præeunte in omnibus fidelitate domini papæ, & ecclesiæ, & regis Franciæ. Ipsi vero litteris nostris mandavimus, domina Imperatrix, & nos, ut ab hac nota se quam citius excuset. Nos quidem cum Rotomagi essemus, & illic essent nuncii Imperatoris: de illis quidem audivimus, sed eos non vidimus, &c.

Hæc archiepiscopus Rotomagensis, quæ partium magis quam veritatis studio ab eo scripta esse ex eo constat, quod nuncii illi a S. Thoma Cantuariensi archiepiscopo, anno sequente nominatim excommunicati sint, ut docent eius tum ad episcopos provinciæ suæ, tum ad Alexandrum Pontificem litteræ, quæ a cardinale Baronio referuntur.

ANNO CHRISTI 1167.

** CONVENTUS APUD CHINONEM in Gallia, episcoporum & procerum Anglicanæ ditionis ipso præsente Angl. rege Henrico II. anno Domini MCLXVII.

THOMAS *Cantuariensis archiepiscopus, post diuturnas cum Anglorum rege de ecclesiasticis iuribus discordias, legationis apostolicæ munere sibi cōmisso fungens, aliquot e regiis administris, Angliæ licet profugus, excommunicavit, eandemque Regi pœnam, datis ad ipsum ejusque matrem Mathildem imperatricem litteris, comminatus est. Hoc metuens Henricus, cum suis undique accitis Chinone consilium iniit, ut refert Ioannes Saresberiensis epistola* CXXXIX. *ad Exoniensem episcopum, cujus hæc verba.* Studiosius inquisivit cum præmissis minis & obtestatione quamplurima, quonam consilio sibi utendum esset adversus ecclesiam, de Cantuariensi archiepiscopo gravissime conquerens, non sine gemitibus & suspiriis multis: &, ut tunc præsentes postea retulerunt, lacrymatus est, dicens quod idem Cantuariensis ei corpus & animam pariter auferret. Tandem dixit, quod omnes proditores erant, qui eum adhibita opera & diligentia ab unius hominis infestatione nolebant expedire. Ad hæc dominus Rotomagensis aliquantulum excanduit adversus hæc, corripiens eum: mitius tamen more suo, in spiritu lenitatis: cum causa Dei magis exigeret, severitatem & autoritatem pontificis, morbo languescentis rationis & fidei fuisse adhibitam. Erat autem dolor acerbior urgente metu, quem conceperat ex litteris, quas dictus Cantuariensis illi & matri suæ transmiserat. Timebat quidem & merito, ne in terram ejus, interdicti, & in personam ejus, anathematis sententia citissime ferretur.

Cum igitur his angustiis premeretur, Lexoviensis episcopus unum dixit esse remedium, imminentem sententiam appellationis obstaculo præpedire. Et ita nescio quo pacto (nisi quia veritas ventilata plus pollet, & justitia quo magis concutitur, eo amplius convalescit) dum Rex per avitas consuetudines, appellationum jus evacuare conatur, magis confirmat: dum ipsemet pro capite suo ad appellandi refugium cogitur evolare.

Ab illo ergo consilio egressi sunt a facie Dei, & regis sui, Lexoviensis & Sagiensis episcopi, ut appellatione interposita usque ad octavas Paschæ suspenderent sententiarum ejus. Rotomagensis quoque cum eis profectus est, non quidem appellaturus, ut ait; sed de pace, quam desiderabat, tractaturus. Archiepiscopus vero noster in procinctu ferendæ sententiæ constitutus, iter arripuit ad urbem Suessionum orationis causa. *Et post pauca.* Sic ergo Domino faciente elusa est solicitudo regalium episcoporum; quia cum venissent Pontiniacum, archiepiscopum, quem appellarent, non invenerunt. Sed frustrati a proposito suo reversi sunt, queruli quod sua consumpserant, laborarant, & non profecerant.

ANNO CHRISTI 1167.

** CONCILIABULUM ANGLICANUM in quo decretum ab episcopis totius regni, ut a Thoma Cantuariensi archiepiscopo ad Pontificem Max. appellaretur, anno Dom. MCLXVII.

QUOD *deliberatum Chinone fuerat, in Angliam continuo transmissum est; eodemque appellationis effugio, primatis sui, eiusdemque legati apostolici, severitatem eludere Anglicani episcopi moliti sunt. Id adeo ex Ioannis Saresberiensis epistola* CLXVI. *intelligimus.* Quod ad publicum, *inquit,* statum, hæc postea multorum assertione vulgata sunt, omnes episcopos Angliæ, & mandato Regis convenisse; &, ne sententia, quam dominus papa dictaverat, locum haberet, appellasse contra episcopum suum. *Eorum litteræ tum ad Thomam Cantuariensem, tum ad Alexandrum papam hæ sunt.*

** I. Epistola suffraganeorum Cantuariensis ecclesiæ ad beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum.

VENERABILI *patri & domino Thomæ, Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, & personæ per eorundem diœceses locis variis constitutæ, debitam subjectionem & obedientiam.*

Quæ vestro, pater, discessu in longinqua, inopinata rei ipsius novitate turbata sunt: vestra sperabamus humilitate & prudentia in pacis pristinæ serenitatem, cooperante gratia, revocari. Erat quidem nobis solatio, quod post discessum vestrum, ad omnes fama divulgante pervenit, vos scilicet

strum, ad omnes fama divulgante pervenit, vos scilicet in transmarinis agentem, nil altum sapere; vos in dominum nostrum regem aut regnum ejus nulla machinatione insurgere, sed sponte susceptum paupertatis onus cum modestia sustinere; lectioni & orationi insistere, præteritorumq; jacturam temporum jejuniis, vigiliis, lacrymisque redimere, & spiritualibus occupatum studiis ad perfectum beatitudinis virtutum incrementis ascendere. Ad pacis bona reformanda nos studiis hujusmodi gaudebamus insistere: ex quibus spes erat, vos in cor domini regis nostri hanc posse gratiam desuper evocare, ut vobis iram suam regia pietate remitteret, & illatas in discessu & ex discessu vestro injurias, ad cor de cætero non revocaret. Erat amicis vestris & benevolis ad ipsum aliquis accessus, dum hæc de vobis audirentur, & ob conciliandam vobis gratiam supplicantes benigne quemque sustinuit. Iam vero quorumdam relatione didicimus, quod ad memoriam anxie revocamus, vos scilicet in eum comminatorium emisisse, quo salutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ consilium precesve porrigitis, quo non amicum quid sentitis aut scribitis, sed intentatis minis interdictum aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore multa severitate proponitis. Quod si, quam dure dictum est, tam fuerit severe completum: quæ turbata sunt non jam speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium & inexorabile pertimescimus inflammari. Rerum vero finem prudentia sancta considerat, dans operam solicite, ut quod prudenter inchoat, bono quoque fine concludat.

Advertat itaque, si placet, discretio vestra, quo tendat, an conatibus hujusmodi finem queat obtinere, quem optat. Nos quidem his ausis a spe magna cecidimus, & qui pacis obtinendæ spem quandoque concepimus, ab ipsis jam spei liminibus gravi quadam desperatione repellimur. Et dum velut extracto gladio pugna conseritur, pro vobis supplicandi locus utique non invenitur. Vnde patri scribimus ex caritate consilium, ne labores laboribus, injurias superaddat injuriis: sed omissis minis, patientiæ, & humilitati inserviat. Causam suam Divinæ clementiæ, domini sui gratiæ, & misericordiæ committat: & sic agendo carbones ignis in multorum capita coacervat & congregat. Accenderetur hoc modo caritas, & quod minæ non poterant, inspirante Domino, bonorumque consilio suadente, sola fortasse pietas obtineret. Bonum erat de paupertate voluntaria gloriose laudari, quam de beneficii ingratitudine ab omnibus in commune notari. Insedit alte cunctorum mentibus, quam benignus dominus noster rex vobis extiterit, in quam vos gloriam ab exilio provexerit, & in familiarem gratiam tam læta vos mente susceperit, ut dominationis suæ loca, quæ a Boreali oceano Pyreneum usque porrecta sunt, adeo potestati vestræ cuncta subjecerit, ut in his solum hos beatos reputaret opinio, qui in vestris oculis poterant complacere. Et ne vestram gloriam mobilitas posset mundana concutere, vos in his quæ Dei sunt voluit immobiliter radicare. Et dissuadente matre sua, regno reclamante, ecclesia Dei, quoad licuit, suspirante & ingemiscente, vos in eam qua præestis dignitatem modis omnibus studuit sublimare, sperans se de cætero regnare feliciter, & ope vestra & consilio summa securitate gaudere. Si ergo securim accipit, unde securitatem sperabat, quæ de vobis erit in cunctorum ore narratio? Quæ retributionis hactenus inauditæ remuneratio vel rememoratio? parcatis ergo, si placet, famæ vestræ, parcatis & gloriæ, & humilitate dominum nostrum, filiumque vestrum caritate vincere studeatis. Ad quod si nostra vos monita movere nequeunt, debet saltem summi pontificis, sanctæque Romanæ ecclesiæ dilectio, & fidelitas inclinare. Vobis enim suaderi debet e facili, ne quid attentare velitis, quod laboranti jamdiu matri vestræ, labores augeat; quo vel multorum inobedientiam deploranti, in eorum qui obediunt amissione dolor accrescat.

Quid enim si vestra, quod absit, exacerbatione, vel opera, dominus noster, quem largiente Domino populi sequuntur & regna, a domino Papa recesserit; ipsumq; fortassis adversum vos solatia denegantem, sequi de cætero declinaverit? Ipsum namq; in hoc, quæ supplicationes, quę dona, quot quantave promissa solicitant? In petra cum huc usque firmus perstitit, & totum, quod mundus offerre potest, victor alta mente calcavit. Vnum nobis timori est, ut quem oblatæ divitiæ, & totum quod in hominum gloria preciosum est, flectere nequiverunt, animi sui valeat indignatio sola subvertere. Quod si per vos acciderit, in threnos Ieremiæ totus ire poteritis, & lacrymarum fontem oculis vestris de cætero negare nulla quidem ratione poteritis. Revocetis itaque si placet sublimitati vestræ consilium, domino quidem papæ, sanctæque Romanæ ecclesiæ, vobis etiam, si placet advertere, modis omnibus, si processerit, obfuturum. Sed qui penes vos alta sapiunt, vos forte hac via progredi non permittunt. Hortantur experiri in dominum nostrum regem, qui sitis, & in omnia quæ sua sunt potestatem exercere qua præestis. Quæ nimirum potestas peccanti timenda est, satisfacere nolenti formidanda. Dominum vero regem non quidem peccasse nunquam dicimus: sed semper Domino paratum satisfacere confidenter dicimus, & prædicamus. Rex a Domino constitutus paci provideat subjectorum per omnia, ut hanc conservet ecclesiis & commissis sibi populis, dignitates regibus ante se debitas & exhibitas, sibi vult exhiberi, & exigit. In quo si inter ipsum & vos aliqua oborta est contentio, a summo super hoc pontifice paterna gratia per venerabiles fratres nostros Lundoniensem & Herefordensem episcopos conventus & commonitus, non in cœlum os suum posuit: sed de omnibus in ecclesia vel ecclesiastica persona quæcumque se gravatam ostenderet se non alienum quærere; sed ecclesiæ regni sui pariturum judicio humiliter & mansuete respondit. Quod quidem & factis implere paratus est, & dulce reputat obsequium, cum monetur ut corrigat si quid offenderit in Deum. Nec solum satisfacere, sed & si jus exigat in hoc satisdare paratus est. Sic & satisdare satisque facere volentem ecclesiæ se judicio in his, quæ ecclesiæ sunt, nec in modico subtrahentem, colla Christi jugo subdentem, quo jure, qua lege, quove canone, aut interdicto gravabitis, aut securi, quod absit, evangelica præcidetis? Non impetu quidem ferri, sed judicio regi laudabile est. Vnde nostrum omnium una est in commune petitio, ne consilio præcipiti mactare pergatis, & perdere: sed commissis ovibus, ut vitam, ut pacem, ut securitatem habeant, paterna studeatis gratia providere.

ANNO CHRISTI 1168.

Movet quidem nos omnes, quod in fratrem nostrum dominum Salesberiensem episcopum,& decanum ejus, præpostere, ut quidam æstimant, nuper actum audivimus. In quos suspensionis aut damnationis pœnam, ante motam de culpa controversiam, calorem, ut videtur, iracundiæ, plusquam justitiæ secuti tramitem, intorsistis. Ordo judiciorum novus hic est, hucusque legibus & canonibus, ut speramus, incognitus, damnare primum, & de culpa postremo cognoscere. Quem ne in dominum nostrum Regem, & regnum ejus, nec in nos, & commissas nobis ecclesias & parochias, in domini Papæ damnum, sanctæque ecclesiæ Romanæ dedecus, & detrimentum, vestræque confusionis augmentum non modicum, exercere tentetis & extendere: remedium vobis appellationis opponimus: & qui contra metum gravaminum, in facie ecclesiæ, viva jam dudum voce ad dominum Papam appellavimus, iterato jam nunc ad ipsum scripto, etiam appellamus, & appellationi terminum diem Ascensionis Dominicæ designamus. Quanta quidem possumus devotione supplicantes, ut inito salubriori consilio, vestris ac nostris laboribus expensisque parcatis, causamque vestram, in hoc ut remedium habere queat ponere studeatis. Valere vos optamus in Domino pater.

II. Epistola Suffraganeorum Cantuariensis ecclesiæ ad Alexandrum summum pontificem.

PATRI *suo, & domino, summo Pontifici Alexandro, provinciæ Cantuariensis episcopi, & personæ per eorundem diœceses locis pluribus constitutæ, domino patrique debitum caritatis & obedientiæ famulatum.*

Vestram, pater, meminisse credimus excellentiam, vos devotum filium vestrum, dominumque nostrum carissimum, illustremque regem Anglorum, per venerabiles fratres nostros Lundoniensem & Herefordensem episcopos directis jamdudum litteris convenisse, & de corrigendis quibusdam, quæ sanctitati vestræ, in ipsius regno corrigenda videbantur, paterna gratia commonuisse. Qui mandatum vestrum debita veneratione suscipiens, ut satis notum est, ad vestra quidem mandata non iratus intumuit, non elatus obedire contempsit: verum gratias agens paternæ correptioni, ecclesiæ se statim summisit examini, asserens de singulis quæ juxta vestri formam mandati sibi diligenter expressa fuerunt, ecclesiæ regni sui se pariturum judicio, & quæ corrigenda decerneret, ipsius se consilio, laudabili quidem & in principe digne commendabili devotione correcturum. Ab hoc vero non recedit proposito, nec mentem revocat a promisso. Sed qui sedeat, qui cognoscat,& judicet,ipse Divini reverentia timoris,non majestatem præferens, sed ut filius obediens judicio sistere, legitimæque parere sententiæ, seque legibus alligatum principem, præsto est in omnibus exhibere, filius obediens. Unde nec interdicto, nec minis, nec maledictionum aculeis ad satisfactionem urgere necesse est Divinarum se legum examini subdentem. Ejus enim opera, nequaquam se luci subtrahunt: nec occultari tenebris aliqua ratione deposcunt. Rex namque fide Christianissimus, in copula castimoniæ conjugalis honestissimus, pacis & justitiæ conservator, & dilatator incomparabiler strenuissimus, hoc votis agit totis, in his fervet desideriis, ut de regno suo tollantur scandala, cum spurcitiis suis eliminentur peccata, pax totum obtineat atque justitia, & alta securitate & quiete placita sub ipso gaudeant & refloreant universa.

Qui cum pacem regni sui enormi insolentium quorundam clericorum excessu, non mediocriter aliquando turbari cognosceret: clero debitam exhibens reverentiam, eorundem excessus ad ecclesiæ judices retulit episcopos, ut gladius gladio subveniret; & pacem, quam regebat & fovebat in populo, spiritualis potestas fundaret, & solidaret in clero. Qua in re partis utriusque zelus innotuit, episcoporum in hoc stante judicio, ut homicidiũ, & si quid ejusmodi est, exautoratione sola puniretur in clero. Rege vero existimante pœnam hanc non condigne respondere flagitio, nec stabiliendæ paci bene prospici, si lector aut acolytus perimat, quam præclara nitentem virum religione vel dignitate, ut sola jam dicti ordinis amissione tutus existat. Clero itaque statuto cælitus ordini deferente, domino vero rege peccatum justo sicut sperat odio persequente, & pacem altius radicare intendente: sancta quædam oborta est contentio, quam excusat, ut credimus, apud dominum simplex utriusque partis intentio. Hinc non Dominationis ambitu, non opprimendæ ecclesiasticæ libertatis intuitu, sed solidandæ pacis affectu, eo progressus est, ut regni sui consuetudines & dignitates regibus ante se in regno Angliæ a personis ecclesiasticis observatas, & pacifice ac reverenter exhibitas, dominus noster rex deduci vellet in medium; & ne super his contentionis funis traheretur in posterum, notitiæ publicæ delegari. Adjuratis itaque per fidem, & per eam quæ in Deum spes est majoribus natu episcopis, aliisque regni majoribus, retroacti temporis insinuato statu, dignitates requisitæ palam prolatæ sunt: & summorum in regno virorum testimoniis propalatæ. Hæc est domini nostri regis in ecclesiam Dei toto orbe declamata crudelitas, hæc ab eo persecutio, hæc opera ejus inter nos, vel undique divulgata malignitas.

In his tamen omnibus si quid periculosum animæ, si quid ignominiosum ecclesiæ continetur: id vestra monitus atque motus autoritate, ob reverentiam Christi, ob ecclesiæ sanctæ, quam sibi matrem profitetur, honorificentiam, ob animæ suæ remedium, ecclesiæ regni sui consilio se correcturum devotione sanctissima jam diu pollicitus est, & constantissime pollicetur. Et quidem pacis optatum finem, nostra, pater, ut speramus, obtinuisset jam postulatio: si non iras jam sopitas, & fere prorsus extinctas, patris nostri domini Cantuariensis de novo suscitasset exacerbatio. Verum hic, de cujus patientia pacem, de cujus modestia redintegrationem hucusque gratiæ sperabamus: ipsum quem monitis emollire, quem meritis & mansuetudine superare debuerat, per tristes & terribiles litteras, devotionem patris aut pontificis patientiam minime redolentes, cum in pacis perturbatores exercitum nuper ageret, dure satis & irreverenter aggressus est, in ipsum excommunicationis sententiam, in regnum ejus interdicti pœnam acerrime comminando. Cujus si sic remuneratur humilitas: quid in contumacem statuetur? Si sic æstimatur obediendi prompta devotio: in obstinacem perversitatem quonam modo vindicabitur? Minis quoque gravibus superaddita sunt graviora. Quosdam namque fideles & familiares domini Regis, primarios

ANNO CHRISTI 1168.

marios regni proceres, regiis specialiter assistentes A secretis, in quorum manu consilia regis, & regni negotia diriguntur, non citatos, non defensos, non ut aiunt culpæ sibi conscios, non convictos, aut confessos, excommunicationis innodavit sententia, & excommunicatos publice denuntiavit.

Adjecit etiam, ut venerabilem fratrem nostrum Salisbiriensem episcopum, absentem & indefensum, non confessum, aut convictum, sacerdotali prius & episcopali suspenderet officio, quam suspensionis ejus causa comprovincialium aut aliquorum etiam fuisset arbitrio comprobata. Si hic itaque judiciorum ordo circa Regem, circa regnum, tam præpostere, ne dicamus inordinate, processerit: quidnam consequi posse putavimus? Dies enim mali sunt, & occasionem habentes ma- B lignandi quamplurimam, nisi ut tenor pacis & gratiæ, quo regnum & sacerdotium usque modo cohærent, abrumpatur, & nos cum commisso nobis clero in dispersionem abeamus exilii, aut a vestra, quod absit, fidelitate recedentes, ad schismatis malum in abyssum iniquitatis & inobedientiæ pervolvamur. Compendiosissima quippe via hæc est ad omne religionis dispendium, ac cleri pariter populique subversionem, & interitum. Unde ne apostolatus vestri tempore tam misere subvertatur ecclesia; ne dominus noster Rex & servientes ei populi a vestra, quod absit, avertantur obedientia; ne totum, quod privatorum consilio machinatur, possit in nos domini Cantuariensis iracundia: adversus eum & ejus mandata, domino nostro C Regi, aut regno ejus, nobis, aut commissis nobis ecclesiis gravamen aliquod importantia, ad sublimitatem vestram voce & scripto appellavimus: & appellationi terminum diem Ascensionis Dominicæ designavimus: eligentes apud vos in omne quod sanctitati vestræ placuerit humilitari, quam ab sublimes ipsius animi motus, nostris non id exigentibus meritis, de die in diem tædiosissime prægavari. Conservet incolumitatem vestram ecclesiæ suę in longa tempora profuturam omnipotens Dominus in Christo dilecte pater.

CONCILIVM LATERANENSE D

quo Fridericus imperator excommunicatur, & per sententiam imperio privatur, anno Christi MCLXVIII. sub Alexandro papa III.

ANNO CHRISTI 1168.

FRIDERICUM *imperatorem ab Alexandro pontifice propter intrusum in sedem apostolicam Victorem tertium pseudopapam hac synodo excommunicatum, & imperiali dignitate privatum esse, constat ex Ioannis Saresberiensis epistola 60. ad Ioannem Pictavensem scripta, his verbis:* Fridericus ille schismaticus insignis, dum in ecclesiam malitiosius & crudelius sævit, factus est exaugustus, & eo perductus est, ut jam optaverit Italiam perdidisse, quam retinere non potest. *At cur* E *exaugustus? Alia declarat epistola, ad Cantiæ subpriorem:* Reflorescit status, autore Domino, universalis ecclesiæ, & schismaticorum impetus frustratus est, & superbia Moab in dies infirmatur. Nec de nocte vastatus est nunc, ut ab initio, sed in meridie suffossa est ara, & muri ejus dejecti sunt funditus, ut exaltatio Moab ex necessitate Petro cedens, de cætero conquiescat. Unde spes est in Domino, ut vociferantibus tubis sacerdotalibus, in proximo corruat Iericho, & regnum proprio sanguine acquisitum obtineat triumphator Iesus, & in pace possideat quod sui juris est sponsus & justus ecclesiæ Christus. Cum enim Romanus pontifex per patientiam Teutonicum tyrannum diutius expectasset, ut vel sic provocaretur ad pœnitentiam, & schismaticus abutens patientia ejus peccata peccatis adderet jugiter, ut error in amentiam verteretur: vicarius Petri a Domino constitutus super gentes & super regna, Italos, & omnes qui ei ex causa imperii religione jurisiurandi tenebantur astricti, a fidelitate ejus absoluit, & Italiam fere totam a facie furentis & præsentis tanta felicitate & celeritate excussit, ut in ea nihil habere videatur, nisi tortores, quos evitat, interdum & angustiarum, quas evitare non potest, juge supplicium.

Abstulit ei etiam regiam dignitatem, ipsumque anathemate condemnavit, & inhibuit autoritate Dei, ne vires ullas amodo in bellicis congressionibus habeat, aut de Christiano aliquo victoriam consequatur, aut alicubi quiete & pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ condignos operetur. In quo secutus est exemplum Gregorii septimi decessoris sui, qui nostra ætate Henricum imperatorem ecclesiæ privilegia convellentem deponens, in concilio Romano simili sententia condemnavit. Et quidem illa sententia effectum sortita est: & hanc de privilegio Petri latam videtur ipse Dominus confirmasse. Hoc enim Itali audito, ab eo discedentes reædificaverunt Mediolanum, schismaticos expulerunt, catholicos reduxerunt episcopos, & apostolicæ sedi unanimiter adhæserunt. Sed quid nota recenseo? Hoc ubique locorum fama, quasi præconis voce concelebrat, nec aliquibus dubium puto, ne forte lateat illos, qui soli tempestate hac exulant domo sua. Quia ergo ab Oriente jam radius serenitatis illuxit per Christum, & incolumitas ecclesiæ in capite reparatur: superest spes fidei certissima, quod unguentum a capite in apostolicam barbam exuberans, descendat in caput & oram Anglicanæ ecclesiæ, &c.

Ex eodem quoque Lateranensi concilio credita est legatio Galdino archiepiscopo Mediolanensi, ut catholicos ab ecclesiis suis pulsos restituat episcopos, & schismaticos intrusos sedibus pellat. Qui quomodo id sit operatus in ecclesia Laudensi addicta schismaticis, his verbis in Laudensi tunc scripto chronico per Ottonem Morenam describitur: Interea dominus Galdinus de la Scola, Mediolanensis civis & clericus, quiquidē cancellarius domini Ribaldi & domini Huberti de Pirovano Mediolanensium archiepiscoporum per annos multos fuerat, & in locum jam dicti Huberti ad archiepisc. Mediolani fuerat sublimatus a D. Alexādro papa, in Lōbardia ipsius papæ tunc legatus constitutus, suos nuncios, scilicet abbatem S. Ambrosii, & abbatem sancti Vincentii de Mediolano, misit domino Alberto de Cazano, majoris ecclesiæ Laudensis tunc præposito, cæterisque præpositis, abbatibus, presbyteris, & clericis, & etiam consulibus de Laude, dicendo atque monendo, quod ipsi partem papæ Paschalis & domini Friderici imperatoris omnino relinquerent, & prædicto papæ Alexandro faverent, & ipsi papę de injuria sibi facta satisfacerent, atque episcopum catholicum eligerent: & nisi hoc facerent, ab officio & beneficio ecclesiastico abstinerent. Dictus vero præpositus, cæterique clerici hoc audientes, mœsti valde fuere, tum quia magna pars eorum mandato imperatoris juraverat, se papam Paschalem pro papa in perpetuum tenere: tum etiam, quia omnes fere fide-

Anno Christi 1168.

litatem juraverant domino Alberto de Merlino, A tunc temporis, ut eis videbatur, Laudensi episcopo catholico, nec adhuc canonico jure deposito, hoc facere timebant valde, & sibi in maximum dedecus reputabant. Inter se etiam conferentes, quod si dicti papa Paschalis & imperator victores adhuc existerent, ipsi in perpetuum se damnarent, & qualibet eorum dignitate & gratia privarent: formidabant nimis mandatis domini Galdini obedire. Hoc etiam recusare, quod eis mandaverat * decus supradicti domini Galdini, stupebant plures tum propter papam Alexandrum, & supradictum dominum Galdinum archiepiscopum, qui quasi in illis partibus victores existerent; tum propter civitates Lombardiæ fere omnes insimul conjurantes: quia sciebant, B quod si de Laude expellerentur, in Lombardia habitaculum, aut locum in quo se possent reducere, non haberent.

Tandem dubiis angustiis hinc inde satis diu revolutis, cum nullam misericordiam a dicto archiepiscopo invenire possent, nisi quod eis mandaverat adimplerent: eligentes potius vivere quam mori, magisque etiam stare in sua patria, quam in aliena vagari; in papam Alexandrum credere, ejusque parti favere, & episcopum nouum secundum voluntatem archiepiscopi eligere disposuerunt. Igitur die Iovis sancto, quæ fuit tunc quarto Kalendas Aprilis, Indictione prima, MCLXVIII. anno, prædictus dominus Al- C bertus Laudensis ecclesiæ majoris præpositus, communicato insimul consilio tam Laudensis civitatis, abbatum, præpositorum, presbyterorum, aliorumque clericorum, quam etiam illorum qui extra civitatem in episcopatu Laudensi fuerant, ad honorem Dei & beatissimæ virginis Mariæ, atque beati preciosi confessoris Bassiani, dominum Albertum presbyterum, & tunc temporis ecclesiæ de Ripalta præpositum, virum honestum & religiosum, elegit in Laudensem episcopum & pastorem. Proximo vero die Mercurii post pascha, Laudenses abbates, præpositi, presbyteri, aliique clerici multi, consules etiam Laudenses, multique judices & sapientes de Laude, D Bergomum, ubi tunc dictus electus erat, iverunt, & ipsum in sequenti die Iovis proximo Laudem cum ineffabili gaudio conduxerunt: qui ibi honorifice nimis ab omnibus tam clericis quam laicis est susceptus. *Hucusque historia seu chronicon Laudensium rerum per Ottonem patrem & filium Acerbum Morenam conscriptum.*

Anno Christi 1170.

** CONVENTVS EPISCOPORVM ad dedicationem ecclesiæ S. Amantii Buxiensis, ann. Dom. MCLXX.

Ex tabulario S. Amantii Buxiensis.

ANNO MCLXX. facta est dedicatio ecclesiæ S. E Petri & S. Amantii Buxiensis. Consecraverunt autem ipsam ecclesiam domnus Bertrandus archiepiscopus Burdegalensis, atque Ioannes episcopus Pictavensis: Petrus quoque episcopus Petragoricensis, Ademarus vero episcopus Santonensis, & Petrus episcopus Engolismensis. *Et paulo post:* Huic etiam consecrationi interfuerunt D. Petrus abbas S. Ioannis Angeliacensis, Ioscelinus abbas hujus loci, Iordanus abbas S. Salvatoris Karrofensis, Bernardus abbas S. Benedicti Nantolii, Raimundus abbas S. Stephani Beaniæ, abbas S. Sacerdotis Sarlatensis, Iunius abbas de Corona, abbas S. Gauterii Stirpensis, abbas S. Mariæ de Cella, abbas S. Petri de Cella-Fruini: & alii plures, tam abbates, quam magistri, doctores, atque rectores ecclesiarum, atque multitudo monachorum, presbyterorum, clericorum, virorum nobilium, principum, militum, & omnium ordinum atque graduum Christianorum. Hæc dedicatio facta est ad honorem & laudem Domini nostri Iesu Christi, ut supra dictum est, anno MCLXX. Dominicæ Incarnationis, XVII. Kal. Decembr. regibus regnantibus atque imperantibus, Ludovico rege Francorum, Henrico rege Anglorum, Alexandro papa urbe Roma pontificatum disponente.

Anno Christi ....

** CONCILIVM ENGOLISMENSE incerti temporis.

IN *eodem S. Amantii tabulario paulo ante mentio fit Engolismensis concilii, nec die, nec anno adscriptis.* Quidam, *inquit,* miles Guillelmus de la Prada dedit Deo & S. Amantio medietatem terræ suæ quam habebat infra Carentonium fluvium. Hanc eleemosynam multum contradixerunt atque calumniati sunt, Vnebertus Arnaldus, atque Gaufridus Arnaldus frater ejus: & multas vices cum abbate & monachis placitarunt. Tandem apud Engolismam in quodam concilio ubi domnus Rogerius S. R. E. subdiaconus, & domnus Bertrandus Burdegalensis archiepiscopus cum comprovincialibus episcopis, convenerant, ibi similiter Vnebertus Arnaldus, atque Gaufridus Arnaldus, cum abbate & monachis S. Amantii placitaverunt. *Secundum abbetum judicatum est.*

Anno Christi 1171.

** CONCILIVM ARDMACHIENSE in Hibernia celebratum, anno Dom. MCLXXI. in quo Hibernenses, Divinæ ultionis intuitu, Anglos ubique per insulam servitutis vinculo mancipatos in pristinam libertatem restituunt.

Ex Giraldo Cambrensi, cap 28. Hiberniæ expugnatæ.

Tom. I collect. Anglic.

HIS completis, convocato apud Ardmachiam totius Hiberniæ clero & super advenarum in insulam adventu tractato diutius & deliberato: tandem communis omnium in hoc sententia resedit: propter peccata scilicet populi sui, eoque præcipue, quod Anglos olim, tam a mercatoribus, quam prædonibus atque piratis, emere passim, & in servitutem redigere consueverant, Divinæ censura vindictæ hoc eis incommodum accidisse, ut & ipsi quoque ab eadem gente in servitutem vice reciproca jam redigantur. Anglorum namque populus adhuc integro eorum regno, communi gentis vitio, liberos suos venales exponere: & priusquam inopiam ullam aut inediam sustinerent, filios proprios & cognatos in Hiberniam vendere consueverant. Vnde & probabiliter credi potest, sicut venditores olim, ita & emptores, tam enormi delicto juga servitutis jam meruisse. Decretum est itaque in prædicto concilio, & cum universitatis consensu publice statutum, ut Angli ubique per insulam, servitutis vinculo mancipati, in pristinam revocentur libertatem.

** CON-

** CONCILIVM CASSILIENSE in Hibernia habitum, anno Dom. MCLXXII. præsidente Christiano Lismoriensi episcopo, & Romanæ sedis legato.

Ex Rogerii Hovedeni, parte II.

IN craftino adventus regis Angliæ in Hiberniam, scilicet xv. Kal. Novembr. feria II. festo sancti Lucę euangelistæ: ipse & omnes exercitus ejus profecti sunt usque VVaterford civitatem episcopalem, & invenit ibi VVillelmum filium Aldelmi dapiferum suum, & Robertum filium Bernardi, & alios quosdam de familia sua quos ipse ab Anglia præmiserat: & ibi moram fecit per xv. dies. Et ibi venerunt ad eum per mandatum ipsius, rex Corcensis, & rex de Limerich, & & rex de Oxerie, & rex de Mida, & Reginaldus de VVaterford, & fere omnes potentes Hiberniæ, præter regem de Conacta, qui dicebat se de jure esse dominum Hiberniæ totius.

Præterea venerunt ibidem ad regem Angliæ omnes archiepiscopi, episcopi, & abbates totius Hiberniæ, & receperunt eum in regem & dominum Hiberniæ, jurantes ei & heredibus suis fidelitatem, & regnandi super eos potestatem in perpetuum. Exemplo autem clericorum, prædicti reges & principes Hiberniæ, receperunt simili modo Henricum regem Angliæ, in dominum & regem Hiberniæ: & homines sui devenerunt, & ei, & heredibus suis fidelitatem juraverunt contra omnes homines.

Et sciendum, quod in Hibernia sunt IV. archiepiscopi, & XXVIII. episcopi, quorum nomina hæc sunt.

Gelasius Armacensis archiepiscopus, totius Hiberniæ primas, habet sub se octo suffraganeos, quorum nomina hæc sunt:

Odanus episcopus.
Mauritius Charensis episcopus.
Malethias Thuenensis episcopus.
Neemias Chonderens. episcopus.
Gillebertus Ratphpothens. episcopus.
Thaddeus Ceneversis episcopus.
Christianus Ardahachdens. episcopus.
Eleutherius Cluencrardens. episcopus.

Donatus Cassellens. archiepiscopus habet sub se decem suffraganeos, quorum hæc sunt nomina.

Christianus Lismorensis episcopus, apostolicæ sedis legatus.

Ingmelleccens. episcopus.
Cluanumensis episcopus.
Arcmorensis episcopus.
Lucapniarensis episcopus.
Kildarensis episcopus.
VVaterfordensis episcopus.
Archferdensis episcopus.
Rosensis episcopus.
Finabrensis episcopus.

Laurentius Dublinensis archiepiscopus, habet sub se quinque suffraganeos, quorum hæc sunt nomina:

Bistaghnensis episcopus.
Fernensis episcopus.
Leghglensis episcopus.
Kindarensis episcopus.
Erupolensis episcopus.

Catholicus Tuaimensis archiepiscopus, habet sub se quinque suffraganeos, quorum hæc sunt nomina:

Kinfernensis episcopus.
Kinlathensis episcopus.
Maigonensis episcopus.
Ælfinensis episcopus.
Achathkourensis episcopus.

Hi omes, tam archiepiscopi quam episcopi, receperunt sibi Henricum regem Angliæ, & heredes suos, in reges & dominos in perpetuum, quod & chartis suis confirmarunt.

Quo facto rex Angliæ misit Nicolaum capellanum, & Radulphum archidiaconum de Landaff, clericos suos, una cum archiepiscopis & episcopis Hiberniæ, usque ad Cassellnensem civitatem, ad celebrandum concilium de statutis ecclesiæ. In concilio autem illo statutum est:

I. Vt pueri deferrentur ad ecclesiam, & ibi baptizarentur in aqua munda, sub trina mersione, in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti. Et hoc a sacerdotibus fiat, nisi, metu mortis impediente, ab alio & alias oportuerit fieri: & tunc a quolibet fiat, sine exceptione sexus & ordinis.

II. Et ut decimæ dentur ecclesiis de omnibus quæ possidentur.

III. Et ut omnes laici, qui uxores habere velint, eas secundum jus ecclesiasticum habeant.

Rex vero Angliæ misit transcriptum chartarum universorum archiepiscoporum & episcoporum Hiberniæ, ad Alexandrum papam: & ipse autoritate apostolica confirmavit illi & heredibus suis regnum Hiberniæ, secundum formam chartarum archiepiscoporum & episcoporum Hiberniæ. *Hæc Rogerus.*

*** DE EODEM CASSIL. CONCILIO sic Giraldus Cambrensis in Hibern. expugnata, cap.* XXXIII.

SILENTE igitur insula in conspectu regis, tranquilla pace gaudente, ecclesiæ Dei decus Christique cultum in partibus illis magnificandi, ampliori desiderio Rex accensus, totius cleri Hiberniæ concilium apud Cassiliam convocavit. Vbi requisitis & auditis publice terrę illius & gentis, tam enormitatibus, quam spurcitiis; & in scriptum, & sub sigillo legati Lismoriensis, qui cæteris ibidem dignitate tunc præerat, ex industria redactis: constitutiones sacras, quæ adhuc extant, de matrimoniis contrahendis, de decimis dandis, dè ecclesiis debita devotione venerandis, & frequentandis, quam plures emisit: ecclesiæ illius statum ad Anglicanæ ecclesiæ formam redigere modis omnibus elaborando. Quas constitutiones sub eisdem verbis, quibus & promulgatæ sunt, hic interserere, non superfluum reputavi.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *Vt fiant legitima matrimonia, nec inter cognatos & affines.*
2. *Vt infantes catechizentur, & in ipsis ecclesiis baptizentur.*
3. *Vt decimæ persolvantur.*
4. *Vt terræ ecclesiasticæ ab omni sæcularium exactione sint immunes.*
5. *Vt quando aliqui componunt pro homicidio, clerici licet cognati nihil persolvant.*
6. *Vt omnes faciant testamentum: & quæ bonorum divisio esse debeat.*

VII. *Ut extrema officia mortuis reddantur.*
VIII. *Ut Divina officia ritu Anglicano fiant.*

PRÆFATIO.

Anno igitur dominicę Incarnationis MCLXXII primo autem anno, quo illustrissimus Anglorum rex & Hiberniæ triumphator ipsam insulam acquisivit, Christianus Lismoriensis episcopus, & apostolicæ sedis legatus, Donatus Cassiliensis, Laurentius Dubliniensis, & Catholicus Tuomenensis, archiepiscopi, cum suffraganeis suis & coepiscopis, abbatibus quoque, archidiaconis, prioribus, & decanis, & multis aliis Hiberniensis ecclesiæ prælatis, ex ipsius triumphatoris mandato, in civitate Cassiliensi convenerunt: & de utilitate ecclesiæ, & statu ejus in meliorem formam producendo, ibidem concilium celebrarunt. Huic concilio interfuerunt isti a rege missi: venerabilis vir Radulphus abbas de Buldevvas, Radulphus archidiaconus de Landaff, Nicolaus capellanus, & alii clerici, & nuncii domini Regis. Concilii autem statuta subscripta sunt, & regiæ sublimitatis autoritate firmata.

CAPITULA.

I. *Ut fiant legitima matrimonia, nec inter cognatos, & affines.*

Primo, statutum est, quod universi fideles per Hiberniam constituti, repudiato cognatorum & affinium contubernio, legitima contrahant matrimonia, & observent.

II. *Ut infantes catechizentur, & in ipsis ecclesiis baptizentur.*

Secundo, quod infantes ante fores ecclesiæ catechizentur, & in sacro fonte in ipsis baptismalibus ecclesiis baptizentur.

III. *Ut decimæ persolvantur.*

Tertio, quod universi fideles Christi decimas animalium, frugum, cæterarumque proventionum, ecclesiæ, cujus fuerint parochiani, persolvant.

IV. *Ut terræ ecclesiasticæ ab omni sæcularium exactione sint immunes.*

In quarto, quod omnes terræ ecclesiasticæ, & earum possessiones, ab omnium sæcularium hominum exactione penitus sint immunes. Et specialiter, quod nec reguli, nec comites, nec aliqui potentes viri Hiberniæ, nec eorum filii, cum familiis suis, cibaria & hospitalitates in territoriis ecclesiasticis, secundum consuetudinem, exigant, nec amodo violenter exquerire pręsumant: & quod de villis ecclesiarum cibus ille detestabilis, qui quater in anno a vicinis comitibus exigitur, de cætero nullatenus exigatur.

V. *Ut quando aliqui componunt pro homicidio, clerici licet cognati nihil persolvant.*

In quinto, quod pro homicidio a laicis perpetrato, quoties inde cum suis inimicis componunt, clerici videlicet eorum cognati nihil inde persolvant, sed sicut in homicidii perpetratione, sic in pecuniæ solutione sint immunes.

VI. *Ut omnes faciant testamentum.*

Sexto, quod universi fideles in infirmitate positi, confessore suo & vicinis astantibus, cum debita solemnitate testamentum condant, bona sua mobilia, dummodo uxores & liberos habeant (ære alieno, & servientium mercede exceptis) in tres partes dividant: unam liberis, alteram uxori legitimæ, tertiam propriis exequiis relinquentes. Et si forte prolem legitimam non habuerint, bona ipsa inter ipsum & uxorem in duo media dividantur. Et si legitima uxor decesserit, inter ipsum & liberos bipartiri debent.

VII. *Ut extrema officia mortuis reddantur.*

Septimo, ut cum bona confessione decedentibus, & Missarum & Vigiliarum exhibitione, & more sepeliendi, obsequium debitum persolvatur.

VIII. *Ut Divina officia ritu Anglicano fiant.*

Octavo, itaque omnia Divina ad instar sacrosanctæ ecclesiæ, juxta quod Anglicana observat ecclesia, in omnibus partibus ecclesiæ amodo tractentur. Dignum etenim, & justissimum est, ut sicut dominum regem ex Anglia sortita est divinitus Hibernia: sic etiam exinde vivendi formam accipiat meliorem. Ipsi namque regi magnifico tam ecclesiam, quam regnum, Hibernia debet, quicquid de bono pacis & incremento religionis hactenus est assecuta. Nam ante ipsius adventum in Hiberniam, multimoda malorum genera, a multis retro temporibus ibidem emerserant: quæ ipsius potentia & munere in desuetudinem abiere.

Ardmachiensis vero primas, ob corporis imbecillitatem, & grandævitatem, tum præsens non fuerat: sed postea Dubliniam venit, regiæ dispositioni per omnia favorem præbens, vulgi opinione vir sacer, vaccam candidam, cujus solum lacte vescebatur, secum, quocumque venerat, circumducens.

CONCILIVM ABRINCATENSE,

quo Henricus II. rex Angliæ a sacrilega nece sancti Thomæ Cantuariensis, antea per legatos absolutus, secundo absolvitur, & jurato promittit iterum quæ jam ante promiserat: item decreta quædam per legatos apostolicos constituta, quæ mores ecclesiæ concernunt, promulgantur anno MCLXXII. sub Alexandro papa III.

De rebus in hac synodo gestis, & constitutionibus pontificiis in eadem promulgatis, Rogerus in annalibus ista scribit: Henricus rex Angliæ pater, & Henricus rex filius ejus, & Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus, & omnes episcopi & abbates Northmanniæ, convenerunt apud Abrincam civitatem, in præsentia Theodini & Alberti cardinalium. In quorum audientia rex Angliæ pater, quinto Kalendarum Octobris, feria quarta, festo sanctorum Cosmæ & Damiani martyrum, in ecclesia sancti Andreæ apostoli, purgavit innocentiam suam coram prædictis cardinalibus & omni clero & populo, præstito sacramento super sanctorum reliquias, & super sacrosancta euangelia; quod ipse nec præcepit, nec voluit, quod archiepiscopus Cantuariensis occideretur: & quando audivit, vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos, qui sanctæ memoriæ Thomam Cantuariensem archiepiscopum occiderunt, habere non poterat, & quia timebat ipsos illud profanum opus impetrasse* causa animi motus & turbationis quam in eo viderant: de satisfactione tale præstitit sacramentum.

* perpe-

1. Iuravit itaque in primis, quod ab Alexandro summo pontifice, & catholicis successoribus ejus non recederet, quamdiu ipsum sicut regem catholicum habuerint.

2. Iuravit etiam, quod neque appellationes impediret, neque impedire permitteret, quin libere fierent in regno suo ad Romanum pontificem, in ecclesiasticis causis: ita tamen ut si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni sui non quærant.

3. Iuravit etiam, quod ab instante nativitatis Domini usque in triennium crucem accipiet, in proxima sequenti æstate in propria persona Hierosolymam iturus, nisi remanserit per Alexandrum summum pontificem, vel per catholicos successores ejus. Sed si interim pro urgente necessitate in Hispaniam super Saracenos profectus fuisset: quantum temporis in illo itinere consummaret, tantumdem Hierosolymitanæ spatium profectionis posset prolongare.

4. Præterea juravit, quod interim tantum pecuniæ dabit Templariis, quantum ad arbitrium fratrum Templi possit sufficere ad retinendum ducentos milites, ad defensionem terræ Hierosolymitanæ per spatium unius anni.

5. Præterea perdonavit iram & malevolentiam suam omnibus tam clericis quam laicis, qui pro sancto Thoma erant in exilio, & concessit eis libere & in pace ad propria redire.

6. Iuravit etiam, quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatæ sunt, in integrum restituet, sicut habuit uno anno antequam ex Anglia egrederetur beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus.

7. Iuravit etiam quod consuetudines, quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ suę in tempore suo, penitus dimittet. Et hæc omnia juravit se fore observaturum bona fide & sine malo ingenio.

Fecit etiam Henricum regem filium suum hęc omnia capitula jurare tenenda: præter illa quæ propriam ejus personam contingebant. Et ut hęc in memoria Romanę ecclesię haberentur, rex pater fecit apponi sigillum suum scripto illi in quo supradicta capitula continebantur, una cum sigillis prędictorum cardinalium. *In hanc formam:*

CHARTA ABSOLVTIONIS DOMINI REGIS.

Henrico Dei gratia illustri regi Anglorum Albertus tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodinus tituli sancti Vitalis presbyteri cardinales, apostolicæ sedis legati, salutem in eo qui dat salutem regibus.

Ne in dubium veniant quæ geruntur: & usus habet, & communis consideratio utilitatis exposcit, ut scripturæ serie debeant annotari. Inde quidem est quod nos mandatum illud in scriptum duximus redigendum, quod vobis pro eo facimus, quia malefactores illos, qui sanctæ memoriæ Thomam quondam Cantuariensem archiepiscopum occiderunt, occasione motus & turbationis quam viderunt in vobis, ad illud facinus processisse timetis. Super quo tamen facto purgationem in præsentia nostra de voluntate propria præstitistis, quod videlicet nec præcepistis, nec voluistis ut occideretur: & quando pervenit ad vos, plurimum condoluistis.

Ab instanti festo Pentecostes, usque ad annum, tantam dabitis pecuniam, unde ad arbitrium fratrum Templi ducenti milites valeant ad defensionem terrę Hierosolymitanæ per spatium unius anni teneri. Vos autem a sequenti natali Domini, usque ad triennium, accipietis crucem: proxima tunc æstate illuc in propria persona, ducente Domino, profecturi: nisi remanseritis per dominum papam, vel catholicos successores ejus.

Sane si contra Saracenos pro urgente necessitate in Hispaniam profecti fueritis: quantum temporis fuerit ex quo arripueritis iter, tantumdem supradictũ spatium Hierosolymitanæ profectionis poteritis prolongare. Appellationes nec impedietis, nec impediri permittetis, quin libere fiat in ecclesiasticis causis ad Romanum pontificem bona fide, & absque fraude & malo ingenio: ut per Romanum pontificem causę tractentur, & consequantur effectum suum: sic tamen, ut si vobis suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant, quod malum vestrum, vel regni vestri, non quærent. Consuetudines, quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ vestræ, in tempore vestro penitus dimittetis: possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatæ sunt, in plenum restituetis, sicut habuit uno anno antequam archiepiscopus de Anglia egrederetur. Clericis præterea & laicis utriusque sexus pacem, vestram gratiam, & possessiones suas restituetis, qui occasione prænominati archiepiscopi destituti fuerunt. Hæc autem vobis, autoritate domini papæ, in remissionem peccatorum vestrorum injungimus, & præcipimus, absque fraude & malo ingenio. Hoc sane coram multitudine personarum juravistis vos pro

Divinæ

Divinæ reverentia majestatis. Juravit & filius vester, excepto eo quod personam vestram specialiter contingebat. Et jurastis ambo, quod a papa domino Alexandro, & catholicis successoribus ejus, quamdiu vos, sicut antecessores vestros, & catholicos reges habuerint, minime recedetis. Atque ut in memoria Romanæ ecclesiæ firmiter habeatur, sigillum vestrum præcepistis apponi.

Post hac autem idem Rogerus his subjicit legatorum epistolam, tunc temporis datam ad Ravennatem episcopum, qua res tunc gestas scripsere. Sic se habet:

Venerabili in Christo & dilecto fratri Gilberto, Dei gratia Ravennensi archiepiscopo, Albertus dignatione Divina tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodinus tituli sancti Vitalis, presbyteri cardinales, apostolicæ sedis legatis, quod promisit Deus diligentibus se.

QUONIAM desiderare vos credimus, ut de statu nostro, & de injuncti nobis promotione negotii aliquid audiatis: idcirco qualiter nobiscum, & per ministerium mediocritatis nostræ Deus egerit his diebus, fraternitati vestræ præsenti scripto duximus indicandum. Noveritis itaque, quod postquam illustris rex Angliæ venisse nos in regnum suum in veritate cognoverit, totius amoto tarditatis obstaculo, de Hibernia in Angliam, incumbentibus sibi negotiis prætermissis, de Anglia vero ad Northmanniæ partes accessit, atque incontinenti plures ad nos nuncios & honorabiles destinavit, inquirens a nobis, in quo loco potius convenire cum eo & loqui vellemus. Placuit tandem ad Savinium monasterium pro colloquio habendo concurrere, ubi religiosorum virorum possemus orationibus adjuvari. Convenimus illuc, convenerunt & multæ personæ utriusque ordinis de regno suo, & tractavimus diligentia qua potuimus quod ad salutem ipsius & injunctam nobis obedientiam pertinebat. Cum autem non possemus in omnibus convenire, recessit a nobis velut in Angliam profecturus: & nos expectavimus, sequenti die ad Abrincam civitatem ituri. Postera autem die venerunt ad nos Lexoviensis episcopus, & duo archidiaconi, & concesso quod petebamus, ad prædictam processimus civitatem. Ad quam Dominica, qua cantatur, *Vocem iucunditatis*, convenimus cum personis plurimis, & ipsi nobiscum. Et cum tanta humilitate quod fuerat condictum explevit, ut illius extitisse opus sine dubitatione credatur, qui respicit terram, & facit eam tremere. Sane, quam timoratum Deo, quam obedientem ecclesiæ se curaverit exhibere, non est opus præsenti abbreviatione referre. Satis enim opera illius manifestant, & manifestabunt adhuc plenius, sicut & nobis spes data est in futurum.

Primum itaque super morte sanctæ memoriæ Thomæ quondam Cantuariensis archiepiscopi, non de nostra exactione, sed de propria voluntate, tactis sacrosanctis euangeliis, suam conscientiam expurgavit: jurans scilicet, quod nec præcepit, nec voluit quod idem archiepiscopus occideretur: & quando audivit, vehementer doluit. Quia vero quod factum fuerat, ex sua occasione factum esse timebat: de satisfactione paranda tale præstitit juramentum. Primo quippe juravit, quod a domino papa nostro Alexandro, & ejus catholicis successoribus non recedet, quamdiu sicut catholicum regem habuerint eum, & Christianum. Et hoc ipsum jurare fecit filium suum majorem in charta absolutionis pro morte beati Thomæ. Juravit etiam & alia, clero & populo valde necessaria, quæ omnia diligenter, & per ordinem, sicut ea juraverat, in absolutionis ejus charta pernotavimus. Promisit etiam & alia de libera voluntate gerenda, quæ non oportet scripturæ serie denotare. Hæc autem scripsimus, ut cognoscatis ipsum obedientem Deo, atque ad Divinum obsequium multo amplius quam adhuc fuerit animatum. Noveritis ad hoc filium suum de prædictis consuetudinibus pariter cum eo jurasse. Sane, quod ibi factum est, iterato adhuc, ne dubitationis locus alicui remaneret, apud Cadomum in majori frequentia personarum publice statuit se acturum. Relaxavit præterea episcopos de promissione, quam ei fecerant de consuetudinibus conservandis: & promisit quod non exiget in futurum.

Hucusque legatorum epistola, pergit autor: In crastino autem prædicti cardinales ibidem celebraverunt magnum concilium cum archiepiscopo, & episcopis, & clero Northmanniæ: & ibi hæc decreta subscripta statuerunt, & universis firmiter & inviolabiliter observanda injunxerunt.

DECRETA PER THEODINUM & Albertum cardinales apud Abrincas promulgata.

I.

Pueri ad regimen illarum ecclesiarum, & ad illa administranda, in quibus cura est animarum, minime admittantur.

II.

Item filii sacerdotum non ponantur in ecclesiis patrum suorum.

III.

Item laici partem oblationum in ecclesia non percipiant.

IV.

Item ecclesiæ vicariis annuis non committantur.

V.

Item sacerdotes majorum ecclesiarum, quibus ad hoc suppetunt facultates, aliũ sub se presbyterum cogantur habere.

VI.

Item sacerdotes non ordinentur sine certo titulo.

VII.

Item ecclesiæ ad firmam annuam non tradantur.

VIII.

Item de tertia parte decimarum nihil presbytero, qui servit ecclesiæ, auferatur.

IX.

Item his, qui decimas hereditario jure tenent, licentia sit, cui voluerint, idoneo clerico dare, eo quidem tenore, ut post

eam ad ecclesiam, cui de jure competunt, revertantur.

X.

Vir ad religionem non transeat, uxore in sæculo remanente vel e converso, nisi ambo vacandi operibus carnis tempus excesserint.

XI.

Item in adventu Domini, omnibus qui poterunt, maxime autem clericis & militibus, ieiunium & abstinentia carnium indicatur.

XII.

Item clerici iudices non ponantur ad iurisdictiones sæcularium potestatum administrandas. Qui autem hoc præsumpserint, a beneficiis ecclesiasticis arceantur.

XIII.

Item de novis libris excommunicatorum, & rebus morientium, quas auferunt sacerdotes, & benedictionibus sponsarum, & baptismo, & de quadraginta & octo libris, quæ pro absolutione excommunicatorum exiguntur, nihil perfectum est, quia episcopi Northmanniæ illud decretum recipere noluerunt.

Pergit Rogerus: In eodem vero concilio archiepiscopus Turonensis calumniatus est archiepiscopatum Doli debere adjacere archiepiscopatui suo, affirmans sedem archiepiscopalem ibi esse non debere. Sed clerici de Dolo constanter contradicebant.

ANNO CHRISTI 1175.

CONCILIVM LONDONIENSE, quo XVIII. canonibus constitutis, judicata est causa Richardi Cantuariensis & Eboracensis archiepiscoporum, anno MCLXXV. sub Alexandro papa III.

ROGERVS *acta concilii, canonesque in eo constitutos describens, ista refert:* Et venientes Londonias invenerunt Richardum Cantuariensem archiepiscopum apud VVestmonasterium celebraturum concilium, die Dominica ante Ascensionem Domini. Ad quod concilium venerunt fere omnes episcopi & abbates Cantuariensis diœcesis. Et coram prænominatis regibus & episcopis & abbatibus, Richardus Cantuariensis archiepiscopus in eminentiori loco constitutus hæc decreta subscripta promulgavit.

TITVLI CANONVM.

1. *De clericis incontinentibus.*
2. *Ne clerici tabernas ingrediantur.*
3. *Vt qui sunt in sacris ordinibus, judicium sanguinis non agitent.*
4. *De coma & vestimentis clericorum.*
5. *Vt clerici non ordinentur ab alienis episcopis.*
6. *Ne judicium sanguinis exerceatur in ecclesia vel cœmeterio.*
7. *Vt pro sacramentis & sepultura nihil exigatur.*
8. *Vt pro recipiendis religiosis precium non exigatur.*
9. *Ne ecclesia nomine dotalitii ad aliquem transferatur: & ne pro præsentatione personæ aliquid accipiatur.*
10. *Ne religiosi negotientur, firmasve teneant. Et ne laici beneficia ecclesiastica suscipiant ad firmam.*
11. *Vt clerici armati non incedant.*
12. *Vt vicarii personatum falso non assumant.*
13. *De decimis omnium integre persolvendis.*
14. *Vt clericorum litigantium, victus victori condemnetur in expensis.*
15. *Ne præfationibus Missæ institutis addantur alia.*
16. *Ne intincta eucharistia tradatur.*
17. *Vt hostia non consecretur, nisi in calice aureo vel argenteo.*
18. *Ne fiant clandestina matrimonia.*
19. *Ne matrimonio jungantur, nisi qui ad legitimam ætatem pervenerint.*

PRÆFATIO.

IDEO in ecclesia Dei secundum antiquam patrum consuetudinem concilia congregantur, ut hi qui constituti sunt in eminentiori cura pastorali, vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informent, & enormitates, quæ pullulant incessanter, consultiore censura compescant. Nos itaque potius inhærentes orthodoxorum patrum regulis, quam aliquid de novo statuentes, quædam certa capitula dignum duximus in medium promulganda; quæ universis provincialibus nostris firmiter & inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sacrorum censemus canonum transgressores, qui statutis hujus sacrosanctæ synodi præsumpserint contraire.

CANONES.

I. *De clericis incontinentibus.*

Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus, ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens, publice fornicariam habeat, & semel, secundo, & tertio communitus, fornicariam suam non dimiserit, & a se prorsus non expulerit, sed potius in immunditia sua duxerit persistendum: omni officio & beneficio ecclesiastico spolietur. Si qui vero infra subdiaconatum constituti, matrimonia contraxerint: ab uxoribus suis, nisi de communi consensu ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei servitio jugiter permanere, nullatenus separentur; sed cum uxoribus viventes, ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres etiam invitas & renitentes relinquant. Decrevimus etiam ejusdem epistolæ autoritate, ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis amodo personæ instituantur, nec eas qualibet occasione media

media non intercedente persona obtineant.

II. Ne clerici tabernas ingrediantur.

Ex concilio Carthaginensi.

Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus intersint, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset, aut deponatur.

III. Vt qui sunt in sacris ordinibus, iudicium sanguinis non agitent.

Ex concilio Toletano 3.

His qui in sacris ordinibus constituti sunt, iudicium sanguinis agitare non licet. Vnde prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant, aut inferendas iudicent. Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis privetur officio & loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos habeat vicecomitatum, aut præpositi sæcularis officium.

IV. De coma & vestimentis clericorum.

Ex concilio Agathensi.

Clerici, qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam inviti tondeantur. Vestimentis etiam vel calceamentis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, eos uti non liceat. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & commonitus, emendare noluerit, excommunicationi subiaceat.

V. Vt clerici non ordinentur ab alienis episcopis.

Ex diversis decretis Vrbani, Innocentii, & concilii Calchedonensis & Carthaginensis.

Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut ætatem minorem, extra provinciam suam, interdum etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes: statuimus talium ordinationem irritam esse habendam: sub interminatione anathematis inhibentes, ne a quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopus quoque nostræ iurisdictionis, qui talem sciens & prudens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis collatione ad quem eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum.

VI. Ne iudicium sanguinis exerceatur in ecclesia vel cœmeterio.

Ibidem.

Cum ecclesia Dei, secundum euangelicam veritatem, domus orationis esse debeat, & non spelunca latronum, & sanguinis forum: sæculares causas, in quibus de sanguinis effusione vel de pœna corporali agitur, in ecclesiis vel in cœmeteriis agitari, sub interminatione anathematis*. Absurdum enim est & crudele ibi sanguinis iudicium exerceri, ubi & reis constituta est tutela refugii.

VII. Vt pro sacramentis & sepultura nihil exigatur.

Ex concil. Triburien.

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari: similiter pro baptismo & communione. Hæc simoniacæ hæresis esse, detestata est sancta synodus, & anathematizavit. Statuimus ergo, ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione, quidquam exigatur: sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit, anathema sit.

VIII. Vt pro recipiendis religiosis precium non exigatur.

Ex decr. Vrbani pp.

Nullus prælatus, in recipiendo monacho, vel canonico, vel sanctimoniali, precium sumere, vel exigere ab his, qui ad conversationem veniunt, aliqua pacti occasione præsumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema sit.

IX. Ne ecclesia nomine dotalitii ad aliquem transferatur.

Decretum novum.

Nulli liceat ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam, vel aliquod emolumentum, pacto interveniente accipere. Quod si quis fecerit, & inde in jure vel confessus vel convictus fuerit, ipsum, tam regia quam nostra freti autoritate, patrocinio eiusdem ecclesiæ in perpetuum privari statuimus.

X. Ne religiosi negotientur, firmasve teneant. Et ne laici beneficia ecclesiastica suscipiant ad firmam.

Ex decreto patrum.

Secundum instituta patrum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur: & ne monachi a clericis vel laicis firmas teneant, neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas suscipiant.

XI. Vt clerici armati non incedant.

Ex conc. Meldens.

Quicumque ex clero videntur esse, arma non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulū religiosis moribus ex religioso habitu præbeant. Quod si cōtempserint, tamquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ autoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulcten-

mulctentur: quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

XII. *Vt vicarii personarum falso non assumant.*

Illud etiam de vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum: quod si fide vel sacramenti religione comtempta personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerunt, super hoc in jure vel confessi vel convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.

XIII. *De decimis omnium integre persolvendis.*

Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de fructibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus, ut juxta domini papæ præcepta admoneantur semel, secundo, & tertio, ut de grano, de vino, de fructibus arborum, de fetibus animalium, de lana, de agnis, de butyro, & caseo, de lino, & canabo, & de reliquis quæ annuatim renovantur, decimas integre persolvant: quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere.

XIV. *Vt clericorum litigantium, victus victori condemnetur in expensis.*

Calumniam & audaciam temere litigantium, condemnando in expensas & alio multiplici remedio imperialis sanctio compescat. Quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus ut de cætero in causis pecuniariis, quæ inter clericos agitabuntur, victus victori condemnetur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum in arbitrio episcopi sui puniendum relinquo.

XV. *Ne præfationibus Missæ institutis addantur aliæ.*

Invenimus tantum decem præfationes in sacro catalogo recipiendas. Vnam in albis Paschalibus: Et te quidem omni tempore. Secundum in die Ascensionis: Qui post Resurrectionem. Tertiam in Pentecoste: Qui ascendens super omnes cælos. Quartam die Natali: Quia per incarnati Verbi mysterium. Quintam de apparitione Domini: Quia cum Vnigenitus tuus. Sextam de apostolis: Et te Domine suppliciter exorare. Septimam de sancta Trinitate: Qui cum Vnigenito tuo. Octavam de Cruce: Qui salutem humani generis. Nonam de jejunio quadragesimali tantummodo dicendam: Qui corporali ieiunio. Decimam de beata Virgine: Et te in

A veneratione beatæ Mariæ. Huius igitur decreti & domini papæ Alexandri autoritate districte præcipimus, ne quis præfatis præfationibus aliquam omnino præsumat adiicere.

XVI. *Ne intincta eucharistia tradatur.*

Inhibemus ne quis quasi pro complemento communionis intinctam alicui eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderit, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. (Ex decreto Iulii papę.)

B

XVII. *Vt hostia non consecretur, nisi in calice aureo vel argenteo.*

Præcipimus ne consecretur eucharistia, nisi in calice aureo vel argenteo: & ne stanneum calicem aliquis episcopus amodo benedicat, interdicimus. (Ex concilio Remensi.)

XVIII. *Ne fiant clandestina matrimonia.*

Nullus fidelis, cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed bene- C dictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte coniunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur. (Ex decreto Hormisdę papę.)

XIX. *Ne matrimonio jungantur, nisi qui ad legitimam ætatem pervenerint.*

Vbi non est consensus utriusque, non est coniugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerint ad tempus discretionis, consentiat. Huius ergo decreti autoritate inhibemus, ne de cæte- D ro aliqui, quorum uterque, vel alter, ad ætatem legibus constitutam, & canonibus determinatam non pervenit, coniungantur: nisi forte aliquando, urgente necessitate interveniente, pro bono pacis coniunctio talis toleretur. (Ex decreto Nicolai papę.)

In quo etiam concilio clerici Rogeri Eboracensis archiepiscopi calumniati fuerunt jus Eboracensis ecclesiæ de cruce portanda in diœcesi Cantuariensis ecclesiæ. Præterea calumniati sunt ibidem ex parte Eboracensis archiepiscopi, episcopatum Lincolniensem, & episcopatum Ce- E strensem, & episcopatum VVigorniensem, & episcopatum Herefordensem, de jure pertinere debere ad metropolitanam Eboracensium ecclesiam. Et super hoc prædictum Cantuariensem archiepiscopum appellaverunt ad Romani pontificis præsentiam.

Præterea appellaverunt ipsum Cantuariensem archiepiscopum ad Romanum pontificem super injuria & anathematis sententia, quam intulit clericis Eboracensis archiepiscopi, qui per eum ministraverunt in ecclesia sancti Osvvaldi de Glouceströa, pro eo quod ad illum venire nolebant

ANNO CHRISTI 1172.

bant ad ipsius summonitionem sicut clerici diœcesis suæ fecerunt.

In ipso autem concilio clerici ecclesiæ sancti Asaf petierunt a Cantuariensi archiepiscopo, ut in vi obedientiæ præciperet Godefrido episcopo ecclesiæ sancti Asaf ad sedem ecclesiæ suæ redire, cui præfuit pontificali dignitate: vel, ut prædictus archiepiscopus alium episcopum loco ipsius institueret. Ipse enim Godefridus episcopatum suum deseruit, paupertate & VValensium infestatione compulsus. Veniensque in Angliam a Christianissimo rege Henrico benigne & honorifice susceptus est: cui & tradidit abbatiam Abbendoniæ vacantem in custodia, donec ad propriam sedem liberum haberet regressum.

Itaque præfatus Cantuariensis archiepiscopus in ipso concilio ad instantiam prænominatorum clericorum, & admonitione Alexandri summi pontificis, nec non & consilio venerabilium coepiscoporum suorum, convenit jam dictum Godefridum, ut in vi obedientiæ ad sedem propriam rediret, vel curam pastoralem, quæ sibi fuerat commissa, in manu ipsius libere & absolute resignaret. Ipse vero Godefridus, sperans quod abbatia de Abbendonia, quæ tradita fuerat ei in custodia, posset sibi remanere, episcopatum suum nullo cogente resignavit in manu Cantuariensis archiepiscopi: libere & absolute tradens illi annulum suum & baculum pastoralem. Et ipse Cantuariensis primas eum privavit concessi ordinis dignitate & loco: & statuit loco ipsius & consecravit magistrum Adam ad episcopum sancti Asaf.

ANNO CHRISTI 1172.

** IDEM CONCIL. EX COLLECTIONIS Anglicanæ Tomo II. ubi VVestmonasteriense dicitur a loco Londini urbis, in quo celebratum est.

collection. Anglic. Tom. II. Ex MS.

REX Henricus pater & rex Henricus filius in transmarinis partibus existentes, venerunt usque Barbefluctum, ut transfretarent in Angliam: & adscensis navibus suis apud Barbefluctum, applicuerunt in Angliam apud Portesmutam, VII. Idus Maii, feria VI. Et venientes Lundonias invenerunt ibi Ric. Cant. archiepiscopum & suffraganeos suos, volentes ibidem concilium celebrare. Celebravit itaque prædictus Cantuar. archiepiscopus concilium apud Lundonias in VVestmonasterio, coram prædictis regibus, & assensu & voluntate ipsorum, die Dominica proxima ante Ascensionem Domini, scilicet, XV. Kal. Iunii. Huic autem concilio interfuerunt suffraganei prædicti archiepiscopi, scilicet, VValterius Roffensis episcopus, Gillebertus Lundon. episcopus, Ricardus VVinton. episcopus, Iocelinus Saresbur. episcopus, Gaufrid. Eliensis episcopus, Rogerus VVigorn. episcopus, Reginaldus Bathon. episcopus, Rodbertus Hereford. episcopus, Bartholomæus Exoniensis episcopus, Cestrensis episcopus, Cicestrensis episcopus, episcopus de sancto Davide de VVallia: abbas sancti Albani, abbas sancti Edmundi, abbas Rameseiæ, abbas de Boxeleia.

Et coram prænominatis episcopis & abbatibus, Ricardus Cantuar. archiepiscopus, in eminentiori loco sedens, hæc verba in medio proferens, ait:

Ideo in ecclesia Dei, secundum antiquam patrum consuetudinem, &c. *ut supra.*

NOTA G. COSS. S. I.

Nonnulli aliud hoc eodem statuunt VVestmonasteriense concilium ad XV. Kal. Iul. Sed est plane idem atque hoc Londoniense, ut annotatum est in nupera editione Anglicana. Tantum apud Matthæum VVestmonasteriensem, mutandum Iul. in Iun.

ANNO CHRISTI 1175.

** INTROITVS HVGONIS cardinalis legati Alexandri pontificis in Angliam. Concordia inter archiepiscopos: & de implacitandis clericis.

Ex Rogeri Hoveden, annal. parte II.

collection. Anglic. Tom. II.

EODEM anno, paulo ante festum omnium Sanctorum, applicuit in Anglia quidam cardinalis, nomine Hugezun, apostolicæ sedis legatus, pro quo dominus Rex Romam miserat. Invenit dominum Regem apud VVintoniam: & dominus Rex venit ei obviam, & Henricus filius ejus cum eo, & eum cum debito honore susceperunt.

Et dominus Rex per aliquot dies moram faciens apud VVintoniam, diutissime tractavit de pace facienda inter Rogerum Eboracensem archiepisc. & Richardum Cantuariensem archiepisc. & de Capella sancti Osvvaldi Gloucestriæ, & de cruce archiepiscopi Eboracensis portanda. Et tandem per consilium Regis inter prædictos archiepiscopos, in hunc modum convenit: Quod scilicet archiepisc. Cantuariensis quietam clamavit archiepiscopo Eboracensi, & liberam ab omni jurisdictione sua, capellam sancti Osvvaldi Glocestriæ, sicut dominicam capellam domini regis. Et absolvit clericos Eboracensis archiepiscopi, quos excommunicaverat. Et de cruce portanda, & aliis controversiis, quæ inter ecclesias suas erant, starent judicio Rotomagensis archiepiscopi, & aliorum vicinorum episcoporum de regno Franciæ. Et quod sic pacem inter se haberent per quinquennium: ita quod neuter illorum alteri malum vel damnum quæreret, donec controversia illa determinata esset, & ad debitum finem perducta per prædictum archiepiscopum & alios episcopos.

Prædictus autem Hugezun cardinalis & apostolicæ sedis legatus, dedit domino Regi licentiam implacitandi clericos regni sui de forestis suis, & de captione venationis.

ANNO CHRISTI 1175.

** CONCILIVM VVINDESHORNENSE, anno MCLXXV. in Octavis sancti Michaelis præsentibus Henrico II. Anglic. rege, & rege filio.

Ex Rogeri Hoveden, annal. parte posteriori.

collection. Anglic. Tom. II.

ANNO MCLXXV. Henricus rex pater magnum congregavit concilium apud VVindeshores in octavis festi sancti Michaelis, præsentibus rege filio & Richardo Cantuariensi archiepiscopo, & episcopis Angliæ, & coram Laurentio Dublinensi archiepiscopo: præsentibus etiam comitibus & baronibus Angliæ. In quo concilio Tuamensis archiepiscopus, & Cantordis abbas sancti Brandani, & Laurentius cancellarius Roderici regis Conactensis, hunc finem & concordiam subscriptam fecerunt cum domino rege patre, ex parte Roderici regis Conactæ.

Hic est finis & concordia, quæ facta fuit apud VVindeshores in octavis sancti Michaelis, anno gratiæ MCLXXV. inter dominum regem Angliæ Henricum filium Matildis imperatricis, & Rodericum regem Conactæ, per Catholicum Tuamensem

mensem archiepiscopum, & abbatem Cantordem S. Brandani, & magistrum Laurentium cancellarium regis Conactæ: Scilicet, quod rex Angliæ concedit prædicto Roderico ligeo homini suo, quamdiu ei fideliter serviet, ut sit rex sub eo, paratus ad servitium suum, sicut homo suus; & ut teneat terram suam ita bene & in pace, sicut tenuit antequam dominus rex Angliæ intraret Hiberniam: reddendo ei tributum. Et totam aliam terram, & habitatores terræ habeat sub se, & justitiet, ut tributum regi Angliæ integre persolvant.

** CONCILIVM NORTHAMPTONIENSE Pambritannicum post festum conversionis S. Pauli ann. Dom. MCLXXVI. celebratum. Præsentibus rege Henrico II. patre, & rege Henrico filio, & VVillelmo rege Scotiæ.

Ex Rogerii Hovedeni annal. parte posteriore.

AD concilium apud Northamtune celebratum venit VVillielmus rex Scotorum, & per mandatum domini regis, adducens secum Richardum episcopum S. Andreæ, & Iocelinum episcopum de Glascou, & Richardum episcopum de Dunkeltem, & Christianum episcopum de Candida casa, & Andream episcopum de Catenesse & Simonem de Toum episcopũ de Murevia, & cæteros episcopos, & abbates, & priores regni sui. Qui cum coram domino rege Angliæ convenissent, præcepit eis dominus rex, per fidem, quam ei debebant, & fidelitatis sacramentum, quod ei fecerant; ut eandem subjectionem facerent Anglicanæ ecclesiæ, quam facere debebant & solebant tempore regum Angliæ prædecessorum suorum. Cui responderunt, quod ipsi nunquam subjectionem fecerant Anglicanæ ecclesiæ, nec facere debent. Ad hoc autem respondit Rogerus Eboracensis archiepiscopus, affirmans, quod Glascuenses episcopi & episcopi Candidæ casæ subjecti fuerant Eboracensi ecclesiæ tempore archiepiscoporum prædecessorum suorum. Et super hæc, privilegia Romanorum pontificum sufficienter instructa de monstravit. Ad quod Iocelinus Glascuensis episcopus respondit: Glascuensis ecclesia specialis filia est Romanæ ecclesiæ, & ab omni subjectione archiepiscoporum sive episcoporum exempta. Et si Eboracensis ecclesia aliquo tempore dominationem habuit in ecclesia Glascuensi, constat illam demeruisse aliquam de cætero habere dominationem. Et quia Richardus Cantuariensis archiepiscopus nitebatur, ut ecclesia Scotica Cantuariensi subjicetur ecclesiæ, effecit adversus regem Angliæ, quod ipse permisit episcopos Scotiæ in terras suas redire, nulla subjectione facta Anglicanæ ecclesiæ.

NOTA COLLECTORIS ANGLICANI.

Vides episcopos Scotię hic asserere, quod ipsi nunquam subjectionem fecerant Anglicanę ecclesię, nec facere debent: cum aliter videantur professi rex eorum VVillielmus & iidem ipsi in cognitione illa quam Falesię fecerant, dum rex idem VVillielmus in captione fuit regis Anglię, & quam postea, liberato rege, recognoverunt denuo in ecclesia S. Petri Eboraci, ut supra videas ab Hovedeno declaratam, sub fine canonum VVestmonasteriensis concilii anno Dom. MCLXXV. Refert vero Robertus de Monte, S. Remigii monachus transmarinus, inter alia: quod episcopi Scotię, decem numero, & abbates, non fecerunt homagium regi Anglię, sed sacramento se constrinxerunt hoc observaturos, (homagium & ligiantiam regi Anglię) & quod forent subditi ecclesie Eboracensi, & archiepiscopo, & illo irent causa sacrandi quoties necesse esset. Vide locum mox infra.

** CONC. VVESTMONASTERIENSE, habitum sub medium Quadragesimæ, Anno Dom. MCLXXVI. Præsidente Hugone sedis Apostol. legato.

Anno Christi 1176.

Ex Roger. Hoved. parte II. annal.

IN qua, assidenti a dextra legati archiepiscopo Cantuariæ, archiepiscopus Eboracensis a sinistris considere dedignatus, proruit in gremium archiepiscopi Cantuariæ. Sed prostratus illico a cæteris episcopis & astantibus ministris, valide fustigatur & ejicitur. Frementi autem interea tumultu, legatus clam se eripit dissolvitque synodũ. (collection. Anglic. Tom. II.)

Eodem anno, in medio quadragesimæ, supradictus Hugezun tituli sancti Michaelis de Petra Leonis, cardinalis & apostolicæ sedis legatus, Londonias venit celebraturus concilium. Et convenientibus ibidem in unum Cantuariensi & Eboracensi archiepiscopis, & omnibus episcopis & abbatibus Angliæ, & clero multo, prædictus cardinalis sedit cathedratus apud VVestmonasterium, in capella monachorum infirmorum, & episcopi & abbates cum illo, unusquisque in loco suo, secundum ordinem & dignitatem suam. Sed inter Cantuariensem & Eboracensem archiepiscopos orta est contentio, quis illorum sederet a dextris cardinalis. Et cum Eboracensis archiepiscopus ibi sedere vellet, servientes domini Cantuariensis irruerunt in eum, & projecerunt in terram, & pedibus suis conculcaverunt, & cappam suam fregerunt. Et sic dispersi sunt, & cardinalis fugit, abscondit se a facie illorum, & ita impeditum est, quod nullum tenuit concilium. Sed factis appellationibus hinc & inde ad summum pontificem, uterque illorum conquestus est domino regi de injuriis sibi factis.

** CONCILIVM LVMBARIENSE in Gallia Narbonensi adversus hæreticus qui Boni homines dicebantur.

Anno Christi 1176.

Inscripserat Binius, *Concilium Gallicanum adversus Albigenses*: actaque ediderat ex Rogero Hovedeno. Nos edimus ampliora ex Sirmondi nostri MS. quod Rogerius in compendium redegerat, ubique verbis iisdem servatis. Quo in cod. annus notatur MCLXV. cũ Rogerus MCLXXVI. assignet, eumque secutus Binius eo anno collocarit. Ego Binianum ordinem mutare nolui. Admonendus tantum lector fuit.

ANNO ab Incarnatione Domini MCLXV. talis diffinitiva sententia lata est super altercatione & assertione atque impugnatione fidei catholicæ, quam expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, quos manu tenebant homines de Lumbets. Et hæc sententia lata est per manum Giraldi Albiensis episcopi, electis ac statutis judicibus ab utraque parte, & cognoscentibus atque adsidentibus præfato episcopo Gaucelino Lodovensi episcopo, & Castrensi abbate, & abbate de Ardurello, & abbate de Candillo, & Arnaldo Bebeno: in præsentia bonorum virorum tam clericorum quam laicorum: videlicet domni Pontii Narbonensis archiepiscopi, Arnaldi Nemausensis episcopi, G........ Tolosani episcopi, VV....... Agathensis episcopi, Ramundi abbatis beati Pontii, P...... Sendracensis abbatis, abbatis Fontis Frigidi, abbatis de Galac, & præpositi Tolosani, ac præpositi Albiensis, & archidiaconorum Narbonensis & Agathensis,

ANNO CHRISTI 1176.

thensis, & prioris beatæ Mariæ de Monte-Pessulano, & B. prioris de Cella-nova, & M. Blanc, & Hugonis de Veireiras, & laicorum Trencavelli, & uxoris comitis Raimundi Tolosani, & Sicardi vicecomitis de Laurac. & I". de Dorniano, & multorum virorum, ac fere totius populi Albiensis & de Lumbers, aliorumque populorum castrorum.

" Isarui

Interrogavit Lodovensis episcopus eos qui faciunt se nuncupari Boni homines jussu episcopi Albiensis, assessorumque ejus, in primo capitulo, si recipiebant legem Moysi ac prophetas, seu psalmos, & vetus testamentum, & doctores novi testamenti. Responderunt coram omni multitudine, quia non recipiebant legem Moysi, neque prophetas, neque psalmos, nec vetus testamenti, nisi solummodo euangelia, epistolas Pauli, & septem canonicas epistolas, Actusque apostolorum, & Apocalypsim. Secundo interrogavit eos de fide sua, uti eam apponerent. Respondentes dixerunt, quod non dicerent, nisi cogerentur. Tertio interrogavit eos de baptismate parvulorum, & si salvabuntur per baptismum. Dixerunt quod nihil dicerent, sed de euangelio & epistolis responderent. Quarto interrogavit eos de corpore & sanguine Domini, ubi consecrabatur, vel per quos, & qui sumebant, & si magis, vel melius consecrabatur per bonum, quam per malum. Responderũt quia qui digne sumebant, salvabantur; & qui indigne, acquirebant sibi damnationem. Et dixerunt quod ab omni bono tam clerico, quam laico consecrabatur. Et nihil aliud responderent, quia non debebant cogi respondere de fide sua. Quinto interrogavit eos quid sentiebant de matrimonio, & si poterant salvari, si carnaliter jungebantur vir & mulier. Noluerunt respondere nisi hoc tantum, videlicet quia vir & mulier jungebantur propter luxuriam atque fornicationem, sicut B. Paulus in epistola sua. Sexto interrogavit eos de pœnitentia, an in fine fieret ad salutem; vel si milites qui vulnerabantur mortaliter, salvarentur si pœniterent in fine; vel si deberet unusquisque confiteri peccata sua sacerdotibus & ministris ecclesiæ, vel cuilibet laico, vel de quibus aut B. Iacobus, *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Qui respondentes dixerunt infirmis sufficere si confiterentur cui vellent. De militibus vero dicere noluerunt, quia non dicit B. Iacobus nisi de infirmantibus. Quæsivit etiam ab eis, si sufficiebat sola cordis contritio & oris confessio, vel si erat necesse ut facerent satisfactionem post datam pœnitentiam, jejuniis, afflictionibus, & eleemosynis peccata sua lugentes, si suppeteret eis facultas. Responderuntque atque dixerunt, quia Iacobus non nisi hoc tantum ut confiterentur, & sic salvarentur: nec volebant esse meliores apostolo, ut aliquid de suo adjungerent sicut episcopi faciunt. Dixerunt etiã multa nõ interrogati, quod non debebãt omnino jurare per aliquod sacramentum, sicut dicebat Iesus in Evangelio, & Iacobus in epistola sua. Dixerunt etiam, quia Paulus ajebat in epistola sua quales erant ordinandi in ecclesia episcopi & presbyteri: & si tales non ordinabantur, quales ordinandos præcipiebat Paulus, non erant episcopi neque presbyteri, sed lupi rapaces & hypocritæ & seductores, amantes salutationes in foro, primas cathedras, & primos accubitus in cœnis, volentes vocari rabbi & magistri contra præceptum Christi, ferentes albas & candidas vestes, gestantes in digitis aureos annulos gemmatos: quod non

Iacob. 5.

A præcipit magister eorum Iesus. Et multa alia convicia improperantes. Et idcirco quia non erant episcopi neque presbyteri, nisi tales quales fuerunt presbyteri qui tradiderunt Iesum: non debebant illis obedire, quia mali erant, non boni doctores, sed mercenarii. Contra ea quæ dicebant inductæ sunt novi Testamenti autoritates multæ a domino Pontio Narbonensi archiepiscopo, & Arnaldo Nemausensi episcopo, & Petro Sendracensi abbate, & abbate de Fontefrigido. Auditis itaque utrimque allegationibus & novi Testamenti autoritatibus, non enim volebant recipere judicium nisi per novum Testamentum: talem diffinitivam sententiam de jure & ex novo Testamento protulit Lodovensis episcopus ex mandato B Albiensis episcopi, & adsessorum supra nominatorum coram omnibus prædictis facto ab omnibus silentio.

Ego Gaucelinus Lodovensis episcopus ex præcepto Albiensis episcopi ad sessorumque ejus judico istos, qui vocant se bonos homines, hæreticos esse, & damno sectam Oliverii, sociorumque ejus, & qui tenent sectam hæreticorum de Lumbers, ubicumque sint. Atque hoc judicamus per autoritates novi Testamenti, id est euangelia & epistolas, atque psalmos, actusque apostolorum & Apocalypsim.

In primo capitulo damnamus eos & judicamus istos hæreticos esse. Lex enim recipienda est per C Euangelium: & qui Legem non recipit, Dominum Iesum Christum non credit. Ipse enim in Euangelio ait: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi. Ipse enim de me scripsit. Quod si litteris illius non creditis, quomodo verbis meis creditis?* Et iterum: *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Et iterum: *Oportet impleri quæ scripta sunt in lege & prophetis & psalmis de me.* Ecce prophetas & psalmos cum lege. Item: *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Et incipiens a Moyse interpretabatur illis scripturas.* Quare autem interpretabatur illis scripturas, & quare doctrinam dabat de lege & prophetis? nisi quia volebat ut legem & prophe- D tas reciperent, & ut confirmarentur in fide per legem & prophetas? Multa etiam sæpe Dominus Iesus inducebat de lege, & prophetis, & psalmis. Quod quidem non fecisset bonus magister, nisi lex & prophetæ & psalmi recipiendi essent. Dominus Iesus inducens de divite & Lazaro exemplum, Abraham fatetur in requie, & jubentem, ut Moysem audiant & prophetas. Ostendit etiam factis legem esse bonam, quia circumcisus est, & in templo est præsentatus, & hostia est pro eo oblata secundum legem Moysi, & ipse ascendit ad diem festum. In transfiguratione quoque Moyses & Elias prophetæ apparuerint perhibentes ei testimonium. Convincimus, etiam eos per epistolas. Ait enim beatus Pau- E lus: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Et iterum: *Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, vel ad justitiam, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Et iterum: *Nihil extra dico quam quod locuti sunt prophetæ futura esse & Moyses.* Etiam & Petrus sanctissimus: *Habemus firmiorem propheticæ sermonem, cui benefacitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Quod etiam doctores sint recipiendi. Ait enim B. Paulus: *Quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio Doctores.* Beatus Paulus etiam inducit exemplum:

ANNO CHRISTI 1176.

Ioan. 5. *Matth.* *Luc. 24.* *Ibid.* *Rom.* *2. Tim.* *Act.* *2. Petr.* *1. Cor.*

plum: *Maledictus omnis homo, qui non permanserit in omnia verba legis.* Et tam ipse, quam cæteri apostoli, multa inducunt testimonia de lege & prophetis & psalmis. Quod quidem non fecissent, si dicta eorum non fuissent recipienda: nec prædicationem suam eorum testimonio affirmarent, si Moysi & Prophetis & David credendum non esset. Confessi sunt etiam isti hæretici, recipere Moysen & prophetas & psalmos, in his tantum testimoniis, quæ inducuntur a Iesu & apostolis, & non in aliis. Nos vero dicimus quod si instrumentum, vel scriptum testamentum proferatur, & in aliqua parte sui credatur, debet totum credi, aut in nulla parte sui recipi.

In secundo capitulo convincimus istos & judicamus hæreticos esse, autoritatibus novi Testamenti. Dicimus enim quia fidem catholicam non habet, qui eā non cōfitetur, quando interrogatur, vel fides periclitatur. Vnde Dominus in actibus apostolorum narrat ad Ananiam de beato Paulo: *Vas electionis est mihi, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Israel.* Item Dominus de confitenti centurione, ait: *Non inveni tantam fidem in Israel.* Cum fuisset etiam apostolis denunciatum, ne loquerentur in nomine Iesu, confidenter dicit B. Petrus: *Oportet nos magis obedire Deo, quam hominibus.* Ecce quia B. Petrus dicit, quod a Deo est sibi injunctum, ut coram hominibus fidem suam adnunciet. Interrogatus etiam quis, de fide Iesu Christi respondere debet, sicut fecit B. Petrus a Domino interrogatus:
.16. *Quem*, inquit, *dicunt esse homines filium hominis?* Respondit S. Petrus, & dixit: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Interrogavit etiam Dominus cæcum illuminatum, non ante illuminationem, sed
9. post: *Credis in filium Dei vivi? & ille, credo Domine.* Interrogata autem a Domino Martha:
11. *Credis hoc? ait illi: Vtique Domine ego credidi quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mun-*
10. *dum venisti.* Item S. Apostolus: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Item B. Petrus in fine suæ epistolæ, postquam tradidit mandata & fidei doctrinam, volens aliquid magnum & memorabile tradere, sicut fecit Dominus in fine sui testamenti & prædicationis tradens corpus suum & sanguinem. Melius enim commendantur memoriæ, quæ in fine sermonis traduntur atque dicuntur. Sermonem suum ita
3. S. Petrus conclusit: *Dominum Iesum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est fide & spe.* Isti etiam hæretici jactant se non mentiri. Nos vero dicimus, quia plane mentiuntur. Est enim fraus in tacendo & in dicendo. Vnde B. Paulus confidenter in faciem restitit Petro, quia circumcidebat. Visum enim fuerat B. Paulo, quia veritatem euangelii non adnunciaret, quia aliud præcipiebat, quam corde credebat. Veritas enim dicti consistit in tribus, in corde, ore, & opere. *Vnde dicitur quod in ore*
h.18. *duorum vel trium testium stat omne verbum.* Secundum hanc intelligentiam dicit Dominus: *Qui*
h.10. *confitebitur me coram omnibus hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Et item: *Opor-*
24. *tebat prædicari pœnitentiam in nomine eius in omnes gentes.* Item Ioannes: *Omnis spiritus qui confitetur*
n. 4. *Iesum in carne venisse, ex Deo est.* Et item: *Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius Dei, in*
4. *Deo manet & Deus in eo.* Et item in epistolis
r.12. B. Pauli: *Nemo dicit Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Aliquando enim loquitur quis corde & non ore, ut Moyses: ore enim tacebat & corde loquebatur. Cui Dominus. *Vt quid clamas ad me?* Diabolus enim corde tacebat, & ore loquebatur, dicens: *Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Cur venisti ante tempus torquere nos?* Et item: Matth. 29.
Scio quia sis sanctus Dei. Et in actibus apostolo- Marc. 1.
rum: *Iesum novi, Paulum scio.* Nunquid diabolus Act. 19.
veritatem dicebat, in quo nulla veritas est, & qui est pater mendacii testante Domino? vel quomodo dicebat in Spiritu sancto, in quo Spiritus sanctus non est? Dominus quidem dicit: *Non omnis* Matth. 7.
qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Et item: *Vt quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Quomodo enim malus dicit, Dominus Iesus, in Spiritu sancto, cum in eo Spiritus sanctus non sit? *Spiritus enim san-* Sap. 1.
ctus disciplinæ effugiet fictum, nec habitat in corpore subdito peccatis. Dicit ergo B. Paulus, de dicto in quo concurrunt fides, spes, caritas. Veraciter enim dicit, qui voluntatem suam sono vocis enunciat, & qui corde tenet, ore fatetur, & operibus exequitur.

In tertio capitulo convincimus istos & judicamus hæreticos esse, novi Testamenti autoritatibus. Dicimus enim quod *Deus vult omnem ho-* 1. Tim. 2.
minem salvum fieri, & ad agnitionem veritatis venire, sicut narrat scriptura. Nec Christus pro omnibus esset crucifixus, qui omnia traxit ad se, nec esset datum plenum salutis remedium, si tantum salvarentur majores, qui originali peccato actualia addiderunt; & si infantes non salvarentur, quos Deus creaverat & formaverat ad imaginem & similitudinem suam, qui nullum peccatum forte fecerunt, sed tantum originale contraxerunt. Baptisma enim generaliter omnibus esse traditum, tam majoribus, quam minoribus, sicut ait Dominus discipulis: *Ite docete omnes gentes,* Matth. 28.
baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et item: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* Ioan. 3.
& Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Dominus dicit discipulis: *Sinite parvulos venire* Marc. 10.
ad me, talium est enim regnum cœlorum. Quod quidem dicit duplici ex causa. Scilicet ut qui salvari volunt, malitia & dolo parvuli sint, & iidem simplices, sicut ipse ait: *Nisi efficiamini sicut par-* Matth. 18.
vuli isti, non intrabitis in regnum cœlorum. Vel ideo dicit, ne apostoli, eorumque successores, super baptizandis unquam dubitarent. Baptisma enim successit circumcisionis in locum, quæ quidem præcepta erat in majoribus & in infantibus. Et baptisma est generalius & plenius, quia masculi & feminæ baptizantur, & gratiæ ibi præstantur. Si autem quæratur, cujus fide salvantur infantes, cum ipsi fidem non habeant, sine qua impossibile est Deo placere: dicimus quia fide ecclesiæ, vel fide patrinorum, sicut paralyticus est curatus fide offerentium, & per tegulas submittentium eum; & filius reguli, & filia Cananææ salvati sunt eadem hora qua regulus & Cananæa crediderunt. Dicimus enim, quod baptisma debet celebrari in ecclesia, & per ministros ecclesiæ, nisi necessitas urgeat. Vnde dicit B. Paulus: *Qui idoneos nos* 2. Cor. 3.
fecit ministros novi Testamenti.

In quarto capitulo convincimus & judicamus istos hæreticos esse, novi Testamenti autoritatibus: quia corpus Dominicum non consecratur nisi per sacerdotem, sive bonus sit, sive malus. Per verba enim sacra, quæ dixit Salvator in cœna, scilicet, *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis* Matth 26.
meus, consecratur & conficitur Dominicum corpus. Sicut enim imperatoris, vel regis Franciæ, vel

ANNO CHRISTI 1176.

vel alicujus potentis nuncius non corrumpit, nec vilificat sui abjectione vel pannositate quod dicit: sic verba Domini sacra variantur, non vitiantur, non maculantur. Et sicut Solis radius transiens per cloacas, maculam non contrahit vel fœtorem; vel sicut aqua pura & nitida transit ad areolas per canales luteos ac sordidos vel limosos: sic verba Dominica non sordidantur, nec melius nec nitidius per bonum quam per malum proferuntur.
Iacob. 1. Quoniam ad Dominum *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Quod autem corpus Dominicum celebrari non debeat nisi in ecclesia, Paulus ait:
1. Cor 11. *Aut ecclesiam Dei contemnitis? Numquid domos non habetis ad manducandum?* Item S. Paulus ad Timotheum:
1. Tim. 3. *Oportet te conversari in domo Dei, quod est Dei vivi ecclesia, columna, & firmamentum veritatis.* Omnes etiam fideles debent doctrinam suam accipere in ecclesia. Vnde B. Paulus:
1. Tim. 2. *Mulieribus in ecclesia loqui non permitto, sed in silentio discant cum omni humilitate.* Hic est enim panis angelorum, quem manducat homo, qui descendit de cælo. Et sicut manna quod pluerat de cælo, ac virga Aaron, quæ fronduerat, servabantur in arca, & tabulæ testamenti, quæ erant scriptæ digito Dei: sic corpus Dominicum non consecratur, nec custoditur nisi in ecclesia, carissimum Domini sanctuarium. Et sicut arca deferebatur in humeris a solis Levitis, & custodiebatur, & soli Levitæ ministrabant in tabernaculo Domino: sic solis sacerdotibus & eorum ministris commissa est ecclesiæ cura atque tradita. De hac arca dicitur in Apocalypsi:
Apoc. 11. *Apertum est cælum, & visa est arca testamenti in templo ejus.* Solis etenim sacerdotibus tradita est potestas ligandi atque solvendi. Vnde Dominus B. Petro:
Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & & in cælis.* Et B. Paulus ad Titum:
Tit. 1. *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut corrigas ea quæ desunt, ut constituas presbyteros per singulas civitates.* Item de ordinibus:
1. Tim. 5. *Presbyteri, qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur.* Item:
Ibid. *Adversus presbyterum accusationes noli accipere, nisi sub duobus vel tribus testibus.* Et item:
Ibid. 3. *Oportet diaconos pudicos esse.* Et item:
Philipp. 1. *Omnibus qui sunt Philippis episcopis & diaconibus, gratia sit vobis & pax.* Ecce quibus committitur verbum Dei, scilicet verbum prædicationis & correctionis. Item B. Paulus:
2. Tim. 4. *Argue, obsecra, increpa in omni potestate & discretione.* Et item Dominus ad discipulos:
Matth. 28. *Docete eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Istis ergo presbyteris, episcopis, diaconibus, clerici & laici debent obedire propter Deum, sive sint boni, sive sint mali. Vnde Dominus:
Ibid. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Et B. Petrus de potestatibus:
1. Pet. 2. *Subditi estote dominis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.* Et item:
Tit. 1. *Sit pastor potens in doctrina sua.* Et item:
Heb. 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi pro animabus vestris rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant & non gementes.* Item:
Ibid. *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem. Quia qui altario servit, de altario participet.*
1. Cor. 9. *Et si vobis spiritalia seminamus, non magnum est si carnalia vestra metamus.* Et item ad Timotheum:
2. Tim. 3. *Tu autem permane in his omnibus quæ didicisti, & credita sunt tibi: quia ab infantia sacras litteras didicisti, quæ te possunt instruere ad salutem.*

In quinto capitulo convincimus & judicamus istos hæreticos esse, novi Testamenti autoritatibus: quia nolunt confiteri, quod vir & mulier possint salvari, si carnaliter misceantur. Qui quidem palam prædicare soliti sunt, quod vir & mulier salvari non poterant, nisi carnaliter convenirent. Laudant enim & approbant fecunditatem pecudum; & damnant & improbant fecunditatem hominum, & amant sterilitatem mulierum. Sicut scriptura narrat: *Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, &c.* Luc. 23. Et hoc quidem prædicant, ut innumerabilis substantiæ rarus inveniatur dominus, & quæ facta est creatura ad usum & servitium hominum, careat possessore, habitatore, rectore: volentes omnes esse sicut ipsi sunt. Iuxta quod ait B. Paulus: *Volo omnes esse sicut ego sum.* 1. Cor. 7. Et sic virginitatem videntur prædicare, ut sint omnes virgines, sicut fuit Christus & Maria virgo. Et Dominus ipse dixit: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Gen. 1. Videntur enim nuptias detrahere, & eas damnare, quas quidem dominus Iesus sua & Mariæ matris suæ, & discipulorum præsentia dedicavit, & aquæ in vinum versæ miraculo illustravit. Ioan. 2. Dicit etiam in Euangelio: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Matth. Et non nisi causa fornicationis liceat viro uxorem dimittere. Item B. Paulus: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit.* 1. Cor. Et item: *Si nubat virgo, non peccat.* Et item: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vivit vir ejus, nec habet potestatem sui corporis, sed vir.* Ibid. *Similiter & de viro.* Et item: *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu, ut vacetis orationi. Postea revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas.* Ibid. Item: *Volo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse.* 1. Tim. Et item: *Non ego dico, sed Dominus.* Et item: *Salvabitur mulier per natorum generationem.* 1. Tim. Si esset peccatum filios procreare, quare diceret Dominus, cur diceret apostolus bonum esse? & quare diceret, revertimini, & volo? Numquid vult Deus, numquid vult apostolus, ut fiat peccatum? Credimus itaque quod vir & uxor salvantur, licet carnaliter misceantur.

In sexto capitulo convincimus istos & judicamus hæreticos esse, & ab unitate ecclesiæ præcisos, novi Testamenti autoritatibus. Dicimus enim, quia ministerium ac potestatem ligandi atque solvendi Petro sanctissimo tradidit Dominus, dicens: *Quodcumque ligaveris, &c.* Matth. Et B. Iacobus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ.* Iacob. Et item: *Ecce ego mitto ad vos sapientes & scribas,* Matth. Et sicut ait in euangelio Dominus: *Non omnes capiunt verbum istud.* Matth. Præterea dicimus, quod stantes deberent de euangelio respondere, & disputare, cum omnes Christiani stent, quando euangelium recitatur. Et si tunc stamus, cum legitur: multo fortius, cum exponitur. Nec debuissent locum tenere sedendi, postquam elegerant locum standi. Multas etiam habemus autoritates, quibus colligitur manifeste, quod stare debeat quis, cum euangelium adnunciat: ut est illud: *Stetit Iesus in loco campestri.* Luc. 6. Et item: *Stabat Iesus & clamabat dicens: Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Ioan. Et item post resurrectionem apostolos confirmans & prædicans, stetit. Vnde dicitur: *Stetit Iesus in medio discipulorum suorum, & dixit, pax vobis.* Ioan. Ipsi autem non obtinent locum judicantis, sed respondentis. Dominus enim sedere debuit, cui a patre omne judicium datum est. Ipsi vero non judicant, sed judicantur: nec eis est in ecclesia

NNO RISTI 176.

ecclesiæ ministerium concessum prædicandi. Isti A autem hæretici tales sunt, quales doctor sanctæ ecclesiæ futuros esse prænunciat dicens: *Mali homines & seductores proficient in pejus, errantes & in errorem mittentes. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed a veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Item: *Quidam aberrantes, aversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* Istorum vero inobedientiam punire deberent ecclesiæ prælati atque corrigere coram omnibus. Vnde S. Paulus: *Peccantes coram omnibus argüantur, ut cæteri corrigantur.* Item B. Paulus ad prælatos: *Habentes in promptu ulcisci omnem inobedientiam.* Et: *Eos qui contradicunt potentes argue.* Et item: *Argue, obsecra, increpa, in omni imperio.* Et item: *Tradidi huiusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus sit salvus in judicii diem.* Itemque: *Iudicavi eum qui huiusmodi est.* Itemque: *Qui aliud vobis adnunciaverit, anathema sit.*

im. 3. — m. 1. — im 5. — or. 10. — 1. — im. 4 — or. 5.

Responderunt hæretici, quia episcopus qui dederat sententiam erat hæreticus, & non ipsi: & quod erat inimicus eorum, atque erat lupus rapax, & hypocrita, & inimicus Dei, ac non bene judicaverat. Et noluerant respondere de fide sua, quia cavebant se ab eo, sicut eis præceperat Dominus in euangelio: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus sunt lupi rapaces.* Et quod ipse erat persecutor eorum fraudulentus, & parati C erant ostendere per euangelia atque epistolas quod non erat bonus pastor, neque ipse, neque cæteri episcopi vel presbyteri, sed potius mercenarii. Respondit episcopus, quod sententia in eos de jure erat dictata, & paratus erat probare in curia domini Alexandri papæ catholici, & in curia Ludovici regis Franciæ, & in curia Raimundi comitis Tolosani, vel uxoris ejus, quæ erat præsens, vel in curia præsentis Trencavelli, quod recte fuerat judicatum, & quod isti manifeste essent hæretici, & de hæresi notati. Atque promisit se eos accusare de hæresi in omni curia catholica, & se subiturum judicii discrimen.

tth. 7.

Videntes vero se esse convictos atque confusos, converterunt se ad omnem populum dicentes: D Audite, ô boni viri, fidem nostram, quam confitemur, nunc confitemur autem propter dilectionem & gratiam vestri. Respondit episcopus prædictus: Vos non dicitis, quod propter gratiam Domini dicatis: atque dicitis, propter gratiam populi. Et illi inquiunt: Nos credimus unum Deum vivum & verum, trinumque atque unum, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: filiumque Dei carnem suscepisse, baptizatum fuisse in Iordane, jejunasse in deserto, prædicasse salutem nostram, passum, mortuum, atque sepultum, ad inferos descendisse, resurrexisse tertia die, ad cælos ascendisse, Spiritum paraclitum in die Pentecostes discipulis misisse, venturum in die judicii ad judicandos vivos & mortuos, omnesque resurrecturos. Cognoscimus etiam quia quod corde credimus, ore debemus confiteri. Credimus quia non salvatur qui non manducat corpus Christi: & quod non consecratur nisi in ecclesia, atque etiam nisi a sacerdote sive bono, sive malo, nec melius fieri per bonum, quam per malum. Credimus etiam quod non salvatur quis, nisi per baptismum, & parvulos salvari per baptisma. Credimus etiam, quod vir & mulier salvantur, licet carnaliter misceantur. Et quod pœnitentiam debeat unusquisque accipere ore & corde, atque a sacerdote & in ecclesia baptizari. Et quidem si quid in ecclesia amplius posset ostendi per evangelia vel epistolas, illud crederent & confiterentur.

ANNO CHRISTI 1176.

Interrogavit etiam eos episcopus prædictus, si jurarent se tenere fidem istam & credere. Et si quid amplius debeant confiteri, quod male senserant atque prædicaverant, an non? Respondentes dixerunt, quod nullo modo jurarent, quia contra euangelium facerent, & epistolas. Contra eos vero inductę sunt novi Testamenti autoritates a prędictis catholicis personis. Auditis itaque utrimque autoritatibus, surgens prædictus episcopus judicavit sic.

Ego Gaucelinus episcopus Lodovensis, jussu & mandato Albiensis episcopi, adsessorumque ejus, B judico & per sententiam dico, quod male sentiunt hæretici isti de jurejurando, & debent jurare, si resipiscere volunt, præstandumque est jusjurandum ubi fides periclitatur. Et quia infames sunt, & de hæresi notati, debent purgare suam innocentiam, & redeuntes ad ecclesiæ unitatem, fidem suam debent jurejurando adstruere, sicut tenet & credit ecclesia catholica: ne infirmi qui sunt in ecclesia corrumpantur, & ne oves morbidæ universum gregem contaminent. Nec est contra euangelium vel epistolas "Iacobi. Quod enim dicitur in euangelio: *Sit sermo vester, est est, non non, neque iurabitis per cælum, neque per terram.* &c. non prohibetur jurare per Deum, sed per creaturas. Gentes enim colebant creaturas: & si fuisset licitum jurare per creaturas, reverentia & honor, qui soli Deo debetur, creaturis exhiberetur, & sic idola & creaturæ velut Deus adorarentur. Legitur enim in Apocalypsi, quod *Angelus levavit manū suam in cælum, & juravit per viventem in sæcula sæculorum.* Et B. Paulus ad Hebræos inquit: *Quoniam Deus neminem habuit, per quem juraret majorem, juravit, inquit, per semetipsum. Homines enim per majorem sui iurant, & omnis controversiæ eorum finis ad confirmationem est iuramentum. In quibus abundantius volens ostendere Deus pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum.* Iuravit Deus dicens: *Iuravi per memetipsum.* Et item: *Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum.* Apostolus etiam frequenter juravit per Deū sic: *Testis est mihi Deus.* Itemque, *Testor Deum.* Si itaque juravit Dominus, juravit Angelus, juravit Apostolus: quare non recte juratur, ubi maxime fides periclitatur? Vel illud quod dicitur in euangelio, & in epistola B. Iacobi, consilium est, non præceptum, quia si non juraretur, non dejeraretur. *Et quod amplius est, a malo est.* Id est, de infirmitate non credentis, non de infirmitate jurantis. Vel secundum primam expositionem, a malo est, id est ex peccato vel diabolo, quia suadet jurare per creaturas. Videntes itaque quod super hoc erant convicti, dixerunt quod episcopus Albien- E sis fecerat eis pactum quod non cogeret eos jurare. Quod ipse episcopus Albiensis negavit.

"Pauli. — Matth. 5. — Apoc. 10. — Heb. 6. — Gen. 22. — Psal. 109. — Philipp. 1. — 1. Tim. 5. — Matth. 5.

Surgens itaque episcopus Albiensis dixit: Sententiam, quam nunc protulit Gaucelinus episcopus Lodovensis, ego confirmo & laudo, atque meo jussu data est, & commoneo milites de Lumbers, quatinus non manu teneant eos per finitionem", quam fecerunt in manu mea.

"al. plivicionem

Ego Castrensis abbas electus iudex hanc sententiam laudo, & assensu meo data est ita.

Ego Ardulensis abbas electus judex hanc sententiam laudo, & assensu meo sic data est.

Ego Arnaldus Debe "electus judex similiter hanc sententiam laudo, & meo assensu sic data est.

"al. de Be

Ego

ANNO CHRISTI 1177.

Ego Candiliensis abbas electus judex sententiam hanc laudo.

Ego Pontius de Arsax Narbonensis archiepiscopus, hanc sententiam ratam habeo, atque istos hæreticos esse scio, & eorum sententiam improbo.

Ego Arnaldus Nemausensis pontifex similiter laudo hanc sententiam.

Ego G"..... Tolosanus episcopus similiter laudo & affirmo hanc sententiam. "Gocelinus

Ego G........ Agathensis præsul similiter facio, & excommunico eos, atque ejicio eos de Divino officio sanctæ matris ecclesiæ, & omnes illos qui istos fraudatores Christianorum audierint, aut manutenuerint. sint cum illis in æterna damnatione, donec ad satisfactionem veniant.

Ego Raimundus abbas B. Pontii similiter.

Ego Enricus abbas Galiacensis similiter.

Ego abbas Fontis frigidi similiter.

Ego M........ Tolosensis præpositus similiter.

Ego Gil...... abbas & præpositus similiter.

Ego R...... archidiaconus Agathensis similiter.

Ego Guido prior de Montepessulano similiter.

Et ego P..... Sendracensis abbas similiter.

Et ego magister Blancus similiter.

Et ego Bego de Verreiras similiter.

Et ego Trencavellus vicecomes in nostra præsentia, sicut judicatum, est laudo & affirmo similiter.

Et ego Constantia soror regis Franciæ, uxorque comitis Raimundi Tolosani, similiter.

Et ego Sicardus Vicecomes " Lauracensis similiter. " Lantrocensis

Et ego Isarnus de Dornia similiter laudo & affirmo hanc sententiam cum omnibus istis antedictis, in præsentia populorum castrorum, scilicet de Lumbers & Albi, aliorumque multorum populorum qui hanc sententiam laudare atque judicare audiunt.

ANNO CHRISTI 1177.

** CONCILIVM NORTHAMPTONIÆ ann. Dom. MCLXXVII. ad festum S. Hilarii.

Ex Rogeri Hovedeni annal. parte II.

Collection. Anglic. Tom. II.

INTERIM rex Angliæ pater, celebrato concilio generali apuod Northampton, post festum S. Hilarii, reddidit Roberto comiti Leicestriæ omnes terras suas: & sic aliis. Et in eodem concilio Guido decanus resignavit in manu Richardi Cantuariensis archiepicopi decanatum suum de VValtham, & totum jus quod ipse in ecclesia de VValtham habuit, quietum clamavit simpliciter & absolute. Similiter fecerunt canonici sæculares de VValtham de præbendis suis, resignantes eas in manu archiepiscopi. Sed dominus Rex dedit eis inde plenariam recompensationem, ad domini Cantuariensis archiepiscopi æstimationē. Deinde dominus Rex autoritate domini Papæ instituit in eadem ecclesia de VValtham canonicos regulares de diversis domibus Angliæ sumptos: & constituit VValterum de Gaunt canonicum sumptum de ecclesia de Oseney, abbatem primum super congregationem illam, & magnis redditibus & domibus pulcherrimis ditavit illos. Eodem anno idem rex expulsis sanctimonialibus de abbatia de Ambresberie propter incontinentiam suam, & per alias domos religiosas in arctiori custodia distributis, ipsam abbatiam de Ambresberie dedit abbatissæ & domui de Fonteverard in perpetuum possidendam. Et misso a Fonteverard uno conventu sanctimonialium, Richardus Cantuariensis archiepiscopus introduxit eas in abbatiam de Ambresberie, II. Kal. Iunii, die Dominica, præsentibus domino rege patre, & Bartholomæo Exoniensi, & Iohanne Noruicensi, episcopis, & aliis multis clero & populo. Eodem die præfatus Cantuariensis archiepiscopus consecravit Guidonem Pangoriensem episcopum.

ANNO CHRISTI 1177.

** CONCILIVM VVESTMONASTERII alias Londini Pan-Anglicum, anno Domini MCLXXVII. in prima septimana Quadragesimæ celebratum, de lite & bello componendis inter Aldefonsum R. Castellæ, & Sanctium R. Navarræ exortis, judicioq; Henrici R. Angliæ comprimendis.

Ex Rogeri Hovedeni aññal. parte II.

Collect. Anglic. Tom. II.

PRIMA igitur Dominica Quadragesimæ dominus Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, venit Londonias, concilium generale celebraturus. Cui interfuerunt Richardus Cantuariensis Archiep. Gilbertus Londonensis episc. Hugo Dunelmensis episc. &c. Et abbates, priores, comites & barones Angliæ. Quibus in unum convenientibus apud VVestmonasterium, præcepit Rex præfatis nunciis regni Hispaniæ, ut in scripto redigerent calumnias & allegationes suas, & postea ei offerrent: ut sic per interpretationes, ipse & barones sui possent intelligere calumnias & allegationes illorum: quia neque Rex, neque barones curiæ, intellexerunt loquelam illorum. Et ad faciendum scriptum illud, datæ sunt illis triduanæ induciæ. Quarta autem die protulerunt scriptum, in quo hæc continebantur. *Rex Sanctius grossus genuit hos tres filios, videlicet*, &c.

Acta autem utrinque longis enarrationibus causa, interpositoque, ex sententia concilii istius, Regis judicio, chartaque Regis, de more sæculi illius in ferendis legibus, inde edita. Hi subscribuntur testes, ut pote in concilio assidentes: videlicet.

Richardus archiepiscopus Cantuariensis, Hugo Dunelmensis episcopus, Gaufridus Eliensis episcopus, Rogerus VVigornensis episcopus, Bartholomeus Exoniensis episcopus, Gilebertus Londoniensis episcopus, VValterus Roffensis episc. Reginaldus Bathoniensis episcopus, Ioannes Norvvicensis episcopus, Ioānes Cicestrensis episcopus, Robertus Herefordiensis episcopus, ... episcopus de S. David, Magister Ada episc. de S. Asaph, ... episcopus de Pangor, Christianus episc. Candidæ Casæ. Et Gaufridus filius Regis, comes Britanniæ, VVillielmus comes Albemarliæ, Robertus comes Leicestriæ, VVil. de Mandevil comes Essexæ, VVill. comes Glaucestriæ, VVill. de Arundel comes de Suthsex, Hugo comes Cestriæ. *Et de baronibus Angliæ*, Richard. de Luci, Vvillelm. de Vesci, Henr. de Laci, O donel de Vmframvile. Robertus de Vals, Rogerus de Mubrai, Robertus de Stutevile, Philippus de Rimbe, Rogerus Bigot. *Et alii multi, tam clerici quam laici. Aderant namque huic concilio abbates, priores, & barones Angliæ, ut supradictum est: licet horum pauci, illorum nulli ad subscriptionem accederent.*

Christianus episcopus Candidæ casæ, qui hoc assedebat concilio, Scotus est episcopus, sed Eboracensis sedis suffraganeus, ut mox infra videas, in concilio Scotico hoc item anno celebrato.

** CON-

ANNO CHRISTI 1177.

**CONCILIUM SCOTICUM CELEBRAtum ann. Dom. MCLXXVII. Ad Castellum puellarum, sub Viviano cardinale presbytero, legato Alexandri pontificis Romani.

Ex Rogeri Hovedeni annal. parte II.

EODEM anno, Vivianus presbyter cardinalis, & apostolicæ sedis legatus, peracta legatione sua in Hibernia, rediit in Angliam, & per conductum Domini Regis, rediit in Scotiam: & celebrato concilio apud Castellum puellarum, suspendit a Pontificali officio Christianum episcopum Candidæ casæ, quia ad concilium suum venire noluit. Sed episcopus Candidæ casæ suspensionem illam non timuit, septus munime Rogeri Eboracensis archiepiscopi, cujus suffraganeus ipse erat.

ANNO CHRISTI 1177.

CONCILIUM VENETUM, QUO Alexander papa & Fridericus imperator reconciliantur, & antipapa cum suis, quos ordinaverat, deponitur, anno Domini MCLXXVII. tempore Alexandri papæ III.

ACTA & epistolæ quædam Alexandri papæ, quæ in Vaticano asservantur, & apud Baronium describuntur, causam habiti concilii prolixe referunt, his verbis: Porro Alexander papa, ut indubitanter ad colloquium Imperatoris posset accedere, ordinato in Urbe vicario, versus mare Hadriaticum iter cum fratribus suis cardinalibus arripuit. Et veniens Beneventum, inde Troiam, atque Sipontum, & montem Garganum transivit, & devenit in civitatem Licianam in maris littore sitam. Ibi enim devotus beati Petri filius rex Siciliæ ad ejus obsequium præparaverat septem galeas, victualibus & armis, prout tempus postulabat, munitas. Duos quoque de magnatibus terræ suæ, videlicet Romualdum Salernitanum archiepiscopum, & Rogerium Hadriensem maximum comitem, ut honorificentius cum eis incederet, illuc ad ejusdem patris & domini præsentiam destinavit. Ut autem Imperatorem & Longobardos de suo pontifex adventu redderet certiores, sex de fratribus suis cardinalibus Siponto usque Bononiam cum suis & aliorum fratrum equitaturis præmiserat.

Et post enarratas res gestas inter imperatorem Constantinopolitanum & Soldanum, de quibus nos, ne adeo diversa misceantur, postea dicturi sumus, hæc subiicit: Interea Viterbiensis ille ridiculus antipapa, de malo semper in peius deficiens, ubi pacem & concordiam inter Alexandrum papam & Imperatorem sine se familiariter tractari percepit, ubi & securitatem firmam cunctis viatoribus datam indubitanter cognovit, cum proceribus suis ita vehementer indoluit, ac si cor ejus medium crepuisset.

Hæc de statu tunc temporis antipapa Viterbii degentis, seipsum mœrore vorantis. Subdit de præmissa legatione ab Alexandro, antequam e Campania ad Hadriaticum mare perrexit, quam omiserat, dicens: Antequam Anagnia pontifex Alexander exiret, Hubaldum Ostiensem episcopum, & Rainerum diaconum cardinalem S. Georgii, ad Imperatoris præsentiam ea occasione præmisit, ut securitatem, quam Magdeburgensis archiepiscopus cum sociis suis promiserat, ab eodem imperatore per exhibitionem juramenti manifeste reciperent. Cuncti autem per partes Tusciæ in Lombardorum intraverunt terram, & circa Mutinam eumdem imperatorem satis pacificum invenerunt, qui eos hilari vultu & reverentia suscepit, & honorificentia plurima honoravit. Præsentibus itaque multis episcopis & principibus, coram ipsis legatis Fridericus imperator C. filium marchionis Montisferrati super sancta evangelia jurare fecit in anima sua, eamdem securitatem, quam legati apud Anagniam indubitanter præstiterant, conservare. Insuper ad majorem bonæ voluntatis, quam gerebat de pace, ostensionem, omnes principes Alemannos, qui secum aderant, eamdem securitatem fecit nihilo minus per jusiurandum corroborare. In diebus illis Cremona respiciens retro, absque gravamine de jurando, a confœderatione aliarum civitatum impudenter recessit, & ad Imperatorem, non sine magna ignominia, se convertit. Unde indignationem ecclesiæ, & aliorum Lombardorum odium & inimicitiam, juste incurrit. Terdona quoque non post multum temporis idem reprehensibiliter fecit, & eadem se infamia contumeliosa involuit.

Audiens autem ista apud Vastum, in mari Hadriatico vadum, ubi tempus opportunum navigationi expectabat summus pontifex, valde est miratus: sed de aliarum civitatum stabilitate dubitare non potuit. Cæterum cum valida maris tempestas ipsum jam per triginta dies contra propositum suum ibi detinuisset inuitum: ecce insuper Auster diu desideratus advenit, & statim nautæ ad transfretandum eumdem pontificem alacriter invitarunt. Qui consurgens circa medium noctis instantis Quadragesimæ, valde mane post Missam, & receptos cineres, pelagi vastitatem lætus intravit cum undecim galeis, & aliis duabus oneratis victualium copiis, & albis caballis, absque aliis navigiis: ita rex Siciliæ auxit numerum galearum ad decorem pontificis. Erat autem delectabile ad videndum navalem exercitum sulcantem dorsum pelagi velis protensis & prospero vento. Sed circa meridiem, superveniente hora sexta, est prorsus extinctus Auster, & illico facta est in mari turbatio maxima. Timuerunt igitur omnes: Pontifex autem non fuit omnino securus. Tunc decem galeæ cum ipso Pontifice & fratribus suis cardinalibus versus anteriores insulas in remigando non segniter laboraverunt. Tandem suffragantibus beatorum Petri & Pauli meritis, eadem die circa nonam, ad insulam, quæ dicitur Polacrosa, prospero, Deo gratias, cursu applicuerunt. Pontifex autem fatigatus ex nimia procellosi maris turbatione, in terram libenter descendit, & apposita copiosa mensa hilariter convivavit.

Post modicum vero temporis, cum jam quiescerent omnia, ex insperato desideratus nautis Auster arrisit, & eos ad iter agendum non mediocriter animavit. Exultantibus igitur cunctis, cum gaudio vela universa in altum citissime sunt elata: & unusquisque ad exercendum commissum sibi negotium in ipsa noctis obscuritate vigilans permansit. Præcedente itaque cum magno luminari galea summi pontificis, aliæ ipsam sequentes, per totam noctem omnes alacriter navigarunt. Et altera die circa meridiem in insulam, quæ vocatur Alexa, venerunt. Et post celebratam ibidem Missam, cum magno gaudio & lætitia ad mare convenerunt. Et exinde cæteras Dalmatiæ insulas transcendentes, in proxima Dominica, priusquam Sol illuscceret, ad civitatem Iaderæ, quæ sita est in

ANNO CHRISTI 1177.

in capite Hungariæ regni, eumdem pontificem cum suis fratribus, Manfredo videlicet Prænestino episcopo, Ioanne tituli sanctæ Anastasiæ, Bosone tituli sanctæ Pudentianæ, presbyteris cardinalibus, Cinthio tituli sancti Hadriani, & Hugone sancti Eustachii, diaconis cardinalibus, Romualdo quoque Salernitano archiepiscopo, & Rogerio illustri comite, per merita beatorum apostolorum sanum & alacrem portaverunt. Et quoniam nondum quisquam Romanus pontifex civitatem ipsam intraverat, de novo ipsius papæ adventu facta est in clero & populo illius loci communis lætitia, & ineffabilis exultatio collaudantium & benedicentium Dominum, qui modernis temporibus per famulum suum Alexandrum successorem beati Petri Iadertinam civitatem dignatus est visitare. Itaque præparato sibi de Romano more albo caballo processionaliter duxerunt eum per mediam civitatem ad beatæ Anastasiæ majorem ecclesiam, in qua ipsa virgo & martyr honorifice tumulata quiescit, immensis laudibus & canticis altissime resonantibus in eorum Sclavica lingua. Post quartum vero diem exivit Iadera, & per Sclavorum insulas, & maritimas Istriæ civitates felici cursu transitum faciens, ad monasterium sancti Nicolai situm in faucibus Rivialti alacriter, Domino auxiliante, pervenit.

Anno igitur sui pontificatus decimo octavo, x *. Kalendas Aprilis, Indictione decima, beatus pontifex Alexander cum ingenti honorificentia Venetias primum intravit, occurrente sibi duce cum patriarcha & episcopis & nobilibus, cum clero in navium copiosa multitudine. Eo autem in palatium patriarchæ super Rivoalto deducto, prædictus Magdeburgensis episcopus, cum electo VVormatiensi protonotario, accesserunt ad eum, dicentes: Dominus noster imperator cuncta, quæ inter vos & eum de pace, nobis mediantibus tractata sunt & conscripta, paratus est adimplere. Sed in civitate Bononiensi, quam ejus principes nimis habent suspectam, convenire nullatenus potest. Vnde clementiam ipsam vestram suppliciter exoramus, quatenus alium locum ipsi & vobis congruum, Ravennam videlicet, vel Venetias, eligere satagatis. Quibus beatus pontifex constanter sine mora respondit: Diu est, quod mediantibus fratribus nostris Humbaldo Ostiensi episcopo, & Rainerio diacono cardinali, cum Lombardis Imperator convenit, ut ipse in Imola, & nos in Bononia debeamus pariter convenire. Ideo nos absque Lombardis & consilio fratrum nostrorum, qui circa partes Bononiæ nostrum præstolantur adventum, locum ipsum mutare non possumus, nec debemus. Si ergo minime displicet quod prius sibi sponte consensit, sibi debet non nobis talem conditionem sępe positam imputare. Verumtamen, ut inceptum bonum pacis ad desideratam consummationem celerius valeat, operante Domino, pervenire: nos usque Ferrariam sine mora venire studebimus, quatenus ibi cum fratribus nostris & rectoribus Lombardiæ deliberare, & eligere plenarie possimus, quod pro utraque parte congruentius fuerit faciendum. Quod verbum quia legatis bene complacuit, per litteras apostolicas universis episcopis & rectoribus civitatum Lombardiæ mandavit, ut in Dominica die passionis ad ejus præsentiam in ipsa civitate, Deo favente, conveniant.

* al. xr.

Interim vero cum turbæ multæ irruerent in eū, & ex civitatibus circumpositis multitudo nobilium properaret ad ejus præsentiam, ut viderent illum, & audirent tanquam angelum a Deo missum: dignum duxit in proxima Dominica, *Lætare Ierusalem*, ad ecclesiam beati Marci solennia Missarum celebraturus accedere. Indutus ergo sacris vestibus, & de consuetudine auream ferens rosam, cum episcopis & cardinalibus ad altare majus processit. Post euangelicam lectionem populo Dei ex diversis partibus congregato pastoraliter prædicavit. Et completis Missarum officiis, rosam, quam detulerat, duci Venetiarum in signum gratiæ sedis apostolicæ contulit.

In eadem quoque septimana cum glorioso galearum exercitu, quod erat delectabile visu, exivit Venetiis, & per fauces Padi ascendens, cum gloria & honore venit in suam civitatem Ferrariā. In sequenti vero die principales personæ, quæ inferius annotantur, ab utraque parte ad præsentiam pontificis convenerunt. Ex parte Lombardorum Aquileiensis patriarcha, Ravennatensis & Mediolanensis archiepiscopi, & eorum comprovinciales episcopi, rectores civitatum cum marchionibus, & comitibus, Salernitanus quoque archiepiscopus cum Rogerio Hadriensi comite: sed ex Imperatoris parte Mogūtinus, Coloniensis, Trevirensis, Bisuntinus, cum aliquibus suffraganeis, episcopis, electoque VVormatiensi & protonotario. Quibus adinvicem congregatis, de loco ubi Papa secure posset cum Imperatore præsentialiter convenire, cum non modica inter partes altercatio existeret, Lombardis petentibus Bononiam, vel Placentiam, aut Ferrariam, sive Paduam; Imperatoris autem principibus Papiam, aut Ravennam, aut Venetias eligentibus: Pontifex cum nuntiis regis Siciliæ Venetias in hunc modum elegit. Vt si Dux cum populo Veneto juratoriam cautionem præstaret, quod antequam pax firmiter confirmata esset, sine consensu Papæ Imperatorem intrare Venetias nullatenus permitterent, & venientes illuc sive redeuntes nullo modo impedirent: tunc pars utraque ad locum ipsum accederet, quod ad verbum Pontificis factum est.

Exivit ergo Alexander papa Ferraria cum episcopis & cardinalibus septimo Idus Maii, & sine mora Venetias remeavit: cujus vestigia partes utræque celeriter sunt subsecutæ. Constitutis itaque principibus & Lombardis in conspectu principis, de reconciliatione pacis inter alterutros tractare cœperunt. Sed quia de feudis maxima inter eos controversia vertebatur, & pax ecclesiæ absque illorum pace, quia cum ecclesia contra imperium firmiter fieri non debebat, tractatus ipse, multis intervenientibus induciis, usque ad apostolorum Petri & Pauli octavas processit.

Ea igitur die pax ecclesiæ in ea forma, quæ de consensu * patrum ordinata fuerat, & scripto firmata, de consensu principum, qui præsentes aderant, Imperatoris assensu est roborata. Pax quoque Siciliæ regi proximis Kalendis Augusti usque ad quindecim annos eodem modo approbata est. Super quibus chartæ hinc inde concorditer factę, & a singulis partibus in bona voluntate receptæ sunt. Quibus ita peractis ad instantiam principum Imperatori licentiam dedit Pontifex veniendi usque Chiogiam, quatenus in loco ipso a Pontifice parum distante, constitutis in ejus præsentia cardinalibus illis & principibus, qui cursum pacis & treguarum fere jam consummaverant, cum ipsa imperiali autoritate, Domino cooperante,

* partium

copperante, plenum sortiretur effectum & immutabile firmamentum. Venit ergo illuc Imperator, & ad ejus præsentiam cardinales & principes pariter convenerunt, omnia, quæ de pacis bono ejus consensu fuerant ibi concorditer transacta, ostendentes. Auditis itaque omnibus quæ gesta fuerant, & plenarie intellectis, licet ab his, qui pacem oderant, valde turbatus fuerit & commotus, quatenus principes in facie ipsi restiterint: omnia tandem, sicut in præsentia Pontificis gesta fuerant & conscripta, rata habuit, & ea confirmare sponte promisit. Tum factum est quod & in audientia eorumdem cardinalium & principum, Diedoni comiti filio C. marchionis præcepit, ut in anima sua coram divino papa, nuntiis regis Siciliæ, & Lombardis publice juraret in hunc qui sequitur modum:

Ego comes Diedo juro, quod dominus Imperator mandavit mihi, ut in anima sua jurarem juramentum, quod nunc facturus sum: & postquam mandavit, non revocavit mandatum. Et ego ex eodem Imperatoris mandato juro in anima sua, quod ex quo venerit Venetias, omni quæstione & contradictione semota, faciet jurare in anima sua, quod pacem ecclesiæ, sicut disposita est per mediatores ex scripto, & pacem regis Siciliæ usque ad quindecim annos, sicut scriptum est; & treguam Lombardorum, sicuti est per mediatores utriusque partis dispositum in scripto, quod & apud eosdem mediatores continetur, bona fide servabit, & principes suos hoc ipsum jurare faciet. Simili modo præcepit Sigilboth camerario suo in hunc modum jurare:

Ego Sigilboth juro, quod ex quo dominus Imperator venerit Venetias, juramentum ipsum pacis ecclesiæ, & regis Siciliæ, & treguæ Lombardorum faciet præstari in anima sua, & principes suos fideliter jurare faciet. *Hæc acta.*

His ita hoc modo completis, Pontifex ducem & populum Venetum a juramento, quo tenebantur, absolvit, & ut dominum Imperatorem honorifice Venetias ducerent, eis præcepit. Quod Dux desideranter implere festinans, in præparatis sex galeis eumdem Imperatorem usque ad monasterium sancti Nicolai, quod est situm in capite Rivialti, cum gloria & honore conducere fecit.

Altera die, in vigilia sancti Iacobi, summo mane Pontifex misit ad Imperatoris præsentiam Humbaldum Ostiensem, & VVillelmum Portuensem, episcopos, & Ioannem tituli S. Anastasiæ, & Theodinum tituli sancti Vitalis, & Petrum tituli sanctæ Susannæ, presbyteros cardinales, & Hyacinthum diaconum cardinalem sanctæ Mariæ in Cosmedin. Qui ad eum venientes, postquam Imperator renunciavit, schisma Octaviani, Guidonis Cremensis, & Ioannis de Struma, promissam quoque obedientiam venerabili patri domino Alexandro tanquam catholico pontifici, ejusque successoribus canonice intrantibus: ipsum a sententia excommunicationis pariter absolverunt, & catholicæ unitati aggregarunt. Idemque factum est de majoribus ipsius principibus, qui eodem vinculo tenebantur, juxta priscum ecclesiæ morem.

Exinde Imperator tamquam catholicus princeps accessit ad præsentiam ipsius pontificis, qui ante fores ecclesiæ sancti Marci cum fratribus suis cardinalibus residebat, in communi unionem pacis expectantibus: & deposita chlamyde, prostravit se in terram, & deosculatis pontificis, tanquam principis apostolorum, pedibus, veræ pacis osculum ipsi devotissime dedit. Tunc repleti sunt omnes gaudio magno, & præ nimia lætitia vox clamantium, *Te Deum laudamus*, insonuit usque ad sidera: statimque Augustus apprehensa Pontificis dextera, cum canticis & laudibus usque ad chorum ecclesiæ ipsum deduxit, & inclinato capite benedictionem ipsius reverenter suscepit.

In sequenti vero die, qua celebratur festum sancti Iacobi apostoli, idem Alexander papa rediit, & celebraturus solemnia Missarum, cum festiva processione patriarcharum, archiepiscoporum, presbyterorum, diaconorum, cardinalium, & aliorum ministrorum, juxta sacrum ordinem processit. Imperatore igitur in choro stante, clerus Teutonicus Missæ introitum altisonis vocibus psallere cœpit, & totum decantando officium cum omni jubilatione peregit. Post euangelium autem & sermonem factum ad populum, Imperator denuo ad vestigia ejusdem pontificis cum principibus suis devotissime processit, & apertis thesauris suis aurum post pedum oscula obtulit. Decantata itaque Missa, idem dexteram pontificis apprehendit, & extra ecclesiam usque ad album caballum conduxit ipsum, & streguam, stapham scilicet, fortiter tenuit. Cum autem frenum acciperet, & stratoris officium vellet adimplere: Pontifex, quia iter ad mare nimis videbatur prolixum, pro facto habuit quod affectuose voluit adimplere.

Dum in his esset idem Alexander papa, fidelem amicum Petrum Cassinensem abbatem, & archiepiscopum Capuanum, de his quæ hactenus gesta essent cum Imperatore reddidit his litteris certiores:

Alexander episcopus servus servorum, &c. dilectis in Christo filiis Petro, Casinensi abbati, & Capuano archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

EXIGUNT gratissimæ devotionis obsequia, quæ nobis & ecclesiæ tam devote, quam fideliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ipsius ecclesiæ, vobis scilicet devotis & [a] spiritualibus filiis, spiritualibus litteris describamus: cum dignum sit, conveniens, & honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos & stabiles, de prosperitate nostra, & ipsius ecclesiæ, reddamus hilares & gaudentes. Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altissimis, & humilia respicit de supernis, de cujus munere venit, ut navicula Petri diu & graviter procellosis fluctibus & validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit, & pacatis sævientis maris procellis, debita & desiderata pace lætetur. Sane duodecimo Kalendas instantis mensis Augusti, de mandato hujusmodi filii nostri in Christo illustris Romanorum imperatoris, filius marchionis Alberti vir nobilis, magnus, & potens, & camerarius ipsius imperatoris, præsentibus principibus ecclesiasticis & sæcularibus Teutonici regni, publice in anima ejus in præsentia nostra, coram innumerosa hominum multitudine, præstiterunt tactis sacrosanctis euangeliis juramentum, quod postquam idem Imperator veniret Venetias, omni contentione & contradictione [b] seposita pacem ecclesiæ, sicut

[a] al. specialibus

[b] al. sopita

ANNO CHRISTI 1177.

ficut per fratres nostros & principes suos dispo- sita est & tractata, & pacem hujusmodi filii nostri in Christo VVillelmi illustris Siciliæ regis, usque ad decimum quintum annum, & treguam Lombardorum usque ad septem annos, in anima sua & a principibus suis faceret, sicut in scripto pacis & treguæ continetur, juramento firmari. Nono vero Kalendas Augusti, præfatus imperator, sicut tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam B. Nicolai, quæ per unum milliare a Venetiis distat, & tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per fratres nostros episcopos & cardinales, de mandato nostro, præsentibus quibusdā aliis, absolutionis beneficiū meruerunt, & deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præsente, & alta voce reddente laudes & gratias Altissimo, nobis summo pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit, & recepto a nobis pacis osculo, dextravit nos devote, & cum reverentia qua decuit & devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit.

Sequenti vero die, in festo beati Iacobi ab eodem imperatore rogati, ad prædictam ecclesiam S. Marci solemnia celebraturi Missarum accessimus: & nobis illuc venientibus præfatus imperator extra ecclesiam obviam venit, & dextero latere nostro devote suscepto, nos in ecclesiam introduxit, & peractis Missarum solemniis, nos usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum ascenderemus palafredum nostrum ibi paratum, stapham tenuit, & honorem omnimodum & reverentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus nostris consueverunt prædecessoribus exhibere. Erit itaque solicitudinis vestræ, nobis & ecclesiæ in prosperis congaudere, & effectum pacis aliis devotis ecclesiæ filiis aperire, ut ii quos zelus domus Domini tangit, de pacis nomine divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Datum Venetiis in Rivoalto, sexto Kalendas Augusti.

Hactenus Alexander papa. Quam quidem epistolam repertam una cum aliis in parvo codice basilicæ Vaticanæ hic tibi describendam curavimus: ut intelligas, vel ex his veritatem actorum vitæ Alexandri, cum quibus eadem Alexandri epistola miram habeat continuationem atque consensionem, ut non dubites eamdem esse germanam. His quidem similes, ejusdemque argumenti itidem tunc Venetiis ab eodem Alexandro papa datas litteras in Angliam, recitat Rogerus in annalibus, istis verbis:

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Richardo Cantuariensi episcopo, & suffraganeis eius, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

IMMENSAS laudes & gratias agimus omnipotenti Deo, qui licet navem Petri diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna: ita ut pacatis maris sævientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit & salutis. Sane carissimus in Christo

A filius noster Fridericus illustris Romanorum imperator, proximo præterito die, Dominica ante festum beati Iacobi, cum principibus ecclesiasticis & sæcularibus Teutonici regni, cum multa devotione venit Venetiam ad præsentiam nostram: & ibi coram innumera multitudine virorum ac mulierum altis vocibus resonantium laudes Altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam & honorem exhibuit, & in festo beati Iacobi, nobis ad preces ejus beati Marci ecclesiam adeuntibus, pro celebrandis Missarum solemniis obviam venit: & finita Missa, quam a nobis licet indignis reverenter audivit, nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. In

B Kalendis vero instantis mensis Augusti præfatus Imperator, ubi erat numerosa hominum multitudo, in anima sua jurare fecit. Et principes sui, quos præsentes habebat, tam ecclesiastici quam sæculares, præstito juramento firmaverunt, quod pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem carissimi in Christo filii nostri VVillelmi illustris Siciliæ regis usque ad quindecim annos, & treguam Longobardorum a prædictis Kalendis usque ad "sex annos, sicut pax & tregua ipsa disposita est, & tractata, & in scriptis redacta, illæsam debeat & illibatam servare. Sicut autem Imperator nos in catholicum papam, & spiritualem patrem recepit: ita nos eum in catho-

" septem.

C licum imperatorem, & uxorem ejus in catholicam imperatricem, & filium ipsorum in catholicum regem recepimus. Agite itaque gratias creatori nostro, qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam suâ miseratione respexit, & ei, post multas persecutiones, quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam, plenam pacem reddidit & quietem. Data Venetiæ in Rivoalto, octavo Idus Augusti.

Ac has, quæ sequuntur, dedit ad Eboracensem archiepiscopum & Dunelmensem episcopum, conformes illis, quas datas vidimus ad abbatem Cassinensem.

D *Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogerio Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & Hugoni Dunelmensi episcopo, salutem & apostolicam benedidictionem.*

EXIGUNT gratissimæ devotionis obsequia, quæ nobis & ecclesiæ tam devote, quam laudabiliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ecclesiæ vobis, sicut specialibus & devotis ecclesiæ filiis "spiritualibus, describamus: cum dignum sit & conveniens, & honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos & stabiles, de prosperitate nostra, & ipsius ecclesiæ, red-

" f. fil. ritualibus specialibus litteris crib.

E damus hilares & gaudentes. Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altissimis, & humilia respicit de supernis, de cujus munere venit, ut sponsa sua sacrosancta ecclesia, diu & graviter procellosis fluctibus, & validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit: & pacatis sævientibus procellis, debita & desiderata tranquillitate lætetur. Sane duodecimo Kalendas instantis mensis Augusti, de mandato carissimi in Christo filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris, filius marchionis Alberti vir nobilis magnus & potens,

potens, & camerarius ipsius imperatoris, præsentibus principibus ecclesiasticis, & etiam sæcularibus Teutonici regni, publice in anima ejus in præsentia nostra, coram innumerosa hominum multitudine, præstiterunt tactis sacrosanctis euangeliis juramentum, quod postquam Imperator veniret Venetias, omni quæstione & contradictione sopita, pacem ecclesiæ, sicut per fratres nostros & principes suos disposita est & tractata; & pacem carissimi in Christo filii nostri VVillelmi illustris Siciliæ regis, usque ad quindecim annos; & treguam Longobardorum usque ad sex annos, in anima sua, & etiam a principibus suis faceret, sicut in scripto pacis & treguæ continetur, juramento firmari. Et principes Teutonici regni, scilicet venerabiles fratres nostri Magdeburgensis, Coloniensis, & Christianus dictus Moguntinus, archiepiscopi, & quidam alii in anima sua pro se jurare fecerunt. Nono vero Kalendas Augusti, præfatus Imperator, sicut tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicolai, quæ per unum milliare distat a Venetiis: & ibi tam ipse, quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per fratres nostros episcopos & cardinales, de mandato nostro, præsentibus quibusdam aliis, absolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus Imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præsente, alta voce reddente gratias & laudes Altissimo, nobis sicut summo pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit: & recepto a nobis pacis osculo, nos devote dextravit, & cum reverentia qua decuit & devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die, in festo beati Iacobi, ab eodem imperatore rogati, ad prædictam ecclesiam sancti Marci, solennia celebraturi Missarum, accessimus; & nobis illuc venientibus præfatus imperator extra ecclesiam obviam venit, & dextero latere nostro devote suscepto, nos in ecclesiam introduxit; & peractis Missarum solenniis, nos usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Cum ascenderemus palefredum nostrum ibi paratum, stapham tenuit, & omnem honorem & reverentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. Erit itaque solicitudinis vestræ, nobis & ecclesiæ in prosperis successibus congaudere, & effectum pacis aliis devotis ecclesiæ filiis aperire: ut hi, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Data Venetiis in Rivoalto VII. Kalendas Augusti.

Hactenus Alexander ex Rogero in annalibus Anglicanis. Sed quod ad easdem res gestas pertinet, jungamus his reliqua Alexandri papæ acta superioribus cohærentia. sic enim se habent: In crastino autem circa horam nonam Imperator cum paucis pontificem filiali affectu visitavit, & usque ad ejus cameram, ubi cum episcopis & cardinalibus familiariter residebat, alacriter se perduxit. Congratulati sunt ergo omnes ad invicem, & post affectuosa colloquia, & mixtos seriis sine detrimento dignitatis jocos, Augustus petita & impetrata licentia, hilaris ad hospitium remeavit.

Kalendis vero mensis Augusti, convocatis notariis, & universis Lombardorum rectoribus,

A Pontifex & Imperator in consistorium pariter intraverunt. Tunc Imperator coram Pontifice cum omni adjutorio præcepit comiti Henrico de Res.... qualiter in anima sua ipsius Imperatoris juraret, quod pacem ecclesiæ & imperii, & pacem regis Siciliæ, usque ad quindecim annos, sicut etiam per mediatores utriusque partis dispositum & descriptum fuerat, bona fide servabit. Præsentibus quoque principibus nihilo minus jussit ad eamdem pacem & treguam ut pariter jurarent, quod bona fide servarent. Comes.... mox & ipse juravit super sancta Dei euangelia. Iuraverunt & sequentes principes hoc modo, videlicet:

B Ego Christianus Moguntinus.
Ego Philippus Coloniensis. } archiepisc.
Ego V. Magdeburgensis.
Ego B. Trevirensis.
Ego P. Pataviensis.
Ego C. electus VVormatiensis.
Ego R. imperiali autoritate protonotarius.
Ego C. Mantuanus episcopus.
Ego C. cancellarius.

Ego G. comes. Iuramus in manibus vestris super hæc sancta Dei euangelia, quod pacem ecclesiæ & imperii, & pacem regis Siciliæ, usque ad quindecim annos, & treguam Longobardorum usque ad "sex annos, sicut statutum est, & scriptum per mediatores utriusque partis, bona fide servabimus, & absque fraude. Sic Deus nos adjuvet, & hæc sancta Dei euangelia. "*al.* septem

C Ex parte vero Siciliæ regis eodem modo juravit Romualdus Salernitanus archiepiscopus, & Rogerius comes Andriensis.

Ex parte vero Lombardorum jurarunt qui præsentes erant, scilicet, de Mediolano Gerardus Piscis, Rogerius & Marcellinus consules.

De Placentia VVillelmus Letatorius.
De Brixia Albertus de Gambara.
De Bergamo Alberatus.
De Verona Cæcius consul.
De Parma Vetulus.
De Regio Antemanus.
De Bononia Picamontes potestas eorum.
D De Novaria VVillelmus Gueliri.
De Alexandria Hubertus de Foro.
De Padua Tessulanus potestas.
De Venetia Gozelinus.

Absoluto autem Imperatore, sequaces quoque ejus intrusi, & schismatici, ad sinum matris ecclesiæ catervatim confluentes, absolvi humiliter postulantes, refutarunt & anathematizarunt, abjurantes super sancta euangelia omnem hæresin extollentem se adversus sacrosanctam Romanam ecclesiam, & præcipue schisma, hæresin, & factionem Octaviani, & Guidonis Cremensis, & Ioannis de Struma: eorumque ordinationes irritas esse pronunciantes, fidelitatem quoque & E obedientiam domino suo papæ Alexandro, ejusque successoribus catholicis promittentes, reconciliati sunt, & unitati ecclesiæ aggregati. De quorum numero famosiores duximus nominandos, Christianum Moguntinum, Philippum Coloniensem, V. Magdeburgensem, Trevirensem, Pataviensem, VVormatiensem electum, Augustanum, Massiliensem, Argentinum, Halberstadensem, Papiensem, Placentinum, Brixiensem, Novariensem, Aquensem, Mantuanum, Balneoregiensem, Pisaurensem, Faventinensem, Guidonem Cremensem promotum in Levitam,

V. quon-

Anno Christi 1177.

V. quondam Cluniacensem abbatem, & intrusum sancti Georgii in Velo aureo, atque vicinum ejus sancti Salvatoris intrusum. Aliorum vero resipiscentium schismaticorum multitudinem penitus ignoramus.

Eodem tempore, decimo sexto Kalendas Septembris, in ecclesia sancti Marci Venetiis Alexander papa cum archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis Italis, & Alemannis, synodum celebravit, in qua juxta eum Imperator resedit: ubi pax inter ecclesiam & imperium, & pax Imperatoris cum Siciliæ rege, & tregua Lombardorum, sicut superius est ordinatum, communi assensione roborata fuit atque firmata. Sed ad majorem ipsius soliditatem, Pontifex in hunc modum excommunicationis sententiam protulit: ut quicumque pacem ipsam, vel treguas infringeret, nisi requisitus infra quadraginta dies, & commonitus satisfaceret, eamdem excommunicationem incurreret. In schismaticos vero, qui nondum resipuerant, quousque satisfecerint, anathematis sententiam innovavit.

In diebus illis cum hæc agerentur, C. comes Bertinori absque liberis decedens Venetiis, pro remissione delictorum suorum, parentumque ipsius, castrum ipsum Bertinorum, quod alio nomine dicitur Susulianum, & totam terram suam (licet ab antiquo juris beati Petri fuerit) sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ in propriam hereditatem donavit, & ad majorem donationis ipsius firmitatem, domino Alexandro papæ, ejusque successoribus, publicum exinde instrumentum fieri fecit. Quamobrem pro recipiendis investituris ipsius castri, quod est caput comitatus totius, pontifex absque mora illuc misit Rainerium diaconum cardinalem, & R. subdiaconum, & P. Sarracenum dapiferum suum: per quos investituram & possessionem illius comitatus in potestatem & dominium sedis apostolicæ recepit & detinuit.

Deinde post synodum celebratam decimo quinto Kalendas Octobris pro confirmatione pacis Imperator has litteras scripsit.

Imperatoris confirmatio.

Reverendo in Christo patri domino papæ Alexandro sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo & universali pontifici Fridericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus debitam obedientiam, & filialis devotionis affectum.

Cum imperatoria ac regia majestas ad hoc in terris ordinata sit, ut per ejus operam totus orbis pacis gaudeat incremento: nos, quos Deus in solio imperii Romani instituit, eam diligenter amplecti, & ferventius conservare debemus ac volumus. Inde est, quod pacem ecclesiæ & imperii, secundum quod a principibus nostris & cardinalibus Romanæ ecclesiæ disposita est & ordinata, & in scripto principum nostrorum sigillis signata continetur, sicut per interpositam personam jurare fecimus, sic præsenti scripto nos observare promittimus, & confirmamus, & ratum in posterum permanere volumus: & sic deinceps firmiter observabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio, observari.

Datum apud Venetias in palatio ducis, decimo quinto Kalendas Octobris, Indictione decima.

LITTERÆ PRINCIPUM.

Principum confirmatio.

Domino suo ac patri venerando Alexandro Dei gratia sanctæ Romanæ sedis & catholicæ ecclesiæ summo pontifici atque universali papæ, Christianus Moguntinus archiepiscopus, Philippus Coloniensis archiepiscopus, VVeremundus Magdeburgensis archiepiscopus, Arnoldus Trevirensis archiepiscopus, Conradus VVormatiensis episcopus, Gaufredus cancellarius, VVeremundus protonotarius, F. comes Hollandiæ, F. marchio de Lucis, & fratereius, Diedo comes de Diersa, & R. comes de Diuna, filialis devotionis obsequium cum debita obedientia & devotione.

Quot commoda, quæ ex confirmata pace ecclesiæ & imperii utilia toti mundo provenerint, ipsa innumera illa mala, quæ exinde acciderunt, manifeste ostendunt. Sicut enim ab utriusque concordia, provinciæ orbis terrarum ad salutem & tranquillitatem reguntur: ita sub eorum divisione a propria status rectitudine distrahebantur. Gaudeat itaque tellus tam desiderabilis roris visitatione respersa, tam gratiosæ pluviæ inundatione fecunda, per quam fideles populi, ariditatis sitim depellant, & omnia jurgiorum scandala, & scandalorum incendia suffocentur. Nos ergo, pater sanctissime, de tanto concordiæ fructu lætantes, ipsam sacratissimæ ecclesiæ & imperii pacem, sicut ab utriusque partis mediatoribus est disposita, & in commune scriptum redacta, & illustris regis Siciliæ usque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum a proxime præteritis Kalendis Augusti usque ad ‖ sex annos, sicut a mediatoribus est ordinata, & ‖ al. nostris juramentis firmata, & in scriptum commune redacta, nostri consensus studio & vigore confirmamus, & ratam atque inconcussam tenemus: & ut sic observetur, operam dabimus. Et ut hæc nostræ confirmationis pagina subsecuturis temporibus firma atque illibata permaneat: eam propriis subscriptionibus communiri, & sigillorum nostrorum fecimus appensione insigniri.

Ego Christianus archiepiscopus Moguntinus.
* *Locus sigilli.*
Ego Philippus Coloniensis archiepiscopus, & Italiæ archicancellarius. Sic & alii. *De Imperatore Venetiis discedere parato hæc sequuntur in actis:*

Rebus itaque sic se habentibus, Imperator Venetiis recessurus, ut a summo pontifice licentiam acciperet, accessit ad eum in palatium patriarchæ. Sed omnino exclusis cæteris, cum solis episcopis & cardinalibus, ac suis principibus, de his quæ ad pacis complementum restabant, cum eodem papa colloquium habuit. Tunc Pontifex ab Imperatore petivit ut regalia sancti Petri, & possessiones sanctæ Romanæ ecclesiæ, sicut per mediatores cardinales & principes apud Anagniam constitutum fuerat & firmatum, sibi restitui faceret. Cui respondens Imperator dixit: Regalia sancti Petri, & possessiones alias Romanæ ecclesiæ, præter terram comitissæ Mathildis, & Bertinorum, libere ad præsens restituam: sed quia ista mihi videntur ad imperii jus pertinere, vos eligite de vestris cardinalibus tres, & nos de nostris principibus totidem eligemus, ad ista tractanda, quorum judicio pars utraque irrefragabiliter stare

ANNO CHRISTI 1177.

stare debent. Quod licet pontifici grave nimis A & durum fuerit, quoniam & in forma pacis de restituenda terra comitissæ Mathildis expressum fuerat & juratum, & tunc ipse castrum Bertinorum, sicut superius dictum est, possidebat: ne tamen occasione ista ecclesiæ pax turbaretur, voluntati ejus tandem assensum præbuit. Statimque Christianum Moguntinum archiepiscopum, & VVormatiensem electum, & A. protonotarium, qui præsentes aderant, ad id faciendum delegit Imperator; & Alexander papa suos, videlicet Ostiensem & Portuensem episcopos, & Cynthium diaconum cardinalem elegit. Pro restituendis vero prædictis regalibus, & cæteris ecclesiæ possessionibus, illico eumdem Moguntinum assignavit pontifici, præcipiens ei sub B obtentu gratiæ suæ, ut restitutionem ipsam infra tres menses cum integritate perficeret.

His itaque concorditer ordinatis atque dispositis, ipse Augustus coram pontifice genua flexit, & deosculatis pedibus ejus, receptus ab eo & universis cardinalibus, versus Ravennam & Cæsenam recessit. Post cujus discessum circa medium mensis Octobris pontifex quatuor impetratis galeis a duce Venetiarum, majori parte fratrum suorum per Pentapolim secus mare præmissa; denuo pelagi vastitatem Domino autore penetravit, & ea qua venerat via regressus, Sipontum quarto Kalendas Novembris suffragantibus beatorum Petri & Pauli meritis, cum prosperitate pervenit.

De rebus in hac synodo gestis, deque iis qui concilio interfuerunt, ita Rogerus de Hoveden in annalibus Angliæ: Eodem anno Divina miseratione Alexander papa, & Fridericus Romanorum imperator, facti sunt amici Venetiæ in Rivoalto, deleto schismate, quod jam fere octodecim annis duraverat in ecclesia Romana. Huic vero paci & concordiæ interfuerunt ex parte domini papæ, Humbaldus episcopus Ostiensis cardinalis, VVillelmus de Pavia episcopus Portuensis cardinalis, VValterus episcopus Albanensis cardinalis, Conradus episcopus Savinæ cardinalis, Manfredus episcopus Palæstrinus cardinalis, Ioannes Neapolis presbyter cardinalis, Theodinus presbyter cardinalis, Albertus presbyter cardinalis, Petrus de Bona presbyter cardinalis, Bo[illegible]s presbyter cardinalis, Vivianus presbyter cardinalis, Herenbrandus presbyter cardinalis, Hyacinthus diaconus cardinalis, Herdizim diaconus cardinalis, Chinchechapel diaconus cardinalis, Laborandus diaconus cardinalis, Hugesim diaconus cardinalis, Reinerus diaconus cardinalis, archiepiscopus de Viane, archiepiscopus Bituricensis, archiepiscopus de Melan, archiepiscopus de Ravenne, archiepiscopus de Salerne. Et comes Rogerus de Andre ex parte VVillelmi regis Siciliæ. Ex parte Friderici Romanorum imperatoris interfuerunt præscriptæ paci viri subscripti. Archiepiscopus de Magdeburg, Philippus Coloniensis archiepiscopus, Christianus Maguntinus archiepiscopus, archiepiscopus de Besençon, archiepiscopus de Treves, electus de VVermeise, protonotarius imperatoris, comes Henricus de Dice, marchio Albertus, & multi alii. Congregatis itaque illis in civitate Venetiæ, nono Kalendas Augusti, in vigilia beati Iacobi apostoli, præfatus imperator, sicut prius tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicolai, quæ per unum milliare a Venetiis distat, & ibi tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per episcopos, & cardinales, quos dominus Papa ad eos absolvendos miserat, absolutionis beneficium accipere meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator domino Papæ, sicut summo pontifici, omnem obedientiam & reverentiam humiliter exhibuit, & recepto ab eo pacis osculo eum devote dextravit, & cum devotione magna usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo S. Iacobi, feria secunda, præfatus Imperator venit obviam domino Papæ extra ecclesiam S Marci: & dextero latere ejus devote suscepto, eum in ecclesiam introduxit: & peractis Missarum solemniis eum usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum dominus Papa palefredum suum ascenderet, prædictus imperator tenuit ei stapham, & omnem honorem & reverentiam exhibuit, quam prædecessores ejus prædecessoribus suis exhibere consueverant. In hoc vero concilio Ioannes abbas de Struma, qui vocatus fuerat papa Callistus, qui etiã tertius & ultimus schismatis hujus antipapa extiterat, degradatus est: & ab ipso imperatore, & ab omnibus principibus ecclesiasticis & sæcularibus, dejectus est & reprobatus.

Similiter omnes archiepiscopi, & episcopi, & abbates Teutonici regni, qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, videlicet ab Octaviano, qui papa Victor vocabatur, vel a Guidone de C Crema, qui papa Paschalis vocabatur, ordinati fuerant, degradati sunt: & altaria, quæ ab ipsis sive ab ordinatis suis dedicata erant, demolita sunt. In hoc autem concilio Conredus frater consobrinus prædicti imperatoris recepit a manu Alexandri papæ archiepiscopatum Sanceburge, & legatiam totius Teutonici regni in vita sua habendam. Iste vero Conredus cum electus esset tempore schismatis ad archiepiscopatum Maguntinum, noluit ab Octaviano antipapa consecrari; sed malens inter catholicos pro nomine Christi pauper vivere, quam inter schismaticos divitiis & transitoriis abundare, venit usque Senonem civitatem ad Ale- D xandrum papam; a quo benigne susceptus, factus est episcopus cardinalis de episcopatu Savine: & Christianus imperatoris cancellarius successit ei in archiepiscopatu Maguntino, & pallium suscepit a Guidone de Crema: quod quia ab eo receperat, propriis manibus suis combussit Venetiæ in Rivoalto in palatio patriarchæ coram Alexandro papa & cardinalibus universis, & a domino Papa absolutus est, & remansit archiepiscopus Maguntinus, & pallium ab Alexandro recepit.

Causam, qua motus Imperator pacem & concordiã petierat, alii aliter enarrant. Matthæus Paris, anno MCLXXVII. Fredericus imperator, *inquit*, venit ad E pedes Alexandri papæ. Audivit enim & certificatus est super hoc, quod cum fugeret a persecutione imperiali, & non erat ei tutus transitus per terram: immo per mare exorta tempestate assumpsit omnia ornamenta papalia in navi quasi celebraturus, & stans imperavit mari & ventis vice Iesu Christi, cujus vicarius erat: & statim facta est tranquillitas magna. Quo audito Imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, tin & tamẽ plus Deũ quam hominẽ: & sic cessavit schisma.

Meo sane judicio probabile esse existimo, quod non parum commotus fuerit pœna & clade gravissima ipsi divinitus inflicta, quam Aimoinius de gestis Francorum libro 5. capite quinquagesimo quinto

ANNO CHRISTI 1177.

quinto his verbis enarrat : Eisdem diebus Ludovicus rex Alexandrum papam in pastorem cum omni regno Franciæ suscepit. Cujus rei fama circumquaque regiones pervolante, Constantinopolitanus & Hispanus imperatores, rex Siciliæ, rex Angliæ, rex Hierosolymitanus, rex Hungariæ, omnesque reges Christianorum, sequentes regis Ludovici exemplum, cum debita reverentia eumdem susceperunt, excepto Friderico Alemanniæ imperatore : qui consueta tyrannide furens, prædictum schismaticum Octavianum contra leges & jura manutenuit, & omni vita illius sicut Papam eum habuit. Quo defuncto Guidonem Cremensem, unum scilicet de duobus cardinalibus eidem schismatico adhærentibus, nefandus ille imperator successorem ejus subrogavit. Cujus inhortationibus idem imperator Romam, ut eam perderet, profectus est : ubi maxima strages suorum, non vi Romanorum, nec aliorum mortalium, sed sola Divina ultione facta est. Mirabile dictu contigit, quod Dominus super exercitum ejusdem nefandissimi tyranni manum ultionis extendens, per aeris corruptionem, ferventem pluviam super ipsos effudit : unde infinita multitudo tam militum quam peditum inexpugnabili gladio Divinæ virtutis perculsi, morte miserabili vitam finierunt. Inter quos filius Conradi imperatoris interiit, & Rainaldus Coloniensis archiepiscopus : cujus corpus frustatim divisum, & in ferventi aqua decoctum, saleque conditum, Coloniam usque sui deportaverunt. Imperator vero præ timore flagelli Divini ab eadem obsidione recedens, in Tusciam fugitivus pervenit. Vnde egrediens, & Lombardiam pertransiens, ab incolis ejusdem regionis viriliter fugatus, ad Susam festinavit. Exinde cum paucis sociis furtive fugiens, Alpes transmeavit. Siquidem amissa multitudine in eadem obsidione episcoporum & baronum suorum, ita perterritus & confusus extitit, ut ulterius ibi morari non audens, miserabili fuga Alemanniam repetiverit.

Motum initæ concordiæ & compositionis Otto Frisingensis paulo post circa hæc tempora defunctus, lib. 7. cap. ultimo. Hujus, (*de Friderico loquens ait.*) octavo principatus anno, Hadrianus venerabilis Papa obiit, & inter duos alios, Alexandrum videlicet & Octavianum, qui alio nomine Victor appellatus est, maximum schisma ecclesiæ oriri cœpit, quod novemdecim annis miserabiliter duravit, Friderico rege contra Alexandrum pertinaciter resistente, & in idipsum plures episcopos regia potestate compellente. Quod demum multo labore Dei gratia sancitum est, & Alexander universalis totius ecclesiæ pater canonice confirmatus est, *&c.*

Eamdem reconciliationem magna cum humilitate & perfecta caritate citra superbiam pontificis peractam esse, Guillelmus Tyrius hujus temporis scriptor lib. 18. belli sacri cap. 26. testatur his verbis : Per idem tempus domino Hadriano Papa apud Anagniam urbem Campaniæ morbo squinantiæ defuncto, corporeque ejus Romam translato, & in basilica Petri apostolorum principis honorifice sepulto : dum de substituendo pastore inter cardinales haberetur tractatus, sicut in tabulis solet frequenter contingere, divisa sunt eligentium desideria, ita ut pars eligeret dominum Rolandum ejusdem ecclesiæ presbyterum cardinalem tituli beati Marci, qui

A idem erat sedis apostolicæ cancellarius, cui manus imponentes, & ordinantes episcopum, Alexandrum appellaverunt. Alii vero Octavianum, virum secundum carnem nobilem, ejusdem ecclesiæ presbyterum cardinalem tituli sanctæ Cæciliæ trans Tiberim : cui & nihilo minus manus imponentes, episcopum constituerunt, vocantes eum Victorem. Cujus schismatis occasione, universa Latinorum ecclesia, peccatis nostris exigentibus, paulo minus habuit dividi, & irrevocabiliter ab invicem separari, majoribus orbis principibus certatim partibus gratiam suam & favorem ministrantibus. Tandem anno decimo nono, redeunte ad unitatem ecclesiæ domino Friderico Romanorum imperatore, qui parti oppositæ auxilium suggerebat, & consilium : & domino Alexandro papa plena caritate reconciliato, reddita est pax ecclesiæ, & expulsis errorum tenebris, resplenduit tranquillitas, quasi stella matutina in medio nebulæ.

Romualdus archiepiscopus Salernitanus, qui huic concilio interfuit, in chronico suo, recensito ad longum Pontificis & Imperatoris ad Vrbem accessu, de Imperatoris absolutione, honoreque Alexandro papæ exhibito ista refert: Sequenti vero die Dominica, "octava scilicet die residua stante mensis Iulii, in vigiliis beati Iacobi, Papa, cognito Imperatoris adventu, galeas ingressus cum nunciis regis, & magna Lombardorum ac populi multitudine, ad ecclesiam sancti Marci summo mane devotus accessit, & Humbaldum Ostiensem, & VVillelmum Portuensem, & Manfredum Prænestinum episcopos, & quosdam de cardinalibus ad Imperatorem transmisit : qui venientes, ipsum & suos ab excommunicationis vinculo absolverunt. Christianus autem cancellarius procedens in publicum, tactis sacrosanctis euangeliis ait : Vt omnes evidenter agnoscant me esse nomine & opere Christianum, Octavianum Cremensem, & Ioannem de Struma, cum suis complicibus, prorsus abjuro : & Alexandrum, & successores ejus, in catholicum Papam recipio. Et alii prælati ecclesiarum similiter juraverunt. *24.

Dux autem Venetiæ, cognito quod Imperator ab excommunicationis esset nexibus absolutus, cum patriarcha, & magna cleri ac populi, & navium multitudine, usque ad ecclesiam sancti Nicolai illi obviam venit : quem in navi sua recipiens, usque ad litus sancti Marci satis honorifice & pompose deduxit. Imperator autem de navi descendens simul cum duce, patriarcha, & episcopis suis, & clero & populo Venetiæ, ipsum cum vexillis & crucibus processionaliter præcedente usque ad ecclesiam sancti Marci, ante cujus atrium Alexander Papa cum episcopis suis, & cardinalibus, cum patriarcha Aquileiæ, archiepiscopis & episcopis Lombardiæ, ecclesiastico more ornatis honorifice residebat, pedes accessit.

Cumque ad Papam appropiasset, tactus Divino Spiritu, Deum in Alexandro venerans, imperiali dignitate postposita, rejecto pallio, ad pedes Papæ totum se extenso corpore inclinavit. Quem Alexander Papa cum lacrymis benigne elevans, recepit in osculo & benedixit ; moxque a Teutonicis, Te Deum laudamus, est excelsa voce cantatum. Imperator autem, apprehensa Papæ dextera, ipsum in ecclesiam introduxit, & accepta ab illo benedictione, ad palatium ducis cum suis rediit. Papa vero cū cardinalibus, & nunciis regis, iterum galeas

ANNO CHRISTI 1177.

galeas ingressus, ad suum hospitium rediit. In vesperis autem Imperator per nuncios suos Papam satis affectuose rogavit, ut si ei placeret, sequenti die, in festo scilicet beati Iacobi, in ecclesia sancti Marci Missarum solemnia celebraret: desiderabat enim ab ore ejus Divina officia supplex & devotus audire. Cujus petitioni Papa assensum benignus accommodans, summo mane cum cardinalibus ad S. Marci ecclesiam venit. Cujus vestiarium ingressus cum patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, & cardinalibus, honorifice satis, & ecclesiastice se induit, & ad celebranda Divina Missarum solemnia se præparavit.

Imperator autem, ut humilitatem quam corde conceperat opere demonstraret, sumpto stratoris officio, pallium deposuit, manu virgam accepit, laicos de choro expulit, & Papæ ad altare solemniter & processionaliter venienti viam tanquam ostiarius præparavit. Deinde in choro cum archiepiscopis, episcopis, & clericis Alemanniæ remanens (quibus eo die cantandi injunctum erat officium) Missam domini Papæ devote satis & humiliter audiebat. Cumque dicto euangelio Papa ascendisset pulpitum, ut alloqueretur populum, Imperator accedens propius cœpit verba ejus attentius auscultare. Cujus devotionem Papa diligenter attendens, verba quæ ipse ″ litterate proferebat, fecit per patriarcham Aquileiæ in lingua Teutonica evidenter exponi. Finito autem sermone, & Credo in unum Deum solemniter decantato, Imperator cum suis principibus ad pedes Papæ devotus accessit, & obtulit. Finita Missa, cum Papa ad suum palatium vellet redire: Imperator dexteram ejus accipiens, eum usque ad portas ecclesiæ satis honeste deduxit. Cumque equum suum album de more vellet ascendere, Imperator ex alia parte accedens, strevam ejus tenuit, & postquam equum ascendit, ipsum aliquantulum stratoris more per freni lora deduxit: quem Papa benedicens, ad hospitium redire permisit. Ipse vero, clero, & populo illum præcedente, usque ad mare descendit. Dehinc galeas ingressus, ad palatium suum cum gloria est & honore reversus. Venientibus autem proximis Kalendis Augusti, Imperator cum archiepiscopis, & episcopis, & reliquis principibus suis, & magna populi multitudine, ad patriarchæ palatium, in quo Papa erat hospitatus, accessit. In cujus palatii aula longa satis & spatiosa, Papa in eminentiori loco positus, in faldistorio suo resedit, & episcopis suis, & cardinalibus hinc inde circumstantibus, Imperatorem quidem in sua dextera supra episcopos, & presbyteros cardinales, Romualdum vero Salernitanum archiepiscopum in sinistra supra diaconos cardinales residere præcepit. Finito itaque silentio, sic est papa Alexander exorsus:

″ Latine

Psal. 117. „ Hæc est, inquit, dies, fratres carissimi, *quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea*, quia hic filius noster Romanorum Imperator illustris
Luc. 15. „ mortuus fuerat, & revixit; perierat, & inventus est. Nam postquam cordi ejus supernæ radius claritatis illuxit totius falsitatis depulsa caligine, de errore ad veritatem rediit, de tenebris ad lumen transiit, de schismate ad unitatem accessit, & ad caulas matris ecclesiæ tanquam ovis erratica repedavit. Exultet igitur fidelium votiva religio, quia hodie pater juniorem recepit filium, catholicum principem Romanum recuperavit imperium. Mater ecclesia suum evaginatum in vaginam convertit gladium, navis piscatoris egregii, quæ culpis exigentibus, adversitatum turbine pene demersa jam fuerat, nunc procellis cessantibus, ad litus solitum, & veræ quietis portum illæsa pervenit. Ecclesiæ suæ preces pro bono pacis frequenter effusas Dei Filius clementer audivit, & eam cum suo principe, in pace & concordia collocavit. Inde est, quod destructis adversitatibus & erroribus universis, secura jam pace fruitur, & jucunda securitate lætatur. Cesset igitur antiqua discordia, finem accipiat inveterata malitia: una fides, unus Dominus, una sit & ecclesia. Schisma in unitatem transeat, & divisio ad caritatem accedat. Omnis jam ad pacem ecclesiæ redeat, & ad matris suæ gremium filiorum numerositas gratiosa recurrat. Sit Deo gloria in altissimis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et quia nos imperatoris nostri pium animum, & benignam agnoscimus voluntatem, eum intra nostræ mansuetudinis brachia tamquam carissimum filium benignius amplectimur, & tam ipsum, quam uxorem, & ejus filium in catholicos principes paterno affectu recipimus, & ipsis honorem debitum impendere procuramus: Deum, & apostolos nostros affectuose rogantes, ut ipsos ecclesiæ suæ servent incolumes, & per longa tempora custodiant defensores.

Postquam Papa loqui desiit, Imperator deposito pallio, de faldistorio surgens, cœpit in lingua Teutonica concionari, Christiano cancellario verba sua vulgariter exponente. Ait ergo: Majestati nostræ satis gratum residet & acceptum, quod Deus omnipotens, cujus manu principum corda tractantur, cujus arbitrio eorum volũtates & consilia diriguntur, nostræ conscientiæ puritatem attendens, ex diversis mundi partibus viros providos & discretos huic curiæ voluit interesse, ut ipsi errorem nostrum, & conversionem, nobis referentibus manifeste cognoscerent, dehinc ad propria redeuntes, devotionem nostram, quam erga Dei ecclesiam gerimus, publice prædicarent. Totus igitur mundus evidenter agnoscat, quod licet nos Romani imperii dignitate & gloria fulgeamus: tamen a nobis humanæ conditionis proprium dignitas Romana non abstulit, nec ignorantiæ vitium majestas imperialis exclusit. Nam suggestione pravorum hominum, ignorantiæ fuimus tenebris involuti: & per viam veritatis credentes incedere, extra justitiæ semitas nos invenimus. Ecce enim Dei ecclesiam, quam credebamus defendere, impugnavimus; & quam sperabamus extollere, pene destruximus. Occasione nostra, Domini nostri Iesu Christi tunica inconsutilis est divisa, & quantum in nobis fuit, per hæreses & schismata violata. Decepit nos causæ meritum, & color negotii perturbavit: quia dum in facto ecclesiæ potius virtutem potentiæ, quam rationem justitiæ volumus exercere, constat nos in errorem merito devenisse. Iustitia fortitudinem respuit, æquitas violentiam non admittit. Sicque factum est, quod ille, qui humilia respicit, & alta a longe cognoscit, potentiã nostram, & adversæ partis humilitatem cõsiderans, more suo potentes de sede deposuit, & humiles exaltavit. Sed quia Divina clementia nos ad correctionem nostram ad tempus errare voluit, sed deviare in perpetuũ non permisit: universa hęc fidelium turba cognoscat, quod nos de cætero, errore totius falsitatis abjecto, ad veritatẽ convertimur, de schismate ad unitatem redimus, & ad gremiũ matris nostræ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ gratanter accedimus: dominum Alexandrum, qui est impræsentiarum, & successores ejus, in catholi- cum

ANNO CHRISTI 1177.

cum papam recipimus, & ipsi tanquam patri debitam reverentiam exhibere proponimus. Pacem nostram ecclesiæ, illustri regi Siciliæ, & Lombardiæ, sicut inter nos ordinatum est & dispositum, reddimus.

De actis concilii huius subiungit ista: Advenientibus autem vigiliis Assumptionis beatæ Virginis, quæ eo tempore in die Dominico advenerunt, Alexander papa cum episcopis suis, & cardinalibus, cum patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & abbatibus Alemanniæ, Lombardiæ, & Tusciæ, cum Imperatore, & duce Venetiæ, cum nunciis regis Siciliæ, & magna populi multitudine in ecclesia beati Marci conveniens, solemne ibidem concilium celebravit. *Hæc acta.*

Dictis itaque orationibus & litaniis, & aliis, quæ de more in concilio sunt dicenda, & longo sermone de pace habito, Alexander papa candelas accensas Imperatori, & clericis, & laicis, qui ibi aderant, dari præcepit: & ipse excommunicationis formam hoc modo proposuit: Nos ex parte Dei omnipotentis, & beatæ Mariæ semper virginis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum, excommunicamus & a gremio matris ecclesiæ separamus omnes personas tam ecclesiasticas, quam sæculares, quæcumque pacem quæ inter ecclesiam & imperium modo facta est, & pacem regis Siciliæ usque ad annos quindecim, & treguas Lombardorum usque ad annos sex, aliquo modo disturbare, vel impedire præsumpserint. Et sicut hæ candelæ extinguuntur, sic eorum animæ æternæ visionis lumine & claritate priventur. Cumque candelæ projectæ essent de manibus, Imperator alta voce cum aliis, Fiat, fiat, pariter acclamavit. Sicque concilium celebratum est, & solutum. *Hucusque Romualdus de concilio quambrevissime, alia multa præteriens, quod alio tenderet sua oratione.*

Quare necessarium est, inanem fabellam esse, quam de capite Imperatoris ab Alexandro pedibus obtrito, aliisve nonnullis fastuose nimium dictis & factis, hæretici nostri temporis, eorumque fautores schismatici, recentiorum dumtaxat, & potissimum Bessarionis secundum unam eamque mendacem ejus lectionem, quantum ego sciam, autoritate freti, sanctissimo & humillimo pontifici affingere non verentur.

** G. C. ADDITIO AD CONC. VENET.

Ex chronico Reicherspergensi ad ann. MCLXXVII.

DOMNVS quoque Adalbertus Salzburgensis archiepiscopus, vocatus per litteras apostolicas, venit illuc. Sed domnus apostolicus, nimium tunc primum credulus verbis adversariorum ejus, statim ut curia Imperatoris haberi cœpit, persuasit & jussit eum cedere loco: illeque reniti non poterat, quia non erat qui adjuvaret. Tunc missæ sunt litteræ a domno Papa, & a domino Imperatore, omnibus in episcopatu Salzburgensi cōstitutis: quarum textus ita se habebat.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, choro Salzburgensis ecclesiæ, prælatis ecclesiarum, & ministerialibus præscriptæ ecclesiæ intra montana constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

VENERABILIS frater noster Adalbertus, quondam archiepiscopus vester, videns & considerans necessitatem ecclesiæ vestræ: cum gratiam carissimi in Christo filii Friderici illustris Romanorum imperatoris recuperare non posset, maluit cedere, quam contendere: & ecclesiam vestram, & administrationem ipsius, in manu nostra libere & sine contradictione qualibet resignavit.

Postmodum venerabiles fratres nostri, Gurcensis & Pataviensis episcopi, & prælati ecclesiæ vestræ, qui apud nos præsentes erant, de celebranda electione mandato nostro recepto, in venerabilem fratrem nostrum Chunradum, Moguntinum quondam archiepiscopum, virum utique litteratum, providum, industrium, & discretum, & carum admodum nobis & acceptum, & moribus & genere nobilem, unanimiter convenerunt, ipsumque elegerunt in archiepiscopum & magistrum. Nos autem quanto ecclesiam vestram ampliori caritate diligimus, pro illius gratissimæ devotionis fervore, quam hujus turbationis tempore circa nos & Romanam ecclesiam immobiliter conservavit: tanto facilius eorum electioni nostrum favorem præstitimus & assensum: ipsumque, non subtracto sibi honore vel dignitate quam hactenus habuit, in archiepiscopum vobis concessimus: & cum obtentu & consideratione ipsius, eandem ecclesiam ferventius animo volumus diligere, & propensiori studio ejus intendere commodis & augmentis: & per industriam, nobilitatem, & potentiam ipsius, credimus autore Deo præscriptæ ecclesiæ grata commoda proventura.

Vnde nolumus vos ægre ferre, vel habere ullo modo molestum, quod hi qui apud nos erant, non exspectato consilio vestro, fecerunt electionem: cum de voluntate & mandato nostro ad electionem processerint celebrandam.

Inde est quod nos, & vos omnes ab obedientia, quam prædicto Adalberto, vel illi qui supra impositus fuerat, promisistis, & eos ex vobis qui alterutri eorum fidelitatem juraverunt, a juramento illo, autoritate, qua licet immeriti præeminemus, penitus absolventes, universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenus memorato Chunrado archiepiscopo, omni contradictione & appellatione cessante, debitam obedientiam & reverentiam impendatis, & ejus salubribus monitis & mandatis humiliter & devote parere curetis. Et hi qui ex vobis consueverunt & debent archiepiscopo fidelitatem jurare, ei fidelitatem facere non postponant. Et quicumque dominicalia Salzburgensis episcopatus quolibet titulo, a tempore bonæ memoriæ Eberhardi quondam archiepiscopi vestri occupata detinent, memorato Chunrado vel nunciis ejus, omni occasione & excusatione cessante, sine difficultate restituant: & feuda, quæ de novo sunt data, quicumq; ea detineant, libera & absoluta relinquant. Si qui autē prædicta dominicalia & feuda de novo data, infra XV. dies post harū subscriptionem litterarum, juxta mandatum nostrum eidem archiepiscopo non reddiderint, eos, cōtradictione omni & appellatione postposita, sicut excōmunicatos viteris. Sane nos de consilio fratrū nostrorū, & Imperator ex sententia principum suorum, universas alienationes dominicalium, & feudationes de novo factas, omnino cassavimus, easque irritas esse decrevimus & inanes. Sententiam autem suspensionis, interdicti, vel excommunicationis, quam prædictus Chunradus archiepiscopus in contumaces canonice tulerit, vel rebelles, ratam nos

nos autore Deo & firmam habebimus: eamque faciemus non aliter observari, quam si a nobis ipsis lata fuisset: cum eundem archiepiscopum ita ferventer & sincere diligamus in Domino, ut sibi, sicut carissimo fratri nostro, in omnibus, quæ cum Deo possumus & justitia, prompto animo deferre velimus. Datum Venetiis in Rivoalto, V. Idus Augusti.

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & semper augustus, dilectis suis omnibus prælatis ac ministerialibus Salzburgensis ecclesiæ, & universo clero & populo ipsius ecclesiæ per Carinthiam & Marchiam constitutis, gratiam suam & omne bonum.

Cum Deo pacis autori & amatori placuit Romanorum imperium in unam vocare concordiam cum Romana ecclesia, & pacis jocunditate, post diutinos labores, universam respirare ecclesiam: subiit animum pro Salzburgensis ecclesiæ statu solicitos esse, & ejus restaurationi diligenter intendere.

Et quoniam per duos sibi invicem oppositos ecclesia graviter distracta fuerat, nec aliqua spes supererat, ut manus quæ distraxerant, in integrum possent distracta restituere: tam domno papæ, quam fratribus ejus dominis cardinalibus, nobis quoque & majoribus imperii principibus visum fuit utile, utrosque removeri: & alium, per quem facilius reformari posset ecclesia, substitui.

Post multam igitur deliberationem, in gratia ac beneplacito domni papæ ac nostro, uterque super hoc verbo se posuit, suoque juri, quod in Salzburgensi ecclesia quisque videbatur habere, in manus domni papæ ac nostras penitus abrenunciavit.

Vacante sic ecclesia, prælatos Salzburgenses, & alios qui cum ipsis aderant, de facienda in alium electione diligenter convenimus. Sed licet nobis magna supplicarent instantia, ut ad vestram usque omnium presentiam differretur electio: tamen domni papæ mandato ac nostro, & omnium principum consilio, quoniam sæpe nocet differre paratis, ad electionem accesserunt, & de gremio ecclesiæ Romanæ domnum videlicet Chunradum, consanguineum nostrum, palatinum, in ecclesia vestra enutritum, in pastorem & episcopum animarum suarum concorditer & unanimi voto elegerunt.

Quam utique electionem domnus papa totaque curia ratam habuit & confirmavit: nosque de regalibus ipsum investivimus cum ea integritate, qua archiepiscopus Eberhardus decedens illa tenuisse dinoscitur. Nam generali principum sententia judicatum est, quidquid vel per nos, dum ejusdem ecclesiæ bona in nostra teneremus potestate, vel per quoslibet alios in feudatum, vel quocumque modo sub hoc tempore est alienatum, inane prorsus esse debere & irritum.

Quamvis ergo majestas nostra sæpenumero a vobis graviter læsa sit, & acriter ultra quam vellemus provocata: tamen Divini timoris intuitu, ac beati Ruodberti reverentia, & ex consueta imperialis mansuetudinis clementia, tam vos, quam Salzburgensem ecclesiam, serena pietate proposuimus respicere, & in antiquum statum nostræ autoritatis munimine revocare.

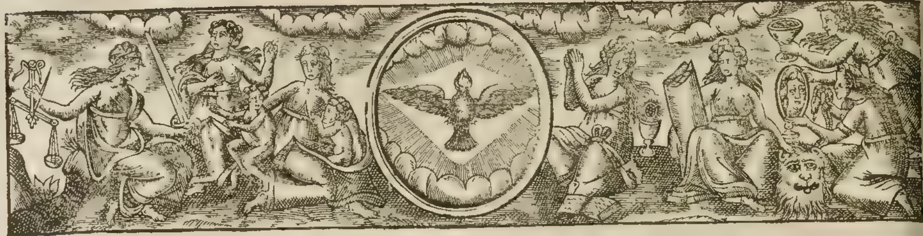
Universitatem igitur vestram diligenter commonitam esse cupimus, ut quod, tam a domno papa, quam a nobis, ad honorem & restaurationem ecclesiæ Salzburgensis, in spiritualibus & in temporalibus, modo factum est, debita reverentia & alacritate recipiatis, ac ratum teneatis: ac domno Chunrado archiepiscopo vestro, dilecto consanguineo nostro, ea fide & devotione obedire & servire studeatis, ut nostræ benignitatis affectum merito super hoc experiri debeatis.

Si quis vero, quod non credimus, his, quæ magna consilii maturitate ad utilitatem & reformationem Salzburgensis ecclesiæ nunc ordinata sunt, contraire præsumpserit: & a domno papa excommunicationis sententiam recipiet, & nostræ majestatis indignationem procul dubio sentiet. Datum Venetiæ.

** CONCILIUM HOHENAVIENSE de rebus ecclesiasticis habitum anno Dom. MCLXXVIII.

Ex chronico Reicherspergensi.

Anno MCLXXVIII. Synodus valde celebris habita est, Kal. Februar. a domino Chunrado Salzburgensi archiepiscopo & apostolicæ sedis legato, & ab omnibus suffraganeis ejus episcopis, multisque principibus, de rebus ecclesiasticis. Habita est autem in episcopatu Salzburgensi, in loco qui Hohenau dicitur. *Hactenus Chronicon Reicherspergense.*

Anno Christi 1179.

CONCILIVM LATERANENSE GENERALE SVB ALEXANDRO III. SVMMO PONTIFICE.

Anno Christi 1179.

HISTORIA CONCILII.

Acta Alexandri ab eius temporis autore conscripta ex codice Vat. Et epist. Alexandri papę apud Radevicũ lib. 2. cap. 51. de gest. Friderici.

Radevicus lib. 2. cap. 62.& seqq.

CVM Hadrianus quartus pontifex maximus, anno a Christo nato MCLIX. Kalendis Septembris mortem obiisset, cardinales, qui paulo post ad eligendum convenerant, duos simul pontifices renunciarunt: alterum Rolandum Senensem, virum omni laude præstantem, qui uno ac viginti cardinalium suffragiis electus, Alexander III. fuit appellatus; alterum vero Octavianum Romanum, qui a tribus tantum cardinalibus designatus, pontificis nomen ausus est usurpare. Ortum est ex hac cardinalium discordia schisma deterrimum, quod mul- B tos annos vexavit ecclesiam. Licet enim Alexander verus pontifex esset, tamen cum Octavianus, qui Victor quartus vocabatur, apud imperatorem Fridericum plurimum posset, ita Germanorum animos imperatoris opera sibi devinxit, ut etiam postquam ipse Victor e vivis excessit, Guidonem Cremensem, & deinde Ioannem, qui in ejus locum successerunt, tamquam veros pontifices coluerit universa Germania. Contra vero Gallia, Britannia, Hispania, & reliquæ fere omnes prouincię, Alexandri partes constanter susceperunt, excepta una Italia, in qua aliæ regiones C Alexandro, aliæ vero Victori sunt obsecutæ. Præter cæteras autem, multæ Galliæ Cisalpinæ civitates nobilissimæ, cum ab imperatore Friderico justas ob causas defecissent, ita se Alexandro pontifici addixerunt, ut nomine ipsius urbem Alexandriam ædificaverint, ac tandem victo Friderico, pestiferi schismatis extinguendi causam non levem attulerint. Cum enim imperator Fridericus, qui bellum acerbissimum cum illis gerebat, prælio superatus esset, copięque ejus maximæ atque firmissimæ magna ex parte deletæ: adeo

Acta Alexandri citata.

A hac clade commotus est, ut cum ad eam multorum principum Germanorum, qui ipsi schisma obiiciebant, cohortationes accederent, paulatim resipuerit, discussaque superioris temporis caligine, lucem respicere cœperit, ac denique post duodeviginti annos, quibus apertas cum Alexandro pontifice inimicitias gesserat, se ad pedes ejus supplex abjecerit, cumque illo pacem firmam & stabilem conciliaverit. Tunc Alexander, qui tot annorum spatio in maximis turbinibus ecclesiæ clavum tenuerat, cum, sedatis jam tempestatum fluctibus, summa tranquillitate frueretur, ut ecclesiæ commodis consuleret, atque ut alii pon- B tifices, procellas, quibus ipse vexatus fuerat, devitaret, in posterum prospiciens, Concilium generale convocavit: tum ut forma aliqua electioni pontificis apta præscriberetur, qua ambitiosorum hominum audacia & insolentia deinceps reprimeretur: tum etiam ut mores hominum schismatis & belli causa corrupti conformarentur, usura, simonia, aliaque vitia, quæ longius serpebant, autoritate concilii coercerentur. Accessit præterea alia causa gravissima, quæ pontificis animum valde ad hoc concilium incitavit. Nam hæresis Catharorum, sive Publicanorum, vel Paterinorum, quæ in Aquitania fuerat exorta, in dies C latius manabat: quibus, permulti rudes & imperiti, hæreticorum fraudibus decepti, in Vasconia, & in Albigesio, & in partibus Tolosanis, fidem habebant: necesseque erat huic pesti detestabili remedium statim adhibere. His igitur causis commotus Alexander, synodum generalem congregari jussit, ad quam non solum episcopi ex provinciis Europæ, verum etiam nonnulli ex Asia Romam adventarunt, ut Guilielmus archiepiscopus Tyrius scribit his verbis: Anno ab Incarna- " tione Domini MCLXXVIII. qui erat regni domini " Balduini

Acta Al[exandri.] xandri. Roger[us] annal. p[ar]te post[eriori] alii.

Alexan[der] in epist[ola] diction[is] concili[i] Roger[us] ubi sup[ra]

VVilli[el]mus T[yrius] de bel[lo sa]cro lib. cap. a[lii] alii.

ANNO CHRISTI 1179.

A „Balduini IV. annus quintus, mense Octobri, cum „anno præcedēti indicta esset per universum Latinorum orbem synodus generalis, profecti sunt „de nostro Oriente, ego Guilielmus Tyrensis archiepiscopus, Albertus Bethlehemita episcopus, „Heraclius Cæsariensis archiepiscopus, Rodulfus „Sebastenus episcopus, Iotius Aconensis episcopus, Romanus Tripolitanus episcopus, Petrus „ecclesiæ Dominici sepulcri Prior. Raynaldus abbas ecclesiæ montis Sion. *Paulo post*: Per idem „tempus (anno scilicet MCLXXIX.) Romæ celebrata est synodus in basilica Cōstantiniana, quæ „dicitur Lateranum, trecentorum episcoporum, „pontificatus Alexandri XX. anno, mense Martio, B „Indictionis duodecimæ, quinta die mensis, cujus „si quis statuta, & episcoporum nomina, numerum, & titulos scire desiderat, relegat scriptum, „quod nos ad preces sanctorum patrum, qui eidem synodo interfuerūt, confecimus diligenter. Hæc Tyrensis. Anno Domini MCLXXIX. concilium celebratum fuisse affirmat etiam Rogerus, ejus temporis diligens scriptor. In hoc concilio primum pontifex statuit ad futura schismata vitanda, ut non haberetur Romanus pontifex, qui non a duabus cardinalium partibus esset electus. Rescidit ordinationes omnes a schismaticis pseudopontificibus Octaviano, Guidone, & Ioanne habitas. Anathematizavit præterea hæreticos omnes, atque illos qui ab illorum com- C munione non se separassent, vel auxilium eis aliquo modo attulissent: immo armis comprimendos illos esse decernit. Constituta sunt etiam multa alia, quæ sine dubio magnam ecclesiæ afferunt utilitatem: extantque vigintiseptem canones, qui apud multos scriptores reperiuntur, & magna ex parte in jure pontificio continentur. Episcopi quoque schismatici tum Germaniæ, tum aliarum provinciarum, qui ab Alexandro in hoc concilio ad ecclesiæ catholicæ unitatem recepti sunt, hac verborum formula schisma abjurarunt: „Ego N. anathematizo, & recuso omnem hæresin extollentem se adversus sanctam Romanam „ecclesiam catholicam, præcipue vero schisma D „Octaviani, Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, & „modo, & inantea me obediturum juro, & promitto fidelitatem sanctæ Romanæ eccl. siæ, & domino meo Alexandro, & successoribus ejus juste „intrantibus, ipsique serviam absque omni malo „ingenio contra omnem hominem secundum ordinem meum. Consilia ejus quæ mihi scripto „certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam; nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum. Legatum ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam, & juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, & hæc „sancta euangelia.

(margin: Annal. Anglic. par. poster. — Alber. Krad. in chronic. — Krantzius ecclesiasti. historię Saxonię l. 7 cap. 3.)

EPISTOLA
ALEXANDRI PAPÆ III.
AD EPISCOPOS PER TUSCIAM CONSTITUTOS.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Pisano archiepiscopo, & universis episcopis, & dilectis filiis abbatibus per Tusciam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM in agro Domini, qui est ecclesia, tamquam spinæ & tribuli nascuntur quotidie, & pullulant germina vitiorum, tum videlicet, quia proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua; tum quia inimicus homo de malitia sua zizania superseminare non cessat, & germen bonum nititur suffocare: necesse est diligentiam adesse cultorum, & nunc evellere, & amputare jam nata, nunc etiam nasciturís nocivis *graminibus proficiendi aditum obserare, subsequenter autem & inserere fructiferum germen, & seminare semen bonum, quod trigesimum, sexagesimum, & centesimum fructum, fecundante Deo, possit afferre. Nam & hoc verba illa Dominica sonare videntur, quibus Ieremiam prophetam, & in eo euangelicum sacerdotem instruxit, dicens: *Dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Id autem licet universis ecclesiarum rectoribus incumbat, multo tamen fortius imminet Romanæ urbis antistiti, qui a Domino Iesu Christo, ut caput esset ecclesiæ, in beato Petro accepit, & de pascendis Dominicis ovibus, & fratribus confirmandis, expressum & speciale noscitur habuisse mandatum. Inde siquidem est, quod nos licet insufficientes meritis ad providentiam apostolicæ sedis & ministerium universalis ecclesiæ a Deo, ut ipsi placuit, disponente vocati; quia in ecclesia Dei correctione videmus quamplurima indigere, tam ad emēdanda, quæ digna emendatione videntur, quam ad promulgāda, quę saluti fidelium visa fuerint expedire: de diversis partibus personas ecclesiasticas decrevimus evocādas, quarū præsentia & cōsilio, quę fuerint salubria, statuantur; & quod bonum, secundum consuetudinem antiquorū patrum, provideatur, & firmetur a multis. Quod si particulariter fieret, non facile posset plenum robur habere. Quocirca per apostolica vobis scripta mandamus, qualiter huic nostræ dispositioni plenis desideriis cooperari curetis, & prima Dominica advenientis Quadragesimæ, ad urbem Romam, ducente Domino, veniatis, & E cooperante sancti Spiritus gratia, tum in corrigendis enormitatibus, tum in statuendis quæ Deo grata fuerint, communi studio quod fuerit agendum agatur, & in uno humero sublevemus arcam Domini, atque uno ore honorificemus Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi. Datum Tusculi XI. Kal. Octobr.

(margin: * germinibus — Ierem. I. — Luc. 22. Ioan. 21.)

CON-

ANNO CHRISTI 1179.

CONCILII LATERANENSIS generalis, sub Alexandro papa III.

DECRETA.

TITVLI CAPITVLORVM.

1. *De electione summi pontificis.*
2. *De abolendis ordinationibus ab antipapis introductis.*
3. *Quales debeant esse qui eligendi sunt ad regimen ecclesiæ.*
4. *Qualiter prælati debeant cum subjectis hospitare.*
5. *Ne aliquis ordinetur sine certo titulo.*
6. *Qualiter prælati debeant proferre sententiam in subjectos.*
7. *Ne novi census imponantur ecclesiis.*
8. *Ne ecclesiastica beneficia alicui promittantur antequam vacent.*
9. *De ecclesia interdicta, & interdictorum sepultura.*
10. *Ne monachus vel alius religiosus recipiatur sub precio.*
11. *Ne clerici in sacris ordinibus constituti focarias habeant.*
12. *Ne clerici præsumant sæculares procurationes suscipere.*
13. & 14. *Ne aliquis multas habeat ecclesias.*
15. *De testamentis clericorum.*
16. *De ordinatione ecclesiarum.*
16. *De præsentatione clericorum.*
18. *Vt prælati provideant magistris scholarum necessaria.*
19. *Ne laici imponant ecclesiis onera.*
20. *Ne torneamenta fiant.*
21. *De treuguis servandis.*
22. *De pace servanda.*
23. *Leprosi sibimetipsis privatam habeant ecclesiam & cœmeterium.*
24. *Prohibentur Christiani ne serviant Saracenis.*
25. *Ne manifestus usurarius recipiatur ad communionem altaris.*
26. *Ne Christiani habitent cum Iudæis vel Saracenis.*
27. *De hæreticis.*

PRÆFATIO.

ANNO ab incarnatione Domini* MCLXXX. præsidente Romanæ ecclesiæ papa Alexandro III. anno pontificatus ejus vigesimo, mense Martio, Indictione XII. die mensis secundo, præsidente eodem summo pontifice, sancta synodus in basilica, quæ appellatur Constantiniana, *CCLXXX. episcoporum celebrata est.

*MCLXXIX

*CCC.

CAPITVLA.

I. *De electione summi pontificis.*

Licet de evitanda discordia in electione summi pontificis manifesta satis a nostris prædecessoribus constituta manaverint: tamen, quia sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam, gravem passa est ecclesia scissuram: nos etiam ad A malum hoc evitandum, de cõsilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur, ut si forte inimico homine superseminante zizania, inter cardinales de substituendo pontifice non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit "ordinare: ille" Romanus pontifex habeatur, qui a duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ B partis nominatione confisus, quia "rem non potest, sibi nomen episcopi usurpaverit: tam ipse, quam qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici eis etiam, nisi tantum in ultimis, communio denegetur: & nisi resipuerint, cum Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si a paucioribus aliquis, quam a duabus partibus fuerit electus ad apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. C Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & aliis "ecclesiasticis, præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis dubium venerit, superioris poterit judicio diffiniri. In Romana vero ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

" nominare vel ordinare.
" ille absque ulla exceptione ab universa ecclesia Romanus pontifex habeatur,
" de ratione esse non potest.
" ecclesiis

II. *De abolendis ordinationibus ab antipapis introductis.*

D Quod a prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innovantes, ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis, necnon & Ioanne Strumensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adiicientes etiam, ut si qui dignitates ecclesiasticas, seu beneficia, per prædictos schismaticos receperunt, careant impetratis. Alienationes quoque, seu invasiones, quæ per eosdem schismaticos, sive per laicos, factæ E sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem qui sponte iuramentum de tenendo schismate præstiterint, a sacris ordinibus & dignitatibus decrevimus manere suspensos.

" Canone ultimo concilii Lateranensis sub Innocentio II.

ANNO CHRISTI 1177.

III. *Quales debeant esse qui eligendi sunt ad regimen ecclesiæ.*

" Cum in ...ctis sa...s ordini...s,

"Cum in sacris ordinibus, & ministeriis ecclesiasticis, & ætatis maturitas, & morum gravitas, & scientia litterarum sit inquirenda: multo fortius hæc in episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari. Eapropter, ne quod " a quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris: præsenti decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur. Cum autem electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore, de consecrandis episcopis a canonibus denfinito, is, ad quem spectant beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora etiam ministeria utputa decanatus, archidiaconatus, & alia, quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialium ecclesiarum regimen: nisi qui jam vigesimumquintum ætatis annum attigerit, & qui scientia, & moribus existat commendandus. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconum, & decani, & reliqui admoniti, non fuerint præfixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati: & ab illo removeantur officio, & alii conferatur, qui & velit, & possit convenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si forte in transgressione constitutionis istius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de his etiam, qui jam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus observandum. Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint: & eligendi potestate tunc privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint suspensos. Dignum est enim, ut quos timor Dei a malo non revocat, ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ. Episcopus autem " si cui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc: in conferendis prædictis potestatem suam amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum si capitulum concordare nequievit, ordinetur.

" de quibusdam

" si contra hoc fecerit, aut fieri consenserit in conferendis prædictis officiis & beneficiis potestatem suam, &c.

ANNO CHRISTI 1179.

IV. *Qualiter prælati debeant cum subjectis hospitare.*

Cum apostolus se & suos propriis manibus decreverit " exhibendos, ut locum prædicandi auferret pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis, & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum & coepiscoporum nostrorum, ita graves in procurationibus suis subditis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ornamenta ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus, quod archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus ecclesiarum, quadraginta, " vel quinquaginta evectionis " numerum non excedant: cardinales vero, vigintiquinque non excedant: episcopi, viginti, vel triginta nequaquam excedant: archidiaconi, quinque aut septem: decani constituti sub ipsis, duobus equis existant contenti. Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Iesu Christi, quærere videantur: nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste & competenter fuerit illius ministratum. Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis & exactionibus episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat apostolus; *Non debent parentibus filii thesaurizare, sed parentes filiis*: multum longe a paterna pietate videtur, si præpositi suis subditis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fovere debent. Archidiaconi vero sive decani, nullas exactiones vel tallias, in presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, " minores non debeant gravari: ne sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam.

1. Thess. 3. 1. Thess. 2.

" alendos,

" ev... non...

1. Cor. 12.

" minores merito non doleant se gravari;

A

V. *Ne aliquis ordinetur sine certo titulo.*

Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet: nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna hereditate subsidium vitæ possit habere.

VI. *Qualiter prælati debeant proferre sententiam in subjectos.*

Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut fratres & coepiscopi nostri, seu etiam archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis, vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alii etiam dum superioris sententiam, & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem obiiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad subsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca, ne vel prælati valeant sine causa gravare subjectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, ut nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso genere suo " excommunicationis pœnam inducat: nec subjecti contra disciplinam ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: infra quem, si forte prosequi neglexerit, libere tunc episcopus sua autoritate utatur. Si autem in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellaverit, venire neglexerit: si proprium quid habuit, competentem ei recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero " in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi, sive quicumque religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute " sua utiliter ejus fuerit injunctum.

" suspensionis vel excommunicationis

" in religiosis hoc, &c.

" sua sciat iis injunctum.

VII. *Ne novi census imponantur ecclesiis.*

Cum in ecclesiæ corpore omnia debeant ex caritate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quod in quibusdam ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro episcopis vel abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis, aliquid exigatur: & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curaverit largitoris. Putant plures ex hoc sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: non satis, quia cupiditate cæcati sunt, attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cætero fiat, & vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, seu etiam aliis sacramentis, aliquid exigatur, districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum: cujus factum turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insuper, ne novi census ab episcopis vel abbatibus, aliisve prælatis imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant: sed libertates, quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur.

4. Reg. 5.

VIII. *Ne ecclesiastica beneficia alicui promittantur antequam vacent.*

Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel ecclesiæ, alicui tribuantur seu promittantur antequam vacent: ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentilium legibus inveniatur prohibitum: turpe nimis est & Divini plenum animadversione judicii, si locum in Dei ecclesia futuræ successionis expectatio habeat, quã etiam damnare ipsi gentiles homines curaverunt. Cum vero præbendas ecclesiasticas, seu quælibet officia, in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel etiam si modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed infra sex mẽses personis quæ digne admi-

A administrare valeant, conferantur. Si autem episcopus ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per capitulum ordinetur. Quod si ad capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit: episcopus hoc secundũ Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

IX. *De ecclesia interdicta, & interdictorum sepultura.*

B Cùm & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus: nunquam hoc melius exequemur, quam si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis autoritate curemus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quod fratres Templi & Hospitalis, alii quoque religiosæ professionis, indulta sibi ab apostolica sede excedentes privilegia, C contra episcopalem autoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum generant in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quod ecclesias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad ecclesiastica sacramenta & sepulturam admittant, in ecclesiis suis præter eorum conscientiam & instituant & amoveant sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, cum indultum sit eis, ut in adventu eorum semel in anno D ecclesiæ aperiantur, atque in eis Divina celebrentur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad locum interdictum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur episcopalis autoritatis enervant, dum contra eorum sententiam sub E aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & se conferre. In his, quia non tam de majorum conscientia, vel consilio, quam de minorum indiscretione quorumdam exceditur: & removẽda ea, in quibus excedunt; & quæ dubietatem faciunt, declaranda decrevimus. Ecclesias sane & decimas de manu laicorum sine consensu episcoporum, tam illos, quam quoscumque alios, religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra tenorem istum " moderno tempore receperunt : excommunicatos & nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omnibus aliis, juxta episcoporum sententiam, statuimus evitandos. In ecclesiis suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis præsentent: ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem: institutos autem, episcopis inconsultis, non audeant removere. Si vero Templarii sive Hospitalarii " ad ecclesiasticum interdictum venerint: non nisi semel in anno ad ecclesiasticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora sepeliant " defunctorum. De " fraternitatibus hoc statuimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in suis proprietatibus " duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenus eximantur: sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, de aliis quoque religiosis, qui præsumptione sua episcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra hoc institutum venerint: & ecclesiæ in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto; & quod egerint, irritum habeatur.

" aliquo

" ad ecclesiam interdictam

" confratribus

" interdictorum

" duxerint omnino remanendum

X. *Ne monachus vel alius religiosus recipiatur sub precio.*

Monachi non precio recipiantur in monasterio, non peculium permittantur habere, nõ singuli per villas & oppida, seu ad quascumque parochiales ponantur ecclesias: sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant: nec soli inter sæculares homines spiritualium hostium conflictionem expectent, Salomone dicente: *Væ soli, quia si ceciderit " non habet sublevantem.* Si quis autem exactus, pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. ' Is autem qui acceperit, officii sui " privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ei ab abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, a communione removeatur altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturã. Quod etiam de " diversis religiosis præcipimus observari. Abbas etiam qui ista diligenter non curaverit, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoq; sive obedientiæ, precii datione nulli tradantur. Alioqui & dantes & accipientes a ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores vero cum in-

" *non est qui sublevet eum.*

" Is vero qui eam receperit

" suspensione

" universis

ANNO CHRISTI 1179.

in conventualibus ecclesiis fuerint" constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi merito videantur: aut si etiam pro necessitate majoris officii, de " consilio fratrum fuerint transferendi.

" per electionem capitulorum suorū canonice fuerint instituti, nisi &c. " consensu

XI. *Ne clerici in sacris ordinibus constituti focarias habeant.*

Clerici in sacris ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis incontinentiæ nota tenuerint: aut abiiciant eas, & continenter vivant, aut ab officio & beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicumque incontinentia illa quæ contra naturam est, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare: si clerici fuerint, eiiciantur a clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasteriis detrudantur; si laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant prorsus alieni. Monasteria præterea sanctimonialium si quisquam clericus, sine manifesta & necessaria causa, frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur: & si non destiterit, a beneficio ecclesiastico reddatur immunis.

XII. *Ne clerici præsumant sæculares procurationes suscipere.*

Clerici in subdiaconatu & supra, & in minoribus quoque ordinibus, si stipendiis ecclesiasticis sustententur, coram judice sæculari " advocati in " negotiis fieri non præsumant, nisi propriam, vel ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus principibus, vel sæcularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, clericorum quisquam " assumere præsumat. Si quis adversus hoc tentaverit, (quoniam contra doctrinam Apostoli est dicentis, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*,) & sæculariter agit: ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potentibus sæculi placeat, se immergit. Districtius autem decrevimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

" procuratores " in negotiis sæcularibus *a'ias*, forensibus negotiis

" exercere

1. *Tim.* 2.

XIII. *Ne aliquis multas habeat ecclesias.*

Quia nonnulli modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta nituntur acquirere, ita ut cum unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur ecclesia, vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit: talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere: quod si aliter fuerit actum, & qui receperit. Quod contra sanctos canones accepit, amittat; & qui dederit, largiendi potestate privetur.

XIV. *De eodem.*

Quia in tantum jam quorumdam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed sex aut plures ecclesias perhibeantur habere, nec duabus debitam possint provisionem impendere: per fratres, & coepiscopos nostros carissimos emendari præcipimus, & de multitudine præbendarum canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum, eorum, qui ecclesiis digne valeant deservire, volumus ecclesiasticis beneficiis indigentiam sublevari. Præterea, quia in tantum quorumdam laicorum processit audacia, ut episcoporum autoritate neglecta, clericos instituant in ecclesiis, & removeant etiam cum voluerint; possessiones quoque, atque alia bona ecclesiastica, pro sua plerumque voluntate distribuant, & tam ecclesias ipsas quam earum homines, talliis, & exactionibus præsumant gravare: eos qui amodo ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. Presbyter autem sive clericus, qui ecclesiam per laicos sine proprii episcopi autoritate receperit tenendam, communione privetur: & si perstiterit, a ministerio ecclesiastico & ordine deponatur. Sane quia laici quidam ecclesiasticas personas, & ipsos etiam episcopos, suo judicio stare compellunt: eos qui de cętero id præsumpserint, a communione fidelium decernimns segregandos. Prohibemus etiam ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & ecclesiæ non " tradiderit, Christiana sepultura privetur.

" reddiderit,

XV.

XV. *De testamentis clericorum.*

Cum in officiis caritatis, illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: e contrario ecclesiastici quidam clerici, cum ab ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per ecclesias acquisita, in alios usus præsumunt tranferre. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilo minus inhibemus. Indemnitati itaque ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub precio statuuntur, qui decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate episcopalem jurisdictionem exercent: præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, & episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

XVI. *De ordinatione ecclesiarum.*

Cum in cunctis ecclesiis, quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis, & reprehensione est dignum, quod " quarumdam ecclesiarum pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ordinationem " multoties impediunt, & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid " rationabile fuerit ostensum, appellatione remota, semper prævaleat, & suum consequatur effectum, quod a majori, & ' seniori parte " capituli fuerit constitutum. Nec nostram constitutionem impediat, si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ suæ consuetudinem, juramento se dicat adstrictum. Non enim dicenda sunt juramenta, sed potius perjuria, quæ contra utilitatem ecclesiasticam, & sanctorum patrum veniunt instituta. Si autem huiusmodi consuetudines, " quæ ratione iuvantur, & sacris congruunt institutis, irritare " præsumpserit: donec congruam egerit pœnitentiam, a Dominici corporis perceptione fiat alienus.

[Margin: "...er quas... ...a eccle-... / "...ultorū / "...tiona- ...ter ob- ...tum ...rit & ...ensum ...ellatio- ...remota, ...aniori ...oncilii / "...ię nec ...ione iu- ...itur, nec ...ris, &c. ...urare]

XVII. *De præsentatione clericorum.*

Quoniam in quibusdam locis ecclesiarum fundatores, aut heredes eorum, potestate in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cum in ecclesia Dei unus debeat esse qui præsit, ipsi plures sine respectu subiectionis eligere moliuntur: & cum una ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota " diffuderint, ille præficiatur ecclesiæ, qui maioribus iuvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet antistes ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de iure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra " tres menses non fuerit definitum.

[Margin: "diviserint / "quatuor]

XVIII. *Vt prælati provideant magistris scholarum necessaria.*

Quoniam ecclesia Dei, & in iis quę spectant ad subsidium corporis, & in iis quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus iuvari non possunt, legendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque ecclesiam cathedralem magistro, qui clericos eiusdem ecclesiæ, & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur ecclesiis sive monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia vero docendi nullus precium exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis, ab iis qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam, petita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui vero contra hoc venire præsumpserit, a beneficio ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, ut in ecclesia Dei fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi vendit licentiam docendi " ecclesiarum profectum nititur impedire.

[Margin: "ecclesiasticum]

XIX. *Ne laici imponant ecclesiis onera.*

Non minus pro peccato eorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod in diversis partibus mundi rectores, & consules civitatum, nec non & alii qui potestatem habere videntur, tot ecclesiis frequenter onera imponunt, & ita gravibus eas crebrisque exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui Divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem, omnibus aliis servituti subiectis, sacerdotes suos, & eorum possessiones in pristina libertate dimisit,

[Margin: Gen. 47.]

ANNO CHRISTI 1179.

misit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero universa fere onera sua imponunt ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut illud eis, quod Ieremias deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo.* Sive quidam fossata, sive expeditiones, sive quælibet sibi arbitrentur agenda: de bonis ecclesiarum, clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta volunt fere" compilari. Iurisdictionem etiam & autoritatem episcoporum, & aliorum prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Super quo dolendum est pro ecclesiis: dolendum etiam nihilo minus & pro ipsis, qui timorem Dei & ecclesiastici ordinis reverentiam videntur penitus abiecisse. Quocirca sub anathematis districtione severius prohibemus, ne de cætero talia præsumāt attentare, nisi episcopus & clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, "ut absque ulla coactione, ad relevandas communes" necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda. Si autem consules, aut alii, de cætero id præsumpserint, & commoniti desistere forte noluerint: tam ipsi, quam eorum fautores, excommunicationi se noverint subiacere: nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem.

Thren. 1.

" complere

" ut absque ulla exactione

" utilitates vel necessitates

XX. *Ne torneamenta fiant.*

Concilium Lateran. sub Innoc. II. can. 4.

Felicis memoriæ papæ Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temere congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti venia non negetur: ecclesiastica tamen careat sepultura.

XXI. *De treuguis servandis.*

Treuguas a quarta feria post occasum Solis usque ad secundam feriam in ortum Solis, & ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treuguam frangere tentaverit: post tertiam commonitionem, si non satisfecerit, episcopus suus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis episcopis annunciet: quorum nullus ex-

A communicatum in communionem suscipiat: immo" scriptam susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam *funiculus triplex non facile rumpitur*: præcipimus, ut episcopi solum Dei & salutis populi habentes respectum, omni" tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præstent: neque hoc alicuius amore vel odio prætermittant. Quod si quis in "opere Dei tepidus fuerit inventus, damnum dignitatis suæ incurrat.

ANNO CHRISTI 1179

" f. scriptam

Eccles. 4.

" cupiditate, alias tepiditate

" hoc opere

B

* XXII. *De pace servanda.*

Innovamus ut presbyteri, monachi, clerici, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia "quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam" alicui novas pedagiorum exactiones sine "autoritate regum & principum consensu statuere, aut statutas de novo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo, temere præsumat. C Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus non destiterit: donec satisfaciat, communione careat Christiana.

" quibus arant, & semina

" alicui

" autoritate & consensu regum & principum statuere

XXIII. *Leprosi sibimetipsis privatam habeant ecclesiam & cœmeterium.*

Cum dicat Apostolus, abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum: ecclesiastici quidam quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, quærentes, D leprosis, qui cum sanis habitare non possunt & ad ecclesiam cum aliis conuenire, ecclesias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii iuvari ministerio sacerdotis. Quod quia procul a pietate Christiana esse dinoscitur, de benignitate apostolica constituimus: ut ubicumque tot simul sub communi vita fuerint congregati, " qui ecclesiam cum cœmeterio constituere, & proprio gaudere valeant presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut E iniuriosi veteribus ecclesiis de iure parochiali nequaquam existant. Quod namque eis pro pietate conceditur, ad aliorum iniuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

" quod

XXIV. *Prohibentur Christiani ne serviant Saracenis.*

Ita quorumdam animos occupavit sæva cupi-

cupiditas, ut cum glorientur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum, & lignamina galearum deferant, & pares eis, aut etiam superiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Christianos, arma eis & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro sua cupiditate in galeis & piraticis Saracenorum navibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur a communione ecclesiæ præcisos, & excõmunicationi pro sua iniquitate subjectos, & rerum suarum, per sæculi principes catholicos & consules civitatum, privatione mulctari, & capientium servos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, ut per ecclesias maritimarum urbium crebra & solemnis excommunicatio proferatur in eos. Excommunicationis quoque pœnæ subdantur, qui Romanos aut alios Christianos, pro negociatione vel aliis causis honestis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam qui Christianos naufragia patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

XXV. *Ne manifestus usurarius recipiatur ad communionem altaris.*

Quia in omnibus fere locis "tantum usurarum ita inolevit, ut multi aliis negotiis prætermissis, quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: ideo constituimus, ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur; & donec ad arbitrium sui episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.

XXVI. *Ne Christiani habitent cum Iudæis vel Saracenis.*

Iudæi sive Saraceni nec sub alendorum " puerorum obtentu, nec pro servitio, nec alia qualibet causa, Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare. Testimonium quoque Christianorum adversus Iudæos in omnibus causis, cum illi adversus Christianos testibus suis utantur, recipiendum esse censemus: & anathemate decernimus feriendos, quicumque Iudæos Christianis voluerint in hac parte præferre, cum eos subjacere Christianis oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Si qui præterea Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus suis nullatenus excludantur: cum melioris conditiónis conversos ad fidem esse oporteat, quam, antequam fidem acceperunt, habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus vel potestatibus eorumdem locorum sub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hereditatis & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

XXVII. *De hæreticis.*

Sicut ait beatus Leo, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio, cruentas non "efficiat ultiones: catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Eapropter, quia in Gasconia, Albegesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii "Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, ut iam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant, & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptores, anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De "Brabantionibus & Aragonensibus, Navariis, "Bascolis, Coterellis & Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis, & pupillis, non senibus, & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut sexui, sed more paganorum omnia perdant, & vastent: similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis, & aliis solemnibus diebus "per ecclesias publice denuncientur, & eadem omnino sententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur adstricti, nec ad communionem recipiantur ecclesiæ, nisi societate

Margin notes: Sãctus Leo epist. 4. — " effugiat — "Patarenos — " Brabanconibus — " Baschis — "publice excommunicati denuncientur

ANNO CHRISTI 1179.

cietate illa pestifera, & hæresi abiuratis. Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis & hominii, ac totius obsequii: donec in tanta iniquitate permanserint, quicumque illis aliquo " peccato tenentur annexi. Ipsis autem, cunctisque fidelibus, in remissionem " peccatorum iniungimus, ut tantis cladibus se viriliter opponant, & contra eos armis populum Christianum tueantur. Confiscenturque eorum bona, & liberum sit principibus, huiusmodi homines subiicere servituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ se non dubitent percepturos. Nos etiam de misericordia Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli autoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & ad episcoporum, seu aliorum prælatorum consilium, ad eos decertando " expugnandos, biennium de pœnitentia iniuncta relaxamus: aut si longiorem ibi moram habuerint, episcoporum discretioni, quibus huius rei " causa fuerit iniuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, secundum modum laboris, maior eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni episcoporum in huiusmodi parte parere contempserint, a perceptione corporis & sanguinis Domini iubemus fieri alienos. Interim vero eos, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem " justum assumpserint, sicut eos, qui sepulchrum Dominicum visitant, sub ecclesiæ defensione recipimus, & ab universis inquietationibus, tam in rebus, quam in personis, statuimus manere securos. Si vero quispiam vestrum præsumpserit eos molestare, per episcopum loci excommunicationis sententia feriatur: & tamdiu sententia servetur ab omnibus, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congrue iterum satisfaciat. Episcopi vero, sive presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officii sui privatione mulctentur, donec misericordiam apostolicæ sedis obtineant.

" pacto

" omnium peccatorum

" ad eos certaverint expugn.

" cura

" istum

ACTA CONCILII LATERANENSIS III.

EX VARIIS AVTORIBVS COLLECTA.

Quæ hic edimus sub actorum nomine, omnia Binius in notas suas conjecerat: atque inde petita profitemur.

MATTHÆVS *Parisius ad annum* MCLXXIX. Eodem, *inquit*, anno habitum est concilium generale trecentorum & decem episcoporum, XIV. Kal. April. in patriarchio Lateranensi, cui præsedit dominus papa Alexander III. Cujus statuta omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, " capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis Albigensibus, & diversis eorum appellationibus. De ruptariis & Brebantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis, & de legitimo matrimonio susceptus. Ne viventibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis, nisi ultra sex menses vacent. De appellationibus. Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immisceant sæcularibus. De treguis statuendis, & temporibus treguarum. Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam: & quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tamdiu necessaria inveniat, donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant, aut ecclesiasticas personas. Ne Iudæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere: sed ad fidem Christi si converti voluerint, a possessoribus suis nullatenus excludantur. Vt leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant & proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur: nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerceant episcopalem. Vt in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris & senioris concilii parte fuerit constitutum. Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam. Vt agricolæ & viatores, & omnia quæ sua sunt, plena ubique pace & securitate lætentur. Vt ordinationes a schismaticis factæ, irritæ habeantur & inanes, & beneficia ab eis collata revocentur. Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis, aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alii, ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine autoritate episcoporum: & non nisi semel in anno Templarii sive Hospitalarii ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant. Ne quis interventu pecuniæ habitum religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur. Ne Christiani Saracenis arma vendant: nec patientes naufragium quisquam spoliare præsumat. Vt clerici intra sacros ordines constituti, continenter vivant, & si illa incontinentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur, & a clero abjiciantur. Vt archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes, quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti; episcopi, viginti vel triginta; legati, vigintiquinque; archidiaconi, quinque vel septem; decani, duarum evectionum numerum non excedant. Vt nullus torneamenta exercere præsumat, & mortui in torneamentis Christiana careant sepultura. Quod unaquæque cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares & alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis precium exigat. Vt prælati unam tantum regant ecclesiam, & quod patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis exactiones non faciant. Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur judicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præsumant. Si quis ab aliquo commodata pecunia possessiones in pignus acceperit, si deductis expensis sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

Præter

ANNO CHRISTI 1179.

Præter ea quæ supra commemoravi, Rogerus ista habet: Congregatis itaque universis, quos supra recensui, episcopis, Romæ in præsentia domini papæ Alexandri: ipse papa in Lateranensi ecclesia in eminentiore loco cum cardinalibus suis & præfectis & senatoribus & consulibus Vrbis constitutus, feria secunda tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ, quæ tertio Nonas Martii evenit, primum concilii sui diem celebravit quarta feria sequentis hebdomadæ, quæ secundo Idus Martii evenit. In quo concilio VVillelmus Remensis archiepiscopus, factus est cardinalis ad titulum sanctæ Sabinæ: & Henricus abbas Claræuallensis, factus est episcopus cardinalis Albanensis: & dominus papa tertium diem concilii sui celebravit secunda feria ante Dominicam in ramis palmarum, quæ decimo quarto Kalendas Aprilis evenit. In quibus hæc decreta subscripta generaliter observanda constituit:

De Romano pontifice eligendo.

Licet de vitanda discordia, *&c.*

Prout supra habentur, nisi quod ordo capitulorum sit his alius. Circa finem ultimi capituli ista subjungit:

His itaque decretis promulgatis, & ab universo clero ac populo circumstante receptis, episcopi & cæteri viri ecclesiastici, qui convenerant, cum munere benedictionis licentiam repatriandi accipere meruerunt.

Hæc Rogerus de actis concilii Lateranensis.

In hoc eodem concilio Lateranensi episcopi illi Germaniæ, & alii qui contra Alexandrum secuti fuerant imperatorem schismaticum, schisma abdicantes, veniam supplices postularunt, hac forma præscripta:

Albertus Stadenses chron. & ad Crátzium ecc. hist. lib. 7. 32.

Ego N. anathematizo, & recuso omnem hæresim extollentem se adversus sanctam Romanam ecclesiam catholicam, præcipue vero schisma Octaviani, Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, & modo inantea me obediturum juro, & promitto fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domino meo Alexandro, & successoribus ejus juste intrantibus; ipsique serviam absque omni malo ingenio contra omnem hominem secundum ordinem meum. Consilia ejus, quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum pandam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum: legatum ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam & reducam, & juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta euangelia. His vero verbis dabantur pallia ipsis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & in honorem Dei genitricis, & in honorem apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ ecclesiæ Romanæ, & domini Papæ Alexandri, tradimus tibi pallium, sumptum de beatissimo corpore Petri apostoli, ut eo utaris in confectione sacramentorum, & corporis & sanguinis Domini, & consecratione ecclesiarum & chrismatis, & ordinatione clericorum, & celebratione synodorum, secundum ecclesiæ tuæ consuetudinem.

Helmoldus chron. lib. 2. cap. 28.

Quæ præterea in eodem concilio transacta sunt cum Germanis, Helmoldus sic narrat hujus temporis autor: Pergebant illuc multi ordinati a schismaticis, sperantes se gratiam apostolici invenire, & mitras exequendi officii ab eo consequi. Præcipue autem de ecclesia Halberstadensi, quæ per

A Geronem nimis demembrata erat, tam monachi, quam clerici, clementiam apostolicæ sedis adierunt. In qua profectione præcipue erat abbas Theodoricus de " Hilseneburg, quia fere omnis congregatio monachorum suorum in salicibus organa sua suspenderant, exceptis paucis senioribus, qui ante schisma ordinati fuerant. Cumque omni instantia instarent, pulsantes apostolicam pietatem: tandem de ordinatis Geronis dispensatum est, ut quia idem Gero non a schismatico, sed a catholico, Hartvvico videlicet Bremensi archiepiscopo, ordinatus fuerat, ordinati ejus per gratiam apostolicam in ordinibus suis persisterent, & ad majores per benedictionem ascenderent.

" Ilsenburg

B Ipse etiam Gero hanc obtinuit gratiam, ut officium pontificale in omni loco libere exequeretur, ut in episcopatu Halberstadensi. Venit etiam illuc dominus Bertoldus Bremensis electus, in promotione officii sui suscepturus apostolicam benedictionem. Quem dominus Papa benigne suscipiens, de promotione ejus instantissime tractare cœpit. Ipsi etiam omnem honorem deferebat, ita ut in concilio prælatorum cathedram suam inter summos pontifices collocaret, & eum infulatum coram se residere faceret. Cumque in proximo sabbato promovendus esset in sacerdotem, & sequenti Dominica in episcopum: feria sexta ad vesperam venit nuncius ducis

C Henrici, Otto præpositus, qui erat acerrimus perorator: & quia idem notus erat summo sacerdoti, statim intravit ad ipsum. Mane autem facto, cum se Bremensis electus ad suscipiendos ordines præpararet, & ei Humbaldus cardinalis, qui post Alexandrum factus est Lucius, in quo summa consilii Romanæ ecclesiæ pendebat, præparaturam suam, eo quod inhonestior non esset, deputasset, dictum est a cubiculariis domini Papæ: Veniant Bremenses. Venit igitur dominus electus cum suis, & dominus apostolicus egressus de cubiculo suo dixit ad eum: Frater, quia infra sacros ordines ad honorem pontificatus electus es, cassamus electionem tuam. Cumque quidam astantium dicerent: Domine, meminerit pietas vestra, quod electionem ipsius approbaverit:

D Apostolicus in cubiculum unde egressus fuerat, reversus est: Bertoldus autem non sine rubore discessit.

Sed petamus acta ipsa narrata diffusius apud Albertum abbatem Stadensem, sed male anno sequenti, a quo & sumpsere alii recentiores, his verbis: Bremensis ecclesia tum quoque innovabat pontificem. Nam anno Christi septuagesimo octavo post millesimum centesimum, Balduinus excessit humanis rebus, cum ipsa die esset suæ depositionis litteras a Romano pontifice accepturus. Et quidam Bertoldus vir insignis litteraturæ eligitur, ut præveniatur Henrici ducis molitio. Solus Otto præpositus ab hac electione appellabat,

E prætendens Sifredum marchionis Alberti filium, episcopum jam dudum Brandeburgensem, in eam sedem sustolli: quod etiam post multa provenit. Ascenderat Bertoldus electus ad concilium Lateranense, quod Romæ audierat cōgregari, petivitque consecrationem, certissimus spei, quod omnia ex voto cōsequeretur. Sed pridie sederat in concilio inter episcopos infulatus, cum tamen non esset presbyter, unde magnam contraxit invidiam. Aderat illi quidam magister Gerardus, qui pro illo allegabat in concilio his verbis: Domine pater, ecce Bremensis ecclesia concordi & unanimi voto offert

ANNO CHRISTI 1179.

offert tibi sponsum suum magistrum Bertoldum virum utique dignum & moribus approbatum, scientia decoratum, liberalibus artibus instructum, utriusque testamenti pagina eruditum, decretorum & legum industria peritum, virum, ut apparet, personatum canonice, & sine contradictione electum: petitque a te hodie accipere gradum sacerdotii, & cras episcopalem benedictionem.

1. Tim. 5. Papa breviter ad hæc: Credimus tibi dicenti, magister, sed scriptum est: *Manum nemini cito imposueris.* Loquamur cum fratribus nostris, audiamus formam electionis. Examinantur Bremenses per duos cardinales, Rainerium Papiensem, & Ioannem Neapolitanum, & inventi sunt discordare. Papa in consistorio suo sententiam dixit: Fratres, vidimus electum vestrum: placet scientia, placet eloquentia, placent etiam (quantum novimus) mores: verum modus electionis displicet, præsertim quia est infra sacros ordines, non dico subdiaconatum, sed acoluthatum, electus, quo gradu secundum rigorem juris licet contrahere matrimonium: quod canonicis obviat institutis. Appellationem quoque super hoc factam audivimus, quam coactus est resignare appellator: insuper se denuo fecit eligi, & secunda electio cassavit primam. Præterea electus vester ante sacros ordines accepit regalia de manu imperatoris. Hæc non admittunt dispensationem de facili: & alia quæ præterimus. Inde est, quod electionem vestram infirmam & irritam pronunciamus. Data sententia, volenti loqui deposito non est data audientia: sed ostiarii clamabant: Levate, andate, andate, andate. *Hactenus acta concilii in causa Bremensis electi.*

Spectant ad eiusdem Romani concilii acta, quod Græcorum schismaticorum legatus Nectarius abbas, eadem qua venit animi indurata nequitia atque perversitate, inflexus & obstinatus, post prolixas disputationes est reversus ad suos, a quibus tanquam in Olympiacis victor est receptus. Significant istæ litteræ, quas ad ipsum tunc temporis dedit Georgius Corcyræ episcopus, & ipse eadem fuligine tinctus, & morbo affectus, his verbis:

Sapientissimo præposito sancti monasterii Casulorum, & meo dilecto fratri in spiritu domino Nectario Georgius Corcyræ metropolita, & tuarum precum egens.

QUÆRUNT multi cur tu, optime Nectari, & ego tanto tempore taceamus, qui priores illas frequentes nostras mutuas litteras noverunt, ac illas tribuunt amori illi, qui ex mutua aliqua necessitate oriri solet: & hac de causa intermissas litteras autumant, quasi amicitiæ nostræ vincula sint disrupta. Ego vero iis, qui a me hæc sciscitantur, illud respondere soleo: Annon habemus facultatem uterque nostrum tacendi, & loquendi? Vel, utrum ad scientiæ ostentationem id facere oportet, instar garrularum avium? Aut quemadmodum in Dodona quondam æs illud perpetuo tempore tinniebat, ita & nobis etiam faciendum? Vel utrum solus ego & Nectarius debemus loquendi studio navare operam? Cum præsertim Sapientem nobis præcipientem audiamus, quod sapientium labia obstringuntur silentio, & suo tempore clauduntur opportune, & aperiuntur: & quod vir prudens silentium voveat, & linguæ frenum imponit, ne huc illuc deferatur. Sunt enim hæc tempora valde periculosa, & præcipitiorum plena. Hæc equidem respondere soleo illis, qui silentii nostri impatientes causas scire contendunt.

Ipsi vero non abstinent propterea, quin potius instantius nos urgent, hujusmodi verbis: Dic nobis, domine, utrum ferendum & tolerabile tibi videtur, sapientissimi Nectarii silentium ulterius progredi? Verum tibi videtur honestum, ut nos nihil audiamus de illius profectione ad urbem magnæ gloriæ Romam? vel de ejus impetuoso quodam motu a Deo concitato? Dum fama per nostras discurrit aures, quod ipse Nectarius ita ingenue & intrepide se gesserit ibi cum adversariis, ut omnino non quasi judicandus, sed judicaturus potius, & damnaturus accesserit pravos hæreticorum errores. Gladius enim factus est, veritatem segregans a mendacio, & ignis accensus est, qualem venit ut poneret super terram Christus Dominus, qui depravantes dogmata foret combusturus, & eos, qui veritati accederent, illuminaturus, nec non refrigeraturus: ut utrique parti admirabilis apparuerit; alteri quidem, quod tale a Deo firmamentum obtinuerit; alteri vero, quod quasi esset libra quædam, & gnomon exquisitus, eorum cogitationes obliquas correxerit. Cum inde fuerit reversus, & quasi alter olympionices multis ornatus venerit coronis & præmiis, oporteret, ut ipse nobis non invideret, & suarum jucundissimarum narrationum nos participes faceret, quandoquidem ab ejus aspectu, & loco suorum certaminum, ita longe abfuimus. Ita quidem alius hinc, alius aliunde, magna cum instantia mecum contendunt. Ego vero cum non valeam quidquam respondere adeo validis objectionibus, eo devenio, ut omnino obmutescam, nec possim effugere captiones eorum, qui nec cessabunt, nisi tu ipse nectarea tua aperueris labia, & narraveris ea, quæ coram vertice illo apostolis comparando, summo videlicet pontifice, & cum reliquo corpore illius quæ ibi est ecclesiæ, optime differueris, & certaveris propositum tibi certamen, cursum consummaveris, & fidem servaveris, ut reposita corona justitiæ tibi sit merito expectanda, quam tibi reddet pulcerrimam in extremis temporibus justus judex Dominus, qui certamina proponit & præmia servis suis ut par est. Me vero, qui jam de salute corporis desperavi mei, præ gravitate dolorum, qui me nimis angunt: vel ab his doloribus liberet Deus tandem, vel me doceat æquo illos animo ferre, si sua summa providentia, ut hæc patiar, conducibilius mihi fore decrevit. Saluta meo nomine dominum Ioannem.

Hæc ex codice Metiano, ex quo ad eumdem Nectarium, quæ eiusdem Georgii episcopi Corcyræ brevior extat, epistolam describamus: delectat quippe audire Græcum antiquitatis Atticæ quidpiam redolentem, utinam & pietatis:

Sapientissimo domino & dilecto fratri præposito sanctissimi monasterii Casulorum domino Nectario minimus metropolita Georgius.

FELICITATEM hanc judico quovis lucro majorem, quod tuæ sim vicinus sanctitati, & permaneam in extrema hujus maris ora, & aliud mare, virtutis scilicet, & sapientiæ, & doctrinæ, venerandum

randum caput tuum repererim. Si enim segregatus ego a sancto illo Athenarum præsule, multis rerum vicissitudinibus hinc inde jactatus sum: habeo saltem te portum multiplicis consolationis & refrigerii. Et licet nos ab invicem segregent maria, & oppositi sinus, & portus: litteris tamen quasi quibusdam naviculis vehemur: & ego jam incipio, ut ad te per mare transvehar, hoc pacto. Impono autem epistolæ scypho, præter unum quod ferri possit, corpus autem tale portatile intelligo, omnia quæcumque mihi sunt, sincerum videlicet amorem, veritatem puram, orationes & preces pro tua salute ferventes, & sine intermissione. Num tibi videntur parva hæc, & nullius momenti? vel potius magni precii, & felices merces? Num tales portare potuit Salomoni regi navis illa ad Tharsenses missa, & inde tertio quoque anno revertens onusta? *Sed plusquam Salomon hic* (ut aliquid ex verbis Domini ipse mutuer) tum propter maximum eorum precium, quos diximus habituum: siquidem habitus sunt virtutes; præcipue vero propter mentis altitudinem tuæ, instar Salomonis, & propter cordis tui effusionem, & mentis latitudinem. Dicta hæc mihi sint pro temporis conditione, & quia syllabarum harum portitores festinare me cogebāt & urgebant. Si vero Deus diem tranquilliorem nobis largietur, prolixius, & ut scientiæ ratio postulat, agemus cum tua sanctitate. Cupio enim summopere tuam audire linguam, & sermonem, & exactiorem opto congressum. Degustavi siquidem aliquando, præcipue Byzantii, cum dominus Pelagius te secum trahebat, & ego legatione fungebar pro Athenarum episcopo, orbis scilicet lumine, ejus vices sustinens. Sed parce, sapientium virorum præstantissime, & cum fraterna dilectione mutuas orationes & preces pro nobis mitte, quæ Deum nobis propitium reddant.

Hactenus de his quæ spectant ad Nectarium, qui contra Latinos in synodo pro Græcorum erroribus stetit obstinatissime. Sed reliqua ejusdem synodi percurramus.

Delata fuit accusatio in eodem concilio a quibusdam Alexandro papa adversus scriptum Petri Lombardi episcopi Parisiensis, quod male sensisset de Christi humanitate, & in aliis fidei articulis ab ecclesia catholica deviasset. Tunc Alexander papa has dedit litteras ad VVillelmum archiepiscopum Senonensem his verbis:

Alexander episcopus servus servorum Dei, VVillelmo Senonensi archiepiscopo, salutem.

CUM in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi adscitis, abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur: Quod Christus, secundum quod est homo, non est aliquid: omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde siquidem est, quod fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi, cum præsens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisios convoces, & una cum illis, & aliis viris religiosis & prudentibus præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare: & a magistris scholaribus ibidem in theologia studentibus, Christum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore consistentem, præcipias edoceri: universis firmiter & districte injungens, quod doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur.

Hæc tunc Alexander papa, quæ naviter per eumdē Senonensem archiepiscopum impleta fuisse liquet.

*** ADDITIO AD ACTA CONCILII LATERANENSIS III.

Ex schedis Sirmondi.

*** Concilio Lateranensi Alexandri III. anno MCLXXIX. ex Gallia interfuerunt.

Ex Provincia Remensi.

VVillelmus Remensis archiepiscopus.
Nevelo Suessionensis episcopus.
Theobaldus Ambianensis episcopus.
Reinoldus Noviomensis.
Rogerus Laudunensis.
Desiderius Morinensis.
Rogerus Cameracensis.

Ex Provincia Rotomagensi.

Ægidius Ebroicensis episcopus.

Ex Provincia Senonensi.

Guido Senonensis archiepiscopus.
Ioannes Carnotensis episcopus.
Simon Meldensis.
Matthæus Trecensis.
VVillelmus Autisiodorensis.
Theobaldus Nivernensis.

Ex Provincia Bituricensi.

Guarimus Bituricensis archiepiscopus.
Girardus Caturcensis episcopus.
Seibrandus Lemovicensis.

Ex Provincia Turonensi.

Radulfus Andegavensis episcopus.
Gaufridus Briocensis.
Guido Leonensis.

Ex Provincia Burdegalensi.

VVillelmus Burdigalensis archiepiscopus.
Ioannes Pictavensis episcopus.
Ademarus Carbonnelli Santonum episcopus.

Ex Provincia Auxitana.

Arsius Convenarum episcopus.
Bernardus Olorensis.
Ademarus Baionensis.
Garsias Vasatensis.
Arnaldus Bigorritanus.
.... Aquensis.

Ex Provincia Narbonensi.

Pontius Narbonensis archiepiscopus.
Ioannes Magalonensis episcopus.
Raimundus Vceticensis.
Bernardus Biterrensis.
Otho ....

Ex Provincia Arelatensi.

Raimundus Arelatensis archiepiscopus.
Fulco Massiliensis episcopus.
Pontius Cavallicensis.
Petrus Avinionensis.
VVillelmus Tricastrinus.
Petrus Tolonensis.

Ex Provincia Aquensi.

Bernardus Aquensis archiepiscopus.
Petrus Aptensis episcopus.
Henricus Regensis.
Bermundus..............

Ex Provincia Ebrodunensi.

Petrus Ebredunensis archiepiscopus.

ANNO CHRISTI 1179.

Fulco Antipolitanus episcopus.
Raimundus Glandatensis.
VVillelmus Venciensis.

Ex Provincia Viennensi.

Robertus Viennensis archiepiscopus.
Robertus Diensis.
Ioannes Gratianopolitanus.
Artutius Gebennensis.
Lambertus Maurianensis.
Odo Valentinus episcopus.

Ex Provincia Tarentasiensi.

Aimo Tarentasiensis archiepiscopus.
Cono Sedunensis episcopus.

Ex Provincia Lugdunensi.

Engelbertus Cabillonensis episcopus.

Ex Provincia Bisuntina.

Rogerius Lausanensis episcopus.
Rainaldus Belicensis episcopus.

Ex Provincia Treverensi.

Arnaldus Treverensis archiepiscopus.
Fredericus Metensis episcopus.

Ex Provincia Coloniensi.

Rodulfus Leodiensis episcopus.

IN a CONCILIVM LATERANENSE III.

b œcumenicum & universale undecimum approbatum, trecentorum episcoporum, c pro reformanda in fide & moribus ecclesia, e contra hereses Catharorum, (quos f VValdenses & g Albigenses alii appellant) & h schismaticos ab antipapis ordinatos, celebratum i anno Domini MCLXXIX. tempore Alexandri papæ III. & Friderici imperatoris I.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hæc synodus ab Alexandro papa indicta est.

Hanc synodum Alexandri papæ autoritate congregatam fuisse indicat Otto Frisingensis lib. 7. cap. ultimo his verbis: *Alexander universalis totius ecclesiæ pater canonice confirmatus est, qui secundo confirmationis suæ anno maximum Romæ concilium congregavit, in quo plures episcopos schismaticos, & plures diversorum ordinum per ipsos ordinatos, degradavit & damnavit.* Robertus continuator Sigeberti anno MCLXXIX. in appendice: *Alexander papa*, inquit, *misit Octavianum subdiaconum Romanæ ecclesiæ ad Rotomagensem provinciam, ut convocaret archiepiscopum & suffraganeos eius & abbates illius provinciæ. Et misit similiter alios subdiaconos ad orientem, & occidentem, & meridiem, & septemtrionem, ut convenirent ad concilium generale, quod erat futurum proxima Quadragesima in civitate Roma. Epistola congregandi concilii ad omnes episcopos scripta, extat supra, ex bibliotheca abbatis Florentini accepta.* Hæc de concilio, Romani pontificis autoritate anno MCLXXVIII. indicto. De celebratione actisque eiusdem concilii paulo infra ait: *Anno MCLXXX. Alexander papa tertius tenuit generale concilium Romæ media Quadragesima: cuius decreta, quæ ab eo, & ab aliis coepiscopis eius ibi constituta sunt, apud nos habentur.*

Acta concilii unde accepta?

Acta concilii prodierunt in lucem per Bartholomæum Laurens, Poin cognominatum, qui in præfatione (quam infra ante appendicem Lateranensis concilii invenies) profitetur se eadem ex quodam manuscripto volumine pergamenico descripsisse.

Cur præfatio Bartholomæi cum indice appendicis actis synodalibus postposita.

Et sicut ille appendicem huius concilii ab actis putavit non esse dividendam, quamquam certo sibi persuaderet eamdem ad hanc synodum non pertinere: siquidem nihil aliud sit quam quædam compilatio capitulorum, & decretorum pontificiorum, quæ a diversis pontificibus, quorum alii Alexandrum antecesserunt, alii subsecuti sunt, edita & constituta fuerunt: ita ego eamdem appendicem & compilationem suo loco relictam esse volui, nisi quod præfatiunculam illam Bartholomæi Laurens, una cum indice rerum in appendice contentarum, immediate ipsi appendici præfigi, actisque synodalibus postponi curaverim, ideo quod nullum summarium, vel titulum alicuius capituli Lateranensis comprehendat.

Tituli capitulorum unde accepti?

Titulos capitulis Lateranensibus præfixos ego ex editione actorum synodalium, quæ extant apud Rogerum de Hoveden, annalium Anglicanarum A scriptorem, desumpsi. Lectio capitulorum variat: ordo quoque plane diversus est: tamen supervacaneum esse putavi, eam dumtaxat ob rem, secundam capitulorum editionem inserere.

Oecumenica synodus.

b *Oecumenicum.*) Synodum hanc universalem & œcumenicam fuisse, præter autores supra nominatos, ipsa ratio persuadet: nimirum, quia omnes scriptores fatentur eidem concilio pontificem Romanum præsedisse, eique plures orientalium per se vel per suos legatos interfuisse.

Numerus episcoporum quantus?

c *Trecentorum episcoporum*) Cum Guilielmus Tyrius, qui huic concilio præsens interfuit, aperte fateatur trecentos episcopos præsentes fuisse, huic in re eiusdem sententiæ accedendum esse putavi, quantumvis initio actorum scribantur ducenti octoginta episcopi dumtaxat congregati fuisse. Verba Tyrii libro 21. belli sacri, cap. 26. ita sunt: *Anno ab Incarnatione Domini MCLXXVIII. qui erat regni domini Balduini quarti annus quintus, mense Octobri, cum anno præcedente indicta esset per universum Latinorum* B *orbem Romæ synodus generalis, ad eandem synodum vocati profecti sunt de nostro oriente, ego VVillelmus Tyrensis archiepiscopus, Albertus Bethlehemita episcopus, Heraclius Cæsariensis episcopus, Romanus Tripolitanus episcopus, Petrus prior ecclesiæ Dominici sepulcri, Rainaldus abbas ecclesiæ montis Sion,* &c.

Ex oriente qui adfuerint?

Cumque ea quæ in itinere sibi acciderant retulisset, subjungens ait: *Per idem tempus* (nimirum XII. Kal. Aprilis) *Romæ celebrata est synodus in basilica Constantiniana, quæ dicitur Lateranum, trecentorum episcoporum, pontificatus domini Alexandri vigesimo, mense Martio Indictionis duodecima, quinta die mensis. Cujus si quis statuta & episcoporum nomina, numerum & titulos scire desiderat: relegat scriptum, quod nos ad preces sanctorum patrum qui eidem synodo interfuerunt, confecimus diligenter: quod inter cæteros, quos eidem contulimus ecclesiæ libros, cui jam sex annos præfuimus, jussimus collocari.* Hæc de numero episcoporum & tempore habiti C concilii œcumenici Tyrius prædicto loco.

Ex Scotia qui, quales & quot episcopi interfuerint?

Ex Scotia & Anglia qui, quales, & quot episcopi præsto fuerint, & quo loco pontifex sederit, Rogerus prædicto loco enarrat his verbis:

Post natale Domini venerunt de Hibernia in Angliam Laurentius Dublinensis, & Catholicus Tuamensis, archiepiscopi, & quinque vel sex episcopi, Romam ad concilium ituri. Similiter de regno Scotiæ transierunt per Angliam episcopi & abbates quamplures. & illi omnes tam de Hibernia, quam de Scotia, & aliis insulis, per Angliam transeuntes, pro licentia transeundi iuraverunt, quod neque regi, neque regno eius, damnum quærerent. De Anglia autem quatuor episcopi tantum Romam profecti sunt: videlicet Hugo Dunelmensis episcopus, & Ioannes Norevvicensis episcopus, & Robertus Herefordensis episcopus, & Reginaldus Bathoniensis episcopus, & abbates quamplures. Episcopi autem Angliæ constanter asseruerunt, quod ad generale concilium domini papæ quatuor episcopi de Anglia tantum D *Romam mittendi sunt. Congregatis itaque universis Romæ in præsentia domini papæ Alexandri, ipse papa in Lateranensi ecclesia in eminentiori loco cum cardinalibus suis, & præfectis, & senatoribus, & consulibus Vrbis, constitutus,* &c. Hæc ille.

d *Pro reformanda in fide*, &c.) Acta synodalia summatim & compendiose Matthæus Paris anno Domini MCLXXIX. ita describit: *Eodem anno*, &c. [ut supra in actis concilii, pag. 1525. Quidquid enim ibi sub titulo actorum concilii refertur ex Matthæo Parisio, Rogero Hovedeno, Alberto Stadendi, Helmoldo presbytero, & aliis, huc Binius inter notas coniecerat.]

Hereses Catharorum.

e *Contra hæreses Catharorum.*) Ita nominantur canone ultimo huius concilii. Quorum hæreses quatuordecim, de mundo a dæmonibus facto: de baptismo parvulis negato, & usu lacticiniorum damnato, deque omnium sacramentorum contemptu, Guido enumerat. Quid de iis sentiat Sanderus in visibili monarchia ecclesiæ, E dicam infra, verbo *Albigenses*.

VValdensium hereses quæ?

f *VValdenses.*) Ita Bellarminus, Genebrardus, Onufrius, aliique plures, nescio quo autore. Probabile est, eodem testante Guidone Carmelita, anno Domini MCLX. in Gallia istis locis, quorum mentio fit supra in hac synodo canone ultimo, exortos, hoc concilio Romæ condemnatos fuisse. Inter multa dogmata, quæ iis Guido Carmelita, Bernardus Lutzemburgensis, Antoninus 4. parte, tit. 11. cap. 7. §. 2. & Sanderus in monarchia visibili attribuunt, hæc sunt potissima: Romano pontifici non esse obediendum: ejus decreta nullius esse momenti: a judicio sanguinis simpliciter omnibus esse abstinendum: laicos iustos consecrare & absolvere posse: sacerdotes impios potestatem consecrandi & absolvendi amittere. Semel tantum in anno, idque in cœna Domini, absque forma verborum, *Hoc est corpus meum*, dicendo septies *Pater noster*, & benedicendo

[A]NNO [CH]RISTI [1]179.

nedicendo panem & vinum, consecrabant. Indulgentias per prælatos ecclesiæ datas irridebant; purgatorium, sanctorum invocationem, & miracula in ecclesia fieri posse negabant; tres tantum ordines, diaconatum, presbyteratum & episcopatum admittebant; dies festos, jejunia ecclesię, salutationem angelicam, & symbolum apostolorum contemnebant. Vrente carnis libidine omnem carnalem commixtionem licitam esse, perfectos manibus laborare non debere, omneque juramentum prorsus illicitum esse, docebant.

[VV]alden[ses] pro.ef[si] ... e mo[nac]hi.

VValdenses genus quoddam monasticæ vitæ professos esse, & sedem apostolicam ab initio coluisse, donec hypocrisia suam ab ipsa nullo modo approbatam iri videret, testatur huius temporis scriptor abbas Vrspergensis in chronico anno Domini MCCXII. his verbis: *Exorta sunt duæ religiones in ecclesia, cujus ut aquila renovatur juventus, quæ etiam a sede apostolica sunt confirmatæ, videlicet Minorum fratrum, & Prædicatorum. Quæ forte hac occasione sunt approbatæ, quia olim duæ sectæ in Italia exortę adhuc perdurant, quorum alii Humiliatos, alii Pauperes de Lugduno se nominabant: quos Lucius papa quondam inter hæreticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata & observationes in eis reperirentur. In occultis quoque prædicationibus, quas faciebant plerumque in latibulis, ecclesiæ Dei, & sacerdotio derogabant. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur Pauperes de Lugduno, apud sedem apostolicam cum magistro suo quodam, ut puto, Bernhardo: & hi petebant sectam suam a sede apostolica confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere vitam apostolorum, nihil volentes possidere, aut certum locum habere, circuibant per vicos & castella. Ast dominus papa quædam superstitiosa in conversatione ipsorum eisdem objecit: videlicet quod calceos desuper pedem præcidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cum portarent quasdam cappas, quasi religionis, capillos capitis non attondebant, nisi sicut laici. Hoc quoque probrosum in eis videbatur, quod viri & mulieres simul ambulabant in via, & plerumq; simul manebant in una domo, ut de eis diceretur, quod quandoque simul in lectulis accubabant. Quæ tamen omnia ipsi asserebant ab apostolis descendisse. Cæterum dominus papa in loco illorum exurgentes quosdam alios, qui se appellabant pauperes Minores, confirmavit: qui prędicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed præcise nudis pedibus tam ęstate quam hyeme ambulabant, & neque pecuniam, nec quidquam aliud pręter victum accipiebant, etsi aliquando vestem necessariam quisquam ipsis sponte conferebat, non enim quidquam petebant ab aliquo. Hi tamen postea attendentes, quod nonnunquam nimiæ humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis, cum multi eam frustra sustineant, apud Deum vanius inde glorientur, maluerunt appellari Minores fratres, quàm Minores pauperes, apostolicæ sedi in omnibus obedientes. Alii, videlicet Prædicatores, in locum Humiliatorum successisse creduntur. Humiliati quippe, nulla habita auctoritate aut licentia prælatorum, mittentes falcem in messem alienam, populis prædicabant, & vitam eorum plerumque regere satagebant, & confessiones audire, & ministeriis sacerdotum derogare. Quæ volens corrigere Papa, ordinem Prædicatorum instituit & confirmavit. Illi quippe rudes & illitterati cum essent, operibus manuum instabant, & prædicabant, accipientes necessaria a suis credentibus: isti vero studio & lectioni sacræ scripturæ jugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime a magistris suis audiebant, ut cum sagittis & arcu & omni armatura fortium possent ingredi, & stare pro defensione sanctæ matris ecclesiæ, & ex adverso ascendere, & ponere se murum pro domo Israel. Dum fidem roborant, virtutes instruunt, statuta ecclesiæ docent & collaudant, vitia hominum & pravitates redarguunt & castigant: nihilo minus sedi apostolicæ in omnibus obediunt, a qua autoritatem præcipuam trahunt.* Hęc ille.

Guido Carmelita, qui vixit ante annos ducentos & plures, in summa de hęresibus: *Secta*, inquit, *VValdensium incepit circa annum Domini* MCLXX. *Fuit VValdesius civis Lugdunensis, qui divitias reliquit ut pauper fieret, & Christum sequeretur, & euangelicam perfectionem servaret. Sed errore prava intelligentia scripturarum, ipse & eius sequaces ab unitate & obedientia ecclesiæ alienati per schisma in hęresin sunt prolapsi.* Hęc Guido.

Trithemius in chronico Hirsaugiensi anno Domini MCLXX. *His*, ait, *temporibus perniciosa hęresis VValdensium cœpit per quemdam Lugdunensem civem divitem, qui relictis omnibus paupertatem evangelicam profitebatur.* Æmilius de gestis Francorum libro 6. *Per idem tempus ordines duo abrogati, Humilium, ita se vocitabant, & Pauperum de Lugduno, qui neque fundos sui juris, neque certas sedes habere volebant: errabant, mulieres idem professas secum circumducebant, nec cubare dicebantur. Prædicatorum, Minorumque ordines, conditoribus Dominico & Francisco, saniores visi: hoc remedio illi priores sublati.* Hęc de origine, statu, & qualitate VValdensium Æmilius.

ANNO CHRISTI 1179.

Albigenses damnati.

Albigenses. Hanc synodum, contra Albigensium hęresin in Albigesio exortam, celebratam fuisse, testatur Matthęus Paris verbis supra recensitis, & Sanderus lib. 7. de visibili monarchia, qui contra primum Catharorum errorem, concilii Lateranensis capitulum 27. allegans ait, pro *Allegesio*, ut habent verba capituli, legendum esse *Albigesio: Verum ex locis*, inquit, *quibus Cathari vixerunt, eorumque erroribus quos docuerunt, apparet, eos non propriam hæresin condidisse; sed Henricianorum portionem fuisse, ac forte eosdem cum Albigensibus.* Ita Sanderus.

Albigensium heresés quę?

De Albigensium hæresibus Sanderus iterum in visibili monarchia: *Ponebant*, inquit, *duo principia, malum & bonum, id est, Deum & Diabolum, quem credebant creasse corpora omnia. Corporum resurrectionem negabant. Quidquid beneficii mortuis impenditur, irrident. Ire ad ecclesias, vel in iis orare, nihil dicunt prodesse. Baptismum abiiciunt. Sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemant. Negant novas animas a Deo infundi; sed animarum transmigrationem de corpore ad corpus, etiam animalium & serpentum, docent.* Hæc ex Bernardo Lutzenburgensi. Et paulo post subiungit: *Dicunt Christum nec fuisse verum Deum, nec verum hominem. Quod ante adventum Christi non fuerint aliqui boni. Quod malus homo non potest esse episcopus, utpote cujus vita subditis obsit. Quod ecclesia non possit aliquid possidere, nisi in communi. Quod ecclesia non potest facere constitutiones. Quod ecclesia non potest excommunicare, nec malos persequi. Quod peccatum originale nihil est. Quod extremæ unctionis sacramentum nihil est. Quod peccatum non est ex libero arbitrio. Quod non potest quis pœnitere post peccatum. Quod non est confitendum. Quod infernus nihil est. Purgatorium nihil esse. Quod mundus semper fuit & semper erit. Quod matrimonium malum est. Quod usura non sint prohibita. Quod non tenetur quis restituere ablata.* Hæc de Albigensium hęresibus ex Antonini summa Sanderus prędicto loco. Plura de iisdem in concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. reperies. De Albigensium hęresibus, eorumque damnatione actum est supra in concilio Gallicano "sub Alexandro III.

Lumba[rdi]ensi

Shismatici & antipapę damnati.

Schismaticos ab antipapis Hac de causa actum fuisse in concilio, pręter testimonium Ottonis Frisingensis supra recensitum, aperte indicatur verbis capituli 2 hujus concilii. Eadem clarius aliquanto a Crantzio recitantur: *Ibi cessit*, inquit, *a schismate Ioannes Callistus, & factus est episcopus Beneventanus. Archiepiscopi pallia accepta a schismaticis abiecerunt. Christianus Moguntinus, & Philippus Coloniensis, per manum Hyacinthi cardinalis receperunt nova pallia, refutantes omnem hæresin & schisma, præcipue Octaviani, Guidonis, & Ioannis, sic in hęc singulis verba jurantibus. Ego N. anathematizo & recuso omnē hęresin extollētem se adversus sanctam Romanam ecclesiā, præcipue vero schisma Octaviani, Ioannis & Guidonis: & ordinationes eorum irritas judico, & eis cōtradico. & modo & inantea me obediturum juro, & promitto fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domino meo Alexandro, & successoribus ejus juste intrantibus: ipsique inserviam absque omni malo ingenio, contra omnem hominem, secundum ordinem meum. Consilia ejus, quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis aut membrorum. Legatum ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam & reducam, & juvabo expensis. sic me Deus adjuvet, & hæc sancta euangelia. His verbis dabantur pallia: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & in honorem Dei genitricis, & in honorem apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ ecclesiæ Romanæ, & domini Alexandri papæ, tradimus tibi pallium, sumptum de beatissimo corpore Petri apostoli, ut eo utaris in confectione sacramentorum corporis & sanguinis Domini, & in consecratione ecclesiarum & chrismatis, & ordinatione clericorum, & in celebratione synodorum, secūdum ecclesiæ tuæ consuetudinem. Amen.* In Metropoli, libro 7. cap. 3. Platina vero inquit hoc concilium esse susceptum, tum ut mores curię, iam nimia licentia labefactati, corrigerentur: tum vero maxime, ut decerneretur, ne quis ferrum, ligna, aut arma, infidelibus, & a religione nostrâ alienis importaret, idque sub anathematis pœna

Tempus concilii.

Anno Domini MCLXXIX. Ita Matthęus Paris, Rogerus de Hoveden, & Guillelmus Tyrius, qui huic synodo interfuit. Qui locis supra recensitis aperte scribunt, hanc synodum anno Domini MCLXXIX. celebratam fuisse.

APPENDIX
AD CONCILIUM LATERANENSE PRÆCEDENS.

Lectori benevolo Bartholomæus Laurens, cognomento vulgari Poin, salutem.

Cur hanc præfatiunculam cum sequente indice postposuerim actis synodalibus, feci tum ob causam supra in notis, verbo, *concilium*, assignatam; tum etiam, ut titulus concilii instar aliorum in frontispicio collocaretur.

SYNODUS Lateranensis sub Alexandro III. habita, cum indice sibi præfixo, itemque cum iis quæ sibi adjecta habet, ad quæ præfixus hic index speciatim respicit, sicut paulo post videbis, excerpta est e volumine pergamenico, non illo cujus supra sub Hadriano I. & Nicolao II. mentionem fecimus, sed alio ac diverso, nihil præter illa quæ hic sequuntur, aliud comprehendente: ideoque totum hoc integre, non divisim, exhibere placuit. Quamquam pars ea quæ prima hic asseritur, & in archetypo ita vocatur, seorsim ac specialiter ipsum tantummodo Lateranense concilium videri potest: cum & archetypi titulus ea tantum in parte hoc præferat, nec omnia quæ deinceps ex ordine sequuntur, Alexandri tertii sint, sed aliquorum etjam qui post eum apostolicæ sedi præfuerunt. Verum quia totus ille archetypi, de quo loquimur, codex, eorumdem prope characterum erat: & maxime, quia pars prima, secunda, tertia, & cæteræ deinceps sibi cohærebant: & super omnia, quod dominus Petrus Crab ordinis sancti Francisci de Observantia, unicus ac sedulus archetyporum, quibus in editione conciliorum anno Domini MDLI. usi fuimus, procurator, istud nobis exemplar unice commendavit, omittere quidquam ex illo, præsertim quod de textu, ut vocant, esset, neque voluimus, neque ausi sumus. Nam annotationum quæ in archetypo ob marginis capacitatem plurimæ sunt, non potuit in editione hac ob marginis exiguitatem passim haberi ratio. Cęterum quanto labore constiterit archetypi hujus, quod propter breviationes insuetas ac nimias non tam lectore, quam conjectore indiguit, transcriptio: quoniam neminem, nisi quem hoc ipsum archetypon videre contigerit, crediturum putamus, nullum hic verbum facimus, Deo tantum hoc nostræ, quidquid est, opellæ, commendatum volentes.

INDEX EORUM QUÆ IN Lateranensis synodi præcedentis appendice comprehenduntur.

DE SIMONIA.

PARS II. Nam canones Lateranenses, qui præmissi sunt, locum habent partis primæ.

1. *Ne prælati vices suas ad terminandas causas sub annuo precio committant.*
2. *Ne sacerdos sub annuo precio ecclesiarum regimen suscipiat.*
3. *Quod pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis, & quod pro examinatione aquæ vel ignis, a clericis vel laicis pœna pecuniaria non debet exigi: & quod pro exactione pecuniæ, non debent personæ suspendi, nec ecclesiæ interdici: & quod a vicariis non debet pecunia exigi, ut eis Divina permittatur celebrare.*
4. *Quod episcopus ab ecclesia, quam consecrat, potest exigere procurationem moderatam, & nihil aliud.*
5. *Quod in collectione denariorum beati Petri, ecclesiæ vel personæ gravari non debent.*
6. *Quod ecclesiæ vel personæ in visitatione gravari non debent.*
7. *Ne prælati in presbyteros tallias & indebitas exactiones exercere, vel eos irrationabiliter gravare, vel inhoneste tractare, aut sine capituli sui judicio suspendere, aut eorum ecclesias interdicto subjicere præsumant: & quod unus duas majores ecclesias non debet habere, quarum una possit ei sufficere: & quod non debet aliquis sine ordine judiciario excommunicari.*
8. *Episcopus ecclesias, quas de manibus laicorum eripuit, novis non debet exactionibus prægravare.*
9. *Quod a prælatis non debent subditi viliter & inhoneste tractari, vel indebitis exactionibus vel procurationibus gravari: nec eorum ecclesiæ, sine manifesta ratione, & causa rationabili, interdicto supponi.*
10. *Quod ab iis qui ad religionem transire voluerint, non debet aliqua pecunia exigi: nec prioratus vel capellania annua distractione vendi: nec ab eo, cui regimen ecclesiarum committitur, pro ipsarum commissione precium peti: nec pro sepultura, vel chrismatis & olei perceptione, ulla alicuius precii exactio debet exerceri.*
11. *Ne quis clericos vel laicos pro suis excessibus pœna pecuniaria mulctare, sive pro examinatione ignis vel aquæ, pecuniam extorquere: aut pro indebita exactione pecuniæ, personas suspendere, aut ecclesias interdicere præsumat: neque ad ecclesias visitandas, nisi semel in anno, aliquis accedat: nisi forte talis emerserit causa, ob quam oporteat eas sæpius visitare: & etiam cum ea moderantia hominum & equitaturarum, quod qui in eis morantur, non debeant exinde merito querulari.*
12. *Quod ecclesia, vel cavea subter ipsam facta, nec emi potest, nec redimi.*
13. *Quod si qui, ut electioni alicuius consentirent, præmium vel aliquod beneficium receperint, & hoc manifestum sit, aut exterius confessi invite vel legitime convicti fuerint, ab altaris ministerio perpetuo sunt deponendi. Si autem manifestum non sit, nec confessi, nec convicti fuerint, & tamen postea laborent infamia, eis canonica debet purgatio indici: in qua si defecerint, tanquam tanti sceleris autores, sunt puniendi.*
14. *Non esse alicui dandam ecclesiam intuitu operæ.*
15. *Quod si qui ecclesias simoniace fuerint adepti, & hoc sit notorium, eis debent privari. Si vero notorium non sit nec publicum, & tamen postea laborent infamia, cum violenta manu vel vi, canonica sui ordinis debet eis purgatio indici: in qua si defecerint, beneficiis perpetuo debent carere acquisitis. Talesque personæ in purgatione debent recipi, de quibus verisimile sit quod non debeant alicuius rei obtentu peierare.*
16. *Quod pro regimine scholarum nihil debet præstari.*
17. *Quod pro licentia docendi nihil debet exigi aut promitti: promissum vero, remitti: solutum, debet reddi. Si autem huius prohibitionis occasione distulerit quis magistros congruos in locis congruis ordinare: prælatus ex officio suo ibidem poterit viros idoneos instructioni præficere animarum.*
18. *Item de eodem.*

DE

ANNO CHRISTI 1179. [PARS] III.

DE DOLO ET CONTVMACIA & calumnia alterius partium punienda.

1. *Quod in ecclesiasticis personis & negotiis rigor nimius non debet exerceri, si propter hoc justitia non periclitatur.*
2. *Quod victus victori in causis propriis, ubi forte, sicut cautum est, pro absente sententia feratur, debet condemnari.*
3. *Quod si quis causa rei servandæ in possessionem missus fuerit, & alius intra annum possessionem secundum formam juris non intraverit, licet postea veritate tacita, literas a sede apostolica de recuperanda possessione impetraverit, de proprietate tantum est audiendus.*
4. *Item de eodem.*
5. *Quod ob peremptorium in die prima citationis factum, ubi magna urgeat necessitas, potest appellari.*

[PAR]S IV. DE DECIMIS PRÆSTANDIS.

1. *Quod decimæ pro temporalibus non sunt commutandæ.*
2. *Quod de proventibus molendinorum & piscariarum, & de fœno & lana decimæ debent persolvi*
3. *Quod decimæ de fœno equitio, pomis, pyris, & apibus, & omni fructu, cum integritate debent persolvi.*
4. *Quod servientibus & mercenariis de frugibus non decimatis debita non debent impendi: & quod de nutrimentis animalium decimæ debent præstari.*

[PAR]S V. DE CONIVGATIS ET SPONSIS monasterium ingressis, vel ingredi volentibus.

1. *Quod post legitimum consensum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repudiante, monasterium ingredi, & altero in sæculo remanente, si una caro non sunt effecti.*
2. *Qui invita uxore monasterium ingressus est, ea petente ad eam debet redire: sed & ea mortua, in sæculo poterit remanere, sed aliam non potest accipere.*
3. *Non debet vir sine uxore, vel uxor sine conjuge, ad religionem convolare, nisi qui remanet tam senex sit, quod sine suspicione possit in sæculo commorari.*
4. *Si quis absque licentia uxoris monasterium sit ingressus, ea non vovente continentiam, ab episcopo poterit revocari.*
5. *Si quis habitum religionis susceperit, nondum vero professus est, & postmodum uxorem duxerit: non est cogendus ab ea recedere, & ad religionem transire.*
6. *Quod non recipitur illius viri apud Deum conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio: nec ullus ad sacros ordines est promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.*
7. *Quod uxoratus, nisi uxor ejus profiteatur continentiam, & sibi velamen imposuerit, non debet ordinari.*
8. *Quod si vir & uxor per carnis commixtionem una caro non sint effecti, potest alter sine altero converti, & alter in sæculo remanere.*
9. *Quod viro religionis habitum assumente, si uxor suspicione careat, quod volet ad secunda vota migrare, continentiam professa poterit cum filiis & familia remanere. Si autem talis non fuerit, a sæcularium hominum conversatione debet se removere: nec aliquis uxorem tonsurare, & cum ea præsumat habitare.*
10. *Quod post votum simplex, metu interposito factum, permittitur contrahere matrimonium.*

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO contracto sive contrahendo. PARS VI.

1. *Quod si quis uxore inscia, aliam sibi matrimonio copulaverit, non potest postea ab ea recedere invita, ne de dolo suo videatur lucrum reportare.*
2. *Qui fidem dedit de aliqua ducenda, si eam cognovit, & aliam postea acceperit, non est ab ea separandus, sed de fidei læsione pœnitentia injungenda.*
3. *Si qui infra annos matrimonio aptos fuerint desponsati, a pactione nuptiali non possunt recedere, & ad aliud matrimonium convolare.*
4. *Nullus sanguineorum, alterius sponsam ætati nubili aptam, aliquando potest sibi matrimonio copulare.*
5. *Qui sub conditione aliquam desponsaverit, non potest eam postea relinquere, quamvis conditio non extiterit.*
6. *Quod pubes dicendus est, qui talis est, ut jam possit procreare.*
7. *Quod si quis aliquam infra septimum annum desponsaverit, potest matrimonium cum matre ejus postea contrahere, cum desponsationes & matrimonia ante septimum annum fieri non possint, nisi postea consensus intervenerit: & filii ab ea suscepti, a paterna vel materna hereditate non debent prohiberi.*
8. *Quod si qui mutuo consensu se adinvicem receperint, dicentes, Ego te in meam, &, ego te in meum recipio: licet alter eorum alii postea se copulaverit, debet ab eo vel ab ea separari, licet carnalis commixtio inter eos fuerit subsecuta.*
9. *Quod qui habitum religionis suscepit, si professionem non fecit, & aliquam sibi postea matrimonio copulauerit: non est cogendus ab ea recedere, & ad ecclesiam redire.*
10. *Si vir dixerit mulierem ab eo cognitam, & ipsa negaverit, standum est viri veritati, si id affirmaverit iuramento: & si ipsa nubili ætate proxima, alicui fuerit desponsata, non licet alicui de consanguinitate viri eam ducere in uxorem: nec fas est sponso, aliquam de consanguinitate puellæ matrimonio sibi copulare.*
11. *Matrimonia canonice contracta, non esse levitate aliqua dissolvenda.*
12. *Quod qui juravit se aliquam ducturum, si postea ad alienas partes se transtulerit ea incognita, liberum erit mulieri ad alia vota transire. Et quod sponsalia, sed non matrimonia, in conditionis eventum recte contrahuntur.*
13. *Quod si aliquis vi compulsus, aliquam sibi matrimonio copulaverit, & aliam postea susceperit, non est cogendus ad primam redire.*
14. *Quod adulterium adulterio compensatur.*
15. *Quod si aliquis aliquam sibi copulaverit, & postea compererit ei conjunctam prima vel secunda linea, utraque debet perpetuo carere. Si autem in tertio vel supra se gradu contigerint, a secunda debet separari, & prima adhærere.*
16. *Quod si quis uxore vivente aliam acceperit, vel de ea ducenda ei fidem dederit: ab ejus consortio perpetuo debet prohiberi.*

17.

ANNO CHRISTI 1179.

17. *Quod si pari consensu contractum sit matrimonium, & vir ea incognita aliam duxerit, & eam cognoverit: secunda relicta, primæ debet adhærere. Quamquam mulieri desponsatæ & incognitæ liceat ad religionem transire, aliam tamen non potest in uxorem sibi copulare.*

18. *Quod si quis aliquam nubili ætati aptam, in suam receperit, licet postea ab alio desponsetur & cognoscatur, debet primo restitui.*

19. *Quod qui prohibentur conjungi, si postea sese conjunxerunt, possunt excommunicari, quousque de matrimonio cognoscatur.*

20. *Quod partibus absentibus veritas non potest plenarie inquiri: & quod ad eum, a quo appellatum est, causa non debet remitti.*

B

21. *Quod si quis pendente lite matrimoniali aliam acceperit, & postea inter ipsum & primam divortium fuerit celebratum, potest cum secunda remanere. Et quod non est dicendus consensus de præsenti, licet verbis præsentibus exprimatur, qui ex arbitrio dependet alieno.*

14. *Quod si quis aliquam desponsaverit, & eam non cognoverit, si postea aliquis eam acceperit & cognoverit, cum eo debet remanere.*

23. *De eo quod**

24. *Quod ob coeundi impossibilitatem non debet fieri divortium.*

25. *Quod non licet uxorem dimittere sine manifesta causa fornicationis: & tunc, ipsa vivente, tenetur continere.*

C

26. *Quod licet divina officia prohibeantur, baptisma tamen parvulorum, & pœnitentia morientium, non debet prohiberi.*

27. *Quod qui unam sororem desponsaverit, si eam non cognoverit, potest aliam sororem sibi matrimonio copulare.*

28. *Secundum matrimonium solenne primo clandestino præjudicat: & matrimonium contra interdictum ecclesiæ contractum tenet etiam post appellationem.*

29. *Si puberes contraxerint sponsalia, postea reclamantes non sunt audiendi: sed si ambo impuberes, & reclamaverint, sunt audiendi: si vero alter pubes, alter impubes, & impubes reclamaverit, est audiendus.*

D

30. *Quod non potest vir & mulier matrimonium suum accusare, nec aliis, si octodecim annis tacuerint.*

31. *Actu extrinseco matrimonium præsumitur adimpleri.*

32. *Eorum qui post motam quæstionem, vel ab accusatoribus consanguinitatem didicerunt, testimonium non valere. Nominandæ sunt etiam personæ, & gradus ex utroque latere distinguendi, nec nisi per judices discretos, & pacem habentes, debet causa pertractari.*

E

33. *Qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt, commonendi sunt eam servare.*

PARS VII. DE POTESTATE IUDICUM DELEGATORUM, & de variis litteris diversis temporibus impetratis.

1. *Licet inhibita fuerit appellatio, a secundo tamen delegato ad primum delegantem potest appellari.*

2. *Accusatores, & eorum fautores, justitiam impedientes, ecclesiastica debent censura coerceri.*

3. *Quod pro varietate litterarum, in executione judicibus est supersedendum.*

4. *Quod non est standum sententiæ, quæ manifestam continet iniquitatem.*

5. *Iudex delegatus alii vices suas committere potest.*

6. *Causæ, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, nisi de communi consensu prorogetur, eo elapso expirat mandatum. Et qui ad hortationem judicis delegati venire neglexerit, secundum judicis arbitrium poterit puniri.*

7. *Cum jurisdictio delegatur, omnia videntur delegata, quæ faciunt ad jurisdictionem.*

8. *Iudex delegatus causam appellatione remota commissam alii non potest committere re. ap.*

9. *Quod priores litteræ derogant posterioribus, nisi intentio prioris commissionis in posterioribus habeatur. Quod etiamsi causa consensu partium alteri fuerit delegata, & alter ignorante altero, tacita priori commissione, eam alii impetraverit committi, propter dolum & fraudem debet alter in expensis condemnari.*

10. *Quod iudex delegatus suam executionem potest demandare.*

9. *Item de eodem: & si quis ei restiterit, potest eum coercere.*

12. *Quod ad iustam ordinarii commonitionem causa delegata debet differri, & papa propterea consuli.*

13. *Quod non secundum formam in litteris expressam, sed secundum rigorem iustitiæ, est in causa procedendum.*

14. *De eo quod supra cap.* 6. causæ: *& si iudex aliter fecerit, & fines mandati excesserit, eius iurisdictio expirat.*

15. *Quod delegatus secundum priores litteras potest in causa procedere, nisi expressim in posterioribus contineatur, causam ipsam ab eius examine subtractam.*

16. *Quod qui semel officio suo functus est, de cætero eius iurisdictio cessat.*

17. *Quod absens causa studii vel peregrinationis, vel alia certa causa, ante citationem excusatur: & de eo quod supra c.* 6. causæ.

18. *Quod hæc conditio, si preces veritate nitantur, est subintelligenda, etsi non apponatur.*

19. *Quod iudex potest terminum appellationis abbreviare, & si intra terminum non fuerit appellationem prosecutus, appellantem prosequi appellationem compellare potest, vel coram se judicio stare debet.*

20. *Quod iudex delegatus major est eo, cujus causam suscepit terminandam: & si rebellis fuerit, poterit eum punire.*

21. *Quod etiamsi aliquis præstito iuramento iudicio sisti fuerit absolutus, & statim in vocem appellationis proruperit, non est aliquatenus audiendus.*

22. *Quod morte mandatoris, lite non contestata, finitur mandatum.*

PARS VIII. DE TESTIBUS COGENDIS VEL NON.

1. *Quod vocatus ad testimonium perhibendum, nisi venerit, est coercendus.*

II. *Quod post publicationem attestationum, testes non debent produci.*

3. *Quod religiosi in propriis causis a ferendo testimonio non sunt expellendi.*

4. *Quod testis super crimine convictus, non est audiendus.*

5. *Scripta authentica, si in scriptura testes decesserint, robur non habent, nisi per manum publicam sint authenticata, aut authenticatum habuerint sigillum.*

6. *Te-*

ANNO CHRISTI 1179.

6. *Testis, ob crimen contra eum civiliter probatum, a testimonio repellitur, sed non aliter punitur.*
7. *Quod ad ferendum testimonium nullus sit cogendus, nisi timore adversæ partis se subtraxerit: & quod laicus a clerico in causam tractus, in foro forensi est conveniendus.*
8. *Laicus contra clericum testimonium non potest perhibere, nisi suam vel suorum prosequatur injuriam: sed nec tunc potest eum accusare.*
9. *Quod non sunt testes ultra tertiam productionem producendi.*
10. *Quod dicta testium benigne debent interpretari, ne de periurio notentur.*
11. *Quod in causa filiationis, contra communem viciniæ opinionem, standum est verbo viri & mulieris.*
12. *Quod post testium renunciationem, in causa appellationis, super novis articulis testes sunt admittendi*
13. *Quod licet juramentis contravenire.*
14. *Quod qui personatui renunciat, & pensionem soluit, non potest inniti institutioni.*
15. *Quod privilegium, quod super re litigiosa impetratur, non valet.*
16. *Quod testes sunt compellendi.*
17. *Quod testes duplex debent præstare juramentum.*
18. *De eo quod supra capite 3.* Cum nuncius.
19. *Quod testes debent moneri, non cogi.*
20. *Quod judices debent intrare ubi testes degunt, si decrepiti fuerint.*
21. *Quod testes purgationis secundum propriam conscientiam jurare debent.*
22. *Quod qui fornicarias habent, ecclesiastico debent beneficio spoliari: & quod latrones, & raptores, & de perjurio convicti, non possunt testimonium perhibere.*
23. *Quod testes ad accusationem matrimonii non sunt admittendi, qui tempore contracti matrimonii consanguinitatem scientes, silverunt.*

PARS IX. DE SECUNDIS NUPTIIS.

1. *Quod non debet benedictio iterari.*
2. *Quod sine infamia mulier infra tempus luctus nubere potest.*

PARS X. DE APPELLATIONIBUS.

1. *Quod non debet inquiri, cujusmodi actio intendatur, sed primo rei veritas inquiratur.*
2. *Quod appellatio de omni gravamine non est admittenda.*
3. *Quod ubi sub prætextu appellationis noscitur crimen committendum, non est appellans defendendus.*
4. *Quod religiosus, ne castigetur, appellans, non audietur.*
5. *Quod frustratoriæ dilationis causa appellans, non audietur: & quod morbo consimili laborantes in testimonium non admittuntur.*
6. *De eo quod supra cap. proximo: & quod iudex poterit terminum abbreviare, infra quem nisi appellationem fuerit appellans prosecutus, tenet sententia contra eum lata: & quod raptor, & alienæ rei detentor, & fornicator, nisi sit manifestum, appellans, audietur.*
7. *Quod tenet excommunicatio post appellationem ante interpositam.*
8. *Quod si iter arreptum fuerit ante accusationem factam, non est in causa procedendum.*

9. *Quod appellationi super incidenti quæstione facta, si sine ea principalis quæstio non possit terminari, est deferendum: & quod appel. inhib. etiam de falsa suggestione appellari non possit.*
10. *Quod appellationi pro qualicumque fiat causa levi, est deferendum: & de eo qui**
11. *Quod si causa appellantis recommittitur, licet aliquod speciale mandatum habuerit, ubi ei libere liceat appellare: non est tamen audiendus quia speciale mandatum derogat generali.*
12. *Quod ubi inhibita est appellatio, ibi & recusatio: quod tunc incipit, cum judices susceperint mandatum.*
13. *Quod qui violentas manus in clericum iniecerit, appellans non audietur.*
14. *Quod in criminibus notoriis non est deferendum appellationi, & de eo quod supra c.6.* Cum sit.
15. *Quod si quis ab aliquo appellaverit pro aliqua re, & postea coram eodem super alia conveniatur, potest eum velut suspectum evitare.*
16. *De eo quod supra cap.12.* Super eo.
17. *Quod si quis appellaverit, nisi sit appellans religiosus, est audiendus.*
18. *Quod delegatus potest accusari.*
19. *Quod appellans metu litterarum, quas scit impetratas, non est audiendus.*
20. *De eo quod supra capite 3.* Quod vero.
21. *Quod de facto excommunicatus, licet non de iure, de facto absolui possit.*
22. *Quod litteræ, pendēte appellatione, impetrari non valent.*
23. *Quod si cujus possessio post appellationem fuerit turbata, archiepiscopus potest emendare.*
24. *Quod archiepiscopus post appellationem potest excessus corrigere, de quibus non appellatur.*
25. *Quod religiosi pro evitanda disciplina appellantes, non sunt audiendi.*
26. *Quod super re spirituali ad sæcularem iudicem non est appellandum.*
27. *Quod qui publica laborat infamia, testibus deficientibus, ad purgationem est cogendus: & quod pro inimicitia vel manifesta causa suspicionis, potest ordinarius evitari.*
28. *Quod obtentu appellationis non potest quis excusari, quin ad vocationem cardinalis debeat venire.*
29. *Quod qui iurant iudicio sisti, & postea appellant, compellendi sunt servare quæ iurant, vel intra quadraginta dies prosequi appellationem.*
30. *De eo quod supra cap. 24.* Significavit.
31. *De eo quod supra cap.9.* Super.
32. *De eo quod supra cap. 22.* Ex litteris. *Et quod non reiicitur, qui volens possessionem ingredi, vi repellitur incontinenti.*

PARS XI. UT ACTOR RESPONDEAT EI Quem convenit.

1. *Quod actor ei quem convenit, super aliis negotiis in eodem iudicio tenetur respondere.*
2. *De eodem.*

PARS XII. DE EO QUI CONSANGUINEAM uxoris suæ, vel sponsam patris sui, vel consanguineam sponsæ propriæ, cognovit.

1. *Quod qui matrem vel sororem vel filiam uxoris suæ cognoverit, debet sine coniugio perpetuo permanere, & ipsa.*
2. *Quod si quis puellam non septennem desponsaverit, & postea eius matrem in uxorem duxerit,*

ANNO CHRISTI 1179.

non sunt separandi

3. *Quod si filius, patris sponsam cognoverit, pater vero eam non, ea vivente aliam poterit habere.*

4. *Quod qui sponsa intacta matrem ejus cognovit, cum alia matrimonium contrahere, & illa alii nubere potest.*

5. *Quod uxore vivente, maritus sciens cum alia legitime contrahere non potest.*

9 *Quod qui sponsa intacta, ejus consanguineam cognovit, ipsa eum petente, debet absolvi.*

7 *De eo quod supra 1. cap* Si quis.

8. *Quod qui sponsa intacta, tamen eam cognoscere tentaverit, & consobrinam ejus postmodum duxerit, ab ea est separandus.*

PARS XIII.

DE RELIGIOSIS VIRIS DECIMAS ex privilegio non præstantibus, & de privilegio abutentibus.

1. *Quod non possunt religiosi sine autoritate episcopi, portiones vel antiquos reditus minuere, vel parochias dividere.*
2. *Quod religiosi ex prædiis conductis decimas solvere debent.*
3. *Quod religiosi de laboribus quos propriis manibus vel sumptibus colunt, & animalium nutrimentis, a decimarum præstatione sunt immunes.*
4. *Pacificam posse fieri compositionem super decimis.*
5. *Fratribus Cistertiensis ordinis, Templariis, Hospitalariis, laborum suorum decimas indulgeri cunctis de novalibus.*
6. *De prædiis, traditis rusticis ad excolendum, monachos debere decimas dare.*
7. *De eo quod supra 3. cap.* Fraternitatem.
8. *De eo quod sup. 3 c.* Fraternitatem: *& quod summus pontifex dicit præter solitũ, ab eo debet exponi.*
9. *Monasteria de suis prædiis decimas non debent præstare.*
10. *Monachis non alias decimas quam de novalibus indulgendas.*
11. *Privilegiũ sequens, priori non deroget conventioni.*
12. *Monachi decimas dare debent de prædiis, de quibus prius dabantur.*
13. & 14. *Abbas non debet detinere quæ ad episcopum pertinent, nisi autoritate Romani vel sui pontificis.*
15. *A clericis non sunt decimæ indistincte exigendæ.*
16. *Clerici a clericis non debent decimas exigere: sed illi eis tenentur soluere, qui ab eis spiritualia percipiunt.*

PARS XIV.

DE ILLIS QUI INCIDUNT IN CANONEM datæ sententiæ, vel incidere videntur: & qui sint ad sedem apostolicam propter absolutionem mittendi.

1. *Qui ignoranter manus violentas iniecerit in clericum, excusatur.*
2. *Non possunt per abbatem absolvi, qui ante religionem susceptam in canonem datæ sententiæ inciderunt.*
3. *Qui viros religiosos læserunt, apostolico conspectui se debent præsentare: & de eo quod supra, cap.* Pro Christo.
4. *Religiosi, sicut alii, pro violenta manuum injectione in clericos, sunt evitandi.*
5. *Tam mandantes, quam malefactores, pro violenta manuum iniectione in clericos, sicut excommunicati sunt evitandi.*
6. *Qui in fratres Templi violentas manus iniiciunt, sunt excommunicati.*
7. *Si clerici impuberes sese invicem percusserint, vel puberes ex jocosa levitate, & magistri discipulos causa correctionis, non inciaunt in canonem datæ sententiæ.*
8. *Religiosi sese invicem percutientes, a suo abbate vel episcopo possunt absolui.*
9. *Qui prætextu officii clericum læserit vel vulneraverit, ab episcopo suo potest absolui.*
10. *Qui clericum vim inferentem lædit repellendo, vel cum matre vel sorore invenitur, vel etiam filia, non incidit in canonem datæ sententiæ.*
11. *Qui conversis violentas manus iniiciunt, sunt excommunicati.*
12. *Qui sui juris non sunt, vel etiam mulieres, si in clericum violentas manus iniecerint, ab episcopo suo possunt absolui: & delicati qui magnum laborem sustinere nequeunt, possunt excusari quo minus ad apostolicam sedem mittantur pro violenta manuum injectione.*
13. *Qui incidunt in canonem datæ sententiæ, si sine periculo Romanum pontificem adire nequiverint, ab episcopo suo possunt absolui.*

PARS XV.

DE IURE PATRONATUS ET CLERICORUM institutionibus.

1. *Rectorem ecclesiæ suæ, in illa debere residere, nisi justa causa subsit. Uno etiam præsentato & non instituto, alium post præsentatum & institutum præferri.*
2. *Concessio laici super ecclesia, sine consensu episcopi, est inutilis, etjam collegio facta.*
3. *De eo quod supra 13. cap.* Relatum.
4. *Si qui advocationes ecclesiarum acquisierunt, ut ad easdem filios & nepotes præsentent, eis possunt spoliari.*
5. *Firmarii vetitam esse præsentationem.*
6. *Si ecclesia non vacans alicui a patrono concedatur, postea ea vacante alio instituto, posterior præferri debet, & laicus etiam loco religioso jus patronatus licite potest conferre.*
7. *Secundum patronorum traditiones, ecclesiarum ordinationes non sunt mutandæ.*
8. *Si a patrono clericus episcopo idoneus fuerit præsentatus, & postmodum alius æque idoneus: episcopi relinquitur arbitrio, quis alteri præferatur. Verum si collegium vel religiosa persona præsentaverit: qui prior tempore, potior est in jure.*
9. *Longa præscriptio robur dat concessioni a laico factæ sine episcopali autoritate.*
10. *Emptionis titulo non debet jus patronatus acquiri.*
11. *Concessio ecclesiarum viventibus personis facta, est evacuanda.*
12. *Per episcopum potest in ecclesia persona institui, si cujus ordinatio propter controversiam laicorum differatur.*
13. *Si fundus ematur, jus patronatus acquiritur.*
14. *Ius patronatus licite potest ordinari.*
15. *Filii ecclesias a parentibus fundatas non debent autoritate propria detinere, nec aliis conferre.*
16. *Ius patronatus annexum est spirituali, & ideo non potest vendi.*
17. *De eodem.*
18. *Nullus ecclesiam, vel quod ecclesiastici iuris est, monasteriis vel canonicis sine episcopi autoritate potest conferre.*
19. *Episcopi personas debent admittere idoneas in ecclesiis, in quibus adepti sunt præsentationes.*
20. *Qui ab eo præsentatus creditur, & ab ordinario instituitur, licet alius postea patronatus ius evicerit, non est propter hoc ab ecclesia destituendus, &*

& de eo quod supra 11. *c.* Ea quæ; *& de eo quod supra 6.cap.* Illud in fine.

21. *In ecclesiis quarum ordinatio differtur, ab episcopo debet œconomus constitui.*
22. *Episcopi debent instituere, patroni consentire.*
23. *Quod episcopi consensus subsequens potest sufficere.*
24. *Personæ ecclesiarum, in quibus monachi habent ius præsentandi, monachis de temporalibus, episcopis de spiritualibus, debent respondere.*
25. *Renunciatio ecclesiarum in manibus episcopi fieri debet, non patroni.*
26. *Defensor appellans audietur.*

PARS XVI.

DE USURIS.

1. *Non admittitur dispensatio, ut accipiantur usuræ.*
2. *Contractus usuram continet, licet ex forma non sic censeatur.*
3. *Fructus in sortem sunt computandi.*
4. *Quod usuræ sub iuramento promissæ, sunt solvendæ.*
5. *Usuræ ante interdictum vel post perceptæ, sunt solvendæ.*
6. *Nullus ad usuras solvendas est cogendus, nisi ad earum teneatur solutionem.*
7. *Fructus redituum in sortem sunt computandi.*
8. *Sorte recepta, pignus est restituendum.*
9. *Clericus usuras accipiens nisi ubi de manu laicali beneficium ecclesiæ redimat, officii sui periculum debet sustinere.*
10. *De eo quod supra* 8. *capite,* Nihilo minus.

PARS XVII.

DE IURAMENTIS SERVANDIS.

1. *Non est contra juramentum veniendum, nisi vergat ad interitum salutis.*
2. *Contra juramentum ex causa licite potest veniri.*
3. *Qui iurant, compellendi sunt juramentum servare.*
4. *Clerici pro periurio ecclesiis perpetuo debent privari.*
5. *Non debent ecclesias regere, qui crimine periurii sunt irretiti.*
6. *De eo quod supra 4. c.* Tua nos.
7. *Compulsus jurare, debet absolui.*

PARS XVIII.

DE CLERISIS MATRIMONIO COPULATIS, & aliis fornicarias habentibus.

1. *Clerici concubinas habentes, eas compelli possunt abjurare.*
2. *Clerici in subdiaconatu & supra, qui infra quadraginta dies post commonitionem fornicarias non removerint, ecclesiastico beneficio debent privari.*
3. *Simplex beneficium clerico potest concedi conjugato.*
4. *Subdiaconorum, de quorum incontinentia timetur, matrimonium est dissimulandum.*
5. *Pro bono pacis, quod est illicitum dissimulatur.*
6. *Clerici qui citra subdiaconatum matrimonium contrahunt, ab uxoribus non debent separari, nisi de communi consensu ad religionem voluerint transire. Si vero in subdiaconatu & supra ad matrimonium convolaverint, uxoribus invitis debent segregari.*
7. *Sacerdotes qui uxores ad commonitionem episcopi dimittere nolunt, officio & beneficio possunt privari.*
8. *Clerici, sive in sacris ordinibus constituti, sive infra, nolentes dimittere fornicarias, beneficio possunt privari.*

9. *Si sacerdos fornicariam non dimiserit, debet suspendi: & quousque eam dimittat, in suspensione permanere.*
10. *De eo quod supra 2. cap.* Sicut: *& de eo quod supra capite octavo,* Si autem.
11. *De eodem.*
12. *Episcopus potest eum absoluere, qui clericum vulneravit.*
13. *Minus malum, ut maius vitetur, est tolerandum.*
14. *Permittitur subdiacono cuidam contrahere matrimonium.*
15. *Sacerdos non debet tabernas frequentare.*

PARS XIX.

DE ORDINATIONE FILIORUM sacerdotum, & eisdem in ecclesiis paternis non tolerandis.

1. *Non debet aliquis permitti habere ecclesiam, in qua pater ejus proxime ministravit.*
2. *Filii sacerdotum non debent ad ordines admitti, nisi in monasterio, vel canonica regulari vita, fuerint probati.*
3. *Non debet aliquis in ecclesia, in qua pater ejus ministravit, ministrare.*
4. *De eodem.*
5. *Si episcopus scienter in paterna ecclesia aliquem instituit vel ignoranter, dum ad eamdem ipsum postea ordinaverit, potest in ea remanere.*
6. *Si filius sacerdotis ad sacros ordines fuerit promotus, potest ecclesiastici beneficii obtinere portionem.*
7. *Quilibet ab ecclesia, in qua pater ejus personatum habuit, est excludendus.*
8. *Filius in patris ecclesia potest institui, si media intercessit persona.*
9. *Filius paternam potest ecclesiam habere, si pater ejus einsdem ecclesiæ vicarius perpetuus non fuerit vel persona.*
10. *Si quis cum aliquo per literas summi pontificis dispensavit, per posteriores litteras non debet actum irritari.*

PARS XX.

DE IUDÆIS, ET NE CHRISTIANI eorum mancipia fiant.

1. *Iudæi ad baptismum non sunt compellendi: sed si voluerint absque calumnia, Christiani efficiantur. Nullus etiam eos sine judicio vulnerare, vel eis res suas auferre, vel eorum solennitates perturbare præsumat.*
2. *Non debet clericus ad sæcularem judicem trahi, nec debet aliquis Iudæis servire, nec nutrices Christianas eis licet habere, aut obstetrices.*
3. *Iudæis quocumque titulo non licet parochias occupare, nec a Christianis sunt eis homagia præstanda.*
4. *Iudæi Christiana mancipia non debent habere.*

PARS XXI.

DE MONACHIS ET MONIALIBUS SINE probatione receptis, & in probatione positis recedere volentibus.

1. *Habitus religionis ante decimum quartum annum susceptus, quomodo licite potest relinqui.*
2. *Qui habitum religionis ante professionem deserūt, in sæcularibus non debent ecclesiis admitti.*
3. *Qui habitum non suscepit, nec professionem fecit, licet de suscipiendo coram episcopo votum fecerit, si postea uxorem duxerit, non est cogendus eam dimittere, & ad ecclesiam cui se devovit, redire.*

ANNO CHRISTI 1179.

DE SPOLIATIS RESTITUENDIS vel non.

PARS XXII.

A

1. *Qui spoliatus renunciavit ecclesiæ, etsi eam plu-ries abjuraverit, est restituendus.*
2. *Idiotæ personæ non discretæ peremptorias reprobant exceptiones.*
3. *Iudices debent ad locum venire, in quo facilius partes possunt esse præsentes.*
4. *Si spoliatus quis renunciaverit ecclesiæ, licet id juramento firmaverit, nullum exinde generatur ei præjudicium.*
5. *Prius est de violenta ejectione, quam de canonica institutione agendum.*
6. *In possessorio judicio criminis objectio non retardat principalis causæ executionem.*

B

7. *Quæ vi & metu facta sunt, in irritum debent revocari.*
8. *Spoliatus debet restitui, licet ei obiiciatur, quod filius fuerit sacerdotis proxime ministrantis, vel quod inde solverit pensionem.*
9. *Qui violento succedit possessori, velut ipse potest conveniri.*

PARS XXIII.

DE IURAMENTO CALUMNIÆ.

1. *Clerici non debent præstare juramentum de calumnia, nec aliud, prælato inconsulto.*
2. *In causis super rebus spiritualibus non est juramentum de calumnia præstandum.*
3. *Neque præstatur juramentum de calumnia ab his qui causam sciant.*

C

4. *Religiosi debent sibi œconomum statuere, qui juramentum de calumnia valeat subire.*
5. *Iuramentũ de calumnia a quocumq; est præstandũ.*
6. *Qui debitum vel accessiones initiatur,* **juramentum de calumnia debet præstare.*

* Corr. infi-ciatur

PARS XXIV.

DE EXCESSIBUS EPISCOPORUM contra suos archidiaconos, & archidiaconorum contra suos episcopos.

1. *Episcopus potest institutiones ab archidiacono post prohibitionem factas irritare.*
2. *Non licet alicui sub obtentu alicujus consuetudinis, sanctorum patrum transgredi institutiones, nec sine licentia episcopi curam cõmittere animarum.*

D

3. *Non licet archidiacono ecclesias vacantes occupare & detinere.*
4. *Consuetudines ecclesiarum archidiaconis debitæ, ab episcopo non possunt minui, sed eis debent integræ conservari.*
5. *Uno archidiaconatu debet omnis esse contentus.*

PARS XXV.

QUIBUS ET QUANDO ET INFRA QUAM ætatem ecclesiasticum beneficium conferatur.

1. *Non nisi his qui ætatem habent & scientiam, ecclesiæ sunt conferendæ.*

E

2. *Nemini infra decimumquartum annum constituto, ecclesiæ personatus vel regimen est cõcedendũ.*
3. *De eodem: & quod nullus quasi jure hereditario debet in paterna ecclesia collocari.*
4. *Si minor quindecim annis ante concilium celebratum in ecclesia fuit institutus, non est ab ea amovendus.*
5. *Ad personatum parochialis ecclesiæ, non nisi subdiaconus debet admitti, vel supra, nisi ex dispensatione.*

ANNO CHRISTI 1179.

DE DISPOSITIONE CLERICORUM, & de dispensatione circa eosdem facta.

PARS XXVI.

1. *Favore religionis admittitur, qui alias non admitteretur.*
2. *In ordine simoniace acquisito quomodo potest quis tolerari.*
3. *Qui litteras summi pontificis falsavit, in monasterium districtæ religionis debet detrudi, officio & beneficio spoliatus.*
4. *Confessio super crimine coram judice sæculari facta, clerico non præjudicat: nec si aliquis pro suis excessibus sit depositus sæculari judici est tradendus.*
5. *Clericus qui duellum sponte obtulit, vel oblatum susceperit, de rigore est deponendus.*
6. *Sacerdos qui in duello partem digiti amisit, non debet tolerari.*
7. *Sacerdos qui puerum causa disciplinæ percusserit, ita quod expiraverit, est deponendus.*
8. *Qui decimas vel ecclesiarum dispositiones laico in sæculo manenti concesserit, est deponendus.*
9. *Qui furtive ordinem diaconi suscepit, nisi anathemate facta esset prohibitio, potest promoveri in sacerdotem.*
10. *Clerici excommunicati vel interdicti, qui ante absolutionem Divina celebrare præsumpserint, perpetuo sunt deponendi.*
11. *Qui in conflictu ubi homines interfecti sunt, lapides projecit: si neminem percussit, potest in ordine tolerari.*
12. *Actio ut causa clerico imputatur.*
13. *Sacerdos post perpetratum homicidium quomodo potest in ordine sustineri.*
14. *Actionem mortis clerico non imputari.*
15. *Presbyter propter membri deformitatem prohibetur celebrare.*
16. *Clerici, habitu relicto in crimine deprehensi, per ecclesiasticam justitiam non debent liberari.*
17. *Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum: quod si fecerint, & pro aliquibus capiantur, indignum est eis ab ecclesia subveniri.*
18. *Officium potest exequi episcopus, qui loco tantum renunciavit.*
19. *Neque servi neque spurii sunt ordinandi, nec aliquis servilis conditionis.*
20. *Qui in remotis partibus sunt ordinati, eorum litteras debent habere, qui eis manus imponunt: & incogniti, per aliquod tempus debent esse in suspenso, ut de eorum actibus alii instruantur.*
21. *Officium diacono reddi potest, qui alium vulneravit.*
22. *Invito prælato non debet subditus promoveri. Non in sublimitate graduum, sed amplitudine meritorum, regnum Dei acquiritur.*
23. *Diebus dominicis non licet alicui, nisi summo pontifici, in subdiaconum aliquem ordinare, nec in vigilia Pentecostes.*
24. *Extra quatuor temporum jejunia non sunt aliqui ad sacros ordines promovendi.*
25. *Licite potest quis in diebus dominicis aut aliis festivis aliquos ad minores ordines promovere.*
26. *Clerici ignota sigilla de ordinatione deferentes non sunt admittendi.*

ANNO CHRISTI 1179. PARS XXVII.

NE CLERICUS ET MONACHUS sæcularibus se immisceat negotiis; & de regula religiosorum.

1. *Monachi non debent villas ad firmam tenere vel ecclesias.*
2. *Religiosi ad legendas leges & confectiones physicas ponderandas de suis claustris non debent exire.*
3. *Monachi non debent causa lucri negotiari, vel a laicis firmas habere, vel laici ecclesias ad firmam tenere.*
4. *Clericis non licet causam sanguinis agitare: clerici etiam comam nutrientes, ab archidiaconis tondeantur vel inviti.*
5. *Fratres sine proprio debent vivere, priori professionem facere, crucem non debent accipere, in hospitalibus possunt oratorium construere, episcopi licentia non requisita.*
6. *Monachi de claustro exeuntes redire, tenentur ad monasteria, in quibus fecerunt professionem.*
7. *Monachi non regulariter viventes, per alterius ordinis institutionem debent puniri.*

PARS XXVIII.

DE PACTIONIBUS LICITIS ET ILLICITIS in rebus ecclesiasticis.

1. *Sub annuo censu usque ad certum terminum potest ecclesia teneri ad firmam.*
2. *Propter ingratitudinem, quod datum est revocatur.*
3. *Inter ecclesiasticas personas super decimis transactio facta, rata perpetuo debet persistere & inconvulsa.*
4. *Nulli concedendæ sunt ecclesiæ, ubi alii nominatim succedant.*
5. *Transactio per abbatem vel priorem cum littteris ratihabitionis conventus facta, rata debet permanere.*
6. *Transactio super controversia ecclesiæ facta, quæ speciem cōtinet simoniæ, in irritum debet revocari.*
7. *Decimæ ablatæ, sine diminutione sunt restituendæ.*
8. *Non debet aliquis pensionem ecclesiæ solvere, ut facilius ad suos transfgratur.*
9. *Clericus sine autoritate episcopi non potest ecclesiam constituere censualem.*
10. *Compositio coram extraordinario delegato facta, si non est juri contraria, ab episcopo non debet irritari: sed census ob hanc absque autoritate episcopi solutus, vitam solventis non excedit.*
11. *Sine diœcesani, vel officialium suorum autoritate, ecclesiæ non sunt occupandæ.*
12. *Collusores beneficiis, de quibus collusum est, debent spoliari.*
13. *Canonem autoritate episcopi & juramento interveniente constitutum, solvendum.*
14. *Filii personatuum, vel alii qui in ecclesias se vacantes intrudunt, non possunt eas sub appellationis obtentu occupare.*
15. *Super re sacra in litigium deducta transigi non potest.*

PARS XXIX.

DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIÆ, & earumdem reparatione.

1. *Res ecclesiæ pignori obligatæ, a filio vel herede obligantis, ecclesiæ debent resarciri.*
2. *Personæ debent ecclesias reparare.*
3. *Possessio ecclesiæ sub conditione donata, non potest nisi in casu revocari.*
4. *Terras de silvis extirpatas, eis a quibus sunt extirpatæ, potest episcopus concedere ad annuum censum tenendas.*
5. *Clerici de his, quæ intuitu ecclesiæ acquisierunt, nullum de jure possunt facere testamentum.*
6. *Si clericus a Kalendis Martii usque ad Kalendas Novembris decesserit, dispositionem fructuum illius anni pro sua voluntate poterit habere.*
7. *Non licet conditionem ecclesiæ facere deteriorem, nec licet colonum expensis factis in fundo ecclesiæ defraudari.*
8. *Clerici de mobilibus per ecclesiam adeptis non possunt condere testamentum.*
9. *De redditibus episcopi debita pro utilitate ecclesiæ contracta, sunt persolvenda.*

PARS XXX.

UNI PLURA ECCLESIASTICA BENEFICIA non committenda, nec unum inter plures dividendum, & de in beneficio sibi assignato non residentibus.

1. *Qui in duabus ecclesiis præbendam habet, ab ea tantum poterit communia exigere, cui in propria voluerit persona deservire.*
2. *Qui sufficiens ecclesiasticum habuerit beneficium, si de alio litteras summi pontificis obtinuerit, prioris beneficii non facta mentione, dignum est, eum a judicibus non exaudiri.*
3. *Qui duas habet ecclesias, si altera fuerit spoliatus, non est restituendus.*
4. *Nec dignitatum permutatio, nec præbendarum divisio est facienda.*
5. *Qui in diversis ecclesiis curam habet animarum, vicarius non potest esse in aliena.*
6. *Prælati non debent clericos a scholis revocare.*
7. *Non debet archidiaconus præbenda carere in ecclesia, in qua est archidiaconus.*
8. *Archidiaconus uno archidiaconatu debet esse contentus.*
9. *Servientes fratribus Hospitalis, suos non debent redditus amittere.*

PARS XXXI.

DE EXCOMMUNICATIS.

1. *Excommunicati, si excommunicationis causa tacita, privilegium meruerint absolutionis, cogendi sunt redire: sed si dubium fuerit, & veritatem sint confessi, poterit eis purgatio de hoc indici.*
2. *Contra appellationem ab adversario interpositam, potest judex alium absolvere, præstitâ tamen judicio sisti cautione.*
3. *De eodem.*
4. *Sententia post appellationem lata, neminem ligat. Sed si ante appellationem fuerit quis excommunicatus, præstita cautione judicio sisti, potest eum archiepiscopus absolvere.*
5. *Hospitalarii non debent nominatim in excommunicatione defunctos in Christianorum cœmeterio sepelire.*
6. *Nominatim excommunicatus non est in hospitio recipiendus. De cœmeteriis etiam vel ecclesiis vel ecclesiasticis quibuslibet possessionibus non sunt tenseriæ præstandæ, & multa alia quæ in decretis continentur.*
7. *Sententia excommunicationis interdicti sine satisfactione congrua non est relaxanda.*

ANNO CHRISTI 1179.

PARS XXXII.

DE CONIUNGENDIS FILIIS ANTE VEL post compaternitatem genitis.

1. *Geniti ante vel post compaternitatem, in matrimonio possunt conjungi, excepta persona per quam venitur ad compaternitatem.*
2. *Malignantibus non debet dolus vel fraus patrocinari.*

PARS XXXIII.

QUI FILII SINT LEGITIMI, ET de exactione dotium post divortium; & ad quem pertineat hujus causæ cognitio.

1. *Ante matrimonium geniti, per matrimonium post contractum fiunt legitimi.*
2. *Post divortium dotem esse restituendam.*
3. *Non est exheredandus, quicumque ante desponsationem est natus.*
4. *Ad regem, non ad ecclesiam, pertinet de rebus hereditariis judicare.*
5. *Nati ante divortium vel concepti filii vel filiæ, sunt legitimi.*

PARS XXXIV.

DE RAPTORIBUS ECCLESIARUM & violatoribus: quando etiam post peractam pœnitentiam neganda sepultura ecclesiastica, nisi satisdent de damno restituendo.

1. *Raptori rerum ecclesiasticarum, nisi ablata restituat, vel de restituendo cautionem dederit, pœnitentia est deneganda: & si talis decesserit, clerici, ejus sepulturæ non debent interesse.*
2. *Heredes de parentum excessibus satisfacere tenentur.*
3. *Pro furibus & latronibus injuriando occisis, non est orandum.*
4. *Defuncto nocet, quoad ecclesiasticam sepulturam habendam, contemptus propinquorum.*

PARS XXXV.

DE POENITENTIA.

1. *Delicti qualitas & quantitas, ætas delinquentis & scientia, sensus & conditio, in pœnitentia sunt respicienda. Conatus etiam non minus, quam effectus est puniendus.*
2. *Secreto delicto secreta debetur pœnitentia.*
3. *Peregrinationis votum redimi potest.*
4. *Quod nullus a non suo judice potest ligari vel absolvi: nec alicui a non suo episcopo remissio dari.*

PARS XXXVI.

DE SENTENTIIS ET INTERLOCUTIONIBUS.

1. *Sententia a prioribus judicibus lata, posterioribus præjudicat.*
2. *Possessione alicui adjudicata, non sufficit pignus dari.*
3. *Lis sopita non debet resuscitari.*
4. *Non licet archidiaconis in aliquos sententiam promulgare.*
5. *Si sententia feratur iniqua, debet evacuari.*

PARS XXXVII.

DE LEPROSIS.

1. *Valet concessio vivente persona facta, dummodo fuerit lepra percussus. Testes etiam moneri debent, non cogi.*
2. *Uxores viros suos leprosos, & viri uxores sequi debent, vel illis viventibus continentiam servare.*
3. *Uxores propter lepram non sunt dimittendæ, sed illis petentibus debet debitum reddi: leprosi etiam matrimonium licite possunt contrahere.*
4. *Rectoribus ecclesiarum lepra percussis dandus est coadiutor, qui curam habeat animarum.*

A

ANNO CHRISTI 1179.

PARS XXXVIII.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

1. *Quadragenaria præscriptio, nisi in casu, locum obtinet in ecclesiis.*
2. *In judicio finium regundorum uterque est actor & reus. Proniora etiam sunt jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, excepta causa liberali.*
3. *Præscriptio triennalis, ecclesiæ sufficit.*
4. *Liberum unicuique, juri suo renuntiare.*
5. *Nulla antiquorum dierum possessio, malæ fidei possessorem liberat, quantum ad eum, nisi resipuerit.*
6. *Quadraginta annorum præscripto servatur.*
7. *Contra tricennalem præscriptionem nullius vox est audienda.*
8. *Limites parochiarum non præscribuntur.*

B

PARS XXXIX.

DE VICARIIS MONACHORUM & aliorum.

1. *Vicarii a monachis non sunt recipiendi sine honestæ sustentationis assignatione.*
2. *Persona succedens non potest vicarium a prædecessore institutum removere, vel ejus minuere constitutam portionem.*
3. *Vicarii in vicariis suis alios constituere non possunt.*
4. *Si vicarii, qui fide vel juramento prius sunt obligati, contra personas se erexerint personatum petentes: vicaria debent spoliari, & de cætero in eodem episcopatu non debent admitti ad officii executionem.*

C

5. *Qui sufficientem habet in vicaria aliqua sustentationem, aliam petens non exaudietur.*
6. *Nullus debet plures habere vicarias.*

PARS XL.

DE ELECTIONIBUS ET ELECTORUM potestate.

1. *Electus, ante confirmationem electionis, de rebus ecclesiæ disponendi nullam habet facultatem.*
2. *Electio illius, qui nuper schismate abjurato, ad unitatem ecclesiæ rediit, si a schismatico ullum ordinem accepit, nisi aliud impediat, debet confirmari.*
3. *Filius canonici, etiam maculas in oculo habens, potest in episcopum eligi & ordinari.*

D

4. *Munere alterius interveniente committitur simonia.*
5. *Electio in episcopum translata, rata debet esse & confirmata.*

PARS XLI.

DE INTERPRETATIONE VERBORUM & rescriptorum.

1. *Cum aliqua sub disjunctione mandantur, alterum sufficit.*
2. *Constitutiones novæ, negotiis dant formam futuris.*
3. *Ad communem verbi intelligentiam in ambiguis est recurrendum.*
4. *Litteræ impetratæ contra monachos Cisterciensis ordinis, non valent, nisi in litteris mentio ordinis Cisterciensis habeatur.*

E

5. *Si filum litterarum summi pontificis fuerit fractum, non est secundum illas in causa procedendum.*
6. *Ad hoc ut litteræ posteriores sint revocatoriæ, necesse est ut in illis sit mentio de priore commissione.*
7. *Si super aliqua causa litteræ prius impetrentur, & postea aliæ, non facta mentione priorum: judicibus, donec Romanum pontificem consulant, est supersedendum.*
8. *Litteræ per quas actor minores reditus petit, si in illis nomen suæ dignitatis supprimit, nullum jus debent obtinere.*
9. *Si aliquis autoritate priorum voluerit agentem repellere, quia in posterioribus priorum non est facta*

NO RISTI 79.

cta mentio, si eis dolo uti postposuit, non erit audiendus. A

DE EXCEPTIONIBUS.

RS XXII.

1. *Licet causa sub certa forma terminanda sit commissa, nihilominus rationabiliter exceptio est admittenda.*
2. *Sententia contra vicarium lata, si alieno nomine possidet, non ei cujus nomine possidet, prajudicat.*
3. *Appellatio inter litigantes tantum est inhibita.*
4. *Canonice institutus, si ejectus fuerit, est restituẽdus.*

ARS XXIII.

DE SEPULTURIS ET MORTUORUM voluntatibus.

B

1. *Licet unicuique, ubi voluerit eligere, sepulturam.*
2. *Liberum est unicuique, ubi voluerit, sepulturam eligere: dum tamen tertia pars judicii sui illi ecclesiæ conferatur, a qua cælesti pabulo est refectus.*
3. *Propter debitum, defuncti differtur sepultura.*
4. *Monachi non debent autoritate propria mortuos in cœmeterio suo sepelire.*
5. *Heredes jussa testatoris tenentur adimplere.*

ARS XXIV.

DE PRÆEMINENTIA LONDINENSIS & Eboracensis, & de privilegiis generaliter & specialiter indultis, & de eorum abusu & confirmationibus.

C

1. *Qui prioris est ordinationis, prior est habendus.*
2. *Neuter ab altero debet exigere professionem.*
3. *Universæ causæ suffraganeorum Cantuariensis, quamvis non jure metropolitico, legationis tamen obtentu, ad eum transferri possunt, licet ad eum non sit appellatum.*
4. *Extra provinciam causa potest delegari.*
5. *Interdicti, quamvis non nominatim excommunicati, ab Hospitalariis possunt sepeliri,* &c.
6. *Si quis contra privilegia Romanæ ecclesiæ pro aliis indulta, venire præsumpserit, si qua pro se sint indulta, ea amittere meretur. Hospitalarii etiam nullo modo debent pragravari vel molestari.*
7. *Non licet episcopis Hospitalarios excommunicare vel interdicere, vel eorum oratoria.*
8. *Ei qui in fraternitate Hospitalari est receptus, nisi interdictus fuerit vel nominatim excommunicatus, Christiana non denegetur sepultura.*
9. *Non licet Hospitalariis vel aliis privilegium suum excedere, quia privilegium meretur amittere, qui præcepto abuti præsumit.*
X. *Non valet privilegium de re litigiosa impetratum: si autem tempore privilegii impetrati res litigiosa non fuerit, non licet alicui contra illud venire, nisi speciali interveniente mandato.*

D

PARS XXXV.

DE SPONSALIBUS SECUNDO.

E

1. *Qui fidem de aliqua ducenda dedit, si eam postea cognoverit carnaliter, licet aliam matrimonio postmodum sibi copulaverit, primæ adhærere debet: quia carnalis commixtio facit matrimonium, ubi prius nullum fuit.*
2. *Contrahere non potest quis cum ea matrimonium, quam viro vivente polluerit adulterio.*
3. *De eodem: & quod multum delinquit, qui fidem violat.*
4. *Simplex votum, matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.*
5. *Vir & mulier non sunt una caro, nisi per carnalem commixtionem.*
6. *Mulier, quæ se nupturam juravit, ut nubat non est cogenda. Illa vero, cujus vir cum matre adulterium vel incestum commisit, non viro suo carnaliter conjungi, nec eo vivente cum alio matrimonium contrahere valebit.* ANNO CHRISTI 1179.
7. *Matrimonia servorum a dominis non sunt irritanda, cum nullus a sacramentis ecclesiæ sit amovendus.*
8. *Qui aliquam lege canonum duxit, licet non secundum patriæ suæ legem, vel illius, non est propterea ab ea separandus.*

DE POTESTATE IUDICUM SECUNDO.

PARS XXXXVI.

1. *Episcopus sententiam a delegato latam potest confirmare; sed eam tenetur executioni mandare, reservata sibi sententia diffinitiva.*
2. *Non debet causa de crimine alicui committi terminanda, nisi personæ appareant, quæ velint personam criminosi impetere. Nec licet alicui ecclesiasticum beneficium habenti, matrimonium contrahere.*
3. *Unus in causa potest procedere, si id contineatur in mandato. lites etiam, quæ concordia vel judicio terminantur, non debent suscitari.*
4. *De sæculari feudo nõ pertinet ad ecclesiã judicare.*

DE IURE PATRONATUS.

PARS XXXXVII.

1. *Quod jus patronatus non potest vendi.*
2. *Si curator ecclesias illas, quas habet in custodia, aliquibus cõtulerit, poterit hujus donatio revocari.*
3. *Non licet delegato aliquem instituere, eo, ad quem institutio pertinet, inscio vel reclamante. Nullis etiam, nisi illis inter quos causa committitur, appellationis beneficium est sublatum.*
4. *Causa patronatus quia ecclesiasticis causis est connexa, non nisi per ecclesiasticum judicem valet expediri.*
5. *Prior concessio abbatis, conventu sciente & non contradicente facta, secundæ prajudicat, licet conventus suum exprimat consensum.*
6. *Non licet canonicis regularibus vel monachis, rectoribus ecclesiarum suarum decedentibus, eas occupare vel censum augere.*
7. *Promissio de ecclesia non vacante facta, nihil firmitatis habebit.*
8. *Si quis timore mortis habitum religionis assumpserit, licite poterit ad sæculum redire.*
9. *Clericus ex dono militis ecclesiam vendicare non potest, sed tantum jus patronatus.*
9. *Si alicui de prima vacante ecclesia promissio fuerit facta, si ea vacante alius postea ad eam fuerit præsentatus, non debet propter hoc eius institutio retardari.*

DE PACTIONIBUS SECUNDO.

PARS XXXVIII.

1. *Pactio a prædecessore facta successorem non ligat, nisi autoritate summi pontificis fuerit confirmata. Illi etiam ecclesiæ ab his decimæ persolvendæ, qui ab ea ecclesiastica percipiunt sacramenta.*
2. *Transactio inter accusatum & accusatores super crimine facta, nullum robur debet obtinere.*
3. *Libello citationis ante obitum delegantis proposito, lite post eius obitum contestata, potest in causa procedere delegatus. Qui etiam ad producendos testes inducias postulavit, videtur appellationi renunciare.*
1. *Appellationi de rebus modicis factæ, quæ scilicet infra summam viginti marcarum subsistunt, non est deferendum: sed ut infra fines judices qui suspicione* Hic incipit pars 40. sed non habet [illegible]ulum.

ANNO CHRISTI 1179.

spicione careant, eligat, appellans est cogendus: a quibus si quis partium crediderit appellandum, ad archiepiscopum vel primatem vocem appellationis emittat.

2. *Litteræ a tribus mensibus ante obitum delegantis impetratæ, eumdem debent tempore successoris sortiri effectum, quem, si adhuc ille viveret, habere debuissent.*

3. *Si litteræ in narratione facti non in suspecto loco fuerint abrasæ, non debent propter hoc falsæ judicari. Si vero de appellatione inhibita in prioribus, in posterioribus non sit mentio facta, posteriores in irritum sunt revocandæ.*

4. *Si mulier a consanguineo viri sui fuerit polluta, & veneficum periculum & alias vitæ insidias viro machinata, potest inter eos divortii sententia promulgari: ita ut vir ea mortua licentiam habeat aliam ducendi in uxorem. Ipsa vero sine spe conjugii perpetuo remanebit.*

5. *Si qui pro evacuando mandato apostolico ante citationem appellaverint, aut alios in possessionem rei litigiosæ induxerint, vel se malitiose subtraxerint, non est eorum appellationi deferendum: sed illi qui in possessione sunt, licet in rescripto non comprehendantur, autoritate ejus conveniri possunt.*

6. *Qui in ægritudine ad loca religiosa se transtulerint, si in ipsa ægritudine decesserint, cogi possunt & debent, ut personis vel ecclesiis, a quibus pabulum receperunt salutis, canonicam relinquant portionem.*

7. *Super re sacra & litigiosa transigi non potest. Alias autem litigantes amicabiliter componere possunt.*

8. *Iudex delegatus tam ordinarium quam alium, ad efficiendum id quod mandat, cogere potest: & si obedire noluerit, eum poterit punire.*

9. *Spontaneæ abjurationis exceptio sine causa cognitione non est admittenda: & probatio spontaneam negantis renunciationem, est recipienda.*

10. *Si sacerdos occulte aliquos conjunxerit, ab officio triennio suspendi debet, quoniam non sunt occulte matrimonia contrahenda.*

11. *Si in executione mandati fraus intervenerit, non potest executor de toto negotio cognoscere: sed debet incidens quæstio ad sedem apostolicam referri.*

12. *Clericus a laico præsentatus, si ab episcopo non fuerit institutus, & appellaverit, licet alius postmodum intrusus fuerit, ab ecclesia debet amoveri, & alius institui.*

13. *Si causa, appellatione remota, sit commissa, & altera pars appellaverit, non est appellationi deferendum, nisi appellans ante citationem iter arripuerit ad sedem apostolicam veniendi. Item, si judex super suggestione falsi probationes audire noluerit, appellans audietur. Item ab uno judicum, appellatione remota, in causa procedi non potest, nisi hoc in litteris specialiter contineatur.*

14. *Quod nullus ad ecclesiastica beneficia est admittendus, nisi sit electus, & quod filii personarum citra sacros ordines constitutarum, parentibus in ecclesiasticis succedere possunt, si tamen merita suffragantur.*

15. *Monachi Cisterciensis ordinis non debent villas, molendina, ecclesias, altaria possidere, fidelitates & hominia suscipere, rusticos & tributarios tenere, nec operam adhibere, ut termini possessionum eorum dilatentur.*

16. *Qui præstito juramento judicio sisti, beneficium absolutionis obtinuit, nisi infra annum appellationem fuerit prosecutus, in pristinam potest sententiam detrudi, & non obstante apostolico judicio, ecclesia stare compelli.*

17. *Variantis verbum, testimonium reprobatur.*

18. *Potest quis ius quod habuit, suo amittere facto.*

19. *Is qui præsidet, potest votum dispensare.*

20. *Ne quis dicat, Christum non esse aliquid secundum quod homo.*

Hic incip[…] pars 5o. […] nec ipsa […] tulum ha[…] bet.

1. *Si res precii modici, quæ scilicet animum accipientis allicere vel invertere non solet, pro electione alicujus, vel pro pallio alicui deferendo data, fuerit: non propter hoc committitur simonia, nisi interveniat pactum. Item, puer qui a parentibus pecunia interveniente ecclesiæ offertur, ab eadem ad tempus debet removeri: sed postmodum non solum ad aliam, sed etiam ad illam potest assumi.*

2. *Iudex potest appellantibus terminum prosequendæ appellationis præfigere, vel eos compellere judicio ecclesiæ sisti: vel si noluerint, potest eos, appellatione remota, excommunicare.*

3. *Propter occultum delictum non est aliquis a promotione repellendus.*

4. *Si quis matrem uxoris suæ cognoverit, si id occultũ sit, non est ab uxore inscia propter hoc separãdus.*

5. *Licet quis sororem uxoris suæ cognoverit, non debet propter hoc ab uxore separari.*

6. *Episcopus cum clerico dæmones invocante misericorditer agere potest.*

7. *Clerici infra subdiaconatus ordinem constituti, matrimonia contrahentes, ecclesiastico possunt beneficio spoliari: sed si de bonis suis aliqua ecclesiis contulerint, ad ipsos redire debent.*

8. *In legatis testamento ecclesiæ relictis duo vel tres sufficiunt testes.*

9. *Ecclesiæ licite potest sub conditione donari.*

10. *Si puer habitum religionis susceperit, & eum voti pœnituerit, infra 14. annum habitum relinquere potest, & ad sæculũ redire, dum tamen a parentibus non sit oblatus, nec id unquã ratum habuerit.*

11. *Ecclesia non debet propter alicujus appellationem debitis obsequiis defraudari: canonici, etiam sæculares, debitam in ecclesiis tenentur facere residentiã.*

12. *Ab itinere Hierosolymitano potest quis absolui.*

13. *Si quis habitum religionis metu mortis susceperit, licite habitum relinquere potest, nisi id aliquando ratum habuerit.*

14. *Quod laicus non est in accusationem clerici admittendus. Item, si quis aliquem accusaverit, frater illius non potest postmodum accusare. Item, purgatores alicuius, honesti debent esse & bonæ opinionis, vitamque illius, quem purgare debent, cognoscere & conversationem.*

15. *A voto potest quis absolvi, dum tamen eleemosynis redimatur.*

16. *Monachi in accusationem abbatum suorum sunt admittendi, eisque de monasterio expensæ necessariæ debent administrari. Item contra confirmationem summi pontificis non est aliquatenus iudicandum, nisi novum emerserit mandatum, aut certum sit, ipsam per falsam suggestionem impetratam.*

17. *Clandestina matrimonia a contrahentibus publicata, ab ecclesia sunt recipienda: genitique in tali matrimonio, sunt legimi.*

18. *Institutiones vel destitutiones sine fratrum consilio non sunt faciendæ.*

19. *De eodem, & quod in confirmationibus absentium nomina non sunt scribenda.*

20. *Testamenta coram presbytero, vel tribus vel duobus aliis facta, rata sunt & firma.*

21. *Ecclesia adulterio polluta, per adspersionem aquæ*

aquæ benedictæ debet reconciliari: & propter peccatum unius, aliis purgatio est indicenda. A

22. *Sacerdos infirmum, uno tantum præsente clerico, vel etiam solus, inungere potest. Item, festum beati Matthiæ in anno bissextili, in primo vel secundo die potest celebrari. Item, mulier a viro suo pro crimine aliquatenus non est separanda, nisi ubi eam ad maleficia transire contigerit. de viro similiter statuentes.*

23. *Si vero ad alienas partes se transtulerit, ibique per decennium moram fecerit, & redire noluerit: poterit inter ipsum & uxorem ejus divortium celebrari. sed proles ante divortium procreata, est legitima.*

24. *Raptor dici non debet, qui mulieris habuerit consensum: & post carnis commixtionem matrimonium est perfectum.* B

25. *Ea quæ propter filium proprium, quem interemerat, a viro est abjurata, eidem viro debet restitui, & ei de commisso pœnitentia indici.*

26. *Confessio coacta non valet. Item, cum causa duobus committitur, sententia unius non valet.*

27. *Si quis aliquem interfecerit, ab altaris ministerio debet cessare.*

28. *Propter naturalem frigiditatem, vel alia maleficia, legitime conjuncti non sunt separandi. Item qui non est aptus debitum reddere uxori, ad matrimonium contrahendum aptus minime reputatur.*

29. *Ad arctiorem religionem licitum est transire. Item, licet inter aliquos publica & notoria sit parentela, non possunt tamen ab invicem absque judicio ecclesiæ separari. Licet notorium sit & publicum, aliquem cognatam suam duxisse, si non appareant aliqui qui velint matrimonium impetere, non sunt separandi, nisi in primo vel secundo gradu consanguinitatis sint conjuncti. Decimæ a laicis jure hereditario non possunt possideri.* C

30. *De eucharistia in ore mulieris in carnem versa.*

31. *Licitum est a sponsalitiis recedere, & ad vitam contemplativam venire. Si quis aliquam petat in uxorem, cujus viri consanguineam se cognovisse dicat, non est inter eos matrimonium contrahendum, nisi sit juramento firmatum. Si mulier judicio ecclesiæ ab aliquo sit separata, & alii sine contradictione ecclesiæ matrimonio copulata, non potest secundus vir ab ea recedere licet prior vir vivat.* D

32. *Clerici obtentu patronatus ab ecclesiis canonice acquisitis non sunt amovendi.*

33. *Non est ius patronatus vel ecclesiasticum beneficium, nisi requisita episcopi licentia, in foro sæculari ab aliquo vendicandum.* [margin: ...ideatur ...se locus.]

34. *Laicus ecclesiam spolians, est excommunicandus.*

35. *Ecclesia iudicat aliquem diris quæstionibus subiiciendum.*

36. *Appellationibus, ut Iudæi Christiana mancipia habeant, factis non est aliquatenus deferendum. Item, non licet Iudæis novas constituere synagogas, aut altiores, aut ampliores facere, aut pretiosiores.* E

37. *Lite pendente nihil est innovandum.*

38. *A clericis & presbyteris, quamvis fornicariis, quamdiu ab ecclesia tolerantur, licite Divina officia audiuntur, & alia ecclesiastica recipiuntur sacramenta.*

39. *Ubi quis percipit spiritualia, ibi dare debet temporalia.*

40. *Decimæ novalium ecclesiæ, in cujus parochia territorium est, persolui debent. Item, laici a clericis vel conversis decimas de laboribus suis exigere non debent. Item, qui a colonis tertiam vel quartam partem laborum ante solutionem decimarum recipiunt, decimam de portione sua, scilicet quod colonus de sua, persolvere tenetur.*

41. *Si quis per verba de præsenti aliquam desponsaverit, licet ea incognita aliam acceperit & cognoverit, ab ea debet separari, & primæ adhærere. Si vero promissio facta est tantum de futuro, de violatione juramenti pœnitentia est injungenda. Item, lite pendente nihil est innovandum. Item, matrimonium contra interdictum ecclesiæ factum, est irritandum. Item, matrimonium prætextu minoris ætatis non est dissolvendum, cum malitia suppleat ætatem. Item, matrimonium vi contractum, nisi postmodum consensus accesserit, potest irritari.*

42. *In dubiis, viciniæ fama est inquirenda: & quod instrumentum ab eo cognitum qui officium gerebat, ratum & firmum est habendum.*

43. *Iuramentum a iurantibus ad invicem potest remitti.*

44. *Non baptizatus, vel confirmatus, in baptismo vel chrismate alium in filium suscipere non potest.*

45. *Presbyter ordinatus non baptizatus, debet baptizari, & iterum ordinari: & omnes ab eo baptizati.*

46. *Mulier a viro separata, dotem debet habere, & post annum alium potest accipere virum.*

47. *Qui eodem crimine est infectus, contra alium non potest testificari, cum nulli de se confesso adversus alium in eodem crimine sit credendum.*

48. *Iudicio ecclesiæ potest quis pœna pecuniaria mulctari, & quæstionibus subiici duris.*

49. *Licet aliquis confiteatur, ante matrimonium se uxorem fratris sui cognovisse, nisi hoc publicum sit & notorium, non est propter hoc inter eos divortium celebrandum. Item, Saracenus mulierem tenens Christianam, est puniendus, & ipsa similiter.*

50. *Iudicio aquæ frigidæ purgatus, si fama laborat, & testes non appareant, iterum se debet purgare: quoniam in ecclesiasticis judicia inhibita sunt peregrina. Item, purgatores debent iurare, quia purgatum credunt verum iurasse.*

51. *Interdicti vel excommunicati si Divina præsumpserint officia celebrare, perpetuo sunt deponendi, nisi multitudo sit in causa. Multi vero sunt quadraginta.*

52. *Si excommunicatus lecto ægritudinis detineatur, & propinqui eius pro eo satisfecerint, Christianam poterit & debet habere sepulturam.*

53. *Ubi prætextu appellationis crimen noscitur committendum, non est appellationi deferendum. Item, si excommunicatus præstito iuramento iudicio ecclesiæ sisti, fuerit absolutus, statim appellans per eamdem sententiam compelli potest vel appellationem prosequi, vel iudicio ecclesiæ stare.*

54. *Appellationi de omni gravamine interpositæ non est deferendum. Si vero de omni gravamine, quod in una causa potest contingere, fuerit appellatum, est supersedendum.*

55. *Sacerdos sciens aliquem reum criminis, ad instantiam illius qui damnum passus est, potest eum excommunicare: non tamen potest eum a publicis officiis removere.*

56. *Servus, nisi sit manumissus, non est ordinandus. Si vero aliqua calliditate fuerit ordinatus, est deponendus, dominoque restituendus.*

57. *Impetitus de simonia, iurare debet, quod nec ipse, nec alius pro eo, se sciente, precium dedit. Item, purgatores debent iurare, quod credunt ipsum verum iurasse.*

ANNO CHRISTI 1179.

58. *Res ecclesiastica jure hereditario non potest possideri.* A

59. *Subdiaconus matrimonium contrahens, non potest promoveri, nec in subdiaconatu tolerari, nisi habitum susceperit religionis: in minoribus tamen ordinibus potest ministrare.*

60. *Filii clericorum, sive geniti sint in sacerdotio, sive non, in ecclesiasticis rebus patribus primo loco succedere non possunt. Si vero unus plures ecclesias, quas pater ejus tenuerat, sit adeptus, una, dum tamen sufficiat, debet esse contentus.*

61. *Posteriores litteræ prioribus præjudicant, si non sint veritate tacita impetratæ.*

62. *Qui, cum non esset sacerdos, Missam publice celebrare præsumpsit, non potest postmodum ad sacerdotium promoveri: sed ei potest de misericordia beneficium ecclesiasticum assignari.* B

63. *Si sponsalia inter aliquos sint contracta, & alter ante carnis commixtionem lepram incurrerit, non est alter ad consummandam maritalem copulam cogendus. Si mulier consortium viri propter hæresin declinavit, ea scilicet intentione, ut eum ab errore converteret: eo revertente, cogenda est matrimonium redintegrare. Si vero judicio ecclesiæ fuerit separata, ad recipiendum eum non est cogenda. Mulier, quemadmodum & vir, liberam sibi potest præeligere sepulturam. Ubi non invenitur aliquid diffinitum, consuetudini est relinquendum.*

64. *Si quis diaconatus ordine postposito, officiũ presbyteri susceperit, si id non ex malitia fecerit, competenti tempore ei potest diaconatus ordo impendi, & postmodum poterit in officio sacerdotis permanere.* C

65. *Si quis fuerit infamatus, accusatoribus deficientibus, debet se purgare.*

66. *Metropolitanus jure metropolitico causas audire non potest, nisi per appellationem ad eum deferantur. Si vero legatus fuerit, universas causas, legationis obtentu, licet ad eum per appellationem non deferantur, poterit audire.*

67. *Qui de rebus ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si alias veritas nequiverit elici, ad id sunt compellendi. Item, si clerici passi sint injuriam, & id nequiverint testibus comprobare, licet unius testimonio standum non sit, tamen propter reverentiam clericalis ordinis, ipsorum juramento fides est adhibenda. Item, qui pro absolutione ad sedem apostolicam sunt mittendi, si valetudine præpediantur, ab episcopo possunt absolvi, præstito, juramento, quod pristinæ sanitati restituti, apostolico conspectui se repræsentent. Item, femineo sexui, pueris, ac senibus libere potest dispensari. Item ecclesiæ si sanguinis vel seminis effusione sunt pollutæ, cum processione & aqua benedicta adspersione sunt reconciliandæ.* D

Sequebantur in eodẽ codice breviaria canonum Lateran. sive, ut ibi vocabantur, primæ partis: sed priorum tantum canonum decẽ: ut hic fideliter reddimus.

1. *Majoris & sanioris partis debet sententia prævalere.*

2. *Ordinationes ab hæresiarchis & ab ordinatis ab eis factæ, & alienationes vel invasiones de rebus ecclesiasticis, omni debent firmitate carere. Item, qui juramentum sponte præstitit de tenendo schismate, debet suspendi.*

3. *Nullus debet in episcopum eligi, nisi sit triginta annorum, & de legitimo matrimonio natus. Item, nulli regimen ecclesiarum vel cura animarum est committenda, nisi vigesimumquintum annum attigerit. Item, archidiaconus debet esse diaconus: decanus, presbyter.*

4. *Prælati in procurationibus suis non debent subditis esse onerosi, & archiepiscopus quadraginta vel quinquaginta evectionis numerum in visitatione parochiæ non debet excedere: cardinales, viginti vel vigintiquinque; episcopi, viginti vel triginta; archidiaconi, quinque vel septem; decani duobus equis debent esse contenti, nec cum canibus venatoriis vel avibus proficisci. Item, episcopi non debent subditos talliis & exactionibus gravare, licet pro magna necessitate moderatum cum caritate auxilium valeant postulare. Archidiaconi vel decani nullas tallias vel exactiones in subditos possunt exercere, &c.*

5. *Si episcopus aliquem sine certo titulo ordinaverit, si proprium non habuit, unde sustentari valeat, ei debet necessaria subministrare.*

6. *Ne prælati, sine canonica admonitione, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nec subjecti ante ingressum causæ in vocem prorumpant appellationis: & ne religiosi, pro evitanda disciplina appellantes, audiantur. Item si appellans prosequi appellationem neglexerit, eo qui appellatus fuerat, veniente, debet ei recompensatio fieri expensarum.*

7. *Ne pro personis ecclesiasticis ad sedem deducendis, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiasticis sacramentis, aliquid exigatur; & ne novi census a prælatis ecclesiis imponantur, nec veteres augeantur, nec partem redituum audeant sibi appropriare.*

8. *Ne ecclesiæ vel ecclesiastica beneficia alicui tribuantur, vel promittantur, antequam vacent: & ut vacantes, infra sex menses personis dignis conferantur.*

9. *Ne ecclesiæ vel decimæ de manu laici recipiantur, vel in eis absque licentia episcopi aliqui instituantur: & ne ab eis instituti, ab aliquo sine eo amoveantur: & ne Hospitalarii vel Templarii in ecclesia interdicta, nisi semel in anno, Divina præsumant officia celebrare, nec tunc mortuos sepeliant: & ne aliqui ab episcoporum potestate eximantur, obtentu alicujus religionis, nisi se omnino religioni vel fraternitati contulerint, propria relinquentes.*

10. *Ne religiosi precio recipiantur, nec peculium habere permittantur, vel in ecclesiis parochialibus ponantur; & de pœna contra hoc venientium: & ne aliqua obedientia pro precio alicui tradatur.*

DE SIMONIA.

PARS In ea collectione partis I. co erant canones Lateran.

*ET NE MERCES PRO ECCLESIÆ consecratione recipiatur, vel pro * moniacatione, vel pro sacramentis ecclesiæ, vel pro licentia docendi: neve prælati vices suas ad causas terminandas, vel regimen ecclesiarum sub annuo precio committant: neve subditos talliis vexent, vel pœna pecuniaria mulctent.*

*For. mon chatione,

CAPITULUM I.

E QUONIAM in quibusdam partibus decani quidam vel archipresbyteri ad agendas vices episcoporum seu archiepiscoporum, & terminandas causas ecclesiasticas, sub annuo precio statuuntur, quod ad sacerdotum gravamen, & ad subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit, nostra autoritate removeatur a clero. Episcopus autem qui in sua diœcesi hoc sustinuerit, & ecclesiastica judicia patiatur dissimulatione sua perverti, canonica districtione percellatur. 21. q. 2. Præcipimus.

II.

CAP. II. *Idem in Turonensi concilio residens ait.*

Quoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum patrum institutionem invaluit, ut sub annuo precio sacerdotes ad ecclesiarum regimen statuantur: ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

CAP. III. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

Licet, juxta apostolum, arguere, obsecrare, & increpare debeamus: sic tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi sunt, quærere. Accepimus autem, quod archidiaconi Coventrensis episcopatus, pro excessibus & criminibus puniendis, a clericis & laicis pœnam pecuniariam exigant; & pro examinatione ignis & aquæ, triginta denarios a viro & muliere quærere præsumunt; & pro annua exactione personæ, quandoque personas suspendunt, ecclesias interdicunt; a vicariis quoque duodecim denarios, ut in ecclesiis eorum cantare permittant, exigere non formidant; & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur. Quia igitur solicitudini nostræ incumbit, pastorali diligentia providere, ne ab ecclesiasticis personis tuæ provinciæ aliquid exigatur, quod reprehensioni subjaceat, vel ecclesiasticam denigret dignitatem: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus archidiaconis prædicti episcopatus ex parte nostra & tua districte inhibeas, ne pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis, a clericis vel laicis pœnam pecuniariam, nec pro examinatione ignis & aquę denarios amplius exigere audeant, vel alia, quæ dicta sunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem tuam ausu temerario venire præsumpserint: eos, omni excusatione & appellatione remota, ecclesiastica districtione percellas, & sententiam ipsam usque ad dignam satisfactionem facias inviolabiliter observari.

CAP. IV. *Idem Vigilensi episcopo.*

Cum sit Romana ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, mater ecclesiarum omnium & magistra: cogimur ex debito suscepti honoris & regiminis, prout Dominus nobis dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones, apostolicæ sedis providentia enodentur. Quæsivisti autem, frater episcope, tuæ fraternitati rescribi, utrum pro ecclesiarum consecratione quidquam præter procurationem moderatam habere debeas, cum apostolus dicat: *Nemo cogitur suis stipendiis militare,* * ab eadem ecclesia exigere potes.

Cor. 9. deest aliquid.

CAP. V. *Idem in concilio Turonensi de eadem re.*

Non extat ibi; & ad Angliam pertinere constat.

Cum autem collectas denariorum beati Petri per archidiaconatus vestros feceritis: in collectione facienda ecclesias vel parochias gravare nullatenus præsumatis aliter sive magis, quam prædecessores vestri tempore sanctæ recordationis Eugenii & Innocentii Romanorum pontificum fecisse noscuntur. Quod si temeritate aliqua contempseritis: id quod videmini habere, auferetur a vobis.

CAP. VI. *Idem eidem episcopo.*

Nihilominus & præsentium autoritate injungimus, ut cum ecclesias ipsas visitaveritis: secundum quod canones præcipiunt, visitatoris officium exerceatis, nec ecclesias visitatione vestra gravetis: ut magis intuitu informationis & correctionis, quam affectu comessationis videamini visitare.

CAP. VII. *Idem.*

Pervenit ad audientiam nostram, & plurimum miramur, & adversum vos de jure movemur, quod in presbyteros qui sunt in jurisdictione vestra constituti, singulis annis quasi in servos & mercenarios talliam faciatis: quibus, nisi ad voluntatem vestram pecuniam soluant, diurnum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneste tractatis, in tantum quod ipsos laicis despicabiles reddidistis. Ideo vero hæc, si vera sunt, gravi debent ultione puniri, cum eosdem presbyteros, quasi filios & fratres, benigne ac summa caritate fovere debeatis. Vnde vobis per A. S. *&c.* ut in prædictos presbyteros hujusmodi tallias & indebitas exactiones exercere non præsumatis; nec eos de cętero irrationabiliter gravetis, vel inhoneste tractetis, aut sine judicio capituli sui suspendere præsumatis, vel eorum ecclesias interdicto subiiciatis; nec eos duas matrices ecclesias, quarum unam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis; nec eos sine ordine judiciario excommunicare præsumatis. Sciatis pro certo, quod si hujusmodi rumores de vobis ad aures nostras iterum pervenerint, nos pro tantis excessibus, Domino autore, taliter puniemus, quod timore pœnæ cęteri a similibus abstinebunt.

Dist. 94. Dictum.

CAP. VIII. *Idem Cenomanensi episcopo.*

Ecclesiis autem, quas de novo episcopus de manibus laicorum eripuit, præter cathedraticum & jura omnia, quæ aliis ecclesiis imponuntur, non videmus exactionem aliam imponendam, qui novis exactionibus decreto nostro prohibuimus amodo ecclesias prægravari.

CAP. IX. *Idem archidiaconis & decanis.*

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod personas ecclesiarum quasi servos & mercenarios singulis annis indebitis exactionibus gravare præsumitis, extorquendo ab eis pecuniam; & procurationes eas diversis nominibus, scilicet aliquando auxilium episcopi, interdum ejusdem episcopi & vestras consuetudines, nuncupantes: quas si vobis forte reddere contradicunt, vos eosdem vicarios ecclesiarum & personas ab officio suspendêtes, in eorũdem ecclesiis Divina celebrare officia prohibetis: & inter cætera denarios chrismatis ab eis pro voluntate vestra in salutis vestræ periculum extorquere præsumitis: hujusmodi exactionem, ut eam liberius videamini exigere, quandoque consuetudinem episcopalem, quandoque synodalia, quandoque denarios paschales appellantes. Et infra: Quia vero non decet vos, ita clericos viliter & inhoneste tractare, D. V. *&c.* quatenus indebitis exactionibus aut procurationibus de cætero gravare vel personas eorum peria

ANNO CHRISTI 1179.

aut ecclesias sine manifesta ratione & rationabili causa interdicto supponere nullatenus præsumatis. Alioquin, si exinde ad nos iterata quæstio pervenerit, *&c.*

CAP. X. *Idem in concilio Turonensi.*

Quia non satis utiliter avaritia in populo redarguitur, si ab his qui in clero constituti videntur, & præcipue contempto sæculo religiosorum nomen profitentur & regulas, modis omnibus non cavetur: prohibemus, ne ab eis qui ad religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur; neve prioratus vel capellania quælibet monachorum vel clericorum, annua districtione vendatur: neque ab eo cui regimen ipsarum committitur ex earum commissione precium exigant. Hoc simoniacum esse, sanctorum patrum auctoritas manifeste declarat. Unde quisquis hoc de cætero attentare præsumpserit, tam qui dederit, quam qui receperit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quidem & chrismatis & olei perceptione, nulla alicujus precii exactio intendatur: neque sub obtentu hujus consuetudinis reatum suum aliquis tueatur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

Diuturnitate temporis non minui peccatum.

CAP. XI. *Idem * Contronensi episcopo, & abbati Cestrensi.*

Mandamus ut ex nostra parte & vestra R. archidiacono Cestrensi prohibeatur, clericos sive laicos, qui pro suis excessibus puniendi sunt, pœna pecuniaria mulctare, sive * in examinatione ignis vel aquæ a quolibet viro vel muliere pecuniam extorquere præsumat, aut pro annua & debita exactione pecuniæ personas suspendere vel ecclesias interdicere: neque ad ecclesias sui archidiaconatus visitandas, nisi semel in anno, accedat: nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat ecclesias sæpius visitare: & tunc cum ea moderantia hominum & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant merito querulari. Si autem contra inhibitionem talem venire præsumpserit, ecclesiastica severitate percellatis, omni occasione & appellatione cessante: & sententiam ipsam, usque ad dignam satisfactionem, faciatis inviolabiliter observari, ita quod in vos & in illos hoc non cogamur durius vindicare.

*pro

CAB. XII. *Idem venerabili fratri R. & Vvigornensi episcopo, & dilecto filio priori de Panteia.*

Querelam nobis monachorum de " Atra transmissam accepimus, quod cum ipsi " quondam mannium, quod dicitur Vella, cum pertinentiis suis, & ecclesiam de Gadonum a monachis de * Gadonio sub annuo canone quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis monachis habuissent: quidam prior eorum, capitulo inconsulto, præscriptum mannium & ecclesiam & chartam, de * Gadonio accepta persona, resignavit: indeque præfati monachi de * Atra conqueruntur se injuste gravatos, & nobis imminet corrigendum, si quid minus quam rationabiliter attentatur: causam ipsam experientiæ vestræ committimus, præsentium vobis auctoritate mandantes, quatenus partibus ante præsentiam vestram convocatis, quæ hinc inde proposita fuerint diligentius audiatis, & prædictam causam, sublato appellationis remedio, concordia vel judicio terminetis, provisuri, quod sicut emi non potuerunt jura, etiam nec redimi. Si vero monachi de * Gadonio legitime citati, ad præsentiam vestram accedere & judicio stare contempserint: vos prædictos monachos de * Atra, in possessionem eorum de quibus controversia vertitur, occasione & appellatione cessante, inducere festinetis, nec ipsos exinde permittatis absque ordine judiciario molestari. Si vero uterque vestrum his exequendis interesse non poterit: alter nihilominus ea exequatur.

" Acra

" quoddam

16. quast. 7. Decimas. 1. quæst. 3. Quæsitum.

CAP. XIII. *Idem Toletano archiepiscopo.*

De hoc quod rex & principes sui a Bernardo quondam * Certomensi episcopo pecuniam accepisse dicuntur, ut ejus electioni præstarent assensum, & quod idem episcopus archidiacono * Seviensi beneficium certi reditus, & cuidam clerico ante electionem suam prioratum dicitur promisisse, ut uterque eorum, archidiaconus videlicet & clericus, ejus electioni consentirent: hoc tuæ paternitati " duximus respondendum, quod si operis evidentia manifesta æstimatur, ita quod notorium est, eumdem archidiaconum & clericum, ob illam causam tam iniquam & detestabilem, promissam rem accepisse: aut si exinde confessi fuerint in jure, vel legitime possunt ab aliquibus convinci, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi. Si vero id manifestum non est, nec inde convicti vel confessi fuerint, & tamen postea laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tamquam tanti sceleris autores sunt puniendi. Regem autem & principes suos solicite monere debes, & diligenter inducere: ut si qua receperint a præfato episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, ecclesiæ " Ceromensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi salutis suæ periculo retinere non possint.

" Corr. fraternitati.

CAP. XIV. *Idem Eboracensi archiepiscopo scilicet legato.*

Cum essent in præsentia nostra constituti R. clericus de Ponte fracto, & nobilis vir VV. filius Godrici, pro controversia quæ vertebatur inter eos super quadam ecclesia, quam idem R. asserebat a præfato milite sibi datam fuisse: prædictus VV. qui moram diutius facere non poterat, in recessu suo dilectum filium nostrum magistrum Milonem nuncium suum, pro se in causa illa sufficientem responsalem constituit. Cumque causæ cognitionem dictis filiis nostris M. presbytero tituli sanctæ Luciæ, & VV. tituli sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali commisissemus: ipsi utramq; partem ante præsentiam suam convocarunt, & ab ore præfati R. intellexerunt, quod præfatus miles promiserat ei dare præscriptam ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem militis posset in curia nostra promovere. Unde & cum id nobis per eosdem cardinales innotuisset: nos intelligentes, promissionem illam, simoniacam continere pravitatem, eidem R. super ecclesiam silentium imposuimus. Ideoque fraternitatem tuam, *&c.* quatenus memoratum militem occasione prædictæ controversiæ a prænominato R. vel aliis super scripta ecclesia gravari vel inquietari nulla ratione permittas.

CAP.

CAP. XV. *Idem Cestrensi episcopo.*

Insinuatum est auribus nostrir, quod dum episcopatus tibi commissus vacaret, in ecclesiis ejus plurimi sunt instituti, qui per simoniam dicuntur habere ingressum, & infamia respergi. Vnde quoniam indignum est, ut in tali crimine vel tam turpi suspicione remanerent, F. T. *&c.* quatenus si qui fuerint in prædictis ecclesiis, quos publicum sit & notorium simoniace intrasse, eos ab ecclesiis taliter acquisitis, appellatione cessante, amoveas: illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta manu vel sexta sui ordinis, infra quadraginta dies post harum susceptionem, purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis ecclesiarum sibi commissarum perpetuo prives, provisurus attentius, ut tales personas ad eorum purgationem recipias, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicujus rei obtentu " deierare. " erare

CAP. XVI. *Idem.*

Dilectus filius noster magister R. præsentium lator, in nostra præsentia constitutus, constanti nobis assertione proposuit, quod cum ipse Blesis sub magistro Husdrico scholas regeret, & se crederet de clementia sedis apostolicæ ab hujuscemodi precii exactione immunem, idem Husdricus, nostra constitutione contempta, fidejussores, quos a præfato R. de precii solutione receperat, pro eodem precio spoliare præsumsit. Quia igitur graviter nimis excedit, qui apostolicis obviat institutis, D.T. *&c.* quatenus utraque parte coram te convocata, veritatem diligenter inquiras: & si ita inveneris, memoratum Husdricum moneas, & ecclesiastica districtione cogas, ut ea quæ de fidejussoribus ipsius R. abstulit, appellatione cessante, cum omni integritate restituat, eosque ab eadem fidejussione prorsus absolvat, ne de cætero ab ipso R. vel aliis pro magisterio scholarum quidquam exigere vel extorquere præsumat: sed eum Blesis, quamdiu voluerit, scholas sine aliqua molestia vel exactione regere patiatur.

CAP. XVII. *Idem Londen.*

Prohibeas attentius de cætero, ne in parochia tua pro licentia docendi alios aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid vero post tuam prohibitionem solutum fuerit vel promissum, promissum remitti, solutum reddi facias, appellatione cessante, sciens quod scriptum est: *Quod gratis accepistis, gratis date.* Sane si aliquis occasione hujus prohibitionis distulerit magistros congruos in locis congruis instituere, liceat tibi de concessione nostra, omni contradictione & appellatione cessante, ibidem viros providos & discretos aliorum instructioni præficere. [Ma]tth. 10.

CAP. XVIII. *Idem.*

Quanto Gallicana ecclesia majorum personarum scientia & honestate præfulget, & eo cautius nititur curare quæ confundere videantur ecclesiasticam honestatem: tanto vehementiori dignos animadversione eos censemus, qui nomen

A magistri scholarum & dignitatem in ecclesiis vestris assumunt, & sine precio viris ecclesiasticis docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc prava & enormis consuetudo ex cupiditatis radice processerit, & decorem admodum ecclesiasticæ honestatis confundat: providendum nobis est & summopere satagendum, ut consuetudo ista de ecclesiis vestris extirpetur, cum nobis præcipue ac specialiter ascribatur, si quid in ecclesiis ipsis laude dignum inveniatur, vel reprehensione notandum. Sub anathematis ergo interminatione prohibere curetis, ne qui dignitate, si dignitas dici potest, fungentes, pro præstanda licentia docendi alios, sub aliquo modo aliquid exigere præsumant: sed eis districte præcipiatis, ut quicumque viri idonei & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia & exactione qualicumque, scholas regere patiantur. Si vero vestræ prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos autoritate nostra & vestra, officiis & dignitatibus spolietis. Porro si juxta mandatum nostrum corrigere neglexeritis, negligentiam vestram gravem habebimus & molestam: & ad eam corrigendam, manum extendere compellemur: ita quod si voluerint in hujusmodi rapacitatis proposito persistere, non valebunt.

DE DOLO ET CONTVMACIA & calumnia alterius partium punienda.

PARS III.

CAPVT I.

Idem Herefordensi episcopo.

Ad hæc cum contingat actorem multoties mittendum esse in possessionem causa rei servandæ propter absentiam alterius partis, & per ejus dolum sive potentiam actor non possit rem custodiendam nancisci; & imminente fine anni, reus, ne possessionem amittat, debitam offerat cautionem: cujusmodi pœna sit mulctandus, quia " responsioni non paret judicis, a nobis tua fraternitas postulavit. Ad quod dicimus, quod in ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur, nec exercetur. Sed cum propter hoc justitia non periclitatur, admitti debet & patienter tolerari, cum reus per cautionem standi judicio se astringit. " jussioni

CAP. II. *Idem.*

Calumniam & audaciam temere litigantium condemnando in expensas, & alio multiplici remedio, imperialis sanctio compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus ut de cætero in causis pecuniariis victus victori in expensas condemnetur, nisi forte, sicut cautum est, pro absente sententia feratur.

CAP. III.

Causam quæ inter dilectos filios nostros de * Giselburn & canonicos de * super ecclesia de * Leventri & capella de * Chorun, & jure decimarum super quadam transactione, quæ exinde post appellationem facta fuisse dicitur, diutius est agitata, ad suggestionem cujusdam canonici

de * Chorun, experientiæ vestræ sub certa forma commisimus terminandam. Verum quidam canonicorum de * Giselebuc, ad nostram postmodum præsentiam accedentes, dilectorum filiorum nostrorum cardinalium tunc sedis apostolicæ litteras pertulerunt, in quibus continebatur, quod cum de mandato nostro causam suscepissent definiendam, canonicos de * Giseleburc in possessionem prædictæ ecclesiæ induxerunt. Verum quia prædicti cardinales, tantæ honestatis, circumspectionis, & maturitatis habentur, quod eis fidem omnimodam adhibemus, & eos credimus rectum & justum judicium protulisse: D. V. *&c.* quatenus si infra annum memorati canonici de * Thorun causa possessionis secundum formam juris non intraverint, canonicos de * Giseleborn, possessionem a cardinalibus adjudicatam, quiete faciatis & pacifice possidere, non obstantibus litteris, quas canonicus de * Thorun, sententia cardinalium tacita noscitur reportasse: ita quoque, quod si canonici de * Thorun, de proprietate agere voluerint, causam ipsam usque ad diffinitivam sententiam, remota appellatione, audiatis, & fine debito terminetis. Si qua vero partium duxerit appellandum, depositiones juratorum testium, & alias rationes utriusque partis sub vestris sigillis clausas, nobis mittatis, terminum utrique parti congruum præfigentes, quo debeant cum ipsis attestationibus & rationibus se apostolico conspectui præsentare.

CAP. IV. *Idem priori & canonicis de * Giseleburn.*

Constitutis in præsentia nostra dilecto filio nostro R. canonico, & responsalibus dilecti filii nostri G. præpositi ecclesiæ * Bevellacensis super possessione ecclesiæ de " Levintri, in qua de mandato & autoritate nostra per judices delegatos, videlicet " Exoniensem episcopum & priorem de Knieleunede, causa rei servandæ fueratis introducti, hinc inde fuit coram te aliquantulum disputatum. * Et tantumdem post rationes, & allegationes utrimque productas, ex utriusque partis tenuimus assertione, quod licet causa rei servandæ tantum in possessionem ejusdem ecclesiæ fuissetis inducti, infra annum tamen altera pars non præstitit cautionem super eadem ecclesia vobiscum judicio standi, licet voluntatem habuerit ipsam cautionem præstandi, & vos fuissetis parati eam recipere. Inde est utique, quod nos de communi fratrum nostrum consilio autoritate apostolica decernimus, ut vos amodo possessionem præscriptæ ecclesiæ, salvo jure quod idem præpositus in petenda ecclesia habere dignoscitur, libere & absque contradictione qualibet habeatis, nec præfatus præpositus super possessione aliquatenus vos audeat de cætero fatigare.

" Levinter

" *f.* Quia vero tandem

CAP. V. *Idem abbati Rivallis, & priori de Bridi.*

Dilecti filii nostri abbas & fratres de Neuhus, transmissa nobis insinuatione litterarum, monstraverunt, quod cum causa quæ vertitur inter ipsos & abbatissam & moniales de Elnestou Vesteæ, super ecclesia sancti Petri de Altun, quam prædicti fratres diu canonice & inconcusse, sicut asserunt, possederunt, & adhuc possident, dilectis filiis decano Linc, & archidiacono de Bedeford ad suggestionem nuncii monialium prædictarum commisissemus fine debito terminandam: prædicti fratres timentes a judicibus gravari, eo quod ad primam citationem diem statuerunt perperemptorium, ad audientiam nostram appellarunt, sed ipsi nihilo minus ecclesiam interdicto supposuerunt. Quia vero non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus ecclesiasticis agitur, nisi maxima ingruente necessitate, ita maturare: neque inter eos qui contumaciter se absentant, sententiam taliter promulgare, nisi quod adversa pars in possessionem mittatur, ut sic tædio affecti, justitiæ stare cogantur: F. T. *&c.* quatenus partes ante præsentiam vestram convocetis, & rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis constiterit, quod memorati fratres præfatam ecclesiam canonice fuerint adepti, eosdem fratres ipsam ecclesiam ab interdicto solutam, sub ap. re. pacifice possidere faciatis, & adversæ parti silentium imponatis.

DE DECIMIS PRÆSTANDIS. PARS IV.

CAP. I. *Idem Cusano episcopo.*

INTELLEXIMUS ex litteris tuis, quod R. de * Lantino parochianus tuus, tamdiu, scilicet sex annis, decimas capellæ suæ tibi detinuit, asserens quod in commutatione ipsius decimæ, prædecessori tuo reditus quarumdam dedit villarum, quos etiam tibi vult assignare. Cæterum quia decimæ cum temporalibus non sunt commutandæ, attendentes, tibi autoritate præsentium inhibemus, ne præscriptos reditus in ipsius decimæ commutationem præsumas recipere: sed prædictum R. ad restituendas decimas subtractas tibi, & ad eas solvendas in posterum ecclesiastica districtione compellas.

CAP. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

Pervenit ad nos, quod cum parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint ecclesiis, quibus debentur, persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex ipsis de lana & de fœno & de proventibus molendinorum & piscariarum ipsis ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur igitur institutioni Divinæ manifestius obviant, qui decimas ecclesiis non persolvunt: F. V. *&c.* quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit sub excommunicationis districtione compellatis, ut de proventibus molendinorum & piscariarum & de fœno & de lana decimas ecclesiis, quibus debentur, omni occasione & appellatione cessante, cum integritate persolvant.

CAP. III. *Item VVintoniensi episcopo.*

Nuncios & litteras tuæ fraternitatis ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius personæ quam pure in Domino & ferventi caritate diligimus, & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cum ergo ad officium tuum spectent ea, in quibus præcepti nostri desideras autoritate muniri: tanto in his facilius debuisti

ANNO CHRISTI 1179.

debuisti exaudiri, quanto ipsa eorum specialius salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde est quod F. T. &c quatenus tam comites quam barones, nec non & omnes alios de parochia tua moneas propensius & inducas, ut appellatione cessante &*E.D. CON. ut decimas matricibus ecclesiis de divitiis suis cum omni integritate persolvant. Præterea parochianos vestros de fœno equitio, pomis, & pyris, & apibus, & omni fructu, decimas solvere ecclesiastica districtione, appellatione cessante, compellas.

CAP. IV. *Idem * Ryomensi & VVintoniensi episcopis.*

Cum homines de Hortun, secundum generalem ecclesiæ Anglicanæ institutionem, de frugibus suis in autumno, novem partibus sibi retentis, decimas ecclesiæ, & mihi cujus parochiani sunt, sine diminutione solvere teneantur: antequam eidem ecclesiæ decimas ad eam spectantes persolvant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendunt, & tunc deinde de residuo decimas persolventes: Vnde D. V. &c. quatenus sub anathematis districtione compellatis eos, ut decimas tam de nutrimentis animalium suorum, quam de frugibus, sine fraude & diminutione aliqua, in autumno, sicut mos est, statim collectis frugibus, & in aliis temporibus, prout debentur, persolvant, atque de subtractis atque retentis dignam satisfactionem exhibeant.

DE CONIVGATIS ET SPONSIS monasterium ingressis, vel ingredi volentibus.

CAP. I. *Idem Salernitano archiepiscopo.*

VERVM post consensum illum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repudiante, monasterium eligere, sicut quidam sancti de nuptiis vocati fuerunt: dummodo inter eos carnis commixtio non intervenerit. Et alteri remanenti, si commonitus servare noluerit continentiam, licitum esse videtur, ut ad secunda vota transire possit. Quia cum non fuissent una caro effecti, potest unus ad Dominum transire, & alter in sæculo remanere.

CAP. II. *Idem Pisano archiepiscopo.*

Quidam intravit monasterium invita uxore: ipsum eadem repetente coactus est ad eam redire. Ea mortua, quæris an ipse cogatur ad monasterium redire, an aliam possit accipere uxorem. Quæstioni tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit. Vnde ratione voti non tenetur ad monasterium redire. Vlterius vero non potest accipere uxorem. Promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo tenuit votum. Non reddere autem, non erat in ejus potestate, sed mulieris. Vnde apostolus: *Vir non habet potestatem*, &c.

CAP. III. *Idem * Exoniensi episcopo.*

Cum præditus sis scientia litterarum, ignorare non potes nec debes, sanctorum patrum constitutione contraditum, ut vir, uxore sua in sæculo remanente, aut mulier, viro non assumente religionis habitum, non debeat ad religionem transire. Quia cum vir & uxor una caro sint, ut ait apostolus: non potest alter ad Deum converti, & alter in sæculo remanere. Inde est quod apostolica autoritate tibi prohibemus, ne in episcopatu tuo virum vel uxorem, nisi uterque ad religionem migraverit, transire permittas. Sed si voluerint ad Deum converti, uterque ad frugem melioris vitæ transeat. Verum si uxor ita senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo: dissimulare poteris, ut vir, ea in sæculo remanente & castitatem promittente, ad religionem transeat.

Ephes. 5. Dist. 50. Si quis diac.

CAP. IV. *Idem Herefordensi episcopo.*

Præterea, utrum laicus uxoratus, qui præsentibus sacerdotibus & monachis, episcopo ignorante, de licentia & permissione uxoris suæ, monasterium est ingressus, & forte professionem fecit, uxore in sæculari habitu remanente, nec ad religionem transeunte, aut perpetuam continentiam vovente, ab episcopo suo possit ad torum uxoris revocari: an illa compellenda sit ad observationem perpetuæ continentiæ. Dicimus quod nisi, ubi subest timor incontinentiæ, uxor ad religionem transierit, vel in conspectu ecclesiæ continentiam servare promiserit, ad eam debet & potest ab episcopo revocari. Quia cum sint una caro effecti, non debet una pars in sæculo remanere, & altera ad religionem transire. Verumtamen uxor commonenda est & propensius exhortanda, ut ad religionem transeat, & castitatem servare promittat.

CAP. V. *Idem * Exoniensi episcopo.*

Si quisquam qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit: cogendus est ab ea discedere, & ad ecclesiam, cui se contulerat, debet sine contradictione transire. Quod si habitum suscepit, & non professionem fecit, sed solum votum emisit, & se ad religionem transire promisit: licet postmodum matrimonium contraxerit, non est ab ecclesia cogendus ad monasterium transire, & matrimonii vota rescindere.

CAP. VI. *Item Strigoniensi & * Coloniensi archiepiscopo.* * Saloniensi.

Conjugatus in monasterium converti desiderans, suscipi prohibetur, nisi uxor illius similiter convertatur. Nam cum unum utrimque corpus post conjugii copulationem fit factum: incongruum est, partem converti, & partem in sæculo remanere. Nec recipitur illius viri apud Deum conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cum igitur senatus S. clericorum longe præemineat cœtui monachorum, ita ut aliquando bonus monachus vix bonum clericum faciat: nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus, ut fiat deinceps de carnali copula spirituale conjugium.

CAP. VII. *Idem eidem.*

Sane si conjugati consenserint ordinari, etiam uxoris

ANNO CHRISTI 1179.

uxoris voluntas prius requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in quibuslibet ecclesiasticis gradibus providenter scienterque curandum est, ut in domo Dei nihil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum, ut in ejus promotione qui supra gradus omnes continetur, non erretur. Inde est, quod fraternitati tuæ apostolica autoritate prohibemus, ne uxoratum in episcopum præsumatis ordinare, nisi prius uxor continentiam professa, sacrum velamen sibi imponat, & religioni congruam vestem assumat. Nolumus etiam ut viri promotio, uxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio.

Dist. 61. Miramur.

CAP. VIII. *Idem Brixiensi episcopo.*

Ex publico instrumento, quod nobis est præsentatum, & ex tenore litterarum tuarum, nobis innotuit, quod cum venerabilis frater noster Veronensis episcopus de mandato nostro causam matrimonii, quæ inter Matthæum virum & Agolechen mulierem vertebatur, suscepisset fine debito terminandam, auditis utriusque rationibus & allegationibus, inter eos judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri precepit, ut ad virum suum rediret, & exhiberet conjugalem affectum. Verum cum eadem mulier ad eum juxta sententiam prædicti episcopi egredi nollet, de mandato nostro, sicut accepimus, fuit vinculis excommunicationis adstricta. Cæterum quia præfata mulier, licet a præfato viro desponsata fuerit, adhuc tamen, sicut ipsa asserit, ab ipso est incognita: fraternitati tuę per A. S. præsentibus mandamus, quatenus si supradictus vir mulierem ipsam carnaliter non cognovit, & eadem mulier, sicut ex parte sua nobis proponitur, ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire infra duorum mensium spatium debeat, ipsam, contradictione & appellatione cessante, a sententia qua tenetur, absolvas: ita quod si ad religionem transire maluerit, uterque restituat alteri, si qua alter ab altero habuit: & vir ipse, ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi. Sane quod Dominus in euangelio dicit: *Non licet viro uxorem suam, nisi causa fornicationis, dimittere*: intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquii, de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum, sine qua matrimonium consummari non potest. Et ideo si prędicta mulier non fuerit a viro suo cognita, licitum est ei ad religionem transire.

Matth 5. & 19. 27. qu. 2. Non dubium.

CAP. IX. *Idem priori G. & fratribus iuxta disciplinam bonæ memoriæ electi viventibus.*

Vxoratus autem sine licentia propriæ uxoris inter vos nullatenus recipiatur. Quæ si integræ famæ & opinionis ita existat, quod nulla merito suspicio habeatur eam ad secunda vota migrare velle, vel quod minus continenter debeat vivere: quod si, prout dictum est, talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis familiaque poterit remanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione "careat, voto continentiæ celebrato, a sæcularium hominum conversatione se removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo moretur. Nullus vestrum audeat mulierem aliquam tonsurare, vel eam ad habitandum secum assumat.

31. q. 1. §. Cum ergo.

ANNO CHRISTI 1179.

"Corr. mõ careat.

CAP. X. *Idem.*

Veniens ad nostram præsentiam Marcus eremita, sua nobis assertione proposuit, quod quædam mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit: sed postmodum audiens plura de severitate & inhumanitate ipsius viri, ei nulla ratione voluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis simpliciter votum continentiæ compromisit: non tamen vestem aut locum mutavit. Quo audito, prædictus vir aliam sibi copulavit, & ex ea prolem suscepit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem & votum simplex oblatum, matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus si plus non processerit, nec vestem aut locum mutavit, nec professionem fecit, prædictæ mulieri de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO CONTRAHENDO, VEL JAM CONTRACTO.

PARS V

CAPVT I.

Idem abbati sancti Albani.

PROPOSITVM est nobis, quod vir quidam C. dum uxorem haberet, sibi aliam hujus rei insciam copulavit, de qua plures filios habuit. Sed prima mortua, nititur a secunda discedere, asserens quod uxore sua vivente eam non licuit sibi copulare. Licet autem a canonibus habeatur, ut nullus copuletur matrimonio quod prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat, uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier inscia, quod ille aliam uxorem haberet viventem, nec dignum esset, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucra de suo dolo reportaret: consultationi tuæ respondemus, quod nisi prædicta mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt ab invicem separandi, cum ex suo delicto videretur commodum reportare.

CAP. II. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Consulvit nos fraternitas tua, quid tibi faciendum sit de VVillelmo parochiano, qui licet in manu tua fidem dederit, quod mulierem quandam duceret in uxorem: spreta tamen religione fidei, ipse sibi aliam copulare præsumpsit. Super hoc utique consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet non sit tutum contra fidem suam venire: si tamen aliam in suam receperit, nec in facto primæ mulieris ultra processerit, nisi quod fidem dedit, a muliere ea separari non debet, sed ei de læsione fidei pœnitentia est indicenda.

CAP. III.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. III. *Idem Vigilensi episcopo.*

32. qu. 2. ...i.

Si vero puellam infra duodecimum annum aliquis desponsaverit: antequam ad annos matrimonio aptos ambo pervenerint, non possunt a pactione nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium convolare. Sed cum puella ad nubiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio pervenerint: tunc de pactione ipsa complenda vel remittenda sunt audiendi, & ad implendum matrimonium ab his qui matrimonium juraverunt, commonendi.

CAP. IV. *Idem eidem in eadem.*

Sponsam autem alterius, si est ætati nubili proxima, nullus consanguineorum aliquando potest matrimonio copulare.

CAP. V. *Idem ex concilio Africano.*

Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & post eam relinquere voluerit: dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio firmiter teneatur.

CAP. VI. *Idem GG. 7.*

Manifestum est, eum puberem esse, qui de gesticulatione sui corporis talis est, ut jam procreare possit, licet ad metas legibus diffinitas non pervenerit.

CAP. VII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Accessit ad præsentiam nostram nobilis vir VVillelmus filius G. cum litteris tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cujusdam nobilis viri, dum esset minoris ætatis, desponsasset, & ipsa postmodum assensum in hac parte non præbente, antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puellæ, matrem ejus VVillelmus sibi matrimonio copulavit. Quod quidem factum cum sustinere nolles, eum solicite monuisti, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. Tandem accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret: eumdem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum litteris tuis ad præsentiam nostram misisti. Verum præfatus VVillelmus in præsentia nostra constitutus, sua nobis assertione proposuit, quod puellam illam, dum esset infra duodecimum annum, desponsavit: postea vero antequam ad nubiles annos pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum VVillelmum in virum acciperet: & ita cum patre suo, in cujus potestate remanserat, & cum prædicto VVillelmo, ad præsentiam tuam accessit. Et cum ab ore puellæ audisses & per patrem ejus, quod memoratum VVillelmum in virum nolebat: statim illum in plena synodo ab hujus desponsatione publice absolutum denunciasti. Elapsis pluribus annis post mortuo patre puellæ, carissimus in Christo filius noster Henricus Anglorum rex, matrem supradictæ puellæ memorato VVillelmo tradidit in uxorem: quam

A ideo VVillelmus, ut discordia orta inter consanguineos suos & consanguineos mulieris sopiretur, accepit & solemniter desponsavit, & sine contradictione ecclesiæ duxit, & ab ea liberos procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licet contineatur in litteris ipsis, quod puella illa erat minoris ætatis, quando huiusmodi desponsatio facta fuit: tamen refert, utrum cum esset minoris ætatis, fuit proxima ætati aptæ matrimonio, aut infra septem annos. Ideo per apostolicam sanctionem fraternitati tuæ præsentibus mandamus, quatenus veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit quod puella præfata non esset septennis quando præmemorata desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem VVillelmus ab huiusmodi desponsatione per te fuerit absolutus; matrimonium inter eumdem VVillelmum & matrem puellæ celebratum præcipias immobiliter observari, & eorumdem proles denuncies esse legitimas. Quia sicut discretio tua non ignorat, desponsationes & matrimonium ante septimum annum fieri non possunt, si consensus postea non intervenit. Sane si præfata puella ante hujusmodi desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire nolebat: inhonestum tamen videtur, ut matrem eius habeat, cujus filia sibi fuerat desponsata. Verum si tibi visum fuerit, ut cum matre maneat, ne discordia inter utriusque consanguineos olim exorta, nunc autem sopita, denuo suscitetur: id dissimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filii autem quos ab ipsa suscepit, si eam, tolerante ecclesia, duxit in uxorem, a successione non possunt paternæ vel maternæ hereditatis prohiberi.

CAP. VIII. *Idem Salernitano episcopo.*

Licet præter solitum & amplius solito multis simus & variis negotiis præpediti, ita quod non sit nobis facile aliquorum consultationibus respondere: illa tamen spirituali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraterna caritate, cogimur quid sentiamus de his super quibus consuluit nos prudentia tua, tibi, quantumcumque simus aliis intenti, præsentibus litteris aperire. Consuluisti nos siquidem, utrum inter virum & mulierem, præstito vel non præstito sacramento, si legitimus consensus intervenerit de præsenti, carnali copula non secuta, liceat mulieri alii nubere: vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula secuta, an ab ipso debeat separari. Super hoc inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si legitimus consensus a solemnitate qua fieri solet, præsente sacerdote, aut etiam ejus notario, sicut etiam in quibusdam locis adhuc observatur, coram idoneis testibus interveniat de præsenti; ita quod unus alium in suam mutuo consensu verbis expressis recipiat, utrimque dicendo: Ego te recipio in meam, & ego te in meum: sive sit juramentum, sive non, non licet mulieri alii nubere: & si nupserit, & fuerit carnalis copula subsecuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, ecclesiastica districtione compelli: quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum. 27. qu. ult.

ANNO CHRISTI 1179.

A

C A P. IX. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Meminimus nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audivisse, scilicet, utrum illi qui se ad religionem coram episcopo devoverant transituros, & habitum religionis susceperunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad ecclesiam, cui se contulerunt, redire. Super hoc utique duximus respondendum, quod si quisquam qui se religioni devoverit, & habitu suscepto professionem fecerit, postmodum aliquam sibi copulaverit, est ab ea cogendus recedere, & ad ecclesiam, cui se contulit, debet sine contradictione transire. Verum si habitum non suscepit, nec professionem, sed solummodo votum fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est ad ecclesiam cogendus transire, & matrimonii votum rescindere.

B

C A P. X. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Continebatur in litteris tuis, quod cum quædam puella infra nubiles annos cuidam viro in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, parentibus assentientibus eam legitimæ ætatis existere: hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens se in eumdem virum nullatenus consensisse: prædictus vero vir econtra proponit, quod licet eadem puella nondum forte annum duodecimum attigisset, cum tradita fuisset ei in uxorem, usque adeo tamen fuit ætati proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, & ita nos consuluisti, utrum alii possit nubere: taliter respondemus, quod cum in decretis habetur expressum, quod si vir dixerit quod uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, viri standum est veritati. Unde præfato viro qui se dicit præfatam puellam cognovisse, fides est habenda, si id juramento firmaverit: & si fuerit proxima duodecimo anno, vel circa duodecimum annum, & cum suo consensu & voluntate parentum desponsata & benedicta fuerit, & cognita ab eodem viro, separari non debebunt, præsertim cum parentes ipsam legitimæ ætatis fatentur. Si vero puella infra nubiles annos & ætati non proxima, alicui desponsata fuerit, benedicta atque traducta, non licet alicui de consanguinitate illius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem: nec fas est eidem sponso, de consanguinitate puellæ sibi aliquam copulare.

C

D

27. qu. Si despon.

C A P. XI. *Idem Norvvicen episcopo, & ** archidiaconis.*

E

Lator præsentium VV. parochianus vester sua nobis assertione monstravit, quod cum in facie ecclesiæ quamdam mulierem viduam, A. nomine, legitime desponsasset, & carnali copula subsecuta, inter eos scandalum esset subortum, cujus occasione prædictus vir ei debitum conjugale subtraxit: consanguinei dictæ mulieris hoc molestum habentes, coram vobis quæstionem moverunt, proponentes quod mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem, duxisset uxorem. Et quoniam idem vir vitam, sicut nobis proponitur, cupiebat agere dyscolam, deinde utriusque studio interveniente, fuerunt minus rationabiliter separati. Nolentes igitur ut matrimonia canonice contracta, levitate quadam dissolvantur, discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos virum & mulierem per judicium ecclesiæ non fuisse rationabiliter separatos, ecclesiamque deceptam, ipsos contradictione & appellatione cessante, faciatis sicut virum & uxorem insimul permanere.

C A P. XII. *Idem Pan. archiepiscopo.*

De illis autem, qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis, dimittunt terram, & se ad partes alienas transferunt: hoc tuæ discretioni volumus innotescere, quod liberum erat mulieribus ipsis, si non est amplius in facto processum, ad alia vota transire: recepta tamen de perjurio pœnitentia, si per eas non steterit, quo minus matrimonium consummetur. Si vero aliquis sub huiusmodi verbis juramentum præstiterit alicui mulieri, Ego te accipio in uxorem, si tantum mihi donaveris: reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod juramento sibi petiit dari, non acceperit in uxorem: nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

C A P. XIII. *Idem abbati de Fontibus, & M. vicario.*

Significavit nobis O. Andegaven parochianus Eboracensis ecclesiæ, per VV. fratrem suum, quod VV. de Romare, qui est ex hac luce subtractus, eum capiens, tamdiu in vinculis ferreis & carcere tenuit, donec jurare coegit, quod Ha. mulierem duceret in uxorem. Cum autem carcerem & vincula evasisset, aliam in uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea vero idem O. a præfata Ha. coram venerabili fratre nostro Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato tractus in causam, ab eo coactus est juramento firmare, quod ad illam quam sponte acceperat in uxorem, non accederet, donec lis esset ecclesiastico judicio terminata. Cæterum quia priusquam de causa cognosceretur legitime, prænominata Ha. diem clausit extremum, prædictus O. ad eam de qua filios habuit, reverti non audet. Inde est, quod discretioni tuæ per A.S.P.M. quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si vobis constiterit quod eidem O. tanta vis illata fuerit, ut prædictam Ha. juraret in uxorem accipere, & quod sponte in eam non consenserit, nec post præstitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit: propter hoc non dimittatis, quin ad illam quam postea accepit in uxorem, revertendi, appellatione cessante, liberam tribuatis facultatem. Verum si prænominatus O. in præfatam Ha. consensit, & post præstitum sacramentum quod ipsam in uxorem acciperet, carnaliter cognovit: ne ad secundam revertatur, sub interminatione anathematis inhibeatis, dantes ei licentiam, aliam, si voluerit, ducendi uxorem.

27. qu. 2. Palam duobus.

C A P. XIV. *Idem* [a] *Cretensi episcopo.*

[a] Trecensi

Significasti nobis, quod quidam miles in provincia tua uxorem suam sine judicio ecclesiæ & autoritate dimiserit, pro eo quod suggestũ ei fuerat,

ANNO CHRISTI 1579.

rat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse; & propter hoc vinculo fuit excommunicationis adstrictus. Verum mulier ipsa non continuit, sed sobolem ab alio viro suscepit: nec minus postulat viro suo restitui, asserens se ab ipso injuste fuisse dimissam, & eumdem virum materiam adulterandi sibi dedisse. Vnde quia nos consuluisti, utrum mulier ista debeat viro suo restitui, & vir ad ejus receptionem compelli: fraternitati tuæ præsentibus litteris respondemus, quod si manifestum est, mulierem ipsam adulterium commisisse post dimissionem (sed non idem si ante) ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.

CAP. XV. *Idem Vigorniensi episcopo.*

Ad aures nostras perlatum fuisse cognoscas, quod cum quidam parochianus tuus uxorem duxisset, ea dimissa, aliam, scilicet ei consanguineam, sibi copulare præsumpsit, & eam carnali commixtione cognoscere, & secum tenere minime dubitavit. Cumque prior mulier super hoc querelam movisset, matrimonium ejus denegavit, & secundæ copulam professus est. Vnde cum primum conjugium adversus eum per testes probaretur fuisse, quoniam a secunda recedere noluit, ad audientiam nostram appellavit. Super quo utique prudentiæ tuę respondemus, quod si prima mulier & secunda, se vel prima vel secunda linea contingunt, tu virum facias utraque, omni contradictione & appellatione cessante, carere, & sine spe conjugii perpetuo manere. Si vero eas interdicto gradu solummodo vel supra sese attingere constiterit, tu ipsum compellas a secunda recedere: & de commisso pœnitentia sibi condigna imposita, eum priorem sicut uxorem suam recipere, & maritali de cætero affectione tractare constringas.

CAP. XVI. *Idem Belvacensi episcopo.*

Super hoc quod de latore prꝑsentium tuis litteris quæsivisti, an liceat sibi matrimonium cum ea contrahere, quam uxore sua vivente, sibi de facto copulavit in matrimonium: tuę solicitudini duximus respondendum, quod si adultera in mortem alterius aliquid est machinata, seu iste fidem dederit, quod ea defuncta hanc esset ducturus: secundum canones ab ejus consortio perpetuo prohibetur, & hęc prohibitio perpetuo est observanda.

CAP. XVII. *Idem archiepiscopo Senonensi.*

Porro si qui vir & mulier pari consensu contraxerint matrimonium, & vir ea incognita, aliam duxerit in uxorem, & eam cognoverit: cogendus est secundam dimittere, & ad primam redire. Quia quamvis exinde sit diversa quorumdam sententia, & non eadem consuetudo ecclesię: tutius tamen videtur, ut primam hanc quam secundam, cum a prima judicio ecclesiæ separari non debeat, postquam cum ea pari voto & consensu matrimonium contraxit. Sane quamquam mulieri desponsatæ, & a viro non cognitę, liceat ad religionem transire, aliam tamen non potest ducere in uxorem.

CAP. XVIII. *Idem Eberardo Paduano episcopo.*

Solicitudini sedis apostolicæ incumbit, ut si dubia vel difficilia ad nostram aurem perferantur, ea debeamus absolvere, & in lucem revocare. Super eo siquidem unde nos consulvit dilectio tua, quid videlicet servandum sit, & retinendum de muliere, quæ cum sit uni viro desponsata, ab alio postea desponsatur & cognoscitur: solicitudini tuę taliter respondemus, quod licet quarumdā ecclesiarum consuetudo habeat, ut cum secundo viro debeat remanere, convenientius tamen videtur, ut si vir & mulier ad ætatem conjugio aptam devenerint, & infra mulier desponsata fuerit, quod vir mulierem in suam, & mulier virum in suum recipiat. Licet postea ab alio desponsetur & cognoscatur, debet primo restitui.

CAP. XIX.

De muliere, quæ est invita tradita viro, & detenta, cum inter vim & vim sit differentia, & utrum postea consensus intercesserit: quia certum nobis nil expressisti, inquisitioni tuæ nil possumus respondere. Illos autem qui propter consanguinitatem prohibentur conjungi, & postea contra interdictum ecclesiæ sese receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium de jure possit & debeat stare.

CAP. XX. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Ex litteris quas super causa matrimonii cujusdam juvenis, R. nomine, & Mariæ filiæ Gileberti de sancto Leodegario, transmisisti, solicitudo nobis innotuit, quam in ipsius negotii examine servasti. Quia vero absentibus partibus veritatem nequivimus plenarie indagare, nec causam ipsam ad te remittere, a quo pars mulieris ad audientiam nostram noscitur appellasse: eam venerabilibus fratribus nostris Vintoniensi, Herefordensi, & Bathoniensi episcopis duximus committendam. Ideoque fraternitati tuæ per A. S. præsentibus mandamus, quatenus partes adire eorum præsentiam, cum ab eis fuerint evocatæ, & quod ipsi judicaverint inviolabiliter observare, contradictione & appellatione cessante, compellas.

CAP. XXI. *Idem Vrbanus M. Cenom.*

Cum in apostolica sede, cui licet immeriti præsidemus, magisterium resideat totius ecclesiasticæ disciplinæ: dignum est & consonum rationi, ut quoties circa negotium ecclesiæ aliquid dubietatis emerserit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus siquidem quod cum inter villicum de Herneia & uxorem ejus coram te quæstio matrimonii tractaretur, & productis testibus, & eorum examinationibus diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus reversus ad propria, publice inter se & uxorem suam proposuit, sententiam divortii judicio ecclesiæ esse promulgatam: & sic suggesta omnibus falsitate, quamdam aliam mulierem facti nesciam, sibi copulare præsumpsit,

ANNO CHRISTI 1179.

psit. Postmodum vero super prioris matrimonii quæstione litteris a sede apostolica impetratis, delegati judices sententiam divortii protulerunt. Unde quia villicum & mulierem quam superinduxerat, pendente lite prioris uxoris, invicem asseris consentire: tua nos duxit fraternitas consulendos, utrum tales sint ad matrimonium admittendi. Nos autem autoritate præsentium tuæ solicitudini respondemus, quod imposita ei pœnitentia competenti, & infra ipsius pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere. Super eo vero quod a nobis similiter postulasti, utrum ille qui in quamdam mulierem consensit, si pater ejus videlicet suum præstaret assensum, si ad consummandum matrimonium sit compellendus: non minus respondemus, quia cum assensus liber dici non possit, qui alieno reservatur arbitrio ac conditioni, ipsum canonica non improbant instituta, quæ consonant honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam ad contrahendum matrimonium est cogendus. Nam licet felicis recordationis Alexander papa prædecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod desponsalia interposita conditione certa, conditione ipsa minime observata, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostræ diffinitioni contrarium, cum hujusmodi consensus nequaquam sit de præsenti habendus, licet per verba de præsenti evidentius exprimatur, quod in alieno arbitrio non habito, sed habendo, consistunt. aliam tamen non potest ducere uxorem.

CAP. XXII. *Idem Eberardo Paduano.*

Super eo quod ex litteris tuis intelleximus, virum quemdam & mulierem de mandato domini utriusque assensu se invicem recepisse, nullo sacerdote præsente, nec adhibita solemnitate, quam solet Anglicana ecclesia adhibere, & alium prædictam mulierem ante carnalem commixtionem solemniter duxisse & cognovisse: tuæ * paternitati duximus taliter respondendum, quod si primus vir & mulier pari consensu de præsenti sese receperint, ipsa debet primo restitui, cum nec potuerit, nec debuerit, post talem consensum alii nubere. Si vero consensus talis inter eos non intercesserit sub verbis illis quæ diximus, nec carnalis copula etiam assensu de futuro præeunte: secundo viro qui eam postea traduxit atque cognovit, mulier ipsa debet relinqui, & ab impetitione prioris absolvi, injuncta primo pœnitentia de læsione fidei vel violatione juramenti, si dedit fidem vel præstitit juramentum.

* cor fraternitati

CAP. XXIII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Sponsam autem alterius, si est nubili ætati proxima, nullus consanguineorum aliquando sibi potest matrimonio copulare.

CAP. XXIV. *Idem Andrensi episcopo.*

Super eo vero, quod de illo nobis significasti, qui cum procreare vellet filios, uxori suæ nunquam carnis debitum reddidit vel reddere potuit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod diversa sunt inde decreta, diversæ sententiæ. Sed

A consuetudo est Romanæ ecclesiæ, in similibus taliter tenere, quod si non potest eam sicut uxorem habere, ipsam habeat sicut sororem.

CAP. XXV. *Idem abbati sancti Edmundi, & de Ramesereia.*

Ex parte Emmæ mulieris nostris est auribus intimatum, quod Andreas sibi, coram sacerdote quodam & diacono & aliis, pluribusque tam clericis quam laicis ad hoc convocatis, juramentum præstiterit, quod ipsam ab eo tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret: ipsa quoque Andreæ præstito juramento promisit, se illum pro marito habituram, & fidem ei B tamquam proprio viro servaturam. Quo facto, diu in eadem domo cohabitantes, sibi liberos procreaverunt. Procedente vero tempore prædictus Andreas contra juramentum præstitum prænominatam Emmam & filios ex ea procreatos reliquit, & a cohabitatione recessit. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam vel sibi reconciliare debet, aut ipsa vivente continere: nec nos sustinere debemus, ut prædictus Andreas juramenti præstiti religionem infringat: discretioni vestræ per A. S. præsentibus mandamus, quatenus rei veritate diligenter inquisita, si, prout superius dictum est, ita esse inveneri- C tis, eumdem Andream moneatis studiosius, ut suæ saluti consulens, & superinducta quam habet, prius dimissa, ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione tractet, & reatum suum condigna pœna expiare satagat. Quod si commonitioni vestræ acquiescere forte contempserit: vos eum & superinductam, omni occasione & appellatione cessante, excommunicationis vinculo innodetis, & usque ad dignam satisfactionem præcipiatis hominibus, sicut excommunicatos, cautius evitare.

32. qu. 1. Dixit.

CAP. XXVI. *Idem Pictavensi episcopo.*

D Ex litteris venerabilis fratris nostri * Sanxonis episcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri sui episcopatus, VV. scilicet de " Monda, & B. de Mauritania, filios & filias impubescentes haberent, & spe pacis inter eos reconciliandæ ita inter se convenirent, quod filios & filias mutuis invicem matrimoniis sociarent: & hoc tam patres quam filii sub juramento se facturos promiserunt. Inter quos quidem G. prioris filius, filiam prædicti B. consentiente patre, semel & iterum recipere in uxorem juravit. Cumque ipso volente ad alia vota migrare, eum episcopus sub districtione anathematis compellere voluit, ut secundum quod juraverat, filiam præfati B. traduceret in uxorem, ipse ad audientiam nostram appellavit: E & altera parte nuncium suum ad nos destinante, nec ipse venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit. Quia igitur periculum G. prædicto extitit, contra juramentum suum venire, fraternitati vestræ per A. S. præsentibus mandamus, quatenus cum exinde fueris requisitus, utramque partem ante tuam convoces præsentiam, & rationibus hinc inde plenius auditis & agitatis, si tibi constiterit, quod præfatus G. præstito juramento firmasset, quod filiam memorati B duceret in uxorem, eum moneas, & autoritate nostra districte compellas, ut ipsam, nisi rationabilis

" Morond

causa

ANNO CHRISTI 1179.

causa extiterit, in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. Si vero rationabilem causam prætendere voluerit, eam cum omni diligentia & studio audias, & fine canonico, appellatione cessante, decidas. Cæterum si legitime monitus, judicio tuo parere contempserit, eum & patrem suum, si fovere ipsum in sua malitia præsumpserit, excommunicationis vinculo adstringas: & in tota terra ipsorum omnia Divina, præter baptisma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeas officia celebrari.

CAP. XXVIII. *Benedictus papa Gaudentio patriarchæ.*

Lex Divinæ constitutionis sedem apostolicam totius posuit orbis terrarum magistram: ut quidquid ubique locorum dubitatur, ab ea tandem ratio ejusdem requiratur. Affatus est autem nos suis litteris ejusdem cathedræ sessorem, ac percontatus est quidam vir nomine Ioannes, pro connubio filiæ suæ superstitis, cujus soror defuncta, cuidam juveni nomine Stephano, simplicibus verbis fuit desponsata, & antequam ad nuptias pervenerit, morte præventa: utrum cum eodem juvene possit matrimonium celebrari superstitis filiæ, necne. Namque testatus est, hujus rei rationem haberi apud vos ambiguam, quam, Deo docente, reddimus his verbis certissimam. Protoplastus enim ille, radix & origo nostra, detracta sibi costa videns mulierem formatam, prophetico spiritu inter alia protulit: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quibus verbis innotuit, non aliter virum & mulierem posse fieri unam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreant. Qui ergo nequaquam mixtus est extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda sponsionis verba possunt una caro fieri, nullatenus valemus intueri: propinquitas enim sanguinis, verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed nec osculum parit propinquitatem, quod facit nullam sanguinis commixtionem. Quoniam vero ita prorsus se habet res Ioannis istius, ut velit filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat desponsare: censura apostolica mandamus hoc absque criminis vitio posse fieri. Nam cur prohibeamus quod prohibitum numquam sacra scriptura declaravit? Sed neque mundanæ leges, connumeratis personis quibus inter se nuptias contrahere non licet, de hujusmodi aliquid dicunt negotio. Ne ergo abnegetis, quod nulla abnegandum ratione monstratis.

Gen. 2.

CAP. XXVIII. *Idem VVintoniensi, Bathoniensi, & Herefordensi, episcopis.*

Ex litteris venerabilis fratris nostri Cantuariensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati, ad audientiam nostri apostolatus pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario, Mariam filiam suam absentem, cuidam juveni R. nomine desponsasset, postmodum quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsente per verba præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo, obediret; nihilque defuit, nisi solemnitas illa in

A facie ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari. Tempore vero procedente orta suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit jam dicti archiepiscopi causa perlata: qui sub anathematis interminatione prohibuit, sicut ex literis ipsius accepimus, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret. Sed ipse præscripta prohibitione contempta, filiam Hugonis de Polstede, Mathildem nomine, in facie ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem. Postmodum vero duabus mulieribus & viro coram archiepiscopo constitutis, præfatus R. publice confessus est, se cum Maria, sicut dictum est, publice matrimonium contraxisse, & aliam, scilicet Mathildem, B prava quorumdam suggestione seductum, accepisse. Maria vero frequenter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, adiiciens quod inter ipsam & præfatum R. excepta sola fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio intercesserat: quam, quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur: & ideo, quia eam quam secundo acceperat, relinquebat. Cum autem præfatum R. tamquam proprium virum restitui postularet, & archiepiscopus vellet de primo matrimonio cognoscere, ob id maxime, quia mulieres dicebantur sese cōsanguinitate contingere, ac per hoc tam incestus quam adulterii vitium timebatur: Maria ad apostolicam sedem C appellationis vocem emisit, & festum circumcisionis proximæ terminum appellationi præfixit, appellationem vero archiepiscopo deferens, eidem Mariæ sub periculo animæ & excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa coram nobis vel coram delegatis ab apostolica sede judicibus, finem debitum sortiretur. Ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii, VV. nomine, nihilo minus nupsit: & propter hoc citata coram archiepiscopo noluit, propter appellationem quam obierat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientiæ vestræ, de qua plene D confidimus, committentes præsentium autoritate terminandum: quatenus partibus ante præsentiam vestram convocatis, inquiratis diligentius veritatem: & si nihil constiterit quod impediat, præter consensum qui inter præfatum R. & Mariam asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda, sublato appellationis diffugio, judicetis. Licet enim contra interdictum ecclesiæ ad secunda vota transire nequaquam debuerit: conveniens non videtur, ut ob id solum, sacramentum conjugii dissolvatur. Alia enim pœna debebat eis imponi, quod contra prohibitionem ecclesiæ hoc fecerunt. Nonis Februarii.

E

CAP. XXIX. *Idem Bathoniensi episcopo.*

De illis qui infra annos aptos existentes matrimoniis contrahendis sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter, antequam ad annos aptos matrimoniis contrahendis perveniunt, reclament & postulent separari, non sunt aliquatenus audiendi. Si vero alteruter eorum ad annos aptos contrahendis matrimoniis pervenerit, infra eosdem annos altero existente; sponsalia contrahuntur. Si is qui minoris

est

ANNO CHRISTI 1179.

est ætatis, cum ad annos illos pervenerit; reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Utrum autem mulier, quæ, postquam ad annos matrimoniis contrahendis aptos venit, nupsit, ab eo si quærat dissidium, debeat separari: tuæ consultationi taliter respondemus: quod cum in eum semel consenserit, amplius consentire non potest aliquatenus, vel divertere: nisi forte illi nupsit, postquam * ad annos aptos matrimoniis contrahendis pervenerit, & in eum suum omnino negaverit præstare consensum.

* f. priusquam

CAP. XXX. *Alexander III. Burdegalensi archiepiscopo.*

Consuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de milite quodam, qui cum mulierem quamdam duxerit in uxorem, & eam longo tempore tenuerit, & prolem ex ea susceperit: nunc matrimonium suum accusat, dicens in quarto gradu consanguinitatis esse. Ad quod utique consultationi tuæ taliter respondemus: quod si præfatus miles mulierem ipsam in facie ecclesię duxerit, & longo tempore tenuerit, non debet vox accusationis suæ admitti, nisi personæ aliæ & idoneæ appareant, & merito suspicionis carentes, quæ matrimonium ipsum velint & possint legitime accusare: nec heredes personæ admitti debent, si per viginti vel octodecim annos insimul sine quæstione remanserint.

CAP. XXXI. *Innocentius Vvintoniensi episcopo.*

Super eo quod interrogasti de sacramento conjugii, breviter respondeo: Illam quam dixisti, a patre conjugi traditam, & ab eo cui tradita fuerat, patri commendatam, donec statuta die in domum suam ille traducet: dico quod legitimo consensu interveniente, ex eo statim conjunx fuerit, quod spontanea * voluntate sese conjugem esse consenserit. non enim futurum promittebatur, sed præsens confirmabatur. Quapropter quidquid cum alia postmodum factum est in coitu sive in generatione prolis, tanto reprehensibilius est secundum, quanto verius primum. Constante enim primo, quanto amplius in Deum committitur, tanto magis culpa augetur. His ergo cognitis, facile erit negotium præsentium latoris tuæ discretioni debito fine terminare.

* concessione

CAP. XXXII. *Idem Cassinensi abbati.*

Ex litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam secreto mulierem viduam subarrasset, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, Mundualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam, quasi fornicariam cognovisset: tunc vir & mulier juramento firmarunt, quod ab anno alter in alterius copulam maritalem consenserat, & de cætero sicut vir & mulier simul cohabitarant. Cum autem nec juramento fidem mulieris procurator habuit, exegit eam publice subarrari. Quod cum vir publice facere paratus esset in conspectu ecclesię, surrexerunt duo, proponétes, præfatæ mulieris conjuges in quinto gradu vel sexto consanguinitatis sese contingere: quia pater ejus, qui eam subarrare volebat, priorem virum in quarto consanguinitatis gradu attigerit. Unus autem ita se audivisse juravit, alius autem id jurare voluit, & ob hoc licet ille præfatam viduam subarrare distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Mundualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & postmodum fere per annum cum uxore permansit. Nunc autem quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram archiepiscopo plebano, velut dicis, quod primus vir fuit in quinto gradu consanguinitatis patri viri præsentis. Unde quia diversi diversa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, meis quæris litteris edoceri. Quocirca discretioni tuæ per A. S. mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare, & adhuc inquiras, a quibus & quando didicerint quod testantur. Si vero post motam quæstionem didicerint, non est jam dictum matrimonium dissoluendum. Similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint. Inquisita vero veritate diligenter, si per testes circumspectos & omni exceptione majores inveneris, quod primus vir patrem superstitis in quinto vel sexto gradu attigerit, non differas sententiam divortii promulgare. Æque enim, ut canones dicunt, abstinendum est a consanguineis uxoris, ac propriis, usque ad sextum gradum. Cæterum prudentiam tuam nolumus latere, quod personæ idoneæ nominandæ sunt, & gradus distinguendi ab utroque latere & computandi: nec sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum super his nequaquam ignorent.

CAP. XXXIII. *Idem * Exoniensi episcopo.*

Præterea hi qui matrimonio contrahendo pure & sine omni contradictione fidem dederunt, aut juramentum fecerunt, commonendi sunt diligentius & exhortandi, & omnibus modis inducendi, ut fidem præstitam vel juramentum factum observent, & se, sicut promiserunt, conjungant.

DE POTESTATE IUDICUM delegatorum, & de variis litteris diversis temporibus impetratis.

PARS V

CAP. I. *Idem Londoniensi episcopo.*

CUM tibi sit de benignitate sedis apostolicæ indultum, ut causas, quas de mandato nostro suscipis terminandas, liceat tibi personis aliis uni vel pluribus delegare: sed ab his quibus causa fuit per te commissa, fas sit litigantibus appellare, etsi eadem causa tibi fuerit a nobis, appellatione cessante, commissa: accidit interdum, sicut tu asseris, quod causam, quam tibi commisimus, appellatione postposita, terminandam, aliorum experientiæ committas audiendam, & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad nostram audientiam interponat: consultationi tuæ respondemus, quod ei appellationi, quæ ad nos interponitur, est omnino deferendum, licet fuerit appellatione remota commissa.

CAP. II. *Idem Bathoniensi episcopo.*

Quia quæsitum est a nobis ex parte tua, quid faciendum sit de potestatibus, quæ, cum præcipimus alicui justitiam exhiberi, de his quos diligunt aut tueri volunt, minis & terroribus suis conquerentes silere compellunt, & mandatum nostrum eludunt: id tibi respondemus, quod sicut agentes & consentientes pari pœna scripturæ testimonio puniuntur: sic tam eos qui trahuntur in causam, quam principales fautores eorum, si eos manifeste cognoveris justitiam impedire, censura ecclesiastica poteris coercere.

CAP. III. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Sane si a nobis litteræ prius impetrentur, & aliæ postea, non facta mentione priorum litterarum, litteræ impetrentur, si judicibus innotuit, donec Romanum pontificem consulant, & suam exinde plenius cognoscant voluntatem, executione litterarum debent penitus supersedere, ne pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

Et hoc jubemus observari ab omni administratore, ut si contigerit in scriptis nostram fieri jussionem ad aliquem, & interea quiescat ab administratione, is qui post illum susceperit dignitatem, eam accipiat & insinuet. Et si quidem privata est causa, implere eam &* assequi, quemadmodum ad eum promeruerit rescriptum. Si vero hujusmodi in scriptis jussio publicum jus respicit: inquirat eam, & si quidem non læditur fiscus, quæ in ea comprehensa sunt, adimpleat. Si vero ad læsionem fisci est, nil super ea omnino agi. Nunciare vero nobis primum oportet, ut secunda de hoc nostra jussio fiat. Si vero ad præcepta cujuslibet judicis sunt, & priusquam insinuentur hæc, aut præcipientem, aut ad quem præcepta facta sunt, contigerit removeri de cingulo: etiam sic qui factus fuerit judex, hæc suscipiat & exigat, si legitime facta sunt. Si vero contra legem, aut contra jus publicum facta sunt: pro non scriptis esse jubemus.

CAP. IV. *Item.*

Cum aliqua causa, appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua: eam vacuare oportet, nec ei debet stari, si manifestam continet iniquitatem.

CAP. V. *Idem Londoniensi episcopo.*

Si pro debilitate tua, vel pro aliqua gravi necessitate, tractandis causis, quæ tibi ab apostolica sede committuntur, adesse non poteris: liberum tibi sit, aliis personis idoneis & discretis vices tuas committere, ita quod si res tanti est, te consulere debeant: nisi forte causæ ita graves sint, quod sine præsentia tua non possint omnino terminari.

CAP. VI. *Idem Vu. Carnotensi electo.*

De causis quæ intra certũ terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere: quod nisi dies ab apostolico præfixus, de cõmuni consensu prorogetur, eo transacto mandatum expirat. Illi etiam qui pro causis tibi commissis ad citacionem tuam venire, aut tuo super his judicio parere neglexerint, si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eam infligas. Alioquin ipso, pro delicti qualitate & causæ, secundum arbitrium tuum punias.

CAP. VII. *Idem Senonensi archiepiscopo.*

Præterea super hoc, quod nos consulere voluisti, utrum liceat judici delegato, non ordinario, sine litteris citatoriis cogere contumacem ut veniat, aut damnare, si non venerit: hoc tibi præsentium autoritate innotescat, quod quamvis ei causa licet simpliciter delegetur, satis potest partes autoritate nostra compellere, & contumaces severitate ecclesiastica coercere, etiamsi litteræ commissionis id non contineant, aut partes mandatum non habeant ut accedant: quia ex eo quod causa sibi committitur, super his omnibus quæ ad causam ipsam pertinere noscuntur, plenariam recipit potestatem.

CAP. VIII. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Quamvis simus multiplicitate negotiorum implicit, & gravibus diversisque solicitudinibus occupati: nos tamen cogit præter commune debitum tua fraternitas, & dilectio qua personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ nobis enodanda tua voluit dilectio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quod judex a nobis delegatus causam sibi commissam potest alii vel pluribus delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut etiam ut audiant rationes, & allegationes & attestationes recipiant, & sententiam sibi servent, vel ut horum aliquid faciant tantum juxta voluntatem & beneplacitum delegantis: quamquam non possit eamdem causam alii, appellatione postposita, delegare: etsi sit sibi, appellatione remota, commissa. Si vero duobus causa committitur, etiam si non apponatur, ut unus sine altero in ea procedat: nihilo minus unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas in hac parte committere potest.

CAP. IX. *Idem eidem in eadem.*

Cæterum si qui ad judices super aliqua causa ab apostolica sede litteras commissorias impetrent aliis judicibus forte committi, nisi de commissione prioribus facta in litteris commissionis, quæ aliis delegantur, mentio fiat, nihilo minus priores judices in cognitione ac causæ decisione procedere debent, nec secundæ litteræ super eadem causa taliter impetratæ, alicujus roboris firmitatem habere possunt. Si vero in secundis litteris habeatur mentio de commissione prioribus judicibus facta: prædicta causa priorum est exempta judicio, cum eædem non sint tacita veritate impetratæ. Verum si præsentibus partibus, de ipsarum consensu cuilibet causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuo, alterutra partium, altera nesciente, causam ipsam tacita veritate de priore commissione facta, impetravit committi: non immerito is, qui tali dolo & fraude adversarium cogit laborare, in expensis condemnari debet.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X. *Idem eidem in eadem.*

Sententiam a delegato judice latam, si ad mandatum ipsius judicis diœcesanus episcopus executioni mandare neglexerit: is qui ex delegatione Romani pontificis sententiam tulit, eam executioni mandandi plenam & liberam habet facultatem.

CAP. XI. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Significasti nobis per litteras tuas, quod interdum a judice delegato frustra super aliqua causa fertur sententia, cum ordinarius judex eam ad mandatum ipsius nolit executioni mandare, vel aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc autem cõsultationi tuæ taliter respondemus: quod si ordinarius judex ad mandatum judicis a nobis delegati, non vult aut non potest, aliis resistentibus, sententiam ab eo latam effectui mancipare, delegatus judex causam autoritate sibi commissa potest executioni mandare: & si quis sibi restiterit, eum ecclesiastica censura coercere.

CAP. XII. *Idem eidem in e. e.*

Si quando vero clerici coram judice delegato prælatos ecclesiarum super ecclesiis quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem judice transactione vel alio modo ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: ordinarius judex non debet delegati judicis mandato resistere violenter, sed apud ipsum instare, ut differat illos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

CAP. XIII. *Idem Herefordensi episcopo.*

Intelleximus ex tuæ fraternitatis relatu, quod quandoque impetrantur a nobis litteræ, certam causam habentes ad te & ad alios, aliquando per suggestionem falsitatis, aliquando per suppressionem veritatis. Vnde a nobis consilium postulasti, utrum secundum formam, aut secundum rigorem justitiæ, tunc debeas in ipsa causa procedere. Super quo discretioni tuæ tale damus responsum: quod si litteræ nostræ ad te directæ formam expressam habuerint, & cognoveris eas per suggestionem falsitatis & per suppressionem veritatis cum tali forma impetratas fuisse: tunc non secundum formam in eis expressam, sed secundum rigorem justitiæ, in causa ipsa sine personarum acceptione procedas.

CAP. XIV. *Idem.*

Si autem lis infra certum terminum præcipiatur decidi, non poterit negotium ultra præfixum terminum, nisi communi consensu partium, prorogari. Verum si judex delegatus aliter fecerit, & fines mandati excesserit: ejus jurisdictionem non est dubium expirare.

CAP. XV. *Idem Londoniensi & VVigorniensi episcopis.*

Pervenerat ad nos ex parte R. senis presbyteri, quod cum ad vos olim literas nostras attulisset, quod si vobis constaret eum per vim T. clerici, metu regio cooperante, ecclesiam de Gitebergia, quam se asserit per XL. annos pacifice possedisse, jampridem juramento præstito refutasse, eamdem ecclesiam ei restitueres. Prædictus vero T. alias literas a nobis posterius impetratas, ad alios judices super eodem negotio reportavit, & sic causa ipsa sub vestro non fuit examine terminata. Mandamus itaque fraternitati vestræ atque prudentiæ, quatenus non obstantibus litteris a memorato T. posterius impetratis, nisi ibi contineatur " expressum, quod causam ipsam vestro judicio subtraxerimus, utramque partem ante vos convocetis, & eidem causæ juxta tenorem alterarum literarum nostrarum, sublato appellationis remedio, non differatis debitum finem imponere. " expressim,

CAP. XVI. *Idem * Lexouiensi archiepiscopo.*

In litteris quas tua nobis destinavit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi a nobis postulas exhiberi: quarum siquidem una est, scilicet, usque ad quod tempus judex delegatus se possit interponere, ut stetur rei judicatæ vel transactioni. Super quo utique paternitati " tuæ taliter respondemus, quod ex quo judex delegatus per se aut per alium, si potuit, executioni mandaverit, vel pro se petierit mandari, ejus autoritas & jurisdictio cessat, quia semel functus est officio suo. " cer. fraternitati

CAP. XVII. *Idem abbati sancti Albani.*

Consultationibus singulorum ex ministerio susceptæ servitutis cogimur respondere, ut si quid dubietatis vel quæstionis in mentem alicujus emerserit, ab ecclesia Romana solvatur, quæ inter alias, disponente Domino, obtinere meruit principatum. *Matth.* Quæsitum est siquidem a vobis, ut si quis ecclesia vel possessione aliqua se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, & a nobis ad judices litteras obtinuerit, ut infra certum tempus restituatur sibi possessio: si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debet ei restitui, cum is qui tenet ecclesiam, vel postquam ipse requirit, antequam de litteris aliqua mentio fieret, studiorum, peregrinationis, vel alia hujusmodi causa se absentaverit, num infra præfixum tempus judici possit suam præsentiam exhibere. Super quo itaque inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod nec debet, nec potest testimonium habere, quamvis paratus sit coram judice delegato testibus idoneis possessionem & dejectionem suam probare: nisi is qui possidet, terminum prorogaverit. Exspirat enim jurisdictio sua: quia sine consensu utriusque partis, non licet judici terminum prorogare aliquatenus præfixum a delegatore.

CAP. XVIII. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

Ex parte venerabilis fratris nostri Coventrensis episcopi, auribus nostris est intimatum, quod cum de causa quæ inter G. & F. clericum super præbenda de Norbale diligenter cognovisset, & eidem G. secundum tenorem litterarum nostrarum, in quibus continebatur, quod si constaret prædictum F. de perjurio esse convictum, & perpetu-

ANNO CHRISTI 1179.

perpetuo illi præbendæ renunciasse, ab eadem A præbenda, appellatione cessante, amoveretur. Eoque cognito & probato, cum prælibatam præbendam G. adjudicasset, prędictus F. in vocem appellationis prorupit, & ad nos veniens, secundum hunc tenorem litteras reportavit, quod ei præcise & absque causæ cognitione restitueres, & ipsum qui post appellationem eum præbenda spoliavit, autoritate alicui beneficium auferendi, appellatione cessante, privares, donec per se vel per nuncium, aut per litteras suas satisfacturus, ad sedem apostolicam accederet, & prænominatum G. si eumdem F. super jam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad dignam satisfactionem adstringeret. B Vnde quia non credimus nos ita præcise scripsisse, & si taliter scripsimus, hoc ex nimia occupatione contigit, & in hujusmodi litteris intelligenda est conditio, etiamsi non apponatur, si preces veritate nitantur, fraternitati tuæ taliter, *&c.* quatenus inspecto tenore litterarum, quas prædicto episcopo direximus, si inveneris quod secundum prædictum modum ei scripsimus, & in litteris quas præfatus F. reportavit, non fuit habita mentio priorum litterarum, sententiam præfati episcopi, omni contradictione & appellatione cessante, confirmes, & prædictum F. cum litteris nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam nostram venire compellas.

CAP. XIX. *Idem * Exoniensi episcopo.*

Ad hæc cum aliquis nimis prolixum terminum suæ appellationi præfigit, judex potestatem habet competenti modo abbreviandi: & si in termino de tempore abbreviando competenter statuto appellationem non fuerit prosecutus, nec canonicam executionem prætenderit: sententia, si lata est, tenet. Quod si lata non est, judex appellantem, appellatione cessante, potest compellere infra terminum statutum appellationem prosequi, vel coram se judicio stare.

CAP. XX. *Idem Carnotensi episcopo.*

Sane quia nos in primis consulere voluisti, qualiter a nobis judex delegatus episcopum, qui ei non subest, ad aliquid dandum vel faciendum compellere debeat, cum causam, quæ inter episcopum & clericum vel laicum vertitur, a mandato nostro suscipit terminandam: id tuæ quæstioni damus responsum: quod judex a nobis delegatus, vices nostras gerit, unde in causa illa est superior & major illis, quorum causam suscipit terminandam. Ideo si episcopus vel alia persona, quæ non sit de jurisdictione illius, in causa quam illi delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundum qualitatem vel quantitatem facti, poterit vel interdicti vel suspensionis sententia a judice delegato compelli: ita quod judex secundum negocii qualitatem temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesiarum, vel sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad jurisdictionem suam specialiter pertinet, interdicto supponat. De testibus autem non habemus in sacris canonibus, quod cogendi sint, sed admonendi, cum celare veritatem, sicut dicere falsum, mortale deputetur sæpe delictum. Quæstioni vero quam facis, utrum appellationi illius sit de- ferendum, qui, sicut mos est, præstito juramento absolui inhibetur, si antequam aliquid ei mandatum est, appellet, vel si mandato recepto, causa diffugii appellet: taliter respondemus: quod postquam juraverit, appellationi ejus, quæ juramento derogat, penitus non est in aliquo deferendum: sed statim erit in eamdem reducendus sententiam, quæ, donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse suo fuerit executus, debet firmiter observari.

[margin: .qu. 1. illi qui.]

CAP. XXI. *Idem Eboracensi archiepiscopo, & Coventrensi episcopo.*

Ex parte N. capellani nobis innotuit, quod cum ad te frater * Convetren. litteras impetrasset, ut ei archidiaconatum, quem in ecclesia primo vacare contigerit, assignares, R. adversarius ejus alias a te, frater Eboracensis, litteras, sicut dicitur, impetravit, nulla de prioribus habita mentione: ut si avunculus ejus archidiaconatum, quem habebat in jam dicta ecclesia, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur si memores fuissemus, nos præfato N. litteras nostras sicut prædiximus, direxisse, pro adversario ejus nullatenus scripsissemus, nolentes litteras nostras, quas pro eodem N. misimus, occasione aliqua effectu carere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus præscriptum episcopum admoneas, C ut præfato N. archidiaconatum ecclesiæ suæ, si vacet, juxta promissum suum assignet, non obstantibus litteris, quæ ab adversario ejus postmodum fuerint, tacita veritate, impetratæ.

CAP. XXII. *Idem Lucius tertius Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

Relatum est ex parte vestra, quod licet in commissionibus a sanctæ recordationis Alexandro papa tertio prædecessore nostro factis, fuerit appellationis remedium amotum: altera tamen partium, sive lis fuerit contestata, sive non, exspirasse mandatum morte mandatoris allegat: ideo- D que negotiis omnibus postpositis, in suspenso mandatum apostolicum expectatis. Nos igitur consultationibus vestris præsentium autoritate respondemus, quod si lis contestata fuerit ante obitum prædecessoris nostri, mandatum in morte mandatoris nullatenus exspiravit. Si vero ante litem contestatam decessit, non est in eo casu judicibus quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum, etiamsi ab eis minime fuerit appellatum. Poterit ergo in eo casu, appellatione cessante, procedi, in quo ante mortem mandatoris lis fuerit per conquestionem & responsionem E partium contestata. Vbi autem mors mandatoris, lite contestata, præcessit, penitus subsistatur, sive fuerit, sive non fuerit appellationis obstaculum interjectum.

DE TESTIBUS COGENDIS vel non. PARS VIII.

CAP. I. *Idem Alexander.*

CUM super causa quæ vertitur inter venerabiles fratres nostros Prænestinum episcopum, & dilectum filium *u* nostrum abbatem, sit testimonium vestrum necessarium, & veritati contingat: præsentium autoritate vobis præcipimus, quatenus quarta feria proximæ hebdomadæ per

[margin: u N.]

ANNO CHRISTI 1179.

perhibituri testimonium veritati, omni occasione & excusatione cessante, vos apostolico conspectui præsentetis. Si vero tunc non veneritis, sciatis ab officio & beneficio apostolica autoritate vos suspensos: & si non sic veneritis, excommunicationis sententiam poteritis formidare.

CAP. II. *Idem Capuano episcopo, & abbati sanctæ Luciæ, & priori sanctæ Crucis.*

Causam quæ inter N. & O. monachos super electione de utroque facta in monasterio diutius est agitata, experientiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota, fine debito terminandam. Ideoque dilectioni vestræ, *&c.* quatenus partes ante præsentiam vestram convocetis, & susceptis attestationibus utriusque partis, quæ ab aliis judicibus sunt receptæ, testes alios, si qui idonei sunt, admittentes, nisi attestationes ipsæ sint publicatæ, & rationibus hinc inde auditis diligenter & cognitis, causam ipsam, sublato appellationis remedio, fine debito terminetis.

CAP. III. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo, & R. VVigorniensi episcopo.*

14. qu. 2. Super pru. Cum nuncius canonicorum de Pleinteim, & nuncius Ioelis militis, *&c. Et infra:* Præterea non lateat prudentiam vestram, quod prædicti canonici non sunt a ferendo testimonio super proprio negotio ecclesiæ suæ repellendi, nisi alia rationabilis causa impediat.

CAP. IV. *Idem Tarraconensi archiepiscopo.*

Super eo quod quæsivisti a nobis, utrum testes illi sint reprobandi in causa criminali vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur, tuæ prudentiæ respondemus: quod si etiam aut non sunt convicti, aut confessi de criminalibus illis, dummodo inde [u] communicantur, non debent admitti.

[u] convincantur,

CAP. V. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Scripta vero authentica, si testes inscripti decesserint, nisi forte per manum publicam fuerint facta, ita quod publica appareant, aut sigillum authenticum habuerint, per quod possint probari, non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

CAP. VI. *Idem VVintoniensi episcopo, in capite,* Suggestum.

Porro si quis crimen objicit testi qui contra ipsum producitur, ut eum in civilibus causis repellere possit, eodem modo * afferendo testimonium audiendus est. Etsi crimen civiliter probare poterit, ad testimonium contra ipsum ferendum non est aliquatenus audiendus: sed propter hoc non debet puniri. Quemlibet autem ad perhibendum testimonium veritati, Romana ecclesia minime cogere consuevit.

CAP. VII. *Idem Bononiensi episcopo.*

Super eo quod certificari desideras, an si aliquis de aliquo facto manifesto ante judicem conveniatur, hi qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati, prudentiæ tuæ volumus innotescere, quod si factum est manifestum, non eget testium depositionibus declarari: cum manifesta, sicut tua non ignorat discretio, probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Vnde si manifestum non est, & is qui convenitur, factum negavit, testes qui interfuerunt facto, ex consuetudine Romanæ ecclesiæ monendi sunt, non cogendi, ad testimonium ferendum veritati: nisi forte timore adversæ partis constaret judicia ferendo testimonio revocari, licet de rigore humani juris ad hoc forte possint compelli. Si vero presbyter vel clericus alius aliquem laicum de rebus suis vel ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non esse ecclesiæ vel presbyteri, aut clerici, qui eum exinde impetit, sed suas proprias asseverat: laicus ipse debet de rigore juris super hoc ad forense judicium trahi, cum actor semper forum rei sequatur, licet in pluribus partibus aliter de consuetudine fiat.

2. qu. 1. Manifesta.

CAP. VIII. *Idem Salernitato archiepiscopo. Pars capituli,* Licet pater.

De cætero laicos in accusationem vel testimonium contra clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet: nisi forte suam vel suorum injuriam persequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. IX. *Idem eidem in eadem epistola.*

In causis ecclesiasticis vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quæ in legibus invenitur expressa: & super dictis testium, cum fuerint publicata, potest publice disputari.

CAP. X. *Idem præposito & canonicis Eburdinensis ecclesiæ.*

Cum tu, fili præposite, cum quibusdam canonicis tuis, & frater noster venerabilis archiepiscopus, pro causa quæ inter vos & ipsum vertebatur, in nostra essetis præsentia constituti, archiepiscopo asserente, quod vos ante appellationem excommunicasset, & postulante sententiam suam confirmari: e contra proposuisti, quod post appellationem, in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc duxisti nullius momenti fuisse: adjecisti etiam tam tu, quam altera pars, quod testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptæ. Nos autem auditis & cognitis rationibus & allegationibus utriusque partis, & attestationibus inspectis diligenter, cum constaret vestros testes jurasse, quod post appellationem sententia in vos lata fuisset; & testes archiepiscopi juramento confirmassent, quod ante appellationem sententiam in vos tulerit: dicta testium benigne interpretari, ac providere volentes ne de perjurii reatu notentur: quia utrumque verum esse potuit, quod post primam appellationem & ante secundam sententia lata fuerit: de communi consilio fratrum, eandem sententiam denunciamus & decernimus non tenere. Vt autem hic nostræ diffinitionis, *&c.*

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XI. *Idem Rotomagensi archiepiscopo.*

Transmissæ nobis litteræ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Sagantinus usque ad juventutem puerum quemdam nutrivisset, uxore sua nondum matrimonio desponsata cum eo cohabitante, postmodum ipsam, sicut creditur, legitime desponsavit, & de ipsa filios sustulit. Quibus paternam hereditatem petentibus, prædictus iuvenis contradicit, dicens se filium & heredem, quamvis a vicinia, quæ ipsum filium eorum credebant, spurius diceretur. Prædictus vero Nicolaus & uxor eius Mathildis, præfatum iuvenem spurium suum aut legitimum filium omnino negabant: sed dicebant quod pietatis intuitu eum nutrivissent. Cum autem quæstio coram te mota est, & prædictus iuvenis pro eo quod iuri stare nolebat, vinculo excommunicationis sit adstrictus: quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super quo itaque cõsultationi tuæ taliter respondemus: quod in tali casu standum est verbo viri & mulieris, nisi certis indiciis & testibus prædictum iuvenem tibi constiterit eorum esse filium.

CAP. XII. *Idem Placentino episcopo.*

Fraternitatis tuæ litteris nos consuluisti, utrum novi testes super quæstione iudicata, in qua testibus renunciatum fore ex utraque parte constat, sint recipiendi: & utrum testibus in prima causa receptis, præter causam appellationis liceat aliquid novi proponere super quæstionibus iudicatis. Licet igitur nobis ex his non plene innotuerit, utrum testes super eisdem vel novis capitulis a partibus desiderantur induci: quia tamen jurisprudentium copiam non habebant, nos super hoc consulere voluisti: hoc tibi duximus respondendum, quod si in prædicta causa contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare, eos credimus super novis dumtaxat capitulis fraternitatem tuam posse recipere, receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium juramentis.

CAP. XIII. *Idem * Exoniensi episcopo & abbati sancti Albani.*

Innotuit nobis R. quod VV. clericus capellanum ejus & aliosquamplures de testibus suis juramento adstrinxit: quod nec testimonium, vel consilium, vel auxilium eidem R. contra ipsum præberent. Ideo publica autoritate vobis injungimus, ut si testimonium illorum publicatum non est, & non est abrenunciatum testibus, eos qui sunt juramento adstricti, & alios, si necesse fuerit, idoneos, quos ipse in testimonium produxerit, recipere non postponatis.

CAP. XIV. *Idem decano Cicestrensi.*

Litteras *Exoniensis episcopi suscepimus, continentes quod cum VV. clericus ad præsentiam VVillelmi nobilis viri accessisset, orans & supplicans, ut eum in personam ejusdem ecclesiæ admitteret, quidam clericus E. nomine, in eadem inventus est ministrare, dicens se a bonæ memoriæ R. prædecessore suo legitime institutum. VV. A vero objiciebat, etiamsi facta fuit institutio, prædictum E. non posse inniti, quia capellano domini personatum renunciavit, & sub annua pensione ab illo tamquam a persona vicariam recepit, & sic post obitum illius ecclesiam vacare asseveravit. Sed quia verisimilitudinem non habet, quod prædictus E. personatum ecclesiæ prælibatæ capellano prænominati R. cesserit, & ab eo ipsius ecclesiæ vicariam acceperit: prævideas attentius, ut memorati VV. super hoc probationem recipias, nisi hoc communis fama loci habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile sit quod debeant " deierare: quoniam sæpe contingit, quod testes corrupti precio facile inveniantur ad falsum testimonium proferendum. B

'' *f.* quod non

CAP. XV. *Idem abbati & fratribus monasterii sancti Michaelis de * Matura.*

Causam quæ vertitur inter vos & dilectos filios nostros, plebanum & clericos plebis sanctæ Mariæ de * Martura, jampridem filiis n. * Volterrano archiepiscopo & abbati de Spongia commisimus, appellatione remota, fine debito terminandam. Cumque utraque pars propter hoc in eorum præsentia esset constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes utriusque partis publicatæ: C quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protulistis, asserentes vos quædam alia munimenta a nobis impetrasse, quæ rationes prædictæ plebis obscurare & impedire videntur, quod causa ipsa nondum potuit terminari. Quia vero solicitudini nostræ incumbit, utrique ecclesiæ jura sua conservare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere: judicibus ipsis præcipiendo mandamus, ut partes ante suam præsentiam convocent, & super aliis capitulis, si qua sint, ab his super quibus testes sunt recepti, & eorum attestationes publicatæ, rationes diligenter hinc inde audiant, & testes, si qui idonei fuerint, recipiant, & in illis capitulis D nuper per nuncios vestros a nobis impetratis, quæ continentur in privilegio nostro, vel in aliis litteris quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus, prædictæ causæ impedimentum præstantibus, concordia vel justitia mediante, decidant. Et quia venerabilis frater noster Florentinus episcopus per suas litteras nobis intimavit, quædam capitula privilegio nostro, quod monasterio vestro nuper indulsimus, esse inserta, quæ obvia rationi videntur: per præsentia scripta vobis præcipimus, mandantes, quatenus privilegium illud, sicut gratiam sancti Petri & nostram caram habetis, cum nuncio vestro, qui ad nos secure cum eodem veniat, dilatione & occasione cessante, nobis remittatis. E

CAP. XVI. *Idem * Exoniensi & VVigorniensi episcopis.*

Testes, quos R. clericos vel laicos vobis nominaverit, moneatis, & si opus fuerit, autoritate apostolica compellatis ad perhibendum testimonium veritati.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XVII. *Eugenius tertius.*

Quoties aliqui separantur propter cognationem propinquitatis, vel consanguinitatis, tribus testibus adhibitis affirmari debet, qui de eadem consanguinitate supersunt: vel a duobus, vel tribus testibus senioribus & melioribus ejusdem loci probari debet. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento. Testes enim debent jurare, se neque privato odio vel amicitia, neque pro auro, neque pro aliquo commercio quod habuerint, vel habituri sint, ad hoc juramentum esse inductos. Postea debent jurare, sicut ipsi dicunt, sic se rei veritatem accepisse a majoribus suis, & ita esse.

CAP. XVIII. *Idem priori & fratribus sanctæ Trinitatis Londensis.*

Insuper etiam autoritate nostra statuimus, ut liceat vobis in causis ecclesiæ vestræ testimonium ferre, dummodo unus vel duo ex vobis ad agendum & respondendum instituantur, quorum testimonium in causis, in quibus actores vel responsales sunt instituti, debet admitti.

CAP. XIX. *Idem* " *Exoniensi & VVigorniensi episcopis.*

Ad hoc quod præfati clerici scripta authentica non habent, quibus muniri possint, præsentium vobis significatione mandamus, ut omnes illos clericos, sive laicos, quos isti clerici nominaverunt, moneatis, ut rei veritatem & quæ super ipsa causa noverunt, coram vobis aperiant: non etiam gratia vel timore alicujus, vel odio, in suę salutis periculum reticere præsumant.

CAP. XX. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & * Cistrensi episcopo.*

Retulit nobis A. presbyter, quod cum nimia paupertate laboraret, & quidam ex eis qui pro eo testimonium ferre deberent, super causa quæ vertitur inter eum & adversarios suos de ecclesia de* Bertonensis senio fuerint & ætate confecti, & a vestris partibus valde remoti, eos vestro conspectui pręsentare non potest. Quia igitur sollicitudini nostrę incumbit, litibus & contentionibus finem imponere, & unicuique jura sua integra & illibata servare: præsentibus mandamus, quatenus, si ita est, aliquos prudentes viros & honestos, de quibus plenius confidatis, ad partes illas, ubi est ecclesia super qua controversia vertitur, mittatis, qui testes idoneos ab utraque parte productos, appellatione remota, suscipiant: & eorum depositiones diligenter conscriptas vobis reportantes, sub sigillis vestris clausas, ut secundum tenorem earumdem attestationum causam terminare possitis.

CAP. XXI. *Idem Lucius tertius.*

Constitutus in præsentia nostra P. diaconus de Buchan, nobis sua assertione monstravit. *Et infra.* Præterea illud nobis non modicam admirationem adducit, quod purgationem oblatam accipere noluisti, nisi prius commendasses nomina singulorum, qui jam dictum P. purgare volebant, & de majoribus & cæteris prius inquireres diligenter, tanquam esses ordinationes facturus. Utinam sic discuteres ordinandos. Sane in purgationibus faciendis cum satis sit, ut illi qui pro purgando exhibent juramentum, si secundum propriam conscientiam & opinionem juraverint, quod purgandus, sit a crimine immunis, & bonum exhibuit juramentum: si purgatores ab ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, procul dubio sunt absque ulla indagine admittendi.

CAP. XXII. *Idem Herefordensi episcopo, & abbati de Forde.*

Ex parte A. clerici ad nos est querela perlata, quod cum ipse ecclesiam de* Calumprum canonice fuisset adeptus, & eam viginti quinque annis & amplius possedisset, mulier quędam H. nomine, ipsum exinde gravibus molestiis & injuriis lacessivit, & tandem tacito quod laicus erat, ad *Tofensem episcopum & abbatem de Ferversham litteras nostras apportavit: quod si prædictus A. filius esset illius qui proximo in eadem ecclesia ministravit, & jure hereditario eam teneret, vel quod publice fornicariam haberet, a prædicta ecclesia prorsus amoveretur. Tandem vero cum idem miles per interpositam personam præfatam A. presbyterum coram prædictis judicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles produxisse dicitur ad testimonium perhibendum, quod videlicet memoratus presbyter, filius illius sacerdotis fuisset, qui proximo in ecclesia ipsa ministraverat. Licet etiam pr̨edictus A. presbyter assereret illos testes non esse recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores erant manifesti, quidam vero in alia causa fuerant convicti de perjurio, & se constanter diceret hoc probaturum: nihilominus tamen præfati judices talibus testibus partis adversę receptis, eidem presbytero, etiam post appellationem, quam se super hoc interposuisse proponit, reo absente, præscriptam adjudicaverunt ecclesiam, quam nunc præfati militis dapiferi filius detinet occupatam. Quoniam igitur de vobis satis plene confidimus, causam ipsam discretioni vestræ duximus committendam: præsentium autoritate vobis præcipiendo mandantes, quatenus partibus ante vos convocatis, super hoc rei veritatem diligenter inquiratis; & si vobis constiterit, quod prædictus presbyter non fuerit legitime per testes idoneos præscripta ecclesia spoliatus, eorumdem judicum sententia, litteris etiam confirmationis, si quæ sunt super eadem ecclesia impetratæ, non obstantibus, ecclesiam illam prænominato A. presbytero, contradictione & appellatione cessante, restituatis, ipsumque de cætero non permittatis exinde a supradicto milite, vel ab eo qui ipsam ecclesiam tenet, molestari. Si vero res aliter se habet, nihilominus causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suæ assertionis testimonium invocaverit, ut coram vobis super his testimonium perhibeant veritati, monere curetis, & diligenter inducere Divino intuitu & amore justitiæ, ut coram vobis testimonium perhibeant veritati, nec quidquam exinde in suæ salutis periculum reticere præsumant.

CAP.

Anno Christi 1179.

CAP. XXIII. *Idem B.* * *Exonienſi epiſcopo.*

Pervenit ad audientiam noſtram, quod Hugo de Kalega & M. uxor ejus, in tali ſunt linea conſanguinitatis conjuncti, quod nullo modo poſſunt legitime inſimul commorari. Vnde quoniam ad hoc magna eſt diſcretio adhibenda, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus ſi aliqui apparuerint, qui poſſint & velint ipſum matrimonium legitime "impugnare, utraque parte ante præſentiam tuam convocata, quanto tempore cohabitaverint, diligenter ac ſtudioſe perquiras, & utrum tempore quo conjuncti fuerunt, accuſatores ſiluerint, & eos conjungi debere cognoverint, ſolicite inveſtiges. Quod ſi illos tempore conjunctionis hoc ſciviſſe & ſiluiſſe conſtiterit, de cætero grave eſſet eos audiri. Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum copulatos, conjunctos relinquere, quam conjunctos quoſlibet legitime, contra ſtatuta Domini ſeparare. Si vero matrimonium ipſum recenter eſt contractum, vel notitiam ejus tempore contractus ad accuſatores non perveniſſe conſtiterit: fama viciniæ & perſonarum ſolicite perſcrutata cauſam audias, & eam fine canonico ſtudeas terminere.

impro- ... re.

[P]ARS IX. DE SECVNDIS NVPTIIS.

CAP. I. *Vigilenſi epiſcopo.*

VIR autem vel mulier ad bigamiam tranſiens, non debet a preſbytero benedici: quia cum alia vice benedicti ſint, eorum benedictio non debet iterari.

CAP. II. *Idem Exonienſi epiſcopo. Pars capituli, In litteris.*

Super illa vero quæſtione, qua quæſitum eſt, an ſcilicet mulier poſſit ſine infamia nubere infra tempus luctus ſecundum leges diffinitum, ſolicitudini tuæ reſpondemus, quod cum apoſtolus dicat: *Mulier mortuo viro ſoluta eſt a lege viri, & in Domino nubat* " *cui voluerit:* per ſententiam & autoritatem Apoſtoli, infamia aboletur.

[Ro]m. 7. ... [c]um

[PAR]S X. DE APPELLATIONIBVS.

CAP. I. *Alexander III.* * *Exonienſi epiſcopo & decano Lincolnienſi.*

DILECTI filii noſtri prior & canonici de * Giſebuir, gravem admodum & difficilem nobis querimoniam tranſmiſerunt, quod venerabilis frater noſter R. Eboracenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, eumdem priorem poſt appellationem ad nos factam ſuſpendit, & eccleſias ſuas interdixit, & canonicos, ſi eidem tamquam priori obedirent, tamquam excommunicatos denunciavit. *Et infra:* Super quibus autem omnibus rei veritatem per idoneas perſonas & famam loci ſolicite inquiratis, & ſi ita eſſe inveneritis, eccleſiarum conceſſiones taliter factas, niſi prior & canonici malicioſe diſtulerint eas, quantum ad ſe pertinent, ordinare, nullius appellatione obſtante, autoritate noſtra revocetis in irritum: & priori & canonicis eccleſias ipſas reſtitui facientes, tam vicarios, quam juratos eo-

A rumdem canonicorum, juramentum præſtitum ſervare cogatis, niſi fuerit a priore inique extortum. *Et infra:* Proviſuri attentius, ne ita ſubtiliter, ſicut a multis fieri ſolet, cujuſmodi actio intendatur, inquiratis: ſed ſimpliciter & pure factum ipſum & rei veritatem, ſecundum formam canonum & ſtatuta ſanctorum patrum, inveſtigetis.

CAP. II. *Idem Remenſi archiepiſcopo.*

Super eo quod abbas ſancti Apollinaris in clauſtro a te appellans, impoſuit generalem ſuper B omnem cauſam, quæ aliquo tempore adverſus eum poſſet moveri: ipſum exinde redarguimus, nec hujuſmodi appellationem ducimus admittendam.

CAP. III. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Quod vero quæſiviſti, an debeat appellationi deferri, ubi ſub ejus pretextu noſcatur adulterium vel aliud crimen committendum: conſultationi tuę taliter reſpondemus, quod ubi notorium eſt crimen vel adulterium ſi appellationi deferretur, deferri non debet. Nolumus enim inceſtus vel adulterii matrimonia aliquibus miniſtrare.

C CAP. IV. *Idem abbati ſancti Petri de * Diva.*

Ad noſtram audientiam noveris perveniſſe, quod ſi quando ſubditos tuos vis pro ſuis exceſſibus, ſecundum regulam ſancti Benedicti & inſtitutionem tui ordinis, corrigere & caſtigare: ipſi, ut liberius malitiam ſuam exercere valeant, ad remedium appellationis confugiunt. Quia vero appellationis remedium non ideo fuit inventum, ut alicui a religionis & ordinis obſervantia exorbitanti debeat in ſua malitia patrocinium exhibere: diſcretioni tuæ taliter, *&c.* quatenus ſi quando quilibet ſubditorum tuorum, ne ipſum pro ſuis D exceſſibus corrigas & caſtiges, ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in ſcripta regula continetur, & inſtitutionem ordinis tui corrigas.

CAP. V. *Idem Norvvicenſi epiſcopo.*

Perſonas eccleſiarum in tua diœceſi conſiſtentium, ita tuis & dominorũ fundi authenticis ſcriptis præmunias, ut cum aliquem iſtorum decedere forte contigerit, decedentis filius, vel vicarius, ſeu alius quilibet, perſonatum eccleſiæ va- E cantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliqua calliditate non poſſit. Quod ſi aliquis talium, fruſtratorię dilationis cauſa ad audientiam noſtram appellaverit, & appellationi ſuæ prolixum terminum præfixerit: tu ei terminum, infra quem poſſit ſedem apoſtolicam convenienter adire, aſſignes: & ſi ad illam venire contempſerit, tu illum ex tunc judicio tuo ſuper his quæ in quæſtione vertuntur, ſine contradictione aliqua ſtare, omni excuſatione & appellatione ceſſante, diſtricte compellas. Si autem quiſquam appellationi ſuæ congruentem terminum præfigat, nec tamen cauſam ad diem appellationis fuerit proſecutus: ipſum nihilominus extunc

ANNO CHRISTI 1179.

extunc sententiæ tuę, sicut de alia diximus, appellatione remota, parere constringas. Verum si coram, te vel alio quolibet, hujusmodi negotia ventilentur: nolumus ut morbo consimili laborantes, si certum sit, aut legitime possint convinci super his, si ab alterutra parte adducti fuerint, in testimonium recipiantur.

A

Cap. VI. *Idem H. Remensi archiepiscopo.*

Cum sit Romana ecclesia caput & magistra omnium ecclesiarum, disponente Domino, constituta, & ad eandem consultationes & quæstiones de diversis mundi partibus referantur: quod eam super variis quæstionibus consulis, gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde est quod fraternitati tuæ taliter respondentes, præsenti scripto duximus respondendum. Si frustratoriæ dilationis causa, vel etiam necessario, ante sententiam vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellationibus annus indulgetur: aut si necessaria & evidens necessitas apparuerit, indulgetur biennium: nisi forte judex, a quo appellatum fuerit, secundum locorum & provinciarum distantiam & qualitatem temporis, recisius tempus fuerit moderatus, infra quod si is qui appellaverit, causam appellationis non fuerit prosecutus, sententia tenebit, si post sententiam appellaverit: & a causa sua cecidisse videtur, nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine & ante litis ingressum fuerit appellatum: hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones passim appellare permittunt. Si vero ante sententiam appellavit, cogetur illius stare judicio, ad quem noscitur appellasse. Si autem in agro vel alias ante causæ ingressum fuerit appellatum, non solent dici hujusmodi appellationes, sed ad causam provocationes. Præterea si raptor sit vel alias violentus detentor alienæ rei is qui appellat: hujusmodi appellatio in judicio facta apud ecclesiasticas personas solet audiri, nisi manifestissimus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & non requisitum apostolus excommunicavit.

1. Cor. 5.

Cap. VII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Si duobus coram non suo judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui judicis audientiam appellaverit, & ille qui ad suum judicem appellaverit, ad diem appellationis veniens, appellasse se ad eum proponit, eo tacito, quod adversarius ejus ad audientiam Romani pontificis appellasset: si legitime citatus non venerit, nec aliquem misit responsalem, aut etiam alias parere contemnit, & in eum excommunicationis sententiam tulerit: tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi agnoverit eum judex ad audientiam nostram appellasse. Denique in fine quæstionum tuarum quæris, si a civili judice ante judicium vel post ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat. Tenet quidem in his, qui vestræ sunt episcopali jurisdictioni subjecti: in aliis vero etsi de consuetudine ecclesiæ teneat, secundum rigorem juris tenere non credimus.

Cap. VIII. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Cæterum cum aliquam causam contigerit tibi, appellatione remota, fuisse commissam, & adversa pars post factam citationem iter arripuerit ad sedem apostolicam veniendi, nihilominus poteris in negotii cognitione secundum juris formam procedere: quod utique si ante citationem factam iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

Cap. IX. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Super eo quod a nobis tua solicitudo requisivit, utrum sententia pro appellatione, quam ex

B

incidenti quæstione fieri sæpe contigerit, fuerit suspendenda, licet causa fuerit, appellatione remota, commissa: prudentiæ tuæ duximus respondendum: quod si de aliqua exceptione suboriatur quæstio, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur. Si autem adversa pars de falsi suggestione in appellationem proruperit, non est sententia propter hoc differenda, si in litteris commissionis appellationis obstaculum inhibeatur.

Cap. X. *Idem eidem in eadem.*

C

De appellationibus quę in causis minimis fiunt, tuam volumus cognitionem tenere, quod eis, pro qualicumque levi causa fiant, non minus in illis, quam pro maioribus est deferendum. Verum si appellantes suam contempserint appellationem, tu ipsos aut appellationem prosequi, vel iudicio tuo stare, appellatione remota, districte compellas.

Cap. XI. *Idem Senonum archiepiscopo.*

Sicut Romana ecclesia omnium ecclesiarum, disponente Domino, mater est: ita etiam nos, qui

D

eidem ecclesiæ, licet immeriti, supernæ dispositionis providentia præsidemus, & prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus singulorum cogimur respondere, & quæ videntur dubia, apostolicæ circumspectionis providentia declarare. Sane quæsitum est a nobis ex parte tua, utrum si aliqua causa inter aliquos delegatis iudicibus, appellatione remota, committitur, & altera pars litteris apostolicæ protectionis munita, quibus est ei generaliter indultum, ut libere sibi liceat appellare, si in vocem appellationis proruperit, eius sit in eadem causa appellationi deferendum. Hoc ergo præsentibus litteris inquisitioni tuæ respondemus, quod eius in hac

E

parte appellationi non est aliquatenus deferendum, postquam est iudicibus, appellatione remota, causa commissa: quia speciale mandatum derogat generali.

Cap. XII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Super eo quod interdum iudices delegati ab altera partium tamquam suspecti recusantur, hoc tuæ prudentiæ præsentibus litteris innotescat: quod cum sacri canones ante & post litis decisionem, & in prolatione sententiæ, & post sententiam

tiam singulis appellandi facultatem tribuunt, non admittunt aliud remedium præter solam appellationem, nisi in casu ante sententiam [non admittunt.] Verum in causis ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, utrumque remedium denegatur: & ita sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum. Si autem infra certum temporis spatium aliquibus committitur lis decidenda, itaque contineatur in litteris, causam post susceptionem litterarum infra certum terminum terminari debere: extunc terminus incipit, cum eos quibus litteræ delegantur, easdem contigerit litteras accepisse.

A

CAP. XIII. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

B

Pervenit ad nos, quod cum presbyteri vel alii se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliter graviter læsos, & ad probandum quod assumunt, plerumque testes producunt, hi qui impetuntur, ad apostolicam sedem appellant: sed appellationem interpositam prosequi, vel consortium hominum devitare contemnunt. Unde quia quid faciendum sit, litteris nostris certiorari desideras, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus illos qui pro tali causa appellant, si eorum excessus publicus & notorius non sit, contradictione & appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas, ut infra conveniens tempus ipsam appellationem interpositam prosequantur. Si vero excessus publicus sit & notorius, appellationis obtentu, si quam ad iniquitatem suam fovendam interposuerant, nullatenus prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, sicut ex ipsa injectione manuum in clericum, excommunicationis sententiam incurrerunt, & ipsos sicut excommunicatos cautius facias evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum litteris tuis apostolico conspectui se repræsentent.

C

CAP. XIV. *Idem archiepiscopo Toletano.*

Consuluit nos tua fraternitas, utrum deferendum sit appellationibus, quæ super manifestis criminibus interponuntur, aut eorum appellationibus qui frustratoriæ dilationis causa appellant, nec appellationem prosequuntur. Super quo utique consultationi tuæ taliter respondemus:. quod si quando aliqui, quos manifestum sit ac notorium, uxorem alterius detinere, aut manus violentas injecisse in clericum, appellant, nec appellationem prosequuntur, eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quæ non sunt: providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem qui appellant a præsentia tua, cogere debes infra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appellatione cessante parere.

D

CAP. XV. *Idem Remensi archiepiscopo. Pars capituli,* Cum sit Romana.

E

Si in una causa aliquis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur vel conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam judicis, a quo etiam in alio negotio appellaverit, tum potest si voluerit tamquam suspectum vitare. Alioquin debet judicio stare illius, a quo appellatum est, maxime si judex suus ordinarius existat.

CAP. XVI.

Consuluit nos fraternitas tua, utrum recusationes admittere debeas in causis, quas absque remedio appellationis tibi committimus terminandas. Super quo discretioni tuæ taliter respondemus, quod licet sacræ leges tale remedium admittant, cum censuræ sacrorum canonum aliud remedium præter appellationem non admittant, cum licitum sit secundum statuta canonum ante litis contestationem, & in ipsa litis contestatione, & post decisionem causæ, ad appellationis remedium convolare. Ideoque remedium recusationis non debes admittere, si quando causas aliquas tibi commisimus, appellatione remota, terminandas. Verumtamen cognitioni causæ, quæ vertitur inter B. & nepotem Baldevvini, volumus in præsenti ut supersedeas, quia utraque pars conspectui nostro se præsentavit.

CAP. XVII. *Idem * Exoniensi episcopo. Pars capituli,* Significasti: *supra de potestate judicium.*

Appellationi, si qua super aliquo casu ab alterutra partium fuerit interposita, nisi appelletur ab ipso, cui causa sit, appellatione remota, commissa, cum debita est devotione deferendum.

CAP. XVIII. *Idem Lucius III. VV. Lincolniensi episcopo.*

Postremo præsentibus litteris fraternitati tuæ intimamus, quod si aliqua causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus illius sit, qui litteras impetravit, aut in eodem negotio advocati officio functus, aut ex alia quacumque causa suspectus, hujusmodi delegatus potest non immerito recusari, quamvis appellatione remota fuerit negotium delegatum.

CAP. VIII. *Alexander III. Dunelmensi episcopo.*

Suggestum est auribus nostris, quod cum oppressi & gravati ad præsidium sedis apostolicæ recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, adversarii eorum, appellationem interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec pro se responsalem transmittunt. Cum autem præsenserint eos redisse & litteras nostras reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos veniendi arripiunt, ut sic eorum sollicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Verum quoniam nemini debet fraus sua patrocinari, & falce apostolici moderaminis sunt resecanda, quæ in se vitium calliditatis & fraudis continere noscuntur: & nos super hoc consulenti tibi respondemus, quod si quis deprehensus fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, ejus appellationi non deferas, neque ob id causam tibi commissam fine congruo terminare postponas: quia decretalem epistolam, qua tales videntur muniri, non ad deprimendam cujusquam justitiam, sed ad removendum injustum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XX. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis.*

Relatum eſt auribus noſtris, quod quidam ſint in provincia veſtra, qui uxoribus propria autoritate relictis, concubinis adhærere non dubitant, & errorem ſuum ac temeritatem ſuam fovere ac tueri per appellationis obſtaculum nituntur. Quoniam igitur officio noſtræ ſolicitudinis imminet providendum, ne appellationis obtentu in ſua malitia perſeverent: fraternitati veſtræ, *&c.* quatenus ſi manifeſtum eſt, aliquos de provincia veſtra uxores ſuas ſine rationabili cauſa dimiſiſſe, & aliis adhæſiſſe, ſi commoniti, uxores ſuas, concubinis abjectis, non receperint, propter appellationem, ſi quam ad errorem ſuum B fovendum interpoſuerunt, non prætermittatis, quin eos ad abiiciendas concubinas, & recipiendas uxores ſuas & maritali affectu tractandas, per excommunicationis ſententiam compellatis.

CAP. XXI. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo, & R. preſbytero.*

Ad præſentiam noſtram R. presbytero veniente, epiſcopo Tuſculano & P. ſanctæ Suſannæ cardinali, tuam & ipſius cauſam commiſimus audiendam: qui ob excommunicationem tuam, licet non eſſet excommmunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum abſolui. Quia vero quod a C fratribus noſtris noſcitur in hac parte conſtitutum, nolumus aliqua ratione mutare: fraternitanitati veſtræ, *&c.* quatenus prædictum preſbyterum pro eo quod poſt excommunicationem contra appellationem factam Divina cantavit, nullo modo attentetis inquietare, ſed ad eum ſtatum omnia reducatis appellatione ceſſante, in quo erant tempore appellationis ad ſedem apoſtolicam factæ.

CAP. XXII. *Idem Carnotenſis epiſcopo.*

Ex litteris venerabilis fratris noſtri Bathonienſis epiſcopi, & dilecti filii noſtri VVellenſis decani accepimus, quod cum cauſam, quæ inter D G. clericum præſentium latorem, & abbatiſſam de Helenoſtove, & H. clericum ſuper quodam beneficio de eccleſia de VVeſton. ſuſcepiſſent de mandato prædeceſſoris noſtri I. felicis memoriæ terminandam, de ipſa plenius cognoverint, ſed pro deceſſu prædeceſſoris noſtri eam reliquerunt, quamvis appellatione remota eis eſſet commiſſa, indeciſam. Adjecit autem præfatus clericus, quod perſona abbatiſſæ, ut ſententiam impediret, & eum amplius pro ſua voluntate gravaret, ad feſtum beati Petri proximo venturum, vocem appellationis emiſit. Sed ipſe ad feſtum inventionis ſanctæ Crucis proximo venturum, terminum coarctavit: infra quem nuncius E abbatiſſæ clericum ſuum præveniens, ad dilectos filios noſtros abbatem ſancti Albani, & priorem de Denuſtaple, & archidiaconum Ciceſtrenſem ſuper jam dicta cauſa literas noſtræ commiſſionis impetravit. Quoniam igitur alienum eſt ab ordine juris, ut de dolo vel fraude quilibet commodum reportet: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus litteras quas nuncius abbatiſſæ ad prædictos judices impetravit, tibi facias exhiberi; & ipſis inſpectis, ſi eas infra terminum appellationi præfixum, ſicut præfatus clericus aſſerit, obtentas

A fuiſſe cognoveris, eis non obſtantibus, de prædicta cauſa cognoſcat, & auditis quæ hinc inde propoſita fuerint, & qualiter prædictus epiſcopus & decanus in ea proceſſerunt, cognito, ſublato appellationis remedio canonicum finem imponere non poſtponas: proviſurus, ut mandatum noſtrum taliter exequaris, ut ſuper cauſa ea, de qua toties ſcriptum eſt, ulterius ſcribere non cogamur. Si quid autem eidem G. ſuper beneficio ipſo gravaminis irrogatum fuerit, poſtquam iter arripuit ad ſedem apoſtolicam veniendi, ante ingreſſum principalis cauſæ, contradictione & appellatione ceſſante, prout rectum fuerit, enervari.

CAP. XXIII. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Cum teneamur conſultationibus ſingulorum, quantum Dominus miniſtraverit, reſpondere: tanto gratius volumus tibi reſponſum impendere, quanto perſonam tuam abundantiori diligimus caritate. Quoniam igitur nos conſulere voluiſti, utrum ſi eorum qui appellant ad audientiam noſtram, poſſeſſio turbata fuerit, reformare debeas, eo prætermiſſo, de quo appellatio eſt interpoſita; prudentiæ tuæ taliter reſpondemus: Si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi corrigere licebit.

CAP. XXIV. *Idem univerſis eccleſiæ Cantuarienſis & eius ſuffraganeis.*

Significavit nobis frater noſter R. Cantuarienſis archiepiſcopus, quod ſi quando vos appellatis ad audientiam noſtram, vel archidiaconi veſtri ſuper aliquo certo negotio, epiſcopatus vel archidiaconatus veſtros ſub protectione apoſtolica ponitis ad annum, & infra: nec de præteritis commiſſis, nec de nouis exceſſibus veſtris, nec de ſubditorum veſtrorum delictis permittitis eum cognoſcere, ſed omnem juſtitiam ejus ſuſpenditis, & protinus evacuatis. Quoniam igitur nobis providendum eſt, ne mala impunita ſub appellationis obtentu remaneant, aut ſubditi veſtri de ſuorum exceſſuum impunitate lætentur: fraternitati veſtræ, *&c.* quatenus ſi qui veſtrum epicopatus aut archidiaconatus apoſtolicæ protectioni ſubjiciunt, & audientiam noſtram appellant, propter hoc prædictum archiepiſcopum nullatenus impedire tentetis, quo minus de cauſis & de exceſſibus ſubditorum veſtrorum cognoſcere valeat, & juxta meritorum qualitatem eos animadverſione debita punire, aut etiam exceſſus veſtros perſequi, qui manifeſti ſunt & notorii: his dumtaxat exceptis, ſuper quibus appellatio eſt interpoſita, poſſit digne corrigere, & quod injuſte actum eſt, ad rectitudinis tramitem revocare.

2. qu. 6. quis ex pluribus.

CAP. XXV. *Idem Eboracenſi epiſcopo.*

De priore qui non deferens noſtræ protectioni & appellationi ad ſedem apoſtolicam factæ, quemdam canonicum ſuum fecit veſtibus omnibus ad camiſiam ſpoliari, & eum accuſationi & appellationi renunciare coegit, qui de ſuis ac quorumdam fratrum enormitatibus murmuravit: id tuæ ſolicitudini duximus inſinuandum, ut rei veritate diligenter inquiſita, ſi inveneris quod pro evitanda diſciplina prædictus canonicus appellavit, eidem priori propterea nullam pœnam infligere

ANNO CHRISTI 1179.

infligere debes: quoniam sacrosancta Romana ecclesia hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne monachis vel canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi. Cæterum si præfatus canonicus priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem redderent, ad apostolicam sedem appellavit, & si ipse tali appellationi deferre noluerat, eum cum litteris tuis rei veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum, ad sedem apostolicam venire compellas, & ejus in tali malitia complicibus talem pœnam infligas, quod cæteri audientes, similia non audeant perpetrare.

CAP. XXVI. *Idem * Exoniensi episcopo & * Cistrensi decano.*

Ad audientiam nostram pervenit, quod R. presbyter de Curket & VV. clericus de Cicestro, decimas de * Beinosa, quas idem VV. multorum virorum testimonio probare dicitur, ad se & ad capellam suam rationabiliter pertinere, violenter auferre conatur. Vnde cum VV. propter hoc ad audientiam nostram appellasset, prædictus R. autoritate sedis apostolicæ contempta, ad audientiam domini regis appellavit. Verum quoniam nemini licet super rebus spiritualibus ad sæcularem judicem appellare, si verum est quod prædictus R. enormiter & immoderate deliquit, nec delictum hujusmodi debet inultum aut impunitum relinqui: discretioni vestræ, *&c.* quatenus utramque partem ante præsentiam vestram convocantes, rem solicite & diligenter inquiratis: & si ita esse inveneritis, præfatum R. ab omni ecclesiastico beneficio, appellatione remota, & officio suspendatis, & ad præsentiam nostram cum litteris vestris, rei veritatem continentibus, suspensum mittatis, & prædictas decimas prædicto VV. præcipiatis sine molestia & contradictione restitui.

CAP. XXVII. * *Idem Ianuensi episcopo.*

Cum inter alios præemineamus, *&c.* Quoniam fraternitas tua nos consulere voluit, utrum episcopus parochianum suum, publica fama eum accusante, ad purgationem cogere possit: consultationi tuæ taliter respondemus, quod si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore & testibus deficientibus, ad purgationem per diœcesanum episcopum est compellendus: nisi forte super ipsa ad superiorem judicem duxerit appellandum. Sane si appellaverit, ejus judicio apparebit, ad cujus examen causa per appellationem refertur. Quatenus vero inimicitia vel cōtrarietate aliquis parochianus judicio diœcesani episcopi eximatur, quia nos consulere voluisti, duximus respondendum, quod non solum pro inimicitia, sed etiam pro manifesta causa suspicionis, potest sui episcopi judicium evitare, & ad superiorem judicem recurrere, cum nullus a suspecto judice debeat judicari.

CAP. XXVIII. *Idem Zamorensi episcopo.*

Cum parati essemus petitiones tuas, quas nobis per nuntium tuum porrexisti, benigne suscipere & efficaciter exaudire, dilectus frater noster, Hyacinthus scilicet in Cosmedin diaconus cardinalis, olim apostolicæ sedis legatus, constanti nobis assertione proposuit, quod cum te ad synodum suam vocasset, & ad ejus vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: post cujus excommunicationem, qui vice nostra fungebatur, te fecisti in episcopum consecrari. Cumque dilectus filius noster Martinus canonicus beati Iacobi firmiter asseveraret, quod in legatione regis esses & non potuisses ad vocationem prædicti cardinalis accedere, cardinalis econtra asseruit, quod non in legatione regis, sed in Salmantina ecclesia te nuncius suus invenisset, tibique dixisset, quod non in alia ecclesia esses * quæsiturus. Et cum iterum ex parte tua fuisset propositum, quod venerabilis N. archidiaconus Prædanus appellavit, tuam etiam appellationem interposuisses, cardinalis adjecit, quod appellatio illa te tueri in parte illa non potuit, quin ad illius vocationem accedere tenereris. Nos vero attendentes, quomodo te non decet contemnere, obtentu appellationis, ad vocationem cardinalis venire: fraternitatem tuam monemus, mandantes atque præcipientes, quatenus vel in propria persona, vel per idoneos nuncios apostolico conspectui te præsentes, innocentiam & immunitatem tuam, si poteris, ostensurus.

CAP. XXIX. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

Præterea de his qui juramentum præstant, quod stabunt judicio ecclesiæ, & postea præstito juramento appellant, id tua solicitudo provideat, ut eos servare quod jurant, vel infra quadraginta dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellas.

CAP. XXX. *Idem eidem.*

Relatum est auribus nostris quod si quando episcopi suffraganei tui vel archidiaconi provinciæ tuæ super aliquo certo negotio ad audientiam nostram appellant, episcopatus & archidiaconatus suos nostræ & Romanæ ecclesiæ subjiciunt, & cum appellant, ad annum interim de suis vel suorum subditorum excessibus cognoscere non permittunt, sed omnem justitiam tibi evacuant & suspendunt. Volentes igitur pastorali solicitudine providere, ne appellationis obtentu detur eis audacia graviora committendi, autoritate apostolica tibi duximus respondendum, quod si præfati episcopi & archidiaconi, quando appellaverint ad audientiam nostram, & episcopatus & archidiaconatus suos sub protectione apostolica posuerint, pro eorum appellatione nullatenus prætermittas, quin de causis & de excessibus subditorum suorum, & de suis propriis excessibus, si qui manifesti sint & notorii, his dumtaxat exceptis, super quibus appellatum est, cognoscere possis, & super his statuere, quod secundum justitiam videris statuendum.

CAP. XXXI. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Super eo vero quod a nobis tua quærendum duxit discretio, utrum videlicet propter incidentem quæstionem sub qua fuerit appellatum, tota principalis causa, quæ commissa est judici, appellatione remota, terminanda, debeat indecisa relinqui: inquisitioni tuæ duximus responden-

ANNO CHRISTI 1179.

dum; quod si quæstio incidens talis fuerit, quod sine ea principalis causa non possit terminari, propter interpositum appellationis obstaculum, totius causæ cognitioni debet de jure deferri, donec superior judex, ad quem super prædicta quæstione est appellatum, aliter de tota causa disponat.

CAP. XXXII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Significaverunt nobis dilecti filii N. prior & canonici sanctæ * Fridesvvihæ, quod super causa quæ inter eos & canonicos de Osenia, de ecclesia sanctæ Mariæ Magdalenæ vertitur, de mandato nostro coram venerabilibus fratribus nostris Exoniensi & Cistrensi episcopis tractaretur, & ad audientiam nostram appellassent, iidem episcopi canonicos de Osenia in possessionem ipsius ecclesiæ, causa rei servandæ judicaverunt induci: & postmodum iidem episcopi litteras commissionis nostræ, quas super causa receperant, diligentius intuentes, & videntes appellationem alterutri partium in eisdem litteris non fuisse inhibitam: quæstione facta a Xenefordensi archidiacono, mandaverunt ut omnia in eodem statu servaret, in quo, tempore factæ appellationis fuisse dinoscitur. Interim vero canonici de * Oseneia, in præscriptam ecclesiam irruerunt, & ibi manere volentes, a ministris S. * Fridesvverichæ ejecti fuerunt. Deinde canonici de * Oseneia, ad Lundensem & VVigorniensem episcopos litteras nostras impetraverunt, continentes quod si a possessione ipsius ecclesiæ fuissent violenter ejecti, eis possessio redderetur: & sicut utraque pars eorum cōspectui se pręsentasset, pręfatus prior S. *Fridesvvichę, quoniam litterę ante terminum appellationi præfixū, sicut ajebat, per surreptionem fuerunt impetratæ, ad audientiam nostram iterum appellavit. Sed Lundensis episcopus appellationi non deferens, canonicos de Osenia in possessionem ejusdem ecclesiæ fecit induci. Inde est quod fraternitati tuæ, &c. quatenus sive in litteris nostræ commissionis, prædictis Exoniensi & Cicestrensi episcopis factæ, sive ex assertione ipsorum episcoporum, aut etiam alias, legitime constiterit, in prædictis litteris appellationem inhibitam non fuisse, quidquid post appellationem ab eis episcopis ad nos interpositam, in causa ipsa innovatum est aut mutatum, in eo statu facias, appellatione cessante, reduci, in quo, tempore appellationis factæ noscitur fuisse, non obstantibus litteris, neque Lundensi neque VVigorniensi episcopis postea directis, si ante terminum appellationi præfixum, aut etiam in termino fuerint, tacita veritate, impetratæ. Non enim fuerunt violenter a possessione ejecti, si volentes intrare, sunt in continenti rejecti: cum liceat omnibus vim vi in continenti tantum repellere, & ab eorum violentia jura tueri. Deinde vero utraque parte ante præsentiam tuam convocata, causam ipsam diligentius audias, & eam sublato appellationis remedio termines.

Quis seu quando non auditur appellans.

Laicus detinens decimas.
Intrusor.
Adhærens concubinæ, relicta uxore.
Quoties sub prætextu appellationis, adulterium vel aliud crimen dignoscitur faciendum.
Si appellaverit quis, & infra terminum appellationi præfixum non fuerit appellationem prosecutus, cogetur stare judicio ejus a quo appellavit.
Si notorium fuerit, aliquem injecisse manus violentas in clericum.
Religiosus, castigatus aut castigandus a prælato suo, appellans, ne corrigatur secundum regulam suam.
Appellans metu litterarum, quas scit impetratas ab adversario ante citationem.
Ante litis ingressum appellans.
Excommunicatus, præstito juramento absolutus, si statim appellaverit, antequam mandatum susceperit, & susceptum secundum posse suum non fuerit prosecutus, non auditur appellans.
Institutus in ecclesia, dicens se velle ibi residere & curam ejus gerere, postmodum absentans se sine causa rationabili, privatusque beneficio, non auditur appellans.
Si tibi habenti alios reditus prima vacans concessa fuerit, & cum vacaverit, appelles, ne alius instituatur, non audieris.
Si dispositio alicujus ecclesiæ spectet ad capitulum, & non disposuerit infra terminum præfinitum, episcopus appellatione cessante disponere poterit: sic & e converso.
Si interponit generalem appellationem ab omni gravamine, non auditur appellans.
A delegato, qui delegavit, reservata sibi definitiva sententia, appellare non potest.

VT ACTOR RESPONDEAT ei quem convenit. PARS XI.

CAP. I. *Idem * Volterano archiepiscopo.*

Ex litteris vestris accepimus, quod dilecti filii nostri abbas & fratres Maturiensis monasterii, super quæstionibus quas plebanus & clerici Maturienses adversus eos proponunt, vestrum parati fuerint gravamen subire, si illi in continenti de suis quæstionibus " debent respondere. Vnde quoniam indignum penitus, & absurdum videtur, ut memorati plebanus & clerici, abbati & fratribus de his quæ adversus eos proponunt, respondere non debeant, cum sibi exinde justitiam postulant exhiberi: discretioni tuæ, &c. quatenus actione clericorum & plebani proposita, & responsione facta, eos moneatis autoritate nostra & districtius compellatis, memoratis abbati & fratribus super quæstionibus suis coram vobis respondere, & vos vicissim postmodum rationes & allegationes partis utriusque diligentius audiatis, & cum concordia vel judicio termineris.

" vellent

CAP. II. *Idem decano & clericis Maturiensibus.*

Miramur plurimum & movemur, quod cum causam quæ inter vos & dilectos abbatem & fratres Maturiensis monasterii vertitur, dilectis filiis nostris archidiacono VVolterano & abbati de Spongia commisissemus sine debito terminandam, & abbas & fratres parati essent judicium illorum subire, si vos eis super quæstionibus, quas adversus vos proponunt, deberetis respondere in continenti, sicut iidem judices nobis

ANNO CHRISTI 1179.

nobis litteris suis intimaverunt, id efficere noluistis. Unde quia rationis ordo hoc exigit, ut si quis sibi vult ab aliquo justitiam exhiberi, ei non debet quod justum est denegare, fraternitatem vestram, *&c.* quatenus accusatione ipsa, quam adversus prædictos abbatem & fratres intenditis, proposita, & responsione facta eidem abbati & fratribus coram prædictis judicibus in continenti respondeatis: ut causa vestra & ipsorum vicissim postmodum audiri debeat & terminari. Nos enim eisdem judicibus dedimus in mandatis, ut vos ad id faciendum instanter moneant, & autoritate nostra districte compellant.

XII. DE EO QUI CONSANGUINEAM uxoris suæ, vel sponsam patris sui, vel consanguineam sponsæ propriæ cognovit.

CAP. I. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Quæst. Qui voi-

Si quis parochianorum tuorum matrem forte vel sororem, vel filiam uxoris suæ carnaliter cognoverit, & hoc publicum & manifestum fuerit: ab ea penitus est separandus, & uterque illorum, scilicet tam mœchus quam mœcha, debet sine spe conjugii perpetuo permanere. Si autem hoc secretum & occultum fuerit, pœnitentiam de commisso debet accipere, & uxori suæ infra tempus pœnitentiæ vel extra, debitum, si exegerit, solvere. Sane si aliquam uxoris suæ consanguineam, quæ illi in tertio gradu vel deinceps contingat, carnali commixtione cognoverit, non est propterea divortium inter eos celebrandum: sed delinquenti, secundum qualitatem personæ & criminis, est pœnitentia injungenda.

CAP. II. *Idem.*

Fraternitatis tuæ litteras suscepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod quidam parochianus tuus A. nomine, cum esset perfectæ ætatis, quamdam puellam in cunabulis desponsavit. Procedente vero tempore idem A. matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem duxit. Unde quia dubitas an hujusmodi matrimonium stare debeat, exinde a nobis consilium postulasti. Super quo fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si memoratus vir matrem præfatæ puellæ, antequam puella illa annum septimum implesset, accepit in uxorem: matrimonium non dissolvas, sed eumdem virum præfatam mulierem sicut uxorem libere tenere permittas, cum hujusmodi dispensationes nullæ sint, quæ in cunabulis factæ sunt. Verum si, postquam præfata puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit in uxorem, cum extunc sponsalia placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam sive matrem in uxorem habere permittas.

CAP. III. *Idem Tullensi episcopo.*

Præsentium lator P. cum litteris tuæ fraternitatis ad præsentiam nostram accessit, ex quarum tenore innotuit, quod pater ejus quamdam juvenculam sibi desponsavit, ipsumque tempus ut illam adduceret, destinavit. Sed ipse diabolico instinctu sponsam patris sui, licet uxoratus, carnali commixtione corrupit. Cumque patratum scelus ambo celarent, pater ignarus commissi sceleris, ad sponsam suam secundum morem accessit. Tum is de Divina miseratione compunctus, ad præsentiam vestram accessit, & crimen, quod illicite commiserat, humiliter est confessus. Mulier vero interrogata, prius negavit: sed postea discussione cautius facta, eamdem culpam confessione propria patefecit. Quod cum patri ejus innotuisset, vehementi dolore commotus, ad te pro consilio venit. Constitutis igitur in facie ecclesiæ tribus prædictis, licet clerici tui abundarent sensu, diversi diversa dantes consilia: unum tamen omnium consilium fuit, ut super instanti periculo in causa tam difficili apostolicum oraculum adirent. Indicta itaque patri continentia & uxori suę, filium pœnitentem cum litteris tuis, rei veritatem confessum, ad præsentiam nostram curasti destinare, quærens tibi formam præscribi, quam in similibus, si forte aliquid tale per diabolicam cooperationem emerserit, deceat observari: & quam eis debeas satisfactionem imponere, scripto nostro postulas edoceri. Tuæ igitur inquisitioni respondentes, præsentium tibi significatione mandamus, quod si pater ejus, postquam rei conscius fuit, uxorem suam carnaliter non cognovit, de priori commixtione leve aut nullum peccatum incurrit: ei tamen viventi, vel alii ea vivente, non poterit copulari. Cæterum si sciens facinus, carnaliter eidem mulieri adhęserit, ei septennis pœnitentia indicatur: nec illi, nec alii carnaliter de rigore commisceri valebit. Mulieri quoque perpetuam continentiam & quatuordecim annorum pœnitentiā duximus, imponendam. Lator autem præsentium totidem annis pœniteat. Ab uxore tamen legitima, quam prius habuerat, nisi de communi consensu, nullatenus separetur.

CAP. IV. *Idem Pictaviensi episcopo.*

Veniens ad nos lator præsentium P. nobis fraternitatis tuæ litteras reportavit: ex quarum tenore perpendimus, quod cum quamdam uxorem duxisset, quidam dissuaserunt ei per mensem, quo eam duxerat, carnaliter cognoscere. Contigit autem, sicut dixit, quod pater jussit uxorem suam, quæ mater erat sponsæ, in lecto hujus jacere: quam, diabolo suadente, cognovit. Transacto vero mense, tam pater quam alii propinqui coegerunt, ut matrimonium cum sponsa sua consummaret: quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur. Tu vero audita ejus confessione, ipsum cum litteris tuis ad sedem apostolicam transmisisti. Tuæ igitur inquisitioni taliter respondemus: quod si occultum esset hujus delictum, non posset rescindere matrimonium, quod publice contraxisset. Verum si publicum est, quod matri sponsæ carnaliter adhæsit, imponenda est pœnitentia paulo major quam de adulterio: & exinde peracta pœnitentia, vel parte pœnitentiæ, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alii nubere. Cæterum si sponsam cognoverit antequam matrem vel post, nunquam poterit eam vel aliam in uxorem accipere.

CAP. V. *Idem * B. Exoniensi episcopo.*

Veniens ad præsentiam nostram R. lator pręsentium, sua nobis assertione monstravit, quod cum quam-

quamdam mulierem cognovisset, postea sciens A consobrinam ejus ausu temerario in uxorem accepit. *Et infra*: Si publicum & notorium fuerit, & eam quam prius cognovit, uxoris suæ consobrinam esse constiterit, aut alii comparent qui hoc velint vel possint legitime comprobare, ipsum religionem intrare commoneas & inducas. Si autem eum ad hoc inducere non poteris, ei de tanto delicto dignam pœnitentiam imponas, & ipsum ab utraque muliere removeas, & sine conjugio, perpetuo manere præcipias. Quod si delictum ejus occultum esse cognoscis, ipsum cum uxore, quam in facie ecclesiæ duxit, morari permittas, & eidem de commisso condignam pœnitentiam imponas.

CAP. VI. *Idem Burdegalensi episcopo. Pars capituli,* Consuluit: *supra, de sponsalibus.*

Super eo quod quemdam juvenem asseris puellam nondum nubilem, fide interposita, jurasse: quæ dum facta nubilis virum repetit, & ille excipit, dicens eam non se debere ducere, pro eo quod postquam eam affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit: inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si manifestum est, eumdem juvenem cognovisse propinquam jam dictæ puellæ, aut si manifestum non est, & id fama loci habet, cum sponsio tantum esset de futuro, idem juvenis potest & debet a puella absolvi.

CAP. VII. *Idem* * *Exoniensi episcopo.*

Super eo quod a nobis tua solicitudo requisivit, utrum ille qui prius cognoverat matrem sive sororem ejus quam postea duxit in uxorem, teneatur ei carnaliter debitum solvere, & ab ea non possit exigere: quod etiam consilium dandum sit ei, qui hoc secretius confitetur, cum probari non possit, nec ipse velit ullatenus continere: tuæ petitioni duximus respondendum, quod attentius est monendus, ut uxorem suam laboret inducere ad continentiam servandam: ut si illa continere voluerit, continentiam simul observent. Si autem ad hoc induci non possit: & vir debitum solvat, & de commisso pœnitentiam agat. In hoc vero casu cum aliquis post contractum matrimonium, uxoris suæ sive matrem sive sororem cognoscit, idipsum quod in priori servetur.

CAP. VIII. *Idem Eugenius tertius.* Sed presbytero.

Iuvenis ille qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate tentavit quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere debemus: tum propter honestatem ecclesiæ, quia ipsa ipsius conjux esse dicitur, tum propter prædictam dubitationem, mandamus tibi, ut consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, ab eo dividas.

DE RELIGIOSIS VIRIS DECIMAS ex privilegio non præstantibus, & de privilegio abutentibus.

CAP. I. *Item Alexander III. canonicis regularibus & monachis Eboracensis ecclesiæ.*

AVARITIÆ, quæ est idolorum servitus, radicem extirpare debent, qui sæculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu militare. Intelleximus autem, quod in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones vel aliquos re-B ditus minorastis, quos in illis ante tempora venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati, etiam postquam est archiepiscopatum adeptus, clerici habuerunt. Vnde quoniam hoc ex radice avaritiæ processit, & cupiditatis, quam debetis modis omnibus devitare: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus si quas portiones vel antiquos reditus clericorum indebite & sine consensu & auxilio prædicti archiepiscopi, postquam ipse archiepiscopatum habuit, in ministris vel per parochias divisistis, eas ad integritatem pristinam revocetis, & inde rationabiles & antiquas pensiones clericorum qui debent altaribus deservire, integras eis & illibatas servetis, C & ecclesiis de quibus certas pensiones soliti estis percipere, partitiones vel antiquos reditus, quos in illis clerici ante tempora ipsius archiepiscopi, & postquam adeptus est archiepiscopatum, habuerint, nullatenus præsumptione temeraria minuatis, nec parochias ecclesiarum autoritate vestra dividere ullatenus præsumatis.

CAP. II. *Idem monachis.*

Dilecti filii nostri abbas & fratres S. Crucis, transmissa nobis conquestione demonstraverunt, quod prædia de quibus decimas & in magna parte sustentationem habere consueverunt, condu-D xistis & recepistis ad firmam. Vnde quoniam iidem fratres ex hoc immoderate & enormiter gravantur, nec fuit intentionis antecessorum nostrorum, ut de possessionibus quas conducitis, decimas non deberetis persolvere: discretioni vestræ per, *&c.* quatenus eisdem fratribus de prædiis quæcumque conduxistis in parochiis suis, de quibus * consuevistis decimas percipere, plenarie persolvatis, vel cum ipsis tam pacifice & amicabiliter conveniatis, quod nulla debeant inter vos scandali mala suscitari, & ne vos videamini ultra quam vobis indultum est manus extendere.

CAP. III. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

E Fraternitatem tuam scire volumus & firmiter tenere, quod ut te ex caritatis fervore, ob multiplicia tuæ devotionis gratissimæ obsequia nobis frequenter impensa, diligimus: ita & aliquando tibi negare nolumus, quod cuilibet fratrum nostrorum concedere debemus. Super eo quod de compellendis monachis albis & nigris, & canonicis regularibus, ad solvendas decimas de terris conductis, quas habent ad terminum vel ad firmam, a nobis tua discretio postulavit: te vel quamlibet alium audire & exaudire nulla ratione possumus, nisi manifeste vellemus obviare justitiæ,

ANNO CHRISTI 1179.

justitiæ, & prædecessorum institutis contraire, ne videamur religionem persequi: quam si forte non habemus in nobis, in iis diligere & fovere tenemur. Cautum siquidem in scriptis prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum habetur, quod religiosi viri ab exactione decimarum de laboribus, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, & de nutrimentis animalium suorum prorsus erunt immunes. Sed piæ recordationis Hadrianus papa prædecessor noster labores in novalia pro sua voluntate convertit. Illud etjam debet nos a tuæ petitionis effectu retrahere, quod in veteri testamento non usquam legisse recolimus, ut Levitæ Levitis decimas persoluerint: immo sicut tua discretio non ignorat, non ambigimus esse statutum, ut ecclesiis illis decimas persoluant, ubi ecclesiastica sacramenta percipiunt. Vnde Apostolus: *Non est magnum si metimus temporalia, ubi spiritualia seminavimus.* Non grave tibi sit, sicut esse non debet, si ratione Divinæ scripturæ & honestate nostra pensata, petitionem illam, quantumcumque te diligamus, & sicut carissimum fratrem nostrum defendentes, non duximus admittendam. In nullo patereris repulsam, quod secundum justitiam fieri a nobis postulares.

1. Cor. 9.

CAP. IV. *Idem.*

Suggestum est nobis ex parte tua, quod abbas & fratres de * Vrsitum decimas auferre conantur, & alia damna & gravamina vobis irrogare non cessant. Quia non decet honestatem sive religionem monasticam litibus & contentionibus intendere, discretioni vestræ per A. S. monendo consulimus & hortamur, quatenus cum prædicto abbate & fratribus super decimis ipsis & aliis, unde inter vos est controversia, pacifice conveniatis, ne pro hujusmodi contentionibus fama vestræ religionis valeat denigrari. Nam quando ordini vestro Romana ecclesia privilegia de decimis dederat, domus vestræ ita erant raræ, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri. Sed per gratiam Dei nunc sunt in tantum augmentatæ & possessionibus ditatæ, quod multi viri ecclesiastici de confinibus vestris apud nos querelam sæpe deponunt..

CAP. V. *Idem Trecensi episcopo.*

Ex parte fraternitatis tuæ ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod albi monachi & nigri, & quidam alii viri religiosi, ecclesias tuæ jurisdictionis reditibus decimarum spoliare præsumunt, occasione privilegiorum quæ sibi Romana indulsit ecclesia. Sane tuam nolumus latere prudentiam, quod sanctæ memoriæ prædecessores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserunt. Sed bonæ memoriæ prædecessor noster Hadrianus, solis fratribus " Cistrensis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum indulsit. Ceteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus & sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium & de hortis suis decimas non persolvant, concessit. Quem super his imitati sumus, quatenus hi quibus indultæ sunt decimæ de novalibus suis & de nutrimentis animalium suorum & de hortis suis, hac occasione decimas de aliis ecclesiæ suæ rebus non debent nec possunt subtrahere, vel sibi ulterius aliquid vendicare.

" Cistergienfis

CAP. VI. *Idem & fratribus * Ramensis ecclesiæ.*

Licet de benignitate sedis apostolicæ vobis sit indultum, ut de laboribus vestris, quos propriis manibus vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est vobis licitum, cuilibet decimas de terris illis subtrahere, quas aliis traditis ad colendum. Relatum est siquidem auribus nostris, quod cum terras quasdam, quas decimatione dilecti filii nostri thesaurarii Senonensis habetis, datis rusticis excolendas, & ei exinde decimas sicut debetis, non solvitis, nec facitis a rusticis ipsis exolui. Quoniam igitur quanto arctius vivitis, tanto tardius debetis efficere vos quæ sunt honestati contraria vel obvia rationi, aut ex quibus privilegiorum vestrorum tenorem transgredi videamini, cum privilegium mereantur amittere, qui concessa sibi abutuntur potestate: fraternitati vestræ, &c. quatenus de terris illis, quas in decimatione prædicti thesaurarii, propriis manibus non colitis, sed rusticis traditis excolendas, decimas vobis usurpare nullatenus præsumatis: sed eas in primis eidem thesaurario faciatis cum omni integritate persolvi, scituri pro certo, quod si præceptum nostrum contempseritis, nos venerabili fratri nostro Senonensi archiepiscopo dedimus in mandatis, ut rusticos quibus in decimatione præfati thesaurarii terras dederitis excolendas, ad solvendas inde decimas eidem thesaurario, appellatione cessante, districte compellat.

CAP. VII. *Idem ex privilegio Alexandri papæ.*

Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus vel sumptibus excolitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus omnino clericus vel laicus a vobis decimas exigere præsumat. Hoc etiam idem ex privilegiis aliis aliorum Romanorum pontificum.

CAP. VIII. *Idem Coventrensi episcopo, & officialibus eius.*

Ad audientiam nostram noveritis pervenisse, quod quidam vestratium a dilectis filiis nostris abbate & fratribus de " Pipennella, qui sunt " Cistrensis ordinis, de laboribus quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur, illud privilegii capitulum sedis apostolicæ prava interpretatione ac malitiose pervertentes, quo eisdem fratribus indulgetur, ne de laboribus quos propriis manibus & sumptibus excolunt, aliquis ab eis decimas exigere audeat. Asserunt enim quod pro laboribus novalia intelligi debent. Verum quoniam fratres præscripti ordinis benignitate apostolica fovere debemus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel ipsos contra justitiam quantumlibet molestandi, attentius providere: tuæ venerabilitati, &c. quatenus a præscriptis fratribus de laboribus suis quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nullatenus decimas exigatis, nec a parochianis vestris exigi permittatis, vel quolibet modo extorqueri. Nam si tantum de novalibus intellexissemus, ubi ponimus, *De laboribus*: poneremus, *De novalibus*: sicut in privilegiis quorumdam aliorum præsumimus.

" Pepenuella, " Cistercienfis

CAP. IX. *Idem Gregorius.*

Statuimus ut monasteria ex suis prædiis nullo modo decimas solvere cogantur. Quia si legitime dandæ sunt, orphanis & peregrinis dandæ sunt. Indignum est enim ut a clericis exigantur, qui propter eum cujus sunt decimæ, pauperes efficiuntur. Nam si pauperes Domini sunt, pauperum hereditas pauperibus ejus eroganda est, illis videlicet, qui propter amorem illius, quæ poterant possidere dimittunt: eumque nudi sequentes, potestati alterius se submittunt.

CAP. X. *Idem Hadrianus papa.*

Nobis in eminenti specula, disponente Domino constitutis, si cunctarum jura ecclesiarum integre non debeant & illibata servari, locum beati Petri apostolorum principis inutiliter obtinere, & juxta nobis commissæ dispensationis officium negligenter agere videmur. Sic enim ecclesiæ Dei, nobis cum Divina gratia provide gubernantibus, recto suo cursu diriguntur, dum nos & errata quam vigili provisione corrigere, & unicuique studemus jus "suum servare. Dilecti filii nostri "Partonolensis ecclesiæ, adversum vos quæstione deposita, sua nobis relatione monstraverunt, vos quasdam decimationes ad jus suum pertinentes violenter auferre, & ipsos fratres eisdé decimationibus ausu temerario infestare: quia si beati Benedicti regulam, juxta quam vivitis & monachicum habitum gestatis, attenta sollicitudine pensaretis: ad proximorum bona deripienda non præsumeretis manum extendere, vel quæ alterius juris sunt, vobis illicite usurpare. Ne ergo vos de cætero aut avaritiæ malum, aut vitium, quod absit, rapacitatis accuset, per apostolica scripta vobis mandamus, quatenus nullam eorum antiquam possessionem, vel decimationem, vel eam quæ illo loco præsertim, qui Macien appellatur, existit, auferre seu protrahere præsumatis: & si quas eis præter solitum in hoc anno de ipsis decimis negastis, quascumque etiam possessiones per violentiam detinetis, secundum quod antiquitus præfata ecclesia noscitur possedisse, eis in integrum, omni occasione cessante, nullatenus restituere differatis. Nos siquidem viris religiosis non alias decimas, nisi eas quæ de novalibus provenire noscuntur, duximus indulgendas. Si vero hujus mandati ausi fueritis existere contemptores, & ad sedem apostolicam quærimonia pervenerit iterata: timendum vobis erit, ne sentire debeatis severitatis ecclesiasticæ ultionem.

" proprium
" Parconolensis

CAP. XI. *Idem VVigorniensi & Herefordensi episcopis.*

Ex multiplici conquestione VV. presbyteri de Tritona accepimus, quod cum " in ecclesia de Tritona, triginta annis & eo amplius " ministrasset, monachi de Beria decimas universas quas de terris cultis a prima fundatione eadem ecclesia semper percipere consuevit, infra hoc quadriennium sibi & ecclesiæ subtraxerunt: cum inter abbatem de Bueria VV. nomine de consensu totius conventus, & prædictum presbyterum, quindecim annis & eo amplius elapsis, talis intervenisse dicatur conventio, scripto authentico monachorum roborata, quod monachi prædicto presbytero & ecclesiæ suæ de blado & universis leguminibus integrum, quamdiu viveret, deberent persolvere, exceptis minutis decimis, quas idem presbyter, ob exaltationé ecclesiæ monachorum, quietas clamavit. Cumque conventio temporibus trium abbatum præscripti loci servata fuisset, abbas illius loci ad præsentiam nostram accedens, a nobis scriptum privilegium obtinuit: in quo, monasterio suo indultum est, ut de laboribus quos propriis manibus & sumptibus excolit, nulli decimas solvere teneatur. Qui siquidem reversus ad propria, tantam gratiam adversus H. illustrem regem Angliæ & favorem invenit, quod rex totam terram illius villæ, in qua ecclesia præfati presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit. Quo facto, prædictus abbas, universis illius villæ colonis expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, ecclesiæ debitos reditus subtraxit. Unde quia non fuit intentionis nostræ per prædictum privilegium nostrum prædictæ conventioni derogare: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus utraque parte ante vos convocata, rei veritatem diligentius inquiratis, & si inter prædecessorem prædicti abbatis & prænominatum presbyterum consensu monachorum talis conventio fuerit, & per annum servata, eumdem abbatem & monachos autoritate nostra moneatis, & districte compellatis, ut eamdem conventionem & compactionem, non obstante privilegio, nisi, quod non credimus, de transactione illa in eodem privilegio contineatur, occasione & appellatione cessante, inviolabiliter teneant & observent, vel exinde pacifice secum conveniant, & secundum formam compositionis reditus ipsius integre persolvant.

"ecclesiam de
" possedisset,
* Bueria

CAP. XII. *Idem Thomæ Cantuariensi archiepiscopo.*

Commissum nobis a Domino dispensationis officium nos admonet multipliciter & hortatur, ut universis Christi fidelibus debeamus utiliter providere, atque jura sua integre nos oportet atque illibata servare. Pervenit quidem ad nos, quod monachi de Boxle, ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parochia commorantur, decimas ex integro non persolvant, & eas reddere contradicunt. Eapropter fraternitati tuæ, *&c.* quatenus prædictos monachos "ut ipsas decimas & de ipsis cultis, in quibus domus olim constructæ fuerant, præfatæ ecclesiæ cum integritate persolvant: quoniam priusquam in eadem ecclesia morarentur, solebant persolvi. Si non, appellatione cessante, autoritate nostra, cum omni districtione, sicut olim de pascuis solvebantur decimæ, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque diminutione persolvi.

"f. mon. cogas

CAP. XIII. *Idem monachis de sancto Laurentio.*

Sicut vobis jura vestra integra & illibata vultis servari, sic aliis justitiam suam subtrahere nequaquam debetis. Audivimus etiam, quod decimas ecclesiæ de * Colingham, cum ea in qua debeant solvi integritate, quando fundus ad vestrum dominium pervenit, non solvitis. Verum quoniam indecens & inhonestum vobis valde existit, ut aliis damna* inferre præsumatis, quæ vobis nullatenus inferri velletis: universitati vestræ, *&c.* quatenus prædictas decimas memoratæ ecclesiæ sine diminutione aliqua, & cum ea inte-

" irroga

Anno Christi 1179.

integritate, in qua antiquitus solvi solebant, solvere non differatis: quia nobis plurimum grave existit, si super his ulterius ad nos querimonia deferetur. Verumtamen si aliquid juris ibi vos habere confiditis, in præsentia fratris nostri VVigorniensis episcopi, & dilecti filii nostri decani Cicestrensis, occasione & appellatione cessante, ordine judiciario experiamini: quod ipsi inter vos & partem alteram duxerint statuendum, firmiter suscepturi & inviolabiliter servaturi.

Cap. XIV. *Item Gregorius.*

Vt nullus abbas decimas & primitias, & reliqua quæ secundum statuta canonum ad episcopos pertinent, detineat sine autoritate Romani pontificis, seu episcopi in cujus diœcesi habitat, apostolica autoritate firmamus.

Cap. XV. *Idem Ioannes papa.*

Certam habemus prædecessorum nostrorum constitutionem & rationem, nil in hoc mundo habentibus, & decimas, oblationes vivorum & mortuorum, convenire, qui spontaneam eligentes paupertatem, in monasterio suo degere volunt sub imperio, in quibus Christus alitur & vestitur.

Cap. XVI. *Item Paschalis II.*

Novum exactionis genus est, ut clerici a clericis frugum vel animalium decimas exigant. Nunquam enim hoc in lege Domini præcipi legimus aut permitti: nec enim a Levitis Levitæ decimas "extorsisse leguntur. Illi profecto solvere laborum suorum decimas debent, qui a clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt. [" cepisse]

[PARS XIV.] DE ILLIS QVI INCIDVNT IN canonem datæ sententiæ, vel incidere videntur, cum non incidant: & qui propter absolutionem sint ad sedem apostolicam mittendi.

Cap. I. *Alexander III. Bathoniensi & Exoniensi episcopis.*

Si vero aliquis in clericum comam nutrientem, ignorans quod clericus fuerit, manus violentas injecerit, propter hoc non debet apostolico conspectui præsentari, nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse clericum ignorarit: & si hoc dubium fuerit, propria manu voluerit præstare ' sacramentum. [' iuramentum.]

Cap. II. *Idem abbati de Nexibus.*

Consulit nos tuæ discretionis providentia, quid tibi faciendum sit de his, qui de sæculo fugientes in monasterium, tuæ religionis habitum susceperunt, & infra certum tempus postmodum confitentur se tale delictum commisisse, quod ipso actu sententiam excommunicationis incurrerunt. Hos autem non potes sine licentia summi pontificis, nec debes absolvere, sed præsumptionem delinquentium debita animadversione punire.

A

Cap. III. *Idem.*

Porro si aliqui violentas manus in fratres tuos mittunt, & pœnitentia ducti, non convicti, sed privatim, sicut asseris, a te veniam postulant, eos monere debes propensius & inducere, ut his quos læserunt, congrue satisfaciant, & apostolico conspectui se præsentent, cum a te vel ab aliquo sine speciali mandato Romani pontificis absolvi non possint.

Cap. IV. *Idem Exoniensi episcopo.*

B Nulli autem monachi Templarii se possunt privilegio apostolicæ sedis tueri, quo minus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in clericos, sicut excommunicatos vitare.

Cap. V. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

Non sine cordis dolore & amaritudine audivimus, quod cum viri ecclesiastici per vos aut per alias personas ecclesiasticas in ecclesiis secundum statuta canonum ordinantur: laici vero, qui forte aliquando contra ecclesiasticam ordinationem ex usurpatione consueverunt in periculum suæ salutis habere, in tantam vesaniam & furo-
C rem prorumpunt, quod ecclesiasticos viros canonice in ecclesiis ipsis ordinatos multis injuriis afficiunt, aliquando affligunt eos verberibus, & interdum etiam, quod est auditu terribile, occidere non verentur. Quoniam igitur quanta sit præsumptio & impietas eorum, qui talia & tam atrocia & nefaria facinora committunt, nemo potest, qui recte sapit, ignorare: ad eos puniendos & castigandos, qui hoc instinctu diabolicæ fraudis committunt, spiritalem gladium debetis exercere, & vos ita volumus in eos ecclesiasticæ disciplinæ rigorem exercere, ut nil videamini omittere, quod adversus hos ex juris districtione fieri possit. Inde est quod fraternitati vestræ, *&c.* quatenus si qui se in tantam vesaniam & præsum-
D ptionem erexerint, quod hac vel alia occasione clericos occidant, vel occidere faciant, vel aliter violentas manus in eos injecerint: tam malefactores ipsos, quam illos de quorum mandato id fuerit perpetratum, publice accensis candelis & pulsatis "signis, aperte excommunicatos denuntietis, & faciatis sicut excommunicatos devitari, donec Deo & sanctæ matri ecclesiæ satisfaciant, & cum litteris vestris rei veritatem continentibus, ad sedem apostolicam accedant. [" campanis]

Cap. VI. *Idem.*

Graviter oculos Divinæ majestatis offendunt,
E qui religiosos viros indebitis fatigant molestiis, & locum suæ perturbant quietis. Sane a prædecessore nostro sanctæ memoriæ papa A. III. in concilio Lateranensi statutum est, ut qui violentas manus in clericos vel monachos, Hospitalarios, Templarios, mittunt, seu in viros alterius religionis, excommunicationi subjaceant. Nos autem statutum prædecessoris nostri ratum & firmum tenere volentes, fraternitati vestræ, *&c.* quatenus si qui parochianorum vestrorum in fratres hospitalis Hierosolymitani manus violentas injecerint, eos publice excommunicatos, appellatione

Anno Christi 1179.

tione remota, denuntietis, & ab omnibus faciatis cautius evitari, donec prædictis fratribus de illata injuria congrue satisfaciant, & cum litteris episcoporum suorum rei veritatem continentibus, apostolico conspectui se præsentent.

CAP. VII. *Idem * Exoniensi episcopo. Pars capituli, Sicut dignum.*

Super eo quod a nobis consilium postulasti, utrum si scholares sese invicem percusserint, in plena vel minori ætate, clerici aut religiosi viri in claustro, secundum canonem illum quo statutum est, ut illi qui in clericos manus violentas injecerint, ad sedem apostolicam pro sua absolutione venire debeant: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si clerici infra puberes annos sese ad invicem, vel unus alterum percusserit, non sunt ad sedem apostolicam mittendi, quia eos ætas excusavit: nec etiam clerici, si sint plenæ ætatis, si non de odio, aut invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa se invicem percusserint: nec magistri, si clericum scholarem intuitu disciplinæ vel correctionis percusserint, quia non potest in ipsis violenta manus injectio notari. Cæterum si ex odio sese iidem scholares percusserint, pro sua absolutione debent ad sedem apostolicam venire.

CAP. VIII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Monachi vero & canonici sæculares, quocumque modo sese in claustro percusserint, non sunt super hoc ad sedem apostolicam mittendi: sed secundum discretionem & providentiam abbatis sui disciplinæ subdantur: & si abbatis discretio non sufficiat, ad eorum correctionem diœcesani episcopi providentia erit adhibenda.

CAP. IX. *Idem eidem in eadem epistola.*

Si vero alicujus potentis ostiarius, sub prætextu officii sui malignatus, clericum læserit, ab officio suo potest absolvi, nisi forte eumdem clericum graviter vulneraverit.

CAP. X.

Officialis pro injectione manuum in clericum non potest sine mandato Romani pontificis absolutionis beneficium promereri. Quia nulli laico tanta super clericum datur potestas, nisi forte turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed casu fortuito clericum læserit. Si forte clericum vim sibi inferentē vi repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sedem apostolicā transmitti: sed si in continenti vim vi repellat, cum vi repellere omnes eges & omnia jura permittant. Nec ille compellendus est ad sedem apostolicam venire, qui in clericum, cum uxore, matre, vel sorore, vel filia sua propria inventum turpiter, manus injecerit violentas. Cæterum si eum in stupro vel adulterio, quando ea cum qua stuprum committitur vel adulterium, ita proxima ipsum consanguinitatis linea non contigerit, ceperit, aut alias in eum manus violentas injecerit, a sententia excommunicationis non erit ille immunis.

CAP. XI. *Idem episcopis, archidiaconis, & aliis ecclesiarum prælatis per Angliam constitutis.*

Parochianos autem vestros, si qui in monachos vel conversos præfati ordinis manus violentas iniecerint, sublato appellationis remedio, secundum tenorem generalis decreti excommunicatos denuntietis, ipsosque sicut excommunicatos, faciatis cautius evitari, donec eis quos læserint, congrue satisfaciant, & cum litteris vestris apostolico conspectui se presentent.

CAP. XII. *Idem Bathoniensi episcopo.*

Mulieres etiam vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, possunt a diœcesano episcopo absolui, si manus violentas in clericum iniecerint. De his vero qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati, quod magnum laborem sustinere nequierint, si manus in clericos iniecerint violentas tale damus petitioni tuæ responsum, quod status personæ prius & veritas negotii, Romano pontifici est intimanda, & secundum consilium ejus de commisso scelere erunt puniendi. Illi vero qui non iniiciunt, sed eorum autoritate & mandato manus violentæ iniiciuntur in clericos, ad sedem apostolicam, omni excusatione cessante, sunt mittendi, cum is vere committat, cujus autoritate delictum committi probatur.

CAP. XIII. *Idem Cenomanensi episcopo.*

De cætero noveris, quod si laicus pro violenta manuum injectione in clericum est excommunicatios vinculo adstrictus, si habens capitales inimicitias vel alias justas causas, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ut sine periculo apostolico nequeat se conspectui præsentare: licet diœcesano episcopo accepto juramento, secundum morem ecclesiæ absolutionis gratiam impartiri. Sed illi sub juramenti debito est injungendum, ut quamcitius habuerit oppotunitatem, Romanum pontificem adeat, mandatum apostolicum suscepturus.

DE IURE PATRONATUS, ET clericorum institutionibus. PARS X

CAP. I. *Idem R. Eboracensi archiepiscopo.*

RELATUM est nobis ex parte tua, quod cum in Laterano concilio sit statutum, ut personæ tali ecclesia vel ecclesiasticum beneficium conferatur, quæ resideat in loco, & curam ejus per se valeat exercere: Nonnulli autem ad ecclesias præsentati, se posse residere affirmant, & curam habere ecclesiæ & ecclesiastici beneficii profitentur, id tamen efficere contradicunt. Ideo consulere nos voluisti, an propter hoc tales possis repellere, vel institutos sine appellatione removere. Tuæ itaque prudentiæ innotescat, quod cum verba accipienda sint cum effectu, tales si præsentati fuerint, licite poterunt amoveri, nisi forte de licētia prælatorum vel studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra decreti intentionem fuerit interjectum. Quia autem consulis, si clericus idoneus ad vacantem ecclesiam præsentatus ab episcopo diœcesano non fuerit admissus, & postmodum alius idoneus præsenta-

Anno Christi 1179.

præsentatus, & ab episcopo institutus, possessionem tenuerit corporalem, an clerico priore ecclesiam petente, debeat posterior priori præferri: dubium non est, quin in hoc casu melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum episcopum approbetur, ratum non est quod a patrono fuerit inchoatum.

CAP. II. *Idem.*

De cætero prudentiæ tuæ præsentibus litteris intimamus, quod si laici clericis vel collegiis de concessionibus vel donationibus instrumenta concesserint in hæc verba vel similia: Concessi, vel, dedi ecclesiam, & præsenti charta confirmavi: si consensus episcopi non accesserit, nil actum vel datum videtur. A laico enim ecclesia dari non potest. Patronatum autem de autoritate & assensu episcopi, certum est a laico in eosdem jure conferri.

CAP. III. *Idem eidem.*

Cum laici, episcopis nescientibus aut non consentientibus, clericis ecclesias concedunt, in quibus habent jus patronatus; & postea pœnitentia ducti, alios ad ecclesias ipsas episcopis præsentant; & illi ad eorum præsentationem in eisdem ecclesiis ab episcopis instituuntur: eorum debet institutio stare & firmiter observari, qui autoritate episcopi fuerint instituti, concessione priori, quæ nulla est, omnino evacuata. Non enim licet laicis in ecclesiis clericos propria præsumptione ordinare.

CAP. IV. *Idem Herefordensi episcopo, & abbati de Forde.*

Quia clerici quidam vestræ diœcesis, advocationem ecclesiarum, sicut accepimus, comparant, vel quocumque modo possunt acquirunt, ut postmodum filii vel nepotes ad easdem præsententur ecclesias: nos tam pravam consuetudinem penitus eradicare volentes, nihilo minus præsentium autoritate mandamus atque præcipimus, ne id attentare præsumant, universis clericis jurisdictionis vestræ arctius inhibere curetis: & si presbyteri ecclesiarum vestrarum advocationes acquisierint, eos advocationibus taliter acquisititis, appellatione cessante, apostolica autoritate spolietis.

CAP. V. *Idem I. basilicæ XII. apostolorum presbytero cardinali.*

Ex litteris Sarensis episcopi accepimus, quod cum defuncta persona de Laverchon, G. miles, qui villam in qua ecclesia sita est, a monasterio de VVilthon ad firmam tenebat, ad eamdem vacantem VV. de Leicester clericum prædicto episcopo præsentabat, post aliquantum temporis abbatissa prædicti monasterii ad episcopum veniens, ei VV. de Norhale ad prædictam ecclesiam præsentavit. Episcopo vero nolente præsentatam personam ab ea recipere, tum ad venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum abbatissa accessit, & apud eum querimoniam deposuit de ipso. Archiepiscopus vero, quia visum sibi erat, quod factum militis super præsentatione præfata nullius esset momenti, prædicto episcopo in vi obedientiæ injunxit, ut personam illam reciperet, & in possessionem induceret quam abbatissa duxerat præsentandam. *Et infra:* Restitutione autem facta, causam audiatis, ita quod si vobis constiterit, quod præfato militi prædicta villa fuerit, non excepto jure patronatus, ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatus inter abbatissam & militem controversia esset suborta, præfatus VV. de Leicester in præscripta ecclesia per institutionem episcopi ad præsentationem militis fuisset institutus: ei, dummodo alias idoneus fuerit, ecclesiam ipsam adjudicetis, ita quod si abbatissa obtineat adversus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

CAP. VI. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Illud prætereundum non duximus, super quo te intelleximus dubitare: quod si aliquis laicus inconsulto episcopo, ecclesiam non vacantem concedat alicui religiosæ domui, & postea cum vacaverit, ad præsentationem ejus laici aliquis clericus ibi fuerit per diœcesanum episcopum institutus; prior concessio per secundam concessionem, quo minus rata habeatur, infirmari non potest: nec debet aliquatenus impediri, cum nulla concessio de jure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia laicus sine autoritate episcopi nemini per se ecclesias dare, licet religioso loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus, ecclesia vacante, religioso loco contulerit, & aliquis postea sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa ecclesia institutus: ejus institutio secundum rigorem juris est irritanda.

CAP. VII. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Querimoniam prioris & fratrum de Lan[illegible]bis litteris destinatam audivimus, quod R. quondam de Hereford comes, jus quod idem prior & fratres in ecclesia de VVica, ex ordinatione R. de * Laci fundatoris ecclesiæ suæ, & ipsius Richardi socii, habere debebant, coram bonæ memoriæ I. quondam VVigorniensi episcopo recognovit. Vnde idem episcopus postea jam dictum priorem & fratres, nullo reclamante aut contradicente, investivit, & exinde eam deinceps illi quiete & pacifice possederunt. Deinde cum inter præfatum comitem & C. uxorem, in cujus patrimonio ecclesia illa consistit, divortium per ecclesiasticum judicium celebratum fuisset: eadem C. VV. Pictaviensi nupsit, qui ecclesiæ præscriptæ fructus memorato priori & fratribus omnino subtraxit, & eos in usus R. sacerdotis ejusdem loci sine episcopali autoritate convertit. Cumque postmodum VV. de medio sublato, præfata C. tertio viro, VV. scilicet de Meduan. esset matrimonio copulata: idem VV. in ea qua alter VV. temeritate persistens, jam dictum R. in præscripta ecclesia contra priorem supradictum manutenere & fovere incepit, dicens quod prænominati episcopi institutio, quam super ecclesia ipsa, quæ de uxoris suæ advocatione consistit, dum erat in potestate illius viri, a quo postmodum separata esse dignoscitur, fecit, nullam debet firmitatem habere: præsertim cum patr-

ANNO CHRISTI 1179.

matrimonium uxoris suæ, sicut asserit, integre A sibi restitutum non esset, nisi de ecclesia illa suam posset adimplere voluntatem. Verum quoniam absurdum videtur omnino, & ab ecclesia penitus eliminandum, ut ad singulas patronorum secundum humanam conditionem mutationes, ecclesiarum debeant ordinationes mutari: ne quod a supradicto R. taliter factum fuerit, alicui successorum liceat irritare; fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritatem diligenter & studiose inquiras: & si ita inveneris esse prout superius narratur, sæpe dictis priori & fratribus ecclesiam prælibatam, omni occasione & appellatione cessante, restituas, & in pace facias possidere. Vicissitudines etiam hujusmodi ecclesiarum ab advocatis vel aliis quibuslibet in tua diœcesi fieri, de B cætero nulla ratione permittas: sed earum præsumptores usque ad dignam satisfactionem, dilatione sublata, vinculo excommunicationis percellas.

CAP. VIII. *Lucius tertius Norvvicensi episcopo.*

Cum advocatus clericum unum idoneum præsentaverit episcopo, & postulaverit postmodum, eo non instituto alium æque idoneum, in ecclesiam eamdem admitti: quis eorum alteri præferatur, episcopi judicio credimus relinquendum, si laicus fuerit, cui competit jus præsentandi. Ve- C rum si collegium vel religiosa persona præsentationem habuerit, prior tempore, potior jure merito videtur.

CAP. IX. *Idem.*

Cum pastorali necessitate constringamur, & autoritate injuncti nobis officii provocemur pro statu ecclesiarum vigili cura satagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri debeant, attentiori solicitudine providere: inde est, quod universitati vestræ, *&c.* quatenus ex donatione laicorum, nisi autoritas diœcesani episcopi interveniat & consensus adsit, nullus vestrum sibi ecclesias vendicare præsumat, vel retinere taliter D acquisitas, nisi* longa fuerit præscriptione munitus, aut postea diœcesani episcopi forte habuerit consensum. Nos enim, cum laici non possint nisi jus quod habent transferre in alios, hujusmodi concessiones viribus carere decernimus, & penitus irritas esse censemus.

*f. longæva

CAP. X. *Idem.*

Relatum est auribus nostris, quod vos jus præsentandi clericos ad ecclesias, contra institutionem antiquam vestri ordinis, emptionis titulo & modis aliis satagitis adipisci, ut sub tali prætextu vobis liceat habere ecclesias, & per vos vel per E alios detinere. Quoniam igitur non decet nos, occasione qualibet vel obtentu, ab antiquis canonibus patrum nostrorum recedere, aut quidquam efficere, in quo possitis de vitio cupiditatis reprehendi: discretioni vestræ, *&c.* quatenus jura patronatus in ecclesiis, aut in ecclesias, de cætero acquirere desistatis: quia non expedit vobis, nec nos volumus sustinere, ut sub tali prætextu vobis vel ordini vestro derogetur. Sane usque adeo vos & ordinem vestrum diligimus, ut in vobis quæ honestati & religioni contraria sunt, nullatenus fovere velimus: quia de vobis nil incommodi, nil volumus audire sinistri.

CAP. XI. *Idem.*

Ea quæ honestatis doctorem "deformant, & canonum probantur sanctionibus obviare, penitus sunt evellenda, & falce apostolici moderaminis resecanda. Unde quia cum ecclesia viventibus personis aliis conferri non debeat, consultationi tuæ taliter respondemus: ut si quas concessiones ecclesiarum tui episcopatus, viventibus personis factas esse constiterit; & super hoc ventum fuerit ad judicium, eas autoritate vestra" in irritum revoces, & frivolas & vanas esse decernas.

" f. decorem
" f. nostra

CAP. XII. *Idem Londoniensi episcopo.*

Si vero aliquando ordinatio alicujus ecclesiæ ad tuam institutionem spectat, & pro controversia laicorum de jure patronatus inter se discrepantium, ordinationes malitiose differuntur: fas tibi sit de autoritate nostra, nullius contradictione & appellatione obstante, in eadem ecclesia personam idoneam instituere, ita quod ipsa eadem præsentetur ab eo, qui jus patronatus evicerit.

CAP. XIII. *Idem.*

Cum sæculum relinquitis, ut creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his quæ sunt obvia rationi, abstinere, & quæ reprehensioni subjaceant, aut vestram opinionem aut famam valeant denigrare. Inde est quod universitati vestræ districtius per apostolica scripta prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo, jus patronatus in ecclesiis parochialibus acquisieritis, in eis presbyteros, nisi per episcopos, instituatis: nec episcopo ita jus parochiale minuere vel auferre aliquatenus præsumatis: excommunicatosque ipsius episcopi vel archidiaconorum suorum, contra authentica scripta Romanæ ecclesiæ, ad digna officia in capitulis vestris recipere non audeatis.

CAP. XIV. *Idem.*

Ex insinuatione dilecti filii nostri O. clerici accepimus, quod cum frater suus jus ei patronatus, quod in quibusdam ecclesiis in Lincolniensi & Saren. episcopatibus cōstitutis "habebat, liberaliter contulisset: easdem ecclesias quidam presbyteri alii occasione fratris sui prædicti O. sine ipsius voluntate & consensu, per violentiam occupaverunt, & eas injuste occupatas detinent. Quia igitur nostrum interest, quæ nimis inordinate ab aliquibus super ecclesiis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si ita, sicut dictum est, cognoveris memoratos presbyteros earum ecclesiarum detentores, moneas, modisque omnibus inducas, ut easdem ecclesias prædicto clerico sine mora & difficultate restituant libere & pacifice ordinandas, & nullam ei exinde molestiam inferant vel gravamen. Quod si prædicti presbyteri commonitioni tuæ acquiescere forte noluerint, tu ipsos excommunicationi, & terras si quas habent, omni occasione & appellatione cessante, inter-

" f. constitutum

ANNO CHRISTI 1179.

interdicto subjicias, & in memoratis ecclesiis Divina facias cessare officia, quamdiu ab aliquibus, prædictorum militum autoritate, occupatæ detinebuntur; quod si nec sic earumdem ecclesiarum detentores resipuerint, ipsos, appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas.

CAP. XV. *Idem.*

Consuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de clericis, qui ecclesias a parentibus constitutas, hereditario jure sibi vendicant, nec tibi volunt respondere: & de laicis, qui filiis vel nepotibus suis prædictas ecclesias dare nituntur. Cum autem sanctuarium Dei hereditario jure non possit teneri, & indignum sit penitus & absurdum, ut quilibet autoritate propria ecclesias occupet, vel taliter occupatas detineat, nec te decet aliquatenus sustinere, ut in episcopatu tuo vel clerici ecclesias a parentibus fundatas, autoritate propria detineant, aut laici filiis, vel aliquibus aliis ecclesias concedant.

CAP. XVI. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Ad aures nostras pervenit, quod R. & Vu. de Hortun jus patronatus ejusdem loci ab eo, ad quẽ spectabat præsentatio, emerunt. Quibus decedentibus, R. filius VV. jam dicti patris exemplo jus patronatus ecclesiæ emere non dubitavit, & canonicis de Stodleia tantas molestias intulit, persecutiones & gravamina, quod metu & dolo illius seducti, juri suo penitus renunciaverunt. Vnde cum jus patronatus annexum sit spirituali, nemini licitum est vendere illud. Discretioni tuæ, *&c.* quatenus utraque parte ante te convocata, rei veritatem diligentius inquiras, & si ita esse inveneris prædicto R. super patronatu ecclesiæ, occasione & appellatione remota, perpetuum silentium imponas, & prædictis canonicis jus quod ibi habebant, si prior eorum metu captus, quod idem R. se abscissurum fide * nititur, firmavit, eidem renunciavit, integre facias restitui, non obstantibus litteris nostris, si quæ sunt, tacita veritate, impetratæ.

CAP. XVII. *Idem.*

De jure vero patronatus in præscripta ecclesia, hoc tuæ discretioni mandamus, quatenus si prædictus R. jus patronatus comparavit, cum hoc inconveniens sit & penitus inhonestum, vendi jus patronatus: contractum illum, sublato appellationis remedio, apostolica fretus autoritate, non differas revocare.

CAP. XVIII. *Idem.*

Nullus laicus decimas aut ecclesiam, aut quidquid ecclesiastici juris est, sine concessione sui pontificis, nec monasteriis, nec canonicis offerat: & si quis episcopus improbitatis causæ & avaritiæ consentire voluerit, Romano pontifici nuncietur, & quod offerendum est, tunc eis licentia offeratur.

CAP. XIX. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Cæterum si episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad ecclesias a patronis ecclesiarum pro ecclesiis sibi commissis adepti fuerint, personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

CAP. XX. *Idem abbati sancti Albani. Pars capituli:* Inconsultum.

De cætero si quis clericus ab ordinario judice in aliqua ecclesia fuerit institutus, ad præsentationem ipsius qui ejusdem ecclesiæ credebatur patronus, & postea jus patronatus alius evicerit in judicio: clericus qui institutus est, non debet ab ipsa ecclesia removeri, si tempore præsentationis suæ ille qui eum præsentavit, jus patronatus ecclesiæ possidebat. Si vero tunc non possidebat jus patronatus, sed tantummodo credebatur esse patronus, cum tamen non esset, nec possessionem patronatus haberet, secundum consuetudinem Anglicanam poterit ab eadem ecclesia removeri. Donationes vero vel concessiones, si quæ fiant privatis personis, illis viventibus quæ ipsas ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si fiant religiosis locis, ratæ debent haberi, ita quidem quod personæ, quæ jam dictas ecclesias possident, sine assensu ipsorum in vita sua eis non debent spoliari.

CAP. XXI. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Cum nos plerumque ordinationes clericorum oporteat differre, pro eo quod quandoque minus idoneæ personæ præsentantur, aut interdum inter nos & præsentatores personarum alia de causa radix dissensionis emerserit: providendum est, ne occasione hujus scandali aut fructus ecclesiis depereant, aut eis in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est quod fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si quando in illis ecclesiis vacantibus, in quibus persona ecclesiastica præsentatiónem non habet, vel quia personæ minus idoneæ vobis præsentantur, vel alia de causa de jure personas non poteris instituere in ecclesiis ipsis, contradictione & appellatione cessante, ponatis œconomos, qui debent reditus ecclesiarum percipere, & eos aut in utilitatem ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter observare. Dist. 75. Quoniam.

CAP. XXII. *Idem.*

Dilecti filii nostri decanus Eboracensis & prior de Neubure, quibus causam quæ inter canonicos de Giseburne & R. clericum super ecclesia de Cradun, vertitur, commisimus terminandam: transmissa nobis relatione monstraverunt, quod canonici concessionem domini fundi habeant: R. vero donationem venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, & non domini fundi, se habuisse probavit. Vnde quoniam donatio ecclesiarum ad episcopos pertinet, & ad laicos assensum præbere spectat, eisdem significamus, quod si res ita se haberet, videbatur nobis, concessionem archiepiscopi donationi laicali debere præjudicare: quia sicut diximus, episcoporum est ecclesiarum beneficia conferre: laicorum vero, qui in ecclesia jus patronatus habent, assensum præbere. Quibus in concessionibus ecclesiarum illud observandum est, quod sancti patres servare noscuntur.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXIII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

*Ochon.

Suggestum est auribus nostris, quod cum ecclesiæ de * Ochera, & de Malessart, & de * Leinder, de assensu domini fundi, & autoritate Eboracensis archiepiscopi, ecclesiæ beati Petri Eboracensi concessæ & assignatæ sint in præbendam, canonici de Novoburgo concessionem illam attenuare & irritare nituntur, occasione donationis, quam sibi asserunt prius factam fuisse. Unde quoniam licet in donationibus ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus, ecclesiæ tamen ipsæ, nisi autoritas pontificalis intervenerit, canonice concedi non possunt: universitati vestræ significamus, quod prior concessio, si cum consensu patroni & autoritate diœcesani episcopi facta est, aut ejus fuerit assensus postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur. Alioquin illa debet præferri, quamvis posterius facta sit, quæ consensu domini fundi & episcopi autoritate fulcitur.

CAP. XIV. *Idem universis monachis regularibus per Cantuariensem provinciam constitutis.*

Cum deceat nos commodis & profectibus ecclesiarum firmiter intendere: nobis summopere competere dignoscitur, ut earum ordinationibus tanto studiosius intendamus, & ne inordinatæ remaneant, vigilem curam, & solicitudinem adhibeamus. Inde est quod universitati vestræ, *&c.* ut in ecclesiis, in quibus præsentationem habetis, cum vacaverint, diœcesanis episcopis clericos idoneos præsentetis: qui illis de spiritualibus, vobis de temporalibus debeant respondere.

CAP. XXIIII. *Idem Panormitano episcopo.*

Insinuatum est auribus nostris, quod quidam clerici tui episcopatus, ecclesias ipsas ad tuam ordinationem pertinentes, sine autoritate & conscientia tua, in manibus advocatorum resignant. Quod quia indignum, & sacris canonibus omnino contrarium, nec aliquatenus debet tolerari: fraternitati tuæ taliter respondemus: quod hujusmodi renunciationes non debes aliquatenus ratas habere, nisi sint ab eisdem factæ, quos religionis habitum constat induisse: sed ipsos clericos, ut eleemosynas retineant, quibus tali modo renunciant, teneris compellere, dignam eis pro tantæ levitatis & culpæ reatu infligere ultionem: quia nec debent nec possunt ecclesias suas resignare, nisi in manibus episcoporum, ad quorum donationes pertinere noscuntur.

CAP. XXVI. *Clemens papa III. episcopo VVigorniensi, & abbati de Theokesbr. & priori sancti sepulcri de VVarvvic.*

Referentibus nobis canonicis de Kinildevvrde, accepimus, quod cum controversia quæ vertebatur inter ipsos & clericos de * Gnoshale, super ecclesia de Cule, fuisset dilectis filiis nostris de Cumbermere & de Derlee abbatibus, & archidiacono Coventrensi, ab apostolica sede commissa canonice dirimenda, procurator R. militis de Stanford, qui jus habet defensionis in illa ecclesia, sentiens partem canonicorum injuste gravari, cum ipsi clerici illam contra antiquam libertatem vellent jurisdictioni capellæ suæ de * Gnosale subjugare, vocem appellationis ad sedem apostolicam emisit. Iudices vero appellationi legitime interpositæ minime deferentes, in decisione controversiæ, absente altera parte, processerunt. Quia vero ipsi canonici juri suo in hoc queruntur plurimum derogari, discretioni vestræ per A. S. præcipiendo mandamus, quatenus partibus ad vestram præsentiam convocatis, audiatis causam, & appellatione remota, mediante justitia terminetis. Datum Laterani, decimo Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

DE USURIS.

PARS XVI.

CAPUT I.
Alexander III. Panormitano archiepiscopo.

SUPER eo quod a nobis tua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuram, fieri dispensatio, ut pauperes qui in Saracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari: præsentibus tibi litteris duximus respondendum, quod cum usurarum crimen utriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam non vidimus admittendam: quia cum scriptura sacra prohibeat vel pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendum est, ne quis in redimenda vita captivi, usurarum crimine involuatur.

CAP. II. *Idem Ianuensi episcopo. Pars capituli:* Tua fraternitas.

In civitate tua dicis sæpe contingere, quod quidam piper seu cyminum, aut alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, & promittunt per publicum instrumentum, se illis a quibus merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licet autem contractus hujusmodi ex forma non possit censeri nomine usurarum, nihilo minus tamen venditores peccatum incurrunt: nisi dubium sit, merces illas plus minusve tempore quo precium debent recipere, valituras: & ideo cives tui saluti suæ bene consulerent, si a tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. III. *Idem.*

Quoniam non solum viris ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est, usurarum lucris intendere: autoritate præsentium tibi duximus injungendum, ut liceat tibi clericos tuos, qui de possessionibus vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem suam deductis expensis receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione, ecclesiastica districtione compellere.

CAP. IV. *Idem Vigilensi episcopo.*

Debitores autem, ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent, nisi eas juramento solvere teneantur. Si vero de ipsarum solutione juramentum fecerint, cogendi sunt Domino reddere juramentum, ut a creditoribus absol-

ANNO CHRISTI 1179. absolvantur: & cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas, ecclesiastica, si necesse fuerit, cogendi sunt severitate.

CAP. V. *Idem Salernitano episcopo.*

Cum, sicut tu asseris, manifestos usurarios, scilicet qui in illo decesserunt peccato, communione altaris & ecclesiastica, juxta decretum nostrum nuper in concilio promulgatum, præceperis sepultura privandos, donec reddant quæ tam prave receperint: quidam eorum dicunt ad solvendas perceptas usuras, proprias non sufficere facultates: alii vero promittunt se partes usurarum quas habent præ manibus, reddituros; sed alias quas extorserunt usuras, cum de his possessiones comparatæ sint, & eorum filiis vel parentibus traditæ, se non posse reddere profitentur. Alii vero ad excusandas excusationes in peccatis, impudenter affirmant, illas dumtaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ, nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli. Super his discretioni tuæ respondemus, quod sive ante, sive post interdictum nostrum usuras receperint, cogendi sunt sub pœna quam statuimus in concilio, eas his, a quibus extorserint, vel eorum heredibus restituere: vel his non superstitibus, pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant, unde ipsas restituere possint: cum juxta verbum beati Augustini, non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Illi autem qui non habent in facultatibus, de quibus usuras valeant restituere, non debent pœna illa mulctari, cum eos nota paupertas excuset. Possessiones vero quæ de usuris comparatæ sunt, vendi debent, & ipsa precia his a quibus usuræ extortæ sunt, restitui: ut sic non solum a pœna ista, sed etiam a peccato, quod per usurarum extorsiones incurrerunt, possint liberari.

Col. 140.

CAP. VI. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Super eo quod nos consulere voluisti, utrum clericus sit cogendus usuras creditori solvere: prudentiæ tuæ taliter respondemus: quod cum periculosum sit omnibus Dei fidelibus usuras recipere, ad earum solutionem nullus Christianus est cogendus, nisi juramento vel fide eas solvere teneatur: sed potius creditores ab usurarum exactione, ecclesiastica debent coerceri sententia.

CAP. VII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum Petrus de Vrsiton tempore guerræ, quæ fuit inter carissimum filium nostrum Henricum illustrem regem Anglorum & filios ejus, quibusdam hominibus pro tuitione regni Francorum, pecuniam certæ summæ permutuasset, ab eis quasdam possessiones & reditus recepit in pignus: ipsos etiam sibi juramenti religione adstrinxit, quod ei super possessionibus & reditibus illis, donec sibi mutuatam solverent pecuniam, nullam molestiam vel gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis & reditibus præfatus Petrus nondum sortem suam, sicut asserit, deductis expensis, receperit: quia tamen tu frater archiepiscope propter hoc eum vinculo excommunicationis adstrinxisti, exinde cogimur litteras nostras

A vobis destinare: præsertim cum ipse, sicut asserit, sorte velit esse contentus. Inde est quod fraternitati tuæ consulenti, &c. quatenus percepta a præfato P. sufficienti cautione, quod exinde mandato vestro debeat parere, ipsum contradictione & appellatione cessante, a sententia qua tenetur, autoritate nostra penitus absolvas: & deinde debitores, qui sibi prædictas possessiones & reditus contra juramentum suum subtraxisse dicuntur, si ita est, ecclesiastica censura compellas, ut possessiones illas & reditus eidem Petro dicto, appellatione cessante restituant: nec sibi de cætero contra juramentum molestias inferant, donec ei pecunia solvatur. Quia non est tutum cuilibet, sed periculosum potius, religionem in-

B fringere juramenti. Cum autem prædicto P. pecuniam suam, sicut juraverunt, persolverint, vos ipsum ad restituendum quidquid cum novis deductis expensis ultra sortem recepisse constiterit, studiose monere curetis & diligenter inducere: & si commonitus id non fecerit, ipsum remoto appellationis obstaculo, in eamdem excommunicationis sententiam reducas: quia sicut periculosum est debitoribus suum infringere juramentum, ita non minus periculosum est creditoribus retinere quod pro usuris receperunt, cum sit usurarum crimen detestabile plurimum & horrendum, & utriusque testamenti pagina condemnatum.

C

CAP. VIII. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Nihilo minus præcipimus tibi præsentium autoritate, ut si qui sunt in parochia tua, qui sortem suam " de fructibus arborum vel animalium, deductis expensis, receperint, eos moneas & per excommunicationis sententiam compellas, sublato appellationis remedio, ut debitoribus suis pignora ipsa sine difficultate & dilatione restituant.

" de fructibus pignorum vel aliunde,

CAP. IX. *Idem in Turonensi concilio.*

D Plures clericorum eorum, quia præsens sæculum professione vocis & habitu religionis reliquerunt, communes usuras quasi manifestius damnatas non exercent: commodata autem pecunia indigentibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, & fructus provenientes recipiunt ultra sortem. Idcirco generalis concilii decrevit autoritas, ut nullus amodo in clero constitutus, vel hoc, vel aliud usuræ genus exercere præsumat: & si aliquis hactenus possessionem alicujus data pecunia sub hac specie in pignus acceperit, si sortem deductis expensis de fructibus jam perceperit, absolute possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet eo recepto quod deest, possessionem ei resignet. Si autem quis in clero

E extiterit, qui detestandis sibi lucris usurarum insistat, ecclesiastici beneficii periculum patiatur: nisi forte beneficium ecclesiæ fuerit, quod redimendum ei de manu laicali videatur.

qu. 4. Ab illo.

CAP. X. *Idem.*

Ex transmissa nobis conquestione T. & matris ejus, innotuit, quod pater ejus qui est de hac luce subtractus, terram suam de " Dullis, monachis de VVardone pro quadam pecuniæ summa, pignori obligavit: qui licet exinde sortem suam & ultra receperint, eam tamen sibi reddere contradicunt.

" Dullen

ANNO CHRISTI 1179.

Quia vero usurarum crimen Deo & hominibus A abominandum existit, & tanto gravius in ecclesiasticis & religiosis personis est reprehendendum, quanto magis se & alios e peccatorum laqueis tenentur eruere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit quod prædicti monachi de præfata terra sortem suam deductis expensis receperint, eos attentius moneas, & si necesse fuerit, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas, ut memorato " T. & matri ejus prædictam terram absque difficultate restituant pacifice possidendum.

" Tesaleysi.

PARS XVII DE IURAMENTIS SERVANDIS.

CAP. I. *Idem.*

Si vero aliquis quemquam gravissimo metu sub religione juramenti jus suum refutare coegerit, ipsum quoque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, alter, an neuter, id habere debeat, hoc tibi duximus respondendum, quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale fuerit juramentum, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ: nec nos cuilibet ex responsione nostra volumus dare materiam contra juramentum suum venire, ne autores perjurii esse videamur. Unde aliquando in Romana ecclesia a pluribus & a prædecessoribus nostris factum esse recolitur, quod clerici, qui coacti ecclesiæ ministerium abjuraverunt, de juramento absolutionis beneficium meruerunt: & ad coercendam improbitatem eorum, qui ecclesiasticos viros ad præstandum illud juramentum impulerant, permissi sunt in eadem ecclesia ministrare.

CAP. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Insinuatum est nobis ex parte Vu. quod cum ipse capellam de N. canonice fuisset adeptus, canonici de Lanstanet super eadem ecclesia hujusmodi conventionem fecerunt, quia ipsi eamdem ecclesiam tenere a præfato Vu. & exinde ei annuum canonem deberent persolvere. *Et infra:* Sed quia compositio eorum huic fuit damnosa, de juramento violato pœnitentiam recipiant, & prælibatam ecclesiam prædicto clerico restituant.

CAP. III. *Idem Santonensi & * Bilonensi episcopis.*

De rescripto quod nobis est præsentatum, manifeste nobis innotuit, R. quondam * Trevorensem abbatem cum VV. super summa septem millium solidorum taliter convenisse, *&c. Et infra:* Super hoc quidem prædictus abbas de monachis obsides quosdam dedit, qui de observanda conventione juramentum dederunt, ut si ipsi decesserint, alii monachi loco eorum in ostagio revertentur. Insuper si dicti monachi fidem non servarent, abbas dedit eidem VV. I. & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Si ita est, tam abbatem & monachos qui juraverunt, quam I. & ejus uxorem studiose monere curetis: ut sicut juraverint, eamdem conjurationem faciant adimpleri. Si vero commonitionem vestram facere neglexerint, eidem abbati & monachis ingressum ecclesiæ interdicatis, & in terra præfati I. & uxoris ejus usque ad dignam satisfactionem inhibeatis Divina officia celebrari.

CAP. IV. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Tua nos fraternitas duxit consulendos, cui standum sit juramento, cum clericos quidam religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem pensionem solvendam, vel præstandum aliquid nomine beneficii, præter solitam pensionem. Cum autem instituuntur ab episcopis, jurant quod antiquam pensionem & solitam non augebunt. Tuæ igitur consultationi breviter respondemus, quod posterius juramentum, quod B ratione & Laterani concilii autoritate juvatur, primo præjudicat, quod de cupiditate processit. Iustum est autem, ut clerici sic perplexi, pro perjurio quod vitare non possunt, ab ecclesiis perpetuo excludantur.

CAP. V. *Idem Londoniensi & VVigorniensi episcopis.*

Querelam R. clerici Lincolniensis ecclesiæ accepimus, quod cum VV. Salvagius clericus ei duos Byzantius nomine ecclesiæ de Stantun, annis plurimis persolvisset, & se illos annuatim persoluturum interposito sacramento firmasset, C contempta religione sacramenti, jam per biennium ab hujus pensionis cessavit solutione: quoniam igitur non tenentur ecclesias regere, qui sunt crimine irretiti perjurii: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus partes ante præsentiam vestram convocetis, & super his rei veritatem curetis diligenter inquirere: & si vobis constiterit, memoratum VV. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, a pensionis solutione cessasse, ipsum a præscripta ecclesia, autoritate nostra, contradictione & appellatione cessante, removere curetis: & ecclesiam ipsam præfato R. restituere minime differatis, & ipsum faciatis eam pacifice possidere.

D

CAP. VI. *Idem Londoniensi episcopo.*

Si Stephanum contra compositionem fidei interpositione firmatam venisse constiterit, nisi manifestam rationem poterit allegare, ipsum præfata ecclesia & beneficiis ejus, appellatione cessante, non differas spoliare, & eam VV. cum integritate resignes.

CAP. VII. " *Idem ex registro Gregorii.* " f. Item

Pervenit ad nos, Laodicenum episcopum ab Arnulpho comite rebus suis spoliatum, & ad nequitiæ augmenta gladiis jurare compulsum, quod E ablata nunquam repeteret, & hujus tanti sceleris veniam sibi impetrasse rogat. Cognita itaque contumelia, valde doluimus, asserentes ejus fraternitatem nullius juramenti vinculis posse adstringi, quia nefandissima coactione juraverat; cum tamen apostolica autoritate absoluimus.

DE

ANNO CHRISTI 1179. PARS XVIII

DE CLERICIS MATRIMONIO copulatis, vel aliis fornicarias habentibus.

CAP. I. *Alexander III. Salernitano episcopo.*

CLERICOS autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus suis propriis publice detinent concubinas, ad eas abjurandas volumus a tua fraternitate compelli, ne in eamdem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeant, & insuper reatum perjurii incurrant. Unde ipsos per suspensionis & interdicti sententiam arctius cogere debes, ut mulieres ipsas ita a se removeant, ut de ipsis sinistra suspicio non habeatur.

CAP. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & eius suffraganeis.*

Sicut ad extirpanda vitia, quæ periculum pariunt animarum, summopere nos decet intendere: ita etiam nos convenit germina virtutum propagare, ex quibus Dei fidelibus salutis augmentum, & sacris ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cum in Anglia prava & detestabili consuetudine & longo tempore fuerit obtentũ, ut clerici in domibus suis fornicarias haberẽt, neq; "volentes, tam grave scandalum a populo removere, & prædictos clericos ad honestatem ecclesiasticam reducere: fraternitati vestræ, *&c*, quatenus clericos jurisdictionis vestræ, qui in subdiaconatu & supra, in domibus suis fornicarias habent, studiose monere curetis, ut a se illas, occasione & appellatione cessante, removeant, eas ulterius non admissuri. Si vero infra 40. dies post commonitionem vestram vobis in his forte acquiescere contempserint, eos autoritate apostolica, appellatione remota, ab ecclesiasticis beneficiis usque ad congruam satisfactionem suspendatis: & si eas suspensi detinere præsumpserint, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuo removere curetis. Si qui autem clericorum ipsorum infra subdiaconatum accipiant uxores, ipsos ad relinquenda beneficia ecclesiastica, si quæ habent, & retinendas uxores suas ecclesiastica districtione compellatis. Sed si forte in subdiaconatu & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eorum uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso, autoritate nostra per suspensionis & excommunicationis sententiam, appellatione postposita, compellatis.

" f. nos

CAP. III. *Idem Londoniensi episcopo.*

Universalis solicitudo ecclesiæ, quam, providente Domino, gerimus pro ecclesiarum statu, nos compellit propensiori cura satagere; &, ut secundum Deum & justitiam disponamus, vigilem diligentiam & studium adhibere. Accepimus autem, quod plerique in tuo episcopatu degentes, cum essent in acolytatus officio & infra constituti, uxores duxerint, & nihilo minus ecclesias, quas prius habebant, detinere præsumant. Unde, quoniam uxorati divisi sunt, & eos cogitare oportet, quomodo uxoribus placere valeant & servire, obsequiis solummodo Divinis non possunt intendere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus prædictos viros ecclesias libere & absolute dimittere,

A appellatione cessante, compellas, & aliis eas personis idoneis, in sacris ordinibus constitutis, concedas. Verum si qui illorum aliquando in eisdem ecclesiis simplex prius beneficium habuerint, ipsum eis, excepto "magistro ecclesiarum, sub dissimulatione dimittere poteris.

ANNO CHRISTI 1179.

" magisterio

CAP. IV. *Idem Hipponensi & Salernitano episcopis. Pars capituli:* Continebatur.

Super eo quod asseris, quosdam viros tuæ jurisdictionis in sacris ordinibus constitutos, matrimonium contraxisse: hoc tuæ prudentiæ respondemus, quod si qui in diaconatu & supra matrimonium contraxerint, cogendi sunt uxores di-
B mittere & continenter vivere: ita quod post actam pœnitentiam ex dispensatione possint in suis ordinibus ministrare. Si vero subdiaconi contraxerint matrimonium: eos, dummodo ante tales fuerint, quod timendum sit, ne pro una pluribus abutantur, dissimulare poteris cum suis mulieribus remanere: quia tolerandum est malum, ut pejora vitentur.

CAP. V. *Idem Herefordensi episcopo. Pars capituli:* Super eo quod quæsitum est.

Sane de clericis inferiorũ ordinum, qui in conjugio constituti, diu ecclesiastica beneficia ex cõces-
C sione prædecessorum nostrorum habuere, a quibus sine magno discrimine ac effusione sanguinis non possunt privari, fraternitati tuæ id duximus respondendum: ut quia ibi natio & barbarica gens, & multitudo est in causa, eos sub dissimulatione sustineas ecclesiastica beneficia tam diu habita possidere, provisurus attentius, ne deinceps clericis conjugatis ecclesiastica beneficia conferantur. Sed nec eorum aliqui ad sacros ordines vel ecclesiarum administrationes admittantur, nisi castitatem forte voverint, & perpetuo servent, & qui unicam & virginem habuerint uxorem.

E

CAP. VI. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Inter cætera solicitudini tuæ convenit studiose diligenterque attendere, ut tales ecclesiis tuæ gubernationi commissis ministros ordines & proponas, qui domui Domini sciant decenter disponere, & populo Domini sciãt præesse & prodesse. Pervenit autem ad audientiam nostram, quod quidam in tua diœcesi commorantur, qui se ecclesiasticæ professionis esse fingentes, cum tamen ecclesiastica beneficia habeant, matrimonium cõ-
E trahunt, & adepta beneficia nihilo minus obtinere contendunt. Alii autem, licet filii sacerdotum existant, patribus suis quasi jure hereditario succedunt: & in his postmodum constituti, minus licite promoventur. Quod quia indignum est, & sanctorum canonum institutionibus noscitur penitus obviare: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus illos qui infra subdiaconatum matrimonium contraxerunt, a suis uxoribus nulla ratione permittas divertere: nisi de communi consensu illi ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei servitio jugiter commorari. Si autem cum uxoribus vixerint: ecclesiastica beneficia, quæ ad illos tantum, qui assidue in Dei servitio persistunt, spectare noscuntur, non debent ullatenus obtinere. Illi vero qui in subdiaconatu & supra ad matri-

ANNO CHRISTI 1179.

matrimonium convolaverunt, possunt & debent A mulieres invitas & renitentes relinquere: nec hujusmodi conjunctio matrimonium, sed contubernium est potius nuncupandum.

CAP. VII. *Idem eidem in eadem epistola.*

De sacerdotibus publice fornicarias habentibus discretioni tuæ nihilo minus præcipiendo mandamus, ut eos diligenter convenias, & attentius commoneas, ut fornicarias suas dimittant, & a se prorsus expellant. Quod si forte admonitionem tuam facere contempserint, sed in immunditia sua duxerint persistendum: tu eos, appellatione remota, ab omni officio & beneficio ecclesiastico non differas spoliare.

CAP. VIII. *Idem Londoniensi episcopo.*

Si autem clerici tuæ jurisdictionis, sive sint in sacris ordinibus, sive in inferioribus constituti, fornicarias detinent, nisi eas ad secundam & tertiam commonitionem tuam a se dimiserint, eas contempturi: de cætero liceat tibi eos ecclesiis vel earum portionibus, si quas habent, appellatione postposita, spoliare, & ipsis Divina officia interdicere.

CAP. IX. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Super eo quod asseris A. presbyterum fornicariam detinere, & eum ad crebram admonitionem tuam dimittere nolentem, ab officio suspensum: prudentiæ tuæ respondemus, quod si super hoc appellatum fuerit ad præsentiam nostram, si contigerit ipsum ad nos accedere, prout expedire viderimus, petitionem ejus & audaciam corrigemus. Si vero non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis sententiam in eum propter hoc latam, tam diu volumus observari donec fornicariam suam a se abiiciat, & vivat, sicut decet presbyterum, continenter. Porro si litteras a nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus ipsas sibi prodesse.

CAP. X. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Cum in Cantuariensi provincia, ubi legationis officio fungeris, quod tibi commisimus, multi clerici sint, qui in domibus suis fornicarias habere dicuntur: satis grave est, quod in spurcitia vitiorum eorum eos permanere permittas, qui ad resecanda vitia & præparandas virtutes diligens omnino & solicitus esse deberes. Vnde fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si qui clerici provinciæ tuæ concubinas vel fornicarias habent, eos constanter admoneas, & si opus fuerit, ecclesiastica districtione compellas, ut concubinas & fornicarias a se, dilatione & appellatione postposita, prorsus amoveant, eas vel alias nequaquam ulterius admissuri. Si qui autem eorum ita fuerint pertinaces, quod noluerint in hac parte mandatis tuis parere: ipsos ab ecclesiis quas habent, appellatione remota, non differas spoliare.

CAP. XI.

* de Vellentin.

De cætero quia Stephanus clericus* Devellentin. in archidiaconatu prædicti archiepiscopi adulteram in domo sua & commatrem dicitur detinere: si hoc publicum est & manifestum, ob tantum excessum, animadversione debita nullius, contradictione & appellatione obstante, corrigas.

CAP. XII. *Item.*

Diacono qui in sabbato sancto quemdam alium diaconum vulneravit, & mulierem vxoris nomine suscepit, hoc prudentiæ tuæ duximus respondendum: quod si contrito & humiliato animo ad ecclesiam redire voluerit, dimissa illa quam in vxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, contrahere matrimonium, ipsum recipere potes & absoluere a sententia excommunicationis, quam pro violenta manuum iniectione noscitur meruisse; & injuncta sibi pœnitentia de B utroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & etiam dispensative, si perfectæ vitæ & conversionis "fuerit, in presbyterum ordinare.

" f. conversationis

CAP. XIII. *Item* " *Exoniensi episcopo.*

" Oxoniensi

Significatum est nobis, quod quidam subdiaconi in tua diœcesi commorantes, matrimonium contrahere præsumpserunt, & sicut laici quilibet, cum vxoribus commorantur. Vnde quoniam id, sicut tua non ignorat discretio, sacrorum canonum obviat institutis: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, cujusmodi vitæ subdiaconi ante contractum matrimonium extiterint, & quales futuri credantur, si vxores dimiserint, diligenter ac studiose C inquiras: & si eos honestæ vitæ ante contractum matrimonium fuisse, aut dimissis illis quæ vxores eorum esse dicuntur, caste victuros credideris, tu ipsos mulieres a se dimittere moneas diligentius, & appellatione remota, districte compellas. Si autem antea dissolutæ vitæ fuerint, aut illis, quas tenent, dimissis, in deteriora lapsuri credantur, & plures pro vna frequentare: tu id dissimulare poteris, & pro graviori lapsu vitando, quod insimul maneant sustinere: ita tamen quod ad altaris ministerium non accedant, nec ecclesiastica beneficia percipiant. Verumtamen si tales aliqui, ecclesiæ personas gerunt: aut ecclesias, aut vxores prorsus dimittere sunt cogendi.

D

CAP. XIV. *Idem decano & canonicis Lincolniensibus vel Lemovicensibus.*

Cum institisset apud nos lator præsentium H. parochianus vester, ut de ordine subdiaconatus, ad quem recipiendum " minus enormiter & inordinate se ingressserat, cum eo misericorditer ageremus; nec potuisset, sicut nec debuerat, in parte proficere: tandem tamen a nobis licentiam postulavit, ut posset sibi aliquam in matrimonio copulare. Nos itaque studiosius attendentes, quomodo prædictus ordo, cum nullam sibi dignitatem attulerit vel honorem, matrimonium ejus E non impedit: discretioni vestræ, *&c.* quatenus si matrimonium legitime duxerit contrahendum, nullus vestrum eum a contracto matrimonio, prædicti ordinis obtentu, prohibere præsumat, nec sibi propter hoc molestiam inferat vel gravamen.

" f. nimis

CAP. XV. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Ex parte prioris & fratrum de VVellebec nobis innotuit, quod C. presbyter, qui habet vicariam in ecclesia ipsorum de Hortun, publice concu-

concubinam tenet, & sicut laicus quilibet tabernas frequentare non erubescit. Sed quia indecens & rationi contrarium est, ut ii qui altario serviunt, feminarum amatores sint, cum eos sobrios & castos esse oporteat: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si eum talem inveneris, qualis esse describitur, ipsum ab eadem ecclesia, occasione & appellatione cessante, amoveas.

PARS XIX. DE ORDINATIONE FILIORUM sacerdotum, et eisdem in ecclesiis paternis non tolerandis

CAP. I. *Idem VVirgorniensi episcopo.*

CONQUERENTE nobis Milone clerico, quod cum R. presbyter ecclesiam beatæ Mariæ de * VVicun, tanquam persona diutius habuisset, & post mortem ejus idem Milo a Richardo Paciford domino fundi tibi fuisset præsentatus, R. filius presbyteri in sacerdotio genitus, institutionem ipsius clerici visus est impedire, & ad habendam eamdem ecclesiam modis omnibus, quibus potest, adspirat. Quoniam igitur indignum est, & canonicæ obviat sanctioni, ut filii debeant patribus in ecclesiis succedere: nos ad enormitatem istam eradicandam solicite volentes & diligenter intendere, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si publicũ est, & notorium, patrem prædicti R. in præscripta ecclesia personatum habuisse, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem ecclesiæ personatum habere, nullatenus patiari. Sed si forte " aliqua causa institutus est, ibi eum, appellatione remota, autoritate nostra non differas amovere, & memoratum Milonem, sicut fuerat ad ipsam ecclesiam præsentatus ab eo, ad quem præsentatio spectare dinoscitur, ibi, dummodo alias idoneus, sit, contradictione & appellatione cessante, non postponas recipere, ipsumque facias prædictam ecclesiam quiete possidere.

" alia

CAP. II. *Idem Dunelmensi episcopo.*

Quod super his, de quibus dubitas, a nobis postulas edoceri, & ab animo tuo dubitationem auferri, solicitudinem tuam & diligentiam, sicut dignum est, commendamus: & consultationi tuæ libenter in eo quod possumus respondemus. Inde est quod a nobis devotio tua postulavit, utrum filii sacerdotum, si idonei inventi fuerint, ad sacros ordines promoveri possint, vel eis cura animarum committi. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod filii sacerdotum, nisi in monasterio vel canonica regulari probatæ vitæ fuerint & conversationis habiti, ad diaconatum vel sacerdotium non debent admitti.

CAP. III. *Pars capituli*: Ex insinuatione.

Ad præsentiam nostram accedens R. presbyter, tacita veritate quod esset filius sacerdotis, per fraudem a nobis litteras impetravit, ut ecclesia de Bilesbi, in qua R. pater ejus ministraverat, capellanus existeret. Quia vero nulli fraus vel dolus patrocinium præstare debet, discretioni tuæ, *&c.* quatenus infra 40. dies post harum litterarum susceptionem, rei veritatem diligenter inquiras: & si tibi constiterit, quod memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & quod pater ejus in eadem ecclesia ministraverit, non obstantibus litteris nostris, ipsum exinde, omni occasione & appellatione cessante, amoveas.

CAP. IV. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Præsentium tibi autoritate jubemus, ut filios sacerdotum in paternis ecclesiis ministrare, vel eas occasione aliqua obtinere, nullatenus permittas, & ipsos ab ecclesiis in quibus patres eorum ministrare noscuntur, cessante omni appellationis obstaculo, studeas penitus amovere.

CAP. V. *Idem Londoniensi episcopo.*

Veniens ad præsentiam nostram VV. presbyter lator præsentium, supplici nobis assertione proposuit, quod cum ipsum ad ecclesiam sancti Laurentii de Novoburgo, quam ei concessisti & assignasti, articulasses, & ad eamdem in presbyterum ordinasses, ipsum postea præscripta ecclesia spoliasti, eo quod pater ejus in præscripta ecclesia ministravit. Quia vero ad nostrum spectat officium, viris ecclesiasticis paterna provisione consulere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si tibi innotuerit, quod pater ejusdem presbyteri in præscripta ecclesia ministraverit, quando eum instituisti, ipsam eidem, dilatione & appellatione cessante, in pace dimittas, amoto alio si quem instituisti. Verum si te ignorante, quod pater ejus in eadem ecclesia ministraverat, ipsam ei assignasti, ex quo ad ecclesiam ipsam eum in presbyterum ordinasti, sibi restituas, donec in alia ecclesia ei provideas, unde honeste valeat sustentari, & sibi nullam super præscripta ecclesia molestiã vel gravamen inferas.

CAP. VI. *Idem B.*

Proposuit nobis præsentium lator R. quod cum ipse ad ecclesiam de Salesby a domino fundi fuisset præsentatus, tu causam " animarũ noluisti sibi committere, vel huic rei assensum tuum præstare, pro eo quod erat filius sacerdotis. Super quo itaque discretionem tuam, sicut dignum est, in Domino commendamus, & providentiam tuam gratam gerimus, accommodam & acceptam. Cæterum quia necessitatibus ejus & laboribus, quos ad nos veniendo sustinuit, in tanta mentis affectione compatimur: indignum est autem, ut postquam ipse in subdiaconatum est ordinatus, omni debeat ecclesiastici beneficii susceptione carere: discretionem tuam per A. S. monemus, ut aliquem honestum presbyterum cum assensu ejusdem presbyteri infra 40. dies post harum litterarum susceptionem, contradictione & appellatione cessante, invenire studeas, qui eidem ecclesię deserviat: ita quidem, quod prǽfatus R. medietatem omnium beneficiorum præscriptæ ecclesiæ in suo ordine serviendo, Divino intuitu, quoad vixerit, nostra & tua autoritate pacifice debeat obtinere. Non enim solus presbyter Missarum solennia vel alia officia potest sine ministri suffragio celebrare.

" *f.* curam

CAP. VII. *Idem Sarensi &* " *Exoniensi episcopis.*

" Oxon

Suggestum est nobis, quod cum I. dicatur filius sacerdotis, *&c. Et infra*: Quia manifestum est & publicum, patrem prædicti I. personatum prædictæ ecclesiæ gessisse: ipsum ab eadem ecclesia, si eam adeptus est, excludatis, nec ad ejus gubernationem ulterius assumatur. Nolumus tamen ut propterea id in judicium deducatur, vel testes super hoc producantur, dummodo factum ipsum manifestum sit.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VIII. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo, & VVigornienſi epiſcopo.*

Ex tranſmiſſa nobis conqueſtione VV. clerici accepimus, quod ad dilecti fratris noſtri abbatis de Caſtin præſentationem, in quoddam beneficium eccleſiæ de VVinton, ſibi canonice conceſſum, recipere diſtuliſti in præſenti, eo quod quidam, qui pater ejus dicebatur, in præfata miniſtravit eccleſia. Præterea nobis ex parte ejus inſinuatur, quod memorato E. defuncto, media interceſſit perſona, cui prædictum collatum eſt beneficium. Inde eſt quod fraternitati veſtræ, *&c.* quatenus ſi prædicta conſtiterint, prænominatum VV. in poſſeſſionem ei collati beneficii " mittere non differas, omni occaſione & appellatione ceſſante. Nec ideo minus obſervare reſcripta apoſtolica decet, quia hæc in eccleſia Dei hereditariam deteſtantur ſucceſſionem, ut canonicam approbent in poſterum poſſeſſionem. Porro ſi is * ex. * A. inter. non poſſint, alter nihilo minus exequatur.

" inducere

CAP. IX. *Idem VVigornienſi epiſcopo, & priori de Lucivvreden.*

Conſtitutus in pręſentia noſtra G. clericus lator præſentium, ſupplici nobis inſinuatione monſtravit, quod cum capellam de Streiton canonice fuiſſet adeptus, & eam pluribus annis pacifice tenuiſſet, R. miles ipſum præſcripta eccleſia ſine judicio & juſtitia ſpoliavit. Cumque memoratus clericus exinde epiſcopo querelam depoſuiſſet, objectum fuit ei quod pater ejus in eadem eccleſia miniſtravit, & præſcriptam capellam non potuit rehabere. Quia vero ad noſtrum ſpectat officium, inſolentiam laicorum contra viros eccleſiaſticos debita ſeveritate compeſcere: diſcretioni veſtræ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi vobis conſtiterit, quod idem clericus a præſcripta eccleſia per manum laicalem fuerit ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ perſona ſeu vicarius perpetuus non fuerit: licet in eadem nomine ipſius G. quandoque miniſtravit, ipſam ſibi cum reditibus inde perceptis, amoto alio, ſi quis eam detinuit, dilatione & appellatione & occaſione ceſſante, reſtituatis, litteris noſtris, ſi quæ ſunt impetratæ, veritati & juſtitiæ non præjudicantibus, & ipſum, ſicut eam canonice adeptus fuit, faciatis pacifice poſſidere. Porro ſi * his ex. in n. po...... alter, adhibitis ſibi viris diſcretis & honeſtis, ea nihilo minus exequatur.

CAP. X.

Ex tua parte nobis propoſitum eſt, quod cum olim ad conſultationem tuam ſuper filiis ſacerdotum tales literas ſuſcepiſſes a nobis, ut eos poſſis in eccleſiis, quas patres eorum nullo mediante poſſederant, ſuſtinere, quos " bonæ vitæ & ſanæ converſationis cognoſceres, vel quos eas longo tempore tenuiſſe conſtaret: quidam ad judices litteras impetraverunt, ut ſi conſtaret eos eſſe filios ſacerdotum vel clericorum qui proxime ante eos eccleſias tenuerunt, ſuper his imponant eis, appellatione ceſſante, ſilentium, & eccleſias iſtas eis aſſignent: quamvis in eis ſe oſtendere nequeant per epiſcopum inſtitutos. Super quo tibi reſpondemus, quod ſi per priores litteras noſtras cum aliquibus clericis diſpenſaſti, diſpenſationem tuam poſteriorum literarum noſtrarum intuitu nolumus irritari, ſed eam præcipimus [illegible] vero clericos laicæ

" probatæ

A donationis intuitu in eccleſiis, ipſis parochiali jure ſubjectis, ſine autoritate pontificis inſtitui, aut inſtitutos in eis remanere, autoritate apoſtolica prohibemus.

ANNO CHRISTI 1179.

DE IUDÆIS, ET NE CHRIſtiani mancipia eorum fiant.

PARS XX.

CAP. I.

SICUT Iudæis non debet eſſe licentia, ultra quã permiſſum eſt lege, in ſynagogis ſuis præſumere: ita in eis quæ conceſſa ſunt, nullum debent præjudicium ſuſtinere. Hos ergo, cum in ſua magis velint duritia permanere, quam prophetarum verba arcana cognoſcere, atque Chriſtianæ fidei & ſalutis notitiam habere: quia tamen defenſionem & auxilium noſtrum poſtulant, ex Chriſtianæ pietatis manſuetudine prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Calliſti & Eugenii Romanorum pontificum veſtigiis inhærentes, ipſorum petitiones admittimus, eiſque protectionis noſtræ clypeum indulgemus. Statuimus enim, ut nullus Chriſtianus invitos vel nolentes eos ad baptiſmum venire compellat: ſed ſi eorum quilibet ad Chriſtianos fidei cauſa confugerit, poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, Chriſtianus abſque calumnia efficiatur. Veram quippe Chriſtianitatis fidem habere non creditur, qui ad Chriſtianorum baptiſmum non ſpontaneus, ſed invitus cognoſcitur pervenire. Nullus etiam Chriſtianus eorum quemlibet ſine judicio poteſtatis terrenæ vulnerare vel occidere, vel ſuas eis pecunias auferre præſumat: aut bonas, quas hactenus in ea quam prius habitabant regione habuerunt, conſuetudines immutare. Præſertim in feſtivitatum ſuarum celebratione quiſquam fuſtibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet: nec aliquis ab eis coacta ſervitia exigat, niſi ea quæ ipſi præfato tempore facere conſueverunt. Ad hæc malorum hominum pravitati & nequitiæ obviantes decernimus, ut nemo cœmeteriũ Iudæorum mutilare " vel invadare audeat, ſive obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autem hujus decreti tenore agnito, quod abſit, temere contraire præſumpſerit, honoris & officii ſui periculum patiatur, aut excommunicationis ſententia plectatur, niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit.

Diſt. 45. Qui ſincera.

" al. invigilare

CAP. II. *Idem.*

Licet univerſis Dei fidelibus ex commiſſi nobis officii debita debeamus proviſione adeſſe: attentius tamen eccleſiaſticos viros a pravorum moleſtiis malignantium vigili cura defendere, ad quorum regimen ſpecialius ſumus, licet inſufficientibus meritis, providentia * deputati. Perlatum eſt autem ad audientiam noſtram, quod Iudæi in civitate veſtra commorantes, ad tantam ſuperbiam & elationem pervenerunt, quod ſi quando inter eos & quemlibet clericum, ſive inter vos & ipſos, cauſa emerſerit, vos ad ſæcularem judicem trahunt, & coram quocumque judice vobiſcum litigant per ſimplicem chartam abſque teſtibus, vel per unum qualemcumque Chriſtianum ſive Iudæum, contra omnem rationem " & juſtitiam, ſententiam ſuam probare intendunt, & ad verſus eos magnorum & bonorum virorum non recipiunt teſtimonium. Quia vero quod non eſt licitum Chriſtiano cuilibet, multo minus inimicis crucis Chriſti, ut ſcilicet viros eccleſiaſticos ad

12. q. 11. Religioſa.

" f. divina deputati.

" & inſtitutum, cauſam ſuam

ANNO CHRISTI 1179.

ad sæcularem judicem trahant, & causæ suæ, A unius tantum & non legitimo testimonio finem imponant: discretioni tuæ, *&c.* quatenus si inter vos & quoscumque Christianos sive Iudæos causa emerserit, pro nullius vocatione ad sæcularem curiam, ut ibi de negotio tractetis, aut judicem sæcularem ibi accedere præsumatis. Sed sicut justitia exigit, & æquitatis ratio postulat, in qualibet causa Christiani, & maxime clerici, ad minus duorum vel trium testium", qui sint probatæ vitæ & conversationis, admittatis, juxta illud Dominicum: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Quia licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigant testes: nulla tamen est quæ unius tantum, quamvis legitimo, testimonio terminetur. Ad hæc præsentium autoritate tibi significamus atque præcipimus, quatenus omnibus Christianis, qui sunt in vestra jurisdictione, penitus interdicatis: & si opus fuerit, ecclesiastica districtione prohibeatis, ne ipsi Iudæorum servitio assidue pro aliqua mercede se exponant. Obstetricibus etiam & nutricibus Christianis omnibus prohibere curetis, ne infantes Iudæorum in domibus eorum nutrire præsumant: quia Iudæorum mores & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob frequentem conversationem & assiduam familiaritatem, instigante humani generis inimico, ad suam superstitionem & perfidiam, simplicium animos inclinarent. Præterea parochianis vestris usuram accipere omnibus modis C interdicatis: quia usurarum crimen utriusque testamenti pagina detestatur. Quod si monitis vestris parere contempserint, si clerici sunt, eos ab officio & beneficio suspensos, cum litteris vestris rei veritatem continentibus, ad præsentiam nostram mittere non differatis. Si laici fuerint, usque ad dignam satisfactionem vinculo excommunicationis eos adstringatis.

" Cor testimonium. Matth. 18.

CAP. III. *Idem.*

Non sine multa admiratione auditur & creditur, quod Iudæi parochias ecclesiarum per provinciam vestram, emptionis sive conductionis, aut etiam pignoris titulo, contemptu Dei & fidei D Christianæ institutionis, detinent occupatas: & cum reditus eisdem ecclesiis non solvantur, hæ ecclesiæ penitus deperisse jam noscuntur. Quia igitur ad ea corrigenda quæ sunt Divinæ majestati contraria, & a fidei Christianæ institutionibus aliena, promptos nos decet & diligentes existere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si qui Iudæi sunt in provincia vestra, qui tali modo parochias detineant, ipsos ad eas dimittendas, requisito prius & habito consensu carissimi in Christo filii nostri Henrici illustris Anglorum regis, arctius compellatis: aut si receptas detinuerint aut parochias amodo receperint, ipsos cum omni districtione cogatis, ut ecclesiis, quarum eædem parochiæ sunt, debitos & collectos reditus cum integritate E persolvant: prohibentes omnibus Dei fidelibus sub interminatione anathematis, ne quis Iudæis hominia vel fidelitates faciat: quoniam contrarium est sacris canonibus, ut Christiani debeant Iudæis adstringi. Si quis vero contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, contradictione & appellante cessante, in eos excommunicationis sententiam proferatis.

CAP. IV. *Idem.*

Ad hæc cum sacris canonibus cautum sit, ne Iudæi Christiana mancipia habeant: præsentium tibi autoritate præcipimus, quatenus sublato appellationis remedio, anathematis interminatione jubeas publice, ne quis Christianorum, alicujus Iudæi mancipium efficiatur. Si quis autem contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, " eos sublato appellationis remedio, ecclesiastica censura compellas.

" f. eum

DE MONACHIS ET MONIALIBUS sine probatione susceptis. Item in probatione positis, recedere volentibus.

PARS XXVI

CAP. I.

B Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod eremitæ de monte Filiano quosdam pueros infra decimumquartum annum in tantum seduxerint, quod quidam illorum, suasionibus eorum assensum præbentes, ad ecclesiam illorum accesserunt. Quos cum statim religionis habitum induissent, unus prædictorum puerorum T. nomine, statim pœnitens quod habitum ipsum suscepisset, id quod fecerat suis parentibus intimavit: qui ad locum ipsum, mora postposita, accedentes, eum exinde extraxerunt: & cum stetisset ibi, nisi per unam noctem prout accepimus, præfati eremitæ & quidam alii eum non permittunt quamdam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem accipere, ac, sicut dicitur, desponsavit. Quocirca discretioni tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit, quod præfatus T. ante consummationem decimi quarti anni habitum ipsum susceptum sine probatione susceperit, & infra triduum deposuerit; eum ab impetitione prædictorum eremitarum vel aliorum in hac parte, occasione & excusatione & appellatione cessante, penitus absolutum, & eam quam juravit accipere in uxorem, libere posse traducere, si alia rationabilis causa non impendit, denuncies.

CAP. II. *Idem Herefordensi episcopo.*

Super eo quod quæsitum erat a nobis ex parte tua, utrum sacerdotes qui religionis habitū susceperunt, & antequam essent vinculo professionis adstricti, ad priorem statum reversi sunt, permittendi ecclesias & curam animarum habere: & an clerici, si monachicum habitum ante oblatum professionis libellum deferunt, ad sacros ordines promoveri, & ad gubernationem animarum possunt assumi: sanctitati tuæ taliter respondemus, quod si austeritatem religionis, ad quam " transisse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem transire cogendi sunt, nec amplius in ecclesiis sæcularibus debent assumi, ne contra votum quod Domino fecerunt, in animarum suarum periculum probentur venire. Verumtamen si ante susceptum habitum in probatione positi, recedere voluerint, secundum regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire. Sed illa videtur præcipere ut in eadem veste redeant in qua venerunt.

" migrasse

CAP. III.

Meminimus nos ex parte tua hujusmodi quæstionem audivisse, scilicet utrum illi qui se ad religionem coram episcopo devoverunt transituros, & habitum religionis suscipiunt, si & postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad ecclesiam, cui se contulerant, redire. Super

ANNO CHRISTI 1179.

per quo utique " decimus respondendo, quod si quispiam qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulavit, est ab ea cogendus recedere. Verum si habitum non suscepit, nec professionem fecit, sed votum fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad ecclesiam transire, & matrimonii vota rescindere. * Item ex concilio Toletano, ut clerici qui se fingunt habitu & nomine monachos esse. *

" damus responsum, quod

PARS XXII

DE SPOLIATIS RESTITVENDIS vel non.

CAP. I. *Idem VVigorniensi episcopo.*

SOLICITE cures & diligenter, quo tempore H. renunciavit ecclesiæ. Et si vobis constiterit, ipsum spoliatum esse cum eidem ecclesiæ renunciavit: si hac vice tantum renunciavit, aut pluribus vicibus renunciavit præscriptæ ecclesiæ, dummodo spoliatus renunciavit, contra eum testes alterius partis de juramento & de renunciatione spontanee facta, nullatenus admittas: quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, qui spoliatus renunciavit. Sed testes H. qui pro se intendunt, quod violenter prædicta ecclesia fuit spoliatus, dummodo idonei sunt, minime differas accipere.

CAP. II. *Idem decano Lincolniensi & abbati de * Rivaus.*

Accepta conquestione P. clerici, quod violenter ecclesia de * Sprotebtur fuisset spoliatus, discretioni tuæ, si bene meminimus, dedimus in mandatis, ut si per officiales venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, ex concessione ipsius in eadem ecclesia introductus fuisset, & inde per violentiam exire coactus, eam sibi autoritate nostra restitui faciatis. Quibus cognitis, responsum est, sicut nobis dicitur, ab adversario ista omnia non debere proficere, eo quod spontanea voluntate præscriptam ecclesiam in præsentia præfati archiepiscopi abjurasset. Quia vero non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nitimur discernere quid ratio dictet: discretioni vestræ injungimus præsentium autoritate, ut rei veritatem diligenter & subtiliter inquiratis: & si vobis constiterit, quod præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontanee, prælibatam ecclesiam abjuravit, ei (omni contradictione & appellatione remota) super hoc perpetuum silentium imponatis.

CAP. III. *Idem.*

Fratres * Arcemarenes gravem ad nos contra abbatem suum transmisere querelam, dicentes eum bona illius monasterii dilapidasse, ipsumque inutilem & sortilegum esse. Nuncius vero abbatis in præsentia nostra constitutus, hæc omnia instantius denegabat: adiiciens præscriptum abbatem ab administratione absque rationabili causa destitutum. Ideo dilectioni vestræ, *&c.* quatenus ad locum in quo facilius possitis partes præsentes habere, & de causa cognoscere, venientes, & quæ hinc & inde proposita fuerint, audientes diligentius, negotium ipsum, omni gratia & amore postposito, terminare curetis: ita quod si vobis constiterit, prædictum abbatem irrationabiliter destitutum, ipsum restituatis. Si vero destitutus non est, & eum inveneritis destituendum: illum autoritate nostra destituatis, indemnitati ecclesiæ, sicut melius noveritis expedire, consulentes. Verum si prædicti fratres ipsum canonice convicerunt de objectis, depositionis sententiam " afferatis. Cæterum si præfati fratres, accusationis libello porrecto, in probatione defecerint: abbati canonica purgatione injuncta, illos debita animadversione puniatis.

24. qu. 1 Pudenda.

ANNO CHRISTI 1179.

" f. feratis

CAP. IV. *Idem VVigorniensi episcopo & Helіensi archidiacono.*

Audita querela dilecti filii nostri T. clerici carissimi in Christo Scotorum regis, quod H. persona ecclesiæ de Sandeta, ipsum super ecclesia de Porten. indebite molestavit quam liberam tunc & vacantem ad præsentationem ejusdem regis prædictus T. adeptus fuerat, licet idem H. sponte jurasse dicatur, quod super eadem ecclesia de Porten præfato T. nullam quæstionem moveret: venerabili fratri nostro Londoniensi episcopo, & tibi fili archidiacone, dedimus in mandatis, ut rei veritate diligenter inquisita, si vobis constaret, quod prædictus H. alterius ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontanee præstito firmaverit, se memorato T. super eadem ecclesia de cætero quæstionem non moturum: ei exinde perpetuum silentium, appellatione remota, imponatis, & ab ejus impetitione eumdem T. absoluere minime differatis. Postmodum vero nuncius præfati H. ad præsentiam nostram accedens, constanti nobis assertione proposuit, quod per violentiam idem H. eadem ecclesia fuerit spoliatus: & ideo ad vos litteras impetravit, ut si constaret vobis veritate cognita, ipsum H. spoliatum esse cum eidem renunciavit ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de juramento & de renunciatione spontanee facta nullatenus reciperetis: sed testes potius ipsius H. quibus intendebat posse probare, quia violenter præfata ecclesia spoliatus fuerit, dummodo essent idonei, non differretis recipere, & secundum eorum depositiones & rationes & allegationes hinc inde productas, in causa ipsa, remoto appellationis obstaculo, quod justum esset, judicaretis: non obstantibus litteris, si quæ aliæ ab alia parte impetratæ essent, tacita forma quam expressimus in aliis litteris super hoc impetratis. Addidimus insuper, quod si in causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius præfati Henrici iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ, contradictione & appellatione cessante, in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius ipsius H. est iter ipsum aggressus: nisi forte idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset super ipsa ecclesia convenire. Nunc autem ex litteris prædicti episcopi, & tuis fili archidiacone, nobis innotuit, quod vos priorum litterarum tenorem secuti, partes debita solennitate citastis: & cum post plures citationes die tandem peremptorio constituto, de jam dicti H. contumacia, legitima probatione vobis plenius constitisset, idonearum personarum testimonio cognoscentes sæpedictum H. alterius ecclesiæ personatum habere, & spontanea voluntate ecclesiam de Porten. in facie ecclesiæ in perpetuum abjurasse, ei super eadem ecclesia perpetuum silentium

silentium imposuistis, & ab ejus impetitione præ- A nominatum T. penitus absoluistis. Licet autem nuncius ejusdem H. alias litteras, sicut diximus, impetravit, formam aliam continentes, & quod revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter arripuit ad nos veniendi: quia tamen non intelleximus, nec intelligere volumus, ut si quid per judices delegatos factum esset, revocaretur in irritum autoritate nostrarum litterarum: sed si quid præsumptione vel violentia immutatum est, *&c.* discretioni vestræ, *&c.* quatenus, si ante receptionem litterarum nostrarum, quas nuncuis præfati H. super ipsa causa ad vos impetravit, memoratus episcopus, & tu fili archidiacone, super jam dicta ecclesia sententiam protulistis, eamdem, contradictione & appellatione cessante, ratam habeatis B & firmam: nec eam obtentu litterarum posteriorum revocare teneatis: ita quidem, quod si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, id sublato appellationis remedio revocetis, & præfatū H. cōtra eamdem sententiam venire nullatenus permittatis; sed potius sententiā, contradictione & appellatione postposita, faciatis autoritate nostra inviolabiliter observari. Si vero post susceptionem sequentium litterarum sententia lata fuerit, eadem sententia non obstante, in causa juxta tenorem litterarum ipsarum, appellatione postposita, procedatis: dummodo præfatus H. spoliatus fuerit, eadem sententia non obstante, & per violentiam spoliatus, illud præstiterit sacramentum. C

CAP. V. *Idem Lexoviensi episcopo. pars capituli:* In litteris. *supra de potestate judicum.*

Super illa quæstione, videlicet cum quis dicit se de possessione violenter esse ejectum, & adversarius dicit eum non fuisse canonice institutum, hujusmodi tibi damus responsum: Prius de violenta ejectione, quam de canonica institutione agi debet: quia prædo etiam est secundum rigorem juris restituendus.

CAP. VI. *Idem eidem in eadem.* D

Item cum aliquis dicit se de possessione ejectum, vel adversarium clam possessionem intrasse, & adversarius ei crimen objiciat, ut eum ratione criminis a sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius objectio debeat admitti, vel executio principalis causæ propter hoc retardari: quoniam criminaliter adversus eum agere non potest, cum ipsum constet ejus inimicum existere.

CAP. VII. *Idem VVigornicensi episcopo.*

Abbas sancti * Eadmundi, a quo R. lator præ- E sentium patrimonium suum tenere dignoscitur, milites suos & burgenses ad domum prædicti R. misit, qui eum a domo & universa possessione sua expellerent, nisi ecclesiam suam penitus abjuraret. Quod cum idem R. tali modo coactus fecisset, abbas prædictam ecclesiam alii concessit. Vnde, quia quæ metu & vi facta fuerunt, de ratione juris & ordine in irritum debent revocari, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus prædicto R. si ita constiterit, omnia cum integritate restituas.

CAP. VIII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & VVigorniensi episcopo.*

Præcipimus ut N. restitui faciatis ecclesiam, non obstante quantum ad restitutionem, si post ejectionem ei objicitur, quod filius illius fuit personæ, qui in eadem ecclesia proximo ministravit, vel quod ab eo annuam pensionem acceperit.

CAP. IX. *Idem VVigorniensi episcopo, & abbati de sancto Albano.*

Quia VV. qui violenter dicebatur ecclesiam de N. ingressus, defunctus est, ut accepimus, & Nigellus in eadem ecclesia intrusus: volumus & præcipimus, ut secundum formam litterarum inter ipsum & Patricium judicetur ratione mediante, sicut inter eumdem & præfatum VV. si viveret, judicaretur.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ. PARS XXIII.

CAP. I. *Item Honorius II. omnibus episcopis orientalibus.*

INHÆRENTES vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores per summum pontificem terminari debere quæstiones: nostrorum fratrum consilio diligenter inquisito, hujus causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante terminantes decidimus. Legibus itaque cautum esse comperimus, ut nullus clericus jurare præsumat: alibi vero reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio jusjurandum de calumnia subeant. Nonnullis legisperitis & aliis sapientibus venit in dubium, utrum clericus jusjurandum præstare debeat, an alii personæ liceat hoc officium delegare. " Quia enim illud constitutionis edictum, ut clerici jurare prohibeantur, a Marco Augusto Constantino præfecto prætorio de Constantinopolitanis clericis constitutum promulgatum fuisset, idcirco ad alios pertinere non creditur. Vt ergo dubietas ista penitus auferatur ab omnibus, " secundum decisionem etiam filii nostri H. quondam imperatoris, anno sui imperii, ut accepimus, factam tertio: nos ejus, inquam, interpretationem corroboramus, & D. Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium ecclesiarum clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum imperator Iustinianus decreverit, ut canones patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis canonibus reperiatur, ut jurare clerici omnino non audeant: dignum est ut totus clericalis ordo a præstando juramento immunis esse procul dubio censeatur. Præterea statuti * principalis tenor penes nos talis esse dinoscitur. Nos itaque utriusque legis « Divinæ & humanæ intentione servata decerni- « mus, & imperiali autoritate * irrefragabiliter dif- « finimus, ut non episcopus, non presbyter, non « cujuslibet ordinis clericus, non abbas, non mo- « nachus, non sanctimonialis, in quacumque cau- « sa vel controversia, sive criminali, sive civili, « jusjurandum compellatur qualibet ratione subi- « re: sed aliis defensoribus idoneis, si expedire ec- « clesiæ suæ noverint, hujusmodi officium liceat « delegare: verumcum hac moderatione, ut epi- «

" Cum

Bal. ab omnibus, decisionem quondam clerici filii nostri H. imp.

" principis

" irretractabiliter

ANNO CHRISTI 1179.

„scopus inconsulto Romano pontifice, vel quili- A „bet clericus inconsulto prælato suo, minime jurare audeat. Omnibus autem episcopis, ac generaliter cunctis sacerdotibus, ac universo clero, ita custodiri debere mandamus, ut si quis in hanc constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Non sumentes exemplum sive formam a nobis, quod aliter in causa fratrum & coepiscoporum nostrorum* Areanæ & Senonensis ecclesiæ nuper fecimus, quoniam eorum votorum voluntati & postulationi annuimus.

CAP. II. *Item Eugenius tertius Cardioni Romanæ ecclesiæ subdiacono, & * magistro Omnibono.*

* Magno

B Litteras benignitatis tuæ benigne accepimus, in quibus utrum in causa, quæ vertitur inter venerabilem fratrem nostrum G. Bononiensem episcopum, & dilectum filium nostrum Paduanum abbatem, sub vestro examine jusjurandum de calumnia præstari conveniat, requisisti. Sane Romana ecclesia, in quibus causis de decimis ecclesiarum & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit. Et quidem hujusmodi causæ non ex legum districtione, sed canonum æquitate finem debitum sortiuntur. Canones autem juramentum calumniæ nulli prorsus indicunt. Unde de juramento calumniæ præstando contentione C dimissa, ad ulteriora fraternitas tua procedat.

CAP. III. *Idem.*

In pertractandis causis juramentum de calumnia non passim exhiberi præcipimus, sed cum fieri sinimus, & causæ, & principalium personarum qualitate diligenter inspecta, quandoque per principales personas, quandoque per œconomos sibi indultos, qui causam omnino non nesciunt, in anima principalium personarum præstari jubemus.

CAP. IV. *Idem R. Marabensi & Anemensi episcopis.*

D Imperatorum sæcularium leges, & ecclesiasticæ patrum constitutiones, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam, vel turbationem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt: Accepimus autem quod quidam causidici de terra vestra, occasione decidendarum litium, quæ aliquando solent emergere, ab abbate & fratribus Franciævallis juramentum de calumnia, sicut ab aliis hominibus, exigebant: quod quidem inter fratres ejusdem ordinis inusitatum est: & nos ad id faciendum eos cogere non possumus, nec debemus. Sed ne aliena jura alieni hac occasione E videantur detinere illicite, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, si res ita postulaverit, non fuerit præstitum: eis præcipimus, ut in suo monasterio, sicut imperiales constitutiones consentiunt, œconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia, cum necesse fuerit, valeat exhibere.

CAP. V. *Item Lucius tertius episcopo Heliensi & S. archidiacono Norvvicensi.*

ANNO CHRISTI 1179.

Pervenit ad nos de transmissa nobis conquestione R. clerici de sancto Albano, quod cum ipse pro Ph. & pro Helia clericis de Lund. ad eorum instantiam pro altero illorum, Helia videlicet in sex, pro altero in septem marcis argenti fidejussisset mercatoribus Bononiæ, & ei unus fide, sicut & alter juramento promiserat: præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est prædictis creditoribus pro ipsis, sicut inter eos convenerat, prædictam pecuniam exhibere. *Et infra:* Cæterum, quia novis morbis nova convenit antidota præparari, volumus & mandamus, ut ad veritatem eliciendam, appellatione remota, præstari faciatis ab utraque parte juramentum calumniæ.

CAP. VI. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Constitutus in præsentia nostra M. Stephanus sua nobis assertione monstravit, quod Ma. P. de Bleis, cancellario tuo tempore Laterani concilii ad preces ipsius in xv. marcas Sterlingorum legalium & communium intercesserit. *Et infra:* Quia vero contra diversa experimenta morborum, varia nos convenit medicamina invenire: præsentium tibi significatione injungimus, ut si præfatus P. debitum, vel assertiones denegaverit, consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante, sacramentum calumniæ subire cogatur.

DE EXCESSIBUS EPISCOPORUM contra suos archidiaconos, & archidiaconorum contra suos episcopos.

PARS XXIV.

CAP. I. *Item Alexander III. Londoniensi episcopo.*

Ad aures nostras noveris pervenisse, quod quidam archidiaconi tui, te inconsulto, contra consuetudinem ecclesiæ sibi commissæ, personas in ecclesiis instituerunt, & sic in ecclesiis vel eorum portionibus, nunc filios, nunc alias personas & vicarios instituere non verentur. Volentes itaque pro officii nostri debito in irritum deducere, quod contra juris ordinem attentatur: autoritate apostolica tibi duximus injungendum, ut si iidem archidiaconi post prohibitionem tuam ipsis inde factam, instituerint sine mandato & autoritate vestra aliquos in ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, aut personas alias vel vicarios, cum id sit canonicæ sanctioni contrarium, liberum tibi sit, nullius contradictione vel appellatione obstante, institutiones hujusmodi penitus irritare, & taliter institutos removere ab ecclesiis.

CAP. II. *Idem Heliensi archieepiscopo.*

Cum satis sit absurdum, & a sanctorum patrum institutionibus alienum, ut archidiaconus autoritate propria debeat cuilibet causam animarum committere: ægre nimis ferimus, quod tu sine mandato episcopi tui personis animarum curam

ANNO CHRISTI 1179.

curam committis. Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis non debes sanctorum patrum institutiones transgredi, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare: ideo mandamus, ut nemini de cætero, sine mandato & licentia episcopi tui, curam animarum committere præsumas.

CAP. III. *Idem Exoniensi episcopo.*

Ad aures nostras pervenit, quod quidam archidiaconi tui se in ecclesias, quæ in suis archidiaconatibus vacant, autoritate propria non verentur intrudere, & sic ipsas ecclesias detinere non erubescunt. Nos attendentes absonum esse atque omni rationi contrarium præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinqui: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si qui archidiaconi sint in episcopatu tuo, qui tali modo ecclesias occupatas detineant, ipsos ad eas dimittendas, omni occasione & appellatione cessante, ecclesiastica districtione compellas, & easdem ecclesias personis idoneis & honestis ordines, & præfatos archidiaconos, pro tanta præsumptione, debita animadversione punire cures.

CAP. IV. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Adhæc quoniam prædictus episcopus, sicut accepimus, plures ecclesias, & præcipue ecclesiam de Nortun, a consuetudine & obsequio archidiaconorum liberas constituit & immunes, & in hac parte reditus eorum diminuit & attenuavit: nihilo minus præsentium significatione injungimus, ut si res ita se habet, factum episcopi hoc, appellatione remota, corrigas & emendes: & ita provideas, ut præfato archidiacono G. consuetudines, quas presbyteri in ecclesiis sui archidiaconatus debent, plenarie conserventur, & illi debitam reverentiam exhibeant, & honorem.

CAP. V. *Idem Burdegalensi archiepiscopo.*

Præterea de archidiacono G. " qui in tua & in Tolosana ecclesia archidiaconus sit constitutus, " in utraque ecclesia regulariter professus, collectis illis quæ in archidiaconatu tuæ ecclesię colligere potest, præter conscientiam tuam Tolosanam ecclesiam ingreditur, & ibi per annum vel eo amplius moratur: prudentiæ tuæ significamus, ut eum de cætero, altero, quem maluerit, archidiaconatu, si res ita se habet, appellatione remota, facias esse contentum.

f. qui ... um in *f.* & in

PARS ...XV.

QVIBVS, ET QVANDO, & in quam ætatem conferatur ecclesiasticum beneficium, & ad quem spectet ecclesiarum reparatio.

CAP. I. *Alexander III. Cantuariensi archiepiscopo.*

Ex ratione commissæ tibi dignitatis, & consideratione legationis ad universas ecclesias, aciem tuæ solicitudinis debes extendere: & quæ enormiter seu contra justitiam fiunt, pastorali cura corrigere & emendare: quatenus de commissis ovibus in patris familias præsentia ratio- *Matth.* 25.

A nem reddere valeas, & tibi pro labore & solicitudine merces copiosa cumuletur in cælis. Accepimus autem quod Coventrensis episcopus, nō attendens quid sacrorum canonum statuta decernant, nec modestiam pontificalem conservans: pueris qui sunt infra decennium constituti, in archidiaconatu dilecti filii nostri R. archidiaconi Coventrensis, ecclesias plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos dispensantur & disponuntur. Vnde quoniam hoc ecclesiasticæ unitati est inimicum & rationi contrarium, & non debet eatenus tolerari: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si res ita se habet, prædictum episcopum super his dura increpatione corrigas & castiges, B & clericis seu ministris idoneis " custodiam præscriptarum ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam perveniant ætatem, omni occasione & appellatione cessante, laicis amotis, committas: & eidem episcopo arctius prohibeas, ne de cætero ecclesias, nisi personis quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quod si secus fecerit, ei debitam pœnitentiam infligas, & institutionem & concessionem ipsius, omnino viribus carere decernas. " administrationem

CAP. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

Indecorum est admodum & absurdum, ut hi C debeant ecclesias regere, qui semetipsos regere non noverunt: cum ad regimen ecclesiarum tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præemineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut ad preces vel ad instantiam aliquorum, sicut frequenter solet in vestris partibus fieri, parvulis regimen committatur ecclesiarum: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus nemini infra XIV. annum constituto, personatum alicujus ecclesiæ aliquorum gratia vel obtentu concedere præsumatis: scituri pro certo, quod si præcepto nostro in hac parte contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, autoritate Dei E penitus irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. III. *Idem decano & capitulo Saresberiensi.*

Cum Hugo Bunet in nostra esset constitutus præsentia, *&c. Et infra:* Nos diligentius attendentes, quod pater suus, sicut uterque recognovit, eam habuerit prius, quia perniciosum est exemplo, ut in eamdem quasi jure hereditario ei succederet: considerantes etiam, quod cum E ei præbenda concedi debuit, illius ætatis erat, quod curam animarum genere non potuit: memoratum episcopum, vos etiam & ecclesiam vestram, ab ipsius impetitione absoluimus, & ei perpetuum exinde imponimus silentium.

CAP. IV. *Idem.*

A nobis tua discretio requisivit, utrum is cui ante XV. annum ætatis suæ, nondum concilio, quod nuper Laterani fecimus, celebrato, ecclesiæ magisterium concessum fuit, occasione decreti, quo in concilio eodem clericis minoris ætatis conferri ecclesias prohibuimus, possit ecclesia spoliari, quam ante concilium obtinuerat: præsertim cum ipsa concessio fuerit ab ipso diœcesano

ANNO CHRISTI 1179.

cesano episcopo post concilium approbata. Super quo consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi alia causa rationabiliter obstet, occasione minoris ætatis, aut decreti quod in concilio promulgavimus, nolumus eum a percepto ante beneficio removeri.

CAP. V. *Idem Lexoviensi episcopo.*

Præterea licet aliquis ad personatum parochialis ecclesiæ non debeat, nisi subdiaconus ad minus, admitti vel recipi: dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti, consueverunt admitti: dummodo tales sint, qui infra breve tempus subdiaconatum, vel diaconatum recipere possint.

PARS XXVI.

DE DEPOSITIONE CLERICORUM, & dispositione circa eosdem.

CAP. I.

Ex litterarum tuarum tenore perpendimus, quod quidam longa ægritudine confectus, cepit consilium a sortilegis mulieribus, quod si sanari vellet, se permitteret iterum baptizari. Qui insano credens consilio, ut sanaretur, injuriam fecit per iterationem sacramento. Adstitit autem huic sacrilegio adolescens bonæ, ut videtur, indolis, acolytus, frater carnalis illius, in quo baptismus asseritur iteratus, & ministerium exhibuit in respondendo presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ. Quia ergo nos tua duxit prudentia consulendos, qualiter puniri debeat vel purgari acolytus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis corporeæ aliquantulum excusare videtur: dilectioni tuæ præsentibus litteris respondemus, quod quamvis non multum videatur propterea plectendus, ad superiores tamen ordines promoveri, si publicum est quod proponitur, non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore illius religionis circa eum debeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

CAP. II. *Idem abbati & fratribus Trium fontium.*

Consuluit nos tua [a] devotio super quodam confratre vestro, [b] quod cum esset in sæculo, & quinque solidos pro ordinatione dedisset, statim postquam delicti quantitatem cognovit, pœnitentia ductus religioni se contulit. Nos igitur quæstioni vestræ satisfacere cupientes, vobis præsentibus litteris significamus, quod ordine suscepto carere meruit, nec ad superiores promoveri potest. Verumtamen in ordinibus quos prius suscepit, Domino poterit deservire.

[a] fraternitas
[b] *f.* qui

CAP. III. *Idem VVigorniensi & Norvvicensi episcopis.*

De sacerdote qui litteras nostras falsavit, quas tibi misimus: discretioni vestræ, *&c.* ut si inveniri poterit, omni officio sacerdotis, & beneficio ecclesiastico perpetuo privatum, in aliquod monasterium districtæ religionis detrudas: ut ibi tanti facinoris pœnas luens, se taliter defleat commisisse, & alii per hoc a similibus valeant deterreri. Quod si aliquos de consimilibus comprehendere poteris, ipsos arctissimæ custodiæ, sublato appellationis remedio, retrudas, donec inde apostolicum susceperitis mandatum.

Dist. 19. In memoriã.
Dist. 50. Si episcopus.

CAP. IV. *Idem Salernitano archiepiscopo. Pars capituli:* Licet præter.

At si clerici coram judice sæculari convicti fuerint vel confessi de crimine, non propter hoc ab episcopo suo aliqua sententia sunt condemnandi. Sicut enim sententia a non suo judice lata non tenet, ita nec confessio coram ipso facta. Si vero coram episcopo de crimine in jure sunt confessi, seu legitima confessione convicti: dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immerito sunt a suis ordinibus deponendi, & ab altaris ministerio perpetuo removendi. De adulteriis, & aliis criminibus quæ minora sunt, potest episcopus cum suis clericis post peractam pœnitentiam dispensare, ut in suis ordinibus deserviant: sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus judici tradere sæculari: quia suo functus est officio, non debet eum duplici contritione conterere.

CAP. V. *Idem eidem in eadem epistola.*

Porro si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel si oblatum susceperit, & victus fuerit, sive victor: de rigore juris merito est deponendus. Sed quantumcumque ejus gravis in hac parte & enormis sit excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus episcopus misericorditer duxerit dispensandum: dummodo ex illo duello homicidium, vel diminutio membrorum non sit subsecuta.

CAP. VI. *Idem eidem in eadem epistola.*

De presbytero autem Campaniæ, qui sponte duellum obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: sicut olim, ita & nunc prudentiæ tuæ respondemus, quod cum ipse, sicut & nos vidimus, non perdidit tantum ex digito, quin ipse sine scandalo possit solemnia celebrare: satis potes cum ipso post peractam pœnitentiam misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licet ejus excessus gravis sit.

CAP. VII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Presbyterum autem alium, qui quemdam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, & vulneravit, cum post paucos dies exspirasset, sicut asseris, ab omni altaris ministerio debes perpetuo removere, eumque ab officio sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interierit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur exspirasse.

24. q. 4. qui peccat.

CAP. VIII. *Idem.*

Quamvis sit grave nimis, & Divina dignum animadversione habeatur, quod laici quidam, quod sacerdotum est, de ecclesiasticis rebus usurpent: majorem tamen metuent formidinem ac dolorem, qui fomitem sui erroris in ipso clero dicuntur aliquoties invenire, dum quosdam fratrum & coepiscoporum nostrorum, aliorumque prælato-

ANNO CHRISTI 1179.

prælatorum ecclesiæ decimas eis & ecclesiarum dispositiones indulgent, & in devia mortis eos impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi, de quibus dixit Dominus per prophetam: *Peccata populi mei comedunt, & ad iniquitatem provocant animas eorum.* Vnde statuimus, ut si quis alicui laico in sæculo remanenti, ecclesiam vel decimas concesserit, a statu suo tamquam arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, ruinæ suæ jaceat dolore prostratus.

Osee 4. Luc. 13.

CAP. IX. *Idem G. Livonensi episcopo.*

Veniens ad nos P. lator præsentium, nobis exposuit, quod antiqui hostis suggerente versutia, furtive diaconatus ordinem suscepit. Vnde tibi duximus respondendum, quod si forte non fuerit a te, vel aliquo archidiaconorum vel prælatorum tuorum, sub interminatione anathematis prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad officium sacerdotale, condigna satisfactione; nisi aliqua impediant, imposita, pro tuo arbitrio dispenses. Si vero interminatio anathematis super hoc facta est, commoneas eum, sicut nos fecimus, ut in aliquo monasterio seu canonica habitum suscipiat regularem: cui juxta admonitionem tuam, ex quo in habitu illo fuerit aliquanto tempore laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere. Alioquin nulla ratione concedimus eum ad sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. X. *Idem eidem.*

Clerici autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani pontificis, ab alienis episcopis interdicti vel excommunicati, ante absolutionem Divina officia celebrarint, nisi ad commonitionem [u] vestram sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

[u] nostram

CAP. XI. *Idem Lucensi episcopo, & eius capitulo.*

Præsentium lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum qui violentiam repellebant, in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit: quem nos, quia per alios illic aliqui dicuntur occisi, a celebratione Missarum præcipimus abstinere. Mandamus itaque vobis, ut si res ita se habuerit, & alia causa non impedit, decurso hujus temporis spatio, ad sui eum executionem officii admittatis.

CAP. XII. *Idem * archiepiscopo * Cusentino.*

Continebatur in litteris, quas tua nobis devotio destinavit, quod diaconus præsentium lator, & quidam clerici qui rogati ad vineas ecclesiæ putandas perrexerint: & cum circa vesperas opere consummato redierint, levandi laboris gratia quemdam ludum imitati sunt viatorum, projicientes baculos suos in longinquum: studebant enim in directum jacere, & alter alterius fustem ferire. Hujus autem ludi, sicut asserunt, talis conditio est, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victo eo cujus baculus percussus esset; uteretur pro equo. Sed præfati clerici equitandi licentia non utentes, sola jactatione contenti sunt: ut dum ad baculos suos alacrius concurrerent, laborem itineris non sentirent. Quidam autem laicus, sicut prædictus diaconus asserit, dum baculum prædicti diaconi percussit, incaute in eum equitaturus insiliit, & sic a falce ipsius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo exspiravit. Inde est quod commonemus fraternitatem tuam atque mandamus, quatenus eumdem diaconum sine licentia summi pontificis ad superiorem gradum ascendere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed cum dispensatione in subdiaconatus officio ministrare patiaris.

CAP. XIII. *Idem [u] Exoniensi episcopo.*

[u] Oxon.

Presbyterum etiam istum in homicidii crimine lapsum, annis duodecim gravi pœnitentia afflictum, si ita est, tibi remittimus absolutum in Dei nomine, suoque restitutum sacerdotio, non tam considerantes spatium & mensuram temporis, quam pœnam doloris. Ne tamen cuilibet imprudenti videatur iniquum, eum sacris altaribus restitutum, discat hoc a sanctis patribus confirmatum. Vnde Callistus papa: Errant, qui « putant, post dignam pœnitentiam, sacerdotem « lapsum non posse reparari, & ministrare posse, « si a malis abstineat. «

CAP. XIV. *Idem.*

Lator præsentium nobis viva voce proposuit, quod cum quadam die casu quodam cum clerico luderet, contigit quod ille projecit illum ad terram, & cultellus quem ad latus habebat, in alterum incidit, & fortuito vulneratus occubuit. Eumdem igitur ad vos duximus remittendum, discretioni vestræ mandantes, quod rei veritate comperta, si ita res se habuit, & alia justa causa non impedit, prædictum D. permittatis libere ad sacros ordines promoveri.

CAP. XV. *Item Eugenius papa primus Sarensi episcopo.*

Presbyterum, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos esse significasti, Missam celebrare non permittimus: quia non secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter membri deformitatem id fieri posse confidimus. Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

CAP. XVI. *Idem eidem in eadem epistola.*

Præterea clerici, qui relicto ordine suo & habitu, lapsi in apostasia tamquam laici versantur, si in criminibus deprehensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non præcipimus liberari. Tales enim inter apostatas numerandos, sanctorum patrum statuta declarant.

CAP. XVII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Sacerdotibus autem & clericis tuis denuncies publice, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum præsumpserint, & occasione ipsius administrationis, propter propriam causam a laicis capian-

ANNO CHRISTI 1179.

piantur, indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

"Idem Andrensi episcopo. Pars capituli: Consuluit.

CAP. XVIII. "Idem Tolosano episcopo.

Requisivit a nobis fraternitas tua, utrum clerici qui post renunciationem factam, a prædecessore tuo ordines susceperunt, in ipsis debeant remanere, an ad majores debeant de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia de veritate nobis non constat, non possumus tibi super hoc breviter respondere. Nam distinguitur, utrum renuncians, loco simul & dignitati renunciet: nam ubi loco tantum renunciat, ordines sicut antea, nisi a summo pontifice, vel ejus legato prohibitus fuerit, rogatus ab alio episcopo, poterit de ratione conferre. Cum autem loco pontificali simul cedit & ordini, ibi distinguendum putamus, utrum sacros contulerit, an minores. Si enim a tali ordines usque ad subdiaconatum quis receperit, quia & hujusmodi ordines quandoque a non episcopis conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores, si idoneus fuerit, ordinari. Sane si ab eodem, facta renunciatione, sacros ordines quis scienter receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit: ubi autem non scienter, ibi poterit, nisi crassa & supina fuerit ignorantia, discretus pontifex dispensare.

CAP. XIX. *Idem Turonensi archiepiscopo.*

Consuluit nos tua fraternitas, utrum liceat tibi spurios & servos ordinare. Super quo tibi taliter respondemus, quod neque spurios, neque servos ordinare debes. Et si memor esses, in consecratione tibi dictum est: Vide ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. XX. *Idem Cenomanensi episcopo.*

Tua nos duxit fraternitas consulendos, quid agendum sit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, litteras eorum proponunt, a quibus sibi sit manus imposita, cum incertum sit, utrum eorum sint sigilla, quæ præsentant. Tuæ ergo consultationi, præsentium significatione indulgemus, "tutum esse, ut in his statuta patrum veterum observentur, quam novum quid statuatur. Statutum est enim de transmarinis, ut ad minus testimonio quinque episcoporum super ordinatione sua muniantur. Quod in aliis, qui similiter sunt incogniti, credimus observandum: ita tamen, ut in suspensione "aliquo tempore habeantur, in quo videntes plenius de ipsorum actibus instituantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

"f. tutius

" annuo

CAP. XXI.

De diacono vestro, qui in sancto sabbato quemdam alium diaconum vulneravit, & mulierem uxoris nomine accepit, hoc tuæ prudentiæ duximus respondendum: quod si contrito & humiliato corde & animo ad ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam in uxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, matrimonium contrahere, ipsum debes recipere, & a sententia excommunicationis, quam pro violenta manuum injectione noscitur incurrisse," & injuncta sibi pœnitentia de utroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & etiam dispensative, si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, in presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive homines interfecit, sive non, non posse matrimonium contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat. Parochianos autem tuos, ad solvendas decimas ecclesiis, quibus debent, ecclesiastica debes severitate compellere, quod cum decimæ non ab homine, sed ab ipso Deo sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

ANNO CHRISTI 1179. "f. absolvere, &

Exod. 22. Levit. 27. Num. 18. Deut. 12. 14. 26.

CAP. XXII. *Idem Lucius tertius Turonensi archiepiscopo.*

Ad aures nostras te significante pervenit, quod religiosi quidam zelum Dei habentes, ad superiores desiderant ordines promoveri, putantes majus præmium cumulandum, quo in majori gradu positi, sublimius officium fuerint executi: sed prælati eorum desideriis contradicunt. Ideoque tua duxit fraternitas requirendum, an in inferioribus ordinibus constituti, juxta beneplacitum prælatorum suorum, quibus promotio displicet, a superioribus debeant abstinere: an valeant, prælatis suis renitentibus, promoveri. Tuæ ergo quæstioni respondemus, quod honestius est & tutius, subjectos, debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam in præpositorum scandalum, gradum appetere digniorem. Nec est in hac parte subjectorum desiderium confovendum: quoniam esse potest, ut prælati secreta eorum commissa noverint, ex quibus constat eis, quod salva nequeunt conscientia sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine meritorum caritatis, acquiritur regnum Dei.

CAP. XXIII. *Idem Alexander tertius Bathoniensi episcopo.*

Subdiaconos "autem nullis, nisi Romano pontifici, licet in diebus Dominicis ordinare, quamvis Deo dicatas virgines consecrandi, & minores ordines licentiam habeant conferendi. Sabbato quidem Pentecostes non licet alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana, recepta sancti Spiritus gratia, celebrentur.

" alijs

CAP. XXIV. *Idem Herefordensi episcopo.*

Sane super eo, quod moris esse dixisti quibusdam episcopis Scotiæ & Gualliæ, in dedicationibus altarium vel ecclesiarum extra jejunia quatuor temporum, clericos ad sacros ordines promovere: prudentiæ tuæ significamus, quod consuetudo illa, utpote institutioni ecclesiasticę inimica, & detestabilis est, & penitus improbanda: & nisi multitudo & antiqua terræ consuetudo esset in causa, taliter ordinati non deberent pro merito in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur: & ordinantes, autoritate ordinandi privarentur.

Pars cap. Intelleximus, sup. de potestate iudicum.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXV. *Idem eidem episcopo in eadem epistola.*

De hoc autem quod quæsisti, an liceat extra jejunia quatuor temporum aliquos in ostiarios, lectores, exorcistas, vel acolytos promovere, aut etiam subdiaconos facere: prudentiæ tuæ taliter respondemus, quod licitum est episcopis, Dominicis diebus, & aliis festivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, aut in sabbato sancto, & in sabbato ante Dominicam de passione, nulli episcoporum, præterquam Romano pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. XXVI. *Idem.*

Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut minorem ætatem, extra provinciam suam interdum in transmarinis partibus ordinantur, vel ordinatos se esse mentiuntur, ignota suis episcopis sigilla deferentes: statuimus talem ordinationem irritam esse habendam, sub interminatione anathematis inhibentes, ne a quoquam episcopo ad sui officii executionem admittantur. Episcopus vero nostræ jurisdictionis, qui talem sciens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis executione ad quem eum ordinaverit vel susceperit, usque ad condignam satisfactionem se noverit suspensum.

PARS XVII.

NE CLERICUS VEL MONACHUS sæcularibus se negociis immisceat: & de regula religiosorum.

CAP. I. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & eius suffraganeis.*

FRATERNITATI vestræ per apostolica " præcepta mandamus, quatenus universis monachis vestræ jurisdictionis arctius inhibere curetis, ne villas & ecclesias ad firmam ", vel receptas detinere præsumant. Quod si præsumpserint, eos, autoritate apostolica freti, sublato appellationis remedio, faciatis a præsumptione sua, ecclesiastica districtione cessare.

" præscri-[pta] " videtur [d]eesse, [r]ecipiant, [1]. q. 1. nulli.

CAP. II. *Idem in concilio Turonensi.*

Non magnopere antiqui hostis invidia infirma membra ecclesiæ præcipitare laborat. Hic manum mittit ad desiderabilia ejus; electos quoque nititur supplantare, dicente scriptura: *Esca ejus electi.* Multorum siquidem casum se operari reputat, ubi aliquod membrum ecclesiæ sua fuerit calliditate subtractum. Et inde nimirum est, quod in angelum lucis more solito se transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negocia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones physicas ponderandas, de suis claustris educit. Unde ne sub occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involuantur, & in interioribus ex eo ipso deficiant, ex quo se aliis putant in exterioribus providere: de præsentis concilii assensu statuimus, ut nullus omnino post votum religionis, post fa- A ctam in loco aliquo religioso professionem, ad physicam leges ve mundanas legendas permittatur exire: si vero exierit, & ad claustrum suum infra spatium duorum mensium non redierit, sicut excommunicatus ab omnibus evitetur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerit, audiatur. Reversus autem, in choro, capitulo, mensa & cæteris, ultimus fratrum existat: &, nisi forte ex misericordia apostolicæ sedis, totius promotionis spem amittat. Episcopi vero, abbates, priores, tantæ enormitati consentientes, & non corrigentes, spolientur propriis honoribus, & ab ecclesiæ liminibus arceantur.

[Iob. 39. juxta LXX.] [2. Cor. 11.]

B

CAP. III. *Idem Londoniensi episcopo.*

Secundum instituta prædecessorum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi a clericis vel a laicis firmas habeant, vel laici ad firmam ecclesias teneant.

CAP. IV. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Clericis, qui in sacris ordinibus sunt constituti, judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco. C Iubemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat vicecomitis, aut præpositi sæcularis. Clerici etiam qui comam nutriunt, etiam inviti ab archidiaconis suis tondeantur. Vestimentis autem & calceamentis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, uti non liceat. Si quis autem contra venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

CAP. V. *Idem dilectis filiis G. priori & fratribus iuxta disciplinam bonæ memoriæ viventibus.*

Ad petitionem vestram, regulam secundum D quam vivere debeatis, & omnipotenti Deo servire, duximus constituendam: in primis id statuentes, ut professionem majori priori omnes laici faciant, in manu ejus se absque proprio victuros promittentes, & continentiam, quantum permiserit Divina gratia, servare. Cui quoque tam clerici quam laici, sicut proprio magistro & animarum suarum rectori, debitam in omnibus obedientiam promittant. Nec alicui inter vos professo liceat ad alium ordinem, absque prioris licentia, ullo modo transire, nisi forte ad religionem migraverit arctiorem. Nullus, absque prioris licentia, hospitale audeat facere. Nullus proprium habeat. Si quid acquisierit, rectori suo E assignet. Nullus vestrum alicui vobiscum esse volenti * crucem tribuat, sed per medium annum " vel integrum vobiscum in probatione permaneat. Et tunc majori priori præsentetur, & ab ipso, non ab alio, crucem accipiat.

" *adde statim aut quid simile.*

* *Uxoratus & con. ut supra, de coniugatis. & infra.*

Nemo vestrum alicui in capite coronam faciat. Si hospitale in aliquo loco absque oratorio feceritis: liberum erit vobis, absque conscientia episcopi in cujus parochia fuerit, ipsum constituere. Quod si oratorium ibidem ædificare volueritis,

1. q. 1. Nemo. 17. q. 2. Quidam.

ANNO CHRISTI 1179.

lueritis, absque licentia episcopi non faciatis, justitia sua in omnibus servata. Si cum aliquo vestrum, eo mortuo, pecunia inventa fuerit, & in vita sua non patefecerit: nec ad ecclesiam, nec ad hospitale sepeliatur, sed extra civitatem in campis deponatur.

CAP. VI. *Idem episcopis, archidiaconis, & aliis ecclesiarum præfectis, per Galliam constitutis.*

Non est vobis dubium, vel incertum, quomodo fratres religiosi " Cistrensis ordinis ea religione præemineant & virtute, quod ex institutione patrum & prædecessorum nostrorum, hi qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine licentia sui abbatis prohibentur de claustro discedere, & discedentes, in aliis monasteriis non recipi. Inde est, quod nos eamdem institutionem non solum amicam religioni, & rationi consonam, solicite conservare volentes, universitati vestræ, *&c.* quatenus monachos vel conversos prædicti ordinis, post factam in monasteriis professionem, sine licentia abbatum suorum per episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis, & si qui fuerint ex eis, qui sine licentia abbatum suorum de monasteriis, in quibus professionem fecerunt, exire præsumpserint, & commoniti ad sua monasteria celeriter non redierint, eos tamdiu, appellatione remota, censura ecclesiastica percellatis, donec ad monasteria, unde exierunt, regredi compellantur.

" f. Cisterciensis

CAP. VII. *Idem Londoniensi episcopo.*

Relatum est auribus nostris, quod monachi de Nestun sæculariter vivunt, & alios exemplo corrumpunt. Inde est quod autoritate apostolica tibi indulgemus, ut eos ad observationem monasticæ regulæ, appellatione remota, compellas: aut si tibi restiterint temerario ausu, eis abjectis, fratres " Cistrensis ordinis in præscriptum monasterium inducas, ut labores impiorum justi edant, & illi inde rubore suffusi, ad sui ordinis observantiam convertantur.

" Cisterciensis

PARS XXVIII.

DE PACTIONIBUS LICITIS & illicitis in rebus ecclesiasticis.

CAP. I. *Idem Alexander tertius " Exoniensi episcopo.*

" Oxon.

QUERELAM magistri VV. recepimus, qui cum ecclesiam de Ferleia a G. persona ejusdem ecclesiæ ad annuum censum per septennium tenendam suscepisset, ipse sibi eam, antequam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpserit: quamquam idem G. præstita sibi fide firmaverit, quod usque ad terminum constitutum, nullam exinde molestiam vel gravamen ei inferret. Ideo tibi per A. S. mandamus, quatenus si tibi constiterit ita esse, appellatione remota, districte compellas, ut præfatam ecclesiam prædicto VV. restituat, & usque ad terminum inter eos constitutum, secundum quod inter eos convenit, eamdem permittat pacifice possidere.

CAP. II. *Idem " Exoniensi & VVigorniensi episcopis.*

" Oxon.

Cum jampridem Simon clericus procurator prioris & monachorum de Acra, & P. clericus, pro causa quæ inter eosdem monachos & prædictum P. & fratrem ejus, pro cujus parte se vicem gerere dicebat, super ecclesia de Ha. & capella de I. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent: ita inter se, nobis tamen non mediantibus, convenerunt, quod prædictus procurator prioris & monachorum, eidem P. pro expensis quas fecerat, quatuor marcas argenti ei persolveret, & idem P. liti cederet, & a monachorum penitus infestatione cessaret. Cumque compositionem ipsam ad nostram pertulissent audientiam, eamque confirmari autoritate apostolica supplicarent: nos eam minime duximus admittendam, pro eo quod videbatur pravam speciem illicitæ pactionis continere. Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quam pro fratre suo, monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino renunciaret. Ille ergo " monitis acquievit, & eidem liti pro se & pro fratre suo penitus abrenuncians, authentica instrumenta, quæ super eadem ecclesia & capella habebat, in nostris manibus resignavit: & nos eum priori & monachis prædictis destinavimus, monentes atque mandantes, ut ex quo prædictus P. nostris super hoc monitis acquievit, ipsi quoque benignis nostris precibus intenderent, & eidem P. & fratri ejus aliquod studerent beneficium providere, de quo majus lucrum valerent apostolica intercessione percipere, quam eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterum quia sæpedicti prior & fratres, sicut accepimus, nec monitis nec mandatis nostris acquiescere volunt: nos eorumdem clericorum laboribus paterna pietate compatientes, vobis per autoritatem præsentium præcipimus, quatenus priorem & monachos moneatis, ut præfato P. & fratri ejus decens & competens beneficium conferant & assignent. Quod si forte facere noluerint, vos cum exinde fueritis requisiti, si vobis constiterit prædictos clericos, prout ipsi asseverant, a prænominata ecclesia de B. & capella de L. injuste & absque ordine judiciario, & laicorum violentia ejectos fuisse, ipsas eisdem restitui faciatis: non obstantibus litteris nostræ confirmationis, quas prædicti prior & monachi a nobis impetrasse noscuntur.

" monitus

CAP. III. *Idem.*

Statuimus, ut si super decimis inter vos & aliquam personam ecclesiasticam, assensu episcopi vel archiepiscopi sui, compositio facta fuerit, rata perpetuis temporibus & inconcussa persistat.

CAP. IV. *Idem Dunelmensi episcopo.*

Accepimus quod quædam ecclesiæ clericis tali tenore sunt concessæ, quod post eorum obitum alii nominatim succedant. Unde, quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus hujusmodi successiones tam detestabiles & iniquas, contradictione & appellatione cessante, fieri prohibeas, & omnino frivolas & vanas esse decernas.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179

CAP. V. *Idem Dunelmensi episcopo.*

Contingit interdum, quod licet abbas vel prior alicujus conventualis ecclesiæ, cum ecclesiastica vel sæculari persona, super his de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel judice ordinario transigat, litteris capituli sui de ratihabitione monstratis, ipsum tamen capitulum eamdem transactionem nititur revocare. Vnde quia super hoc nos consulere voluisti, consultationi tuæ taliter respondemus: quod si abbas vel prior, de capitulo suo litteras de ratihabitione habuerit, transactionem quam fecit, præsertim si fuerit aliquot annis servata, capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit aliquatenus revocare. Super eo vero, quod clerici & religiosæ personæ, sicut asseris, litterarum intuitu quas habent a laicis, sibi jus in ecclesiis vendicant: hoc tibi volumus innotescere, quod ubi episcopalis autoritas non accesserit, per illos ecclesias suas possunt obtinere.

CAP. VI. *Idem abbati de Staforde, & priori de Helesby.*

Constitutus in præsentia nostra G. clericus, sua nobis assertione monstravit, quod cum inter ipsum & A. clericum super capella de Stancona controversia emersisset, tandem per transactionem fuit sopita: & licet transactio ipsa, fide hinc inde præstita, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare contradicit. Quia ergo hujusmodi transactiones nonnunquam speciem obtinent simoniæ, & non solum a malo, sed a specie mali, secundum Apostolum, nos convenit abstinere: discretioni vestræ, *&c.* quatenus, cum propter hoc requisiti fueritis, partes ante præsentiam vestram convocetis: & revocata transactione in irritum, causam diligenter audiatis, & fine canonico terminetis. *1. Thess. 5.*

CAP. VII. *Idem Remensi archiepiscopo.*

Querelam I. presbyteri latoris præsentium accepimus, quod nobilis vir comes de Dampetra decimas ad ecclesiam suam pertinentes, per ministeriales suos ei abstulit, & injuste detinet occupatas. Vnde fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si præscriptæ decimæ ad ecclesiam quam retinet, pertinent, præfatum comitem & ministeriales suos ecclesiastica coercitione compellas, ut eidem presbytero ablatas decimas vel earum æstimationem absque diminutione restituant, vel exinde secum pacifice & amicabiliter componant.

CAP. VIII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Cum clerici vestræ jurisdictionis, sicut accepimus, decedentibus ecclesiarum personis, paciscantur ipsis ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius easdem ecclesias possint adipisci: nos quidem ad tam detestabile vitium extirpandum, attentam volumus curam & sollicitudinem adhibere. Inde est quod fraternitati vestræ, *&c.* quatenus omnibus clericis vestris, ne id attentare præsumant, publice sub districta pœna prohibeatis: & si qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, appellatione remota, eos ecclesiis taliter adeptis quantocius spo- A liatis, & aliter pro tantæ præsumptionis excessu severitate ecclesiastica puniatis. Ad hæc, quia quidam sunt clerici, qui cum religiosis viris collusione facta, sine autoritate diœcesani episcopi, ecclesias quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eædem ecclesiæ per præsentationem eorumdem religiosorum virorum, ad filios vel nepotes clericorum ipsorum possint transferri: præsentium autoritate vobis præcipimus, ut si qui clericorum ipsorum inventi fuerint facere talia, a præscriptis ecclesiis, appellatione remota, non differatis autoritate apostolica removere, ne de sua fraude vel dolo lucrum valeant reportare.

B

CAP. IX. *Idem VVigorniensi episcopo. Pars capituli:* Meminimus.

Præterea illi qui episcopo ignorante, autoritate sua pensionem annuatim de ecclesiis, collusione facta, solvunt aut recipiunt, eas, personis defunctis, ubi ab his qui per episcopum vel per ministrum tales ejus autoritate instituendi personas habentes jus recipiendi canonem receperint, in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, præsertim si pontificalem, aut alterius qui de jure id facere potuerit, autoritatem & assensum non constiterit intervenisse. Non enim simplices sacerdotes vel clerici possunt ecclesias quibus præsunt autoritate propria post decessum suum censuales efficere. *Locus corruptus* C

CAP. X. *Idem Carnotensi episcopo. Pars capituli:* Nos in eminenti.

De cætero noveris, quod cum aliquis ad extraordinarium judicem litteris impetratis cum adversario suo forte componit, postmodum in ecclesia de qua agitur, jus aliquod habiturus, si compositio non est juri contraria, non est ab loci episcopo hæc aliquatenus reprobanda: sed census absque episcopali autoritate & ecclesiæ cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit, non excedit. D

CAP. XI. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

Ex frequentibus querelis personarum satis manifeste didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam admodum & enormem, & sanctorum patrum constitutionibus omnimodo contrariam, a multis retro temporibus invaluisse, quod videlicet clerici cæca cupiditate ducti, ecclesias & ecclesiastica beneficia sine assensu diœcesani episcopi vel officialium suorum, qui hoc de jure facere possunt, recipiunt, minus quam deceat solicite cogitantes, quomodo id a sanctorum patrum constitutionibus est alienum, & ecclesiasticæ contrarium honestati. Vnde cum tu, frater archiepiscope, ex officio tibi commissæ solicitudinis tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis, sicut debes, radicitus extirpare: tam in clericos illos qui ecclesias & ecclesiastica beneficia occupata scienter detinent, quam in ipsos qui ecclesias vel ecclesiastica beneficia taliter occupare præsumpserint, sicut ex litteris tuis intelleximus, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eamdem sententiam ratam & firmam habentes, eamque autoritate apostolica confirmantes, per A. S. præcipiendo man- E

ANNO CHRISTI 1179.

damus, quatenus episcopi singuli vestram sententiam in singulis episcopatibus suis saltem quater in anno innovantes, eam, contradictione & appellatione cessante, faciatis inviolabiliter observari: nec clericos ipsos, qui sententiam ipsam incurrunt, vel de cætero incurrent, si congrue non satisfecerint, & a præsumptione sua omnino destiterint, absolvere præsumatis.

CAP. XII. *Idem Norvicensi episcopo.*

Audivimus, in episcopatu tuo, & aliis episcopatibus Angliæ, usque adeo clericorum malitiam excrevisse, quod interdum collusione inter se facta super beneficiis quæ possident, se sustinent ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis soluunt aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est inter eos clericos collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Vnde quia quid tibi sit exinde faciendum nos consulere voluisti, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si quos clericorum tuæ jurisdictionis collusionem hujus fraudis legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusi fuerint, non differas appellatione cessante perpetuo spoliare: quia satis esset absurdum & indignum, si fraus & dolus, quem in præjudicium tuæ jurisdictionis & aliorum committere nituntur, in eorum non redundaret incommodum & jacturam.

CAP. XIII. *Item Lucius tertius B. VVigorniensi episcopo.*

Significavit nobis, T. rector ecclesiæ de Dulting, quod a dilectis filiis nostris abbate & monachis Glastiriæ, ad regimen illius ecclesiæ electus, de solvendo annuo censu quatuor marcarum, quem prædecessor ejus solverat, corporaliter præstitit juramentum: postmodum venerabilis frater noster R. VVigorniensis episcopus, in cujus diœcesi ea ipsa consistit, ne ipse monachis censum solveret, nisi prius constaret quod episcopali autoritate esset impositus, in periculum ordinis & sub interminatione anathematis, interdixit. Vnde præfatus rector hinc reatum periurii metuit, inde timet periculum inobedientiæ imminere. Quocirca fraternitati tuæ, *&c.* quatenus partibus convocatis, si præscriptum canonem de autoritate præsulis, non de novo, impositum fuisse constiterit, præcipias episcopo autoritate nostra ut prohibitionem suam sine dilatione relaxet. Si vero census fuerit de novo impositus, sive de episcopali autoritate factum fuerit, sive non, abbatem & monachos, ut clericum a præstito juramento absolvant, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas. Pati enim nolumus nec debemus, ut ecclesiæ novi census exactione vexentur.

CAP. XIV. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Ex crebris querimoniis clericorum, qui de partibus vestris ad præsentiam nostram accedunt, satis nobis evidenter innotuit, quod inderdum decedentibus ecclesiarum personis, quandoque filii, quandoque alii, absque conscientia & consensu episcopi diœcesani, se in prædictas ecclesias intrudere non verentur, & earumdem ecclesiarum claves accipiunt, & ut ecclesias, vel earum bona teneant occupata, in vocem appellationis prorumpunt. Quum igitur id iniquum sit penitus & absurdum, nos tantæ iniquitati & enormitati, pastorali volentes consideratione occurrere, & radicem hujus cupidiatis de clero penitus extirpare, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si qui sint, vel fuerint in partibus vestris, qui tali modo ad ecclesias detinendas inhiare præsumunt, ipsos ad easdem ecclesias quantocius relinquendas, studiose monere curetis, & ecclesiastica districtione compellere: ita quod, si manifestum est, ipsos ita tenere, & præsumptuose ecclesias detinere, sub obtentu appellationis, si quam interposuerint, non omittatis quin eos ad ecclesias easdem dimittendas, appellatione cessante, ecclesiastica censura compellatis.

CAP. XV. *Item Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine potestatis, *&c.* super eo quod quæsisti, utrum super ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio, tale damus responsum: sicut jampridem, si bene meminimus, alii non absimile quærenti dedimus responsum: quod secundum formam transactionibus adscriptam, super re sacra litigiosa minime transigi potest. Res " ergo sacra ut possideatur aliquo dato, vel promisso, vel retento, speciem habere non immerito credimus simoniæ. Alias autem gratis & amicabiliter inter se litigantes componere, sacris canonibus non ducimus obviare. "enim

DE ALIENATIONE RERUM ecclesiæ, & de earumdem recuperatione.

PARS XXIX.

CAP. I. *Alexander III.* " *Exoniensi episcopo.* "Oxon.

Ex præsentium latoris insinuatione accepimus, quod Alexander quondam sacerdos ecclesiæ dictæ Offetolon, calicem quemdam argenteũ, & medietatẽ unius breviarii ejusdem ecclesię, pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollegit. Vnde, quia indignum est, ut ejusdem ecclesiæ res suæ, & præsertim, quæ sacris ministeriis deputatæ sunt, taliter debeant deperire, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si verũ est quod asseritur, filium ejus V. qui ex successione ejus, ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas diligenter & compellas, ut res ipsas, pignoratas recolligat, & eas ecclesiæ restauret: quod si facere noluerit, eum vinculo anathematis non differas coercere.

CAP. II. *Idem eidem. Pars capituli:* Ad aures. *supra de sponsis.*

De his qui parochiales tenent ecclesias, fraternitati tuæ taliter duximus respondendum, quod ad reparationem & institutionem ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ ipsius sunt, conferre, si eis supersunt, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. III. *Idem.*

Cæterum si abbatem tuæ diœcesis donationem cum priore & quibusdam de conventu suo facere contigerit, & pars conventus postea reclamaverit,

ANNO CHRISTI 1179.

rit: datæ rei quantitas & illius terræ conſuetudo, quæ tamen ſacris canonibus manifeſte non obviet., eſt diligentius attendenda, & ſecundum hoc eſt donum ratum vel irritum judicandum. Verum cum alicui eccleſiæ poſſeſſio quælibet, interpoſita conditione, donatur: non poteſt a donatore donum poſtea revocari, niſi forte tali ſit conditione collata, quod ea ceſſante poſſeſſio revocari debeat.

CAP. IV. *Idem VVigornienſi epiſcopo.*

Illas vero terras, quæ de ſilvis extirpatæ, ſunt arabiles factæ, eis hereditario jure ſub annuo cenſu poteris concedere tenendas, a quibus ipſas ſuorum " vel parentum ſuorum labore conſtiterit fuiſſe extirpatas: niſi forte aliis poſſint ad majorem eccleſiæ utilitatem cum eodem honore & labore conferri.

" Corr. ſuo

CAP. V. *Idem Panormitano archiepiſcopo.*

Quia tua nos duxit prudentia conſulendos, utrum clerici ſcholares, de rebus mobilibus, aut immobilibus poſſint condere teſtamentum, conſultationi tuæ reſpondemus: quod licet de his quæ paternæ ſucceſſionis & cognationis intuitu aut de artificio ſunt adepti, ſive dono conſanguineorum aut amicorum ſuorum, non habito reſpectu ad eccleſiam, perveniunt ad ipſos, libere diſponere valeant, de his tamen quæ de conſideratione eccleſiaſtica perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.

CAP. VI. *Idem Salernitano epiſcopo.*

Ad hæc licet conſuetudo illa non ſit rationi conſona, ſecundum quam clericus, ſi a Kalendis Martii uſque ad Kalendas Novembris deceſſerit, totum fructum beneficii, quem deberet anno illo percipere, pro voluntate ſua largitur: quia tamen in multis eccleſiis obſervatur, ſatis eam in archiepiſcopatu tuo poteris tolerare, præſertim ſi clericus in deceſſu ſuo gravetur debitis. Et illud eſt omnino rationi contrarium, ut unus clericus in una vel in diverſis eccleſiis archidiaconatum & cantoriam vel decanatum obtineat: cum ſingula officia quæ ſunt in eccleſiis, aſſiduitatem exigant " præſtari.

" perſonam

CAP. VII. *Idem.*

De poſſeſſionibus autem, laicis ſub modico cenſu conceſſis, noverit tua fraternitas, quod ſi læſa eccleſia eſt & manifeſtum appareat detrimentum ipſius, cum ejus conditionem deteriorem facere non licuerit, & eccleſia jure minorum ſemper debeat illæſa conſervari, quæ in damnum ipſius conſtiterit, ad jus ipſius proprietatemque redire convenit. Providendum eſt tamen, ne, ſi forte colonus poſſeſſiones illas expenſis ac ſuo labore fecerit meliores, ſumptibus, quos bono animo fecerit, debeat defraudari.

CAP. VIII. *Idem Cenomanenſi epiſcopo.*

Ad hoc præſentibus tibi litteris i· not·ſcat, quod clerici de mobilibus quæ per ec leſi.s ſunt adepti, de jure " reſtaurari non poſſunt. Viventes tamen, & ſui compotes, moderate valent aliqua de bonis ipſis, non ratione " tementi, ſed intuitu eleemoſynæ * erogare, in ægritudine etiam conſtituti.

" leg. teſtamenti, " largiri,

CAP. IX. *Idem decano & capitulo Morianenſi.*

Ad hoc in apoſtolicæ ſedis ſpecula ſumus, licet immeriti, Domino diſponente, conſtituti, ut aciem noſtræ conſiderationis ad univerſas eccleſias extendamus, & earum commodis & profectibus omnino intendamus. Pervenit autem ad audientiam noſtram ex parte venerabilis fratris epiſcopi veſtri, quod ipſe pro eccleſiæ veſtræ neceſſitatibus magno ſit onere debitorum prægravatus. Unde quaſi vir providus & diſcretus nos obnixe rogavit, ut vos pro eis reddendis ſolicitos redderemus. Quia vero decet vos pro utilitate eccleſiæ & incremento, diligentes & vigiles exiſtere, dignitati veſtræ mandamus, quod ſi contigerit eumdem epiſcopum ante ſolutionem debitorum, quæ pro utilitate & neceſſitate eccleſiæ ſibi commiſſæ contraxerit, ex hac luce migrare, de redditibus qui ſpectant ad menſam ejus, donec alius loco ejus ſubſtituatur, eadem debita ſolvere ſtudeatis. Quo ſubſtituto, epiſcopum ad eorumdem debitorum ſolutionem omnino adducetis, & ſicut filius debita patris, ita prælatus ſui prædeceſſoris pro neceſſitate eccleſiæ contracta tenetur perſolvere.

UNI PLURA BENEFICIA eccleſiaſtica non committenda, nec unum inter plures dividendum: & de in beneficio ſibi aſſignato non reſidentibus.

PARS XXX.

CAPUT I.
Alexander III. Eboracenſi archiepiſcopo.

RELATUM eſt auribus noſtris, quod Nicolaus archidiaconus de Bedis, canonicus *Bevianenſis eccleſiæ, ita integre & plenarie canonicam jam dictæ eccleſiæ requirit præbendam, ſicut & illi qui die noctuque ſatagunt eidem eccleſiæ deſervire. Super hoc etiam litteras noſtras ſe habere proponit. Quia vero hoc indignum & abſurdum eſt, niſi de conſuetudine præſcriptæ eccleſiæ hoc poſſit inquirere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus eumdem archidiaconum diligenter commoneas, quod occaſione litterarum noſtrarum communia eccleſiæ prælibatæ nulla ratione, contra conſuetudinem & inſtitutionem ipſius eccleſiæ, requirere audeat: niſi eidem eccleſiæ in propria perſona aſſidue vel per medietatem unius anni voluerit deſervire.

CAP. II. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Cum teneamur ex debito ſuſcepti regiminis proviſioni clericorum intendere: tibi & aliis eccleſiaſticis prælatis, pro eis ſcripta noſtra dirigimus, & interdum etiam ſuper illorum proviſione, qui aliquod beneficium ſufficiens habere noſcuntur, dum etiam aliquando ignoramus eos habere aliquod beneficium, pro quibus tibi & aliis eccleſiarum prælatis ſcribimus, ſi preces & mandatum noſtrum recepiſti pro aliquo, vel ali quando recipies, qui aliud beneficium habet, de quo valet commode ſuſtentari, ni[illegible]

ANNO CHRISTI 1179

tis ipsis de alio beneficio quod habet, mentio habeatur: aut si nunc non potes ei sine scandalo providere, æquanimiter sustinebimus, si pro eo preces & mandatum nostrum non duxeris exequendum.

CAP. III. *Idem.*

Deferente I. Nob. presbytero, latore præsentium, accepimus, quod cum duas ecclesias haberet, archidiaconus tuus ipsum altera illarum spoliavit, & eam cuidam presbytero N. nomine assignavit. Prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad venerabilem fratrem nostrum Treverensem " archiepiscopum appellavit. Cumque idem I. de mandato ejusdem archiepiscopi in B præscriptam ecclesiam fuisset restitutus, memoratus G. ad audientiam nostram appellavit. Postea vero prædictus archiepiscopus eumdem I. eo quod ad præsentiam suam vocatus ut alteram de prædictis ecclesiis prænominato G. concederet, venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem a sententia qua tenebatur, facientes eum absolvi, eumdem duximus tibi remittendum. Quo circa mandamus, quatenus partibus ante præsentiam tuam convocatis, præscripto I. una de præscriptis ecclesiis, quam voluerit, cum pertinentiis suis relicta, alteram præfato G. si ecclesiam non habet, non differas assignare. Si vero aliam habet ecclesiam, alteri personæ idoneæ, beneficio ecclesiastico carenti, incunctanter assignes.

" Remensem

CAP. IV. *Idem in Concilio Turonensi.*

Majoribus in ecclesia beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum clericorum præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis ecclesia firmam habeat unitatem, divisionem præbendarum, ut dignitatum permutationem, fieri prohibemus.

CAP. V. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Ad audientiam nostram pervenit, quod H. presbyter monachos de Rameseiâ, & clericum suum T. petendo vicariam ecclesiæ de Buruvelle, a qua XXIX. annis retrocessit, in diversis postea ecclesiis personatum adeptus, multipliciter vexare ac fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum, ut qui curam animarum in diversis habet ecclesiis fiat, vicarius in alienis: discretioni tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita, si ita esse noveris, prædictum presbyterum a petitione prædictæ vicariæ desistere, appellatione & occasione remota, districtius compellatis: non obstantibus litteris, si quas tacita veritate per nuntium aliquem a nobis impetravit. Extirpari enim debent, quæ de avaritiæ radice procedunt, & canonum sunt contraria sanctioni.

CAP. VI. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Fraternitati tuæ duximus respondendum, ut si clerici qui in ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia sunt adepti, ad aliam diœcesin, absque tua conscientia & assensu, morandi causa transierint, beneficiis quæ a te habuerint, liceat tibi eos spoliare: nisi forte disciplinis scholasticis invigilaA verint, aut causam rationabilem tibi ostenderint, quare reverti non debeant. Præterea clericos alterius diœcesis absque litteris commendatitiis episcopi sui, nisi pro eis preces aut mandata sedis apostolicæ receperis, non teneris nec etiam debes recipere.

CAP. VII. *Idem G.* " *Nincolnensi electo.*

" *f.* Lincolniensi

De multa liberalitate credimus provenisse, quod dilectus filius noster S. archidiaconus de Norhantuna, præbendam, quam habebat in ecclesia tibi commissa, libere tibi concessit, ut eam dilecto filio G. nepoti vestro conferres. *Et infra:* Quoniam igitur nulla ratione sustinere possumus, ut memoratus archidiaconus dispendium patiatur, unde gratiam tuam & nostram meruit obtinere, ubi jus præbendæ suæ cesserit G. ut vestram possit perficere voluntatem: fraternitati tuæ, *&c. ut supra.* Cum rationi & ecclesiasticæ institutioni contrarium sit, ut archidiaconus præbenda careat in ecclesia, cui noscitur in archidiaconatus officio deservire, non honestum fit tibi, promissionem tuam tam honestam revocare.

CAP. VIII. *Idem Burdegalensi archiepiscopo.*

Præterea de G. archidiacono, qui cum in tua & Tolosana ecclesia archidiaconus sit constitutus, & in utraque professus regulariter, collectis illis quæ in archidiaconatu tuo potest colligere, C præter conscientiam tuam & licentiam, Tolosam regreditur, & ibi per annum vel amplius moratur: providentiæ tuæ significamus, ut eumdem archidiaconum, si ita res se habet, altero quem maluerit, archidiaconatu, occasione & appellatione cessante, facias esse contentum.

Pars cap. Consuluit: *sup. de spons.*

CAP. IX. *Idem Salernitano archiepiscopo. Pars cap. supra de clericis matrimonio copulatis:* Clericos.

Mandamus, ut si qui clerici ecclesiarum tuarum, fratribus Hospitalis cum licentia sui prælati D sponte ac gratis per annum vel triennium servire decernunt, nequaquam impediantur: & interim beneficia sua ecclesiastica vel redditus, si quos habent, non amittant.

DE EXCOMMUNICATIS. PARS XXXI.

CAP. I. *Idem* " *Exoniensi episcopo.* " Oxon.

Ex parte tua nobis est constanti assertione propositum, quod quidam interdum pro certis causis excommunicati, sedem apostolicam visitant, & reticentes causas pro quibus sunt vinculo excommunicationis adstricti, auditis conE fessionibus suis, absolutionis beneficium " meruisse. Unde quia nos consulere voluisti, utrum illa absolutio teneat, si occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerunt, absolutionis meruerunt " privilegium, sive excommunicationis aliam causam prætendentes: consultationi tuæ taliter respondemus, quod si ita cōstiterit, eos cogere debes censura ecclesiastica, cum litteris tuis rei veritatem continentibus, ad sedem apostolicam redire: Si vero id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quod non fuerint veritatem confessi: ipsos compellere debes exinde coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

" *f.* meruere. " beneficium.

CAP.

CAP. II. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Qua fronte nos ſuper articulis juris conſulere valeas, non videmus, cum in his quæ tibi nota ſunt & liquida, manifeſte dicaris ordinem pervertere, & evidenter libertati *eccleſiaſticæ contraire, pro qua ille glorioſus & inclytus martyr, prædeceſſor tuus Thomas martyrium ſubire non expavit. Iam enim non in eccleſia, ſicut canonicum eſt & honeſtum, non in palatio, non in camera tua, ſed in propria camera regis, contra debitum juris & contra pontificalis officii dignitatem, epiſcoporum electiones diceris confirmare. Verum ſuper his, de quibus nos conſulere voluiſti, prout nobis dederit Dominus, tibi reſpondemus. Sane ſi quis pro contumacia vel alia qualibet cauſa, excommunicatione tenetur adſtrictus, & offert ſe ad juſtitiam de his, pro quibus ſententiam ipſam excepit: judex eum, ut non in excommunicatione decedat, abſoluere poterit, etiam ſi pars adverſa, ne abſoluatur, appellationis obſtaculum interponat: ab ipſo tamen ante abſolutionem ſufficiente cautione recepta, quod vel in præſentia Romani pontificis, ad cujus audientiam appellatur, ſi maluerit adverſarius, vel coram judice, cui Romanus pontifex cauſam delegaverit, vel coram eo in quo utraque pars convenerit, juris pareat æquitati.

* eccleſiæ

CAP. III. *Idem in eadem epiſtola.*

De his etiam, qui ſe conqueruntur irrationabiliter excommunicationi vel interdictioni ſuppoſitos, illud idem dicimus: etiamſi hi pro quibus tulerint ſententiam, ad ſedem apoſtolicam duxerint appellandum.

CAP. IV. *Idem Rotomagenſi archiepiſcopo.*

Quia quæſitum eſt a nobis ex parte tua, ſi liceat tibi eos qui excommunicationis vinculo ab epiſcopis, aut ſuffraganeis tuis fuerint innodati, & ad audientiam tuam appellant, abſoluere antequam ſteterint tuo judicio: inquiſitioni tuæ præſentibus litteris reſpondemus, quod ſi poſt appellationem inter eos ſententia excommunicationis eſt promulgata, abſolutione non indigent, cum ſententia poſt appellationem lata neminem ligare poſſit. Si autem ante appellationem fuerint excommunicati, ante ingreſſum cauſæ recepto ab eis juramento, ſecundum eccleſiæ conſuetudinem debes eos abſoluere, niſi epiſcopo a quo fuerunt excommunicati, in hac parte volueris deferre, & eos ad ipſum abſolvendos remittere. Cum autem ab epiſcopo vel a te fuerint abſoluti, cauſam audire debes, & eam fine debito terminare: quia nec excommunicati ante abſolutionem ſunt audiendi, nec cauſa ad eos a quibus eſt appellatum, debet aliquatenus remitti.

CAP. V. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Cum ad hoc in beatorum apoſtolorum principis cathedra, quaquam immeriti, Domino diſponente, ſimus conſtituti, ut plantare debeamus quæ ad virtutem ſpectant & decorem; & evellere & eradicare curemus, quæ ſunt obvia rationi, & profectum impediunt ſalutis: intelleximus ſane quod Hoſpitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem eccleſiaſticam præſu-

A munt tradere humanę Chriſtianæ ſepulturæ, non cogitantes, quam grave ſit illis in morte communicare, quos, dum viverent, eccleſia pro ſuis exceſſibus a ſinu ſuo ſegregavit. Unde quoniam hujuſmodi præſumptionem & temeritatem nolumus nec debemus aliquatenus tolerare: diſcretioni tuę, *&c.* quatenus prædictos fratres moneas & horteris, & ex noſtra parte præcipias, ut ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis ſepelierint, extra cœmeteria ipſos penitus ejiciant. Quod ſi facere noluerint, tu hoc ipſũ de his, quos in excõmunicatione defunctos eſſe conſtiterit, autoritate noſtra, & appellatione remota, exequaris.

CAP. VI. *Idem in Turonenſi Concilio.*

B Quoniam ſupervenientibus novis morbis novas expedit invenire medicinas: & eccleſiaſticæ libertati conſulere, & ſubditorum utilitati providere curantes, ſtatuimus ut capellani, & qui eorum vice miniſtrant, hujuſmodi ſacramento adſtringantur, ut ex quo fuerit cognitum eis, aliquid eccleſiæ vel cœmeterii ſeu eccleſiaſticæ poſſeſſionis, in caſtrum veniſſe, vel caſtrenſium violentia ablatum fuiſſe, conveniant dominum caſtri, ſive illum qui primus ab eo dominatum habet, cujus poteſtate conſilioque res dirigi poſſit. Et ſi eorum commonitione præmiſſa, prædam non reddiderit, ſi adfuerit; vel ſi abfuerit, de integra reſtitutione infra octavum diem certam ſecuritatem non fecerit: extunc ab omni eccleſiaſtico ceſſabi-C tur officio, excepto baptiſmo & confeſſione, & timore mortis communione. Quod in omnibus terris eorum propriis præcipimus obſervari, nec non & in illis, in quibus integram exercent dominationem. Permittimus tamen, ut ſemel in hebdomada, cauſa conficiendi corpus Chriſti, Miſſa in villa celebretur proxima, clauſis omnibus oſtiis, & excluſis excommunicatis", præter miniſtros altaris. Quod ſi prædicti caſtrenſes poſt datam inter eos ſententiam incorrigibiles per xxxx. dies extiterint: capellani ab eorum recedant officio, non amplius cum eis commoraturi, quamdiu ſub anathematis vinculo teneantur. Sub hac lege ſcri-D ptores claudimus. Quod ſi capellani vel quilibet officiales clerici ex ſuis poſſeſſionibus ſunt advocati ſervitii debitores, ultra tres menſes commorandi cum eis licentiam non adhibemus. Quod ſi gratia commonitionis" eis cõcedatur, conveſcendi tamen & cohabitandi interdicimus participationem. Qui vero ultra præfixum terminum cum eis commorari præſumpſerit, officio ſimul & eccleſiaſtico careat beneficio, & ne forte præda "in dolo convertatur, aut clericos caſtrorum excuſet ignorantia: egredi debent," obviare prædæ, audituri & ſolicite inquiſituri, ſi quæ res ibi fuerint eccleſiaſticæ, vel earum reclamatores. Si quis E autem clericus ob hujuſmodi receſſum, propter juſtitiam a domino ſuo rerum ſuarum damna pertulerit: ipſe dominus non niſi per integram omnium reſtitutionem meretur abſolui. Si quælibet villa duos vel plures advocatos habuerit, in quorum aliquem lata ſit ſententia: " non careant officio, niſi qui ejus ſubſunt dominio. Quod ſi eccleſia ſuæ " advocationis fuerit, eadem eſſet & ſibi interdicta: licet alterius advocationis corpora ſepelieri: Miſſa tamen non celebrabitur. De mutandis autem caſtrorum vicariis vel clericis ſtatuimus ut archidiacono ſignificetur, ne alius loco eius ſubſtituatur, donec eodem adſtringantur ſacramento. Mercatoribus autem & cęteris hominibus civitatum vel " burgorum prohi-

" al. excluſis omnibus pręt.

" al. commorationis

" al. pręda committatur in dolum

" al. deb. obviam prædę

" al. additur dummodo.

" al. unius advocationis fuerit, ſuis eadem & ſibi interdicta, licentia, licet alter.

" al. burgatorum.

ANNO CHRISTI 1179.

prohibemus, ne aliquem nomine excommunicatum, " hospitem suscipiant, nec in venditione vel in emptione seu aliqua participent accommodatione. Qui vero transgressores extiterint, a sacerdote parochiano tres dies vocentur, tribus autem aliis diebus ad correctionem expectentur: septimo die, si incorrigibiles apparuerint, anathematis sententiam subituri: nec ab episcopo, nec ab archidiacono se noverint absolvendos. Si vero a domino aliove potente ad hospitandum excommunicatum, hospiti vim illatam cognitum fuerit, hospes reus non habeatur: sed ejus qui violentiam intulit, terra suspendatur: cujus suspensionis restitutio pontificali erit arbitrio reservanda. In villis vero vel urbibus vel castellis, quæ regis subsunt dominio, in quibus constabularii ad tempus statuuntur, si ipsum constabularium constiterit anathematis sententiam subiisse: ipso in villa præsente locus" medius: quo recedente, eodem " reversuro, alii Divinum officium non amittant: suis domesticis omnibus a Christianitate suspensis. De cœmeteriis & ecclesiis, sive quibuslibet possessionibus ecclesiasticis tenserias " dari prohibemus, ne * pro ecclesiæ vel cœmeterii defensione clerici fidei suæ sponsionem interponant: quod si præsumpserint, ordinis sui & beneficii periculum incurrant. Qui vero ecclesiam vel cœmeterium contempserint", vel ordinatis manus violentas imposuerint, anathematis sententia feriantur: nec ab alio nisi a domino papa absolutionem consequantur, nisi mortis interveniente periculo, dispensatio misericorditer subveniat, data tamen pro " posse satisfaciendi securitate, si convaluerint, pro absolutione papam adituros. Si quis videns excommunicatum ex nomine, hospitio susceperit, vel ei pecuniam scienter accommodaverit: quia nostri sunt contemptores mandati, prohibemus, ne Christianus vel Christiana ei serviat, donec inde satisfecerit. Præcipimus autem, quod decani " fide adstringatur, quod si eis cognitum fuerit, aliquem de clericis hæc decreta non servasse, episcopo, si affuerit, vel archidiacono denuncient. Prohibemus etiam, ne abbates vel monachi, priores vel abbatissæ, vel priorissæ, de possessionibus ecclesiasticis tenseriam " donent: clericis autem & laicis prohibemus, ne quis scienter prædam" ecclesiæ emat, vel prædam " cœmeterii, vel cujuslibet possessionis ecclesiasticæ: quod qui præsumpserint, anathematis vinculo feriantur.

" hospitio

" al. præsente, loco illo Divina vacent: quo &c.

" al. eodem die reu.

" al. censuarias

" al. nec

" al. combusserit

" al. pro se

" al. decani rurales

" al. censarias

" al. prædia

" al. prædium

Ex decretis Gelasii papæ, cap. 2.

Quicumque intra anni spatium civiliter sive publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiæ aditum clausisse videantur. Quod si obstinato animo defuncti fuerint, nos illorum causam, juxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam, Divino judicio reservantes, quibus vivis non communicavimus, mortuis non communicamus.

CAP. VII. *Idem.*

Cum ab ecclesiarum prælatis ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, debet rata & firma consistere, "ut usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observetur. Quapropter discretioni tuæ, *&c.* quatenus si quando dilectus filius noster Lan. plebanus sancti Pancratii ", in clericos vel in laicos parochianos suos interdum interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, præcipias observari: nec eam sine congrua satisfactione, & absque conscientia ejusdem plebani, aliqua ratione relaxes.

" al. & usque &c. observari

" al. S. Pancratii de Lucar.

DE CONIUNGENDIS FILIIS ante vel post compaternitatem genitis.

PARS XXXII.

CAP. I. *Alexander III. Salernitano archiepiscopo.*

VTRUM autem filii vel filiæ ante vel post compaternitatem geniti, possint simul ad invicem copulari, canones secundum diversorum locorum consuetudinem inveniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos post compaternitatem prohibeat ad invicem copulari: alter tamen canon posterius editus primum videtur corrigere, per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint cōjungi: excepta illa persona dumtaxat, per quam ad compaternitatem pervenitur. Unde tolerabilius nobis videretur, ut secundum posteriorem canonem, etiam post compaternitatem geniti, simul possint copulari, præter illam personam, per quam compaternitas contrahitur, nisi consuetudo ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.

CAP. II. *Idem eidem in eadem epistola.*

Si vir vel mulier scienter aut ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc ab invicem separari debeant & alii copulari, quia nos generaliter consulere voluisti, consultationi tuæ respondemus: quod quamvis sit generaliter constitutum ut debeant, quidam tamen humanius & potius sentientes, aliter statuunt. Et ideo nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci. Quod si ex ignorantia id factum est, eos excusare ignorantia videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.

QUI FILII SINT LEGITIMI, & de exactione dotium post divortium, & ad quem pertineat hujus causæ cognitio.

PARS XXXIII.

CAP. I. *Idem " Exoniensi episcopo.*

" Oxon.

MEMINIMUS nos fraternitati tuæ super causa quæ inter P. & R. de quadam hereditate vertitur, quam idem P. nomine Sibyllæ uxoris suæ petebat, tali modo scripsisse: ut si constaret, prout litteræ tuæ continebant, inter dicti R. patrem & matrem, post ejus nativitatem matrimonium fuisse contractum, eum omni appellatione remota legitimum esse denuncies, & ab hereditate paterna propter causam prædictam nullatenus debere repelli. Tanta est enim vis " sacramenti, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium habeantur legitimi. Verum quoniam P. ultra quam in litteris tuis continetur, nobis significavit, quod pater suus, vivente uxore, matrem R. tenebat, & eū in adulterio procreasset, & quod in mortē ipsius uxoris mater fuerit machinata: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quod vivente uxore, pater præ-

" matrimonii.

prædicti R. matre ipsius publice abusus fuisset, eum spurium, & ab hereditate repellendum, præsertim si mater ipsius in mortem prioris uxoris fuerit machinata, decernas, quoniam inter se legitimum matrimoniũ contrahere non potuerunt.

CAP. II. *Idem venerabili fratri N. episcopo Bathoniensi.*

Ex conquestione E. mulieris, nobis innotuit, quod R. quondam vir suus, a quo, sicut dicitur, fuit sine judicio ecclesiæ separata, dotem suam sibi reddere contradicit. Quia vero indecens est, & a juris ordine alienum, ut prædicta mulier dotem suam amittat: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si eadem mulier a prædicto viro, judicio ecclesiæ, separata fuerit, ipsum moneas & inducas, & si necesse fuerit, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas, ut prædictæ mulieri dotem suam restituat, aut secundum terræ consuetudinem, in præsentia tua justitiæ plenitudinem exhibeat.

CAP. III. *Idem.*

Conquestus est nobis H. lator præsentium, quod quamdam mulierẽ neptem R. accepit in uxorem, & præfatus R. ipsam exheredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit: cum postea, prout dicitur, pater præfatæ mulieris, matrem ipsius acceperit in uxorem. Inde est quod fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, nullius appellatione obstante, legitimam esse judicetis, inhibentes prædicto R. ex nostra & vestra parte, ne sæpedictæ mulieri vel heredibus suis hac occasione super hereditate sua molestiam inferat vel gravamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublato appellationis remedio, ecclesiastica severitate percellatis.

CAP. IV. *Idem London. & VVigorn. episc.*

Causam quæ inter R. & F. super eo quod mater jam dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, experientiæ vestræ jam pridem commisimus terminandam. Verum quia in litteris nostris inseri fecimus, ut sæpefato R. possessionem omnium eorum, quorũ possessor extitit, quando avus suus iter Hierosolymam proficiscendi arripuit, ante principalis causæ ingressum faciatis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: nos attendentes, quod ad regem pertineat, non ad ecclesiasticam autoritatem, de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri & dignitati carissimi in Christo filii nostri H. regis Anglorum principis detrahere, qui, sicut accepimus, motus est & turbatus, quod de possessionibus non scripsimus ei, cum ipsarum judicium, ut asserit, ad se pertineat: volumus, & fraternitati vestræ mandamus, quatenus possessionum jura regi relinquentes, factum de principali causa, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo matrimonio fuerit nata, plenius cognoscatis, & eam vel aliam secundum litterarum nostrarum tenorem, appellatione remota, terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente, ut dicitur, non fuerit impetitum.

CAP. V. *Idem.*

Cum inter I. veterem concivem nostrum & T. mulierem divortii sit sententia canonice prolata, filii eorum, qui ante sententiam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice sine contradictione ecclesiæ matrimonium inter se contraxerint: inde est quod autoritate apostolica statuimus, ut filii eorum, quos ipsi ante divortium habuerunt, & qui conceptus fuerat ante latam sententiam, nihilo minus legitimi habeantur, & quod in bona paterna jure hereditario succedant, & de bonis parentum suorum nutriantur. Quocirca venerabilitati vestræ, *&c.* quatenus præfatos filios memorati I. prædictæ mulieris succedere in paterna bona, & exinde nutriri non prohibeatis: nec occasione divortii in parentes eorum celebrati, eis a quoquam molestiam vel gravamina sustineatis inferri.

DE RAPTORIBUS, ET ECCLESIARUM violatoribus, & quando post peractam pœnitentiam sit neganda sepultura ecclesiastica, nisi satisdent de damno restituendo.

PARS XXXIV.

CAPUT I. *Eugenius tertius universo clero.*

SUPER eo quod de raptoribus ecclesiarum, atque presbyteris, qui pœnitentiam eis injungere, & oblationes eorum contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum cum fratribus nostris statuimus, & constitutionem ipsam, sanctorum patrum vestigia subsequentes, autoritate Dei & sanctorum apostolorum Petri & Pauli pariter confirmamus; statuentes, ut quicumque ex his raptoribus, qui in urbe diabolo suggerente violenter surrexerint, in rapina, sive in ecclesiarum violatione manifeste est deprehensus, vel amodo fuerit, nisi ablata prius restituat, si poterit, vel emendandi plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur: si vero usque ad obitum, quod absit, in sua contumacia duraverit, & in extremis positus, pœnitentiæ remedium humiliter postulaverit, si emendationem vel emendandi securitatem præstiterit, ac fidejussores, qui ablata restituere debeant, idoneos dederit, ei pœnitentia & ecclesiastica sepultura concedatur. Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendaverit, & in morte securitatem ac fidejussores, sicut diximus, præstare nequiverit, solemnitas pœnitentiæ parum prodesse, sicut credimus, videtur: sed viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus clericorum sepulturæ illius intersit, nec ejus eleemosynam accipere præsumat. Quod si qui presbyterorum vel clericorum contra statutum nostrum in vita vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ illorum interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & beneficio ecclesiastico careant.

CAP. II. *Alexander III. Claromontano episcopo.*

Litteris tuis quas I. lator præsentium exhibue-

ANNO CHRISTI 1179.

rat, continebatur, quod cum pater ejus multis fuisset criminibus irretitus, qui per appositionem ignis, ecclesiarum incendium diabolo suggerente commiserat: tandem in ultima ægritudine constitutus, se confessus est peccatorem, & accepta pœnitentia de commissis, per manum capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus: sed moriens, ecclesiasticam sepulturam nequivit habere. Quapropter si ita res se habet, fraternitati tuæ, &c. quatenus corpus ejusdem patris I. supradicti, appellatione cessante, facias in cœmeterio sepeliri, & heredes ejus moneas & compellas, ut his quibus ille per incendium vel alio modo damna contra justitiam irrogavit, juxta suas facultates condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

Idem ex Concilio Turonensi.

Fures & latrones si in furando vel in prædando occiduntur, visum est pro eis non orandum: & si comprehensi & vulnerati fuerint, & presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non denegamus.

CAP. III. *Item Alexander tertius Lucensi episcopo.*

De secunda vero quæstione, hoc tuam discretionem tenere volumus, quod propinqui ejus, quem pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in clericos, in violatione multarum ecclesiarum & incestu, vinculo excommunicationis adstringis, monendi sunt ut pro eis satisfactionem exhibeant: quod si fecerint, quia laborans in extremis, præstito juramento, per presbyterum " tenuerit ab excommunicationis sententia relaxari, in cœmeterio poterit sepeliri. Si autem propinqui sui tuis acquiescere monitis contradixerint, quia jam non est purgatum peccatum, defuncto neganda est ecclesiastica sepultura.

" *f.* meruerit

DE POENITENTIA.

CAP. I. *Alexander III.* * *Exoniensi episcopo.*

SICUT dignum est, & omni rationi consentaneum, graves & difficiles quæstiones ad examen sedis apostolicæ referri, ita etiam nobis ex ministerio susceptæ solicitudinis imminet, easdem quæstiones, prout nobis Dominus dederit, absolvere, & singulis a nobis consilium postulantibus respondere, ut providentia Romanæ ecclesiæ, quæ ubique terrarum obtinet, disponente Domino, principatum, quæstiones solvantur, & removeatur in his ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super quæstionibus, quas tua nobis discretio solvendas duxit, te non dubitemus providere, & discretum existere, cogimur tamen ex susceptæ servitutis ministerio, discretioni tuæ juxta providentiam nostram exinde respondere. Sane cum vir sapiens & discretus sis, & in his plurimum exercitatus, plenius nosti, quia in excessibus singulorum non solum delicti qualitas, sed quantitas & ætas, scientia, sensus atque conditio sunt attendenda, quare non solum secundum qualitatem & quantitatem facinoris, sed secundum ea quæ diximus, & secundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique

A debet pœnitentia injungi, cum, sicut tu ipse non ignoras, idem excessus magis in uno, quam in alio sit puniendus. Illi autem qui animo occidendi illum sanctum & reverendum Thomam quondam Cantuariensem archiepiscopum, aut feriendi, aut capiendi, ut de illa captione mors ei subsecuta fuisset, citra manuum injectione se fatentur venisse, pari pœna sunt puniendi: & alii qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte violentia, quam quidam amoliri debebant, impediretur, paulo minori pœna mulctari; quia sicut scriptum est, qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, ipsum occidit. Constat quoque eos ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus contra alios opem ferre venerint: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui, cum possit,
B manifesto facinori desinit obviare. Illi vero qui se asserunt animum regis inflammasse ad odium, unde forte fuit homicidium subsecutum, satis dure & aspere, sed non ita severe sunt puniendi: nisi forte ipsum regem ad illud homicidium provocassent. Illi quoque non fuerunt a culpa liberi, nec a reatu debent esse immunes, qui licet fuerint iniquæ machinationis ignari, sicariis tamen, si eos sicarios esse sciebant, vel in sarcinis, vel in armis eorum custodiendis ministerium præbuerunt. Illos vero, qui dicuntur illius viri sancti & suorum per mortem occupasse spolia, si nihil aliud in tanto facinore commiserint, a pœna mortis eius arbitramur immunes: sed hæc quæ occupaverunt,
C tenentur eis in integrum restituere, quibus ablata fuerunt, si habeant in facultatibus, unde ea reddere possint: & ipsis tamen ex " hinc pœnitentia moderata est iniungenda: quia licet ex his quæ occupaverunt quædam fatentur se pauperibus in, eleemosynam erogasse, tamen alienas res, cum ipsas potuissent eis restituere quorum fuerint, debuerunt pauperibus erogare. Illi vero qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis qualitate, quo in eadem nequitia perduraverint ignoranter, & inquisito etiam, si amore vel affectione communicaverint ignoranter vel scienter, secundum hoc pœnitentia est indicenda. Clericos
D vero, quos constat armatos esse & interfuisse tanto facinori, & clericos etiam illos qui consilium istud dederunt, vel ut sanctus vir caperetur: perpetuo non solum ab altaris officio deponendos esse censemus, sed etiam ita, ut in ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, nec responsaria sive antiphonas cantare in choro, sed in psalmis apud Dominum de commisso veniam satagant implorare. Insuper clerici etiam ipsi in obstructo claustro monachorum vel canonicorum, si fieri potest, sunt includendi, ita quidem, quod ipsi in septennium seu quinquennium debeant ab introitu ecclesiarum cohiberi.

" hoc

E

CAP. II. *Idem eidem.*

Ex tuæ fraternitatis litteris & confessione sacerdotis præsentium latoris accepimus, quod cum eum ad sacerdoti ordinem assumendum non aliter voluisset ejus archidiaconus præsentare, quinque solidos eidem archidiacono solvit, & sic postmodum ordinem istum, per eum præsentatus, accepit. Unde super eo de quo consilium nostrum postulasti, sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eumdem sacerdotem secreto convenias, monens eum, sine ulla tamen coactione, propensius & inducens, ut

ANNO CHRISTI 1179.

ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuo ab officio, quod ita illicite acquisivit, abstineat. Si vero ad religionis ordinem assumendum forte inducere non poteris, studeas ei ad sustentationem aliquod ecclesiasticum beneficium constituere, ad hoc, ut debeat officio sacerdotali sponte in perpetuum abstinere, alioquin non erit tutum, cum sit secretus excessus, ipsum invitum ab eodem officio coercere. Sed tamen pœnitentiam secretam secundum quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

CAP. III. *Idem eidem.*

De peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel per alium pro necessitate adimpleri, tibi respondemus, quod ab ejus qui præsidet, dependet arbitrio, ut consideret diligentius & attendat qualitatem personæ & causam commigrationis, seu id ex infirmitate, sive affluentia contingat divitiarum: & utrum peregrinatio, an recompensatio utilior fuerit, & Deo magis accepta, & secundum hoc debet exinde dispensare.

CAP. IV. *Idem archiepiscopo Cantuariensi.*

Quod autem consuluisti, utrum remissiones, quæ fiunt in ecclesiarum dedicationibus, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quam his qui remittentibus subsunt: hoc tuam discretionem volumus firmiter tenere, quod cum a non suo judice nullus ligari valeat vel absolvi, remissiones prædictas illis prodesse tantummodo arbitramur, quibus ut prodessent, pastores proprii specialiter indulserunt: & in hoc intelligas eam quæstionem solutam, in qua quæritur, utrum is qui excommunicato communicat, a non suo episcopo absolutionis gratiam debeat implorare.

PARS XXXVI.

DE SENTENTIIS ET interlocutionibus.

CAP. I. *Alexander III. episcopo Norwvicensi & abbati de Evesham.*

SCRIPSIMUS vobis ad suggestionem H. clerici, ut causam inter ipsum & R. super capella N. diligentius audire debeatis, & sub certa forma terminare, omnino immemores existentes, quod eam prius aliis judicibus commisissemus, dilecti autem filii nostri S. & R. suis litteris nobis intimarunt, quod ipsi prædictam causam sibi a nobis, appellatione remota, commissam, ordine judiciario terminarent. Quare a prænominatis judicibus veritatem studiosius inquiratis, & si noveritis eos super causa memorata diffinitam protulisse sententiam, nullatenus in causa ipsa procedatis: & si forte processistis, nec mandatum nostrum, nec factum vestrum volumus eorum sententiæ derogare. Sed vobis firmiter injungimus, ut prænominato H. perpetuum super eadem causa autoritate apostolica imponatis silentium.

CAP. II. *Idem eisdem.*

Cum aliquibus adjudicata est possessio, non sufficit eis pignora dari, nisi corporali gaudeant possessione.

CAP. III. *Item R. VVigorniensi episcopo.*

Causam quæ vertitur inter fratres Dunelmensis monasterii, & monachos sancti Albani super ecclesia de "Tenemuda, audiatis, & appellatione cessante terminetis, illud inter cætera specialiter provisuri, ut fratres Dunelmensis ecclesiæ autoritate & assensu episcopi causam ingrediantur, ne si fratres sancti Albani obtineant, episcopus Dunelmensis se abbatem illius ecclesiæ proponens, litem sopitam valeat suscitare. " Tinemuhe

CAP. IV.

Archidiaconis de ecclesiastica institutione non videtur licere, nisi autoritas episcoporum & consensus accesserit, in alios sententiam promulgare.

CAP. V. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Cum aliqua causa, appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec debet ei stari, si manifestam contineat iniquitatem.

PARS XXXVII.

DE LEPROSIS.

CAP. I. *Idem.*

Ex transmissa conquestione R. clerici nobis innotuit, quod cum ecclesia de N. a monachis, ad quos jus illius ecclesiæ spectare dinoscitur, ei concessa fuisset, tum temporis cum VV. clericus, qui fuisse lepra tactus perhibetur, eam possideret, timens ne similiter eadem concessione, aliqua fieret innovatio, ad sedem apostolicam appellavit, & ad nos nuntium suum destinavit. Quoniam igitur universis Dei fidelibus, & his maxime qui clericali diditi sunt officio, in suis justitiis adesse tenemur, discretioni vestræ, &c. quatenus si vobis ita constiterit, præscriptam ecclesiam præfato R. taliter concessam, & post appellationem ad nos factam super eadem ecclesia, in ea inveneritis alium institutum, eo inde amoto, eam ipsam, omni contradictione & appellatione cessante, jam dicto R. faciatis, dilatione postposita, assignari, non obstante quod eadem concessio facta fuerit tempora prædicti VV. si ipsum prænominato morbo manifestum fuerit laborasse. Testes vero, quos idem R. vobis nominabit, moneatis attentius, & inducere laboratis, ut amore justitiæ, testimonium perhibeant veritati.

CAP. II. *Idem.*

Pervenit ad nos, quod cum hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali a communione omnium separentur, & extra civitates & villas ad loca solitaria transferantur, nec uxores viros, nec viri uxores suas taliter ægrotantes sequantur, sed sine ipsis manere præsumant. Quoniam igitur, cum vir & uxor una caro sint, nec debeat alter sine altero diutius esse: fraternitati tuæ, &c. quatenus si qui sunt in provincia tua viri vel mulieres qui lepræ morbum incurrunt, uxores ut viros, viri ut uxores suas sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solici- 3. q. 1. Unaquæque. 32. q. 4. Si uxorem.

ANNO CHRISTI 1179.

tis exhortationibus inducere laboretis. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungatis, ut uterque altero vivente continentiam servet: & si qui contra mandatum nostrum venire præsumpserint, eos contradictione & appellatione cessante, vinculo anathematis adstringas.

Hæc in prima editione minoribus characteribus erant exarata: ut hic repræsentamus.

Sed hoc, ubi de locis habitatis expelluntur ad solitaria: illud, ubi non. Vel hoc, quando tanta apparet macula, quod ex tactu timetur infectio: illud, quando non tanta.

CAP. III. *Idem Baroniensi* ["] *episcopo.*

["] Corr. Bathoniensi.

Matth. 5.

Quoniam ex multis autoritatibus & præcipue ex euangelica veritate apparet, nemini licere uxorem suam, excepta causa fornicationis, dimittere: constat quod sive mulier lepra percussa fuerit, sive gravi aliqua infirmitate detenta, non est propterea a viro suo separanda. Leprosis autem, si se continere noluerint, & aliquam quæ sibi nubere velit, inveniant, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quod si virum sine uxore Divino judicio leprosum fieri contigerit, & infirmus a sana carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exegerit, est solvendum, cujus præcepti nullam in hac causa invenimus exceptionem.

1. Cor. 7.

CAP. IV. *Lucius III. Lincolniensi episcopo.*

Super eo vero quod quæsivisti de rectoribus ecclesiarum, lepræ macula adeo infectis, quod altari nulla possunt ratione deservire, neque sine magno scandalo illorum, qui adsunt, ingredi ecclesias: hoc tuam volumus fraternitatem tenere, quod eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus ecclesiæ ad sustentationem suam congruam recipiat portionem.

PARS XXXVIII.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I. *Alexander tertius Salernitano archiepiscopo.*

De quarta vero decimæ & oblationis defunctorum, clerici ab impetitione episcopi, quadragenaria temporis se posse præscriptione tueri videntur, nisi forte cathedralis sedes pastore interim caruisset, qui jura ecclesiæ suæ exigere debuit. Sed Romana ecclesia tricennalem præscriptionem contra ecclesiam non adimit.

CAP. II. *Idem* ["] *Cistrensi decano.*

["] Cicestrẽsi

Ex litteris tuæ dubitationis intelleximus, te & archidiaconum confines habere præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam verti, eo quod dicas eum antiquos fines egressum, partem fundi tui occupasse: ille econtra asserit, se eamdem partem fundi XL. annis possedisse inconcusse. Tu autem ad tuam præbendam quiete per idem tempus perstitisse affirmas. Qua in re quæris cui incumbit probatio, petitori, an possessori. Ad quod sane scire debes, quod judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque pars vices duorum habeat, agentis scilicet & ejus cum quo agitur. Unde hinc inde rite testes produci possunt ad cognitionem judicis instruendam. Quibus examinatis, judex quos præcedere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittet. Quod si forte ambarum partium testes æque idonei sunt, possessoris recipientur, cum promptiora sint jura ad absolvendum quam ad condemnandum: excepta causa liberali, in qua si utriusque partis testes forsan æquales fuerint, pro libertate tamen semper pronunciabitur. Nam possessori probationem aliquando dari, juris manifesti est, cum in sacris canonibus cautum sit ita: Si quis objecerit præscriptionem longi temporis, & eam probaverit, reportet possessionem: quoniam nemo recte objicit, nisi qui possidet.

16. q. 3. Dilectio.

16. q. 3. c. 123.

CAP. III. *Idem Remensi archiepiscopo.*

Controversiam quę inter Macularensem & Formolensem ecclesias super decimis de villa de ["] Remegan mota fuit, nos cum fratribus nostris pertractavimus: & quidam monachi decimam omnem illius villæ suo monasterio pertinere, tam per Caroli regis donationem, quam per nostrum privilegium, allegabant. Clerici vero ecclesiæ Formolensis tertiam partem decimæ, XXX. annis & eo amplius sine interruptione synodali vel legitima, possedisse asserebant. Nos vero utriusque partis rationibus & allegationibus indagatis, decrevimus, quod si ecclesia Formolensis tertiam partem decimæ per XXX. annos quiete & inconcusse se possedisse, per tres personas idoneas ["] sibi propriare poterit, ea deinceps sine inquietatione possideat.

["] Remegra

["] f. tibi probare

CAP. IV. *Idem abbati & monachis sancti Andreæ.*

Si de terra quam habetis in parochia de Bretevvelle, jam per XXX. annos vel eo amplius decimas sine reclamatione aliqua solveritis, & hoc anno eas canonicis de Planio, post appellationem ad nos factam, contra justitiam subtraxistis, eas sibi de cætero integre & sine molestatione, occasione & appellatione postposita, persolvatis, & quas noscimini subtraxisse, integre restituatis. Licet enim privilegium Romanæ ecclesiæ beneficio, fratribus Cisterciensis ordinis indultum fuerit, quod de laboribus suis nulli decimas vel primitias persolvere debeant: de privilegio tamen vobis indulto tanto tempore subtrahere voluistis, cum liberum sit unicuique juri suo renunciare, eoque modo non potestis vos in hac parte tueri. Sane nisi nos vos & ordinem vestrum tantum diligeremus, graviter adversus vos moveremur: nec ["] poterimus aliquatenus relinquere impunitum, si nobis constaret, quod post appellationem ad nos factam, manus vestras exinde extendissetis ad prædictas decimas surripiendas.

["] possemus

CAP. V. *Item gloriosus Clemens in lib. Stromatum.*

Falsum.

Vigilanti studio cavendum est, (quod summa dimensio Divini judicii ab initio consueverit propria dimittere, aliena non appetere) ne malæ fidei possessores simus in alienis prædiis, atque rebus maxime ecclesiasticis: quoniam nulla antiqua dierum possessio jure juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam noverit se aliena possidere, cum bonæ fidei possessor dici non possit. ["] Euphegius enim legislator, solum propter vitandam miserorum segnitiem,

["] Ephesimus.

ANNO CHRISTI 1179.

tiem, & longi temporis errorem & confusionem, primus triceanali & quadragenali possessioni vigorem legis imposuit: nobis autem in rebus tam cognitis quam latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI. *Item Gregorio Syracusano episcopo.*

Ne religiosorum virorum corda ecclesiasticarum rerum contentio a mutua, quod absit, caritate disjungat, magna est solicitudine studendum, ut facillimum finem res possit in altercationem deducta percipere. *Et infra:* Hortamur ergo, ut ad loca prædicta, de quibus contentio est, debeatis accedere, & utraque parte constituta, cominus loca quæ in lite sunt, vestra faciatis præsentia terminari, XL. tamen annorum ab utraque parte servata præscriptione.

CAP. VII.

Sanctorum patrum autoritas & humanæ leges irrefragabiliter constituentes confirmaverunt, & nos in præsenti concilio cum omnibus, qui adsunt nobiscum, inviolabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, a quibus per triginta annos possessæ sunt quiete & secure, absque synodali proclamatione perpetuo detineantur, nullaque vox audiendi alicui adversario concedatur.

CAP. VIII. *Idem Vrbanus III. de Novo loco & de Turgam prioribus.*

Super eo vero quod apud vos intelleximus dubitatum, scilicet, an quod de finibus & his quæ finibus cohærent non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus, sicut in provincialibus admittendum: illud vobis duximus respondendum, quod bene videtur in utroque servandum, si parochiarum fines legitima probatione vel alias indubitata fide constiterit ecclesiastica ordinatione constitutos.

PARS XXXIX.

DE VICARIIS MONACHORVM, & aliorum.

CAP. I. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Pars capituli, Super eo quod a nobis, sup. de appellatione.

De monachis autem, qui vicarios parochialium ecclesiarum in tantum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere, hanc tene curam & providentiam, quod ad [1] præsumptionem monachorum nullum recipias, nisi tantum de beneficiis ecclesiæ fuerit ei assignatum, unde jura episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere. Istis autem sacerdotibus, quibus a te vel a tuis prædecessoribus cura animarum est commissa, in ecclesiis monachorum eam subtrahere poteris, nisi ipsis a monachis honesta & sufficiens sustentatio fuerit assignata, & in his ita [2] promissum, quod tibi de tua justitia possint, sicut convenit, respondere.

[1] Corr. præsentationẽ
[2] f. provisum,

CAP. II. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Si persona alicujus ecclesiæ vicario, quem in eadem ecclesia constituit de assensu & autoritate dicecesani episcopi, assignavit portionem: is qui persona illa defuncta in personatum illius ecclesiæ successit, ab eadem ecclesia vicarium removere, vel assignatam sibi portionem minuere non potest, nisi aliquid committeret, propter quod per judicem esset in vicaria vel beneficio condemnandus.

CAP. III. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Clericos autem vel in presbyteratu, vel in aliis minoribus ordinibus constitutos, in vicariis quas sunt adepti, alios substituere non permittas, cum id satis sit absurdum & absonum, & omni rationi contrarium.

CAP. IV.

Illud etiam in vicariis, qui personis fide & sacramento sunt obligati, duximus statuendum: quod si fidei vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falso asserentes, contra personas se erexerint, & super hoc in jure convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.

CAP. V. *Idem Eliensi episcopo.*

Pars capituli, secundum sup. Ne clericus, vel monachus.

Veniens ad nos P. rector ecclesiæ de [3] Gestunens sua nobis insinuatione proposuit, quod ipse Ioanni de [4] Fescam, qui multos habet ecclesiasticos reditus, & vicarias in ecclesiis pluribus, vicariam de [5] Gestunens sub annua trium marcarum pensione concessit, cum reditus illius vicariæ IV. marcas valeant annuatim. Licet autem in ipsius vicariæ concessione quædam decima fuisset excepta: nihilo minus tamen memoratus Ioannes præfatum P. contra religionem fidei suæ, qua se contra concessionem ipsam promiserat aliquando non venturum, super prædicta decima coram venerabili fratre nostro Norvvicensi episcopo per litteras nostras traxit in causam, & cum in prædicta causa P. vincere non posset, ab alio judice pro sua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergo sustinere nolumus, nec debemus, ut idem P. inhibita vexatione gravetur, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus partibus convocatis, diligentius inquiras veritatem: & si tibi constiterit, quod prædicta decima fuisset excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Ioannis, contradictione & appellatione cessante, autoritate apostolica fretus absolvas. Si vero quicquam in detrimentum juris ipsius P. factum est, postquam iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi: id, contradictione & appellatione cessante, corrigas, & ad statum illum reducas, quo in tempore aggressi itineris noscitur extitisse. Cæterum si memoratus clericus in aliis ecclesiis vicarias habeat vel ecclesiasticos reditus, de quibus possit sustentari, a vicaria præscriptæ ecclesiæ de* Gestunens, confirmationis nostræ litteris non obstantibus, appellatione cessante removeas, & eamdem ecclesiam restituere eidem P. non postponas, dummodo velit & debeat in presbyterum ordinari, & per semetipsum in eadem ecclesia Domino deservire.

[3] Hochan

CAP. VI.

Provideas autem attentius, ne in episcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cum

ANNO CHRISTI 1179.

cum vicarii teneantur ecclesiis & propriis personis deservire, alienum est ab ordine juris, ut vicariam habeat quis præter unam.

PARS XL.

DE ELECTIONIBUS ET ELEctorum potestate.

CAP. I. *Idem Exoniensi episcopo.*

NOSTI sicut vir prudens & sapiens, quomodo dilectus filius noster G. dictus Lincolniensis electus, committendi honores vel præbendam, & alia disponendi de rebus ecclesiæ, cùm sua nondum sit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Inde est, quod fraternitati tuæ, *&c.* quatenus eidem dicto electo ex nostra parte non differas arctius inhibere, ne archidiaconatum alicui conferre præsumat; vel si jam concessit, ei autoritate nostra præcipias, ut concessionem suam, omni contradictione & appellatione cessante, studeat revocare. Quod si distulerit, tu eandem concessionem, appellationis remoto remedio, autoritate nostra non differas revocare.

CAP. II. *Idem I. basilicæ* XII. *apostolorum cardinali, apostolicæ sedis legato.*

Quod diligentia tua per dilectum filium nostrum H. S. a nobis requisivit, an electio electi, qui nuper abjurato schismate, ad unitatem ecclesiæ & nostram devotionem rediit, confirmari debeat, id tibi duximus respondendum: quod si ab schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio unanimiter & concorditer secundum ordinem canonum facta fuerit, dummodo alia ratio non impediat, confirmationem tuam ratam habemus: mandantes, ut eum facias a catholicis episcopis suffraganeis Aquileiensis ecclesiæ in episcopum ordinari, salva tamen justitia debita & reverentia ejusdem ecclesiæ, cum ad catholicam redierit unitatem.

CAP. III. *Item Cicestrensi episcopo.*

Cum de tua & aliorum electione, qui sunt in quibusdam ecclesiis Anglicanis electi, in nostra præsentia & fratrum quæstio mota fuisset, & singulis vestrum quædam objicerentur: tibi objectū est, quod in oculo maculam habeas, & quod canonici filius sis. Attendentes itaq; prudentiam & honestatem tuam, & volentes te nostræ gratiæ ac dilectionis prærogativa gaudere, venerabili fratri nostro Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut pro eo quod canonici filius diceris fuisse, in promotione tua ex multa dispensatione procedere non postponat; de macula vero quam in oculo habere diceris, hoc prædicto archiepiscopo mandavimus, ut " in quo suffraganeorum suorum, & præsertim venerabilium nostrorum fratrum Exoniensis & VVigorniensis episcoporum examini visum fuerit, sic exequatur. Tu vero eumdem archiepiscopum super his inquirere studeas humiliter ac devote, quia nos tibi ex magna dispensatione in hac parte curavimus solicite providere, ut personam tuam sincera caritate diligimus, & quantum secundum Deum possumus, libenter ad tuum intendimus commodum & honorem.

" *f.* secundum quod

CAP. IV. *Item Lucius tertius Turonensi archiepiscopo.*

Presbyter cardinalis " sua nobis insinuatione monstravit, quod cum fuisses ad ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris & sanioris partis fratrum electus, quia paucis contradicentibus non valebas debita pace gaudere: quidam amicus de conscientia tua & voluntate, perturbata tamen, ei qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsolvit: & sic, quam prius sustinebas, contradictio quievit. Nunc autem dubitas, quod non sis simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur per jam dictum cardinalem apostolicæ sedis consilium quæsivisti, præsentium tibi significatione monstramus, quod multum tibi consulis, si administrationem prædictam celeriter & sponte dimittis, euangelici verbi memor existens: *Nil prodest homini si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur.* Matth. 16. Marc. 8.

" secreta

CAP. V. *Item Alexander tertius Ravennæ archiepiscopo.*

Causam quæ inter moniales sanctæ Margaretæ, super discordiam & dissensiones electionis quam fecerant, agitari dignoscitur, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandam. Vnde quoniam ipsa causa in tantum protrahitur, *&c.* fraternitati tuæ, *&c.* quatenus infra duos menses ad plus secundum tenorem aliarum litterarum, quas tibi misimus, in causa procedas: ita videlicet quod si sorores ipsæ electionem in episcopum contulerint, promittentes, quod illam quam episcopus eis provideret, reciperent, ipsam quam episcopus providerit eis, facias ab eis, appellatione cessante, in suam recipi abbatissam, si tamen idonea existit. Si autem in causa procedere non poteris, dilectis filiis nostris F. basilicæ duodecim apostolorum, & priori sancti Victoris ex parte nostra significes, ut in eadem causa procedant, & fine debito decidant.

PARS XLI.

DE INTERPRETATIONE verborum & rescriptorum.

CAP. I. *Alexander tertius Eboracensi archiepiscopo.*

INTER cæteras consultationes tuas id fuit propositum, quid teneri debeat cum aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum erit verum, alterum falsum, puta si ponatur quod talis fuerit filius sacerdotis, & in sacerdotio genitus ab eo qui proximus in eadem ecclesia ministravit, vel quod ipsam ecclesiam illicite occupavit. Cui quæstioni taliter respondemus, quod convenit judici, quodcumque istorum constiterit, ei prædictam ecclesiam abjudicare, & idem in similibus decernere.

CAP. II. *Idem Exoniensi & VVintoniensi episcopis.*

Significavit nobis D. presbyter, quod cum ecclesiam de " VVaplam per triginta annos possedisset, monachi de Lentunen super eadem ecclesia ipsum

" VVapelluram

ANNO CHRISTI 1179.

ipsum occasione litterarum, quas ad venerabilem fratrem nostrum Herefordensem episcopum, & dilectum filium nostrum Ma. Vac. impetrasse dicuntur, absque cessatione fatigant, proponentes quod fuerit filius ejus, qui ante eum in ecclesia proximo ministravit: cum tamen pater ejus sacerdos non fuerit, & decretum nostrum sit dumtaxat contra filios sacerdotum promulgatum. Quoniam ergo constitutiones novae futuris dant formam negotiis, fraternitati vestrae, &c. quatenus, si memoratum presbyterum diutius ante concilium Turonense praescriptam ecclesiam tenuisse constiterit, si alias idoneus extiterit, eum ab impetitione monachorum, sublato appellationis remedio, absolvatis, non obstantibus litteris contra ipsum impetratis, eo quod fuerit filius ejus in eadem proximo ministrantis.

CAP. III. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Est capit. , Ex litteris quas per causam. Supra sponsalibus.

De hoc autem, quod circa finem litterarum tuarum consulere voluisti, quid debeat observari, cum inter alios sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter quod alter proponit: hoc tuam volumus discretionem tenere, quoniam inspiciendum est judici, si matrimonium contracturi, ad id faciendum scientia sint idonei & aetate: quo cognito, si alter aliter intellexerit, quam alter proposuerit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu recipere, quem solent recte intelligentibus generare.

CAP. IV. *Idem abbati & fratribus de Rival.*

Cum ordinem Cisterciensem professi, eo privilegio quo fratres alii gaudeatis, inter vos & clericos saeculares super decimis quaestione suborta, tacitoque quod sitis ordinis Cisterciensis, contra vos velut in monachos alterius ordinis, litteras ab apostolica sede impetrantes, dein "juramentum litibus, sicut vobis significantibus accepimus, & expensis difficillimis" inquietant. Volentes ergo solicite vobis providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari: autoritate apostolica vobis indulgemus ", ut si contra vos super decimis vel aliis quae ordini vestro specialiter apostolica sedes indulsit, non facta mentione Cisterciensis ordinis, litterae fuerint a sede apostolica impetratae, eis minime teneamini respondere.

al. deinde juramentis, litigiis, al. vos inquietant

al. mandamus,

CAP. V. *Idem VVigorniensi episcopo.*

Sicut ex litteris tuis evidenter, frater episcope, accepimus, advocatum H. clericus eum proposuit, H. clerico non debere respondere, eo quod filum fractum esset, quo nostra bulla pendebat, " ut cum litterae illae a nobis impetratae fuissent, & in nostra cancellaria compositae, circumspectionem tuae prudentiae non immerito commendamus, quod hac occasione in causa procedere distulisti, in qua non decuit aliter quam feceris processisse.

" f. & dubitaretur utrum litterae

CAP. VI. *Idem abbati de Ramesai, & archidiacono Heliensi.*

Ex litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum vobis causam, quae inter dictos filios nostros monachos de " Cois, & canonicos de Lincol. nec non etiam Gervasium clericum, super ecclesiis de " Ginprec & Arestanen agitari dignoscitur, commisissemus sub certa forma diffiniendam, & canonici litterarum nostrarum autoritate citati, aliquando coram vobis apparuissent, & interdum nec venire, nec responsalem mittere voluissent, se contumaciter absentantes, licet monachi ob contumaciam adversae partis essent in possessionem mittendi, sequestrari fecistis, ut sic saltem canonici affecti taedio, judicio stare cogerentur. Tandem vero partibus in praesentia vestra constitutis, & memoratis monachis ecclesias sibi restitui postulantibus, canonici responderunt autoritatem vestram penitus expirasse, eo quod a nobis ad alios judices litteras impetraverunt, quae praejudicare prioribus videbantur. Unde quoniam in litteris nostris posterioribus non fuit facta mentio priorum, nec nomina ecclesiarum continebantur, quae in prioribus fuerant posita, indefinite dicebantur super quibusdam ecclesiis, non attendentes, malitiam & dolum nulli debere patrocinari, & nolentes tantam illusionem impunitam relinquere: discretioni vestrae, &c. quatenus, cum exinde requisiti fueritis, partes ante vestrã convocetis paesentiam, & praescriptam causam secundũ formam priorum litterarum, omni occasione & appellatione cessante, diffiniatis: & canonicos, quoniam ausi fuerunt mandatum nostrum eludere, & per surreptionem hujusmodi litteras impetrare, quod nuncius eorum plenius recognovit, ad metum & poenam aliorum, expensas, quas monachi nunc ad nos " mittendo fecerunt, eis, remoto appellationis obstaculo, reddere compellatis.

" Crois
" Guiprec
" veniendo

CAP. VII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Sane si a nobis super aliqua causa litterae prius impetrentur, & aliae postea, non facta mentione priorum litterarum, litterae obtinentur, si judicibus innotuerit, donec Romanum pontificem consulant, & suam exinde plenius recognoscant voluntatem, executione litterarum debent penitus supersedere, ne " pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

" prae

CAP. VIII. *Idem Lucius tertius Lincolniensi episcopo.*

Ad aures nostras, te significante, pervenit, quod plurimi archidiaconi, praecentores, vel ecclesiastici praediti dignitatibus, super minoribus beneficiis per interpositas personas, litteras impetrantes, nomen suae supprimunt dignitatis, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem in ecclesia ista personatum: itaque rescripto nostro postulas edoceri, si fraus ista tacendi, praejudicium ei debeat generare. Tuae ergo consultationi taliter respondemus, quod cum non sit nostrae intentionis, ut personae pluribus redditibus abundantes, per litteras nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis vexent, litteras in quibus autor nomen suae dignitatis supprimit, vires aliquas nolumus obtinere.

CAP. IX. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Si autem aliquis autoritate posteriorum litterarum,

ANNO CHRISTI 1179.

rarum, per adversarium ad judicem tractus, objecerit se priores habere, de quibus mentio non habetur: si eis dolo vel negligentia uti proposuit, excusari non debet. Si autem copiam judicis delegati habere nequiverit, per posteriores litteras non poterit conveniri.

PARS XLII.

DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I. *Idem eidem.*

Ex parte fraternitatis tuæ fuit nobis requisitum, utrum cum aliquam causam sub certa forma committimus, judices delegati ita formam B sibi commissam sequi debeant, ut rationabiles exceptiones non admittantur. Super quo itaque tuæ prudentiæ taliter respondemus, quod si quandoque judici expediat formam institutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa secundum juris æquitatem procedere: nisi exprimatur in litteris nostris, quod nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec aliquem prædecessorum nostrorum credimus expressisse.

Hæc minori charactere descripta erāt in prima editione: quam sequi oportuit.

Exceptionem inducunt, vis, metus, dolus, res litigiosa, transactio, pactio, expressa & tacita, juratio, iudicatio, error, tempus, forum, favor, odium, ætas, sexus, & similia. Exceptionum alia prima, alia C secunda. Prima stat in generali nomine, & datur reo: secunda transit in speciale nomen, & dicitur replicatio. Est autem replicatio exceptionis resolutio, quæ datur arctori. Sed cum deinceps utrinque multiplicantur exceptiones, earum nomina sunt, duplicatio, triplicatio.

CAP. II. *Idem abbati S. Albani, & abbati * Leicestriæ.*

"Ebresli "Ebrussi "Eburssi "Ebrulsi

Dilecti filii nostri, abbas & fratres monasterii sancti "Ebessi, nobis transmissa insinuatione monstraverunt, quod cum A. clericus super ecclesia de Alitun, quæ ad prædictum monasterium pertinere dicitur, eis quæstionem movisset, tacita veritate, non contra eos, sed contra quemdam vicarium, quem in eadem ecclesia constituerunt, ad venerabilem fratrem nostrum VVigorniensem episcopum litteras impetravit. Cum autem idem episcopus prædictum vicarium una cum eodem A. ante præsentiam suam convocasset: vicarius ipse, ac prior dicti monasterii, qui casu ad partes illas accesserat, memorato episcopo dixerunt, quod idem vicarius super prædicta ecclesia conveniendus non erat, cum eam non suo nomine, sed abbatis possideret: quasi " sibi exinde, absente abbate & ignorante, respondere episcopo nullatenus tenebatur: vnde ad nostram appellavit audientiam. Sed prædictus episcopus, quod vix credere possumus, appellationi non deferens, abbate absente & ignorante, & non citato, ecclesiam ipsam prædicto "VV. adjudicavit: in quo facto prædictus abbas & fratres se asserunt esse gravatos. Quia vero solicitudini nostræ incumbit, viris ecclesiasticis, & præcipue religioni & honestati deditis, jura sua integra servare, & id quod inter alios actum sit, aliis præjudicare vel nocere non debet: discretioni vestræ, *&c.* quatenus partibus ante præsentiam vestram convocatis, si vobis ita esse constiterit, præfato abbati & fratribus præscriptam ecclesiam, cum fructibus inde perceptis, amoto eo qui in eadem ecclesia in- A trusus est, nostra autoritate freti, occasione & appellatione cessante, restitui faciatis. Restitutione autem facta, si de proprietate forte agere voluerint, causam audiatis, & eam, mediante concordia vel judicio, sublato appellationis remedio terminetis.

"al. quia ipse exinde f. quare exinde

" A.

CAP. III. *Idem decano Lincolniensi & abbati de Rivallis.*

Accepta conquestione P. clerici, quod violenter ecclesia de Procebrant fuisset spoliatus, discretioni vestræ per A. S. præ. si bene meminimus, dedimus in mandatis, ut si per officiales venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati, ex concessione ipsius in eadem ecclesia fuisset institutus, & inde per violentiam ejectus, eam sibi autoritate nostra restitui faceretis. Quibus cognitis, responsum est sicut nobis, *&c.*

PARS XLIII.

DE SEPULTURIS, ET DEFUNCTORUM VOLUNTATIBUS.

CAP. I. *Item Paschalis secundus.*

Volumus, ac juxta canonum sententiam " nobis probabile videtur, ut sicut morienti conceditur rerum suarum judicium facere quocumque loco sibi placuerit, sic nimirum justum est, sui corporis licentiam habere eligendi sepulturam, in quocumque loco voluntas extiterit, sive in monasteriis, sive in aliis " locis.

"al. statuta

"al. religiosis locis

CAP. II. *Item papa Leo tertius.*

Nos instituta majorum patrum considerantes, illorum decreta firmando statuimus, unumquemque in majorum suorum sepulcris jacere debere, ut patriarcharum exitus docet. Nulli tamen denegamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam: Dominus enim & magister sibi alienam elegit non propriam, qui sine peccato erat. Sed quia *dignus est operarius mercede sua*, tertiam partem D judicii sui illi ecclesiæ censemus jure dari, in qua cælesti pabulo a principio sui exordii refectus cognoscitur: ut juxta Apostolum, sint socii consolationum, ut " fuerunt passionum, & sic demum, ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam: aliter ne fiat, autoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est, dicens, *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*", sub vinculo anathematis detestamur & contradicimus, nec nostrum est, nec alicui " undique vel sacerdoti vel fideli laico unquam licuit, sine magna " delicti culpa, in talibus proferre " judicium, *&c.* Ea quidem quæ mortuo posito ante sepulturam ejus, E facta fuerint, vel exigendo quod debitum esse dicetur, vel confessiones aliquas, aut fidejussores, aut pignora capiendo, penitus amputari præcipimus.

Matth. 27. Luc. 10. Matth. 10. 1. Tim. 5. 2. Cor. 1. "al. qui

Prov. 22. "al. & autoritate apostolorū P. & P. & omnium SS.

" f. utique "al. manifesta "al. inferre præjudicium.

CAP. III. *Item Alexander tertius Cantuariensi archiepiscopo. Pars capituli:* Qua fronte. *supra de excommunicatis.*

Super eo vero, quod defuncto aliquo, interdum religiosæ personæ, interdum ecclesiasticæ, interdum etiam sæculares postulant sibi debita solvi, quæ defunctus ipsis debebat, & nisi solvantur,

ANNO CHRISTI 1179.

tur, ne corpus defuncti sepulturæ tradatur, vocem appellationis emittunt: hoc tuæ fraternitati duximus respondendum, quod si defunctus de rebus suis disposuit, & debita disponere prætermisit, nisi de solutione debitorum (dummodo sit solvendo) ab herede vel consanguineis defuncti sufficiens cautio detur, corpus ejus, postposita appellatione, ecclesiasticæ sepulturæ non tradetur.

CAP. IV. *Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo.*

Non extat in Registro S. Gregorii.

Monachi corpora hominum tam vivorum, quam mortuorum, ad ecclesiam suam deferre non audeant, sine consensu & petitione ejus ecclesiæ, quæ ei dum viveret, consuluit, & consulendo viaticum suum administravit. Quod si fecerint, veluti invasores sanctæ ecclesiæ sub districta anathematis interpositione, quousque satisfaciant ecclesiæ, fieri præcipimus, omni remota fraternitatis occasione. Simili modo unaquæque ecclesia totius ordinis, aliam quamlibet invadere pertimescat: sin autem, eodem anathematis vinculo sciat se a nobis proculdubio subigi.

9. q. 1. Agapetus. 13. q. 2. Vtcumque.

CAP. V. *Item ex concilio Maguntiensi, cap. primo.*

Si heredes jussa testatoris non adimpleverint, ab episcopo loci illius omnes res, quæ his relictæ sunt, canonice interdicantur, cum fructibus & cæteris emolumentis, ut vota defuncti impleantur.

PARS XLIV.

DE PRÆEMINENTIA Londoniensis & Eboracensis, & de privilegiis generaliter vel specialiter indultis, & de eorum abusu & confirmationibus.

CAP. I. *Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo.*

Lib. 11. epist. 15.

CUM certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari: nobis tamen necesse est eis honorum beneficia tribuere, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & eo laborante, perducta est, usum tibi pallii ad sola Missarum solemnia peragenda concedimus: ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni, quatenus Londoniensis civitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & apostolica, cui autore Deo deservio, sede percipiat. Ad Eboracam vero civitatem volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum: ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino favente, proponimus: quem tamen tuæ fraternitatis dispositioni volumus subjacere. Post obitum vero tuum, ita episcopis, quos ordinaverit, præsit, ut Londoniensis episcopi ditioni nullo modo subjaceat. Sit vero inter Londoniæ & Eboracæ civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prior ordinatus. Cõmuni autem consilio & concordi actione queçumq; erunt pro Christi zelo agenda, disponant, unanimiter recta sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua ergo fraternitas, non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque eos tantummodo qui per Eboracensem episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat, Domino Deo nostro autore, subjectos: quatenus ex vita & lingua tuæ sanctitatis, & recte credendi, & bene vivendi formam percipiant, atque officium suum fide & moribus prosequentes, ad cælestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant.

CAP. II. *Item Alexander III. Eboracensi archiepiscopo.*

In hunc modum plures Romani pontifices a tempore B. Gregorii scripserunt. Nos antiquam Eboracensis ecclesiæ integram dignitatem conservari, autore Domino, cupientes, & prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, autoritate apostolica prohibemus, ne ulterius aut Cantuariensis archiepiscopus ab Eboracensi professionem exigat, aut Eboracensi Cantuariensis exhibeat, neque, quod a B. Gregorio prohibitum est, ullo modo Cantuariensis Eboracensis jurisdictioni subjaceat: sed juxta patris ejusdem constitutionem, ista honoris distinctio in perpetuum conservetur, ut qui prior ordinatur, prior habeatur. Sed si Cantuariensis archiepiscopus, ab Eboracensi electo manus consecrationis subtraxerit, quod videlicet juxta ecclesiarum suarum morem, ab Honorio sedis apostolicæ pontifice sibi debetur: liceat eidem Eboracensi secundum communem consuetudinem, & Honorii patris nostri sanctionem, vel domini nostri Paschalis mandatum, a suffraganeis autoritate Romani pontificis consecrari.

CAP. III. *Idem universis ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis.*

Cum non ignoretis, venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum vobis non solum metropolitico, sed etiam jure legationis præesse: mirabile satis est, quod quidam vestrum (sicut audivimus) asseverare præsumpserunt, quod idem archiepiscopus nullam causam de episcopatibus vestris, sive legationis, sive metropoleos jure, audire debeat, nisi per appellationem ad ipsum deferatur. Sane licet metropolitico jure forte non debeat causam de vestris episcopatibus, nisi ad eum per appellationem deferatur, audire: legationis tamen obtentu universas causas, quæ de ipsis episcopatibus per appellationem vel per aliquam querimoniam perveniunt ad audientiam suam, audire potest & debet, sicut qui in provincia [a] tua vices nostras gerere probatur. Mandamus itaque venerabilitati vestræ atque præcipimus, quatenus causas quæ de episcopatibus vestris ad eumdem archiepiscopum perferuntur, ejus judicio relinquatis: nec quemlibet clericum vel laicum vestræ jurisdictionis deterrere vel impedire tentetis, quo minus causas suas ad præfatum archiepiscopum, si voluerit, transferre possit.

9. q. 3 Conquestus. Eist. eis. Quoniam nos. 25. q. 1 Scitatis. 11. q. 1. Pervenit. [a] vestra

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. IV. *Idem nobilissimo duci Venetiæ.*

Cum essemus Venetiæ, & ibi diutinam moram fecissemus, proposuisti nobis constanter atque solicite, sæpe contingere, quod cum inter clericum & laicum tuæ jurisdictionis de pecuniaria causa controversia vertitur, clericus ad nostram appellat audientiam: & personis extra terram tuam existentibus, jurisdictionis causam impetrat quandoque committi, qui super hujusmodi causis judicare nolunt, aut nesciunt legem aut consuetudinem Veneticorum. Unde quia occasione ista tam frequenter a laicis clerici indebite fatigantur, & damna gravia sibi provenire proclamant: nos favore tuæ devotionis inducti, & tuis precibus inclinati, autoritate apostolica tibi duximus indulgendum, ut si aliquando clericus de terra tuæ jurisdictionis super pecuniaria causa contra laicum ad nostram audientiam appellaverit, non nisi personis quæ de terra tuæ jurisdictionis sunt, & secundum legem & consuetudinem Veneticorum judicare debeant, committamus: ita quod indulgentia nostra non debeat nisi nostro tempore durare.

CAP. V.

Milites templi Hierusalem, sub tempore gratiæ novi Machabæi, abnegantes sæcularia desideria & propria relinquentes, tollentes crucem suam, & * secuti sunt Christum. Ipsi sunt per quos Deus orientalem ecclesiam a Paganorum spurcitia liberat, & Christiani nominis inimicos expugnat: ipsi pro fratribus animas ponere non formidant, & peregrinos ad sancta loca proficiscentes, tam in eundo quam in redeundo, a Paganorum incursibus defendunt. Et quoniam ad tam sanctum & pium opus explendum eis facultates propriæ non suppetunt, præsentibus litteris exoro, quatenus unde sublevetur eorum inopia, populum a Deo vobis commissum, collectas facere moneatis. Quicumque " de facultatibus a Deo sibi collatis, in ista secunda collecta se constituerint, eisque beneficium persolverint per annum, septimam partem pœnitentiæ injunctæ, confisi de beatorum apostolorum Petri & Pauli meritis, indulgemus. Si vero excommunicatus non fuerit, & eum mori contigerit: ei cum aliis Christianis sepultura ecclesiastica non negetur. Cum autem fratres ipsius Templi, qui ad collectam destinati sunt suscipiendam, in civitatem, castellum, villam, aut vicum advenerint: si forte locus interdictus sit, in jucundo eorum adventu pro Templi honore, & eorum S. militum reverentia, semel in anno aperiantur ecclesiæ: & exclusis excommunicatis, Divina mysteria celebrentur. Quæ vero de non excommunicatis militum eorum fratribus sepulturæ tradendis, & excommunicatis in eorum adventu exclusis, semel in anno, a nobis statuta sunt: vobis mandantes præcipimus, ut per omnes parochias faciatis irrefragabiliter per omnia observari.

* Del. &

" f. autem de

CAP. VI. *Idem venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, & cæteris ad quos litteræ istæ pervenerint.*

Dilecti filii nostri fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis justitiam exhibere non vultis, privilegia eorum inspicere contemnentes: nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres ipsorum sepelire, aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus & privilegiis a Romanis pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur, nolumus sustinere: fraterniti vestræ, *&c.* quatenus jam dictis fratribus in his quæ a Romana ecclesia noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere vel negare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate talia de cætero poterimus comperire: pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decidemus ", cum nostris & ecclesiæ Romanæ scriptis authenticis obviare minime timeatis.

" *al.* decurtabimus

CAP. VII. *Idem episcopis, archidiaconis, & aliis ecclesiarum prælatis per Galliam constitutis.*

Sane quoniam a prædecessoribus nostris & a nobis est statutum, ut scilicet Hospitalarios ipsos excommunicare, vel oratoria sua interdicere nemini liceat: vobis autoritate præsentium injungimus atque præcipimus, ut prædictos fratres Hospitalis Hierosolymitani, aut ecclesias suas interdicere vel excommunicare nullatenus præsumatis.

CAP. VIII. *Idem.*

Simili modo sancimus, ut quicumque in eorum fraternitate fuerit receptus, si forte ecclesia, ad quam pertinet, a Divinis officiis fuerit prohibita, eumque mori contigerit, eidem ecclesiastica sepultura non denegetur, nisi nominatim interdictus, aut anathematis vinculo fuerit innodatus.

Pars cap. In quas litteris quas a nobis supra, *de potestate judicum.*

CAP. IX. *Idem fratribus Hospitalis Hierosolymitani.*

Pervenit ad nos transmissa insinuatione venerabilis fratris nostri " Herefordensis episcopi, quod vos occasione privilegii ab apostolica sede vobis indulti, non semel tantum in anno, sed frequenter episcopatum ejus visitatis, & interdictas ecclesias aperitis, ut Divina officia celebretis. Addit ad hæc, quod vos corpora defunctorum, si qua inhumata jacuerint, dummodo excommunicati non decesserint, ecclesiastici cœmeterii traditis sepulturæ. Quoniam igitur non decet vos aliquatenus usurpare quod vobis non est indultum, cum privilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate: discretioni vestræ, *&c.* quatenus sic tenorem privilegii conservetis, quod ejus metas vel in his, vel in aliis transgredi minime videamini, nec nisi semel in anno in ecclesiis interdictis Divina præsumatis officia celebrare: scituri pro certo, quod si secus, quod non arbitramur, feceritis, vos a præsumptione vestra, Domino autore, arctius compescemus.

" Eboracensis archiepiscopi,

CAP. X. *Idem Lexoviensi episcopo.*

Si quis rei litigiosæ confirmationem a sede apostolica impetraverit, non minus judex de causa potest cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirma-

ANNO CHRISTI 1179.

firmationem obtinuit: non est tutum, aut licitum judici de quæstione suborta postea sine mandato Romani pontificis decernere, aut eam diffinire.

PARS XLV.

DE SPONSALIBVS SECVNDO.

CAP. I. *Idem Exoniensi episcopo.*

VENIENS ad nos V. lator præsentium, " simplici nobis assertione mostravit, quod in domo sua mulierem acceperit, de qua filium & filiam habuit, & fidem coram pluribus præstitit, quod eam duceret in uxorem. Interim vero cum in " civitate quadam apud domũ vicini pernoctaret, ejus filia secum concubuit: & cum pater eos insimul in lecto invenisset, summo mane ipsum eam invitum desponsare coegit. Qui nuper in præsentia nostra constitutus, nos consuluit, cui potius adhærere deberet. Quia vero nequaquam nobis innotuit, utrum post fidem præstitam, primam cognoverit: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & si cognoveris quod primam post fidem datam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere. Quod si post fidem datam, eam non cognoverit, secundæ, nisi metu coactus, qui posset in quemlibet virum constantem cadere, eam desponsaverit, tamquam uxori facias adhærere.

" *al.* supplici nobis relatione

" *al.* cum de civit, quadam ad propria remearet, apud domũ vic. sui pernoctavit: cuius filia nocte illa secum cõc.

CAP. II. *Idem eidem.*

Ex præsentium latoris confessione percepimus, quod cum ipse quamdam alterius uxorem in adulterio polluisset, pœnitentiam inde suscepit. Sed postea in eumdem incidit, diabolo instigante, reatum, ac eamdem mulierem, viro defuncto, sibi in matrimonium copulavit: eamque asserit in præsenti pro conjuge " retinere. Verum quoniam nos de salute animarum ipsorum solicite compellimur in Domino cogitare: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rem ipsam diligenter inquiras: & si tibi constiterit, quod ille vel illa in mortem prioris viris viri fuerit machinatus, vel si eo vivente fidem ipsi mulieri dederit, se eam in conjugem recepturum, eos non differas penitus separare. Quod si neutrum istorum constiterit: in causa ipsa juxta ecclesiasticam consuetudinem & canonica statuta procedas.

" remanere

CAP. III. *Idem eidem.*

Pervenit ad nos, quod quidam miles R. nomine, fide interposita, in multorum præsentia promisit se contracturum matrimonium cum quadam puella filia Edvvini de Baseleher: sed postmodum, licet ex ea prolem susceperit, sicut ipse nobis asserit, fidem inde violare non timens, alteri adhæsit, & prædictam puellam, quam dicitur deflorasse, in uxorem ducere contradicit. Quoniam igitur non modicum delinquit, qui fidem violare præsumit: discretioni vestræ, *&c.* quatenus rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis pro certo constiterit, præfatum militem prænominatam puellam in uxorem ducturum fide interposita promisisse, & postmodum eam cognovisse, eumdem militem monere studeatis, & diligenter inducere, ut memoratam puellam, omni appellatione & contradictione cessante, in uxorem ducat: vel, si commonitionem vestram contempserit, & eam in uxorem ducere noluerit, vel alter vestrum, si uterque interesse non potest, illum sub districtione anathematis mandatum nostrum adimplere compellat.

CAP. IV. *Idem Lucensi episcopo.*

Sane consuluit nos tua discretio, quid faciendum sit muliere, quæ post mortem viri sui vestibus preciosis abjectis, mutavit habitum, & de manu " presbyteri velamen assumpsit: sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu episcopi, aut abbatis, aut abbatissæ, vel super altare est professa, vel obedientiã promisit: postmodum vero anno elapso, cum multorum inquietudines ferre non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abiecto religionis habitu, cuidam nobili solenniter in facie ecclesiæ nupsit. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum: ita sine professione & propriorum renunciatione, habitus susceptio, ne contrahatur, impedit; sed consummatum nequaquam dissoluit.

" Prioris

CAP. V. *Idem VVintoniensi episcopo.*

Non sunt una caro vir & mulier, nisi carnali copula cohæserint: idcirco sponsa defuncta intacta, ejus soror sponso, hoc non impediente, libere ducitur in uxorem.

CAP. VI. *Lucius tertius " Capriano episcopo.*

" *f.* Capuano. *al.* Rapalensi, & Rapulensi.

Requisivit a nobis fraternitas tua, qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisiurandi religione neglecta, nubere renuit cui se nupturam interposito juramento firmavit. Quæsivisti etiam, si cujus vir matris torum polluit, ad alia vota, cum filios desideret, viro possit vivente transire. Ad quod breviter respondemus, quod mulier quæ se nupturam juravit, cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda: maxime cum coactiones hujusmodi, difficiles exitus soleant frequenter habere. Illa sane, cujus vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo conjungi carnaliter, nec eo vivente, cum alio matrimonium inire valebit.

CAP. VII. *Item Hadrianus papa Eberardo Magdeburgensi " archiepiscopo.*

" *al.* Salseburgensi

Dignum est & a ratione non discordat, quod ea quæ inter se dubietatis scrupulum videntur continere, ad apostolicæ sedis judicium referantur: ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua vero fraternitas de servorum conjugiis, quæ inuitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, ab apostolatu nostro, si bene meminimus, requisivit. Super quo utique duximus respondendum. Sane iuxta verbum Apostoli, prout tua discretio cognoscit, in Christo Iesu nec liber nec servus est, qui a sacramẽtis ecclesiasticis sit amovendus. Ita quoq; inter servos matrimonia nullatenus debent prohiberi: & si dominis inuitis & contradicentibus contracta fuerint, nulla ratione propter hoc sunt ecclesiastico jure dissoluenda: debita tamen & consueta servitia non ex hoc minus sunt propriis dominis exhibenda.

Galat. 3. *Coloss.* 3.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. 39. Concil. Tribur.

CAP. VIII. *Idem ex Concilio Triburiensi.*

De Francia quidam nobilis homo mulierem de Saxonia lege Saxonum duxit in uxorem, tenuit multis annis, & ex ea filios procreavit. Verum quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Franci, causatus est, quod eam non sua, id est, Francorum lege desponsaverit, vel acceperit, vel dotaverit: dimissaque illa, duxit alteram. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor euãgelicæ legis, subiiciatur pœnitentiæ, a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

PARS XLVI.

DE POTESTATE IVDICVM.

CAP. I. *Idem episcopo Lucensi.*

CVM te consulente postulas edoceri, utrum ad te pertineat, sententiam quam in causis judices a nobis in tua provincia delegati protulerint, confirmare, licet de ipsis causis nihil in præsentia tua tractatum sit: respondemus, quod sententiam ipsam non teneris, si nolueris, confirmare. Sed id tibi ex officio tuo noveris imminere, ut si ad eorum " mandatum judicium nonpossit executioni mandari, eis præbeas auxilium & favorem: & ipsam, si noveris rationabiliter promulgatam, poteris confirmare.

" *al.* ad mandatum eorumdem iudic. sententia non pos.

CAP. II. *Idem.*

Si super causa quæ tibi ex nostra delegatione committitur a personis ecclesiasticis una vel pluribus, quibus, ut parcas laboribus partium & expensis, cognitionem ipsius causæ & testium examinationes, tibi sententia reservata, committas, appellatio fuerit interposita: appellationis intuitu causam indefinitam relinquere non teneris.

CAP. III. *Idem Exoniensi episcopo.*

Suggestum est auribus nostris, quod clericus A. nomine, in sacerdotio genitus fuerit ex incestu, & pro persona personatum ecclesiæ de " Bradenar, in qua pater ejus ministravit, quod obtinuit sibi non licuit, matrimoniũ cõtrahere de quadã temeritate præsumpsit. Cæterum quia causam super crimine non consuevimus alicui committere, nisi primo comparerent in nostra præsentia, qui personam illam super eodem crimine vellent impetere: causam ipsam tibi judiciario ordine non " commisimus terminandam: discretioni tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si tibi constiterit, publicum & notorium esse, quod est de jam dicto clerico nobis, propositum, maxime de matrimonio contracto, (quod si verum est, te latere non poterit) eum a præscripta ecclesia, autoritate nostra, appellatione remota, non differas perpetuo amovere.

" Bradenau,

" commitimus

CAP. IV. *Idem abbati & conventui majoris ecclesiæ Monasterii & H. eorum clerico.*

Iampridem, sicut bene meminimus, recepta querela vestra a " Cestriæ capellam de Herdelei, quam ad ecclesiam vestram de Estun asseverastis jure parochiali spectare, contra justitiam detinebant. Causam ipsam abbatibus Leicestriæ & Lilleshullæ commisimus terminandam: ita quidem, quod si uterque interesse non posset, alter nihilo minus, adscitis sibi discretis & honestis hominibus, in negotii executione procederet. Accidit autem inopinato rerum eventu, sicut ex litteris tuis & fratrum vestrorum, fili abbas, intelleximus, quod antequam partes in judicio apparuissent, abbas unius loci, * Lileshull scilicet, de præsenti vita migravit, cui vir alter in brevi prudens & religiosus successit. Deinde abbas Leicestriæ, qui prius mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit: habitoque consilio virorum prudentium & jurisperitorum, abbatem * Lileshull de novo substitutum, porrecto illi mandato nostro, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum, commissio litterarum a nobis emanavit, sibi socium adduxit: & sicut ex litteris eorumdem accepimus, cum utraque pars legitime citata sæpius in eorum præsentia consisteret, auditis rationibus & allegationibus hincinde productis, & testibus idoneis, & eisdem de non tacenda veritate juratis, eaque diligenter inquisita, & cognita, cum de jure matricis ecclesiæ de Estun eis plenarie constaret, accepto multorum virorum legitimorum & approbatorum, tam laicorum quam clericorum testimonio, prædictam capellam de Herdeleia, ecclesiæ de Estun prudentium virorum consilio adiudicaverunt. Venerabilis etiam frater noster VVigorniensis episcopus, qui tunc præsens aderat, eorum sententiam executioni mandavit, & monachos tuos, fili abbas, qui ibi aderant, & te quoque, fili H. procuratorem negotii in præscripta ecclesia, quæ in eiusdem episcopi diœcesi consistit, in corporalem per officiales suos possessionem introduxit. Quia igitur lites sive controversiæ, quæ concordia vel iudicio finiuntur, in recidivæ contentionis scrupulum non debent iterum aliquatenus redigi: præsentis scripti patrocinio eam vobis confirmamus, &c.

" *f.* vestra, super capella de H.

CAP. VI. *Idem Senonensi archiepiscopo.*

Ex transmissa nobis insinuatione G & B. V. & Vni. militum, intelleximus, quod cum R. de Canvill. eos super quadam possessione ante venerabilem fratrem nostrum " Veren. episcopum traxisset in causam, nobilis comes C. de Capra, eorum dominus, a quo possessiones tenebant, sub debito fidelitatis inhibuit, ne in iudicio ecclesiastico de sæculari feudo responderent. Itaque præfatus episcopus in eos velut contumaces, executionis sententiam promulgavit, *&c. Et infra*: Mandamus quatenus præfatos milites ab excommunicatione, contradictione & appellatione cessante, absolvas, *&c. Et infra*: Deinde causam per dominum fundi iubeas terminari: & si ipse malitiose quid distulerit, tu ei, sublato appellationis diffugio, debitum finem imponas.

" Trecen. " Meten.

PARS XLVII.

DE IVRE PATRONATVS.

CAP. I. *Idem Cantuariensi episcopo.*

DE iure patronatus capellæ de Stretton, hoc tuæ discretioni mandamus, ut si " R. Brito ipsum comparavit, cum inconveniens sit & inhonestum vendi ius patronatus, contractum illum, sublato appellationis remedio, irritum denuncies & inanem: ipsumque, fretus autoritate apostolica, non differas revocare.

" P.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. II. *Idem Bathoniensi episcopo.*

Dilectus filius noster nobilis vir comes S. transmissa nobis insinuatione monstravit, quod dum illustris rex Scotiæ patrimonium suum detinuisset occupatum, quibus voluit, & prout voluit, ecclesias, quarum gerebat patronatum, eo inconsulto concessit. Quoniam igitur ex injuncti nobis officii debito tenemur unicuique jura sua integra servare, nolentes etiam quod præfatus comes occasione tali jus patronatus amittat: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita, si ita esse tibi constiterit, intrusos amoveas: & si idoneæ personæ ab eo qui jus patronatus & præsentandi personas habet, ad præscriptas ecclesias fuerint præsentatæ, & personas ipsas de consensu & consilio prælatorum, quorum interest, de præscriptis ecclesiis, contradictione & appellatione cessante, investiges, nec ipsas contra formã juris exinde a quoquam gravari permittas.

CAP. III. *Idem Cenomanensi episcopo.*

Pars capit. Tua nos duxit. supra de ordinatis.

Super eo quod subjungere voluisti, si de præsentatione presbyteri, inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit alicui delegari sub hac forma, ut si constiterit, jus de quo agitur, ad alterutram partium pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordinet ecclesiam appellatione remota, an liceat delegato judici, inscio diœcesano episcopo, archidiacono vel archipresbytero reclamante, præsentatum sibi clericum in possessionem ecclesiæ mittere, præsertim si ignotus fuerit præsentatus, aut minus idoneus; aut si archipresbyter, aut archidiaconus, aut episcopus ad quem institutio pertinet, appellaverit, utrum eorum appellationibus sit deferendum: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quæstionem quæ de præsentatione vertitur, appellatione remota, committamus alicui terminandam: non tamen intentionis nostræ est, diœcesano episcopo, vel archidiacono, vel archipresbytero præjudicium generare. Ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit: & tenebit appellatio, si videntes juri suo detrahi, duxerint appellandum: quia non illis, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

CAP. IV. *Idem illustri regi Anglorum.*

Quanto te Divina gratia summaq; providentia majoris gratiæ privilegio decoravit, tanto viros religiosos majori debes caritate diligere, & in justitiis suis manutenere propensius & fovere. Causæ patronatus ecclesiarum ita junctæ sunt & connexæ ecclesiasticis causis, quod non nisi ecclesiastico judicio valent diffiniri, & apud judicem ecclesiasticum solummodo terminari.

CAP. V. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Continebatur in litteris a te nobis transmissis, quod cum super decima de Querche, inter magistrum Hubertum, & magistrum N. de mandato nostro coram te verteretur, constiterit tibi quod M. abbatissa sanctæ Mariæ de VVint, pro communi voto, & unanimi cõsensu, cõventu assensum præstante, decimam ipsam prædicto H. concessit, Rad. VVinton. archidiaconus per clavem & li-

A brum sibi exinde investituram fecit: magister vero N. probavit coram idoneis testibus, quod præfata abbatissa præscriptam decimam sibi prius dederat, conventu non contradicente, quã eam prefato Huberto dedisset, & quod a diœcesano episcopo ejus fuerit concessio confirmata. Vnde quia nos consulere voluisti, cui concessioni innitendum sit, consultationi tuæ taliter respondemus: quod concessio prius facta, si conventu sciente & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verum si præfata abbatissa, ignorante conventu aut contradicente prius, predicto N. decimam suam concessit, & non post multum tempus, de assensu conventus, eamdem decimam memorato Huberto dedit, sic ut tibi B eam datam fuisse constet, secunda concessio debet præjudicare priori.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VI. *Idem canonicis fratribus & monachis in episcopatu Saren. ecclesias habentibus.*

Ex transmissa nobis insinuatione venerabilis frastris nostri Iocel. [v] Saren. episcopi accepimus, quod cum in episcopatu de * Saren. habeatis ecclesias, de quibus censum annuatim percipitis: earum rectoribus decedentibus, autoritate propria easdem ecclesias occupatis, aut etiam clericos in eis ponitis. *Et infra*: Infra duos menses postquam ecclesiæ prædictæ vacaverint, ad eas memorato C episcopo, omni occasione & appellatione remota, idoneas personas præsentetis, ut per ipsum curam animarum recipiant. *Et infra*: Illud quoque nihilo minus prohibemus, ne censum vestrum in prædictis ecclesiis sine prædicti episcopi assensu augeatis, sed in eis constituto antiquo censu sitis contenti.

[v] Sarum.

CAP. II. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Relatum est auribus nostris, quod quidam clerici in beneficiis ecclesiasticis centum vel ducentarum marcarum reditus possidentes, & proponentes primas vacantes ecclesias a monaD chis vel canonicis aut aliis jus patronatus habentibus sibi fuisse promissas, ne in illis, cum vacant, instituantur alii, appellationem emittunt, ut interim arte aliqua suum valeant adimplere propositum. Quia igitur consulis, an diœcesano episcopo hujusmodi appellationi sit deferendum, præsentibus tibi litteris respondemus: quod cum in Lateranensi concilio promissiones factæ de ecclesiis non vacantibus sint cassatæ, prætextu appellationis eorum, qui jam prædictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin ecclesiæ, cum vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

E CAP. VIII. *Idem abbati Remestrensi & archidiacono Exoniensi.*

Veniens ad apostolicæ sedis clementiam in multo discrimine sui corporis & laboris V. lator præsentium, simplici nobis relatione proposuit, quod tempore hostilitatis & guerræ, miles quidam R. nomine, fundum R. militis occupavit: quem diu illicite detinens, magistro & fratribus Hospitalis clericorum ecclesiam in eo sitam concessit. Magister vero & fratres Hospitalis prædicti, clericum quemdam nomine R. ibidem instituerunt, qui inde annis singulis solvebat pensionem. Longo vero tempore post, prædictus R. fundum suum recuperans per justitiam, omnia quæ alienaverat possessor

ANNO CHRISTI 1179.

possessor violentus ad jus pristinum revocavit, & A cum in ecclesia ibidem fundata sciret se jus tantum datoris habere, concessioni, quæ memorato R. de præscripta ecclesia facta fuerat, consentire nullatenus voluit. Sed " V. venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, in " e. ad ecclesiam tandem præsentavit, qui præsente magistro Hospitalis, cui prius fuerat concessa, & non reclamante, eumdem V. suscepit, & in prælibata ecclesia ordinavit. Interim autem clericus R. qui eam alieno nomine possidebat, furto irretitus; & exinde, quia crimen ejus notorium fuit, rebus furatis in arca sua repertis, graviter puniri metuens, eo quod ad aures regias scelus ejus pervenerat, habitum religionis assumpsit: B qui infra annum, Apostolicum adiit, & scriptum apostolici culminis, in quo continebatur, ut si monstrare posset, quod timore mortis claustrum intrasset, de religionis voto absolveretur, a nobis obtinuit: cognito quod timor ille ex prava conscientia perpetrati sceleris proveniebat. Alias autem litteras & ad abbatem de Fontibus, & priorem de Gisseburne reportavit, in quibus continebatur, prædictum VV. post appellationem ad nos factam intrasse, & ipsum prius fuisse violenter ejectum: illi, amoto alio, ecclesia redderetur. Cumque idem V. a judicibus delegatis citatus, sibi dari canonicas inducias postulaverit, & ipsi dilationem ei dare penitus renuerint, existimantes quod litteræ istæ per falsam suggestionem essent impe- C tratæ, & quod nos de facto non fuissemus plenius instructi: a falsa suggestione ad nos appellavit, & a præsentia judicum recessit. Iudices vero, quoniam in causa principali sublatum fuerat appellationis remedium, audito testimonio quorumdam, qui eumdem R. in possessione ecclesiæ illius esse viderunt, & interdum synodalia solvere, eidem possessionem ejusdem ecclesiæ adjudicaverunt, & ipsum per nuncios de eadem ecclesia investiri fecerunt. Verum quoniam dubium nobis & incertum existit, an prædictus R. ita nos falsis suggestionibus circumvenire præsumpsit, & nemini fraus propria vel dolus debet prodesse: discretioni vestræ, *&c.* quatenus, cum exinde fueritis requisiti, in D unum pariter convenientes, utramque partem ante præsentiam vestram convocetis: & eorum inquisita veritate, quæ hinc inde fuerint dicta, & plenius cognita, causam ipsam, appellatione remota, fine canonico terminetis: scilicet, ut si vobis constiterit, quod crimen illud notorium fuerit, quod timore illorum dictus R. religionis assumpserit habitum, & idem V. per archiepiscopum fuerit canonice institutus, ei ecclesiam ipsam, occasione & appellatione remota, restitui faciatis, & libere pacificeque " dimitti, non obstantibus litteris nostris, si taliter fuerint, ut diximus, impetratæ

" VV.

" *f.* eamdem eccles.

" committi

CAP. IX. *Idem Exoniensi & VVigorniensi episcopis.*

Si vobis constiterit, clericum de dono militis ecclesiam vendicare, super ecclesia, illi, nostra freti autoritate, appellatione cessante, perpetuum silentium imponatis. Si vero jus patronatus ex dono ejusdem militis in ecclesia illa requiritur, vos causam audiatis, & concordia vel judicio terminetis.

CAP. X. *Idem episcopo Herefordensi & abbati de Evesham.*

Ad aures nostras, G. clerico insinuante, pervenit, quod cum presbyter qui in ecclesia beatæ Mariæ ante portas Gloucestri, monachorum perpetuam vicariam obtinuerat, in fata concessisset, abbas & monachi ipsius loci Divino intuitu præscriptam vicariam ei concesserunt. Cum autem per præfatum abbatem & capitulum ad eamdem vicariam G. diœcesano fuisset episcopo præsentatus, qnidam I. de Constantiis nomine, institutionem ejus, quarumdam litterarum intuitu, continentium quod idem abbas ei ecclesiam quæ primo vacaret, concesserat, impedivit. Hinc est quod discretioni vestræ, *&c.* quatenus, si præfatus L. a vobis super hoc requisitus, aliam causam rationabilem non prætenderit, nisi concessionem ecclesiæ quæ primo vacaret, pro ejusdem contradictione vel appellatione nullatenus dimittatis, quin autoritate nostra diœcesano episcopo mandetis, ut ad præsentationem prædicti abbatis & monachorum, supradictum G. ad vicariam præscriptam recipiat, & ei curam animarum committat, sicut moris & juris est: si aliud non est, quod ejus institutionem debeat impedire.

DE PACTIONIBUS SECUNDO.

PARS XLVIII.

CAP. I. *Alexander tertius VVigorniensi episcopo.*

VENIENS ad apostolicæ sedis clementiam dilectus frater noster magister V. de Flamevil ", quod cum monachi Majoris monasterii terras in parochia beatæ Mariæ de Mertun excolant, ab eadem ecclesia coloni eorum omnia ecclesiastica tam necessaria quam voluntaria susceperint sacramenta: & tamen eidem ecclesiæ suas & canonibus sacris institutas decimas solvere contradicunt, sed de frugibus ei tertiam partem soluerunt, & duas sibi retinere præsumunt. De reliquis autem minutis decimis, utpote nutrimentis animalium & fructibus hortorum, nil penitus præstare non erubescunt. Arbitrâtur autem ad hoc sese tueri cujusdam transactionis pactione inter præfatos monachos & quemdam sacerdotem memorati V. prædecessorem ita factam: videlicet ut de duabus carrucatis terræ, quas in dominio suo monachi tenent, tertiam duntaxat decimarum partem frugum exoluere debeant, reliquas sibi retinendo. Quo fit, ut exinde occasionem sibi sumentes malignandi, prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, monachi in suum magis, astute quam provide, dominium convertant: & quatuor vel forte plures carrucatas duabus aggregent, non aliter de illis decimis præstantes, quam de duabus præsti- E tissent, cum secundum tenoris compositionem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quapropter discretioni tuæ, *&c.* quatenus, cum exinde fueris requisitus, utraqúe parte ante tuam præsentiam convocata, rei veritatem diligenter inquiras, & nisi privilegium clementia sedis apostolicæ sibi super hoc indultum coram te præfati palam produxerint, vel nisi transactionem sibi scriptam, autoritate apostolica confirmatam esse docuerint, cum alioqui inter personas potius quam inter ecclesias ita facta videatur, ne pacta inter alios facta, aliis obesse patiamur, omni dilatione & appellatione remota, præfatos monachos &

" *al.* Flavilla

ANNO CHRISTI 1179.

& eorum agricolas decimationes universas, ex A quibuslibet rebus provenientes, ex integro absque omni diminutione supradictæ ecclesiæ beatæ Mariæ de Mertun, jugi præstatione singulis annis præstare, & etiam illorum quæ illicite detinuerunt, certam æstimationem restituere, cum omni districtione compellas. Quod si discretioni tuæ, secundum ea quæ proponuntur tibi in judicio, visum fuerit, præfatos monachos non nisi ad tertiæ partis decimationum præstationem secundum justitiam vrgere posse: tunc omnium eorum quæ canones decimanda decreverunt, appellatione remota, supradictos monachos tertiam partem ecclesiæ jam dictæ, apostolica auctoritate præstare decimas cogas.

B

CAP. II. *Idem Gregorius universis episcopis.*

Scripta fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus quod hi qui contra Hadrianum fratrem & coepiscopū nostrū aliqua dixerant, modo cum eodem episcopo in amicitiam convenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia. Sed quoniam ea quæ dicta sunt, indiscussa permanere non patimur, sedis nostræ diaconem ad ea investiganda dirigimus: quia nos facinora ea quæ audivimus, dissimulare mon debemus, præsertim cum accusatores & accusatum gratiam inter se judicastis fecisse: hoc vobis necesse est subtiliter perscrutari, ne forte eorum comparata concordia, quod absit, non ex necessitate, sed præmio facta esse constiterit. C

CAP. III. *Vrbanus tertius abbatibus de VVellebec & de Sulvestun.*

Gratum gerimus & acceptum, quod in negotiis commissis vestræ jurisdictioni, debitam curam impenditis, & in his quæ dubitationem faciunt, pro gravitate vestri officii censuram sedis apostolicæ postulatis. Sane consuluit nos vestra discretio, an ante obitum delegantis, proposito citationis edicto, lite vero post mortem delegantis contestata, delegatus judex nihilo minus debeat in causa procedere: & utrum is intelligatur appel- D lationi renunciasse, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulavit, & deinde productioni & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari, sicut hoc totum circa decessum bonæ memoriæ prædecessoris nostri Lucii, qui judices delegavit, sub examine vestro asseritis contigisse. Nos autem inquisitioni vestræ taliter respondemus, quod cum in priore casu citatione facta quasi cœptum sit negotium, & maxime, si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi: tenebitque quod justitia prævia fuerit judiciali tramite diffinitum. In secundo casu videtur ab appellatione recessum, si secundum ea quæ præmissa sunt, eum qui appellaverat, constiterit processisse. E

[margin: ..q. 1. Si quis presbyter. ..11. q. 3. Si quis episcopus. 16. q. 3. Per singulas.]

. . . .

PARS XLIX.

CAP. I. *Gregorius octauus universis fratribus episcopis, & archidiaconis ad quos litteræ istæ pervenerint.*

VEL ex dolo, vel ex malitia litigantium, vel ex defectu nostro credimus provenire, quod tanta negotiorum frequentia diebus singulis perurgemur, ut imbecillitate proprii corporis laborantes, minori etiam diligentia impediti, omnibus non possimus commode super esse, aut undique contradicentium clamores aut murmura sustinere. Hinc etiam evenit, quod negotiis minoribus occupati, majoribus intendere non valemus, prout necessitas ecclesiastica postularet: & quæ diffiniri vel disponi per nos brevi tempore potuissent, expectatione diutina plusquam oportet, multis pariter irruentibus producuntur. Quocirca per generalem epistolam remedium huic rei duximus providendum, ne multimodo impediamur incursu, vel sua injuriam patientibus possit justitia deperire. Eapropter universitati vestræ per A. S. præsentibus mandamus, quatenus si forte de modicis rebus, quæ infra summam viginti marcarum subsistunt, in auditoriis vestris causa ventiletur, & alteruter litigantium delusorie putaverit appellandum: eius appellatione contempta, infra fines vestrorum episcopatuum eos eligere iudices, qui suspicione careant, compellatis: si tamen idonei ibi fuerint inventi, in quorum præsentia iurgium sopiatur: a quibus si qua partiū crediderit appellandum, ad archiepiscopum sive primatem vocem appellationis emittat. Si vero tale negotium sit, quod summam contineat aliquatenus ampliorem, infra fines vestrarum diœceseon, si sponte noluerint, inviti non cogantur. Cognitores tamen de vicinis episcopatibus aliquos eligere compellantur, iuxta formam quam præmisimus, negotium tractaturos: in majoribus causis & obscurioribus articulis appellandi ad sedem apostolicam copia servata. Non enim videtur malitiæ suspicione carere, quod plerique suos adversarios ad præsentiam nostram laborare compellunt. Cæterum si qui litigantium a proximo festo Purificationis super causis, de quibus episcopus cujus jurisdictioni saltem is qui convenitur, non subjacet, non fuerit requisitus, vel judices clerici supradicto modo non fuerint electi, & litteras a nobis duxerint impetrandas, per quas examinatio jurgiorum vel diffinitio judicibus non ordinariis committatur: careant impetratis, & ad suorum audientiam judicum ordine debito negotia revertantur. Sic enim subterfugiis occurrere disceptationum volumus, ut dum eorum calliditatibus obviamus, eis alium ad iustitiam aditum reseremus. Cum vero aliqui justam causam habuerint nostram præsentiam adeundi, litteras eis dimissorias non negetis, seriem negotii continentes. Hoc autem de factis ad nos appellationibus disponentes, super illis quæ ad archiepiscopos vel primates fieri contigerit, antiquorum ordinem canonum non mutamus.

CAP. II. *Idem eisdem.*

Quoniam ad episcoporum maxime spectat officium, afflictis & laborantibus subvenire; unumque illorum, licet deficientibus meritis, Deus nos esse voluerit: prospicere tenemur, & volumus, ne quis ex fortuitis casibus per Romanæ visitationem ecclesiæ, laboris sui, quem ad eam veniendo sustinuit, debito frustretur effectu. Inde siquidem fuit, quod nos multorum prospicere volentes expensis, & alleviare labores, de consueta misericordia duximus statuendum, ut litteræ prædecessoris nostri Vrbani tertii a tribus mensibus ante ipsius obitum destinatæ pro facienda iustitia & litigiis dirimendis, quæ tamen manifestum alicujus præjudicium non continent aut calumniam æquitatis, eumdem habeant tempore

ANNO CHRISTI 1179.

administrationis nostræ effectum, quem habere, si adhuc ille viveret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandavit agendum, & nemo ad nos "excusatione hujusmodi accepta de sua justitia obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare.

" *al.* ad nos pro huiusm. excusat. accepta per illum commissione, de sua iustitia obtinenda cogatur in vacuum laborare.

A

Cap. III.

Ex litteris quas ad nos tua destinavit fraternitas, euidenter accepimus, quod cum causam quæ vertitur inter magistrum H. de Hillesdale, & R. de Alta ripa, super capella de Cabisein, de mandato nostro suscepisti terminandam, & litteras nostras in communi audientia perlegi fecisses: prædictus R. sibi eas postulavit exhiberi. Qui litteris diligenter inspectis, eas arguit falsitatis, hac de causa scilicet, quod in narratione facti sint abrasæ, ubi scriptum est, Iure parochiali: asseverans se probaturum in præsentia nostra, quod tales litteræ de cancellaria nostra non emanassent. Vos autem videntes formam litterarum a rationis tramite minime deviare, ab executione causæ subsistere noluistis, præfato R. juramentum deferentes, quod nec subterfugii, nec dilationis causa hoc allegasset, sed quod ita esse credebat. Iuramento autem ad diem præfixum non præstito, memoratum H. in possessionem causa rei servandæ judicastis induci, & quod quidam laicus serviens eidem R. vestro judicio restitit, excommunicatus est, & ex ecclesia sub interdicto conclusus: prædictus R. ad nos accedens, & tacens, prout dicitur, quod in commissione appellatio fuit inhibita, nec mentionem faciens "arrogationis litterarum, aut juramenti eidem delati, & non præstiti, seu sententiæ missionis in possessionem causa rei servandæ, litteras ad Londoniensem & Norvvicensem episcopos impetravit in hunc modum: ut si quid in præjudicium memorati R. occasione prioris commissionis factum fuisset, nostra autoritate in irritum revocetur. Cumque præfatus N. citatus a Norvvicensi episcopo, qui suas & Londoniensis episcopi vices gerebat, coram eo litteras, tacita veritate, impetratas diceret, metuens executionem sententiæ fieri, Norvvicensem episcopum suspectum habens, cui præfatus R. multa familiaritate conjunctus, ut qui Londoniensis episcopi nepos erat, & ejus panem quotidie comedere dicitur, ad nos appellavit. Vnde quoniam propria fraus nulli debet prodesse aut patrocinium ministrare, nos inspicientes litteras nostras, & videntes quod per illam rasuram falsæ non possent judicari, nec etiam suspectæ haberi, præsertim cum etiam privilegia in possessionibus abradantur, & litteræ in narratione, si est in facto erratum, incunctanter possint abradi, nec litteræ illæ in suspecto loco fuerint abrasæ: vestræ fraternitati mandamus, quatenus si quid factum fuerit in præjudicium memorati H. occasione litterarum, quas sæpedictus R. a nobis non facta mentione de appellatione inhibita aut de juramento illi delato, & non præstito, appellatione remota, in irritum revocetis, & sententiam vestram inviolabiliter faciatis observari, & eumdem R. in expensas portitoris litterarum, pro eo quod a probatione sua destitit, condemnetis. Postea utraque parte ad vos convocata, causam audiatis, & secundum tenorem abrasarum litterarum, quas vobis sub sigillo nostro remittimus, fine canonico terminetis, nullis litteris obstantibus.

" *f.* abrasionis

B

C

D

E

Si vero temeritatem & fraudem illius velimus attendere, & illum suis meritis judicare, illi super eadem ecclesia faceremus silentium imponi.

Cap. IV.

Ex tenore litterarum tuarum nobis innotuit, quod cum P. parochianus tuus ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, tuo vellet judicio separari: accusatores matrimonii testes producunt firmiter asserentes, quod priusquam mulier cum prædicto viro matrimonium contraheret, consanguineum viri cum illa, solum videlicet cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem viderunt, ea, ut creditur, intentione, ut ei carnaliter adhæreret. Publica quoque fama consentit, quod postquam matrimonium cum ea contraxit, se ad invicem miscuerunt: quod in præsentia tua publice, ut asseris, sunt confessi. Dicitur etiam de muliere, quod a marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatum, ut fertur, se mentita est peperisse: & rebaptizari faciens, virum suum sic decepit. Præterea veneficum periculum, & alias vitæ insidias viro parasse perhibetur. Quia igitur nos consuluisti, si hæ probationes ad matrimonium soluendum sufficiant, sic respondemus: quod tum ex confessione, tum ex violenta & incerta suspicione fornicationis, præsertim scilicet, quod de partu & mortis machinatione dictum est, & ipse probare vellet, non immerito potest divortii sententia promulgari: ita ut vir licentiam habeat, ea mortua, aliam ducendi in Domino, ipsa vero sine spe conjugii perpetuo perseveret.

Cap. V. *Alexander tertius archiepiscopi Rotomagensi & abbati * Geomar.*

Ex quorumdam certa relatione audivimus, quod cum aliqui viri ecclesiastici, de provincia vestra pro justitia sua prosequenda litteras commissorias a nobis impetrant, adversarii eorum, ut mandatum nostrum eludant, antequam litteræ illæ ad judicem perveniant, vel litteris nostris a judicibus receptis, priusquam ab eis citentur, in vocem appellationis prorumpunt: aut conventionem facientes, aliquos in possessionem eorum, de quibus controversiæ vertuntur, malitiose inducunt. Quoniam igitur hujusmodi calliditates 11. q. 3. Si & versutiæ suis non debent in aliquo autoribus suffragari, & nos contra prædictas calliditates & versutias, pastorali volumus sollicitudine providere: discretioni vestræ, *&c.* quatenus si adversarii, inter quos & ipsum super ecclesia controversia diutius est agitata, pro evacuando mandato nostro supradicto modo appellaverint, aut de possessione qualibet " conventionem fecerint, vel malitiose se absentaverint, eos qui in possessione prædictæ ecclesiæ se ingesserint, appellatione cessante, cogatis sub examine vestro juris æquitati parere.

episcopus.

" commutationem

Cap. VI. *Lucius tertius.*

De his qui in sanitate vel infirmitate ad loca religiosa se transtulerint, nil tibi vel ecclesiis, a quibus receperunt pabulum salutis, relinquentes: hoc tuæ prudentiæ innotescat, quod si in ægritudine ipsa ad religionem transeunt, dummodo in ægritudine ipsa decedant, prædictis ecclesiis,

ANNO CHRISTI 1179.

ANNO CHRISTI 1179.

fiis, a quibus assumpti fuerint, canonica debet A portio exhiberi. Si vero ad religiosa loca in sanitate se transtulerint, cogi non possunt aliquid præscriptis ecclesiis impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis locis, sed etiam quibuscumque privatis personis conferre.

CAP. VII. *Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine potestatis, *&c.* Super hoc quod quæsivisti, utrum super ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio: tale damus, sicut jampridem, si bene meminimus, alii non absimile quærenti dedimus responsum: quoniam secundum formam transactionibus adscriptam, super re sacra litigiosa minime transigi potest. Etenim res sacra ut possideatur aliquo dato, vel promisso, vel retento, speciem habere non immerito credimus simoniæ. Alias autem gratis & amicabiliter inter se litigantes componere, sacris canonibus non dicimus obviare. B

29. q. 7. Decimas. 1 q. 1. Nullus episcopus. 1. q. 3. Quæsitum.

CAP. VIII. *Alexander III. Norvvicensi episcopo.*

Quæsitum est a nobis ex parte tua, utrum judex ordinarius vel alius cui delegatus mandavit ut citaret partes vel exequeretur sententiam, delegato teneatur obedire, cum non sua, sed delegantis vice fungatur; & cum jurisdictio delegatur, omnia quæ ad jurisdictionem faciunt, delegari videatur: C merito potest delegatus tam ordinarium, quam alium cui mandavit, cogere ad id efficiendum quod mandavit, & ei qui obedire contempserit, pœnam infligere competentem.

CAP. IX.

Quoniam ex plenitudine potestatis, *&c. Et infra*: Super eo quod quæsivisti, utrum ecclesiastica beneficia reposcentibus, objecta spontaneæ abjurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda, & an actoris, qui sponte non renunciavit, an rei de spontanea renunciatione testes & D probationes sint potius admittendæ: sic experientiæ tuæ duximus respondendum: quod hoc nulla ratio verisimile reddit, ut quisquam beneficio multis forte laboribus & expensis acquisito, & quo sustentari debet, sine magna causa renunciare sponte elegerit: ideoque supervacaneum esse non credimus, causam resignationis sive renunciationis diligenter inquirere, quatenus si forte probabilem, hoc est, non vi, non metu, non interventu pecuniæ, non promissione extortam, judex ordinarius sive delegatus invenerit, & maxime si juramentum, quod vix fieri de spontanea voluntate credimus, quia juramentum fere semper a malo est, intercesserit, admittere, nisi replicatio canonica fuerit opposita, non proponat. E Porro licet negantis factum nulla inveniri posse probatio dicatur: ejus tamen qui renunciationem spontaneam negat, cum implicite & quodammodo replicando inficietur, super actione sua probationes credimus proferandas, habita nihilo minus, ut decet, ad personarum dignitatem & & opinionem relatione.

CAP. X. *Ex decretis Horsmidæ papæ.*

Nullus fidelis, cujuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat: sed benedictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, ab officio triennio suspendatur.

CAP. XI. *Dunelmensi episcopo & fratribus Revesbi*

Proposuit nobis dilectus filius noster VV. clericus præsentium lator, quod cum ipse ad ecclesiam de "VVadher, a Reinero Flandrensi venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, præsentatus fuisset, idem archiepiscopus eum ad ecclesiam non recepit. Inde est quod discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenus si idem archiepiscopus ad commonitionem vestram præfatum VV. in ipsa ecclesia, quam citius poterit, non instituerit: vos rei veritatem legitime inquiratis, & si vobis constiterit ex parte VV. dummodo idoneus sit, quod ad ipsam vacantem fuerit prædicto archiepiscopo præsentatus, ad eamdem ecclesiam autoritate nostra, amoto illo qui eam detinet, etiam si quis post præsentationem ejus & appellationem, quam se ad nos fecisse proponit, incussus est, appellatione remota, cum fructibus inde perceptis post primam præsentationem, eum recipere minime differatis.

" Vvadhum

CAP. XII. *Eboracensi archiepiscopo; Pars capituli*: In eminenti. *de appellationibus.*

De cætero noveris, quod si sententiam a nobis latam præceperimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit, non est facultas executori de negotio toto cognoscere, sed referri, quæstiones quæ inciderint, ad sedem apostolicam oportebit.

CAP. XIII. *Eboracensi archiepiscopo.*

In eminenti specula ecclesiæ, licet immeriti, disponente Domino constituti, intendere debemus consultationibus singulorum: & prout Deus nobis revelaverit, propositas enodare. Consuluisti autem, si causa, appellatione remota, commissa, altera partium ante citationem vel post citationem, ante sententiam vel post sententiam, ad sedem apostolicam appellaverit, an appellationi sit in hujusmodi deferendum. Præterea si causa fuerit, appellatione remota, commissa, & alter adversariorum appellet, quia delegatus judex non vult super suggestione falsi probationes admittere contra Cantuariensis litteras impetratas, an in hoc casu teneat appellatio, quæsivisti. Dubitas etiam, si duobus fuerit causa commissa, appellatione remota, & alter suo conjudici vices suas commiserit, an ille solus possit procedere appellatione remota, vel ab eo liceat appellare, cum in fine non sit appositum, ut si uterque nequiverit interesse, unus procedat. Primę ergo quæstioni respondemus, quod causa, appellatione remota, commissa, appellationi non debet deferri, sive ante citationem sive post, sive ante sententiam sive post, fuerit appellatum: nisi appellans, priusquam citaretur, iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi. Quod autem quæsivisti, si aliquis appellaverit, quia delegatus judex super

ANNO CHRISTI 1179.

suggestione falsi audire probationes recusat, an appellatio teneat: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod in eo casu debet appellationi deferri. Ab uno vero judicum, appellatione remota, in causa procedi non potest, nisi hoc speciale in litteris commissoriis exprimatur.

CAP. XIV. *Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine potestatis, *&c. Et infra*: Consulere decrevisti, de quibus personis intelligendum sit, unam alteri in ecclesiasticis beneficiis succedere non debere: utrum, scilicet, de sacerdotibus & eorum filiis dumtaxat, an & de aliis quibusdam personis. Noveritis ergo quod ad ecclesiastica beneficia nullum secundum canones admittendum credimus, nisi ex electione canonica vocatum. Sacerdotum vero filios, & maxime in sacerdotio genitos, his temporibus suis succedere parentibus, quarumlibet regionum consuetudo & in donis civilibus prohibet, & canones in ecclesiasticis multo fortius prohibent & execrantur. Personarum quoque filios citra sacros ordines constitutarum, plerumque, si tamen merita suffragantur, parentibus suis succedere conniventibus oculis toleramus. Exemplo namque perniciosum est & grave, talia in ecclesia pullulare, per quæ & laicis scandalum generetur. Sane tam has personas, quam illas, ab aliis non repellimus beneficiis, si digni inveniantur.

CAP. XV. *Alexander tertius abbatibus Cistercienfibus in capitulo Cisterciensi congregatis.*

Isa. 5. Recolentes qualiter hæc plantatio sancta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini sabaoth, sub primis ordinis patribus pullulavit, *&c. Et infra:* Nunc autem aliqui ex vobis pristinæ institutionis obliti penitus vel ignari, contra ordinis vestri gloriam & decorem, villas, molendina, ecclesias & altaria possident, fidelitates & hominia suscipiunt, rusticos & tributarios tenent: & omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur, quorum conversatio esse debebat in cælis. *Philipp. 4.* Læditur hinc ordo penitus & mutatur, *&c. Et infra*: Ideoque sanctum & venerabile collegium vestrum precibus & monitis, quibus possumus, exhortamur, quatenus domus illæ quæ a prima sui origine in ordine vestro sunt fundatæ, constitutis & ordinatis terminis sint contentæ: nec velint ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & demum sine ordinis magna confusione minime poterunt retinere. Si enim relictis originalibus ordinis statutis, ad communem volueritis aliorum monasteriorum viam divertere: oportebit & vos communi jure censeri: quia dignum est ut qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam. Quoniam" domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum se ordinem transtulerunt, vestris omnino satagunt " usibus conformari, ut relictis videlicet possessionibus vel mutatis, quas vestra institutio non recipit, sic se in omnibus vestræ religioni coaptent, ut quemadmodum se gaudent in societate " ordinis, mutatione habitus & observatione regulari assumptos, sic etiam in parcitate temporalium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatos. Sane si super possessionibus ipsis in aliquo de monasteriis vestris apostolicæ sedis autoritas dispensavit, a nullo vestrum sumendum est exemplum: quia temerarium est penitus & absurdum & indignum, aliquem sua sibi autoritate præsumere, quod Romana ecclesia alicui monasterio, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere.

" *al.* Ceterum dom.
" *al.* satagant
" *al.* societatem ordinis, identitatemque habitus, & observantiæ regularis ass.

CAP. XVI. *Remensi archiepiscopo.*

Cum H. diu vinculo excommunicationis fuisset adstrictus, tandem præstito juramento, quod exinde judicio ecclesiæ stare deberet, beneficium absolutionis obtinuit: sed continuo ad sedem apostolicam post absolutionem appellavit: & anno transacto & ultra, per se vel per alium appellationem prosequi contempsit. Quoniam igitur derisorie appellare videtur, qui appellationem interpositam non prosequitur: fraternitati vestræ per A. S. præsentibus mandamus, quatenus utraque parte coram te convocata, si tibi constiterit, quod tanto tempore appellationem prosequi contempserit, tu ipsum judicio tuo stare sub excommunicationis districtione compellas.

CAP. XVII.

Ejus qui modo vult recedere ad priorem uxorem, quam prius negavit, ecclesia testimonium non recipit: quia variavit verbum suum, & contra semetipsum testimonium tulit, & abstulit sibi fidem in utroque, ut conjugii sacramentum ad invicem non esse videretur, & opus carnalis commercii contradiceretur.

CAP. XVIII.

Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier: neq mulier potestatem sui corporis habet, sed vir. Potest ergo vir sive mulier peccato suo facere, ut potestatem in corpore alterius perdat: sed facere non potest, ut alteri potestatem sui corporis, quantum in se est, tollat. Quod suum jus est, perdere potest: quod suum non est, tollere non potest. Si faciat ergo, ut debitum suum in corpore alterius jure exigere non possit: non tamen facere potest, ut debitum alterius in suo corpore negare possit. *1. Cor. 7.*

CAP. XIX.

De voto peregrinationis, an eleemosynis possit, vel per alium redimi, tibi nihilo minus respondemus, quod ab ejus qui præsidet, dependet arbitrio, ut consideret & attendat diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet, an id ex infirmitate seu affluentia divitiarum contingat: & utrum peregrinatio, an recompensatio utilior sit, & Deo magis accepta, & secundum hoc debet exinde dispensare.

CAP. XX. *Remensi archiepiscopo.*

Cum Christus perfectus sit Deus & perfectus homo, mirum est qua temeritate quisquam dicere præsumat, quod Christus non sit aliquid secundum quod homo. Ne autem tanta in ecclesia Dei possit nequitia suboriri, vel error induci: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus convocatis magistris scholarum Parisiensis & & Remensis & aliarum civitatum, autoritate nostra interdicas sub anathemate, ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus est verus Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

. . . .

CAP. I.

ETSI quæstiones tuas de fervore religionis exurgere, & te eas ex intimæ devotionis affectu, quam circa nos & ecclesiam habes, ad nostram devotionem " perferre nullatenus ignoremus: non tamen est ultra quam oporteat in hujusmodi dubitandum, cum leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione contenti, sacramenta " & necessaria & legitima exhibere contemnunt. Tenuem enim vocant religionem, quæ in talibus hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. Vnde etiam Psalmista dicit: *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* In hoc autem quod dilectus filius noster Petrus sancti Laurentii in Damaso presbyter cardinalis, tunc vero sancti Eustachii diaconus, & apostolicæ sedis legatus, pro electione tua, & ut tibi pallium deferret, ad partes illas accessit: dilectus filius noster Albanus frater tuus, ejus præsciens necessitatem, eidem cardinali equum unum, te penitus ignorante, transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum adduxerat equitaturas: te nullo modo timere oportet, cum in accipiendis, vel dandis muneribus tria sint maxime attendenda, personæ scilicet dantis & recipientis qualitas, muneris quantitas, & tempus donationis. Qualitatem personarum, ut a quo & cui, videlicet an a paupere diviti, an e converso, sive a divite locupleti datum fuerit, solicite consideremus. Æstimationem muneris & donationis tempus attendimus, si magni vel minoris precii res data existat, & an instante necessitate, an alio tempore conferatur, diligentius inspiciamus. Quibus siquidem inspectis, in præscripta quæstione tua nihil reprehensibilitate dignum invenimus, quod solicitudini tuæ in sequentibus manifestius apparebit. Si enim prædictorum cardinalis & fratris personarum qualitatem recta consideratione pensamus: non fuit magnum, ab eodem fratre tuo, cardinali unum equum inde transmitti, quem etiam joculatori vir tantus & tam abundans non petenti donaret. Verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia ratione hoc constat factum fuisse, quam ut cardinali in tali subveniretur articulo. Quare super hoc in conscientia tua nullus debet unquam scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici precii, quantum ad personam dantis & accipientis, extiterit: nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit vel debeat quamlibet vel in modico læsionem inferre: etsi ante electionis examinationem & pallii receptionem, cum te nolente & penitus ignorante sit factum, ut equus necessitate transmissus fuerit & collatus, nec etiam res tanti precii reputetur, quæ accipientis animum multum movere deberet, aut ab honestatis proposito declinare. Quod autem scriptum est: *Beatus qui excutit manus suas ab omni munere:* de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere & invertere solent. Quoniam si ipsa etiam persona electi, vel ordinatori, vel consecratori suo, electuarium, medicinas, aut de optimo vino, sive de aliis hujusmodi quæ modici precii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, offerat: non tamen Romana ecclesia dantem, vel accipientem delinquere interpretari consuevit, nisi ista intervenirent ex pacto. De cætero licet, sicut tuæ litteræ continebant, quod episcopus nec " in electione sua ecclesiæ indemnitatem promittat, sacris canonibus prohibeatur, sed tamen propter hoc, verba fratris tui nullam deberent animo tuo perturbationem vel dubitationem ingerere, cum etsi regi, qualem dixisti, te ignorante, promissionem fecisset, exinde nullatenus tenereris: quoniam capitulum illud de persona sacerdotis electi, specialiter est intelligendum. Verum quamvis frater tuus, te nesciente, hujus securitatem præstiterit, quod tamen non constat, ideo potest perpendi, quod non alicujus læsionis maculam propter hoc incurras, vel contrahas: cum, sicut fraternitas tua non ignorat, sanctorum patrum instituta determinent, quod puer qui ad aliquam ecclesiam a parentibus suis pecunia interveniente offertur, etsi ad tempus jubeatur ab eadem ecclesia removeri, postmodum non solum ad aliam, sed ad ipsam unde removetur, potest assumi. De quibus colligitur, quod cum tu quando verba præscripta proferri debuerant ad ecclesiam agere natura electus, a qua jamdiu ad aliam assumptus fuisti, non solum secundam, in qua modo existis, sed & priorem dispensationem posses habere. Ideoque debes omnem ab animo tuo dubitationem avellere, cum etsi hoc constaret, immunis appareas: nec oporteat te, si frater tuus securitatem etiam præstitisset, propter hoc quoquo modo timere, cum ab ecclesia illa jam pridem transieris, & ad aliam deinceps assumptus fueris, in qua jamdiu mansisti. Quapropter non fuit necesse, ut alicui personæ, imperatori scilicet, regi, aut aliis, exinde scriberemus: cum nos nec minimum conscientiæ scrupulum ex hoc suboriri noscamus.

CAP. II. *Item Bituriensi episcopo, ex eodem libro.*

Relatum est, & nobis ex tua parte monstratum, quod causis matrimoniorum tuæ diœcesis ad te delatis, cum in eorum executione velles procedere, illi qui impetuntur, ad audientiam nostram appellant, ut per hujusmodi appellationes possint judicium declinare. Vnde quoniam vestra interest, pravorum intentionem reprimere, & peccandi occasionem eisdem auferre: fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus si qui parochianorum tuorum de linea consanguinitatis impetiti, ulterius ab audientia tua ad sedem apostolicam in vocem appellationis proruperint, si conjuncti non fuerint, eos sub anathematis interminatione conjungi prohibeas, donec appellationem prosequantur, aut judicio tuo stare obediant. Si vero fuerint conjuncti, eis convenientem terminum prosequendæ appellationis, vel standi judicio tuo, præfigas: infra quem si neutrum adimpleverint, eos extunc omni appellatione cessante, vinculo excommunicationis adstringas. De cætero Heruberto*

CAP. III. *Idem in eodem libro secundo, VV. Albanensi episcopo vicario nostro.*

Ex tuarum tenore litterarum accepimus, quod N. clericus adeo deliquit, quod si delictum ejus publicum esset, ab ordine quem suscepit, degradaretur, & amplius non posset ad superiores ordines promoveri. Verum quoniam peccatum ipsum

Marginal notes: ...s L. & ...ma. ...us etiā ...lus in ...netypo ...deraur. ...cogni...tem ...cessarie ...egitime ...ibenda, ...l. 13. & — ...l. 33. — " Corr. ne — Locus corruptus.

ipsum occultum est, & privatum fore dixisti: fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus ei condignam pœnitentiam imponas, & ei suadeas, ut per te, pœnitentia peracta, ordine suscepto utatur: & eo contentus existens, ad superiores ordines amplius non accedat. Verumtamen quia peccatum occultum est, si promoveri desiderat, ei non potes nec debes aliqua ratione prohibere.

CAP. IV. *Idem eidem in eodem.*

De adolescente, qui mulierem quamdam cognovit, & filiam ejus postea matrimonio sibi copulavit, cui jam per decennium cohabitavit, tuæ prudentiæ respondemus: quod si delictum ejus, sicut nobis significasti, occultum existit, pœnitentia sibi condigna debet imponi, nec ab uxore tanti sceleris inscia est propterea separandus. Si vero id notorium esse dinoscitur: & ab uxore debet separari, & sine spe conjugii permanere.

CAP. V. *Idem Verulano episcopo, in eodem libro.*

Ex relatione I. latoris præsentium, & ex tenore tuarum litterarum accepimus, quod cum idem I. sororem uxoris suæ carnaliter cognovisset, & cum ea diutius permansisset, tu eos ab invicem separasti, & jam dictum I. ad nostram audientiam destinare curasti. Super quo utique fraternitati tuæ duximus respondendum, ut eum Hierosolymam studeas destinare. Deinde cum ad propria redierit, ne ex abstinentia illorum forte deterius contingat, dissimulare poteris, quod uxori suæ cohabitet, non tamen ut eis ad hoc licentiam aut favorem aliquatenus indulgere videaris.

CAP. VI. *Idem Gradensi patriarchæ in eodem libro.*

Ex tuarum litterarum tenore accepimus, quod V. presbyter vivendi levitate usus, cum quodam infami ad pravitatum locum immundos spiritus invocaturus accessit. Unde eum, quia propter hoc infamia laborat, & facinus publicum & notorium erat, ab officio & beneficio ecclesiastico suspendisti. Ipse autem coram nobis viva voce proposuit, quod non ea intentione, ut invocaret dæmonem, ierat: sed ut per inspectionem astrolabii, furtum cujusdam ecclesiæ posset recuperare. Verum licet hoc ex bono zelo & ex simplicitate se fecisse proponat: id tamen fuit gravissimum, & non modicam inde maculam contraxit. Sed quoniam tutius est, in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitate declinare: ipsum fraternitati tuæ duximus remittendum, monentes atque mandantes, ut secum misericorditer agas, & sibi infra octo dies post harum susceptionem, ecclesiam cum omnibus ablatis restituas, & talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quod per annum & amplius, si tibi visum fuerit, ita tamen, quod biennium non excedat, eum ab altaris administratione præcipias abstinere: & exinde liberum ei sit, officium sacerdotale exercere.

CAP. VII. *Idem Verulano episcopo in eodem libro I.*

Quod te cum inimicis tuis, *&c.* De cætero quia fraternitatis tuæ quærit industria, utrum clerici qui infra subdiaconatus ordinem constituti, quia continere carnis vitio coacti non valeant, uxores accipiunt, ecclesiastico spoliari possint beneficio canonice: id tuam volumus experientiam tenere indubitata veritate, quod cum sint voluptatibus & carnalibus desideriis dediti, ac Divinis & ecclesiasticis sacramentis contrectandis indigni, ecclesiasticis sunt procul dubio beneficiis privandi. Sane si ecclesiis quibus attitulati fuerant, de possessionibus aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cum ab earumdem ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire.

CAP. VIII. *Idem judicibus Velletren. in eodem libro.*

Relatum est auribus nostris, quod cum ad vestræ discussionis examen aliqua super testamentis ecclesiæ causa deducitur, vos secundum humanam, & non secundum Divinam legem in ea vultis procedere: & nisi septem aut quinque testes idonei producti fuerint, omnino non proponitis exinde judicare. Unde quia hujusmodi de judiciis ecclesiæ non secundum leges, sed secundum canones debent tractari, & in his Divina scriptura testante, duo aut tres idonei testes sufficiunt: *Deut.* 17. discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenus cum aliqua causa super testamentis ecclesiæ relictis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum canones, juxta decretorum statuta, tractetis, tribus vel duobus legitimis testibus requisitis: quoniam scriptum est: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* *Matth.* 18.

CAP. IX. *Item præposito & canonicis Sulcan. in eodem libro.*

Significatum est nobis, quod ecclesiasticam " sacerdoti prebendam unam in ecclesia vestra communi consensu & voluntate dedistis: ita quidem, quod Missam de sancta Maria, nisi sit corporis infirmitate gravatus, debeat quotidie celebrare; qui ecclesiam vestram non nisi communi tam præpositi quam capituli consensu, potest dimittere, nec cuiquam præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem constitutionem eatenus confirmavimus, ut prædictus sacerdos, ecclesiæ, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat officium suum impendere: & quanto ferventius potest, salva honestate sua & debita devotione, Missarum solemnia celebrare: nec sibi liceat hoc, illinc se ad aliam ecclesiam transferendo, aut voluptatis causa, subtrahere.

" *al.* quod cuidam sacerdoti

CAP. X. *Idem* *Belvacensi *episcopo, in eodem libro.*

Significatum est nobis & pro certo monstrastratum, quod Griboldus nondum incipiens esse quatuordecim annorum, timore magistri, qui eum litteris erudiebat, habitum religionis suscepit in

in ecclesia de Ruffinis ", & inde sicut puer infra annum exivit, & per sæculi vanitates jam sex annis & eo amplius vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus rem ipsam diligenter inquiras, & si inveneris, quod non fuerit a parentibus oblatus, nec inceperit esse quatuordecim annorum, quando ad religionem accessit, & eum infra quartumdecimum annum voti pœnituerit, & ab ecclesia recesserit, si in sæculo voluerit remanere, & eum ab ipso voto quod fecit autoritate pontificali absolvas, & eum absolutum tam in ecclesia de Ruffinis, quam populo tuæ civitatis studeas publicare. Si autem a parentibus suis forte oblatus, seu quartumdecimum annum compleverat, cum religionem intravit, sive post quartumdecimum annum professionem a se factam ratam habuit, eum ad eamdem vel aliam religionem transire, ecclesiastica districtione compellas.

" al. Resso-

Cap. XI. *Idem Salabriensi episcopo, in eodem libro.*

Pervenit ad nos, quod cum tu Rog. filium VVillelmi ecclesiæ tuæ canonicum, ut debitam in eadem ecclesia residentiam faceret, monuisses, ad audientiam nostram in appellationem prorupit, & appellationi suæ terminum, proximum festum beati Lucæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, per ejus vel aliorum subterfugia, præscriptam ecclesiam debitis obsequiis defraudari, cum ipse frustratoriæ dilationis causa appellasse videatur: fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus præfatum Rog. diligenter & studiose commoneas, ut in eadem ecclesia debitam, omni mora postposita, faciat residentiam, vel infra proximum festum beati Lucæ appellationem suam prosecuturus, ad nos veniendi iter arripiat. Interim vero alicui honestæ personæ vices ejus in ecclesia prætaxata exequendas committas: & tantum ei de beneficiis illius, appellatione cessante, assignes, unde possit congrue sustentari. Quod si prælibatus Rog. alterum istorum adimplere neglexerit, tu eum extunc præbenda sua, omni appellatione & contradictione cessante, prives: & eam alicui viro discreto & honesto, nullius appellatione admissa, concedas pariter & assignes.

Cap. XII. *Idem Tornacensi episcopo, in eodem libro.*

Veniens ad nos mulier latrix præsentium, lacrymabili nobis confessione monstravit, quod cum de quodam filium genuisset, & ille sibi turgido sæpe vultu improperasset, quod filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore & furore animi ducta, eumdem filium interfecit. Quo comperto, comes Flandrensis eam totam terram suam usque ad septennium abjurare coegit, nisi de nostra licentia "remaneret. Cumque se nostro conspectui præsentasset, & quod crucem suscepisset, Hierosolymam se profecturam monstrasset: nos videntes quod in partibus illis præsentia illius non potest esse utilis, sed damnosa, eam ab Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam fraternitati tuæ duximus remittendam: præsentium autoritate mandantes, quatenus prædictam mulierem labores inducere, ut in aliquod monasterium tui episcopatus transeat, & ibi peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem depugnante carnis fragilitate, ad hoc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas: quia tutius nobis videtur ut in Domino nubat, & uni soli quam multis adhæreat.

" f. remearet

Cap. XIII. "

"In Collect. 1. hic est titulus: Alexander III. Oscensi episc. & priori S. Mariæ Cæsaraug.

Relatum est auribus nostris, quod cum vir nobilis "Ateorelia nomine, M. mulierem de Oreia quondam uxorem suam suspectam haberet, fratri & militibus suis præcepit, ut eam longe ad privata loca deducerent, & gladio occiderent. Qui cum ipsam ad quamdam silvam duxissent, & evaginato gladio occidere vellent; eadem ad pedes cognati cecidit, & ut sibi vitam servaret, lacrymosa supplicatione rogavit. Cognatus vero & pietate & misericordia motus, ei sub conditione pepercit, quod in monasterio de Tolabres" habitum monasticum deberet suscipere. Quo audito, maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit: sed tamen postmodum acquievit, sicque factum est, quod duos episcopos Cæsaraugustanum & Tirasonensem ut eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit. Episcopi vero rem ignorantes, & quia juvenis erat, & filium habebat parvulum, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, eam seorsum convenerunt. Quæ utique rem per ordinem patefaciens, quod mortis timore, & non bono animo monasterium intraret": & quandocumque posset, inde exiret, nihilo minus adjecit. Tunc episcopis de morte ejus timentibus, & quod ab ea audierant, propalare nolentibus: alter eorum, Tirasonensis scilicet, ut viri illius tyrannidi satisfacere videretur, mulieri imponere velum simulavit. Tandem autem viro & fratre de medio sublatis, prædicta mulier de monasterio exivit, & cuidam nobili P. nomine de* Cambern." nupsit. Sorores autem cum reclamassent, & episcopo Calaguritano conquestæ fuissent, & episcopus non posset eam videre, neque super his convenire: ad instantiam sororum, eam & virum quem acceperat, excommunicavit, & totam terram ejus interdixit, ignorans penitus quomodo res processisset. Quam utique sententiam venerabilis frater noster Tarraconensis archiepiscopus postmodum confirmavit. Nos igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per A.S. mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum, recepto juramento, quod nostro debeant stare mandato, ab excommunicatione absolvatis. Deinde tam mulierem, quam priorissam & moniales præscripti monasterii, ad præsentiam tuam convocantes, causam diligentius audiatis, & fine canonico terminetis. Quod si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit postea ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum resumere, censura ecclesiastica compellatis.

" al. nobilis, prudens, & potens, A. nomine

" al. Colobres

" al. intrabat, proposuit: & quod quandocumque

" al. Camberiis

Cap. XIV. *Idem Gajacensi electo, in eodem libro 8.*

Cum Petrus Mancovela ", & Bonus Caci " presbyteri, & Ioannes Bonus Coci " laicus, in nostra

" al. Mancella

" al. Cocci

" al. Cocci

ANNO CHRISTI 1179.

nostra essent præsentia constituti: eumdem Ioannem, quoniam laicus erat, in jam dicti P. accusationem nequaquam admisimus. Cumque præfatus B. eumdem P. super crimine simoniæ constantius accusaret, nos eum, quoniam in causæ testimonium fuit adductus, & quia frater ejus, I. scilicet, jam dictum P. prius coram te accusaverat, repulimus: præsertim cum frater Petri Bonum Coci antea de causa consimili accusasset. Verum quoniam unus post alterum, prædictum instante vicissitudine accusabat, neutrum ad ejus accusationem admisimus, sed utrique de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Inde siquidem est, quod discretioni vestræ per apostolicam sedem mandamus, quatenus utrumque illorum se cum tribus sacerdotibus facias infra triginta dies post harum susceptionem purgare. Purgatores vero illius honestatis & opinionis esse volumus, quod verisimile sit, eos nolle amore vel odio seu obtentu pecuniæ pejerare. Vt autem idonei appareant, necesse est, ejus quem purgare debent, vitam & conversationem noscant. Quod si uterque illorum vel alter in purgatione defecerit; tu deficientem omni officio & beneficio ecclesiastico prives, tibi omnimodo præcavens, quod si memorato P. in sua voluerit purgatione assistere, nullam eis malevolentiam vel indignationem ostendas: nec eos amodo impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

CAP. XV. *Idem Norvvicensi in eodem libro.*

Venientis ad nos Rom. clerici narratione audivimus, quod cum in puerili ætate constitutus fuisset, se Hierosolymam disposuit profecturum: & cuidam consocio suo, qui nihilo minus Dominicum sepulcrum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam ab eo fidem recepit, quod sibi invicem in via fideles existerent, & bonam societatem servarent. Qui utique solicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi super hoc nostrum " auxilium aperiremus. Nos autem ipsum gravi infirmitate laborare, sicut asserit, intelligentes, & quod in partibus Orientis, ejus adventus parum utilitatis conferret, diligentius attendentes, præsertim cum sit clericis illicitum in sacris ordinibus constitutis arma assumere, aut effusioni sanguinis vacare: ipsum a voto quod in ætate tenera, facilitate animi potius quam ex arbitrio discretionis, promisit, absoluimus: ita tamen, quod idem votum eleemosynis redimere debeat, & juxta consilium nostrum toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi, dum ad hoc suæ sufficiant facultates, tam in victu quam in vestitu providere.

" consilium

CAP. XVI. *Idem VVigorniensi episcopo, in 12. libro registr.*

Ex parte tua hujusmodi nobis conquestio proposita fuit, utrum monachi in accusatione abbatum suorum aliquatenus sint admittendi. Super quo utique tuæ prudentiæ respondemus, quod nisi alia rationabilis causa impediat, & manifesta, eo quod monachi de obedientia & subjectione abbatis sunt, ab ejus accusatione non sunt ullatenus repellendi, licet alios accusare non possint. Quibus siquidem, cum proprium non habeant, de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem recipiat, ministrari. De confirmationibus autem Romanorum pontificum, tuam volumus cognitionem tenere, quod contra illas, nisi novum apostolicæ sedis mandatum procedat, aut certum sit, quod ipsæ confirmationes per falsam sint suggestionem obtentæ, non est aliquatenus judicandum.

CAP. XVII. *Idem Belvacensi episcopo.*

Quod nobis ex una parte significatum est, ut ex clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus quæ dispensatio sit super his abhibenda. Si enim matrimonia ita occulte contrahantur, quod exinde legitimi testes non appareant, hi qui ea contrahunt, non sunt aliquatenus ab ecclesia compellendi. Verumtamen ea, quæ sic contracta sunt, si personæ contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab ecclesia recipienda sunt ac comprobanda, tamquam a principio in conspectu ecclesiæ contraherentur. Si qui autem de clandestino matrimonio, postmodum ab ecclesia comprobato & rato habito, geniti fuerint, eos legitimos judices filios & heredes.

CAP. XVIII. *Idem Hierosolymitano patriarchæ.*

Novit plenius, sicut credimus, tuæ discretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis: ita quod tu caput, & fratres tui membra esse comprobentur. Vnde non decet omissis membris, te aliorum consilio in ecclesiæ tuæ negotiis uti, cum id non sit dubium, & honestati tuæ & sanctorum patrum institutionibus contraire. Innotuit autem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum, abbates, abbatissas, & cæteras personas ecclesiasticas instituis ac destituis: non considerans & attendens, quomodo te non sit dubium sacros canones transgredi, cum in hujusmodi causis & clericorum & laicorum circa te commorantium, qui de corpore ipsius ecclesiæ non sunt, potius quam fratrum tuorum consilio uti dicaris. Inde est quod apostolica autoritate prohibemus, ne abbates, abbatissas, vel alias personas ecclesiasticas sine assensu & consilio " prioris " quod fratrum tuorum canonicorum instituere, vel destituere, aliqua de cætero ratione præsumas. Quod si forte, quod non credimus, contra præceptum nostrum venire præsumpseris, nos tales institutiones & destitutiones, si quas amodo feceris, cassamus, & omni robore decernimus & stabilitate carere.

" f. add. rum
" f. quam

CAP. XIX. *Idem eidem in eodem libro.*

Quanto majori dignitate, dante Domino, præeminentes, tanto te decet amplius & oportet in omnibus eam diligentiam & gravitatem habere, quod omnia videaris sine nota & reprehensione peragere, & laudabiliter injunctæ tibi solicitudinis officium dispensare. Audivimus autem, unde & mirati sumus, sicut & merito inde mirari possumus, quod in concessionibus & confirmationibus juxta consilium & voluntatem eorum " procedis, & in privilegiis, quod tuam non decet honestatem, ad majorem autoritatem & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint,

" videtur deesse, non

ANNO CHRISTI 1179.

fuerint, tanquam si præsentes fuissent, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam, in negotiis tibi commissæ ecclesiæ consilium fratrum tuorum " proponere, cum quibus unum corpus existere comprobaris: fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus in concessionibus, confirmationibus, & aliis ejusdem ecclesiæ negotiis, fratres tuos requiras, & cum eorum consilio vel sanioris partis, eadem negotia peragas, & pertractes: ut quæ statuenda fuerint, statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes & evellas: nec absentium fratrum nomina aliquatenus scribi facias, quia talia munimenta, irrita sunt & falsa: & tu exinde quæstionem falsi non immerito poteris formidare. Nos enim universa privilegia, in quibus absentium fratrum nomina, ipsis ignorantibus vel absentibus, subscripta sunt, vel amodo scribentur, irrita esse decernimus, & nullius firmitatis robur habere censemus.

" postponere.

Cap. XX. *Idem Huboldo Ostiensi episcopo, & archipresbytero & canonicis VVellectur. in decimotertio libro registri.*

Cum esses, frater episcope, in præsentia nostra constitutus, diligenti nobis assertione innotuisti, talem in episcopatu tuo inolevisse consuetudinem, quod testamenta quæ fiunt in ultima voluntate, ut ab his qui potestatem habent super alios, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem aut quinque testium fiant, secundum quod humanæ leges decernunt. Quia verò a Divina lege & sanctorum patrum statutis, & a generali consuetudine ecclesiæ, id esse noscitur alienum, cum scriptum sit: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum:* præscriptam consuetudinem penitus improbamus, & testamenta, quæ parochiani vestri coram presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis, in extrema voluntate de cætero fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis præsumptione qualibet, hujusmodi audeat rescindere testamenta. Prætrerea cum principes, *&c.*

Deut. 17.

Cap. XXI. *Idem Carnotensi episcopo, in decimo quarto libro registri. Pars illius capituli:* Cum sacrosancta Romana.

Significasti nobis quemdam presbyterum cum alterius cõjuge diabolico instinctu in ecclesia frequenter, sicut asseris, dormivisse: quæ utique se & illum sacerdoti cuidam hujusmodi delictum confessos fuisse, publice tibi detexit, & hoc ipsum idem sacerdos, nomen adulteri celans, in præsentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum, negante adultero, mulier in confessione persistat, ab apostolica sede consilium requisisti. Nos ergo juxta sanctorum patrum decreta volumus, ut condignam pœnitentiam adulteræ præfatæ imponens, ecclesiam prælibatam per adspersionem aquæ sanctificandæ reconcilies. Prædicto autem sacerdoti, ne, contra Apostolum, infirmorum corda, mala fama ipsius percutiantur, & ne nostrum vituperetur ministerium, nec securiores presbyteri existentes prolabantur licentius in peccatum, cum vicinis quinque presbyteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas. Quod si se purgare poterit, in officio suo permittas ipsum ministrare: si vero non poterit, ipsum ab officio suo suspendere nulla ratione postponas.

1. *Cor.* 8.
2. *Cor.* 9.

Cap. XXII. *Idem in eodem.*

Quæsivit a nobis tua fraternitas, utrum sacerdos uno clerico tantum præsente, infirmum debeat inungere: & qua die festum Matthiæ in anno bissextili debeat observari, præsertim cum quidam inter vigiliam & festum velint interponere diem: & utrum mulier pro latrocinio, aut alio quolibet crimine, a viro suo debeat separari, & alii nubere: & de viro simili modo exposuisti quæstionem, utrum pro quolibet flagitio possit a conjuge sua dividi, & aliam sibi legitimo matrimonio copulare. Nos itaque tibi duximus taliter respondendum: quod sacerdos uno præsente clerico, & etiam solus, potest infirmum inungere. Festum vero B. Matthiæ juxta regulam ecclesiasticam vigilia eatenus præcedat, ut nec pro bissexto, nec quolibet alio modo inter se & solemnitatem admittat alium diem, in qua utique vigilia, nisi eveniat in Dominica die, jejunium celebratur. Ipsum autem festum, sive fiat in præsenti die, sive in sequenti, qui duo quasi pro uno reputantur, nullus error, sed ecclesiæ consuetudo teneatur. Quod autem mulier pro furto vel quolibet alio crimine a viro separetur, & alii nubere possit, & viro similiter eadem lege constituatur: taliter respondemus, quod mulier pro furto vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nitatur, & fidei suæ religionem corrumpere velit, non debet ab eo separari, nec alii aliqua ratione copulari. Verum si conjugem suam ad errorem traxerit, & ad maleficium, mulier a viro recedere poterit & separari, ita quod ei alii nubere non licebit: quia licet separentur, tamen conjuges erunt semper. Viris quoque præsens sententia servetur.

Locus mutilus.

Cap. XXIII. *Idem episcopo & archidiacono Vicentino ", in duodecimo libro registri.*

" al. Viennensi

Perlatum est ad audientiam nostram, quod Hereman. filius quondam Lazari, ad partes Constantinopolitanas transiens, ibidem moram per decennium & amplius fecit, & ad Vivianam filiam Eulardi uxorem suam non rediit. Ipsa vero apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum episcopum adversus virum suum querelam deposuit: & quod eum non posset diutius expectare, nihilo minus allegavit. Episcopus vero, sicut vir providus & discretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent. Cumque elapso longo temporis spatio, prædictus vir ad propria non remearet, episcopus in conspectu ecclesiæ auditis allegationibus mulieris, inter eos divortii sententiam promulgavit: & mulieri, ut alium virum duceret, plenariam facultatem indulsit. Quia igitur hujus rei veritas nobis non cõstat, discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenus rem ipsam diligenter investigetis: & si vobis constiterit, quod episcopus divortii sententiam inter eos tulerit, filios ejus quos de Achardi " filio quondam Rad ad cujus copulam autoritate prædicti episcopi sine questione & contradictione ecclesiæ migravit, sustulerit, ab hereditate non patiamini excludi, sed eos legitimos judicetis: & si quis contra hoc venire voluerit, ei autoritate apostolica silentium penitus imponatis.

" al. Richardo fil. qu.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXIV. *Lucius tertius* " *Nebeberen. episcopo, in registro.*

" *Btugen.*

Cum causam, quæ est inter E. militem & uxorem ejus, tuæ commisissemus experientiæ terminandam, miles repetens mulierem, legitime sibi nupsisse, per probationes canonicas, se constanter asseruit probaturum: femina vero proposuit, quod dominorum & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui a parentibus eam prius rapuerat, illa tamen noléte", ut dicitur, & postmodum, priusquam eam cognosceret, desponsavit. Deinde inclusa est in monasterio monialium, ubi & detinetur. Unde quoniam super his prudentia tua sedem duxit apostolicam consulendam, significatione præsentium tibi respondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil de nuptiis ante agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit consensum mulieris: & prius desponsaverit eam, quam cognoverit, licet parentes forsitan reclamarent. Præterea cum post matrimonium carnis permixtione perfectum, teste Apostolo, *Uxor sui corporis potestatem non habet, sed maritus*, & e converso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri canonicis, vel ex mulieris confessione claruerit, postmodum sine assensu viri non potuit femina monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo quod de monasterio post matrimonium consummatum per virum rapta fuerit, ejus poterit consortium declinare: dummodo probari nequeat, virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse.

" *al.* volente

1. *Cor.* 7.

CAP. XXV. *Item Parisiensi episcopo.*

Intelleximus ex litteris tuis, quod M. latrix præsentium, diabolico furore accensa, quamdam filiam suam multoties animo perimendi aggressa, tandem suggerente eo, qui fidelium perditione lætatur, letali vulnere jugulavit: propter quod dominus terræ maritum ejus ipsam coegit abjurare. Quia vero illum & illam pariter filios habere intimasti, unde circa ipsius exilium debeat dispensari, nos de discretione tua plenam fiduciam habentes, eam tuæ duximus providentiæ remittendam: per A. S. tibi mandantes, quatenus ita super hoc provideas, ut sui sceleris pœnam luat, & saluti ejus & filiorum ipsius per providentiam tuam in Domino consulatur: nec obstante proposito juramento, quod ab ea dictus dominus proponitur extorsisse, eam (si expedire videris) viro suo & rebus suis restituas, ita quod filios suos libere possit & pacifice gubernare.

CAP. XXVI.
Alexander tertius Arelatensi archiepiscopo, & sanctæ Mariæ Inviolatæ diacono cardinali, in duodecimo libro registri.

Causa matrimonii, quæ inter Ermengardem mulierem, & * Blatium agitari dignoscitur, venerabilibus fratribus nostris Forojuliensi & Vapincensi episcopis meminimus commisisse. Quibus utique in unum convenientibus, eamdemque mulierem, sicut accepimus, viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeo "infecit, quod invita & coacta inter se & virum esse confessa est parentelam. Sicque factum est,

" affecit

A quod ad judicium unius illorum, mulierem ipsam dimisit, quæ filios suos quinque dicitur ex eo genuisse, & quatuordecim annis secum sine quæstione aliqua permansisse. Unde quoniam matrimonium in ecclesia Dei adeo magnum sacramentum probatur esse, quod sine rationabili & evidenti causa dissolvi non debet, præsertim cum non ab homine, sed a Deo sit institutum: discretioni vestræ per A. S. mandamus, quatenus hujus rei veritatem diligenter & subtiliter inquiratis: & si inveneritis quod præfatus B. prædictam mulierem ad judicium solummodo unius prædictorum episcoporum a se separasset: quia cum duobus causa committitur, sententia unius non tenet, ipsum constanter commoneatis, & districte compella- B tis, ut mulierem sicut uxorem suam appellatione remota benigne recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod si facere forte contempserit, eum & superinductam, appellatione cessante, excommunicationis vinculo perstringatis. Si qui tamen apparuerint, qui postquam ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitime possint impetere: partibus ante vos convocatis, causam audiatis, & eam sine canonico, appellatione remota, terminetis, illa maturitate, & circumspectione adhibita, quam in tanto negotio convenit adhiberi. Quod si ambo, *&c.*

ANNO CHRISTI 1179.

Ephes. 5.

Genes. 2.

C CAP. XXVII. *Idem in eodem, abbati sancti Benedicti de Vebia.*

Suscepimus litteras tuas, & cognovimus ex earum tenore, quod cum lator præsentium in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & vestimentis propriis denudare præsumpserunt. In quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cumque iste rem ad tuam audientiam perlaturus, eos ligatos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur: frater illos, ne ipse ab illis interimeretur, occidit. Unde quoniam expe- D diebat potius post tunicam relinquere etiam pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere: abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & peccatum suum, quibus ad arbitrium tuum modis poterit, uterque studeat expiare. Constat enim, eos contra regularem mansuetudinem & ecclesiasticam disciplinam ex utriusque ope interemptos.

Matth. 5.

CAP. XXVIII. *Idem in eodem, Ambianensi episcopo.*

Quod sedem apostolicam consulis super his, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus & acceptum: E & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui episcopatus cuidam viro nupsit: ignorans quod propter utriusque inguinis rupturam genitalia ejus essent abscissa, nec ab eo cognita fuisset. Qui utique modo factus leprosus, se pariter & sua domui dedit infirmorum. Mulier vero ad domum paternam reversa, sicut juvenis, alii viro desiderat nubere, & conjugali fœdere conjungi. Verum licet ecclesia Romana non consueverit propter naturalem frigiditatem aut propter alia maleficia legitime

ANNO CHRISTI 1179.

gitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo Gallicanæ ecclesiȩ habet, ut hujusmodi matrimonia dissolvantur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, in Domino concesseris nubendi facultatem. Sicut enim puer qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic quoque qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

CAP. XXIX. *Idem eidem in eadem epistola.*

Sane de canonico qui in ecclesia Aroacensi *al.* Aronacensi professionem fecerat, & ab ea fugerat, ab abbate in monachum recepto: id tuæ fraternitati significamus, quod si locus ubi nunc permanet, majoris est religionis, quam ecclesia Aroacensis, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas alioquin eum ad priorem ecclesiam redire compellas. Porro de comite Pontivi, qui uxorem suam, filiam Bernardi de S. Valerico, absque judicio ecclesiæ dimisit, propterea quia eam cognatam fuisse defunctæ uxoris suæ proponit: hoc tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio ecclesiæ ab ea non potuit separari. Quare eum ad eam recipiendam districte compellas: & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis adstringas. Si qui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum velint & possint impetere, causam audias, & eam fine debito decidas.

Præterea de Hugone de * Calorie, qui filiam * Alelmi cognatam suam duxit in uxorem, & hoc publicum & manifestum est, nec apparet aliquis qui matrimonium velit impetere: id tibi respondemus, quod non apparentibus accusatoribus, & parentela publica & manifesta existente, quod credibile non est, ubi essent consobrini in primo vel secundo gradu, ecclesiæ autoritate interdictum est matrimonium, adhibita illa gravitate dissolvere quod illicite noscitur contractum. Ad hæc quoniam donationem decimæ, quam abbas S. Salvii de * Musterol, & prædecessor ejus cuidam laico jure hereditario concesserunt tenendam, cum sanctuarium Dei jure possideri non debeat, in irritum penitus revoces, & viribus carere decernas: & laicum, nisi decimam ipsam ecclesiæ S. Salvii libere & absolute restituat, vinculo excommunicationis adstringas.

Locus obscuras.

CAP. XXX. *Idem episcopo S. Agathes, in eodem libro 12.*

De muliere, quæ (prout nobis significasti) cupiens viri sui ampliorem amorem acquirere, suscepto corpore Christi, & in ore retento, eidem viro suo osculum cum eo porrexit, & ipsum trajicere postmodum, cum voluit, non potuit: sed versum est in carnem, cum tangeret, juxta dentes molares, & caro supercrevit, & adhuc est intus. Circa quod fraternitati tuæ non possumus sanius dare consilium, nisi quod eam moneas & compellas, ut tantum per condignam pœnitentiam & bona opera satagat expiare delictum. Credere quippe debemus, quod si vere contrita fuerit, & condignam pœnitentiam egerit, & tu ad Deum devote pro ea oraveris, corpus Christi trajicere poterit Divina gratia suffragante.

Sane super eo, quod quædam mulier viro suo fidem dedit, & ipse illi, quod matrimonium inter se contraherent; & viro volente sacramentum servare, mulier castam disposuit ducere vitam: discretioni tuæ taliter respondemus, quod si juncti non fuerint, mulier permittatur ad religionem transire, & Domino, relicto sæculo, militare. Quod si facere noluerit, & in sæculo caste vivere disposuerit, quia hoc suspectum esse posset, & ad utrumlibet, ad bonum videlicet & ad malum, haberi posset, ipsum matrimonium consummari constringas. Beatum enim Ioannem & complures alios, ab ipsis etiam sponsalitiis ad vitam contemplativam legimus evocatos: & ideo eidem mulieri confidenter permittere poteris, ut transeat ad religionem, castitatis votum servatura.

Præterea de muliere, quæ a viro appetitur, cujus consanguineus se cum ea deliquisse proponit, si hoc publice confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris: providentiæ tuæ duximus respondendum, ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XXXI. *Idem procuratori & canonicis Soranis, in eodem libro.*

Veniens ad apostolicæ sedis clementiam Mariota latrix præsentium, supplici nobis insinuatione monstravit, quod dum esset in adolescentia constituta, quemdam adolescentem E. nomine, in tantum adamavit, quod uterque inter se de matrimonio contrahendo sub trium personarum testimonio præstitit juramentum: quod parentes ipsius mulieris ignorantes, eam invitam & reclamantem, cuidam alii in uxorem tradiderunt. Quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publice profiteretur, quod a priore viro cognita esset, atque jurata: episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante præsentiam suam fecit venire: & cognito atque probato, quod inter eos esset proxima linea consanguinitatis, quod solvi deberent, nec possent de jure conjungi, ipsos ab invicem separavit. Cæterum cum causa ipsa tractaretur, & viro cui tradita fuit a parentibus consentire nollet: ipse aliam uxorem traduxit, & ista cuidam viro Ptolemæo nomine, publice in conspectu ecclesiæ nupsit. Tandem cum de illo filium genuisset, pater illius Ptolemæi quærens occasionem divortii faciendi, ei opposuit, quod filium suum nec potuit, nec debuit de jure in virum habere, eo quod ab alio viro, qui nondum defunctus est, prius desponsata fuisset. Quia vero assertioni ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc potuimus sub silentio præterire: eam ad vos duximus remittendam, per A. S. præcipiendo mandantes, quatenus rei veritate plenius inquisita & cognita, si inveneritis, quod prædicta mulier a priore viro fuerit judicio ecclesiæ separata, & ab eodem Ptolemæo sine contradictione ecclesiæ in uxorem traducta, & ille cui invita & renitens copulata est, de præsenti vita decessit, prædictum Ptolemæum moneatis & compellatis, ut prædictam Mariotam postposita occasione recipiat, & sicut uxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare. Alioquin eum & superinductam, & patrem etiam ipsius, si huic rei restiterit, vinculo excommunicationis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem ipsam sententiam inviolabiliter faciatis observari.

Cap. XXXII. *Idem illustri Anglorum regi.*

Magnificentiæ tuæ litteras, quas pro R. milite super jure patronatus ecclesiæ de Ligurgis, apostolatui nostro serenitas regia destinavit, ea qua decuit benignitate recepimus, promptum animum plenamque voluntatem habentes, excellentiæ tuæ preces, in quibus cum Deo & honestate poterimus, exaudire. Verum quoniam sanctorum patrum statutis contrarium videtur, si clericos ab ecclesiis, quas canonice adepti sunt, patronatus obtentu sustineremus amoveri: salva conscientia, prænominato militi non potuimus nostrum in parte ista impartiri favorem: cum ex hoc ei, si de jure debet habere, præjudicium in posterum non generetur.

Cap. XXXIII. *Idem archiepiscopis & episcopis per Galliam constitutis.*

Nostris est auribus intimatum, quod nonnulli ambitione nimia tracti, occasione laici vel potentiæ sæcularis, in sæculari foro, nec requisita episcopi audientia, patronatus ecclesiarum & ecclesiastica beneficia sibi præsumunt in vestris parochiis vendicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde contendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, ac prærogativa gaudere: fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus eos quos patronatus ecclesiarum vel ecclesiastica beneficia constiterit prædicto modo adeptos, si commoniti minime resignaverint, nisi præscriptione aut episcopali concessione muniti fuerint, sublato appellationis diffugio, ab officiis reddatis & beneficiis alienos. Si vero nec sic destiterint, eos vinculo anathematis innodetis, & usque ad dignam satisfactionem teneatis, & faciatis tenere adstrictos.

Cap. XXXIV.

Ad hoc, quoniam quidam laici ecclesias terris & aliis possessionibus spoliant, ut sic viros ecclesiasticos faciant coram judice sæculari litigare: præsentium auctoritate vobis injungimus, ut id publice sub anathematis interminatione curetis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum, si manifestum fuerit, appellatione cessante, excommunicationi subdatis, & usque ad dignam satisfactionem, sicut excommunicatum, faciatis arctius evitari.

Cap. XXXV. *Idem Lugdunensi archiepiscopo.*

Gravis illa & odibilis querimonia, quæ usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit, duplici nos anxietate perstrinxit, eo quod tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse, prout velles, efficaciter non valemus. Cum enim non constet nobis, pecuniam tuam, quam ille, ut vir Belial, impia & detestabili surreptione furatus est, in utilitates ecclesiæ conversam: nec de jure debemus, nec possumus contra canonicos ejusdem ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non ecclesiæ commendatam. Quocirca discretioni tuæ consulimus, & internæ caritatis intuitu suademus, ut in raptorem illum & furem, A tuam interim dirigas actionem, eo quod, ut audivimus, loculos habet. Nos enim venerabilibus fratribus nostris Senonensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & Parisiensi episcopo dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub duris quæstionibus ponant, & etiam, si oportuerit, vinculis macerent alligatum, & affligant, ut bene ligatus, cogatur reddere, quæ male dissolutus, ausus est asportare. Cæterum circa ecclesiam illum affectum te habere volumus, ut nihil ab ea requiras * indebite. Si autem cum eis amicabiliter poteris pactionem pacisci, noveris id nobis acceptum.

* indebitum.

B Cap. XXXVI. *Idem Bituricensi archiepiscopo.*

Consuluit nos tua fraternitas, an sit appellationibus deferendum a carissimo in Christo filio nostro L. illustri Francorum rege pro Iudæis interpositis, ut Christiana mancipia detineant, & utrum sustinere debeas, quod de novo construant synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt. Scripsimus itaque memorato regi, ut a defensione Iudæorum in hac parte desistat. Super hoc etiam ipsum per alios fecimus admoneri, & credimus quod monitis nostris acquiescet: quia non esset rectum, ut quod a sanctis patribus & nuper in concilio statutum est, negligenter servaret. Vnde C non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere. Iudæos etiam de novo constituere synagogas, ubi eas scilicet non habuerint, pati non debes. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minentur, ut reædificent potes æquanimiter tolerare: non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut preciosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur. Quod utique pro magno habere debent, quod in veteribus synagogis & suis observantiis tolerantur.

Cap. XXXVII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

D A memoria nostra non recedit, qualiter in primo anno vestræ promotionis scriptum litterarum felicis memoriæ prædecessoris nostri Honorii papæ nobis feceritis præsentari, in quo continebatur, antecessoribus vestris apostolica benignitate fuisse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis, liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessoris nostri vestigiis inhærentes, & scripti nostri munimine confirmavimus, quod antecessoribus vestris clementer fuit indultum. Postmodum autem sanctæ memoriæ & venerandæ Thomas quondam archiepiscopus Cantuariensis existimans hoc in depressionem juris & suæ dignitatis redundare, exinde cœpit quæstionem movere, & propter E hoc ad sedem apostolicam appellare, affirmans, si bene meminimus, quod tibi vel prædecessoribus tuis tuis id nullatenus licuit. Sicque factum est, quod nos tibi per scripta nostra prohibuimus, ne in provincia Cantuariensis ecclesiæ, donec de causa cognosceretur, ante te crucem aliqua ratione deferres. Quoniam ergo per dilectos filios nostros I & A. clericos tuos gravem coram nobis deposuisti querimoniam, asserens quod te a possessione hujus rei, quam tu & antecessores tui habueratis, absque cognitione judicii spoliassemus: nos igitur tibi tamquam venerabili fratri nostro deferre volentes, & jura tua integra & illibata

ANNO CHRISTI 1179.

bata servare, præsentibus litteris statuimus, quod A litteræ prohibitionis nostræ nullum tibi præjudicium faciant, quo minus tibi & successoribus tuis liberum sit, quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum sedis apostolicæ indultum, tuque & prædecessores tui id facere consuevistis, ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitiva sententia determnietur, an id ecclesia tua dejure habere debeat.

Cap. XXXVIII. *Lucius III. Magistro & fratribus militiæ S. Iacobi.*

Vestra devotio duxit inquirendum, utrum vobis ecclesias parochiales adeuntibus utile sit Missas eorum audire, qui concubinas habere creduntur. B De hoc enim videntur diversæ sacrorum canonum sententiæ manasse. Alicubi enim dicitur: Nullus audiat Missam presbyteri, quem scit indubitanter concubinam habere. Alicubi legitur: Non potest quis quantumcumque pollutus, Divina sacramenta pollnere, quæ purgatoria cunctarum pollutionũ existunt. Quicumque enim sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare nõ potest. Sumite ergo ab omni sacerdote intrepide Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgantur. Cæterum aliud crimen est notorium, aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo presbyter canonice condemnatur: occultum, quod adhuc ab ecclesia toleratur. Item aliud est a talium officiis abstinere, C ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud, si tamquam falsa, in fornicatione jacentium talia mysteria respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quod a clericis & presbyteris quamvis fornicariis, quam diu ab ecclesia tolerantur, nec est crimen evidens, licite audiuntur Divina officia, & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta.

Cap. XXXIX. *Item Strigoniensi archiepiscopo.*

Ad apostolicæ sedis regimen, *&c.* Intelleximus D ex litteris tuis, quod quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut populi multitudo plerumque de parochia episcopi unius in alterius diœcesin transferatur. In qua licet per multa tempora moram habuerint, uterque tamen episcoporum, tam is a cujus parochia recesserunt, quam is in cujus parochia commorantur, eorum decimas exigit, & eos, nisi ad voluntatem ipsius soluant, interdicto supponit: unde invidiæ & plurimæ contentiones oriuntur. Ideoque tua fraternitas nos duxit consuleudos, cui potius decimæ sint reddendæ. Noveris ergo quod si de artificio, vel de negotiatione aut etiam de agricultura, quam in- E tra terminos parochiæ in qua moratur, exercet, vel hujusmodi aliis decimæ soluantur: æquum est, ut ecclesiæ ill reddantur, in qua ille qui reddit, per totum anni circulum Missam audivit.

Cap. XL. *Alexander III. Brixiensi episcopo.*

Quoniam a nobis tua solicitudo requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœcesis statuendum fuerit, fraternitati tuæ præsentibus litteris respondemus, ut si terræ illæ quæ arabiles fiunt, infra certam alicujus parochiam fuerint, tu earum decimas tua ex parte retentas, eidem ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsas aliis ecclesiis secundum discretionem tuam poteris deputare, vel ad opus tuum tenere: ita quod si quis tibi in his contraire præsumpserit, tu eum ecclesiastica censura usque ad dignam satisfactionem percellas. Sententias vero super decimis a consulibus datas, præsertim cum sanctorum patrum institutionibus obvient, irritas esse decernas: & eas, contradictione & appellatione cessante, in irritum revoces. Quod si laicus aliquis a clericis, sive conversis, decimas de laboribus suis in tua diœcesi requisiverit, tu eum ab exactione hujusmodi prorsus compellas: & laicos illos, qui a colonis tertiam vel quartam partem laborum suorum ante solutionem decimarum recipiunt, decimam de portione sua secundum quod colonus de parte, quæ illum contingit, exoluere consuevit, absque diminutione aliqua, his quibus debentur, facias exhibere.

Cap. XLI. *Alexander III. Ianuensi episcopo.*

Tua nos fraternitas duxit consulendos, quid de his agere debeas, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis antequam eas ducant, vel cognoscant, alias in uxores accipiunt. Super hoc utique consultationi tuæ, taliter respondemus: quod si vir & mulier sese invicem receperint expresso consensu mutuo de præsenti, neuter eorum, altero superstite, poterit ad alia vota se transferre, etsi possit ad monasterium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus mutuus de præsenti, sed promissio de futuro, scilicet quod uterque dixerit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum: si alius mulierem desponsavit & traduxit, etsi inter primos juramentum fuit, sicut diximus, de futuro, hujus desponsationis intuitu secundum non poterit separari matrimonium, sed eis est de violatione juramenti pœnitentia injungenda. De aliis vero qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, movent controversiam, & post, appellationem ante sententiam, vel cognitionem causæ, ad sedem apostolicam interponunt, & appellatione pendente accipiunt alias in uxores: hoc arbitramur agendum, ut si amodo in tali casu aliqui duxerint appellandum, eis in ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium: & si contra interdictum ecclesiæ, ita publice factum, venire præsumpserint: matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare. De illis vero qui in minori ætate desponsantur, traduntur, & conjunguntur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi a parentibus factam: hoc inquisitioni tuæ præsentibus litteris respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu non debent ab invicem separari, si unus in alium visus fuerit consensisse, cum ætatem videatur supplesse malitia. Sed cujuscumque fuerint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

Cap. XLII.

Illud quoque nihilo minus ex tua inquisitione innotuit, quod cum quædam libera mulier per annos decem & ultra cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum

ANNO CHRISTI 1179.

ipsum asserit suum non esse maritum, pro eo quod A testes desponsationis non comparent. Verum vir eam vendicat in uxorem, & ostendit publicum instrumentum, quo sese conjuges noverant, & propter quod ipsum ei donationem fecisse propter nuptias apparet. Mulier vero instrumentum illud vitiosum fuisse fatetur": & plures testes produxit, quod servus ille ab inimicis mulieris sæpe rogatus, ut eam desponsaret, & ille se non eam desponsasse, nec desponsaturam firmiter asserebat. Vir autem non nisi publico " instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eam annulos deferentem, mulierem propriam probavit esse uxorē. Sed mulier, de more illarum mulierum quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Unde quoniam in hujusmodi dubietate fama viciniæ magis debet attendi, tuæ solicitudinis erit famam inquirere, utrum prædictus vir in lecto eam & in mensa sicut suam uxorem, aut concubinam habuerit: & si fama loci habet, quod vir ipsam sicut uxorem, tenuerit, cum matrimonium sit conjunctio maris & feminæ, individuam vitæ consuetudinem retinens: cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si præscriptum instrumentum ab eo " cognitum fuerit, qui suum officium fideliter adimpleverit.

" al. fatetur, ut servo dominus fraudaretur:

' al. prædicto

" al. conditum

CAP. XLIII. *Idem Exoniensi episcopo.*

Pars illius cap. Super eo quod a nobis.

Præterea hi qui jurant de matrimonio contrahendo: *usque,* Si autem promiserunt, conjungant. Si autem sibi invicem id remittere voluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem sibi ducat, quam semper odio habeat, videtur quod ad instar eorum qui societatem juramento, vel fidei interpositione contrahunt, & postea eamdem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. XLIV. *Ex concilio Moguntino B. lib. 5.*

In baptismo, vel chrismate non potest alium suscipere in filium, qui non est baptizatus vel confirmatus.

CAP. XLV. *Item ex concilio apud Compendium.*

Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: & omnes quos ipse baptizavit.

CAP. XLVI. *Item ex concilio habito apud VVormatiam, cap. 4.*

Mulieres vero cum separatæ fuerint pro hac vel alia licita causa a propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, & post expletum annum, accipiant alium virum, si voluerint: similiter & vir uxorem.

CAP. XLVII. *Alexander III. Cantuariensi archiepiscopo.*

Veniens ad nos cum litteris tuis L. presbyter tuus, supplici nobis relatione monstravit, & hoc idem tuæ litteræ continebant, quod cum in ecclesia * Oven, institutus fuisset, ei fuit objectum, quod in ecclesia ipsa " non canonice habuisset ingressum: videlicet quod prius promisisset unicuique parochianorum barile vini remittere, quod sacerdoti ejusdem ecclesiæ, qui pro tempore ibi serviret, consueverat pro beneficio dari. Verum cum duo apparuissent, qui jurati deposuerunt presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum pactum illud dicerent factum fuisse: tu pro presbytero, ut decuit, & rationis exigit ordo, judicasti: & nos sententiam tuam, prout dignum est, commendamus: eo quod ille qui eodem infectus erat crimine, non posset contra aliū testificari, cum etiam nulli de se confesso adversus alium in eodem crimine sit credendum: & unus testis non sufficiat ad cujuslibet rei probationem. Sane quod in litteris inseruisse diceris, parentes suos promisisse, ut infra quindecim dies eidem ecclesiæ deberet spontanee cedere: prudentiæ tuæ significamus, quod ipsum, cum de con- B scientia sua promissionem factam fuisse diffiteatur, super hoc monere potes atque hortari, sed ei vim nullam debes inferre. Ideo fraternitati tuæ per apostolica scripta præsentibus mandamus, quatenus sententiam tuam facias firmiter observari, prædicto L. ecclesiam ipsam cum omni jure suo integram & illibatam conservans, parochianos ejusdem ecclesiæ ad jura sua sibi solvenda, diligenter commoneas, & appellatione remota compellas. Si autem exinde aliqua laborat infamia, ei cum quinta manu vel tertia dumtaxat sui ordinis, purgationem indicas. Qua recepta, eum ab infamiæ nota incunctanter absolvas.

" al. in ecclesiam ips. non canonicum

ANNO CHRISTI 1179.

C CAP. XLVIII. *Idem Panormitano archiepiscopo.*

In archiepiscopatu tuo dicitur contigisse; quod quandoque Sarraceni mulieres Christianas rapiunt & pueros, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidunt. Cum autem excessus hujusmodi carissimus in Christo filius noster illustris rex Siciliæ, tibi & aliis personis ecclesiasticis, quæ pontificali supereminent dignitate, commisit puniendos: quid de Sarracenis agendum sit, qui fuerint in nefario scelere intercepti, nos duxit prudentia tua consulendos. Super quo utique tuæ consultationi taliter respondemus, quod si tales in tua jurisdi- D ctione sint vel fuerint postmodum intercepti, pecuniaria poteris eos pœna mulctare, & etiam flagellis afficere: ea tamen moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero fuerint ita super hoc graves Sarracenorum excessus, quod mortem vel truncationem membrorum debeant sustinere, vindictam ipsam reserves regiæ potestati.

CAP. XLIX.

De illo autem qui se uxorem fratris sui, antequam ei matrimonio jungeretur, cognovisse proponit, hoc tuæ prudentiæ respondemus: quod E nisi fuerit publicum & notorium, aut idoneis testibus approbatum, ipsum prius prædictam mulierem carnaliter cognovisse, prædictum matrimonium occasione illa dirimi non permittas.

Super eo vero, quod asseris Saracenum quemdam de muliere quadam Christiana, quam quatuordecim annos tenuerat, filios suscepisse: discretioni tuæ duximus respondendum, quod tam Sarracenus quam mulier pro tanto excessu gravi sunt animadversione plectendi.

CAP.

CAP. L. *Lucius tertius* Curensi episcopo, in registro.*

Ex tuarum litterarum continentia intelleximus, quod cum H. presbyterum, quia infamabatur de homicidio, communicato fratum consilio, in episcopatu tuo sacerdotali officio suspendisses : prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgavisse, & episcopum suis illum litteris absoluisse. Scholares etiam qui homicidium, instigante diabolo, perpetraverant, [a] immunes ipsos a crimine, tactis sacrosantis evangeliis, affirmaverunt. Quia vero cum peregrina judicia a sacris canonibus sint inhibita, purgationem quam præstitit non sufficere putamus : fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus, si accusatores idonei minime apparuerint, qui eumdem de homicidio convincere possint, ut cum septima vel quinta manu sui ordinis, sicut expedire cognoveris, per purgationem canonicam innocentium ostendat, sibi injungas : quam cum præstiterit, suspensionem sine mora & difficultate relaxes : & eum testimonii boni annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obstante, autoritate nostra fretus, absoluas. Is autem qui infamatus, sese immunem a crimine homicidii, præstito juramento firmabit, & purgatores qui eum credant verum jurasse, jurare debebunt.

[a] f. immunem ipsum

CAP. LI. *Alexander tertius Toletano archiepiscopo.*

Latores præsentium cum litteris tuis ad nostram præsentiam accedentes, suum nobis excessum plenius intimaverunt : scilicet quod tam ipsi quam alii multi, postquam interdicti & excommunicati fuerant, Divina præsumpserunt officia clebrare. Quoniam vero cum eis magnam multitudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis vel minus deliquerit, innotescere potuit: negotium ipsum discretionis tuæ arbitrio duximus remittendum, fraternitati tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus rei veritate diligentius inquisita, si quadraginta solummodo vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos quos magis causam esse delicti constiterit, perpetua depositione condemnes, & alios qui non tantum deliquerunt, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus pœnitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

CAP. LII. *Idem Lucensi episcopo.*

De secunda vero quæstione, hoc tuam volumus discretionem tenere, quod propinqui ejus quem pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum iniectione in clericos, violatione multarum ecclesiarum, & incestu, vinculo excommunicationis adstringis: monendi sunt, ut pro eo satisfactionem exhibeant. Quod si fecerint, qui laborans in extremis, præstito juramento per presbyterum [b] tenuerit ab excommunicationis sententia relaxari, in cœmeterio sepeliri poterit. Si autem propinqui ejus

[b] f. obtinuerit

A tuis acquiescere monitis contradixerint, quia jam non est peccatum purgatum, defuncto neganda est ecclesiastica sepultura.

CAP. LIII. *Idem VVintoniensi episcopi.*

Præterea qui ad sedem apostolicam appellant de clericis, & postea gravia & enormia committentes, se, cum conveniuntur, tuentur appellatione : hoc duximus respondendum, quod si post appellationem gravia committunt, & ita publice & manifeste, quod alii scandalizentur, & decor ecclesiasticæ honestatis deformetur, eos appellantes in tanta nequitia & iniquitate non debes tueri, quo minus coram te excessus canonica censura puniatur. Porro de his qui sententia excommu-
B cationis innodati, jurant ecclesiæ judicio stare, & mox obliti, in vocem appellationis prorumpunt : discretioni tuæ significamus, quod eos per excommunicationem compellere debes suam appellationem prosequi, vel judicio ecclesiæ stare.

CAP. LIV. *Idem Bononiensi episcopo & archipresbytero.*

Consuluit nos vestra dilectio, utrum appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat. Super quo utique consultationi vestræ taliter respondemus, quod si forte generaliter appellationem interponeret aliquis ab omni gravami-
C ne, quod sibi contingere posset, hujusmodi appellatio tenere non debet. Si vero aliquis ab aliquo judice super omni gravamine, quod in una causa sibi contingere possit, appellationis obstaculum interponeret: quamquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen hujusmodi est deferendum.

CAP. LV. *Idem* [c] *Norvvicensi episcopo.*

[c] al. Eugenius

Si sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis; vel si confessus fuerit, & emendare noluerit : nisi ordine judiciario quis probare possit, non debet eum nominatim redarguere, sed
D indeterminate, sicut dixit Christus: *Vnus vestrum me traditurus est.* Si vero ille cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare autorem damni, licet ei confessus sit, sed tamen non potest nominatim eum removere a communione, licet sciat eum esse reum: quia non ut judex scit, sed ut Deus. Sed eum debet admonere, ne se ingerat, quia nec Christus Iudam a communione removit.

Matth. 26. Marc. 14.

CAP. LVI. *Item ex concilio Maticensi.*

De servorum ordinatione, qui passim ad gra-
E dus ecclesiasticos indiscrete promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare : & statutum est, ut nullus episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius a dominis suis libertatem sint consecuti : & si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude, ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus ad gradus ecclesiasticos promotus

ANNO CHRISTI 1179.

tus fuerit, & utrum servus sit, ignotum sit; & A postea veniens dominus illius, legibus eum acquisierit: sancitum est, ut si dominus illius libertatem illi dare voluerit, in gradu suo permaneat; si vero eum catena servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros canones, vilis persona manens, sacerdotii dignitate frui non potest.

CAP. LVII. *Innocentius Aquileiensi patriarchæ.*

2. q. 5. c: *quoties* | u. i lection plurimum ab hac discrepat. Item & ca. quoties. extr. de purg. can.

Quoties frater noster Adispertinus Tudertinus episcopus, & in nostra & in vestra præsentia fuerit de simonia impetitus, prudentiam tuam latere non credimus. Cujus causa in nostra tadem B ventilata præsentia, producti sunt accusatores & testes, viva voce & scripto accusantes eum, eo quod ecclesiam sancti Petri de Paio, presbytero Paulo dedit pro mittendis quatuor modiis frumenti, quos ab eadem ecclesia suscepit. Verum quoniam neque testes, neque accusantes, secundum formam canonum sanctorum patrum in causa illa procedere potuerunt: communi fratrum nostrorum consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis, & quarta munu abbatum & religiosorum sacerdotum, de prædicta simonia in vestra præsentia se expurget. Porro purgationis tenor erit hic: Idem episcopus super sancta Dei evangelia jurabit, primum, quod pro ecclesia sancti Petri de Paio, a presbytero Paulo " de Ada, neque C per submissam personam, nec pro eo alius, se sciente, precium acceperit. Deinde vero purgatores jurabunt super sancta Dei euangelia, quod ipsi credunt verum esse quod ipse juraverat.

" bresb. Paulo danda

CAP. LVIII. *Exoniensi & Covetrensi episcopis.*

" Matthiæ

Ex parte " Matthæi clerici accepimus, quod cum ipse ab ecclesia de Gundune, fuisset violenter ejectus, *&c. in usque finem, ibi:* Cum sanctuarium Dei non possit jure hereditario possideri.

CAP. LIX. *Alexander III. Cenomanensi episcopo.*

Ex litterarum tuarum tenore perpendimus, quod F. lator præsentium in subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugium copulavit. Unde tu, sicut vir discretus ac providus, ipsum eamdem quam in uxorem duxerat, abjurare fecisti. Super quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per præsentium scripta tibi mandantes, quatenus si ad canonicum, vel monasticum ordinem transire voluerit, post septennem pœnitentiam in claustro laudabiliter peractam, si tibi, vel successori tuo idoneum visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas. Quod si ad religionem se transferre noluerit, eum nec in subdiaconatu ministrare, nec ad ulteriores ordines permittas promoveri. In minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

CAP. LX. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Ad extirpandas successiones a sacris Dei ecclesiis, studio totius solicitudinis debemus intendere: te etiam decet ad hoc vigilem curam adhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minus diligentes existere, si vitia in ecclesiis vel in ecclesiasticis viris permiserimus pullulare. Inde est quod fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si qui filiorum " clericorum tuæ provinciæ teneant ecclesias tamquam personæ vel vicarii, nulla persona media, in quibus patres eorum ministraverant, eos, sive geniti fuerint in sacerdotio, sive non, ab ipsis ecclesiis, contradictione & appellatione cessante, non differas amovere. Si vero aliqui sint filii clericorum, qui ecclesias quas patres eorum tenuerunt, personis aliis mediis sunt adepti: eos, dummodo idonei sint, in ipsis poteris sustinere. Ita quidem, quod si unus plures ecclesias quas pater ejus tenuerat, possidet, quarum una possit sibi sufficere: ipsum una, quam maluerit, appellatione remota, facias esse contentum: dummodo ecclesiæ non sint tales, quarum " una a reliqua pendere videatur.

" *al.* filii presbyterorum

" *al.* a quarum una reliq.

CAP. LXI. *Urbanus tertius " Senonensi archiepiscopo.*

" *al.* Cenomanensi episc.

Ad hæc cum nonnunquam inter aliquos parochianos tuos, vel inter eos & alios coram judicibus delegatis agitetur controversia, sæpe a judicibus ipsis, ut asseris, apostolica autoritate tibi iniungitur, ut alteram partium forte contemnentem parere judicio, vel ob aliam causam rationabilem, ecclesiastica districtione percellas. Illi vero qui subjacere excommunicationi mandantur, litteras ad alios judices a sede apostolica impetrant, a quibus nihilo minus autoritate apostolica tibi mandatur, ut eos qui de mandato priorum judicum fuerant excommunicati, habeas absolutos. Super quo tua discretio dubitat, quid tibi in diversitate hujusmodi sit agendum. D Ad quod respondemus, quod si litteræ ad secundos judices impetratæ tacita veritate non fuerint, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes: præcipue cum Romana ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum judicum, nequaquam consueverit aliis delegare, nisi in litteris commissionis expresse contineatur de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolui debent, quod judicio ecclesiæ debeant obedire.

CAP. LXII. *Idem Legionensi episcopo.*

E Ex litteris tuæ fraternitatis nobis innotuit, quod diaconus præsentium lator, volens ante tempus ordinari in presbyterum, asseruit se per ordinationem tuam gradum sacerdotalem adeptum: & cum ei manum non imposuisses, Missarum celebrationem publice usurpavit. Postmodum vero Domino inspirante, rediit ad seipsum, & proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli postulavit. Quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas consulendos, litteris præsentibus respondemus: quod ad sacerdotis officium non poterit promoveri. A diaconatu quoque, biennio vel triennio, pro tua provisione maneat suspensus. De beneficio autem cum eo misericor-

sericorditer agatur, ne sustentatione privatus, ad A sæculi negotia revertatur. Vt autem securius ei possis hanc facere misericordiam, de agenda pœnitentia circa eum diligentem curam non desinas exhibere. Salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

CAP. LXIII. *Idem Florentino episcopo.*

Litteras fraternitatis tuæ debita benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate tuæ fidei & devotionis effecti, ad honorem tuum & commodum abundantius provocamur. Verum quia a nobis postulasti, utrum postquam desponB salia inter aliquas legitimas personas contracta fuerint, & antequam a viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alter ad consummandam copulam maritalem compelli debeat, ut se possit ad secunda vota transferre: tuæ sollicitudini respondemus, quod ad accipiendum eum cogi non debet, cum inter eos matrimonium non sit consummatum.

De illa vero, quæ viro suo labente in hæresin, ipsius consortium declinavit, utrum revertente illo ad catholicam veritatem, ad redintegrandum matrimonium sit cogenda: videtur nobis quod si mulier ea dumtaxat intentione discessit, ut lapsus in hæresin, tædio pariter & confusione affe- C ctus, se ab errore suo converteret: ei, cum reversus fuerit, est reddenda: quæ etiam, si reverti noluerit, compelletur. Si vero judicio ecclesiæ, sine spe matrimonii redintegrandi recessit, ad recipiendum eum nullatenus eam ducimus compellendam. De uxore vero, utrum quemadmodum & vir, liberam debeat habere sepulturam, videtur nobis, quod nulla super hoc inter virum & mulierem sit differentia, sed utrique, in casu isto, æqualem credimus esse facultatem, cum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri. Vtrum autem pater minores filios, quo magis voluerit, valeat sepelire, non invenimus a sanctis patribus diffinitum, & propterea terræ consuetudini decernimus relinquen- D dum.

CAP. LXIV. *Idem Marimondensi abbati.*

Inter cetera quæ a nobis sunt pro tuo ministerio requisita, illud quoque nuncii solicitudo non tacuit, quod quidam monachus tuus, cum esset olim in sæculo constitutus, presbyteratus officium, prætermisso diaconatu, suscepit: super quo tua postulat devotio dispensari. Intelleximus autē quod ille non malitia, sed pia, ut sibi videbatur, cautela præmonitus, ordinem diaconii quem se accepisse simularat, omisit, ne, sicut eum quidam avunculus ejus instigabat, de manu schismatici E sortiretur. Vnde quia de his nihil nobis constare potuit, examinationem facti hujus tuæ duximus conscientiæ relinquendam: autoritate apostolica mandantes, ut si absque dubitatione constiterit, quod ille non ex superbia, sed ut schismatici manus evaderet, & indignationis avunculi sui aculeos declinaret, tali simulatione sit usus, competenti tempore ordinem facias ei diaconatus impendi: & sic post aliquanti temporis abstinentiam, quam tuæ committimus discretioni, dumtaxat corde contrito & humiliato spiritu, in beneficio sacerdotalis ordinis poterit exerceri.

CAP. LXV. *Idem archiepiscopo Turonensi, Andegavensi episcopo, & abbati Salmurensi.*

Ad audientiam nostram, venerabili fratre nostro Cenomanensi episcopo intimante, pervenit, quod dilectus filius noster VV. archidiaconus ejus, de morte cujusdam mulieris, quæ per officiales ipsius archidiaconi interfecta proponitur, non aliter quam si ipse occiderit, infamatur. Ceterum quia idem archidiaconus ab hujusmodi reatu se asserit esse innocentem, nos providere volentes, ne infamia polluat, quem non fecit nocentem: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus per episcopatum Cenomanensem & civitatem facias publice nunciari, ut si qui de hoc ipsum archidiaconum accusare voluerint, eum secundum juris ordinem coram vobis accusent, & nisi comparuerint, qui de homicidio illo eum velint impetere, causam convocatis partibus audiatis, & sublato appellationis obstaculo, debito fine terminetis. Si vero publica & manifesta denunciatione facta, infra quadraginta dies accusator non apparuerit, vel etiam in probatione defecerit, prædicto archidiacono secundum quantitatem infamiæ, qua laborat, purgationem canonicam imponatis: & ea præstita & recepta, ipsum a nota infamiæ, contradictione & appellatione cessante, absolutum publice nuncietis, & faciatis absolutum haberi.

CAP. LXVI. *Idem universis suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ.*

Cum non ignoretis B. venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum vobis non solum metropolitico, sed etiam jure legationis præesse: mirabile satis est, quod quidam vestrum, sicut audivimus, asseverare præsumunt, quod idem archiepiscopus nullam causam de episcopatibus vestris, sive jure legationis, sive metropoleos, audire debeat, nisi per appellationem factam ad ipsum. Sane licet forte metropolitico jure non debeat causam audire de episcopatibus vestris, nisi ad eum per apellationem deferatur: legationis tamen obtentu universas causas de ipsis episcopatibus, quæ per appellationem vel querimoniam aliquorum perveniunt ad audientiam suam, audire potest & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur. Mandamus itaque vobis atque præcipimus, quatenus causas, quæ de episcopatibus vestris ad eumdem archiepiscopum perferuntur, ejus judicio relinquatis: nec quemlibet clericum aut laicum vestræ jurisdictionis de cætero deterrere vel impedire tentetis, quo minus causas suas ad præfatum archiepiscopum, si voluerint, possint transferre.

CAP. LXVII. *Clemens III. Saguntino episcopo.*

Pervenit ad nos, quod in episcopatu tuo sæpe contingat, quod a laico enormis & intolerabilis injuria clerico, multis adstantibus & videntibus, inferatur, vel plebe præsente in ecclesia, eam diabolicæ fraudis instinctu accidit horribiliter humano perfundi sanguine: & ob hoc injuriantes in causam tracti, negant se tantum facinus commisisse,

Anno Christi 1179.

misisse; & cum læsus illatam sibi injuriam, eorum testimonio qui præsentes extiterunt & viderunt, probare desideret, ipsimet, licet veritatem cognoverint, contemnunt veritati testimonium perhibere. Sicque fit, quod ecclesiastica justitia deperit, & ordo clericalis vilescit. Accidit etjam, quod cum plures frequenter in clericos temere violentas manus injiciat, ad sedem apostolicam plurimis nequeunt obstaculis laborare. Et quia super his tua nos fraternitas duxit consulendos, tuæ consultationi taliter respondemus: quod hi qui de rebus ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si alias veritas nequiverit elici, ad id sunt per ecclesiasticam censuram compellendi. Si vero clerici passi injuriam, veritatem forte aliquorum testimonio nequiverint comprobare, licet juxta rigorem canonum unius testimonio non sit standum, tamen juxta consuetudinem Romanæ ecclesiæ, propter reverentiam clericalis ordinis, ipsorum juramento fidem volumus adhiberi. Illos autem qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad sedem apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis sicut moris est juramento, poteris absoluere: ita quod sanitati pristinæ, restituti, apostolico se conspectui repræsentent. Sexui vero femineo & pueris ac senibus super hoc satis te credimus posse libere dispensare. Ecclesiis insuper quæ sanguinis vel seminis sunt effusione pollutæ, civitatis clericis convocatis, cum processione & aquæ benedictæ adspersione, prout in ordinario habetur adscriptum, poteris emundare. De his etiam, qui clericis non enormem, sed modicam vel levem injuriam irrogaverint, tuæ fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

Sedes apostolica consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratia nequiter abutuntur, dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam igitur volentes malignari, in commissionibus minores personas propriis nominibus exprimunt, majores vero & digniores specialibus vocabulis non designant: sed eas in generalitate involutas comprehendunt, ut ita facilius commissiones impetrent, sub hac forma: Conquestus est talis de illo, & quibusdam aliis propriis nominibus exprimendis, quod ei in tali negotio & aliis graves existunt. Eorum igitur volentes obviare malignitatibus, decrevimus, ut cum in nostris commissionibus minores & viliores personæ sollummodo designantur, majores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi: nec effrenem multitudinem hac occasione liceat includere, ut de majoribus & minoribus audiantur, qui de minoribus & levioribus tantum faciant mentionem. Si quis vero majores personas expresserit, ut non velit cum eis experiri judicio, sed ut descendere valeat ad minores: quia fraus & dolus ei non debet patrocinari, tamquam mendax precator careat impetratis.

LECTORI BENEVOLO BARTHOLOmæus Poin, salutem.

Hæc sunt, quæ ex archetypo illo, cujus supra mentio fit, lectu adeo difficili, summo labore descripsimus. Quæ si cui grata & utilia fuerint, primum gratias agat Deo, qui horum qualecumque exemplar hucusque servavit: deinde F. Petro Crab, qui hoc ipsum, ut inter concilia ederetur, procuravit; postremo & nobis, quos non piguit, quamquam non deerant qui dehortaretur & absterrerent, utilitatis publicæ gratia molestię tantum perferre, ut quę antehac difficillime legi poterant, jam cuivis lectu facilia redderentur. Ceterum si quibus in his locus aliquis intricatior, mutilus aut minus absolutus videtur; ii noverint, difficultatem eam sibi nobiscum esse communem. Neque enim archetypon ipsum adeo tersum fuit, quin & nos aliquoties hæsitare cogeremur. Maluimus autem & te subinde nobiscum hęrere, quam conjecisse ac mutasse quidvis temere videri. Certe in editione hac postrema permultis locis mendę sublatę sunt opera F. Laurentii Surii, & plurima suę integritati restituta.

VITA ET EPISTOLÆ LVCII PAPÆ III.

Anno Christi 1181.

Lucius papa tertius, inquit Vvillelmus Tyrius lib. 22. cap. 7. belli sacri, qui & Humbaldus Ostiensis episcopus, natione Tuscus, patria Lucensis, vir grandævus admodum & modice litteratus, juxta formam concilio Lateranensi tertio præscriptam primus creatus est pontifex quarto Kal. Septembris anno Domini MCLXXXI. Hic pontifex sui principio ad tranquillitatem Christianam fovendam totum se impendit. Cumque imperator in Italiam contendisset, ut in historia Saxonica libro sexto capite quadragesimoseptimo ait Krantzius, exierat urbe Roma Lucius papa, ut obviam ei proficisceretur, tractaturus cum illo Christianæ reipublicæ negotia, quę in Asia nimium cœperunt labefactari. Veronæ convenerant duo Christianismi culmina. Concurrerat ingens ecclesiasticorum multitudo, reconciliationem deposcens sedis apostolicæ, quod in schismate imperatorem secuti ab antipapis essent ordinati & instituti. Intervenit pro his Fridericus imperator, ut in gratiam sumerentur. Annuit perbenigne pontifex. Sed cum postera die manus illis essent imponendæ singulis, immutatum erat consilium, quod diceret in concilio Venetiano decreta non posse nisi alio concilio irritari: promisit autem de proximo alium a se evocandum cœtum, in quo super his constitueretur. Auditæ sunt Germanorum minæ pro sua consuetudine: sed nihil ea re moti sunt cardinales. Credebatur autem ea consilii mutatio a Conrado Moguntino & Vvormatiensi pontificibus prodiisse. Inde cœpit imperator tractare cum pótifice super patrimonio potentis per Italiam dominæ Mathildis, quę sub Henricis imperatoribus patre & filio multa faciebat pro ecclesia: & jam rebus humanis excedens multa reliquerat eidem ecclesiæ possidenda, quæ imperator ad jus imperii devocabat. Erat autem, ut diximus, marchionis Saxoniæ filia. Sed ex ratione temporum diu ante hanc ætatem emigrasse convincitur: nisi geminas fuisse, & alteram post alteram in Italia floruisse quis contendat. Diu tum causa inter sacerdotium & regnum ventilata nihil concludi potuit, & sine fine discessere. *Hæc Krantzius.*

De eadem ex Arnoldi Lubecensis chronico libro tertio capite decimo Baronius: addens contigisse ibidem de electione episcopi Trevirensis schisma inter imperatorem & pontificem: quæ ab eodem fuse numerantur.

Principes Christianos commovit, ut ad opem ferendam fidelibus qui in Asia contra barbaros præliabantur sese omnes prępararent. Verum, cum eam expeditionem remis velisque accelerari procuraret, morbo correptus, Veronæ septimo Kalendas Decembris diem clausit extremum, & in cathedrali ecclesia sepulturam sortitus est, anno Domini MCLXXXV postquam quatuor annis, duobus mensibus, & viginti septem diebus curam ecclesiæ habuisset. Lucam

cam civitatem, vnde oriundus erat, pluribus muneribus exornavit. Ab impetatore Friderico, quo usus est familiarissime & amicissime, obtinuit ut in tota Etruria alia moneta locum & usum non haberet quam Lucensis, quemadmodum Longobardi aliam non recipiebant nisi Papiensem. Hoc tempore floruit abbas Ioachimus, de quo infra in notis concilii Lateranensis quarti plura dicemus. Maronitæ detestantes errorem Maronis monothelitæ, ad ecclesiæ gremium, retento nomine a sancto Marone abbate, ut ajunt, derivato, redierunt.

EPISTOLA I. LUCII PAPÆ III.

I. AD EPISCOPOS ET CLERICOS SCOTIÆ.

De absolutione Vuilielmi regis Scotiæ.

Lucius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, episcopis, abbatibus, clero & populo per Scotiam constituto, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM regibus tamquam præcellentibus Apostolus statuerit deferendum: dignum est & consonum rationi, ut eos tamquam filios carissimos propensius honoremus, & in devotione beati Petri & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ annuendo justis illorum desideriis attendamus. Accepimus autem quod cum carissimus in Christo filius noster Vuilielmus illustris rex Scotorum, electioni & consecrationi venerabilis fratris nostri Ioannis episcopi inexorabiliter obviaret, obtentu litterarum sanctæ recordationis Alexadri papæ prædecessoris nostri, bonæ memoriæ Rogerus Eboracensis archiepiscopus, & jam episcopus dictus, in eum & regnum & quosdam de regno sententiam excommunicationis promulgarunt. Cæterum venerabilis frater noster Iocelinus Glascuensis episcopus, & dilecti filii Arnaldus de Melros & Osbertus [a] Kalkoensis abbates, & Vualterus prior sanctæ Columbæ de Insula, propter hoc ad sedem apostolicam accedentes, sua nobis assertione monstrarunt, quod archiepiscopus excommunicationis in regem, & interdicti in regnum, & episcopus jam dictus in quosdam de regno excommunicationis, sententiam protulerunt, quam ex multiplici ratione retractandam fore rationabiliter coram nobis & fratribus ostenderunt. Inde utique fuit, quod præfato regi tamquam carissimo in Christo filio deferentes, omnem sententiam jam dicti episcopi, pro præfata causa in eum vel suos vel regnum prolatam, de communi consilio fratrum autoritate apostolica relaxavimus, & statuimus illum & suos excommunicatione, & regnum interdicto, ex præscripta sententia nostra non teneri. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus ei tamquam regi catholico, & habenti communionem apostolicæ sedis, participare minime dubitetis: sed in omnibus illi honorem congruum impendatis. Quanto enim certiores sumus de sinceritate devotionis illius ecclesiis & personis ecclesiasticis regni sui, tanto amplius eum volumus in omnibus, in quibus secundum Deum possumus, honorari. Datum Velletræ decimo sexto Kalendas Aprilis.

[a] Kalrensis

II. AD HENRICUM II. REGEM ANGLIÆ.

Pro subventione faciẽda terræ Hierosolymitanæ.

Lucius episcopus servus servorum Dei, Henrico illustri Anglorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

CUM cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus armorum gloria & animi nobilitate longe retro claruerint, eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate patronos: merito ad te, non tantum regni sed paternarum virtutum heredem, quadam securitate præsumpta recurritur, ubi populo Christiano imminere periculum, immo exterminium formidatur; ut per brachium regię magnitudinis membris ejus impendatur præsidium, qui te, ut ad tantæ gloriæ & prælationis apicem pervenires, sua pietate concessit, & te contra tui nominis impugnatores nefarios murũ inexpugnabilem ordinavit. Primum noverit serenitas tua, jam crebris & molestis sub hæc pulsata querelis, qualiter terra Hierosolymitana, specialis hereditas Crucifixi, in qua nostræ salutis sunt prænunciata mysteria, & ipsius rei exhibitione completa, quam ille qui cuncta condidit in suam sortem peculiari privilegio deputavit, perfidæ & spurcissimæ gentis attrita & convallata pressuris, nisi ei celeri remedio succurratur, prona sit ad ruinam: & inde, quod absit, sustineat irreparabilem religio Christiana jacturam. Ille enim Saladinus sancti & tremendi nominis immanissimus persecutor, ita spiritu furoris incanduit, & totius nequitiæ suæ vires ad internecionem populi fidelis exercet: ut nisi immanitatis ejus vehemens impetus, quasi objectis obicibus, reprimatur, certam spem fiduciamque suscipiat, quod Iordanis influat in os ejus, & terra aspersione vivifici sanguinis consecrata, spurcissimæ superstitionis ipsius contagio polluatur, & quam gloriosi & nobiles prædecessores tui a dominio gentis incredulæ multis laboribus & periculis exemerunt, rursus nefando tyranni nequissimi dominio subjugetur. Ob hanc itaque necessitatis & imminentis doloris instantiam, magnificentiam tuam apostolicis litteris duximus exorandam, immo dilatatis præcordiis summa acclamatione pulsandam, quatenus ad honorem ipsius respiciens, qui te constituit in sublimi, & juxta nomen magnorum, qui sunt in terris, nomen tibi contulit gloriosum, ad desolationem pręfatæ terræ pietatis studio te convertas, & ut ejus cõfusio in hac parte tollatur, qui pro te in ipsa terra voluit haberi ludibrio, operam adhibeas efficacem: quatenus prædecessorum tuorum vestigia subsecutus, quam ipsi de principis tenebrarum faucibus eripuerunt, in cultu magni Dei per tuam diligentiam, auxiliante Domino, conservetur. Eo autem curiosius celsitudinem tuam in tanta oppressionis angustia convenit laborare, quod terram ipsam regis intelligis præsidio destitutam, & totam spem defensionis suæ ipsius proceres in tuæ magnitudinis duxerunt patrocinio collocandam. Quod inde clarius tua serenitas potest agnoscere, quod summos terræ illius & magnificos defensores venerabilem fratrem nostrum Heraclium patriarcham, & dilectum filium nostrum magistrum Hospitalis, ad tuam excellentiam destinarunt: ut ex ipsorum præsentia considerata dignitate perpenderes quanta fuerit necessitatis angustia, pro qua eorum sustinent tamdiu carere præsidio, ut per ipsos facilius ad

ANNO CHRISTI 1183.

vota sua tuam devotionem inclinent. Viros igitur præfatos, tamquam ab ipso Domino tibi destinatos, benigne suscipias, & debita caritate pertractes, eorumque postulationibus tanto facilius acquiescas, quanto gravitatis & honestatis intuitu favor est eis & gratia exhibenda. Sane recolat prudentia tua, & solicita secum meditatione revoluat, promissionem illam qua de impendendo sæpe dictæ terræ præsidio tuam celsitudinem obligasti: & ita in hac parte te cautum & studiosum exhibeas, ut te in tremendo judicio tua conscientia non accuset, & ejus qui non fallitur districti judicis interrogatio non condemnet.

In coll. 1. l. 5. tit. 6. c. 11.

** III. EIVSDEM DECRETVM contra hæreticos.

Ad abolendam diversarum hæresum pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus, modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet ecclesiasticus excitari: cum nimirum imperialis fortitudinis suffragante potentia, & hæreticorum protervitas in ipsis falsitatis suæ " conatibus elidatur, & catholicæ simplicitatis veritas in ecclesia sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos, carissimi filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris, semper augusti, præsentia pariter & vigore suffulti, de communi consilio fratrum nostrorum, necnon aliorum patriarcharum, archiepiscoporum, multorumque principum, qui de diversis mundi partibus convenerunt: contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula " diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti generali sanctione consurgimus, & omnem hæresim, quocumque nomine censeatur, per hujus constitutionis seriem, autoritate apostolica condemnamus.

[" al. in pravis falsitatibus sive conatibus]

[" al. capitula]

In primis ergo Catharos, & Patarinos, & eos qui se Humiliatos, vel Pauperes de Lugduno, falso nomine mentiuntur, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes, autoritatem sibi vindicant prædicandi: cum idem Apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter autoritatem ab apostolica sede, vel episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicare præsumpserint; & universos, qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu peccatorum remissione, aut de matrimonio, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana ecclesia prædicat & observat, & generaliter quoscumque eadem Romana ecclesia, vel singuli episcopi per diœceses suas, cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante, cum consilio, si oportuerit, viciniorum episcoporum, hæreticos judicaverint, pari vinculo perpetui anathematis innodamus. Receptores & defensores eorum, cunctosque pariter qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem, patrocinium præstiterint aliquod, vel favorem, sive consolati, sive credentes, sive perfecti, seu quibuscumque superstitiosis nominibus nũcupentur, simili decernimus subjacere sentẽtiæ.

[Com. 10.]

Quia vero peccatis exigentibus quandoque contingit, ut ecclesiasticæ severitas disciplinæ, ab iis qui virtutem ejus non intelligunt, condemnetur: præsenti nihilo minus ordinatione sancimus, ut qui manifeste fuerint in supradictis erroribus deprehensi, si clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fucatus, totius ecclesiastici ordinis prærogativa nudetur: & sic omni pariter officio & beneficio ecclesiastico spoliatus, sæcularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum, ad arbitrium episcopi regionis, publice consenserit abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua prædictarum pestium notoria vel privata culpa respersérit, nisi, prout dictum est, abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis judicis arbitrio relinquantur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem.

Qui vero inventi fuerint sola ecclesiæ suspicione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi, juxta considerationem suspicionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ subjacebunt. Illos autem qui post abjurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehẽsi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos, bonis damnatorum, ecclesiis quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis.

Sane prædictã excommunicationem, cui omnes cupimus hæreticos subjacere, ab omnibus patriarchis, archiepisc. episc. in præcipuis festivitatibus, & quoties solennitates habuerint, vel qualibet occasione, ad gloriã Dei, & reprehensionẽ hæreticæ pravitatis, decernimus innovari: autoritate apostolica statuentes, ut si quis de ordine episcoporum, negligens in his fuerit vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab episcopali habeatur dignitate & ad ministratione suspensus.

Ad hæc, de episcopali consilio, & suggestione culminis imperialis, & principum ejus, adjecimus, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se, vel archidiaconum suum, aut per alias honestas idoneasque personas, bis vel semel in anno, parochiam in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat; & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam si expedire videbitur, totam viciniam jurare compellat, quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos episcopo vel archidiacono studeat indicare. Episcopus autem seu archidiaconus, ad presentiam suam convocet accusatos: qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, episcoporum judicio puniantur. Si qui vero ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes, jurare forte noluerint: ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis quæ prænominatæ sunt percellantur.

Statuimus insuper, ut comites, barones, rectores, consules, civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem archiepiscoporum & episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod in omnibus prædictis fortiter & efficaciter, cum ab eis fuerint exinde requisiti, ecclesiam contra hæreticos & eorum complices adjuvabunt, & studebunt bona fide, juxta officium & posse suum, ecclesiastica similiter & imperalia statuta, circa ea quæ diximus, executioni man-

ANNO CHRISTI 1181.

mandare. Si vero id obſervare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur; & ad alios nullatenus aſſumantur: eis nihilo minus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto eccleſiæ ſupponendis. Civitas autem quæ his decretalibus inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes: aliarum careat commercio civitatum, & epiſcopali ſe noverit dignitate privandam.

Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetuâ infamia condemnatos, ab advocatione & teſtimonio, & aliis publicis officiis, decernimus repellendos. Si qui vero fuerint, qui a lege diœceſanæ juriſdictionis exempti, ſoli ſubjaceant ſedis apoſtolicæ poteſtati: nihilo minus in iis quæ ſuperius ſunt contra hæreticos inſtituta, archiepiſcoporum vel epiſcoporum ſubeant judicium: & eis in hac parte, tanquam a ſede apoſtolica delegatis, non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis, obſequantur.

ANNO CHRISTI 1183.

‖** CONCILIUM DUBLINIENSE, a Viviano cardinale S. A. L. celebratum tempore Lucii papæ III. anno MCLXXXIII.

HUJUS *memoriam concilii debemus Guillelmo Neubrigenſi, rerum Anglic. libro* III. *cap.* IX. Forte, *inquit*, in Hiberniam venerat a Scotia Vivianus, vir eloquentiſſimus, apoſtolicæ ſedis legatus: ſuſceptuſque honorifice a rege & epiſcopis ejuſdem provinciæ, in civitate maritima quæ Dunum vocatur, pro tempore morabatur. *Et infra:* Præ manibus habebat regis Anglorum litteras ad præfectos ejus Hibernicos, ut eorum tutus ſuffragiis, legationis ſuæ inter barbaros munus impleret. Hac autoritate pacem & ſecuritatem accipiens, Divellinum migravit: & ſub nomine, vel domini papæ, vel regis Anglorum, fiducialiter agens, convocatis Hiberniæ præſulibus atque abbatibus, generale concilium celebravit. Verum cùm in eccleſiis ſimplicitatis barbaræ liberius agere morem vellet Romanum: denunciantibus præfectis regiis, ut vel abſcederet, vel ſecum militaret, auro Hibernico, quod multum ſitierat, minus onuſtus, in Scotiam remeavit.

Anno MCLXXXVI. hoc concilium a nonnullis tribuitur.

ANNO CHRISTI 1184. ‖Corr. Philippi

‖** *ORDINATIO DD. IOANNIS* III. regis Franciæ & Henrici II. regis Angliæ, conſilio epiſcoporum, comitum & baronum terrarum ſuarum, de contributione in ſubſidium terræ ſanctæ, a nativitate ſancti Ioannis Baptiſtæ, anno* MCLXXXIV. *in decem annos.*

AUTORITATE litterarum domini papæ ſubnixi, præſente & approbante illuſtri Anglorum rege Henrico, cum baronibus ſuis, & A. de Summa legato ſummi pontificis; epiſcopi Normanniæ, in ſuis epiſcopatibus hoc inſtituerunt: Ut quicumque eleemoſynam, quæ ordinata eſt ad ſubventionem terræ Hieroſolymitanæ tranſmiſerunt, talem de injuncta pœnitentia veniam conſequantur.

I. Si in pœnitentia fuerint quæ ſeptem annos excedat: trium annorum venia gaudebunt.

ANNO CHRISTI 1184.

II. Si in pœnitentia, vel minori fuerint, pro criminali: duorum annorum veniam habebunt.

III. Peccata vero de quibus homo recordari non poterit, omnia relaxantur dummodo de contemptu pœnituerit.

V. Venalia quoque omnia ſub tali pœnitentia condonent: ut unuſquiſque qui eleemoſynam iſtam ſolverit, ter in die, vel in nocte, *Pater noſter* dicat; pro ſalute vivorum ſemel, pro pace ſemel, & ſemel pro requie defunctorum: tres quoque eleemoſynas unuſquiſque tenetur, ut hanc indulgentiam conſequatur, ſi facere poterit. Si vero ea paupertate laborat, ut eleemoſynas illas facere non poſſit, ter iterum *Pater noſter* pro conſequenda remiſſione dicere tenetur.

Talis eſt diſpoſitio ad ſubveniendum terræ Ieruſalem a Domino Ioanne* rege Franciæ, & Henrico rege Angliæ, communi conſilio epiſcoporum & comitum & baronum terrarum ſuarum approbata. Scilicet: ‖ Philippo

1. Quod unuſquiſque tam clericorum, quam laicorum, qui plus quam centum ſolidos non habuit, de unaquaque domo quam habuerit, ubi ſingulis diebus ignis conſuetudinarie accendetur, duos denarios ſingulis annis uſque ad tres annos perſolvet.

2. Si vero in mobilibus plus quam centum ſolidos habuerit, de unaquaque libra in tota terra regis Franciæ duos denarios Provenienſis monetæ, vel æquipollens: & in terra regis Angliæ ciſmarina duos denarios Andegavenſis monetæ: & in Anglia unus ſterlingus perſolvetur uſque ad prædictum terminum.

3. Qui vero centum libras in terris vel in redditibus habuerit, vel eo amplius, de centum libris viginti ſolidos annuatim dabit.

4. Qui vero in redditibus minus quam centum libras habuerit, de XX. libris dabit quatuor ſolidos & de XL. libris VIII. ſolidos, & ita deinceps, vel rationem prædictam. Habentes vero mobilia ultra centum ſolidos, jurabunt, quod de ſingulis XX. ſolidos, fideliter duos denarios dabunt.

5. De parte mortui, quæ ſpectat ad eum ſecundum conſuetudinem terræ, & unum poſt, & debet eleemoſynam pro anima ſua facere.

6. Decima debetur ad defenſionem terræ Ieruſalem, a Nativitate S. Ioannis Baptiſtæ anno Incarnationis Domini MCLXXXIV. in decem annos, ſalvo jure dominorum & eccleſiarum.

Excipiuntur ab iſta æſtimatione, in clericis, theſauri & ornamenta eccleſiarum, & libri, & equi, & vaſa, & veſtimenta, & gemmæ, & utenſilia, quæ cotidianis uſibus, & ſibi neceſſaria ſunt. Et in militibus equi, & arma, & vaſa, & indumenta quæ uſibus eorum deputantur.

Ad hanc eleemoſynam colligendam inſtituentur in ſingulis epiſcopatibus, duo fratres, unus de Templo & alter de Hoſpitali: & ſingulis parochiis illi duo, & dominus preſbyter villæ, & duo de legalioribus parochianis, eleemoſynam conſtitutam fideliter colligent, & conſervabunt.

Anno Christi 1184.

A ** CONCILIVM VERONENSE, ad reconciliandos eos qui ab antipapis instituti & ordinati fuerant, celebratum a Lucio papa III. anno Dom. MCLXXXXIV.

HVIVS *synodi mentionem facit Krantzius, Saxoniæ libro* VI. *capite* XLVII. *ad annum* MCLXXXIV. Imperator, *inquit*, in Italiam contendit anno proximo: & exierat urbe Roma Lucius papa, tractaturus cum illo Christianæ reip. negotia, quæ in Asia nimirum cœperant labefactari. Veronæ convenerant duo Christianismi columina. Concurrerat ingens ecclesiasticorum multitudo, reconciliationem deposcens sedis apostolicæ, quod in schismate imperatorem secuti, ab antipapis essent ordinati & instituti. Intervenit pro his Fridericus Imperator, ut in gratiam sumerentur. Annuit perbenigne pontifex. Sed quum postera die manus illis essent imponendæ singulis, immutatum erat consilium, quod diceret, in concilio Venetiano decreta, non posse nisi alio concilio irritari. Promisit autem, de proximo alium a se revocandum cœtum, in quo super his constitueretur. Auditæ sunt Germanorum minæ pro sua consuetudine: sed nihil ea re moti sunt cardinales. Credebatur autem ea consilii mutatio, a Conrado Moguntino, & VVormatiensi, pontificibus prodiisse.

Ejusdem concilii meminit Rogerus Hovedenus, annal. parte II. ad hunc annum. In eodem, a Guillelmo Remensi archiepiscopo consecratum esse Petrum Atrebatensem archiepiscopum, prius Cisterii abbatem, ex Atrebatensis ecclesiæ tabulis constat.

Anno Christi 1185.

VITA ET EPISTOLÆ VRBANI PAPÆ III.

VRBANVS III. Mediolani natus, ante Lambertus nominatus, ex Mediolanensi archiepiscopo, e genere Cribellorum, statim post Lucium septimo Kalendas Decembris defunctum, miro omnium consensu electus est in pontificem anno Domini MCLXXXV. tempore Friderici imperatoris, quem ob iteratam honorum & jurium ecclesiæ invasionem iterum excommunicasset, nisi morte præventus fuisset.

Omne suum studium ad reconciliandos Christianorum animos, qui in Syria bellis impliciti erant, convertit. Verum cum in ejusmodi procurationibus operam luderet, & Christiani principes odiis & dissensionibus intricarentur: Soldanus pluribus locis potitus, etiam Hierosolymam suo imperio adjecit IV. Kalendas Octobris, anno, postquam a Godefredo recuperata fuerat, octogesimo quarto. Ad hæc, crucem Dominicam ludibrio affectam, regem Hierosolymitanum captum, & adversariorum copias versus Antiochiam directas esse intelligens: dolore percitus, in morbum incidit, ex quo Ferrariæ mortuus est XIII. Kal. Novembris anno Domini MCLXXXVII. cum sedisset annum unum, menses novem, & dies XXV. Ita Rogerus de obitu optimi pontificis, verius & melius sentiens quam schismaticorum fautor Vrspergensis; qui dum Lucii papæ mortem retulisset, hæc suo more scribit: Tunc cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimum sunt angustiati; timebant enim ab imperatore aliquam violentiam sibi inferri super electione Romani pontificis. Sane Mediolanensis archiepiscopus ipsos secure deduxit usque Ravennam, quem & ipsi in papam elegerunt, dictusque est Vrbanus III. quem multi Turbanum vocaverunt; eo quod, cum esset Mediolanensis natione, in odium Imperatoris volebat turbare ecclesiam quæ jam paulisper quietem acceperat: sed nutu Dei percussus interiit. Sedit annum unum, menses decem, dies viginti quinque. *Hæc Vrspergensis.*

B Hujus temporibus, anno nimirum Christi MCLXXXVI. Rogerii regis Siciliæ filia (quam monialem fuisse fabulosum esse probat Baronius) Henrico VI. regi Germaniæ matrimonio juncta fuit. *Viterbiensis.*

Commentum de monachatu ejus fortasse inde excogitatum est, quod in monasterio asservata fuerit, ut, si regibus mascula proles defuisset, ipsa cum dote regni nubere potuisset.

EPISTOLA I. VRBANI PAPÆ III. AD OMNES EPISCOPOS.

De sui electione.

C *Vrbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, & episcopis, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, & cæteris ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.*

CÆLESTIS altitudo consilii firmam retinens in sua dispositione censuram, sacrosanctam Romanam ecclesiam, ad cujus regimen sumus licet insufficientes assumpti, supra petram fidei soliditate fundavit: illud ei tribuens in apostolicæ confessionis fortitudine firmamentum, cui nec procella turbinis, nec prævalere possit spiritus tempestatis. Vnde ipsa universalis mater ecclesia usque ad consummationem sæculi manentem secum retinens Salvatorem, ita, juxta canticum Salomonis, quem dilexit amplectitur, ut pro nulla rerum varietate, vel temporum, ab unitate suæ fidei vel pietatis proposito separetur. Licet D enim vel crebra decedentium mutatione pastorum in varia discrimina frequenter inciderit, vel per mundanæ malignitatis incursum, persecutiones innumeras pertulerit & labores: nunquam tamen eam gratia Divina deseruit, quo minus robur ejus in qualibet tentatione perficeret, & inde obtineret spei suæ gaudium, unde susceperat fidei firmamentum. Sic igitur ante paucos hos dies faciente cum ea Domino signum in bonum, quamvis ipsam de transitu pii patris Lucii non modicus dolor tristitiaque turbavit: statum E tamen ejus in unitate Spiritus & vinculo pacis Divina providentia conservavit: ut post vespertinos fletus, lætitia matutina succederet, & ipsa velut columba pulcerrima suis lætificata gemitibus, sine ruga prorsus & macula candoris sui pulcritudinem retineret. Defuncto siquidem piæ recordationis patre ac prædecessore nostro domino papa Lucio, & reverendissimo ejus corpore honorifice tumulato, habitus est a fratribus de successoris electione tractatus: in quo tanta fuit unitas omnium, tantaque adinvicem concordia singulorum,

gulorum, ut ille intelligatur operatus in eis, in cujus manu corda sunt omnium, & per quem adunatur diversitas animorum. Cæterum cum plures essent in ecclesia Dei viri venerabiles & prudentes, in quos eorum vota concurrere consultius, ut credimus, & dignius potuissent, ad insufficientiam nostram oculos intenderunt: & factum est, sicut Domino placuit, ut nos, quibus ad dignitatis tantæ fastigium nec vires nec merita suffragantur, in patrem sibi elegerint & pastorem. Nos autem licet nobis conscii propriæ infirmitatis essemus, ita ut crederemus eorum proposito non immerito resistendum: ne tamen ex dilatione negotii vel pertinacia reluctandi aliquod in ecclesia periculum proveniret, consensimus, licet inviti, injuncti oneris subire laborem, ab eo sperantes dirigi gressus nostros, qui beato Petro in fluctibus naviganti & fiduciam præstitit ut in mare descenderet, & potenter occurrit ut dubitans non periret. Nunc igitur in eo loco & officio constituti, in quo valde indigemus omnium fidelium suffragiis adjuvari, ad vos tanquam ad speciales ecclesiæ Romanæ filios cum fiducia & securitate recurrimus, vosque benedictionis apostolicæ prævenientes alloquio, litteris familiaribus admonemus, rogamus attendentius, & exhortamur in Domino, quatenus transitum supradicti patris & domini nostri Lucii devotis orationum suffragiis prosequentes, fidem & devotionem, quæ nobis pro reverentia beatorum Petri & Pauli apostolorum & apostolicæ sedis communiter debetur ab omnibus, vos specialiter impendatis: ita quod ex hoc & a Deo præmium consequi, & majorem semper gratiam valeatis in oculis nostris & totius ecclesiæ promereri. Datum Veronæ, secundo Idus Ianuarii.

II. AD VVILLELMVM REGEM SCOTIÆ.

In causa Hugonis sancti Andreæ & Ioannis Dunkeldensis episcoporum.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, VVillelmo illustri Scotorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ex injuncto nobis a Deo administrationis officio ad universas ecclesias proximas nobis & longe positas aciem nostræ teneamur considerationis extendere, &, si qua in eis vel ministris earum irrationabiliter attentata noverimus, ad factum congruum revocare: non debent ex eo sæculi principes commoveri, si quando ad correctionem eorum quæ perperam facta fuerint manus nostras duxerimus extendendas: cum & ipsi secundum sibi traditam potestatem auxilio nobis in his esse debeant, & cum necesse fuerit, aliquorum pertinacia exigente, contumacium nequitiæ fortius obviare. Regia siquidem excellentia non ignorat, quam gravis inter venerabiles fratres nostros Ioannem Dunkeldensem & Hugonem sancti Andreæ episcopos fuerit exorta dissensio. Et licet magnos utraque pars labores subierit & expensas, & tempore felicis memoriæ Lucii papæ prædecessoris nostri apud sedem apostolicam diutius litigaverint, negotium tamen non potuit finem habere. Vnde cum iidem episcopi nuper ad nostram præsentiam accessissent, & contendissent super hoc aliquamdiu in auditorio nostro: de consilio fratrum nostrorum prædicto Dunkeldensi episcopo agendi licentiam super episcopatum sancti Andreæ tribuimus contra illum, & eidem sancti Andreæ episcopo ad propria revertendi ad nostram præsentiam sufficienter instructo in constituto sibi termino rediturо: ita quod si tunc non venerit, venerabilis frater noster Iocelinus Glascuensis episcopus, & dilecti filii de Melros & de Neubotle & de Dunfermelin abbates, eum extunc ab officio episcopali suspendant, &, si postmodum contumax fuerit, vinculo excommunicationis adstringant, nec relaxent sententiam, donec nostro se conspectui repræsentet. Nolumus enim ut negotio ipso diutius in suspenso manente, præscripta sancti Andreæ ecclesia grave rerum suarum detrimentum incurrat, sed potius, cognita veritate, per nos finem congruum auxiliante Domino sortiatur. Præcipimus etiam præfatis Glascuensi & collegis suis, quod dilectos filios nostros Aiulfum decanum de Lodoneio, & Odonem senescallum, & Rogerum de Fedic, & alios clericos & amicos præfati Dunkeldensis episcopi, a qualibet molestia, nostra freti autoritate, defendant: & possessiones vel alia bona eorum, seu reditus ipsius episcopi, non permittant a quoquam invadi. Si qui vero contra ipsorum prohibitionem super his venire præsumpserint, censura eos canonica, nulla appellatione obstante, compescant. Vt igitur quæ mandamus valeant sine difficultate qualibet adimpleri, monemus regiam excellentiam, & hortamur in Domino, atque in remissionem peccatorum injungimus: quatenus pro amore justitiæ, & reverentia beati Petri, & nostra, in negotio illo juxta mandati nostri tenorem procedi permittas: & prædictos decanum, senescallum, & Rogerum de Fedic, atque alios consanguineos & amicos prædicti Dunkeldensis episcopi, & episcopatum, & alios reditus ejus, regia protectione defendas, & nec tu ipse illos in aliquo aggraves, nec sinas ab aliis aggravari: ita quod causa ipsa valeat sine impedimento terminari, & regia magnificentia de justitiæ opere, apud Deum præmium indeficiens, & nomen bonum apud homines consequatur. Noveritis autem memoratis episcopis in virtute obedientiæ nos injunxisse, ut nec ab ecclesiis, nec a clericis sibi subditis, accipiant aliquid expensarum intuitu, quas in prosecutione memorati negotii sunt facturi, sed de propriis solummodo reditibus sibi procurent necessaria providere. Nolumus enim ut facto ipsorum, ecclesiæ, vel personæ aliæ regni tui, debeant incurrere detrimentum. Regiam insuper excellentiam volumus non latere, quod supradictus Dunkeldensis ita honeste suum est negotium prosecutus, & honori regio detulit, quod nihil omnino proposuit, quod in derogationem regii nominis valeat redundare, vel quo tua serenitas adversus eum debeat commoveri. Vnde si quid ab æmulis ejus in contrarium fuerit celsitudini tuæ suggestum, talium verbis aurem regiam non apponas. Datum Veronæ, secundo Kalendas Augusti.

III. AD

A

III. AD IOCELINVM GLASCVENSEM episcopum, & abbates.

Ejusdem argumenti.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Iocelino Glascuensi episcopo, & dilectis filiis de Melros & de Neubotle & de Dunfermelin abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ex injuncto nobis a Deo administrationis officio ad universas ecclesias proximas nobis & longe positas aciem nostræ considerationis teneamur extendere, *&c. Eadem fere cum* B *superiori. Extat apud Rogerum de Hoveden annalium parte posteriori anno* MCLXXXXI. *sub Henrico II.*

IV. AD BALDVINVM EPISCOPVM Cantuariensem.

De ecclesia in honorem sanctorum Stephani & Thomæ construenda.

PRÆSENTIVM tibi autoritate mandamus, ut liceat tibi ecclesiam in honorem beatorum martyrum Stephani & Thomæ construere, & de idoneis eam ornare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustentationem constitueris, C canonice debeas assignare. Item fraternitati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reliquias beati Thomæ martyris offeruntur, monachorum usibus concessa, quarta fabricis ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare.

*** V. AD MAGISTRVM ET FRATRES cruciferos Hospitalis Bononiensis.

Approbat eorum ordinem.

Vrbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Ben. magistro & fratribus Cruciferis, Hospitalis domus Bononien. tam præsentibus, quam futuris, communem vitam ducentibus in perpetuum.

CVM antecessor tuus, fili Prior, a prædecessore nostro fel. mem. Alexandro papa lapidem primarium ad ecclesiam construendam acceperit, in territorio Bononiensi, ubi domus vestra nunc constructa dignoscitur: nos vestris postulationibus inducti, eandem ecclesiam in qua Divino estis & pauperum obsequio mancipati, in jus & proprietatem beati Petri, & nostra*protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona, eadem ecclesia vestra cum Hospitali in præsentiarum, juste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo præfatum Hospitale, & ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis: *&c.*

Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus, vel sumptibus colitis, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis personas liberas, & absolutas, e sæculo fugientes, ad conversionem & pauperum Christi servitium recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere.

Inhibemus autem ne aliqua ecclesiastica, sæcularisve persona, in domum vestram quemquam intrudere, aut aliquem fratrum vestrorum de ipsa domo audeat ejicere violenter. Clerici etiam, qui ad domos vestras ordinati fuerint, & assumpti, nulli alii, quam tibi fili Prior, præstare obedientiam compellantur. Prohibemus insuper ne cui liceat vos, aut domos vestras, interdicto, vel excommunicationi, sine manifesta & rationabili causa, & legitima citatione, subjicere. Præsenti pagina decernentes, ut nullus ecclesiarum prælatus a domibus vestris quicquam exigere, præter libram ceræ, audeat, vel etiam extorquere. Salvis censibus illis, qui nunc in quibusdam domibus vestris constituti sunt de consensu episcoporum annuatim percipiendi.

Nihilominus etiam vobis duximus indulgendum, ut in domibus vestris, ubi tot fratres assidue commorantur, quibus sit ecclesia necessaria, liceat vobis oratoria erigere, & cœmeteria fabricare. Quorum sepulturam liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat. Salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Chrisma quoque, oleum sanctum, dedicationes ecclesiarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros fuerint ordinationes promovendi, & cetera ecclesiastica sacramenta, a quocumque malueritis catholico recipiatis episcopo, qui nostra fultus autoritate, quod postulatur impendat.

Ad indicium autem quod eadem domus vestra, specialiter beati Petri existat, duodecim imperiales nobis nostrisque successoribus annis singulis D persolvatis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam, & Hospitale temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare. Sed omnia integre conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salva sedis apostolicæ autoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit: secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione E correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reumque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia pacis inveniant. Amen.

Ad te Domine levavi animam meam.

Ego Vrbanus catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Henricus Albanensis episcopus.

Ego

Ego Paulus Prænestinus episcopus.
Ego Theobaldus Hostiensis & Velletrensis, episcopus.
Ego Petrus presbyt. card. tit. S. Susannæ.
Ego Laborans presbyt. card. S. Mariæ Trans Tiberim, tit. S. Callisti.
Ego Pandulphus presbyt. card. tit. XII. Apostolorum.
Ego Melior presbyt. card. SS. Ioannis & Pauli, tit. Pammachii.
Ego Adelardus, tit. S. Marcelli, presbyter. cardin.
Ego Iac. Diac. cardin. sanctæ Mariæ in Cosmedin.
Ego Gratianus SS. Cosmæ & Damiani diac. cardin.
Ego Roland. sanctæ Mariæ in Porticu, diac. cardin.
Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tullian. diac. cardin.
Ego Rad. S. Georgii ad Velum aureum diac. cardin.

Datum Veronæ per manum Moysi Lateranensi canonici, Viceagentis cancellariæ, VII. Kal. Aprilis, Indict. V. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVII. pontific. vero D. Vrbani papæ III. anno II.

Anno Christi 1186.

CONCILIVM PARISIENSE, pro expeditione contra Turcas suscipienda celebratum anno Domini MCLXXXVI. tempore Vrbani papæ III.

De rebus in hac synodo gestis ita Robertus Gaguinus, lib. VI. Inter has regis occupationes venere ab Hierosolymis ad Philippum Heraclius patriarcha Hierosolymitanus, & domus Hospitalis prior, nuncij calamitatis quam Saladinus Ægyptius Christianis per Palæstinam intulisset: locis aliquot non sine nostrorum cæde occupatis. Cui incommodo nisi catholici principes succurrant; res Hierosolymitanas in hostium potestatem brevi relapsuras. His querelis rex motus, Parisium regni pontifices advocat. Quibus convenientibus, edocet quis sit in Syria Christianismi status. Oportere quemque eorum per sua territoria populum admonere, ut miseræ Christianorum conditioni suppetias ferant: se quidem paratissimum esse qui in primis auxilietur, si præsentium rerum conditio admittat: sed nihilo segnius missurum se ad id negotium viros strenuos cum valida militum manu. Oratione regis a præsentibus laudata, parvo post tempore rex ex suis destinat, qui afflictis rebus opitulentur. *Hæc ille.*

Anno Christi 1186.

CONCILIVM KARROFENSE, præside Henrico de Soliaco archiepiscopo Bituricensi, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinale, & sedis apostol. legato.

Habetur *hujus concilii mentio in patriarchio Bituricensi, cap.* LXVII. Hujus, *inquit*, venerandi patriarchæ, non generis solum altitudinem, sed etiam probitatem, elegantiam, & sinceræ devotionis constantiam attendens dominus Vrbanus papa tertius, primum quidem eum Romanæ ecclesiæ cardinalem instituit: deinde eidem, apostolicæ legationis officium commisit, per totam Bituricensem provinciam. *Et infra:* Sed & apud Karrofium, idem dominus Henricus provinciale concilium habiturus, ibidem fuit processionaliter receptus ab archiepiscopo Burdegalensi, & a suffraganeis ejusdem, exhibentibus ipsi omnimodam reverentiam & obedientiam, sicut domino primati suo. Et habuit ibidem procurationem: ministratoresque ejus sua feoda receperunt.

Anno Christi 1187.

VITA ET EPISTOLÆ GREGORII PAPÆ VIII.

Gregorivs VIII. patria Beneventanus, cui nomen fuerat Albertus, cardinalis presbyter tituli sancti Laurentii in Lucina, altero die post obitum Vrbani communi omnium consensu electus est anno Domini MCLXXXVII. tempore Friderici imperatoris. Initio pontificatus Christianos principes legationibus litterisque pro subsidio terræ sanctæ & de agenda pœnitentia ad diversos scriptis solicitavit, ut exercitu terra marique comparato ad recuperandam Hierosolymam sese colligerent. Vt vero facilius id quod suadebat consequeretur, Pisas se contulit, ut ejus loci populos cum Genuensibus fœderis novi vinculo religaret, ac sic conjunctis copiis, quibus plurimum mari valebant, ad hanc expeditionem sanctissimam animarentur. Verum inopinatus vitæ illius exitus, sanctæ expeditioni & voluntati Pisis finem imposuit. Obiit enim decimo septimo Kalendas Ianuarii, pontificatus sui die LVII. Successit, inquit Vrspergensis, Vrbano in sede apostolica Gregorius octavus natione Beneventanus. Sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum tam in clero quam in populo, utpote de superfluitate vestium & choreis & aliis vanitatibus vitandis. *Hæc Vrspergensis.*

EPISTOLA I. GREGORII PAPÆ VIII. AD OMNES CHRISTI FIDELES.

De clade Hierosolymitana. Omnes ad pœnitentiam agendam admonet: & proficiscentibus ad bellum contra infideles plenariam indulgentiam concedit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, universis Christi fidelibus ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

Audita tremendi severitate judicii, quod super terram Ierusalem Divina manus exercuit, tanto sumus nos & fratres nostri horrore confusi, tantisque afflicti doloribus, ut non facile nobis occurreret quid agere aut quid facere deberemus, nisi quod Psalmista deplorat, & dicit: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam: coinquinaverunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam: carnes sanctorum tuorum bestiis terræ, & escas volatilibus cæli,* &c. Ex occasione quippe dissensionis, quæ Psal. 78.

sis legationibus ad reges Franciæ & Angliæ bello A dissidentes, cogitationem omnem ad recuperandam terram sanctam convertit, cum præsertim Saladinus omnem Antiochiæ principatum occupasset. Imperator & Christiani principes ejus piis conatibus assentientes arma arripuerunt, ac ipsum imperatorem magno exercitu præeuntem, Franciæ atque Angliæ reges, Burgundiæ dux, cum Venetis Pisani, aliique quamplurimi subsecuti fuerunt. Eo tempore Guillelmus Siciliæ rex absque liberis morte sublatus est. Sed Tancredus ejusdem Guillelmi consanguineus vendicans sibi regnum, bellum civile conflavit. Ad quem pellendum Henricus rex ob Constantiam uxorem suam heredem regni proximiorem in Italiam exercitum misit. Cumque plurima damna rebellibus intulisset, re adhuc infecta re- B versus est in Germaniam. Pontifex Tancredo favens, ei investituram regni dedit. *Neubrigensis.*

Exinde ad reformationem ecclesiasticam conversus, monasterium sancti Laurentii extra mœnia ædificavit, palatium Lateranense reparavit. His paulo post confectis, quarto Idus Aprilis obiit, & sepultus est Romæ in ecclesia Lateranensi anno Domini millesimo centesimo nonagesimo primo, cum ecclesiam tribus annis, tribus mensibus, & quatuor diebus gubernasset. Hujus etiam temporibus Fridericus imperator post immensos superatos labores in terræ sanctæ expeditione, post victum in prælio Soldanum Iconii, peragrans partes inferiores Armeniæ, in Ca- C leph flumine, rapido cursu undarum ejus absorptus interiit: & successit ejus filius Henricus jamdiu ante hæc tempora in regem Germaniæ assumptus.

EPISTOLA I. CLEMENTIS PAPÆ III.

AD EPISCOPOS SCOTIÆ.

Nunciat iis Hugonem sancti Andreæ episcopum ab Vrbano citatum, & contumaciter emanentem, episcopatu depositum esse, suadetque Ioannem eligi. D

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Iocelino Glascuensi & Matthæo Aberdensi episcopis, & dilectis filiis Ernaldo abbati de Melros, & Bertramo priori de Goldingham, salutem & apostolicam benedictionem.

NE in dubitationis recidant scrupulum quæ geruntur, dignum est litterarum memoriæ commendari, & ad illorum notitiam, quorum interesse videtur, celebri ac veridica insinuatione perferri. Meminimus autem quod bonæ memoriæ Vrbanus papa prædecessor noster Hugoni, quondam dicto episcopo sancti Andreæ, pro E controversia, quæ inter eum & venerabilem fratrem nostrum Ioannem episcopum vertebatur, sub excommunicationis interpositione mandavit, ut ad certum diem responsurus in jure, aspectui se apostolico præsentaret. Verum quia conscius actuum suorum, & eventum judicii reformidans, venire contumaciter recusavit: nos & pro hoc & pro aliis multis, quæ, crebrescente fama, ecclesiæ Dei scandalum pepererunt, ipsum ab episcopatu sancti Andreæ, de consilio & assensu fratrum, perpetuo judicavimus apostolicæ sedis autoritate remotum, & ab usu episcopalis officii eo usque suspensum, donec apostolica sedes duxerit de ipso aliter statuendum: absolventes a fidelitate subjectos, qua ei tenebantur adstricti. Sane, quia vacantes ecclesias diutius regimine pastorali carere, sanctorum canonum inhibent sanctiones: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dilectos filios nostros, capitulum sancti Andreæ, ex parte nostra diligentius moneatis, ut sibi talem eligant episcopum & pastorem, qui digne possit episcopalis officii dignitate potiri. Specialiter autem eos, quantum vobis possibile fuerit, inducere laboretis, ut memoratum episcopum Ioannem, virum bonæ opinionis, & pro sui honestate nobis & fratribus nostris acceptum, ad regimen & prælationem illius ecclesiæ sine cujusquam scrupulo difficultatis assumant. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilo minus exequantur. Datum Pisæ, decimo septimo Kalendas Februarii, Indictione sexta.

II. AD VVILLELMVM REGEM SCOTORVM.

Ejusdem argumenti.

Clemens episcopus servus servorum Dei, VVillelmo illustri Scotorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

OCVLOS Divinæ majestatis offendere non modicum æstimamus, si prælatorum excessus, quibus indulgere salva conscientia non possumus, per injuriam sine coercitione debita relinquimus. Vnde cum bonæ memoriæ Vrbanus papa prædecessor noster Hugoni, quondam dicto episcopo sancti Andreæ, pro controversia, quæ inter eum & venerabilem fratrem nostrum Ioannem episcopum vertebatur, sub excommunicationis interpositione mandaverit ut ad certum diem responsurus in jure conspectui se apostolico præsentaret, & ipse conscius actuum suorum, & eventum judicii non immerito reformidans, ex contumacia venire contempserit: nos pro hoc & pro aliis multis, quæ crebrescente fama ecclesiæ Dei scandalum pepererunt, ipsum ab episcopatu sancti Andreæ, de consilio & assensu fratrum, perpetuo judicavimus apostolicæ sedis autoritate remotum, & ab usu episcopalis officii eo usque suspensum, donec apostolica sedes duxerit de ipso aliter statuendum: absolventes a fidelitate subjectos, qua ei tenebantur adstricti. Licet enim ad honorem & profectus tuos, quantum cum Deo possumus, firmum habemus propositum intendendi, & in facto prædicti Hugonis curia Romana, non absque detractione multorum, hactenus regiæ serenitati detulerit: quia tamen clamor ipsius ad nos indubitata fide pervenit, nequivimus errata sua ulterius sub dissimulatione clausis oculis præterire: propter quod nihil in hac parte credimus actum, de quo debeat animus regius quacumque ratione moveri. Rogamus autem devotionem tuam prece & affectione qua possumus, & monemus in Domino, quatenus memoratum Ioannem episcopum, quem nos & fratres nostri pro sui honestate sincero corde diligimus, pro reverentia

rentia apostolicæ sedis & nostra in visceribus caritatis commendatum habeas & acceptum, remissa, si qua fuerit, conceptæ indignationis offensa, ipsum in omnibus regia clementia & benignitate pertractes. Credimus equidem, quod de industria & probitate ipsius tibi & regno tuo, autore Domino, multum accedere poterit incrementi, & nobis usque quamgratum existet, si optatum apud regias aures preces nostræ sortiantur effectum. Datum Pisæ decimoseptimo Kal. Februarii, Indictione sexta.

III. AD HENRICVM REGEM ANGLIÆ.

De eodem.

Clemens episcopus servus servorum Dei Henrico illustri Anglorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ab apostolica sede preces suscepit regalis excellentia, autoritas, & potestas, quas ecclesiis in suo statu servandis, & multorum saluti expedit effectui mancipare: diligenter eas debet regia sublimitas exaudire, & tanto fortius & ferventius intendere, ut effectum consequantur optatum, quanto certius fuerit, quod earum devota susceptio & diligens executio regalem gloriam respicit pariter & salutem. Hinc est quod serenitati regiæ pro venerabili fratre nostro Ioanne episcopo sancti Andreæ litteras apostolicas & preces duximus cum fiducia destinandas, altitudinem regalis eminentiæ quanta possumus affectione rogantes, monentes, atque in remissionem peccatorum omnium injungentes, quatenus pro reverentia beati Petri & nostra, & persecutionis ejus obtentu, quam certum est ipsum jam longo tempore pertulisse, carissimum in Christo VVilielmum filium nostrum illustrem regem Scotorum moneas attentius, & inducas, & si necesse fuerit, districtione regali, qua ei præemines, & cōcessa tuæ regiæ celsitudini potestate compellas, ut totius indignationis suæ rancorem, quam erga episcopum concepit quorumdam malitia susurronum, regiam dignitatem & salubria opera pietatis attendens, ei qualibet occasione remota condonet, & diœcesin sancti Andreæ, quam de communi fratrum consilio & assensu summus pontifex sibi perpetuo confirmavit, de cætero ipsum quiete permittat & absque calumnia possidere. Cum & ipse paratus existat regiæ majestati, prout fuerit consentaneum rationi, existere in omnibus obediens & fidelis. Datum Pisæ XVII. Kal. Februarii, Indictione sexta.

IV. AD CLERVM EPISCOPATVS sancti Andreæ.

Pro Ioanne episcopo sancti Andreæ.

Clemens episcopus servus servorum Dei universo clero episcopatus sancti Andreæ, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET in rebus dubiis valeant aliqui suam astutiam seu malitiam ostentare: cum tamen scrupulus fuerit, & articulus dubietatis amotus, & manifestis indiciis apparuerunt vestigia veritatis, penitus sunt devia relinquenda, & rectitudinis tramites inquirendi pariter & servandi: ne,

A quod absit, aliter agentibus, & in sua pertinacia consistentibus, post flagella præsentia pœnasque condignas, perpetuæ mortis interius supplicio deleatur æterno. Volentes ergo paterna solicitudine vestræ saluti prospicere, & utilitatibus & quieti vestrę providere: universitati vestrę per apostolica scripta mandamus atq; pręcipimus, & in obedientiæ virtute injungimus, quatenus infra quindecim dies post harum susceptionem, venerabilem fratrem nostrum Ioannem episcopum vestrum, in pontificali officio canonice subrogatum, sicut patrem proprium & pastorem suscipiatis humiliter & devote, ac ejus de cætero salubribus monitis & mandatis, omni simultate remota, debitam reverentiam & obedientiam impendere mi-

B nime postponatis: scientes quod postquam Hugo, qui vir olim episcopus dicebatur, per Romanam ecclesiam a vestri episcopatus dignitate fuit amotus, vel post ejus decessum, jam dicto Ioanne episcopo vestro superstite, aliquem fortasse episcopum elegistis, electionem illam autoritate apostolica vacuamus. Si vero, quod Deus avertat, in eumdem episcopum Ioannem, inimico humani generis suadente, aliquam conspirationem facere præsumpsistis: tam vos, quam totum episcopatum, tamdiu volumus interdicti sententię subjacere, donec agnoscentes excessum, ad mandatum ipsius Ioannis episcopi redeatis. Datum Pisæ decimoseptimo Kalend. Februarii, Indi-

C ctione sexta.

V. AD OMNES EPISCOPOS.

Pro eodem negotio.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Iocelino Glascuensi, & Matthæo Aberdensi, & Richardo Moresensi, episcopis; & dilectis filiis Ernulfo de Melros, & Hugoni de Neubotle, & de sancta Cruce, & de Strivellina, & de Scona, abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem.

D AD ea quæ respiciunt honestatem, & salutem pariunt animarum, quamvis absque monitis intendere debeatis, & diligentem operam juxta vestri officii debitum tribuere vos credamus: vestram tamen diligentiam ad majorem in his solicitudinem exhibendam litteris apostolicis duximus exhortandum, ut eisdem operibus laude dignis tanto ferventius insistatis, quanto vobis salubrius erit in ipsis ad exhortationem apostolicam exactiorem diligentiam adhibere. Constat utique quosdam ecclesiarum prælatos, cum his qui scandalizati fuerint debere pati, juxta normam apostolicam, ustionem, & cum infirmantibus infirmari. Quantas vero persecutiones his temporibus sustinuerit ecclesia sancti Andreæ,

E quantas calamitates incurrerit & pressuras, quam etiam graviter hactenus fuerit perturbata sub umbra indignationis regiæ celsitudinis, & quassata; insuper venerabilis frater noster Ioannes episcopus sancti Andreæ quot & quanta pericula sustinuerit & labores pro servanda libertate ecclesiæ sibi commissæ, & ei a nobis & duobus nostris prædecessoribus confirmatæ: cum ea omnia vobis sint manifesta, illa vestris auribus inculcare supervacuum videtur. Nunc igitur quamplurimum expedire dignoscitur, & de salute regia, & statu præscriptæ ecclesiæ reformando, atque pace

ipsi episcopo conferenda nos convenit solicitudinem gerere congruentem, & circumspectionem vestram ad corroborandam nobis idoneum reputamus: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus post susceptionem litterarum nostrarum convenientes in unum, sicuti decet viros providos & discretos, carissimi in Christo filii nostri Guilielmi illustris regis Scotiæ præsentiam adeatis, & eum moneatis diligentius, & instantius inducatis, ut episcopo memorato rancorem indignationis suæ remittat, & in hoc Romanam ecclesiam, quæ serenitati regiæ jam longo tempore detulit, non contemnat: sed ejus & vestris monitis, prout regiæ gloriæ convenit & saluti, sine dilatione salubriter pareat & humiliter acquiescat, ac ipsum episcopum præscriptum diœcesim sancti Andreæ in pace permittat habere: cum ex debito regiæ dignitatis ecclesias teneatur cum pastoribus suis non dispergere, sed fovere; non contemnere, sed amare; non prosequi, sed tueri. Quod si monitis apostolicis, in propriæ salutis periculum, quod absit, duxerit resistendum: in regnum suæ celsitudinis, & personam suam, & omnes fautores regios nuncietis interdicti sententiam, infra viginti dies sine appellationis obstaculo autoritate apostolica a vobis promulgandam. Illos insuper, qui Hugoni obedientes extiterunt, & ei fomentum in sua obstinatione dederunt, postquam eum sedes apostolica a diœcesi sancti Andreæ removit perpetuo, & excommunicationis sententiam in ipsum promulgavit, simili sententia percellatis: & publice nunciantes, excommunicationi subesse tamdiu faciatis, & ab aliis arctius evitari, donec ad mandatum ecclesiæ revertantur, absolutionis beneficium ab eodem episcopo petituri. Adhæc altaribus & calicibus, in quibus jam dictus Hugo, dum in excommunicatione positus, celebravit, purificationem & sanctificationem juxta consuetudinem ecclesiæ conferatis. Ad ecclesiam quoque sancti Andreæ pariter accedatis, & fratribus convocatis in unum, intretis capitulum, & de ordine & statu ecclesiæ diligentius inquiratis: &, si quid in eadem ecclesia per supradictum Hugonem immutatum inveneritis vel statutum, autoritate nostra id in statum debitum inducatis: &, si quid in ipsa fuerit corrigendum, efficaciter studeatis id in melius reformare. Si vero, quod absit, aliquos ex canonicis ad recipiendum humiliter & devote pastorem suum prædictum duros inveneritis & rebelles: eos instantius moneatis, ut illi reverentiam & obedientiam patri debitam exhibeant, & a maligno atque damnabili proposito suo desistant. Quod si contumaces extiterint, eos ab officio pariter & beneficio suspendatis, & excommunicationis vinculo innodetis, quo ipsos faciatis manere ligatos, donec monitis & mandatis ecclesiasticis acquiescant. Quod si omnes his exequendis interesse nequiveritis, reliqui ea nihilo minus exequantur. Datum Pisæ decimoseptimo Kalend. Februarii, Indictione sexta.

A

VI. AD VVILIELMUM REGEM SCOTORUM.

De exemptione ecclesiarum terræ suæ.

Clemens episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio VVilielmo illustri Scotorum regi, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM universi Christi jugo subjecti ad sedem apostolicam patrocinium invenire debeant & favorem: illos tamen specialius convenit munimine protectionis confoveri, quorum fidem ac devotionem in pluribus est experta: ut ad ipsius electionis favorem tanto amplius provocetur, B & ejus reverentiæ devotiori affectione subdantur, quanto benevolentiæ ipsius & gratiæ pignus se noverint certius assecutos. Eapropter, carissime in Christo fili, reverentiam ac devotionem, quam ad Romanam te habuisse a longis retro temporibus ecclesiam novimus, attendentes, præsentis scripti pagina duximus statuendum, ut Scoticana ecclesia apostolicæ sedi, cujus filia specialis existit, nullo mediante debeat subjacere. In qua hæ sedes episcopales esse noscuntur: ecclesiæ videlicet sancti Andreæ, Glascuensis, Dunkeldensis, Dumblinensis, Brehinensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rosensensis, Katinensis: & nemini liceat nisi Romano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiæ C interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, & si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adiicimus, ut nulli de cætero, qui de regno Scotiæ non fuerit, nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere. Prohibemus autem, ut controversiæ quæ fuerint in regno illo de possessionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam ecclesiam fuerit appellatum. Si qua vero scripta contra hujus libertatis statuta apparuerint impetrata, vel in posterum, istius D concessionis mentione non habita, contigerit impetrari: nullum tibi vel ipsi regno circa hujus prærogativæ concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates & immunitates tibi vel eidem regno, vel ecclesiis in eo constitutis, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, & hactenus obsevatas, ratas habemus, & illibatas futuris temporibus statuimus permanere. Nulli ergo hominum liceat paginam nostræ constitutionis & prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus E se noverit incursurum. Datum Laterani III. Idus Martii, pontificatus nostri anno primo.

VII. AD MERSEBVRGENSEM ET EISTETENSEM EPISCOPOS, &c.

De Ottonis Bambergensis episcopi & Pomeranorum apostoli canonizatione.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Merseburgensi, & Eistetensi episcopis, & dilectis filiis sancti Emmerami Ratisbonensis, & Suvartzensi abbatibus, decano, & scholastico Vuirtzburgensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad audientiam nostram & quarumdam serie litterarum & relatione multorum pervenit, quod Divina potentia per merita & interventum beati Ottonis Bambergensis multorum est operata salutem, præcipue in gente Pomeranica, ad quam fuit ab apostolica sede transmissus, & in ea quampluribus miraculis donavit illi Dominus coruscare. Quoniam igitur, juxta Divinæ scripturæ testimonium, lucerna non sub modio, sed supra candelabrum est ponenda, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus de vita ipsius & miraculis diligentius inquiratis, quæ nobis fuerunt per multorum litteras indicata: & si non inveneritis aliquid quod obsistat, ipsum canonizatum, autoritate freti apostolica, solenniter & publice annuncietis: anniversarium diem sui transitus facientes, & publice annunciantes, ad honorem Dei, & ipsius beati viri memoriam solennem haberi. Datum Laterani tertio Kalendas Maii; pontificatus nostri anno secundo.

ANNO CHRISTI 1188.

** CONVENTVS AD GISORTIVM, episcoporum ac procerum Gallicæ & Anglicæ ditionis.

In quo Gall. & Angl. reges reconciliati crucem susceperunt, Clementis PP. III. temporibus.

Rigordus *de gestis Philippi Augusti, ad annum* MCLXXXVII. Superveniente, *inquit*, S. Hilarii " festivitate, quæ tertia decima die Ianvarii celebratur, factum est colloquium intra regem Franciæ Philippum & Henricum regem Angliæ, inter Triam & Gisortium. Vbi præter omnium hominum opinionem, Domino miraculose operante factum est, quod per inspirationem Spiritus sancti cælitus missi, illi duo reges in eodem loco, pro liberatione sancti sepulcri Domini & sanctæ civitatis Hierusalem, signum sanctæ crucis assumpserunt, & multi archiepiscopi, episcopi, & comites, duces & barones cum eis: scilicet Galterus Rotomagensis archiepiscopus, Balduinus Cantuariensis archiepiscopus, episcopus Belvacensis, episcopus Carnotensis: Dux Burgundiæ, Ricardus comes Pictaviæ, Philippus comes Flandriæ, Thibaldus comes Blesensis, Rotroudus comes Pertieensis, Guillelmus de Barris comes de Ruperforti, Henricus comes Campaniæ, Robertus comes Drocarum, comes Clarimontis, comes Bellimontis, comes Suessionensis, comes Barensis, Bernardus de sancto Galerico, Iacobus de Avennis, comes Nivernensis, G. de Merloto, Droco de Merloto, & plures alii zelo Dei accensi, quorum nomina longum esset hic ponere. Et in eodem loco in monumentum hujus facti, isti duo reges devote erexerunt crucem ligneam, fundantes ibi ecclesiam, & inter se fœdus perpetuo percutientes, & vocantes ipsum locum, Sanctum agrum, eo quod ibi sacris crucibus sunt insigniti.

" *Quo tempore ad huc labebatur in Galliis annus 1188. usque ad Pascha: cum Romano ritu, quem hodie sequimur, inchoatus esset 1188. a Kalendis Ianvar.*

Conventum eundem refert Rogerius Hovedenus, annal. parte II. in hæc verba. Anno, *inquit*, gratiæ MCLXXXVIII. qui erat annus XXXV. regis Henrici filii Matildis imperatricis, idem rex fuit in Normannia, apud Cadomum, die Natalis Domini: & inde recedens venit ad Barbefluctum, inde transfretaturus in Angliam. Quo audito, Philippus rex Franciæ magnum congregavit exercitum, jactans impudenter se vastaturum Normanniam, & cæteras regis Angliæ transmarinas, nisi ipse reddiderit ei Gisortium, cum pertinentiis suis: vel si non fecerit Richardum comitem Pictaviæ filium suum accipere sibi in conjugem Alesiam sororem suam. Quod cum regi Angliæ constaret, reversus est in Normanniam, & accepto colloquio inter ipsum, & Regem Franciæ, inter Gisortium & Trie, XII. Kalendas Februarii, die S. Agnetis virginis, & Martyris, convenerunt illuc cum archiepiscopis, & episcopis, & comitibus, & baronibus regnorum suorum. Cui colloquio interfuit archiepiscopus Tyri, qui repletus spiritu sapientiæ & intellectus, miro modo prædicavit verbum Domini coram regibus, & principibus. Et convertit corda eorum ad crucem capiendam: & qui prius hostes erant, illo prædicante, & Deo cooperante, facti sunt amici in illa die, & de manu ejus crucem receperunt: & in eadem hora apparuit super eos signum crucis in cœlo. Quo viso miraculo, plures catervatim ruebant ad susceptionem crucis. Prædicti vero reges in susceptionem crucis ad cognoscendam gentem suam, signum evidens sibi & suis providerunt. Rex namque Franciæ & gens sua receperunt cruces rubeas: & rex Angliæ cum gente sua suscepit cruces virides: & sic unusquisque ad providendum sibi & itineri suo necessaria, reversus est in regionem suam.

ANNO CHRISTI 1188.

** CONVENTVS CENOMANENSIS, episcoporum ac procerum Anglicanæ ditionis de subsidio terræ sanctæ præbendo. Clemente III. papa.

Pergit *Rogerus eodem loco partis II. annal.* Henricus igitur rex Angliæ, post crucis receptionem, venit Cœnomanum, ubi consilio suorum ordinavit, quod unusquisque decimam redditiuum & mobilium suorum in eleemosynam dabit ad subventionem terræ Ierosolymitanæ hoc anno; exceptis armis, & equis, & vestibus militum; & exceptis equis, & libris, & vestimentis, & omnimoda capella clericorum, & lapidibus preciosis tam clericorum quam laicorum: facta prius excommunicatione ab archiepiscopis, episcopis, archipresbyteris singulis, in singulis parochiis, super unumquemq; qui decimam prætaxatam legitime non dederit, sub præsentia, & conscientia illorum, qui debent interesse. Colligatur autem pecunia ista in singulis parochiis, præsente presbytero parochiæ, & archipresbytero, & uno Templario, & uno Hospitalario, & serviente Domini regis, & clerico regis, & serviente baronis, & clerico ejus, & clerico episcopi. Si aliquis juxta conscientiam illorum minus dederit, quam debuerit, eligentur de parochia quatuor vel sex viri legitimi, qui jurati dicant quantitatem illam, quam ille debuisset dixisse: & tunc oportebit illam superaddere

peraddere quod minus dedit. Clerici autem, & A milites, qui crucem acceperint, nihil de decima ista dabunt, sed de proprio suo dominico: & quicquid homines eorum debuerint ad opus illorum, colligetur per supradictos, & eis totum reddetur. Episcopi autem per litteras suas in singulis parochiis episcopatuum suorum, facient nunciari in die Natalis, & S. Stephani, & S. Iohannis, ut unusquisque decimam prætaxatam infra Purificationem beatæ virginis Mariæ, penes se colligat: & sequenti die deinceps, illis præsentibus, qui dicti sunt, ad locum, quo vocatus fuerit unusquisque, legitime persolvat. Præterea statutum est a domino papa, quod quicunq; clericus vel laicus crucem susceperit, ab omnibus peccatis, de quibus pœnituerit, & confessus fuerit, autoritate Dei, & beatorum apostolorum B Petri & Pauli, liberatus est & absolutus.

Dispositum est autem a regibus, & archiepiscopis, & episcopis, & aliis principibus terræ: quod omnes illi, tam clerici, quam laici, qui hoc iter non arripient, decimas redditium, & mobilium suorum hujus anni, & omnium catallorum suorum, tam in auro, quam in argento, & omnibus aliis dabunt, exceptis vestibus, & libris, & vestimentis clericorum, capellanorum, & lapidibus preciosis, tam clericorum, quam laicorum; & exceptis equis, & armis, & vestibus militum ad usum proprii corporis pertinentibus.

Dispositum est etiam, quod omnes clerici, milites, & servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum & hominum suorum habebunt, & nihil pro se dabunt. Burgenses vero & rustici, qui sine licentia dominorum suorum crucem acceperint, nihilominus decimas dabunt.

Dispositum est etiam, quod nullus enormiter juret, & quod nullus ludat ad aleas, vel ad decios, & quod nullus post proximum Pascha utatur vario, vel grisio, vel sabellina, vel escarleta: & quod omnes contenti sint duobus ferculis exempto*; & quod nullus aliquam mulierem secum ducat in peregrinatione; nisi forte aliquam lotricem peditem, de qua nulla habeatur suspicio; & quod nullus habeat pannos decisos vel laceratos.

Dispositum est etiam, quod quicunque clericus vel laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverit, exitus hujus anni integre habeat, & transito anno creditor redditus rehabeat, ita quod fructus, quos inde receperit, in solutione debiti computentur, & debitum post susceptionem crucis, quamdiu debitor erit in peregrinatione, nō usuret. Statutum est etiam, quod omnes clerici & laici, qui in hac peregrinatione proficiscentur, possunt licite invadiare redditus suos, sive ecclesiasticos, sive alios, a Pascha cum iter arripuerint, usque ad tres annos: ita quod creditores, quicquid de creditoribus contingat, fructus omnes redditiuum, quos in vadio habebunt, a prædicto Pascha usque ad tres annos integre percipiant.

Dispositum est etiam, quod quicunque in peregrinatione decesserit, pecuniam suam, quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, & ad auxilium terræ Ierosolymitanæ, & ad sustentationem pauperum, dividet juxta consilium discretorum virorum, qui ad hoc constituentur. Hæc omnia supradicta statuta sunt & disposita ab Henrico rege Angliæ, in præsentia Richardi filii ejus comitis Pictaviæ, & VVillielmi Turonensis archiepiscopi, & Baldevvini Cantuar. Archiepiscopi, & VValteri Rothomagensis archiepiscopi, & in præsentia Iohannis Ebroicensis episcopi, & Radulphi Andegavensis episcopi, & R. Cenomanensis episcopi, & M. Nannetensis episcopi, & in præsentia Hugonis de Nunant Cestrensis electi, & Lisardi Sagiensis electi, & in præsentia Baronum Andegaviæ & Cenomaniæ, & Turonorum, apud Cenomanum.

His igitur præordinatis, rex Angliæ constituit servientes suos clericos & laicos ad prædictas decimas colligendas, per omnes terras suas transmarinas: & postea transfretavit & applicuit in Anglia, apud VVinchislee, sabbato, tertio Kalend. Februarii. Interim Baldevvinus Cantuatuariensis archiepiscopus in Angliam veniens, ante regem consecravit Hugonem de Nunant in episcopum Coventrensem.

CONCILIVM ANGLICVM apud Ganttington in agro Northamptoniensi de cruce capienda, & decimis Saladino regi solvendis, celebratum anno Domini M. C. LXXXVIII. tempore Clementis papæ III.

ANNO CHRISTI 1188.

De rebus in hac Gaintingtonia Synodo gestis ista idem Rogerus: Dominus vero rex, statim postquam in Angliam applicuit, magnum congregavit concilium episcoporum, abbatum, comitum, & baronum, & aliorum multorum tam clericorum quam laicorum apud Gaintington: C ubi in publica audientia recitari fecit omnia supradicta capitula, quæ constituerat de cruce capienda. Quibus recitatis, Balduinus Cantuariensis archiepiscopus, & Gilbertus Roffensis episcopus vicarius eius, mirifice prædicauerunt illo die coram rege & principibus suis verbum Domini, & salutiferæ crucis mysterium. Ad quorum prædicationem multi tam clerici quam laici crucem acceperunt.

Et tunc dominus rex misit servientes suos clericos & laicos per singulos comitatus Angliæ ad decimas colligendas secundum prædictam præordinationem, in terris suis transmarinis constitutam. Sed de singulis urbibus totius Angliæ fecit eligi omnes ditiores, videlicet de Londonia 200. D & de Eboraco 100. & de aliis urbibus secundum quantitatem & numerum eorum, & fecit omnes sibi præsentari diebus & locis statutis: de quibus cepit decimam mobilium suorum, secundum æstimationem virorum fidelium, qui noverant reditus & mobilia eorum. Si quos autem invenisset rebelles, statim fecit eos incarcerari, & in vinculis teneri, donec ultimum quadrantem persolverent. Similiter fecit de Iudæis terræ suæ, unde inæstimabilem sibi acquisivit pecuniam. Deinde misit Hugonem Dunelmensem episcopum, & alios clericos & laicos, ad VVilielmum regem Scotorum pro decimis colligendis in terra sua. Quo audito, rex Scotiæ occurrit eis inter VVerc & E Brigheam in Loenas: & non permittens eos terram suam pro decimis colligendis intrare, obtulit se daturum domino suo regi Angliæ quinque millia marcarum argenti pro supradictis decimis, & pro castellis suis rehabendis. Sed rex Angliæ facere noluit. Philippus autem rex Francorum, simili modo colligi fecit decimas redditiuum & mobilium hominum suorum per omnes terras suas.

Anno Christi 1188.

CONCILIUM PARISIENSE, quo ad bellum contra Saladinum Turcarum regem concessæ sunt regi decimæ Saladinæ anno Domini MCLXXXVIII. tempore Clementis papæ III.

ANNO MCLXXXVIII. *ait Tilius*, in Martio rex concilium habet Lutetiæ, cui decimæ concessæ, quæ vulgo Saladinides dictæ fuerunt. *Causam, ob quam decimæ sic appellatæ fuerint, Robertus Gaguinus libro sexto his verbis indicat:* Ad tantam expeditionem, *Turcicam contra Saladinum suscipiendam*, cum pecunia deesset, convocatis Parisijs pontificibus & nobilitate, rex petijt sibi annuam decimam ecclesiasticorum proventuum concedi; quæ postea Saladini decima appellata est. *Hæc ille. Ex Rogero in annalibus ista Baronius:* Philippus autem rex Francorum simili modo colligi fecit decimas redditum & mobilium hominum per omnes terras suas. *Reliqua vero suo loco inferius.*

** *Hæc autem uberius enarrata, decretumque ipsum de pensitandis decimis, proferre iuvat ex Rigordo in gestis Philippi Augusti.* Anno, *inquit*, Domini millesimo centesimo octogesimo octavo, mense Martio, media Quadragesima, Parisius celebratum est generale concilium a Philippo rege, convocatis omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & totius regni baronibus. In quo innumerabilis militum multitudo, seu peditum, sacratissima cruce insigniti sunt. Et propter hanc instantem necessitatem, oppido enim iter Hierosolymitanum rex affectabat, cum assensu cleri & populi, quasdam decimas ab omnibus esse accipiendas eo tantum anno decrevit, quæ dictæ sunt decimæ Sahaladini, quas in præsenti libro posuimus.

Institutio Decimarum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Constitutum est a domino Philippo Francorum rege, consilio archiepiscoporum, episcoporum, & baronum terræ suæ, quod episcopi, & prælati, & clerici conventualium ecclesiarum, & milites qui signum crucis assumpserunt, de debitis suis reddendis, quæ debebantur tam Iudæis quam Christianis, antequam crucem rex assumpsisset, respectum habebant a proximo festo omnium sanctorum post diem motionis domini regis in duos annos. Ita videlicet, quod primo festo omnium sanctorum creditores habebunt tertium debiti, & sequenti festo omniũ sanctorum alium tertium debiti, & tertio festo omnium sanctorum ultimum tertium debiti: usura autem non currit super aliquem a die qua ipse crucem assumpsit de debitis prius contractis. Si miles crucẽ habẽs qui sit legitimus heres, filius vel gener militis crucẽ non habentis, vel alicujus viduæ, & sit de manu pastu patris, vel matris suæ, & pater ejus, vel mater, respectum de debito suo habebit juxta factam ordinationem. Si autem filius eorum vel gener crucem habens, legitimus, extra familiatus fuerit, vel etiam si miles non fuerit & crucem non habeat: pro eo respectum non habebit. Debitores autem, qui terras & redditus habebunt, infra quindenam proximi festi sancti

A Ioannis Baptistæ creditoribus suis terras & redditus, ex quibus creditores sua recipient debita, ad præfatos terminos juxta formam prædictam assignabunt per dominos, in quorum dominio fuerint terræ debentium. Domini vero assignamenta illa contradicere non poterunt, nisi ipsi creditori de pecunia sua pacem fecerint, qui terras seu redditus non habuerint, unde facere possint sufficiens assignamentum debiti sui, faciant creditoribus per fidejussores, vel per vadia, creantum suum solvendi debita ad prædictos terminos. Et nisi infra quindenam proximi festi sancti Ioannis Baptistæ, per assignamentum terræ, vel per fidejussores, vel per vadia, si terram non habuerint, creantum fecerint, sicut dispositum est, non habebunt respectum qui a-
B lijs concessus est. Si quis clericorum vel militum crucem habentium, debet clerico vel militi crucem habenti, respectum habebit de debito illo usque ad proximum festum omnium sanctorum, præstita quidem bona securitate de pace inde tunc facienda.

Si quis illorum qui crucem assumpserunt, octo diebus ante Purificationem beatæ Mariæ, vel deinceps, aurum vel argentum, vel bladum, vel aliud mobile vadium alicui assignaverit, creditor super hoc dare respectum non compelletur. Si quis emit ab aliquo crucem non habente fructus terræ unius anni certo precio, stabile est. Si quis miles vel clericus terram suam vel reddi-
C tus alicui burgensi crucem etiam habenti, vel clerico vel militi crucem non habenti, invadiaverit, vel ad annos assignaverit: debitor hoc anno fructus terræ vel redditus percipiet, & creditor post impletionem annorum, per quos vadium vel assignamentum tenere debebat, per annum unum pro recompensatione illius anni illud tenebit: ita tamen quod creditor medietatem bladi habebit hoc anno pro cultura, si vel terras vel vineas invadiatas excoluit. Omnia mercata quæ facta fuerunt ab octo diebus ante Purificationem beatæ Virginis, vel quæ deinceps fient, rata erunt. De omnibus debitis unde datur respectus, oportebit ut debitor det æque bonam fidejussionem, vel meliorem quam antea dedisset. Et si de
D fidejussione orietur discordia, ad consilium domini sub quo erit creditor, partietur æque bona vel melior fidejussio quam prius. Et si fidejussio per dominum non emendaretur, ad consilium principis terræ oportebit emendari. Si quis dominorum vel principum, in quorum jurisdictionibus dicti creditores vel debitores fuerint, quod ordinatum est de respectu debitorum dando, vel assignamentis faciendis, tenere noluerit, vel teneri non fecerit, & a metropolitano, vel episcopo suo commonitus, id infra quadraginta dies non emendaverit: ab eodem excommunicationis sententiæ supponi poterit. Verumtamen quandiu dominus vel princeps monstrare vo-
E luerit in præsentia metropolitani, vel episcopi sui, se super hoc creditori vel etiam debitori non deesse, & paratum quod inde ordinatum est tenere, metropolitanus vel episcopus non poterit eum excommunicare. Nullus crucẽ habentium sive clericus, sive miles, sive alius quilibet, alicui respondebit super hoc unde tenens erat ea die qua crucem assumpsit, donec ab itinere suscepto redierit: nisi super eo tantum, unde in causam tractus erat antequam assumpsisset.

His imprimis constitutum est de Decimis, quod omnes illi crucem non habentes, quicumque sint, decimam ad minus dabunt hoc anno de omnibus mobilibus suis, & de omnibus redditibus, exceptis illis qui sunt Cistertiensis ordinis, & ordinis Carthusiensis, & ordinis Fontis Ebrardi, & exceptis leprosis, quantum ad suum pertinet proprium. In nullas communias mittet aliquis manum, nisi ille dominus, cujus ipsa communia fuerit. Quale tamen jus in aliqua communiarum habebat prius aliquis, tale habebit. Qui alicujus terræ magnam justitiam habet, idem terræ decimam habebit. Et sciendum quod qui decimas sunt daturi, de toto mobili suo & redditibus decimas dabunt, non exceptis inde prius debitis suis: immo post donationẽ decimæ, de residuo poterunt sua debita solvere. Vniversi laici tam milites quam alii, præstito juramento sub anathemate, clerici excommunicatione astricti, suas dabunt decimas. Miles crucem non habens, domino suo crucem habenti, ei, cujus erit homo ligius, dabit decimam de suo proprio mobili, & de feudo quem ab ipso tenebit. Si autem ab eo nullum tenebit feudum, de suo proprio mobili decimam domino suo ligio dabit. Singulis vero a quibus tenebit, decimam de suis feudis dabit. Et si nullum dominum ligium habebit, ei in cujus feudo manserit levans & cubans, dabit decimam de suo proprio mobili. Si quis terram suam decimans, res alterius quam illius quem debet decimare, invenerit in terra sua, & ille cujus res fuerint, illas esse suas legitime monstrare poterit, decimans non poterit eas retinere. Miles crucem habens qui sit heres legitimus, filius, vel gener militis crucem non habentis, vel alicujus viduæ, habebit decimam patris & matris suæ. In res archiepiscoporum seu episcoporum, seu capitulorum, seu ecclesiarum quæ ab eis movent in capite, non mittet aliquis manum: nisi archiepiscopi, episcopi, capitula & ecclesiæ, quæ ab eis movent. Si episcopi colligent inde decimas, & eas dabunt, quibus dare debuerint. Quicumque crucem habens, qui dare talliam vel decimam debeat, & eas dare noluerit: ab illo capiatur, cui suam debet talliam vel decimam, ut inde suam faciat voluntatem. Qui eum ceperit, propter hoc non poterit excommunicari. Qui devote & legitime & sine coactione decimam suam dederit, a Deo remunerationem accipiet.

G. C. De hoc argumento scripsit Petrus Blesensis epistolam CXII. ad episcopum Aurelianensem, quem hortatur ut pro ecclesiastica immunitate pugnet, quam asserit hoc pacto violari. *Quæ ratio*, inquit, *ut qui pro ecclesia pugnant, ecclesiam spolient, quam inimicorum spoliis & donis triumphalibus augere debuerant?* Contenditque non pecunias a clericis, sed orationes tantum exigendas.

ANNO CHRISTI 1188.

CONCILIVM LANCICIENSE. [a]

quo decimæ ad bellum sacrum concessæ, anno Domini MCLXXXVIII.

[a] In maiori Polonia.

HVIVS *mentionem concilii Starauobscius facit in epitome sua conciliorum, atque id vnum ait:* Pontifex misso legato colligi fecit decimas ab episcopis & sacerdotibus, pro expeditione contra Saladinum, Zdislao archiepiscopo concedente.

ANNO CHRISTI 1189.

[b]** CONCILIVM PIPEVVELLENSE [b]

Pambritanicum, archiepiscoporum Britanniæ, quorumdam etiam Normanniæ, Galliæ, & Hiberniæ, & Episcoporum atque Abbatum: præsente Ricardo rege Angl. Anno Domini MCLXXXIX.

[b] Pipevvel abbatia in agro Northamptoniensi.

Ex Rogeri Hovedeni annal. parte II.

VENIT Rex ad abbatiam, quæ dicitur Pipevvel, & congregatis ibi Baldevvino Cantuariensi Archiepiscopo, & VValtero Rothomagensi archiepiscopo, & Ioanne Dublinensi archiepiscopo, & Formale Trevirensi archiepiscopo, & Hugone Dunelmensi episcopo, & Hugone Lincolniensi episcopo, & Hugone Cestrensi episcopo, & Ioanne Norvvicensi episcopo, & Ioanne Eboracensi episcopo, & Ioanne Exoniensi episcopo, & VVillielmo Herefordensi episcopo, & VVillielmo VVigorniensi episcopo, & Reginaldo Barhoniensi episcopo, & Gilleberto Rosensi episcopo, & Sefrido Cicestrensi episcopo, & Henrico Bajocensi episcopo, & Petro episcopo de S. David in VVallia, & Albino Fernensi episcopo, & Concorde Hegilonensi episcopo, & abbatibus & prioribus fere totius Angliæ, idem rex dedit Godefrido de Luci episcopatum VVintoniensem, & Richardo thesaurario Eliensi archidiano, episcopatum Lincolniensem; & VVillielmo de Longo Campo cancellario suo, episcopatum Eliensem; & Huberto VValteri decano Eboraci, episcopatum Salesbiriensem, & abbatiam de Selesbi; Rogero ejusdem abbatiæ priori, abbatiam de Glastingbiri; Henrico de Soilli priori de Bermundesaia, & Gaufrido fratri suo quondam Lincolniensi electo, archiepiscopatum Eboracensem; & Henrico fratri VVillielmi marescalli, decanatum Eboracensis ecclesiæ; & Bucardo de Puteaco nepoti Hugonis Dunelmensis episcopi, thesaurariam Eboracensis ecclesiæ; & VVillielmo de Chuneli, archidiaconatum de Richmund, & VVillielmo de S. Mariæ ecclesia, præbendam, quæ fuit VValteri Huberti in ecclesia Eboraci, & decanatum S. Martini Londoniæ.

To. II. coll. lect. Angliæ

Cum igitur Baldvvinus Cantuariensis archiepiscopus vidisset archiepiscopatum Eboracensem datum fuisse præfato Gaufrido, calumniatus est consecrationem illius, & prohibuit ei ne ipse ab alio, quam ab eo, consecrationem seu sacerdotalem ordinem susciperet: & super hoc appellavit ad dominum Papam, & coram rege, & universis episcopis, & clero, & populo, chartam Vvillielmi regis Bastardi, in qua continebatur controversia, quæ olim vertebatur inter Cantuariensem & Eboracensem ecclesias, super primatia Angliæ, & quibusdam aliis dignitatibus, protulit. In charta autem illa continebatur, quod Thomas tunc temporis archiepiscopus Eboracensis ordinem sacerdotalem, & episcopalem consecrationem suscepit de manu Lanfranci tunc temporis Cantuariensis archiepiscopi, & totius Angliç primatis; & ei canonicam obedientiam fecit; & ad concilia sua cum Lindiffarnensis ecclesiæ episcopo, & cæteris suffraganeis suis venit; & ei reverentiam omnem sicut primati suo exhibuit. Charta

hibuit. Charta autem illa testabatur, hæc omnia supradicta facta fuisse coram rege Vuillielmo in generali concilio apud Lundonias, per definitivam sententiam ab Alexandro papa secundo prolatam. In sequenti vero die Ioannes electus Candidæ casæ consecratus est in episcopum a Ioanne Dublinensi archiepiscopo, apud Pipevvel, decimo quinto Kalend. Octobris die Dominica.

VITA ET EPISTOLÆ

CÆLESTINI PAPÆ III.

ANNO CHRISTI 1191.

CÆLESTINUS tertius, patria Romanus, qui auctore Rogero prius Hyacinthus diaconus cardinalis sanctæ Mariæ dictus fuerat, subrogatus est Clementi tertio anno Domini 1191, quarto Idus Aprilis. In vigilia paschæ sacerdos, ipso paschæ die pontificatum est consecutus. Henricum sextum ejus nominis regem Germaniæ, una cum uxore ejus Constantia, imperiali consecratione Romæ donavit. Postridie factæ coronationis, Tusculana civitas ad petitionem senatus Romani tradita, solo tenus est desolata. Cumque imperator Apuliam & Siciliam, quam Tancredus invaserat, recuperare volens, magno exercitu Salernitanam civitatem expugnasset, & ad obsidionem Neapolis se contulisset: Constantiam imperatricem, quam Salernitani apud se relictam proditioneque interceptam ad Tancredum in Sicilia regnantem transmiserant: Cælestinus pontifex per dominum Ægidium cardinalem diaconum e captivitate Tancredi liberatam ad imperatorem in Germaniam, quo morbus pestifer exercitum ejus invadens ab obsidione Neapolitana eum fugarat, suis expensis honorifice remisit. Philippum Francorum regem expugnata Accone, olim Ioppe dicta, ex Palæstina reversum, magna animi constantia aliquoties admonuit, ut Botildam regis Daniæ filiam, quam prætextu consanguinitatis alia superinducta dimiserat, non obstante sanguinis propinquitate, super qua ad instantiam regis dispensaverat, ad torum reciperet. Ad instantiam Aleonoræ matris Henricum imperatorem & Leopoldum ducem Austriæ comminatione censurarum ecclesiasticarum monuit, ut Richardum regem Angliæ, quem post aliquot victorias contra Soldanum obtentas, ex Palæstina, initis cum Soldano triennalibus induciis, redeuntem, in sinu Adriatico naufragantem, & ad territorium Viennense appellentem, Leopoldus dux Austriæ, ideo quod vexillum ejus loco signi in hospitio suspensum in cloacam projici mandaverat, intercepit, captumque Henrici imperatoris arctissimæ custodiæ tradidit, a captivitate unius anni & sex septimanarum liberarent, rédditisque obsidibus, eam etiam quam extorserant a captivo, ingentem pecuniarum summam integre restituerent. Vinculis solutum regem matri Aleonoræ per Moguntinum & Coloniensem archiepiscopos reddiderunt: pecuniam vero restituere contumaciter recusantes, pontifex, merito gladium, quo solet punire, ecclesiasticum evaginando, utrumque excommunicavit. Leopoldus contemptor censuræ ecclesiasticæ, gravem Dei vindictam in se subditisque suis expertus, tandem resipuit, & impetrata absolutione excommunicationis, magno corporis cruciatu spiritum emisit. Henricus imperator in ea contumaciter obsurdescens, præter eam quam in terram sanctam miserat expeditionem, nihil pie ac laudabiliter egisse invenitur. In Siciliam veniens, in eos Nortmannos qui defuncto Tancredo favissent, tam principes superstites quam subditos incarcerando, & ementulando, carnificinam exercuit tantam, ut Constantia Augusta ejus uxor, unica Nortmannorum regia superstes propago, eumdem tamquam gentis suæ exterminium indigne ferens, adversus virum suum rebellando exercitumque armando, tandem coegerit, ut quas ipsa conjux volebat, pacis conditiones acciperet. In Sicilia existens, acerbissimam misit ad Alexium imperatorem Constantinopolitanum legationem, ab ipso petens quidquid terrarum olim in oriente Vuilielmus rex Siciliæ ab Epidauro usque ad Thessalonicam civitatem occupasset, vel ut pro his tributum penderet. Summam talentorum sexdecim auri purissimi expilatione ecclesiarum & piorum locorum male collecti impetrasset, si non morte præventus fuisset. Nam dum hæc agebantur in Oriente, post oblatam regi Angliæ satisfactionem, petitamque ab excommunicationis sententia sibi inflicta absolutionem, mortuus est mense Septembri anno Domini 1197. Friderico secundo regni Siciliæ herede relicto. Quem pontifez optimus corona regia insignivit, postquam mater ejus Constantia, juxta decretum pontificum, a communi fama de partus sui suppositione se per juramentum expurgasset. Duces Palæstinæ obitu imperatoris cognito, cum Saladini filium adversus se venire audissent, milites ad præliandum paratos ignominiose deserentes fugarunt. De obitu Cælestini, suique in locum illius subrogatione, Innocentius III. in epistola ad Hierosolymitanum patriarcham ista ait: Sane felicis memoriæ Cælestino patre ac prædecessore, sexto Idus Ianuarii, anno Christi 1198. viam universæ carnis ingresso, & in Lateranensi basilica sepulto, tanta fuit inter fratres nostros super pontificis substitutione concordia, ut eo cælitus desideriis ipsorum aspirante, qui facit utraque unum, & concurrentes parietes in se angulari lapide copulavit, omnes universaliter unum saperent, & idem singulariter postularent, nos in summum pontificem ipso die depositionis ejusdem prædecessoris nostri unanimiter assumentes, &c. Vnde patet sex annis, novem mensibus, minus duobus diebus, Cælestinum Romanæ ecclesiæ præfuisse. Obitus Cælestini III.

EPISTOLA I. CÆLESTINI PAPÆ III.

AD PRÆLATOS ANGLIÆ.

Pro Vuilielmo Eliensi episcopo.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis in regno Angliæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

CUM dilectus in Christo filius noster Richardus illustris rex Anglorum, quando se, suscepto signo crucis, ad ul[ciscen]dam injuriam Redemptoris accinxit, tutelæ regni sui curas, quod sicut vir intelligens & requirens Dominum duxit obsequio postponendum; sub apostolica pro-

 tectione

ctione dimiserit, statutum regni sui ac jura & honorem ipsius tanto majori studio conservare volumus & debemus, quanto de nostra protectione confisus, majoribus periculis personam suam & res pro exaltatione sanctæ religionis exposuit, & in obsequio Creatoris laudabilius, faciente Domino cum eo signum in bonum, atque ferventius, sicut ex suis operibus elucescit, cognoscitur se habere. Cum igitur quædam tam contra regnum ipsum, quam contra venerabilem" patrem vestrum Vvilielmum Eliensem episcopum, apostolicæ sedis legatum, cui regnum tradidit gubernandum, per Ioannem comitem Moretonii, & per quosdam alios, accepimus attentata, quæ nonnulla in se suspicionis continent argumenta, &, si vera sunt, non in modicam noscuntur sedis apostolicæ contumeliam redundare: eidem præsumptioni tanto maturius duximus occurrendum, quanto ex mora ipsa jam dicto regi & terræ Hierosolymitanæ gravius detrimentum ac nobis & ecclesiæ Romanæ major inde posset ignominia provenire. Proinde universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus si, prout nobis insonuit, memoratus comes, vel alius, in jam dictum episcopum manus violentas iniicere, vel eum capere, vel juramentum quodlibet ab eo per violentiam extorquere, seu eum in captione tenere, seu statum regni a serenitate regia in recessu suo dispositum aliquatenus immutare præsumpserit, omni occasione vel simultate postposita convenientes in unum, prædictum comitem, & omnes antedictæ præsumptionis consiliarios, auctores, complices, & fautores, accensis candelis, & pulsatis campanis, omni appellatione & excusatione necnon & personarum acceptione postpositis, publice nuncietis vinculo excommunicationis adstrictos. Et tamdiu faciatis sic excommunicatos ab omnibus arctius evitari, nec non & in terris illorum, & in aliis quas invaserint, præter pœnitentias & paruulorum baptismata, Divina penitus sine appellationis obstaculo prohibeatis celebrari officia: donec jam dicto legato tam a captione quam a juramento primitus absoluto, & regno ipso in statum a prænominato rege in recessu suo dispositum reformato, cum testimonio litterarum ipsius legati, & vestrarum, pariter ad sedem veniant apostolicam absolvendi: scituri pro certo, quod si hujus nostri executione præcepti negligentes fueritis aut remissi, non minorem in vos præstante Deo duximus ultionem, quam si prædicta injuria personæ nostræ vel uni de fratribus nostris esset irrogata.

" fratrem nostrum

Datum Laterani quarto Nonas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

II. AD LINCOLNIENSEM ET ROFFENSEM EPISCOPOS.

De irritatione sententiæ in Dunelmensem episcopum per Eboracensem nulliter prolatæ.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Lincolniensi & Roffensi episcopis, & dilecto filio abbati de Burgo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT ea, quæ a venerabilibus fratribus coepiscopis nostris circumspectione provida & A ratione prævia statuuntur, debemus illibata servare: ita quæ minus quoque considerate aguntur, providentia pleniori corrigere, & in statum debitum nobis imminet reformare. Cum itaque venerabilis frater noster Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, in venerabilem fratrem nostrum Hugonem Dunelmensem episcopum, & quosdam alios, excommunicationis sententiam promulgasset, & eorum nunciis ad nostram præsentiam venientibus, in consistorio nostro fuisset hinc inde super ea sententia & quibusdam aliis articulis, plenarie disceptatum: nos cognoscentes tam in ipsum quam in alios iaculatam sententiam inconsulte prolatam fuisse, nullius causæ rationabilis munimine roboratam, eam de consilio fratrum B nostrorum denunciavimus publice non tenere, irritantes eam, ne quid autoritatis habeat inhibentes. Vt itaque quod nos decrevimus per partes vestras publice nuncietur, per apostolica scripta vobis mandamus, ut eamdem sententiam per ecclesias vestras prædictis autoritate sedis apostolicæ irritatam: ut fidelium populus tam ipsi episcopo, quam aliis una cum episcopo, iniuste ligatis, fraternæ communionis participium secure impendat, & ab illorum nullatenus propter hoc communione recedat. Datum Laterani.

III. AD EPISCOPVM ET CLERVM EVGVBINVM.

C

De sancti Vbaldi canonizatione.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri B. episcopo, & dilectis filiis B. priori, clero & populo Eugubino salutem & apostolicam benedictionem.

BENEDICTVS Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui secundum multitudinem miserationum suarum illis qui natura fuerant filii iræ spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba papa, indulget, & homines ex lutea materia constitutos in consortium angelorum D & gloriam sua pietate assumit. Sicut factum est temporibus nostris de sanctæ recordationis Vbaldo pontifice vestro, qui cum pius & justus, dum in carne viveret, haberetur, post transitum a vicinis & longe positis propter miracula, quæ per merita ejus operatus est Deus, sanctus meruit æstimari. Impletum est in ipso quod Propheta dixit in psalmo: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram: memores erunt nominis tui Domine.* Tu autem, frater episcope, apud sedem apostolicam constitutus, opportune & importune in humilitate qua decuit institisti, ut memoriam prædicti pontificis canonizare, & ipsum adscribere sanctorum catalogo autoritate apostolica deberemus, E consideratione habita ad religiosam vitam ipsius, & ad multa miracula, quæ per eum, postquam migravit a sæculo, Omnipotens dignatus est operari. Nos vero opus istud intuentes sensum & intelligentias nostras excedere, quia potius est Divini iudicii quam humani, cum ipse solus plene noverit qui sunt ejus, suspendimus desiderium tuum aliquamdiu, ut nobis & fratribus nostris quid potius agendum esset Spiritus sancti gratia revelaret. Tua igitur tandem pia supplicatione inducti, & multorum episcoporum, & aliorum testimoniis inclinati, non

Psal. 44.

A non de propriis meritis, sed de misericordia creatoris potissimum confidentes, de communi fratrum consilio acquievimus votis vestris, & canonizantes prædictum sanctum autoritate beatorum apostolorum Petri & Pauli, qua fungimur licet immeriti, decrevimus ut festum transitus ipsius sicut beatissimi confessoris apud vos perpetuo habeatur. Quapropter universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, quatenus non in vacuum gratiam istam recipiatis, sed exemplo beati viri renovemini spiritu mentis vestræ, & in reverentia Dei & prædicti sancti, & omnium aliorum, ferventiores solito existatis, & festum ejus septimo decimo Kalendas Iunii hilariter annis singulis celebrare solicite operemini, B quod vestra circa Divinum cultum devotio profecisse merito videatur, & alii de facto vestro exemplum profectus assumant, & ipse vestris motus precibus pro totius ecclesiæ statu apud omnipotentem Dominum intercedat.

Datum Laterani, quarto Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

IV. AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

De peccatis expiandis & moribus emendandis.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis per Angliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

CVM ad propulsandam injuriam populi Christiani, & communis notam fidei abolendam, quam ei paganorum spurcitia in captione sanctæ terræ, quæ Domini est hereditas nuncupata, perniciose ac violenter impressit, & ad emendandam etiam civitatem sanctam, & sepulcrum Dominicum ab Saracenorum & aliorum insuper occupantium immunditiis, ac auferendam illam per auxilium supernæ clementiæ a potestate illorum, sedes apostolica suum debitum recognoscens, per diversas mundi partes nuncios sæpe a suo latere, ac commonitorias litteras D destinaverit, & in Divina confisa clementia magnas illuc tendentibus impenderit indulgentias: licet, ut fraternitas vestra potest perpendere, ad hæc agenda per exhortationes illius viriliter ac devote plurimi se accinxerint, & tot in transmarinis partibus Christi fideles propter hæc sæpe fuerint congregati, ut multitudo eorum, oppugnantium numerum non modicum videretur excedere, & "auxiliis ac viribus etiam prævalere: non multum tamen proficere potuit, vel his qui ex adverso contendebant obesse, pro eo, sicut ex effectu datur intelligi, quod nisus & actiones eorum qui fuerant ad partes illas profecti, Domino E pro parte magna displicebant. Vnde merito aliorum peccaminum, quia non in Deo sed viribus propriis confidebant, & non erat ante ipsorum oculos timor Dei, ex præconcepta superbia cor eorum permissum est obscurari, ut alia insuper agerent quæ minime convenirent, Divinum contra se suis perversitatibus judicium provocantes. Verum quia multæ sunt misericordiæ Domini, qui etsi ad malorum pervicaciam retundendam, & subdenda cervicosorum hominum colla, disciplinæ manus quandoque suas medicinaliter aggravat, & ut elevet opprimit & percutit, aut flagellat ut sanet: si ad eum cum debita fuerimus hu-

" animis

militate reversi, & de peccatis castigati, ac de observandis Creatoris de cætero studio ferventiore mandatis firmum propositum assumpserimus, absque ulla poterimus hæsitatione sperare, quod affluentius gratiusque nobis assistet, & de inimicis nominis Christi plenam indulgebit de cælo victoriam, ita quod universa quæ incurrimus hucusque gravamina, oblivioni tradantur: omnibus conversis retrorsum, & merita confusione ruentibus, qui oderunt Sion, & gentilibus præsumpserunt contaminationibus maculare.

Attendentibus autem, ac studio diligenti scrutantibus, quales minas populo Israeli, cum ex promissione memoratam supra terram intraret, Divina potestas tulerit, non erit dubitationis scrupulus, qui hujusmodi inquisitioni opponat, quare nostrum pro Deo inceptum conamen speratos non sit consecutum effectus. Dictum est enim illis, ut ab habitatorum illius terræ contagiis & spurcitiis abstinerent, & illorum vitia imitatione digna non ducerent, quæ ipsis possint accidere in ruinam: sed legem Domini firmo proposito & omni animi & intentionis nisu servarent. Quibus itaque monitis si devote ac humiliter obedirent, unus eorum mille vinceret, ac decem ex illis decem millia. Quæ certiori postmodum experimento noverunt, cum pauci de ipsis magnam ex illis & infinitam quasi multitudinem trucidarent: & dum devote Divinis intenderent mandatis, non fuit civitas vel munitio quæ ipsorum posset evitare congressus, vel ipsorum subtrahi C conamine aliquo vel consilio potestati. Quare tamen, cum eorum filii, qui Dominum, ut ibi dicitur, non noverunt, ab illorum quæ fuerant sibi legali promulgatione injuncta temere cœpissent observatione deficere, inimici eorum adversus eos cuneos obstruentes, suæ illos potentiæ sæpius subjugaverunt, quos denuo per Divinum sibi auxilium subegerunt, cum de commissis excessibus pœnitentes, ac reatum suum recognoscentes, humiliter pia sunt ad Deum devotione conversi. Satis autem indubitanter potestis agnoscere, quod cum ex subortis discordiis proventus speratæ victoriæ, Christianæ militiæ auferretur, causa erat simultatum & odiorum "frequentia in exercitu pullulantium, quia carnem posuerant brachium suum, & a Domino recesserant corda eorum. *Iud. 2.*

" frequentius

Si ergo volumus sine magno labore in adversariorum perniciem gloriosum per omnia obtinere triumphum: propter hucusque perpessa gravamina non deficiamus animo, sed requirentes cum humilitate ac cordis contritione misericordiam Creatoris, in confusionem eorum perpetuam, insuperabilem poterimus victoriam ex consueta supernæ dignationis merito benignitate sperare. Hac itaque consideratione inducti, universis orbis principibus in remissionem injunximus peccatorum, ut Divini amoris & propriæ salutis intuitu, si quis adversus aliquem concepit qualibet occasione rancorem, & si despexerit homini, Creatori dimittat, ne ulterius dissentiendi adinvicem occasio præbeatur, quæ hactenus & victoriæ nobis, ut nostis, proventus abstulit, & maximæ multitudinis parti absque ullo commodo periculum mortis induxit: & toto animi studio id inter se consilii reperire procurent, quo & interim valeat illud tantillum terræ Domini portionis, quæ adhuc sub Christianorum potestate tenetur, ne a perversorum manibus occupetur, inconcusse servari, & contra impiorum impe-

impetus sine aliquo pavore defendi, & accingatur denuo multitudo fidelium, quæ illuc sub debita & devota humilitate itura, totam possit terram & sepulcrum Dominicum, devicto & conculcato penitus occupantium furore, liberare.

Ad hæc etiam, quia ex hoc nobis & universo populo Christiano nimium exuberat causa fletus, & tristari debemus omnibus modis, non lætari, dum videlicet terra, ubi steterunt pedes Domini, & salutis nostræ sunt sacramenta patrata, gentilium occupationibus detinetur: torneamenta, quæ causa lætitiæ inventa fuerunt & tironum exercendæ virtutis, penitus inhibemus, ut qui se voluerit exercere, ad terram illam accedat, ubi & animæ virtus viriliter poterit ac salubriter demonstrari. Taliter etiam unitati & pacis concordiæ adinvicem procurent intendere, ut nullus sit qui adversus alium guerram intendat, vel armis injuriam audeat propulsare; sed communiter potius studeant, quæ diffidentium animos studio ac labore diligenti reforment.

Si quis vero, quod non credimus, Dei timore postposito, & reverentia nostra & fidei Christianæ contempta, contra hoc agere aliqua temeritate præsumpserit: noverit nos vobis & aliis archiepiscopis & episcopis districtius injunxisse, ut eorum terras, qui contumaciter incepto hujusmodi duxerint insistendum, interdicto ecclesiastico supponatis, & personas etiam, si opus fuerit, excommunicationis vinculo astringatis, & faciatis utramque sententiam inviolabiliter observari. Vobis ergo per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus ad ea quæ prædiximus celeriter adimplenda, omni tarditate & contradictione postpositis, vos accingatis, & studeatis per vestras diœceses, dilatione & appellatione cessante, id executioni mandare. Datum Romæ apud sanctum Petrum tertio Idus Ianuarii, pontificatus nostri anno secundo.

V. AD EPISCOPUM LINCOLNIENSEM.

Iubet inquisitionem fieri de excessibus Eboracensis archiepiscopi.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Lincolniensi episcopo, & dilectis filiis archidiaconis de Northamptun, & priori de Ponte sancto salutem.

MEDIATOR Dei & hominum, Dominus Iesus Christus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, totius ecclesiæ disciplinæ caput & magisterium sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ voluit reservari, & omnes alias ipsius ordinationi & correctioni subesse: ita quod concessa ei specialiter plenitudine potestatis, ejus etiam †fit cæterarum excessus corrigere, & quod laudabiliter agitur, autoritate apostolici culminis approbare. Vnde nos, qui ad ejus regimen Divina sumus dispositione assumpti, ea volumus fratres & coepiscopos nostros cautela & discretione diligere, ne videamur affectum & familiaritatem eorum, vocationis nostræ officio anteferre: præsertim cum habeat suos fines dilectio, qua quisque tenetur ad hominem, non ad hominis errorem, diligendum. Sane ad audientiam nostram, ex personarum & capituli Eboracensis ecclesiæ insinuatione pervenit, & id ipsum dilectorum filiorum nostrorum Roberti Eboracensis, & Rogeri de Selebi, & aliorum undecim abbatum Præmonstratensis ordinis testimonia manifeste declarare videntur, quod venerabilis frater noster Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, sacramenta injuncti sibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, ecclesiarum dedicationibus, aut synodis celebrandis, nec manum nec operam post sui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit: licet tam contra clericos quam abbates, ad maledicendum & excommunicandum, linguam consueverit juxta motum proprium indiscrete relaxare. Libertates ecclesiæ suæ ac consuetudines approbatas evacuat & subvertit; appellationes, quæ solēt esse ad remediū oppressorū, ad Romanæ sedis injuriam reduxit in contemptum; plures, pro eo quod ad nos appellationes emiserant, vinculis fecit carceralibus vehementer adstringi; personas ecclesiæ suæ, post appellationem ad nos factam, honoribus & beneficiis spoliavit; quosdam canonicorum, appellatione contempta, excommunicationi subjecit; privilegia Romanorum pontificum in ejus præsentia omnino autoritate frustrantur; & qui forte alias tutus esset in ostensione privilegii nostri, optati coram eo beneficium præsidii demeretur. Cum contingit aliquem ad subtractam sibi ecclesiam, vel possessionem, per judices delegatos autoritate nostra restitui, eum, per quem debuerat judicium executioni mandari, statim sentiet inimicum. Plures enim taliter restitutos destituit, & ecclesias per ministros suos violenter aggrediens, fores ecclesiarum fregisse, & eos proponitur per violentiam expulisse. Quamplures etiam reatum perjurii fecit perniciose incurrere, ipsos ab obedientia, quam archidiaconis suis canonice servandam juramento promiserant, quadam necessitatis violentia retrahendo. Preterea majorem ecclesiam cum multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi & asportari fecit, & bona canonicorum, & aliorum plurium, qui res suas tam in ecclesia quam in thesauraria deposuerant, fecit per violentiam detineri. Pro quibus omnibus Eboracense capitulum ad nostram audientiam appellavit. Comperimus etiam ex testimonio prædictorum, quod ecclesiis quandoque vacantibus, præsentatas sibi ab his ad quos præsentatio pertinet personas idoneas non admittit: sed eas aut pueris aut minus honestis personis assignat, usus pariter præsentantis & instituentis officio: aut facit eas ex sola voluntate vacare, ut earum fructus ipsius usibus applicentur, & quod sustentationi alicujus clerici honesti debebatur, sibi non metuit retinere.

Adjecerunt etiā, quod cū spiritualia dona gratis debeāt & sine pravitate distribui, frequenter cum donat ecclesiam, aut eam scindit per partes contra statuta ecclesiæ canonica, aut in ea novam & indebitam retinet pensionem, & quamplures excommunicatos vel suspensos non nisi pecunia interveniente absolvit. Religiosi vero viri & honesti in conspectu ejus despecti & contemptibiles fiunt: viles & suspectæ personæ de facili familiaritatem ejus & gratiam assequuntur.

Vnde, si sic vivitur & in talibus fuerit cōversatio sua: timendū est ne gregi sibi commissio potius sit lapis offensionis & scandali petra, quā eruditionis exemplum, vel contra spirituales nequitias solatium aut tutela. Quia igitur quæ præmissa sunt solicitudinem inquisitionis exposcunt, discretioni vestræ, de qua plene confidimus, inquisitionem horum duximus committendam: per apostolica scripta

† al. proprium

ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus ad A Eboracenſem eccleſiam accedatis, & convocatis abbatibus, & prioribus, & aliis eccleſiaſticis perſonis Eboracenſis diœceſis, diligentius inquiratis, utrum Eboracenſem eccleſiam & provinciam tam inutiliter & pernicioſe tractavit: & ſi ſuper præmiſſis legitimi accuſatores apparuerint, audiatis quæ contra præfatum archiepiſcopum duxerint proponenda: &, eis diligenter auditis & cognitis, atteſtationes ſub ſigillis veſtris incluſas nobis tranſmittere procuretis, aſſignantes partibus terminum competentem, quo ſufficienter inſtructæ ad apoſtolicam ſedem accedant, quod canonicum eſt, ibi, dante Domino, recepturæ. Si vero accuſatores defecerint, & fama publica fuerit contra ipſum, ei purgationem cum tribus B epiſcopis, & totidem abbatibus, autoritate noſtra, ſublato appellationis obſtaculo, indicatis: in qua ſi forte defecerit, ipſum ab archiepiſcopali officio & adminiſtratione ſuſpenſum apoſtolico conſpectui faciatis præſentari, ut autore Domino, ibi plenius doceatur, qualiter eum & ſibi conſimiles in domo Dei oporteat miniſtrare. Si vero idem archiepiſcopus aliquid contra eos duxerit proponendum, illud nihilo minus audiatis, & ad nos ſub ſigillis veſtris tranſmittatis incluſum, ut ſuper his quod canonicum fuerit ſtatuatur. Sane ſi dictus archiepiſcopus in eluſionem mandati noſtri, antequam citatio veſtra ad eum perveniat, C appellationem interpoſuerit, vel iter arripuerit ad ſedem apoſtolicam veniendi: vos ei terminum trium menſium ſtatuatis, infra quem ſe debeat in propria perſona noſtro conſpectui præſentare. Quod ſi non fecerit, vos eum ex tunc ab omni pontificali officio & archiepiſcopatus adminiſtratione denuncietis autoritate noſtra, remota appellatione, ſuſpenſum. Quod ſi omnes his exequendis intereſſe nequiveritis, duo veſtrum nihilo minus ea exequantur.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſexto Idus Iunii, pontificatus noſtri anno quarto.

VI. AD DECANUM ET ARCHIDIACONOS LINCOLNIENSIS ECCLESIÆ.

Contra Gaufridum Eboracenſem archiepiſcopum.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Haime decano Lincolniæ, & Rogero de Leiceſtrie, & Vvinemero de Northamptun, archidiaconis in Lincolnienſi diœceſi conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EXPOSUERUNT nobis dilectiſſimi filii noſtri, Simon decanus, & capitulum eccleſiæ ſancti Petri Eboraci, quod poſt appellationem ad nos interpoſitam, clerici de capella venerabilis fratris noſtri ejuſdem eccleſiæ archiepiſcopi, & E quidam alii ejuſdem civitatis in cathedrali eccleſia, in grave præjudicium ipſorum canonicorum intruſi, excluſis vicariis & clericis ejuſdẽ eccleſiæ, in ea miniſtrare, & contra approbatã & antiquam conſuetudinem loca & ſtalla perſonarum in choro & capitulo uſurpantes, ordinem eccleſiæ pervertere præſumpſerunt. Volentes vero hujuſmodi præſumptionibus, prout convenit, obviari, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus, ſi vera ſunt quæ præmiſimus, præſumptores illos, ut ipſi eccleſiæ ſancti Petri & canonicis ſuper his in præſentia veſtra debitam ſatisfactionem exhibeant, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellatis. Damna etiam, quæ per eoſdem clericos prædicto capitulo conſtitit irrogata, ſicut juſtum fuerit, reſarciri faciatis: quod ſi omnes his exequendis intereſſe nequiveritis, duo veſtrum ea nihilo minus exequantur. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſecundo Kalendas Iunii, pontificatus noſtri anno quarto.

VII. AD HUBERTUM ARCHIEPISCOPUM Cantuarienſem.

Ei legationem apoſtolicæ ſedis committit.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Huberto Cantuarienſi archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SINCERITAS devotionis & fidei conſuetę, quam Anglicana ſemper eccleſia circa ſacroſanctam Romanam eccleſiam conſervavit, in tua, ſicut bene confidimus, providentia & virtute refloruit, & placidi fervoris accepit acceptabile [a]incrementum. Talis enim ad Romanam eccleſiam tuæ fraternitatis emanavit opinio, quæ in tuę honeſtatis odore nos recreat, & conſtantiæ quam habes vigore confortat: ita ut confidentiam, quam de tua probitate concepimus, in noſtro jam apertius opere declaremus. Supplicante itaque cariſſimo in Chriſto filio noſtro Richardo illuſtri rege Anglorum, & univerſis ſuffraganeis Cantuarienſis eccleſię, ut Anglicana eccleſia legatum apoſtolicæ ſedis pro ſuis & regni profectibus obtineret; tum pro devotione, quam ad Cantuarienſem eccleſiam pro meritis illius glorioſi martyris habemus; tum pro tuę probitatis & honeſtatis intuitu, eorum precibus aſſenſum præſtitimus & favorem, maxime quia multum credimus eccleſiæ & regni utilitatibus expedire, ſi talem in miniſterio ſupradicto regio illa recipiat, qualem prędicti re- D gis, & eorum inſtantia, de converſationis merito & fidei devotione commendat. Ideoque nos ad honorem Dei, & Cantuarienſis eccleſię ſalutem, & pacem per totum regnum Angliæ, non obſtante exceptione vel privilegio venerabili fratri noſtro Gaufrido Eboracenſi archiepiſcopo, aut eccleſiæ ſuæ vel alii facto, officium tibi legationis concedimus, per apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus illam cum fraternæ obedientiæ humilitate ſuſcipias, & ſecundum datam tibi cælitus facultatem ad emendandum ea quæ neceſſe eſt emendari, & ad ſtatuenda quæ fuerint ſtatuenda, debitæ diligentiæ manum autoritate ipſius legationis apponas: ita nimirum in omnibus reverentiam matris tuæ Romanæ eccleſiæ prompta devotione cuſtodiens, ut eam de profectu miniſterii, quod tibi læta committit, tuis etiam facias operibus lætiorem. Datum Laterani xv. Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno IV.

[a] al. ſacramentum

VIII.

VIII. AD OMNES ANGLIÆ EPISCOPOS.

De reverentia exhibenda Huberto Cantuarienſi archiepiſcopo, ſedis apoſtolicæ legato.

Cœleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus in Chriſto, Eboracenſi archiepiſcopo, & univerſis epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus & prioribus, & aliis eccleſiarum prælatis per regnum Angliæ conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

DIVINÆ ſapientiæ inſcrutabilis altitudo ſacroſanctam eccleſiam in hujus mundi latitudine ſtabilivit, & ita regimen & gubernationem in ipſius inimitabili proviſione eſſe voluit, ut ad eam ſalubriter gubernandam plures aſſumerentur in partem ſolicitudinis, quamvis pro unitatis eccleſiaſticæ firmamento Romana eccleſia acceperit plenitudinem poteſtatis. Voluit enim, ut ſecundum quod eccleſiam alloquitur in Propheta, pro patribus ejus filii naſcerentur, qui ſuper omnem terram principes conſtituti, virtutum meritis, & verbo doctrinæ, rudes, ad fidem provectos, ad juſtitiam erudirent. Unde ſacroſancta Romana eccleſia, cui Dominus ſuper cæteras contulit eccleſiæ magiſtratum, pium ad alias materna proviſione reſpectum providit ab initio, & laudabili hactenus conſuetudine cuſtodivit, ut de diverſis mundi partibus ad earum miniſterium implendum viros prudentes aſſumeret: quorum autoritas & doctrina ſub Romani pontificis moderamine conſtituta, quod ipſe non poterat, procul diſtantibus eccleſiis miniſtraret. Unde nos, qui licet inſufficientibus meritis in ſublimi ſumus ejuſdem ſpecula conſtituti, patrum noſtrorum veſtigiis inhærentes, ita intendimus cum Dei adjutorio injunctum nobis miniſterium circa proximas eccleſias gerere, ut his, a quibus etiam poſitione diſtamus, opportuna debeat providentia non deeſſe. Specialiter autem ad præſens, Anglicanam eccleſiam paternæ conſiderationis acie intuentes, ad ſalutem ipſius, & ſpeciales in Chriſto profectus, communi conſilio fratrum noſtrorum decernimus, ut venerabilis frater noſter Hubertus Cantuarienſis archiepiſcopus, de cujus meritis & virtute, ſapientia pariter & doctrina, eccleſia univerſalis congaudet, miniſterio legationis accepto, vices noſtras ad honorem eccleſiæ, & totius regni ſalutem & pacem, per totum regnum Angliæ, non obſtante exceptione vel privilegio tibi aut eccleſiæ tuæ, frater archiepiſcope, vel alii facto, libere exequatur. Præſentium itaque autoritate univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus: quatenus eidem tamquam apoſtolicæ ſedis legato reverentiam exhibeatis debitam & honorem; atque ejus ſalubria monita & mandata recipiatis humiliter & ſervetis, quæ autoritate legationis, qua fungitur ſecundum Dominum, duxerit ſtatuenda, firmiter obſervantes.

Datum Laterani decimoquinto Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

IX. AD ARCHIEPISCOPUM SENONENſem, Fragmentum.

Jubet ut Francorum regem moneat recipere uxorem prætextu conſanguinitatis dimiſſam.

Nos itaque, qui ipſum regem Francorum ſpecialiter in viſceribus noſtris caritatis diligimus, per dilectum filium noſtrum C. ſubdiaconum apoſtolicæ ſedis legatum, ad hoc ſpecialiter miſſum, rogavimus eumdem, ut reginam ſuam, quam a ſe conſilio iniquo amoverat, affectu maritali tractaret: nec illis aures accommodaret qui pro lucro reputant, ſi poſſunt inter aliquos odium & diſcordiam ſeminare. Inde eſt, quod illam divortii ſententiam, contra juris ordinem prolatam, de fratrum noſtrorum conſilio penitus irritantes, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus firmiter & præcipimus, quatenus, ſi prædictus rex, iſta vivente, aliam ſuperducere voluerit, vos autoritate apoſtolica id eidem inhibere curetis.

X. AD HUBERTUM CANTUARIENſem archiepiſcopum.

De negotiis terræ ſanctæ.

VOS autem fratres archiepiſcope & epiſcopi, quibus cura animarum & ſolicitudo commiſſa eſt, precibus inſtantes ad Dominum inceſſanter, ſubditos vobis populos inducatis, ut aſſumpto crucis ſignaculo, ad confutandos fidei Chriſtianæ perſecutores accingantur. Speramus ſiquidem, & vos ſperare debetis, quod Dominus in verbo prædicationis & orationis veſtræ rete laxabit in capturam, & tales ad defenſionem orientalis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia meritorum, quam armorum fiducia exurget Deus, & inimici ejus diſſipabuntur, & fugient a facie ejus qui oderunt eum. Nos autem illis, qui pro divinitatis amore hujus peregrinationis laborem aſſumere, &, quantum in ſe fuerit, implere ſtuduerint, de indulto nobis a Domino autoritatis officio illam remiſſionem impoſitæ pœnitentiæ per ſacerdotale miniſterium facimus, quam prædeceſſores noſtri ſuis noſcuntur temporibus ſtatuiſſe: ut videlicet qui corde contrito & humiliato ſpiritu, laborem hujus peregrinationis aſſumpſerint, & in pœnitentiam peccatorum hoc iter expedierint, ſi in fide deceſſerint, plenam ſuorum criminum indulgentiam, & vitam conſequantur æternam. Bona quoque ipſorum, ex quo crucem acceperint, cum familiis ſuis, ſub Romanæ eccleſiæ, nec non & archiepiſcoporum, aliorumque eccleſiæ prælatorum protectione conſiſtant, & nullam de his, quæ in ſuſceptione crucis quiete poſſederunt, donec de ipſorum reditu vel obitu certiſſime cognoſcatur, jacturam vel perturbationem ſuſtineant vel quæſtionem, ſed bona ipſorum integra remaneant interim & quieta.

Illi autem qui in ſubſidium terræ illius de bonis ſuis illuc tranſmiſerint, de peccatis ſuis veniam conſequentur, juxta moderamina prælatorum. Hunc tibi, frater archiepiſcope, oneris hujus laborem duximus injungendum, mandantes, ut apud cariſſimum in Chriſto filium noſtrum illuſtrem Anglorum regem, qui terram ſanctam ſub trium ſtatuit treguis annorum, ut ad defenſionem illius terræ milites & pedites bene inſtructos tranſ-

transmittat, assiduis exhortationibus elaboret: A provinciam circumiens Anglicanam, opportunis & importunis prædicationibus instet, ut pro defensione Christianitatis assumpto crucis signaculo, terram visitent transmarinam.

XI. AD SIMONEM DECANUM EBORACENSEM.

De administratione ejusdem diœcesis.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Simoni decano Eboracensi salutem & apostolicam benedictionem.

CUM universalis ecclesiæ regimen nobis licet B insufficientibus Divina favente gratia sit commissum, & singularum ex eis casibus præcavere teneamur & utilitatibus providere: illud nobis est summo opere præcavendum, ne inde ecclesiæ in temporalibus vel spiritualibus detrimentum incurrant, unde ipsarum honorem & commodum credimus procurare. Cum enim pensatis personarum meritis, & diligenter inspectis, aliquis juxta suorum exigentiam meritorum per nos fuerit suæ dignitatis potestate suspensus, & ab ecclesiarum prælatione ad tempus amotus: ne subditis pastoris cura privatis malignandi materia tribuatur & occasio litigandi, eis tali debemus providere persona, quæ & litigantium dirimere quæstiones, & subditorum ex- C cessus corrigere noverit; &, quantum sui officii debitum patitur, & diligat, & affectet. Inde est, quod cum Eboracensis archiepiscopus, ejus actibus exigentibus, & contumacia faciente, qui abusus patientia nostra, neque a suis iniquitatibus destitit, nec nostro se conspectui, indulto sibi misericorditer termino, præsentavit, ab usu pallii, & episcopalis officii executione, a ministratione quoque tam spiritualium quam temporalium, & beneficiorum perceptione, nostra sit autoritate suspensus: discretioni tuæ autoritate præsentium duximus indulgendum, ut cum consilio canonicorum in Eboracensi ecclesia residen- D tium, clericorum Eboracensis diœcesis excessus corrigere valeas; & querelantium tam clericorum quam laicorum Eboracensis diœcesis controversias, quæ judicio exigunt ecclesiastico terminari, canonice definire, canonica severitate, appellatione remota, percellens eum qui super hoc contumaciter duxerit resistendum, donec eidem ecclesiæ aliter fuerit solicitudine nostra provisum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apo- E stolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani decimo Kalendas Ianuarii, pontificatus nostri anno quinto.

XII. AD CLERICOS EBORACENSES.

Ejusdem argumenti.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis universis abbatibus, prioribus, archidiaconis, & aliis clericis, comitibus, & baronibus, & aliis in Eboracensi provincia constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUAM misericorditer Romana ecclesia super facto Eboracensis archiepiscopi processerit videre licet, si litterarum nostrarum tenorem, quas utraque partium a sede apostolica diversis temporibus impetravit, diligenter attendatis. Cum enim, significantibus dilectis filiis decano & capitulo Eboracensi, & non paucis abbatibus, prioribus, & aliis ecclesiæ prælatis in regno Angliæ constitutis, ad apostolatus nostri audientiam pervenisset, dictum archiepiscopum, pastoralis officii debito prætermisso, sæcularibus negotiis implicari, & non Divinis obsequiis, non clericis ordinandis, non ecclesiis dedicandis, non synodis celebrandis, non benedicendis abbatibus, sed venationibus & aucupio totius animi sui studium applicare, & exercere alia quæ commisso sibi officio pontificali & honori non modicum derogant: non statim formavimus judicium contra eum, sed inquisitionem famæ ipsius venerabili fratri nostro Lincolniensi episcopo, & dilectis filiis archidiacono de Northamtun & priori de Ponte fracto duximus committendam; cupientes ipsum archiepiscopum per interminationem suspensionis, si de his quæ nobis fuerant significata constaret, vel si ea legitime cõprobari non possent, per exhibitionem canonicæ purgationis, quam ei cum tribus episcopis & totidem abbatibus feceramus indici, a suis excessibus deterrere, & ad veritatis tramitem revocare. Verum quoniam idem archiepiscopus, antequam citatio eorumdem judicum pervenisset, ad sedem appellavit apostolicam: dicti judices juxta litterarum nostrarum tenorem, spatio ei trium mensium indulto, Kalendas Iunii, quo appellationem interpositam prosequi non differret, ipsi procuraverunt pro termino assignare. Deinde vero cum archiepiscopus ipse iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi, timens ne propter inclementiam aeris aliquod personæ ipsius periculum eveniret, a nobis litteris & nunciis postulavit, ut statutum sibi terminum deberemus misericorditer prorogare. Nos vero precibus ipsius annuentes; & credentes quod eo citius de suis excessibus pœniteret, quod nos ad audiendas petitiones suas magis propitios & faciles inveniret, terminum usque ad octavas B. Martini proximo præteriturās prosequendæ appellationis ad ipsum purgandum statuimus, memoratis judicibus dantes nihilominus in mandatis, ut si tunc inde archiepiscopus nostro aspectui neglexerit se præsentare, exinde juxta priorum litterarum tenorem in causa procederent; & quæ ipsis per easdem litteras mandata fuerant, exequi procurarent. Cæterum memorato termino jam transacto, cum ad Romanam ecclesiam nec accesserit, nec aliquem miserit responsalem, qui absentiam suam quolibet modo excusaret: ipsius inobedientiam & contumaciam attendentes, ipsum ab usu pallii, & pontificalis officii executione, administratione etiam tam temporalium, quam spiritualium, ac perceptione

beneficiorum duximus suspendendum: memoratis judicibus per apostolica scripta mandantes, ut eum per totam Eboracensem diœcesim, & provinciam, suspensum a nobis publice statuant nunciare. Ideoque universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem archiepiscopo, vel officialibus ejus, nec in spiritualibus nec in temporalibus præsumatis aliquatenus respondere: sed si quas inter aliquos vestrum in Eboracensi diœcesi positorum quæstiones oriri contingat, quæ judicio ecclesiastico debeant terminari: ad audientiam dilecti filii nostri Simonis Eboracensis decani easdem controversias deferatis, ipsius judicium recepturi humiliter, & firmiter servaturi: scientes nos eidem decano de solita sedis apostolicæ misericordia indulsisse, ut cum consilio canonicorum suorum in Eboracensi ecclesia residentium excessus corrigat clericorum, & eorum ac laicorum qui ecclesiasticam audientiam exigunt, in Eboracensi diœcesi definiat quæstiones.

Datum Laterani decimo Kalendas Ianuarii, pontificatus anno quinto.

XIII. AD LINCOLNIENSEM EPISCOPUM.

Ejusdem argumenti.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Lincolniensi episcopo, & dilectis filiis archidiacono de Northamptun, & priori de Ponte "fracto, salutem & apostolicam benedictionem.

" al. Ponte sancto

Cum sacrosancta Romana ecclesia super immobile fundamentum, lapidem scilicet angularem & verum, perpetua stabilitate fundata, de se ipsa Veritate dicente, *Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam,* per beati Petri merita ecclesiarum omnium magisterium cepit & primatum, ad principem apostolorum Domino protestante, *Si diligis me, pasce oves meas;* & non solum corporum, sed etiam animarum judiciariam accepit potestatem, eodem apostolorum principe audiente a Domino: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in cœlis:* nos, quos non propria merita, sed sola Divina miseratio, ad summi pontificatus apicem evocavit, si judicia nostra recta volumus & provida deliberatione formare, & potestate nobis tradita non abuti, illius debemus, quantum humana permittit fragilitas, exempla sectari, in quo sedes apostolica fundata consistit, & a quo cæterarum ecclesiarum curam suscepit, & ligandi atque solvendi plenitudinem potestatis. Mirabilis enim super omnia Deus, & inscrutabilis Divini consilii altitudo, licet incomprehensibilia sint judicia ejus, & investigabiles viæ ipsius, aliquid tamen ex his, quæ in inferioribus operatur, si recte conspicimus, nobis & aliis ecclesiarum prælatis in forma judicii innuit imitandum, qui cum sterilem arborem de vinea sua, juxta illud euangelii, præceperit succidendam, ne terram fertilem occuparet, præmisit dicens: *Ecce tres anni sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; succide ergo illam.* Hoc siquidem nos, licet minimi, & humanæ fragilitatis subjacentes defectibus, intra nos ipsos assidua meditatione pensantes, auditis excessibus Eboracensis archiepiscopi, & de inhonesta vita, & de inutili conversatione ejus rumoribus in nostra & fratrum nostrorum audientia recitatis, non statim formavimus judicium contra eum, sed exemplo illius, cujus miserationes super cætera opera ejus, ut sterilis arbor pullularet in fructus, & vigorem reciperet jam amissum, non modico temporis spatio ad correctionem ipsius, multiplicatis litteris & mandatis non destitimus laborare: nunc eum ad viam salutis nostris monitis revocantes, nunc per interminationem suspensionis officii & beneficii deterrentes ab iniquitatis suæ semitis & erroris, sicut vobis, qui totam rei seriem & processum negotii quoad ordinem agnovistis, credimus manifestum. Sane ad audientiam nostram ex personarum & capituli Eboracensis ecclesiæ insinuatione pervenit, & idipsum dilectorum nostrorum Roberti de Eboraco & Rogeri de Selebi, & aliorum vndecim abbatum Præmonstratensis ordinis testimonia manifeste declarare videntur: quod Gaufridus Eboracensis archiepiscopus sacramenta iniuncti sibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, ecclesiarum dedicationibus, aut synodis celebrandis, nec manum nec operam post sui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit, licet tam contra clericos quam abbates ad maledicendum & excommunicandum linguam consueverit juxta motum proprium indiscrete laxare. Libertates ecclesiæ suæ, ac consuetudines approbatas evacuat ac subvertit: appellationes, quæ solent esse ad remedium oppressorum, ad Romanæ sedis injuriam reduxit in contemptum: & plures, pro eo quod ad nos appellationem emiserant, vinculis fecit caceralibus vehementer adstringi. Personas ecclesiæ suæ post appellationem ad nos factam honoribus & beneficiis spoliavit: quosdam canonicorum appellatione contempta excommunicationi subjecit: privilegia Romanorum pontificum in ejus præsentia sua omnino autoritate frustrantur: & qui forte alias tutus esset, in ostensione privilegii nostri, optati coram eo præsidii beneficium demeretur. Cum contingit aliquem ad subtractam sibi ecclesiam vel possessionem per judices delegatos autoritate nostra restitui, eum, per quem judicium debuerat executioni mandari, statim sentiet inimicum. Plures enim taliter restitutos destituit, & ecclesias suas per ministros suos violenter aggrediens, fores earum fregisse, & eos proponuntur per violentiam expulisse: quamplures reatum perjurii fecit perniciose incurrere, ipsos ab obedientia, quam archidiaconis suis canonice servandam juramento promiserant, quadam necessitatis violentia retrahendo. Præterea majorem ecclesiam cum multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi & asportari fecit, & bona canonicorum & clericorum plurium, qui res suas tam in ecclesia quam in thesauraria ibi deposuerant, fecit per potentiam detineri. Pro quibus omnibus Eboracense capitulum ad nostram præsentiam appellavit. Comperimus etiam ex testimonio prædictorum, quod ecclesiis quandoque vacantibus, præsentatas sibi ab his ad quos præsentatio pertinet personas idoneas non admittit; sed eas aut pueris & minus honestis personis assignat, usus pariter & præsentantis & instituentis officio, aut facit eas de sola voluntate vacare, ut earum fructus usibus ipsius applicentur, & quod sustentationi alicujus tempo-

Matth. 16. — Ioan. 21. — Matth. 16. — Luc 13.

honesti clerici debebatur, sibi non metuit retinere. A Adjecerunt etiam, quod cum spiritualia dona gratis debeant & sine pravitate distribui, frequenter cum donat ecclesiam, aut eam scindit per partes constra statuta canonica, vel in ea sibi novam & indebitam retinet " possessionem, & quamplures excommunicatos, vel suspensos, non nisi pecunia interveniente absoluit: religiosi vero & honesti viri in conspectu ejus despecti & contemptibiles fiunt; viles & suspectæ personæ de facili familiaritatem ejus & gratiam assequuntur. Nos vero de rumoribus tam profanis auditis non semel, sed sæpius, & tam prædictorum quam aliorum prælatorum, in regno Angliæ, & in Eboracensi provincia positorum litteris, nostris auribus frequentius inculcatis, volentes eum a suis excessibus deterrere, & ad exequendum pastoralis officii debitum revocare: inquisitionem famæ ipsius vobis duximus committendam, ut convocatis abbatibus, & prioribus, & aliis ecclesiasticis personis Eboracensis diœcesis, inquireretis de præmissis diligentius veritatem, & si accusatores legitimi procederent contra eum, auditis quæ proponerentur hinc & inde, & depositionibus testium redactis in scriptis, eas sigillorum vestrorum signatas munimine ad sedem apostolicam transmittere deberetis; assignato partibus termino competenti, quo ad audiendam sententiam nostro se conspectui præsentarent. Hoc etiam C iisdem litteris meminimus fuisse insertum, ut deficientibus accusatoribus, si fama publica faceret contra eum, purgationem ipsius cum tribus episcopis & totidem abbatibus, sublato appellationis obstaculo, indicere curaretis. In qua si forte deficeret, ipsum ab archiepiscopali officio & administratione suspensum, nostro faceritis conspectui præsentari; si vero archiepiscopus memoratus, antequam citatio vestra perveniret ad ipsum, ad sedem apostolicam appellaret, induciis ei trium mensium indultis, si infra eos interpositam appellationem prosequi negligeret vel differret, ipsum ab omni pontificali officio & archiepiscopatus administratione nostra nunciaretis autoritate suspensum. Quia vero idem archiepiscopus, antequam per vos citaretur ad causam, sicut nobis suis litteris & nunciis intimavit, sedem curavit apostolicam appellare: & vos ei ad prosequendam appellationem Kalendas Ianuarii pro termino assignastis: ipsius laboribus & expensis parcere disponentes, ac timentes, si æstivo tempore ad Vrbem accederet, aliquod personæ ipsius ex aeris inclementia periculum proveniret, cum, sicut nobis intimatum fuerat, iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi, & paratus existeret de objectis sibi criminibus respondere, de solita sedis apostolicæ benignitate prosequendæ appellationis ab ipso usque ad octavas beati Martini proximo præterituras terminum duximus prorogandum; omnia quæ fuerunt contra eum impetrata, usque ad eumdem terminum suspendentes, & revocantes in statum pristinum quidquid contra eum post appellationem ad nos interpositam priorum litterarum obtentu fuisset a nobis vel aliis immutatum. Vobis etiam per apostolica scripta distincte mandavimus, ut, nisi in octavis sancti Martini nostro conspectui se præsentaret, juxta formam primæ commissionis, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, procedere nullatenus differetis. Verum quoniam memoratus archiepiscopus, abusus patientia nostra, nec ad Romanam ecclesiam accessit, nec responsalem aliquem destinavit, qui vel ejus absentiam excusaret, cum eum non modicum ultra præfixum sibi terminum misericorditer curaverimus expectare, licet eo ipso videatur confessus de crimine, quod nostro se conspectui præsentare neglexit, ipsum ab usu pallii, & omnis episcopalis officii executione, a ministratione quoque tam spiritualium quam temporalium, & beneficiorum perceptione ipsius Eboracensis ecclesiæ, & provinciæ, duximus suspendendum: ut sic saltem a suæ iniquitatis pertinacia resipiscens, canonicæ severitatis censuram in se non exigat fortius exerceri. Ideoque discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eum, per omnes ecclesias Eboracensis diœcesis & provinciæ B suspensum a nobis publice nuncietis: omnibus clericis & laicis ejusdem provinciæ ex parte nostra firmius injungentes, ne ipsi archiepiscopo vel officialibus ejus in temporalibus vel spiritualibus respondere præsumant, donec de ipso archiepiscopo aliud duxerimus statuendum. Mandamus autem & per vos volumus in Eboracensi diœcesi nunciari, ut si forsitan inter aliquos quæstiones moveri contingat, quas ecclesiastico judicio conveniat terminari, ad audientiam dilecti filii nostri Simonis Eboracensis decani, cui cum consilio canonicorum in eadem ecclesia residentium, & clericorum excessus committimus corrigendos, & litigantium tam clericorum quam laicorum controversias decidendas, referant, ipsius judicium suscepturi humiliter, & firmiter servaturi. Ad hæc, omnia, quæ autoritate litterarum nostrarum, antequam ad vos secundarum notitia pervenisset, super negotiis eumdem archiepiscopum contingentibus, tam restitutionibus ablatorum, quam de aliis provide & rationabiliter statuistis, rata decrevimus permanere: mandantes ut autoritate nostra suffulti, ad Eboracensem ecclesiam accedentes, juxta priorum litterarum tenorem, tam in inquisitione famæ, quam restitutione ablatorum canonicis facienda, nihilo minus procedatis, non impediente appellatione D vel absentia archiepiscopi memorati, nec obstantibus litteris in primarum litterarum præjudicium hactenus impetratis. Ad hæc, præsentium vobis autoritate injungimus, quatenus sententiam excommunicationis in quosdam canonicos, vicarios, clericos, & servientes canonicorum Eboracensis ecclesiæ, ab eodem archiepiscopo post appellationem ad nos interpositam, promulgatam, irritam judicetis penitus & inanem: ita tamen, ut dictos canonicos & alios in eadem sententia nominatos, ad majorem cautelam autoritate apostolicæ sedis absolvatis. Omnes autem illos, qui in Benedictum clericum supradicti decani, Gualterum presbyterum, Richardum de Semare, & quinque de Cavel clericos, & alios E clericos Eboracensis ecclesiæ, manus temerarias iniecerunt, vel qui eis violentiam præceperunt inferri, tamdiu nuncietis, appellatione remota, excommunicationis vinculo detineri, donec passis injuriam congrue satisfecerint, & cum vestrarum testimonio litterarum ad sedem veniant apostolicam absoluendi. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilo minus exequantur. Datum Laterani x. Kalendas Ianuarii, pontificatus nostri anno quinto.

XIV. AD HUBERTUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

De negotiis terræ sanctæ.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Huberto Cantuariensi archiepiscopo, & apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex parte tua in audientia fuit nostra propositum, quod multi sunt in Anglia, qui, ut sepulcrum Domini visitarent, & illi terræ sanctæ in qua steterunt pedes Domini subsidium opportunum conferrent, crucem Dominicam assumpserunt; & licet votum possint perficere, tamen ab executione ejusdem se subtrahunt in suarum periculum animarum. Sunt etiam quidam, qui licet crucem susceperint, pro paupertate tamen & corporis debilitate, vel alia justa causa, emissum votum non possunt, sicut convenit, adimplere. Verum quia quid super his agendum sit circa eos, nos duxit fraternitas tua consulendos: autoritate tibi præsentium respondemus, per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes illos, qui votum tale emiserunt, sicut dictum est, & ad illud explendum propriæ suppetunt facultates, nisi ex justa causa omittendum, eos ad exequendum quod gratis vouisse dicuntur, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellas. Cæterum de his qui paupertate & corporis debilitate, vel alio justo impedimento, votum quod emisisse noscuntur, non possunt, sicut convenit, adimplere: volumus ut, cum super his veritas tibi fuerit declarata, pœnitentia congrua eis injuncta, licentiam eis tribuas remanendi: eisdem firmiter injungens, ut, quam cito exequendi votum suum libera eis fuerit attributa facultas, id exequi sine dilatione aliqua non postponant. His vero, quos pro infirmitate corporis tibi constiterit nullatenus posse in propria persona votum suum prosequi, unam personam idoneam, vel plures, secundum quod facultates eorum suppetierint, ultra mare transmittant in suis expensis, per annum, vel amplius juxta tuum arbitrium, ibidem in Iesu Christi obsequio moraturas.

Datum Laterani secundo Idus Ianuarii, pontificatus nostri anno v.

EPISTOLA PHILIPPI BELVACENSIS EPISCOPI AD CÆLESTINUM PAPAM.

De captione sua.

Venerabili domino & patri Cælestino summo pontifici Philippus Belvacensis episcopus salutem & obedientiæ canonicæ devotionem.

Supernæ dignitatis favor felicitatem vestram & multiplices successus evexit in altum, ad memoriam reducens illud legale: Insontes invitat ad culpam, qui sontes præterit impunitos. Universis ecclesiis jam quasi notorium habetur, quam irreverenter, quamque inhumaniter, in dominum suum regem Francorum rex Angliæ jampridem insurrexerit, similis homini qui montem magnum fune circumligatum tentat deiicere. Afferens igitur secum ignem & gladium, subnixus etiam A apostaticis Braibancenorum cohortibus, patriam nostram irruerat, circumquaque depopulando. Quod cum vidissem, illius legalis non immemor, Vim vi repellere licet, & illius, Pugna pro patria, militum & civium cuneis, & aciei procerum immixtus, hostibus irruentibus obviam exivi. Sed humanis noverca fortuna consiliis, propositum rei sinistro mancipavit effectui. Captus quidem ibi sum, & vinculis gravibus & catenis addictus: nec ordinis dignitas, nec Dei reverentia, remedii aliquid vel mitigationis mihi contulerunt. Taliter ergo rex Angliæ in christum Domini more lupino sævire non formidavit; nec vestris auribus incognitum existimamus. Quid ergo dissimulatis? Quis pater videret filium errare, B & taceret? Quis virga filium non percuteret, ut gladium non incurreret? Desperat pater de filio, cum comminatione non corripit vel flagello. Luce quidem clarius elucescit quod rex Angliæ, cæterique complices sui, qui violenter manus in nos iniecerunt, dictæ sententiæ canonem inciderunt. Injurias nobis & molestias enormiter illatas vestræ paternitati lacrymabiliter insinuamus lacrymis nostris: & petitioni clementer condescendatis. Indignum est siquidem subjectorum petitionem ad vos directam, vacuam reverti & inanem, quæ & humilitatem redolet, & rationis subnixa est præsidio. Nec immunis est a culpa, qui cum potest corrigere, dissimulat C emendare; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Licet igitur verba doloris totiens multiplicaverim, pater sancte, ne miremini. Nescit, immo nequit, pectoris claustro dolor assiduus sepeliri. Valeat paternitas vestra.

XV. AD PHILIPPUM BELVACENSEM EPISCOPUM.

Respondet superiori.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Philippo Belvacensi episcopo, salutem & ab D *exorbitatione reditum maturare.*

Sinistre licet tibi evenerit, nec mirum. Cunctorum enim meretur odium, qui omnium se in commune approbat inimicum. Præsulem namque pacificum exuens, militem bellicosum induisti: clypeum pro infula, gladium pro stola, loricam pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastorali, ordinem rerum & seriem pervertens, temerarius bajulasti; non vim, sicut allegas, sed virtutem vi repellere volens; non pro patria, sed contra patriam pugnans. De Gallia namque vestra jam publice declamare possu- E mus: *Væ terræ cuius rex puer est.* Rex namque *Eccl. 10.* vester regi Anglorum sacramento corporaliter præstito tenebatur astrictus super indemnitate tam opidorum, quam terrarum suarum, sibi fideliter observanda, saltem usque ad reditum ab itinere peregrinationis suæ. Sed contra fidem & sacramentum impudenter veniens, opida prædicti regis violenter occupavit, terram hostili manu crudeliter vastavit: ab ergastulo tandem rediens regi vestro rex ille viriliter occurrit, non de multitudine, sed in Domino Deo spem ponens. Non enim virorum, vel virium, sed virtutum copia bella vincuntur. Pro rege quidem Angliæ contra superbiam humilitas, contra

contra injuriam jus & æquitas, contra arrogantiam & intemperantiam modus & modestia huc usque dimicaverunt. Numerosis enim virtutibus non viribus immunes viri victoriam consequuntur. Injuriam armis irrogatam armorum propulsare remedio leges & jura permittunt. Nunc vero tandem, licet sero, rex Angliæ se suamque manifestavit animositatem: quoniam vix est, ut virtus clausa celari, ut animositatis ardor extingui, ut probitatis scintilla comprimi valeat & concludi. Virtus enim claudi nescit: & ignis oppressus in flammam erumpit. Effrenem siquidem domini tui vesaniæ non solum consiliarium, sed & complicem te tam insipientem quam insolentem exhibuisti; quæsisti, & invenisti; pulsasti, & pulsatus procubuisti; in foveam quam fecisti, B merito incidisti; ubi autem inventus, ibi judicatus. Sicut igitur ex litterarum tuarum nobis directarum tenore perpendimus, excessus patrios nobis imputans, culpam tuam in nos retorquere laboras, nos tepidos asserens & dissimulatores. Quid ergo si ovis in pastorem, in patrem filius insurgat? nec pastor, quem non pavisse; nec pater erit, quem non pœniteat educasse. Nocens ergo in homine telum est, simplicitatis imagine malignam astutiam palliare. Regi tamen Anglorum pro te litteras dirigimus supplicatorias. Qualitate namque captionis tuæ medullitus inspecta, in tali casu non possumus nec debemus imperare, sed tantum supplicare. Victor ergo sapienter C vincendus est, quia sic legitur: *Sapientia vincit malitiam.* Nos autem pro te supplicamus, non importune, sed opportune. Argumentum enim diffidentiæ est importuna precum instantia. Debitum quoque facilius exequitur patiens expectatio, quam extorquet importuna petitio. Interim vero vinculis & lamentis mancipatus, vincula tua & lamenta leniter patienterque sustineas juxta illud poetæ:

Leniter ex merito quidquid patiare, ferendum est.
Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.

Et illud merito lamentis expiandum est, quod cum pudoris dispendio venter acquirit. Datum, *&c.*

Eccles. 7.

XVI. AD ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Pro monachis in Coventrensi ecclesia restituendis.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis archiepiscopo Cantuariensi, episcopo Lincolnensi, & abbati sancti Edmundi, salutem & apostolicam benedictionem.

SICUT ea quæ a prædecessoribus nostris provida fuerunt deliberatione statuta, nullatenus E irritari volumus vel infringi: sic quæ per subreptionem ab eis obtenta sunt, in honestatis ecclesiasticæ detrimentum corrigi volumus, & in statum redigi meliorem. Cum enim, sicut accepimus, immo sicut bene novimus, in Coventrensi ecclesia, fere a prima fidei Christianæ fundatione in Anglia ordo fuerit monasticus institutus, & in tantum in ea observantia seruierint regulari, ut ab apostolica sede privilegiari, & ab inclytæ recordationis regibus Angliæ dotari meruerint & ditari: dolemus plurimum, quod venerabilis frater noster Cestrensis episcopus, occasione quarumdam litterarum, quas a bonæ memoriæ A papa Clemente prædecessore nostro, ad falsam suggestionem sine conscientia nostra, & fratrum nostrorum, sicut dicitur, & quod vix credere possumus, impetravit, dilectos filios, priorem, & conventum, de eodem monasterio violenter ejecit, & canonicos in eo instituit sæculares. Cum igitur id in monasticæ religionis & totius ecclesiasticæ disciplinæ redundet opprobrium; nec nostræ intentionis sit, quod prædictus prædecessor noster tantæ irregularitati, nisi circumventus, autoritatem præstiterit aut favorem: fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus, prædictis litteris, vel aliis privilegiis confirmationis vel indulgentiæ nequaquam obstantibus, amotis ab eodem monasterio sæcularibus clericis qui in eo fuerunt, per supradictum episcopum instituti, sine alicujus quæstionis impedimento, monasticum ibidem ordinem reformetis, monachos ejectos exinde redeuntes" in illud, & tales in eo instituentes personas, quæ beati Benedicti regulam observare debeant & desiderent. Memoratum vero episcopum, & universos detentores bonorum ejusdem ecclesiæ, ad eorum restitutionem per censuram ecclesiasticam, appellatione proposita, compellatis. Volumus etiam nihilo minus & mandamus, ut donationes ejusdem episcopi, infeudationes, locationes, & alienationes, possessiones ejusdem ecclesiæ ab eo tempore factas, nostra freti autoritate cassetis; eos qui contravenire præsumpserint, sublato appellationis obstaculo, censura canonica percellentes; illos qui manus violentas in prædictos monachos injecerunt, denuncietis excommunicatos: & cum litterarum vestrarum testimonio veniant ad sedem apostolicam absolvendi. Datum, &c.

"f. reducentes.

XVII. AD GUILLELMUM SCOTORUM REGEM.

Ecclesiæ Scoticæ libertates confirmat.

D *Cælestinus episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio VVillielmo illustri Scotorum regi salutem & apostolicam benedictionem.*

CUM universi Christi jugo subjecti, apud sedem apostolicam patrocinium invenire debeant & favorem: illos tamen specialius convenit promotionis munimine confoveri, quorum fidem & devotionem in pluribus est experta: ut ad ipsius dilectionis favorem tanto amplius provocentur, & ejus reverentiæ devotiori affectione subdantur, quanto benevolentiæ ipsius & gratiæ pignus se noverint certius assequutos. Ea propter, carissime in Christo fili, reverentiam ac devotionem, quam ad Romanã te habuisse a longis retro temporibus ecclesiam novimus, attendentes, præsentis scripti pagina duximus statuendum: ut Scoticana ecclesia, apostolicæ sedi, cujus filia specialius existit, nullo mediante debeat subjacere. In qua hæ sedes episcopales esse noscuntur: ecclesiæ videlicet sancti Andreæ, Glasguensis, Dunkeldensis, Dublinensis, Brehinnensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rosenensis, Cathinensis. Et nemini liceat, nisi Romano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiæ interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare; & si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus, ut

A ut nulli de cætero qui de regno Scotiæ non fuerit, nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere.

Prohibemus autem, ut controversiæ quæ fuerint in regno illo, de possessionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam ecclesiam fuerit appellatum. Si qua vero scripta contra hoc libertatis statutum apparuerint impetrata, vel imposterum istius concessionis mentione non habita contigerit impetrari: nullum tibi, vel ipsi regno circa hujus prærogativæ concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates, & immunitates tibi, vel ei regno, vel ecclesiis in eo B constitutis, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, & hactenus observatas, ratas habemus, & illibatas futuris temporibus statuimus permanere.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, & prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli se noverit incursurum. Datum Lateranis tertio Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo.

Anno Christi 1195.

CONCILIUM EBORACENSE C

pro reformandis ecclesiæ illius moribus autoritate Huberti Cantuariensis archiepiscopi, & apostolicæ sedis legatis celebratum Eboraci, anno Domini MCXCV. tempore Cælestini papæ III.

ACTA *concilii extant apud Rogerum de Hoveden huius temporis scriptorem*: Venit, *inquit*, legatus Eboracum, die Dominica festo S. Barnabæ apostoli, & cum solenni processione susceptus est a clero, & introductus in ecclesiam sedis cathedralis. Sequenti die lunæ fecit ipse teneri assisas de omnibus placitis coronæ regis, & de nova dissaisina, & de morte antecessorum per ministros suos: ipse vero & officiales sui tenuerunt placita Christianitatis. In sequenti die D feria tertia, perrexit legatus ille ad abbatiam S. Mariæ Eboraci, & ibi receptus est ab ejusdem ecclesiæ monachis, cum solenni processione. Deinde intravit capitulum monachorum, & conquerentibus monachis, quod Robertus abbas eorum propter debilitatem, & corporis sui ægritudinem, domui sui prodesse non potuit, deposuit eum a cura pastorali, & ab administratione domus, reclamantem, & ad dominum pontificem appellantem.

In sequentibus autem duobus diebus, scilicet feria quarta & feria quinta, congregatis in ecclesia sancti Petri Eboraci Simone ejusdem ecclesiæ E decano, & Hamone præcentore, & VVilielmo Testard, & Gaufrido de Muschamp, de Notingham, & de Eliveland archidiaconis, & Ioanne cancellario, & Roberto præposito Beverlaci, cum quibusdam ecclesiæ canonicis, & fere omnibus abbatibus, & prioribus, & officialibus, & decanis, & personis ecclesiarum Eboracensis diœcesis, ipse legatus in eminentiore loco cathedratus sedit, & concilium celeberrimum celebravit, in quo hæc decreta subscripta statuit servanda.

DECRETA EBORACENSIS CONCILII.

Anno Christi 1195.

I.

CUM inter cætera ecclesiæ sacramenta hostia salutaris præemineat, tanto impensior circa eam debet existere devotio sacerdotum, ut cum humilitate conficiatur, cum timore sumatur, cum reverentia dispensetur; & minister altaris sit certus quod panis & vinum & aqua in sacrificio ponantur, nec sine ministro litterato celebretur. Provideatur etiam, ut in pyxide munda & honesta, hostia reservetur, singulisque Dominicis diebus renovetur. Quoties autem communio exhibenda est infirmis, sacerdos in propria persona hostiam in habitu clericali tanto sacramento convenienti deferat, lumine præcedente, nisi aeris intemperies, vel viarum difficultas, vel alia ratio præpediat. II.

In nupera editione Anglicana canones habent ordinem, quem ad marginem notatum vides.

II.

Quia secretum Missæ frequenter invenitur, aut scriptorum falsitate, aut librorum vetustate corruptum, ita ut legi distincte non possit: archidiaconorum solicitudo provideat, ut in singulis ecclesiis ad verum & probatum exemplar canon Missæ cum omni diligentia corrigatur. III.

III.

Prohibemus etiam ne sacerdos laico ad pœnitentiam venienti obtentu cupiditatis injungat ut Missas faciat celebrari; & illud etiam decrevimus prohibendum, ne sacerdos aliquis pro celebratione Missarum precio constituto pactum ineat, sed hoc dumtaxat quod offeretur in Missa, recipiat.

IV.

Statuimus ne in baptismate plures quam tres suscipiant puerum de sacro fonte; masculum duo mares, & una mulier; feminam duæ feminæ, & unus mas. IV. Ubi autem puer, cujus baptisma ignoratur, reperitur expositus, sive cum sale, sive sine sale reperiatur, baptizetur, cum non intelligatur iteratum quod nescitur fuisse collatum. Decrevimus etiam, ut non nisi summa & gravi urgente necessitate diaconus baptizet, vel corpus Christi cuiquam eroget, vel pœnitentiam confitenti imponat, ut juxta paternorum tenorem canonum huic ordini sacerdotali proprie convenire decreuit antiquitas. V. Sub eodem tenore constitutionis adjicimus, ut quoties sacerdos ad puerum baptizandum

ANNO CHRISTI 1194. ptizandum vel infirmum communicandum invitatur; moras innectere non præsumat. A

V.

VI. Cum in domo orationis, quæ domus Dei nuncupatur, nihil debeat esse indecens, nihil inordinatum, præcipimus ut personæ & vicarii ecclesiarum studeant providere secundum competentes eis pẽsiones, prout ratio dictitat, & consuetudo approbata postulat, quatenus ecclesiæ,
VII. quæ reparatione indigent, reparentur. Item cum ornamentis ministerio congruis
VIII. ministretur. Item cum calice argenteo, ubi facultas suppetit, sacramentum Eucharistię conficiatur. Huic ordinationi terminum præfiximus ab initio nostræ legationis in annum: Quod si hæc medio tempore executioni mandata non fuerint: decrevimus, ut ante elapsum terminum de ecclesiarum redditibus dispositio nostra plenum sortiatur effectum.

VI.

IX. Statuimus etiam, ut clerici, qui ab episcopo coronam susceperunt, tonsuram habeant & coronam: quam si habere contempserint, ad hoc, beneficiorum, si quæ habeant, privatione cogantur; qui vero beneficio non habent, per archidiaconum vel decanos tondeantur inviti. Præcipi-
X. mus etiam, ut sacerdotes non in cappis manicatis incedant, sed in vestibus suo ordini congruis: ut, sicut cęteris dignitate præeminent, sic plenius & formam & exemplum exhibeant honestatis.

VII.

XI. *Isaie 33.* Cum scriptura beatum esse eum testetur, qui manus suas excutit ab omni munere: diligenti studio providendum est, ut gratis exhibeatur justitia, nec pro ea in causis ecclesiasticis facienda vel adimenda, sive acceleranda, vel differenda, quidquam precii præsumat accipere, ut ei fructum justitiæ suæ tempore opportuno retribuat justus iudex.

VIII.

XII. Cum decimæ sint tributa egentium animarum, & ex præcepto Domini dari debeant, non est reddentis eas diminuere. Statuimus itaque, ut de his quæ renovantur per annum, cum omni integritate decimæ debitæ & consuetæ conferantur: ita ut in primis decimæ absque ulla diminutione ecclesiæ dentur, postmodum de novem partibus mercedes messorum & aliorum servientium pro arbitrio solvendis tribuantur.

IX.

Exigit professio religiosæ sanctitatis, ut monachi & canonici regulares, & moniales, religiose & regulariter conserventur. ANNO CHRISTI 1194. XIII. Ut ergo eis adimatur opportunitas evagandi, prohibemus ne redditus, quos obedientias vocant, ad firmam teneant, nec iter peregrinationis arripiant, nec extra monasteria sine certa & rationabili causa, nec absque societate, cujus certa sit honestas & indubitata, proficiscantur. De monialibus autem id specialiter adji-
B cimus, ut absque societate abbatissæ vel priorissæ ambitum monasterii non egrediantur. XIV.

X.

Adjicimus etiam, prohibentes ne laicus aliquis ecclesiam vel decimas ad firmam recipiat, sive solus, sive clerico sociatus. XV.

XI.

Ut calumniatorum improbitas, & temere jurantium malatia, timore cælestis judicii arcẽdatur: præcipimus, ut quilibet sacerdos de cætero ter in anno solenniter XVI.
C accensis candelis, pulsatisque campanis, eos excommunicet qui in recognitionibus, aliisve testimoniis, scienter & sponte peierabunt, & eos qui malitiose alios facient peierare: eosque singulis Dominicis diebus excommunicatos denunciet, ut crebra maledictionis iteratio eos a sua iniquitate retrahat, quos accusatio propriæ conscientię non deterret. Si vero de periurio pœniteant, ad archiepiscopum vel episcopum, vel generalem diœcesis confessorem absente archiepiscopo vel episcopo transmittantur, ab eo pœnitentiam
D suscepturi. In extremis vero laborantibus, insinuanda, non imponenda est pœnitentia: eisque firmiter iniungatur, ut, si vixerint, archiepiscopum, vel episcopum, vel generalem diœcesis confessorem absente archiepiscopo vel episcopo, adeant, ut eis pœnitentia competens imponatur.

XII.

Quia sermo Domini est: *Sacerdos meus si deliquerit, delinquere faciet populum meum*, *Levit. 4.*
E Et, *Ruina populi sacerdos nequam est*: exigit *Osea 9.* tanti ordinis excellentia, ut a publicis potationibus & tabernis sacerdotes abstineant, & qui voto continentiæ sunt astricti, nequaquam ad actus turpitudinis se relaxent. Prohibemus igitur ne focarias XVII. habeant in domibus suis, nec ad eiectas in nostræ constitutionis fraudem accessum in domibus alienis. Si vero in turpitudine sua perstiterint, & hoc decani dissimulantes, ad notitiam prælatorum suorum non detulerint: ab officio suspendantur

ANNO CHRISTI 1194.

tur. Qui vero zelo Dei accensi, prælatis nunciaverint excessus eorum, Divinæ benedictionis gratiam consequantur. Pœna autem eorum qui publice focarias tenent, hæc erit: ut tanquam infames, ab aliorum accusatione, & a testimonio repellantur: Si vero nec hujus pœnæ metu resipuerint, ab officio & beneficio se noverint suspendendos. Suspectus de crimine

XVIII. per famam communem, vel verisimilia indicia, per decanum loci admoneatur familiariter, semel, secundo, & tertio, ut se corrigat: quod si non fecerit, decanus, adjunctis sibi duobus vel tribus penes quos ejus fama laborat, eum corripiat. Si nec sic videatur corrigi, dicatur ecclesiæ: scilicet arguatur in capitulo, ut convictus, vel confessus, canonice puniatur: inficianti, si convinci non poterit, canonica purgatio indicatur; ita quod numerum duodenarium non excedat. Infra numerum plures, paucioresve poterunt recipi, secundum statum personæ, & quantitatem sive qualitatem infamiæ, pro arbitrio judicantis: & statim primo die, quo paratus est is, qui infamia laborat, se purgare, purgatio admittatur; ne metu vexationis ex dilationibus contingentis pecunia extorqueatur. Hoc, & supradicta statuimus, salva in omnibus sacrosanctę Romanæ sedis autoritate, & dignitate.

In concilio autem illo magister Petrus de Dinan exigebat sibi fieri plenariam restitutionem de archidiaconatu de VVestring, quem Gaufridus Eboracensis archiepiscopus ei dederat, mandans capitulo Eboraci, per litteras suas, ut eum reciperent, & in stallum mitterent. Cui Simon Decanus, & capitulum Eboracense, responderunt, quod archiepiscopus non potuit archidiaconatum illum alicui dare, quia ultra terminum statutum in concilio Lateranensi dare distulit: in quo concilio Alexander papa tertius constituit, quod cum præbendas, ecclesias, seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis, qui digne administrare valeant, conferantur. Si autem episcopus, ubi ad eum spectaverit conferre, distulerit, per capitulum ordinetur. Quod si ad capitulum electio pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit: episcopus, secundum Dominum, cum religiosorum virorum consilio, exequatur. Si omnes forte neglexerint, metropolitanus de episcopis, secundum Dominum, absque illorum contradictione disponat. Hujus ergo dispositionis autoritate, & privilegii sui munimine, a Cælestino papa tertio ecclesiæ Eboracensi indulto, afferebant præfatus Decanus, & capitulum Eboracense, quod ad illos spectat donatio prædicti archidiaconatus & aliorum redditum vacantium in ecclesia Eboracensi, quod archiepiscopus suus non dederat in fixum Lateranensis concilii terminum. Sed officiales Eboracensis archiepiscopi, scilicet, magister Girardus de Vvelle, & magister Honorius,

A appellaverunt contra privilegium illud, & appellationem, quam dominus eorum archiepiscopus in recessu suo fecerat pro statu ecclesiæ suæ, renovaverunt coram legato, & toto concilio. Et quamvis in privilegio illo continebatur, remota appellatione, tamen legatus detulit appellationi officialium Eboracensis archiepiscopi.

ANNO CHRISTI 1195.

** CONCILIUM MONSPELIENSE a Michaele S. A. L. celebratum anno M. C. XCV.

Ex codice M S. illustrissimi Franc. Bosqueti Monspeliensis episcopi, qui eius copiam humanissime fecit.

B ANNO Dominicæ Incarnationis MCXCV. mense Decembri, cum venerabiles pontifices, quorum nomina subscribuntur, & alii prælati ecclesiarum provincię Narbonensis, de mandato Magistri Michaelis venerabilis apostolicæ sedis legati apud Montempessulanum pro celebrando concilio per seipsos & internuncios convenissent: ipse legatus, de assensu omnium, universa quæ sequuntur ita instituit.

In primis, ut pax in tota Narbonensi provincia, sicut jurata fuerat antea de voluntate domini comitis Tolosan. & postmodum in præsentia ejusdem legati, apud sanctum Ægidium, a venerabilibus Vticensi & Nemausensi episcopis,

C & abbate sancti Ægidii pro se & omnibus terris juramento firmata, sine omni malo ingenio & " cum bona fide servetur, nec aliquis eam violare præsumat. Hoc siquidem instituit juxta decretum antiquum " quo dicitur: Præcipimus ut episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat. Idipsum quoque in Lateranensi concilio fuit residente bonæ memoriæ Alexandro papa statutum in illo capitulo quod incipit: Treugam ab occasu solis, &c. Ipse vero

Lateran. II. c. 12. & Lateran. III c. 21.

Ibid.

D legatus, autoritate qua fungebatur, supradictam pacem in eadem Narbonensi provincia stabiliens, confirmavit: supponens omnem illam personam ecclesiasticam sive sæcularem excommunicationi, & totam terram ejus nihilo minus interdicto, quæ pacem aliquatenus violabit, donec, sicut in statutis pacis continetur, pacem violatam emendet. Huic siquidem constitutioni totum concilium favorem præstitit & assensum.

Adjecit etian legatus de communi assensu, ut quæcunque ecclesiastica sæcularisve persona pacem infregerit, & commonita noluerit emendare, quicunque sacramento ei aut fide tenetur, quantum ad hominium vel fidelitatem, sint, do-

E nec satisfaciat, absoluti.

Rursus omnes hæreticos, Aragonenses; familias quæ mainatæ dicuntur, piratas quoque, & illos qui deferunt arma seu armamenta vel lignamina galearum aut navium Sarracenis; de consensu omnium sub anathemate posuit, & constitutione Lateranensis concilii, quæ contra hujusmodi emanavit, in omnibus observata, constituit ut bona hujusmodi pestilentium hominum publicentur, & ipsi nihilominus servituti subdantur.

Constituit etiam ut quicunque princeps sæcularis ab ecclesiastico monitus, jurisdictionem tem-

NO ISTI 5. ...supra ..1162.

temporalem in eos non curaverint exercere, sit cum eis simul vinculo anathematis innodatus: quemadmodum statutum est in prædicto Lateranensi concilio, & in synodo quam prædictus Dominus Alexander apud Montempessulanum dinoscitur celebrasse.

Ad hæc etiam legatus idem ex parte domini papæ districte præcepit, ut Narbonensis achiepiscopus & episcopi suffraganei ejus, omnes illos qui mainatas receperint, vel foverint, sive defenderint, aut eis vendere, seu ab ipsis emere, vel equos eorum ferrare præsumpserint, in singulis parochianis ecclesiis, omnibus diebus Dominicis & præcipuis solemnitatibus, excommunicent & anathematizent, pulsatis campanis, & candelis accensis.

Item legatus ipse decrevit quod si aliqui illorum qui in Hispaniam ibunt, juramento vel fide præstita teneantur astricti ut usuras exolvant, cogantur illi censura ecclesiastica per episcopum looi ad juramenta laxanda & fidejussores penitus absolvendos, quia debitoribus juramentum vel fidem aut fidejussores recipisse noscuntur. Quod beatæ memoriæ Dominus Papa Gregorius octavus, remoto appellationis obstaculo, statuit emendari. Verum si jam persolvisse noscuntur usuras, competat eis repetitio usurarum, sicut jam dictus Alexander statuit & decrevit.

Rursus sæpe dictus legatus statutis adjecit, ut omnes presbyteri, clerici, monachi, scholares, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes, & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia quibus arant, & quæ portant semen ad agrum, juxta decretum ejusdem Domini Alexandri congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicubi novas pedagiorum exactiones statuat, aut statutas, tenere aut veteres augmētare ullo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christiana.

Ad hæc, secundum constitutionem Nicolai papæ consequenter instituit ut illi qui peregrinos vel oratores cujuscumque sancti, sive clericos, sive monachos, vel feminas, aut inermes pauperes fuerint deprædati, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, nisi digne emendaverint, anathematis vinculo innodentur. Et qui treugam sive pacem infregerit, servatis omnibus supradictis excommunicationi subdatur.

Decrevit etiam, ut Iudæi sive Sarraceni nullam super Christianos habeant potestatem, nec eos Christianis præficere quiquam præsumant, neque sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio, nec alia qualibet causa, in domibus suis servientes Christianos aut Christianas permittātur habere. Excommunicavit autem illos juxta Lateranense concilium & alia sacrorum canonum instituta, qui contra hæc venire præsumpserint, & commoniti noluerint emendare.

Si quis præterea ad fidem Deo inspirante se converterit Christianam, juxta memoratum Lateranense concilium a possessionibus suis nullatenus excludatur: cum melioris conditionis esse oporteat conversos ad fidem, quam antequam fidem susciperent habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus & potestatibus eorundem locorum, ubicunque sint, sub pœna excommunicationis injunxit, ut conversorum eorundem portionem hereditatis atque bonorum ex integro eis faciant exhiberi, eosque in omni benignitate & caritate pertractent, si desiderant excommunicationis laqueum evitare. Ecclesiarum nihilominus prælatis in hoc suam exercentibus potestatem.

Recepit denique sub protectione beatorum Petri & Pauli apostolorum, domini Celestini Papæ, dominorum cardinalium, universorum archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prælatorum sanctæ ecclesiæ, ac sua legatus ipse, omnes illos de provinciis legationis suę, qui conversi fuerint de Iudaismo vel paganismo ad fidem catholicam, ex quo ipse Roma exivit, aut convertentur adhuc donec ad ecclesiam Romanam revertatur: & sub excommunicatione districte prohibuit, ne quis eos aut bona eorum aliqua temeritate perturbet.

ANNO CHRISTI 1195.

Decrevit etiam, immo decretum renovavit antiquum, ut qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut difficile reddunt, tanquam necatores egentium, secundum canones per episcopos locorum excommunicatione notentur.

Vsurarios siquidem manifestos, qui utique nec caritatem Dei nec proximi habere noscuntur; si laici fuerint, illa sententia innodavit quę in synodo Lateranensi statuta fuisse dinoscitur: ut videlicet ad communionem non admittantur altaris, oblationem eorum nullus accipiat, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, recipiant sepulturam, cùm id faciant aliis quod sibi fieri nolunt. Si vero clerici fuerint, vel alicui religioni constricti, suspensionem ecclesiastici officij patiantur, sicut stabilitum fuit in concilio Turonensi: depositionis sententia secundum apostolorum canones innodandi, si in hoc contumaces apparuerint aut rebelles.

Item legatus ipse in synodo plena decrevit, ut, sicut in antiquis & novis canonibus continetur, quicunque sunt titulo clericalis militiæ insigniti, tonsuram habeant & habitum clericalem, competentibus calciamentis deinceps utantur, manicas vestimentorum suorum cotidiano filo non consuant, nec argenti vel alius metalli laminas ipsis apponant, ludos alearum & taxillorum prorsus evitent. Illi quoque qui sunt in sacerdotio constituti, clausa semper ferant indumenta, nisi in equitando aliud facere compellantur.

Confirmavit etiam nihilominus idem legatus consuetudinem locorum illorum, & ne intermitteretur sub anathematis interminatione prohibuit, quibus clerici, etiam in minoribus subdiaconali & diaconali ordinibus constituti, clausa consueverunt hactenus vestimenta deferre.

Prohibuit preterea sub omni severitate ecclesiasticę disciplinę, ne quis monachus, vel canonicus regularis, aut alius religiosus, ad sæculares leges vel physicam legendas accedat. Alioquin, juxta decretum sub domino Alexandro in concilio apud Montempessulanum & Turonis super hoc articulo promulgatum, a diœcesanis episcopis canonice puniantur.

De his autem qui contra hęc venire pręsumpserint, quæ de clericorum mutandis in melius moribus decernuntur, dominus Gregorius octavus papa recolendæ memoriæ in Parmensi concilio statuit, ut episcopum suum remoto appellationis obstaculo cer.....r, & immunitatis ipsius interim fiant extorres, quæ pro tutela clericorum & coercenda violentia laicorum noscitur instituta. Cujus utique constitutionē legatus ipse per omnia cōprobavit, & ut servetur districte præcepit.

Viri quoque clerici, sive laici, incisas vestes sive linguatas ab inferiori parte non habeant: & mulieres vestibus sumptuosis & proprii corporis longitudinem superflue excedentibus amodo non utantur; sed in habitu honesto & moderato incedant, qui nec lasciviam notet, nec jactantiam

ANNO CHRISTI 1195.

vanitatis ostendat. Cum enim Dominus, sicut ei A placuit, in amissione Ierosolymitanæ terræ & in invasione cujusdam partis d Hispaniæ, totā Christianitatem duplici contritione contriverit, non nisi per emendationem vitæ nostræ in iis & aliis nostri dignabitur misereri.

Adjecit autem ipse legatus in hoc specialiter instituto quod de clericis emanavit, ut si secus factum fuerit, episcopus loci, sicut desiderat proprium & affectat honorem, clericum quemlibet aliter facientem officio ecclesiastico beneficioque suspendat.

Stabilivit præterea legatus idem, quod quia peccato saturitatis Israeliticus populus ab hostibus legitur superatus, & eos in parva postmodum manu, placato per jejunium Domino, superavit: e multiplicitas ferculorum, quæ boni viri sensum obtundit & meliora cogitare non sinit, de clericorum mensa præcipue subtrahatur: & duobus ferculis carnium vel piscium ad plus, præter venationes & exenia gratis oblata, contenti juxta verbum Iesu Christi, omnes episcopi & clerici, attendant ne corda eorum crapula vel comessationibus aggraventur. Si vero clerici has institutiones voluerint observare, hoc tempore maxime quo Ierosolymitana terra Saracenorum dominio subjacet ancillata, & Hispania solito acrius infestatur ab ipsis: episcopus loci, eos canonica censura compescat.

Statuit etiam prædictus legatus, ut matrimonia non nisi secundum scita canonum contrahantur.

Posuit etiam in excommunicatione omnes illos, immo confirmavit sententiam jam latam in ipsos de Ca pertagno vel ultra, qui dominum R. Lodovensē episcopum ceperunt, & usque ad redemptionem male tractarunt: terram eorum nihilominus subjiciens interdicto, donec satisfactionem exhibeant competentem.

In fine quoque omnium addidit, ut quia in pluribus locis provinciæ Narbonensis, hæretici sunt, in consilio archiepiscopi & episcoporum sit, qualiter pro eorum, quæ superius statuta sunt, transgressione, interdicta debeant promulgari: ne occasione generalis & diutini interdicti, hæreticis occasio pateat ad simplices catholicæ fidei supplantandos.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

HANC synodum a magistro Michaële celebratam puto cum in Hispaniam proficisceretur, legationem illic obiturus nomine Celestini III. Romani pontificis. cuius legationis meminit Innocentius III. in libro primo Regestor. epist. XCIX. Occasionem autem mittendi tum in Hispaniam legati eam fuisse puto, quod, ut narrat Godefridus monachus sancti Pantaleonis ad Coloniam, anno MCXCV. facta fuerit irruptio paganorum valida & bellum ingens contra Christianos in finibus Hispaniæ & Gallæciæ, ita ut Rex Hispaniæ metu periculi conditione cum eis facta, in regnum regis Fra... æ demigraret, pacta pace cum ethnicis usque in Pentecoste sequentis anni. Itaque Michaël, cui negotium istud Hispanicum valde cordi fuisse video, privilegiis in hac synodo ornavit eos qui in Hispaniam pergerent adversum Sarracenos, pœnasque e diverso constituit adversus eos qui arma seu armamenta vel lignamina galearum aut naviū deferrent Sarracenis.

a *Decretum antiquum*] Ab Innocentio II. inventum in concilio Claromontano, ac post annos deinde novem renovatum in Lateranensi, in alio tandem Lateranensi confirmatum ab Alexandro III. ex quo sumptum est caput primum de treuga & pace.

b *Gregorius octavus*] Hic locus approbat restituendum esse Gregorio VIII. caput *Ex administrationis*. quod extat in libris decretalium, titulo *de jurejurando*, ubi Gregorio III. tribuitur. Quanquam recte monent correctores Romani, & idipsum in margine secundæ collectionis antiquæ admonuerat Antonius Augustinus, unū codicem tribuere istud caput Gregorio VIII. idque videri rectius. Sed post testimonium magistri Michaëlis, nullus deinceps superest dubitandi locus, quin ad Gregorium VIII. referri debeat. Sic ergo habet illa Gregorii constitutio, quā hoc loco laudat Magister Michaël. "Quoniam igitur creditores ad usuras sibi solvendas in manifestū periculum animarū juramento debitores astringunt: nos eorum saluti volentes iuxta debitū officii nostri prospicere, & iniquū gravamen a debitoribus removere, & illis præcipuè qui se vel auxilium dederint ad succursum terræ Hierosolymitanæ præstandum, universitati vestræ mandamus, quatenus creditores ipsos ad iuramenta super usuris solvendis præstita relaxanda, sublato contradictionis & appellationis obstaculo, districtionis ecclesiasticæ severitate cogatis."

c *Parmensi concilio*] Habemus ex hoc loco, concilium Parmense à Gregorio VIII. celebratum fuisse anno MCLXXXVII. cuius altum apud omnes scriptores silentium. Sed ego me puto reperisse aliquot illius concilii capitula, quæ suo loco dabuntur.

d *Cuiusd. partis Hisp.*] Respicit ad cladem a Mauris sive Sarracenis hoc anno illatam Hispaniæ, cuius supra meminimus ex Godefrido monacho. B Magnam autem fuisse barbarorum iruptionem, magnam Christianorum cladem, constat. Vide Marianam in libro XI. de rebus Hispaniæ cap. XVIII.

e *Multiplicitas ferculor.*] Iam antea ad Agobardum monuimus tam solicitos in hoc fuisse veteres, ut nullam occasionem prętermitterent admonendi episcopos ut a comessationibus & ebrietate abstinerent. Et attulimus illic insignem locum ex commentario Hieronymi in Michæam prophetam. Recte ergo, & iuxta morem veterum, legatus iste episcopos & clericos admonet attendere ne corda eorum crapula vel comessationibus aggraventur, juxta consilium Pauli Apostoli ad Timotheum scribentis. Sed quod ait vitandam esse multiplicitatem ferculorum, respicit haud dubie ad consuetudinem Francorum, C qui, ut Luithprandus adnotat in libro primo historiarum sui temporis c. VI. cibaria multa convivis ministrare consueverunt. Cuius etiā moris antiqui testimonium extat apud Walsinghamum ad annum MCCCXCVI.

ANNO CHRISTI 1196.

** CONCILIUM PARISIENSE
De reformando matrimonio Philippi Augusti Franc. regis & Ingeburgis a duobus sedis apost. legatis celebratum anno Dom. M. CXCVI.

PHilippus Augustus Ingeburgem Canuti Danorū regis sororem, coniugem duxerat anno MCXCIII. eademque die, *ait Rigordus*, instigante diabolo, uxorem tam longo tempore cupitam, exosam habere cœpit. *Moxque prætextu consanguinitatis* per censuram ecclesiasticā matrimonium est separatum. D Pontifex Cælestinus ad conquestionem Danorum, misit legatos suos in Franciam, Meliorem scilicet presbyterum cardinalem, & Cencium subdiaconum. Qui Parisius venientes, convocaverunt concilium omnium archiepiscoporū, & episcoporum, necnon abbatum, totius regni. In quo tractaverunt de reformando matrimonio inter Philippum regem, & uxorem ejus Ingeburgem. Sed quia facti sunt canes muti non valentes latrare, timentes etiam pelli suæ, nihil ad perfectum deduxerunt.

G. COSS. Hæc ad annum MCXCIII. narrat Rigordus: quo anno cum Ingeburgem Philippus duxerit, simul & matrimonium refert, & ea quæ matrimonii occasione deinde contigerunt. Nam legatos concilii pręsides non ante annum MCXCVI. missos esse in Galliam, ex eo intelligimus, E quod ad *conquestionem Danorum*, ut Rigordus loquitur, sunt missi. Conquestum autem esse Canutum Danorum regem narrat Rogerus Hovedenus, cum alteram conjugem duxit Philippus. Quod ab eo factum esse, anno MCXCV. & referunt Francicarum rerum scriptores omnes, & auctarium Aquicinctinum. Rogerus unus paulum antevertit. sub finem scilicet anni MCXCV. scribit expostulatorias Canutum dedisse litteras ad Cælestinum. Quod cum rationibus nostris non pugnat.

G. C DIVIONENSE concilium de eodem Philippi divortio celebratum collocat Binius anno MCXCVII. sed post annos duos rejiciendum esse, mox intelliges.

ANNO CHRISTI 1197.

CONCILIUM LANCICIENSE
de continentia sacerdotum a Petro Capuano S.A.L. celebratum ann. Dom. MCXCVII.

STaravolscius in conciliorum epitome, ad annum MCXCVII. Autoritate, *inquit*, legati apostolici,

ſtolici, Petri tituli S. Mariæ in Via lata diaconi cardinalis Capuani celebratum fuit concilium Lanciciense. Qui ſingulas diœceſes viſitans; cum alia quædam, quæ adverſa religioni Chriſtianæ, & conſtitutionibus eccleſiaſticis, in ſacro pariter & profano ordine inoleverant, correxit: tum facta ſynodo provinciali ſacerdotibus imperavit, ut concubinas & uxores, quibus tum paſſim libere utebantur, a ſe abdicarent. Ac illud præterea conſtituit, ut profani homines publice in templis matrimonio conjungerentur.

G. C. Edita eſſe Polonis à Petro Capuano hæc decreta narrat Michovienſis, at ſine ulla concilii mentione: narrat & Cromerus atque has leges ait in ſynodis a legato conditas; ſed Lancicienſem nominatim non exprimit. Fidem hac in parte Staravolſcio habui, qui didiciſſe hoc ex aliis gentis ſuæ monumentis potuit.

ODONIS EPISCOPI PARISIENSIS ſynodicæ conſtitutiones.

In nomine ſanctæ Trinitatis incipiunt prohibitiones & præcepta obſervanda ab omnibus ſacerdotibus, data a venerabili Odone Pariſienſi epiſcopo.

CAP. I. *De modo & tempore celebrandi ſynodum.*

1. *Fit Iovis in luce ſynodus quæ proxima Lucæ.*
Lux Iovis hac replicat tertia paſcha ſequens.

IN principio ſynodi, antequam cantetur, Veni creator Spiritus, quæratur utrum præſentes ſint abbates & ſacerdotes qui tenentur ſynodo intereſſe. Et hoc facto incipiat epiſcopus alta voce, Veni creator: quo finito dicantur orationes, his precibus præcedentibus, Pater noſter: Et ne nos, *&c.* Benedicamus Patrem, *&c.* Poſt partum, *&c.* Lætamini in Domino, *&c.* Fiat pax, *&c.* Dominus vobiſcum. Oratio, Omnipotens ſempiterne Deus, qui dediſti famulis tuis, *&c.* Actiones noſtras quæſumus Domine, *&c.* Deus qui ſalutis æternæ, *&c.* Propitiare quæſumus Domine nobis famulis tuis per ſanctorum tuorum, quorum corpora vel reliquiæ in eccleſia præſenti requieſcunt, merita glorioſa: ut eorum pia interceſſione ab omnibus ſemper protegamur adverſis. Infirmitatem noſtram quæſumus Domine reſpice, *&c.* Deus a quo ſancta deſideria, *&c.* Per Dominum, *&c.* Finitis orationibus reſidebunt, & legetur lectio: qua lecta fiet ſermo.

CAP. II. *De eodem.*

1. Finito ſermone licentiabit epiſcopus laicos & ſcholares, & alios clericos qui non debebunt ſynodo intereſſe. Hoc facto legantur præcepta ſynodi.

2. His expletis, dicantur capitula quæ ſunt addenda, & in fine diſtricte præcipiatur ut ſerventur ſacerdotibus. Deinde ſequuntur preces pro neceſſitate locorum & perſonarum.

3. Diſtricte præcipitur ſacerdotibus, ut jejuni intrent ſynodum: in jejunio enim debet fieri & oratione.

4. Diſtricte præcipitur, ut induti albis & ſtolis intrent ſacerdotes ſynodum illam, quæ celebratur tempore paſchali: illam vero quæ fit Septembri, ſuperpelliciis tantum & ſtolis.

5. Prohibetur ſacerdotibus, ne cauſas adducant ad ſynodum, aut aliqua negotia quæ non pertinent ad quoſdam, & ne ſibi tunc* minuatur, cum debent ſynodo intereſſe, prohibetur.

6. Præcipitur diſtrictius, ut omnes preſbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad ſynodum: & ſi gravi infirmitate detenti, aut alia neceſſitate inevitabili, venire non potuerint: ſuum cappellanum mittant, aut clericum, loco ſuo.

* Venam aperiri faciat quiſpiam ad ſanguinem elipiendum: prætextu morbi, ut forte criminis alicuius conſcius abſens ſynodo, contumaciæ non damnetur.

7. Præcipitur in eundo & redeundo a ſynodo honeſte ambulent preſbyteri, & honeſta quærant hoſpitia, ut in eis circumſpecte ſe habeant, ne ſtatus clericorum vertatur in contemptum & opprobrium populo. Præcipimus in virtute Domini noſtri & Dei, & obedientiæ, ut honor maximus & reverentia debita ſingulis ſacramentis ſanctæ eccleſiæ præcipue a ſacerdotibus & clericis exhibeantur, & ut laici ſimiliter exhibeant in quantum ſacerdotes moneant eos & exhortentur.

CAP. III. *Capitula baptiſmum tangentia.*

1. Baptiſmus cum reverentia & honore celebretur, & cum magna cautela, ſub hac forma: N. ego baptizo te, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Et caveat maxime in diſtinctione verborum & in prolatione, in quibus tota virtus conſiſtit ſacramenti & ſalus puerorum. Et in Romano ſub eadem forma doceant frequenter ſacerdotes, laicos baptizare debere pueros in neceſſitate: & poſt inundationem ea facient ſacerdotes pueris quæ ſolent fieri poſt immerſionem.

2. Pro baptiſmo nihil omnino ante exigatur: ſed poſt laudabilis conſuetudo exigi poteſt.

3. Fontes ſub ſera clauſi cuſtodiantur, propter ſortilegia. Chriſma ſimiliter & ſacrum oleum ſub clave ſervetur.

4. Semper ſacerdos interroget laicum diligenter, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit & quid fecerit. Et ſi invenerit laicum diſcrete & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in Romano integre protuliſſe, approbet factum: ſin autem non, baptizet puerum modo debito. Et hic eſt modus: Petre, ſi es baptizatus, non te baptizo; ſi non es baptizatus, ego baptizo te, *&c.*

5. Ad elevandum parvum de fonte, tres ad plus recipiantur; quod enim amplius eſt, a malo eſt.

CAP. IV. *Capitula de ſacramento confirmationis.*

1. Sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem puerorum.

2. Poſt baptiſmum debet ſuſcipi ſacramentum confirmationis.

3. Quod ſi confirmandus adultus fuerit, confiteatur prius, & poſtea confirmetur.

4. Sæpe dicatur laicis, ne expectent diu ad confirmandum pueros adventum epiſcopi, ſed ducant eos ad eum, niſi adeſſe audierint prope: & quod poſſint nomina mutari pueris, ſi velint, in confirmatione, aut ſi viſum fuerit expedire.

5. Nullus ſacerdos confirmare aut conſecrare virgines præſumpſerit: ſolius epiſcopi eſt confirmare, virgines conſecrare, eccleſias dedicare, ordines dare.

CAP. V. *Capitula de ſacramento altaris.*

1. Summa reverentia & honor maximus ſacris altaribus exhibeatur, & maxime ubi ſacroſanctum corpus Domini reſervatur, & Miſſa celebratur.

2. Linteamina altaris & indumenta ſæpe abluantur, ad reverentiam & præſentiam ſalvatoris noſtri, & totius curiæ cæleſtis, quæ cum eo præſens adeſt quotiens Miſſa celebratur.

3. Calices, quibus infirmi communicantur, decorentur, & mundi cuſtodiantur, ut devotius

tius communicent infirmi.

4. Ampullulæ vini & aquæ in ministerio altaris mundæ & integræ habeantur: similiter ampullulæ chrismatis & olei sancti.

5. Non permittant presbyteri diacones (comminatur episcopus eis qui hoc non servant) deferre infirmis sacrosanctum corpus Domini, nisi in necessitate, cum sacerdos absens fuerit; sed semper sacerdos cum magna reverentia & maturitate deferat in pixide eburnea bene clausa, propter casum, & cum lucerna præcedente, cantantes [a] septem psalmos pœnitentiales cum litania pro infirmo, eundo & redeundo. Si longa via fuerit, addant quindecim psalmos, & alias orationes: sic enim debitum persolvunt infirmo, & audientes invitant ad exhibendam Deo reverentiam & honorem & orationem.

[a] Sacerdotem intelligit cum comite clerico & aliis quotquot adsunt.

6. Frequenter moneantur laici, ut, ubicumque viderint deferri corpus Domini, statim genua flectant tamquam Domino & Creatori suo, & junctis manibus, quoadusque transierit, orent.

7. In pulcriori parte altaris cum summa diligentia & honestate sub clave sacrosanctum corpus Domini custodiatur.

8. Nulli clerico permittatur servire altari male ornato,* servato in majori ecclesia, ut nisi in superpellicio aut cappa clausa.

9. Nullus bis in die Missam audeat celebrare, aut cum duplici introitu, nisi in magna necessitate.

10. Nullus antequam matutinas dixerit canonicas, & Primam, præsumat aliqua necessitate celebrare Missam.

11. Ad horas beatæ Virginis semper tertius versus dicatur, capitulo, ut observat H. S. Maria mater gratiæ, & cantentur in ecclesia cum nota & devotione, vel in regendo an cavendo.

CAP. VI. *Capitula de confessione.*

1. Sacerdotes circa confessionem maximam curam adhibeant & cautelam, scilicet ut diligenter peccata inquirant; usitata, sigillatim, insitata, non nisi a longe per aliquam circumstantiam, sic tamen ut ex peccatis detur materia confitendi.

2. Ad audiendum confessiones communiorem locum in ecclesia sibi eligant sacerdotes, ut communiter ab omnibus videri possint: & in locis abditis, aut extra ecclesiam, nullus recipiat confessiones, nisi in magna necessitate vel infirmitate.

3. In confessione habeat sacerdos vultum humilem, & oculos ad terram, nec aspiciat vultum confitentis, maxime mulieris, causa debitæ honestatis, & patienter audiat quæ dixerit in spiritu lenitatis, & ei pro posse suo pluribus modis persuadeat ut confiteatur integre; aliter enim dicat ei nihil valere.

4. *Incestum faciens, deflorans, aut homicida,*
Pontificem quæras: papam, si miseris ignem,
Sacrilegus, patris percussor, vel Sodomita,
Si percussisti clericum, Simonve fuisti.

5. Sacerdotes majora reservent majoribus in confessionibus, sicut homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestum & stupra virginum, iniectiones manuum in parentes, vota fracta, & hujusmodi.

6. Sunt tria in quibus nullus habet potestatem absolvendi, nisi dominus papa vel ejus vicarius, nisi in necessitate; scilicet in iniectione manuum in clericos vel quosuis religiosos, in incendio, per quam sententiam sunt vocati simoniaci; nihilo minus tamen talium rei remittendi ad episcopum.

7. In dubiis semper confessor consulat episcopum aut sapientes viros, nisi ex necessitate; quorum consilio certificatus, soluat securius aut liget, maxime prælatos suos.

8. Audita confessione, semper confessor interroget confitentem si velit abstinere ab omni mortali; aliter vero non absoluat eum, nec injungat ei pœnitentiam, ne inde confidat: sed moneat ut iterum faciat quidquid boni poterit, ut Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

9. In injungendis parvis pœnitentiis sibi caveant sacerdotes: secundum enim qualitatem culpæ & possibilitatem confitentis debet esse qualitas pœnitentiæ, alioquin quod minus est requiretur ab eis.

10. *Cum furto raptus, cum fenore Simonis actus,*
De sic possessis eleemosyna non fit ab ipsis.

11. In furto, rapina, usura, fraude, sibi valde caveant sacerdotes: non alias injungant pœnitentias, scilicet Missarum, eleemosynarum, & hujusmodi, priusquam reddiderint: non enim tale dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

12. Nullus Missas quas injunxerit celebret, nec tricenarium nec annuale, & pro minus nullus triennale & quinquennale.

13. Frequenter presbyteri moneant ad confessionem, & præcipue ab initio quadragesimæ instanter præcipiant venire generaliter ad confessionem.

14. In confessione caveant sibi confessores, ne inquirant nomina personarum cum quibus peccaverint confitentes, sed circumstantias tantum & qualitates: & si confitens indicaverit, arguat eum confessor, & secretum illud teneat sicut confitentis peccatum.

15. Nullus ira, vel odio, vel etiam metu mortis in aliquo audeat revelare confessionem signo vel verbo ullis, generaliter vel specialiter, ut dicendo: Ego scio quales estis. Et si revelaverit, absque misericordia debet degradari.

16. Omnes præcipiant instituta jejunia servari, ut jejunium quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, nisi ex magna & rationabili causa contra fiat, & sextæ feriæ: ex debito enim tenentur facere talia jejunia.

CAP. VII. *Capitula circa matrimonium.*

1. Matrimonium cum honore & reverentia celebretur, nec cum risu & joco; nec contemnatur, etiam si secundæ & tertiæ fiant: antequam fiat, semper tribus dominicis aut tribus festivis diebus æque distantibus, quasi tribus edictis, perquirat sacerdos a populo sub pœna excommunicationis de legitimitate sponsi & sponsæ qui debent conjungi, & ante fidem datam de contrahendo matrimonio, & ante hæc tria edicta nullus audeat aliquo modo matrimonia celebrare.

2. Prohibeant firmiter laicis, per excommunicationem, sortilegia fieri: malefici quoque & celantes consanguinitatem & alia impedimenta matrimonii, votum, ordinem, consanguinitatē,

affinitatem, disparem cultum, compaternitatem, quæ tantum quatuor a matrimonio excludit personas, compatrem, commatrem, filiolum, & fratrem & sororem spiritualem, scilicet, filium vel filiam patrini *.

* Hic deest ex. communic iti pu- plicentur.

3. Nullus sacerdos audeat perficere matrimonium in casu dubio, inconsulto episcopo, sed ad eum semper referat omnes matrimonii dubietates, si opus fuerit.

4. Prohibetur districte sub pœna suspensionis ne ullus sacerdos aut capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando, occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis: celebrato autem matrimonio recipiat fercula sua, & exigat, si necesse fuerit, sicuti consuetum est.

5. Prohibeat sacerdos in ecclesia publice sub excommunicatione ne alter conjugum transeat ad religionem, aut recipiatur nisi per episcopum.

CAP. VIII. *De sacramento Extremæ Vnctionis.*

Infirmi quomodo visitandi & admonendi sint vide Concilium Namnetense cap. 4.

1. Cum reuerentia deferatur oleum sanctum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore & orationum celebritate quæ ad hoc sunt ordinatæ, & nihil inde penitus exigatur, sive a paupere, sive a divite: sed si quid gratis datum fuerit, gratis accipiant.

2. Ad sacramentum extremæ unctionis moneant populum sacerdotes, non tantum divites & senes, sed pauperes & juvenes omnes a tempore discretionis, maxime a quatuordecim annis & supra, & ad omnes communiter, ut se paratos exhibeant, cum necesse fuerit.

3. Doceant frequenter populum hujusmodi sacramentum licite iterari, & sæpe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate unde metus est mortis: & post susceptum licite reverti ad opus conjugale eum qui convaluerit de infirmitate.

4. Librum qui dicitur Manualis habeant singuli sacerdotes parochiales, ubi continetur ordo servitii extremæ unctionis, catechismi, baptismi, & hujusmodi.

5. Habeant singuli Canones pœnitentiales, & ordinarium officium ecclesiæ, secundum usum & modum qui seruatur in ecclesia majori.

Locus hic corruptus est, & deest quidpiam.

6. Moneantur sacerdotes ne testamenta sua ordinent per manum laïcalem, & ipsi frequenter prohibeant laïcis ne sua testamenta faciant sine præsentia sacerdotis, dicat episcopus quod non faciant eis in unum.

Hic incipiunt communia præcepta synodalia.

1. Præcipitur sacerdotibus ut omnes reditus & possessiones ecclesiæ scribant in missalibus suis, & prohibetur penitus presbyteris & parochianis, ne de his quæ sunt ecclesiæ aut presbyteris alienent ab ecclesia, nisi per consilium episcopi.

2. Prohibetur districte ne pro interragio corpus sepeliri differatur, sed post sepulturam exigant laudabiles consuetudines. Idem dicimus de similibus.

3. Quicumque reædificaverit in cemeterio excommunicetur, si principalis pars domus pec se ceciderit.

4. Tribus diebus continuis vocetur excommunicandus, & nisi ad justitiam se obtulerit, & fidem dederit quod veniet ad diem sibi assignatam, ac diem aduersario nuntiaverit, excommunicetur: & excommunicatus nullo modo absolvatur, nisi modo a majori, præterquam in articulo mortis, & tunc tamen data cautione, quod stabit judicio ecclesiæ.

5. Presbyteri super citationibus faciendis credant his qui dederint fidem: sed super excommunicationibus faciendis non credant sine literis. Sententias audacter ferant, latas districte servent, ut citius quam sententiæ deficiant, nemini parcentes, aut timore, aut amore, nec pro absolutis eos habeant, nisi eis bene constiterit.

6. Mortuæ in partu scindantur, si infans credatur vivere; tamen si bene constiterit de morte earum.

7. Sacerdotes audito parochianorum suorum obitu, statim absolvant eos cum psalmis pro defunctis, & collecta.

8. Item inhibetur ne faciant designationes ecclesiarum in manu abbatum, vel quorumlibet patronorum, sed in manu episcopi vel prælati sui.

9. Non permittantur prædicatores super arcas celebrare, nec pulsare campanas per vicos, nec loqui in ecclesiis, nec præsentare reliquias, sed tantum deferant ferenda, & sacerdotes pro illis loquantur.

10. Exhortentur populum semper presbyteri ad dicendam orationem dominicam, & Credo in Deum, & salutationem beatæ Virginis.

11. Moneant semper populum, & maxime mulieres, ne faciant vota sua, nisi cum magna deliberatione, & assensu virorum, & consilio sacerdotum.

12. Nullus sacerdos vel capellanus teneat in domo sua aliqua occasione mulierem, nisi sit mater aut soror, aut talis de qua visum sit episcopo quod careat omni suspicione inhonesta.

13. Prohibetur penitus universis sacerdotibus ludere cum deciis, & interesse spectaculis, vel choreis assistere, & intrare tabernas causa potandi, & sine amictu, scilicet cappa vel pallio vel superpelliceo, & comite clerico vel laïco intrare domos alienas, aut discurrere per vicos & plateas, & ne habeant cappas alatas & vestes inordinatas omnino prohibetur.

14. Nullus clericus vel regularis accipiat decimam de manu laïci, nisi per manum episcopi.

15. Nullus clericus fidejubeat Iudæo vel feneratori, nec obliget pro pignore, aliquo modo ornamenta ecclesiæ vel libros Iudæo.

16. Nullus recipiatur ad prædicandum, nisi sit authentica persona, vel ab episcopo vel archidiacono missus.

17. Nullus clericus faciat jusiurandum, antequam fuerit episcopo præsentatus.

18. Frequenter moneantur laïci, ut non retineant decimas, quas in periculum animarum suarum retinent.

19. Nullus clericus potest sibi retinere decimas jure hereditario possessas, sed auctoritate episcopi possunt clerici fructus recipere, ita tamen quod semper laborent, & quod ad ecclesiam revertantur.

20. Die dominica præcedenti synodum, sacerdotes qui capellanos non habent in suis parochiis, semper inquirant publicè in ecclesia si qui sint infirmi in parochia, & tertia sequenti die visitent eos, si aliqui fuerint infirmi, etiam non requisiti, & faciant quidquid fuerit ad salutem animarum, ne mora, quam facturi sunt in synodo, fiat occasio periculi: eorum nihilo minus tamen etiam saluti procurantes provisionem, quam solent facere per capellanos vicinos qui remanent, & diaconos proprios.

21. Sacerdotes die octavo semper renovent sacramenta ad fontem benedictum oleo & chrismate, & sanctam eucharistiam, ne vetustate aliqui ad indevotionem moveri valeant aut errorem.

22. Si negligentia evenerit, ut, prælecto canone & peracta consecratione, nec vinum nec aqua reperiatur in calice, debet statim infundi utrumque, & sacerdos reiterabit consecrationem ab illo loco canonis, *Simili modo posteaquam cœnatum est*, usque ad finem: ita tamen ut illas duas cruces omittat, quas singulariter fecit super panem. Quod si de simplice vino vel de aqua sine vino fiat consecratio, vinum reputatur pro sacramento, sed aqua non reputatur: & ideo ista negligentia de aqua posita sine vino, major & majori pœnitentia emendanda est.

Luc 22.

23. Si quid ceciderit de sanguine Domini super corporale, rescindendum est ipsum corporale, & in loco reliquiarum observandum: si palla altaris inde tincta fuerit, rescindenda pars illa, & pro reliquiis servanda. Si super infulam, casulam, vel super albam decurrat, similiter fiat. Si super quodlibet vestimentum, comburenda est pars illa, & pulvis in sacrarium reponendus est: si vero in terram ceciderit, lingenda est terra: si in ipsum sanguinem musca, vel aranea, vel aliquid tale ceciderit, quia non sine vomitu & periculo corporis *, est tergendus, & radendus locus ipse, sive lapis, sive lignum, sive terra, & pulvis in sacrario reponendus.

* deest lingi potest.

24. Porro si in ipsum sanguinem musca, vel aranea, vel aliquid tale ceciderit, quia non sine vomitu & periculo corporis aliquando sumi potest, igne cremandum est, & tunc sanguis Domini sumatur: illud tamen quod intus ceciderit prius debet in calice vino perfundi, & quanto cautius fieri poterit, ablui; & postea super piscinam comburi, & illam ablutionem sacerdos sumat. Quod si de corpore Domini super quodlibet aliud vestimentum non incidatur, sed vino abluatur, & a ministro sumatur vinum ipsum. Quod si in " primo datum reiicitur, prout diligentius poterit recipiat, & conjunctum cum vino in calice sumatur: sed integrum sumi non potest, eo quod ore alterius projectum est.

ℓf. id.

25. Reus autem hujus negligentiæ, & qui cum eo particeps fuerit culpæ, competenti subjaceat disciplinæ: si autem supra lignum vel lapidem ceciderit, modus supradictus de sanguine Domini tenendus est.

26. Prohibetur sacerdotibus, ne nimis festinent venire Parisios occasione synodi, & ne magnam faciant moram sese visitādo & reficiendo tam in via quam in civitate. Quidam enim iter arripiunt præcedenti dominica, vel a die Lunæ summo mane, & moram faciunt usque ad sequentem dominicam, & magnum imminet periculum saluti animarum.

27. Districte præcipitur ut quilibet sacerdos habeat in celebratione Missæ, propter munditiam vestimentorum circa altare, unum manutergium.

28. Præcipitur presbyteris, ut cum in canone Missæ inceperint, *Qui pridie*, tenentes hostiam, ne elevent eam statim nimis alte, ita quod possit ab omnibus videri a populo, sed quasi ante pectus detineant, donec dixerint: *Hoc est corpus meum*: & tunc elevent eam, ut possit ab omnibus videri: & post talem susceptionem tam corporis quam sanguinis, & vini puri, aliquantum ab expuendo abstineant: & si abstinere non possunt, in piscinam hoc faciant suaviter & urbane: vinum autem potius rubeum ministretur in calice, propter similitudinem albi vini cum aqua. *Matth. 26.*

29. Prohibetur districte sacerdotibus, ne habeant secum prolem quam in sacro ordine susceperint propter scandalum; & ne in suis domibus habeant scaccos & aleas vel decios, omnino prohibetur.

30. Prohibetur districte sacerdotibus, ne accipiant gazeras vel admodiationes, nisi de decimis, quoniam esset species negotiationis: & ne habeant in pallis suis pecias nisi blavi vel nigri coloris.

31. Similiter præcipitur presbyteris quod immobilia de bonis ecclesiæ acquisita ecclesiis suis tantummodo legent: (nam de jure aliud facere non possunt) de mobilibus vero suis rationabile faciant legatum.

32. Item præcipitur sacerdotibus, ut frequenter dominicis & aliis festivis diebus in aliqua parte sermonis proponant fideliter populo symbolum fidei, & eis diligenter distinguant articulos fidei, & in singulis confirment populum, autoritatibus & rationibus sacræ scripturæ pro posse suo propter hæreticos.

33. Sciatis quod excommunicati sunt omnes illi in synodo, qui fidem dederunt vel acceperunt de celandis matrimoniis: & excommunicatio ista recitetur in parochiis a singulis sacerdotibus.

34. Prohibetur sacerdotibus, ne habeant capellanos habentes cappas manicatas, sicut nec ipsæ personæ debent habere: præcipitur enim omnibus habentibus ecclesias ut ad singula tempora ordinum se ordinandos offerant; & hoc intelligitur in juramento quod fecerunt.

35. Item præcipitur sacerdotibus districtissime, & sub pœna magnæ emendæ, ut custodiant præcepta synodalia quæ scripta sunt in libellis suis. Quidam enim, licet jam elapsi sint tres anni ex quo prædictos libellos habuerunt, ita sunt negligentes, quod nondum habent pixidem eburneam, nec tabernaculum ubi reservetur cum honore corpus Domini, nec fontes sub claue; nec chrisma vel oleum in aliqua capsula.

36. Prohibeant sacerdotes ne fiant choreæ, maxime in tribus locis, in ecclesiis, in cœmeteriis, & in processionibus.

37. Prohibeant sacerdotes per excommunicationem, & maxime tempore vindemiarum, singulis diebus dominicis, ne aliquis Christianus retineat apud se marchum vindemiarum quem

quem Iudæi calcant aliquo modo, propter illam horribilem immunditiam quam in contemptum sacramenti altaris faciunt: & si remanserit, detur porcis, vel expandant ad opus pro fimo.

38. Prohibeant per excommunicationem sæpe ne carnifices permittant Iudæos laniare carnes suas, nisi totum detineant Iudæi.

39. Item districte præcipitur presbyteris ne hostias, licet non sacratas, dent pueris ullo modo: & inhibetur ne celebrent sine caligis.

40. Item prohibetur districte ne sacerdotes cultellum portent cum cuspide, nec clerici eorum.

41. Item districte prohibetur sacerdotibus ne permittant prædicare aliquos ignotos sive illiteratos, etiam extra ecclesiam, sive in viis, sive in plateis, sive in aliis locis parochiæ suæ: & sæpe de dominicis diebus sacerdotes moneant, & etiam sub pœna excommunicationis inhibeant parochianis suis, ne tales audiant propter pericula hæresum & errorum quos seminant.

42. Item districte præcipitur presbyteris quod moneant parochianos suos & parochianas, quod provideant ecclesiæ Parisiensi, quæ multum indiget albis, & stolis, & toallis, & hujusmodi.

43. Item moneant solicite & assidue parochianos suos, ut in Albigenses hæreticos se accingant, & iterum eamdem habebunt indulgentiam quam alias habuerunt.

44. Item moneant presbyteri sub pœna excommunicationis omnes illos qui crucem habuerunt, & votum suum non sunt prosecuti, quod crucem suam & proponant resumere, & portent.

45. Item præcipitur omnibus presbyteris, quod excommunicent in generali omnes illos qui fecerunt conspirationes contra presbyteros suos, vel contra ecclesias suas.

46. Item præcipitur presbyteris, ut cum aliquis confitetur eis, se fidem dedisse alicui mulieri de matrimonio contrahendo cum ea, & post fidem datam cognovit eam, non dent ei licentiam contrahendi cum alia, quoniam sequens carnalis copula cum illa cui fidem dedit matrimonium confirmavit.

47. Item districte præcipitur presbyteris & sub excommunicatione, ne aliquos matrimonio clandestino conjungant vel benedicant.

48. Item excommunicentur omnes illi qui faciunt se conjungi clandestine, aut benedici, & omnes illi qui interesse præsumunt sacerdotes.

49. Item præcipitur presbyteris ut, quotiens dubium erit quando aliqua jejunia vel processiones institutæ fieri debent, sicut in festo sancti Marci, petant a decano loci, & sine ejus consilio ea facere non præsumant.

50. Item præcipitur presbyteris, ut, quando mulieres post puerperium veniunt ad purificationem, dent eis tantummodo panem benedictum, & corpus Domini eis nullo modo propinent, nisi expresse petant, & prius confessæ fuerint.

51. Item moneant presbyteri parochianos suos in confessionibus & in prædicationibus suis ut saltem semel in anno peregrinando visitent ecclesiam Parisiensem.

52. Præcipitur districte omnibus presbyteris, ut pro domino rege faciant specialem commemorationem, quando poterunt.

53. Item præcipitur presbyteris, quod singuli scribant nomina parochianorum suorum confratrum ecclesiæ Parisiensis, & etiam scribant pro quanto quilibet est confrater.

54. Item præcipitur presbyteris, ne recipiant capellanos sine conscientia episcopi vel archidiaconi.

55. Item præcipitur presbyteris, quod nihil exigant a parochianis suis, eo quod testimonium dant pro eis, quando debent matrimonium contrahere.

56. Item prohibetur districte, ne diaconi ullo modo audiant confessiones, nisi in arctissima necessitate; claves enim non habent, nec possunt absolvere.

57. Præcipimus omnibus decanis, quod inquirant de cætero, & in scriptum redigant nomina omnium presbyterorum, qui in decanatibus suis decedent, eaque deferant ad synodum recitanda, ut oremus pro eis, & moneantur singuli presbyteri ut faciant servitium speciale: hoc enim libentissime debent facere, quia, cum decesserint, fiet similiter pro eis.

58. Item districte præcipitur presbyteris omnibus, quod excommunicent ter in anno scilicet in pascha, in nativitate Domini, & in festo ecclesiæ, omnes illos qui scienter celant feuda Paris. & omnes illos qui sciunt super hoc aliquid, nisi illud revelaverint Parisiensi episcopo, vel ejus mandatario.

59. Item præcipimus singulis presbyteris, quod annuatim, idque in crastino S. Trinitatis, anniversarium omnium confratrum B. Mariæ per totam Parisiensem diœcesim celebretur.

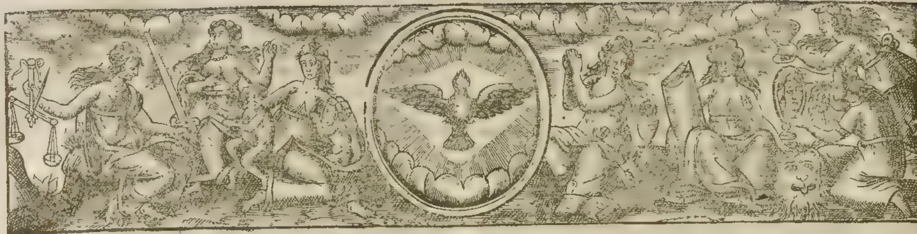
60. Præcipimus ut moneantur, non Iudæis præstare rotas, secundum quod præceptum est: alioquin compellantur per excommunicationem.

NOTA SEV. BINII.

Odo Henrici II. Anglorum regis, & regis Gallorum consanguineus, invitus ad episcopatum Parisiensem Mauritio mortuo raptus est. Puer eleemosynam condiebat lacrymis. Adolescentem Gregorius VIII. pene pari episcopis honore excepit. Quem in Anglia redditum uberem habebat, tribus scholasticis pauperibus dispersit deditque: ita ut pavitione sua ditaret. Vixit ad annum 1175. Vide plura apud Petrum Blesensem, epist. 127. & 128. Vide & Baron. Tom. 12; anno 1187. num. 21.

G. COSS.

Male has constitutiones Binius retulit ad Gregorii VIII. pontificatum, qui obiit an. 1187. cum Odo, Parisiensis episcopus non fuerit, nisi post novem ut minimum annos. Mauritio enim successit, qui anno demum obiit 1196.

APPENDIX
AD TOMVM DECIMVM CONCILIORVM.

ANNO CHRISTI 1073.

CONCILIVM CABILONENSE A anno MLXXIII.

Nus ejus titulus editus est supra, pag. 808. nam quæ illic afferuntur ex Hugone Flaviniacensi, Cabilonense concilium consecuta sunt, nihilque ad illud attinent. Quæ præcedunt in eodem chronico, quanquam de hujus concilii actis nihil habent, propius tamen ad illud spectant. Sunt autem his concepta verbis. Anno ab Incarnatione Domini MLXXIII. Alexander papa Giraldum Ostiensem episcopum, qui Petro successerat, ad Gallias destinavit, & vices suas ei per Franciam & Burgundiam commisit. At ille ex præcepto papæ concilium apud Cabilonem instituit, cui præerat Roclenus episcopus, litteris apprime eruditus, & in lectione Divinorum voluminum studiosissimus. *Hæc tantum Hugo Flaviniacensis: qui addit interim mortuum esse Alexandrum papam, creatumque Gregorium.*

ANNO CHRISTI 1073.

CONCILIVM IN NOVEMPOPULONIA, anno Domini MLXXIII.

HVjus memoriam concilij debemus Greg. VII. epistolæ 16. lib. 1. ad Giraldū Ostiensem episcopum, legatum suum, quem reprehendit, quod rerum in concilio gestarum rationem ut redderet, Romam non rediisset, aut saltem socium suum misisset. Miramur, *inquit*, & multum anxij sumus, quod cum semper consuetum & valde necessarium fuerit, ut si quando legatus apostolicæ sedis concilium in remotis partibus celebravit, sine mora, ad annunciandum omnia quæ egisset, reverteretur: tua fraternitas post peractam synodum, in qua tot negotia emerserunt, nec ad nos rediit, nec eum qui secum est, considerata vel necessitate, vel nostra expectatione, remisit. Nobis equidem gratum est quod pro negotiis S. R. E. in Hispaniam pofectus es: sed debuerat prudentia tua aut illum quem tibi adjunximus, aut aliquem, qui synodo interfuisset, quique omnia vice tua nobis rationabiliter expedire sciret, ad nos dixerisset: quatenus perspectis omnibus, confirmanda confirmaremus, & si qua mutanda viderentur, discreta ratione mutaremus. Licet enim litteris tuis aliqua nobis gestorum tuorum notitia apparuerit, &c.

ANNO CHRISTI 1073.

Magnam fuisse synodum hanc ex his verbis apparet, in qua tot negotia emerserunt. *Addit deinde, multos ad sedem apostolicam querelas suas detulisse*: quorum alij injuste se excommunicatos, alij inordinate depositos, alij immerito interdictos conqueruntur. *Nominatim autem de Guillelmo Auscitano archiepiscopo hæc subiicit*: Cum ob id solum quia excommunicato scienter communicaverat, eum esse depositum, & tamen in examinatione ejus de objectis criminibus, præter quod domnum & prædecessorem nostrum Alexandrum papam sibi ignovisse fatebatur, non eum se canonice expurgasse, sed expurgare voluisse dixisti. *Tum*: Hoc tamen consulentibus fratribus, & coepiscopis nostris, & cardinalibus, inter cætera nos decrevisse cognoscas: ut præfatus Auscienfis archiepiscopus, propter hoc solum quia communicavit excommunicato, dejectioni subjacere non debeat: ita tamen si de objectis aliis criminibus se expurgare poterit. Pontium vero Bigorritanum dictum episcopum, quem simili de causa depositum esse nunciasti, ad nos venisse cognoscas: sed honori tuo providentes, nulla querelis ejus responsa dedimus. Attamen quia in paribus causis paria jura tenenda sunt, fraternitati tuæ scribimus, ut..... officij sui restitutione non careat. *Hæc Gregorius, ex quibus rerum in hoc concilio actarum aliqualem exprimere notitiam possumus. Esse autē in Novempopulania celebratam, Auscitani & Bigorritani antistitum causæ docent. Ita intellexit Sirmondus noster, qui in notis ad Goffridi Vindocinensis epistolam 18. lib. 1.* Gregorius, *inquit*, VII. synodum ab eodem (*Giraldo*) in Novempopulis coactam commemorat, lib. 1. epist. 16.

Hoc absoluto concilio profectum esse Giraldum in Hispaniam, apparet ex iis quæ supra desciptæ sunt.

ADDITIO

ANNO CHRISTI 1075.

CONCILIVM BENEVENTANVM.

In quo confirmatum jus abbatiæ S. Sophiæ in duas ecclesias anno Domini MLXXV.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi Domini æterni, & in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Anno Dominicæ Incarnationis MLXXV. Domino Gregorio VII. summo Pontifice Romano, secundo anno Pontificatus sui feliciter præsidente. Cum ego Milo domini nutu Beneventanæ provinciæ archiepiscopus, primo anno nostri præsulatus, more ecclesiastico solemniter synodali autoritate in basilica sanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ agerem, una cum Godefrido Terosano episcopo, seu cum episcopis & abbatibus ad nostram diœcesim pertinentibus, pariter nobiscum venerabiliter residentibus, scilicet Bernardo Agathensi, Alberto Bobianensi, Petro Guardiensi, Rutgero Civitatensi, Gilberto Telesinensi, Mainardo T''.... (Arianensi) Ioanne nostræ ecclesiæ archipresbytero, Alberto abbate sancti Modesti, Laurentio Neapolitano, Savino abbate sancti Lupi; necnon domino Landulpho principe,& Stephano Schuldachis, cæterisque nobilibus Beneventanis, cum pluribus pondus testimonii habentibus.

Inter alia vero quæ hinc inde agebantur & reservabantur, Madelmus cœnobii sanctæ Sophiæ abbas surrexit in medio conventus,& proclamavit super episcopum Draconarii, nomine Campo, pro duabus ecclesiis ad prædictum monasterium sanctæ Sophiæ pertinentibus: quarum altera dicitur sancta Maria in Alcino; altera vero sancti Benedicti in eadem civitate sua. Ad hæc episcopus Campo de hoc negotio requisitus, respondit; olim quidem majorumque nostrorum tempore illas prædictas ecclesias duas ad præfatum monasterium vere pertinuisse per quædam munimina: sed postea furata fuisse, & taliter jam dictas ecclesias ad suum jus redactas fuisse,& usque modo jure tenuisse.

Tunc prædictus abbas protulit præceptum sigillatum, in quo continebatur, quomodo a nostro prædecessore beatę pięque memorię Vldarico archiepiscopo confirmatum ac testatum fuisset de illis duabus ecclesiis ad prædictum monasterium sanctæ Sophiæ, ipsius monasterii abbate Amico, adversus Leonem tunc temporis Draconariæ ecclesię prędidentem, in præsentia quidem archiepiscopi Vldarici & Dodonis Rossellani episcopi, sed & Bernardi episcopi & cancellarii sanctę Romanæ sedis domini Nicolai papæ legati, aliorumque episcoporum seu abbatum, qui synodali tunc conventui intererant. Cumque pręceptum perlegeretur, Mainardus T''.... (Arianensis) episcopus, & Alpherius archidiaconus, & Rofridus diaconus & bibliothecarius nostræ ecclesię, sed & plures alii boni testimonii viri, responderunt, & consenserunt, & confirmarunt in præsentia nostra, ita verum esse quemadmodum in principio legebatur, eo quod salva fide, sine ulla falsitate,ita feliciter reminiscerentur esse.

Itaque episcopus jam sæpe dictus Campo pręter suam existimationem, audiens atque intelligens veritatem & scriptis & bonorum virorum testimoniis, nolens alia pro aliis objicere, maxime in tali conventu,& quod non decet episcopum vel aliquem catholicum virum, in re, vera ubi non sunt, quærere, ultra nihil habens quod responderet, cunctis audientibus, sicut justitia decebat episcopum vel aliquem catholicum virum, reticuit: & se deinceps extorrem fieri præcepit, atque promisit nunquam se amplius inde agere cum prædicto abbate & successoribus, tantum reservata sibi canonica & parochiali autoritate.

Pręterea ergo nostra benevolentia omnibus quidem obnoxia, sed maxime dominum timentibus & domesticis fidei comes, in re mota decrevit in eadem synodo, cum omnium assensu, secundum canonum autoritatem, fieri præceptum ad partem prędicti monasterii & nostro sigillo corroborari,& propria manu signari ac confirmari, simul cum prędictis episcopis & abbatibus, omnique synodali conventu: ita ut in posterum, sine ulla contradictione pręsentium vel etiam futurorum, habeat ac possideat prædictus cum suis sequacibus jure perpetuo prædictas ecclesias, cum omnibus hodie earum pertinentiis & deinceps in futuro juxta textum & autoritatem pręcepti a nostro prędecessore bonæ recordationis Vldarico archiepiscopo, de iis ecclesiis ad idem monasterium canonico jure confirmati: nulla ratione Campo supradicto episcopo, vel successoribus suis, vel quibuslibet personis, calumniantibus deinceps vel refragantibus.

Scriptum autem per manus Ioannis clerici & cantoris nostrę ecclesiæ, mense Martio Ind. XIV. Datum vero per manus supradicti Rofridi diaconi atque bibliothecarii, die videlicet Kal. April.

Signum Milonis archiepiscopi.
Ego qui supra Godefridus Teresanus antistes.
Ego qui supra Bernardus Agathensis episcopus.
Ego qui supra Bernardus Bobianensis episcopus.
Ego Meinardus T...... episcopus.
Signum crucis factum per manum supradicti Petri Guardiensis episc.
Ego qui supra Ioannes archipresbyter.
Ego Sabinus abbas.
Ego Rusgerus Civitatensis episc.
Signum crucis factum per manus supradicti Gilberti Telesini episc.
Ego Rubertus Florentinus episc.
Ego Nicolaus Termolensis episc.
Ego Azzo Lucerinus episc.
Ego VVilielmus Larinensis subscripsi.
Signum crucis factum per manus abbatis Leopoldi monasterii domini Salvatoris de Telesia.
Signum crucis factum per manus supradicti Alberici abbatis.

Anno Christi 1075. & 1076.

ADDITIO AD CONCILIVM APVD S. Maxentium & Concilium Pictavense.

Quorum supra mentio pag. 345.

Celebratam esse hanc synodum adversus hæreseos Berengarianæ fautores, diserte affirmat Ioannes Chanutus in notitia Burdegalensium archiepiscoporum. Quod unde acceperit, quanquam incertum est: tamen non temere ab eo affirmatum, neque nisi ex certis, quæ viderit, monumentis, ipsisque fortasse concilij actis, crediderim. Et hoc innuere videtur chronicon S. Maxentij, cujus verba superius descripta sunt. Nam post factam Pictavensis concilij mentionem, quod tenuit, *inquit*, Giraudus legatus de corpore & sanguine Domini: *addit*: Fueratque aliud concilium apud S. Maxentium, &c. *Chanutus anno* M L X X I I I. *illud collocat. sed major chronico S. Maxentij fides: ex quo habemus anno* M L X X V. *primum habitum esse concilium apud S. Maxentium VII. Kal. Iul. ac deinde Pictavense anno eodem, Id. Ianvarij. Quæ absurda videbuntur ijs qui non animadvertēt ijs temporibus anni primordium in Galliis a verno tempore ductum esse. Itaque Idibus Ianvariis, quibus habitum est Pictavense concilium, labebatur adhuc in Gallia annus* M L X X V. *Nos vero Romanam anni rationem secuti, anno* M L X X V I. *Kal. Ianvariis inchoato illud assignamus.*

Anno Christi 1080.

CONCILIVM BVRGENSE

In quo Romani sacrorum ritus imperati, & alia ad disciplinam ecclesiasticam spectantia, anno Domini M L X X X.

Ioannes Mariana histor. Hispan. lib. IX. *cap.* XI. Missa, *inquit*, abs Rege (*Alfonso*) Romam legatio, enixe Pontificem postulante, uti rei ecclesiasticæ, in quam vitio temporum, hominum culpa, depravati mores incubuerant, constituendæ, novisque institutis componendæ causa, legatus in Hispaniam cum amplissimis mandatis & potestate mitteretur. Missus a Gregorio VII. Pont. Max. Ricardus Massiliensis abbas, anno hujus sæculi septuagesimo [a] sexto, Burgis in citeriore Hispania concilium episcoporum agitavit. In quo, regiæ voluntati morem gerens, in omni regno ejus Romanum ministerium confirmavit. Sic Pelagius Ovetensis loquitur [b], ut ego interpretor. Leges ecclesiæ veteres in mores revocatæ: ac præsertim, quod in Germania non absque motu factitatum erat, uxores sacerdotibus detractæ, quas, prisci moris obliti, & voluptatum illecebris superati, plerique habere consueverant. Quæ res sanctissimo pontifici invidiam peperit, usque eo ut conviciis & contumeliis probrosisque carminibus passim ejus nomen proscinderent. Adeo grave est assueta relinquere, & veteres mores nova censura mutare. Præterea Aragoniæ exemplo, precandi ritus ex Romano more sanciti: prisca Gotthorum instituta rebus Divinis procurandis, propitiando numine antiquata.

[a] *Vide notas nostras.*

[b] *Easdem de hoc loco consule.*

NOTÆ G. COSS.

Ricardus monachus S. Victoris Massiliensis, presbyter cardinalis ab Alexandro II. creatus, a Gregorio VII. in Hispaniam legatus mittitur anno M L X X V I I I. ut scribit Gregorius ipse epistola 21. lib. V. Abbas Massiliensis constituitur anno M L X X I X. in locum Bernardi fratris, cardinalis: ut ex eiusdem epistola 7. lib. VII. discimus. Qui stare igitur potest, quod ait Mariana, missum in Hispaniam a Pontifice Ricardum abbatem Massiliensem anno M L X X V I? Altera in Hispaniam legatione functum eundem esse anno M L X X I X. docet epistola 6. libri VII. qua hortatur Alfonsum regem Gregorius, ut illam, qua de hic agitur, sacrorum mutationem instituat: ex quo apparet, non ante annum illum M L X X I X. Burgense hac de re concilium a Ricardo habitum esse. Quando igitur celebratum dicemus? Si Pelagium Ovetensem consulimus, augetur difficultas. Æram enim ille M C X X I I I. assignat, quæ cum anno Christi M L X X X V. congruit. At serius profecto, cum anno M L X X X. scribat Gregorius epistolam tertiam libri VIII. cuius ipso initio significat id perfectum esse. Anno igitur M L X X X. habitam hanc synodum crediderim: atque apud Pelagium Ovetensem, errorem in numeros, librarii vitio, irrepsisse: scriptum nimirum, MCXXIII. pro MCXVIII. qui annus æræ Hispanicæ, respondet anno Christi M L X X X. Mariana vero qui annum Christri assignat M L X X V I. legebat sine dubio, æra M C X I I I I.

Romanum mysterium hic esse confirmatum scribit Pelagius: Romanos scilicet ritus mysteriorum, officiorumque Divinorum: atque hanc loquendi formam, ne temere factum putemus, autor sermone barbarus bis usurpat. Mariana ministerium reponit. In quo rursum ab eo dissentio.

Quidquid egerit concilio suo Ricardus, etiam assentiente & annitente rege, obtinere non potuit, ut omnino Gotthicus ritus abrogaretur. Id vero postea perfectum in Legionensi concilio, anno M X C I., quod quidem ad Castellanum regnum attinet. Nam de Aragonia vide concilia Hispanica anno M L X V I I I. Tomo IX.

Hic observa Castellanum regnum vocari a Mariana Hispaniam citeriorem. Scilicet homini Hispano Toleti commoranti citerior erat, cisque Iberum, Hispaniæ pars illa. Ego vero ad annum illum M L X V I I I. Aragoniam vocavi, citeriorem Hispaniam, Romanos secutus, quibus, uti & nobis, pars ista propior, & citra Iberum est.

Burgense Ricardi concilium non agnoscit Rodericus Toletanus, immo vix asseruit in Hispanias missum, cum addit cœpisse irregularius se habere. Vidit Philippus Labbe noster, in hoc Marianā cum Roderico non consentire. Præfert autem Rodericum, utpote trecentis & eo amplius annis antiquiorem: ego vero Marianam, quippe consentientem cum Pelagio Ovetensi, qui annis ferme ducentis Roderico est vetustior.

Anno Christi 1080.

CONCILIVM SENONENSE anno M L X X X.

A Richerio archiepiscopo celebratum.

Ex Gallia Christiana in Richerio Senonensi archiepiscopo.

Synodum celebravit (Richerius) Senonis mense Octobri, anno Domini M L X X X. cui interfuere Goffridus Parisiensis, Goffridus Carnotensis, Philippus Trecensis, Galtherus Meldensis, Arnulfus Aurelianensis, episcopi; Arnulphus sanctæ Columbæ, Isambardus S. Germani Parisiensis, Guibertus S. Germani Autissiodorensis, Erminus S. Petri Melodunensis, Galtherus S. Petri Ferrariensis, Robertus S. Florentini Bonævallis, Guillelmus S. Remigij Senonensis, abbates. *Hoc tantum in Gallia Christiana Claudij Roberti. Quid autem in concilio sit actum, omnino latet.*

GREGORII PAPÆ VII. epistola

Ad episcopos Galliæ, Narbonensis, Gasconiæ, & Hispaniæ.

Amatum Oleronensem episcopum, legatum apostolicum constituit.

Edidit Baluzius ad Tom. II. de concord.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, regibus,

regibus, principibus, clericis quoque, ac laicis, in Narbonensi Gallia, Gasconia, Hispaniaque regione, salutem & apostolicam benedictionem.

DILECTISSIMI fratres & filij, prudentiæ vestræ manifestissime notum est, quod Romana ecclesia hanc consuetudinem habuit ab ipsis fundationis suæ primordiis, ut ad omnes partes, quæ Christianæ religionis titulo prænotantur, suos legatos mitteret: quatinus ea quæ gubernator & rector ejusdem Romanæ ecclesiæ per suam præsentiam expedire non prævalet, vice sua legatis concessa, monita salutis, ac morum honestatem, per eos cunctis per orbem terrarum constitutis ecclesiis nunciaret, easque apostolica doctrina in omnibus quæ sacræ religioni conveniunt, diligenter instrueret. Proinde horum præsentium portitorem, venerabilem confratrem nostrum Amatum episcopum, ad partes vestras dirigimus: ut quæ ibi vitia eradicanda sunt, a fundamento evulsis, plantaria virtutum, Deo autore, solerti vigilantia, plantare procuret. Quem, sicut nostram, immo B. Petri præsentiam, vos suscipere apostolica autoritate jubemus: ac sic pro reverentia apostolicæ sedis, cujus nuncius est, vos in omnibus sibi obedire, atque eum audire mandamus, ut propriam faciem nostram, seu nostræ vivæ vocis oracula. Scriptum est enim: *Qui vos audit, me audit.* (*Luc. 10.*) Agite itaque prudenter ac religiose: & sic vos obedientes Deo, & sancto Petro in omnibus exhibete: quatinus, ipso apostolorum principe interveniente, utriusque vitæ gloriam & felicitatem consequi mereamini.

ANNO CHRISTI 1086.

** CONCILIABVLVM RAVENNENSE

In quo Ravennatis ecclesiæ privilegia a Wiberto antipapa, qui Clemens appellari volebat, confirmata sunt anno Domini M. LXXXVI.

VVIBERTUS, *inquit Rubeus, libro* V. *Ravenn. hist.* Ravennam regressus, novo anno ineunte, in æde Ursiana conventum aliquot cardinalium atque episcoporum habuit; Ravennatisque ecclesiæ bona confirmavit hoc diplomate, quod adhuc extat: „Clemens episcopus, servus servorum Dei, sanctæ Ravennati ecclesiæ, omnibusque futuris in illa archiepiscopis per eam in perpetuum. Cum ad nos ecclesiarum cura respiciat, & de singulis cogitare conveniat, & ex debito suscepti regiminis, omnibus nos providere oporteat: specialiter tamen, & maxime Ravennati prospicere debemus ecclesiæ, cui præsumus, Deo propitio, ut sponsæ & filiæ. Hujus igitur miserias nimis ægre ferentes, & quantum in nobis est, amputare volentes, hoc remedii genere, hoc consilii antidoto tandem subvenire curavimus, ut consideratis privilegiis decessorum nostrorum Romanorum pontificum, & præceptis imperatorum, quæ in archivio nostræ Ravennatis ecclesiæ continentur, quæcunque in illis leguntur, privilegii nostri adstipulatione firmentur, ut sublatis de cætero seminariis litium, nec Romana ecclesia Ravennati ecclesiæ, mater filiæ suæ, injuriam faciat, nec matri filia contradicat, sed dignitatem suam utraque possideat. Et deinde quid melius, quid Deo jucundius, quam scandala tollere, lites reprimere, pacem componere, ecclesiarum concordiam videre? Iis Deus lætatur, & gaudet, & talibus, super omne sacrificium, placatur muneribus. Consentientibus igitur, & collaudantibus primo cardinalibus nostris, Ruberto sancti Marci, & Anastasio sanctæ Anastasiæ, confratribus & coepiscopis nostris, Rolando Tarvisino, Milone Paduano, Hecelino Vincentino, Fulcone Forosempronìense, Thebaldo Castellano, aliisque quampluribus, qui fuere præsentes: hujus nostri privilegii autoritate firmamus quæcunque in privilegiis Romanorum pontificum leguntur, Pauli, Sergii, Anastasii, Leonis, Hadriani, Eugenii; Theodosii, Valentiniani, Ludovici, Caroli, Othonis, Chunradi, Henrici, & aliorum: omnes donationes & concessiones illorum, quas Ravennati fecisse perhibentur ecclesiæ, tam in episcopatibus, quam in abbatiis, comitatibus, exarchatu, cæterisque similibus, quæ in privilegiis & præceptis plenius habentur, hujus scripturæ nostræ assertione munimus. Decernentes, & autoritate apostolica statuentes, ut si quis contra hoc nostrum privilegium venire tentaverit, si quis contradictor extiterit, sit anathema, maranatha, sitque pars ejus cum Pilato, & Herode, & Iuda traditore. Quod ut certius credatur, & ab omnibus diligentius observetur, sigillo nostro præsentes litteras statuimus roborari. Acta sunt hæc Ravennæ, in plenaria synodo, in matrice ecclesia, quæ dicitur Agiæ Anastaseos, anno Dominicæ Incarnationis millesimo octuagesimo sexto, imperante Henrico tertio Romanorum Augusto, anno imperii ejus secundo, Indict. nona, tertio Kal. Mart.

OBSERVATIO.

PERGIT *Rubeus*: His unis litteris pontificio solio vacante scriptis, Vvibertum se Clementem appellasse novi: reliquis deinde omnibus, quas viderim, se perpetuo Vvibertum archiepiscopum vocavit. Quodque majori notatione atque animadversione dignum est, in quibus talibus ipse se Vvibertum nominat, eas factas esse tempore Clementis papæ dicit, ut duo, iidemque omnino inter se diversi videri possint, Vvibertus archiepiscopus, & Clemens pseudopontifex. Cumque hoc tempore, pontifices maximi, summi pontifices, & universales papæ, & quidem jure, scribantur: hunc unico papæ vocabulo, nullo præterea adjecto titulo, ubique exaratum legi. Id puto factum, quod populi, Ravennatis præsertim provinciæ, in qua ipse plurimum morabatur, illum nequaquam verum pontificem ducerent, quamquam metu impulsi, de illo in tabulis mentionem scribæ facerent. Illa autem eo modo scribebat ipse, quod ejus adhuc fluctuaret animus, neque se palam pontificem maximum jactare, conscientia deterritus, auderet. Hinc se modo Clementem, idque, uti docui, semel tantum, cum esset in episcoporum conventu, & pontificia vacaret sedes, modo Vvibertum archiepiscopum, idque perpetuo, affirmabat.

ANNO CHRISTI 1090.

** CONCILIVM NARBONENSE PROVINCIALE

Habitum anno Domini MXC.

A Dalmatio Narbonensi archiepiscopo.

De juribus Crassensis monasterii.

PARS PRIOR ACTORVM.

IN nomine Domini. In concilio apud Narbonam ad honorem Dei celebrato, veniens domnus Rotbertus abbas, cum majori parte conventus sibi commissi, ante præsentiam domini Dalmatii Dei gratia Narbonensis archiepiscopi,

ANNO CHRISTI 1090.

episcopi, atque ejusdem ecclesiæ suffraganeorum, Tolosani, Carcassonensis, Helenensis, & Biterrensis, seu Magalonensis, episcoporum, & canonicorum ejusdem ecclesiæ Narbonensis, cæterorumque virorum religiosorum, abbatum, & nobilium virorum, qui venerant ad dictum sanctum concilium.

Proclamavit siquidem dictus abbas, cum majori parte sui conventus, contra præfatum dominum Dalmatium archiepiscopum, coram toto concilio, quia injuste molestabat eos super abbatia quondam sancti Laurentii, quæ propter terræ malitiam erat redacta in prioratum: quæ abbatia, sive prioratus, dicebat esse pleno jure Crassensis monasterii sub censu annuo unius vaccæ optimæ, vel decem solidorum Narbonensium monetæ curribilis, quod magis canonici Narbonenses recipere elegerint. quod censum tenetur solvere Crassense monasterium dictis canonicis ratione feudi. Item conquerebantur abbas & dicta pars conventus sui, coram toto sancto concilio, quod præfatus dominus Dalmatius Narbonensis archiepiscopus, & canonici S. Iusti, prioratum S. Martini, olim existens abbatia monasterii Crassensis propria, & ecclesias parochiales, ac heremas, & capellanos, clericos, & laicos parochianos dictarum ecclesiarum Crassensis monasterii, sitos in Narbonensi diœcesi, molestabant injuste, eos de facto interdicendo, & aliis modis infestando: & quod nihil habebant in aliquo vel aliquibus de prædictis, vel habere debebant aliquo jure diocesiano vel episcopali, nisi unum sextarium tantum olei persolvendum ad mensuram Narbonensem curribilem terræ, pro omnibus supradictis, feria IV. capitis jejunii annuatim, pro jure episcopali quod petent in prædictis, cum omnia supradicta sint per privilegia sanctæ Romanæ ecclesiæ exempta ab omni jurisdictione episcopali, & dicto Crassensi monasterio concessa jure pleno. Cæterum petierunt similiter dictus abbas, & pars sua monachorum, abbatiam sancti Polycarpi, plenarie Crassensi abbati, & ejus monasterio pertinere.

Et contra dictus dominus Dalmatius Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, & canonici sancti Iusti & Pastoris, negabant omnia ista ita esse, & asserebant omnia supradicta ad Narbonensem ecclesiam de jure communi in omnibus pertinere. Et cum fuisset super iis in dicto sancto concilio hinc inde diu proclamatum, & privilegia sanctæ Romanæ ecclesiæ perlecta, ubi omnis prioratus ecclesiæ parochialis & heremæ Crassensis monasterii siti in Narbonensi diœcesi plenius continetur, totum sanctum concilium ordinavit & dixit, quod justum erat quod tam Narbonensis ecclesia, quam abbas monasterii & monachi Crassenses, haberent jus suum in prædictis, & ne privilegia sanctæ Romanæ ecclesiæ dicto monasterio concessa in aliquo frangerentur.

Ego igitur domnus Dalmatius Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, ex judicio & consilio præsentium episcoporum suffraganeorum Narbonensis ecclesiæ, & canonicorum sancti Iusti & Pastoris, dimitto atque relinquo & in perpetuum concedo prioratus & ecclesias parochiales, & heremas, ac earundem capellanos, & earundem clericos parochiales, & parochianos, secundum quod omnia continentur plenius in privilegiis sanctæ Romanæ ecclesiæ, prædicto

A Rotberto abbati Crassensis monasterii, ejusque monachis, & eorum successoribus, ad honorem Dei, & sancti Benedicti, regendas, & perpetuo habendas, & in omnibus gubernandas, remota omni jurisdictione diocesiana vel episcopali: tali videlicet ratione, ut pro omnibus ecclesiis, prioribus, & prioratibus, eorumque clericis, capellanis, & parochianis, ratione omnis jurisdictionis episcopalis, unum sextarium olei feria IV. capitis jejunii solvant abbates & Crassenses monachi canonicis sancti Iusti & Pastoris, & nihil amplius teneantur facere sedi Narbonensis ecclesiæ pro omnibus supradictis. Et prædicta loca sancti Laurentii, & sancti Poly-
B carpi dimitto & concedo similiter ex judicio & consilio omnium supradictorum, tam episcoporum, quam canonicorum sancti Iusti & Pastoris, dicto abbati & monasterio in perpetuum, ea videlicet ratione, quod locus sancti Laurentii cum suis pertinentiis, qui antiquitus abbatia fuit, pertinet ad dominium sancti Iusti & Pastoris, & unam vaccam optimam, aut decem solidos Narbonenses curribiles, quod istorum magis clerici seu canonici sancti Iusti & Pastoris recipere elegerint, reddent abbas & monachi Crassenses beato Iusto & canonicis ejus annuatim, a natale Domini usque ad Carnisprivium, & nihil amplius priores, vel clerici, seu gubernatores, qui
C præ monasterio fuerint præfati sancti Laurentii, teneantur reddere vel facere archiepiscopo, vel canonicis, aut eorum successoribus, pro dicto loco, ecclesiis, & pertinentiis ejusdem sancti Laurentii. Præterea præfatus dominus Rotbertus abbas Crassensis, & pars ejusdem monachorum præsentium, prædictum sextarium olei assignarunt prædictis canonicis sancti Iusti & Pastoris, super locum sancti Laurentii, ad mensuram rectam Narbonensem curribilem, in prædicta feria IV. Carnisprivii perpetuo solvendum, & apud Narbonam portandum, pro omnibus juribus diocesianis vel episcopalibus, quæ Narbonensis ecclesia posset petere aliquo jure vel ratione, in aliquo vel in aliquibus prioratibus,
D ecclesiis parochialibus, vel heremis, Crassensis monasterii, sitis in diœcesi Narbonensi, & scriptis in privilegiis sanctæ Romanæ ecclesiæ, concessis monasterio Crassensi. Cæterum abbatiam sancti Polycarpi ego jam dictus domnus Dalmatius Dei gratia archiepiscopus Narbonensis, cum consilio & voluntate omnium prædictorum, & specialiter canonicorum sancti Iusti & Pastoris, præfato Crassensi abbati, ejusque successoribus, committo & trado perpetuo gubernandam, ut juxta regulam beati Benedicti, abbates ibi de Crassensi monasterio eligantur & ordinentur, consentiente ac laudante archiepiscopo Narbonensi, ejusque successoribus, & ab eisdem electi
E in abbates benedicantur, & debitam subjectionem prædictæ sedi Narbonensi promittant, & in manu ejus archiepiscopi obedientiam & reverentiam secundum Deum in omnibus profiteantur.

Factum est hoc anno ab Incarnatione Domini MXC. XIII. Kalend. Aprilis, regnante rege Ludoico, in præsentia domini Dalmatii Dei gratia Narbonensis archiepiscopi, qui hanc chartam fieri jussit, & subscriptis nominibus, tam episcoporum, quam aliorum, & canonicorum sancti Iusti & Pastoris, adnotari fecit, & in prædicta charta hoc signum sanctæ crucis † fecit, &

tam

ANNO CHRISTI 1090.

ANNO CHRISTI 1090.

tam ipse, quam dominus dictus abbas Rotbertus, A alios hanc chartam firmare rogarunt.

Signum Petri Carcassonensis episcopi.
Signum Gotafredi Magalonensis episcopi.
Signum Raimundi abbatis de Quadraginta.
Signum Bernardi archidiaconi Narbonensis.
Signum Guillelmi archidiaconi.
Signum canonicorum S. Iusti, Petri Amelij.
Signum Pontij Setfredij. Signum Petri Ebrini.
Signum Petri Raimundi.
Signum Petri Geraldi.
Signum Augerij. Signum Raimundi. B
Signum Petri Olivæ.
Signum Vitalis. Signum Guillelmi Bernardi.

Signum mei Iohannis monachi, qui hanc chartam scripsi apud Narbonam, in claustro S. Iusti, mandato prædictorum dominorum, sub die & anno quo supra.

ALTERA PARS ACTORVM EIVSDEM concilij Narbonensis.

ANNO MXC. Dominicæ Incarnationis, XIII. Kal. Aprilis, in synodo apud Narbonam ad honorem Dei celebrata, veniens C Rodbertus Crassensis abbas, cum priore & cum multa parte conventus sibi commissi, ante præsentiam & deliberationem domni Dalmacii Narbonensis archiepiscopi, atque eiusdem ecclesiæ suffraganeorum, Petri videlicet Carcassonensis episcopi, atque Godafredi Magalonensis, necnon Bertrandi Barchinonensis episcopi, & clericorum eiusdem ecclesiæ, cæterorumque religiosorum virorum & nobilium virorum, se & suos culpabiles & merito dignos humili satisfactione recognovit. Interdictum quippe Narbonensis archiepiscopi, Divinum celebrando officium, transgressus fuerat; & de quadam abbatia sancti Laurentii, quam sine sui plenaria concessione susceperat, quæ ex regali præcepto & Romanæ D ecclesiæ privilegio, in proprio iure Narbonensis ecclesiæ donativa autoritate tradita est, atque de monasterio sancti Polycarpi, quod in sua diœcesi situm esse manifestum est, quod sine prædicti eiusdem Narbonensis archiepiscopi eiusdemque cleri deliberata licentia perceperat.

Vnde ex iudicio & consilio prædictorum episcoporum, cæterorumque religiosorum virorum, utraque in manu prædicti archiepiscopi regulariter dimittens deliberavit loca.

Proinde siquidem ex beneplacito Narbonensis ecclesiæ archiepiscopi eidem Crassensi abbati & fratribus eiusdem loci, ad honorem Dei & E restaurationem prædictorum locorum, Narbonensis archiepiscopus condescendens, reservata sibi autoritate regalis præcepti & Romani privilegii, prædictum locum sancti Laurentii commisit & fideliter meliorandum perpetuo gubernandum concessit: tali videlicet tenore, ut per unumquemque annum, in festivitate natalis Domini, pro recognitione quia proprium alodium est sanctorum Iusti & Pastoris, unam vaccam optimam aut decem solidos Narbonenses monetæ curribilis, quod de utroque magis clerici recipere elegerint, reddant beato Iusto & canonicis eius, & in feria IIII. capitis ieiunii unum sextarium olei ad iustam mensuram sancti Laurentii pro simili recognitione prædictis canonicis reddant. Abbatiam etiam sancti Polycarpi prædicto Crassensi abbati eiusque successoribus prædictus Narbonensis archiepiscopus, cum voluntate Narbonensis ecclesiæ cleri, commisit & perpetuo regendam tradidit. Tempore autem quo prædicta loca, secundum qualitatem locorum, iuxta regulam beati Benedicti, abbates habere potuerint, canonice abbates eligantur, consentiente & laudante Narbonensi archiepiscopo, si secundum regulam sancti Benedicti eis assentire voluerit: & benedictione præfatæ sedis Narbonensis benedicantur, & debitam subjectionem prædictæ sedi promittentes, in manu archiepiscopi obedientiam secundum Deum profiteantur. Interim vero priores qui præfuerint in prædictis locis, cum debita reverentia Narbonensi ecclesiæ subiacentes, iam sæpedicto archiepiscopo & successoribus eius obedientiam debitam exhibeant. Dalmatius gratia Dei Narbonensis archiepiscopus †. Factum est hoc in præsentia domni Dalmacii Narbonensis archiepiscopi, qui hanc chartam fieri iussit, & subscriptis nominibus tam episcoporum & clericorum & abbatum, quam virorum nobilium, adnotavit & laicorum.

Signum Petri Carcassonensis episcopi. Signum Gotafredi Magalonensis episcopi. Signum Bertranni Barchinonensis episcopi. Signum Raimundi abbatis de Quadraginta. Signum Poncii Sicfredi. Signum Petri Raimundi. Signum Petri Geraldi. Signum Bernardi archidiaconi. Signum Guillelmi archidiaconi. Signum Petri Amelii. Signum Petri Olivæ. Signum Vitalis. Signum Raimundi. Signum Augerii. Signum Arnaldi Guillermi. Signum Bernardi Guillermi. Signum Petri Ebrini. Signum Bernardi.

Poncius monachus qui hanc chartam scripsit die & anno quo supra.

ANNO CHRISTI 1091.

CONCILIVM BENEVENTANVM anno MXCI.

HVius concilij supra editi variæ lectiones peti possunt ex eiusdem exemplari altero monasterij Anianensis, quod edidit St. Baluzius V. Cl. ad lib. 8. cap. 14. de concordia sacerdotij & imperij.

CAP. I. Hos siquidem solos primitiva lege ecclesia habuerit: super his solum præceptum habemus apostoli. Subdiaconis vero &c. *Apud Gratianum vero dist. 70. cap. 84. sic leguntur eadem*: Hos siquidem solos primitiva legitur habuisse ecclesia. Subdiaconos vero, &c.

Item sub finem: Quod & ipsum non sine Romani pontificis vel metropolitani licentia fieri permittimus.

CAP. II. Item die secundo. Capellanos, qui contra statutum numerum in curiis suis, &c. *Et paulo post*: sine permissione episcoporum.

CAP. III. Item die tertio. Nullus omnino episcopus &c. *Et infra*: sine formata epistola & commendatitiis sui episcopi litteris.

CAP. IV. A die septuagesimæ usque in octavam sancti Paschæ.

ANNO CHRISTI 1093.

CONCILIVM TROIANVM anno MXCIII.

HVjus quoque concilij emendationes aliquot petere licet ex Baluzii editione ad lib. 4. cap. 15. de concordia sacerdotij & imperij.

PRÆFATIO. Anno &c. Secundo itaque die,

die, cum de quibusdam infra consanguinitatis A lineam copulatis actum fuisset: tandem consentientibus omnibus, hoc super eis cap. p. e.

Cap. I. Archiepiscopi quorum diœcesani sunt. *Vbi annotat Baluzius.* Apud Bertoldum, *episcopi*, & quidem rectius.

Sub finem eiusdem cap. infames effectos, donec &c. *Et mox*: contrahere non prohibeantur.

Cap. II. Episcopus, vel cum metropolitani consilio, aut cum duobus, aut uno vic. *Et mox*. Sententiam dicat, & per scripturam episcopis circumquaque denunciet.

Expungenda lineæ nonæ pars posterior, & prior decimæ; quæ operarum incuria irrepserunt. B

Anno Christi 1098.

CONCILIABVLVM ROMANVM
A schismaticis Guiberti antipapæ fautoribus agitatum anno Domini MXCVIII.

Hvius conciliabuli a Guibertinis habiti memoria superest ad calcem libri II. Bennonis cardinalis schismatici de vita Hildebrandi. Ac primum refert illius latrocinii synodalem epistolam. Deinde pauca quædam narrat, quæ ad illud conciliabulum, & alterius indictionem attinent.

Epistola synodalis schismaticorum.

C

„ Adalbertus episcopus S. Rufinæ Silvæ candidæ, Ioannes episcopus Hostiensis, Hugo episcopus Prænestinus, Albertus episcopus Nepesinus, Benno cardinalis presbyter urbis Romæ, Romanus cardinalis presbyter urbis Romæ, Octauianus presbyter cardinalis designatus, Paulus primicerius Romanæ ecclesiæ, Nicolaus electus abbas S. Silvestri urbis Romæ, N. abbas S. Pancratij urbis Romæ, & clerus, & clarissimi principes laici, Theobaldus Chinebij, & Vdalricus de S. Eustachio, & populus Romanus, omnibus Deum timentibus, & salutem Romanæ reipublicæ diligentibus. Nolumus ignorare prudentiam vestram, D quod ad destruendas hæreses noviter ab Hildebrando inventas, & antiquas sub nomine pietatis impie ab ipso renovatas, & ad defensionem fidei catholicæ, & ad exterminandam impietatem eorum, qui noviter ipsam fidem catholicam, quantum in ipsis erat, scindere non timuerunt, Deo autore, Nonis apud S. Blasium convenimus, VIII. Id. apud S. Celsum, VII. Id. apud S. Mariam, in ecclesia quæ vocatur Rotunda, consedimus: ipsas hæreses damnatas, sicut majores nostri, & nos damnamus: omnes sectatores, communicatores, complices, semel damnatæ pravitatis, pari sorte censemus: ne, si paululum taceamus, consentire videamur. Eos vero qui autoribus errorum communicant, data securitate libere veniendi & abeundi, vocamus: & ut per majores suos dominum Raynerium & Ioannem Burgundum causam suam agant, admonemus: securitatem integram, in quantum possumus, usque ad festum omnium sanctorum proponimus, etiam cum in causa sua defecerint, neminem circumvenientes, nullius sanguinem, sed omnium vitam & honorem sitientes, nec seditiones in populo commoventes. De causa enim sua diffidere videtur, quisquis autor est seditionis.

„ Pacem vero & dilectionem sinceram proponimus omnibus, pacem, veritatem, & unitatem catholicæ ecclesiæ ample ctentibus, ut simus filij patris nostri qui in cælis est. Qui enim ex patre diabolo sunt, opera patris lui faciunt conspirationibus, seditionibus; &c, cujus filij sint, manifeste ostendunt. Nos vero illius discipuli esse desideramus, cujus doctrina, etiam inimicis, sane est intelligenda. Orent pro nobis ecclesiæ filij, ut crescat sermo Domini &c. Data Romæ contra schismaticos sacro conventu. Anno ab Incarnatione Domini MXCVIII. Ind. sexta, VII. Id. Augusti. „

Pergunt acta schismaticorum. His litteris vocati sunt. Declinarunt autem audientiam schismatici [a] per sedecim [b] annos, per obsides potentes & clarissimos, & per sacramenta sibi oblata invitati, ne caperentur suis mendaciis, ne suis libellis convincerentur, quibus autores eorum corruperunt terram hæresibus variis, longe lateque disseminatis per apostolos multiplicis erroris. Sacer etiam conventus, toties deprehensa eorum versutia, in conspectu ecclesiæ, coram multitudine Romanorum, ait.

[a] *Sic catholicos vocat.* [b] *Annus agebatur XVI. intrusionis Guiberti.*

Eos, qui sanctam ecclesiam scindere non timuerunt, iterum vocamus ad ynodum, quam Deo autore celebrare disposuimus circa Kal. Novembr. In præsenti tamen, quia venire renuunt, testes invocamus contra eos cælum & terram, quod nullum consensum adhibebimus eorum perversitati. Et in testimonium illius, in medio ecclesiæ, in conspectu angelorum & hominum, incendio tradimus decreta eorum hæretica, quibus orbem terræ perverterunt, verbum Dei adulterantes, sub ementito colore pietatis quærentes plus se quam fidem catholicam amari. Qui per sedecim annos nullum dederunt locum veritati, fugientes lucem examinationis, tenebris errorum assueti, falsis expositionibus violenter intorquentes scripturas in argumentum nefandissimi schismatis. „

Anno Christi 1134.

CONCILIVM NARBONENSE
anno MCXXXIV.

Ex schedis illustrissimi Petri de Marca Parisiensis archiepiscopi, qui acta concilii ex Helenensis ecclesiæ tabulario descripserat, id tantum habemus. Concilium Narbonense anno MCXXXIV. sub Arnaldo archiepiscopo Narbonensi, sedis apostolicæ legato; in quo actum est de calamitate diœceseos Helenensis, cui incubabant piratę Sarraceni.

Anno Christi 1136.

CONCILIVM ANTIOCHENVM
In quo intrusus Radulphus partriarcha deponitur ab Alberico Ostiensi episcopo, S. A. L. anno Domini MCXXXVI.

Sublato e vivis Bernardo patriarcha Antiocheno, qui sedem illam, Latinorum primus, summa cum laude occupaverat: Radulphus quidam, vir potentissimus, absque fratrum & coepiscoporum conscientia, *ut ait Guillem. Tyrius lib. 14. cap. 10.* solo populi suffragio electus, & in cathedram principis apostolorum inthronizatus, *parere Romano pontifici recusabat. Sed missus tandem in Syriam Albericus Ostiensis S. A. L. eum in concilio deposuit, quod his verbis Vvillelmus Tyrius narrat.*

Albericus episcopus Ostiensis Hierosolymam Tyr. l. 15. c. 15.
adveniens

Anno Christi 1136.

adveniens; completis orationibus dominum patriarcham & universos regni pontifices ad synodum convocans, apud Antiochiam pridie Kal. Decemb. illuc cum omni celeritate contendit.

b. c. 16. Die igitur statuta affuerunt de diœcesi Hierosolymitana, D. Vvillelmus patriarcha, Gaudentius Cæsariensis archiepiscopus, Anshelmus Bethleemita episcopus. Affuit & D. Fulcherius Tyrensis archiepiscopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ multum devotus & fidelis, in quo tota spes legato erat consummationis negotij. Erat autem vir magnanimus & discretus plurimum. Adfuit quoque cum duobus de suffraganeis suis, Bernardo videlicet Sidoniense & Balduino Berytense. De provincia autem Antiochena, quoniam viciniores erant, adfuerunt universi: quorum varia nimis & ab invicem dissona erant desideria. Nam Stephanus Tarsensis archiepiscopus, Gerardus Laodicensis, Hugo Gabulensis archiepiscopus, canonicorum contra dominum patriarcham fovebant causam. Fraco autem Hierapolitanus, & Gerardus Coritiensis, Serloque Apamiensis, licet ei ab initio adversarius fuisset, conversus ad eum, domino patriarchæ suum manifeste præstabat patrocinium. Alij in neutram partem manifeste videbantur declinare.

Die ergo præfixa, residentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ex more in ecclesia principis apostolorum, & pontificalibus indutis, præsidente domino legato & vices domini papæ obtinente, lectus in publico mandatorum domini papæ tenor. Quo perlecto diligentius, & plenius cognito, prodierunt in publicum accusatores, Arnulphus, & Lambertus archidiaconus: qui licet prius cum domino patriarcha convenisset in dolo, & beneficij sui obtinuisset restitutionem, tamen conversus in actum pravum, denuo se constituit accusatorem. Adjunctique sunt eis alij etiam complures, videntes non satis prospere tempora domino patriarchæ respondere.

Procedentes igitur in publicum auditorium accusatores, paratos se dicunt, secundum juris regulas, porrectis libellis accusatoriis ad accusandum procedere: & subiicere, si deficiant, talionem. Erant autem capitula, super quibus proposuerant eum impetere, schedulis inscripta. Quædam de enormi & indisciplinato, & contra regulas sanctorum patrum, ejus in patriarchatum introitu. Quædam de ejus incontinentia & operibus simoniacis. His instanter postulantibus, ut se præsentem exhiberet, mittuntur qui eum ad synodum solemniter invitent, &, ut ad objecta veniat responsurus, moneant: qui omnino venire refutavit. Ea itaque die nihil amplius processum est in verbo illo, nisi quod exhortatorios habuerunt sermones ad invicem, sicut moris est in talibus. Secunda iterum die, convenientes denuo, & ex ordine residentes, iterum citatorio edicto dominum patriarcham solemniter vocant: qui, sicut & pridie, venire noluit. Interim Serlo Apamiensis archiepiscopus, in choro pontificum sine veste residens nuptiali (non enim more aliorum indutus erat pontificalibus) a domino legato convenitur, quare reliquis fratribus non consonaret; & quare ad accusandum, sicut aliquando fecerat, non procederet? Respondit: quod aliquando feci, in consulto calore & contra salutem animæ meæ, detrahens patri meo, & more maledicti Cham, verenda patris discooperiens, operatus sum. Et nunc ab errore devio, me, autore Deo, revocans, nec eum accusare nec judicare præsumptuose tentabo: sed pro ejus statu & incolumitate, paratus sum usque ad mortem decertare. Præcipitur ergo exire: & data in eum sententia excommunicationis simul & degradationis, sive juste, sive aliter, ab omni officio sacerdotali & pontificali depositus est. Tantus enim timor domini principis, in partem legati nimium proclivis, omnes invaserat, ut jam nulla contradicendi libertas alicui præstaretur.

Incendebat eumdem principem, minus providum & indiscretum, quidam Petrus Armenius, præsidij civitatis custos, vir malitiosus supra modum, sperans, quod si patriarcham deponi contingeret, quemdam nepotem suum, Haymericum nomine (quem dominus patriarcha in suam perniciem ejusdem ecclesiæ decanum fecerat) posset, per seductum principem, in sedem illam provehere: quod & factum est. Serlo igitur sive de facto, sive de jure depositus, Antiochia egrediens, in suam diœcesim se contulit: perveniensque ad castrum Harenc, ægritudine præventus, & curarum anxius pondere, lecto decubuit: & conversus ad parietem, & injuriarum enormitatem non ferens, expiravit.

Tertia demum die, iterum convenientes & residentes ex ordine, tertio dirigunt, qui dominum patriarcham peremptorio citent edicto, & ut veniat objectis responsurus, moneant. Qui utrum conscientiam veritus, an contra se synodum invidiose collectam sciens, & principis violentiam timens, pro certo compertum non habemus, venire, sicut & prius, omnino negavit. Erat autem in palatio suo cum suis familiaribus, multo stipatus equitum & popularium comitatu. Convenerant enim ad ejus subsidium, universi de civitate: qui, nisi principis timuissent potentiam, legatum, cum universis qui in ejus depositione convenerant, urbe cum ignominia parati erant depellere. Ibid. c. 17.

Videns ergo legatus, quod ad se venire nolebat patriarcha, de domini principis confisus patrocinio & viribus, in palatium ascendit: ibique data in eum depositionis sententia, annulum & crucem compulit violenter resignare. Inde, jubente legato, principi traditus, & vinculis miserabiliter alligatus, tanquam vir sanguinum ignominiose tractatus, apud monasterium sancti Simeonis, juxta mare, in monte eminentissimo situm, carceri mancipatus est.

Fuit autem idem dominus Radulphus (nam nos ipsi eum in nostra pueritia vidimus) vir specie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum: litteratus mediocriter, sed facundus plurimum & jucundissimi sermonis, multam habens gratiam, liberalis admodum, militarium virorum, sed & secundæ classis favorem non modicum assecutus, promissorum & pactorum facile immemor, in verbo suo varius & inconstans, subdolus ac nimium in omni via sua multiplex, providus & discretus. In eo solo repertus imprudentior, quod adversarios, quos sibi merito suscitaverat, in gratiam suam redire volentes, non admiserat. Dicebatur enim, & vere sic erat, arrogans, & de se plus æquo præsumens.

mens. Vnde in eum devenit casum, quem, si aliquantulum circumspectius se habuisset, facile potuisset declinasse. Captus est, catenatus, in monasterio diu detentus: tandem elapsus, Romam profectus est. Ibi aliquatenus gratiam sedis Apostolicæ assecutus, dum redire maturaret, veneno hausto, sceleris ministro porrigente, nescimus quo, miserabiliter interiit.

ANNO CHRISTI 1136.

CONCILIVM HIEROSOLYMITANVM ab eodem S. A. legato celebratum, ubi actum de fidei articulis cum Catholico Armenorum, anno MCXXXVI.

Ibid. c. 18.

Post enarratam synodum Antiochenam, Hierosolymitanam Tyrius commemorat. Legatus, *inquit*, deposito patriarcha, & consummatis apud Antiochiam, pro quibus venerat, negotiis, Hierosolymam reversus est: ubi, usque ad solemnitatem paschalem, moram faciens, habito prius consilio cum prælatis ecclesiarum, tertia post sanctum pascha die, una cum domino patriarcha & episcoporum nonnullis, templum Domini solemniter dedicavit. Affuerunt ibi dedicationi, multi tam de partibus ultramontanis, quam de cismarinis regionibus, magni & nobiles viri. Inter quos adfuit & D. Ioscelinus junior, comes Edissanus, qui tunc in solemnibus sancti paschæ diebus, magnifice nimis in civitate moram faciebat.

Qua celebritate completa, convocatis archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis, una cum domino patriarcha, concilium celebravit, in primitiva & ecclesiarum matre sancta Sion, tractans ibi cum eis, de iis quæ instanti tempori videbantur convenire. Cui synodo interfuit maximus Armeniorum pontifex, immo omnium episcoporum Cappadociæ, Mediæ, & Persidis, & utriusque Armeniæ, princeps & doctor eximius, qui Catholicus dicitur. Cum hoc etiam de fidei articulis, in quibus a nobis dissentire videtur populus ejus, habitus est tractatus: & ex parte ejus promissa est in multis correctio.

Quibus rite peractis, prædictus legatus ad Acconensem rediens civitatem, inde parato navigio, Romam reversus est.

ANNO CHRISTI 1146.

CONCILIVM TARRACONENSE anno MCXLVI.

Habitum esse Tarracone concilium anno Domini MCXLVI. in quo sedes Tarraconensis dicta est caput totius Hispaniæ citerioris, discimus ex schedis Petri de Marca illustrissimi Paris. archiepisc. qui acta ex ecclesiæ Tarraconensis tabulario deprompserat.

ANNO CHRISTI 1148.

CONCILIVM LINCOPENSE in Suecia,

In quo actum de archiepiscopali sede erigenda, anno Domini MCXLVIII.

Nicolaus Anglicus, cardinalis Albanensis, qui postea Hadrianus papa IV.

Ioannes Magnus Gothicæ historiæ lib. XVIII. *cap.* XVIII. Effecit, *inquit*, Nicolaus ea legatione, ut apud Norvegianos archiepiscopalis sedes cum plenitudine pontificiæ potestatis erigeretur. Quod etiam anno Christi MCXLVIII. apud Suecones celebrato Lincopiæ concilio provinciali peragere cupiens, Gothis & Sueonibus de urbe & persona tanto muneri idonea concordare nequeuntibus, spe sua frustratus abscessit, ordinato prius sancto Henrico episcopo Vpsalensi. Iam enim Suecia tempore Amundi filij Olavi Schotkonung, archiepiscopum ex Polonia acceperat: qui in controversiam cum Gothis & archiepiscopo Bremensi de præeminentia devenerat. Gothi enim potius Bremensi quam Vpsalensi archiepiscopo obediendum putabant: ob quam dissensionem archiepiscopalis dignitas in Suecia ad aliquot annos intermissa fuit. Proinde Nicolaus, ne ea legationis suæ parte in toto frustraretur, pallium archiepiscopalis dignitatis apud Æschillum Lundensem archiepiscopum deposuisse dicitur, ut illi conferret quem Gothi & Sueones conformibus suffragiis elegissent. Sed nullus Sueonum archipræsulum hactenus inventus est, qui se Lundensi pontifici in accipiendis archiepiscopalibus insignibus submittere sustinuerit. Et ita titularis illa dignitas, si aliquando concessa fuit, in Æschillo extincta evanuit, prout infra latius deducemus, & in nostra Vpsalensi metropoli latius ostendere curavimus.

ANNO CHRISTI 1170.

CONCILIVM PARISIENSE PROVINCIALE,

Quo Petri Lombardi error de Christi humanitate damnatus est anno circiter MCLXX.

Hujus acta concilij non habemus, neque ullum, quod sciam, rei gesta autorem: sed tantum Alexandri III. litteras ad Vuillelmum Senonensem archiepiscopum, quibus illud convocari jubet. Quæ litteræ, quanquam extent supra inter acta concilij Lateranensis III. ibi perperam, ut modo docebimus, a Binio collocatæ: tamen quia & brevissimæ sunt, & huius maxime loci propriæ, eas iterum repræsento.

Alexander episcopus servus servorum Dei Vuillelmo Senonensi archiepiscopo salutem.

Cum in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi adscitis, abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur quod Christus, secundum quod est homo, non est aliquid, omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde siquidem est, quod fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus, quod tibi, cum præsens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisios convoces, & una cum illis, & aliis viris religiosis & prudentibus, præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare: & a magistris, & scholaribus ibidem in theologia studentibus, Christum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore consistentem, præcipias edoceri: universis firmiter & districte injungens, quod doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur.

Quod autem hic ab Alexandro mandatur, quin statutum sit in concilio, dubitare non possumus. Graviter autem lapsus est Matthæus Paris, qui epistolam hanc e concilio Lateranensi datam scribit: quo

ANNO CHRISTI 1170. *quo factum est, ut eam Binius, errorem Matthai secutus, inter concilii Lateranensis acta retulerit. Lapsus, inquam, est in eo gravissime. Nam concilii Lateranensis tempore Senonensis archiepiscopus, non Vvillelmus erat, sed Guido. Iam enim Senonenses infulas Vvillelmus Remensibus commutaverat ab anno circiter* MCLXXV.

**CONCILIVM AQVILEIENSE,

ANNO CHRISTI 1184.

Adversus incendiarios, sacrilegos, & hujusmodi alios, anno Dom. MCLXXXIV. celebratum.

SVPEREST ab Vghello edita concilii hujus epistola synodalis in hæc verba:

Gotifredus Dei gratia Aquileiensis patriarcha, universis episcopis ejus ecclesiæ suffraganeis, venerabilibus & in Christo dilectis fratribus, salutem & sinceræ dilectionis affectum.

[Italia sacra tom. pag. 68.]

QVONIAM peccatis exigentibus magna pars hominum, quorum non est numerus, adeo salvatori suo, "quos & Dominus tradidit in reprobum sensum, tantam feritatem exercent in terris, ut nulla pietate obstante, quia timor Domini non est ante oculos eorum, sanguinem innocentum effundere, vineas & arbores fructiferas succidere, domus alienas, &, quod gravius est, ecclesias Deo dicatas, spoliare & succendere non formident: & usque adeo crudelitas & furor eorum invaluit, quod ad omnia sacrilegia & nefaria perpetranda obstinatis mentibus eant præcipites. *Corrupti namque & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Et quoniam in provincia nostra, sæva rapacitas prædonum, & diversi generis malefactorum pravitas, spiritu furoris accensa, terras nuperrime longe lateque destruxit: nos videntes mala gentis nostræ & sociorum, in generali capitulo, quod altera die post festum sancti Michaelis Aquileiæ celebravimus, consilio episcoporum, & totius capituli, imitantes etiam decreta patrum nostrorum, Innocentii, Eugenii, & Alexandri, summæ sedis pontificum, necnon bonæ memoriæ Vldarici patris & prædecessoris nostri, succisores vinearum & arborum fructiferarum, incendiarios homines, & violatores ecclesiarum, accensis candelis, anathematis vinculo ligari mandavimus: ut qui extremi examinis timore ab iniquitate & impietate non revocantur, eos ecclesiastica severitas, ut ad cor redeant, comprimat & inducat.

[Aliquid deest.] [Psal. 13.]

Statuimus etiam ut violatores ecclesiarum, cœmeteriorum, & incendiarii eorum, & qui in clericos manus injiciant violentas, cum ad satisfactionem ecclesiæ redierint, & mandatum nostrum, & sui episcopi juramentum *, recipiant in mandatis, ut ea quæ de ecclesiis, & de earum cœmeteriis, seu etiam aliunde, abstulerint, pro posse suo, & secundum episcopi sui arbitrium restituant, & cum episcopi sui licentia sedem adeant apostolicam. Quocirca fraternitati vestræ mandamus, & mandando præcipimus, quatenus secundum excommunicationis formam in ecclesiis vestris denunciari & firmiter observari faciatis.

**CONCILIVM PARMENSE

ANNO CHRISTI 1187.

Anno Dom. MCLXXXVII. a Gregorio VIII. Pont. Max. celebratum.

GREGORIVM VIII. *tam brevi, quo ecclesiæ præfuit, tempore, concilium Parmæ celebrasse, prorsus ignoraremus: nisi id doceret synodus apud Montempessulanum a Michaele S. A. L. habita, anno Christi* MCXCV. *cujus hæc sunt verba:* De his qui contra hæc venire præsumpserint, quæ de clericorum mutandis in melius moribus decernuntur, dominus Gregorius VIII. papa recolendæ memoriæ, in Parmensi concilio statuit, ut per episcopum suum remoto appellationis obstaculo cer.......r, & immunitatis ipsius interim fiant extorres, quæ pro tutela clericorum, & coercenda violentia laicorum, noscitur instituta.

**CONCILIVM CRACOVIENSE,

ANNO CHRISTI 1189.

In quo decima clero imposita pro recuperatione terræ sanctæ, anno MCLXXXIX.

ANNO Domini MCLXXXIX. *inquit Matthias Michoviensis historiæ Polonicæ libro* III. *cap.* XXVII. Joannes cardinalis, cognomento Malabranca, a Clemente papa III. missus, Poloniam venit, & facta synodo in Cracovia pro reformatione cleri, tam episcopis, quam universo clero, pro recuperatione terræ sanctæ decimam imposuit.

G. C. Lanciciense concilium supra attulimus ad annum MCLXXXVIII. quo decimam illam imperatam diximus, autore Staravolscio, qui de anno consentientem habet Cromerum; de loco, minime. at certe non repugnantem, cum rem tantum eo anno in Polonia per legatum confectam Cromerus affirmet: de urbe, ne litteram quidem faciat, at nec de concilio.

Quæ sequuntur, mantissæ loco adjecta, lector accipe, partim inter colligendum imprudenti omissa; partim nunc primum animadversa: digna sane, quæ suum hic locum habeant.

** ADDIT. AD CONCIL. ROMANVM ann. MLXXX.

ANNO CHRISTI 1080.

Quod supra extat, pag. 381.

Rudolphi regis Romanorum, & principum imperii, propositio in synodo Romana contra Henricum IV. imperatorem.

NOS ex legatione domini nostri regis Rudolphi, & principum ejus, conquerimur Deo & sancto Petro, vestræque paternitati, & cuncto huic sanctissimo concilio, quod ille Henricus, quem vos apostolica autoritate deposuistis a regno, idipsum regnum contra vestrum interdictum tyrannice invasit, omnia circumquaque ferro, præda, incendio devastavit, archiepiscopos, episcopos, de episcopatibus suis impia

ANNO CHRISTI 1080.

impia crudelitate expulit, & eorum episcopatus suis fautoribus in beneficia distribuit: per cujus etiam tyrannidem piæ memoriæ Werinharius Magdeburgensis archiepiscopus, occisus est: Adelbertus Wormatiensis episcopus, adhuc ab eo contra sedis apostolicæ præceptum in captione cruciatur: multa hominum millia ejus factione sunt occisa: quamplures ecclesiæ ablatis reliquiis incensæ ac penitus destructæ.

2. Innumerabilia quidem facinora sunt, quæ idem Henricus in principes nostros perpetravit, eo quod sibi, contra sedis apostolicæ decretum, ut regi obedire noluerunt: & colloquium quod vos pro inquirenda justitia, & pace componenda, fieri decrevistis, ex culpa Henrici & fautorum ejus remansit.

3. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, immo sanctæ Dei ecclesiæ, decretam sacrilego pervasori ecclesiarum justitiam faciatis.

Actum Romæ anno ab Incarnatione Domini MLXXX. pontificatus vero domini Gregorii papæ septimi anno VII. Indictione III.

ANNO CHRISTI 1085.

** ADDITIO AD CONCILIUM QUINTILINEBURGENSE anni MLXXXV.

Quod supra extat pag. 404.

SUBSCRIPSERUNT per se aut per legatos suos,

Hermannus rex Romanorum.

Otto monachus Cluniacensis, legatus Gregorii papæ.

Gebhardus Salisburgensis, Harduvicus Maydenburgensis. } archiepiscopi.

Adalbero Virtzburgensis, Altmannus Bathavensis, Bernardus Mersburgensis, Guntherus Citicensis, Benno Mœsianus, Albertus Vangionus, Burckardus Halberstatensis, Hermannus Mediomatricus, Reginardus Mindensis, Wigoldus Augustanus, Gebhardus Constantiensis, Henricus Bambergensis, } episcopi.

Eckbertus marchio Saxonum Brunovicensium, Henricus Crassus filius Ottonis ducis Bavariæ, Conradus comes a Beuchlingen.

** ADDITIO AD CONCILIABULUM MOGUNTINUM ann. MLXXXV.

Quod supra extat pag. 409.

MAIO *mense coactum esse hoc conventiculum ait Aventinus lib. V. annalium Boiorum: quatuordecim episcopos qui concilio Quintilineburgensi subscripserant, necnon & Hermannum regem, Eckbertum Saxonem, Welphonem Boium, excommunicatos.* Addit: In eodem concilio Pragensis ditio, sicut ab imperatore Ottone II. Benedicto VIII. pontifice maximo, consensu D. Wolffgangi Reginoburgensis episcopi, instituta fuerat, certis limitibus describitur, in quibus Cracovia quoque

ANNO CHRISTI 1085.

A comprehendi reperitur. Clemens papa, atque Heinricus Augustus diploma dederunt. Vratislaus quoque, Boiemiæ atque Poloniæ rex constitutus est.

Qui autem interfuerunt huic concilio episcopi, hi numerantur ab Aventino, Wezilo Moguntinus, Angelbertus Trevirensis Segivinus Agrippinensis, Luitmarus Bremensis, archiepiscopi.

Theodericus Virdunensis, Heinricus Leodiensis, Conradus Trajectensis, Udalricus Aichstetensis, Meginardus Fruxinensis, Otto Reginoburgensis, Rupertus Bambergensis, Hermannus Spirensis, Otto Constantiensis, Burckardus Losaniensis, Sigefridus Augustanus, Gebhardus Pragensis, Uto Hildesheymensis, Heinricus Padebornensis, Erpho

B Monasteriensis, Volckmarus Mindensis, Bibo Tullensis, Burckhardus Basiliensis, Otto Argentoratensis, episcopi.

Item legati aliorum episcoporum Galliæ, Italiæ, Germaniæ.

ANNO CHRISTI 1101.

** MEDIOLANENSE CONVENTICULUM.

De Grosulani archiepiscopi electione. Anno Dom. MCI.

DEFUNCTO *Anselmo Mediolanensi archiepiscopo, Petrus Grosulanus, episcopus*

C *Savonensis, in Mediolanensem cathedram per simoniam intrusus est. Quod cum indigne ferrent boni omnes, ac præsertim Liprandus presbyter, olim a simoniacis quos impugnaverat, naso & auribus ad contumeliam truncatus: Grosulanus tueri se provincialis synodi autoritate instituit. Quod Puricellus in Ambrosianæ basilicæ monumentis, ex chronico Landulfi de S. Paulo recitat hunc in modum:* Talis igitur ac tantus sacerdos obedientiam Grosulano, quippe quem sciebat esse simoniacum, præstare interritus recusabat. Cæterum Grosulanus ex adverso, ut ipsum ejusque affectatores ab ejusmodi propo-

D sito dimoveret, provincialem synodum hac in urbe congregavit, omnesque sui adversarios, habito ad populum sermone, provocabat in hæc verba: Si quis vult adversus me dicere aliquid, nunc dicat: quod si modo tacuerit, amplius adversum me audientiam non habebit. Hoc cum presbytero Liprando renunciatum fuit, & ipse plures cives ad ecclesiam S. Pauli vocavit in die. Quibus dixit: Videtis me abscissum naso & auribus pro nomine Christi: unde mihi magna retributio est promissa, si in finem perseveravero. Pro amore itaque Christi, vestraque salute & pace, rogo vos, ut ad me

E & ea quæ vobis dixero, intendatis. Et cum hæc, & plura bene dicta beneque sonantia, præsertim adversus simoniam dixisset, proposuit dicens: Grosulanus qui pro archiepiscopo tenetur, est simoniacus de archiepiscopatu Mediolanensi, per munus a manu, per munus a lingua, per munus ab obsequio. Et cum in suo proposito procederet, sæpissime hortabatur omnes, ut convenirent ad veram cognitionem hujus propositi, per Divinum judicium approbatam, in vita, vel morte sua manifestata per ipsum. Sed Grosulani turba hoc perturbabat autoritate pontificum, qui Mediolanum venerant ad celebrandam synodum cum Grosulano. Veruntamen presbyter ipse adversus epi-

scopos

ANNO CHRISTI 1101.

scopos disputans, rationibus & exemplis suam sententiam sustinuit, nec dimisit. *Addit Liprandum accusationis suæ fidem confirmasse miraculo, & illæsum nudis pedibus pressisse carbones, ingentemque rogum pertransiisse, idque synodi tempore: quod constat ex his Landulfi verbis*: Sed quia præsentia episcoporum suffraganeorum huic legi & triumpho favorem integre non præbuit.

Quæ anno MCI. *gesta esse, Landulfo, qui rebus ipsis intererat, credendum potius, quam aliis vel* MCIII. *annum, vel* MCIV. *assignantibus, merito Puricellus existimat. Cætera autem quæ ad hanc controversiam spectant, infra reperies ad ann.* MCIII. *&* MCXVI.

ANNO CHRISTI 1103.

** CONCILIUM ROMANUM,

In quo Paschalis papa II. Grosulanum in Mediolanensem sedem restituit anno Dom. MCIII.

LIPRANDUS *presbyter Grosulanum simoniacum ignis judicio probavit, ut ante diximus ad Mediolanense conventiculum anni* MCI. *Grosulanus cum sedem archiepiscopalem ac civitatem deserere hoc prodigio coactus esset, ut docet Landulfi chronicon: Paschalis papæ gratiam captat, ut ab ipso in Romana synodo restituatur. Romano igitur indicto concilio,* Presbyter Liprandus, *inquit Landulfus*, cum jam senex esset, & duo anni post legem ab ipso factam (*hoc est, conditionem quam ipse obtulerat, Divini per ignem judicii*) transissent, provocatus & compulsus, Romam ad synodum venit. *Et paulo post*: Presbyter Liprandus causam, quam adversus Grosulanum habuit, pure notificavit: & Apostolicus, non legem per ipsum presbyterum datam, & sacramento & igne notatam, laudavit; sed gratiam & officium presbyteratus in illo firmavit, & dixit: Si hic presbyter juraret, & duodecim sacerdotes cum illo jurando affirmarent, quod Grosulanus coegit ipsum presbyterum ire ad ignem, sustineret Grosulanus depositionem. Atque super hoc, spatium consulendi per unam noctem dedit. Nocte autem illa transacta, Apostolicus coram synodo a Grosulano suscepit sacramentum, in quo sacramento Grosulanus sic ait: Ego Grosulanus, gratia Dei archiepiscopus, non coegi dictum Liprandum presbyterum ire ad ignem, & facere judicium. Tunc & Ardericus Laudensis episcopus, jurando firmavit idipsum. Azoni vero Aquensi episcopo, proferenti idipsum, jurare ex parte Grosulani, ab Apostolico fuit condonatum. Grosulanus itaque accessit, ut acciperet gratiam restitutionis. Et cum ad accipiendum restitutionem accederet, gabuta, & pastoralis virga quam idem Grosulanus sua tenebat manu, coram synodo ad terram corruit. Quod signum quampluribus fuit indicium, quod sacramentum ejus fuit sacramentum mortis. Veruntamen nec papa, nec ejus synodus, ad hoc tunc respexit: sed ipsum Grosulanum Azoni Aquensi, & Arderico Laudensi, atque Iordano de Clivi, & cæteris Mediolanensibus, tam clericis, quam laicis, verum etiam episcopis ejusdem ecclesiæ suffraganeis, volentibus eum habere in archiepiscopum, licet otiose, restituit. *Otiose restitutum dicit, hoc est, frustra, ut postea significat Landulfus idem his verbis*: Grosulanus vero, gratia Gulielmi abbatis monasterii sancti Ambrosii, & Andreæ Mediolanensis ecclesiæ primicerii, & aliorum multorum prudentum, tam clericorum, quam laicorum, nec sedem, nec aliquam munitionem archiepiscopatus, post legem primam a presbytero factam, sive restitutionem a synodo celebratam, habuit. *Totius vero controversiæ hujus exitum mox videbis in concilio Lateranensi anni* MCXVI.

ANNO CHRISTI 1116.

** AD CONCILIUM LATERANENSE anno Domini MCXVI. celebratum

ADDITIO.

De causa Grosulani Mediolan. archiepiscopi.

GROSULANUS, *etiam postquam restitutus a Paschali papa fuerat, a Mediolanensibus rejectus, post annos aliquot Hierosolymam proficiscitur: ubi dum moratur, eligunt Mediolanenses archiepiscopum Iordanum Clivium. Nova hinc oritur controversia. Cum enim Hierosolymis rediisset Grosulanus, & suam uterque Mediolanensem sedem contenderet, res in Lateranensi concilio a Paschali papa definita est. Igitur ad ea quæ de hac causa superius in Lateranensi concilio anni* MCXVI. *dicta*[a] *sunt, hæc adde ex chronico Landulfi de S. Paulo, qui concilio præsens aderat.* Iordanus, *inquit*, a principio synodi usque in finem sedens, & silens, a dextra Apostolici, nullo mediante, in ipsa synodo fuit. At Grosulanus ibi stando, & sedendo inter archiepiscopos & episcopos, ceu vir prudens intendebat ad destruendam Iordani impositionem, & conversionem eorum, qui ipsam fecerant impositionem. Et intendendo ad ista, egregie loquebatur de positione & restitutione sua, qua positus & restitutus fuit in Mediolanensi ecclesia. Cui viro homo, qui in ista synodo, sive in Lateranensi palatio, contradixerit, certum locum non habuit. Sed domnus papa Paschalis, quasi affectans reddere illum placabilem Deo & sibi, ejus scientiam, ejusque facundiam commendabat: atque labores quos ipse papa per se suosque legatos Romæ, & per Longobardorum provinciam, pro ipso Grosulano sustinuerat, coram synodo referebat: & ad leniendam duritiam, & asperitatem eorum, qui nec positionem, nec restitutionem Grosulani susceperant, vel suscipiebant, non solum de presbytero Liprando, ejusque lege mentionem faciebat, sed ruinam gabutæ introducebat[b]: quæ ruina tunc apparuit, quando ipse Grosulanus juravit, & ad accipiendam restitutionem ascendit. Insuper inferebat, quod Grosulani translatio de episcopatu Saonensi ad archiepiscopatum Mediolanensem, utilitatem non contulerat. Quos casus Grosulanus clypeo ecclesiasticæ consuetudinis, & legis, a se quodammodo repellebat. Veruntamen domnus papa, nec synodus, neque in prima, neque in secunda, neque in tertia, sive in quarta die synodi, Grosulano per singulos dies pro se suaque causa in palatio & synodo agenti non satisfecit. Sed Grosulanus in quinta die, qui fuit ultimus

[a] Pag. 806. E. & 800. D.

[b] Vide conc. Rom. an. 1103.

ANNO CHRISTI 1116.

ultimus illius synodi, Apostolico instanti suis cum prædictis objectionibus flendo inquit: Domine, domine, veniam ad vos, quamvis ii, quibus dedisti potestatem judicandi causam meam, me non diligant. Tunc Portuensis Petrus episcopus, se & cæteros habentes hanc potestatem, de malevolentia habita in Grosulanum honeste & sufficienter excusavit. Et cum excusasset, in communi concordia illius excusantis, & cæterorum habentium potestatem illam, prolata fuit sententia, quæ prohibuit Grosulanum Mediolanensem ecclesiam inquietare, & ad episcopatum dixit ei redire. Iordanus vero audita & publicata illa sententia de redeundo Grosulano ad episcopatum Saonensem, coram ipsa synodo theatrum ascendit: & ibi ad pedes Apostolici stratus, grates illi reddidit: & elevatus ab ipso Apostolico, gratiam & virgam pontificalem in ipso theatro suscepit.

"** CONCILIVM BENEVENTANVM

ANNO CHRISTI 1119.

Tempore Callisti papæ II. adversus prædones anno Dom. MCXIX. celebratum.

HVIVS *concilii notitiam suppeditat Falconis Beneventani chronicon.* Anno, *inquit*, MCXIX. anno primo Callisti II. summi pontificis, & universalis papæ, mense Martio, duodecimæ Indictionis eodem mense Martio, prædictus" Beneventanus archiepiscopus, videns civitatem variis prædarum afflictionibus ex omni parte confundi & devastari, suæque parochiæ ecclesias a captoribus vexari quotidie, synodum decima die intrante mensis ejusdem Martii celebravit. Ad cujus sacri conventus præsentiam Tusculanus affuit episcopus, & Vgo supra nominatus cardinalis, & cardinalis alius, & Beneventanæ sedis suffraganeorum circiter viginti, monasteriorum abbates sex affuere. Inter cætera vero quæ in ipso conventu statuta sunt, malefacientes Beneventi omnes, & disturbantes mercatores ad civitatem venientes & redeuntes, sub anathematis vinculo alligavit. Conventu itaque pie & ordinate finito, unusquisque ad propria repedavit.

" *Landulfus*

"** ADDITIO AD CONCILIVM LATERANENSE I. OECVMENICVM.

ANNO CHRISTI 1122.

IIS *quæ de hujus concilii actis" supra relata sunt, hæc addi possunt ex chronico Landulfi de S. Paulo, qui concilio interfuit.* Olrico, *inquit*, archiepiscopo Mediolanensi sedente in Roma, tunc cum papa Callistus synodum Romæ celebravit: ego ab ecclesia mea exturbatus, & propriis meis rebus & allodiis exspoliatus, coram domno papa Callisto, ejusque curia consedente in Lateranensi palatio, causam meam notaui; & ut eam explicarem in synodo, synodum intravi. In qua synodo, gratia antiquæ honestatis Mediolanensis ecclesiæ, & condiscipulatus Olrici, valde condolui de perturbatione, quam Ravennas archiepiscopus faciebat sibi. Poscebat enim Ravennas locum sedendi in synodo ad dexteram Apostolici, nullo mediante: quem locum Grosulanus possedit, quando restitutus fuit; Iordanusque qui Grosulano successit, eundem locum habuit tunc quando idem Grosulanus eumdem Iordanum deponere studuit. Hac itaque ratione, & multis aliis quæ tunc in memoria non habebantur, domnus Olricus Mediolanensis archiepiscopus, locum illum obtinere non dubitavit. Sed tamen ipse Mediolanensis Olricus, in secunda feria, qua incœpta & celebrata fuit synodus, loco vacante, neque in palatio, neque in synodo apparuit. Synodus vero tunc in tertia feria non fuit, & idem Mediolanensis palatium non intravit. Sed in quarta feria dum synodus celebrata fuit, Olricus idem Mediolanensis archiepiscopus, ad dexteram Apostolici Callisti nullo mediante sedit. *Et infra*: Ego expectans alteram diem convenientem meæ causæ, meæque querelæ, ex improviso vidi & audivi, quod domnus papa gratia consecrandi altare dissolvit synodum in ipsa die Mercurii, nec ultra ab eo synodum celebrari audivi, nec vidi.

" *Pag. 902.*

"** AD CONCILIVM PISANVM

ANNO CHRISTI 1133.

Anno Dom. MCXXXIII. ab Innocentio papa II. celebratum

ADDITIO.

De rebus Mediolanensibus, ex chronico Landulfi de S. Paulo.

AD *ea quæ supra" de hoc concilio ex Bernardo abbate Bonavallis relata sunt, hæc addimus ex Landulfi chronico, a Puricello descripta in Ambrosianæ basilicæ monumentis.* Innocentius, *inquit*, papa Pisis synodum celebravit: in qua, Roboaldo episcopo Astensi repræsentante, Thealdus de Landriano archipresbyter ecclesiæ Mediolanensis, Anizo della Sala archidiaconus, Anselmus de Rhode levita, & alii plures ejusdem ecclesiæ ordinarii, & cum primicerio decumani sacerdotes, contra solitum decus Mediolani & ejus ecclesiæ, (*ita sibi persuadebant*) Innocentio papæ fidelitatem juraverunt. Cremonenses vero propter hanc fidelitatem, nequaquam milites Mediolanenses, quos captos habebant, dimiserunt. Sed papa Innocentius depositionem & expulsionem sæpe dicti Anselmi de Pusterla (*archiepiscopi Mediolanensis*) firmavit.

" *Pag. 989.*

"** CONCILIVM LATINIACENSE

ANNO CHRISTI 1142.

Ab Ivone cardinale presbytero S. A. L. celebratum, Innocentio II. pontifice, & Ludovico VII. Francorum rege, anno Christi MCXLII.

In quo compositæ multæ controversiæ, & ea præsertim, quæ inter Atrebatensem episcopum, & monachos Marchianenses, orta erat.

ORTA *inter Atrebatensem episcopum, & monachos Marchianenses controversia, de abbatis electione, quam hi plane sibi liberam contendebant: eo res devenit, ut excommunicati ab episcopo monachi Romanum adierint pontificem, a quo episcopalia acta rescissa sunt, missusque deinde in Gallias legatus, qui Marchianensibus electionis liberæ privilegium in concilio*

Anno Christi 1142.

cilio confirmavit. Quæ cum in libris de miraculis S. Rictrudis descripta sint, ex iis id duntaxat, quod ad concilium attinet, hic repræsento. Deinde transactis admodum paucis diebus, quidam Romanæ sedis legatus in Franciam directus est, vt faceret judicium injuriam patientibus, & extra Alpes summi pontificis partes explicaret. Hic apud Latiniacum concilium convocavit: ad quod episcopi cum abbatibus, & infinito cleri numero, confluxerunt. Multa quæ digna erant correctione, ibi discussa & rescissa sunt. Dum vero oppressus clamat, vel oppressor partem suam nititur defendere, causam inter episcopum & Marchianenses monachos diu ventilatam, episcopus, & qui ei adhærebant, recordati sunt. Et dum cardinalis presbyter quæreret quid causæ esset, quod Marchianenses non venissent plenam justitiam accepturi: qui episcopo favebant, illos tanquam refugas justitiæ, nunquam venturos responderunt. Qui enim, inquiunt, in spiritu mendacii Romam profecti sunt, qua fiducia vel temeritate, præsentibus iis, qui eos intus & in cute norunt, conventui sanctorum se manifestare præsumerent? Sic dum in absentes falsitatis crimen intenditur, ecce fratres iidem qui Roma insperato redierant, ad eumdem locum accurrentes, celebri illo conventu alacriter salutato, se medios ingesserunt. Ad quorum præsentiam, eo quod nunquam venturi dicerentur, legatus qui eos Romæ noverat, hilarior factus assurrexit eis, & annuens vt sederent, non modicum coram omnibus honorem eis exhibere dignatus est. Post paululum, eo jubente, vnus ex iisdem fratribus stans in medio, quæcumque Romano pontifici innotuerant, cuncta per ordinem in auribus omnium memoriter repetere non distulit. Ad quem legatus, Verbum, inquit, frater, quod nunc dixisti, maxime consonat illi, quod Romæ locutus es: ad rem pertinens nihil additum, vel prætermissum est. Nam cum præsens essem, omnia hoc ordine te prosecutum satis recordor: & nunc vobis tacentibus, venerabili episcopo, qui adversum vos agit, respondendi facultas tribuitur. Respondentibus episcopis, qui partem illius tuebantur, Pater sanctissime, cum consilio responsurus est episcopus: Iustitia, inquit ille, fratres carissimi, petitioni vestræ refragatur. Isti quippe fratres advocatum non habuerunt, & absque consilio locuti sunt: æquum est quemcumque stantem ex adverso inconsultum, & absque advocato respondere. Videns itaque episcopus, quod ad respondendum dictante justitia inducias habere non poterat, se deceptum, & fraternas irrogando injurias graviter peccasse, coram omnibus confessus est. Nam sicut vir sapiens præcavens sibi in futurum, dicebat, se malle confundi coram illo celebri conventu, pro eo quod mo-

A dum corrigentis excesserat, quam ad diem districti examinis cum noxa hac venire impunitum. Audiens hoc legatus, & inclinans se ad Bernardum Clarævallis abbatem, (erat enim propter) dulcis scilicet memoriæ virum: Audisti, inquit, fratris & coepiscopi nostri confessionem pro humilitate tanti sacerdotis omni laude dignissimam? ubi ergo fuit tuæ sanctitatis discretio, cum litteras tam detestabiles, & multæ amaritudinis nota respersas, Romam adversus fratres innoxios misisti? Ad quem ille, Peccavi, inquit, & culpam humiliter confiteor, quia ignoranter feci. Credidi nunciis B episcopi, & uterque nostrum uno eodemque spiritu deceptus est. Quibus salubriter confessis indulta venia, episcoporum qui convenerant procurante sapientia, alterutrum reconciliati sunt; & qui discordes ad invicem illuc venerant, amici redierunt. Patribus tamen illis postulantibus, ut abbati qui per episcopum fuerat assumptus, non deposito cura pastoralis crederetur: legatus indignæ petitioni nequaquam voluit adquiescere, quia electionem hanc appellatio prævenerat. Immo, inquit, patres carissimi, cessatis omnibus recens institutis, juxta apostolicam traditionem, Marchianensibus electionis liberæ privilegium restituitur: quibus etiam, si idoneam judicaverint C personam, abbatem quem ante appellationem elegerant, habere licebit. *Hactenus ex libro secundo miraculorum S. Rictrudis.*

Legati vero nomen quod acta illa non produnt, discimus ex supplemento Roberti de Monte ad ann. MCXLII. *simul & alia quæ eodem in concilio gesta, inde colligimus.* Radulfus, *inquit*, Viromanduorum comes, Eleonora uxore sua dimissa, Petronillam Guillelmi X. Aquitanorum ducis filiam ducit. Quamobrem instante Theobaldo Campaniæ comite, mittitur Romanæ sedis legatus Ivo, qui & Radulfum excommunicavit, & episcopos, Laudunensem Bartholomæum, & Noviomensem Simonem, & Silvanectensem Petrum, qui D divortium illud fecerant, suspendit.

Hæc collegit Buzelinus noster Galloflandriæ lib. II. *cap.* XXI.

Anno Christi 1163.

** ADDITIO AD CONCILIVM TVRONENSE Anno Dom. MCLXIII. celebratum.

NICOLAVS *Trivetus in chronico.* In illo, *inquit*, concilio duo episcopi, quorum unum consecraverat Tarraconensis archiepiscopus, metropolitanus ejus, alium archiepiscopus Toletanus, totius Hispaniæ primas, de Pampilone ecclesia sunt expulsi, ad cujus titulum ambo fuerant consecrati: & tertio subrogato, concessum est eis, ut si vacantes ecclesiæ eos vocarent, earum fierent præsules.

ROMANORUM PONTIFICUM EPISTOLÆ ALIQUOT SUPRA EDITIS ADDENDÆ.

"** URBANI PAPÆ II. EPISTOLA AD BERNARDUM Toletanum archiepiscopum.

Cum Ricardo Massiliensi episcopo sit adempta legatio, ipse invigilet omnibus: archiepiscopus Compostellanus vinculis solutus, suo restituatur officio. Moneat cui committendam legationem putet.

Ex primatu Tolet. Castejoni.

SEMPER te memorem esse oportet benedictionis & gratiæ, excellentisque liberalitatis, quam a sede apostolica accepisti; semper te, quanti geras culmen officii, & rebus ostendere; rivum te a fonte Petri apostoli descendisse, & flammam, quam ab ignis ejus camino susceptam foves, semper in altiora producere. Nunc præcipue fraternitatem tuam ampliorem principum Petri & Pauli disciplinam instruere, tuique officii oportet exhibere censuram: nunc præcipue, cum nullus in vestris partibus apostolicæ sedis legatus existit. Ricardo enim legationem, quam hactenus habuit, denegavimus, neque alii cuipiam vestrarum partium legationem injunximus. Te igitur, ut prudentem ac religiosum virum, hortamur, & obsecramus in Domino, ut quæ dicta sunt, studiose exerceas, bonos in melius ducas, pravos corrigas, & canonicam in omnibus disciplinam ad Romanæ ecclesiæ gloriam, tuique studii mercedem, ferventer & indesinenter observare procures. Adesto, invigila, insta cum fratribus nostris episcopis, regibus, principibus, ac populo, quatenus aberrantes ad rectum propositum redeant, manentes in fidei veritate, ad exitum usque viriliter perseverent. Id vero præcipue te laborare volumus, & rogamus, ut sancti Iacobi episcopus emancipatus vinculis, suo restituatur officio. De quo quidquid, auxiliante Domino, egeris, tuis nobis litteris indicabis. De cæteris, & quæ in Hispaniarum regnis per nos disponenda provideris, & cui potissimum committenda sedis apostolicæ legatio videatur, tuis nos nunciis & apicibus informabis. Labores autem, quos in membris suis apostolorum principes quotidie patiuntur, nolito ullo modo oblivisci: sed eos semper in corde bajulans, & fidelibus omnibus commendans, solatiorum vestrorum ope lenire festina.

"** EIUSDEM AD HUGONEM Cluniacensem abbatem.

Bernardum Toletanum archiepiscopum bene exceptum a se fuisse, & Hispaniæ primatem constitutum.

Ex eodem.

VENERABILEM fratrem nostrum Bernardum Toletanæ ecclesiæ præsulem, tam pro tuæ postulatione dilectionis, quam pro ipsius reverentia religionis, & Toletanæ ecclesiæ honore, reverenter excepimus. Ipsi etiam ad sedis apostolicæ, & Romanæ ecclesiæ, ut matris omnium, majestatem, quemadmodum dignum est, devote ac suppliciter concurrenti, antiqua ecclesiæ suæ, prout rogasti, munimenta concessimus: & privilegii nostri paginam pristina plenam dignitate libenter indulsimus. Primatem episcoporum omnium, qui in Hispaniis sunt, effecimus: & quæque super eo tua nos caritas flagitavit, cum pallii datione contradidimus. Tibi ergo par est amoris nostri studio respondere, & nostris, ac Romanæ ecclesiæ auxiliis fideliter deservire. Nos enim & præcipua te, ac fratres tuos affectione diligimus: & omnia monasterii vestri loca, ubi liberum fuerit, in nostræ specialiter manus protectionem suscipimus; ita ut nec episcopus quilibet, nec legatus, nisi cui a nobis idipsum specialiter injunctum fuerit, præter voluntatem tuam, de vestris audeat negotiis judicare: salvo tamen jure episcoporum, quod in eis hactenus habuisse noscuntur. Vos ergo nostri semper in omnibus vestris ad Dominum precibus memores sitis: & sicut nos, vos & vestra specialiter fovemus, ita vos, nos apud Dominum spiritualiter commendare curetis; nosque, ac Romanam ecclesiam, ubi oportet, & ubi facultas est, adjuvetis. Dominus omnipotens sua nos gratia foveat, conservet, ac protegat. Amen.

"** EIUSDEM AD L. card. presbyterum.

Multa mandat ad res Hispanicas spectantia.

QUANTUM de religione tua confidentes, qua fide, qua caritate, in partes illas reduximus, ipse tu, frater dilectissime, recognoscis. Age ergo pro spe, quam de tua providentia gerimus, & negotia quæque poteris, Domino adjuvante, canonice diffinire procura, & ea maxime, pro quibus missus es: videlicet quæ inter Narbonensem antistitem, & Comoriensem abbatem jactantur. Veniens siquidem ad nos cum Barchinonense fratre nostro venerabili episcopo, reverendissimus frater noster Narbonensis archiepiscopus, quem jamdudum vita & religione spectatum habemus, plurima adversa contra Comoriensem abbatem conquestus est: scilicet, quod ecclesias suæ diœcesis, sæcularibus potestatibus fultus, invadat; quod excommunicatos ab eo sine omni ejus absolutione recipiat; quod in Iaccensi sede sine sui licentia fecerit episcopum consecrari: quodque auditu horrendum est, mortuum quemdam sub anathemate, ab ejus monachis extumulatum, & inter monasterium tumulatum

tum asseruit. Inter cætera, præjudicium sibi factum de Tarraconensium episcoporum subtractione per Romanam ecclesiam suppliciter intimavit, circa " eos Narbonensis metropolis per annos quadringentos sine alterius reclamatione prius sederit. Nostra igitur vice in partibus illis fungens, Tarraconensibus episcopis nostra autoritate præcipito, ut interim Narbonensi, tanquam proprio metropolitano, obediant, donec, parante Domino, Tarraconensis restauretur ecclesia: Toletano autem, sicut primati, reverentiam exhibeant, donec Narbonensis archiepiscopus se eorum primatem fuisse certa possit autoritate monstrare. Novit siquidem tua fraternitas, primatem a nobis Toletanum sic institutum, ut salva sint metropolitanorum privilegia cæterorum. Abbatem quoque, ut sanctæ opinionis virum, admoneas, præcipiens, ne ulterius, quæ episcopalis juris sunt, sine episcopi concessione recipiat, & de injuriis Narbonensi archiepiscopo illatis competenti emendatione satisfaciat: de cætero ut proprium, & sanctæ consecrationis revereatur antistitem, & pacem cum eo fraternæ caritatis inviolabiliter retinere procuret. Tu autem in omnibus Romanæ autoritatis memorem te exhibe, ut nulla de te possit suspicio remanere. Quia vero Narbonensis archiepiscopus privilegia de primatu ecclesiam suam habuisse memoravit, quæ a suo prædecessore translata, se tamen sperat, parante Domino, reperturum: tu causam diligenter inquire, inquisitam ad nos referre procura. Quod si privilegiorum autoritas nequiverit reperiri: tu cum principibus terræ de restauratione Tarraconensis ecclesiæ stude. Interim tamen Tarraconenses episcopos ei, tanquam metropolitano proprio, obedire præcipito. Elenensis quoque episcopi causam diligenter inquirito, & inter Narbonensem episcopum, & ipsum, justo omnia judicio diffinito. Idem quoque te de Crassensi cœnobio inter Narbonensem archiepiscopum, & monachos ejusdem cœnobii, exercere præcipimus.

" cum eos. deinde sederit.

** EIUSDEM EPIST. AD MADELMUM abbatem S. Sophiæ.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Madelmo, abbati venerabilis monasterii S. Sophiæ intra Beneventum, sibi, suisque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Ex tomo VIII. Italia sacra.

POTESTATEM ligandi atque solvendi in cælis, & in terra, sancto Petro apostolo, suisque successoribus, autore Domino, principaliter traditam illis ecclesia verbis agnoscit, " cujus iterum est Dominus locutus: *Quæcumque ligaveris in terra, erunt ligata & in cælis; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cælis.* Ipsi quoque & proprie firmitas, & plenæ fidei confirmatio, eodem Domino autore, præstatur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Oportet ergo nos, qui, licet indigni, Petri residere videmur in loco, prava corrigere, recta firmare, & in omni ecclesia ad æterni arbitrium judicis sic disponenda disponere, ut de vultu

" f. quibus eum est Dominus allocutus. Matth. 16.

Luc. 22.

A ejus judicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem. Tuis igitur, fili Madelme, justis petitionibus annuentes, beatæ Sophiæ cœnobium, cui, Domino autore, præsidere cognosceris, sub tutela & jurisdictione sedis apostolicæ, sicut hactenus mansit, perpetuo permanere præsentis paginæ autoritate sancimus: ut soli Romanæ ecclesiæ subditum, ab omnium ecclesiarum seu personarum jugo liberum habeatur: cuncta etiam quæ prædecessoribus tuis, vel tibi, ad ejusdem monasterii immunitatem, vel possessionem, nostrorum prædecessorum sunt privilegiis attributa, nos quoque tibi, ac successoribus tuis regulariter promovendis, præsenti privilegio B contribuimus. Cellas præterea, vel ecclesias, vel villas, quæ aut industria prædicto videntur cœnobio juste ac rationabiliter acquisita, possidendas in perpetuum confirmamus; id est, ecclesiam, *&c.*

Enumerat cœnobii possessiones.

Per præsentem igitur nostri privilegii paginam apostolica autoritate constituimus, ut quæcumque hodie idem cœnobium juste possidet, quæque in crastinum concessione pontificum, liberalitate principum, aut oblatione fidelium, juste atque canonice poterit adipisci, firmamus tibi, tuisque successoribus, illibata ut permaneant.

C Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat idem cœnobium tenere, perturbare, aut ei subditas possessiones auferre, vel ablata retinere, vel minuere, vel temerariis vexationibus molestare, aut etiam fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum quorum substantia, ac gubernatione concessa sunt, usibus omni modo profutura. Abeunte autem nunc abbate, vel quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, vel violentia, præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilio saniori, elegerint; electus a Romano pontifice consecretur; chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium sive basilicarum, ordinationem monachorum qui ad sacros sunt jam nunc ordines D promovendi, ab episcopis, in quorum diœcesibus estis, accipietis; siquidem gratiam & communionem apostolicæ sedis habuerint, & si gratis ea, & sine pravitate impenderint. Si quid autem horum obstiterit, liceat vobis a quocumque volueritis catholico episcopo, quæ prædicta sunt sacramenta percipere. Tibi vero, quem propensiore caritate amplectimur, ex apostolicæ sedis peculiari benignitate id muneris personaliter indulgemus, ut per annum quinquies, id est, in die sanctæ Resurrectionis, & Pentecostes, & Natalis Domini nostri salvatorisque Iesu Christi, solemnitatisque duodecim sanctorum Fratrum, necnon & sancti martyris E Mercurii, ad missarum tantum solemnia, chirothecis, atque etiam campagis utaris. Sane si quis in crastinum archiepiscopus, aut episcopus, imperator, aut dux, rex, princeps, aut comes, aut vicecomes, judex, aut persona quælibet, magna aut parva, potens aut etiam impotens, juris nostri privilegii paginam sciens, contra eam venire temere, aut primaria * mente tentaverit, secundo, tertiove commonitus atque adhortatus, si non satisfactione congrua emendaverit, eumdem honoris sui & officii periculo subjacere, necnon & submovere decrevimus,

crevimus, & a Christi atque ecclesiæ corpore, autoritate apostolicæ potestatis segregamus: conservantibus autem ea, pax a Domino & misericordia præsentibus & futuris sæculis conservetur. Amen. Bene valete.

Datum Anagniæ per manus Ioannis S. R. sedis diaconi, prid. Id. Mart. Indict. XV. anno pontificatus domini maximi Vrbani II. papæ quinto, Incarnationis autem Domini nostri, patrisque æterni IESV CHRISTI anno MXCII.

** HONORII II. EPISTOLA

Ad canonicos ecclesiæ Turonensis.

Andegavensis comitatus suppositus interdicto.

Honorius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis clericis Turonensibus matris ecclesiæ S. Mauritii, salutem, & apostolicam benedictionem.

Ex spicilegio Dacheriano.

SICVT boni & humiles filii sunt paternæ dilectionis nexibus arctius astringendi: ita ingrati & inobedientes sunt rigore justitiæ coercendi. Siquidem compertum habuimus, quod Fulco Andegavensis comes divortium illiciti matrimonii filiæ suæ, & Guillelmi filii Roberti comitis, a dilecto filio nostro I. cardinali presbytero, apostolicæ sedis legato, & ab aliis fratribus nostris coepiscopis, & sapientibus viris, accepta idoneorum probatione testium judicatum, servare contempsit. Præterea, quod gravius est, uti accepimus, ad beati Petri, & sanctæ atque apostolicæ Romanæ ecclesiæ injuriam, prædicti legati nuncios ad eum directos capiens, & in arcta custodia per duas septimanas retinens, barbas eorum & capillos flammis exurere, & litteras in conspectu hominum sub dio cremare præsumpsit. Vnde legatus idem, in propriam comitis terram, interdictionis; & in personam ejus, excommunicationis sententiam promulgavit. Nos ergo habito fratrum consilio, eandem usque ad condignam satisfactionem sententiam ratam habemus. Interdictum autem præcipimus observari. Datum Laterani pridie idus Aprilis.

** INNOCENTII II. EPISTOLA

Ad Conradum Salzburgensem archiepiscopum.

Consolatur quod a suis multa passus esset. Item de quibusdam ab ipso interdictis, & de Guibertinis.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Conrado Salzburgensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex metropoli Salisburgensi.

GRAVIS quidem, carissime frater, passionis videtur angustia, quam te a filiis tuis pati significasti, quos nutriendos in Domino suscepisti. Sed quale sit passionis præmium, pastoris nostri voce instruimur dicentis, quod *si pro justitia patimini, beati eritis.* (*1. Pet. 3.*) Noli ergo desistere, noli ovibus CHRISTI subsidia opportuna subtrahere, ne lupo rapienti aditus A in ovile Domini relinquatur. Qualiter pugnare debeas, Divinæ scripturæ vocibus sufficienter instrueris. Nostræ facultatis auxilium per Dei gratiam semper paratum invenies.

Pro quibusdam ecclesiis a te interdictis nos Henricus dux Carinthiæ postulavit: nos autem totum id dispositioni tuæ committimus. Quid enim inde fieri debeat, tua dilectio poterit sapientiorum fratrum deliberatione disponere. De Hugone Brixiensi hoc servandum præcipimus, quod & de cæteris Guibertinis in conciliis statutum est, ut nec promoveantur, nec in suis ordinibus recipiantur.

B

** EIVSDEM AD EVMDEM EPISTOLA.

Vt de causa abbatis S. Emmerammi simoniæ accusati cognoscat.

Innocentius servus servorum Dei, venerabili fratri Conrado, Salzburgensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

POSTQVAM fraternitati tuæ pro causa Pavonis S. Emmerammi abbatis litteras miseramus, scripsit nobis venerabilis frater noster Ratisbonensis episcopus, eumdem abbatem in judicio accusatum, & de simoniaco flagitio convictum, sicque depositum. Hujus ergo negotii pertractationem solicitudini tuæ, vice C nostra committimus: ut ad Ratisbonensem ecclesiam per temetipsum accedens, diligenter inquiras, si judicium ordinabiliter est habitum; aut, si alii accusatores, alii testes fuerunt, si eo præsente, sub jurejurando, contra eum dictum est testimonium; si contra eum scriptis actum est, vel, si ipse licentiam respondendi & defendendi se habuit; si accusatorum, vel testium qualitas satis videtur canonibus convenire. Quæ si integre celebrata repereris, sicut factum est, judicium perseveret: alioquin abbas ipse, secundum litterarum nostrarum tenorem, supradicto monasterio restituatur, & D competenti, sine retractatione temporis, termino, coram vestra, & fratrum nostrorum præsentia canonice judicetur. *Ex eadem.*

** EIVSDEM AD EVMDEM.

De Ratisbonensi episcopo obedientiam Romanæ ecclesiæ denegante.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, Conrado Salzburgensi archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

SICVT tua nuper adversa cognovimus, sic & prospera cognoscere optaremus. Si enim E compateris, compatimur; si congaudes, & congaudemus. Porro de fratre nostro Ratisbonensi episcopo nosse te volumus, qualiter obedientiam Romanæ promissam ecclesiæ observaverit. Litteras enim quas per abbatem S. Emmerammi ad eum misimus, primo parum pendit, secundo nec accipere voluit, & latorem gravibus contumeliis affecit. Quamobrem nos eum, donec satisfaciat, ab omni episcopali officio interdicimus, sicut in litteris, quas ad eum misimus, legere poterit, quas nimirum ei per te volumus præsentari, ne aut despiciantur, aut earum sententia clam habeatur. *Ex eadem.*

EIVSDEM

**EIUSDEM AD HENRICUM Ratisbonensem episcopum.

Ut abbatem S. Emmerammi restituat, alioquin se noverit interdictum.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, Henrico Ratisbonensi episcopo venerabili fratri, salutem & apostolicam benedictionem.

Nos ecclesiæ profectum aliquem de te sperantes, provectionis tuæ minus bona primordia toleravimus. Cæterum contra spem nostram, Romanæ ecclesiæ detrimentum afferre diceris, & promissæ obedientiæ debitum aspernari. Sancti siquidem Emmerammi monasterium, quod ad Romanam ecclesiam pertinere cognoscitur, ditioni nostræ subtrahere niteris, & nostræ autoritatis litteras, quæ ad te per ejusdem monasterii abbatem missæ sunt, adeo contempsisti, ut eum qui secundas litteras attulit, gravibus contumeliis affeceris. Nec illud minoris æstimes fuisse delicti, quod ad synodalem conventum litteris communibus evocatus, venire penitus contempsisti. Tantum ergo apostolicæ sedis contemptum omnino taciti præterire non possumus. Repetitas itaque ad te litteras destinantes, hanc tibi præcepti legem præfigimus, ut infra dies xx. postquam apices hos acceperis, transgressionem præteritam plenius corrigas, ut videlicet Pavonem abbatem prædicto monasterio integre restituas, & ab ejus deinceps infestatione desistas. Alioquin ab omni episcopali officio te noveris interdictum, donec præceptum hoc efficaciter impleas, & nobis de contemptu nostro justitiam exequaris.

**EIUSDEM AD HENRICUM, Leucorum episcopum.

Confirmat concordiam factam inter ipsum, & Fredericum comitem Tullensem.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Leuchorum episcopo, ejusque successoribus canonice promovendis, in perpetuum.

Statuta fratrum nostrorum sicut irrationabilia debemus ecclesiasticæ disciplinæ moderatione corrigere, ita nihilominus convenit eorum bene gesta firmare. Quamobrem, venerabilis frater Henrice episcope, pacem & concordiam, quæ post multas guerras & labores, atque expensas, inter te & nobilem virum Fredericum comitem Tullensem, in præsentia venerabilium fratrum nostrorum Tituini episcopi sanctæ Rufinæ tunc apostolicæ sedis legati, Alberonis Treverensis archiepiscopi, & suffraganeorum suorum, Stephani videlicet Metensis, Alberonis Virdunensis, episcoporum, necnon aliorum nobilium principum, videlicet Simonis ducis, Adeleidis ducissæ uxoris suæ, Rainaldi Barrensium comitis, Galteri de Cundricurte, Odonis de Melaino, & Petri de Bresseio, Rutile in Treverensi parochia facta est, præsentis scripti pagina confirmamus, & futuris temporibus ratam manere decernimus. Ita scilicet ut de hospitalitate, seu consuetudine, quam præfatus comes Frederi-

A cus in præbenda fratrum Tullensis ecclesiæ sibi usurpare contra justitiam nitebatur, nihil sibi deinceps ex debito audeat vindicare. Veruntamen si prædictus comes Visceriaci in præbenda fratrum bis in anno cum septem vel decem militibus tantum hospitari voluerit, id ipsum ei minime negabitur, sed fratres ejusdem loci sustinebunt, nec eum exinde molestabunt, si in domo fratrum hospitium suscipiat, si ministerialium administratione procurari voluerit, si nullam exactionem in eadem villa vel per se, vel per alios fecerit. Cæterum, si ipse hoc transgredi vel violare præsumpserit, jam dicti fratres id ipsum ab eo per justitiam exquirere possint. Præterea si quando necesse B fuerit, ut idem comes a decano vel præposito postulaverit, in præbenda fratrum semel in anno cum septem vel decem militibus tantum, tertium hospitium ei dabitur. Si vero necessitas ingruerit, & nec decanum, nec præpositum ad obtinendum hospitium habere poterit: hospitium ipsum per ministerialium manus accipiat, & servitium competens, quod ei exhibitum fuerit, cum gratiarum actione suscipiat. Quod si comes aliter quam suprascriptum est, fecerit, & conventionem laudatam coram præfatis episcopis atque principibus violaverit, aut exactionem aliquam, vel violentiam in villis fratrum supra dictorum exercuerit, si servitia sufferentia canonicorum antedicta, & eo C modo quo sunt determinata, per manus ministerialium non susceperit: hospitia quæ non ex debito aut justitia, sed per sufferentiam fratrum accipiebat, prorsus amittat. Et hoc tamdiu stare poterit, quamdiu ipse amicitiam fratribus debitam observaverit. Decernimus ergo ut neque præfato comiti, neque alicui hominum liceat, te vel successores tuos, seu Tullensem ecclesiam, aut canonicos, super hoc temere infestare, aut aliquid ultra id quod prædictum est, a te, vel ab ipsis exigere: sed potius ipse statutis hospitiis contentus existat, & Tullensis ecclesia, & canonici, ab ipsius infestatione de cætero liberi maneant, & quieti. D Si quis autem hujus nostræ confirmationis paginam sciens, contra eam venire tentaverit temere, secundo tertiove commonitus, si non reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui periculum patiatur, & a sacratissimo corpore & sanguine D. N. Iesu Christi alienus fiat. Conservantes autem, omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli gratiam consequantur. Data Pisis per manum Almerici S. R. E. diaconi cardinalis & cancellarii, VII. Idus Iunii, Indictione XIII. Incarnationis Dominicæ anno E MCXXXVI. pontificatus domini Innocentii papæ secundi anno VI.

** EUGENII III. EPISTOLA Ad S. Poncii, & Crassensem abbates.

Ut servent decretum Urbani II. in concilio Claromontano.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis sancti Poncii, & Crassensi abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Grave nimis est sedis apostolicæ mandatis dura cervice resistere, & ejus constitutiones velle in irritum revocare. Per alia si- *Edidit Baluzius ad tom. II. de concord.*

AAAaaa quidem

quidem scripta solicitudini vestræ mandavimus, (A) ut excommunicatos venerabilis fratris nostri Petri Narbonensis archiepiscopi nequaquam susciperetis, & de substituendis sacerdotibus in parochialibus vestris ecclesiis, quas in provincia ipsius habetis, decretum prædecessoris nostri sanctæ memoriæ Vrbani papæ firmiter servaretis. Quod nimirum tale est: » Sane quia monachorum quidam episcopis jus suum auferre contendunt, statuimus ne in parochialibus ecclesiis quas tenent, absque consilio episcoporum presbyteros collocent: sed episcopi parochiæ curam cum abbatum consensu sacerdoti committant: ut hujusmodi sacerdotes de plebis quidem cura episcopis respondeant, abbati vero pro rebus temporalibus (B) ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic sua cuique jura serventur.

Vos vero, sicut ex iterata ipsius fratris nostri conquestione accepimus, neque ipsius interdictum, neque decretum ipsum servare ullatenus voluistis. Per iterata itaque vobis scripta mandamus, & mandando præcipimus, quatinus & a consortio excommunicatorum memorati fratris nostri omnino abstineatis, & in vestris ecclesiis, quas in ejus episcopatu habetis, absque ipsius consensu presbyteros minime collocetis. Alioquin nos, & ipsos presbyteros excommunicandi, & ecclesias interdicendi, ei (C) autoritatem concessimus. Data Romæ apud sanctum Petrum, IV. Idus Maii.

** EIUSDEM AD EOSDEM

De eodem argumento.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis sancti Poncii & Crassensi abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex eodem.

Ex conquestione venerabilis fratris nostri Petri Narbonensis archiepiscopi, & canonicorum ecclesiæ suæ, accepimus, quod in ecclesiis quas in ejus episcopatu tenetis, capella- (D) nos absque conscientia eorum ponitis, & ab eis excommunicatos in vita & in morte recipitis. Quod & rationi contrarium, & sanctorum patrum decretis omnino adversum esse dignoscitur. Quia ergo tantæ præsumptionis excessum dissimulare non possumus, nec debemus: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus eorum excommunicatos de cætero nullatenus recipiatis, & de substituendis presbyteris in parochialibus vestris ecclesiis, quas in eodem episcopatu habetis, prædecessoris nostri sanctæ memoriæ Vrbani Papæ constitutum firmiter teneatis: ut videlicet vos ipsi presbyteros eligatis, & prædicto archiepiscopo præsentetis; (E) quibus, si idonei fuerint, animarum curam committere debeat, ut de plebis cura ei respondeant, vobis vero pro rebus temporalibus debitam subjectionem exhibeant. Videte itaque ut hoc mandatum nostrum ita efficere studeatis, ne iteratus clamor exinde ad aures nostras debeat pervenire. Data Ferentini VII. Idus Aprilis.

** EIUSDEM AD MONACHOS archiepiscopatus Narbonensis.

De eodem argumento.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbatibus, prioribus, & aliis monachis, per episcopatum Narbonensem constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex eodem.

Quoniam quidam monachorum episcopis jus suum auferre contendunt, a venerabilis memoriæ Vrbano prædecessore nostro in Alvernensi concilio statutum est, ne in parochialibus ecclesiis quas tenent, absque consilio episcoporum, presbyteros collocent, sed episcopi parochiæ curam cum abbatum consensu sacerdoti committant: ut hujusmodi sacerdotes de plebis quidem cura episcopis rationem reddant, abbati vero pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant. Quia ergo justitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui a successoribus sua desiderat mandata seu instituta servari, decessoris sui voluntatem, & statuta custodiat: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus presbyteros, quos in parochialibus ejus ecclesiis collocatis, venerabili fratri nostro Petro Narbonensi archiepiscopo præsentetis; ut si idonei fuerint, animarum curam, sicut statutum est, ab eo suscipiant. Nihilominus quoque vobis præsentium autoritate mandamus, ut oblationum & decimarum portionem, quæ a populo provenit, & secundum statuta canonum ad jus archiepiscopi spectare dignoscitur, exceptis his quæ vobis a sede apostolica specialiter de his indulta sunt, ei absque contradictione aliqua persolvatis. Præterea, quoniam ad aures nostras perlatum est, quod quidam ex vobis parvulos solenniter baptizare, laicis pœnitentias & eucharistiam contra suæ professionis regulam dare præsumunt: præsentium autoritate omnimodis prohibemus, ne de cætero id attentare præsumant. Alioquin nos eidem fratri nostro archiepiscopo vestro potestatem concessimus, ut in hujusmodi præsumptores, ecclesiasticæ severitatis censuram exerceat. Data Romæ, apud sanctum Petrum, IV. Idus Maii.

** EIUSDEM AD EPISCOPOS provinciæ Burdegalensis.

De ecclesiastica & canonica libertate.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Gaufrido Burdegalensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis episcopis, videlicet Agennensi, Engolismensi, Santonensi, Pictaviensi, Petragoricensi, & universis abbatibus per eandem provinciam constitutis, tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

Ex eodem.

Privilegia quæ intuitu libertatis sacrosanctis ecclesiis a Romanis pontificibus, vel catholicis regibus conferuntur, nulla debent temeritate convelli, nulla temporum varietate turbari. Quemadmodum enim catholica mater ecclesia in spiritualibus sine macula & ruga, multimoda

multimoda virtutum fragrantia & nitore clarescit: ita in temporalibus nulli servituti, nulli mundanæ conditioni, eam convenit subjacere. Quæ cum ita sint, libertatem ab illustribus viris, Ludovico patre egregiæ recordationis, & filio ejus Ludovico, Francorum regibus, ecclesiis Burdegalensis provinciæ collatam, eorumque privilegiis roboratam; nos prædecessorum nostrorum bonæ memoriæ, Innocentii videlicet, & Lucii, Romanorum Pont. vestigiis inhærentes, nostri favoris assertione firmamus; & ratam & inconvulsam futuris temporibus observari præcipimus. Vt videlicet tam in Burdegalensi sede, quam in aliis episcopalibus ecclesiis vel abbatiis ejusdem provinciæ, in episcoporum electionibus vel abbatum, canonicam habeatis libertatem, absque hominii, juramenti, seu etiam fidei per manus datæ obligatione.

Porro quod a prædecessoribus nostris in generalibus est statutum conciliis, res & bona universa Burdegalensis archiepiscopi, & suffraganeorum episcoporum vel abbatum decedentium, successorum usibus illibata servari, pariter & inconvulsa, apostolica autoritate decernimus. Adjicientes etiam, ut omnes ecclesiæ infra supradictam provinciam constitutæ, prædia, possessiones, & universa ad ipsas pertinentia, secundum privilegia, justitias, & bonas consuetudines suas, integra & inconvulsa possideant: atque, ut dictum est, in omnibus ecclesiis, earumque ministris, & possessionibus vestris, canonicam habeatis in omnibus libertatem: salva sedis apostolicæ autoritate. Nulli ergo hominum fas sit vos, vel ecclesias vestras super hac nostra constitutione temere perturbare, aut aliquam vobis exinde contrarietatem inferre. Si quis autem huic nostræ constitutioni ausu temerario contraire tentaverit, si non reatum suum congrue emendaverit, potestatis honorisque sui careat dignitate, & omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, indignationem incurrat, & excommunicationi subjaceat: conservantes vero, eorundem apostolorum benedictionem & gratiam consequantur. Amen.

Ego Eugenius catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.
Ego Conradus Sabinensis episcopus subscripsi.
Ego Albericus Hostiensis episcopus S.
Ego Imarus Tusculanus episcopus S.
Ego Guido presbyter cardinalis tit. sancti Chrysogoni S.
Ego Hubaldus presbyt. cardinalis tit. S. Praxedis S.
Ego Guido presbyter cardinalis SS. Laurentii & Damasi S.
Ego Iordanus presbyter cardinalis tituli S. Susannæ S.
Ego Oddo diaconus cardinalis S. Gregorii ad velum aureum S.
Ego Guido diaconus cardinalis SS. Cosmæ & Damiani S.
Ego Octavianus diaconus cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano S.
Ego Gregorius diaconus cardinalis sancti Angeli S.

Datum Sutrii per manum Roberti S. R. E. presbyteri cardinalis & cancellarii, VIII. Kal. Maii, Indictione IX. Incarnationis Dominicæ anno MCXLVI. pontificatus vero domini Eugenii anno II.

** EIVSDEM AD LVDOVICVM VII. Francorum regem.

Hortatur ad bellum sacrum.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Ludovico, illustri & glorioso Francorum regi, & dilectis filiis principibus, & universis Dei fidelibus per Galliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QVANTVM prædecessores nostri Romani pontifices pro liberatione Orientalis ecclesiæ laboraverint, antiquorum relatione didicimus, & in gestis eorum scriptum reperimus. Prædecessor etenim noster felicis memoriæ papa Vrbanus, tanquam tuba cælestis intonuit, & ad ipsius deliberationem sanctæ Romanæ ecclesiæ filios de diversis mundi partibus solicitare curavit. Ad ipsius siquidem vocem, ultramontani, præcipue Francorum regni, fortissimi & strenuissimi bellatores, & illi etiam de Italia, caritatis ardore succensi, convenerunt, & maximo congregato exercitu, non sine magna proprii sanguinis effusione, Divino eos auxilio comitante, civitatem illam in qua salvator noster pro nobis pati voluit, & gloriosum ipsius sepulcrum passionis suæ nobis memoriale dimisit, & quamplures alias, quas prolixitatem vitantes, memorare supersedemus; a paganorum spurcitia liberarunt. Quæ gratia Dei, & patrum vestrorum studio, qui per intervalla temporum eas defendere, & Christianum nomen in partibus illis dilatare pro viribus studuerunt, usque ad vestra tempora, a Christianis detentæ sunt, & aliæ urbes infidelium ab ipsis oppugnatæ. Nunc autem nostris & ipsius populi peccatis exigentibus, quod sine magno dolore, & gemitu proferre non possumus, Edessa civitas, quæ nostra lingua *Rois* dicitur, quæ etiam, ut fertur, cum quondam in Oriente tota terra a paganis detineretur, ipsa sola sub Christianorum potestate Deo serviebat, ab inimicis crucis Christi capta est, & multa castella Christianorum ab ipsis occupata. Ipsius quoque civitatis archiepiscopus cum clericis suis, & multi alii Christiani, ibidem interfecti sunt, & sanctorum reliquiæ in infidelium conculcatione datæ sunt & dispersæ. In quo quantum ecclesiæ Dei, & toti Christianitati periculum immineat, & nos cognoscimus, & prudentiam vestram latere non credimus. Maximum namque nobilitatis & probitatis indicium fore cognoscitur, si ea quæ patrum strenuitas adquisivit, a nobis filiis strenue defendantur. Veruntamen si, quod absit, secus contigerit, patrum fortitudo in filiis imminuta probatur. Vniversitatem itaque vestram in Domino commonemus, rogamus atque præcipimus, & in peccatorum remissionem injungimus, ut qui Dei sunt, & maxime potentiores & nobiles, viriliter accingantur, ut infidelium multitudini quæ se tempus victoriæ super nos adeptam lætatur, sic occurrere & ecclesiam

clesiam Orientalem tanta patrum vestrorum, ut prædiximus, sanguinis effusione, ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere, & multa captivorum millia fratrum nostrorum de impiorum manibus eripere studeatis, ut Christiani nominis dignitas vestro tempore augeatur, & vestra fortitudo quæ per universum mundum laudatur, integra & illibata servetur. Sit vobis etiam in exemplum bonus ille Mathathias, qui pro paternis legibus conservandis seipsum cum filiis & parentibus suis morti opponere, & quicquid in mundo possidebat, relinquere nullatenus dubitavit: atque tandem Divino cooperante auxilio, per multos tamen labores, tam ipse quam sua progenies, de inimicis viriliter triumphavit. Nos autem vestræ quieti, & ecclesiæ ejusdem destitutioni paterna solicitudine providentes, illis qui tam sanctum, tamque pernecessarium opus & laborem devotionis intuitu suscipere & perficere decreverint, illam peccatorum remissionem, quam præfatus prædecessor noster papa Urbanus instituit, autoritate nobis concessa concedimus & confirmamus, atque uxores & filios eorum, bona quoque & possessiones, sub sanctæ ecclesiæ, nostra etiam, & archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prælatorum ecclesiæ Dei, protectione manere decernimus. Autoritate etiam apostolica prohibemus, ut de omnibus qui crucem acceperint quiete possederint, nulla deinceps quæstio moveatur, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur. Præterea quoniam illi qui Domino militant, nequaquam in vestibus preciosis, nec cultu formæ, nec canibus, nec accipitribus; vel aliis quæ portendant lasciviam, debent intendere: prudentiam vestram in Domino commonemus, ut qui tam sanctum opus incipere decreverint, ad hæc non intendant, sed in armis, equis, & ceteris quibus infideles expugnent, totis viribus studium & diligentiam suam adhibeant. Peccatorum remissionem & absolutionem, juxta præfati prædecessoris nostri institutionem, omnipotentis Dei, & beati Petri apostolorum principis autoritate nobis a Deo concessa concedimus, ut qui tam sanctum iter devote incœperit & perfecerit, sive ibidem mortuus fuerit, de omnibus peccatis suis, quibus corde contrito & humiliato confessionem susceperit, absolutionem obtineat, & sempiternæ redhibitionis fructum ab omnium bonorum remuneratore percipiat. Datum Vetralle Kal. Decembris.

** ANASTASII IV. EPISTOLA
Ad episcopos & abbates provinciæ Burdegalensis.

De ecclesiastica libertate servanda.

Anastasius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Gaufrido Burdegalensi archiepiscopo, ejusque suffraganeis episcopis, Agennensi, Engolismensi, Santonensi, Pictaviensi, Petracoricensi, & universis abbatibus per eandem provinciam constitutis, tam præsentibus quam futuris, in perpetuum.

Edidit Baluzius tom. II. de concord. sacerd. & imp.

QVOTIENS aliqua ecclesiarum, conditionibus sæcularium virorum per catholicorum principum provisionem eximitur, & grata ei conceditur libertate potiri: sanctæ Romanæ ecclesiæ, universorum Christi fidelium matri, providendum imminet attentius & agendum, quatenus quod ad honorem Dei, & salutem ecclesiæ suæ factum esse dignoscitur, taliter autoritate apostolica roboretur, ut non debeat ecclesia Dei, quæ libertati reddita videbatur, per aliquorum malitiam recidivis denuo conditionibus aggravari. Quemadmodum enim catholica mater ecclesia, *&c. ut supra*.

Nos prædecessorum nostrorum fel. mem. Innocentii videlicet, Lucii, & Eugenii, Romanorum pontificum, vestigiis inhærentes, nostri favoris assertione firmamus, & ratam & inconvulsam futuris temporibus observari præcipimus: ut videlicet tam in Burdegalensi sede, quam in aliis episcopalibus ecclesiis, vel abbatiis ejusdem provinciæ, in episcoporum electionibus vel abbatum, canonicam habeatis libertatem, absque hominii, juramenti, seu etiam fidei per manus datæ obligatione.

Porro quod a prædecessoribus nostris in generalibus est statutum conciliis, res & bona universa Burdegalensis archiepiscopi, & suffraganeorum episcoporum, vel abbatum decedentium, successorum usibus illibata servari pariter & inconvulsa, apostolica autoritate decernimus. Adjicientes etiam, ut omnes ecclesiæ infra supradictam provinciam constitutæ, prædia, possessiones, & universa ad ipsas pertinentia, secundum privilegia, justitias, & bonas consuetudines suas, integra, & inconvulsa possideant; atque, ut dictum est, in omnibus ecclesiis, earumque ministris, & possessionibus vestris, canonicam habeatis in omnibus libertatem, salva sedis apostolicæ autoritate. Nulli ergo hominum fas sit vos vel ecclesias vestras super hac nostra constitutione temere perturbare, aut aliquam vobis exinde contrarietatem inferre. Si quis autem huic nostræ constitutioni ausu temerario contraire tentaverit, si non reatum suum congrue emendaverit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, & omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, indignationem incurrat, & excommunicationi subjaceat: conservantes vero, eorumdem apostolorum benedictionem & gratiam consequantur. Amen.

Ego Anastasius catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.
Ego Imarus Tusculanus episcopus subscripsi.
Ego Cinthius Portuensis, & sanctæ Rufinæ episcopus S.
Ego W. presbyter card. tit. Calixt. subscripsi.
Ego Hubaldus presbyt. card. tit. sanctæ Praxedis S.
Ego Manfredus presbyter cardinalis tit. sanctæ Sabinæ S.
Ego Aribertus presbyter card. tit. sanctæ Anastasiæ S.
Ego Iulius presbyter cardinalis tit. sancti Marcelli S.
Ego Rodulphus diaconus cardinalis sanctæ Luciæ subscripsi.
Ego Guido diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Porticu S.
Ego Oddo diaconus cardinalis sancti Nicolai in carcere Tulliano S.

Datum Laterani per manum Rolandi sanctæ Romanæ

Romanæ ecclesiæ presbyteri cardinalis & cancellarii, VII. Kal. Maii, Indict. II. Incarnationis Dominicæ anno MCLIV. pontificatus vero domini Anastasii IV. papæ anno primo.

** HADRIANI PAPÆ IV. EPISTOLA ad Leonatem abbat. Casauriensem.

Privilegium Casauriense.

Hadrianus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Leonati abbati monasterii S. Clementis de insula Piscariæ, quæ Casa-aurea vocatur, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Ex tomo V. Spicilegii. EFFECTUM justa postulantibus indulgere, & vigor æquitatis, & ordo exigit rationis: præsertim quando petentium voluntatem pietas adjuvat, & veritas non relinquit. Quocirca, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus: & præfatum monasterium, ubi corpus B. Clementis papæ & martyris requiescit, & in quo Divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessoris nostri felicis memoriæ Leonis papæ, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes, &c.

Interdicimus insuper, ut nullus episcopus ibi synodum celebret; chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes monachorum seu clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a quocumque malueritis, suscipiatis episcopo. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Deum, & beati Benedicti regulam, providerint eligendum, &c.

Ego Hadrianus catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.
Ego Gregorius Sabinensis episcopus.
Ego Hubaldus Hostiensis episcopus.
Ego Iulius Prænestinus episcopus.
Ego Galterius Albanensis episcopus.
Ego Bernardus Portuensis, & sanctæ Rufinæ episcopus.
Ego Hubaldus presbyter cardinalis tit. sanctæ Crucis in Ierusalem.
Ego Octavianus presbyter cardinalis tit. sanctæ Cæciliæ.
Ego Ioannes presbyter cardinalis tituli sanctorum Ioannis & Petri, tituli Pamachii.
Ego Ioannes presbyter cardinalis tituli sanctorum Silvestri & Martini.
Ego Ildebrandus presbyter cardinalis basilicæ duodecim apostolorum.
Ego Guido presbyter cardinalis tituli Callisti.
Ego Ioannes presbyter cardinalis tituli sanctæ Anastasiæ.
Ego Bonadies presbyter cardinalis tituli sancti Chrysogoni.
Ego Guillelmus presbyter cardinalis titul S. Petri ad vincula.
Ego Oddo diaconus cardinalis sancti Georgii ad velum aureum.
Ego Iacintus diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmidin.
Ego Ardicio diaconus cardinalis sancti Theodori.
Ego Cinthius diaconus cardinalis sancti Hadriani.
Ego Petrus diaconus cardinalis sancti Eustachii juxta templum Agrippæ.

Datum Laterani per manum Rolandi S. R. E. presbyteri cardinalis & cancellarii, II. Idus Martii, Indictione VI. Incarnationis Dominicæ anno MCLVIII. pontificatus vero domini Hadriani papæ IV. anno V.

** ALEXANDRI PAPÆ III. EPISTOLA Ad P. cardinalem S. A. L. in Gallia.

De mercede eorum qui scholas regunt.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio P... tit. sancti Chrysogoni presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

LICET mandaverimus, ut hi qui volunt docere, nihil pro scholis regendis ab aliquo exigant, juxta illud, *Veni & audi:* volentes tamen honestati & litteraturæ M. Petri cancellarii Parisiensis, quantum salva honestate possumus, prompta benignitate deferre, quem speciali prærogativa diligimus, & volumus honorare, discretioni tuæ mandamus, quatinus habito consilio cum venerabilibus fratribus nostris, Willelmo Senonensi archiepiscopo, apostolicæ sedis legato, & H. Remensi archiepiscopo, & aliis dignis & honestis personis, super regimine scholarum Parisiensium, quod tibi visum fuerit, ita quod personam jam dicti Petri non excedat quod exinde feceris, circumspecta diligentia provideas atque disponas, eam cautelam & maturitatem adhibiturus, quod non videaris modum excedere, & illi qui scholas rexerint, non debeant immoderate gravari. Datum Ferent. IV. Kalend. Novemb. *Ex MS. Sirmondi.*

** EIUSDEM AD DECANUM ET CAPITULUM PARISIENSE.

Confirmat ecclesiæ Parisiensis possessiones.

Item de præbenda S. Genovefæ in ecclesia Parisiensi.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis B. decano & capitulo Parisiensis ecclesiæ, salutem, & apostolicam benedictionem.

QUANTO fervorem devotionis vestræ laudabilius sumus & efficacius in multis experti; tanto libentius jura & libertates ecclesiæ vestræ conservare volumus & tueri, & vestris justis postulationibus benignius condescendere: ut de sinceritate devotionis, quam erga nos, & Romanam ecclesiam geritis, gratiam nostram uberius sentiatis. Eapropter, dilecti in Domino filii, officii nostri debito provocati, & petitionibus vestris clementer inducti, *Ex MS. domini Herovallii.*

ducti, libertates, & antiquas & rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ, a tempore sanctæ recordationis patris & prædecessoris nostri Eugenii papæ, usque ad nostra tempora observatas, ratas habemus & firmas, easque autoritate apostolica confirmantes, perpetuam in posterum decernimus habere firmitatem. Ad hæc cum quædam monasteria & ecclesiæ præbendas habeant in ecclesia vestra, & dilecto filio nostro magistro Mainerio præbenda sanctæ Genovefæ concessa sit: veriti ne paulatim subrependo in detrimentum prædictorum monasteriorum & ecclesiarum, & in gravamen vestrum, hujusmodi consuetudo inolcat in ecclesia vestra, postulastis a nobis ut super hoc juri vestro, & indemnitati eorumdem monasteriorum & ecclesiarum, pastorali deberemus solicitudine præcavere. Inde est quod præsenti scripto arctius inhibemus, ne de aliqua præbendarum, quas præscripta monasteria vel ecclesiæ habent in " ecclesia vestra, quamlibet personam canonicare cogamini. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis & constitutionis infringere, vel etiam aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Ferentini v. Kal. Novembris.

" mendose scriptum erat, monasteria.

" ** EIUSDEM AD DECANUM ET CAPITULUM PARISIENSE.

De stipendio canonicorum.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis decano & capitulo Parisiensis ecclesiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex MS. d. Baluzii. [?]

IUSTITIA postulat, & ratio persuadet, ut his uberius debeamus gratiam impendere, & suis justis postulationibus benignius nostrum impertiri favorem, qui circa nos & Romanam ecclesiam multa noscuntur devotione fervere, & nostram exequuntur facilius voluntatem. Inde est quod cum vos ad preces nostras dilecto filio nostro Roberto de Beelei vicario B. Petri Fossatensis super illas octo libras, quas in ecclesia vestra præter stationes & minutos redditus solebat annuatim percipere, sex libras annis singulis liberaliter addideritis: nos providere volentes, ne vobis in damnum vel præjudicium convertatur, quod ob reverentiam nostram prompta devotione fecistis, apostolica autoritate statuimus, ut occasione additionis quam fecistis memorato Roberto, aut dilecto filio nostro magistro Mainerio, cui præbenda sanctæ Genovefæ concessa est, non potestis a præscriptis ecclesiis quomodolibet molestari, quominus post eorumdem Roberti & Mainerii decessum, in eundem statum eædem præbendæ redeant, in quo ante additionem factam fuisse noscuntur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Ferentini v. Id. Novembris.

" ** AD EPISCOPUM ANAGNIENSEM

Et capitulum ejusdem ecclesiæ.

Ut eorum domestici sint a tributis & omnibus oneribus liberi.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo & dilectis filiis capitulo Anagn. salutem & apostolicam benedictionem.

Ex tom. IX. Ital. sacra.

MERITIS vestræ devotionis inducimur, ut vos favore benevolo prosequamur; & in his quæ digne cupitis, habeamus providentiæ studium efficacis. Sane lecta coram nobis vestra petitio continebat, quod potestas, concilium, populus civitatis Anagn. familiares, & servientes vestros ad solvendum, contribuendum cum aliis civibus Anagn. in datiis, collectis, angariis, & parangariis, expensis, & aliis oneribus supradictæ civitatis, propria temeritate compellunt in vestrum præjudicium, & gravamen. Quare humiliter petebatis a nobis, ut providere super hoc paterna solicitudine curaremus. Nos itaque vestris in hac parte gravaminibus occurrere cupientes, ut familiares, & servientes vestri, commensales duntaxat, in datiis, & aliis præmissis, solvere & contribuere minime teneantur, nec ad ea compelli valeant, sine speciali mandato sedis apostolicæ faciente plenam & expressam de præsentibus mentionem, vobis autoritate apostolica indulgemus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Anagn. Id. Iunii, pontificatus nostri anno quinto.

FINIS TOMI X CONCILIORUM.

LVTETIÆ PARISIORVM.

Impensis
GEORGII IOSSE,
DIONYSII BECHET,
GVILLELMI LE BE',
GABRIELIS & NICOLAI CLOPEIAV,
PETRI LE PETIT,
Viduæ EDMVNDI MARTIN,
LVDOVICI BILLAINE,
GODEFRIDI MARCHER,
IOANNIS DVPVIS,
SEBASTIANI MABRE-CRAMOISY,
IACOBI PIGET.
viâ Iacobeâ.

M. DC. LXXI.

